

ROYAL CANADIAN INSTITUTE

Hellenisches Philologisches Symposion

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

τ. 21 - 22

ΤΟΜΟΣ ΚΑ'

1887-88 ΚΑΙ 1888-89

ΕΤΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΚΖ' ΚΑΙ ΚΗ'

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1891

ΕΔΡΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
Πέραν, Όδου Τοπιοιάρ, αριθμ. 18.

ΠΡΑΚΤΟΡΕΣ ΔΙΑ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΝ
LORENZ u. KEIL, Librairie Internationale
Πέραν, Μεγάλη Όδου, αριθμ. 457.

ΤΥΠΟΣ Ι. ΠΑΛΛΑΜΑΡΗ

PA

9

H4

C. 21-22

657982

L. S. 57

Μ Ε Λ Η

ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΙΔΡΥΤΑΙ

1861

- † ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Ι., ἱατρός.
† ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Τ. Δ., ἔμπορος.
ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ Ἰωάννης καθηγητής.
ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ Ἡρακλῆς, ἱατρός.
ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ Ἀπόστολος ἱατρός.
† ΒΛΑΣΤΟΣ Ἀντώνιος, τραπεζίτης.
† ΓΑΛΑΤΗΣ Ι. Σ., ἱατρός.
ΓΕΝΗΔΟΥΝΙΑΣ Δημήτριος, ἔμπορος.
ΓΕΩΡΓΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ Ἰωάννης, δικηγόρος.
ΓΚΙΟΥΜΟΥΣΓΚΕΡΔΑΝΗΣ Μ., ἔμπορος ἐν Φιλιππουπόλει.
† ΕΥΘΥΦΡΩΝ Η., ἱατρός.
‡ ΖΑΝΟΣ Α. Π.
† ΖΩΓΡΑΦΟΣ Θεόδωρος, ἱατρός.
ΖΩΓΡΑΦΟΣ Ξενοφών, ἱατρός.
ΖΩΗΡΟΣ ΠΑΣΣΑΣ Ἀλέξανδρος, ἱατρός.
† ΠΓΓΛΕΣΗΣ Α, ἔμπορος.
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Ἐρμμανουήλ, καθηγητής ἐν Ἀμοργῷ.
ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ Κωνσταντῖνος, πρόην σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας.
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ ΠΑΣΣΑΣ Ἀλέξανδρος, ἡγεμὼν τῆς Σάμου
† ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Κωνσταντῖνος, ἱατρός.
† ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Στέφανος, ἱατρός.
ΚΟΥΣΟΥΔΗΣ Θεμιστοκλῆς, ἔμπορος.

- † ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Χ'' Γεώργιος, κτηματίας.
- † ΛΑΣΚΑΡΙΣ Ἀλέξανδρος, μητροπολίτης Σισανίου.
- ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ ΠΑΣΣΑΣ Σπουρίδων, ἀρχίατρος καὶ ἰδιαίτερος ἰατρός τῆς Α. Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου.
- ΝΕΟΚΟΣΜΟΣ Δημήτριος, ἔμπορος.
- † ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ Α., γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐνταῦθα.
- ΠΑΣΠΑΛΗΣ Δημήτριος, τραπέζίτης.
- † ΠΥΛΛΑΔΗΣ Βασίλειος, λόγιος.
- ΡΑΖΗΣ Δημήτριος.
- ΣΑΒΒΑΣ ΠΑΣΣΑΣ Ἰωάννης, πρώην γενικὸς διοικητὴς Κρήτης.
- ΣΟΦΟΚΛΗΣ Γαβριήλ, καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
- † ΧΡΥΣΟΒΕΡΓΗΣ Γεώργιος, καθηγητὴς.

ΤΑΚΤΙΚΑ ΜΕΛΗ

Α

	Ἔτος ἐξαγογῆς
ΑΘΗΝΟΓΕΝΗΣ Γεώργιος, τραπεζίτης ἐν Ἀθήναις	1863
ΑΘΗΝΟΓΕΝΗΣ Παῦλος, » ἐν Σμύρνῃ.	1871
ΑΚΕΣΤΟΡΙΔΗΣ Γ., ἰατρός.	1888
ΑΚΕΣΤΟΡΙΔΗΣ Θ., φαρμακοποιός.	1888
ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΗΣ Δημ., υπάλληλος τῶν αὐτοκρατορικῶν τηλεγράφων.	1872
ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΗΣ Σπυρίδων, γραμματεὺς τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου	1883
ΑΔΙΜΠΕΡΤΗΣ Ἰωάννης	1872
ΑΜΑΞΟΠΟΥΛΟΣ Εὐάγγ., καθηγητής.	1880
ΑΜΜΑΝΙΤΗΣ Νικόλαος, κτηματίας ἐν Κυθωνίαις.	1889
ΑΜΠΕΛΙΔΗΣ Ἐμμανουήλ, ἰατρός	1888
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ Ἰωάννης, μητροπολίτης Καισαρείας.	1870
ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ Ὀδυσσεύς	1881
ΑΝΔΡΕΟΥ Χ' Δημήτριος, τραπεζιτικὸς υπάλληλος	1873
ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ, ἱερομόναχος	1879
ΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΣΣΑΣ Κωνσταντῖνος, πρώην γεν. διοικητὴς Κρήτης.	1864
ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ Ἰωάννης, διευθυντὴς τοῦ ἐν Πέτρᾳ τηλεγραφείου	1879
ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ Ἰωάννης, ἔμπορος	1874
ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Θεόδωρος, ἐλεγκτὴς τῆς τραπεζῆς Κων/πόλεως.	1878
ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Γεώργιος, δικηγόρος	1874
ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Καλλιάρχης	1871
ΑΠΕΡΗΣ Πέτρος, γημικός.	1887
ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ Δημήτριος, ἔμπορος ἐν Φιλιππουπόλει.	1871
ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Γ., πρώην γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα βασιλ. Ἑλλ. πρεσβείας.	1886
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Σταυράκης, μέγας λογοθέτης καὶ γεροισιαστὴς	1862
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Ἀλέξανδρος, υπάλληλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν.	1885
ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ Ἰωάννης, καθηγητὴς καὶ μέλος τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας.	1861
ΑΡΤΕΜΙΑΔΗΣ Ἰάκωβος	1876
ΑΣΗΒΟΥΡ Ἰωσήφ, ἀρχιτέκτων	1888
ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΣ Μηνῆς, καθηγητὴς	1888
ΑΦΙΔΗΣ Γεώργιος, διδάσκαλος	1883

Β

ΒΑΛΛΙΑΔΗΣ Κωνσταντῖνος, μητροπολίτης Μιτυλήνης.	1874
ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ Βασίλειος Μ., ἔμπορος	1871
ΒΑΛΣΑΜΑΚΗΣ Ἰλίας, καθηγητὴς.	1883
ΒΑΛΤΑΤΖΗΣ Ἐμμανουήλ	1886
ΒΑΝΔΙΛΟΠΟΥΛΟΣ Ἰωάννης	1886

	Ἔτος ἐκλογῆς
BARDOUT A., δικηγόρος	1878
ΒΑΡΟΤΣΗΣ Ἰάκωβος, δικηγόρος	1878
ΒΑΣΑΚΟΠΟΥΔΟΣ Ἀπόστολος, διδάσκαλος	1884
ΒΑΣΙΑΔΗΣ Ἡρακλῆς, ἰατρός	1861
ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ Γ., κτηματίας	1881
ΒΑΣΜΑΤΖΙΔΗΣ Ι., διευθυντὴς τοῦ ἐν Πέτρα ἑλλην. ἐκπαιδευτηρίου	1881
ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ Γ., δημοσιογράφος	1868
ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ Ἀπ., ἰατρός	1861
ΒΕΓΛΕΡΗΣ Γρηγόριος, κυβερνητικὸς ὑπάλληλος	1888
ΒΕΛΙΣΣΑΡΙΟΣ Ἰωάννης, ἔμπορος	1873
ΒΕΛΟΓΙΑΝΝΗΣ Μ., τραπεζίτης	1877
BENT Theodor, ἀρχισολόγος	1877
BERGGREN Φ., ῥωπογράφος	1881
ΒΕΡΩΝ Στέφανος, ἔμπορος ἐν Βραΐλα	1881
ΒΙΘΥΝΟΣ Ἰωάννης, πρωτοδίκης	1876
ΒΙΚΕΛΑΣ Δ., λόγιος ἐν Παρισίοις	1872
ΒΛΑΣΤΑΡΗΣ Κωνσταντῖνος, ἔμπορος	1874
ΒΛΑΣΟΠΟΥΔΟΣ Εὐστάθιος, ἔμπορος ἐν Βραΐλα	1887
ΒΛΑΣΟΠΟΥΔΟΣ Διονύσιος	1887
BONKOWSKI Ch., χημικός	1867
ΒΟΥΔΚΟΒΙΤΣ Γεώργιος, διπλωματικὸς πράκτωρ Βουλγαρίας ἐνταῦθα	1888
ΒΟΥΡΗΣ Ἰωάννης, λόγιος ἐν Ἀθήναις	1888
ΒΟΥΤΥΡΑΣ Σταῦρος, διευθυντὴς καὶ ἀρχισυντάκτης τῆς ἡμερησίου Νεοῦ ὄρου.	1866
BRANOS Βωζάνης, καθηγητὴς	1880
VAN BRANTEGHEM Alphonse, δικηγόρος ἐνταῦθα.	1880
BROCKHAUS Heinrich, ὑφηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Leipzig	1887
BROOKS Karl.	1888

Γ

ΓΕΔΕΩΝ Μανουήλ, λόγιος	1887
ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ, ἱεροδιάκονος.	1887
ΓΕΝΝΑΔΗΣ Νικόλαος, πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἰωαννίνοις.	1886
ΓΕΝΝΙΑΟΥΝΙΑΣ Δημήτριος, ἔμπορος	1861
ΓΕΡΑΡΔΟΣ Κωνσταντῖνος, βιβλιοδέτης.	1873
ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ Πατριάρχης Ἀντιοχείας	1879
ΓΕΡΜΑΝΟΣ μητροπολίτης Ἡρακλείας.	1876
ΓΕΡΜΑΝΟΣ » Σηλυβρίας	1885
ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ Κ., διδάσκαλος	1876
ΓΕΩΡΓΑΝΤΟΠΟΥΔΟΣ Ι., δικηγόρος	1867
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ Θεόδωρος, ἰατρός	1878
ΓΙΑΒΕΡ ΠΑΣΣΑΣ, Controleur impérial de la dette publique.	
ΓΚΙΟΥΜΟΥΣΚΕΡΔΑΝΗΣ Μ., ἔμπορος ἐν Φιλιππούπολει.	1861
ΓΚΙΩΝ Ἰωάννης, διευθυντὴς τοῦ πράκτορ. τῆς ἀσφαλιστικῆς ἐταιρίας «Φοῖνικος».	1864

ΓΑΥΚΑΣ Νικηφόρος, μητροπολίτης Μηθύμνης	1872
GÜDEL Lannoy Baron von, ἐπιτετραμμένος τῆς Αὐστρουγγαρίας ἐν Τεχεράνη	1874
GONZALEZ del Campillo	1881
ΓΟΥΡΟΠΙΝΗΣ Γεώργιος, ἐν Ροστούβω	1879
ΓΟΥΣΙΟΣ Γεώργιος, ἔμπορος ἐν Βραίλα	
GRÜMBERG Bernhard	1885

△

DALESSIO J., τραπεζίτης	1874
ΔΑΜΣΑΣ Ἐμμανουήλ, ἔμπορος	1888
ΔΑΜΣΑΣ Νικόλαος, »	1888
ΔΑΟΥΤΗΣ Ν., πρέεδρος δικαστῆς τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἑλλην. προξενικοῦ δικαστηρίου	1883
ΔΑΝΙΗΛ, ἱεροδιάκονος ἐν Βραίλα	1874
ΔΕΛΑΠΟΡΤΑΣ Βρασίδης, ἔμπορος ἐν Ταϊγκνίω	1873
ΔΕΛΗΚΑΝΗΣ Καλλίνικος, ἱερεύς	1888
ΔΕΠΑΣΤΑΣ Νικόλαος, βιβλιοπώλης	1872
DERENTHAL Chev. de, σύμβουλος τῆς Γερμανικῆς Πρεσβείας ἐν Ρώμῃ	1872
DEVEAUX Emile, διευθυντῆς τῆς Α. Ὀθωμανικῆς τραπέζης	1873
ΔΗΜΑΔΗΣ, ἀρχιτέκτων	1887
ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ Ξενοφῶν, ἔμπορος	1873
ΔΙΑΓΓΕΛΗΣ Γ., δικηγόρος	1874
ΔΙΓΕΝΗΣ Π., πρέεδρος τοῦ ἑλληνικοῦ δικαστηρίου ἐν Σμύρνῃ	1878
ΔΟΥΡΟΥΦΗΣ Π., ἐμποροπάλληλος ἐν Ὁδησσῷ	1878
DORIGNY Al. Sorlin, ὀδοντίατρος	1882
ΔΟΥΡΟΥΤΗΣ Μιχαήλ, πρῶην γραμματεὺς τῆς ἑλληνικῆς πρεσβείας ἐν Κωνσταντινουπόλει	1873
ΔΡΑΚΟΣ Νικόλαος, ἐμπορομεσίτης ἐν Κωνσταντινουπόλει	1873
ΔΩΡΙΖΑΣ Γεράσιμος	1873

Ε

ΕΛΠΙΔΗΣ Γ., γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα ἑλληνικῆς πρεσβείας	1874
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Παναγιώτης, ἔμπορος	1879
ΕΞΑΚΟΥΣΤΟΣ Πέτρος, ὑπάλληλος τοῦ μονοπωλείου τῶν καπνῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει	1872
ΕΥΓΕΝΙΑΔΗΣ Εὐστάθιος, διευθυντῆς τῆς Ὀθωμ. εταιρίας συναλλαγῶν καὶ ἀξιῶν	1871
ΕΥΘΥΒΟΥΛΗΣ Δημ., ἱατρός	1878
ΕΥΚΑΡΠΙΔΗΣ Ν., ἐμποροράπτης	1888
ΕΥΜΟΡΦΟΠΟΥΛΟΣ Ἀλέξ., ἱερομόναχος, γραμματεὺς τῆς κοινότητος τοῦ ἁγίου Ὁρους	1875
ΕΥΜΟΡΦΟΠΟΥΛΟΣ Κοσμᾶς, μέγας πρωτοσύγκελλος τοῦ οἴκ. Θρόνου	1887

Ζ Γ

ΖΑΒΙΤΣΑΝΟΣ Σπ., ἱατρός	1886
ΖΑΜΠΑΚΟΣ Δ., ἱατρός	1871
ΖΑΝΝΕΛΗΣ Ἐμμ., ἔμπορος ἐν Μιτυλήνῃ	1868

ΖΑΡΙΦΗΣ Λεωνίδας, τραπεζίτης	1873
ΖΑΡΙΦΗΣ Πέτρος, τραπεζίτης	1873
ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ Νικόλαος, ἐν Ροστούβω	1879
ΖΕΡΒΟΥΔΑΚΗΣ Ἰωάννης, ἐμποροπάλληλος	1885
ΖΕΜΠΟΥΛΗΣ Ἐμμ., ἰατρός	1885
ΖΙΦΟΣ Ἰωάννης, ἰατρός	1867
ΖΙΦΟΣ Θεμιστοκλής, ἐν Ροστούβω	1879
ΖΙΦΟΣ Παῦλος, ἐν Ροστούβω	1879
ΖΙΦΟΣ Μιλτιάδης, ἐν Ροστούβω	1879
ΖΩΓΡΑΦΟΣ Ξενοφῶν, ἰατρός	1861

Η

ΗΛΙΑΔΗΣ Στέφανος, ἔμπορος	1878
ΗΛΙΑΔΗΣ Ἀθανάσιος, πατριρχικός ἐπόπτης τῶν ἑλληνικῶν σχολῶν Κωνσταντινουπόλεως	1888
ΗΣΑΓΙΑΣ Μιχαήλ, γραμμ. ἰδικίτερος τῆς Α. Σ. τοῦ ἀγίου Ἐφῆσου	1884

Θ

ΘΕΟΤΟΚΑΣ Γερμανός, ἀρχιμανδρίτης	1887
ΘΕΟΦΙΛΑΤΟΣ Ἀντώνιος	1885
ΘΕΟΦΙΛΙΔΗΣ Δ., ἔμπορος	1864
ΘΩΜΑΣ Παναγιώτης, διδάσκαλος	
ΘΩΜΙΑΔΗΣ Ἀθανάσιος, ἔμπορος ἐν Φιλιππουπόλει	1872

Ι

ΙΑΚΩΒΟΣ ἐπίσκοπος Μοσχονησίων	1875
ΙΑΚΩΒΟΥ Μιλτιάδης, δικηγόρος	1875
ΙΑΛΕΜΟΣ Ὀδυσσεύς, δημοσιογράφος	1872
ΙΓΓΛΕΣΣΗΣ Παναγιῆς, ἔμπορος	1872
ΙΔΔΙΔΗΣ Ἰωάννης, διδάσκαλος	1872
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Εὐστάθιος, ἰατρός ἐν Βώλῳ	1879
ΙΩΑΣΑΦ, ἱεροψάλτης	1876

Κ

ΚΑΖΑΝΟΒΑΣ Γεώργιος, ἔμπορος	1871
ΚΑΖΑΝΟΒΑΣ Παντελής, »	1872
ΚΑΚΚΑΒΑΣ Γρηγόριος, ὑπάλληλος τοῦ τελωνείου	1888
CALVERT James, γραμματεὺς τῆς Ἀγγλικῆς πρεσβείας ἐν Κων/πόλει	1883
ΚΑΛΒΟΚΟΡΕΣΗΣ Δημήτριος, ἔμπορος	1871
ΚΑΛΒΟΚΟΡΕΣΗΣ Ν. Ζ., λογιστής	1879
ΚΑΛΔΙΑΔΗΣ Κωνσταντῖνος, πρῶην μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας	1861
ΚΑΛΛΙΒΟΥΡΤΣΗΣ Πέτρος, ἰατρός ἐν Παρισίοις	1871

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ, μητροπολίτης Δέρκων.	1875
ΚΑΛΛΙΦΩΝ Βασίλειος, καθηγητής.	1888
ΚΑΛΦΟΓΛΟΥΣ Κ., ἰατρός	1879
ΚΑΜΠΑΝΑΚΗΣ Πάτροκλος, ἀρχιτέκτων.	1888
ΚΑΠΛΑΝΙΔΗΣ Π., καθηγητής.	1885
ΚΑΡΑΒΑΣΙΔΗΣ Ι., δημοσιογράφος	1876
ΚΑΡΑΒΕΛΛΑΣ Τίτος, λόγιος.	1879
ΚΑΡΑΒΟΚΥΡΟΣ Μιλτιάδης, δικηγόρος.	1879
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ ΠΑΣΣΑΣ Ἀλέξανδρος, ἡγεμὼν τῆς Σάμου	1861
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Ἀλέξανδρος Κ., ἀ' γραμμικαυτὸς τῆς ἐν Βρυξέλλαις ὀθωμανικῆς πρεσβείας.	1874
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Κωνσταντῖνος Στεφ., σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας.	1867
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Στέφανος, πρεσβευτὴς τῆς Ὑψ. Πύλης ἐν Βρυξέλλαις.	1867
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Τηλέμαχος	1874
ΚΑΡΑΝΔΙΝΟΣ Ἀνδρέας, ἔμπορος	1885
ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ Κωνσταντῖνος, βουλευτὴς Ἀρτης, ἐν Ἀθήναις	1862
ΚΑΡΑΤΖΑΣ πρίγκηψ Ι. Κ., πρεσβευτὴς τῆς Ὑψ. Πύλης ἐν Στοκχόλμῃ καὶ Χάγη.	1879
CARDJAY C., ἰατρός	1885
ΚΑΡΙΟΣ Ν	1881
ΚΑΡΟΔΙΔΗΣ Ἰορδάνης, καθηγητής.	1871
ΚΑΣΤΕΛΛΗΣ Ἰωάννης, ἔμπορος.	1872
ΚΕΛΑΓΑΙΤΗΣ Π., ἰατρός	1888
ΚΕΠΕΤΖΗΣ Σταύρος, ἰατρός.	1872
ΚΕΣΣΙΣΟΓΛΟΥΣ Α., ἐν Ροστωβίω	1879
ΚΕΦΑΛΑΣ Μιχαήλ, σχολάρχης.	1885
ΚΕΧΑΓΙΑ Καλλιόπη, πρώην διευθύντρια τοῦ Ζαππείου παρθεναγωγείου.	1875
ΚΛΕΑΝΘΗΣ Ζήνων, ἀρχιτέκτων.	1865
CLICHIAN Alfred.	1885
ΚΛΟΥΜΑΣΗΣ Δ., ἔμπορος	1873
ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ Ι., διδάσκαλος	1885
ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ Διον. Π., διδάσκαλος.	1887
ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ Κ., διδάσκαλος.	1882
ΚΟΡΩΝΙΟΣ Γ., τραπεζίτης ἐν Παρισίοις	1872
ΚΟΥΣΟΥΔΗΣ Θεμιστοκλῆς, ἔμπορος	1861
ΚΟΣΤΟΜΥΡΗΣ Γεώργιος, ἰατρός ἐν Ἀθήναις	1881
ΚΟΤΖΑΜΠΑΣΗΣ Γεώργιος, καπνέμπορος ἐν Ἀμυσῷ	1875
ΚΟΥΓΙΟΥΜΤΖΙΑΝ Πετρὸς ἐφένδης, διευθυντὴς τῶν δασῶν καὶ μεταλλείων	1872
ΚΟΥΖΟΣ Γεώργιος, διδάσκαλος	1887
ΚΟΥΜΑΡΙΑΝΟΣ Δημήτριος, διευθυντὴς τῆς ἐφημ. « Φιλίππουπόλεως » ἐν Φιλίππουπόλει	1877
ΚΟΥΜΑΣ Σωκράτης, διευθυντὴς τοῦ τυπογραφείου « Νεολόγου».	1885
ΚΟΥΜΑΤΟΣ Ἀνδρέας, ἔμπορος	1882
ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ Γεώργιος, ναυτικὸς ἀκόλουθος τῆς ἐνταῦθα βασιλ. ἑλλην. πρεσβείας	1885
ΚΟΥΝΤΟΥΡΗΣ Ἀντώνιος	1885
ΚΟΥΠΙΑΣ Ἰωάννης, ἔμπορος	1882

ΚΟΥΠΠΑΣ Πελοπίδας, ἀρχιτέκτων	1887
ΚΟΥΠΠΑΣ Δημοσθένης, δικηγόρος	1887
ΚΟΥΡΜΟΥΖΗΣ Δημήτριος	1885
ΚΡΗΤΙΚΟΣ Γεώργιος, ὑποπρόξενος τῆς Ρωσσίας ἐν Ραιδεστώ	1885
ΚΡΙΕΖΗΣ Κωνσταντῖνος, γραμματεὺς τῆς ἑλλην. πρεσβείας ἐν Βερολίνῳ	1880
ΚΡΙΚΟΤΣΟΣ Ἰωάννης, μεσίτης ἐν Παρίσις	1879
ΚΡΙΚΟΤΣΟΣ Νικόλαος, » »	1864
ΚΡΙΝΟΣ Κ., ἐν Ρουσόβιῳ	1879
ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Ἐτεοκλής, δημοσιογράφος	1872
ΚΥΡΙΑΚΟΥ Κυριακός, ἰατρός	1888
CURTIS Rev. C. G. πρεσβύτερος τῆς Ἀγγλικανῆς Ἐκκλησίας Memorial Church	1871
ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΡΑΣ Χρ., κοσμηματοπώλης	1879
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ ΠΑΣΣΑΣ Ἀλέξανδρος, πρῶν ἐπόπτης τῶν μὴ μουσουλμανικῶν σχολῶν	1872
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Ἀνέστης, διευθυντὴς τυπογραφείου ἐν Ἀθήναις	1887
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Γεώργιος, ἀδαμαντοπώλης	1872

Λ

ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ Γ. Π.	1883
LAMBER, Abbé	1887
ΛΕΒΑΛ Ἀνδρέας	1887
ΛΕΒΙΔΗΣ Γεώργιος, γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα βασιλικῆς ἑλληνικῆς πρεσβείας	1885
LEMOIN Leo, διευθυντὴς τῆς Crédit Lyonnais ἐνταῦθα	1885
ΛΕΟΝΤΙΑΣ Σαπρῶ, πρῶν διευθύντρια τοῦ παρθεναγωγείου Παλλιάδος	1872
ΛΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ Γεώργιος, διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ ἐμπορικῆς σχολῆς	1875
ΛΙΜΑΡΑΚΗΣ Λεωνίδας, ἰατρός	1887
ΛΟΓΓΙΑΔΗΣ Δημήτριος, ἰατρός	1887
ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ Μιλτιάδης, ἰατρός	1887
ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ Μιλτιάδης, ὑπάλληλος ἐν τῇ διευθύνσει τοῦ δημοσίου βθωμανικοῦ χρέους	1887
LONG Albert, καθηγητὴς ἐν τῇ Ροδερατεῖῳ σχολῇ	1885
ΛΟΡΑΝΔΟΣ Λιβέριος, τραπεζιτικὸς ὑπάλληλος	1887

Μ

ΜΑΓΚΑΝΗΣ Σκελλάριος, ζωγράφος	1881
ΜΑΓΚΟΣ Ἀντώνιος, ἔμπορος	1887
ΜΑΘΙΟΥΔΑΚΗΣ Ἀλ., διευθυντὴς τῆς ἐν Βόλῳ τραπεζῆς Ἡπειροθεσσαλίας	1875
ΜΑΚΡΗΣ Κωνστ., ἰατρός	1880
ΜΑΚΡΗΣ Παναγ., διδάσκαλος	1887
ΜΑΛΛΙΑΚΑΣ Ἀβραάμ, καθηγητὴς	1877
ΜΑΛΛΙΑΚΑΣ Ἡλίας, δικηγόρος	1885
ΜΑΛΛΙΑΔΗΣ Δημήτριος, δικηγόρος	1865
ΜΑΛΛΙΑΔΗΣ Μ.	1878
ΜΑΝΣΟΥΡΩΦ Παῦλος, β' γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα ῥωσικῆς πρεσβείας	1887

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ Ἀλ. Σπ., σύμβουλος τῆς ἐν Μαδρίτῃ θωμανικῆς πρεσβείας	1870
ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ Δημ., πρόξενος τῆς Τουρκίας ἐν Μεσίτῃ	1870
ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ Σπ., ἀρχίατρος καὶ ἰδιαιτέρος ἰατρός τῆς Α. Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου	1861
ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ Ἐλευθέριος	1876
ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ Θεόδωρος Α., τραπεζίτης	1872
ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ Φραγγούλης, ἔμπορος	1874
ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ Ἐπαμ., γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐνταῦθα	1885
ΜΕΓΑΚΛΗΣ Ἀθανάσιος, μητροπολίτης Σισανίου	1877
ΜΕΘΟΔΙΟΣ, μητροπολίτης πρόεδρος Διδυμοτείχου	1876
ΜΕΛΛΑΣ Ἰωάννης.	1885
ΜΕΛΛΑΣ Δημήτριος	1885
ΜΕΓΙΜΑΡΙΔΗΣ Πέτρος, ἀρχιτέκτων	1888
ΜΕΛΑΓΧΡΟΙΝΟΣ Γεώργιος, δικαστικὸς ὑπάλληλος	1887
ΜΕΛΑΝΔΙΝΟΣ Ἐμμανουήλ, ἔμπορος	1877
ΜΕΣΗΝΕΖΗΣ Ἀντώνιος, ἰατρός	1884
ΜΕΤΑΞΑΣ Δημήτριος, ἀ' γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα ἑλληνικῆς πρεσβείας.	1885
ΜΗΤΣΟΡΑΣ Κυριακός, ἔμπορος ἐν Φιλιππουπόλει	1871
ΜΙΖΖΙ Louis, δικηγόρος	1887
MILLINGEN A. van, καθηγητὴς ἐν τῇ Ροβερτεϊῶ σχολῇ	1882
MORDTMANN Dr A. D., ἰατρός, μέλος τοῦ ὑγειονομικοῦ συμβουλίου ἐν Κωνσταντινουπόλει	1871
MORDTMANN Jean, διερμηνεὺς τῆς γερμανικῆς πρεσβείας ἐν Κωνσταντινουπόλει	1872
ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ Θεόδωρος Χ., γραμματεὺς τῆς ρουμανικῆς πρεσβείας ἐν Κωνσταντινουπόλει	1880
ΜΟΥΖΑΛΑΣ Π., ἔμπορος	1872
ΜΟΥΣΟΥΡΟΣ Βασίλειος, κυβερνητικὸς ὑπάλληλος.	1888
ΜΠΕΣΣΑΣ Ν. Γ., γενικὸς ἐλεγκτὴς τῆς γενικῆς ἐταιρίας τοῦ θωμανικοῦ κράτους	1871
ΜΠΟΓΙΑΤΖΗΣ Δημήτριος	1888
ΜΠΟΣΤΑΝΗΣ Δημήτριος, ἔμπορος	1887

N

ΝΑΓΔΗΣ Νικόλαος, ἔμπορος	1880
ΝΑΟΥΜ Ἀλέξανδρος, διερμηνεὺς τῆς ἑλλην. πρεσβείας ἐν Κωνσταντινουπόλει	1880
ΝΑΟΥΜ Ἰωάννης, πρόεδρος τοῦ ἐνταῦθα ἑλλην. προξενικοῦ δικαστηρίου	1885
ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΗΣ Ἰωάννης, τραπεζίτης ἐν Ἀθήναις	1871
ΝΕΡΡΗΣ Νικόλαος, ἐν Ἀθήναις	1874
ΝΕΜΤΣΟΓΛΟΥΣ Ζήσης, ἔμπορος ἐν Φιλιππουπόλει	1870
ΝΕΟΦΥΤΟΣ μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως	1871
ΝΕΟΦΥΤΟΣ » Λαρίσης	1874
ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ » Κυζίκου	1877
ΝΙΚΟΛΑΓΔΗΣ Δ., δημοσιογράφος	1878
ΝΙΚΟΛΑΓΔΗΣ Ι., ἐν Ροστωβίῳ	1879
ΝΙΚΟΛΩΝ Δ., ἀ' γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα ἀγγλικῆς πρεσβείας	1880
ΝΟΜΙΚΟΣ Α., ἐν Ροστωβίῳ	1879

Ε

	"Ετος ἐκλογῆς
ΕΥΔΙΑΣ Δ., ἐν Ροστωβίῳ	1879
ΕΥΔΙΑΣ Θ., ἐν Ροστωβίῳ	1879
ΕΥΔΙΑΣ Μ., ἀργυραμοιβός.	1885

Ο

ΟΙΚΙΑΔΗΣ Ἰωάννης, σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας	1881
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΔΗΣ Βασίλειος, τραπεζίτης.	1883
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΔΗΣ Γεώργιος, ἰατρός	1880
ΟΔΥΜΠΙΑΔΗΣ Δ., ἐν Ροστωβίῳ	1879
ΟΜΗΡΟΣ Γ., τραπεζίτης	1873
ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ Παρσκευῆς ἐμποροπᾶλληλος	1887
ΟΡΦΑΝΟΥΔΑΚΗΣ Κωνσταντῖνος, διδάσκαλος τῆς ἱγνογραφίας καὶ καλλιγραφίας	1879

Π

ΠΑΛΑΜΑΣ Γρηγόριος, ἀρχιμικυδρίτης, πρῶην σχολάρχης τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς	1879
ΠΑΝΤΖΕΙΡΗΣ Ἀλέξανδρος, διερμηνεὺς τῆς Α. Ὁθ. τραπεζίτης	1882
ΠΑΞΙΝΟΣ Ἀνδρέας, ἔμπορος ἐν Βραίλα.	1885
ΠΑΠΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ Νικήτας, διδάσκαλος	1886
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Γεώργιος	1881
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Εὐστράτιος, ἱεροψάλτης.	1882
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Κεραμεύς Ἀθανάσιος, λόγιος	1881
ΠΑΠΟΥΔΩΦ Κωνστ., ἔμπορος ἐν Βραίλα.	1885
ΠΑΠΑΡΡΟΥΣΗΣ Πέτρος, διδάσκαλος	1875
ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ Νικόλαος, "	1871
ΠΑΡΙΤΣΗΣ Γεώργιος, τραπεζίτης ἐν Ἀθήναις.	1873
ΠΑΡΙΤΣΗΣ Κ., καθηγητῆς, καθηγητῆς τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας	1887
ΠΑΣΑΣ Δημήτριος, ἔμπορος ἐν Βραίλα.	1885
ΠΑΣΠΑΔΗΣ Δημήτριος.	1861
ΠΑΣΠΑΔΗΣ Νικόλαος.	1861
ΠΑΣΠΑΔΗΣ Λεωνίδας	1887
ΠΑΣΠΑΤΗΣ Ἀλέξανδρος, ἰατρός	1862
ΠΑΥΛΙΔΗΣ Ἀργύριος, ἔμπορος ἐν Φιλιππουπόλει.	1872
PEARS Edwin, δικηγόρος.	1874
ΠΕΡΔΙΚΙΔΗΣ Κυριακός, λόγιος.	1871
ΠΕΤΡΑΚΙΔΗΣ Π., διδάσκαλος.	1885
ΠΙΖΑΝΗΣ Ἀπολλινάριος, πράκτωρ τοῦ μονοπωλείου τῶν καπνῶν ἐν Ἀμίδῃ.	1887
ΠΙΝΙΑΤΕΛΛΗΣ Ν., ἔμπορος ἐν Ροστωβίῳ	1879
ΠΙΣΑΝΗΣ Νικόλαος, ἔμπορος	1880
ΠΙΣΣΑΣ Χριστόφορος, κτηματίας ἐν Ἀθήναις.	1878
ΠΟΥΚΑΡΠΟΣ, μητροπολίτης Γάνου καὶ Χώρας.	1872
ΠΟΥΚΑΡΠΟΣ, ἀρχιμικυδρίτης, ἐπίτροπος πατριάρχου Ἱεροσολύμων	1885
ΠΟΠΕΣΚΟΣ Εὐστάθιος, διδάσκαλος.	1885

ΠΟΡΤΟΚΑΛΗΣ Περικλῆς, ἔμπορος	1880
ΠΟΡΦΥΡΙΟΣ, ἡγούμενος τοῦ ἐνταῦθα Σιναΐτικῆς μετοχίου.	1874
ΠΟΥΛΟΥΔΙΔΗΣ Γεώργιος, δικηγόρος	1888
ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ Πέτρος, λόγιος	1885
PRÉTEXTAT, ζωγράφος	1887
ΠΡΩΓΙΟΣ Παντελῆς, μεσίτης συναλλαγμάτων.	1885

P R

ΡΑΖΗΣ Ἀλέξανδρος, πρῶν διερμηνεὺς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικῆς πρεσβείας	1875
ΡΑΖΗΣ Ἀριστείδης, μηχανικός	1873
ΡΑΪ-ΝΕΚ Κίμων	1885
ΡΑΛΛΗΣ Ἀλέξανδρος, τραπεζίτης	1872
ΡΑΛΛΗΣ Κωνσταντῖνος, ἐμποροπάλληλος.	1879
ΡΑΛΛΗΣ Στέφανος, τραπεζίτης ἐν Παρισίοις.	1863
ΡΕΝΙΕΡΗΣ Α., ἔμπορος ἐν Ροστοβίω.	1879
REYER Constantin, καθηγητῆς γυμνασίου ἐν Τεργέστη	1888
ΡΙΚΑΚΗΣ Ἰωάννης, ὑποπρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Βερροία	1887
ΡΙΤΣΟΣ Βασίλειος, ἰατρός.	1887
ΡΟΔΩΝΙΔΗΣ Σ., ἔμπορος	1881
ROSENFELD Διονύσιος, διδάσκαλος	1888
ΡΟΣΟΛΑΤΟΣ Φραγκῆσκος, δικηγόρος	1887
ΡΟΣΩΛΥΜΟΣ Ἀθανάσιος, ἔμπορος	1881
ΡΩΜΑΝΟΣ Ἄθως, γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα βασιλικῆς ἑλληνικῆς πρεσβείας.	1887

Σ

ΣΑΒΒΑΣ ΠΑΣΣΑΣ Ἰωάννης, πρῶν γενικὸς διοικητῆς Κρήτης	1861
ΣΑΓΓΡΑΝΤΗΣ Ἰωάννης, ἔμπορος ἐν Ἀθήναις	1878
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ Δ., ἔμπορος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ	1878
ΣΑΛΑΧΑΣ Φραγγούλης, ἰατρός	1885
ΣΑΛΤΕΛΗΣ Θεμιστοκλῆς, καθηγητῆς.	1875
ΣΑΜΑΡΤΖΙΔΗΣ Χριστόφορος, γυμνασιάρχης ἐν Βιτωλίοις.	1877
ΣΑΡΑΚΙΩΤΗΣ Βασίλειος, ἰατρός	1865
ΣΑΡΤΙΝΣΚΗΣ Κωνσταντῖνος, δικηγόρος	1868
ΣΑΡΣΕΝΤΗΣ Ἡλίας, ἔμπορος ἐν Ροστοβίω	1879
SARTORIS Maithard.	1882
ΣΓΟΥΡΙΔΗΣ Νικόλαος, ὑπάλληλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης	1887
ΣΓΟΥΤΑΣ Δημήτριος, τραπεζίτης ἐν Μασσαλία	1871
SCAIFE H. A., πράκτωρ ἐταιριῶν	1884
SCHROEDER Paul, διευθυντῆς τοῦ γραφείου τῆς ἐνταῦθα γερμανικῆς πρεσβείας.	1871
ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Ζωρζῆς, ἔμπορος	1871
ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Νικόλαος, ἰατρός	1880
SEGALLES Joseph, ἱεραπόστολος.	1883
ΣΕΪΤΑΝΙΔΗΣ Γεώργιος, βιβλιοπώλης.	1872

SHAW William, ἐν Ἀθήναις	1872
ΣΙΔΕΡΟΠΟΥΛΟΣ Ξενοφῶν, ἐμποροπάλληλος	1880
ΣΙΣΜΑΝΟΓΛΟΥΣ Ἰωάννης, τραπεζίτης	1873
ΣΚΑΝΑΒΗΣ Νικόλαος, ἔμπορος ἐν Ροστοβίῳ	1879
ΣΚΑΡΑΜΑΓΚΑΣ Ε., ἔμπορος	1879
ΣΚΛΑΒΟΣ Φώτιος, φαρμακοποιός	1879
ΣΚΟΡΔΟΣ Κωνσταντῖνος, ἔμπορος	1878
ΣΚΟΛΟΥΔΗΣ Στεφ., τραπεζίτης	1871
ΣΚΩΤΙΑΔΗΣ Ν., δικαστῆς ἐν τῷ ἐνταῦθα ἑλληνικῷ προξενικῷ δακαστηρίῳ	1885
ΣΜΥΡΝΩΦ Ἀλέξιος, γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα ῥωσικῆς πρεσβείας	1887
ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ Βασίλειος, ἔμπορος	1871
ΣΟΥΓΔΟΥΡΗΣ Π., ἔμπορος ἐν Ροστοβίῳ	1879
ΣΟΥΛΛΙΑΔΗΣ Ν. Θ., δημοσιογράφος	1871
ΣΟΥΤΣΟΣ Ἀλέξ., γραμματεὺς τοῦ ἐν Σοφίᾳ ἑλληνικοῦ διπλωματικοῦ πρακτορείου	1881
ΣΠΑΝΔΩΝΗΣ Γ., ἐμποροπάλληλος	1874
ΣΠΑΝΔΩΝΗΣ Νικόλαος	1881
ΣΤΑΘΑΤΟΣ Ὅθων, ἔμπορος	1885
ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ Δημ., ἰατρός	1872
ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ Νικόλαος, νομικός ἐν Σάμῳ	1878
ΣΤΑΜΟΥΔΗΣ Ἀναστάσιος, ἔμπορος ἐν Σηλυβέρῳ	1879
ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ Χρ., διδάσκαλος	1882
ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΚ Παῦλος, τραπεζίτης	1875
ΣΥΓΓΡΟΣ Ἀνδρέας, τραπεζίτης	1871
ΣΥΡΜΑΣ Γεώργιος	1885
ΣΦΕΤΣΟΣ Ἀριστείδης, πράκτωρ ἀτμοπλοικῶν ἐταιριῶν	1887
ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ, μητροπολίτης Ἰωαννίνων	1871

Τ

ΤΑΓΗΣ Ἀναστάσιος, καθηγητῆς	1872
ΤΑΓΗΣ Φίλιππος, καθηγητῆς	1875
ΤΑΜΒΑΚΟΣ Δ. Ν., ἔμπορος	1863
ΤΑΤΑΔΙΑΣ Ἀνδρέας, ἰατρός	1885
THOMAN A., διδάσκαλος	1875
ΤΣΕΡΑΕΝΤΗΣ Βελισάριος, ἔμπορος	1873
ΤΣΙΑΚΑΣ Γεώργιος, δημοσιογράφος ἐν Ἀθήναις	1881
ΤΣΙΚΑΛΙΩΤΗΣ Στέφανος, πράκτωρ τῆς πανελληνίου ἀτμοπλοίας	1871
ΤΣΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ Κωνστ., κοσμηματοπώλης	1878

Φ

ΦΑΚΑΡΟΣ Μ., διερμηνεὺς τοῦ ἐνταῦθα ἑλληνικοῦ προξενείου	1874
ΦΕΙΪΖΗ βέη, πρόξενος τῆς Τουρκίας ἐν Ὁδησσῷ	1874
ΦΙΛΙΟΣ Δ., ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν Ἀθήναις	1872
ΦΛΩΡΑΣ Χ., ἰατρός	1887

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Δ. Ν., ἔμπορος	1876
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Νικόλαος, ἔμπορος	1861
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Φώτιος, ἱατρός	1878
ΦΩΤΙΟΣ, ἐπίσκοπος Εἰρηνοπόλεως ἀρχιερατικὸς προϊστάμενος Σταυροδρομίου	1881

W

WASHINGTON Georges, ἱερεὺς τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας	1883
WEISBACH Augustin, ἱατρός	1873

X

HANOYTAUX M. G., σύμβουλος τῆς ἐνταῦθα γαλλικῆς πρεσβείας	1885
ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ Ν., δικαστής	1879
ΧΑΡΙΣΙΑΔΗΣ Ν., δικηγόρος	1883
ΧΑΡΜΑΝΤΑΣ Δ., ἱατρός	1882
ΧΑΣΙΩΤΗΣ Γεώργιος, λόγιος ἐν Παρισίοις.	1861
ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ Χρ. ἰδρυτῆς καὶ γυμνασιάρχης τοῦ ἐν Πέρα ἑλληνικοῦ λυκείου	1872
ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ Παναγιώτης, ἱατρός	1885
ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ Ἰωάννης, τραπεζίτης	1883
ΧΡΗΣΤΙΑΔΗΣ Ἀχιλλεύς, δικηγόρος	1888
ΧΡΗΣΤΙΑΔΗΣ Ἀναστάσιος, ἱατρός	1885
ΧΡΗΣΤΙΑΔΗΣ Ἰωάννης, ὑπάλληλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς δικαιοσύνης.	1888
ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΙΔΗΣ Θεμιστοκλῆς, ἀνώτερος κυβερνητικὸς ὑπάλληλος	1875
ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΙΔΗΣ Συμεών, ἱατρός	1876
ΧΡΥΣΟΒΕΛΩΝΗΣ Λεωνίδας, ἔμπορος ἐν Μαγνηστρίᾳ	1866
ΧΡΥΣΟΒΕΛΩΝΗΣ Μιχαήλ, ἔμπορος ἐν Λιδερπούλῃ	1876
ΧΡΥΣΟΧΟ-ΙΔΗΣ Γεώργιος, διευθυντῆς ἑλληνικοῦ ἐκπαιδευτηρίου ἐν Βραζιλίᾳ.	1885

Ψ

ΨΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντῖνος, διευθυντῆς τῆς πανελληνίου ἀτμοπλοίας	1875
ΨΥΧΑΡΗΣ Νικόλαος	1880
ΨΩΜΙΑΔΗΣ Κωνσταντῖνος	1881

ΕΠΙΤΙΜΑ ΜΕΛΗ

Α

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΑΑΡΙΦΗ ΠΑΣΣΑΣ, πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τοῦ Κράτους	1887
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ, μητροπολίτης Ἐφέσου	1881
ΑΔΗ ΦΟΥΑΤ ΒΕΗΣ, διευθυντής τοῦ τμήματος τῶν ἐμμέσων φόρων	1882
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Γρηγόριος, πρώην πρεσβευτής τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἐν Οὐασιγκτῶνι	1879
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Ἰωάννης, πρώην πρεσβευτής τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἐν Βερολίνω	1873
ΑΡΜΕΝΗΣ Βράιλιας, πρεσβευτής τῆς Ἑλλάδος ἐν Παρισίοις	1868
ASCOLI G. F.	1885
ΑΦΕΝΤΟΥΔΗΣ Θεόδωρος, καθηγητής τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν	1886

Β

BAIRD Spencer, γραμματεὺς τῆς ἐν Οὐασιγκτῶνι Σμιθθωνείου Ἀκαδημίας	1885
ΒΑΛΕΤΤΑΣ Ἰωάννης, λόγιος ἐν Λονδίνω	1874
BARTHÉLÉMY Saint-Hillaire, μέλος τοῦ πανακαδημίου τῆς Γαλλίας καὶ γεροϋσιαστής.	1871
ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ Ἀνδρέας, ἔμπορος ἐν Μασσαλίᾳ.	1877
BANCROFT Georges, πρώην πρεσβευτής τῶν Ἠνωμένων πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν Βερολίνω.	1872
BEAUSSIRE Emile, μέλος τοῦ ἐν Παρισίοις πανακαδημίου.	1885
BENSCHOTEN van James Cooke, καθηγητής ἐν Middletown Wesleyan πανεπιστημίου ἐν Ἀμερικῇ	1885
ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ Δημήτριος, πρώην καθηγητής τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου.	1874
ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ X., ἱατρός ἐν Σμύρνῃ	1864
BERNHARD, πρίγκηψ διάδοχος τοῦ Sax Mainingen	1887
ΒΗΣΣΑΝΗΣ Πανατζής, ἐν Τάντα	1881
BIGOT Ch.	1885
BITTΩΡΗΣ I.	1881
BLACK-BEY, πρόεδρος τοῦ στ' δημοκρατικοῦ τμήματος ἐνταῦθα	1886
BLACKIE J. Stuart, καθηγητής τῶν ἑλληνικῶν γραμμῶν ἐν τῷ ἐν Ἐδιμβούργῳ πανεπιστημίῳ.	1864
BLASS Friedrich, καθηγητής τοῦ πανεπιστημίου Kiel.	1885
BOECKH R., καθηγητής πανεπιστημίου Βερολίνου.	1885
BOKER, πρώην ἐν Κων/πόλει πρεσβευτής τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1862
BONITZ διευθυντής τῆς ἀνωτέρας παιδείσεως ἐν Πρωσίᾳ.	1885
ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ Ἀλέξανδρος, ἔμπορος ἐν Ὁδησσῷ	1881
ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ Ἰωάννης, γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Ὁδησσῷ	1881
BRÉAL Michel, καθηγητής τοῦ ἐν Παρισίοις πανακαδημίου.	1885
BRINZ von A., καθηγητής ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Μονάχου.	1885
ΒΡΥΕΝΙΟΣ Φιλίθεος, μητροπολίτης Νικομηδείας	1884
BRUNN H., καθηγητής τοῦ πανεπιστημίου Μονάχου.	1885
BUCHELER Fr., καθηγητής τοῦ πανεπιστημίου Βόννης.	1885
BURNOUF Emile, πρώην καθηγητής τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς σχολῆς, ἐν Παρισίοις	1867

C

*Έτος ἐλογγῆς

CALICE βραῦνος, πρεσβευτῆς τῆς Αὐστροουγγαρίας ἐν Κωνσταντινουπόλει	1884
CHASSANG, γενικὸς ἐπιθεωρητῆς τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ἐν Παρισίοις	1868
CHRIST W., καθηγητῆς τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς φιλολογίας ἐν τῷ ἐν Μονάχῳ πανεπιστημίῳ	1870
COX S. S., πρεσβευτῆς τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐνταῦθα	1885
CROISSET Alfred, καθηγητῆς ἐν τῇ ἐν Παρισίοις σχολῇ τῶν γραμμάτων	1885
CROISSET Maurice, καθηγητῆς ἐν τῇ ἐν Montpellier σχολῇ τῶν γραμμάτων	1885
CURTIUS Ernst, καθηγητῆς τοῦ ἐν Βερολίῳ πανεπιστημίου	1870

Δ

DILTHEY C., καθηγητῆς ἐν τῷ ἐν Göttingen πανεπιστημίῳ	1885
ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ὁ Ε΄, οἰκουμενικὸς πατριάρχης	1886
DITTENBERGER, καθηγητῆς τοῦ ἐν Halle-Wittenberg πανεπιστημίου	1885
DUHN von Fr., καθηγητῆς ἐν τῷ ἐν Heidelberg πανεπιστημίῳ	1885
DUFFERIN Lord, πρεσβευτῆς τῆς Ἀγγλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει	1881
DURUY Victor, μέλος τοῦ πανακαδημίου τῆς Γαλλίας καὶ πρῶν ὑπουργὸς τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐν Παρισίοις	1882

E

ECKSTEIN, καθηγητῆς ἐν τῷ ἐν Λειψία πανεπιστημίῳ	1879
ΕΔΞΕΜ ΠΑΣΣΑΣ, ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν	1865
EGGER Emile, μέλος τοῦ πανακαδημίου τῆς Γαλλίας καὶ καθηγητῆς τῆς σχολῆς τῶν γραμμάτων ἐν Παρισίοις	1863
EICHTHAL Gustave d', μέλος τῆς ἀσιατικῆς ἐταιρίας ἐν Παρισίοις	1864
EIMER Th., καθηγητῆς ἐν τῷ ἐν Tübingen πανεπιστημίῳ	1885
ELIOT Charles, πρύτανης τοῦ πανεπιστημίου Harvardin Cambridger	1885
ELIOT Sir G. Henri, πρεσβευτῆς τῆς Ἀγγλίας ἐν Βιέννῃ	1872
ENGEL, γραμματεὺς τοῦ πρωσσικοῦ κοινοβουλίου	1886
ΕΡΒΙΤΣΑΝΟΣ Κ., καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἰασίῳ σεμιναρίου Σοκόλας	1885
ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ Π., πρῶν ἑφορὸς τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν Ἀθήναις	1879

F

FABRI	1878
FEAM Walker, πρεσβευτῆς τῶν Ἑνωμένων πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν Ἀθήναις	1885
FERLAND Orlando, καθηγητῆς ἐν κολλεγίῳ Οὐίλιέλμου ἐν Wiliamtown Ἀμερικῆς	1885
FISCHER K., καθηγητῆς τοῦ ἐν Heidelberg πανεπιστημίου	1885
EÖRTER, καθηγητῆς ἐν τῷ ἐν Kiel πανεπιστημίῳ	1885
FOUCART P., μέλος τοῦ ἴνστιτούτου καὶ διευθυντῆς τῆς ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολ. γαλλικῆς σχολῆς	1885
FOUILLET Alfred, maitre de Conferenees ἐν τῷ ἐν Παρισίοις ἀνωτέρῳ διδασκαλείῳ	1885
FOURNIER Ch, πρῶν πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει	1878
FREEMAN A. E.	1885

Z G

Ἔτος ἐκλογῆς

ZAPΠΑΣ Κωνσταντῖνος, κτηματίας ἐν Βροσθενίῳ Βλαχίας	1874
ZΑΦΕΙΡΟΠΟΥΔΟΣ Στέφανος, ἔμπορος ἐν Μασσαλίᾳ	1880
GEMMA Adolfo, διευθυντῆς τοῦ περιοδικοῦ Revista	1871
ZEPΑENTHΣ Χριστόφορος, τριπεζίτης ἐν Βουκουρεστίῳ	1888
GEVAERT F. A., διευθυντῆς τοῦ βασιλικοῦ φιδείου ἐν Βρυξέλλαις	1881
GIDEL, διευθυντῆς τοῦ λυκείου τοῦ μεγάλου Λουδοβίκου	1885
GILDERSLEVE Basil, καθηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου Johns Hopkins ἐν Βαλτιμόρῃ	1885
GIRARD Jules, μέλος τοῦ ἐν Παρισίοις πανακαδημίου	2885
GLADSTONE William, πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας	1862
GÖTZ G., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Jena	1885
GREGORV Gaspar, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Johns Hopkins ἐν Βαλτιμόρῃ	1885
GROSVENOR Edwin, καθηγητῆς ἐν τῇ Ροβερτείῳ σχολῇ	1885
GUTSCH van A., καθηγητῆς ἐν τῷ ἐν Tübingen πανεπιστημίῳ	1885
GUILLAUME, μέλος τοῦ πανακαδημίου ἐν Γαλλίᾳ	1886

H

HARRIS Bendel, καθηγητῆς τοῦ ἐν Βαλτιμόρῃ πανεπιστημίου	1885
HASDEN P. B., » τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ πανεπιστημίου	1885
HATZFELDT V., πρεσβευτῆς τῆς Γερμανίας ἐν Παρισίοις	1880
HAVERT Ernest, ἐπιτίμος καθηγητῆς ἐν τῷ Collège de France	1867
HEAP H. G., γενικὸς πρόξενος τῶν Ἠνωμ. Πολιτ. τῆς Ἀμερικῆς ἐνταῦθα	1880
HENGEN W., γραμματεὺς τῆς ἐν Ρώμῃ ἀρχαιολογικῆς ἀκαδημίας	1872
HENSE Otto, καθηγητῆς τοῦ ἐν Freiburg πανεπιστημίου	1885
HERTZ M., » » Breslau »	1885
HERZOG E., » » Tübingen »	1885
HEYDEMANN » » Halle-Wittemberg πανεπιστημίου	1885
HEUZEY Léon, καθηγητῆς τῆς ἐν Παρισίοις σχολῆς τῶν καλῶν τεχνῶν	1874
HILLER E., καθηγητῆς τοῦ ἐν Halle-Wittemberg πανεπιστημίου	1885
HIRSCHFELD G., καθηγητῆς τοῦ ἐν Königsberg πανεπιστημίου	1888
HOLTZENDORFF Franz von, καθηγητῆς τοῦ ἐν Βερολίῳ πανεπιστημίου	1872
HOUSSAYE Henri, λόγιος ἐν Παρισίοις	1879
HULTSCH Fried, γυμνασιάρχης ἐν Δρέσδῃ	1885

I

IGNATIEΦ général, πρῶν πρεσβευτῆς τῆς Ρωσσίας ἐν Κων/πόλει	1865
ΙΣΤΡΙΑΣ Δώρα, λογία	1868
ΙΩΑΚΕΙΜ Γ', πρῶν οἰκουμενικὸς πατριάρχης	1878
ΙΩΑΝΝΕΣΚΟΣ Νικ., καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἰασιῶν πανεπιστημίου	1885

J

JAECQUEMYS C. Rolin, πρῶν ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τοῦ Βελγίου	1881
---	------

JANET Paul, μέλος τοῦ πανακαδημίου καὶ καθηγητῆς Σοφρώνης	Ἔτος ἐκλογῆς 1885
JEBB, καθηγητῆς ἐν Γλασκώβη	1878

Κ

ΚΑΛΛΙΓΑΣ Π., ὑποδιευθυντῆς τῆς ἐθνικῆς τραπέζης τῆς Ἑλλάδος	1871
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ ΠΑΣΣΑΣ Ἀλέξανδρος, ἡγεμὼν τῆς Σάμου	1881
KEIL H., καθηγητῆς ἐν τῷ ἐν Halle-Wittenberg πανεπιστημίῳ	1885
KEKULE H., καθηγητῆς ἐν τῷ ἐν Bonn πανεπιστημίῳ	1885
KEUDELL von, πρεσβευτῆς τῆς Γερμανίας ἐν Ρώμῃ	1871
KIPITSNIKOFF A., καθηγητῆς τοῦ ἐν Ὀδησσῷ πανεπιστημίου	1885
KIRCHOFF A., καθηγητῆς τοῦ ἐν Βερολίῳ πανεπιστημίου	1872
KISSLING A., καθηγητῆς τοῦ ἐν Ὀδησσῷ πανεπιστημίου	1885
ΚΟΓΑΛΤΣΙΑΝΟΣ Μιχαήλ, πολιτικὸς Ρωμοῦνος	1885
KOEHLER U., διευθυντῆς τῆς ἐν Ἀθήναις γερμαν. ἀρχαιολογικῆς σχολῆς	1885
KONTZE, διευθυντῆς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ μουσείου ἐν Βερολίῳ	1885
KONTOΣ K., καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου	1863
KOTONBINSKY A., καθηγητῆς τοῦ ἐν Ὀδησσῷ πανεπιστημίου	1885
ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ Ἀνδρέας Γ., πρεσβευτῆς τῆς Ἑλλάδος ἐν Κωνσταντινουπόλει	1885
KUGLER B.	1885
ΚΩΣΤΗΣ K. N., καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου	1882

Λ Λ

ΛΑΜΠΡΟΣ Π., νομισματολόγος	1871
LANGE K., καθηγητῆς τοῦ ἐν Λειψίᾳ πανεπιστημίου	1885
LATYSCHEN Basil, μέλος τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς Πेत्रουπόλεως	1885
LAYENS Lord, πρεσβευτῆς τῆς Ἀγγλίας ἐν Παρισίοις	1862
LESSEPS Ferdinand, μηχανικὸς ἐν Παρισίοις	1865
LÈVÊQUE Charles, μέλος τοῦ πανακαδημίου τῆς Γαλλίας καὶ καθηγητῆς ἐν τῷ Collège de France ἐν Παρισίοις	1866
LIARD, διευθυντῆς τῆς ἀνωτέρας παιδείσεως ἐν Γαλλίᾳ	1885
ΛΙΒΑΔΑΣ Θεοφάνης, διευθυντῆς τῆς ἐν Βιέννῃ ἐλληνικῆς σχολῆς	1874
LIEBECK, καθηγητῆς τοῦ ἐν Giessen πανεπιστημίου	1885
LIEBMANN, καθηγητῆς τοῦ ἐν Jena πανεπιστημίου	1885
LIGHTFOOT D., Bischof of Darham.	1885
LISTER Joseph, καθηγητῆς τῆς ἱατρικῆς ἐν Λονδίῳ	1881
LÖWENFELD Th., καθηγητῆς τοῦ ἐν Μονάχῳ πανεπιστημίου	1885
LÜBBERT, καθηγητῆς τοῦ ἐν Bonn πανεπιστημίου	1885
LUCHS A., καθηγητῆς τοῦ ἐν Erlangen πανεπιστημίου	1885
LUDOLF Comte, πρῶην πρεσβευτῆς τῆς Αὐστροουγγαρίας ἐν Κωνσταντινουπόλει	1872

Μ

MADWIG, καθηγητῆς τοῦ ἐν Κοπεγχάγῃ πανεπιστημίου	1885
--	------

MACMILTON G., ἐπίτιμος γραμματεὺς τοῦ ἐν Λονδίνῳ συλλόγου πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν	1885
MAURENBRECHER W., καθηγητῆς ἐν τῷ ἐν Λειψίᾳ πανεπιστημίῳ.	1885
MAYPOKOYΔΑΤΟΣ Ν., πρῶην ὑπουργὸς τῆς Ἑλλάδος	1864
MAYPOTENΗΣ Π., πρεσβευτῆς τῆς Ρουμανίας ἐν Βιέννῃ.	1882
MEYER Gustav, καθηγητῆς τοῦ ἐν Gratz πανεπιστημίου	1885
MEZIÈRES, μέλος τῆς γαλλικῆς ἀκαδημίας	1885
ΜΗΝΙΑΤΗΣ Ἀλεξάνδρος Μαργαρίτης	1885
ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ Ἡρακλῆς, καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου	1873
MICHAELIS A., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Strassburg	1885
MILLER Emmanuel, μέλος τοῦ πανακαδημίου τῆς Γαλλίας καὶ καθηγητῆς ἐν τῇ σχολῇ τῶν νεωτέρων γλωσσῶν	1863
MONTEBELLO de, πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας ἐνταῦθα.	1885
MORRIS Joy, πρῶην πρεσβευτῆς τῶν Ἠνωμένων πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν Κων/πόλει	1865
ΜΟΥΝΙΦ ΠΑΣΣΑΣ, ὑπουργὸς τῆς παιδείας ἐν Τουρκίᾳ	1865
MULLER J. van, καθηγητῆς ἐν τῷ ἐν Erlangen πανεπιστημίῳ	1885
MULLER J., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Κεπεργάργης	1885

N

NABEL, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Leyde	1885
NAUCK A., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Πητρουπόλεως.	1885
NAUMANN C., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Strassburg	1885
NÉLIDOW de, πρεσβευτῆς τῆς Ρωσίας ἐν Κωνσταντινουπόλει.	1883
NEWTON, διευθυντῆς τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου ἐν Λονδίνῳ	1871
NOAILLES marquis de, πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας ἐν Κων/πόλει.	1883
NORTH Edward, καθηγητῆς ἐν τῷ Hamilton Colleg ἐν Νέᾳ Ἰόρκῃ	1885
NOVILLE Adrien A., καθηγητῆς ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ Neuchâtel	1885

Π Ρ

ΠΑΛΛΗΣ Α., καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου.	1872
ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ Ἰωάννης, καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου	1874
ΠΑΠΗΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ Κ., " " " "	1879
ΠΑΡΑΣΧΟΣ Ἀχιλεὺς	1880
PASTEUR Louis, μέλος τοῦ πανακαδημίου τῆς Γαλλίας ἐν Παρισίοις	1874
ΠΑΥΛΟΥ Ἀλέξιος, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Μόσχας.	1886
PERROT Georges, μέλος τοῦ πανακαδημίου τῆς Γαλλίας, ἐν Παρισίοις	1874
ΠΕΤΡΟΣ Β', αὐτοκράτωρ τῆς Βρασιλίας	1873
PIERSON A., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Amsterdam	1885
PITRA J., καρδινάλιος, διευθυντῆς τῆς βιβλιοθήκης Βατικανοῦ.	1885
POMIALOWSKI J., μέλος τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας ἐν Πητρουπόλει.	1885
POWELL J. M., διευθυντῆς τοῦ ἐθνολογικοῦ γραφείου τῆς ἐν Οὐασινγκτῶν Σμιθσωνείου ἀκαδημίας	1885

PORTER Noah, καθηγητῆς ἐν τῷ ἐν Νέῳ Ἰόρκῃ πανεπιστημίῳ Yale	1885
IPETENTEPHE X., καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου	1871
PRANTL von K., καθηγητῆς τοῦ ἐν Μονάχῳ πανεπιστημίου	1885

P R

ΠΑΓΚΑΒΗΣ Ἀλέξανδρος, πρεσβευτῆς τῆς Ἑλλάδος ἐν Βερολίῳ	1863
RADOVITZ de, πρεσβευτῆς τῆς Γερμανίας ἐν Κωνσταντινουπόλει	1883
ΠΑΛΛΗΣ Γ., καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου	1869
RASCON Comte de, πρῶην πρεσβευτῆς τῆς Ἰσπανίας ἐν Κωνσταντινουπόλει	1881
RENÉ Briau, βιβλιοφύλαξ τῆς ἐν Παρισίοις Ἱατρικῆς Ἀκαδημίας	1876
PENIEPHE M., διοικητῆς τῆς ἐθνικῆς τραπέζης τῆς Ἑλλάδος	1864
RIBBECK O., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Λειψίας	1885
RIVIER Alphonse, καθηγητῆς τοῦ ἐν Βρυξέλλαις πανεπιστημίου	1881
ROBERT C., καθηγητῆς τοῦ ἐν Βερολίῳ πανεπιστημίου	1885
ROEHL N., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Königsberg	1885
RONDE E., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Tübingen	1885
ROSSIGNOL J. P., μέλος τοῦ πανακαδημίου τῆς Γαλλίας	1864
ROSSBACH A., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Breslau	1885
RUELLE Em. Ch., ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης τῆς Sainte Geneviève	1885
RUELLIN von G., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Tübingen.	1885

Σ

ΣΑΒΒΑΣ, ἀρχιεπίσκοπος Τριῆρ	1888
ΣΑ·Γ·Τ ΠΑΣΣΑΣ, πρῶην πρωθυπουργός.	1879
ΣΑ·Ι·Τ ΠΑΣΣΑΣ, ὑπουργός ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν.	1887
ΣΑΡΙΠΠΟΛΟΣ Νικόλαος, πρῶην καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου.	1861
SAUPPE Hermann, καθηγητῆς τοῦ ἐν Γοτιγγῃ πανεπιστημίου.	1875
SCHANZ M., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Würzburg	1885
SCHMIDT Bernard	1870
SCHMIDT G., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Berlin	1885
SCHMIDT Moritz, καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἰέννη πανεπιστημίου.	1871
SCHÖLL Fr., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Heidelberg	1885
SCHÖLL R., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Μονάχου	1886
SCHWABE von L., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Tübingen	1885
SIEVERS E., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Tübingen	1886
SIGWART von Ch., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Tübingen	1885
STADEMUND W., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Strassburg	1885
STAMFORD, γεροστιαστῆς ἐν Οὐασινγκτῶνι	1885
ΣΤΟΥΠΤΖΑΣ Δημήτριος, πολιτικὸς Ρωμοῦνος.	1885
STRAUSS Oscar, πρεσβευτῆς τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐνταῦθα	1888
SUSEMIHL Fr., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Greifswald	1885

T

"Ετος ἐκλογῆς

THORNTON Edward, πρεσβευτῆς τῆς Ἀγγλίας ἐνταῦθα	1885
THUROT Charles, μέλος τοῦ πανακαδημίου τῆς Γαλλίας ἐν Παρισίοις.	1873
TOCILESCU Gr., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Βουκουρεστίου	1885
TOURNIER Edward, διευθυντῆς τῶν φιλολογικῶν σπουδῶν ἐν τῇ σχολῇ τῶν ἀνωτέρων σπουδῶν ἐν Σορβώνῃ	1886
TREITSCHKE von H., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Berlin	1885
TRELAT Ulysse, καθηγητῆς τῆς ἱατρικῆς σχολῆς ἐν Παρισίοις	1887
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ Χαρίλαος, πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος.	1878
TROITSKY J., καθηγητῆς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Πετροῦπόλεως	1885
TUCKERMANN Charles, πρῶην πρεσβευτῆς τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐνταῦθα.	1873
TYLER William, καθηγητῆς ἐν τῷ ἐν Οὐασινγκτῶν πανεπιστημίῳ τοῦ Κολόμβου	1885
TYLER William, καθηγητῆς ἐν τῷ ἐν Amherst Ἀμερικῆς Colleg	1885

U

USENER H., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Βόννης	1885
USPENSKY Froder, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ὀδησσοῦ.	1885
USSING, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Κοπεγχάγης	1885
ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ Γρηγόριος, πρεσβευτῆς τῆς Ἑλλάδος ἐν Βιέννῃ	1874

Φ

ΦΙΛΗΜΩΝ Τιμολέων, ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἐλληνικῆς Βουλῆς	1879
ΦΙΛΙΠΠΩΦ, στρατηγὸς ἐν Πετροῦπόλει	1877
ΦΡΕΑΡΙΘΣ Κωνσταντῖνος, καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου	1879
ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΣ Ἐπαμ., καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἰασίῳ πανεπιστημίου	1885

V

VACHEROT, μέλος τῆς ἀκαδημίας τῶν ἠθικοπολιτικῶν ἐπιστημῶν ἐν Παρισίοις	1885
VAHLEN J., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Berlin	1885
VIRCHOW Rudolf, καθηγητῆς τοῦ ἐν Βερολίῳ πανεπιστημίου.	1881
VOGUÉ Melchior Comte de, πρῶην πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας ἐνταῦθα.	1873
VOLLGREFF, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Leyden.	1885

W

WADDINGTON Henry, πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας ἐν Λονδίῳ	1878
WECKLEIN N., καθηγητῆς γυμνασίου ἐν Μονάχῳ	1885
WEIL Henri, καθηγητῆς τῆς ἐλληνικῆς φιλολογίας ἐν Παρισίοις	1867
WELLING James, καθηγητῆς ἐν τῷ ἐν Οὐασινγκτῶν πανεπιστημίῳ τοῦ Κολόμβου.	1885
WENSEMUTH C., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Heidelberg.	1885
WERTHER Baron von, πρῶην πρεσβευτῆς τῆς Γερμανίας ἐν Κων/πόλει	1875

	Ἔτος ἐκλογῆς
WHITE William, πρεσβευτῆς τῆς Ἀγγλίας ἐνταῦθα.	1886
WIESELER Friedrich, καθηγητῆς τοῦ ἐν Γοτίγγη πανεπιστημίου.	1873
WITTE Baron de, μέλος τοῦ πανακαδημίου τῆς Γαλλίας.	1876

Ψ

ΨΥΧΑΡΗΣ Ἰωάννης, καθηγητῆς ἐν τῇ σχολῇ τῶν νεωτέρων σπουδιῶν ἐν Σορβώνη	1885
---	------

Z

ZAMBALDI H., καθηγητῆς τῆς ἐλληνικῆς καὶ λατινικῆς γραμμ. ἐν Βενετία.	1872
ZELLER Ed., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Βερολίνου.	1885
ZICHY Comte, πρῶην πρεσβευτῆς τῆς Αὐστροουγγαρίας ἐν Κων/πόλει.	1874

ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΑ ΜΕΛΗ

Α

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ Τηλέμαχος, κτηματίας ἐν Κίῳ	1863
ΑΔΑΜΑΝΤΙΔΗΣ Παναγιώτης, διδάσκαλος	1885
ΑΝΘΙΜΟΣ μητροπολίτης Βελεγράδων	1868
ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ Λέανδρος, καθηγητῆς τῆς ἐν Χάλκῃ θεολογικῆς σχολῆς	1863
ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΔΟΣ Β., καθηγητῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ	1872
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Δημήτριος	1875
ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ Γ., καθηγητῆς τοῦ ἐν Κυθωνίαις γυμνασίου	1864

Β

ΒΕΛΟΥΔΗΣ Ι., βιβλιοθηκάρχιος τῆς ἐν Βενετίᾳ Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης	1871
ΒΕΡΓΩΤΗΣ Παναγιώτης, λόγιος ἐν Κεραλληνίᾳ	1878
BERTHERAND, γενικὸς γραμματεὺς τῆς ἐν Ἀλγερίᾳ κλιματολογικῆς ἐταιρίας	1870
ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ Ν. Νικήτας	1864
ΒΛΑΣΤΟΣ Στέφανος, ἔμπορος ἐν Μασσαλίᾳ	1887
ΒΛΑΧΟΣ Ἄγγελος, γεν. γραμματεὺς τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργείου τῆς Ἑλλάδος	1875
BOLTZ August. καθηγητῆς γυμνασίου ἐν Darmstadt	1888
ΒΟΡΕΑΔΗΣ Ἀντώνιος, καθηγητῆς ἐν Σμύρνῃ	1885
ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ Ἀλέξανδρος, δημοσιογράφος ἐν Τεργέστῃ	1879
ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ Ἀναστάσιος, πολιτικὸς πράκτωρ τῆς Ἑλλάδος ἐν Αἰγύπτῳ	1879

Γ

ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ Ν., ἱατρὸς ἐν Βώλῳ	1863
ΓΡΗΓΟΡΑΣ Γερμανός, διευθυντῆς τῆς ἐν Χάλκῃ θεολογικῆς σχολῆς	1863
ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ Α., σχολάρχης ἐν Ἀμισῷ	1864
ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ Βασίλειος, ἱατρὸς ἐν Δράμᾳ	1885

()

CAILLEMER Exupère, πρότασις τῆς ἐν Λογδούνῳ νομικῆς σχολῆς	1870
CHIARI Chevalier Gérard de	1872
COUSSEMAKER Arthour, νομικὸς ἐν Αἴῃ	1870
CULLEN Dr	1880

Δ

ΔΑΜΩΝ Δ., ἱατρὸς	1872
ΔΕΚΙΓΑΛΛΑΣ Γ. καθηγητῆς τῆς ἑλλην. γλώσσης ἐν τῷ ἐν Παιτρουπόλει πανεπιστημίῳ	1876

*Ετος έκδογῆς

ΔΕΦΝΕΡ Μιχαήλ, ὑφηγητῆς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίῳ.	1875
ΔΗΜΗΤΣΑΣ Κ., ἱατρὸς ἐν Ἀδριανουπόλει.	1871
ΔΟΥΚΑΣ Ἐμμανουήλ, καθηγητῆς ἐν Σμύρνῃ.	1885
DOZON Auguste, πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Θεσσαλονίκῃ.	1872

E

EGGER Victor, καθηγητῆς ἐν τῇ ἐν Nancy σχολῇ τῶν γραμμάτων.	1885
---	------

F

FLOCH Johan ἀρχισυντάκτης τῆς παγκοσμίου γερμανικῆς ἐγκυκλοπαιδείας ἐν Rudolstadt.	1885
FRESHFIELD Edwin ἐν Λονδίῳ.	1877

Z G

GERHARDT W., ἀρχαιολόγος ἐν Γοτιγγῇ.	1873
GIDEL Charles A., proviseur τοῦ ἐν Παρισίοις Λυκείου Λουδοβίκου τοῦ Μεγάλου.	1867
ΖΩΜΑΡΙΔΗΣ Εὐγένιος, λόγιος ἐν Μονάχῳ.	1885

H

ΗΛΙΑΔΗΣ Βωζᾶνος Λεωνίδας.	1873
HEIDENSTAMM Oscar de, λόγιος ἐν Ἀλεξάνδρειᾳ.	1873
HIRSCHFELD Gustave, καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ ἐν Καινισβέργῃ πανεπιστημίῳ.	1883
HUGHES, πρῶν γραμματεὺς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀγγλικῆς πρεσβείας.	1874

Θ

ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ Κ., ἔμπορος ἐν Ραιδεστῷ.	1870
ΘΕΡΙΑΝΟΣ Διονύσιος, δημοσιογράφος ἐν Τεργέστῃ.	1863

I

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Ἐμμανουήλ, καθηγητῆς ἐν Ἀμοργῷ.	1861
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Σάββας, διδάσκαλος ἐν Τραπεζοῦντι.	1870
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Σεραπίων, καθηγητῆς ἐν Καισαρείᾳ.	1863

K

ΚΟΣΜΙΔΗΣ Κυριακός, ἔμπορος ἐν Πτολεμαίδι.	1873
ΚΟΥΠΤΩΡΗΣ Παναγιώτης, γυμνασιάρχης ἐν Ἑλλάδι.	1864
KRAFT Emil, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Tübingen.	1885
ΚΡΙΝΟΣ Δ., φαρμακοποιὸς ἐν Ἀθήναις.	1865
KRUMBACHER K., ὑφηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Μονάχου.	1885
ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ Κ., πρῶν σχολάρχης τῆς ἐν Τραπεζοῦντι ἐλληνικῆς σχολῆς.	1864
ΚΩΛΛΙΑΤΣΟΣ Σωκράτης, ἀρχιεπίσκοπος Κορινθίας καὶ Ἀργολίδος.	1878
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Γ., πρῶν διευθυντῆς τῶν ἐν Φιλιππουπόλει Ζαριφείων διδασκαλείων.	1876
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, καθηγητῆς ἐν Λονδίῳ.	1885

Λ Λ

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΔΑΜΠΙΡΙΔΗΣ Ἰωάννης, ἱατρός ἐν Ἰωαννίνοις	1874
ΔΕΒΙΔΗΣ Νικόλαος, δικηγόρος ἐν Ἀθήναις	1872
LEGRAND Emil, καθηγητῆς ἐν τῇ σχολῇ τῶν νεωτέρων ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν Παρισίαις.	1870
LEONARDI Giovanni, φαρμακοποιὸς ἐν Κερκύρᾳ	1871
ΔΗΜΝΙΟΣ Ν., ἱατρός ἐν Ἀρτάκῃ	1872
ΔΥΚΟΥΔΗΣ Ἐμμανουήλ, δικηγόρος ἐν Ἀθήναις.	1874

Μ

ΜΑΤΣΑΝΟΣ Γ., καθηγητῆς ἐν τῇ Ζωσιμικῇ σχολῇ τῶν Ἰωαννίνων	1872
MELBER, καθηγητῆς γυμνασίου ἐν Μονάχῳ	1885
MONTANI Pierre	1866
ΜΟΡΔΟΣ Σαμουήλ, δημοσιογράφος ἐν Κερκύρᾳ	1864
ΜΟΥΙΣ, ἀρχιτέκτων τοῦ ὑπουργείου τῶν δημοσίων ἔργων ἐν Γαλλίᾳ	1887
MUHLMANN F., πρῶν διευθυντῆς τῆς ἐνταῦθα γερμανοελεβετικῆς σχολῆς	1887
ΜΥΡΙΑΝΘΕΥΣ Ἰερώνυμος, ἐφημέριος τῆς ἐν Λονδίῳ ἐλληνικῆς ἐκκλησίας	1872

Ν

ΝΑΧΑΜΟΥΔΗΣ Ἰωσήφ, δημοσιογράφος ἐν Κερκύρᾳ	1864
ΝΕΡΟΥΤΣΟΣ Τάσος, ἱατρός, διευθυντῆς τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑγειονομικοῦ συμβουλίου	1875

Ο

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Παναγιώτης, διευθυντῆς ἰδιωτικῆς σχολῆς ἐν Κερκύρᾳ	1868
--	------

Π

ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Πέτρος, καθηγητῆς	1885
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Γ., διδάσκαλος ἐν Ἄρτῃ	1872
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Μ., ἱατρός ἐν Θεσσαλονίκῃ.	1863
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Χρ., δικαστῆς ἐν Κύπρῳ	1864
ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥΣ Κλεάνθης, λόγιος ἐν Βραίλα.	1871
ΠΕΤΡΙΔΗΣ Ἀθανάσιος, σχολάρχης ἐν Κάμπῳ Λακωνικῆς.	1864
ΠΕΡΒΑΝΟΓΛΟΥΣ Ἰωάννης, διευθυντῆς τοῦ περιοδικοῦ « Ἐσπέρου »	1885
PFLUG K. Hartung von, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Tübingen	1885
ΠΕΡΙΔΗΣ Δ., λόγιος ἐν Κύπρῳ	1871
ΠΗΝΙΑΤΩΡΟΣ Γεράσιμος	1878
ΠΟΛΙΤΗΣ Ν. Γ., λόγιος ἐν Ἀθήναις	1872
POESTION C. J.	1885

Q

QUEUX de Saut-Hillaire marquis de, λόγιος ἐν Παρισίαις.	1867
---	------

P R

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΡΑΓΚΑΒΗΣ Ρ. Ἀλέξιος, ὑπάλληλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος	1870
ΡΑΛΛΗΣ Ν, ἱατρός ἐν Περγάμῳ.	1872
ΡΑΜΜΟΣ Ι., σχολάρχης ἐν Ἄρτῃ.	1864
REINACH Salomon, ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης Saint Germain.	1887
ROSSI Scotti Comte G. B., ἐπίτιμος πρόεδρος τοῦ ἐν Τολώσῃ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου	1882
ΡΟΥΚΗΣ Ἀριστείδης, δημοσιογράφος ἐν Ἀθήναις.	1885
ΡΩΜΑΝΟΣ Ἰωάννης, καθηγητῆς ἐν Κερκύρα	1874

Σ

ΣΑΘΑΣ Κωνσταντῖνος, λόγιος.	1868
ΣΑΚΕΛΛΙΩΝ Ι., λόγιος ἐν Ἀθήναις.	1881
ΣΑΡΡΟΣ Στέφανος, ἱατρός ἐν Βουκουρεστίῳ.	1874
SCHLIEMANN Heinrich, λόγιος ἐν Ἀθήναις	1871
ΣΚΟΡΔΕΛΛΗΣ Βλάσιος, καθηγητῆς διδασκαλείου ἐν Ἀθήναις	1863
ΣΚΥΛΙΤΣΗΣ Ἰσιδωρίδης, λόγιος ἐν Ἀθήναις	1881
ΣΟΦΟΚΛΗΣ Γαβριήλ, καθηγητῆς ἐν Ἀθήναις.	1881
ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ Ἐπαμ., διευθυντῆς τοῦ ἐν Σάμῳ ἡγεμονικοῦ γραφείου	1881
ΣΤΕΡΓΙΟΓΛΑΙΔΗΣ Ἀριστομένης, διευθυντῆς τῆς ἐν Σμύρνῃ Ἑξαγγελικῆς σχολῆς.	1885
ΣΧΟΛΑΡΙΟΣ Δωρόθεος, πρῶην μητροπολίτης Λαρίσης	1883
ΣΧΟΡΤΣΑΝΙΤΗΣ Δ., πρῶην σχολάρχης ἐν Ἄρτῃ.	1871

T

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ Κ., καθηγητῆς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Βενετίᾳ	1872
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ Ν.	1863
ΤΣΑΠΑΡΑΣ Π., γυμνασιάρχης ἐν Ἑλλάδι	1876

Φ

ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ Γεώργιος, φοιτητῆς.	1885
--	------

V

VEIDNER André.	1872
------------------------	------

X

ΧΑΒΙΑΡΑΣ Δημοσθένης, λόγιος ἐν Σύμῃ	1883
ΧΑΡΙΤΩΝΟΣ Νικόλαος, ἔμπορος ἐν Δράμᾳ.	1885
ΧΑΣΙΩΤΗΣ Δ., ὑφηγητῆς τῆς ἱατρικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.	1874
ΧΡΟΝΙΔΗΣ Κ., λόγιος ἐν Ἀθριανουπόλει.	1863

ΜΕΓΑΛΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

ΧΡ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

- † ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ
- ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΗΣ
- † ΕΥΑΝΘΙΑ ΘΕΟΦΙΛΙΔΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΙ ΔΩΡΗΤΑΙ

- ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ
- ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ
- ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΡΩΝΙΟΣ
- ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΛΛΗΣ
- † ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ
- † ΠΑΝΤΙΑΣ ΣΕΚΙΑΡΗΣ
- ΘΕΟΔΩΡΟΣ Α. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ

ΔΩΡΗΤΑΙ

- ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
- ΓΕΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΜΑΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
- ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ
- ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ
- Ο ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ
- ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΟΣ
- † ΖΑΝΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΚ
- † ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ
- ΑΥΣΤΡΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΙΣΤΩΣΙΣ
- † ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΟΣΙΟΣ
- † ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΞΕΝΟΚΡΑΤΗΣ
- ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ
- Θ. καὶ Β. ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ καὶ Σ/α
- ΑΔΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ
- ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ
- ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ
- † ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΗΦΑΙΣΤΙΔΗΣ
- † ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΑΝΑΝΙΑΣ ΒΑΤΟΠΕΔΙΝΟΣ
- ΖΗΝΩΝ ΚΛΕΑΝΘΗΣ
- ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΣΠΙΘΑΚΗΣ
- ΑΔΕΛΦΟΙ ΑΝΤΩΝΙΑΔΑΙ

- † Σ. ΑΡΧΙΓΕΝΗΣ, *ιατρός*
- ΣΤΕΦΑΝΟΣ Π. ΣΚΥΛΙΤΣΗΣ
- ΥΙΟΙ ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
- ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
- ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΚΟΥΠΠΑΣ
- ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΗΛΙΑΣΚΟΣ
- ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΖΑΠΠΑΣ
- ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ
- ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
- ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΖΕΡΑΕΝΤΗΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

- † ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ 1861—62
- † ΠΕΤΡΟΣ ΖΑΝΟΣ 1862—63
- † ΗΡ. ΒΑΣΙΑΔΗΣ 1863
- ΣΠ. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ 1863—64
- ΑΔ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ 1864—65
- ΣΠ. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ 1865—66
- † Κ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ 1866—67
- ΞΕΝ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ 1867—68
- ΗΡ. ΒΑΣΙΑΔΗΣ 1868—69
- † ΙΟΥΛΙΟΣ ΜΙΑΙΓΓΕΝ 1869—70
- ΣΤΑΥΡ. ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ 1870—71
- Κ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ 1871—72
- Κ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ 1872—73
- ΗΡ. ΒΑΣΙΑΔΗΣ 1873—74
- Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ 1874—75
- ΑΔ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ 1875—76
- ΙΩ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ 1876—77
- ΙΩ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ 1877—78
- ΟΔ. ΙΑΛΕΜΟΣ 1878—79
- ΑΔ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ 1879—80
- ΗΡ. ΒΑΣΙΑΔΗΣ 1880—81
- Σ. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ 1881—82
- Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ 1882—83
- Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ 1883—84
- ΗΡ. ΒΑΣΙΑΔΗΣ 1884—85
- ΗΡ. ΒΑΣΙΑΔΗΣ 1885—86
- Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ 1886—87
- Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ 1887—88
- ΙΩ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ 1888—89

ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ

κατὰ τὸ ἔτος 1887—1888

Πρόεδρος	Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	Εἰδικὸς γραμματεὺς .	ΕΥΣΤ. ΠΟΠΕΣΚΟΣ
Ἀντιπρόεδροι	{ ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΠΑΘΑΡΗΣ (1) ΘΕΜΙΣΤ. ΚΟΣΟΥΔΗΣ	Ταμίας	Ι. Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ
Γενικὸς γραμματεὺς .	ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ	Λογιστὴς	ΦΡ. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ (1)
		Βιβλιοφύλαξ	Κ. ΠΕΡΔΙΚΙΔΗΣ

ΜΕΛΗ ΔΙΑΡΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

κατὰ τὸ ἔτος 1887—1888

Α'. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ

1. ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΜΑΞΟΠΟΥΛΟΣ
2. ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΑΔΗΣ
3. Π. ΠΕΤΡΑΚΙΔΗΣ
4. Θ. ΣΑΛΤΕΛΗΣ
5. Φ. ΤΑΓΗΣ
6. Κ. ΤΣΙΟΥΔΑΚΑΣ
7. ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ

Β'. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ

1. ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ
2. ΗΛ. ΒΑΛΣΑΜΑΚΗΣ
3. ΗΡ. ΒΑΣΙΑΔΗΣ
4. Κ. ΒΑΣΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
5. Μ. ΚΕΦΑΛΑΣ
6. Π. ΠΑΠΑΡΡΟΥΣΗΣ
7. Ν. ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ
8. Θ. ΣΑΛΤΕΛΗΣ
9. Φ. ΤΑΓΗΣ
10. ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ

Γ'. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ

1. ΗΛ. ΒΑΛΣΑΜΑΚΗΣ
2. ΣΠ. ΖΑΒΙΤΣΑΝΟΣ

3. Ε. ΖΕΜΠΟΥΛΗΣ
4. Κ. ΜΑΚΡΗΣ
5. Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ
6. ΦΡ. ΣΑΛΑΧΑΣ
7. Ν. ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ
8. Π. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ

Δ'. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ

1. Ι. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ
2. Θ. ΣΑΛΤΕΛΗΣ
3. Ν. Θ. ΣΟΥΛΔΙΔΗΣ
4. Ὁ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ σχολίου.
5. Ὁ εἰδικὸς " " "
6. Ὁ γραμμ. ἀρχ. ἐπιτροπῆς.
7. Ὁ " φιλοδ. " "

Ε'. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ

1. JAMES CALVERT
2. CURTIS C. G.
3. J. MORDMANN
4. Κ. ΠΕΡΔΙΚΙΔΗΣ
5. Θ. ΣΑΛΤΕΛΗΣ
6. P. SCHROEDER
7. Ε. ΣΙΑΒΡΟΠΟΥΛΟΣ

(1) Παρατηθέντος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους τοῦ κ. Α. Σπαθάρη ὡς ἀντιπροέδρου, ἐξελέγη ὡς τοιοῦτος ὁ κ. Θεμ. Σαλτέλης.

(1) Παρατηθέντος καὶ τούτου ὡς λογιστοῦ, ἐξελέγη ὡς τοιοῦτος ὁ κ. Έμμ. Μελανδινός.

ΣΤ'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

1. Β. ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ
2. Μ. ΒΕΛΛΟΓΙΑΝΝΗΣ
3. Ι. ΓΚΙΩΝ
4. Ε. ΜΕΛΑΝΔΙΝΟΣ
5. Ν. ΜΠΛΕΣΣΑΣ
6. Π. ΠΡΩΓΟΣ

Ζ'. ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

1. Μ. ΒΕΛΛΟΓΙΑΝΝΗΣ
2. Γ. ΕΛΠΙΔΗΣ
3. Κ. ΨΩΜΙΑΔΗΣ

Η'. ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗΣ

1. ΗΡ. ΒΑΣΙΑΔΗΣ
2. Ι. ΓΕΩΡΓΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
3. Ι. ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΗΣ
4. ΗΔ. ΜΑΛΙΑΚΑΣ
5. Ι. ΝΑΟΥΜ
6. Κ. ΠΕΡΔΙΚΙΔΗΣ
7. Ν. ΣΚΩΤΙΔΗΣ
8. Α. ΣΠΑΘΑΡΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΗΤΑΙ

τῶν ὀργανολογικῶν συλλογῶν

Κ. ΠΕΡΔΙΚΙΔΗΣ

τῆς ὀργανοθήκης

ΗΛΙΑΣ ΒΑΛΣΑΜΑΚΗΣ

ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ

κατὰ τὸ ἔτος 1888—1889

Πρόεδρος	Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ	Ειδικὸς γραμματεὺς . . .	ΕΥΣΤ. ΠΟΠΕΣΚΟΣ
Ἀντιπρόεδροι	ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ (Ι. ΓΕΩΡΓΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ)	Βιβλιοφύλαξ	Θ. ΣΑΛΤΕΛΗΣ
Γεν. γραμματεὺς	ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ	Ταμίης	Θ. ΚΟΣΟΥΔΗΣ
		Λογιστής.	Π. ΗΡΩΓΙΟΣ.

ΜΕΛΗ ΔΙΑΡΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

κατὰ τὸ ἔτος 1888—1889

Α'. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ.

1. ΒΑΣΙΑΔΗΣ ΗΡ.
2. ΠΑΡΙΤΣΗΣ Κ.
3. ΠΕΤΡΑΚΙΔΗΣ Π.
4. ΣΑΛΤΕΛΗΣ Θ.
5. ΤΑΓΗΣ Φ.
6. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡ.

Β'. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ.

1. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ ΟΔ.
2. ΒΑΛΣΑΜΑΚΗΣ ΗΛ.
3. ΒΑΣΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠ.
4. ΒΑΣΙΑΔΗΣ ΗΡ.
5. ΔΩΡΙΤΖΑΣ ΓΕΡ.
6. ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ Ν.
7. ΠΑΠΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ Ν.
8. ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ Ν.
9. ΠΟΠΕΣΚΟΣ Ε.
10. ΣΑΛΤΕΛΗΣ Θ.
11. ΤΑΓΗΣ Φ.
12. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡ.

Γ'. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ.

1. ΑΠΕΡΗΣ Π.
2. ΖΑΒΙΤΣΙΑΝΟΣ ΣΠ.
3. ΔΙΜΑΡΑΚΗΣ Λ.
4. ΔΟΓΙΑΔΗΣ Δ.

5. ΜΑΚΡΗΣ Κ.
6. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ ΦΡ.
7. ΡΙΤΣΟΣ Β.
8. ΣΑΛΑΧΑΣ ΦΡ.
9. ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Ν.
10. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ Π.

Δ'. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ

1. ΣΑΛΤΕΛΗΣ Θ.
2. ΣΟΥΛΔΙΔΗΣ Ν.
3. LEVAL A.
4. Ὁ γενικὸς γραμματεὺς τῶν σπουδῶν.
5. Ὁ εἰδικὸς » » »
6. Ὁ γραμματεὺς τῆς ἀρχαιολογ. ἐπιτροπῆς.
7. Ὁ » τῆς φιλολογ. »

Ε'. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ.

1. CALVERT JAMES.
2. CURTIS C. G.
3. ΓΕΔΕΩΝ Μ.
4. ΚΟΥΠΠΑΣ Π. Δ.
5. LEVAL A.
6. LONG A.
7. MILLINGEN A.
8. ΠΕΡΔΙΚΙΔΗΣ Κ.
9. ΣΑΛΤΕΛΗΣ Θ.
10. ΣΙΑΔΕΡΟΠΟΥΛΟΣ Ε.

ΣΤ'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ.

1. ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ Β.
2. ΒΕΛΛΟΓΙΑΝΝΗΣ Μ.
3. ΓΚΙΩΝ Ι.
4. ΜΕΛΑΝΔΙΝΟΣ Ε.
5. ΜΠΛΕΣΣΑΣ Ν.
6. ΦΩΤΙΑΔΗΣ Ν.
7. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ Ι.

Ζ' ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ.

1. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ ΦΡ.
2. ΣΙΔΕΡΟΠΟΥΛΟΣ Ε.
3. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ Ι.

Η'. ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗΣ.

1. ΒΑΣΙΑΔΗΣ ΗΡ.
2. ΓΕΩΡΓΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ Ι.
3. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ Κ.
4. ΛΙΜΑΡΑΚΗΣ Λ.
5. ΝΑΟΥΜ Ι.
6. ΠΕΡΔΙΚΙΔΗΣ Κ.
7. ΡΙΤΣΟΣ Β.
8. ΣΚΩΤΙΔΗΣ Ν.

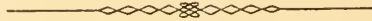
ΕΠΙΜΕΛΗΤΑΙ

Όργανοθήκης και τῶν γρασογραφικῶν συλλογῶν

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΡΙΤΣΟΣ

Ἀρχαιολογικῶν και νομισματικῶν συλλογῶν

Π. Δ. ΚΟΥΠΙΑΣ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΠΟ ΜΑΪΟΥ 1887 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1889—ΤΟΜΟΣ ΚΑ΄

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΠΕΡΔΙΚΙΔΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

Περί τινος σημητικῆς ἐπιγραφῆς ἐν Χαλεπίῳ πρό τινος σωζομένης τανῦν δὲ ἀπολεσθείσης, καὶ περὶ τοῦ 59 (τοῦ 60 κατὰ τὸ ἑβραϊκὸν) ψαλμοῦ καὶ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφῆς, μετὰ παρεμπιπτοῦσης κριτικῆς ἐξηγήσεως τοῦ 107 ψαλμοῦ.

(Ἐνεγνώσθη ἐν τρισὶ συνεδριάσεσι τοῦ ἔτους 1886—87). (1)

Ὁ σοφὸς Ἰουδαῖος Φίρκοβιτζ, ὁ δαπάναις Ἀλεξάνδρου τοῦ Β΄, αὐτοκράτορος τῶν Ρωσσιῶν, περιοδεύων πρὸς ἀνέυρεσιν καὶ ἐξέτασιν τῶν κατὰ διαφόρους χώρας περιωθέντων ἀρχαίων ἑβραϊκῶν κωδικῶν ἀρίκειτο πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τῷ 1868 εἰς Χαλέπιον, ὅπως ἐξετάσῃ τὸν ἐν τῇ συναγωγῇ τῆς πόλεως ταύτης εὕρισκόμενον, πανσέβαστον παρὰ τοῖς ἀπανταχοῦ Ἰουδαίοις, κώδικα τῆς Πεντατεύχου, *Κετίρ* (כֶּתִיב) ἐπικαλούμενον, ὅστις ὑπὸ τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ εὐσεβῶν Ἰουδαίων πιστεύεται ὅτι ἐστὶν αὐτὸ τὸ πρωτότυπον,

(1) Τὸ ἀνάγνωσμα τοῦτο παρελείφθη ἐκ τοῦ Κ' τόμου ἕτε μὴ ἐγκαίρως ἡμῖν ἀποσταλὲν ὑπὸ τοῦ γραφείου τοῦ συλλόγου. Σ. Σ. Ε.

ὅπερ ὁ Ἐσδρας θεῖα ἐπιπνοία ἀπὸ μνήμης ἔγραψεν ἀποκαταστήσας καὶ πάλιν ἔγραψον τὸν κατὰ τὴν ἐν Βαβυλῶνι μετοικεσίαν ἀπολεσθέντα νόμον.

Σκοπὸς τῆς περιουσίας ταύτης τοῦ ἐν λόγῳ σοφοῦ ἦν ἡ πιθανὴ ἀνέυρεσις παραλλαγῶν εἰς τὰ κείμενα τῶν περιωθέντων χειρογράφων, ἵνα σημειωθῶσιν αὐταὶ ἐν τῇ ἀναλώμασι τοῦ αἰδίδιμου αὐτοκράτορος παρασκευαζομένη ἐκδόσει τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου τῆς παλαιᾶς Γραφῆς. Καὶ περὶ μὲν τοῦ περιορήμου ἐν Χαλεπίῳ κώδικος (ἐν παρόδῳ σημειούσθω ἐνταῦθα) ὁ Φίρκοβιτζ ἔκρινεν, ὅτι τὸ ἔργον ἐστὶ τοῦ Θ' μ. Χ. αἰῶνος, ἐσημείωσε δέ, ὅτι ἐλλείπουσιν ἀπ' αὐτοῦ τὰ δύο, ὡς νομίζεται, ἐκπεσόντα ἐδάφια τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως,

ἄτινα διεφύλαξαν ἡμῖν οἱ Ο' ἐρμηνευταὶ (Γ' 24 καὶ ΙΑ', 12), καὶ ἄτινα, κατὰ τὸν αὐτὸν, ἀνευρέθησαν ἐν τινι ἑβραϊκῷ κώδικι ἐν Καυκάσῳ ἀνακαλυφθέντι. Ὁ ἐν λόγῳ σοφὸς ἐπωφελοῦμενος τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διατριβῆς αὐτοῦ ἠσυχολήθη καὶ εἰς τὴν ἀνεύρεσιν ἀρχαίας τινὸς ἑβραϊκῆς ἐπιγραφῆς, εἰς ἧς τὴν ὑπαρξίν ἄλλοτε οἱ μὲν ἐν Χαλεπίῳ Ἰουδαῖοι ἐν γένει ἀδιστακτως ἐπίστανον, πολλῶν παρ' αὐτοῖς γερόντων διαβεβαιούντων, ὅτι ἰδίως ὕμνησιν εἶδον αὐτὴν κατακειμένην ποτὲ ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Χαλεπίου, αὐτὸς δὲ ὁ Φίρκοβιτζ, ζήλωτῆς εἶπερ τις καὶ ἄλλος τῆς πατρῴας δόξης, τὴν ὑπαρξίν οὐδόλως ἠμφισβήτει καὶ γνησίαν ἐκ προλήψεως ἔκρινε· προσέθηκε δὲ μοι ὁ αὐτός, ὅτι κατ' ἐντολὴν τοῦ αὐτοκράτορος προὔτιθετο ἀντὶ ἀδρου τιμῆματος ν' ἀγοράσῃ τὸν λίθον, ἂν εὐρίσκητο, καὶ πέμψῃ αὐτὸν εἰς Πητρούπολιν.

Πᾶσα σπουδὴ κατεβλήθη. τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως προφρόνως χρηγησάσης τὴν συνδρομὴν αὐτῆς τῇ αἰτήσει τοῦ τότε ἐν Χαλεπίῳ Ρώσσου προξένου, πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ θησαυροῦ· ἀλλ' ἐκ τῶν ἐρευνῶν τούτων οὐδὲν προσεγένετο ὄφελος, ἅτε ἐξ αὐτῶν ἀποδειχθέντος, ὅτι ἡ ἐπιγραφή ἀπωλέσθη καὶ ὅτι, κατὰ τινὰ φήμην, ὁ λίθος ὀλόκληρος ἢ κατακεραματισθεὶς ἐχρησίμευσε, τίς οἶδεν μεθ' ὀπίσσω ἄλλων ἀρχαιοτήτων, εἰς οἰκοδομὴν στρατώνος ἐπὶ Ἰβραῖμ πασσαῦ τοῦ Λίγυπτιοῦ. Ἐὰν αἱ φήμαι αὗται ἔχωσιν ὑπόστασιν, πιθανὸν ἡμέραν τινὰ νὰ γένηται καὶ πάλιν λόγος περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης, ἥτις τανῦν νομίζεται ἀνηκέστως ἀπολεσθεῖσα.

Κατὰ τοὺς ἐν Χαλεπίῳ γερόντας Ἰουδαίους τοὺς ἰσχυρίζομένους, ὅτι εἶδον τὸν ἐν λόγῳ λίθον, ἡ ἐπιγραφή φοινικικοῖς γράμμασι γεγραμμένη περιελάμβανεν ὡς ἔγγιστα τάδε:

« Ἐγὼ Ἰωάβ, ὁ ἐπὶ τῆς στρατιᾶς τοῦ βασιλέως Δαβὶδ, πολεμήσας τὸν Ἐδώμ, ἀπέκτεινα δώδεκα χιλιάδας αὐτῶν παρὰ τὴν κοιλάδα τῶν ἁλῶν».

Οὐδεὶς τῶν ῥαββίνων, ὅσοι ἐθεβαίου τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιγραφῆς, ἥπιστατο ἀναγνώσκειν τὰ φοινικικὰ γράμματα, ὥστε ἐθεβαίου ἐκ παραδόσεως παραλαβόντες τὸ ὡς ἔγγιστα τῆς ἀναγνώσεως ταύτης οὐχὶ δὲ καὶ τὸ ἐντελῶς ἀκριβῆς αὐτῆς. Ἐξίστιμος γέρον Ἰουδαῖος διεθεβαίωσε με, ὅτι πρὸ χρόνων συνδοεῦων Ἄγγλον περιηγητὴν ἐπεσκέφθη τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιγραφὴν. Ἐπειδὴ ἀμρότεροι ἠγούσαν τὰς φωνὰς τῶν φοινικικῶν γραμμάτων, ἐπε-

χείρησαν πρὸς θεβαίωσιν τῆς ἀληθείας τὴν ἐξέτασιν τῶν διαφορῶν σχημάτων τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ γραμμάτων ζητούντες νὰ εὕρωσιν ὁμοία τοιαῦτα, ἐνθα ἀναγκαιῶς ἔπρεπε νὰ ὑπάρχωσιν, ἐὰν πράγματι περιεῖχεν ἡ ἐπιγραφή τὰς ἑβραϊκὰς λέξεις, αἵτινες, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐσημαίνοντο διὰ τῶν φοινικικῶν τούτων γραμμάτων (1). Ἄλλ' οὐδὲν τούτων εὐρίσκητο.

Μόνος οὗτος ὁ τρόπος τῆς βασιάνου πρὸς ἐξελέγξιν τοῦ ἀληθοῦς τῶν φωνῶν τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ χαρακτῆρων οὐδόλως ἀποτελεῖ λόγον ἐπαρκῆ, ὅπως ἀσφαλῶς ἀποφανθῶμεν κατὰ τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιγραφῆς. Δῆλον, ὅτι ἐκ τῆς παραδόσεως τὴν ἔννοιαν μόνον αὐτῆς παρέλαθον οἱ ταῦτα ἰσχυρίζομενοι, οὐχὶ δὲ καὶ τὰς λέξεις αὐτὰς ἀκριβῶς. Διάφορος τάξις λέξεων, ὁμωνύμων ἄλλων ἀντικατάστασις ἢ καὶ μορίου μόνον προσθήκη ἢ καὶ παράλειψις ἀρκεῖ, ὅπως μάταιον καὶ ἀνωφελῆ ἀποδείξῃ τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ἐξελέγξεως.

Διὰ τῆς μικρᾶς ταύτης μελέτης μου, ἦν τῇ εὐνοίᾳ τῶν σοφῶν τοῦ συλλόγου μελῶν θηρῶν ὑποβάλλω τῇ κρίσει αὐτῶν, θέλω ἐπιχειρήσει ν' ἀποδείξω ἐπὶ ἱστορικῶν καὶ γεωγραφικῶν δεδομένων ἐρειδόμενος ὅτι, ἐὰν πράγματι ἡ ὑπὸ μελέτην ἐπιγραφή περιεῖχε τοιαύτην τινὰ ἔννοιαν, οἶαν οἱ ἐκ Χαλεπίου ῥαββῖνοι ὑποστηρίζουσιν, ὁ δὲ σοφὸς Φίρκοβιτζ ἀδιστακτως παρεδέχθη, ἡ ἐπιγραφή ἦν μεταγενεστέρων χρόνων παραποίησις, χρόνων. καθ' οὓς ἡ τῶν Ἰουδαίων φιλοτιμία παρήγορον ἀντιστάθμισιν τῆς ἡλικιωτίδος πολιτικῆς ταπεινώσεως ζητούσα κατέφρουγεν εἰς πλάσματα περὶ ἐθνικῆς ἰσχύος καὶ δόξης παρελθόντων χρόνων, πρὸς δὲ τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ παραποιήσεις ὁμοίας τῇ προκειμένην κατεσκευάζεν (2).

(1) Τὰ γράμματα Φοινικίων καὶ Ἑβραίων κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους ταῦτα ὄντα μεταγενεστέρως μόνον διέφερον ἀλλήλοις, παραδεξαμένων τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἐν Βαβυλῶνι μετοικεσίας ἐπάνοδον αὐτῶν τοὺς νῦν ὑπάρχοντας ἐν χρήσει τετραγώνους χαρακτῆρας. « Καὶ ἐν τοῖς ἀκριβεστέροις δὲ τῶν ἀντιγράφων ἑβραϊκοῖς χαρακτῆρσι κεῖται τὸ ὄνομα, ἑβραϊκοῖς δὲ οὐ τοῖς νῦν, ἀλλὰ τοῖς ἀρχαιοτάτοις. Φασὶ γὰρ τὸν Ἐσδραν ἐν τῇ ἀιχμαλωσίᾳ ἐτέρου αὐτοῖς χαρακτῆρας παρὰ τοὺς προτέρουσ παραδεωκένας» (Ὠριγ. εἰς ψαλμ. Β', ἐν τόμῳ ΙΒ' Πατρολ. Migne, σελ. 1104).

(2) Ἡ μελέτη τῶν σημειτικῶν ἐπιγραφῶν ἐν γένει μέγα ἔχει τὸ ἐνδιαφέρον ἐπιγραφῆ ὅμως, οἷα ἡ ἡμετέρα, ἐκτὸς τῆς ἱστορικῆς σπουδαιότητος αὐτῆς ἤθελε χρησιμεύσει καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως τῆς γραφῆς παρ' Ἑβραίοις

Ἐὰν τὰ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ἀναγεγραμμένα ἱστορικά γεγονότα οὐδόλως ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν Βασιλειῶν καὶ τῶν Πα-ραλειπομένων, σπουδαίως δὲ διαφέρωσιν, ὡς κατωτέρω δειχθήσεται, πρὸς ἄλλα ἐν τοῖς αὐτοῖς βιβλίοις ἱστορούμενα, πρὸς ἃ ὑπεράγαν φιλοτιμίας* οἱ περὶ τὸν Philippson προσπα-θοῦσι ν' ἀναρρώσῃ ταῦτα, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς ῥηθήσεται, ἐξ ἄλλου ἐντελῶς συμφωνοῦσι πρὸς τὰ ἀπαντῶντα ἐν τῷ δευτέρῳ ἔδαφίῳ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ 59 ψαλμοῦ κατὰ τοὺς Ο' (τοῦ 60 κατὰ τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον) ἐντελῶς οὕτως, ὥστε ἡ ἐπὶ λίθου ἐπιγραφὴ φαίνεται ἀντίγραφον τοῦ δευτέρου τούτου ἔδαφίου τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ἐν λόγῳ ψαλμοῦ.

Ἔχει δὲ αὕτη ὁλόκληρος κατὰ τὸ παραδε-δεγμένον κείμενον τῆς ἐρμηνείας τῶν Ο' οὕτως.

«Εἰς τὸ τέλος, τοῖς ἀλλοιωθησομένοις· εἰς στηλογραφίαν τῷ Δαβὶδ, εἰς διδασχὴν, ὅποτε ἐνεπύρισε τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας καὶ τὴν Συρίαν Σοβὰλ, καὶ ἐπέστρεψεν Ἰωάβ, καὶ ἐπάταξε τὸν Ἐδῶμ ἐν τῇ ὄραραγι τῶν ἄλων δώδεκα χιλιάδας».

Κατὰ δὲ τὴν ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ μετάφρασιν τοῦ Philippson, «εἰς τὸν ἀρχιμουσικὸν ἐπὶ Σουσάν-Ἐδούθ, Μικτὰμ τοῦ Δαβὶδ, εἰς δι-δασχὴν, ὅποτε ἐνίκησε τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Ἀράμ Σοβὰ, καὶ ἐπέστρεψεν Ἰωάβ καὶ ἐκτύπησε τὸν Ἐδῶμ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ἁλα-τος δώδεκα χιλιάδας ἄνδρας».

Οὕτω λοιπὸν ἀλληλεγγύων οὐσῶν τῆς ἐν Χαλεπίῳ ἐπὶ λίθου σημιτικῆς ἐπιγραφῆς μετὰ τῆς ἀναγεγραμμένης ἐπὶ τοῦ 59 ψαλμοῦ, ἀναγκαιῶς ἢ μελέτη τῆς μὲν συνεπάγεται τὴν τῆς ἑτέρας· ἐπειδὴ ὅμως ἡ μὲν ἐπὶ λίθου ἐπι-γραφὴ ἀπωλέσθη, τὰ δὲ ἀναγεγραμμένα ἐν αὐτῇ, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἦσαν αὐτὰ ταῦτα, ὡς ἀνέφερα, τὰ ἐν τῷ δευτέρῳ ἔδαφίῳ τῆς ἐπι-γραφῆς τοῦ 59 ψαλμοῦ ἱστορούμενα, ἅτινα ὑπ' ὅπιν πάντων κείνται, ἀναγκαιῶς ἐπὶ τού-των ποιήσομαι τὸν λόγον· ἐὰν δὲ ἐκ τῆς με-λέτης τούτων ἀποδειχθῇ νόθον καὶ μεταγενέ-στερον πρόσθεμα τὸ ὑπὸ ἔλεγχον δεύτερον ἔδαφιον τῆς ἐπιγραφῆς, νόθον καὶ μεταγενέ-στερον πλάσμα δεῖον νὰ κριθῇ καὶ ἡ ἀπολε-σθεῖσα ἐπιγραφὴ.

Ἄλλὰ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ μὴ ἀσφαλοῦς τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ψαλμοῦ ἀνάγκη μελετηθεῖς νὰ διαλευκανθῇ ὁ ψαλμὸς αὐτός, διότι ἐκ τῆς με-

λέτης κυρίως τούτου πορισθησόμεθα σπου-δαϊστάτα ἐπιχειρήματα κατὰ τῆς χρονολο-γίας τῆς συντάξεως τῆς ἐπιγραφῆς, ἣν ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ φέρει.

Οὕτω ἀντὶ μελέτης περὶ τίνος ἐν Χαλεπίῳ ἄλλοτε, τανῦν ἀπολεσθεῖσας, σημιτικῆς ἐπι-γραφῆς, φέρω ὑμῖν σήμερον ὅμοῦ καὶ μελέτην περὶ τοῦ 59 ψαλμοῦ τῆς δαβιδικῆς βιβλίου καὶ περὶ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφῆς, παρεμπιπτόν-τως δὲ καὶ μελέτην ἐπὶ τοῦ 107 ψαλμοῦ.

Α'.

Πρὸ τῆς ἐκθέσεως τῶν διαφορῶν περὶ τοῦ ψαλμοῦ ἡμῶν γινωμῶν κριτικῶν τινῶν, ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων, καὶ τῆς παραθέσεως τῶν λό-γων, δι' οὓς τοιμῶ ἀντιδοξεῖν αὐτοῖς, πρὸ τῆς ἐν γένει μελέτης καὶ ἀναλύσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἐκθέσεως τῶν ἱστορικῶν καὶ γεωγραφικῶν ἀπο-δείξεων, δι' ὧν ἐλεγχθήσεται τὸ ψευδεπίγραφον τοῦ δευτέρου ἔδαφίου τῆς ἐπιγραφῆς αὐτοῦ, ἅτινα ἔσονται ἕκαστον ἀντικείμενον τῶν ἐξῆς κεφαλαίων τοῦ ἀναγνώσματος μου τούτου, ἐπειδὴ περὶ νοθείας ἔδαφίου τινός ἐπιγραφῆς ψαλμοῦ πρόκειται, τὰς δ' ἐπιγραφὰς ἐν γένει τῶν ψαλμῶν πολλοὶ οὐ μόνον γνησίας ἀλλὰ καὶ θεοπνεύστους εἶναι ἰσχυρίσθησαν, φέρε εἰπωμεν πρῶτιστα πάντων τινὰ περὶ τῆς διδά-σκαλίας ταύτης οὐχὶ μὲν τὴν ὅλην τοῦ ζητή-ματος θεωρίαν ἀναπτύσσοντα, ἱκανὰ ὅμως πρὸς δικαιολόγησίν μου, ὅτι οὐδόλως ἄθετῶ Γραφὰς παραδεγμέννας ὡς γνησίας καὶ δὴ καὶ θεο-πνεύστους.

Ὅτι ἡ ἐκκλησία οὐδέποτε παρεδέξατο τὸ κύρος τῆς θεοπνευστίας τῶν ἐπιγραφῶν τῶν ψαλμῶν. οὐδεὶς μὲν δύναται διὰ ῥητῆς διατά-ξεως νὰ καταδείξῃ, εὐλόγως ὅμως πᾶς τις τεκμαίρεται ἐκ τοῦ ὅτι οὐδέποτε ἐπέστρεψε τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν ἐν ταῖς ἀκολουθίαις. Ἀπὸ τῶν ἀρχαιστάτων τοῦ χριστιανισμοῦ χρόνων ἡ ἐκκλησία οὐκ ἐπαύσατο ψάλλουσα ἢ καὶ ἀπαγγέλλουσα ἐν ταῖς ἀκολουθίαις τοὺς ψαλ-μούς. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος γνω-ρίζει ἡμῖν, ὅτι οἱ πλείστοι τῶν χριστιανῶν τῶν χρόνων αὐτοῦ οὐ μόνον τὸ περιεχόμενον τῶν ἄλλων τῆς παλαιᾶς Γραφῆς βιβλίων ἀλλὰ καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἠγνόουν, ἐνῶ τοὺς ψαλμούς πάντας ἠπίσταντο ἀπαγγέλλειν (1).

κατὰ τοὺς δαβιδικοὺς χρόνους, ὑπάρξῃς, κατὰ τῆς ὁποίας δύναται νὰ ἐγερθῶσιν ἀμφιβολίαι.

(1) Ἰστε γοῦν, ὅτι καὶ νῦν τὰ μὲν ἄλλα οὐδ' ἔξ ὀνόμα-τος τοῖς πολλοῖς ἐστὶ βιβλία γινώριμα· τὴν δὲ τῶν ψαλμῶν

και τουτο διότι, κατὰ τὸν αὐτὸν πατέρα, οἱ πάντες ἤκουον αὐτοὺς ἀδιακόπως ψαλλομένους ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. Ἀπὸ τῶν πρώτων λοιπὸν τοῦ χριστιανισμοῦ αἰώνων ἡ ἐκκλησία ἀνεγίνωσκε τοὺς ψαλμοὺς παντὸς ἄλλου βιβλίου τῆς παλαιᾶς Γραφῆς προσιτωμένους, καὶ ὅμως πάντοτε παρέλειπεν, ὡς καὶ μέχρι σήμερον, τὰς ἐπιγραφὰς μὴ ἀναγνώσκουσα ταύτας.

Τὸ τῆς μὴ ἀναγνώσεως τῶν ἐπιγραφῶν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἰσχυρὸν ἐπιχειρήμα προσπαθεῖν ἀ συγκαλύψῃ σοφὸς καὶ μακαρίας μνήμης τοῦ ἔθνους διδασκάλος, Διονύσιος ὁ Κλεώπας, ἐν τῇ εἰσαγωγῇ αὐτοῦ ἐν τῷ ψαλτῆρι, ἐν οἷς λέγει· «Ἦ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀποσιώπησις τῶν ἐπιγραφῶν οὐ μόνον οὐδὲν ἐμφαίνει κατὰ τοῦ θεοῦ τῶν ἐπιγραφῶν κύρους, ἀλλὰ καὶ μάλιστ' ἐμπεδοῖ καὶ κρατύνει αὐτὴν τὴν θεοτιτ' [παράδοξος ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐμπεδώσεως καὶ κρατύνσεως τῶν κειμένων διὰ τῆς ἀποβολῆς αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας]· ἐν ταῖς κοιναῖς τῶν πιστῶν συνάξεσιν οὐ τὰς ἐπιγραφὰς μόνον μετὰ σιγῆς καὶ εὐλαθείας (!) παρέργεται, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ὁμολογουμένως θεόπνευστα καὶ κανονικὰ βιβλία, οἷον τὸ *Ἄσμα ἱερμάτων* καὶ τοῦ Ἰωάννου τὴν *Ἀποκάλυψιν*· τὰ βιβλία ταῦτ' εἰσιν ὅλως μυστηριώδη καὶ θείῳ γνόφῳ συνεσιασμένα, καὶ ὀλίγοις μόνον, τὴν ἕξιν γεγυμνασμένοις, βατὰ καὶ καταληπτὰ· ὅθεν πανσόφως ἡ ἐκκλησία τὴν ἐν ταῖς κοιναῖς συνάξεσι δημοσίαν τούτων ἀνάγνωσιν ἀπεκόλυθεν, ἵνα μὴ οἱ πρὸς τὸ βῆθος τῶν τοιοούτων θεωρημάτων ἀπείρως ἔχοντες περιπέσωσιν εἰς ἐννοίας ἀτόπους καὶ μὴ ὀρθὰς. Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἀποσιωπῶνται καὶ αἱ ἐπιγραφὰι ἐν τῇ τῶν ψαλμῶν ἀναγνώσει, ὡς περιέχουσαι νοήματα ὑψηλὰ καὶ ἀλληγορικὰ καὶ βαθεῖας δεόμενα τῆς συνέσεως, καθὼς ὑπὲρ τῆς κληρονομίας, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, ὑπὲρ τῶν ἡγῶν, ὑπὲρ ἀναλήψεως τῆς ἐσθινῆς, ὑπὲρ τῶν κρυφίων τοῦ νιοῦ κτλ.»

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς μὴ ἀναγνώσεως τῶν ἐπιγραφῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὡς ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τοῦ κύρους αὐτῶν προσβάλλει ὁ πολυμαθὴς διδασκάλος, ἅτινα ὅμως οὐδὲνα νομίζω, θέλουσι πείσει. Ἐὰν ἡ ἐκκλησία κατὰ νόμον οὐκ ἀναγνώσκη τὰ ἀκατάληπτα, διατί τοσοῦτων ἄλλων ἀκατάληπτων τὴν ἀνάγνωσιν ἐπιτρέπει; ἢ διατί ἕνεκα ἀκατάλη-

πτων τινῶν μόνων ἐπιγραφῶν παρακωλύει καὶ τῶν καταληπτῶν τὴν ἀνάγνωσιν; Ἰσχνὰ ἀληθῶς τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ μακαρίᾳ τῇ λήξει σοφοῦ καθηγητοῦ, προτιμήσαντος τὸ ἔργον τοῦ συνηγόρου ἀντὶ τοῦ τοῦ κριτικοῦ καὶ διδασκάλου.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλοι τῶν θείων πατέρων τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ τοῦ κύρους τῶν ἐπιγραφῶν ἀπεφώνησαντο προφητικῆς ἐπιπνοίας καὶ χάριτος φθέγματα κηρύξαντες ταύτας, ἄλλοι ὅμως οὐ τῶν τυχόντων διαρρήδην ἀπέριψαν τὸ κύρος αὐτῶν. Τοῦτο μανθάνομεν ἐξ ὧν ὁ ἱερός Θεοδώρητος λέγει ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ αὐτοῦ εἰς τὸν 26 ψαλμόν, «πάσας τὰς ἐπιγραφὰς οὐκ ἀληθεῖς τινες ἐξέλαβον» αὐταῖς λέξεσι γράφων. Τὸ τινὲς τοῦτο σημαίνει οὐχὶ εἰς ἀλλὰ πολλοὶ τῶν πατέρων, ὧν τὰ συγγράμματα ὑπ' ὄψει εἶχεν ὁ ἱερός τῶν ψαλμῶν ἐρμηνευτής. Ἐὰν οὐδεὶς ἄλλος πλὴν τοῦ Μοψουεστίας Θεοδώρου οὐκ ἀληθεῖς ἔκρινε τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ψαλμῶν, τί ἐκόλυε τὸν Θεοδώρητον ὀνομαστὶ αὐτὸν σημειῶσαι καὶ οὐχὶ χρέασθαι τῇ λέξει τινὲς (πληθυντικῶς), ἀφοῦ μάλιστ', ὡς πρὸς τὴν ἀθετουμένην ἐπιγραφὴν τοῦ ΚΣ' ψαλμοῦ, ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ὁποίου λέγει ταῦτα, διαφωνεῖ πρὸς τοὺς ἀθετοῦντας καὶ ἐπιχειρήματα πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῆς φέρει; Βεβαίως συνέφερε τῷ ὑπὲρ τῆς ἐπιγραφῆς συνηγοροῦντι ν' ἀναφέρῃ, ὅτι ὁ ἀντιφωνῶν ἦν ὁ Μοψουεστίας Θεόδωρος, διότι καὶ τὸ ὄνομα μόνον τούτου, ἄτε δὴ ὡς αἰρετικοῦ καταδικασθέντος ἤδη πρὸ τῶν χρόνων αὐτοῦ, ἤθελε βαρύνει ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτοῦ γνώμης τὴν πλάστιγγα τῆς τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ κρίσεως. Οὐδεμία λοιπὸν ἀμφιβολία, ὅτι οἱ πατέρες οἱ οὐκ ἀληθεῖς ἐκλαβόντες πάσας τῶν ψαλμῶν τὰς ἐπιγραφὰς, οἱ γνωστοὶ τῷ Θεοδώρῳ, ἦσαν οὐχὶ εἰς ἡ δύο ἀλλὰ πλείονες. Ὁ Φώτιος, τοῦ σοφοῦ τούτου τῆς ἐκκλησίας διδασκάλου τὰ συγγράμματα κρίνων ἐν τῇ *Βιβλιοθήκῃ* αὐτοῦ, λέγει· «Πολλῶν ἄλλων οὗτος (ὁ Θεόδωρος) τῇ προφητικῶν ῥημάτων ἀναπτύξει τε καὶ διακαθάρσει κρατεῖ. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν, εἴτις ἄλλος, ἐρμηνείαις πρέπων, τῷ τε καθαρῷ καὶ εὐσήμῳ τῶν ῥημάτων ἀνακαλύπτων τὰ συνεσιασμένα». Ἐὰν ὁ τῇ τῶν προφητικῶν ῥημάτων ἀναπτύξει καὶ διακαθάρσει πολλῶν ἄλλων κρατῶν, ὁ τῷ καθαρῷ καὶ εὐσήμῳ τῶν ῥημάτων ἀνακαλύπτων τὰ συνεσιασμένα Θεοδώρητος, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ κριτικωτάτου Φωτίου, δὲν εἶχε καὶ ἄλλους πατέρας συνευ-

πραγματεῖαν ἐπὶ στόματος ἅπαντες φέρουσι, καὶ αὐτὰς ταύτας τὰς φράσας. (Ἰω. Χρυσ. εἰς *Ἠσαΐαν*, κεφ. Ε', § 1).

δοκούντας αὐτῶ; ἤθελε ποτε ἀθετήσῃ καὶ ἀπορρίψῃ; ὡς ἀμαθῆ προσθέματα χρόνων ἰσπερωτέρων διαφόρους ἄλλας τοῦ ψαλτῆρος ἐπιγραφάς; Οὕτως ὁ πανεύφημος τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλος ἀθετεῖ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ 93 ψαλμοῦ λέγων « Δῆλον, ὡς τὴν ἐπιγραφὴν ἄλλοι τινὲς θεθείκασιν, καὶ οὔτε ὁ προφήτης, οὔτε οἱ τοῦτον ἐξ ἀρχῆς ἐρμηνεύσαντες ». Περὶ δὲ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ 95 ψαλμοῦ σημειοῖ « Οὐδὲ ταύτην ὁ μακάριος Δαβὶδ ἔγραψε τὴν ἐπιγραφὴν, οὔτε μὴν οἱ ἐξ ἀρχῆς τὴν προφητείαν ἐρμηνεύσαντες ἄλλοι δέ τις, ὡς εἰπικε, τὴν ἐξ ἐπιπολῆς διάνοιαν τοῦ ψαλμοῦ κατιδὼν ταύτην τέθεικε τὴν ἐπιγραφὴν ». Παρὰ δὲ τὴν τοῦ 96 ψαλμοῦ ἐπιγραφὴν προστίθουσιν « Ὁμολόγησε καὶ ὁ ταύτην θεθεικὼς τὴν ἐπιγραφὴν μὴ εὐρηκέναι αὐτὴν παρ' Ἑβραίοις οὐκοῦν οὐδὲ αὐτὴ προφητικὴ οὐδὲ γὰρ ἀμύττει τῇ τοῦ ψαλμοῦ διανοίᾳ ». Ἄξιον σημειώσεως ὁ τελευταῖος οὗτος κανὼν τοῦ ἱεροῦ κριτικοῦ, καθ' ὃν, ὅσαι τῶν ἐπιγραφῶν οὐχ ἀμύττουσι τῇ τοῦ ψαλμοῦ διανοίᾳ, αὗται προσθέματα χρόνων ὑσπερωτέρων κρινέσθωσαν. Τὸν ἐν λόγῳ κανόνα, οὐχὶ ὑπὸ τῆς νεωτέρας κριτικῆς νομοθετηθέντα ἀλλ' ἀπὸ τῆς διδασκαλικῆς αὐτῆς τῶν πατέρων τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν ἐκκλησίας ἀρνούμενον, ἐν τοῖς ἐξῆς θέλομεν ἐφαρμόσει καὶ ἐπὶ τοῦ δευτέρου ἐδαφίου τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ΝΘ' ψαλμοῦ.

Ἡ ὑπὸ διαφόρων πατέρων ἀθέτησις αὕτη πολλῶν ἐπιγραφῶν τῶν ψαλμῶν ἐστὶν ἡ ἀληθῆς αἰτία, δι' ἣν ἡ ἐκκλησία οὐκ ἀναγινώσκει ταύτας δι' αὐτὸν δὲ τοῦτον τὸν λόγον οὐκ ἀναγινώσκει οὐδὲ τὴν τοῦ Ἰωάννου Ἀποκάλυψιν, οὐδὲ τὸ Ἄσμα ἁγιαμάτων, διότι ἀρχαῖοι τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι ἀμφοτέρω τὰ βιβλία ταῦτα ἀπεκήρυξαν. Ὁ Εὐσέβιος (Ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Γ', κεφ. 25) πληροφορεῖ ἡμᾶς, ὅτι πολλοὶ τῶν ἀρχαίων ἐν ταῖς νόθοις τὴν Ἰωάννου Ἀποκάλυψιν κατέλεγον, ἄλλοι δὲ καὶ τὴν θεότητα τοῦ Ἄσματος ἁγιαμάτων ἠμφισβήτησαν (1). Διὰ τοῦτον δὲ τὸν λόγον

(1) Ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων ἡ συναγωγὴ ἦν διηρημένη ὡς πρὸς τὸ δόγμα τῆς κανονικότητος τοῦ τε Ἄσματος ἁγιαμάτων καὶ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ, τῶν μὲν περὶ τὸν Hillel ὑπὲρ αὐτῶν γνωματευόντων, τῶν δὲ τῆς σχολῆς τοῦ Chamamai ἀπορριπτόντων τὴν θεοπνευστίαν ἀμφοτέρων τῶν βιβλίων τούτων, παραδεχομένων δὲ τὴν κατὰ λέξιν ἐρμηνείαν αὐτῶν. Ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη τοῦ πρώτου ἡμισέως αἰῶνος τὸ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Rabbi Eliazar ben Azzariah συνέδριον ἐνομοθέτησε θεόπνευστα

ἡ ἐκκλησία μὴ ἀναγινώσκουσα ἀρχῆθεν τὰ βιβλία ταῦτα ἐπομένῃ τῇ ῥήτρᾳ: μὴ προσθήναι ὅλως ἐξακολουθεῖ καὶ μέχρι τοῦδε μὴ ἀναγινώσκουσα αὐτά, καίτοι ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις συνοδικαῖς ἀποφάσεσιν ἡ κανονικότης αὐτῶν ἐνομοθετήθη. Ἀτόπως ἐπίσης ὁ αὐτὸς διδάσκαλος Διονύσιος ὁ Κλεώπας (Εἰσαγ. εἰς τὸν ψαλτ. σελ. 90) τὴν κατὰ τῶν ἐπιγραφῶν τῶν ψαλμῶν κριτικὴν ἀποκαλεῖ ἐρωτησασαν, ἑαυτῷ περιπίπτοντα οὐκ αἰσθανόμενος, ὅτι δηλαδὴ ἐστὶ παλαιὰ καὶ οὐχὶ τῆς τῶν νεωτέρων κριτικῆς γέννημα, ἐνῶ κυρίως κατὰ τῆς τελευταίας ταύτης τὰ ὀξύτατα τῶν βελῶν αὐτοῦ βάλλει.

Τὰ περὶ τῆς μὴ κανονικότητος τῶν ἐπιγραφῶν συγγράμματα τῶν ἀρχαίων τῆς ἐκκλησίας πατέρων, ἅτινα βεβαίως εἶχεν ὑπ' ὄψει ὁ ἱερός Θεοδώρητος, ἢ οὐ περιεσώθησαν, ἢ κείνται ἀνέκδοτα ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις, τῶν δὲ περισωθέντων ἐν ἀσποπάζμασι πρῶτᾷ εἰσι τὰ τοῦ Μοψουεστίας Θεοδώρου. Ἡ καταδίκη τοῦ ἱεράρχου τούτου ὑπὸ τῆς Ε' οἰκουμενικῆς συνόδου

τὰ ἐν λόγῳ βιβλία παραδεχθὲν τὴν ἀλληγορικὴν σημασίαν τῶν ἐν αὐτοῖς ῥημάτων. Λογικὸν συμπέρασμα ἐκ τούτων συναγεται, ὅτι πρὸ Χριστοῦ οὐδέτερον τῶν βιβλίων τούτων συμπεριλαμβάμετο ἐν τῷ κανόνι, καὶ διὰ τοῦτο ἴσως οὐχὶ πάντες οἱ Χριστιανοὶ φαίνονται ἀκολουθήσαντες τοῖς νομοθετήμασι τούτοις τῆς μ. Χ. συναγωγῆς. Ἐκ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης ἐν τῷ πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα προοίμιῳ αὐτοῦ εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ Ἄσματος ἁγιαμάτων μνησθέντων, ὅτι « τῶν ἐκκλησιαστικῶν τινες (οὐχὶ δηλαδὴ τῶν τυγχόντων) οὐ συντίθεντο μετὰ τῶν δι' αἰνιγμάτων καὶ ὑπονοιῶν ἐξηγούντων τὸ βιβλίον, οὗ τὴν ἐξήγησιν ἀνελαβεῖ διὰ ταῦτα, λέγει, ἀναγκαῖον ἡγοῦμαι πρῶτον περὶ τούτου ποιεῖν τὰ τοιαῦτα ἡμῖν ἐγκαλοῦσαν ἀπολογησασθαι » (Πατρολ. Migne, τόμ. 44 ἐν στήλῃ 756). Ἄλλὰ καὶ ὁ Κύρου ἐπίσκοπος Θεοδώρητος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ αὐτοῦ εἰς τὸ ἐν λόγῳ βιβλίον λέγει « Ἐπειδὴ δὲ τινες τῶν τῷ Ἄσμα ἁγιαμάτων διαβαλλόντων καὶ πνευματικῶν εἶναι τὸ βιβλίον οὐ πιστευσόντων . . . ἀναγκαῖον ἡγοῦμαι εἶναι τῆς ἐρμηνείας ἀρχόμενοι τὴν διεψευδομένην καὶ βλαβεράν πρότερον διελέξαι διάνοιαν ». Ἄξιον δὲ σημειώσεως, ὅτι οὐδέτερος τῶν πατέρων τούτων, καίπερ προφρόνως ὑπὲρ τῆς ἀλληγορικῆς ἐνοίας τοῦ βιβλίου ἀπολογουμένων, τοὺς τὰ ἐναντία φρονούντας ὡς αἰρετικούς διαβάλλει. Μίαν δὲ περιεργος καὶ ὁ λόγος, δι' οὗ ὁ Θεοδώρητος ὑποστηρίζει τὸ θέμα του. « Τὸ Ἄσμα ἁγιαμάτων, λέγει, συναπάλετο μετὰ τῶν ἄλλων βιβλίων ἐπὶ τῆς αἰγυπτιακῆς. Ἡὼς εἰρήνην ταύτην ἔχει τὴν διάνοιαν, ἢν φατέ, τὸ βιβλίον, ὧ βέλτιστοι, εἰ ὁ μὲν Ἐσθρας ταῦτα συνέγραψεν, οὐκ ἐξ ἀντιγράφου δ' ἔγραψεν, ἀλλὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος πλῆρης γενόμενος »; (Πατρολ. Migne, τόμ. 81, ἐν στήλῃ 29.)

ὡς αἰρετικοῦ πολλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἔτη οὐδαμῶς ἔλαττοί τὴν τιμὴν τοῦ ἀνδρὸς ὡς μεγάλου καὶ σοφοῦ κριτικοῦ, κοσμημάτος τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ χριστιανικοῦ ἑλληνισμοῦ· διότι οὐ διὰ τὴν ἀθέτησιν τῶν ἐπιγραφῶν τῶν ψαλμῶν καταδίκασεν αὐτὸν ἡ σύνοδος ἀλλὰ δι' ἄλλους λόγους (1).

(1) Παρατίθημι ἐνταῦθα συνοπτικώτατα τὰ κατὰ τὴν καταδίκην τοῦ Μοψουεστίας Θεοδώρου, διότι ἐξ αὐτῶν θέλει ἀποδειχθῆ, ὅτι ἡ ἐπὶ τῶν ἐπιγραφῶν τῶν ψαλμῶν τοῦ σοφοῦ ἱερέα κριτικὴ ἐστὶν ὅλως ξένη πρὸς τοὺς λόγους, οἵτινες ὑπηγόρευσαν ταύτην, καὶ ὅτι οὐδέποτε ἡ ἐκκλησία ἤθελεν ἀποκηρύξει τὰ συγγράμματα τούτου, ἐὰν οἱ περὶ τὸν Νεστόριον μὴ ἐνοοῦντες ἢ μᾶλλον διαστρέφοντες τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ οὐ περιέπιπτον εἰς αἱρέσεις. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἐὰν μετὰ τὸν Θεόδωρον δὲν ἤρχοντο οἱ περὶ τὸν Νεστόριον πονηρῶς ἐνοήσαντες αὐτόν, βεβαίως ὁ Μοψουεστίας ἐπίσκοπος ἤθελε διαμείνει μέχρις ἡμῶν φωτοδόλος ἀστήρ ἐν τῷ στερεώματι τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἥτις ἠναγκάσθη ν' ἀποκλείσῃ ἐκ τῆς ἐκκλησίας τὸ ὄψος αὐτοῦ, διότι ἄλλοι στρεβλὴν ἐποιούντο αὐτοῦ γρησίν. Ἡναγκάσθη δηλονότι νὰ πράξῃ ὅ,τι καὶ κυβέρνησις τις προνοοῦσα ὑπὲρ τῆς ὑγείας τῶν πολιτῶν ἤθελε πράξει κλείουσα φαρμακεῖον γωρίου ἀμοιροῦντος ἐπιστημόνων ἱατρῶν, ἐξ ὧ ὅμως ἀμαθεῖς καὶ ἀγύρται ἐπρομηθεύοντο φάρμακα, ἅτινα ἀπέβαινον ἐπιβλαβέστατα τοῖς μὴ ἐπισταμένους τὸν τρόπον τῆς χρήσεως αὐτῶν.

Ὁ Θεόδωρος συναβήθησε μετὰ Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου παρὰ τοῖς περιφθίμοις Διοδώρῳ καὶ Λιβανίῳ. Μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν αὐτῶν ἀποχωρισθέντες οὗτοι διετέλεσαν μέχρι τέλους φίλοι διὰ γραμμάτων ἐπιστελλόντες ἀλλήλοις. Τινὰ τῶν γραμμάτων τούτων ἐπιστελώθησαν μέχρις ἡμῶν. Τὰ κατὰ τὸν Μοψουεστίας συντόμως μὲν ἀλλὰ πᾶν καλῶς περιέγραψε Λέων ὁ Βυζάντιος, ὁ περὶ αἱρέσεων γράψας καὶ ἐπικαλούμενος *Σχολαστικός*. Αὐτῷ δίδωμι τὸν λόγον. «Περὶ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐγένοντο δύο ἄνδρες μεγάλοι, Διόδωρος ὁ Ταρσοῦ ἐπίσκοπος καὶ Θεόδωρος ὁ Μοψουεστίας, οἵτινες ἀντηγωνίσαντο πρὸς Ἀρειανούς καὶ Μακεδόνας καὶ Ἀπολιναρίου, καὶ τὴν ἄλλην Γραφὴν ὑπερνημάτευσαν καὶ ἐν τιμῇ ὄντως μεγάλῃ ἀπέθανον, καὶ οὐδεὶς ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ ὑπελάθετό τινας αὐτῶν, ἀλλ' ἐγκωμία ἔγραψαν εἰς αὐτοὺς πολλοί. Καὶ Βασίλειος γὰρ αὐτοὺς ἐγκωμιάζει καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ὕστερον δὲ κινουμένου τοῦ νεστοριανοῦ δόγματος ἠναγκάσθη ὁ Κύριλλος, ὁ πρότερος αὐτοῦς ἱπαιών, κατὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν γράψαι· ἐπειδὴ ἀπ' αὐτῶν ἰσχυρίζετο τὸ δόγμα αὐτοῦ ὁ Νεστόριος· ὑπομηματεύσαντες γὰρ οὗτοι τὴν ἄγίαν Γραφὴν οὐκ ἔστησαν μέχρι τοῦ θείοντος, ἀλλὰ βουληθέντες μερίσκει τὰς ἐν τῇ ἄγίᾳ Γραφῇ φωνάς, τὰς μὲν ἐν θεότητι, τὰς δὲ ἐν ἀνθρωπότητι, εὐρέθησαν δύο ὑποστάσεις τοῦ Χριστοῦ καὶ διαίρεσιν εἰσάγοντες. Καὶ διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη ὁ Κύριλλος κατ' αὐτῶν γράψαι ἐπεὶ ἀπ' αὐτῶν ἰσχυρίζετο τὸ δόγμα αὐτοῦ ὁ Νεστόριος». Ταῦτα ἐκ Λέοντος τοῦ Βυζαντινοῦ (Πατρολ. Migne. Τόμ. 86, ἐν στήλῃ 1231). Σημειωτέον, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Κύριλλος ὁ

Οἱ ἐπιχειροῦντες λοιπὸν, περὶ τῆς γενησιότητος τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ λόγου προκειμένου, ἵνα ὑπεξαιρέσωσιν οὕτω δὴ βαρεῖαν ψῆρον ἀπὸ τῆς τρυφάνης τῆς κριτικῆς ματασιοπονοῦσιν. Οὐδεὶς, ὅσον ἐγὼ οἶδα, ἐπέσεισε τοσοῦτον βαρὺν τὸν πέλεκυν τῆς κριτικῆς κατὰ τῶν ἐπιγραφῶν. Τεμάχια μόνον τῶν κρίσεων τοῦ σοφοῦ ἱερέα περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου γνωρίζομεν συλλεγέντα καὶ ταῦτα ἐκ διαφόρων σειρῶν. διότι δυστυχῶς ἐκτός ὀλίγων τιμῶν ἐκ λατινικῶν μεταφράσεων καὶ τιμῶν περιωθέντων ἑλληνικῶν ἀποσπασμάτων, ἅτινα ὑπὸ τινος αἰδεσιμωτάτου ἐν Λονδίῳ πρό τιμῶν ἐπῶν ἐξεδόθησαν, τὰ συγγράμματα τοῦ Μοψουεστίας περιμένουσιν ἐπι ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τὸν ἐκδῶσαντα. Δυστυχῶς ἐλλείπει μοι καὶ ἡ κρίσις αὐτοῦ περὶ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ὑπὸ μελέτην ψαλμοῦ. Ἀπορίας ἄξιον, ὅτι ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὅστις πολλῶν ψαλμῶν τὰς ἐπιγραφὰς ἠρμήνευσεν, ἀπηξίωσε καὶ γὰρ νὰ γράψῃ περὶ τῆς ἐν λόγῳ ἐπιγραφῆς, περὶ ἧς ὅμως ἐπολυπραγμόνησε σημειώσας τῶν διαφόρων μεταφραστῶν τὰς παραλλαγὰς οὐδὲ περὶ αὐτῆς τῆς ἑβραϊκῆς φωνῆς *Σουσαῖμι* ὀλιγορήσας νὰ σημειώσῃ, ἐνῷ ἄλλοι πατέρες πολλὴν πᾶταχον περὶ αὐτῆς ἐποίησαν. Ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης παρατίθημι ἐνταῦθα περιεργείας χάριν καὶ τοὺς πολιτικούς στίχους τοῦ Μιχαὴλ Ψελοῦ, οὗς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ τὸν Μονομάχον ἔγραψεν, οὐχὶ πρὸς ὕβρεις τοῦ ὑπὸ μελέτην ἡμῶν θέματος, ἀλλ' ὡς δείγμα τῆς πνευματικῆς καταπτώσεως τοῦ ἔθνους ἡμῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Ἴδου οὗτοι.

Καὶ ὁ πενηνταένατος ἐστὶ πρὸς ἱστορίαν· ὅποτε γὰρ ἐνέπρησε τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Συρίαν τοῦ Σοβάλ, καὶ τὸν Ἰδῶμ ἀνεῖλε διὰ χειρὸς τοῦ Ἰωὰβ δώδεκα χιλιάδας εἰς τῶν ἄλλων τὴν φάραγγα, πρόσκειται δ' εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῆς ἀλλοιωσεως πρὸς τὴν στηλογορφίαν. Οὐδὲν δὲ τούτων γέγραπται ἐν τετραβασίλειαις. Ἄλληγορίαν τοιαυτοῦν ὁ λόγος ἀξιοῦσθαι. Σαματικὴ τὸίνυν ζωὴ ἡ Μεσοποταμία,

κατ' αὐτοῦ γράψας, ζητησάντων τιμῶν ἀναθεματίσαι τὸν Θεόδωρον, ἐπιστέλλει πρὸς Πρόκλον, «ὅτι οὐ δεῖ ἀναθεματίζειν· οἱ γὰρ Ἀνατολικοὶ πάντες μέγαν ἔχουσι διδάσκαλον τὸν Θεόδωρον, καὶ ἐὰν αὐτὸν ἀναθεματίσωμεν, μέγα σχίσμα ποιούμεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ἀνατολικῶν». (Πατρολ. Migne. Τόμ. 86, ἐν στήλῃ 1237). Τοιοῦτος ὁ ἀνὴρ, οὗ τὴν περὶ τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ ψαλτέρος κρίσιν ἐπικαλοῦμαι.

τοῖς ἐμαυτοῖς ποταμοῖς φεῖ περικλυζομένη,
ἦν ἐνεπύρισε Χριστὸς ὁ δι' ἡμᾶς πτωχεύσας,
καὶ τὴν Συρίαν τοῦ Σοβᾶλ, τοὺς δουλωθέντας βίην
τὸ γὰρ Σοβᾶλ ἐπτά ἐστι καὶ πᾶς Θεῷ δουλεύων
ὡς Ἰωᾶδ ὑπῆμος τὴν φύσιν προσλαμβάνει.
Ἄλῶν γὰρ φάραγξ πέφυκεν ἡ τῶν παθῶν κοιλότης
καὶ χιλιᾶδες δώδεκα φύσις ἐστὶ καὶ χρόνος
ὁ χρόνος ἑβδομαδικός, πενταδικὴ ἡ φύσις,
ταῖς πέντε γὰρ αἰσθήσεων ἡ φύσις διοικεῖται.

Ὁ ἐξ ἀρχαιοτέρων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων μεταξὺ τούτων ἄλλων κελῶν καὶ σοφῶν κατορθώσας νὰ συλλέξῃ τοὺς ῥύπους τούτους, ὁ περιπεσὼν εἰς πτώχευσιν τοῦ κεφαλαίου τῆς δικαιοῦς, τιτλοφορεῖται σοφώτατος καὶ ἐπέρτιμος ἔτατος τῶν φιλοσόφων ὑπ' ἄλλων τοῦ αἰῶνος μωροτέρων αὐτοῦ. Τὰ πενήχρᾳ ταῦτα ῥάκη ῥαπτύμενα πρὸς τὰ βαρύντιμα ὑφάσματα, τὰ ἔργα τῶν Φωτίων καὶ τῶν Εὐσταθίων, ἀποτελοῦσιν ἐν συνόλῳ τὸν ἀλλόκοτον κέντρονα, ὅστις βυζαντινισμὸς καλεῖται, πολλῆς μελέτης τυγχάνων ἄξιος καὶ ὑπὸ ψυχολογικὴν ἐποψίν.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἐπιγραφῶν ἐν γένει τοῦ ψαλμοῦ, συντόμως μὲν, ἱκανῶς δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν. Φέρε νῦν ἐκλωμένον ἐπιτόμως ἐπίσης ὅσα οἱ τε ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς καὶ οἱ νεώτεροι κριτικοὶ περὶ τοῦ 59 τούτου ψαλμοῦ ἐδίδαξαν.

B'.

Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου ἐπιθυμῶν ἀποδειξάει οὐ μόνον τὸν ὑπὸ μελέτην ψαλμὸν ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφοῦν ἔργα γνήσια τοῦ Δαβὶδ, ἀμηχανῶν δὲ πῶς συμβιβάζῃ τὰ μεταξὺ τούτων ἀσύμβλητα καὶ ἀνακόλουθα, ἅτινα καλῶς ἐνοεῖ, ἀκριβῶς παρατιθέμενος ταῦτα, λέγει: « Ἀλλὰ γὰρ ἄξιον ἐν τούτοις ἀπορῆσαι, πῶς ἐν τοιαύτῃ τυγχάνων καταστάσει ἀργόμενος τῆς στήλογραφίας γράφει ὁ Θεὸς ἀπόσω ἡμᾶς καὶ καθέλες ἡμᾶς, καὶ μὴν τρέπακα κατ' ἐγέρων ἀνίστη καὶ νίκας κατὰ πολέμιων ἤρετο· δέον οὖν ἐπὶ τούτοις ὠδᾶς ἐπινικίους ᾄδειν, θύειν τε εὐχαριστήρια τῷ Θεῷ. Ὁ δὲ τούτων μὲν οὐδὲν πράττει, τάναντία δὲ ἀπολοφύρεται λέγων, ὁ Θεὸς ἀπόσω ἡμᾶς καὶ καθέλες ἡμᾶς, ὠρίσθης καὶ ὠκείρησας ἡμᾶς, ἀντὶ δὲ τοῦ ὠκείρησας ἡμᾶς ὁ Σύμμεχος ἠρμήνευσε καὶ περιήγαγε ἡμᾶς ἡ δὲ πέμπτη ἔκδοσις καὶ περιεκένωσας ἡμᾶς, ὁ δὲ Ἀκύλας, θυμωθεὶς μετέστρεψας ἡμῶν. Εἶτα ἐπιλέγει

εὐθύς, ἔδειξας τῷ λαῷ σου σαληρά· ἐπότισας ἡμᾶς ὄνον καταύξενος. Ταῦτα δὲ ἀκατάλληλα καὶ ἀνάρμοστα δόξει· ἂν εἶναι τοῖς ἐν τῇ προγραφῇ διηγουμένοις ». (Εὐσέβιου τόμ. Ε', ἐν στήλῃ 555 τῆς ἐκδόσεως Migne). Ὁ πατήρ λοιπὸν Εὐσέβιος, καίπερ τὰ κατάλληλα καὶ ἀνάρμοστα ψαλμοῦ καὶ ἐπιγραφῆς καλῶς βλέπων. ἀντὶ τῷ νῷ ὠδῶν ἐπόμενος νὰ θηρεύσῃ τὴν ἀλήθειαν, καταφεύγει εἰς ἀλληγορικὰς βεβιασμένας ἐξηγήσεις λόρον φερούσας παντὶ τῷ νῶν ἔχοντι, ἀλληγορίας, πρὸς ἃς ἔρρεπε τῷ Ὀριγένει ἐπόμενος καὶ δι' ἃς ἀσπληρῶς μὲν ἀλλὰ δικαίως ἐπετιμήθη ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου λέγοντος περὶ αὐτοῦ ἐν τοῖς εἰς Ἠσαίαν ὑπομνήμασιν αὐτοῦ (βιβλ. Ε', κεφ. 19). « Εὐσέβιος ὁ Καισαρεύς ἱστορικὴν ἐρμηνεύειν τῇ ἐπιγραφῇ ὑπισχνόμενος ἐνθα κἀεῖσε παρεκτρέπεται. . . . ὅπου γὰρ ἱστορία λείπει, μεταβαίνει εἰς τὴν ἀλληγορίαν. οὕτω συζεύγων τὰ διεστώτα, ὥστε θαυμάζειν με αὐτὸν καινουργεῖ λόγου κατασκευῇ τὸν λίθον εἰς τὸ αὐτὸ καὶ τὸν σίδηρον συγκολλῶντα ».

Τὴν τοιαύτην τῶν Γραφῶν ἐρμηνεύειν καταδικάζων καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος οἶονεῖ νομοθέτης ἀπὸ τῆς πατριαρχικῆς αὐτοῦ ἔδρας ἀποφαίνεται. « Πανταχοῦ τῆς Γραφῆς οὗτος ὁ νόμος, ἐπειδὴν ἀλληγορῇ λέγειν καὶ ἀλληγορίας τὴν ἐρμηνεύειν, ὥστε μὴ ἀπλῶς μηδὲ ὡς ἔτυχε τὴν ἀλόγιστον ἐπιθυμίαν τῶν ἀλληγορεῖν βουλομένων πλανᾶσθαι καὶ πανταχοῦ φέρεσθαι ». (Ἐρμην. εἰς τὸν προφ. Ἠσαίαν, κεφ. Ε', § 3).

Ὁ ἱερὸς Θεοδώρητος τὸν ὑπὸ μελέτην ψαλμὸν κατ' ἐδάριον ἐρμηνεύων ῥητῶς ἀποφαίνεται, ὅτι αἱ πλείεσται τῶν φράσεων αὐτοῦ ἐκφέρονται ὡς ἀπὸ προσώπου τῶν ἐν Βαβυλῶνι δουλειόντων Ἰουδαίων καὶ ἐξηγουῦνται διὰ τῶν παθημάτων, ὅσα οὗτοι ἐν τῇ αἰχλωσίῃ ἔπασχον. Ἔχομεν λοιπὸν μετὰ τὰς ἀλληγορικὰς θεωρίας τοῦ Εὐσέβιου σοφὸν τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλον, ὅστις, κατὰ τὸν κριτικώτατον Φώτιον, το. 11 τῶν ἄλλων τῇ διακτιθάρσει τῶν προφητικῶν ῥημάτων κρατεῖ καὶ τῷ καθαρῷ εὐσημῷ τῶν ῥημάτων ἀνακαλύπτει τὰ σινεσκασιμένα, ἀποδεγόμενος, ὅτι τοῖς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμάλωτοις ἀναθετός ὁ ψαλμὸς. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς ἐσημείωσεν ὁ Εὐγένιος, ἐν τῇ ἐρμηνεύει τῶν βιβλίων τοῦ Θεοδώρητου παρατηρήρηται τὰ τοῦ Χρυσόστομου, πῆ μὲν ἐπιτίμηται οὗτος, πῆ δὲ καὶ αὐτοῖς ἀναγράφει τοῖς ὀνόμασι ἀγαπῶν, ἐν τοῖς τοῦ Θεοδώρητου τούτοις ἔχομεν πιθανῶς αὐτὸν τὸν ἅγιον Ἰωάννην

τὸν Χρυσόστομον μαρτυροῦντα, ὅτι τοῖς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτοις ἀποδοτέος ὁ ψαλμὸς.

Καὶ ἕτερος ἐστὶ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν δόκιμος θεολόγος, Εὐθύμιος ὁ Ζυγαθηνός, ἐρμηνεύει ἐπίσης κατὰ περίοδον καὶ κατὰ λέξιν τὰ ἐν τῷ ὑπὸ μελέτῃ ψαλμῷ ἀναφερόμενα, ὡς ἀπὸ προσώπου τῶν ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωτισθέντων Ἰουδαίων λεγόμενα. *Ἦν δὲ ὁ Ζυγαθηνός οὗτος, κατὰ τὴν σύγχρονον αὐτοῦ Ἄνναν τὴν Κομνηνὴν, γνωστός πᾶσι τοῖς τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου, γραμματικῆς εἰς ἄκρον ἐβραϊκῶς καὶ ῥητορικῆς οὐκ ἡμετέτης, καὶ τὸ δόγμα ὡς οὐκ ἄλλος τις ἐπιστάμενος* (1). Ἴδού λοιπὸν καὶ ἕτερος τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλος, τὸ δόγμα ὡς οὐκ ἄλλος τις ἐπιστάμενος, καὶ διὰ τοῦ ἀυτοκράτορος Ἀλεξίου τὴν σύνταξιν τῆς δογματικῆς πανοπλίας ἐπιτραπέις, ἀποδίδων τὸν ψαλμὸν τοῦτον τοῖς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτοις καὶ διὰ τῶν παθημάτων αὐτῶν ἐρμηνεύων ἐκάστην αὐτοῦ περίοδον. Ἄλλ' ἐν τῇ δευτέρᾳ παραγράφῳ τῆς ἐπιγραφῆς ἀναφέρονται νίκαι τοῦ Δαβὶδ ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ καὶ ἐν τῇ βορείῳ Συρίᾳ καὶ κατατρόπως τῶν Ἰδουμαίων ἐν τῇ φάραγγι τῶν ἁλῶν. Καὶ πόσις μὲν ἱστορικῆς ἀξίας τυγχάνει ταῦτα ἐν ταῖς ἐξῆς ἐρευνηθήσεται· ἐνταῦθα σημειῶ μόνον, ὅτι ἀπροσδιόνυσος ἡ δευτέρα αὕτη παράγραφος τῆς ἐπιγραφῆς πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ψαλμοῦ. καὶ τὰ ἱστορούμενα ἐν αὐτῇ πρὸς τοὺς ἐν αὐτῷ τῷ ψαλμῷ θρήνους πόρρω τοῖς χρόνοις ἀφιστάμενα. Συμφώνως τῷ φυσικῷ λόγῳ ἢ διδασκαλίᾳ τῶν πατέρων κηρύττει, ὅτι αἱ ἐπιγραφαὶ πρὸς ἐνδειξὴν τοῦ ὑποκειμένου προγράφονται, ὥστε τὴν σκοπὸν τῆς ψαλμωδίας προδιαθεθέντας ἡμῶς εἰμαθεστέρους γενέσθαι τῆς ἐν τοῖς ῥητοῖς διανοίας. (Γρηγ. Νύσσης. Περὶ ἐπιγραφῶν, Β', 2). Ἄλλὰ ποῖος ἐνταῦθα ὁ σκοπὸς τῆς ψαλμωδίας καὶ ἡ διάνοια τῶν ἐν αὐτῇ ῥητῶν καὶ ὁποῖα τὰ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ προγεγραμμένα!

Συμπληρωματικῶς ταῖς γνώμαις τῶν ἀρχαίων τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας διδασκάλων παρατίθημι καὶ τὴν τοῦ Dom Calinet, ἀνδρός κριτικωτάτου καὶ ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων ἐν τοῖς θεολόγοις τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας. Οὗτος ἐν τῷ προοίμῳ εἰς τὸν 59 ψαλμὸν λέγει: Ce ne serait pas précisément sur les difficultés qui se rencontrent dans le titre, que je voudrais abandonner le

sens que présente l'inscription, celles qui se tirent du corps même de la pièce me paraissent bien plus importantes; et je ne puis presque m'empêcher de la prendre avec Euthyme (Zygavinos) et Theodoret, comme un cantique qui fut chanté par les captifs de Babylone. Μετὰ τῶν ἡμετέρων λοιπὸν ἔχομεν συντασσόμενον καὶ τὸν σοφώτατον τῶν θεολόγων τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας.

Ὅτι δὲ οὐχὶ πάντες οἱ ψαλμοὶ εἰσι τοῦ Δαβὶδ ἐστὶν ἀρχαία διδασκαλία πολλῶν τῆς ἐκκλησίας πατέρων· μάρτυρα τούτου φέρω αὐτὸν πάλιν τὸν Θεοδώρητον λέγοντα: «Τοῦς δὲ ψαλμοῖς οὐχ ἅπαντας τιεὶς ἔγραψαν εἶναι τοῦ Δαβὶδ ἀλλὰ καὶ ἑτέρων. Ὅθεν καὶ τὰς ἐπιγραφὰς οὕτω νενοηκότας ἐγὼ δὲ περὶ τοῦτον οὐδὲν ἰσχυρίζομαι. Ποῖαν γάρ μοι προσέτιθεν ὠφέλειαν, εἴτε τοῦτον πάντες, εἴτ' ἐκέλευν εἰσὶ τιεες, δῆλον γε ὄντος, ὡς ἐκ τῆς θείου Πνεύματος ἐνεργείας συνεγράφησαν ἅπαντες;» (1)

Καὶ ταῦτα μὲν ἐκ τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ πρὸς τούτους ἀποκλινόντος Dom Calinet. Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων κριτικῶν ὁ σοφὸς Philippson πρὸς πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἀντιφρονῶν διατείνεται, ὅτι ὁ ψαλμὸς οὗτός ἐστιν ἔργον ἀναντιρρητοῦ τοῦ Δαβὶδ καὶ ὅτι καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἀναφερόμενα, ἅτινα συνακόλουθα εὗρισκει καὶ ἀρμόζοντα πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν αὐτοῦ, ἐξηγουνται διὰ τῶν ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Δαβὶδ συμβάντων, πρὸς εὔρεσιν ὅμως τῶν ὁποίων πλᾶττει ἱστορίας διαφρεούσας πρὸς τὰ ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν Βασιλειῶν ἀναγεγραμμένα, ἐστὶ δ' ὅτε ἐκβιάζει καὶ τὰς σημασίας αὐτὰς τῶν λέξεων πρὸς ὑποστήριξιν τῆς θεωρίας αὐτοῦ ταύτης. Τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνδρός ἐπιβάλλει μοι τὸ καθῆκον, ἵνα ἐνδιατρίψω ἐκτενέστερον ἐνταῦθα περὶ τε τὴν ἐκθεσιν τῆς θεωρίας αὐτοῦ καὶ περὶ τὴν ἀνάπτυξιν μετὰ ταῦτα τῶν λόγων, ἐρ' ὧν στηριζόμενος τολμῶ ἀντιδοξεῖν αὐτῷ.

Πρὸς ἐντελεστέραν κατὰληψιν τῆς ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ ψαλμοῦ θεωρίας τοῦ Philippson ἀνάγκη παρὰ τὸ παραδεδειγμένον κείμενον τῆς ἐρμηνείας τῶν Ὁ' νὰ παραθέσω ἐνταῦθα καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ ἰδίου μετάρρασιν αὐτοῦ.

(1) Θεοδώρ. ἐπισκ. Κύρου. Προβλεψία εἰς τὴν ἐρμηνείαν εἰς τοὺς ψαλμοὺς. Ἐκδ. Migne Τόμ. 1, ἐν στήλῃ 861.

(1) Ἄννης Κομνηνῆς Ἀλεξιάς ἐν βιβλ. 15, ἐν στήλῃ 117ῷ τῆς τοῦ Migne ἐκδόσεως.

Ψαλμὸς 59

Κατὰ τοὺς Ο'.

1. Εἰς τὸ τέλος, τοῖς ἀλλοιωθησομένοις· εἰς στηλογραφίαν τῷ Δαβὶδ, εἰς διδασχῆν, ὅποτε ἐνεπύρισε τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας, καὶ τὴν Συρίαν Σοβὰλ, καὶ ἐπέστρεψεν Ἰωὰβ καὶ ἐπάταξεν τὸν Ἐδὼμ ἐν τῇ φάραγγι τῶν ἀλῶν, δώδεκα χιλιάδας.
3. Ὁ Θεὸς ἀπόσω ἡμᾶς, καὶ καθείλες ἡμᾶς· ὠργίσθης καὶ οἰκτείρησας ἡμᾶς.
4. Συνέσεις τὴν γῆν καὶ συνετάραξας αὐτήν, ἴασαι τὰ συντριμματα αὐτῆς, ὅτι ἐσαλεύθη.
5. Ἐδειξας τῷ λαῷ σου σιληρά, ἐπότισας ἡμᾶς οἶνον κατανύξεως.
6. Ἐδώκας τοῖς φοβουμένοις σε σημεῖωσιν τοῦ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τῆς οὐχίας.
7. Ὅπως ἂν ἔσθῳσιν οἱ ἀγαπητοὶ σου, σῶσον τῇ δεξιᾷ σου καὶ ἐπάκουσάν μου.
8. Ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ. Ἀγαλλιάσομαι καὶ διαμεριῶ Σίκιμα καὶ τὴν κοιλάδα τῶν σκηνῶν διαμετρήσω.
9. Ἐμός ἐστι Γαλαὰδ, καὶ ἐμός ἐστι Μανασσῆς, καὶ Ἐβραὶμ κραταίως τῆς κεφαλῆς μου. Ἰούδας βασιλεὺς μου.
10. Μωὰβ λέξις τῆς ἐλπίδος μου, ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐκτενῶ τὸ ὑπόδημά μου, ἐμοὶ ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν.
11. Τίς ἀπάξει με εἰς πόλιν περιοχῆς; ἢ τίς ὀδηγήσει με ἕως τῆς Ἰδουμαίας;
12. Οὐχὶ σὺ ὁ Θεός, ὁ ἀποσάμενος ἡμᾶς; καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ ὁ Θεὸς ἐν ταῖς δυνάμεισιν ἡμῶν;
13. Δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ ὀλίφης, καὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου.
14. Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσωμεν δύνανται, καὶ αὐτὸς ἐξουδενώσει τοὺς θλίβοντας ἡμᾶς.

Ὁὕτω μεταφράζων ὁ Philippson ἄρχεται σημειῶν κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ἐν ταῖς μελέταις εἰς τὸν ψαλτῆρα, ὅτι τὸ προκειμένον ποίημα συνίσταται λίαν κανονικῶς ἐκ τριῶν στροφῶν. Ὡν ἐκάστη περιλαμβάνει τέσσαρας στίχους. Ἀλλ' ἐνῶ οἱ τῆς πρώτης καὶ τῆς τελευταίας στροφῆς στίχοι συντίθενται ἐκ δύο μερῶν, οἱ τῆς μέσης στροφῆς (8-10), αὐτοὶ οὗτοι οἱ αἰσθητάματα ἀγαλλιέσεως καὶ εὐφροσύνης ἐκφράζοντες, εἰσὶν ἑκτενέστεροι ἐκ τριῶν μερῶν συγκείμενοι. Κατὰ τὸν κριτικὸν ἡμῶν, πρὸς κατανόησιν τοῦ τελικοῦ σκοποῦ τοῦ ψαλμοῦ ἀνάγκη ἵνα προσέξωμεν τὸν νοῦν εἰς τὸν II αὐτοῦ στίχον. Ἐν αὐτῷ ἐκφράζεται ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ πρὸς ἀπόλαυσιν αὐτῆς πίστις. ὅτι ὁ Θεὸς ὀδηγήσει τὸν Ἰσραὴλ νικηφόρον ἐν αὐτῇ τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Ἰδουμαίας, τῇ ὄχυρῃ πόλει, ἥτις φερώνυμος Σελά (שלם), πέτρα ταυτο-

Ψαλμὸς 60

Τῷ Ἐβραϊκῷ κειμένῳ κατὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ Philippson. (1)

1. Εἰς τὸν ἀρχιμουσικὸν ἐπὶ Σουτάν-Ἐδοῦθ, Μικτὰμ τοῦ Δαβὶδ, εἰς διδασχῆν· ὅποτε ἐνίκησε τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Ἀράμ-Σοβὰ καὶ ἐπέστρεψεν Ἰωὰβ καὶ ἐκτύπησε τὸν Ἐδὼμ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ἄλατος, δώδεκα χιλιάδας ἀνδρας.
3. Θεέ, μὴ ἀπέριπτες, μὴ κατέσχίζες, ὠργίξες, τώρα μὴς παρηγορεῖς πάλιν.
4. Διέσεις τὴν γῆν καὶ διέσχισας αὐτήν, ἰάτρευσε τὰ ῥήγματα, αὐτῆς διότι σαλεύεται.
5. Ἐδειξας τῷ λαῷ σου σιληρά, ἐπότισας ἡμᾶς οἶνον σάλου.
6. Ἐδώκας τοῖς φοβουμένοις σε σημεῖωσιν εἰς τὸ ὑψοῦσθαι ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. (2)
7. Ὅπως ἂν σωθῶσιν οἱ ἀγαπητοὶ σου, βοήθησον τῇ δεξιᾷ σου καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν.
8. Ἐν τῷ ἁγιαστηρίῳ του ἐλάλησεν ὁ Θεός, ἀγαλλιᾶσομαι καὶ διαμοιράσω τὴν Σιγγέμ καὶ διαμετρήσω τὴν κοιλάδα τῶν σκηνῶν.
9. Ἐμός ἐστιν ὁ Γαλαὰδ, ἐμός ἐστιν ὁ Μανασσῆς, ὁ Ἐβραὶμ ἐστὶν ἡ δύναμις τῆς κεφαλῆς μου, καὶ ὁ Ἰούδας τὸ σκῆπτρον τοῦ κυριάρχου.
10. Ὁ Μωὰβ ἐστὶν ἡ λεκάνη τοῦ πλοσμάτος, ἐπὶ τὸν Ἐδὼμ θέλω ῥίψει τὸ ὑπόδημά μου· εὐφρημεῖτε μετ' ἐμοῦ, Φιλισταῖοι.
11. Ποῖος ὀδηγεῖ με εἰς τὴν ὄχυρὰν πόλιν; καὶ ποῖος εἰσάξει με ἐν τῇ Ἐδὼμ;
12. Οὐχὶ σὺ ὁ Θεός, ὁ ἀποσάμενος ἡμᾶς; Οὐκ ἐξέβαινες, Θεέ, μετὰ τῶν στρατευμάτων ἡμῶν;
13. Βοήθησον μας ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ· διότι ψευδῆς ἡ τῶν ἀνθρώπων βοήθεια.
14. Μετὰ τοῦ Θεοῦ συμπληροῦμεν ἀνδραγαθίας καὶ αὐτὸς καταπατήσει τοὺς θλίβοντας ἡμᾶς.

σημάντως ἐλληγιστί, ἐπεκλήθη. Κατὰ τὸν Philippson λοιπὸν ὁ σκοπὸς ὅλος τοῦ ψαλμοῦ, ὅστις ἐστὶν ἡ ἔκφρασις τῆς πρὸς κατάκτησιν τῆς πρωτεύουσας τοῦ Ἐδὼμ ἐπιθυμίας τοῦ Ἰσραὴλ, περιέχεται ἐν τῇ τρίτῃ αὐτῆ στροφῇ (11-14)· ὁ δὲ σκοπὸς ἐκφράζεται πεπεισμένως, διότι τοιαύτη ἦν ἡ ἐπαγγελία τοῦ Θεοῦ. ὅτι πάντες οἱ περιοικοὶ λαοὶ ὑποταχθήσονται τῷ Ἰσραὴλ. Αὐτὴν αὐτὴν τὴν ἐπαγγελίαν εὐρίσκει ὁ ἐξηγητῆς καὶ ἐν τῇ δευτέρῃ στροφῇ (7-10). Ἀλλὰ πρὸς κατάκτησιν τῆς πρωτεύουσας ἔδει νὰ καταβληθῶσιν οἱ Ἰδουμαῖοι. οἵτινες πολλὰ παρέσχον πράγματα τοῖς Ἰουδαίοις εἰσβαλόντες ἕως ἐκ νότου εἰς τὴν χῶ-

(1) Κατὰ τὸν Philippson, σκοπὸς τοῦ ψαλμοῦ ἐστὶν ἡ διδασκαλία, ὅτι τῷ Θεῷ μόνῳ ἐστὶν ἡ νίκη.

(2) Ἴνα συμπληρωθῇ ἡ ἐπαγγελία.

ραν αὐτῶν, καθ' ὃν χρόνον ὁ Δαυὶδ ἐπολέμει τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Συρίαν Σοθὰ πρὸς βορρᾶν, διατρέγων μεγίστους κινδύνους, ὡς περιγράφεται ἐν τοῖς στίχοις τῆς πρώτης τοῦ ψαλμοῦ στροφῆς, καὶ ἐξ ὧν τῇ θείᾳ ἀρωγῇ ἀπηλλάχθη νικήσας τοὺς πολεμίους (3-6). Ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ ψαλμῷ τοῦ Ἰσραὴλ ὑπάρχει, κατὰ τὸν Philippson, τοσοῦτῳ ἀκριβοῦς περιγραφή τῶν περιηγήσεων, αἵτινες ὑπῆρξαν ἡ αἰτία τοῦ ποιήματος τούτου. Ὁ λαὸς οὗτος πολλὰ παθὼν ἀλλ' ἐπὶ τέλους νικητῆς ἀναδειχθεὶς ἐμμένει εἰς τὴν ἐπιδιώξιν τῆς νίκης αὐτοῦ ἐπικαλούμενος τὴν τοῦ Θεοῦ ἀρωγήν. Μετὰ τοὺς κινδύνους, δι' ὧν διῆλθεν, ἐνίκησε τοὺς Ἰδουμαίους τέλος καὶ μελετᾷ τὴν κατὰκτησιν τῆς ὀχυρᾶς πόλεως. Τὸ β' ἐδάριον τῆς ἐπιγραφῆς σαφῶς σημαίνει, κατὰ τὸν ἴδιον, τὰ πράγματα ὡς εἶχον ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν. Καθ' ὃν χρόνον ὁ Δαυὶδ ἐπολέμει πρὸς τοὺς Ἀραμαίους καὶ τοὺς διαφόρους αὐτῶν βασιλεῖς, οὓς ἐνίκησεν, οἱ Ἰδουμαῖοι εἰσέβαλον εἰς τὰς γῶρας αὐτοῦ· κατ' αὐτῶν ἔπεμψε τὸν Ἰωάβ, ὅστις συναντήσας αὐτοὺς εἰς τὴν κοιλάδα τῶν ἀλῶν κατεπολέμησε καὶ ἐνίκησε. Ταῦτα, λέγει, ἐπιβεβαιούνται καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ Β' τῶν Βασιλειῶν ἀπαντώντων (ἐν κεφαλαίῳ Η', § 13 καὶ 14) ἐνθα εὐρηγνται τὰ καθ' ἕκαστα. Ἀτόπως λοιπὸν κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐξέφρασάν τινες ἀμφιβολίας, ἀφοῦ μάλιστα οἱ στίχοι 8 καὶ 9 τοῦ ψαλμοῦ δεικνύουσιν, ὅτι πᾶσαι αἱ φολαὶ διετέλουν ἡνωμέναι ὑπὸ τῷ στήπρον τοῦ Δαυὶδ καὶ ὅτι πᾶσα ἡ Παλαιστίνη ἦν ὑποτεταγμένη αὐτῷ. Ἐν τῷ στίχῳ 10 ἀριθμοῦνται οἱ πολέμιοι, οἵτινες ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δαυὶδ ἐνίκηθησαν. Ἔστι δὲ ἐν ταῖς δαυιδικαῖς ιδέαις τὸ ἀποδίδειν αὐτῷ τῷ Θεῷ οὐ μόνον τὰς νίκας ἀλλὰ καὶ τὰς συμφορὰς αὐτὰς καὶ τὰ ἀτυχήματα. Εὐνόητον, ἐξακολουθεῖ ὁ κριτικὸς, ὅτι τοιοῦτος διμείωπος πόλεμος ἔκ τε βορρᾶ καὶ νότου, ὃν μὴ εὐρῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐδημιούργησεν ἐν τῇ φαντασίᾳ αὐτοῦ, ἐνέβαλε τὸν Ἰσραὴλ εἰς μεγίστους κινδύνους. Μετὰ ταῦτα ἀγαλλόμενος ὁ Philippson ἐπὶ τῷ ἱστορικῷ τούτῳ οἰκοδομήματι αὐτοῦ, ἀποκαλεῖ ματαίως πάσας τὰς ἄλλας περὶ τοῦ ψαλμοῦ τούτου κρίσεις, τὴν τε τοῦ Rudinger, ὅστις καταβιβάζει αὐτὸν μέχρι τῆς Μακκαθαϊκῆς ἐποχῆς, καὶ τὴν τοῦ Hitzig, ὅστις χρονολογεῖ αὐτὸν ἀπὸ Ὀζίου, ὡς καὶ τὴν τοῦ περιωνύμου Ewald, ὅστις ἀποφαίνεται, ὅτι ἐποιήθη ἐπὶ τῆς περσικῆς ἐπο-

χῆς. Ὅλαι αὐταὶ αἱ ὑποθέσεις, λέγει ὁ σοφὸς ἡμῶν, εἰσὶν ἀναπολόγητοι.

Ἐν ἐφεξῆς κεφαλαίῳ, ἐν ᾧ θέλω ἐξηγήσει κατ' ἐδάριον καὶ κατὰ λέξιν τὸν ὑπὸ μελέτην ψαλμόν, θέλουσι, νομίζω, ἀποδειχθῆ ἀναπολόγητοι οἱ ἰσχυρισμοὶ οὗτοι τοῦ Philippson, οἵτινες παρὰ τὸ ἀβάσιμον αὐτῶν ἱστορικῶς καταλείπουσι πάσας σχεδὸν τὰς καθ' ἕκαστα ἐκφράσεις τοῦ ψαλμοῦ ἀσυγλωστους πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ ὑπὸ τοῦ κριτικῷ πλαττόμενα.

Γ'.

Ἄνευ προλελογισμένης διανοίας καὶ δογματικῶν στοχασμῶν προσεκτικὴ ἀνάγνωσις τοῦ ὑπὸ μελέτην ψαλμοῦ πείσει ἕκαστον, ὅτι ὁ ποιητὴς τῆς οὕτω δὴ μικρᾶς ταύτης ᾠδῆς, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τέλους, καθ' ὅλην τὴν σειρὰν τῶν στίχων αὐτῆς, οὐ διατελεῖ ἐν τῇ αὐτῇ ψυχικῇ καταστάσει. Ἐν τῇ πρώτῃ καὶ τῇ τελευταίᾳ στροφῇ, ὅλος σκυθρωπὸς δυσχεραίνει ἐπὶ τοῖς δυστυχήμασι τοῦ Ἰσραὴλ διασκορπισθέντος μεταξὺ τῶν ἐθνῶν καὶ θλιβομένου, μὴ βλέπων δὲ τὸ τέλος τῶν δυστυχημάτων καταφύγει ἐπικαλούμενος τὴν βοήθειαν τοῦ Γαββὲλ, αὐτοῦ τοῦ διασκορπίσαντος τὸν Ἰσραὴλ, ὅπως ἐλεήσας σώσῃ τοὺς ἀγαπητοὺς αὐτοῦ καὶ ἐπιστρέψῃ αὐτοὺς ἐν τῇ ἰδίᾳ πατριδι. διότι ἐκ τῶν ἀνθρώπων (ὁρθότερον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς ῥηθήσεται) οὐδεμίαν περιμένει βοήθειαν ἀπελπισθεὶς ἐκ τῶν ἀναβολῶν. Ἄλλ' ἐν ᾧ ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει τῆς ᾠδῆς ὑπὸ τὸ κράτος τοιούτων ἰδεῶν καταθλίβεται ὁ νοῦς καὶ ἡ φαντασία τοῦ ποιητοῦ, ἐν τῇ μέσῃ τῶν ψαλμῶν στροφῇ (8—10) ἄνευ αἰτίου λησμονεῖ ὅλην τὴν θλίψιν αὐτοῦ καὶ ἀπὸ σκυθρωποῦ καὶ θλιβομένου ἀγάλλεται καὶ εὐφραίνεται οὐχὶ ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ εὐτυχιῶν ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἐνεστώσῃ καταστάσει, διὰ πράγματα οὐχὶ μέλλοντα ἀλλ' ἀποκτηθέντα ἤδη, καὶ ταῦτα ἐν τοῖς τρισὶ τούτοις στίχοις, οἵτινες, ὡς παρετήρησεν ὁ Philippson, εἰσὶ μακρότεροι τῶν ἄλλων τοῦ ποιηματιῶ στίχων ἐκ τριῶν μερῶν συνιστάμενοι, ἐνῶ οἱ ἄλλοι εἰσὶ διμερεῖς· μετὰ τὴν παρεμβολὴν δὲ τῶν ἐν λόγῳ τριῶν στίχων, οἵτινες τὴν ἀγαλλίαν τοῦ ποιητοῦ ἐκφράζουσι, μεταπίπτει πάλιν εἰς τὴν ἀρχῆθεν ἐκ θλίψεως ἀπόγνωσιν αὐτοῦ, μετὰ τῆς ὁποίας περαίνει καὶ τὸν ψαλμόν. Ταῦτα οὕτω ἐναρ-

γῶς παρίστανται ἐν τῇ διανοίᾳ ἐκάστου, ὥστε αἱ βεβιασμένα καὶ φαντασιώδεις ἐπινοήσεις τοῦ σοφοῦ Philippson μεθ' ὅλον τὸ λεπτόν καὶ ἐντεχνόν αὐτῶν οὐδένα, φρονῶ, θέλουσι μεταπέσει. Προφανῶς οἱ τρεῖς οὗτοι στίχοι, οἱ εὐφροσύνην καὶ ἀγαλλίασιν ἀποπνέοντες ἐπὶ ἐπιτευχθείσαις εὐεργεσίαις, ἀνήκουσιν εἰς ἄλλον ψαλμόν, τὸν 107 κατὰ τοὺς ἑβδομήκοντα (108 κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν ἀπαρίθμησην), ἔνθα εὐρηνται ὁλόκληροι λίαν ἀρμολύοντως κείμενοι ἐν τῇ θέσει αὐτῶν ταύτη· διότι ὁ ψαλμὸς οὗτος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ πνέει ὅλος χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν διὰ τὴν ἀποτελεσθῆναι πραγμάτων ἐλπίζομένων μόνον μέχρι τοῦδε ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐπιτευχθέντων. Ἀπὸ ἀρ-

χάτων, ὡς φαίνεται, χρόνων, οὐχὶ μακρὰν τῆς συντάξεως αὐτῶν. οἱ δύο οὗτοι ψαλμοὶ συνειμίχθησαν (ὅπως συμβαίνει εἰς ἄλλα ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀπὸ μνήμης ἠδόμενα, ἅτινα ἐκ τῆς ἀκοῆς μόνον ἔμαθον οἱ ψάλλοντες αὐτά), ὥστε στίχοι τοῦ ἑνὸς παρεσέφρησαν ἐν τῷ ἑτέρῳ, ἀλλ' οὕτως ἀμελῶς, ὥστε ἡ ἀναγωγὴ καὶ ἀποκατάστασις ἀμφοτέρων τῶν ψαλμῶν εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν μορφήν φαίνεται μοι λίαν εὐκόλος.

Τὸν 107 τοῦτον ψαλμόν παρατίθημι ἐν ταῦθα σημειῶν δι' ἀρχαίων χαρακτήρων τοὺς στίχους ἐκείνους, οἵτινες προφανῶς ἐκ τοῦ 59 ψαλμοῦ παρεσέδυσαν ἐν αὐτῷ.

Ψαλμὸς 107.

1. Ὠδὴ ψαλμοῦ τῷ Δαυΐδ.

2. Ἐτοίμη ἡ καρδία μου, ὁ Θεός, ἐτοίμη ἡ καρδία μου,
ἄσομαι καὶ ψαλῶ ἐν τῇ δόξῃ μου.
3. Ἐξεγέρθητι ἡ δόξα μου, ἐξεγέρθητι, ψαλτήριον καὶ κιθάρα,
ἐξεγερθήσομαι ὄρθρου.
4. Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν λαοῖς, Κύριε,
καὶ ψαλῶ σοι ἐν ἔθνεσιν.
5. Ὅτι μέγα ἐπάνω τῶν οὐρανῶν τὸ ἔλεός σου,
καὶ ἕως τῶν νεφελῶν ἡ ἀλήθειά σου.
6. Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Θεός,
καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου.
7. Ὅπως ἂν ῥυσθῶσιν οἱ ἀγαπητοὶ σου
σῶσον τῇ δεξιᾷ σου καὶ ἐπάκουσόν μου.
8. Ὁ Θεός ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ.
Ὑψώθησομαι καὶ διαμεριῶ Σίκμα,
καὶ τὴν κοιλάδα τῶν σκηνῶν διαμετρήσω.
9. Ἐμός ἐστι Γαλαὰδ, καὶ ἐμός ἐστι Μανασσής,
καὶ Ἐφραΐμ ἀντίληψις τῆς κεφαλῆς μου.
Ἰούδας βασιλεὺς μου.
10. Μαυὶβ λέβης τῆς ἐλπίδος μου.
Ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐπιβαλῶ τὸ ὑπόδημά μου·
ἐμοὶ ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν.
11. Τίς ἀπάξει με εἰς πόλιν περιοχῆς;
ἢ τίς ὁδηγήσει με ἕως τῆς Ἰδουμαίας;
12. Οὐχὶ σὺ ὁ Θεός ὁ ἀπώσαμένος ἡμᾶς;
καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ, ὁ Θεός, ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν;
13. Δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως,
καὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου.
14. Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσωμεν δύναμιν,
καὶ αὐτὸς ἐξουθενώσῃ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν.

Διὰ τὴν μεθοδικὴν ἔκθεσιν τῶν λόγων, δι' ὧν θέλω προσπαθῆσαι, ὅπως καταδειχθῆ ἑναργῶς ἐνώπιον ὑμῶν ἡ ὑπόθεσις, ἣν ὑποστήριζω, ἀνάγκη ἵνα προτάξω τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ τελευταίου τούτου ψαλμοῦ. Ὑποστήριζω λοιπὸν τὴν γνώμην, ὅτι οἱ δι' ἀραιῶν χαρακτήρων σημειωθέντες ἐνταῦθα στίχοι (7, 11—14), αἵτινες πλημμελῶς ἔχουσι καὶ πρὸς τὸν νοῦν τῆς ᾠδῆς καὶ πρὸς τὸ ὅλως ἐνθουσιώδεις πνεῦμα, οὐτινος ἐμφορεῖται ὁ ποιητῆς αὐτοῦ, παρενέπεσον ἐνταῦθα ἐκ τοῦ 59 ψαλμοῦ μετενεχθέντες, ἐνθα ἀπαρραλλάκτως εὐρίσκονται, ἄριστα καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ψαλμοῦ ἐκείνου καὶ πρὸς τὴν τεθλιμμένην διάνοιαν τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ ἀρμόζοντες, συνεγῆ δὲ σειρᾶν ἰδεῶν μετὰ τῶν λοιπῶν στίχων τοῦ ποιήματος ἀποτελοῦντες· ἐνῶ ἐνταῦθα ἀνακολουθῶς καὶ ἀσυγκλῶστως πρὸς τὸν νοῦν τῆς ᾠδῆς παρερράφησαν καὶ οὐδόλως ἀρμόζουσι πρὸς τὴν ἐκ γοργῆς καὶ ἀγαλλιᾶσεως ἐξάλλον φαντασίαν τοῦ ποιητοῦ.

Τίς λογικῶς σκεπτόμενος δύναται νὰ ἰσχυρισθῆ, ὅτι ποιητῆς, οἷος ὁ τῆς ὑπὸ μελέτην ᾠδῆς, ὅλος ἐνθουσιώδης καὶ παράφορος ἐκ γοργῆς διὰ μέγα τι εὐεργέτημα ἐπιτετυχέν. προσημαζόμενος διὰ φράσεων, οἷαι «ἐτοίμη ἡ καρδία μου . . . ἄσσομαι ἐν τῇ δόξῃ μου . . . ἐξεγέρθητι ψαλτήριον καὶ κιθάρα . . . ἐξομολογήσομαι ἐν λαοῖς καὶ ψαλῶ ἐν ἔθνεσιν . . . » λησημονήσας, ὅτι ἐπετεύθησαν ἤδη τὰ προσδοκώμενα ἀγαθὰ, ἣν δυνατὸν ἵνα καταπέσῃ ἀμέσως εἰς ἰκετευτικὴν ὑπὲρ θλιβομένων δέησιν, «ὅπως ἂν ῥυθῶσιν οἱ ἀγαπητοί σου, σῶσον τῇ δεξιᾷ σου καὶ ἐπάκουσόν μου», ἐπανέλθῃ, μηδενὸς ἐν τῷ μέσῳ παρεπιπτοντος, εἰς τὴν πρώτην ἐνθουσιώδη ἐκ γοργῆς παραφορᾶν αὐτοῦ καὶ ἐκφωνήσῃ «ὕψωθήσομαι καὶ διαμεριῶ Σίμωνα . . . ἐμός ἐστι Γαλαὰδ . . . ἐπὶ τὴν Ἰδομαίαν ἐπιβαλῶ τὸ ὑπόδημά μου . . . ἐμοὶ ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν (ἢ, κατὰ τὸ ἑβραϊκόν, εὐφραμεῖτε ἐπ' ἐμὲ ἀλλόφυλοι)», καταπέσῃ δὲ ἐκ νέου εἰς ἰκεσίαν, διότι οὐδὲν ἐπετεύχθη καὶ μάτην ἐπεκαλέσθη τὸ ψαλτήριον καὶ τὴν κιθάραν, ἐκφωνῶν: «δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως, καὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου»; Τοιαῦται ὑποτροπαὶ δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσι καὶ δικαιωθῶσι; οὕτως ἀντιστρατευόμενοι ἀλλήλοις στίχοι δύνανται νὰ συγκλωσθῶσιν ἐν οὕτωσὶ δὴ μικρῷ ποιηματικῷ; Ἄλλ' οἱ ἀνακολούθῳν ἰδεῶν στίχοι εὐρίσκονται ἀπαράλλακτοι, ὡς εἶπον, ἐν ἄλλῳ ποιηματικῷ, ἐνθα καλῶς καὶ συνεπῶς πρὸς τὰ προηγού-

μενα καὶ πρὸς τὰ ἐπόμενα ἀρμόζουσι. Μάταιον νομίζω νὰ ἐπιμένω καὶ δι' ἄλλων ἐπιχειρημάτων πρὸς ὑποστήριξιν οὕτω δὴ ἑναργῶς ὑποθέσεως· ὅτι δηλαδὴ οἱ στίχοι οὗτοι ἀνήκουσιν εἰς τὸν 59 ψαλμόν, ἐνῶ οἱ ἐκεῖ ἀπροσδιονύσως κείμενοι στίχοι (8-10) ἀνήκουσιν εἰς τὸν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν, ἐνθα καὶ εὐρίσκονται προσήκοντως κείμενοι.

Οὕτω δὲ ἐξοβελιζομένων ἀμφοτέρωθεν τῶν ὡς ἀνωτέρω στίχων ἐκείνων, ὅσοι ἐν ἐκατέρῳ αὐτῶν ἐξηλέγχθησαν παρείσακτοι ἐκ τοῦ ἐτέρου, διαμενόντων δὲ ἐν ἐκάστῳ μόνον ὅ,τι ἐκρίθη αὐτοῖς ἀνήκον, ἀνευρίσκουμεν δύο αὐτοτελῆ ποιήματα, ἐν εἰρμῷ ἰδεῶν καὶ φράσεων σκοπιμῶς συντεταγμένα. Ὁ 107 οὗτος ψαλμός, οὗτος ἀποκαταστάς, ἀποτελεῖ αὐτοτελὲς ὄλον. οὐτινος καὶ τὴν ἐπογῆν τῆς συντάξεως θέλω προσπαθῆσαι ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεών μου ν' ἀποδείξω.—Ἄπορον, τό γ' ἐπ' ἐμοί, πῶς ἄνδρες συρίας καὶ κριτικῆς ἱκανότητος, οἷοι οἱ περὶ τὸν Philippson καὶ τινες ἄλλοι ἐξηγηταί, ἠρνήθησαν τὸ αὐτοτελὲς τῆς ᾠδῆς ταύτης, παραδειχθέντες, ὅτι ἀπετελέσθη ἐκ τῆς συρραφῆς τοῦ τέλους τοῦ 56 ψαλμοῦ (8-12), ὅπερ ἐτέθη ἐνταῦθα ὡς προοίμιον καὶ οἰονεὶ ἐπίκλησις, καὶ τοῦ τέλους τοῦ ἡμετέρου 59 (7-14) οὕτω συγκεχυμένως, ὅπως ἔχει ἀρχῆθαι ἐν ταῖς ἐκδόσεσιν.—Ἰσχυρίζεσθαι, ὅτι τὰ «ἐτοίμη ἡ καρδία μου», «ἄσσομαι καὶ ψαλῶ ἐν τῇ δόξῃ μου», «ἐξεγέρθητι ψαλτήριον καὶ κιθάρα», καλῶς ἔχουσι ἐν τῷ τέλει τῆς ᾠδῆς λεγόμενα καὶ οὐχὶ ἐν τῇ ἀρχῇ. ὅπως ἐν τῷ 107 ψαλμῷ, ἐστὶ ταῦτό τῷ ἰσχυρίζεσθαι. ὅτι τὸ τοῦ Στρησιγόρου περισῶθεν ἀπόσπασμα ἐκ τῆς εἰς Ραδίνην ᾠδῆς

« Ἄγε, Μοῦσα λίγει', ἄρξον αὐτῆς ἐρατωνύμου
Σαμίων περὶ παῖδων ἐρατᾶ φθεγγομένα λόξα »

ὅπερ ἐστὶν ἀνάλογον πρὸς τὸ τοῦ ψαλμοῦ «ἐγέρθητι ψαλτήριον καὶ κιθάρα», ἀνήκει εἰς τὸ τέλος καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀπωλεσθείσης ᾠδῆς. Ἄλλὰ τὰ τοιαῦτα πᾶσαν κρίσιν ὑπερβαίνοντα εἰσὶν ἥττονα συζητήσεως.

Ἔργουμαι νῦν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς πιθανῆς χρονολογίας τῆς συντάξεως τοῦ ψαλμοῦ τούτου, διότι ἐξ αὐτῆς θέλομεν πορισθῆ διδόμενά τινα πρὸς εὔρεσιν τῆς χρονολογίας τοῦ ἐτέρου τῶν ψαλμῶν, ἐφ' οὗ ἡ ἐπιγραφή, περὶ ἧς κυρίως ἡ μελέτη αὕτη. Ὁ ποιητῆς καταληφθεὶς ὑπὸ ἐξάλλου ἐνθουσιασμοῦ διὰ μέγα εὐτύχημα ἐπισυμβᾶν τῷ Ἰσραὴλ καὶ ἐπόμενος ταῖς ἰσχυραῖς, κυρίως δὲ σημιτικαῖς ἐν γένει ἰδέαις,

καθ' ἄς τὰ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ. ὥστε καὶ τὸ νῦν μέγα γεγονός μόνον τῇ κελεύσει τοῦ Θεοῦ ἐγένετο, μετὰ τὸ ἐνθουσιᾶδες αὐτοῦ προοίμιον ἀναφωνεῖ ἀμέσως: «Ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἀγίῳ αὐτοῦ» (ῥητότερον: ἐν τῷ ἀγιασθηρίῳ αὐτοῦ), ὡς εἰ ἔλαλεν. ἢ ἄνωθεν διαταγὴ τῆς ἐκτελέσεως ἐδόθη διὰ τοῦτο πλήρης εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν ἐθνικὸν τοῦ Ἰσραὴλ Θεὸν ἐν αὐτῷ τῷ προοίμιῳ ἀναφωνεῖ:

Ἐξομολογήσονται σοὶ ἐν λαοῖς Γαλβέρ,
ψαλῶ σοὶ ἐν ἔθνεσιν,
ὅτι μέγα ἐπάνω τῶν οὐρανῶν τὸ ἔλεός σου,
καὶ ἕως τῶν νεφελῶν ἡ ἀληθεία σου.
Ψύθῃτι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός,
καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου.

Ἄλλὰ ποῖον τὸ γεγονός τὸ ἐκινῶσαν τοσοῦτον ἐνθουσιασμὸν τῷ ποιητῇ: Αὐτὸς οὗτος ἐπὶ τὸ ποιητικώτερον περιγράφει αὐτό. Ἡ διαρπαχθεῖσα ἀπ' αὐτοῦ γῆ ἀποδίδεται αὐτῷ. «Ἐμός ἐστι Γαλαὰδ καὶ ἐμός ἐστι Μανασσῆς», ἐν δὲ τῇ ἐκφράσει τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ἀναφωνεῖ:

Ἀγαλλιάσονται καὶ διαμεριῶ Σίκιμα,
καὶ τὴν κοιλάδα τῶν σκηνῶν διαμετρήσω.

Ὁρθῶς, φρονῶ, ἐξηγῶν ὁ Θεοδώρητος τὸν στίχον τοῦτον λέγει: «Ἐπισημαίνεται τοίνυν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἐπαναχαρεῖν τοὺς γεγενημένους δορυκλώτους καὶ τὴν πατρῶαν αὐτοῖς διανέμειν γῆν, καὶ οὕτως αὐτὴν οἰκηθῶρον πληρῶσειν, ὡς καὶ περὶ μέτρων τοὺς ἐνοικούντας φιλονεικεῖν καὶ τούτῳ κερημένους τὴν γῆς ποιείσθαι διανομήν» (Ἑρμηνεία εἰς τὸν 59 ψαλμὸν). Διανομήν τῆς γῆς ἐπὶ τῶν δαυιδικῶν χρόνων οὐδεμίαν κριτικὴ λεπτότης δύναται νὰ ἐπινοήσῃ πρὸς ἐξήγησιν τοῦ χωρίου: ἢ λοιπὸν ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, μετὰ τὴν ἐκδιώξιν τῶν Χαναανίων, ἀνακτίον τὴν ἐκφορασιν ταύτην, ἢ ἐπὶ τῆς ἐπανόδου ἀπὸ τῆς αἰγυπτιακῆς, ὅτε βεβαίως διὰ τοῦ διατάγματος τοῦ Κύρου ἐδίδετο τοῖς Ἰουδαίοις νὰ καταλάβωσι τὰς ἀρχαίας αὐτῶν γαίας καὶ ποιείσθαι τὴν διανομήν, ὡς καλῶς μὲν ἐνόησεν ὁ Θεοδώρητος. στρεβλῶς δὲ καὶ ἀτόπως διαστρέφων καὶ ἐννοίας καὶ πράγματα ἐξήγησεν ὁ Philippson. Ἐπίσης τὸ Ἰουδαὶ βασιλεὺς μου ὁ αὐτὸς Θεοδώρητος, ταῖς ἀρχαίαις τῶν ἀνατολικῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας ἐξηγήσεν ἐπόμενος, καλῶς ἐρμηνεύει λέγων: «Ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἐπανόδον ἀδικαίρειται μεμενῆκασιν αἱ φυλαί, μόνον δὲ τὸν ἐξ

Ἰούδα Ζοροβάβηλ εἶχον ἡγεμόνα καὶ βασιλέα». Ἀλόγως ἢ ἔκτροχαις, Ἰουδαὶ βασιλεὺς μου, δύναται ν' ἀποδοθῇ εἰς τοὺς δαυιδικοὺς χρόνους, καὶ μάλιστα εἰς τὸν Δαυὶδ αὐτόν. Οὐδὲν ἔγνος εὐρηταί ἐν ταῖς Γραφαῖς, ὅτι ἐπὶ τῶν δαυιδικῶν χρόνων ὑπῆρχεν ἰδέα τῆς διαιρέσεως τῆς βασιλείας πρὸς δικαιολογίαν τῆς ἐκφράσεως ταύτης, ἥτις καταστρέφει ἐπίσης ἄρδην πᾶσαν ὑπόθεσιν, ὅτι τὸ «τὴν κοιλάδα τῶν σκηνῶν διαμετρήσω» δύναται ν' ἀναγῆθῃ εἰς τὴν ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ κατακτεσθῆναι τῆς χώρας. Ἐπίσης ψευδῆς ὁ λόγος, ἐὰν ἀποδώσῃ τις τὸν ψαλμὸν εἰς τοὺς πρὸ τῆς ἀλώσεως χρόνους, καθ' οὓς ἡ βασιλεία ἦν διηρημένη. Κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ψαλμοῦ, αἱ φυλαὶ διατελοῦσιν ἀδικαίρειται, ὅπως καὶ ὁ σοφὸς Philippson παρετήρησεν: εἰς οὐδεμίαν λοιπὸν ἐποχὴν ἀπὸ Σολομῶντος μέχρι τῆς αἰγυπτιακῆς ἀρμόζει· ἐνῶ ἕκαστος στίχος τοῦ ποιηματίου ἐξηγεῖται προσηκόντως, ἐὰν ἐποχὴν αὐτοῦ ὀρίσωμεν τὸν χρόνον, καθ' ὃν ὁ Κύρος ἐξέδωκε τὸ προστάγμα αὐτοῦ περὶ ἐπανόδου τῶν Ἰσραηλιτῶν εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα. Μόνη ἡ περίστασις αὕτη καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ ποιητοῦ δικαιοῖ καὶ τὰς ἐκφράσεις αὐτοῦ ἐξηγεῖ φυσικῶς καὶ ἀδικαίως διὰ τῶν ἐκ τῆς ἱστορίας περὶ τοῦ μεγάλου τούτου γεγονότος γνωστῶν ἡμῖν. Ἐπὶ πλείστων περιστάσεων τοῦ Ἰσραὴλ ἔγρουεν ὠδὰς, ἄς οἱ καιροὶ ἐνέπνευσαν τοῖς ἡλικιωτάτοις ποιηταῖς. Ἀμήχανον ἦθελεν εἶσθαι, ἐὰν τὸ σπουδαιότατον τοῦτο τῶν γεγονότων τῆς Ἰουδαϊκῆς ἱστορίας ἔμμενεν ἕνευ τοιοῦτου. Πολλοὶ τῶν ψαλμῶν εἰσι θρηνοὶ τῶν παθημάτων τοῦ καταδουλωθέντος λαοῦ. Ἔστι δυνατόν, ὅτι οἱ νῦν ἀπέλευθερωθέντες δούλοι δὲν ἔψαλιν τὴν σωτηρίαν αὐτῶν, δὲν ἀπέπεμψαν εὐχαριστηρίους ὕμνους πρὸς τὸν σωτῆρα ἐθνικὸν θεὸν Γαλβέρ: Ποῖον δὲ ἄλλο ποίημα ἠδύνατο παραστῆσαι ἡμῖν ἐνθουσιωδέστερον καὶ καταλληλότερον τὴν χαρὰν, ἥτις κατέλαβε τὸν Ἰσραὴλ ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ παρὰ ὁ 107 οὗτος ψαλμὸς; Τολμῶ μάλιστα εἰπεῖν, ὅτι οἱ στίχοι 8—10 εἰσιν αὐτοὶ οἱ ἔροι τοῦ προστάγματος τοῦ Κύρου, αὐτὸς ὁ ὑπὸ τοῦ μεγάλου βασιλεὺς ταῖς εἰς Παλαιστίνην ἐπιστρέφουσιν Ἰουδαίοις δοθεὶς κατ' ἄλλοις τῶν χαρισμάτων καὶ προνομίων, ποιητικῆ ἀδείχῃ καὶ ὑπὸ τῆς παραφορᾶς τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῶν πρῶτων ἐντυπώσεων πλατυνθεῖς. Τούτων οὕτως ἐχόντων, χρονολογία τῆς συντάξεως τοῦ ψαλμοῦ τούτου ἐστὶν αὐτὴ ἢ τοῦ προστάγματος

τοῦ Κύρου. Ἐν Ἐσδρα, κεφαλαίῳ Α', § 1 ἀναφέρεται, ὅτι τὸ παράγγεγμα τοῦτο τοῦ Κύρου ἐξεδόθη ἐν ἔτει πρώτῳ τῆς βασιλείας αὐτοῦ· προφανῶς ὅμως ἡ χρονολογία αὕτη ἐστὶν ἐσφαλμένη. Πρὶν ἢ ὁ Κύρος κατακτήσῃ τὴν Βαβυλῶνα, ἦν ἀδύνατον αὐτῷ νὰ ἐκδώσῃ πρόσταγμα περὶ ἐπιστροφῆς εἰς τὰ ἴδια λαοῦ ὑπὸ τοὺς Βαβυλωνίους δουλεύοντος. Τὸ ἔτος τῆς ἀλώσεως τῆς Βαβυλῶνος ἐστὶ τὸ 538 π. Χ. δηλαδὴ τὸ 17 τῆς βασιλείας τοῦ Κύρου· ἀκριβῶς δὲ καὶ ἡ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας ἐπιστροφή τῶν Ἰουδαίων χρονολογεῖται ἐν ἔτει 536 π. Χ., δηλαδὴ τῷ 19 τῆς βασιλείας αὐτοῦ, καὶ οὐχὶ τῷ πρώτῳ, ὡς ἱστορεῖται ἐν Ἐσδρα. Ἡ χρονολογία λοιπὸν τοῦ ἐξηγηθέντος ἐνταῦθα 107 ψαλμοῦ εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν ἐποχὴν δέον ν' ἀναχθῆ ἀκριβῶς.

Δ'.

Ἡ διαλεύκανσις καὶ ἀναγωγὴ τοῦ 107 ψαλμοῦ εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ κατάστασιν διὰ τῆς ὑπαιρέσεως τῶν ὀθνεῶν στίχων, οἵτινες ἐξ ἀμαθείας καὶ συγχύσεως ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἡδόντων παρενετέθησαν ἐν αὐτῷ, ἀποδίδωσιν ἡμῖν καὶ τὸν 59 ψαλμὸν ἐν ἡ καταστάσει ἐποίησαν αὐτὸν ὁ ψαλμῶδης, ἐξοβελίζομένων τῶν στίχων 8-10, οἵτινες ἀμαθῶς καὶ ἀτόπως παρερσήφθησαν ἐν τῷ ποιηματικῷ καταστρέψαντες τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ μορφήν. Ἐν τῇ οὕτῳ δὲ ἀνακινισθεῖσα μορφή τοῦ 59 ψαλμοῦ θέλω μελετῆσαι κατὰ στίχον καὶ λέξιν τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ καὶ τότε, φρονῶ, ἐναργῶς θέλει ἀποδειχθῆ καὶ ἐξηγηθῆ ἀπροσκόπτως ἢ τε ἐννοια καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ ποιήματος, εὐκόλως δὲ τότε θέλομεν ἀνεύρει τὰς συγχρόνους περιστάσεις, αἵτινες ἐνέπνευσαν τὸν ποιητὴν καὶ αἵτινες ὀδηγήσουσιν εἰς τὸν ἀσφαλῆ, παρ' ἔμοι γε κριτῆ, ὀρισμὸν τῆς χρονολογίας αὐτοῦ.

Παραπέμπων ἐν τῷ ἐφεξῆς κεφαλαίῳ τὰς ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ὑπὸ μελέτην ψαλμοῦ κρίσεις μου, διότι πρὸς τοῦτο ἀνάγκη πρῶτον ὁ ψαλμὸς αὐτὸς νὰ ὀρισθῆ, κατὰ τὸ ἐνόν, ἀκριβῶς, ἄρχομαι τῆς διαλευκάνσεως καὶ ἐξηγήσεως αὐτοῦ κατὰ στίχον, ὡς ἐξῆς.

1. « Ὁ Θεὸς ἀπόσω ἡμᾶς καὶ καθείλες ἡμᾶς, ὠργίσθης καὶ οἰκτείρησας ἡμᾶς »
κατὰ τοὺς Ο'.

« Θεεῖ, ἀπέροϊπτες ἡμᾶς καὶ κατέσχιζες ἡμᾶς, ὠργίξασο, νῦν παρηγορεῖς ἄλλιν ἡμᾶς »
κατὰ τὸν Philippon.

Παντὶ μὴ προκατειλημμένῳ εὐνόητον, ὅτι τὸ πρῶτον ἡμίστιχον, ὁ Θεὸς ἀπόσω ἡμᾶς καὶ καθείλες ἡμᾶς, εἰς οὐδένα ἄλλον καιρὸν τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰσραὴλ προσήκει, εἰ μὴ εἰς τὸν τῆς αἰχμαλωσίας αὐτοῦ. Τὸ κατέσχιζες ἀντὶ τοῦ καθείλες ἔτι μᾶλλον ὑπὲρ τῆς ἐξηγήσεως ταύτης συνηγορεῖ, διότι διὰ τῶν δύο αἰχμαλωσιῶν οὐ μόνον ἡ ἔθνηκὴ τῶν Ἑβραίων ἀρχὴ κατελύθη, ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς διεσπάρη εἰς διαφοροὺς χώρας μετοικισθεῖς. Τὸ οἰκτείρησας ἡμᾶς προφανῶς ἀναφέρεται εἰς παρεμπέσον τι γεγονός, ὅπερ ἀναψυχὴν καὶ παραμυθίαν ἔφερε τοῖς δουλεύουσι. Αἴαν ὀρθῶς ἐξηγεῖ τὴν φράσιν ὁ Θεοδώρητος λέγων· «διὰ γὰρ τὰς παρανομίας ὠργίσθης, μετὰ δὲ τὴν τιμωρίαν ἠλέησας». Οἱ Ἑβραῖοι τὸ παρεμπέσον τοῦτο γεγονός ὡς ἔλεον ἐκ Θεοῦ ἔκρινον. Ὁ σοφὸς Philippon ἀντικαταστήσας ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ αὐτοῦ τοὺς ἀορίστους (ἀπόσω, καθείλες, ὠργίσθης) διὰ τοῦ παρατακτικοῦ (ἀπέροϊπτες, κατέσχιζες, ὠργίξασο) φρονεῖ, ὅτι ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτοῦ γνώμης ἔλκει τὴν ἐννοίαν τοῦ στίχου, πρὸς δὲ τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ τὸ οἰκτείρησας ἡμᾶς εἰς ἐνεστώτα χρόνον ἐρμηνεύει, νῦν πάλιν παρηγορεῖς ἡμᾶς. Ἀλλὰ διὰ τῆς τελευταίας ταύτης τοῦ σωφτάτου ἑβραϊστοῦ ἐρμηνείας ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐπιρρώννυται ἡ ἰδέα, ὅτι τὸ συμπεσὸν γεγονός, ὅπερ ἐνέπνευσε τὸν ποιητὴν τοῦ ψαλμοῦ, ἦν οὐχὶ τελεία τις νίκη μετὰ πολλοὺς κινδύνους, ὡς ὑποτίθησιν οὗτος, ἀλλὰ γεγονός τι ἐν μέσῳ θλίψεων παρηγορήσαν μόνον τὸν Ἰσραὴλ, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς καταφανὲς γενήσεται. Καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ἐν Βαβυλῶνι δουλείας τῶν Ἰουδαίων οὐδὲν ἄλλο γεγονός γνωστὸν ἡμῖν ἡδύνατο νὰ θεωρηθῆ ὑπ' αὐτῶν ὡς ἀναψυχὴ τις καὶ παρηγορία, παρὰ ἢ ὑπὸ τοῦ Κύρου ἄλωσις τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης. Ὅλοι οἱ ἐφεξῆς στίχοι τοῦ 59 τούτου ψαλμοῦ συμβάλλουσιν εἰς τὴν παρὰδοχὴν τῆς ἐξηγήσεως ταύτης, ῥαδίως ἐννοούμενοι διὰ τῶν γνωστῶν ἡμῖν ἱστορικῶν μαρτυριῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

2. « Συνέσεισας τὴν γῆν καὶ συνετάραξας αὐτήν. Ἰσάκι τὰ συντρέμματα αὐτῆς, ὅτι ἐσαλεύθη »
κατὰ τοὺς Ο'.

« Διέσεισας τὴν γῆν καὶ διέσχισας αὐτήν· ἰάτρυσσε τὰ ῥήγματα αὐτῆς, διότι σαλεύεσται »

κατὰ τὸν Philippon.

Οὐδὲν εὐκολώτερον τῆς ἐξηγήσεως τοῦ στίχου τούτου, ἐὰν ἐξακολουθήσωμεν ἐπόμενοι τῇ

ἐξηγήσει, ἦν ἀνωτέρω ἀνέπτυξα. Ἡ Ἰουδαία κατεστράφη ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων καὶ τὸ ἔθνος διεσχίσθη διασπαρέν· δι' εὐρώστου ποιητικῆς μεταφορᾶς ὁ ποιητὴς παρίστησιν ἡμῖν τὴν κατάστασιν τοῦ Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐπελευθούσῃ συμφορᾷ· οὐχὶ ἡ ἰσχύς τῶν Βαβυλωνίων, ἀλλ' ὁ Θεὸς ὀργισθεὶς διὰ τὰς παρανομίας τῶν Ἑβραίων συνέσειε τὴν γῆν καὶ διέσχισεν αὐτήν· διὸ τρέπεται ἄμεσως εἰς ἰκεσίαν: «ἴασαι τὰ συντρίμματα αὐτῆς, ὅτι σαλεύεται», ἢ, κατὰ τὸν Philippon, *ἰάτρεισε τὰ ῥήγματα αὐτῆς*. διότι *σαλεύεται*. Οὐδέμια λοιπὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ψαλμοῦ εἶχον ἔτι ἐπέλθει ἰασις· τὰ ἐκ τῆς θεομηνίας ῥήγματα τοῦ Ἰσραὴλ δὲν εἶχον ἰατροεπῆ, ἡ δὲ γῆ διετέλει εἰσεπί σαλευομένη. Οὐδεὶς ἄλλος ἔρωμενέστερον ἠδύνατο ν' ἀνασκευάσῃ τὴν περὶ τοῦ ψαλμοῦ τούτου θεωρίαν τοῦ Philippon παρ' αὐτῆ ἡ ἐρμηνεία αὐτοῦ· ἐκ τῆς εὐχῆς πρὸς τὸν Θεόν, ἴασαι τὰ συντρίμματα αὐτῆς ὅτι *σαλεύεται* (κατ' ἐνεστώτα χρόνον), δηλόν, ὅτι τὸ ἐπισυμβῆν γεγονός ἦν οὐχὶ τελεία τις νίκη, ἀλλὰ γεγονός, ὅπερ ἐκρίθη ἔλεος ἢ παρηγορία μόνον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατελθούσα ἐν τῇ ὑπαρχούσῃ συμφορᾷ.

Ὁ ῥαββίνος κριτικὸς ἐν τῇ ἐκφράσει *ἴασαι τὰ συντρίμματα* εὐρίσκει ἀντίφασιν πρὸς τὴν ἐξηγήσιν αὐτοῦ εἰς τὸν πρῶτον στίχον, κατὰ τὴν ὁποίαν μετὰ τὰ ἐκ τοῦ πολέμου δεινὰ ἐπῆλθε νίκη τελεία. Τὴν ἀντίφασιν ταύτην ζητεῖ νὰ θεραπεύσῃ δι' ἄλλων παραλογικωτέρων ἔτι θεωριῶν, ἃς ἀφίημι αὐτῷ.

3. «Ἐδειξας τῷ λαῷ σου σκληρά,
ἐπότισας ἡμᾶς οἶνον κατανύξεως »

κατὰ τε τοὺς ἑβδομήκοντα καὶ κατὰ τὴν τοῦ Philippon ἐρμηνείαν, μετὰ τὴν διαφορὰν, ὅτι τὸ οἶνον κατανύξεως ὁ τελευταῖος οὗτος ἡρμήνευσε οἶνον σάλου συμφώνως τῷ Ἀκύλα, ὅστις ἔγραψεν οἶνον καρώσεως. «Τῷ πλήθει τῶν συμφορῶν, καθάπερ οἶνω τινί, κάρου ἡμῖν ἐνεποίησας, καὶ ὀδύνης ἐνέπλησας τὰς ἡμετέρας ψυχάς», ὡς καλῶς ἐξηγεῖ ὁ Θεοδώρητος Αἰ ποιητικαὶ μεταφορικῶς ἐξακολουθοῦσιν, εἰς οὐδεμίαν δὲ ἄλλην ἐποχὴν δύνανται αἱ ἐκφράσεις αὗται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν εἰμὴ εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν παθημάτων τοῦ Ἰσραὴλ ἐν τῇ αἰγμυλώσει.

4. «Ἐδωκας τοῖς φοβουμένοις σε σημείωσιν
τοῦ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τόξου »

κατὰ τοὺς Ο'.

«Ἐδωκας τοῖς φοβουμένοις σε σημείωσιν
τοῦ ὑψοῦσθαι ὑπὲρ τῆς ἀληθείας »

κατὰ τὸν Philippon καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ μεταφράσεις.

Ἐνταῦθα ἡ διαφορὰ ἐστὶ σπουδαία. καὶ διὰ τοῦτο ἐπιμελέστερον διατρέψω ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ πρὸς διαλεύκανσιν καὶ ἐξηγήσιν τῆς ἐννοίας αὐτοῦ. Καὶ πρῶτον σημειούσθω, ὅτι ὁ στίχος οὗτος κατὰ τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον, ὡς ταυτὴν ἔχει καὶ ὡς ἐξηγουσὶν αὐτὸν ὁ τε Philippon καὶ οἱ ἄλλοι μεταφρασταί, ἐστὶν ἀκατάλληπος, ἀσυγκλῶστος δ' ἔχει πρὸς τε τὰ προηγουμένα καὶ πρὸς τὸν ἄμεσως ἐπόμενον στίχον. Ὁ ἡμέτερος κριτικὸς πρὸς δικαιολογίαν τοῦ στίχου λέγει, ὅτι κατ' ἔθος τῶν ἀνατολικῶν λαῶν οἱ ἀρχηγοὶ ἔδιδον σημείαν τινὰ πρὸς τοὺς περὶ αὐτοὺς εἰς ἔνδειξιν ἐννοίας καὶ προστασίας· εἰς μαρτύριον δὲ τοῦ λόγου αὐτοῦ παραπέμπει πρὸς τὸν Richardson. Ἐκ τοῦ ἔθους τούτου, κατὰ τὸν ἴδιον, ἔλαβε τὴν μεταφορὰν αὐτοῦ ὁ ποιητὴς· ἐξηγεῖ δὲ κατὰ ταῦτα τὴν ἐννοιαν τοῦ χωρίου ὡς ἐξῆς: ἔδωκας τοῖς φοβουμένοις σε σημείαν εἰς τὸ ὑψοῦσθαι ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, ὑπὲρ τῆς νίκης, κατὰ τὸν ἐρμηνευτήν, διότι ἀλήθεια ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία τοῦ Θεοῦ ἢ δοθεῖσα τῷ Ἰσραὴλ, ὅτι θέλει κατακτήσει πάντας τοὺς περιόικους λαούς· ἔδει λοιπὸν νὰ ἐκπληρωθῇ. Τὸ βεβιασμένον καὶ ἄτοπον τῆς ἐξηγήσεως ταύτης πρόκειται καταφανῆς τοῖς πᾶσι.

Οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν καθ' ἡμᾶς ἑβραϊστῶν, ὁ Ewald, (Heinrich), ὁ Gesenius, ὁ Olshausen, ὁ Hitzig, ὁ Hupfeld καὶ ὁ Perowne ἠκολούθησαν τοὺς ἑβδομήκοντα καταδείξαντες τὸ διεσθαρμένον τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου. Κατὰ τοὺς σοφοὺς τούτους οἱ ἑβδομήκοντα ἀνέγνωσαν **נשׁר** ἀντὶ τοῦ **נשׁר** τοῦ νῦν ἑβραϊκοῦ κειμένου, δηλαδὴ *τάξου* ἀντὶ *ἀλήθειαν*· ἡ διαφορὰ ἐγγίνεται ἐν τῇ ἐναλλαγῇ τῶν *שׁ* δὲν ὁμοίωνων δύο τούτων γραμμάτων **נ** ὅπως ἀνέγνωσαν οἱ 70 καὶ **נ** (1), ὅπως εὐρίσκειται ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς κειμένοις τοῦ ἑβραϊκοῦ· τὸ δὲ **נשׁר** ἐξηγουσὶ φεῖγειν ἐκ τῆς ρίζης **נשׁר**. Οἱ σοφώτατοι λοιπὸν τῶν καθ' ἡμᾶς ἑβραϊστῶν ὀρθὴν ἀναγνωρίζουσι τὴν ἐρμηνείαν τῶν ἑβδομήκοντα ἐλέγξαντες τὴν διαφορὰν τοῦ ἑβραϊκοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὁ

(1) Παράδειγμα ἐναλλαγῆς τῶν δύο τούτων γραμμάτων **נ** καὶ **נ** ἐν τῇ ἑβραϊκῇ ἀπαντῶσι συχνά: οἶον **נשׁר** ἀντὶ **נשׁר**. **נשׁר** ἀντὶ **נשׁר**.

Ἰερώνυμος αἰῶνας τινας μετὰ τοὺς Ο' ἀνέγνω ὅπως καὶ οὗτοι, ἐρμηνεύσας ut fugerent a facie arcus. Οὕτω τοῖς Ο' καὶ τοῖς ἀνωτέρω κρατίστοις τῶν ἔβραϊστών ἐπόρευνοι. ἀντὶ τοῦ ἀσυναλλάκτου καὶ πρὸς τὰ ἡγούμενα καὶ πρὸς τὰ ἐπόρευμα τοῦ ψαλμοῦ: «ἔδωκας τοῖς φοβοῦμένοις σε σημεῖα εἰς τὸ ἐβῆσθαι ἐπὲρ τῆς ἀληθείας», παραδεχόμεθα ὡς ἀσφαλῆ τὴν ἐρμηνείαν: «ἔδωκας σημεῖωσιν τοῦ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τόξου», ἥτις συμφωνεῖ καλῶς καὶ πρὸς τὴν ἐπορευμένην φράσιν, ἥτις ἐπεξηγεῖ τὴν αἰτίαν. δι' ἣν ἐδόθη τοῖς Ἰουδαίοις τὸ σημεῖον τοῦτο, ὅπως ἂν βιωσῶσιν οἱ ἀγαπητοὶ σου, καὶ ὅπως καλῶς ἐνόησε καὶ ἐξηγήσῃ ὁ Μοψουεστίας Θεόδωρος. «Τοῦτο δὲ ἐκ μεταφορᾶς, λέγει, τῶν ἐν τοῖς πολέμοις πολλὰ ἀναμνησκόμενοι τοῖς πολεμίοις, οἵτινες ἀλλήλους διδούσαι σημεῖα καὶ σύμβολα οἰκειότητος καὶ γινώσκουσιν ἀλλήλους ἐν ἀπομνήσει τοῦ στήματος, ὡς μὴ ἀθρόαν καὶ ἀπροσδόκητον ὑποστῶσι τὴν τιμωρίαν» οἱ γὰρ τοῦτο ποιοῦντες αἰεὶ σημεῖον τι πάντως ἀλλήλους καὶ σύνθημα διδοσιν, ὡς ἂν μὴ ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ στήμα κοινότητος ἀλλήλους ἀντὶ τῶν πολεμίων ἀνέλωσιν» (Τόμ. 66, στήλη 685) τῆς Πατρολογίας Migne). Ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε διαλευκάνσεως τῶν καθ' ἕκαστα ἐδαφίων τοῦ ὑπὸ μελέτην ψαλμοῦ συνήχθη τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐποιήθη οὗτος ὀλίγον μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κύρου ἄλωσιν τῆς Βαβυλώνας. Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ἔχομεν οὐ μόνον νέαν ἀπόδειξιν τούτου, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ μανθάνομεν καὶ περίστασιν τινα ἐξηγουσαν καὶ συμπληροῦσαν τὴν γνωστὴν ἱστορίαν τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως ταύτης. Κατὰ τὸν στίχον τοῦτον, τὸ γεγονός, ὅπερ ὁ Θεὸς ὡς ἔλεον καὶ παραμυθίαν ἐν τοῖς δυστυχήμασι κατέπεμψεν ἐπὶ τοὺς ἀγαπητοὺς αὐτοῦ, συνηκολουθεῖτο καὶ ὑπὸ μεγάλου κινδύνου τῆς ἀπωλείας τῆς ζωῆς. Τὸν κίνδυνον αὐτὸν ἀπεσόβησε δὸς αὐτοῖς σημεῖον τοῦ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τόξου, ὡς καλῶς ἐξηγήσῃ ὁ κριτικώτατος Θεόδωρος ὁ Μοψουεστίας. Ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἱστορουμένων ἐξάγεται, ὅτι ἡ ἄλωσις τῆς Βαβυλώνας ὑπὸ τοῦ Κύρου ἐπετεύχθη διὰ προδοσίας. «Καὶ νῦν δὲ ἐξ ἀπροσδοκίτου (λέγει ὁ ἱστορικός) σφι παρέστησαν οἱ Πέρσαι» ὑπὸ δὲ μεγάλῃ τῆς πόλεως, ὡς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτῃ οἰκημένων, τῶν περὶ τὰ ἔσχατα τῆς πόλεως ἐλωκότων τοὺς τὸ μέσον οἰκέοντας τῶν Βαβυλωνίων οὐ μανθάνειν ἐλωκότας, ἀλλὰ, τυχεῖν γὰρ σφίσι εἶδῶσαν ὁρτήν,

χρθεῖν τε τοῦτον τὸν χρόνον καὶ ἐν εὐπαθείῃσι εἶναι. ἐς ὃ δὴ καὶ τὸ κάρτα ἐπύθοντο. Καὶ Βαβυλῶν μὲν οὕτω τότε πρῶτον ἀράρητο» (Α', § 191). Τὰ τοῦ προφήτου Ἠσαίου ἐν κεφαλαίῳ 62, ἐδαφίῳ 10: «Πορεύεσθε διὰ τῶν πυλῶν μου καὶ ὁδοποιήσατε τῷ λαῷ μου καὶ τοὺς λίθους ἐκ τῆς ὁδοῦ διαρρίψατε. ἐξάρτατε σύσσημον εἰς τὰ ἔθνη». προφανῶς εἰς τὴν κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Βαβυλώνας ἐξόδον τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τῆς πόλεως, ἵνα μὴ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Κύρου ἀθώσιν. ἀναφέρονται, Ἄξιον δὲ σημειώσεως, ὅτι τὸ σύσσημον ἐνταῦθα τῶν Ο', ὅπερ σημαίαν οἱ νεώτεροι ἐρμηνεύουσιν, εἴρηται ἐν τῷ ἔβραϊκῷ κειμένῳ σημαίνονμενον διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως **DL** (νίς), ὅπως καὶ ἐν τῷ ἐδαφίῳ τούτῳ τοῦ ψαλμοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν δύο σφηνοειδῶν ἐπιγραφῶν, αἵτινες ἀνακαλυφθεῖσαι ἀνεγνώσθησαν καὶ ἐξηγήθησαν (Histoire Ancienne de l'Orient par F. Lenormant et E. Bebelon ἐν τόμῳ Δ', σελίδι 433/5 καὶ τόμῳ Ε', σελίδι 488/92) τοῦτ' αὐτὸ ἐξάγεται. Κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας, καὶ ἡ ἱερατικὴ ἐπίσημη μερίς συνειργάσθη τῷ Κύρῳ πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν αὐτοῦ· δῆλον δέ, ὅτι καὶ οἱ ἐνοικοῦντες Ἰουδαῖοι, οἵτινες ἐν τῇ θλίψει καὶ ἀγανακτήσει αὐτῶν κατὰ τῆς δουλωσάσης πόλεως ἠΰγοντο ἐν τοῖς ψαλμοῖς αὐτῶν (ψαλ. 136)

«Θυγάτηρ Βαβυλώνας ἡ ταλαίπωρος,
μακάριος, ὃς ἀνταποδοῖσέ σοι τὸ ἀνταπόδομα, ὃ ἀνταπέδωκας ἡμῖν·
μακάριος, ὃς κρατήσῃ καὶ ἔδαριεῖ τὰ νήπιά σου πρὸς τὴν πέτραν»,

ὑπὸ τοιούτων πρὸς τοὺς Βαβυλωνίους αἰσθημάτων ἐκδικήσεως ἐμφορούμενοι, ἀδύνατον ὅτι οὐ συνεισέφερον τῷ Κύρῳ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ὑπὲρ τῆς καταστροφῆς τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν. Οἱ Πέρσαι, ἵνα ρηισθῶσιν ἀπὸ τῆς σφαγῆς τοὺς βοηθοὺς αὐτῶν Ἰουδαίους, ἔδωκαν αὐτοῖς σημεῖον πρὸς διάκρισιν, ὡς μὴ ἀθρόαν καὶ ἀπροσδόκητον ἵπαστῶσι τὴν τιμωρίαν μετὰ τῶν Βαβυλωνίων. Αὕτη ἐστὶ, παρ' ἔμοι γε κριτῆ, ἡ ἀληθὴς ἐξηγήσις τοῦ στίχου τούτου, ἐγκαίρως καὶ καταλλήλως ὑπάρχοντος ἐνταῦθα συμφώνως δὲ πρὸς τὸν ὅλον τοῦ ψαλμοῦ σκοπόν. Κατὰ τῆς ἐξηγήσεως ταύτης ἀντιστρατεύονται τὰ ἐν ταῖς ῥηθείαις δύο σφηνοειδέσιν ἐπιγραφαῖς ἀναγεγραμμένα, καθ' ἃ ἡ Βαβυλών ἀναιμακτῆ σχεδὸν ἠλώθη ὑπὸ τοῦ Κύρου· ἀλλὰ τὰ ἐν ταῖς σφηνοειδέσιν ἐπιγραφαῖς οὐχὶ πάντοτε ἀσφαλῆ πρὸς οἰκοδομὴν ἱστο-

ρίαις, ὡς τοῦτο καὶ ἐξ ἄλλων δυνατὸν ἀποδει-
χθῆναι· περὶ τούτου ὁμοῦς οὐ γὰρ ὁ ἐνταῦθα.
Ὡς πρὸς τὸ ἡμέτερον θέμα, ἔχομεν περὶ τοῦ
ἐναντίου ἀσφαλῆ αὐτόπτην μάρτυρα τὸν Ἰε-
ρεμίαν λέγοντα :

39. « Ἐν τῇ θερμασίᾳ αὐτῶν ὄσωμα πότημα αὐτοῖς
(τοῖς Βαβυλωνίοις) καὶ μεθύσω αὐτούς, ὥπως
καρωθῶσι καὶ ὑπνώσωσιν ὑπνον αἰώνιον, καὶ
οὐ μὴ ἐξεγερθῶσι, λέγει Κύριος.

40. Καὶ καταβῆσασιν αὐτοὺς ὡς ἄρας εἰς σφαγὴν καὶ
ὡς κριοὺς μετ' ἐρίφου.

41. Πῶς ἔαλλο καὶ ἐθρησέθη τὸ κακῆμα πάσης τῆς
γῆς; πῶς ἐγένετο Βαβυλὼν εἰς ἀφανισμόν ἐν
τοῖς ἔθνεσιν;

45. Ἐξέλθετε ἀπὸ μέσου αὐτοῦ (τοῦ τείχους Βαβυ-
λωνῶς) λαὸς ἐμός, καὶ σώσατε ἕκαστος τὴν
ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀπὸ ὀργῆς θυμοῦ Κυρίου».
(Ἐν κερ. 28 κατὰ τοὺς Ο' κερ. 51 κατὰ τὸ ἑβραϊκόν).

Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐδάριον ἀκριβῶς ἐπι-
βεβαιωσὶ τὰ τοῦ ψαλμοῦ, ἅτινα καὶ ἄλλοθεν
μαρτυροῦνται (ἴδε ψαλμὸν 65, στίχ. 9-12)·
ἀλλὰ περὶ τούτου ἄλλοτε.

5. «Ὅπως ἂν βρωθῶσιν οἱ ἀγαπητοὶ σου,
σώσων τῇ δεξιᾷ σου καὶ ἐπάκουσόν μου»,

κατὰ τοὺς Ο'.

«Ὅπως ἂν σωθῶσιν οἱ ἀγαπητοὶ σου,
βοήθησον τῇ δεξιᾷ σου καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν»,

κατὰ τὸν Philippson.

Φρονῶ, ὅτι καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης κριτι-
κῆς μελέτης μόνῃ ἢ ἔννοια τοῦ στίχου τούτου
ἐπεξηγοῦντος, δικαίῃ ὁ Θεὸς ἔδωκε σημεῖον (ἢ
σημαίαν), ὥπως σωθῶσιν οἱ ἀγαπητοὶ αὐτοῦ,
ἐπαρκεῖ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἀκριβοῦς τῆς τῶν
Ο' ἑρμηνείας καὶ καταδικῆν τοῦ ἑβραϊκοῦ κει-
μένου. Ἀλλὰ περὶ τούτου ἰκανά.

6. «Τίς ἀπάξει με εἰς πόλιν περιοχῆς,
ἢ τίς ὀδηγήσει με ἕως τῆς Ἰδουμαίας»;

κατὰ τοὺς Ο'.

«Τίς ὀδηγεῖ με εἰς τὴν ὄχρᾶν πόλιν,
καὶ τίς εἰσάξει με ἐν τῇ Ἐδώμ»;

κατὰ τὸν Philippson.

Ἐφθάσαμεν εἰς τὸ σπουδαιότατον σημεῖον,
ἐφ' οὗ ἐρειδόμενος ὁ ἐξηγητῆς τῶν ψαλμῶν οἰ-
κοδομεῖ τὴν ὅλην περὶ τοῦ ψαλμοῦ τούτου θεω-
ρίαν αὐτοῦ. Ἡ φράσις πόλις περιοχῆς, ἢ με-
ταποιεῖ εἰς πόλιν ὄχρᾶν, κατ' αὐτὸν ὑπονοεῖ
τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἰδουμαίας, ἥτις διὰ τὸ

(Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος.—Τόμος ΚΑ')

λιθῶδες αὐτῆς Σέλιμ ἐβραϊστὶ καὶ ταυτοσή-
μως ἑλληνιστὶ Πέτρα ἐπεκλήθη. Κατὰ τὸν
ἴδιον, σκοπὸς τοῦ ψαλμοῦ, ὡς ἐν τοῖς προη-
γηθεῖσιν ἐρρέθη, ἐστὶν ἡ ἐκπόρευσις τῆς ὄχρᾶς
ταύτης πόλεως πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ὑποθέ-
σεως ταύτης βιαίως ἔλκει πᾶσαν φράσιν καὶ
πᾶσαν λέξιν τοῦ ποιήματος διασπείρων καὶ
τὰς σαφεστέρας ἐννοίας, ἵνα φθάσῃ εἰς ὃν προσέ-
θετο σκοπὸν. Πάντες ὁμοῦς οἱ ἄλλοι, οἷ τε
τῆς συναγωγῆς καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοί, διὰ
τῶν λέξεων πόλις περιοχῆς ἐννοοῦσι τὴν Ἰε-
ρουσαλήμ, τινὲς δὲ τῶν ῥαββίνων μέρος μόνον
αὐτῆς, τὸ λεγόμενον οἶκος Δαυὶδ ἢ Σιών.
Οὕτω πάντες οἱ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας
πατέρες ἐσημείωσαν: «Πόλιν περιοχῆς τὴν Ἰε-
ρουσαλήμ καλεῖ. Ταύτην ὁ Σύμμαχος περι-
φραγμένην ἠρμήνευσεν» (Θεοδώρητος). Αἱ
ἑβραϊκαὶ λέξεις, ἅς οὕτως ἑρμηνεύουσιν, εἰσὶν
רִיבּוֹן רֵב (ἕρ μασόρ) δυνάμεναι κατὰ λέξιν
πόλις περιγυρισμένη κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν ρι-
λογίαν τῆς ἑβραϊκῆς ταύτης λέξεως μασόρ
δέον νὰ ἐγκυψώμεν ἐπιμελέστερον πρὸς λύσιν
τῆς ἀπορίας. Ἐν πρώτοις παρατηρητέον, ὅτι
αὐτὴ αὐτὴ ἢ ἐκφρασις πόλις περιοχῆς (ἕρ μ-
σόρ), ἀπαντᾷ καὶ τῷ ἐν τριακостоῦ ψαλμῷ
ἐν στίχῳ 22. «Εὐλογητὸς Κύριος, ὅτι ἐθαυ-
μάστωσε τὸ ἔσος αὐτοῦ ἐν πόλει περιοχῆς»,
ἔνθα πάντες οἱ ἐξηγηταὶ ὁμοφώνως παραδέ-
χονται, ὅτι αἱ λέξεις πόλις περιοχῆς σημαί-
νουσι τὴν Ἰερουσαλήμ, ὥπως καὶ ἡ ἔννοια ἀρι-
δῆλως δεικνύει, πλὴν τοῦ Philippson, ὅστις
καὶ ἐνταῦθα διὰ προλελογισμένων βεβαίως
στοχασμῶν τυποδογματικῶς ἀποφάνεται, ὅτι
τὸ ἕρ-μασόρ τοῦτο δὲν σημαίνει τὴν Ἰερου-
σαλήμ, οὐδένα δίδων λόγον τῆς γνώμης αὐτοῦ
ταύτης· ἀλλὰ καὶ εὐκρινέστερον ἐν τῷ δευτέρῳ
τῶν Παραλειπομένων ἐκ κερ. 32, § 10.

«Ὅτω λέγει Σενναχηρίμ βασιλεὺς Ἀσ-
συρίων ἐπὶ τί ὑμεῖς πεποιθήατε καὶ καθήσεσθε
ἐν τῇ περιορῇ (רִיבּוֹן = μασόρ) ἐν Ἰερου-
σαλήμ»: Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὸ ὄνομα Ἰε-
ρουσαλήμ ἐτέθη ὡς ἐπιθεσις εἰς τὸ περιορῇ
(μασόρ) ἐπεξηγηματικῶς.

Καὶ ἐν Ἰεζεκιήλ, κερ. 4, § 1-2. «Καὶ
διαγράψεις ἐπ' αὐτὴν (τὴν πλίνθον) πόλιν, τὴν
Ἰερουσαλήμ, καὶ δώσεις ἐπ' αὐτὴν περιορῇ»
(μασόρ). Ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ χωρίῳ ἡ
λέξις μασόρ (περιορῇ) φανερῶς σημαίνει περι-
τείχισμα ἐν γένει διὰ πᾶσαν πόλιν καὶ διὰ
τὴν Ἰερουσαλήμ ἰδίως.

Οὐδαμοῦ τῶν Γραφῶν ἢ ὑπὸ μελέτην λέξις

μασὸρ σημαίνει πετρώδης, ὡς θέλει ἐνταῦθα ὁ Philippson· ὅσα δὲ ἐν παρῶν παρατίθῃ ἐνταῦθα περὶ ταύτης, θέλουσι καταπίσει ἕκαστον, ὅτι ἡ ἐξήγησις, ἣν δίδει ὁ ἐν λόγῳ σοφός, ἐστὶν οὐ μόνον βεβιασμένη ἀνευ ἐνδείξεως ἄλλων παραδειγμάτων ἀλλὰ καὶ ἄτοπος.

Τὸ ῥηματικὸν μασὸρ ἐστὶ παράγωγον ἐκ τοῦ σὸρ 𐤌𐤃, ἀπλῆς λέξεως σημαίνουσης κύκλον καὶ μετωνυμικῶς φρούριον, περιοχὴν (ὅπως ἐρμηνεύουσιν οἱ Ο΄), τείχος, πολιορκίαν καὶ τὰ τούτοις ἀνάλογα. Τὸ σὸρ τοῦτο ἢ τζὸρ (κατὰ διαλεκτικὴν προφορὰν) καὶ τὸρ καὶ τοῖρ ἀραμαϊστὶ ἔχει συγγενεῖς λέξεις εἰς διαφόρους γλώσσας οὐδ' αὐτῆς τῆς ἑλληνικῆς ἐξαιρουμένης· ἡ λέξις γῦρος, καὶ αἱ ταύτης παράγωγοι, ὅπως καὶ ἡ λατινικὴ girus, εἰσὶ συγγενεῖς τοῦ σημιτικοῦ τούτου τζὸρ ἢ τζόρ, ὅπως καὶ ἐκ τοῦ ταυτοσήμου ἀραμαϊκοῦ τοῖρ ἢ τὸρ ἐλήφθη ὁ ἑλληνικὸς τύπος Τύρος (1) (=τείχος) τῆς πόλεως Σούρ, τὰ τίρρις ἢ τίρσις, ἢ Ταρσός καὶ τινα ἄλλα. Παραδόξως καὶ εἰς τὰς τουρανίας γλώσσας εὑρηται ὁμοφώνως μὲ τὴν σημασίαν ἡ λέξις 𐎎𐎗 (τζούρ), ὅθεν τὸ 𐎎𐎗 (τζεθρὲ) δυνάμενον κύκλος ἢ κυκλοῦν τὴν κεραικὴν περιδέμα, καὶ τὸ ῥῆμα 𐎎𐎗 (τζεθριμέν) = γυρίζειν. Ἄπορον, σημιτικῆς ἀρά γε ἢ τουρανίας πηγῆς ἡ λέξις; πιθανῶς τουρανίας, διότι τὸ πρωτότυπον δὲν εὑρίσκειται ἐν τῇ ἀραβικῇ ἀλλὰ μόνον τὰ παράγωγα 𐎎𐎗 = τειχώ, 𐎎𐎗 (σουάρ) = βραχιόνιον, ἴσως δὲ καὶ τὸ 𐎎𐎗 (σουρ) = ἀλπικὴ ἐκ τοῦ κυκλικοῦ σχήματος τοῦ μουσικοῦ τούτου ὄργάνου. Ὅτι λοιπὸν ἡ λέξις σὸρ σημαίνει κύκλον, μετωνυμικῶς τείχος, περιγύρισμα, περιοχὴν, ἀναντίρρητον· ἐσημειώθη ὅμως ὑπὸ τοῦ ἑβραϊστοῦ, ὅτι παρὰ τὸ σημαίνονμενον τοῦτο ἡ ἀπλῆ λέξις σὸρ ἢ τζὸρ σημαίνει καὶ πέτρα. Εἰς τὰ χωρία τῆς Π. Γ., ἐν οἷς ἀπαντᾷ ἡ ἐν λόγῳ λέξις μεταγλωττιζομένη πέτρα, ἀναρμόστως ἔχει, ἐνῶ ἡ λέξις ὄρος, ἢ βράχος ἐνίοτε μετωνυμικῶς, καταλλήλως ἔχει ἐκφράζουσα ἐρρωμένως τὴν ἐν ταῖς Γραφαῖς ἔννοιαν καὶ ἀρμόζουσα καλῶς πρὸς τὸ ὕφος αὐτῶν. Συνώνυμος λέξις seḥā καὶ σὸρ, ἀμρότεροι σημαίνουσαι λίθος ἐν οὗτω δὴ ἀρχαϊκῇ καὶ πτωχῇ γλώσσῃ, οἷα ἡ ἑβραϊκῇ, ἐστὶν ἄτοπος, ὅταν μάλιστα αὐτῇ αὐτῇ ἡ λέξις ἔχη βεβαίαν σημασίαν ἄλλῃ ἐν τῇ ἰδίᾳ γλώσσῃ, τὴν τοῦ κύκλου καὶ τῆς περιοχῆς, εὑρισκομένη οὐ μόνον

ἐν ταῖς σημιτικαῖς ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἀρίαις, παραδόξως δὲ καὶ ἐν ταῖς τουρανίαις. Φρονῶ, ὅτι ἐπειδὴ τὸ σάδε (ἢ τζάδε) τῆς ἑβραϊκῆς ἐναλλάσσεται πάντοτε μὲ τὸ τ ἢ θ (𐤃) τῆς ἀραμαϊκῆς, τὸ σὸρ ἢ σοῖρ τοῦτο τῆς ἑβραϊκῆς ἐστὶ τὸ ἀραμαϊκὸν τὸρ ἢ τὸρ ἢ τοῖρ, ὅπερ σημαίνει ὄρος μετωνυμικῶς, κυρίως ὅμως τὸ ζῶον ταῦρος, καὶ διέμενεν ἐν τῇ ἀραβικῇ εἰς τὸ 𐎎𐎗 (τοῦρ-σινά) καὶ ἐξ οὗ τὸ (𐎎𐎗) Θαβώρ. ὁ Ταῦρος (τὸ ὄρος) ἐν Μικρασίᾳ καὶ ἐν Καυκασίᾳ. Περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου καὶ τοῦ λόγου τῆς μετωνυμίας τῶν λέξεων ὄρος καὶ ταῦρος (τὸ ζῶον) ἐν ἐκτάσει ἄλλοτε ἐπραγματεύθη. Ἡ ἐξήγησις, ἣν ὁ σοφός Philippson οὕτω βεβιασμένως δίδει εἰς τὴν λέξιν μασὸρ καὶ αὐτὸν δὴ τὸν λόγον, ἐστὶν ἄτοπος· τὸ εἰς-μασὸρ λοιπὸν καλῶς ἠρμηνεύσαν οἱ Ο΄ διὰ τοῦ τόπου περιοχῆς, ὅστις ἐστὶν ἡ Ἰερουσαλήμ, ὅπως ἐναργῶς φαίνεται ἐν τοῖς ἀνωτέρω παρατεθεῖσι χωρίοις τῆς Π. Γραφῆς. Καὶ περὶ μὲν τούτου ἰκανά· ἐρχομαι νῦν εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ θέματος μου.

7. «Οὐχὶ σὺ ὁ Θεός, ὁ ἀπωσάμενος ἡμᾶς;
καὶ οὐκ ἐξελεῖσθ ὁ Θεός ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν;»

κατὰ τοὺς Ο΄.

- «Οὐχὶ σὺ ὁ Θεός ὁ ἀπωσάμενος ἡμᾶς;
οὐκ ἐξέβαινες, Θεέ, μετὰ τῶν στρατευμάτων ἡμῶν;»

κατὰ τὸν Philippson.

Ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ τελευταίου τούτου, ὅτι ὁ ὑπὸ μελέτην ψαλμὸς ἐποιήθη μετὰ τὴν ἤτταν τῶν Ἰδουμαίων καὶ τὴν ἄλωσην τῆς πρωτευούσης αὐτῶν Πέτρας (Σελά) ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ὅπως ἀκριβῶς, κατὰ τὸν ἴδιον, γέγραπται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, ἀθρόος καταπίπτει διὰ τοῦ στίχου τούτου· διότι ἐξ αὐτοῦ ἀριδῆλως φαίνεται, ὅτι οὐδεμία εἶχεν εἰσέτι ἐπιτευθῆ νίκη διὰ τοῦτο ἐπιφωνεῖ ὁ ποιητῆς ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχῳ, «τίς δύναται ἐπαναγαγεῖν ἡμᾶς ἐν τῇ πόλει τῆς περιοχῆς καὶ ἕως τῆς Ἰδουμαίας;» δηλαδὴ τίς θέλει στρατηγήσει ἡμῶν πρὸς κατοχὴν πάσης τῆς χώρας, ἕως τοῦ τελευταίου αὐτῆς ἄκρου, ἐξ ἧς, ὦ Θεέ, ἀπώσω ἡμᾶς; οὐχὶ σὺ αὐτὸς ὁ ἀπωσάμενος ἡμᾶς;» ἐξακολουθεῖ δέ, «οὐκ ἐξέβαινες (ἄλλοτε), Θεέ, μετὰ τῶν στρατευμάτων ἡμῶν;» δηλόν, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ποιήματος ὁ Θεός οὐκ ἐστρατήγει εἰσέτι αὐτῶν. Μετὰ οὗτω δὴ φανεράς ἐκφράσεις, ἐστὶ λογικὸν νὰ κρίνωμεν, ὅτι ταῦτά εἰσιν ἐπινίκιοι ᾠδαὶ καὶ οὐχὶ ἰκετήριοι προσευχαὶ καὶ ἐπί-

(1) Σὸρ ἢ Τύρος ἐν Ἰεζεκιήλ κερ. 27, § 2, 3, 8, 32.

κλησις βοήθειας μήπω εἰσέτι ἐπιτευχθείσης, ὅπως ὁ κοινὸς νοῦς ὑπαγορεύει;

8. «Δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως,
καὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου»,

κατὰ τοὺς Ο'.

«Βοήθησον ἡμᾶς ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ,
διότι ψευδὴς ἡ τῶν ἀνθρώπων βοήθεια»,

κατὰ τὸν Philippson.

Ὁ ποιητὴς δυσχερῶς φέρων τὰς ἀναβολὰς τῆς ἐπιτελειώσεως τῶν ὑποσχέσεων, ἃς παρ' ἀνθρώπου ἔλαβεν, ἢ καὶ τῶν ἐλπίδων, ἃς συνέλαβε μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Βαβυλῶνος, ἀναφωνεῖ πρὸς τὸν Θεόν· «δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως, καὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου». Βασίζομαι ἐπὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν Ο', ἣτις ἐστὶ σύμφωνος πρὸς πάσας τὰς ἄλλας ἐρμηνείας καὶ πρὸς τὸ καθ' ἡμᾶς ἐτι ἑβραϊκὸν κείμενον. **צו** (μεσάρ) σημαίνει θλίψις, στενοχωρία. Ἡ ἐρμηνεία τοῦ Philippson «βοήθησον ἡμᾶς ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ» ἐστὶν ἐσφαλμένη σκοπίμως, ὅπως βιαίως ἔλξη πρὸς τὴν ἐξήγησιν αὐτοῦ τὰς ἐκφράσεις τοῦ ψαλμοῦ. Τοιαῦται ἰδέαι ἐξ ἀναλόγων βεβαίως περιπτώσεων ἐμπνευσθεῖσαι καὶ ἀλλαγῶ τῶν Γραφῶν ἀπαντῶσιν, ὡς ἐν ψαλμῷ 117 (118) 8-9. «Ἀγαθὸν πεποιθῆναι ἐπὶ Κύριον ἢ πεποιθῆναι ἐπ' ἀνθρώπων. Ἀγαθὸν ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον ἢ ἐλπίζειν ἐπ' ἄρχουσιν». Ἐνταῦθα ὅμως ἡ ἐκφρασις *ματαία* (1) *σωτηρία ἀνθρώπου*, ἐναργῶς δεικνυσὶν ἡμῖν, ὅτι μετὰ τινα χρόνον ματαίων προσδοκιῶν σωτηρίας ἐξ ἀνθρώπου ἐπῆλθεν ἡ ἀπόγνωσις, ἣτις ἐνέπνευσε τῷ ποιητῇ τὴν πρὸς τὸν Κύριον ἐπίκλησιν, *δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως*. Ἐνταῦθα ἡ χρονολογία ἔσεται ἡμῖν ἀρωγὸς πρὸς κατάληψιν τῆς ἀπογνώσεως τοῦ ψαλμοῦ καὶ πρὸς ἐξήγησιν τοῦ στίχου τούτου, ὅστις ἐστὶ τὸ κυριώτατον σημεῖον καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ ψαλμοῦ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξηγηθέντων ἐξάγεται, ὅτι ὁ ψαλμὸς οὗτος προσήκει τοῖς ἐν Βαβυλῶνι δουλεύουσιν Ἰουδαίοις· ὅτι μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κύρου ἄλωσιν τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης ζητητέον τὸν χρόνον τῆς συντάξεως αὐτοῦ· διότι ὁ ποιητὴς γνωρίζει ἤδη, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι διεσώθησαν ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ἄλωσιν πανωλεθρίας, τοῦ Θεοῦ δόντος αὐτοῖς σημεῖον, δι' οὗ διεκρίνοντο, *τοῦ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τυξόν*

ὅτι κατεῖχοντο ἐτι μακρὰν τῆς πατρίδος αὐτῶν δεόμενοι τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐπαναφέρει αὐτοὺς εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἀνακτήσωσιν αὐτὴν γῶραν αὐτῶν μέχρι τοῦ τελευταίου ὄριου, *ἔως τῆς Ἰδουμαίας*, ὅπως ἐκφράζεται ὁ αἰτίχ τῶν ἀναβολῶν ἐν θλίψει καὶ ἀπογνώσει· διατελῶν ποιητής. Πράγματι, ἡ μὲν ἄλωσις τῆς Βαβυλῶνος ἐγένετο ἐν ἔτει 538 π. Χ. τὸ δὲ διάταγμα τοῦ Κύρου τὸ ἐπιτρέπον τοῖς Ἑβραίοις, ἵνα ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν, ἐξεδέθη τὸ 536 π. Χ. δηλαδή δύο μετὰ ταῦτα ἔτη. Ἐκ τῶν ἱστορικῶν δεδομένων, ἄτινα γνωρίζομεν, σὺνδῶλος δυνάμεθα ἀσφαλῶς ν' ἀποφανθῶμεν περὶ τῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους γενομένων, δυνάμεθα ὅμως, ἀληθοφανῶς, τὸ γ' ἐλάχιστον, νὰ περιγράψωμεν αὐτά, βασιζόμενοι ἐπὶ τῶν ὀλίγων, ὅσα ὁ Ἡρόδοτος καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες συγγραφεῖς, ὅπως καὶ ὁ Ἰώσηπος, παρέδωκαν ἡμῖν, καὶ ἐξ ὧν ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς προφήταις· διότι τὰ τῶν σφηνοειδῶν ἐπιγραφῶν πρέπει μετ' ἐπιφυλάξεως νὰ λαμβάνωνται. Ἐπὶ τῶν ἀσφαλεστέρων λοιπὸν ἐρειδόμενοι εἰσάγομεν, ὅτι μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Βαβυλῶνος πολιτικοὶ λόγοι ἐκράτουν τὸν Κύρον ἀμφιταλαντεύομενον περὶ τοῦ πρακτέου· ἐξ ἑνὸς ἀσύμφωνον ἴσως εὑρίσκεν, ἔστω καὶ ὑπὸ ἡμιανεξαρτησίας μορφήν, τὴν ἀποκατάστασιν ἔθνους, οἷον τὸ Ἰουδαϊκόν, μισουμένου ὑπὸ τῶν περισίκων ἄλλων λαῶν καὶ πολλὴν τάσιν ἔχοντος πρὸς τὸν ληστρικὸν βίον· ἐξ ἄλλου ἀντιπαθείας αἰσθημα πρὸς τοὺς Βαβυλωνίους καὶ εὐνοια ἴσως πρὸς λαὸν μονοθεϊστικὰς ἀρχὰς πρεσβεύοντα, ὡς καὶ αὐτός, καὶ ὅστις ἐβούλησεν αὐτὸν εἰς τὴν κατὰ τῶν Βαβυλωνίων νίκην αὐτοῦ, πρὸς δὲ τούτοις καὶ στρατιωτικῶν ἐπίσης λόγων ἀνάγκη, ἵνα ἐγκαταστήσῃ εἰς τὰ ὅρια τῆς Αἰγύπτου λαὸν φίλα φρονούντα αὐτῷ, οἷονεὶ ὀροφύλακας κατὰ βασιλείου, οὗτινος ἐμελέτα μὲν τὴν κατὰκτησιν, ἀνέβαλλεν ὅμως τὴν ἐκτέλεσιν διὰ τὸν φόβον ἴσως τῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος συμμάχιας τῶν Αἰγυπτίων, πάντα ταῦτα ὑπερίσχυσαν πρὸς ἀπόφασιν ὑπὲρ τῆς ἐπανόδου εἰς τὰ ἴδια τῶν Ἰουδαίων καὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ περὶ ταύτων διατάγματος. Ἡ ἐξ ἀπογνώσεως ἐκρώνησις τοῦ ψαλμοῦ· *δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως, καὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπων* εἰς τὴν περίστασιν ταύτην τῶν ἀμφιταλαντεύσεων τῆς ἀποφάσεως τοῦ Κύρου ἀποδοτέα. Ἐπίσης εἰς τὴν συνεπιχ τῶν ἀναβολῶν τούτων ἀγανάκτησιν τοῦ ποιητοῦ ἀποδοτέον τὴν ἐκφρασιν *ἄνθρωπος* διὰ τὸν

(1) Ἡ ἑβραϊκὴ λέξις **צו** (chaw) σημαίνει ἀκριβῶς *ματαία*, ὅπως ἠρμήνευσαν οἱ Ο'.

Κύρον, ἐνῶ γνωστόν, ὅτι ἀλλαγῶ τῶν Γραφῶν ὀνομάζεται οὗτος οὐ μόνον μὲ τὸ ὄνομα ὁ δίκαιος ἀλλὰ καὶ ὁ χριστὸς τοῦ Κυρίου. Ἐν τινι τῶν νεωτέρων μεταφράσεων, ἀντὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου, καθ' ἐνικόν, φέρεται ἀνθρώπων κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν. Ἡ μετάφρασις ὁμοῦ τῶν τελευταίων τούτων ἐστὶν ὀλως ἀυθαίρετος. Ἀληθές, ὅτι ἡ λέξις **צַדִּיק** (ἄνθρωπος), ἐν τῇ ἑβραϊκῇ δὲν ἔχει πληθυντικὸν τύπον, ὁσάκις ὁμοῦ θέλουσι νὰ σχηματίσωσι τοιοῦτον, μεταχειρίζονται τὸν τύπον *beni-adom* = υἱοὶ ἀνθρώπου, εὐλόγως λοιπὸν οἱ Ο' ἤρμηνευσαν καθ' ἐνικόν ἀριθμὸν, καὶ τούτους ἠκολούθησαν καὶ οἱ διορθώσαντες τὴν τελευταίαν ἀθεντικὴν λεγομένην τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας μετάφρασιν. Ἐὰν λοιπὸν ἡ καθ' ἐνικόν ἀριθμὸν ἑρμηνεία ἐστὶν ἡ ὀρθή, ἡ λέξις *ἄνθρωπος* ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὑπονοεῖ τὸν Κύρον.

9. «Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσωμεν δύναμιν, καὶ αὐτὸς ἐξουθενώσει τοὺς θλίβοντας ἡμᾶς»,

κατὰ τοὺς Ο'.

«Μετὰ τοῦ Θεοῦ συμπληροῦμεν ἀνδραγαθίας, καὶ αὐτὸς καταπατήσῃ τοὺς θλιψάντας ἡμᾶς»,

κατὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ Philippon.

Τὰ δύο ταῦτα τελευταία ἡμίστιχα τοῦ ψαλμοῦ ἐνεπνεύσθησαν ἄρα γε τῷ ποιητῇ κατὰ τοῦ Κύρου ἐκ τῆς ἐκδικητικῆς κατὰ τῶν Βαβυλωνίων παραφορᾶς τῶν Ἰουδαίων, διότι μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς πόλεως δὲν παρέδωκεν οὗτος τοὺς κατοίκους αὐτῆς εἰς γενικὴν σφαγὴν, ἀλλὰ φιλάνθρωπως φερόμενος ἀποκατέστησεν ἀμέσως τὴν τάξιν· τούτο δὲν δύναμει νὰ ὑποστηρίξω· ἐκ τῶν παραλλήλων ὁμοῦ ἄλλων χωρίων τῆς Γραφῆς κρίνων τις καὶ ἐκ τῶν ὀπτασιῶν τῶν προφητῶν, ἄς ἐβλεπον κατὰ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως αὐτῆς καὶ τῶν ἄλλων ἐκφράσεων αὐτῶν (Ἱερεμίας κεφ. 28, ἐδάφ. 40 κατὰ τοὺς Ο'), δύναται τις ὡς λίαν πιθανὴν νὰ παραδεχθῇ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Ἀναντίρρητον ἐπὶ τούτοις, ὅτι ἀνάλογοι τῶν τελευταίων τούτων ἐκφράσεων τοῦ ψαλμοῦ συγκατ' ἀπαντῶσιν ἐν ταῖς Γραφαῖς. Τὸ παντοῦ καὶ πάντοτε τὰ πάντα ἀποδίδειν τῷ Θεῷ καὶ μηδεμίαν μερίδα ἀπολείπειν τοῖς ἀνθρώποις, προσδοκᾶν δὲ παρ' αὐτοῦ πάντα, ἐστὶν ἴδιον οὐ μόνον τοῖς Ἰουδαίοις ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἐν γένει τοῖς Σημίταις λαοῖς. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἄλλοις.

Ε'.

Ἄνευ βίας καὶ προελογισμένης διανοίας ἐν τῇ διαλευκάνσει ἐκάστου στίχου τοῦ 59 τούτου ψαλμοῦ προέβην καταδείξαι ἐναργῶς, νομίζω, τὴν τε ἔννοιαν καὶ τὸν σκοπὸν ὡς καὶ τὴν ἐποχὴν τῆς ποιήσεως αὐτοῦ βεβαιῶσαι. Οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν ἀνάλογα τούτοις ἐδογματίσαν. Οὕτως ὁ Θεοδώρητος ἐν τῷ προοιμίῳ αὐτοῦ εἰς τὸν ἀμέσως ἐπόμενον ψαλμὸν ἀποφαινεται: «Εἰρηκῶς (ὁ ψαλμῶδης) (ἐν τῷ Θεῷ ποιήσωμεν δύναμιν, αὐτὸς ἐξουθενώσει τοὺς θλίβοντας ἡμᾶς), διδάσκει τὸν ἐν ἀίχμαλωσίᾳ λαὸν ὅποιαν προσήκει προσενηκεῖν τῷ Θεῷ προσευχῆν». Ταῦτα μόνον ἀρκούσι βεβαίως πρὸς μαρτύριον, ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ ψαλμοῦ τούτου ἐπιγραφή οὐδὲ ὀλως προσήκουσα τῇ ἐννοίᾳ αὐτοῦ δέον ὡς νόθον παρέμβλημα μεταγενεστέρων χρόνων κριθεῖσα ν' ἀπορριφθῇ. Ἐκτός δὲ τούτου καὶ ἡ μελέτη ἰδίᾳ τῆς ἐπιγραφῆς αὐτῆς, ἣν ἐπιχειρῶ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ, θέλει καταδείξει, νομίζω, καὶ τοῖς δυσπαιθεστάτοις αὐτοῖς οὐ μόνον τὸ ἀποσπιδύσιν τῆς ἐπιγραφῆς πρὸς τὸν ψαλμὸν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἱστορικῆς καὶ γεωγραφικῆς ἀμαθείας τοῦ προσθέντος θέλει μαρτυρηθῆ τὸ νόθον αὐτῆς.

Ἡ ὑπὸ ἔλεγχον ἐπιγραφή αὕτη ἐστὶν ἡ ἐκτενεστάτη καὶ πληρεστάτη τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ ψαλτῆρος κατὰ τοὺς ἐξηγητάς· διότι περιέχει τὸ ὄνομα τοῦ ποιήσαντος, τὸν ἀρχιμουσικόν, τὴν ἱστορικὴν περίστασιν, ἣτις ἐδῶκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ποίησιν τοῦ ψαλμοῦ, τὴν χρῆσιν αὐτοῦ, τὸ εἶδος τῆς ποιήσεως καὶ τὸ μουσικὸν ὄργανον ἢ τὸ μέλος, ἐφ' οὗ ἐψάλλετο. (Βλέπε Kitto's Cyclopaedia of Biblical Literature ἐν τόμ. Γ', σελ. 607). Ὁ ἐπόμενος ἔλεγχος ἐκάστης λέξεως τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἀθάσιμα τὰ πλεῖστα τούτων θέλει ἀποδείξει.

«Εἰς τὸ τέλος, τοῖς ἀλλοιωθησομένοις· εἰς στηλογραφίαν τῷ Δαυίδ, εἰς διδασχὴν, ὅποτε ἐνεπύρισε τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας, καὶ τὴν Συρίαν Σοβᾶλ, καὶ ἐπέστρεψεν Ἰωᾶβ, καὶ ἐπάταξε τὸν Ἐδῶμ ἐν τῇ φάραγγι τῶν ἀλῶν, δώδεκα γιλιάδας».

Εἰς τὸ τέλος· ἡ ἑβραϊκὴ λέξις, ἣν οἱ Ο' ἤρμηνευσαν οὕτως, ἐστὶν **נַצְמַל** (λα-μενάσεχα)· περὶ αὐτῆς ἔγραψα τὰ δέοντα ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐπὶ τοῦ 44 ψαλμοῦ. Οἱ νεώτεροι μεταφράζουσι: εἰς τὸν πρῶτον μουσικόν, ὡς ἀπολαμβάνοντα τὸ ἄθλον ὑπὲρ τοὺς ἄλλους μουσικούς· ἡ λέξις κυριολεκτικῶς παράγωγος ἐκ τοῦ ῥήματος

פצו (= נצו) δέον νὰ σημαίνει νικήτης· ἀλλὰ τὰ περὶ τῆς λέξεως ταύτης εἰς οὐδὲν συμβάλλουσι πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς μελέτης ταύτης· παρέργουμαι λοιπόν.

Τοῖς ἀλλοιωθησομένοις. Διὰ τῆς ἀκατανόητου ταύτης ἐκφράσεως ἠρμήνευσαν οἱ Ο' τὴν ἑβραϊκὴν φράσιν Soussan-edouth, ὅπερ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον ἐν Σούσοις ἐμαρτυρήθη. Περὶ τῶν ὀνομάτων Σουσάν, Σουσανίμ, καὶ Σουσάν-Ἐδοῦθ ἢ Σουσανίμ-Ἐδοῦθ ἐφιλολόγησα τὸ παράπαν ἐν τῇ περὶ τοῦ 45 ψαλμοῦ μελέτῃ μου· ἐπιμύω καὶ ἐνταῦθα, ὅτι ἡ ἐκφρασις αὕτη σημαίνει ἐμαρτυρήθη ἢ ἐποιήθη ἐν Σούσοις, εἴτε διότι ὁ ψαλμὸς οὗτος ὑπὸ τῶν ἐν Σούσοις Ἰουδαίων συνελέχθη, εἴτε διότι ὁ ποιητὴς ἐν Σούσοις ἐποίησεν αὐτόν. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Βαβυλῶνος γνωστὸν, ὅτι πολλοὶ Ἰουδαῖοι ἐξ ἰδίης προαιρέσεως ἢ καὶ κατ' ἐντολὴν τῶν ὀμοφύλων αὐτῶν παρηκολούθουν τὸν Κύρον δεόμενοι ὑπὲρ τῆς ἐκδόσεως προστάγματος τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἵνα ἐπιτραπῇ αὐτοῖς, ὅπως ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν πατρίδα. Οὐδόλως ἀπίθωνον, ὅτι καὶ ὁ ποιητὴς τοῦ ψαλμοῦ ἦν εἰς τῶν προσθευτῶν τούτων, καὶ ὅτι ὁ ψαλμὸς ἐποιήθη κατὰ περίστασιν τινά, καθ' ἣν, φαίνεται, ὁ Κύρος δὲν ἐράνη τοσοῦτον πρόθυμος ἐπακοῦσαι τῶν δέησεων τῶν Ἰουδαίων, ὅπως ἐν τοῖς προηγηθεῖσιν ἱκανῶς ἐξηγήθη. Μέχρι τοῦ σημείου τούτου, φρονῶ, ὅτι ἡ ἐπιγραφή αὕτη καλῶς ἔχει, τὰ δ' ἐπόμενά εἰσι προσθέματα, ὡς ἀνωτέρω εἶπον.

Εἰς στηλογραφίαν τῷ Δαυὶδ. Οὕτως ἠρμήνευσαν οἱ Ο' τὰ ἑβραϊκὰ μικτάμ (מכתמים) τοῦ Δαυὶδ. Τί ἠγνόουν οἱ ἑρμηνευταὶ οὗτοι μεταγλωττίσαντες διὰ τοῦ στηλογραφίᾳ τὸ ἑβραϊκὸν μικτάμ δύσκολον εἶπειν. — Τὸ μικτάμ τοῦτο οἱ σοφοὶ ἑβραῖοι· θεωροῦσι παραλλαγὴν τοῦ מכתב, ὅπερ ἐστὶν αὐτὸ τὸ ὁμόφωνον ἀραβικὸν مکتوب (μεκτούπ), σημαῖνον ἐν ἀμφοτέροις ταῖς γλώσσαις γραφή. Τὴν ἐναλλαγὴν τοῦ מ כתב καὶ τοῦ מ כתב καὶ ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἀπέδειξαν οἱ σοφοὶ οὗτοι. Οἱ ὑποστηρίζοντες, ὅτι ὁ ψαλμὸς ἐστὶν ἔργον αὐτοῦ τοῦ Δαυὶδ, δύνανται εὐκαίρως πᾶν νὰ ἰσχυρισθῶσιν, ὅτι τὸ στηλογραφίᾳ τοῦ Δαυὶδ σημαίνει ἐνταῦθα ἀκριβῶς τὸν σκοπὸν τοῦ ψαλμοῦ, ὅστις ἐποιήθη οἰονεὶ στηλογραφία τις, ἣτις χαραχθεῖσα ἐπὶ λίθου ὡς τρόπιαιον τοῦ Δαυὶδ μετὰ τὰς νίκας, ἃς ἤρατο κατὰ τῆς Μεσοποταμίας, τῆς γῆς Σαβὰ καὶ τῶν Ἰδουμαίων, ἔδει διδάσκειν

τοὺς παροδίτας περὶ τῶν ἐπιτευθέντων ἀνδραγαθημάτων αὐτοῦ. Ἀντὶ ὁμοῦ τούτων τὰ ἐν τῇ στηλογραφίᾳ ταύτῃ περιεχόμενα κλαυθμούς διὰ τὸν διασκοπισμὸν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἰκεσίας ὑπὲρ τοῦ σωθῆναι αὐτὸν ἀπὸ τῶν παθημάτων ἐκφράζουσιν. Εἰς τοιαῦτα ἐπιπίπτουσιν ἄτοπα οἱ μὴ τῷ βασιλεῖ νῶ ἐπόμενοι πρὸς ἐξήγησιν τῶν ἀπόρων, ἀλλὰ θεωροῦντες ἐν αὐτοῖς μέσα πρὸς ὑποστήριξιν ἰδίων θεωριῶν καὶ δογμάτων ἐκ προλήψεως παραδεδεγμένων· τὸ ἐν τῷ ψαλμῷ τούτῳ ἀπαντῶν Ἰουδας βασιλεὺς μου, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐρρήθη, ἐστὶν ἐναργὲς ἀπόδειξις, ὅτι τὸ ποίημα δὲν ἀνήκει εἰς τοὺς δαυιδικούς χρόνους.

Εἰς διδασχίαν. Ἀκριβῆς μετάφρασις τοῦ ἑβραϊκοῦ מלל. Ὑπὲρ οὐδεμιᾶς τῶν ἐξηγήσεων τοῦ ψαλμοῦ ἢ τῆς ἐπιγραφῆς δύναται συναγορῆσαι ἡ λέξις αὕτη, ἣτις μετὰ τῶν δύο προηγηθεισῶν ἀποτελεῖ μίαν φράσιν. Κατὰ τὸ Βατικανὸν καὶ ἄλλα κείμενα τῆς ἐρμηνείας τῶν Ο', ἔπεται τῇ φράσει ταύτῃ τὸ ἐπίρρημα ἔτι, μὴ ὑπάρχον οὔτε εἰς τὸ ἑβραϊκὸν ἀρχέτυπον, οὔτε εἰς τὸ παραδεδεγμένον ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν κείμενον· ἀλλ' οὐδ' ὁ Ἰερώνυμος εὐρήκεν αὐτὸ ἐν τῷ κειμένῳ, ἐξ οὗ μετέφραζε τὴν Vulgata. Φαίνεται λοιπόν, ὅτι ἡ προσθήκη ἐγένετο ὑπὸ ἀντιγραφῆς τινός, ὅστις παρατηρήσας καλῶς, ὅτι ἡ ἐπιγραφή ἦν πλήρης μέχρι τοῦ ἐμαρτυρήθη ἐν Σούσοις, τὰ δ' ἄλλα εὐρίσκων συμπληρώματα ἄσχετα πρὸς τὰ προηγούμενα, ἔκρινεν, ὅτι ἔπρεπε νὰ συνδεθῶσι μετ' αὐτῶν διὰ προσθετικοῦ τίνος μορίου, ὅπερ καὶ προσέθηκε λίαν ὀρθῶς παρ' ἔμοιγε κριτῇ.

Ὅποτε ἐνεπέρισε τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας, καὶ τὴν Συρίαν Σοβαί. Ἐσφαλμένως τινὲς τῶν τῆς ἐκκλησίας πατέρων μέχρι τοῦ ἐν μακαρίοις πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἀνθίμου, ὅπως καὶ οἱ νεώτεροι σοφοὶ Χριστιανοὶ τε καὶ Ἰουδαῖοι, παραπέμπουσιν πρὸς ἐξήγησιν τῶν τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης εἰς τὸ Π' κεφάλαιον τῆς Β' τῶν Βασιλείων (τὸ δεύτερον τοῦ Σαμουὴλ κατὰ τὸ ἑβραϊκόν). Οὐδὲν ἀναφέρεται ἐν τούτῳ περὶ τοῦ ὅτι ὁ Δαυὶδ ἐνεπέρισε τὴν Συρίαν τῆς Μεσοποταμίας, εἰμὴ ὅτι «ἐπάταξε Δαυὶδ τὸν Ἀδραζάρ, υἱὸν Ραάβ, βασιλέα Σουβὰ, πορευομένου αὐτοῦ ἐπιστῆσαι τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ποταμὸν Εὐφράτην». Ταῦτα οὐδόλως σημαίνουσιν, ὅτι ὁ Δαυὶδ ἐνεπέρισε τὴν Μεσοποταμίαν. Ὁρθότερον τινὲς τῶν ἀρχαίων ὑπομνηματιστῶν ἐσημείωσαν, ὅτι οὐδόλως ταῦτα εὐρηγνται ἐν

τοῖς βιβλίοις τῶν Βασιλειῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ Ψελλοῦ συμφρονοῦντος. Ὁ τελευταῖος οὗτος καίπερ ὑπὸ τῶν δογματῶν καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἐξηγηματικῆς τῶν Γραφῶν ἐσκοτισμένην ἔχων τὴν διάνοιαν διείδεν ὅμως, ὅτι

« οὐδὲν τούτων γέγραπται ἐν τετραβασιλείαις ».

Οἱ νεώτεροι ἑβραϊσταὶ ὑπομνηματισταὶ τῶν Γραφῶν πρὸς διαλλαγὴν τοῦ ἀτόπου φρονοῦσιν, ὅτι οἱ Ο' ἀνέγνωσαν **יְהִי־בְהִי** (behesito) = ἐνεπύρισεν ἀντὶ **יְהִי־בְהִי** (behesito), ὅπερ σημαίνει ἐνίκησε τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας καὶ τὴν Συρίαν Σοβάλ. ὅπως νῦν εὐρηται. Ἡ διάφορος αὕτη ἀνάγνωσις ἐστὶ πιθανωτάτη, διότι αἱ δύο αὗται ἑβραϊκὰὶ λέξεις διαφέρουσι ἀλλήλων μόνον κατὰ τὸ στοιχεῖον ἰ ἀντὶ τοῦ ἰ, ὅπως ἀνέγνωσαν οἱ Ο'. τὰ δὲ δύο ταῦτα γράμματα τοῦ ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου ὁμοία ὄντα ἐκ τοῦ μήκους τῆς οὐρᾶς αὐτῶν διακρίνονται μόνον· λίαν εὐκολον λοιπὸν τὸ ἐν νὰ ἐκληφθῆ ἀντὶ τοῦ ἑτέρου. Ὁ Ἰερώνυμος ὁμοίως ἀνέγνωσε καὶ ἤρμηνευσε: succedit Mesopotamian συμφρώνως τοῖς ἄλλοις ἀρχαίοις ἑρμηνευταῖς. Ἀλλὰ καὶ ἂν παραδεχθῶμεν τὸ ὀρθὸν τοῦ Μασοριτικοῦ κειμένου, οὐδόλως τὸ ἱστορικὸν ἄτοπον θεραπεύεται. Πρὸς κατατέρωσιν τῆς Μεσοποταμίας καὶ πρὸς κατανίκησιν αὐτῆς ἀπαιτεῖται δι' ἀμφοτέρω ἐκστρατεία τοῦ Δαυὶδ κατὰ τῆς Μεσοποταμίας αὐτῆς, ἀκριβῶς δὲ τοῦτό ἐστιν ἀνύπαρκτον. Ἐκστρατεία τοῦ Δαυὶδ κατὰ τῆς Μεσοποταμίας οὐδαμοῦ τῶν Γραφῶν ἀπαντᾷ εἰμὴ μόνον ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ τοῦ 59 ψαλμοῦ. Ἐν ψαλμῷ 79 τὴν μεγίστην ἔκτασιν τῆς βασιλείας τοῦ Δαυὶδ περιγράφων ὁ ποιητὴς παρομοιάζει αὐτὴν πρὸς ἄμπελον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ φυτευθεῖσαν, ἧς ἡ σκιά ἐκάλυπεν ὄρη καὶ αἱ ἀναδεδραδῆς αὐτῆς τὰς κέδρους τοῦ Θεοῦ, καὶ προστίθησιν, ἐξέτειρε τὰ κλήματα αὐτῆς ἕως θαλάσσης, καὶ ἕως ποταμοῦ τὰς παραφράδας αὐτῆς. Ἐπίσης ἐν ψαλμῷ 88, στίχῳ 26, καὶ θήσομαι ἐν θαλάσῃ χεῖρα αὐτοῦ (τοῦ Δαυὶδ) καὶ ἐν ποταμοῖς δεξιὰν αὐτοῦ. Ἴδου ἡ μεγάλη ἔκτασις τοῦ βασιλείου τῶν Ἑβραίων ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ κολοφῶνος τῆς ἰσχύος καὶ ἐκτάσεως αὐτοῦ, ἐπὶ Δαυὶδ, ἀπὸ θαλάσσης ἕως ποταμοῦ, οὐδέποτε ὅμως καὶ πέραν αὐτοῦ. Περὶ τοῦ ὅτι ὁ ὄρος Ἀράμ-Ναγαράϊμ σημαίνει τὴν καθ' ἡμᾶς Μεσοποταμίαν οὐδόλως ἀμφιβόλλει ὁ Philipppson καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲνα περὶ τούτου ποιεῖται λόγον. Ἐν Ἀγγλίῳ ὅμως συζητήσεις καὶ μελέται οὐχὶ ἄμοιροι

σπουδαιότητος ἐγένοντο περὶ τοῦ τίς ἡ Μεσοποταμία Συρίας αὕτη. Τὸ ζήτημᾶ ἐστὶ σπουδαιότατον ἐν τῇ μελέτῃ μου ταύτῃ, διὰ τοῦτο ἐπ' αὐτοῦ θέλω ἐνδιατρίβει ἐκτενέστερον πρὸς ἀσφαλῆ κατὰ τὸ ἐνὸν αὐτοῦ λύσιν.

Τὸ ὄνομα Μεσοποταμία (Ἀράμ Ναγαράϊμ) ἐστὶν ὄρισμός φυσικῆς καὶ οὐχὶ πολιτικῆς γεωγραφίας, ἐδίδοτο δὲ εἰς τὴν περιλαμβανομένην μεταξὺ τῶν δύο ποταμῶν Εὐφράτου καὶ Τίγρητος χώραν. Καίπερ δὲ οὕτω διὰ φυσικῶν ὄριων ὀριζομένη ἡ χώρα αὕτη, εἶχεν ὅμως διάφορα κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐκ νότου ὄρια. Ἐν ταῖς Γραφαῖς, φαίνεται, ἡ Βαβυλωνία δὲν περιλαμβάνετο ἐν τοῖς ὀρίοις αὐτῆς· οὕτω καὶ οἱ Ἕλληνες γεωγράφοι πρὸς νότον τὴν Μεσοποταμίαν ὠρίζον ὑπὸ τῆς Βαβυλωνίας, ἐνῶ παρὰ Ῥωμαίοις ἐν τῷ ὀνόματι τούτῳ περιλαμβάνετο πᾶσα ἡ ὑπὸ τῶν δύο ποταμῶν περιλειομένη χώρα μέχρι τῆς συμβολῆς αὐτῶν καὶ μέχρις ἔτι τοῦ Περσικοῦ κόλπου ἐκτετατομένη. Κατὰ τὰς Γραφὰς λοιπὸν καὶ κατὰ τὸν ὄρισμὸν τῶν Ἑλλήνων γεωγράφων διὰ τοῦ ὀνόματος Μεσοποταμία ἐννοητέα ἡ καθ' ἡμᾶς ἐπαρχία *E-l-Tze'ira* (עֶלְיָרָא) δυνάμενον ἢ *Nḥsas*. Οὐδὲν κράτος γνωστὸν ἡμῖν ἐκ τῶν ἰδρυθέντων ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐπεκαλεῖτο διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου. Ἐὰν νῦν ἀποκαλέσωμεν τὰ πράγματα διὰ τῶν προσηκόντων αὐτοῖς ὀνομάτων ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ὑπὸ μελέτην ψαλμοῦ ἀναγεγραμμένων, δέον νὰ ὑποθέσωμεν πόλεμον τοῦ Δαυὶδ κατὰ τῆς Ἀσσυρίας. Οὐδὲν ὅμως ἱστορικὸν μαρτύριον περὶ τοιαύτης τινὸς ὑποθέσεως κεκτῆμεθα· οὐδὲ ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε ἀναγνώσεως τῶν Ἀσσυρίων σφηνοειδῶν ἀνεκαλύθη τι μαρτυροῦν περὶ τοιοῦτου πολέμου. Τὴν ὑπόθεσιν ταύτην κατὰ τὰς μέχρι τοῦδε γνώσεις ἡμῶν δυνάμεθα ν' ἀποκαλέσωμεν φαντασιώδη, παραδεδεγμένου ὄντος πάντοτε, ὅτι ἡ κατὰ τοὺς κλασικοὺς συγγραφεῖς καὶ παρ' ἡμῖν γνωστὴ Μεσοποταμία ἐστὶν αὕτη αὕτη ἡ τῶν Γραφῶν, ὡς παρὰ πᾶσι πιστεύεται. Ἀντιδοξῶν ὅμως καὶ πρὸς τὰς τῆς σεβαστῆς ἀρχαιότητος παραδόσεις καὶ πρὸς τὰ ὑπὸ τε τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῶν θύραθεν σοφῶν κριτικῶν δεδικασμένα ὁ διδάκτωρ Tilstone Beke πρό τινων ἐτῶν ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ *Origines Biblicæ* ἐξήνεγκε γνώμην, καθ' ἣν, παρὰ τὴν παραδεδεγμένην Μεσοποταμίαν, ὑπάρχει ἐν ταῖς Γραφαῖς καὶ ἄλλη χώρα διὰ τοῦ αὐτοῦ σηματομένη ὀνόματος, ἣν οἱ Ο' ἑρμηνευταὶ διέ-

κρινον διὰ τοῦ προσδιορισμοῦ Μεσοποταμία Συρίας, ἔνθα τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον φέρεי *Παδὰν Ἀράμ* (1), καὶ Συρία Ποταμῶν ἢ Συρία Μεσοποταμίας, ἔνθα τὸ αὐτὸ κείμενον φέρεי *Ἀράμ Ναγαράϊμ* (2). Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἀνωτέρω συγγράμματος ὁ αὐτὸς διδάκτωρ ἐπανῆλθε καὶ δεύτερον ὑποστηρίζων τὴν γνώμην αὐτοῦ ταύτην δι' ὧν ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ ἐφημερίδι τῆς γεωγραφικῆς ἑταιρίας τοῦ Λονδίνου ἐν ἔτει 1862 σημειώσεων τῆς περιοδείας αὐτοῦ ἀπὸ τῆς παρὰ τὴν *Δαμασκὸν Χαρρὰν-ἔλ-Ἀβαμιδ* μέχρι Γαλαάδ. Κατὰ τὸν ἐν λόγῳ διδάκτορα, ἡ Μεσοποταμία Συρίας, ἢ καὶ Παδὰν-Ἀράμ, καλουμένη, ἐστὶ διάφορος τῆς κοινῶς γνωστῆς Μεσοποταμίας, κειμένη εἰς αὐτὸ τὸ παρὰ τὴν *Δαμασκὸν* πεδῖον τὸ ὑπὸ τῶν ποταμῶν Ἀθανὰ καὶ Φαρφαρὰ (3) ἀρδευόμενον. Ἀμφότεροι οὗτοι οἱ λεγόμενοι ποταμοὶ, ἀνήκουσιν εἰς τὰς διακλαδώσεις τοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀντιλιβάνου κατερχομένου ποταμιδίου, ὅπερ Χρυσορράας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἑκαλεῖτο (4), *Barrada* δὲ ὑπὸ τῶν καθ' ἡμᾶς Ἀράβων. Αἱ διακλαδώσεις τοῦ Χρυσορράα αἱ ἀρδεύουσαι τὸ τῆς *Δαμασκου* πεδῖον εἰσὶ πολλαὶ καὶ οὐχὶ δύο· τὰ δὲ ὀνόματα Ἀθανὰ καὶ Φαρφαρὰ εἰσὶν οὐχὶ ἴδια ὀνόματα δύο τῶν διακλαδώσεων τούτων, ἀλλὰ περιληπτικὰ πασῶν ἐν γένει, ὅπως καὶ τὸ ἀραβικὸν ὄνομα *El-Barrada*. Ὁ δυτικὸς λοιπὸν ἀριθμὸς τοῦ ὀνόματος *Ναγαράϊμ* ἐστὶν ἀδικαιολόγητος ἐνταῦθα διὰ τὸν λόγον, ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος διατελεῖ πάντοτε εἰς φυσικῶς ὦν, αἱ δὲ διακλαδώσεις πολλαὶ τυγχάνουσαι εἰσὶ πανάρχαια ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων πρὸς ἄρδυσιν τοῦ πεδίου καὶ διὰ τοῦτο ὀρθῶς πάνυ ὀχρεῖας ἀποκαλεῖ ταύτας ὁ Στράβων. Ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ τῆς Συρίας (τῇ Παδὰν-Ἀράμ ἢ Ἀράμ-Ναχαράϊμ τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου), ὁ Ἀβραάμ διέμεινε δεκαπενταετίαν ὅλην ἐν χώρῳ, ἣτις *Χαρρὰν* καλεῖται ἐν ταῖς Γραφαῖς. Ταύτην ἀρχαῖοί τε καὶ νεώτεροι ἐξηγήται, ὡς καὶ ἡ παράδοσις πάντων τῶν λαῶν τῆς Συρίας καὶ Μεσοποταμίας, συνταυτίζουσι μετὰ τῆς

παρ' Ἑλλήσι καλουμένης πόλεως *Κάρραι* (1) τανῶν δὲ ὁμοφώνως τοῦ ἐν τῇ Γραφῇ ὀνόματος αὐτῆς *Κάρραι* (𐤊𐤓) πρὸς νότον παρὰ τὴν Ἐδέσσαν τῆς Μεσοποταμίας (τὴν νῦν Ὀρφραν) κειμένης. Οἱ μεταχρονῶντες τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας τῶν Ὁ ἢ Παδὰν-Ἀράμ καὶ Ἀράμ-Ναχαράϊμ τοῦ ἑβραϊκοῦ ἀρχετύπου ἀπὸ τῆς παρὰ πᾶσι παραδεδομένης καὶ γνωστῆς ἡμῖν Μεσοποταμίας εἰς τὸ παρὰ τὴν *Δαμασκὸν* πεδῖον, ἔδει νὰ φροντισῶσι καὶ περὶ τῆς εὐρέσεως ἐν τῇ κατ' αὐτοὺς Μεσοποταμίᾳ ταύτῃ πόλεως καλουμένης *Χαρρὰν*, ἐν ἣ διέμεινε ὁ Ἀβραάμ. Δυσχυρίζεται λοιπὸν ὁ ἐν λόγῳ διδάκτωρ, ὅτι τὸ ἐν τῷ πεδίῳ τούτῳ εὐσκόμμενον χωρίον *Χαρρὰν-ἔλ-Ἀβαμιδ* (حاران العواميد) ὅπερ δύναται *Χαρρὰν* ἢ *τῶν στηλῶν*, τὸ ὑποδειχθὲν πρῶτον ὑπὸ τοῦ κ. Porter (2) ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ *Five years in Damascus*, ὅπερ κεῖται 30 χιλιόμετρα πρὸς ἀνατολὰς τῆς *Δαμασκου*, ἐστὶν αὐτὴ ἡ *Χαρρὰν* τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως, ἡ δισμονή δηλαδὴ τοῦ Ἀβραάμ καὶ ἡ κατοικία τοῦ Ἀβθάν, ἐξ ἧς ὁ Ἰακώβ λαθὼν τὴν Λείαν καὶ τὴν Ραχὴλ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν γῆν Χαναάν. Παραδεικτικῆς ἀναμφιλόγως γενομένης τῆς ὑποθέσεως ταύτης τοῦ Ἄγγλου διδάκτορος, καθ' ἣν ἡ οὕτω καλουμένη χώρα ἐν ταῖς Γραφαῖς ἐστὶν αὐτὸ τὸ περὶ τὴν *Δαμασκὸν* πεδῖον τὸ ὑπὸ τοῦ Χρυσορράα ἀρδευόμενον, τότε τὰ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ 59 ψαλμοῦ ἀναγεγραμμένα ἱστορικὰ γεγονότα ἐκτὸς πάντοτε τῆς κοιλάδος τῶν ἁλῶν καλῶς ἐννοοῦνται ἱκανῶς ἐξηγούμενα. Ἴδου διατὶ ἀνωτέρω εἶπον, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς θέσεως τῆς χώρας ταύτης ἐστὶ σπουδαιότατον ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ, καὶ ὡς τοιοῦτον δεῖν ὅπως τὰ ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἐπιχειρήματα τοῦ ἐν λόγῳ *Tilstone Beke* καὶ τοῦ τοῦτον ἀκολουθήσαντος καθηγητοῦ τῆς θεολογίας *Alexandre William Lindsay* μετ' ἀκριβείας ἐκτεθῶσιν ἐνταῦθα ἀκολουθούμενα ὑπὸ τῶν πρὸς ἀνασκευὴν αὐτῶν ἀπκνήσεών μου. Πρῶτον, λέγουσιν οὗτοι, οἱ Ὁ ἡρμήνευσαν τὸ τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως (ἐν κεφαλαίῳ ΚΗ', § 20) Ἀράμ

(1) Γένεσις 25, 20, 33, 18.

(2) Κριταὶ 3, 8 καὶ 10. Ψαλμὸς 59' ἐν τῇ ἐπιγραφῇ.

(3) Βασιλειῶν τετάρτη κεφ. 5, § 12.

(4) «Ὁ Χρυσορράας ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς *Δαμασκηνῶν* πόλεως καὶ χώρας εἰς τὰς ὀχρεῖας ἀναλίσκεται σχεδὸν τι πολλὴν γὰρ ἐπάρδει καὶ βαθεῖαν σφόδρα». (Στράβωνος ΙΣ', κεφ. Β', § 16).

(1) Στράβωνος Γεωγραφικῶν βιβλίον ΙΣΤ', κεφ. Α', § 23.

(2) Ὁ αὐτὸς καθηγητὴς Porter ἐν τῷ σοφῷ ἄρθρῳ, ὅπερ περὶ τῆς *Χαρρὰν* ἔγραψεν ἐν τῇ *Kitto's Cyclopaedia of Biblical Litteratur* ἀποκαλεῖ φροῦδα τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Beke ἐνώπιον τῶν ἐνεργῶν μαρτυριῶν καὶ ἀποδείξεων ὑπὲρ τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ γνωστῆς πόλεως *Χαρρὰν* συνηγορούντων.

Ναχραχίμ διὰ τοῦ Μεσοποταμίας Συρίας πρὸς διάκρισιν τῆς πέραν τῆς Συρίας κειμένης ἄλλης Μεσοποταμίας· δεύτερον, ὅτι τὸ αὐτὸ τῆς ἑβραϊδος φωνῆς γεωγραφικὸν ὄνομα ἐν βιβλίῳ Κριτῶν (κερ. Γ', § 8 καὶ 10) ἠρμηνεύσαν διὰ τοῦ Συρία ποταμῶν· καὶ τρίτον, ὅτι οἱ αὐτοὶ πάντοτε Ο' ἠρμηνεύσαν διὰ τοῦ πεδίου Συρίας (Ὡσπὲ κερ. IB', § 12) αὐτὴν δὴ ταύτην τὴν χώραν, ἐν ἣ ὁ Ἰακώβ ἐπορεύθη πρὸς ἀναζήτησιν συζύγου, καὶ ἦτις ἀναμφισβητήτως, κατ' αὐτούς, ἦν ἡ χώρα, ἣν οἱ Ρωμαῖοι ἀπεκάλουν *Ager Damascenus* (Plin. II. N. E', § 13). Ἀποδειχθεὶς, κατὰ τὸν καθηγητὴν Α. W. Lindsay τῆς ταυτότητος τῆς γραφικῆς Χαρρὰν μετὰ τῆς Χαρρὰν-ἐλ-Ἀβραμὶδ τοῦ Δαμασκηνοῦ πεδίου, ἡ ὑπόθεσις τοῦ Tilstone Beke ἀναγκάτως ὡς ὀρθὴ ἐγκριθήσεται. Τὸν ὑποτιθέμενον δρόμον τῆς ὁδοιπορίας τοῦ Ἰακώβ ἀπὸ Χαρρὰν μέχρι Γαλαὰδ, ὅτε ἔφρουεν ἀπὸ τὸν οἶκον Λάβαν τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ, διατρέξας ὁ ἐν λόγῳ διδάκτωρ ἐδημοσίευσεν, ὡς ἀνέφερον, τὰς σημειώσεις αὐτοῦ περὶ τῆς ὁδοιπορίας ταύτης, αἵτινες μετέπεισάν τινας ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ θεωρίας, αὐτοὺς δὴ ἐκείνους, οἵτινες τὸ πρῶν ἐν μοίρῃ πλάσματων κατέτακτον αὐτὴν. (Βλέπε τὸ ἄρθρον *Μεσοποταμίας* τοῦ καθηγητοῦ Α. W. Lindsay ἐν τῇ *Kitto's Cyclopaedia of Biblical Literature*). Ἐτερος σοφὸς ἐκ τῶν συντακτῶν τῆς ἐγκυκλοπαιδείας ταύτης, ὁ Nathanael Morren, τὰς περὶ Μεσοποταμίας ὑποθέσεις ταύτας τοῦ Tilstone Beke ὡς καὶ τινα ἄλλα ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀποκαλεῖ παραδοξολογίας (paradoxical notions), καὶ ὅμως δύο μαρτυρίαι, αἷς ἐνέτυχον, ἡ τοῦ Νικολάου Δαμασκηνοῦ, ἧς μνημονεύει ὁ Ἰώσηπος, καὶ ἡ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ Ἰωσήπου προσθήκη εἰς ταύτην (1) ὑπερμαχρῶσιν ὑπὲρ τῆς θεωρίας ταύτης τοῦ Tilstone Beke.

Ἰδοὺ λοιπὸν καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἄνδρες ἀμοδιώτατοι πρὸς τὴν ὑπόθεσιν, μαρτυροῦντες ὑπὲρ τῆς παραδοξολογίας ταύτης. Ἀγνωῶ

(1) «Νικόλαος δὲ ὁ Δαμασκηνὸς ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ἱστοριῶν αὐτοῦ λέγει· «Ἀβράμης ἐβασιλευσε Δαμασκοῦ, ἔπηλος σὺν στρατῷ ἀφιγμένος ἐκ γῆς τῆς ὑπὲρ Βαβυλωνῶν Χαλδαίων λεγομένης. Μετ' οὐ πολὺν δὲ χρόνον ἐξαναστὰς καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς χώρας σὺν τῷ σφετέρῳ λαῷ εἰς τὴν τότε μὲν Χαναανίαν λεγομένην νῦν δὲ Ἰουδαίαν μετέβηκε. Τοῦ δὲ Ἀβράμου ἔτι καὶ νῦν ἐν τῇ Δαμασκηνῇ τὸ ὄνομα δοξάζεται καὶ κόμη ἀπ' αὐτοῦ δεικνύεται, Ἀβράμου οἴκησις λεγομένη». (Ἰωσήπου Ἰουδ. Ἀρχαιολ. βιβλ. Α' κερ. 7).

ἐὰν τὰς μαρτυρίας ταύτας προσήγαγεν ὁ ἐν λόγῳ διδάκτωρ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ὑποθέσεως αὐτοῦ, διότι δὲν ἠδυνήθηεν νὰ εὗρω τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ τοῦτο *Origines Biblicae* ἐπειδὴ ὅμως οὕτε ὁ συνευδοκῶν οὕτε ὁ ἀντιδοξῶν αὐτῶ οὐδὲν περὶ αὐτῶν λέγουσι, φρονῶ, ὅτι παρέτρεξε νὰ προσαγάγη ταύτας. Θέλω λοιπὸν ἐξετάσει πάντα ταῦτα ἐν τοῖς καθεκαστα, οὐ μόνον διότι, ὡς ἔφθην εἰπὼν, τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα ἐστὶ σπουδαιότατον ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἀθρητικὸν τῶν δύο παρατεθέντων μαρτυριῶν· ἐκ δὲ τῶν ἀναπτύχθησμένων ἐπιχειρημάτων καταδειχθήσεται, φρονῶ, ἐναργῶς, ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὕτη οὐδαμῶς μὲν ἱκανοποιεῖ τὰ ἐν ταῖς Γραφαῖς ἀπαντῶντα, τὴν δὲ καθολικὴν παράδοσιν δωρεὰν ἀθετεῖ.

Καὶ πρῶτον, ἐὰν οἱ Ο' παρὰ τὸ Μεσοποταμίας προσέθηκον τὸ ὄνομα Συρίας, οὐδόλως τοῦτο σημαίνει, ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐπέθη ὡς προσδιορισμὸς τοῦ πρώτου, οἰοεὶ διακριτικὸν ἄλλης χώρας, ἦτις ἀπλῶς Μεσοποταμία ἐκαλεῖτο. Οἱ ἑρμηνευταὶ οὗτοι κατὰ λέξιν ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ μεταγλωττίζοντες τὰ ὀνόματα ταῦτα, τὸ μὲν Ναχραχίμ εἰς τὸ Μεσοποταμίας ἀκριβῶς μετένεγκον, τὸ δὲ Ἀράμ εἰς τὸ Συρία, κατὰ τὴν ἔκδοσιν. ἢν εἶχε τὸ τελευταῖον τοῦτο γεωγραφικὸν ὄνομα παρὰ τοῖς ἑλληνοισταῖς τῶν χρόνων αὐτῶν, ἀκριβῶς κατ' ἔκτασιν ἰσοδυναμοῦν μὲ τὸ Ἀράμ τῆς ἑβραϊδος φωνῆς. Διὰ τοῦ Ἀράμ **ARAM** τούτου (ὅπερ οἱ ἑβραῖστοι σοφοὶ παράγουσιν ἐκ τοῦ **AR** ῥάμ) δυναμένου ὑψηλῶς οἱ Ἑβραῖοι ὠνόμαζον τὴν σχετικῶς πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν γῆν ὑψηλὴν χώραν, ἦτις ὠρίζετο ἐκ νότου μὲν ὑπὸ τῆς Παλαιστίνης (1) καὶ τῆς τῶν σκηνιτῶν Ἀραβίας, ἐκ δυσμῶν δὲ ὑπὸ τῆς Φοινίκης καὶ τῆς Μεσογείου, ἐξέτεινετο πρὸς ἄρκτον μέχρι τοῦ Ἀμανοῦ ὄρους, περιλαμβάνουσα δὲ τὴν Μεσοποταμίαν ὅριον εἶχε πρὸς ἀνατολὰς τὸν Τίγρητα ποταμὸν. Δηγεῖτο δὲ ἡ Ἀράμ αὕτη ἢ ἡ Συρία τῶν ἑλληνοιστῶν εἰς τὰ ἐξῆς πέντε μέρη.

α') Εἰς τὴν Ἀράμ Δαμείσκ, τὴν Συρίαν τῆς Δαμασκοῦ κατὰ τοὺς Ο'.

(1) Ἡ Παλαιστίνη καὶ ἡ Φοινίκη κατὰ τὰ ὅρια ταῦτα ἔκειτο ἔξω τῆς κατὰ τοὺς Ο' Συρίας ταύτης· καὶ ὁ Πτολεμαῖος δὲ τοῖς Ἑβραίοις ἐν μέρει ἐπόμενος, ἀποκλείει καὶ οὗτος ἐξ αὐτῆς τὴν Ἰουδαίαν (βλέπε Πτολεμαίου γεωγραφίαν βιβλ. Ε' 15).

β') Εἰς τὴν Ἀράμ Μααρά, τὴν Συρίαν Μααχά τῶν Ο'. (Παρχαλιπομένων) Α' κεφ. 19, 6.

γ') Εἰς τὴν Ἀράμ-Βαθ-Ραγώβ, τὴν Συρίαν Βαυθροώβ τῶν Ο'.

δ') Εἰς τὴν Ἀράμ-Σοβά, τὴν Συρίαλ Σοβάλ τῶν Ο', περὶ ἧς ἐν τοῖς ἐξῆς γενησεται λόγος, καὶ

ε') Εἰς τὴν Ἀράμ Ναχαράιμ, τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας τῶν Ο', περὶ ἧς ὁ λόγος ἐνταῦθα.

Ὁ Στράβων (1) ὀρίζει τὰ ὅρια τῆς Συρίας ἀκριβῶς, ὅπως καὶ καθ' ἡμέας. Κατὰ τὴν κλασικὴν ὁμῶς ἐλληνικὴν ἐποχὴν τὰ ὅρια αὐτῆς ἐξετείνοντο πολὺ πέραν τούτων. Οὕτως ὁ Ἡρόδοτος (2) ἐκτείνει αὐτὰ μέχρι Πόντου πρὸς ἄκρον καὶ τῆς Παφλαγονίας πρὸς δυσμὰς, ὅπως καὶ ὁ Ξενοφῶν (3). Ἡμῖν κυρίως διαφέρει πρὸς τὴν μελέτην ἐνταῦθα ὁ ὀρισμὸς τῆς παρ' Ἑβραίοις γῶρας Ἀράμ, τῆς κατὰ τοὺς Ο' Συρίας. Ἡς τὰ ὅρια καὶ ἡ εἰς 5 μέρη διαίρεσις γνωστὰ εἰσιν. Ἡ παρ' ἡμῖν γνωστὴ Μεσοποταμία ἐν τῇ Ἀράμ ἢ Συρίᾳ ταύτῃ ἀναμρισητῆτως περιλαμβάνεται. Ἡ προσθήκη τοῦ γενικοῦ ὀνόματος τῆς ὅλης γῶρας συνεχῶς ἀπαντῶσα ἐν ἐκάστῳ τῶν ἰδίων ὀνομάτων τῶν πέντε μερῶν αὐτῆς ἐστὶν ἔθος γλωσσικὸν παρ' Ἑβραίοις καὶ τοῖς λοιποῖς Σημίταις λαοῖς, ἔθος, ὅπερ ἠκολούθησαν οἱ Ο' ἐριμνευταί· δῆλον δέ, ὅτι οὐδαμῶς περὶ τῆς ταυτότητος τῶν πέντε αὐτῶν μερῶν τῆς γῆς Ἀράμ δύναται νὰ παρεξέη ἐνδοιασμούς. Τὸ ἐκ τούτου λοιπὸν ἐπιχείρημα τοῦ διδάκτορος Tiltstone Beke μάταιον.

Ἐν βιβλίῳ Γενέσεως ἡ Μεσοποταμία (Ἀράμ Ναχαράιμ) ὀνομάζεται καὶ Παδὰν Ἀράμ, ὅπερ δύναται ἢ πεδινὴ Ἀράμ κατ' ἀντίθεσιν τοῦ ἀνωφεροῦς καὶ κατωφεροῦς ἐναλλάξ ἐδάφους τῆς ἐντεῦθεν τοῦ Εὐφράτου Ἀράμ, ἀποτελουμένης ἐκ συνεχῶν ἀλλεπαλλήλων λόφων. Τοιαύτη ἀντίθεσις δικαιούσα τὸ ὄνομα δὲν εὐρίσκεται διὰ τὸ περὶ τὴν Δαμασκὸν πεδίων. Ἐπὶ τούτοις ἐὰν ὑποτεθῇ, ὅτι ἢ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀράμ Δαμασκὴ γῶρα ἐκαλεῖτο κατὰ τοὺς πατριαρχικοὺς χρόνους Παδὰν Ἀράμ καὶ Ἀράμ Ναχαράιμ, ἔδει, ὅπως ἐπιμόνος εἴθισται παρὰ τοῖς συναγαγοῦσι τὰ βιβλία τῆς

Παλαιᾶς Γραφῆς, νὰ σημειώσωσι παρὰ τὸ ἀπρηχαιωμένον καὶ τὸ νεώτερον ὄνομα αὐτῆς. Ὁ ὅρος πεδίων Συρίας (Ὡσηῖ IB', § 12) οὐδὲν ἑτερόν ἐστι ἢ κατὰ λέξιν μετάφρασις τοῦ ἑβραϊκοῦ Παδὰν Ἀράμ, ὅπερ ἢ εὐρον ἐν τῷ κειμένῳ τῷ ὑπ' ὄψει αὐτῶν, ἢ παρεφρασσαν οὕτω σαφηνεῖαι χάρην.

Οἱ ἐξῆς ἀναπτυσσόμενοι λόγοι θέλουσι λύσει ὀριστικῶς, νομίζω, τὸ ζήτημα ὑπὲρ τῆς κοινῶς παραδεδεγμένης γνώμης περὶ τῆς θέσεως τῆς Μεσοποταμίας τῆς Συρίας τῶν Γραφῶν. Κατ' ἔθος τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, ὅταν ἐπηλύς τις συνοικήσῃ μεταξὺ αὐτῶν, ἀποδίδεται αὐτῷ, παρὰ τὸ κύριον ὄνομα καὶ ἐπωνυμιον, τὸ ἐθνικὸν τῆς γῶρας. ἐξ ἧς προήλθε· οὕτω ἐγεννήθησαν αἱ ἐπωνυμίαι Ὁρφαλα (ὁ ἐξ Ὁρφα), Bagdadli (ὁ ἐκ Βαγδάτης), Chamli (ὁ ἐκ Δαμασκῶ), καὶ αἱ παρ' ἡμῖν Προύσαλης, Σπύροταλης, Ἰσμιοίδης καὶ Ἰλλαι. Κατὰ τοῦτο δὴ τὸ ἔθος καὶ ὁ Ἀβραάμ, ὅτε ἐγκατέστη ἐν γῇ Χαναὰν ἐκ τῆς Χαρρὰν προερχόμενος, ἐπωνομάσθη ὑπὸ τῶν περιόικων λαῶν ὁ Περάτης (Γένεσις κεφ. 14, § 13). Τὸ ἐπώνυμον τοῦτο καλῶς ἐξηγεῖ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέγων· «Ἐπειδὴ γὰρ πέραν τοῦ Εὐφράτου τὴν ἐγκατοίκησιν εἶχε, διὰ τοῦτο καὶ Περάτης ἐλέγετο». (Ὀμιλία ΑΕ' εἰς τὴν Γένεσιν). Ἐπόμενον λοιπὸν, ὅτι ἡ Χαρρὰν, ἐν ἧ ὁ Ἀβραάμ τὴν ἐγκατοίκησιν εἶχε πρὸ τῆς εἰς Χαναὰν μετοικεσίας αὐτοῦ, ἔκειτο πέραν τοῦ Εὐφράτου ἐν τῇ κοινῶς παραδεδεγμένῃ Μεσοποταμίᾳ. Ἡ θέσις αὕτη μόνη δικαιοῖ τὸ ὑπὸ τῶν Χανααίων δοθὲν αὐτῷ ἐπώνυμον Περάτης, ὅπως οἱ Ο' ἠρμήνευσαν τὴν ἑβραϊκὴν λέξιν רַבּוּ (Ἑβραϊ) ἀκριβῶς αὐτὸ τοῦτο σημαίνουσαν. Τῶν ἐξηγητῶν τινες τοὺς ῥαββίνους ἀκολουθοῦντες ἰσχυρίζονται, ὅτι ἡ λέξις Ἑβραϊ ἐστὶ πατρωνυμικὸν ἐκ τοῦ Ἑβερ, τοῦ δισεγγόνου τοῦ Σῆμ, ἐνὸς τῶν προπατόρων τοῦ Ἀβραάμ τυχάνοντος· εἰς ὑποστήριξιν δὲ τοῦ ἰσχυρισμοῦ αὐτῶν τούτου φέρουσιν, ὅτι ἐν τῇ § 13 τοῦ 14 κεφαλαίου τῆς Γενέσεως τὸ ἐν λόγῳ ὄνομα τίθεται κατ' ἀντίθεσιν τοῦ ἐθνικοῦ Ἀμορραῖος. Κατὰ τῶν προσαχόντων, παρ' ἡμῖν γε κριτῆ, μαρτυρεῖ τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο, ὅτι ἐπειδὴ τὸ Ἀμορραῖος ἐστὶ καθαρῶς ἐθνικόν, ἔδει καὶ τὸ κατ' ἀντίθεσιν τούτου τιθέμενον Ἑβραϊ νὰ θεωρηθῇ ἐπίσης ἐθνικόν. Ἐὰν ὑποτεθῇ πατρωνυμικὸν ἐκ τοῦ προπάτορος Ἑβερ, διατί ὁ Ἀβραάμ μόνος μεταξὺ τῶσων τοῦ Ἑβερ ἀπογόνων νὰ προσαγορευθῇ οὕτω, μετὰ δὲ

(1) Γεωγρ. βιβλ. 16.

(2) Ἱστορικῶν Α', 6 καὶ 72. Β', 12 καὶ 116.

(3) Κύρου Ἀνάβασις, βιβλ. Α', κεφ. 4, § 11—19.

τόσους άλλους μετά τὸν Ἐβερ προπάτορας αὐτοῦ διατί κατὰ προτίμησιν νὰ λάβῃ τὸ πατρωνυμικὸν αὐτοῦ ἐκ τούτου; Ἡ ἀντίθεσις ἐν τῷ ἔδαφιῳ 13 τοῦ 14 κεφαλαίου τῆς Γενέσεως πράγματι ὑπάρχει ἀκριβῶς, διότι ἀντιθέτως τοῦ Μαμβρῆ τοῦ Ἀμορραίου (τοῦ ἰθαγενεῶς δηλαδή, διότι οἱ Ἀμορραῖοι ἦσαν ἡ ἰσχυροτάτη φυλὴ τῶν ἰθαγενῶν τῆς γῆς Χαναάν) ἐπέθη, παρὰ τὸ κύριον ὄνομα Ἀβραάμ. τὸ τοῦ Περάτου (Ἐβρι) δηλαδή τοῦ ξένου, τοῦ ἐπήλυδος· οὕτως ἐξήγει καὶ ὁ Θεοδώρητος τοῖς Ο' ἐπόμενος. Ἐκτός δὲ τούτου, ἐὰν τὸ Ἐβραῖος ἐκ πατρωνυμικοῦ κατήντησεν ἐθνικόν, διατί μεταξὺ ὁμοφύλων Ἰουδαίων οὐδέποτε ἀπεδίδετο, ἀλλ' ἡ ὑπὸ ξένων πρὸς Ἐβραίους ἢ ὑπὸ τούτων πρὸς ξένους ἐγένετο μόνον χρῆσις αὐτοῦ, βεβαίως ὅπως οἱ ξένοι ἐνόησάν; Ἄλλ' ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τῆς ὑποθέσεως ἡμῶν ἰκανῶς, φρονῶ. ἀρκεῖ, ὅτι οἱ Ο' ἐξηγοῦντες Περάτης ἐγνώριζον, ὅτι ἡ Χαρρᾶν. ἢ ἐγκατοίκησις τοῦ Ἀβραάμ, ἔκειτο πέραν τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς καὶ παρὰ πᾶσι παραδειδεγμένη Μεσοποταμίᾳ· δὲν ἐγνώριζον λοιπὸν οὗτοι ἄλλην Μεσοποταμίαν ἐντεῦθεν τοῦ Εὐφράτου κειμένην. Ἐκτός δὲ τούτου ἐν βιβλίῳ Γενέσεως, κεφαλαίῳ 31, ἔδαφιῳ 21, ῥητῶς ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Ἰακώβ, ὅτε ἔφυγεν ἀπὸ τὸν οἶκον Λάβαν τοῦ Σύρου, διέβη τὸν ποταμῶν, δηλαδή τὸν Εὐφράτην, διότι γνωστὸν τοῖς πᾶσι καὶ οἰοεὶ δεδικασμένον, ὅτι ἐν τῇ Παλαιᾷ Γραφῇ τὸ ὄνομα ποταμοῦ ἄνευ ἄλλου διακριτικοῦ ὀνόματος σημαίνει πάντοτε τὸν Εὐφράτην. Ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἐντελής οὐδεμίαν ἐπιδεχόμενη ἀντιλογία. Τελευταίαν ἀπόδειξιν φέρω, ὅτι ἐν Γενέσει, κεφαλαίῳ 31, ἔδαφιῳ 23, ἀπαντᾷ, ὅτι ὁ Λάβαν μαθὼν, ὅτι ἔφυγεν ὁ Ἰακώβ, παραλαβὼν τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἔδραμε κατόπιν τοῦ φυγάδος ἐπτὰ ἡμερῶν δρόμον· τὸ διάστημα ἐπτὰ ἡμερῶν δρόμου, ἵνα καταρθῆσθαι τὸν Ἰακώβ, ὃν ἐπρόφθασεν εἰς τὸ ὄρος Γαλαὰδ, δίδει ἡμῖν τὸ μέτρον ἀκριβῶς τοῦ μεταξὺ Χαρρᾶν καὶ ὄρους Γαλαὰδ διαστήματος. Ἐὰν ἡ Χαρρᾶν αὕτη ἔκειτο παρὰ τὴν Δαμασκόν, ἐνθα νῦν εὐρεται ἡ Χαρρᾶν-ἐλ-Ἀβαμίδ, ἵνα φθάσῃ τὸν Ἰακώβ φεύγοντα, ἤρκει ἡμέρας ἢ δύο μόνον ἡμερῶν δρόμος· ἀλλ' ἡ Χαρρᾶν τῆς Γραφῆς ἀπέχει τοῦ ὄρους Γαλαὰδ ἐπτὰ ἡμερῶν διώκοντος δρόμου· ἀδύνατον λοιπὸν νὰ συνταυτισθῇ μετὰ τῆς Χαρρᾶν-ἐλ-Ἀβαμίδ ταύτης. Οὐδεμίαν λοιπὸν ἀμφιβολία, ὅτι ἡ Μεσοποταμία Συρίας τῆς

ἐπιγραφῆς τοῦ ψαλμοῦ ἡμῶν ἐστὶν ἡ καθ' ἡμᾶς Τζεζιρέ καὶ οὐχὶ τὸ Δαμασκηνὸν πεδῖον τοῦ διδάκτορος Tilstone Beke. Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων τί ῥητέον περὶ τῶν μαρτυριῶν Νικολάου τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ τοῦ Ἰωσήπου; Τὸ ὄνομα Ἀβραάμ τυγχάνει πανσέβαστον οὐ μόνον παρ' Ἐβραίοις ἀλλὰ καὶ παρὰ πᾶσιν ἐν γένει τοῖς ἀραβικοῖς λαοῖς. Οὗτοι ἔχουσι ἰδίως περὶ αὐτοῦ παραδόσεις διαφερούσας ἐνίοτε τῶν τῶν Ἐβραίων. Κατὰ τοὺς Μουσουλμάνους, ὁ Ἀβραάμ ἐστὶ μέγιστος προφήτης ἀπολαμβάνων τῆς προσηγορίας· ὁ οἰκειότατος τοῦ Θεοῦ الله الله (Χαλλήλ Ἀλλάχ). Ἐν Χαρρᾶν τῆς Μεσοποταμίας ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ὑπῆρχε τέμενος εἰς τιμὴν αὐτοῦ. Λίαν φυσικὸν φαίνεται μοι, ὅτι οἱ Δαμασκηνοὶ Σύροι κατ' ἰδίαν αὐτῶν παραδόσεις ἐπίστευον, ὅτι ὁ Ἀβραάμ ἐβασίλευσεν ἐν τῇ γῶρᾳ αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ κώμην τινὰ διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ προσηγόρευον· ἀλλὰ ταῦτα καίπερ ὑπὸ Ἐβραίων συγγραφῶν λεγόμενα (1), εἰσὶν ὅμως Δαμασκηναὶ παραδόσεις, ἡμῖν δὲ μέλει ἰδίως περὶ Ἰουδαϊκῶν Γραφῶν καὶ παραδόσεων καὶ περὶ τούτων δι' αὐτοῦ κρίνομεν. Ἐὰν ἐπιχειρήσῃ τις περὶ τῶν ἀρχαίων Ἀσιασίων παραδόσεων πραγματευόμενος νὰ συμβιβῆσθαι τὰς ἀπαντώσας διαφωνίας κατὰ τὰς περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ιστορίας ἢ παραδόσεις αὐτῶν, ματαίως θέλει μοχθήσει. Συνεχίζω λοιπὸν τὴν μελέτην μου μεταβαίνων εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν κατὰ τὸ γεωγραφικὸν ὄνομα Συρία· *Sobal* ἢ ὀρθότερον *Arām-Sobal*. Παρατίθημι ἐν σημειώσει (2) παρεκλεκτικώτερον τὴν ἐξέτασιν τῶν κατὰ τὸ ὄνομα ταῦτο, διότι ἐκ τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς θέσεως ταύτης θέλομεν πορισθῆ ἐπιχειρήματα πρὸς εὐρεσιν τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἡ ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ 59 ψαλμοῦ προσθήκη ἐγένετο, καὶ διότι ὅσα περὶ τῆς ἐπαρχίας ταύτης οἱ Εὐρωπαῖοι σοφοὶ ἔγραψαν, εἰσὶν οὐ μόνον ἀσαφῆ ἀλλὰ καὶ κατὰ μέγα μέρος ἐσφαλμένα. Οἱ περὶ τὴν γεωγραφίαν τῶν ἱερῶν Γραφῶν ἐνδιατρίψαντες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ὀρίσωσι τὴν γῶραν. εἰς ἣν ἐδίδετο ἡ ἐπωνυμία αὕτη. Ἰπέθεσάν τινες, ὅτι ἐξετείνετο ἀπὸ τῶν βορείων συνόρων τῆς Κοίλης Συρίας. ἀπὸ τῶν πρὸς ἄρκτον δηλαδή

(1) Ἀπεδείχθη νῦν, ὅτι καὶ Νικόλαος ὁ Δαμασκηνὸς ἦν Ἰουδαῖος ὅπως καὶ ὁ Ἰωσήπος.

(2) Τὴν σημείωσιν ταύτην, λίαν ἐκτενή, ὅρα ἐν τῷ τέλει τοῦ παρόντος ἀναγνώσματος.

ἄκρων τοῦ Λιθάνου καὶ τοῦ Ἀντιλιθάνου, μέχρι τῆς Ἀντιοχείας. Ἐπειδὴ δέ τινες τῶν ἄλλων Ἀράμ. ἔλαβον ἐκάστη τὸ ἰδικὸν αὐτῆς ὄνομα ἐκ τῆς πρωτεύουσας αὐτῶν πόλεως, ἐξ ἀναλογίας τεκμαιρόμενοι ὀρθῶς ὑπέθεσαν, ὅτι ἡ Ἀράμ-Σοβά ὀνομάσθη οὕτως ἐκ τῆς πρωτεύουσας αὐτῆς πόλεως, ἧς ἡ θέσις γίνεται γνωστή, καθ' ἃ ἐν τῇ ἐν λόγῳ σημειώσει ἡμῶν ἀποδεικνύται. Ἡ Ἀράμ-Σοβά λοιπὸν τῆς Γραφῆς κατεῖχε κατὰ τὸ μέγιστον μέρος τὸν αὐτὸν χώρον, ὃν ἡ νῦν ἐπαρχία Χαλέπ-Βιλαγετί, ἐκτεινομένη ἀνατολικῶς μέχρι τοῦ Εὐφράτου καὶ νοτίως ὀριζομένη ὑπὸ τῆς Ἀράμ-Χεμάθ. Οἱ νεώτεροι Ἀσσυριολόγοι ὀρίζουσιν, ἀγνοῶ τοῦ βασιζόμενοι, τὴν θέσιν αὐτῆς μεταξὺ Ἀράμ-Χεμάθ καὶ Ἀράμ. Δεμεσεκ. Φρονῶ, ὅτι οἱ σοφοὶ οὗτοι μόνον πρὸς οἰκονομίαν χωρίων τινῶν τῶν Γραφῶν μετακινουσί δωρεάν ὀλόκληρα βασιλεία. Ὁ Ἀδρααζάρ, ὁ βασιλεὺς Σοβά, ἐκστρατεύσας κατὰ Δαυὶδ, ἔπρεπε νὰ διέλθῃ διὰ τῆς χώρας πολεμίου αὐτῷ κράτους, τῆς Ἀράμ-Χεμάθ, κατ' ἀνάγκην λοιπὸν ἔπρεπε νὰ παραλλάξῃ τὴν χώραν ταύτην στρεφόμενος ἀνατολικῶς καὶ κατ' αὐτὴν τὴν κίνησιν αὐτοῦ προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ Δαυὶδ καὶ ἐνίκηθη. Οὕτως εὐδοκῶνται καλῶς ἀμφοτέρω τὰ χωρία, τό τε ἐν Βασιλείῳ δευτέρῳ, κεφαλαίῳ 8, § 3, καὶ τὸ ἐν Παραλειπομένοις πρώτῳ, κεφαλαίῳ 18, § 3, ἄνευ ἀνάγκης μετατοπίσεως ὀλοκληρῶν βασιλείων. «Καὶ ἐπάταξε, λέγει ἡ Γραφή, Δαυὶδ τὸν Ἀδρααζάρ. υἱὸν Ροάβ, βασιλεῖα Σοβά. πορευομένου αὐτοῦ ἐπιστῆσαι τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ ποταμὸν Εὐφράτην». Ἀμέσως μετὰ τὴν κατὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Σοβά νίκην τοῦ Δαυὶδ ἐπηκολούθησε δευτέρα νίκη, ἡ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Δαμασκοῦ δραμόντος εἰς βοήθειαν τοῦ Ἀδρααζάρ. Ἡ δευτέρα αὕτη νίκη ἦνοιξε τῷ Δαυὶδ τὰς θύρας τῆς Δαμασκοῦ, ἐν ἣ ἔθετο φρουράν, καὶ κατέστησεν αὐτὸν κύριον πάσης τῆς Συρίας Δαμασκοῦ (Βασίλ. Β', κεφ. 8, § 5 καὶ 6). Μετὰ ταῦτα ὁ Δαυὶδ καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἐπέστρεψαν ἐν θριάμβῳ εἰς Ἱερουσόλυμα. Μετὰ τὴν πρώτην λοιπὸν μάχην τὴν κατὰ Ἀδρααζάρ, ἧτις ἐγένετο βορειοανατολικῶς τῆς Λιμάθ (τῆς Ἐμισσης), ὅτε οὗτος ἐκστρατεύσας ἐκ τῆς Σοβά, ἐν τῇ πρὸς ἀνατολὰς αὐτοῦ πορεῖα ὅπως καταλάβῃ τὰς ὄχθας τοῦ Εὐφράτου, ἠττήθη (Παραλειπομ. Α', 18, 3), ὁ Δαυὶδ ἀμέσως ἐστράφη κατὰ τῆς Δαμασκοῦ μετὰ τὴν λαφυραγωγίαν τινῶν παροριῶν πό-

λεων, χωρὶς νὰ ἐπιμῆν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ βασιλείου τῆς Ἀράμ-Σοβά. Ἡ κατὰ τοὺς Ο' Μετεβαίικ καὶ αἱ ἄλλαι ἐκλεκταὶ πόλεις τοῦ Ἀδρααζάρ, ἐξ ὧν ὁ βασιλεὺς Δαυὶδ ἔλαβε χαλκὸν πολὺν σφόδρα, κατὰ ταῦτα ἀνάγκη νὰ ζητηθῶσιν ἐν τοῖς πρὸς νότον καὶ ἀνατολὰς ὄρεισι τῆς Ἀράμ-Σοβά. Τούναντιον τοῖς ἰστορουμένοις ἐν ἀμφοτέροις ταῖς βιβλίαις τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς ἡ ἐπιγραφή τοῦ ψαλμοῦ ἡμῶν ἀναφέρει, ὅτι ὁ Δαυὶδ οὐ μόνον ἐνεπύρισε τὴν Ἀράμ-Σοβά ἀλλὰ καὶ διελθὼν δι' αὐτῆς ἐνεπύρισε προσέτι καὶ τὴν Ἀράμ. Μεσοποταμίαν καὶ ταῦτα διὰ τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ Ἰωάβ, ἐνῶ κατὰ τὰ ἱστορικὰ βιβλία τῆς Γραφῆς ὁ Ἰωάβ διωρίσθη ὑπὸ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ Δαυὶδ ἐπὶ τῆς στρατιᾶς μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ βασιλέως εἰς Ἱερουσαλήμ, μετὰ τὴν νίκην τοῦ Δαυὶδ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σοβά καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ βασιλέως τῆς Δαμασκοῦ (Βασιλείῳ Β', κεφ. 8, § 16). Ἀληθές, ὅτι μετὰ τινὰ ἔτη ἀναφαίνεται καὶ πάλιν ὁ τῆς Σοβά βασιλεὺς Ἀδρααζάρ πέμπων ἐπικουρικὸν στρατὸν εἰς βοήθειαν τῶν υἱῶν Ἀμμῶν πολεμούντων κατὰ τοῦ Δαυὶδ, καὶ ὅτι κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἐστρατήγει ὁ Ἰωάβ, ἀλλ' ἐπαυῖα οἱ πολέμοι τοῦ Δαυὶδ ἦσαν οὐχί οἱ Ἰδομαῖοι ἀλλ' οἱ υἱοὶ Ἀμμῶν, αἱ δὲ μάχαι συνήρθησαν οὐχὶ ἐν τῇ Συρίᾳ Σοβά, ἀλλ' ἐν τῇ πέραν τοῦ Ἰορδάνου Παλαιστίνῃ· οὐδεμίαν λοιπὸν τὰ τελευταῖα ταῦτα σῆσιν ἔχουσι πρὸς τὰ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ψαλμοῦ ἀναγεγραμμένα, ἅτινα ἐσφαλμένα ἐξηλέγχθησαν. Μία ἔτι παρατήρησις, ἧτις, ἂν οὐχὶ ἀποδείξῃς, ἐστὶν ὅμως ἰσχυρὸν τεκμήριον, ὅτι ἡ ἐπιγραφή ἐστὶ μεταγενέστερον πρόσθεμα. Πανταχοῦ τῆς Π. Γραφῆς τὸ ὄνομα τῆς χώρας ἢ πόλεως Σοβά εὐρηται γεγραμμένον οὕτως ἐν τε τῷ ἑβραϊκῷ κειμένῳ καὶ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν Ο', κατ' ἐξαιρέσειν μόνον ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ψαλμοῦ τοῦτου εὐρίσκωμεν τὸν τύπον *Sobal* ἢ *Sobal* ἐν τε τῇ τελευταίᾳ αὐτῇ ἐρμηνείᾳ καὶ ἐν τῇ τοῦ Ἱερωνύμου (τῆ Βουλγάτῃ), ὅπως καὶ ἐν τοῖς ἐξαπλοῖς ἐν τῇ τοῦ Συμμάχου μεταφράσει. Ἡ ὁμοφωνία αὕτη τῶν τριῶν τούτων ἐρμηνειῶν φαίνεται μοι ἀσφαλές τεκμήριον, ὅτι ὁ τύπος εὐρίσκειτο κατὰ τοὺς χρόνους αὐτῶν καὶ ἐν τῷ ἑβραϊκῷ κειμένῳ τοῦ ψαλμοῦ· ἐὰν δὲ σήμερον τὸ κείμενον τοῦτο γράφῃ *Sobu* (κατὰ τὸν ἑβραϊκὸν τύπον), ἡ διόρθωσις ἐγένετο μεταγενεστέρως ὑπὸ τῶν Μασσαίων. Ὁ αὐτὸς Ἱερωνύμος ἔγραψε καὶ πάλιν *Sobal* ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Ἰουδῆθ (κεφ.

3. § 1. και 14: τὰ χωρία ταῦτα δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν Ο'), μανθάνει δὲ ἡμᾶς ὁ ἐν λόγῳ πατήρ, ὅτι τὸ βιβλίον τῆς 'Ιουδαίᾳ, ὅπερ δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ ἑβραϊκῷ, μετέφρασεν ἀπὸ τινος γαλδαικού κειμένου, ὅπερ ἰσχυρίζεται ὅτι ἐστὶν αὐτὸ τὸ πρωτότυπον, ὅπερ καὶ οἱ Ο' ὑπ' ὄψει εἶχον. Ἡ διαθεβαίωσις αὕτη τοῦ 'Ιερωνύμου ἐστὶν ἰκανὴ μαρτυρία, ὅτι τὸ *Sobal* τοῦτο ἐστὶν ὁ γαλδαικὸς τύπος τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας, ἣν οἱ Ἑβραῖοι *Sobā* ὠνόμαζον, ὅπως ὁ ἀραβικὸς τύπος τοῦ ἰδίου ὀνόματος ἐστὶ *Sahba* γνωστόν, ὅτι ἐκάστη τῶν σημιτικῶν φυλῶν διὰ διαφορῶν τύπων ἐξέφερε τὰ ὀνόματα τῶν αὐτῶν πόλεως. Ἀλλὰ γαλδαικὸς τύπος ὀνόματος πόλεως τί ζητεῖ ἐν ἐπιγραφῇ ἑβραϊκοῦ ψαλμοῦ; οὐχὶ τοῦτο ἀπόδειξις, ὅτι ἡ προσθήκη ἐγένετο ἐν χώρῃ καὶ ἐν χρόνις, καθ' οὓς οἱ Ἑβραῖοι διὰ γαλδαικῶν τύπων ἐξέφερον τὰ γεωγραφικὰ τό γ' ἐλάχιστον ὀνόματα; Ὁμοφωνία μεταξὺ τοῦ γαλδαικοῦ ὀνόματος καὶ τῶν ἐρμηνειῶν τῶν Ο', τοῦ Συμμάχου καὶ τοῦ 'Ιερωνύμου ἐστὶν ἀπόδειξις ἰσχυρά, ὅτι ὁ τύπος *Sobal* δὲν προῆλθεν ἐξ ἀπροσεξίας τῶν ἀντιγραφῶν ἢ κατὰ λάθος τῶν ἐρμηνευτῶν. Ὁ τύπος λοιπὸν τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου τῆς ὑπὸ μελέτην ἐπιγραφῆς ἐστὶ μεταγενεστέρα διόρθωσις τῶν Μασοριτῶν. Καὶ περὶ μὲν τούτου ἰκανά. Μεταβαίνω νῦν εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ κριτικὴν διαλευκάνσιν τοῦ δευτέρου ἑδαφίου τῆς δευτέρας παραγράφου τῆς ἐπιγραφῆς ἐχούσης οὕτω.

« Καὶ ἐπέστρεψεν Ἰωᾶβ καὶ ἐπάταξε τὸν Ἐδὼμ ἐν τῇ φάραγγι τῶν ἁλῶν δώδεκα χιλιάδας ».

Πρὶν ὅμως ἐξετάσω τὰ ἐν τῷ ἑδαφίῳ τούτῳ ἀναφερόμενα ἱστορικὰ γεγονότα θέλω ἐπιχειρήσει νὰ λύσω τὰς γεωγραφικὰς ἀπορίας, αἵτινες ἀναφύονται ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ τῆς θέσεως, ἐν ἣ ἔκειτο ἡ φάραγξ αὕτη τῶν ἁλῶν, ἐν ἣ δὴ ἤσαντο περιφανεῖς νίκαις οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τῶν Ἰδουμαίων, τὴν πρώτην ἐπὶ Δαυίδ, καθ' ἣν ἐφόνευσαν κατὰ μὲν τὰ βιβλία τῶν Παραλειπομένων δέκα ὀκτὼ χιλιάδας πολεμίων, κατὰ δὲ τὴν προκειμένην ἐπιγραφὴν δώδεκα χιλιάδας μόνον· καὶ τὴν δευτέραν ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἀμασίου, αἰῶνάς τινος μετὰ τὴν πρώτην, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν ἐκ νέου τὴν χιλιάδας Ἰδουμαίων, τὴν τελευταίαν ταύτην συμφώνως κατὰ τε τὰς βίβλους τῶν Βασιλειῶν καὶ τὰς τῶν Παραλειπομένων. Θέλω ἐπιμείνει καὶ ἐνταῦθα περισσῶς εἰς τὴν βῆσα-

νον καὶ τὸν ὀρισμὸν τῆς θέσεως ταύτης, διότι ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ ταύτης θέλω πορισθῆ ἰσχυρότατα, παρ' ἔμοιγε κριτῆ, ἐπιχειρήματα πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ θέματος. Ἐκτὸς τῶν ἐκ τῶν βιβλίων τῶν Παραλειπομένων χωρίων, τῶν σχετικῶν πρὸς τὰς δύο κατὰ τῶν Ἰδουμαίων μάχας, περὶ ὧν ὁ λόγος, οἱ Ο' ἐρμηνευταὶ μετεγλώττισαν τρεῖς ἐν τῷ 14 κεφαλαίῳ τῆς Γενέσεως, φάραγξ ἄλυκῆ καὶ κοιλάς ἄλυκῆ τὴν ἐν τῷ ἑβραϊκῷ κειμένῳ σημειουμένην χώραν διὰ τοῦ ὀνόματος *Γκε-Σιδδὶμ* (**קִישׁ**) (1). Προφανῶς οἱ Ο' ἐρμηνευταὶ ἐν τοῖς τρισὶ τούτοις χωρίοις μεταγλωττίσαντες οὕτω προὔτιθεντο νὰ καταστῶσι καταληπτοὶ τοῖς συγγρόνοις αὐτῶν, πρὸς οὓς τὸ ἀπηρχαιομένον ὄνομα Σιδδὶμ ἦν ἀκατάληπτον. Διὰ τοῦ ὀνόματος κοιλάς Σιδδὶμ ἐκαλεῖτο κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἡ χώρα, ἐν ἣ ἔκειτο τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορα, ἣτις καταποντισθεῖσα διὰ τὴν θεομηνίαν ἀπετέλεσεν ἔκτοτε τὴν καλουμένην ἐν μὲν ταῖς Γραφαῖς θάλασσαν ἄλυκῆν καὶ θάλασσαν τῶν ἁλῶν ἢ νεκρὰν θάλασσαν, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἀσφαλτίτιδα λίμνην. Δῆλον, ὅτι οὐδὲν τῶν χωρίων τούτων τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς ὀρισμὸν τοῦ πεδίου, ἐν ᾧ συνήθη ἡ ἐπὶ Ἀμασίου μάχη, διότι ἡ μάχη αὕτη ἐγένετο ἐν χρόνις, καθ' οὓς ἀντὶ τῆς κοιλάδος Σιδδὶμ εὐρίσκετο θάλασσα μόνον τοιαύτη διαμείνασα μέχρι σήμερον. Ἐκτὸς τῆς συνθέτου ταύτης μορφῆς ἀπαντᾷ ἐν ταῖς Γραφαῖς δις ἢ τρεῖς καὶ ὁ ἀπλοῦς τύπος φάραγξ, ἑβραϊστὶ *Γκὲ ἢ Γκέα* ἄνευ τοῦ προσδιορισμοῦ ἄλυκῆ. Ἐν Δευτερονομίῳ, κεφαλαίῳ Δ' § 46 ἀναγινώσκουμεν: « ἐν τῷ πέραν ἐν φάραγγι, ἐντὸς οἴκου Φογῶρ »· καὶ πάλιν ἐν κεφαλαίῳ Β' τοῦ ἰδίου βιβλίου ἑδαφίῳ 36: « καὶ τὴν πόλιν τὴν οὖσαν ἐν τῇ φάραγγι ». Ἐκ τοῦ προσδιορισμοῦ « ἐντὸς οἴκου Φογῶρ » (τῆς πόλεως, ἐν ἣ ἐλατρεύετο ὁ Θεὸς Φογῶρ, ἑβραϊστὶ **קִישׁ** = Πιὸρ) δῆλον, ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ἄλλης πόλεως ξένης πρὸς τὴν ἡμετέραν μελέτην. Ἡ πόλις ἢ ἐν τῇ φάραγγι ἐνταῦθα ἐστὶν αὕτη ἡ Βῆτ-Πιὸρ τῶν Μωαβιτῶν, ἐνῶ ἡ ὑφ' ἡμῶν ζητουμένη δέον νὰ εὐρεθῆ ἢ ἐντὸς τῆς Ἰδουμαίας ἢ παρὰ τὰ σύνορα αὐτῆς. Τὸ ὄνομα φάραγξ ἢ κοιλάς ἑβραϊστὶ *Γκὲ ἢ Γκέα* (**קִישׁ** ἢ **קִישׁ**) ἀπαντᾷ συνεχῶς ἐν συνθέσει μετ' ἄλλων ὀνομάτων ἐν

(1) « Καὶ συνεφώνησαν ἐπὶ τὴν φάραγγα τὴν ἄλυκῆν (§ 3)· παρετάξαντο ἐν τῇ κοιλάδι τῇ ἄλυκῆ (§ 8)· ἡ δὲ κοιλάς ἡ ἄλυκῆ φράσσα ἀσφάλτου. » (§ 10, κεφ. 14).

ταῖς Γραφαῖς, οὐδαμοῦ ὅμως ἀπλῶς, ἐκτὸς τῶν δύο ἀνωτέρω παρατεθέντων χωρίων, ἐν οἷς ὁ ἐπεξηγηματικῶς προστεθείς προσδιορισμὸς λύει τὸ ζήτημα. Οἱ τοιοῦτου εἶδους προσδιορισμοὶ ἢ ἐπεξηγήσεις πιθανῶς δὲν ὑπῆρχον ἀρχῆθεν ἐν τοῖς κειμένοις, ἀλλ' οἱ συναγωγεῖς ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις τὴν σαφῆνειαν θηρύνοντες προσέθηκαν αὐτούς. Παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ εὐρίσκωμεν πόλιν ἐν τῇ τρίτῃ Παλαιστίνῃ κειμένην καὶ καλουμένην ἀπλῶς *Γέα*, ἀκριβῶς δηλαδὴ ὡς ἐν τῇ ἐβραϊδῇ φωνῇ **ג**א. «*Γέα*, σημειοὶ ὁ λεξιμογεωγράφος, πόλις πλησίον Πेत्रῶν ἐν Ἀραβίᾳ, ὡς Γλαῦκος ἐν ἀραβικῇ ἀρχαιολογίᾳ. τὸ ἔθνικόν Γείος». Ἐχομεν ἐν τούτοις ἀσφαλεστάτην μαρτυρίαν τοῦ Στεφάνου παραπέμποντος εἰς συγγραφεὴ τῆς ἐνδόξου ἐποχῆς, τὸν Γλαῦκον (οὗτινος δυστυχῶς τὸ σύγγραμμα Ἀραβικῆ ἀρχαιολογία μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ ἔργων ἀπωλέσθη), περὶ τοῦ ὅτι ὑπῆρχε πόλις ἐν τῇ Ἰδουμαίᾳ πλησίον τῆς πρωτεύουσας αὐτῆς Πέτρας κειμένη, ἣτις ἐκαλεῖτο *Γέα*, δηλαδὴ φάραγξ ἢ κοιλάς. Τὰ ἐν τῇ Δ' τῶν Βασιλειῶν, κεφαλαίῳ 14, ἔδαριῳ 17 ἀπαντῶντα: «αὐτὸς (ὁ Ἀμασίας) ἐπάταξε τὴν Ἐδῶμ ἐν Γεμιλέ (ἐν τῇ κοιλάδι δηλαδὴ τῶν ἀλῶν) δέκα χιλιάδας καὶ συνέλαβε τὴν Πέτραν ἐν πολέμῳ», ἐπιμαρτυροῦσι τοῖς ὑπὸ τοῦ Στεφάνου ἀναφερομένοις, ὅτι ἡ *Γέα* ἔκειτο πλησίον τῆς πόλεως Πέτρας, διότι, κατὰ τὸ παρατεθὲν χωρίον τῶν Γραφῶν, ἀμέσως μετὰ τὴν ἐν *Γέα* μάχην ὁ Ἀμασίας ἐκυρίευσεν τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἰδουμαίας Πέτραν. Τούτων οὕτως ἐχόντων οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ἡ ἐπὶ Ἀμασίου μάχη κατὰ τῶν Ἰδουμαίων συνήφθη παρὰ τὴν πόλιν τῶν τελευταίων τούτων τὴν καλουμένην *Γέα*, δηλαδὴ κοιλάδα ἢ φάραγξ, ἄνευ τοῦ ἐπιθέτου ἀλυκῆ. Χάρις τῷ Στεφάνῳ, τῆς πόλεως ταύτης τὴν θέσιν νῦν καλῶς γνωρίζομεν, οὕσαν ἐν τῇ Ἰδουμαίᾳ αὐτῇ πλησίον τῆς Πέτρας, καὶ οὔτε ἐν Μωάβ οὔτε παρὰ τὰς ὄχθας τῆς Ἀσφαλίτιδος λίμνης, ὅπως οἱ σχολιασταὶ τῶν ἱερῶν γραμμάτων κακῶς ὀρίζουσιν. Ἄλλ' ἐὰν ἀσφαλῶς, φρονῶ, ἀνεκαλύψωμεν τὸ πρῶτον ὄνομα τῆς συνθέτου ἐπωνυμίας *Φάραγξ ἀλῶν* αἰτία αὐτῆς δὴ τῆς ἐξηγήσεως, τὸ δεῦτερον καθίσταται δυσκατάληπτον, διότι οὐδεμία ἐν Ἰδουμαίᾳ εὑρεται ἀλυκῆ δικαιοῦσα τὸ ἐπίθετον τοῦτο. Ἡ διεύθυνσις τῶν ἐξ ἐμμέσων ὁρῶν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας μετ' ἐρεύνης παρασκευάσασα τὸν πίνακα τῶν διαφόρων ἀλυκῶν τοῦ κράτους, οὐδεμίαν ἐση-

μείωσε τοιαύτην ἐν Ἰδουμαίᾳ, ἐν Συρίᾳ ἐν γένει. Ἐκτὸς τῆς μεγάλης ἀλυκῆς τῆς ἐν τῷ βιλαγετίῳ Χαλεπίου τῆς καλουμένης Τζεμποῦλ (ܘܨܦ) πέντε λεύγας ἀνατολῆς ὡς τῆς πόλεως ταύτης κειμένης, περὶ ἧς ἐν τοῖς ἐξῆς ποιήσωμαι λόγον, οἱ ὑπἄλληλοι τῆς ἐν λόγῳ διαχειρίσεως ἐσημειώσαν καὶ δύο ἄλλας μικρὰς ἀλυκὰς μετὰ τὴν Χαλεπίου καὶ Ἐπιφανείας (Χαμῆς) κειμένας, ἐν τῇ γῶρᾳ δηλαδὴ τῆς Ἀράμ Χαμῆθ. Περὶ αὐτῶν οὐδεὶς λόγος δυνατόν γενέσθαι ἐνταῦθα, διότι ἀμφοτέραι κεῖνται ἐν γῶρᾳ, ἣτις οὐδὲν ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς περὶ ὧν ὁ λόγος πολέμους. Ἡ Γραφὴ αὐτῇ μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ Ἀράμ Χαμῆθ διέκειτο φιλικῶς τοῖς Ἰουδαίοις κατὰ τοὺς πολέμους, οὓς ἐπολέμησεν ὁ Δαβίδ. Οὐδὲ περὶ τῆς ἐν Αὐρανίτιδι εὐρισκομένης ἀλυκῆς ἐπίσης δυνατόν γενέσθαι λόγος ἐνταῦθα, διότι καὶ αὕτη εὐρίσκετο ἐν γῶρᾳ καθαρῶς Ἰουδαϊκῇ πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος τῆς Ἰδουμαίας, πρὸς ἄρκτον τῆς Παλαιστίνης, ἐνῶ ἡ Ἰδουμαία ἐξετείνεται πρὸς νότον αὐτῆς. Τὸ ἐπίθετον ἀλυκῆ τὸ προσκειμενον παρὰ τὸ κύριον ὄνομα *Γέα* ἐν τοῖς ἄνω σημειωθεῖσι χωρίοις τῆς Π. Δ. θέλω ἐπιχειρήσειν ἠποδείξω μεταγενεστέρην προσθήκην, ἣτις ἀφορμὴν ἔλαβεν ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιγραφῆς, ἣν προσέθεμην νὰ διαλευκάνω ἐν τῷ κεφ. τούτῳ. Ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν, ἐν τῷ παραλλήλῳ χωρίῳ, τὸ ὄνομα τοῦ πεδίου τῆς ἐπὶ Ἀμασίου μάχης οἱ Ο' ἐγράψαν *Γέμελα* ἐβραϊστὶ ἄνευ μεταγλωττίσεως. Ἡ προσθήκη τοῦ ἐπιθέτου ἀλυκῆ (μετὰ γ) φρονῶ ὅτι ἐγένετο ὑπὸ τῶν συναγωγέων τῶν ἐξ ἱστορικῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς. Γνωστὸν ἐξ αὐτῆς τῆς μαρτυρίας τῶν συναγαγόντων τὰ ἐν λόγῳ βιβλία, ὅτι οἱ συναγωγεῖς, οἱ καὶ συντάκται ἐνόησαν αὐτῶν, συνεσωμάτωσαν ταῦτα ἐξ ἀρχαιοτέρων ἄλλων ἱστορικῶν ὑπομνημάτων λαθόντες, καὶ συνεπλήρωσαν ἕως ἐκ τῆς ἐγγράφου παραδόσεως κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Μακκαβαίων, ὡς ἐφεξῆς φηθήσεται. Λόγους ἔχομεν νὰ παραδεθῶμεν, ὅτι οἱ συναγωγεῖς τῶν βιβλίων τούτων συνέλεγον, ὅπου εὐρισκον καὶ διεσκέυάζον, ὅπως ὀρθότερον ἔκρινον τὴν ὕλην αὐτῶν. (1) Αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία

(1) Περὶ τῆς συναγωγῆς καὶ συντάξεως τῶν ἱστορικῶν βιβλίων τῆς Π. Γ. ἀναγινώσκωμεν ἐν αὐτοῖς τοῖς ἱεροῖς γράμμασι τὰ ἐξῆς. Ἐν βιβλίῳ Β', τῶν Μακκαβαίων ἀπὸ τοῦ πρώτου κεφαλαίου καὶ ἐφεξῆς εὑρεται ἐπιστολὴ ἐπιγεγραμμένη οὕτω. «Ἐτους ἑκατοστοῦ ὀγδοηκοστοῦ ὀγδόου (τὸ ἔτος τοῦτο ἦν τὸ τῆς Ἀντιοχείας λεγόμενον) οἱ ἐν Ἰε-

ἴσως, δι' ἣν τὰ ἐν λόγῳ βιβλία οὐκ ἠεόπνευστα ἀλλ' ἀγιόγραφα (Κετουβίμ) ὠνομάζοντο ὑπὸ τῆς ἀρχαίας συναγωγῆς· καὶ ὑπὸ τῶν καθ' ἡμέρας δὲ Ἑβραίων οὕτως ἐτι καλοῦνται.

Ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς γνώσεως, ἣν ἔχομεν περὶ τῆς συναγωγῆς καὶ συμπληρώσεως τῶν βιβλίων ἐρείδεται ἡ ὑπόθεσίς μου, ὅτι τὴν προσθήκην τῆς λέξεως *Α.Ι.υκῆ* (μελάχ) παρὰ τῷ κυρίῳ ὀνόματι τῆς πόλεως Γέας προσέθηκον οἱ ἐπὶ Ἰούδα τοῦ Μακκαθαίου συλλέγοντες, διασφρίζοντες ἢ καὶ διορθοῦντες τὰς ἱστορικὰς βιβλίους τῆς ἱερᾶς Γραφῆς, ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ 59 ψαλμοῦ πιθανώτατα λαβόντες, ἴσως διότι ἐνόμισαν, ὅτι ἐν αὐτῇ εὐρον πλήρως τὸ ὄνομα τῆς χώρας, ἐν ἣ ἐγένετο ἡ κατὰ τῶν Ἰδουμαίων μάχη ἐπὶ Ἀμασίου. Λίαν δὲ πιθανόν, ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν περιῆλθεν εἰς χεῖρας αὐτῶν καὶ ὁ ψαλμὸς οὗτος. (1) οὗ ἡ ἐπιγραφὴ

ροσολύμοις καὶ οἱ ἐν Ἰουδαίᾳ καὶ ἡ Γερουσία καὶ Ἰούδας Ἀριστοβούλῳ διδασκασκάλῳ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, ὄντι δὲ ἀπὸ τοῦ τῶν χριστῶν ἱερῶν γένους καὶ τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ Ἰουδαίοις χαίρειν καὶ υγιαίνειν » Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ οἱ ἐν Παλαιστίνῃ Ἰουδαῖοι μανθάνουσι τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ ἀδελφοῖς αὐτῶν τὰ παρ' αὐτοῖς διατρέχοντα, τοὺς πολέμους, οὓς ὑπέστησαν ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀντιόχου τοῦ Εὐδάτορος, προτρέπουσι δὲ συμβουλευτικῶς εἰς τήρησιν τῶν πατρῶν δογμάτων τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ὁμοφύλους αὐτῶν. Ἐν ταύτῃ περὶ τῆς συναγωγῆς τῶν ἱερῶν βιβλίων, κυρίως τῶν ἱστορικῶν, τῶν ψαλμῶν καὶ τῶν προφητῶν, ποιούμενοι λόγον γράφουσι καὶ τὰ ἑξῆς: « Ἐξηγούντο δὲ καὶ ἐν ταῖς ἀναγραφαῖς καὶ ἐν τοῖς ἐπομνηματισμοῖς τοῖς κατὰ τὸν Νεεμῖαν τὰ αὐτά, καὶ ὡς καταβλάμενος βιβλιοθήκην ἐπισυνήγαγε τὰ περὶ τῶν βασιλέων καὶ προφητῶν καὶ τὰ τοῦ Δαυὶδ καὶ ἐπιστολὰς βασιλέων καὶ ἀναθεμάτων, ὡσαύτως δὲ καὶ Ἰούδας διὰ διαπεπτωκότα διὰ τὸν πόλεμον τὸν γεγονότα ἡμῖν, ἐπισυνήγαγε πάντα, καὶ ἔστι παρ' ἡμῖν. — Ὡν οὖν ἔαν χρεῖαν ἔχητε, τοὺς ἀποκομιούντας ὑμῖν ἀποστέλλετε ». (Μακκαβ. Β', κεφ. 2, § 12—15).

Ἐπὶ Ἰούδα λοιπὸν τοῦ Μακκαθαίου συνήχθησαν, κατὰ τὴν ἀσφαλῆ ταύτην μερτυρίαν, τὰ περὶ τῶν βασιλέων βιβλία καὶ τὰ τοῦ Δαυὶδ. Οὐδέμηλα δὲ ἀμφιβολία, ὅτι καὶ ἐπεξεργάσθησαν καὶ παρεβλήθησαν ἀλλήλοις, καὶ ἐπεξηγήθησαν διὰ παρενηκῶν, ἴσως δὲ καὶ διὰ τὸν ὑπάρχοντα τότε ἐξ ἐθνουσιασμοῦ ἀναθρασμὸν πολλὰ τῶν πολεμικῶν κατορθωμάτων ἐξεγκώθησαν.

(1) Ὅτι οἱ ψαλμοὶ οὐκ ἰδιῶς ἐπιλέχθησαν, ἀλλὰ βαθμηδὸν κατὰ χρονικὰ διαστήματα, καὶ οἱ νεώτεροι σοφοὶ ἔκριναν καὶ ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία παραδέχεται. Περὶ τῆς τάξεως τῶν ψαλμῶν τὸν λόγον ποιούμενος ὁ τῆς ὀρθόδοξου Πανοπλίας συντάκτης Εὐθύμιος ὁ Ζυγαδῆνός ἐν τῷ προοίμῳ αὐτοῦ εἰς τὸ Ψαλτήριον λέγει τάδε: « Ἐστὶ δὲ καὶ λόγος ἕτερος, ὅτι ποτὲ τῶν Ἰουδαίων καταφρονησάντων τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν πατρῶν ἐθῶν λαβόντων λήθη, καὶ πο-

ἐχρησίμεισε πρὸς συμπλήρωσιν, ὀρθότερον ὅμως πρὸς διασφράξιν, τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως, ἥτις, φαίνεται, ἦν κατεστραμμένη κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ συνεπῶς ἄγνωστος αὐτοῖς, ὅπως ἄνευ τοῦ Στεφάνου, διασφράξαντος τὰ τοῦ Γλαύκου, ἤθελεν εἶσθαι ἄγνωστος ἡμῖν. Ἡ ἄτοπος διόρθωσις καὶ συμπλήρωσις τοῦ ὀνόματος Γέα ὑπὸ τῶν συναγωγῶν κατέστησεν ἀκατανόητα τὰ περὶ τῶν δύο κατὰ τῶν Ἰδουμαίων πολέμων τοῦ Ἰούδα ἀπαντῶντα ἐν ταῖς Γραφαῖς, περὶ ὧν τὰς μᾶλλον ἀντιθέτους γνώμας ἐξέφεραν οἱ ἐπισημότατοι τῶν κριτικῶν. Ὁ γνωστὸς ἐπὶ πολυμαθεῖς Dom Calmet αὐταῖς λέξεσι λέγει: « Au retour d'une expédition que David fit sur l'Euphrate il battit les Iduméens orientaux dans la vallée de Salines, qui est apparemment entre Palmyre et l'Idumée, leur tua dix huit mille hommes et mit des garnisons dans tout ce pays; le temps precis de toutes ces guerres n'est pas bien connu ». (Dict. ἐν τόμ. Β', στήλῃ 70). Εὐνόητον, διατί ὁ μακαρίας μνήμης ἀνὴρ κατέφυγεν εἰς τοιαύτας ὑποθέσεις πλάσας δωρεὰν ἀνατολικούς Ἰδουμαίους καὶ κοιλάδα ἀλυκὴν κειμένην μεταξύ Παλμύρας καὶ τούτων. Ἐὰν παρέβαλλε τὰς ὑποθέσεις αὐτοῦ ταύτας πρὸς τὰ ἐν τοῖς ἰδίῳ βιβλίοις ἀναφερόμενα περὶ τῆς ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις νίκης τοῦ Ἀμασίου κατὰ τῶν Ἰδουμαίων ἐν αὐτῇ ἄλλῃ τῇ κοιλάδι τῶν ἁλῶν, μεθ' ἣν νίκην ἡ πρωτεύουσα Πέτρα περιέπεσον εἰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ, τὸ ἀνυπόστατον τῶν ὑποθέσεων τούτων ἤθελε καταδειχθῆ ὀφθαλμοφανῶς. Καλῶς λοιπὸν ὁ Abbé A. F. James ὑποσημειοῖ ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐκδόσει τοῦ λεξικοῦ τοῦ Dom Calmet, « Il y a deux erreurs, une d'histoire et l'autre de Geographie ». Περὶ τῆς θέσεως τῆς φαντασιώδους ταύτης κοιλάδος τῶν ἁλῶν ἄλλοι σχολιασταὶ καὶ γεωγράφοι τῶν Γραφῶν ἄλλως ἐγνωμάτευσαν. Παρατίθημι ἐνταῦθα συντόμως τὰς γνώμας τῶν σημαντικωτάτων ἐξ αὐτῶν, πρὸς συμπλήρωσιν, κατὰ τὸ ἐνόν, τῆς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου μελέτης μου ταύτης.

λὴ μάλιστα τῶν Γραφῶν παρερρήσαν αἱ βίβλοι καὶ διεφθάρησαν. Ὑστερον δὲ περὶ τὴν συναγωγὴν αὐτῶν σπουδάσας εἴτε Ἐσδρας, εἴτε Ἐζεκιᾶς, καὶ οὐκ ἀθρόως, ἀλλὰ καθ' ἕνα αὐτοὺς ἀναλεγόμενος πρὸς τὸν χρόνον τῆς εὐρέσεως ἐκάστου, καὶ τὴν φαινομένην τάξιν ἐπέβηκον, οὐ καθ' οὓς ἐλέχθησαν χρόνους, ἀλλὰ καθ' οὓς εὐρέθησαν » (Ἐν στήλῃ 62 τῆς ἐκδόσεως Migne).

Τὴν ἀνωτέρω γνώμην τοῦ Dom Calmet οὐδεὶς τῶν νεωτέρων ἠκολούθησεν, ἐπίσης οὐδένα γνωρίζω συμφρονούντα μετὰ τοῦ Philippson, ὅτι ἡ ἀλυκὴ κοιλάς ἐστὶν αὐτὴ ἡ νεκρὰ θάλασσα. Ἡ περίστασις ὅμως, ὅτι ὁ Ἰώσηπος οὐδαμοῦ τῶν συγγραφῶν αὐτοῦ ἀναφέρει *κοιλὰδα ἀλυκὴν*, ἐρριψεν εἰς ἀμφιβολίας τοὺς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου μελετήσαντας σοφοὺς. Εὐθύμιος ὁ Ζυγαδηνὸς λέγει ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ 59 ψαλμοῦ, «ὅτι τὰ περὶ τῆς φάραγγος τῶν ἁλῶν οὐδαμοῦ φανερώς εἴρηται ἀλλ' ἄμυδρως». Πρῶτος τῶν νεωτέρων ὁ Seetzen ἐπρότεινεν, ὅτι τὴν χώραν ταύτην ζητητέον ἐν τοῖς μέρει τοῖς ἐκτεινομένοις νοτιῶς ἀπὸ τῆς κατωτάτης ἄκρας τῆς Ἀσφαλτίτιδος λίμνης καὶ νοτιώτερον. Ἡ γνώμη αὕτη ὑπεστηρίχθη ἀθροιστικῶς (decisively) κατὰ τὸν διδάκτορα Smith ὑπὸ τοῦ Robinson. Πρὸς ἐξήγησιν τοῦ ἐπιθέτου ἀλυκὴ εἰκάζουσιν, ὅτι κατὰ τὴν νοτιωτάτην ἄκραν τῆς Ἀσφαλτίτιδος ἠνεώχθησαν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀλυκαὶ πρὸς προμήθειαν ἁλατος. Ἡ εἰκασία αὕτη ἐστὶν ἀνυπόστατος, διότι τὰ ἐκ τῆς λίμνης ταύτης προερχόμενα ἅλατα δὲν δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς μαγειρικὴν χρῆσιν. Ὁ Γαληνὸς ἐν τῇ περὶ φαρμάκων συγγραφῇ αὐτοῦ (ἐν βιβλίῳ Δ', κεφαλ. 19) μανθάνει ἡμῖν, ὅτι ἐκ τῆς Ἀσφαλτίτιδος λίμνης κατασκευάζετο ἅλας, ὅπερ ἦν καυστικὸν καὶ χρήσιμον φάρμακον ὡς πεπτικόν· ἀλλ' ἐνταῦθα πρόκειται περὶ φαρμάκου, περὶ ἐλαχίστης δηλαδὴ ποσότητος, δι' ἣν βεβαίως δὲν ἦτο ἀνάγκη ν' ἀνοιχθῶσιν ἀλυκαὶ.

Τὰς περὶ εὐρέσεως ἀλυκῆς ἐν Παλαιστίνῃ δυσκολίας διδῶν καὶ ὁ Robinson ἀπεφάνθη, ὅτι πρέπει νὰ ὀρισθῇ *κοιλὰς*, ἔστω καὶ ἄνευ ἁλατος, πρὸς λύσιν τῆς ἀπορίας. Ἐπαναλαμβάνω, ὅτι διὰ τῆς παρὰ Στεφάνῳ μαρτυρίας τοῦ Γλαύκου λύεται τὸ ζήτημα. Πιθανῶς τὸ ὄνομα *Γέα*, κατ' ἰδιωτισμὸν τῆς τῶν Ἰδουμαίων διαλέκτου, σημαίνει ἄλλο τι, ἢ ἐξ ἄλλης ἀρχῆς ἀγνώστου ἡμῖν ἔλκει τὴν παραγωγὴν αὐτοῦ. Ἐκ τῆς ὁμοφωνίας δὲ τοῦ ὀνόματος μετὰ τῆς ἐβραϊκῆς λέξεως *Γέα* (=κοιλὰς, φάραγξ) προήλθεν ἡ σύγχυσις. Ἡ ἐπὶ Ἀμασίου νίκη τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Ἐδῶμ συνήφθη λοιπὸν περὶ τὴν πόλιν ταύτην, ὥστε τὸ ἐπίθετον *ἀλυκὴ* δέον ν' ἀπαλειφθῇ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος ὡς ἀτόπου, δηλ. γεγονότος, ὅτι πρόκειται περὶ κυρίου ὀνόματος πόλεως καὶ οὐχὶ περὶ κοιλάδος. Ἀλλ' ἐάν, ὅπως ἰσχυρίσθη ἀνωτέρω, οἱ συναγωγεῖς τοῦ βιβλίου τῶν Βασιλειῶν καὶ τῶν Παραλειπο-

μένων ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ψαλμοῦ ἡμῶν λαβόντες συνεπλήρωσαν τὸ ὄνομα *Γέα*, διότι ἐξέλαβον αὐτὸ προσηγορικὸν (=φάραγξ), πῶθεν λαβὼν ὁ προσθέσας τὴν ἐπιγραφὴν ἐγραψεν οὕτως; Τοῦτο θέλω ἐπιχειρήσει νὰ δεῖξω διὰ πειθῶν παρ' ἔμοι γε κριτῆ λόγων. Τὰ τε ἀρχαῖα ὑπομνήματα, ἴσως δὲ καὶ ἡ παράδοσις αὐτῆ, ἀνέφερον, ὅτι ὁ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σοβὰ πόλεμος τοῦ Δαυὶδ καὶ ὁ κατὰ τῶν Ἰδουμαίων συγχρόνως ἐπολεμήθησαν. Ἡ ὀρθότερον εἰπεῖν ἐντὸς μικροῦ χρόνου διαστήματος ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον. Ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Βασιλειῶν (ἐν κεφ. 8, § 13) εὐρίσκουμεν, ὅτι ἡ μάχη τοῦ Δαυὶδ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σοβὰ συνήφθη ἐν τῇ φάραγγι τῇ ἀλυκῇ· οὐδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ, ὅτι ἐνταῦθα ἀκριβῶς ἐννοεῖται ἡ παρὰ τὴν Σοβὰ ἀλυκὴ, ἡ νῦν καλουμένη Τζεμποῦλ· ἐν δὲ τῷ αὐτῷ ἰδαίῳ ἀριθμοῦνται οἱ πεσόντες ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ Ἀραμαῖοι (οὐχὶ Ἰδουμαῖοι) εἰς 18 χιλιάδας. Τὸ ὑπὸ τῆς Συναγωγῆς παραδεδεγμένον κείμενον (τὸ μασωριτικόν) φέρει **דג** (Ἀράμ) καὶ οὐχὶ **דגמ** (Ἐδῶμ)· ἡ διαφορὰ ἐγκτεται εἰς τὰ δύο γράμματα **ג** (ῥέξ) καὶ **מ** (δάλεδ), ἅτινα σχεδὸν εἰσὶν ὁμοίωσχημα. Οἱ **ו** ὅμως καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχαῖοι ἐρμηνευταὶ ἀνέγνωσαν Ἐδῶμ. Ἡ κατὰ τὸ μασωριτικὸν κείμενον ἀνάγνωσις λύει τὴν γεωγραφικὴν δυσκολίαν. Ἡ μάχη, ἢ ἐν κοιλάδι τῶν ἁλῶν, τοῦ Δαυὶδ συνήφθη μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀράμ-Σοβὰ, οἱ δὲ πεσόντες ἦσαν Ἀραμαῖοι. Ἰδοὺ πῶς ἐξηγεῖται ἐπίσης καὶ ἡ διαφορὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φονευθέντων. Ὁ Dr Keil οὐ μόνον ἐν τῇ Β' τῶν Βασιλειῶν παραδέχεται ὀρθὴν τὴν γραφὴν τοῦ μασωριτικοῦ κειμένου, ἀλλὰ προτείνει καὶ τὴν διόρθωσιν τοῦ παραλλήλου χωρίου (ἐν Παραλειπομένων Α', κεφ. 18, ἐδ. 11) ἀντὶ Ἰδουμαίων εἰς τὸ Ἀραμαίων. Οἱ νεώτεροι ἐβραϊστὰὶ καὶ κριτικοὶ ἐπὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν **ו** βασιζόμενοι καὶ ἐπὶ τοῦ παραλλήλου χωρίου τῶν Παραλειπομένων, ἐπιμένουσιν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν Ἰδουμαῖοι, θεωροῦντες τὸ μασωριτικὸν κείμενον ἐσφαλμένον. Φρονῶ, ὅτι διόρθωσις εὐθὺ φέρουσα εἰς παχὺλὸν γεωγραφικὸν σφάλμα δέον ν' ἀπορριφθῇ καὶ ἀκόντων τῶν σοφωτάτων κριτικῶν. Ἰδοὺ ἡ πηγὴ τῶν συγχύσεων. αἰτινες ἐπῆλθον ἐν τοῖς κειμένοις τῶν ἱστορικῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς. Οἱ Ἀραμαῖοι ἐνίκηθησαν ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ, ἢ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ Ἀβισαί, ἐν Γέμελξ (=ἐν τῇ κοιλάδι τῶν ἁλῶν)

πλησίον τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ ταῦτο χρό-
 νως, ἢ ὀλίγον μετὰ ταῦτα, ἐνικήθησαν καὶ οἱ
 Ἰδουμαῖοι ὑπὸ τοῦ ἰδίου, ἄγνωστον ποῦ. βε-
 θαίως ὅμως οὐχὶ ἐν τῷ αὐτῷ πεδίῳ, ἐνθα ἐνι-
 κήθησαν οἱ Ἀραμαῖοι, ἐν Γε-μελάχ, δηλαδὴ.
 Ἐπειδὴ δὲ οἱ αὐτοὶ Ἰδουμαῖοι ἐνικήθησαν καὶ
 πάλιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀμασίου περὶ τὴν
 Γέ ἢ Γέω, ὁ προσθεὶς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ
 ψαλμοῦ συγχύσας τὸν κατὰ τῆς Ἀράμ-Σοβά
 πόλεμον τοῦ Δαβὶδ, ὅστις συνήφθη παρὰ τὴν
 κοιλάδα τὴν ἄλυκην, μετὰ τοῦ κατὰ τῶν
 Ἰδουμαίων πολέμου τοῦ Ἀμασίου ἐν τῇ Γέ
 (κοιλιάδι) ἐδημιούργησε τὸ ῥοζμα αὐτό, ὅπερ δὲν
 ἠδυνήθησαν οἱ ἐξηγηταὶ νὰ διαλύσωσι, προ-
 σθεὶς παρὰ τὸ κύριον ὄνομα πόλεως, τὸ ἐπιθε-
 τον μελάχ (= ἄλυκῆ). Ἐκ τοῦ τόπου ἐνθα ἀνε-
 καλύφθη ἢ ἐπὶ λίθου ἐπιγραφῆ (ἐν τοῖς πέριξ τοῦ
 Χαλεπίου) εἰκάζομεν, ὅτι ὁ παραχράκτης καὶ
 ὁ προσθεὶς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ψαλμοῦ κατῶ-
 κουν αὐτοῦ περίπου, πλησίον δηλαδὴ τῆς πρὸς
 τὸν Εὐφράτην ἄλυκῆς κοιλάδος, ὀλίγας ὥρας
 ἀπεχούσης τοῦ νῦν Χαλεπίου (Σοβά). Πράγ-
 ματι ἐν τῇ γῶρᾳ ταύτῃ εὔρηται κωμόπολις
 ὀνόματι Τέτηρ (ܛܬܝܪ), δι' ἧς διήλθον οἱ μετὰ
 τοῦ Ἐσδρα ἀπὸ τῆς αἰγυπτιακῆς ἐπιστροφόν-
 τες Ἰουδαῖοι κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν παραδό-
 σεως. Ἐν τῇ γῶρᾳ ταύτῃ, λέγουσιν αἱ αὐταὶ
 παραδόσεις, ὁ Ἐσδρας ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύμα-
 τος φωτισθεὶς ἔγραψεν ἀπὸ μνήμης τὸν κατὰ
 τοὺς καιροὺς τῆς αἰγυπτιακῆς ἀπολεσθέντα
 νόμον, τὴν Πεντάτευχον δηλαδὴ. Τὸ ἰδιόγρα-
 φον τοῦτο τοῦ Ἐσδρα πιστεύουσιν οἱ Ἰουδαῖοι
 ὅτι σώζεται φυλαττόμενον ὡς ἱερὸν κειμήλιον
 ἐν τῇ ἐν Χαλεπίῳ συναγωγῇ, ἐπικαλούμενον
 Κετήρ, περὶ οὗ λόγον ἐποίησάμην ἀρχόμενος
 τῆς μελέτης μου ταύτης. Διὰ τοῦτον δὴ τὸν
 λόγον ἢ πόλις Τέτηρ ἐστὶν ἀντικείμενον σεβασ-
 μοῦ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, οἵτινες ὡς προ-
 συνηταὶ πολλάκις ὀδοιποροῦσιν εἰς αὐτήν.

Ὅτι ὁ Ἐσδρας καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ
 γῶρᾳ ταύτῃ ἔκαμαν σταθμὸν καὶ ὅτι τινὲς
 τῶν ἀκολουθησάντων αὐτὸν ἐγκατέστησαν ἄ-
 παικοὶ ἐνταῦθα, οὐδένα λόγον ἔχομεν ν' ἀμφι-
 βάλλωμεν. Ἡ παράδοσις ἐστὶ πάντοτε σεβασ-
 στή, ὡσάκις δὲν ἀντίκειται πρὸς πιστοτέρας
 ἄλλας μαρτυρίας. Ἐκ τῆς περιστάσεως, ὅτι ἐν
 τῇ πόλει ταύτῃ συνέστη Ἰουδαϊκὴ κοινότης
 συλλέγουσα ἱστορικὰ ὑπομνήματα καὶ ποιή-
 ματα ἢ ὕμνους ἐθνικούς, ἔλαθεν ἴσως τὴν
 ἀρχὴν καὶ ἢ παράδοσις, ὅτι ἐν ταύτῃ ἔγραψε
 καὶ ὁ Ἐσδρας διὰ θείας ἐμπνεύσεως τὸν ἀπο-
 λεσθέντα νόμον.

Οἱ ἐν τῇ γῶρᾳ ταύτῃ διαμείναντες Ἰου-
 δαῖοι, ἔχοντες πρὸ αὐτῶν τὴν φάραγγα τὴν
 ἄλυκην καὶ τὴν πόλιν Σοβά παρακειμένην, τὰς
 γῶρας τῆς ἐθνικῆς δόξης, συγχέοντες δὲ γεγο-
 νότα διαφόρων χρόνων, ὀνόματα κύρια ἐξ ἀμα-
 θείας ἐκλαθόντες ὡς προσηγορικά, πρὸ ἑαυτῶν
 δὲ ἔχοντες καὶ τὴν κοιλάδα αὐτήν, ἤτις παρὰ
 τὸ Γέ, ὄνομα προσηγορικόν, ἔφερε καὶ τὸ ἐπι-
 θετον μελάχ (= ἄλυκῆ), ἐδημιούργησαν τὴν
 ἐπὶ τοῦ 59 ψαλμοῦ ἐπιγραφὴν, βεθαίως δὲ οἱ
 αὐτοὶ παρεχάραξαν καὶ τὴν ἑτέραν, τὴν ἐπὶ
 λίθου. Αὐτοὶ προσέθηκον καὶ τὸ, εἰς στηλογρα-
 φίαν τοῦ Δαβὶδ (μικτάμ=μικτούμπ=γράμ-
 μα, ὡς ἀνωτέρω ἐξηγήθη). Οὕτω δὲ συλλεγθεὶς
 ἐν Τέτηρ ὁ ψαλμὸς οὗτος μετὰ τῆς ἐπιγρά-
 φῆς αὐτοῦ οὕτω διεσκευασμένης ἐφθασεν εἰς
 Ἱεροσόλυμα.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε κατὰ τὸ ἐνὸν ἐξηγη-
 θέντων δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν τὸ δρομολόγιον,
 ὡς εἶπειν, τοῦ 59 ψαλμοῦ, ὅστις ποιηθεὶς ἐν
 Σούσις ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων τῶν ἱερευόντων
 τὸν Κῦρον ὑπὲρ τῆς ἐπανόδου αὐτῶν εἰς
 τὴν ἰδίαν πατρίδα, μετὰ χρόνους δὲ συλλεγθεὶς
 ἐν Τέτηρ ὑπὸ τινος ἐκλαθόντος αὐτὸν ὡς
 ποίημα τοῦ Δαβὶδ, ὅστις ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ
 κατεχόμενος, ὃν τῷ ἐνέπνευσε τὰ ἐνδοξα ὀνό-
 ματα Σοβά καὶ Κοιλὰς ἄλυκῆ, παρ' οἷς διέ-
 μενε, ποιητικώτερον μᾶλλον ἢ σοφώτερον κρί-
 νων συνεπλήρωσε τὴν ἐπιγραφὴν αὐτοῦ· οὕτω
 δὲ συμπληρωθεὶς περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν ἐν
 Ἱεροσόλυμοις συλλογέων.

Ἵπολείπεται μοι πρὸς ἐξομάλυνσιν πασῶν
 τῶν δυσκολιῶν, ἃς ἐγείρει ἢ βάσανος τῆς ἐν λό-
 γῳ ἐπιγραφῆς, νὰ εἶπω ἐν ὀλίγοις καὶ περὶ τῆς
 ὑφισταμένης διαφωνίας περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ
 στρατηγοῦ καὶ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πεσόντων
 πολεμίων κατὰ τὴν μάχην ταύτην, μεταξύ
 τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀναγεγραμμένων καὶ τῶν
 ἱστορουμένων ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν Βασιλειῶν
 καὶ τῶν Παραλειπομένων. Κατὰ τοὺς συναγω-
 γεῖς τῶν βιβλίων τούτων, Ἀθησάι, ὁ υἱὸς τῆς
 Σερουίας, ἐστρατήγει τοῦ κατὰ τῶν Ἰδουμαίων
 πολέμου, κατὰ δὲ τὴν ἐπιγραφὴν, ὁ ἀδελφὸς
 αὐτοῦ Ἰωάβ. Κατὰ τὰς αὐτὰς βίβλους οἱ πε-
 σόντες Ἰδουμαῖοι ἠριθμοῦντο εἰς ἑκτωκαίδεκα
 χιλιάδας, κατὰ δὲ τὴν ἡμετέραν ἐπιγραφὴν,
 εἰς 12 χιλ. μόνον. Γνωστόν, ὅτι ἀμφοτέροι οἱ
 ἀδελφίδεις τοῦ Δαβὶδ, Ἀθησάι καὶ Ἰωάβ, ὑ-
 πῆρξαν ἀρχηγοὶ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ, ὑ-
 πὲρ ὧν ὁ Ἰωάβ φαίνεται ἀρχιστρατηγῶν.
 Ἡ διαφωνία προῆλθεν ἴσως ἐκ τοῦ ὅτι ἐν δια-
 φόροις ὑπομνήμασι διαφόρως ἐσημειώθη τὸ ὄνο-

μα τοῦ στρατηγεῦντος· οἱ συλλογεῖς φαίνονται, τὸ ὄνομα μόνον τοῦ πεδίου τῆς μάχης Κοιλίας ἀλυκῆ παρελάβον ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς, κατὰ δὲ τ' ἄλλα ἠκολούθησαν τὰ ἴδια αὐτῶν ὑπομνήματα, ἅτινα ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν Παραλειπομένων ὀνομαστί ἀναφέρονται. Καθ' ὅσον δ' ἀρροῦν τὸν ἀριθμὸν τῶν πεσόντων ἐν τῇ μάχῃ, ὁ Dom Calmet παρατιθεῖς τὰς διαφορίας ταύτας παρέρχεται μὴ ἐπιμένων εἰς τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν ὡς μὴ σπουδαίων. Ἀναντιρρήτως καὶ ἀλλαγῶν ὑπάρχουσιν ἀνάλογοι διαφορίαι ἐν τοῖς διαφοροῖς ἱστορικοῖς βιβλίοις τῆς Π. Γ., ματαιοσχελίαι δὲ ἤθελε κριθῆ ἡ ἐπιμονὴ εἰς ἐξήγησιν τούτων. Βεβαίως διάφορα ἀρχαῖα ὑπομνήματα διαφορῶς ἀνέγραψαν τὰ αὐτὰ γεγονότα, ἀντὶ ὧμως τῆς συνετῆς ταύτης ὁδοῦ ὁ Abbé James ἄλλην ἠκολούθησεν. Ἐλέγχει ἀμάθειαν Γάλλων τινῶν ἐκδοστῶν τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς καὶ κατακρίνει αὐτούς ὡς παρατόλμως ἐπιχειροῦντας ἔργα ἀνώτερα τῶν δυνάμεων αὐτῶν· λυεῖ δὲ τέλεισιδίως τὴν ἀπορίαν διδάσκων, ὅτι δις ἐνικήθησαν οἱ Ἰδουμαῖοι ὑπὸ τοῦ Δαυὶδ· ἐν τῇ μιᾷ ἤττη αὐτῶν ἀπώλεσαν 18 χιλιάδας ἀνδρῶν, ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ 12 χιλιάδας. Οὕτω δὲ ὁ σοφὸς ἀββὴς συμβιβάζει τὰ ἀσυμβίβαστα φαινόμενα. Φρονῶ, ὅτι δεκτῆς γενομένης τῆς ἀνωτέρω διορθώσεως ἀρρῖνίζεται πᾶσα διαφορία. Ἐν τῇ κατὰ τοῦ βασιλείως τῆς Ἀράμ Σοβά μάχῃ τῇ συναρθείσῃ παρὰ τὴν κοιλάδα τῶν ἄλων ἔπεσαν 12 χιλιάδας Ἀραμαῖοι, ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ, τῇ κατὰ τοῦ Ἐδώμ, ἀγωνιστοῦ ποῦ, ἐφονεύθησαν 18 χιλιάδες Ἰδουμαῖοι.

Συγκραταίων συνάγω ἐκ τῆς μελέτης ταύτης τὰ ἐξῆς συμπεράσματα.

Α'. Ὅτι οὐδὲν κοινόν τῷ 59 ψαλμῷ καὶ τῇ ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφῇ.

Β'. Ὁ μὲν ψαλμὸς ἀναμφισβητήτως ἀποδοτέος τοῖς ἐν αἰχμαλωσίᾳ Ἰουδαίοις, ἡ δὲ ἐπιγραφὴ βροθούσα ἱστορικῶν καὶ γεωγραφικῶν σφαλμάτων ἐστὶ παραποιήσις μεταγενεστέρων μὲν τοῦ ψαλμοῦ, ἀρχαιότερων ὅμως χρόνων τῆς συναγωγῆς τοῦ ψαλμοῦ ἐν τῷ ψαλτῆρι.

Γ'. Ὅτι συνελέγη ἐν τῷ κανόνι μετὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφῆς παραποιηθείσης ἡδη.

Δ'. Συμπεραίνω, ὅτι ἡ ἐπὶ λίθου ἀπολεσθεῖσα σημιτικὴ ἐπιγραφὴ, ἡ πρό τινων ἐτῶν εὑρισκομένη ἔτι ἐν Χαλεπίῳ, κατὰ πάντα σύμφωνος οὕσα τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ψαλμοῦ, ἀνεκδοιάτως παρεποιήθη καὶ αὕτη συγχρόνως ἢ

καὶ μεταγενεστέρως· ἴσως δὲ ἀμφοτέραι εἰσιν ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ παραγραφάτου ἔργα, ἐὰν πράγματι ἡ ἐπὶ τοῦ λίθου ἐπιγραφὴ περιεῖχεν ὅσα ἰσχυρίζονται οἱ Ἰουδαῖοι.

Περὶ τοῦ γεωγραφικοῦ ὀνόματος Συρία-Σοβά. ἢ ὀρβότερον Ἀράμ-Σοβά (1).

Σοβά ἐστὶν αὕτη ἢ Χαλεπ-ἐλ-Σάχβα (حلب الحلب) τὸ καθ' ἡμᾶς Χαλέπιον. Μὲ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην Ἐλ-Σάχβα γράφεται ἔτι καὶ σήμερον ἐν τοῖς ἐπισήμοις ἐγγράφοις τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως ὡς καὶ ἐν τοῖς Σιτιζιλιόις τῶν Μεχκεμέδων. Τί σημαίνει ἡ λέξις καὶ πόθεν τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη εἰς τὴν ἐν λόγῳ πόλιν ἀγνωσθ' οἱ περὶ τοῦτο μῦθοι, εὖς ἔπλασαν οἱ Ἀραβες, εἰσὶν ἀνάξιοι προσοχῆς. Ἐκ τοῦ ὅτι τὸ ὄνομα τῆς ἑλῆς ἐπαρχίας ἐλήφθη ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως ταύτης τεκμηριώμεθα, ὅτι ἦν ἡ ἐπισημοτάτη πατῶν τῶν ἄλλων τῆς χώρας, ἂν καὶ περὶ αὐτῆς οὐδὲν ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς Ἑλλήσι γεωγράφοις, ἴσως διότι κατὰ τοὺς χρόνους αὐτῶν εἶχεν ἐκπέσει ἡδη αἰτία τῶν εἰσβολῶν τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν ἄλλων ἀσιανῶν λαῶν, ὧν μαρτύρια εὑρίσκωμεν παρ' Ἡροδότῃ. Περὶ τῆς πόλεως ταύτης ὁ Ὁ μ. ἀρ-ἰδ-ν-ἀβ-δ-οὐ-λ Ἀζίζ (عز الدين) ἐπιτιχλούμενος Ἰδν-ἐλ Ἀδὶμ (عدين) ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ τῇ ἐπιγραφομένῃ Τὸ ἄνθος τοῦ γάλακτος, ἢ τοῖς ἱστορίαις τῆς πόλεως Χαλεπίου (باني حلب) (في طريق حلب) (Begliad el halib fi tarik Haleb) ἀναφέρει ὅτι, «ἡ πόλις ἐστὶν ἀρχαιοτάτη ὑπάρχουσα ἡδη ἐπὶ τῶν Καριανιδῶν βασιλείων τῆς Περσίας (εὐτῶς ἀποκαλοῦσι τοὺς Ἀχαιμενίδας βασιλεῖς οἱ Ἀραβες-συγγραφεῖς) καὶ ἔτι ὁ Χισδὰπ (ὁ Ἰσθᾶσσης ἴσως) ὁ υἱὸς τοῦ Λαχροά, Β' βασιλείως τῆς δυναστείας τῶν Καριανιδῶν, ἔλαθεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τὸ βασιλικὸν στέμμα, ὅπερ ἀπέστειλεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ». (D'Herbelot, Bibliothéque orientale). Ἐν τούτοις, ὡς βλέπομεν, οὐδὲν ἕτερον παρὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ Χαλεπίου ἀπαντᾷ ἡ σύγχυσις ὀνομάτων τινῶν κατὰ φαντασίαν ὑπαρχόντων. Διὰ τοὺς βυζουμένους ἀπὲρ ἱστορίας νὰ συρράψωσιν ὕβλους οὐδὲν προσφορύτερον ἢ ν' ἀρυσθῶσι τὰς πηγὰς αὐτῶν ἐκ τῶν ἀσιανῶν συγγραφέων, ὅπως ἔπραξεν ὁ κύριος Gobinad, ὅστις εὐτυχῶς ἔμεινεν ἄνευ ὀπιδῶν. Σπουδαίαν ἱστορικὴν πηγὴν περὶ τῆς πόλεως ταύτης δυστυχῶς οὐδεμίαν ἔχομεν. Ἐν ταῖς σφηνοειδέσιν Ἀσσυρίαις ἐπιγραφαῖς εὑρέθη τὸ ὄνομα Σοβά, ἀγνωσθ' ὅμως, ἐὰν ὡς σημαντικὸν πόλεως ἢ

(1) Ὁρα σελ. 26 τοῦ μετὰ χειρῶς τόμου.

ἐπαρχίας. Δεδομένου, ἐξ ἀναλογίας τῶν ὀνομάτων τῶν ἄλλων Ἀράμ, ὅτι τὸ ἑρσιτικὸν *Soba* ἐστὶν αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς πρωτεύουσας πόλεως τῆς ἐπαρχίας, πρὸς παραδοχὴν, ὅτι ἡ Σοβὰ τῶν Γρακῶν ἐστὶν αὐτὴ ἢ Σαχβὰ ἢ τὸ κοινῶς λεγόμενον Χαλέπιον, ἀνάγκη ν' ἀποδειχθῇ ἀσφαλῶς, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τοὺς πρὸ τῆς περσικῆς καὶ ἑλληνικῆς κατακτητικῆς ὑπῆρχε πόλις ἐνταῦθα, ὅτι αὕτη ἦν ἐπίσημος οὕτως, ὥστε ἐξ αὐτῆς νὰ λάβῃ τὸ ὄνομα ἢ ὅλη γῶρα, καὶ ὅτι τὸ ὄνομα Χαλέπι ἐπίσης ἀρχαιότατον ὃν προσετέθη τῷ ὀνόματι Σοβὰ, ὅπερ προὔφραξεν περιεσῶθαι εἰς τὴν ἐπίσημον ὀνοματολογίαν τῶν Ὁθωμανῶν, ὡς ἀνωτέρω εἶπον. Ὅτι ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ὑπῆρξε πόλις ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, μαρτυροῦσι τὰ περὶ τὸ Χαλέπιον μέγιστα σπήλαια, τὰ ὅποια παρέχουσι μαρτύρια, ὅτι ὑπῆρξαν ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων καταφύγια πρῶτον, ἐν δὲ τοῖς ἐξῆς μόνιμοι κατοικίαι ὀμίλων ἀνθρώπων. Ἐπὶ τῆς ἑλληνομακεδονικῆς κατακτητικῆς εὐρίσκωμεν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ πόλιν σπουδαίαν Βέρροισιν καλουμένην, διατηρήσαντα τὸ ὄνομα τοῦτο παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς μέχρι τῶν χρόνων τῆς ἰσλαμικῆς κατακτητικῆς. Ὅτι ἡ Βέρροισι κατεῖχεν αὐτὴν ταύτην τὴν θέσιν, ἣν κατέχει σήμεραν τὸ Χαλέπιον, ἀσφαλῶς μαρτυραὶ ἔχομεν συγχρόνους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οὕτω Νικηφόρος ὁ Κάλλιπτος λέγει: «Εὐσταθίος ἀπὸ Βερροίας, ἔστι δ' αὕτη τὸ Χαλέπι» (Νικηφ. Καλλίστου βιβλ. 14, κεφ. 39) καὶ παρὰ Νικητὰ τῷ Χωνιάτῃ ἀπαντῶσι τ' ἀκόλουθα «ἐπιστάς δὲ ὁ Ἰωάννης Κομνηνὸς) τῷ Χαλέπι ἢ ἐστὶν ἡ παλαιὰ λεγόμενη Βέρροισι) ἐρᾷ πολυάνθρωπον πόλιν καὶ στέγουσαν ἔνδον πλεῖστον ὅσον ὀπλιτικόν» (Νικητῆς Χωνιάτης εἰς Ἰωάννην Κομνηνόν, κεφ. 7). Ὅμοιοι μαρτυρία εὐρηγῆται παρὰ Κεδρηνοῦ καὶ Ζωναρᾶ. Ἀρχαιότερος τούτων ὁ ἀπὸ Γάλλης Πρωτόπριος ἐν βιβλίῳ Β', κεφαλαίῳ 7 τῆς περὶ περσικῶν πολέμων συγγραφῆς αὐτοῦ ἀκριβῶς ὀρίζει τὴν θέσιν τῆς πόλεως ταύτης ἐν οἷς λέγει: «Βέρροισι Ἀντιοχείας καὶ Ἰερᾶς πόλεις μεταξὺ καίτι, δεῦν δὲ ἡμερῶν ὀδῶ εὐζώνῳ ἀνδρὶ ἐκατέρως διέχει». Ὁ Abbé A. F. James, ὃν ἐπεφόρτισεν ὁ γνωστὸς ἐκδότης τῆς Πατρολογικῆς Abbé Migne, ὅπως ἐπιδιορθώσας συμπληρώσῃ κατὰ τὰς νεωτέρας σπουδὰς τὸ ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Dom Calmet Dictionnaire de la Bible, ὅπερ ὅμως ἐν πολλοῖς ἀντὶ νὰ καλλωπίσῃ ἠσχρήμισε μάλλον, ἰσχυρίζεται, ὅτι τὸ ὄνομα Βέρροισι ἐστὶ τὸ πανάρχαιον τῆς πόλεως ὄνομα, τὸ δὲ Χαλέπι τὸ νεώτερον. «Les Arabes, λέγει ὁ ἐν λόγῳ ἀββάς, conservent encore aujourd'hui son ancien nom ܠܫ (Haleb) que lui donnaient les Syriens. Il serait utile de savoir à quelle époque remonte cette dernière appellation: je la crois plus moderne que celle de Berroë, donné à la même ville par les Grecs. . . . Je ne vois rien qui empêche de reconnaître Berroë dans Beroth ou Berothai, que David,

roi d'Israël, pris sur Hadreazer, roi de Syrie (Samuel II, ch. 8, § 8) mille vingt-huit ans avant J. C. Dans le texte parallèle de Paralipomènes (XVIII, 8) au lieu de Beroth ou Berothai on lit *Chum* par suite d'une altération de copiste» (Dictionn. de la Bible ὑπὸ Dom Calmet ἐν λέξει *Bérée* προστεθείση ὑπὸ τοῦ Abbé A. F. James). Ἀδικαιολόγητος ἢ ἀμάθεια τοῦ Abbé James τολμήσαντος νὰ διορθώσῃ καὶ συμπληρώσῃ τὰ τοῦ σοφωτάτου Dom Calmet καὶ ταῦτα ἀγνωστῶς, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν τοῦτο ὄνομα Βέρροισι ἐδέθη ὑπὸ Σελευκοῦ τοῦ Νικαίτορος εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ἥτις προὔφραχουσα ἤδη δήλον ὅτι ὀνομάζετο ἄλλως. Ὁ Ἀππιανὸς σαφῶς λέγει ἐν τῇ Συριακῇ τῶν Ρωμαίων αὐτοῦ ἱστοριῶν ἐν § 57, ὅτι «Σέλευκος . . . ὁ Νικαίτωρ ἐπόνουμον γίγνεται . . . πόλεις ὤκισεν ἐκαίδεκα μὲν Ἀντιοχείας ἐπὶ τῷ πατρὶ, πέντε δὲ ἐπὶ τῇ μητρὶ, Ἀσδοικείας, ἐννέα δὲ ἐπωνύμους ἐκωτῶ . . . τὰς δὲ ἄλλας πόλεις (τὰς ὑπαρχούσας) δηλαδὴ καὶ οὐχὶ ἄς αὐτὸς ἐκτίσεν) ἐκ τῆς Ἑλλάδος Μακεδονίας ὀνομάζεν . . . ὅθεν ἐστὶν ἐν Συρίᾳ καὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτὴν ἄνω βαρβάρους πολλὰ μὲν Ἑλλήνων, πολλὰ δὲ Μακεδονικῶν πολιτισμῶν ὀνόματα: Βέρροισι, Ἐδεσσα, Πέριουθος, Μαρωνίαι, Καλλίπολις, Ἀχίαι, Πέλλα κλπ. ». Σέλευκος λοιπὸν ὁ Νικαίτωρ ἐκ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐμωνύμου πόλεως ἔδωκε τὸ ὄνομα Βέρροισι εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς Χαλέπι, ὅπερ πρὸ αὐτοῦ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀππιανοῦ, ἄλλω ὀνόματι προσηγορεῖτο, *Soba* πιθανώτατα, ἐὰν ἐκ τοῦ μέχρις ἡμῶν περιωθέντος ὀνόματος *Sahba* (ܣܒܐ) κρίνωμεν. Ὁρθῶς λοιπὸν διορθῶσὶ ὁ Σαράτζι τοὺς γράφοντας τὸ ὄνομα τῆς ἐν Συρίᾳ Βερροίας διὰ διπλοῦ ρ, διότι καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐν Μακεδονίᾳ Βερροίας, ἐξ ἧς καὶ ἡ ἐν Συρίᾳ ἔλαβε τὸ ὄνομα, δι' ἀπλοῦ ρ γράφεται. Ἐπὶ τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου καὶ τῆς Βουλγατικῆς στηριζόμενος ὁ ἐν λόγῳ ἀββάς A. F. James πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἰδέας αὐτοῦ, ὅτι τὸ Βερῶθ ἢ Βερῶθαι ܠܫܐ ἐστὶν ἡ πόλις Βέρροισι ἀναφέρει, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο εὐρηγῆται ἐν αὐτῇ τῇ ἱστορίᾳ τῶν πολέμων τοῦ Δαυὶδ τὸ κείμενον ὅμως τὸ ἑβραϊκόν, ὅπερ ἠκολούθησεν ἡ Βουλγατικῆ, ἐστὶν ἐσθραμμένον ἐνταῦθα προστιθησὶ δὲ ὁ αὐτὸς ἀββάς, ὅτι ἡ παραλλαγή τοῦ ὀνόματος Βερῶθαι εἰς Χοῦν, ὅπως ἀπαντᾷ ἐν τοῖς Παρὰλειπομένοις (XVIII, § 8) ἀποδοτέα εἰς σφάλμα τοῦ ἀντιγραφέως. Εὐκόλον ὅμως ἦν τῷ λίαν φιλοτιμῷ ἀββά, ὅπως ἀνερίσκη καὶ διορθῶσὶ σφάλματα τοῦ Dom Calmet, νὰ συμβουλευθῇ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου καὶ τὴν τῶν Ὁ' ἐρμηνοῖαν ἐξ αὐτῆς ἤθελε μάθει, ὅτι οὐ μόνον τὸ ἐν τοῖς Παρὰλειπομένοις Χοῦν τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου καὶ τῆς Βουλγατικῆς ἐστὶ λάθος τοῦ ἀντιγράφου ἀλλὰ καὶ τὸ Βερῶθαι αὐτὸ τοῦ βιβλίου τῶν Βασιλείων ἐν τῇ αὐτῇ κατηγορίᾳ δέον τὰ καταλεχθῆ, διότι οἱ Ὁ' καὶ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς βιβλίοις τούτοις τῆς Π. Γραφῆς ἀντὶ Χοῦν καὶ Βερῶθαι, γράφουσι Ματαβέθ. Οὕτω «καὶ ἐκ τῆς Ματαβέθ

καὶ ἐκ τῶν ἐπλεετων πόλεων τοῦ Ἀδρακζάρ ἔλαβε Δαυὶδ χαλκὸν πολλὸν σφδραῖον (Βασιλ. Β', VIII, 8, Παράλειπ. Α', XVIII, 8). Ἀῆλον δέ, ὅταν ὄνομα πόλεως τινος διακρίβωσι γράφηται εἰς διάφορα χωρὶς χειρογράφοι τινός, ἐνθ' ἄνευ παραλλήλης ἀπαντᾷ ἐν τοῖς αὐτοῖς χωρίοις ἄλλου χειρογράφου, ὅτι τὸ μὲν πρῶτον ἐστὶ τὸ ἐφαρμένον, τὸ δὲ δευτέρον τὸ ἐρῶθως ἔχον. Εἰς ταῦτα συμπληρωματικῶς προσθετέον, ὅτι ἡ Βερωθὰ ἢ Βερῶθ (ἡ πόλις τοῦ θεοῦ Βερῶθ) κατὰ τὰς νεωτάτας τῶν σφδρῶν μελέτας ἐστὶν ἡ καθ' ἡμᾶς Βηρυτὸς (Lenormand, *Lettres Assyriologiques*), ἡ καθ' ἄλλους ἐπιμερόντας εἰς τὸ ἐβραϊκὸν κείμενον ἡ Τέλ-ἔλ-Βερῶθ, πολίτην κειμένη μετὰ τὴν τῆς Χάμας καὶ τῆς Παλμύρας. Ἐκτὸς δὲ τούτων φρονῶ, ὅτι ἡ πόλις, ἐξ ἧς ὁ Δαυὶδ ἔλαβε χαλκὸν πολλὸν (ἡ Ματαθὲθ τῶν Ο') ἀναγκαιῶς ζητητέα ἐν χώρῃ, ὅπου ὑπάρχουσι μεταλλεῖα χαλκοῦ τοιούτων δὲ ἀμοιρεῖ ἡ Βηρυτὸς, τὰ δὲ ἐν Χαλεπίῳ τοιαῦτα φέρουσι χαλκὸν τοῦ εἶδους, ὅπερ οἱ γεωλόγοι Zigneline ὀνομάζουσιν ἢ Cuivre oxydulé, ἀνεπιτήθειον πρὸς μεταλλουργίαν τυγχάνον, διὰ τοῦτο καὶ τὰ μεταλλεῖα ταῦτα οὐδέποτε ἐξωλύθησαν ἄλλως τε δὲ, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς καταδειχθήσεται, ὁ Δαυὶδ ἐνίκησε τὸν Ἀδρακζάρ ἐν χώρᾳ μακρὰν κειμένη τῆς πρωτεύουσας αὐτοῦ. Ἐν ταῖς Γραφαῖς ἀπαντῶμεν, ὅτι ὁ Δαυὶδ ἐνίκησε τὸν βασιλέα τῆς Σοβᾶς, οὐχὶ ὅμως ὅτι ἐκυρίευσεν καὶ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου αὐτοῦ. Γνωστῆς ἦδη οὗσης τῆς θέσεως τῆς Βερούας, τοῦ νῦν Χαλεπίου, φέρει ἐξετάσασθαι ὅποιον ἐτύγχανε πιθανῶς τὸ ὄνομα τῆς πόλεως πρὸ τῆς ἀλλαγῆς αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Νικάτωρος εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο. Πλείστοι ἐπὶ τῆς φαινομένης ὁμοφωνίας τῶν ὀνομάτων βασιζόμενοι ἐνόμισαν, ὅτι τὸ καθ' ἡμᾶς Χαλέπ ἐστὶν αὕτη ἢ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσιν ἀπαντῶσα πόλις Χαλυβῶν ἄλλὰ διὰ τῶν ἀνωτέρω μαρτυριῶν ἀπαδείχθη, ὅτι τὴν θέσιν τῆς νῦν πόλεως Χαλεπίου κατεῖχεν ἢ ἐπὶ Σελευκιδῶν Βέρροικ, ἢ δὲ Χαλυβῶν, ἧτις δὲν ὑπάρχει πλέον, ἔκειτο ὅ περιπυο χιλιόμετρα νοτιότερον τῆς πόλεως ταύτης ἐν θέσει τανῦν Ἐσκι Χαλέπ (عسكيا حلب). (1) καλουμένη. Τὸ ὄνομα τοῦτο, δυνάμενον τὸ Παλαιὸν Χαλέπιον, ἀποδεικνύει σαφῶς, ὅτι ὁ παρὰ τοῖς Ἀραβί τύπος τοῦ ὀνόματος Χαλυβῶν ἐστὶ Χαλέπ· ἀδύνατος δὲ ἡ ὑπόθεσις, ὅτι ὑπάρχον δύο πόλεις οὕτω πλησίον κείμεναι ἀλλήλαις, τὸ αὐτὸ φέρουσαι ὄνομα μέχρι τῶν χρόνων, καθ' οὓς ὁ Σέλευκος ὁ Νικάτωρ μετήλλαξε τὸ ὄνομα τῆς ἐτέρας τούτων εἰς τὸ τῆς Βερούας. Ἡ πόλις λοιπὸν αὕτη δὲν ὀνομάζετο Χαλέπ κατὰ τοὺς πρὸ τῶν Σελευκιδῶν χρόνους ἀλλὰ Σοβᾶ μᾶλλον. Ἡ ὑπεροχὴ ταύτης πρὸς τὴν γείτονα Χαλυβῶνα ἐστὶν ὁ ἀληθοφανῆς λόγος, δι' ἃν ταύτην ἀπεφάσισεν ὁ Νικάτωρ νὰ στολίση μὲ ἐλληνικὸν ὄνομα καὶ οὐχὶ τὴν πλησίον αὐτῆς κειμένην Χαλυβῶνα. Οἰκοδομαὶ τινες

περισωθεῖσαι, οἷα ἡ Ἰουδαϊκὴ συναγωγὴ, ἀνήκουσά' κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς πόλεως αὐτῆς ἐπιγραφὴν εἰς τοὺς τῶν Σελευκιδῶν χρόνους, μαρτυροῦσι περὶ τῆς λαμπρότητος καὶ τοῦ μεγέθους τῆς πόλεως. Ὅτε ἐν τοῖς ἐξῆς κατεστράφη δι' αἰτίας ἀγνώστους ἡμῖν ἡ γείτων αὐτῆς Χαλυβῶν (Ἐσκι-Χαλέπ). οἱ κάτοικοι ταύτης μετήνησαν ἴσως εἰς Βέρροικ ἢ Σοβᾶ, εἰς δὲ τὸ ὄνομα τῆς τελευταίας ταύτης προσέθησαν καὶ τὸ τῆς ἀρτισθείσης αὐτῶν πόλεως, Χαλέπ-Σοβᾶ ἀποκαλέσαντες αὐτήν, συνθέτως οὕτως, ὡς σώζεται μέχρις ἡμῶν ἐν τοῖς ἐγγράφοις, ὡς ἀνωτέρω εἶπον· ἐν δὲ τῇ συνηθείᾳ ἀπορριφθέντος τοῦ ἐνός ἔμεινε τὸ ἔτερον Χαλέπ. Αὐτὸ τοῦτο συνέβη καὶ εἰς τὴν Δαμασκόν, ἧτις τὸ πρῶτον μόνον Δαμασκὸν ἐκαλεῖτο, ἔπειτα δὲ τῇ προσθήκῃ τοῦ ὀνόματος Σάμ ἐσημαντίσθη παρὰ τοῖς Ἀραβί οὗ συνθετος τύπος Δαμάσκ-Σάμ (دمشق سام)· τοῦ δὲ χρόνου προϊόντος τῆς συνηθείας ἀπορριψάσης τὸ Δαμάσκ παρέμεινε μόνον τὸ Σάμ. Ἡ πόλις Σοβᾶ ἢ Βέρροικ, ἢ Χαλέπ ἐξηκολούθει ἀκόμη οὕσα σπουδαία ἢ λάμπει τῆς μεγάλῃς Ἀντιοχείας, τῆς περπωδῶς ἐπικληθείσης Ἐσουπὸλεως, οὐδὲν ἔπεσκέσεν αὐτήν. Ἐπὶ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων ἦν σπουδαϊκὴ πόλις, ἢ δὲ σπουδαϊότης αὐτῆς ἐξηκολούθησε καὶ ἐπὶ τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς. Ὁ σωζόμενος μέγας χριστιανικὸς ναός, ὁ τὸ ὄνομα τοῦ προσήτου Ζαχαρίου φέρων, τανῦν μεταποιηθεὶς εἰς μουσουλμανικὸν τέμενος, ὡς καὶ ἄλλα προαρχαϊκῆς ἐποχῆς κτίριον ἐρείπια μαρτυροῦσι περὶ αὐτῆς. Ὁ Ἰωάννης Ζωναρᾶς ἐν βιβλίῳ 16 τῶν ἱστοριῶν αὐτοῦ, ἐν κεραλαίῳ 23, λέγει· «Τοῦ δὲ Ρωμαίου θαυόντος ὁ Φωκᾶς Νικηφόρος κελύσει τῆς βασιλείσης ἦκεν εἰς Βυζάντιον καὶ κατήγαγε θρίκμβον ἐν τοῖς ἐκ Βερούας κειρομενέοις λαφύροις, ὅθεν καὶ τὸ μέρος τῆς τιμίας ἐβήθητος τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου ἐκόμισεν». Βεβαίως τοιοῦτον πολυτίμον λείψανον δὲν θά ἐδικαιούτο νὰ κατέχη μικρὰ πόλις, τῆς μεγάλῃς Ἀντιοχείας οὕτω πλησίον κειμένης. Ταῦτα πάντα εἰσὶν ἀσφαλῆ μαρτύρια παραμείναντος ἀρχαίου μεγάλειου διότι οὐδὲν ἱστορικὸν διδόμενον ἔχομεν, ὅτι ἐν νεωτέροις ἱστορικῶς γνωστοῖς ἡμῖν χρόνοις ὑπῆρξαν λόγοι πρὸς μεγέθυνσιν αὐτῆς. Ἐπιμένω λοιπὸν ἐπαναλαμβάνων, ὅτι ἡ Βέρροικ πρὶν ἢ οὕτω μετονομασθῆ ἦν σημαντικωτάτη πόλις, ὅτε τὸ προσελευκιδιον αὐτῆς ὄνομα ἔφερε· λίαν λοιπὸν ἔρυστικόν, ὅτι τοιαύτη οὕσα ἡδύνατο εἶναι πρωτεύουσα τῆς ἑκείνης ἐπαρχίας. Ἀγνώστον ἔμοιγε, ὡς εἶπον, τὸ σημερινόμενον τοῦ ὀνόματος *Soba*, ἀλλὰ τὸ τῆς γείτονος αὐτῆς Χαλυβῶνος, ἧς τὸ Χαλέπ ἐστὶ, φρονῶ, ὁ ἀσιατικὸς τοῦ ὀνόματος τύπος, εἰκάζω, ὅτι ἐτυμολογικῶς ἔχει συγγένειαν πρὸς τοὺς Χαλυβᾶς, τοὺς Ἀλυβᾶς τοῦ Ὀμήρου:

«Τηλόθεν ἐξ Ἀλυβᾶς, ὅθεν ἀργύρου ἐστὶ γενέθλη»,

καὶ πρὸς τὸν παρ' ἡμῖν χαλυβᾶ τὸ ὄνομα λοιπὸν τῆς ἐν λόγῳ πόλεως ἐστὶ σημαντικὸν τοῦ εἶδους τοῦ

(1) عسكيا حلب (= Χαλέπ-Καδίμ).

ἐπαγγέλματος τοῦ χειρωνακτικοῦ αὐτῆς πληθυσμοῦ. Καὶ ἄλλης πόλεως κειμένης ἐν Ἰουδαίᾳ παρὰ τὴν Χεβρώνα τὸ ἀρχαῖον ὄνομα ἦν Χαλέβ· πιθανὸν δέ, ὅτι καὶ ἡ τελευταία αὕτη ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος τῶν κατοίκων αὐτῆς ἔλκει τὸ ὄνομα. Οἱ δὲ Χάλυβες ἤσαν λαοὶ πρὸς τὴν σιδηρουργίαν ἢ τὴν μεταλλουργίαν ἐν γένει διαφερόντως ἀσχολούμενοι καὶ κατοικοῦντες χώρας μεταλλοφόρους ἀπὸ τοῦ Πόντου ἐκτεινομένης μέχρι τῆς Μεσοποταμίας καὶ τῆς Ἀσσυρίας· τὰ ἔργα τῶν Χαλύβων τούτων περιγράφει ὁ Διονύσιος ἐν Οἰκουμένης Περιηγήσει:

Τοῖς δ' ἐπι καὶ Χάλυβες στυφελὴν καὶ ἀπηνέα γαῖαν
ναίουσιν, μογεροῦ δεδαχηκότας ἔργα σιδήρου
Οἱ ἄν βραχυδόουσιεν ἐπ' ἄκροσιν ἐστρηκότας,

οὔποτε παύονται καμάτων καὶ δίζυος αἰνῆς
τοῖς δὲ μετ', Ἀσσυρίας χθονὸς ἐκτετάνονται.

(στ. 768/72)

Κατὰ ταῦτα ἢ παρὰ τὴν πρωτεύουσαν κειμένη Χαλύβων κατοικεῖτο ὑπὸ σιδηρουργῶν, οἵτινες πιθανῶς τὸν πρὸς τὸ ἔργον αὐτῶν ἀναγκαιοῦντα σίδηρον ἐπρωμεθεύοντο ἐκ τῶν παρὰ τὴν Γερμανικίαν (Μαργ) μεταλλείων, ὅθεν καὶ μέχρι σήμερον ἐξάγεται σίδηρος ἐπιζήτητος παρὰ τοῖς ἐν Χαλεπίῳ σιδηρουργοῖς διὰ τὰς ὑπεραχούσας αὐτοῦ ιδιότητας. Ταῦτα περὶ τῶν ὀνομάτων Σοδὰ καὶ Χαλέπιον, παρεκδοτικώτερον μὲν, ἀναγκαιῶς ὅμως ἐπραγματεύθη, διότι οἱ ἐπὶ τούτων γράψαντες Εὐρωπαῖοι οὐ μόνον ἀνακριδῶς ἀλλὰ καὶ ἐσφαλμένως πάνυ ἐσημείωσαν.

ΠΕΛΟΠΙΔΑ ΚΟΥΠΠΑ

ΠΕΡΙ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ ΤΟΜΕΩΣ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ 20' συνεδριάσει τῆς 11 ἰανουαρίου 1888).

Ἀναπλέοντες τὴν ἀριστερὰν τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἀκτὴν, εἰς ἀπόστασιν διακοσίων καὶ πενήκοντα πέντε γαλλικῶν ναυτικῶν μιλίων ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἀκριβῶς ἐν τῇ 26°, 37', 50' πλάτους καὶ 44°, 25' ὕψους, ἐπὶ ἀκρωτηρίου προσεβιάλλοντες ἐν σχήματι μικρῆς γερσονήσου, κεῖται πολίχνη, ἣτις Κιοουστεντζὲ μὲν παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν ὀνομαζέτο πρὸ τοῦ βωσσοτουρκικοῦ πολέμου. Κωισταντζα δὲ ἀφ' οὔτου ὑπὸ τὴν τῶν Ῥωμοῦνων κυριαρχίαν διατελεῖ. Ἀμρότερα τὰ ὀνόματα κοινῆν τὴν παραγωγὴν ἔχουσιν ἐκ τοῦ Κωισταντζα, ἀρχαιότερου τῆς πολίχνης ὀνόματος, ὃ ἔδωκεν αὐτῇ Κωνσταντῖνος ὁ μέγας πρὸς τιμὴν τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ, ὅτε τὴν πόλιν ταύτην ἔκτισε. Τὴν δὲ λέξιν κτίσιν ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ οὐ δεῖ κυριολεκτικῶς ἐκλαμβάνειν, διότι, ὡς ἐκ πολλῶν τῆς ἀρχαίας ἱστορίας μαρτυριῶν ἐξάγεται, πολλάκις κατακτητῆς τις ἢ ἄρχων, ὅπως μεταβάλλῃ τὸ ὄνομα

πόλεως τινος, ἤρκει μόνον νὰ πέμψῃ ἀποίκους τινὰς εἰς αὐτὴν ἢ ἀνεγειρῇ δημόσια τινα κτίματα καὶ οὕτως ἀναγορευθῇ εἴτε αὐτοπραϊρέτως εἴτε ψηφίσματι τῶν εὐεργετηθέντων ἢ καὶ βίᾳ προσαναγκασθέντων πολιτῶν κτίτωρ τῆς πόλεως.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ἰδρυσις τῆς πόλεως ταύτης, τοῦναντίον τῇ ἐπιδοθείσῃ αὐτῇ ἐπικλήσει ὑπὸ τοῦ νέου κτίτορος, ἔχει τὴν ἀρχὴν ἐν ἀπωτέρᾳ ἀρχαιότητι, καλουμένη τὸ πρῶτον Τόμις, ὃ δ' ὄρισμός τῆς ἀκριβοῦς αὐτῆς θέσεως πολλὰς τὰς συζητήσεις παρὰ τοῖς ἀρχαιολογοῦσιν ἤγειρε. διὰ ταῦτα, πρὶν ἐπιελθῆσω περὶ ὧσιν ἀρχαίων κατὰ τὴν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διαμονὴν μου εὑρον. θέλω περιλάβει ἐνταῦθα τὰς οὐσιωδέστερας ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου γνώμας, ἀρνούμενος ταύτας πολλαχόθεν, ἰδίως δ' ἐκ τῆς σπουδαιότητος διατριβῆς, ἣν περὶ τῆς θέσεως τῆς πόλεως ταύτης ὁ ἀνάματος ἀρχαιολόγος καὶ διακεκριμμένος τῆς φιλολογίας

καὶ τῆς θεολογίας καθηγητῆς κ. Πάνος Κοντογιώργης πρὸ τριετίας ἐξέδοτο, καὶ θέλω συνοδεύσει ταύτας μετ' ὅσων παρατηρήσεων ἢ ἐπὶ τόπου μελέτη μοὶ προσέφερε.

Κατὰ τινὰς λεξικογράφους, ἡ πόλις *Τόμις* ἔκειτο εἰς τὴν θέσιν χωρίου τινὸς ὀνομαζομένου *Τομισιάρ* ἢ *Ἐκκὶ Παργιὰ* καὶ κειμένου ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου μεταξὺ *Κωνσταντίας* καὶ *Μαγκαλίαι*· πλὴν τὸ ὄνομα τοῦτο νομιζῶ νὰ ἦ ἐπινοήμα, διότι χωρίον οὕτω καλούμενον δὲν ὑπάρχει σήμερον, οὐδὲ γινώσκειται ἐν τῷ τόπῳ, ὅτι τοιοῦτον ὑπῆρξε. Κατ' ἄλλους ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο εἰς *Ἀνατόλκιο*, χωρίον κείμενον βορειοδυτικῶς τῆς *Κωνσταντίας* εἰς τριῶν χιλιαμέτρων ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν. Κατὰ τὸν γεωγράφον Μελέτιον, ἔκειτο, ἔνθα τὰ νῦν ἡ *Κωνσταντία*. Καὶ οἱ μὲν τοῦτον στερομένου βεβαίως ἀποδείξεων μετὰ δισταγμοῦ τὸν τόπον ὀρίζουσι, μόνος δὲ ὁ Μελέτιος καὶ ὁ κ. Κοντογιώργης θετικῶς ἀπορραίνονται ὁ μὲν περὶ *Κωνσταντίας*, ὁ δὲ περὶ *Ἀνατόλκιο*. Καὶ ὁ μὲν Μελέτιος ἀπλῆν μόνον μνησάν ποιούμενος ἐν τῷ πονήματι αὐτοῦ περὶ γεωγραφίας οὐδεμίαν περὶ τοῦτου ἀναφέρει μαρτυρίαν· ὁ δὲ κ. Κοντογιώργης μετ' ἐμβριθοῦς κριτικῆς διασαφηνίζων τὸ ζήτημα βασιζέται τὴν γνώμην αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκολούθους ἀποδείξεις, ἅς ἐν ἐπιτομῇ ἐνταῦθα ἀναφέρω.

Α' ἀπόδειξις. Ἐπιγραφή, ἣν ὁ ἰατρὸς κ. Κοῦλλεν εὔρεν εἰς *Ἀνατόλκιο*. ἀνήκουσα εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, οὗτινος ἔγνη τινὰ φαίνονται· ἔτι, ἐφ' ἧς ἀναφέρεται τ' ὄνομα *Τίτου Κρίσπου*. Κατὰ τὸν ἀρχαιολόγον τοῦτον, ὅσοι λίθοι ἐνεπιγράφοι μετὰ τοῦ ὀνόματος τῆς *Τόμιος* εὑρέθησαν ἢ εὑρίσκονται ἐν τῇ σημερινῇ πόλει τῆς *Κωνσταντίας* μετανήχθησαν κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐκ τῶν χωρίων *Ἀνατόλκιο* καὶ τῶν πέριξ *Παλλιάσι* καὶ *Καμαρά*, τὸ πρῶτον μὲν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες ἐν ταῖς ἐπιδρομαῖς αὐτῶν κατέσκαψαν τὴν περιήρημον πόλιν, καὶ ἀκολούθως ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν καὶ τῶν Τυτάρων, οἵτινες συνέλλεξαν τοὺς λίθους πρὸς οἰκοδομὴν τῶν οἰκιῶν αὐτῶν· Ἐπὶ δὲ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ἐν *Κωνσταντία* ἢ ἐν ταῖς πέριξ αὐτῆς εὑρέθησαν ὑπὸ γῆν ἐπιγραφαὶ μετὰ τοῦ ὀνόματος *Τόμις* (ὡς ὁ ἐλλόγιμος διακριτογράφος ἀναφέρει), λογικῶς δηλοῦται, ὅτι αὗται δὲν ἔπρεπε καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ συνταχθῶσι καὶ δημοσιευθῶσι ἢ διὰ τοῦ ὀνόματος *Τόμις*, διότι αὕτη ἦν ἡ μητρόπολις τῆς *Σκυθίας* ἐν τῷ ΣΤ' τμήματι τῆς αὐ-

τοκρατορίας, ἐν ᾗ ἡ *Κωνσταντία* ἦν νέα πόλις τῆς *Σκυθίας* ὑπαγομένη τῇ μητροπόλει *Τόμις* ἀπὸ τῆς ὑπὸ *Κωνσταντίνου* τοῦ μεγάλου ἰδρύσεως αὐτῆς.

Β' ἀπόδειξις. Ὅτι τὸ μέρος, ἔνθα ἔκειτο ἡ πόλις *Τόμις*, καλεῖται ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν *Ἀνατόλκιο*, σήμερον δ' ἐπὶ τοῦ μέρους τοῦτου οἰκίσαι πνεῖς μόνον καὶ καλύβαι εὑρίσκονται.

Γ' ἀπόδειξις. Ὅτι ἐν τῷ γενικῷ πίνακι τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας τοῦ Lappie, τὸ *Ἀνατόλκιο* σημειοῦται ἐπὶ τῶν δύο πρὸς τὸν Εὐξείνου ἀκρωτηρίων τῆς ἐπαρχίας *Δοβρούτσης*, ἧτοι τοῦ *Καραμπασέ* καὶ τῆς *Κωνσταντίας*. Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ γεωγράφος Χέλλερ σημειοῖ τὸ *Ἀνατόλκιο* ἐπὶ τοῦ μέρους τοῦ Εὐξείνου τοῦ κρινομένου ὑπὸ τοῦ Ὄβιδίου ὡς ἐπικινδύνου διὰ τὸ ἀλίμενον τῶν ἀκτῶν.

Δ' ἀπόδειξις. Ὅτι ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀνατόλκιο* οἱ Ὀθωμανοὶ περιλαμβάνουσιν ὅλην τὴν γῆν τὴν περιεχομένην ἀπὸ τοῦ ὀμωνύμου ὄρμου μέχρι τοῦ λόφου τοῦ ἐκτεινομένου παρὰ τὴν μεγάλην ὁδὸν τῆς *Σιδιστρίας*. Ἀκριβῶς δὲ ἐπὶ ταύτης τῆς θέσεως κεῖνται διάφορα ἀρχαῖα εἰρείπια καὶ αὐτόθι εὑρέθη ἡ ἀκόλουθος ἐπιγραφή γεγραμμένη ἐπὶ κίονος ἐκ σκληροῦ λίθου μήκους τριῶν ποδῶν καὶ πλάτους δύο.

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗΙ
 ΤΟΝ ΥΙΟΝ ΤΟΥ ΑΥΤΟ
 ΚΡΑΤΟΡΟΣ ΜΑΥΡΗ
 ΛΙΟΝ ΟΥΗΡΟΝ ΚΑΙΣΑ
 ΡΑ·Ο ΟΙΚΟΣ ΤΩΝ ΕΝ ΤΟ
 ΜΕΙ ΝΑΥΚΛΗΡΩΝ ΑΝΑ
 ΣΤΗΣΑΝΤΟΣ ΤΟΝ ΑΝ
 ΔΡΙΑΝΤΑ ΕΚ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ
 Η ΤΟΥ ΤΙΤΟΥ
 ΝΕΩΤΕΡΟΥ

Ε' ἀπόδειξις. Ὅτι πρὸς τοὺς πρόποδας τοῦ χωρίου *Παλλιάσι* κειμένου ἐπὶ ὑψώματος κατὰ τὴν παρὰ τὸ *Ἀνατόλκιο* πλευρὰν εὑρίσκονται τμήματα κίωνων μετὰ διαφόρων μικρῶν καὶ μεγάλων λίθων προσερχομένων ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς *Παλλάδος*, ἔνθα καὶ ὁ δόκτωρ κ. Κοῦλλεν εὔρε τὴν ἐπιγραφήν τοῦ *Τίτου Κρίσπου*. ἐν δὲ τῇ νήσῳ τῇ παρὰ κειμένη τῷ χωρίῳ *Καμαρά*, ὡς οἱ ἰθαγενεῖς λέγουσι, περιλαμβάνονται ὅστ' ἀ μεγάλου ἀνδρός. Κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν τῶν γροτζάδων καὶ τῶν προκρίτων

ὀθωμανῶν ἢ περίξ τοῦ Κωνσταντίνου γῆ ὀνομάζεται *Τόμις*, ἀπὸ δὲ τοῦ τόπου τούτου μετηνέβησαν εἰς Κωνσταντῖνα μεγάλοι λίθοι μεθ' ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν, ἐν ᾧ πολλοὶ ἕτεροι εὗρισκονται ἐκτισμένοι ἐντός τοίχων οἰκιῶν τῶν προκρίτων Τατάρων ἅμα δὲ πέραν τοῦ χωρίου *Καραγῶ* καὶ βορειοδυτικῶς αὐτοῦ ὑπάρχει ἐκτενές πεδῖον πλήρες τμημάτων κίονων καὶ λίθων μετ' ἑγγλυφῶν καὶ κοσμημάτων. ἃ ἐμφαίνουσι ἐρείπια μεγάλων οἰκοδομῶν.

Πρὸς ταῖς ἀποδείξεις ταύταις ὁ κ. Κοντογιώργης ἀναφέρει καὶ τινὰ χωρία ἐκ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων, ἅτινα φαίνονται ὀριστικώτερον λύοντα τὸ περὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας *Τόμιος* ζήτημα. Ἐκ δὲ τῶν χωρίων τούτων ἐν μὲν ἐστὶ τὸ ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἐν τῷ περὶ *Θεμάτων* περιεχόμενον, ἐν ᾧ ὁ συγγραφεὺς ἀντοκράτωρ καταλέγων τὰς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ *Θράκης* πόλεις ἀκολουθεῖ τὴν ἐφεξῆς σειράν: « Ἐπαρχία *Μυσίας*, ὕφ' ἡγεμόνα, πόλεις ἐσ' Ἔμιος, Διονυσόπολις. Ἄκρα, Καλλάτις, Ἴστρος, Κωνσταντιάνη, Ζέπια, Τρόπαιος, Ἀξιούπολις, Καπιδάβρα, Κάρτης, Τρώσις, Νοβοδουνος, Ἀγισσος, Ἀλμυρίς » ἕτερον δὲ τὸ ἐκ *Συνακδήμου Ἱεροκλέους τοῦ Γραμματικοῦ* ἔχον ὡς ἐξῆς: « Ἐπαρχία *Σκυθίας* ὑπὸ ἡγεμόνα, πόλεις ἐσ' Ἔμιος, Διονυσόπολις, Ἄκρα, Καλλάτις, Ἴστρος, Κωνσταντιάνη, Ζεδέλπιας, Τρόπαιος, Ἀξιούπολις, Καπιδάβρα, Καρσός, Τρώσις, Νοβοδουνος, Ἀγισσος, Ἀλμυρίς ». Ἀλλὰ τὰ χωρία ταῦτα ἀναφέρονται ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ διατριβῇ οὐχὶ κυρίως ὡς ἀποδείξεις περὶ τοῦ ὀρισμοῦ τῆς θέσεως τῆς *Τόμιος*, ἀλλ' ἀπλῶς ὡς ἱστορικαὶ πληροφορίαι περὶ τῆς ἐποχῆς. ἀφ' ἧς μνημονεύεται ἡ ὑπαρξίς αὐτῆς ἐν τοῖς συγγραφεῦσι.

Μετὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν διαφορῶν τούτων ἰσχυρισμῶν, πρὸς ἀποδείξιν τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας *Τόμιος* ἐπιτραπήτω μοι νὰ παρατηρήσω, ὅτι αἱ ἐκτεθείσαι κρίσεις δύναται μὲν νὰ χαρακτηρισθῶσι ὡς προελθούσαι ἐξ ἐμβριθοῦς μελέτης, ἀλλὰ δὲν στεροῦνται καὶ ἐπιβλητικῆς τινος ὕψους ἕνεκα τῶν ἀπολύτων συμπερασματικῶν, εἰς ἃ καταλήγουσιν. Ἐκαστος, ἰδίως δὲ ὁ ἐπισκεφθεὶς καὶ μελετήσας αὐτὸν τὸν τόπον, δύναται, νομίζω, ν' ἀντιτάξῃ παρατηρήσεις τινάς. ἅς ἀφ' ἐνός μὲν ἢ λογικῇ τῷ ἐπιβήλλει, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῷ προσφέρει ὁ συνδυασμὸς καὶ ἡ σύγκρισσις τῶν δεδομένων ἐπὶ τῶν εὗρισκόμενων ἐρείπιων ὡς καὶ ἐπισταμένη ἔρευνα ἐπὶ τῆς τοπογραφίας

τοῦ μέρους. Καὶ πρῶτον μὲν ἡ εὐρεθείσα ἐπιγραφή τοῦ *Τίτου Κρίστου* ἔξω τῆς *Κωνσταντῖνας* καὶ ἀνήκουσα εἰς τόπον, ἐνθα εὗρισκονται ἐρείπια ἀρχαίου ναοῦ, δὲν ἐμφαίνει, ὅτι ἡ *Τόμις* μόνον εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος περιωρίζετο, δι' ὃ ἄτοπον νομίζω τὸ ν' ἀπορρίπτηται τις, ὅτι, ἐπειδὴ ἐκεῖ εὗρέθη τοιαύτη ἐπιγραφή, ἐπόμενόν ἐστίν, ὅτι δι' αὐτῆς παρέχεται ἡ ὀριστικὴ τοῦ ζητήματος λύσις καὶ ὅτι πᾶσα ἕτέρα ἐπιγραφή, εἴτε εὐρεθείσα, εἴτε ἄγνωστος ἐπὶ, ἀναφερούσα δὲ τὸ ὄνομα τῆς *Τόμιος* καὶ κειμένη ἀλλαγῆ, αὐτῆ, ἂν δὲν μετηνέβη ἐκείσε ἀπὸ Ἀνατόλικοι, ἀνάκει ἐξ ἄπαντος εἰς πολίχνην, ἧς μητρόπολις ἡ *Τόμις* καὶ κατὰ συνέπειαν ἕνεκεν μόνον τοῦ λόγου τούτου μνημονεύεται ἐπ' αὐτῆς τὸ ὄνομα ἐκείνης. Τοιαύτη κρίσις περιέρχεται εἰς τὸ ἄτοπον συμπέρασμα νὰ παραδεχθῆ τις, ὅτι μία καὶ μόνη ἐπιγραφή, διότι τὸ πρῶτον εὗρέθη εἰς τὸ μέρος, ἀρκεῖ ἵνα ἐκμηδενίσῃ πᾶσαν ἑτέραν ἀπόδειξιν περὶ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ τόπου, ἐνθα ἐκεῖτο ἡ ζητούμενη πόλις: ὡς δὲ θέλομεν ἰδεῖ ἀκολουθῶς, πολλὰ ἀνασκαφὰ καὶ διάφορα ἕτερα ἐρείπια, ὡς καὶ ἡ ἔρευνα ἐπὶ τῆς γεωγραφικῆς καὶ στρατηγικῆς θέσεως τοῦ τόπου ἄλλαν παρέχουσι ἐξήγησιν, οὐχὶ ἐπίσης ἀπόλυτον, ἀλλὰ κατὰ τι προσεγγίζουσαν τῇ ἀληθείᾳ. Δεύτερον, ὅσον ἀφορᾷ περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἀνατόλικοι τυγχάνει ἀδιαφιλονεικῆτον, ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἀρχαία τις πόλις. Ἀλλὰ ποία αὕτη; Πόθεν ἤρχιζε καὶ μέχρι ποῦ ἐξετείνετο; Ποῖος ὁ λιμὴν αὐτῆς; Ποία ἡ ἀκρόπολις; Ὅποια τέλος τὰ χαρακτηριστικὰ τὰ διακρίνοντα τὴν θέσιν ἀρχαίας ἐπισήμου καὶ ἰσχυρᾶς πόλεως ὡς τῆς *Τόμιος*; Περὶ τούτων οὐδεμίαν πληροφορίαν ἀναφέρειται. Εἰ δὲ ὁ γεωγραφικὸς χάρτης τοῦ *Λαπίου* σημεῖοι τὴν θέσιν τοῦ Ἀνατόλικοι ἐπὶ τῶν δύο πρὸς τὸν *Εὐξείνου* ἀκρωτηρίων τῆς *Δοβρούτσας*, ἧτοι ἐπὶ τοῦ *Καραματῆ* καὶ τῆς *Κωνσταντῖνας*, ὁ δὲ *Νέλλερ* ἐπὶ ἐτέρου τόπου, ὃν ὁ κ. Κοντογιώργης πιστεύει νὰ ἦ ὁ ὑπὸ τοῦ Ὄβιδίου ἀναφερόμενος, εἰς ταῦτα οὐδὲν τὸ ἐκπλήττον, διότι, ὡς ἐκ πολλῶν ἐρευνῶν ἐξάγεται, οὐ μόνον ἐν τοῖς παλαιαῖς ἀλλὰ καὶ τοῖς νεωτέροις γεωγραφικαῖς πίναξι πολλὰ καὶ ἀνακαλύπτονται ἑλλείψεις ἢ ἀπᾶται. Ἐὰ δ' ἐξ Ὄβιδίου ἀναφερόμενα χωρία ὀριστικῶς οὐδὲν μέρος περιγράφουσι: διότι ἀλλήμενος καὶ *ξερὰ* καὶ *ἐρημος* ἅπαντα ἢ ἀκτὴ τοῦ *Εὐξείνου* ἀπὸ *Μαγκαλίας* (*Καλλάτιδος*) μέχρι τῶν *ἐκβολῶν* τοῦ Ἴστρου ὑπάρχει.

Ὅτι δὲ ἡ εὐρεθείσα ἐπιγραφή ἐν τῷ χωρίῳ Ἀνατόλιχοι ἀποδεικνύει τῷ ὄντι τὴν συνοχὴν τοῦ τόπου τούτου μετὰ τῆς ἀρχαίας Τόμεως, ἀδιαφιλονεικῆτον βεβαίως τυγχάνει. Ἀλλὰ μήπως εἰς τοῦτον μόνον τὸν τόπον περιωρίζετο ἡ ἑκτασις τῆς μεγαλοπόλεως ἐκείνης; ἢ ἐλάμβανεν ἐτέραν διεύθυνσιν ἢ τὴν ὑποθετομένην ὑπὸ τοῦ δόκτορος κ. Κοῦλεν; Περὶ τούτου θέλω προσπαθῆσαι νὰ διασαφηνίσω ἐν τοῖς ἐξῆς, ὅταν ἐπιχειρήσω τὴν τοπογραφίαν τῆς ἀρχαίας πόλεως. Σὺν τούτοις ἐπανερχόμενος εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῶν προβαλλομένων ἐν τῇ διατριβῇ ἀποδειξέω κρινῶ, ὅτι ἄσπονον ἐπίσης ἐστὶν ἐπὶ γεγονότων ἀνηκόντων εἰς βαθεῖαν ἀρχαιότητα νὰ φέρηται ὡς μάρτυς λαὸς πολλῶ μεταγενέστερος, ὡς ὁ ὀθωμανικός, καὶ νὰ ζητῶνται παρ' αὐτοῦ πληροφοροίαι καὶ ἐξηγήσεις περὶ ἐπιγραφῶν, αἵτινες ἐγράφησαν εἰς γλῶσσαν ἀκατάληπτον εἰς αὐτόν, καὶ ἂν εἴη οἱ κληθέντες μάρτυρες εἶναι διδάσκαλοι ἐν τῇ ἐθνικῇ τῶν γλώσση, ὡς προηγουμένως ἐλέγχθη. Ἀναμφιβόλως οὐδεὶς ἡμῶν ἀγνοεῖ, ὅτι ὁσάκις περὶ ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων πρόκειται, οἱ ἀμαθεῖς προθυμοποιοῦνται νὰ μεγεθύνωσι τὸ εἶδος πλάττοντες ἀναλόγως τῆς διανοητικῆς αὐτῶν καταστάσεως ὅ,τι ἢ φαντασία παρέχει αὐτοῖς πρόσφορον. Πολλὰκις ἀπλοῦς τις λευκὸς λίθος περιεγράφη ὑπ' αὐτῶν ὡς ἕξοχον ἄγαλμα καὶ αὐλακώσεις προσελθούσαι ἐκ παλαιότητος χρόνου ὡς σημεῖα γραμμάτων. Συχνὰ ἐν τῇ πορείᾳ τῶν ἐρευνῶν μου ἐξηπατήθη ἐκ τοιαύτων διηγήσεων καὶ διήνυσα μεγάλην ὁδόν. ἵνα ἴδω μηδενίζομένας πρὸ ἑμαυτοῦ τὰς τοιαύτας φήμας. Ἐν τούτοις ἕκαστος ὀφείλει νὰ πιστεύῃ ἀδιστακτως καὶ τῇ ἀπλῇ ἀκόμη φήμῃ διότι καὶ δι' αὐτῆς ἐνίοτε σπουδαῖόν τι εὕρισκεται.

Προκειμένου νὰ πραγματευθῇ τις ἐν ἀρχαιολογικοῖς ζητήμασι περὶ πόλεων, ὧν τὰ ἔγνη πρὸ πολλοῦ ἀπώλοντο, ἰδίως δὲ περὶ ἐρειπίων, ἂ ἀγνοοῦμεν νὰ ὀρίσωμεν εἶτι νομίζω, ὅτι ἀφοῦ περιορισθῇ εἰς τὴν ἀπλὴν ἐξιστόρησιν τῆς παρουσίας αὐτῶν καταστάσεως καὶ ἀντιγραφή μετ' ἀκριθείας τὰ σωζόμενα, καὶ δι' ἀντιπαράλληλισμοῦ τῶν μερῶν καὶ συναρμογῆς καὶ συνθέσεως κατὰ τὸ ἐνὸν εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν μορφήν ἐπαναφέρη περικοσμῶν κατὰ προσέγγισιν καὶ προσομοιάζων τῷ ἀρχεγόνῳ αὐτῶν σχήματι καὶ ῥυθμῷ, ὀφείλει νὰ μελετήσῃ καὶ τότε ἐκφέρῃ γνώμην, εἰ δυνατὸν. περὶ τούτων, μετὰ δὲ ταῦτα νὰ ἀνερευνήσῃ τὴν

ἐποχὴν τῆς καταστροφῆς αὐτῶν, τὸν τρόπον καὶ τὰ αἴτια αὐτῆς, καὶ οὕτω συγκρίνων κατόπιν πρὸς ἱστορικά γεγονότα, ὧν γνωρίζομεν τὴν ἀκριθείαν, νὰ δυνήθῃ νὰ ὀρίσῃ ἀκριβῆ τῶν ἐρειπίων τοπογραφίαν καὶ ὄνοματίσῃ ταῦτα.

Τοῦτο δὲ οὐχὶ τῶν ἀλυσιστελῶν ζητημάτων τυγχάνει διότι διὰ τῆς τοιαύτης ἐρευνῆς περιεργόμεθα εἰς εὐρεσιν ἀληθειῶν καὶ κατὰ συνέπειαν εἰς ὄρισμον ἱστορικῶν ἐποχῶν. ὡς καὶ εἰς ἐξηγήσιν προβληματικῶν καὶ ἀδύλων γεγονότων, αἵτινα προάγουσιν εἰς διευκρίνησιν πολυμίτου δαιδάλου ἀποριῶν. Αἱ καταστροφαι τῶν ἀρχαίων πόλεων ἐκ δύο αἰτιῶν προήλθον. φυσικῶν ἢ ἀνθρωπίνων. Οὕτως ἄλλαι μὲν αὐτῶν καταστράφησαν ὑπὸ σεισμῶν, καταποντισμῶν, καταχύσεων, πλημμυρῶν ἢ ὁμοίων φυσικῶν καταστροφῶν ἄλλαι δ' ἕνεκα πολιτικῶν μεταβολῶν, πολέμων, δηλώσεων, πυρπολήσεων, κατασκαφῶν, ἀλλοιώσεως τῆς ἐμπορικῆς αὐτῶν καταστάσεως ἢ ἕνεκα ἄλλων τινῶν ὁμοίων αἰτιῶν. αἱ προξενούσι τὴν παντελῆ αὐτῶν ἑκπτώσιν καὶ τέλος τὸν ὄλεθρον. Ὅσων λοιπὸν ἡ καταστροφή ἐγένετο διὰ φυσικῆς αἰτίας, δηλὸν ἐστὶν ὅτι, εἰ μὲν δὲν διεσώθησαν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσιν εὐκρινεῖς διασαφίσεις περὶ τῆς τοπογραφίας αὐτῶν, δύσκαλον ἢ ἀδύνατον ἐστὶν ἀνευρωμέν ἕγχοις τούτων, ἐκτός ἂν αὐτὰ ταῦτα τὰ τῆς καταστροφῆς στοιχεῖα μετὰ αἰῶνας ἐκ τοῦ κόλπου αὐτῶν ἐξαγάγῃσι μαρτύριόν τι περὶ τῆς ὑπάρξεώς των ὅσων δὲ ἡ καταστροφή προήλθεν ἐξ ἀνθρωπίνων περιπετειῶν, τούτων ἐκ τῶν σωζομένων ὅπως δήποτε ἐρειπίων ὄχι μόνον τὸ ὄνομα καὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἔκειντο, δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ αὐτὸ τὸ σχέδιον, ὅπότεν μετ' ἐπισταμένης προσοχῆς τὴν ἀνασκαφὴν αὐτῶν ἀναλάβωμεν, καὶ ὅπερ εὐκολώτερον, ὅταν κατὰ πᾶσαν εὐρεσιν ἐρειπίου τῆς ζητουμένης ἀρχαίας πόλεως φροντίζομεν νὰ σχεδιάζωμεν καὶ τοπογραφῶμεν τὸ διάγραμμα αὐτοῦ.

Ἡ καταστροφή τῆς πόλεως Τόμεως ἢ τῆς σημερινῆς Κωνσταντίας ἀνάγεται καὶ εἰς τὰς δύο συγγρόνας αἰτίας διότι μέρος μὲν τῆς πόλεως ἐθυσίσθη ἐν τῷ Εὐξείνῳ, περὶ οὗ θέλωμεν ἰδεῖ ἐν τοῖς ἀκολουθοῦσι, τίνος ἕνεκα συνέβη μέρος δὲ ὑρίσκαται ἐν ἐρειπίοις διεσπαρμένους τῆδε κάκισις. μέρος δὲ κατέχεται ὑπὸ γαιῶν χέρσεων καὶ ἀμυμῶδων προσχύσεων, αἵτινες συγγέουσαι τὰς ἐρεῦνας τοῦ παρατηρητοῦ ἐκτείνονται παρὰ τὰς πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως

ἀκτής. Ἐπειδὴ αἱ ἀρχαῖαι πόλεις, ἰδίως τοῦ Εὐξείνου, ἦσαν ἀποικίαι ναυτικῶν μητροπόλεων καὶ ὡς τοιαῦται ζῶν τὴν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν εἶχον, ἐπόμενον ἦν, ὅτι εἶχεν ἐκάστη καὶ ἴδιον λιμένα πρὸς ἀσφάλειαν τῶν πλοίων αὐτῆς, ὅστις, ἐὰν δὲν ὑπῆρχε φυσικός, κατασκευάζετο τεχνητός· μεθ' ὅλας δὲ τὰς πρὸς τοῦτο ἀντιρρήσεις τοῦ ποιητοῦ Ὁμήριου, ὅστις διὰ τὴν πικρὰν ἐντύπωσιν, ἦν ἐνεποίει αὐτῷ ἡ ἐκ-Ρώμης ἐξορία καὶ ἡ ἀσυγκρίτως εἰς τὸ χειρόν μεταβολὴ τῆς βιωτικῆς αὐτοῦ ἀναπαύλας, φέγει τὸ ἀλίμενον τοῦ τόπου, ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἐκεῖ ἀκτὴν εἰς τρία διάφορα μέρη ἀνακαλύπτονται ἐρείπια λιμένων. Τούτων οἱ μὲν δύο εἰσὶ τεχνητοί, ὧν ὁ εἰς κείτα πρὸς δυσμὰς τῆς Κωνσταντίας κάθωθεν τοῦ ἐγερθέντος πρὸ τινων ἐτῶν λαμοκαθακτηρίου. Τὰ σωζόμενα ἐρείπια ἐν τῷ λιμένι τούτῳ, μονόγραμμὰ τι, ὅπερ μεταξὺ αὐτῶν εἶδον, καὶ ὅπερ παρίστα φύλλον () μετὰ τοῦ γράμματος Μ ὡς καὶ αἱ ἠρειπωμένοι βάσεις δύο πύργων ἐμφαίνουσιν, ὅτι ἦσαν ἔργα βυζαντινά· ἴσως δὲ αὐτός ἐστίν ὁ ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου κατασκευασθεὶς λιμὴν. Πολλοὶ τῶν λίθων κατέχουσιν ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν κατάταξιν, εἰσὶ δὲ λελατομημένοι καὶ ἔχουσι μῆκος ἑνὸς καὶ ἐπέκεινα μέτρου ἕκαστος, χωροῦντες ἐκ τῆς ἀκτῆς ἀρκούντως πρὸς τὸ πέλαγος σχεδὸν πέραν τῶν ἑκατὸν μέτρων καὶ σχηματίζοντες ἐπιμήκεις ὀρθογωνίους δεξαμενάς δυναμένας νὰ δεγθῶσι πλοῖα μικρῆς χωρητικότητος. Αἱ πρυαὶ τῶν βορείων ἀνέμων ὡς καὶ τῶν νοτίων ἐξουδετεροῦντο πρὸς τὴν ἀκτὴν ταύτην ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τοῦ προεκβάλλοντος ἀκρωτηρίου τῆς Κωνσταντίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τῆς ἐκτεινομένης μέχρι Μαγκαλίας παραλίας. Ἐκ τοῦ λιμένος τούτου ἐκτὸς τῆς παρακτίου ὁδοῦ, ἣτις περιωρίζετο ὑπὸ ὄγκου τοῦ τείχους, οὐ καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν πλευραὶ κατ' ἀντιπαράθεσιν πρὸς τὸ εἶδος τῆς δομικῆς τῶν ἐκ πλίνθων καὶ βόλων παρακειμένων πύργων εἰσὶ κατασκευασμένοι μετὰ κανονικῶς λελατομημένων καὶ συναρμοσθημένων λίθων ἐμφαινόντων, ὅτι ἀνήκουσιν εἰς ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἐποχὴν, ὑπῆρχε καὶ ἕτερα ὁδὸς, ἣτις ἔφερε πρὸς τὸ ὑψηλότερον τῆς πόλεως μέρος, ἐνθα πιθανῶς ἔκειτο ἡ ἀκρόπολις τῆς Τόμης· διότι, ὡς γνωστὸν τυγχάνει, ἀνεξαιρέτως ἅπαντα αἱ ἀρχαῖαι πόλεις εἶχον ἀκροπόλεις, ἰδίως δὲ αἱ τοῦ Εὐξείνου ἑλληνικαί, αἵτινες διετέλουν εἰς συνεχεῖς πολέμους πρὸς τοὺς περιόικους Σκύθας

ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ιδρύσεως αὐτῶν μέχρι τῆς βυζαντινῆς ἐπικυριαρχίας ὡς καὶ τῆς μετὰ ταῦτα βυζαντινῆς αυτοκρατορίας. Ἡ ὁδὸς αὕτη χωροῦσα ἀπὸ μέσον δύο λόφων ἀνήρχετο μέχρι τῆς κορυφῆς, ἐφ' ἧς σήμερον ὑπάρχει στρατῶν, ὅστις ἐγχορσιμευεν ἄλλοτε ὡς ξενοδοχεῖον τῶν ταξιδιωτῶν, οἵτινες ἐταξείδευον διὰ Κωνσταντίας· εἶτα ἐκάμπτετο κατ' ὄρθην σχεδὸν γωνίαν καὶ ἐπεραιούτο μέχρι τοῦ γηπέδου, ἐνθα ἔκειτο τὸ πρὸ τινων ἐτῶν πυρπολήθην ὀθωμανικῶν διοικητήριον. Κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ ταύτης, ὅτε ἐνηργούτο αἱ ἐκχωματώσεις πρὸς θεμελίωσιν τῆς σιδηρογραμμικῆς ὁδοῦ, εὐρέθησαν πολλοὶ ἀρχαῖοι τάφοι καὶ βάσεις μεγάλων κτισμάτων ἐκ μαρμάρου, ἐν οἷς καὶ διάφοροι στεφάναι καὶ ἀετώματα κλπ. Ἄλλα περὶ τούτων οὐδὲν ἐν λεπτομερεῖσι δύναμαι νὰ εἴπω, διότι δὲν ἠτύχησα νὰ ἴδω αὐτὰ· προσέτι δὲ ἀγνοῶ, ἂν ἕτερός τις περὶ τούτων ἐπραγματεύθη. Εἰ δ' ἐμνημόνευσα, ἐπραξα τοῦτο, ὅπως καταδείξω, οἶαν διεύθυνσιν ἡ ὁδὸς ἐλάμβανε. Πιθανόν ἐστίν, ὅτι οἱ τάφοι ἀνήκον εἰς ἐπισήμους ἄνδρας, δι' ὧν ἦν ἔθος παρ' ἀρχαίοις νὰ κοσμῶσιν ἐκατέρωθεν τὰς πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς πόλεως ὁδοὺς.

Ἡ πρὸς τὴν σημερινὴν πόλιν φέρουσα παράκτιος πεδιάς αὕτη μέχρι τινὸς σώζει τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς ἔδαφος· δι' ὃ καὶ ἔγνη ἀρχαίων τειχῶν φαίνονται· ἐφ' ὅσον ὁμως πλησιάζει τῷ ἀκρωτηρίῳ, ἐπειδὴ ἐγένοντο τεχνητὰ προσχωμαίσεις πρὸς καθύρυσιν ἐργοστασίων, ἀποθηκῶν καὶ διαφόρων ἑτέρων οἰκοδομῶν τῆς σιδηροδρομικῆς ἐταιρίας ὡς καὶ πρὸς κατασκευὴν λιμένος, οὐ μόνον τὸ ἀρχαῖον ἔδαφος ἐκρύβη, ἀλλὰ καὶ μέρη κατεγόμενα τὸ πρὶν ὑπὸ τῆς θαλάσσης ἤδη διατελοῦσι κεχρησμένα. Ὡστε κατὰ τὴν πλευρὰν ταύτην μεσογαίωτερον ὄρειται ν' ἀναζητήσῃ τις τὴν ἀρχαίαν πόλιν· περὶ δὲ τῆς πλευρᾶς ταύτης ὡς κειμένης ἐν ᾧ τόπῳ μετ' ἀκριβείας ἀνεσκαψαν, θέλω ἀναφέρει εἰς τὸ οἰκεῖον μέρος.

Ἦδη χωροῦντες πρὸς τὰ πρόσω καὶ διερχόμενοι ἅπαντα τὴν παραλίαν μέχρι τοῦ τεχνητοῦ βραχίονος τοῦ σχηματίζοντος τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ σημερινοῦ λιμενίσκου, καὶ κάμπτοντες δεξιόθεν, φθάνομεν πρὸς τὰς ὑπωρείας ἀκρωτηρίου, ἐφ' οὐ σήμερον κείται εἰδὸς τι πλατείας ὁδοῦ καλουμένης Βουλεβάρτον, ἐνθα πρὸ τοῦ ἐκτενοῦς τοῦ Εὐξείνου ὀρίζοντος καὶ ἐν μέσῳ ἐπιτετηδευμένης φρικτῆς καλαισθησίας παιανίζουσι καθ' ἐκάστην αἱ τοῦ βουμουσικῆς στρατοῦ

συναυλίας πρὸς τέρψιν τῶν ἐν τῷ μόνῳ τούτῳ ἐν τῇ πόλει ὑπάρχοντι περιπάτῳ προσερχομένων κατοίκων. Παρακτιῶς τῶν ὑπωρειῶν τούτων, αἰτίνες συντίθενται ἐκ στρωμάτων ἡφαιστειογενῶν βράχων ἀνωμάλως κειμένων, ἀναφαινόνται ὡσαύτως τὰ ἔγνη ἀρχαίων δεξιαμένων ἐν ταῖς ὑψάλοις λελαξευμένων καὶ ὁμοιομόρφων ἐκείναις, περὶ ὧν προηγουμένως ἀνέφερον. Ἐνταῦθα ὁμως διακρίνονται ἐπὶ πλέον καὶ συμμετρικὰ κυκλικὰ ὅπαι κατὰ διπλοῦς στίχους ἐπεκτεινόμεναι, αἰτίνες ἐγρησίσμευον, φαίνεται, ὡς βάσεις τῶν κίωνων τῶν συγκρατούντων τὰς στέγας, ὑπὸ τὰς ὁποίας πρὸς ἀποφυγὴν τῶν θαλασσιῶν κινδύνων οἱ κάτοικοι τῆς Τόμεως ἀνείλκυσαν τὰ πλοιαρία τῶν. Τὰ ἔγνη ταῦτα κατέχουσιν ἔκτασιν πεντήκοντα περίπου μέτρων. Παραλείποντες τὴν ἀκτὴν ταύτην καὶ βαινόντες περαιτέρω, ἤτοι πέραν τῆς ἄκρας, ἐφ' ἧς ἐγείρεται τανῦν τὸ μέγα τοῦ Καρόλου ξενοδοχεῖον, τουτέστιν ἐπὶ τοῦ πρὸς βορρᾶν σχηματιζομένου μεγάλου κόλπου, παριστάμεθα ἐνώπιον ἐρειπίων ἀλλοίων διαστάσεων. Ἐνταῦθα ἡ παραλία ἐν πολλοῖς τόποις διασώζει εἰσέτι κλίμακας λελαξευμένας ἐν τοῖς βράχοις καὶ φερούσας πρὸς τεχνητὰς προκυμιάς, αἰτίνες περιώριζον τὸ πάλαι, ὡς φαίνεται, τεχνητὸν λιμένα. Πρὸς τὰ ὕψη τοῦ μέρους τούτου, ἐπὶ τοῦ λόφου, οὗ τὸ ὕψος ἐστὶν ὑπὲρ τὰ εἴκοσι μέτρα, ἀνασκάπτων ἐν τῷ ἐκεῖ ξενοδοχεῖῳ τοῦ Γαμβέτα πρὸς κατασκευὴν ὄγετοῦ, εὔρον ἐν βάθει δύο ἀπὸ τοῦ σημερινοῦ ἐδάφους μέτρων τὰ τεῖχη τῆς ἀρχαίας πόλεως ἔχοντα πλάτος δύο πήχεων, συγκείμενα δ' ἐκ λίθων σκληροῦ πωρίτου καὶ πορφυρίτου κανονικῶς συναρμολογημένων. Τὸ εἶδος ἀμφοτέρων τούτων τῶν λίθων εἰς οὐδὲν τῶν πλησιοχώρων λατομείων ἀνήκει, διότι ἅπαντα τὰ τῆς Δοβρούτσης (κάτω Μυσίας) λατομεία παράγουσι μαλακὸν τιτανουῖον πωρίτην· φανερόν, ὅτι τὰ τεῖχη ταῦτα δὲν περιωρίζοντο εἰς ἐκεῖνον μόνον τὸ μέρος, ἀλλὰ διέτρεχον καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ ἀκρωτηρίου, περικλείοντα τοῦτο καὶ φθάνοντα μέχρι τοῦ ὑψηλοτέρου μέρους, περὶ οὗ διέλαβον, ὅποτε ἀνέφερον περὶ τῆς θέσεως τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ. Οὕτω προσδιωρίσθη μέχρι τοῦδε ἱκανὴ ἔκτασις ἀρχαίας πόλεως, μὴ ἔσπερήμενης ὄρων, ἐγρωῶς τετελιγισμένης, προσέτι δὲ προασπιζομένης ὑπὸ ἀκροπόλεως, ἀναποφεύκτου ὀρηκτηρίου διὰ πᾶσαν πολεμικὴν θέσιν, ἰδίως δὲ πόλεως τοσοῦτον ἐπιζήλου, οἷα ἡ Τόμις, διακρινομένης ἐκ πάντων τῶν περιούκων

βαρβάρων ἐθνῶν ὡς ἐπισήμου ἀρχαίας ἐμπορικῆς ἀποικίας τῶν Ἑλλήνων. Δὲν ἀμφιβόλλω, ὅτι ἐν τῇ κατὰ τὸ μέλλον οἰκοδομῇ τῶν οἰκιῶν, πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν ἐν μεγάλῃ ἐκτάσει ὑφισταμένων πεπαλαιωμένων καὶ ζυλίνων ὀρισθήσεται ἀκριθέστερον ἢ τῶν τειχῶν διεῦθυνσις· διότι αἱ ὑπάρχουσαι ἤδη οἰκίαι ἐγερθεῖσαι ἄνευ θεμελίων, ἀναμφιβόλως ὑποκρύπτουσιν ἄθικτον τὸ ὑπ' αὐταῖς ἀρχαῖον ἔδαφος. Λυπηρὸν δ' ἐστίν, ὅτι οἱ κερδοσκοποῦντες ἐργολάβοι ἐν τῇ θεμελιώσει τοῦ ξενοδοχεῖου Καρόλου καὶ ἐτέρων ἐγγύς οἰκοδομῶν δὲν κατέγειναν ποσῶς εἰς μελέτην τῶν τοιούτων. Ἐν τούτοις, ὡς ἀπὸ τῶν ἰδιοκτητῶν ἔμαθον, πολλοὶ ὑπόνοιμοι μετὰ πλίνθων ἐκτισμένοι καὶ μεγάλας τὰς διαστάσεις καὶ τὴν ἔκτασιν ἔχοντες εὐρεθησαν ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τῶν γηπέδων αὐτῶν, ὡς καὶ κολοσσαῖαι κορυφαὶ μαρμαρίνων κίωνων καὶ διάφορα ἕτερα μαρμαρίνα τεμάχια, ὧν καὶ ἐγὼ ὡσαύτως ἔνια εἶδον δύο καὶ ἡμίσεως μέτρων τὸ μῆκος ἔχοντα· περὶ ἐπιγραφῶν ὅμως οὐδὲν παρ' αὐτῶν ἀνεκοινώθη μοι.

Ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ ξενοδοχεῖου Γαμβέτα παραλία ἡ ἐκτεινομένη μέχρι τῆς ἀρμενικῆς ἐκκλησίας παρουσιάζει διάφορον ἄψιν τῶν μέχρι τοῦδε περιγραφεισῶν· διότι πρὸς τὸ μέρος τοῦτο ἡ ἀρχαία ἀκτὴ ἐβυθίσθη, τὸ δὲ βλέμμα τοῦ παρατηρητοῦ ἀνακαλύπτει σήμερον εἰς μεγάλην ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης ἔκτασιν τὸ ἀρχαῖον τῆς πόλεως ἔδαφος καλυπτόμενον ὑπὸ σωροῦ ἐρειπίων, ἃ δυστυχῶς μόνον αἱ συγκαὶ τοῦ Εὐξείνου τρικυμῖαι ἀνακινουσαι ἐξερεῦγονται πρὸς τὴν παραλίαν, ἐνθα οἱ Τάταροι καταγίνονται εἰς συλλογὴν αὐτῶν. Σύγκεινται δὲ ταῦτα ἐκ τεμαχίων κεράμων, νομισμάτων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γαλκίνων καὶ ἐξ ἐτέρων ἀντικειμένων τῆς τότε οἰκιακῆς χρήσεως, λίαν περιέργων διὰ τοὺς ἀρχαιολογοῦντας ἐπὶ τοῦ οἰκιακοῦ βίου τῶν παλαιῶν. Ἄλλ' οἱ πονηροὶ οὗτοι Τάταροι σφόδρα ἐπικίνδυνον τυγχάνουσιν, ὅποτε τὴν ἐκποίησιν τοιούτων διαπραγματεύοντα· ἐπειδὴ γνωρίσαντες τὴν ἀξίαν τῶν εὐρισκομένων ἐφρόντισαν νὰ συνεννοηθῶσι μετὰ ἐπιτηδεῶν κιθδηλοποιῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὥστε, ὅταν ἡ τρικυμῖα θάλασσα καθυστερῇ, φροντίζουσιν οὗτοι ἐγκαίρως νὰ προμηθεύωσι τὴν ἀγορὰν τῆς Κωνσταντῆς καὶ οὕτως ἡ βουμουνικὴ τοῦ Βουκουρεστίου κοινωνία μετὰ τὴν ἐποχὴν τῶν θαλασσιῶν λουτρῶν νὰ ἐπιστρέψῃ οἰκαδὲ ἐφωδιασμένη μετ' ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν. Πρὸς τὰ ὕψη τοῦ μέρους, ἐνθα περιήλωμεν, ἐν τοῖς

θεμελίους πολλῶν οἰκιῶν, εὐρέθησαν ἀρχαῖοι πίθοι ἐκ κεράμου καὶ πληθὺς πηλίνων ἀγγείων τεθραυσμένων, οἷον ἀμφορέων, ὑδριῶν κλπ. ἀγνώστων. ἂν οἱ οἰκοδομήσαντες εὐρόν τι σπουδαϊότερον. Οἱ εὐρέθεντες πίθοι εἶχον τὸ ὕψος δύο πήγων, διάμετρον ἐνὸς καὶ ἡμίσειας, πᾶχος δὲ τεσσάρων ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου. Πέραν τῆς θέσεως ταύτης καὶ πλησίον τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας κεῖται πρὸς τὴν παραλίαν ἡ εἰσοδος ἀρχαίου ὑπογείου δρόμου, ἣτις τὰ νῦν περιεσφράγη ἐκ τῶν συσσωρευθέντων ὑπὸ τῶν κυμάτων χυλίων. Ἐλλήν κατοικὸς τῆς Κωνσταντίας, ὅστις ἐκ πατριωτικοῦ ἔρωτος παροτρυνόμενος ἐρρόντιζε περὶ παντός ἀρχαίου, εἰ καὶ μὴ εἰδημῶν, μοὶ διακοίνωσεν, ὅτι ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Ὀθωμανῶν εἰσῆλθον ἐν τῷ ὑπογίῳ τούτῳ διαδρόμῳ καὶ εἶθασε μέχρι κυκλικῆς αἰθούσης λελαξευμένης ἐν τῷ βράχῳ, ἐπὶ τῆς ὀροσῆς τῆς ὁποίας ὑπῆρχε γεγραμμένη περίεξι γραφὴ τις, ἣν δὲν ἐξηώριζεν οὗτος ἢ ἀναγνώσῃ. Ἡ διήγησις αὕτη διήγειρε τὴν περιέργειάν μου, ὅπως ἐπισκεφθῶ τὸ μέρος, πλὴν ἀνυπερέβλητοι δυσκολαὶ με ἤμπόδισαν. Τοιοῦτοι ὑπόγειοι δρόμοι ὑπάρχουσι πολλοὶ ἐν Κωνσταντίᾳ καὶ ὁσμήραι τοιοῦτοι ἀνακαλύπτονται ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τῶν θεμελιῶν οἰκιῶν χρησιμοποιούμενοι νῦν δι' αἰώνων· διότι ἐσκαμμένοι ἐντὸς ἀργιλιώδους γώματος, ἐξ οὗ τὸ ἔδαφος τῆς πόλεως σύγκειται, καίπερ μὴ φέροντες πλίνθινον θόλον, εἰσὶ στερεώτατοι καὶ εἰς σταθερὰν τελοῦσι θερμοκρασίαν. Οἱ ὑπόγειοι οὗτοι δρόμοι πιθανόν ἐστίν ὅτι ἐχρησάμενον κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ὡς ἀμυντικὰ μέσα κατὰ τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν παρέχοντες τοῖς πολιορκουμένοις ἐλευθέραν καὶ ἀσφαλῆ συγκοινωνίαν ἀπὸ ἐνὸς τμήματος τῆς πόλεως μέχρις ἐτέρου. Πορωτέρω ἐκτείνονται ἕτεροι ἀκαί. τοῦ μὲν βεβουλησμένοι, τοῦ δὲ καταρρέουσαι. Τοιαῦτα βυθίσματα πολλάκις συνέβησαν, καὶ μάλιστα ἔτη τινὰ πρὸ τοῦ τελευταίου πολέμου ἰκανῆ ἔκτασις γῆς τοῦ μέρους ἐκείνου κατεκάλυψε συμπαρασύρασα καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῆς οἰκίσκους, οἵτινες ἐπέλουν κενοί, διότι σημεῖά τινα προήγειλαν τὸν ἀπειλοῦντα τοὺς κατοίκους κίνδυνον. Τὴν ὕψειν ταύτην καὶ κατάπτωσιν τοῦ ἔδαφους, ἣτις σὺν τῷ χρόνῳ ἐπικτείνεται μεσογαιότερον, ἀπέδωκάν τινες εἰς τὴν προξενουμένην προστριβὴν ὑπὸ τῶν θαλασσίων κυμάτων εἰς τοὺς πρόποδας τῶν περὶ τὰς ἀκτὰς τῆς πόλεως γηίνων ὑψωμάτων, ἅτινα ὑποσκαπτόμενα συμπαρασύρουσιν ἐν τῇ πτώσει

καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν κείμενα. Ἄλλ' ἀκριβῆς παρατήρησις ἀνακαλύπτει διάφορον ταύτης αἰτίαν, διότι εἰς τὸ ἐκεῖ ἔδαφος δὲν συμβαίνει κατάρρευσις ἀλλ' ὕψεισι· αὕτη δ' ἔχει αἰτίαν ὑπόγειον ποταμόν, ὅστις ὑπορρέει παράλληλως τῶν ἐκεῖ ἀκτῶν. τὸ δὲ ρεῖθρον αὐτοῦ ἐκκλίνειν καὶ παρασύρον τὰ ὑπόγεια γώματα σχηματίζει κενά, ἐν οἷς διὰ τὸ βῆρος καταπίπτει τὸ ὑπερκείμενον ἔδαφος. Ἡ τομὴ τῶν ὑψωμάτων τούτων πρὸς μὲν τὰς βᾶσεις παρουσιάζει στρώματα πηλώδη ἐνὸς καὶ ἡμίσειας μέτρου πᾶχος, εἶτα στρώμα κρυστάλλων γύψου μετ' ἐρυθροῦ ἀργίλου μειγνόμενον ἐνενηκοντα ἑκατοστῶν τὸ πᾶχος, τὸ δ' ἐπιλείπον μέχρι τῆς ἐπιφανείας σύγκειται ἐκ καθαροῦ ἀργίλου· δι' ὃν λόγον ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ἰδρῦθησαν ἅπαντα τὰ κεραμοποιεῖα καὶ πλινθοποιεῖα τῆς πόλεως, ἅτινα ὑδρεύονται ἐξ ὀρυκτῶν φρεάτων, ὧν βυθὸς ἐστίν ὁ ὑπόγειος ποταμός, περὶ οὗ ἀνέφερον. Ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τούτων εὐρέθησαν ἐπίσεια ἀρχαίων οἰκοδομῶν καὶ τάφοι. Τριακόσια σχεδὸν μέτρα πρὶν ἀφιχθῶμεν εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ἐν τινι ἀνασκαφῇ πρὸς θεμελίωσιν οἰκίσκου εὐρέθη εἰς βάθος τριῶν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας μέτρων χειρ μαρμαρίνη, ἣτις ἀνῆκεν, ὡς φαίνεται, ἀγάλματι τοῦ Ἡρακλέους, διότι ἔφερον ἐν τῇ δρακί τὰ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων· ὡς ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς χειρὸς εἰκάζω, ὅτι τὸ ὕψος τοῦ ἀγάλματος δὲν ὑπερέβαινε τὸ ἐν καὶ ἡμισυ μέτρον. Ἡ ἐργασία ἦν ἡ συνήθως χαρακτηρίζουσα τὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα τῶν θρακικῶν πόλεων τοῦ Εὐξείνου. Ἄπασα ἡ ἐκεῖ γῆ μέχρι τοῦ ρηθέντος βάθους σύγκειται ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ἐξ ἀναβολῶδων ἑρειπίων.

Πέραν τοῦ μέρους τούτου ἐκτείνεται ὁμαλὴ παραλία φέρουσα πρὸς τὰ βυρσοδεψεῖα, ἣτις ἀπὸ ὁμαλῆς καὶ ἀμυώδους ὑψοῦται βαθμηδὸν μετ' ἐλαφροῦς καμπυλώσεως μέχρι τοῦ λοφώδους λαίμου, τοῦ χωρίζοντος τὸ ἀκρωτήριον τῆς Κωνσταντίας ἀπὸ τῆς λοιπῆς Δεδρούτσης (Κάτω Μυσίας). Ἄπασα ἡ ἔκτασις αὕτη διατελεῖ γυμνὴ· μόνον γηίνη τις ζώνη διατρέγουσα τὰ ὕψη χρησιμεύει εἰς γεωργίαν. Ἡ γυμνότης αὕτη προέρχεται ἐκ τοῦ ἀμυώδους στρώματος τοῦ ἐπικαλύπτοντος τὴν ἐπιφανείαν ταύτην, ἣτις φέρει ἀμφιθεατρικὸν τὸ σχῆμα· ἔχει δὲ πρὸς βορρᾶν μὲν τὸ χωρίον τοῦ Ἀνατόλιου, βορειοανατολικῶς δὲ καὶ ἀνατολικῶς τὸν Εὐξείνον καὶ πρὸς δυσμὰς τὴν πόλιν τῆς Κωνσταντίας.

Αἱ ἐπισυμβῆσαι φυσικὰ μεταβολαὶ καὶ αἱ

συντελέσασαι εἰς τὴν παντελῆ δῆωσιν τῆς ἀρχαίας Τόμεως βαρβαρικά ἐπιδρομαὶ ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς φαίνεται, παρεμόρφωσαν τὸν τόπον, ὥστε ἄνευ δεδομένων ἐκ τύχης παρεχόμενων ἀδυνατεῖ ὁ ἔρευων ν' ἀπορυνθῇ μετ' ἀκριβεῖας καὶ ὀρίσῃ τὴν θέσιν, ἣν ἡ πόλις αὐτὴ κατεῖχε. Διὰ ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν οἱ προαγματευθέντες μέχρι τοῦδε περὶ Τόμεως, ἣ ἐν μέρει ἢ καθόλου δὲν συνεφώνησαν περὶ τῆς ἀληθοῦς αὐτῆς θέσεως· ἐὰν δὲ καὶ ἀπερῶνθησάν τι, τοῦτο εἰς ὑποθέσεις μόνον ἐστήριζαν. Ἀνέφερα δέ, ὅτι μόνον ἐκ δεδομένων τυχαίων ὁ ἔρευων δύναται νὰ ἐξακριβώσῃ τι, διότι εἰς τοιοῦτόν τι ὀφείλω τὴν ὀριοθεσίαν μέρους. Ὅπερ ἐκ πρώτης ἀπόψεως ἐξεταζόμενον φαίνεται, ὅτι οὐδεμίαν φυσικὴν ἢ τεχνητὴν μεταβολὴν ὑπέστη.

Ἰδοὺ δὲ πῶς συνέθη μοι ἡ ὄντως τυχηρὰ αὐτῆ εὐρεσις. Ἐν Κωνσταντῆζ ἡ ἐκλογὴ τῶν πρὸς δομικὴν ὑλῶν ἐπιστημονικώτερον ἢ ἐνταῦθα ἐκτελεῖται· τοῦτο δὲ προέρχεται μᾶλλον ἐκ τῶν δημαρχικῶν κανονισμῶν ἢ ἐκ διαθέσεως τῶν ἰδιοκτητῶν, οἵτινες, ὡς εἰς τοὺς παρ' ἡμῖν τόπους συμβαίνει, ἀδαεῖς τοῦ ἀρμοδίου τυγχάνοντες μόνον πρὸς τὸ ὀλιγοδάπανον ἀποβλέπουσιν. Οὕτω μεταξύ τῶν ὑλῶν τῶν πρὸς δομικὴν ἀρμοδίων ἡ ἄμμος ἢ ποταμίαι καὶ ἡ τῆς κοιλάδος ἢ προσερχομένη ἐκ θρυμματίσεως γρανιτωδῶν βράχων καὶ ἐστερημένη γαιούγων καὶ ἀλατούγων οὐσιῶν, ἐστὶν ἡ συλλεγομένη πρὸς σύνθεσιν τῆς χρησιμευούσης εἰς κατασκευὴν καὶ ἐπίχρισιν τῶν τοίχων ἀμμοκονίας. Ἡ ἀμμόδης δὲ κοιλάς, περὶ τῆς ἀνέφερον, ἀρθρόνως τὴν τοιαύτην ὕλην παρέχει· δι' ὃ ἐκεῖ καὶ ἐγὼ ἔπεμπον τοὺς ἐμοὺς ἀγωγιάτας, ἵνα προμηθευθῶσι ταύτην. Οὗτοι δὲ γνωρίζοντες, οἷαν ἔθετον φροντίδα περὶ τὴν εὐρεσιν παντὸς ἀρχαίου, δὲν ὠλιγόρουν νὰ μοι ἀναγγείλωσιν, ὅπῃ εἰς τοιοῦτόν τι περιετύγγανον. Οὕτως ἡμέραν τινὰ εἰς τῶν ἀγωγιατῶν προσελθὼν μοι ἐκόμισε κεφαλὴν ἀγαλματίου ἐκ κεράμου, ὃ ἀνεῦρεν ἐντὸς λάκκου ἀνορυχθέντος ἐν τῷ ἐκεῖ ἄμμῳ εἰς βάθος τριῶν ὡς ἑγγιστα μέτρων. Περιεργασθεὶς τὴν κεφαλὴν ταύτην, ἣτις νομίζω ὅτι ἀνήκει εἰς ἀγαλματίον παριστάνον τὴν Δήμητραν, καὶ ἐλπίσας, ὅτι, εἰ ἐγὼ αὐτὸς μετέδωκον, ἐντελέστερόν τι ἤθελον εὐρεῖ, ἐσπευσα ἐπὶ τόπου καὶ μετὰ προσεκτικὰς παρατηρήσεις συνέλεξα τεμάχια ἐκ κεράμου, δι' ὧν ἠδυνήθην νὰ συμπληρώσω ἐλλείποντά τινα τοῦ ἀγαλματίου μέρη καὶ συνάμω νὰ εὕρω ἕτερα μικρὰ

τεμάχια ἀνήκοντα εἰς ὅμοια ἀγαλματία. Τὸ βάθος, ἐν ᾧ εὗρον τὰ ἀρχαιολογικὰ ταῦτα ἀντικείμενα, με ἐπιστοπούησε πρῶτον μὲν, ὅτι ἅπανα ἢ ἀμμόδης ἐκείνη κοιλὰς ἐσχηματίσθη ἐκ προσχώσεων, δεύτερον δέ, ὅτι ἀρχαῖός τις βραχίων ποταμοῦ διήρχετο ἐκεῖθεν, οὗ τὸ βεῖθρον ἀπέκλιθη ἔνεκα τῶν προσχώσεων καὶ ἐτρέπη ἴσως τὴν ὑπόγειον ὁδόν, περὶ τῆς διεγγραψα ἡδὴ, ἐν ᾧ τῷ ὄντι ἔχνη κείτης ἀρχαίου ποταμοῦ ἐναργῶς διακρίνοντα πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο. Πρὸς τὰς παρατηρήσεις ταύτας γεννᾶται ἐπίσης ὑπόθεσις τις, ἣτοι μὴ ποτε ἢ γαιτηνάζουσα ἐκεῖ λίμνη συναρῶτο μετὰ τῆς θαλάσσης καὶ εἰ ἡ προσχωθεῖσα αὐτῆ κοιλὰς, ἢ ὑποκρύπτουσα διαφορῶς ἀρχαιότητες, ἄς μεθυστέρως ἔμαθον, ὅτι καταρτίζονται ν' ἀποκαλύπτωσιν οἱ Τάταροι, δὲν εἶναι ὁ ἀρχαῖος λίμνη τῆς Τόμεως προσχωθεῖς ἐκ χρόνου καὶ ἀμερικνησίας τῶν ἐπικρατησάντων Βουλγάρων, οἵτινες οὐδὲλως ἠρώντο τῆς ναυτιλίας. Ἐὰν ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἀληθεύσῃ, τότε ευκόλως ἐξηγεῖται, διαπὶ εἰς Ἀνατόλικοι, χωρίον κείμενον πλησίον τοῦ τόπου τούτου, εὐρέθη ἡ τῶν ναυκλήρων τῆς Τόμεως ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή, περὶ τῆς, ὡς ἀνεφέραμεν, ἐπραγματεῦθη ὁ κ. Κοντογιώργης.

Ἀπὸ τοῦ μέρους τούτου προβαίνοντες μεσογειότερον ἀκολουθοῦμεν βορειοδυτικῶς πορείαν ἡμικυκλικὴν ἀπολήγουσαν εἰς τὴν θέσιν τοῦ λοιμοκαθαρητηρίου, ἀφ' ἧς τὴν ἀρχὴν τῆς παρουσίας περιγραφῆς ἐποίησα, περιελθούσαν ἅπαναν τὴν ἔκτασιν τῆς σημερινῆς πόλεως σὺν τοῖς περικειμένοις χωρίοις Ἀνατόλικοι καὶ Μουφταλάρ. Τῶν χωρίων τούτων τὸ μὲν Ἀνατόλικοι, ὡς φαίνεται, ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ διαφόρων ἑτέρων ἀρχαιοτήτων, αἵτινες ἐν αὐτῷ εὐρέθησαν, ἀπετέλει μέρος τῆς ἀρχαίας Τόμεως, ἣτις, ὡς θέλωμεν ἰδεῖ, ἐξετείνετο ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ ὀθωμανικοῦ διοικητηρίου μέχρι τοῦ χωρίου τούτου, ὥστε ὁρθῶς ὁ κ. Κοντογιώργης καὶ ἕτεροι ἀρχαιολόγοι καὶ γεωγράφοι ἀπερήναντο, ὅτι ἡ ἀρχαία Τόμις ἐκεῖτο ἐκεῖ, ἀπατηθέντες μόνον ὡς μὴ πιστεύσαντες, ὅτι ἡ ἀρχαία μητρόπολις τοῦ Πόντου ἠδύνατο νὰ ἔχη τοιαύτην ἔκτασιν, οἷαν τὰ ἑρείπια ἀποδεικνύουσι. Τὸ δὲ Μουφταλάρ κατέχει ἑτέραν ἱστορικὴν σημασίαν ἐπίσης ἐνδιαφερόουσαν· διότι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ἐστρατοπέδευσεν ὁ αὐτοκράτωρ Μάρκος Ἀνδρόνικος Ἀντωνίνος ἐν τῇ κατὰ τῶν Μαρκομάνων καὶ Ἰαζύγων ἐστρατείᾳ του. Τοῦτο εἰκάζω οὐ μόνον ἐκ πολλῶν ἐπιγραφῶν εὐρε-

θειςῶν ἐκεῖ καὶ μνημονευουσῶν τὸ τοῦ Καίσαρος ὄνομα, ἀλλὰ καὶ ἐκ λίθου, ὃν ἀνεῦρον ἐκεῖ καὶ ἐφ' οὗ ἦν γεγλυμμένη βωμαϊκὴ πανοπλία. ὡς καὶ ἐξ ἐπιγραφῆς, ἣτις, καίπερ ἠρωτηριασμένη, φέρει ἐτι τὰ ἀρχικὰ στοιχεῖα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ὀνόματος. Πρὸς τούτοις καὶ στρατηγικῶς ἐξετάζομένη ἡ θέσις αὕτη ἐστὶ τὸ ἀρμολιώτερον σημεῖον. ὅπως στρατὸς τις προασπίσῃ τὴν πόλιν Τόμιν κατὰ παντὸς ἐπιδρομῆς ἐπιπίπτοντος ἀπὸ τῶν ὄχθων τοῦ Ἰστροῦ, οὐ κλάδος πρὸ τῆς κατασκευῆς τοῦ ὑφισταμένου σιδηροδρόμου ἐφθανε μέχρι τῆς πόλεως *Μεδζιδιέ*, ἥτοι εἰς ὀκτώφων ἀπόστασιν τῆς Κωνσταντίας. Ἀναμφιβόλως ὁ Ρωμαῖος Καίσαρ, ἀναγκασθεὶς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκστρατείας του νὰ προσβάλῃ τοὺς ἐπελθόντας βαρβάρους εἰς πολλὰ ἕτερα σημεῖα, δὲν ἐστρατοπέδευσε μόνον ἐκεῖ, μ' ὅλα ταῦτα τὸ στρατόπεδον τοῦτο φαίνεται ὅτι ἰδρῦθη κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας ἐπιστροφῆν, διὰ τοιαύτην δὲ αἰτίαν καὶ τὰ ἐπὶ λίθῳ γραχθέντα ἐκεῖ τρόπαια.

Ἦδὴ ἐπάνειμι εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν ἀνασκαφῶν κατὰ τὴν εἰς Κωνσταντίαν ἀριζίν μου παρὰ τὸ ὀθωμανικὸν διοικητήριον. Ἐπιχειρήσας ταύτας οὐχὶ βεβαίως ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ, ἀλλὰ πρὸς θεμελίωσιν τῶν οἰκιῶν, ὧν τὴν κατασκευὴν ἀνέλαβον, εὔρον ἐρείπια ἐπιστήσαντα τὴν πρὸς τοῦτο προσοχὴν μου. Τὸ ἔδαφος, ὃ ἀνέσκαψα, ἐπιφανείας 3000 τετραγωνικῶν μέτρων, ἀπὸ βορρᾶ μὲν περιορίζεται ὑπὸ τῆς ὁδοῦ τοῦ Τραϊανοῦ, ἣτις ἄγει εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου, ἀπὸ νότου δὲ ἐκ σιδηρογραμμικῆς ὁδοῦ, ἣτις φέρει πρὸς τὸν λιμένα, ἀπὸ δυσμῶν δὲ ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς Τόμεις, καὶ ἐξ ἀνατολῶν ἀπὸ σωροῦ πεπλατωμένων καὶ ἐτοιμορρόπων οἰκίσκων, οἵτινες τὸ πρῖν μὲν ἐν γένει, νῦν δὲ ἐν μέρει, σχηματίζουσι τὴν ἑθραϊκὴν τῆς πόλεως συνοικίαν.

Τῆς ἐκχωματώσεως ἠρξάμην ἀπὸ τῆς βορειοδυτικῆς τοῦ γηπέδου γωνίας, διευθυνόμενος παραλλήλως τῆς ὁδοῦ τοῦ Τραϊανοῦ. Ἐν ἀρχῇ ἡ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας γῆ ἦν μαλακῇ, ὅτε δ' ἐπροχώρησα εἰς ἡμίσεος μέτρου βάθος ἀπήντησα σκελετοὺς, ἀνῆκοντας εἰς τοὺς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου ἐκ τῆς νόσου γολέρας ἀποθανόντας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ στρατιώτας. Χωρήσας ἐτι βαθύτερον, ἐπὶ μέτρον σχεδόν, εὔρον μαρμαρίνην πλάκα, ἐφ' ἧς ἦν ἀνάγλυφον παριστῶν ἵππεα μετὰ βίας κρατοῦντα τὰς ἡνίας τοῦ ἵππου αὐτοῦ καὶ φέροντα γλαυῦδα, ἧς αἱ πτυχαὶ ἀνῆρπάζοντο ὀπίσθεν

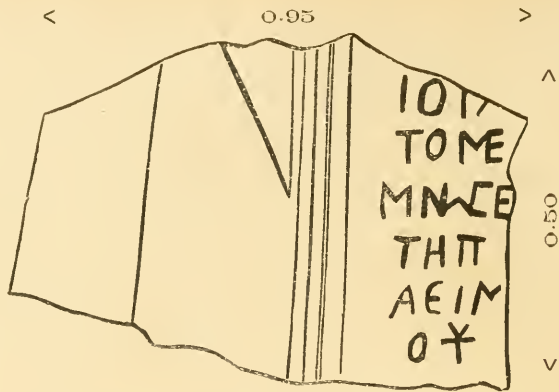
ἐκ τοῦ ἄερος. Ἡ πλάξ ἔχουσα 0,60 πλάτος καὶ 0,80 ὕψος ἦν τεθραυσμένη πρὸς τὴν γωνίαν, οἱ δ' ἐμπρόσθιοι πόδες τοῦ ἵππου κατεστραμμένοι. Ὁ ἵππεὺς παρίστατο ἄοπλος καὶ μὲ γυμνὴν τὴν κεφαλὴν. Ἀπὸ τοῦ μέρους τούτου καὶ πέραν τὸ ἐξορυττόμενον γῶμα ἦν πλήρες τμημάτων κεράμων· μετ' ἀνόρουξιν δὲ μέχρι βάθους δύο μέτρων ἀνεφάνησαν δύο παράλληλοι γραμμικαὶ τείχους, μεταξὺ τῶν ὁποίων διέκρινον τὰ ἐρείπια ἀρχαίας βωμαϊκῆς ὁδοῦ. Οἱ τείχοι ἔχοντες πάχος ἐνός βασιλικοῦ πήχεως συνέκειντο ἐκ λίθων καὶ πλινθοκοινίας ἰσχυρῶς συγκεκολλημένης· ἡ δὲ ὁδὸς κατὰ μὲν τὴν ἐπιφανείαν τῆς ἐκαλύπτετο ἐκ παχέως μίγματος πλινθοκοινίας, κάτωθεν δ' ἠπλοῦτο στρώμα λεπτῶν χαλίκων καὶ μετὰ τοῦτο ἕτερον ἐκ τροχμάλων· τὸ πλάτος τῆς ὁδοῦ ταύτης ἦν ἐξ ἑπτῶν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ γῶμα ἐξηκολούθει νὰ ἦ μαλακὸν καὶ τὸ ἔδαφος ἐπισφαλές διὰ θεμελίωσιν στερεᾶς οἰκοδομῆς, ἐξηκολούθησα τὴν ἐκχωμάτωσιν, ὅτε μετὰ ἐνός ἐτι μέτρου βάθος, παρὰ τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς ὁδοῦ, ἀνεφάνησαν μεγάλαι λίθιναι πλάκες ἐκ πωρίτου κατὰ μῆκος κείμεναι, καὶ παραλλήλως ταύταις ἕτεραι, ὧν ἀραρίσας τὸν ἐπικείμενον χοῦν ἀνεγνώρισα σειρὰς προσκειμένων τάφων, οἵτινες ἐσχηματίζοντο ἐξ ὁμοίων πλακῶν κατὰ τε τὰς πλευρὰς καὶ τὸ ἔδαφος ἰσομεγεθῶν τῷ μῆκει τοῦ τάφου ἢ τετμημένων. Ἄπαντες οἱ τάφοι οὗτοι, ὧν αἱ πλάκες ἦσαν ἀνεπίγραφοι, ὡς φαίνεται, ἐσυλήθησαν, διότι ἐτέλουν κενοὶ παντελῶς· μόνον ἐν ἐνὶ τούτων εὔρον μαρμαρίνον ἄγαλμα, οὔτινος ἔλειπεν ἡ κεφαλὴ, ἔφερε δὲ σημεῖα πυρός· ὅθεν ὑποθέτω, ὅτι οἱ τάφοι οὗτοι ἐσυλήθησαν κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων δῆωσιν τῆς πόλεως· διότι δείγματα τῆς τοιαύτης καταστροφῆς διέγνων καὶ εἰς ἕτερα παρακειμένα ἐκεῖ κτίσματα βυζαντινῆς ἐποχῆς, ὡς καὶ λείψανα λογγῶν καὶ λεπίδων ἐκ θωράκων προσερχόμενα ἐκ μάχης, ἣτις ἐγένετο ὑπὸ βυζαντινοῦ στρατοῦ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. Τῶν τάφων τούτων δύο μόνον σειραὶ ἀπεκαλύφθησαν, διότι αἱ ἐπίλοιποι ἐκαλύπτοντο ὑπὸ τῆς δημοσίας ὁδοῦ· χάριτας δὲ ὁμολογῶ τῷ κ. Ὀρθάν, δημάρχῳ τῆς πόλεως, ὅστις εἰς πρώτην αἴτησίν μου διέθεσε προθύμως δύο ἐργάτας τῆς δημαρχίας, ὅπως ἀνιχνευθῇ τὸ ὑπὸ τὴν ὁδὸν μέρος, ὅπερ ἀνασκάψας εἰς ἰκανὸν βάθος καὶ ἰδῶν, ὅτι οὐδὲν σπουδαῖον ἐκάλυπτε, παρήτησα τὴν περαιτέρω ἔρευναν αὐτοῦ. Μεταξὺ τῶν τάφων τούτων ὑπῆρχον καὶ οἰκογενειῶν· οὕτως οἱ νε-

κροί τῶν τέκνων περιεκλείοντο ἐν ἰδιαιτέραις μικραῖς κρύπταις. ὑπερέκειντο δὲ τῶν γεννητόρων. Τὴν ἀνασκαφὴν ἐξήκολούθησα κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ. ἐφ' ὅσον τὸ γήπεδον ἐφθανε· πρὸς δὲ τὸ πέρασ αὐτοῦ ἠναγκάσθην ὡς ἐκ τῆς μαλακῆς γῆς νὰ καταβῶ μέχρι βῆθους πέντε μέτρων, ἐνθα ἀνεῦρον τὴν ἐστὶν ἀρχαίου κλιθάνου γυτηρίου ἢ κεραμοποιείου. Μετὰ τὴν πρώτην ταινίαν τῆς ἐκχωματώσεως προέβην εἰς τὴν δευτέραν χωρῶν πρὸς τὸ αὐτὸ βῆθος· ἀπὸ τοῦ μέρους τούτου τὸ στερεὸν ἔδαφος ἤρξατο κατωφερίζον κατὰ κλίσιν. Τὸ μέρος τοῦτο ἦν πλήρες σωροῦ ἐρείπιων ἀπὸ κεράμων, πλίνθων καὶ ὁμοίων τμημάτων, μεταξὺ δὲ τούτων ποῦ καὶ ποῦ εὔρον πηλίνους λύχνους, ὧν ἄλλοι μὲν ἔφερον χριστιανικὰ σύμβολα, οἷον σταυρούς, περιστοράς καὶ τὰ τοιαῦτα. ἄλλοι δὲ εἰδωλοατρικὰ, οἷον ἔρωτας, ἀνέμους καὶ ἕτερα μυθολογικὰ ἀντικείμενα. Τὸ σχῆμα αὐτῶν ἦν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἐλλειψοειδές, σπανίως στρογγύλον, ἀνεξαίρετως δ' ἔφερον ἅπαντες μίαν μόνην θρυαλλίδα. Ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ ἄλλ' ἔτι βαθύτερον εὔρον καὶ τὴν κεφαλὴν τὴν ἐν τῷ πίνακι ὑπ' ἀριθμὸν 5 εἰκονιζομένην, ἧς ὁ φρύγιος σκουῖφος, ἡ πλοκαμωτὴ κόμη, ἡ ἐπὶ τοῦ κίονος προσήλωσις, ὁ τύπος αὐτὸς τοῦ προσώπου, διάφορος τῶν μέχρι τοῦδε ἐν Κωνσταντινῆ εὑρεθέντων, ἐμφαίνει τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν, εἰς ἣν ἀνήκει ὡς καὶ τὴν ἰωνικὴν ἐκ Μιλήτου καταγωγὴν αὐτοῦ· ἴσως δὲ ἡ κεφαλὴ αὕτη παρίσταισι τὸν ἀρχαῖον τῆς Τόμεως κτίτορα, ἢ ἕτερόν τι σύγχρονον τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ πρόσωπον.

Μέχρις ἐκείνου τοῦ σημείου τάφους ἐτέρους δὲν ἀνεῦρον· ἀλλὰ χωρῶν πορρωτέρω καὶ παραλλήλως πάντοτε τῷ πρώτῳ ἀνασκάμματι ἀπήντησα τοιοῦτους, οὐχὶ πλέον εἰς εἶδος λάρνακος, ἀλλ' ἀπλῶς ἐντὸς τῆς γῆς ἐσκαμμένους. Τὸ ἔδαφος αὐτῶν ἦν κοῖλον πρὸς τὸ μέσον καὶ πρὸς τὸ ἐν τῶν ἄκρων, πρὸς δὲ τὴν κεφαλὴν ὑψούτο ἐν μορφῇ προσκεφαλαίου. Ἄπασαι αἱ παρειαὶ τοῦ τάφου ἐκαλύπτοντο ἐκ πυκνοῦ στρώματος ἐρυθρὰς πλινθοκονίας οὐχὶ λίαν συμπαροῦς, πάχους ἕως 0,06' ἐπὶ δὲ τοῦ στρώματος τούτου ἠπλούτο λευκὴ κόνις ἀσβέστου. Ἐν τῷ κοιλώματι ὑπῆρχον κατὰ σειρὰν τεθειμένα διάφορα ἀγγεῖα, ὧν ἡ ποιότης διέφερεν ἀπὸ τάφου εἰς τάφον. Ἰσως ἡ διαφορὰ αὕτη προήρχετο ἕνεκα τῆς διαφοροῦ κοινωνικῆς θέσεως, ἣν κατεῖχον ἐν τῇ ζωῇ οἱ τεθνηκότες. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα ἦσαν πήλινα, σπανίως ὑάλινα· τὰ τελευταῖα δὲ ταῦτα πάν-

τατε συντετριμμένα διὰ τὸ βάρος τῆς ἐπικειμένης γῆς. Ταῦτα εἶχον σχήματα ὡς τὰ ἐν τῷ πίνακι ὑπ' ἀριθ. 2, 3, 5, 6 παριστανόμενα. Τῶν τάφων ἄλλων μὲν τὸ πρὸς τὴν κεφαλὴν μέρος ἦν ἐστραμμένον πρὸς βορρᾶν, ἄλλων δὲ πρὸς ἀνατολὰς· ἴσως οἱ πρώτοι ἀνήκον εἰς Σκύθας, οἱ δ' ἕτεροι εἰς Ἑλληνας ἢ Ρωμαίους χριστιανούς· οὐδεμία, τέλος, διάταξις ὑπῆρχεν ὡς πρὸς τὰς θέσεις αὐτῶν, ἀλλ' ἐκείντο τῆδε ἀκαίεσι. Ἡ τέφρα τῶν νεκρῶν ἔκειτο ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου, ἀντὶ δὲ νὰ περιέχεται ἐν τῷ ἀγγεῖῳ, ἀπ' ἐναντίας ἐκαλύπτετο ὑπ' αὐτοῦ. Πολλὰκις παρετήρησα ἐν τῇ τέφρᾳ μίγματα χρυσοῦ· ταῦτα προήρχοντο ἀναμυθόλωτες, διότι οἱ νεκροὶ ἀπετεροῦντο μετὰ τῶν πολυτίμων αὐτῶν κοσμημάτων. Εἶς τινα τῶν τάφων μεταξὺ τῶν ἀγγείων εὔρον καὶ μικρὰ κυτία ἐξ ἐλεφαντοδόντος ὅμοια τοῖς τεχνουργημένοις ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Κων/πόλεως καὶ περιέχοντα ψιμμύθιον ἐρυθρόν, οὗ ἡ εὐώδης ὁσμὴ διατηρεῖτο ἔτι. Φαίνεται, ὅτι οἱ τάφοι οὗτοι ἀνήκον γυναίξῃ· διὰ τοῦτο καὶ ἡ φροντίς νὰ ἐμβάλλωσι μετὰ τῶν νεκρῶν τὰ προσφιλεῖα τοῦ καλλωπισμοῦ αὐτῶν ἀντικείμενα. Τὰ ἀγγεῖα οὐδεμίαν ἔφερον γραφήν· ἐν ἐνὶ μόνον τάφῳ εὔρον σκευή, ἧτινα ἦσαν μὲν πήλινα, πλὴν καλλιτεχνικῶς εἰργασμένα. Ὅσον ἀφορᾷ ἀγγεῖα, λυχνίας, δακρυρροάς, εὔρον ἅπαντα γούτῳ ἐσκαμμένα. φαίνεται, δέ, ὅτι ἐκείντο ἀδικαίως, διότι τὸ πλεῖον τῶν τάφων ἀνήκον εἰς πτωχοὺς, ὧν οἱ νεκροὶ ἐθάπτοντο ἐν γυμνῇ γῇ ἄνευ προσκευασίας. Ἐκπληκτικὸς ἦν ὁ ἅπαντῶν ἀριθμὸς τῶν ἀμφορέων, ὧν τὸ ὕψος ἦν ὑπὲρ τὰ 0,60, ἅπαντες ὁμοῦ ἦσαν τετραυσιμένιοι. Συλλέξας ἐκ τινος τὰ συντετριμμένα τεμάχια κατώρθωσα νὰ συναρμώσω ἐν μέρει ταῦτα. Καθ' ὅλην ταύτην τὴν ἔρευναν ἀπῆντων μαρμαρίνα τμήματα μικρῶν μὲν διαστάσεων ἀνήκοντα δὲ εἰς στεράνας, μετώπας, παραστάδας κτισμάτων, ὡς φαίνεται, οὐχὶ ἐξόχου μεγέθους. Ἐκτὸς τούτων μόνον πλευρὰ τείχους πεγυαῖα τὸ πλάτος καὶ καθέτως πρὸς τὴν ὁδὸν Τραϊανοῦ διήκουσα φαίνεται νὰ ὑπῆρξε θεμέλιον ἀρχαίου κτίσματος. Ἐπιγραφὰς τὰς ἀκολούθους εὔρον, ὧν τινες φαίνεται νὰ ἦσαν ἐπιτύμβιοι.

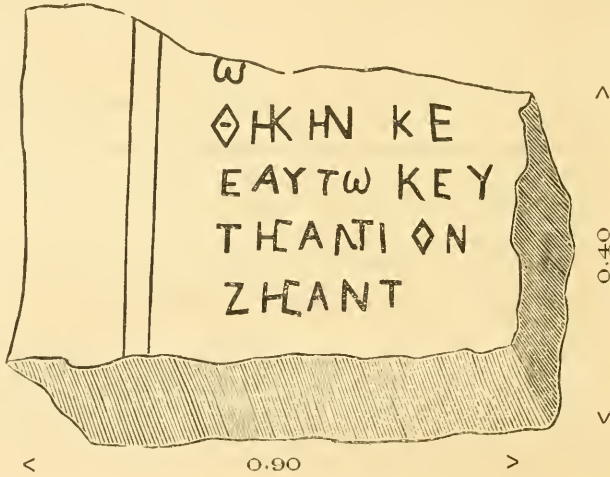
Πρώτην τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν γεγλυμένην ἐπὶ λίθου λευκοῦ, οὗ τὸ τμήμα ὡς ἐκ τῶν συνεχομένων τῇ ἐπιγραφῇ βυζαντινῶν γραμμικῶν κοσμημάτων φαίνεται νὰ ἀνήκεν εἰς τι κτίσμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

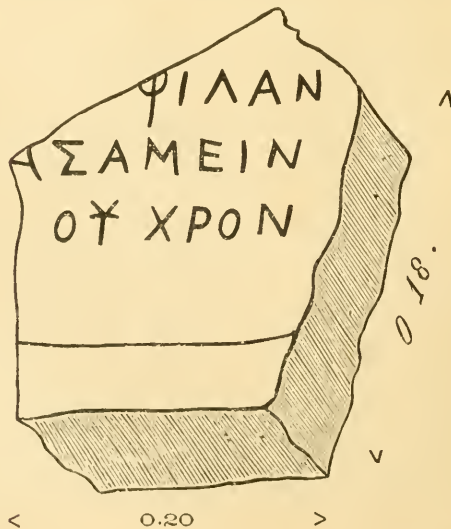
Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ἀξιοπαρατήρητος ἐστὶν ἡ γραφή τοῦ Ψ, ἐπιζομένη κατὰ τὸν ΙΙ' αἰῶνα, ὡς καὶ ἡ μνεία ἐπι τοῦ ὀνόματος τῆς Τόμωος, ἀμφότερα καταδεικνύοντα ὀρθῶς, ἣν ἐπήνεργε γνώμην ὁ κ. Κοντογιώργης, ὅτι ἡ πόλις αὕτη ὑπῆρχεν ἀκόμη κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα

καὶ ὅτι πιθανώτατόν ἐστιν, ὅτι κατεστράφη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.

Ἐτέραν ἐπιγραφὴν, ἣν εὔρον ἐπίσης γε-
γλυμμένην ἐπὶ λίθου λευκοῦ καὶ κειμένην παρὰ
τῷ ἰδίῳ τόπῳ ἔχουσαν ὡς ἐξῆς:

ὡς καὶ τὴν ἀκόλουθον :

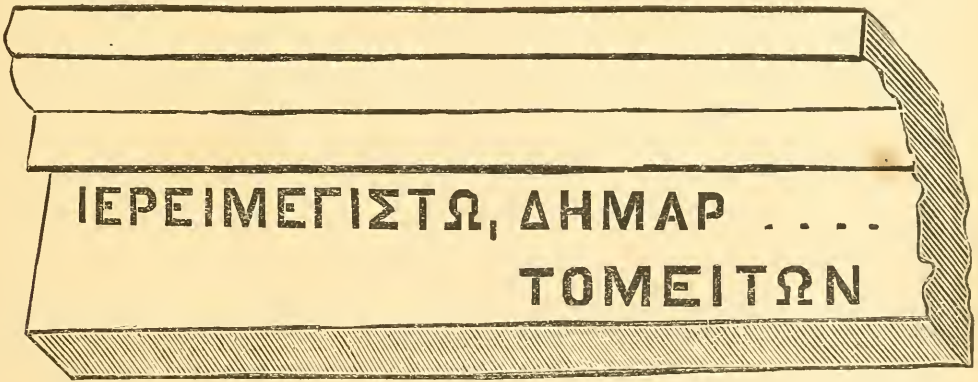

Ἐπίσης δὲ παρὰ τὸν αὐτὸν γῶρον τὴν ἐρεξίης, ὁμοίως ἐπὶ λευκοῦ λίθου, καὶ ἡς δυσανάγνωστοι τυγχάνουσιν αἱ λέξεις, ἢ μᾶλλον ἀνήκουσιν εἰς γλῶσσαν ἑτέραν ἢ τὴν ἑλληνικὴν.

Τὰ προσιόντα τῆς μέχρι τοῦ μέρους ἐκείνου ἀνασκαφῆς ἐνεθάρρυναν ἐμέ τε καὶ τὸν ἰδιοκτήτην, ὅπως προεκτείνωμεν τὰς ἐρεῦνας ἡμῶν

καθ' ὅλον ἐν γένει τὸ γήπεδον, ὅπερ οὕτως ἢ ἄλλως μᾶλλον νὰ καταληφθῇ τὸ πλεῖον ἐξ οἰκοδομῶν κατ' ὀλίγον μόνον ἢ θελεῖ μείνει ἀνακαθίρητον. Οὕτως ἐξασκολουθὼν τὴν τρίτην ἀνασκαφὴν παραλλήλως τῇ πρώτῃ καὶ δευτέρῃ καὶ ἀποκαλύπτων τὴν γῆν, πρὸς μὲν τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τὸ ἀρχαῖον ἔδαφος εὐρέθη εἰς ὀλίγον βάθος, πρὸς δὲ τὴν δυσμερικὴν ἀποτόμως κατωφέρειζε μέχρι τοῦ βάλθους ἐξ μέτρων σχηματίζον λόφον κρημνώδη. Ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου εὑρον τὸ ἔδαφος ἀρχαῖου ἑλληνικοῦ ναοῦ τετραστύλου, ὅπερ συνέκειτο ἐκ πλήθων πολυγώνων πλὴν συνετρισμμένων καὶ οὐδεμίαν φερόντων γραφὴν ἢ συμβολικὸν σημεῖον, τῶν δὲ κίωνων ἐσώζοντο μόνον αἱ βάσεις, κατέχουσαι ἔτι τὸν οἰκεῖον ἐν τῷ κτίσματι τόπον, ῥυθμῷ δωρικοῦ. Συντρίμματα ἐλάχιστα ἐκ μαρμαροῦ ἕκαστο ἐσπαρμένα τῆδε κἀκείσε· μόνον δὲ δύο στεράνας ἀπὴντησα, τὴν μὲν φέρουσαν κοσμήματα, τὴν δὲ τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν:

Μεγίστους ἱερεῖς, ἀρχιερεῖς, βασιλεῖς καὶ ἱεροδιδασκάλους ὠνόμαζόν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας τοὺς πρωτοστατοῦντας ἱερεῖς ἐν τῇ τελείᾳ τῶν μυστηρίων τῆς Δήμητρος· ὥστε ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης δεόν εἰκάσαι, ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἦν ἀφιερωμένος τῇ θεᾷ ταύτῃ, ἣτις ὡς προστάτις τῶν δημητριακῶν καρπῶν ἔπεται ὅτι ἐξόχως ἐτιμᾶτο ἐν πόλει, ἣτις τὴν εὐδαίμονίαν αὐτῆς τούτοις ὥφειλεν. Ὅσον δὲ περὶ τῆς ἑλλιποῦς λέξεως μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ μεγίστου ἱερέως, νομίζω, ὅτι ἐπιτυχῶς ἀναπληροῦται διὰ τῶν συνήθων τίτλων, οἵτινες ἀπαντῶσιν εἰς τοιοῦτου εἶδους ἐπιγραφάς. οἷον «ἱερεῖ μεγίστῳ δημαρχιακῆς κτλ.» ἢ δὲ λέξις Τομειτῶν πασιδῆλως ἐμφανίζει, ὅτι ὁ ναὸς οὗτος

εὑρίσκετο ἐν Τόμει, ἐπειδὴ δὲ ἦν ἐκ τῶν ἐπισήμων, διότι ἱεροῦργεῖ ἐν αὐτῷ ὁ μέγας ἱερεὺς, ἐπόμενον ἦν, ὅτι ἕκειτο εἰς ἐπιφανῆς τῆς πόλεως μέρος καὶ τοιοῦτον ἦν ἡ ἀκρόπολις. Τῷ ὄντι ἡ θέσις αὕτη καὶ σήμερον ἔτι ἀναγνωρίζεται ὡς τοιαύτη, διότι ἐνεκα τοῦ ὕψους αὐτῆς δεσπόζει τῶν περιεκειμένων. ἄμα δὲ καὶ πανταχόθεν τελεῖ ὠχυρωμένη, ὡς ἀπὸ ξηρᾶς μὲν δεσπόζουσα τῶν ἐκτυλισσομένων πρὸ αὐτῆς πεδιάδων, δι' ὧν σχηματίζεται ὁ ἰσθμὸς ὁ ἐνόνων τὸ κατεγρόμενον παρὰ τῆς πόλεως ἀκρωτήριον μετὰ τῆς ἐπιλοῖπου Μοισίας. ἀπὸ θαλάσσης δὲ προστασπίζομένη ὑπὸ ὑψηλῶν λόφων καὶ παγίων τειχῶν, μεθ' ὧν ἐματαιοῦτο πᾶσα κατ' αὐτῆς προσβολή, οὐ μόνον καὶ τῶν λι-

μένων ὑπὸ τὴν κατοχὴν αὐτῆς τελούντων. ἀλλὰ καὶ ἄνευ αὐτῶν. Σήμερον, ὡς ἔχει ἡ πόλις, ταυτὰ εἰσιν ἀκόμη τὰ ἰσχυρὰ ταύτης σημεῖα, ἃ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα βεβαίως ἰσχυρότερα ἦσαν.

Πρὸ τοῦ ναοῦ τὸ ἔδαφος ἔβαινε κατηρορικῶς, παρέκειντο δὲ ἐρείπια τειχῶν καὶ ἴχνη βωμοῦ· πρὸς δὲ τὸ τέμαχος τῆς ὀρθῆς ταύτης κλίσεως εὐρέθη λάκκος δῖπηγος τὴν διάμετρον, πλήρης ὀδόντων κάπρων καὶ ἐτέρων ὀστέων. Ἐπειδὴ δὲ κάπροι ἐθυσιάζοντο μόνον τῇ Δήμητρι, τοῦτό ἐστιν ἐτέρα πάλιν ἀπόδειξις περὶ τῆς θεότητος, εἰς ἣν ὁ ναὸς ἦν ἀφιερωμένος. Ἐν τῷ βῆθει τοῦ λάκκου τούτου εὗρον δύο χάλκινα ἀγαλμάτια δώδεκα ἑκατοστῶν τὸ μήκος, ὧν τὸ μὲν ἦν ὁ Ἑριθῆς, φέρων πέρυγας εἰς τοὺς πόδας καὶ κηρύκειον εἰς τὴν χεῖρα, τὸ δὲ ἡ Ἀρροδίτη ἀμφοτέρων τούτων ἡ τέχνη διεκρίνετο ἐπὶ μετρούτητι. Παρὰ τὸν λάκκον τοῦτον εὐρέθη τάφος ὁμοίως κατασκευῆς τῇ τῶν προγραφέντων, ἥτοι ἐσχηματισμένος ἐντὸς γῆς μετὰ πλινθοκονίας καὶ ὑγρᾶς ἀσθέστου· περιέλειπε δὲ ἀργεῖα πῆλινα μὲν ἀλλὰ πολυτελέστερα καὶ κομψότερα διὰ τὴν τέχνην τῶν εἰς τὰ περίξ ἐκεῖ ἀνορυθέντων.

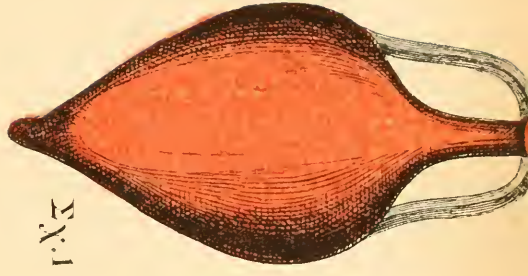
Χωρίζομένου τοῦ γηπέδου ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ἐκ τῆς ὁδοῦ, ἄλλοτε μὲν τῆς Συναγωγῆς καλουμένης, νῦν δὲ Ἀ.Ι.λεῶν, ἐξηκολούθησα τὴν ἀνασκαφὴν ἐν τῷ πέραν. Ἐνταῦθα τοῦ ἐδάφους προβαίνοντος πάντοτε καθ' ὁμοίαν κλίσιν ἀπήντησα ὡσαύτως ἐρείπια τειχῶν ἐμφαινόμενα, ὅτι ἀπετέλουν συνεγῆ σειρὰν μετὰ τῶν ἐν τῷ ἐτέρῳ γηπέδῳ ἀποκαλυφθέντων, συνηνοῦντο δὲ πρὸς μέτωπον ἐξ ἐτέρου τείχους. πρὸς τὰς ἄκρας οὐτινος ὑπῆρχον τετράγωνοι βάσεις λιθίνων θεμελίων ἐμφαινόμενα, ὅτι ὑπερέκειντο αὐτῶν πύργοι. Ἐν τῇ μιᾷ τῶν βάσεων τούτων ὑψοῦντο δύο κορμοὶ κίονων ἀπλῶν ἐκ γρανίτου δύο μέτρων τὸ μήκος, ἐφ' ὧν ὑπῆρχεν ἀνάγλυφον σταυροῦ. Ἐν τῇ ἐκ τῶν τειχῶν τούτων περιεχομένῃ αὐτῇ εὗρον τὰ λείψανα τῶν λογγῶν καὶ τῶν λεπίδων τῶν θωράκων, περὶ ὧν ἐν τοῖς προηγούμενοις ἀνέφερον, ὡς καὶ τινὰ ἀρχαῖα νομισματὰ τῆς Τόμης παριστῶντα ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀπὸν μὲ ἀναπεπταμένας πέρυγας, κρατοῦντα εἰς τὸ ῥάμφος αὐτοῦ στέφανον, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΠΟΝΤΟΥ ΤΟΜΕΩΣ μετὰ προτομῆς ἐν μέσῳ· ἐπίσης δὲ καὶ τμημαπερόνης καὶ μαχαίριου. Παρὰ τὴν ἐξωτερικὴν γωνίαν τοῦ ἀνατολικοῦ πύργου ἀνέσκαψα τά-

φρον, ἐν ᾧ τὴν αὐτὴν κατασκευὴν ὡς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς τάφοις τοῖς ἐκ πλινθοκονίας εὗρον. ἀλλὰ διαφέρουσιν μόνον κατὰ τὴν θέσιν τῆς κεφαλῆς, ὡς ἐν τισὶ τούτων παρετήρησα, ἥτοι αὐτὴ ἔκειτο πρὸς δυσμᾶς.

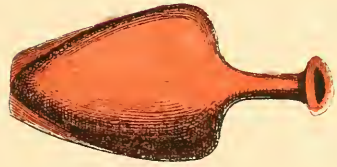
Ἢ τῶν πύργων θέσις ὡς καὶ τῶν περιβαλλόντων τὸν γῶρον τοῦτον τειχῶν, τῶν κειμένων πασιφανῶς ἐπὶ τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως, ἔνθα καὶ τὰ νεκροταφεῖα ἔκειντο, καὶ τὰ λείψανα τῶν πολεμικῶν ἐργαλείων ὡς καὶ ὁ ὑψηλὸς τόπος ὁ ἀπὸ τοῦ μέρους τούτου δεσπόζων ἀπάσης τῆς πόλεως Κωνσταντίας εἰσὶν ὡσαύτως ἱκανὰ ἐγγύρια, ὅπως ἐπισφύσει τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἔσχε μεγάλην ἔκτασιν καὶ ὅτι ἕνεκα τῆς θέσεως αὐτῆς ἐξυπηρετομένη πανταχόθεν ὑπὸ λιμένων ἦν ἄρα ἰσχυρῶς ὠχυρωμένη κατὰ πάσας τὰς ὁδοὺς τὰς ἀπὸ τῶν λιμένων πρὸς αὐτὴν φερούσας.

Ἐκτὸς τῶν ἄνωθι μνημονευομένων εὐρημάτων, ἐν ἐτέρῳ γηπέδῳ κειμένῳ πρὸς τὴν βορείαν τῆς Κωνσταντίας πλευρᾶν, ἐν τῷ καλουμένῳ Ταταρικῷ τμηματι, ἥτοι μεταξὺ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ καὶ τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας, εὐρέθησαν τάφοι, ἐν οἷς περιελείποντο ἀγαλμάτια τινὰ ἐκ λευκοῦ πεντελικοῦ λίθου τέχνης ἀρίστης. Τούτων τὰ μὲν τρία ἦσαν ἀκέραια ἔχοντα τὸ ὕψος περὶ τὰ 0,65 καὶ παρίστων τὸ μὲν τὴν Ἀθηνᾶν, τὸ δὲ τὴν Ἀρροδίτην καὶ τὸ τρίτον τὸν Διόνυσον ἔσχηον· τῶν δ' ἐτέρων μόνον αἱ κεφαλὴ εὐρέθησαν, ἀνήκουσαι ἐπίσης εἰς ἀγαλμάτια παριστῶντα Ὀλυμπίους θεοὺς. Πρὸ ἐτῶν ἐπὶ χιλιόμετρον ἄνω τοῦ μέρους τούτου ἀπεκαλύφθη ἀρχαῖος σαρκοφάγος, οὐχὶ μονόλιθος ἀλλὰ κατασκευασμένος ἐκ συναρμογῆς παμμεγέθων λίθων, ἔχων τὸ μὲν μήκος δύο καὶ ἡμίσεος μέτρων, τὸ δὲ πλάτος ὡς καὶ τὸ ὕψος ἐνὸς καὶ ἡμίσεος. Ὁ τάφος οὗτος ἐκαλύπτετο ὑπὸ δύο μονόλιθων πυραμιδοειδῶς θεθειμένων. Ἄπαντες οἱ λίθοι ἦσαν πορώτεροι, τὸ δ' ἔνδον τοῦ τάφου ἦν κεχρισμένος καὶ ἐκαλύπτετο ὑπὸ τειχογραφικῶν ἀπομιμουμένων τὴν τυρρηνικὴν ζωγραφικὴν, ἀλλὰ λίαν ἀτεχνῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν, ὥστε φαίνεται, ὅτι ὁ τάφος οὗτος ἀνήκειν εἰς τινὰ τῶν διακεκριμένων Σκυθῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τάφος οὗτος ἀνευρέθη ἐν ἰδιωτικῷ γηπέδῳ, ἄγνωστον τυγχάνει μοι, ἐὰν σπουδαῖόν τι περιέλειπεν.

Τοιαύτη ἐν ὀλίγοις ἡ τοπογραφικὴ ἐξήγησις περὶ τῆς ἀρχαίας πόλεως Τόμης, ἐξ ἧς συνάγεται ὡς τελικὸν συμπέρασμα, ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ χωρίου Ἀνατόλκειο ἐξετείνετο μέχρι τοῦ σημερινοῦ λοιμοκαθαρη-

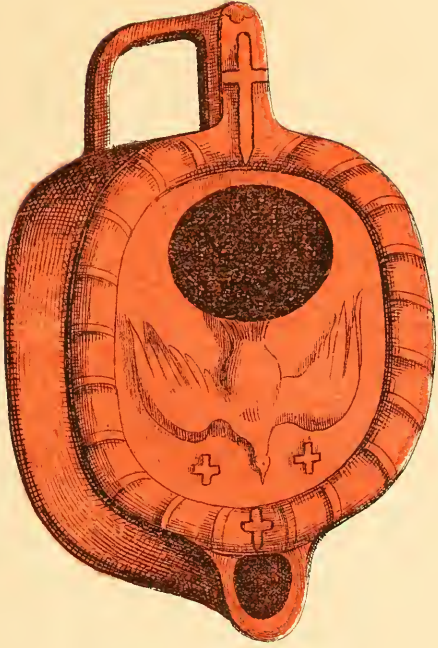
ΣΧ. 1.

ΣΧ. 2.

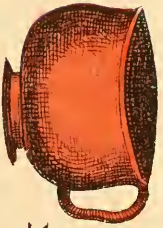
ΣΧ. 3.

ΣΧ. 4.

ΣΧ. 5.

ΣΧ. 6.

ρίου, ἔνθα καὶ ἀρχαία τις βυζαντινὴ μονὴ ἔκειτο, καὶ κατεῖχεν ἐν τῷ περιβόλῳ αὐτῆς ἄπασαν τὴν μεταξύ τῶν δύο τούτων μερῶν ἐκτεινομένην ἀκτὴν. ἐν ἣ σώζονται εἰσέτι τοσαῦτα σπουδαία ἔγνη τῶν ἀρχαίων λιμένων καὶ ὀρμίσκων αὐτῆς.

Τελευτῶν ἤδη τὴν τοπογραφικὴν ταύτην ἔχθεσιν ὁμολογῶ, ὅτι δὲν παρίσταται ἐνώπιον ὑμῶν ὡς ἀλάνθαστος ἐπιλύτης τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος, καὶ ὅτι, ὅπερ μετὰ μεγί-

στου ἐνδιαφέροντος ἀναμένω, παρέστη ἐνταῦθα εὐελπίς, ὅτι θέλω συλλέξει τὰς ἐμβριθεῖς ὑμῶν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου παρατηρήσεις, ἐξ ὧν εἰκότως θέλω κρίνει, ἂν προσσηκόντως τὰ συμφέροντα τῆ ἀρχαιολογικῆ ἐπιστήμῃ ἐπραξῶ.

Σ. Σ. Ε. Ἡ πραγματεία αὕτη συνοδεύετο ὑπὸ δύο πινάκων. τοπογραφικοῦ καὶ ἐπιγραφικοῦ, οἵτινες ὅμως, ἕνεκα τοῦ ἐπισυμβάντος αἰφνιδίου θανάτου τοῦ ἀλλήστου μνήμης Π. Κούππκ, δὲν μᾶς ἐπεδόθησαν.

Μ. ΓΕΔΕΩΝ

ΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΙΚΩΝ

ΕΘΝΙΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ ΑΙΩΝΑΣ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΜΟΒ' συνεδρ. τῆς 23 Ἰανουαρ. 1888).

Καρδιῶν ὀδυνωμένων ἀπηγήματα θλιβερὰ ἀπὸ τῆς μεγάλης τοῦ Ἀδριανοῦ πόλεως προσέβαλον ἄρτι τὰς ἀκοὰς ἡμῶν, ὅτι προσεκληθήσαν οἱ θερησκευτικοὶ ἀρχηγοί, ἵνα συσκευθῶσι περὶ τῶν δυσχεραϊνόντων τὸν γάμον ἐθίμων καὶ τοῦ περὶ τὰς προικοδοσίας κακοῦ κορυφωμένου παρ' ἡμέραν. Ἀπὸ τῶν ἐφημερίδων ἀναμαθῶν τὰ διαθήματα ταῦτα, ἐὰν ἐξομολογήσωμαι πρὸς ὑμᾶς, ἀγασταὶ κυρίαί. ὅτι ὠρμήθη ἐν εἰς τὴν σύνταξιν τῆς παρούσης ιστορικῆς ἀφηγήσεως, μὴ εἰς κρίμα μοι γένοιτο. Τῆς μεγάλης εἰκόνας τοῦ παρελθόντος βίου τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἄγραφα μένουσι μέρη πολλὰ, μένουσιν ἀφώτιστοι χρακτῆρες, καὶ κοινωνικαὶ τάσεις, ὅρμαι καὶ πόθοι μένουσιν ἀνερμηνευτοί, καὶ μορφαὶ προσώπων μεγάλων διατελοῦσιν ἐν ὑποκειάσεσιν, ἀπαιτεῖται δὲ δοκίμων χρωστήρων ἐργασίᾳ σὺνδρομον ἔχουσα

ζῆλον θερμὸν ἄχρις ἀποπερατώσεως τοῦ ὅλου ἔργου. Ἡ βυζαντινὴ κοινωνία καὶ ἡ τῶν τεσσάρων τελευταίων αἰώνων, ἡ τῶν κάτω χρόνων, ὡς λέγομεν, οὐδεμιᾶς ἔτυχε μέχρι τοῦδε πιστῆς, οὕτως εἰπεῖν, φωτογραφίας. διότι προηγουμένως ἀπαιτεῖται μελέτη τῶν πηγῶν, ἵνα μὴ τὴν προηγηθεῖσαν κοινωνίαν εὐρίσκωμεν καὶ κηρύττωμεν βελτίονα τῆς συγχρόνου καὶ τῆς ἐπιγενομένης. Ἐκαστος αἰὼν νέος ἔχει τοὺς ἀποδοκιμαζόντας καὶ κατακρίνοντας τὴν σύγχρονον αὐτοῖς κοινωνίαν, ἔχει τοὺς ἐπαινοῦντας τὴν τοῦ παρελθόντος. Ὁ ἱερός Φώτιος ἀποκλαίει τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ, ὅτι κατ' αὐτὴν «ἔρρει τὰ καλὰ καὶ τῆς ἀρετῆς ἡ χάρις οἴχεται, κακία δὲ ἐμπολιτεύεται, καὶ τὸ μὲν ψεῦδος πτεροφυεῖ, φυλλοβολεῖ δὲ τὰ πτερὰ ἢ ἀλήθεια», καίτοι βεβαίως ἐμελέτησε τοὺς δύο πρὸ αὐτοῦ αἰῶνας τῶν εἰκονομάχων. Ἐνῶ δὲ

τοσοῦτω ζορῶδες ἡμῖν χρῆσθαι τῆς κοινωνικῆς τότε καταστάσεως τὸ κάτοπρον. δύο μετ' αὐτὸν αἰῶνας ὁ τῆς Βουλγαρίας ἀρχιεπίσκοπος Θεοφύλακτος οἰκτρὰν παρίστησι τὴν εἰκόνα τῆς αὐτῷ συγγρόνου κοινωνίας συγκαταβαίνων ἄχρι τοῦ κηρύττειν ἀγαθὸν οὐχὶ τὸν τὴν ἀρετὴν θεῖον. ἀλλὰ τὸν μὴ δαιμονιώδη τὴν κακίαν. Καὶ πατέρων λόγους, καὶ συνοδικὰ πρακτικὰ, καὶ ἐπιγράμματα καὶ λιβελλοὺς καὶ μυστικὰς ἢ φανεράς ἀμερολήπτων ἢ διγλώσσων χρονογράφων ἱστορίας ἀνάγκη νὰ μελετήσωμεν, ἵνα γένηται πᾶσι φανερὸν πῆ παρεβήμεν, ἐν ταῖς πρὸ ἡμῶν αἰῶσι, τί δ' ἐρρέξαμεν ἐν τε τῷ ἰδιωτικῷ καὶ τῷ δημοσίῳ ἡμῶν βίῳ. μικρὸν δὲ μέρος τῆς ὅλης ἐργασίας ἔσται ἡ παροῦσα σημειώσις. Οὐδὲ ζητῶ νὰ προσδικάσω τὴν ἀπόφασιν ὑμῶν, φίλοι κύριοι, βεβαιῶν, ὅτι τὴν κατ' ἡμέρας ὅσον εἰς τὸν ἰδιωτικὸν ἀφορᾷ βίον καταστάσιν εὐρήσομεν βελτίω τῆς προηγουμένης ἢ δὲ μικρὰ ἱστορικὴ ἀφήγησις αὐτῆ, ἣν ὑμῖν ὑποβάλλω τὸ πρῶτον ἀνεργόμενος τὸ βῆμα τοῦ ἐθνικοῦ τούτου σεμνώματος συντελέσει πως εἰς δικαίαν ἐκτίμησιν παρελθόντος καὶ παρόντος.

Ἐναντίον τῆς πολυτελείας καὶ τῶν προικοδοσιῶν ἡ φωνὴ τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡγήθη φθεβρὰ πρὸ ἐκατὸν ἐνενηκόντα σχεδὸν ἐτῶν, τὸ δὲ δεύτερον ἔτος τῆς παρελθούσης III' ἐκατομητηρίδος (1701) ἐπαιροκοδότησεν εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν δύο διατάξεις ἀυστηράς, δύο μεγάλους πατριαρχικοὺς καὶ συνοδικοὺς ἀφορισμοὺς ἐν σχέσει πρὸς τὰς προικίας, ἐν σχέσει πρὸς τοὺς στολισμοὺς τῶν γυναικῶν. Ἐγγράφα δύο πατριαρχικὰ καὶ συνοδικὰ ἐπὶ τοῦ πατριαρχοῦ Καλλινίκου Β' τοῦ Ἀκαρνᾶνος ἐκδεδωμένα. Ἄτινα ἐσχάτως ἐξέδωκα ἐν τῷ παραρτήματι τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς ἀληθείας», ἐπικυροῦσιν ἀποφάσεις ἐπαρχιακὰς δύο, καὶ ἔμελλε μένειν ἐπὶ πολὺ ἄγνωστος ἡ ψηφισαμένη τοὺς ἐπὶ τούτῳ θεσμοὺς πόλις, εἰ μὴ διεφώτιζε με ἐσχάτως χειρογράφον τῆς ἐλληνικῆς σχολῆς Ἰζβαλίου. Καὶ μακθάνομεν ἀπὸ τοῦ χειρογράφου, ὅτι πρῶτη κατεδίκασε τὴν περὶ τὰς προικίας καὶ τὴν περὶ τοὺς γυναικείους κόσμους πολυτέλειαν ἡ μεγάλη τῶν Ἰωαννίνων πόλις, ἣς οἱ προϋχόντες συναποφασίσαντες τῷ διασημοτάτῳ αὐτῶν ἀγγελεῖ Κλήμεντι θεσμοὺς ὠφελίμους, εἶδον τὴν Μ. ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως ἐπικυροῦσαν τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν. Σπατάλη χρημάτων ἀνάγκη εἰς καλλωπισμοὺς γυναικείους ἠνάγκασε τοὺς πρῶτους τῆς ὀρθοδόξου

κοινοῦτος. ὅπως σκεθῶσιν ἀποτελεσματικῶς περὶ τῆς τοῦ κακοῦ παύσεως, κλήρος δὲ καὶ λαὸς ἦσαν σύμφωνοι, ὅπως περιστείλωσιν «ἐν οικονομικῇ προνοητικῇ τὸν ὑπερβολικὸν στολισμὸν τῶν αὐτόθι γυναικῶν», ὀρίζοντες «μετριότητά τινα ἐν ταῖς τοιαύταις στολαῖς, ὅπως κοινῶς ἐν πάσαις ταῖς γυναιξὶ τοῦ τοιοῦτου μετρίου κοσμήματος φερούμενου ἀρθῆ ἐκ μέσου πᾶσα ἐρίθεια καὶ ζήλος καὶ ἕρις δεινὴ, ἐξ ὧν ἀναρίθμητα συρρέει κακὰ, πρὸξενά μυρίων ἀτοπημάτων», ὡς γράφει τὸ πατριαρχικὸν γράμμα. Ἡ ἀπόφασις ἀποβλέπει εἰς τὰς ἐν Ἰωαννίνοις ἰθαγενεῖς καὶ τὰς ἐποικίους γυναικίας, αἵτινες ἀπερασίθη νὰ φέρωσι λόγῳ στολισμοῦ «μόνον ἐν ζευγάρῳ σκουλαρίκια, καὶ τραχηλίαν μίαν, καὶ δακτυλίδιον ἐν. ἄλλο δὲ περισσώτερον τούτων μὴ ἔχωσιν ἄδειαν φέρειν καὶ στολιζέσθαι». Τοῦ κανόνος τούτου ἐξηρέθησαν αἱ νεόνυμφοι. Μένει ἡμῖν ἄγνωστος ἡ τῶν νυμφῶν ἐνδυμασία, διότι τὸ πατριαρχικὸν ἔγγραφον ἀναφέρει στολισμὸν ἀοριστῶς νυμφικόν, κατὰ τὴν ἀριζώνουσαν ταῖς νύμφαις συνήθειαν, ἐπιτρέπει δὲ καὶ μετρίον τινα στολισμὸν εἰς τὰς νεόνυμφους, ἀλλὰ μὴ ἄχρι τεσσαράκοντα ἡμερῶν, ἐντὸς τῆς οἰκίας, μεθ' ἧς ἐπεβάλλετο αὐταῖς, ὅπως φέρωσι τὰ κοσμήματα, ἅτινα καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν γυναικῶν.

Ἡ τοιαύτη φροντίς, ὁ ζήλος οὗτος, ἐφλεγε τοὺς αὐτόθι. καὶ οἱ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἀσκηταὶ ἠγωνίσθησαν κατ' ἐθίμων πράγματι καταδικαστέων. Εἰς τὸν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος διάσημον τῶν Ἰωαννίνων ἱεράρχην Κλήμεντα τὸν Νίον οἱ καλόγηροι Γέρων Δαβίδ, Δαμιανὸς καὶ Παρθένιος γράφοντες, ὡς καὶ πρὸς πάντας τοὺς ἐν Ἰωαννίνοις χριστιανοὺς, παρεκάλουν «νὰ παραγγείλῃς τῶν ἀδελφῶν μας τῶν χριστιανῶν νὰ μὴν τρώγουν τὸ ψᾶρι ταῖς τετράδαῖς καὶ παρασκευαῖς, ὅτι εἶναι μεγάλη ἁμαρτία. Ἀκόμη καὶ αὐτὸ τοῦ διαβόλου τὸ βοτάνι νὰ μὴ τὸ βάνουν πλέον ἢ γυναικίαις εἰς τὸ πρόσωπόν τους, ὅτι εἶναι μέγα κακὸν καὶ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ». Μακρότατον συνέταξε ποίημα κατὰ τῆς ἐν τετράδι καὶ παρασκευῆ καταλύσεως ὁ ἱερομόναχος Παΐσιος ὁ Μικρός, σύγχρονος τῷ Κλήμεντι, τὰς ἀφηγήσεις δ' αὐτοῦ βεβαιῶσι ὁ μακαρίτης Π. Ἀραβαντινός· ἀλλὰ τὸ θέμα τῆς διατριβῆς ταύτης οὐχὶ εἰς τὸ τοιοῦτον ἀφορᾷ. πρόκειται δὲ μόνον περὶ τῆς ματαίας σπατάλης πρὸς ἐπίδειξιν ματαίαν πλοῦτος καὶ ταύτην ἢ κοινωνία κατεδίκασε τῶν Ἰωαννίνων, ἧτις τῷ 1687 ἐπ

δύο χειμερινούς εβδομάδας ἤγε πολυδαπάνους ἐορτάς διὰ τοὺς ἀρχιερεῖς, οἵτινες συνέδεσαν τὰς πλουσίας οἰκογενεῖας τῶν εὐπατριδῶν Ἰωαννιτιῶν Καρραγιαννιδῶν καὶ Ἱερομονάχων, ἧτις εἶχε καθήκον ν' ἀποδοκιμάζη τὴν πρὸς διατήρησιν πολλῶν ὑπερτεριῶν ἀνάγκη δαπάνην. «καθότι—προστίθησιν ὁ Ἀραβαντινός—ἡ ἐκ περισσοτέρων Θεραπεινιδῶν συνουδουμένη κυρία, ὅτε ἐξέρχεται τῆς οἰκίας τῆς, νομίζεται, ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἡ πλουσιωτέρα».

Καθορίσαντες αἱ κάτοικοι τῶν Ἰωαννίνων τὰ περὶ τοὺς γυναικείους κόσμους, προσεπάθησαν νὰ θεραπεύσωσι τὸ περὶ τὰς προικοδοσίας κακόν, ὅπερ καθίστα δυστυχεῖς πολλοὺς, νυμφεύοντας μὲν τὴν πρωτότοκον αὐτῶν θυγατέρα, προικοδοτοῦντας δ' αὐτῇ πᾶσαν σχεδὸν τὴν περιουσίαν αὐτῶν, μηδὲ φροντίζοντας ἄλλως περὶ τῶν λοιπῶν αὐτῶν θυγατέρων ἢ περὶ τῆς ἐαυτῶν ἐν τῷ μέλλοντι διατηρήσεως. Ἐντεῦθεν ἐπεβάλλετο τοῖς κατοικοῖς νὰ θεσμοθετήσωσι τὴν παῦσιν τῆς πέρα τοῦ δέοντος πυραταθείσης ἀμετρίας ἐν τῇ γρηγιᾷ τῶν προικῶν καὶ τὴν ἐξομάλισιν τῶν κατὰ τὰς προίκας ἐπεβάλλετο νὰ προνοήσωσιν οὐ μόνον τῆς εὐμαροῦς συντηρήσεως τῆς συζευγνυμένης πρωτότοκου θυγατρὸς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνέτου διατηρήσεως τῆς δευτεροτόκου καὶ τριτοτόκου· ἐπεβάλλετο νὰ προνοήσωσι καὶ τῆς ἀνέτου γηροκομῆσεως τοῦ προικοδοτοῦντος πατρὸς. Καὶ συνέταξαν οὕτω περὶ τούτου νόμους, καθ' οὓς οἱ κεκτημένοι περιουσίαν πέντε χιλιάδων γροσίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἐπέκεινα ἔπρεπε νὰ παρέχωσιν εἰς μὲν τὴν πρώτην αὐτῶν θυγατέρα λόγῳ προικῆς δισχίλια γρόσια, συναριθμουμένων τῶν χαλκῶν σκευῶν καὶ τῶν κοσμημάτων ἐξ ἀργύρου, χρυσοῦ καὶ μαργαριτῶν, πλὴν τῶν νεμφικῶν ἐνδυμάτων, ἱματίων δηλοῖατι καὶ ρουχικῶν τοῦ ὄσπιτιου, καθὼς λέγει τὸ πατριαρχικὸν ἔγγραφον· μετὰ τὴν πρωτότοκον τῶν θυγατέρων αἱ μένουσαι ὠρίσθη νὰ λαμβάνωσιν «ἀνὰ τεσσαράκοντα γρόσια καθ' ἑκάστην ἑκατοντάδα τῆς περιλειρωθείσης τοῦ πατρὸς περιουσίας, καὶ τὰ νυμφικὰ ἐνδύματα προσέτι, ἧτοι ἱμάτια καὶ ρουχικὰ τοῦ ὄσπιτιου»· ταῦτα δὲ κατὰ τὴν κοινὴν ἀπόφασιν ὠρίζοντο, καθὼς καὶ τὰ τῆς πρώτης θυγατρὸς. Περὶ δὲ τῶν ἐχόντων περιουσίαν κατωτέρην τῶν πέντε χιλιάδων ὠρίσθη νὰ παρέχωσιν εἰς ἑκάστην τῶν θυγατέρων αὐτῶν «ἀνὰ τεσσαράκοντα γρόσια καθ' ἑκάστην ἑκατοντάδα τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς, ὡσαύτως καὶ

τὰ ἐνδύματα, ὡς προσέριθται, καὶ ρουχικὰ τοῦ ὄσπιτιου». πιθανῶς τὴν ἐπίπλωσιν. Ἴνα δ' ἐν ἀληθείᾳ γίνηται τῶν προικοδοτοῦμένων ἡ διατήρησις καὶ χωρὶς τινος μεροληψίας, ἀπερασίσθη, γνώμη τῆς ἐρθοδόξου κοινότητος, εἰδήσει δὲ καὶ τοῦ μητροπολίτου, νὰ ἐκλέγονται τέσσαρες διατιμηταὶ τῶν προικῶν, ἐγγράφοντες ταύτας ἐν τῷ κωδικῷ τῆς μητροπόλεως. Αἱ ἀποφάσεις ἐπεκυρώθησαν, ὡς εἴρηται, τῷ 1701 ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Καλλιμάχου Β' τοῦ Ἀκαρῆνος, οἱ χριστιανοὶ τῶν Ἰωαννίνων ἐρῶν μιαν τὰ κατὰ τὰς προίκας, οἱ δὲ λογιώτατοι πρόθυμοι προσήρχοντο τὰς καλὰς ὑποδοχούσας ἀποφάσεις. Εἴκοσιν ἢ τριάκοντα κατόπιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἔτη Μάνθος Ἰωάννου ὁ ἐξ Ἰωαννίνων στιγουργήσας τὴν «συμφορὰν καὶ αἰγμάλωσιν τοῦ Μωρέως» τῷ 1715 προσέβηκεν ἐν τέλει τῆς «συμφορᾶς» καὶ γνώμας ἠθικᾶς, ὡς προσέβηκεν ὁ Ἱερομόναχος Παΐσιος ὁ Μικρός. Ἐν μακροῦ στιγουργήματι ἐκ διακοσίων πενήκοντα σχεδὸν ἡμιστίων «περὶ κακῆς ὑπανδρείας», ἀρχεται μὲν διὰ τῶν στίγων,

Ἄλλοις εὐμορφῇ γυρέψῃ
πρέπει νὰ μὴ ταξειδέψῃ
καὶ νὰ μὴ γυρέψῃ προίκα,
ὅτι ἔχει τόση πίκρα
ὅτι πρέπει νὰ λογιᾶζῃ
σκλάβον τῆς τὸν ἀγοράζει.

ἐξακολουθεῖ δὲ ἐκρῶβίζων τοὺς νέους καὶ διὰ ζοφερῶν χρωμάτων ζωγραφῶν τὴν εἰκόνα τῆς συζυγικῆς ζωῆς τοῦ λαμβάνοντος προίκα πλουσίαν· καὶ ἐν ἑτέρῳ στιγουργήματι πάλιν ἐπαναλαμβάνει σχεδὸν τὰ αὐτὰ, καίπερ ἐμοὶ ἀατάληπτα ὄντα, ὡς ὅταν λέγη·

Προίκα μὴν ζητᾶς νὰ πάρῃς,
ἄν εὐμορφῇ ἀλιγάρῃς.
Εἰς τὸ σπῆτι σου τὸ βράδυ
πάντα δὲν ἔχεις σκοτάδι.
Πάντα λάμπει τὸ κανόηλι
καὶ σὲ χαίρουσι ὄλ' οἱ φίλοι.

Ἴσως αἱ κάλλιστα διατάξεις αὐταὶ τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων εἰς ἀγχοστίαν εἶχον περιπέσει καθ' ὃν καιρὸν ἔγραψεν ὁ Μάνθος, ἢ μετ' αὐτόν, ὅτε Σαμουήλ ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ὁ Χαντζερῆς ἀνέλαθε νὰ θεραπεύσῃ τὸ περὶ τὰς προικοδοσίας κακόν, κορυφωθὲν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ βασιλείᾳ τῶν πόλεων. Ἄμετρος ἐπίδειξις πλοῦτου, ματαία σπατάλα χρημάτων εἰσρεόντων ἀπὸ τοῦ Βλαχίας καὶ Μολ-

δαυίαις, ἀλλὰ συνεισαγόντων ἐν Φαναρίῳ καὶ τῷ Βοσπόρῳ τὴν γλιθὴν καὶ τὴν τῶν ἡθῶν ἔκλυσιν, τὴν ἀκολασίαν καὶ τὴν διαρρηθράν, ἠνάγκαζε τοὺς φρονίμους νὰ συσκέπτονται, τίνα μέτρα εἶδει νὰ λάβωσιν, ὅπως ἀποκορυσῶσι τοῦτο τὸ θηρίον τῆς Ἀποκαλύψεως, τὸ ἔχον κεραλάς ἐπτὰ καὶ κέρατα δέκα, κατὰ τὸν Ἰωάννην. Εἶχεν ἡ ὁμογενὴς τότε κοινωνία τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν πολυτέλειαν αὐτῆς, ἀλλὰ πολυτέλειαν οὐχὶ καθὼς τὴν σημερινήν, ἣν ἀσθένως κατακρίνομεν, πολυτέλειαν ἀνόητον, ἐπίδειξιν πλοῦτου ματαίαν, χωροῦσαν μέχρι τῆς καὶ εἰς τὰς προίκας καὶ τοὺς γάμους ἐπίδειξέως· ἡ σήμερον θαμβοῦσα τὸν μὴ γινώσκοντα τὴν ἱστορίαν τῶν χρόνων ἐκείνων διακόσμησις ἰδιωτικοῦ μεγάρου μηδὲν ἔστιν ἀπέναντι τῆς διακοσμήσεως — ἀνόητου διακοσμήσεως καὶ ματαίας — οἰκίας ἐπισήμου τινὸς προύχοντος ἐν Φαναρίῳ ἢ ἐν Μεγάλῳ βρύμῳ. Οὐδ' ἐπίδεικνύμεθα σήμερον ἡμεῖς, ὡς αἱ παλαιαὶ φαναριώτισσαι, γυναῖκες ἡγεμόνων, διερμηνέων ἢ καπικεχαγιάδων αὐτῶν, μηλωτὰς ἐξκακισχιλίων φράγκων, οὐδ' ἔχομεν τὴν ματαιότητα, ὑποδεχόμενοι τὸν οἰκουμηνικὸν πατριάρχην καὶ τὴν σύνδον αὐτοῦ, καθὼς ὁ διασημώτατος Γεώργιος Σταυράκης ὁ Σπαθάρης, νὰ προσφέρωμεν, ὡς ἡ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐθιμοτυπία.

τσιμπούκια ἐξαίρετα, μακέδες κεχοιμπάρι,
καὶ ἡ λουλέδαις γύρωθεν ὅλο μαργαριτάρι,

καθὰ γράφει σύγχρονος στιχογράφος. Εἰσελθόμεν νοερώς εἰς ἓν σαλόνι, καθὰ λέγομεν σήμερον, φαναριώτου πλουσίου, ὅπως ἴδωμεν ὠχρίωντα πολλὰ τοιαῦτα σύγχρονα. "Ἀρχὼν διάσημος ἐπὶ τε ἀγαθότητι καὶ ἐπὶ πολλοῖς ἐλαττώμασιν ὑποδεχόμενος τὴν σύγχρονον ἀριστοκρατίαν, τί προσφέρει νομίζετε; Ἀκούσωμεν τοῦ στιχογράφου:

καρέλαις ἀσημένιαις καὶ ἄλλαις σεντεφένιαις,
ἔς τὴν Βενετιάν ἤτακε ὄλαις ἐκεῖ φθιασμέναις.

Κοσμοῦσι τὴν αἴθουσαν καὶ τὸ μέγαρον

καθρέπται ὠραιότατοι, γύρω περβαζωμένοι
μὲ τόσα ζαριφλίκια, μὲ μάλαμυα φθιασμένοι.

Παρέχονται τοῖς φιλοξενουμένοις ἄρχουσι τὰ πολυτίμητα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τσιμπούκια, ἀλλ' ἴσως ταῦτα δυσκόλως κινῶσιν ἡμᾶς εἰς ἀποδοκιμασίαν τῆς πολυτελείας τῶν τότε χρόνων· ἀλλὰ κατακρίνομεν τὴν ἀνόητον ἐπίδειξιν ὅταν μανθάνωμεν, ὅτι

καὶ τὰ καφὲ ἱμπρία ὄλ' ἦταν ἀσημένια
καὶ τὰ καφὲ φιτζάνια ὄλ' ἦταν φαφουρένια.
Ἔνα ταχίμι ζάρφια, καὶ κάθε ζάρφι μία
πέτραν εἶχεν ἀπάνω του ὡς δώδεκα πουγγία (1).
Κι' αὐτὸ ποῦ δίδουν τὸ γλυκὸ εἶχε πετράδια πάνω
τολμῶ εἰπεῖν δέκα πουγγιά, ἀκόμη καὶ παράνω.

Μεθ' ὅλην τὴν ὑπερβολὴν, ἣ κατὰ τὴν συγγραφήν αὐτοῦ γρήται περὶ φαναριωτῶν ὁ ἱερότης Μ. Φ. Ζαλλώνης, δέον ἐν τούτοις ν' ἀποδειχθῶμεν τίνα τῶν γραφομένων αὐτοῦ. «Ἡ πολυτέλεια τοῦ ἱματισμοῦ (γράφει) κατατᾶ πάθος κυριεῖον τῆς φαναριωτίσσης συζύγου τῶν αὐθεντῶν· παραδίδονται καθ' ὑπερβολὴν εἰς αὐτήν. Ἀπαντῶσαι εἰς τὴν αὐτὴν αὐτῶν ἰσχυρὸν ἐλατήριον τὴν ὑπερηφάνειαν τῶν κυριῶν τῶν βογιατζῶν, αἵτινες ἀμιλλῶνται πρὸς αὐτάς, ἐπισωρεύουσιν εἰς τὸν στολισμὸν αὐτῶν ἀδάμαντας καὶ ἄλλους πολυτίμους λίθους μετ' ἀκατανόητου δαψιλείας. Συμβαίνει κυρίαι βογιατζῶν ἐντόπιαι νὰ ἐξεφανίζωσι πραγματικῶς διὰ τῆς λάμπσεως τῶν στολισμῶν αὐτῶν τὴν σύζυγον τοῦ αὐθέντου, ἀλλὰ τότε αἱ ἀνεπιτήδεια αὐταὶ ὑπήκουσι ἀποβᾶλλονται τῆς αὐλῆς ὑφ' οἰονδήποτε πρόσχημα· ἀλλ' αὕτη ἡ ἐξορία εἶναι ἀπλῆ χρόνου προθεσμία, ὅπως προμηθευθῆ ἀπὸ τῆς Βιέννης ἢ τῆς Ὀλλανδίας λίθους πολυτίμους, ὑπερέχοντας τοὺς τῶν ἀπροσέκτων ἀντιζήλων αὐτῆς κατὰ τὴν ὠραιότητα». Ἡ πολυτέλεια μετὰ τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς διαρρηθρᾶς εἰσήγητο παρ' ἡμῖν ἀπὸ τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας· καὶ τῶν χωρῶν τούτων οὕτως αἱ χρυσόφρεθροι φλέβες εἰς τὴν μεγάλην ἀναστομούμεναι τοῦ Φαναρίου ἀρτηρίαν ἐπλουτίζον ἄρχοντας καὶ ἄρχιερεῖς, ἡγεμόνας καὶ κληρικοὺς ὑπαλλήλους αὐτῶν, ὡς καὶ τὰ ἐπαρχιακὰ εἰσοδήματα. Διονύσιος ὁ Χῖος μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως, παραιτησάμενος τὸν θρόνον τῆ 1 φεβρουαρίου 1774 καὶ μετ' ὀλίγων ἀποθανῶν, κατέλιπε, κατὰ τὸν Κομνηνὸν Ὑψηλάντην, τετρακόσια πουγγία, ἧτοι κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν αὐτοῦ τούτου τοῦ χρονογράφου, 25000 περίπου σημερινῶν ὀθωμανικῶν λιρῶν.

Κατὰ τοιαύτης ἡθῶν ἐκλύσεως καὶ κατὰ τοιαύτης πολυτελείας, ἧς ἦν παράλληλος ἡ τῶν ἐπιζητήτων γαμβρῶν ἀγορὰ καὶ ἡ χορηγία προικῶν ὑπεράρκων ἠγέρθη σφοδρὸς ὁ πατριάρχης Σαμουὴλ ὁ Χαντζερῆς. Δύο λόγοι τοῦ ἐσάρχου τούτου εἰσὶν ἐκδεδομένοι, δι' ὧν ἀνέλαθε πολεμῶν τὸ κορυφούμενον τῶν ὑπε-

(1) 12 πουγγία=6000 γρ. ἐπὶ 3 φρ.=18000 φράγ.

ρόγκων προικοδοσιῶν κακῶν νὰ μετριάσῃ τούτου τὴν ἐπιφορὰν, καὶ ὁ ἀναγινώσκων αὐτοὺς νομίζει, ὅτι ἀκούει καὶ πάλιν τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου κατακρίνοντος μὲν τὸν πρὸ γάμου βίον τῶν νέων τοῦ Δ' καὶ Ε' αἰῶνος, τὸν ἐκλελυμένον καὶ χεῖρονα τῶν κατόπιν χρόνων, εἰκόνα δὲ παρεχόμενου λαμπρᾶν κοινωνικῆς ἐξαρχειώσεως, καὶ παραινοῦντος τοὺς συγχρόνους αὐτῷ πατέρας μετὰ τσαχύτης δυνάμεως λόγου: «Τί οὖν παραινῶ ὥστε τὰς ῥίζας ἐκτέμνειν; Ὅσοι παῖδας ἔχετε νέους καὶ πρὸς τὸν κοσμικὸν αὐτῶν βίον ἄγετε, ταχέως ὑπὸ τὸν τοῦ γάμου ζυγὸν ἔλκετε· τὸν μὲν πρὸ τοῦ γάμου χρόνον παραινέσεις, ἀπειλαίς, ἐπαγγελίαις, φόβοις, μυσταῖς ἑτέροις αὐτοὺς κατέγετε· κατὰ δὲ τὸν τοῦ γάμου καιρὸν μηδεὶς ἀναβαλλέσθω». Καὶ ὁ Σαμουὴλ ἐλάλει, ἐκέρυπτεν ἐνόμισε τὴν ὑπόθεσιν ὄριμον, καὶ συγκαλέσας σύνοδον ἐκ τοῦ πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Ἐφραίμ (συννευόντων καὶ τῶν πρώην πατριαρχῶν) καὶ τεσσαράκοντα ὑπὲρ ἀρχιερέων ἐξέβηκεν ἐπτὰ κανόνας, ὧν ὁ πρῶτος καὶ κυριώτερος ὁροθετεῖ: «Ὁ ἐπὶ γρήμισσι κόρηνημηστευόμενος καὶ γρήμισσι προβάλλων καὶ ἐξαιτῶν, ὁποῖός ἂν εἴη τάξεως, ἐπικαίριος· οἱ δὲ λοιποὶ ἐξ ἀποφαίνονται μὲν, ὅτι ἡ προίξ, ὡς ἐκ παλαιῶ τοῦ χρόνου νενομιστημένη, ἐρέτω ἀκωλύτως τὸ κῆρος, ἀλλὰ διαρροῦσιν εἰς κοινωνικὰς τάξεις, ἐξ ὧν οἱ τῆς πρώτης τάξεως ὄρισθη νὰ παρέχωσιν εἰς τὰς θυγατέρας αὐτῶν μέχρι τῶν ἑξ κοινῶς ποικύων καλουμένων, ἧτοι μολὶς δέκα χιλιάδας σημερινῶν φράγκων, οἱ δὲ τῆς ἐβδόμης τάξεως μέχρις ἑκατὸν πενήκοντα γροσίων, ἧτοι τετρακοσίων πενήκοντα σχεδὸν φράγκων, καὶ οἱ τῆς ἐνάτης καὶ τελευταίας τάξεως ἕως πενήκοντα (150 φργ.). Δυστυχῶς ὁ Ε' κανὼν ἐπέτρεψεν, ὥστε ὁ θέλων πατήρ νὰ χρησιμῆ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ «ἡλικα καὶ ὅσα καὶ οἶα ἐξ ὧν πεπλούτηκεν ἄλλων ἀγαθῶν· τὴν γὰρ χάριν καὶ δωρεὰν οὐδεὶς νόμος ὑπευθύνει». Καὶ οὕτω κατήντα, νομίζω, τὸ πρᾶγμα, μεθ' ὅλας τὰς ἀρὰς καὶ τοὺς περιορισμοὺς, εἰς τὸν αὐτὸν παρονομαστήν.

Συγχρόνως ἐν Ἰωαννίνοις οἱ προὔχοντες καὶ ὁ μητροπολίτης Γρηγόριος ἐπανελάβανον ἐπικυροῦντες τὰς τοῦ 1701 διατάξεις, εἰς ἀχρηστίαν περιπεσοῦσας εἴτε ἐξ ἀντιδράσεως τῶν μὴ θελόντων νὰ μὲνωσι κατατεταγμένοι εἰς τὴν ὄρισαν οἱ ἐκτιμηταὶ τάξιν, εἴτε διὰ μεροληψίαν αὐτῶν τῶν ἐκτιμητῶν· ἀλλὰ μῆτε μία δεκαετία παρήλθε, δευτέρα δ' ἀπόφρασις

καὶ δευτέρα συνελύσεις καὶ δευτέρα σκέψεις, σφώτεραι βεβαίως, ἐπεκύρωσαν τὰς πρώτας. Ἄλλ' ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τοῦ Σαμουὴλ ἠγέρθησαν βάρεις οἱ προὔχοντες, καθὼς ὁ χρονολόγος Κομνηνὸς Ἰψηλάντης γράφει: «Ἐπεὶ 1767—ἐμποδίζει μὲ ἀφορισμοὺς βαρυντάτους ὁ πατριάρχης Σαμουὴλ τὰ τραχώματα κατὰ μῆνα φεβρουάριον—Νικόλαος ὁ Σούτζος σὺν τῷ Κυζίκου καὶ τῷ Προύσης Μελετίῳ (1) ἀπαρέσκονται καὶ ἤρξαντο λαλεῖν τοῖς προὔχοσι τὸ ὅτι δὲν εἶναι εὐχαριστημένοι οἱ ἀρχιερεῖς ἀπὸ τὸν πατριάρχην, καὶ διασημίζουσιν ταῦτα πολλοῖς».

Ὁ Σαμουὴλ ἀπογοητευθεὶς τέλειον καὶ μὴ φέρων τὰς ἐναντίον αὐτοῦ διὰ πολλὰς προφάσεις βχδισουργίας, ἀπεχώρησε τοῦ θρόνου, τὸ καλὸν ὅμως μάθημα, καίπερ ἐν τισι περιπέλλων τὴν τῶν προικῶν ἀμεταίαν, ἐκύρωσεν αὐθις ἡ φιλόπατρις κοινὴν τῆς ἡπειρωτικῆς μητροπόλεως. Τῇ 30 ἰανουαρίου 1776 οἱ διδάσκαλοι καὶ πρόδρομοι τῶν Ἰωαννίνων μετὰ Παϊσίου τοῦ μητροπολίτου ἐπεκύρωσαν τὸν παλαιὸν Τόμον τῶν προικῶν ἐκθέμενοι τὰ ἐξῆς δώδεκα κεφάλαια, πολλὰς ἡμῖν χρηγοῦντα πληροφορίας περὶ τῶν ἐν τῇ ὁμογενεῖ κοινῶν τῆς πόλεως ταύτης ἐθίμων καὶ νομίμων, τῶν κατὰ τοὺς ἀρχαῖων καὶ τὰς προικοδοσιῶν. Ὁ Τόμος εὑρεται ἐν τῷ σημειωθέντι ἀνωτέρω χειρογράφῳ τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἐν Τζιβαλίῳ ἐλληνικῆς σχολῆς, ἔχει δ' οὕτω:

Χειρόγραφον.

Μετὰ τὴν ἀπόφρασιν τοῦ Σαμουὴλ ἔτι παρήλθον πολλὰ, ἐξήκοντα ὅλα, καὶ ἡ τότε γενομένη ἀπαγόρευσις εἰς λήθην ὑποπεσοῦσα ἤγαγε πάλιν εἰς χεῖρονα κατάστασιν τὰ κατὰ τὰς προίκας, σπατάλη δὲ χρημάτων ἐγένετο μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς κατασκευῆς τοῦ κατὰ τὸν ἀρχαῖον διδομένου δακτυλιδίου. Τὴν πολυτέλειαν ταύτην ἐξήτησαν ἢ ἀποκόψωσιν οἱ τοῦ γένους λογάδες καὶ προὔχοντες καὶ κατὰ τὸν μάρτιον τοῦ 1827 ἀναφορὰ κοινὰ πρὸς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Ἀγαθάγγελον τὸν ἀπὸ Χαλκηδόνος ζοφερόν ἡμῖν εἰκόνα χρηγοῦσιν τῆς κοινωνικῆς ἐκλύσεως «Ἄντη ἡ τραχίεια καὶ βαρβάρω τῇ λέξει καὶ τῇ πράξει συνήθεια τοῦ λεγομένου τραχώματος—αὶ λέξεις εἰσὶ τῶν ἀναφορῶν—νόμου κεφάλαιον λαβοῦσα καὶ ἐν ὅλῳ τῷ γένει ἀναπό-

(1) Ὑπογράφοντι δυστυχῶς.

φυκτος κατασταθείσα πλουσίσις τε καὶ πένησι δυστυγῶς ἐπεκράτησε . . . καὶ οἱ πάντες ὑπὸ τῆς λύρας αὐτῆς καταθραύοντες ἀπόλωντο. Αἱ μὲν γὰρ κόραι τῶν πολὺ τὸ πράγμα παρεχόντων ὑπανδρεύοντο, αἱ δὲ τῶν δούναι μὴ ἔχόντων στερούμεναι. ἐν ὧρα γάμου οὔσαι, κατετήκοντο σὺν τοῖς ἰδίῳις πατράσι καὶ μητρῶσι, καὶ διέμενον ἀφωρισμέναι, καὶ ἐν ἀπογνώσει οὔσαι ἐπενόουν τὰ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης κακὰ. Ἡ γὰρ ἐμπεδοῦντο ἔρωτι ἄνδρας ζωοῦσιναι. ἢ ὑπὸ ἀπογνώσεως εἰς ἄθνημα περιέπιπτον νικιῶναι καὶ εἰς ἀτιμοσύνας καταπτώσεις». Μέρφρονται δ' αἱ κοινὰ ἀναφοραὶ τῶν πρὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πλουσίων, ὅτι πρῶτοι κατεπάτησαν τὰς τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἐκκλησίας φρονίμους διατάξεις. Πατριάρχης καὶ Σύνοδος ἐνετείλαντο τοὺς τότε λεγομένους ἐπιτρόπους τοῦ κοινού. προτύπωμα τι τοῦ καθ' ἡμέρας Δ. Ἐθνικοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου, ὅπως ἐκλέζονται δέκα ἄνδρας εἰδήμονας, οἵτινες τὴν γνώμην καὶ τῶν κατ' ἐνορίας διαπρεπόντων ὁμογενῶν ὑπ' ὧν ἔχοντες θεσμοθετήσωσι τὰ κατὰ τὰς προικοδοσίας. Τὸ ἔργον τῆς ἐπιτροπῆς συνετελέσθη κατὰ τὸν σιπτέμβριον τοῦ 1827 καὶ μετὰ ἓνα μῆνα ἐξεδόθη τὸ νενομισμένον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν γράμμα. Δέκα καὶ τρεῖς κεφάλαια συναποτελοῦσιν οἱ περὶ προικοδοσιῶν θεσμοί, ἀλλὰ τὸ νομιζόμενον κακὸν τῆς περὶ ταύτης ἀμετρίας κατέστη τότε πηγὴ προσόδων διὰ τὰ γραικικὰ νοσοκομεία. Μακρὰ δικαιολογία γίνεται τῆς ἀποφάσεως, ἐν πολλοῖς ἐνυπόστατος, συμπληροῦν δέ. καθὰ ἐγένετο διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ 15' αἰῶνος ἐθνικὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν ἱστορίαν, καὶ ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Ἀθανάσιος. Ἐνῶ δὲ διὰ τοῦ Α' κεφαλαίου καταργεῖ τὸ πράγμα καὶ ἀποδοκιμάζει ἢ ἐθνικὰ ἀπόφασις τὸν ἕνεκα τούτου γάμον «ὡς ἂν ὅπου τὸ μυστήριον τοῦ γάμου μῆτε πωλεῖται μῆτε ἀγοράζεται» τὸ Β' κεφάλαιον ἀποφαίνεται. «Ἡ προίκα ὡς ἐκ παλαιῶ τοῦ χρόνου νενουθετημένη νὰ εἶναι συγκεκριμένη καὶ εἰς τὸν δίδοντα καὶ εἰς τὸν λαμβάνοντα, πλὴν εἰς ἐξ βαθμῶν». Ὁ πρῶτος ἀναριθμᾷ τὴν διδομένην προίκα μέχρι δεκακισχιλίων γροσίων· ὁ τρίτος εἶδει νὰ παρέχῃ μέχρι τετρακίς χιλίων καὶ ὁ ἕκτος ἄχρι χιλίων. «Οὐδέποτε δὲ κτήματα κινητὰ ἢ ἀκίνητα (προστίθησι), ὁπίστιον δηλ. ὄντας, ἐργαστήριον ἐπὶ λόγῳ προικός νὰ μὴ δίδονται. ὡσαύτως οὐδὲ μέρος οὐδὲ ὅλον ἕνεκεν τῆς τιμῆς τῆς προικός νὰ μὴ δίδονται εἰς μετροτά . . . εἶναι ἀπηγορευμένον καὶ ἐμποδι-

σμένον διόλου ἐν τῇ κατασκευῇ τῆς προικός (ὅποιας ἂν εἴη ἀξίως) ψαλιδοῦ νὰ μὴ ἐμβαίνειν εἰς σάκι λαχοῦρι, διὰ βούλον συναριθμοῦμενον μὲ τὴν προίκα». Τὸ Γ' κεφάλαιον ὀρίζει τὴν ἀξίαν τοῦ διδομένου δακτυλιδίου κατὰ τοὺς ἀρχαῶνας. ἥτις κινεῖται ἀπὸ ἑκατὸν μέχρι χιλίων τὸ πολὺ γροσίων. κατὰ τὰς ἄνω διορισθείσας τάξεις. Ἀλλ' ἐμποδίσθησαν οὐ μόνον τὰ κατὰ τοὺς ἀρχαῶνας διδομένα πρὸς συγγενεῖς ὑφάσματα, δι' ἃ πολυτέλειαν ἄμετρον εἰς ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐπεδείκνυντο, ἀλλὰ καὶ τὰ πολυτελῆ συμπόσια καὶ αἱ διασκεδάσεις, ταχθείσης προθεσμίας μηνῶν ἐξ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῶν ἀρχαῶνων μέχρι τοῦ γάμου, καθ' ἣν ἐκρίθη καλὸν νὰ διακόπτηται ἢ παρὰ τῇ μνηστῇ συγγῆ φροίτησις τοῦ μελλονύμφου. Ἀπηγορεύθησαν τὰ ὑπὸ τοῦ μνηστῆρος τότε διδομένα τῇ μελλοῦσῃ συζύγῳ ἔξοδα τοῦ λουτροῦ καὶ τὰ κατὰ τὴν πρῶτην τοῦ ἔτους. Ὀρίσθησαν ἐπιτηδεῖαι τῆς προικός ἐν ἐκάστῃ ἐνορίᾳ καὶ διετήρησαν οἱ πρόκριτοι ἐκάστης συντεχνίας νὰ καθορίσωσι τὰς τάξεις καὶ τοὺς εἰς ἐκάστην ἀνήκοντας, τὸ δὲ φιλανθρωπότερον τῶν διατεταγμένων ἦν ἡ φορολογία πρὸς ὕψους τῶν νοσοκομείων τοῦ γένους, εἰς ἃ περιήρχετο ἂν ἂν ἔσπρον κατὰ γρόσιον ἐπὶ τῶν προικῶν. ἦτοι τὸ ἐν ἑκατοστῶν εἰκοστῶν τῆς διδομένης ἐκάστῳ προικός.

Ἐν τοῖς τοῦ ἐθνικοῦ νοσοκομείου τῶν ἐπὶ τὰ πύργων καταστίχοις εὐρίσκωμεν, ὅτι κατὰ τὰ ἔτη 1829-1830 εἰσῆλθον εἰς τὸ ταμεῖον τῶν νοσοκομείων ἀπὸ τῆς φορολογίας ταύτης 9579 γρόσια, κατὰ δὲ τὰ ἔτη 1833-1836, ἐν μιᾷ τριετίᾳ 12,882, τοῦθ' ὅπερ δεικνύει, ὅτι μετὰ τῶν ὀρθοδόξων Κωνσταντινουπόλεως ἐγγραφήθησαν προίκαι εἰς νεονύμφους 1,536,001 γρόσια, ὥστε, ἐὰν ὑπολογίσωμεν 650 κατ' ἔτους γάμους ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Κωνσταντινουπόλεως, ἀναλογεῖ ἐκάστῳ γάμῳ ποσὸν 2363 γροσίων.

Τίς οἶδε τίνες ἀντιδράσεις ἐπηκολούθησαν ταῖς ἀποφάσει ταύταις; Γερμανὸς ὁ ἀείμνηστος πατριάρχης ὁ ἀπὸ Δέρκων τῷ 1814, λαβῶν ἀναφοράς πολλὰς ὀρθοδόξων καὶ κατιδῶν ἐξ αὐτῶν, ὅτι οὐδὲν ὠφέλησαν οὔτε τὰ τοῦ Ἀγαθαγγέλου, οὔτε τὰ τοῦ Σαμουήλ, οὔτε τὰ τοῦ Νεοφύτου (ὡς θέλει τὸ πατριαρχικὸν ἔγγραφο) θεσπίσματα, ἀφῆκεν εἰς τὴν διάθεσιν ἐκάστου νὰ τηρῇ ἢ οὐ ταῦτα, συνεχώρησε δὲ καὶ πάντας τοὺς παραβάτας τῶν κοινῇ πρότερον διατεταγμένων. Σημειωτέον, ὅτι ἐν τῷ τῆς ἀνατροπῆς ἐγγράφῳ τούτῳ συνυπο-

γράφει πάλιν ὁ Ἱεροσολύμων Ἀθανάσιος, μόνος παρεδρεύων ἐκ τῶν ὑποθησάντων καὶ ἔξ ὑπογραφόμενοι ἐκ τῶν ἀθετούντων, ἐνῶ συγχρόνως σχεδὸν ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων ὤριζε τάξεις πάλιν εἰς συναψὴν ἀρραβῶνων καὶ γαμικῶν συναλλαγμάτων, ὅπερ ἀμέσως εἰς ἀχρηστίαν περιέπεσεν.

Συνοπτικῶς καὶ κατὰ τὰς ὑπ' ὄψιν μου πηγὰς βραχεῖαν ὑμῖν ὑποβαλὼν σημείωσιν ἱστορικὴν, ἐλπίζω, ὅτι φιλόπονοι λόγιοι κώδικας ἐπαρχιακοὺς ἀναδιφῶντες συμπληρώσουσι τὴν παροῦσαν· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὀλίγων λεγθέντων καταδεικνύται, ὅτι ἡ ἐκκλησία οὐδέποτε ἐκώλυσεν ἢ τὸ τῆς προικῆς ὑπέρογκον καὶ τὸ κατὰ τὰ δῶρα πολυτελές· ὅθεν καὶ αἱ πρῶται αὐτῆς ἀποφάσεις εἰσὶ δύο: κατὰ πολυτελείας καὶ κατὰ τῆς τῶν προικῶν ἀμετροίας. Ἡ ἐκκλησία μετὰ τῶν φρονίμων προυχόντων τοῦ γένους ἡμῶν τὴν ἀμοιβαίαν ἐκτίμησιν καὶ ἀγάπην πρὸ τοῦ γάμου καὶ τὴν μετὰ τὴν στέφιν ἀγάπην ἀπαιτοῦσα καὶ θέλουσα ὡς προικὰ πολυτίμητον, οὐδέποτε ἐπελάθετο καὶ ἐν τῷ περὶ

τῆς πολυτελείας ἐν τοῖς γυναικείοις στολισμοῖς κεφαλαίῳ ὅ,τι εἶπεν ἡ τοῦ μεγάλου Φωκίωνος σύζυγος, ὅτι κόσμος ἐστὶν ἀντάρκης τῇ συζύγῳ ἢ τοῦ ἀνδρός ἀρετῆ. Ἐν τῇ μεγάλῃ δ' ἐκάσποτε ἐκλύσει, καθ' ἣν ἀδίκως ἐπιρροίπτουσι μόνον οἱ σεμνότευοι τὴν εὐθύνην ὅλην ἐπὶ τὴν γυναῖκα, ὁμολογήσωμεν, ὅτι τὴν εὐθύνην ὑπέχομεν ὅλην ἡμεῖς οἱ καθήκον ἔχοντες τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βασιάζειν. Ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει δυνάμεθα νὰ δικαιώσωμεν ἐαυτοὺς ἡμεῖς, οἱ ἀπὸ τῆς πρώτης ὥρας τῆς δημιουργίας, ἐνώπιον τοῦ βήματος τῆς θείας δικαιοσύνης καὶ τοῦ βήματος τῆς ἱστορίας, πρόθυμοι, καθὼς ὁ γενάρχης Ἀδάμ, νὰ καταγγείλωμεν τὴν τοῦ βίου σύντρονον. Ἰσως καὶ ἐν ἑτέροις ἀναγκάσμασιν ἀρρομῆ δοθῆ ἡμῖν, ὅπως ἐκταθῶμεν ἐπὶ τούτου, ἀλλὰ καὶ πάλιν αὐτὸ τοῦτο μέλει ν' ἀποδειχθῆ· οἱ δ' ἐπαναλαμβάνοντες τὸ παλαιῶτον «ἡ γυνή, ἣν ἔδωκας μετ' ἐμοῦ, αὕτη μοι ἔδωκεν ἀπὸ τοῦ ζύλου», σπανίως ἀλλ' ἴσως καὶ βραδέως μανθάνουσι, ὅτι προοιδουσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν πλευράν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΦΑΝΑΡΙΩΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΗΣ ΕΝΕΣΤΩΣΗΣ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΟΣ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ **ΒΟΣΓ'** καὶ **ΒΟΗ'** συνεδριάσει τῆς 22 φεβρ. καὶ 10 μαρτ. 1888).

Ἐν μέσῳ τῆς ἀλλοιώσεως καὶ τῆς μεταβολῆς ἐθῶν καὶ καθεστώτων παρῆλθον ἐνώπιον ὑμῶν οὐχὶ ποθῶν ἐδραϊῶσαι ἀλλὰ σείσαι ζητῶν ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένα συμπεράσματα καὶ καθεστῶτα. Ἡ βλαβὴς ἀνατροπῆ, τείνουσα παραστήσαι τὸ ζῶον οὐχὶ συνόλου τινὸς ἀχρειωθέντος, ἅτε τῶν ὄψειων ἀφαιρηθειῶν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐξόν ἡμῖν ἄρτιον, χρησιμώτατον, ἐπιζήτητον, ἢ γοῦν θλαμᾶσιον. Ἐφ' ὅσον ἡ μεγάλη τῶν ἐθνικῶν αἰώνων Σαχάρα μένει ἀνεξέταστος, ἐφ' ὅσον ὁ μὲν χρόνος βα-

σκαίνων καλύπτει παλαιὰς καὶ σητοθρότους διυθέραι, ἀσβόλη δὲ χρόνων τριπεμπέλων ἀμφισβητεῖ ἡμῖν τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ ὑπ' αὐτὴν εἰσδῦσαι καὶ κόσμον ἀποκαλύψαι νέον, ἡμεῖς ἀναγκασθησόμεθα πιθανῶς εἰς ζένων κρίσεις ἀνατρέγειν ἐκάσποτε καὶ τυρῶν ὀδηγούντων ἐστὶ τέλος ὁδοιορίας ἢ πτώσις εἰς τὸν βόθυνον τῆς ἀγνοίας καὶ τῆς σφαλερᾶς ἐκτιμήσεως προσώπων τε καὶ γεγονότων. καὶ τῶν δρώντων καὶ τῆς δράσεως.

Τῆς φαναριωτικῆς κοινωνίας τῆς μέχρι τῶν

ἀρχῶν τῆς ἡμετέρας ἑκατονταετηρίδος ὑπαρξάσης ἐπεθύμησα μικρὰν εἰκόνα νὰ ὑποβάλω ὑμῖν, φίλτατοι συνιστορες. Ἡμιτελῆ περὶ ταύτης καὶ καθόλου περὶ Φαναριωτῶν ἐγγράψασαν, ἄθλια, προσοχῆς τοῦ φιλόστορου ἀνάξια τὸ πλεῖστον, οὐδ' ἐνεκύψαν εἰς τὰς αὐθεντικὰς πηγὰς οἱ γράψαντες. Ὁ τὰ περὶ τῶν ἀνδρῶν τούτων ἐρευνῶν πρέχει τὸν κίνδυνον— ἐὰν ἓνα μόνον ἢ δύο χρονολογίους ἐρευνήσῃ— νὰ περιπέσῃ ἢ εἰς τοῦ Κομνηνοῦ Ἰψηλάντου τὰς ἀνάλους ἀτασθαλίαις ἢ εἰς τῆς μισαλλοθηρητικαίας τοῦ Ζαλλῶνη τὰ οἴκτου ἄξια τερατοτοκίματα, ἢ νὰ ἀναδιδασθῇ μετὰ τοῦ οἴλου Ἐπαμ. Σταματιάδου εἰς τὸ ζηνὸ τῆς ἀθνασίας, εἰς ὃ ἔθηκεν αὐτοὺς εὐνήμερον ἀνήρ, εἰς ὃ μετ' αὐτὸν ἀνύψωσεν ὁ μακαρίτης Ἀναστάσιος Ν. Γούδας. Εἰς τοὺς μισέλληνας τῶν ἐκεῖθεν τοῦ Δουναβίως χωρῶν καταλείπω νὰ ἐντυφρήσωσιν εἰς τοῦ Μυρῶν Κωνστίν τὰς ἀηδίας. Πάντας πρέπει νὰ λάθωμεν ὑπ' ὄψιν, ἀπὸ τοῦ Κοραῖ, τοῦ Φιλίμονος, τοῦ Πρόξες Ὅσπεν, τοῦ Μένδελσον Βαρθόλδη, τοῦ Φωτεινοῦ, τοῦ Ἰακωβάκη Ρίζου Νερούλου, μέγχοι τοῦ Ἀλ. Σούτσου, τοῦ Οἰκονόμου, τοῦ Καντεμίρη, τοῦ Χάμμερ, τοῦ Βιλλεμαίν, τοῦ κόμητος Μακρέλλου, μετὰ πάντας τούτους ὅμως αὐτὰς τὰς ἐπιστολάς αὐτῶν, αὐτὰ τὰ συγγράμματα αὐτῶν, αὐτὰ τὰ ποιήματα αὐτῶν. αὐτὴν τὴν κοινωνίαν νὰ παραστήσωμεν ἐν τῇ μνήμῃ ζῶσαν, καὶ ταύτην ἐξεγείροντες οὕτω νὰ κρατήσωμεν τὸν σφυγμὸν τοῦ μεγάλου σώματος ἐκείνου καὶ νὰ ἐρμηνεύσωμεν τοὺς πόντους αὐτῆς καὶ τὰς ὁρμάς, ἐλατήρια πράξεων ν' ἀποκαλύψωμεν, νὰ παραστήσωμεν τὰ συστατικὰ στοιχεῖα αὐτῆς, οἷα ἦσαν. Συχνάκις οὐς ἀποδοκιμάζουσιν οἱ οἰκοδομοῦντες λίθους εὐρίσκουσιν ἄλλοι καταλλήλους εἰς κεραιὴν γωνίας· ἀλλὰ καὶ οὐς ἡ κοινὴ χρονολογία πεποιθῆσις εἰς κεραιὴν τίθησι γωνίας, βιβλίου πινός λαυθάνουσα σελίς, ὑπ' ὀλίγων ἀναγνωσκουμένη, πιθανῶς ἀναγκάσει τὸν ἱστορικὸν νὰ ἀποδοκιμάσῃ. Λόγου χάριν, ὁ πρῶτος τῶν ἐπιφανῶν μεγάλων διερμηνέων, ὁ Παναγιώτης Νικουσίος. Νῆος τὴν καταγωγὴν, ὡς ἐκ παρθόσεως ἔγω, παρίσταται παρὰ τε τῷ βιογράφῳ αὐτοῦ Κωνσταντίνῳ Παπαρρηγοπούλῳ καὶ παρὰ τῷ βιογραφήσαντι τοὺς μεγάλους διερμηνεῖς Ἐπαμεινώνδῃ Σταματιάδῃ, συμφώνοις οὖσι τῷ τε Καντεμίρη καὶ τῷ Χάμμερ, ἀνὴρ εὐθέτατος, ὑπέρηματος ἰσχυρὸς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, παρὰδειγμα τιμιότητος. Ὑπεστήριξε μὲν τὰ δικαιώματα τῶν ὀρθο-

δόξων ἐπὶ τε τοῦ ἁγίου Τάφου καὶ τῆς Βηθλεέμ, ἀλλ' ὡσεὶ ἀνῆκεν εἰς τὸ ἔθνος τῶν Ἀρμενίων, ἔκλινε πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἡμετέρων δικαίων καὶ συμφερόντων. Ὅτε τῇ 5 μαΐου 1657 ἀποσταλέντες εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλὴμ ἀντιπρόσωποι τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως παρέδωκαν τοῖς ὀρθοδόξοις τὰ εἰς τὴν κυριότητα τῶν Χαμπεσιῶν προσκυνήματα, ὁ ἅγιος Ἰακώβος, καίπερ τῶν ὀθωμανῶν ὑπουργῶν ἀναγνωρισάντων τὰ ἐπὶ τούτου τοῦ προσκυνήματος ἡμέτερα δικαιώματα, ἔμεινε ὑπ' ἀμυρισθήτησιν, διότι «ὁ Παναγιώτατος ὁ μέγας ἐρμηνεὺς τῆς βασιλείας ἦν ὀλίγον ἐσκανδαλισμένος ἐπὶ τῷ δεσποτῆρ», καὶ ἔκλιεν ὁ εὐθύς ἐκεῖνος χαρακτήρ τὰς ἀμυρισθήσεις, συμφωνήσας μετὰ τοῦ κεχαγιάμπεη καὶ τοῦ βεῖζ ἐρένδη καὶ πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην Ἀγμέτ Κρισπουλῆ εἰπὼν, ὅτι «τὸ μοναστήριον τοῦτο εἶχον οἱ Ἀρμένιοι πρὸ τριακοσίων ἐτῶν, καὶ ἔλαβον αὐτὸ οἱ Ρωμαιοὶ ἀδίκως, μάλιστα οὐκ ἔλαβον αὐτὸ δι' ὀρισμοῦ, ἀλλὰ τῇ δυνάμει τοῦ ἀποστάτου Ταγιάρογλη». Ταῦτα κατὰ τὸν Δοσίθεον Ἱεροσολύμων, οὗ τὸ κῦρος τῆς μαρτυρίας ἐστὶν ἀναμυρισθήτητον.

Εἶπον ἀνωτέρω τὸν Νικουσίον πρῶτον τῶν ἐπιφανῶν διερμηνέων, διότι φρονῶ μετὰ τοῦ καθηγητοῦ Κ. Παπαρρηγοπούλου, ὅτι «δὲν εἶναι ὀρθὸν τὸ συνήθως πρεσβευόμενον, ὅτι μόνον ἀπὸ τῶν μέσων τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος, ἦτοι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ Νικουσίος ἀνηγορεύθη μέγας διερμηνεὺς, μετέσχον οἱ γραῖκοι τὸ πρῶτον τῶν δημοσίων τῆς αὐτοκρατορίας ταύτης πραγμάτων. . . . διότι ἀμέτοχοι καὶ αὐτῆς τῆς κεντρικῆς διοικήσεως δὲν ὑπῆρξαν ποτέ». Τὸν πρῶτον Φαναριώτην, ἦτοι τὸν πολιτευτὴν καὶ λογιῶδα γραϊκὸν ἐκ τῶν κάτω χρόνων, ἐνόμισα ὅτι εὗρον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Κριτοβούλου, τοῦ γραμματέως Μωάμεθ τοῦ πορθητοῦ (1), τοιοῦτον δὲ φρονεῖ καὶ ὁ Ubicini. Μακρότερον ἐπὶ τούτῳ λόγον ἐποιησάμην ἐν ἰδίῳ κριτικῷ ὑπομνήματι, καὶ σήμερον, μετὰ μελέτην ἐτῶν δέκα, πείθουμαι μᾶλλον, ὅτι οἱ φαναριῶται, πολιτικοὶ τῶν κάτω χρόνων ἄνδρες ὁμογενεῖς γενόμενοι, διὰ μακρὰς σειρὰς ἐτῶν διακρίσεων ἐνασκηθέντες εἰς τὰς τύρβας τοῦ πατριαρχικοῦ ἀξιώματος, ἐγγυμνασθέντες εἰς ἀπίρους πλεκτάνας, ἀναγκάζόμενοι νὰ ὑποδυθῶσιν ἐκάστοτε προσω-

(1) Ἴδε «Βύρων» Ἀθηνῶν ἔτος Γ' ἄρθρον: «Ὁ πρῶτος Φαναριώτης»—φυλλ. δ'.

πεία πρὸς ὑπεροχὴν ἀρχῶν ἢ προσωπικῶν ὑλαίων ἀξιώσεων καὶ συμφερόντων ἐπικράτησιν, ἐκτῆσαντο πάντα τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, δι' ὧν ἀνεδεῖχθησαν εὐφρεῖς συνδιδασκασίαι τῆς ἀχανοῦς αὐτοκρατορίας τῶν τοῦ πορθητοῦ διαδόχων διαμένοντες περὶ τὸ Φανάριον. Ὁ διάσημος ἀρχιτέκτων Χριστόδουλος, ὁ τοσαύτης εὐνοίας ἀπολαύων τοῦ Φατίχης, ζῆτεῖ δῶρον προσωπικὸν ἐκ μέρους τοῦ βραβουῦ δορυκλήτορος τὴν ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου τῶν Μογγουλίων, ὑποδιδάσκων ἡμᾶς, ὅτι πλησίον αὐτῆς ἐκέκτητο τὴν διαμονήν, πλησίον δηλαδὴ καὶ τοῦ ἐν τῇ Παμμακαρίστῳ πατριαρχείου. Οὐδ' ἔπρεπεν, οὐδ' ἦν σύμφωρον αὐτοῖς, νὰ διαμένωσι μακρὰν τοῦ κέντρου τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος, τοῦ τοσοῦτῳ σφῶς διοικήσαντος τὰ πράγματα τοῦ γένους ἐν ἀντιξοῖς ἐπιηρείαις καὶ κινδύνους τὸ πλεῖστον ἀπὸ Δύσεως. Κριτόβουλος ὁ γραμματεὺς τοῦ Πορθητοῦ καὶ Χριστόδουλος ὁ ἀρχιτέκτων αὐτοῦ ἦσαν οἱ δύο πρῶτοι Γραικοὶ τῶν κάτω χρόνων πολιτευταί, οἱ φαναριῶται δηλαδὴ, ὁ μὲν ἐνεργῶν, ὁ δὲ δοξάζων τὴν πίστυσαν ἑλληνικὴν φαντασίαν. Ἄλλ' ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ 15' αἰῶνος προβάλλουσιν οἱ Κατακουζηνοί, ἐπιφαίνεται δ' ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Α' (μετὰ τὰ 1520) ἡ θεία, ἡ αἰγλης πληρομένη καὶ πληροῦσα αἰγλης τὴν κατ' αὐτὸν ἐποχὴν, ὑπαρξίς τοῦ ἄρχοντος Ξενάκη. (1) Καὶ μετὰ τὰ μέσα τῆς 15' ἑκατονταετηρίδος, ἰδίως ἀπὸ τοῦ πατριάρχου Μητροφάνους τοῦ ἀπὸ Καισαρείας, διοικοῦσι τὴν ἐκκλησίαν καὶ διαχειρίζονται τὰ οικονομικὰ αὐτῆς καὶ κρατοῦσι τὴν ἀλληλογραφίαν δοξάζουσαι τὸ κέντρον τῆς ζωῆς τοῦ γένους αἱ μεγάλαι φαναριωτικαὶ οἰκογένειαι, αἱ ἀπὸ Πελοποννήσου καὶ τοῦ Αἰγαίου τὴν καταγωγὴν ἔλκουσαι, τῶν Ζυγομαλάδων, τῶν Γαθράδων, τοῦ μεγάλου λογοθέτου τῆς Μ. ἐκκλησίας Ἱερακος, ἐνῶ, καθὰ τεκμαίρεται τις ἀπὸ τῶν γραφομένων τοῦ Verdier καὶ τοῦ παρὰ Richard Förster καταλόγου τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει τότε βιβλιοθηκῶν, ἠρίθμει τὸ γένος ἐν τοῖς προὔχουσιν αὐτοῦ τὸν Ἰάκωβον Μαρμαρέτον, τὸν Ἰωάννην Σουτζον, τὸν Μακρονήλ Εὐγενικόν, τοὺς Καντακουζηνοὺς Ἀντώνιον καὶ Μεγαλὴν, ἐνῶ τὸ πρῶτον καὶ συγχρόνως τῇ οἰκογενεῖᾳ τῶν Σουτζων προβάλλει τῶν Καρατζάδων τὸ ἐπώνυμον. Ὅτι δ' οὗτοι ἢ γοῦν οἱ πλεῖστοι τούτων τὴν διαμονὴν εἶχον

πλησίον τοῦ πατριαρχείου, ἐν Μουγλίῳ ἢ Φαναρίῳ, συμπεραίνω ἀπὸ τινος ἐγγράφου πατριαρχικοῦ, ὅπερ διορίζον οἰκονομικὴν ἐν τοῖς πατριαρχείοις ἐπιτροπήν, μόνον περὶ τοῦ Ἀντωνίου Καντακουζηνοῦ λέγει: τοῦ ἀπὸ τῶν *Galatâr*. Γεωργίου Καντακουζηνοῦ οἶκος ἦν τὸ σήμερον Ἰωακείμιον παρθεναγωγεῖον οἰκοδομηθεὶς τῷ 1620, ὅστις ἀκολούθως περιήλθεν εἰς τὴν κατοχὴν ἄλλης μεγάλης φαναριωτικῆς οἰκογενείας, τῆς τῶν Ράζων. Μέχρι δὲ τῶν μέσων τῆς ἐπιούσης 17' ἑκατονταετηρίδος, ἀκριβέστερον εἰπεῖν μέχρι τῶν χρόνων, καθ' οὓς εἰς τὸ ζενιθὸν ἀνήλθε τῆς ἀνθρωπίνης δόξης ὁ φαναριώτης ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἐξ ἀπορρήτων Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, διεκρίνοντο ἐπίσημοι οἰκογένειαι αἱ τῶν Ἰουλιανῶν ἢ Γουλιανῶν, τῶν Ρωσσίτων, τῶν Διπλοβατάρτζιδων, τῶν Χρυσσοκουλιῶν, τῶν Βλαστῶν, τῶν Καρυφυλλῶν, τῶν Μαμωνάδων, Εὐπραγιωτῶν, Μουσελίμηδων ἢ Κομνηνῶν, Τζουκιδων, Κονταράτων, Ραμιδάνιδων καὶ Φραγκοπούλων, Νικουσίου καὶ Μαυροκορδάτου, οἱς πρόσθετος τὸν οἶκον Κουνούπη καὶ τὸν ἡγεμονικὸν οἶκον τοῦ ἄρχοντος Σκαρλάτου τοῦ Βλασίου, οὗ τρεῖς θυγατέρας ἔλαβον εἰς συζύγους οἱ εὐπατρίδαι Γουλιανός, Ρωσσίετος, Κερμάκης, πλὴν τῆς πρώτης, ἧς τὸ ὄνομα εὐλογεῖται ὑπὸ συγχρόνων τε καὶ μεταγενεστέρων. Αὕτη δ' ἦν ἡ Ρωξάνη, σύζυγος γενομένη εἰς πρῶτον μὲν γάμον τοῦ ἡγεμόνος Μολδαυίας Ἀλεξάνδρου, εἰς δεῦτερον δὲ τοῦ Χίου ἄρχοντος καὶ εὐγενοῦς Νικολάου τοῦ Μαυροκορδάτου, ἐξ οὗ ἔσχεν υἱὸν τὸν περιφανῆ τὴν παιδείαν, τὴν πολιτικὴν περὶνοιαν καὶ τὴν εὐσέβειαν Ἀλεξάνδρον τὸν ἐξ ἀπορρήτων (1).

Ταῦτα πρὸς διαφώτισιν τῆς ἐμῆς θέσεως. Μόνον ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ 17' αἰῶνος παρέρχονται ἐπὶ τὴν ἱστορικὴν σκηνὴν αἱ φαναριωτικαὶ οἰκογένειαι τῶν μεγάλων τῆς Ὑψ. Πύλης διερμηνέων, τῶν ἡγεμόνων Βλαχίας καὶ Μολδαυίας, τῶν ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων ὑπαλλήλων αὐτῶν καὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καπικεχαγχιῶδων αὐτῶν, οἵτινες οὐδαμῶς ἔσπεργον νὰ χωρισθῶσιν ἀπὸ τοῦ ἐν Φαναρίῳ κέντρου, κτίσαντες δ' οἰκίαν ἐν Ξηροκρήνῃ καὶ Μεγάλῳ βέμματι προνόησαν τῆς οἰκοδομῆς ἰδίῳ ἑαρινῷ πατριαρχικοῦ οἰκήματος αὐτόθι γείτονα συμπαράλαβόντες τὸν πατριάρχην. Διότι, τἀλλήθες εἰπεῖν,

(1) Βλ. Ξενάκης ὑπὸ Μ. Γεδεών ἐν Ἐβδομάδι Ἀθηνῶν, 1886.

(Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος.—Τόμος ΚΑ')

(1) Βλ. Μ. Γεδεών Ρωξάνην Σκαρλάτου, ἐν Ἐκκλ. ἀληθεία τόμ. Δ'.

ἐγγυμνασθέντες ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ πατριαρχείου σχολῇ, τῇ σχολῇ ἐκείνῃ. ἦτις ὑπὸ τὰς ἱεράς στείρας τοῦ Νοταρᾶ καὶ τοῦ Σχολαρίου, ὑπὸ τὸν φόβον τὸν θεῖον, ὑπὸ τὰς εὐαγγελικὰς καὶ τὰς συνοδικὰς διατάξεις — μεθ' ὅλας τὰς κακίας καὶ τ' ἀνθρώπινα ἐλαττώματα — ἐμόρρου ἐπὶ τέσσαρα αἰῶνας κληρικούς καὶ λαϊκούς πολιτευτὰς σώζοντας τὸ πάτριον κλέος καὶ γόητρον καὶ ἀπὸ τῶν ἐπὶ Ἰσιδώρου τοῦ Ξανθοπούλου καὶ Ἰωάσαφ τοῦ Κόκκα ναυαγίων ἐπισκευάζοντας καὶ διοικούντας τὴν μεγάλην ὀγκάδα τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀποκαταστάσεως καὶ σωτηρίας, ἐγγυμνασθέντες ἐν τῇ πατριαρχεϊκῇ τύρβῃ καὶ τῷ στάδιον ἐκείνῳ τὸ κληρικὸν ἀφέντες καὶ τὸ πολιτικὸν ἐνστερνισάμενοι τὸ πατριαρχεῖον οὐδέποτε ἔλιπον ἀνεπηρέαστον. Ἐνόουν να συνδιοικῶσιν, ἐνόουν νὰ ἐπιβάλλωνται, ἐνόουν νὰ κατασπῶσι διὰ μηδαμινὴν αἰτίαν τὸν πατριάρχην, οὐ μόνον αὐτοί, ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν· ἕως οὗ κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου δύο γόνους ἡγεμονικούς, ἢ μᾶλλον ἐξ ἐπιφανεστάτων οἰκογενειῶν, τὸν Ἰωαννίκιον Καρατζᾶν τῷ 1760 καὶ τὸν Σαμουήλ Χαντζερῆν τῷ 1763, ἐπεχειρήσαν νὰ διοικήσωσι τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ παρεξέτροπήσαν εἰς πράξεις ἐπιμέμπτους, αὐτοὶ θέλοντες νὰ πράττωσι τὸ δοκοῦν, αὐτοὶ ζητοῦντες διὰ τῶν συγγενῶν αὐτῶν νὰ μεταβάλωσι τὴν ἐκκλησίαν εἰς οἶκον ἀγοραζόντων καὶ πωλούντων. Παραδείγματ' αἰνὰ δ' ἀροῦσι. Τῷ 1776 διὰ τῆς ἐπιηρείας τῶν εἰς ὕψος ἰσχύος ἀφέντων φαναριωτῶν ἢ μὲν πρωτοσυγκελλία τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχεῖου ἐδόθη εἰς Ματθαῖον Μουρούζην, υἱὸν τοῦ Γεωργάκη Τζανέτου Μουρούζη, ἢ δὲ ἀρχιδιακονία εἰς τὸν πριτεύοντα Ἱερεμίαν, υἱὸν τοῦ μπεϊζαδῆ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαυροκορδάτου, ὃν ὡς πριτεύων διεδέξατο Μακάριος ὁ υἱὸς ἐπιφανοῦς ἄρχοντος, τοῦ Δημητρίου Σερβάνου. Ὁ ταῦτα διηγούμενος χρονογράφος προστίθει μετὰ τὸ 1776. «Ὁ ἀρχιδιάκονος τοῦ πατριάρχου Μαυροκορδάτος Ἱερεμίας ἄνευ εἰδήσεως πατριαρχικῆς ἔστειλε δύο μάρτυρας νὰ μαρτυρήσωσι διὰ ἓνα δαβᾶν. Ἡ μαρτυρία εὐρέθη ψευδής. Ἀγανακτήσας ὁ καζακέρης περὶ τούτου κατὰ τοῦ πατριάρχου εἶπε πολλά, ὀνομάσας καὶ τὸν κεσισχρὸν σιρτρανέι. Τοιαῦτας ἀταξίας ἰπέρο.κ.κ.α. τοῦ ἀρχιδιακόνου αὐτοῦ μὴ ὑποφέρων πλέον ὁ πατριάρχης (ἦν ὁ ἀπὸ Ἱεροσολύμων Σωφρόνιος) καὶ δι' αὐτὰς κατηγοροῦμενος, ἐξώσας ἐδίωξε

τῆς αὐλῆς καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὰ πατριαρχεῖα τοὺς ὁσπίτια ὁμοῦ καὶ τὸν πρωτοσυγκελλον Ματθαῖον Μουρούζην». Διότι ἡ ἐκκλησία κατήντα τότε ὡς ἰδιόκτητον αὐτῶν ἐργαστήριον. Ὁ χρονογράφος Κομνηνὸς Ἰψηλάντης ἀναφέρει πολλάκις, ὅπως ἐπιηρείας ὑπέστησαν οἱ μετὰ τὸν Χαντζερῆν πατριάρχαι ἀπὸ μέρους ἀρχόντων, ἢ δὲ διοικήσεις τοῦ εὐπατριδίου Σαμουήλ καὶ τοῦ Καρατζᾶ Ἰωαννίκιου ἦν διαμαρτύρησις τοῦ κλήρου κατὰ τῶν φαναριωτικῶν ἀξιώσεων, αἵτινες ὑπομονὴ πλέον ἢ ἀπὸ μέρους ἀνδρῶν προσέρχονται, ἀλλ' ὅταν ἀπὸ γυναικῶν δημιουργῶνται καὶ προσέρχονται, ἢ ὑπομονὴ ἡμῶν ἔχει τέλος ἐκρηγνυμένη κατὰ τῶν αὐθεντιῶν ἐκείνων, αἵτινες ἐπέχαιρον ἐπὶ τῇ ταρχῇ τῆς ἐκκλησίας ἀποβαλλούσης τοὺς ἀρίστους ποιμένας, ἵνα δεθῇ τοὺς ἀνεκτοὺς.

Τῆς πρώτης γυναικείας ἐπεμβάσεως εἰς τὰ πράγματα Ricard, λαλῶν περὶ τοῦ πατριάρχου Διονυσίου τοῦ Μουσελίμου, ἀνηκτοσ εἰς τὴν ἐπιφανῆ τῶν Μουσελιμῶν ἢ Κομνηνῶν οἰκογένειαν. Οὐδ' ὁ Διονύσιος — λέγει — εὐτυχέστερος ἐγένετο τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Παρθενίου. Ἡ σύζυγος Παναγιώτου τοῦ μεγάλου διερμηνέως ἠνώγλησε καὶ κατέβληψεν αὐτὸν οὐκ ὀλίγον. Ἡ ἀργιότησισ αὐτῆ εἶχεν ἡγεμονικὸν πνεῦμα, πεφουσιωμένη δὲ διὰ τὴν πολιτικὴν ὑπεροχὴν καὶ τὰ πλοῦτη τοῦ συζύγου αὐτῆς — ἴσως δὲ καὶ μέγα χυροῦσα ἐπὶ τῇ καταγωγῇ αὐτῆς ἐκ τοῦ εὐγενοῦς οἴκου τῶν ἐν Χίῳ Καλθοκορσείδων — ἐπεδείκνυτο πρὸς τὸν πατριάρχην οὐχὶ τὴν δέουσαν αἰδῶ καὶ εὐλάβειαν, ὅπερ ὁ Διονύσιος μετὰ θλίψεως βλέπων προσεφέρετο τοσοῦτον περιφρονητικῶς πρὸς αὐτήν, πατάσων οὕτω τὴν ἀλαζονείαν τῆς ἀρχοντίσσης, ὥστε αὐτῆ ἐζήτησεν ἀπὸ τοῦ πανισχύρου αὐτῆς συζύγου τὴν τιμωρίαν τοῦ πατριάρχου, δηλαδὴ τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου πτώσιν· ὁ Παναγιώτης ἤκουσε τῶν παραπόνων τῆς ἀλαζόνος αὐτοῦ συζύγου καὶ ἀντὶ τοῦ Διονυσίου προήγαγε τὸ ζεύγος τῶν ἐν ὁμοφροσύνῃ τοσαύτη ζώντων συζύγων εἰς οἰκουμενικὸν ἀρχιερέα τὸν Τορνόβου Γεράσιμον. Τοῦτο τῷ 1673. Πεντήκοντα τέσσαρα περιππεύουσιν ἔτη, κάθηται δ' ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Ἱερεμίας Γ' ὁ ἀπὸ Καισαρείας, δωδεκαετίαν σχεδὸν ἀριθμῶν διοικήσεως. Πολλὰς ὑπέστη καταδρομάς ὁ σεβαστὸς ἱεράρχης· οὐδεμία κατέβληεν αὐτόν· οὐδεμία συκοφαντία ἴσχυσε νὰ ἐπενέγκῃ τὴν πτώσιν αὐτοῦ. Ἐν τοσοῦτῳ Μαριώρα ἢ ἐπὶ θυγατρὶ ἐγγόνῃ Μαυροκορδά-

του τοῦ ἐξ ἀπορρήτων ἀδελφῆ δὲ τοῦ μεγάλου διερμηνεύου Γρηγορίου Γκίκα συζευχθεῖσα τῷ Λαζαράει Μαμωνῆ, ἐξ οὗ ἔσχε καὶ δύο τέκνα, ἡσθάνετο πρὸς τὸν ἀτυχῆ σύζυγον ἀποστροφῆν, παθόντα τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν. Ὑπέσχετο τῷ πατριάρχῃ Γρηγόριος ὁ Γκίκας τῇ ἀδελφῇ χαρίζομενος ἀμοιβὰς καὶ δῶρα. Οὐδὲν ἐποίησεν. Ἄλλ' ἡ αὐθεντινα ἐπέμνε, καὶ ὁ Γρηγόριος Γκίκας, ἡγεμὸν Μολδαυίας ἀναδεδειγμένους ἤδη, συνειργάσθη μετὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ κατορθώσε νὰ κατασπᾶσῃ τοῦ θρόνου τὸν Ἱερεμίαν. Ταῦτα κατὰ τὸν σύγχρονον Κομνηνὸν Ὑψηλάντην, εἰ καὶ πάσας τὰς μαρτυρίας αὐτοῦ οὐκ ἀποδεχόμεθα. Εἰς τὸν φαναριωτικὸν ἐκείνον παράδεισον τῆς ποιικίλης ἀπολαύσεως, τῆς δόξης καὶ τοῦ πλούτου καὶ τῆς ὑπεροχῆς, ὁ Ἀδάμ παρεῖχεν εἰς τὰς οὐκ ἐπαινετὰς ἐπιθυμίας τῆς Εὐᾶς οὓς προσεκτικὸν ἱκανοποιῶν αὐτάς. Τοῦ Σαμουὴλ προστάτης ἦν ἡ Ρωξάνδρα, σύζυγος τοῦ ἡγεμόνος Σκαρλάτου Καρατζᾶ, τίτλον ἡγεμόνος μόνον ἔχοντος ἀλλ' οὐδέποτε μεταθάντος εἰς Βλαχίαν. Ζαφείρα δὲ τις ἀνεψιά τοῦ πατριάρχου Ἰωαννικίου τοῦ Καρατζᾶ ἀναφέρεται ἐπηρεάζουσα καὶ αὐτὴ τοὺς κληρικούς καὶ κατορθοῦσα νὰ χειροτονῇ τοὺς εὐνοουμένους αὐτῇ ἐπισκόπους.

Συμπέρασμα λόγου βραχέος. Τὸ σύστημα τῶν φαναριωτῶν μέχρι τοῦ Νικουσίου γυμνασθῆν ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς γραφείοις καὶ τὸ στάδιον ἀναλλάξαν τὸ κληρικὸν πρὸς τὸ πολιτικόν, ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος ἦν αὐτὸ διοικῶν καὶ, δυστυχῶς, ἐπηρεάζον τὰ πράγματα τῆς ἐκκλησίας. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες διώκουν τὴν ἐκκλησίαν, διώκουν τὸ γένος. Ὑπερήφανα φαναριώτισσαι ἐπεβάλλοντο εἰς ἀρχιερεῖς καὶ πατριάρχας, καὶ εἰ μὴ ἀνεθίβαζον ἐπὶ τῆς ἄκρας τῶν ὀρθοδόξων ἱεραρχῶν περιοπῆς τὸν αὐταῖς εὐνοούμενον, ἀλλὰ κατεθίβαζον τὸν μὴ θωπεύοντα τὰς ἀδυναμίας αὐτῶν ἱεράρχην. Τηροῦσαι σχέσεις φιλικὰς πρὸς πάντας ἐπετύγγανον τοῦ ποθουμένου, καὶ πάντοτε παραλαμβάνουσαι διδασκάλους τῶν τέκνων αὐτῶν οἰκοσίτους κληρικούς εὐπαιδευτοὺς καὶ ἐναρέτους ἐπετύγγανον τῆς προαγωγῆς αὐτῶν εἰς τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα. Σέβόμεναι καὶ περιέπουσαι τὰ ἱερὰ καὶ θεῖα σκηνώματα προθύμως ἔσπευδον εἰς ἀνέγερσιν συνεισφέρουσαι ναῶν καὶ νοσοκομείων. Τὰ κατὰ στίγα τῶν ἐνοριακῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν καὶ οἱ κώδικες τῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων ἀναγράφουσι πλεί-

στας δωρεὰς φαναριωτῶν. ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, δωρεὰς χρημάτων, προσαρτήσεις οἰκῶν καὶ κτημάτων, ἀριερώσεις ἱερῶν ἀναθημάτων· αἱ διδόμεναι δωρεαὶ ἦσαν ἀξιολογώταται καὶ πραγματικῶς ἡγεμονικαί. Οἱ πατριαρχικοὶ κώδικες περιέσωσαν εὐτυχῶς τῆς εὐσεβείας ταῦτης τῶν φαναριωτιστῶν τεκμήρια. Φοβούμενοι τὸ κἀκίστον ἐκείνο τοῦ ἀσεβοῦς Ὄξᾶ τέλος ἀγνοοῦμεν, οὐδὲ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, τί τὸ ὑλικὸν κέρδος αὐτῶν ἐκ τοσούτων εἰς διορισμοὺς καὶ παύσεις ἐπεμύδασεν, ἀλλ' αἱ τοσαῦται δωρεαὶ ἐπιβάλλουσιν ἡμῖν ν' ἀπονεύωμεν συγγνώμην εἰς τὴν ἄνθρωπον ἐκείνην. ἤτις, εἰ περ ἐξωργίσθη κατὰ τοῦ πατριάρχου, εὔρε τὸν Ἀδάμ αὐτῆς συνεργὸν προθυμώτατον εἰς ἱκανοποίησιν ἀνθρωπίνων παθῶν.

Φαίνεται δ' ἡ φαναριωτικὴ κοινωνία γωροῦσα συντεταγμένως εἰς τὸ ποθούμενον. Ἐὰν βλέπωμεν τὸν Παναγιώτην Νικουσίον ἀκούοντα τῶν φιλεδικῶν κινήσεων τῆς συζύγου, γινώσκομεν ὅμως, ὅτι τὸν αὐτὸν πατριάρχην κατεδίωξε καὶ ὁ ἐξ ἀπορρήτων Ἀλέξανδρος. Κατὰ τὸν παρεθόντα δ' αἰῶνα πᾶσαι αἱ ἀρχαῖαι οἰκογένειαι, ὧν αἱ πλείσται συνεδέοντο δι' ἐπιγαμιῶν πρὸς ἀλλήλας, συνησπίσθησαν ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐμποδίσωσι μὲν τὴν προαγωγὴν ἢ μᾶλλον τὴν ἀνάδειξιν νέας οἰκογενείας εὐπατριδῶν ἀλλαγθῆν εἰς τὸ Φανάριον μετεργλιματιζομένων, νὰ κρατήσωσι δ' ὡσεὶ τιμᾶριον ὠρισμένων τινῶν ἡγεμονικῶν οἰκῶν τὰς ἡγεμονίας τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαυίας. Εἰς τοῦτο σὺνδρομον ἔσχον καὶ συνεργάτην τὸν ἐκ Μικρασίας περιλάλητον ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐποχῇ διεθυντὴν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ νομισματοκοπείου Πετράκη Ζαρχανελῆν, αὐτόν, ὅστις, ὡς ὁ Κασίτριος Δαπόντες γράφει, «εἰς ὀλίγους χρόνους ἀπὸ πτωχὸς ἐγένετο πλούσιος, ἀπὸ μικρὸς μεγάλος»· ὁ Πετράκης ἀντέπραξεν ὅσον ἦν αὐτῷ δυνατὸν εἰς τὸν διορισμὸν τοῦ Νικολάου Μαυρογένους ὡς ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας, ὃν ὑπεστήριξεν ὁ τότε μέγα δυνάμενος ναύαρχος Χασάν Τζεζερελίη πασσᾶς. Γνωστὸν τὸ οἰκτῶν τοῦ Πετράκη τέλος.

Τοῦς φαναριώτας ὡς πολιτικούς οὐδαμῶς ἐξετάζομεν, οὐδ' ἐπαρκῆς ἔσται μελέτη περὶ τουτων ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην μὴ προηγούμενης ἐρευνῆς τῶν τε κυβερνητικῶν ἀρχείων καὶ τῆς ὧδε κἀκείσε σωζομένης ἀλληλογραφίας αὐτῶν. Ἐν τῇ μικρᾷ μου ταύτῃ ἱστορικῇ σημειώσει ἐπιθύμησα νὰ υποβάλω μικρὰν εἰκόνα τῆς φαναριωτικῆς κοινωνίας τοῦ ΙΖ', ἰδίᾳ δὲ τοῦ ΙΙ' αἰῶνος, καὶ καθὼς ὁ φιλι-

στωρ εἶδεν ἀναγνώστης μου, τὰς σχέσεις αὐθεντῶν καὶ ἀρχόντων καὶ ἀρχοντισσῶν ἐξήτασσα μόνον πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ ἱερά σκηνώματα, καὶ δὲ λοιπαὶ σχέσεις πρὸς ἀλλήλους καὶ ὁ ἰδιωτικὸς βίος ἄλλου προσεχούσ ἀναγνώσματος ἔσονται θέμα.

Ζοφερὰν ἴσως εἰκόνα παρέσχον ὑμῖν γυναίκαίς πολυπραγμοσύνης. Ἀλλὰ δύο γυναίκαίς ὅσας, ἀληθῶς πρότυπα συζύγου καὶ μητρὸς ἑλληνίδος ὀρθοδόξου, δύναται νὰ ὑποδείξῃ ἡμῖν ὁ ΙΖ΄ αἰὼν, τὴν μητέρα τοῦ ἐξ ἀπορρήτων Ρωξάνην καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ Σουλτάναν, θυγατέρα οἴκου ἐπιφανοῦς τοῦ τῶν Χρυσοσκουλαίων. Ἡ πρώτη κατέστησεν ἑαυτὴν ταμεῖον παντοδαπῶν γνώσεων, σοφοὶ δ' ἐξ Εὐρώπης ἐρχόμενοι καὶ μετ' αὐτῆς συνέντευξιν λαμβάνοντες ἐθαύμαζον τὴν πολυμαθεῖαν αὐτῆς, διότι ἦν ἱκανὴ νὰ κατανοῇ ἐξηγοῦσα τοὺς ἀρχαίους Ἑλλήνας ποιητὰς καὶ πεζογράφους ἢ γυνὴ αὐτῆ, «εἴ γε χρὴ λέγειν τὴν ἀρρενόφρονα καὶ τὰς φρένας ἀνδρὸς κητημένην ἐν τῇ τοῦ θήλειος φύσει, τῆς Ὑπατίας οὐδὲν ἔλαττον ἐν τῷ φιλοσοφεῖν σχοῦσαν». Τῷ 1637 μείνασα χήρα καὶ μετὰ τὸν δεύτερον αὐτῆς γάμον ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου καὶ τοῦτον ἐμόρφωσε χριστιανὸν καλὸν καὶ φίλον καὶ πολιτευτὴν ἄριστον ἢ Ρωξάνη, διδάξασα αὐτὸν τὴν εἰς τὸν Θεὸν πίστιν, τὴν εἰς τὸν Σουλτάνον, μετὰ Θεόν, τὴν εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ γένους καὶ τοῦ κράτους ἀρροσίωσιν, τὴν πρὸς τοὺς πάσχοντας ἀγάπην καὶ τὴν ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν ἐν τοῖς βιωτικοῖς ἀτυχήμασι καὶ ταῖς πεντακυμῖαις τῶν ἀνθρωπίνων δυσπραγιῶν. Νεκρὰ χηρεύασα καὶ ἐν ἡλικίᾳ, καθ' ἣν ἡ φαντασία πλάττει τὰ γλυκύτερα τῶν ὀνείρων, εἰδείχθη τύπος μητρὸς, δόξαν αὐτῆς θεωροῦσα τὴν ἀνάδειξιν τοῦ υἱοῦ, ὅστις ἔργον κατὰ τὸ πλεῖστον ἐγένετο τῶν ὑποθηκῶν καὶ τῆς μερίμνης αὐτῆς καὶ τῆς ἀξιομιμῆτου στοργῆς.

Νύμφη τῆς Ρωξάνης ἐπὶ τῷ υἱῷ ἦν ἡ Σουλτάννα, θυγατὴρ Ἰωάννου Χρυσοσκουλαίου. Εἰκόνα λαμπρὰν ἡμῖν χορηγῆί τῆς σώφρονος συζύγου ὁ τεθλιμμένος Ἀλεξάνδρος, ὡς χορηγῆί καὶ ὁ φιλόσοφος Ἰακώβος Μάνος Ἀργεῖος. Καλλονὴν ἐκέκτητο ἡ Σουλτάννα τὴν ἀνεπιτήδευτον, τὴν ἀπέριττον, τὴν μὴ διὰ κομμωτικῆς ἐκπλήσσοσαν τοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ καλλονὴν ὑπερήφανον, ἣν ἔσπεφεν ἡγεμονικῶς ἢ τῆς ψυχῆς ὠραιότης. Εὐγενῆς λέγεται καὶ γενναία τὴν ψυχὴν καὶ μεγαλοφυῆς,

πεπαιδευμένη δὲ τὴν εὐσεβῆ παιδείαν ὅσον μεγαλοπρεπῆς καὶ ὑπερήφανον εἶχε τὸ κάλλος, τοσοῦτον διὰ ψυχικῆς ἀγαθότητος καθίστατο οὐχὶ φευκτὸν δι' ἀλαζονείαν ἀλλὰ λατρευτὸν διὰ τὸ εὐέντευκτον. Συντρέχουσα τοῖς ἀνάγκῃν ἔχουσι ποικίλης ἀρωγῆς καὶ βοηθείας ἐβασίλευεν ἢ Σουλτάννα τῶν καρδιῶν τῶν φίλων, ἐβασίλευε τῆς καρδίας τοῦ συζύγου, ὅστις ἀπέκλαιε τὴν στέρησιν αὐτῆς, ἥτις «σωφροσύνην καὶ σεμνότητα διὰ παντὸς ἤσκει, ταύτην εἶναι γυναίξιν τοῦ βίου τὸ κεφάλαιον καὶ νομίζουσα καὶ διδάσκουσα καὶ φυλάττουσα». Μάθημα μέγιστον ἐπιγενομένης τε καὶ συγγρόνοις ἐδίδασκεν, ἀσκοῦσα σωφροσύνην «καὶ οἶκοι, καὶ παριοῦσα, καὶ βαδίζουσα, καὶ καθημένη, καὶ ὀμιλοῦσα, καὶ ἀκροαμένη, καὶ μὴν καὶ βλέπουσα, ὥστε σωφρονεῖν αὐτὴν τὰς αἰσθήσεις, σωφρονεῖν τὸν νοῦν, σωφρονεῖν τὴν γλῶτταν». Ἐπὶ συζύγῳ τοιαύτη θρηνεῖ περιπαθῶς ὁ σύζυγος. «Νεκρὸς εἰμι, γράφει, τῇ λύπῃ μόνῃ συζῶν, ὀδύνας ὑπολειπόμενος καὶ ἄπνοις περιφερόμενος, νεκρὸς ἄταφος, τεθνεώς ἔμπνοος, ζῶν ἄβιος. . . . Πλήττω στεναγμοῖς τὸν ἀέρα· βρέχω δάκρυσι τὸ ἔδαφος· ὀλολυγῆ προσκρούω τὴν τῶν φίλων ἀκοήν, μηδένα παρηγοροῦντα προσιέμενος. Χαλεπὸς ὁ ὕπνος, ὁ μὴ τὴν φιλότιν μου κατ' ὄναρ ὑποτυπῶν. Βαρὺ τὸ φῶς τὸ στερόμενον τῶν ἐμῶν μαρμαρυγῶν». Τοιαύτας ἐμόρφου γυναίκαίς ἢ μεγάλη τῶν Μαυροκορδάτων οἰκογένεια, παραλλήλως τῇ συζύγῳ τοῦ Νικουσίου δεικνυούσας ἐξέχουσαν τὴν συζυγικὴν ἀρετὴν. Ἡ ἐξέτασις τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος καὶ τῆς κατ' αὐτὸν φαναριωτικῆς κοινωνίας ἄγει εἰς συμπεράσματα ἐν μέρει εὐχάριστα, διότι ἐν πᾶσιν εὐχάριστα μόνον ὁ τὸ παραυτικά θεραπεύων εὐρίσκει. Ἡμεῖς δὲ ζητοῦμεν τὴν ἀλήθειαν μόνον, ἱεράν ἢ κοσμικὴν φέρουσαν περιβολήν, καὶ ταύτην μὲν ὑπηρετοῦμεν, αὐτὴν δὲ καὶ μόνην λατρεύομεν.

Ἄν κατακρίνω τὰς ἐναντίον νόμων κειμένων καὶ θεσμῶν ἐπηρείας, ὧν ἕνεκα σπανίως ἤρεμοῦσαν κατέλιπον οἱ φαναριῶται τὴν ἐκκλησίαν, ἐπεμβαίνουσάν τε αὐτῶν τῶν φαναριωτισσῶν ἐκεῖ, ὅπου ἦν αὐταῖς ἀσύγγνωστον ἐπεμβαίνειν, ὠμολόγησα δ' ὅμως τὰς μεγάλας τῶν ἀνδρῶν τούτων προσφοράς εἰς ἱερά καταστήματα, εἰς προσκυνήματα σεπτὰ, καὶ ταύτας ἔχω καθήκον ν' ἀναγράψω ξηρῶς. ἄτε μὴ γράφων πανηγυρικόν, ἀλλ' ἐκτιθέμενος γεγονότα. Πρὸ παντὸς ὁ πανάγιος τοῦ Σωτῆρος τάφος καὶ τὸ ἅγιον Ὄρος εἰλκυσαν τὴν προ-

σοχήν, τὴν προστασίαν, τὸν σεβασμὸν, τὴν εὐλάβειαν αὐτῶν· εἰ δέ τις τῶν φαναριωτῶν ἀρχόντων ἀναφέρεται γενόμενος ζημίας πρόξενος εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ ἁγίου Ὁρους, χρονογράφος ἀμερόληπτος πρέπει νὰ δικαιώσῃ τοῦτον, ἀναμειχθέντα εἰς ἐριδὴ τινα μεταξὺ δύο μοναστηρίων, ὑποστηρίζοντα δὲ τοὺς Ἱηθρίτας ἐναντίον τῶν Λαυριωτῶν καὶ Βατοπεδινῶν. Νικόλαος ὁ Μαυροκορδαῖτος καθωσίωσε κατὰ τὸ 1714 τῷ παναγίῳ Τάφῳ οὐ μόνον τὸν ἐν Χίῳ οἰκογενειακὸν αὐτοῦ ναὸν τῆς ἁγίας Κυριακῆς μετὰ πάντων τῶν ἀνηκόντων αὐτῷ κτημάτων, ἀλλ' ἐξ ἰδίων οἰκοδομήσας ἀφιέρωσεν ὡσαύτως τῇ ἁγίᾳ Σιών τὴν μονὴν τῆς ἁγίας Τριάδος Βακαρεστίου τῷ 1723. Αἰκατερίνη ἡ σύζυγος τοῦ τῆς Βλαχίας ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου (1774—1782) καὶ ἀδελφὴ τοῦ ἡγεμόνος Κωνσταντίνου Μουρουζῆ κτίσασα μέγα πανδοχεῖον πλησίον τοῦ Σιναιτικῆς μετοχίου ἀφιέρωσεν αὐτὸ τῇ ἱερᾷ μονῇ Σινᾶ. Χρυσόβουλλα Γρηγορίου Γκίκα ἡγεμόνος Μολδαβίας (1777), Σκαρλάτου Γρηγορίου Γκίκα (1760) καὶ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου (1778) τῆς Βλαχίας μαρτυροῦσι τὴν πρὸς τὰς ἀγιορειτικὰς μονὰς Γρηγορίου καὶ Ἐηροποτάμου στοργὴν αὐτῶν. Εἰς τὴν μονὴν τῆς Λαύρας ὁ ἡγεμὼν Κωνσταντῖνος Ρακοβίτζας δωρεῖται τῷ 1756 ποσότητα χρηματικὴν, εἰς δὲ τὴν τοῦ Ξενοφῶντος ἱκανὰ κτημάτων τε καὶ χρημάτων ἀφιέρωσεις διακονίζουσι τὴν πρὸς τὰ ἀγιορειτικὰ σκηνώματα ἀπαράτρωτον εὐλάβειαν τῶν ἡγεμόνων Κωνσταντίνου Ρακοβίτζα, Σκαρλάτου καὶ Γρηγορίου τῶν Γκικᾶδων, Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, Ἀλεξάνδρου καὶ Σκαρλάτου τῶν Καλλιμαχῶν, Ἀλεξάνδρου καὶ Κωνσταντίνου τῶν Μουρουζῶν καὶ Ἰωάννου Καρατζᾶ. Τῷ 1744 Ἰωάννης Νικολάου Μαυροκορδαῖτος ὁ τῆς Βλαχίας ἡγεμὼν καὶ μετὰ δεκαετίαν Γρηγόριος ὁ Γκίκας ποιοῦνται προσφοράς τινὰς χρηματικὰς εἰς τὴν ῥωσικὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, ὡς καὶ μετ' αὐτοὺς ἄλλοι πρὸς αὐτὴν τε καὶ πρὸς ἄλλὰς μονὰς, ὧν ὀκλήρον νὰ ἀναγράψωμεν ὀνόματα. Τὸ παρήγορον οὐχ ἦν τὸν δὲ καὶ διδασκικὸν ἐστίν, ὅτι μεγάλῃ ἐπεδείκνυντο πρὸς ἀλλήλους ἀμιλλαν ὅσον ἀφορᾷ πρὸς τὴν βοήθειαν ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων. Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς τοῦ Νικολάου Μαυροκορδαῖτου, ἡγεμὼν Βλαχίας ἐπανειλημμένως γενόμενος, ἔκτισεν ἐν Βουκουρεστίῳ τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, ἀφιέρωσας εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον

τῆς Ἀντιοχείας, οὐ τὸν προεστῆμενον Σίλβεστρον ὑλάθειτο πολὺ. Πετροάκης ὁ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ νομισματοκοπέου διευθυντής, ὁ τοσοῦτον πολεμῆσας τὸν τοῦ Μαυρογένους εἰς τὴν ἡγεμονίαν προβιβασμὸν. «ὠπτας καλοπροαίρετος ἔκανε καὶ κάνει πολλὰ ψυχικὰ· δύο τρία μοναστήρια ἀγιορειτικά, Ἐσφιγμένου, ἁγίου Παύλου καὶ Διονυσίου, ὑπερασπίζεται καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ· τὰ ἐλάτρωσεν ἀπὸ τὰ μέγιστα χρέη . . . καὶ κοντὰ εἰς αὐτὰ τὰ καλὰ πληροῖνε· κάθε χρόνον 700 γρόσια τὸ ἐτήσιον δόσμον τῶν εἰς τὴν σκήπην τῆς ἁγίας Ἀννης πατέρων· ὁ Θεὸς νὰ τὸν πολυχρονῆ. Ὁ Δημήτριος Σκαναβῆς αὐτὸν ἐζήλευσε, καὶ ἔκαμεν ἐκείνους τὸ εἰς τὸ Κανσοκαλύβι ἐκεῖνο ἔλεος (τετρακῆσια γρόσια κατ' ἔτος)». Ταῦτα γράφει Καισάρης ὁ Δαπόντες, φίλος καὶ συνίστωρ τῶν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἐπιφανῶν φαναριωτῶν, ὅστις ἐπαινεῖ καὶ τὴν παρὰ τὸν ἐκείνην εὐσέθειαν τοῦ διαβούτου Γεωργίου Σταυράκη, τοῦ παρὰ τῷ λαῷ καταλιπόντος ἄλλιστον ὄνομα σατράπου καὶ τυραννίσκου. Ἐσκόρπισε καὶ ὁ Σταυράκης εἰς ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια καὶ ἤκουσε τῶν δεήσεων τῶν φίλων αὐτοῦ καλογήρων καὶ προσήρογο ταις ἀνάγκαις αὐτῶν ἐπίκουρος πρὶν εἰς ὕψος ἀρθῆ δόξης·

. πρὶν οὕτως ἀπλώσῃ,
ἀκόμη ἦτον χαμηλά, δὲν εἶγεν ὑψηλώσει·
ἀκόμη συντηχάνουνταν καὶ ἀπὸ Καισαρίου
καὶ ἀπὸ ἄλλους ταπεινοὺς μ' ἐμένα παρομοίους·
διότι τόρᾳ ὕστερα ἄκουσα πῶς ἔμορρῳσε·
ἂν ἀληθεῦς ἡ ἀκοή καὶ δὲν ἐφευματοῦσε,
καὶ μὲ τὸν βασιλεῖα μας καὶ ἐνομιλοῦσε
καὶ ὅτι πῶς ὁ βασιλεὺς ἐστελνε τὸν ἔμορρῳσε.

Διότι, ἐὰν ἀπαντῶμεν ἐν ταῖς ἱστορίαις ἀπολιθουμένας καρδίας καὶ χαρκατῆρας ἀλλοιουμένους καὶ πρόσωπα προσωπεῖα ὑποδύμενα ποικίλα, τὴν εὐθύνην ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ φέρουσιν οἱ περὶ αὐτοὺς, οἱ κολακεύοντες ἀδυναμίας κούφων κεραιῶν, ἐκτραχασσμένων ἢ ἐπαίρουμένων, ἐὰν βλέπωσι ποτε τοὺς κύβους τοῦ βίου δις ἐξ μεταπίπτοντας. Ὅτε κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος θεομηνία τρομερὰ, ἢ πανώλης, ἐξωλόθρευε πυκνὸν πόλεον καὶ χωρίων πληθυσμὸν, ὅτε

ἔκαμε κατ' ἀλήθειαν κ' ἔκλαψεν ὅλ' ἡ πόλις,
ἀφάνισε παζάρια, ἐρήμαξεν οἰκίας.
ταῖς στραταῖς ταῖς ἐγέμισε λείψανα θρηνηδίας,

ὁ Γεώργιος Σταυράκης ἐσκέφατο νὰ προσκαλέσῃ εἰς τὴν πενθειμονοῦσαν βασιλίδαν τῶν πό-

λεων τὸν εἰς Σάμον τότε εὐρισκόμενον Καισάριον Δαπόντα, περιφέροντα μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ξηροποτάμου ἀποθησαυριζόμενον Τίμιον Σταυρόν, ἀλλ' ἐκώλυθη,

καὶ ἔγραψε μὲν τὴν γραφὴν καὶ μὲ σπουδὴν μεγάλην, καὶ ἕνας τὸν ἐμπόδισε μῦθος ἐκ τῶν ἰδικῶν του, μῦθος πούλις τὴν γλώσσά του νὰ φάν' καὶ τὸν μυαλό του.

Ἐὰν ὀνομάζω τὴν εὐσέθειαν τῶν φαναριωτῶν παράξενον, ἀρ' ὑμῶν μόνον ἔχω καθῆκον νὰ ζητήσω συγγνώμην, ἕως οὗ ὁ ἀπιστῶν ἀναδράμη μὲν εἰς τὰς ἀθηναικὰς πηγὰς, ἐν αὐταῖς δὲ μελετήσῃ τοὺς χαρακτῆρας τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων. Ὁ Σταυράκης Γεώργιος χορηγεῖ χρήματα καὶ δῶρα εἰς ναοὺς, ἀλλὰ καταδιώκει ἀρ' ἑτέρου τὸν πατριάρχην Σεραφεῖμ καὶ καταγγέλλει τοῦτον, ὡς ὁ Κομνηνὸς γράφει, πρὸς τὴν Ὑψ. Πύλῃν ἐπὶ τῇ πανηγυρικῇ τελέσει τὸ πρῶτον τότε τῆς ἐορτῆς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου· καταγγέλλει τὸν Ἰωαννίκιον Καρατζῆν· καταγγέλλει καὶ καταδιώκει μανικῶς τοῦτον, τὸν ἀειμνηστον Σαμουὴλ Χαντζερῆν, μήτε προνόμια τοῦ θρόνου τοῦ Χρυσοστόμου, μήτε δίκαια τοῦ γένους ὑπ' ὧν λαμβάνων, μηδ' αἰδοῦμενος αὐτὰ. Δωρεῖται καὶ καθοσιῶ ὁ Νικόλαος Μαυροκορδάτος εἰς μοναστήρια καὶ ἱερά προσκυνήματα χρηματικὰ καὶ κτηματικὰ δωρεὰς, εὐλαθεῖται τοὺς λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου, δυστυγῶς ὅμως τιμωρεῖ λίαν ἀπηνῶς τὸν ἐλευσινὸν μητροπολίτην Οὐγγροβλαχίας Ἀνθιμον, ὡς καὶ τινὰς τῶν ἀρχόντων, αὐτὸς ὁ μέγας φιλόσοφος, αὐτὸς ὁ κατὰ τὴν φράσιν Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου «τὴν φιλοσοφίαν ἐσχικῶς ἐπὶ τοῦ θρόνου διὰ βίου συμπάρειδρον». Κτιζεῖ ὁ μέγας Μαυρογένης τὸ ἕξοχον τοῦτο τῶν ἰδίων δυνάμεων δημιουργήμα, τὸν ἕξω τοῦ Βουκουρεστίου ναὸν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, δεικνυσὶν εὐσέθειαν εἰς τὰ θεῖα, κατὰ τὸν ἱστοριογράφον τῆς πάλαι Δακίας Διονύσιον Φωτεινόν, δεικνυται δίκαιος πρὸς τὸν λαὸν καὶ εἰς τὸν τόπον θερμοῦ προστάτης· αἰ τοιαῦται ἀρετὰ ἀναγκάζουσι τὸν πρῶτον μέγαν λογοθέτην Ἰωάννην Τζανέτον νὰ στιχυρογῆ:

Εἰς τὰς πρώτας ἐκδουλεύσεις
ἄρτισεν ἡ θεῖα νεῦσις,
μάστυρες εἶν' οἱ λαοί,
πέλαγός τε τὸ Αἰγαῖον,
τὰ σχολεῖα τῶν σπουδαίων,
καὶ οἱ ἱεροὶ ναοί·

κρῆναι, καὶ πτωχοτροφεῖα,
καὶ ἄλλα ὀφφανοτροφεῖα
καὶ κοιναὶ οἰκοδομαί,
διδασκάλων ἐξ ἰδίας
τῆς ἀδραῆς ἀντιμισθίας
μαθητῶν τε πληρωμαί,

ἀλλ' ἐν τσοσούτῳ τυραννεῖ τοὺς ὁμοίους αὐτῷ ἄρχοντας, ἀποργυνοῖ τοῦτ' αὐτὸ τούτους, ἐξορίζει πολλοὺς αὐτῶν, ἐμπαίζων δὲ τὰ καθβάδια καὶ τὰς στολὰς τῶν χριστοκρατῶν φαναριωτῶν ἐνδύει καθβάδιον αὐτόν. . . . τὸν ἡγεμονικὸν ἵππον καὶ χορηγεῖ αὐτῷ καὶ τι τῶν ὀφφικίων τῆς ἀθηναικῆς Αὐλῆς αὐτοῦ, ὡς αὐτὸς ὁ Φωτεινὸς λέγει, διότι ὁ Κομνηνὸς Ὑψηλάντης ἀτάσθαλα λέγει πολλά. Αἱ τῆς εὐσέθειας ἀρχαὶ τοιαῦται οὐσαι παρὰ τοῖς φαναριώταις καὶ μετὰ τὴν ἐπὶ πατριαρχεῖου καὶ πατριαρχῶν καὶ μητροπολιτῶν ἐπήφειάν εἶσιν ἀνεξήγητοι.

Νομίζω δ' ὅμως, ὅτι ὀλίγοι ἐπήφισαν αὐτῶν ἐν γένει καὶ καθόλου τὴν εὐσέθειαν. ἵνα μὴ εἴπω μαθεῖς. Εὐσέθης ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίαν ἦν ὁ Μαυροκορδάτος ὁ ἐξ ἀπορρήτων, σέβας μὲν προσφέρειν πρὸς ἀρχιερεῖς καὶ πατριάρχας διακεκοιμένους, — εἰ καὶ καταδιώξῃ τὸν ἐπιφανέστατον πατριάρχην Διονύσιον Δ' τὸν Μουσελίμην, — ἀκραίφνη δὲ τρέφων εὐλάβειαν εἰς τὴν πίστιν τῶν πατέρων αὐτοῦ. Γνωσταὶ εἰσιν αἱ ὑπ' αὐτοῦ συντεταγμέναι εὐχαί· «καὶ τὸ θαυμασιώτερον, ἕνας τοιοῦτος ἄρχοντας νὰ προσεύχεται τόσον, ὥστε ὁποῦ καὶ εἰς τὸ καίκι καὶ εἰς τὸ ἄλλο καθβάδαρχος ἐμελετοῦσε ψαλμοὺς καὶ εὐχὰς: — ταῦτα γράφει ὁ Δαπόντες προστιθεῖς· «ἀκούσατε, ἡγεμόνες, καὶ σύνετε· μάθετε, αὐθένται καὶ ἄρχοντες, καὶ ζηλώσατε». Εὐσέθων τὰ πρὸς τὸν Θεὸν ἡγάπα τὰ θεῖα σκηνώματα οὐχὶ χορηγῶν εἰς αὐτὰ κτήματα καὶ πλοῦτη ἀλλὰ μηδ' ἀφαιρῶν, ἔστω καὶ προσφερόμενα αὐτῷ. Ἀνάγκην ἔχων νὰ μελετήσῃ τι ἐν τοῖς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱστοριογράφων ἔργοις ἐδανείσθη ἀπὸ τῆς βιβλιοθήκης τῶν Βατοπαιδινῶν, χορηγησάντων αὐτῷ τὰ βιβλία διὰ τινὸς ἀποδείξεως· ἐκ παραδόσεως ἔχω μαθῶν, ὅτι μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ διέταξεν, ὥπως ἐπιστραφῶσιν εἰς τὴν βιβλιοθήκην.

Ἐν τούτοις τῶν πλείστων ὁ ζήλος τεκμηριούται ἢ τοῦλάχιστον προσωποποιεῖται· ἐν ἐκδόσει Ἑρησκευτικῶν βιβλίων· αὐτὸς ὁ περιβόητος Σταυράκης ἐξετύπωσεν ἰδίαις δαπάναις ἐν Λειψίῳ τὸ δίπτυμον θεολογικὸν Ἰωσήφ τοῦ Βρυννίου. Ἰάκωβος ὁ Ρίζος ἐξέδωκε τὴν

χρησιμοποιήθειαν τοῦ Δαπόντε καὶ ἄλλοι ἄλλα. Ἐκδόται δὲ βιβλίον καὶ συγγραφεῖς οὐκ ὀλίγοι προσφωνοῦσι τὰς ἐκδόσεις αὐτῶν εἰς ἡγεμονίας, ἄρχοντας, διερμηνεῖς, καὶ τὰς προσφωνήσεις ταύτας μέλλομεν νὰ χρησιμοποιήσωμεν ἄλλοτε, κύριοί μου, ὅτε πλήρη πραγματεῖαν περὶ τῶν φαναριωτῶν ἐξω τὴν εὐτυχίαν, ἵνα ὑποβάλω τῇ φιλιστορί ὑμῶν προθυμίᾳ. Ὅταν ἀντιβάλῃ τις τὰς ἀφιερώσεις πάσας ταύτας πρὸς τε ἀλλήλας καὶ πρὸς τὰς ἐντύπους ἀλαχοῦ εὐρισκόμενας ἐν ἐκκλησιαστικαῖς ἢ τῆς θύραθεν μαθήσεως βιβλίοις μαρτυρίας, λιθάριά τινα δύναται νὰ προσθῇ εἰς τὸ οἰκοδομηματῆς ἐθνικῆς ἱστορίας, ὅπερ, ὡς τὸ τῆς πνευματικῆς τοῦ ἔθνους καλλιγενεσίας, δεῖται κατὰ τὴν φράσιν τοῦ μακαρίτου Ἰωάννου Φιλήμονος τῆς συνεργασίας πολλῶν διανοῶν καὶ πολλῶν χειρῶν. Ἐκ τῶν ἀφιερώσεων τούτων μία χρήσιμός ἐστιν ἡμῖν, ἵνα μίαν εἰκόνα ἀναστήσωμεν γυναικείας ἀρετῆς εἰς τὸ μέγα πάνθεον, ὅπου γενεὰ ἐπιγενεστέρων εὐμηγμόνων ἀνιδρύσει τὸ μέγα εἰκονοστάσιον τῆς ἀληθοῦς ἀρετῆς καὶ τῆς εὐσεβείας κληρικῶν καὶ λαϊκῶν. Ἡ εἰκὼν αὕτη ἐστὶν εἰκὼν γυναικός, τῆς Ἐλένης Μαυροκορδάτης, δόμνης Μολδαυίας, εἰς ἣν ὁ Δαπόντες προσφωνεῖ τὸ δίτομον αὐτοῦ ποίημα «Καθρέπτῃν γυναικῶν», ἐν ᾧ κατέσπειρε πολλὰς ἱστορίας καλῶν τε καὶ κακῶν γυναικῶν τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ ἐξιστορουμένων. Ὁ πολυγράφος μοναχὸς εὐρίσκει τὴν ἡγεμονίδα Ἐλένην Μαυροκορδάτην ὁμοίαν ταῖς ἐναρέτοις γυναιξὶ τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἀντιβάλλον δ' αὐταῖς λέγει πρὸς αὐτήν· «Προὔπαντησαι τὸν πάντιμον τοῦτον χορὸν . . . ἴδε εἰς τὸ θεαυγὲς τοῦτο κάτοπτρον καὶ βλέπε χαρμονικῶς, ὅχι διὰ νὰ καλωπιζῆσαι, ὅτι εἶσαι μὲ τὸ κάλλος τῆς ταπεινώσεως· ὅχι διὰ νὰ στολιζῆσαι, ὅτι εἶσαι μὲ τὴν στολὴν τῆς σωφροσύνης· οὔτε διὰ νὰ ὠραίζῆσαι, ὅτι εἶσαι μὲ τὴν τῆς προσευχῆς ὠραιότητα· ἀλλ' οὔτε διὰ νὰ λαμπρύνῆσαι, ὅτι εἶσαι μὲ τὴν λαμπρότητα τῆς ἐλεημοσύνης· ἀλλὰ διὰ νὰ εὐχαριστῆς συνυπάρχουσα μέσα εἰς αὐτὸ καὶ ἡ ἐκλαμπρότης σου, καὶ νὰ ἐπιμελήσῃς νὰ ἔχῃς ἂν ὅχι τὰ πρωτεῖα, ὅμως οὐδὲ τὰ δευτερεῖα τῶν ἐνδόξων αὐτῶν γυναικῶν». Εἰκὼν ἰλαρὰ, συγκινοῦσα καὶ εὐφραίνουσα ἡμᾶς, ὡς συγκινήσουσιν, ὡς μέλλουσι νὰ πληρώσωσιν ἀγαλλιάσεως ἄλλοι μετ' ὀλίγον εἰκόνας γυναικείας παρὰ τῷ φαναριωτικῷ κόσμῳ παιδείας καὶ ἀρετῆς.

§

Διότι ὁ λόγος ἔχει ἡμᾶς εἰς ἡδιστον θέμα· ἔσται δὲ τοῦτο βραχίειά τις ἐξέτασις τῆς ἐν τῷ κόσμῳ τῶν γραμμᾶτων δράσεως τῶν φαναριωτῶν. Ἰσως ἤθελε δυσαρεστηθῆ τις ἐπὶ τῷ συμπεράσματι τοῦ κεφαλαίου τούτου, ἰδίᾳ δ' ἐν τῷ λόγῳ, ὅτι οὐχὶ οἱ φαναριῶται εἰσήγαγον τὴν ἐλληνικὴν παιδείαν ἐν Βλαχίᾳ καὶ Μολδαυίᾳ· συνεπῶς δὲ λέγω τοῦτο ἀπὸ τοῦ νῦν· ὅτι κακῶς ἐφρονεῖτο τῶς. ὅτι οἱ φαναριῶται εἰσιν εἰσαγωγεῖς αὐτῆς ἐν ταῖς παρὰ τὸν Δούναβιον χώραις, ἀπέδειξε μὲν ὁ φιλοπονώτατος ἱστοριογράφος Κωνσταντῖνος Σάθας, ἀποδείκνυσι δ' ἡ ἱστορία μελετωμένη συντόμως, ἀποδεικνύουσι τσαυτὰ ἐπιγράμματα καὶ γραφαί, προσφωνήσεις βιβλίων, τυπογραφείων συστάσεις, ἰδρύσεις ἀκαδημιῶν καὶ σχολείων. Πολὺ πρὸ τῆς ἐπὶ τῶν θρόνων Βλαχίας καὶ Μολδαυίας ἀναβάσεως τῶν φαναριωτῶν, μετὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἡ ἐλληνικὴ παιδείσις συνιστωμένη τοῖς προὔρουσι τῶν Βλάχων καὶ τῶν Μολδαυῶν πολλῶ πρὶν, ἤδη τῆς δεούσης ἀπήλαυεν ἀντιλήψεως. Περὶ τὴν δευτέραν δεκαετηρίδα τοῦ αἰῶνος τούτου Ματθαῖος ὁ Μυρέων πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας Ἀλέξανδρον ἀποστεινόμενος καὶ τὴν αὐτόθι διαφθορὰν καὶ τὴν ἀποσύνησιν ἀποκλαίων, εὐρίσκει μόνην θεραπείαν τὴν ἰδρῦσιν σχολείων·

Καὶ θέλεις ἔχει ὄνομα ὡσαν τὸν Πτολεμαῖον, ὅπου ἐμετακλιώτισσε τὰς βίβλους τῶν Ἑβραίων, καὶ στέκονται τὴν σήμερον μέσα 'ς τὰς ἐκκλησίας, καὶ 'κεῖνος ἔχει ἔπαινον 'ς ὅλας τὰς βασιλείας.

Διότι δὲν εὐρίσκεται κανεὶς γραμματικόμενος ἐδῶ 'ς τὴν ἐπαρχίαν σου νὰ εἶναι προκομμένος, διότι δὲν ἔχουν τὸ πῶ γράμματα νὰ μαθαίνουσι, διὰ νὰ μὴν ἠφεύρουσι, πολλὰ κακὰ πληθαίνουσι, γίνονται ἄθεσμα πολλά, πολλαῖς παρανομίαις 'ς τὴν ἐκκλησίαν σύγγυτες καὶ ἀκαταστασίας.

Ταῦτα ὁ Ματθαῖος. Ἀλλὰ κατ' ἐκεῖνα τὰ ἔτη τσαυτῆ πληθῆς Ἑλλήνων μετενεκλιματίσθη εἰς Βλαχίαν, τσαυτῆν δ' ἐπιρροὴν ἐξήσκουν οὗτοι ἐκεῖ. Ὡστε τὸ μῖσος τῶν αὐτοχθόνων ἐξερράγη τῷ 1619 εἰς τρομερὰν κατὰδιώξιν τῶν Ἑλλήνων αὐτόθι παροίκων, ὧν ἐσφάγησαν οἱ πλείστοι. Ἀπὸ τοῦ 1659 ἐπὶ Γρηγορίου καὶ Γεωργίου τῶν Γκιχάδων. Ἀλέξανδρου Δούκα καὶ Σεργίου Καντακουζηνοῦ τῆς Βλαχίας, Ἀντωνίου Ρωσέτου καὶ Δημητρίου Καντακουζηνοῦ τῆς Μολδαυίας, πάντων Ἑλλήνων

τὴν καταγωγὴν, καὶ σχολεῖα καὶ διδασκαλοὶ καὶ λόγοι: Ἕλληνες ὑπῆρχον ἐν ταῖς δυσὶ ταύταις ἡγεμονίαις: ἐπὶ δὲ τοῦ Σερβάνου καὶ τοῦ Κωνσταντίνου Βασσαράβα καὶ ἑλληνικῆ ἀκαδημία συνέστη μετὰ τεσσάρων διδασκάλων ἐν Βουκουρεστίῳ, καὶ τυπογραφεῖον, ἐν ᾧ πληθὺς βιβλίων ἐκδιδομένων ἑλληνιστὶ ἀπησχόλει ὁμογενεῖς ἐργάτας καὶ διορθωτὰς δοκίμους. Εἰς τὰ ἐπὶ Βασσαράβα ἐκδοθέντα βιβλία καὶ εἰς τὰ συγχρόνως ἐν Ἰασιῶ τυπούμενα, συγγραφεῖς, ἐκδόται, διδασκαλοὶ, μαθηταί, πάντες Ἕλληνες ἢ Βλάχοι καὶ Μολδαυοὶ, τὴν ἑλληνικὴν ἄριστα γινώσκοντες προσεφώνουν ἐπαινοῦντες τοὺς νέους Μαικήνας. Ἡ ἀκριβεία ἀπαιτεῖ νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι καὶ οἱ φαναριῶται ἐκράτησαν τὴν συνέχειαν τῶν ὑπὲρ τοῦ πατρῴου πολιτισμοῦ καὶ τῆς πατρῴου παιδείας ἀγώνων ἐκείνων ἄρηκτον, αὐτοὶ τε προστάται γινόμενοι σχολείων ἄρτι καθισταμένων ἢ τότε καθιδρύνοντες αὐτοὶ συνίστασθαι ἐπιφανεστάτου δολίχου, καθ' ὃν ἐρίνοντο σταδιοδρομοῦντων ὁμογενῶν κρατικοὶ παραστάται. Προβοῦντες τῆς πατρῴου παιδείας τὴν διάδοσιν διένεμον ποσὰ τινα πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν σπουδάζόντων. Ἀλέξανδρος ὁ ἐξ ἀπορρήτων καταλείπει τῷ 1709 παρὰ τῷ ταμείῳ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου καταθεῖς δύο καὶ ἡμίσειαν χιλιάδας γρόσιων ἐπὶ τόκῳ 11 1/2 τοῖς ἑκατὸν ἐτησίως, ὑπὸ τὸν ὄρον, ὅπως ὁ τόκος αὐτῶν, τριακόσια ἐβδομήκοντα καὶ πέντε γρόσια κατ' ἔτος, δίδωται πτωχοῖς μαθηταῖς ἀνὰ εἴκοσι γρόσια ἐτησίως: «διέθετο δέ, — καθὼς ἴδιον ἔγγραφον συνοδικὸν γράφει, — ὅπως οἱ ἀπολαύοντες τοῦ βοηθήματος τούτου ὀφείλωσιν ὑποσχέσθαι μὴ παραιτήσασθαι τὰς σπουδὰς αὐτῶν καὶ τὴν προκοπὴν καὶ περὶ τὰ μαθήματα ἀσχολίαν μέχρι τέλους τῆς ἐπιτήσεως πάντων τῶν ἀναγκαίων μαθημάτων. . . ἐκλέγεσθαι τε αἰεὶ τοὺς σεμνοτέρους καὶ ἀρχινοστέρους. . . τῇ ἰδίᾳ ἐπιτηδειότητι καὶ ἀγαθῇ προθέσει περὶ τὰς ἐπιστήμας προβιβαζόμενους». Τοιοῦτον προστάτην τῶν φιλομαθῶν παρίστησι Δημήτριος ὁ Προκοπίου τὸν Νικόλαον Μαυροκορδάτον, ὅστις, ὡς εἶπεν ὁ ἱεροκίβρυξ Παρθένιος Ἀθηναῖος, «τῆς πατρικῆς φιλοσοφίας ἐκμαγεῖον ἀκίβδηλον, τὸν ἐναυσθέντα τῶν μαθημάτων σπινθῆρα εἰς φλόγα ἀναδοθῆναι οὐ μικρὰν καταστήσας. . . πάντας τοὺς τρέχοντας ἐπὶ τὰς τῶν μαθημάτων πηγὰς σιτηρεσίαις λαμπροῖς ἐψυγαγῶγει. . . καὶ μισθοῖς ἀδροτέροις καὶ συνεχέσιν ἐπιστολαῖς τοὺς διδάσκοντας παρῴτρυνε πρὸς σπου-

δὴν». Κωνσταντίνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Κοδριαῆ, «ἐστόλιζε τὸν θρόνον τῆς Μολδαυίας σύνεδρον ἔχων κατὰ κληρονομίαν τὸν πατροπαράδοτον ζῆλον τῆς σπουδῆς καὶ μαθήσεως». Συνδρομαὶ τινες εἰς ἐκδοσὶν βιβλίων, προστασία πρὸς τὴν Μ. τοῦ Γ. σχολῆν, ἣν ὑπεστήριξεν ἰδίως ὁ φιλογενέστατος Δημήτριος Μουρούζης, ἣν ὡσαύτως ὑπεστήριξε χρηματικῶς ἡ μεγάλη καὶ διαπρεπῆς οἰκογένεια τῶν Μαυροκορδάτων «οὐ τῶν Μεδίκων μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων προέχουσα», καθὰ λέλει Σέργιος ὁ Μακραῖος, ὡς ὑπεστήριξαν οἱ ἡγεμόνες Στέφανος Ρακοβίτζας τῆς Βλαχίας καὶ Γρηγόριος Ἀλεξάνδρου Γκιέας τῆς Μολδαυίας, Ὑψηλάνται, Σούτζοι καὶ Μουρούζαι, προστασία εἰς ἄλλα σχολεῖα, δεικνύουσι τοὺς φαναριώτας προστάτας ἀληθεῖς τῶν γραμματέων. Ἀλέξανδρος Καλλιμάχης ὁ τῆς Μολδαυίας ἡγεμὼν συνέδραμε χρηματικῶς τῇ σχολῇ τοῦ Μ. ρεύματος, ἡ δὲ σχολὴ τῆς Μιτυλήνης ιδρυθεῖσα τῷ 1714 ὀφείλει τὴν ἵδρυσιν αὐτῆς τῷ Σταυράκῳ πατρὶ τοῦ διαβοήτου Γεωργάκῃ. Ἡ δ' ἐν Νεσχωρίῳ τοῦ Βοσπόρου σχολὴ ὑπεστηρίχθη ὕλικῶς ὑπὸ τοῦ τῆς Μολδαυίας ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Ἰωάννου Μαυροκορδάτου, κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὅτε τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας ἡ ἱστορία ἀναγράφει καὶ δύο φαναριωτισσῶν δωρεάς, Μαρίας τῆς συζύγου Δράκου Σούτσου τοῦ λογοθέτου, τὸ γένος Ρωσσέτου, καὶ Ἐλένης τῆς συζύγου Δημητράκῃ Σούτσου.

§

Ἄλλ' οὗτοι πάντες ἠδύνατο νὰ χορηγῶσι, διότι εἶχον, διότι ὁ ἀπὸ τῶν παραδουναβίων χωρῶν πακτωλὸς ἔρρεε γρόσιμος εἰς τὰ ταμεία τινων οἰκογενειῶν. Ἐκ παραδόσεως ἐγίνωσκεν ὁ Δαπόντες, ὅτι «Κωνσταντίνος ὁ Βασσαράβας ἔβαλε τόσον μεγάλην ποσότητα ἀσπρῶν εἰς τὴν ἐν Βενετῖζ τζέικαν τοῦ ἀγίου Μάρκου, ὅπου οἱ ἔγγοι τοῦ ἕως προχθῆς ἔπερναν διάφορον μόνον ἐτήσιον πρὸς τρία τὰ ἑκατὸν, ἐξήκοντα πουργία νομίζω» = 30000 γρόσια = 90000 φράγων! καὶ τοῦτο μετὰ τσαυτὰ ἔξοδα γενόμενα πρὸς ἐκδοσὶν βιβλίων ὑπ' αὐτοῦ καὶ πρὸς ἐνεργεσίαν καὶ στολισμὸν δύο μὲν μεγάλων μονῶν, πολλῶν δ' ἐκκλησιῶν. Ἡ οἰκία τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Ἰωάννου Ὑψηλάντου κειμένη κατὰ Ξηροκρήνην ἐξετιμᾶτο πεντακοσίων πουργίων, περίπου ἑπτακοσίων χιλιάδων φράγων, «ὅτι ἐσῆκωσε πολὺν πλοῦτον ἀπὸ τὴν Βλαχίαν, ὡς οὐδεὶς

ἕτερος τώρα εἰς αὐτοὺς τοὺς καιροὺς». Τὸ ἀντίτιμον τοῦ μεγάρου καὶ τῶν ἐπίπλων τοῦ Ἀλεξάνδρου Γκίκα ὑπελογίζετο εἰς ἑκατομμύριον φράγκων· ἡ περιουσία τοῦ Γεωργίου Σταυράκη ἐλέγετο μυθῶδης· ἡ πολυτέλεια τῶν ἐπίπλων καὶ τῆς οἰκίας ὁ στολισμὸς ἀσύγνωστος ἐπὶ σπατάλῃ χρημάτων! ἡ οἰκογένεια Σκαναβῆ καὶ ὁ τοῦ νομισματοκοπέου διευθυντῆς Πετράκης ἔπλεον εἰς πλοῦτον, ἴσως δ' ἤθελον νομισθῆ λίαν αὐστηρὸς λέγων, ὅτι κατ' ἀναλογίαν τῆς περιουσίας αὐτῶν ὀλίγα παρεῖχον ὑπὲρ βιβλίων καὶ σχολείων οἱ ὑπὸ τῆς τύχης εὐνοηθέντες, διότι πολλοὶ τούτων δυσχερῶς ἔζων· ὁ Κωνσταντῖνος Νικολάου Μαυροκορδᾶτος ἐπώλησε τὴν πλουσιωτάτην βιβλιοθήκην τοῦ πάππου καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πρὸς ἐξόφλησιν τῶν ὑπερμέτρων αὐτοῦ χρεῶν. Ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν οἱ φαναριῶται σπανίως ἔβλεπον τοὺς κύβους τῆς τύχης καὶ τῆς εὐνοίας τῶν αὐθεντῶν αὐτῶν δις ἔξ πίπτοντας.

Οἰκτροτέρα καὶ κινῶσα τὸν ἔλεον ἡμῶν ἦν οἰκονομικῶς ἡ θέσις τοῦ ἡγεμονόπαιδος Ματθαίου Γκίκα. Γεννηθεὶς τῷ 1728 ὁ Ματθαῖος περιεβλήθη τὸ ἔνδυμα τοῦ μεγάλου διερμηνεύου ὁμοίως εἰκοσι τριῶν ἔτων ἡλικίαν ἔχων, ἐξοδεύσας ἐπὶ τούτῳ 200 πουργία=300,000 φράγκων· ἐγένετο τῷ 1752 ἡγεμὼν Βλαχίας ἐπὶ δέκα καὶ τέσσαρας μῆνας. ἐπαύθη δὲ ὡς φανεὶς ἀδόκιμος καὶ ἔκτοτε ἔζη ἰδιοτεῦων ἐν τῷ κατὰ τὸ Μέγα ῥεῦμα μεγάρῳ αὐτοῦ. Πεντηκοντούτης ὢν ἔζη λιτῶς, ἐνοσλούμενος ὑπὸ τῶν δανειστῶν, μικροῦ σιτηρεσίου μετέγων ἀπὸ Βλαχίας καὶ Μολδαβίας καὶ μετὰ δυσκολίας ἐξοικονομῶν καὶ αὐτὰ τὰ διὰ τοὺς δίσκους τῆς ἐκκλησίας ἄσπρα. Τῇ παραμονῇ τῆς εορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τότε (τῷ 1777) μεθ' ἱερείας ἀπευθύνετο τῷ πατριάρχῃ τῶν Ἱεροσολύμων Ἀβραμίῳ, ἡ δ' ἐπιστολὴ αὐτοῦ, ἡς ἀντίγραφον ἔχομεν, ἐστὶ λίαν συγκινητικὴ.

Ἀγαπῶντες τὰ γράμματα μετεῖχον αὐτοὶ μὲν βαθείας παιδείας, αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν κατὰ μὲν τὸν III' αἰῶνα στοιχειώδους, ἀλλ' ἐν τῷ ΙΘ' εὐρείας καὶ συστηματικῆς. Ἡ παιδεία καὶ ἀνάπτυξις τῶν φαναριωτῶν· ἡ ἐν τῷ ἡμετέρῳ αἰῶνι, ἡ ποίησις αὐτῶν ἰδίᾳ κατὰ τὴν αὐτὴν χρονικὴν περίοδον, κατὰ τὰ πρῶτα δῆλον οὖν εἰκοσιν ἔτη τῆς ἡμετέρας ἑκατονταετηρίδος, αὐτὸς ὁ κατ' ἰδίαν βίος αὐτῶν, ἡ ἐν τοῖς ἔθνεσις ἐκκλησιαστικαῖς ἡμῶν πράγμασι ποικίλη δρᾶσις, ἰδίᾳ ἱστορικῆς σημειώσεως ἀντικείμενον γενήσονται. Ἀλλὰ τέκνα

τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, προΐοντα λαμπρὰ τῆς ἐν τέλει αὐτοῦ πνευματικῆς ἐν Φαναρίῳ κινήσεως εἰσι τέσσαρες ἐπιφανεῖς γυναῖκες. ὢν ἡ μνεία πρέπει νὰ θεωρηθῇ τῆς παρουσίας διατριβῆς εὐπρόσδεκτος ἐπίλογος, ἐξίλειων ἴσως τὴν μνήμην ἕλληων, ἃς διέευσαν ὁ Κομνηνὸς καὶ ὁ Ζαλλώνης. Ὁ χρονογράφος ἔχει νὰ ἐπιπνεῖ τὴν θυγατέρα τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Σούτσου Παλλοῦν, μεταφράσασαν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τὰς τῆς κυρίας Δελαμπέρ «Παορινέσις μητρός πρὸς θυγατέρα», περὶ ἧς Ἀλεξάνδρος ὁ Σειανὸς ἐν τῇ πρὸς αὐτὴν προσφωνήσει γράφει· «Ἡ ἀμάθειά μου δὲν συγχωρεῖ τὸν κάλαμον διὰ νὰ ζωγραφίσῃ, καθόσον ἡ ψυχὴ μου ἐπιποθεῖ τὰς ἐν τῇ νεαρχῇ σου ταύτῃ ἡλικίᾳ ἀξιοσεβᾶστους ἀρετάς. . . . ἄλλως τε θαυμάζων τὰς ἐπ' ἀμοτέρᾳ διαλέκτῳ ἀξιωμαμίτους προόδους σου, καταφεύγω ὡς εἰς ἄσυλον εἰς τὴν σιωπὴν». Τῆς Αἰκατερίνης Σούτσου μεταφρασάσης τοὺς ὑπὸ Μαβλῆ «Διαλόγους Φωκίωνος» καθῆκον ἔγω νὰ μνησθῶ μετ' εὐγνωμοσύνης, ὡς γνωστὰς ἡμῖν καθιστώσης τὰς ἀρετάς τῆς ἡγεμονίδος Εὐφροσύνης Καλλιμάχη, ἡ καὶ προσφωνεῖ τὸ βιβλίον· «Τὸ νὰ προσφέρω πρὸς τὴν ὑμετέραν ἐκλαμπρότητα τὴν μετάφρασίν μου — λέγει ἡ Αἰκατερίνη — ἐπεινοῦσα καὶ ἐγκωμιάζουσα τὰς μεγάλας ἀρετάς, δι' ὧν ἡ φύσις ἐξόχως αὐτὴν κατεκόσμησεν, εἶναι τολμηρὸν. . . . τὸ κεδνὸν αὐτῆς πολίτευμα καὶ ἡ ἀθῆναιος φρόνησις ἰσχυροῦς ἔδωκε λόγους πρὸς τὰς γυναῖκας νὰ μετριάσωσι τὴν κατὰ τοῦτο τῶν ἀνδρῶν μεγαλοφροσύνην ἐκ παραδείγματος νεωτέρου». Ἐπαινεῖ δὲ καὶ τὴν Αἰκατερίνην ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ βιβλίου ὁ ἐκδότης, ὡς φιλοτιμουμένην νὰ μετᾶσχῃ τοῦ γενικοῦ τοῦ γένους ἀγῶνος, παροτρύνουσαν δ' οὕτω πρὸς μίμησιν τὸ φύλον, εἰς ὃ ἀνήκει. Διὰ τοῦτο οἱ γάμοι καὶ οἱ ἀρραβῶνες τῶν δεσποινίδων φαναριωτισσῶν ἐνέπνεον λογογράφους, ὡς ὁ θάνατος ἐνέπνεε στιχομουργοὺς εὐδοκίμους. Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς Μαρίας Γκίκα ὁ Ζαχαρίας Μαυροῦδης ἔγραψε καὶ ἐξέδωκε στιχοῦργημα ἐπιγράψας («Ὀνειρον», προσφωνηθὲν τῷ Στεφάνῳ Κομμητᾷ· ἡ Μαρία ἀπέθανεν εἰκοσενετίς, ἐν ἔτος μετὰ τὸν γάμον· ὁ Μαυροῦδης λέγει·

Ἄλλὰ, φεῦ! καὶ πάλιν μένει ἡ χαρὰ Μουσῶν νεκρά·
εἰς νεότητος τὸ ἄνθος, νέα εἰκοσαετῆς
φεῦ! πρὸ ἔτους εἰς παστάδα κ' εἰς τὸν τάφον ἔξ αὐτῆς.
Ἦ ψυχῇ, ψυχῇ ἀγία· εὐγενείας ἡ εἰκὼν·
ὦ Μουσῶν καὶ τῶν Χαρίτων ἀγαλόμορφ' Ἐλικῶν κλπ.

Διὰ τοῦτο πᾶσα πρῆξις αὐτῶν εὐγενῆς ἐνέ-
πνεε ποιητής. καὶ ποιητής εὐδοκίμους, ἐπι-
νοῦντας οὐχὶ μιᾶς ἀλλὰ τοῦ συνόλου τῶν
φαναριωτισσῶν τὴν παιδείου, αἰτινες οὕτω
παρίστανται μορφούμεναι ἐξ αὐτῆς τῆς συνα-
ναστροφῆς τῶν ἐπιφανεστάτων ἑλληνίδων τοῦ
ἀρχαίου κόσμου. Ὅτε κατὰ τὰς ἀρχαίας τοῦ
ἡμετέρου αἰῶνος ἡ πολυμαθῆς δεσποινίς Ραλ-
λοῦ Καρατζῆ μετέφρασεν ἐκ τῆς «Παιδικῆς
Εἰκονολογίας» τοῦ Βρεττῶν τὴν ἑλληνικὴν
ἱστορίαν, ὁ λαμπρὸς ποιητής Ἰακωβῆάκης
Ρίζος ὁ Νερουλὸς προσεφώνησεν αὐτῇ τοὺς
στίχους τούτους.

Τῆς ἱστορίας στολισμὸς τῆς παλαιᾶς μας εἶναι
Ἑλλάδος ἡρώϊναι.
Θὰ λάμψῃς δὲ ἔς τὴν νέαν μας καὶ σὺ καθὼς ἐκεῖναι,
βεβαία ἔς αὐτὸ μεῖνει.
Συγγράφουσα κατὰ σειράν τὸ πλῆθος τῶν ἀγῶνων
τῶν θαυμαστῶν προγόνων
συνιστορεῖς τὰς ἀρετὰς καὶ γυναικῶν συγχρόνων
ἐκεῖνων τῶν αἰῶνων.
Ἄλλ' ὅταν σὺ περὶ αὐτῶν τὸν κάλαμόν σου βάφῃς,
τὸν ἔπαινόν σου γράφῃς,
καὶ φαίνεσ' ὅτι μὲ αὐτὰς συγχρόνως ἀνετρέφῃς
καὶ τὰς συναεστράφῃς.

Ἄμυδρὰ τῆς γενεᾶς ἐκεῖνης εἰκὼν ὑπετυ-
πώθη ἐνταῦθα, ἀλλ' ὡς ὁ αἰὼν ὁ III' ἐν ἀντι-
βολῇ πρὸς τὸν ΙΖ' κινεῖ ἡμᾶς ἀγαλλίασιν,
οὕτως ὁ ΙΘ' κινεῖ ἡμᾶς εἰς θαυμασμόν τῆς
γενεᾶς ἐκεῖνης, ἧς τὴν εἰκόνα συμπληρώσο-
μεν μετ' ὀλίγον ἐν ἑτέρᾳ διατριβῇ. Ὡς δ' ἐν
ταῖς προηγουμέναις. οὕτω καὶ ἐν τῇ τρίτῃ
ταύτῃ πέποιθα. ὅτι θέλω τύχει τῆς ἡμετέρας
ἐπιεικειᾶς. φίλοι κύριοι, μήτ' ἐννοῶ τὰς ἐπὶ
τῆς πατρῆου ἱστορίας ἐρεύνας μου δυναμένας
νὰ εὐδοκώθωσιν ἐνταῦθα καὶ νὰ τύχωσιν ἐξ-
κολουθήσεως ἢ μόνον ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ἀ-
δελφικῆς συγκαταβάσεως ὑμῶν, ἢ μόνον ὑπὸ
τὴν σκέπην τῆς ἐπιεικοῦς εὐνοίας ἀφορατῶν
πεφωτισμένων, ἀλλ' ἅμα καὶ κριτῶν καθιστα-
μένων ἀμερολήπτων.

Τὴν φαναριωτικὴν κοινωνίαν τὴν ἐν ἀρχαίς
τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἀνθήσασαν καὶ διαπρέψασαν
δυσκόλως δύναται τις νὰ εἰκονίσῃ πιστῶς,
διότι πολλῶν κρυπτομένων θησαυρῶν ἢ ἀνα-
καμίνουσις ἀπαιτεῖται. Ἐν τῷ μέρει τούτῳ
τοῦ λόγου μου προβαίνουσιν εἰς μέσον ἄλλαι
πηγαί, ὧν μία ἐντυπὸς ἐστὶν ἅμα καὶ σπου-
δαιοτάτη, ὁ «λόγιος Ἑρμῆς», ὁ τοσαύτας
γροηγῶν ἡμῖν εἰδήσεις περὶ τῆς ἐν ἀρχαίς τῆς
ἡμετέρας ἑκατονταετηρίδος ἑθνικῆς δράσεως
καὶ ζωῆς τοσοῦτον σπουδαίας, τοσοῦτον ἀξίως

λόγου πολλοῦ, ὥστε μακρὰ διατριβὴ καὶ σύγ-
γραμμα ὅλον ἀπητεῖτο, ἡμεῖς δὲ στερούμεθα
χρόνου περὶ ἑγκαίρα καὶ σπουδαία οὐχ ἥττον
ἀσχολούμενοι ἐντολῇ ἀνωτέρᾳ. Ἄλλως τῆς
ὅλης Ἀνατολῆς ἡ ἱστορία κατὰ τὰς δύο πρῶ-
τας δεκάδας τοῦ ΙΘ' αἰῶνος παρουσιάζει ση-
μεῖα καὶ γεγονότα σπουδῆς ἀξία. Ἡ γῶρα
αὕτη ἀναγεννᾶται χάρις εἰς τὴν εὐγενῆ πρὸς
τὸν πολιτισμὸν ἄμιλλαν καὶ προστασίαν τοῦ
ἐπιφανοῦς σουλτάνου Σελίμ τοῦ Γ', χάρις εἰς
τὴν μέριμναν, ἣν ἐπεδειξάτο Μαχμούτ ὁ Β',
ὁ ἀναμορφωτὴς πάππος τοῦ νῦν εὐκλεῶς ἡμῶν
καὶ τῶν καρδιῶν ἡμῶν ἀνάσσοντος. Ἐν ἀρ-
χαίς τοῦ αἰῶνος ἡμῶν ὑπῆρχε τυπογραφεῖον
ὀθωμανικὸν ἐν Χρυσοπόλει καὶ ἐν τούτῳ κατὰ
τὸ 1818 ἐξετυποῦντο μεταπεφρασμένα εἰς τὴν
τουρκικὴν τὰ ἱατρικὰ συγγράμματα τοῦ Störk
καὶ ἡ χειρουργικὴ τοῦ de la Faye, ἄτινα κατ'
ἐντολὴν τοῦ σουλτάνου Μαχμούτ μετέφρασιν ὁ
σοφὸς μολλᾶς Σαχινσαδῆς, πρῶτον ἐπιστάτης τῶν
ἱερῶν ἀφιερωμένων κτημάτων, ὡς ὁ Osserva-
tore Triestino τῆς 31 μαρτίου 1818. ἔγρα-
φεν ὅπου δὲ τυπογραφεῖα καὶ βιβλία ἐπιστη-
μονικὰ, καὶ μάλιστα ἀνακτορικῆ προστασίᾳ
καὶ διαταγῇ, διαχέουσι τὰ ρῶτα τῆς ἐπιστή-
μης, ἐκεῖ βλέπει τις τὰ τεκμήρια τῆς ἀναγεν-
νήσεως γῶρας τινός. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ τυπογρα-
φείου ἀπελύετο πρὸ μικροῦ τὸ σπουδαῖον γεω-
γραφικὸν σύγγραμμα Κιτὰπ-ἔλ-μεννασία. ἤτοι
ἡ βίβλος τῶν κληρονόμων τοῦ μουσουλμάνου
προσσηγητοῦ, ἐκ σελίδων 256, ἐκδεδουμένον μὲν
τὸ 1866, γραφὲν δὲ ὑπὸ τοῦ πῶ 1779 περιη-
γησαμένου τοῦ ἀγίου μουσουλμανικοῦ τόπου
ἐλ-γὰδζ-Μωχαμμέτ - Ἐδίπ - βέν - Μωχαμμέτ
Δερβίς. ὡς ἀνήγγελλεν ἡ φιλοσοφικὴ ἐφημερίς
τῆς Λειψίας (4 μαΐου 1818). Ἐν ἔτος μετὰ
ταῦτα συνετελεῖτο καὶ ὁ Γ' τόμος τοῦ πολυτι-
μήτου λεξικοῦ. ὅπερ ἐστὶ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνο-
μα Ὁλεανός (Καμούς) μεταφρασθὲν ἐπιταγῇ
Σελίμ τοῦ Γ' ὑπὸ τοῦ σοφοῦ ὀθωμανοῦ Ἄμ-
πούλ-Κεμάλ-ἔλ-Σεΐδ-Ἀχμέτ-Ἀσάη. ἐκ τοῦ
ἀραβικοῦ πρωτοτύπου τοῦ Μωχαμμέτ βέν
Γιακούπ, ὡς ἀναφέρει μετὰ χάριτος ὁ «Λόγιος
Ἑρμῆς» τοῦ 1818 (σελ. 616) ἀπὸ τῶν γερ-
μανικῶν ἐφημερίδων ἀρνούμενος.

Τὶ ἐπράξεν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας τῆς καθόλου
τὸ σύστημα, ἡ κοινωνία. καθὼς ἐπέγραψα,
τῶν Φαναριωτῶν, ἐπιτραπήσεται μοι νὰ ση-
μειώσω, μιμησακόμενος τῶν ὑπουργῶν αὐτῶν,
ὡς ἡμεσον ἔχουσιν σχέσιν πρὸς δύο πατρίδας
ἐντός τῶν τοῦ Φαναρίου σπλάγγων λαθούσας
τὴν σύστασιν. Οἱ ἐν τῇ ἐσπερίᾳ Εὐρώπῃ ἀν-

παγωνισμοί δύο κραταιών κυβερνήσεων συνεινήθησαν τους πολιτικούς ήμων άνδρας, και το Φανάριον, από των τελευταίων έπων του παρελθόντος αιώνος και κατά τα πρώτα του παρόντος έγχρωματίσθη, διότι δύο φατρίες ισχυραί ανέτειλαν εν τω όρίζοντι. Οι Ύψηλάνται και Μουρουτζαί ήσαν άρχηγοί τής ρωσισζούσης άποχρώσεως, οι δε Σούτσοι ήσαν οι τα πρώτα φέροντες του κόμματος των γαλλισζόντων. Ύπερτερούσης εν Ανατολή τής πολιτικής ταύτης, οι Σούτσοι ανεθίβαζον επί του πατριαρχικού θρόνου τον φίλα διακείμενον αυτοίς· ανεθίβασαν δε τω 1806 και τω 1819 τον άειμνηστον Γρηγόριον Ε' το δεύτερον και το τρίτον. Ύπερτερούντες οι Μουρουτζαί, οι Ύψηλάνται ή οι Καρατζάδες συνειργάζοντο προς εύκλειαν τής εκκλησίας μετά του από Νικαίας Καλλινίκου, του από Μιτυλήνης Ίεραμίου, του από Αδριανουπόλεως Κυρίλλου του Σερραπετζόγλου, τριών πατριαρχών έργασθέντων ύπερ των γραμμάτων και τής εύσεθείας και του πατρίου δόγματος. "Ότε τω 1809 Καλλινίκος ο πατριάρχης ανεζώσατο τον μέγαν άγωνα τής αναγνώρισεως των δικαιωμάτων των όρθοδόξων επί του πανιέρου ναού τής Αναστάσεως, πυρποληθέντος τω 1808, ο Μιχαήλ Γρηγορίου Σούτσος συνετέλεσε λίαν διά τε των προσωπικών αυτού προτερημάτων και των συγγενικών δεσμών (ήν επί θυγατρί Ρωζάνη γαμβρός του ήγεμόνος Βλαχίας Γωάννου Καρατζά) ύπερ τούτων κατά των έπεμβάσεων των ένταυθα πρεσβευτών Αυστρίας, Ιταλίας και Γαλλίας. Τής γαλλικής εν Ανατολή ύπεροχής έπιπτε θύμα ο ήγεμών Βλαχίας Κωνσταντίνος Αλεξάνδρου Ύψηλάντης, ου τήν παύσιν άπήγτει τω 1806 ο πρεσβευτής τής Γαλλίας στρατηγός Σεβαστιάνης· αλλά μέγα του έθνους μέρος και αυτή ή εκκλησία παρ' όλίγον απέβαινεν ή κονίστρα πολιτικών παθών. Η μεγάλη του ανθρώπινου πνεύματος έξαρσις, ή τα δικαιώματα του λογικού όντος πανταχού τής οικουμένης διασαλπίασα, εύρεν εν ήμιν, εν τω ήμετέρω έθνει πολλούς πολέμιους. Τω 1698 έξεδόθη εν Κων/πόλει «παρά τω τυπογράφω Πηγός Γωάννου έξ' Αρμενίων» βιβλίον έξ 28 σελίδων άποστελούμενον, όπερ έπιγράφεται μεν «Πατρική διδασκαλία συντεθείσα παρ' του μακαριωτάτου πατριάρχου τής άγίας πόλεως Ιερουσαλήμ κυρ' Ανθίμου εις ώφέλειαν των όρθοδόξων χριστιανών, νυν πρώτον τυπωθείσα δι' ιδίας δαπάνης του παναγίου Τάφου», άγνωστον όμως υπό τίνος έγράφη. Ο μακαρίτης Κων-

σταντίνος Οικονόμος παραδίδωσιν ήμιν, ότι οι τή «Πατρική διδασκαλία» προσηρημένοι στίχοι έγράφησαν υπό του «περικλειούς πρωτοφύλιτου τής Μεγάλης εκκλησίας Γακωβάκη, γνωστού και δι' άλλα πολλά και χαριέστατα και συνετώτατα αυτού ποιήματα»· άλλ' αυτήν ταύτην τήν διδασκαλίαν ο εκκλησιαστής χρονογράφος Σέριμος ο Μακρταίος απόδίδωσιν εις άμαθή τινα ή γυνάϊον, ή διαπαρήν έδωκεν ο πατριάρχης Γρηγόριος επί τής πρώτης αυτού πατριαρχείας να γράψη κατά Γάλλων, έκδούς άμα ταύτην εν τή νεοσυσταθείσα πατριαρχική τυπογραφία, ήν «κατήσχυνε τω όβωφ καταμιάνας τής άθέσου ταύτης άδολεσχίας», έπιτρέψας όπως έπ' αυτής έπιγραφή το όνομα του άειμνήστου Ανθίμου πατριάρχου Ιεροσολύμων άσθενούντος τω τότε, όστις όμως «άναρχαίσις έδεδούζατο και κατέπτυσεν νόθον και ψευδεπίγραφον έπελέγξας το άθεσον έκείνο σχεδάριον»· άλλ' μήν έγκύκλιος πατριαρχική και συνοδική μετά ταχύτητος ανούτου πρό του νοός τρέχουσα έκήρυττεν, ότι «ο άρχέκακος και πικρός όφρις έπενόησε το έθνος των Γάλλων διά να κολάση το ανθρώπινον γένος». Έσχε γνώσιν τής «Πατρικής διδασκαλίας» ή Έσπερία διά τής μεταφράσεως του Chardon-de la Rochette εις το Decade Philosophique. Άλλο δε φυλλάδιον «πρός τους Ρωμαίους τής Ελλάδος ο φιλόπατρις Έλευθεριάδης» ψευδώνυμος έπιγράφας και άποστέλλων έξήτει να εμπνεύση φρίκην και απέχθειαν προς τους Έλληνας εναντίον τής Ρωσσίας και δυσαρέσκειαν εναντίον του πατριάρχου Γρηγορίου Ε' (1 οκτωβρ. 1798), τουθ' όπερ ήν ο σκοπός και των «στοχασμών ενός φιλέλληρος» έκδοθέντων τότε εν Βιέννη. Και ταύτα μεν παρεκβατικώτερον αναφέρονται, καθότι ή επικράτησις έκείνης ή ταύτης τής άρχής, ή επικράτησις τούτων ή εκείνων των πολιτικών συμφερόντων άνήγε και κατήγγεν ήγεμόνας και διερχμενείς, άνήγε και κατήγγε τους ύπ' αυτών ύποστηριζόμενους πατριάρχας. Άλλ' ειτε ούτως ειτε άλλως ειχε το πρόημα, οι δύο φαναριωτικά φατρία των ρωσισζόντων και των τή Γαλλία προεκαιμένων ήρχοντο εις άμιλλαν, άμιλλαν εύγενεστάτην, τίς ύποστηρίζων τον φίλον αυτού πνευματικόν του έθνους άρχηγόν να φανή πλείω των άλλων ύπερ του έθνους διαπραττόμενος. Και τούτο έστι το διακρίνον τήν έποχήν ταύτην κατ' έμέ. Κατά πᾶσαν πιθανότητα, μεταξύ αυτών οι ήγεμονικά οικουγένηται μη διακείμεναι εν άρμονία έπεθούλευον ή μεν τήν δε, κάϊτοι προς

ἀλλήλας συνεδέοντο διὰ συγγενικῶν δεσμῶν· τοῦτο ἐζήτησε ν' ἀποδείξῃ ὁ φαναριώτης ποιητῆς Γεώργιος Σουτσοῦς ὁ Δραγομανίτης καλούμενος ἐκδούς τῷ 1805 τὸ δράμα αὐτοῦ «ἄσπλον τοῦ φθόνου»· προκειμένου ὅμως περὶ τῶν μεγάλων ἐθνικῶν ζητημάτων. προκειμένου νὰ παράσχῃσιν ὑπηρεσίαν εἰς τὰ γράμματα εἰς τοὺς πάσχοντας, σὺδαμῶς ἐθυσίαζον εἰς τὰ ἴδια πάθη τῆς ἀντεκδικήσεως καὶ τῶν ἀντεγκλήσεων τὴν οὐρανθρωπιάν καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ πτωχοὺς συμπάθειαν, τὸν ἔρωτα πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας. Οὕτω, πράγματι, κατ' ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος ὁ Βόσπορος εἶχεν ἀρχίσει νὰ γίνηται Πιερία· συρροὴ πολυμαθῶν Ἑλλήνων εἰς Φαναρίον καὶ παρὰ τὰς ἀκτὰς ἐκείνας, ὅπου χρόνος ἄστατος ὡς ῥοῦς θαλάσσης ῥεύσας ἀπεστέγασε τὰς ἡγεμονικὰς ἐστίας τῆς Βιθυνίας καὶ τοῦ Μ. ῥεύματος, καὶ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ἐν στιγμῇ μιᾷ τὸ ἐπίκτηρον ἔδειξεν ἀποργμνοῦμένων, συρροὴ τοιαύτη ἐστόλιζε τὴν γεραρὰν τῶν Σουλτάνων καθέδραν, πρὸς δὲ τὰς ἀβρὰς δεσποινίδας τοῦ Φαναρίου μετ' εὐλαθείας προσήρχοντο συζητοῦντες καὶ λαλοῦντες καὶ θαυμάζοντες αὐτῶν τὰς γνώσεις καὶ τὴν χάριν πολιτικοὶ ἀπὸ Δύσεως, οὓς οὔτε συνεστέλλοντο αἱ γεραραὶ φαναριώτισσαι ν' ἀποκαλῶσι βαρβάρους, ἀναζωογονηθείσης τῆς παλαιαφάτου τάσεως ἐκείνης τῆς κηρυττούσης πάντα μὴ Ἑλληνα τοιοῦτον. Μετ' ἐκπλήξεως ὁ ὑποκόμης Marcellus ἀναφέρει τοῦτο. *C'est le barbare qui fait le Grec, me disait un jour la princesse Morusi, lorsque, auprès d'elle, sur les bords endiantés du Bosphore, je balbutiais les premiers mots de la langue moderne* (ἐλληνίζει ὁ βάρβαρος). Μετὰ συγκινήσεως, ἀλλὰ καὶ μετ' ἐθνικῆς ἀγαλλιάσεως ἀναμνησκόμεθα τῶν ἐτῶν ἐκείνων, καθ' ἃ, ἂν ὁ ἰδιωτικὸς καὶ κατ' οἶκον βίος ἐκείνης τῆς γενεᾶς παρυσιαζῆσιν οὐχὶ ἐπαινετὴν εἰκόνα πρὸς τὸν ἡμέτερον ἀντιβιβάλλομενος, ἀλλ' ὁ δημόσιος ἔσται δυνατὸν, ἵνα γένηται καὶ σήμερον καὶ εἰς μέλλον προσεγὲς ἢ μακρὸν ὑπογραμμὸς εἰς πολλούς. Τῷ 1818 ἀναφέρεται, ὅτι καὶ θεατρικὴ παράστασις ἐν οἰκίᾳ φαναριωτικῇ ἐδίδυτο, καὶ κατ' αὐτὴν ἀνεπιβίβοντο οἱ «Πέρσαι» τοῦ Αἰσχύλου ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Λόγιοι φαναριώται ἐκαυχῶντο ἐπὶ τῇ γνώσει τῆς ἐλληνικῆς καὶ λόγιοι φαναριώτισσαι ἐκίνοον τὸν θαυμασμόν τῶν εἰδημόνων ὡς συζευγνῶσαι τὰς Μούσας ταῖς Χάρσιν. Ὅτε κατὰ μάιον τοῦ 1819 διαμμένων ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ ὑπο-

κόμης Marcellus, οὗτινος ἐπιτραπήτω μοι νὰ μνησθῶ τὸ δεύτερον, ἐπεσκέπτετο τὰς νήσους τῆς Προποντιδῆς, ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ πρίγκηπος Χαντζερῆ κατοικοῦντος ἐν Ἀντιγόνῃ. Τούτου μίαν θυγατέρα τὴν Εὐφροσύνην ἦν ἰδὼν πολλάκις, καὶ ταύτης ἐν τοῖς Souvenirs de l'Orient (τόμ. Α', σελ. 100) δικαιονίζει τὴν σωματικὴν καλλονὴν καὶ τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν τάσιν πρὸς τὴν ποίησιν, ἧς εἶδε μνημεῖα θελακτικὰ τινὰ προϊόντα τῆς Μούσης· ἀλλὰ μνηθάνει ἡμᾶς ἐπι σπουδαίωτερον. Elle continue à rediger quelques articles du dictionnaire national intitulé kibotos· grand monument, que les Grecs essaient d'eriger en l'honneur du plus beau langage: καὶ θαυμάζει ὁ φιλέλληνας Γαλάτης καὶ τὴν πρὸς τὸν πατέρα ἀρσίσωσιν καὶ τὸ φίλτρον τῆς θείας ἐκείνης ὑπάρξεως, τῆς Εὐφροσύνης Μουρούζη, συμμερισθείσης τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ζωῆς τοῦ μεγάλου πατρὸς αὐτῆς.

Διότι συναντᾷ τις καὶ ὑπερφυεῖσιν ὑπάρξεσι, τιμώσαις τὸ γῆρας τοῦ πατρὸς. Γέρον ἦν ὁ ἀείμνηστος ἡγεμὼν Σακαρᾶτος Καλλιμάχης, ἄνθρωπος, ὅστις ἔσχεν εἰς τὴν διάθεσιν μιᾶς ὑπογραφῆς αὐτοῦ ἐξηρητημένην ζωὴν καὶ προαγωγὴν καὶ καταστροφὴν πολλῶν· ἄνθρωπος σεβαστὸς δι' ἀρετὴν, σεβαστὸς ἐπὶ συνέσει, σεβαστὸς ἐπὶ μαθήσει, σεβαστὸς ἐπ' εὐσεβείᾳ. Καθήμενός ποτε ἐπὶ τοῦ παραθύρου τοῦ παρὰ τοῦ κροσκίου αὐτοῦ ἐν Φαναρίῳ, ἤκουσε τῶν βημάτων τοῦ γέροντος αὐτοῦ πατρὸς ἐρχομένου πρὸς αὐτόν· ὁ Καλλιμάχης, καμπίζων τὸν ναργιλὸν αὐτοῦ, μὴ δυνάμενος νὰ κρούσῃ τοῦτον, διέκοψε τὸ κάπνισμα καὶ ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν σκεῦος ἡγεμονικὸν πολυτίμητον, ἵνα μὴ ὁ πατὴρ ἴδῃ τὸν ἡγεμόνα καὶ διερμηνέα υἱὸν ἐνώπιον αὐτοῦ καμπίζοντα. Τὴν ἀρετὴν τῶν ἀνδρῶν τῆς περιόδου ταύτης ἔχει νὰ τεκμηριώσῃ καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ ἡγεμονία Μολδαβίας ἀπηγόρευσε νὰ ἐκδίδωνται ἐν τῷ ἐν Ἰασιῶ ἡγεμονικῷ τυπογραφεῖῳ βιβλία τῆς ὑπολήψεως τῶν ἄλλων καθαπτόμενα· ἀήτοπικὴ ἀρχὴ δὲν ἀνέχεται παντάπασιν ὅσα μετὰ τῆς χρηστοθεσίας εὐκόλως δὲν συμβιβάζονται· καὶ οὐδ' ἐπίστασε τὸ τυπογραφεῖον εἰμὴ διὰ τὰ ἐγκολόνη τῆς ἀρετῆς τὴν διάδοσιν»· ἔγραψεν ὁ τότε μέγας γραμματικὸς Θεόδωρος Νέγρης πρὸς τὸν ἰατρόν Ἀθανάσιον Βογορίδην (Α. Ἐρ. 1818, σελ. 59). Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἄλλου συγγράμματος ἐκτενοῦς ἀντικείμενον γενήσονται. Εἰς ἡμᾶς ἐπιβάλλεται νὰ ἐξετά-

σωμεν τὴν φαναριωτικὴν κοινωσίαν, τὴν ἐν ἀρχαίς τοῦ παρόντος αἰῶνος ἀκμάσασαν, ὑπὸ τὴν ἔπιψιν τῆς πρὸς τὰ γράμματα ἀγάπης καὶ τῆς πρὸς τὸ γένος ἐν γένει.

Ὅτι γινώσις βλαβεῖα τῆς ἑλληνικῆς διεκρίνε τοὺς ἄνδρας τούτους ἐν τῇ βραχυτάτῃ ταύτῃ χρονικῇ περιόδῳ οὐδεὶς ἀπιστεῖ. τὰς σωζομένης ἀναγινώσκων πηγὰς καὶ τὰς περὶ τούτου μαρτυρίας. Σκαρλάτου Γκίκα τοῦ ἡγεμονόπαιδος ἐπιγράμματα σώζονται πολλὰ εἰς μέτρον ἠρωελεγεῖον, ἀλλὰ τὴν γινώσιν τῆς ἀρχαίας μητρικῆς διηκόνισεν οὐ μακρὸν ποίημα εἰς 48 στίχων εἰς ἐξάμετρον δακτυλικόν, ὅπερ ἐποίησεν αὐτοσχεδίως ἐν τινι μεγάλῳπρεπεῖ δειπνῷ καὶ χορῷ, ἐν ᾧ παρῆν καὶ ὁ πρεσβευτῆς τῆς Ἄγγλιας Δρυμόνδ ἐν Ἰασίῳ, τὰ σκῆπτρα κρατοῦντος Ἀλεξάνδρου τοῦ Μουρούζη, τῷ 1813. Ὁ φιλόμουσος ἡγεμὼν διελέγετο περὶ προφορὰς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης πρὸς τὸν πρεσβευτὴν· ἰδὼν δὲ μεταξὺ τῶν χορευόντων τὸν Σκαρλάτον Γκίκαν ἀνάγγειλεν αὐτῷ τὴν συζήτησιν, οὗτος δ' εὐθύς ἐκ τοῦ προχείρου ἐποίησε «στίχους ἠρωϊκοὺς περὶ τῆς προφορᾶς τῶν νῦν Ἑλλήνων πρὸς τὸν ἐξοχώτατον πρεσβευτὴν κύριον Δρυμόνδον» (ἐκδοθέντας ἐν Λ. Ἐρμῆ, 1813, σελ. 33—35).

Καὶ τί μὲν ἔπραξαν ἐν ταῖς ἡγεμονίαις Μολδαυίᾳ καὶ Βλαχίᾳ πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ καθόλου τῆς ὀρθῆς ἐν Χριστῷ παιδείου ἀνάγεσθαι εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν παριστριῶν ἐκείνων χωρῶν, καθόλου δ' εἰς γενικὴν ἱστορίαν τὰ κατὰ τοὺς Φαναριώτας ἐξετάσουσιν. Ἡ δὲ προστασία, ἣν ἐπεδείξαντο πρὸς τὴν ἐν Ἀνατολῇ παιδευσιν, εἰς φιλολογικὸν ἑλληνικὸν σύλλογον ἐπίκειρον ἔσται ἀείποτε ἀνάγνωσμα. Δηγεῖται ὁ Κούμας, ὅτι, «ὅταν προσκαλεσθεῖς ἀπὸ τὴν ἱεράν σύνοδον καὶ τὴν περιφανεστάτην χορείαν τοῦ γένους διετρίβη διδάσκων εἰς τὴν κουρουτσέσμειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως σχολὴν χρόνον τινά (1814), τότε σιμὰ τῶν ἄλλων ἐζήτησε τὸ πόνημα καὶ ὁ ἀείμνηστος φιλόσοφος ἡγεμὼν Ἀλεξάνδρος Μουρούζης, καὶ ὅχι μόνον τὸ ἀνέγνωσεν ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντέγραψε διὰ τῶν περιθιπέτων υἱῶν του, καὶ πολλὰκις μ' εἶπεν ὁ ἀείδιμος, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ μείνωσιν ἐπὶ πολὺ ἀνέκδοτα διὰ τοῦ τύπου τὰ χειρόγραφα μου» (Σύνταγμα φιλοσοφίας, τόμ. Α', σελ. λγ'). Ἦρκει δ' ἡ ἐκ μέρους μεγαλοπρεποῦς ἡγεμονίας ἐμβύχουσις αὕτη, ὅπως ἀκαμάτους μὲν καταστήσῃ τοὺς ἐργάτας τοῦ πνευματικῆς ἀμπελώνος, πολλαπλασιάσῃ δὲ τοὺς

ἰσοπεράτους ἀγωνιστὰς τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς παιδείας. Ὅτι ὁ μέγας τῶν πρὸ ἡμῶν χρόνων ἱεροκῆρυξ ὁ ἐξ Οἰκονόμων Κωνσταντῖνος ἀπέστειλεν εἰς τὸν εἰς Μιτυλήνην μεταβαίνοντα Κωστάκη Μουρούζη ἐπιστολὴν συνιστῶν καὶ ἐπεινῶν τὴν φιλομουσίαν καὶ τὸν πρὸς τὰ καλὰ ζῆλον τῆς φιλογενεστάτης τῶν Κυθωνίων κοινότητος. ὁ ποιήκηψ ἐπέστειλε χάριων «οὐ μετρίως διὰ τὴν διάλυσιν τῶν σκανδάλων ταύτης τῆς χώρας, τὸ ὅποιον ἂν καὶ φρονῶ—προσέτιθη—ἀποτέλεσμα τῶν ἐκρωνηθέντων λόγων καὶ νοηθειῶν τῆς (1819). στογάζομαι νὰ μετέγω τοῦ λαμπροῦ τούτου κατορθώματος, ὡς προτρέψῃς εἰς τοῦτο τὴν λογιότητά της»· ἐδέχτο δὲ οὐ μόνον τὴν ἐπιγραφήν τοῦ προστάτου «ἀλλὰ καὶ τὴν καταγραφήν συμπλήρου τοιαύτης χώρας, ἀπὸ τὴν ὅποιαν δύναται νὰ ἐλπίξῃ τὸ γένος ἀγαθὰ ἀποτελέσματα».

Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐνησχολοῦντο εἰς συγγραφὴν ἢ μετάφρασιν ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων ἀπὸ ξένων γλωσσῶν, γινώσκοντες ἤδη οἱ πλεῖστοι τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ἰταλικὴν, ἃς ἐγίνωσκον καὶ αἱ σύζυγοι καὶ θυγατέρες αὐτῶν πολὺ πρὸ τῆς ἡμετέρας ἑκατονταετηρίδος. Τῷ 1792 ἐξεδόθη ἐν Βιέννῃ (τυποκλοπίᾳ) τὸ δῆθεν μυθιστόρημα «Ἐρωτος ἀποτελέσματα, ἥτοι ἱστορία ἠθικοερωτικὴ μὲ πολιτικὰ τραγούδια· συνθεθεῖσα εἰς τὴν ἀπλὴν ἡμῶν διάλεκτον πρὸς εὐθυμίαν καὶ ἐνγληντζῆν τῶν εὐγενῶν νέων, ἧς αἱ σκηναὶ ἀρχόμενα «εἰς ἓνα μπαχτζε αὐτῆς τῆς ἐπταλόφου τῶν Φωμαθειῶν καλούμενον» λήγουσιν εἰς Πουλτάβαν ἢ Χερσῶνα, καὶ αὕτη εὐθύς ἀπὸ τῶν πρώτων σελίδων γλευάζει πάντας τοὺς εὐγενεῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. «ἐπειδὴ συνειθίζουσι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν νὰ μανθάνουν καλλιτέρα ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν, διὰ νὰ ἰδύνωνται μὲ τὰ διάφορα βωμάντζα ὅπου ἔχει» (σελ. 2-3)· γινώσκοντες δὲ ταύτην μετέφραζον ἔργα ἐκλεκτά. Κωνσταντῖνος Μάνος, ὁ υἱὸς ἐπιφανοῦς φαναριώτου Δημητρίου Μάνου, αὐτὸς ἴσως ὁ στιχομυθῆσας τὸ δις ἐκδοθὲν (Τριεστίῳ 1802 καὶ 1811) «τὰ κατὰ Κλεάνθη καὶ Ἀθροκόμη», μετέφρασεν ἐπιτυχῶς, διορθοῦντος τοῦ πατρὸς, τὸν νέον Ἀνάχρασιν τοῦ Βαρθελεμῆ (Λ. Ἐρ. 1819, σελ. 596). Τῷ 1817-1818 Μιχαὴλ ὁ Γκίκας μετέφραξε τὸ γεωγραφικὸν λεξικὸν τοῦ Vosquier, προστίθει τὰ παλαιὰ ὀνόματα (1818, Λ. Ἐρ. σελ. 180). Ἡ πρὸς τὰ γράμματα προστασία, ἣ πρὸς τοὺς πεπαιδευμένους καὶ πρὸς τὰς διαφοροὺς σχολὰς ἀγάπη ἀδύνατον ἔστι νὰ πε-

ριληφθῆ ἐν μικρᾷ διατριβῇ, μικραὶ δὲ περὶ αὐτῆς ἀποσημειώσεις εὐχαριστοῦσι καὶ τὸν ἀκορέστως ἔχοντα πρὸς μάθησιν πλειόνων. Ὅτε Μιχαὴλ ὁ Σουτσος, ὁ ἐν Ἀθήναις τῷ 1864 ἀποθιώσας γνωστὸς Μιχαήλοδας, διωρίσθη τῷ 1815 μέγας διερμηνεύς, θεώρησε καθήκον νὰ δείξῃ τὴν πρὸς τὰ γράμματα ἀγάπην αὐτοῦ πᾶσι τῇ δὲ 4 νοεμβρίου 1817 γράφων πρὸς τοὺς ἐφόρους τοῦ ἐν Σμύρῃ φιλολογικοῦ γυμνασίου καὶ τὸν ἀρχιδιδάσκαλον Κωνσταντῖνον Οἰκονόμου διετύπου τὴν ἀξίωσιν, ὅπως ἐπαγρυπνώσιν «ἐπιστατοῦντες ἀόκνως εἰς τοῦ σχολείου τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν σπερέωσιν», προστιθείς: «καὶ πρὸς ἡμᾶς ἀναγγέλλετε πάντα, ἐν οἷς ἂν χρῆξτε τῆς ἡμετέρας ἐπιουρίας». Ὑπὲρ τοῦ γυμνασίου τούτου τῷ 1818 ὁ Σκαρλάτος Καλλιμάχης ὤρισεν ἀπὸ τῆς ἡγεμονίας Μολδαβίας 2000 γροσίων ἐτησίαν χορηγίαν (Φιλ. Σωζ. Οἰκονόμου, Α', σελ. 452-455). Ὑπὲρ τῆς ἐν Χίῳ μεγάλης σχολῆς τῷ 1817 ὁ ἡγεμονόπαις Σκαρλάτος Γαϊκάς ἐνέγραψεν ἐν ἰδίῳ καταλόγῳ συνδρομῆν 4500 γροσίων = φράγκων, (Λ. Ἐρ. 1817, σελ. 411), ὁ δὲ ἡγεμὼν Μολδαβίας Σκαρλάτος Καλλιμάχης συνετέλει τῷ 1818 εἰς τὴν εἰσπραξίν πολλῶν συνδρομῶν πρὸς ἴδρυσιν καὶ σπερέωσιν τῆς σχολῆς τῆς Ἄνδρου, ὑπὲρ ἧς ἐν ἀρχῇ τοῦ καταλόγου τῶν συνδρομῶν ἦν ἐγγεγραμμένη σπουδαίαν δούσα ποσότητα ἡ Ζωὴ Ἐμμανουὴλ Βραχνοθάου (Λ. Ἐρ. 1818, σελ. 595), Σκαρλάτος ὁ Καλλιμάχης διὰ χρυσοβούλλου αὐτοῦ ἔταξεν ἐτησίαν ἀπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ αὐτοῦ ταμείου χορηγίαν ὑπὲρ τοῦ περιοδικοῦ «Λογίου Ἐρμού» 200 γροσίων. Ἡ πρὸς τὰ γράμματα προστασία ἐπέβαλλεν εἰς τοὺς λογίους Ἕλληνας νὰ ἐξυμῶσι τοὺς ἀνθρώπους τούτους, οὓς περιστοίχουν χορεῖαι σοφῶν ὁμογενῶν. Λόγιος ἐν Τραπεζοῦντι γράφων τῷ 1817 πρὸς τὸν «Λόγιον Ἐρμῆ» λέγει: «Ἡ Κωνσταντινούπολις εἶναι πλουσία ἀπὸ ἀνδράς πολυμαθεῖς: τὴν Κωνσταντινούπολιν δοξάζουσι τόσοι ἡγεμόνες, τόσοι ἀρχιερεῖς, τόσοι ἄρχοντες καὶ ἄλλοι, ἔχοντες πλοῦτον πολὺν μαθησεως, νοῦν βαθύν, κρίσιν αὐστηράν. Οἱ πλείοτεροι τούτων κατέτριψαν χρόνους πολλοὺς εἰς βαθεῖαν καὶ ἐπίμονον μελέτην τῶν ἐλληνικῶν συγγραμμάτων, τῆς φιλοσοφίας, τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν ἐπιστημοτέρων γλώσσῶν τῆς Εὐρώπης: πολλοὶ τούτων ἐδιδάχθησαν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς σοφῆς Εὐρώπης, συναναστήσαντες μετὰ τοὺς σοφωτέρους ταύτης τῆς φωτωδοτικῆς γῆς, ἐπλούτησαν ἀπὸ πολλὰς

καὶ καλὰς γνώσεις». Οὗτοι πλοῦτον οἴκου νομίζοντες ἀπεθησαύριζον καλὰς βιβλιοθήκας καὶ διδασκάλους ἐπ' ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ διακονομένους. Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Δημητρίου Μάνου, οὗ καὶ ἄνω ἐμνήσθη, ὃν ἀνδρα πολυμαθῆ καὶ φιλολόγον ὀνομάζει Μανουὴλ ὁ Βερνάρδος, «ἔγεινε γνωστὴ εἰς πολλοὺς λογίους διὰ τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἐκλογὴν αὐτῆς» (Λ. Ἐρ. 1817 σελ. 596), γνωστὴ δὲ καὶ ἡ τοῦ πρίγκηπος Κωστάκη Μουρούζη (σελ. 26 Παραινία). Βλέμμα δὲ ῥίπτοντες ἐπὶ τῆς ἐν ταύτῃ τῇ ἐσχῇ διανοητικῆς ἐν Φαναρίῳ κινήσεως εὐρίσκωμεν ἐν οἰκίαις ἐπιφανῶν φαναριωτῶν διδάσκοντας Εὐγένιον τὸν εἴτα μητροπολίτην Ἀγγιάλου, Γεώργιον καὶ Χριστόδουλον υἱοὺς Δημητρίου Λινίανος, τὸν μὲν διδάσκαλον τῶν υἱῶν Κωνσταντῖνου Ἀλεξάνδρου Μουρούζη, τὸν δὲ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου διδάσκαλον (Παραινία 31, 32), Γεώργιον τὸν Κεῖον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ αὐθέντου Ἀλεξάνδρου Σούτσου.

Μὴ θέλων νὰ ἐπανέλθω εἰς τὰ ἄλλατε γράφοντά μοι, σημειῶ μόνον ἐνταῦθα δύο τινά: καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώτου εἶπον ἀρετὰ ἐν τοῖς «Χρονικοῖς τῆς Παιτρ. Ἀκαδημίας», περὶ δὲ τοῦ δευτέρου βραχέως προστίθημι λέξεις. Τὸ πρῶτόν ἐστιν ἡ προστασία τοῦ Δημητρίου Μουρούζη ἀνασύστασις τῆς μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς, τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀκαδημίας, ἣτις καὶ μέλη αὐτῆς ἀνέγραψε τοὺς σοφωτέρους ἐκ τῶν λογίων, καὶ ὡσεὶ τμήματα αὐτῆς ἐώπτευε πολλὰς ἄλλας σχολάς: διότι εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀειμνήστου ἐκείνου ἡγεμονικοῦ γένου, ὡς καὶ τοῦ πατριάρχου Καλλινίκου τοῦ ἀπὸ Νικαίας ἐπρυτάνευσεν ἰδέα μεγάλη. Κέντρον δράσεως ζητῶν, ἀλλὰ κέντρον οὐδὲν ἕτερον ἐκτὸς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας γινώσκων, ταύτης μὲν πρώτότοκον θυγατέρα τὴν πατριαρχικὴν Ἀκαδημίαν ἐγίνωσκε, ταύτην δὲ κέντρον τῆς τότε πνευματικῆς τοῦ γένους κινήσεως ἀναδεικνύς ὑπὸ τὴν εὐλογίαν τῆς ἐκκλησίας, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ὁμῶς αὐτοῦ, ἐπίθει ν' ἀναγνωρισθῆ καὶ κυβερνητικῶς ἡ πατριαρχικὴ σχολὴ οἰοῖται ἀκαδημία, μεταδιδούσα τοῖς ἐπιεμένοις ἀνωτέρας παιδεύσεως καὶ τῶν τῆς ἱατρικῆς ἀρχῶν αὐτός δὲ πρῶτος ἐσκέφατο, καθὼς εὐρίσκωμεν παρὰ τῷ «Λογίῳ Ἐρμῆ». περὶ τῆς συντάξεως μεγάλου τινὸς λεξικοῦ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, εὐρε δ' εὐθὺς ὁμοφρονούντα καὶ συναντιλαμβανόμενα τὸν ἡγεμόνα Ἀλεξάνδρον Χαντζερῆν ὡς καὶ τὸν τῆς σχολῆς ἀρχιδιδά-

σκαλον Δωρόθεον Πρώτον. Ἐτυχε δὲ τότε ὁ ἱατρός Ἰωάννης Βλαστός ἐνασχολούμενος εἰς τὴν μετάρρασιν τοῦ Θεσσαυροῦ τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου· αὐτοῦ δ' ἀνακοινώσαντος εἰς τὸν Χαντζερῆν τὴν ἐνασχόλησιν. ὁ φιλόμουσος ἡγεμῶν συνέστησε τῷ Δημητρίῳ Μουρούζη τὴν μετάρρασιν, ἧς τὴν ἐκδοσὴν ἀνέλαβον οἱ Ζωσιμάδαι συγγρόνως ἀλλ' αὐθορμήτως ζητήσαντες νὰ ἐκδώσι τοιοῦτο λεξικόν, ὅπερ ἐγένετο ἐπὶ τῇ βίψει μεταρράσεως ἄλλης γενομένης ὑπὸ Ἰωάννου Δημητριάδου τοῦ ἐξ Ἀργαφῶν. Καὶ αὐτοὶ μὲν κατέβαλον ἀρετὴν ποσότητα, εἰς δὲ τοὺς τῶν συνδρομῶν καταλόγους ἰκανὸν ἀριθμὸν ἀντιτύπων ἔλαβεν ὁ Καλλιμάχης Σκαρλάτος, ὁ Κωστάκης Μουρούζης, ὁ Γεώργιος Καρατζῆς καὶ πολλοὶ φαναριῶται, ὧν τὰ ὀνόματα κείνται παρ' ἡμῶν ἐν χειρογράφῳ «καταστρώσει γενικοῦ λογαριασμοῦ τοῦ πρώτου τόμου τοῦ λεξικοῦ τῆς Κίθωτου».

Ἐπεὶ τῶν ἄλλων, τῶν φιланθρωπικῶν ἔργων, αὐτοὶ προσέτρεγον καὶ προστάται ἐδείκνυντο γενναϊότατοι. Ὅτε τὸ 1819 πᾶσαι αἱ κατὰ τόπους εἰσπράξεις συνδρομῶν ὑπερ τῶν πτωγῶν συνηρηολογήθησαν εἰς μέγα ταμεῖον, κινώτιον εἰλέου, ὑπερ οὗ καὶ κανονισμοὶ καὶ διατάξεις ἐξεδόθησαν, ὁ μέγας διερμηνεὺς Ἰωάννης Καλλιμάχης προίστατο τοῦ ἔργου. Προηγουμένως, τῷ 1814, ἀνοικοδομοῦνται τὰ νοσοκομεῖα τοῦ Γαλατᾶ, ἅτινα φαναριώτης ἦν ὁ ἐγείρας ἢ μᾶλλον ἐπισκευάσας πρό πεντηκονταετίας Γεώργιος Σταυράκης. Σπουδὴν καὶ ζῆλον ἔδειξεν ὑπερ ἀνεγέρσεως αὐτῶν ὁ Μ. διερμηνεὺς Ἰακώβος Ἀργυρόπουλος καὶ τὸν ἀγαστὸν τοῦτον ζῆλον ἐστηλογράφησαν οἱ σύγχρονοι ἐν δυάδι ἐπιγραμμάτων εἰσέτι καὶ νῦν ἀνακειμένων ἐν τῷ μεγάλῳ ἐθνικῷ γανίῳ τοῦ Γαλατᾶ. Προσαυερῶθεὶς εἰς τὰ ἐθνικὰ νοσοκομεῖα ὁ γὰρ τῆς Θεοτόκου τοῦ Ἑγρικαπίου ἀνεγείρεται τῷ 1816, καὶ τὴν ἐπὶ τούτῳ καταβάλλει σπουδὴν ὁ Μ. διερμηνεὺς

Ἰακωβᾶκης Ἀργυρόπουλος. Τῆς πατριαρχικῆς τυπογραφίας ἐπόπται ἦσαν οἱ φαναριῶται, ὁ Μ. λογοθέτης, ὁ Μ. διερμηνεὺς, δύο ἢ τρεῖς ἄλλοι, καὶ πάντες οὗτοι ἦσαν ἀπέναντι τῆς κυβερνήσεως ὑπεύθυνοι, ἀλλ' ἅμα ἐγγυηταὶ τῆς νομοταγοῦς λειτουργίας τούτου τοῦ κοινωρηλοῦς ἰδρύματος.

Μόλις εἰς τὰ πρῶτα τοῦ αἰῶνος ἡμῶν ἔτη συστηματικῶς ἐμυρρώθη σχολή τις ἐν Φαναρίῳ πολιτικῇ, αὕτη δὲ κέντρον τοῦ βίου τοῦ γένους ἔχουσα τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον, ἐπῆλθεν ὑποστηρίζουσα τὰ δικαιώματα αὐτοῦ. συγκρατοῦσα πρὸς αὐτὸ τὰ κατ' ἐπαρχίας ἄλλα κέντρα, διοργανοῦσα ταῦτα ἐθνωρελέστατα, ὑποστηρίζουσα σχολεῖα καὶ λογίους, ἀλλὰ τῇ εὐλογίᾳ τῆς ἐκκλησίας. Ἐπέβλήθη αὐτοῖς ὑπὸ τῆς ἱστορίας, φαίνεται, νὰ περιέπωσι τὸ κέντρον τοῦτο· ἀλλὰ δυστυχῶς ἢ ἀκριβῆ διατηρεῖται βραχὺν χρόνον.

Ἐὰν τὸ μέρος τοῦτο ἴδῃτε, κύριοι, ὅτι κόπτεται ἀποτόμως, ἀπόδοτε τοῦτο εἰς ζωγράφησιν πιστὴν τῆς ἐκπονής καὶ τοῦ θανάτου τῆς σχολῆς ἐκείνης, ἥτις κατὰ τὰ πρῶτα τοῦ αἰῶνος ἡμῶν ἔτη ἔγραψε σελίδας τινὰς πολιτικῆς διοικήσεως ἀγαθῆς, ἀλλὰ συνετῆς, φρονίμου, λειλοισμένης, διδασκούσης ὅ,τι ἱστορία δεκαπέντε ἑκατονταετηρίδων εἰς ἡμᾶς ἐπιβάλλει νὰ πιστεύωμεν καὶ διδάσκωμεν οὐχὶ ὡς ἀλήθειαν ἀποκκεκαλυμμένην, ἀλλ' ὡς ἀλήθειαν ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἐπιβαλλομένην, ὑπὸ τοῦ παρελθόντος ἐπικουρούμενην· ὅτι νοῦς ὑγιῆς πολιτικὸς ἐστὶν ὁ συνδυάζων τὰ συμφέροντα τοῦ γένους πρὸς τὰ τοῦ κράτους, ὁ κηρύττων καὶ περιέπων τὸν ἐν Φαναρίῳ πατριαρχικὸν οἶκον καὶ ναὸν ὡς κέντρον ἐθνικῆς ζωῆς καὶ κινήσεως, κέντρον ἐνοποιῶν εἰς καιροῦς τετηρημένον, κέντρον ζωοποιῶν ὑπὸ τὴν εἰλικρινῆ πάντοτε συνεργασίαν κλήρου καὶ λαοῦ, ὑπὸ τὴν εὐκρινῆ δ' ἀντίληψιν καὶ κατανόησιν τῆς τε θέσεως καὶ τῶν καθηκόντων ἐκείνου καὶ τούτου.

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΥ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

(Ἀνεγνωσθη ἐν τῇ ΒΗΑ' συνεδρ. τῆς 4 ἀπριλίου 1888).

Κατὰ τὰς τελευταίας ἐν τῷ συλλόγῳ διαλέξεις μου κριθεὶς ὡς κλιστηρῶς περὶ τῆς μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐθνικῆς ζωῆς ἐν τισὶ κρίνων, ἐθεώρησα καθήκον ἐπιβαλλόμενον μοι, ὅπως εὐπροσώπως, ἐνώπιον εὐμνήμονος ἀχροατηρίου καὶ συνιστόρων ἀγαπητῶν, ζηλούντων μὲν τὴν πατρῶαν εὐκλειαν, ἀλλὰ θελούντων ἵνα κρίνωνται κατὰ τὰς ὁμὰς καὶ τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς καρδίας, οὐγὶ δὲ κατὰ τὰς κρίσεις καὶ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ νοῦς, πάντα τὰ γεγονότα τῆς παρελθούσης ἡμῶν ἱστορίας, ἐν ἐξομολογήσει τῶν ἡμῶν ἁρχῶν καὶ πεποιθήσεων ἐκλιῶ τὰ συμπεράσματα δεκακοκταετοῦς καὶ πλέον ἑμῆς ἔρευνας ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας. Ἀνάπτυξις συμπερασμάτων ὤφειλετο, κύριαι μοι, καὶ ταύτην ἐπιβάλλει μοι τὸ μὲν ἢ κηδῶ τῶν ὑμετέρων ὠρῶν καὶ τοῦ χρόνου, ὅπως μὴ δαπανᾷται τὸν τεῦθεν οὗτος ἐπὶ ἀναπτύξει τοῦ πᾶσι παρεῖθην. τί δ' ἔρεξα καθ' ὅλον δεκακοκταετὲς στάδιον, μήτ' ἐπ' ἀμοιγνοῖται τι τοῦ τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη, τὸ δὲ ἢ ἀνάμνησις παρελθούσης ἐθνικῆς βιοτῆς, ἐπαγωγῆς πρὸς ἔκθεσιν, εἰς ἀχροατήριον δ' ἐπιεικῆς οὐκ ἀτερποῦς. Τερπνότατοι καθ' ἡδονὴν οἱ καθ' ἱστορίαν εἰσι λόγοι, κατὰ τὸν Μάξιμον Τύριον, εἰς τὸν ἀνήκουον, ἐπαγωγότατοι δ' εἰς τὸν εἰδότα κατὰ ἀνάμνησιν.

Ἐν πόλει πασχούσῃ λιμὸν βιβλίων, ὅπου τοσοῦτω δεκατίζονται καὶ σκληρῶς αἰ πρόσοδοι τῶν φιλοπόνων ἐργατῶν τοῦ πνεύματος ἐπὶ προμηθεῖα βιβλίων ἀπαιτουμένων εἰς πλήρη μελέτην καὶ κατανόησιν τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν παρελθόντος, δυσχερέστατόν ἐστιν ἔργον ἢ μελέτη τῶν βυζαντινῶν τῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους χρόνων. Ἐπαγωγοὶ πρὸς μελέτην οἱ αἰῶνες ἐκείνοι, θέρος σκέψεων εἰς ἓνα χρονογράφον ὑποβάλλουσι, καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλας ἀντιβολῇ τῶν ἐποχῶν καὶ περιστάσεων, τῶν ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς παρελασάντων προσώπων, τῶν αἰτίων καὶ τῶν λόγων καὶ τῶν διαπλάσαντων τὰς περιστάσεις ἐκείνας προηγουμένων,

καὶ τῶν ἐπακολουθησάντων αὐταῖς ἀποτελεσμάτων, χορηγοῦσιν εἰς ὀξύνουν ἐρευνητὴν τὰ μέσα καὶ τὸν τρόπον τῆς σκέψεως πρὸς τὸ διιδεῖν ἐπέκεινα τοῦ χρόνου καὶ τοῦ ἐδάφους, ἐν ᾧ ζῆ καὶ καθέζεται. Ἐπαγωγὸς πρὸς ἔρευναν ὁ γραικορρωμαϊκὸς αἰὼν καὶ ὁ βυζαντινὸς ὑπερέχει τοῦ πρὸ τῆς θείας ἐπιφανείας ἐθνικοῦ βίου, τῆς πολυθεικῆς ὑπερέχει περιόδου, καθὸ φέρων, κατὰ τὴν λέξιν τοῦ ἀειμνήστου συγγραφέως τῶν *Δημοτικῶν ᾠσμάτων*, «περὶεσπευμένους μὲν τοὺς κροτάφους μὲ τὸν ἀκάνθινον στέφανον τοῦ πάθους, τὴν δὲ χαίτην κεκοσμημένην μὲ τὰ ἀμάραντα ῥόδα τοῦ πνεύματος». Ἐπαγωγὸς πρὸς ἔρευναν μετὰ τῶν δεισιδαιμονιῶν αὐτοῦ καὶ προλήψεων, αἵτινες ὡς κέντρα παρίστανται πολλάκις ἐνεργείας καὶ δράσεως, μετὰ τῶν πρασίνων καὶ γαλαζίων, μετὰ τῶν πανημερίων καὶ παννυχίων δοξολογιῶν καὶ ψαλμῶν καὶ πανηγύρεων, μετὰ τῶν εἰς μυίας καὶ ψύλλας ἐγκωμιῶν τῶν σχολαστικῶν, μετὰ τῶν διδασκουσῶν πολλὰ στάσεων καὶ οἰκτροτάτων ὀβλαγωγῶν, ὁ βυζαντινὸς καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ γραικορρωμαϊκὸς αἰὼν ἐπαγωγότατος κατ' ἀνάμνησιν ἀτυχῶς ἀδύνατον νὰ μελετηθῇ καὶ δεόντως νὰ νοηθῇ, ἀταλαίπωρον τῶν πολλῶν νομιζόντων τὴν τῆς ἀληθείας ζήτησιν, κρίσεις δ' ἀλλοεθνῶν ἀναμνησκόμενων, εἰς ἄλλας δ' αἰτίαι, εἰς ἄλλας περιστάσεις ἐπιγραφόντων τὰ γεγονότα τοῦ βίου τοῦ ἔθνους, τῶν δὲ δυνατῶν καὶ καθήκον ἐχόντων νὰ συντρέξωσι πάσῃ ἐθνικῇ σπουδῇ μὴ παρεχομένων τὰ μέσα τῆς μελέτης. Βίος ἐστὶ πατέρων καὶ οὗτος, δυσχερῶς μελετώμενος, ἔνεκεν ἐλλείψεως τῶν ἀπαραιτήτων ἐπὶ μελέτῃ συγγραμμάτων. Τούτου δ' ἔνεκα τῆς εἰκόνας ἐκείνης, ἣν οἱ πατέρες ἡμῶν ἔγραψαν, μεγαλωστὶ ἀναστηλώσαντες, σικαὶ τινες ἐπὶ πολὺ θέλουσι μὲναι ἀρώτιστοι, μεθ' ὅλην τὴν ἐπιθυμίαν ἡμῶν καὶ τὴν πρόθεσιν, ὅπως χωρήσωμεν ἐπ' ἔργον ἔθνοπρεπέστατον: «ν' ἀνασκευάσωμεν δηλαδὴ πολλὰς ἐπικρατούσας προλήψεις, ὡς γράφει

ὁ Σπυρίδων Ζαμπέλιος, νὰ ἐπικρίνωμεν τὰς ἐσφαλμέναις γνώμας, ὅσας ἐξέφερε καὶ καθιέρωσεν ἄχρι τοῦ νῦν ἡ μέθοδος τοῦ κερματισμοῦ· διότι ἀνάγκη ν' ἀνατρέψωμεν συστήματα περηνμισμένα καὶ προδήλως ν' ἀναστατώσωμεν ἴσως τὴν δεσποζούσαν ἱστορικὴν ἐρμηνευτικὴν. Πρέπει, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἡ ἀρχαιότης νὰ χάσῃ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν θεωρῶν μερίδα τινὰ τῆς λαμπηδόνης τῆς, ἡ δὲ μέση ἐποχὴ, ἐγειρομένη ἐκ τῆς τέφρας καὶ τῆς σκοτίας, νὰ ἐπιστηθῆ εἰς τὴν προσήκουσαν ἐκείνην περίβλεπτον θέσιν, ὅπου τὴν ἐγκαθίστάνει ὁ χριστιανισμός. Καὶ τοῦτο μετὰ θάρρους καὶ εὐτολμίας, χωρὶς ποσῶς ν' ἀναφροντίσωμεν, τί θέλουσιν εἰπεῖ κατὰ τύχην ἢ δεξιόθεν ἢ ἀριστερόθεν οἱ σχολαστικοὶ ἀρχαιολάτραι ἢ οἱ δυτικὸφρονες· διότι ἡ πολυθεία κατέχει τόσα καὶ τόσα κοσμίκα κάλλη, ὥστε μὴ τὴν ἀλήθειαν δὲν εἶναι πρέπον νὰ σφετερίζηται τὴν πνευματικὴν τοῦ μεσαιῶνος ὠραιότητα». Δι' ἔλλειψιν πηγῶν, ἕνεκα λιμοῦ βιβλίων, ὁ βυζαντινὸς αἰὼν οὔτε προσηκόντως οὔτε δικαίως δύναται νὰ κριθῆ παρ' ἡμῶν, καίπερ ἀποθαυμαζόντων τὴν μεγάλην αὐτοῦ πνευματικὴν πάλην πρὸς τὴν ἐαυτῆς ὑπεροπικωτέραν γίνεσθαι πεφυκυῖαν, ἐὰν μὴ θεραπευθῆ, κατὰ τὸν Μ. Βασιλείου, δυτικὴν ὄφρυν, τὸν μέγαν ἀγῶνα τῆς ἀνασώσεως τῶν τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ στοιχείων, ὧν ὁ αἰὼν οὗτος ἐγένετο, κατὰ τὴν λέξιν τοῦ ὁμογενοῦς ἱστοριογράφου Κ. Παπαρηγοπούλου, βιβλιοφύλαξ ἑνοπλος· καίπερ ἀποθαυμαζόντων τὸ νομοθετικὸν ἔργον τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τῶν Ἰσαύρων καὶ τῶν μελῶν τῆς μακεδονικῆς δυναστείας, καίπερ ἀποθαυμαζόντων τὴν προϊούσαν ἐπιστημονικὴν, οἷον εἰπεῖν, τῆς δογματικῆς διδασκαλίαις ἐν ταῖς μεγάλαις ἀμρικτυονίαις τοῦ χριστιανισμοῦ ἀνάπτυξιν· καίπερ ἐυλαβουμένων τὴν ἐν ταῖς τότε κατ' ἀνθρώπον μαθήσεσιν εὐδοκίμησιν τῶν βυζαντινῶν λογίων, θαυμαστωθέντων ἐπὶ τῷ ὑγρῷ πυρὶ, τιμηθέντων ἐν αὐλαῖς ἀσιανῶν βασιλείων ἐπὶ τῇ περὶ τὰ μαθηματικὰ ἐπιδόσει, διαιωνίζουσιν δὲ λιπόντων τὴν μνήμην ἐν ταῖς ἱεραῖς οἰκοδομαῖς, μνήμην, ἧς δέλτος ἱστορικὴ θεόγλωστος καὶ πολυίστωρ, ὡς εἶπεν αὐτὴν ὁ τῶν «Βυζαντινῶν μελετῶν» συγγραφεύς, ἐγείρεται δεκατρεῖς αἰῶνας ἐπὶ τὰ κρίματα καὶ τὰς ἀνεξιχνίαστους βουλὰς τῆς θείας Προνοίας ὀδηγοῦν καὶ μετεωρίζον τὴν φαντασίαν τῶν πιστῶν, τὸ μέγα τῶν χειρῶν καὶ τοῦ νοδῶ τοῦ Ἀνθεμίου καὶ τοῦ Ἰσιδώρου οἰκοδόμημα·

καίπερ ἀποθαυμαζόντων τὴν ἀρσίσωσιν, μεθ' ἧς ἐν μέσῳ κοινωνίας διεσθαρμένης ὁ μὲν στρατός ὑπερήσπιζε τὸ κράτος συνεχῶς, ἀδικόπως προσβαλλόμενον, ὁ δὲ κληρὸς ὑπεστήριξε τὰ δίκαια λαοῦ ἀδικουμένου καὶ πάσχοντος καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν Ἐκκλησίας ἐπηρεαζομένης ὑπὸ Ἰηυνῶνων καὶ Βασιλικῶν, ὑπὸ Δικῶρων καὶ Ἰσαύρων, ὑπὸ Κομνηνῶν καὶ Ἀγγελῶν, ὑπὸ ἀρχόντων ἀρχαίων καὶ παραιοιωμένων ἀνηρέμων καὶ εὐνούγων, ὧν εἰς τὸ πτώμα τὴν πτώσιν ἀποδύροτο τῆς ἀνθρωπίνης ματαιότητος, λαμπρῶν ὑπογραμμῶν ἐκείνων εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ὑποδεικνύς, ὅπως μὴ πρὸς κέντρα λακτιζῶσιν.

Οὕτω δὲ περιερίζομενος εἰς τὴν μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐποχὴν εὐχεροστέραν πως ἔγω τὴν μελέτην, τοιαύτην ὅμως οἱ πάντες ἔχομεν· ἐκ τῆς μακροῦς ταύτης ἱστορίας καὶ ἰδίᾳ τῆς ἱστορίας τῶν δύο τελευταίων ἑκατονταετηρίδων σελίδας τινὰς ὑπέβαλον ἐνταῦθα, νέον τι ζητῶν νὰ ὑποβάλω ταῖς φιλόστοροι τοῦ συλλόγου μέλεις ἐκάστοτε.

Κατὰ τὴν μακρὴν ταύτην ἐποχὴν ἄρχεται γράφων τὸ Ἄλφα τῆς Ἰλιάδος τῶν ἔθνικῶν δυσπραγιῶν ὁ πατριάρχης Γεννάδιος Β' ὁ Σχολάριος. Παρ' ἔμοι γε κριτῆ, Γεννάδιος ὁ Β' παρίσταται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ λαοῦ θεόπεμπτος ἄγγελος σωτηρίας, τὸ κληροδότημα τοῦ ψυχορραγοῦντος καὶ ἐκπνεύσαντος αἰῶνος μετὰ χειρὸς φέρων, τὸν σάκκον, τὴν μίτραν, τὸ διβάμβουλον, τὸν δικέφαλον ἀετόν, αὐτοκρατορικὰ πάντα προνόμια, κατ' ἀνοχὴν τοῦ πορθητοῦ Μωάμεθ ὑποδύμενος καὶ φροῶν καὶ χρώμενος αὐτοῖς. ἄφου καὶ τῆς φιλίας ἐκείνου κοινωνὸς ἦν, πατριάρχης ἐπὶ δύο μόνον ἔτη διατελέσας ἐν εἰρήνῃ, κατὰ τὴν βεβαίωσιν ἐκείνην, ἥτις ἦν ἀπλουστάτη φράσεως ἀβρότης. Φιλόσοφος ἀνὴρ, ὑπέρμαχος τῆς ὀρθῆς πίστεως, αὐτοκράτωρ τῆς συμφορᾶς, συνεννοούμενος εὐλικρινῶς πρὸς τὸν Φατίχην, ἐνίσχυσε κατὰ τὸ ἔνόν τὴν ἐκκλησίαν, ἧς ἰθύντωρ ἐκλήθη· καὶ πρῶτος αὐτὸς ἐσκέψατο νὰ συγγωνεύσῃ τὰς ἐκκλησίας Ἀχριδῶν καὶ Περίου τῇ μεγάλῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίᾳ, καὶ σοροὺς παρ' αὐτῇ συμβούλους ἔταξε, κέντρον παιδείσεως καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἀγωγῆς ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς ἔθνικῆς ζωῆς καὶ κινήσεως ἐξαρτώμενον τὴν πατριαρχικὴν ἀκαδημίαν, εἰς ἀνάμνησιν ἢ συνέμειαν τῆς οἰκουμενικῆς ἐκείνης σχολῆς, ἧς τοσοῦτον ἐροβήθη τὴν ἐπὶ τοῦ πλήθους ἐπιρροὴν ἢ δυναστείαν τῶν Ἰσαύρων. Ἀλλὰ

συμβούλους ἔταξε περὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ τοὺς λαϊκοὺς ἀξιωματικοὺς (ὄφικιαλοὺς) τῆς πατριαρχικῆς αὐλῆς, ὧν οἱ τῆς πρώτης πεντάδος λεγομένης ἦσαν ἀπαραιτήτως ὑπάλληλοι τῆς ἐκκλησίας ἀνώτεροι. Σύνοδος ἀρχιερέων, ὧν τινες, ἢ πολλαίαι οἱ πλείονες, ἦσαν ἐκ τῶν τῇ πρωτεύουσῃ πλησίον ὄντων, διώκει μετ' αὐτοῦ, καθὼς διώκει μετὰ τῶν μετὰ ταῦτα πατριαρχῶν τὰ πράγματα τῆς ἐκκλησίας, ἥτοι τοῦ γένους, οὐδ' ἐξῆ γένος ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας, οὐδ' ἐνόησα τὴν ἀπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου μέχρι σήμερον καὶ πρό τινος ἐκκλησιαστικῆν ἡμῶν ἱστορίαν ἢ ὡς ἱστορίαν ἑλληνισμοῦ καλογηρικῆν περιβολὴν φέροντος. Σύστημα διοικητικόν, ἀποτελούμενον ἐκ λαϊκῶν ὑπερέχων ἐπὶ παιδείᾳ τινί, καὶ ἀρχιερέων, οἵτινες ἐξ ἀρχιεπισκόπων, ἐπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν λαμβανόμενοι συνεκρότουσιν τὴν διοικοῦσαν ἀρχήν, ἀπετέλει, ἢ μᾶλλον ἤρξατο ν' ἀποτελῆ τὸ κέντρον τῆς ἐθνικῆς ζωῆς, ὅπερ ὄργανοις ἐχρηστο τοῖς λαϊκοῖς αὐτοῦ ὑπάλληλοις ἢ ἐπιφανέσι τισὶν ἀρχουσι, συμβούλοις τῶν κατὰ καιροὺς πατριαρχῶν, ἀλλὰ συμβούλοις εἰλικρινῶς αὐτοῖς συνεργαζομένοις. Πρὸς τὸ κέντρον ἀπηυθύνοντο τὰ κέντρα τὰ κατ' ἐπαρχίας, ὅπου τῆς αὐτοδιοικήσεως οἱ θεσμοί, κατ' ἀνοχὴν τῆς θεοῦ ἐν ἐφ' ἡμᾶς τεταγμένης ἀρχῆς, λειτουργήσαντες διέσωσαν τὰ στοιχεῖα τῆς ἠθικῆς ἡμῶν ἀναγεννήσεως. Ἐπὶ παντὸς νομικοῦ ζητήματος τὰ κέντρα τὰ κατ' ἐπαρχίας εἰς τὸ ἐν Φαναρίῳ θεορῦπτουτον ἀπευθυνόμενα κέντρον ἐλάμβανον ἀπ' αὐτοῦ λύσιν ἀποριῶν. Ἐν κινδύνοις καὶ χρόνοις καὶ ὤραις κρίσιμοις τῆς γαιμερίας νυκτὸς τοῦ ἐθνικοῦ βίου, τὸ ὑπερθεν τοῦ Φαναρίου, μετὰ ταῦτα δ' ἐντὸς αὐτοῦ μετενεχθέν, κέντρον ἀπηύθυνε πρὸς τὰς δημογεροντίας συμβουλὰς ὠφελίμου, ἐμμονὴν ἐν τῇ πίστει συνιστώσας. σέβας πρὸς τοὺς κανόνας καὶ θεσμοὺς τῆς ἐκκλησίας, σέβας πρὸς τὴν κοσμικὴν ἀρχήν, τὴν τόσον εὐμενῶς πρὸς ἡμᾶς φερομένην, τὴν οὕτως ἐνισχύσασαν τὸ ἐν Φαναρίῳ κέντρον, ὅπερ ἐπεδείκνυτο τσαούτην εἰς ἐκείνην πίστιν. Ἐπὶ συστάσει καὶ διαφροθυμίαισι σχολείων τὸ κέντρον τοῦτο συναδικᾷ ἐξεδίδου γράμματα καὶ συγγίλια, τὰ καταστατικά τῶν σχολείων τούτων ἐπιδοκιμάζον, τὴν ἰδρυσιν αὐτῶν εὐλογοῦν, τοὺς διώκτας ἀπειλοῦν ἐκκλησιαστικαῖς ἀφύκταις τιμωρῖαις πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ, τὴν εὐσεβῆ, δηλαδή, παιδεύσιν παρκαλεούμενον. Ἐν περιστάσει, καθ' ἃς εὗρισκε τυραννίσκους ὤμοις ἀρπάζοντας τὰ δι-

καια τῶν ἄλλων, τιμωρὸς ἐκείνων ἐπεραίνετο θεόπεμπτος, εἰς ἀπίστους καὶ πιστοὺς σέβας ἐμπνέον. Ὅτε τῷ 1567 οἱ ὀρθόδοξοι τῆς Κρήτης, ὑπαγομένης ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τότε τῶν Ἑνετῶν, ἐκακοποίησαν Ἰουδαίους τινὰς ἐμπόρους, ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Μητροφάνης ὁ ἀπὸ Καισαρείας ἐπέστη τιμωρὸς τῆς ἀταξίας ταύτης, ἐπεφάνη δ' ἱπτάμενον οὕτως εἰπεῖν ἄνω τῶν προλήψεων καὶ τῶν ἀδυναμιῶν τοῦ τότε χρόνου τὸ ἐν Φαναρίῳ κέντρον, ὁ κληρὸς ὁ διοικῶν, καθ' ὃν χρόνον ὁ λαὸς καὶ οἱ ἄρχοντες λαῶν ἐκακοποιοῦν ἐτεροδόξους· ὁ πατριάρχης ἐπέπληττε τοὺς τοιοῦτους ἀτασθάλους χριστιανούς, ἠπέλει ν' ἀποστερήσῃ τῆς θείας μεταλήψεως τοὺς αὐτουργοὺς τῶν τοιοῦτων σκηνῶν καὶ τοὺς ἀποτολήσοντας νέαν ἐπίθεσιν, ἐν προκίτητι δ' ἐδίδασκεν, ὅτι τὸ σωτήριον κήρυγμα διδάξῃν νὰ μὴ κακοποιῶμέν τινὰ, διάκρισιν οὐδεμίαν ἐποίησε μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Ἰουδαίων, πιστῶν καὶ ἀπίστων, ὅτι ἡ ἀδικία, καθ' οὗ τινος ἂν διαπραχθῆ, μένει τοιαύτη, μήτε μεταβάλλει φύσιν.

Σύστημα λαϊκὰ ἦσαν ἐτι ἀμόρφωτα, οἱ δὲ μόνοι θεσμοὶ καὶ τὰ συστήματα, ὧν ἡ ἐκκλησία ἐπεκαλεῖτο τὴν ἀντιλήψιν, ἦσαν τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει — καθὼς ὑπῆρχον καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις — ἐσνάριαι, βουρέτια, συντεγγαίαι, περιστοιχοῦσαι τὴν ἐκκλησίαν, τῷ κέντρῳ δ' ἐν ἀνάγκῃ τούτῳ συντρέχουσαι καὶ τὴν ἠθικὴν αὐτῶν καὶ τὴν ὑλικὴν αὐτῷ καθοισιοῦσαι συνδρομήν· τὸ σύστημα τὸ φαναριωτικὸν ἤρξατο συντάττεσθαι καὶ κοινωνίαν ἀποτελεῖν ἀριστοκρατῶν, πολιτικῶν ἄμα καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων, ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος· ἀλλὰ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης τὰ διδάγματα, τὴν χριστιανικὴν ἀνοχὴν καὶ μετριοπαθειαν, τὴν συγγνώμην πρὸς τοὺς ἐχθρούς, τὴν εὐλογίαν πρὸς τοὺς καταρωμένους ἡμᾶς ὁ κληρὸς ἐδίδασκε μόνος, ἡ σύνοδος μετὰ τοῦ πατριάρχου, πίστιν ἐμπνέοντες οὐ μόνον πρὸς τὴν κυβέρνησιν ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντας τοὺς ἀλλοδόξους. Σέργιος Μακραιοῦς ὁ ἐκκλησιαστικὸς χρονογράφος γράφει περὶ τοῦ πατριάρχου Σαμουὴλ τοῦ Χαντζερῆ, ὅτι τοσοῦτον ἀκριβὲς ἐν ταῖς διαδικασίαις τὸ ἐκκλησιαστικὸν κατέστησε δικαστήριον, ὥστε μήτε βίαι, μήτε χάριτι, μήτε προσωπικῇ μεσιτείᾳ δυσωπούμενος φανερός ἦν εἰς τοὺς ἀδικούντας, οὐδεὶς δὲ τῶν ὀρθοδόξων, εἴ ποτε πρὸς ὀμώπιστον εἶχε τινὰ διαφορὰν, ἀπέβλεπεν εἰς κοσμικὰ δικαστήρια, « ἀλλὰ καὶ διαφορὰν εἴ ποτέ τις

ἔσχε μετ' ἀπίστου, ἐκαίνοσ αἰροῖτο τὴν ἐπὶ τοῦ τοιοῦτου κριτηρίου διαδικασίαν καὶ τὴν ἀπόφασιν ἔστεργε, πολλὰκις δὲ καὶ δι' ὀρισμοῦ βασιλικῆς προσετάχθησαν οἱ διαφερόμενοι περὶ μεγάλων τῆ τούτου εὐθύνη» (1). Πατριάρχαι καὶ σύνοδοι, δὴλον οὖν ἀρχιερεῖς, ἐτίμων τὸ ὄνομα τοῦ ὁρθοδόξου, δίκαιοι κριταὶ γινόμενοι τῶν διαφορῶν, ἅς εἶχον οἱ χριστιανοὶ πρὸς ἀλλήλους· ὑπουργοὶ καὶ βασιλεῖς ἀνέφερον αὐτοῖς ὑποθέσεις, πίστιν ἔχοντες εἰς τὴν δικαίαν αὐτῶν ἀπόφασιν, τοῦ λαοῦ φρονούντος διαφορῶσ. Ἐν ἀρχαῖς τῆσ παρελθούσης III' ἑκατονταετηρίδος, ὡσ εἰκάζω, λαὸσ ἀμαθὴσ, ἰδίχ τῆσ μητροπόλεωσ Προύσησ, εἰσ πράξεισ ἐκυλινδεῖτο κατακριτέασ, προκειμένον νὰ δικασθῆ περὶ συνοικεσίων, γάμων καὶ κληρονομιῶν, καὶ προστρέγων εἰσ κοσμικὰ δικαστήρια διαθήκασ ἀέτρεπεν, εἰσ παρανόμων προσέβαινε συνοικεσίων σύναψιν — λέγει συνοδικὸν ἔγγραφον ἀδήλου πατριάρχου — « καὶ ἄλλασ πολλὰσ παρανομίασ καὶ αἰσχουργίασ ἀσυνειδήτωσ κατατολμῶσι καὶ ἐκκλίνουσι καὶ εὐγαίνουσι ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν χριστιανῶν . . . καὶ γίνονται αἷτιοι νὰ φθειρῶνται τὰ ἦθη τοῦ χριστιανικοῦ βίου καὶ ἡ τάξισ τῆσ ἐκκλησίασ, καὶ νὰ πίπτουσι οἱ πολλοὶ εἰσ ἀπώλειαν καὶ βλάβην ψυχικὴν ». Πατριάρχησ ἄγνωστος ἐμοὶ τέωσ ἐμποδίζει τὸ τοιοῦτο καὶ φοβεράσ ἀπειλεῖ τιμωρίασ ἐκκλησιαστικὰσ κατὰ τῶν μὴ δικασθησομένων ἐξῆσ ἐν τῆ ἱερᾷ μητροπόλει. Δυστυχῶσ, ὄργανα τῆσ φαναριωτικῆσ κοινωνίασ καὶ βλαστοὶ ταύτησ ὑπῆρξαν οἱ τὴν πίστιν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου συσσεύσαντεσ τῷ 1776 διὰ μιᾶσ ἀτίμου διαδικασίασ, ἧσ ἐνεκα σιρετρανέν, οὐχὶ κεισιστρανέν ὠνόμασε τὸν πατριαρχανέν ὁ τότε μέγασ βεζίρησ. Εἰσ τὸ κέντρον τοῦτο, οὐτινοσ τὴν ἀστικὴν δικαιοδοσίαν οὐ μόνον ἀνεγνώριZEN ἀλλὰ καὶ ἐπεκύρου ἡ κοσμικὴ ἐξουσία, ἐδικάζοντο πλέον καὶ ἔμποροι καὶ τραπεζίται, ἡ ἀπολέσαντεσ ἐν πλοίω τὰ ἔμπορεύματα αὐτῶν, ἡ συνάπτοντεσ ἑτερορρυθμοὺσ μετοχικὰσ ἐταιρίασ, ἡ προβαίνοντεσ εἰσ διάλυσιν ἐταιριῶν καὶ τοὺσ ἰσολογισμοὺσ αὐτῶν ἐπικυροῦντεσ· ἔγγραφα τοιαῦτα σώζοντα ἐν τῆ Νομικῆ συνιγωγῆ, ἐγὼ δ' εἶδον καὶ τὰ ἀφορῶντα εἰσ τοὺσ λογαριασμοὺσ τοῦ ἐμπορικοῦ τῶν Σεβαστοπούλων οἴκου, διαπρέψαντεσ ἐν ἀρχῆ τοῦ παρόντεσ αἰῶνοσ. Σεβασταὶ παρὰ τῆ κραταιᾷ κυβερνήσει αἱ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων ἀποφάσεισ οὔσαι, ἐκράτυνον τὸ πρὸσ τὸ κέντρον

τοῦτο σέβασ καὶ τὴν ὑπόληψιν τῶν ἀλλοδόξων, οἷτινεσ ἄλλωσ φρονούντεσ καὶ διαβάλλοντεσ καὶ χρημάτων καὶ ἀνθρώπων χεῖμα πελάγιον ἀπὸ τῶν τοῦ γλιισοίκου Βατικάνου μωρισκοῦνων στομάτων ἐξεμοῦντεσ ἐπὶ τὴν ὁρθοδόξουσαν Ἀνατολήν, ἐπηρεάζον τὴν διοικούσαν ἐκκλησίαν. Εἰσ τοὺσ ὀρθαλομοὺσ αὐτῶν ἴστατο λαμπρὸσ ὁ ἀνδριᾶσ τῆσ πνευματικῆσ ἡμῶν ἀρχῆσ ὡσ δικαστηρίου καὶ ὡσ κήρυκοσ τῶν εὐαγγελικῶν ἀληθειῶν, ὡσ κήρυκοσ τῆσ ἰσότητεσ πάντων τῶν ἀνθρώπων, υἱῶν κοινῶ καὶ ἀνάργου Πατρός, ὡσ κήρυκοσ τῆσ ἐν ἀλλήλοισ ἀγάπησ. Οὕτω γνωστῆ μὲν ἐν Εὐρώπη ἐγένετο ἡ διδασκαλία αὐτῆ. σοφοὶ δ' ἐξ Ἑσπερίασ ἐξέφραζον τὸν θαυμασμὸν αὐτῶν, ὅτι τέλος εὔρον ἐν τόποισ τοιοῦτοισ ἀνθρώπουσ ἐννοοῦντεσ καὶ γινώσκοντεσ τὴν ἀγίαν Τριάδα καὶ δόξαν ἔχοντεσ εὐσεβῆ. Τὸν θαυμασμὸν διετράνωσε Δαυιδ ὁ Χυτραῖοσ πρὸσ Ἱερεμίαν Β' τὸν Τρανὸν ἐν τέλει τοῦ ΙΣ' αἰῶνοσ, ὅτε, τῶν ἀρχιερέων εὐλογοῦντων καὶ διαταπτόντων, ἐγράφηοντο πρὸσ τοὺσ ἐν Γερμανίχ διαμαρτυρομένουσ ὑπὸ τῶν τῆσ ἐκκλησίασ ὑπαλλήλων αἱ θαυμασταὶ ἐπιστολαὶ, αἱ σήμερον καὶ πάντοτε δυνάμεναι νὰ τιμῆσωσι πᾶν γραφεῖον, ἐξ οὐ προσέρχοντα. Τοιοῦτον ἐν τῆ Δύσει σεβασμὸν ἐνέπνεεν ὁ διοικῶν κληροσ, τοιοῦτο γόητρον ἡ ἐκκλησία ἡ ποιμαίνουσα, σύστημα θεοκίνητον ἡ ἀποτελοῦσα, τοὺσ θεσμοὺσ αὐτοῦ καὶ τὸν κῶδικα αὐτοῦ θεόγραπτον ἔχον, ἐπὶ τῆ βίασει τοῦτοσ διεξάγον τὴν διοίκησιν, ὑπὸ τὴν σκέπην αὐτοῦ καθοδηροῦν τὰ πλήθη τῶν πιστῶν εἰσ τὸ συμφέρον ἐκάστω λαῶ. Διότι ἀπέναντι τῆσ διοικούσησ ἐκκλησίασ οὐδὲν ὑπῆρχε σύστημα, τὸ δὲ δημιουργηθὲν ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνοσ σύστημα. Θεσμὸν οὐδένα συντάξαν ἢ κεκτημένον. Ἦν σύστημα ἐπικρατήσεωσ ἀρχῶν υἱαίων καὶ παροδικῶν, ὧν εἰσ τὴν ἡλικίαν ἐπιτίθησι τέλος ἡ τοῦ τάφου πλάξ· διότι θνήσκουσι καὶ πόλεισ, θνήσκουσι καὶ θεσμοὶ καὶ συστήματα ὡσ ἀνθρωποὶ, κατὰ τὴν ἰδέαν τοῦ θεολόγου Γρηγορίου.

Καὶ ὅτε, τῆσ διαμαρτυρήσεωσ κολακευούσησ ἐπὶ πενήκοντα καὶ πλέον ἔτη τὸ ἐν Φαναρίω πατριαρχεῖον. ἡ ἐκκλησία τῆσ πρεσβυτέρησ Ρώμησ εἶδεν, ὅτι τὸ τῆσ Ἀποκαλύψεωσ ἀρνίον ἡδύνατο νὰ θραύσῃ τοῦ θηρίου τὴν κέραν, ἀνέλαβε τὸν κατ' αὐτοῦ πόλεμον, ὃν αἱ τῶν καιρῶν ἀδυναμίαι δικαιολογοῦσιν, ὃν αἱ τότε προλήψεισ καὶ τῶν καιρῶν ἀδυναμίαι βεβαίωσ ἐδικαιολόγουν. Ὀλίγα ἔτη, ὀλίγιστα πρὸ τῆσ

(1) Μεσ. βιβλ. Σάθχ Γ', σελ. 247.

τοῦ πολέμου τούτου κηρύξεως ἔτη, οἱ λαϊκοὶ ἄρχοντες τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἤλθον εἰς τοιαύτην πρὸς τὸν κλῆρον διάστασιν, ὥστε πραγματικῶς καὶ κεκτημέναι προνομία ἤρρα- νίζοντο. Τῷ 1585 διερέθησαν εἰς δύο ὁ ἀνώ- τερος κλῆρος καὶ οἱ ἄρχοντες· ἐπιτίθενται κατὰ τῶν ἀρχιερέων οἱ ἄρχοντες τοῦ *Galatā* καὶ τῆς πόλεως, ὡς ὀνομάζει τούτους σύγγραφος χρονογράφος· ὁ κλῆρος ὑπεστήριξε πατριάρ- χην ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγέντα, φίλα τῇ κοσμικῇ ἀρχῇ διακείμενον· οἱ ἄρχοντες τῆς πόλεως καὶ τοῦ *Galatā*, οἱ πρὸ εἰκοσίων ἐτῶν ἐλεξάμενοι πατριάρχην ὑποχείριον αὐτοῖς τὸν Μητροπό- λην, ἄνθρωπον ἔχοντα «συμφωνίαν μὲ τοὺς κληρικοὺς (ἀνωτέρους δηλ. ὁφρικίλους) καὶ μὲ τὸν Μιχαὴλ Καντακουζηνὸν νὰ εἶναι πάν- τοτε εἰς τὰ θελήματά τους», ἄνθρωπον, εἰς οὗ τὰς ἡμέρας ἐπηρεῖα τῶν ἀρχόντων Καντα- κουζηνοῦ καὶ Μονοραΐτου «ἐρρήμαξε παντε- λῶς τὸ πατριαρχεῖον καὶ φανερά ἦσαν τὰ συμφωνιακά», οἱ ἄρχοντες τοῦ *Galatā* καὶ τῆς πόλεως, οἵτινες ὑπεστήριζον τὸν Ἱερεμίαν, ἰκανὸν μὲν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἔχοντα «τούτην τὴν συνήθειαν, ὅτι ποτὲ καλὴν βουλήν δὲν ἤκουε τις, ἀλλὰ μῆτε ἄνθρωπον ὑποκείμε- νον ἤκουε, καὶ διὰ τοῦτο ἐκρημνίσθη καὶ αὐ- τὸς καὶ ἡ ἐκκλησία εἰς τὰς ἡμέρας του», οἱ ἄρχοντες τοῦ *Galatā* καὶ τῆς πόλεως τοσοῦ- τον κατεφέροντο κατὰ τῶν ἀρχιερέων. «τοιαύ- την ἀπόγνωσιν εἶχαν, ὅτι κανεὶς δὲν ἤθελε νὰ συντύχη ποσῶς διὰ τὴν ἐκκλησίαν, μόνον δὲν μᾶς μέλει· ἔλεγαν· οἱ καλόγεροι ἄς λαλοῦν». Καὶ τοῦ δράματος ἐπῆλθεν ἡ λύσις οἰκτρὰ, τοῦ πατριάρχου Θεολόπτου καὶ τῆς συνό- δου μάτην ἐπικαλουμένων τὴν τῶν ἀρχόντων τῆς πόλεως καὶ τοῦ *Galatā* σύμπραξιν. Ἄρ- χοντες λαϊκοὶ διαζύγιον ἴστων πρὸς τοὺς ἀρ- χιερεῖς, ἡ ζημία ὅμως ἐπεγράφετο οὐχὶ ἐπ' αὐτῶν, οὐδ' ἀρνείται τις, ὅτι παραπτώματα καὶ ἄσυνεταί κοσμικῶν ἢ πνευματικῶν ἀρχόν- των εἰσὶ συναλλαγματικὰ ἀποσυνθέσεως εἰς βᾶρος γραφόμενα τῶν λαῶν. Παρῆλθον ἀπὸ τοῦ ἄλφα τῆς διαστάσεως ἐκείνης ἔτη δέκα· τὴν ὀρθοδοξίαν ἐν Πολωνίᾳ προσέβαλον ξένοι προσήλυτευταί, τοῦ δὲ λαοῦ καὶ τῶν ἀρχόν- των ἐπεχόντων, ὁ κλῆρος ἠρωϊσμοῦ καὶ λαμ- πρᾶς ἀρρασιώσεως παρέχει δείγματα. Κύριλ- λος ὁ Λούκαρις αὐτόθι γράφει τὴν ἀρχὴν τοῦ ἠρωϊκοῦ αὐτοῦ σταδίου ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ πατριαρχείου τῆς Ἀλεξάνδρειας, Νικηφόρος ὁ ἱερομόναχος τίθησι τέλος εἰς τὸν μαρτυρικὸν αὐτοῦ βίον ἐν Πολωνίᾳ. Ὑπάρξεως ἀγῶν κρο-

τεῖται, κλεῖζει τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινου- πόλεως ἐπ' ὀλίγον Μελέτιος ὁ Πηγᾶς, ἐπὶ πολὺ τὸν τῆς Ἀλεξάνδρειας. καὶ καταλείπει τοῦτον εἰς τὸν ἀνεψίον Κύριλλον Λούκαριν· ὁ τῆς ὑπάρξεως ἀγῶν, ὁ κατὰ τῶν ἀπὸ τῆς Δύ- σεως ἐπηρεαζόντων ἀγῶν ἀπαιτεῖ πρόσωπον ἠρωϊκόν. καὶ παρέρχεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρειας εἰς Κωνσταντινούπολιν με- τατιθέμενος ὁ μακάριος Κύριλλος ὁ Λούκαρις. Μαθητῆς τοῦ λαμπροῦ Πηγᾶ, τοῦ θεοῦ Μαρ- γουνίου, τοῦ σοφοῦ Μελετίου Βλαστοῦ, πρὸ πάντων ὅμως Παύλου Σάρπη τοῦ φοβεροῦ τῶν παπῶν ἀντιπάλου, Κύριλλος ὁ Λούκαρις ἐγκαι- νίζει νέαν ἐποχὴν· οὐδ' ἀρνείται μόνον εἰς συγγραφήν καὶ διασποράν πατριαρχικῶν γραμ- μάτων. Ἰδρύει τυπογραφεῖον πατριαρχικόν. δεύτερος τοῦτο σκεψάμενος μετὰ τὸν Ἱερεμίαν Β', ἀλλὰ πρῶτος πραγματώσας, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ τότε σκοτίᾳ φέγγον, ἤρκει νὰ συμπλη- ρώσῃ τὴν πάλην τῆς διοικούσης ἐκκλησίας, ἥτοι τοῦ κλήρου μόνου τοῦ ἀνωτέρου κατὰ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ τῆς εἰρήνης ἐκήρυττον κατὰ τοῦ κλήρου τούτου, τοῦ διδασκάλου καὶ κήρυκος τῶν ὁρθῶν δογμάτων, πόλεμον ἐξον- τώσεως. Ἀνέζησαν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Λου- κάρειος αἱ μεγάλαι μορφαὶ τοῦ Φωτίου, τοῦ Νηστευτοῦ, τοῦ Κηρουλαρίου, τοῦ Εὐγενικοῦ, τοῦ Γενναδίου· ἐσκήρτησεν ἡ κόνις αὐτῶν ἐν τῷ τάφῳ. Κυβερνήσεις εὐρωπαϊκὰ συνεκινή- θησαν· ἡ ἀγγλικὴ προφανῶς ὑπεστήριξε τὸ ἐν Φαναρίῳ κέντρον· εἰ δὲ καὶ οἱ μεγάλοι τούτου ἄρχοντες Γουλιανὸς καὶ Σκαρλάτος εἰκάσμεν ὅτι διέκριντο φίλα φρονούντες τῷ πατριάρχει, καθὼ φίλοι τοῦ Θεοφίλου Κορυθαλλέως. ἀλλ' οἱ ἀρχιερεῖς ὑπεστήριξαν τὸν κατὰ τῆς ῥωμαϊ- κῆς ἐκκλησίας ἀγωνιζόμενον πατριάρχην. Ἐξε- λέγη μετὰ ταῦτα δεινὸς τοῦ Λουκάρειος πολέ- μιος Κύριλλος ὁ Κονταρῆς καὶ κατέκρινε καὶ κατεδίωξε τὸν προκάτοχον, ἀλλὰ κατέκρινεν αὐτὸν ὡς φρονούντα τὰ τοῦ Καλθίνου δόγμα- τα. Πλέον μῆς εἰκοσαετίας διήρκεσε σφοδρὸς ὁ ἀγῶν, ἀλλ' ἡ ἀντιδρασις ἐξηκολούθει πλείστον χρόνον, καὶ τὸν κατὰ τῆς Δυτικῆς διπλωμα- τίας, ὡς ὑποστηρίζουσας τὰς παπικὰς ἀξιώ- σεις, ἀγῶνα ἀναλαμβάνουσιν οἱ φαναριῶται, τὸ τῇ κυβερνήσει συμφέρον ἐξυπηρετοῦντες.

Ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων τὸ ἐν Φαναρίῳ κέντρον προσλαμβάνει τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ κοινοῦ ἐν τῇ διοικήσει τῶν οἰκονομικῶν ἐκ τοῦ λαοῦ, οὐχὶ τοὺς πολιτευτὰς φαναριώτας, ἀλλ' ὁμογενεῖς ἐπιφανεῖς, οἵτινες συμπράττουσι

μετὰ ζήλου πρὸς ἄρσιν τῆς οἰκτρῆς οἰκονομικῆς αὐτοῦ καταστάσεως, ἣν θεραπεύει μολδαυὸς ἡγεμών, ὁ Βασίλειος, τῷ 1641. Ἄλλ' αἱ ἐξωτερικαὶ ἐπῆρειαι τοσοῦτον εἶχον ἐκτροχυνθῆ, ὥστε πρὸς ἀπόκρουσιν αὐτῶν ἀπητέτο θυσία χρημάτων, ἀνθρώπων θυσία: ἀνήρχοντο καὶ κατεσπῶντο τοῦ θρόνου πατριάρχαι δυστυχεῖς, πολλάκις μηδ' ἓνα πλήρη μῆνα μένοντες ἐν τῇ διοικήσει: ταραχὴ καὶ σύγχυσις ἀπεριγράπτος ἐβασίλευε. Καὶ ἐν τοσοῦτῳ κληρὸς ἀνώτερος, πρᾶγματι δυστυχής, ἐπεκαλεῖτο τὴν ἀντίληψιν τῶν ὀρθοδόξων, ἀπέστειλεν ἐξάρχους ἐπὶ συλλογῇ χρημάτων ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας, ἐνῶ τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν ἐνεπίστευεν εἰς ἀρχιερεῖς καὶ λαϊκούς ἄρχοντας, καὶ πάντοτε διοικῶν ἦν τὰ πράγματα τοῦ γένους καὶ τῆς ἐκκλησίας τῇ συμπράξει καὶ τῶν λοιπῶν πατριαρχῶν, ὧν ὑπὲρ τῆς οἰκονομικῆς εὐμαρείας αὐτὸς ἦν ὁ φροντίζων, αὐτὸς ὁ σιτιζὼν τοὺς φαναριώτας. Μὴ λησμονήσωμεν, ὅτι ὁ πολὺς ἐξ ἀπορρήτων Ἀλέξανδρος, ὁ πολὺς ἐκεῖνος τύπος τῆς εὐσεβείας, ὁ τὸν ἀείμνηστον ἐπιφανοῦς οἰκογενεῖας γόνον, τὸν πατριάρχην Διονύσιον Μουσελίμην, καταδιώξας ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τῷ 1686 διακόσια πουργιά, ἑκατὸν χιλιάδας γροσίων. Ἐν οἰκονομικῇ κακοδαίμονι πατριάρχῃ καὶ ἀρχιερεῖς αὐτὴν μὲν θέλοντες νὰ βελτιώσωσι, τὸ δὲ κέντρον ἐνισχύοντες διὰ τῆς εἰς τὰ πράγματα τῶν λοιπῶν αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Κύπρου ἀναμιζέως, τύπον δικαιοκρασίας αὐτὸ καθιστάντες, τῶν ἀκαδημιῶν καὶ σχολείων τοῦ γένους ἐπιφαινόμενοι προστάται γενναϊότατοι, τὴν Ἑσπερίαν ἐπλήρουν φήμης. "Ἐπι ἀπὸ τῶν δυσμῶν τῆς Ἰσ' ἑκατονταετηρίδος—ὡς εἶπεν Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις—«Μελετίου τοῦ Πηγάζ τὸ περὶ τὴν ἔσω καὶ ἔξω μάθησιν κλέος οὐχ ἡμᾶς τοὺς ἀνατολικούς εὐσεβεῖς ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην ἔθνῶν τὰ πορρωτάτω διήλθε διαπεφοιτηκός»· ἐτιμᾶτο δ' ἡ παιδεία τοῦ Κυθῆρων ἐπισκόπου Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου παρὰ τοῖς διαμαρτυρομένοις, ὡς εἰς τὸ πρῶτον ἦμισυ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐγένετο γνωστός ἐν Εὐρώπῃ ὁ ἠρωϊκὸς πατριάρχης Κύριλλος ὁ Λούκαρις: ἀπῆλαυε τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀγάπης τῶν ἐν Γερμανίᾳ σοφῶν ὁ Ἀλεξανδρείας Μητροπολίτης ὁ Κριτόπουλος: ἡμρισθῆσαν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου τοῦ Κονταρῆ τὴν εὐνοίαν οἱ Ἰησοῦίται τοῦ Γαλατᾶ: ἐθαύμαζεν ἡ Ἐνετία τὸν σοφὸν Κορυδαλλέα, τὸν Ἱεροσολύμων Θεοφάνην καὶ τὸν Ἱεροκήρυκα Μελέ-

τιον Συρίγον αἱ παρὰ τὸν Δούναβιν ἡγεμονίαι καὶ τῶν Ἰζάρων ἡ μεγάλη αὐτοκρατορία: διαμαρτυρομένα κράτη ἀναφανδὸν ὑπεστήριζον τὸ κέντρον ἡμῶν τοῦτο, οὐδὲ ὅλως ἄπορόν ἐστιν, ὅτι τῷ 1649 Ρουδόλφος Σμίτιος ὁ πρέσβυς τῆς Γερμανίας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκόμιζεν οὐ μόνον εἰς τὸν τότε πατριάρχην Παρθένιον Β' διαπιστευτήρια, ὡς ἔφερε καὶ πρὸς τὸν Σουλτάνον, ἀλλὰ συνεκόμιζεν αὐτῷ καὶ τὴν προστασίαν τῆς μεγάλης ἐκείνης δυνάμεως, καὶ τῆς πρὸς τὴν διοικοῦσαν ἐκκλησίαν ἀγάπης ἐδίδου δειγμάτων συνεχῶς ὑπὲρ ἡμῶν εἰς ἐριδας ἐρχόμενος πρὸς τὸν τότε πρέσβυν τῆς Γαλλίας Gouznav de Marcheville καὶ αὐτὸς κυρίως συμπράξας ἡμῶν ἐπὶ δικασίῃ τῶν δικαιωμάτων τῶν ὀρθοδόξων ἐπὶ τῶν ἀγίων Τόπων κατὰ τῶν τάσεων τῶν ἀπὸ Ρώμης. Ὁ καθηγητὴς Κ. Παπαρρηγόπουλος ἐνταῦθα βλέπει παρὰ τοῖς ἰσχυροτέροις ἐν Εὐρώπῃ μονάρχαις μέγα θεωρούμενον τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐθνάρχου τῶν ἐν Τουρκίᾳ χριστιανῶν ὀρθοδόξων. Βεβαίως συμφέροντα πολιτικῆς ἐπικρατήσεως ὄθουν ἐν μέρει τὰς δυνάμεις ἐκεῖνας εἰς προστασίαν τῶν ἡμετέρων δικαίων, εἰς σχέσεις ἐπισήμους πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμῶν κέντρον: ἀλλ' εἴπερ ἦν ἀνάξιον τοιαύτης προστασίας, πῶς εἰς σχέσεις ἐτίθετο τῆς Εὐρώπης αἱ κυβερνήσεις πρὸς ἡμᾶς: οὐδ' ἐστὶν ὅλως ἀδόκιμον, ὅτι καὶ ὁ ἀνώτερος ἡμῶν κληρὸς, ἀρχιερεῖς καὶ πατριάρχαι, χωρὶς οὐδεμιᾶς ἀναμιζέως τῶν ἀρχόντων καὶ διερμηνέων φαναριωτῶν, ἐγίνωσκον νὰ ἐπωρῶνται τὰς εὐνοϊκὰς περιστάσεις, παρήγε δ' ἡ κληρικὴ τοῦ Φαναρίου σχολὴ ἀρχιερεῖς καὶ πατριαρχὰς ἐπιφανεῖς. Τῷ 1671 Nointel ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας ἄξιον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου διεκήρυξεν ἐν ἀπάσῃ τῇ Εὐρώπῃ τὸν οἰκουμένικόν Διονύσιον Δ' τὸν Μουσελίμην: ἓνα δὲ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, Καλλινίκον τὸν Ἀκαρνανα, ἐπαίνει ὁ Lerquier τὸν Ἱερειάν Γ' ἀγαπᾷ ἡ Ἄρκτος καὶ ἡ Ἀνατολὴ καὶ σέβονται τὰ ἀνάκτορα. Πάντες ἐνισχύουσι τὸ κέντρον τῆς ἐθνικῆς ζωῆς: ἀναδείκνυται προστάτης ὁ ἐξ ἀπορρήτων τῶν πατριαρχῶν Καλλινίκου Β' καὶ Παρθηνῆ Γ' τοῦ Σμυρναίου, ἀλλ' οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἐν τῇ θέσει τοῦ μεγάλου διερμηνέως ἄρχονται καταδιώκοντες. Τὸν Ἱερειάν Γ' καταδιώκει μία φαναριώτισσα καὶ ἐπιτυγᾶνει τῆς παύσεως αὐτοῦ διὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Ἀλεξάνδρου Γαίκα: τὸν ἱεράρχην τοῦτον ὑποστηρίζει Μα-νουὴλ Ἰψηλάντης, ὁ τότε μέγα παρὰ τοῖς

κρατούσι δυνάμενος ἀρχιγούναρις. Προδήλωσ αὶ ἀντεγκλήσεις τῶν πολιτευτῶν φαναριωτῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ πατριαρχῶν ἀπὸ Νικουσίου λαβῶσαι τὴν ἀρχὴν ἐμελλον νὰ ὑποσκάψωσι τὰ τοῦ κέντρου θεμέλια, καθ' ὃν καιρὸν οἱ μὲν φαναριῶται οὗτοι συνεκρότουν ὑλασίον καὶ γρηθρὸν σύστημα, θεσμούς ἔχον ἀνθρωπίνους, εἴπερ εἶχε τοιοῦτους, καὶ διοργανισμὸν ἀνθρώπινον, ὑλικῶ δὲ κατεστοχάζοντο συμφέροντος, οἱ δ' ἀρχιερεῖς καὶ πατριάρχαι ἐκέκτηντο κανόνας καὶ νόμους, εἶχον μὲθ' ἑαυτῶν τὸν κώδικα πολιτεύματος ἑπτασυνόδου καὶ κατ' αὐτὸ τὰ μέγιστα συμφέροντα τῆς ἐκκλησίας ἦσαν διοικοῦντες. Οὕτως εὖρε κατ' ἐμὲ τὰ πράγματα ὁ III' αἰὼν, ἐν δὲ τῷ αἰῶνι τούτῳ συμβαίνει πραγματικὴ πάλιν κλήρου ἀνωτέρου καὶ φαναριωτῶν πολιτευτῶν, ἣν ὑπέδειξα ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ ἀναγνώσματος μου. Τὸ κέντρον ἐν τισιν ἐνδίδει, ἀλλ' ἀπὸ τῶν μέσων τούτου τοῦ αἰῶνος ἰσχυροποιεῖ ἑαυτὸ, συγκροτεῖ τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ κοινοῦ ἐξ ἀνθρώπων ἀφωσιωμένων εἰς τὸν κλήρον, συγκρατεῖ περὶ ἑαυτὸ τὰς συντεχνίας, ἐνισχύει καὶ καταρτίζει τὸν θεσμὸν τῆς σωσάσης ἡμᾶς γεροντίας, χάρις ἰδίως εἰς τὰς ἐνεργείας Γερασίμου Ἡρακλείου τοῦ ἐκ Λέρου, διαπρεποῦς ἱεράρχου τοῦ παροελθόντος αἰῶνος.

Εἰς τοιαῦτα συμπεράσματα καταλήγων ἐν τῇ μελέτῃ τῆς μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐθνικῆς ἱστορίας, ἔχων ὁδηγὸν αὐτὰ οὕτω κρίνω τῆς περιόδου ταύτης τὰ ἐπὶ σκηνῆς δράσαντα πρόσωπα. Ἴσως τὴν ἐξομολόγησιν ταύτην

τῶν ἐμῶν συμπερασμάτων, τῶν ἐμῶν πεποιθήσεων ἔπρεπε νὰ προτάξω ἴσως ἐξομολογία πεποιθήσεων προηγουμένη ἤθελεν ἀπαλλάξει τινὰς ἀπὸ κρίσεως—εἰ δέον εἶπαι ταύτην οὕτως—αὐστηρᾶς· ἀλλ' ἐν ἀνατροπῇ θεσμῶν, ἀνατραπήτῳ καὶ ἡ τάξις αὕτη, τὰ πρότερα δὲ ταχθήτωσαν τελευταῖα, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ὑποθήκην. Ἐὰν δὲ πρὸς ἐμὴν, κυρίαι μου, ποιήνῃ μὴ ἀρκῆ ἡ ὑπερήμερος σφάλματος ἐξομολόγησις. Ἐγκαίρως ἐπὶ ταῖς θεταῖς ταύταις ἡμέραις γινόμενη, ἂν μὴ ἀρκῶσι ποικίλαι κρίσεις ἐπὶ τῶν λεγόμενων μου καὶ τῶν ἀπὸ δεκασκαταετίας γραφομένων. ἐξιλίως εἶσαι τελευταῖα ἡ τῆς ἀδελφικῆς συγγνώμης ὑμῶν ἐξαίτησις, ἐφ' οἷς ἑπτασκα πολλὰ λαλήσας· διότι προταττόμενα ἠδύνατο νὰ λεγῶσι συνοπτικώτερα· ἐπιταττόμενα δ' ὡς ἀπολογία τις, οἷον εἶπαι, ἐγένοντο μακρότερα τοῦ δέοντος, ἐγένοντό πως προδιδίχησις εἰς μακροτέραν διατριβὴν. ἤς ἄνευ ἀτελεῖς ἔσται ἡ παροῦσα, ἀροῦ συνδυάζεται πρὸς αὐτὴν ὁ λόγος ὁ περὶ τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν ἐν τῷ μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐθνικῷ βίῳ. Καὶ ἐν τούτῳ τὸν κλήρον εὐρήσομεν συνετώτατα διαπραττόμενον ἔργα καὶ τούτων τῶν ἔργων καὶ τούτου τοῦ κλήρου τὴν μνήμην ἔχομεν ἡμᾶς εἰς ἔπαινον καὶ μίμησιν διανιστώσαν, καὶ τῶν ἀγῶνων ἐκείνου γινόμεθα κήρυκες, ὄντες βέβαιοι, ὅτι ὁ περὶ τούτου λόγος καθίρει καὶ καθηδύνει καὶ τὴν γλῶσσαν τοῦ λέγοντος καὶ τὰ ὄρα τῆς ἀκουούσης σεμνῆς ὀμηγύρεως.

ΠΕΡΙ ΦΙΛΟΠΤΩΧΩΝ ΚΑΙ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ
ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥΣ ΑΙΩΝΑΣ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ἘΠΙΛ' συνεδρ. τῆς 4 Ἀπριλίου 1888).

Συνήθως αἱ ἐξαιτήσεις συγγνώμης εἰσὶ τὸ ὑπερόργαρον λόγων, γραμμάτων καὶ προσφω- νήσεων· ἂν δὲ κανὼν ὦσιν αὐταὶ τῆς ἐν τοῖς συλλόγοις ἀναστροφῆς καὶ βιοτῆς ἡμῶν, ἐπι- τρέψατέ μοι τοῦ κανόνος ἐξαιρέσιν. Μηδὲ θεω- ρήσατε δύσειωνον, ὅτι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ νέου τούτου παρ' ἡμῖν ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους ἀγορη- τῆς προσέρχεται τιθέμενος ἔξω τῶν κανόνων, μὴ ἔχων ἢ ταύτην καὶ μόνην ἢ ἀναίρεσιν τὴν καθ' ἡμᾶς διάταξιν ἐν μέσῳ καὶ πάλιν θε- σμῶν ἀνατρεπομένων καὶ καθεστώτων ἀλ- λουιουμένων. Ἄπ' ἀρχῆς αἰτούμενος οὐδὲν εἰσάγω παραδόξον, οὐδὲ κοινῶ τινι τὸ λεγό- μενον ἀκολουθῶ τύπῳ. Τὸ θέμα τῆς σημερι- νῆς μου διαλέξεώς ἐστίν ἴσως ξηρόν, οὐδ' εὐσίωνον ἴσως, ἐὰν καὶ πάλιν κατάρχωμαι τῶν ἐρετεινῶν ἐρευνῶν μου τὰ μὲν ἡδέα ἀντιπαρε- χόμενος, τὰ δὲ πτωχὰ θέματα προτιμῶν ἐ- κείνων.

Οὐδ' ἐστὶ δυνατὸν ἄλλως γενέσθαι προκει- μένου περὶ πτωχῶν καὶ πενήτων καὶ τῆς ἐν γένει τοῦ γένους μερίμνης περὶ αὐτῶν, τῆς ἐκκλησιαστικῆς περὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς νοσοῦντας κηδεμονίας, προκειμένου ἢ ἀναπτυ- χθῆ, βοηθεῖα χειρογράφων ἀνεκδότων πηγῶν, ἢ μερίμνα αὕτη τοῦ γένους ἡμῶν κατὰ τοὺς τέσσαρας τελευταίους αἰῶνας ἐν τῷ βίῳ τῶν κάτω χρόνων. Τὰ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης εἰσὶν εἰς ἐμὲ θῖνες ἄνδρες καὶ πηλὸς αἰδνής. Ἡ περὶ πτωχῶν καὶ πενήτων θεωρία τῶν πατέ- ρων τῆς Ἐκκλησίας, ἢ διδασκαλία αὐτῆς ἰδίᾳ τῆς ποιμανούσης Ἐκκλησίας περὶ τούτων, δεῖται μακροῦ ἀναπτύξεως, ἵνα δὴ γένηται κατὰθλον, ὅτι οἱ βυζαντινοὶ ἡμῶν πατέρες ἐξεδήλωσαν πραγματικῶς, ἐπροσωποποίησαν πανοπήσσαν τὴν λαμπρὰν ταύτην διδασκα- λίαν, ἔδωκαν εἰς ἡμᾶς καὶ τὸν κόσμον ἅπαντα μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα τῆς πρὸς τοὺς πάσχον- τας συμπαιθείας. Μενέτωσαν κατὰ γῶραν οἱ

μεγάλοι καὶ μικροὶ ξενῶνες — τὰ νοσοκομεῖα δῆλον οὖν — τοῦ Εὐθυσίου, τοῦ Σαυφῶν ἐν Βυζαντίῳ, ἢ Βασιλείας ἐν Καισαρείᾳ. Μενέ- τωσαν κατὰ γῶραν τὰ βρεφοκομεῖα καὶ τὰ γεροντοτροφεῖα τῶν βυζαντινῶν. Ὅταν ἡμῖν ἐπιδείξῃ τις οἰκοδόμημα καὶ καθίδρυμα φιλα- νθρωπικόν, οἷον τὸ τοῦ Ζωτικῆς λωβοτροφείου, τότε δυνάμεθα νὰ πιστεύωμεν, ὅτι ἐν τῇ ἐξα- σκήσει τῆς πρὸς τοὺς πάσχοντας συμπαιθείας ἐσμὲν εἰς ἴσην πρὸς ἐκείνους βαθυΐδα, καίπερ ὄντες ἐν τῷ κατ' ἰδίαν βίῳ πολλῶ ὑπέρτεροι· καὶ πεσόντες προσκυνήσωμεν εἰς ἐκείνον, ὅστις ἤθελεν ἐπιδείξει ἡμῖν κοινωνίαν οἰανδήποτε σημερινὴν μεριμνῶσαν τῆς ἀποκαταστάσεως καὶ σωτηρίας τῶν ἐκπεσοῦσων γυναικῶν, ὑπὲρ ὧν οἱ βυζαντινοὶ τοὺς λεγομένους οἴκους με- ταιοίας ἀνήγειρον. Αἱ περιπέτεται τῶν τοιού- των καθιδρυμάτων, ὁ διοργανισμὸς αὐτῶν, ἢ ἐπὶ τῆς συγχρόνου καὶ τῆς μεταγενεστέρας κοινωνίας τοιαύτη καὶ τοιαύτη ἐπίδρασις, εἰσὶ θέματα ἐπαγωγῆ καὶ προσοχῆς ἄξια, καὶ μελέ- τῆς ἄξια βαθείας, καὶ τὴν ἀγάπην ἄξια νὰ ἐπι- σπάσωνται πάντων, ἀροῦ πλοῦτος καὶ θυσίαι μεγάλαι καὶ βασιλικαὶ κατηναλίσκοντο καὶ προστασία τῶν ὑπερανεστηκυῶν τότε παρ' ἡμῖν ἀρχῶν ἀμυλαφῆς προῆγεν αὐτῶν τὸ ἔρ- γον. Ἄλλ' εἰς ἣν ἐρευνῶμεν ἐποχὴν, ἥς, ἐλ- λείψει πηγῶν ἀρχαιοτέρων, ἐξαίρουμεν τὰ πρὸ τοῦ 15' αἰῶνος, ἢ Ἐκκλησία τῶν τοῦ Χρι- στοῦ πενήτων ἐστρεφεῖτο μέσων ἀρθῶνων. Ὁ γὰρ εἶχε, παρεῖχε τοῖς πάσχουσιν. Ἄλλ' οὐδέ- ποτε διέλειπεν ὑπομνησάουσα, ὅτι μακάριος ὁ συνιών ἐπὶ πένητα καὶ πτωχόν, οὐδέ- ποτε διέλειπεν ὑπεθυμίζουσα εἰς λαὸν φανα- τικῶς εἰς τὸ δόγμα καὶ τὴν διδασκαλίαν προ- στετηκότα, ὅτι τῶν ὀδόντων οἱ βρυγμοὶ καὶ τῆς καιούσης ἀθύσου αἱ κάμνοι διὰ τοὺς ἀνε- λέημονάς εἰσιν ἅμα τε πραγματικαὶ καὶ προσ- δόκιμοι, ὅτι τοῦ Ταρτάρου καὶ Πυριφλεγέ-

θοντος τῆς ἀρχαίας μυθολογίας ἀναπαράστασις ὑπάρξει ποτέ.

Ἄλλως δὲ ἡ κατάσταση τῆς Ἀνατολῆς ἦν ὀδυνηρά. Τῆς γῆς ἀναγκάζομένης χερσεύειν αἱ λοιπαὶ τέχναι ἀποσβέννυνται κατ' αὐτὴν τὴν λέξιν τοῦ Ξενοφώντος, αἷ τε κατὰ γῆν καὶ αἷ κατὰ θάλασσαν, τῶν δὲ λοιπῶν τεχνῶν ἀποσβεννυμένων νομιζῶ ὅτι ἐγενήθη γενικὴ πείναι, ἣν ἐπέτεινον αἷ τε ποικίλαι καταστροφαὶ καὶ αἱ ἐπιδημοῦσαι κατὰ τὰ μέρη ταῦτα νόσοι. Σπανίως παρήρχοντο δέκα ἔτη ὑγιεινὰ ἢ πανώλης ἐμάστιξε τὴν Ἀνατολήν. Ἄλλε-πάλληλοι ἦσαν οἱ σεισμοὶ καὶ καταστρεπτικοὶ ἀφαιρετοὶ δ' οὕτως ἅμα μὲν ἡ στέγη τῶν οἴκων, ἅμα δ' ἀπὸ τῶν οἴκων ἐργάτιδες χεῖρες· καὶ οἱ μένοντες ἔξω δυσκόλως, ἀλλ' ἔξω μεριμνῶντες τῶν ὁμοίων αὐτοῖς. Ἡμῖν ὀλίγον διαφέρει, πῶς ἕκαστος ἰδιώτης ἐπεδείκνυτο τὴν μερίμνην ταύτην, ἐξετάζομεν δὲ, πῶς ἐπεδείκνυτο φροντίδα τοιαύτην καὶ μάλιστα μετὰ τινος ἀποτελέσματος ἢ ἐκκλησίας καὶ τὸ γένος, τί ἀπεράσιζον ἐμάστοτε, πῶς ἐφαίνοντο τῆς φιλανθρωπῶν ταύτης μερίμνης οἱ προστάται καὶ γενναῖοι ζυγίστορες.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιότερων ἐκκλησιαστικῶν κατ' ἐνορίας κωδικῶν, οὓς εὐμενεὶ καὶ φιλιστορί προμηθεῖα τοῦ παναγιωτάτου μου πατρὸς πατριάρχου κ. Διονυσίου ἠρεύνησα, μία πληροφορία χρησιμεύει ἡμῖν, ὅτι τῶν κατ' ἐνορίας πτωγῶν καὶ γυμνηπευόντων ἡ μερίμνη ταῖς ἐνοριακαῖς ἐκκλησίαις ἀνετίθη, αἵτινες αὐταὶ καὶ μόναι ἀνέλαβον τὴν φροντίδα τῶν ἐλθέτων παιδῶν, συντηροῦσαι ἐν ἡ πλείω τοῦ ἐνός ἐκάστη. Πλὴν τῶν δύο τούτων καθηκόντων, ἀνετίθετο σπανίως αὐταῖς καὶ τρίτον, ἢ ἐξαγορὰ τῶν ἐν πολέμοις ἀίμαλωτιζομένων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Γεωργιανῶν καὶ τέταρτον ἢ χορήγησις μετρίως τινός προικὸς εἰς πτωγὰ κηράσια. Ἀτυχῶς οὐδεμίαν ἀπήνησα διάταξιν τὰ περὶ τούτου καθορίζουσιν, ἔμμεσος δὲ καθιέρωσις τῆς τοιαύτης ἐπὶ πτωγοῖς χορηγίας θεωρητέα ἢ τῶν ἐτησίων λογαριασμῶν τῶν ἱερῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ναῶν ἐπικύρωσις ὑπὸ τοῦ κατὰ καιροὺς οἰκουμένου πατριάρχου, ἦν ἀρχαιότερον τοῦ III' αἰῶνος οὐ γινώσκω· διότι ὁ κώδικς τοῦ ναοῦ τῆς ἐν Γαλατῇ Παναγίας τῶν Καρατιανῶν ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ 1696 καὶ φέρων ἀπὸ τοῦ 1708 τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ πατριάρχου Κυπριανοῦ τοῦ ἀπὸ Καισαρείας ἐστὶ συνοπτικὸς, τοῦ κατ' ἀνάγκην ἐπιθεμένου τὰς εἰσπραξείας καὶ δαπάνας κώδικος ἢ τοῖ ἀπολεσθέντος ἢ τοῖ περιμένον-

τος ἐς δεῦρο τὸν εὐτυχῆ θνητόν. ὅστις δι' αὐτοῦ πᾶσι ἴσως ἦν δυνατὸν νὰ διδάξῃ τὸν ἀγνωστοῦντα ἐμέ.

Τὸ ἀρχαιότερον ἔγγραφο, ὅπερ ἐνταῦθα συνιστᾷ τὸ πρῶτον γραμμικὸν νοσοκομεῖον, ἐστὶν ἡ διαθήκη Δούκα Πέτρου Σοσιανοῦ, κατόικου Γαλατῆ, ἦν ἐπικυρῶ ὑψηλὸς βακουφναμῆς, κατὰ τὸ ἀραβικὸν πρωτότυπον. τῷ 923 ἔτει ἐγράφει, 1517 τῆς χριστιανικῆς χρονολογίας· τὸ ἔγγραφο παραχωρηθὲν μοι ὑπὸ τοῦ πλείστον ἐπὶ ταῖς ἐμαῖς ἱστορικαῖς ἐπιδείξαιμένου φίλτρον παναγιωτάτου κυρ Ἰωακείμ Γ' τοῦ ἀπὸ Θεσσαλονίκης ἐξέδωκα ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ πατρὸς Εὐγενίου ἱερέως περὶ Ζωοδόχου Πηγῆς· καὶ ὀρίζει μὲν ὁ διαθέτης, ὅπως εἰς οἶκος αὐτοῦ κείμενος ἐν τῇ κατὰ τὸν Γαλατῶν συνοικίᾳ Ἀρζίντλα καὶ περιέχων πέντε ζυλίνιας αἰθούσας μερίλλας καὶ μικρὰς γένηται νοσοκομεῖον, ὅπως «οἱ ἀσθενεῖς ἐκ τῶν ξένων πτωγῶν χριστιανῶν ἐνδιαιωτῶνται ἐν τῇ μεγάλῃ κητῆρᾳ ἐκ τῶν πέντε αἰθουσῶν, ἕως οὗ θεραπεύσων ἢ ἀποθάνωσιν», ὀρίζει, ἵνα «ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ παραμένῃ νοσοκόμος γυνή, ὅπως φέρῃ ὕδωρ τοῖς ἀσθενεῖσι καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἀνάπτῃ πῦρ καὶ κανδήλαν, καὶ πλύνη τὰ ἐνδύματα, καὶ καθαρῖζῃ τὰ τῶν ἀσθενῶν ἐπιπλά», ὀρίζει ποσὸν ἀραιτόν, ὅπως συντηρῇ τοὺς ἀσθενεῖς, ἀμείβῃ τὴν νοσοκόμον, τὸν ἱερέα, τὸν νεκροθάπτην, ὀρίζει ποσὸν πρὸς ἀνανέωσιν τῶν φθειρομένων ἐπίπλων, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἐποχῆς οἱ κώδικες καὶ τὰ χροτῖα πάντα ἀπολεσθήσαν, οὔτε δύναμαι νὰ εἶπω θετικόν τι, οὔτε τι πιθανόν περὶ τῆς ἀναγνωρίσεως καὶ τῆς ἐπικυρώσεως τῶν διατάξεων τούτων ὑπὸ τοῦ κέντρον τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ζωῆς. Διότι τοῦτο ζητῶ ἐν τῷ μετὰ τὴν II' ἑκατονταετηρίδα βίῳ τοῦ γένους ἡμῶν καὶ τῆς ἐκκλησίας· τινὰς διατάξεις ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ γένους, ἐπὶ προστασίᾳ τῶν ἀνάγκην αὐτῆς ἐχόντων, ἐπὶ βοηθείᾳ τῶν πασχόντων, ἐπὶ νοσηλείᾳ τῶν ἀσθενῶν ἐξεδίδεν ἡ μεγάλη ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως. Ὡς μέλλομεν ἰδεῖν κατωτέρω, πρὸς ἐπουλώσιν πληγῆς τινος, πρὸς ἴσιν νόσου τινός, ἦν ἐν τῷ σώματι τῆς κοινωνίας οἱ τῶν ψυχῶν ἀνεκάλυπτοι ἰατροί, καθορίζοντο κουτῖα ἐλεημοσύνης, οὐχὶ δὲ σπανίως ἀφιερῶντο ναοὶ καὶ προσκυνηματα πάνσεπτα, ἀλλ' οὐδέποτε ἐγένετο τοῦτο χωρὶς ἐγκρίσεως, χωρὶς ἀδείας τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Φαίνεται μοι προσεγγίζουσα τῇ ἀληθείᾳ ἡ τοιαύτη θεωρία. Λόγου γινομένου περὶ τῶν

ἀσθενούντων καὶ τῶν πτωχῶν. ἡ μεγάλη ἐκκλησία ἐκήρυττεν ἐν τοῖς ἐκδιδομένοις ἐπὶ τοῦτῳ ἐγγράφοις ὡς ἔργον ἐκκλησιαστικῆς κηδεμονίας τὸ προνοεῖν πάντων ἀπᾶσιν τῶν κινδυνεύόντων κατὰ ψυχὴν, τῶν κινδυνεύόντων κατὰ σῶμα, τῶν ἐν ταῖς τοῦ βίου συστροφαῖς ἐπηρεαζομένων, τῶν χειμαζομένων ἐν ταῖς τῶν λυπηρῶν ἐπαγωγαῖς. Πῶς δ' ἄλλως ἦν δυνατόν νὰ ἦ διατεθειμένος εἰς τὴν θεραπείαν καὶ περιποίησιν τῶν τὰς φρένας πάσχόντων ὁ θαυματουργὸς τῆς Παναγίας τῶν Κύρου ναὸς ὁ ἐν Ἐγριακίῳ; Πιθανῶς ἀπὸ τῶν χρόνων αὐτῶν τοῦ πορθητοῦ ἀφωρίσθη τῇ θεραπείᾳ τῶν φρενοβλαβῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ μέσου τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος, ὡς ἐμαρτύρουσιν γράφοντες πρὸς τὸν σουλτάνου Ἀγμὲδ Γ' ὀθωμανοὶ καὶ χριστιανοὶ. αὐτοὶ περιωρίζοντο τὰ ἀτυχῆ ταῦτα πλάσματα. Ἡ διατήρησις αὐτῶν ἐγένετο δαπάναις τοῦ ναοῦ τοῦτου, καὶ καθ' ὃν χρόνον ὁ ναὸς οἰκονομικῶς εἶχε κακῶς, ὁ δ' εὐπατριδῆς καὶ φαναριωτικῆς ἐπιφανοῦς οἰκογενεῖας γόνος προσετώς αὐτοῦ Ἰωαννῆνος ἐξεδίδου χρηματικὰς ὀγκώδεις ὁμολογίας εἰς ὄνομα τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν ἀνεψιῶν αὐτοῦ, τότε τὸ πατριαρχεῖον ἔλαβεν αὐτόν, κινδυνεύοντα νὰ πωληθῆ, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἐθνικοῦ κέντρου, ἠσφάλισε τὰς ὑπαρχούσας προσόδους, ἀνέλαβε νὰ διοικῆ διὰ τιμῶν ἐπιτρόπων, εἰσήγαγεν αὐστηρότητα ἐν τῇ διοικήσει καὶ τῇ διαχειρίσει, ἐχορήγησέ τινα προνόμια τοῖς ἱερεῦσι, κατώρθωσε νὰ χορηγηθῆ τῷ προσετώτι αὐτοῦ παρὰ τῆς ὑψηλῆς κυβερνήσεως τοῦ μεταρρυθμιστοῦ σουλτάνου Σελίμ Γ' οὐ μόνον ἄδεια νὰ ἐκτελῆ ἀνεμποδίστως τὰ ἱερατικὰ καθήκοντα ἀλλὰ καὶ τὸ μέγα προνόμιον ἐν περιπτώσει ἀγωγῆς τινος ἐναντίον αὐτοῦ νὰ δικάζηται μόνον ὑπὸ τοῦ μεγάλου βεζίρου, παρ' ᾧ ἐδικάζοντο οἱ πατριάρχαι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς. Τὸ πατριαρχεῖον χορηγοῦν τοιαῦτα προνόμια καὶ τοιαύτην προστασίαν εἰς τὸν θαυματουργὸν ναὸν τοῦ Ἐγριακί. οὐ τινος ἢ πρώτης ἰδρυσεῖς ἀνατρέχει κατὰ τὴν παράδοσιν εἰς τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος, ἐπεδείκνυτο τοιοῦτῳ τρόπῳ λαμπρότατα τὴν ἑαυτοῦ προστασίαν εἰς τοὺς τὰς φρένας πάσχοντας.

Ἐκ τῶν συστημάτων, ἅτινα παρεῖχον περιποίησιν εἰς τοὺς πάσχοντας, ὁ ναὸς οὗτος ἔτυχε τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ πατριαρχικῆς προστασίας, ἀλλὰ συστηματικῆς τοιαύτης μόλις ἔτυχον οἱ ἀσθενεῖς οὗτοι κατὰ τὴν ἰδρυσιν τοῦ ἐθνικοῦ ὀρφανοτροφείου, ὅπερ ὀφείλει τὴν πρὸς ἀνέμερσιν ὤθησιν εἰς τὸν ζῆλον καὶ τὴν

φιλόανθρωπον πρόνοιαν τοῦ ἀειμνήστου πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ ἀπὸ Δέρκων. Διατάξεις σαφέσταται, μερίμνης ἠθικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀγλαῶν τέχνης. οὐ μόνον ὑπεστήριξαν κινδυνεύοντα ἀλλὰ καὶ πόρους μελλούσης ἀνέτου καὶ ἀπροσκόπτου διατηρήσεως προμήθευσαν εἰς τὰ ἡμέτερα νοσοκομεία. Ὑπὲρ τῶν ἐν τῷ Σταυροδρομίῳ νοσοκομείων τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον ἐπεκαλεῖτο τὴν συνδρομὴν τῶν ἡγεμόνων Μολδαβίας καὶ Βλαχίας τῷ 1780 καὶ ἐπέβαλλε ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς Κωνσταντινουπόλεως συνδρομῆν ὑπὲρ αὐτῶν, εἰ καὶ τινες αὐτῶν ἐκέκτηντο προνόμιον ἀσυδοσίας, ὡς ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῶν Χίων ἐν Γαλατῆ, ὁ καὶ τῆς διαμαρτυρίας αὐτοῦ καὶ δυσμενεῖς μαρτύριον καταλίπων ἐν τοῖς καταστάσις μικρὰν τινα σημαίωσιν, ὡς ἐν ἄλλῃ περιπτώσει παρομοίαν. Τῷ 1794 ὁμοως, τοῦ μητροπολίτου Δέρκων Μακαρίου Μπλαζάκη τοῦ Βυζαντίου ἐκχωρήσαντος τὸν ἱερόν ναὸν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς εἰς τὸν οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον, ἡ Μ. ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως ἐπεδείξατο λαμπρῶς τὴν ὑπὲρ τῶν ἀσθενῶν μερίμναν αὐτῆς. Ἦδη τῶν τριῶν ὑπαρχόντων τῷ τότε ἐθνικῶν νοσοκομείων τὸ μὲν ἐν Γαλατῆ ἦν τὸ πολιτικόν, Ὀσπητῆλιον τῶν Γεμετζίδων κοινῶς καλούμενον· τὰ δὲ δύο ἕτερα, τὸ τοῦ Σταυροδρομίου καὶ τὸ ἔξω τῶν ἑπτὰ Πύργων προωρίζοντο κυρίως διὰ τοὺς ὑπὸ πανώλους προσβαλλομένους. Ὑπὲρ αὐτῶν διετέθησαν κί πρόσδοδοι τοῦ ἱεροῦ ἀγιάσματος τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἀπὸ τοῦ 1794· ὑπὲρ τῶν ἀσθενούντων ἡ ἐκκλησία μεριμνώσα ὥριζε τῷ 1823 τὰ ἀπὸ καρχεζαγῶσεως εἰσοδήματα· ὑπὲρ τῆς νοσηλείας τῶν ἀσθενούντων ὥριζε τῷ 1827 νὰ διδῆται ὑπὲρ τῶν νοσοκομείων ἐν ἄσπερον λιανὸν εἰς τὸ γρόσι ἐπὶ τῶν προικῶν τῶν διδομένων κατὰ τοὺς μεταξὺ ὀρθοδόξων γάμους· ὑπὲρ τῆς νοσηλείας τῶν ἀσθενῶν μεριμνώσα καὶ σοφῶς διατάττουσα προσήλου τὸν δεκάμβριον τοῦ 1815 τὸν ἐν Ἐγριακίῳ ναὸν τῆς Θεοτόκου τῶν Κύρου εἰς τὰ νοσοκομεία, ὡς προσήλου τῷ 1864 τὸν ἐν Γαλατῆ ναὸν τοῦ ἀγίου Νικολάου. Οὕτως ἐν τυχαῖς πρότερον προσδόσις κινδυνεύοντα τὰ χριστιανὰ νοσοκομεία, κατὰ τὴν φράσιν πατριαρχικοῦ γράμματός, εὖρον ἐμπεδουμένην τὴν διοίκησιν, ἀσφαλιζομένην τὴν διατήρησιν καὶ ἐνιαίαν καθισταμένην, εὐνοίᾳ προστάτιδι· τῆς Μ. ἐκκλησίας, τὴν διεύθυνσιν αὐτῶν, ἐπ' ἀγαθῷ τῶν φιλανθρωπικῶν τούτων ἰδρυμάτων, ἀπὸ τοῦ 1839. Προσέθημι δ' ὅτι κατ' αὐγουστον τοῦ 1815 ὤρισθησαν φιλάν-

θρωποί τινες ἢ μᾶλλον εἰπεῖν φιλάνθρωπότεραι διατάξεις περὶ τῶν ἐν Ἑγρικαπίῳ τυγγανόντων περιποιήσεως φρενοβλαβῶν, εἰ καὶ μέχρι τοῦ 1839, καθὼς ἔγραψε μετὰ χάριτος ὁ μακαρίτης Σαρχλάτος Βυζάντιος (1) «νοσοκόμος αὐτῶν ἦτο συνήθως ὁ κανδηλάπτης τῆς ἐκκλησίας, ῥωμαλέος πάντοτε καὶ ἀθλητικοῦ ἀναστήματος ἀνὴρ, τοῦ ὁποῦ καὶ μόνῃ ἢ στενωπέα φωνή, καὶ μόνῃ τῆς μάστιγος, τὴν ὁποῖαν ἔφερε συνήθως ἐπὶ τῆς ζώνης, ἢ κλαγγή, ἢ καὶ ὁ κρότος μόνος τῶν κλειδῶν, τὰς ὁποίας ἐκράτει, ἤρκει πολλαίκις νὰ καταστείλῃ καὶ αὐτῶν τῶν μανιωδεστέρων τὰς κραυγὰς καὶ παραφρονας. Διότι ἡ μάστιξ αὕτη συνήθως καθικνουμένη καὶ συχνότερον ἐπισειομένη ἦτο μετὰ τὴν χάριν τῆς Θεοτόκου καὶ τὴν διὰ τοῦ ἀρχάσματος ἄθρονον περιίχουσι συνοδευομένη με νηστείαν καὶ γαμευνίαν τὸ δραστικώτερον θεραπευτικὸν μέσον».

Ὡς περὶ τῶν ἐν Κων/πόλει νοσοκομείων ἐμερίμνα, οὕτω, φρονῶ, τὴν κυριαρχικὴν ἐπεδείξατο αὐτῆς πρόνοιαν ἡ ἐκκλησία καὶ πρὸς τὸ ἐν Ἀδριανουπόλει γραικικὸν νοσοκομεῖον ἰδρυθὲν τῷ 1752, καὶ πρὸς τὸ τῆς Σμύρνης ἰδρυθὲν τῷ 1748 δαπάναις Παντολέοντος Σεβαστοπούλου. Καὶ εἶχεν, ὡς εἰκάζω, τὴν ἄδειαν τῆς Ἀρχῆς πρὸς τοῦτο, οὐδ' ἠμρισηῖται τις τὴν ἐπὶ νοσοκομείων καὶ τοῦ αὐτοσχεδίου ἐν Ἑγρικαπί φρενοκομείου δικαιοδοσίαν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως. Μεγαλόφρονες σουλτάνοι, τὰ ἔγνη ζηλοῦντες τοῦ ἀειμνήστου πορθητοῦ Μωάμεθ, ἐκύρουσαν πᾶσαν ἀπόφασιν φιλάνθρωπον τοῦ πατριαρχείου, πᾶσαν ἀγαθὴν αὐτοῦ σκέψιν ἐπὶ τούτῳ ἀσπασίως ἀποδεχόμενοι καὶ προσκυροῦντες. Ἄλλ' ὅτε ἡ λαϊκὴ καὶ κληρικὴ φαναριώτικη ἀριστοκρατία συνετῶς ἐσκέφατο, ὅτι καὶ περὶ τῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς περιφερομένων ἀναπήρων, γωλῶν καὶ ξηρῶν καὶ τυφλῶν ἔδει νὰ ληρθῇ φροντίς ἐθνικὴ ἐκκλησιαστικὴ, εὗρον ἐπινεύοντα τὸν σουλτάνον Σελίμ Γ', ἢ μᾶλλον προεβάλεσαν ὑψηλὸν αὐτοῦ φερμάνιον, δι' οὗ τῷ 1795, καθὼς ἐν ἐγγράφῳ λέγει συνοδικῶ ὁ πατριάρχης Γρηγόριος Ε', «ὁ κραταιότατος ἀνάξ ἐπίφορος φύσει πρὸς οἶκτον καὶ φιλάνθρωπως τῶν νοσούντων ἢ ἄλλαις περιπετῶν δυστυχῆμασιν ἐπικουρητικός, παραμυθίαν αὐτοῖς κηδεμονικῶς πρυτανεύων τοὺς μὲν ὑγίαινοντας καὶ ἀκεραίους τὸ σῶμα καὶ πρὸς ἐργασίαν ἐπιτηδεύουσ, καθάπερ κηρῆνας ἀργούς,

ἐκέλευσεν εἰς τὰς σφετέραις ἀποπέμπεσθαι πατριδάς· ὅποσοι δ' ὑπὸ χρονίων λελωδημένοι παθῶν ἢ ἄλλαις περιπετείαις ἀφῆρηται τὸ ἐργατικόν», τοὺτους ὥρισεν νὰ ἐγγλειώσιν εἰς τὰ νοσοκομεῖα Σταυροδρομίου καὶ Γαλατᾶ, ὧν ἅμα φιλάνθρωπως ἐπέτρεψε τὴν ἐπισκευήν.

Συμπέρασμα λόγου σαφέστατον, οὐδ' ἀπαίτου ἐπανάληψιν. Ἡ περὶ τῶν νοσούντων καὶ τῶν φρενοβλαβῶν φροντίς τοῦ γένους καὶ ἡ τοῦ πατριαρχείου μερίμνα, ἀπὸ μὲν τοῦ 15' αἰῶνος ἀποδεχομένη κτημάτων ἀφιερώσεις, μόλις ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 11', κατὰ τὰς ἐγγράφους πηγὰς, δηλοῦται πόρους εὐρίσκουσα, συνδρομὰς ἐπικαλουμένη, βραδύτερον ἐπιτυχῆναισιν προνομίων τινῶν, ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1794-1839, ὅτε πρυτανεῦει τὸ ἐνιαῖον ἐν τῇ διοικήσει. Μεριμνᾷ τὸ γένος τῆς τῶν μὴ δυναμένων ἐργασθῆναι πτωχῶν εὐμαροῦς διατηρήσεως. τῆς τῶν ἀναπήρων περιθάλψεως, ἀπὸ τοῦ 1795, καὶ τὴν τούτων πρόνοιαν ἀνατίθησιν τοῖς νοσοκομείοις. Εἰ μὴ δ' ἔστι μᾶλλον παρήγορος ἡ ἱστορικὴ ἀφήγησις τῆς πρὸς τοὺς ἐν φυλακαῖς καθειργνυμένους καὶ τῆς πρὸς τοὺς πτωχοὺς συνδρομῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ἀκριβῆς ὑπάρχει.

Ἀρχαιότερον ἐγγράφον, ἐγκρίσει τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἐν μηνί Σεπτεμβρίῳ τοῦ 1676 ἐκδεδωμένον, καθορίζει μὲν τὴν εἰς τὰς φυλακὰς ἐλεημοσύνην τῆς συνετηγίας τῶν μουμτζίδων, δίδωσι δ' ἡμῖν ὑπονοεῖν, ὅτι αἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνετηγίαί, προνοίᾳ τῆς μητρὸς ἐκκλησίας ὑφηγουμένης τὰ δέοντα, παρεῖχον ἐτησίως ποσόν τι τοῖς ἐν φυλακαῖς ἐγκλεισμένοις. Ἀδῆλον πατριαρχίου γράμμα, πάντως ὅμως ἐκδεδωμένον κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς παρελθούσης 11' ἑκατονταετηρίδος, ἐπιτρέπει τῷ μὴ δύσνοιαν ὀφλισκάνοντι νὰ συμπεράνη, ὅτι ὁ ναὸς τῆς Παναγίας τοῦ Μπάνου, ὁ ἐν Διπλοκονίῳ, ἐχορήγει ποσόν τι χρηματικὸν πρὸς ἀνακούφισιν τῶν ἐν τῇ εἰρκτῇ ἐκείνῃ τὴν τότε ἀθροωπίνῃ ἐξιλειούντων δικαιοσύνην. Ὑπὲρ τοῦ ναοῦ τούτου, μᾶλλον δ' εἰπεῖν ὑπὲρ τῶν ἐν ταῖς παρ' αὐτῷ φυλακαῖς τηρουμένων περιεφέροντο δίσκοι τρεῖς ἐν ταῖς ἱεραῖς ἐκκλησίαις τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Ἐλπίδος ἐν Κοντοσκλιῷ, τῶν ἁγίων Θεοδώρων ἐν Βλάχκῃ καὶ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου τῆς Καρμανλίας, ἦτοι τῶν Ὑψωμαθίων. Ἡ μερίμνα τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ γένους γίνεται δῆλη κατὰ τὰς ἀρχὰς ὡσαύτως τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος, ὅτε καὶ ναοὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει διετάσσοντο δίδειν εἰς

τὴν Παναγίαν τοῦ Μπάνου πρὸς διατήρησιν αὐτῆς ἢ πρὸς ἀνακούφισιν ἀπὸ τῶν χρεῶν· ὁ ναὸς τῶν Καρφατιῶν ἀπὸ τοῦ 1757—1759 ἔδωκεν (ὡς σημειοῦται) «βοήθειαν εἰς τὸν Μπάνον τοῦ Μπεσιακτασίου», δηλοῦσιν εἰς τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς, γρ. 675, πλέον τῶν 2500 σημερινῶν φράγκων. Ἐν ἀρχαῖς τοῦ III' αἰῶνος ἐκδίδεται γράμμα ἀδῆλου καὶ τοῦτο πατριάρχου, ἐξ οὗ μανθάνομεν, ὅτι πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τῶν ἐν τῇ φυλακῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πεφυλακισμένων «ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς» περιήγοντο *κουτεῖα τῶν φυλακισμένων, ἀλλ' οἱ ἐπὶ τοῦτο τεταγμένοι διένεμον μὲν οὐχὶ κατ' ἀναλογίαν εἰς τοὺς δυστυχεῖς τούτους, διένεμον δ' ὅσα ἐπερίσσευον ἀπὸ τῆς μεταξὺ αὐτῶν διανομῆς· ὅθεν ἐν ἀρχαῖς τοῦ αἰῶνος τούτου τὸ πατριαρχεῖον καθίδρυσεν ἐπιτροπὴν διαρκῆ συγκειμένην ἐξ ὀκτώ προκρίτων τριῶν συντεχνιῶν, τῆς ἐν παντὶ ἀγαθῷ ἔργῳ πρωταγωνιστοῦσας συντεχνίας τῶν γουναράδων, τῆς τῶν παντοπωλῶν καὶ τῆς τῶν ταχυατζίδων, ἐλεξάμενον ἀπὸ μὲν τῆς πρώτης Ζαφείριον, Νικόλαον καὶ Χατζῆ Μάρκον, ἀπὸ δὲ τῆς δευτέρας δύο Ἰωάννεις καὶ Χατζῆ Δημόν καὶ ἀπὸ τῆς τρίτης Χατζῆ Θεοδώρην καὶ Νάσσην, οἵτινες ἔλαβον τὴν ἐθνικὴν ἐντολὴν τῆς ἐπιστασίας καὶ φροντιδος «τῶν φυλακωμένων χριστιανῶν ἐν τῇ φυλακῇ τῆς πόλεως· καὶ δεδώκαμεν εἰς αὐτοὺς — λέγει τὸ πατριαρχικὸν γράμμα — ἄδειαν καὶ ἐξουσίαν νὰ βάλουν αὐτοὶ ἐπιτρόπους εἰς τὰς ἐκκλησίας ἐκείνους ὅπου εὗρουσιν εὐλογον, διὰ νὰ γυρίζωσι μὲ τὸ κουτεῖον τῶν φυλακωμένων καὶ νὰ μαζώνουσι τὴν ἐλεημοσύνην, καὶ ἀφοῦ τὴν μαζώνωσιν, νὰ στέκη φυλακμένη μὲ τὰ κουτεῖα εἰς τὰ παγκάρια τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ἀπὸ τὰ παγκάρια καὶ τοὺς ἐπιτρόπους τῶν παγκαριῶν νὰ τὴν λαμβάνωσιν οἱ ῥηθέντες ἐπίτροποι, ὅποτεν θέλουν καὶ τὸ καλῆ ἢ χρεῖα καὶ ὁ καιρὸς καὶ νὰ κυβερνώσιν τοὺς φυλακωμένους, καὶ δίδονται εἰς αὐτοὺς κατὰ τὴν συνθήθειαν τὰ πρὸς τροφήν ἀναγκαῖα κάθε ἑβδομάδα· τὰ περισσεύματα τῆς ἐλεημοσύνης νὰ τὰ φυλάττωσιν ἐπιμελῶς, διὰ νὰ κυβερνώσιν μὲ αὐτὰ τοὺς πλέον ἀναγκαιμένους καὶ νὰ τοὺς ἐλευθερώνουσιν ἀπὸ τῶν χρεῶν καὶ τὴν ἀνάγκην του». Ἡ ὑπὲρ τῶν ἐν φυλακαῖς μέριμνα τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ γένους διατρανωθεῖσα ἐν τῇ συστάσει τῆς δικροκοῦς ταύτης ὀκταμελοῦς ἐπιτροπῆς κατεδεικνύετο καὶ κατὰ τὰ δύο Πάσχα, τῷ τε σωτηρίῳ καὶ τῷ τῶν Χριστουγέννων, ὅτε τὸ ἐθνικὸν*

ταμεῖον ἐγορήγει τοῖς ἐν ταῖς φυλακαῖς καὶ πολλοῖς πτωχοῖς· ἀλλὰ τὴν φροντίδα καὶ τὴν ἐπιστασίαν ταύτην ἀνέθετο τοῖς ἐφόροις τῶν νοσοκομείων, ἕως οὗ κατὰ τὸ 1819 συνέστησεν ἐν τῷ πατριαρχεῖῳ τὸ λεγόμενον κιβώτιον ἐλέους, οὗτινος ἐπεμελεῖτο καὶ ἐφροντίζεν ὑπὸ πρόεδρον τὸν μητροπολίτην Κυζίκου Κωνσταντῖον ἐπιτροπῇ δωδεκαμελῆς, ἧς μὴ ἐπιλησθήτε τῶν ὀνομάτων· εἰσὶ προσγενη ἡμῖν καὶ τοσοῦτον σύγγραμμα, ὥστε μονοουχὶ συλλαλοῦμεν αὐτοῖς· τίς ἄγνωστέ πάντας τούτους, τὸν Γρηγόριον Μάνον, τὸν Χατζῆ Χάνην Φάχρον, τὸν Χατζῆ Ἀνέστην, τὸν Χατζῆ Παναγιῶν, τὸν μισέρ Θεοδόσιον (τὸν Τσιακλιώτην), τὸν Χριστόδουλον Μαυροῦδην, τὸν Χατζῆ Λαμπρίην, τὸν Δημήτριον Σχινῶν, τὸν Μπαλάση Ἀσημάκη, τὸν Μανώλην Δανέζην, τοὺς κλειδούγους τοῦ κιβωτίου Γεώργιον Σμακτᾶν καὶ Εὐστράτιον Σεβαστόπουλον; Κατὰ τὴν λήξιν τῶν τεσσάρων κατ' ἔτος νηστειῶν, ἀκριβοῦς συντασσομένου καταλόγου τῶν πράγματι ἐνδεῶν, οἱ ἐπίτροποι διένεμον τὰ ὀρισθέντα ποσά, εἰσπραττόμενα ἀπὸ δωρεῶν, δίσκων καὶ ἀπὸ τοῦ 1822 ἀπὸ τῶν ἰσοτίμων τῆς καβεζαχάρεως. «Ἄν δὲ μεταξὺ τοῦ χρόνου συμβῆ ἄλλη ἀνάγκη, ἢ παρθένων ἀναγκαζομένων ὑπὸ πενίας νὰ παρεκτραπῶσιν, ἢ ἄλλων τινῶν ὑπ' ἄλλων περιστάσεων κινδυνεύοντων, ἀναγγέλλονται ταῦτα τοῖς ἐφόροις, καὶ γενομένης τῆς ἀναγκαῖας ἐξετάσεως προμηθεύονται τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἀπαλλάττονται οἱ πάσχοντες». Τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην κατὰ ἰανουάριον τοῦ 1823 ἠκύρωσεν ὁ πατριάρχης Ἀνθίμος Γ' ὁ Βδελλᾶς, καὶ ποσὸν τι τῶν ἀπὸ τοῦ καταργουμένου φόρου τῶν καβεζαχάρεων ὠρίσθη πρὸς περίθαλψιν καὶ βοήθειαν ἐνδεῶν καὶ πενήτων, ἣν ἐγορήγει ἀμέσως τὸ ἐν ταῖς πατριαρχείοις ἐθνικὸν ταμεῖον. Ἄλλ' ἴδια ταμεῖα τῶν πτωχῶν εἶχον αἱ πλείστα τῶν συντεχνιῶν (1) ἐγκρίσει καὶ ἐπευλογίῃ τῶν πατριαρχείων ἰδρῶμενα, τῆς προστασίας αὐτῶν χορηγομένης κυριαρχικῶς εἰς ἐμπέδωσιν ἀγαθῶν διατάξεων, εἰς συντήρησιν φιλανθρωπῶν δεσμῶν, εἰς προβίθασιν ἀξιολόγων ἀποφάσεων. Ἰδια ταμεῖα εἶχον πολλοὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν, ὧν

(1) Ἀδῆλου πατριάρχου πρὸ τοῦ 1819 γράμμα συνίστα ἐπὶ ἐνάφια, γουναράδες, σαράφιδες, τζεβαερτζίδες, κερεστετζίδες, πακλίδες, σαντατζίδες καὶ βράπτας καὶ δύο λειτουργίας, τῆς πενηκοστῆς καὶ τῶν ψυχῶν μετὰ κολλύθων πρὸς μνημόσυνον τῶν χορηγούντων.

τινες διακονίζουσι δι' ἐπιγραμμάτων μόλις ὑποφερτῶν. ὡς ὁ ἐν Τζιβαλίφ, τὴν ἰδρυσιν τοῦ ταμείου, τινὲς ὁμοίως, ὡς ὁ ναὸς τῆς ἀνθηρᾶς ἄλλοτε καὶ εὐαγγελοῦσης συνοικίας τοῦ Ἐδιρ-νέκαπι. ἀσφαλιζούσι τὴν λειτουργίαν τῶν ταμείων τούτων δι' ἐγγράφων καὶ σιγιλίων.

Τοιαῦται διατάξεις παρεμυθοῦντο τοὺς ἐν φυλακαῖς, τοιαύτας ἐλάμβανεν ἀποφάσεις τὸ γένος περὶ τῶν ἐνδεῶν καὶ τῶν ἀναπήρων, τοιοῦτους ἐτίθει περιορισμοὺς εἰς τὴν κατὰ-χρησιν, τοιαύτας ἀμοιβὰς ἐπηγγέλλετο τοῖς βοηθοῦσι καὶ τοῖς χρηματοῦσι συνδρομὰς ὑπὲρ ἀσθενῶν καὶ πτωχῶν. Ἀλλὰ πᾶσα κατὰ μέρους ἀπόφασις ἀνεφέρετο εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, ὑπ' αὐτῆς εὐλογοῦμένη ἐτύγγανεν ἐμπεδῶσεως καὶ προστασίας, ὑπ' αὐτῆς ἐπεσπᾶτο

οὕτως εἰπεῖν καὶ ἡ τῆς Ἀρχῆς εὐνοια, ἥς ἄνευ οὐτε δυνατὸν ἦν νὰ λειτουργῶσιν ἀπροσκόπτως ἐθνικαὶ ἀποφάσεις ἐπ' ἀγαθῶ καὶ συμφέροντι κοινῶ. Εἶθε, τὴν ἱστορίαν μελετώντες ἐτῶν παρελθόντων, ἀλλὰ τὴν τῶν γεγενηκότων ἡμεῖς οἱ νεώτεροι σύνεσιν εὐρίσκοντες, ὑμεῖς δ' οἱ γεραιότεροι παλλαπλασιάζοντες τὴν ὑπάρχουσαν ἐμπειρίαν, κατὰ τὸν Σικελιώτην ἱστορικόν, κατανοήσωμεν, ὅτι μακρύναντες πᾶσαν τοιαύτην ἐθνικὴν ἐνέργειαν ἀπὸ τοῦ κέντρον τῆς ἐθνικῆς δράσεως ἀπερυμνώσαμεν αὐτὸ τοῦ κύρουσ ἐκείνου, ἐν ᾧ εὐρίσκει πάντοτε τὸ γένος ἡμῶν θάλαπος ὑπὸ μητρικᾶς πτέρυγας καὶ σθένος ἤρυστο κατὰ πολεμίων δυσκαταγωνίστων.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΜΟΒ' συνεδριάσει τῆς 25 ἰανουαρίου 1888).

Φρονῶν, ὅτι μόνος ὁ ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος δύναται νὰ παράσχη ἦν ποθῶ καὶ εὐχομαι ὄθησιν εἰς τὸ ζήτημα τῆς καθ' ἡμᾶς ἐθνικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, — ἀφοῦ οἱ ἐπὶ τούτῳ συστάντες ἄλλοτε διάφοροι σύλλογοι ἐναυάγησαν, εἴτε διότι ἤρξαντο τοῦ ἔργου ἐκείθεν, ὅπου ὄφειλον νὰ καταλήξωσιν. εἴτε διότι τὸ μέγεθος τοῦ ζητήματος ἦτο ἀληθῶς πολὺ ὑπέροτρον τῆς σχετικῆς ἀτελείας τῶν γνώσεων, ὅσας οἱ ἡμέτεροι μουσικοὶ εἶχον καὶ ἔχουσιν, εἴτε καὶ διότι ἐλλείπει χρημάτων, δι' ὧν ἠδύνατο νὰ συγκρατηθῶσιν εἰς τὴν ἐργασίαν οἱ ἐκ τῶν ἱεροψαλτῶν δυνάμενοι πῶς ἐργασθῆναι ἐπὶ τούτου, ἄποροι πραγματικῶς ὄντες. ἐπῆλθεν ἡ σύγκυσις μεταξὺ τῶν μελῶν καὶ διάσπασις αὐτῶν, — ἔργουμι νὰ γνωστοποιήσω αὐτῶ τὰς περὶ τοῦ ζητήματος τούτου

ἀτελεῖς μὲν ἀλλὰ λίαν οὐσιώδη καὶ ἐνδιαφέροντα σημεῖα θιγούσας σκέψεις μου, φέρων πλήρες τὸ θάρρος καὶ ἀκλόνητον τὴν πεποίθησιν, ὅτι, ἐὰν ὁ σύλλογος ἐγκρίνη νὰ υἰοθετήσῃ ταύτας καὶ περιβιάη διὰ τοῦ κύρουσ καὶ τῶν καταλλήλων ἐνεργειῶν αὐτοῦ, δὲν θέλωμεν ἴσως ἀστογήσει οὕτω νὰ ἴδωμεν τὴν φορὴν ταύτην οἱ φιλόμουσοι πορίσματα ἄξια τῶν κοινῶν μελημάτων καὶ προσδοκιῶν.

Ἄποια τις τὴν καταγωγὴν ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ, ἂν δηλ. ἐστὶ λείψανον γνήσιον μόνον τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς ἢ καὶ τῆς ἰουδαϊκῆς αὐτῆς βαπτισθείσης ἐν τῇ ἱερᾷ κολυμβήθρα τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας καὶ ἀποβάσῃς οὕτω σεμνῆς καὶ σώφρονος διακονίσεως τοῦ Ἰψίστου, ἢ ἂν, ὡς κακῶς φρονουσί τινες ἐπιπολαίως κρίνοντες, ἐστὶ γό-

νος ἀραβοτουρκικῆς καὶ γραικικῆς τοῦ μεσαιῶνος μουσῆς.

Ἄποια τις κατ' ἀντιπαράθεσιν πρὸς τὴν Ἀραβικὴν, Ἑβραϊκὴν, Κοπτικὴν καὶ Ἀρμενικὴν.

Ἄποια τις ἀπέναντι τῆς ἀρχαίας ἐθνικῆς ἡμῶν ποιήσεως.

Ἄποια τις ἀπέναντι τῶν νόμων τῆς ῥυθμικῆς καὶ τῶν τῆς ἀρμονίας, τῶν σήμερον ἐν ἰσχύϊ.

Ἄποια τις κατὰ τὴν ποικιλίαν τῶν γενῶν καὶ ἤχων, τὴν ἔκτασιν τῆς ποιότητος καὶ ποσότητος καὶ τὴν ἀκριβείαν τῆς γραφῆς σχετικῶς πρὸς τὴν λεγομένην εὐρωπαϊκὴν.

Ἄποια τις ἀπέναντι τῶν σωζομένων ἀρχαίων περὶ μουσικῆς συγγραμμάτων.

Ἄποια τις ἢ πρὸ τοῦ Δαμασκηνοῦ κατὰ τὰ συστήματα καὶ τοὺς ἤχους, κατὰ τὸ μέλος καὶ τὴν γραφὴν.

Ἄποια τις ἢ μετὰ τὸν συστηματοποιὸν τοῦτον ἅγιον ἄνδρα εἴτε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἴτε ἐν τοῖς παλατίοις τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐπῆλθεν ἡ κατάρτησις.

Ἄποια τις ἢ μετὰ τὴν κατάρτησιν, εἴτε ἐν Κρήτῃ ἐφάνη ἀμάρζουσα, εἴτε ἐν Πελοποννήσῳ, εἴτε ἐν Ἑπτανήσῳ, εἴτε ἐν ἁγίῳ Ὄρει, εἴτε ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἂν δηλονότι ἐτήρησε τὸν αὐτὸν οὐσιωδῶς χαρακτῆρα πανταχοῦ, ἢ ἂν ὁ ἰδιᾶζων χαρακτῆρ τῶν κατοίκων μετέβαλεν αὐτὴν, καὶ ἂν ἡ μεταβολὴ αὕτη ἐπέδρασε καὶ εἰς τὰ τρία μέλη αὐτῆς, τὸ παπαδικόν, τὸ στιχηραρικόν καὶ τὸ εἰρμολογικόν.

Ἄποια τις κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν ἀναμορφωτῶν τοῦ γραφικοῦ αὐτῆς συστήματος.

Ταῦτα πάντα εἰσὶ τόσα κεφάλαια καὶ μέρη τοῦ περὶ μουσικῆς ζητήματος ἄξια μεγάλης σπουδῆς καὶ ἐμβριθῶν μελετῶν, δι' ἃ ἐλλείψει ἄλλου καταλλήλου σωματείου, ὃ ἡμέτερος σύλλογος δύναται καὶ ὀφείλει νὰ προβάλλῃ διαγωνίσματα, ἢ ἐκτέλεισις καὶ κρίσις τῶν ὁποίων ἐνδέχεται καὶ νὰ ἀναβληθῇ ἴσως ἐπὶ τινα χρόνον.

Ἄλλ' ὑπάρχουσι ἕτερά τινα σημεῖα τοῦ μεγάλου τούτου ζητήματος, τὰ ὅποια οὐδεμίαν ἐπιδέχονται, κατ' ἐμὲ κριτὴν ἀναβολὴν, διότι ἢ καθυστέρησις αὐτῶν καθιστᾷ ἐν τῷ μέλλοντι ἀπολύτως ἀδύνατον τὴν ἐξακριβώσιν καὶ ταῦτά εἰσιν ἡ κυριωτέρα ἀφορμὴ τῆς παρούσης μου.

Τὸ βεῦμα τῆς λεγομένης εὐρωπαϊκῆς μου-

σικῆς, περὶ τὸν θναυμασμόν τῆς ὁποίας οὐδὲ ἐγὼ ἀπολείπομαι τῶν ἄλλων, τοσοῦτον ὀρηκτικῶς ἐπέπεσεν ἐπὶ τῶν στρωμάτων τῆς ἡμετέρας κοινωνίας καὶ τοσοῦτον θελατικῶς ἔκρουσε τὰ ἀκουστικὰ τύμπανα ἡμῶν ἀπὸ τινῶν δεκαετηρίδων, ὥστε

Α') ἐν μὲν ταῖς πόλεσιν ἀπανταχοῦ σχεδὸν ὑπερισχύσαν ἤδη τῆς ἡμετέρας ἐθνικῆς μουσικῆς ἐξώρισεν αὐτὴν ἐκ τῶν χορῶν, ἐκ τῶν ἐσπερίδων, ἐκ τῶν γάμων, ἐκ τῶν ἐρωτικῶν σχέσεων καὶ ἐκ πάσης ἄλλης φωνητικῆς διασκεδάσεως καὶ κινδυνεύει νὰ συμπαρασύρῃ ἤδη καὶ αὐτοὺς τοὺς κατοίκους τῶν χωρίων. Ὅθεν πρὶν ἢ ἐπέλθῃ ἡ πανταλῆς ἐρήμωσις τοῦ μουσικοῦ ἡμῶν ἐθνικοῦ ἔθους καὶ πρὶν ἢ ἐκλείψωσιν οὐ μόνον οἱ ἐξ ἀκοῆς κατέχοντες ἐτι μέλη ἁσμάτων ἀρχαία, καθαρῶς ἐθνικὰ κειμήλια θεωρούμενα, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐναπομεινάντες ὀλίγοι ἐκ τῶν ἱεροψαλτῶν οἱ δυνάμενοι νὰ συναρπάσωσι καὶ παραδώσωσι τῇ γραφῇ τὰ μέλη ἐκείνα, ὀφειλομέν νὰ καταβῶμεν πᾶσαν τὴν προσήκουσαν μέριμναν καὶ ἐνέργειαν, ὅπως περισυλλεγθέντα ἀποτελέσωσι σειρὰν περιδιδικοῦ μουσικῆς συλλογῆς. Ἄν λοιπὸν ὀρισθῶσι καὶ ἀποσταλῶσι μίαν ὥραν τάχιον εἰδικοί μουσικοὶ μεταγραφεῖς εἰς τὰς ἐπαρχίας κατὰ τμήματα διαιρουμένας, καὶ ἐπιμεληθῶσι περὶ τῆς εἰς μουσικῶς χαρακτῆρας διασώσεως τῶν τοιούτων ἀρχαίων ἁσμάτων, οἱ αἰδήποτε κατηγορίας καὶ ἂν ὦσι ταῦτα, θέλουσιν εὐρεῖ οἱ μεταγενέστεροι ἱκανὴν ὕλην εἰς μελέτας καὶ εἰκασίας ἐμβριθεστέρας περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς μέχρι γῆρας καὶ πρώην ἐθνικῆς ἡμῶν μουσικῆς καὶ ζωογόνα σπέρματα εἰς ἀνάπτυξιν καὶ πιθανὴν ἀναγέννησιν τῆς ἡμετέρας ἐγγενοῦς καὶ πλουσίας μουσῆς, ὡς διὰ τῶν τοπικῶν λεξιλογίων ἀποδεικνύεται ἡ γονιμότης τοῦ πνεύματος τοῦ ἡμετέρου λαοῦ καὶ καταρτίζεται ὡς ἡμέραι τὸ πλῆρες τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης λεξικόν. Ἄλλ' ἐκτός τούτου, ἐκτός δηλ. τῶν ἐπιζωμένων τοιούτων ἀπωτέρων καρποφοριῶν τῆς τοιαύτης φιλομουσοῦ ἐργασίας, θελεῖ πάντως συντελεσθῆ ἢ τοιαύτη μουσικὴ συλλογὴ εἰς ἡμεσὸν παρὰ τῷ λαῷ κυκλοφορίαν καὶ διάδοσιν μελῶν τούτ' αὐτὸ ἡμετέρων πρὸς ἐπίσχεσιν καὶ παρακώλυσιν τοῦ γειμάρρου τῶν ξενικῶν, ἅτινα ξενικὰ ὄντα ξένως καὶ ἄδονται καὶ δυσχερῶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀκούονται. Ποιητῆς δὲ ἐκ τῶν ἐπαξίως ἐστεμμένων, φέρων πάντα τὰ ἀπαιτούμενα διανοητικὰ πλεονεκτήματα, ἐπιποθεῖ καὶ ἀναμένει, ὡς

καλῶς γινώσκω, τοιαύτην τινὰ ἐργασίαν. ἔτοιμος ἐν τῷ χαρακτῆρῶν αὐτὸν ὑπὲρ τῶν πατρῶων ζῆλω, ἵνα παραγάγῃ καὶ παραδῶ τῷ δημοσίῳ μελοδράματα ἐπὶ τοιαύτης μουσικῆς μεμελισμένα. μέλλοντα νὰ ἐγκαινίσωσιν ὑπὸ ἐποψῆν μουσικοῦ βίου νέαν ἐποχὴν παρ' ἡμῖν ἀληθῶς ἑλληνοπρεπεῖ.

Β') Ἐν δὲ ταῖς σχολαῖς εἰσαχθείσης ἤδη σχεδὸν πανταχοῦ τῆς ᾠδικῆς—καὶ εὐλόγως—ἐδόθησαν τοῖς παισὶ μέλη καθαρῶς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, μηδ' αὐτοῦ ἐξαιρεθέντος τοῦ ἄλλως ζηλωτοῦ τῶν πατρῶων καὶ ἐθνοσυϊώδους περὶ τὴν ἡμετέραν μουσικὴν αἰοιδίμου Ἡλία Τυταλίδου, τοῦ τόνισαντος κατὰ μίμησιν εὐρωπαϊκῶν μελουργιῶν τοσαύτας ᾠδὰς διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων, καὶ τοιουτοτρόπως τὸ οὖς τῶν ἡμετέρων μαθητῶν ἀπομαρθάνει ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων τὰ ἡμέτερα μέλη καὶ προσοικειοῦται μετὰ πόθου τὰ ἀλλοδαπὰ καὶ ὀνηεῖα. Ἐπιτραπήτω μοι νὰ διαθεβαίωσω, ὅτι, ἐὰν ὑπάρξῃ ἡ κατ'ἀλλήλους ἐνέργεια καὶ διορισθῶσιν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ μουσικογυμνασίου ἀρχιμανδρίτου κυρίου Γερμανοῦ Ἀφθονίδου τρεῖς ἢ τέσσαρες ἐκ τῶν ἡμετέρων μᾶλλον εἰδημόνων μουσικῶν, ὅπως ἡ ἐκλέξωσιν ἢ ἀπομιμηθῶσι μελουργίας καταλλήλους ἐκ τοῦ ἡμετέρου θυσαυροφυλακείου καὶ δι' αὐτὰς ἔπειτα ποιηθῶσιν ᾠμάτια καὶ ᾠδαὶ ἀνάλογοι πρὸς γῆρσιν τῶν ἐν τοῖς σχολαῖς παιδῶν, ἢ ἐὰν τόνισθῶσι νέα μέλη ἡμετέρου ὕρους καὶ ῥυθμοῦ ὑπὸ τῆς τοιαύτης ἐπιτροπῆς καὶ γενικευθῶσι ταῦτα δι' αἰουδήποτε τρόπον, εἴτε διὰ τῶν σχολείων, εἴτε διὰ τῶν λεσχῶν καὶ ἀδελφοτήτων, εἴτε καὶ διὰ τῶν καπηλείων αὐτῶν, ἔσται τοῦτο μίαν οὐχὶ ἀτελεσφόρος ἐθνοπρεπεῖς ἀντίστασις κατὰ τοῦ ξενικοῦ χειμαῖρου καὶ ἐκτέλεσις καθήκοντος ἀνυπερθέτως ὀφειλομένου.

Καὶ ὅμως ἐργασία τις ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις σπουδαία ἐγένετο πρὸ τινῶν ἐτῶν ὑπὸ ἐπιτροπῆς εἰδικῆς συστάσεως τῷ 1881 τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ τότε οἰκουμενικοῦ πατριάρχου. Αὕτη, ὡς ἀκριβῶς ἐπληροφόρηθη, σκοπὸν θεμένη, κατὰ πρόγραμμα συνοδικῶς ἐγκριθέν, τὴν διάσωσιν τῆς οὐσίας τοῦ ἱεροῦ μέλους, ὅπερ ἐθεωρήθη κινδυνεῦον νὰ ἀπαλεσθῇ. 1) εἰσάγαγεν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ ἐν τῇ πράξει τῆς ἡμετέρας ἐκκλ. μουσικῆς τρικλὴν βίαν καὶ ἐνέκρινεν (ἐνεκα τῆς καταπλημμυρούσης ξενομοιρίας) τὴν εἰσαγωγὴν τῆς γράσεως τσαρῶν 2). Κατέταξεν εἰς ὠρισμένας χρονικὰς ἀγωγὰς πάντα τὰ εἶδη τῶν ἐκκλησιαστικῶν ᾠμάτων καὶ

ἀπερήνατο ὑπὲρ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ μετρονόμου ἐν τῇ διδασκαλίᾳ. 3) Ὄρισεν τὰ μουσικὰ κείμενα τὰ ψαλτεῖα ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, περιορίσασα οὕτω τὰ καινοφανῆ καὶ ἰδιότροπα. 4) Ἐξηκριβώσεν τὰ τονιαία διαστήματα τῶν τριῶν γενῶν τῆς ἡμετέρας μουσικῆς καὶ καθώρισεν μετ' ἐπιστημονικῆς καὶ μαθηματικῆς ἀκριβείας ἐπὶ τοῦ μοιρολόρου. 5) Ἐπενόησεν μουσικὸν ὄργανον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν ἐκτελούμενα μετὰ πάσης ἀκριβείας αἱ ἐπὶ τοῦ μοιρολόρου ὀρισθεῖσαι δικαίσεις τοῦ φθόγγου, καὶ τοῦτο κληθὲν προσφυῶς *ψαλτήριον* ἐκρίθη κατ'ἀλλήλου πρὸς σαφεῖ καὶ μεθοδικὴν διδασκαλίαν τῆς μουσικῆς, καθὼ ἀποδιδὸν πιστῶς τὰ τῶν τόνων διαστήματα μετὰ καὶ τῆς ποιότητος αὐτῆς, αἶρον πᾶσαν τοῦ λοιποῦ περὶ τὰ διαστήματα ἀοριστίαν καὶ σύγχυσιν καὶ παγισθὴν τὴν ὀπωδήποτε διασαλευομένην παρ'ἀδύσιν ἢ δ' ἐπιτυχίαν αὐτοῦ κατεδείχθη ἀρκούντως ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἣν ἐπὶ ἐν ἔτος ἐφάρμοσαν ἐπ' αὐτοῦ δύο διακεκριμένοι ἱεροψάλται. 6) Συνέταξε στοιχειώδη διδασκαλίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἐπὶ τῇ βῆσει τοῦ *ψαλτηρίου* τούτου, σύμφωνον ταῖς ἀρχαῖς καὶ θεωρίαις, ὅσας αὕτη ἢ ἐπιτροπὴ ἐξακριβώσασα ἐνέκρινεν. Οὕτως εὐδαίμων ἐργασθεῖσα ἢ ἐπιτροπὴ ἐκαίνη καὶ ἴσως ἐλλείψει πόρων μᾶλλον ἢ λόγῳ ἄλλῳ διαλυθεῖσα, προϋτεινεν ὡς ἀπολύτως ἀναγκαῖα 7) ἄμα μὲν τὴν ἐκδοσιν τῆς τε στοιχειώδους διδασκαλίας καὶ τῶν πρακτικῶν 68 συνεδριάσεων, ἐν οἷς περιέχονται σπουδαῖαι συζητήσεις περὶ παντοίων μουσικῶν θεμάτων, ἄμα δὲ τὴν σύστασιν διαρκοῦς μουσικῆς ἐπιτροπῆς, συγκαμμένης ἐκ προσώπων καταλλήλων καὶ σκοπούσης τὴν συνέχειαν τοῦ τοιοῦτου ἔργου καὶ περιπλέον τὴν ἰδρυσιν μουσικῆς σχολῆς λειτουργούσης ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης πρὸς διὰδοσιν τῆς διδασκαλίας καὶ εὐρυσιν τοῦ κύκλου τῶν φίλων καὶ θιασωτῶν τῆς ἡμετέρας μουσικῆς. Ἀτυχῶς τὸ εὐτυχές ἔργον τῆς ἐπιτροπῆς ἐκαίνης, δι' ὃ ἠκούσθη, ὅτι ὁ μέγας ἀληθῶς εὐεργέτης τοῦ ἡμετέρου ἔθνους κ. Στέφανος Ζαφειρόπουλος ἐδαπάνησεν διὰ χειρὸς τοῦ τότε οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κ. Ἰωακείμ τοῦ Γ' δύο περίπου ἑκατοντάδας λιρῶν, ἔμεινεν ἄνευ τῶν προσδοκωμένων ἀποτελεσμάτων, διότι οὔτε τὰ πρακτικὰ οὔτε ἡ «Στοιχειώδης διδασκαλία» ἐδημοσιεύθησαν πρὸς γινῶσιν τῶν εἰς τὴν μουσικὴν ἀσχολουμένων καὶ αὐτῶν ἐτι τῶν ἐνδιαφερομένων εἰς τὰ ἡμέτερα φιλομούσων ξένων,

οὔτε ἡ διαρκὴς ἐπιτροπὴ ὠρίσθη, οὔτε ἡ μουσικὴ σχολὴ ἐβίωσε δευτέρου ἔτους. Οὕτως ἐσβέσθη ἡ ὅπωςδῆποτε ἀναρθεῖσα αὐτῇ πυρὰ τῆς φιλομουσίας, ἐματαιώθησαν κόποι, αἵτινες ἐδικαιούντο ἔνθεν μὲν νὰ ἐπισπάσῃσι τὴν ἐθνικὴν περιέργειαν καὶ εὐγνωμοσύνην, ἔνθεν δὲ νὰ τελεσφορήσωσιν ἰδίᾳ τε καὶ κοινῇ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς σπουδαιότητος τοῦ ζήτηματος· καὶ οὕτω τέλος τὸ ζήτημα τῆς μουσικῆς μένει αὖθις εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον, εἰς ὃ ἦτο καὶ πρὸ τῆς συστάσεως τῆς τοιαύτης ἐπιτροπῆς.

Τούτων πάντων ἕνεκα, ἐπειδὴ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων ἐπὶ τῆς μουσικῆς ἐνεργειῶν οὐδὲν ἀτυχῶς παρήχθη διαρκὴς καὶ καρποφόρον ἀποτέλεσμα, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἐκ τῆς τελευταίας ἐπιτροπῆς προκῦψαν, ὅσα καὶ ἂν ἦ ἀληθῆς σπουδαῖον ἀναλόγιος τῆς δαπάνης καὶ τῶν κόπων, ἐματαιώθη ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ τῆς ἐπιδρασεώς του· ἐπειδὴ τὸ βεῦμα τὸ ἀπωθούν τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν μουσικὴν ἀπὸ τῶν διαφόρων σχέσεων καὶ παρεισάγον τὴν εὐρωπαϊκὴν πανταχόθεν ἐξακολουθεῖ καταπιέζον ἡμᾶς δι' ὅλων τῶν κοινωνικῶν ἡμῶν τάξεων, καὶ οὕτως οὐ μόνον ἐν ταῖς πόλεσιν ἀλλὰ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς κώμαις ἐλαττοῦνται παρὰ τῷ λαῷ ὁσημέραι ἐπαισθητότερον τὰ ἐκ τοῦ γενικοῦ κατακλυσμοῦ περισωθέντα ἀρχαῖα τὸ μέλος καὶ τὴν ῥυθμικὴν πλοκὴν ἄσματα, καὶ ἐν αὐτοῖς δὲ ἔτι τοῖς σχολείοις ἐκγυμνάζεται ἡ ἀκοὴ τῆς μαθητικῆς νεολαίας εἰς τὴν ξενόφωνον μουσικὴν· διὰ ταῦτα ἄξιον τοῦ ἡμετέρου φιλολογικοῦ συλλόγου θεώρησα, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν κατῆκον ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τε τῆς σπουδαιότητος τοῦ ζήτηματος καὶ ὑπὸ τῶν περιστάσεων, ἵνα ἀναλάβῃ τὸ λίαν ζωτικόν τοῦτο ζήτημα τῆς μουσικῆς, ἐρ' ὅσον τοῦλάχιστον, ὑπὸ τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ὄψιν θεωρούμενον, φαίνεται ὑπαγόμενον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἡμετέρου συλλόγου, ἄφαις αὐτὸ ὑπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὄψιν εἰς τὸ πατριαρχεῖον. Ὁ σύλλογος παρέχων τὴν ἰσχυρὰν αὐτοῦ ἐπιρροὴν εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ζήτημα. τίθει εἰς διαγωνισμούς τὰ ἀνωτέρω ὑποδειχθέντα ἴσως δὲ καὶ ἄλλα διάφορα σημεία τοῦ ζήτηματος τῆς μουσικῆς, ἐκτυπῶν ἐγκρίσει τοῦ πατριαρχείου τὰς ὅπωςδῆποτε σχετικὰς μελέτας καὶ ὅσον τάχος ἀποστέλλων εἰς τὰς ἐπαρχίας εἰδικούς μουσικούς πρὸς μεταγραφὴν καὶ περισυλλογὴν ἀρχαίων δημοτικῶν ἄσματων ἐπ' ἀμοιβῇ ἐπαρκεῖ, πρὶν ἢ ἀπολεσθῶσι τὰ ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγα περισωζόμενα ἔτι ἀνά τὰ στόματα τῶν χωρικῶν, προλαμβάνει τὴν κατα-

στροφὴν τοῦ σπουδαιότερου τῶν παρ' ἡμῖν ζητημάτων. Τινὰ τῶν δημοτικῶν τούτων ἄσματων παραδοθέντα, ὡς γνωστόν, τῇ μουσικῇ γραφῇ προλαβόντως εἰσὶν ἄξια πολλοῦ θαυμασμοῦ ὑπὸ ἔποψιν τεχνικῆς ποικιλίας ἐν ἀπλότητι, καὶ ἄλλα πέπεισμαι, ὅτι δεῖξουσιν τὸν ἰδιορρυθμὸν μὲν μουσικὸν χαρακτήρα τῶν χωρῶν, ἐξ ὧν κατήχοντο οἱ μελουργοί, τὴν ἐνότητα δὲ πάντων τῶν ἰδιωματικῶν τοῦ μουσικοῦ ἡμῶν ῥυθμοῦ ὑπὸ ἔποψιν γενικωτέρων.

Ἐάν ὁ σύλλογος διακρινώσῃ ἐνὶ τῶν μεγάλων εὐεργετῶν τοῦ ἡμετέρου γένους καὶ προθύμων προστατῶν πάσης ἐν τῷ ἔθνει ἡμῶν προσόδου (οἷον τοῖς Στεφάνῳ Ζαφειροπούλῳ, Χρηστάκη ἐφένδῃ Ζωγράφῳ, Παύλῳ Στεφάνοβιτς καὶ ἄλλοις) τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἐθνικοῦ τούτου ζήτηματος, ἐσμέν ὑπερβέβαιοι, ὅτι αὐτόκλητοι θέλουσι φιλοτιμηθῆ, τίς πρῶτος νὰ ὄρσῃ ποσὸν ἐπαρκὲς πρὸς ἐπίτευξιν τοιοῦτου σκοποῦ καὶ πραγμάτωσιν τῶν κοινῶν τούτων πόθων. "Ἄλλως, μήτε τοῦ πατριαρχεῖου ἀνταχμάνοντος, ἢ καὶ, τ' ἀληθὲς εἰπεῖν, μὴ δυναμένου ἕνεκα πολλῶν ἄλλων σπουδαίων τῆς ἡμέρας, ὡς λέγομεν, ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων ἀναλαβεῖν τοιοῦτον ἔργον ἐν πεποιθήσει ἐπιτυχίας, μήτε εἰδικοῦ συλλόγου μουσικοῦ δυναμένου πλέον κατ' ἐμὴν γνώμην ἐπανασυστηθῆναι ἀσφαλῶς καὶ ἐργασθῆναι ἐπιτυχῶς, ἐάν καὶ ὁ ἡμέτερος φιλολογικὸς σύλλογος θεωρήσῃ τὸ ἔργον τοῦτο ἐξεργόμενον τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ, οὐδὲν ἄλλο ὑπολείπεται τοῦ λοιποῦ εἰς τὸ ζήτημα τῆς μουσικῆς ἢ ἡ ἀπόβεια κατὰ πολλὰ ἂν μὴ κατὰ πάντα τὰ οὐσιώδη αὐτοῦ μέρη.

Ἄλγῳ, καὶ ἄλγῳ καιρίως ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ταύτῃ, τοσοῦτω μᾶλλον, ὅσα ἐνταῦθα μὲν ἐλάχιστοι ἀτυχῶς μένουσιν οἱ σκεπτόμενοι πλέον περὶ διωσώσεως τοῦ ἐθνικοῦ τούτου πολυτίμου θησαυροῦ, ἐν δὲ Ἀθήναις καὶ αὐτοὶ οἱ καθηγῆται τοῦ πανεπιστημίου, καὶ μάλιστα καθηγῆται τῆς θεολογικῆς αὐτοῦ σχολῆς, κατακρίνοντες ἐπιπολαιῶς (ἐπιτραπήτω μοι ἢ λέξις παρακαλῶ) διὰ τῶν ἐρημεριδῶν τὴν ἔνθεν μὲν ἱεράν, ἀρχαιοπρεπῆ καὶ πατροπαράδοτον, ἔνθεν δὲ πλουσίαν κατὰ βέθος καὶ πλάτος μουσικὴν τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν, ἐκβιβάζουσι τὴν κεινοφανῆ τετράφωνον καὶ παρωθούσιν ὑπὲρ αὐτῆς ἐνθουσιωδῶς τὰ πλήθη ὡς μουσικῆς τοῦ μέλλοντος, ἐπιρρίπτοντες ἀνεπαισθητῶς ἀμουσίας καὶ ἀβελτηρίας ὄνειδος οὐ μόνον εἰς τοὺς σειρὰν χρυσῆν ἀποτελοῦντας σοφοὺς καὶ ἀγίους μουσουργοὺς τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς

ἔσματογραφίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐν αὐτῇ ἐπὶ τοσοῦτους ἤδη αἰῶνας θεοφιλῶς ἐντρυσήσαντας εὐσεβεῖς προπάτορας.

Ἐπιτραπήτω μοι νὰ μὴ ὑπογραφῶ ὀνομαστί ἐν τῇ παρούσῃ μου ἐκθέσει, ἕνεκα λόγων. οὗς θεωρῶ σπουδαίους, νὰ παρακαλέσω δὲ

θερμῶς τὸ σεβαστὸν προεδρεῖον τοῦ ἑλληνικοῦ φιλοσοφικοῦ συλλόγου, ὅπως υἱοθετήσαν τὴν ἀνώνυμον ἐνεργήσῃ χάριν τοῦ ἀντικειμένου καὶ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς ὅσον τὸ δυνατὸν ταχέως τὰ περαιτέρω μετὰ τοῦ χαρακτηρίζοντος αὐτὸ φιλαρχαίου πατριωτισμοῦ.

ΜΑΤΘ. ΠΑΡΑΝΙΚΑ

ΠΕΡΙ ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

ΚΑΤΑ ΠΛΑΤΩΝΑ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΔΕ' καὶ ΑΖ' συνεδρ. τῆς 8 καὶ 19 δεκεμβρίου 1888).

Ἡ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς πίστις τῶν λαῶν τῆς ἀρχαιότητος ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῶν μύθων διαφοροτρόπως παρισταμένη ἐγένετο ἐπὶ τέλους ἀντικείμενον ἐρεύνης φιλοσοφικῆς, εἰς ἣν διέπερψαν κυρίως οἱ ἑλληνες φιλόσοφοι καὶ ἰδίως ὁ θεῖος Πλάτων. Τὴν ἐξοχὸν διαλεκτικὴν ἀποδείξιν ἐν τῷ περιωνύμῳ αὐτοῦ διαλόγῳ «Φαίδωνι» παρατιθέαμεν ἐν ταῖς ἐφεξῆς ἀναλύοντες αὐτὸν τὸν διάλογον.

Ὁ κόσμος, κατὰ Πλάτωνα, εἶναι ζῶον ἑμψυχον. ἔννοον (Τόμ. 38, Β), ἔχει ἄρα ψυχὴν, ἣν ὁ Θεὸς ἐποίησε πρὸ τοῦ σώματος, ὃ ἔπλασαν οἱ θεοί. Ἡ καθολικὴ αὕτη ψυχὴ τοῦ συμπάντος κόσμου, ἄυλος καὶ λογικὴ, καὶ αἱ ἰδιαιτέραι ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων σύγκεινται ἐκ τῆς αὐτῆς ἀμφοτέραι οὐσίας, ἄυλοι οὐσαι καὶ λογικαί. Τὰς ψυχὰς ὁ Θεὸς ἐποίησεν ἰσαριθμούς τοῖς ἄστροις, ὀρισιμένας καὶ μὴ ἀύξανομένας, οὐδὲ πολλαπλασιαζομένας. Ἐπιχειρῶν ὁ μέγας φιλόσοφος νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀθανασίαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καθόλου, κυρίως τῆς λογικῆς («ἔστι τε ἡ ψυχὴ ἀποθανόντος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τινα δύναμιν ἔχει καὶ φρόνησιν». Φαίδ. Κεφ. ΙΔ'), ἀποδεικνύει ταύτην διττῶς: α') τὴν μετὰ τὴν χωρίσιν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, τὴν μεθύπαρξιν, καὶ β')

τὴν πρὸ τῆς ἐνώσεως αὐτῆς μετὰ τοῦ σώματος, τὴν προῦπαρξιν αὐτῆς. Ἄρχεται δὲ ὧδε ἐν τῷ περιφῆμῳ αὐτοῦ διαλόγῳ Φαίδωνι.

Τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου τοῦ Σωκράτους οἱ φίλοι αὐτοῦ ὄρθρου γενομένου εἰσέρχονται εἰς τὸ δεσμωτήριον, ὅπῃθεν ἡ γυνὴ καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ἀπέρχονται. Οὕτω καθημένων ὁ Σωκράτης ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἡδονῆς, ἣν ἠσθάνθη μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν δεσμῶν, παρέστησε δὲ τὴν θαυμασίαν σχέσιν μεταξὺ ἡδέος καὶ ἀνιαρῶ ὑπὸ τύπον Αἰσωπείου μύθου. Ἐκ τούτου ὁ Κέβης ἐρωτᾷ αὐτὸν ἐκ μέρους τοῦ σοφιστοῦ Εὐθύνου, ὅ,τι ποτὲ διανοηθεῖς, ἐπειδὴ δεῦρο ἦλθες, ὦ Σώκρατες, ἐποίησας αὐτὰ (ἐντείνας τοὺς τοῦ Αἰσώπου λόγους καὶ τὸ εἰς τὸν Ἀπόλλω προσίμιον) πρότερον οὐδὲν ποιήσας (Κεφ. Δ'). Ἐκ τούτου λαθὼν ἀφορμὴν ὁ Σωκράτης ἀποκρίνεται τῷ Κέβητι, ἵνα εἴπῃ τῷ Εὐθύνῳ, ὅτι οὐκ ἐκεῖνο βουλευμένος ἀντίτεχνος εἶναι ἐποίησε ταῦτα, ἀλλ' ἀποπειρώμενος ἐνυπνίων τινῶν τί λέγει ταῦτα. Ἐν τέλει δὲ λέγει τῷ Κέβητι, ἵνα εἴπῃ τῷ Εὐθύνῳ, ἂν σωφρονῇ, διώκειν τὸν Σωκράτη ὡς τάχιστα (Ε').

Ὁ Κέβης γινώσκων τὸν χαρακτῆρα τοῦ Εὐθύνου λέγει τῷ Σωκράτει, ὅτι δὲν θέλει πεισθῆ εἰς τοῦτο ὁ Εὐθύνος ἐκῶν, ὁ Σωκράτης

ὅμως ἐπιμένει λέγων, ὅτι θέλει θελήσει καὶ ὁ Εὐρηγος καὶ πᾶς, ὅστις ἀξίως μετέχει τῆς φιλοσοφίας, ἴσως ὅμως δὲν θέλει βιάσει ἑαυτόν, διότι τοῦτο δὲν εἶναι θεμιτόν.

Ἐκ τούτου γεννᾶται τὸ ζήτημα τῆς αὐτοκτονίας, ὅτι δηλ. δὲν εἶναι θεμιτόν νὰ βιάζῃ τις ἑαυτόν, πρέπει ὅμως ὁ φιλόσοφος νὰ θελήῃ νὰ ἀκολουθῇ τὸν ἀποθνήσκοντα, νὰ θελήῃ νὰ ἀποθάνῃ. Εἶναι λοιπὸν θεμιτόν τὸ ἐθέλειν τὸν φιλόσοφον ἀκολουθεῖν τῷ ἀποθνήσκοντι, αὐτοκτονῆσαι δηλαδή; Ἐνταῦθα ἐξετάζουσι τοῦτο, διατί τὸ ἐθέλειν ἀποθνήσκειν δὲν συμβαίνει εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς ἐκείνους μάλιστα, εἰς οὓς εἶναι προτιμότερον νὰ ἀποθάνωσι παρὰ νὰ ζῶσι· διατί εἰς τούτους δὲν εἶναι ὅσιν τὸ εὐεργετεῖν ἑαυτοὺς φρονέοντας ἑαυτοὺς. Ἴσως θέλει σοι φανῆ ἑυαριστόν, λέγει ὁ Σωκράτης τῷ Κέρητι, ἐὰν τοῦτο μόνον ἐξ ὄλων τῶν ἄλλων εἶναι ἀπλοῦν καὶ οὐδέποτε τυγχάνει τῷ ἀνθρώπῳ, ὡσπερ καὶ τᾶλλα, ἔστιν ὅτε καὶ εἰς ὅσους εἶναι προτιμότερον νὰ ἀποθάνωσιν ἢ νὰ ζῶσιν. Εἰς ἐκείνους δέ, εἰς οὓς εἶναι καλλίτερον τὸ τεθῆναι, ἴσως ἑυαριστόν σοι φαίνεται, ἐὰν εἰς αὐτοὺς δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ εὐεργετῶσιν ἑαυτοὺς, ἀλλὰ νὰ περιμένωσιν ἄλλον εὐεργετήν (Σ'). Ὁ Σωκράτης λύων τὴν ἀπορίαν ταύτην λέγει, ὅτι δὲν πρέπει οὗτοι νὰ ἀπολύωσιν ἑαυτοὺς τοῦ βίου, διότι ἄλλοι ἀνώτεροι αὐτῶν εἶναι οἱ ἐπιμελούμενοι αὐτῶν, οἱ θεοί, ἡμεῖς δὲ εἴμεθα ἐν τῶν κτημάτων αὐτῶν, ὁ δὲ ἑξαρκώμενος ἀπὸ τινος ὀρεῖται ὑπέκειναι αὐτῷ, ἐάν τι δὲ καὶ ἀντιτάσσειται. Καθὼς δὲ ἡμεῖς, οὐκ εἰ τῶν ἡμετέρων κτημάτων παρὰ τὴν ἄδειαν καὶ θέλησιν ἡμῶν ἤθελε φρονεῖσαι ἑαυτὸ, ἠθέλομεν ὀργισθῆ κατ' αὐτοῦ καὶ οἰκτιροῦν τιμωρὶν ἠθέλομεν τιμωρῆσαι αὐτό, οὕτω καὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν πρέπει νὰ ἀποκτείνωσιν ἑαυτοὺς, πρὶν ὁ Θεὸς ἐπιψη ἀνάγκην τινά. Ἐκ τούτου ἔπεται, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πλάσμα ὢν τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπὸ τὴν ἀρίστην τοῦτου ἐπιμέλειαν διατελῶν δὲν δύναται νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἐπιμελείας ταύτης καὶ ἀποκτείνῃ ἑαυτόν, πρὶν ὁ Θεός, ὁ ἀριστος ἐπιστάτης, ἐπιπέμψῃ ἀνάγκην τινά, ὡς τὴν παροῦσαν τῷ Σωκράτει.

Λυθέντος οὕτως ἀποφατικῶς τοῦ παρεμπροσθέντος ζητήματος τῆς αὐτοκτονίας, ὁ Σωκράτης ἀπολογούμενος πρὸς τοὺς μαθητὰς του ὡς πρὸς δικαστὰς, διατί οὕτω βῆδῶς φέρει ἀπολείπων καὶ τοὺς μαθητὰς του καὶ ἄρχοντας ἀγαθοὺς, τοὺς θεοὺς, ὡς αὐτὸς ὁμολογεῖ (Ζ'), λέγει, ὅτι νομίζει, ὅτι ἀποθνήσκων θέλει ἐλθεῖ πρὸς θεοὺς ἄλ-

λους σοφοὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ πρὸς ἀνθρώπους τετελευτηκότας καλλιτέρους τῶν ἐν τῇ γῆ ζώντων (Η'). Καὶ τοῦτο μὲν δὲν δισχυρίζεται, ὅτι ὅμως ἐλπίζει, ὅτι θέλει ἐλθεῖ πρὸς θεοὺς δεσπότας πάνυ ἀγαθοὺς, τοῦτο δισχυρίζεται καὶ ἐπιμένει πολὺ εἰς αὐτό. Ὡστε δὲν ἀγανακτεῖ διὰ τὸν θάνατον, ἀλλ' εἶναι εὐελπίς, ὅτι ὑπάρχει τι μετὰ θάνατον τοῖς τετελευτηκόσι καὶ, ὡς ἀνέκαθεν λέγεται, πολὺ καλλίτερον εἰς τοὺς ἀγαθοὺς παρὰ εἰς τοὺς κακοὺς (Η').

Ὁ Σιμμίας παρακαλεῖ, ἵνα τὴν ἰδέαν ταύτην ὁ Σωκράτης μεταδώσῃ καὶ εἰς αὐτοὺς· δι' ὃ ὁ Σωκράτης ὡς πρὸς δικαστὰς ἀπολογούμενος λέγει, ὅτι εὐλόγως ἀνὴρ κατατρίψας τὸν βίον ἐν φιλοσοφίᾳ πρέπει νὰ ἔχη θάρρος ἀποθνήσκων καὶ νὰ ἐλπίζῃ πολὺ, ἀποθανῶν δέ, ὅτι ἐκεῖ τεύξεται μεγίστων ἀγαθῶν (Η'). Ἐκ τούτου ἔπεται, ὅτι ὁ ἀληθὴς φιλόσοφος πρέπει νὰ ἐπιθυμῇ τὸν θάνατον χωρὶς ὅμως νὰ βιάζῃ ἑαυτόν, ὡς προείρηται· διότι ἐκεῖ θέλει τύχει μεγίστων ἀγαθῶν, καὶ πρὸς θεοὺς ἀγαθοὺς θέλει ἐλθεῖ καὶ πρὸς ἀνθρώπους πολὺ καλλιτέρους τῶν ἐνθάδε. Ἐχομεν λοιπὸν τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ φιλοσόφου πρὸς τὸν θάνατον ἰκανὴν τοῦτου πεποιθήσιν περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, δι' ὃ ἐξετάσωμεν αὐτήν.

Ὁ Σωκράτης λέγει, ὅτι οἱ ὀρθῶς ἀπτόμενοι τῆς φιλοσοφίας, χωρὶς νὰ γνωρίζωσιν, οὐδὲν ἄλλο ἐπιτηδεύουσιν ἢ τὸ ἀποθνήσκειν (Θ'), ὅτι δηλ. ἡ μελέτη τοῦ φιλοσόφου οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ὁ θάνατος, ἡ λύσις τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, ἡ ἀπαλλαγὴ αὐτῆς ἀπὸ τοῦ βάρους τοῦτου, ἡ αὐθιπαρχία αὐτῆς. Τοῦτου οὕτως ἔχοντος ἠθέλειν εἶναι ἄτοπον, ἐὰν ἐλθόντος τοῦ θανάτου ἠγανάκτει καὶ ἐλυπεῖτο ἀποθνήσκων. Πρέπει λοιπὸν νὰ χαίρῃ ὁ φιλόσοφος ἀποθνήσκων, διότι καθ' ὅλον του τὸν βίον τοῦτο ἐπετηδεύει, τὸ ἀποθνήσκειν, δηλ. τὸ ἀπαλλάττειν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ τῶν τοῦτου ἐπιθυμιῶν ὡς ἐμποδιζουσῶν τὸ ἔργον τοῦ φιλοσόφου, τὴν γνῶσιν. Ἡ ψυχὴ λοιπὸν ἀπαλλαγείσα τοῦ σώματος μένει καθ' ἑαυτὴν καὶ τότε δύναται καλλίτερον πολὺ νὰ γνωρίσῃ τὰ ὄντα καθ' ἑαυτά, δηλ. τὰς ἰδέας· διὰ ταῦτα ὁ φιλόσοφος ἀπέχει μὲν τῶν ἡδονῶν τοῦ σώματος, ἀλλ' ἀπομακρύνεται αὐτῶν καθ' ὅσον δύναται. στρέφεται δὲ πρὸς τὴν ψυχὴν, πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας, τῶν ἰδεῶν, εἰς τὰς χώρας τοῦ φωτός, ἀπομακρυνόμενος τῆς χώρας ταύτης τοῦ σκότους. Ὁ φιλόσοφος λοιπὸν ἀπολύων τὴν ψυχὴν ὅτι μάλιστα ἀπὸ

τῆς τοῦ σώματος κοινωνίας μελετᾷ τὸ τεθνᾶναι, ὅπερ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων νομίζουσιν, ὅτι δὲν εἶναι ἄξιον νὰ ζῆ ὁ τοιοῦτος. ἀλλὰ πλησιάζει εἰς τὸν θάνατον. "Ἐπειτα τὸ σῶμα εἶναι ἐμπόδιον εἰς τὴν κτῆσιν τῆς γνώσεως, ὅπερ ἐπιτηδεύει ὁ φιλόσοφος· διότι καὶ ἡ ὄρασις καὶ ἡ ἀκοή καὶ αἱ λοιπαὶ αἰσθήσεις καὶ αἱ ἀληγεδόνες καὶ τὰ τοιαῦτα ἐπιπροσθούνητα εἰς τὸ σκοπεῖν τι ἐμποδίζουσιν τὴν ψυχὴν εἰς τοῦτο, ἢ δὲ ψυχῇ λογίζεται· ἀλλίστα καὶ ἐννοεῖ τὰ ὄντα καθ' ἑαυτὰ, τὰς ιδέας, ὅταν μὴδὲν τούτων παραλυτῆ αὐτὴν, μήτε ἀκοή, μήτε ὄψις, μήτε ἀληγεδόν, μήτε ἡδονή, ἀλλ' ὅταν ὅτι μάλιστα αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν γίνηται εἰς αὐτὴν χαίρειν τὸ σῶμα καὶ καθ' ὅσον δύναται μὴ κοινωνοῦσα αὐτῷ μὴδ' ἀπομείνη ὀρέγηται τοῦ ὄντος τῆς ιδέας. Διὰ τοῦτο ἡ ψυχὴ τοῦ φιλοσόφου ἀτιμάζει τὸ σῶμα ὅτι μάλιστα καὶ φεύγει ἀπ' αὐτοῦ καὶ ζητεῖ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν γίνεσθαι, ὃ ἐστὶ τεθνᾶναι. Λοιπὸν, λέγει ὁ Σωκράτης, ἐὰν ταῦτα εἶναι ἀληθῆ, ἐλπίζω, ὅτι ἐκεῖ πορευόμενος, ὅπου πορευόμεαι, θέλω τύχει ἐκείνου, ὅπερ κατεγινόμεν ἐν τῷ παρελθόντι μου βίῳ νὰ ἀποκτήσω, τὴν γνώσιν. Τῶντοι ἄρα οἱ ὀρθῶς φιλοσοφοῦντες ἐπιθυμοῦσι τὸν θάνατον. Ὁ Κέβης ὁμολογεῖ, ὅτι ταῦτα μὲν καλῶς λέγονται, τὰ περὶ ψυχῆς ὁμῶς, λέγει. πολλὴν ἀπιστίαν παρέχει τοῖς ἀνθρώποις, μήπως αὕτη ἀπαλλαγίσα τοῦ σώματος δὲν ὑπάρχη πλέον, ἀλλὰ διασφαιρῆται καὶ ἀπολλύηται εὐθὺς ἀπαλαττομένη τοῦ σώματος τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ ἀνθρώπος ἀποθνήσκει. Τότε δ' ὁ Σωκράτης προβαίνει εἰς τὴν κυρίως ἀπόδειξιν καὶ τὴν πρώτην ταύτην τῆς ἀθανασίας αὐτῆς.

"Ἀρχεται ἀπὸ τῆς παλαιᾶς παραδόσεως τῶν Λιγυπτίων, ἧτις καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα μετεδόθη καὶ ἦν ἐπρέσβευσαν οἱ Ὀρφικοί, ὁ Πυθαγόρας καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς ὕστερον, τὴν μετεμψύχωσιν λεγομένην. Ὁ Ἡρόδοτος λέγει περὶ αὐτῆς: «Ἡρώτοι δὲ καὶ τόνδε τὸν λόγον Λιγυπτίῳ εἰσὶν οἱ εἰπόντες, ὡς ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατος ἐστὶ, τοῦ σώματος δὲ διασφαιρῆτος ἐς ἄλλο ζῆλον αἰετὶ γιγνόμενον ἐσδύεται. Ἐπεὶ δὲ περιέλθῃ πάντα τὰ γερσαῖα καὶ τὰ θάλασσα καὶ τὰ πετεινά, αὕτη ἐς ἀνθρώπου σώμα γενόμενον ἐσδύνην, τὴν περιήλυσιν δὲ αὐτῆς γίνεσθαι ἐν τρισυγλίῳ ἔσσει· τούτῳ τῷ λόγῳ εἰσὶ οἱ Ἑλλήνων ἐγγράσαντο οἱ μὲν πρότερον, οἱ δὲ ὕστερον» (B', 123).

Ὁ Σωκράτης ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ τούτου λόγου (IE'), ἐξετάζει αὐτὸν ὧδε.

"Ἐὰν αἱ ψυχαὶ τῶν τελευτησάντων ἀνθρώπων, λέγει, ὑπάρχουσιν ἐν Ἄδου, ἐντεῦθεν ἀφικόμεναι ἐκεῖσε, ἐπανέρχονται δὲ ἐκεῖθεν εἰς τὴν ζωὴν, οἱ ζῶντες γίνονται ἐκ τῶν τεθνεώτων, αἱ δὲ ψυχαὶ ἡμῶν ἦσαν πρὶν ἔλθωσιν εἰς τὸ σῶμα ἡμῶν. Προβαίνει δὲ εἰς τὴν ἀπόδειξιν οὗτο. "Ὅσα πράγματα ἔχουσιν ἐναντία. ἐναντίας καταστάσεις ἢ ἰδιότητας δηλονότι, ἀνάγκη αἰ καταστάσεις αὐτὰ νὰ γίνωνται διὰ μεταβάσεως ἀπ' ἀλλήλων, τῆς βάσεως μενούσης πάντοτε τῆς αὐτῆς. "Ὅταν πρᾶγμα τι γίνηται μείζον. ἀνάγκη νὰ γίνηται ἐξ ἐλάσσονος ὄντος πρότερον, τὸ αὐτὸ δηλ. πρᾶγμα πρότερον ἢν ἔλασσον καὶ ἐκ τοῦ ἐλάσσονος ἐγένετο ὕστερον μείζον, ἦτοι ἐκ τοῦ ἐναντίου αὐτῷ. "Ὅταν πρᾶγμα τι γίνηται ἀσθενέστερον, τοῦτο ἦν πρότερον ἰσχυρότερον, καὶ ὅταν γίνηται ταχύτερον, πρότερον ἦν βραδύτερον. Ὅμοίως καὶ τὸ γεῖρον γίνηται ἐκ τοῦ ἀμείνονος καὶ τὸ δικαιοτέρον ἐκ τοῦ ἀδικοτέρου· ἄρα τὸ ἐν γίνεται ἐκ τοῦ ἄλλου, τοῦ ἐναντίου αὐτῷ, ἄρα τὰ ἐναντία ἐκ τῶν ἐναντίων γίνονται. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν δύο ὄντων ὑπάρχουσι δύο γενέσεις ἢ μεταβάσεις, ἢ αὐξήσις καὶ ἡ φθίσις. Καθὼς δὲ εἰς τὰ ἐναντία ταῦτα ὑπάρχουσι δύο γενέσεις, οὕτω καὶ εἰς τὸ ζῆν καὶ τεθνᾶναι, ἐγγηγορέναι καὶ καθεῦδειν. Οὕτω δὲ ἀποτελεῖται συζυγία ἢ ἀναλογία. Ἐκ τοῦ καθεῦδειν γίνηται τὸ ἐγγηγορέναι καὶ ἐκ τοῦ ἐγγηγορέναι τὸ καθεῦδειν πάλιν κύκλω, ὅπερ ἀληθῶς φαίνεται, αἱ δὲ μεταβάσεις ἢ γενέσεις αὐτοῦ εἶναι ἡ ἐγγήγορσις καὶ τὸ καταδαρθᾶναι. Κατὰ τὴν ἀναλογίαν ταύτην πρέπει νὰ δεγθῶμεν καὶ τὴν ἄλλην συζυγίαν, τῷ ζῆν ἐναντίον εἶναι τὸ τεθνᾶναι, λοιπὸν τὸ τεθνᾶναι γίνηται διὰ μεταβάσεως ἀπὸ τοῦ ζῆν· ἐὰν λοιπὸν τὸ τεθνᾶναι γίνηται ἐκ τοῦ ζῆν, δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ δεγθῶμεν καὶ τὴν ἐναντίαν μετάθεσιν, ὅτι ἐκ τοῦ τεθνᾶναι γίνηται διὰ μεταβάσεως τὸ ζῆν; Ἀναγκαῖον τοῦτο, λέγει ὁ Κέβης. "Ἄρα ἐκ τῶν τεθνεώτων γίνονται οἱ ζῶντες, τὰ ζῶντα ἄρα εἰσὶν αἱ ψυχαὶ ἡμῶν ἐν Ἄδου· ἄρα ἡ ψυχὴ ἀπαλαττομένη τοῦ σώματος διὰ τοῦ θανάτου μένει αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν, καὶ ἐπειδὴ εἶναι ιδέα τῆς ζωῆς, δηλ. οὐσία τῆς ζωῆς ἀβυπόστατος, ζῶσα πάντοτε. ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθῃ πάλιν εἰς τὸ ζῆν, εἰς σῶμα, νὰ ἀναβιώσῃ· διότι. ἂν δὲν ἀναβιώσῃ, ἀλλ' εὐρίσκηται ἐν τῷ θανάτῳ, ἐν τῇ μονώσει αὐτῆς, κατὰ γράμμην εὐθείαν, τότε ἤθελεν ἐπέλθῃ θάνατος γενικῶς καὶ ὅλα τὰ πράγματα ἤθελεν παύσει γινόμενα. Ἀνάγκη ἄρα νὰ ἐπανέλθῃ ἡ ψυχὴ

κυκλοτερώς εἰς τὴν ζωὴν, νὰ ἐμψυχώσῃ ἕτερον σῶμα καὶ οὕτω νὰ μὴ ἐκλείψωσι τὰ ζῶντα. Οὕτω δὲ ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατος, ἐπανερχομένη ὅμως εἰς ἕτερον σῶμα καὶ ἐμψυχούσα αὐτὸ δὲν φυλάττει τὴν προτέραν προσωπικότητα, κατὰ συνέπειαν δὲν εἶναι ἀτομικῶς ἢ προσωπικῶς ἀλλὰ γενικώτερον ἰδιώματος.

Ὁ Πλάτων λαμβάνει τὴν ἀποδείξιν ταύτην τῆς μεθυπάρξεως τῆς ψυχῆς ἐκ τῆς πείρας νομίζων, ὅτι μόνον ἀντίθετοι καταστάσεις ἐνὸς σταθεροῦ πράγματος, μιᾶς βάσεως διάφοροι ιδιότητες, διαδέχονται ἀλλήλας· ἢ μία διαδέχεται τὴν ἄλλην παύουσαν, ἢ, ὡς λέγει ὁ ἴδιος, γίνονται ἐξ ἀλλήλων. Βεβαίως τὰ πράγματα δὲν ἔχουσι πάντοτε ἀντιθέτους καταστάσεις καὶ ιδιότητας· ὅταν ὅμως ἔχωσι τοιαύτας, ἐννοοῦμεν, ὅτι ἡ μία διαδέχεται τὴν ἄλλην, τῆς βάσεως οὐσης τῆς αὐτῆς. Τὸ αὐτὸ παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὴν ψυχὴν. Αὕτη ζῆ μετὰ τοῦ σώματος, ἀπαλλαττομένη δ' αὐτοῦ ἐξακολουθεῖ ζῶσα, διότι εἶναι ἰδέα τῆς ζωῆς ἀναλλοίωτος, τοῦτο δὲ εἶναι τὸ τεθνᾶναι γενόμενον ἐκ τοῦ ζῆν. Ἄλλ' ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης τοῦ τεθνᾶναι. κατὰ τὴν ἀθυπάρξεως, ἡ ψυχὴ ἐπανέρχεται πάλιν πρὸς τὸν κύκλον, ἐνδύεται εἰς ἄλλο σῶμα καὶ οὕτως ἐκ τοῦ θανάτου ἐπανέρχεται εἰς τὸ ζῆν· εἰσερχομένη δὲ εἰς ἕτερον σῶμα παύει, ὡς εἴρηται, οὕσα ἀτομικῆ ψυχῇ τοῦ πρώτου, διότι ἀποτελεῖ ἄτομον ἄλλο διάφορον τοῦ πρώτου, οὕτω δὲ καὶ ἄλλοτε ἐπανερχομένη ἀποτελεῖ τρίτον καὶ οὕτως ἐφεξῆς ἐπ' ἄπειρον. Ὡστε ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς εἶναι οὐχὶ ἀτομικῆς ψυχῆς, ἀλλὰ γενικώτερον ὑπὸ πανθειστικῆν ἔοψιν οὐχὶ ἐνὸς προσώπου. Τοῦτο παραδέχεται ὁ Πλάτων· διότι, ἂν δεχθῶμεν τὴν κατ' εὐθείαν πορείαν τῆς ψυχῆς καὶ οὐχὶ τὴν κυκλοτερεῆ, ἤθελε παύσει τότε πᾶσα ζωὴ ἐν τῇ φύσει, ἤθελε παύσει ἡ πηγὴ τῆς κινήσεως καὶ πάσης ζωῆς, ὅλη δὲ ἡ φύσις ἤθελε πέσει τέλος εἰς τὸν θάνατον. Καὶ ὅμως τοῦτο, ὅπερ θέλει νὰ ἀποφυγῇ ὁ Πλάτων, πρέπει, κατ' αὐτόν, νὰ συμβῇ ὅπως δήποτε, διότι παραδέχεται ὠρισμένον ἀριθμὸν ψυχῶν· τούτων δὲ αἱ μὲν τῶν ὀρθῶς φιλοσοφησάντων θείλουσιν ὑπάγει κατ' εὐθείαν εἰς τὸ θεῖον, αἱ δὲ τῶν ἀδίκων εἰς κατώτερα ζῶα· ὥστε μετὰ παρέλευσιν αἰῶνων αἱ ψυχαὶ τῶν ἐμψύχων ἀτόμων θείλουσιν ἐλαττοῦσθαι καὶ τελευταῖον ἐκλείψει.

Ἐκ τῆς ἀποδείξεως ταύτης μεταβαίνει εἰς τὴν δευτέραν, ἣν εἰς τὴν πρώτην προσάπτει, τὴν ἐκ τῆς ἀνάμνησεως, ἐξ ἧς ἐξάγει τὴν

προῦπαρξιν τῆς ψυχῆς. Ὁ Κέβης λέγει τῷ Σωκράτει, ὅτι, ἐάν εἶναι ἀληθὴς ὁ λόγος, τὸν ὁποῖον συγκαίως συνειθίζεις νὰ λέγῃς, ὅτι ἡ μάθησις ἡμῶν δὲν εἶναι ἄλλα ἢ ἀνάμνησις, ἀνάμνησις νὰ ἐμάθομεν πού ποτε καὶ ἐν προτέρῳ χρόνῳ ὅσα νῦν ἀναμνησκόμεθα (III'). Ἡ παρατήρησις καὶ ἡ αἰσθησις παρέχει τῇ ψυχῇ τὰς παραστάσεις, ἢ διατήρησις τῶν παραστάσεων εἶναι ἡ μνήμη, ἢ δὲ ἀπώλεια τῶν παραστάσεων καὶ ἐπαναγωγὴ αὐτῶν ἐν τῇ μνήμῃ εἶναι ἀνάμνησις. Ἡ ἀνάμνησις ἤθελεν εἶναι ἀδύνατος, ἐάν δὲν ὑπῆρχεν ἀλλαγῆς πούποτε ἡ ψυχῇ, πρὶν ἔλθῃ εἰς τὸ ἀνθρώπινον τοῦτο σῶμα· ὥστε καὶ δι' αὐτόν τὸν λόγον ἡ ψυχὴ φαίνεται, ὅτι εἶναι ἀθάνατος. Εἰς ἀποδείξιν τούτου, λέγει ὁ Κέβης, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐρωτώμενοι, ἐάν τις ἐρωτᾷ αὐτοὺς καλῶς, λέγουσιν οἱ ἴδιοι πάντα πῶς ταῦτα ἔχουσι. Τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ πράξωσιν, ἐάν μὴ εἶχον γνῶσιν αὐτῶν καὶ ὀρθόν λόγον, γνῶσιν δηλ. τῶν γενικῶν ἰδεῶν· καὶ ἐάν φέρῃ τις αὐτοὺς εἰς τὰ γεωμετρικὰ σχήματα, τότε καταλαμβάνει σαφέστατα, ὅτι οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα. Ἐνταῦθα ὁ Σωκράτης, ἵνα πείσῃ τὸν Σιμμίαν ἀπιστοῦντα εἰς τοῦτο, λέγει· Ὁμοιογούμεν, ὅτι, ἂν ἀναμνησθῇ τίς τινος, πρέπει νὰ ἔλαβε γνῶσιν αὐτοῦ πρότερον· ὁμοιογούμεν προσέτι, ὅτι, ὅταν ἡ γνῶσις πράγματός τινος παρακινήται τινι κατ' αὐτόν τὸν τρόπον, πρέπει νὰ εἶναι ἀνάμνησις. Ὅταν ἰδῶν τις ἡ ἀκούσας ἢ ἄλλην αἰσθησιν λαθῶν πράγματός τινος ἐννοήσῃ οὐ μόνον ἐκεῖνο ἀλλὰ καὶ ἕτερον ὅπως δήποτε σχετιζόμενον πρὸς τοῦτο ἢ καὶ ἐναντίον μάλιστα, τότε ἀναμνησκείται αὐτοῦ καὶ ἡ τοιαύτη γνῶμη λέγεται ἀνάμνησις εἴτε ἐξ ὁμοίων εἴτε ἐξ ἀνομοίων.

Συμβαίνει δὲ καὶ τοῦτο. Ἀναμνησκόμενός τις ἐκ τῶν ὁμοίων πρέπει νὰ προσπάσῃ καὶ τοῦτο, δηλ. νὰ ἐννοῇ, εἴτε ἐλλείπει τοῦτο κατὰ τὴν ὁμοιότητα, εἴτε μὴ ἐκείνου, οὐ ἀνεμνήσθη· οἶον, λέγομεν ὅτι ὑπάρχει ἴσον αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ἢ ἰδέα τοῦ ἴσου· πόθεν δὲ γνωρίζομεν αὐτὸ τὸ ἴσον, τὴν ἰδέαν δηλ. τοῦ ἴσου; οὐχὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἴσων τῶν εἰς τὴν αἰσθησιν ὑποπιπτόντων, ζύλων ἢ λίθων καὶ τῶν τοιούτων; Καὶ ὅμως τὸ ἴσον αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ἢ ἰδέα, εἶναι ἕτερον τῶν ἄλλων ἴσων, εἰς τὴν ἰδέαν δὲ τοῦ ἴσου ἀναφέρομεν καὶ παραβάλλομεν τὰ ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἴσα, ἐκ τούτων δὲ ἐννοοῦμεν τὸ ἴσον, τὴν ἰδέαν. Παραβάλλοντες λοιπὸν τὰ ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἴσα ἢ κατὰ ἢ ὅ, τι δήποτε ἄλλο πρὸς τὰς ἰδέας αὐτῶν, ἀναγκαῖον εἶναι νὰ προ-

γνωρίζωμεν τὰς ιδέας πρὸ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἰδόντες τὸ πρῶτον τὰ ἴσα ἐνόησαμεν, ὅτι ταῦτα θελοῦσι μὲν νὰ εἶναι οἷα τὸ ἴσον, ἀλλ' εἶναι αὐτοῦ ἐνδέστερα (ΙΘ'). Ταύτην δὲ τὴν γνώσιν αὐτοῦ τοῦ ἴσου, τῆς ιδέας, καὶ ὅλων τῶν ιδεῶν ἀνάγκη νὰ ἐλάβομεν πρὶν γεννηθῶμεν· ἐὰν δὲ λαβόντες αὐτὴν τὴν γνώσιν πρὶν γεννηθῶμεν ἀπολέσαμεν αὐτὴν γεννηθέντες, ὕστερον δὲ ταῖς αἰσθήσεσι χρώμενοι περὶ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνομεν τὰς ἐπιστήμας, ἃς ποτε καὶ πρὶν εἶχον, τότε ἡ μάθησις αὐτῆ καλεῖται ἀνάμνησις. Ἐὰν λοιπὸν αἱ ψυχὴ ἀναμνησκῶνται ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ποτε ἔμαθον, ἦσαν ἄρα καὶ πρότερον, πρὶν ἔλθωσιν εἰς τὸ σχῆμα τοῦ ἀνθρώπου, χωρὶς σώματος, καὶ εἶχον φρόνησιν, γνώσιν δηλ. τῶν ιδεῶν (ΚΑ'). Ἐὰν, τέλος, ὑπάρχωσιν αἱ ιδέαι, εἰς ἃς ἀναφέρομεν πάντα τὰ ἐκ τῶν αἰσθήσεων καὶ ἃς ἀνευρίσκωμεν, ὅτι κατεῖχον αὐτὰς ἡμετέρας οὐσας καὶ πρὸς ἃς ἀπεικάζομεν καὶ παραβάλλομεν τὰ ἐκ τῶν αἰσθήσεων, ἀναγκαῖον εἶναι καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν νὰ ὑπῆρχε καὶ πρὶν γεννηθῶμεν καὶ αἱ ιδέαι ἐπίσης. Ἄρα ἡ ψυχὴ ἡμῶν προὔπῆρχε πρὶν ἔλθῃ εἰς τὸ εἶδος τοῦ ἀνθρώπου (ΚΒ').

Ἡ ἀπόδειξις αὕτη δὲν εἶναι ἀποχρῶσα. Ὁ δούλος τοῦ Μένωνος ἀποκρινόμενος εἰς ἐρωτήματα τινὰ τῆς γεωμετρίας διὰ τοῦ ναὶ ἢ οὐχί, διὰ γενικῶν τιῶν φράσεων τῆς ἀριθμητικῆς, δὲν ἀποδεικνύει ἀποχρώντως τὴν ἀνάμνησιν σαφῶν ιδεῶν, σχημάτων ἢ γνώσεων· δι' ὃ ἐκ τούτου δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποδείξωμεν ἀρκούντως τὴν προὔπαρξιν τῆς ψυχῆς πρὸ τῆς εἰς τὸ σῶμα τοῦτο ζωῆς αὐτῆς. Ἡ ἀνάμνησις δὲ ἐξ ὁμοίων καὶ ἀνομοίων προέρχεται μᾶλλον ἐκ τοῦ λεγόμενου συνειρομῶ τῶν ιδεῶν, ὡς παραδέχεται ἡ νεώτερα φιλοσοφία, καὶ οὐχί ἐκ τῆς πρότερας γνώσεως τῶν ιδεῶν ἢ τῆς προὔπαρξεως τῆς ψυχῆς· ἡ δὲ ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων παραστάσεων εἰς τὰς γενικὰς ιδέας ἀναγωγὴ γίνεται κάλλιον δι' ἀραιρέσεως ἐκ τούτων, τὴν ὁποῖαν ποιεῖ ὁ νοῦς. Βεβαίως αἱ γενικαὶ ιδέαι πρέπει νὰ εὐρίσκωνται ἤδη ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν, ὅταν τὰ ἐκ τῶν αἰσθήσεων πράγματα ἀναφέρονται εἰς αὐτὰς καὶ βεβαίως πρέπει νὰ εἶναι ἀνεξάρτητοι τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἀλλαγῆς τῶν φαινομένων, ὅταν παραβάλλωμεν τὰ πράγματα ταῦτα πρὸς ἐκείνας, οὐδόλως δὲ εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἀναγάγωμεν αὐτὰς εἰς παρατήρησιν καὶ γνώσιν πρὸ τῆς διὰ τῶν αἰσθήσεων παρατηρήσεως· ἄρα ἡ ἐκ τῆς ἀναμνήσεως ἀπόδειξις τῆς προὔπαρξεως τῆς

ψυχῆς δὲν φαίνεται ἀποχρῶσα, οὐχί ὅμως καὶ εἰς τὸν Πλάτωνα, ὅστις ἐπρέσβευεν, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ιδέα τῆς ζωῆς.

Ὁ Σιμμίας παρεδέχθη μὲν τὴν ἐκ τῆς ἀναμνήσεως ἀπόδειξιν περὶ τῆς προὔπαρξεως τῆς ψυχῆς, πρὶν αὕτη ἔλθῃ εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ἀνθρώπου, ἀμριβάλλει ὅμως, ἂν θέλει ὑπάρχει αὕτη καὶ μετὰ τὸν θάνατον, μετὰ τὴν λύσιν δηλ. αὐτῆς ἀπὸ τοῦ σώματος. Ἰσοπετεύει, μὴ ἀποθνήσκοντος τοῦ ἀνθρώπου διαρυσᾶται καὶ διασκεδαννύηται καὶ οὕτω τελευτᾷ καὶ ἀπολύηται. Θεωρεῖ ὅθεν τὴν ἐκ τῆς ἀναμνήσεως ἀπόδειξιν ταύτην τὸ ἡμισυ οὐ δεῖ ἀποδειχθῆναι. Ὁ Σωκράτης τότε λέγει· ἂν θέλωμεν νὰ συνάψωμεν τὴν ἀπόδειξιν ταύτην, τὴν ἐκ τῆς ἀναμνήσεως (ἐξ ἧς ἐξάγεται ἡ προὔπαρξις τῆς ψυχῆς), μετὰ τῆς προτέρας, τῆς γενέσεως δηλαδή τῶν ἐναντίων ἐκ τῶν αὐτοῖς ἐναντίων, καθ' ἣν τὰ ζῶντα ἐκ τῶν τεθνεώτων γίγνεται (ἐξ ἧς κατὰ ἀναλογίαν προκύπτει ἡ μεθῦπαρξις τῆς ψυχῆς), ἀνάγκη νὰ δεγθῶμεν ὡς συμπέρασμα τὸδε. Ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ ὑπάρχει καὶ πρὶν γεννηθῶμεν, ἀνάγκη μεταβαίνουσα εἰς τὸ ζῆν καὶ γιγνομένη νὰ γίνηται ἐκ τοῦ θανάτου καὶ τοῦ τεθῆναι, δηλ. ἐκ τῆς λύσεως ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ τῆς ἀθυπαρξέως αὐτῆς· ὑπάρχουσα δὲ οὕτω πρὶν εἰσελθῆ εἰς τὸ σῶμα, ἀνάγκη νὰ ἀπέλθῃ αὐτοῦ πρότερον μετ' αὐτοῦ οὐσα· ἀπολυομένη οὖν τοῦ σώματος ὑπάρχει μόνη καὶ εἰσέρχεται εἰς ἄλλο σῶμα· ἄρα διὰ τῆς συνενώσεως τῶν δύο τούτων ἀποδείξεων ἐξάγεται, ὅτι ἡ ψυχὴ ὑπάρχει μετὰ θάνατον, ἡ αὐτὴ δὲ ὑπάρχει καὶ πρὶν γεννηθῶμεν, ὅποτε ἐπανέρχεται πάλιν εἰς τὸ μετὰ τοῦ σώματος ζῆν κύλον ἀποτελοῦσα· ἄρα ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατος.

Ὁ τε Σιμμίας καὶ ὁ Κέρβης ἐδέχθησάν πως καὶ τὴν ἀπόδειξιν ταύτην, οὐχί ὅμως ἐντελῶς· δι' ὃ κατὰ παράκλησιν αὐτῶν ὁ Σωκράτης ἐπαναλαμβάνει τὸν λόγον, ὁπόθεν κατέλιπεν αὐτόν, δηλ. μὴ ἡ ψυχὴ ἐξερχόμενη τοῦ σώματος διαρυσᾶται καὶ τέλος φθειρήται καὶ ἀπολύηται καὶ οὕτως εἰσέρχεται εἰς τὴν τρίτην ἀπόδειξιν. Ἐρωτᾷ λοιπὸν αὐτούς, ὁποῖον πρᾶγμα πρέπει νὰ διασκορπίζηται καὶ φθειρήται καὶ ὁποῖον οὐχί; Βεβαίως διαίρειται καὶ διαλύεται τὸ συντεθὲν καὶ σύνθετον, οὐδέποτε δὲ τὸ ἀσύνθετον· τίνα δὲ εἶναι τὰ ἀσύνθετα; βεβαίως ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μὴ συνιστάμενα ἐκ πολλῶν πάντοτε εἶναι τὰ αὐτὰ καὶ δὲν μεταβάλλονται, ἐνῶ τὰ εἰς τὰς αἰσθήσεις ὑποπίπτοντα, τὰ αἰσθητά, ἄλλοτε ἄλλως ἔχοντα

καὶ μηδέποτε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, εἶναι τὰ σύνθετα. Ἄσύνθετα καὶ πάντοτε κατὰ ταῦτ' ἔχοντα, λέγει ὁ Σωκράτης, εἶναι αἱ ἰδέαι, αἷτινες οὐδεμίαν ἐπιδέχονται μεταβολήν, ἀλλ' εἶναι αἱ αὐταὶ πάντοτε, ἀμετάβλητοι, μονοειδεῖς, ἀειδεῖς, ἀόρατοι, ἄυλοι καὶ ἐπομένως ἀσύνθετοι, ἀδιάλυτοι, ἄφθαρτοι, ἀθάνατοι, μόνον διὰ τοῦ λογισμοῦ καταλαμβάνομεναι. Ἐφαρμύζει τοῦτο ὁ Σωκράτης εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν. ὧν ἡ μὲν ψυχὴ διάφορος οὖσα τοῦ σώματος, εἶναι ἀειδής, ἀόρατος, ἀεικατὰ ταῦτ' ἔχουσα, ἀναλλοιώτως, συγγενῆς τῶν ιδεῶν, ἰδέα καὶ αὐτῆ τῆς ζωῆς, τὸ δὲ σῶμα ὄρατόν καὶ μεταβλητόν. Ἡ ψυχὴ καταλαμβάνουσα τὸ σῶμα εἰς τὸ σκοπεῖν τι διὰ τῶν αἰσθήσεων, ἔλκεται ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὰ μεταβλητὰ καὶ οὐδέποτε κατὰ ταῦτ' ἔχοντα καὶ αὐτῆ πλανᾶται καὶ ταραττεται καὶ ἰλιγγιᾷ ὡς περ μεθύσκουσα ἅτε ἐφαπτομένη τούτων. Σκοποῦσα δὲ αὐτὰ αὐτῆ καθ' ἑαυτὴν μεταβαίνει εἰς τὸ καθαρὸν καὶ αἰώνιον καὶ ἀμετάβλητον καὶ ἀθάνατον, εἰς τὰς ἰδέας, ὡς συγγενῆς αὐτῶν, ἐνοῦται μετ' αὐτῶν, γινώσκει αὐτάς, τοῦτο δὲ καλεῖται φρόνησις, γνῶσις ἁπλῆ, αὐτῶν. Ἐρωτᾷ λοιπὸν, τί τῶν δύο ἡ ψυχὴ εἶναι ὁμοιότερον καὶ συγγενέστερον; Ὁ Κέβης ἀποκρίνεται, ὅτι πᾶς τις, καὶ αὐτὸς ὁ δυσμαθέστατος, θέλει ὁμολογήσει, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ὁμοιότερον καὶ συγγενέστερον τῷ ἀμεταβλήτῳ, τῷ ἀει ὡσαύτως ἔχοντι, ταῖς ἰδέαις, τὸ δὲ σῶμα τῷ ὄρατῳ, τῷ μεταβλητῷ καὶ διαλυομένῳ. Ἐκ τούτων ἔπεται, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι οὐσία ἀπλή, μονοειδής, ἀόρατος, ἄυλος, ἰδέα τῆς ζωῆς, ἀναλλοιώτως καὶ ἀμετάβλητος καὶ ἐπομένως ἀθάνατος, τὸ δὲ σῶμα σύνθετον, ὑλικόν, μεταβαλλόμενον, φθαρτόν καὶ διαλυτόν, ὡς σύνθετον (ΚΖ').

Εὐθύς μετὰ τοῦτο ἐπάγεται, ὅτι, ὅταν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ὡς συνηνωμένα, φύσει ἡ μὲν ψυχὴ ἄρχει καὶ δεσπόζει, τὸ δὲ σῶμα δουλεύει· κατὰ ταῦτα δὲ ἡ μὲν ψυχὴ ὁμοιάζει τῷ θεῷ, τὸ δὲ σῶμα τῷ θνητῷ· διότι τὸ μὲν θεῖον ἄρχει καὶ ἡγεμονεύει φύσει, τὸ δὲ θνητὸν ἄρχεται καὶ δουλεύει. Ἐκ τούτου ἔπεται, ὅτι ἀποθανόντος τοῦ ἀνθρώπου τὸ ὄρατόν αὐτοῦ, τὸ σῶμα, πρέπει νὰ διαλύηται, δὲν πάσχει τοῦτο ὅμως εὐθύς, ἀλλὰ μετὰ χρόνον. Ἄν λοιπὸν τὸ σῶμα, τοῦλάχιστον μέρη τινὰ αὐτοῦ, ἀντίσταται ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν διάλυσιν, πόσω μᾶλλον ἡ ψυχὴ, τὸ ἀειδὲς καὶ ἄυλον; αὕτη ἡ οὕτω περικυκία ψυχῆ ἀπαλ-

λαττομένη τοῦ σώματος δὲν διαρυσσεται καὶ ἀπόλλυται, ὡς λέγουσιν οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι· πολλοῦ γὰρ καὶ δεῖ, δὲν εἶναι τοῦτο, λέγει ὁ Σωκράτης, ἀλλὰ μᾶλλον τόδε. Ἐὰν μὲν καθαρὰ ἀπαλλάττηται μηδὲν τοῦ σώματος συνεφέλουσα ὡς μηδὲν κοινουούσα αὐτῷ ἐν τῷ βίῳ ἔκουσίως, ἀλλὰ φεύγουσα αὐτὸ καὶ συνηθροισμένη εἰς ἑαυτὴν ὡς ὀρθῶς φιλοσοφοῦσα, μελετῶσα δὲ καὶ κατακινουμένη πάντοτε εἰς τοῦτο, ἀπέργεται οὕτως ἔχουσα εἰς τὸ ὅμοιον αὐτῆ, τὸ ἀειδὲς, τὸ ἄυλον, τὸ θεῖον καὶ ἀθάνατον καὶ φρόνιμον, ὅπου ἀφικουμένη διατελεῖ εὐδαιμόν, ἀπληλαγμένη πάντων τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν (ΚΘ'). τὸνκνήσιον δὲ μεμιασμένη καὶ ἀκάθαρτος ἀπαλλαττομένη τοῦ σώματος ὡς καὶ αὐτῷ συνοῦσα καὶ τοῦτο θεραπεύουσα, ἔλκεται ἡ τοιαύτη ψυχὴ πάλιν εἰς τὸν ὄρατόν τόπον φέβω τῆς αἰδοῦς καὶ Ἄδου περὶ τὰ μνήματα καὶ τοὺς τάφους κυλινδουμένη. Αὐτὰ δὲ αἱ ψυχαὶ εἶναι οὐκ αἱ τῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' αἱ τῶν φαύλων, πλανῶμεναι οὕτω καὶ τιμωρούμεναι διὰ τὴν προτέραν κακίην αὐτῶν διαγωγὴν, εἰς οὐ πάλιν διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ σωματοειδοῦς ἐνδυσθῶσιν εἰς τὸ σῶμα (Λ'). Ἐνδύονται δὲ εἰς σώματα ζῶων τοιαῦτα, τῶν ὁσίων τὰ ἦθη κατὰ τὸν βίον ἐμνήθησαν, λέγει ὁ Σωκράτης· οἷον αἱ ψυχαὶ τῶν γαστριμαργῶν, ὑβριστῶν, φιλοποτῶν, εἰς τὸ γένος τῶν ὄνων καὶ τῶν τοιοῦτων ζῶων μεταβαίνουσιν· αἱ τῶν ἀδίκων τυράννων καὶ ἀρπάγων εἰς τὰ τῶν λύκων, ἱεράκων καὶ ἰατίων. ἐν γένει δὲ οἱ τοιαῦτα μεμελετηκότες εἰς ὅμοια καὶ παραπλήσια ζῶα. Αἱ δὲ ψυχαὶ τῶν ἐπιτεταδευκότεων τὴν δημοτικὴν καὶ πολιτικὴν ἀρετὴν, ἣν κηλοῦσι σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην ἐξ ἔθους καὶ μελέτης γεγονυῖαν ἄνευ φιλοσοφίας καὶ νῦν ἐνδύονται εἰς τοιοῦτόν τι ἡμέρον γένος μελισσῶν ἢ σφηκῶν ἢ μυρμηκῶν ἢ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἐξ οὗ γίνονται οἱ ἐπιεικεῖς καὶ ἐνάρετοι ἄνδρες. Εἰς δὲ τὸ γένος τῶν θεῶν, λέγει ὁ Σωκράτης, ἐπιτρέπεται νὰ μεταβῶσι μόνον οἱ ὀρθῶς φιλοσοφῆσαντες καὶ παντελῶς καθαρὸι ἀπίοντες. Διὰ τοῦτο οἱ περὶ τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς φροντίζοντες χαίρειν εἰπόντες ταῖς κατὰ τὸ σῶμα ἡδοναῖς καὶ τῆ φιλοσοφίᾳ ἀκολουθοῦντες, πορεύονται ὅπου αὕτη καθαίρουσα καὶ λύουσα αὐτοὺς ὁδηγεῖ (ΛΒ'—ΛΔ').

Εἰπόντος ταῦτα τοῦ Σωκράτους σιγῇ ἐγένετο ἐπὶ πολὺν χρόνον, καθ' ἣν καὶ αὐτὸς ὁ Σωκράτης ἦν προσκεκολλημένος εἰς τὸν λόγον τοῦτον καὶ τῶν μαθητῶν οἱ πλείστοι· ὁ Σιμ-

μίας όμως και ὁ Κέβης ἐφαινότο ἀμφιβόλ-
λοντες ἔτι. Ὁ Σωκράτης ἐνοήσας τοῦτο, λέ-
γει αὐτοῖς νὰ ἐξετάσωσι καὶ πάλιν τὸ πρᾶγμα,
διότι εἶχε πολλὰς ὑποφίας καὶ ἀντιλαβὰς,
εἶγε δὴ τις αὐτὸ μέλλει ἰκανῶς διεξιέναι. Ἄμ-
φοτέροι ἐπεθύμουν νὰ βεβαιωθῶσι περισσό-
τερον, ἀλλ' ἐδίσταζον μήπως παρὰσχῶσιν ὄ-
γλον τῷ Σωκράτει διὰ τὴν παροῦσαν συμ-
φορὰν· οὗτος ὅμως ἔτι μᾶλλον παρεκίνει αὐ-
τοὺς νὰ ζητήσωσι τὸν ἀσφαλέστατον, εἰ δυνα-
τὸν, λόγον περὶ τοῦ ζητήματος βέβαιοι ὄντες,
ὅτι αὐτὸς οὐδόλως θεωρεῖ συμφορὰν τὴν πα-
ροῦσαν αὐτοῦ κατάστασιν. Καὶ ὁ Σιμμίας
θαρρήσας τότε ποιεῖται τὴν ἐνστάσιν αὐτοῦ,
ὅτι ἡ ψυχὴ εἴη ἂν ἁρμονία τῶν μερῶν τοῦ
σώματος ἐντεταμένων χρώμενος εἰς τοῦτο
τῇ παρομοιωσεί τῆδε. Λαμβάνομεν, λέγει,
μὴν λύραν συγκειμένην ἐκ ζύλων καὶ χορδῶν,
ἅτινα πάντα εἰσὶ σώματα καὶ σωματοειδῆ,
σύνθετα καὶ γεώδη καὶ τοῦ θνητοῦ συγγενῆ,
καθάπερ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα. Ἐκ τῆς
λύρας ὅμως ταύτης ἡρμωσμένης προέερχεται
ἡ ἁρμονία οὕσα ἀρατὸν τι καὶ ἀσώματον καὶ
ἀπράχλον καὶ θεῖον, καθάπερ ἡ ψυχὴ ἐν τῷ
σώματι. Ὅπότεν τις ὅμως θραύσῃ τὴν λύραν
ἢ διατέμῃ καὶ διαρρήξῃ τὰς χορδὰς, δυνά-
μεθα, ἐρωτᾷ ὁ Σιμμίας, νὰ διασχυρισθῶμεν.
Ὅς σύ, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ διαμένῃ καὶ εἰς
τὸ ἐξῆς ἡ ἁρμονία ἐκεῖνη καὶ νὰ μὴ ἀπολε-
σθῇ; (ΛΓ'). Τί θέλομεν εἰπεῖ, ἐάν τις ἀξίωσῃ,
ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμῶν εἶναι καθὰς τῶν ἐν τῷ σώ-
ματι, καὶ ὅτι ἐν τῷ καλουμένῳ θανάτῳ πρώτη
αὐτῇ καὶ προτέρα τοῦ σώματος ἀπόλλυται;
Εἰς τὴν ἀπορίαν ταύτην τοῦ Σιμμίου προσέ-
θηκε καὶ ὁ Κέβης τὴν ἑαυτοῦ, ὅτι παραδέ-
χεται μὲν τὴν ὑπαρξίν τῆς ψυχῆς πρὶν ἔλθῃ
εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὸ εἶδος τοῦτο
τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ὅμως θέλει ὑπάρχει πού
καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀποθανόντων ἡμῶν, ἀμφιβόλ-
λει· οὐ μοι δοκεῖ τῆδε, λέγει (ΛΔ'). Καὶ ὁ
Κέβης χρῆται ἐνταῦθα τῇ παρομοιωσεί τῆδε.
Ἔχομεν, λέγει, πρεσβύτην ὑψάντην, ὅς πολλὰ
ἰμάτια ὑφαινόμενος καὶ κατατριψὰς ζῶν,
ὑστερον τοῦτων ἀποθανὼν καταλείπει τὸ τε-
λευταῖον ἰμάτιον. Οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ πολλὰ
σώματα ἐνδυθεῖσα, ὡς ὁμολόγηται ἀνωτέρω,
καὶ ζήσασα ἐν αὐτοῖς τελευταῖον ἤθελε κατα-
τριβῆ καὶ αὐτῇ καὶ ἠδύνατο νὰ ἀποθάνῃ
ἐντελῶς καὶ ἀπολεσθῇ καταλιποῦσα τὸ σῶμα.
Εἰς τὰς ἐνστάσεις ταύτας τοῦ τε Σιμμίου καὶ
Κέβητος ὅλοι οἱ ἄλλοι μαθηταὶ ἀπόδῶς διετέ-
θησαν καὶ ἐταράχθησαν· διότι πεπεισμένους

πρότερον ἐκ τῶν ὁμολογημένων ἔφερον αὐ-
τοὺς πάλιν εἰς ἀμφιβολίαν καὶ ἀπιστίαν. Ὁ
Σωκράτης ὅμως ἀτάραχος διαμείνας ἀναλαμ-
βάνει νὰ ἀναίρῃ ἐν τῇ τετάρτῃ διπλῇ ἀπο-
δειξεί ἐκατέρως τὰς ἐνστάσεις ταύτας τοῦ Σιμ-
μίου πρώτον καὶ τοῦ Κέβητος ὑστερον. Πα-
ραίνεσας ὅθεν αὐτοὺς νὰ μὴ εἶναι μισόλογοι,
ἀνακεραλαιώσας δὲ ἀμφοτέρας, προβαίνει
διὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν εὐσταθείας
πρώτον εἰς τὴν ἀναίρῃ τῆς ἐνστάσεως τοῦ
Σιμμίου, εἰ ἡ ψυχὴ ἐστὶν ἁρμονία, ἥτις, καί-
περ οὕσα θεϊότερον καὶ κάλλιον τοῦ σώματος,
δυνατὸν ἐξέερχομένη αὐτοῦ ἐν τῷ καλουμένῳ
θανάτῳ νὰ ἀπολλύηται ἐν εἶδει ἁρμονίας
οὕσα, καθὰς τουτέστι τῶν τοῦ σώματος
μερῶν (ΜΑ'),

Ὁ Σωκράτης ἐρωτᾷ ἀμφοτέρους, πρώτον
ἐὰν ὁμολογῶσιν, ὅτι ἡ μάθησίς ἐστὶν ἀνά-
μνησις, ὡς ὁμολόγησαν προηγουμένως. Ὁμο-
λογοῦσιν, ὅτι ἡ μάθησίς ἐστὶν ἀνάμνησις. Τού-
του δ' οὕτως ἔχοντος, λέγει, ἀναγκάτως ἡ ψυ-
χὴ προὔπηρχεν ἄλλοθι πού πρὶν ἐνδυθῆ εἰς τὸ
ἀνθρώπινον σῶμα (ΜΑ'). Ἐὰν ὅμως παρα-
δέχησαι, λέγει, καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι
ἁρμονία τις ἐκ τῶν μερῶν τοῦ σώματος ἐντε-
ταμένων, ἢ δ' ἁρμονία εἶναι πρᾶγμα σύν-
θετον, τότε πρέπει νὰ μεταβάλῃς γνώμην·
διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπῆρχε πρότερον
ἁρμονία συγκειμένη, πρὶν ὑπάρξωσιν ἐκεῖνα,
ἐξ ὧν ἔπρεπε αὐτὴ νὰ συντεθῇ. Λοιπὸν, ἂν ἡ
ψυχὴ προὔπηρχεν, ἦτο αὐτῇ καθ' ἑαυτήν,
ἐὰν δὲ εἶναι ἁρμονία, τότε ἔπρεπε νὰ μὴ
προὔπηρχε πρὸ τῆς ὑπάρξεως τῶν μερῶν τοῦ
σώματος, ἔπρεπε δηλαδή νὰ συντελεσθῇ καὶ
ἀπαρτηθῇ πρότερον τὸ σῶμα καὶ τὰ ὄργανα
αὐτοῦ καὶ ἔπειτα νὰ προκύψῃ ἡ ψυχὴ ὡς ἁρ-
μονία ἐξ αὐτῶν παραχομένη· τοῦτο ὅμως φέ-
ρει εἰς ἀντίφασιν, διότι κατὰ μὲν τὸ πρῶτον ἡ
ψυχὴ προὔπηρχε, κατὰ δὲ τὸ δεύτερον δὲν
προὔπηρχεν, ἀλλὰ προέκυψε κατόπιν. Πῶς
εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ ἡ ψυχὴ πρὶν ἔλθῃ
εἰς τὸ εἶδος τοῦ ἀνθρώπου, νὰ ὑπάρχῃ δὲ συγ-
κειμένη ἐκ τῶν οὐδέπω ὄντων; Ἡ ἁρμονία λοι-
πὸν, λέγει ὁ Σωκράτης τῷ Σιμμίῳ, δὲν ὁμοιά-
ζει τὴν ψυχὴν, πρὸς ἣν ἀπεικάζεις αὐτήν,
ἀλλὰ πρότερον ὑπάρχει ἡ λύρα καὶ αἱ χορδαί,
καὶ οἱ φθόγγοι ἔτι ἀνάρμοστοι ὄντες γίνονται,
τελευταῖον δὲ πάντων συνίσταται ἡ ἁρμονία
καὶ πρῶτον ἀπόλλυται (ΜΑ'). Ἐκ τῆς ἀντι-
φάσεως ταύτης λαβὼν ἀφορμὴν ὁ Σωκράτης
ἐρωτᾷ τὸν Σιμμίαν, ποῖαν ἀπόδειξιν προτιμᾷ,
τὸ ὅτι ἡ μάθησις εἶναι ἀνάμνησις καὶ ἐπομένως

ὅτι ἡ ψυχὴ προὔπηρχεν, ἢ τὸ ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἁρμονία καὶ ἐπομένως μὴ προὔπαρχουσα ἐγένετο ὕστερον ἐκ τῆς κρᾶσεως τῶν μερῶν τοῦ σώματος ἐκτεταμένον; Ὁ Σιμμίας ἀποδέχεται τὴν πρώτην ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ μάθησις εἶναι ἡ ἀνάμνησις καὶ ἐπομένως ὅτι ἡ ψυχὴ προὔπηρχεν ἄρα ἡ ψυχὴ, ἰδέα οὐσα, ὑπῆρχε πρὸ τῆς ἐνδύσεως αὐτῆς εἰς τὸ σῶμα. συγγενῆς δὲ τῶν ἰδεῶν συνῆν αὐταῖς καὶ ἐγίνωσκεν αὐτάς.

Ἐφεξῆς ὁ Σωκράτης ἐξετάζει τὰ κατὰ τὴν ἁρμονίαν αὐτὴν, τίς εἶναι αὕτη καὶ ὅποια καὶ τίνη συμφωνεῖ καὶ ἐκ τίνος προκύπτει. Ἡ ἁρμονία, λέγει, ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη σύνθεσις, πρέπει νὰ ἔχη οὕτως, ὡς ἔχουσι τὰ μέρη, ἐξ ὧν σύγκειται, νὰ ποιῇ καὶ πάσχη, ὅσα ἐκεῖνα ποιοῦσι καὶ πάσχουσιν. Ἀναλόγως τοῦ ζύλου τῆς λύρας, τῶν χορδῶν καὶ τῆς ἐντάσεως αὐτῶν εἶναι καὶ οἱ φθόγγοι οἱ ἐξ αὐτῶν ἐξερχόμενοι ἀναλόγως τῶν ὀργάνων ὀργανικοῦ τινος ὄντος. τῶν μερῶν αὐτοῦ, γίνεται καὶ ἡ κίνησις, ἡ ἐνέργεια, ἡ λειτουργία αὐτῶν ἅπαντα. Πράγματι, καλῶς συντεθειμένον ἢ ἡρμωμένον ἢ ὀργανισμένον ὅλον τι θέλει λειτουργεῖ καλῶς ἐπίσης, ὡς καὶ ἀνάρμωστον καὶ ἀδιοργάνιστον θέλει χαλαροῦσθαι πάντοτε καὶ θέλει κακῶς καὶ ἀτελῶς λειτουργεῖ. Ἡ ἁρμονία λοιπὸν δὲν προηγεῖται τῶν ἐξ ὧν συνίσταται μερῶν, ἀλλ' ἔπειτα καὶ δὲν εἶναι ἐναντία εἰς ταῦτα. Ἐπειτα ἡ ἁρμονία πρέπει νὰ εἶναι, ὡς ἤθελον ἁρμοσθῆ τὰ μέρη ἔαν εἶναι δυνατὸν νὰ ἁρμοσθῶσι περισσότερον, ἢ ἔθελον εἶναι μᾶλλον ἁρμονία καὶ πλείων ἂν δὲ ἁρμοσθῶσιν ἤττον καὶ ἔλαττον, ἢ ἔθελον εἶναι ἁρμονία ἐπ' ἔλαττον καὶ ἤττον. Εἶναι δὲ τοῦτο δυνατὸν εἰς τὴν ψυχὴν, ἵνα καὶ κατ' ἐλάχιστον διαφέρει μία ψυχὴ ἄλλης ψυχῆς ἢ νὰ εἶναι περισσότερον ψυχὴ ἢ ὀλιγώτερον; Οὐχί, ἀποκρίνεται ὁ Σιμμίας. Ἐπειτα λέγεται, ὅτι ἡ ψυχὴ ἢ μὲν ἔχει νοῦν καὶ ἀρετὴν καὶ εἶναι ἀγαθὴ, ἢ δὲ ἀνοίαν καὶ μοχθηρίαν καὶ εἶναι κακὴ. Ἄν λοιπὸν ἡ ψυχὴ εἶναι ἁρμονία, τί ἄλλο εἶναι ἐν τῇ ψυχῇ ἢ ἀρετὴ καὶ κακία; οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐν τῇ ἁρμονίᾳ ἄλλη ἁρμονία καὶ ἀναρμωστία. Καὶ ἢ μὲν ἀγαθὴ εἶναι ἡρμωσμένη καὶ ἔχει ἐν ἑαυτῇ ἄλλην ἁρμονίαν, ἢ δὲ κακὴ εἶναι ἀναρμωστος καὶ δὲν ἔχει ἐν ἑαυτῇ ἄλλην ἁρμονίαν; Ὁ Σιμμίας δὲν δύναται ν' ἀποκριθῇ εἰς τοῦτο, διὸ ὁ Σωκράτης λέγει, ὅτι προωμολόγηται, ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν διαφέρει ἄλλης ψυχῆς, δηλ. ἡ μία ψυχὴ δὲν εἶναι περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον ψυχὴ τῆς ἄλλης, καὶ ἐπο-

μένως δὲν δύναται ἡ ἁρμονία νὰ εἶναι περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον διάφορος τῆς ἄλλης. Ἡ ψυχὴ λοιπὸν μία οὐσα οὐδέποτε ἤθελε μετᾶσχει κακίας καὶ πᾶσαι αἱ ψυχαὶ ὁμοίως ἀγαθαὶ ἔσονται, ἐὰν ὁμοίως πεφύκωσιν αὐτὸ τοῦτο ψυχὰ εἶναι (ΜΒ'). Ἡ ψυχὴ λοιπὸν κατὰ ταῦτα δὲν δύναται νὰ εἶναι ἁρμονία τῶν μερῶν τοῦ σώματος ἐντεταμένον, διότι τότε ἔπρεπε νὰ ἀκολουθῇ αὐτά, νὰ εἶναι περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον ψυχῆ, ὡς ἡ ἁρμονία, νὰ γένηται κατὸ τῶν μερῶν τοῦ σώματος καὶ οὐχί πρότερον, καὶ νὰ εἶναι τοιαύτη, ὅποια τὰ μέρη, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται, ὅπερ ἀδύνατον ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν.

Ἐξ ἐναντίας οὐ μόνον ἡ ψυχὴ δὲν παρακολουθεῖ τὰ μέρη τοῦ σώματος, δὲν εἶναι ἁρμονία, ἀλλὰ τάνάπαλιν, αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ ἢ διαπλάττουσα καὶ διαμορφοῦσα τὰ μέρη τοῦ σώματος καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα ἐν χρόνῳ ὤρισμένῳ καὶ ὀδηγοῦσα αὐτό. Ὁ Σωκράτης ἐρωτᾷ τὸν Σιμμίαν, τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ πάντων τί εἶναι τὸ ἄρχον ἢ ἡ ψυχὴ, ἢ τις ἄλλως ἔχει καὶ φρόνησιν; ἀλλ' ἡ ψυχὴ οὐ μόνον δὲν συγχωρεῖ τοῖς πάθεσι τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐναντιοῦται αὐτοῖς, οἷον εἰς τὴν θερμότητα, εἰς τὴν δίψαν καὶ τὴν πείναν, πολλάκις ἡ ψυχὴ ἔλκει τὸ σῶμα εἰς τὸναντίον, εἰς τὸ μὴ πίνειν καὶ μὴ ἐσθίειν καὶ εἰς μυρία ἄλλα. Εἶπομεν δὲ, λέγει, προηγουμένως, ὅτι ἂν ἡ ψυχὴ ἦν ἁρμονία, ἔπρεπε νὰ ἀκολουθῇ ἐκεῖνα, ἐξ ὧν συνίσταται, καὶ νὰ μὴ ἐναντιῶται· νῦν ὅμως φαίνεται ὅπως τὸ ἐναντίον ἐργαζομένη, φαίνεται ἡγεμονεύουσα, δεσποζούσα καὶ καλίζουσα τὰ μὲν χαλεπώτερον, τὰ δὲ πρότερον, καὶ τὰ μὲν ἀπειλοῦσα, τὰ δὲ νοθετοῦσα ταῖς ἐπιθυμίαις καὶ ὀργαῖς καὶ φόβοις, ὡς ἄλλη οὐσα καὶ διάφορος καὶ πρὸς ἄλλο πράγμα διαλεγομένη, ὡς ἐδῆλωσε τοῦτο καὶ ὁ θεὸς ποιητῆς Ὁμηρος λέγων

Στῆθος δὲ πλήξας (ὁ Ὀδυσσεύς) κραδίην ἠνίπαπε μύφῳ
τέταθε δὴ, κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης.

(Ὀδυσ. Ι', 17).

Ἡ ψυχὴ λοιπὸν εἶναι διάφορος τοῦ σώματος, ἡγεμὼν αὐτοῦ καὶ ἄρχουσα καὶ δεσποζούσα, ἄρα δὲν παρακολουθεῖ τὸ σῶμα, ὡς εἰ ἦν ἁρμονία ἐκ τῶν μερῶν αὐτοῦ προκύπτουσα καὶ γενομένη, ἀλλὰ θιοτέρα αὐτοῦ καὶ καλλίων, ἰδέα καθαρὰ καὶ αὐθύπαρκτος. Οὕτως ὁ Σωκράτης ἀνήρρεσε τὴν ἔνστασιν τοῦ Σιμμίου, ὅστις παρεδέχθη τὴν ἀπόδειξιν τοῦ μεγάλου διδασκάλου αὐτοῦ (ΜΓ').

Ἐκ τῆς λαμπρῆς ταύτης ἀποδείξεως τοῦ Πλάτωνος ἐξάγεται, ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι τυφλὸν προῦν παραγόμενον ὕστερον ἐκ τῶν μερῶν τοῦ σώματος, ὡς δοξάζουσιν οἱ ὕλισται, ἀλλὰ μάλλον ἢ ἀρχή, ἢ δύναμις ἢ διαμορφούσα καὶ διατυπούσα τὴν ὕλην, ἢ παράγουσα τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ ζῶα ἅπαντα, ἐν ὠρισμένῳ χρόνῳ καὶ περιόδῳ διαπλάττουσα ἕκαστον μέρος τοῦ σώματος, ἕκαστον μέρος αὐτοῦ, ἕκαστον ὄργανον, ἕκαστον ἄτομον. Ἡ ψυχὴ ἄρχει ἐπομένως τοῦ σώματος ἀντιπασσομένη πολλάκις εἰς τὰς ὁρέξεις καὶ ἐπιθυμίας αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ παρακολουθοῦσα αὐτὰς ὡς ἀρμονία· αὐτὴ ἄρχουσα τοῦ σώματος ἔχει συνειδησιν ἐαυτῆς καὶ τοῦ ἐξω κόσμου, καταφρονεῖ τὸ σῶμα πολλάκις ὡς πολὺ ἀνωτέρα αὐτοῦ καὶ θυσιάζουσα αὐτὸ εἰς τὰς δεούσας περιστάσεις. Ἡ ψυχὴ εἶναι μία οὐσία, ἐνιαία, ἀνωτέρα τῆς ὕλης, ἢν διαμορφοῖ, οὐδέποτε διάφορος ἐαυτῆς, οὐδέποτε ἀρνούμενη ἢ μὴ ἀναγνωρίζουσα τὰς προτέρας αὐτῆς πράξεις ἢ τὰ διανοήματα ὡς διάφορος ἐαυτῆς, ἀλλὰ τοῦτο αὐτὸ μία, πηγὴ τῆς ζωῆς ἐν τῷ σώματι.

Μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τῆς ἐνστάσεως τοῦ Σιμμίου, ἐν ἣ ὁ Σωκράτης ἀπέδειξε τί δὲν εἶναι ἡ ψυχή, προβαίνει εἰς ἀναίρεσιν τῆς τοῦ Κέβητος ἐπίσης. ἢν ἀνεφέραμεν μὲν προηγουμένως, ἐπαναλαμβάνομεν δὲ καὶ αὖθις, ὡς ποιεῖ καὶ ὁ Σωκράτης (ΜΑ'), πρὸς περισσοτέραν κατὰληψιν αὐτῆς. Ὁ Κέβης ἐνιστάμενος παραδέχεται μὲν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμῶν, ἰσχυρόν τι καὶ θεοειδὲς ὄν, προῦπηρχε πρὶν ἔλθῃ εἰς τὸ σῶμα, εἰς τὸ εἶδος τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ἐξωποίησεν, ἐνεψύχωσε πολλὰ σώματα κυκλικῶς ἐπανερχομένη, ἀπιστεῖ ὅμως, ὅτι μετὰ πολλὰς τοιαύτας περιελεύσεις δὲν θέλει ἐπὶ τέλος κατατρίβῃ καὶ δὲν θὰ ὑπάρχη πλέον, καὶ τοῦτο εἶναι ὁ παντελής αὐτῆς ὄλεθρος. Χρῆται δὲ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ τῇ εἰκόνι τοῦ γέροντος ὑφάντου, ὃς πολλὰ ἱμάτια ὑφαινόμενος καὶ κατατρίβας περὶ τὸν βίον τελευταῖον ἀποθανῶν καταλείπει τὸ ἱμάτιον, ὃ ἤμπεύετο ἀποθηήσκων. Δύναται τις λοιπὸν νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ ὑφάντης ἀποθανὼν καὶ καταλιπὼν τὸ τελευταῖον ἱμάτιον εἶναι πού καὶ εἰς τὸ μέλλον; Διὰ τοῦτο, λέγει, οὐδεὶς δύναται νὰ εἶναι βέβαιος, ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ δὲν εἶναι εἰς τὴν τελευταίαν αὐτῆς περιελευσιν καὶ ὅτι τὸ νῦν σῶμα ἡμῶν δὲν εἶναι τὸ τελευταῖον, ἐν ᾧ ἡ ψυχὴ ἡμῶν κατατρίβῃ πλέον· πιθανὸν λοιπὸν, λέγει, ἡ ψυχὴ ἡμῶν καταπονηθεῖσα καὶ κατατρίβεισα ἐν τῷ μακρῷ κύκλῳ τῶν ζωοποιή-

σεων αὐτῆς νὰ καταβληθῇ ἐπὶ τέλος, καὶ τοῦτο δύναται νὰ συμβῇ εὐθὺς μετὰ τὸν χωρισμὸν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου σώματος, ὅτε ἀπόλλυται ἐντελῶς καὶ τοῦτο εἶναι παντελής αὐτῆς ὄλεθρος (ΛΖ', ΜΑ', ΜΔ'). Ὁ Κέβης φοβεῖται, «μὴ πολλὰ δὴ σώματα καὶ πολλάκις κατατρίψασα ἡ ψυχὴ, τὸ τελευταῖον σῶμα καταλιπούσα, νῦν αὐτὴ ἀπολλύηται καὶ ἢ αὐτὸ τοῦτο θάνατος, ψυχῆς ὄλεθρος» (ΜΑ'). Ὁ Σωκράτης ἀναλαμβάνει νὰ ἀναίρῃ καὶ τὴν ἐνστασιν ταύτην τοῦ Κέβητος ἀποδεικνύων, τί εἶναι αὐτὴ ἡ ψυχή. Οὕτω δὲ πάλιν ἐκ τῆς διδασκαλίας τῶν ἰδεῶν παρέχει ἡμῖν τὸ ἕτερον ἡμῖς τῆς τετάρτης ἀποδείξεως περὶ τῆς οὐσίας αὐτῆς τῆς ψυχῆς, ἐν αὐτῷ δὲ κορυφούται πλέον ἢ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ἀπόδειξις τοῦ μεγάλου φιλοσόφου.

Εἰς τὴν ἀπόδειξιν ταύτην προβαίνει ὁ Πλάτων ἐκ τῆς περὶ τῶν ἰδεῶν διδασκαλίας αὐτοῦ ὁρμώμενος. Ὁ Σωκράτης μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἐνστασιν τοῦ Κέβητος συγγόν ἐπισχὼν γρόνον καὶ πρὸς ἑαυτὸν σκεψάμενος λέγει πρὸς Κέβητι: «Οὐ φανῶλον πράγμα, ὦ Κέβη, ζητεῖς· ὄλωσ γὰρ δεῖ περὶ γενέσεως καὶ θορᾶς τὴν αἰτίαν διαπραγματεῦσασθαι» (ΜΕ'). Διηγεῖται ἀκολουθῶς διὰ μακρῶν τὴν ἱστορίαν τῶν περὶ φύσεως μελετῶν αὐτοῦ, διὰ τί γίνεται ἕκαστα, διὰ τί ἀπόλλυται καὶ διὰ τί εἶστι, τὴν περὶ φύσεως δηλονότι ἱστορίαν, ἣτις εἶναι μάλλον τοῦ Πλάτωνος αὐτοῦ ἢ τοῦ Σωκράτους. Ἐν αὐτῇ ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν γνώσεων τῶν ἀρχαιοτέρων Ἰώνων φιλοσόφων ἔρχεται τέλος εἰς τὸν ἐκ Κλαζομένων Ἀναξαγόραν εἰπόντα, ὅτι νοῦς ἐστὶν ὁ διακοσμῶν τε καὶ πάντων αἰτίας (ΜΕ'). ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο μὴ ἀρκεσθεὶς παρήγαγε τὸ ἑαυτοῦ σύστημα τῶν ἰδεῶν λεγόμενον, οὐ βραχυτάτην εἰκόνα παρατίθεμεν ἐνταῦθα. Ἐπιθυμῶν δηλ. ὁ Σωκράτης (Πλάτων) νὰ μάθῃ τὴν ἀληθῆ αἰτίαν τῶν ὄντων, διὰ τί γίνεται, ἀπόλλυται καὶ εἶστι ἕκαστον αὐτῶν, ἄρχεται βεβαίως ἀπὸ τῶν πολλῶν, τῶν αἰσθητῶν, τῶν πραγμάτων ἐκάστων. Ἐπειδὴ ὅμως ἐξ αὐτῶν ὡς μεταβαλλομένων δὲν δύναται νὰ κατανοήσῃ τὸ ὄντως ὄν, τὸ ἀληθές, τὸ αἰτίον τῶν ὄντων, τὴν ἀληθῆ αἰτίαν τῶν πραγμάτων ἐκάστων, ἀναβαίνει εἰς τὸ ὑψιστον τῶν αἰσθητῶν, τὸν νοῦν, τὸν Θεόν, τὴν ἰδέαν, εἰς τὸν ἰδανικὸν κόσμον, τὸν τέλειον, τὸν παρὰ τῷ Θεῷ, ἐξ οὗ ὅλα τὰ φαινόμενα, τὰ πράγματα ἕκαστα ὡς ἀκτῖνες ἀπὸ κέντρου ἀπορρέουσι κατὰ τὸν ἐκάστου προορισμὸν καὶ τὴν σκοπιμότητα αὐτῶν.

Ὁ Σωκράτης λοιπὸν ἀποτεινόμενος τῷ Κέβητι λέγει, ὅτι οὐδὲν καινὸν θέλει εἶπει αὐτῷ, ἀλλ' ὅποια πάντοτε εἰς τὸ παρελθὸν οὐδέποτε ἐπαύσατο λέγων· ταῦτα δὲ εἶναι τὰ πολυθρύλλητα ἐκεῖνα, αἱ ἰδέαι, ἀφ' ὧν ἄρχεται ὅτι δηλαδὴ ὑπάρχει τι καλὸν αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ἢ ἰδέα τοῦ καλοῦ, οὐσία αὐθυπαρκτος τοῦ καλοῦ. Ἐπίσης ὑπάρχει ἀγαθὸν αὐτὸ καθ' ἑαυτό, μέγα, μικρὸν καὶ τὰ ἄλλα πάντα. Ἐάν, ἐπαναλαμβάνει ὁ Σωκράτης, παραδέχῃσαι, ὅτι ὑπάρχουσι τοιαῦτα, αἱ ἰδέαι, τὰ πρότυπα τῶν πραγμάτων ἐκείνων, ἐπιζῶ, ὅτι ἐκ τούτων θέλεις ἀνευρεῖ καὶ ἀποδειξέει τὴν αἰτίαν τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς (ΜΘ'). Ὁ Κέβης παραδεχόμενος τὴν ὑπαρξίν τῶν ἰδεῶν παρακαλεῖ τὸν Σωκράτη, ἵνα ὅτι τάχιστα τελειώσῃ τὸν περὶ τούτων λόγον. Καὶ ὁ διδάσκαλος λέγει· ἐάν ὑπάρχῃ τι καλὸν πρᾶγμα (ὑπάρχουσι δι' ὅλα τὰ αἰσθητὰ κακά, τὰ ὅποια βλέπομεν ἢ ἄλλως αἰσθανόμεθα) πλὴν αὐτοῦ τοῦ καλοῦ, τῆς ἰδέας τοῦ καλοῦ, ταῦτα, τὰ κατ' αἰσθησιν, εἶναι κακά, διότι μετέχουσι τῆς ἰδέας τοῦ καλοῦ. Ἡ ἰδέα λοιπὸν τοῦ καλοῦ, οὐσία ἀειδής, αἴδιος, ἀπλή, τελεία καὶ ἀμετάβλητος, ὡς ὅλαι αἱ ἰδέαι, εἰσερχομένη ὡς δύναμις τις εἰς ἕκαστα τὰ αἰσθητὰ κακά, ποιεῖ αὐτὰ μετέχειν τοῦ καλοῦ, γίγνεσθαι κακά. Ἐχομεν λοιπὸν τὴν ἰδέαν, τὴν δύναμιν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν, τὸ πρότυπον τοῦ καλοῦ αὐθυπόστατον, τὴν ἰδέαν, λέγει, ἥτις εἰσερχομένη εἰς τὴν ὕλην ἐμψυχοῖ αὐτὴν, ποιεῖ τὰ αἰσθητὰ πράγματα εἶναι κακά. Ταῦτα λοιπὸν εἶναι κακά, διότι μετέχουσι ἐκεῖνου τοῦ καλοῦ, τῆς ἰδέας τοῦ καλοῦ· αἰτία ὅθεν τοῦ φαινομένου, τοῦ αἰσθητοῦ καλοῦ, εἶναι ἢ ἰδέα τοῦ καλοῦ, ἢ παρουσία ἢ κοινωνία ὅπῃ δὴ καὶ ὅπως προσγενομένη· «τῷ καλῷ πάντα τὰ κακά γίνονται κακά» (ΜΘ'). Ἐπίσης καὶ τὰ αἰσθητὰ μέγλα, μείζω καὶ ἐλάττω γίνονται μέγλα, μείζω καὶ ἐλάττω, διότι μετέχουσι τῆς ἰδέας τοῦ μεγάλου, μείζονος καὶ ἐλάττονος, διὰ τὸ μέγεθος αὐτὸ καθ' ἑαυτό, διὰ τὴν ἰδέαν τοῦ μεγέθους, διὰ τὸ μείζον, διὰ τὸ ἐλάττον ἢ τὴν μικρότητα, αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ καὶ ἐπονομάζονται κατ' αὐτά.

Λέγομέν τινα μικρὸν ἢ μέγαν οὐχὶ διὰ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ μικροτέραν οὐσαν ἢ υπερβαίνουσαν τὴν τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐνυπάρχουσαν ἐκάστῳ ἰδέαν τῆς μικρότητος ἢ τοῦ μεγέθους. Οἷον, ὁ Σιμμίας εἶναι μεγαλύτερος μὲν τοῦ Σωκράτους, μικρότερος δὲ τοῦ Φαίδω-

νος, οὐχὶ διότι ἐν τῷ Σιμμίᾳ ὑπάρχουσι ἀμφοτέρω καὶ τὸ μέγεθος καὶ ἡ μικρότης, ἀλλὰ διότι ὁ Σιμμίας ὑπερέχει τοῦ Σωκράτους, διότι αὐτὸς μὲν ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὴν ἰδέαν τοῦ μεγέθους, ὁ δὲ Σωκράτης τὴν ἰδέαν τῆς μικρότητος, ὁ δὲ Φαίδων εἶναι μεγαλύτερος, διότι ἔχει τὸ μέγεθος ἀπέναντι τῆς μικρότητος τοῦ Σιμμίου. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον λέγεται ὁ Σιμμίας μικρὸς ἢ μέγας ἐν μέσῳ ὧν ἀμφοτέρων, διότι εἰς μὲν τὸν Φαίδωνα παρέχει τὴν μικρότητα αὐτοῦ ἀπέναντι τοῦ μεγέθους ἐκεῖνου, καθ' ὃ ὑπερέχει οὗτος, εἰς τὸν Σωκράτη δὲ παρέχει τὸ μέγεθος αὐτοῦ ὑπέροχον τῆς μικρότητος ἐκεῖνου. Ἐνταῦθα ὅλος ὁ λόγος γίγνεται περὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ μεγέθους καὶ τῆς μικρότητος, αἱ ὅποια διάφοροι οὔσαι ἀλλήλων, οὐδέποτε ταυτίζονται, οἷον τὸ μέγεθος, ἢ ἰδέα δηλ. τοῦ μεγάλου, οὐδέποτε ἐθέλει εἶναι συγχρόνως μέγα καὶ μικρὸν, ἀλλ' ἐν εἶναι μέγα, οὐδέποτε εἶναι μικρὸν.

Ἡ μία λοιπὸν ἰδέα οὐδέποτε δέχεται τὴν διάφορον ἢ ἐναντίαν αὐτῆς, οὐδέποτε δύναται νὰ γείνη τὸ ἐναντίον αὐτῆς, ἀλλὰ δυσὶν τὸ ἕτερον, λέγει ὁ Σωκράτης, «ἢ φεύγειν καὶ ὑποχωρεῖν (τὸ ἐν ἡμῖν μέγεθος), ὅταν αὐτῷ προσή τὸ ἐναντίον, τὸ μικρὸν, ἢ προσελθόντος ἐκεῖνου ἀπολωλέναι, ἐπιμένον δὲ καὶ δεξάμενον τὴν μικρότητα οὐκ ἐθέλειν εἶναι ἕτερον, ἢ ὅπερ ἦν ὡσπερ ἐγὼ δεξάμενος καὶ ὑπομείνας τὴν μικρότητα καὶ ἔτι ὧν ὅσπερ εἰμί, οὗτος ὁ αὐτὸς μικρὸς εἰμί» (Ν').

Τοῦτο ὅμως ἐφάνη ἀντιράσκειν εἰς ὅσα ὠμολόγησαν ἐν τῇ πρώτῃ ἀποδείξει, καθ' ἣν τὰ ἐναντία γίνονται ἐκ τῶν ἐναντίων, διότι νῦν ὁμολογοῦσιν, ὅτι τὸ ἐναντίον οὐδέποτε δέχεται τὸ ἐναντίον αὐτοῦ, ἀλλ' ἢ ὑπεχωρεῖ καὶ φεύγει, ἢ ἀπόλλυται προσερχομένου τοῦ ἐναντίου. Πῶς δὲ τοῦτο; διακί ἢ ἀντίρασις αὕτη;

Τὴν φαινομένην ταύτην ἀντίρασιν ἀναιρεῖ ὁ Σωκράτης λέγων, ὅτι «τότε μὲν (ἐν τῇ πρώτῃ ἀποδείξει) περὶ τῶν πραγμάτων τῶν ἐχόντων τὰ ἐναντία ἐλέγομεν, ἐπονομάζοντες αὐτὰ τῇ ἐκείνων ἐπωνυμίᾳ, νῦν δὲ περὶ ἐκείνων αὐτῶν, δηλ. τῶν ἰδεῶν, ὧν ἐνόητων ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν τὰ ὀνομαζόμενα. Αὐτὰ δ' ἐκεῖνα (αἱ ἰδέαι) οὐκ ἔν ποτέ φασιν ἐθελῆσαι γένεσιν ἀλλήλων δεξασθαι» (ΝΑ'). Τότε μὲν, λέγει, ἐλέγομεν περὶ πραγμάτων, τὰ ὅποια ἔχουσι ἐναντίας καταστάσεις ἢ ιδιότητας, αἵτινες γίνονται ἀπ' ἀλλήλων, νῦν ὅμως λέγομεν περὶ τῶν ἰδεῶν αὐτῶν, αἵτινες

οὐδέποτε γίνονται ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ ἰδέα τοῦ καλοῦ οὐδέποτε γίνεται ἰδέα τοῦ αἰσχροῦ, καὶ τὸ ἀνάπαινον ἢ ἰδέα τοῦ μικροῦ οὐδέποτε γίνεται ἰδέα τοῦ μεγάλου· τὸ μικρὸν πράγμα ὅμως γίνεται μέγα, διότι βάσις εἶναι τὸ πρῶγμα, ὅπερ δύναται νὰ ἔχη τὴν ιδιότητα τοῦ εἶναι μικρὸν καὶ ἐκ τοῦ μικροῦ γενέσθαι μέγα. Τὸ ἐναντίον ὅμως πρῶγμα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, ἢ ἰδέα, οὐδέποτε δύναται νὰ γείνη τὸ ἐναντίον, ἐπειδὴ «μηδέποτε ἐναντίον ἑαυτῶ τὸ ἐναντίον ἔσσεσθαι» (ΝΑ'). Ἄρα δὲ προσέληθ' αὐτῶ τὸ ἐναντίον, ἢ ἐναντία ἰδέα, τότε ὑπεκχωρεῖ ἢ πρῶτη καὶ ἐκλείπει. Καὶ οὐ μόνον αἱ ἐναντία ἰδέαι δὲν δέχονται ἀλλήλας, ἀλλὰ καὶ τὰ πράγματα. τὰ ὅποια δὲν εἶναι μὲν κυρίως ἐναντία, ἀλλὰ φέρουσιν ἐν ἑαυτοῖς ἰδέας ἐναντίας, δὲν δέχονται ἀλλήλας, ἀλλ' ἢ ἀπόλλυνται προσερχομένης τῆς ἐναντίας ἰδέας ἢ ὑπεκχωροῦσι. Τὸ δύο φέρει ἐν ἑαυτῶ τὴν ἰδέαν τοῦ ἀρτίου, τὸ τρία τὴν τοῦ ἀναρτίου, ἰδέας ἐναντίας ἀλλήλων· οὔτε τὸ δύο λοιπὸν δέχεται τὴν ἰδέαν τοῦ ἀναρτίου, οὔτε τὸ τρία τὴν τοῦ ἀρτίου. Ἐπίσης θεμερὸν καὶ ψυχρὸν ὡς φέροντα ἰδέας ἐναντίας δὲν δέχονται ἀλλήλας, ἀλλ' ἢ ὑπεκχωροῦσιν ἢ ἀπόλλυνται προσερχομένου τοῦ ἐναντίου. Φανερώς ἐκ τούτου ἐξάγεται, ὅτι οὐχὶ μόνον μία ἰδέα δὲν δέχεται τὴν ἐναντίαν ἑαυτῆς, ἀλλὰ καὶ πᾶν πρῶγμα φέρον τὴν μίαν ἰδέαν δὲν δύναται νὰ δεχθῆ ἕτερον πρῶγμα φέρον τὴν ἐναντίαν ἰδέαν. Διότι ὅ,τι ἂν κατέχωσιν αἱ ἰδέαι, ἀναγκάζουσιν αὐτὸ νὰ ἔχη τὴν ἰδέαν αὐτήν, ἥτις τὸ κατέχει, καὶ ἕτερον τι ἐναντίον. Οἶον, ὅ,τι ἂν κατάρχη ἢ ἰδέα τῶν τριῶν, ἀνάγκη τοῦτο νὰ εἶναι οὐ μόνον τρία, ἀλλὰ καὶ περιττόν. Εἰς τοῦτο δέ, τὴν ἰδέαν τῆς τριάδος καὶ τοῦ περιττοῦ, ἢ ἐναντία ἰδέα τοῦ δύο φέρ' εἰπεῖν ἢ τοῦ ἀρτίου οὐδέποτε ἤθελεν εἰσθῆ. Τὰ τρία λοιπὸν εἶναι ἄμοιρα τοῦ ἀρτίου καὶ ἢ τριάς ἀνάρτιος.

Ἐκ τούτων, τὰ ὅποια ὠμολόγησε καὶ ὁ Κέβης, ὁ Σωκράτης προβαίνει εἰς τὸ κύριον θέμα τοῦ λόγου κατὰ τὴν ἐφεξῆς σειράν τῶν συλλογισμῶν. Ἐρωτᾷ τὸν Κέβητα: «ὦ ἂν τί γέννηται σῶματι, ζῶν ἔσται;» δηλ. τί πρέπει νὰ ἐπέλθῃ εἰς ἐν σῶμα, ἵνα γείνη τοῦτο ζῶν. νὰ ζῆ; ὁ Κέβης ἀποκρίνεται: εἰς ὅ,τι ἤθελεν εἰσελθεῖ ἢ ψυχῇ, ἐκεῖνο τὸ σῶμα θέλει ζῆ. Πάντοτε οὕτω θέλει γίνεσθαι; ἐρωτᾷ ὁ Σωκράτης. Πῶς ὄχι; ἀποκρίνεται ὁ Κέβης. Λοιπὸν, ἐρωτᾷ ὁ Σωκράτης, ὅ,τι ἂν κατάρχη ἢ ψυχῇ, ἔρχεται πάντοτε φέρουσα εἰς αὐτὸ ζῶν;

Μάλιστα. Ὑπάρχει τι ἐναντίον εἰς τὴν ζῶν ἢ οὐχί; ἐρωτᾷ ὁ Σωκράτης. Ὁ θάνατος, λέγει ὁ Κέβης. Λοιπὸν, κατὰ τὰ ὠμολογημένα, λέγει ὁ Σωκράτης, οὐδέποτε ἢ ψυχῇ θέλει δεχθῆ τὸ ἐναντίον ἐκεῖνου, τὸ ὅποσον αὐτῇ ἐπιφέρει πάντοτε; δηλαδή ἢ ψυχῇ οὔσα ἰδέα τῆς ζῶης, αὐτὸ τοῦτο ζῶν οὔσα, δύναμις ζῶν παρέχουσα εἰς τὸ σῶμα, εἰσερχομένη εἰς αὐτὸ ζωοποιεῖ αὐτό, ζωοποιούσα δὲ δὲν δύναται νὰ δεχθῆ τὸ ἐναντίον αὐτῆς τῆς ζῶης, τὸν ὄλεθρον τῆς ζῶης, τὸν θάνατον. Ἄρα ἢ ψυχῇ δύναμις οὔσα τοῦτ' αὐτὸ ζῶν καὶ ζωοποιός θέλει ζῆ πάντοτε, οὐδέποτε καὶ οὐδαμῶς ἐπιδειχόμενη τὸ ἐναντίον αὐτῆς, τὸν θάνατον. Ἄρα ἢ ψυχῇ εἶναι ἀθάνατος. Ὁ Κέβης συνωμολόγησε τοῦτο (ΝΑ', ΝΕ'). Περαιτέρω δὲ προβαίνει ἐρωτᾷ ὁ Σωκράτης: ἐν τῷ ἀθάνατον εἶναι καὶ ἀνώλεθρον, ὡς εἶναι βεβαίως διὰ τὸ μὴ ἐπιδέχεσθαι θάνατον, ἢ ψυχῇ ἀθάνατος οὔσα εἶναι καὶ ἀνώλεθρος; Μάλιστα, ἀποκρίνεται ὁ Κέβης. Ἄρα, λέγει ὁ Σωκράτης, ἢ ψυχῇ ὀμολογεῖται, ὅτι εἶναι πρὸς τῶ ἀθανάτῳ καὶ ἀνώλεθρος, ἐπομένως αἰδώς. Ὁ Θεὸς λοιπὸν καὶ ἢ ψυχῇ, αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ζῶης καὶ εἶτι ἄλλο ἐστίν ἀθάνατον, παρὰ πάντων ἂν ὀμολογηθεῖη, λέγει ὁ Σωκράτης, μηδέποτε ἀπόλλυσθαι. Οὕτω λαμβάνει πέρας ἢ τετάρτη καὶ ἔσχατος ἀποδείξις περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς τοῦ μεγάλου φιλοσόφου, βασιζομένη κυρίως, ὡς εἴπομεν, ἐπὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ μεγαλοπρεποῦς τούτου συστήματος τοῦ θεοῦ Πλάτωνος, καθ' ὃ αἱ ἰδέαι, οὐσίαι ἀπλαῖ, αὐθύπαρτοι, πρότυπα τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, δυνάμεις, παράγουσι τὰ κατ' αἰσθησιν πάντα. τοιαύτη δὲ εἶναι καὶ ἢ ἀνθρωπίνη λογικὴ ψυχῇ.

Ἀνακεφαλαιώδεις ἤδη τὰς περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ἀποδείξεις τοῦ Πλάτωνος λέγομεν, ὅτι πᾶσαι συγκεντροῦνται εἰς τὴν τελευταίαν, καθ' ἣν ὀμολογεῖται, ὅτι ἢ ψυχῇ εἶναι ἰδέα τῆς ζῶης, δύναμις ζωοποιός, ἀρχὴ τῆς ζῶης, αἰδώς, αἰζώως, οὐδ' ἐπὶ στιγμῇν δυναμένη νὰ παύσῃ ζῶσα. Τοῦτο ἀποδεικνύται ἐμμέσως ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ φιλοσόφου, πάντοτε καὶ παρὰ πάντα τὸν βίον ἀγωνιζομένου νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀληθῆ αἰτίαν τῶν ὄντων, τὰ ὄντως ὄντα, τὰς ἰδέας. Ἐπειδὴ δὲ ἢ ψυχῇ αὐτοῦ ἔχουσα τὸ σῶμα ἐμποδίζεται ὑπ' αὐτοῦ, τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἄλλων ἡδονῶν εἰς τὴν κατάληψιν τῶν ἰδεῶν, διὰ τοῦτο καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀπαλλαγῆ αὐτοῦ, καταφρονεῖ τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ, ἥτοι ἐπιθυμεῖ τὸν θάνατον, τὸν χω-

ρισμόν δηλ. τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ σώματος· τότε δὲ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ μένουσα αὐτῇ καθ' ἑαυτὴν θέλει ἀναβῆ εἰς τὰς ιδέας καὶ θέλει γνωρίσει αὐτάς. Ὁ φιλόσοφος λοιπὸν ἔχει πεποιθήσιν περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.

Ἡ δὲ πεποιθήσις αὕτη τοῦ φιλοσόφου ἀποδεικνύεται καὶ διαλεκτικῶς ὡδε.

α') Ἡ ψυχὴ τοῦ φιλοσόφου ἀθάνατος οὕσα, κατὰ τὴν πεποιθήσιν αὐτοῦ, ζῆ ἐν τῷ εἶδει τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ σώματος, ἐξερχομένη δὲ αὐτοῦ εἰς τὸν καλούμενον θάνατον ἐξακολουθεῖ ζῶσα αὐτῇ καθ' ἑαυτὴν ἐν τῷ κόσμῳ τῶν ιδεῶν. Καὶ ἐπειδὴ ζῆ πάντοτε, πρέπει νὰ ἐπανέλθῃ κατ' ἀνάγκην πάλιν εἰς τὴν μετὰ τοῦ σώματος ζωὴν, διὸ ἀποτελεῖ κύκλον ζωῆς μεταβαίνουσα, ὡς αἱ ἐναντία ἰδιότητες ἐνὸς ὑποκειμένου ἢ πράγματος μεταβαίνουσιν ἢ μίᾳ εἰς τὴν ἄλλην, ἀπὸ τοῦ χωρισμοῦ αὐτῆς ἀπὸ τοῦ σώματος εἰς μεθύπαρξιν ἢ αὐθύπαρξιν, καὶ ἐκ ταύτης ἀμπτοῦσα εἰς τὴν ζωὴν ἔχει οὕτω καὶ προὔπαρξιν. Ἡ ψυχὴ ἄρα ζῆ μετὰ τὸν λεγόμενον θάνατον καὶ προὔπαρχει πρὶν ἔλθῃ πάλιν εἰς τὸ σῶμα.

β') Προὔπαρχουσα ἡ ψυχὴ καθ' ἑαυτὴν ὡς ιδέα τῆς ζωῆς ἐν ταῖς ιδέαις ταῖς συγγενέσιν αὐτῆς ἔργεται εἰς τὸ σῶμα πάλιν φέρουσα μεθ' ἑαυτῆς τὴν ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ κτηθεῖσαν προτέραν γνῶσιν τῶν ιδεῶν, ὅπερ καλεῖται ἀνάμνησις.

γ') Ἡ ψυχὴ οὕσα ιδέα τῆς ζωῆς εἶναι ὡς ἐκεῖνη ἀειδής, ἄυλος, ἀπλή καὶ ἐπομένως ἀσύνθετος, ἀδιάλυτος, αἰδιος, θεῖα, θεοειδής, ἡγεμὼν τοῦ σώματος· πᾶν δὲ τὸ ἀσύνθετον ἀδιάφθορον καὶ ἀθάνατον.

δ') Ἀσύνθετος οὕσα ἡ ψυχὴ, καὶ ἐπομένως ιδέα, 1) δὲν εἶναι προῖόν τῶν μερῶν τοῦ σώματος ἐντεταμένων, ἁρμονία, ἀλλὰ τούναντίον· 2) ἀρχὴ τῆς ζωῆς καὶ αἰτία αὐτῆς. Μὴ οὕσα δὲ ἁρμονία, ἀλλ' ἀρχὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς κινήσεως, εἶναι ιδέα τῆς ζωῆς, δύναμις ζωοποιός, ἀειζῶος, ἐπομένως ἀθάνατος, ἀνώλεθρος, ἀδιάφθορος.

Ἀναστρέφοντες τὴν σειρὰν τῶν ἀποδείξεων τούτων ἔχομεν τὴν περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς διδασκαλίαν τοῦ Πλάτωνος ὡδε.

α') Ἡ ψυχὴ εἶναι ιδέα τῆς ζωῆς, τοῦτ' αὐτὸ ψυχὴ ἐμψυχοῦσα, ἀρχὴ ἀειζῶος, ζωῆ καὶ ζωοποιός, ἀρχὴ δὲ οὕσα τῆς ζωῆς δὲν εἶναι ἁρμονία, προῖόν δηλ. τῶν μερῶν τοῦ σώματος ἐντεταμένων.

β') Ἰδέα δὲ οὕσα ἡ ψυχὴ εἶναι οὐσία ἀ-

πλή, αὐθύπαρξις, ἀσύνθετος, ἀδιάλυτος, ἀθάνατος.

γ') Ἡ ψυχὴ οὕσα ιδέα τῆς ζωῆς καὶ ἀρχὴ αὐτῆς ἐπομένως ἀειζῶος, ἔζη ἐν ταῖς ιδέαις καὶ προὔπαρχει, πρὶν ἔλθῃ εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα. δι' ὃ φέρει τὴν ἀνάμνησιν αὐτῶν.

δ') Ζῶσα ἡ ψυχὴ πρὶν ἔλθῃ εἰς τὸ σῶμα καὶ προὔπαρχουσα καθ' ἑαυτὴν ἔχει τὴν ζωὴν αὐτῆς καὶ ἄρα ἐξέλθουσα τοῦ σώματος εἰς τὸν λεγόμενον θάνατον, ἔχει ἄρα μεθύπαρξιν καὶ συνεχτὴ ζωὴν, ἕως οὗ εἰσέλθῃ πάλιν εἰς τὸ σῶμα. Περὶ τοῦτου ὁ ὁρθῶς φιλοσοφῶν ἔχει πεποιθήσιν καὶ διὰ τοῦτο ἐργάζεται παρὰ πάντα τὸν βίον εἰς γνῶσιν τῆς ἀληθείας καταφρονῶν τοῦ σώματος καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτοῦ ὡς ἐμποδιζόντων τὴν προσπάθειαν αὐτοῦ. Δι' ὃ ὁ φιλόσοφος ἀσκῶν τὴν ἀρετὴν ἐπιθυμεῖ τὸν θάνατον, τὸν χωρισμόν δηλ. τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, διότι οὕτως ἡ ψυχὴ αὐτοῦ θέλει μεταβῆ εἰς τὸν καθαρώτατον κόσμον τῶν ιδεῶν, εἰς τὸν Θεόν. Αἱ ψυχαὶ ἄρα τῶν ὁρθῶς φιλοσοφούντων καὶ ἐναρέτων ἄρα θέλουσιν ἀπέλθαι καθαραὶ εἰς τὸν Θεόν, αὐταὶ δὲ μόναι ἔχουσιν ἀτομικὴν ἢ προσωπικὴν ἀθανασίαν, ἐνῶ αἱ τῶν λοιπῶν μὴ φιλοσοφῶν καὶ ἐναρέτων θέλουσιν ἐπαναστρέφει ἀναλόγως τῶν διανοημάτων καὶ πράξεων αὐτῶν κυκλικῶς εἰς τὴν ἐπιγειὴν ζωὴν ἐνδούμεναι εἰς ἕτερα σῶματα ζώων καὶ ἀνθρώπων, μέχρις οὗ μετὰ πολλὰς καὶ ἐπανειλημμένους ζωὰς καθαρθῆσιν διὰ τῆς φιλοσοφίας ἀειζωθῶσιν νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸ θεῖον.

Τὴν περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς διδασκαλίαν ὁ Πλάτων ὑποστηρίζει καὶ δι' ἄλλων ἡθικῶν θεωριῶν. Ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἀγαθότητι αὐτοῦ δὲν θέλει καταστρέψει τὴν πάγκαλον καὶ θεῖαν καὶ καθαρὰν ψυχὴν (Τίμ. 41 Β), τὴν φρόνιμον, τὴν νοητικὴν, τὴν τεινοῦσαν πάντοτε πρὸς γνῶσιν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ιδεῶν. Ἡ προσπάθεια λοιπὸν αὕτη εἰς γνῶσιν καὶ ἀρετὴν δὲν εἶναι ματαία, ὥστε νὰ διαφουσηθῇ καὶ διασκορπισθῇ ἄμα χωριζομένη τοῦ σώματος, μᾶλλον δὲ διὰ τοῦτο θέλει μεταβῆ εἰς τὸ θεῖον (Φαίδ. ΚΘ'—ΛΔ'), τὸ ὅμοιον αὐτῇ, τὸ αἰεὶς καὶ ἀθάνατον καὶ φρόνιμον, «οἱ ἀραιομένη ὑπάρχει αὐτῇ εὐδαίμονι εἶναι» (ΚΘ'). Τελευταῖον δὲ λέγει ὁ Σωκράτης τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· «Ἀλλὰ τότε γε, ὦ ἄνδρες, δικαίον διανοηθῆναι, ὅτι, εἴπερ ἡ ψυχὴ ἀθάνατος, ἐπιμελείας δὴ δεῖται οὐχὶ ὑπὲρ τοῦ χρόνου τούτου μόνον, ἐν ᾧ κελοῦμεν τὸ ζῆν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ παντός, καὶ ὁ κίνδυνος νῦν δὴ καὶ δόξειεν ἂν δεινός εἶναι, εἴ τις αὐτῆς ἀμελήσει.

Εἰ μὲν γὰρ ἦν ὁ θάνατος τοῦ πάντος ἀπαλλαγῆ, ἔρμαιον ἂν ἦν τοῖς κακοῖς ἀποθανοῦσι τοῦ τε σώματος ἄμ' ἀπηλλάχθαι καὶ τῆς αὐτῶν κακίας μετὰ τῆς ψυχῆς. Νῦν δὲ ἐπειδὴ ἄθνατος φαίνεται οὐσα, οὐδεμία ἂν εἴη αὐτῇ ἄλλη ἀποφυγῆ κακῶν οὐδὲ σωτηρία πλὴν τοῦ ὡς βελτίστου τε καὶ προσιωτάτου γενέσθαι· οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἔχουσα εἰς Ἄδου ἢ ψυχῇ ἔρχεται πλὴν τῆς παιδείας τε καὶ τροφῆς, ἃ δὴ καὶ μέγιστα λέγεται ὠφελεῖν ἢ βλάπτειν τὸν τελευτήσαντα εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς ἐκείσε πορείας . . . ἀφικουμένην δὲ ὄθι περ αἰ ἄλλαι, τὴν μὲν ἀκάθαρτον καὶ τι πεποιτηκυῖαν τοιοῦτον, ἢ φόνων ἀδίκων ἡμυμένην ἢ ἄλλ' ἄττα εἰργασμένην, ἃ τούτων ἀδελφά τε καὶ ἀδελ-

φῶν ψυχῶν ἔργα τυγχάνει ὄντα, ταύτην μὲν ἅπας φεύγει τε καὶ ὑπεκτρέπεται καὶ οὔτε ζυνέμπορος οὔτε ἡγεμῶν ἐθέλει γίγνεσθαι, αὐτῇ δὲ πλανᾶται ἐν πάσῃ ἐχομένη ἀπορίῃ, ἕως ἂν δὴ τινες χρόνοι γένωνται, ὧν ἐξελθόντων ὑπ' ἀνάγκης φέρεται εἰς τὴν αὐτῇ πρέπουσαν οἰκησιν· ἢ δὲ καθαρῶς τε καὶ μετρίως τὸν βίον διεξελθοῦσα καὶ ζυνεμπόρων καὶ ἡγεμόνων θεῶν τυχοῦσα ὦκησε τὸν αὐτῇ ἐκάστη τόπον προσήκοντα» (ΝΖ'). Οὕτως ἔχομεν πλήρη τὴν περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ μετὰ θάνατον βίου τῶν ἀνθρώπων διδασκαλίαν τοῦ Ἀθηναίου φιλοσόφου, τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς σεμνῆς Ἀκαδημίας, τοῦ θεοῦ Πλάτωνος.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΔΕΡΚΩΝ Ο ΣΑΜΟΥΡΚΑΣΗΣ

(1772)

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΧΠΕ' συνεδριάσει τῆς 13 νοεμβρίου 1882).

Ἐὰν ἡ ἱστορία εἶναι ἡ ἀκριβής, ἀπαθής καὶ ἀμερόληπτος ἔκθεσις τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, καλῶν ἢ κακῶν (διότι τότε μόνον γίνονται ὠφέλιμος εἰς τοὺς αὐτὴν μελετῶντας ὡς ποριζομένους ὠφέλιμα ἀληθῶς διδάγματα), ἢ προκειμένη μελέτη, μίαν σελίδα τῆς κατὰ τὴν παρελθοῦσαν ἑκατονταετηρίδα ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ἱστορίας παριστάσα, εἶναι ἀρκούντως διδασκτικὴ εἰς τοὺς περὶ τὴν κατάστασιν καθόλου τῆς γεραρῆς ἡμῶν μητρὸς, τῆς μεγάλης ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας, ἐνασφουλιζομένης. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἱστορία εἶναι ἡ ἀπαθής ἔκθεσις τῶν γενομένων, ὀφείλει ὁ μελετῶν αὐτὴν καὶ τὰ εὐτελέστατα τῶν μελετῶν αὐτοῦ

τοῖς ἄλλοις ἐκτιθεῖς νὰ θηρεύῃ πρὸ πάντος τὴν ἀλήθειαν καὶ μόνην τὴν ἀλήθειαν.

Ὅτι κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων χρόνους ἡ ἐκκλησία ἐγένετο καθόλου ἢ σωστικὴ κιβωτός τοῦ ἡμετέρου γένους ἀπεδείξαμεν ἄλλοτε καὶ ἀλλαχοῦ, οὐδ' εἶναι χρεῖα νὰ ἐπανέλθωμεν ἐνταῦθα ὅτι δὲ πάλιν ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς ταύτης τῆς ἐκκλησίας παρὰ τοῖς ἀγίοις ἀρχιερεῦσι, τοῖς συνήθως ἐν τῇ κάτω βασιλευσῶσα διατρέβουσι καὶ τὴν ἱεράν σύνοδον συγκροτοῦσιν (1), ἔτι δὲ

(1) Ἐν τῇ συνόδῳ τότε ἡδρευον παραδόξως περὶ τοὺς 20 ἀρχιερεῖς. Ὁρ. Ὑψηλ. «τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν» σελ. 611.

καὶ παρὰ τοῖς λαϊκοῖς τοῖς τότε ἰσχύουσιν οὐκ ὀλίγα, ὡς μὴ ὄφελεν, ἀνωμαλίαι καὶ ἐριδες καὶ κομματικαὶ βραδουργίαι καὶ ἐχθροπραξίαι συνθβαινον, ἐπιφέρουσαι τὰς συχνὰς ἀλλαγὰς τῶν πατριαρχῶν καὶ τὰς ἐκ τούτου ὑλικὰς καὶ ἠθικὰς ζημίας τοῦ ταλαιπώρου γένους, ἡλίου φαεινότερον ἔδειξεν οὐ μόνον ὁ σύγχρονος καὶ αὐτόπτης ἀοιδίμος Ὑψηλάντης ἐν τοῖς «μετὰ τὴν ἄλωσιν» αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἄλλοτε τοιαῦτά τινα ἐκ τῶν συγχρόνων πηγῶν ἀντήλθσαντες. Γοιούτην τινὰ λίαν περιεργον σκηνὴν ἐκ πηγῶν ἀνεκδότων ἐξαγαγόντες προτιθέμεθα νὰ παραστήσωμεν ἐνταῦθα ἱκανῶς καὶ ὑπὸ πολλὰς ἐπιφύσεις περιεργον, δικνύουσαν τὸ μὲν τὸν χαρακτήρα τῶν δρώντων προσώπων, τὸ δὲ τὴν κατάστασιν τῆς ἐκκλησίας. Ὁ ἀνὴρ δὲ οὗτος, οὗ τὸν χαρακτήρα διαγράφουμεν, εἶναι ὁ κατὰ τὸ 1772 μητροπολίτης Δέρκων Διονύσιος ὁ Σαμουράκης.

Δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς οὔτε ἐκ τοῦ Ὑψηλάντου, οὔτε ἐκ τοῦ παρ' ἐμοὶ χειρογράφου τὸν χρόνον τῆς γεννήσεως ἢ τὴν πατρίδα, ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν τοῦ ἱερέργου τούτου. Φαίνεται ὅμως, ὅτι κατήγετο ἐκ τῆς γνωστῆς μέχρις οὐ πρὸ πολλοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκογενείας Σαμουράκη, ὡς καλεῖ αὐτὸν ὁ Ὑψηλάντης (1). Ὅτι ἦν νοήμων, εὐεπιβόλος καὶ ἱκανῆς παιδείας κάτοχος, ἀποδεικνύουσι τὰ κατωτέρω ἐκδιδόμενα ἐγγράφα αὐτοῦ, μάλιστα δὲ ἢ ἐκ τῆς ὑπερορίας ἀπολογίας, ἣν ὑπέβλεπε τῷ πατριάρχῃ καὶ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ, καὶ ἡ ὁμολογία τοῦ Ὑψηλάντου (2), ὅτι ὀλίγου δεῖν ἐγένετο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ Χίου μάλιστα, ὅπερ ἦτο λίαν δύσκολον, ἀν δὲν εἶχε τὴν ἀπαιτουμένην ἱκανότητα (3). Κατὰ τὸν Ὑψηλάντην, πρὶν ἀρχιερατεῦσθαι ὁ Διονύσιος ἦν ἀρχιδιάκονος τοῦ πατριάρχου Κ/πόλεως Παῖσιου τοῦ τετρακίς πατριαρχεῦσαντος κατὰ τὰ 1728—1733, 1741—1743, 1743—1748, 1752—1753, ἀν αἱ χρονολογίαι εἶναι ἀκριβεῖς (4).

Ἐν Χίῳ ὁ Διονύσιος διέτριψεν, ὡς φαίνεται, ἔτη ἱκανά, ἀλλ' οὐδὲν κοινωφελές διεπραξεν, ὡς ἡ σύνοδος γράφει ἐπιτιμῶσα αὐτῷ καὶ αὐ-

τὸς οὗτος ὁμολογεῖ ἐπιφέρειν, ὅτι ἡ ἐπαρχία αὐτῆ εἶχε κοινωφελῆ καταστήματα ὑπὸ τῶν κατοίκων ἰδρυθέντα καὶ διατηρούμενα. Κατὰ τὰ 1759 ἐπὶ Σεραφεῖμ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῇ βασιλευούσῃ ἐνδημῶν ὁ Χίου προτείνεται ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείου Γερσίου καὶ Νικολάου Μαυρογένους, διεσημηνῶς τότε τοῦ στόλου, εἰς τὴν πατριαρχείαν. Τὴν σκευφαίαν ταύτην, λίαν συνήθη παρὰ τοῖς τότε ἐν τοῖς πράγμασιν, ἐμαρτύωσεν ὁ πατριάρχης Σεραφεῖμ πέμψας αὐτὸν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του (1).

Ἄλλ' ὁ ἀνήσυχος Διονύσιος μεζίδων ὀρεγόμενος δὲν ἠσυχάζει ἐν Χίῳ. Τί τεχνάζεται; Ὁ τότε μητροπολίτης Ἐφέσου Ναθαναὴλ Καλλονάρχης παθὼν μελαγχολίαν διέτριβεν ἐν Χίῳ, τῇ πατρίδι αὐτοῦ, εἰς ἀνάρρωσιν. Ὁ ἐπιτιμῶν Χίου Διονύσιος ὠφελήθει τῆς περιστάσεως, τίς οἶδε πῶς, δόλω καὶ ἀπάτῃ λαμβάνει τὴν παραιτήσιν τοῦ Ἐφέσου, Ναθαναήλ, ἣν ἐσφράγισε καὶ ὑπέγραψε διάκονός τις τοῦ Ναθαναήλ. Ὁ Διονύσιος ἐρχεται εἰς Κωνσταντινουπόλιν καὶ διὰ χρημάτων μετατίθεται ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰωαννικίου τοῦ Καρκατῆ τῷ 1762 εἰς τὴν Ἐφεσον. Ἡ ὑπόθεσις ἐξητάσθη πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐρχεται καὶ ὁ Ναθαναὴλ κατηγορήσων, ἀλλ' ὑπὸ τῆς μελαγχολίας κατεχόμενος καὶ μὴ δυνάμενος λαλήσαι δὲν παρυσιάσθη εἰς τὴν σύνοδον, συμβιβάζεται ὅμως μετὰ τοῦ νέου Ἐφέσου Διονυσίου, ὅστις κατέχει τὴν Ἐφεσον, καίπερ παρενοχλούμενος ὑπὸ τῶν συγγενῶν τοῦ Ναθαναήλ. Ταῦτα λέγει ὁ Ὑψηλάντης μαθητῆς γενόμενος ἄλλοτε τοῦ Ναθαναήλ (2). Τὰ λεγόμενα τοῦ Ὑψηλάντου ἐπιβεβαιούνται καὶ ὑπὸ τῶν κατωτέρω ἐγγράφων, τοῦ τε ἐπιτιμητικοῦ τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ τοῦ ἀπολογητικοῦ τοῦ Διονυσίου. Καὶ ἡ μὲν σύνοδος κατηγοροῦσα αὐτοῦ λέγει: «Πῶς δὲ νὰ παραδράμωμεν τὰ ὅσα ἐδραματούργησες κατὰ τοῦ ἀθωοτάτου ἐκείνου γέροντος Ἐφέσου Ναθαναήλ ἐνηγοῦντα ταῖς ἀκακίαις ἀπάντων καὶ τέλος τὸν ἄδικον διωγμὸν καὶ τὴν ὄρεσιν καὶ σπῆλαισις καταφυγὴν τοῦ κακαδαίμονος»; Ὁ δὲ Διονύσιος ἀπολογούμενος πρὸς τὴν ἱερὰν σύνοδον, μᾶλλον δὲ πρὸς τὸν ὑπ' αὐτοῦ νομιζόμενον εἰσηγητὴν τοῦ γράμματος αὐτῆς (πιθανῶς τὸν τότε πανίσχυρον ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικαῖς Προύχης Με-

(1) Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, σελ. 379.

(2) Αὐτόθι.

(3) Ἐν τινι πατριαρχικῷ καὶ συνοδικῷ ἐγγράφῳ ἐπὶ πατριάρχου Παῖσιου τῷ 1746 ἐκδοθέντι φαίνεται μεταξὺ τῶν ὑπογεγραμμένων ἀρχιερέων καὶ «ὁ Χίου Διονύσιος», πιθανῶς οὗτος ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος. Ὑψηλ. αὐτόθι σελ. 611

(4) Αὐτόθι σελ. 325—370.

(1) Αὐτόθι σελ. 379.

(2) Αὐτόθι σελ. 392.

λέτιον) λέγει: «Ἐπιπροβάλλεις τὸ τοῦ Ἐφρέσου Ναθαναήλ ἀποκρίνομαί σοι ἐλυπήθην εἰδὼς τὴν τοιαύτην ἀφοσίαν τοῦ Θεοῦ, ὅπου ἐχώρησεν εἰς τὴν ψυχὴν σου. Εἰ ἡ παραίτησις ἐκείνου δὲν ὑπῆρχεν εὐθεῖα, διατί ἔδωκας ψῆφον; Εἰ οὖν ἔδωκας, διατί κατακρίνεις ὡς μὴ εὐθεῖαν; . . . διότι ἐγὼ οἶδα καὶ τὰς ὕσας κατασκευὰς καὶ δραματοουργίας συνέρραψας τότε κατ' ἐμοῦ· ἀλλὰ καὶ τὸ αἷτιον οἶδα, διότι δὲν ἐφάνην εὐδόκιμος εἰς σέ δεχόμενον τὴν παραίτησιν ὡς εὐθεῖαν καὶ εὐλογον. Ἐλαβε τὸ κοινὸν 50 πουργεῖα μετρητὰ, μ' ὄλον ὅπου εἶχεν ἔτι 50 πουργεῖα χρέος κεφάλαιον καὶ δεδουλευμένα διάφορα, ὅπου παρ' ἐμοῦ ἐπληρώθησαν. Ἐπειτα δὲ διὰ νὰ μὴ φανῶ, ὡς εἶπον, εὐδόκιμος, ἔφερες τὸν ἀσθενῆ ἐκείνον γέροντα καὶ τὸν εἶχες κεκρυμμένον ἐν ἄρεισι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς διὰ νὰ μὴ προξενήσῃς τὴν τόσῃν ζημίαν. Δίκαιος ὁ Κύριος! Ἀροῦ δὲ πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ἔγεινεν ἡ ἐξέτασις τῆς ὑποθέσεως, ἀπεράνθη τὸ ἀληθές ὅποιον ἦτον, καθὼς διαλαμβάνει καὶ τελευταῖον τὸ πατριαρχικὸν συνοδικὸν γράμμα· τὰ ὅποια ταῦτα νὰ τὰ ἀποφύγῃς δὲν ἡμπορεῖς ὡς ὑπογεγραμμένος. Λοιπὸν παῦσαι» (1).

Ἐφέσου ὁ Διονύσιος ἔμεινε μόνον δύο ἔτη, ἐν οἷς ὑπέφερε πολλὰ κατατρεγόμενος ὑπὸ τῶν συγγενῶν τοῦ ἀδικηθέντος πρώην Ἐφέσου Ναθαναήλ. Ἴνα ἀπαλλαγῇ τῶν καταδρομῶν ταύτων, μετατίθεται τῷ 1764 ὑπὸ τοῦ τότε τὸ πρῶτον ἀναρρηθέντος πατριάρχου Σαμουήλ τοῦ ἀπὸ Δέρκων εἰς τὴν μητρόπολιν ταύτην (2). Δέρκων ἔμεινε ὁ Διονύσιος ἔτη ἐννέα, ἀπὸ τοῦ 1764 μέχρι τοῦ 1773, καὶ τότε πλέον ἔμεινε πάντοτε ἐν Κωνσταντινουπόλει μετέχων ἀμέσως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων ἐπὶ τῶν πατριαρχῶν Σαμουήλ (1763—1768), Μελετίου τοῦ ἀπὸ Λαρίσσης (1768—1769) καὶ Θεοδοσίου τοῦ ἀπὸ Θεσσαλονίκης (1769—1773). Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Θεοδοσίου τῷ 1772 ἐγένετο ἡ καταστροφὴ τοῦ Διονυσίου. Ὁ Ὑψηλάντης διηγεῖται τὸ περιστατικὸν ὧδε (3):

«Ἦ σύνοδος ἤλεγξε τὸν Μιτυλήνης, διατί δὲν κατέβασε χρέος; ἐκείνος ἀπεκρίθη, ὅτι νὰ κατέβασε πουργεῖα 16· ἠρωτήθη ὁ καπικε-
χαγχιᾶς τοῦ Διονυσίου ὁ Δέρκων καὶ ἔδειξε τὰς

πληρωθείσας ὁμολογίας. Δυσηρεστήθη ἡ σύνοδος, διατί νὰ τὰς κρύψῃ ἕως τότε, πράγμα ἀσυνειθιστον καὶ ὑποπτεύθη, ὅτι νὰ κάμῃ τὰ αὐτὰ ὁ Δέρκων καὶ μὲ τὸν Σερρών· ὅθεν ἐστειλαν συνοδικῶς ἐξάρχον εἰς τὰς Σέρρας διὰ ἐξέτασιν. Ἠγανάκτησεν ἐπὶ τούτῳ ὁ Δέρκων εἰπὼν, ὅτι διὰ καταφρόνησιν ἐδικὴν του ἐπὶ προσφάσει κέρδους τῆς ἐκκλησίας στέλλουν τὸν ἐξάρχον εἰς καιρὸν ὅπου αὐτοὶ παραβλέπουν τὸ κερδὸς τῆς ἐκκλησίας εἰς τὰ κυριώτερα, διὰ τοῦτο ἔδωσαν καὶ τὴν Σάμον τῷ δικόνῳ τοῦ Προύσης Μελετίῳ μὲ δόσιν πουργεῶν 6, ὅπου ἄλλοτε ἐδόθη ἡ Σάμος μὲ δόσιν πουργεῶν 30, ὡς φαίνεται εἰς τὰ κατ᾿ἐστιχα. Ἐν τούτοις ὁ ἱατρός Γεώργιος Χαντζερλιῆς, ἔχοντας νὰ πάρῃ ἀπὸ τὸν Ἰορδόβου, παρεκάλεσε τὸν ποτὲ βέισην Ὁσμάν-εφένδην νὰ προστάξῃ νὰ δοθῇ τὸ δίκαιόν του, εἰπὼν ἐνταυτῷ τὸ ὅτι ὁ πατριάρχης ἀμελεῖ τὰς δόσοις τῆς καὶ τὰ δίκαια τῶν δανειστῶν. Ὁ Ὁσμάν-εφένδης λοιπὸν μεταπειψάμενος τὸν καπικεχαγχιᾶν τοῦ πατριαρχείου, τὸν εἶπε τὰς εἰδήσεις τοῦ Χαντζερλιῆ, φιλικῶς συμβουλευόν τὴν ἀπογῆν τῶν τοιούτων καὶ προσβάλλον καὶ τὴν πληρωμὴν διὰ τὸ δίκαιον τοῦ Χαντζερλιῆ. Οἱ ἀρχιερεῖς ὑποπτευθέντες, ὅτι ἐπερειδόμενος ὁ ἱατρός τῷ Δέρκων καὶ τοῖς ὁμόφροσιν αὐτοῦ συνέρραψε τὰς τοιαύτας συκοφαντίας, ἔκαμαν μαγχιᾶρι ἀπόντος τοῦ Δέρκων, παριστῶντες τὴν καλὴν διοίκησιν τοῦ πατριάρχου καὶ ἀναίρουντες τὰς συκοφαντίας. Ὁ Δέρκων ἰδὼν, ὅτι δὲν τὸν ἐβαλαν νὰ υπογράψῃ οὔτε αὐτὸν οὔτε τοὺς ὁμόφρονάς του ἀρχιερεῖς, ἐν οἷς ἦν ὁ Νικαῖας, ὁ Φιλιππουπόλεως, ὁ Ἀγγιᾶλου, ὁ Μεσημβρίας, ὁ Διδυμοτείου καὶ ὁ Βιζύης, ὑποπτεύθη, ὅτι τὸ μαγχιᾶρι νὰ ἐδόθη πρὸς κατηγορίαν του· ὅθεν γράψας ἔγγραφον πρὸς ἀπολογίαν του, τῇ μαρτυρίᾳ τῶν συνηγόρων του, πρὸς ἀνάίρεσιν τῆς κατ' αὐτοῦ συκοφαντίας τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ ἀρχιερέων τὸ ἔστειλεν εἰς τὴν Πόρταν εἰς χεῖρας τοῦ βέισῃ Ἰσμαήλ-πεη, ὅστις ἰδὼν ὅτι τὸ μαγχιᾶρι εἶναι περὶ ἄλλης ὑποθέσεως καὶ αὐτὸς ὑποπτεύεται ἄλλα, τὸν ἐνόμισεν ὑπεύθυνον καὶ ἔστειλε τὸ ἔγγραφον τῷ πζαούσπαση διὰ νὰ τὸ στείλῃ τὸν πατριάρχην. Ὅθεν συνοδικῶς ἐξωρίσθη εἰς τοὺς Δέρκους, τόπον τῆς ἐπαρχίας του μὲν ἀλλ' ἔρημον· ἀλλ' αὐτὸς δυνάμει χρημάτων ἤλθεν εἰς τὰ Θεραπεῖα τὸν Αὐγουστον, καὶ τὸν Ὀκτώβριον ἦλθεν εἰς τὸ σπίτι του τὸ εἰς τὸ Γενίκαπι».

Ταῦτα συνέβαινον κατ' αὐγουστον τοῦ

(1) Ὅρα κατωτέρω τὰ ἔγγραφα.

(2) Ὑψηλ. αὐτόθι 397.

(3) Ὑψηλ. Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, σελ. 177.

1772 καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1773 κατὰ ὀκτώβριον ἀσθενήσας ἀπέθανεν ὁ Διονύσιος.

Ἡ ἱστορία τοῦ Διονυσίου, ἣς μνημονεύει ὁ Ὑψηλάντης, ἐπιβεβαιουῦται ἐκ τῶν ἐπομένων ἐγγράφων ἐξ αὐθέντων ἐκ τινος τῶν παρ' ἐμοὶ χειρογράφων. Ἐὰν ἐκδόσθαι ταῦτα, ὡς νομίζω, ἐγγράφα γεγραμμένα κατὰ μάρτυριον τοῦ 1772 εἶναι τέσσαρα. Τὸ πρῶτον ἐπιγράφεται «γράμμα τοῦ πανιερωτάτου Δέρκων Διονυσίου πρὸς τὸν Παναγιώτατον» (εἶναι, ὡς εἴρηται, πατριάρχης ὁ Θεοδόσιος). Ἐν αὐτῷ ὁ Διονύσιος ἀναγγέλλει, ὅτι ἐφθασεν ἤδη εἰς τὸν ὀρισθέντα τρόπον τῆς ἐξορίας κατὰ τὸν βασιλικὸν ὀρισμὸν καὶ παρακαλεῖ τὸν εἰρηνάρχην Σωτῆρα Χριστὸν νὰ νεύσῃ εἰς τὴν Παναγιώτητά του νὰ διαλύσῃ τὰς μεταξὺ τῶν ἔριδας. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ Διονύσιος γράφει καὶ πρὸς τὴν ἱεράν συνόδον ἰδιαίτερον γράμμα, ἐν ᾧ παρακαλεῖ τὰ αὐτά. Ἡ ἱερά συνόδος μετὰ δέκα ἡμέρας, τῇ 3 ἀπριλίου, ἀπήντησεν εἰς τὸν Διονύσιον ἐν ἐκτάσει, ἐλέγχουσα ὅλην τὴν διαγωγὴν τὴν τε πρότερον καὶ νῦν τοῦ Διονυσίου. Εἰς τὸ περιεργον τοῦτο ἐγγράφον τῆς συνόδου ὁ Διονύσιος ἀμέσως μετ' ἡμέρας ἕξ, τῇ 9 ἀπριλίου, ἀπήντησεν αὐθις ἐν ἐκτάσει ἀνασκευάζων ὅλας τὰς κατηγορίας τὰς κατ' αὐτοῦ ἐκτοξευομένας. Τὸ ἐγγράφον τοῦτο εἶναι λίαν περιεργον, διότι ἐν αὐτῷ εἰκονίζεται πιστότατα ὁ χαρακτήρ οὐ μόνον τοῦ Δέρκων ἀλλὰ καὶ ὅλων σχεδὸν τῶν συνοδικῶν ἀρχιερέων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Ὁ Διονύσιος ἀποτείνεται πρὸς ἕνα τῶν συνοδικῶν, τὸν ἀμειλικτον ἐχθρόν του (πιθανῶς, ὡς προείπομεν, τὸν Προύσης). Ταῦτα συνέβησαν τῷ 1772 καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1773 ἐπανήλθεν ἐκ τῆς ἐξορίας καὶ μετὰ ἕν ἔτος κατ' ὀκτώβριον τοῦ 1773 ἀσθενήσας ἀπέθανεν.

Ἴδου τὰ ἐπίσημα ἐγγράφα, ἀνέκδοτα μέχρι τοῦδε, ἱκανῶς διαφωτίζοντα τὰ κατὰ τὸν Διονύσιον τὸν Δέρκων ἀνωτέρω ἐκτεθέντα.

Γράμμα τοῦ πανιερωτάτου Δέρκων Διονυσίου πρὸς τὸν Παναγιώτατον.

Τὴν Ὑμετέραν Θεοφροῦρητον Παναγιώτητα εὐλαβῶς προσκυνῶ ἀπαζόμενος τὴν παναγίαν αὐτῆς δεξιάν.

† Δεόμενος τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ. ὅπως διαφυλάττῃ αὐτὴν ἐν ἀρχῇ ὑγιείᾳ καὶ διηνεκαὶ εὐθυμερίᾳ μετὰ μακροβιότητος καὶ ἀκλονήτου διαμονῆς καὶ στερεώσεως ἐπὶ τοῦ ἀπο-

στολικῷ καὶ αἰκουμενικῷ πατριαρχικῷ θρόνου μέχρι βαθυτάτου γήρατος. Φθάσας σὺν Θεῷ, ἰδ' τοῦ πρέχοντος εἰς τὸν διορισθέντα τρόπον, κατὰ τὸν βασιλικὸν προσκυνητὸν ὀρισμὸν, δὲν ἔλειψα διὰ τοῦ παρόντος μοι νὰ δηλοποιήσω τῇ Ὑμετέρᾳ Παναγιώτητι αὐτὸ τοῦτο καὶ νὰ ἐρευνήσω τὰ περὶ τῆς ἐφετῆς μοι ὑγιείας τῆς, ἐπομένως νὰ ἐκτεῦσω τὸν εἰρηνάρχην σωτῆρα Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν καὶ παροχέα, ἵνα νεύσῃ τῇ Ὑμετέρᾳ Παναγιώτητι ἅμα σὺν τῇ ἱερᾷ ὀμνηγῆρῃ εἰρήνης ἐπίδοσιν, μεσοσταίχου διάλυσιν καὶ εἴτι ἄλλο ἐφετὸν καὶ εὐπρόσδεκτον πρὸς τὴν Θεῖαν καὶ ἄκραν αὐτοῦ ἀγαθότητα, ὡς φησὶν ὁ αὐτός. «Ἐν τούτῳ γνώσκονται, ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἀλλήλοις» ἐν ταύτῃ ὅλη ὁ νόμος καὶ οἱ προσήται κρέμονται». Ἄνευ ταύτης πάντα φροῦδα καὶ εἰκῆ, οὐδὲν κατορθοῦμεν ἄνευ τοῦ σπᾶς ὑπομιμνήσκω καὶ τὸ ἐν τῇ προσευχῇ, ἄρες ὡς καὶ ἡμεῖς ἀρίεμεν. Διὸ καὶ παρακαλῶ εἰς τὴν συμπιπτούσας ὑποθέσεις τῆς ἐπαρχίας νὰ ἔχω τὴν προσήκουσαν ὑπεράσπισιν καὶ δεφένδουσιν καὶ γράμματα δηλωτικὰ τῆς ἐφετῆς ὑγιείας τῆς, ἣς καὶ τὰ ἔτη εἴησαν θεόθεν πλεῖστα καὶ πανευδαίμονεστατα καὶ αἱ πανάγια αὐτῆς εὐχαὶ μετ' ἐμοῦ φυλακτῆραι.

ἠψοβ', Μαρτίου κγ'.

Τῆς Ὑμετέρας Θεοφροῦρητου Παναγιώτητος ὅλος εἰς τοὺς ὀρισμοὺς προθυμότητος

† Ὁ ΔΕΡΚΩΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ.

Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὴν συνόδον.

Τῇ Θεῇ καὶ ἱερᾷ τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν ὀμνηγῆρῃ τὴν προσήκουσαν ἀπονέμω πρόσφρησιν.

† Φθάσας σὺν Θεῷ τῇ ἰδ' τοῦ πρέχοντος εἰς τὸν διορισμένον τρόπον κατὰ τὸν βασιλικὸν προσκυνητὸν ὀρισμὸν, δὲν ἔλειψα διὰ τοῦ παρόντος μοι μετὰ τὴν ἀκριβῆ ἐρευναν τῆς ἐφετῆς μοι ὑγιείας τῶν ἀδελφῶν νὰ δηλοποιήσω πᾶσιν ὑμῖν αὐτὸ τοῦτο. Καὶ ὡς ἐξ ἀρχῆς εὐπειθῆς καὶ ὑποτασσόμενος εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ προστάγματα καὶ τὰ τῶν πολυχρονίων ἡμῖν αὐθεντῶν (οὗς τὸ θεῖον διατηροῖ), οὕτω καὶ ἤδη θέλω φυλάξει τὰ δέοντα σώζων καθαρὰν τὴν πρὸς τὴν κοινὴν ἡμῶν μητέρα ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφούς ἀγάπην, ἣν τινα ἀμοιβαίως παρακαλῶ νὰ εὗρω καὶ παρ' ὑμῖν κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰη-

σοῦ Χριστοῦ λόγον, «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους», τὸν ὅποιον ἐγὼ τὸν ἐφυλάξα καὶ φυλάξω, ὡσὲν ὅπου οὐδέποτε οὐδένα τῶν ἀδελφῶν οὔτε ἐβλαψα, οὔτε ἐζημίωσα, οὔτε παρεπίκρανα, καίτοι τάναντία κατὰ καιροὺς πάσχων, τὰ ὅποια καὶ διηγεῖσθαι ἤτοπον καὶ μέμνησθαι ἀποπώτερον. Ἐν τούτῳ μόνον παρεγορεύμαι, ὅτι ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾶν με (κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον) ἐξορίαι καθυποβάλλεστε. Ταῦτα τῶν ἐμῶν πόνων τὰ εὐχαριστήρια, δι' ὃ καὶ σεμνύνομαι. "Θέεν, ἀδελφοί, ἅς παύσασι, παρεκκλῶ, τὰ ἐκ συνειρήνης τοῦ μισοκάλου κινούμενα καὶ ἅς τεθῆ εἰς μέσον ὁ εἰρηνάργης Χριστός ὁ Θεὸς ἡμῶν, τοῦ ὁποίου δέομαι καὶ παρακλῶ νὰ διαφυλάττῃ ὑμᾶς πάντας ἐν ἄκρα ὑγείᾳ καὶ ὁμοιοίᾳ καὶ ἀδελφικῇ ἀγάπῃ πρὸς σύστασιν καὶ καλὴν διεξαγωγὴν τῆς κοινῆς ἡμῶν μητρὸς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ τῶν ἕξω ἀδελφῶν. Παρακλῶ δὲ νὰ ἔχω γράμμα σας καὶ γὰρ δηλωτικὸν τῆς ἐφετῆς μοι ὑγείας ὑμῶν πάντων, ὧν τὰ ἔτη παρὰ Θεοῦ πλείστα μετ' εἰρήνης καὶ πνευματικῆς ἀγαλλιᾶσεως.

αἴψοβ', Μαρτίου κγ'.

Τῆς θείας καὶ ἱερᾶς συνόδου ἐν Χριστῷ ἀδελφός
καὶ ὅλος ὑμῶν

† Ο ΔΕΡΚΩΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ.

Ἀπάντησις τῆς συνόδου.

† Πανιερώτατε μητροπολίτα Δέρκων καὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφὲ κύριε Διονύσιε, τὴν πανιερότητα σου ἀδελφικῶς ἀσπάζομεθα. Τὸ πρὸς ἡμᾶς γράμμα σου ἐλάβομεν καὶ ἐπελθόντες τὰ γεγραμμένα ἅμα μὲν ἠδέσθημεν, ἅμα δὲ ἐλυπήθημεν, καὶ βέβαια ἠθέλομεν προκρίνει τὴν σιωπὴν εἰς τοιαύτην ἀτοπίαν τῶν γραφομένων, εἰ καλὸν ἦν τὸ σιωπᾶν, ἐν οἷς δέον ἐλέγγειν πρὸς διόρθωσιν. Ἐθαυμάσαμεν λοιπὸν βλέποντες νὰ γράφῃς, ὅτι σεμνύνεσαι, καὶ εἰς ποῖα λαμπρὰ καὶ ἀξίεπανα κατορθώματα ἢ παλαιότερα ἢ νεώτερα, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ καταλάβωμεν. Ἀνεπολήσαμεν ὅλον ἐκεῖνο τὸ διάστημα τοῦ καιροῦ, ὅπου ἀρχιεράτευσας εἰς τὴν πρώτην σου ἐπαρχίαν καὶ δὲν εὔρομεν οὔτε σχολεῖον, οὔτε νοσοκομεῖον νὰ συνέστησας, οὔτε τὰ τῆς μητροπόλεως οἰκήματα νὰ ἀνφοδομήσας, οὔτε ἄλλο κανένα τοιοῦτον κοινωφελὲς καλὸν νὰ ἔκαμες· ἠτενίσσαμεν εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν μητέρα ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ

ἐκκλησίαν. τὴν τροφὴν καὶ εὐεργετιδὰ σου, ἢ ὅποια πῶς σὲ παρέλαβε καὶ εἰς ποίους βαθμοὺς σὲ ἀνεθίβασε καὶ πόσῃν εὐγνωμοσύνην ἔπρεπε νὰ δεικνύῃς πρὸς αὐτήν, ἀφίνομεν νὰ στοχασθῆς μόνος σου. Μόλον τοῦτο δὲν ἤξεύρομεν ποῖα τὰ εὐχαριστήρια, ποῖα τὰ βοηθήματα, ὅπου ἔδειξας ἐν ἔργῳ πρὸς αὐτὴν τὴν εὐεργετιδὰ σου, αὐτὴν ὅπου σὲ περιέθλαψεν, αὐτὴν ὅπου σὲ ἐτίμησεν, αὐτὴν ὅπου σὲ ἔκαμε μόνον τῶν ἄλλων εὐτυχεῖ, καὶ ἄμποτε νὰ μὴ εἶχε λάθει τάναντία τῶν τροφείων καὶ εὐεργετημάτων τῆς. Αὐτὰ εἶναι τὰ σεμνώματά σου; ἠδέσθημεν ἀναγνόντες, καὶ ἂν δὲν ἐδίδες τοσαύτας νύξεις καὶ ἀφορητὰς οἰκοθεν εἰς τὸ νὰ σοῦ ἀποκριθῶμεν, δὲν ἠθέλομεν ἀνακρούσει μήτε μίαν χορδὴν τῆς εὐήχου λύρας τῶν κατορθωμάτων σου. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἠκέσθης νὰ στήσῃς καὶ μέχρι τούτου τὸν ὄγκον τῶν γραφομένων, ἀλλ' ἐλεγχόμενος ἴσως ὑπὸ τοῦ ἰδίου συνειδότος ἠθέλησας τάχα νὰ δικαιολογηθῆς, ὅτι κανένα τῶν ἀδελφῶν οὔτε ἐβλαψας, οὔτε ἐζημίωσας, ἀποκρινόμεθα πρὸς ταῦτα, ὅτι ἢ ἀναίσθηταίς, ἢ ἡμᾶς νομίζεις τοιοῦτόν τι πάσχοντας εἰς οὕτω προφανῆ καὶ πασιδῆλα. Καὶ ποῖον τάχα λανθάνει τὰ κατὰ τοῦ μακαρίτου ἐκείνου Νίκουμηδείας Γαβριὴλ πρὸς ἴδιον τέλος τερατουργηθέντα σοι, ὅτε διεξῆγες τὰ κοινὰ, ἢ ἀφαιρέσεις τῆς ἐπαρχίας, ἢ καθαιρέσεις, αἱ ἀλλεπάλληλοι ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ὑπερροαί; Εἰς ποῖον δὲ βαθμὸν τέλος ἔφθασεν ὁ κατ' ἐκείνου φοβερός διωγμός, ἀφίνομεν νὰ ἐξετάσῃς τὴν συνείδησίν σου, ἡμεῖς δὲ πάσχοντες εἰσέτι θρηνοῦμεν διὰ τὴν ὑπέρογκον χρηματικὴν ἐκείνην ζημίαν τῆς ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας ζημίας τὰς πικρίας δοκιμάζομεν ἕως τῶρα καὶ βλέπομεν ἀληθεῶς κἀν τούτῳ τὸ φιλοσοφικὸν ἐκεῖνο λόγιον ἐνὸς ἀτόπου δοθέντος μυσία ἐπιτεῖται. Διότι πόσα καὶ ποῖα κακὰ δὲν ἐγέννησε μία τοιαύτη ὀλεθριωτάτη ἀρχή; καὶ ἐν συντόμῳ δὲν εἶναι αὐτὴ ἢ ῥίζα τῆς παρουσίας δυστυχεστάτης τῆς ἐκκλησίας καταστάσεως; Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν Γαβριὴλ ἐκείνον καὶ τοιαῦτα τὰ ἀποτελέσματα. Τὰ δὲ μετὰ ταῦτα κατὰ τοῦ μακαρίτου Χαλκηδόνος Ἰωαννικίου ἀπῆδοντα κινήματα εἰς ἀνατροπὴν ψήφου συνδικῆς καὶ κατάσχεσιν τῆς Χαλκηδόνος μητροπόλεως, ἀγκαλιὰ καὶ τὸν τρόπον ἄλλοιαι, εἰς σκοπὸν ὅμως τείνοντα τὸν αὐτὸν μὲ τὰ πρότερον, ζημίαν ἐλαφροτέραν οὐ τοσοῦτον ἐπήνεγκον, ἢ ὅποια ἐγένεε μία ἄλλη προσθήκη εἰς τὰ βάρη τῆς δυστυχοῦς ταύτης κοινῆς μητρὸς. Πῶς δὲ

νά παραδράμωμεν τὰ ὅσα ἐδραματούργησας κατὰ τοῦ ἄθωοτάτου ἐκείνου Ἐφρέσου Ναθαναὴλ ἐνηχοῦντα ταῖς ἀκοαῖς ἀπάντων, καὶ τέλος τὸν ἄδικον διωγμὸν καὶ τὴν ἐν ἔρεσι καὶ σπηλαίοις καταφυγὴν τοῦ κακοδαίμονος; Πόσους δὲ καὶ ἄλλους τῶν ἐν ζώπιν ἀδελφῶν κατὰ καιροῦς ἔβλαψας, ἐρώτησον ἕκαστον, καὶ αὐτοὶ εἰπάτωσαν, ἐπειδὴ κοινῶς οὔτε καιρὸν ἔχομεν, οὔτε θέλομεν νὰ τὰ διηγηθῶμεν· διότι ὅπερ ἀσυγκλώστως κλῶθειν ἐπιχειρεῖς, ὅτι καὶ διηγείσθαι ἄτοπον καὶ μὲνησθαι ἄτοπότερον, τοῦτο ἐπὶ τῶν πράξεων σου ἀληθεῖον ὁρᾶται. Μάλιστα ὅπου εἰς ἡμᾶς εἶναι αἰσθησις πραγμάτων καὶ ὄχι μνήμη παρεληλυθότων, μᾶλλον τοῦτο ἠναγκάσθημεν ἐξ ὧν γράφεις νὰ ἐκθέσωμεν ὀλίγα ἐκ πολλῶν διὰ νὰ σοὶ ἀποδειξώμεν, ὅτι ἀντεστραμμένον προτείνεις τὸ ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾶν με ἐξορίῃ καθυποβάλλετε, καίτοι μὴ τοιαῦτα παθῶν· δῆλον γάρ, ὅτι ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾶν τὴν μητέρα καὶ εὐεργετιδὰ σοὶ, τοσαύτη ζημίη αὐτὴν καθυπέβαλες οὐ μόνον μηδὲν κακὸν παρ' αὐτῆς παθῶν ἀλλὰ καὶ εἰς ἄκρον βαθμὴν εὐεργετηθεῖς. Εὐγε δὲ καὶ τῶν περὶ εἰρήνης λόγων· καλὸν ὅμως νὰ ἐγνώριζες, καὶ τὸ πρᾶγμα τῆς εἰρήνης ὅποιον, καὶ τὴν δύναμιν τῶν κυριακῶν λογίων, καὶ νὰ ἔπραττες τὰ τῆς εἰρήνης· ἀλλ' εἰπέ ὁ τῆς εἰρήνης διδάσκαλος, εἰς ποῖον καιρὸν ἔδειξας ἔργα εἰρήνης καὶ ἀγάπης ἐν Χριστῷ; Ἐπὶ Κυρίλλου δὲν ἐφάνης μόνος ἐναντιούμενος εἰς τὰς κοινὰς ἐγγράφους συνθήκας τὰς περὶ ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης γενομένας, σύμφωνος δὲ ἐξ ἐναντίας εἰς τὰ ἐκείνου διαβούλια, καὶ τέλος ἔλαβες προσηκούσας παρ' αὐτοῦ τὰς ἀμοιβὰς; Ἐπὶ τοῦ παντόλμου ἐκείνου Σεραφεῖμ, δὲν ἀπεσπᾶσθης τῆς κοινῆς ὁμονοίας καὶ ἀρχιερέων καὶ ἀρχόντων, ὅπου ἦτον ἕνας γαλινοῦ τῶν ἀκαθάρτων ὁρμῶν τοῦ τυραννικωτάτου ἐκείνου, καὶ μόνος δὲν συνέπραξες εἰς τὸ νὰ διαλυθῇ ὁ καλὸς ἐκείνος τῆς ὁμονοίας δεσμός, ἧς ἡ διάλυσις ἔπειτα ἔφερε τόσα ἀνεκδιήγητα δεινὰ ἰδιά τε καὶ κοινῶς εἰς ὅλους, τὰ ὅποια ἐπιλείπει ὁ χρόνος ἡμᾶς διηγουμένους; μολοντοῦτο ἀπήλαυσας καὶ παρ' ἐκείνου τοὺς καιροὺς τῆς ἐργασίας σου. Καὶ διὰ νὰ μὴ μακρογοῶμεν, πότε ἄλλοτε καὶ με ποῖους προγενεστέρους ἡμῶν ἢ ἀρχαιότερους εἰρήνευσας ἢ συναγωνίσθης εἰς τὰ κοινὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα; Παῦσαι λοιπὸν, ἀδελφέ, σεμνυνόμενος καὶ παραινῶν ἄλλους, καὶ μάθε τὰ σημανόμενα τοῦ σεμνοῦ καὶ ἡδίστου τῆς εἰρήνης ὀνόματος καὶ εἰρήνευε διὰ νὰ λέγῃς πρακτικῶς,

καὶ ἐπὶ πᾶσι χάριτας ἀπόνεμε τῇ τροφῇ καὶ εὐεργετιδὶ σου ἐκκλησίᾳ, ἐπειδὴ μόνος καὶ μόνος τῶν ἄλλων εὐτυχεῖς καὶ εὐήμερος ἐν τοῖς καιροῖσι καιροῖς, ὅπου δὲν σε λανθάνει ἡ στενοχωρουμένη κατάστασις τῶν ἀδελφῶν ὄλων, καὶ ἔσο πεπληροφρονημένος, ὅτι ἐν ὅσῳ φυλάττεις τὰ ὄριά σου κατὰ τὸ καθήκον, δὲν θέλεις δοκιμάσαι καμμίαν ἐπήρησιν· διότι ἀγκαλιὰ καὶ νὰ ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν τοὺς τύπους, ὅπου εἰς τὰς μνήμας τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς ὑπομνήματα ἐνετύπωσας, μὴ γένοιτο ὅμως ἡμεῖς νὰ μιμηθῶμεν καὶ νὰ ἀκολουθήσωμεν τοὺς τοιοῦτους ὀλεθριωτάτους τύπους, ἀλλὰ καὶ ὅσον τὸ δυνατόν θέλομεν νὰ τοὺς ἀπαλείψωμεν ὡς τῆς παρούσης καταστάσεως παραιτίους εἰς τὸ καθόλου τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπὶ μέρος εἰς τὴν ἱεράν Ἀδελφότητα. Λοιπὸν ἀναπόλησον τὰ βεβιωμένα σοὶ, ἐλθέ εἰς ἐαυτόν, ἀναμέτρησον ἡλίκοις τὸ πρὸς τὴν τροφὴν καὶ εὐεργετιδὰ σου Ἐκκλησίαν χρέος, καὶ ἐπὶ πᾶσιν, ὅτι καὶ τὴν ἐπαρχίαν ταύτην κατὰ χάριν συνεχώρησέ σοι καὶ εἰρήνευε ἐν αὐτῇ πάσης ἐκτὸς ὑπονοίας εὐχαριστῶν τῇ τροφῇ καὶ εὐεργετιδὶ σου καὶ πάσῃ τῇ ἱερᾷ Ἀδελφότητι. Οἱ δὲ χρόνοι σου πολλοὶ καὶ εὐήμεροι.

ἡψ'οθ' ἀπριλιον γ'.

- † Ὁ Καισαρείας Γρηγόριος καὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφός.
- † Ὁ Ἡρακλείας Μεθόδιος καὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφός.
- † Ὁ Κυζίκου Γρηγόριος.
- † Ὁ Νικομηδείας Νικηφόρος.
- † Ὁ Νικαίας
- † Ὁ Χαλκηδόνος Παρθένιος.
- † Ὁ Τουρνόδου Καλλίνικος.
- † Ὁ Προύσης Μελέτιος.
- † Ὁ Φιλιππουπόλεως Σαμουήλ.
- † Ὁ Διδυμοτείχου
- † Ὁ Μεσημβρίας Ματθαῖος.
- † Ὁ Δρύστρας
- † Ὁ Βιζύης
- † Ὁ Ἀρχαίου
- † Ὁ Βάρνης
- † Ὁ Σάνθης
- † Ὁ Οὐζιτις καὶ Βαλόδου Σεραφεῖμ.
- † Ὁ Σβορνικίου Γρηγόριος.
- † Ὁ Σάμου Ἀθανάσιος.
- † Ὁ Πρεσπῶν
- † Ὁ Παροναξίας Ἀνανίας.

Ἀπάντησις τοῦ Δέκτων Διονυσίου

πρὸς τὴν ἐλεγκτικὴν ἐπιστολὴν τῆς συνόδου.

Τῇ θεῷ καὶ ἱερᾷ συνόδῳ τῶν ἐν Χριστῷ μοι ἀγαπητῶν ἀδελφῶν τὴν προσήκουσαν ἀποπέμψω πρόβησιν σὺν τῷ ἀδελφικῷ ἀσπασμῷ.

† Ἀδελφικὴν καὶ ἐρασμίαν ὑμῶν ἐπιστολὴν ἔλαβον καὶ ἐπὶ τῇ ἐφετωτάτῃ μοι ἀγαθῇ ὑμῶν ὑμεία ἤσθην. Διελθὼν δὲ ἐν προσοχῇ εἶδον μὲν αὐτὴν ὑπογεγραμμένην παρὰ πάντων τῶν ἀδελφῶν, ὑψηγορευμένην δὲ παρ' ἐνός ὑψηγητοῦ. Ὅθεν δὲν ἔλειψα καὶ γὰρ νὰ ἀποδώσω πρὸς μὲν τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς τὰς εἰλικρινεῖς μου προσήσεις, πρὸς δὲ τὸν ὑπαγορευτὴν καὶ ὑψηγητὴν τὴν ἀμοιβαίαν ἀπάντησιν ἀρχόμενος οὕτω :

Ἐπελθὼν τὸ γράμμα μου ἅμα μὲν ἠδέσθης, ἅμα δὲ ἐλυπήθης καὶ ἤθελες προκρίνει τὴν σιωπὴν, εἰ καλὸν τὸ σιωπᾶν, ἐν οἷς δέον ἐλέγχειν πρὸς διόρθωσιν, καὶ ἐθαύμασας εἰς τὸ σεμνύνομαι ῥῆμα; οὕτω γράφω ἀποκρίνομαί σοι, ὅτι ἂν κατὰ πάντα ἠδέσθης καὶ μάλα ἐλυπήθης, καὶ μὲ μείζον σου δίκαιον, διότι ἀναπολήσας τὰ κατὰ σοῦ καὶ ἠδέσθης καὶ ἐλυπήθης, διότι οἴεσο, ὅτι οὐδεὶς ἄλλος γινώσκει τὰ σά, καὶ ἤλθες εἰς ἄκρον βαθμὸν καὶ καταρροῶν τὰ βεβιωμένα σοι οἴεσαι, ὅτι οὐκ εἰσιν ὀλεθριώτατα. Ὅθεν δέον ἐστοχάσθην νὰ σὲ ἐλέγξω πρὸς διόρθωσιν, ὥσως φοβούμενος τὸ θεῖον ἤθελες ἔλθει εἰς ἑαυτόν, ἢ τῆς κατακρίσεως μεστός εἶ. ἀλλὰ κἂν τῆς φοβεραῆς ἐκείνης ἐκρούγης. Εἶθε.

Ἐρωτᾷς εἰς ποῖα λαμπρὰ κατορθώματα ἢ παλαιὰ ἢ νέα σεμνύνομαι ἀποκρίνομαί σοι, ὅτι τὰ πάντα γινώσκεις, ἀλλὰ τὸ βάθος τῆς κακίας ποιεῖ σε κρύψαι ἢ σιωπᾶσαι ὅμως, κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον, «εἰ ἡμεῖς σιωπήσεται, οἱ λίθοι κεκράξονται». Ἔτερον. (Ἐτασον; ὅπερ προσιμώτερον).

Ἀντεπαναστρέφων προτείνεις, ὅτι ἀναπολήσας ὅλον τὸ διάστημα, ὅπου εἰς τὴν πρῶτην μου ἐπαρχίαν ἤμην, καὶ δὲν εὗρες νὰ ἔκτισα οὔτε σχολεῖον. οὔτε νοσοκομεῖον, ἀλλ' οὔτε μητροπόλεις οἰκήματα νὰ ἐσύστησα, ἢ κἀνένα ἄλλο κοινωφελὲς νὰ ἔαμα. Ἀποκρίνομαί, ὅτι ἀπὸ ἐμὲ δὲν ἦτον χρεῖα νὰ γείνουσιν, ἐπειδὴ καὶ τούτων ἀπάντων εὐμοιροῦσεν αὐτὴ ἡ μεγίστη καὶ συνετωτάτη πολιτεία μηδενὸς ὕψους ἐγούσα, κεκτημένη κτίτορας τοὺς οἰκητόρας (οὗς μὲν ἀναπαύσει Κύριος ἐν σκηναῖς δικαίων, οὗς δὲ διατηροῖ, ὅτι καὶ

τανῶν ὑπεροπλίζονται πρὸς σύστασιν αὐτῆς), οὐκ ἠνέσχοντο ἄνευ τούτου ἔχειν τὴν ἑαυτῶν πολιτείαν (τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἔμρυτος εὐγένεια τὸ τοιοῦτον, κατὰ τὸν πολὺν ἐν θεολογικῇ Γρηγορίῳ). Ὅθεν καὶ γὰρ ἀμεριμῶν ἐτύγγανον πλειῶσιν ἢ μειῶσιν ἐνοσπριζόμενος. Λοιπὸν καὶ τοῦτο κατ' ἐμοῦ κέρμα μάταιον. Ἄλλ' εἶπω καὶ γὰρ κατὰ σοῦ ἀλήθῃ. Ἐν ἡμέραις κύρ Σαμουὴλ γράμμα δοθὲν σοι βοηθημάτων χάριν ἕνεκα ἐκκλησίας τσσαῦτα ἐσύναξας (ἐπειδὴ καὶ εἶναι τοῖς πᾶσι δῆλα καὶ κρύπτειν οὐκ ἰσχύεις), ὥστε ὅπου ἔγειναν ἀρετὰ δι' οἰκοδομίην ἀλλ' ἐποίησας ἐκκλησίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ σου; οὐ καὶ ἐγὼ τὸ γινώσκω καὶ σὺ οἶδας.

Ἀντιγορδίζεις λόγον τόν, εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν μητέρα εὐχαριστήρια ἴδε οὖν (;) ἠπενικῶς ὅποια καὶ ἡλία παρ' ἐμοῦ προσηνέχθησαν. Ἀποκρίνομαί σοι, ποῦ οἱ ἰδρώτες καὶ οἱ ἰγῶρές μου ἐν ἡμέραις παλαιαῖς; ποῦ αἱ καταβολαί; ὅπου ὅλα συναλόντι μένουσι; Ἐγὼ ἔδωκα εἰς τὴν οἰκοδομὴν τριακόσια καὶ μένουσιν, ἄλλοι δὲ παρέχοντες τριακόσια ἔλαβον χίλια· ἐγὼ τῇ εὐεργετίδι ἡμῶν καὶ συνεπάσχον ἐπὶ τῶν παρεληλυθότων προγενεστέρων οὐ μόνον λόγοις, ὅσον τὸ δυνατόν, ἀλλὰ καὶ ἔργοις, καθὼς δὲν σὲ λανθάνουσιν αἱ ἀδραΐ μου δόσεις, αἱ ὅποια συμποσούμεναι γίνονται σὺμμαι ὑπέρογοι, καὶ τανῶν ἐπὶ τοῖς χρόνοις τούτοις οὐ παρεῆλθον εἰς τι. ἀλλ' ἔπασχον ζηλῶν τὰ μέγιστα πρὸς ἐνδειξιν εὐχαριστίας, ὧ καθηγητῆ. Ἡὼς τὰ ἀναπολεῖς ταῦτα κατὰ νοῦν γινώσκων, ἀλλ' ἀπαναίνεσαι κατὰ πάντων τούτων; φῆς, ὅτι εὐεργετοῦσά με ἄμποτε νὰ μὴν ἤθελε λάθει τἀναντία τῶν τροφείων παρ' ἐμοῦ· οὔτε ἔλαθες, ἀλλ' οὔτε λαμβάνει, παρ' ἄλλου δὲ οὐκ οἶδα· γνωστὸν καὶ εἰ προσαρκαιμένως καὶ ἐν ἐνεστώσι. Λοιπὸν σιωπὴν ἄγε.

Φῆς, ὅτι ἐμὲ εὐτυχῇ ἐποίησατο τῶν ἄλλων ἡδομαι πάνυ ἐπὶ τῇ ὑπερόπτῳ σου ἀμβλυωπία πρὸς τὸ εὐθές· ἐμὲ ἐποίησατο, σὲ δὲ οὐ; ἀλλὰ τίς ἡ αἰτία; καὶ αὕτη σοι γνωστῆ. Μένε.

Τείνεις, εἰ οὐκ ἔδίδα νύξιν καὶ ἀφορμὴν οἰκοθεν, οὐκ ἤθελες ἀντικρούσει τὴν χορδὴν τῶν κατορθωμάτων μου, ὄντα περιφανῆ καὶ πασιδῆλα. Εὐγε! Νοῦς παρητημένος παρὰ Κυρίου ἐπὶ παντελὲς τὰ ἑαυτοῦ ἐτέρῳ προσάπτει. κατὰ τὸν θεῖον Ἰσίδωρον. Οὐκ ἦν νύξιν παρ' ἐμοῦ πρὸς σέ, ἀλλ' ἔστι τῆς ἰδίας σου συνειδήσεως τύψις ἀκαταγώνιστος τῶν πεπραγμένων σοι· καὶ ταῦτα ποίων δηλ. τὰ ἑαυτοῦ ἐτέρῳ προσάπτεις. Οἴεσαι ὀλίγην ἀνα-

πνοήν λαμβάνειν. Ἴδοι Κύριος καὶ κρίνει· διὰ γὰρ χορδῶν ἐνηχοῦνται οὐχὶ μόνον ἐν ἀκοαίς ἀλλ' ἐν μυχοῖς καρδιῶν τῶν πάντων. Ζητεῖς ἀντεπανακροῦσαι κατ' ἐμοῦ; καὶ τοῦτό σοι μάταιον. Ἐπίρριψον τὰ ὄτια σου εἰς τὰ ὕπιστα καὶ ἄκουσον φωνῆς ἀδόντων καὶ κροζόντων, ὡς καὶ τίθησις βρέφεισι γνωστά. Ἀλλὰ τὸ ἐρυθρίαν σοι παρήλαθε. Λοιπὸν ἐπὶ τῇ παντομίᾳ σου τὰ πάντα κενά (κακινά). Ὅρα.

Προτείνεις τὰ τοῦ μακαρίτου Νικομηθεΐας Γαβριήλ, ὅτι τίνα τάχα λαμβάνει πρὸς ἴδιον τέλος τερατουργηθέντα παρ' ἐμοῦ; καταδρομαί, ὑπεροχαὶ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, καθαιρέσεις καὶ ὑστέρησις ἐπαρχίας; Ἀποκρίνομαί σοι. Ἐκ τῆς μεγίστης σου πωρώσεως εἰς ἐκείνους τοὺς καιροὺς καὶ χρόνους ἐγὼ οὔτε τῶν προϊσταμένων ἤμην, ἀλλ' οὔτε τῶν προεξάρχοντων, ἀλλ' ἤμην εἰς τῶν ἐλαχίστων καὶ ὁ ἐσχάτος τῶν ἐπομένων τῇ τάξει. Λοιπὸν μὲ ποίαν συνειδησιν ἐπισωρεύεις κατ' ἐμοῦ τὰ πεπραγμένα ὑπὸ πολλῶν καὶ μάλιστα προεξάρχοντων μου. Ἐκείνος κατὰ τοῦ τότε προϊσταμένου ἐκινήθη, ὅπερ πρᾶγμα ἀποδεδειγμένον ὄθεν καὶ ὡς αἴτιος σκανδάλου κοινή γνώμη τῆς τότε ἐνδημούσης ἱερέως συνόδου ἐνηργήθησαν ὡς δίκαια καὶ εὐλογα. Λοιπὸν μὴ ζητῆς νὰ συρράψῃς κατ' ἐμοῦ ἀδίκως τὰ παρὰ πολλῶν πεποιημένα, διότι ὅταν ἐκείνοι ἔκλινον εἰς αὐτό, τίς ἤμην ἐγὼ ὅπου νὰ σταθῶ ἐναντίος; Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἦσαν, ὡς καὶ ἐγὼ μαρτύρησον ἀφιλοπροσώπως καὶ ἀπαθῶς τὸ δίκαιον· διότι ὅλοι οἱ προεξάρχοντες κεκοίμηνται· εἰ δὲ κρύπτεις, κρυθήσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.

Προβάλλεις τὰ τοῦ μακαρίτου Χαλκηδόνος· ἀποκρίνομαί σοι. Πῶς δὲν σε ἀφίνει ὁ θυμὸς τῆς ὑπερβολικῆς ἐμφύτου κακίας νὰ ἀναμογλεύσῃς ἐν καθαρότητι τὰ τότε; Εἰς τὸν καιρὸν ὅπου ὁ κύρ Ἰωαννίκιος ἔλαθε τὴν πατριαρχεῖαν καὶ ὁ μακαρίτης μετετέθη ἀπὸ Σερρών εἰς Χαλκηδόνα, ποῦ ἤμην ἐγὼ; ποῦ εἶχον τὴν διατριβὴν μου; δὲν ἤμην εἰς Χίον; Ἄν ἐκείνοι ὅπου δερένδουν τὰς ὑποθέσεις τοῦ ἐξωσθέντος πατριάρχου ἠθέλησαν ἐνογλοῦντες νὰ ζημιώσωσι τὸν μακαρίτην ὡς προεξάρχοντα τῆς καταδρομῆς καὶ ἐξώσεως καὶ ἔβαλον τὸ ὄνομά μου, εἰς τί ἐνέγραμαι; ἄρα ἀναίτιως. Εἰ ἐπροσκαλοῦμαι ἀπὸ Χίον καὶ εἰ ἐδεγόμεν τὸν ἐξωσμὸν τοῦ μακαρίτου πρὸς ἀνατροπὴν ψήφου, βεβαιότατα ἤμην κατακριτέος καὶ παρνομώτατος· εἰ δὲ ἀπὸ τὰ τοιαῦτα οὐδὲν

πεποιήται καὶ ἡ χεὶρ μου οὐκ ἦτον ἐν τοῖς εἰσερχομένοις, εἰσπορευομένοις καὶ ἐξερχομένοις τὸ ὄνομά μου, κατὰ τὸν θεῖον Ἐπιγράμιον πρὸς Χρυσόστομον. Ἄρα καὶ τοῦτο τὸ περιβλήμα συντέλεια τοῦ κακοῦ. Ἄπεγε.

Ἐτι προβάλλεις τὸ τοῦ Ἐρέσου Ναθαναήλ· ἀποκρίνομαί σοι. Ἐλυπήθην εἰδὼς τὴν τοιαύτην ἀρρόβιαν τοῦ Θεοῦ, ὅπου ἐχώρησας εἰς τὴν ψυχὴν σου. Εἰ ἡ παραίτησις ἐκείνου δὲν ὑπῆρχεν εὐθεία, διατί ἔδωκας ψῆφον; εἰ οὖν ἔδωκας, διατί κατακρίνεις ὡς μὴ εὐθείαν; Ὅρα ἐνταῦθα πόσα ἄτοπά σοι ἐπονται, ἐν ἀναπολήσει ἀπαθῶς. Ἴδου λοιπὸν ὅπου ἀλήθευε τὸ φιλοσοφικὸν ἐκείνου ῥητὸν κατὰ σοῦ, ὅπου κατ' ἐμοῦ ἔτεινας, τό, ἐνός ἀτάτου δοθέντος μυρίῳ ἔτορται, διότι ἐγὼ οἶδα καὶ τὰς ὄσας κατασκευάς καὶ δραματοουργίας συνέπραψας τότε κατ' ἐμοῦ· ἀλλὰ καὶ τὸ αἴτιον οἶδα, διότι δὲν ἐσάνην εὐδόκιμος εἰς σέ δεγόμενον τὴν παραίτησιν ὡς εὐθείαν καὶ εὐλογόν. Ἐλαθε τὸ κοινὸν πενήντα πουργεῖα μετρητά μὲ ὅλον ὅπου εἶχον ἐπὶ 50 πουργεῖα χρέος κεφάλαιον καὶ δεδουλευμένα διάφορα, ὅπου παρ' ἐμοῦ ἐπληρώθησαν. Ἐπειτα δὲ διὰ νὰ μὴ φανῶ, ὡς εἶπον, εὐδόκιμος, ἔφερες τὸν ἀσθενῆ ἐκείνον γέροντα καὶ τὸν εἰγὼς κεκρυμμένον ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὑπαῖς τῆς γῆς διὰ νὰ μὲ προξενήσῃς τὴν τόσῃν ζημίαν. Δίκαιος ὁ Κύριος. Ἄρου δὲ πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ἐγενίεν ἡ ἐξέτασις τῆς ὑποθέσεως, ἀπερᾶνθη τὸ ἀληθές ὅποιον ἦτον, καθὼς διαλαμβάνει καὶ τελευταῖον τὸ πατριαρχικὸν συνοδικὸν γράμμα. Τὰ ὅποια ταῦτα νὰ τὰ ἀποφύγῃς δὲν ἤμπορεῖς ὡς ὑπογεγραμμένος. Λοιπὸν παῦσαι.

Ἐτι φῆς, ὅτι πόσους καὶ ἄλλους τῶν ἐν ζωσιν ἀδελφῶν ἔβλαψα, ἐρωτήσω καθ' ἕκαστον, καὶ αὐτοὶ εἰπάτωσάν μοι. Ἀποκρίνομαί σοι. Εἰπάτωσαν οἱ ἀδελφοὶ ἕκαστος τὰ ὅσα κατ' αὐτῶν ἐν βάρει ψυχικῆς ἀφιλοπροσωπίας ἐπραψα ἢ ἐζημιώσα. Πλὴν καὶ τοῦτο γνωστόν. Δίκασον, Κύριε, τοὺς ἀδικούντάς με· τὸ γὰρ ἀσυγκλώστως κλώθω γραφὴν ἐπὶ τῶν πράξεών μου ὁρᾶται φῆς· διὸ τὸ μεμνησθαι ἄτοπον· οὐ γὰρ ἀσυγκλώστως κλώθω, ἀλλὰ τ' ἀληθῆ ἀποκρίνομαι. Τί γὰρ οὐκ ἔπαθον; καὶ τί οὐ πάσχω πολλοὺς ὑμῶν πάσχων προσάγειν ἐπὶ τὰ μέγιστα; Ἀντικείμενοι ὄντες πολλοί, βραβεῖα πρὸς με προσηνέχθησαν ταῦτα περηνισάμενοι με μετὰ τὴν προσαγωγὴν καὶ ὑπέρβεισιν· εἰ ἔλειπον, εἰς κρεῖττονα δόξαν οὐκ ἤρχοντο· ὅθεν ἐγὼ οὐ ζημίαν ἐπενεγεῖν καὶ βῆρος ἐπὶ

βάρει ἢ λύπην προήχθη, ἀλλὰ συμπάσχειν καὶ βοηθεῖν ὅπου τὸ δυνατὸν· φησὶ γὰρ ὁ θεὸς Χρυσόστομος, τοῖς ἀδυνάτοις βοηθεῖν ἐπιχοροῖα μεγίστη καὶ μάλα (μεγάλα) τὰ βραβεῖα. Τοῦτο ἀναπολῶν κατὰ νοῦν οὐδένα τῶν ἀδελφῶν οὔτε ἠδίκησα, ἀλλ' οὔτε ἐβλαψα· καὶ εἰ τοὺς ἀδελφοὺς οὐκ ἐβλαψα μέχρι λεπτοῦ, ὡς τοῦ καθενὸς ἡ συνείδησις τύπτει καθ' ἑαυτὸν, πῶς τὴν μητέρα ἤθελα βλάψαι; εἰς τίνα αἱ ἀδραὶ μου δόσεις ἐδόθησαν μετὰ χάριν μου ἄκραν εἰς καθήκοντα καιρὸν, καὶ εἶναι ὡς οὐδενὸς ἄλλου; "Ἄρα φθόνος.

Φῆς, ὅτι παρὰ σοὶ αἰσθησις πράγματος παρόντος καὶ οὐ παρεληλυθότος. Ἀποκρίνομαί σοι (ὃν γὰρ ἀπολέσαι Κύριος βούλεται, χωρὶς μωραίνει). Ἐκ γὰρ τῶν παρεληλυθότων καὶ τὰ ἐνεστῶτα κρίνεται. Εἰ γὰρ τὰ παρεληλυθότα στυγερά, ὡς καταμαρτυροῦσι καὶ οἱ λίθοι κατὰ σοῦ, πῶσθ μᾶλλον τὰ ἐνεστῶτα; Σύνοιδας.

Τὸ δὲ ἐξορῆξ καθυποβᾶλλειν καίτοι μὴ τοιαῦτα παθῶν φῆς, ἀποκρίνομαί σοι. Καὶ ποῖαν ἄλλην μεγιστοτέραν, ὡς τὸ εἰς μέσον ληστῶν ἀποσταλῆναι ἄνθρωπον; ἄρα οὐ φόνος; οὐκ οἶδας τὸν κανόνα τῶν ἀγίων Ἀποστόλων, ὡς ὁ φρονεῖ καὶ ὁ προαιρούμενος; Ἐγὼ γὰρ ὁσημέραι πάσχω καὶ μεῖζονα ἐφοδὸν ληστῶν προσκαρτερῶ. Ὑμεῖς τὴν ψυχὴν μου ζητεῖτε, ἔχω κρίναι ὑμᾶς ἠλί(?). Εἰ οὖν ἐλπὶς μου πρὸς Θεὸν Ἰσραήλ, ἄρα ἐματαιώθης.

Φῆς, ὅτι καθυπέβαλον τοσαύταις ζημίαις τὴν μητέρα ἡμῶν, παρ' αὐτῆς μηδὲν κακὸν παθῶν ἀλλὰ καὶ εἰς ἄκρον εὐεργετηθεῖς. Ἀποκρίνομαί σοι. Ἐτάσωμεν, τίς ὁ τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τοιαῦτα ἐσχάτα προσέχξας; τίς δι' ἱδίων κέρδος τὸ τῆς Μητρὸς ἀπηλλοτριώσεν ἀγνώμων τοῦ γάλακτος φανείς; τίς καὶ πρῶτον καὶ ἐσχάτον ζημίαις προὔξενησεν; Κριτὴν παιῶ σε, ἵνα κρίνης εὐθέως, διότι καὶ σεαυτῶ ταῦτα οἶδας. Λοιπὸν μνήσθητι.

Ἐπανέλωμεν εἰς τὸν περὶ εἰρήνης λόγον, ὅτι καὶ κομψότερος τυγχάνει οὗτος καὶ παρὰ σοὶ μέγιστος ἐφάνη. Ἀληθῆ φῆς, ὅτι ἐν σοί, τί ἐστὶν εἰρήνη, ἄδελον. Εἰ εἰρήνην ἐγίνωσκας ἄν, οὐκ ἄν τοιαῦτα ἐποίεις. Τίς τῶν προυχόντων τὰς ἀκοῆς λόγοις ψευδέσιν ἐπέπλησε; τίς ὑπονοίας συνέραψε; τίς κακίαν αἰωνίως ἐφύλαξεν; ἢ τίς σικνωμάτα γῆς Μαδιάμ κατ' ἐμοῦ ἀνήγειρεν; Ἄλλ' ἐγὼ οὐδενὸς τούτων εἰς μνήμην ἄγω, κατὰ τὸ «οὐ μόνον ἐπέχαις» καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐπερωτᾶς, εἰ οἶδα, εἰρήνην τί

ἐστίν. Εἶπω καὶ οὐ μὴ παρέλθω. Εἰρήνην ἐστὶν ἔφεσις τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, ἀγάπη ἀκραϊνεστατή, ἐξ ἧς, ὡσπερ ἐκ πηγῆς, ἀναπέμπεται ἡ εἰρήνη, κατὰ τὸν Βουλγαρίας περὶ συνόδου· σύμψνοια ἀγαθῆ, χαρὰ ψυχῆς, γαλήνη νοῦς, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀρετῶν γονιμωτάτη πηγῆ. Ποῦ τὰ τοιαῦτα; Ἐγὼ πάσγων ἠνεσχόμην, ἵνα μὴ τὸ σκάνδαλον παρ' ἐμοῦ νομισθῆ καὶ θέατρον ποιήσω τὰς ἀκαθέκτους ὀρμάς. Ἀλλὰ σὺ οὐκ ἠβουλήθης συνιέναι. Αἰσχύνθητι.

Προβάλλεις, ὅτι ἤμην σύμφωνος εἰς τὰ διαβούλια τοῦ Κυρίλλου καὶ ὅτι ἔλαβον τὰς ἀμοιβάς. Ἀποκρίνομαί σοι, ὅτι μόνος σου ἔκαμες τὴν κρίσιν, εἰ καὶ μὴ θέλων καὶ ἀγνοῶν. Εἰ ἤμην σύμφωνος, οὐ ζημίαις ἐλάμβανον· εἰ δὲ ἐναντιώτατος, ἄρα καὶ διὰ τοῦτο ἀπέβληθην. Οἶδας ὅτι οὐκ ἤμην; "Ὅσοι εἰς εὐνοίαν καὶ περιποίησίν του ἐσολάτασαν ἐξῶ εἰς τοῦ ὄνδρα τὴν σάλλαν καὶ ἔκαμαν τὸ καπιτζιλὰρ κεχαγιαλίκι. Οἶδας.

Προτείνεις τὰ τοῦ Σεραφεῖμ, ὅτι ὄντες ὅλοι κοινῶς σύμφωνοι, ἐγὼ μόνος ἀνεσκολόπισα τὴν συμφωνίαν ὅπου ἦσαν ἕνας γαλινὸς τῶν ἀκαθέκτων ὀρμῶν τοῦ τυραννικωτάτου, καὶ ὅτι ἐξ αἰτίας μου μετὰ ταῦτα ἠκολούθησαν αἱ τόσαι ζημίαι καὶ κακά. Ἀποκρίνομαί σοι. Ἠπόρησα εἰς τοιαῦτα νηπιώδη λόγια καὶ ἐμειδίασα στοχαζόμενος τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο, ὅτι ἐστὶν ἀληθές, τὸ, παλιά ἐστὶ χροῖον μῆνυσαι οὐ φρονησεως. Γράφεις, ὅτι ὅλοι σύμφωνοι, ἀργερεῖς καὶ ἄρχοντες. Εἰ ὅλοι σύμφωνοι, τίς ἤμην ἐγὼ νὰ ἀναιρέσω ὑπόθεσιν, ὅπου μετὰ γράμματα καὶ συνθήκας ἐθεβαιώθη; καὶ νὰ ἀναιρέσω ὑπόθεσιν ἀποβλέπουσαν εἰς καλὴν διεξαγωγὴν τῆς Ἐκκλησίας; Οὐκ εἰσι ταῦτα παιδαριώδη; οὐχ ἀρμόζει πρὸς ταῦτα τὸ τοῦ Θεμιστοκλέους πρὸς Ξέρξην; Ἀθήνη λήθη, ἀντὶ τοῦ βυθὸς βυθός, καὶ πῶρωσις πῶρωσις. Ἄν ἤμην τοιοῦτος ὅπου νὰ ἀναιρέσω μόνος τὰ παρὰ τοῦ ὄλου πεπονημένα. ἄρα ἤμην δυνατὸς καὶ μέγας; καὶ εἰ δυνατὸς καὶ μέγας, ἄρα καὶ εἰς εὐνοίαν ἐκὼν ἀέκων ἐκεῖνου, καὶ ἄλλως εἰ τοιαῦτα ἔπραττον, παρ' ἐκεῖνου ἐπιθυμητὸς ὡς ἐνεργῶν τὰ ἐκεῖνου καὶ οὕτως εἶδαι μετὰ χάριτας λαθεῖν καὶ ὄχι καρπὸν πικρὸν. Ὁρᾶς, ὅτι παιδαριώδη; Λέγω δέ σοι, ὅτι οὐκ ἐνηργήθη παρ' ἐμοῦ οὐδὲν ὡς ἐσχάτωτέρου τῶν τότε ἐπ' (ἐμέ); ἀλλὰ παρὰ τῶν ὑπερχόντων, καθὼς τὸ γινώσκεις καὶ μόνος σου καλώτατα, εἰ μὲν καὶ θέλεις νὰ ὁμολογήσῃς τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ὅσοι τότε μετ' ἐσοκοφάντησαν,

ἔλαβον τὰ ἐπιχειρα τῆς ἀναιδείας των παρὰ τοῦ ἁγίου Θεοῦ, καθὼς δὲν λανθάνει πολλοὺς. Πάντα ἐθελοκακοῦντες ἐποίησαντο, καθὼς καὶ ἐν τῇ καταδρομῇ ταύτῃ τινὲς ἔλαβον τοὺς ἑαυτῶν συγγενεῖς καὶ ὑπῆγαν εἰς τὸν προεστὸν καὶ ἔλεγον μεθ' ὄρκου, ὅτι ἐκινήθη κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὅτι ἐγὼ τελειωμένην τὴν πατριαρχεῖαν, καὶ συμφέρεει νὰ προλάβῃ ἡ Παναγιότης του, ὅτι εἶναι χαμένη· καὶ οὕτως ἐπεισαν τὸν προεστὸν νὰ δώσῃ γνώμην εἰς τὸ νὰ γραφῆ τὸ κατ' ἐμοῦ ματζάρι, πρὸς δὲ τοὺς ἁγίους ἀρχιερεῖς καὶ συναδελφούς, ὅτι πατριαρχεῖα ὀργανίζεται, καὶ εἶναι κρηλίτικαις δουλείαις, καὶ ἐπεμψας τὸν ἄνθρωπόν σου καὶ ἐκαλοῦσεν ἕνα ἕνα τῶν ἀδελφῶν νὰ πάρῃ καὶ τὴν βουλλάν του, καὶ ἀφοῦ ἤρχοντο ἐπρότεινες, ὅτι εἶναι ματζάρι πρὸς καλωσύνην τοῦ Πατριάρχου καὶ σύστασιν, καὶ οὕτως ἀπατώμενοι ἐβούλλοναν τὰ κατ' ἐμοῦ· καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς ἔκαμνες νεῦμα μετὰ τὸν δάκτυλόν σου εἰς τὸ στόμα νὰ σιωποῦν. Τί τὰ τοιαῦτα; ἀναπόλησον, παρακαλῶ. Οὐχὶ φθόνος; οὐχὶ προδοσία; Τίς ἄλλος τῶν ἀδελφῶν τὰ τοιαῦτα ἔπραξε; πότε ἠκούσθησαν τοιαῦτα; Πιστεύω, οὔτε ἀπὸ καταβολῆς, ὡς θελήματα τοῦ ἀπατεῶνος διαβόλου τὰ τοιαῦτά εἰσιν, ἄπερ προέγραφον· ὅτι καὶ διηγείσθαι ἄτοπον καὶ μνησθαι ἄτοπώτερον. Τί γὰρ τούτων ἀπάντων ἄτοπώτερον; Ἄπὸ τοιαῦτα λοιπὸν διδάσκει σε ὁ διδάκαλος τῆς εἰρήνης ἀπέχειν, διδάσκει σε ἔτι μὴ προσάπτειν κατ' ἐμοῦ, ὅτι προὔξενησα ζημίας, ἀλλ' ὅτι ἐπροξένησας. Κρινόμενος μεταμελήθητι.

Φῆς ἔτι, ὅτι ἔχεις πρὸ ὀφθαλμῶν τοὺς τύπους, ὅπου εἰς μνήματα καὶ ὑπομνήματα ἐνετύπωσα, καὶ ὅτι μὴ γένοιτο νὰ μιμηθῆς τοιοῦτους ὀλεθρίους τύπους, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον πάσχεις νὰ τοὺς ἀπαλειψῆς, ὡς τῆς τοιαύτης καταστάσεως παραιτίους. Ἀποκρίνομαι σοι. Εὐχαριστῶ διὰ τὸν λεοντικὸν οἶκτον, ἡ μᾶλλον εἰπεῖν ἀλωπεκῶδη· λέγω δέ σοι, ὅτι εἰς τὰ ὑπομνήματα εἶναι πασιδῆλον ποῖοι τὰ τοιαῦτα ἔπραξαν· διὰ δὲ τὴν ἀμετοχὴν μου ἐπεξηγησάμην σοι ἀνωτέρω, διὰ τοῦτο ἡ βραχυλογία μου ἐνταῦθα ἔστω σοι ἀποκρίσις. Ἐπίγνωθι τὰ σαυτοῦ.

Ἔτι, ὅτι κατὰ χάριν συνεχώρησεν ἡ Μητήρ ταύτην τὴν ἐπαρχίαν εἰς ἐμέ. Εἰ εἰς ἐμέ κατὰ χάριν, ἄρα καὶ εἰς ἐσέ. Πῶς οὐ θεωρεῖς

(τὴν) δοκὸν τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; ἔβγαλον πρῶτον τὴν δοκὸν σου, εἶτα θεωρήσῃς τὸ κάρφος τοῦ ἀδελφοῦ σου. Νόει. Ὁ φεῦ! πόσας ἐνέδρας καὶ ψευδεῖς λόγους συνέραψας κατ' ἐμοῦ! Ἐλθέ. Σολομῶν θαυμάσιε, ἵνα ἴδωμεν τί λέγεις εἰς μέρος τῆς ἀθωότητός μου πρὸς τὸν τοιαῦτα κατ' ἐμοῦ ὑπαγορεύσαντα ἀδίκως; Ἐνεδρεύσωμεν, φησί, τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχετος ἡμῖν ἐστί καὶ ἐναντιοῦται τοῖς ἔργοις ἡμῶν καὶ ὀνειδιζει ἡμῶν ἁμαρτήματα νόμου· ἐγένετο εἰς ἔλεγχον ἐννοιῶν ἡμῶν, βαρὺς ἡμῖν ἐστίν, ὅτι ἀνόμιος ὁ βίος ἀπέχει τῶν ὁδῶν ἡμῶν. Οἶδας.

Παῦσον λοιπὸν, ἀδελφέ, κατ' ἐμοῦ ἐπεμβάνων καὶ μὴ θέλης περαιτέρω βαινῆν. Εἰσελθέτω ἐν μέσῳ ἡμῶν ὁ χορηγὸς τῆς εἰρήνης, προσδράμωμεν πρὸς αὐτὸν καὶ αἰτήσωμεν συγχώρησιν ἀδίκων ἀμπλακημάτων. Οὐκ οἶδας ὅτι φησί, «ἐν τούτῳ γνώσεται ὁ κόσμος, ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάτην ἔχητε ἐν ἀληθείαις»; Ἄς τὴν ἐναγκαλισθῶμεν, παρακαλῶ, διὰ νὰ γείνωμεν ἐμπράκτως ἐπιστήσιοι. Τὰ δὲ ἔτη ὑμῶν εἴησαν παρὰ Θεοῦ πλεῖστα, πανευτυχῆ καὶ πανευδαιμονέστατα.

ἡμῶς· ἀπριλίῳ θ'.

Τῆς θείας καὶ ἱερᾶς συνόδου ἐν Χριστῷ ἀδελφός
καὶ ὅλος ὑμῶν

† Ο ΔΕΡΚΩΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ.

Καὶ ἐνταῦθα τελευτᾷ τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἐκ τῶν ἐγγάφων ἐξάγεται. Τί δὲ προκύπτει ἐκ τούτου; Τὴν ἐν τοῖς πατριαρχείοις σύνοδον συνεκρότουσαν τότε πολλὰ μέλη, περὶ τὰ εἴκοσιν, ἐκ τούτου δὲ πιθανῶς τὰ πάθη καὶ αἰ ἀντιζηλῖαι ἠύξανον περισσότερον καὶ δὴ καὶ αἰ καταχρήσεις. Λυπηρὸν τῇ ἀληθείᾳ, ὅτι οὐδεμία γενναία ἰδέα ἐγεννήθη κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὰς κεφαλας τῶν σεβασμιωτάτων τούτων δεσποτῶν· μόνον ῥαδιουργίαι, ἔριδες ἀδιάκοποι. ἀλλαγαὶ συχνόταται τῶν πατριαρχῶν καὶ ἐπομένως ζημίαι εἰς τὸ ταλαίπωρον γένος. Μήπως καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν δὲν εἶδομεν ἀρχιερεῖς ἄλλως εὐφρεῖς καὶ δραστηρίους καὶ πλουσίους περὶ πᾶν ἄλλο δαπανωμένους ἢ περὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ γένους;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Γ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ

ΙΑΤΡΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ, ΤΩΝ ΘΕΩΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΩΝ

ΤΟΥ

PASTEUR

('Ανεγνώσθη ἐν τῇ ΨΝΖ', ΨΝΘ' καὶ ΨΣΒ' συνεδριάσει τῆς 19 νοεμβρίου.

3 δεκεμβρίου καὶ 24 δεκεμβρίου 1884).

Παρεκλήθην ὑπὸ τοῦ ἀξιοτίμου προέδρου τοῦ ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου, ὅπως μελετήσας ὅσον τὸ δυνατὸν μοι τὸν βίον καὶ τὰ ἔργα τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου. πρὸς ὃν σύμπασα ἡ χροεὶα τῶν σοφῶν ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου ἔχει ἐστραμμένα τὰ ὄμματά καὶ τὸν θαυμασμὸν. ἀπαρτίσω ἐν τῶν θεμάτων, ὧν πρόκειται νὰ λάβῃ γνώσιν ὁ σύλλογος κατὰ τὸ ἐνεστώσ ἔτος. Ἄνεδέχθην, κύριοι, τὴν παράκλησιν ταύτην μετὰ θάρρους. χωρὶς κἄν νὰ ἀναλογισθῶ τὸ μέγεθος τοῦ ἔργου, χωρὶς κἄν νὰ διαστάσω, ἂν θὰ δυνηθῶ νὰ φέρω εἰς πέρας τὸ ἔργον τοῦτο. Γνωρίζετε βεβαίως πολλοὶ ἐξ ὑμῶν σύγγραμμά τι, ὅπερ ἀνεγράφη πρό τινος καιροῦ ἐπιγραφόμενον «Histoire d'un savant par un ignorant». Ἄμαθῆ ἀποκαλεῖ ἐαυτὸν ὁ συγγραφέας τὸν βίον καὶ τὰ ἔργα τοῦ σοφοῦ ἐκείνου, ὅστις μᾶς ἀπασχολεῖ σήμερον, καίτοι καθ' ἑκάστην μετ' αὐτοῦ συνανεστρέφετο, ἀκολουθῶν πιστῶς καὶ μετὰ θαυμασμοῦ τὸν ἄνδρα ἐκείνον, ὅστις διὰ τοῦ δαιμονίου αὐτοῦ πνεύματος διέλυσε τὴν ἀγλήν καὶ τὸ σκότος πολλῶν ζητημάτων, ἐφ' ὧν ὁλόκληροὶ αἰῶνες κατηναλώθησαν καὶ μεγάλοι νόες ἐν τῷ ἀρχαῖῳ τούτων πελάγει ἐνησυχολήθησαν. καθιστᾶς αὐτὰ οὐχὶ πλέον θεωρίας ἀθεβαιοῦς ἀλλὰ πράξιν καθαρὰν καὶ ἐφηρμοσμένην. ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς δὲ τῆς ὁποίας ἐπωφελεῖται σήμερον ἡ ἀνθρωπότης ἐν γένει. Τί δὲ ἐγὼ νὰ ἀποκλιέσω ἐμαυτὸν, ὅστις ἀνέλαβον τὸ φορτίον τοῦτο, δυσβάστακτον τῷ ὄντι δι' ἐμέ, καὶ ὅστις ἐξ ὕψεως μόνον εἶδον τὸν ἄνδρα ἄπαξ ἐν τῇ Ecole normale καὶ ἄπαξ στεφανούμενον ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Γαλλίας. περὶ τῶν ἔργων δὲ καὶ τῶν θεωριῶν αὐτοῦ οὐ

δὲν πλέον οἶδα τῶν ὅσων πᾶς ἐπιστήμων γνωρίζει;

Καὶ ὁμως, κύριοι, ἔλαβον τὴν τόλμην ταύτην, διότι γνωρίζω, ὅτι, ἐν ἡ γῶργ ὑπὸ τῆς εἰμαρμένης καταδικάσθημεν νὰ βιώσωμεν, ἐνθα τόσοι μεγάλοι νόες ἠδύναντο νὰ ἀναφανῶσι, τούναντίον δὲ αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις ἀπολύσασιν πᾶσαν ἰκμάδα ζωῆς, δὲν ὑπάρχει ἕτερόν τι παρὰ πρὸς τοὺς ἀθανάτους ἐκείνους μαχητᾶς τῆς ἐπιστήμης νὰ ἀπενίζωμεν, τούτων τὰ ἔργα καθ' ἑκάστην νὰ ἀναδιωῶμεν καὶ περὶ τὰς θεωρίας αὐτῶν, ὡς περὶ ἄχρον, νὰ στρεψώμεθα. Τοῦτο δέ, κατ' ἐμέ, εἶναι μέγα τι δι' ἡμᾶς τοὺς ἐν τῇ Ἀνατολῇ, δι' οὓς ὁ ἥλιος τοῦ παραγωγικοῦ πνεύματος πρό πολλοῦ ἔδυσσε. μισραῖως καταδικασθέντας, κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος, διὰ τῶν κόπων καὶ τῶν ἀγῶνων ἄλλων νὰ στρεψώμεθα πνευματικῶς.

Τὸν βίον καὶ τὰ ἔργα ἐν συντόμῳ πρόκειται νὰ ἐκθέσωμεν ἐνώπιον ὑμῶν τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, ὅστις ζῶν εἰσέτι τοσοῦτον ἐθαυμάσθη καὶ ἐτιμήθη, ὅσον οὐδεὶς τῶν ἐπὶ γῆς ἄλλως τε καὶ οὐδεὶς βροτὸς πλέον τούτου εὐηργέτησε τόσον τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. Τὸν βίον, λέγω, πρόκειται νὰ περιγράψωμεν τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, ὅστις εἶναι τὸ κύημα τοῦ αἰῶνος ἡμῶν, τοῦ ἀνδρὸς. οὐ ἡ εἰκὼν δι' ἡλεκτρικοῦ ἐρωτίζετο φωτὸς πρὸς τιμὴν του ἐν τῷ καταστήματι, ἐνθα πρὸ τριῶν ἑτῶν συνεδρίαζε τὸ ἐν Λονδίῳ διεθνὲς ἰατρικὸν συνέδριον, τὸν ὁποῖον ἡ Βερολίνας ἀκαδημία κατὰ τὸ προπαραελθὸν ἔτος «homo homine major» ἀπεκάλεσε, περὶ τοῦ ὁποῖου σοφὸς τις Ἄγγλος ὁμιλῶν εἶπε, «δυνήθητε νὰ κατασκευάσητε φακούς λίαν ἰσχυροὺς καὶ εἰ-

ναί ἔτοιμος νὰ σᾶς ἀποκαλύψῃ τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ», ἐσχάτως δὲ ὁ Grimaux ὀμιλῶν ἐν τῇ ἑταιρίᾳ τῶν ἐπιστημῶν εἶπε· «C'est l'homme de science qui recherchant exclusivement la vérité, à chaque découverte augmentée d'un anneau cette chaîne infinie, forgée par tant de générations et apporte sa part au patrimoine indescriptible de l'humanité», τοῦ ἀνδρός, τέλος, ἐκείνου, ὅστις εἰς πᾶσαν συνέντευξιν ἐπιστημῶν γίνεταί τὸ ἀντικείμενον καὶ ὁ θαυμασμός αὐτῶν. δεκτῶς γινόμενος δι' ἐνθουσιωδῶν χειροκροτημάτων ἅμα τῇ ἐπὶ τὸ βῆμα ἐμφανίσει αὐτοῦ. Ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ, ὁ δαιμόνιος οὗτος νοῦς, ὁ ἀκάματος οὗτος τῆς ἐπιστήμης στρατιώτης, ὁ ἀνακαλύψας ὀλόκληρον κόσμον, τὸν κόσμον τῶν ἀπεΐρους μικρῶν, εἶναι Λουδοβίκος ὁ Pasteur, τέκνον τῆς μεγάλης καὶ ἐνδόξου Γαλλίας καὶ υἱὸς ἐνὸς βυρσοδέψου. . . . Ναί, κύριοι, δὲν παράγονται συχνὰ τοιοῦτοι νόες, δὲν ἀναραινόνται εὐκόλως ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου τοιοῦτοι ἄνδρες, ἀλλ' εἶναι φαινόμενα δικαίως ἐπισύροντα τὸν θαυμασμόν, φαινόμενα ἐγκαταλείποντα ὅμως μνημεῖα, ἅτινα οὐδέποτε ἀπόλλυνται ἐν τῷ πελάγει τῶν αἰῶνων, ἀλλὰ διαμένουσιν ὡς μαρτύριον αἰώνιον τῆς μεγάλης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους πνευματικῆς δυνάμεως. Εἶναι ἀστέρες πρῶτου μεγέθους, σελαγίζοντες καὶ ἀναλάμποντες ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ στερεώματι πρὸς δόξαν τῆς ἐπιστήμης καὶ ὄφελος τῆς ἀνθρωπότητος.

Πολλοί, κύριοι, μεγάλοι καὶ σοφοὶ ἄνδρες πρὸ τοῦ Pasteur μεγάλας καὶ ποικίλας ἀνεκάλυψαν θεωρίας, πολλὰ καὶ διάφορα ἐπιστημονικὰ ἔλυσαν ζητήματα, δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ ὕψιστον ἐκείνο σημείον, εἰς τὸ ὁποῖον ἔφθασεν οὗτος, καθότι πᾶσαν παστορικὴν θεωρίαν ἀκολουθεῖ ἢ πρᾶξι καὶ ἡ ἐφαρμογή. Ὁ Pasteur ἅμα ὡς εἰς τὴν δίκνουν αὐτοῦ ἐπέληθ' ἡθεορία τις, οὐδέποτε δημοσιεύει αὐτὴν· τὴν καλλιεργεῖ ἐπὶ μῆνας καὶ ἔτη, τὴν ἀναπτύσσει, πειραματίζεται ἐπ' αὐτῆς καὶ ἐπὶ τέλους τὴν παραδίδει εἰς τὸ δημόσιον πρὸς πρακτικὴν ἐφαρμογὴν, ἧτις εἶναι ἡ λυθία λίθος τῆς βασιμότητος πάσης θεωρίας. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ συνετέλεσεν ἴσως εἰς τὸ νὰ φθάσῃ ὁ ἀνὴρ οὗτος εἰς τὸ ζεῖν τῆς δόξης αὐτοῦ.

Καὶ ὄντως ὁ Pasteur λαβὼν ὑπ' ὄψει τὰς διαφόρους θεωρίας τῶν ζητημάτων, ἅτινα ἐμελέτησε καὶ ἐμπράκτως ἀπέδειξε, θεωρίας, λέγω, καὶ ζητήματα ἀνδρῶν σοφῶν προγενε-

στέρων του, ἐμελέτησεν αὐτὰ, ἀνεῦρε καὶ καθέρωσε τοὺς διέποντας αὐτὰ νόμους καὶ κανόνας, ἐρήρησεν αὐτοὺς πειραματικῶς καὶ παρέδωκεν εἰς τὴν κοινωνίαν, καταστήσας οὕτω τὰς δυσνοήτους καὶ δυσεξηγήτους ἐκείνας θεωρίας ζητήματα ἀπλᾶ, ζητήματα ψηλαφητὰ· ἐν ἄλλαις λέξεσι, βλέπει καὶ ἐφαρμόζει· κατώρθωσε δὲ τὸ τοιοῦτον διὰ τοῦ μικροσκοπίου καὶ τῆς χημείας, τὰ ὁποῖα μεταχειρίζεται ὡς μίτον Ἀριάδνειον, ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τὸν λαβύρινθον, ἐνθα ἐπὶ αἰῶνας ὑπῆρχον ἐγκλεισμένοι αἱ ἐπιστημονικαὶ ἐκείναι ἀλήθειαι, τὰς ὁποίας βλέπομεν καὶ θαυμάζομεν σήμερον. Μελέτη λοιπὸν ἀληθῆς καὶ πρακτικῆ τοῦ περιβάλλοντος ἡμᾶς κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ τελουμένων φαινομένων εἶναι ὁ μυχλὸς πάσης παστορικῆς θεωρίας.

Ἐπειδὴ, κύριοι, εἰς τὰς πλείστας τῶν θεωριῶν τοῦ Pasteur σπουδαῖον ἔχουσι μέρος τὰ ἐν τῇ περιβαλλούσῃ ἡμᾶς ἀτμοσφαιρᾷ μικρὰ ζώοντα, ἧτοι τὰ λεγόμενα μικροβία, καλὸν ἤθελεν εἶσθαι νὰ ἐλέγξωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ αὐτῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ μελέτη ἀτελής ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου εἰς οὐδὲν ἤθελε χρησιμεύσει πρὸς τὸν σκοπὸν ἡμῶν, διὰ τοῦτο καλὸν ἐθεώρησα, ὅπως τὸ ζήτημα τοῦτο ἀποτελέσῃ θέμα ἰδιαίτερον καὶ ἐκτεταμένον ὑπ' ὄλους αὐτοῦ τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὰς ιδιότητας· ἀκούμενος δὲ νὰ ἀναφέρω ὀλίγα μόνον περὶ αὐτῶν, ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς τὴν ὑπόθεσίν μας, εἰσερχομαι εἰς τὴν βιογραφίαν καὶ τὰς θεωρίας τοῦ ἀπασχολοῦντος ἡμᾶς μεγάλου σοφοῦ.

Ὁ Λουδοβίκος Pasteur ἐγεννήθη ἐν τῇ πόλει τῆς Γαλλίας Dôle τῇ 27 δεκεμβρίου 1822. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ διήλθε βίον σκληρὸν, καθότι, παλαιὸς στρατιώτης, ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν ἀπὸ διαφόρους ἐκστρατείας οὐδεμίαν δὲ κεκτημένον περιουσίαν, ἠναγκάσθη νὰ ζῇ διὰ τῆς ἀπολαυτῆς τῶν κόπων αὐτοῦ· ἠσπᾶσατο λοιπὸν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ βυρσοδέψου, διὰ τοῦ ὁποῖου προσεπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἀνθρώπος ἐργατικὸς καὶ ὀλιγαρκῆς, ἠθέλησε μετ' ὀλίγον νὰ ἐνώσῃ τὴν τύχην αὐτοῦ μετὰ τινος συμπολιτιδὸς του· συζεύγνυται λοιπὸν νέαν τινὰ λίαν δραστήριον, ἧτις οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὴν πρόσδοκον τῆς ἐργασίας τοῦ συζύγου αὐτῆς· ἐκ τοῦ συνουκισίου δὲ τούτου ἐγεννήθη ὁ Λουδοβίκος Pasteur, τὸ μέλημα καὶ ἡ μόνη χαρὰ τῶν γονέων του, οἵτινες, μικροὶ καὶ ἀφανεῖς ἄνθρωποι, οὐχ ἥττον ὠνεμερεύοντο πάντοτε, ὅτι

ὁ μικρὸς αὐτῶν Λουδοβίκος θέλει γίνεαι μέγας ἀνὴρ. Διαγινώσκονται, ὅτι πολλὰκις, ἐνῶ ὁ Pasteur ἤτο εἰσέτι μαθητῆς, ὁ πατὴρ αὐτοῦ τῷ ἔλεγε· «Si tu pouvais devenir un jour professeur et professeur au collège d'Arbois, je serais l'homme le plus heureux de la terre». Τί δὲ θὰ ἔλεγεν ὁ ἀπλοῦς ἐκεῖνος βυρσοδέφης, ἐὰν ἐγνώριζεν, ὅτι μετὰ 58 ἔτη, ἐνώπιον τοῦ υἱοῦ του, πλήρους τιμῶν καὶ δόξης εἰσερχομένου θριαμβευτικῶς ἐν τῇ γενετείρᾳ αὐτοῦ χώρᾳ σημαυστολιστῶ, ἤθελον θέσει ἐπὶ τῆς προσόψεως τῆς μικρᾶς αὐτοῦ οἰκίας κειμένης κατὰ τὴν ὁδὸν τῶν βυρσοδεψῶν πλᾶκα φέρουσαν τὰς ἐξῆς λέξεις χρυσαῖς γεγραμμένας γράμμασι:

ICI EST NÉ LOUIS PASTEUR

le 27 Decembre 1822

καὶ ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἤθελε φθάσαι ἐνώπιον τῆς οἰκίας ταύτης, νὰ ἀναμνησθῇ τῶν προσφιλῶν αὐτῷ γονέων, τῶν πατρικῶν θυσιῶν, τῆς πατρικῆς ἀγάπης καὶ στοργῆς καὶ νὰ ἀναλυθῇ εἰς δάκρυα;

Τῷ 1825 ἡ οἰκογένεια Pasteur ἐγκατέλιπε τὴν Dôle καὶ ἀποκατέστη εἰς τὴν Arbois, ἐνθα ὁ πατὴρ τοῦ Pasteur εἶχεν ἀγοράσει μικρὸν τι βυρσοδεψεῖον. Ἐν τῷ βυρσοδεψεῖῳ τούτῳ καὶ ἐν τῇ πόλει Arbois διήλθε τὴν παιδικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν ὁ Pasteur. Δωδεκαετῆς εἰσῆλθεν ὡς ἡμίτροφος εἰς τὸ δημοτικὸν γυμνάσιον τῆς Arbois, ἐνθα τὰς πρώτας τῆς εἰσόδου αὐτοῦ ἡμέρας ἐβραβεύθη. Ὁ πατὴρ του τὴν μὲν ἡμέραν εἰργάζετο, τὴν δὲ νύκτα ἐχρησίμευεν ὡς προγυμναστής τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

Ἄλλ' ὁ Pasteur, καίτοι εὐφυῆς καὶ ἐπιμελής, ἐσυνείθιζε πολλάκις ἀντὶ νὰ μεταβαίνει εἰς τὸ μᾶθημά του νὰ κάμνῃ ἐκδρομὰς τινὰς ἀλειίας μετ' ἄλλων φίλων του ἢ ἐπανερχόμενος ἐκ τοῦ μᾶθηματος ἀντὶ νὰ μελετᾷ κατεγίνετο εἰς τὴν ζωγραφικὴν· καὶ νῦν δὲ ἐν πολλὰς οἰκίας τῆς Arbois σώζονται λαμπραὶ τινες εἰκόνας ὑπογεγραμμένας παρ' αὐτοῦ. Τόσον δὲ ἐπετύγγανεν εἰς τὴν ζωγραφικὴν, ὥστε γραῖά τις γείτων αὐτοῦ ἐκφέρουσα γνώμην περὶ Pasteur εἶπε: «Quel dommage qu' il se soit enfoncé dans un tas de chimie, il a manqué sa vocation, il serait arrivé à se faire une reputation de peintre».

Μόλις ἀπὸ τὴν τρίτην γυμνασιακὴν τάξιν ὁ Pasteur ἔλαβεν ὑπ' ὄψει τὰς θυσίας τοῦ πατρὸς του, ἀφῆκε κατὰ μέρος τὴν ἀλειίαν

καὶ τὴν ζωγραφικὴν καὶ ἠσθάνθη γεννώμενον ἐν ἑαυτῷ τὸ πρὸς τὴν ἐργασίαν πάθος, ἥτις ἔμελλε νὰ ἐδραιώσῃ τὴν ζωὴν του. Πάντες οἱ συμμαθηταὶ αὐτοῦ ἐθαύμαζον τὴν εὐφυίαν του καὶ συνεβούλευον αὐτὸν νὰ μεταβῇ ἐν καιρῷ εἰς τὴν ἐν Παρισίῳ φυσικὴν σχολὴν. Τὸ γυμνάσιον τῆς Arbois ἐστερεῖτο καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφίας, ὡς ἐκ τούτου ὁ Pasteur μετέβη εἰς Besançon, ἐνθα ἔλαβε τὸ ἀπολυτήριον αὐτοῦ καὶ διωρίσθη ἀμέσως maître répétiteur ἐν τῇ ἰδίᾳ σχολῇ· κατὰ τὸ διάστημα δὲ τῆς ἀναπαύσεώς του παρκοιλοῦνται τὰ μαθηματικὰ καὶ προπαρασκευάζεται διὰ τὴν φυσικὴν σχολὴν τῶν Παρισίων.

Ἡ πρώτη πρὸς τὴν χημειαν τάσις αὐτοῦ εἶχεν ἤδη ἐκδηλωθῆ ἐν αὐτῷ τῷ γυμνασίῳ τῆς Arbois, καθότι τοιαύτας δυσκόλους ἐρωτήσεις χημικῶν ζητημάτων ὑπέβαλλεν εἰς τὸν καθηγητὴν τῆς χημείας Darlay καὶ τοσοῦτον ἐθασάνειεν αὐτόν, ὥστε ὁ γέρον οὗτος ἐπὶ τέλους ἐδήλωσεν, ὅτι αὐτὸς μᾶλλον πρέπει νὰ ζητῇ πληροφροῖας παρὰ τοῦ Pasteur, παρὰ οὗτος ἀπὸ τὸν καθηγητὴν αὐτοῦ· ἐπειδὴ δὲ δὲν ἤτο δυνατόν νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῶν γνώσεων τοῦ χημικοῦ τούτου, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς φαρμακοποιὸν τινα ἔχοντα κάπως χημικὰς γνώσεις καὶ ἐλάβανε παρ' αὐτοῦ μαθήματα ἐπὶ πληρωμῇ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἐξόδου αὐτοῦ ἐκ τοῦ γυμνασίου.

Εἰς τὰς ἐξετάσεις τῆς φυσικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων ὁ Pasteur ἐγένετο δεκτὸς δέκατος τέταρτος τὴν σειράν· ἡ σειρά ὅμως αὕτη δὲν ἤρρεσεν εἰς τὸν ἑκτακτον τοῦτον καθ' ὅλα νεανίαν, ἀλλ' ἀπεφάσισε νὰ προπαρασκευασθῇ ἐπὶ ἐν ἔτος εἰσέτι καὶ οὕτω νὰ ὑποστῇ δευτέραν ἐξέτασιν. Κατὰ τὴν ὁδὸν λοιπὸν Feuilantines, μακρὰν τῆς κοινωνικῆς τύψεως, ὁ Pasteur διήλθεν ὀλόκληρον ἔτος, προπαρασκευαζόμενος διὰ τὴν νέαν αὐτοῦ δοκιμασίαν· τὸ ἔτος παρέρχεται, ὑφίσταται τὰς ἐξετάσεις καὶ γίνεται δεκτὸς τέταρτος τὴν σειράν.

Ἰδοὺ λοιπὸν ὁ Pasteur, ἑτῶν 21, ἐν τῇ École normale, ἐνθα ἔμελλε νὰ διαδραματίσῃ τόσον σπουδαῖον πρόσωπον. Τὸν πρὸς τὴν χημειαν ἀκόρεστον ἔρωτα αὐτοῦ ἠδυνήθη νὰ ικανοποιήσῃ ὁ Pasteur ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ, καθότι εὖρεν ἐκεῖ διδάσκοντας τὴν χημειαν τὸν περίφημον χημικὸν Dumas ἐν τῇ Σορβόννῃ καὶ τὸν Balard ἐν τῇ φυσικῇ σχολῇ. Ἐκαστον πείραμα χημικόν, τὸ ὅποιον ὁ Pasteur ἔβλεπεν ἐν ταῖς παραδόσεσιν, ἔπρεπε νὰ τὸ ἐπαναλάβῃ· ὅπως δὲ ἔχῃ τὴν εὐκολίαν πρὸς

τοῦτο, προσεκολλήθη εἰς τὸν Barruel, τὸν παρασκευαστὴν τοῦ Dumas. Δὲν ἐσκέπτετο παρὰ τὰ πειράματα καὶ τὸ χημικὸν ἔργαστήριον. Εἰσέει διατηρεῖται ἐν τῇ École normale φιάλη τις περιέχουσα 60 γραμμάρια φωσφόρου, τὸ ὅποιον αὐτὸς ὁ Pasteur παρεσκευάσε μαθητῆς ἐτι ὦν ἐξ ὄστων, ἅτινα ὁ ἴδιος ἴδιδ' ἀπαπάνη ἠγόρασεν.

Ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἄρχεται, κύρισι, τὸ παραγωγικὸν τοῦ ἀνδρὸς πνεῦμα· ἐξ αὐτῆς γενῶνται ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ διάφοροι θεωρίαι βάσιν ἔχουσαι τὴν χημείαν· ὡς πρώτη δὲ ἀνακάλυψις αὐτοῦ ἀναφέρεται ἡ περὶ τῶν ἀτόμων θεωρία. Ταύτην καλὸν ἐθεώρησα διεξοδικώτερον κἄπως νὰ ἐκθέσω, καθότι, ὡς θέλετε ἴδει, εἶναι λίαν περιέργον, πῶς ἐκ τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ θεωρίας μετέπεσεν εἰς θεωρίας ἄλλας, διὰ τῶν ὁποίων ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἐλύθησαν ζητήματα σπουδαιότατα τῆς ἰατρικῆς βιολογίας. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁμιλῶν πρὸς τινα φίλον του περὶ τῆς τῶν ἀτόμων θεωρίας αὐτοῦ εἶπε· « Si j'ai un regret, c'est de ne pas avoir suivi cette route, moins rude qu'il ne semble et qui doit conduire, j'en suis convaincu, aux plus belles decouvertes. Par un brusque détour, elle m'a subitement jeté dans les fermentations, les fermentations m'ont jeté à leur tour dans l'étude des maladies, mais je reste désolé de n'avoir jamais eu le temps de revenir sur mes pas »

Δικαίως δὲ ὁ Chevreul ὁμιλῶν περὶ τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ Pasteur πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιστημῶν εἶπε· « Μόνον ὁ ἐξετάζων τὰς ἐρεῦνας τοῦ Pasteur πρῶτον μὲν χρονολογικῶς εἶτα δ' ἐν συνόλῳ, δύναται προσηκόντως νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ἐπιτυχῆ καὶ ὀρθὴν τοῦ ἀνδρὸς κρίσιν ἐν τοῖς συμπεράσμασιν, ἅτινα ἐξ αὐτῶν ἐξάγει, καὶ τὴν ἐταστικότητα διορατικοῦ πνεύματος, ὅπερ ἐνισχυόμενον ὑπὸ τῶν ἀληθειῶν, ἄς ἀνεκάλυψε, χωρὶ πρόσω, ἵνα νέας ἀληθείας διατυπώσῃ ».

Προκειμένου λοιπὸν περὶ τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ Pasteur, ἄρχομαι τῆς περὶ τῶν ἀτόμων θεωρίας αὐτοῦ, τὴν ὅποιαν ἀναγκάζομαι νὰ ἐκθέσω μετὰ τῶν διαφόρων πρὸς ἀποδείξιν πειραμάτων, καθότι εἶναι τὸ πρῶτον σπέρμα τῆς διανοίας τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς· ἄλλως τε ἐξ αὐτῆς θέλετε ἴδει, πῶς τὸ δαιμόνιον τοῦτο πνεῦμα ἀπὸ τῆς μιᾶς θεωρίας μετέπιπτεν εἰς τὴν ἄλλην καὶ ποῦ ἐπὶ τέλους κατήντησε, καὶ πῶς ὁ νεαρὸς ἐκεῖνος νοῦς ἠδυνήθη δι' ἀκατα-

μαχῆτων ἀποδείξεων νὰ διαψεύσῃ θεωρίας σοφῶν, οἷος ὁ Mitscherlich καὶ πολλοὶ συμπολίται αὐτοῦ.

Πρῶται ἀνακαλύψεις.

Α'.

Εἰς τῶν καθηγητῶν τῆς École normale, ὁ Delafosse, χρηματίσας μαθητῆς καὶ συνεργάτης τοῦ περιφήμου κρυσταλλογράφου Haüy ἠσχολεῖτο ἰδίως εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀτομικῆς φυσικῆς. Ὁ Delafosse, καίτοι ἄνθρωπος μὴ ἀγαπῶν τὰς ἀποδείξεις ἔστω καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων, ἠὲ χαριστεῖτο ὅμως νὰ ἀπαντᾷ πάντοτε εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ Pasteur καὶ ἐνίοτε μάλιστα νὰ τὰς προκαλῆ. Ὁ Pasteur, ὅστις μετ' ἐνδιαφέροντος εἶχε μελετήσῃ τὰ ἔργα τοῦ Haüy, συνεζήτει μετὰ τοῦ Delafosse περὶ τῆς τῶν ἀτόμων διατάξεως, θεωρίας τοῦ Haüy, ὅτε αἴθνης σημειώσις τις τοῦ Γερμανοῦ ὀρυκτολόγου Mitscherlich ἀνακοινωθείσα εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν συνετάρξαε καὶ ἀνέτρψε πάσας αὐτοῦ τὰς θεωρίας. Ἡ ἐν λόγῳ σημείωσις εἶχεν ὡδέ πως· « Τὸ παρατρυγικὸν ἕλας τοῦ νάτρου καὶ τῆς ἀμμωνίας ἔχουσι τὴν αὐτὴν μετὰ τοῦ αὐτοῦ τρυγικοῦ ἄλατος χημικὴν σύνθεσιν, τὴν αὐτὴν κρυσταλλικὴν μορφήν, τὰς αὐτὰς κρυσταλλικὰς γωνίας, τὸ αὐτὸ εἰδικὸν βᾶρος, τὴν αὐτὴν διπλῆν διάθλασιν καὶ κατὰ συνέπειαν τὴν αὐτὴν τῶν ὀπτικῶν ἀξόνων γωνίαν. Ἐν ταῖς ὑδρικαῖς αὐτῶν διαλύσεσιν ἡ θλάσις αὐτῶν εἶναι ἡ αὐτή, ἀλλὰ τὰ τρυγικὰ ἄλατα διαλυόμενα μεταστρέφουσι τὸ ἐπίπεδον τοῦ πολικοῦ φωτός, ἐνῶ τὰ παρατρυγικά εἰσιν ἀδιάφορα, ὅπως καὶ ὁ Biot δι' ὅλην τὴν σειρὰν τῶν δύο τούτων εἰδῶν τῶν ἄλατων εὔρεν. Ὡσαύτως ἡ φύσις καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀτόμων, ἡ διάταξις καὶ ἡ ἀπόστασις αὐτῶν, εἰσὶ ταῦτά ἐν ἀμφοτέροις τοῖς συγκρινομένοις σώμασιν ».

Ἐμφορούμενος ὁ Pasteur ὑπὸ τῶν ἰδεῶν τοῦ διασήμου κρυσταλλογράφου Haüy, τοῦ Delafosse, τοῦ Dumas καὶ τοῦ Provostaye διηρωτᾶτο, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ὑποθεθῆ, ὅτι ἡ φύσις καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀτόμων, ἡ διάταξις καὶ ἡ ἀπόστασις αὐτῶν, εἰσὶ, κατὰ τὸν Mitscherlich, αὐτὰ ἐν δυσὶ διαφόροις σώμασι ἔχουσαι τὰς αὐτὰς κρυσταλλικὰς μορφάς, χωρὶς ἐν τούτοις καὶ ἡ ὁμοιότης καὶ ἡ ταυτότης αὐτῶν νὰ ἦ πλήρης; Ἡ ἀπορία αὕτη, ἦν ἐγέννησεν ἡ σημειώσις τοῦ Mits-

cherlich έβασάνιζε τὸ πνεῦμα τοῦ Pasteur ἀναγνωρισθεὶς δὲ ὡς καθηγῆτής τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ μετὰ τὸ τέλος τοῦ τρίτου σχολικοῦ ἔτους προσληθθεὶς παρὰ τῷ διδασκάλῳ αὐτοῦ Balard ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν κρυστάλλων καὶ τὸν προσδιορισμὸν τῶν γωνιῶν καὶ τοῦ σχήματος αὐτῶν· τσοῦτον δὲ ἀπερρόρησεν αὐτὸν τὸ ζήτημα τοῦτο, ὥστε, ἵνα μὴ διακόψῃ τὰς ἐρεῦνας αὐτοῦ, ἀπεποιήθη τὴν ἔδραν τοῦ καθηγῆτοῦ τῆς φυσικῆς ἐν τῷ γυμνασίῳ τοῦ Tournon.

Ἐπεδόθη λοιπὸν ὁ Pasteur μετὰ πυρετώδους ζήλου εἰς τὰ πειράματα αὐτοῦ, ἅτινα ἐστέρθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας, διότι κατώρθωσε νὰ διαχωρίσῃ τὸ διπλοῦν παρατρυγικὸν ἄλας τοῦ νάτρου καὶ τῆς ἄμμωνίας εἰς δύο διακεκριμένα ἄλατα ἀντιστρόφου δυοσυμμετρίας καὶ ἀντιστρόφου ἐπενεργείας ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς ἀντανακλάσεως (polarisation) τοῦ φωτός καὶ οὕτω κατέρριψε τὴν ὑπαρξίν τῆς θεωρίας τοῦ Mitscherlich. Ἔφθασε δὲ εἰς τὸ ἀποτελεσμα τοῦτο ὀρμώμενος ἐκ τῆς ἐξῆς σκέψεως. «Ἐξετάζων τις ὅλα τὰ φυσικὰ σώματα, λέγει, ὅσα ἀνήκουσιν εἰς τὸ τῶν ὄρυκτων, τὸ τῶν ζώων ἢ τὸ τῶν φυτῶν βασιλείων ἢ τὰ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευαζόμενα ἀντικείμενα, βλέπει, ὅτι διαιροῦνται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας· τὰ μὲν ἔχουσιν ἐπίπεδον συμμετρίαν, τὰ δὲ οὐχί. Διὰ μιᾶς τραπέζης π.χ., μιᾶς ἔδρας, ἐνὸς κύβου, ἐνὸς σώματος ὄντος τινὸς ἀκόμη δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ἐπίπεδόν τι, ὅπερ νὰ διέρχεται δι' αὐτῶν καὶ τὰ χωρίζῃ εἰς δύο ὅμοια πρὸς ἀλλήλα μέρη· τὰ σώματα ταῦτα, ἅτινα ἔχουσιν, ὡς λέγουσιν οἱ μαθηματικοί, ἐν ἡ πλείεστα ἐπίπεδα συμμετρίας, ἀποτελοῦσι τὴν πρώτην κατηγορίαν· ὅλα ὅμως τὰ σώματα ἢ ἀντικείμενα δὲν ἔχουσι τὴν αὐτὴν κατασκευὴν καὶ σύστασιν, παρατηρεῖται δέ, ὅτι τὸ μὲν σῶμα ἐν συνόλῳ λαμβανόμενον ἔχει ἐν ἐπίπεδον συμμετρίας, τὰ μέρη ὅμως αὐτοῦ δὲν ἔχουσι τὸ σῶμα ἡμῶν π.χ. εἶναι συμμετρικόν, ἀλλ' ἡ χεῖρ, τὸ οὖς, ὁ ὀφθαλμὸς, ἡ κνήμη κτλ. δὲν εἶναι τοιαῦτα· διότι, ὅπως δήποτε καὶ ἂν διευθύνωμεν τὸ ἐπίπεδον, δι' οὗ ἠθέλωμεν χωρίσει αὐτὰ εἰς δύο μέρη, οὐδέποτε τὰ μέρη ταῦτα θὰ ὦσιν ὅμοια, ἀπαρραλλάτως ὅπως μία εὐθεῖα κλίμαξ ἔχει ἐπίπεδον συμμετρίας, μία δὲ κυκλικὴ δὲν ἔχει. Παράδοξον δὲ ἠθέλεν εἶσθαι, ἂν τὰ ὄρυκτά, ὡς π. χ. τὸ ἄλας, ἡ στυπτηρία, ὁ ἄδαμας καὶ τόσοι ἄλλοι κρυστάλλοι μεμορφωμένοι κατὰ τοὺς νόμους τῆς κρυσταλλώσεως καὶ

κατὰ τὰ γεωμετρικὰ σχήματα, δὲν παρείχον παραδείγματα τῶν δύο τούτων ιδιοτήτων».

Ἐξάλλος ὑπὸ χαρᾶς ὁ Pasteur διείδεν ἐν τῇ θεωρίᾳ του ταύτη τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας, ἣν ἡ σημείωσις τοῦ Mitscherlich ἐγέννησεν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ διὰ τῆς ὑποδείξεως ὀπτικῆς τινος διαφορᾶς ἐν δυοὶ σώμασιν, ἅτινα καθ' ὅλους τοὺς λοιποὺς αὐτῶν χαρακτηῖρας ἐφαίνοντο ὅμοια. Ἔπρεπεν ὅμως ἡ θεωρία του αὐτῆ νὰ καθιερωθῇ ὑπὸ τῆς πειραματικῆς ἀποδείξεως. Ἐπιλαθόμενος λοιπὸν τοῦ πειράματος αὐτοῦ ὁ Pasteur εὔρεν, ὅτι τὸ μὲν τρυγικὸν ἄλας τοῦ νάτρου καὶ τῆς ἄμμωνίας, ὡς καὶ πάντα τὰ λοιπὰ τρυγικὰ ἄλατα οὐδὲν εἶχον ἐπίπεδον συμμετρίας καὶ ὅτι κατοπτρίζόμενα ἔδιδον εἰκόνας ἀντιστρόφους, ὅπως ἡ δεξιὰ χεῖρ δίδει τὴν εἰκόνα τῆς ἀριστερᾶς καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ παρατρυγικὸν ἄλας τοῦ νάτρου καὶ τῆς ἄμμωνίας, παρετήρησε μετ' ἐκπλήξεως, ὅτι αἱ ἐλπίδες αὐτοῦ διεψεύσθησαν, καθότι ἡ ὑποτιθεμένη συμμετρικὴ ὁμοιότης δὲν ὑφίστατο· τὸ περιεργότατον δὲ ἦτο, ὅτι τινὲς μὲν κρυστάλλοι ἦσαν συμμετρικοὶ κατὰ τινὰ διεύθυνσιν, ἐνῶ ἕτεροι ἦσαν ἐπίσης συμμετρικοὶ, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀντίθετον· ἐὰν δηλ. ἐτίθεντο οἱ πρῶτοι κρυστάλλοι ἀπέναντι τοῦ κατοπτροῦ, ἀπεικόνιζον τοὺς ἑτέρους.

Τὰ ἐξαχόμενα ταῦτα ἐφείλκυσαν σπουδαίως τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προσοχὴν τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ἐν ἡ παρήσαν ὁ Arago, ὁ Biot, ὁ Dumas, ὁ de Senarmont καὶ ὁ Balard. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τινὰ αὐτῆς ἐδυσπίστουν, ὁ Biot ἀνέλαθε νὰ ἐξετάσῃ τὸ ἀκριβὲς τῆς ἀνακαλύψεως, διὸ καὶ ἀπήτησε παρὰ τοῦ Pasteur τὴν πειραματικὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ἐξετάζων καὶ ἐξελέγχων ἐν πᾶσι τὰ πειράματα ταῦτα διὰ τῆς ἀκριβείας καὶ λεπτότητος ἐκείνης, ἣν ἐμπνέει ἡ ἀμφιβολία καὶ ἡ δυσπιστία. «Παραλαβὼν με, ἀφηγεῖται ἐν τινι τῶν μαθημάτων αὐτοῦ ὁ Pasteur, ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ ὁ Biot ἔδωκέ μοι παρατρυγικὸν ὄξύ, ὅπερ αὐτὸς ἐπισταμῆνος εἶχε μελετήσει καὶ εὔρει πάντη οὐδέτερον πρὸς τὸ ἀντανακλαστικὸν φῶς. Ἐδέησε δὲ νὰ παρασκευάσω τὸ διπλοῦν ἄλας τοῦ νάτρου καὶ τῆς ἄμμωνίας, ἅπερ ἐπίσης ὁ ἴδιος μοι ἐπρομήθευσεν οὐχί ἐν τῷ γυμνασίῳ ἐργαστηρίῳ τῆς École normale ἀλλ' ἐν τῷ μαγειρείῳ αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τὰ ἴδια αὐτοῦ ὄργανα· τὸ ὑγρὸν παρεσκευάσθη καὶ μετὰ δεκαήμερον ἤρεμον ἐξάτμισιν ἔδωκε 40 περίπου γραμμάρια κρυστάλλων, ὅτε προσεκλήθην νὰ μεταβῶ εἰς

τὸ Collège de France, ἵνα συναγάγῃ τοὺς κρυστάλλους, διαχωρίσω αὐτοὺς καὶ θέσω τοὺς μὲν δεξιούς πρὸς τὰ δεξιά αὐτοῦ, τοὺς δὲ ἀριστεροὺς πρὸς τὰ ἀριστερά, παρακλιθεὶς ἐν ταύτῃ ἵνα διακηρύξω ἐπίσημως, ὅτι οἱ μὲν πρὸς τὰ δεξιά αὐτοῦ κρυστάλλοι θὰ ἔκτρα-
 πῶσι πρὸς τὰ δεξιά, οἱ δὲ ἀριστερότερον πρὸς τὰ ἀριστερά. Διακηρύξαντος δὲ μου ταῦτα ὁ Biot ἀνέλαβε τὸ λοιπὸν τῆς ἐξετάσεως. Πα-
 ρεσκεύασα λοιπὸν τὰς διαλύσεις αὐτῶν, καὶ ἐνῶ παρετήρει αὐτὸς διὰ τοῦ ὄργανου τῆς pol-
 larisation, μὲ προσεσχέσατο νὰ εἰσελθῶ εἰς τὸ σπουδαστήριόν του· βεβαιωθεὶς δὲ διὰ τῆς πα-
 ρατηρήσεως τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀνακαλύψεώς μου, λίαν συγκεκινημένος ὁ ἐπίσημος γέρον
 εἶπέ μοι λαβόμενος τῆς χειρός· « φίλον τέκνον,
 τοσοῦτον ἠγάπησα ἐν τῇ ζωῇ μου τὰς ἐπι-
 στήμας, ὥστε τὴν στιγμὴν αὐτὴν λίαν συνε-
 ταράχθη ». Ἡ συγκίνησις βεβαίως τοῦ Biot
 ἦν μεγίστη, διότι πρῶτος εἶχε ρίψει εἰς τὸ μέ-
 σον τὰς θεωρίας ταύτας. αἵτινες ὅμως παρε-
 σύρθησαν ὑπὸ τοῦ χρόνου ἄνευ τινὸς ἀποτελέ-
 σματος· ἀπέναντι δ' αὐτοῦ παρουσιάζεται
 νεανίας εἰκοσιπενταετής, ὅστις ἐνστερνισθεὶς
 τὰς δοξασίας ἐκείνου διαλύει τὸ σκότος τῆς
 περιφήμου γερμανικῆς σημειώσεως τοῦ Mits-
 cherlich καὶ δημιουργεῖ νέον κεφάλαιον ἐν τῇ
 κρυσταλλογραφικῇ χημείᾳ ».

B'.

Διορισθεὶς ὑφηγητὴς τῆς χημείας ἐν Στρα-
 σβούργῃ ὁ Pasteur ἐξηκολούθει μετὰ ζήσεως
 τὰς περιέργους αὐτοῦ μελέτας, ἅς οὐδὲ ὁ μετὰ
 τῆς θυγατρὸς τοῦ πρυτάνεως τῆς ἀκαδημίας
 δεσποινίδος Marie Laurent γάμος ἠδυνήθη
 νὰ ἀνακόψῃ. Διηγούνται μάλιστα, ὅτι καὶ
 αὐτὴν τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου του ἐδέησε νὰ
 τῷ ὑπενηθμισῶσι εὐρισκομένῳ ἐν τῷ χημικῷ
 αὐτοῦ ἐργαστηρίῳ, ὅτι ἐνυμφεύετο. Πρώτη
 λοιπὸν φροντίς τοῦ Pasteur ἦτο νὰ δοκιμάσῃ,
 ἂν ἡ ἐπιτυχία τῶν θεωριῶν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν
 ῥηθέντων ὀξέων ἐφηρμοζέτο καὶ ἐπὶ τῶν ἐπι-
 σεων αὐτῶν· συνήνωσε λοιπὸν μεθ' ἐκάστου
 τῶν δύο ὀξέων ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν
 βάρους, θερμοκρασίας καὶ ποσότητος, ὅλας
 ἀλληλοδιαδόχως τὰς οὐσίας, ὅσαι ἦσαν ἐπι-
 δεκτικαὶ ἐνώσεως. Ἀνεῦρε λοιπὸν πειραματι-
 ζόμενος, ὅτι ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὄρους πᾶσα διὰ
 τοῦ ἐνὸς τρυγικοῦ ὀξέος τελομένη ἐργασία
 δύναται νὰ ἐπαναληφθῇ ἐπιτυχῶς καὶ διὰ τοῦ
 ἑτέρου καὶ ὅτι τὰ τῶν ἐργασιῶν τούτων ἐξα-

γόμενα ἔχουσι τὰς αὐτὰς ιδιότητας μὲ μόνην
 τὴν διαφορὰν, ὅτι ἡ παρεκκλίσις τοῦ ἐπιπέ-
 δου τῆς ἀντανακλάσεως εἰς τὰ μὲν γίνεται
 πρὸς τὰ δεξιά. εἰς δὲ τὰ ἕτερα πρὸς τὰ ἀρι-
 στερά, καὶ ὅτι τὰ εἶδη τῶν δεξιά ἐξαγομένων
 δὲν εἶναι ἐπιθέσιμα ἐπὶ τῶν πρὸς τὰ ἀριστερά.
 Καθ' ὅσον ὅμως ἀφορᾷ τὰς λοιπὰς φυσικὰς
 καὶ χημικὰς ιδιότητας, ἦτοι τὴν διπλὴν διά-
 θλασιν τῶν κρυστάλλων, τὴν ἐπενέργειαν τῆς
 θερμότητος ἐπὶ τῆς ἀποσυνθέσεως αὐτῶν κλπ.
 ἡ ταυτότης αὐτῶν εἶναι ἐξαιρετος.

Ἡ ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν ἐπεφόρτισε
 καὶ πάλιν τὸν Biot νὰ ὑποβάλῃ αὐτῇ ἔκθεσιν
 τῶν τελευταίων τούτων πειραμάτων· διὸ καὶ
 ὁ Pasteur ἔφερεν ἐκ Στρασβούργου μετὰ τινος
 φιλαρσεκίαις δείγματα τῶν λαμπρῶν κρυστάλ-
 λων τῶν τε δεξιῶν καὶ τῶν ἀριστερῶν τρυ-
 γικῶν ἀλάτων μετὰ πίνακος μεγάλου σχή-
 ματος, ὅπως καταστήσῃ τὰ σχήματα τῶν
 κρυστάλλων ὄρατὰ μακρόθεν. Ὁ Biot ὑπε-
 σχέθη νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸ ἰνστιτούτον τὰ
 ἀντικείμενα ταῦτα· ἀλλὰ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν
 ἐπρόκειτο νὰ ἀναγνώσῃ τὴν ἔκθεσιν αὐτοῦ,
 ὁμιλῶν ἤδη ἀπὸ πολλῶν ὥρων μετὰ τοῦ
 Pasteur κατελήφθη ὑπὸ τοιαύτης συγκινή-
 σεως, ὥστε ἡ κυρία Biot, ἥτις ἐδείκνυε διὰ
 τὸν σύζυγόν της ἰδιαίτερον στοργὴν, ἥτις
 χαρακτηρίζει τὰς συζύγους τῶν ἀκαδημαϊκῶν,
 στραφείσα πρὸς τὸν Pasteur εἶπε· « Σὰς πα-
 ρακαλῶ, κύριε, στρέψατε ἀλλαγῶ τὸν λό-
 γον· μὴ ὁμιλεῖτε πλέον περὶ τῶν ἔργων σας·
 θὰ τὸν κάμετε νὰ ἀσθενήσῃ· διότι ἀρ' ὅτου
 ἤρχισατε νὰ κάμνετε τὰς λαμπρὰς ταύτας ἀ-
 νακαλύψεις, σχεδὸν δὲν ζῆ πλέον ». Οἱ ἀκα-
 δημαϊκοὶ συνεμερίσθησαν τὸν ἐνθουσιασμὸν
 τοῦ Biot, ὁ δὲ Ἀραγῶ ἐπρότεινε, ἵνα ἡ ἔκ-
 θεσις τοῦ Biot καταχωρισθῇ εἰς τὰ ἀρχεῖα
 τῆς ἀκαδημίας. Τοῦτο ἦν τιμὴ ἐξαιρετικὴ
 διὰ τὸν Pasteur, διότι ὅλοι οἱ εἰς τὸ τέρας
 τοῦ σταδίου αὐτῶν ἀρμικόμενοι σοφοὶ ἐθεώ-
 ρουν τοῦτο ὡς πρῶτην ἀκτῖνα μελλούσης
 δόξης.

Ἵστερον ἀπὸ ὀλίγον χρόνον ὁ Biot παρου-
 σιάζων τὸν Pasteur πρὸς τὸν Mitscherlich
 εἶπε πρὸς τὸν Pasteur· « Δύνασαι, φίλε μου,
 τῷ ὄντι νὰ καυχῆθῃς, ὅτι ἔκαμες κατὰ τι μέγα
 ἀνακαλύπτων ὅ,τι διέλαθεν ἓνα ἄνδρα, οἷος
 οὗτος ». Ἐμελέτησα ἐπισταμένως, ἀπήτησεν
 οὐχὶ ἄνευ λύπης ὁ Mitscherlich ἀποτεινό-
 μενος πρὸς τὸν Pasteur, ἐμελέτησα καὶ τὰς
 ἐλαχίστας λεπτομερείας τῶν δύο τούτων ἀλά-
 των, ἅτινα ἔσχον ἀντικείμενον ἐν τῇ πρὸς

τὴν ἀκαδημίαν ἀποσταλείσῃ σημειώσει μου ὥστε ἂν εὐρετέ τι ἐν αὐτοῖς, ὅπερ ἐγὼ δὲν εἶδον, τοῦτο προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν θὰ ὑπῆρχεν ἤδη προεσχηματισμένη τις ἰδέα».

Μετὰ τὰς λαμπρὰς ταύτας ἐρεῦνας ὁ Pasteur ἔφθασεν εἰς τὸ μοναδικὸν καὶ ἄξιον προσοχῆς συμπέρασμα ἐπὶ τῆς διαφορᾶς, ἣτις ὑφίσταται μεταξὺ τῶν ὀρυκτῶν καὶ τῶν προϊόντων τῆς τέχνης ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν φυσικῶν ὀργανικῶν προϊόντων ἀφ' ἑτέρου, ἅτινα ἐξάγονται ἐκ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῴων, ὅτι ὅλα τὰ ὀρυκτὰ καὶ τεχνικὰ προϊόντα, ἢ μᾶλλον ὅλα τὰ προϊόντα τῆς νεκρᾶς φύσεως ἔχουσιν εἰκόνας ἐπιθεσίμους καὶ κατὰ συνέπειαν συμμετρικὰς, τὰ δὲ ζῴικὰ καὶ φυτικὰ προϊόντα, ἦτοι τὰ προϊόντα, οἷα παράγονται ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς ζωῆς, ἔχουσιν εἰκόνας μὴ ἐπιθεσίμους, κατὰ συνέπειαν ἀτομικῶς δυσσυμμετρικὰς καὶ δυναμένας νὰ παρεκκλίνωσι τὸ ἐπίπεδον τῆς ἀντανακλάσεως.

Τίνα δὲ εἰσι τὰ αἰτία τῆς μεγάλης ταύτης διαφορᾶς; Ὁ Pasteur πολλὰκις ἐξέφρασε τὴν ἰδέαν του οὕτως. «Αἱ ἀτομικαὶ δυνάμεις, αἰτινες ἐτέθησαν εἰς κίνησιν ἐν τῇ ὀρυκτῇ ζωῇ καὶ αἰτινες εὐρίσκονται εἰς κίνησιν καὶ ἐν αὐτῷ ἔτι τῷ χημικῷ ἐργαστηρίῳ, εἰσι δυνάμεις συμμετρικῆς φύσεως, ἐνῶ αἱ δυνάμεις, αἰτινες δυνάμει καὶ ἐνεργεῖν ὑφίστανται κατὰ τὴν στιγμὴν τῶν ἐνώσεων τῆς φυτικῆς ζωῆς—ὅταν π.χ. ὁ σπόρος φύεται, ὅταν τὸ ὠὸν ἀναπτύσσεται καὶ ὅταν ὑπὸ τὴν ἡλιακὴν ἐπενέργειαν ἢ πρασίνῃ τῶν φύλλων οὐσία ἀποσυνθέτουσα τὸ ἀνθρακικὸν τοῦ ἀέρος ὀξὺ χρησιμοποιεῖ κατὰ διαφόρους τρόπους τὸν ἀνθρακα τοῦ ὀξέως τούτου, τὸ ὑδρογόνον τοῦ ὕδατος καὶ τὸ ὀξυγόνον ἀμροτέρων τῶν οὐσιῶν τούτων—εἰσι φύσεως δυσσυμμετρικῆς καὶ ἴσως ἐξαρτῶνται ἐκ μεγάλων τινῶν κοσμικῶν καὶ δυσσυμμετρικῶν τοῦ ἡμετέρου σύμπαντος φαινομένων». Τὰς ἰδέας ταύτας ἐκθέτων ἡμέραν τινὰ ὁ Pasteur ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιστημῶν, ἐξεφράσθη οὕτως: «Τὸ σύμπαν εἶναι σύνολόν τι δυσσυμμετρικόν· προάγωμαι νὰ πιστεύσω, ὅτι ἡ ζωὴ, ὅποια ἐν ἡμῖν παρουσιάζεται, εἶναι λειτουργία τις τῆς δυσσυμμετρίας τοῦ σύμπαντος ἢ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς. Τὸ σύμπαν εἶναι δυσσυμμετρικόν, διότι, ἐὰν θέσωμεν κατέναντι κατόπτρου τὸ σύνολον τῶν συνιστῶντων τὸ ἡλιακὸν σύστημα σωμάτων ἐν κινήσει εὐρισκόμενον, ἢ θέλωμεν λάβει εἰκόνα, ἣτις δὲν θὰ ἦτο ἐπιθεσίμος ἐπὶ τοῦ πραγματικοῦ· αὐτὴ ἔτι ἡ κίνησις τοῦ ἡλιακοῦ

φωτὸς εἶναι δυσσυμμετρικὴ, καθότι οὐδέποτε φωτεινὴ τις ἀκτίς προσπίπτει ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ φύλλου, ἐκεῖ ἔθρα ἡ φυτικὴ ζωὴ δημιουργεῖ τὴν ὀργανικὴν ὕλην. Ὁ γήινος μαγνητισμός, ἢ ἀντίθεσις τῶν πόλων μαγνήτου τινός καὶ ἡ τῶν δύο ἡλεκτρισμῶν, τοῦ ἀρνητικοῦ καὶ θετικοῦ, εἰσὶν ἀποτελέσματα δυσσυμμετρικῶν ἐνεργειῶν καὶ κινήσεων».

Πρὸ πολλοῦ ὑπῆρχε γνωστὸν διὰ τῶν πειραμάτων Γερμανοῦ τινος παρασκευαστοῦ χημικῶν προϊόντων, ὅτι ἡ ἀκάθαρτος τρυγικὴ τίτανος νοθευομένη μετ' ὀργανικῶν οὐσιῶν καὶ ἀφιεμένη ὑπὸ τὸ ὕδωρ παρέχει κατὰ τὸ ἔαρ διὰ τῆς ζυμώσεως διάφορα προϊόντα. Ἐπωφελούμενος ὁ Pasteur τῆς ἰδέας ταύτης καὶ θέλων νὰ ἴδῃ, ὅποια θὰ εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀλάτων, ἅτινα ἐμελέτησεν ἐπὶ τοῦ φωτὸς τῆς ἀντανακλάσεως, ὑπέβαλεν εἰς ζύμωσιν τὴν συνθήκην δεξιᾶν τρυγικὴν ἀμμωνίαν καὶ ἀκολούθως διέλυσεν αὐτὴν καθαρὰν ἐν ὕδατι, προσθεῖς εἰς τὴν διάλυσιν λευκωματώδους οὐσίας· τὸ ὑγρὸν ἤρξατο ζυμοῦσθαι, κατὰ δὲ τὴν διάρκειαν τῆς ζυμώσεως τὸ διαφανεὲς ὑγρὸν ἐβολοῦτο βαθμηδὸν καὶ κατὰ μικρὸν ἀνεφαίνοντο μικρὰ τινὰ ὀργανικὰ ὄντα· ἀκολουθήσας εἶτα τὴν αὐτὴν ὁδὸν καὶ διὰ τὴν παρατρυγικὴν ἀμμωνίαν εὔρε καὶ ἐν αὐτῇ τὴν τῶν μικρῶν τούτων ὑποστάθμην· παρακολουθήσας δὲ τὴν ὅλην πορείαν τῆς ζυμώσεως διὰ τοῦ ἐργαλείου τῆς ἀντανακλάσεως εὔρεν, ὅτι ὑπάρχουσι μέγιστα διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο ζυμώσεων, καθότι ἐν τῇ ζυμώσει τοῦ παρατρυγικοῦ ἄλατος τὸ ὑγρὸν ἀδιάφορον ὄν ἐν ἀρχῇ ἀπέκτησεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν δύναμιν τοῦ νὰ παρεκκλίνῃ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἀντανακλωμένου φωτός· ὅτε δὲ ἡ παρέκκλισις αὕτη ἔφθασεν εἰς τὸ μέγιστον αὐτῆς, ἡ ζύμωσις ἔπαυσε, τὸ δὲ ὑγρὸν οὐδὲν δεξιὸν ὀξὺ περιεῖχε, ἐξατμισθὲν δὲ καὶ ἀναμύθῃ μετὰ οἰνοπνεύματος ἴσου ὄγκου ἔδωκεν ὠραίους κρυστάλλους τῆς ἀριστερᾶς τρυγικῆς ἀμμωνίας.

Ἐντεῦθεν ἐξήχθη τὸ νέον συμπέρασμα, ὅτι ἡ τῆς ὀργανικῆς οὐσίας ἰδίᾳ ἀτομικὴ δυσσυμμετρία ἐπιφέρει ἐν ταῖς φυσιολογικοῖς φαινομένοις μετατροπὴν τῶν χημικῶν συγγενειῶν.

Ἴδού, κύριοι, διὰ τίνος ὁδοῦ ὁ Pasteur ἔφρασε νὰ ἀνεύρῃ τὴν ὑπαρξίν τῶν μικρῶν ἐκείνων ὀργανισμῶν, οἵτινες ἀπετέλεσαν τὸν ἀπρογωνιαῖον λίθον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀνηγέρθη τὸ μέγα καὶ λαμπρὸν ἐκεῖνο οἰκοδόμημα τῶν περὶ τῆς ζυμώσεως θεωριῶν αὐτοῦ, αἰτινες ἐπὶ

τέλους ἐχρησίμευσαν ὡς κλείς εἰς τὴν μελέτην καὶ ἀνίχνυσιν τῶν ἐπιδημικῶν νοσημάτων καὶ τῶν αἰτίων αὐτῶν.

Περὶ ζυμώσεων.

Εἰς τὸ ἀπρόοπτον τοῦτο σημεῖον φθάσας ὁ Pasteur ἔστη ἐπὶ στιγμὴν, καθότι ἐπρόκειτο νὰ ἀποφασίσῃ, ἂν θὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἐχάραξε καὶ ἥτις εἶχεν ἤδη ἐξισασθῆ· μεγάλας δὲ ἀνακαλύψεις ἐν τῇ χημείᾳ καὶ τῇ φυσικῇ προσωινίζετο προτροπόμενος μάλιστα ὑπὸ τοῦ Biot νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐμμένων καὶ ἐνασχολούμενος ἐν τῇ χημείᾳ τῶν ἀτόμων. Ἄλλ' ὁ Pasteur κατεκυριεύετο ὑπὸ σκέψεων, τὰς ὁποίας ἐγέννησεν ἐν τῇ ἀκαταβλήτῳ αὐτοῦ διανοίᾳ τὸ παράδοξον τοῦ φαινομένου, τὸ ὁποῖον εἶχε παρατηρήσει, ἥτοι ἡ ἐπήρεια τῆς δυσσυμμετρίας τῶν ἀτόμων, τὴν ὁποίαν ἐπιφέρει ὀργανικὴ τις οὐσία ἐργομένη εἰς συνάφειαν μετὰ τῶν δύο τρυπικῶν ἀλάτων· διέβλεπεν ὁ λεπτολόγος παρατηρητῆς νέας δόξας ἐπὶ τοῦ σκοτεινοῦ ζητήματος τῆς ζυμώσεως. Καὶ ὄντως σύμπτωσις τις συνετέλεσεν ἵνα λάβῃ τὴν ὁδὸν τῆς ἐρεύνης τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος· καθότι ἐν ἡλικίᾳ 32 ἐτῶν διορίζεται κοσμητῶρ τῆς σχολῆς τῶν ἐπιστημῶν ἐν Λίλλῃ, ἔνθα, ὡς γνωστόν, σπουδαιότερα βιομηχανία εἶναι ἡ κατασκευὴ τοῦ οἴνο-πνεύματος ἐκ τῶν δαυκίων καὶ τῶν γεννημάτων. Ἡ βιομηχανία αὕτη συνετέλεσε νὰ ἀποφασίσῃ ὁ νεαρὸς κοσμητῶρ, ὅπως καθιερώσῃ μέρος τῶν μαθημάτων του ἐν τῇ σπουδῇ τῆς ζυμώσεως.

Α'.

Πᾶν ὅ,τι ἔζησε, λέγει ὁ Pasteur, πρέπει νὰ τελευτήσῃ καὶ πᾶν τὸ τελευτήσαν πρέπει νὰ ἀποσυντεθῆ, νὰ διαλυθῆ ἢ νὰ ἀεροποιηθῆ· δέον ἵνα τὰ στοιχεῖα τὰ ἀποτελοῦντα τὴν βᾶσιν τῆς ζωῆς δυνήθωσι νὰ εἰσέλθωσιν εἰς νέους κύκλους ζωῆς· ἄλλως ἢ ὕλη τῶν ἐνοργάνων ὄντων ἤθελεν ἐπισωρευθῆ ἐπὶ τῆς γῆνης ἐπιφανείας καὶ ὁ νόμος τῆς ἀενάτου ζωῆς ἤθελεν ἀπολεσθῆ διὰ μιᾶς ἐξαντλήσεως τοῦ ὕλικου αὐτῆς. Μέγα δὲ φαινόμενον ἄρχει τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου, καὶ τούτο εἶναι τὸ φαινόμενον τῆς ζυμώσεως. Ποῖα λοιπὸν εἶναι ἡ αἰτία τοῦ φυσικοῦ τούτου φαινομένου τῆς ζυμώσεως καὶ τῆς σήψεως; πῶς ἐξηγεῖται ἡ ἐξαφάνισις τοῦ πτώματος ἢ τοῦ ἀποκοπέντος φυτοῦ; ποῦ τὸ

αἷτιον τοῦ ἀναθρασμοῦ τοῦ γλεύκους, τοῦ φουράματος, ὅπερ ὀξυνούται, τοῦ γάλακτος, ὅπερ πήγνυται, τοῦ αἵματος, ὅπερ σήπεται, καὶ ὄλων ἐν γένει τῶν ζωϊκῶν καὶ φυτικῶν οὐσιῶν;

Διάφοροι ἐξηγήσεις ὑπῆρχον, ὡς γνωρίζετε, κύριοι, ἐν τῇ ἐπιστήμῃ περὶ τῆς θεωρίας τῆς ζυμώσεως· καθ' ἣν δὲ ἐποχὴν ὁ Pasteur ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τοῦ φαινομένου τούτου, θεωρία τις ἀρχαία ἐβασίλευεν, ἣν καὶ ἀνανεώσας ὁ Liebig ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομά του. «Ζυμώσεις, κατὰ Liebig, εἶναι ἡ ἀλλοίωσις, τὴν ὁποίαν ὑφίστανται πᾶσαι αἱ ἀζωποῦχοι οὐσίαι, ὡσάκις ἐργονταὶ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀέρος».

Ἡ θεωρία αὕτη ἐστηρίζετο ἐπίσης ἐπὶ τῶν πειραμάτων, ἅτινα ὁ Γαλλοῦσάκ ἐκαμε πρὸς διατήρησιν τῶν ζωϊκῶν καὶ φυτικῶν οὐσιῶν. Ὡς γνωστόν, ὁ Γαλλοῦσάκ ἔκλειεν ἐρμητικῶς τὰς οὐσίας ταύτας καὶ ἐθέρμαινεν εἴτα δι' ἀτμολούτρου εἰς ἀρκετὰ ὑψηλὴν θερμοκρασίαν· οὕτω δὲ διετήρησε τὸ γλεύκος ἐπὶ ἔν ἔτος χωρὶς νὰ ὑποστῇ οὐδεμίαν ἀλλοίωσιν· ἄμα δὲ μετήγγισεν αὐτό, ἥτοι ἔφερεν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀέρος, ἀμέσως ἐπῆλθεν ἡ ζυμώσις. Ὅθεν τὸ ὄξυγόνον τοῦ ἀέρος ἦτο, κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς ἐποχῆς, τὸ αἷτιον τῆς ζυμώσεως.

Οἱ διάσημοι χημικοὶ Berzelius καὶ Mitscherlich ἠρμήνευον κατ' ἄλλον τρόπον τὸ φαινόμενον τῆς ζυμώσεως· κατ' αὐτούς, αἱ λευκωματοῦχοι οὐσίαι εἶναι πεπρωκισμέναι διὰ μιᾶς δυνάμεως καλουμένης καταλειτικής· ἥτοι ἐπέσθουεν τὴν θεωρίαν τῆς ἐπαφῆς (de contact). Ἐν Γαλλίᾳ ὁ Cagniard-Latour καὶ ἐν Γερμανίᾳ ὁ Schwan ἐκαμαν βῆμα τι σπουδαῖον ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ζυμώσεως τοῦ ζύθου, διότι ἐζήτησαν, καὶ ἴδισιν ὁ Cagniard-Latour, νὰ ἐξηγήσωσι ταύτην παραγομένην ὑπὸ τὸ κράτος ὀργανικῶν οὐσιῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ θεωρία αὕτη, ἥτις ἦτο βῆμα πρὸς τὰ πρόσω, ἔμεινε γράμμα νεκρὸν. Πάντα λοιπὸν τὰ συγκράμματα τὰ δημοσιεύόμενα ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἐκ συμφώνου ἀπέροπτον τὴν ἐπενέργειαν ὀργανισμοῦ ἐν τῷ φαινόμενῳ τῆς ζυμώσεως, καὶ οὕτως ἡ θεωρία τοῦ Liebig ἐκρατύνετο ἐπὶ μᾶλλον.

Ἐνῶ δὲ ἡ πλάστηγ' ἔκλειεν ὑπὲρ τῆς θεωρίας ταύτης, εἰς τὸν Pasteur ἔμεινε νὰ καταφέρει τὸ τελευταῖον κατ' αὐτῆς ῥάπισμα. Οὗτος μελετῶν τὴν γαλακτικὴν ζυμωσιν ἀνεῦρε τὴν παρυσίαν καὶ τὴν ἐνέργειαν ἐν τῇ ζυμώσει ταύτῃ ὀργανισμοῦ τινος ζῶντος, προκαλοῦντος αὐτήν, ὅπως τὸ φύραμα τοῦ ζύθου

πρὸν κάλι τὴν οἶνοπνευματώδη ζύμωσιν· οὐχὶ δὲ μόνον ἀνεύρε τὸν ὄργανισμὸν τοῦτον ἀλλὰ παρετήρησεν, ὅτι οὗτος συνίστατο ἐκ κυττάρων ἢ μᾶλλον ἐξ ἄρθρων μικρῶν ἐσφριγμένων κατὰ τὸ κέντρον κύτων, σμικρότητας ἐλαχίστης, διαμέτρου ἐνὸς χιλιοστοῦ τοῦ χιλιαμέτρου σχεδόν, καὶ ὅτι ὁ ἐλάχιστος οὗτος ὄργανισμὸς ἐπολλαπλασιαζέτο διὰ διχασμοῦ.

Ὁ Pasteur ἐπέξετινε τὰ πειράματα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς οἶνοπνευματώδους ζύμωσης καὶ προσεπάθησε νὰ ἀποδείξῃ διὰ διαφορῶν πειστικῶν πειραμάτων, ὅτι καὶ ἡ ζύμωσις αὕτη ἦτο προῖον τῆς ἐπενεργείας κατωτέρων ὄργανισμῶν. Ἡ θεωρία ὅμως τοῦ Liebig ἦτο βλαθῆς ἐγκεχαραγμένη εἰς τὴν διάνοιαν τῶν ἐπιστημόνων τῆς ἐποχῆς καὶ διὰ διαφορῶν ἐπιχειρημάτων ἀβασίμων προσεπάθουν νὰ κατασθῆσωσι τὰς νέας τοῦ Pasteur θεωρίας. Οὗτος φοβούμενος, μήπως ἡ θεωρία τοῦ Liebig μετὰ τόσα πειστικὰ πειράματα ἔχει εἰσέτι ὀπαδούς τινας, ἐποίησατο τὰ ἐξῆς δύο πειράματα, διὰ τῶν ὁποίων ἄρδην ἀνετρέπη ἡ θεωρία τοῦ Liebig καὶ ἤρξατο ἡ ἀληθὴς μελέτη ὅσον ἀφορᾷ τὴν ζύμωσιν. Τὸ ἓν τῶν πειραμάτων αὐτοῦ σχετίζεται πρὸς τὴν οἶνοπνευματώδη ζύμωσιν, τὸ δὲ ἕτερον πρὸς τὴν γαλακτικὴν. Εἰς διάλυσιν σακχάρου καθαρῶ εἰσήγαγε μικρὰν τινα ποσότητα ἀλατός τινος ἀμμωνιακοῦ κρυσταλλώσιμου, φωσφορικοῦ κάλιος καὶ μαγνησίας καὶ ἔσπειρεν ἐν τῷ ὑγρῷ τούτῳ ὀλίγα κύτταρα φυράματος ζυθικοῦ νοποῦ· μετ' ὀλίγον τὰ κύτταρα ταῦτα ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ τὸ σάκχαρον ὑπέστη τὴν ζύμωσιν· ἐν ἄλλαις λέξεσιν, τὸ ἄζωτον τῆς ἀμμωνίας καὶ ὁ ἀνθραξ τοῦ σακχάρου, ὁ φώσφορος, τὸ κάλι, ἡ μαγνησία τῶν μεταλλικῶν ἀλάτων ἠνώθησαν, ὅπως ἀποτελέσωσι τὰ χημικὰ στοιχεῖα κατὰλληλα εἰς τὰς διαφορὰς ζύμας (ferment). Ἡ ζύμωσις λοιπὸν φαίνεται ὡς ἀπλοῦν φαινόμενον θρέψεως διὰ τοὺς μικροὺς ὄργανισμοὺς, οἵτινες αὐξάνουσι καὶ κατ' ἀριθμὸν καὶ κατὰ βάρους.

Διὰ δὲ τοῦ δευτέρου αὐτοῦ πειράματος ὁ Pasteur ἀπέδειξεν, ὅτι καίτοι οἱ ἐλάχιστοι ἐκείνοι ὄργανισμοὶ οἱ προκαλοῦντες τὴν γαλακτικὴν ζύμωσιν εἰσὶν ἐλαχίστης σμικρότητας δυνάμενοι νὰ συγγυσθῶσι πολλάκις μὲ κοκκία ἄμορφα, ἐν τούτοις τὰ μικρὰ αὐτῶν ἄρθρα ἔχουσι ζωὴν καὶ ὅτι εἰς αὐτὸν μόνον ὀφείλεται ἡ αἰτία τῆς γαλακτικῆς ζύμωσης. Εἰς σακχαροῦγον ὕδωρ καθαρὸν ἀνέμιξε μικρὰν τινα ποσότητα ἀμμωνιακοῦ ἀλατός, φωσφο-

ρικόν κάλι καὶ ἀνθρακικὴν ἄσβεστον καθαρὰν διὰ καταθυθίσεως. Μετὰ 24 ὥρας τὸ ὑγρὸν ἤρξατο νὰ θολοῦται καὶ ἀέρια νὰ παράγονται· ἡ ζύμωσις ἐξηκολούθει, ἡ ἀμμωνία ἐξηλείφθη, ὁ φώσφορος καὶ τὸ ἄσβεστοῦγον ἄλας διελύθησαν, ἄσβεστος δὲ γαλακτικὴ παρήχθη· ὥστε ἡ ζύμη ἢ παραγαγοῦσα τὴν γαλακτικὴν ζύμωσιν περιείχετο ἢ ἐν τῇ κόνει τῶν μιγμάτων, ἢ ἔτινα μετεχειρίσθη, ἢ ἐν τῷ περιβάλλοντι ἀέρι.

Οὕτω λοιπὸν πᾶσα πεπληρωμένη θεωρία καταπίπτει καὶ ὁ Pasteur καθιεροῖ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τὰς θεωρίας αὐτοῦ περὶ ζύμωσης, τίθεται δὲ ὁ θεμελιῖος λίθος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀνεγείρεται τὸ μέγα ἐκεῖνο καὶ λαμπρὸν ἐπιστημονικὸν οἰκοδόμημα, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ ἱατρικὴ βιολογία ἐπλουτίσθη καὶ τὰ σκοτεινὰ αὐτῆς ζητήματὰ περὶ τῶν ζυμωτικῶν νοσημάτων ἐκαθαρίσθησαν.

Ἴδιον, κύριοι, τῶν μεγάλων νόων τυγχάνει, ὅπως ἅμα φθάσαντες εἰς τὸ τέμα μιᾶς ἀνακαλύψεως, ἥτις πρὸ χρόνων πολλῶν ἐβασάνιζεν αὐτοὺς, ταύτην ὀρηκτῆριον ἔχοντες ἐτέρας γεννώσιν, αἵτινες ἄμεσος συνέπειά εἰσι τῆς προηγουμένης. Οὕτω καὶ ὁ Pasteur καθάριας τὸν περὶ θεωριῶν τῆς ζύμωσης ὀρίζοντα μετὰ συνέσεως καὶ ἐπιφυλάξεως, ἥτις ἐστὶν ἡ βῆσις τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, δὲν ἔστη ἐνταῦθα, ἀλλὰ βήματι σταθερῶ πρόεβη εἰς τὴν ἐπίλυσιν ἐτέρου ζητήματος ἀφορῶντος ἐπίσης τὴν ζύμωσιν.

B'.

Τοῦ παράγοντος τὴν γαλακτικὴν ζύμωσιν αἰτίου ὀρισθέντος ὑπὸ τοῦ Pasteur, ἐφρόνου ἐπὶ τινα καιρὸν, ὅτι τὸ αἴτιον τοῦτό ἐστι καὶ ὁ παραγωγὸς τῆς βουτυρικῆς ζύμωσης· ἀλλ' εἰς τὸν ἴδιον ὀφείλετο νὰ ὀρίσῃ, ὅτι ὑπάρχει ἰδιαιτέρα βουτυρικὴ ζύμωσις παραγομένη ὑπὸ ὀρισμένης ζύμης ὀνομαζομένης δονακίου (vibrion) καὶ νὰ περιγράψῃ αὐτό. Τὰ δονακία ταῦτα περιγράφει ὁ Pasteur ὡς ἐξῆς.

Συνίστανται ἐξ ἐλαχίστων κυλινδρικών βακτηριδίων, στρογγύλων κατὰ τὰ ἄκρα αὐτῶν, ἢ καὶ πλείονα ἐν εἴδει ἀλύσου ἀποτελοῦσι τὰ δονακία· κινουῦνται ἔχοντα τὸ σῶμα εὐθὴ ἢ ἐλικοειδές· ἀναγεννῶνται διὰ διχασμοῦ, εἰς τὸν τρόπον δὲ τοῦτον τῆς γενέσεως αὐτῶν ὀφείλεται τὸ σχῆμα τῆς ἀλύσου, διὰ τοῦ ὁποίου ἀναγνῶρίζονται. Ἐὰν τὸ πέριξ αὐτῶν εἶναι κατὰλληλον, πολλαπλασιάζονται ἐπ'

ἀπειρον· δύνανται νὰ καλλιεργηθῶσιν ἐν ὑγρῷ τινι, τὸ ὁποῖον δὲν περιέχει παρὰ ἀμμωνίαν, μεταλλικὰς οὐσίας ἢ κρυσταλλωσίμους καὶ ζυμώσιμον οὐσίαν, ὡς σακχάρου, γαλακτικὸν ὄξύ, κόμμι κλπ. Ὁ οὐσιωδέστατος ὅμως καὶ ἀπροσδόκητος αὐτῶν χαρακτήρ εἶναι, ὅτι τὰ μικρόβια ταῦτα ζῶσι καὶ πολλαπλασιάζονται χωρὶς νὰ ἔχωσιν ἀνάγκην οὐδ' ἐλάχιστης ποσότητος ἀέρος ἢ ὀξυγόνου, καὶ οὐ μόνον ζῶσιν ἄνευ ἀέρος, ἀλλ' ἀπεναντίας ὁ ἀήρ καταστρέφει αὐτὰ καὶ κωλύει τὴν παραγομένην ὑπ' αὐτῶν ζύμωσιν· ῥεῦμα δὲ ἀνθρακικοῦ ὀξέος διοχθευόμενον ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ, ἔνθα εὐρίσκονται τὰ μικρόβια ταῦτα, οὐδὲν ἔτι τὴν ζῶν αὐτῶν καὶ τὴν ζύμωσιν, τὴν ὁποίαν προξενούσιν. Ὡς ἐκ τοῦ χαρακτῆρος δὲ τούτου ὁ Pasteur ἀπεκάλυψε τὰ μικρόβια ταῦτα ἀναερόβια.

Ἐνασχολούμενος ὁ Pasteur μὲ τὰς ιδιότητας ταύτας τῶν διαφόρων μικροβίων τῶν προκαλούντων τὰς διαφόρους ζυμώσεις ἐζήτησε νὰ ἐξηγήσῃ, πῶς τὰ ἀπείρως μικρὰ ταῦτα σωματῖα ἔχουσι ζῶν καὶ αὐξάνουσι κατὰ τὸ βάρος αὐτῶν ἄνευ τῆς παρουσίας τοῦ ὀξυγόνου. Λαθὼν ὑπ' ὄψει τὴν ζύμωσιν τοῦ ζύθου παρετήρησεν, ὅτι ἡ ζύμωσις αὕτη τελεῖται ἐντὸς μεγάλων καὶ βαθέων ξυλίνων δοχείων. Ἐκτὸς δὲ τοῦ ἐλάχιστου ὀξυγόνου, ὅπερ τυχὸν εὐρίσκεται ἐν διαλύσει ἐν τῷ ὑγρῷ, ἀήρ οὐδὲν ὑπάρχει, καθότι ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὑγροῦ ὑπάρχει πυκνὸν στρώμα ἀνθρακικοῦ ὀξέος, ἀποτέλεσμα τῆς ζυμώσεως, ὅπερ ὡς βαρύτερον τοῦ ἀέρος ἐπικαθίεται τοῦ ὑγροῦ καὶ ἐμποδίζει πᾶσαν συνάφειαν αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἀέρος· ἐν τούτοις τὰ μικρόβια ταῦτα πολλαπλασιάζονται, ζῶσιν, αὐξάνουσι κατὰ τὸ βάρος καὶ ἔχουσι μεγάλην ζυμωτικὴν δύναμιν. Ἐκ τούτου ὀρμώμενος ἠθέλησε νὰ μελετήσῃ, τί θὰ προέκυπτεν, ἂν ἡ ζύμωσις ἐτελεῖτο ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος· πρὸς τοῦτο προὐκάλεσε τὴν ζύμωσιν τοῦ ζύθου ἐντὸς δοχείων ἀβαθῶν, ὥστε ὁ ἀτμοσφαιρικός ἀήρ ἐφῆπτετο τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὑγροῦ. Ἐκ τοῦ πειράματος τούτου ἀνεῦρεν, ὅτι ἡ ζύμωσις ἐν τοιαύτῃ περιστάσει τελεῖται μετὰ μείζονος δραστηριότητος καὶ ταχύτητος ἢ ἡ ζύμωσις ἡ τελουμένη εἰς δοχεῖα βαθέα μακρὰν τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἀέρος· ἀλλὰ κατὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ ζύμωσις τελεῖται ἄνευ τῆς ἐπηρείας τοῦ ἀέρος, μικρὰ ποσότης τῆς ζύμης ἀρκεῖ, ὅπως ἀποσυνθέσῃ μεγάλην ποσότητα σακχάρου, ἥτοι 1 : 150, ἐνῶ εἰς τὴν

δευτέραν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ ζύμωσις τελεῖται ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀέρος, καίτοι αὕτη εἶναι δραστηριωτέρα, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀποσυνθέσεως τοῦ σακχάρου εἶναι ἐλάχιστον, ἥτοι 1 : 6. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ὅσον ἡ ζύμη τοῦ ζύθου ἀπορροφᾷ περισσότερον ὀξυγόνον πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ ζῶν, τόσον μικρότερα εἶναι ἡ δύναμις αὐτῆς· τούναντίον, ὅσον στερεῖται ὀξυγόνου, τόσον μείζονα δύναμιν ζυμωτικὴν ἔχει καὶ μείζονα ποσότητα σακχάρου ἀποσυνθέτει.

Γ'.

Εἰς τοὺς νόμους τῆς ζυμώσεως ἀνάγεται, κύριοι, ὡς γνωρίζετε, καὶ ἡ σήψις, τῆς ὁποίας τὸ μηκύλιον ἔχει τὴν αὐτὴν ιδιότητα μὲ τὸ δονάκιον, ὅπερ παράγει τὴν βουτυρικὴν ζύμωσιν, ἥτοι ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος φονεύει αὐτὸ.

Ἡ ἐπικρατοῦσα περὶ τῆς σήψεως θεωρία μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ Pasteur ἐθίξε τὸ ζήτημα τοῦτο, ἦτο ἡ τοῦ Liebig, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ὁ Pasteur ἐπικράτησεν ἀποδείξας διὰ τῶν διαφόρων αὐτοῦ πειραμάτων, ὅτι τὸ φαινόμενον τῆς σήψεως εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐπενεργείας τῶν διαφόρων μονάδων καὶ μικροσωματίων τῶν διακεχυμένων ἐν τῇ περιβαλλούσῃ ἡμᾶς ἀτμοσφαιρᾷ, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὸν Pasteur, εἶναι οἱ ἄρχοντες τοῦ κόσμου· ἂν δὲ ἡ ἐργασία αὐτῶν ἐξηλείφετο, ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς ἠθελεν ὑπερπληρωθῆ ὀργανικῶν οὐσιῶν καὶ ἠθελεν καταστῆ ἀκατοίκητος. Ἴδου δ' ἐν συντόμῳ ἡ περὶ σήψεως θεωρία αὐτοῦ. «Πᾶσα ὀργανικὴ οὐσία, ζωικὴ ἢ φυτικὴ, ἀποβαλοῦσα τὴν ζῶν ἐργουμένη δὲ εἰς συνάφειαν μετὰ τοῦ ἀέρος θέλει ἀνακτῆσαι τὴν ζῶν αὐτῆς ὑπὸ ἄλλας μορφάς. Εἰς τὰ κατ' ἐπιπολὴν μέρη τοῦ τεινεώτους ζῶου ἢ φυτοῦ, τὰ ὁποῖα ὁ ἀήρ θίγει, οἱ σπόροι τῶν ἀπείρως μικρῶν σωματίων ἐκκλύπτονται καὶ πολλαπλασιάζονται. Ὁ ἄνθραξ, τὸ ὑδρογόνον καὶ τὸ ἄζωτον τῆς ὀργανικῆς οὐσίας μεταβάλλονται διὰ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀέρος καὶ ὑπὸ τὴν ἐπῆρειαν τῆς ζωῆς τῶν μικροβίων τούτων εἰς ἀνθρακικὸν ὄξύ, εἰς ὕδατμους καὶ εἰς ἀερώδη ἀμμωνίαν, ἥτοι ἐπέργεται εἶδος καύσεως βραδείας· ἐνῶ δὲ ἡ κατ' ἐπιπολὴν αὕτη βραδεία καῦσις παράγεται, ἡ ζύμωσις καὶ ἡ σήψις ἐκτελοῦσι τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν ἐν τῷ βάθει τῆς ὀργανικῆς μάζης διὰ τῶν ἀναπτυχθέντων σπόρων τῶν διαφόρων μικροβίων· ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον διὰ

τῆς ὑποκώφου τυχῆς ζυμώσεως καὶ τῆς βραδείας καύσεως τὸ ἀποτέλεσμα τῆς σήψεως ἐκτελείται. Ὅπως δὲ ἡ παραγωγή τῶν φαινομένων τούτων κωλυθῆ, πρέπει νὰ υπάρξῃ θερμοκρασία λίαν χαμηλή. Οὕτως ἐξηγεῖται διατί εἰς τοὺς παγωμένους πόλους ἀνεύρουσιν προκατακλυσμιαίους ἐλέφαντας ἐντελῶς ἀκραιούσιν.

ἽΟξικὴ ζύμωσις.

Τῆ ὁδῷ τῶν περὶ τῆς ζυμώσεως θεωριῶν αὐτοῦ ἐπόμενος ὁ Pasteur δάφρονος δρέπων πανταχοῦ, τῶν δὲ ἀνακαλύψεων αὐτοῦ γενομένων ἀσπαστῶν ὑπὸ τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ἠθέλησε τὰς ἰδέας αὐτοῦ νὰ καταστήσῃ ὠρελίμους καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν, οὕτω δὲ νὰ προκύψῃ ἡ πρακτικὴ ὠφέλεια ἀγώνων πολλυτῶν ἀλλὰ πρακτικῶν καὶ ὠρελίμων διὰ τὸ ἔθνος αὐτοῦ καὶ ἄπασαν τὴν κοινωνίαν. Ἐπεδόθη λοιπὸν εἰς τὴν μελέτην τῆς ὀξικῆς ζυμώσεως καὶ ἐπέλυσε τὸ ζήτημα τῆς μετατροπῆς τοῦ οἴνου εἰς ὄζος. Ἐκ τῆς μελέτης δὲ ταύτης προέκυψεν ἡ εὐκολία καὶ ἡ ἀπλοποίησις τῆς κατασκευῆς τοῦ ὄζους, οὐ μείριστον ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ διενεργεῖται ἐμπόριον. Μόλις τὰ πρῶτα βήματα ποιήσας ὁ Pasteur ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ περὶ ἀλλοιωσεως τοῦ οἴνου εἰς ὄζος ζητήματος, εὔρε καὶ ἐνταῦθα ἀπέναντι αὐτοῦ τὸν γερμανικὸν κολοσσόν, τὸν Liebig, λέγοντα· « Ἡ μετατροπὴ τοῦ οἴνου εἰς ὄζος, ἦτοι ἡ ἀνάπτυξις ὀξικῆς ὀξέος ἐν τῷ οἴνῳ, παρὰχεται διὰ τῶν λευκωματούχων οὐσιῶν τῶν περιεχομένων ἐν τῷ οἴνῳ, αἵτινες ἔχουσι τὴν ιδιότητα νὰ συγκρατῶσιν τὸ ὀξυγόνον τοῦ ἀέρος ἐπὶ τοῦ οἴνου πνεύματος τοῦ περιεχομένου ἐν τῷ οἴνῳ· ὅτι δὲ τὰ πράγματα οὕτως ἔχουσιν ἀπόδειξις εἶναι, ὅτι, ἐὰν εἰς μίγμα ὕδατος καὶ οἴνου πνεύματος ἀναμιχθῇ λευκωματούχος τις οὐσία, κατ' ἀνάγκην θέλει παραχθῆ ὀξικὸν ὄξύ, καθότι διὰ τοῦ μέσου τούτου συγκρατεῖται τὸ ὀξυγόνον τοῦ ἀέρος ἐπὶ τοῦ οἴνου πνεύματος ».

Ὁ Pasteur ὅμως, ὅστις εἶχεν ἤδη εἰς χειρας αὐτοῦ τὴν κλειδα τῆς ἐπιλύσεως τῶν διαφορῶν ζητημάτων τῆς ζυμώσεως, κατ' ἄλλον ἐσκέπτετο τρόπον καὶ ἄλλως ἐξηγεῖ τὴν ὀξικὴν ζύμωσιν. Καὶ οὗτος ἀνεγνωρίζεν, ὅτι ὑπάρχει ἐν τῷ οἴνῳ, ὅσκις μετατρέπεται εἰς ὄζος, διάμεσον τι, ὅπερ συγκρατεῖ τὸ ὀξυγόνον τοῦ ἀέρος ἐπὶ τοῦ οἴνου πνεύματος καὶ παρὰχεται ὀξικὸν ὄξύ, τὸ διάμεσον ὅμως τοῦτο δὲν εἶναι

ποσῶς, κατὰ τὴν γερμανικὴν θεωρίαν, λευκωματούχος τις οὐσία, ἀλλὰ μήκιστόν τι φυτὸν ἐκ τῶν μᾶλλον ἀπλῶν κρυπτογάμων μυκητοειδῶν, καὶ τὸ ὅπισον ἀπεκάλεσε *μυκόδερμα ὀξικόν*. γνωστὸν ἐξ ἀρχαίων χρόνων ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *ἄνθος τοῦ ὄζους*, πάντοτε δὲ συναντῶμενον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ οἴνου, ὅστις μεταβάλλεται εἰς ὄζος. Ὁ Liebig δὲν ἠγνόει τὸ περιστατικὸν τοῦτο, ἀλλ' ἀπέδιδεν αὐτὸ εἰς ἀπλὴν τινὰ σύμπωσιν φρονῶν, ὅτι αἱ ἐκβλαστήσεις αὐταὶ τῶν κρυπτογάμων εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ζυμώσεως τῶν ἐν τῷ οἴνῳ ὀργανικῶν οὐσιῶν. Ἀλλ' ὁ Pasteur ἀπαντᾷ εἰς τὴν θεωρίαν ταύτην διὰ τοῦ ἐξῆς πειράματος. Ἐὰν ἐν μέρει πληρώσωμεν οἴνου φιάλην τινὰ καὶ κλείσωμεν ταύτην ἐρμητικῶς, ὁ περιεχόμενος ἐν αὐτῇ οἴνος μεταβάλλεται εἰς ὄζος· ἂν ὅμως θερμάνωμεν τὴν φιάλην ἐντός ζέοντος ὕδατος ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς εἰς θερμοκρασίαν 60°, ὥστε ὁ οἴνος καὶ ὁ ἐν τῇ φιάλῃ ἀήρ νὰ θερμανθῶσιν, εἴτα δὲ ἀποψύξωμεν τὴν φιάλην, ὅσον χρόνον καὶ ἂν ὁ οἴνος παραμείνῃ ἐν τῇ φιάλῃ, οὐδέποτε μετατρέπεται εἰς ὄζος. Ἡ θερμοκρασία βεβαίως τῶν 60° βαθμῶν δὲν κατέστρεψε τὰς ἐν τῷ οἴνῳ λευκωματούχους οὐσίας· ἀὴρ ὑπάρχει ἐν τῇ φιάλῃ· διὰ τί δὲν συμβαίνει ἡ ὀξικὴ ζύμωσις; ἀλλὰ δυνατὸν νὰ ἀντιπῆ τις, ὅτι πιθανὸν ἡ θερμοκρασία τῶν 60° νὰ ἠλλοίωσε τὴν λευκωματούχον οὐσίαν τοῦ οἴνου καὶ κατέστησεν αὐτὴν ἀνίκανον ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς ζύμη· ἡ ἔνστασις ὅμως αὕτη πίπτει ἀμέσως, διότι ἅμα ὡς ἀνοίξωμεν τὴν φιάλην καὶ φέρωμεν τὴν ἐν αὐτῇ οἴνον εἰς ἐπαρῆν μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀέρος, ὁ οἴνος μετατρέπεται εἰς ὄζος.

Ὅπως πᾶσα νέα θεωρία ἐμβάλλει πάντοτε τοὺς ἐνδιαφερομένους εἰς δισταγμούς, οὕτω καὶ αἱ θεωρίαι σχεδὸν ἄπασαι τοῦ Pasteur ἔσχον ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῶν σοβαρὰς ἐπικρίσεις. Ὁ Liebig βλέπων, ὅτι αἱ θεωρίαι αὐτοῦ μέλλουσι νὰ καταπέσωσιν, ἐκήρυξε πόλεμον ἀμείλικτον κατὰ τῶν θεωριῶν τοῦ Pasteur· οὕτω δὲ πρὸ τοῦ τελευταίου γαλλογερμανικοῦ πολέμου, μετὰ δεκαετῆ σιγῆν, ἀναφαίνεται εἰς τὸ Μόναχον, ἔνθα ἔκαμεν ἐκτεταμένον ὑπόμνημα κατὰ τῶν θεωριῶν ἐν γένει τοῦ Pasteur. Οὗτος δὲ τούναχτιον θέλων νὰ πείσῃ τὸν ἔνδοξον αὐτοῦ ἀντίπαλον, κατὰ τὰς παρχαμονὰς αὐτὰς τοῦ πολέμου ἐπανερῶμενος ἐκ τινος ἐπιστημονικοῦ ταξιδίου ἐν Λύστριχ διῆλθε διὰ τοῦ Μονάχου. Ὁ Liebig ὑπεδέχθη αὐτὸν μετὰ μεγάλῃς φιλοφρονήσεως,

ἀπεποιήθη ὅμως πᾶσαν συζήτησιν προφασίζόμενος, ὅτι εὐρίσκετο ἐν ἀναρρώσει ἀπὸ μακρὰν νόσον. Ἀμέσως μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ὁ Pasteur ὑπεστήριξε τὰς ἰδέας αὐτοῦ ἐνώπιον τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν καὶ μετὰ πολύμοχθον ἀγῶνα ἤρατο τὴν νίκην, παρὰ τὴν θέλησιν βεβαίως ἀνδρός, οἷος ὁ Liebig.

Περὶ αὐτομάτου γενέσεως.

Τὰ σύμβολα κατακτητοῦ νέου κόσμου ἀποτελουμένου ἐκ τῶν ἀπίεως μικρῶν μικροζώων φέρων ὁ Pasteur ἔστη πρὸς στιγμὴν. Στεφάνους ἐκόμιζε πανταχόθεν. Οἰονδήποτε καὶ ἂν ἀνελάμβανε ζήτημα, μετὰ μόχθου μὲν πολλοῦ μετὰ πειστικωτάτων ὅμως ἐπιχειρημάτων καὶ πειραματικῶν ἀποδείξεων ἔφραεν εἰς πέρας. Ἄλλ' ἐνῶ τὸ ἐπιστημονικὸν αὐτοῦ ἄρα ἐφέρετο θριαμβευτικῶς καὶ εὐρεῖα ἡ ὁδὸς ἐφαινετο ἔμπροσθεν αὐτοῦ πρὸς ἀνακάλυψιν καὶ ἐξακριβῶσιν ἐτέρων σπουδαίων ζητημάτων, αἴφνης γεννάται ἐν τῇ ἰδέᾳ αὐτοῦ σπουδαιότατόν τι ζήτημα ἄλυτον μέχρι τοῦδε διαμένον μετὰ πολλὰς συζητήσεις, εἰς τὰς ὁποίας καὶ ἡ θρησκεία εἶχεν ἀναμιχθῆ. Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι τὸ τῆς αὐτομάτου γενέσεως. Ἀποῦ βεβαίως ὁ νοῦς τοῦ Pasteur εὐρίσκετο ἤδη εἰς νέαν ἀτμοσφαιραν, εἰς νέον κόσμον, ἀποῦ ἐνώπιον αὐτοῦ διεώρα τοὺς μικροστάτους ἐκείνους ὀργανισμούς, διὰ τῶν ὁποίων τὰ διάφορα ἔλυν ἐπιστημονικὰ ζήτηματα, φύσει ἔμελλε νὰ γεννηθῆ ἐν αὐτῷ ἡ ἰδέα τῆς προελεύσεως τῶν μικροβίων τούτων. Εἶχε λοιπὸν νὰ παλαίσῃ ὁ ἀνὴρ κατὰ πεπαλαιωμένων δοξασίων καὶ νὰ ἐπιφέρῃ τραῦμα καίριον κατὰ τῆς αὐτομάτου γενέσεως τῶν ὄντων.

Ὁ Ἀριστοτέλης, ὡς πολλοὶ ἐξ ἡμῶν γνωρίζετε, λέγει: « Πᾶν ζῆρὸν σῶμα καθιστάμενον ὑγρὸν καὶ πᾶν σῶμα ὑγρὸν καθιστάμενον ζῆρὸν παράγει ζῴφια ». Ἄλλὰ καὶ κατὰ πολὺ νεωτέρους χρόνους, κατὰ τὸν ἸΔ' αἰῶνα, αἱ ἰδέαι δὲν ἦσαν περισσότερον ἀνεπτυγμένα. Οὕτω ἐνδοξὸς τις ἰατρός τῆς ἐποχῆς Λουδοβίκου τοῦ ἸΔ', ὁ Van Helmont, ἔγραφεν: « Αἱ ἐκπεμπόμεναι ἐκ τῶν ἐλῶν ὀσμαὶ παράγουσι βατράχους, βδέλλας, φυτὰ καὶ διάφορα ἄλλα πράγματα ». Τὸ περιεργὸν δὲ εἶναι, ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐδίδο συνταγὴν, διὰ τῆς ὁποίας ἠδύνατο τις νὰ παραγάγῃ ποντικούς κατὰ βούλησιν. Ἀρκεῖ, λέγει, νὰ πιέσῃ

ἐν ὑποκάμισον λερωμένον ἐντὸς δοχείου περιέχοντος σίτον ἢ ζύμη ἐξέλθουσα τοῦ λερωμένου ὑποκαμίσου καὶ τροποποιηθεῖσα διὰ τῆς ὀσμῆς τοῦ σίτου μεταβάλλεται εἰς μῦς μετὰ 21 ἡμέρας περίπου. Οἱ μῦς, λέγει, γεννῶνται ἡλικιωμένοι, ἄρρηνες καὶ θήλειαι, ὅπως δὲ πολλαπλασιασθῆ τις αὐτούς, ἀρκεῖ νὰ τοὺς συζεύξῃ. Ὁ ἴδιος διηγεῖται, ὅτι, « ἐὰν ἐπὶ τινος κεράμου ποιήσῃ κοιλότητά τινα, ἐντὸς δ' αὐτῆς θέσῃ γλῶττι βασιλικῷ τετριμμένου, ἐπὶ τῆς κεράμου δὲ ταύτης ἐπιθέσῃ ἐτέραν κέραμον οὕτως, ὥστε ἡ κοιλότης νὰ ἦ ἐντελῶς κεκαλυμμένη, ἐκθέσῃ δὲ τὰς δύο ταύτας κέραμους εἰς τὸν ἥλιον, μετὰ τινὰς ἡμέρας ἡ ὀσμὴ τοῦ βασιλικῷ ἐπενεργούσα ὡς ζύμη θέλει μεταβάλλει τὴν γλῶττι εἰς ἀληθεῖς σκορπίους ».

Αἱ ἰδέαι αὗται τῶν ἀσπαζομένων τὴν αὐτόματον γένεσιν ἤρχισαν νὰ ἐκπίπτωσιν ὀλομέν, πρῶτος δὲ ὁ ἰταλὸς Redi ἀπέδειξεν, ὅτι οἱ παραγόμενοι σκώληκες κατὰ τὴν σῆψιν τῆς σαρκὸς δὲν ἐγεννῶντο αὐτομάτως, ἀλλ' ἦσαν προϊόντα ὡν τῶν μυιῶν. Ἄλλ' ἐνῶ ἡ περὶ αὐτομάτου γενέσεως θεωρία ἐξέπιπτεν, αἴφνης ἡ ἀνακάλυψις τοῦ μικροσκοπίου ἔδωκε νέα ὄπλα πρὸς ἀναγέννησιν τῆς θεωρίας ταύτης. « Ἡπατήθημεν, ἔλεγον οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς, ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν σκωλήκων καὶ τῶν ποντικῶν ἄλλὰ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐξηγήσωμεν, ὅτι τὰ μικρὰ ταῦτα ζῴφια, ἅτινα βλέπομεν διὰ τοῦ μικροσκοπίου, δὲν ὑπάρχουσιν αὐτομάτως: Πῶς νὰ ἐξηγήσωμεν ἄλλως τὴν παρουσίαν καὶ τὸν πολλαπλασιασμόν αὐτῶν εἰς πᾶσαν θνητὴν ζωικὴν καὶ φυτικὴν ὕλην ἐν ἀποσυνθέσει οὕσαν »;

Πρῶτος ὁ περιώνυμος Buffon ὑπεστήριξε τὴν δοξασίαν τῆς αὐτομάτου γενέσεως οἰκοδομήσας μάλιστα ὀλόκληρον σύστημα πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῆς. Κατὰ τὸ 1775 δύο κληρικοί, ὧν ὁ εἰς ἄγγλος καθολικός, ὁ Needham, καὶ ὁ ἕτερος ἰταλός, ὁ Spallarizani, ἦλθον εἰς πόλεμον ἰσχυρὸν περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Ὁ μὲν ἄγγλος ὑπεστήριξεν αὐτήν, ὁ δὲ ἰταλὸς κατεπολέμη αὐτῆς. Ἡ νίκη ἔκλινε μὲν πρὸς τὸν δεύτερον ἀπέναντι τοῦ ἀπλοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἦτο φαινομενικῆ.

Τὸ σπουδαῖον τοῦτο ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ προσθέσῃ μίαν εἰσέτι δύναμιν καὶ δόξαν εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν τοῦ Pasteur ὀρίζοντα, ἀνεῳάνη μετὰ μεγάλῃς ζωηρότητος τῷ 1858, ὁπότε ὁ Pouchet, διευθυντὴς τοῦ μουσείου τῆς φυσικῆς ἱστορίας ἐν Rouen καὶ μέλος ἀντεπιστέλλον τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπι-

στημών, ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτήν, ὅτι ἐπέτυχε νὰ ἀνακαλύψῃ κατηγορηματικῶς καὶ ἀπολύτως τὴν ὑπαρξίν μικροσκοπικῶν ὄντων γεννηθέντων ἄνευ σπέρματος καὶ κατὰ συνέπειαν ἄνευ γονέων ὁμοίων πρὸς αὐτά.

Ἡ ἀνακοίνωσις αὕτη ἤρκεσε μόνη, ἵνα θέσῃ καὶ πάλιν εἰς κίνησιν ὁ Pasteur τὴν διανοητικὴν αὐτοῦ μηχανήν καὶ κατέβη εἰς πόλεμον οὐχὶ πλέον πρὸς ξένον ἀλλὰ πρὸς συμπόλιτον αὐτοῦ ἀντιπροσωπεύοντα τὴν θεωρίαν τῆς αὐτομάτου γενέσεως. Καθὼς δὲ ἤρραϊσταῖά τινα κείμενα ὑποχθονίως ἐκρήγνυνται αἴφνης καὶ καταβυθίζουσι πόλεις καὶ γῶρας, οὕτω καὶ ὁ Pasteur ἐξερράγη ἅμα τῇ ἀνακοινώσει τοῦ Pouchet, ἐκ τῆς ἐκρήξεως δὲ ταύτης προσέκυψεν ὁ καταποντισμὸς θεωρίας ἀρχαίας, ἐρούσης οὐκ ὀλίγους ὀπαδοὺς σπουδαίους. Βεβαίως δὲν ἠνεύχτο ὁ ἀνὴρ, ἵνα μετὰ τὴν ἐδρασίωσιν τῶν περὶ ζυμώσεως καὶ μικροβίων θεωριῶν αὐτοῦ μολύβῃ εἰσέτι τὸ προῖόν τῆς πολυτετοῦς αὐτοῦ ἐργασίας ἡ ὑπαρξίς περὶ τῆς αὐτομάτου γενέσεως τῶν ὄντων δοξασίας. Καὶ εἶναι τῶ ὄντι μέγας ὁ θρίαμβος οὗτος· διότι, ὡς θέλετε ἶδει μετ' ὀλίγον, αὐτοὶ οἱ διδάσκαλοι αὐτοῦ συνεβούλευον καὶ παρώτρυνον αὐτὸν νὰ παραιτηθῇ τῆς μελέτης τοιαύτης σκανδαλώδους θεωρίας.

Κατὰ ἑκτώβριον τοῦ 1857, πρὶν εἰσέτι ὁ Pouchet ποιήσῃται τὴν ἀνακοίνωσιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀκαδημίαν, ὁ Pasteur εἶχε προσκληθῆ εἰς Παρισίους καὶ ἐπεφορτίσθη τὴν σπουδὴν ὑψηλῶν ἐπιστημονικῶν ζητημάτων ἐν τῇ Ecole normale. Ἐκ τῆς θέσεώς του ταύτης, καὶ περὶ λίαν τιμητικῆς δι' αὐτόν, ὁ Pasteur οὐδὲ ἴσως ἦτο εὐχαριστημένος, διότι εὗρισκετο εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ ἀνωτέρα παιδείσις ἦτο χαλαρά, τὰ μέσα δὲ πρὸς ὑψηλοτέρας μελέτας ἔλειπον. Ἐπανειλημμένως ὁ Pasteur ἐζήτησε παρὰ τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας μέρος ἰδιαίτερον, ὅπως ἐξηκολουθήσῃ τὰς ἐρεῦνας αὐτοῦ, ἀλλ' ἐλάμβανε τὴν ἀπάντησιν, ὅτι ὁ προϋπολογισμὸς δὲν ἐπιτρέπει τὴν δαπάνην 1500 φρ. διὰ πειράματα. Ἐννοεῖται βεβαίως, ὅτι ὁ Pasteur δὲν ἦτο δυνατόν νὰ περιορίσῃ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ ἢ λείψῃ μέρων, ὡς ἐκ τούτου ὁ ἴδιος δι' ἐξόδων αὐτοῦ κατεσκεύασε χημικὸν ἐργαστήριον ἐν τῇ φυσικῇ σχολῇ, καὶ δὲν ἐζήρητο αὐτοῦ, εἰμὴ μόνον ὅπως ὁμιλήσῃ μετὰ τοῦ Biot, τοῦ Dumas, τοῦ Senormont καὶ τοῦ Balard περὶ τῶν καθημερινῶν αὐτοῦ ἐρευνῶν.

Καθ' ἣν ἡμέραν ὁ Biot ἔμαθεν, ὅτι ὁ

Pasteur ἐπρόκειτο νὰ θίξῃ τὸ σκοτεινὸν ζήτημα τῆς αὐτομάτου γενέσεως, ἐζήτησε νὰ ἐμποδίσῃ αὐτὸν λέγων· « Vous n'en sortirez pas, vous perdrez votre temps ». Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Pasteur ὑπέδειξεν εἰς αὐτόν, ὅτι ἡ φύσις τῶν ἐρευνῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐνησχολεῖτο, τὸν ἀναγκάζει νὰ προσβάλῃ τὸ ζήτημα τοῦτο. ὁ Biot ἐχαρρακτήρισε τὸ σχέδιον τοῦ Pasteur ὡς μικροφιλοτιμίαν καὶ ἀνοησίαν. Ἐπίσης ὁ Dumas ἐδήλωσεν εἰς τὸν Pasteur, ὅτι οὐδένα ἤθελε συμβουλεύσει νὰ παραμείνῃ ἐπὶ πολὺ ἐν τοιοῦτῳ ζητήματι· μόνος δὲ ὁ Senormont ἐνεθάρρυνεν ὀλίγον τὸν Pasteur λέγων· « Laissez faire Pasteur. S'il ne trouve rien dans la voie où il s'engage, soyez tranquils, il n'y restera pas. Mais je serais surpris qu'il ne trouvât rien ».

Διὰ τὸν Pasteur λοιπὸν ὁ κύβος ἐρρίφθη, πρῶτος δὲ ὁ Pouchet ἤρξε χειρῶν ἀδίκων.

« Οἱ πολέμιοι τῆς αὐτομάτου γενέσεως, ἔλεγεν ὁ Pouchet, δυσχυρίζονται, ὅτι μικροσκοπικὰ ὄντα ὑπάρχουσι ἐν τῷ ἀέρι, ὅστις τὰ μεταφέρει εἰς ἀποστάσεις· λοιπὸν τί θέλουσιν εἶπει οἱ πολέμιοι οὗτοι, ἐὰν κατορθώσω νὰ ἀποδείξω τὴν γένεσιν ὄντων τινῶν μικροσκοπικῶν, ἀντικαθιστὰς τὴν ἀτμοσφαιρὰν δι' ἀέρος τεχνητοῦ » ;

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπενόησε τὸ ἐξῆς εὐφυὲς πείραμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστήριξε τὴν θεωρίαν αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν μετὰ μεγάλου ζήλου ὑπερησπίσθη. Πληρώσας φιάλην ὕδατος ζέοντος ἔκλεισεν αὐτήν ἐρμητικῶς καὶ ἐθύθισεν αὐτήν ἀνεστραμμένην ἐντὸς λεκανῆς πλήρους ὑδραργύρου. Ὑψθέντος τοῦ ὕδατος, ἀπεπωμάτισε τὴν φιάλην ὑπὸ τὸν ὑδράργυρον καὶ εἰσήγαγεν ἐντὸς αὐτῆς ἡμίσειαν λίτρον ὀξυγόνου· κατόπιν εἰσήγαγεν ἐν αὐτῇ μικρὰν δεσμίδα γόρτου ξηροῦ, ἀφροῦ προηγουμένως ὑπέβαλεν αὐτήν κεκλεισμένην ἐντὸς μικρᾶς φιάλης ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς θερμοκρασίας πλέον τῶν 200 βαθμῶν. Μετὰ ἑκτῶ ἡμέρας ἐπὶ τοῦ γόρτου τούτου ἀνεκαλύσθη ἐν μικρόβιον. Ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τούτου ὁ Pouchet ἐγένετο ἐξκαλλος ἐκ τῆς χάρις αὐτοῦ, διότι ἐσκέπτετο, ὅτι τὸ ἐν τῇ φιάλῃ ὕδωρ οὐδὲ ἴσως περιεῖχεν ἀέρα· τὸ ὀξυγόνον, ὅπερ εἰσήγαγεν ἐν αὐτῇ, ἦτο χημικῶς καθαρὸν, ὁ δὲ ξηρὸς γόρτος καὶ οὗτος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ περιέγῃ σπέρμα τι, διότι προηγουμένως ὑπεβλήθη εἰς ἀρετὰ ὑψηλὴν θερμοκρασίαν μὴ ἐπιτρέπουσαν οὐδεμίαν ζῶν ὀργανικῶν ὄντος. Ἐπέστη, τέλος, ἡ στηγμὴ,

ὅπως ὁ Pasteur ἀποδείξῃ τὸ ἄτοπον τοῦ πειράματός τοῦ Pouchet καὶ καταφέρει τὸ περιμενόμενον ῥάπισμα κατὰ τῆς θεωρίας τῆς αὐτομάτου γενέσεως. Ἐν μέσῳ λοιπὸν πάλυ-πληθοῦς ἀχροακτηρίου συνισταμένου οὐ μόνον ἐκ τῶν σφῶν τῆς ἐποχῆς ἀλλὰ καὶ ἐκ πάσης τάξεως κοινωνικῆς ἁμροτέρων τῶν φύλων, ἐν τῇ γηραιᾷ Σορβόνῃ, ἀνέλαθε τὴν ἀνασκευὴν τῶν ἀποδείξεων τοῦ Pouchet καὶ ἀπέδειξεν κλύτας φανταστικὰς καὶ ματαιοσγίλους. «Ἐγεί δικαίον, ἔλεγεν, ἵνα κομπάζῃ ὁ Pouchet ἐπὶ τῇ ἐπιτυχίᾳ τοῦ πειράματός αὐτοῦ, διότι καλῶς τὰ πάντα προητοίμασε, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ ἐννοήσῃ, πόθεν εἰσῆλθεν ὁ ἐφιλάτης, ὅπερ ἐγὼ πρόκειται νὰ σᾶς ἀποδείξω ἐν τῷ ἔμ. Θέλω λοιπὸν σᾶς ἀποδείξει, ὅτι ὁ ὑδράργυρος, τὸν ὁποῖον μετεχειρίσθη ὁ Pouchet, αὐτὸς εἶναι τὸ αἷτιον τῆς ἀπάτης αὐτοῦ, καθότι ὁ ὑδράργυρος εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις φέρει τὰ μικροζῶα ἐντὸς τῆς φιάλης».

Ἐν πλήρει παραδόσει λοιπὸν ὁ Pasteur πειραματίζεται ὡς ἐξῆς. Ἀροῦ προὐκάλεσε σκότος ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς παραδόσεως, εἰσήγαγε διὰ τινος ὀπῆς δεσμίδα φωτεινῶν ἀκτίνων, ὁπότε ἐπαρουσιάσθη αἰωρούμενος ἐν αὐταῖς ὁ κωνιορτός· εἶτα ἐφώτισε διὰ τῶν αὐτῶν ἀκτίνων λεκάνην περιέχουσαν ὑδράργυρον, ἀροῦ ἐπέπασσε τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ διὰ τοῦ κωνιορτοῦ· λαβὼν δὲ ῥάβδον ὑελίνην ἐβύθισεν αὐτὴν ἐντὸς τοῦ ὑδραργύρου. ὁπότε παρετηρήθη, ὅτι πάντα τὰ μόρια τοῦ κωνιορτοῦ διευθύνοντο πρὸς τὸ μέρος, ἔνθα ἐβύθισε τὴν ὑελίνην ῥάβδον καὶ ἅπαντα εἰσέδυσαν ἐν τῷ διαστήματι τῷ περιγεγραμμένῳ μεταξὺ τῆς ὑέλου καὶ τοῦ ὑδραργύρου. Τούτου γενομένου, ὁ Pasteur διὰ φωνῆς ἰσχυρᾶς πεπεισμένου σοφοῦ ἀνεφώνησεν· «Ἴδου ἡ αἰτία τῆς πλάνης τοῦ Pouchet, ἣτις καταστρέφει ἅπαν τὸ σύστημα αὐτοῦ». Ὁ Pasteur δὲν ἠρέσθη εἰς τὴν ἀπόδειξιν ταύτην, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ ἀποδείξῃ διαφοροτρόπως τὴν χίμαιραν τῆς δοξασίας τῆς αὐτομάτου γενέσεως καὶ ἐξετέλεσε τὰ ἐξῆς πειράματα.

Ἐντὸς σφαιρῆς ὑελίνης μὲ λαιμὸν ἐπιμήκη καὶ συγκοινωνοῦντα διὰ τινος σωλήνος ἐκ πλατίνης τεθειμένου ἐπὶ τινος μικροῦ κλιβάνου καὶ δυναμένου νὰ θερμανθῇ μέχρι ἐρυθρᾶς πυρακτώσεως ἔθεσε ποσότητά τινα οὔρου. Ἐνῶ ὁ ἐκ πλατίνης σωλὴν ἐθερμάνετο διὰ τοῦ κλιβάνου, ὁ Pasteur ἐθερμάνεν ἐπ' ὀλίγον τὸ ἐν τῇ ὑελίνῃ σφαιρᾷ περιεχόμενον οὔρον, ὅπερ κατόπιν ἀρῆκε νὰ

ψυχθῇ, χωρὶς ὅμως νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ πῦρ, ὅπερ ἐθέρμαινε τὸν ἐκ πλατίνης σωλήνα. Ἐκ τούτου συνέβη ὥστε, ἐνῶ ἡ ὑελίνη σφαιρᾷ ἢ περιέχουσα τὸ οὔρον ἐψύχετο, ὁ ἐξωτερικὸς ἀὴρ εἰσέρχεται ἐν αὐτῇ, ἀροῦ προηγουμένως διήρχετο διὰ τοῦ πεπυρακτωμένου ἐκ πλατίνης σωλήνος οὔτως, ὥστε τὸ οὔρον εὐρίσκατο εἰς συνάφειαν μετὰ ἀέρος θερμοῦ, τοῦ ὁποῖου τὰ σπέρματα. Ἄπερ τυγόν ἐμπεριείχε, κατεστράφησαν διὰ τῆς ὑψηλῆς θερμοότητος· κλείσας δὲ εἶτα τὸν λαιμὸν τῆς ὑελίνης σφαιρᾶς διὰ συντήξεως παρετήρησεν, ὅτι οὐδεμία σῆψις τῶν οὔρων ἐπῆρχετο καὶ οὐδεὶς ὀργανισμὸς ἀνεκαλύπτετο ἐν αὐτοῖς· τὸν αὐτὸν δέ, ἄμα τὰ οὔρα ταῦτα ἤρχοντο εἰς ἐπαρῆν μετὰ τοῦ ἀέρος, καὶ ζύμωσις αὐτῶν ἐγενήθη καὶ μικροοργανισμοὶ ἀνεκαλύπτοντο.

Τὰ πειράματα ταῦτα ἠκολούθησαν πολλὰ ἕτερα, διὰ τῶν ὁποῖων ἀπέδειχθη ἐναργέστατα, ὅτι ὁ περιβάλλον ἡμᾶς ἀὴρ περιέχει τὰ σπέρματα, ἅτινα ἐπενεργοῦντα ἐπὶ τῶν λευκωματώγων οὐσιῶν ἐκκολλάσσονται καὶ γεννῶνται οὔτω τὰ διάφορα μικροζῶα ὡς παρὰγοντες τῶν διαφόρων ζυμώσεων.

Τῷ 1860 ἡ ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν ἐπιλαβομένη τοῦ ζητήματος τῆς αὐτομάτου γενέσεως προέτεινε βραβεῖον εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε προσπαθῆσαι διὰ νέων πειραμάτων ἀκριβεστάτων ὑφ' ὧν τὰς ἐπόψεις νὰ ῥίψῃ νέον φῶς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Τὸ βραβεῖον ἔλαβεν ὁ Pasteur διὰ τῶν ἐξῆς πειραμάτων. Ἐλαθε σειράν πολλῶν ὑελίνων σφαιρῶν μὲ ἐπιμήκη λαιμὸν, ἔθηκεν ἐν αὐταῖς διαφόρους διαλύσεις οὐσιῶν ζυμώσιμων. ταύτας δὲ θερμάνας μέχρι ἀποξέσεως ἐδίωξε τὸν ἐν αὐταῖς ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα καὶ ἐκλείσε διὰ συντήξεως τὸν λαιμὸν αὐτῶν. Εἶτα ἀνεχώρησε μακρὰν τῶν Παρισίων εἰς διάφορα μέρη. Ἐκ τῶν σφαιρῶν τούτων τινὰς μὲν ἠνέωξεν ἐν τῇ ἐξοχῇ μακρὰν τῶν συνοικιῶν, ἄλλας εἰς τοὺς πρόποδας τῆς πόλεως Jura, εἴκοσιν ἄλλας ἐπὶ τοῦ ὄρους Poupet 850 μέτρα ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, καὶ εἴκοσιν ἄλλας ἀπέστειλεν εἰς τὸ Montanvert, παρὰ τὸν παγωμένον ὠκεανὸν, εἰς 2,000 μέτρων ὕψος. Κατόπιν ἐπανέφερε τὴν συλλογὴν ταύτην εἰς τοὺς Παρισίους καὶ τὸν νοέμβριον τοῦ 1860 κατέθηκεν αὐτὴν εἰς τὸ γραφεῖον τῆς ἀκαδημίας. Ἐκ τούτου ἐγνώσθη, ὅτι ἐκ τῶν εἴκοσι σφαιρῶν, αἵτινες ἠνεώχθησαν ἐν τῇ ἐξοχῇ, αἱ ὀκτώ περιεῖχον μικροοργανισμούς· ἐκ τῶν εἴκοσι τῶν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς Jura πέντε μό-

νον ἡλλοιωθήσαν· ἐκ δὲ τῶν εἰκασιν, αἵτινες ἠνεψώθησαν ἐπὶ τοῦ Montanvert, μία μόνη ἡλλοιωθή. Ἐὰν δὲ τοιοῦτον πείραμα ἐγίνετο ἐντὸς ἀεροστάτιου, ἤθελεν ἀπεδειχθῆ, ὅτι τὰ ὕψη τῆς ἀτμοσφαιρας εἰσιν ἀπόλυτως ἐλεύθερα παντὸς σπέρματος. Καίτοι αἱ ἀποδείξεις αὗται ἦσαν πειστικώταται διὰ τὴν ἀκαδημίαν, οὐχ ἥττον ὁ Pouchet καὶ ὁ Joly, καθ' ἣν ἡμέραν ὁ Pasteur ἐβραβεύετο, ἀνηγγείλαν εἰς τὴν ἀκαδημίαν, ὅτι, ἂν ὁ Pasteur ἠνέφεξε τὰς φιάλας αὐτοῦ εἰς τὰ ὕψη τῆς Jura καὶ εἰς τὸν παγωμένον ὠκεανόν, αὐτοὶ ἀνέβησαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους Maladetta, ἐπειραματίσθησαν ὡς ὁ Pasteur, καὶ ἐν τούτοις τὸ ἀποτέλεσμα δὲν εἶναι τὸ αὐτό. Ὁ Pasteur ἀμέσως ἐζήτησε παρὰ τῆς ἀκαδημίας νὰ διορισθῆ μία ἐπιτροπὴ, ὅπως ἐπιλύσῃ τὸ ζήτημα.

Τῷ ὄντι ἀμέσως διορίζεται ἐπιτροπὴ, πρὸς τὴν ὁποίαν τὰ δύο ἀντίπαλα μέρη διετύπωσαν τὰς θεωρίας αὐτῶν ὡς ἐξῆς· ὁ μὲν Pasteur ἐδήλωσε: «Διαθεβιαῖω, ὅτι εἰς πάντα τόπον εἶναι δυνατόν νὰ ἀνακαλύψῃ τις ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀτμοσφαιρας ὄγκον ἀέρος προσδιορισμένον, ὅστις δὲν περιέχει οὔτε ὠόν, οὔτε σπέρμα, καὶ δὲν παράγει οὐδεμίαν γένεσιν ἐν ταῖς σηπτικαῖς διαλύσεσιν»· ἀρ' ἑτέρου ὁ Joly καὶ ὁ Pouchet ἐδήλωσαν, ὅτι: «Ἐὰν μία μόνη φιάλη τοῦ Pasteur διαμείνῃ ἀναλλοίωτος, θέλομεν ὁμολογήσει νομίμως τὴν ἡττάν μας». Τῇ 15 ἰουνίου οἱ δύο ἀντίπαλοι παρουσιάζονται ἐνώπιον τῆς ἐπιτροπῆς, ἣτις εἶχε δηλώσει αὐτοῖς, ὅτι ἐν καὶ μόνον πείραμα πρέπει νὰ ἐπιχειρήσῃ καὶ τοῦτο μόνον θὰ κλείσῃ τὴν συζήτησιν. Ὁ Joly καὶ ὁ Pouchet ἀπ' ἐναντίας ἐπεθύμουν νὰ ἐπαναλάβωσιν ἅπαντα τὴν σειρὰν τῶν πειραμάτων αὐτῶν, ὅπως διακωνισθῆ ἐπ' ἄπειρον ἢ συζήτησις· τῆς ἐπιτροπῆς ὅμως μὴ στεργούσης, ἀποσύρονται οὗτοι καὶ οὕτω ὁ στέφανος τῆς δόξης ἀπονέμεται τῷ Pasteur. Δίκαιον λοιπὸν εἶχεν ὁ Pasteur νὰ λέγῃ παρὰ τῶν ἐν τῇ Σουβόνη: «Οἱ πιστεύοντες εἰς τὴν αὐτόματον γένεσιν ἐγένοντο παίγιον τῆς φαντασίας καὶ πειραμάτων κακῶς τελεσθέντων κηλιδωθέντες διὰ πλάνης, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ παρατηρήσωσιν, ἢ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀποφύγωσιν. Ἡ αὐτόματος γένεσις εἶναι γίμνασις».

Παρὰ τὰς ἐλπίδας λοιπὸν τῶν διδασκάλων αὐτοῦ ὁ Pasteur θριαμβεύει καὶ εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον διασεισας καὶ καταστρέψας ὀλόκληρον οἰκοδόμημα παναρχαίας θεω-

ρίας ἐχούσης σπουδαίους καὶ πολυαριθμούς ὑπαδούς.

Τὴν ἐπίλυσιν τοῦ ζητήματος τούτου, ὅπερ ἦτο μία παρένθεσις εἰς τὰς ἐργασίας αὐτοῦ, ἀγαγὼν εἰς πέρας ἐπιτυχῶς ὁ Pasteur, ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν νοσημάτων τοῦ οἴνου, πλουτίσας οὕτω τὴν οἰνοποιίαν διὰ μέσων δυναμένων νὰ ἐμποδίσωσι τὰς μεταβολὰς τῶν οἴνων, καὶ ἀπέδειξεν, ὅτι αἱ θεωρίαι αὐτοῦ ἐκέκτηντο πρακτικὸν σκοπόν. Σειρὰ δὲ μελέτης ἐμβριθοῦς βάσιν ἐχούσης τὴν ζύμωσιν καὶ πειραμάτων πολυειδῶν ἀπέδειξεν, ὅτι αἱ διάφοροι τῶν οἴνων νόσοι προέρχονται ἐπίσης ἐκ μικροβίων, ἅτινα ἐμελέτησε καὶ ὦν ἀνεῦρε τὴν θεραπείαν πρὸς διατήρησιν τῶν οἴνων. Ἀνεκάλυψεν, ὅτι τὸ παράγον τὰς νόσους τῶν οἴνων μικροβίον εἶναι *μυκόδεσμα τὸ οἰνικόν*, εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κρυπτογῶμων μυκητοειδῶν ὑπαγόμενον καὶ τὸ ὅποιον δύναται τις νὰ καταστρέψῃ διὰ τῆς θερμάσεως· οὕτω δὲ θερμαίνων τις τὸν οἶνον δύναται νὰ προφυλάξῃ αὐτὸν ἀπὸ τὰς διαφόρους νόσους, ἃς προκαλεῖ τὸ μυκόδεσμα τοῦτο, καὶ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀρχικὴν τοῦ οἴνου γεῦσιν καὶ δύναμιν. Ἐννοεῖται βεβαίως, ὅποισι ὑλικὰ ὠφέλεια προέκυψε διὰ τὸν τρόπον αὐτοῦ καὶ διὰ πάσας τὰς χώρας, ὅσαι ἐφαρμόζουσι τὴν μέθοδον τοῦ Pasteur, ἣτις ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ εἶναι ἐν γῆρσει ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, πολλὰ δὲ καὶ διάφορα μηχανήματα ἐπενοήθησαν πρὸς θερμαίνωσιν τῶν οἴνων.

Ἐνῶ λοιπὸν ὁ Pasteur ἔζη εἰς ἀτμοσφαιραν ἄλλου κόσμου βλέπων πανταχοῦ τὰ μικροβία, μετ' αὐτῶν συναναστρεφόμενος καὶ δι' αὐτῶν προσπαθὼν νὰ ἐπιλύῃ τὰ διάφορα φαινόμενα τῆς ζυμώσεως, αἴφνης παρουσιάζεται περίστασις τις, ἢ ὁποία ἐπεφυλάττε δι' αὐτὸν νέον στάδιον νέας μελέτης, νέας δάφνας, στάδιον, διὰ τοῦ ὁποίου οὐ μόνον τὴν πατρίδα αὐτοῦ ὠφέλησεν ὑλικῶς ἀλλὰ καὶ ἅπαντα τὸν κόσμον, καταδειξας ἅπαξ εἰσέτι τὴν δύναμιν τοῦ παραγωγικοῦ αὐτοῦ πνεύματος.

Ἦτο ἡ ἐποχὴ· κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ γολέρα, ὡς ἔλεγον κοινῶς, τῶν μεταξοσκωλήκων ἐδεκάτιζεν αὐτοὺς καὶ κατέστρεφε τὰ ὑλικά μέσα πόλεων καὶ ἐπαρχιῶν ὀλοκλήρων, αἵτινες ἔζων διὰ τῶν προϊόντων αὐτῶν· ἦτο ἡ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν οὐ μόνον ἡ Γαλλία ὑπέφερεν ἐκ τῆς ἐπιδημίας ταύτης ἀλλὰ καὶ ἡ Ἰταλία, ἡ Αὐστρία, ἡ Ἑλλάς, ἡ Τουρκία καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους· ἦτο ἡ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν διάφοροι θεωρίαι ἐξεδίδοντο περὶ

τῆς ἐπιδημίας τῶν μεταξοσκωλήκων καὶ καθ' ἣν τὸ ὑπουργεῖον τῆς γεωργίας ἐν Γαλλίᾳ ἔδιδεν ὡς ἀμοιβὴν 500,000 φράγκων εἰς τινὰ ἰταλὸν ἀναλαβόντα τὴν ἐξακριβώσιν τῆς ἐπιδημίας καὶ τὴν θεραπείαν αὐτῆς καὶ τοῦ ὁποῖου τὰ πειράματα ἀπέβησαν ἄγωνα· ἦτο ἡ ἐποχὴ, τέλος, καθ' ἣν, τῷ 1865, ἡ γερουσία τῆς Γαλλίας ἔλαβεν ἀναχωρᾶν ὑπογεγραμμένην παρὰ 3,600 δημάρχων, διαφόρων δημοτικῶν συμβούλων καὶ κεφαλαίουχων μεταξοσκωληκοτρόφων, διὰ τῆς ὁποίας ἐζήτουν, ὅπως ὅσον τὸ δυνατὸν τὸ κράτος φροντίσῃ νὰ ἐπιφέρῃ θεραπείαν εἰς τὴν θεομηνίαν ταύτην. διότι αἱ σκωληκοτρόφοι ἐπαρχίαι μέλλουσι νὰ καταστραφῶσι. Διορίζεται λοιπὸν ἐπιτροπὴ, τῆς ὁποίας εἰσηγητῆς ὠνομάσθη ὁ Dumas ὡς κάτοχος γνώσεων τῆς μεταξοποιίας καὶ ὡς καταγόμενος ἐκ τῶν μερῶν. ἔνθα ἡ ἐπιδημία ἐθασιλευε. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ὁ Dumas συνέταττε τὴν ἔκθεσιν αὐτοῦ, ἐπέρχεται εἰς τὴν διάνοιαν αὐτοῦ ἡ ἰδέα νὰ ὑποχρεώσῃ τὸν Pasteur, ὅπως ἐπιδοθῇ εἰς τὴν μελέτην τοῦ ζητήματος τούτου, τὸ ὅποιον οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ ἐπιλύσῃ. Ὁ Pasteur, καίτοι παρεκαλεῖτο ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου αὐτοῦ διδασκάλου, ἐδίσταζε ν' ἀναλάβῃ τοιαύτην μελέτην, λέγων, ὅτι οὐδέποτε εἶδε καὶ οὐδέποτε κατέγεινεν εἰς τὴν σκωληκοτροφίαν. Ὁ Dumas ἐπέμενε, ὁ δὲ Pasteur ἀπεφάσισε νὰ ὑποκύψῃ καὶ νὰ ἐπιληφθῇ τοῦ ἔργου, ἀποδεικνύων οὕτω μέγαν σεβασμὸν πρὸς τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ.

Τὴν 6 ἰουνίου 1865 λοιπὸν ὁ Pasteur ἀναχωρεῖ διὰ τὸ Alais ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ μετὰ τῆς συζύγου, τῆς θυγατρὸς καὶ τῶν δύο βοηθῶν αὐτοῦ. Ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τῆς ἐξοχῆς καὶ τῶν δασῶν, ἐπεδόθη ἐπὶ τριετίαν ὅλην εἰς τὴν μελέτην τῶν μεταξοσκωλήκων καὶ τῆς ἐπιδημίας αὐτῶν, ἀποδείξας διὰ σειρᾶς διαφόρων πειραμάτων — τὰ ὁποῖα παραλείπω ἐνταῦθα, καθότι ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ἐδιδάχθησαν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὑπὸ τοῦ φίλου καὶ συναδέλφου μου κ. Μακρῆ—ὅτι αἴτιον παραγωγὸν τῆς τῶν μεταξοσκωλήκων ἐπιδημίας εἶναι μικροβίον τι· διὰ τῶν πειραμάτων δὲ τούτων καθιέρωσεν ἴδιον σύστημα περὶ σκωληκοτροφίας, τὸ σύστημα τῶν *éducati-
ons artificielles*, ὅπερ ἐφηρμόσθη ἤδη ἐν Γαλλίᾳ. Αὐστρίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ Τουρκίᾳ.

Ἄλλ' ἔνν ὁ Pasteur. ὅστις ὠρμᾶτο πάντοτε ὑπὸ ἐπιστημονικῆς ἀρχῆς καὶ ὑπὸ τῆς ἰδέας τοῦ πλοῦτου τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἐπα-
νέφερε τὴν εὐτυχίαν εἰς τὰς σκωληκοτρόφους

ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας. ἂν οἱ Παρίσιοι ἐκέρ-
δισαν τὴν νίκην, ὁ Pasteur ὅμως ὑπέστη
τόσους κόπους ἐπὶ τριετίαν ὅλην, κατεργάσθη
τοσοῦτον τὸ μικροσκοπίον ἐν ταῖς μελέταις
ταύταις, ὥστε τὸν ἑκτώβριον τοῦ 1864 ἐν
ἡλικίᾳ 45 ἐτῶν προσεβλήθη ὑπὸ ἡμιπληγίας
ἀριστερᾶς· τὴν στιγμὴν δὲ, καθ' ἣν ἐνόμιζεν,
ὅτι πλησιάζει τὸ τέλος αὐτοῦ, ἔδωκεν εἰς τὴν
σύζυγον αὐτοῦ τὴν τελευταίαν του σημείω-
σιν ἐπὶ τῆς ἐπιδημίας τῶν μεταξοσκωλήκων,
ἣτις ἀνεκοινώθη εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῶν ἐπι-
στημῶν ὁκτῶ ἡμέρας μετὰ τὴν βελτίωσιν
τοῦ πάθους του. Ὁ ἀμειλικτος θάνατος
ἔλαβεν οἶκτον διὰ τὸν ἀστέρα τοῦτον τῆς
ἐπιστήμης καὶ ἐφείσθη τῆς ζωῆς αὐτοῦ,
ἀλλ' ἔμεινε παραλυτικὸς· καὶ σήμερον δὲ
ἀκόμη, 16 ἔτη μετὰ τὴν προσβολὴν ταύτην,
ἔχει τὸ βᾶδισμα χλωσῷ, χλωσῷ ὅμως μέλλον-
τος νὰ διατρεξῇ εἰσέτι πολλὰς ἐπιστημονικὰς
στέππας.

Μετὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ἐπιστημονικὴν
σημείωσιν, τὴν ὁποίαν ἐνεπιστεύθη εἰς τὴν σύ-
ζυγον αὐτοῦ, τὸ θάρρος ἐγκατέλειψεν αὐτὸν
ἐπὶ στιγμὴν. «Αὐποῦμαι, διότι θὰ ἀποθάνω.
ἔλγετε εἰς τὸν φίλον του Saint-Clair-Deville·
ἐπεθύμουν νὰ παράσχω εἰσέτι πλείονας ἐκδου-
λεύσεις εἰς τὴν πατρίδα μου». Ὁ θάνατος τέ-
λος ἀπεμακρύνθη, ἀλλ' ἐπὶ δύο ὁλοκλήρους
μῆνας ὁ Pasteur ἔμεινε παράλυτος οὐδὲν ὡς
δυνάμενος νὰ κινηθῇ· ἡ μεγάλη ὄμως αὐτοῦ
διάνοια ἔμεινε εὐτυχῶς δι' ἅπασαν τὴν ἀν-
θρωπότητα ἀκεραία καὶ καθαρὰ· ἡ βελ-
τίωσις τῆς υγείας του ἤρξατο, ἀλλὰ καὶ
παράλυτος ὢν δὲν ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ
ἑαυτὸν, καθότι· πλῆθος θεωριῶν καὶ ἀπο-
δείξεων ἀνεφάνησαν κατὰ τῆς μεθόδου τοῦ
Pasteur ὅσον ἀφορᾷ τοὺς μεταξοσκωλήκους,
αἵτινες ἐσκόπουν νὰ καταρτίψωσι τριετὴ ἔργα-
σίαν κτηθεῖσαν δι' ἀπωλείας σχεδὸν τῆς
ὑπάρξεως αὐτοῦ. Ὅθεν τὸν ἰανουάριον τοῦ
1869, καίτοι δὲν ἠδύνατο εἰσέτι νὰ κινήσῃ
τοὺς πόδας οὐδὲ ἐντὸς τοῦ δωματίου αὐτοῦ,
ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ, δευτέραν ταύτην φορᾶν,
εἰς τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν, ὅπως ἐπανα-
λάβῃ καὶ ἐξελέγξῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος τὰς θεωρίας
αὐτοῦ. Ἀναχωρεῖ λοιπὸν διὰ τὸ Alais μετὰ
τῆς οικογενείας καὶ τῶν παρασκευαστῶν αὐτοῦ,
ἀλλὰ πόσους κόπους ὑπέφερε κατὰ τὸ ταξεί-
διον ὁ μαρτυρῶν οὗτος τῆς ἐπιστήμης! Ἐφθασεν
ἐπὶ τέλους εἰς Alais, ἔνθα διέμεινε ἐπὶ ἓν
ἔτος σχεδόν, κατοικῶν ἐντὸς ἀθλιαῆς χωρικῆς
οἰκίας, ὀφιστάμενος τὴν ἐπήρειαν τῶν κρι-

κῶν μεταβολῶν· ἐκ τοῦ βᾶθους δὲ τοῦ ἐδω-
 λίου αὐτοῦ διηγήθουν τὰς ἐργασίας του, αἵτινες
 ἐπὶ τέλους ἀπεδείχθησαν, ὅτι ἦσαν κατ' ὄλα
 σύμφωνοι πρὸς τὰς πρώτας αὐτοῦ παρατηρή-
 σεις. Ἄλλ' αἱ ἐνστάσεις κατὰ τῆς μεθόδου
 αὐτοῦ ἐξηκολούθουν, ἡ δὲ γαλλικὴ κυβέρνη-
 σις ἐκλονίσθη ὑπὸ τῆς ἐπιμονῆς τῶν ἀντιπάλ-
 ων καὶ ἐδίσταζε νὰ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῆς ἀξίας
 τῆς μεθόδου τοῦ Pasteur. Ὁ αὐτοκράτωρ
 τότε ἐπεφόρτισε τὸν στρατηγὸν Vaillant νὰ
 προστείνῃ εἰς τὸν Pasteur, ὅπως μεταβῆ εἰς
 τὴν Αὐστρίαν καὶ ἐν τῇ ἐπαύλει Vicentina,
 ἧτις ἀνήκειν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν πρῶτον
 ἐφορμῶση τὸ σύστημα αὐτοῦ. Μετὰ χάριτος
 ὁ Pasteur ἐδέχθη τὴν πρότασιν ταύτην.
 διήλθε σιδηροδρομικῶς, φερόμενος ἐπὶ τῆς ἑδρας
 αὐτοῦ, τὴν Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν καὶ ἐσθα-
 σεν εἰς Τεργέστην, ἐν ἣ εὐρίσκειτο ἡ ἐπαυλις
 Vicentina, ἔνθα ἡ ἀνατροπὴ τῶν σχολῆκων
 ἀπὸ πολλῶν ἑτῶν ἀπετύγχανε, τὰ δὲ κέρδη
 αὐτῆς δὲν ἐξήρουν οὐδὲ εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ
 πόρου. Ἡ μέθοδος τοῦ Pasteur ἐπέτυχε
 πληρέστατα. ἡ δὲ πόλις τῶν βουδουικῶν
 ἔδωκε καθαρὸν κέρδος 26.000 φράγκων. Ὁ
 αὐτοκράτωρ ἀναγνωρίσας τὴν πρακτικὴν ἀ-
 ξίαν τῆς μεθόδου τοῦ Pasteur διώρισεν αὐ-
 τὸν κατὰ ἰούνιον τοῦ 1870 γερουσιαστήν· ἡ
 ἔκδοσις ὅμως τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διατάγμα-
 τος δὲν ἐπραγματοποιήθη, διότι μετ' ὀλίγον
 ἐξερράγη ὁ γαλλογερμανικὸς πόλεμος· ὁ δὲ
 Pasteur ἐπιστρέφει εἰς Γαλλίαν κατὰ τὰς πα-
 ρακρινὰς τοῦ πολέμου τούτου. Πατριώτης εἰς
 τὸ ἔπακρον ὁ Pasteur ἠσθάνετο μετ' ἄλλους
 ψυχικῶς τὰς πρώτας τῶν Γάλλων ἀποτυχίας.
 Τὰ δειλιὰ τοῦ πολέμου τὰ ἀναγράφοντα τὰς
 ἥττας τῶν συμπολιτῶν του ἔροισαν αὐτὸν
 εἰς μεγίστην ἀπελπισίαν. Πρώτην ἴσως φορὰν
 ἐπὶ ζωῆς του δὲν εἶχε δύναμιν καὶ ὄρεξιν πρὸς
 τὴν ἐργασίαν, ἀλλ' ἔζη μεμονωμένος ἐν τῇ
 μικρᾷ αὐτοῦ οἰκίᾳ ἐν Arbois, ὁ εἰσερχόμενος
 δὲ πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ἔβλεπε τὸ πρόσωπον
 αὐτοῦ βεβρεγμένον μὲ πικρὰ δάκρυα. Τροσῦ-
 τον δὲ θειώρει τὸν πατριωτικὸν αὐτοῦ ἐγωϊ-
 σμὸν καὶ τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ὑπερηφάνειαν
 προσβεβλημένην, ὥστε τῇ 18 ἰανουαρίου 1871
 ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν κοσμητὸρα τῆς
 ἰατρικῆς σχολῆς τοῦ ἐν Βόννῃ πανεπιστη-
 μίου ζητῶν παρ' αὐτοῦ νὰ ἀνακαλέσῃ τὸ δι-
 πλωμα τῆς ἰατρικῆς, τὸ ὅποιον ἡ ἐν Βόννῃ
 ἰατρικὴ σχολὴ προσέφερεν εἰς αὐτὸν τῷ 1868.
 Ἄλλ' ἐνῶ ὁ Pasteur ἔγραψε τὴν ἐπιστολὴν
 ταύτην, ἧτις δὲν ἦτο παρὰ ἡ φωνὴ τοῦ πα-

τριωτισμοῦ, ὁ μόλις δεκαοκταετής αὐτοῦ υἱὸς
 ἐξέτελει τὸ καθήκον αὐτοῦ ἐν τῷ γαλλικῷ
 στρατῷ μαχόμενος ὑπὲρ τῆς πατρίδος

Τοιοῦτον, κύριοι, ὑπῆρξε τὸ τέλος τῆς ἐ-
 πιστημονικῆς ταύτης ἐκστρατείας, ἀφορώσης
 τὸ ζήτημα τῆς τῶν μεταξοσκολῆκων ἐπιδη-
 μίας, τέλος ἔνδοξον μὲν καὶ δαφνηφόρον διὰ
 τὸν Pasteur καὶ τὴν Γαλλίαν. ὀλίγου δεῖν
 ὅμως τιθὲν τέρμα εἰς τὴν ζωὴν ἀνδρὸς μέλ-
 λοντος νὰ εὐεργετήσῃ εἰσέτι τὴν ἐπιστήμην
 καὶ τὴν ἀνθρωπότητα.

Ὁ πόλεμος ἐπερατώθη. Ὀλίγον κατ' ὀλί-
 γον ὁ Pasteur ἀνελάμβανε καὶ ἡ ὄρεξις αὐτοῦ
 πρὸς τὴν ἐργασίαν ἀνεγεννᾶτο· μετὰ διετη δὲ
 παραλυσίαν εὐρίσκειτο εἰς ἀνάρρωσιν καὶ ἐπε-
 θύμει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Παρισίους, ὅπως θέσῃ
 εἰς ἐκτέλεσιν τὰ σχέδια τῶν πειραμάτων, τὰ
 ὅποια ἐπὶ δύο ἔτη ἐτάραττον τὴν διάνοισιν
 αὐτοῦ. Ἄλλὰ κατ' ἦν στιγμὴν ἐμελλε νὰ με-
 ταβῆ εἰς Παρισίους, ἐκρήγνυται ἡ Commune,
 ἧτις συνετέλεσεν, ὅπως ὁ Pasteur μεταβῆ εἰς
 Clermont-Ferrand, ἔνθα ὁ βοηθὸς αὐτοῦ
 Duclaux εἶχε διορισθῆ καθηγητῆς ἐν τῇ σχολῇ
 τῶν ἐπιστημῶν· οὗτος παρεχώρησεν εἰς τὸν δι-
 δάσκαλον αὐτοῦ τὸ γημικὸν ἐργαστήριον τοῦ
 Clermont. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὁ Pasteur
 κατέγεινεν εἰς ζητήματα σκοπὸν ἔχοντα τὴν
 ζύμωσιν καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν
 νοσημάτων τοῦ ζύθου. Καὶ ἡ μελέτη αὕτη
 πλὴν τοῦ ἐπιστημονικοῦ αὐτῆς σκοποῦ εἶχε
 καὶ σκοπὸν ἐθνικόν, διότι ἠθέλησε νὰ κατα-
 στήσῃ τὸν γαλλικὸν ζύθον ἂν οὐχὶ ἀνώτερον
 τοῦλάχιστον ἴσον πρὸς τὸν γερμανικόν.

Ὁ ζύθος μᾶλλον τοῦ οἴνου ὑπόκειται εἰς
 διαφόρους νόσους, αἵτινες μεταβάλλουσι τὴν
 φύσιν αὐτοῦ. Ἀνεῦρε λοιπὸν ὁ Pasteur, ὅτι
 καὶ τὰς νόσους ταύτας προκαλοῦσι μικροσκο-
 πικοὶ μήκητες ἐναλωρούμενοι ἐν τῷ ἀέρι μετὰ
 τοῦ κονιορτοῦ, καὶ ἀπέδειξεν, ὅτι ὁ ζύθος πρὸ
 τῆς μεταγνήσεως αὐτοῦ ἐν ταῖς φιάλαις θερ-
 μαινόμενος εἰς θερμοκρασίαν 50-55 βαθμῶν
 ὄχι μόνον ἐμποδίζει τὴν ἀνάπτυξιν τῶν νόσων
 αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ δὲν ἀποστερεῖται τοῦ ὅλου
 αὐτοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Ἡ θέρμανσις τοῦ
 ζύθου ἐφημερόθη ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ,
 πρὸς τιμὴν δὲ τοῦ Pasteur ὁ διὰ θερμάνσεως
 παρασκευασθεὶς ζύθος φέρει τὸ ὄνομα *bière*
pastorisée, ἡ δὲ μέθοδος *pastorisation*.

Ἐσθάσαμεν, κύριοι, εἰς τὸ πέρας τῶν ἐρ-
 γασίῶν τοῦ Pasteur, αἵτινες ἀπέβλεπον εἰς
 τὴν μελέτην τῶν διαφόρων ζυμώσεων. Εἰκο-

σαετής μελέτη, χαλεπή μὲν καὶ ἐπίπονος, καὶ πλήρης συζητήσεων καὶ πολεμικῆς ἀδιακόπου κατὰ τῶν ὑφισταμένων τότε θεωριῶν, ἀλλὰ ροιμωτάτη καὶ στεφθεῖσα ὑπὸ ἐπιτυχίας, διεσκέδασε τὴν ἐπὶ τῶν ἐπιδημικῶν νοσημάτων ὑπάρχουσαν ἀγλὴν καὶ ἐκαθάρισε τὸν ὀρίζοντα τοῦ σκοτεινοῦ τούτου μέρους τῆς ἱατρικῆς. Προβαίνομεν δὲ ἤδη εἰς τὰς περὶ τοῦ ζητήματος τούτου θεωρίας καὶ ἀνακαλύψεις αὐτοῦ.

Προομιμαζόμενος περὶ τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ Pasteur εἶπον, ὅτι οὗτος λαθὼν ὑπ' ὄψει τὰς θεωρίας διαφόρων σοφῶν ἐμελέτησεν αὐτὰς ἐπισταμένως καὶ ἀνεῦρε τὰ τρωτὰ αὐτῶν μέρη, διὰ διαφορῶν δὲ πειραματικῶν καὶ πειστικῶν ἀποδείξεων καθιέρωσε τοὺς νόμους καὶ τὰς ἀληθείας, αἵτινες ἐνυπῆρχον ἐν αὐταῖς. Ὡς δὲ εἰς ὅλας τὰς περὶ ζυμώσεων ἐν γένει θεωρίας αὐτοῦ, οὕτω καὶ εἰς τὰς μολυσματικὰς νόσους δὲν ἀφῆθη νὰ παρασυρθῆ ὑπὸ τῶν ἰδεῶν, τὰς ὁποίας περὶ αὐτῶν ἐσχημάτισεν, ἀν' ἡ πειραματικὴ ἔρευνα δὲν ἀνταπεκρίνετο εἰς αὐτάς. Ἄμα λοιπὸν τὸ πείραμα ἀπέβηκε σύμφωνον πρὸς τὰς ἰδέας αὐτοῦ, τότε ὁ Pasteur ἔκαμνε τὰς διαφορὰς αὐτοῦ ἀνακοινώσεις ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιστημῶν, οὐδαμῶς ὑποχωρῶν ἀπέναντι τῶν ἐνστάσεων τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ, ἀλλ' ἐμάχετο διηνεκῶς καὶ κρατερός, ἄχρι οὗ ἐπὶ τέλος ἐρίνετο κύριος τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἡ δ' ἐπιφυλακτικὴ αὐτῆ τοῦ ἀνδρὸς τακτικὴ, ἥτις ἀποτελεῖ σπουδαϊότατον μέρος τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, συνετέλεσεν εἰς τὸν μέγαν θρίαμβον, τὸν ὁποῖον ἤρατο εἰς ἀπάσας ἐν γένει τὰς ἀνακαλύψεις αὐτοῦ.

Ὡς πολλοὶ ἀρχαῖοι ἱατροὶ ἐπρέσβησαν τὴν παρασιτικὴν θεωρίαν ὡς αἰτίαν τῶν διαφορῶν ἐπιδημικῶν νοσημάτων χωρὶς ὅμως οὐδέποτε νὰ δυνηθῶσι νὰ φθάσωσι εἰς ἐν ἀποτέλεσμα ὠρισμένον καὶ βέβαιον, οὕτω κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ὁ φυσικὸς Robert Boyle ἔλεγεν· «Ἐκεῖνος, ὅστις ἤθελε δυνηθῆ νὰ βολιδοσκοπήσῃ μέχρι βάλθους τὴν φύσιν τῶν διαφορῶν ζυμῶν καὶ ζυμώσεων, θέλει εἶσθαι ἀναμφιβόλως πολλῶ ἱκανώτερος, ἵνα δώσῃ ἀκριβῆ ἐξήγησιν τῶν διαφορῶν νοσηρῶν φαινομένων τῶν πυρετῶν καὶ τῶν ἄλλων νοσημάτων· τὰ φαινόμενα δὲ ταῦτα δὲν θὰ κατανοηθῶσι ἴσως ποτὲ καλῶς ἄνευ τῆς βαθείας γνώσεως τῆς θεωρίας τῶν ζυμώσεων».

Ὅτε ὁ Pasteur ἀνέλαθεν, ὡς γνωστὸν, τῷ 1856 τὰς πρώτας αὐτοῦ μελέτας περὶ

τῶν διαφορῶν ζυμώσεων, αἱ ἰδέαι τοῦ Liebig ἦσαν πανταχοῦ διαδεδομέναι, ὅπως δὲ αἱ διαφοροὶ ζύμαι, οὕτω καὶ αἱ διαφοροὶ ἰαὶ καὶ αἱ νοσηραὶ ἐπεξεργασίαι ἐθεωροῦντο ὑπὸ τοῦ Liebig καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ ὡς ἀποτέλεσματα κινήσεων ἰδίων εἰς τὰς οὐσίας. αἵτινες εὐρίσκονται ἐν ἀλλοιώσει καὶ δύνανται νὰ μεταδοθῶσιν εἰς τὰς διαφορὰς ὕλας τῶν ζῳικῶν ὄντων. Αἱ ἔρευναι ὅμως τοῦ Pasteur ἐπὶ τῆς ἐπιπεραγείας τῶν μικροσκοπικῶν ὀργανισμῶν ἐν ταῖς ζυμώσεσιν ἠλλάξαν τὸ ρεῦμα τῶν ἰδεῶν τούτων καὶ ἐδόθη πνεῦμα καὶ ζωὴ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἱατρικὴν θεωρίαν τοῦ παρασιτισμοῦ καὶ τῶν ζῳικῶν μισμμάτων.

Πρῶτος ὁ Γερμανὸς καθηγητῆς Traube ἐπωφελοσύμενος τῶν νέων θεωριῶν τοῦ Pasteur ἐξέθηκε τῷ 1861 ἐν τινὶ τῶν κλινικῶν αὐτοῦ μαθημάτων νέαν θεωρίαν περὶ τῆς ἀμμωνιακῆς ζυμώσεως τῶν οὔρων. «Ἐπὶ πολλὸν χρόνον, λέγει, ἐθεώρησαν τὴν βλένναν τῆς κύστεως ὡς αἰτίαν τῆς ἀλλοκλικῆς τῶν οὔρων ἀποσυνθέσεως· ἐνόμιζον, ὅτι συνεπιεῖ τῆς διάστασεως τῆς κύστεως προερχομένης ἐκ τῆς ἐπισχεσεως τῶν οὔρων, ἡ κύστις ἐρεθιζομένη παρῆγε μεγαλητέραν ποσότητα βλέννης, ἥτις ἐθεωρεῖτο ὡς ζύμη προκαλοῦσα τὴν ἀποσύνθεσιν τῆς οὔρας δυνάμει ἰδίως χημικῆς δυνάμεως. Ἡ γνώμη αὕτη, λέγει ὁ σοφὸς Traube, ἥτις εἶναι ἡ τοῦ Liebig, δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀπέναντι τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ Pasteur. Ὁ παρατηρητῆς οὗτος ἀπέδειξε διὰ τρόπου μᾶλλον κατηγορηματικοῦ, ὅτι ἡ ἀλλοκλικὴ ζύμωσις, ὡς ἡ οἶνοπνευματώδης, ἡ ὀξικὴ καὶ λοιπαί, παράγεται ὑπὸ ζῳικῶν ὄντων, τῶν ὁποίων ἡ προύπαρξις ἐν ταῖς οὔραις εἶναι ἀπαραίτητος. Μεθ' ὅλην δὲ τὴν μακρὰν διάρκειαν τῆς ἐπισχεσεως τῶν οὔρων, ἡ ἀλλοκλικὴ αὐτῶν ζύμωσις δὲν παρήγγη, καίτοι μεγάλη ἔκκρισις βλέννης ἢ πύου ἐγένετο ἐν τῇ κύσει· μόνον δὲ ὅποτε σπέρματα τῶν δονακίων εἰσῆχθησαν ἐκ τῶν ἔκτός ἐν τῇ κύσει, τότε ἡ ἀποσύνθεσις τῶν οὔρων ἐλαβε χώραν».

Συνεπιεῖ τῆς εἰλικρινοῦς ταύτης τοῦ Traube ὁμολογίας εὐρισκόμεθα ἀπέναντι δύο ἀντιθέτων θεωριῶν, τῆς τοῦ Liebig καὶ τῆς τοῦ Pasteur, γνωρίζομεν δὲ ἐκ τῶν ὑστέρων, ποία ἡ τύχη τῆς πρώτης καὶ ποία ἡ τῆς δευτέρας. Ἦδη ὁ Pasteur τῷ 1862 ἐν τῷ περὶ αὐτομάτου γενέσεως ὑπομνήματι αὐτοῦ ἀπέδεικνυεν, ἐναντίον τῶν τότε ὑπαρχουσῶν θεωριῶν, ὅτι ὁσάκις τὰ οὔρα καθίσταντο ἀμμο-

νιακά, πάντοτε μικροσκοπικός τις μύκης παρήγγε την ἀλλοίωσιν ταύτην βραδύτερον ἀνεγνώρισεν, ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρχον οὐρα ἁμμωνιακά ἐπὶ τῶν παθήσεων τῆς κύστεως ἄνευ τῆς παρουσίας τοῦ μύκητος τούτου. Ὅπως δὲ ἀποδείξη, ὅτι ἡ θεωρία αὐτοῦ στηρίζεται ἐπὶ πρακτικῆς βάσεως, ἤτοι ἐπ' αὐτῆς τῆς θεραπευτικῆς, ἀρῶν ἀνεκάλυψε μετὰ τοῦ συνεργάτου αὐτοῦ Joubert, ὅτι τὸ βορικὸν ὄξιον παραβλάπτει τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν πολλαπλασιασμὸν τοῦ μύκητος τούτου, συνεβούλευε τὸν ἰατρὸν Guyon, καθηγητὴν τῆς κλινικῆς τῶν οὐροποιητικῶν ὀργάνων, ὅπως πολεμήσῃ τὴν ἐπικίνδυνον τῶν οὐρῶν ἁμμωνιακὴν ζύμωσιν δι' ἐνέσεων ἐν τῇ κύστει βορικῷ ὄξείῳ ἐν διαλύσει 3—4 : 100. Ὅσοι δὲ ἐπισκέφθησαν τὴν κλινικὴν τοῦ νοσοκομείου Necker, εἶδον βεβαίως ἰδίαις ὄμμασιν, ὅτι ὁ ἔμπειρος οὗτος χειρουργὸς ἀκολουθεῖ εἰσέτι τὴν συμβουλὴν τοῦ Pasteur ἄνευ τινὸς τροποποιήσεως.

Ὁ μόνον ἐν Γαλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ αἱ παστορικαὶ ἀνακαλύψεις εἰσέδυσαν καὶ ἐγένοντο δεκάτι μετ' ἐθουσιασμοῦ. ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐνθα ἡ πρόοδος τῆς χειρουργικῆς καὶ αἱ σπουδαιότεραι θεραπευτικαὶ ἐφαρμογαὶ ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῶν νέων τοῦ Pasteur ἀνακαλύψεων. Ἦδη ὁ Lister, ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἀντισηπτικῆς μεθόδου, ἤρξατο νὰ κἀμνη ἐν Ἐδιμβούργῳ τὰς λαμπρὰς ἐκείνας ἐν τῇ χειρουργίᾳ ἐπιτυχίας, τῶν ὁποίων ἡ βάσις στηρίζεται ἐπὶ τῶν θεωριῶν τοῦ Pasteur. Ἴδου ὁ Ἀγγλος οὗτος χειρουργὸς μετὰ πόσης εὐλαβείας καὶ μετριοφροσύνης ἔγραψε πρὸς τὸν Pasteur τῷ 1874. « J'aime à croire que vous pourrez lire avec quelque intérêt ce que j'ai écrit sur un organisme que vous avez le premier étudié dans votre mémoire sur la fermentation bactérienne. J'ignore si les annales de la chirurgie britannique ont jamais passé sous vos yeux. Dans le cas où vous les auriez lues, vous avez dû y trouver de temps à autre des nouvelles du système antiseptique, que, depuis ces neuf dernières années, je tâche d'amener à la perfection. Permettez-moi de saisir cette occasion de vous adresser mes remerciements les plus cordiaux pour m'avoir, par vos brillantes recherches, démontré la vérité de la théorie des germes de putrefaction et m'avoir ainsi donné le seul principe qui pût mener à bonne fin le système antiseptique ».

Ὁ Pasteur μετὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντος ἠκολούθει τὴν νίκην ταύτην τῶν ἰδεῶν καὶ τὰς ἐπιτυχίας ἐφαρμογὰς, τὰς ὁποίας ἡ ἀνακαλύψις αὐτοῦ ἐγέννησε, καθότι ἐκρατύνετο ἤδη ἐν αὐτῷ ἡ εὐχὴ, τὴν ὁποίαν πολλάκις ἐξέφρασεν, ὅπως δυνήθῃ νὰ φέρῃ τὰς ἀνακαλύψεις αὐτοῦ πολὺ μακρὰν καὶ νὰ παρασκευάσῃ τοῦτω τὴν ὁδὸν εἰς μελέτην βαθεῖαν περὶ τῆς φύσεως καὶ τῶν αἰτίων τῶν μiasματικῶν νοσημάτων.

Ἄλλ' ὅμως καίτοι αἱ ἰδέαι αὐτοῦ ἤρξαντο νὰ γενικεύωνται, καίτοι ἡ ὁδὸς δαμηρόρος ἐραίνετο ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ τὸ στάδιον πληθεύει ἐπιτυχίας καὶ δόξης, ἐπὶ πολὺν ὅμως καιρὸν ἐδίσταζε νὰ ἀναλάβῃ τοιοῦτον ζήτημα. δεικνύων εἰσέτι μίαν φορὰν τὸ ἐπιφυλακτικὸν τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ. « Je ne suis ni médecin ni vétérinaire », ἔλεγε μετὰ μεγάλῃς μετριοτήτος. Ἐφθασεν ὅμως ἡ στιγμὴ, καθ' ἣν μετὰ τοὺς δισταγμοὺς τούτους δὲν ἠδυνήθη νὰ μείνῃ ἀπλοῦς θεατὴς τῶν ἐργασιῶν, αἵτινες βάζει εἶχον τὰς θεωρίας αὐτοῦ. Αἱ ἐλπίδες, τὰς ὁποίας ἅπας ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος ἔπρεπεν, ὅτι αὐτός, ὅστις ἠδυνήθη νὰ ἀνακαλύψῃ τὰς λαμπρὰς ἐκείνας περὶ μικροοργανισμῶν θεωρίας, θὰ ἐπιλύσῃ καὶ τὸ μέγα ἰατρικὸν ζήτημα, οἱ ἔπανοι, τῶν ὁποίων κατέστη ἀντικείμενον ὁ Pasteur, πάντα ταῦτα υπεγράωσαν αὐτὸν νὰ ἀναλάβῃ τὸν μέγαν καὶ ἐπίμοχθον τοῦτον ἀγῶνα. Ἴδου δὲ ὁ Ἀγγλος Tyndall τί ἔγραψε πρὸς αὐτὸν κατὰ φεβρουάριον τοῦ 1875. « En reprenant vos recherches relatives aux organismes des infusions, j'ai eu l'occasion de rafraichir ma mémoire sur vos travaux ; ils ont ravivé en moi toute l'admiration que j'avais éprouvée à ma première lecture. Je suis dans l'intention de poursuivre ces recherches jusqu'à ce que j'aie dissipé tous les doutes qui ont pu s'élever au sujet de l'inattaquable exactitude de vos conclusions. Pour la première fois dans l'histoire de la science nous avons le droit de nourrir l'espérance sûre et certaine que, relativement aux maladies épidémiques, la médecine sera bientôt délivrée de l'empirisme et placée sur les bases scientifiques réelles. Quand ce grand jour viendra, l'humanité, dans mon opinion, saura reconnaître que c'est à vous que sera due la plus large part de sa gratitude ».

Πάντα ταῦτα λοιπὸν συνετέλεσαν, ὅπως ὁ Pasteur κατέβη εἰς νέον ἐπιστημονικὸν ἀγῶνα, ἀγῶνα, διὰ τὸν ὁποῖον ἡ κτηνιατρική, ἡ ἱατρική, ἡ ἐπιστήμη ἐν γένει καὶ ἡ ἀνθρωπότης ὀφείλουσι νὰ προσφέρωσι μέγαν εὐγνωμοσύνης φόρον· ἀγῶνα, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Pasteur ἰθαυμάσθη ἔτι πλέον καὶ ἡ ἑνδοξος Γαλλία ἐπέσυρε τὴν ἀγάπην ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου· ἀγῶνα, διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ Pasteur ἱκανοποιεῖ τὸν ἀρχικὸν αὐτοῦ πόθον καὶ τὴν εὐχὴν, ἣν πολλὰκις ἐξέφρασεν, ὅπως ἀνακαλύψῃ τὴν αἰτίαν τῶν ἐπιδημικῶν νοσημάτων· ἀγῶνα, ὅστις εἰσέτι δὲν ἐπερατώθη, ἀλλ' ἐπιφυλάττει ἀκόμη νέας δόξας, νέαν εὐεργεσίαν διὰ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὴν ἐπιστήμην ἐν γένει· ἀγῶνα τέλος δεικνύοντα ἡλίου φαινόπερον τὴν μεγάλην τοῦ ἀνθρωπίνους γένους πνευματικὴν δύναμιν καὶ τὸ μέγαλεῖον τῆς ἐπιστήμης.

Ἡ πρώτη μολυσματικὴ νόσος, τὴν ὁποίαν ὁ Pasteur ἤρξατο νὰ μελετήσῃ, ὅπως ἀνεῦρη τὸ παράγον αὐτῆν αἷτιον, εἶναι ὁ ἀνθραξ τῶν προβάτων καὶ τῶν ζώων ἐν γένει. Ἡ νόσος αὕτη, ἣτις ἀποδεκατίζει κατ' ἔτος τὰ ποιμνία οὐ μόνον τῆς Γαλλίας ἀλλὰ καὶ τῆς Ἰσπανίας, τῆς Ἱταλίας, τῆς Ρωσσίας, ἐνθα καλεῖται *loime de la Sibirie*, τῆς Αἰγύπτου, ἀναφερομένη εἰς τὰς δέκα πληγὰς τοῦ Μωϋσέως, τῆς Οὐγγαρίας καὶ τῆς Βρασιλίας, ἐπιφέρουσα μέγαν ζημίαν (διὰ τὴν Γαλλίαν ἡ ζημία ἀνῆρχετο κατ' ἔτος εἰς 15—20 ἑκατομ. φράγκων), ἡ νόσος αὕτη, λέγω, δὲν ἐπαρουσίαζε πάντοτε τὰ αὐτὰ συμπτώματα, ἀλλ' ἐποίκιλλεν ἀναλόγως τοῦ εἶδους τοῦ ζώου· διὰ τοῦτο καὶ ὑπῆρχον διάφοροι διακρίσεις μεταξὺ τῶν διαφόρων εἰδῶν. Οὕτω ὁ ἀνθραξ τοῦ προβάτου ἐκαλεῖτο *aiguatossolien* (*sang-de rate*) ὁ τῆς δαμάλιου νόσος τοῦ αἵματος (*maladie du sang*), ὁ τοῦ ἵππου *fièvre charboneuse* καὶ τέλος ὁ τοῦ ἀνθρώπου, *κακοήθης φλύκταινα* (*pustule maligne*) ἢ οἰδήμα κακοήθης (*œdème malin*). Μόλις δὲ τῷ 1850 ἐδόθη εὐκαιρία, ὅπως δοθῶσι σπουδαῖά τινα διδόμενα ἐπὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρακος καὶ τῶν διαφορῶν αὐτοῦ μεταξὺ τῶν διαφόρων ζώων· καθότι τῷ 1849—1852 ἐπιτροπή τις τῆς ἱατρικῆς ἐταιρίας τῆς Eure-et-Loire, ἐνθα ἐνδημεῖ ἡ νόσος, ἐπεχείρησε μέγαν ἀριθμὸν ἐνοσηθλίψεων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ ἀνθραξ τοῦ προβάτου εἶναι μεταδόσιμος ἀπὸ προβάτου εἰς πρόβατον, εἰς τὸν ἵππον, εἰς τὴν δάμαλιν, εἰς τὸν λαγῶν· ὅτι ὁ ἀνθραξ

τοῦ ἵππου μεταδίδεται εἰς ἕτερον ἵππον καὶ εἰς τὸ πρόβατον· ὅτι ὁ ἀνθραξ τῆς δαμάλιου μεταδίδεται εἰς τὸ πρόβατον, εἰς τὸν ἵππον καὶ εἰς τὸν λαγῶν. Ὅσον δὲ διὰ τὴν κακοήθην φλύκταιναν τοῦ ἀνθρώπου δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἔχει τὴν αὐτὴν αἰτίαν μὲ τὴν τοῦ ἀνθρακος τῶν ζώων· καὶ τῷ ὄντι οἱ μᾶλλον προσβαλλόμενοι ὑπ' αὐτῆς εἶναι οἱ κατοικοῦντες εἰς τὰ περίεξ μέρων, ἐνθα νέμονται ποιμνία προσβεβλημένα ὑπ' ἀνθρακος· ἢ οἱ ἐργάται εἰς συνάφειαν μετὰ τῶν ζώων καὶ τῶν δερμάτων αὐτῶν, οἷον οἱ κρεωπῶλαι, οἱ ἔμποροι τῶν δερμάτων, οἱ βυρσοδέψαι, οἱ ποιμένες, κλπ.

Καθ' ἣν ἐποχὴν τὰ πειράματα ταῦτα ἐγένοντο, ὁ ἱατρός Rayer δημοσιεύων τὰ πρακτικὰ τῆς ἱατρικῆς ἐταιρίας τῆς Eure-et-Loire ἐν τῷ δελτίῳ τῆς βιολογικῆς ἐταιρίας τῶν Παρισίων, λέγει περὶ τῶν ἐρευνῶν, ἃς ἐποίησατο τῇ συνεργασίᾳ τοῦ ἱατροῦ Davaine ἐπὶ τοῦ μολύσματος τοῦ ἀνθρακος, τὰ ἐξῆς: « Ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἐξ ἀνθρακος ἀποθανόντος ζώου εὐρίσκονται μικρὰ τινα σωματῖα νηματοειδῆ, ἔχοντα περίπου διπλάσιον μῆκος τοῦ αἵματοςσφαιρίου· τὰ μικρὰ ταῦτα σωματῖα δὲν παρέχουσιν οὐδεμίαν αὐτόματον κίνησιν ».

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ πρῶτον ἀποτελεσματῶν πρῶτων περὶ ἀνθρακος ἐρευνῶν, χωρὶς νὰ δοθῇ οὐδεμία προσοχὴ καὶ σημασία εἰς τὰ νηματοειδῆ ταῦτα σωματῖα τὰ ἀπάντωντα ἐν τῷ αἵματι τῶν ζώων τῶν ἀποθανόντων ἐξ ἀνθρακος. Ἡ ἀδιαφορία αὕτη διήρκεσε περὶ τὰ δεκατρία ἔτη, ὅτε, ἀρῶν ἦδη αἱ θεωρίαι τοῦ Pasteur ἐγενικεύθησαν καὶ ἄρα ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος ἐστρέφετο περὶ αὐτὰς ὡς περὶ ἄξονα, ὁ Rayer καὶ ὁ Davaine ἀνεμνήσθησαν τῆς ἀνακαλύψεως τῶν νηματοειδῶν σωματίων, ἃτινα ἀνεῦρον ἐν τῷ αἵματι τῶν ἐξ ἀνθρακος ἀποθανόντων ζώων. Οὕτω δὲ ὁ Davaine ἐν τινι ἀνακοινώσει, ἣν ἐποίησατο τῷ 1863 ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιστημῶν, λέγει: « Ὁ Pasteur ἐδημοσίευσεν ἄλλοτε ἀξιόλογον πραγματεῖαν ἐπὶ τῆς βουτυρικῆς ζύμης, ἣτις συνίσταται ἐκ μικρῶν ῥαβδίων κυλινδρικών καὶ κέκτηται ὅλους τοὺς χαρακτῆρας τῶν δονακίων καὶ τῶν βυκτηριδίων. Ἐὰν νηματοειδῆ σωματῖα, ἃτινα ἀνεῦρον τῷ 1850 ἐν τῷ αἵματι τῶν ἐξ ἀνθρακος ἀποθανόντων προβάτων, ἔγουνσι μεγάλην ἀναλογίαν πρὸς τὰ δονακία ταῦτα, ἐντεῦθεν δὲ προάγομαι νὰ ἐξετάσω, ἂν σωματῖα ἀνάλογα ἢ τοῦ αὐτοῦ εἶδους πρὸς

έκεινα, ἅτινα προκαλοῦσι τὴν βουτυρικὴν ζύμωσιν, εἰσερχόμενα ἐν τῷ αἵματι ζῶου τινὸς δὲν θὰ ἐγκρισίμενον ὡς ζύμη ὡσαύτως. Οὕτω δὲ εὐκόλως ἤθελον ἐξηγηθῆ ἢ ἀλλοιώσις, ὁ ταχὺς μολυσμὸς τῆς μάζης τοῦ αἵματος ζῶου, ἐντὸς τῶν ρλεβῶν τοῦ ὁποίου ἤθελον εἰσαγάγει ποσότητά τινα τῶν βακτηριδίων τούτων, ἥτοι τῆς ζύμης ταύτης».

Πειραματισθεὶς λοιπὸν ὁ Davaine κατέληξεν εἰς τὸ ἐξῆς συμπέρασμα. « Ἐν τῇ σημερινῇ ἐποχῇ τῆς ἐπιστήμης οὐδεὶς θέλει σκεφθῆ νὰ ζητήσῃ τὸ αἷτιον τὸ παράγον τὸ μολυσμα ἐντὸς τῶν σωματίων τούτων· τὸ αἷτιον τοῦτο εἶναι ὀρατὸν καὶ ψηλασθῆν· εἶναι ὄν ὀργανικὸν ἔχον ζωὴν, ὄν, τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσεται καὶ πολλαπλασιάζεται κατὰ τὸν τρόπον τῶν ζωϊκῶν ὄντων, διὰ τῆς παρουσίας δ' αὐτοῦ καὶ τοῦ ταχέως πολλαπλασιασμοῦ ἐν τῷ αἵματι ἐπιφέρει ἐν τῇ συστάσει τοῦ ὕγρου τούτου, κατὰ τὸν τρόπον ἀναμφιβόλως τῶν ζυμώσεων, ἀλλοιώσεις, αἵτινες ταχέως καταστρέφουσι τὸ μολυνθὲν ζῶον. Πρὸ πολλῶν χρόνων πολλοὶ ἰατροὶ παρεδέξαντο θεωρητικῶς, ὅτι αἱ μολυσματικαὶ νόσοι, οἱ βαρεῖς ἐπιδημικοὶ πυρετοὶ, ὁ λοιμὸς κτλ. παράγονται ὑπὸ ζωῦφιων ἀοράτων, ἀλλ' ἄγνωσθ ἂν παρατήρησῃς τις θετικὴ ἐπεβεβαίωσε τὰς δοξασίας αὐτῶν».

Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν συμπερασμάτων τούτων τοῦ Davaine, δύο καθηγηταὶ τῆς ἰατρικῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τοῦ Val-de-Grâce, ὁ Jaillard καὶ ὁ Leplat, ἀντέκρουσαν ταῦτα, καθότι ἐνοφθαλμίσαντες εἰς λαγῶους καὶ κύνας διάφορα ὕγρὰ ἐν σήψει διατελοῦντα καὶ πλήρη δονακίων, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ προκαλέσωσι τὸν θάνατον τῶν ζῶων τούτων. Ὁ Davaine ὅμως ἀπαντᾷ εἰς αὐτούς, ὅτι αὐτὸς μετεχειρίσθη οὐχὶ δονακία ἢ βακτηρίδια οἷας δῆπποτε ζυμώσεως, ἀλλὰ βακτηρίδια, ἅτινα ἀπαντῶσιν ἐν τῷ αἵματι τῶν ἐξ ἄνθρακος ἀποθανόντων προβάτων. Ὁ Jaillard καὶ ὁ Leplat ἐπαναλαμβάνουσι τὰ πειράματα αὐτῶν συμφώνως πρὸς τὴν δῆλωσιν τοῦ Davaine· ἐνοφθαλμίζουσι τὸ αἷμα δαμάλεως ἐξ ἄνθρακος ἀποθανούσης εἰς λαγῶους, αἵτινες ἀποθνήσκουσι ταχέως χωρὶς ὅμως νὰ παρουσιάσωσιν ἐν τῷ αἵματι αὐτῶν οὐδὲν ἔγχος βακτηριδίων· ἕτεροι λαγῶοι ἐνοφθαλμισθέντες διὰ τοῦ αἵματος τῶν πρώτων ἀποθνήσκουσι καὶ οὗτοι, ἀλλ' ἀδύνατος ὑπῆρξεν ἢ ἀνακάλυψις τοῦ ἐλαχίστου παρασίτου ἐν τῷ αἵματι αὐτῶν. Οἱ δύο καθηγηταὶ τοῦ

Val-de-Grâce προσέφερον εἰς τὸν Davaine σταγόνας τινὰς τοῦ αἵματος τούτου, ὅπως ὁ ἴδιος πειραματισθῆ· πειραματισθεὶς δὲ ἀνεγνώρισε τὸ δίκαιον τῶν ἐνοστάσεων τῶν δύο τούτων καθηγητῶν, ἀλλ' ἀπήντησε λέγων, ὅτι οὗτοι μετεχειρίσθησαν αἷμα ζῶου μὴ πάσχοντος ἐξ ἄνθρακος, καὶ ὅτι τὸ αἷμα, ὅπερ μετεχειρίσθησαν, εἶναι αἷμα νέας ἀγνώστου νόσου, τὴν ὁποίαν ὁ Davaine ἠρέσθη νὰ ὀνομάσῃ νόσον τῆς δαμάλεως. Μάτην ὁ Jaillard καὶ ὁ Leplat διεμαρτύροντο περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ αἵματος, ὅπερ μετεχειρίσθησαν· ἐδέησε νὰ ἐπαναλάβωσι τὰ πειράματα αὐτῶν μετεχειρισθέντες τὴν φροῶν ταύτην αἷμα προβάτου ἐξ ἄνθρακος ἀποθανόντος καὶ τὸ ὁποῖον παρεχώρησεν εἰς αὐτοῦς ὁ κτηνίατρος Boutet τῆς πόλεως Chartres· ἀλλὰ καὶ πάλιν τὰ ἀποτελέσματα τῶν πειραμάτων αὐτῶν ἔσχον τὸ αὐτὸ ἀρνητικὸν ἀποτέλεσμα. Ἀπέναντι τῶν ἀποτελεσμάτων τούτων τὰ πνεύματα ἐδίσταζον, παρὰ τὰς ἐξηγήσεις τοῦ Davaine, νὰ ἀπορασίωσι, ποῦ ἔγκαιται ἢ ἀλήθεια καὶ περιέμενον νέον φῶς νὰ ἐπιγυθῆ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

Τῷ 1876 ὁ γερμανὸς ἰατρός Koch, ὁ διάσημος τῆς ἐποχῆς μας ἐπιδημιολόγος, θίγει τὸ ζήτημα τοῦτο· ἐπιβεβαίωσθ τὴν γνώμην τοῦ Davaine, χωρὶς ὅμως νὰ φέρῃ οὐδεμίαν πεποιθήσιν εἰς τὰ ἀμφιταλαντευόμενα πνεύματα τῶν ἐπιστημόνων, καθότι οὐδὲν φῶς ἰσχυρότερον ἐπέγυσε ἐπὶ τοῦ ζητήματος καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ Jaillard καὶ Leplat, τοὺς ὁποῖους μάλιστα ἀπηξίωσε νὰ ἀναφέρῃ ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ. Ὁ Koch λέγει μόνον, ὅτι τὰ μικρὰ νηματοειδῆ σωματῖα ἀνακαλυφθέντα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Davaine τῷ 1850 ἔχουσι δύο τρόπους παραγωγῆς, τὸν διὰ διχασμοῦ, ὃν ἀνεῦρεν ὁ Davaine, καὶ τὸν διὰ σπόρων, ὃν αὐτὸς ὁ Pasteur εἶγεν ἀνακαλύψει τῷ 1865 ὡς ἰδιόζοντα εἰς τὴν ζύμην τῆς βουτυρικῆς ζυμώσεως καὶ εἰς ὅλας τὰς σηπτικὰς ζυμώσεις. Ἄλλ' οὐδὲ περὶ τῆς ἀληθείας ταύτης, τὴν ὁποίαν βεβαίως δὲν ἠγνοεῖ, ἀναφέρει τι.

Ἄλλ' ἐπέστη τέλος ἡ στιγμή, ὅπως ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τὸ ζήτημα τοῦτο ὁ πέπλος τῶν δισταγῶν καὶ τῶν ἀσκόπων συζητήσεων καὶ διαλυθῆ ἢ ἀγλὺς ἢ καλύπτουσα τὴν ἀλήθειαν· ἐπέστη ἡ στιγμή, ἵνα καὶ πάλιν τὸ ὄνομα τῆς Ἰαλλίας δοξασθῆ καὶ λυθῆ ἐν αὐτῇ τὸ μέγα καὶ σπουδαῖον τοῦτο ζήτημα, ἔνθα δὲ ἔλαβε τὴν γένεσιν αὐτοῦ, ἐκεῖ νὰ λάβῃ καὶ τὴν

ζωήν· ἐπέστη ἡ στιγμή, καθ' ἣν, ὡς διὰ πε-
λέκεως τοῦ Ἡρακλείτου, ἐξῆλθεν ἐκ τῆς τρανῆς
τοῦ Pasteur κεφαλῆς ἡ λύσις τοῦ γορδίου
τούτου δεσμοῦ· ἐπέστη τέλος ἡ στιγμή,
καθ' ἣν ὁ σκαπανεὺς οὗτος ἀπὸ θεατοῦ ἀπλοῦ
προσέρχεται νὰ φωτίσῃ τὸ ζήτημα, ὅπερ ἐστή-
ριζετο ἐπὶ τῶν προηγουμένων αὐτοῦ ἐργα-
σιῶν καὶ νὰ ἐπισύρῃ ἀπαξ ἔτι τὸν θαυμα-
σμόν καὶ τὴν ἐγνωμοσύνην τοῦ κόσμου. Ὁ
Pasteur κατελθὼν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον,
τὸν ὁποῖον πάντες μετὰ προσοχῆς ἠκολούθουν,
ἔσχε τὴν μόνην φροντίδα νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα.
Ἄν τὴν νόσον τοῦ ἄνθρακος ἔπρεπε νὰ ἀπο-
δώσῃ εἰς οὐσίαν στερεάν ἢ ὑγρὰν συνυπάρχου-
σαν μετὰ ἢ ἄνευ τῶν νηματοειδῶν σωματίων
τῶν ἀνακαλυφθέντων ὑπὸ τοῦ Davaine.
Ἐσκέθη λοιπὸν νὰ ἀπομονώσῃ τὸ μικρόβιον
τοῦ ἐξ ἄνθρακος πάσχοντος ζώου, νὰ καλ-
λιεργήσῃ αὐτὸ ἐντὸς διαλύσεων τεχνητῶν
καὶ νὰ μελετήσῃ τὴν ἐπενέργειαν αὐτοῦ
ἐπὶ τῶν ζώων· πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον
ἔβηκεν εἰς ἐνέργειαν τὴν μέθοδον, ἣν πολ-
λάκις μετεχειρίσθη, ὅπως ἀποδείξῃ, ὅτι τὸ
μικρόβιον, ὅπερ χρησιμεύει ὡς ζύμη τῆς βου-
τυρικῆς ζυμώσεως, εἶναι τὸ αὐτό, τὸ παράγον
τὴν ἀποσύνθεσιν καὶ τὴν σήψιν· πρὸς τοῦτο
παρασκεύασε διάλυσιν τινα τεχνητὴν συνι-
σταμένην ἐκ φωσφορικοῦ κάλιως, μαγνησίας
καὶ θεικῆς ἀμμωνίας, τὴν ὁποίαν προσέθηκεν
εἰς τὴν διάλυσιν τῆς ζυμώσιμου ὕλης· ἐν τῷ
ὕγρῳ δὲ τούτῳ ἀνέπτυσε τὸ μικρόβιον, ὅπερ
πολλαπλασιαζόμενον προὐκάλει τὴν ζύμωσιν.
Ἐκ τοῦ ὑγροῦ τούτου μετέβαινον εἰς δεύ-
τερον ἢ εἰς τρίτον ὑγρὸν ζυμώσιμον τῆς αὐ-
τῆς σύστάσεως καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς· παρε-
τήρει δέ, ὅτι εἰς ὅλα τὰ ὑγρά ἢ βουτυρικῆ
ζύμωσις παρήγετο ἀλληλοδιαδόχως. Ἐπειδὴ
ὁ Pasteur, ὡς ἐκ τῆς καταχρήσεως, ἦν ἐπιτή-
σατο εἰς τὸ μικροσκοπίον τῷ 1868 μελετῶν
τὴν νόσον τῶν μεταξοσκαωλῆκων, εἶχε προσ-
βληθῆ ὑπὸ ἡμιπληγίας ἀριστερᾶς, ὅπως δὲ
ἐφαρμόσῃ τὰς νέας αὐτοῦ πειραματικὰς ἐρεῦ-
νας ἐπὶ τοῦ ἄνθρακος, δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀνα-
κτῆσαι τὴν χρῆσιν τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ χει-
ρᾶς, εἶχεν ἀνάγκην ἐνὸς συνεργάτου καὶ ὡς
ταυτοῦτον εἶρε τὸν Joubert, καθηγητὴν τῆς
φυσικῆς εἰς τὸ Collège Rollin, ὅστις μετὰ
μεγάλῃς αὐταπαρηνσίας καὶ ζήλου ἠκολού-
θησε τὸν Pasteur εἰς τὰ ἄδύτα τῶν ἐρευνῶν
αὐτοῦ, καὶ τὸν ὁποῖον ὁ Pasteur οὐδέποτε
ἐλησημόνησε νὰ ἀναφέρῃ εἰς τὰς διαφορὰς αὐ-
τοῦ ἀνακοινώσεις, ἃς ἐποιήσατο ἐν τῇ ἀκα-

δημίᾳ τῶν ἐπιστημῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ
ἄνθρακος.

Ἡρόδῳ λοιπὸν ὁ Pasteur τῇ συνεργασίᾳ
τοῦ Joubert εἰς τὰ πειράματα αὐτοῦ, ἀνα-
γινώσκει τὴν 30 Ἀπριλίου τοῦ 1877 ἐν τῇ
ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιστημῶν τὸ πρῶτον αὐτοῦ
ὑπόμνημα ἐν ὀνόματι αὐτοῦ καὶ τοῦ συνερ-
γάτου του, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀποδεικνύει ἄνευ
οὐδεμιᾶς δυνατῆς ἀντιλογίας, ὅτι τὸ μικρό-
βιον, ὅπερ εἶχεν ἀποκαλέσει βακτηρίδιον ἢ
νηματοειδὲς σωματίον, τὸ ἀνακαλυφθὲν τὸ
πρῶτον ἐν ἔτει 1850 ὑπὸ τοῦ Rayer καὶ Da-
vaine, εἶναι πραγματικῶς τὸ μόνον αἷτιον
τῆς νόσου τοῦ ἄνθρακος. Ὅτι σταγὼν τις
τοῦ αἵματος τοῦ ἐξ ἄνθρακος πάσχοντος ζώου
ἐνσπαρεῖσα ἐντὸς οὕρων ἢ ἐντὸς ὕδατος τῆς
ζύμης τοῦ ζύθου, ἔτινα πρότερον κατέστησαν
τεχνητῶς ἄχρονα, ἔτι κατέστησαν ἀνεπίδεκτα
σήμεως διὰ τοῦ ἐπαφῆς ἀέρος μὴ περιέχοντος
σπέρματα, δίδει μετ' ὀλίγας ὥρας γένεσιν εἰς
μυριάδας μικροβίων νηματοειδῶν. Ὅτι ἐλα-
χίστη τις σταγὼν τῆς πρώτης ταύτης καλ-
λιεργείας (culture), ὡς ὀνομάζει αὐτὴν, ἐν-
σπαρεῖσα εἰς δεύτερον δοχεῖον περιέχον ὑγρὸν
ὁμοῖον πρὸς τὸ πρῶτον καὶ παρασκευασθὲν
ἀπαρἀλλάκτως, ἐπιφέρει ἐπίσης τὴν ἀνά-
πτυξιν καὶ τὸν πολλαπλασιασμόν τοῦ μικρο-
βίου τοῦ ἄνθρακος. Ἐξοκλουθὼν δὲ τὴν μέ-
θοδον ταύτην μέχρις εἰκοστῆς φορᾶς, κατώρ-
θησε νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι τὸ μικρόβιον ἦτο
παντελῶς καθαρὸν (à l'état de pureté) καὶ
ἐλεύθερον πάσης οὐσίας, τὴν ὁποίαν ἠδύνατο
νὰ περιέχῃ ἡ πρώτη καὶ ἀρχικὴ σταγὼν τοῦ
αἵματος. Ἐὰν δὲ ἐκ τῆς τελευταίας, ἔτι
τῆς εἰκοστῆς διαλύσεως, ἐγγύσῃ τις ἐλαχίστην
ποσότητα ὑπὸ τὸ δέρμα λαγωῦ τινος ἢ προ-
βάτου, τὰ ζῶα ταῦτα ἀποθνήσκουσιν ἐντὸς
δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν τὸ πολὺ μὲ ὅλα τὰ κλι-
νικὰ συμπτώματα τοῦ ἄνθρακος. Ἄλλ' ἠδύ-
νατό τις νὰ ἀντεῖπῃ, ὅτι δὲν εἶναι τὸ νημα-
τοειδὲς μικρόβιον, ὅπερ παράγει τὸν ἄνθρακα
εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, καθότι πιθανὸν
τὸ παράσιτον τοῦτο νὰ ἦτο ἠνωμένον ἐν τῇ
διάλυσί μετὰ τινος διακελυμένης οὐσίας, τὴν
ὁποίαν παρήγαγε κατὰ τὴν ζωὴν του καὶ ἡ
ὁποία οὐσία νὰ ἐνήργει ὡς δηλητήριον προκα-
λοῦσα τὸν θάνατον τῶν ζώων.

Ὅπως καὶ τὴν ἀπορίαν ταύτην ἀποσκορα-
κίσῃ ὁ Pasteur, μετέφερε τοὺς δοκιμαστικούς
αὐτοῦ σωλῆνας ἐντὸς τῶν ὑπογείων τοῦ ἀστε-
ροσκοπεῖου τῶν Παρισίων, ἐνθα βασιλεύει θερ-
μοκρασία ἀπολύτως σταθερά. Ἐκεῖ πειραμα-

πισθεις διὰ τῆς μεθόδου αὐτοῦ παρετήρησεν, ὅτι εἰς τὸ βῆθος τῶν δοκιμαστικῶν σωλῆνων τῶν περιεχόντων τὰς διαφόρους διαλύσεις μετὰ τῶν μικροβίων τοῦ ἄνθρακος, ἐσχηματίζετο καθαρῶτατα ἕξιμα περιέχον μόνον ὅλα τὰ νηματοειδῆ σωμάτια τοῦ παρασίτου, ἐνῶ τὸ ἄνωθεν ὑγρὸν ἦτο διαυγές ἐντελῶς. Ὅθεν ἐνοσθαλμίσας συγκριτικῶς εἰς διάφορα ζῶα τὸ ὑπερκείμενον διαφανές ὑγρὸν καὶ τὸ ἕξιμα παρετήρησεν, ὅτι μόνον τὸ τελευταῖον τοῦτο προὐκάλει τὴν νόσον καὶ τὸν θάνατον τῶν ζῶων, οὐχὶ δὲ τὸ διαυγές ὑγρὸν· αἰτία λοιπὸν τοῦ ἄνθρακος ἦτο τὸ νηματοειδές σωμάτιον, ὡς τὸ ἄκαρι παράγει τὴν ψώραν, ὡς αἱ τριχῆνες τὴν τριχίνωσιν, μὲ μόνην τὴν διαφοράν, ὅτι τὸ παράσιτον τοῦ ἄνθρακος εἶναι μικροσκοπικώτατον· τὸ λίαν δὲ τοῦτο μικροσκοπικὸν παράσιτον ὁ Pasteur ἤδη τὸ κρατεῖ καὶ τὸ ἀπομονώνει, οὕτω δὲ κατορθώνει νὰ κατακτήσῃ καὶ τὸ παράγον τὸν ἄνθρακα αἷτιον.

Πρὸς λύσιν ὁμοῦ σταθεράν καὶ βεβαίαν τῆς νόσου τοῦ ἄνθρακος δὲν ἤρκει μόνον ἡ ἀνεύρεσις τοῦ παράγοντος αὐτῆν μικροβίου, ἀλλ' ἐπρεπε νὰ ἀπαντήσῃ καὶ νὰ λύσῃ τὰς ἀπορίας τοῦ Jaillard καὶ Leplat λεγόντων, ὅτι ἐνοσθαλμίσαντες εἰς διάφορα ζῶα αἷμα προβάτου καὶ δαμάλευς ἀποθανόντων ἐξ ἄνθρακος, δὲν ἀνεύρον ἐν τῷ αἵματι αὐτῶν, ἀποθανόντων ταχέως, μικρόβια νηματοειδῆ. Ἀφ' ἐτέρου ὁ διάσημος Paul-Bert, ἐνασχολούμενος καὶ οὗτος εἰς τὰ πειράματα τοῦ ἄνθρακος, ἔλεγεν· «Κατώρθωσα νὰ φανεύσω διὰ συμπίεσεως τοῦ ὄξυγόνου τὸ προκαλοῦν τὸν ἄνθρακα μικροβιον ἐντὸς σταγόνος αἵματος ζῶου ἀποθανόντος ἐξ ἄνθρακος καὶ ἐνοσθαλμίσαι τὴν σταγόνα ταύτην εἰς ζῶα· ἡ νόσος ἀνθραξὶ παράγῃ, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἀνεύρω οὐδὲ ἐν βακτηρίδιον· λοιπὸν τὰ βακτηρίδια δὲν εἶναι οὔτε ἡ αἰτία οὔτε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς νόσου τοῦ ἄνθρακος· ὥστε ἡ νόσος αὕτη, κατ' ἐμέ, ὀφείλεται εἰς ἰόν τινα».

Ἐπὶ τὸν λοιπὸν ἄρα γε δύο εἰδῶν ἰσὶ: πῶς ὁ Pasteur νὰ ἐξέλθῃ τοῦ σκότους τούτου; πῶς νὰ διαλύσῃ τὰς ἀπορίας σοφῶν, οἷος ὁ Paul-Bert καὶ οἱ λοιποὶ; Καὶ ὁμοῦ καὶ ἐκ τοῦ ζητήματος τούτου ἡ μεγάλη τοῦ Pasteur διάνοια κατώρθωσε νὰ ἐξέλθῃ νικηφόρος, νὰ θεσπίσῃ τὰς θεωρίας αὐτοῦ συμφώνως πρὸς τὴν πρᾶξιν καὶ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν σπουδαίαν τούτην συζήτησιν. Ἴδου δὲ τὰ συμπεράσματα αὐτοῦ, εἰς τὰ ὅποια παρακαλῶ ἰδίαν

τοὺς συναδέλφους νὰ δώσωσι προσοχήν, διότι δι' αὐτῶν λύεται σπουδαῖον μέρος τῆς σηψιμίας.

Πρὸ τινων ἐτῶν ὁ Pasteur εἶχεν ἀποδείξει, ὅτι τὸ σῶμα τῶν ζῶων δὲν ἐπιτρέπει τὴν εἰσοδὸν εἰς τοὺς διαφόρους μικροοργανισμούς. Ἐν τῷ αἵματι π. γ. ἐν τοῖς οὖροις, ἐν τοῖς μυσί, ἐν τῷ ἥπατι, ἐν τῇ σπληνί, ἐν τοῖς νεφροῖς, ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, ἐν τῷ μυελῷ καὶ ἐν τοῖς νύροις δὲν εὐρίσκει τις ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει οὔτε σπέρμα, οὔτε σωμάτιον τι γνωστὸν ἢ ἄγνωστον δυνάμενον νὰ μεταβληθῇ εἰς βακτηρίδια, ἢ εἰς δονάκια, ἢ εἰς μονάδας· μόνον δὲ ὁ ἐντερικὸς σωλῆν εἶναι πλήρης ὑλῶν ἠνωμένων μὲ μέγα πλῆθος σπερμάτων καὶ προϊόντων ὁργανισμῶν ζώντων, δυναμένων νὰ ἀναπτυχθῶσι, καὶ διαφόρου φυσιολογικῆς ἐνεργείας. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ θερμοκρασία τῶν ἐντέρων εἶναι εὐνοϊκὴ διὰ τὴν ζωὴν τῶν ὁργανισμῶν τούτων, τῶν προκαλούντων τὰς ζυμώσεις, τὰ ἐντερα δέχονται ἀκαταπαύστως ὕλας πλήρεις σπερμάτων τῶν μικροσκοπικῶν τούτων ὁργανισμῶν. Ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ μοίρᾳ τοῦ γαστροεντερικοῦ σωλῆνος ὁ ἀήρ δύναται νὰ εἰσέλθῃ οὕτως, ὥστε ἕως εἰς τὸν στόμαχον εὐρίσκει τις μικρόβια ἀερόβια, ζῶντα δηλονότι ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ὄξυγόνου· ἀλλ' ἐν τῷ βῆθει τῶν ἐντέρων, ἐνθα τὸ ὄξυγόνον λείπει, δὲν ἀπαντᾷ τις εἰμὴ μόνον μικρόβια καλούμενα ἀναερόβια, δυνάμενα νὰ ἀναπτυχθῶσιν ἐνταῦθα· ἐν δὲ ἡ ζωὴ, ἥτις ἐπενεργεῖται εἰς τὰς ἐπιφανείας τῶν ἐντέρων, κωλύει πᾶσαν εἰσοδὸν τῶν μικρῶν τούτων ὁργανισμῶν ἐντὸς τῶν ὁργάνων, οὐδόλως ὁμοῦ ἐμποδίζεται ἡ εἰσοδος αὕτη μετὰ τὸν θάνατον τῶν ζῶων· οὐδὲν κώλυμα δύναται πλέον νὰ σταματήσῃ καὶ νὰ ἐμποδίσῃ αὐτοὺς νὰ ἐνεργήσωσι συμφώνως μὲ τοὺς νόμους τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν καὶ τῆς ἀποσυνθετικῆς αὐτῶν δυνάμεως, ἥτις εἶναι ἴδιον τοῦ χαρακτήρος αὐτῶν. Οὕτω δὲ διὰ τῶν ἀναερόβιων μικροβίων ἀρχίζει ἡ σήψις καὶ ἡ ἀποσύνθεσις τῶν πτωμάτων. Εἰσδύουσι ταῦτα ἐν τοῖς ὁράνοις καὶ ἐν τῷ αἵματι ἅμα ὡς τὸ ὑγρὸν τοῦτο στερεθῆ τοῦ ὄξυγόνου αὐτοῦ· τοῦτο δὲ ταχέως γίνεται, διότι τὸ ὄξυγόνον, ὅπερ μετὰ τὸν θάνατον τῶν ζῶων εὐρίσκειται προσκολλημένον ἐπὶ τῶν αἰμοσφαιρίων, ἀπορροφᾶται μετ' ὀλίγον ὑπὸ τῶν διαφόρων καύσεων, αἷτινες ἐπενεργοῦνται ἐπὶ τῶν πτωμάτων. Ἐν τῷ πτώματι τοῦ ζῶου τοῦ ἀποθανόντος ἐξ ἄνθρακος ἡ σήψις εἶναι ταχύτερα ἀκόμη, καθότι τὸ αἷμα τού-

του είναι ἤδη κατὰ μέγα μέρος ἐστερημένον ὀξυγόνου κατὰ τὴν στιγμήν τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς νόσου, καθ' ἣν τὰ ἔντερα εἰσι προσβληθέντα, κεκαλυμμένα ὑπὸ ἐγχυμώσεων ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ὑπὸ αἰμορραγιῶν. Καταπληκτικὸς δὲ εἶναι ὁ ταχὺς ἐκείνος τυμπανισμὸς καὶ ἡ ἀμεσος σχεδὸν σῆψις τῶν ζώων τῶν ἐξ ἄνθρακος ἀποθανόντων. Ἐξ ὄλων δὲ τῶν μικροβίων, ἅτινά εἰσιν ἔτοιμα νὰ διέλθωσιν ἐκ τοῦ ἐντερικοῦ σωλήνος εἰς τὸ αἷμα τοῦ πλέγματος τῶν μεσεντερικῶν φλεβῶν τῶν περιβαλλουσῶν τὰ ἔντερα, τὸ μόνον ὅπερ προχωρεῖ ταχέως καὶ καταλαμβάνει ἀμέσως τὸ πτώμα τοῦ ζώου εἶναι *δονάκιον* τὸ σηπτικόν, ἐνῶ τὰ λοιπὰ, ἅτινα ὀνομάζονται *δονάκια* τῆς ἀποσυνθέσεως ὡς ἐκ τῶν ἀερίων τῶν λίαν δυσωδῶν, ἅτινα παράγουσι δυνάμει τῆς ἐνεργείας αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἄζωτούχων καὶ θειούχων ὀργανικῶν ὑλῶν, διαχέονται ἐν τῷ αἵματι βραδέως κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον. Ἦδη, μετὰ 12 ἢ 15 ὥρας, τὸ αἷμα τοῦ πάσχοντος ἐξ ἄνθρακος ζώου, ὅπερ αἷμα κατὰ τὴν στιγμήν τοῦ θανάτου καὶ κατὰ τὰς πρώτας μετὰ θάνατον ὥρας δὲν περιεῖχεν εἰμὴ μόνον ἀποκλειστικῶς τὸ παράσιτον τοῦ ἄνθρακος, μετὰ 12. λέγω, ὥρας περιεῖχει συνάμα καὶ τὸ μικροβίον τοῦ ἄνθρακος καὶ τὸ σηπτικὸν *δανάκιον*· ἀλλὰ, ὡς ἀπέδειξεν ὁ Pasteur, τὸ μὲν σηπτικὸν *δανάκιον* εἶναι ἀναερόβιον, ἐνῶ τὸ μικροβίον τοῦ ἄνθρακος εἶναι ἀερόβιον, ἥτοι ἔχει ἀνάγκη ὀξυγόνου καὶ δὲν τελεσφορεῖ ἐν αἵματι ἐστερημένῳ ὀξυγόνου· ἐρ' ὅσον λοιπὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐξ ἄνθρακος προσβληθέντος ζώου τὸ ὀξυγόνον τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἀπόλλυται, συναπόλλυται καὶ τὸ μικροβίον τοῦ ἄνθρακος, ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον δὲν εὐρίσκει τις ἐν τῷ αἵματι εἰ μὴ μόνον, ἀντὶ μικροβίων τοῦ ἄνθρακος, κοκκία ἄμορφα, στερούμενα πάσης μολυσματικῆς δυνάμεως· τούναντίον ὅμως τὸ σηπτικὸν *δανάκιον*, ὡς ἀναερόβιον, εὐρίσκειται εἰς τὰς μᾶλλον εὐνοϊκὰς περιστάσεις πρὸς ταχέϊαν αὐξήσιν καὶ πολλαπλασιασμὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ, καὶ οὐ μόνον εἰσδύει ἐν τῷ αἵματι διὰ τῶν φλεβῶν τοῦ μεσεντερίου, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ τῆς κοιλίας καὶ τῶν μυῶν.

Ἐκ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ λοιπὸν τούτου τῶν φυσιολογικῶν ιδιοτήτων, ὅστις ὑπάρχει μεταξύ τοῦ μικροβίου τοῦ ἄνθρακος καὶ τοῦ σηπτικοῦ *δανάκιου*, προκύπτει, ὅτι, ἂν ἐνοσθλαμισθῆ τις εἰς ζῶον σταγόνα αἵματος ζώου ἐξ

ἄνθρακος ἀποθανόντος προσράτως, εἶναι βέβαιον, ὅτι πειραματιζόμενος τὰς πρώτας τοῦ θανάτου ὥρας, θὰ μεταδώσῃ εἰς τὸ ζῶον τοῦτο τὸν ἄνθρακα καὶ ἀποκλειστικῶς τὸν ἄνθρακα· ἐὰν δὲ τούναντίον παρῆλθεν ἰκανὸς χρόνος ὥρων, ὅστις ποικίλλει μεταξύ 12 καὶ 24 ὥρων ἀναλόγως τῆς ὥρας τοῦ ἔτους, ὁ ἐνοσθλαμισμὸς τοῦ αἵματος θέλει μεταδώσει εἰς τὸ ζῶον τὸν τε ἄνθρακα καὶ τὴν σηψαιμίαν συγχρόνως· αἱ δύο αὗται νόσοι δύνανται νὰ ἀναπτυχθῶσι ταυτοχρόνως ἐπὶ τοῦ ἐνοσθλαμισθέντος ζώου. ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἡ μία ὑπερνεκῆ τὴν ἄλλην καὶ ἰδίως ὑπερνεκῆ ἡ σηψαιμία, τῆς ὁποίας ἡ ἐνεργεία εἶναι ταχύτερα, προκαλεῖ δὲ συνήθως τὸν θάνατον πρὶν ἢ ὁ ἄνθραξ ἀναπτυχθῆ καὶ παραγάγῃ καθαρώς τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ.

Οὕτω λοιπὸν δύνανται κάλλιστα νὰ ἐξηγηθῶσιν ἡδη ὅλα τὰ ἀντιπρακτικὰ ἀποτελέσματα, ἅτινα παρατήρησαν ὁ Jaillard καὶ ὁ Leplat ἀρ' ἐνός καὶ ὁ Davaine ἀρ' ἑτέρου· διότι οὗτοι πειραματιζόμενοι εἶχον ἡδη μεταχειρισθῆ αἷμα ζώου περιεχόν τὸ τε μικροβίον τοῦ ἄνθρακος καὶ τὸ σηπτικὸν *δανάκιον*, καθότι τὸ ζῶον, ἐξ οὗ ἠρύσθησαν τὸ αἷμα, εἶχεν ἡδη ἀποθάνει πρὸ πολλῶν ὥρων, καὶ ὡς ἐκ τούτου μόνον τὴν σηψαιμίαν μετέδιδον εἰς τὰ ἐνοσθλαμιζόμενα ζῶα, οὐχὶ δὲ τὸν ἄνθρακα. Ἐπίσης καὶ ὁ διάσημος φυσιολόγος Paul-Bert ἠπατήθη λέγων, ὅτι δυναθεῖς νὰ φρονέσῃ τὸ μικροβίον τοῦ ἄνθρακος ἐν μιᾷ σταγόνῃ αἵματος διὰ συμπίεσεως τοῦ ὀξυγόνου, ἐνοσθλαμισὰς δὲ τὴν σταγόνα ταύτην εἰς ζῶον, ἀνέπτυξεν εἰς αὐτὸ τὴν νόσον τοῦ ἄνθρακος, χωρὶς ὅμως νὰ ἀνεύρῃ εἰς τὸ αἷμα τούτου οὐδὲ ἐν νηματοειδῆς βακτηρίδιον τοῦ ἄνθρακος. Ἠπατήθη πρῶτον διότι μετεχειρίσθη αἷμα ζώου πρὸ πολλῶν ἡδη ὥρων ἀποθανόντος, καὶ δεύτερον διότι ἡ ἀναπτυχθεῖσα νόσος ἦτο ἡ σηψαιμία, τῆς ὁποίας, ὡς ὁ ἴδιος Pasteur ἀπέδειξε, τὰ βακτηρίδια παράγονται ἐκ τῶν λεγομένων *σωματίων*, ἅπερ εἰσὶν οἱ σπόροι τῶν σηπτικῶν βακτηριδίων. Διὰ τῆς συμπίεσεως λοιπὸν τοῦ ὀξυγόνου ὁ Paul-Bert κατέστρεψε μὲν τὰ νηματοειδῆ αὐτῶν *σωμάτια*, οὐχὶ ὅμως καὶ τοὺς σπόρους, οἵτινες ἐνυπάρχοντες ἐν τῷ ἐνοσθλαμισθέντι αἵματι διετήρησαν τὴν μολυσματικὴν αὐτῶν δυνάμιν καὶ παρήγαγον τὴν σηψαιμίαν.

Ὅπως δὲ ὁ Pasteur ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ μολυσματικὴ δυνάμεις ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἐξ ἄνθρακος ἀποθανόντος πρὸ πολλῶν ὥρων ζώου

εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ σηπτικῶν δονακίου, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Joubert καὶ τοῦ Chamberland ἐπειραματίσθη ὡς ἐξῆς. Γνωρίζων ἤδη, ὅτι τὸ μὲν μικρόβιον τὸ παράγον τὸν ἀνθρακὰ ζῆ καὶ ἀναπτύσσεται ἐν τῷ ἀέρι, τὸνναντίον δὲ τὸ ὄξυγόνον φρονεῖ τὸ σηπτικὸν δονάκιον, ὅπερ μόνον ἐν τῷ κενῷ ἢ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀνθρακικοῦ ὄξέος ἀναπτύσσεται, ἠθέλησε νὰ χωρίσῃ τὸ ἐν τοῦ ἐτέρου. Ἐκκλιεργήσας λοιπὸν διὰ τῆς μεθόδου, τὴν ὁποίαν ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν, τὸ μίγμα τῶν δύο τούτων παθογενικῶν ὀργανισμῶν ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀέρος καὶ παρετήρησεν, ὅτι μόνον τὸ μικρόβιον τοῦ ἀνθρακὸς ἀνεπτύχθη, τὸνναντίον δὲ τὸ σηπτικὸν δονάκιον κατεστράφη· εἶτα καλλιεργήσας τὸ ἴδιον μίγμα ἐν τῷ κενῷ ἢ ἐπὶ παρουσίᾳ ἀνθρακικοῦ ὄξέος παρετήρησεν, ὅτι μόνον τὸ σηπτικὸν δονάκιον ἀνεπτύχθη, ἐνῶ τὸ μικρόβιον τοῦ ἀνθρακὸς ἀπόλωτο· ἐκ τῶν πειραμάτων δὲ τούτων προκύπτει, ὅτι τὸ μὲν πρῶτον ὑγρὸν ἐνοσθημιζόμενον προκαλεῖ τὸν ἀνθρακὰ, τὸ δὲ δεύτερον τὴν σηψιμίαν.

Ἄλλ' ἐνῶ ταῦτα ἐν Γαλλίᾳ ἐγίνοντο καὶ ὁ Pasteur ἤτο ἤδη εἰς τὸ πέρας τῆς ἐπιτυχίας τῶν πειραματικῶν αὐτοῦ ἀποδείξω ἐπὶ τοῦ ἀνθρακὸς, ἀφῆκε ἐνείρεται μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τινος ἐπιτροπῆς συνισταμένης ἐκ τῶν καθηγητῶν τῆς πηνιατρικῆς τοῦ Τουρίνου ἐν Ἰταλίᾳ σχολῆς ζωολογίας συζήτησις περὶ τοῦ ἀνθρακὸς καὶ τῆς σηψιμίας. Οἱ Ἴταλοι καθηγηταί, εἴτε δι' ἄγνοιαν τῶν πειραμάτων τοῦ Pasteur, εἴτε δι' ἀδιαφορίαν, μετεχειρίσθησαν πειραματιζόμενοι, κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν, αἷμα προσβάτου ἐξ ἀνθρακὸς ἀποθανόντος πρὸ 24 καὶ πλέον ὥρων. Ὁ Pasteur, ὅστις μετὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντος ἠκολούθει τὰ τε πειράματα ταῦτα καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν, ἔγραψεν ἀμέσως πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν, ὅτι εἶχεν ἄδικον νὰ μεταχειρισθῆ τοιοῦτον αἷμα, ὅπερ θὰ παρήγε συγχρόνως τὸν ἀνθρακὰ καὶ τὴν σηψιμίαν. Ἡ ἐπιτροπὴ δυσηρεστήθη ἐκ τούτου καὶ διεβεβαίωτο, ὅτι ἡ πληροφορία αὕτη τοῦ Pasteur εἶναι ἀνακριβής, ὅτι τὸ αἷμα τοῦ προσβάτου εἶχε μελετηθῆ ἐπισταμένως, καὶ ὅτι δὲν περιεῖχεν εἰμῆ νηματοειδῆ τοῦ ἀνθρακὸς σωματία. Ἐβρυνόμενοι δὲ οἱ Ἴταλοι καθηγηταί ἔλεγον, ὅτι εἶναι θαῦμα, ὁ μὲν Pasteur ἐκ τοῦ βύθου τοῦ ἐν Παρισίοις χημικοῦ ἐργαστηρίου αὐτοῦ νὰ δύναται νὰ διεβεβαίωσῃ, ὅτι τὸ αἷμα, ὅπερ μετεχειρίσθησαν, περιεῖχε καὶ σηπτικὴν

δύναμιν, ἐνῶ αὐτοὶ ὠπλισμένοι μὲ τὸ μικροσκοπίον εἶχον ὑπὸ τὰ ὄμματα αὐτῶν τὸ αἷμα τοῦ προσβάτου. Ὁ Pasteur ἠρέσθη μόνον νὰ ἀπαντήσῃ, ὅτι ἡ πληροφορία αὐτοῦ στηρίζεται ἐπὶ τινος ἀρχῆς, δυνάμει τῆς ὁποίας ἠδύνατο, χωρὶς νὰ ἴδῃ τὸ αἷμα τοῦ προσβάτου, νὰ διεβεβαίωσῃ, ὅτι ἐν αἷς περιπτώσεσι συνελέγη τούτο εἶναι σηπτικόν. Διάφοροι σημειώσεις ἐπιστημονικαὶ ἀντηλλάγησαν μεταξὺ τοῦ Pasteur καὶ τῆς ἐπιτροπῆς, ἀλλ' ἄνευ οὐδεμιᾶς συνεννοήσεως. Τότε ὁ Pasteur προσνήθη νὰ μεταβῆ εἰς Τουρίνον, ὅπως ἀποδείξῃ ἐφ' ὅσων καὶ ἂν ἤθελον προσβάτων ἐξ ἀνθρακὸς πασχόντων, ὅτι τὸ αἷμα ὄλων τούτων ἐν διαστήματι 24 ὥρων κατὰ μέρτιον καὶ 12 ἢ 15 ὥρων κατὰ ἰούνιον ἤθελον ἔχει ταυτοχρόνως τὰς ιδιότητας τοῦ τε ἀνθρακὸς καὶ τῆς σηψιμίας· τοιαύτην ὁμῶς ἐπίσκεψιν, μέλλουσαν νὰ καταδείξῃ τὴν πλάνην τῶν Ἰταλῶν, ἀπεποιήθησαν οἱ πειραματισταὶ καθηγηταί.

Ἡ σταθερότης αὕτη καὶ ἡ ἀκριβεία τῶν διεβεβαίωσεων τοῦ Pasteur ἔχει τι τὸ σπουδαῖον καὶ ἐπιβλητικόν, ὅσάκις τὸ πείραμα ἐπεβεβαίωσεν αὐτὰς· ἀλλ' οὐδεὶς τούτου εἶναι δειλότερος, ὡς λέγει· ὁ Paul-Bert. ὅσάκις τὸ πείραμα δὲν ἠκολούθει αὐτόν. Οὐδέποτε ἀνελάμβανεν ἀγῶνα ἐπιστημονικόν, ἂν δὲν ἤτο πεπεισμένος ἐκ τῶν προσέσεων· ἀπαξ ὁμῶς καταλθὼν ἐμάχετο ἀκράτητος, ἄχρις οὗ ἐνίκα. Ὁ Paul-Bert ἔλεγε ἡμέραν τινὰ εἰς τινὰ τῶν ἀντιπάλων τοῦ Pasteur· «Je vous plains de tomber dans ses mains redoutables» «Faites attention, — ἔλεγε ὁ ἴδιος μετὰ τὸ ἐπισημοῦν τοῦ Τουρίνου εἰς τινὰ ἄλλον, ὅστις εἶπεν, ὅτι θέλει πνίξῃ τὸν Pasteur ἐπιστημονικῶς— faites attention, Pasteur ne s'est jamais trompé».

Τὴν μεγάλην καὶ ἀκλόνητον πεποιθήσιν, τὴν ὁποίαν ὁ Pasteur εἶχε πρὸς τὰ πειράματα καὶ τὰς ἀποδείξεις αὐτοῦ, τὰς ὁποίας μετὰ πάσης καρτερίας ὑπερήσπιζε μέχρι τέλους, δεικνύει καὶ τὸ ἐξῆς περιστατικόν. Τῷ 1879 καθηγητῆς τις τῆς ἰατρικῆς σχολῆς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν, ὅτι ἀνεῦρεν ἐν τῷ αἷματι γυναικὸς πασχούσης πρὸ δύο ἐβδομαδῶν ἐπιλόγιον πυρετὸν καὶ ἀποθανούσης ἐν τῷ νοσοκομείῳ, μέγαν ἀριθμὸν νηματοειδῶν σωματιῶν ἀκινήτων, ἀπλῶν ἢ ἀχρωτῶν, διαφανῶν, εὐθέων ἢ κυψύλων καὶ ἀνηκόντων εἰς τὸ γένος τῶν λεπτοτρίων. Ἄμα τῇ ἀνακοί-

νώσει ταύτη ὁ Pasteur ἀμέσως κατέγεινεν εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἐπιπολοῦ πυρετοῦ· μὴ ἀνακαλύψας δὲ τοιοῦτό τι περιστατικόν, ἔγραψεν ἀμέσως εἰς τὸν καθηγητὴν τούτου ζητῶν ὀλίγον τοῦ αἵματος, ἐξ οὗ οὗτος ἐπειραματίσθη· τὸ αἷμα ἀπεστάλη ἀμέσως καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπαντᾷ εἰς τὸν ἰατρὸν, ὅτι «ὁ λεπτόθριξ σας δὲν εἶναι παρὰ τὸ βλακτηριδιον τοῦ ἀνθρακος». Ὁ καθηγητὴς, εὐρεθεὶς περίπλοκος, ἀπήντησεν, ὅτι δὲν τολμᾷ νὰ διαμφισβητήσῃ τὴν διαθεβιασιν ταύτην, ἀλλ' ἐπεθύμει νὰ τὴν ἐξελέγξῃ, καὶ ἐὰν ἐπιθετο ἰδίως ὄμμασιν, ἤθελεν ὁμολογήσει τὴν πλάνην του. Ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀποδείξεως ὁ Pasteur ἐνοσθαλίμιας δι' αἵματος ζῶου ἀποθανόντος ἐξ ἀνθρακος τρεῖς ἰνδοχοίρους, ἀπέστειλεν αὐτοὺς σιδηροδρομικῶς ἐντὸς κλωθίου μὲ τὰς ὀλίγας ταύτας λέξεις· «Vous les recevrez encore vivants, ils mourront sous vos yeux, vous en ferez l'autopsie et vous reconnaîtrez vous-même votre leptothrix». Τῷ ὄντι οἱ ἰνδοχοίροι ἔφθασαν τὴν ἐπαύριον πρωτὶ καὶ ἀπέθανον 24 ὥρας ὕστερον ὑπὸ τὰ βλέμματα τοῦ καθηγητοῦ. Ὁ πρῶτος ἰνδοχοῖρος ἦτο ἐμβολιασμένος μὲ τὸ αἷμα τῆς ἀποθανούσης γυναικός, ὁ δεῦτερος μὲ τὸ αἷμα προβάτου ἐξ ἀνθρακος ἀποθανόντος εἰς τὴν Chartres καὶ ὁ τρίτος μὲ τὸ αἷμα δαμάλεως ἀποθανούσης ἐξ ἀνθρακος εἰς τὴν Jura. Ὁ καθηγητὴς ποιήσας τὴν αὐτοψίαν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνεύρῃ οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην διαφορὰν ἐν τῷ αἵματι τῶν τριῶν ἰνδοχοίρων, τῶν ὁποίων οὐ μόνον τὸ αἷμα ἀλλὰ καὶ τὰ ἐσωτερικὰ ὄργανα καὶ ἰδίως ὁ σωλὴν ὑπέστησαν παρομοίαν μεταβολά· μετὰ μεγάλης δὲ εἰλικρινείας ὁ καθηγητὴς οὗτος ἀνεκοίνωσεν ἀμέσως εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν, ὅτι ἐλυπεῖτο διττῶς, πρῶτον διότι δὲν εἶχεν ἔτι γνωρίσει τὸν ἀνθρακα, διότι ἄλλως θὰ ἠδύνατο νὰ διαγνώσῃ τὴν ἐπιπολοκὴν ταύτην, ἐξ ἧς ἀπέθανεν ἡ γυνή, καὶ δεῦτερον διότι ἀλλαγῶν ἤθελε ζητήσῃ τὸν τρόπον τῆς προσβολῆς αὐτῆς. Ἠδυνήθη δὲ κατόπιν νὰ μάθῃ, ὅτι ἡ γυνὴ αὕτη τῷ ὄντι κατώκει εἰς δωμάτιον γειτνιάζον πρὸς ἰπποστάσιόν τι.

Καὶ ἤδη δύναται τις νὰ ἐρωτήσῃ· ἀφοῦ ὁ ἀήρ καταστρέφει τὰ σηπτικὰ δονάκια, ἀφοῦ ἡ καλλιέργεια καὶ ἡ αὐξήσις αὐτῶν εἶναι ἀδύνατος ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀέρος, πῶς δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἡ σηψαιμία, ἀφοῦ ὁ ἀήρ πανταχοῦ εὐρίπται; Ἡ ἐνστασις αὕτη, εἰ καὶ σπουδαία, πίπτει ὅμως ἀπέναντι τοῦ ἀκολούθου πειράματος. Ἐν λάθῃ τις ὁρῶν τῆς κοι-

λίας ἰνδοχοίρου ἀποθανόντος ἀπὸ σηψαιμίας ὀξεῖαν, πάντοτε θέλει εὑρεῖ αὐτὸν πλήρη δονακίων σηπτικῶν· ἂν δὲ τὸ ὑγρὸν τοῦτο ἐκθέσῃ εἰς ἐπαύριον μετὰ τοῦ ἀέρος, μὲ τὴν διαφορὰν ὅμως τὸ ὑγρὸν νὰ ἔχῃ πάχος ἐνὸς ἑκατοστομέτρου, μετ' ὀλίγας ὥρας παρατηρῶν τις διὰ τοῦ μικροσκοπίου βλέπει τὸ ἐξῆς περιεργον φαινόμενον· εἰς τὰ κατ' ἐπιπολὴν στρώματα τοῦ ὑγροῦ τούτου τὸ ὄξυγονον τοῦ ἀέρος ἀπορροφᾷται. ὕπερ γίνεται δῆλον ἐκ τῆς μεταβολῆς τοῦ χρώματος τοῦ ὑγροῦ. Ἐν τοῖς στρώμασι τούτοις τὸ νηματωσιδὲς δονάκιον θνήσκει καὶ ἐξαφανίζεται ὑπὸ τὴν μορφήν λεπτῶν ἀμόρφων κοκκιάσεων ἐστερημένων δυνάμεως μολυσματικῆς· τούναντίον ὅμως εἰς τὸ βάθος τοῦ ὑγροῦ τούτου, τοῦ ἔχοντος πάχος ἐνὸς ἑκατοστομέτρου, τὰ δονάκια προασπίζόμενα ἀπὸ τῆς ἐπαύριος τοῦ ἀέρος ὑπὸ τῶν ὁμοίων αὐτῶν, ἄτινα ἀπόλλυνται εἰς τὰ κατ' ἐπιπολὴν στρώματα τοῦ ὑγροῦ, ἐξακολουθοῦσι νὰ πολλαπλασιάζωνται διὰ διχασμοῦ, ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον μεταπίπτουσιν εἰς τὴν μορφήν τῶν σωματίων (corpuscules-germes), ἄτινα χρησιμεύουσιν ὡς σπόροι οὕτως, ὥστε εἰς τὴν θέσιν τῶν κινουμένων νηματίων πάσης γραμμικῆς διαμέτρου καὶ τῶν ὁμοίων τὸ μῆκος διαφεύγει ἐνίοτε τὸ μικροσκοπικὸν πεδίον, δὲν βλέπει τις παρὰ κονιορτὸν τινα ἀποτελοῦντα σημεῖα στιλπνά, μεμωμένα, ἐπὶ τῶν ὁμοίων τὸ ὄξυγονον τοῦ ἀέρος οὐδεμίαν ἔχει ἐπήρειαν. Οὕτω λοιπὸν δύναται νὰ σχηματισθῇ, παρουσίᾳ μάλιστα τοῦ ἀέρος, κονιορτὸς τις ἐκ σπόρων σηπτικῶν. Οὕτως ἐνοσθεῖται ἡ διασπορὰ τῶν ἀναερόβιων μικροβίων ἐντὸς ὑγρῶν ἐπιδοκτικῶν σήψεως ὑπὸ τοῦ κονιορτοῦ τοῦ ἐναιωρουμένου ἐν τῇ ἀτμοσφαιρῇ· οὕτως ἐξηγεῖται ἡ ὑπαρξίς καὶ ἡ ἐμμονὴ τῶν σηπτικῶν νοσημάτων, ὧν μάλιστα ἐκείνων τῶν δυναμένων νὰ ἔχωσιν ὡς αἰτίαν τὰ ἀναερόβια μικροβία, τῶν ὁμοίων ἡ ἀτμοσφαίρα ἐμποδίζει τὴν ζωὴν, μὴ δυναμένη ὅμως καὶ νὰ ἐπενεργήσῃ καταστρεπτικῶς ἐπὶ τῶν σπόρων αὐτῶν.

Οὕτω λοιπὸν διὰ τῶν πειραμάτων τούτων καθιεροῦται ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ὅτι διάφορα μικροβία εἰσὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν μισματικῶν νοσημάτων καὶ ἐγκυκλιάζεται ἡ δόξασις τοῦ παρασιτισμοῦ ἐν τοῖς νοσήμασι, μεγάλη δὲ καὶ νέα ὁδὸς ἀνοίγεται διὰ τὰς μελλούσας μελέτας ἐπὶ τῶν αἰτίων τῶν νόσων· ἐρειδιόμενοι δὲ ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τούτων δυνάμεθα δικαίως νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι ἐπιφυλάττεται εἰς τὴν ἐπιστήμην ἡ γυνῶσις νέων μικροβίων

διαφόρων νοσημάτων και τῶν ειδικῶν αὐτῶν ιδιοτήτων, ὅπως τεθῆ ὀριστικῶς ἡ θετικῆ αὐτῶν ἀπόδειξις ὡς αἰτία τῶν μολυσματικῶν νόσων. Ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς λελυμένον ἤδη, εἶναι τὸ μὴ αὐτόματον τῶν μολυσματικῶν τούτων μικροβίων ἐν τῇ σημερινῇ δὲ ἐποχῇ τῆς ἐπιστήμης δὲν ὑπάρχει πλέον αὐτόματος νόσος, ὡς δὲν ὑπάρχει αὐτόματος γένεσις.

Καίτοι ὅμως αἱ θεωρίαι αὐταὶ εἰσι λίαν συννεπιεῖς πρὸς τὴν πρᾶξιν, καίτοι οἱ ἀφορισμοὶ οὗτοι ἔχουσιν ὡς θεμέλιον ἀκατάκτανον τὴν ἐπιτόσα ἔτη μελέτην καὶ πρᾶξιν τοῦ Pasteur, οὗχ ἥττον ἀναφορῶνται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐνστάσεις καὶ ἀμυρισταλαντεύσεις τινές οὗτω π. γ. ἐν τῷ ἱατρικῷ συνεδρίῳ τοῦ Λονδίνου κατ' αὐγουστοῦ τοῦ 1881 ὁ ἱατρός Bastian, κλινικὸς ἐνὸς τῶν κυριωτέρων τοῦ Λονδίνου νοσοκομείων, ἐδήλωσεν, ὅτι, κατ' αὐτόν, «τὰ μικροβία εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν νόσων καὶ οὐχὶ τὰ αἰτία αὐτῶν». Ὡς λέων ὤρμησε καὶ κατέλαθε τὸ βῆμα ὁ Pasteur, ὁστις παρῆν ἐν τῇ συνεδριάσει, καὶ εἶπε: «Εἶναι δυνατὸν νὰ διαπράξῃ τις σήμερον τοιαύτην αἴρεσιν ἐπιστημονικὴν: Ἡ ἀπάντησίς μου, κύριε Bastian, θέλει εἶσθαι βραχεία. Λάθετε τὸ μέλος ἐνὸς ζώου. συντριψάτε αὐτό, ἀρῆσατε νὰ διαλυθῇ ἐν τῷ μέλει τούτου περίεξ τῶν συντετριμμένων αὐτοῦ ὀστέων, ὅσον αἷμα ἢ ἄλλα ὑγρὰ φυσιολογικὰ ἢ ξένα καὶ ἂν θελήσητε: δέν ὅμως τὸ δέμα τοῦ μέλους οὔτε νὰ διασχισθῇ οὔτε νὰ ἀνοισθῇ, καὶ στοιχηματίζω, ἐὰν θὰ δυνηθῆτε ἔστω καὶ μετὰ πλείονας ἡμέρας νὰ κατορθώσητε, ὥστε νὰ ἀναφανῇ ὁ ἐλάχιστος μικροσκοπικὸς ὄργανισμὸς ἐν τοῖς ὑγροῖς τοῦ μέλους τούτου». Ἀλλὰ καὶ ὁ Bastian δὲν ἐδέχθη τὸ στοιχημα. ὡς ὁ Liebig τῷ 1870.

Μολονότι, κύριοι, ὁ ἀνθρακὸς ὀφείλεται εἰς μικροβίον τι, μολονότι ὁ ἀνθρακὸς ἐνοσθαλμίζεται εὐκόλως καὶ εἶναι θανατηφόρος διὰ τὸν βοῦν, τὸ πρόβατον, τὸν λαγῶν καὶ τὸν ἰνδόχοιρον, εἶναι ὅμως λίαν σπάνιος παρὰ τῷ κύνι καὶ τῷ γοῖρῳ καὶ ἀπαιτεῖται νὰ πειραματισθῇ τις πολλάκις, ὅπως μετὰδῶσῃ εἰς αὐτοὺς τὸν ἀνθρακα καὶ πάλιν δυσκόλως νὰ ἐπιτύχῃ οὐδέποτε δὲ ἐνοσθαλμίζεται καὶ τελεσφορεῖ εἰς τὰς ὀρνίθας. Πολλάκις ἐνοσθαλμίσαν αἷμα ζώου ἐξ ἀνθρακος ἀποθανόντος εἰς αὐτὰς καὶ εἰς μεγάλην μάχιστα ποσότητα, ἀλλὰ χωρὶς νὰ προξενήσωσιν οὐδὲ τὴν ἐλάχιστην ἀνησυρίαν. Τοῦτο ἐπροξένησε μεγάλην ἐντύ-

πωσιν εἰς τὸν Pasteur, τὸν Joubert καὶ τὸν Chamberland: τί ἄρα γε συνέβαινε ἐν τῷ σώματι τῶν ὀρνίθων. ὥστε νὰ ἀντίστανται αὐταὶ εἰς τοὺς ἐνοσθαλμισμοὺς τοῦ ἀνθρακος, ἐνῶ εἰς μόνος ἐξ αὐτῶν ἠδύνατο νὰ φονεύσῃ βοῦν; ἀνεγνώρισαν μετ' ὀλίγον οἱ ἐνδοξοὶ οὗτοι πειραματισταὶ διὰ σειράς πειραμάτων διαφόρων, ὅτι τὸ μικροβίον τοῦ ἀνθρακος δὲν κηλιεργεῖται, δὲν ἀναπτύσσεται, ὅταν ὑποβληθῇ εἰς θερμοκρασίαν τῶν 44° ἐκατοσταθίου. Ἄρῳ δὲ ἡ θερμοκρασία τῶν ὀρνίθων καὶ τῶν πτηνῶν ἐν γένει κυμαίνεται εἰς τοὺς 41 καὶ 42°, ἐὰν λάθωμεν ὑπ' ὄψει καὶ τὴν ζωϊκὴν ἀντίστασιν τοῦ ζώου, ἣτις ἀντενεργεῖ κατὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἰοῦ τοῦ ἀνθρακος, βεβαίως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τελεσφορήσῃ ἡ ἀνάπτυξις τῶν μικροβίων αὐτοῦ παρὰ τὰς πτηνοῖς. Ὑπέθετον δὲ, ὅτι τὰ αἰμοσφαιρία τῶν ὀρνίθων εἶναι κεκορησμένα ὀξυγόνου, τὰ δὲ νηματοειδῆ τοῦ ἀνθρακος μικροβία ὡς ἀναερόβια δὲν ἠδύνατο νὰ τελεσφορήσωσιν. Ἡ ἰδέα αὐτῆ παρώρμησε τοὺς πειραματιστὰς εἰς νέας ἐρεῦνας. Ἐὰν π. γ. ἐλεγον, ψύξωμεν τὸ αἷμα μιᾶς ὀρνίθου καταβιβάζοντες οὔτω τὴν θερμοκρασίαν αὐτῆς, ἄρα γε τὸ παρᾶσιτον τοῦ ἀνθρακος δὲν θέλει δυνηθῆ νὰ ἐπιζήσῃ; Ἀμέσως τὸ πείραμα ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν. Λαθόντες ὀρνίθα τινα, ἀρῳ προηγουμένως ἐνοσθαλμίσαν αὐτὴν με αἷμα ζώου ἐξ ἀνθρακος θανόντος, ἠνάγκασαν αὐτὴν νὰ μένῃ ἐντὸς ὕδατος 25 βαθμῶν. Ἡ θερμοκρασία τῆς ὀρνίθου κατῆλθε μετ' ὀλίγον μεταξύ 37 καὶ 38°, μετὰ τσσαράχοντα δὲ καὶ ὀκτώ ὥρας ἡ ὀρνίς ἀπέθανεν, ὅλον δὲ τὸ αἷμα αὐτῆς εὐρέθη πλήρες βακτηριδίων τοῦ ἀνθρακος. Ἐκ τῆς ἐπιτυχίας ταύτης ὁ Pasteur ἐσκέρθη, ὅτι, ἀρῳ διὰ μιᾶς μόνος ψύξεως ἡ ὀρνίς προσβάλλεται ὑπὸ τοῦ ἀνθρακος, δὲν ἦτο ἄρα γε δυνατόν, ἀρῳ προηγουμένως ἐνοσθαλμίσῃ τις καὶ ἀποψύξῃ αὐτὴν, νὰ τὴν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ζωὴν θερμομαίνων αὐτὴν ἐγκαίρως; Πρὸς λύσιν τῆς υποθέσεως ταύτης ἔλαβεν ὀρνίθα τινα ἀρῳ προηγουμένως ἐνοσθαλμίσαν αὐτὴν, τὴν ἐκράτησεν ἐντὸς ὕδατος ψυχροῦ, ὅπως τὸ μικροβίον τοῦ ἀνθρακος δυνηθῆ νὰ τελεσφορήσῃ, ἀμα δὲ ἠγνόησεν, ὅτι ἡ ὀρνίς εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀνθρακος, ἀνέσυρεν αὐτὴν ἐκ τοῦ ὕδατος, τὴν περιστύλιξεν ἐντὸς βάμβακος καὶ ὤθηκεν αὐτὴν ἐντὸς κλιβάνου 35 βαθμῶν. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον αἱ δυνάμεις αὐτῆς ἐπανήρχοντο, ἀνεσκήρτησε καὶ μετ' ὀλίγας ὥρας ἦτο ἐν πλήρει ὑγείᾳ· τὸ μικροβίον εἶχεν ἐξα-

φανισθῆ, καθότι ἡ ὄρνις φονευθεῖσα κατόπιν οὐδὲν ἔχνος βακτηριδίων ἀνθρακος ἐπαρουσιάζεν ἐν τῷ αἵματι αὐτῆς.

Τοιοῦτον, κύριοι, τὸ τέλος τῆς ἐπιστημονικῆς ταύτης μελέτης, ἣτις ἐτίμησε τὴν Γαλλίαν καὶ τὸν Pasteur, ὠφέλησεν αὐτὴν ὑλικῶς καὶ ἤνοιξε μεγάλην ὁδὸν πρὸς μελλούσας ἐρεῦνας περὶ τῆς φύσεως τῶν μολυσματικῶν νοσημάτων. Ὅποια δὲ δόξα καὶ ὁποῖος φόρος εὐγνωμοσύνης ὀφείλεται εἰς τὸν Pasteur, ἀφίνω ὑμᾶς νὰ κρίνητε.

Χολέρα τῶν ὀρνέθων.

Εἶναι ἀληθές, κύριοι, ὅτι, ὡς ἀπέδειξεν ὁ Pasteur, αἱ ὀρνίθες δὲν προσβάλλονται ὑπὸ τοῦ ἀνθρακος· ὑπάρχει ὁμοῦ νόσος τις θανατηφόρος καὶ καταστρεπτικὴ, ἣτις ἀφραρπάζει αὐτὰς ἐντὸς ὀλίγων ὥρων ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *cholera των ὀρνέθων*, καὶ ἣτις παρουσιάζεται μετὰ τὰ ἐξῆς φαινόμενα. Ἡ ὄρνις, ἣτις εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς νόσου ταύτης, δὲν ἔχει δυνάμεις, ὑποτρέμει, ἔχει τὰς πτέρυγας καταπεπτωκυίας, τὰ πτερὰ τοῦ σώματος ἠνωρθωμένα, ἀπερ δίδουσι εἰς αὐτὴν τὴν ὄψιν σφαίρας, ὑπνηλία δὲ ἀκατάβλητος ἐπιβαρύνει αὐτὴν. Ἐάν τις ἀναγκάσῃ αὐτὴν νὰ ἀνοίξῃ τοὺς ὀφθαλμούς, φαίνεται ἐξερχομένη ἐκ βαθείως λευκῆ γροῦ, μετὰ ὀλίγον ὁμοῦ τὰ βλέφαρα κλείονται καὶ τὸ συνηθέστερον ἐπέρογεται ὁ θάνατος χωρὶς τὸ πτηνὸν νὰ μεταβάλλῃ θέσιν. Γενομένης αὐτοψίας ἀνακαλύπτονται σπυδαῖαι διαταράξεις εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ὄργανα. Καὶ τὴν νόσον ταύτην παράγει μικροσκοπικός τις ὀργανισμός.

Ἡρῶτος ὁ Moritz, κτηνίατρος ἐν τῇ ἀνω Ἀλσατίᾳ, ὑπόπτεισε τὴν παρουσίαν τοῦ μικροβίου ἐν τῇ νόσῳ ταύτῃ, ἕτερος δὲ κτηνίατρος τοῦ Τουρίνου, ὁ Peroneito, ἀνεῦρεν αὐτὸ τῷ 1878. Καὶ αἱ δύο ὁμοῦ οὗτοι παρατηρηταὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ὀρίσωσιν ἀκριβῶς τὸν παρασιτισμὸν τῆς νόσου ταύτης, διότι δὲν μετεχειρίσθησαν τὴν μέθοδον τοῦ Pasteur, ἥτοι τὴν μέθοδον τῶν cultures, διὰ τῆς ὁποίας οὗτος κατορθοῖ νὰ ἀνεύρῃ τὴν διάλυσιν ὑγροῦ τινος, ἐντὸς τῆς ὁποίας τὸ μικροβίον καλλιεργεῖται ἐνδόξως καὶ παραλαμβάνεται καθαρὸν ἀνευ τῆς μίξεως μετὰ ἄλλων ὀργανισμῶν διαφόρου εἶδους.

Ἡρὸς ἀνεύρεσιν λοιπὸν τοῦ παρασίτου τοῦ παράγοντος τὴν χολέραν τῶν ὀρνέθων ὁ Pasteur

πειραματιζόμενος ἀνεῦρεν, ὅτι τὸ μικροβίον τοῦτο μόνον ἐν τῷ ζυμῷ τῶν μυῶν τῆς ὀρνίθου, ἐξουδετερωνέντι διὰ τοῦ κάλιου εἰς θερμοκρασίαν 110—115 βαθμῶν. δύναται νὰ τελεσφορήσῃ καὶ νὰ ἀναπτυχθῇ καταπληκτικῶς. Εἰς ὀλίγας ὥρας ὁ ζυμὸς ὁ μᾶλλον διαφανὴς θολοῦται καὶ εὐρίσκεται πλήρης ἀπείρου πλήθους μικρῶν ἄρθρων ἐλαχίστης διαμέτρου· τὰ ἄρθρα ταῦτά εἰσιν ὀλίγον περιεσφιγμένα περὶ τὸ μέσον καὶ δὲν ἔχουσι ἰδίαν κίνησιν· τὰς ἐπομένας ἡμέρας τὰ μικροβία ταῦτα μεταβάλλονται εἰς πλήθος μικρῶν σημείων τοσοῦτου ἐλαχίστου ὄγκου, ὥστε τὸ ὑγρὸν, ὅπερ πρότερον εἶχε θολωθῆ δι' αὐτῶν, ἀντὶ νὰ καταστῇ γαλακτωδές, ἀνακτᾶται τὴν προτέραν αὐτοῦ διαφάνειαν. Τὸ μικροβίον τοῦτο, διάφορον, ὡς βλέπετε, τῶν μικροβίων, ἅτινα ἀνερέαμεν, κατατάσσεται εἰς τὴν τάξιν τῶν λεγομένων μικροκόκκων. Ὁ ζυμὸς λοιπὸν τῶν μυῶν τῶν ὀρνέθων εἶναι ὁ μόνος κατάλληλος πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ μικροβίου τοῦ παράγοντος τὴν χολέραν αὐτῶν. Ἐν ἑκατοστὸν ἢ χιλιοστὸν μίξος σταγόνας τοῦ ὑγροῦ τοῦτου ἐνοσθλαμιζόμενον εἰς ὀρνίθα δύναται νὰ προκαλέσῃ καὶ ἀναπτύξῃ εἰς αὐτὴν τὴν νόσον καὶ τὸν θάνατον.

Ἀλλὰ τὸ μικροβίον τοῦτο, ὅπερ πολλάκις καταστρέφει ὀλοκλήρους ὀρνιθῶνας, ἐνοσθλαμιζόμενον εἰς τοὺς ἰνδοχοίρους παρουσιάζει λίαν περιεργὸν καὶ μυστηριώδη ἰδιότητα· οὗτοι ἐνοσθλαμιζόμενοι δι' αὐτοῦ οὐδέποτε ἀποθνήσκουσι, μόνον δὲ τοπικῶς κατὰ τὴν θέσιν τοῦ ἐνοσθλαμιζομένου ἀναπτύσσεται ἀπόστημα τι, ὅπερ διαρρηγνύμενον αὐτομάτως θεραπεύεται, χωρὶς τὸ ζῶον νὰ ἀπολέσῃ οὔτε τὴν ὄρεξιν, οὔτε τὴν διάθεσιν αὐτοῦ. Τὰ ἀποστήματα ταῦτα, ἀπερ πολλάκις διακοῦσι πολλὰς ἐβδομάδας, περιβάλλονται ὑπὸ πυογόνου μεμβράνης. πλήρους πύου πηκτοῦ, ἐνθα τὸ μικροβίον ἀθροεῖ πηκσίον τῶν κυττάρων τοῦ πύου, καὶ τὸ ὅποιον κέκτηται μεγάλην μολυσματικὴν δύναμιν. Ἐάν τις ἐνοσθλαμίσῃ εἰς ὀρνίθα ὀλίγον ἐκ τοῦ πύου τούτου, αὐταὶ θνήσκουσι ταχέως, ἐνθ' ὃ ἰνδοχοίρος, ὅστις ἐπρομήθευσε τὸν ἴον, θεραπεύεται ἀνευ τῆς ἐλαχίστης διαταράξεως. Ὅρνιθες καὶ λαγωαὶ συζώντες μετὰ ἰνδοχοίρων, οἵτινες φέρουσι τοιαῦτα ἀποστήματα, ἀσθενοῦσι καὶ θνήσκουσι· ὅπως δὲ τοῦτο προκύψῃ, ἀρκεῖ τὰ ἀποστήματα νὰ διαρραγῶσι καὶ ὀλίγον πῦον αὐτῶν νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαρὴν μετὰ τῶν τροφῶν τῶν ὀρνέθων καὶ τῶν λαγῶων.

Ἐάν ἐπὶ ἄρτου ἢ ἐπὶ κρέατος θέσῃ τις ὀλίγας σταγόνας ὑγροῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐκκλιεργήθη τὸ μικροβίον τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων, καὶ δώσῃ αὐτὰ ὡς τροφήν εἰς τὰς ὀρνίθους, ἢ νόσος εἰσέρχεται εἰς τὸν ὀργανισμόν διὰ τοῦ ἐντερικοῦ σωλήνος, ἔνθα τὸ μικροβίον ἀναπτύσσεται ἐν ἀφθονίᾳ, ὥστε αἱ ἐκκρίσεις τῶν ὀρνίθων ἐνοφθαλμιζόμεναι εἰς ἄλλας καταστρέφουσιν αὐτάς. Οὕτω λοιπὸν εὐκόλως ἐξηγεῖται πῶς μεταδίδεται ἡ νόσος εἰς τοὺς ὀρνιθῶνας μετὰ μεγάλης ταχύτητος· πρὸς διάσωσιν δὲ αὐτῶν συμβουλευέται ἡ ἄμεσος ἀπομόνωσις τῶν προσβληθεισῶν ὀρνίθων καὶ αἱ πλύσεις τῶν ὀρνιθῶνων δι' ὕδατος, εἰς ὃ προστίθεται θεϊκὸν ἢ φανικὸν ὄξύ, ἅτινα ἔχουσι τὴν ιδιότητα νὰ καταστρέψωσι τὸ μικροβίον ἢ νὰ κωλύωσι τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ.

Μελετῶν ὁ Pasteur τὸ μικροβίον τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων, ὅπερ εἶναι ἀερόβιον, ὡς τὸ τοῦ ἀνθρακος, ἀνεκάλυψε καὶ ἑτέραν αὐτοῦ ιδιότητα, τῆς ὁποίας στερεῖται τὸ μικροβίον τοῦ ἀνθρακος· ἂν π. γ. ἐγκλείσῃ τις εἰς τινα σωλήνα ὑέλινον, μακρὰν τοῦ ἀέρος, μικρὰν τινα ποσότητα αἵματος ἢ ὑγροῦ περιέχοντος τὸ μικροβίον τοῦ ἀνθρακος, παρατηρεῖ, ὅτι, εἰς διάστημα ὀκτώ ἢ δέκα ἡμερῶν τὸ πολὺ καὶ ὀλιγώτερον κατὰ τὸ θέρος, τὸ παράσιτον ἐξαλείφεται ἢ μεταβάλλεται εἰς κόκκους λεπτοὺς καὶ ἀμόρφους, οὐδεμίαν δύναμιν τοξικὴν ἔχοντας· τούναντίον δὲ αἷμα ἢ ὑγρὸν περιέχον τὸ μικροβίον τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων ἐγκλειόμενον ἐντὸς σωλήνος διατηρεῖ τὴν μολυσματικὴν αὐτοῦ ιδιότητα ἐπὶ ἐβδομάδας, ἐπὶ μῆνας καὶ ἐπὶ ἔτη, καθότι ὁ Pasteur διετήρησεν ἐπὶ τρία ἔτη ἐντὸς σωλήνος αἷμα περιέχον τὸ μικροβίον τοῦτο διατηρήσαν τὴν μολυσματικὴν αὐτοῦ δύναμιν.

Ἴδου λοιπὸν καὶ τρίτη τις μολυσματικὴ νόσος συσχετιζομένη πρὸς τὰς προηγουμένας καὶ καταδεικνύουσα ἀριδῆλως, ὅτι πᾶσα ἀνεκάλυψις τοῦ Pasteur συνδέεται μὲ τὰς προηγουμένας καὶ φέρει τὴν αὐστηρὰν ἐξέλεγγιν τῆς πειραματικῆς μεθόδου προϋποτιθεμένης τινὸς ιδέας. «Οὐδὲν παράγει τις, λέγει ὁ Pasteur, ἄνευ προϋποτιθεμένων ιδεῶν· πρέπει ὅμως νὰ ἔχη τις τὴν σύνεσιν νὰ μὴ πιστεύῃ εἰς τὰ συμπεράσματα αὐτῶν, ἐν ὅσῳ ἡ πείρα δὲν ἐπιβεβαιώσῃ αὐτὰ· αἱ προϋποτιθέμεναι ιδέαι, ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν ἐξέλεγγιν τῆς πειραματικῆς, εἰσὶν ἡ ζωογόνος φλόξ τῶν πειραματικῶν ἐπιστημῶν, αἱ δὲ σταθεραὶ ιδέαι εἰσὶν ἐπικίνδυνον».

Τοῦτ' αὐτὸ ἐκφράζεται καὶ ὁ Bossuet λέγων: «Le plus grand dérèglement de l'esprit c'est de croire les choses, parce qu'on veut qu'elles soient». Ἡ ἀληθὴς λοιπὸν μέθοδος ἡ ἀγούσα πρὸς τὴν πρόοδον εἶναι τὸ νὰ εἰσέρχεται τις εἰς ὁδὸν τινα καὶ νὰ σταματᾷ εἰς πᾶν αὐτοῦ βῆμα, ὅπως ἐξετάζῃ καθ' ἑαυτόν, ἂν δὲν ἀπεπλανήθῃ.

Τὴν μέθοδον ταύτην ἠκολούθησε καὶ ἀκολουθεῖ ὁ ἥρωας οὗτος τῆς ἐπιστήμης, διὰ τῆς ὁποίας τῷ 1880 ἐποιήσατο τὴν θαυμασίαν ἀνακάλυψιν τῆς ἐξασθενίσσεως τῶν ἰῶν, ἥτις, ὡς θέλωμεν ἴδει, μέγα καλόν, ἠθικὸν καὶ ὑλικόν, προὔξενησεν εἰς τε τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὴν ἐπιστήμην.

Ἴσὸς ἐξησθενημένοι.

Σκοπὸς πάσης πειραματικῆς ἐπιστήμης ἐστίν, ὅπως, θεωρίας τινὸς ἀνακαλυφθείσης καὶ μελετηθείσης ὑπ' ὄλας αὐτῆς τὰς ἐπόψεις, ἀφοῦ ἀποδειχθῇ, ὅτι τὸ πείραμα, ὅπερ ἐντὸς μικροτάτων ὀρίων γίνεται, ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν θεωρίαν, ἐπέρχεται τότε ἡ εἰς μέγιστον ἐφαρμογὴ αὐτῆς πρὸς ὄφελος τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ πάσης ἐν γένει ἀνάγκης πρὸς γρήσιν καὶ ὠφέλειαν τῆς ἀνθρωπότητος. Δὲν ἦτο βεβαίως δυνατόν, ἀφοῦ ὁ Pasteur διὰ πολυετῶν ἀγῶνων κατέληξεν εἰς συμπεράσματα ἀναντίρρητα, ἀφοῦ ἀνεκάλυψε διὰ μεγάλης πειστικότητος καὶ πραγματικότητος τὴν αἰτίαν τοῦ ἀνθρακος τῶν ζῶων καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἢ καὶ τὴν τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων, δὲν ἦτο, λέγω, δυνατόν νὰ μὴ σκεφθῇ, νὰ μὴ εὔρη μέσον τι, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ καταστροφὴ ἢ προεργουμένη εἰς τὰ ζῶα νὰ προληφθῇ καὶ ἐκλείψῃ, ὅποτε ἡ πρόοδος μὲν τοῦ ἐμπορίου καὶ ἡ εὐημερία αὐτοῦ αὐξάνει, αἱ δὲ ἀνεκαλύψεις αὐτοῦ φέρουσι τὴν ἀληθῆ σφαγίδα ἀληθείας πραγματικῆς καὶ ὠφελίμου.

Ὁ παρατηρητικὸς νοῦς τοῦ Pasteur λαβῶν ὑπ' ὄψει, ὅτι αἱ πλείστοι τῶν μολυσματικῶν νόσων δὲν ὑποτροπιάζουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον καὶ ὅτι ἡ δαμαλίς, ἣν ἀνεκάλυψεν ὁ Jenner, ἐνοφθαλμιζομένη εἰς τὸν ἀνθρώπον προσφυλάσσει αὐτὸν ἀπὸ τὴν εὐφλογίαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, ἐσκέφθη, ἂν δὲν ἦτο ἄρα γε δυνατόν δι' ἐκάστην τῶν μολυσματικῶν νόσων νὰ εὔρεθῇ ἄλλη τις ἢ παραπλησία πρὸς αὐτάς, ἥτις ἐπενεργοῦσα ἐπ' αὐτῶν, ὡς ἡ δαμαλίς ἐπὶ τῆς εὐφλογίας, νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κα-

ταστροφήν, ἣν ἐπιφέρουσιν ἀναπτυσσόμεναι ἐπὶ τῶν ζῶων, νὰ χρησιμεύσῃ δηλονότι ὡς προσύλαξις. Σύμπτωσις τις ἐξ ἐκείνων, αἵτινες πολυλάκις συνέβαινον εἰς τὸν Pasteur, ἐχρησίμευσεν εἰς αὐτόν, ὅπως καὶ πάλιν ἀποδείξῃ τὴν μεγάλην τοῦ παραγωγικοῦ τοῦ πνεύματος δύναμιν καὶ καταλήξῃ εἰς ἀνακάλυψίν τινα, ἣτις δικαίως ὠνομάσθη ἡ μεγαλειτέρα τῶν τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος ἀνακαλύψεις.

Ὁ Pasteur, ὅπως βεβαιωθῆ, ὅτι μόνον καὶ καθαρὸν τὸ μικρόβιον τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων εἶναι τὸ παράγον τὴν νόσον ταύτην, ἔκαμε νὰ διέλθῃ τὸ μικρόβιον τοῦτο ἀπὸ καλλιέργειας εἰς καλλιέργειαν, κατὰ τὴν μέθοδον αὐτοῦ, τοσάκις, ὥστε νὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑποθεθῆ, ὅτι ἐλάχιστον ἕγνος σταγόνος μολυσματικῆς, ἣτις ἐχρησίμευσεν ὡς ἀφετηρία τῶν διαφόρων καλλιέργειῶν (cultures), ὑπῆρχεν εἰσέτι ἐντὸς τῶν διαφόρων διαλύσεων καὶ ὅτι αὕτη εἶναι ἴσως ἡ παράγουσα τὴν νόσον· τοῦναντίον δὲ διὰ τῆς μεθόδου ταύτης τῶν ἀλλεπαλλήλων καλλιέργειῶν ἀπεδείκνυε τρανώτατα, ὅτι μόνον καὶ καθαρὸν τὸ μικρόβιον εἶναι τὸ παράγον τὴν νόσον. Ἄλλ' ἐνῶ οὕτως ἐπειραματίζετο, παρετήρησε τὸ ἐξῆς ἄξιον προσοχῆς, εἰς ὃ ὀφείλεται ἡ σπουδαία ἀνακάλυψις, περὶ τῆς ὁποίας πρόκειται νὰ ἐνασχοληθῶμεν· παρετήρησεν, ὅτι ἡ διατήρησις τῆς μολυσματικότητος τῶν μικροβίων ἐν ταῖς ἀλλεπαλλήλοις καλλιέργειαις δὲν ὑφίσταται, ἐὰν δὲν μεσολαβήσῃ ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν καλλιέργειαν χρονικόν τι, διάστημα, τοῦλάχιστον 24 ὥρων, καὶ ὅτι τοῦναντίον, ἐὰν τις προβῇ ἀπὸ τῆς μιᾶς καλλιέργειας εἰς ἄλλην μετὰ χρονικὸν διάστημα πολλῶν ἡμερῶν, πολλῶν ἐβδομάδων, πολλῶν μηνῶν, παρατηρεῖται μεταβολὴ τις εἰς τὴν μολυσματικὴν δύναμιν τῶν μικροβίων· ἡ δὲ μεταβολὴ αὕτη, ἣτις εἶναι ἀνέλογος πρὸς τὸ μεσολαβήσαν χρονικὸν διάστημα, συνίσταται εἰς τὴν ἐξασθένειν τῆς μολυσματικότητος τῶν μικροβίων. Ἐὰν π.χ. αἱ διαδοχικαὶ καλλιέργειαι τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων ἐκτελεσθεῖσιν εἰς βραχέα διαστήματα ἔχωσι δύναμιν μολυσματικὴν τοιαύτην, ὥστε 10 ἢ 20 ὀρνίθες ἐνοφθαλμιζόμεναι ἀπόλλυνται ἐν διαστήματι 24 ἢ 48 ὥρων, καλλιέργειά τις, ἣτις ἤθελε παραμείνῃ τρεῖς μῆνας π.χ. ἐντὸς σωλῆνος υελίνου, οὔτινος τὸ στόμιον εἶναι ἐπιπωματισμένον διὰ βάμβικος ἐμποδίζοντος πᾶσαν εἴσοδον ξένου σπέρματος, ἐπιτρέποντος δὲ μόνον τὴν εἴσοδον ἀέρος καθαροῦ, αὕτη ἐνοφθαλμισθεῖσα εἰς 20 ὀρνίθας δύναται νὰ

καταστήσῃ αὐτὰς ἀσθενεῖς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον, οὐχὶ ὅμως νὰ προκαλέσῃ τὸν θάνατον· τοῦναντίον μάλιστα ἀναλαμβάνουσι μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐντελῶς. Τὸ περιεργότατον δὲ εἶναι, ὅτι, ἐὰν μετὰ τὴν θεραπείαν τῶν 20 τούτων ὀρνίθων ἐνοφθαλμισθῇ τις αὐτὰς ἐκ δευτέρου διὰ μολύσματος λίαν ἰσχυροῦ, δύναμένου νὰ φρονεύσῃ 20 ὀρνίθας ἐντὸς 24 ἢ 48 ὥρων. αἱ ὀρνίθες αὗται πάσχουσιν ἴσως μικρὰν τινα ἀδιαθεσίαν, ἀλλ' οὐδέποτε ἀποθνήσκουσιν. Ἐκ τοῦ φαινομένου τούτου ἐξάγεται τὸ ἀπλουστάτον συμπέρασμα, ὅτι ἡ νόσος αὐτῆς, ἣτοι ἡ χολέρα τῶν ὀρνίθων, δύναται νὰ προσφυλαχθῇ δι' αὐτῆς τῆς ἰδίας, ἔχει δηλ. ὅλους τοὺς χαρακτῆρας τῶν μολυσματικῶν νοσημάτων, τουτέστι τῆς μὴ ὑποτροπιᾶσεως.

Ἄλλ' ὅσον περιεργὸς καὶ ἂν ἦ ὁ χαρακτήρ οὗτος τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων, δὲν εἶναι ἐν τούτοις ἀγνωστος ἐν τῇ παθολογίᾳ, καθότι, ὡς ἐνδαμαλίζει τις τὸν ἄνθρωπον διὰ νὰ προσυλάξῃ αὐτόν ἀπὸ τῆς εὐλογίας, οὕτω καὶ ἡ χολέρα τῶν ὀρνίθων ἔχει τὸν αὐτὸν προσφυλακτικὸν χαρακτῆρα. Τὸ καινοφανὲς ὅμως, ὅπερ ἐξάγεται ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἰδιότητος τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων, ὅπερ μᾶς διδίδει ἰδιαιτέρας γνώσεις τῶν μολυσματικῶν νόσων καὶ ὅπερ δοξάζει καὶ ὑποὶ τὸν Pasteur εἶναι, ὅτι πρόκειται περὶ νόσου μολυσματικῆς, τῆς ὁποίας ὅμως τὸ παραγωγὸν αἷτιον εἶναι μικροσκοπικόν τι παράσιτον, ὃν δηλ. ζῶν. καλλιεργήσιμον ἐντὸς τῆς οἰκονομίας τοῦ ὄργανισμοῦ καὶ ὅτι ἡ ἐξασθένεις τῆς μολυσματικότητος αὐτοῦ εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ πειραματιστοῦ ἐνεργούντος ἐντὸς τοῦ γχημικοῦ αὐτοῦ ἐργαστηρίου. Τὸ ἐξῆσθηγιμένον τοῦτο μικρόβιον ἔχει μεγάλην σχέσιν πρὸς τὴν δαμαλίδα, διότι, ὡς ἐκείνη, δὲν προκαλεῖ τὸν θάνατον, ἀλλὰ χρησιμεύει ὡς προσφυλακτικὸς ἰὸς σχετικῶς πρὸς τὸ θανατηφόρον μικρόβιον, προκαλεῖ δηλ. τὴν νόσον ὑπὸ τὴν καλὴν αὐτῆς μορφήν καὶ προσφυλάττει τὸ ζῶον ἀπὸ τὸν κακοήθη τῆς νόσου χαρακτῆρα.

Οὕτω λοιπὸν ὁ Pasteur κατώρθωσε νὰ ἀνακάλυψῃ τὸ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ χολέρα τῶν ὀρνίθων προελαμβάνετο, καὶ νὰ ἀνοίξῃ νέαν ὁδὸν ἄγουσαν εἰς νέας ἐρεῦνας περὶ τῆς προσφυλάξεως ἀπὸ τῶν ἐπιδημικῶν ἐν γένει νοσημάτων. Ἀμα τῷ ἀκούσματι τῆς νέας ταύτης ἀνακαλύψεως διάφοροι κτηνίατροι καὶ ζωοτρόφοι ἀπετάθησαν πρὸς τὸν Pasteur ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ ἐξῆσθηγιμένον ἰὸν κατὰ τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων· πάντα δὲ τὰ

πρὸς τοῦτο πειράματα ἐπέτυχον θαυμασίως. Ὅπως διατηρήσῃ τις τὸν ἰὸν τοῦτον, θέτει αὐτὸν ἐντός σωλῆνος ὑελίνου μακρὰν τῆς ἀτμοσφαιρικῆς ἐπιφάνειας, τὰ ἄκρα δὲ τοῦ σωλῆνος κλείει διὰ τῆς φλογός.

Ἄλλὰ ποῖον εἶναι τὸ μυστήριον τῆς ἐπιφάνειας ταύτης τοῦ ἐξησθενημένου τούτου ἰοῦ; ἤθελεν ἐρωτήσῃ τις. Τὸ αἷτιον τὸ παράγον, κατὰ τὸν Pasteur, τὴν ιδιότητα ταύτην τοῦ μικροβίου τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων εἶναι τὸ ὄξυγόνον τοῦ ἀέρος, καὶ ἰδοῦ αἱ ἀποδείξεις, τὰς ὁποίας φέρει ὁ Pasteur. Ἐὰν ἐπιχειρήσῃ τις τὴν καλλιέργειαν τοῦ μικροβίου τούτου ἐντός σωλῆνος περιέχοντος ὀλίγιστον ἀέρα καὶ κλείσῃ κατόπιν τὸν σωλῆνα τοῦτον εἰς τὴν φλόγα τοῦ οἴνοπνεύματος, τὸ μικροβίον τοῦτο διὰ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ καταλαμβάνει ταχέως ὅλον τὸ ἐλεύθερον ὄξυγόνον τὸ περιεχόμενον ἐν τῷ σωλῆνι καὶ τὸ ἐν τῷ ὑγρῷ διαλελυμένον. Τὸ μικροβίον τοῦτο, ὅπερ εὐρίσκεται ἐν τῷ αὐτῷ καταστάσει ἐντός τοῦ σωλῆνος, δὲν θέλει ἐξασθενηθεῖ ἐπαίσθητῶς, ἔστω καὶ μετὰ μῆνας καὶ ἐνίοτε μετὰ ἔτη. Τὸ ὄξυγόνον λοιπὸν τοῦ ἀέρος φαίνεται τὸ αἷτιον τῆς τροποποιήσεως τῆς μολυσματικότητος τοῦ μικροβίου.

Ἄλλὰ πῶς νὰ ἐξηγήσῃ τις τὴν μὴ ἐπιφάνειαν τοῦ ὄξυγόνου τοῦ ἀέρος ἐν ταῖς διαδοχικαῖς καλλιέργειαις τῶν μικροβίων, αἵτινες τελοῦνται πᾶσαν 24 ὥραν; Μίαν καὶ μόνην δυνατὴν ἐξήγησιν δίδει ὁ Pasteur, ὅτι τὸ ὄξυγόνον τοῦ ἀέρος ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ χρησιμεύει ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ζωὴν τοῦ μικροβίου. Μία καλλιέργεια μετὰ 24 ὥρας δὲν ἐπερατώθη εἰσέτι, ἀλλ' ἔχει ἀνάγκην ἡμερῶν τινῶν ὁ ἀήρ, ὅστις ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μετ' αὐτῆς, χρησιμεύει ὀλόκληρος εἰς τὴν θρέψιν καὶ τὸν πολλαπλασιασμὸν τοῦ μικροβίου, κατὰ δὲ τὸ κατόπιν μεσολαβοῦν χρονικὸν διάστημα ὁ ἀήρ δὲν ἐπενεργεῖ, εἰμὴ ὡς τροποποιῶν τὴν μολυσματικὴν αὐτοῦ δύναμιν, ἐπέρχεται δ' ἐπὶ τέλος ἡ στιγμή, καθ' ἣν ἡ μολυσματικότης ἐξασθενεῖ σχεδὸν παντελῶς, τότε δὲ μόνον ἐκλείπει παντελῶς ὀλίγας στιγμὰς πρὸ τῆς καταστροφῆς τοῦ μικροβίου. Οὕτω λοιπὸν τὰ μικροβία ταῦτα, ὅπερ πρότερον ἦσαν λίαν μολυσματικά, εἶναι ἤδη ὡς ἐκπτώτοι ἄρχοντες ἄνευ ἰσχύος, ἄνευ ἐνεργείας, οὐδαμῶς δὲ βλαβερὰ, ὡς εἶναι ὅλα τὰ μικροβία, ἅτινα μᾶς περιβάλλουσι πανταχόθεν. Ἀποδεικνύεται λοιπὸν ἐναργέστατα, ὅτι πᾶς ἰὸς ἔχει διαφόρους βαθμοὺς μολυσματικότητος· οὕτω δὲ ὁ Pas-

teur, τροποποιῶν κατὰ βούλησιν τὸν ἰὸν τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων, ἐνοφθαλμιζει εἰς ὀρνίθας ἰὸν ὀλίγον ἐξησθενημένον, ὅπως προφυλάξῃ αὐτὰς ἀπὸ τοῦ θανατηφόρου ἰοῦ.

Ἄλλὰ πῶς νὰ ἐξηγήσῃ τις τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο, ὅτι δηλ. νόσος τις καλοήθης δύναται νὰ προφυλάξῃ ζῶον ἢ ἄτομόν τι ἀπὸ τινος νόσου μᾶλλον βαρείας καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον θανατηφόρου; Ἐπὶ πολὺν χρόνον ὁ Pasteur ἐσκέφθη τὴν λύσιν τοιοῦτου προβλήματος, χωρὶς δὲ νὰ κολακευθῇ, ὅτι ἐπέλυσε αὐτό, συνέλεξε παρατηρήσεις τινάς, αἵτινες ἐπιτρέπουσιν ἐν τῷ μέσῳ τῶν μυστηρίων τούτων τῆς φυσιολογίας νὰ κάμῃ τις ὑπόθεσιν τινα ἱκανοποιῶσαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου. Νομίζει ὁ Pasteur, ὅτι ὁ ἰὸς καλλιεργούμενος ἐν τῷ ζωικῷ ὄργανισμῷ ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὰ αἰμοσφαίρια τοῦ αἵματος π. γ. στοιχειᾶ τινα ὑλικά, χρήσιμα πρὸς τὴν ζωὴν, τούτων δ' ἀφαιρουμένων, ὁ ἐνοφθαλμιζόμενος θανατηφόρος ἰὸς δὲν δύναται νὰ εὐδοκιμήσῃ καὶ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν καταστρεπτικὴν αὐτοῦ ιδιότητα.

Ὅτε ὁ Pasteur ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα τὰ τόσον σπουδαῖα καὶ ἀπρόοπτα, ὑπῆρξε κατὰ πρῶτον ἀμφιβολία τις, μετ' ἐκπλήξεως δὲ ἠκούσθη ὁ ὄρος ἐνοφθαλμισμὸς διὰ τὴν *cholera* τῶν ὀρνίθων, ὅστις ἀποκλειστικῶς ὑπῆρχεν ἕως τότε διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ Jenner, ὅσον ἀφορᾷ τὴν δαμακλίδα. Ἐν τῷ διεθνῇ δὲ ἰατρικῷ συμβουλίῳ τοῦ Λονδίνου κατ' αὐγουστον τοῦ 1881 ἠδυνήθη νὰ καθιερώσῃ τὰς ἰδέας αὐτοῦ μὲ τὸν ὄρον *πειράματα προφυλακτικά* ἐνώπιον τριῶν χιλιάδων ἰατρῶν συνελθόντων ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ κόσμου καὶ αἵτινες ἐχειροκρότουσιν αὐτὸν μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀντανακλώντος εἰς τὴν δόξαν τῆς Γαλλίας. «Ἐδῶκα, εἶπεν ὁ Pasteur, εἰς τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἐνδαμαλισμοῦ ἔκτασιν μεγάλῃ-τεραν, τὴν ὁποίαν ἡ ἐπιστήμη, ἐλπίζω, θέλει καθιερώσει ὡς μνημεῖον εἰς τὴν ἀξίαν καὶ εἰς τὰς ἀπείρους ἐκδουλεύσεις τὰς ἀποδοθείσας εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὑφ' ἐνόος τῶν μεγάλῃ-τερον ἀνδρῶν τῆς Ἀγγλίας, τοῦ Jenner».

Καὶ ὅμως ὅσον καὶ ἂν ἠβέλγησεν ὁ Pasteur νὰ κρυφθῇ ὕψισθεν τοῦ Jenner, δικαιοῦται τις ἐξετάζων τὰ πράγματα ὑπὸ τὴν ἔοψιν τῆς θεωρητικῆς ἐπιστήμης νὰ εἴπῃ, ὅτι οὐδεμία παρομοίωσις ὑφίσταται μεταξύ τῶν δύο τούτων ἀνακαλύψεων, τῆς τοῦ Jenner καὶ τῆς τοῦ Pasteur. Ὅσον μεγάλη καὶ ἂν ὑπῆρ-

ξεν ἢ ἀνακάλυψις τοῦ Jenner, δὲν εἶναι παρὰ τυχαία τις παρατήρησις ἄνευ συνεπειᾶς γονιμότητος. Ἄπὸ ἐνὸς ἤδη αἰῶνος ἡ ἱατρικὴ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐφαρμοσθῇ αὐτὴν εἰς εὐρύτερον κύκλον, καθότι ἡ δαμάλις εἶναι νόσος ἀνήκουσα εἰς μίαν μόνην τάξιν ζῶων· ὁ δὲ ἄνθρωπος δὲν δύναται παρὰ νὰ παρατηρήσῃ αὐτήν. Ἐν τῇ Γαλλικῇ ὄμως ἀνακάλυψι, ἤτοι τῇ τοῦ Pasteur, τούναντιον, αὐτὸς ὁ θανατηφόρος ἴος εἶναι ὁ χρησιμεύων ὡς ἀρετηρία εἰς τὰς ἐνοσθλαμύσεις, ἡ χεῖρ δὲ τοῦ ἀνθρώπου παρασκευάζει τὸν ἴον πρὸς ἐνοσθλαμισμόν, καὶ ὁ ἴος οὗτος δύναται νὰ παρασκευασθῇ τεχνητῶς ἐντός τοῦ χημικοῦ ἐργαστηρίου καὶ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς ὅλας τὰς ἀνάγκας. Ὁ Jenner λοιπὸν ἔκαμε συνάντησιν τοῦ πνεύματος, ὁ δὲ Pasteur ἀνεκάλυψε μέθοδον τοῦ πνεύματος. «Τοῦτο εἶναι ἀρχή, ἔλεγεν ὁ Bouley τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἀνεκoinώθησαν τὰ πειράματα ταῦτα εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν. Νέα τις θεωρία ἀνοίγεται διὰ τὴν ἱατρικὴν, καὶ ἡ θεωρία αὕτη μοι φαίνεται ἰσχυρὰ καὶ φωτισθόλος· μέγα μέλλον παρασκευάζεται· τὸ περιμένω μετὰ πεποιθήσεως πιστεύοντος καὶ μετὰ ζήλου ἐνθουσιωδάντος».

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀνακάλυψις αὕτη τῆς προφυλάξεως ἀπὸ τὴν χολέραν τῶν ὀρνίθων, ἀνακάλυψις, ἣτις στάδιον εὐρὺ ἐπαρουσιάζει καὶ παρουσιάζει διὰ τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐπιδημικὰς νόσους, ἀνακάλυψις, διὰ τῆς ὁποίας σύμπας ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος ἐσκίρτησε καὶ μεγάλη κίνησις ἀνερένη ἐν αὐτῷ, ἔχουσα πάντοτε ὁδηγὸν τὰς θεωρίας τοῦ Pasteur ἀνακάλυψις, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Pasteur καὶ δι' αὐτοῦ ἡ Γαλλία περιεβλήθη δόξαν καὶ μεγαλεῖον, διαμῆνον αἰῶνιον καὶ ἀνεξάλειπτον ἐν τῷ ἀχανεῖ τῶν αἰώνων πελάγει.

Ἴος τοῦ ἀνθρώπου,

Ὀλίγα ἤδη ἔτη εἶχον παρέλθει καὶ ἡ Γαλλία ἀνακύπτουσα ἐκ πολέμου καταστρεπτικοῦ πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως συντηρήθη τὸ πρῶτον αὐτῆς μεγαλεῖον καὶ τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς καταγωγὴν, ἐπουλώσωσα δὲ μόνη τὰς πληγὰς, τὰς ὁποίας ἡ Γερμανία τῇ ἔδωκε, καὶ συνελθοῦσα ἐκ τῶν δεινῶν αὐτῆς παθημάτων, ἄτινα μᾶλλον ὠφέλησαν ἢ ἐβλαψαν αὐτήν, ἐτρέπη τὴν ὁδὸν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἀκολου-

θοῦσα μέχρι σήμερον ἔκαμε τὰς καταπληκτικὰς ἐκείνας προσόδους, τὰς ὁποίας σύμπας ὁ κόσμος θαυμάζει· ἀνέδειξε δὲ ἡλίου φαινό-τερον ἀληθεστάτην τὴν ἀκαταμάχητον ἐκείνην ἱστορικὴν ἀλήθειαν, ὅτι τὰ ἔθνη τὰ ἐγκλείοντα ἐν αὐτοῖς ἐνδοξον παρελθόν, τὰ ἔθνη τὰ ἀνατραφέντα ἐπὶ μεγάλας καὶ ὑψηλαῖς ἀρεταῖς εὐκόλως ἀναλαμβάνουσιν ἀπὸ τῶν δεινῶν καὶ οὐδέποτε ἀπόλλυνται, ὅσον καὶ ἂν παρετραπῶσιν, ὅσον καὶ ἂν ἐραπισθῶσιν ὑπ' ἄλλων· ἐλεύσεται ἡμέρα, καθ' ἣν ἡ συναισθησις τοῦ ἐγὼ θὰ ἀνατραφῇ ἐν αὐτοῖς.

Ἀφοῦ τὰ πειράματα τοῦ Pasteur ἐπέτυχον ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξασθένισιν τοῦ ἰοῦ ὡς πρὸς τὴν χολέραν τῶν ὀρνίθων, ἐπόμενον ἦτο, ὅπως εἰς τὴν διάνοιαν αὐτοῦ ἐπέβη ἡ ἐφαρμογὴ τῶν τοιούτων πειραμάτων καὶ εἰς ἑτέραν μολυσματικὴν νόσον. Ἐσκέφθη λοιπὸν νὰ μελετήσῃ τὴν ἐξασθένισιν τοῦ ἰοῦ, ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἄνθρωπον τῶν ζῶων. Ἄλλ' ὅπως τὰ πειράματα ταῦτα δοκιμασθῶσι, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐργασθῶσιν ἐπὶ ἀνθρώπων, οἵτινες καίπερ παθόντες ἐξ ἀνθρώπου εἶχον διακρῦγει τὸν θάνατον, οὐδὲ ἐπὶ μιᾶς τάξεως ζῶων, διότι ὁ ἄνθρωπος προσβάλλει πολλὰς αὐτῶν τάξεις· ὥστε ἀπῆρτετο καὶ ἀριθμὸς πολὺς ζῶων καὶ διάφορα γένη αὐτῶν. Εὐτυχῶς τὸ ἐξῆς περιστατικὸν συνετέλεσεν, ὅπως καὶ τὰ πειράματα ἐκτελεσθῶσι καὶ προκύψῃ οὕτως ἡ ἀλήθεια ἐκείνη, ἣτις ἐθαυμάζει τὸ πνεῦμα τοῦ Pasteur.

Τῷ 1879 ὁ ὑπουργὸς τῆς γεωργίας ἐπεφόρτισε τὸν Pasteur νὰ κρίνῃ ἐπὶ τῆς ἀξίας μεθόδου τινὸς θεραπευτικῆς τοῦ ἀνθρώπου τῶν δαμάλειων, τὴν ὁποίαν ἐπενόησεν ὁ Louvrier, κτηνίατρος τῆς Jura. Πραχλαθὼν ὁ Pasteur τὸν βοήθον αὐτοῦ Chamberland μετέβη ἐπὶ τόπου, ὅπως παρακολουθήσῃ τὴν μέθοδον τοῦ Louvrier· πρὸς τοῦτο ὁ Pasteur προὔτεινεν, ὅπως ἐκτελεσθῶσι πειράματα συγκριτικὰ. Ἐνωσθῆλμισε δὲ ἡ δαμάλις δι' ἰοῦ ἀνθρώπου λίαν δυνατοῦ, καὶ αἱ μὲν παρεδόθησαν εἰς τὴν θεραπείαν τοῦ Louvrier, αἱ δὲ ἔμειναν ἄνευ τινὸς θεραπείας· ἀριθμὸς τις δαμάλειων θεραπευομένων ὑπὸ τοῦ Louvrier ἠδυνήθη νὰ ἀντιστῇ κατὰ τῆς νόσου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν δαμάλειων τῶν μὴ θεραπευομένων διεσώθησαν τινες. Ὡς ἐκ τούτου ἡ θεραπεία τοῦ Louvrier δὲν εἶχε καμμίαν σημασίαν. Ἐκ τῶν πειραμάτων ὅμως τούτων προὔκυψεν ἀποτέλεσμα τι σπουδαῖον· ὁ Pasteur καὶ ὁ Chamberland ἔσχον εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν πολλὰς δαμάλας, αἵτινες καίτοι ὑπέ-

φερον ἐκ βαρείας μορφῆς τοῦ ἀνθρακος διεσώθησαν ὅμως τὰς διασωθείσας ταύτας δαμάλις ὁ Pasteur ἐνοσθάλμισας ἐκ δευτέρου δι' τοῦ λίαν ἰσχυροῦ παρετήρησεν, ὅτι οὐδὲν ἔγνος τῆς νόσου παρετηρήθη. καὶ τοι ἡ ἐνοσθάλμισις ἐγένετο ἐν ἔτος μετὰ τὴν πρώτην. Ἡ ἐπιτυχία αὕτη ἐνεθάρρυνε τὸν Pasteur, ὅπως ἀνακαλύψῃ τὸν ἐξῆσθηνημένον τοῦ ἀνθρακος ἰὸν καὶ οὕτω δυνηθῆ νὰ ἐνοσθάλμιξῃ τὰ ζῶα καὶ προφυλάττῃ αὐτὰ ἀπὸ τῆς τρομερῆς ταύτης νόσου. Ἐπειδὴ δὲ τὰ νέα πειράματα, εἰς τὰ ὅποια ἐμελλε νὰ ἐπιδοθῆ ὁ Pasteur, ἀπῆττον καὶ ἰδιαιτέρας ἱστορικῆς γνώσεις, προσέλαβε καὶ δεύτερον βροθὸν τὸν πολυμαθῆ νέον ἱατρὸν Roux.

Παρακολουθῶν τὴν σειράν τῶν συμπερασμάτων αὐτοῦ ὁ Pasteur ἐζήτησε φύσει νὰ ἐξηγήσῃ τὴν τροποποίησιν τῆς μολυσματικότητος τοῦ ἰοῦ τοῦ ἀνθρακος ἐν τῷ ὀξυγόνῳ τοῦ ἀέρος, ὡς εἶγεν ἀνακαλύψει διὰ τὸν ἰὸν τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων· ἀλλὰ δυσκολία τις ἀμείσως ἐπαρουσιάσθη ἐνώπιον αὐτοῦ. Μεταξὺ τοῦ μικροβίου τοῦ ἀνθρακος καὶ τοῦ τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων ὑπάρχει οὐσιώδης τις διαφορά· διότι τὸ μὲν πρῶτον παράγεται διὰ διχασμοῦ, τὸ δὲ δεύτερον ἔχει ἴδιον τρόπον γενέσεως καὶ παράγεται διὰ τῶν σωματοσπόρων. Ἐν τῷ αἵματι τῶν ζῶων κατ' ἀρχὰς τὸ μικροβίον τοῦ ἀνθρακος παρίσταται ἐν εἶδει νηματίων διαφανῶν, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον μεμερισμένων· κατὰ τοῦτο δὲ ἡ ὁμοιότης τοῦ μικροβίου τοῦ ἀνθρακος καὶ τοῦ τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων εἶναι πλήρης. Ἐὰν ὅμως τὸ αἷμα τοῦτο ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀέρος, παρατηροῦνται μετὰ 24 συνήθως ὥρας οἱ σωματόσποροι, πεταγμένοι κατὰ σειράς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον κανονικῶς καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῶν νηματίων· περὶ δὲ τῶν σωματίων τούτων ἡ ὕλη τῶν νηματίων ἀπορροφᾶται καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον πᾶς δεσμός μεταξὺ τῶν σωματίων τούτων ἐκλείπει. καὶ ἐναπομένει κόνις τις παριστώσα τὰ σπέρματα ταῦτα. Ὅθεν (καὶ ἐνταῦθα ἐγκρίεται ἡ μεγάλη δυσκολία, τὴν ὁποίαν ἀπῆτησαν οἱ πειραματισταί, ὅπως ἐφαρμόσωσιν εἰς τὸν ἀνθρακα τὸν τρόπον τῆς ἐξῆσθηνίσεως τοῦ ἰοῦ, ὡς εἶχον κατορθώσει διὰ τὸν ἰὸν τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων) τὰ σπέρματα ταῦτα δύνανται νὰ ὦσιν ἐκπεθειμένα εἰς τὸν ἀέρα ἐπὶ ἔτη πολλά, χωρὶς νὰ ἀπολέσωσι τὴν μολυσματικότητα αὐτῶν, ἔτοιμα ὄντα πάντοτε νὰ παραγάγωσι τὴν νόσον τοῦ ἀνθρακος.

Τὴν δυσκολίαν ταύτην ὁ Pasteur ἐσκέφθη νὰ ὑπερνικήσῃ ὡς ἐξῆς: Ἐπειδὴ, λέγει, τὸ μικροβίον τοῦ ἀνθρακος ὑπὸ τὴν μορφήν αὐτοῦ τὴν νηματοειδῆ εἶναι καθ' ὅλα ἀνάλογον πρὸς τὸ τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων, δύναται τις νὰ ἀνευρῇ τὸν τρόπον, ὥστε νὰ ἐμποδίσῃ τὸν σχηματισμὸν τῶν σωματοσπόρων τοῦ ἀνθρακος· ἅπαξ δὲ ἀπαλλαγεί τις τῶν σπόρων τούτων δύναται νὰ ἐκθέσῃ μόνον τὰ νηματοειδῆ σωματῖα εἰς τὸν ἀέρα καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ἐπ' αὐτῶν ἀπαρᾶλλάκτως ὡς εἰς τὴν χολέραν τῶν ὀρνίθων. Ἐκ τῶν σκέψεων τούτων ὀρμώμενος ὁ Pasteur καὶ οἱ δύο αὐτοῦ παρασκευασταὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὰ πειράματα αὐτῶν. Αἱ ἡμέραι παρήρχοντο, τὰ πειράματα ἐπολλαπλασιάζοντο καὶ ὁ Pasteur καθίστατο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐνησυχολημένος. Ἐνῶ δὲ τὰ πειράματα ἐτελοῦντο ἐν τῇ École normale, προβλέπων ὁ Pasteur τὸ ὕψος τῆς μελούσης ἀνακαλύψεώς του, ἔλεγε χαμηλῆ τῇ φωνῇ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν «Ah! que ce serait beau, si l'on arrivait à cela; si le fait de l'attenuation du microbe du choléra des poules n'était pas un fait isolé!» Ἐὰν δὲ τις ἐτόλμα νὰ ἐρωτήσῃ αὐτὸν περὶ τῆς φάσεως, τὴν ὁποίαν διήρχοντο τὰ πειράματα αὐτοῦ, ὁ Pasteur ἀπεκρίνετο· «Non, je ne puis rien vous dire, je n'ose pas formuler tout haut ce que j'espère».

Ἄλλ' ἐπέστη ἐπὶ τέλους ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ Pasteur βεβαιωθείς περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῶν πειραμάτων αὐτοῦ ἐξῆλθε τοῦ γημινοῦ αὐτοῦ ἐργαστηρίου μὲ πρόσωπον θριαμβευτικόν· ἡ γὰρ αὐτοῦ ὑπῆρξε τοσαύτη, ὥστε δάκρυα ἀνῆρχοντο εἰς τοὺς ὀφθαλμούς αὐτοῦ· οὐδέποτε παρετηρήθη ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας αὐτοῦ μεγαλύτερα ἀντανάλασις ὄλων τῶν ὑψηλῶν καὶ γενναίων συγκινήσεων, τὰς ὁποίας δύναται νὰ περιλάβῃ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ. «Δὲν ἤθελόν ποτε παρηγορηθῆ, ἔλεγεν ἐναγκαλιζόμενος τοὺς βοηθοὺς καὶ τοὺς φίλους αὐτοῦ, ἐὰν ἀνακάλυψις τοιαύτη, οἶαν πρὸ ὀλίγου ἐκάμαμεν ἐγὼ καὶ οἱ παρασκευασταὶ μου, δὲν ἦτο ἀνακάλυψις γαλλικῆ». Μετὰ μεγάλῃ δὲ σαφηνείας, ἣτις εἶναι τὸ θέλημα τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, διηγεῖται εἰς τοὺς φίλους του τὰ τελευταῖα πειράματα, ἅπερ ἐποίησεν ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ αὐτοῦ.

Ἐν τῷ οὐδετέρῳ ζωμῷ τῆς ὀρνίθου, τὸ μικροβίον τοῦ ἀνθρακος δὲν καλλιεργεῖται πλέον εἰς τοὺς 44 καὶ 45 βαθμούς. Ἡ καλ-

λιέργεια αὐτοῦ εἶναι εὐκολος τὸναντίον εἰς τοὺς 42 καὶ 43 βαθμοὺς, ὅποτε τὸ μικροβίον δὲν δίδει πλέον σπόρους. Δύναται τις λοιπὸν νὰ κρατήσῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ ἀέρος καθαροῦ, μεταξὺ 42 καὶ 43 βαθμῶν, μίαν καλλιέργειαν τῶν νηματοειδῶν σωματίων τοῦ μικροβίου τοῦ ἀνθρακος παντελῶς ἐστερημένῃ τῶν λεγομένων σπόρων. Ἐν διαστήματι ὀλίγων ἑβδομάδων ἡ καλλιέργεια αὕτη καταστρέφεται, ἥτοι ἂν διασπείρῃ τις τὴν καλλιέργειαν ταύτην ἐντὸς ζωμοῦ προσφάτου, ὁ ζωμὸς παρίσταται ἄγονος, μὴ δίδων οὐδεμίαν ἀνάπτυξιν τοῦ μικροβίου τοῦ ἀνθρακος. Ὀλίγας ὅμως ἡμέρας πρότερον ἢ ζωὴ τοῦ μικροβίου ὑφίσταται ἐν τῇ καλλιέργειᾳ ταύτῃ. Ἐὰν λοιπὸν μετὰ δύο, τέσσαρας, ἕξ καὶ ὀκτῶ ἡμέρας ἐκτεθῇ ἡ καλλιέργεια αὕτη εἰς τὸν ἀέρα καὶ εἰς τὴν θερμότητα, δύναται τις νὰ προκαλέσῃ τὴν νόσον ἐπὶ τῶν ζῶων ὡχ ἤττον ὅμως παρατηρεῖται, ὅτι ἡ μολυσματικότης τῆς καλλιέργειας ταύτης παραλλάσσει ἀκαταπαύστως, ἀναλόγως τοῦ χρόνου τῆς εἰς τὸν ἀέρα ἐκθέσεως αὐτῆς, καὶ κατὰ συνέπειαν παρουσιάζει σειρὰν ἐξασθενίσεως τῆς μολυσματικῆς αὐτῆς δυνάμεως. Ὡστε ἅπαξ ἐμποδισθείσης τῆς ἀναπτύξεως τῶν σπόρων τῶν νηματίων τοῦ ἀνθρακος, τὰ λοιπὰ εἶναι παρόμοια πρὸς τὰ συμβαινόντα διὰ τὸ μικροβίον τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων. Ἐκ τῆς καλλιέργειας δὲ ταύτης τῆς ἐστερημένης τῶν σπόρων τοῦ μικροβίου τοῦ ἀνθρακος ἐὰν ἐνοσθάλμισῃ τις σταγόνα τινα εἰς ζῶον, δίδει εἰς αὐτὸ τὸν ἀνθρακα ὑπὸ τὴν καλοῦσθαι αὐτοῦ μορφήν καὶ τὸ προφυλάσσει ἐναντίον τῆς βαρυτάτης τοῦ ἀνθρακος μορφῆς. Ἀπὸ τὸν πειραματιστὴν δὲ ἐξαρτᾶται ἡ κατὰ βούλησιν ἐξασθενίσις τοῦ ἰοῦ τοῦ ἀνθρακος.

Τῇ 28 φεβρουαρίου 1871 ὁ Pasteur ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ καὶ τῶν βοηθῶν του τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἀνακαλύψεως. Ἐπικροτήσεις ἐνθουσιώδεις ἐξεργάγησαν μετὰ χαρᾶς καὶ ὑπερηφανείας πατριωτικῆς. Μόλις αἱ ἐφημερίδες ἐδημοσίευσαν τὴν διακοίνωσιν ταύτην καὶ ἰδοὺ ὁ πρόεδρος τῆς γεωργικῆς ἐταιρίας τοῦ Melun, ὁ βαρὼν de la Rochette, προσεκάλει τὸν Pasteur ἐν ὀνόματι τῆς ἐταιρίας νὰ ἐκτελέσῃ δημοσίᾳ τὸν ἐνοσθάλμισμὸν τοῦ ἀνθρακος ἐπὶ τῶν ζῶων. Ὁ Pasteur ἐδέχθη, τῇ δὲ 28 ἀπριλίου ἔκαμε τὰς ἐξῆς συμφωνίας μετὰ τὴν ἐταιρίαν. Ἡ ἐταιρία θέλει θέσει εἰς τὴν διάθεσιν

τοῦ Pasteur καὶ τῶν βοηθῶν αὐτοῦ 60 πρόβατα· δέκα ἐκ τῶν πρῶτων τούτων δὲν θέλουσιν ὑποστῆ οὐδεμίαν θεραπείαν· εἴκοσι καὶ πέντε πρόβατα θὰ ὑποστῶσι δύο ἐνοσθάλμισεις ἐν διαστήματι 12 ἕως 15 ἡμερῶν διὰ δύο διαφόρων ἰῶν ἀνίσου δυνάμεως. Ὀλίγας ἡμέρας ὕστερον τὰ 25 ταῦτα πρόβατα θέλουσιν ὑποστῆ μετὰ τῶν λοιπῶν 25 πρῶτων ἑτέραν ἐνοσθάλμισιν ἰοῦ λίαν ἰσχυροῦ. Ἐτερον τοιοῦτον πείραμα θέλει διενεργηθῆ ἐπὶ δέκα δαμάλεων, ἐξ ὧν ἕξ ἔπρεπε νὰ ἐνοσθάλμισθῶσιν, αἱ τέσσαρες οὐχί· καὶ αἱ δέκα δὲ ὁμοῦ ἤθελον ἐνοσθάλμισθῆ κατόπιν τὴν αὐτὴν μετὰ τὰ πρόβατα ἡμέραν, δι' ἰοῦ τοῦ ἀνθρακος λίαν ἰσχυροῦ. Ἐκ τῶν προτέρων ὁ Pasteur διεβεβαίωσεν, ὅτι τὰ 25 πρόβατα, τὰ μὴ ἐνοσθάλμισθέντα, θέλουσιν ἀποθάνει, ὅτι τὰ ἐνοσθάλμισθέντα 25 πρόβατα θέλουσιν ἀνθῆξει εἰς τὸν μᾶλλον ἰσχυρὸν ἰόν, ὅτι αἱ ἐξ ἐνοσθάλμισθῆσαι δαμάλεις δὲν θέλουσιν ἀσθενῆσαι, ἐνῶ αἱ λοιπαὶ τέσσαρες αἱ μὴ ἐνοσθάλμισθῆσαι, ἐὰν δὲν ἤθελον ἀποθάνει, θέλουσιν οὐχ ἤττον ἀσθενῆσαι βαρέως.

Ἄμα ὡς ὁ ἐπιστημονικὸς καὶ ὁ γεωργικὸς τύπος ἐδημοσίευσεν τὸ πρόγραμμα τοῦτο καὶ τὰς προφητείας τοῦ Pasteur, πολλοὶ τῶν συναδέλφων καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιστημῶν ταραχθέντες ἐκ τῆς τόλμης ταύτης τοῦ Pasteur, ἐνώπιον ζητήματος περιεκαλυμμένου εἰσέτι μὲ βαθὺ σκότος, φοβούμενοι δέ, μὴ ἴδωσι τὸν Pasteur καὶ τοὺς βοηθοὺς αὐτοῦ ῥιψοκινδυνεύοντας διὰ τῶν διαβεβαιώσεων αὐτῶν ἐνώπιον τῶν προβλημάτων τούτων τῆς φυσιολογίας καὶ τῆς παθολογίας, ἀπήντησαν πρὸς τὸν Pasteur παρατηρήσεις τινάς, ἀποκαλοῦντες τὴν τόλμην αὐτοῦ ταύτην ἐπιστημονικὴν ἀφροσύνην. «Prenez garde, τῷ ἔλεγον, vous vous engagez sans vous réserver une retraite possible· vos expériences de laboratoire ne vous autorisent peut-être pas encore à tenter des expériences comme celles de Melun». «Sans doute, ἀπάντησεν ὁ Pasteur, dans nos expériences d'études nous n'avons jamais eu à notre disposition un si grand nombre d'animaux inoculer, mais j'ai pleine confiance. Ce qui a déjà été fait dans mon laboratoire m'est une garantie de ce que l'on peut faire».

Ὁ δὲ Bouley, ἔχων μεγάλην πεποιθήσιν εἰς τὰς διαβεβαιώσεις ταύτας τοῦ περιδόξου

οίλου του, λαβών συνέντευξιν μετ' αὐτοῦ, ὅπως παρευρεθῆ εἰς τὰ τοιμηρὰ αὐτοῦ πειράματα, εἶπε πρὸς τοὺς ἀνησυχούντας συναδέλφους του· « Μὴ φοβεῖσθε τίποτε, θὰ ἐπανέλθῃ ἐν θριάμβῳ ».

Τὰ πειράματα ἤρξαντο τὴν 5 μαΐου 1881 πρὶν γιλιόμετρα μακρὰν τοῦ Melun, ἐντὸς ἐπαύλειος τοῦ δήμου Pouilly-le-Fort, ἀνηκούσης εἰς τὸν κτηνίατρον Rossignol, γενικὸν γραμματέα τῆς ἐταιρείας τοῦ Melun. Κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς γεωργικῆς ἐταιρείας, μία αἰξ ἀντικατέστησεν ἐν τῶν 25 πρὸβάτων τῆς πρώτης σειρᾶς· τὴν 5 μαΐου ἐνοσθάλμισαν διὰ τῆς σύριγγος τοῦ Pravaze 24 πρόβατα, τὴν αἰξά και ἐξ δαμάλεις διὰ πέντε σταγόνων ἰοῦ τοῦ ἀνθρακος ἐξησθηνημένου. Δώδεκα ἡμέρας κατόπιν, τὴν 17 μαΐου, ἐνοσθάλμισαν ἐκ νέου τὰ τριάκοντα και ἐν ταῦτα ζῶα δι' ἑτέρου ἰοῦ, ἀλλ' ἰσχυροτέρου τοῦ πρώτου.

Ἡ 31 μαΐου ἦτο ἡ ἡμέρα τῆς ἐνοσθάλμισης διὰ τοῦ λίαν ἰσχυροῦ ἰοῦ. Κτηνίατροι, φιλοθεάμονες, ἀγρονόμοι και λοιποὶ περιστοιχούν τὸ μικρὸν τοῦτο ποίμνιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔμελλον νὰ γίνωσι τὰ τελευταία ἀποραστικὰ πειράματα και νὰ λάμψῃ ἡ δόξα τοῦ Pasteur και τῆς Γαλλίας. Τὰ τριάκοντα και ἐν ἐνδαμάλμισθέντα ζῶα, ἅτινα ἔμελλον νὰ ὑποστῶσι τὸν ἐνοσθάλμισμὸν διὰ τοῦ λίαν ἰσχυροῦ ἰοῦ, ἔκιντο παραπλεύρως πρὸς τὰ λοιπὰ 25 πρόβατα και τὰς τέσσαρας δαμάλεις, ἅτινα ὠσάυτως ἔμελλον νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ὄρος συγκρίσεως πρὸς τὰ πρῶτα. Ἐπὶ τῆ προτάσει ἐνὸς κτηνίατρον, ὅστις ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ τὰ πειράματα μᾶλλον συγκριτικὰ, ἐνοσθάλμισαν ἐναλλάξ ἐν ζῶον ἐνοσθάλμισθῆν και ἐν ἑτέρον μὴ ἐνοσθάλμισθῆν. Μετὰ ταῦτα ὠρίσθη ὡς ἡμέρα συνεντεύξεως ἡ 2 ἰουνίου. τουτέστιν 48 ὥρας μετὰ τὸν ἐνοσθάλμισμὸν. Πλέον τῶν 200 ἐπισήμων ἀτόμων συνέρρευσαν εἰς τὸν τόπον τῶν πειραμάτων, ὁ Patinot, νομάρχης τοῦ Seine-et-Marne, συγκλητικὸς, γενικὸς σύμβουλος, ἐφημεριδογράφος, μέγας ἀριθμὸς ἰατρῶν, κτηνίατροι και γεωργοί, πάντες οἱ πιστεύοντες και ἀμφιβάλλοντες, περιμένοντες ἀνυπομόνως τὸ ἀποτέλεσμα. Ἄμα τῆ ἀρῖζει αὐτῶν εἰς τὴν ἐπαυλιν τοῦ Pouilly-le-Fort δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κρατήσωσι τὴν ἐκπληξιν και τὸν θαυμασμὸν αὐτῶν. Ἐπὶ τῶν 25 τῶν μὴ ἐνοσθάλμισθέντων δι' ἐξησθηνημένου ἰοῦ τὰ 21 ἀπέθανον ἐξ ἀνθρακος, ἡ αἰξ ἀπέθανεν ὡσαύτως, δύο ἑτέρα πρόβατα ἦσαν

ἐν ἀγωνίᾳ, τὸ δὲ τελευταῖον προσβλήθῆν και τοῦτο ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ τὴν ἐσπέραν. Λι τέσσαρες δαμάλεις, αἱ μὴ ἐνοσθάλμισθῆσαι δι' ἰοῦ ἐξησθηνημένου, ἔφερον ἅπασαι οἰδήματα ὀγκώδη κατὰ τὸ σημεῖον τοῦ ἐνοσθάλμισμοῦ. ὅπισθεν τοῦ ὤμου· εἶχον πυρετὸν ἰσχυρὸν και ἐστεροῦντο ὀρέξεως πρὸς τὸ φαγεῖν· τὸν ἀντίον δὲ τὰ ἐνοσθάλμισθέντα πρόβατα ἦσαν ἐν πλήρει ὑγείᾳ και εὐδιαθεσίᾳ· αἱ δὲ ἐνοσθάλμισθῆσαι δαμάλεις οὐδὲν ἔφερον οἰδημα, οὐδεμίαν ὕψωση τῆς θερμοκρασίας και ἐξηκολούθουν τρώγουσαι μετ' ὀρέξεως.

Μέγας και δίκαιος τῷ ὄντι ἐνθουσιασμὸς κατέλαθε τότε πάντας τοὺς παρευρεθέντας εἰς τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα, πρὸ πάντων δὲ οἱ κτηνίατροι, οἵτινες διὰ τοῦ τύπου ἐπολέμησαν τὰς προφητείας τοῦ προγοράματος τοῦ Pasteur και ἐδήλωσαν, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ πιστεύσῃ τις, ὅτι διὰ τῶν ἐξησθηνημένων ἰῶν θέλει θριαμβεῦσαι τις κατὰ τοῦ ἀνθρακος, ἔμειναν κεχρησμένοι· ἐθεώρουν τὰ ἀποθάνοντα ζῶα, ἐψηλάφουν τὰ ζῶοντα. « Αἱ! λοιπόν, λέγει εἰς τινα ἐξ αὐτῶν ὁ Bouley, ἐπεισθητε· δὲν σᾶς μένει πλέον παρὰ νὰ κλινήτε τὸν ἀγένην ἐνώπιον τοῦ διδασκάλου (δεικνύων τὸν Pasteur) και νὰ φωνήσῃτε « Je vois, je sais, je crois, je suis désabusé ».

Καταστάντες αἰθνης θερμοὶ ἀπόστολοι τῆς νέας θεωρίας οἱ κτηνίατροι διεκέρυξαν πανταχοῦ, ὅ,τι ἰδίους ὀφθαλμοῖς εἶδον. Εἰς μάλιστα ἐξ αὐτῶν, ὁ μᾶλλον ἀμφιβάλλων, ὤθησε τὸν προσηλυτισμὸν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε ἠθέλησε νὰ ἐνοσθάλμισθῇ ὁ ἴδιος. Ὁ κτηνίατρος οὗτος τῆς ἐπαρχίας Yonne ἐνοσθάλμισθη τῷ ὄντι μετὰ δύο ἐξησθηνημένους ἰούς, ἄνευ τινὸς ἄλλου συμβεβηκότος ἐκτὸς ἐλαφροῦ τινος πυρετοῦ, μόνον δὲ αἱ παρακλήσεις τῆς οἰκογενείας του ἰσχυσαν, ὅπως ἐμποδίσωσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐνοσθάλμισθῇ μετὰ τὸν λίαν ἰσχυρὸν ἰόν.

Ἐκτακτος κίνησις παρήχθη πανταχοῦ ὑπὲρ τῶν ἐνοσθάλμισμῶν· πλείοσαι ἐταιρεῖαι γεωργικαὶ ἠθέλησαν νὰ ἐπαναλάβωσι τὸ ἐνδοξὸν πείραμα τοῦ Pouilly-le-Fort· διάφοροι κτηνοτρόφοι ἠνώχλουν καθ' ἑκάστην τὸν Pasteur ζητοῦντες ἰούς ἐξησθηνημένους, οὗτος δ' ἠναγκάσθη νὰ ἰδρῶσῃ ἰδιαίτερον κατάστημα κατὰ τὴν ὁδὸν Vauquelin πρὸς παρασκευὴν τῶν ἰῶν τούτων. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1881 εἶχον ἤδη ἐνοσθάλμισαι 33,916 ζῶα, ἐξ ὧν 32,550 πρόβατα, 1,254 βόας και 142 ἵππους· τῷ 1882 ὁ ἀριθμὸς τῶν ζῶων τούτων

υψώθη εἰς 399,102 πρόβατα, 47,000 βόας καὶ πλέον τῶν 2,000 ἵππων· τῷ δὲ 1883 ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τοῦ 1882 ἠύξθη κατὰ 100,000 ζώων. Ὡς δὲ ἡ δαμαλίς δὲν προφυλάττει τὸν ἄνθρωπον ἐφ' ὅλης τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἀπὸ τὴν προσβολῆν τῆς εὐφλογίας, οὕτω παρατηρήθη, ὅτι καὶ ὁ ἐξησθημένος τοῦ ἄνθρακος ἴος δὲν προφυλάσσει τὸ πρόβατον παρὰ μόνον ἐν ἔτος, ἤτοι τὸ τρίτον τῆς ζωῆς του, καθότι τὸ πρόβατον ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς οἰκονομίας δὲν ζῆ πλέον τῶν τριῶν ἐτῶν.

Ἀφοῦ ὁ Pasteur κατώρθωσε νὰ ἐξασθενίσῃ κατὰ βούλησιν τὸν ἰὸν τῆς γολέρας τῶν ὀρνίθων καὶ τοῦ ἄνθρακος τῶν ζώων τοσοῦτον, ὥστε τὰ προκαλοῦντα τὰς νόσους ταύτας μικροβία νὰ μὴ δύνανται νὰ ἀναπτυχθῶσιν ἐν τοῖς ὀργανισμοῖς τῶν ζώων, ἐσκέθη, ἂν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ δώσῃ τὴν μολυσματικὴν δύναμιν εἰς τὰ μικροβία ταῦτα τὰ ἀπολέσαντα ἤδη αὐτὸν καὶ ἐξασθενήσαντα παντελῶς. Τὸ πείραμα δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν σκέψιν ταύτην τοῦ Pasteur. Παρατήρησε λοιπὸν οὗτος, ὅτι ὁ ἐξησθημένος ἴος τοῦ ἄνθρακος, ὅστις δὲν προκαλεῖ οὐδένα κίνδυνον νόσου ἢ θανάτου εἰς ἰνδοχοίρους ἐνὸς ἔτους ἢ μηνῶν τινῶν ἢ καὶ ἐβδομάδος, προκαλεῖ τὸν ἀνεπίστονον θάνατον εἰς ἰνδοχοίρον δύο ἡμερῶν, καθότι τὸ μικροβίον πολλαπλασιάζεται ἐν τῷ αἵματι τοῦ νεογνοῦ τούτου ζώου. Ὑποθέτει λοιπὸν ὁ Pasteur, ὅτι εἰς τὸ νεογνὸν τοῦτο ζῶον ἡ δύναμις τῆς ὀξυγονώσεως τῶν αἰμοσφαιρίων δὲν εἶναι εἰσέτι ἰκανή, ὅπως ἐμποδίσῃ τὸ ἀερόβιον τοῦ ἄνθρακος μικροβίον, ὅπως χρησιμοποιήσῃ πρὸς ὄφελός του τὸ ὀξυγόνον τοῦ αἵματος· ὡς ἐκ τούτου ἡ νόσος ἐκτυλίσσεται καὶ ἐπέρχεται ὁ θάνατος. Ἐν ἄλλοις τούτοις οὐδὲν τὸ περιέργον ὑπάρχει, ὅτι ἡ ζωικὴ ἀντίστασις τοῦ νεογνοῦ ἰνδοχοίρου εἶναι ἀσθενεστέρη τοῦ μᾶλλον ἐνήλικος· ἀλλὰ τὸ περιέργον συνίσταται εἰς τὸ ὅτι, ἐὰν διὰ τοῦ αἵματος τοῦ νεογνοῦ ἰνδοχοίρου ἐνοσθαλμίσῃ τις ἕτερον ἰνδοχοίρον μᾶλλον ἐνήλικα, διὰ τοῦ αἵματος δὲ τοῦ δευτέρου τούτου τρίτον ἰνδοχοίρον μεγαλύτερας ἡλικίας καὶ οὕτω καθεξῆς, συμβαίνει, ὥστε ἡ μολυσματικὴ δύναμις τοῦ μικροβίου τοῦ ἄνθρακος νὰ ἐνισχύηται προκαλοῦσα τὴν νόσον ἄνθρακα εἰς ἰνδοχοίρους μιᾶς ἐβδομάδος, ἐνὸς μηνός, ἐνὸς ἔτους καὶ ἐξῆς, ἐνῶ πρότερον ἦσαν ἀπρόσβλητοι. μία δὲ μόνη σταγὼν τοῦ αἵματος τῶν ζώων τούτων ἀρκεῖ νὰ φονεύσῃ πρόβατα, διὰ τοῦ αἵματος δ' αὐτῶν νὰ φονεύσῃ βόας.

Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ διὰ τὸ μικροβίον τῆς γολέρας τῶν ὀρνίθων· καθότι, ὅταν τοῦτο ἐξασθενήσῃ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε οὐδεμίαν δύναμιν νὰ ἔχῃ ἐπὶ τῶν ὀρνίθων, ἀποδίδει τις εἰς αὐτὸ τὴν μολυσματικότητά του ἐνοσθαλμίζων δι' αὐτοῦ μικροβία πτηνὰ διὰ τῶν ἀλληλοδιαδόχων τούτων ἐνοσθαλμίσων ἐκ τῶν πτηνῶν τῆς κατωτέρας κλίμακος πρὸς τὰ τῆς ἀνωτέρας τὸ μικροβίον τῆς γολέρας τῶν ὀρνίθων ἐνδυναμοῦται, ὥστε δύναται νὰ φονεύσῃ τὰς ὀρνίθους.

Ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τούτων ἐξάγονται συμπεράσματα λίαν σπουδαῖα· ὅτι ἡ ἐπιήρεια τοῦ ἀέρος ἐπὶ τῆς ἐξασθενίσεως τῶν ἰῶν εἶναι ἴσως ἡ αἰτία τῆς ἀποσβέσεως τῶν μεγάλων ἐπιδημιῶν, καὶ ὅτι οἱ ἐξησθημένοι οὗτοι ἰοὶ ἀνακτῶνται ἐν εὐνοϊκαῖς περιστάσεσι τὴν μολυσματικότητά αὐτῶν καὶ παράγουσιν ἐκ νέου τὰς ἐπιδημίας. Ὁρμώμενος δ' ἐκ τῶν σκέψεων τούτων ὁ Pasteur ἐξάγει τὰ ἐξῆς συμπεράσματα διὰ τε τὸν βουβωνικὸν λοιμὸν καὶ τινὰς ἄλλας ἐπιδημικὰς νόσους.

Εἰς ὅλας, λέγει, τὰς χώρας, ἐν αἷς ἀναφαίνεται ὁ λοιμὸς, ὁ ἐξησθημένος αὐτοῦ ἴος πρέπει νὰ ὑφίσταται ἔτοιμος πάντοτε νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐνεργητικὴν αὐτοῦ μορφήν, ὅσάκις κλιματολογικαὶ συνθήκαι ἢ πείνα ἢ δυστυχία ἀναφανεῶσιν εὐνοϊκαί. Ὅτι ὁ ἴος ὑφίσταται ἐν τῇ ζωικότητι τῶν ἰσθῶν, εἶναι ἀναπόφευκτον, καθότι, ἂν πιστεύσῃ τις τοὺς ἰατρούς, οἵτινες ἐπισκέφησαν τὰς χώρας, εἰς τὰς ὁποίας ἀναφαινεται ὁ λοιμὸς, εἰς ἀπάσας ταύτας καὶ ἐν τοῖς χρονικοῖς διαστήμασι τῶν μεγάλων ἐπιδημιῶν ἀπαντᾷ τις ἄτομα φέροντα ἀδένας ἐξωγαμμένους, οὐχὶ θανατηφόρους, ἀπαραλλάκτους πρὸς τοὺς βουβῶνας τῆς πανώλους. Δὲν εἶναι ἀρά γε πιθανόν, ὅτι οἱ βουβῶνες οὗτοι ἐγκαίσιον ἰὸν λοιμικὸν ἐξησθημένον καὶ ὅτι ἡ δίοδος τοῦ ἰοῦ τούτου ἐν ὀργανισμοῖς ἐξησθημένοισι, ὡς συμβαίνει ἐν καιρῷ πείνης, δύναται νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν ἐξησθημένον τοῦτον ἰὸν μεγαλύτεραν μολυσματικὴν δύναμιν; Ὑπάρχουσιν ἐπίσης ἕτεροι μολυσματικαὶ νόσοι, αἵτινες ἀναφαίνονται ἀποτόμως, ὡς ὁ τύφος τῶν στρατευμάτων καὶ τοῦ στρατοπέδου· ἀναμφιβόλως τὰ σπέρματα τῶν μικροβίων, ἅτινα παράγουσι τὴν νόσον ταύτην, εἰσι διακεχυμένα πανταχοῦ ἀλλ' ἐξησθημένα, καὶ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ φέρῃ αὐτὰ ἐφ' ἑαυτοῦ ἢ ἐν τῷ ἐντερικῷ αὐτοῦ σωλῆνι ἄνευ τινὸς βλάβης· ἐν εὐνοϊκαῖς ὅμως περιστάσεσιν, ὡς ἐπὶ συναθροίσεως μεγάλῃς στρα-

τευμάτων ἢ τραυματιῶν πολλῶν, τὰ μικροβία ταῦτά εἰσι πάντοτε ἔτοιμα, ὅπως ἀνακτῆσονται τὴν μεγάλην αὐτῶν μολυσματικότητα.

Αἰτιολογία τοῦ ἀνθρακος.

Ὁ Pasteur κατορθώσας νὰ θριαμβεύσῃ κατὰ τοῦ ἀνθρακος διὰ τῶν ἐξησθημένων ἰῶν ἐπέζητησε νὰ ἀνεύρῃ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ· πῶθεν προέρχεται ὁ ἀνθραξ; διατί ἡ νόσος αὕτη νὰ εἶναι ἐνδημικὴ εἰς τινὰς μόνον ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας, εἰς τινὰς χώρας τῆς Ρωσσίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Αὐστρίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Ἀμερικής;

Ἐπὶ πολλῶν χρόνων ἐνόμισαν, ὅτι ὁ ἀνθραξ γεννᾶται αὐτομάτως ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν διαφόρων περιστάσεων. Ὁ Bouley διηγεῖται ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ «Πρόσδος τῆς ἰατρικῆς διὰ τῆς πειραματικῆς», ὅτι τῷ 1842 ὁ ὑπουργὸς τῆς γεωργίας Cunin-Gridaine παρακινήθεις ὑπὸ τῶν βουλευτῶν τῶν ἐπαρχιῶν, ἐν αἷς ὑπῆρχεν ἡ ἐπιζωστία αὕτη, ἐνεπιστεῦθη εἰς τινὰ καθηγητὴν τῆς σχολῆς τοῦ Alfort, τὸν Delafond, τὴν ἀποστολήν, ὅπως μελετήσῃ ἐπιτοπίως τὴν νόσον τοῦ ἀνθρακος, ἔνθα ὑπῆρχε, καὶ νὰ ἐξετάσῃ, ἂν ἡ αἰτία αὐτοῦ δὲν ἠδράζετο εἰς τὸ εἶδος τῆς ἐν γῆρασι καλλιέργειας εἰς τοὺς προσβαλλομένους τόπους.

Ὁ Delafond φθάνει εἰς τὴν Beauce, ἔνθα ἐξέπληξεν αὐτὸν τὸ περιστατικόν, ὅτι ὅλα σχεδὸν τὰ ζῶα τὰ προσβαλλόμενα ὑπὸ τοῦ ἀνθρακος ἦσαν νέα, ὠραία καὶ ῥωμαλέα. Ἀποδίδων τοῦτο ὁ Delafond εἰς τὸν πλοῦτον τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς φυτείας ἐπινοεῖ ἀμέσως τὴν ἐξῆς θεωρίαν· «Ὁ ἀνθραξ, λέγει, εἶναι ὑπερβολὴ τοῦ αἵματος καὶ πρὸ πάντων πλεονασμὸς τῶν ἐρυθρῶν αἰμοσφαιρίων». Ὁρμώμενος δὲ ἐκ τῆς ιδέας ταύτης ἐξάγει τὰ συμπεράσματα αὐτοῦ, ἀναλύει τὸ ἔδαφος καὶ τὰ φυτὰ, καὶ ἀποδίδει τὴν ἀρθρονίαν τοῦ αἵματος τῶν προσβάτων τῆς Beauce εἰς τὴν ἀρθρονίαν τῶν ἀζωτούχων οὐσιῶν, αἵτινες ἐμπεριέχονται εἰς τὰ φυτὰ, δι' ὧν τρέφονται τὰ ζῶα. Συμβουλεύει ὅθεν τοὺς κτηνοτρόφους νὰ καταβιάσασιν τὴν ποσότητα τῶν τροφῶν καὶ νὰ ἀναμιγρῶσιν ῥίζας μετὰ τῶν φυτῶν, ἅπερ ἀρθρονοῦσιν ἀζωτούχων οὐσιῶν, ὅπως οὕτως ἐλαττωθῇ ἡ πληθώρα τοῦ αἵματος τῶν ζῶων, ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρακος. Ὅτι δὲ τὸ εἶδος τῆς τροφῆς εἶναι ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρακος, ὁ Delafond ἀποδείκνυσιν διὰ τῆς βαθμιαίας ἐλαττώσεως τῆς νόσου, ὅσον προχωρεῖ τις πρὸς τὴν

Loire. Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, ἐν τῇ Sologne π.χ., ἔνθα ἡ γῶρα εἶναι ἀμυδρῆς, γλυκαλλὴ καὶ ὑγρὰ, ὁ ἀνθραξ εἶναι ἄγνωστος, τὰ δὲ φυτὰ δὲν εἶναι πλούσια, ὅπως εἰς τὴν Beauce.

Ἦδη ὅμως, ἐνῶ εἶχον παρέλθει 40 ἔτη ἀπὸ τῆς θεωρίας ταύτης, ἐνῶ ἐπεκράτει πλέον ἐν τῷ κόσμῳ ἡ ιδέα τῆς παρασιτικῆς αἰτίας τοῦ ἀνθρακος καὶ ὅτι οὐδὲν παράγεται αὐτομάτως, ὡς καθιέρωσεν ὁ Pasteur, ἡ ἀνωτέρω θεωρία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ, εἰς αὐτὸν δὲ τὸν Pasteur, τὸν ἀνακαλύψαντα τοὺς σπόρους τοὺς παράγοντας τὸν ἀνθρακα, ἔμενε νὰ ἀνακαλύψῃ καὶ τὴν προέλευσιν αὐτῶν, ἤτοι τὴν αἰτιολογίαν. Ἐχων λοιπὸν βοήθους τὸν Roux καὶ τὸν Chamberland ἐπεδόθη εἰς σειρὰν πειραμάτων, ὅπως ἐπιλύσῃ τὸ σπουδαῖον τοῦτο ζήτημα. Τὰ πρῶτα πρὸς τοῦτο πειράματα ἐλάβον χώραν εἰς τὰ πεδία τοῦ χωρίου St-Germain, πλησίον τῆς Chartres. Οἱ πειραματισταὶ οὗτοι, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπέγυσαν ἐπὶ τῆς τροφῆς τῶν προσβάτων μεγάλην ποσότητα σπόρων τοῦ ἀνθρακος, ἐλάβον ὠρισμένον ἀριθμὸν προσβάτων καὶ ἐθρεψάν αὐτὰ διὰ τῶν μεμολυσιμένων ἐκείνων τροφῶν· παρετηρήθη δὲ, ὅτι ἐκ τῶν φαινομένων τὴν τροφὴν ἐκείνην προσβάτων ἄλλα μὲν ἀπέθανον ἐξ ἀνθρακος, ἄλλα δὲ ἠσθένησαν καὶ ἄλλα ἐπέζησαν. Ἡ αὐτοψία τῶν ἀποθανόντων ἐδείκνυε κάλλιστα τὴν παθολογικὴν ἀνατομίαν, ἣν παράγει ὁ ἀνθραξ, ὥστε ἐν τῷ πνεύματι τοῦ Pasteur ἐδραιώθη ἡ ιδέα, ὅτι διὰ τῆς τροφῆς οἱ σπόροι τοῦ ἀνθρακος εἰσέρχονται ἐντὸς τοῦ ὄργανισμοῦ τῶν προσβάτων καὶ παράγουσιν εἰς αὐτὰ τὸν ἀνθρακα· ἀλλ' ἔμενε εἰς αὐτὸν ἀνεξήγητον, πῶθεν οἱ σπόροι οὗτοι προέρχονται. Ἴδου δὲ εἰς ποῖον συμπέρασμα κατέληξεν. Οὗτος καὶ οἱ βοηθοὶ αὐτοῦ ἐρευνηνῶντες, τὶ συμβαίνει μετὰ τὸν θάνατον ζῶου ἀποθανόντος ἐξ ἀνθρακος, παρετήρησαν, ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ ζῶον τοῦτο, ἂν εἶναι μικρᾶς ἀξίας, θάπτεται ἐντὸς λάκκου 0,50 ἑκατοστου. ἢ ἐνὸς τὸ πολὺ μέτρου ἐν τοῖς ἀγροῖς· ἅμα τὸ ζῶον ταρῆ, ἐπέρχεται βεβαίως ἡ σήψις, τὰ νημασοειδῆ σωματῖα τῶν μικροβίων καταστρέφονται, ἐναπομένουσιν ὅμως οἱ σπόροι αὐτῶν. Ἐκτὸς τούτου, περίξ τοῦ ἀποθανόντος ζῶου τρέχει αἷμα ἐκ τῆς ῥινὸς αὐτοῦ ἢ ὑγρὰ προερχόμενα ἐκ τῶν οἰδημάτων αὐτοῦ· τὸ αἷμα ἢ τὰ ὑγρὰ ἀναμιγνύονται μετὰ τῆς γῆς, ἣτις βεβαίως εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἔχει ἀέρα, καὶ ἰδοὺ καλλιέργεια ἔτοιμη τῶν

μικροβίων του άνθρακος. Το πείραμα εθεβαιώσε τοῦτο. Προσθέτων ὁ Pasteur αἷμα άνθρακος εἰς γῶμα βεβρεγμένον δι' οὔρων κατὰ τὴν θερμοκρασίαν τοῦ θέρους παρατήρησεν εἰς τὸ διάστημα 24 ὡρῶν αὐξήσιν καὶ πολλαπλασιασμόν τῶν σπόρων τοῦ άνθρακος· οἱ σπόροι οὗτοι ἐν λανθανούσῃ ζωῇ ἦσαν πάντοτε ἔτοιμοι νὰ αὐξήσῃσι καὶ νὰ παραγάγῃσι τὸν άνθρακα οὐχὶ μόνον μετὰ διαμονὴν πολλῶν μηνῶν ἐν τῇ γῇ ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἐτῶν.

Ὅσον περιέργα καὶ ἂν ὑπῆρξεν τὰ πειράματα ταῦτα, ἐπειδὴ ἐξετελοῦντο ἐντὸς τοῦ χημικοῦ ἐργαστηρίου, ἔπρεπε νὰ μελετηθῇ, τί συνέβαινεν ἐν αὐτῇ τῇ ἐξοχῇ, ἐν καιρῷ τῆς ξηρασίας, τῆς ὑγρασίας καὶ τῆς καλλιεργείας τῶν ἀγρῶν. Πρὸς τοῦτο οἱ πειραματισταὶ ἔθαψαν εἰς μίαν γωνίαν τῆς ἐπαύλειος τοῦ ἀγίου Γερμανοῦ, παρὰ τὴν Chartres, πρόβατον ἀποθανόν ἐξ άνθρακος. Δέκα μῆνας, καὶ κατόπιν δεκατέσσαρας μῆνας ὕστερον, συνέλεξαν ὀλίγον γῶμα ἐκ τοῦ λάκκου, εἰς ὃν ἔθαψαν τὸ πρόβατον. Ἀφοῦ ἀνεξέζητησαν καὶ ἀνεκάλυψαν τὴν παρουσίαν τῶν σπόρων τοῦ μικροβίου ἐν τῷ γῶματι, προσεκάλεσαν δι' ἐνοφθαλμισμῶν ἐπὶ τῶν ἰνδοχοίρων τὴν νόσον άνθρακα. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως εἶναι, ὅτι ἀνεκάλυφθησαν τοιοῦτοι σπόροι καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λάκκου, ἐν ᾧ ἐτίθαστο τὸ πρόβατον, χωρὶς τὸ γῶμα αὐτοῦ νὰ ἀνακινήθῃ οὐδέλως. Βραδύτερον ἔθαψαν ἐντὸς λειμῶνος τῆς Jura δαμάλεις ἀποθανούσας ἐξ άνθρακος εἰς βάθος δύο μέτρων περίπου, μετὰ δύο δ' ἐτῶν παρέλευσιν ἠδυνήθησαν δι' ἀλληλοδιαδόγων πλύσεων νὰ ἐξαγάγῃσιν ἐκ τοῦ γῶματος τῶν λάκκων ὑποστάθμην, διὰ τῆς ὁποίας παρήγον εἰς τὰ ζῶα τὴν νόσον άνθρακα. Ἐπὶ τέλους δὲ οἱ πειραματισταὶ οὗτοι παρατήρησαν, ὅτι εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, ἣτις ἐκάλυπτε τὰ τεθαρμένα ζῶα, οἱ σπόροι τῶν μικροβίων τοῦ άνθρακος ἀνεγνωρίζοντο καὶ μετ' ὅλην τὴν καλλιέργειαν αὐτῆς.

Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατόν, ἡ γῆ, ἣτις εἶναι ὡς ἰθὺς τις, νὰ ἀφίη ἄνεργομένους εἰς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς τοὺς μικροσκοπικοὺς τοῦτους σπόρους, ἐνῶ ὁ ἴδιος Pasteur λέγει, ὅτι τὰ ἀναβλύζοντα ἐκ τῆς γῆς ὕδατα, ἔστω καὶ ἐκ μικροῦ αὐτῆς βάθους, στεροῦνται μικροβίων; Ἦδη αὐτοὶ οἱ σπόροι τοῦ άνθρακος εἰς ἰκανὸν βάθος ἐν τῇ γῇ εὐρίσκόμενοι ἀναφαίνονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς· εὐρίσκειται τις λοιπὸν κατὰ συνέπειαν ἀπέναντι αἰνίγματος. Καὶ ὄντως ἐκπλήσσεται τις, ὅταν

ἀκούσῃ τὴν ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τούτου· οἱ φορεῖς δηλονότι τῶν σπόρων τῶν μικροβίων τοῦ άνθρακος ἐκ τοῦ βάθους τῆς γῆς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς εἰσὶν οἱ σκωλήκας τῆς γῆς. Οὗτοι μετὰ τὴν δρόσον τῆς πρωίας ἢ μετὰ τὴν βροχὴν ἐξερχόμενοι τῆς γῆς, φέρουσιν ἐντὸς τῶν λεπτῶν καὶ κυλινδρικών αὐτῶν σωλήνων τοὺς σπόρους τοῦ άνθρακος καὶ ἐναποθέτουσιν αὐτοὺς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς μεμιγμένους μετ' ἄλλων μικροβίων. Εὐκόλος δὲ ἡ πειραματικὴ ἀπόδειξις. Ἐὰν ἐντὸς γῶματος, μετ' οὐ ἀνέμιξέ τις σπόρους μικροβίων, θέσῃ σκωλήκας καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀνοιξῇ τὸ σῶμα τῶν σκωλήκων, θέλει εὐρεῖ ἐντὸς τῶν ἐκκριτικῶν αὐτῶν σωλήνων μέγαν ἀριθμὸν τῶν σπόρων τούτων. Οἱ σπόροι οὗτοι, οἵτινες διὰ τῶν σκωλήκων ἀνέρχονται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς μεμιγμένοι μετὰ τοῦ γῶματος, ἐξαπλῶννται ἐπὶ τῶν φυτῶν καὶ τῶν χόρτων, νεμόμενα δὲ τὰ ζῶα ἐντὸς τῶν λειμῶνων καταπίνουσι μετὰ τῶν χόρτων καὶ τοὺς σπόρους τοῦ άνθρακος καὶ οὕτω μολύνονται, ὡς ὁ Pasteur ἀπέδειξεν ἐπιγέων ἐπὶ τῆς γλώττης διάφορα ὑγρά, ἐν οἷς εἶχον καλλιεργηθῆ τὰ μικροβία τοῦ άνθρακος· ἡ γλῶττις δὲ αὐτῆ διδομένη εἰς πρόβατα ἀνέπτυσεν εἰς αὐτὰ τὴν νόσον τοῦ άνθρακος.

Ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τούτου παράγεται σπουδαία θεωρία τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐπιδημικῶν νοσημάτων ἐχόντων ὡς αἰτίαν τὸ ἔδαφος, ὡς τὰ νεκροταφεῖα καὶ διοσφόρους τόπους, ἐν οἷς ὑπάρχουσιν ἀκαθαρσίαι πολλαί. Τὰ συμπεράσματα τῶν πειραμάτων αὐτοῦ ἔχον ὑπὸ ὄψιν ὁ Pasteur ὡς πρὸς τὴν αἰτιολογίαν τοῦ άνθρακος συνίστα ἐνώπιον τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τὰ λεγόμενα προφυλακτικὰ μέτρα. Οὐδέποτε, λέγει, πρέπει νὰ θάπτονται ζῶα ἀποθανόντα ἐξ άνθρακος ἐντὸς τῶν λειμῶνων τῶν προωρισμένων διὰ τὴν νομὴν τῶν ζῶων· ὁσάκις δὲ τοῦτο ἐξ ἀνάγκης γίνεται, πρέπει νὰ θάπτονται ταῦτα εἰς γῆν ἀμμώδη ἢ ἀσβεστοῦχον, ὀλίγον ὑγρὰν καὶ εὐκόλως ἀποξηραίνουμένην, ἣτοι, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, εἰς γῆν ἀκατάλληλον διὰ τὴν ζωὴν τῶν σκωλήκων τῆς γῆς· τὸ τοιοῦτον ἐξήγει, διὰ τί τόποι ἀμμώδεις καὶ ξηροὶ εἶναι ἀπληλαγμένοι τῆς νόσου άνθρακος, ἐνῶ περιβάλλονται ὑπὸ χωρῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐνδημεῖ ἡ νόσος. Διὰ τῶν προφυλακτικῶν τούτων μέσων, λέγει ὁ Pasteur, καὶ διὰ τῶν ἐνοφθαλμισμῶν τῶν ζῶων δι' ἐξοθνημένων ἰῶν ὁ άνθραξ θέλει ἐξλειφθῆ ἀπὸ τὴν Γαλλίαν καὶ μόνον ὡς ἀνάμνησις θέλει διατηρεῖσθαι.

Πᾶσα νέα ἀνακάλυψις προκαλεῖ, ὡς γνωστόν, μεταβολὴν τινα εἰς τὰς γενικῶς παραδεδεγμένας ἰδέας, μεταβολὴν, ἣν οἱ μὲν μετὰ χαρᾶς ἀσπάζονται, οἱ δὲ ἀνθίστανται ἐκ συστήματος, καίτοι αὐτὰ τὰ πράγματα ἡλίου φαινότερον ὁμολογοῦσιν. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς ἐξασθενίσεως τῶν ἰῶν, ἡ τεχνητὴ προπαρασκευὴ τῶν ἰῶν τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ σπουδαιότης τῆς χρήσεως αὐτῶν, ὅπως προσυλλάξῃ τις τὰ ζῶα ἀπὸ τὰς νόσους ταύτας, διήγειραν εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον ἐκπληξὴν καὶ μέγαν ἐνθουσιασμόν, τὸν ὅποιον μετ' ὀλίγον ἐμπαθῆς κριτικῆ καὶ ἀντιζηλία ἀσύγγνωστος προσεπάθησαν νὰ ἐλαττώσωσιν.

Ἡ πρώτη προσβολὴ ἤρξατο ἐκ τῆς Γερμανίας. Τὴν ἐπαύριον τοῦ θριάμβου, ὃν ὁ Pasteur ἤρατο ἐν τῷ διεθνείῳ ἰατρικῷ συνεδρίῳ τοῦ Λονδίνου τῷ 1881, ὁ γερμανὸς ἰατρός Koch καὶ οἱ βοηθοὶ αὐτοῦ Gaffki καὶ Laeffler ἐδμοσίευσαν ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ ὑγειονομικοῦ συμβουλίου τοῦ Βερολίνου εἶδος ἐπιστημονικῆς ἀνασκευῆς ἐναντίον τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ἐνοφθαλμιμοῦ τῶν ἰῶν καὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς χρήσεως αὐτῶν ἐν τῇ κτηνοτροσίᾳ.

Ἐντὸς ἐτι τοῦ ἐν Λονδίῳ συνεδρίου ὁ ἰατρός Koch εἶπεν εἰς ἰατρὸν Γάλλον « L'attenuation des virus c'est trop beau pour être vraie ». Ὁ Pasteur, κατὰ τὴν συνήθειάν του, ἀρῆκε κατ' ἀρχὰς τὸ ῥέυμα νὰ ῥεύσῃ, μὴ ὦν ὅμως ἐκ ἐκείνων, οἵτινες εὐκόλως ὑποχωροῦσιν ἀπέναντι τοῦ ἀντιπάλου, εἶπε μετὰ πεποιθήσεως σοφοῦ· « C'est à Berlin même, qu'il faut répondre aux attaques des savants Allemands ». Καὶ ἰδοὺ ἡ περίστασις παρουσιάζεται αὐτομάτως.

Ἐπειδὴ ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Γερμανίας δὲν ἔπαυον νὰ γράφωσι πρὸς τὸν Pasteur ζητοῦντες ἰὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐξησθενημένον, ὁ Pasteur ἀπήντησεν, ὅτι, ἐπειδὴ ἡ ἀνακάλυψις του ἐν Πρωσίᾳ εὔρε σοβαρὰν ἀντίστασιν, καλὸν ἦθελεν εἶσθαι πρὸ τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἰοῦ νὰ ἐπιχειρηθῇ ἐν Γερμανίᾳ μεγάλη πειραματικὴ ἀπόδειξις ὁμοία πρὸς ἐκείνην, τὴν ὅποιαν ἔκαμεν εἰς τὸ Pouilly-le-Fort.

Ὁ διευθυντὴς τῆς κτηνιατρικῆς σχολῆς τοῦ Βερολίνου ἰατρός Roloff ἔσπευσε νὰ κάμῃ πρὸς τοῦτο διαβήματα παρὰ τῷ ὑπουργῷ τῆς γεωργίας ἐν Γερμανίᾳ. Ὁ ὑπουργὸς διώρισεν ἀμέσως ἐπιτροπὴν ἐπιφορτισθεῖσαν νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ πειράματα τῶν ἐνοφθαλμιμῶν καὶ

νὰ κάμῃ ἔκθεσιν εἰς τὴν γερμανικὴν κυβέρνησιν. Ὁ Pasteur ἐπεφόρτισεν ὡσαύτως ἕνα τῶν συνεργατῶν καὶ μαθητῶν αὐτοῦ, τὸν πολυκλαυστον Thullier, περὶ τὰς θύμας τοῦ καθήκοντος ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ὅπως διευθύνῃ τὴν ἐργασίαν ταύτην. Μετὰ χαρᾶς καὶ συγκινήσεως ἐδέχθη ὁ ἥρωας οὗτος τῆς ἐπιστήμης, ὅπως διευθύνῃ τὰ πειράματα τοῦ ἐνοφθαλμιμοῦ ἐν ξένη γῶρᾳ, ἐν τῇ ἡ γαλλικὴ ἀνακάλυψις ἔμελλε νὰ διακινδυνεύσῃ. Ἡ σύστασις ἐπιτροπῆς τοιαύτης προεδρευομένης ὑπὸ τοῦ Beyer, μέλους τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου τοῦ κράτους, καὶ μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς ἀριθμούσης τὸν διάσημον καθηγητὴν Virchow, ἀπεδείκνυε τὴν σπουδαιότητα, ἣν ἔδιδεν ἡ Γερμανία εἰς τὴν γαλλικὴν ἀνακάλυψιν.

Τὰ πειράματα ἐγένοντο ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Pakisch, τὰ δὲ πρακτικὰ καὶ αἰ ἐκθέσεις τῆς ἐπιτροπῆς οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἀρῆκαν περὶ τῆς ἀκριθείας τῶν ἀποτελεσμάτων, ἅτινα ὁ Pasteur προηγουμένως ἀνήγγειλεν. Οὕτω δὲ ἡ γαλλικὴ θεωρία θριαμβεύει ἐν ξένη καὶ ἀντιζήλῳ γῶρᾳ παρόντων τῶν σοφῶν γερμανῶν μὴ δυναμένων νὰ ἀρνηθῶσι τὸ σπουδαῖον καὶ ὠφέλιμον τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Pasteur. Τὸ τοιοῦτον δεικνύει κάλλιστα τὴν πεποιθήσιν καὶ τὴν σταθερότητα, ἣν ὁ Pasteur εἶχε διὰ τὰς θεωρίας καὶ τὰς ἀνακαλύψεις αὐτοῦ· διότι, ὡς εἶδομεν, αὐτὸς ὁ ἴδιος χολωθεὶς ἐκ τῶν ἐνστάσεων τοῦ Koch προσκαλεῖ τὴν Γερμανίαν νὰ ἐπιχειρήσῃ πειράματα πειστικὰ καὶ οὕτω νὰ ἀποστείλῃ εἰς αὐτὴν ἰὸν ἐξησθενημένον.

Ἄλλ' ὅμως, ἐπειδὴ ὁ Koch καὶ μετὰ τὴν νίκην ταύτην τοῦ Pasteur ἐξηκολούθει μετὰ τῶν συνεργατῶν αὐτοῦ νὰ διαφιλονεικῇ τὴν ἀξίαν τῆς ἀνακαλύψεώς του, ὁ Pasteur μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν πρώτην ἐπιτυχίαν ἐζήτει καὶ δευτέραν περίστασιν, ὅπως πείσῃ τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ. Ἡ περίστασις αὕτη ἐπαρουσιάσθη κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1882. Διεθνὲς τῆς ὑγεινῆς συνέδριον συνεκροτήθη κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον εἰς τὴν Γενεύην· ὁ Pasteur μετέβη ἐκεῖ μετὰ τὴν ἐλπίδα νὰ συναντήσῃ τὸν Koch, καὶ δὲν ἠπατήθη· διότι εὔρε τῶντι αὐτὸν ἐν ταῖς συνεδριάσεσι περιεστοιχισμένον ὑπὸ τῶν μαθητῶν του.

Ἀπὸ τοῦ βήματος ὁ Pasteur ἀνῆρσε τὴν κριτικὴν τοῦ Koch, ἀπεκάλυψε τὴν πλάνην αὐτοῦ καὶ τὸν προσεκάλεσε νὰ δεγθῇ συζήτησιν ἐνώπιον κριτῶν καταλλήλων. Ἦτο στιγ-

μή, καθ' ἣν ὁ Pasteur ἐθαυμάσθη καὶ πάλιν διὰ τὴν θετικότητά, μεθ' ἧς ὠμίλει ἴστατο ὑπερήφανος καὶ ἀνεσχεύαζε τὸν Koch μετὰ μεγάλῃς αὐστηρότητος, οὐχὶ ἐξ ἐγωΐσμου, ἀλλὰ μᾶλλον ὀργιζόμενος, διότι ἐβλεπεν εἰσέτι αὐτὸν ἀρνούμενον τὴν ὑπαρξίν φωτὸς λαμπροτέρου καὶ αὐτοῦ τοῦ ἡλίου. Ἦτο στιγμὴ, καθ' ἣν τοὺς λόγους τοῦ Pasteur διεδέχθησαν θορυβώδη χειροκροτήματα καὶ ἀκράτητος ἐνθουσιασμός· ἦτο στιγμὴ ἱερὰ διὰ τὴν Γαλλίαν, διότι διὰ τοῦ Pasteur ἐκέρδιζε νίκην αἰώνιον καὶ ἀνεξάλειπτον. Τὸ πλῆθος ἀνυπομόνως περιέμενε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Koch· ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη πᾶσαν συζήτησιν λέγων, ὅτι ἐπιφυλάττει ἑαυτῷ τὸ δικαίωμα καὶ τὸν χρόνον, ὅπως ἀπαντήσῃ διὰ τοῦ τύπου.

Τρίμηνον παρήλθε καὶ ὁ Koch ἐδημοσίευσεν φυλλάδιον, διὰ τοῦ ὁποίου παραδόξως πως, ἐνῶ πρὸ ἐνὸς ἔτους τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἐξασθενείσεως τῶν ἰῶν τοσοῦτον αὐστηρῶς προσέβαλεν, ἥδη ἐξύψου αὐτὴν ὡς ἀνακάλυψιν ἐπιστημονικὴν πρῶτης τάξεως, ἠρνεῖτο ὅμως τὴν χρῆσιν αὐτῆς ὑπὸ πρακτικῆν ἔποψιν. Ἦδη ὅμως ὁ καιρὸς παρήλθεν, αἱ ἐνστάσεις κατέπεσον· τὰ εὐεργετήματα τῶν ἀνακαλύψεων του ἠδυνήθη ὁ Pasteur νὰ ἰδῇ πανταχοῦ, ἐν τε Γαλλίᾳ καὶ ταῖς ξέναις χώραις, τὰ δὲ δείγματα τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τῆς ἐγνωμοσύνης ἀποδιδόμενα εἰς αὐτὸν πανταχοῦ. Ἡ βιομηχανία καὶ ἡ γεωργία ὀφείλουσιν εἰς αὐτὸν τοσαύτας πηγὰς πλούτου, ὥστε ὁ σοφὸς ἄγγλος καθηγητὴς Huxley εἶπεν· «Αἱ ἀνακαλύψεις τοῦ Pasteur ἤθελον ἐπαρκέσει μόναι νὰ καλύψωσι τὴν ἀποζημίωσιν τῶν 5 δισεκατομμυρίων, ἅτινα ἡ Γαλλία ἐπλήρωσεν εἰς τὴν Γερμανίαν».

Ἡ μελέτη αὐτοῦ ἐπὶ τῶν λοιμικῶν νόσων ἔδωκεν εἰς τὴν ἰατρικὴν μεγάλῃν ἐλπίδα ὡς πρὸς τὰ προφυλακτικὰ μέσα. Τοῦτο δέ, ὅπερ σήμερον θεωρεῖται μέγα ἢ μᾶλλον θαυμάσιον, ὁ Pasteur θεωρεῖ ὡς ἀπλὴν ἀρχὴν. «Vous verrez, λέγει, comme tout cela s'agrandira plus tard. Ah! si j'avais encore le temps!»

Εἰς τὰς τελευταίας τοῦ Pasteur ἀνακαλύψεις προσεγγίζοντες ῥίψωμεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ χημικοῦ αὐτοῦ ἐργαστηρίου. Τὸ ἐργαστήριον τοῦτο πλουτισθὲν διὰ διαφόρων παραρτημάτων πρὸς περισσώτεραν εὐκολίαν τῶν ἀναζητήσεων τοῦ Pasteur παρουσιάζει εἰς

πάντα ἐπισκεπτόμενον αὐτὸ περιεργον θέαμα. Ὅποια κίνησις, ὅποια τάξις, ὅποιος διοργανισμὸς βασιλεύει ἐν αὐτῷ! Ἐνταῦθα ἀπαντᾷ τις ἱπποστάσια, ἐν οἷς εὐρίσκονται οἱ πάσχοντες λοιμικὰ νοσήματα ἵπποι· ἀλλαχοῦ ἀπαντῶσι διάφορα τμήματα, ἐν οἷς εὐρίσκονται πρόβατα πάσχοντα ἀνθρακὰ ἢ μέλλοντα νὰ χρησιμεύσωσι εἰς πειράματα· ἐκεῖ ὀρνιθῶνες, μετὰ ὀρνίθων πασχουσῶν χολέραν ἢ μελλουσῶν νὰ υποστῶσιν αὐτὴν πειραματικῶς· ἀλλαχοῦ μῦς, ἰνδόχοιροι, διάφορα πτηνά, πάντα πρὸς πειραματικὴν χρῆσιν εὐρισκόμενα. Ἐντὸς τῶν ὑπογείων ἀπαντᾷ τις κλωθούς σιδηρούς, ἐντὸς τῶν ὁποίων εὐρίσκονται κύνες λυσσαλέοι, τῶν ὁποίων ἡ χαρακτηριστικὴ ὑλάκη πληροφοροῖ τὸν ἐπισκεπτόμενον, ἀλλαχοῦ δὲ συναντᾷ τις ἄλλους κύνας μέλλοντας νὰ υποστῶσι τὸν ἐπιστημονικὸν θάνατον. Εἰς διάφορα τμήματα ἀπαντᾷ τις σολῆνας, λεπτάς ὑέλους, ἐντὸς καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων εὐρίσκονται διάφοροι ἰοὶ ἢ αἷμα ζῶων διαφόρων παθόντων μολυσματικὴν τινὰ νόσον· ἀλλαχοῦ φιάλας ἀποσταλείσεως ἐξ Ἀμερικῆς καὶ περιεχούσας μέλανα ἐμέσματα ἀνθρώπων παθόντων κίτρινον πυρετὸν. Ὅλοιον προχωρῶν τις συναντᾷ διαφόρους κλιβάνους, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι σολῆνες ὑέλιναι, περιεχόντες πάσας τὰς καλλιεργείας τῶν διαφόρων μικροβίων, ἅτινα πεφυλακισμένα ἐντὸς τῶν ὑέλινων τούτων σολῆνων μέλλουσι νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς ἐκτέλεσιν πειραμάτων. Ἐπὶ τοῦ γραφείου βλέπει τις ἐκτεταμένην ἀλληλογραφίαν ἐξωτερικῆν διαφόρων ἰατρῶν καὶ χημικῶν καθιστώντων τὸν δαιμόνιον τοῦ Pasteur νοῦν ἐνήμερον τῶν συμβαινόντων σχετικῶς πρὸς τὰς ἀνακαλύψεις αὐτοῦ· διάφορα δὲ τηλεγραφήματα ἐκ τῶν διαφόρων τῆς Γαλλίας μερῶν εἰδοποιούσι τὸν Pasteur, ποῦ ὁ κύων ὑπέστη τὴν λύσσαν, ποῦ τὸ πρόβατον ἢ ὁ ἵππος τὸν ἀνθρακὰ, ποῦ αἱ ὀρνίθες τὴν χολέραν, ὅπως δράμη οὗτος, ἂν θέλῃ, διὰ νὰ πειραματισθῇ. Πόσα δὲ ἀντικείμενά εἰσιν ὑπὸ μελέτην, καὶ μετὰ πόσου ζήλου καὶ μετὰ πόσης ὑπομονῆς ὁ Pasteur ἐρευνᾷ τὰ διάφορα ταῦτα ἐπιστημονικὰ ζητήματα!

Οὐ μόνον δὲ ἐπὶ τῶν μᾶλλον φοβερῶν λοιμικῶν νοσημάτων ἐφήρμοσε τὰς θεωρίας τῶν μικροβίων, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ ἐπεκτείνῃ αὐτὰς καὶ ἐπὶ τινῶν νόσων λίαν κοινῶν. Οὕτω κατὰ μῆνα μᾶιον τοῦ 1879 ἄτομόν τι, ὅπερ εἰργάζετο ἐντὸς τοῦ ἐργαστηρίου τῆς École normale, ἔπαθεν ἀπὸ πολυαρθρῶν δοθιῆνας,

υποτροπιάζοντας, ὅπως συνήθως συμβαίνει. εἰς διαφόρους τοῦ σώματος χώρους· ὡς ἐκ τούτου ὁ Pasteur ἐπέκθη, ὅπως ἐξηγήσῃ τὴν παραγωγὴν τῶν δοθηήνων τούτων, μὴ ὑπάρχει μικροβίον τι, ὅπερ προκαλεῖ τὴν τοπικὴν φλεγμονήν, τὸν σχηματισμὸν τοῦ πύου καὶ τὴν υποτροπιάσιν τῆς νόσου. Συνέλεξε λοιπὸν μετὰ προσοχῆς τὸ πύον ἐνός, δευτέρου καὶ τρίτου δοθηήνος, ἔσπειρεν αὐτὸ ἐντός ζωμοῦ, καθισταμένου πρότερον ἀγόνου, καὶ παρετήρησεν, ὅτι πάντοτε εἰς τὸν ζωμὸν τοῦτον ἀνεπτύσσεται μικροβίον τι ἐσχηματισμένον ἐκ δύο σημείων σφαιρικοῦν ἠνωμένων κατὰ ζεύγη, τὰ ζεύγη δὲ συνενούμενα ἀπετέλουν μικροὺς σφωρούς.

Νεαὶ παρατηρήσεις ἐγένοντο ἐπὶ τῶν δοθηήνων ἀτόμου τινός, ὅπερ ὁ ἰατρός Maurice Raynaud ἀπέστειλεν εἰς τὸν Pasteur, καὶ ἐπὶ τῶν δοθηήνων τούτων ἀνευρέθη τὸ ἴδιον παράσιτον. Ἐν τῷ νοσοκομείῳ Lariboisière γυνή τις, τῆς ὁποίας ἡ ῥάχις ἦτο πλήρης δοθηήνων, ἐχρησίμωσεν ὡς ἀντικείμενον νέων πειραμάτων, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν εὗρέθη τὸ αὐτὸ παράσιτον.

Φαίνεται λοιπὸν ὡς βέβαιον, ὅτι πᾶς δοθηὴν ἐμπερικλείει μικροσκοπικὸν τι παράσιτον ἀερόβιον, εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλεται ἡ τοπικὴ φλεγμονὴ καὶ ὁ σχηματισμὸς τοῦ πύου. Ἐνορθαλιμίζων τις τὸ παράσιτον τῶν δοθηήνων ὑπὸ τὸ δέρμα τῶν ἰνδοχόρων ἢ τῶν λαγῶν προκαλεῖ τὸν σχηματισμὸν μικρῶν ἀποστημάτων ἐξαφανιζομένων ταχέως· ἐν τῷ πύῳ δὲ αὐτῶν ἀνακαλύπτει τὸ παράσιτον, ὅπερ προκαλεῖ αὐτὰ. Ἐὰν δὲ ζητήσῃ τις νὰ ἀνακαλύψῃ αὐτὸ ἐντός τῆς γενικῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος τῶν ἀτόμων, ἅτινα πάσχουσι δοθηήνας, ἀποτυγχάνει, διότι τὸ παράσιτον τοῦτο, ὡς ἀερόβιον, δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐξαφανίσῃ τὸ ὄξυγονον, ὅπερ εὐρίσκεται ἐν τῷ αἵματι καὶ ν' ἀναπυθῆ ἔν αὐτῷ· ὑπάρχει λοιπὸν ἀλλή μεταξὺ τῆς οἰκονομίας καὶ τοῦ παρασίτου, ἀλλή, εἰς τὴν ὁποίαν νικητῆς ἀναδεικνύεται ἡ ζωικὴ οἰκονομία. Ὑποθέτει δὲ ὁ Pasteur, ὅτι, ἂν ἐπὶ πολλῶν μερῶν τοῦ σώματος ἐνορθαλιμώμεν τὸ παράσιτον τοῦτο καὶ προκαλέσωμεν σχεδὸν γενικὴν ἀνάπτυξιν τῶν δοθηήνων, εἶναι δυνατόν τότε νὰ ἀνακαλύψωμεν αὐτὸ ἐντός τῆς γενικῆς τοῦ αἵματος κυκλοφορίας.

Ἄλλ' ἐνῶ ὁ ἰατρός Raynaud ἔθετεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Pasteur τοὺς δοθηήνας πρὸς πειραματισμὸν, ὁ χειρουργός Lannelongue

ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὸν νὰ μελετήσῃ τὴν ὄστεομελίτιδα. Τὸν φεβρουάριον τοῦ 1880 ὁ διάσημος οὗτος χειρουργός, ὅστις ἐδημοσίευσεν σπουδαιότατον σύγγραμμα περὶ τῆς ὄστεομελίτιδος καὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς θεραπείας αὐτῆς διὰ τῆς διατρῆσεως τῶν ὀστέων καὶ τῆς ἀντισηπτικῆς μεθόδου, ᾠδήγησε τὸν Pasteur εἰς τὸ νοσοκομεῖον Trousseau, ἔνθα νεανίς τις δωδεκαετίς πάσχουσα τὴν τρομερὰν ταύτην νόσον ἐπρόκειτο νὰ ἐγχειρισθῆ ἢ πάθῃσις ἡδραζε κατὰ τὸ ἀνώτερον τριτημόριον τῆς κνήμης, ἔνωθεν καὶ κάτωθεν αὐτοῦ, μέχρι δὲ τῆς γαστροκνημίας ὑπῆρχε μεγάλη ἐξόγκωσις. Μετὰ τὴν γλωροφόρμωσιν ὁ Lannelongue ἔταξε τὸν ὄγκον κάτωθεν τοῦ γόνατος, ὁπόθεν πύον ἄφθονον ἐξῆλθεν· ἀφοῦ δὲ τὸ ὄστον τῆς κνήμης ἀπεγυμνώθη, ὁ χειρουργός ἐπέτελεσεν ἐπ' αὐτοῦ τρεῖς ὅπας διὰ τοῦ ὄστεοτροπᾶνου, ὁπότε πύον ἀνέδωκεν ἐν μεγάλῃ ποσότητι· τὸ περὶ τὸ ὄστον καὶ τὸ ἐντός αὐτοῦ πύον ὁ Pasteur συνέλεξε χωριστὰ μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἐργαστήριον αὐτοῦ τὰ ἐξῆτασεν ἐπισταμένως. Τὸ μικροσκοπίον ἔδειξεν, ὅτι τὰ δύο ταῦτά πύα περιείχον ἐν μεγάλῃ ποσότητι μικροοργανισμὸν τινα παρόμοιον πρὸς τὸ παράσιτον τῶν δοθηήνων· ὁ μικροοργανισμὸς οὗτος εὕρισκετο κατὰ ζεύγη, δύο ἢ καὶ τεσσάρων σπόρων. Τὸ ἐξωτερικὸν πύον περιείχε πυοσφαίρια ἐν ἀφθονίᾳ, ἐνῶ τὸ ἐσωτερικὸν δὲν περιείχεν, ἀλλ' εἶχε τὴν σύστασιν ουράματός τινος ἐσχηματισμένου ἀπὸ μικροβία τόσον πολλὰ καὶ τόσον ἰσχυρά, ὥστε ἐν διαστήματι 6 ὥρων ἢ καλλιέργεια αὐτῶν ἐπολλαπλασιαζέτο ἀφθόνως.

Ἐφ' ὅσον ὁ Pasteur ἐβάδιζεν ἐν τῇ τάξει ταύτῃ τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ, εἶχεν ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῆς ἰατρικῆς συναδέλφους, οἵτινες σφόδρα ἐνδιαφερόμενοι διὰ τοιαύτας ἀναζητήσεις προσεπέθησαν παντὶ σθένει νὰ βοηθήσωσιν αὐτόν. Οὕτως ὁ Villemin, ἀρχίατρος τοῦ Val-de-Grâce ἀνακαλύψας τὸ μύλωμα τῆς φυματώσεως δὲν ἀφῆκεν οὐδεμίαν περίπτωσιν τυφοειδοῦς πυρετοῦ κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπιδημίαν τῶν Παρισίων χωρὶς νὰ ἀναγγεῖλαι αὐτὴν εἰς τὸν Pasteur, ὅστις ἔσπευδεν ἀμέσως, ὅπως συλλέξῃ ἐντός διαφόρων σωλήνων τὸ αἷμα τῶν νεκρῶν καὶ πειραματισθῆ ἐπ' αὐτοῦ.

Ἐκτὸς τούτου ὁ ἰατρός Hervieux ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τοῦ Pasteur ἐπὶ ἐτέρως τινός νόσου, ἥτοι τοῦ ἐπιλοχίου πυρετοῦ· καθ'

ἐκάστην δ' ὁ Pasteur μετέβαινεν εἰς τὴν Maternité, ὅπως ἐπισκέπτηται καὶ μελετῇ ἐν τῇ κλινικῇ τοῦ Hervieux τὰς πασχούσας γυναῖκας τὴν νόσον ταύτην. Εἰς μίαν τῶν γυναικῶν τούτων ἔκαμε νυγμόν τινα διὰ βελόνης εἰς τὸν ἀντίχειρα τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ὅσας πρότερον ἐπλήθη δι' αἰνοπνεύματος καὶ φανικῶ ὀξέος· ἡ ἐξεληθεύσα σταγῶν τοῦ αἵματος συνελήγη καὶ ἐσπάρη ἐντὸς ζωμοῦ μυῶν τῆς ὀρνίθος, ἀλλ' ἔμεινεν ζῆγονος· δευτέρα ὁμως πειραματικῆ ἔρευνα γενομένη τρεῖς ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου τῆς γυναικὸς ἀπέδειξε τὴν ὑπαρξίν μικροσκοπικοῦ παρασίτου καλλιεργησίμου τρεῖς ἡμέρας τοῦλάχιστον πρὸ τοῦ θανάτου. Δέκα ὀκτῶ δὲ ὥρας πρὸ τοῦ θανάτου τῆς πασχούσης λαβῶν ὁ Pasteur ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ αὐτῆς ποδὸς αἷμα ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ καλλιέργεια αὐτοῦ ὑπῆρξεν γόνιμος ὡς πρὸς τὴν παραγωγὴν τοῦ παρασίτου, μὲ τὴν ἐξῆς ὁμως σπουδαίαν διαφορὰν, ὅτι, ἐνῶ ἡ πρώτη καλλιέργεια τοῦ αἵματος τοῦ ληφθέντος τρεῖς ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου τῆς γυναικὸς ἐπαρουσίαζε μικροβίον ὁμοιον πρὸς τὸ τῶν δοθινηνῶν, ἡ δευτέρα καλλιέργεια περιεῖχε μικροβίον ὁμοιον πρὸς κομβολόγιον εὐκαμπτον. Γενομένης δὲ αὐτοψίας παρετήρησε μεγάλην ποσότητα πύου ἐν τῷ περιτοναίῳ καὶ τῇ μήτρῃ· τὸ πύον τοῦτο ἐτέθη ὑπὸ καλλιέργειαν, ὡσαύτως καὶ τὸ αἷμα τὸ ληφθὲν ἐκ τῆς μηρικῆς καὶ βασιλικῆς φλεβός. Εἰς ὅλων τῶν ὑγρῶν τούτων τὰς καλλιεργείας ἀνεπτυχθήσαν παράσιτα ἔχοντα τὴν κομβολογιοειδῆ μορφήν· οὐδὲν δὲ ἄλλο παράσιτον εὐρέθη μετ' αὐτῶν, μόνον δ' ἐν τῇ καλλιεργείᾳ τοῦ πύου, ὅπερ περιεῖχεται ἐν τῷ περιτοναίῳ. ἀνευρέθη μετὰ τοῦ κομβολογιοειδοῦς παρασίτου καὶ τὸ δονάκιον τὸ πυογόνον, ὅπερ ὁ Pasteur ὀνομάζει «ὄργανισμὸν τοῦ πύου».

Ἐκ τοῦ μαιευτηρίου ὁ Pasteur μετέβη εἰς τὸ νοσοκομεῖον Lariboisière, ἐνθα ὑπῆρχεν ἑτέρα περίπτωσις γυναικὸς ἀποθανούσης πρὸ ὀλίγου ἐξ ἐπιλογίου πυρετοῦ· ἔλαθε πύον ἐκ τοῦ περιτοναίου καὶ αἷμα ἐκ τῶν φλεβῶν τοῦ βραχιόνος καὶ τοῦ μηροῦ, ἔκαμε τὰς καλλιεργείας αὐτῶν καὶ παρετήρησε τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα.

Πολλὰ δὲ ἄλλα πειραματικὰ ἔρευνα ἐκτελεσθεῖσαι ἐπὶ τῆς νόσου ταύτης ὠδήγησαν τὸν Pasteur εἰς τὸ ἐξῆς συμπέρασμα, ὅτι ὑπὸ τὴν ἑκφρασιν «ἐπιλόγιος πυρετός» κατατάττουσι νόσους μὲ ποικίλα συμπτώματα, ἀλλ' ἅπαντα αἱ νόσοι αὗται φαίνονται νὰ ὦσι

τὸ ἀποτέλεσμα μικροσκοπικῶν ὄργανισμῶν, αἵτινες ἀναπτύσσονται εἰς τὴν ἐπιφανείαν τῶν τετραυματισμένων μερῶν καὶ ἐκείθεν διαχέονται ὑπὸ ποικίλας μορφὰς διὰ τοῦ αἵματος ἢ τῶν λυμφατικῶν ἀγγείων εἰς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ σώματος καὶ προκαλοῦσι νοσηρὰς καταστάσεις, αἵτινες ποικίλλουσι μὲ τὴν φύσιν τῶν παρασίτων τούτων καὶ τὴν γενικὴν ἰδιοσυγκρασίαν τῶν ἀτόμων· πέποιθε δὲ ὁ Pasteur, ὅτι ἡ ἀντισηπτικὴ μέθοδος δύναται νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἐπιλογίου πυρετοῦ. Ἐκτιμᾷ τὸ φανικὸν ὄξυ διὰ πλύσεις τῶν λεγωίδων, συμβουλεύει ὁμως περισσότερον τὸ βορικὸν ὄξυ ἐν πεπυκνωμένῃ διαλύσει 30—40 γραμμαρίων διὰ μίαν λίτραν ὕδατος. Τὰς ἰδέας του ταύτας ἐχέτηεν ὁ Pasteur εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν εἶπεν· «Εἶναι ἀληθές, ὅτι εἶμαι ξένος ὡς πρὸς τὴν κτηνιατρικὴν καὶ τὴν ἰατρικὴν· ἀπορρίπτω ὁμως πᾶσαν ματαίαν καὶ μεροληπτικὴν συζήτησιν, τούναντίον δὲ δέχομαι τὰς ἀληθεῖς ἐκείνας συζητήσεις, διὰ τῶν ὁποίων περισσότερον ῥῶς ἐπιγέεται ἐπὶ τῶν διαφορῶν ἐπιστημονικῶν ζητημάτων».

Καὶ οὕτως ἀφ' ὅτου ἡ ἀντισηπτικὴ μέθοδος ἀνεφάνη, ἤτις βᾶσιν ἔχει, κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Lister, τὰς περὶ μικροβίων θεωρίας τοῦ Pasteur, ἡ πυαιμία, ἣτις ἐδεκάτιζεν ὀλοκλήρους αἰθούσας τῶν νοσοκομείων, τὴν σήμερον εἶναι περιπτώσις ἐξαιρετικῆ. ὁ δὲ ἐπιλόγιος πυρετός σπάνιος.

Τῷ 1882 νέα τις νόσος ἀπησχόλησε τὸ χημικὸν ἐργαστήριον τῆς École normale, νόσος, τῆς ὁποίας οὐδὲ τὸ ὄνομα ἐγνώριζον εἰς τοὺς Παρισίους καὶ ἤτις ἐν ταῖς ἐξοχαῖς κάμνει μεγάλας καταστροφάς· ἡ νόσος αὕτη εἶναι τὸ rouget du pore (ἐρυθρμα τῶν χοίρων). Καὶ τῆς νόσου ταύτης παραγωγικὸν αἷτιον εἶναι μικροβίον τι, τὸ ὁποῖον πρῶτος ἀνεκάλυψεν ὁ πολύκλαυστος Thullier, μαθητὴς τοῦ Pasteur, μελετῶν εἰς τινα δῆμον τῆς ἐν Γαλλίᾳ Βιέννης τὸ αἷμα καὶ τὰ ὑγρά τῶν ἀποθανόντων ἐκ τῆς νόσου ταύτης χοίρων. Ἄρα τῇ ἀνακαλύψει τοῦ μικροβίου τούτου ὁ Pasteur ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ ἐκτελέσῃ τὰ πειράματα αὐτοῦ, ὅπως ἀποδείξῃ θετικῶς, ὅτι καὶ ἡ νόσος αὕτη εἶναι παρασιτικῆς φύσεως. Ἐκαλλιέργησε λοιπὸν τὸ μικροβίον τοῦτο ἀλλοδιαδόχως ἐντὸς ζωμοῦ μόσγου, κατασταθέντος πρότερον ἀγόνου (sterilisé)· ἡ τελευταία καλλιέργεια, ἐνορθαλισθεῖσα εἰς χοίρους παρήγαγεν εἰς αὐτοὺς τὴν νόσον ἐρυθρὰν ἢ ἀπό-

δειξίς ὑπῆρξεν καθαρὰ· ἡ νόσος δὲν ἦτο παρὰ φύσεως παρασιτικῆς.

Ἐπὶ τῆς πειραματικῆς ταύτης ἀποδείξεως στηριζόμενος ὁ Pasteur παραλαβὸν τὸν Thullier καὶ τὸν νέον παρασκευαστὴν Loir μετέβη εἰς τὴν Vaucluse, ὅπως μελετήσῃ καὶ αὐτὸς τὴν νόσον· διέμεινε περὶ τὸν ἓνα μῆνα εἰς τὴν τοπαρχίαν τῆς Bollène παρὰ τινι κτηνιάτρῳ Maucuer, ὅστις ὠδήγησεν αὐτὸν εἰς ὅλα τὰ χοιροτροφεῖα τῆς ἐπαρχίας ταύτης. Ἐνταῦθα ἀφοῦ ἔκαμει τὴν ἐξασθένεισιν τοῦ μικροβίου τοῦ προκαλοῦντος τὴν νόσον ἐπεχειρήσεν ἐνδαμναλισμούς ἐπὶ τῶν χοίρων. Οἱ ἐνοφθαλμισθέντες χοῖροι ἔμενον ἐν τῇ τοπαρχίᾳ τῆς Bollène ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ ῥηθέντος κτηνιάτρου, οἱ δὲ χοιροτρόφοι ἠναγκάσθησαν νὰ διατηρήσωσι τοὺς ἐνοφθαλμισθέντας αὐτῶν χοίρους ἐπὶ ἓν ἔτος. Κατὰ δὲ τὸν προπαρελθόντα Σεπτέμβριον, ἐνῶ ἡ νόσος ἐρυθρὰ τῶν χοίρων ἐνέμετο τὴν Bollène καὶ τὴν Orange, οὐδὲ εἰς ἐνοφθαλμισθεὶς χοῖρος ἔπαθεν ἐξ αὐτῆς. «*Ils sont tous florissants*». ἔγραψε πρὸς τὸν Pasteur ὁ κτηνίατρος Maucuer, τὸ δὲ δημαρχικὸν συμβούλιον τῆς Bollène ἀπέστειλεν εἰς αὐτὸν ἐπιστολὴν εὐγνωμοσύνης. Μεθ' ὅλα ὅμως τὰ εὐτυγῆ ταῦτα ἀποτελέσματα τὸ ζήτημα τῆς ἐιδικότητος τῶν ἰῶν, εἰς διαφόρους τάξεις τῶν χοίρων ἀπαιτεῖ νέας εἰσέτι ἀποδείξεις, ὅπως ὁ ἐνδαμναλισμὸς τῶν χοίρων γενικευθῆ· διάφοροι δὲ πειραματικαὶ ἔρευναι τοῦ Pasteur ἀπέληξαν εἰς τὰ ἐξῆς σπουδαῖα συμπεράσματα ἀνακωινωθέντα πρὸ ὀλίγων μηνῶν εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν. Ἐὰν ἐνοφθαλμίσῃ τις εἰς τὸν θωρακικὸν μῦν περισσότερῃς τὸ μικροβίον τῆς ἐρυθρᾶς τῶν χοίρων, ἢ περισσότερὰ θνήσκει ἐν διαστήματι 6—8 ἡμερῶν μὲ ὅλα τὰ συμπτώματα τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων. Ἐὰν τὸ αἷμα τῆς πρώτης ταύτης περισσότερῃς ἐνοφθαλμισθῆ εἰς δευτέραν, τὸ αἷμα δὲ ταύτης εἰς τρίτην καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, τὸ μικροβίον ἐγκλιματίζεται ἐπὶ τῆς περισσότερᾶς, διότι τὰ συμπτώματα τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων, ἥτοι ἡ ὑπνηλία, τὸ σπαιροειδὲς τοῦ σώματος σχῆμα καθὼς καὶ ὁ θάνατος ἐπέρχονται ταχύτερον· ἐπίσης τὸ αἷμα τῶν τελευταίων περισσότερῶν φαίνεται μᾶλλον μολυσματικὸν διὰ τὸν χοῖρον παρὰ αὐτὴ ἢ ἐρυθρὰ τῶν χοίρων νόσος.

Ἐὰν ἐνοφθαλμίσῃ τις τὸ μικροβίον τῆς ἐρυθρᾶς ἀπὸ χοῖρον εἰς λαγωούς, οὗτοι ἀσθενοῦσι βαρέως καὶ ἀποθνήσκουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· ἐὰν δὲ ὁ ἐνοφθαλμισμὸς γένηται ἀπὸ λαγῶν

εἰς λαγῶν, τὸ μικροβίον ἐγκλιματίζεται ἐπὶ τοῦ λαγωοῦ, καθότι πάντες οἱ λαγωοὶ θνήσκουσιν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν, τὸ δὲ μικροβίον παρουσιάζεται μᾶλλον κρῖνον καὶ λαμβάνον τὴν μορφήν τοῦ ἀριθμοῦ 8. Ἐὰν ἤδη τὸ αἷμα τῶν τελευταίων τούτων λαγῶν ἐνοφθαλμίσῃ τις εἰς τοὺς χοίρους, παρατηρεῖται, ὅτι ἡ μολυσματικὴ δύναμις αὐτοῦ βραίνει ἐλαττωμένη ἐκ τοῦ πρώτου λαγωοῦ μέχρι τοῦ τελευταίου, ἔως οὗ μετ' ὀλίγον τὸ αἷμα τῶν λαγῶν ἐνοφθαλμιζόμενον εἰς τοὺς χοίρους δὲν ἐπιφέρει εἰς αὐτοὺς τὸν θάνατον, καίτοι καθιστᾷ αὐτοὺς ἀσθενεῖς.

Ἐν ταῖς ἐρεῦναις ταύταις ὑπάρχει καὶ ἡ τῆς λύσεως, ἥτις ἀπὸ τετραετίας ἤδη συγκεντροῖ εἰς αὐτὴν ὅλας τὰς προσπάθειάς τοῦ Pasteur καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Τὴν νόσον ταύτην, μυστηριώδη διὰ τὴν ἐπώασιν αὐτῆς, φρικώδη διὰ τὰ συμπτώματά της, ἀνέλαθε νὰ μελετήσῃ ὁ Pasteur τὸ 1880. Ἐκτὸς τοῦ σκοτεινοῦ αὐτῆς χαρακτῆρος, ὁ Pasteur ἤλπιζεν, ὅτι ἴσως ἤθελε κατορθώσει νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν αἰτιολογίαν τῆς νόσου ταύτης, φύσεως παρασιτικῆς, καὶ οὕτω νὰ παρασύρῃ ὅλα τὰ πνεύματα ἐντὸς τοῦ ρεύματος τῶν νέων ἰδεῶν. Ἀκούων καθ' ἑκάστην ὁ Pasteur τὰς διαφόρους ἐνστάσεις ἰατρῶν σοφῶν, ὅτι τὰ ἐπὶ τοῦ ὄργανισμοῦ τῶν ζῶων προκαλούμενα φαινόμενα ὑπὸ τῶν λοιμικῶν νοσημάτων δὲν δύνανται νὰ ἔγῳσι τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ὄργανισμοῦ, ὅστις πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως μεταβάλλεται, ὅπως θριαμβεύσῃ κατὰ τῶν ἐνστάσεων τούτων, ἐσκέφθη μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν πειραμάτων τοῦ ἀνθρώπου νὰ θίγῃ νόσον τινά, ἥτις εἶναι κοινὴ τοῖς τε ζῴοις καὶ τοῖς ἀνθρώποις· ἡ νόσος δὲ αὕτη εἶναι ἡ λύσσα. Τὸ πρῶτον περιστατικὸν παρέσχεν εἰς τὸν Pasteur πρὸς μελέτην ὁ χειρουργὸς Lannelongue· τὴν 10 δεκεμβρίου 1880 πενταετὴς παιδίον, δηγθὲν κατὰ τὸ πρόσωπον ἓνα μῆνα πρότερον, ἀπέθνησκεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον Trousseau μὲ τὰ ἐξῆς συμπτώματα. Ἐβασανίζεται ὑπὸ τρομερᾶς δίψης, αἷμα δὲ τὸ ἀγγεῖον τὸ περιέχον τὸ ὕδωρ ἐπλησιάζει πρὸς τὰ χεῖλη αὐτοῦ, ἀμέσως καταλαμβάνετο ὑπὸ φρίκης καὶ ἐρρίπτετο πρὸς τὰ ὀπίσω· εἶχε τὸν λαμῶν συνεσταλμένον καὶ κατείγετο ὑπὸ θυμοῦ, ἐξυβρίζον τὸν νοσοκόμον· ἡ ἐλαχίστη πνοὴ τοῦ ἀέρος ἔθετεν αὐτὸ εἰς σπασμωδικὴν κίνησιν. Τὴν ἐργουμένην ἡμέραν κατελήφθη ὑπὸ παραφροσύνης φρικώδους, ὁ δὲ ἀφρός ὁ καταπλημμυρῶν τὸν φάρυγγα καὶ

τὸ στόμα αὐτοῦ ἐπέφερε τὴν πνιγμονήν. Τέσσαρας ὥρας μετὰ τὸν θάνατον συνέλεξαν τὰς βλέννας τοῦ στόματος τοῦ παιδίου τούτου, ἀνέμιξαν αὐτὰς μετ' ὀλίγου ὕδατος καὶ πύραυρα ἐνοφθάλμισαν δι' αὐτῶν δύο λαγφούς ὑπὸ τὴν κοιλίαν. Οἱ λαγφοὶ ἀπέθανον μετὰ 36 ὥρας. Ὁ σίελος τῶν λαγῶν τούτων ἐνοφθάλμισθαι εἰς ἄλλους παρήγαγεν ὡσαύτως τὸν θάνατον. Συγχρόνως μετὰ τοῦ Pasteur ἀνέλαθε νὰ πειραματισθῇ ἰδιαιτέρως ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου καὶ ὁ ἰατρός Raynaud, ὅστις κατέληξεν εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα.

Μεθ' ὅλης δὲ χαρακτηριστικῆς αὐτῶν φρονήσεως ὁ Pasteur, καίτοι τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα ἦσαν εὐνοϊκὰ ὑπὲρ τῶν ἰδεῶν του, δὲν παρεσύρθη ὑπ' αὐτῶν, ἀλλ' ἤρξατο νὰ μελετᾷ διὰ τοῦ μικροσκοπίου τὸ αἷμα καὶ τοὺς ἰστούς τῶν ἐνοφθάλμισθέντων λαγῶν, ὅπερ ὁ ἰατρός Raynaud παρημέλησε· παρετήρησε λοιπὸν, ὅτι τὸ σῶμα καὶ οἱ ἰστοὶ τῶν ἐνοφθάλμισθέντων λαγῶν, εἴτε ἐτοιμοθανάτων ὄντων, εἴτε νεκρῶν, περιείχον πάντοτε εἰδικόν τι μικροβίον, εὐκόλως καλλιεργήσιμον καὶ τοῦ ὁποίου αἱ διαδοχικαὶ καλλιέργειαι προὐκάλουν τὸν θάνατον εἰς ἄλλους λαγφούς· τὸ μικροβίον τοῦτο ἀνεκάλυψεν ὡσαύτως ὁ Pasteur ἐντὸς τοῦ σιέλου τῶν προσβληθέντων ὑπὸ τῆς λύσεως ἀτόμων. Ἀνακαλυφθέντος τοῦ μικροβίου τῆς λύσεως, καλλιεργήσιμον ἐντὸς ζυμοῦ μοσχαρίου, καθισταμένου ἀγόνου, ἐσκέφθη ὁ Pasteur ἂν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐλαττώσῃ τὴν μολυσματικὴν δύναμιν αὐτοῦ διὰ τῆς ἐπενεργείας τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀέρος, ὅπως εἶχε πράξει διὰ τοὺς ἀλλοεῖδους· καὶ ὄντως τὰ πειράματα ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας. Ὁ Thullier ἔσχε τὴν ὑπομονὴν νὰ παρασκευάσῃ ὀγδοήκοντα καλλιέργειας τοῦ μικροβίου τῆς λύσεως εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀέρος, καὶ ὀγδοήκοντα ἄλλας ὑπὸ τὸ κενόν, καθότι τὸ μικροβίον τοῦτο εἶναι συγχρόνως καὶ ἀερόβιον καὶ ἀναερόβιον· ἀπανσαι αἱ καλλιέργειαι αὐταὶ ἐφόνησαν τοὺς λαγφούς. Ἐὰν ὁμως παραβάλλῃ τις τὰς διαδοχικὰς καλλιέργειας, ἀφοῦ ἀφήσῃ τὴν πρώτην νὰ διαμεῖνῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀέρος, πρὶν ἢ μεταβῆ εἰς τὴν δευτέραν, ἢ μολυσματικὴ δύναμις τῶν διαφόρων διαδοχικῶν καλλιεργειῶν ἐλαττοῦται· παρετηρήθη δέ, ὅτι μία καλλιέργεια τοῦ μικροβίου τῆς λύσεως διαμείνασα δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀέρος ἀπόλλυσι τὴν μολυσματικότητά αὐτῆς· ποῖν ὁμως ἀπολεσθῇ ἢ καλλιέργεια διέρχεται διὰ διαφόρων βαθμῶν διαφόρου μολυσματικῆς

δυνάμεως ἐξασθενούσης βαθμηδόν, ὥστε εἶναι εὐκόλον διὰ τῶν ἐξασθενημένων τούτων καλλιεργειῶν νὰ μεταδώσῃ τις τὴν νόσον εἰς τοὺς λαγφούς, χωρὶς οὗτοι νὰ ἀποθάνωσιν. Ἴδου λοιπὸν ὅτι τὸ ὀξυγόνον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μεταμορφωτῆς τῆς μολυσματικῆς δυνάμεως τῶν μικροβίων τῆς λύσεως, καθότι ταῦτα διαμένοντα ἐγκλεισμένα ἐντὸς σωλήνος ὑελίνου μακρῶν τοῦ ἀέρος διατηροῦσι τὴν ζωὴν καὶ τὴν μολυσματικότητά αὐτῶν. Ἐκ τῆς ἰδιότητος λοιπὸν ταύτης εὐκόλον νὰ ἐπιτύχῃ τις ἰὸν ἐξασθενημένον δυνάμενον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς προφυλακτικὸν μέσον κατὰ τῆς λύσεως.

Μεθ' ὅλης ὁμως ταύτης τὰς προόδους ἐν τῷ ζητήματι τῆς αἰτιολογίας τῆς λύσεως, τὸ ζήτημα εἰσέτι ἔμεινε σχεδὸν παντελῶς ἄλυτον. Ἡ μακρὰ ἐπίσπασις τῆς νόσου, ἣτις ἠνάγκασε τὸν πειραματιστὴν νὰ περιμεῖνῃ ἐπὶ μῆνας, ὅπως ἀναφανῶσι τὰ συμπτώματα τῆς νόσου, ὑπεχρέωσε τὸν Pasteur νὰ προσπαθήσῃ, ὅπως καταστήσῃ τὴν λύσαν νὰ ἀναφαινηταὶ ἐνωρίτερον καὶ ταχύτερον μεθ' ὅλης δὲ τὰς διαθέσιμους ἐνός κτηνιάτρου τῆς Lyon, ὅτι μόνος ὁ σίελος τοῦ λυσσαλέου κυνὸς περιεῖχει τὸν ἰὸν τῆς λύσεως καὶ ὅτι εἶχεν ἀποτύχει εἰς πάντα ἐνοφθάλμισόν γενόμενον εἰς ζῶα, εἴτε διὰ τῆς οὐσίας τῆς παρεγκεφαλίδος· εἴτε διὰ τῆς τοῦ προμήκους μυελοῦ τῶν λυσσαλέων κυνῶν, ὁ Pasteur ἐνοφθάλμισεν ὑπὸ τὸ δέμα εἰς λαγφούς καὶ εἰς κύνας μεθ' ὅλης τῆς ἐπιμελείας διάφορα μέρη τοῦ ἐγκεφάλου κυνὸς ἀποθανόντος ἐκ λύσεως. Ἡ νόσος ἐξεδηλώθη εἰς τε τοὺς λαγφούς καὶ εἰς τοὺς κύνας, μετὰ τὸ αὐτὸ ὁμως χρονικὸν διάστημα, ὅπερ ἀπαιτεῖται ἐπὶ περιπτώσεως δῆγματος κυνὸς λυσοῦτος, ἥτοι μετὰ ἓνα περίπου μῆνα. Ἐκ τοῦ πειράματος τούτου, ὅπερ βεβαίως δὲν ἠλάττωσε τὴν ἐπίσπασιν τῆς νόσου, προέκυψεν ἀλήθειά τις διὰ τὸν Pasteur, διότι ἤδη δὲν ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ἀναζητῇ πρὸς πειραματισμὸν τὸν σίελον κυνῶν λυσοῦτων, ὅστις ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἦτο ἀκάρτος, δὲν ὑπῆρχε πάντοτε εἰς τὴν διάθεσίν του· ἤδη ὁμως διὰ τῆς ἐγκεφαλικῆς οὐσίας κυνὸς λυσοῦτος ὁ ἰὸς τῆς λύσεως ὑπῆρχεν εὐκόλος εἰς τὴν διάθεσίν του καὶ καθαρώτερος προσέτι.

Τούτου γενομένου, ἐπέρχεται ἡ ἰδέα εἰς τὸν Pasteur καὶ εἰς τοὺς παρασκευαστὰς αὐτοῦ, ὅπως ἐνοφθάλμισῃ τὴν μολυσματικὴν ταύτην ὕλην ὑπὸ τὴν σκληρὰν μήνιγγα, ἐπὶ τῆς ἐπι-

φανείας τοῦ ἐγκεφάλου κυνός τινος. Χλωροφορμίας τὸν κύνα. διέτρησε διὰ τοῦ τρυπάνου τὸ κρανίον αὐτοῦ καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐγκεφάλου αὐτοῦ τεμάχιον ἐκ τοῦ βολβοῦ ζῶου ἀποθανόντος ἐκ λύσσης. Ἡ ἐπήρεια τοῦ χλωροφορμίου παρήλθε, ὁ κύων ἀνέλαθεν, ἔφαγε τὴν ἐσπέραν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀνεράνησαν τὰ συμπτώματα τῆς λύσσης· τὸ ζῶον κατέστη τεθλιμμένον, ἀνήσυχον. ἀνέτρεπε τὴν στρωμνὴν αὐτοῦ καὶ ἀπέφυγε πᾶσαν τροφήν· μετ' ὀλίγον τρομερὰ ὑλακὴ ἐχαρακτήρησε τὴν εἰσβολὴν τῆς νόσου· ἤρξατο νὰ τρώγῃ ἄχυρον καὶ διαφόρους ἄλλας οὐσίας, κατέστη κωνιδῶης, κατελήφθη ὑπὸ σφοδρῶν σπασμῶν καὶ ἐπὶ τέλος ἀπέθανε. Καθ' ὅλην ταύτην τὴν περίοδον ὀλόκληρον τὸ χημικὸν ἐργαστήριον εὕρισκετο εἰς κίνησιν καὶ γαράν, καθότι κατεῖχον ἤδη οἱ πειραματισταὶ νέαν μέθοδον, διὰ τῆς ὁποίας ἠδύναντο νὰ βραχύνωσι παραδόξως τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιφάνσεως καὶ νὰ προκαλέσωσι τὴν λύσσαν σταθερῶς. Τὰ ἐπὶ τούτου πειράματα ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ πάντα ἦσαν ἐπιτυχή· ἡ μέθοδος δ' αὕτη ἐδείκνυε κάλλιστα, ὅτι ἡ λύσσα εἶναι νόσος τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ὅτι ἡ ἕδρα τοῦ ἰοῦ αὐτῆς δὲν ὑπῆρχεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν σιέλον ἀλλὰ ἰδίως εἰς τὴν ἐγκεφαλικὴν οὐσίαν. Ἐφ' ὅσον δὲ τὰ πειράματα ἐπολλαπλασιάζοντο, κατεδείκνυτο, ὅτι οὐχὶ μόνον ὁ ἐγκέφαλος περιέχει τὸν ἰὸν τῆς λύσσης, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐπιμήκης μυελὸς καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ μήκος, ὡσαύτως δὲ καὶ αὐτὰ τὰ νεῦρα καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν φασὴν ἐκ τοῦ κέντρου πρὸς τὴν περιφέρειαν. Ἐγνώσθη δὲ πρὸς τοῦτοίς, ὅτι ὑπάρχουσιν ἐντοπικεῦσεις (localisations) τοῦ ἰοῦ ἐν ταύτῃ ἢ ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ τοῦ κεντρικοῦ συστήματος, οὕτω δὲ ἐξηγῶνται αἱ μεγάλαι διαφοραὶ τῶν συμπτωμάτων τῆς λύσσης. Ἐπὶ τέλος δὲ δῆλον ἐγένετο, ὅτι δυνατὸν νὰ μεταδώσῃ τις τὴν λύσσαν ταχέως μάλιστα, ἐὰν εἰσαγάγῃ τὴν νευρικήν οὐσίαν ζῶου ἀποθανόντος ἐκ λύσσης ἐντὸς τοῦ κυκλοφορικοῦ συστήματος διὰ μιᾶς φλεβῆς.

Ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τούτων ἐνοοεῖ τις εὐκόλως τὰ συμβαίνοντα μετὰ τὸ δῆγμα κυνός λυσσῶντος. Ὁ ἰὸς διὰ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος ἔρχεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐγκεφάλου, ἐνθα καλλιεργείται εἰς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ σημεῖον αὐτοῦ καὶ καταλαμβάνει ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν νευρικήν οὐσίαν, ἥτις βαθμηδῶν ἅπασα ἤθελε καταληφθῆ καθ' ὅλα αὐτῆς τὰ σημεῖα, ἂν ὁ θάνατος δὲν ἐπήρ-

γητο διὰ παραλύσεως τοῦ βολβοῦ, πάντοτε σχεδὸν πρότερον, πρὶν ἢ ἡ ἐπέκτασις τοῦ ἰοῦ γενικευθῆ. Οἱ σιελογόνοι ἀδένες περιέχουσι τὸν ἰὸν τῆς λύσσης, διότι τὰ ἐροδιάζοντα αὐτοὺς νεῦρα φέρουσι τὸν ἰὸν ἐκ τῆς ἐγκεφαλικῆς οὐσίας. Ὅσάκις ὁ μυελὸς ἢ μέρη τινὰ αὐτοῦ καταληφθῶσι τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἰοῦ, συνήθως γενικὴ παραλύσις προηγείται τοῦ θανάτου· εἰς τοιαύτην δὲ περίπτωσιν ὁ λυσσῶν κύων οὔτε ὑλακτεῖ, οὔτε δάκνει, ἀλλ' ἀπειναιτίας θωπεύει μέχρι τελευταίας στιγμῆς.

Τούτων οὕτως ἐχόντων καὶ τῆς ἐξασθενίσεως τοῦ ἰοῦ τῆς λύσσης ἐπιτευχθέντος, ἐπεχείρησεν ὁ Pasteur διαφόρους ἐνοφθαλμίσεις ἰῶν διαφόρου ἐντάσεως ἐπὶ λαγῶν καὶ κυνῶν καὶ παρετήρησεν, ὅτι τρίτη ἢ τετάρτη ἐνοφθαλμίασις προφυλάττει τὸ ζῶον ἀπὸ τῆν τρομερᾶν νόσον τῆς λύσσης. Ἐπὶ τῶν πειραμάτων τούτων, ἄτινα διὰ μακρῶν ἐξετέθησαν ἐν τε τῷ ἐπιστημονικῷ καὶ τῷ κοινῷ τύπῳ, ἀπέχῃ νὰ ἐμιλήσω ἐνταῦθα ὡς γνωστῶν ὄντων τοῖς πᾶσιν· ἀναφέρω μόνον, ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν Fultiers λαβὼν γνῶσιν τῶν πειραμάτων τούτων, κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Pasteur διώρισεν ἐπιτροπὴν συνισταμένην ἐκ τῶν Villemin, Vulpiau, Paul-Bert καὶ ἄλλων, ὅπως ἐξελέγξῃ τὰ πειράματα ταῦτα· ἡ ἐξέλεξις ἐγένετο, τὰ πειράματα ἐπέτυχον θαυμασίως, ἀλλὰ πρὶν ἢ ἡ ἀνακίνωσις γένηται εἰς τὴν ἀκαδημίαν, ἐνακίψασα ἡ χολέρα εἰς τὴν Τουλῶνα καὶ τὴν λοιπὴν Γαλλίαν ἀπησχόλησε τὰ πνεύματα καὶ οὕτω διεκόπη ἡ πολυτίμος αὕτη ἐργασία. Καθ' ἃ δὲ ἤδη ἀναγινώσκωμεν ἐν τοῖς περιοδικοῖς, ἡ ἐργασία ἐπανελήφθη μετὰ μείζονος δραστηριότητος, ἡ δὲ γαλλικὴ δημοκρατία ἔθετο εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Pasteur τὴν ἐν Villeneuve-l'Étang ἔπαυλιν, πρότερον ἡσυχαστήριον τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος, ὅπως ἀνετώτερον καὶ ὑπὸ εὐρύτερον κύκλον ἐκτελέσῃ τὰ πειράματα αὐτοῦ, καθ' ὃν χρόνον ἡ Mme Astié γράφει πρὸς τὸν Pasteur ἐπανειλημμένως, ὅπως οὗτος πειραματισθῆ ἐπ' αὐτῆς.

Ἐπάρχει, κύριοι, καὶ ἕτερον νόσημα σπουδαιότερον τῶν προηγουμένων, ἐνδιαφέρον σύμπασαν τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην, καὶ τὸ ὅποιον εὕρισκεται ὑπὸ τὴν μελέτην καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν βίβανον τοῦ Pasteur· τὸ νόσημα τοῦτο εἶναι ἡ ἀσιατικὴ χολέρα. Πόσον ἡ μελέτη αὐτοῦ ἐπροχώρησε καὶ ποῖα μέρη τῆς νόσου ταύτης κατέκτησεν ὁ Pasteur, ἀγνωστον· γνωστὸν δὲ μόνον, ὅτι, ὅτε τὸ προπαρελ-

Θόν θέρως ή επιτροπή του Pasteur μετέβαιναν εις Αίγυπτον προς τοπικήν μελέτην τής επιδημίας, ούτως έδωκεν αύτῃ προφυλακτικούς τινας άφορισμούς· αλλά και μετά τήν επάνοδον αύτῆς εις τήν Γαλλίαν οὐδέν φως έπεγύθη επί τής βροτολογίου ταύτης νόσου, οὐδέ και μετά τήν επίσηκῆσιν αύτῆς έν Γαλλίᾳ και τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ· μεθ' ὅλας δέ τὰς διαθεβαιώσεις και λεπτάς παρατηρήσεις τής γερμανικῆς επιτροπῆς, ή τελευταία λέξις δέν έρρέθη εισέτι. Έάν ὅμως λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τόν επιφυλακτικόν του άνδρός χαρακτήρα, εάν σκεφθώμεν ὅτι ὁ Pasteur εις ὅλας αύτου τὰς ανακαλύψεις ετήρησεν άπαρασάλευτον τὸ άρχαῖον έλληνικόν ρήτόν, «έν τοῖς άγῶσιν οἱ προεξανιστάμενοι ράπίζονται», επιτρέπεται εις ήμῶς νά έλπίζωμεν και νά πιστεύωμεν, ὅτι ή τελευταία λέξις περι χολέρας άσιατικῆς θέλει λεχθῆ παρ' αύτου του Pasteur, εκτός άν μοῖρα κακή θελήσῃ νά αφήσῃ κενόν δυσαναπλήρωτον έν τῇ επιστήμῃ.

Ήδη ὅτε ὁ επιστημονικός κόσμος επαιδαγωγῆθη ὑπὸ τῶν θεωριῶν του Pasteur και έχώνευσεν ἤδη αύτάς, βλέπομεν έν τῇ νοτίῳ Ἀμερικῇ εκτελουμένην σπουδαίαν τινά εργασίαν έχουσαν βάσιν μέν τὰς θεωρίας του Pasteur, δεικνύουσαν δέ τὸ αληθές και άπαρασάλευτον αύτων, καθότι εκτελοῦνται έν ξένη γῆ και οὐχι πλέον επί ζῶων άλλ' επί ανθρώπινων ὀργανισμῶν.

Ὁ καθηγητῆς Domégo Feero έν τῷ Rio-de-Janneiro λαθῶν ὑπ' ὄψιν τὰς θεωρίας του Pasteur, επεχείρησε τόν ένδαμαλισμὸν του ἰοῦ του κιτρίνου πυρετου καταμαστιζοντας, ὡς γνωστόν, τήν νότιον Ἀμερικῆν, ὡπως προφυλάξῃ τοὺς ανθρώπους. Πρῶτος ένεδαμαλίσθη ὁ ἴδιος και τέσσαρες τῶν μαθητῶν αύτου, κατόπιν ὁ ένδαμαλισμὸς επεξετάθη επί πολλῶν ανθρώπων και νῦν τὰ ένδαμαλισθέντα ἄτομα συμποσοῦνται εις 400 τὸν αριθμόν. Ὁ αὐτοκράτωρ τής Βρασιλίας Δόν Πέτρος ένεθάρρυνε λίαν τὰ πειράματα ταῦτα, διά τῶν ὁποίων παρετηρήθη ένεργέστατα, ὅτι

ἄτομα, ἰδίως ξένα, ἄτινα σπανίως διέφευγον τήν νόσον ταύτην, ἤδη διά του ένσφραλισμοῦ καθίσταντα ἄνοσα. Ποίαν μεγαλύτεραν δόξαν ἤθελε ζητήσῃ ὁ Pasteur και ή Γαλλία; ποίαν μεγαλύτεραν εύγνωμοσύνην ἠδύναντο νά δρέψωσιν ὁ Pasteur και οἱ μαθηταὶ αύτου;

Και έν Τουρκίᾳ δέ έν τῷ ὑπουργείῳ τής γεωργίας συνέστη επιτροπή αριθμοῦσα ὡς μέλη αύτῆς τοὺς γημικούς Βογκάβσκιη βέην και Πέτρον Ἀπέρην και λοιποὺς επιστήμονας, σκοπὸν έχουσα τήν εκτέλεσιν πειραμάτων ὅσον άφορᾷ τήν λύσσαν και τὸν ἄνθρακα. Ἡ επιτροπή έγραψεν ἤδη πρὸς τὸν Pasteur, ζητοῦσα παρ' αύτου έξησθημένους ἰοὺς και παρακαλοῦσα αύτόν, ὡπως θέσῃ αύτῆν εις συνάφειαν επιστολογραφικῆν μετά τινος τῶν μαθητῶν αύτου. Παρῆλθε λοιπὸν ὁ χρόνος τῶν ἀμφιβολιῶν και τῶν διαταγμῶν, εφριμώθησαν τὰ στόματα τῶν αντιπάλων του Pasteur ξένων τε και ὁμοσθενῶν και ἤδη ὁ Pasteur ἠτύχησε νά βλέπῃ θεριζόμενον ἄφθονον τὸν ἀμυτὸν αύτου.

Τοιοῦτος, κύριοι, ὁ Pasteur. τοιοῦτον τὸ τέκνον τής υπερηφάνου και μεγάλης Γαλλίας, τοιαῦτα αἱ ανακαλύψεις αύτου, ανακαλύψεις χρησιμεύουσαι ὡς άκρογωνιαίος λίθος μεγάλου και λαμπροῦ επιστημονικοῦ οικοδομήματος· τοιοῦτος ὁ μέγας και δαιμόνιος του Pasteur νοῦς ὁ διαλύσας τήν άγλήν τήν καλύπτουσαν τήν αλήθειαν τῶν επιδημικῶν νοσημάτων· τοιοῦτος ὁ λαμπροφῶρος οὔτος άστήρ, ὅστις σελαγίσας επί 40 σχεδὸν ἔτη και σελαγιζων εισέτι επί του επιστημονικοῦ στερεώματος εφώτισε τήν επιστήμην, έδόξασε τήν Γαλλίαν και εύηργέτησε σύμπασαν τήν ανθρωπότητα. Τοιοῦτος άνήρ, τοιοῦτος νοῦς, εἶναι ανώτερος παντός επαινοῦ και θαυμασμοῦ· ἀρκεῖ εις αὐτόν ή δόξα και ή εύγνωμοσύνη, τήν ὁποίαν σύμπας ὁ επιστημονικός κόσμος και ή ανθρωπότης έν γένει προσφέρουσιν εις αύτόν και εις τήν Γαλλίαν.

ΜΕΛΕΤΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΑΙΑΝΤΟΣ ΜΑΣΤΙΓΟΦΟΡΟΥ

ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Αἱ τραγωδίαί τοῦ Σοφοκλέους εἶναι πισταὶ εἰκόνες τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς διὰ τῆς ποιήσεως καὶ τῆς φαντασίας ἐκδηλοῦσαι τὴν ἐσωτερικὴν φύσιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ὁ Σοφοκλῆς ἐλάχιστον προσέχει εἰς ἐξωτερικὰ γεγονότα, ἅτινα μεταχειρίζεται ὡς ἀπλᾶ σύμβολα, ἵνα δι' αὐτῶν δηλώσῃ τὰς ἐσωτερικὰς ἐνεργείας καὶ διαθέσεις τῆς ψυχῆς. Ὁ Σοφοκλῆς χωρίσας τῆς πράξεως ἐντελῶς τὸν γορὸν κατέστησεν αὐτὸν καὶ ἀμερόληπτον καὶ ἰδανικὸν θεατὴν ἐκφράζοντα τὰ διάφορα αὐτοῦ αἰσθήματα τὰ ἐκ τῶν ἐν τῇ σκηνῇ δρωμένων ἐξεγειρόμενα.

Ἐν τῷ Αἴαντι ἰδίως ὁ ποιητὴς ἔδειξε τὴν ἐξάριετον αὐτοῦ μεγαλοφυΐαν· διότι ἐκλέξας χαρακτῆρα ἰδιόρρυθμον ἠδυνήθη νὰ ἀπεικονίσῃ ἐν αὐτῷ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν κατὰ μίαν μόνον ὄψιν, ἣτις ἔχει καθολικὴν ἔννοιαν καὶ σημασίαν. Ὁ Αἴας τοῦ Σοφοκλέους εἶναι ὁμοίος τῷ Αἴαντι τοῦ Ὀμήρου, ἀνδρεῖος, τολμηρός, εὐγενὴς καὶ πρόθυμος εἰς τὰ καλὰ τῶν ὑπηκόων του. Ἐθαύμασαν οἱ Ἑυρωπαῖοι τοὺς Ἕλληνας ἥρωας, καὶ δικαίως· διότι μεταξὺ αὐτῶν δὲν εὗρισκον ἐρωτύλους ἱππότητας σύνθημα ἔχοντας τὴν πίστιν καὶ ὑποταγήν, διὰ τὸ ζήσος φροντίζοντας καὶ τὴν ἐρωμένην, καὶ καταπατοῦντας τὰ πάντα. Ὁ Ἕλληνας ἥρωας εἶναι μέγας ἐν τῇ σωματικῇ του ἀνδρείᾳ, φοβερός εἰς τοὺς ἐχθρούς του, ἀνδρεῖος, τολμηρός, εὐγενής. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἥρωας ὑποκύπτει πάλιν. Ὁ νοητὸς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸς διαβλέπει τὸ μέλλον, καὶ τὸ πεπρωμένον ὑπ' ὄψιν λαμβάνων ποιεῖ ἀναστροφὰς πλήρεις συγκινήσεως. ἐν αἷς δακρυβρεκτός ἀποχωρίζεται τοῦ κόσμου μεταβαίνων εἰς τὴν αἰωνιότητα.

Τοιοῦτος εἶναι ὁ Αἴας, ἐκ τοῦ βίου τοῦ ὁποίου λαβὼν ὁ Σοφοκλῆς τὸ τελευταῖον δραματικώτατον ἐπεισόδιον, τὴν προσβληθεῖσαν φιλοτιμίαν του, ἐπισφραγίζον τὸν ἡρωϊκὸν καὶ πλήρη ἀνδραγαθημάτων βίον του, ἐδραματο-

ποίησε· ἀλλὰ τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο εἶναι τὸ λαμπρότερον τοῦ βίου του, εἶναι ἡ κρίσις περὶ τῶν ὄπλων τοῦ Ἀχιλλέως. Ὡς ἀσπραπὴ ἀναδείκνυται ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρός, ἡ ἀνδρεία του· ἐν αὐτῷ αἰσθάνεται προσβεβλημένην τὴν φιλοτιμίαν του, ἐν αὐτῷ τέλος ἀπεπειράθη νὰ δείξῃ, ὅτι συναισθανόμενος τὸν ἡρωϊσμόν του οὐδέποτε ἀνέχεται τὴν κηλίδωσιν τῆς ὑπεροχῆς του. Βλέπει ἐν μέσῳ τὰ ἠφαιστότευκα ὄπλα τοῦ Ἀχιλλέως τιθέμενα ὡς γέρας τῷ ἀνδρειοτέρῳ τῶν Ἑλλήνων. Εἰμὶ, λέγει ὁ εἰς, προμαχῶν ἀκατάβλητος τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Τρώων. Διὰ τῆς συνέσεως, ἀποκρίνεται ὁ ἕτερος, κερδίζουσιν οἱ Ἕλληνες. Ὁ Αἴας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀχιλλέως εἶναι ὁ ἀνδρειότερος, εἶναι ὁ τρόμος τῶν Τρώων· προσβεβλημένην λοιπὸν ἠσθάνετο τὴν φιλοτιμίαν του, ἂν τὰ ὄπλα ἐδίδοντο τῷ Ὀδυσσεῖ. Ἡ κρίσις τῶν ὄπλων ἐγένετο. Ἡ πλειοψηφία ἦτο ὑπὲρ τοῦ Ὀδυσσεῶς. Ἀλλὰ χαρακτῆρες, οἷος ὁ τοῦ Αἴαντος, εἶναι ἀδύνατον τὴν ταύτην προσβολὴν νὰ ὑποφέρωσι.

Ἡ μεγάλη ἐκείνη καὶ ἀκατάβλητος ἄλλως ψυχὴ τοῦ ἥρωος αἰσθανομένη ἐαυτὴν ἠδικημένην καταβάλλεται, ἐκτρέπεται τῆς ὀρθῆς τροχιάς, πίπτει εἰς μανίαν. Θυμοειδῆς λοιπὸν ὁ ἥρωας ἐγειρεται ἐν μιᾷ ζοφώδει καὶ σκοτεινῇ νυκτί. Νῦξ τῆς ἀπελπισίας, τῆς ἐκδικήσεως, ἀλλ' ἐκδικήσεως μανιώδους καὶ παράφρονος! Ἐπιτίθεται εἰς τὰ ποίμνια τῶν Ἑλλήνων, κατασφάζει αὐτὰ νομίζων, ὅτι τιμωρεῖ καὶ ἐκδικεῖται τοὺς Ἕλληνας, κερασφόρον δὲ μέγαν κρὶν νομίζων τὸν δεινὸν ἀντίπαλόν του Ὀδυσσεᾶ δέσας ἐν τῇ σκηνῇ του ἐμάστιζεν ἀνηλεῶς ἐκδικούμενος οὕτως, ὡς ἐν τῇ παραφροσύνῃ του ἐνόμιζε, τὸν πανοῦργον Ὀδυσσεᾶ.

Ἠδίστος, ὦ δέσποινα (λέγει τῇ Ἀθηνᾷ), δεσμώτης ἔσω θανάτῃ· θανεῖν γὰρ αὐτὸν οὔτι πω θέλω!

(Στίχ. 105—106).

Καὶ ἐντεῦθεν ἄρχεται ὁ Αἴας μαστιγοφόρος.

Ὁ Ὀδυσσεὺς συνδιαλεγόμενος τῇ Ἀθηνᾶ
περὶ τῆς ἀθλίας ἤδη καταστάσεως τοῦ ἥρωος
ἡμῶν ἀκούει αὐτὸν τὸν Αἴαντα προσκληθέντα
ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἐγκυχωμένον ἐπὶ τούτῳ.

Τὸ δεινὸν τοῦτο θέαμα βλέπων ὁ Ὀδυσ-
σεὺς οἰκτερεῖ αὐτὸν καίπερ ἐγθρόν του λέγων
τοὺς βαρυσημάντους τούτους λόγους:

..... Ἐποικτεῖρω δὲ νιν
δύστηνον ἔμπας, καίπερ ὄντα δυσμενῆ,
δοῦνεν' ἄτη συγκατῆξενται κακῆ,
οὐδὲν τὸ τούτου μᾶλλον ἢ τοῦμὸν σκοπῶν.
Ὅρω γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο, πλὴν
εἶδωλ', ὅσοιπερ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν.
(Στίχ. 121—136).

Ὅπερ ἐπιθεδαιοῖ καὶ ἡ Ἀθηνᾶ εἰς τοῦτο
ἀπαντῶσα:

Τοιαῦτα τοίνυν εἰσρωῶν, ὑπέροκτον
μηδὲν ποτ' εἴπης αὐτὸς εἰς θεοὺς ἔπος,
μηδ' ὄγκον ἄρη μηδέν', εἴ τις πλεόν
ἢ χειρὶ βροῖθεις ἢ μακροῦ πλοῦτου βάθει.
Ὡς ἡμέρα κλίει τε κἀνάγει πάλιν
ἅπαντα τάνθρωπεια· τοὺς δὲ σώφρονας
θεοὶ φιλοῦσι καὶ στυγοῦσι τοὺς κακοὺς.
(Στίχ. 127—133).

Ἀπέργεται ἡ Ἀθηνᾶ εἰς τὸν Ὀλυμπον,
ἀπέργεται καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς τὰς σκιηὰς
του, ὁ δὲ Αἴας ἐξηκολούθει ὦν ἐν τῇ μανίᾳ
του. Καὶ τίς δὲν ἤθελε συγκινηθῆ βλέπων
τὸν Αἴαντα εἰς τὴν λυπηρὰν ταύτην θέσιν;
Τίς τόσον σκληρὸς δὲν ἤθελε συγκινηθῆ βλέ-
πων τὸν ἀκατάβλητον ἐκεῖνον προμαχῶνα τῶν
Ἑλλήνων κείμενον ἐν μέσῳ ζῶν ἀλόγων, ἐν
μέσῳ τῶν θυμάτων του; Φοβερὰ ἐκ τούτου ἡ
λύπη τῶν πιστῶν ὑπηκόων του ναυτῶν ἐκ
Σαλαμίνας, τῶν ἀποτελούντων τὸν χορόν,
ταύτην δ' ἐκφράζει περιπαθέστατα ἐν τῇ πα-
ρόδῳ ὁ ποιητὴς (στίχ. 134—200). Φοβερὰ
δὲ εἶναι ἡ προτροπὴ αὐτῶν πρὸς τὸν βασι-
λέα των, ὅπως ἐγεροθῆ πλέον πρὸς χαρὰν των.
Αἰσθάνεται ὁ χορὸς τὴν δυστυχίαν τὴν μέλ-
λουσαν, διότι ὁ βασιλεὺς αὐτοῦ εὐρίσκεται εἰς
τοιαύτην κατάστασιν· πῶς ἠδύναντο οἱ ναῦ-
ται τῶν πλοίων τοῦ Αἴαντος ἄνευ αὐτοῦ νὰ
ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πατριδα των; Περὶ-
λυπος ζητεῖ νὰ ἐγείρῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς δεινῆς
αὐτοῦ καταστάσεως.

« Ἄλλ' ἄνα (λέγει) ἐξ ἐδράνων, ὅπου μακραίωνι
στηρίζεις ποτὲ τῶδ' ἀγωνίῳ σχολῆ,
ἄταν οὐρανίαν φλίγων. Ἐγθρῶν δ' ὕβρις
ἀτάρβητος ὀρμάται
ἐν εὐάνμοις βάσαισι,

ἀπάντων καραζόντων
γλώσσας βαρυσάλγητ'·
ἔμοι δ' ἄλγος ἔστακεν.

(Στίχ. 193—200).

Ἄλλ' ἤδη μεταβαίνομεν εἰς τὸ παθητικώ-
τερον τῆς τραγωδίας μέρος. Ἐνῶ ὁ χορὸς
συνδιαλέγεται μετὰ τῆς συζύγου ἐκεῖνου Τεκ-
μήσσης περὶ τῆς δυστυχίας τοῦ βασιλέως καὶ
ἀρχηγοῦ του, ὁ Αἴας συνελθὼν εἰς ἑαυτὸν ἀ-
ναφαίνεται ὁ ἀρχαῖος ἥρωας. Ἀλλὰ δὲν ἔχει
πλέον τὸ εὐγενὲς καὶ ἀνδρικὸν ἐκεῖνο πρόσωπον·
ἦτο κατελιημμένος ὑπὸ βαθυτάτης λύπης καὶ
ὄνειδους, διότι βλέπει, ὅτι ὁ χαρακτήρ του
διὰ τῶν ἀτόπων ἐκείνων καὶ μανιακῶν πρά-
ξεων ἔπαθε τὴν ἐσχάτην ταπεινώσιν.

Αἰσθάνεται τί ἔπραξε, βαρυσυμεῖ· αἰσθάνεται:
ἅπαν τὸ περιβάλλον αὐτὸν ὄνειδος καὶ κατα-
νοεῖ, ὅτι ἐκ τῶν θεῶν ἦλθεν ἡ τιμωρία· ἀλλὰ
πάλιν δὲν ἀποκλίνει τὸ φρόνημα, οὐδὲ μετα-
μέλει ὡς ἀμαρτήσας· ἐμμένει πιστὸς εἰς τὰς
προτέρας του σκέψεις, διότι θεωρεῖ ἑαυτὸν
προσβεβλημένον, ἐμμένει δ' εἰς τὸν στερεὸν καὶ
ἄκαμπτον αὐτοῦ χαρακτήρα.

Ἄρῳ πλέον ἐφόνευσε τὰ ποίμνια καὶ εἶδεν
ἑαυτὸν κείμενον μετὰ ζῦ ἀνοήτου θήρας, ἄρῳ
ἐνόησεν, ὅτι διὰ ταύτης του τῆς πράξεως
ἔμελλε νὰ γείνη ὁ περίγελως τοῦ ἀχαικοῦ
στρατοῦ, τίς; φεῦ! ὁ Αἴας, ὁ δεῦτερος μετὰ
τὸν Ἀχιλλεῦ, ἐνδοξὸς υἱὸς ἐνδόξου πατρός,
τοῦ Τελαμῶνος, δὲν δύναται νὰ ζήσῃ ἐντι-
μος παρὰ τοῖς ἀνθρώποις πλέον, διὸ προτιμᾷ
τὸν θάνατον λέγων τοὺς ἀπελπιστικούς ἐκεί-
νους λόγους:

Ἰδο
σκότος, ἐμὸν φάος,
ἔρεβος ᾧ φαεννότατον, ὡς ἔμοι,
ἔλεσθ' ἔλεσθέ μ' οἰκήτορα,
ἔλεσθέ μ'· οὔτε γὰρ θεῶν γένος οὐθ' ἡμερίων
ἔτ' ἄξιος βλέπειν τιν' εἰς ὄνασι ἀνθρώπων.
Ἄλλὰ μ' ἄ Διὸς
ἀλκίμα θεός
ὀλέθριον αἰκίζει.
Ποῖ τις οὖν φύγη;
ποῖ μολὼν μενῶ;
Εἰ τὰ μὲν φθίνει, ὦλοι, τοῖσδ' ὀμοῦ πέλας,
μῶραις δ' ἄγραϊς προσκείμεθα·
πᾶς δὲ στρατὸς δίπαλος ἄν με
χειρὶ φονεύοι.

(Στίχ. 394—409).

Ἐκορυφώθη ἡ λύπη τοῦ Αἴαντος. Οὐχί!
Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ζήσῃ καὶ νὰ βλέπῃ τὸ

λαμπρόν τοῦ ἡλίου φῶς. Οὐδὲν λοιπὸν μέσον ἀπολείπεται αὐτῷ ἢ ἡ αὐτοκτονία.

Μάτην μετὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως προσπαθοῦσι νὰ ἐμποδίσωσιν αὐτόν. Μάτην ἡ εὐγενὴς Φρυγία βασιλόπαις Τέκμησσα, ἥτις σύζυγος αὐτοῦ ἐγένετο κατὰ τοὺς νόμους τῆς βαρβάρου ἐκείνης ἐποχῆς, διὰ τῶν ζωηροτέρων παρακλήσεων παρακαλεῖ αὐτόν νὰ μὴ καλῆ τὸν θάνατον· παρακαλεῖ αὐτόν νὰ ζήσῃ διὰ τοὺς γονεῖς του, τὸν γέροντα πατέρα του καὶ τὴν γραίαν μητέρα του, διὰ τὸν μικρὸν υἱόν του, ὅστις θὰ μὲν ὀρφανὸς καὶ ἀπροστάτετος, καὶ δι' ἑαυτὴν τέλος, ἥτις μετὰ τὸν θάνατόν του θὰ μὲν ἴσῃ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἔγχροῶν του.

Καὶ σ' ἀντιᾶζω πρὸς τ' ἐφεστῖου Διὸς
εὐνῆς τε τῆς σῆς, ἢ συναλλάχθης ἔμοι,
μὴ μ' ἀξιώσης βάζειν ἀλγεινὴν λαθεῖν
τῶν σῶν ὑπ' ἐχθρῶν, χειρίαν ἐφεῖς τινι.

(Στίχ. 492—495).

Διὰ δὲ λόγων ἀναμιμνησκόντων τοὺς τῆς Ἄνδρομάχης ἱκετεύει αὐτόν νὰ μὴ ἀποθάνῃ καὶ καταλίπῃ αὐτήν.

Καὶ τις πικρὸν πρόσφθεγμα δεσποτῶν ἐρεῖ
λόγοις ἰάπτων· ἴδετε τὴν ὀμμενένιν
Αἴαντος, ὅς μέγιστον ἴσχυος στρατοῦ,
σῆς λατρείας ἀνθ' ὅσου ζήλου τρέφει.
Τοιαῦτ' ἐρεῖ τις· καμὲ μὲν δαίμων ἔλθῃ,
σοὶ δ' αἰσχρὰ τάπη ταῦτα καὶ τῷ σῷ γένει.

(Στίχ. 500—505).

Καὶ ἡ ὑπὲρ τῶν γονέων του ἐπίκλησις εἶναι συγγινητική.

Ἄλλ' αἰδεσάι μὲν πατέρα τὸν σὸν ἐν λυγροῦ
γῆρα προλείπειν, αἰδεσάι δὲ μητέρα
πολλῶν ἐτῶν κληροῦγον, ἢ σε πολλάκις
θεοῖς ἀράται ζῶντα πρὸς δόμους μολεῖν.

(Στίχ. 506—509).

Ἐσαύτως καὶ ἡ ὑπὲρ τοῦ ἀνήλικος παιδὸς ἐπίκλησις.

Ὀϊκτεῖρε δ', ὦναξ, παιδὰ τὸν σὸν, εἰ νέας
τροφῆς στερηθεῖς σοῦ διοίσεται μόνος
ὑπ' ὀρφανιστῶν μὴ φίλων, ὅσον κακὸν
κείνῳ τε κάμοι τοῦθ', ὅταν θάνης, νεμεῖς.

(Στίχ. 510—513)

Ὁ Αἴας μένει ἄκαμπτos εἰς τὰς παρακλήσεις τῆς, ζητεῖ δὲ νὰ ἴδῃ τὸν μικρὸν υἱόν του, ὃ ἐγγεγίρῃζι τὴν εὐρείαν ἀσπίδα του, δι' ἧς

ὀνομάζει αὐτόν Εὐρυσάκην, καὶ συνίστησιν αὐτόν εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἀπόντος ἀδελφοῦ του Τεῦκρου, δίδει δὲ καὶ τὰς τελευταίας του ὁδηγίας ὡς μέλλων νὰ ἀποθάνῃ.

Ὁ χορὸς καὶ ἡ Τέκμησσα προσπαθοῦσι νὰ μαλακώσωσιν αὐτόν, ἀλλ' εἰς μάτην.

Μῶρά μοι δοκεῖς φρονεῖν, (λέγει πρὸς τὴν Τέκμησσαν)

εἰ τοῦμὸν ἦθος ἄρτι παιδεύειν νοεῖς.

(Στίχ. 594—595).

Ὅποια σκηνή! ὅποιον θέαμα! Τίς δὲν ἤθελε νὰ ἴδῃ τὴν στιγμὴν ταύτην τὴν γενναίαν τοῦ Αἴαντος ψυχὴν μαλακσομένην ὑπὸ τῶν αἰσθημάτων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως; Καὶ ἰδοὺ ἡ περιπέτεια. Μαλάσσεται ὁ Αἴας, ἀλλὰ τίνοι τρόπος; Ἐνόησε καὶ αὐτός, ὅτι ἦτο πολὺ σκληρὸν τοῦθ' ὕπερ προηγουμένως ἔπραξε πρὸς τὴν Τέκμησσαν· ἡ ἄκαμπτos ἀπόφασίς του νὰ κλεισθῇ ἐν τῇ σκηνῇ ἐφάνη αὐτῷ δύσκολον καὶ ἀπρόσφορον εἰς τὸν σκοπὸν του. Δὲν ἐνόμισε καλὸν νὰ αὐτοκτονήσῃ ἐντὸς τῆς σκηνῆς του, ἐνώπιον τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ τέκνου του! Σκληρὸν καὶ ἀποτρόπαιον!

Τί μηχανᾶται; Ἄπατῃ τὴν σύζυγόν του, προσποιοῖται ὅτι μετανοεῖ.

Καγὼ γάρ, (λέγει) ὅς τὰ δειν' ἐκαρτέρουν τότε,
βαφῆ σίδηρος ὡς ἐθελύθησιν στόμα
πρὸς τῆσδε τῆς γυναικός· οἰκτεῖρω δὲ νιν
χῆραν πρ' ἐχθροῖς παιδὰ τ' ὀρφανὸν λιπεῖν.
Ἄλλ' εἴμι πρὸς τε λουτρά καὶ παρακτῶν
λειμῶνας, ὡς ἂν λύμαθ' ἀγνίσας ἐμὰ
μῆνιν βαρεῖαν ἐξαλύξωμαι θεᾶς.

(Στίχ. 650—656).

Ἀπέρχεται λοιπὸν, ἵνα ἐκτελέσῃ τὸν σκοπὸν του, ἵνα δηλονότι προσφέρῃ τὴν μίαν καὶ τελευταίαν θυσίαν εἰς τοὺς θεοὺς χάριν τῆς προσβληθείσης φιλοτιμίας του δι' ἀπάτην. Σκηνὴ φοβερὰ! Ἀπάτη, τὸν μὲν χορὸν, τοὺς πιστοὺς Σαλαμίνιους ναῦτας του εἰς ἀνέκφραστον εὐχαρίστησιν φέρουσα, τὸν δ' ἦρωα εἰς τὴν ἀπελπιστικὴν του πρᾶξιν, τὴν τελευταίαν ὁδηγοῦσα.

Οἱ μὲν Σαλαμῖνιοι ναῦται χαίρουσιν ἐπὶ τῇ μεταμελείᾳ τοῦ Αἴαντος, ἐπειδὴ ἐνόμιζον ὅτι αὐτὸς ἐπαρεῦθη εἰς τὴν θάλασσαν, ἵνα καθαρῆ ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν θυμάτων· ἐκ δὲ τοῦ στρατοπέδου φοβερὰ ἀγγελία ἔρχεται εἰς τὴν Τέκμησσαν καὶ τοὺς ναῦτας· ὁ Τεῦκρος,

ἀδελφός τοῦ Αἴαντος, ἐνησιγολεῖτο εἰς τὴν δῖωξιν τῶν ἐχθρῶν· ἀπὸ τοῦ Μυσίων κρημονὸς ἄμα ἐπέστρεψεν εἰς τὸ στρατηγεῖον, ἤρχισε νὰ μοιδορῆται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς ἀδελφός τοῦ μακέντους Αἴαντος καὶ ἐπιβουλεύου τοῦ στρατοῦ. Ὁ Κάλχας, ὁ γνωστός μάντις τῶν Ἑλλήνων, εἶπεν ἰδιαιτέρως εἰς τὸν Τεῦκρον, ὅπως εἰδοποιήσῃ τοὺς οἰκείους τοῦ Αἴαντος, ἵνα μὴ τὸν ἀφήσωσι τὴν ἡμέραν ταύτην νὰ ἐξέλθῃ ἔξω τῆς σκηνῆς, διότι, ἐὰν ἐξέλθῃ, θέλει καταστραφῆ ἐκ τῆς ὀργῆς τῆς Ἀθηνᾶς. Ματαίᾳ ἐλπίσι! Ὁ Τεῦκρος κατὰ διαταγὴν τοῦ Κάλχαντος παραγγέλλει εἰς τοὺς οἰκείους τοῦ Αἴαντος νὰ μὴ ἀφήσωσι τὸν Αἴαντα νὰ ἐξέλθῃ, ἵνα μὴ καταστραφῆ· ἀλλ' αὐτὸς εἶχεν ἐξέλθει. Ὁ χορός ἦν ἐν χαρᾷ τὸ πρῶτον, οἱ δὲ οἰκείοι τοῦ Αἴαντος διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐν ἀγωνίᾳ τρέγουσιν ἀμρότεροι ἤδη· τρέχει ὁ χορός καὶ ἡ Τέκμησσα δεξιόθεν, ἀριστερόθεν, ἵνα τὸν εὐρωσιν. Ὁ δὲ ἦρωας; Ὁ ἦρωας ἐκτελεῖ τὸν σκοπὸν τοῦ ἀπατήσας τοὺς οἰκείους ἔβαινεν εἰς τὸ μοιραῖον.

Ἐνῶ οὗτοι ἔτρεχον πρὸς ἀναζήτησίν του, ὁ Αἴας ἐν μέσῳ πυκνοῦ δάσους ἐστήριξε τὸ ξίφος, τὸν σφαγέα αὐτοῦ, τὸ ἄδωρον δῶρον τοῦ Ἐκτορος, ἀπαγγέλλων τὸν αἰεὶ περιφρημον μονόλογόν του.

Ὁ μὲν σφαγέως ἔστηκεν ἢ τομώτατος
γένοιτ' ἂν, εἴ τῳ καὶ λογίζεσθαι σχολή.

· · · · ·

(Στιχ. 815—865).

Ἦθελεν εἶναι μακρὸν νὰ ἀναλύσωμεν τὸν λαμπρὸν τοῦτον μονόλογον· ἀναφέρομεν μόνον τὰ κυριώτερα αὐτοῦ. Ἀποτεινόμενος ὁ μετ' ὀλίγον μέλλων νὰ ἐκπνεύσῃ ἐπὶ τοῦ σφαγέως αὐτοῦ ἦρωος πρὸς τὸν ἥλιον λέγει· « Ἦλιε διφρηλάτα, ὅταν τοὺς χρυσοχαλίνους ἵππους σου διευθύνῃς εἰς τὴν Σαλαμίνα, τὴν φιλιτάτην μου πατρίδα, εἰπέ τῷ δυστυχεῖ Τελαμῶνι καὶ τῇ ταλαίῳ Ἐριβοίᾳ τάδε. Ὁ υἱός σας δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑποφέρει τὴν γενομένην εἰς αὐτὸν προσβολήν, δὲν ἠθέλησε προσθεβλημένος νὰ ἴδῃ καὶ ἄτιμος τὸν ἔνδοξον πατέρα του, ἐκ δὲ τούτου ἠτύχησεν». Ἀπογαίρειτ' τὸν ἥλιον, τὴν πατρίδα του, τὴν Τροίαν, ἐν ἣ διήγαγε τσαυτὰ ἔτη. Ἐν μέσῳ λοιπὸν τῆς συγκινήσεως ταύτης, ἐν μὲν τῇ μιᾷ χειρὶ κρατῶν τὸ παρελθόν, τὴν ζωὴν, ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ τὸ μέλλον, τὸν θάνατον, πίπτει

ἐπὶ τοῦ ξίφους του, τὸ δὲ ἄδωρον δῶρον ἐμπηχθὲν εἰς τὸ στήθος τοῦ ἀνδρείου ἦρωος ἀπῆλλαξεν αὐτὸν ζωῆς ἀτίμου.

Τοιοῦτον τὸ τέλος τοῦ Αἴαντος. Αἰσθανόμενος ὁ ἦρωας τὴν φιλοτιμίαν του προσβληθεῖσαν καὶ εἰς μανίαν πεσὼν ἠτύχησεν.

Ἐνταῦθα κατὰ τοὺς νεωτέρους ἔπρεπε νὰ τελειώσῃ τὸ δράμα· ἀλλὰ κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ἀρχαίων οἱ θεαταὶ δὲν δύνανται νὰ ἡσυχάσωσι. Τί λοιπὸν ἐγένετο ὁ νεκρὸς τοῦ Αἴαντος; Κατὰ τοὺς ἀρχαίους σῶμα ἄταφον ἔπρεπε νὰ περιπλανᾶται παρὰ τὰς ὄχθας τῆς Στυγῆς ἄνευ ἀναπαύσεως ὀρειλομένης εἰς τοὺς τεθνεώτας. Τί βλέπομεν ἐν τῇ Ἰλιάδι; Πάντες οἱ ἦρωες ἀποθνήσκουσι μόνην ἐπιθυμίαν ἔχοντες, ἵνα ταφῆ τὸ σῶμά των. Τί ἄλλο ἤτο ἢ περὶ Πατρόκλου μάχῃ ἢ ὁ ἐνταφιασμός αὐτοῦ; Τί ζητεῖ ὁ Πρίαμος ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ Ἀχιλλέως; Αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῆς Τροίας, ὁ πολιοῦς ἐκεῖνος βασιλεὺς ἐξευτελιζέται ἐνώπιον ἐνὸς νέου μαχητοῦ καὶ ἀσπάζεται τὴν χεῖρα αὐτοῦ ὁ λευκόβριξ μόνον καὶ μόνον, ὅπως μὴ ἄταφον μείνῃ τὸ σῶμα τοῦ ἀγαπητοῦ του υἱοῦ Ἐκτορος.

Τὸ αὐτὸ βλέπομεν ἐν τῇ Ἀντιγόῳ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Αἴαντι. Τὸν νεκρὸν τοῦ Αἴαντος εὐρίσκει κατὰ πρῶτον ἡ Τέκμησσα, εἶτα ἐργεταὶ ὁ χορός καὶ τέλος πάσῃ σπουδῇ ὁ ἀγαπητός τοῦ Αἴαντος ἀδελφός Τεῦκρος. Οὗτος ἀνθίσταται πρὸς τὸν Μενέλαον ἐλθόντα τὸ πρῶτον καὶ εἶτα πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα Ἀγαμέμνονα προσπαθοῦντας νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ταφὴν.

Ἄλλ' ὁ ποιητὴς θέλων μάλλον νὰ διδάξῃ ἢ νὰ τέρψῃ εἰσάγει τὸν Ὀδυσσεῖα, τὸν ἀμειλικτὸν ἐχθρὸν τοῦ Αἴαντος, ὅστις παρεμβαινὼν ὑπὲρ τοῦ γενναίου ἦρωος ἐπιφέρει τὴν λύσιν τοῦ δράματος. Αὐτὸς ἀναγκάζει τοὺς Ἀτρεΐδας νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν ἀρετὴν, νὰ μὴ τυφλώττωσι πρὸ τοῦ πάθους, νὰ ἐπιτρέψωσι τὴν ταφὴν τοῦ γενναίου ἦρωος τῶν Ἀχαιῶν. Χαρακτῆρ ἄξιος τοῦ βαθυβούλου Ὀδυσσεῶς!

Ἀκούε νυν (λέγει ὁ Ὀδυσσεὺς πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα)
τὸν ἀνδρα τόνδε πρὸς θεῶν

μὴ τλής ἄθραπον ὦδ' ἀναλήθως βαλεῖν·
μηδ' ἡ βία σε μηδαμῶς νικησάτω
τοσόνδε μισεῖν ὥστε τὴν δικὴν πατεῖν.
Κάμοι γὰρ ἦν παθ' οὗτος ἔχθιστος στρατοῦ,
ἔξ οὔ ἐφάρτηκα τῶν Ἀχιλλείων ὕπλων·
ἀλλ' αὐτὸν ἔμας ὄντ' ἐγὼ τοῖονδ' ἐμοὶ
οὐκ ἀντατιμάσμι' ἂν, ὥστε μὴ λέγειν

ἔν' ἄνδρ' ἰδεῖν ἄριστον Ἀργείων, ὅσοι
 Τροίαν ἀφικόμεσθα, πλὴν Ἀχιλλεύου.
 Ὡστ' οὐκ ἂν ἐνδίκως γ' ἀτιμάζοιτό σοι·
 οὐ γάρ τι τοῦτον, ἀλλὰ τοὺς θεῶν νόμους
 φθείροισ ἄν. Ἄνδρα δ' οὐ δίκαιον, εἰ θάνοι,
 βλάπτειν τὸν ἐσθλόν, οὐδ' ἐὰν μισῶν κυρῆς.

(Στίχ. 1332—1345).

Ὁ Ὀδυσσεύς, ἐγθρός τοῦ Λίαντος, διὰ τῆς
 εὐγενοῦς καὶ ἀξίας αὐτοῦ διαγωγῆς κατορθώσας
 ἵνα ταρῆ ἐντίμως ὁ Λίας, ἐπισπᾶται
 εἰς ἑαυτὸν τοὺς ἐπαίνους τοῦ Τεύκρου καὶ τῶν
 ἄλλων οἰκείων τοῦ ἥρωος, ὅστις οὕτω θά-
 πτεται κατὰ τὰ νόμιμα ἐν πάσῃ τιμῇ

Ἄριστ' Ὀδυσσεῦ, πάντ' ἔχω σ' ἐπαινεῖσαι
 λόγοισι, καὶ μ' ἔψευσας ἔλπιδος πολὺ.
 Τούτῳ γὰρ ὢν ἔχθιστος Ἀργείων ἀνὴρ
 μόνος παρέστης χερσίν

(Στίχ. 1381—1384).

Τοιουτοτρόπως περατοῦται τὸ δοῦμα, οὗ
 τὴν βραχεῖαν ἀνάλυσιν ἐπεγείρησα. Μετ' αὐ-
 τὴν κρίνω περιττὸν ν' ἀποδείξω, τί δύναται
 ὁ ἀναγνώστης νὰ ὠφελῆθῃ ἐξ αὐτοῦ. Παν-
 ταχοῦ σχεδὸν καὶ ἀνὰ πᾶν βῆμα ἐκφαίνεται
 ἡ μεγάλη διάνοια τοῦ ποιητοῦ. Αἱ μέγιστα
 ἰδέαι τῆς εὐσεβείας, τῆς φιλοπατρίας, τῆς ἀ-
 φροσιώσεως πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς οἰκείους,
 ἡ τιμὴ, ἡ ἄκρα φιλοτιμία εὐγενοῦς καὶ ἡρωϊ-
 κῆς ψυχῆς, ἡ ἐπιείκεια καὶ ἡ ἀναγνωρίσις
 τέλους τῶν ἀρετῶν τοῦ πάσχοντος καὶ ὑπ' αὐ-
 τοῦ τοῦ ἐγθροῦ συγκεντροῦνται ἐν αὐτῷ ὡς
 ἐν φαεινῷ κατόπτρῳ. Εἶθε ἡ ὁμογενὴς νεο-
 λαία νὰ διδάσκηται πάντοτε καὶ νὰ ἀντλή
 τοιαύτας ἰδέας ὑψηλὰς ἐκ τοῦ ἀκνωτοῦ τα-
 μείου τῶν ἀριστουργημάτων τῶν ἡμετέρων
 προσόνων!

Κ. ΠΕΡΔΙΚΙΔΟΥ

ΠΕΡΙ ΛΙΛΙΘ ΚΑΙ ΜΑΡΟΥΤ

→ هاروت وماروت ←

לילית

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ 400᾽ συνεδριάσει τῆς 29 ἀπριλίου 1883).

« Λευφόρους ὁδοὺς μὴ στεῖλαι,
 τὴν δ' εὐθείαν ἄγειν ἡγεμόνι χρώ-
 μενοι τῷ νόῳ »

(Πυθαγόρας).

« Μέγας ὁ Κέριος καὶ αἰνετός σφόδρα· φο-
 βερὸς ἐστίν ἐπὶ πάντας τοὺς θεοὺς.

» «Ὅτι πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια,
 ὁ δὲ Κέριος τοὺς οὐρανοὺς ἐπαΐσσει.»

(Ψαλμ. 95, 4—5).

Ἐκ τῶν δύο τούτων ἐδαφίων τοῦ ψαλμῆ-
 ρος καταφανὲς γίνεται, ὅτι κατὰ τὸν ἰουδαϊ-
 κὸν μονοθεϊσμόν οἱ τῶν ἄλλων ἐθνῶν θεοὶ

εἰσὶν οὐχὶ πλάσματα φαντασίας ψευδῆ μηδε-
 μίαν ἀληθῆ ὑπαρξίν ἔχοντα ἀλλ' ὑπερφυσικὰ
 τῶντι ὄντα ἀληθῶς ὑπάρχοντα, διαφέροντα
 τοῦ μεγάλου καὶ σφόδρα φοβεροῦ Κυρίου
 (Γιγχέ), καθ' ὅτι αὐτὰ μὲν εἰσι δαιμόνια, ὁ
 δὲ Κύριός ἐστιν ὁ μόνος μέγας, ἰσχυρὸς, φοβε-
 ρὸς Θεός, ὁ ποιήσας τοὺς οὐρανοὺς. Τὸ δὲ
 δαιμόνια ἐκληπτέον ἐνταῦθα οὐχὶ κατὰ τὴν
 ἐλληνικὴν τῆς λέξεως ἐκδοχὴν, ἀλλὰ καθ' ἣν

ἐξέπεσε παρὰ τοῖς χριστιανοῖς σημασίαν, δηλ. τὴν τοῦ διαβόλου. Οὕτω λοιπὸν ἡ Ἀστάρτη, ὁ Βάλ-Ζεβούβ, ἡ Μαϊουμά, αἱ θεότητες τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ὑπάρχουσιν ἀληθῶς ὄντα ὑπερφυσικὰ μὴ ὑποτασσόμενα εἰς τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν· ὥστε οὐ μόνον ὑπὸ αἰσθημάτων σημετικῆς μισαλλοδοξίας κινούμενοι οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνάγκης, ὅπως εὕρεθῃ ἡ θέσις καὶ ἡ ἐνέργεια αὐτῶν ἐν τῇ δημιουργίᾳ. ὦρισαν αὐτοῖς τοιαύτην ἐν τῇ δαιμονολογίᾳ. Οὕτως ἐγεννήθησαν οἱ διάβολοι Ἀστάρωθ, ὁ ἄρχων τῶν δαιμονίων Βεέλ-Ζεβούλ καὶ ὁ Μαμωνᾶς· ἀπόδειξις καὶ τοῦτο λαμβρά, ὅτι ὁ μονοθεϊσμός οὗτος προήχθη παρὰ Σημίταις ἐξ ἐμπνεύσεως, ἧς ἡ αἰτία ζητητέα ἐν λόγοις κλιματολογικοῖς τῆς πατρίδος αὐτῶν καὶ οὐχὶ ἐν τῇ ἀναπτυχθείσῃ διανοίᾳ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅτι ἀνεφώρα περὶ τῶν παρ' Ἰουδαίους δαιμονολογικῶν ἰδεῶν ἐκ τῶν ἐβραϊκῶν κειμένων ἀρούμενος τὴ μαρτυρίᾳ μου, τοῦτ' αὐτὸ ῥητέον καὶ ἐν μεγαλειτέρῳ μέτρῳ περὶ τῶν δαιμονολογικῶν ἰδεῶν παρὰ τῷ Ζενδικῷ μονοθεϊσμῷ. Ὁ κ. Max-Müller ἐν τῷ περὶ τῆς ἱστορίας τῶν θρησκειῶν δοκιμίῳ αὐτοῦ, περὶ τῆς καταπτώσεως τῶν Ἀρίων θεοτήτων εἰς διαβόλους ἐν τῇ περσικῇ θρησκείᾳ γράφων λέγει· «Ἐν τῷ Βουδδισμῷ ἀνευρίσκωμεν τὰς ἀρχαίας θεότητας, τὸν Ἴνδρα καὶ τοὺς ἄλλους Δεβᾶς, ἀποθάντας μυθικοῖστορικὰ πρόσωπα πιστευόμενα ὑπὸ τοῦ ὄχλου ὡς ὀνόματα μυθικῶν τινῶν ἡρώων θεραπευόντων τῷ Βουδδᾷ, οὔτε λατρείας ὅμως τινὸς ἀξιουμένων, οὔτε ἄλλο τι αἰσθημα φόβου ἐμπνεόντων, οὕτως ὥστε τὸ ὄνομα αὐτὸ Δεβᾶ ἀπώλεσε καὶ τὰ ἀσθενέστατα αὐτὰ ἔγνη τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ σημασίας, ἐνῶ παρὰ Πέρσαις ἡ λέξις Δεβᾶ σημαίνει πονηρὸν δαίμονα καὶ πολλὰ βεδικὰ θεότητες ἀπέβησαν διάβολοι, πρὸ πάντων δὲ ὁ Ἴνδρα». Δῆλον δέ, ὅτι οὐδέποτε ἤθελον ἐκπέσει εἰς τὴν θέσιν ταύτην, ἐὰν δὲν ἐπιστεύοντο ὡς πραγματικὰ ὄντα, ἀληθῆ ὑπαρξίν ἔχοντα. Ἡ αὐτὴ λοιπὸν διανοητικὴ κατὰστασις καὶ αἱ αὐτὰ δόξα ἐν ἀμφοτέροις τοῖς μονοθεϊσμοῖς. Οἱ σοφοὶ οἱ περὶ τὴν ἱστορίαν τῶν θρησκειῶν ἀσχολούμενοι πολλὰς ἀνεκάλυψαν ἐθνικὰς θεότητας ἐκπεσοῦσας εἰς διαβόλους παρὰ τοῖς Σημίταις. Τὸν κατὰλογον δὲ τοῦτον τῶν ὑπὸ τῶν Σημιτῶν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ εἰς ἄδην κατακρημνισθειῶν ἐθνικῶν θεοτήτων θέλω προσπαθῆσαι ν' αὐξήσω διὰ δύο ἔτι ὀνομάτων ἀποδεικνύων διὰ πιθανῶν, παρ' ἔμοι γε κριτῆ, λόγων, ὅτι ὁ παρὰ

Ταλμουδισταῖς θῆλος διάβολος Λιλιθ ἔστιν αὐτὴ ἡ ἐλληνικὴ θεὰ Εἰλειθνια ἀπὸ τῶν οὐρανίων οὐκατηρίων αὐτῆς φυγαδευθεῖσα ὑπὸ τῶν ῥαββίνων εἰς τοὺς δρυμοὺς καὶ τὰς ἀπροσίτους ἐρημίας, οἱ δὲ πεπτωκότες ἄγγελοι Ἀρουτ καὶ Μαρουτ (اروت و ماروت) τῆς προϊσλαμικῆς παραδόσεως εἰσι πιθανῶς αἱ ἰνδικαὶ θεότητες, τὰ Μαρουτ τῶν Βεδῶν. Τὸ εὐτελές καὶ ἰσχνόν τοῦτο μελέτημά μου προσφέρω σήμερον τῷ συλλόγῳ εἰς τὴν εὐνοίαν ὑμῶν θαρρῶν μᾶλλον ἢ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀξίαν αὐτοῦ βρασιζόμενος. Πρὶν δ' ἢ προβῶ εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν λόγων, ἐφ' ὧν ἐρεῖδεται ἑκατέρω τῶν ὑποθέσεων μου τούτων, ἔκρινα καλὸν νὰ προστάξω ὀλίγα περὶ τῶν πονηρῶν αὐτῶν δαιμόνων, περὶ ὧν ὁ λόγος, ἵνα γνώριμοι ἡμῶν γένωνται.

Ἡ Λιλιθ, κατὰ τὰς ῥαββινικὰς παραδόσεις, ἦν ἡ πρώτη γυνὴ τοῦ Ἀδάμ, ἐκ τοῦ φυράματος, ἐξ οὗ καὶ ὁ Ἀδάμ, πλασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἴση κατὰ πάντα τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς τυγγάνουσα. Οὕτως ἐξηγουσιν οἱ ῥαββίνοι τὴν γραφικὴν φράσιν· ἄρσεν καὶ θήλυ ἐποίησεν αὐτούς (Γεν. Α', 27). Κατ' ἄλλους ῥαββινικοὺς ἐπίσης μύθους, ἡ τε Λιλιθ καὶ ἡ Εὐά ἐπλάσθησαν μετὰ τὸν Ἀδάμ ἑκατέρα ἐκ μιᾶς τῶν πλευρῶν αὐτοῦ ποιηθεῖσα, ὥστε κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους ἀντὶ μιᾶς δύο ἀπὸ τοῦ πρωτοπλάστου ἀφηρέθησαν πλευραὶ. Ἡ Λιλιθ, κατὰ τὴν πρώτην θεωρίαν, εἰς τὴν ἰσότητά αὐτῆς μετὰ τοῦ Ἀδάμ ἐπαιρομένη κατέστη ἀνυπότακτος, ἐγκαταλιπούσα δὲ τὸν σύζυγον αὐτῆς περιεπλανᾶτο ἐν τοῖς δρυμοῖς μετὰ τῶν δαιμόνων ἀναστρεφόμενη. Ὁ Θεὸς ὀργισθεὶς ἐπὶ τῇ διαγωγῇ αὐτῆς ταύτη ἐπαμψε δύο ἄγγελους, ὅπως ἐπαναρέωσιν αὐτὴν παρὰ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς· ἐπειδὴ δὲ οἱ δύο ἄγγελοι ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι, ὁ Θεὸς εἶπεν· «Οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον· καὶ ἔλαβε μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ, καὶ ἐνέπλησε σάρκα ἀντ' αὐτῆς· καὶ ὠκοδόμησεν ὁ Θεὸς τὴν πλευράν, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ, εἰς γυναῖκα, καὶ ἦγαγεν αὐτὴν πρὸς τὸν Ἀδάμ» (Γεν. Β', 20—22). Τὰ ἐδάφια ταῦτα ἀφορῶσι κατὰ τοὺς ῥαββίνους τούτους τὴν πλάσιν τῆς Εὐάς, ἐνῶ τὰ τοῦ Α' κεφαλαίου ἀφορῶσι τὴν τῆς Λιλιθ. Οὕτω δὲ συμβιβάζονται κατ' αὐτοὺς αἱ ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Γενέσεως ἀπαντῶσαι δύο δημιουργίαι τῆς γυναικός, γνωστὸν δέ, πῶσον ἡ ἐν τῇ Γραφῇ διπλῆ αὕτη ἀφῆρησις παρέσχε πράγματα τοῖς τε θεολόγοις καὶ τοῖς κριτικοῖς.

Ἡ Λιλίθ ζηλοτυποῦσα διὰ τὴν πλάσιν ταύτην τῆς Εὐας ἀπεφάσισε πρὸς ἐκδίκησιν ν' ἀφανίζῃ πᾶν ἐξ αὐτῆς τεθηγόμενον. Τότε ὁ Θεὸς ὤρισε τρεῖς τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, τὸν Σενοί, τὸν Σανσενοί καὶ τὸν Σαμαγκελῶθ (תלננוס, ונונס, ונו) εἰς καταδίωξιν τῆς Λιλίθ καὶ προστασίαν τῶν νεογνῶν. Ἡ πονηρὰ δαίμων διὰ τὸν φόβον τῶν διωκτῶν ἀγγέλων ὑπεσέθη αὐτοῖς ἀποχὴν ἀπὸ πάσης οἰκίας, ἔνθα εὐρέθησονται τὰ ὀνόματα αὐτῶν. Οἱ καθ' ἡμᾶς Ἰουδαῖοι τοῖς μύθοις τούτοις ἐπόμενοι ἅμα ταῖς πρώταις ὠδίσι τοῦ τοκετοῦ ἐπιγράφουσι διὰ κιμωλίας ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ θαλάμου τῆς πασχοῦσης τὰδε: «ἔξω Λιλίθ, ἔσω δὲ Ἀδὰμ καὶ Εὔα», ἐπὶ δὲ τῆς θύρας ἀναρτῶσι τὰ ὀνόματα τῶν τριῶν ἀγγέλων, Σενοί, Σανσενοί καὶ Σαμαγκελῶθ. Πόθεν καὶ πότε ἐπλάσθησαν οἱ περὶ Λιλίθ οὗτοι ἑβραϊκοὶ μῦθοι, θέλω προσπαθῆσαι πιθανολογῶν νὰ ἐξακριβώσω.

Τὸ ὄνομα Λιλίθ ἀπαντᾷ παρ' Ἡσαίᾳ ἐν κεφ. ΛΔ', 14, ἔνθα τὰ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ προφητεύων οὗτος λέγει: «Ἐκεῖ (ἐν Σιών) ἀναπαύσονται Λιλίθ εὐρόντες αὐτοῖς ἀνάπαυσιν». Τὸ ὄνομα τοῦτο οἱ μὲν Ο' μετέφρασαν διὰ τοῦ ὀνοκένταυροι ἐν πληθυντικῷ τύπῳ, ἡ δὲ Βουλγάτα διὰ τοῦ lamia, ἀμφοτέρω ὀνόματα τερατωδῶν ζώων, ὧν ἡ ὑπαρξίς ἐπιστεῦετο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκατέρας τῶν μεταφράσεων. Ὁ Αἰλιανὸς ἐν τῷ ΙΖ' βιβλίῳ, κεφ. Θ' τῆς περὶ ζῴων συγγραφῆς αὐτοῦ περιγράφει τὸ ζῶον ὀνοκένταυρον. Θεληκῶς ἀποκαλεῖ αὐτό. Ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης, ὅτι οἱ Ο' δι' ὀνόματος γνωστοῦ τέρατος κατὰ τοὺς χρόνους αὐτῶν καὶ πληθυντικῶς ἡρμήνευσαν αὐτό, τεκμαιρόμεθα, ὅτι ὁ περὶ Λιλίθ μῦθος ἦν ἄγνωστος ἔτι' ἐπίσης ἄγνωστος φαίνεται καὶ τῷ Ἱερωνύμῳ, τῷ μεταφραστῇ τῆς Βουλγάτας καὶ τοῖς διδασκάλοις αὐτοῦ' ἐπὶ δὲ τῇ πιθανῇ ὑποθέσει, ὅτι ὁ ἐν λόγῳ μῦθος ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἱερωνύμου, ἐκ τῆς μεταφράσεως αὐτοῦ ἐξάγομεν, ὅτι δὲν ἐτύγχανεν εἰσεῖτι κύρους τινὸς ὑπὸ τῶν τότε Ἰουδαίων. Τὸ αὐτὸ συνάγεται καὶ ἐξ ὅσων σημειοῦνται ἐν τῇ τοῦ Ἀκουῖλα μεταφράσει (κατὰ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα), ἔνθα ἡ λέξις Λιλίθ ἐξηγεῖται «δαϊμόνων τι γένος κάθυλον καὶ σκοτεινὸν τῇ ἐπιφανείᾳ τριγίλωνες», πληθυντικῶς καὶ ἐνταῦθα. Ἐπειδὴ ὁ Ἀκουῖλας, ὡς γνωστὸν, κατὰ λέξιν μετέφραζε, τὸ δὲ Λιλίθ φαίνεται παράγωγον ἐκ τοῦ λίλ (=νύξ) ἀραβιστί ليل (λέιλ), τριγίλωνες καὶ σκοτεινὸν γένος ἡρμήνευ-

σεν, οἰοεὶ νυκτερίδες, ἴσως διότι ἐπιστεῦετο, ὅτι τὰ τέρατα ταῦτα ἐν νυκτὶ διαιτῶνται. Ὁ σοφὸς γάλλος F. Lenormant ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «La magie chez les Chaldéens et les origines Accadiennes» ἐν σελ. 36 ἰσχυρίζεται, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι παρὰ τῶν Ἀσσυρίων ἔμαθον τὰ περὶ τῆς δαίμονος Λιλίθ. Κατὰ τὸν αὐτὸν σοφὸν τὰ Λιλ καὶ Λιλίθ τῶν Ἀσσυρίων ἦσαν πνεύματα πειράζοντα ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας κατὰ τὸν ὕπνον αὐτῶν καὶ προξενούντα τοὺς νυκτερινούς μολυσμούς παρ' ἀμφοτέροις. Τῆς ὑποθέσεως ταύτης δεκτῆς γενομένης τὸ πρῶτον συμπέρασμα θὰ ἦτο, ὅτι καὶ τὸ ΛΔ' κεφ. τοῦ Ἡσαίου ἀνήκει εἰς συγγραφῆν κατὰ τὴν ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωσίᾳ ἢ καὶ μετ' αὐτὴν ἀκμάσαντα, εἰς ὃ, νομίζω, δὲν ἤθελε συγκατανεύσει ὁ ἐν λόγῳ σοφός· καὶ δεύτερον, ὅτι οὔτε ἐκ τῶν τοῦ Ἡσαίου οὔτε ἐκ τῶν πολὺ μετὰ ταῦτα μεταφράσεων εἰκάζεται τοιαύτη τις δαιμονικὴ λειτουργία τῆς Λιλίθ, οὐδεμίαν δὲ ταῦτα σχεῖσιν ἔχουσι πρὸς τὸν ἀνωτέρω μῦθον. Ὁ κ. F. Lenormant πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ αὐτοῦ πλάττει ἕτερον Ἰουδαϊκὸν μῦθον περὶ συνεντεύξεως τῆς Λιλίθ μετὰ τοῦ Ἀδὰμ κοιμωμένου, μῦθον ἄγνωστον τοῖς Ἑβραίοις. Πόθεν λοιπὸν ἔλαθε τὴν ἀφορμὴν αὐτοῦ ὁ περὶ Λιλίθ μῦθος; Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου θέλω παρακινδυνεύσει τὴν ἐξῆς γνώμην. Γνωστὸν, ὅτι τὰ πλείεστα τῶν ὀνομάτων τῆς Ἰουδαϊκῆς δαιμονολογίας εἰσὶν ὀνόματα θεῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι. Τὸ ἄγαλμα τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, ὅπερ ἔστησεν ὁ Ἀντίοχος ἐν τῷ ναφ' τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὀνομάζεται «βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως» ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ προφήτου Δανιήλ. Οἱ ἑλληνισταὶ Ἰουδαῖοι ἦσαν βεβαίως οἱ πρῶτοι ἀποδόντες εἰς τοὺς διαβόλους τὸ ὄνομα δαίμονες τῶν κατοίκων τοῦ ἑλληνικοῦ Ὀλύμπου. Ἐποχὴ τῆς γενέσεως τοῦ μῦθου τῆς Λιλίθ ἐστὶ βεβαίως ἡ μετὰ Χριστὸν ἐποχὴ, καθ' ἣν τὰ ὀνόματα τῶν ἑλληνικῶν θεοτήτων ἦσαν λίαν γνωστὰ τοῖς Ἰουδαίοις. Ἡ παρὰ τῷ Ἡσαίᾳ ἀπαντῶσα λέξις Λιλίθ ἔμνε πάντοτε ἀνεξήγητος, ἐκ δὲ τῆς παρ' Ἀκουῖλα ἐξηγήσεως συνάγομεν, ὅτι κατὰ τὸν Β' ἡδη αἰῶνα ἡ λέξις ἐσήμαινε «δαϊμόνων γένος» ἀντὶ τερατωδούς ζῶου, ὅπως ἀρχαιότερον ὁ μῦθος λοιπὸν ἤρξατο μορφοῦσθαι. Τὸ ὄνομα τῆς ἑλληνικῆς Εἰλειθυίας, τῆς θυγατρὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας, τῆς ἐφόρου θεᾶς τῶν νομίμων γάμων, διὰ τὸ ὁμόφωνον αὐτοῦ μετὰ τῆς ἑβραϊ-

κῆς φωνῆς Λιλίθ ἔδωκεν ἴσως ἀφορμὴν εἰς διάδοσιν αὐτοῦ, ἡ δὲ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν λειτουργία τῆς μογοστόκου Εἰλειθυίας συνετέλεσε πρὸς διάπλασιν τοῦ μύθου μὲ τὴν διαφορὰν μόνον, ὅτι ἀντὶ εὐεργέτιδος θεᾶς βοηθούσης τὰς κυοφορούσας καὶ παραγούσας εἰς φῶς τὰ νεογνὰ ἡ Λιλίθ κακοποιεῖ αὐτὰς καὶ φονεῖε τὰ τέκνα ἀρμυζόντως πρὸς τὴν νέαν αὐτῆς διαβολικὴν ἐνέργειαν. Παρ' Ἑλλησιν αἱ ὠδίνουσαι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῶν ἐπεκαλοῦντο τὴν Εἰλειθυίαν (Ἀριστοφ. Ἐκκλησιαζ. 369) πρὸς διάσωσιν τῆς τε πασχούσης καὶ τοῦ τέκνου, διὰ τοῦτο καὶ *Ελευθῶ* ἐπεκαλέσθη αὐτὴ ὡς ἐρχομένη βοηθήσουσα τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτήν. Εὐεξήγητον λοιπόν, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι, οἵτινες τὴν μὲν ὑπαρξίν τῶν ἀλλοτρίων θεῶν ὡς πραγματικὴν ἐνόμιζον, ἀλλὰ κακοποιῶν πνευματῶν ἐνεργείας αὐτοῖς ἀπέδιδον, ὅτε οἱ Ἕλληνας ἐπεκαλοῦντο τὴν Εἰλειθυίαν, αὐτοὶ ἐπέγραφον ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ οἴκου τῆς ὠδίνουσας: «*ἔξω Εἰλειθυια (Λιλίθ), ἔσω δὲ Ἀδάμ καὶ Εὔα*». Σημειωτέον δέ, ὅτι καὶ παρ' Ἑλλησιν ἡ Εἰλειθυια δὲν ἔσωζε πάντοτε τὰ νεογνὰ καὶ τὰς τικτούσας, διὰ τοῦτο καὶ δύο ἀντὶ μιᾶς Εἰλειθυιαί ἐνομίσθησαν, πληθυντικῶς δὲ ἐκφέρεται τὸ ὄνομα ἐνίοτε καὶ παρ' Ὀμήρῳ (Ἰλ. Α, 270, Γ, 109). Εἰς τὴν μὴ πρόσφορον ἐνέργειαν ἐπὶ τῶν ὠδίνουσῶν τῆς ἑτέρας τῶν Εἰλειθυιῶν ἀρμυζεῖ μάλλον, νομίζω, τὸ ἐπιθετον μογοστόκος. Ταῦτα περὶ Λιλίθ καὶ Εἰλειθυίας.

Μεταβαίνω νῦν εἰς τὸν ἕτερον τῶν δαιμόνων, τὸν Μαρούτ, ὅστις καὶ οὗτος, ὡς ἡ Εἰλειθυια, ἐξεσφενδονίσθη εἰς τὸν σημιτικὸν Τάρταρον ἀπὸ τῆς Ἀρίας θείας αὐτοῦ περιωπῆς ἐκθρονηθεῖς. Κατὰ τὰς προϊσλαμικὰς παραδόσεις, ὁ Ἄρουτ καὶ ὁ Μαρούτ ἦσαν ἄγγελοι παριστάμενοι ἐνώπιον τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ καθ' ἑκάστην κατηγοροῦντες τῶν ἀνθρώπων, ὧν τὰ ἀνοσιουργήματα ἀνέφερον πρὸς τὸν πολυεὺσπλαγγχον. Πρὸς τούτους καθ' ἑκάστην ἀναφερομένους περὶ τούτων ἀπήντησεν ὁ Θεὸς μιᾶ τῶν ἡμερῶν: «Ἐὰν τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰ αἰσθήματα, ὅσα ἐνεφύτευσα τοῖς ἀνθρώποις, ἔδιδον καὶ ὑμῖν, ἠθέλετε πράττει ὅσα καὶ οἱ ἄνθρωποι, εἰ μὴ χεῖρονα τούτων». Πρὸς ταῦτα οἱ δύο κατήγοροι ἄγγελοι μιᾶ φωνῇ ἀνεφώνησαν: «Μὴ γένοιτο» (الله أكبر). Τὴν ἀπάντησιν ταύτην ἀσέβειαν θεωρήσας ὁ πάνσοφος Θεὸς ἐνέδυσε τοὺς δύο αὐτοῦ ἄγγελους σάρκα ἀνθρωπίνην, καὶ ὀρέξεις καὶ ἐπιθυμίας ἀνθρώπων ἐμψυτεύσας αὐτοῖς ἀπεγύμνωσε τῆς

ἀγγελικῆς χάριτος. Οὕτω δὲ ψιλοὶ ἄνθρωποι ἀποβάντες οἱ πρῶην ἄγγελιοι ἐγκατέστησαν εἰς πόλιν τινὰ τῆς Ἀραβίας, ἐνθα ταχέως προήχθησαν ὑπὸ τῶν κατοίκων εἰς τὸ ἀξίωμα δικαστῶν.

Ἐνώπιον τῶν δικαστῶν τούτων ἐνεφανίσθη τότε νέα τις γυνὴ δίκην ἔχουσα, ἧς ὄνομα Ἀνθῶ (عنه زاحرا) ταύτης τὸ κάλλος κατέπληξε τοὺς πρῶην ἄγγελους οὕτως, ὥστε λησμονήσαντες οὗτοι καὶ νόμους καὶ καθήκοντα προσῆλθον τῇ γυναικὶ προστεινόντες ἀθέμιτα. Ἡ Ἀνθῶ ἀντέστη, ἀλλ' ἡ ἀντίστασις αὐτῆς ἔτι μάλλον ἀνερίπισε τὸν πόθον τῶν δικαστῶν ἐπανελθόντων πολλάκις ἐπὶ τέλους ἡ γυνὴ ἐνέδωκε μὲν, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ φανερώσῃσι πρῶτον αὐτῇ τὸ μέγα καὶ ἀνεκλάλητον τοῦ Θεοῦ ὄνομα. Ὅτε πρῶτον ἤκουσαν τὸν ὄρον τοῦτον, ἐφρούαζαν οἱ δικασταὶ ἀναλογισάμενοι τὸ μέγεθος τῆς προτεινομένης ἀμαρτίας καὶ ἀπέστησαν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ὄψει πάλιν τῆς γυναικὸς ἀκράτητος ἐξήφθη ἡ ἐπιθυμία αὐτῶν καὶ τότε ἡ ἀμαρτία συνετελέσθη. Ἡ Ἀνθῶ ἐγένετο οὕτω κάτοχος τοῦ φοβεροῦ καὶ μεγίστου ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, ἀναφωνήσασα δὲ αὐτὸ ἀνελήφθη ἀμέσως εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ὁ Θεὸς ἰδὼν γυναικα ἐν τῷ οὐρανῷ μετὰ τῶν ἄγγέλων ἐνόησεν ἀμέσως ὁ παντεπόπτης καὶ τὴν αἰτίαν καὶ τοὺς ἐνόχους, οὓς προσεκάλεσεν εἰς ἀπολογίαν ἐνώπιον τοῦ βήματος αὐτοῦ. Ὁ Ἄρουτ καὶ ὁ Μαρούτ ἀντὶ πάσης ἀπολογίας ἐδέοντο τοῦ πανοικτίρμονος καὶ πολυελοῦ Θεοῦ, ἵνα τιμωρήσῃ αὐτοὺς ἐν τῷ παρόντι τούτῳ κόσμῳ τῷ ἔχοντι συντέλειαν, καὶ οὐχὶ ἐν τῷ μέλλοντι, τῷ ἀτελευτήτῳ ὑπερίσχυσε τοῦ δικαίου τὸ πολυέλεον τοῦ Θεοῦ, ὅστις κατεδίκασεν αὐτοὺς ἐκπεσόντας εἰς τάξιν διαβόλων νὰ τιμωρῶνται μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου τούτου ἀνηρητημένοι ἀπὸ τῶν ποδῶν κατὰ κεφαλῆς ἐν τὸς ξηροῦ φρέατος ἐν Χιλιάλ (ἐν Βαβυλωνί) διώρισε δὲ τοὺς ἀνέμους ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης νὰ συνζῶσι πάντα καπνὸν μέχρι καὶ τοῦ μικροτάτου, καὶ νὰ φέρωσιν αὐτὸν ἐν τῷ φρέατι, ἐν ᾧ ὑπάρχουσιν ὁ Ἄρουτ καὶ Μαρούτ κρεμάμενοι ἀπὸ τῶν ποδῶν, τοὺς δὲ καπνοὺς διώρισε νὰ εἰσέρχωνται διὰ τῶν μυκτῆρων αὐτῶν καὶ ἐξέρχωνται ἐκ τῆς ἄλλης ἄκρας.

Ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς χώρας, ἐν ᾗ ὑπάρχει τὸ φρέαρ αὐτό, οἱ δαίμονες οὗτοι ὀνομάζονται *δαβόλοι* τῆς *Babel*. Οὗτοί εἰσιν οἱ διδάξαντες καὶ διδάσκοντες ἔτι τοὺς ἀνθρώπους τὴν μαγίαν. Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ μυηθῶσι

τὰ τῆς διαβολικῆς ταύτης ἐπιστήμης ὁδοποροῦσιν εἰς Χιλὰλ καὶ ἐκεῖ κύπτοντες πρὸ τοῦ φρέατος ἀναφωνοῦσι· «Θέλω νὰ διδάχθῶ τὴν μαγείαν». Τότε ἀπὸ τοῦ βάρους τοῦ φρέατος ἀκούεται ἡ φωνὴ «κούφαρα (كوفرا)», ὅπερ ἐστὶ μεθερμηγνευόμενον «ἀντίθεος ἢ ἐπιστήμη». Τότε ὁ ἐπιμένων ἐπαναλαμβάνει τὴν αὐτὴν ἐκφώνησιν, καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ βάρους τοῦ φρέατος ἡ αὐτὴ ἀκούεται φωνὴ «κούφαρα». Ἐὰν δὲ ὁ ὁδοιπόρος καὶ πάλιν ἐπιμένῃ ἐπαναλαμβάνων τὴν αὐτὴν ἐκφώνησιν, τότε μόνον καθίσταται μύστης τῆς ἀποκρύφου καὶ ἀντιθέου ταύτης ἐπιστήμης.

Ὁ Μωάμεθ αὐστηρῶς ἀπηγόρευσε τοὺς εὐσεβεῖς μουσουλμάνους νὰ μανθάνωσι καὶ νὰ μετέρχωνται τὴν ἀσεβῆ ἐπιστήμην τοῦ Ἀροῦτ καὶ Μαροῦτ ἐν § 96 τοῦ Β' κεφ. τοῦ Κορανίου τοῦ ἐπιγραφομένου قرآن مجيد—Μπάκκαρα

(ἢ δάμχλις). Ἡ περὶ Ἀροῦτ καὶ Μαροῦτ προῖσλαμικῆ αὐτῆ ἀφήγησις φαίνεται οὕσα βιββινικῆς πηγῆς, διότι εὑρεται αὐτὴ μετὰ τινων παραλλαγῶν ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Ταλμουδ τῇ ἐπιγραφομένῃ Bab-Adra.

Φρονῶ, ὅτι οἱ δύο δαίμονες οὗτοι, ὁ Ἀροῦτ καὶ ὁ Μαροῦτ, εἰσὶν αὐτὰι αἱ βεδικαὶ θεότητες Μαροῦτ, διότι ἐκτὸς τοῦ ὁμοφώνου ἀμφοτέρων τῶν ὀνομάτων, ὅπερ καὶ μόνον ἀποτελεῖ ἀρκετὰ ἰσχυρὸν λόγον, ὑπάρχουσιν ἐν ἀμφοτέροις καὶ αἱ ἐνέργειαι τῶν ἀνέμων· ὡς γνωστὸν δέ, τὰ Ἰνδικὰ Μαροῦτ εἰσὶν αἱ θεότητες αἱ κινῶσαι τοὺς ἀνέμους, παρὰ δὲ τῷ Ἀροῦτ καὶ τῷ Μαροῦτ οἱ ἄνεμοι πάλιν ὑψηροτοῦσι πρὸς τιμωρίαν ὅμως αὐτῶν, μεταφέροντες ἀπὸ τῶν περάτων τῆς οἰκουμένης τοὺς καπνοὺς πρὸς τὸ ἐν Βαβέλ φρέαρ, τὸ δεσμοτῆριον τῶν διαβόλων τούτων.

ΜΑΘ. ΠΑΡΑΝΙΚΑ

ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ⁽¹⁾

Ἀναδιφῶν χάριν φιλολογικῶν μελετῶν τὰ ἐν Ἀδριανουπόλει χειρόγραφα ἀνεκάλυψα δύο κώδικας πολυτίμους, κατὰ τὴν γνώμην μου, ὧν μικρὰν τινα ἀνάλυσιν παρατίθημι ὧδε.

Ὁ πρῶτος τούτων χρυσοδέδεμένος εἰς μέγα σχῆμα ἐπὶ καλλίστου χάρτου καὶ διὰ καλλίστων χαρακτῆρων μετὰ θαυμαστῆς οἰοκαλίας γεγραμμένος ἔχει ἐν συνόλῳ σελ. 1054 καὶ σύγκεται ἐκ τριῶν διακεκριμένων μερῶν. Τούτων τὸ μὲν Α' περιέχον 22 σελίδας χρησιμεύει ὡς προεισαγωγὴ εἰς τὸ ὅλον βιβλίον περιέχουσα τὸ θεωρητικὸν τῆς ἀρχαιοτέρας μεθόδου τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς· ἀκολούθως ἔρχεται εἰσαγωγικὸν ἔχον ἀναμιῆ τὴν παραλλαγὴν μετὰ τῆς μετροφωνίας Ἰωάννου

ἱερέως Πλουσιδιανοῦ καὶ Γρηγορίου ἱερομονάχου τοῦ Ἀλυτάτου· μετὰ ταῦτα σημάδια ψαλλόμενα εἰς τοὺς ὁκτώ ἤχους ὑπὸ Ἰωάννου Κουκουζέλη καὶ μέθοδος πρὸς σύνθεσιν ἡχημάτων ὑπὸ Ξένου τοῦ Κορώνη πρωτοψάλτου τῆς ἀγίας Σοφίας ἐν Κωνσταντινουπόλει. Εἰς δὲ τὸ Β' μέρος ἐκ σελίδων 832 περιλαμβάνεται ἅπασα ἡ ἐνιαυσίος ἐκκλησιαστικὴ ἀκολουθία ἐσπερινῶν, ὄρθρου, λειτουργίας, τριψαλίου, πεντηχοσταρίου, εἰρημῶν, πολυέλεσι, ὕμνοι πατριαρχεικοὶ κτλ., ἔργα 108 διαφόρων ἱεροψαλτῶν, ἰδίᾳ δὲ τοῦ εἰρημένου Ξένου τοῦ Κορώνη, Χρυσάφη τοῦ νέου, Ἐμμανουὴλ Χρυσάφη, Βαλασίου ἱερέως, Γεωργίου Ραιδεστηνοῦ, Γεωργίου Νέων Πατρῶν, Ἰωάννου Γλυκῆος, Ἰωάννου Κουκουζέλη, Ἰωάννου Κλαδᾶ, Κουκουμᾶ καὶ ἄλλων ἱκανῶν. Τὸ δὲ Γ' μέρος περιέχον σελ. 200 ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἔργων τοῦ περιφρανοῦς ἱεροψάλτου Πέτρου Μπερεκέτη

(1) Ἐκ τοῦ Ἀδριανουπολιτικοῦ κώδικος. Ὅρα ἔχθεσιν τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει φιλεκαπιδευτικοῦ συλλόγου, ἔτος 1886—87, σελ. 29.

ἀναφερόμενον εἰς ἀπάσας τὰς περιστάσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας. Ἐν τῷ κώδικι τούτῳ ὑπάρχουσι προσέτι καὶ μέλη ἀγιογραφικά (Οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς), χερουβικόν παλάτιον, ἀγιορείτικον, θετταλικόν, Θεσσαλονικεῖον (Γεῦσασθε), ἀρχαῖα μέλη παλαιὰ καὶ ἀσυνήθη.

Ὁ δὲ δεύτερος κώδιξ ἀνήκων εἰς τὸν αἰόδιμον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλον τὸν 5' τὸν ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως εἶναι ἀνθολογία διαφόρων ἀνεκδότων, νομιζῶν, λόγων, θεολογικῶν, ἠθικῶν, πανηγυρικῶν, ἐπιταφίων κλπ. ἐν συνόλῳ 54, ὧν οἱ πλεῖστοι εἰσιν ἔργα Μελετίου Ἀθηνῶν, Χρυσάνθου Ἱεροσολύμων, Ἰωάννου Καρυοφύλλη, Ναθαναὴλ Χυκός, Νικολάου Μαυροειδοῦς, Μαξίμου Μαργουνίου καὶ ἄλλων. Οἱ λόγοι οὗτοι, ἀνεκδοτοὶ

ἄλλως, ἀποτελοῦντες συνέχειαν τῆς ἱστορίας τοῦ κηρύγματος παρ' ἡμῖν καὶ μέρος οὐσιῶδες τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς γραμματολογίας εἶναι πολῦτιμοι καὶ καθ' ὃ ἀνεκδοτοὶ καὶ ἀγνωστοὶ, σπουδαιότατοι.

Ταῦτα ἀνεκάλυψα ἐν ταῖς ἐρεῦναις μου ἐνταῦθα καὶ ἐδημοσίευσα ἐν καιρῷ ἐν τῇ λογοδοσίᾳ τοῦ συμβουλίου τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει φιλεκαπαιδευτικοῦ συλλόγου τοῦ ἔτους 1886-87 (σ. 29-30). Ἐπιθυμῶν δὲ νὰ καταστήσω ταῦτα γνωστὰ τῷ ἡμετέρῳ συλλόγῳ, δώσω δὲ καὶ νύξιν τοῖς ἐταίροις αὐτοῦ εἰς εὐρυτέρας τοῦ θέματος μελέτας, πέμπω ἐν πρώτοις ἐν ἀντιγράφῳ μέρος τῆς προτασσομένης τοῦ πρώτου κώδικος θεωρίας τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ μέλη τινὰ ἐκ τῶν ψαλλομένων τότε ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ.

Ἀρχὴ σὺν Θεῷ ἀγίῳ τῶν σημαδιῶν τῆς μουσικῆς τέχνης, τῶν τε ἀνιόντων καὶ κατιόντων, σωμάτων τε καὶ πνευμάτων καὶ πάσης ἄλλης χειρονομίας τε καὶ ἀκολουθίας, συντεθειμένης ἐν αὐτοῖς παρὰ τῶν κατὰ χιροῦς ἀναδειχθέντων ποιητῶν, παλαιῶν τε καὶ νέων.

Ἀρχή, μέση, τέλος καὶ σύστημα πάντων τῶν σημαδιῶν τῆς μουσικῆς τέχνης τὸ ἴσον ἐστὶ (χωρὶς γὰρ τούτου οὐ κατορθοῦται φωνή): λέγεται δὲ ἄφωνον, οὐχ ὅτι φωνὴν οὐκ ἔχει, φωνεῖται μὲν· οὐ μετρεῖται δέ. Καὶ διὰ μὲν οὖν πάσης τῆς ἰσότητος ψάλλεται τὸ ἴσον , διὰ δὲ πάσης τῆς ἀναβάσεως τὸ ὀλίγον καὶ διὰ πάσης τῆς καταβάσεως ὁ ἀπόστροφος . Ψάλλονται οὖν εἰς τὴν μουσικὴν τέχνην φωναὶ δεκατέσσαρες: ἀνιῶσαι μὲν ὀκτώ· εἰσὶ δ' αὐταί: τὸ ὀλίγον , ἡ ὀξεῖα , ἡ πεταστὴ , τὸ κούφισμα , τὸ πελαστόν , τὰ δύο κεντήματα , τὸ κέντημα , καὶ ἡ ὑψηλή . Κατιῶσαι δὲ ἕξ: ὁ ἀπόστροφος , οἱ δύο ἀπόστροφοι οἱ καὶ σύνδεσμοι , ἡ ὑποροή , τὸ κρατημοῦπρόροον , τὸ ἐλαφρόν , καὶ ἡ χαμηλή .

Ἐξ αὐτῶν τὰ μὲν εἰσὶ σώματα, τὰ δὲ πνεύματα. Καὶ σώματα μὲν ἀνιόντα εἰσὶν ἕξ: τὸ ὀλίγον , ἡ ὀξεῖα , ἡ πεταστὴ , τὸ κούφισμα , τὸ πελαστόν , καὶ τὰ δύο κεντήματα · κατιόντα δὲ δύο, ὁ ἀπόστροφος καὶ οἱ δύο ἀπόστροφοι οἱ καὶ σύνδεσμοι . Εἰσὶ δὲ πνεύματα τέσσαρα: δύο ἐκ τῶν ἀνιουσῶν φωνῶν καὶ δύο ἐκ τῶν κατιουσῶν. Ἐκ τῶν ἀνιουσῶν μὲν τὸ κέντημα καὶ ἡ ὑψηλή , ἐκ τῶν κατιουσῶν δὲ τὸ ἐλαφρόν καὶ ἡ χαμηλή . Ἡ ὑποροή δὲ οὔτε σῶμά ἐστίν οὔτε πνεῦμα, ἀλλὰ τοῦ φάρυγγος σύντομος κίνησις εὐήχως καὶ ἐμμελῶς τὴν φωνὴν ἀποπτύουσα, διὸ καὶ μέλος καλεῖται· ὡσαύτως καὶ τὸ κρατημοῦπρόροον ὡς ἐκ κρατήματος καὶ ὑποροῆς ἔχον τὴν σύστασιν.

Ἐχουσι δὲ καὶ τὰ σημαδία ταῦτα τὰς φωνὰς αὐτῶν, οὕτως ὡς ὄρεξ· τὸ ὀλίγον ἔχει φωνὴν μίαν, ἡ ὀξεῖα μίαν, ἡ πεταστὴ μίαν, τὸ κούφισμα μίαν, τὸ πελαστόν μίαν, τὰ δύο κεν-

τήματα μίαν, τὸ κέντημα δύο καὶ ἡ ὑψηλὴ τέσσαρας· ὁ ἀπόστροφος μίαν, οἱ δύο ἀπόστροφοι μίαν, ἡ ὑπορροή δύο, τὸ κρατημοῦπέρροον δύο, τὸ ἐλαφρὸν δύο καὶ ἡ χαμηλὴ τέσσαρας.

Πρόσχευς οὖν, ὅτι αἱ ἀνιούσαι φωναί, ἦτοι τὸ ἀλίγον, ἡ ὀξεῖα, ἡ πεταστή, τὸ κούφισμα, τὸ πελαστόν ὑποτάσσονται ὑπὸ τῶν κατιουσῶν καὶ κυριεύονται ὑπὸ τοῦ ἴσου οὕτως ὡς ὀρθῶς.

α α α α α β β β β β β β β β

γ γ γ γ γ δ δ δ δ δ ε ρω ω ω να

ὑποτάσσονται δὲ καὶ τὰ ἀνιόντα σώματα, ἦτοι τὸ ἀλίγον, ἡ ὀξεῖα, ἡ πεταστή, τὸ κούφισμα, τὸ πελαστόν ὑπὸ τὰ ἀνιόντα πνεύματα, ἦτοι τὸ κέντημα καὶ τὴν ὑψηλὴν, ὅταν ἐμπροσθεν αὐτῶν ἢ ὑποκάτωθεν τειῶσιν οὕτως, ὡς ὀρθῶς:

β β β β γ γ γ δ δ δ δ δ ε ς ζ

η θ ι

Ὅμοιως καὶ τὰ κατιόντα σώματα, ἦτοι ὁ ἀπόστροφος καὶ οἱ δύο ἀπόστροφοι ἢ σύνδεσμοι ὑποτάσσονται ὑπὸ τὰ κατιόντα πνεύματα, ἦτοι τὸ ἐλαφρὸν καὶ τὴν χαμηλὴν οὕτως, ὡς ὀρθῶς:

β β δ δ ε

Τὸ δὲ κρατημοῦπέρροον ὑποτάσσεται ὑπὸ τοῦ ὀμαλοῦ καὶ γίνεται ἀργοσύνητον , ἡ δὲ ὑπορροή ὑποτάσσεται ὑπὸ τοῦ πιάσματος καὶ γίνεται σείσμα .

Ἐν τούτοις τοῖς σημάδιοις ἀνέρχεται καὶ κατέρχεται πᾶσα ἡ μελωδία τῆς μουσικῆς τέχνης.

Τὰ δὲ μεγάλα σημάδια, τὰ ἄφωνα, ἅτινα λέγονται καὶ μεγάλα ἵποστάσεις καὶ οργήματα διάφορα, ταῦτά εἰσι διὰ μόνης χειρονομίας κείμενα καὶ οὐ διὰ φωνῆν, ἄφωνα γάρ εἰσιν οὕτως, ὡς ὀρθῶς: Ἴσον , διατλή , παρακλητικὴ , κρήνημα , λύγισμα , κύλισμα , ἀντικεκοκύλισμα , τρομικόν , ἐκοτρεπτόν , τρομικὸν σύραγμα , ψηφιστόν , ψηφιστόν σύραγμα , γοργόν , ἀργόν , σταυρός , ἀντικένωμα , ὀμαλόν , θεματισμὸς ἔσω , θεματισμὸς ἔξω , ἐπέργημα , παρακάλεσμα , ἕτερον παρακάλεσμα , ξηρὸν κλάσμα , ἀργοσύνητον , γοργοσύνητον , ἕτερον τοῦ ψαλιτικοῦ , οἰράνισμα , ἀπόδεγμα , θές καὶ ἀπάθες , θέμι ἀπλοῦν , χό-

ρευμα , ψηφιστὸν παρακάλεσμα , τρομικὸν παρακάλεσμα , τζάκι-
σμα . πιάσμα , σείσμα , σύνταγμα , ἔταρξις , βαρεῖα , ἡμίφω-
ρον καὶ ἡμίφθορον .

Εἰσὶ δὲ καὶ τρεῖς ἡμίσειαι μεγάλαι ἄργειαι, τὸ κράτημα καὶ ἡ διπλῆ καὶ οἱ
δύο ἀπώστροφοι οἱ καὶ σύνδεσμοι , τὸ δὲ τζάκισμα ἔχει τὴν ἡμίσειαν ἄργειαν.

Αἱ δὲ φθοραὶ τῶν ὀκτώ ἤχων εἰσὶν αὗται :

Φθορὰ τοῦ πρώτου ἤχου	δ	Φθορὰ τοῦ πλαγίου δευτέρου ἤχου	ρ
» τοῦ δευτέρου »		» τοῦ νενανοῦ	ρ
» τοῦ τρίτου »	φ	» τοῦ βαρέος ἤχου	σ
» τοῦ τετάρτου »		» τοῦ πλαγίου τετάρτου ἤχου	ξ
» τοῦ πλαγίου πρώτου ἤχου	α		

Λέγεται δὲ παρὰ τοῖς παλαιοῖς φθορὰ καὶ ὁ θεματισμὸς ἔσω καὶ τὸ θέμα ἀ-
πλοῦν καὶ ἡ ἔταρξις .

Ἦξευρε καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ πρῶτος ἤχος λέγεται Δώριος, ὁ δεύτερος Λύδιος, ὁ τρίτος Φρύ-
γιος, ὁ τέταρτος Μιξολύδιος, ὁ πλαγίος τοῦ πρώτου Ἰποδώριος, ὁ πλαγίος τοῦ δευτέρου
Ἰπολύδιος, ὁ πλαγίος τοῦ τρίτου, ἤχουν ὁ βαρὺς, Ἰποφρύγιος καὶ ὁ πλαγίος τοῦ τετάρτου
Ἰπομιξολύδιος.

Ἦξευρε καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ μέσος τοῦ πρώτου ἤχου ἐστὶν ὁ βαρὺς, καὶ ὁ μέσος τοῦ δευτέρου
ἐστὶν ὁ πλαγίος τοῦ τετάρτου, καὶ ὁ μέσος τοῦ τρίτου ἐστὶν ὁ πλαγίος τοῦ πρώτου, καὶ ὁ μέσος
τοῦ τετάρτου ἐστὶν ὁ πλαγίος τοῦ δευτέρου.

Ἔχουσι καὶ οἱ πλαγιοὶ τὰς ἀνιούσας μέσους, οὓς λέγομεν διφώνους.

Καὶ ὁ μὲν πλαγίος τοῦ πρώτου ἔχει
δίφωνον τὸν τρίτον οὕτως, ὡς ὀρθῶς . .

ἦ
α κε α κε ες :-

Ὁ δὲ πλαγίος τοῦ δευτέρου ἔχει τὸν
τέταρτον οὕτως

δ
κε ε α κε ες :-

Καὶ ὁ βαρὺς τὸν πρῶτον οὕτως . . .

ε
α α α κε ες

Ὁ δὲ πλαγίος τοῦ τετάρτου τὸν δεύ-
τερον οὕτως

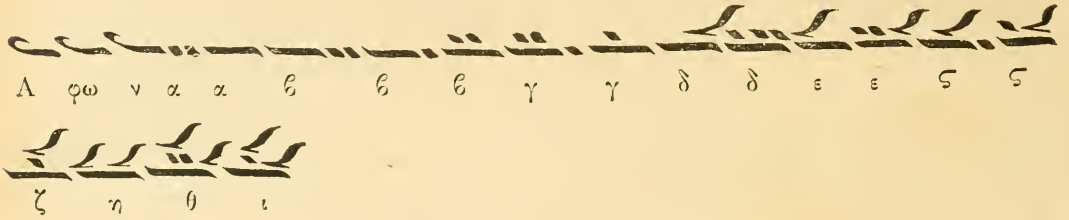
ζ
κε α γι ε ε

Ἦξευρε καὶ τοῦτο, ᾧ μαθητά, ὅτι αἱ ἐπωνυμίαι τῶν ὀκτώ ἤχων εἰσὶν αὗται :

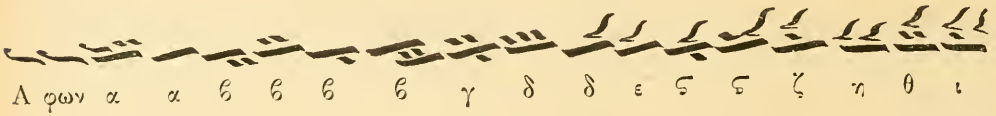
Ἦχος πρῶτος	γαίροντος.	Ἦχος πλαγίος τοῦ πρώτου	φεύγοντος.
» δεύτερος	λυτομύενου.	» πλαγίος τοῦ δευτέρου	παρακαλοῦντος.
» τρίτος	γυστάζοντος.	» βαρὺς	τραγυφδοῦντος.
» τέταρτος	χορεύοντος.	» πλάγ. τοῦ δ' ἐμπλησμένου.	σκουζόντος.

Ἴδου καὶ ἡ τελεία σύνθεσις πάντων τῶν φωνῶν, ἀνιουσῶν τε καὶ κατιουσῶν, σωμάτων τε καὶ πνευμάτων, κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν οὕτως, ὡς ὀρθῶς :

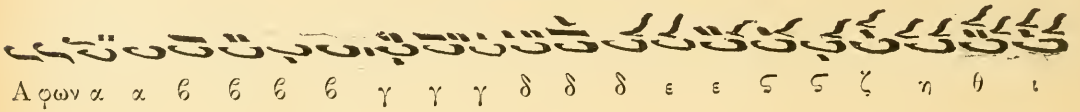
Σύνθεσις τοῦ ὀλίγου.

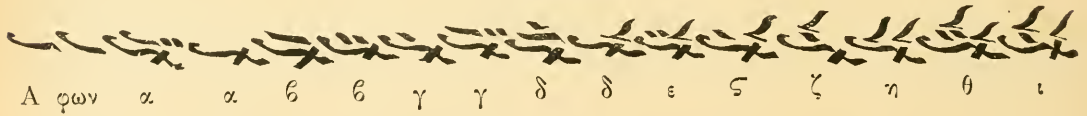
Σύνθεσις τῆς ὀξεῖας.

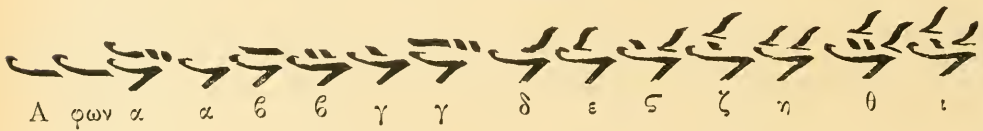
Τῆς πεταστῆς.

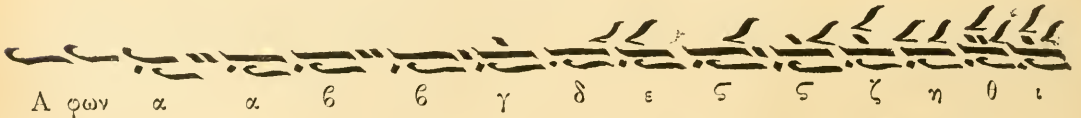
Τοῦ κουφίσματος.

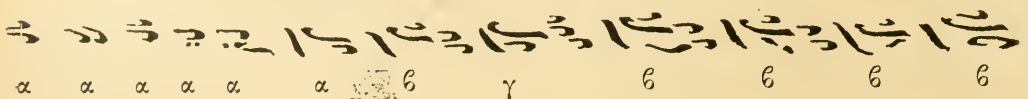
Τοῦ πελαστοῦ.

Αἱ ἀνιούσαι μετὰ τοῦ κρατήματος καὶ τῆς διπλῆς.

Σύνθεσις τῶν κατιουσῶν φωνῶν οὕτως, ὡς ὀρθῶς.

β β ι α α β β ς ς ς ς ς ς ς

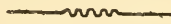
ς ς ς ς ς ε ς ς ς η θ ι

ς ς ς ς

Αἱ ἀνιοῦσαι μετὰ τῶν κατιουσῶν.

α β ς δ α β ς δ β β ς δ

δ ε ς β β ε ε ς ς

Ἴδου καὶ μέλη τινὰ τῆς παλαιᾶς μεθόδου.

Ἄρχῃ σὺν Θεῷ ἀγίῳ τῆς θείας καὶ ἱερᾶς λειτουργίας τοῦ ἐν ἀγίοις πατέροις ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου· ψάλλονται δὲ εἰς ἦχον

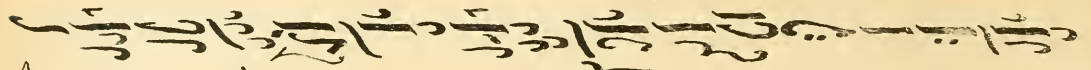
Α μ ν α α λ ι ο ο ο θ ε ο ο α α λ ι ο

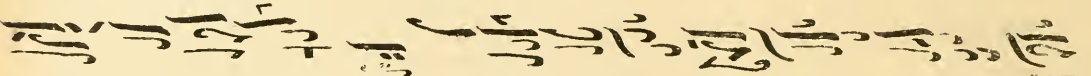
ο ο ι σ χ ν υ ρ ο ο α α λ ι ο α θ α α νο

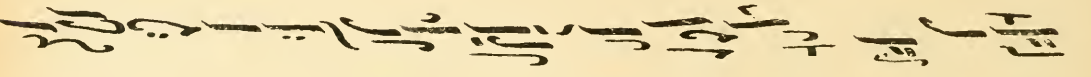
Τοῦ βήματος.

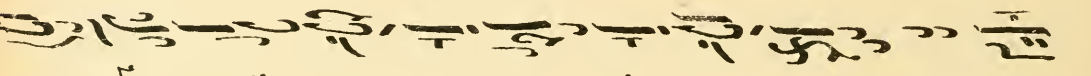
τος ε λι ε η σο ο ν η μας

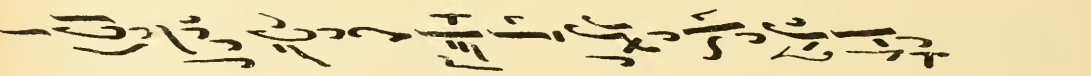
(Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος.—Τόμος ΚΑ΄.)

 Α α α λ ι ι ι ι ο ο ο ος ο ο ο ο ε ε

 ε ε ε ο ο ο ο ος α α α λ ι ι ι ι ο ο

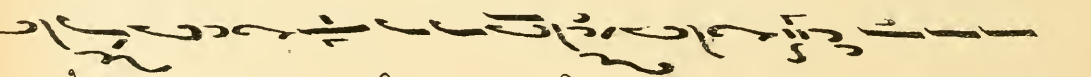

 ο ος ι ι ι ο ο ο ο ος α α

 α α λ α λ ο ος α α α θ α α α ν α τ ο ο ος

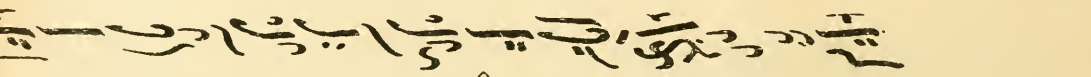

 ε ε ο ε η ο ο ο ο ο ο ν η μα α α α α ας

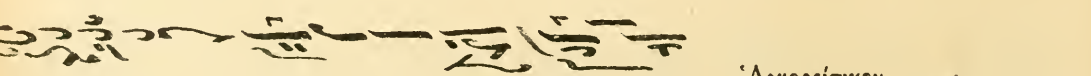
Ἦχος

 Δυ να μι ι ις α α α α α α α α λ ο ο η ε ο ο

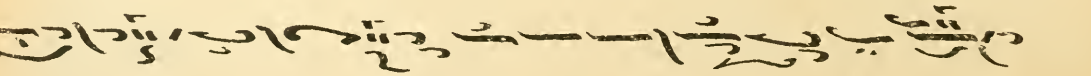

 ο λο ος ο ο ο ο ο ο ο ο ος α α α α α α

 α α λ ο ο η ε ο ο ο ο ο ο ος ι ι ο ο ο ο ο

 ο ος α α λ ος α δ α α α ν α τ ο ος

 ε λ η η ο ο ο ο ο ο ν η μα α α α ας

Ἀγιορείτικον
 Ἦχος

 Δυ να μι ι ις α α α α α α α α λ ι ι λ ε ε

ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι

α α λ ι ο ο ο α θ α α

ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι

α να τος ε ε λ ε ε χ ε ε ε η σο ο ον

ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι

η η μας ε ρ ρ ε τε ρ ρ ε τε ρ ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε

ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι

τε ρ ρ ε τε ρ ρ ε ρ ε ρ ε τε ρ ρ ε ρ ε ρ ε ε τε ρ ρ ε ρ ε ρ ε

ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι

ε ρ ρ ε τε ρ ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε ε ρ ρ ε τε ρ ρ ε τε ρ ρ ε

ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι

ρ ε ρ ε ε ρ ε ρ ε ρ ε τε ρ ρ ε ρ ε ρ ε λ ε ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε ε

ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι

το το ε ρ ρ ε τε ρ ρ ε τε ρ ρ ε ρ ε ρ ε τε ρ ρ ε ρ ε ρ ε

ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι

τε ρ ρ ε ρ ρ ε ε τε ρ ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε τε ρ ρ ε ρ ε ρ ε

ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι

ρ ε ρ ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε ε το το το το το το

ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι

τε ρ ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε τε ρ ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε

ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι

ρ ε τε ρ ρ ε ρ ε ρ ε τε ρ ρ ε ρ ε ρ ε ε λ ε ρ ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε

ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι ἄλλοι

ρ ε ρ ε τε ρ ρ ε ρ ε ρ ε τε ρ ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε ρ ε

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΙΕΡΕΩΣ

Του

Παραλ

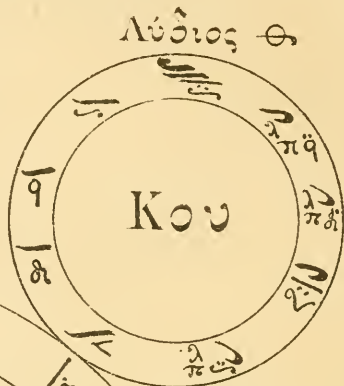
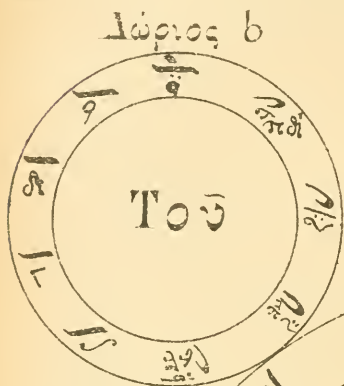
σοφωτάτη

λαγή

α

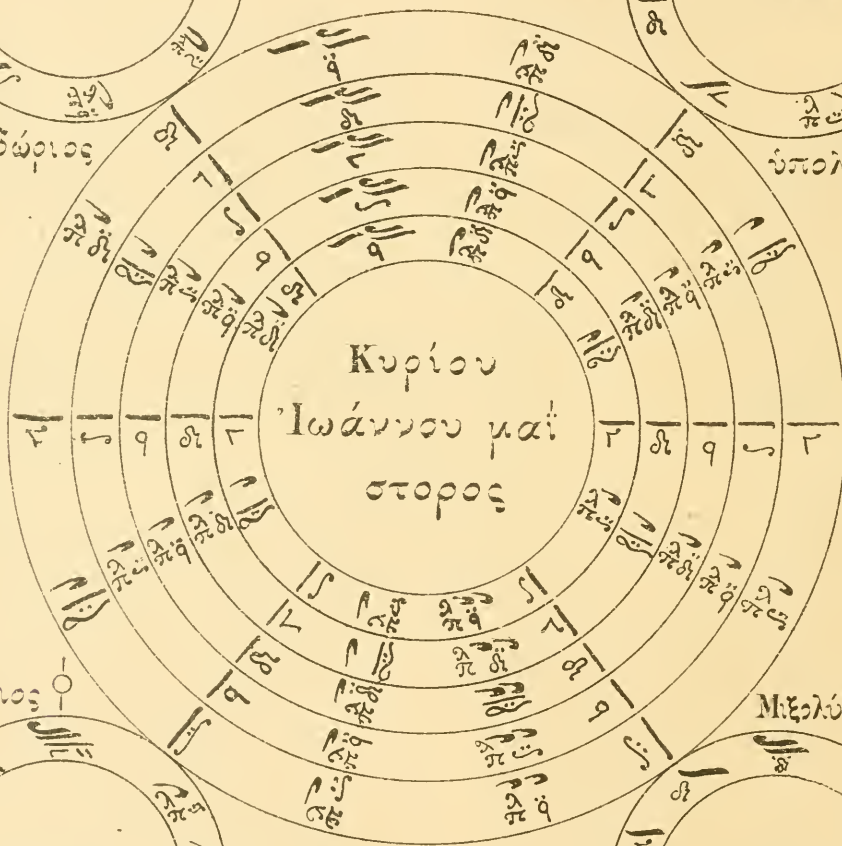
νου

δι

υποδωριος

υπολυδιος

Φρύγιος ο

Μεσολυδιος θ

υποφρυγιος

υπομιξολυδιος

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΑΠΟ 12 ΜΑΪΟΥ 1887 ΜΕΧΡΙ 1 ΜΑΪΟΥ 1888 — ΕΤΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΚΖ'

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΝΘ'

(Τακτική)

Τῆς 12 Μαΐου 1887.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἐναγωνισθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ὁ πρόεδρος ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ ΚΖ' συλλογικοῦ ἔτους ἐποιήσατο τὴν ἐξῆς προσλαλίαν.

Κύριοι συνάδελφοι.

Εὐχαριστῶ ὑμῖν ἀπὸ καρδίας ἐπὶ τῇ εὐμενεῖ ὑμῶν ἀποφάσει, δι' ἧς με ἀνυψώσατε καὶ αὐθις εἰς τὴν περιβλεπτοῦν ταύτην προεδρικὴν ἔδραν. Ἄμμοιρῶν ἀληθῶς λέξω πρὸς ἑκφρασιν κατ'ἀλλήλων τῆς ἐμῆς εὐγνωμοσύνης ἐπὶ ταῖς ὑμετέρας ἀλλεπαλλήλοις πρὸς ἐμὲ τὸν ἔσχατον τῶν τοῦ γεραροῦ τούτου συλλόγου θεραπόντων ἐνδειξέσιν ἀγάπης ἀδελφικῆς καὶ ἀξιοζήλου ἐμπιστοσύνης, ἀνακρίνων δ' ἐμαυτὸν ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ καὶ μετὰ τῆς δεούσης ψυχραιμίας ὁμολογῶ ὑμῖν ἀδιστακτως, ὅτι οὐχ εὐρίσκω ἐν ἐμοὶ τὸ σύνολον τῶν πρὸς τὴν πρέπουσαν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑψηλῶν τῆς προεδρείας ταύτης καὶ βαρέων καθηκόντων ἀπαιτουμένων προσόντων καὶ ἰδιοτήτων. Τοῦτο δὲ εἰλικρινῶς ἐξομολογούμενος ἐκλιπαρῶ ὑμᾶς, ἵνα μὴδ' ἐπὶ στιγμῇ νομίσητε, ὅτι ἡ πεποιθήσίς μου αὕτη παράγεται ἐξ ὑπερβαλλούσης μετριοφροσύνης· πιστεύσατε τούναντίον, ὅτι ἀφελὲς ἔστι προτὶν ἀκριβοῦς καὶ δικαίας ἐκτιμῆσεως τῶν κατ' ἐμὲ σπουδάζοντα κατὰ τὸ ἐνὸν ἐφαρμύζειν τὴν βαρυσήμαντον καὶ φιλοσοφικωτάτην σωκρατικὴν ῥήτραν «γνώθι σαυτὸν» καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἄγαν δεξιωτέρους καθορῶντα πολλοὺς τῶν ἐμῶν συναδελφῶν. Ἄλλ' οὐχ οὕτως ἔδοξε τῇ κυριάρχῳ ὑμῶν ψήρῳ, εἰς ἣν εὐγνωμονῶν ὑποτάσσομαι διερμηνεύς ἐν ταύτῳ γιγνόμενος καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης ἐπὶ τῇ ἐκδηλωθείσῃ

ἐμπιστοσύνη καὶ τοῖς κ. Θ. Σαλπέλῃ καὶ Θ. Κοσοῦδῃ ἀντιπροέδροις, τῷ κ. Ο. Ἀνδρεάδῃ γενικῷ γραμματεῖ, τῷ κ. Ε. Ποπέσκῳ εἰδικῷ γραμματεῖ, τῷ κ. Κ. Ηερδικίδῃ βιβλιοφύλακι καὶ τῷ κ. Ι. Χατζοπούλῳ ταμίᾳ, ὧν οἱ μὲν παρέσχον, οἱ δὲ παρέξουσιν τῷ συλλόγῳ δείγματα περιτράνα τῆς τε φιλοσοφίας καὶ τῆς ἀρσιώσεως αὐτῶν. Καὶ τὸ μὲν προεδρεῖον προσφρόνως ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν τακτικῆς καὶ ὅσον ἔνεστι καρποφόρου ἐργασίας, ἀδύνατος ὅμως ἀποβαίνει ἢ κατὰ πάντα ἐπιτυχῆς διεκπεραιώσεως τῶν συλλογικῶν ὑποθέσεων, ἀδύνατος καὶ ἡ ἐπίτευξις τοῦ ὑφ' ἡμῶν ἐπιδιωκόμενου φιλολογικοῦ, ἐκπαιδευτικοῦ καὶ ἐκπολιτιστικοῦ σκοποῦ ἄνευ συντόνου καὶ διηνεκοῦς συνεργασίας τῶν πλείεστων τῶν τοῦ συλλόγου μελῶν.

Φίλοι συνεταῖροι! Ἐναπολήσατε εἰς τὴν μνήμην ὑμῶν τοὺς ἱεροὺς λόγους τοῦ θεοῦ τῆς ἡμετέρας θρησκείας θεμελιωτοῦ εἰπόντος «ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι», μνησθέντες δὲ αὐτῶν ὁμολογήσατε μετὰ θάρρους, ὅτι καὶ τὴν σήμερον, ἀπαρραλλάκτως καὶ ὅτε τὸ πρῶτον ἠκούσθησαν, ἐν πᾶσι μὲν τοῖς καθ' ἡμᾶς πράγμασιν, ἰδίᾳ δ' ἐν τῷ περιβόλῳ τούτῳ πληρέστατα ἐφαρμόζονται· θερισμοῦ γὰρ οὐδέποτε ἐστερηθήμεν καὶ οὐδεμία ὑψίσταται πιθανότης τοιαύτης ἐν τῷ μέλλοντι στερήσεως· ἀλλ' ἡ τῶν ἐργατῶν σπάνις, ἡ πλειστάχις ἐπαισθητῶς ἐρ' ἡμῶν ἐπιπεσοῦσα τρομερὰ αὕτη μάστιξ, ἔτι μᾶλλον ἐπαισθητῆ ὁσημέραι καθίσταται. τὰ τιμαλφέστερα καὶ ζωτικώτερα συμφέροντα τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ἐπαπειλοῦσα φοβερώς. Σκέφθητε ὠρίμως ἐπὶ τῆς ὑποδειγθείσης ὑμῖν κατὰ καθῆκον καταστάσεως ταύτης καὶ δράμετε πάντες εἰς τὴν φωνὴν τῶν ὑμετέρων κοσμητόρων καλούντων ὑμᾶς καὶ δι' ὑμῶν τοὺς λοιποὺς ἐριτίμους ἐταίρους εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν ἀναθεωμένων ἐκάστῳ καθ' ἅπασαν τὴν ἀρχομένην περίοδον ἐντολῶν καὶ ἐργασιῶν. Μὴ ἀποφρῶ-

γετε τὰς ἐκάστοτε ἐκτάκτως συγκροτούμενας ἐπιτροπὰς. Μὴ ἀποφεύγετε τοὺς κόπους τοὺς ἀπαιτούμενους ἐν ταῖς διακρίσιν ἐπιτροπαῖς, ἐν αἷς ἕκαστος τυγχάνει μέλος. Μὴ ἀποφεύγετε τὴν διδασχὴν δημοσίων μαθημάτων. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις μὴ ἀποφεύγετε τὰς τακτικὰς ἡμῶν συνεδριάσεις, πάντοτε μὲν, πλὴν σοβαροῦ κωλύματος, παρευρισκόμενοι, ἐπίστετε δὲ καὶ ἀναγνώσματα ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ἀνακοινοῦμενοι. Ταῦτα πράττοντες μετ' ἀκριθείας καὶ τοῦ ἀπαιτούμενου ζήλου καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ φιλάτου ἡμῶν συλλόγου ἐξυπηρετήσετε δεόντως καὶ εἰς τὴν διατήρησιν συντελέσετε τῆς αἰγλης καὶ τοῦ γοήτρου αὐτοῦ πρὸς δόξαν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων.

β') Ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει μέρος πραγματείας τῆς Α. Ε. τοῦ Μαυρογένους πασσά « περὶ ὕπνου καὶ ὄνειρων ».

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΞ'

(Τακτικὴ)

Τῆς 19 Μαΐου 1887

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου, ἀντεπιστέλλοντος μέλους τοῦ συλλόγου, ἐκ Κύπρου, αἰτούμενου τὴν παραχώρησιν αὐτῷ τῆς σειρᾶς τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου συγγράμματος, διότι ἡ ἐκείνου κατεστράφη ἐν τῇ πυρκαϊᾷ Μεγάλου ρεύματος μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ βιβλίων καὶ πραγμάτων.

Τοῦ κ. Γεωργίου Σωτηριάδου, τελειοφοίτου τοῦ ἐν Μονάχῳ πανεπιστημίου, ἐκ Μονάχου, αἰτούμενου προτροπῇ τοῦ καθηγητοῦ αὐτοῦ Christ, ὅπως ἀνατεθῇ αὐτῷ ἡ ἐκδοσις τοῦ Δημοσθένους ἢ τοῦ Ξενοφώντος ἢ ἄλλου τινὸς τῶν πεζῶν συγγραφέων διὰ τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην· δηλοῖ δ', ὅτι κριτικὴ τις πραγματεία αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη ἐν παραρτήματι τῶν « Φιλολογικῶν χρονικῶν ».

Τοῦ Dr Jean Mordtmann ἀγγέλλοντος, ὅτι ἡ ἀκαδημία τοῦ Βερολίνου τῇ προτάσει

τοῦ διασήμου καθηγητοῦ κ. Mommsen προσφέρει τῷ συλλόγῳ τὸν Γ' τόμον τοῦ Corpus inscriptionum Latinarum εἰς δύο τεύχη, παρακαλοῦντος, ὅπως ἡ εὐχαριστήριος ἐπιστολὴ σταλῇ διὰ τοῦ κ. Mommsen, ἰσοβίου γραμματέως τῆς εἰρημένης ἀκαδημίας, καὶ ἐκφράζοντος τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ διαπρεποῦς καθηγητοῦ, ὅπως ὁ σύλλογος πέμψῃ τὰς δημοσιεύσεις αὐτοῦ τῇ βασιλικῇ ἀκαδημίᾳ ἀπὸ τοῦ Ζ' τόμου.

Τῆς ἐνταῦθα ἀρμενικῆς εταιρίας « Asiagan », χάριτας πλείστας ὁμολογούσης τῷ συλλόγῳ ἐπὶ τῇ παραχωρῆσει τῆς αἰθούσης αὐτοῦ καὶ προσκαλοῦσης τοὺς κοσμητορας εἰς τὰς διαλέξεις.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας τῇ προτάσει τοῦ προέδρου ὁ σύλλογος ἀποδέχεται τὴν αἵτησιν τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου, τὴν δ' αἵτησιν τοῦ κ. Γ. Σωτηριάδου παραπέμπει τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

Ἀποφασίζει νὰ σταλῇ ἡ διὰ τὴν λαμπρὰν προσφορὰν τοῦ Γ' τόμου τοῦ Corpus inscriptionum Latinarum εὐχαριστήριος ἐπιστολὴ τῇ βασιλικῇ ἀκαδημίᾳ τοῦ Βερολίνου διὰ τοῦ κ. Mommsen καὶ ἡ σειρὰ τοῦ περιοδικοῦ ἀπὸ τοῦ Ζ' τόμου.

γ') Ὁ πρόεδρος ἐκφράζει τῷ συλλόγῳ τὰς εὐχαριστίας τῆς ἀρμενικῆς εταιρίας « Asiagan » κατὰ παράκλησιν αὐτῆς, ἅτε παρευρεθεὶς μετὰ τινων μελῶν τοῦ προεδρείου ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς εταιρίας ταύτης, ὅτε καὶ προσεφώνησε μάλιστα αὐτῇ γαλλιστὶ τὰ εἰκότα.

δ') Ὁ πρόεδρος προσκαλεῖ τὸν σύλλογον ὅπως προβῇ εἰς ἐκλογὴν λογιστοῦ, τοῦ κ. Μελανδινοῦ κωλυομένου ἕνεκα τῶν πολυπληθῶν αὐτοῦ ἀσχολιῶν ἀποδέξασθαι τὴν ἐντολὴν ταύτην. Ψηφοφορίας γενομένης, ἀναδεικνύεται ὡς τοιοῦτος παμψηφεί ὁ κ. Η. Πρώτος.

ε') Ἀγγέλλεται τὸ β' καὶ ψηφοφορηθεὶς ἐκλέγεται ὡς τακτικὸν τοῦ συλλόγου μέλος ὁ Γιάγγο ἐφένδης Χρηστίδης, ὑπάλληλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς παιδείας.

ς') Ὁ εἰδικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει συνέχειαν τῆς περὶ « ὕπνου καὶ ὄνειρων » πραγματείας τῆς Α. Ε. τοῦ Μαυρογένους πασσά.

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΣΑ'

(Γακτικῆ)

τῆς 1 'Ιουνίου 1887.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολῆ τῶν κ. Φ. Μαυροκορδάτου, Μ. Βελλογιάννη καὶ κ. Ψωμιάδου, μελῶν τῆς ἐλεγκτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἡγουμένης συλλογικῆς περιόδου, δηλοῦντων, ὅτι ἐλέγξαντες τὰ βιβλία τοῦ τῶος ταμίου Κ. Θ. Κοσούδη εὑρον αὐτὰ ἐν πλήρει τάξει καὶ ἀκριβεῖ. καὶ ὅτι τὰ ἐν τῷ ταμείῳ μετρητὰ τῆ 30 ἀπριλίου ἐ. ἔ. ἦσαν Λ. Τ. 196.40.

Τοῦ ἐν Θεσσαλονικῆ σωματοῦ «Εὐαγγελισμοῦ», διαβιβάζοντος τῷ συλλόγῳ ἀντίτυπον τῆς ἐκθέσεως τῶν κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἐργασιῶν αὐτοῦ καὶ αἰτουμένου τὴν ἡθικὴν καὶ ὑλικὴν τοῦ συλλόγου ἀρωγὴν.

Τῆς ἐν Ἄμισθῷ φιλομούσου ἀδελφότητος «Προόδου», ἀγγελούσης τὴν ἰδρυσιν καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῆς, ἀποστελλούσης ἀντίτυπον τοῦ κανονισμοῦ αὐτῆς καὶ ἐξαιτουμένης τὴν ἡθικὴν τοῦ συλλόγου ἀρωγὴν.

Τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου, ἀγγέλλοντος, ὅτι ἀποστέλλει τῷ συλλόγῳ τὸν ἄρτι δημοσιευθέντα κατὰλογον τῶν ἑλληνικῶν νομισμάτων.

Τοῦ Don Jaguin Rubio y Ors, προέδρου τῆς ἐν Βαρκελόνη βασιλικῆς ἀκαδημίας, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν δύο δημοσιεύσεων αὐτοῦ ἐξ ὀνόματος τῆς ἀκαδημίας πρὸς ἐνδειξιν, ὡς λέγει, τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ σεβασμοῦ, ὃν ἡ ἀκαδημία τρέφει πρὸς τὸν σύλλογον.

Τοῦ D' F. Blass καθηγητοῦ τοῦ ἐν Kiel πανεπιστημίου, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ὑποδοχῇ, ἧς ἔτυχε κατὰ τὴν ἐνταῦθα διατριβὴν αὐτοῦ, δηλοῦντος, ὅτι ἀναδέχεται τὴν ἐκδοσιν τοῦ Δημοσθένους διὰ τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην τῇ συμπράξει τοῦ κ. Γρ. Βερναρδάκη καὶ ὅτι πέμπει διατριβὴν αὐτοῦ.

Τῆς Α. Ε. τοῦ Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου ἐκ Παρισίων, συγχαίροντος τῷ προέδρῳ ἐπὶ τῇ καὶ αὐθις ἐκλογῇ αὐτοῦ καὶ δηλοῦντος, ὅτι ἐνετείλατο τῷ ἐπιστάτῃ τῶν κτημάτων αὐτοῦ ἐνταῦθα, ὅπως μετρήσῃ εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ συλλόγου τὴν ἐτησίαν ἑκατοντάλιρον χορηγίαν διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα.

Τοῦ κ. Thomas M. Johnson, διευθυντοῦ τοῦ περιοδικοῦ συγγραμματος «The Platonist» ἐν Osceola τῶν Ἦν. πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, αἰτουμένου ἀνταλλαγῆν μετὰ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος προτείνει 1) νὰ σταλῇ συγχαρητήριος ἐπιστολὴ τῷ τε ἐν Θεσσαλονικῆ σωματοῦ «Εὐαγγελισμῷ» καὶ τῇ ἄρτι ἐν Ἄμισθῷ συστάσῃ ἀδελφότητι «Προόδῳ»· 2) νὰ σταλῇ κατὰλληλος ἐπιστολὴ τῇ ἀκαδημίᾳ τῆς Βαρκελόνης· 3) ἡ ἐπιστολὴ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ ἐν Kiel πανεπιστημίου κ. F. Blass νὰ παραπεμφθῇ τῇ φιλ. ἐπιτροπῇ, ὡς ἀφορῶσα τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην· 4) νὰ γένηται ἡ ἀνταλλαγὴ τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ μετὰ τοῦ ἐν Osceola ἐκδιδόμενου «Platonist».

Αἱ προτάσεις τοῦ προέδρου γίνονται δεκταί.

γ') Ὁ πρόεδρος ἀνακοινῶι τῷ συλλόγῳ, ὅτι ἐν τοῖς ἐγκαινίοις τοῦ ἐν Ταταούλοις κεντρικοῦ ἐκπαιδευτηρίου τῶν ἀρρένων ἀντιπροσωπεύθη ὁ σύλλογος ὑπὸ τοῦ προέδρου, τοῦ γενικοῦ γραμματέως καὶ τοῦ λογιστοῦ, καὶ ὅτι παρεκλήθησαν ὑπὸ τῆς ἐπι τῆς οἰκοδομῆς ἐπιτροπῆς, ὅπως διαβιβάσωσι τὴν ἐκφρασιν τοῦ ἀπείρου αὐτῆς σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἡμέτερον σύλλογον.

δ') Ὁ γεναρχὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ συλλόγου κατὰ τὰς ἐν Ἀθήναις τελεσθείσας ἐορτὰς ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τοῦ ἔθνικοῦ πανεπιστημίου κ. Ἡρακλῆς Βασιιάδης ἐκτίθησι λεπτομερῶς τὰ κατὰ τὴν ἐορτὴν. Ὁ δὲ πρόεδρος εὐχαριστεῖ θερμῶς αὐτὸς τε καὶ ἐξ ὀνόματος τοῦ συλλόγου τῷ κ. Ἡρακλεῖ Βασιιάδῃ, ἅτε ἀντιπροσωπεύσαντι τὸν σύλλογον ἐπαξίως καὶ συνωδᾶ ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ.

ε') Ὁ εἰδικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει συνένεικον καὶ τέλος τῆς «περὶ ὕπνου καὶ ὄνειρων» πραγματείας τῆς Α. Ε. τοῦ Μαυρογένους πασσᾶ. Μετὰ τὸ πέρασ αὐτῆς ὁ πρόεδρος ἐκφράζει τὰς θερμὰς εὐχαριστίας καὶ τὴν ἄπειρον εὐγνωμοσύνην τοῦ συλλόγου τῇ Α. Ε. τῷ Μαυρογένει πασσᾶ, ὅτι ἀδιαλείπτως οὐκ ἀπέχει μεριμνῶν ὑπὲρ τοῦ συλλόγου, ἐκφράσας ἄμα τὴν ἐλπίδα, ὅτι ὁ τρηρὸς οὗτος τῆς ἐπιστήμης θεράπων εὐαρεστηθήσεται ἀποστεῖλαι καὶ ἐτέρας σοφὰς αὐτοῦ πραγματείας τῷ συλλόγῳ.

Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΞΒ'.

(Τακτικῆ)

τῆς 8 Ἰουνίου 1887.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολῆ τῆς χήρας κυρίας Ε. Βαλλιάνου ἐκ Μασσαλίας, εὐχαριστοῦσης τῷ συλλόγῳ ἐπὶ τῇ συλλυπητηρίῳ ἐπιστολῇ τῇ ἀπευθυνθείσῃ αὐτῇ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ συζύγου αὐτῆς, ἐπιτίμου μέλους τοῦ συλλόγου.

Ἐπιστολῆ τοῦ ἐν Ἀλατσάτοις συλλόγου («Ἐρυθρῶν»), γνωστοποιῶντος τὴν ἀνάγκην βιβλίων διδασκτικῶν διὰ τὰ σχολεῖα τοῦ λαοῦ, καθότι ὁ σύλλογος κατήρτισε νυκτερινόν σχολεῖον τοῦ λαοῦ καὶ αἰτουμένου τὰς δημοσιεύσεις τοῦ συλλόγου τοῦ 1881—82.

Τῆς χήρας κ. Ὀλγας Πέτρου Μαυρογένους ἐκ Βουκουρεστίου, εὐχαριστοῦσης τῷ συλλόγῳ ἐπὶ τῇ συλλυπητηρίῳ ἐπιστολῇ, τῇ ἀπευθυνθείσῃ αὐτῇ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ συζύγου αὐτῆς, ἐπιτίμου τοῦ συλλόγου μέλους.

Τοῦ κ. Ch. Emile Ruelle, ἐφόρου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Παρισίοις πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν συλλόγου, ἀγγέλλοντος, ὅτι ἀποστέλλει τὰ τεύχη τοῦ περιοδικοῦ τοῦ ῥηθέντος συλλόγου τοῦ 1886 διὰ τῆς ἐνταῦθα γαλλικῆς πρεσβείας.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι τῷ συλλόγῳ Ἀλατσάτων πεμψθήσεται καὶ ὁ ΙΖ' τόμος τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου.

γ') Ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ γεν. γραμματέως ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ ἀρχαιμένου συλλογικοῦ ἔτους 1887—88, ἐφ' οὗ ὁ πρόεδρος παρέχεται ἐξηγήσεις λέγων, ὅτι ἠδυνάτησεν ἐλαττώσαι τὸ ἔλλειμμα προκειμένου μάλιστα καὶ περὶ ἐκδόσεως τῆς εικοσιπενταετηρίδος τοῦ συλλόγου πρὸς τῇ τοῦ περιοδικοῦ.

δ') Ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει πραγματεῖαν τοῦ ἐν Τραπεζοῦντι γυμνασιάρχου κ. Κ. Ξανθοπούλου, ἀντεπιστέλλοντος μέλους τοῦ συλλόγου, ἐπιγραφομένην: «Τίς ἡ παρ' ἡμῶν ἐκπαίδευσις;» Ταύτης δὲ περαιωθείσης ὁ πρόεδρος κηρύττει τὴν λήξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ συλλόγου διὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς. Τὸ προεδρεῖον ἀποχαιρετῶν τὸν σύλλογον ἐκφρά-

ζει τὴν ἐλπίδα τοῦ νὰ ἐπανίδῃ καὶ πάλιν αὐτὸν ἀκμαῖον, σφριγῶντα καὶ πλήρη δυνάμεων, ὅπως μετ' αὐταπαρνησίας καὶ ἀκαμάτου ζήλου ἐπίδοθῃ σὺν Θεῷ εἰς τὰς τῆς ὑψίστης ἀποστολῆς αὐτοῦ ἐργασίας.

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΞΓ'.

(Τακτικῆ)

τῆς 19 Ὀκτωβρίου 1887.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολῆ τοῦ ἐφόρου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Heidelberg πανεπιστημίου, πέμποντος δέμα βιβλίων διὰ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ συλλόγου.

Τῶν ἀντιπροσώπων τῆς κωμοπόλεως Αἰκατερίνης ἐξαιτουμένων παρὰ τοῦ συλλόγου ἐτησίαν συνδρομὴν ὑπὲρ τῆς αὐτόθι ἑλληνικῆς σχολῆς πυρποληθείσης ἐσχάτως.

Τῶν ἐφόρων τῶν ἐκπαιδευτηρίων Χίου εὐχαριστούντων ἐπὶ τῇ δωρεᾷ τοῦ ἀντιτύπου τῆς «Ἀντιγόνης» τοῦ Σοφοκλέους διὰ τὴν τοῦ αὐτόθι γυμνασίου βιβλιοθήκην.

Τοῦ κ. F. Muhlmann ἐξ Ἰέννης, πέμποντος τὰς ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευθείσας πραγματείας ἐν τῷ περιοδικῷ «Archiv der christlichen Kunst» καὶ περὶ τῶν σωζομένων ἐτιμωστικῶν καὶ τοιχογραφιῶν ἐν τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει βυζαντινῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Χώρας.

Τοῦ ἐν Νεννίτοις τῆς Χίου σωματείου «Καλοῦ ὀδηγοῦ», ἐξαιτουμένου, ὅπως ὁ σύλλογος παράσχῃ τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ συνδρομὴν τῇ ἐνταῦθα διορισθείσῃ ἐπιτροπῇ πρὸς συλλογὴν ἐράνων ὑπὲρ τοῦ αὐτόθι ἀνεγερθησομένου παρθεναγωγείου καὶ ὑφρατηρίου.

Τοῦ κ. Κ. Σ. Καταιβαίνῃ γυμνασιάρχου Σάμου, εὐχαριστοῦντος τῷ συλλόγῳ ἐπὶ τῇ δωρεᾷ ἀντιτύπου τῆς «Ἀντιγόνης» τοῦ Σοφοκλέους διὰ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ αὐτόθι γυμνασίου.

Τῶν ἐφόρων τῶν ἐκπαιδευτηρίων Ἀδραμυτιῦ, αἰτουμένων παρὰ τοῦ συλλόγου πρό-

γραμμα ἀστικής τινος σχολῆς ἐκ τῶν ἐνταῦθα πρὸς ἐφαρμογὴν αὐτοῦ ἐν τῇ αὐτόθι ἀστικῇ σχολῇ.

Τοῦ κ. Δ. Χ. Σεμιτέλου ἐξ Ἀθηνῶν, διακαιολογουμένου ἐπὶ τοῖς ἐκτυπωθεῖσι περιπλέον 20 τυπογραφικοῖς φύλλοις τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης, « Ἀντιγόνης » τοῦ Σοφοκλέους διὰ τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην, ἅμα δὲ ἐξαιτουμένου, ὅπως ὁ σύλλογος λαμβάνων ὑπ' ὄψει τοὺς κόπους του καὶ τὰς οἰκονομικὰς δυσχερείας του πληρώσῃ τοῖς κ. ἀδελφοῖς Περρῆ τὰ καθ' ὑπέρθαιον ἐκτυπωθέντα 20 τυπογραφικὰ φύλλα πρὸς ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καθημερινῶν ἐνοχλήσεων τῶν ῥηθέντων τυπογράφων.

Τοῦ κ. Τ. Læwenfeld ἐκ Μονάχου, αἰτουμένου, ὅπως ἐπιστραφῇ αὐτῷ ἐπὶ τινὰ καιρὸν ἢ διὰ τὸ ἐπιστημονικὸν συνέδριον τοῦ συλλόγου ἀποσταλείσῃ ὑπ' αὐτοῦ πραγματεία.

Τοῦ αἰδ. C. G. Curtis, δωρουμένου ἀντίτυπον πονήματός του ὑπὸ τὸν τίτλον « Restes de Reine des villes ».

Τῆς ἐν Κορίνθῃ φιλομούσου ἀδελφότητος « Ἀθηναῖς », ἀγγελλούσης τὴν ἴδρυσιν αὐτῆς καὶ τὸν σκοπὸν, ὃν προτίθεται, τιθεμένης ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ συλλόγου καὶ ἐξαιτουμένης, ὅπως ὁ σύλλογος διενεργήσῃ, ἵνα χορηγηθῇ αὐτῇ ἡ κυβερνητικὴ ἄδεια πρὸς ἀποτελεσματικωτέραν τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς ἐπιτευξίν.

Τοῦ κ. Ραλλοπούλου ἐκ Χάλκης, αἰτουμένου, ὅπως ἡ ἀρμοδιὰ ἐπιτροπῆ τοῦ συλλόγου, εἰς ἣν παρεπέμφθη τὸ δραματικὸν αὐτοῦ δοκίμιον « Ἰωσήφ ὁ Πάγκαλος », ἐξενέγκῃ τὴν κρίσιν αὐτῆς, καθ' ὅσον οὗτος τὴν βραδύτητα ταύτην ὡς ἐπιδοκιμασίαν ἐκλαθὼν προσέβη εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ ἔργου του, οὕτως ἐμπεῖ ἀντίτυπα πέντε, ὧν ἐν διὰ τὸν πρόεδρον καὶ τέσσαρα διὰ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ συλλόγου.

Τοῦ κ. G. Outrey γραμματέως τῆς γαλλικῆς πρεσβείας, προσκαλοῦντος τὸν σύλλογον, ὅπως παραλάβῃ ἐκ τῆς πρεσβείας κιβώτιον περιέχον τὰς ἐπετηρίδας τοῦ ἐν Παρισίοις συλλόγου.

Τῆς ἐν Δεμίρ Χισσάρ φιλοπροοδευτικῆς ἀδελφότητος « Μακεδονίας », ἀγγελλούσης τὸν καταρτισμὸν τοῦ νέου αὐτῆς προεδρείου καὶ ἐπικαλουμένης τὴν ὑλικὴν ἀρωγὴν τοῦ συλλόγου πρὸς σύστασιν αὐτόθι οἰκοτροφείου.

Τοῦ κ. Thomas M. Johnson, διευθυντοῦ τοῦ περιοδικοῦ « The Platonist », εὐχαρι-

στοῦντος ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου καὶ ἀγγέλλοντος, ὅτι πέμψει πρὸς συμπλήρωσιν τὰ ἐλλείποντα τεύχη τοῦ ἐν λόγῳ περιοδικοῦ αὐτοῦ ἀπὸ ἀρ. 1-7.

Τῶν κ. ἀδελφῶν Περρῆ ἐξ Ἀθηνῶν, αἰτουμένων παρὰ τοῦ συλλόγου πληροφορίας περὶ τῆς μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ κ. Σεμιτέλου ὑποθέσεως, ἅμα δὲ δηλοῦντων, ὅτι ἡ ἔκδοσις τῶν « Φοινισσῶν » τοῦ Εὐριπίδου τοῦ κ. Βερναρδάκη ὑπερβήσεται τὰ 40 τυπογραφικὰ φύλλα καὶ ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει προτίθενται νὰ διακόψωσιν ἀμέσως τὴν ἐκτύπωσιν.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Βρασίλῃ Ἑλληνοσπουδαστοῦ, ἀγγέλλοντος, ὅτι ὁ αὐτόθι δικηγόρος κ. Bortiano ἀναδέχεται δωρεὰν τὴν ὑπεράσπισιν τῶν δικαίων τοῦ συλλόγου ἐν τῇ ὑπόθεσιν τοῦ κληροδοτήματος τοῦ μακαρίτου Α. Σταματιάδου καὶ κατὰ συνέπειαν προτείνοντας, ὅπως σταλῇ τῷ εἰρημένῳ τακτικῶν πληρεξούσιον ἔγγραφον ὡς καὶ τὰ δικαστικὰ ἔξοδα ἐκ δραχμῶν 70 πρὸς ἐνέργειαν τῶν δεόντων.

Τῶν ἐφόρων τοῦ ἐν Καυκάσῳ χωρίου Βιτζωφ, αἰτουμένων παρὰ τοῦ συλλόγου διδακτικὰ βιβλία κατ' ἀλλήλα διὰ τὴν αὐτόθι ἀστικὴν σχολὴν.

Τοῦ κ. Καρόλου Sittl ἐκ Μονάχου, γνωστοποιῦντος, ὅτι ἔπεμψε τῷ συλλόγῳ διὰ τοῦ κ. Ζωμαρίδου διατριβὴν « περὶ τοῦ βίου τῶν καθ' Ἡσίοδον Ἑλλήνων » καὶ ἐράνισμα λεξιλογικὸν περὶ τῆς λέξεως Ζωγράφος διὰ τὸ συνέδριον, ἅμα δὲ, ὅτι ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν περατοῦται ἡ ὑπ' αὐτοῦ παρασκευαζομένη ἔκδοσις τοῦ Ἡσίοδου διὰ τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην.

Τοῦ κ. Α. Ν. Λουκίδου ἐντεῦθεν, ζητοῦντος πληροφορίας περὶ τῆς ἐν ἔτει 1882 σταλείσης τῷ συλλόγῳ πρὸς κρίσιν πραγματείας αὐτοῦ « πραγματικαὶ σκέψεις καὶ κρίσεις περὶ γραμματικῶν ».

Τοῦ κ. Α. Μέγα ἐξ Ἀγγιάλου, ζητοῦντος πληροφορίας περὶ τοῦ ἀποσταλέντος κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος πρὸς κρίσιν πονήματος αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον « μαθήματα κοσμογραφίας ».

Τοῦ κ. Θ. Στεριάδου ἐντεῦθεν, αἰτουμένου, ὅπως ὁ σύλλογος παράσχῃ τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ συνδρομὴν τῇ κοινότητι τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἰωαννίνων χωρίου Γκουβριτσᾶ, ἵνα ὁ νῦν ἡγούμενος τῆς ἱεραῆς μονῆς Τουραχάν μὴ διακόψῃ τὸ πρὸς συντήρησιν τῆς σχολῆς χορηγούμενον ὑπὸ τοῦ προκατόχου του χρηματικὸν ποσόν.

Πιπτάκιον τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ

Οίκουμηνικού Πατριάρχου, δι' οὐ αἰτεῖται, ἵνα ἀνακοινωθῆ Αὐτῇ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν τῆς ὑπὸ τοῦ συλλόγου διορισθείσης ἐπιτροπῆς πρὸς συλλογὴν ἐράνων παρὰ τῶν ὁμογενῶν ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτηρίων Ἰνεπόλεως τῆς ἐπαρχίας Νεοκαισαρείας.

Τῆς κ. Χαρικλείας Κωνσταντινίδου ἀγγελουσύσης, ὅτι προσφέρει τῷ συλλόγῳ κεφαλὴν ἀνδριάντος πιθανῶς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ εὑρεθείσης.

Τοῦ κ. Δ. Βερναρδάκη ἐκ Μιτυλήνης, αἰτουμένου αὐξῆσιν τῶν τυπογραφικῶν φύλλων τῶν «Φοινίσσων» τοῦ Εὐριπίδου διὰ τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην ἀπὸ 40 εἰς 48.

Τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, αἰτουμένης, ὅπως, ἐπειδὴ πρόκειται νὰ συντάξῃ κατὰλογον διδασκτικῶν βιβλίων τῆς πρώτης παιδείας, ἐκδοθῆ ἐγκύκλιος τοῦ συλλόγου, δι' ἧς νὰ προσκαλοῦνται οἱ ἐκδῶται διδασκτικῶν βιβλίων νὰ πέμψωσιν αὐτῷ ἀνά δύο ἀντίτυπα ἐξ ἐκάστου βιβλίου.

Τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, ὑποβαλλούσης τὴν γνώμην αὐτῆς περὶ τῆς δεούσης ἀπαντήσεως τῷ κ. Sittl, ἐκδότῃ τοῦ Ἡσιόδου διὰ τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην, καὶ ἀποφαινομένης ὑπὲρ τῆς παραχωρήσεως τῷ κ. Βερναρδάκῃ ἐπὶ τισιν ὅροις τῶν αἰτουμένων 8 ἔτι τυπογραφικῶν φύλλων διὰ τὰς «Φοινίσσας» τοῦ Εὐριπίδου. Πρὸς τούτοις ἡ ἐπιτροπὴ προτείνει, ὅπως ὁ σύλλογος ἀναθῆ τῷ μὲν κ. Schanz καθηγητῇ τοῦ ἐν Würzburg πανεπιστημίου τὴν ἐκδοσιν τοῦ Πλάτωνος διὰ τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην, τῷ δὲ κ. F. Blass καθηγητῇ τοῦ ἐν Kiel πανεπιστημίου τὴν ἐκδοσιν τοῦ Δημοσθένους, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅμως, ὅπως συνεργασθῶσι μετὰ Ἑλληνας λογίους διὰ τὴν γλῶσσαν.

Τοῦ ἐφόρου τῆς βασιλικῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μονάχου Dr Laubmann, εὐχαριστοῦντος τῷ συλλόγῳ ἐπὶ τῇ προσφορᾷ τοῦ περιοδικοῦ, τοῦ παρρητήματος αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀντιτύπου τῆς «Ἀντιγόνης» τοῦ Σοφοκλέους.

Τοῦ κ. Νρ. Χατζηγερόστου, αἰτουμένου ἐξ ὀνόματος πολλῶν συναδέλφων αὐτοῦ τὴν παραχώρησιν τῆς αἰθούσης τοῦ συλλόγου τῇ ἐπιούσῃ κυριακῇ, ὅπως γένηται ἐν αὐτῇ συνεδριάσει τοῦ ἐνταῦθα διδασκαλικοῦ σώματος.

β') Ὁ πρόεδρος ἐκφράζει τὴν χαρὰν, ἣν αἰσθάνεται τὸ προεδρεῖον ἐπαναβλέπον μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν τὰ μέλη τοῦ συλλόγου ὑγιῶς ἔχοντα καὶ προσαγορεύει αὐτὰ εὐχόμενος, ὅπως συρρέωσιν εἰς τὰς συνεδριάσεις, διότι ἄνευ αὐτῶν ὁ σύλλογος οὐ δύναται ποιῆσαι

οὐδέν· συνίστησι δ' ὡσαύτως ἐκτός τῆς κατὰ τὰς σπουδαίας συνεδριάσεις τῆς δευτέρας προσελεύσεως τῶν καὶ τὴν κατὰ τὰς δημοσίας διαλέξεις παρουσίαν αὐτῶν.

Ἀνακοινοῖ τῷ συλλόγῳ, ὅτι κατὰ τὸ διάστημα τῆς διακοπῆς δύο ἑκτακτοὶ διαλέξεις ἐγένοντο, ἡ μὲν ὑπὸ τοῦ δημοφιλῶς ποιητοῦ κ. Δ. Κόκκου, ὅστις ἀπήγγειλέ τινα τῶν ποιημάτων του, ὧν προέταξε προσφώνησιν λίαν τιμητικὴν πρὸς τὸ ἡμέτερον σωματεῖον, ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ κ. Trélat, ὃν μεγάλως ἐξετίμησε τὸ δημόσιον τῆς πρωτεύουσας, καὶ ὅστις ἐξέφρασε τῷ προέδρῳ τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ὑποδοχῇ, ἧς ἔτυχε.

Ἐπὶ δὲ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι ἡ αἴτησις τῶν ἀντιπροσώπων τῆς κωμοπόλεως Αἰκατερίνης, αἰτουμένην τὴν ὑλικὴν συνδρομὴν τοῦ συλλόγου, ἀδύνατος τυγχάνει, ἅτε τοῦ ταμείου τοῦ συλλόγου πενιχροῦ ὄντος.

Ὅτι χαίρει μὲν ἀπὸ καρδίας ὁ σύλλογος ἐπὶ τῇ ἰδρύσει τῆς ἀδελφότητος «Ἀθηναῶν», ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἀναμυχθῆ εἰς ζήτημα ἀδείας κυβερνητικῆς.

Ὅτι προκειμένου περὶ τοῦ ἐν Βραίλῃ γενικοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος, συνιστάντος, ὅπως ὁ σύλλογος διορίσῃ πληρεξούσιον αὐτοῦ τὸν κ. Βορτιᾶνον δικηγόρον, δωρεὰν ἀναδεχόμενον τὴν ὑπεράσπισιν τῶν συμφερόντων αὐτοῦ πρὸ τῶν ῥομουνικῶν δικαστηρίων, διωρίσθη ἤδη γενικός πληρεξούσιος τοῦ συλλόγου ὁ ἐν Βραίλῃ κ. Ν. Η. Κούπας καὶ ὅτι ἐγένετο αὐτῷ σύστασις, ὅπως διορίσῃ τὸν κ. Βορτιᾶνον δικηγόρον ὅτι τὸ πληρεξούσιον συνετάχθη ἐν τῷ συμβουλευτικῷ γραφείῳ τῶν πατριαρχείων, ἐπεκυρώθη δὲ ὑπὸ τῆς Α. Θ. Π., τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργείου τῆς Ὑψ. Πύλης καὶ τοῦ ἐνταῦθα Ρομουνικοῦ προξενείου ὡς γνωστόν δέ, ὁ κ. Ν. Κούπας ὤρισθη πληρεξούσιος τοῦ συλλόγου ἐν ἡγουμένη συνεδριάσει.

Ὅτι ὁ σύλλογος ἀπήντησε τοῖς κ. ἀδελφοῖς Περρῇ περὶ τῆς ὑποθέσεως τῆς «Ἀντιγόνης», ὅτι μόνον τῇ συγκαταθήσει τοῦ κ. Σεμιτέλου καὶ ἐκ τῆς ἀμοιβῆς αὐτοῦ δύναται νὰ διατάξῃ τὴν πληρωμὴν χρημάτων.

Ἐπὶ δὲ τῆς αἰτήσεως τῶν ἐφόρων τῆς σχολῆς Βίτζωφ ἐν Καυκάσῳ γίνεται δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ κ. Χρήστου Χατζηγερόστου, ὅπως ὁ σύλλογος ποιησῆται ἐκκλησίαν ἐκείνοις τῶν μελῶν αὐτοῦ, ἅτινά εἰσιν ἐκδῶται διδασκτικῶν βιβλίων πρὸς διάθεσιν σωμάτων τινῶν ὑπὲρ τῆς σχολῆς ταύτης.

“Οτι προκειμένου περί τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Καρόλου Sittl θὰ γραφῆ αὐτῷ τὸ ὑπὸ τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, εἰς ἣν παρεπέμφθη αὕτη, προτεινόμενον, ὅπως γένηται ἢ ἐκδόσῃς ἐν Ἀθήναις.

“Οτι ἡ αἴτησις τοῦ κ. Α. Ν. Λουκίδου αἰτουμένου πληροφορίας περί τινος πραγματείας αὐτοῦ πρὸ πενταετίας ἀποσταλείσης καὶ ἐπιγραφομένης «πρακτικὰ σκέψεις καὶ κρίσεις περί γραμματικῶν» παραπεμφθήσεται τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ.

“Οτι προκειμένου περί τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. Θ. Στεριάδου, ὅπως ὁ σύλλογος παράσχῃ τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ συνδρομὴν, ἵνα μὴ ὁ νέος ἡγούμενος διακόψῃ τὴν χορηγίαν ὑπὲρ τῆς σχολῆς Γκουβριτσᾶ (ἐπαρχίας Ἰωαννίνων), τὸ προεδρεῖον σκεφθὲν προτείνει νὰ μὴ ἀναμειχθῆ ὁ σύλλογος καὶ συνεπῶς ἢ αἰτήσεις ἀπορριφθῆ ἢ πρότασις τοῦ προεδρείου ἐγένετο παμψηφεί δεκτὴ.

Ἡ πρότασις τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς περί παραχωρήσεως τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Βερναρδάκη αἰτηθέντων πρὸς τοὺς 40 ὀκτὼ ἔτι φύλλων τυπογραφικῶν γίνεται δεκτὴ ὡσαύτως καὶ ἡ περί παραχωρήσεως τῆς ἐκδόσεως τοῦ Πλάτωνος τῷ κ. Schanz, καθηγητῇ ἐν Würzburg, καὶ τῆς τοῦ Δημοσθένους τῷ κ. F. Blass, καθηγητῇ ἐν Kiel.

Ἡ πρότασις τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς περί δημοσιεύσεως ἐγκυκλίου διὰ τῶν ἐφημερίδων πρὸς τοὺς ἐκδότας καὶ βιβλιοπώλας, ὅπως προκειμένου νὰ συντάξῃ αὕτη κατάλογον βιβλίων τῶν δημοτικῶν σχολῶν ἀποστείλωσι τῷ συλλόγῳ ἀνὰ δύο ἀντίτυπα ἐκ τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐκδεδομένων βιβλίων, γίνεται δεκτὴ.

γ') Ὁ κ. Περδικίδης ἀναγινώσκει πραγματείαν αὐτοῦ «περί τῶν καθ' Ἡρόδοτον Σκυθῶν».

Ὁ πρόεδρος ἐξ ὀνόματος τοῦ συλλόγου εὐχαριστήσας τῷ κ. Περδικίδῃ λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΞΔ'

(Τακτικὴ)

Τῆς 2 Νοεμβρίου 1887.

Προεδρεύοντος τοῦ ἑτέρου τῶν ἀντιπροέδρων

κ. Θ. ΣΑΛΤΕΑΝ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρα-

κτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἢ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τῆς Σμιθσωνείου ἀκαδημίας ἐξ Οὐασινγκτῶνος τῶν Ἡν. πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἀγγελοῦσης τὸν θάνατον τοῦ γραμματέως αὐτῆς καὶ διευθυντοῦ τοῦ ἔθνικοῦ μουσείου Spencer Tubberton Baird.

Τοῦ ἐν Σπάρτῃ τῆς Πισσιδεῖας ἀναγνωστηρίου «Φιλομαθείας», αἰτουμένου τὴν ἀποστολὴν προγραμματῶν τῶν ἐνταῦθα ἐκπαιδευτηρίων, πρὸς δὲ πρόγραμμα τῆς διδασκαλίας τῆς τουρκικῆς γλώσσης καὶ ἀνὰ ἐν ἀντίτυπον τῶν ἐν χρῆσει μεθοδικωτέρων διδασκτικῶν βιβλίων.

Τοῦ κ. Ε. Γ. Τζόβα, ἑλληνοδιδασκάλου ἐν Κάτω Βοδενοῖς τῆς Ἡπείρου, ὑπεβάλλοντος πρὸς κρίσιν πόνημα αὐτοῦ ἐπιγραφόμενον «Παράδεισος τῶν σπουδαστῶν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης».

Τῶν κ. ἀδελφῶν Περρῆ ἐξ Ἀθηνῶν ἀγγελόντων, ὅτι συνεπληρώθη ἤδη ὁ ὀρισθεὶς ἀριθμὸς τῶν τυπογραφικῶν φύλλων τοῦ Β' τόμου τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης τοῦ περιέχοντος τὰς «Φοινίσσας» τοῦ Εὐριπίδου ὑπὸ Δ. Βερναρδάκη, αἰτουμένων, ὅπως ὁ σύλλογος ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τοῦ ἐκδότου ὀρίσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν περιπλέον ἐκτυπωθησομένων τυπογραφικῶν φύλλων πρὸς τὴν τοῦ ὄλου ἔργου περᾶτωσιν καὶ παρακαλοῦντων, ἵνα ἀνακοινοθῆ αὐτοῖς ἢ περί τούτου ληφθησομένη ἀπόφασις πρὸς ὁδηγίαν τῶν.

Τοῦ κ. Γ. Ν. Χατζηδάκη ἐξ Ἀθηνῶν, δηλοῦντος ἐν ἀπαντήσει, ὅτι πέμψει προσεγγῶς πραγματείαν διὰ τὸ τεῦχος τῆς εἰκοσιπεντατηρίδος τοῦ συλλόγου «περί τῶν ἀρχῶν τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσης».

β') Ἐπὶ τῆς ἄλληλογραφίας ὁ προεδρεύων παρατηρεῖ:

“Οτι προκειμένου περί τῆς ἀγγελίας τοῦ θανάτου τοῦ γραμματέως τῆς Σμιθσωνείου ἀκαδημίας καὶ διευθυντοῦ τοῦ ἔθνικοῦ μουσείου Spencer Tubberton Baird, ἐπιτίμου μέλους τοῦ συλλόγου ἀπὸ διετίας, τὸ προεδρεῖον προτείνει, ὅπως ἐκφρασθῆ τῇ Σμιθσωνείῳ ἀκαδημίᾳ ἢ τοῦ συλλόγου λύπη.

“Οτι ἡ αἴτησις τοῦ ἐν Σπάρτῃ τῆς Πισσιδεῖας ἀναγνωστηρίου «Φιλομαθείας» περί ἀποστολῆς προγραμματῶν σχολῶν παραπεμφθήσεται τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ.

“Οτι τὸ πόνημα τοῦ κ. Ἐμμ. Γ. Τζόβα

«Παράδεισος τῶν σπουδαστῶν τῆς ἀρχαίας ἑλλ. γλώσσης» παραπεμφθήσεται τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ.

Ὅτι τοῖς κ. ἀδελφοῖς Περρῇ συμφώνως πρὸς τὰ ἐν τῇ προτέρᾳ συνεδριάσει ἀποφασισθέντα ἐστάλη ἀπάντησις.

γ') Ὁ προεδρεύων προτείνει ἀπὸ μέρους τοῦ προεδρείου, ὅπως καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο γίνηται μουσικὴ συναυλία τῇ 26 ἐπιόντος δεκεμβρίου ἐν τῇ τοῦ συλλόγου αἰθούσῃ ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτο δὲ τὸ προεδρεῖον προτείνει, ὅπως αὐτῷ μὲν δεθῇ πᾶσα πληρεξουσιότης εἰς τὰ τῆς διοργανώσεως τῆς συναυλίας ἐν γένει, ἰδιαιτέρᾳ δὲ ἐπιτροπῇ ἢ τοῦ προγράμματος σύνταξις, ὅπερ ὡσαύτως ὑποβληθήσεται τῷ προεδρεῖῳ.

Τὸ προεδρεῖον ὑποβάλλει τῷ συλλόγῳ διὰ τοῦ προεδρεύοντος τὸ πρόγραμμα τῶν δημοσίων διαλέξεων πρὸς ἔγκρισιν, ὅπερ ἀναγνώσκει ὁ γενικὸς γραμματεὺς. Τὸ πρόγραμμα παμψηφεί γίνεταί δεκτόν.

δ') Ἀγγέλλονται τὸ β' καὶ ψηφοφορηθέντες γίνονται δεκτοὶ ὡς ἐπίτιμον μὲν μέλος ὁ κ. Ὀδυσσεὺς Trélat, καθηγητῆς τῆς χειρουργικῆς κλινικῆς ἐν τῇ ἐν Παρισίοις ἰατρικῇ σχολῇ προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ προεδρείου. Ὁ κ. Trélat ἐκλέγεται παμψηφεί ἐν μέσῳ παταγωδῶν χειροκρατήσεων.

Ὡς ἀντεπιστέλλον δὲ μέλος ὁ ἐν Μασσαλίᾳ κ. Στέφανος Βλαστός, προτεινόμενος ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ προεδρείου.

Ὡς τακτικά δὲ μέλη οἱ κ. Λεωνίδας Λιμαράκης, ἰατρός.

Περικλῆς Κελαϊδίτης.

Δημ. Λογάδης.

Βασ. Ρίτσος.

Δημοσθ. Γρ. Κούππας.

Λουδοβίκος Mizzì.

Φραγκίσκος Ροσολᾶτος.

Γεωργάκη ἐφέντης Μελαχρινός, μουσικὸς τῆς εἰσαγγελίας.

Δημ. Μποτᾶνος, ἔμπορος.

Ἀνδρέας Leval, λόγιος, καὶ

Μ. Ι. Γεδεών, λόγιος.

δ') Ὁ κ. Κ. Περδικιῆδης ἀναγινώσκει τὴν συνέλειαν τῆς πραγματείας αὐτοῦ «Περὶ τῶν καθ' Ἡρόδοτον Σκυθῶν».

Μετὰ τινὰ συζήτησιν ἐπὶ τοῦ ἀναγνώσματος ὁ προεδρεύων λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΞΕ'

(Τακτικῇ)

Τῆς 9 Νοεμβρίου.

Προεδρεύοντος τοῦ ἐτέρου τῶν ἀντιπροέδρων

κ. Θ. ΣΑΛΤΕΑΗ.

Ἀναγνώσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Τραπεζοῦντι φιλεκαπαιδευτικοῦ συλλόγου «Ξενοφώντος», αἰτουμένου, ὅπως ὁ σύλλογος ἐνεργήσῃ παρὰ τινι τῶν ἐν ταῦθα ἀνωτέρων παρεναγωγείων πρὸς παραδοχὴν ἀπόρου τινὸς κορασίου πρὸς ἐκπαίδευσιν ἀντὶ ἐτησίων διδάκτρων 20 λιρῶν ὀθωμανικῶν, προσφερομένων ὑπὸ τοῦ ἐν Αἰκατερινοσλάβῃ τῆς Ρωσσίας ἐμπορίου κ. Π. Ἀκριτά, καὶ ἀνακοινώσεται αὐτῷ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ διὰ τὰ περαιτέρω.

Τοῦ κ. Χρ. Χατζηγηρήστου, προσωρινοῦ προέδρου τῆς ἐν ταῦθα ἰδρυθείσης διδασκαλικῆς ἀδελφότητος, αἰτουμένου τὴν παραχώρησιν τῆς αἰθούσης τοῦ συλλόγου τῇ ῥηθείσῃ ἀδελφότητι ἐπὶ τινὰ κυριακάς, μέχρι τῆς περατώσεως τῆς ἐπὶ τοῦ κανονισμοῦ συζητήσεως, τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτοῦ καὶ τοῦ καταρτισμοῦ ὀριστικοῦ προεδρείου.

Τοῦ κ. Δ. Βερναρδάκη ἐκ Μιτυλήνης ἀνακοινομένου τῷ συλλόγῳ, ὅτι τὰ δράματα ἅτινα θέλει περιέχει ὁ Β' τόμος τῆς ἐκδόσεως τοῦ Εὐριπίδου διὰ τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην εἰσὶ α') Ἰκέτιδες, β') Βάκχαι, γ') Μῆδαια, δ') Ἴων καὶ ε') Ἰππόλυτος. Ὁ δὲ Γ' τόμος θέλει περιέχει τὰδε: α') Ἡρακλείδας, β') Ἡρ. μαινόμενον, γ') Ἴριγένειαν ἐν Αὐλίδι, δ') Ἐκθήνη, ε') Τρωάδας καὶ ς') Ἀνδρομάχην καὶ ὁ Δ' τὰδε: α') Ἠλέκτραν, β') Ὀρέστην, γ') Ἴριγένειαν ἐν Ταύροις, δ') Ἐλένην, ε') Ρῆσον καὶ ς') Κύνκλωπα. Ἡ σημειώσις αὕτη τυπωθήσεται ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου τοῦ ἤδη ὑπὸ τὰ πιστατήρια Α' τόμου.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ προεδρεύων παρατηρεῖ:

Ὅτι προκειμένου περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ φιλεκαπαιδευτικοῦ συλλόγου «Ξενοφώντος» τὸ προεδρεῖον ἐξετάσει καὶ γράψῃ ἀναλόγως τῷ εἰρημένῳ συλλόγῳ.

Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. Χατζηγηρήστου, προσωρινοῦ προέδρου τῆς ἀρτισυστάτου διδασ-

σκαλικῆς ἀδελφότητος, ὁ προεδρεύων προτείνει νὰ ὀρισθῶσιν αἱ πρωΐναι ὥραι, ἡ δὲ ἡμέρα τῶν συνεδριάσεων νὰ γίνηται γνωστὴ πρότερον τῷ γραφείῳ πρὸς ἀποφυγὴν συμπτώσεως. Ἡ αἵτησις τοῦ κ. Χρ. Χατζηγεώργιου γίνεται δεκτὴ.

Ἀγγέλλονται τὸ δεῦτερον καὶ ψηφοφορηθέντες ἐκλέγονται τακτικὰ μέλη τοῦ συλλόγου ὁ ἱερολογιώτατος κ. Γεράσιμος Δώριζας, διευθυντῆς τοῦ πατριαρχικοῦ γραφείου καὶ νομικὸς σύμβουλος.

Ἰωάννης Ριζάκης, ὑποπρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Βεροῖξ.

Ἀλέξ. Κ. Περδικιδῆς καὶ

Ἀλέξιος Σμύρνωφ, γραμματεὺς τῆς ῥωσικῆς πρεσβείας.

γ') Ὁ κ. Κ. Περδικιδῆς ἀναγινώσκει τὴν συνέχειαν τῆς πραγματείας αὐτοῦ «περὶ τῶν καθ' Ἡρόδοτον Σκυθῶν».

Ὁ προεδρεύων εὐχαριστήσας τῷ κ. Περδικιδῇ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΕΣ'

(Τακτικῆ)

Τῆς 16 Νοεμβρίου 1887.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ἀποστόλου Διαμάντη τελεοφοίτου τοῦ διδασκαλείου Θεσσαλονίκης καὶ διευθυντοῦ τῆς σχολῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐν Ἀδριανουπόλει, ἀγγέλλοντος, ὅτι συμφώνως τῇ περὶ διδακτικῶν βιβλίων ἐγκυκλίῳ τοῦ συλλόγου ἀποστέλλει δύο ἀντίτυπα τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντος ἑλληνικοῦ ἀλφαθηταρίου. ἐκτιθεὶς ἅμα καὶ τὰς ἀρχάς, καθ' ἃς συνέταξεν αὐτό.

Τοῦ κ. Ν. Α. Θεοχαρίδου ἐξ Ἄμισσῦ, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν γλωσσικῆς ὕλης τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου τῆς Μακεδονίας διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα.

Τοῦ κ. Ἰακώβου Βασιάδου, ἀγγέλλοντος, ὅτι κατὰ τὴν περὶ διδακτικῶν βιβλίων ἐγκύκλιον τοῦ συλλόγου ἀποστέλλει ἀνὰ δύο ἀντίτυπα ἐξ ἑκάστου τῶν τριῶν τευχῶν τοῦ ὑπ'

(Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος.—Τόμος ΚΑ')

αὐτοῦ ἐκδοθέντος «Ἀνθολογίου τῶν κεραιῶν πρὸς χρῆσιν τῶν παρθεναγωγείων».

Τοῦ κ. Κ. Κόντου, καθηγητοῦ τοῦ Ἀθηνῆσι πανεπιστημίου, μετὰ μεγίστης λύπης δηλοῦντος, ὅτι ὑπὸ μακρᾶς νόσου οὕτω κακῶς τὸ αὐτοῦ σῶμα διάκειται, ὥστε πάντως ἀδύνατος αὐτῷ ἀποθάνει ἢ περὶ τὴν ἔκδοσιν Ἑλληνος ποιητοῦ ἢ συγγραφέως διὰ τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην ἀσχολία.

Τῶν κ. ἀδελφῶν Περρῆ ἐξ Ἀθηνῶν, δηλούντων, ὅτι καλῶς ἔγνωσαν τὰ ὑπὸ τοῦ συλλόγου αὐτοῖς ἀνακινωθέντα περὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν «Φοινισσῶν» τοῦ Εὐριπίδου ὑπὸ τοῦ κ. Βερναρδάκη, ὅτι ἐπιφυλάσσονται νὰ γνωστοποιῶσι τῷ συλλόγῳ πᾶσαν τυχόν παραβίασιν τῶν προδιαγεγραμμένων καὶ ὅτι ἅμα λαβόντες παρὰ τοῦ κ. Βερναρδάκη τὴν σημείωσιν τῶν δραμμάτων, ἅτινα μέλλουσι νὰ περιέχωσιν οἱ λοιποὶ τρεῖς τόμοι τοῦ Εὐριπίδου, πέμψουσιν αὐτὴν τῷ συλλόγῳ.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι ἡ μὲν γλωσσικὴ ὕλη τοῦ κ. Θεοχαρίδου παραπεμφθήσεται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ, τὰ δὲ ἀποσταλέντα διδακτικὰ βιβλία τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ.

γ') Ἀγγέλλεται τὸ δεῦτερον καὶ ψηφοφορηθεὶς ἐκλέγεται τακτικὸν μέλος ὁ κ. Ἐπαμεινώνδας Κυριακίδης, διευθυντῆς τῆς ἐφημερίδος «Ἐπιθεωρήσεως».

δ') Ὁ κ. Κυριακὸς Περδικιδῆς ἀναγινώσκει συνέχειαν τῆς πραγματείας αὐτοῦ «περὶ τῶν καθ' Ἡρόδοτον Σκυθῶν».

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΕΖ'

(Τακτικῆ)

Τῆς 23 Νοεμβρίου 1887.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Α. Leval, ἀγγέλλοντος, ὅτι ὁ ἐν Παρισίοις κ. Salomon Reinach ἐπιστέλλει αὐτῷ, ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ προσταθῇ ἀντεπιστέλλον μέλος τοῦ ἡμετέρου συλλόγου.

Τῆς ἐν Ἀμισῷ φιλομούσου ἀδελφότητος «Προόδου», ἐξαιτουμένης τὴν ἀποστολὴν τῶν ἐλλειπόντων αὐτῇ τευχῶν τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου.

Τῆς ἐν Φαναρίῳ λέσχης «Μνημοσύνης» προσκαλοῦσης τὸν σύλλογον εἰς τὴν ἐορτὴν τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος αὐτῆς.

β') Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει, ὅτι ἐν τῇ εἰκοσιπενταετηρίδι τῆς ἐν Φαναρίῳ λέσχης «Μνημοσύνης» ὁ σύλλογος, κωλυομένου τοῦ προέδρου, ἐξεπροσωπήθη κατ' ἀπόφασιν τοῦ προεδρίου ὑπὸ τοῦ ἐτέρου τῶν ἀντιπροέδρων κ. Θ. Σαλτέλης, τοῦ γεν. γραμματέως κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδου καὶ τοῦ λογιστοῦ κ. Π. Πρωίου, καὶ ὅτι ὁ κ. Θ. Σαλτέλης προσεφώνησε τῇ πρεσβυτέρᾳ θυγατρὶ τοῦ συλλόγου ἐπὶ τῇ ΚΕ' ἐπετείῳ αὐτῆς ἐορτῇ τὰ εἰκότα.

γ') Ὁ κ. Περδικίδης ἀναγινώσκει συνέχειαν τῆς πραγματείας αὐτοῦ «περὶ τῶν καθ' Ἡρόδοτον Σκυθῶν».

Ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας τῷ κ. Περδικίδῃ λύει τὴν συνεδρίαν,

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΞΗ'

(Τακτικῇ)

Τῆς 30 Νοεμβρίου 1887.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολῇ τοῦ κ. Μ. Παρανίκα γυμνασιάρχου ἐν Ἀδριανουπόλει, ἀγγέλλοντος τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀνακάλυψιν δύο μουσικῶν κωδίκων πολυτίμων, παρέχοντος περιγραφὴν αὐτῶν καὶ προτείνοντος, ὅπως δημοσιευθῶσι διὰ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου συγγράμματος, ἐὰν τὸ ἐγκρίνη ἡ συντακτικὴ ἐπιτροπὴ καὶ ὁ σύλλογος.

Τοῦ ἐνταῦθα ἑλληνικοῦ συλλόγου «Ἐρμού» δηλοῦντος, ὅτι μετὰ χαρᾶς ἀποδεξάμενος τὴν αἴτησιν τοῦ συλλόγου, προθύμως παρέχει τὸν τὸν μουσικὸν αὐτοῦ χορὸν, ὅπως μετὰσχῆ τῆς μουσικῆς συναυλίας τοῦ συλλόγου.

β') Ἐπὶ τῆς ἄλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι οἱ ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Παρανίκα ἀνακαλυφθέντες πολύτιμοι κώδικες δημοσιευ-

θῆσονται, ἐὰν ἐγκριθῶσιν ὑπὸ τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς.

γ') Ἀγγέλλονται τὸ β' καὶ ψηφοφορηθέντες ἐκλέγονται ὡς ἀντεπιστέλλον μὲν μέλος ὁ κ. Salomon Reinach, ἐκ τῶν ἐφόρων τῆς βιβλιοθήκης Saint Germain ἐν Παρισίοις, προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ προεδρίου ὡς τακτικῶς δὲ Λιθέριος Λοράνδος, ὑπάλληλος τραπέζης, καὶ

Παρασκευᾶς Ὀρφανίδης, ἐμποροπάλληλος.

γ') Ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει πραγματείαν τοῦ ἐν Μονάχῳ ὑφηγητοῦ D' Karl Sittl «περὶ τοῦ καθ' Ἡσίοδον βίου τῶν ἐλλήνων».

Οὐδεμιᾶς συζητήσεως ἐγερθείσης ἐπὶ τῆς ἀναγνωσθείσης πραγματείας ὁ πρόεδρος λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΞΘ'

(Τακτικῇ)

Τῆς 7 Δεκεμβρίου 1887.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολῇ τοῦ κ. Π. Ἰασεμίδου ἐξ Ἀθηνῶν, ἀγγέλλοντος τὴν κατὰ τὴν ἐγκύκλιον τοῦ συλλόγου ἀποστολὴν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντων διδασκατικῶν βιβλίων.

Τῆς ἐνταῦθα φιλοπροόδου ἀδελφότητος «Νεβσεγίρ», ἀγγελλούσης τὴν ἴδρυσιν αὐτῆς καὶ ἀποστελλούσης ἀντίτυπον τοῦ ἑαυτῆς κανονισμοῦ, καθ' ὃν σκοπὸς τῆς ἀδελφότητός ἐστιν ἡ ἠθικὴ ἀρωγὴ τῆς σχολῆς Νεαπόλεως, κυρίως δὲ ἡ ὑποστήριξις ἀπόρων μαθητῶν ἐπιεμένων περαιτέρω σπουδῶν μετὰ τὴν ἐκ τῶν σχολῶν Νεαπόλεως λήψιν ἀπολυτηρίου, ἢ ἐχόντων κλίσιν πρὸς ἐκμάθησιν τέχνης τινός.

Τοῦ κ. Α. Πρωτοπαπαδάκη, ὑποβάλλοντος τῇ κρίσει τοῦ συλλόγου ἐν χειρογράφῳ «ἐγχειρίδιον στοιχειώδους σωματολογίας τοῦ ἀνθρώπου».

Τῶν καταστημάτων Ἀνέστη Κωνσταντινίδου ἐξ Ἀθηνῶν, ἀγγελλόντων τὴν κατὰ τὴν ἐγκύκλιον τοῦ συλλόγου ἀποστολὴν διδασκατικῶν βιβλίων.

Τοῦ κ. Γ. Α. Γεράκη ἐξ Ἀθηνῶν, ἀγγέλλοντος ὡσαύτως τὴν ἀποστολὴν διδακτικῶν βιβλίων.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ,

Ὅτι τῇ ἐνταῦθα φιλοπροσόδῳ ἀδελφότητι «Νεβσεχιρ» πεμφθήσεται ἡ δέουσα συγχαρητήριος ἐπιστολή, καὶ ὅτι τὸ «ἐγγειρίδιον τῆς σωματολογίας» τοῦ κ. Πρωτοπαπαδάκη παραπεμφθήσεται τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ.

γ') Ἀγγέλλεται τὸ β' καὶ ψηφοφορηθεὶς ἐκλέγεται τακτικὸν μέλος τοῦ συλλόγου ὁ κ. Ἄθως Ρωμῆνος, γραμματεὺς τοῦ ἐνταῦθα ἑλλην. προξενείου.

Ὁ κ. Κυριακὸς Περδικιδῆς ἀναγινώσκει συνέχειαν τῆς πραγματείας αὐτοῦ «περὶ τῶν καθ' Ἡρόδοτον Σκυθῶν».

Ἐπὶ τῆς πραγματείας γενομένης μακρῆς συζητήσεως μετὰ τῶν κ. Θ. Σαλτέλη καὶ Κ. Περδικιδου περὶ τῶν κυριωτάτων σημείων τοῦ ἀναγνώσματος, οὐδετέρου δὲ τὸν ἕτερον πείσαντος, ἀνεβλήθη ἡ περαιτέρω συζήτησις μετὰ τὸ τέλος τοῦ ὅλου ἀναγνώσματος.

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

γητοῦ τῆς ἱστορίας ἐν τῷ ἐν Βαλτιμόρη πανεπιστημίῳ «Johns Hopkins».

Τοῦ κ. Ἰωάννου Ψυχᾶρη ἐκ Παρισίων, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν τῆς πραγματείας, ἣν ἐμελλε ἀναγνῶναι ἐν τῷ συνεδρίῳ τοῦ συλλόγου.

Τοῦ κ. Salomon Reinach ἐκ Παρισίων, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους.

γ') Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει, ὅτι ὁ μὲν κ. Α. Συγγρὸς προσήνεγκε τῷ συλλόγῳ Α. Τ. τριάκοντα, ὁ δὲ κ. Στ. Ζαφειρόπουλος Α. Τ. εἴκοσι πέντε καὶ ὅτι τοῖς φιλογενεστάτοις τούτοις κυρίως ἐξεφράσθησαν ἤδη αἱ τοῦ συλλόγου εὐχαριστίαι.

δ') Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφορηθέντες ἐκλέγονται ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. Πελοπίδας Κούπας, ἀρχιτέκτων, καὶ Ἄριστ. Σβέτσος, πρᾶκτωρ ἀτμοπλοικῶν ἐταιριῶν ἐνταῦθα.

ε') Ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει πραγματείαν τοῦ κ. Ἄλ. Ραγκασῆ «περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐλευσινίου».

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΘ'

(Τακτικῆ)

τῆς 14 Δεκεμβρίου 1887.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Στεφάνου Α. Βλαστοῦ ἐκ Μασσαλίας, χάριτας πλείστας ὁμολογούντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους καὶ ἀγγέλλοντος, ὅτι πέμψει ἅμ' ἐκτυπωθεῖσαν τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην γαλλικὴν μετάφρασιν ἱστορικῆς πραγματείας «Οἱ Ἰουστινιάναι δυνάσται τῆς Χίου» καὶ ἐγγειρίδιον γνωμικῶν ἑλληνιστί.

Τοῦ γραφείου τῆς παιδεύσεως τοῦ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουργείου τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν ἀντιτύπου «μελέτης καὶ ἱστορίας τῶν ἀμερικανικῶν κολλεγίων καὶ πανεπιστημίων» ὑπὸ Himbert B. Adams δ. φ. καὶ καθη-

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΘΑ'

(Τακτικῆ)

τῆς 21 Δεκεμβρίου 1887

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Κ. Λανκρᾶ, ἱατροῦ. ἐξ Ἀμισοῦ, ἀγγέλλοντος, ὅτι ἀποστέλλει τὸ α' καὶ β' φυλλάδιον τῆς συντόμου εἰδικῆς παθολογίας καὶ θεραπευτικῆς αὐτοῦ, σκοπούσης κυρίως τὴν ἀπόδειξιν τῶν θεραπευτικῶν ἰδιοτήτων τοῦ ὕδατος ἐπὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων.

Τοῦ κ. Ἐπ. Μαυρομμάτου, γενικοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος ἐνταῦθα, διαβιβάζοντος τὴν ἐπὶ τούτῳ ἀποσταλεῖσαν πρόσκλησιν τοῦ συλλόγου εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις κατὰ ἰούλιον συγκροτηθὲν ἐκπαιδευτικὸν συνέδριον.

Τοῦ κ. Ἰακώβου Θ. Ρίζου, ἀποστέλλοντος γλωσσικὴν ὕλην ἐκ τῆς νήσου Καρπάθου διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι ἡ μὲν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις ἐκπαιδευτικὸν συνέδριον πρόσκλησις παραπεμφθήσεται τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ πρὸς γνωμοδότησιν ἐπ' αὐτῆς, ἡ δὲ ἐκ τῆς νήσου Καρπάθου γλωσσικὴ ὕλη παραπεμφθήσεται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

γ') Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφορηθεὶς γίνεσθαι δεκτὸν ὡς ἀντεπιστέλλον μὲν μέλος ὁ κ. F. Mühlmann, πρῶτον διευθυντῆς τῆς ἐνταῦθα γερμανοεθνετικῆς σχολῆς, προτεινόμενος ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς, ὡς τακτικὸν δὲ ὁ κ. Νικ. Σγουρίδης, ὑπάλληλος τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργείου τῆς Ὑψ. Πύλης.

δ') Ὁ κ. Κ. Περδικιδῆς ἀναγινώσκει συνέχειαν τῆς πραγματείας αὐτοῦ «περὶ τῶν καθ' Ἡρόδοτον Σκυθῶν».

Οὐδεμιᾶς συζητήσεως ἐγερθείσης ἐπὶ τοῦ ἀναγνωσθέντος μέρους ὁ πρόεδρος λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΘΒ'

(Τακτικῆ)

Τῆς 41 Ἰανουαρίου 1888

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακινουῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. I. N. Ἰωαννίδου ἐκ Χώρας τῆς Σάμου, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν συλλογῆς ζώντων μνημείων τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης ἐν Σάμῳ.

Τοῦ κ. Σ. Μανασσείδου ἐκ Μουσταφᾶ πασσᾶ, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν γλωσσικῆς ὕλης ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἐνατον βιβλίον ποικίλης γλωσσικῆς ὕλης τῶν ζώντων μνημείων τοῦ ἐλληνισμοῦ διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα».

Τοῦ κ. M. R. Waite, καγκελαρίου τῆς ἐν Οὐάσιγκτωνι Συμβουσιῶν ἀκαδημίας, ἀγγέλλοντος, ὅτι ἐν ἐκτάκτῳ συνεδριάσει τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς ἀκαδημίας ταύτης ἐξελέγη κοσμητῶρ ἀντὶ τοῦ ἀποδιώσαντος τοιοῦτου καθηγητοῦ Spenser T. Baird ὁ καθηγητῆς Samuel Pierpont Saugbeg.

Τοῦ κ. Κ. Ν. Κανελάκη ἐκ Χίου, ἀγγέλλοντος, ὅτι κατὰ τὸ ληξάν ἔτος διεξήλθεν ἐξ χειρογράφων κώδικας, οὓς ἐδωρήσατο τῷ ἀρχαιολογικῷ μουσεῖῳ τοῦ ἐν Χίῳ γυμνασίου, καὶ ὅτι ἐξ αὐτῶν κατήρτισε συλλογὴν ἐκ λέξεων, ἀποσπασμάτων καὶ ὁλοκλήρων ἐγγράφων ἀπὸ τοῦ 1625—1758, ἣν ἀποστέλλει διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα.

Τοῦ ἐν Καίρῳ «ἐλληνικοῦ ἐπισκοπικοῦ συλλόγου», ἀγγέλλοντος τὴν παραλαβὴν τῆς ἀπὸ 13 ὁκτωβρίου ἐπιστολῆς τοῦ ἡμετέρου συλλόγου μετὰ τῶν ἐπισυνημμένων αὐτῇ ἀντιγράφων ἀποδείξεων τῆς παραλαβῆς τῶν χορηγιῶν αὐτοῦ ὑπὸ τῆς κοινότητος Ὀδρισαίνης καὶ τοῦ ἐπὶ τούτῳ εὐχαριστηρίου αὐτῆς, ἀποστέλλοντος συνημμένως ἐπιταγὴν ἐκ τριάκοντα ὀθωμανικῶν λιρῶν ἐπὶ τοῦ ἐνταῦθα Credit Lyonnais εἰς διαταγὴν τοῦ ἡμετέρου συλλόγου καὶ αἰτουμένου, ὅπως πέμπωνται αὐτῷ αὐταὶ αἱ ἀποδείξεις τῆς κοινότητος Ὀδρισαίνης, οὐχὶ δὲ ἀντίγραφα αὐτῶν.

Τοῦ κ. Ξενοφ. Δ. Ζύγουρα ἐξ Ἀθηνῶν, ἀγγέλλοντος, ὅτι ἀποστέλλει ἀγγελίαν τῆς ὑπ' αὐτοῦ κατὰ μῆνα ἐκδιδομένης «Βιβλιοθήκης τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ» καὶ αἰτουμένου τὴν ἠθικὴν ὑποστήριξιν τοῦ συλλόγου.

Τῆς ἐνταῦθα ἐλληνοκαθολικῆς ἀδελφότητος «Συμπνοίας», αἰτουμένης τὴν αἴθουσαν τοῦ συλλόγου πρὸς τέλεσιν συναυλίας ὑπὲρ αὐτῆς τῇ ἑσπέρᾳ τῆς 15/27 Ἰανουαρίου ἢ 22/3 φεβρουαρίου.

Τοῦ κ. I. Βαλαβάνη ἐξ Ἀθηνῶν, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν γλωσσικῆς ὕλης ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Τῆς ἀνά τὸν Πόντον ἰδιωτικῆς».

Ἀωνύμου, ἀγνώστου προελεύσεως, ὑποβάλλοντος τῇ κρίσει τοῦ συλλόγου πλήρη γραμματικὴν τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Πρέπει τὴν γραμματικὴν διὰ τῆς γλώσσης, οὐχὶ δὲ τὴν γλώσσαν διὰ τῆς γραμματικῆς νὰ μανθάνωμεν». Τῇ ἐπιστολῇ ἐπισυνάπτεται καὶ ἐνσφράγιστον δελτίον περιέχον τὸ τοῦ συγγραφέως ὄνομα.

Τοῦ κ. Zangemeister, βιβλιοφύλακος τοῦ ἐν Heidelberg πανεπιστημίου, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν τῶν δημοσιεύσεων τοῦ εἰρημῆνου πανεπιστημίου.

Ἀωνύμων, ἀγγέλλοντων τὴν ἀποστολὴν δύο τευχῶν τριτεύγου γραμματικῆς τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν καὶ ἀστικῶν σχολείων ὑπὸ τὴν ῥῆσιν «Τύχη ἀγαθῆ» καὶ ὅτι τὸ τρίτον τεῦχος, ὅπερ καθυ-

στέρησεν ἕνεκα ἀπροόπτου καὶ ὄλως ἀκουσίου κωλύματος, πέμψουσι μετὰ τινὰς ἡμέρας σὺν τῷ ἐνσφραγίστῳ δελτίῳ.

Τοῦ κ. Παναγιώτου Μακρῆ, διδασκάλου τῆς σχολῆς Κατηρλῆ, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν γλωσσικῆς ὕλης τῆς κωμοπόλεως, ἐν ἧ' διδάσκει.

β') 'Επι τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ·

“Ὅτι τὰ τεύχη τῆς γλωσσικῆς ὕλης διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγωνίσμα παραπεμφθήσονται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

“Ὅτι ὁ σύλλογος πέμψει συγγραφήρια τῷ νέῳ γραμματεῖ τῆς Σμιθσωνίου ἀκαδημίας, μεθ' ἧς διατελεῖ ἐν φιλικωτάταις σχέσεσιν.

“Ὅτι ἡ ἐπιταγὴ τοῦ ἐν Καίρῳ ἑλληνικοῦ ἐπικουρικοῦ συλλόγου ἐκ τριάκοντα λιρῶν ὀθωμανικῶν εἰσπεράχθη, δοθήσονται δὲ αὐταί, ὡς καὶ τέως, τῇ σχολῇ Ὀδριτσαίνης, αἱ δ' ἀποδείξαι αὐταί ἀντὶ τῶν ἀντιγράφων πεμφθήσονται τῷ ῥηθέντι συλλόγῳ.

“Ὅτι ἡ ἀγγελία τῆς ὑπὸ Ξ. Ζύγουρα ἐκδοθησομένης «Βιβλιοθήκης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ» ἀναρτηθήσεται ἐν τῷ ἐπι τούτῳ πίνακι.

“Ὅτι τῇ ἐνταῦθα ἑλληνοκαθολικῇ ἀδελφότητι «Συμπνοίχ» παραχωρηθήσεται ἡ αἴθουσα τοῦ συλλόγου πρὸς τέλει τῆς συναυλίας, ὑποδοθησύντος οὕτω τοῦ συλλόγου σωματεῖον ἐκπαιδευτικὸν σπουδαῖον.

γ') Ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει πατριαρχικὸν πιττάκιον μετὰ τεσκερὲ τοῦ ἐπι τῆς δικαιοσύνης ὑπουργοῦ, ἀφορῶντος τὸν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως αἰτούμενον φόρον ἐπὶ τοῦ κτιρίου τοῦ συλλόγου.

Ὁ πρόεδρος παραστήσας τὸ λυπηρὸν τοῦ πράγματος, προτείνει, ὅπως παρακληθῆ καὶ πάλιν ἡ Α. Θ. Παναγιότης νὰ γράψῃ καὶ προφορικῶς διαφωτίσῃ τὴν Σ. αὐτοκρατορικὴν κυβέρνησιν, ὅτι ἐνταῦθα ἐνδικοιτᾶται σωματεῖον ἐκπαιδευτικὸν καὶ φιλολογικόν, ἀλλ' ἀναβάλλει τὴν περὶ τούτου ἀπόφασιν εἰς τὴν ἐπομένην συνεδρίασιν.

δ') Ὁ κ. Πελοπίδας Δ. Κούππας ἀναγινώσκει πραγματεῖαν αὐτοῦ «περὶ τοπογραφίας τῆς ἀρχαίας μητροπόλεως τοῦ Πόντου Τόμεως».

Ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας τῷ κ. Π. Δ. Κούππῃ λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΟΓ'

(Γαυκιῆ)

Τῆς 18 Ἰανουαρίου 1888

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνώσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολῇ τοῦ ἐν Λονδίῳ Βρεττανικοῦ μουσείου, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἔσσι παρ' αὐτοῦ δημοσιευθέντος καταλόγου τῶν ἑλληνικῶν νομισμάτων (ἀπτικῶν).

Τοῦ κ. Δημοσθ. Γρηγορᾶ, ἱατροῦ, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν ἀντιτύπου τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης «Σειρᾶς μαθημάτων ὕμεινης», ἵνα ὑποβληθῆ τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ καταλόγου τῶν διδασκτικῶν βιβλίων καὶ αἰτούμενον τὴν κρίσιν τοῦ συλλόγου ἐπὶ τοῦ πονήματος αὐτοῦ.

Τῆς Α. Ε. τοῦ Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου εὐχαριστοῦντος τῷ συλλόγῳ ἐπὶ τῷ συγγραφήριῳ τηλεγραφήματι τῷ σταλέντι αὐτῷ ἐπὶ τῇ ὀνομαστικῇ αὐτοῦ ἐσορτῇ.

Τοῦ κ. Γεωργίου Ν. Χατζιδάκη ἐξ Ἀθηνῶν, ἀποστέλλοντος πραγματεῖαν αὐτοῦ, ἥτις ἐπρόκειτο νὰ ἀναγνώσθῃ ἐν τῷ συνεδρίῳ τοῦ συλλόγου καὶ ἐπιγραφομένην «Ἐρευναι ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς». Ὁ κ. Χατζιδάκης αἰτεῖται ἕνα, ὅπως, εἰ δυνατόν, πεμφθῶσιν αὐτῷ τὰ τυπογραφικὰ δοκίμια πρὸς διόρθωσιν.

Τοῦ κ. Edwin Pears, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς μέλους τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς.

β') Ἀγγέλλονται προσφοραὶ βιβλίων παρὰ διαφόρων, πρὸς οὓς καὶ ἐκρᾶζονται εὐχαριστία.

γ') Ἀποφασίζεται, ἵνα τὸ μὲν πόνημα τοῦ κ. Δημ. Γρηγορᾶ παραπεμφθῆ τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ, ἡ δὲ πραγματεῖα τοῦ κ. Χατζιδάκη τῇ συντακτικῇ ἐπιτροπῇ.

δ') Ἀναγινώσκειται καὶ αὐθις τὸ πιττάκιον τῆς Α. Θ. Παναγιότητος μετὰ τοῦ ἐπισυνημένου αὐτῷ τεσκερὲ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς δικαιοσύνης, ἐξ ὧν ἀφορμὴν λαμβάνων ὁ πρόεδρος ἀνακοινοῦται καὶ πάλιν τῷ συλλόγῳ τὴν ἀπαίτησιν κτηματικῆς ῥόρου ἐπὶ τοῦ κτιρίου αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Σ. κυβερνήσεως ἀνερχομένου εἰς τὸ ποσὸν 1300 λιρῶν καὶ ἐπέκεινα.

Τὸν λόγον λαβὼν κ. Ἡλίας Μαλιάκας ἐπὶ τοῦ ζητήματος παρατηρεῖ, ὅτι συμβαίνει παρενόησις καὶ ὅτι οὐδέποτε ἡ Α. Κυβέρνησις, ἥς τὰ πρὸς τοὺς ὑπηκόους τῆς πατρικῆ αἰσθηματῶν εἰσι γνωστὰ, καλῶς πληροφορουμένη θὰ ἐπιμενῆ ἀπαιτοῦσα φέρον. ὅστις ἄλλως τε κατὰ τοὺς κειμένους νόμους ἐστὶν ἄδικος. Ὁ κ. Μαλιάκας διὰ παραδειγματῶν καὶ ἄλλων ὁμοειδῶν τῷ συλλόγῳ καταστημάτων ἀσυνδότητων καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ σύλλογός ἐστι σχολεῖον οὐ μόνον μαιρακίων καὶ νεανιῶν ἀλλὰ καὶ τοῦ λαοῦ, καὶ ἀπόδειξις, ὅτι πάντες προστρέχουσιν ἐνταῦθα, ὅπως ἀντλήσωσι τὰ νάματα τῆς παιδεύσεως καὶ ἀγωγῆς καὶ ὅτι ἡ Σ. Α. κυβέρνησις καλῶς πληροφορουμένη περὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ συλλόγου θὰ ἄρῃ τὴν ἐπιβολὴν φέρον τῷ κτιρίῳ αὐτοῦ· προτείνει δέ, ὅπως διὰ τοῦ προεδρείου τοῦ συλλόγου ἀνατεθῆ ἡ διαλεύκανσις τῆς ὑποθέσεως τῆ ἀνωτάτῃ πνευματικῇ ἀρχῇ. τῷ Οἰκουμηνικῷ Πατριάρχῃ.

Μετὰ παρατηρήσεις τοῦ προέδρου, ὅτι ἔσχε τὴν τιμὴν νὰ ἴδῃ τὸ πρὸς τὴν Σέβ. Ἀυτοκρ. Κυβέρνησιν ἀποσταλὲν τακτικὸν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ὅπερ ἦν δι' ἐπιχειρημάτων σπουδαίων, γνωστῆς οὔσης τῆς πρὸς τὸν ἡμέτερον σύλλογον στοργῆς τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, τίθεται εἰς ψηφοφορίαν ἡ πρότασις τοῦ κ. Μαλιάκα, ἥτις καὶ ἐγένετο παμφηρεῖ δεκτῇ.

ε') Ἀγγέλλεται τὸ β' καὶ ψηφοφορηθεὶς γίγνεται δεκτὸς ὡς μέλος τακτικὸν ὁ κ. Δημάδης, υἱός.

ς') Ὁ κ. André Leval ἀναγινώσκει τὸ προοίμιον τῆς πραγματείας αὐτοῦ «Ἱστορία ἐπὶ τινων σημείων τοῦ Καρχιέ-δ'ζαμῆ».

Ὁ πρόεδρος ἐκφράζει εὐχαριστίας τῷ ἀγορευτῇ καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΔ'.

(Τακτικῇ)

τῆς 25 Ἰανουαρίου 1888.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως, α') ὁ πρόεδρος ἀνακοινῶνται τῷ συλλόγῳ τὴν ἀποστολὴν ὑπομνήματος «περὶ ἐθνικῆς καὶ ἐκ-

κλησιαστικῆς μουσικῆς», φέροντος ὑπογραφήν «εἰς ἑρθόδοξος καὶ μέλος τοῦ συλλόγου τακτικόν».

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ εἰρημένου ὑπομνήματος ὁ πρόεδρος ἀποφαίνεται, ὅτι ἡ ἐπ' αὐτοῦ συζήτησις δύσκολος ἐστὶ ἐν γε τῷ παρόντι καὶ προτείνει, ἵνα διορισθῇ ἐπιτροπὴ γνωμοδοτήσουσα ἐπ' αὐτοῦ καὶ κατὰ πόσον ὁ σύλλογος δύναται ἐφαρμόσαι ταῦτα ἐπ' ὠφελείῃ τῆς ἐθνικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς. Τῆς προτάσεως τοῦ προέδρου γενομένης ἀποδεκτῆς προτείνονται ὡς μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἐπιτροπῆς οἱ κ. Ξενοφῶν Τρανταφυλλίδης, Δ. Πασπαλλῆς, Ἀνδρέας Σπαθάρης καὶ Εὐστράτιος Παπαδόπουλος.

β') Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφορηθέντες γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ τοῦ συλλόγου μέλη ὁ αἰδ. Κ. Παρίτσης, καθηγητῆς τοῦ οἰκουμηνικοῦ θρόνου, καὶ Β. Δ. Καλλιέρων, καθηγητῆς τῆς Μ. τοῦ Γ. σχολῆς.

γ') Ὁ κ. Μ. Γεδεῶν ἀναγινώσκει πραγματείαν αὐτοῦ ἐπιγραφομένην «Αἱ κατὰ τῆς πολυτελείας καὶ τῶν προικῶν ἐθνικαὶ ἐνέργειαι κατὰ τοὺς τελευταίους τέσσαρας αἰῶνας».

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΘΕ'.

(Τακτικῇ)

τῆς 1 Φεβρουαρίου 1888.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινῶνται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τῆς κ. Ἐλένης Π. Ναοῦμ ἐκ Λειψίας, ἀποστελλούσης διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα συλλογὴν μυρολογίων Λιτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἐξαχθεῖσαν ἐκ τετραδίων τῆς ἐαυτῆς οἰκογενείας. «Τὰ τετράδια, ἐξ ὧν τὰ ἀνέκδοτα ταῦτα μυρολόγια ἐξήχθησαν, λέγει ἡ εὐγενὴς κ. Ναοῦμ, φαίνεται ὅτι εἰσὶ μικρὰ συλλογαὶ ἐν κωμοπόλεσι καὶ χωρίοις ὑπὸ ἐγγραμμάτων κατοίκων καταρτισθεῖσαι τῇ ἐντολῇ λογιῶν, ἐπιθυμοῦντος νὰ περισυναγάγῃ τοιαῦτα κειμήλια τῆς δημόδους ἡμῶν ποιήσεως».

Ἄνωύμου, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν τοῦ γ' τεύχους τῆς γραμματικῆς ὑπὸ τὰς λέξεις «τύχη ἀγαθῆ», ἧς τὰ δύο πρῶτα τεύχη ἐπέμφθησαν ἤδη διὰ τὸν Καραπάνειον ἀγῶνα. Τῷ τεύχει τούτῳ ἐπισυνάπτεται καὶ τὸ ἐνσφράγιστον δελτίον.

Τοῦ κ. Ματθαίου Παρανίκα γυμνασιάρχου ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ μέλους τοῦ συλλόγου, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν πραγματείας αὐτοῦ πρὸς ἀνάγνωσιν ἐν συνεδριάσει τοῦ συλλόγου «Περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς κατὰ Πλάτωνα», καὶ ὅτι ἐτοιμάζει συλλογὴν ἐπιγραφῶν ἐν Ἀδριανουπόλει κειμένων, ἣν πέμψει τῷ συλλόγῳ.

Τοῦ κ. Α. Χαρακτίδου, ἀγγέλλοντος ὅτι κατὰ τὴν περὶ διδακτικῶν βιβλίων ἐγκύκλιον τοῦ συλλόγου ἀποστέλλει δύο ἀντίτυπα τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης ὀθωμ. Χρηστομαθείας.

Τοῦ ἐν Πλωμαρίῳ τῆς Μιτυλήνης ἀναγνωστηρίου «Βενιαμίν», ἀγγέλλοντος τὴν παραλαβὴν τῶν περιοδικῶν τοῦ συλλόγου καὶ ἐκφράζοντος τὰς ἐπὶ τῇ δωρεᾷ ταύτῃ εὐχαριστίας αὐτοῦ.

β') Ἀποφασίζεται, ἵνα ἡ μὲν συλλογὴ τῆς κ. Ἑλένης Ναοῦμ παραπεμφθῆ τῇ φιλολογικῇ τοῦ συλλόγου ἐπιτροπῇ, τὸ δὲ τρίτον τεύχος τῆς ὑπὸ τὸ ῥητόν «τύχη ἀγαθῆ» πεμφθείσης γραμματικῆς ὡς καὶ τὰ ἀντίτυπα τῆς Χρηστομαθείας τοῦ κ. Χαρακτίδου παραπεμφθῶσι τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ.

γ') Ὁ πρόεδρος ὑπομνησθεὶς τοῖς μέλεσιν ἐπιστολὴν τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς, προτεινούσης τὴν ὑπὸ τοῦ συλλόγου ἀποδοχὴν τῆς προσακλήσεως τῆς ἐν Ἀθήναις πρὸς διοργάνωσιν τοῦ κατὰ τὸν ἰούλιον τοῦ τρέχοντος ἔτους γενησομένου αὐτόθι ἐκπαιδευτικοῦ συνεδρίου ἐπιτροπῆς, ὅπως μετὰσχῃ αὐτοῦ δι' ἀντιπροσώπου, προτείνει ἐκ μέρους τοῦ προεδρίου ὡς καταλληλότεατον τὸν καὶ κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ Ἀθήνησι πανεπιστημίου ἀντιπροσωπεύσαντα ἐπαξίως πᾶν τοὺν σύλλογον κ. Ἡροκλῆν Βασιάδην καὶ αἰτεῖται πίστωσιν δι' ἔξοδα τῆς αὐτόσε μεταβάσεώς του εἴκοσιν ὀθλίρας. Ἡ πρότασις αὕτη γίνεται δεκτὴ.

δ') Ἀγγέλλονται τὸ β' καὶ ψηφοφορηθέντες γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. Βούλκοβιτς, διπλωματικὸς πράκτωρ τῆς Βουλγαρίας ἐνταῦθα, καὶ Γ. Πουλουλίδης, δικηγόρος.

ε') Ὁ κ. André Leval ἀναγινώσκει τὴν συνέχειαν καὶ τέλος τῆς πραγματείας αὐτοῦ «Περὶ Κακριεῖ-δζαμισῆ».

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀναγνώσματος τοῦ κ. Leval λαβὼν τὸν λόγον ὁ κ. Κ. Περδικίδης λέγει, ὅτι ὁ κ. Leval ἔκαμε σύγκρισιν τῶν ὀνομάτων Νικηφόρου Γρηγοροῦ καὶ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, καθόσον ἡ περὶ τοῦ ἂν τὸ ἐν Θαβῶρ φανέν φῶς ἦν κτιστὸν ἢ ἄκτιστον συζήτησις ἐγένετο ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ Βαρθολαῦ ἐν τῇ ἐν Ἀγίῳ ὄρει συνόδῳ καὶ ὅτι ἡ συζήτησις περιστράφη οὐχὶ περὶ τοῦ ὁμοφλοψύχου φωτός, ὅπερ ἐστὶ μῦθος, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐν Θαβῶρ φανέντος φωτός, τοῦ ὁποῦ ἀντανάκλασις ἐθεωρεῖτο τὸ ἐσωτερικὸν φῶς τῆς διανοίας τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ κ. Leval λέγει, ὅτι δὲν δύναται νὰ συζητήσῃ ἀμέσως τὸ πρᾶγμα ἅτε μὴ ὦν παρεσκευασμένος καὶ αἰτεῖται τὴν ἀναβολὴν τῆς συζητήσεως εἰς τὴν προσεγῆ συνεδρίασιν. Τῆς προτάσεως ταύτης δεκτῆς γενομένης, ὁ κ. Σιδερόπουλος λαβὼν τὸν λόγον λέγει, ὅτι ἀναφορικῶς τῆς ὀνομασίας «μονὴ τῆς Χώρας» ὀρθότατα παρετήρησεν ὁ κ. Leval, ὅτι ἦν τοπογραφικὴ, ἀλλ' ὅτι ἡ τουρκικὴ ὀνομασία ἦν ἐσφαλμένη καὶ δεόν νὰ γράφηται οὐχὶ μὲ γκιουζέι γνὲ ἀλλὰ μὲ ἄην, ὡς τοῦτο ὀρθότατα εὑρήται ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Ἀγμὲδ Βερῆκ πασσᾶ, συνιστᾷ δὲ τὴν γραφὴν τῆς λέξεως οὕτω: Κακριεῖ-δζαμιῆ (φραετῶδες τέμενος).

Ὁ κ. Leval ἀπαντῶν λέγει, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ μονὴ ἦν ἡ πρώτη μετὰ τὴν ἄλωσιν περιελθούσα εἰς τὴν κατοχὴν τῶν κατακτητῶν, τοῦ κάρη, ἐξ οὗ τὸ κακριεῖ, ἀναφερομένου εἰς τὴν κατάκτησιν.

Μετὰ τινὰς ἄλλὰς παρατηρήσεις τοῦ κ. Σιδεροπούλου, τοῦ προέδρου εὐχαριστήσαντος καὶ πάλιν τῷ κ. Leval διὰ τὸ σπουδαῖον αὐτοῦ ἀναγνώσμα, λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ὩΣ'.

(Τακτικὴ)

τῆς 8 Φεβρουαρίου 1888.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινούται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ἀντ. Γεωργιάδου καὶ Ν. Παπαδοπούλου ἀγγελλόντων, ὅτι κατὰ

τὴν περὶ διδασκατικῶν βιβλίων ἐγκύκλιον τοῦ συλλόγου πέμπουσι τὴν ὑπ' αὐτῶν ἐκδοθεῖσαν Φυσικὴν ἱστορίαν.

Τοῦ πρυτάνεως τοῦ ἐν Βαλτιμόρη τῆς Ἀμερικῆς πανεπιστημίου Johns Hopkins ἀγγέλλοντος, ὅτι πέμπει ἀντίτυπον τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης διδασκῆς τῶν Ἀποστόλων μετὰ πανομοιότυπων σχολίων καὶ σημειώσεων.

Τοῦ γραφείου τῆς παιδείσεως τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἀγγέλλοντος τὴν παραλαβὴν τῶν τευχῶν τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου καὶ εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ προσφορᾷ.

Τοῦ Dr H. Mühlmann, διευθυντοῦ τοῦ ἐν Oranienburg διδασκαλείου, ἀγγέλλοντος τὴν παραλαβὴν τοῦ διπλώματος ἀντεπιστέλλοντος μέλους τοῦ συλλόγου καὶ χάριτας ἐμολογοῦντες ἐπὶ τούτῳ.

Τοῦ καθηγητοῦ κ. Β. Δ. Καλλιφρονος, ἀγγέλλοντος ὅτι κατὰ τὴν πρὸς τοὺς ἐκδότας διδασκατικῶν βιβλίων ἐγκύκλιον τοῦ συλλόγου ἀποστέλλει πεντεκαίδεκα τεύχη τῶν ἐκδόσεων αὐτοῦ.

Τοῦ κ. Ξ. Τριανταφυλλίδου ἀγγέλλοντος, ὅτι ἕνεκα πολλῶν αὐτοῦ ἀσχολιῶν ἀδυνατεῖ νὰ ἀποτελέσῃ μέλος τῆς ἐκλεγεθείσης ἐπιτροπῆς πρὸς μελέτην καὶ ἐξακριβώσιν τῶν ὑπὸ ἐνὸς ὀρθοδόξου καὶ τακτικοῦ τοῦ συλλόγου μέλους γενομένων προτάσεων περὶ τῆς ἐθνικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς.

Τοῦ κ. Σ. Λεμονίδου, ἀγγέλλοντος, ὅτι κατὰ τὴν ἐγκύκλιον τοῦ συλλόγου περὶ διδασκατικῶν βιβλίων ἀποστέλλει δύο τόμους τῆς Ἑλληνικῆς Χρηστομαθείας ὑπὸ Ἀπ. Οἴζονομίδου.

Πιττάκιον τῆς Α. Θ. Η. τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριάρχου, ἀγγέλλοντος, ὅτι ἡ κεντρικὴ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ συνεπληρώθη διὰ τῆς προσθήκης δύο ἐτέρων μελῶν πρὸς τοὺς ἤδη ὑπάρχουσι καὶ ὅτι ἐξελέγησαν πρῶτον μὲν ὁ ἐκ τῶν καθηγητῶν τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς κ. Β. Δ. Καλλιφρων, εἶτα δὲ ὁ ἐκ τῶν καθηγητῶν τῆς αὐτῆς σχολῆς κ. Ἀνδρέας Σπαθάρης. Ἐπειδὴ δὲ οἱ δύο οὗτοι καθηγηταὶ τυγχάνουσι καὶ μέλη τοῦ ἑλλ. φιλόλ. συλλόγου κατὰ τὸ γ' ἄρθρον τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ κανονισμοῦ τῆς ῥηθείσης ἐπιτροπῆς, ἀνακινουῦται τὴν ἐκλογὴν τῷ συλλόγῳ.

Τῆς ἐν Ἀθήναις «Θρακικῆς ἀδελφότητος», ἐκτιθεμένης τὰ μέγρι τοῦ νῦν ἔργα αὐτῆς καὶ τὸν σκοπὸν καὶ ἐπικαλουμένης τὴν ἀρωγὴν τῶν Ἑλλήνων ἐν γένει, ἰδίᾳ δὲ τῶν Θρακῶν.

Τοῦ κ. Ἡρ. Βασιάδου, ἐκφράζοντος μὲν τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ του ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ συλλόγου ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις γενησομένῳ ἑλληνικῷ ἐκπαιδευτικῷ συνεδρίῳ, δηλοῦντος ὅμως, ὅτι τὸ μὲν ἀσθενῶν, τὸ δὲ περιστοιχίζομενος ὑπὸ πολλῶν ἄλλων ἀσχολιῶν ἀδυνατεῖ ἀποδεῖξασθαι τὴν ἐντολήν.

Τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, προτεινούσης τὸν συμβιβασμὸν τῆς ἐκκρεμοῦς ἐπὶ ὑποθέσεως τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Σεμιτέλου ἐκδοθείσης «Ἀντιγόνης» τοῦ Σοφοκλέους διὰ τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην διὰ τῆς παραδοχῆς ἀτομικῆς προτάσεως τοῦ κ. Χασιώτου περὶ πληρωμῆς τῶν καθυστερουσῶν δρ. 2400 τοῖς ἀδελφοῖς Περρῆ, τυπογράφοις, διὰ χάριτην καὶ ἐκτύπωσιν τῶν περιπλέον 25 τυπογραφικῶν φύλλων, συμβιβασμὸν, ὃν, ὡς γνωρίζει ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ, ἀπεδέξατο ἤδη ὁ κ. Σεμιτέλος.

Τῶν κ. ἀδελφῶν Περρῆ, ἀγγελλόντων, ὅτι ὁ κ. Karl Sittl ἔγραψεν αὐτοῖς αἰτούμενος πληροφορίαν περὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀπάντων τοῦ Ἡσιόδου καὶ αἰτουμένων, ὅπως ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ἡ ἐκδοσις γενήσεται ἐν τῷ τυπογραφείῳ αὐτῶν, τροποποιηθῇ ὁ περὶ πληρωμῆς ὅρος τοῦ συμβολαίου καὶ πληρώνονται αὐτοῖς τὰ τυπωτικὰ κατὰ πέντε τυπογραφικὰ φύλλα.

Τῶν αὐτῶν, αἰτουμένων χιλίας δραχμὰς ἀπέναντι τῶν τυπωτικῶν τοῦ Β' τόμου τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης, τῶν «Φοινισσῶν» τοῦ Εὐριπίδου ὑπὸ Δ. Βερναρδάκη, ὅστις ἀποπερατοῦται ἐντὸς βραχείου χρονικοῦ διαστήματος.

Τοῦ ἐν Καίρῳ ἑλληνικοῦ ἐπικουρικοῦ συλλόγου, ἀναγνωρίζοντος τὸ ὄρθον τῆς παρατηρήσεως ἡμῶν περὶ τηρήσεως ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ συλλόγου τῶν πρωτοτύπων ἀποδείξεων πληρωμῆς τῇ σχολῇ Ὀδριτσάνης καὶ προτείνοντος τὴν παρὰ τῶν ἐφόρων τῆς εἰρημένης σχολῆς ἐκδοσὴν διπλῶν ἀποδείξεων, ὅπως ἡ μὲν μένη παρ' ἡμῖν, ἡ δὲ παρὰ τῷ ῥηθέντι συλλόγῳ.

Τοῦ κ. I. Καρακατσάνη ἐξ Ἀθηνῶν, ὡσαύτως καὶ τῶν αὐτόθι καταστημάτων Σ. Βλαστοῦ, ἀγγελλόντων τὴν ἀποστολὴν τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐκδοθέντων διδασκατικῶν βιβλίων.

Τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς, προτεινούσης ὡς μέλη αὐτῆς τοὺς κ. Dr Long καὶ Dr Millingen.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας παρατηρεῖ ὁ πρόεδρος τὰ ἐξῆς: ὅτι τὰ διάφορα διδασκατικὰ

βιβλία παραπεμφθήσονται τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ.

Ὅτι τοῖς κ. Β. Δ. Καλλιφρονι καὶ Ἀνδρέα Σπαθάρη, ἐκλεγείσι μέλεις τῆς κεντρικῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἀγγεληθήσεται ἡ ἐκλογὴ αὐτῶν κατὰ τὰ τεθεσπισμένα.

Ὅτι ὁ σύλλογος μετὰ λύπης ἀποδέχεται τὴν παραίτησιν τοῦ κ. Ξ. Τριανταφυλλίδου ὡς μέλους τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς μελέτην καὶ ἐξακρίβωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς.

Ὅτι ἡ αἴτησις τῶν ἀδ. Περρῆ περὶ τροποποιήσεως ἐν τῷ μέλλοντι τοῦ περὶ πληρωμῆς ἄρθρου τοῦ συμβολαίου ἀναβάλλεται ἐν καταλλήλῳ χρόνῳ, καὶ ὅτι ἡ δευτέρα αἴτησις αὐτῶν περὶ πληρωμῆς αὐτοῖς γιλιῶν δραχμῶν ἀπέναντι τῶν τυπωτικῶν τῶν «Φοινισσῶν» τοῦ Εὐριπίδου ἀπορρίπτεται ἅτε ἐξεργασμένη τῶν ὄρων τοῦ συμβολαίου.

Ὅτι ἕνεκα τῆς παραίτησεως τοῦ κ. Ἡρ. Βασιλάδου ἀπὸ τῆς ἀντιπροσωπείας ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις γενησομένῳ κατὰ ἰούλιον ἐκπαιδευτικῷ συνεδρίῳ τὸ προεδρεῖον προτείνει τὸν κ. Θεμιστοκλεῖα Σαλτέλην.

Ἐνηφορίας γενομένης ἐξελέγη παμψηφεὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ συλλόγου ὁ κ. Θ. Σαλτέλης, ὅστις εὐχαριστῶν τῷ τε προεδρεῖῳ καὶ τῷ συλλόγῳ ἐπὶ τῇ προτάσει καὶ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὑπισχνεῖται νὰ ἀντιπροσωπεύσῃ ἐπαξίως τὸν σύλλογον.

γ) Ὁ κ. Π. Κούππας ἀναγινώσκει μέρος τῆς πραγματείας αὐτοῦ «περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει δεξαμενῶν», μεθ' ὃ ὁ κ. Α. Leval, λαθῶν τὸν λόγον συγγαίρει τῷ κ. Κούππῃ ἐπὶ τῷ ἀναγνώσματι αὐτοῦ, ἐπιπροσθεῖς, ὅτι εἶναι ἡ πρώτη σοβαρὰ μελέτη ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν δεξαμενῶν, λέγει δέ, ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη ἐκτιμηθήσεται δεόντως μετ' ἐπανειλημμένην ἀνάγνωσιν καὶ εὐχεται, ὅπως ἀμέσως δημοσιευθῇ αὕτη. Ἐπὶ δὲ τοῦ ζητήματος, ὅτι τὰ μονογράμματα τοῦ bin bir direk (γιλιῶν καὶ μιᾶς στηλῶν) εἰσὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ὁ κ. Leval ἐννοεῖ ν' ἀπέγγῃ.

Ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας τῷ κ. Κούππῃ ἐπὶ τῷ σπουδαιότητῳ αὐτοῦ ἀναγνώσματι λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ὩΣ'

(Τακτικῇ)

Τῆς 15 φεβρουαρίου 1888.

Προεδρεύοντος τοῦ ἐτέρου τῶν ἀντιπροέδρων
κ. Θ. ΣΑΛΤΕΛΗ.

Ἀναγνώσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολῇ τοῦ κ. Ν. Ἀναστασίου, καθηγητοῦ τῶν ἐμπορικῶν μαθημάτων ἐν Ἀθήναις, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν διδασκτικῶν ἐμπορικῶν βιβλίων ὑπ' αὐτοῦ ἐκδεδομένων.

Τοῦ κ. Ἡλ. Βαλσαμάκη, καθηγητοῦ τῶν μαθηματικῶν ἐνταῦθα, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν δύο ἀντιτύπων τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης ἀριθμητικῆς.

Τοῦ κ. Γ. Α. Κοπανάκη, ἐντεῦθεν, περὶ ἀποστολῆς διδασκτικῶν βιβλίων.

Τοῦ ἐν Ἀθήναις βιβλιοπώλου Karl Wilberg, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν δύο ἀντιτύπων μυθολογίας ὑπὸ Χ. Καλιχισάκη καὶ δύο γεωγραφικῶν πινάκων τῆς Ἑλλάδος πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολῶν.

Ἀνωύμου, ὑποβάλλοντος τὸ δεύτερον τῷ Καραπανεῖῳ ἀγῶνι ἑλληνικὴν ἱστορίαν ὑπὸ τὸ ῥητὸν « ex aliis negotiis κτλ. » ἐκ τριῶν συνισταμένην βαθμίδων, ὧν πέμπει τὰς δύο, τὴν δὲ τρίτην πέμψει προσεχῶς.

Τοῦ Σ. μητροπολίτου Νικομηδείας κ. Φιλοθέου, ἀγγέλλοντος τὴν παραλαβὴν τοῦ διὰ τοῦ συλλόγου διαβιβασθέντος αὐτῷ γράμματός τοῦ πρυτάνεως τοῦ ἐν Βαλτιμῶρῃ πανεπιστημίου Johns Hopkins μετὰ τοῦ ἀντιτύπου τῆς διδαχῆς τῶν ἀποστόλων.

Τοῦ κ. Π. Γ. Φιλανθίδου, ἱεροψάλτου καὶ διδασκάλου ἐν Πανόρμῳ, δηλοῦντος τὴν ἀποστολὴν διαφόρων κατὰ καιροὺς διατριθῶν αὐτοῦ περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς, καὶ ὅτι ἀποδεχόμενος τὰ ὑπὸ ἐνὸς ὀρθοδόξου καὶ τακτικοῦ μέλους τοῦ συλλόγου προταθέντα, κεκτημένος δὲ μερίστην εὐχέρειαν εἰς τὸ τονίζειν καὶ μελοποιεῖν, προσφέρει ἑαυτὸν τῷ συλλόγῳ. εἰ δεήσει.

Τοῦ κ. Ἀπ. Βασακοπούλου, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν τῆς ἐν τῷ Καραπανεῖῳ ἀγῶνι βραβευθείσης γεωγραφίας αὐτοῦ συμπληρωστικῆς ἐγκυκλίῳ τοῦ συλλόγου.

Τοῦ κ. Περικλέους Κουρτίδου, ἐκ Καρα-

γατσιού Ἀδριανουπόλεως, ὑποβάλλοντος τῇ κρίσει τοῦ συλλόγου ἐν χειρογράφῳ πόνημα αὐτοῦ « Τηλέμαχος ἢ ὁ Ροδινῶν προσηρμοσμένος εἰς τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν Ἑλλήνων ».

Τοῦ κ. Τηλεμάχου Κωτσάκη, ὑποβάλλοντος ἐν χειρογράφῳ μαθήματα φυσικῆς ἱστορίας πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων (Α΄ Ζωολογίαν).

β΄) Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ἀποφασίζονται τὰ ἐξῆς:

Παραπέμπονται τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ πάντα τὰ διδασκτικὰ βιβλία.

Ἡ ἐκπροθέσμως σταλεῖσα φυσικὴ ἱστορία τοῦ κ. Κωτσάκη παραπέμπεται τῇ αὐτῇ ἐπιτροπῇ.

Πρὸς δὲ τὸν κ. Φιλανθίδην τὸ προεδρεῖον ν' ἀπαντήσῃ, ὅτι, ἐὰν γένηται ἀνάγκη αὐτοῦ, μετὰ γνωμοδότησιν τῆς διορισθείσης ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν εἰσηγήσεων τοῦ ἐνὸς ὀρθοδόξου καὶ μέλους τακτικοῦ τοῦ συλλόγου, γράψῃ αὐτῷ.

γ΄) Ἀγγέλλονται τὸ β' καὶ ψηφοφοροῦμενοι γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη ὁ σεβ. Abbé Lambert καὶ οἱ κ. Γ. Κοῦζος, διευθυντῆς τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἑλλην. σχολῆς καὶ Κ. Ἀσλανίδης.

δ΄) Ὁ κ. Πελοπίδης Κούππας ἀναγνώσκει τὴν συνέχειαν τῆς πραγματείας αὐτοῦ « περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει βυζαντινῶν δεξαμενῶν ».

Μετὰ τινὰ τοπογραφικὴν συζήτησιν περὶ τῆς ὀνομαζομένης δεξαμενῆς τοῦ Ἀσπαρος μεταξὺ τῶν κ. Γεδεῶν καὶ Κούππα, ἀποφασίζεται ὅπως οἱ ῥηθέντες κύριοι ἐπισκεφθῶσιν αὐτὴν αὐτοπροσώπως πρὸς πλήρη ἐξακριβῶσιν τῶν καθεάσαστα.

Ὁ προεδρεύων εὐχαριστήσας τῷ κ. Κούππα ἐπὶ τῷ σπουδαιότητι αὐτοῦ ἀναγνώσματι λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΟΗ'

(Τακτικῆ)

τῆς 22 φεβρουαρίου 1888.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Π. Γ. Μέμου βιβλιοπώλου ἐν Σύρῳ, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν διαφόρων διδασκτικῶν βιβλίων.

Τοῦ κ. Δ. Σεμιτέλου, ἐξ Ἀθηνῶν, δι' ἧς ἀπαντῶν εἰς τὴν ἀπὸ 10 φθίνοντος ἐπιστολὴν τοῦ συλλόγου διαμαρτύρεται μὲν ἀπλῶς κατὰ τῆς ἀποφάσεως αὐτοῦ, παραδέχεται δ' ὅμως, ὅπως ἐξοφλήσῃ τοὺς μετὰ τοῦ συλλόγου λογαριασμοὺς αὐτοῦ ἀμειβόμενος δι' 25 μόνον τυπογραφικὰ φύλλα ἀντὶ τῶν 40 πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ γνωστοῦ συμβιβασμοῦ.

Τοῦ κ. Ι. Χλωροῦ, διευθυντοῦ τοῦ ὄθωμ. γραφείου τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, αἰτουμένου ἐντολῇ τῆς Α. Θ. Π. πληροφoρίας τινὰς περὶ τοῦ κτιρίου τοῦ συλλόγου.

Τοῦ ἱατροῦ κ. Β. Ἀποστολίδου ἐξ Ἀλεξανδρείας, ἀγγέλλοντος τὴν ἐκδοσιν μέρους τῆς Ἰλιάδος ἐν ἐξαμέτρῳ ἀπλοελληνικῇ μεταφράσει καὶ τὴν ἀποστολὴν πέντε ἀντιτύπων αὐτῆς πρὸς διανομὴν τοῖς ἀρμοδίοις, ὅπως οὗτοι ἐξενέγκωσι τὰς δεούσας παρατηρήσεις ἐν τινὶ τῶν συνεδριάσεων τοῦ συλλόγου.

Τοῦ κ. Karl Sittl, ὑφηγητοῦ τοῦ ἐν Μονάχῳ πανεπιστημίου, ἀγγέλλοντος τὴν μετὰ θασιν αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας πρὸς ἐπιθεώρησιν τῆς διὰ τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην ὑπ' αὐτοῦ παρασκευασθείσης ἐκδόσεως τοῦ Ἡσιόδου.

Τοῦ κ. Κ. Καραπάνου, ἐξ Ἀθηνῶν, ἀποστέλλοντος τὰ παρὰ τοῦ συλλόγου αἰτηθέντα εἰς τὸ κτίριον αὐτοῦ ἀφορῶντα ἔγγραφα.

β΄) Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ τὰ ἐξῆς:

Ὅτι τὰ διδασκτικὰ βιβλία μετὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Μέμου παραπεμφθήσονται τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ.

Ὅτι εἰς ἀπάντησιν τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Σεμιτέλου διαταχθήσεται ἡ ἐθνικὴ τῆς Ἑλλάδος τράπεζα πρὸς πληρωμὴν τῶν ὀφειλομένων τοῖς κ. ἀδελφοῖς Περρῇ καὶ τῆς ἐπὶ 25 τυπογραφικῶν φύλλων ἀμοιβῆς τοῦ κ. Δ. Σεμιτέλου.

γ΄) Ἀγγέλλονται διάφοροι προσφοραὶ βιβλίων, τοῖς δωρηταῖς τῶν ὁποίων ἐκφράζονται αἱ τοῦ συλλόγου εὐχαριστίαι.

δ΄) Ὁ πρόεδρος ἐκφράζει τὴν λύπην τοῦ συλλόγου ἐπὶ τῷ θανάτῳ σπουδαίου μέλους αὐτοῦ, τοῦ καθηγητοῦ Αἰμιλίου Νονότη, εἰς οὗ τὴν κηδείαν τὸ προεδρεῖον ἀντεπροσωπεύθη ὑπὸ τοῦ ἐτέρου τῶν ἀντιπροέδρων κ. Θ. Σαλτέλη καὶ τοῦ γενικοῦ γραμματέως.

ε΄) Ἀγγέλλονται τὸ β' καὶ ψηφοφοροῦνται ὡς μέλη ἐπίτιμα τοῦ συλλόγου

ἡ Α. Ὑψ. ὁ Ἀαριφῆ πασσαῆς, πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τοῦ κράτους καὶ

ἡ Α. Ἐξ. ὁ Σαῖδ πασσαῆς, ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν.

Ἀγγέλλονται ἐπίσης τὸ 6' καὶ ψηφοφοροῦνται ὡς τακτικὰ μέλη ὁ πανοσιολ. ἀρχιμανδρίτης κ. Κοσμῆς Εὐμορφόπουλος, μέγας πρωτοσύγκελος τοῦ Οἴκουμηνικοῦ θρόνου, καὶ Πέτρος Ἀπέρης χημικός.

5') Ὁ κ. Μανουὴλ Γεδεῶν ἀναγινώσκει πραγματείαν αὐτοῦ «περὶ τῆς φαναριωτικῆς κοινωνίας μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος».

Μετὰ τὸ πέρασ τοῦ ἀναγνώσματος ὁ κ. Σαλτέλης λαβὼν τὸν λόγον παρατηρεῖ, ὅτι ὁ κ. Γεδεῶν δεῖκνυσι τάσεις καταφορᾶς πρὸς τοὺς μεγάλας ἐκδουλεύσεις τῆ τε ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ ἔθνει παρασχόντας τὸν Ὑψηλάντην λ. γ. ἀποκαλῶν ἀτάσθαλον, παραβλέπων τὰς μεγάλας αὐτοῦ ἀρετάς. Εἶναι ἀληθές, ἐξακολουθεῖ λέγων ὁ κ. Σαλτέλης, ὅτι ὀφείλομεν μὲν καὶ τὰς κακίας αὐτῶν νὰ ἐξερευνῶμεν, ὅπως διδάγματα ἐξ αὐτῶν πορίζωμεθα, οὐχ ἥττον ὁμως πρωτίστως ὀφείλομεν νὰ ἐξετάσωμεν τὰς ἀρετάς αὐτῶν καὶ νὰ ἐπαινέσωμεν αὐτάς, διότι ἡμεῖς οἱ σημερινοὶ εἴμεθα νάνοι ἀπέναντι τῶν γιγάντων ἐκείνων. Δὲν πρέπει τις ἀνασκαλεῦν ἀπόρρητὰ τινα ἐγγράφα νὰ κακίζῃ ἐπὶ τῇ βία αὐτῶν τοιούτους ἀνδρας, ἀλλὰ δέον νὰ τοὺς ἐξετάζῃ καὶ ὑπ' ἄλλην ἔποψιν, ὅτε καὶ εὐρήσῃ παρ' αὐτοῖς σπανίας ἀρετάς, ἔλλειπούσας δυστυχῶς νῦν καὶ παρὰ κληρικοῖς καὶ παρὰ λαϊκοῖς.

Ἀπαντῶν ὁ κ. Μ. Γεδεῶν λέγει, ὅτι πᾶν τὸ ὑπ' αὐτοῦ γραφόμενόν ἐστὶ πόρισμα δεκαεπταετοῦς μελέτης καὶ ὅτι ἐν τῇ ἐξιστορήσει τοῦ κοινωνικοῦ αὐτῶν βίου, οὐχὶ τοῦ πολιτικοῦ, προστρέχει εἰς τὸ κύρος σπουδαίων μαρτυριῶν· δηλοῖ δ' ὅτι καλλιτέραν αὐτῆς μελέτην ἀδυνατεῖ νὰ παράσχῃ καὶ ὅτι ἔκρινε τοὺς περὶ ὧν ὁ λόγος οὐχὶ ὡς πολιτικούς ἀνδρας ἀλλ' ὡς ἰδιώτας,

Λαβὼν τὸν λόγον ὁ κ. Περδικιδῆς ἀπορεῖ, πῶς ὁ κ. Μ. Γεδεῶν, ὁ πάσας τὰς πηγὰς καὶ πάντας τοὺς συγγραφεῖς ἐξερευνήσας, προκειμένου περὶ Νικούση ἀποσιωπᾷ τὸν Toinin ἐκθειάζοντα τὸν Νικούσην καὶ ἀποκαλοῦντα μάλιστα αὐτὸν κατακτητὴν τῆς Κρήτης.

Ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας τῷ κ. Γεδεῶν λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΘ'

(Τακτικῆ)

Τῆς 29 Φεβρουαρίου 1888

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ φιλεκαπαιδευτικοῦ συλλόγου, ἀγγέλλοντος τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, παρακαλοῦντος ὅπως τοῦ λοιποῦ ἐνισχύῃ αὐτὸν καὶ ὁ ἡμέτερος σύλλογος καὶ ἀποστέλλοντος ἀντίτυπον τοῦ κανονισμοῦ αὐτοῦ.

Τῶν ἐφόρων τοῦ ναοῦ καὶ τῆς σχολῆς Μιχαηλτσίου. ἐκτιθεμένων ὅτι πρὸ τινων ἐτῶν φιλομουσότητος κύριος τῇ προστασίᾳ τοῦ ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου ἰδρύσατο ἐν Μιχαηλτσίῳ ἀδελφότητα ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Μητρικὴ γλῶσσα», ὅτι ἰκανὴ περιουσία τῆς ῥηθείσης ἀδελφότητος ἀπώλετο περιελθούσα εἰς χεῖρας ἄλλων, καὶ ὅτι τοῦτου ἕνεκα διελύθη, τὰ δὲ σχολεῖα πάσχουσιν. Ἐπειδὴ δέ, κατὰ τὸν κανονισμόν τῆς ἀδελφότητος (ἄρθρ. 29) ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος ἐν περιπτώσει διαλύσεως αὐτῆς δικαιούται ἀκωλύτως ἐνεργεῖν, ἐλέγχειν τοὺς λογαριασμοὺς αὐτῆς καὶ ποιεῖσθαι κατὰσχῃ τῶν ὑπολειπομένων χρημάτων, παρακαλοῦσιν, ὅπως ὁ σύλλογος μεριμνήσῃ περὶ τῆς ὑποθέσεως καὶ ἀναλάβῃ τὴν σχολὴν τῆς κοινότητος ὑπὸ τὴν προστασίαν του.

Τοῦ κ. Δ. Γ. Μαγδάνη ἐκ Σοφίας, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν πονήματος αὐτοῦ ἐν χειρογράφῳ ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ ἐπιγραφομένου «Σημεῖα χαρακτηρίζοντα τὴν κακὴν ἀνατροφήν» (Traits caracteristiques d'une mauvaise éducation) καὶ ἐξαιουμένου τὴν τοῦ συλλόγου κρίσιν.

Τοῦ κ. Π. Κούππα, ἀγγέλλοντος, ὅτι τῇ αἰτήσει τοῦ προέδρου τοῦ συλλόγου ὁ ἐξοχ. Black βέης, πρόεδρος τοῦ 5' δημορχιακοῦ τμήματος, ἐπέτρεψε τὴν ἀντιγραφὴν τοῦ ἀρχαίου περιβόλου τῶν τειχῶν τοῦ Γαλατᾶ ἐκ τοῦ ἐν τῷ δημορχεῖῳ ἐπιστήμου διαγράμματος τῆς πόλεως ἐνταῦθα.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι τῷ ἐν Θεσσαλονίκῃ συλλόγῳ ἐκρυσθῆσονται συγχαρητήρια, καὶ ὅτι διὰ τὴν

αἴτησιν τῶν ἐφόρων τοῦ ναοῦ καὶ τῆς σχολῆς Μεγαλητσίου τὸ προεδρεῖον προτείνει τῷ συλλόγῳ, ὅπως ἀνατεθῆ αὐτῷ ἢ περὶ τούτου φροντίς.

γ') Ἀγγέλεται τὸ β' καὶ ψηφοφορεῖται τακτικὸν μέλος τοῦ συλλόγου ὁ κ. Διονύσιος Π. Κοντογεώργης, διδάσκαλος τῆς γαλλικῆς.

δ') Ὁ κ. Μ. Γεδεῶν ἀναγνώσκει συνέχειαν τῆς πραγματείας αὐτοῦ «περὶ τῆς φαναρικῆς κοινωνίας μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος».

Ἐπὶ τοῦ ἀναγνώσματος λαθῶν τὸν λόγον ὁ κ. Περδικιδης λέγει, ὅτι, ἀφοῦ ὁ κ. Γεδεῶν ἐπεχείρησε νὰ καταδείξῃ τὴν ἐπιρροὴν τῶν φαναριστῶν, πρὸς τί παρασιωπᾷ σπουδαῖον γεγονός δύο πατριαρχῶν ἐκλεγέντων διὰ τὴν τῆς Ἀντιοχείας ἐκκλησίαν, τοῦ μὲν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ δὲ ἐξ Ἀντιοχείας, συνεπεῖχ τοῦ ὁποῦ σίγμα ἐγένετο, μετ' ὃ Ἀλέξ. ὁ Μαυρογορδάτος προσεπέθησε νὰ ὑπερισχύσῃ ἢ ὀρθοδοξίᾳ καὶ αὐτός ἐστιν ὁ μόνος λόγος δι' ὃν ὑψίσταται αὐτῆ; ἐρωτᾷ τὸν κ. Γεδεῶν ἐὰν ἐμελέτησε τοῦτο, καὶ ἐὰν τοῦτο ἐποίησε, διατὶ νὰ ἀποσιωπήσῃ αὐτό.

Ἀπαντῶν ὁ κ. Γεδεῶν λέγει, ὅτι ἀντικείμενον τοῦ ἀναγνώσματος αὐτοῦ οὐκ ἦν ἡ ἐξέτασις τῆς ἐπιρροῆς τῶν φαναριστῶν.

Μετὰ τινὰς ἄλλας ἐπὶ τοῦ ἀναγνώσματος παρατηρήσεις τοῦ κ. Ἐπ. Κυριακίδου, τοῦ προέδρου εὐχαριστήσαντος τὸν ἀγορητὴν λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΠ'.

(Τακτικῆ)

τῆς 14 Μαρτίου 1888.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Δ. Γ. Μαχδάνη ἐκ Σοφίας, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν ἐν χειρογράφῳ πονήματος αὐτοῦ «Κλείς θεωρητικῆ καὶ πρακτικῆ τῆς ἐμπορικῆς καὶ τραπέζιτικῆς ἀριθμητικῆς» εἰς τόμους δύο καὶ αἰτουμένου τὴν τοῦ συλλόγου κρίσιν.

Τοῦ κ. Α. Ε. Μέγα ἐξ Ἀργιᾶλου, αἰτου-

μένου πληροφορίας περὶ τοῦ πονήματος αὐτοῦ («Μαθήματα κοσμογραφίας»).

Τοῦ κ. Α. Καλιώτου, ὑποβάλλοντος τῆ τοῦ συλλόγου κρίσει πόνημα αὐτοῦ «Στοιχειώδης βοτανικὴ».

Τοῦ κ. Π. Γ. Φιλανθίδου, διδασκάλου καὶ ἐροψάλτου ἐν Πανόρμῳ, δι' ἧς ἐκτιθέμενος καὶ αὐθις τὰς περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ιδέας αὐτοῦ, ἀγγέλλει ἄμα τὴν ἀποστολὴν ἀντιτύπου μουσικοῦ αὐτοῦ πονήματος, μὴ λησθέντος μέχρι τοῦ νῦν ὑπὸ τοῦ γραφείου τοῦ συλλόγου.

Τῶν κ. ἀδελφῶν Περρῆ, ἐξ Ἀθηνῶν, ἐκπορᾶζόντων τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῶν ἐπὶ τῇ ἐκ συγκαταβάσεως ἀποτίσει τῶν ὀφειλομένων αὐτοῖς ἐκ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ Α' τόμου τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης, ἀνακοινομένου τὴν παρὰ τῆς ἰθνηκῆς τραπέζης παραλαβὴν τῶν χρημάτων ἐπὶ ἀποδείξει εἰς διπλοῦν, αἰτουμένων καὶ αὐθις τὴν τροποποίησιν τοῦ περὶ πληρωμῆς ἄρθρου τοῦ συμβολαίου ἐν περιπτώσει ἐκτυπώσεως καὶ τοῦ Ἡσιόδου ὑπὸ Sittl, καὶ ἐκπορᾶζόντων τὴν ἐπιθυμίαν περὶ τοῦ γνῶναι τί δέον γενέσθαι, ἐὰν μεταβῆ παρ' αὐτοῖς ὁ κ. Sittl.

Τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἴκουμηνικοῦ Πατριαρχοῦ ἀγγέλλοντος τὴν ἐπιστροφὴν τῶν πεμφθέντων αὐτῷ ἐγγράφων τῶν ἀφορώντων τὸ τοῦ συλλόγου κτήριον καὶ τὴν περὶ τοῦ ζητήματος ἀποστολὴν ταχυρίου τῆ Α. Ε. τῷ ἐπὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν θρησκευμάτων ὑπουργῷ.

Τοῦ D' Gustav Hirschfeld, τακτικοῦ καθηγητοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Königsberg, ἑλληνιστί, αἰτουμένου πληροφορίας περὶ τῆς ἐκδόσεως ἢ μὴ τοῦ τόμου, ὅστις, κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦ συνεδρίου τοῦ συλλόγου, ἐμελλε νὰ ἐκδοθῆ περιέχων τὰς ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἐπιγραφὰς καὶ τοπογραφικὰς μελέτας, εἰσηγουμένου τὴν ἔκδοσιν Corpus τοπογραφικοῦ καὶ γεωγραφικῶν νεοελληνικῶν συγγραμμάτων ἀγνωστούμενων ὑπὸ τῶν ἐν Εὐρώπῃ, καὶ δηλούντος, ὅτι δύναται βοηθῆσαι τῷ συλλόγῳ εἰς τοῦτο καὶ ὅτι ἐλεύσεται εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐὰν ἐπιτρέπηται αὐτῷ νὰ ἐξετάσῃ τὴν ἐν τοῖς ἀρχαίοις τοῦ συλλόγου χειρόγραφον ὕλην.

Τοῦ κ. Vito Palumbo ἐκ Καλημέρας τῆς Ἰταλίας, πέμποντος συλλογὴν μύθων παρὰ τοῖς Γραικολατίνους τῆς Καλημέρας διὰ τὸν Ζωγράφειον ἀγῶνα.

β') Ὁ πρόεδρος ἀνακοινεῖ, ὅτι συνεπεῖχ τῶν παραστάσεων, ἃς ὁ σύλλογος γραπτῶς

τε και προφορικῶς ἐποιήσατο παρὰ τῷ Οἴκου-
μενικῷ Πατριάρχῃ περὶ τοῦ ζητήματος τοῦ
παρὰ τῆς Α. κυβερνήσεως ζητουμένου φόρου,
ἢ Α. Θ. Π. ἔστειλεν εἰς τὴν Σ. Α. κυβερνή-
σιν τακτοῖον, δι' οὗ συνηγορεῖ ὑπὲρ τῶν δι-
καίων τοῦ συλλόγου.

Ὅτι τὸ πόνημα τοῦ κ. Μαχθάνη παρα-
πεμφθήσεται τῇ ἐκπαιδ. ἐπιτροπῇ, ἡ δὲ συλ-
λογὴ τοῦ κ. Vito Palumbo τῇ φιλολογικῇ
ἐπιτροπῇ.

Ὅτι περὶ τῆς ἐπιστολῆς τῶν κ. ἀδελφῶν
Περρῆ τὸ προεδρεῖον συνεννοηθήσεται μετὰ τῆς
φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς.

γ') Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει, ὅτι ὁ φιλογενέ-
στατος κ. Δ. Ταμβάκος προσήνεγκε καὶ κατὰ
τὸ ἔτος τοῦτο Α. Τ. 10 (δέκα) καὶ ἐκφράζει
ἐπὶ τούτῳ τὰς θερμὰς τοῦ συλλόγου εὐχαρι-
στίας.

Ὅτι συνεπεῖχ τῆς ἐκλογῆς τῆς Α. Ε. τοῦ
Σαῖδ πασσαῶ ὡς ἐπιτίμου μέλους τοῦ συλλό-
γου, ἐπεδόθη τῇ Α. Ε. τὸ δίπλωμα μεταβάν-
των παρ' αὐτῷ τῶν κοσμητόρων κ. Θ. Κου-
σούδη, Ὁδ. Ἀνδρεάδου καὶ Ε. Ποπέσκου
μετὰ τοῦ προέδρου τοῦ συλλόγου προσφωνή-
σαντος καταλλήλως. Εἰς τὴν προσφωνήσιν
ταύτην ἀπήντησεν Α. Βῆχοῦτης εἰπών, ὅτι
πλείστον ἐπαίνοιον ἄξιον τυγχάνει ὁ σύλλογος
ὡς ἀπὸ εἰσοσιεπταετίας ἐργαζόμενος ὑπὲρ ἀ-
ναπλάσεως μεγάλης μερίδος κατοίκων τῆς
Ἀνατολῆς καὶ ὅτι θεωρεῖται ἔν τῶν σεμνω-
μάτων τῆς πρωτευούσης τῆς αὐτοκρατορίας.

δ') Ὁ κ. Πελοπίδης Κούππας ἀναγινώ-
σκει ἔχθειν ἀφορῶσαν τὴν διαλεύκανσιν ἀρ-
χαιολογικοῦ μνημείου, δεξαμενῆς ἐν Ἐξ μαρ-
μάρου, περὶ οὗ ἐγένετο λόγος ἐν προηγουμένῃ
τακτικῇ συνεδριάσει τοῦ συλλόγου, καὶ ὅπερ
ἐπεσεψάτο μετὰ τοῦ κ. Μ. Γεδεῶν, τοῦ πα-
νοσ. ἀρχιμανδρίτου κ. Δαμιανοῦ, ἐπιτρόπου
τῆς Α. Μακ. τοῦ Πατριάρχου τῶν Ἱεροσο-
λύμων ἐνταῦθα, καὶ Μελετίου Κοτσάνη, προΐ-
σταμένου τῆς ἐν Ἐξ μαρμάρου ἰσοῦς ἐκκλη-
σίας.

Ὁ πρόεδρος εὐχαριστεῖ τοῖς ῥηθεῖσι κυ-
ρίοις.

ε') Ἀγγέλλονται τὸ β' καὶ ψηφοφοροῦνται
ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. Η. Brockhaus, ὑψη-
γητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Μονάχου, Α. Κων-
σταντινίδης καὶ Ἐμ. Ἀμπελίδης, ἰατροῦ.

ς') Ὁ κ. Μ. Γεδεῶν ἀναγινώσκει τὴν
συνέλειαν τῆς πραγματείας αὐτοῦ «περὶ τῆς
φαναριωτικῆς κοινωνίας μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς
ἐνεστώσης ἑκατονταετηρίδος».

Ἐπὶ τῆς πραγματείας τοῦ κ. Γεδεῶν λα-
βῶν τὸν λόγον ὁ κ. Ἐπ. Κυριακίδης ζητεῖ
ἐξηγήσεις ἀφορῶσας τὸν σκοπὸν, δι' ὃν ἐγέν-
ετο παρέμβασις τις περὶ τῆς μεταξὺ τῶν πα-
τριαρχῶν καὶ τῶν βεζύρων συνεννόησεως.

Ἀπαντῶν ὁ κ. Μ. Γεδεῶν λέγει, ὅτι ἡ προ-
φορικὴ του εἰσαγωγή ἀνεφέρετο εἰς διατριβὴν
τινα περὶ Κριτοβούλου Ἰμβρίου, ὡς πρώτου
μετὰ τὴν ἄλωσιν πολιτικοῦ, καὶ πρὸς ἀπό-
δειξιν εὐλακροῦς συνεννόησεως ὑπαρχούσης
μεταξὺ πατριαρχῶν καὶ μεγάλων βεζύρων,
ὧν οἱ σπουδαιότεροι ἦσαν καταγωγῆς ἐλ-
ληνικῆς.

Ὁ κ. Πετροκίδης παρατηρεῖ τῷ κ. Γεδεῶν,
ὅτι ἡ συνεννόησις δὲν ἐγένετο ἀπ' εὐθείας, ἀλλὰ
δι' ἀρχόντων ἐπιφανῶν. ὡς ἐπὶ Ἱερουσίου τοῦ
Α' διὰ τοῦ Ξενάκη, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ
Μαλαξοῦ. Ὁ κ. Μ. Γεδεῶν, ἐξακολουθεῖ λέ-
γων ὁ κ. Πετροκίδης, ἀποδίδωσι μείζον γόη-
τρον τῇ ἐκκλησίᾳ στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ γεγο-
νότος, ὅτι κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος πρε-
σβευτῆς τις Εὐρωπαϊκῆς ἀφίκετο εἰς Κωνσταν-
τινούπολιν φέρων διαπιστευτήρια πρὸς τὸν
Σουλτάνον καὶ τὸν Πατριάρχην.

Ὁ κ. Γεδεῶν ἀπαντῶν λέγει, ὅτι ἡ συνεν-
νόησις ὑπῆρξεν, εἴτε ἀπ' εὐθείας εἴτε διὰ τῶν
ἀνωτάτων ἀξιοματικῶν τῆς πατριαρχικῆς
αὐτῆς γιγνομένη· ἀλλ' ἐν τῷ ἐπὶ Ἱερουσίου
τοῦ Α' γεγονότι ἡ συνεννόησις ἐγένετο ἀπ' εὐ-
θείας μεταξὺ Βεζύρου καὶ Πατριάρχου. καθ' ἃ
σύγχρονος χρονολόγος διδάσκει. ὃν δύναται
να προσαγάγη. Ὁ κ. Γεδεῶν διαφωνεῖ καθ' ὅ-
σον ἀφορᾷ τὴν ἀνάμειξιν τῶν φαναριωτῶν εἰς
τὰ τῆς ἐκκλησίας διακηρύττων, ὅτι ὁπότε
διώκει μόνος ὁ κληρὸς καὶ διεξῆγε σπουδαῖα
ζητήματα, ἡ ποθητὴ λύσις ἐπετυγχάνετο, ὅπου
δὲ ἀνεμίγνυντο οἱ φαναριῶται καὶ οἱ μὴ κλη-
ρικοί, ἐκεῖ ἀπετυγχάνετο.

Ὁ κ. Σαλτέλης παρατηρεῖ, ὅτι ὁ κ. Γε-
δεῶν ἐξήντησε τὸ ζήτημα μόνις ἀρχαίμενος
αὐτοῦ καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν ἀδύνατον νὰ
ἐννοήσῃ τις τὴν ἐπίδρασιν τῶν φαναριωτῶν
οὕτως ἢ ἄλλως· ὅτι ἐν τῷ πρώτῳ μέρει λά-
θος ἐπετέθη κατὰ τῶν φαναριωτῶν οὐδαμῶς
ἐξετάσας τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν ἑτέραν τῶν ὁ-
ψων αὐτοῦ, τὴν τῶν γενεῶν ἐκείνων τῶν ἀπὸ
Νικουσίου μεγάλα ἐργασαμένων ὑπὲρ τῆς δια-
τηρήσεως τῶν προνομίων ἡμῶν, καὶ ὅτι ἤδη
πρῦμναν ἀναχρυσάμενος συνεπεῖχ τῶν φιλι-
κῶν παρατηρήσεων αὐτοῦ καὶ τοῦ κ. προέδρου
διαπύσας κῆρυξ τῶν φαναριωτῶν κατέστη.

Ὁ κ. Γεδεῶν λυπεῖται διὰ τὰς παρατη-

ρήσεις ταύτας· παρατηρεῖ δέ, ὅτι παραδέχεται μὲν τὴν φραγκορωτικὴν κοινωνίαν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἸΘ' αἰῶνος ἐργασθεῖσαν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ καὶ πάλιν φιλαύτως ἐγκλείουσαν τὴν ὅλην ἐθνικὴν δρᾶσιν ἐν τῷ οἴκῳ τῶν Μουρουζῶν, καὶ ὅτι τὴν λέξιν *κοινωνία* ἐκκληπτέον ταυτόσημον τῇ λέξει *συστήματι* ἢ *σπολῇ*.

Τέλος ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας τῷ κ. Γεδεῶν λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΠΑ'

(Τακτικῇ)

Τῆς 21 Μαρτίου 1888.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

'Αναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

'Επιστολῇ τοῦ κ. 'Επαμ. Μαυρομάτη, γενικοῦ προξένου τῆς 'Ελλάδος ἐνταῦθα, διαβιβάζοντος κατὰ διαταγὴν τοῦ ἐπὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργείου τῆς 'Ελλάδος ἀντίτυπον τοῦ τρίτου συγγράμματος τοῦ κ. Nohenloe ἐπιστολῶν περὶ τοῦ πεζικοῦ, τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τοῦ ἵππικοῦ, μεταφρασθέντος διαταγῇ καὶ δαπάναις τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων.

Τῆς ἐκπαιδευτικῆς τοῦ συλλόγου ἐπιτροπῆς, προτεινούσης τὴν σύστασιν εἰδικῶν ἐπιτροπῶν ἐκ μελῶν αὐτῆς καὶ μὴ, ἀλλὰ μελῶν τοῦ συλλόγου, δι' ἕκαστον εἶδος διδασκτικῶν βιβλίων τῆς πρώτης παιδείσεως πρὸς σύνταξιν τοῦ καταλόγου αὐτῶν.

Τῆς ἐθνικῆς τραπέζης τῆς 'Ελλάδος, ἀγγελοῦσης, ὅτι ἐμετρήθησαν κατ' ἐντολὴν τοῦ συλλόγου τοῖς κ. ἀδελφοῖς Περρῆ δραχ. 2400, τῷ δὲ κ. Δ. Σεμιτέλῳ δρ. 2500 ἐπὶ ἀποδείξεσιν εἰς διπλοῦν, ὧν αἱ δύο διαβιβάζονται τῷ συλλόγῳ, καὶ δηλοῦσης, ὅτι τὸ ὑπόλοιπον τῶν μέχρι 31 δεκεμβρίου 1887 τόκων ἐκ τῆς καταθέσεως τῆς Ζωγράφου βιβλιοθήκης συνίσταται ἐκ δραχ. 12,239.25.

Τοῦ κ. Α. Πουλᾶκη ἐκ Κάτω Παναγιᾶς Ἐρυθραίας, ἀγγέλλοντος, ὅτι πέμπει τὸ πρῶτον μέρος τῆς περὶ Κρήνης καὶ Ἀνέων πραγματείας αὐτοῦ.

β') Ὁ πρόεδρος ἀνακοινοῦται τῷ συλλόγῳ τὰς ὑπὸ τῆς ἐκπαιδ. ἐπιτροπῆς προταθείσας εἰδικὰς ἐπιτροπὰς πρὸς κρίσιν τῶν διαφόρων διδασκτικῶν βιβλίων τῶν ἀποσταλέντων τῷ συλλόγῳ.

Ψηφοφορηθεῖσων δ' ἰδίᾳ ἐκάστης, ἅπασαι ὡς ὑπὸ τῆς ἐκπαιδ. ἐπιτροπῆς κατηρτίσθησαν, ἐγένοντο δεκταὶ καμψηρεῖ ἐγχοῦσαι οὕτω:

α') Πρὸς κρίσιν τῶν ἀναγνωστικῶν οἱ κ. Σαλτέλης, Πετρακίδης, Παρίτσης καὶ Εὐσταθίου.

β') Πρὸς κρίσιν τῶν γραμματικῶν οἱ κ. Σαλτέλης, Βασιματζίδης καὶ Βασιμάκοπουλος.

γ') Πρὸς κρίσιν τῶν ἱστοριῶν ὁ κ. Φίλιππος Τάκης.

δ') Πρὸς κρίσιν τῶν μαθηματικῶν οἱ κ. Α. Σπαθάρης καὶ Ν. Παρανίκας.

ε') Πρὸς κρίσιν τῶν θρησκευτικῶν ὁ κ. Χρ. Χατζηγηρήστου καὶ ὁ ἱερολογ. κ. Γ. Δωρίτζας.

ς') Πρὸς κρίσιν τῶν φυσικῶν ἱστοριῶν οἱ κ. Χρ. Χατζηγηρήστου καὶ Χατζηγιωάννου.

ζ') Πρὸς κρίσιν τῶν γεωγραφικῶν οἱ κ. Κεφάλας καὶ Βαλσαμάκης.

η') Ἀγγέλλονται τὸ β' καὶ ψηφοφορίας γενόμενης γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. Α. Μάγκας, Γεώργιος Μαζαράκης καὶ κόμης Ἀπολλινάριος Πιζάνης.

θ') Ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει πραγματείαν τοῦ καθηγητοῦ κ. Χατζιδάκη ἐπιγεγραφομένην «Ἐρευναὶ περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς νεωτέρης ἑλληνικῆς».

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀναγνώσεως λαβὼν τὸν λόγον ὁ κ. Σαλτέλης λέγει, ὅτι ἡ πραγματεία τοῦ κ. Χατζιδάκη εἶναι σπουδαία καὶ μεγάλῃς ἀξίας, διότι ὁ κ. Χατζιδάκης κέκτηται εἰδικότητα ἐν τοῖς γλωσσολογικοῖς θέμασι, καὶ ὅτι, ἂν ἦτο παρῶν, πιθανὸν λεπτομέρειαι τινες νὰ συνεζητοῦντο.

Ὡσαύτως ὁ πρόεδρος ὁμολογεῖ πολλὰς εὐχαριστίας τῷ κ. Χατζιδάκῃ καὶ παρατηρεῖ, ὅτι ἡ ἀνταλλαγὴ σκέψεων καὶ ἰδεῶν οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα μελῶν ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, μάλιστα δὲ ὑπὸ τῶν ἐν Ἑλλάδι, μετὰ τοῦ συλλόγου, ἐστὶ λίαν εὐχάριστος καὶ συντελεῖ εἰς τὸ καταδεῖξαι τὴν ὁσημέραι ἐπισημονικωτέραν κατάρτισιν αὐτοῦ.

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΠΒ΄.

(Τακτική)

Τῆς 28 Μαρτίου 1888.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α΄) ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολῇ τοῦ κ. Β. Ἀποστολίδου ἐξ Ἀλεξανδρείας, ἀποσύροντος τὴν ἀπὸ 2/14 παρελθόντος μηνὸς ἐπιστολὴν αὐτοῦ, διότι ἤρξατο ἤδη ἡ ἐκτύπωσις τῆς ὅλης μεταφράσεως τῆς Ἰλιάδος, ἣν ἄμα ἀποπερατωθεῖσαν ὑποβαλεῖ τῷ συλλόγῳ.

β΄) Ὁ πρόεδρος ἀνακοινοῦται τῷ συλλόγῳ, ὅτι τὸ προεδρεῖον σχεψάμενον ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῶν ἐφόρων τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν σχολῶν Μιχαηλτσίου, τῆς ἀνακοινωθείσης ἐν προτέρῳ συνεδριάσει, ἔγνω προτεῖναι τῷ συλλόγῳ, ὅπως ἀποσταλῇ ἀντίγραφον τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστολῆς τῷ σεβ. μητροπολίτῃ Νικαίας, ἵνα αἰτηθῇ ἡ γνώμη αὐτοῦ ἐπὶ τῶν γραφομένων. Ἐάν δὲ ἡ Α. Σεβασμιότης μὴ ἀντιτάξῃ τι κατὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ συλλόγου, τὸ προεδρεῖον σκεφθήσεται περὶ τῶν δεουσῶν ἐνεργειῶν.

Ὡσαύτως τὸ προεδρεῖον συσκεφθὲν ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ καθηγητοῦ τοῦ ἐν Koenigsberg πανεπιστημίου κ. Gustav Hirschfeld, ἔγνω προτεῖναι τῷ συλλόγῳ, ὅπως παραπεμφθῇ αὕτη τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐπιτροπῇ, συγχρόνως δ' ἀγγελθῇ τῷ ἐπιστελλαντι, ὅτι τὸ τεύχος τῶν ἐπιγραφῶν, περὶ οὗ αἰτεῖται πληροφορίας, δὲν ἐξεδόθη, καὶ ὅτι ἐάν ἔλθῃ ἐνταῦθα, ὁ σύλλογος παραίξει αὐτῷ πᾶσαν εὐκολίαν ἐν ταῖς μελέταις αὐτοῦ.

γ΄) Ἀγγέλλεται, ὅτι ἡ εὐγενεστάτη κυρία Abbott προσφέρει λίρας τουρκίας εικοσιπέντε (25) διὰ τὰ φωτογραφήματα τοῦ κτιρίου τοῦ συλλόγου ὡς καὶ διὰ τὰ τῶν ἀγαλμάτων τοῦ κ. Schwabe, ἅπερ τεθήσονται ἐν τῷ τεύχει τῆς εικοσιπενταετηρίδος. δι' ὃ καὶ ἐκφρασθήσονται αἱ εὐχαριστίαι τοῦ συλλόγου δι' ἐπιστολῆς.

δ΄) Ὁ κ. Πέλ. Δ. Κούππας ἀναγινώσκει πραγματείαν αὐτοῦ «Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἀρχιτεκτονικῆς κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας».

Ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας τῷ κ. Δ. Κούππῃ λυεῖ τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΠΓ΄

(Τακτική)

Τῆς 4 Ἀπριλίου 1888.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α΄) ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολῇ τοῦ κ. Φ. Δημητριάδου, ἀγγέλλοντος τὴν δωρεὰν δύο ἀντιτύπων τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης μεταφράσεως τῆς πραγματείας τῆς γνωστῆς γαλάτιδος Juliette Lambert ἐπιγραφομένης «Σύγχρονοι Ἕλληνες ποιηταί».

Τῆς Α. Σ. τοῦ μητροπολίτου Ἀμυσείας κ. Ἀνθίμου, ἐξ Ἀμισοῦ, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν ἀντιγράφων τριῶν ἐπιγραφῶν ἐν Ἀπολλωνίᾳ εὐρεθειῶν τῷ 1886 καὶ ἐπὶ λίθων κεχαρκαμένω.

Τῆς ἐν Ξυλοπόρτῃ ἀδελφότητος «Ἐννέα Μουσῶν» προσκλητήριος εἰς τὴν ἐπέτειον αὐτῆς ἑορτῆν.

Τοῦ κ. Πέτρου Φιλανθίδου, ἱεροψάλτου καὶ διδασκάλου ἐν Πανόρμῳ, προτείνοντος τὴν δημοσίευσιν δαπάνῃ τοῦ συλλόγου συλλογῆς ἁσμάτων διὰ χαρακτῆρων τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς μελοποιηθέντων ἐκ τῶν ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ σωζομένων.

Τῶν κ. ἀδελφῶν Πεερῆ, ἐξ Ἀθηνῶν, ἀγγελλόντων τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ Β' τόμου τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης, ἥτοι τοῦ Α' τόμου τοῦ Εὐριπίδου ὑπὸ Δ. Βερναρδάκη, καὶ αἰτουμένων ἐντολὴν περὶ παραδόσεως τῶν σωμάτων τῷ κ. Βερναρδάκῃ.

Τοῦ Dr Karl Sittl ἐξ Ἀθηνῶν, αἰτουμένου ὅπως ἐπιτραπῇ αὐτῷ ἡ ἔναρξις τῆς ἐκτύπωσης τοῦ Ἡσιόδου καὶ δηλοῦντος, ὅτι οὐδαμῶς ὑπερβήσεται τὰ ὀρισθέντα 35 τυπογραφικὰ φύλλα.

Τῆς ἐνταῦθα ἀρμενικῆς ἐταιρίας Assiagan, εὐχαριστούσης τῷ συλλόγῳ ἐπὶ τῇ παραχωρήσει τῆς αἰθούσης αὐτοῦ καὶ προσκαλοῦσης τοὺς κοσμητόρας εἰς τὰς διαλέξεις αὐτῆς.

Τοῦ ἑλληνικοῦ συλλόγου «Ἐρμού», αἰτουμένου τὴν αἴθουσαν τοῦ συλλόγου πρὸς τέλεισιν μουσικῆς συναυλίας ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν 30 ἰσταμένου.

β΄) Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ τὰ ἐξῆς:

Ὅτι τῷ μητροπολίτῃ Ἀμυσείας κ. Ἀν-

θίμω ἐκφράζονται εὐχαρισταί ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ τῶν τριῶν ἐπιγραφῶν.

Ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ τῶν κ. ἀδ. Περρῆ καὶ Karl Sittl παραπέμπονται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

Ἡ πρότασις τοῦ κ. Φιλανθίδου προτάσει τοῦ προεδρείου καὶ ἐπιψηφίσει τοῦ συλλόγου ἀπορρίπτεται.

γ') Ὁ πρόεδρος ἀνακινουῖται τῷ συλλόγῳ, ὅτι ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ τῆς Α. Υ'. τοῦ προέδρου τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας Ἀαριεῖ πασαῖ ὡς μέλους ἐπιτίμου τοῦ συλλόγου μετέβη μετὰ τοῦ γενικοῦ γραμματέως πρὸς ἐπίδοσιν τοῦ διπλώματος προσφωνήσας τουρκιστὶ καταλλήλως, καὶ ὅτι ἡ Α. Υ'. κηδύκεσε νὰ ἀπαντήσῃ ἐπίσης τουρκιστὶ εὐχαριστῶν θερμῶς ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ, ἅμα δὲ νὰ προσφέρῃ τὸ εἰς τὴν ὀθωμανικὴν γλῶσσαν ὑπ' αὐτοῦ μεταφρασθὲν πρῶτον μέρος τῆς ἱστορίας τῶν σταυροφοριῶν.

δ') Ἀγγέλλεται τὸ β' καὶ ψηφοφορεῖται ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Ἐμμ. Δάμσας ἔμπορος.

ε') Ὁ κ. Μανουὴλ Γεδεών ἀναγινώσκει πραγματεῖαν αὐτοῦ ἐπιγραφομένην «*χρονογράφου συμπεράσματα*».

Μετὰ τινὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἀναγνώσματος ὑπὸ τῶν κ. Σαλτέλη καὶ Ἀμαξοπούλου, εἰς ἃς ἀπήντησεν ὁ κ. Γεδεών, ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας αὐτῷ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΠΔ'

(Ἐκτακτος)

Τῆς 8 Ἀπριλίου 1888

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγρωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς τελευταίας ἐκτάκτου συνεδριάσεως

α') ὁ κ. Θ. Σαλτέλης, ἀντιπρόεδρος καὶ πρόεδρος τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἀναγινώσκει τὴν ἐκθεσιν τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν αὐτῆς ἔχουσαν ὡδε:

Κύριοι,

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ συλλογικοῦ τούτου ἔτους καταρτισθεῖσα ἐν ταῖς ἀρχαιεσῖαις ὑπὸ τῶν κ. Χρ. Χατζηχορήστου, Ἠλία Βαλσαμάκη, Φιλ. Τάχη, Μ. Κεράλα, Ν. Παρανίκα, Ν. Εὐσταθίου, Ἀπ. Βασακοπούλου, Ὀδ. Ἀνδρεάδου ὑπὸ τὴν προεδρείαν

τοῦ ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων Θ. Σαλτέλη ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῆς συνεδριάσει γενομένη τῇ 12 ὀκτωβρίου τῇ προτάσει τοῦ προέδρου αὐτῆς παμψήφει ἐξελέξατο γραμματεῖα αὐτῆς τὸν κ. Α. Βασακόπουλον. Ἐν τῇ αὐτῇ συνεδριάσει ἠγγέλθη τῇ ἐπιτροπῇ παρὰ τοῦ προέδρου ἡ διὰ λόγους ἰδίων ἐργασιῶν παραίτησις τοῦ κ. Μ. Κεράλα, ὅστις ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ, διευθυντοῦ τῆς ἐνοριακῆς σχολῆς τῆς Παναγίας, καὶ τῆς πολυετοῦς αὐτοῦ διδασκαλικῆς πείρας, ἥς πολλάκις τρανὰ παρέσχε δείγματα, μάλιστα δ' ἐν τῇ συντάξει τοῦ ὁμοιομορφου προγράμματος τῶν δημοτικῶν καὶ ἀστικῶν σχολῶν μεθ' ἑαυτοῦ καὶ σπουδαίας ἡδύνατο νὰ παρέχῃ ὑπηρεσίας τῇ ἡμετέρῃ ἐπιτροπῇ. Εὐτυχῶς ὁμως ἡ ἔλλειψις τοῦ κ. Κεράλα εὐκόλως καὶ ἐπιτυχῶς ἀνεπληρώθη διὰ τῆς προσκλήσεως τοῦ κ. Ἱερ. Βασιάδου, οὗ καὶ αἱ περὶ τὰ παιδευτικὰ γνώσεις καὶ ἡ πείρα γνωσταὶ τοῖς πᾶσιν οὔσαι τὰ μάλιστα ὠρέλησαν τὰς ἐργασίας τῆς ἐπιτροπῆς.

Ἡ ἐπιτροπὴ οὕτω κατηρτισμένη συνήλθεν εἰς ἑπτὰ μόνας συνεδριάσεις, ἄλλων τινῶν ματαιωθειῶν ἐκ τῆς μὴ προσελεύσεως ἰκανῶν ἐκ τῶν μελῶν, μάλιστα δὲ τοῦ γραμματέως. Διὰ τοῦτο ἡ ἐπιτροπὴ παρεκάλεσε τὸν κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδην ν' ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντα τοῦ γραμματέως προσωρινῶς, ἕως οὗ πεισθῇ ὁ κ. Βασακόπουλος νὰ προσέρχηται ὡς γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπῆς. Καὶ ὁ μὲν κ. Ἀνδρεάδης πᾶν εὐγενῶς καὶ προθύμως ἀπεδέξατο τοῦτο· ἐπειδὴ ὁμως ὁ μὲν κ. Βασακόπουλος ἀπεποιεῖτο ἐπιμόνως, ὁ δὲ κ. Ἀνδρεάδης βεβηρυμένος ὑπὸ πολλῶν ἄλλων ἐργασιῶν δὲν ἡδύνατο διαρκῶς νὰ ὑπηρετῇ ἐν τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ ὡς τακτικὸς γραμματεὺς, ἡ ἐπιτροπὴ ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς 20 ἰανουαρίου ἀνέθηκεν ὀριστικῶς τὴν τακτικὴν πραγματεῖαν τῷ κ. Ν. Παρανίκα, ὅστις προφρόνως μὲν ἀπεδέξατο αὐτήν, σχεδὸν δὲ μέχρι τέλους ἐξεπλήρωσε τὰ ἑαυτοῦ καθήκοντα. Εὐκαιρον δ' ἠγοῦμεθα νὰ ἐκφράσωμεν τὴν ἡμετέραν λύπην ἐπὶ τῇ στερήσει τῆς ἀδελφικῆς ἀρωγῆς ἐν ταῖς ἐργασίαις τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ ἄλλως φιλοπόνου διδασκάλου τῆς σχολῆς τῆς Παναγίας κ. Π. Παπαρρούση, ὅστις δὲν παρητήθη μὲν, ἀλλ' οὐδὲ παρέσθηνετο ἐν οὐδεμιᾷ συνεδριάσει· διὸ παρέσθη ἡ ἐπιτροπὴ εἰς τὴν δυσἄρεστον θέσιν νὰ διαγράψῃ αὐτὸν κατὰ ῥητὸν τοῦ κανονισμοῦ ἄρθρον, ἀντικαταστάσας διὰ τοῦ ἱατροῦ κ. Π. Χατζηχορήστου.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἀφορμῶν λαμβάνοντες προαγομέθω εἰς γενικωτέρας τινὰς σκέψεις, εἰς ἃς ἐφίσταμεν τὴν προσοχὴν τοῦ συλλόγου. Ἀπὸ τινῶν ἐτῶν ἢ φάλαγγ' τῶν ἐν τισὶ τοῦλάχιστον τῶν διαρκῶν ἐπιτροπῶν τοῦ συλλόγου ἐργαζομένων ὁσημέραι ἀραιούται καὶ ἠραιώθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἐργασίαι τῆς φιλολογικῆς τοῦλάχιστον καὶ ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς νὰ ἐπιβαρύνωσιν ὀλίγα τινὰ μόνον πρόσωπα, 3—4. Ἐκ τούτων δὲ δύο ἄμα ἐπισυμβαίνουνσι κακὰ, τὸ μὲν, ὅτι αἱ ἐργασίαι τῶν ἐπιτροπῶν τούτων, αἰτινές εἰσιν οἱ δύο βραχίονες τοῦ συλλόγου, ἐπιβαρύνονται καὶ ἀτελέστεραι πῶς γίγνονται, ἅτε μὴ ἐπαρκούντων τῶν εἰρημένων προσώπων εἰς πάσας τὰς ἐργασίας, αἰτινές εἰσιν οὐκ ὀλίγα, τὸ δὲ ὅτι τὰ πρόσωπα ταῦτα κίνδυνος μὴ ἀπαυδήσαντα καὶ ἀπογοητευθέντα ἀποστῶσι καὶ αὐτὰ πάσης ἐργασίας, ὅταν μάλιστα ἄλλοι, δυνάμενοι μὲν καὶ ὀφείλοντες μὴ βουλόμενοι δὲ ἐργάζεσθαι, ἀβασανίστως καὶ ἀκρίτως ἐπικρίνωσι πᾶσαν ἐκείνων τὴν ἐργασίαν, εἰ μὲν πού τι μὴ τέλειον ἢ μηδὲ καλὸν κατ' αὐτοὺς γένοιτο, κατακραυγάζοντες καὶ χαιρεκρότως καταλαλοῦντες, ὅ,τι δὲ καλὸν οὐχὶ κατασιωπῶντες ἄλλ' ἐθελόκτως ἐκ φθόνου ἐκφραυλίζοντες, ἵνα δὴ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ μειώσωσι καὶ ὑποτιμήσωσιν, ἀδικῶς οὐδὲ γενναίως ποιῶντες· διότι οἱ κύριοι οὗτοι, εἰ εἰλικρινῶς ἀγαθὰ ἐβουλεύοντο τῷ συλλόγῳ καὶ τῆς βελτιώσεως τῶν κακῶς κειμένων ἢ γιγνομένων ἐπιθύμουν, ὄφειλον, ὅπως τὰ πάντα καλὰ καὶ τέλεια γίγνωνται, νὰ μετέχωσι τῶν ἐργασιῶν τοῦ συλλόγου, καὶ οὐχὶ οἱ μὲν νὰ κοσμοῦσι τοὺς σεμνοὺς αὐτῶν ὀνόμασι τοὺς καταλόγους τῶν ἐπιτροπῶν, μηδέποτε δὲ νὰ παραγίγνωνται εἰς τὰς συνεδριάσεις αὐτῶν, οἱ δὲ ἐκλεγόμενοι, εἴτα νὰ παραιτῶνται, πάντες δ' οὗτοι ἐξω τοῦ περιβάλλου τοῦ συλλόγου συνεργόμενοι ἄλλοι, ἐν οἷς δὴ φιλοῦσιν οἱ νέοι τὰς διατριβάς ποιεῖσθαι, ὅταν τε σχολὴν ἄγωσι καὶ ὅταν μὴ, νὰ κατακρίνωσιν ἀπόντων μηδὲ δυνάμενων ἀπολογεῖσθαι καὶ ἐξελέγχειν. Ἡ, εἰ μὴ ἤθελον ἐργάζεσθαι ἐν ταῖς ἐπιτροπαῖς, ὄφειλον τοῦλάχιστον παρίστασθαι ἐν ταῖς τακτικαῖς τε καὶ ἐκτάκτοις τοῦ συλλόγου συνεδριάσεσιν, ἐν αἷς εἰς συζήτησιν προτίθενται ἐκάστοτε αἱ προτάσεις ἕκασται τῶν ἐπιτροπῶν καὶ ἐκεῖ ἐξελέγχειν παρρησίᾳ τὰς κακὰς καὶ διορθοῦν τὰς ἀτελεῖς καὶ ἑλλειπείς ἀντιπροτείνοντες αὐτοὶ ἄλλας καλλιτέρας, τελειοτέρας καὶ σοφωτέρας. Ταῦτα λέγοντες δὲν ἔχομεν

ὑπ' ὄψει πρόσωπα, ἀλλ' αὐτὰ τὰ πράγματα τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν πάντων τελούμενα, καὶ ἐπικαλούμεθα τὴν σύντονον τοῦ συλλόγου προσοχὴν πρὸς διόρθωσιν τοῦ ὁσημέραι ἐπιτεινομένου τούτου ὀλεθρίου τῷ συλλόγῳ κακοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τὸ παρεμβατικώτερον. Νῦν δ' ἔλθωμεν ἐπὶ τὸ προκειμένον.

Ἐν ταῖς ἐπτὰ αὐτῆς συνεδριάσεσιν ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ ἠσχολήθη περὶ τὰ ἀντικείμενα ταῦτα α') περὶ τὴν ἀναθεώρησιν καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον διαρρυθμισίαν τοῦ πρὸ ἱκανῶν ἐτῶν ὑπὸ εἰδικῆς ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπῆς συνταχθέντος προγράμματος ἀστικῆς σχολῆς. Μετὰ μακρὰς συζητήσεως ἐξελέγει ἐπὶ τούτῳ τετραμελὲς ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν κ. Χρ. Χατζηγεώργιου, Ν. Εὐσταθίου, Ἀπ. Βασιλοπούλου καὶ Θ. Σαλτέλη, ὅπως κατὰ τὰς ἐφορὰς τῶν Χριστουγέννων, ὅτε ἔχουσι σχολὴν, μελετήσαντες τὸ ὑπάρχον πρόγραμμα καταρτίσωσιν αὐτὸ τελειότερον καὶ συμφωνότερον πρὸς τε τὰς ἔκτοτε γενομένας προόδους ἐν τῇ παιδαγωγικῇ ἐπιστήμῃ καὶ πρὸς τὰς ἐθνικὰς ἡμῶν καὶ κοινωνικὰς ἀνάγκας. Δυστυχῶς ὅμως ἡ καλὴ αὕτη καὶ ὠφέλιμος τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς ἀπόφασίς ἔμεινεν ἀτελέστος· διότι ἄλλαι παρεμπροσθῆσαι ἐργασίαι ἐκόλυσαν τὴν συνεργασίαν τῶν μελῶν τῆς εἰδικῆς τετραμελοῦς ἐπιτροπῆς.

β') Μετὰ μακροτάτας συζητήσεις ἐνεκρίθη νὰ συνταχθῇ κατὰ τὰ πρὸ τριετίας ὑπὸ τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς ἀποφασισθέντα καὶ ὑπὸ τοῦ συλλόγου κυρωθέντα κατ'ἀλόγους τῶν ἀρμοδίων πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς τὰ δημοτικὰ καὶ ἀστικὰ σχολεῖα διδασκτικῶν βιβλίων, τριῶν ἐξ ἐκάστου εἶδους. Ἀπεφασίσθη δὲ νὰ ὀρισθῶσι τόσαι εἰδικαὶ ἐπιτροπαί, καταρτιζόμεναι ἐκ τε μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἄλλων τοῦ συλλόγου μελῶν, ὅσα σχεδὸν καὶ τὰ εἶδη τῶν σταλησομένων βιβλίων, πρὸς ἐξέτασιν καὶ κρίσιν τριῶν τῶν σχετικῶς καλλιτέρων, ἀποκλειομένων τῶν ἐκδοτῶν βιβλίων διδασκτικῶν ἀπὸ τῶν εἰδικῶν ἐπιτροπῶν τῶν κρινουσῶν ὁμοειδῆ βιβλία. Ὅρισθέντων δὲ τῶν μελῶν τῶν εἰδικῶν ἐπιτροπῶν συνταχθεὶς ὁ κατ'ἀλόγους αὐτῶν ἐπεψηφίσθη ὑπὸ τοῦ συλλόγου ἐν τακτικῇ συνεδριάσει ἔχων ὡδε·

Εἰδικῶν ἐπιτροπῶν μέλη.

1) Ἐπὶ τῶν ἀναγνωστικῶν: Π. Πετρακίδης, Κ. Παρίσης, Ν. Εὐσταθίου καὶ Θ. Σαλτέλης.

2) 'Επί τῶν θρησκευτικῶν: Χρ. Χατζη-
χρήστου καὶ Γ. Δωριτζας.

3) 'Επί τῶν μαθηματικῶν: Ν. Παραινίας
καὶ Α. Σπαθάρης.

4) 'Επί τῶν γεωγραφικῶν: Η. Βαλαμακά-
κης καὶ Μ. Κεράλας.

5) 'Επί τῶν ιστορικῶν: Φ. Τάγης

6) 'Επί τῶν ἐλληνικῶν γραμματικῶν: Α.
Βασακίπουλος, Θ. Σαλατζίδης καὶ Ι. Βασμα-
τζίδης.

7) 'Επί τῶν φυσικῶν ιστοριῶν: Χρ. Χα-
τζηχρήστου καὶ Χατζηιωάννου.

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενοι δὲν δυνάμεθα
ν' ἀποκρῦψωμεν τὴν ἐκπληξὴν ἄμα καὶ λύπην,
ἣν ἤσθάνθη ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ, ὅτε τὸ
προεδρεῖον τοῦ συλλόγου ἀνήγγειλεν αὐτῇ,
ὅτι ὁ κ. Ι. Βασματζίδης, διευθυντὴς τοῦ ἐν
Πέρας ὁμωνύμου ἐλληνικοῦ ἐκπαιδευτηρίου,
δὲν ἀποδέχεται τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς μέλους
τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς τῆς κριτικῆς τῶν ἐλλη-
νικῶν γραμματικῶν ἢ λύπη δὲ τῆς ἐκπαιδευ-
τικῆς ἐπιτροπῆς εἶναι τοσούτῳ μείζων. ὅσω ὁ
κ. Βασματζίδης, γνωστὸς ἐπὶ τε συνέσει καὶ
πρακτικῶ πνεύματι, διευθύνων δ' ἀπὸ δεκαε-
τίας τὴν ὁμωνύμου αὐτῶ ἰδιωτικὴν σχολὴν,
ἐν ἣ πολλὰ καὶ διάφορα συστήματα φιλοσο-
φικὰ καὶ μεθόδους παιδαγωγικὰς ἐφαρμοσὰς
καὶ συναλλάξας διέγνω βεβαίως τὰ προσφο-
ρώτατα καὶ εὐαρμωστότατα τῶ ἔθνικῶ ἡμῶν
πνεύματι καὶ ταῖς κοινοτικαῖς ἡμῶν ἀνάγκαις,
λίαν χρήσιμος θὰ καθίστατο τῇ ἐκπαι-
δευτικῇ τοῦ συλλόγου ἐπιτροπῇ καὶ σπου-
δαιοτάτας θὰ παρεῖγεν αὐτῇ ὑπηρεσίας ἐν τῇ
συντάξει τοῦ καταλόγου τῶν διδασκτικῶν βι-
βλιῶν. Ἀλλὰ δυστυχῶς αἱ πολλὰ καὶ ποικί-
λαι ἀσχολίαι καὶ ἐργασίαι αὐτοῦ ἐν τῶ ἑαυ-
τοῦ καταστήματι ἀναγκάζουσιν αὐτὸν ἄκοντα
νὰ στερεῇ τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἐπιτροπὴν καὶ
τὸν σύλλογον τῆς χρησιμοπότητος καὶ πολυτί-
μου αὐτοῦ συνεργασίας. Ἀπεφασίσθη δ' ἄμα
νὰ παρακληθῶσιν αἱ εἰδικαὶ αὐταὶ ἐπιτροπαὶ
διὰ τοῦ προεδρείου, ὅπως ὁρίσωσιν, εἰ δυνα-
τόν, τὸν χρόνον, εἰς ὃν ἐκάστη θὰ ἔχη ἐτοιμὴν
τὴν ἑαυτῆς κρίσιν. Καὶ οὐδεμίαν μὲν μέχρι
τουδε τῶν ἐπιτροπῶν ὥρισε τὸν χρόνον, ἀλλὰ
δὲν πρέπει νὰ σπεύδωμεν, διότι τὰ μὲν ἐξε-
τασθήσμενα βιβλία εἶναι οὐκ ὀλίγα, ὑπὲρ τὰ
100, τὰ δὲ μέλη τῶν ἐπιτροπῶν τὰ πλεῖστα
πολυάσχολα. Ὅπως δὴ ποτε ὁμως κατακευθ-
μέθα πιστεύοντες, ὅτι μέχρι τοῦ ἰουλίου μηνὸς
τελευτῶντος ὁ κατάλογος ἔσται ἔτοιμος πρὸς
δημοσίευσιν καὶ γινῶσιν τῶν ἐνδιαφερομένων. Τὰ

δὲ πρὸς τοῦτο ἀποσταλέντα βιβλία εἰσὶν ἀνα-
γνωστικὰ μὲν 30, γραμματικὰ δὲ 17, ιστο-
ρικά δὲ 15, θρησκευτικὰ δὲ 12, μαθηματικὰ
δὲ 14, γεωγραφία δὲ 10, φυσικὰ δὲ 10, ἱστορία
δ' ἀπεστάλησαν δὲ τὰ βιβλία τὰ μὲν ἐντεθεῖεν,
τὰ δ' ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Σύρου.

γ') Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ ἡσυχολήθη
καὶ περὶ τὰ ὑπὸ τοῦ προεδρείου παραπεμ-
θέντα αὐτῇ πρὸς κρίσιν ἢ γνωμοδότησιν βι-
βλία καὶ ἔγγραφα, ἅπερ εἰσὶ τὰδε·

α') Πρὸς κρίσιν μὲν

1) Κοσμογραφία ὑπὸ τοῦ κ. Μέγα.

2) Οἰκικὴ οἰκονομία ὑπὸ τοῦ κ. Ζύγουρα.

3) Γραμματικὴ τῆς νέας ἑλλην. γλώσσης
χειρόγραφος ὑπὸ Μπουντώνα καὶ Γ. Κωνσταν-
τινίδου τοῦ ἐκ Σιατίστης.

4) Νέα παιδαγωγία χειρόγραφος ὑπὸ Μα-
νασσείδου.

5) Γραμματικὴ χειρόγραφος ἐκ τριῶν τευ-
χῶν. ἄνωνυμος, φέρουσα τὸ ῥητόν: «Νέων δὲ
μέριμναὶ σὺν πόνοις εἰλισσόμεναι δόξαν εὐρί-
σκουσι· λάμπει δὲ χρόνῳ ἔργα μετ' αἰθέρ'
ἀερόθεντα».

Πάντα ταῦτα εἶχον παραπεμφθῆ τῇ ἐπι-
τροπῇ ὑπὸ τοῦ προεδρείου περὶ τὰ τέλη τοῦ
παρελθόντος συλλογικοῦ ἔτους, διὰ δὲ τὸ ἐκ-
πρόθεσμον ἀνεβλήθησαν αἱ περὶ αὐτῶν κρίσεις
εἰς τὸ ἔτος τοῦτο.

6) Παράδεισος τῶν νεαρῶν σπουδαστῶν
τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ Ἐμ.
Τζότα.

7) Σωματολογία στοιχειώδης χειρόγραφος
ὑπὸ Ἀντ. Πρωτοπαπαδάκη.

8) Γραμματικὴ ἄνωνυμος.

9) Σειρὰ μαθημάτων ὑγιεινῆς ὑπὸ Δ. Γρη-
γορέ.

10) Τηλέμαχος ἢ Ροβινσὼν προσηρμοσμέ-
νος εἰς τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ
Π. Κουρτίδου.

11) Μαθήματα φυσικῆς ἱστορίας ὑπὸ Τηλ.
Κωτσάκη.

12) Γραμματικὴ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης
χειρόγραφος, ἄνωνυμος, ὑπὸ τὸ λόγιον «ἀγαθὴ
τύχη» διὰ τὸν Καραπάνειον ἀγῶνα.

13) Ἱστορία ἐλληνικὴ εἰς τρεῖς βαθμίδας
(ὧν αἱ δύο μόνον ἀπεστάλησαν τῶ συλλόγῳ)
χειρόγραφος, ἄνωνυμος, φέρουσα τὴν λατινι-
κὴν ῥῆσιν «ex aliis negotiis etc.», ὁμοίως
διὰ τὸν Καραπάνειον ἀγῶνα.

β') Πρὸς γνωμοδότησιν δὲ

14) Αἵτησις τῶν σχολῶν Ἀδραμυττίου περὶ ἀποστολῆς προγράμματος ἀστικῆς σχολῆς.

15) Αἵτησις Λουκίδου Ἀγάθωνος περὶ τῆς πρό τινων ἐτῶν ὑποβληθείσης ὑπ' αὐτοῦ πραγματείας, ἐπιγραφομένης «Πρακτικὰ κρίσεις καὶ κρίσεις περὶ γραμματικῆς».

16) Αἵτησις τοῦ ἐν Σπάρτῃ τῆς Πισιδείας ἀναγνωστηρίου «Φιλομαθείας» περὶ ἀποστολῆς προγραμμάτων σχολείων.

17) Πρόσκλησις τῆς ἐν Ἀθήναις πρὸς διοργάνωσιν τοῦ κατὰ ἰούλιον συγκροτηθησομένου παιδευτικοῦ συνεδρίου ἐπιτροπῆς πρὸς μετοχὴν τοῦ συλλόγου.

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ τῶν μὲν πρὸς ἀπλὴν κρίσιν πεμφθέντων βιβλίων ἐξελέξατο κριτὰς 1) τῆς μὲν ὑπὸ τοῦ κ. Μέγα κοσμογραφίας τὸν κ. Ἡλ. Βαλσαμάκη· 2) τῆς δ' ὑπὸ τοῦ κ. Ζύγουρα οἰκιακῆς οἰκονομίας τὸν ἀξιότιμον λόγιον κ. Ν. Φωτιάδην· 3) τῶν δὲ δύο γραμματικῶν, ἥτοι τῆς ὑπὸ τῶν κ. Μπουντώνα καὶ Γ. Κωνσταντινίδου καὶ τῆς ἀωνύμου χειρογράφου, καθὼς καὶ τῆς πραγματείας τοῦ κ. Ἀγάθωνος Λουκίδου τὸν κ. Φ. Τάχην· 4) τῆς δ' ὑπὸ τοῦ κ. Ἀντ. Πρωτοπαπαδάκη στοιχειώδους σωματολογίας τὸν κ. Χρ. Χατζηγηρήστου· 5) τοῦ δ' ὑπὸ τοῦ κ. Τζότα παραδείσου τῶν νεαρῶν σπουδαστῶν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης τὸν κ. Ν. Εὐσταθίου· 6) τῆς δ' ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Γρηγορέ, ἱατροῦ, σειρᾶς μαθημάτων ὑγιεινῆς τοῦ κ. Ἡλ. Βαλσαμάκη κ. Π. Χατζηγηρήστου· 7) τῶν δ' ὑπὸ τοῦ κ. Τηλ. Κωτσάκη μαθημάτων τῆς φυσικῆς ἱστορίας τοὺς αὐτοὺς κυρίους, Βαλσαμάκη καὶ Π. Χατζηγηρήστου· 8) τοῦ δ' ὑπὸ τοῦ κ. Π. Κουρτίδου Τηλεμάχου ἢ Ροθινσῶνος τοὺς κ. Ν. Εὐσταθίου καὶ Ἀπ. Βασακόπουλον. Ἐν δὲ τῇ τελευταίᾳ αὐτῆς συνεδριάσει ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ ἀνέθηκε τὴν σύνταξιν τῆς ἐκθέσεως τῆς εἰς τὸν Καραπάνειον ἀγῶνα σταλείσης ἀωνύμου γραμματικῆς τῆς φερούσης τὴν ῥῆσιν «Ἀγαθὴ τύχη» τῷ κ. Θ. Σαλτέλῃ· τῆς δὲ εἰς τὸν αὐτὸν ἀγῶνα πεμφθείσης ἑλληνικῆς ἱστορίας ἀωνύμου καὶ φερούσης τὸ λατινικὸν ῥητὸν «ex aliis negotiis» ἀνέβαλεν εἰς τὸ ἐπιόν ἔτος ὡς ἐκπρόθεσμον.

Καὶ τῶν μὲν κρίσεων τῶν ἄλλων βιβλίων μόνον αἱ ὑπὸ τοῦ κ. Χρ. Χατζηγηρήστου περὶ τῆς σωματολογίας τοῦ κ. Πρωτοπαπαδάκη καὶ αἱ τοῦ κ. Ν. Εὐσταθίου περὶ τοῦ Τηλε-

μάχου ἢ Ροθινσῶνος τοῦ κ. Π. Κουρτίδου καὶ περὶ τοῦ παραδείσου τοῦ κ. Τζότα ἔτοιμοι οὖσαι ἀναγνωσθήσονται προσεγγῶς ἐν ἐκτάκτῳ τινὶ συνεδριάσει τοῦ συλλόγου· αἱ δὲ λοιπαὶ οὕτω παρασκευασθεῖσαι ἀναβάλλονται εἰς τὸ ἐπιόν ἔτος. Ἡ δ' ἐκθεσις τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος ἀναγνωσθήσεται ὡσαύτως ἐν τινὶ τῶν ἐκτάκτων τοῦ συλλόγου συνεδριάσεων κατὰ τὴν διακαινήσιμον ἐβδομάδα.

Περὶ δὲ τῶν πρὸς γνωμοδότησιν ἀποσταλείσων αἰτήσεων ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ διεβίβασε τῷ προεδρεῖω τὰ εἰκότα.

Περὶ δὲ τῆς προσκλήσεως τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ὑπὸ τῆς Ἀθήνησιν ἐπιτροπῆς τῆς πρὸς διοργάνωσιν τοῦ ἐκεῖ συγκροτηθησομένου παιδευτικοῦ συνεδρίου ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ ἀπερῆνατο, ὅτι ὁ σύλλογος ὀφείλει νὰ πέμψῃ εἰς τὸ συνέδριον εἰδικὸν ἀντιπρόσωπον ἐκ τῶν ἐνταῦθα τακτικῶν αὐτοῦ μελῶν δι' ἄλλους τε λόγους καὶ διότι ἐξαιρετικῶς ὁ ἡμέτερος σύλλογος μόνος πάντων τῶν ἑλλ. συλλόγων ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς Ἀθήνησιν διοργανωτικῆς ἐπιτροπῆς διὰ προσκλήσεως εἰς μετοχὴν τοῦ παιδευτικοῦ συνεδρίου, ὅπερ καὶ ῥητῶς ἀναγράφεται ἐν τῇ ἐγκυλίῳ αὐτῆς, ἅμα δὲ καὶ διότι ὁ ἡμέτερος σύλλογος αὐτὸς κατέδειξε τὴν ἐκ τῶν τοιούτων συνεδρίων προσγινομένην ὠφελικὴν ἀποφασίαν νὰ πανηγυρίσῃ τὴν ἑαυτοῦ εἰκοσιπενταετηρίδα δι' ἐπιστημονικοῦ συνεδρίου, καὶ τέλος διότι ὁ ἐν τῇ ἐορτῇ τῆς πενηκονταετηρίδος τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐθνικοῦ πανεπιστημίου ἀντιπροσωπεύσας τὸν ἡμέτερον σύλλογον, ὁ σφοδρὸς καὶ σεβαστὸς γέρον κ. Πρ. Βασιλάδης, οὐ μόνον μετέσχε τῶν ἐργασιῶν, ἐν αἷς ἀπερασίθη ἢ ἐν Ἀθήναις συγκροτήσας τοῦ παιδευτικοῦ τούτου συνεδρίου, ἀλλὰ καὶ πρῶτος ἐν τῇ δημοσιευθείσῃ ἐγκυλίῳ τοῦ συνεδρίου ὑπογράφεται.

Αὗται, φίλοι ἐταῖροι, εἰσὶν αἱ κατὰ τὸ λῆγον ἤδη συλλογικὸν τοῦτο ἔτος ἐργασίαι τῆς ἐκπαιδευτικῆς τοῦ συλλόγου ἐπιτροπῆς, ὀλίγαι βεβαίως καὶ μικροῦ ἄξια· ἀλλὰ δι' οὓς ἤδη εἴπομεν λόγους οὐδὲν πλέον ἢν δυνατὸν νὰ πράξῃ ἡ ἐπιτροπὴ πᾶν τὸ φυσικῶς αὐτῇ δυνατὸν τελέσασα. Εὐχεται δὲ ἐκ μέσης καρδιάς, ὅπως ἡ διάδοχος αὐτῆς καὶ πλείονα καὶ βελτίονα κατορθώσῃ πρὸς εὐδῶσιν τοῦ ἐτέρου τῶν σκοπῶν τοῦ ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου, τοῦ κυρίως παιδευτικοῦ καὶ πρὸς τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ συλλόγου καὶ τοῦ γένους ἡμῶν.

β) 'Ο κ. Χρ. Χατζηγηρήστου αναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς ἔχουσιν ὡδε :

'Αξιότιμοι κύριοι συνάδελφοι.

Ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ ἡμετέρου συλλόγου συνεκροτεῖτο κατὰ τὸ λήγον ἔτος ἐκ τῶν κ. Ἦρ. Βασιάδου, Θ. Σαλτέλη, Εὐάγ. Ἀμαζόπουλου, Η. Πετρακίδου, Κ. Τσιούλια, Ὀδ. Ἀνδρεάδου καὶ τοῦ τὴν ἔκθεσιν ταύτην ποιουμένου. Ἐκ τούτων δὲ ὁ μὲν κ. Τσιούλικας ἀναχωρήσας ἐντεῦθεν οὐδεμιᾶς μετέσχε τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς, ἐπίσης δὲ καὶ ὁ κ. Ἀμαζόπουλος ἕνεκα ἀσθενείας καὶ ἰδίων ἀσχολιῶν. Τὰ δὲ λοιπὰ μέλη ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν συναδέλφου κ. Ἦρ. Βασιάδου μετέσχον τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς δεκάκις συνεδριάσαντα. Κατὰ τὰς συνεδριάσεις ταύτας σκέψις ἐγένετο περὶ τῆς Ζωγραφείου ἑλλ. βιβλιοθήκης, περὶ τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος καὶ τῶν ἔργων, ὅσα τῇ ἐπιτροπῇ ἐν τῷ κανονισμῷ ἀναγράφονται. Ταῦτα δ' ἐν συνόψει ἔχουσιν ὡς ἑξῆς.

Ζωγράφειος βιβλιοθήκη.

Τὰ περὶ τοῦ σπουδαιστάτου τούτου ἔργου τῆς ἐπιτροπῆς γνωστὰ εἰσι τῷ συλλόγῳ, διότι πάνθ' ὅσα ἡ ἐπιτροπὴ περὶ αὐτοῦ ἀπεράσισεν, ὑπέβαλεν αὐτῷ, ἅτινα καὶ ἐνεκρίθησαν. Μικρὴν τινα ὅμως ὑπόμνησιν αὐτῶν οὐκ ἄσκοπον κρίνομεν ἐπιβαλλομένην μάλιστα ἡμῖν ἐκ καθήκοντος, ἅτε ἔκθεσιν λεπτομερῆ ποιουμένοις τῶν τῆς ἐπιτροπῆς ἐργασιῶν.

Ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἤδη ἔτους ἐκδέδοται ὁ πρῶτος τόμος τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης, ἣν ὁ μεγάλθυμος μέγας τοῦ συλλόγου εὐεργέτης κ. Χρηστάκης ἐφένδης Ζωγράφος ἰδρύσαστο, βουλόμενος ἵνα τὰ προγονικὰ διανοητικὰ ἀριστουργήματα, ἅτινα ἐθαυμάσθησαν, θαυμάζονται καὶ μέλλουσι θαυμάζεσθαι μέχρι συντελείας τοῦ κόσμου, τοῖς πᾶσιν ὡσι προσιτά. Ἡ ἔκδοσις τοῦ πρῶτου τούτου τόμου, περιέχοντος τὴν « Ἀντιγόνην » τοῦ Σοφοκλέους διορθωθείσαν καὶ σχολιασθείσαν ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν καθηγητῶν τοῦ Ἀθήνησι πανεπιστημίου κ. Δ. Σεμιτέλου, οὐκ ὀλίγα πράγματα παρέσχε τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ, διότι παρὰ τὰ ἐν τῷ συμβολαίῳ καὶ τῷ προγράμματι ὀρισθέντα ἀπετελέσθη ἐκ φύλλων τυπογραφικῶν τεσσαράκοντα πέντε ἀντὶ τῶν εἰκοσιν, ἅτινα ὁ κ. Σεμιτέλος ἐν ἐπιστολῇ αὐτοῦ ὥρισεν. Τοιαύ-

την παράβασιν τῶν τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης διατάξεν ὁ σύλλογος οὐκ ἠδύνατο ἀνεχθῆναι, διὸ καὶ ἀμέσως ἐδήλωσε τοῖς κ. ἀδελφοῖς Περρῇ, τυπογράφῳ, καὶ τῷ κ. Σεμιτέλῳ, ὅτι ἐκ τῶν καθ' ὑπέβασιν τυπωθέντων τυπογραφικῶν φύλλων μόνον πέντε ἀποδέχεται καὶ τούτων τὴν δαπάνην μετὰ τῆς τῶν εἰκοσι ἀποτίσει αὐτοῖς. Μακρὰ ἀλληλογραφία περὶ τούτου ἀντηλλάγη μετὰ τῶν κ. ἀδ. Περρῇ τυπογράφῳ καὶ τοῦ ἐκδότη τοῦ κ. Σεμιτέλου, ὅτε πρὸ ἐξαμηνίας περὶ τοῦ ὁ κ. Χασιώτης, γραμματεὺς τῆς Α. Ε. τοῦ κ. Χρηστάκη ἐφένδης Ζωγράφου, κατὰ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἐπάνοδον αὐτοῦ προὔτεινε συμβιβασμὸν τινα, ὃν ἀπεδέξαντο οἱ κ. Περρῇ καὶ Σεμιτέλος, ὅπως ὁ μὲν σύλλογος ἀποτίσῃ τοῖς κ. Περρῇ τὴν περιπλέον δαπάνην τῆς ἐκτυπώσεως τῶν εἰκοσι τυπογραφικῶν φύλλων, τῷ δὲ κ. Σεμιτέλῳ δοθῇ ἀμοιβὴ μόνον διὰ πέντε καὶ εἰκοσι τυπογραφικὰ φύλλα. Ἐπὶ τῆς προτάσεως ταύτης ἐπὶ μακρὸν συνεσκέψατο ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ, λογισαμένη δέ, ὅτι οὐχὶ ὠφέλιμος τῇ Ζωγραφείῳ βιβλιοθήκῃ ἡ παράτασις τοῦ γεννηθέντος ζητήματος κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ πρῶτου τόμου, ἔργου σπουδαιστάτου, τιμήσαντος τὸν σύλλογον, καὶ ὅτι ὁ τὴν πρότασιν ὑποβαλὼν εἰς στενὴν εὐρηται σγέσιν τῷ μεγάλθυμῳ ἰδρυτῇ τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης, ἀπεδέξατο αὐτὴν καὶ ὑπέβαλε τῷ συλλόγῳ, ὃς καὶ ἐπεδοκίμασεν αὐτὴν, ἅτε ὑπ' αὐτῶν τῶν συμφερόντων τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης καὶ τοῦ μεριμνῶντος περὶ αὐτῆς συλλόγου ἐπιβαλλομένην. Ταῦτα περὶ τοῦ πρῶτου τόμου τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης.

Ὁ δὲ δεῦτερος τόμος, ὁ τῆς « Φοινίσσας » τοῦ Εὐριπίδου περιέχων καὶ ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ φιλόλογου κ. Δ. Βερναρδάκη ἐκδιδόμενος ἀπεπερατώθη ἤδη καὶ μετ' οὐ πολὺ παραδοθήσεται. Περὶ τούτου οὐδὲν ἔχομεν εἰπεῖν, καθ' ὅσον ἀντίτυπα αὐτοῦ εἰσέτι δὲν ἐλάβομεν.

Ὁ δὲ τρίτος τόμος τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης περιέχων τὸν Ἡσίοδον ἐκδοθήσεται ὑπὸ τοῦ ἑλληνιστοῦ καὶ ὑψηλοῦ τοῦ ἐν Μονάχῳ πανεπιστημίου κ. Καρόλου Sittl. Ὁ κ. Κάρολος Sittl ἀποπερατώσας τὸ ἔργον αὐτοῦ μετέβη εἰς Ἀθήνας πρὸς ἔκδοσιν αὐτοῦ καὶ ἠτήσαστο τὴν περὶ τούτου ἐντολήν· ἀλλ' ἡ ἐπιτροπὴ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκτυπώσεως ἀπήντησεν, ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ ἐν χειρογράφῳ μέρος τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Sittl· διότι ὁ ἑλληνιστὴς οὗτος γράφων τὴν νέαν ἑλληνικὴν μεταχειρίζεται γλῶσσαν ξενίζουσαν

πως· ὡς ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ ἐκτύπωσις οὕτω ἤρξατο.

Ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ ὥρισεν ἤδη καὶ τὰ ἐφεξῆς ἐκδοθησόμενα ἔργα· ἀνετέθησαν δὲ προτάσει αὐτῆς τῷ μὲν κ. N. Wecklein, γυμνασιάρχῃ ἐν Μονάχῳ καὶ γνωστῷ ἐπὶ ταῖς ἐκδόσεσιν αὐτοῦ τῶν Ἑλλήνων τραγικῶν ποιητῶν, ἡ ἐκδοσις τοῦ Αἰσχύλου, ἣς ὁ πρῶτος τόμος περιέχων τὴν «Ὀρέστειαν» δημοσιευθήσεται τῷ 1889, τῷ δὲ κ. Fr. Blass, γνωστῷ ἐκδότῃ τοῦ Δημοσθένους καὶ ἄλλων φιλολογικῶν ἔργων, ἡ τοῦ Δημοσθένους, ὅς δημοσιευθήσεται τὸ 1891, τῷ δὲ M. Schanz, γνωστῷ ἐκδότῃ πλατωνικῶν μελετῶν καὶ καθηγητῇ τῆς ἑλληνικῆς γραμματικῆς καὶ φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Würzburg, ἡ τοῦ Πλάτωνος, ἣς ὁ πρῶτος τόμος δημοσιευθήσεται τὸ 1892. Κατὰ τὸ 1890 δὲ δημοσιευθήσεται ὁ δεῦτερος τόμος τοῦ Εὐριπίδου ὑπὸ Δ. Βερναρδάκη. Οὕτω διέταξε τὰ τῶν ἐκδόσεων ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ ἀναλόγως τῶν πόρων, οὓς διαθέτει ἐκ τῶν τόκων τοῦ κεφαλαίου τοῦ κατατεθειμένου διὰ τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην.

Περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ δευτέρου τόμου τοῦ Σοφοκλέους ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Σεμιτέλου οὐδὲνα λόγον ποιούμεθα, διότι ὁ κ. Σεμιτέλος, πρὸς ὃν ὁ σύλλογος πρὸ δέκα μηνῶν ἔγραψε τῇ προτάσει τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς ἔρωτων περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἔσται ἐτοιμῆ ἡ ἐκδοσις τοῦ δευτέρου τόμου, οὐδὲν εἰσέτι ἀπήντησε, καίπερ ταχθείσης τριμήνου πρὸς τοῦτο προθεσμίας. Τελευταίως δ' ἔγραψα καὶ αὐθις αὐτῷ, ἵνα ἐντὸς μηνὸς ἀπαντήσῃ, ἐὰν σκοπῇ ἐκδοῦναι καὶ τὸν δεύτερον τόμον κατὰ τοῦ ὅρου τοῦ προγράμματος. Ταῦτα τὰ κατὰ τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην.

Τὰ δὲ περὶ τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος ἐκτεθήσονται ὑμῖν ἐν ἐτέρῃ συνεδριάσει ὑπὸ τοῦ ἀκαμάτου τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς θεράποντος καὶ εἰσηγητοῦ κ. Θ. Σαλτέλη· ἐπὶ τοῦ παρόντος γνωστοποιούμεν μόνον, ὅτι ἡ ἀποσταλείσα κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο γλωσσικὴ ὕλη καὶ ἀφρονος καὶ ποικίλη τυγχάνει, ὅτι τέσσαρες καὶ δέκα συλλογαὶ ἐλήφθησαν ἐκ διαφορῶν μερῶν, καὶ ὅτι ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ ἐσκέψατο καὶ περὶ τροποποιήσεως τοῦ προγράμματος τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος, ἀλλ' ἀνέβαλε τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς εἰς τὸ ἐπόμενον ἔτος.

Ταῦτα τὰ κατὰ τὸ λήγον ἔτος ἔργα τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἅπερ τῇ κρίσει ὑμῶν

ὑποβάλλομεν, εὐχόμενοι πλείω κατὰ τὸ ἐπίον ἔτος.

γ) Ὁ κ. K. Περδικίδης ἀναγινώσκει τὴν ἐκθεσιν τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς ἔχουσαν ὡδε·

Κύριοι,

Ὅρισθεισῆς τῆς ἐσπέρας ταύτης ὑπὸ τοῦ προεδρείου τοῦ συλλόγου πρὸς ἀνάγνωσιν εἰς ἐπήκοον ὑμῶν, κατὰ τὰ κεκαυνοσιμένα, τῆς ἐκθέσεως τῶν κατὰ τὸ λήγον συλλογικὸν ἔτος πεπραγμένων ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἣς τυγχάνομεν μέλη, προαγόμεθα εἰς ἐκθεσιν τῶν ἐξῆς:

Ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐπιτροπὴ κατ' ἀρχὰς ἀποτελεσθεῖσα κατὰ τὰς ἐν ταῖς ἀρχαιερείαις ἐκλογὰς ἐκ τῶν κυρίων αἰδέσ. Κανονικοῦ τῆς ἐν Γέβραλτάρῃ ἀρχιεπισκοπῆς C. G. Curtis, James Calvert, Jean Mordtmann, Θεμ. Σαλτέλη, Ξ. Σιδεροπούλου, R. Schræder καὶ K. Περδικίδου, συμπαρέλαθεν ἐν τοῖς ἐξῆς, τῇ αἰτήσει αὐτῆς καὶ τῇ ψήφῳ τοῦ συλλόγου, τοὺς κυρίους Ἀνδρέαν Λεβάλ, Ἐδουῖνον Πιέρς, Πελοπίδαν Δ. Κούππαν, τὸν διδάκτορα Ἀλβέρτον Λόγκ καὶ τὸν καθηγητὴν A. van Millingen, οἵτινες εἰδικὰς κεκτημένοι γνώσεις καὶ γνωστοὶ διὰ τὰς σοφὰς αὐτῶν μελέτας ἐπὶ ἀντικειμένων ἀναγκαιῶν καὶ σγῆσιν ἐχόντων πρὸς τὴν ἀρχαιολογίαν συνετέλεσαν λίαν προσφόρως πρὸς τὸν ἐπὶ τὸ τελειότερον, κατὰ τὸ ἐνόν, καταρτισμὸν τῆς ἐπιτροπῆς.

Οὕτω δὲ κατηρτισμένη ἡ ἐπιτροπὴ προσέβη εἰς τὸ ἔργον αὐτῆς συνελθοῦσα κατὰ τὸ συλλογικὸν τοῦτο ἔτος εἰς δέκα τακτικὰς συνεδριάσεις. Καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ τῶν συνεδριάσεων τούτων, ἐν ἣ παρῆν καὶ ἡ A. E. ὁ πρόεδρος τοῦ συλλόγου K. Καλλιχίδης βέης. Ψηφοφορίας γενομένης ἀνεδείχθη πρόεδρος μὲν αὐτῆς ὁ αἰδ. Κανονικός C. G. Curtis, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. Κυριακὸς Περδικίδης, οἵτινες ἀποδεχόμενοι ἀνέλαβον τὰ καθήκοντα αὐτῶν.

Κατὰ τὰς ἐφεξῆς συνεδριάσεις ἡ ἐπιτροπὴ μετὰ τῆς μελέτης διαφορῶν ἀντικειμένων εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν ἀναγομένων, περὶ ὧν ἐν τοῖς ἐξῆς ρηθήσεται, καθῆκον αὐτῆς ἔκρινε ν' ἀσφαλῆθῃ καὶ περὶ τὴν διάταξιν τοῦ κώδικος τῶν ἐπιγραφῶν, ὅστις, ὡς εἶχεν, ἄνευ πινάκων κατατάξεως αὐτοῦ κατὰ χρονολογίαν, καθ' ὕλην, κατὰ διάλεκτον καὶ κατὰ τοὺς τόπους

τῆς ἀνακαλύψεως ἐκάστης αὐτῶν, ἀπετέλει κτῆμα πολυτίμιον μὲν ἀλλὰ δύσχρηστον διὰ τὸ ἀνοικονόμητον αὐτοῦ. Τὴν σπουδαίαν ταύτην ἔλλειψιν ἀνεπλήρωσεν ἡ ἐπιτροπὴ ἀναθεῖσα δυοῖς μέλεσιν αὐτῆς τοῖς κ. Ἄνδρᾶν Leval και Ξενοφῶντι Σιδεροπούλῳ τὴν σύνταξιν ἐνός τῶν καταλόγων τούτων. Οἱ κύριοι οὗτοι ἀποδεξάμενοι προθύμως τὴν ἀναθεθεῖσαν αὐτοῖς ἐργασίαν ἐπιχείρησιν, μετὰ τῆς γνωστῆς αὐτῶν φιλοπονίας ἔφεραν εἰς πέρας τὸ ἔργον καὶ ἤδη εὐρεται ὁ κώδικς τοῦ συλλόγου ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ πεπλουτισμένος μετὰ τοῦ τοσοῦτου ἀναγκασίου πρὸς μελέτην πίνακος τούτου. Ὁ πίναξ ἐκδοθήσεται Θεοῦ εὐδοκούντος καὶ διὰ τύπου ἐν τινι ἀρχαιολογικῷ παραρτήματι τοῦ περιοδικοῦ ἡμῶν, ἢ καὶ χωρὶς, πρὸς χρῆσιν τῶν περὶ τὰ ἐπιγραφικὰ τὰς διατριβάς πειουμένων. Ἡ ἐπιτροπὴ χάριτας ὀφείλει τῷ τοῦ συλλόγου προεδρεῖῳ, ὅπερ ἀσμένως παρεδέξατο τὴν πρότασιν αὐτῆς περὶ τῆς κατ' οἶκον παραλαβῆς τοῦ κώδικος πρὸς εὐκολωτέραν καὶ συντομωτέραν τοῦ ἔργου διεκπεραίωσιν.

Κατὰ τὸ συλλογικὸν τοῦτο ἔτος νέον ἔρανον τῇ ἐπιστήμῃ προστοιμᾶζει ἡ καθ' ἡμᾶς ἐπιτροπὴ, τοὺς τοπογραφικοὺς πίνακας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Γαλατᾶ μετὰ σημειώσεων τῶν γνωστῶν ἢ ὑποτιθεμένων μερῶν τῶν ἀρχαίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως κτισμάτων. Οἱ τῶς ὑπάρχοντες τοιοῦτοι καὶ περὶ τὴν ἀκριβείαν τῶν περιφερειῶν ἐλλείπουσι καὶ περὶ τῆς τοποθεσίας τῶν διαφόρων μερῶν σφάλλουσι. Τὸ ἔργον, ἵνα ἡ ἄξιον τοῦ συλλόγου, καὶ πολλῆς μελέτης καὶ πολλῶν πόνων δεῖται. Ὁ συνάδελφος ἡμῶν κ. Πελοπίδης Κούππας ἐπεφορτίσθη ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τὴν σχεδιαγράφωσιν τῶν περιφερειῶν ἐν τοῖς ἐν λόγῳ πίναξι μετὰ σημειώσεως τῶν μερῶν μόνον ἐκείνων, ὅσα ἀσφαλῶς γνωστὰ τυγχάνουσι, πρὸς συμπλήρωσιν δὲ τοῦ ἔργου θέλει μεθ' ἐνός ἢ καὶ δύο ἄλλων μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ἐπισκευθῆ τὰ διάφορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέρη καὶ σημειῖ ἀκολουθῶς ἐπὶ τῶν πινάκων ὅσα ἐπεβεβαιώθησιν καὶ ὅσα ἄλλα νέα ἀνακαλύπτονται. Περὶ τὸν κρίνομεν νὰ ἐξάρωμεν τὸν ζῆλον, μεθ' οὗ ὁ κ. Π. Κούππας, ὁ ὀρθρὸς οὗτος τῆς ἐπιστήμης θεράπων, κατήρξατο τοῦ ἔργου, εἰς ὃ προέβη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τοῦτο θεῖα συνάρσει ἀποτελέσει ἐν τῶν σπουδαιοτέρων κοσμημάτων τῆς μεγάλῃς τοῦ συλλόγου αἰθούσῃς.

Αἱ λοιπαὶ τῆς ἐπιτροπῆς ἐργασίαι εἰσὶν αἱ ἐξῆς. Ὁ κ. Ξενοφῶν Σιδεροπούλος ἐτοιμᾶζει

μελέτην περὶ Δακεθίζης (Kebje), ὁ δὲ κιδ. πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς μελέτην περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Βαράγγων, συνοπτικῶς περὶ τούτων παρατηρήσας τὰ ἐξῆς: ὅτι τὰ ἐξω τῆς πέμπτης πύλης τῶν ἱεραίων τειρῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μνήματα, ἅτινα πρότινων ἐτῶν ἀνεκαλύφθησιν, οὐδὲν ἄνηκουσι τοῖς Βαράγγοις, α') διότι τὰ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς αὐτῶν κύρια ὀνόματά εἰσι Γοθτικά. καὶ β') διὰ τὸ ὄνομα Φεδερᾶτοι, δι' οὗ ἀποκαλοῦνται οἱ ἐν αὐταῖς ἐνταφιασθέντες: γνωστὸν δ' ὅτι οἱ Βαράγγοι οὐδὲν μετὰ τῆς φυλακῆς τῶν Φεδερᾶτων ἐνεκρίθησιν εἰμὴ ἐν χρόνοις πολλῶ ὑστέρους, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς δηλαδὴ, καθ' ἣν τὴν Ἀγγλίαν κατέκτησε Γουλιέλμος ὁ κατακτητῆς, ὅτε πολλοὶ Σάξωνες, ὧν ἐν τοῖς πρώτοις εὐρεται Harald ζης Hardrada, κητέφυγον εἰς Ἀνατολὴν ζητούντες παρὰ τῷ αὐτοκράτορι θέσιν.

Ἐπιγραφαὶ τρεῖς καταδείχθησιν τῇ ἐπιτροπῇ ὑπὸ τοῦ κ. Ξ. Σιδεροπούλου: καὶ αἱ τρεῖς εἰσι χριστιανικαί, μικρὸν δὲ τὸ ἐνδιαιφέρον ἔχουσι τῆς πρώτης τούτων ἐπιτυχῆ ἀνάγνωσιν προέτεινεν ὁ κ. Θ. Σαλτέλης. Τὴν μελέτην τοῦ κ. J. Mordtmann περὶ τῆς ἐπὶ τοῦ κενοσταφίου τοῦ Γουλιανοῦ ἐπιγραφῆς ἡ ἐπιτροπὴ δὲν ἔλαβεν εἰσέτι.

Πρότασις ἐγένετο περὶ ἐπισκέψεως καὶ μελέτης τοῦ ἐκ Σιδῶνος μετενεχθέντος ἐνταῦθα σαρκοφάγου, ὃν ἰσχυρίζονται τινες ὄντα Ἄλεξάνδρου τοῦ μεγάλου: δυστυχῶς ὅμως ἡ πρότασις οὐ δύναται πραγματοποιηθῆναι, ἅτε ἀπρηγορευμένης οὔσης τῆς ἐπισκέψεως τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου μνημείου: ἀναβάλλεται λοιπὸν ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἐπιθυμίας ταύτης εἰς χρόνους προσφορωτέρους.

Ὁ διδάκτωρ Long ἐπέδειξε τῇ ἐπιτροπῇ λίαν περίεργον δακτυλιόλιθον παριστάντα ἄνδρα κατευθύνοντα τὴν προσευχὴν αὐτοῦ πρὸς σταυρὸν καὶ ἡμισέληνον ἐνταυτῷ. Αἱ γνώμαι τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς διχασθεῖσαι εἰς οὐδεμίαν κατέληξαν κοινῇ παραδεδεγμένην ἐξήγησιν ἢ τῆς πλειονοψηφίας τῶν μελῶν ἔκλινε πρὸς τὴν τοῦ διδάκτορος Long, ὅστις ἀπεφάνθη, ὅτι πιθανῶς ἡ ἀπεικονιζομένη λατρεία σχέσιν ἔχει πρὸς τὰ δόγματα τῶν Γνωστικῶν τοῦ Α' καὶ Β' μ. Χ. αἰῶνος.

Ὁ αὐτὸς διδάκτωρ A. Long ἀνέγνω τῇ ἐπιτροπῇ σοφὴν μελέτην αὐτοῦ περὶ τριῶν Ἀσσυρίων κυλίνδρων, οὓς ὁ συνάδελφος ἡμῶν καθηγητῆς Θ. Σαλτέλης ἐπέδειξεν ἐν πρώτῃ συνεδριάσει αὐτῆς. Κατὰ τὸν μελετή-

σαντα τούς κυλίνδρους τούτους σοφόν ἡμῶν συναδέλφον, ὁ εἰς αὐτῶν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀποδοτέος τῇ κατωτέρᾳ Χαλδαίᾳ παρίστησι δ' οὕτως ἀντικειμένα ἀνήκοντα τῇ ἀρχαίᾳ τοῦ τόπου μυθολογίᾳ, περὶ ὧν λόγον ποιείται ὁ Βηρυσός. Ὁ ἕτερος, ὡς ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ ἔστιν εἰκάσαι, ἀνήκει τῇ Οὐρ τῆς Χαλδαίας, τὸ δὲ παριστώμενον ἐπ' αὐτοῦ θέμα ἔστιν ἐκ τῶν κοινοτάτων, λατρεία δηλαδή δύο ἀνδρῶν πρὸς τινα θεότητα. Ὁ δὲ τρίτος, κατὰ πιθανὸν ἐπίσης λόγον, ἀποδοτέος τῇ Ἀσσυρίᾳ· δυνατὸν ὀρισθῆναι ἐποχὴ αὐτοῦ ἢ τῶν Σαργονιδῶν, καίτοι ἐργασίας μᾶλλον βαρβάρου τῶν ἄλλων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κυλίνδρων. Ὁ τελευταῖος οὗτος κύλινδρος οὕτω προσομοιάζει τῷ δημοσιευθέντι ὑπὸ τοῦ κ. Λαγιάρδου ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ *Niniveh and Babylon*, ὥστε, ἐὰν τὸ ἀπεικονιζόμενον ἀντὶ πολεμικῆς σκηπῆς δὲν παρίστα κνηγετικὴν, εἰκότως ἠδύνατό τις ἀποφανθῆναι, ὅτι ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου ἔστιν ἀπομίμησις. Ἡ μελέτη, κύριοι, τῶν κυλίνδρων ἐν γένει ἀποτελεῖ τὰ νῦν σπουδαιότατον τῆς ἀρχαιομαθείας κλάδον, ἐπειδὴ δὲ πῶτα αὕτη προσφέρεται τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιτροπῇ, εὐλόγως ἐνεκρίθη, ἵνα ὀλόκληρος κατατεθῆ ἐν τοῖς πρακτικαῖς αὐτῆς.

Ταῦτα τὰ κατὰ τὸ συλλογικὸν τοῦτο ἔτος ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς πεπραγμένα. Ἐὰν δὲ κριθῶσιν ὑπὸ τινων παῦρα, τὸ τοιοῦτον ἀποδοτέον εἰς τὰς ἰδιαιτέρας ἀσχολίας, ὑφ' ὧν περιεσπῶντο τὰ τε μέλη καὶ ὁ εἰσηγητὴς αὐτῆς· οὐχ ἥττον δέον νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι πάντες εἰργάσθησαν ὅση αὐτοῖς δύναμις καὶ ὅσον αἱ περιστάσεις ἐπέτρεπον. Καταλήγομεν ἐπευχόμενοι τὰ βελτίω διὰ τὴν ἐφεξῆς περίοδον.

δ') Ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης ἀναγνώσκει τὴν ἐκθεσιν τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς ἔχουσαν ὧδε·

Ἀξιότιμοι κ. συναδέλφοι.

Τὸ ὄγδον νῦν ἐκθεσιν τῶν ἐργασιῶν τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς ποιούμενος οὐδαμῶς ἀσχέλλω ἐπὶ τούτῳ, καίτοι τὸ ἔργον δυσχερές. αἱ δ' ἐργασίαι αὐτῆς πολλαὶ καὶ ἐργώδεις εἰσὶν, ἀναγόμεναι εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ τοῦ ἡμετέρου συλλόγου. Τοῦ κανονισμοῦ ὅμως ἐπιβάλλοντος τὴν ἐκθεσιν ταύτην, διὰ βραχέων ἐκτίθημι ὑμῖν τὰ κατὰ τὸ λήγον ἔτος τελεσθέντα.

Ἡ συντακτικὴ ἐπιτροπὴ ἀπετελεῖτο κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκ τῶν κ. Θ. Σαλτέλη, Ν. Σουλίδου, Ν. Παρανάκι. τοῦ γεν. γραμματέως τοῦ συλλόγου, τοῦ εἰδικοῦ, τοῦ γραμματέως τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς κ. Π. Πετρακίδου καὶ τοῦ τῆς ἀρχαιολογικῆς κ. Κ. Περδικίδου· ἀλλ' ἐπ' ἐσχάτων μικρὸν ἐτροποποιήθη παραιτηθέντος τοῦ κ. Ν. Παρανάκι καὶ ἀναπληρωθέντος διὰ τοῦ δραστηριωτάτου κ. Ἀνδρέου Λεβάλ. Τὰ τῆς ἐπιτροπῆς δὲ μέλη συνεκρότησαν προεδρεύοντος τοῦ ἀκαμάτου κ. Θ. Σαλτέλη δέκα συνεδριάσεις, καθ' ἃς ἡσχολήθησαν περὶ τὴν ἐκδοσιν τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος, τοῦ III' τόμου τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος καὶ τῆς Μαυρογορδατείου βιβλιοθήκης.

Ἐίπομεν, ὅτι τὸ τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς ἔργον ἐστὶ δυσχερές· τοῦτο εὐχερῶς πᾶς τις κατανοεῖ ἀναλογιζόμενος, ὅτι ἅπανα ἢ ὕλη δέον νὰ παρασκευασθῆ, εἶτα δὲ νὰ ἐπεξεργασθῆ δις καὶ τρις πολλάκις· ἡ συλλογὴ τῶν ἀναγνωσμάτων ἐπίσης οὐκ ὀλίγας δυσχερείας παρέχει, αἱ δὲ ἐκθέσεις τῶν ἐκάστοτε ἐπιτροπῶν μαρτυροῦσιν ὁμοφώνως περὶ τούτου· ἂν δ' εἰς ταῦτα προστεθῆ ἡ περισυλλογὴ καὶ ἐκδοσις τοῦ ἐκτάκτου τεύχους τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος, ὅπερ περιλαμβάνει τὸν κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος τοῦ συλλόγου ἀναγνωσθέντα προεδρικὸν λόγον ὑπὸ τοῦ κ. Ἡρ. Βασιλάδου, τὰς διαφόρους παρὰ διαφόρων ἀκαδημιῶν, πανεπιστημίων, ἐταιριῶν καὶ λοιπῶν ἀποσταλείσας συγγραφετῆρους ἐπιστολάς, τὰς διαφόρους παρὰ διαφόρων, ζένων τε καὶ ἡμετέρων, λογίων καὶ ἐπιστημόνων ἀποσταλείσας πρὸς ἀνάγνωσιν ἐν τῇ συνεδριάσει τοῦ συγκληθέντος μὲν διὰ λόγους γνωστοῦς δὲ μὴ γενομένου ἐπιστημονικοῦ συνεδρίου, θέλει πᾶς τις κατίδει, ὅτι ταῦτα πάντα ὡς καὶ ἡ ἐπεξεργασία τῶν πλείστων καὶ μεταφρασίς καθίστων σοβαρὸν καὶ μέγα τὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἔργον κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο· καὶ ὅμως ἡ ἐπιτροπὴ πέποιθεν, ὅτι τὸ καθήκον αὐτῆς ἐπετέλεσε, καὶ τοῦτο μάλιστα ὀφείλεται τῷ δραστηρίῳ αὐτῆς προέδρῳ, ὅστις νύκτας ὅλας ἀφιέρου ὅτε μὲν ἐπεξεργαζόμενος τὴν δημοσιευθησομένην ὕλην, ὅτε δὲ διορθῶν τὰ τυπογραφικὰ δοκίμια. Τὸ ἔργον τῆς ἐπιτροπῆς ἡμῶν οὐδεμίαν ἐπιδέχεται ἀναβολήν, διότι ὁ σύλλογος συμβάλλεται διὰ τακτικοῦ συμβολαίου πρὸς τοὺς τυπογράφους, οἵτινες καὶ τὴν ὕλην ἐν καιρῷ ἀπαιτοῦσι· καὶ τὰς διορθώσεις κατὰ τὸν ὀρισμένον χρόνον.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἀγγέλλει ὑμῖν σήμερον εὐχαρίστως, ὅτι τὸ τέταρτον τεύχος τῆς Μαυρογορδατείου βιβλιοθήκης πρὸ πολλοῦ ἐξετυπώθη, ἀναμένονται δὲ μόνον τὰ τελευταία φύλλα καὶ ὁ πίναξ παρὰ τοῦ κ. Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως, ὅπως συμπληρωθὲν δημοσιευθῆ, καὶ ὅτι ὁ ΙΙ' τόμος ἐξετυπώθη, διότι σήμερον καὶ τὸ ἐξώφυλλον τούτου ἐκτυπωθὲν ἀπεστάλη τῷ βιβλιοδέτῃ.

Τὸ δὲ τεύχος τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος μεθ' ὅλας τὰς δυσχερείας ἰκανῶς προχωρεῖ ὑπερβάν τὸ ΚΕ' τυπογραφικὸν φύλλον· βραδέως δὲ προβαίνει, διότι μετὰ μείζονος προσοχῆς δέον νὰ ἐκτυπωθῆ καὶ διότι καὶ διορθώσεις εἰς τὸ ἐξώτερον πέμπονται.

Ἐκ τούτων δὲ ἡ μὲν εἰκοσιπενταετηρίς ἐκτυποῦται λίαν φιλοκάλως ἐν τῷ ἄριστα συγκροτημένῳ τυπογραφίῳ τοῦ κ. Ἰωάννου Παλλαμάρη, ὁ δὲ ΙΙΙ' τόμος τοῦ περιοδικοῦ καὶ ἡ Μαυρογορδάτειος βιβλιοθήκη ἐπίσης φιλοκάλως ἐν τῷ τυπογραφίῳ τοῦ κ. Α. Κορομηλά· ἀποτινομεν δὲ τῷ μὲν κ. Παλλαμάρῃ ἕνεκα τοῦ πολυγλώσσου τοῦ ἔργου καὶ ἄλλων δυσχερειῶν Α. Τ. 1,90 κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον, τῷ δὲ κ. Κορομηλά Α. Τ. 1,60 κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον.

Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων φανερὸν ἐγένετο, νομιζομεν, οἷα καὶ ὁπόση ἡ ἐργασία τῆς ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ λήγον ἔτος· ἡ ἐργασία δὲ αὕτη ἦν ἔτι πλείων, εἰ μὴ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ συλλόγου παρεκώλυον τοῦτο.

Καταλήγοντες δὲ παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ ἔκτακτον τεύχος, ὅπερ τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος ἀπεκλήθη, πρωτοφανὲς ἔσται βιβλίον ἐν τῇ νεωτέρῃ ἑλληνικῇ φιλολογίᾳ· διότι ὑπὸ τὸ κυανοῦν περιχάλυμμα περιληφθήσονται ἔργα διανοητικὰ Ἑλλήνων καὶ Γάλλων, Ἄγγλων καὶ Ρώσων, Δανῶν καὶ Οὐγγρων, Γερμανῶν καὶ Ἀμερικανῶν κτλ. τὸ δὲ τοιοῦτον συνέδριον διαφόρων σοφῶν τὸ πρῶτον ἔστιν ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει. Ἀλλὰ πρὸς τούτοις τὸ τεύχος τοῦτο καταδείκνυσι καὶ τὴν συμπάθειαν πολλῶν ἄλλογενῶν πρὸς τὸ ἡμέτερον ἔθνος, ἄλλογενῶν ἐμβαπτισθέντων ἐν τοῖς νόμοις τῆς ἀρχαίας σοφίας καὶ τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ, ὅστις οὐποτ' ὀλεῖται. Ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαιότης μεθ' ὅλας τὰς προόδους τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης πρότυπὸν ἔστι πολιτισμοῦ, ἐξ οὗ καὶ ὁ νεώτερος προῆλθε καὶ δι' οὗ οὗτος κινεῖται καὶ ὑπάγει· τὸ νέον ἔργον κύπτει πρὸ τοῦ ἀρχαίου· τὸ ἀγαλμα τὸ πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ νέου κόσμου στηθὲν τῇ ἐλευθερίᾳ κρατεῖ μὲν τὴν

δῆδα καὶ ἐκπέμπει ἠλεκτρικὰς ἀκτῖνας φωτός, ἀλλὰ τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ οὐδαμῶς ἐξικνεῖται τῷ θεῷ μεγαλείῳ τοῦ πάλαι ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῆς προμάχου Ἀθηνᾶς.

Ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας ταῖς ἐπιτροπαῖς, ὧν αἱ ἐκθέσεις τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν ἀνεγνώσθησαν λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΠΕ'

(Ἐκτακτος)

Τῆς 16 ἀπριλίου 1888.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης ἐκτάκτου συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦνται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολῇ τοῦ κ. Μ. Παρανίκα, γυμνασίου ἐν Ἀδριανουπόλει, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν πραγματείας αὐτοῦ πρὸς δημοσίευσιν ἐν τῷ τεύχει τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος «περὶ ἐνότητος τῆς Ἰλιάδος».

Ἀνωμόμου ἐντεῦθεν, ἐπιστῶντος τὴν προσοχὴν τοῦ συλλόγου ἐπὶ τῆς μετατροπῆς τῶν ὀθωμ. χρεωγράφων, ἅτινα διὰ χειρὸς τῆς αἰοδιμου Εὐαθίας Θεοφιλίδου κατετέθησαν ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ καὶ περὶ τοῦ ἀνατοκισμοῦ τῶν χρημάτων.

Τοῦ κ. Γεράκη, ἐξ Ἀθηνῶν, αἰτουμένου πληροφορίας περὶ τῶν διδασκτικῶν βιβλίων, ἅπερ κατὰ τὴν ἐγκύκλιον τοῦ συλλόγου ἐπεμψεν.

Τῆς ἑλληνοκαθολικῆς ἀδελφότητος Συμπνοίας, εὐχαριστοῦσης τῷ συλλόγῳ ἐπὶ τῇ παραχωρήσει τῆς αἰθούσης αὐτοῦ πρὸς τέλεισιν συναυλίας.

Τῆς Α. Ε. τοῦ Χρηστάκη ἐρένδη Ζωγράφου ἐκ Παρισίων, δηλοῦντος τὴν δωρεὰν 150 λιρῶν πρὸς ταχεῖαν ἐκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου συγγραμματος.

β') Τὸ προεδρεῖον προτείνει καὶ ὁ σύλλογος ψηφίζεται, ὅπως ἐκφρασθῶσιν αἱ εὐχαριστίαι τοῦ συλλόγου τῷ ἐξοχ. Χρηστάκῃ Ζωγράφῳ, μεγάλῳ εὐεργέτῃ τοῦ συλλόγου.

γ') Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφορεῖται ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Παῦλος Μαν-

σούρωφ, β' γραμματεὺς τῆς βωσικῆς πρεσβείας.

δ') Ο κ. Θ. Σαλτέλης, ἀντιπρόεδρος, ἀνακινῶσκει ἐκθεσιν περὶ τῶν διαλέξεων τοῦ συλλόγου ἐγρυσαν ὡδε.

Κύριοι.

Τὸ αἰσίως ἤδη λῆξαν συλλογικὸν τοῦτο ἔτος ὑπῆρξεν, ὅσον ἀρορᾷ εἰς τὰ τῶν δημοσίων διαλέξεων, πολλῶ εὐτυχέστερον πολλῶν τῶν προκατόχων αὐτοῦ κατὰ πολλά· α') ὅτι ἐν αὐτῷ πλείονες ἢ ἄλλοτε δημοσίαι διαλέξεις ἐγένοντο· β') ὅτι τῶν ἀγορητῶν τῶν ἐγγραφάντων τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα καὶ τὰ θέματα τῶν διαλέξεων ἐν τῷ δημοσιευθέντι προγράμματι σχετικῶς ὀλίγιστοι ἐκωλύθησαν ἢ ἐκώλυον ἑαυτοὺς ἐκπληρῶσαι τὴν δημοσίαν δεδομένην ὑπόσχεσιν· γ') ὅτι αἱ εἰς τὸ πρόγραμμα προεβήθησαν ἀταξίαι καὶ μεταστάσεις ὀλίγαι σχετικῶς πρὸς ἄλλα ἔτη ἐγένοντο. (Τὰ δύο ταῦτα αἰσιῶς εἰσιν αἰωνός, ὅτι κινδυνεύομεν πως καὶ ἡμεῖς, ὁ περιούσιος τοῦ Δημιουργοῦ λαὸς τῶν Ἑλλήνων, νὰ κατανοήσωμεν, ὅτι ὁ ἄπαξ διδόμενος καὶ μάλιστα δημοσίᾳ λόγος καὶ ὑπόσχεσις ἱερά ἐστι καὶ ἀπαράβατος, καὶ ὅτι ἐν πᾶσιν ἀνάγκη νὰ ἐπικρατῇ τάξις καὶ κόσμος)· δ') τὸ καὶ σπουδαιότατον, ὅτι καὶ ἔξω τοῦ προγράμματος ἐκτακτικὴ καὶ ἐν ἐκτάκτοις ἡμέραις ἐγένοντο διαλέξεις, ὧν τινες ὑπὸ μὴ ἐταίρων τοῦ συλλόγου, ἐξ ὧν ἐξείρομεν δύο μάλιστα, τὴν τοῦ δημοφιλοῦς ἐξ Ἀθηνῶν ποιητοῦ κ. Δημ. Κόκκου καὶ τὴν τοῦ ἐπιφανοῦς ἐν ἰατροῖς ἐκ Παισιῶν κ. Τρελά· ε') ὅπερ λίαν εὐάρεστον καὶ παρήγορον, ὅτι τὸ δημοσίον πρόθυμον ἐλάχιστε εἰς τὴν προσκαλοῦσαν τοῦ συλλόγου φωνὴν προσήρχετο, ἔστι δ' ὅτε μάλιστα τοσοῦτω πυκνὸν συνέρει, ὥστε προὐκάλει τὴν εὐχὴν, ὅπως ἢ τῶν δημοσίων διαλέξεων ἱκανῶς εὐρύχωρος τοῦ συλλόγου αἰθουσα διπλασίαις καὶ τριπλασίαις εἴηε τὰς διαστάσεις· τὴν εὐχὴν δὲ ταῦτην μάλιστα δις κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο συνέβη ἡμῖν ἀκοῦσαι παρὰ πολλῶν, ἐν τῇ διαλέξει τοῦ κ. Τρελά καὶ ἐν τῇ τῆς κ. Καλ. Κερχιμᾶ, ὅτε τοσοῦτον εἶχεν ὑπερπληρωθῆ ἢ αἰθουσα καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ὑπὸ ἀκρατηρίου ἀμφοτέρων τῶν φύλων ὁμογενῶν τε καὶ ἀλλογενῶν, ὥστε πλείστοι ἱκανὸν χρόνον πρὸ τῆς τακτικῆς ὥρας προσερχόμενοι οὐδὲ σπιθαμὴν ἰθάφους εὐρίσκοντες ἵνα σταθῶσιν ἠναγκάζοντο μετὰ μεγίστης αὐτῶν λύπης ν' ἀποχωρῶσιν· ς') καὶ τελευταῖον,

ὅτι αἱ ὑπὸ τῶν ξένων, καὶ μάλιστα ἢ ὑπὸ τοῦ κ. Τρελά, γενόμεναι διαλέξεις ἱκανῶς ἐτίμησαν καὶ ἐξῆραν τὸ τοῦ συλλόγου γόητρον καταδειξάσαι, ὅτι αἱ τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ἐργασίαι, αἱ ὑπὸ τινῶν μισοκάλων καὶ φθονερῶν ὑποτιμώμεναι καὶ διακωμωδοῦμεναι, ἐπιεικέστερον κρίνονται καὶ προσσημόντως ἐκτιμῶνται ὑπὸ τῶν σωφρόνων καὶ ἀμερολήπτων καὶ ἀληθῶς ἐπιστημόνων ἀνδρῶν, τῶν ἐξ ὁμογενῶν τε καὶ ἀλλογενῶν, τιμὴν ἑαυτῶν θεωρούντων παρίστασθαι ἐν ταῖς συνεδριάσεσιν αὐτοῦ καὶ δημοσίαις διαλέξεσι ποιῆσθαι, καὶ τὰ μάλιστα κολακευομένων καὶ ὑψίστην ἑαυτῶν τιμὴν καὶ καύχημα ὁμολογούντων, ὅσοι ἂν ἐγγράφωσιν ἐν τοῖς μέλεσι τοῦ ἡμετέρου συλλόγου.

Καὶ ταῦτα μὲν γενικώτερον· νῦν δ' ἀναγράφομεν διὰ βραχείων τὰ καθ' ἕκαστα τῶν δημοσίων διαλέξεων.

Δημοσίαι μὲν διαλέξεις ἐγένοντο κατὰ τὸ χειμερινὸν τοῦτο πεντάμηνον, ἀρχάμεναι μὲν ἀπὸ τῆς 12 νοεμβρίου παραταθεῖσαι δὲ μέχρι τῆς προχθῆς πέμπτης, ἤτοι τῆς 14 ἀπριλίου, αἱ πᾶσαι τρεῖς καὶ τεσσαράκοντα, δηλαδὴ τσαυτάκι, ὅσαι ἀκριβῶς ἀναγεγραμμῆναι εἰσὶν ἐν τῷ δεδημοσιευμένῳ προγράμματι. Ἄλλὰ μὴ μοι σκανδαλισθῆτε νομιζόντες, ὅτι ἀρκεῖσθε τέλος εἰς τὸ ποθητὸν καὶ εὐκαταῖον τοῦτο σημεῖον, τοῦ τηρῆσαι μετὰ θρησκευτικῆς ἀριθείας καὶ εὐλαθείας τὰ ἐν τῷ προγράμματι, ὡς ἔχει· διότι, ὡς ἐφθμεν εἰπόντες, καὶ τῶν ἐγγεγραμμένων ἀγορητῶν ὀλίγιστοι τινες ὑστερήσαν, καὶ μεταβολαί τινες καὶ μεταστάσεις ἐγένοντο· ἀλλὰ τὸ μὲν ὁ ἐκτακτος ζήλος καὶ ἡ δραστηριότης τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν προέδρου καὶ τὸ ὄνομα καὶ ἀξίωμα τοῦ ἀνδρός, τὸ δὲ ἡ εὐγενὴς προθυμία τῶν ἐνθέρμως καὶ εὐλικρινῶς τὸν σύλλογον ἀγαπώντων καὶ τὴν ἀπρόσκοπον καὶ εὐκοσίον τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ πορεῖαν ἐπιθυμοῦντων μελῶν τε αὐτοῦ καὶ μὴ, κατῳρθωσαν τοὺς μὲν ὑστερήσαντας ν' ἀντικαταστήσωσι, τὰ δ' ἔλλειποντα ν' ἀναπληρώσωσι, καὶ οὕτως ἐγένετο δυνατὸν νὰ ἐπιτυγθῇ τὸ τοσοῦτον παρ' ἄλλοις καὶ ἐν ἄλλοις ποθητὸν ἀλλὰ μάλιστα ἐπιδικώμενον ἰσοζύγιον.

Οἱ δὲ τῶν ἀγορητῶν ὑστερήσαντές εἰσιν οὕδε· ὁ κ. Εὐαγ. Ἀμαξόπουλος, ὃς οὐδεμίαν τῶν ἐν τῷ προγράμματι τεσσάρων αὐτοῦ διαλέξεων ἐποίησατο, τὰς γὰρ τρεῖς πρώτας ἐξ ἀδιαθεσίας· ὁ κ. Βαζάνης Βράνος, ὃς τὴν πρώτην τῶν τριῶν αὐτοῦ διαλέξεων οὐκ ἐποίη-

σατο λόγω μὲν ἐξ ἀσθeneίας ἔργῳ δὲ χαριζόμενος τῷ φίλῳ μουσικῷ συλλόγῳ « Ἐρμῆ », οὗ ἡ ἐπέτειος ἐορτή, ἡ ἐν τῇ τοῦ συλλόγου αἰθούσῃ τῶν δημοσίων διαλέξεων καὶ τῶν πανηγύρεων μέλουσα ἐορτασθῆναι, συνέπιπτε τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ καὶ τῇ τῆς διαλέξεως αὐτοῦ· ὁ κ. Ι. Ἀριστοκλῆς ἐξ ἀληθοῦς ἀσθeneίας κωλυθεὶς μίαν μόνην τῶν ὑπὸ αὐτοῦ διαλέξεων ποιήσασθαι· καὶ ὁ θεοφιλέστατος ἄγιος Εἰρηνουπόλεως κὺρ Φώτιος, ὃ λόγῳ ἀνώτεροι καὶ τῆς θελήσεως αὐτοῦ ἀνεξάρτητοι ἀπηγόρευσαν τὴν διάλεξιν. Οἱ δὲ προθύμως σπεύσαντες πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν κωλυθέντων, πρὸς οὓς καὶ δημοσίᾳ σήμερον πλείστας ὁμολογοῦμεν χάριτάς εἰσιν οἷδε· ὁ ὀτρυνὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ θεράπων κ. Κ. Μακρῆς, ὁ σοφὸς καὶ ἀκάματος γέρον κ. Ἡρ. Βασιλάδης καὶ οἱ κ. Παπαρρόδου καὶ Πομπέσιος· ἐπι δὲ ἐκ τῶν μὴ ἐν τῷ προγράμματι ἀναγεγραμμένων ὁ αἰδεσιμώτατος πρεσβύτερος καὶ καθηγητῆς τῶν θερησκευτικῶν καὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῷ Ζαπτεῖῳ παρθεναγωγείῳ καὶ τῷ Ἑλληνικῷ λυκείῳ καὶ τῷ Ἰωακειμείῳ παρθεναγωγείῳ κ. Κ. Παρίτσης καὶ ὁ φιλοπονώτατος χρονογράφος τῆς μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας κ. Μ. Γεδεών· ἀντὶ δ' ἐκτάκτως καὶ ἐν ἡμέραις μὴ σεσημειωμέναις ἐν τῷ προγράμματι πλὴν ἄλλων ὁ σοφὸς Γαλάτης ἱατρὸς κ. Τρελά καὶ οἱ ποιηταὶ κ. Δ. Κόκκος καὶ Κόκκαλης.

Αἱ δὲ τρεῖς καὶ τεσσαράκοντα αὐταὶ διαλέξεις αἱ πλείσται πλείστου ἄξιαι καὶ πολὺ τὸ διαφέρον ἔχουσαι καὶ οὐ μικρὰν τοῖς ἀκροαμένοις τὴν ὠφέλειαν παρασχούσαι κατ' εἶδος ἐξεταζόμεναι διήρηται ὧδε· 1) εἰς ἱστορικὰς μὲν δώδεκα, 2) φυσικὰς δὲ ἐννέα, 3) φυσιολογικὰς δὲ δύο, 4) οἰκονομολογικὰς δὲ δύο, 5) νομικὴν δὲ μίαν, 6) ἠθικοθηρησκευτικὰς δὲ δύο, 7) ἐθνολογικὴν δὲ μίαν, 8) βοτανικὴν δὲ μίαν, 9) μυθολογικὰς δὲ ἕξ, 10) παιδαγωγικὰς δὲ δύο, 11) ἱατρικὴν δὲ μίαν καὶ 12) ποιητικὰς δύο.

Τῶν δὲ διαλέξεων ἐκάστων προϊστάτο ὁ πρόεδρος, ὁ ἕτερος τῶν ἀντιπροέδρων, ὁ γεν. γραμματεὺς ἢ καὶ ἄλλα τοῦ προεδρείου μέλη.

Τῶν δὲ ἀγορευτῶν ὑπὸ αὐτῶν τὸν ἀριθμὸν ὄντων ὁ μὲν αἰδεσιμώτατος πρεσβύτερος Κ. Παρίτσης ἐν δυοῖς διαλέξεσιν ὠμίλησε περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ οὐσίας τῶν ἀρχαίων θερησκευμάτων· ἡ δὲ μουσοφιλὴς διευθύντρια τοῦ Ζαπτεῖου παρθεναγωγείου κ. Καλ. Κεχαγιᾶ ἐν μιᾷ διαλέξει διηγήθη ἡμῖν τὸ περὶ τῶν

Ἐλευσινίων μυστηρίων ὄνειρον αὐτῆς· ὁ δ' ἐν ἱατροῖς ἐξοχος Γάλλος κ. Τρελά λίαν εὐγενῶς καὶ φιλοφρόνως ἀποδεξάμενος τὴν παράκλησιν τοῦ προεδρείου διελέξατο ἅπαξ περὶ τῆς ἀντισηπτικῆς μεθόδου καθόλου· οἱ δὲ συμπαθεῖς καὶ δημοφιλεῖς ποιηταὶ κ. Δ. Κόκκος καὶ Κόκκαλης ἐν μιᾷ ἐκάτερος διαλέξει ἀπήγγειλάν τινα τῶν λυρικῶν αὐτῶν ποιημάτων· ὁ δὲ κ. Βασιλάδης ἐν πέντε μαθήμασιν ἐδίδαξεν ἡμᾶς τὰ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν (Λίγυπτίων, Ἀσσυρίων, Βαβυλωνίων καὶ Ἑβραίων)· ὁ δὲ κ. Ι. Ἀριστοκλῆς ἐν ἑπτὰ διαλέξεσιν ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν νεωτέρων χρόνων διεξῆλθε τὰ κατὰ τὴν ἐν τῇ Δύσει ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων, τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν· ὁ δὲ κ. Α. Σπαθάρης ἐν τέσσαρσι μαθήμασιν ἐδίδαξεν ἐκ τῆς φυσικῆς τὰ περὶ τοῦ καιροῦ ἢ τῆς θερμοκρασίας· ὁ δὲ κ. Ἡλ. Βαλσαμάκης ἐν τέσσαρσι μαθήμασιν ἐκ τῆς κοσμογραφίας τὰ περὶ τὸ σχῆμα τῆς γῆς· ὁ δὲ κ. Χ. Χατζηχρήστου ἐν μιᾷ μὲν διαλέξει εἰσαγωγὴν ἐποίησατο εἰς τὰ περὶ τῆς ζωῆς τῶν φυτῶν, ἐν ἑτέρῳ δὲ ὠμίλησε περὶ ζωολογικῶν τινῶν περιέργων· ὁ δὲ κ. Κ. Μακρῆς ἐν τρισὶ διαλέξεσιν ἐδίδαξε τὰς φυσιολογικὰς λειτουργίας τοῦ ἐγκεφάλου πιστώσας τὰ διδασκόμενα καὶ διὰ πειραμάτων ἐπιτυχῶν· ὁ δὲ κ. Β. Βράνος διελέξατο δις ἐκ τῶν περὶ τῆς μουσικῆς ὡς μέσου παιδαγωγικοῦ τὰ κατὰ τὴν ἱστορίαν τῆς μουσικῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις λαοῖς (Σίναις, Ἑβραίοις καὶ Ἑλλησι)· ὁ δὲ κ. Ν. Φωτιάδης ἐν δυοῖς διαλέξεσιν ὠμίλησε περὶ τῆς πολυτελείας ὑπὸ οἰκονομολογικὴν ἔποψιν· ὁ δὲ κ. Ἰω. Γεωργαντόπουλος ἐν μιᾷ διαλέξει περὶ τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ μάλιστα περὶ συνθηκῶν· ὁ δὲ κ. Μ. Γεδεών ἐν μιᾷ διαλέξει περὶ τῶν διοικητικῶν θεσμῶν τῆς ἐκκλησίας κατὰ τοὺς τέσσαρας τελευταίους αἰῶνας· ὁ δὲ κ. Σκωτίδης ἐν μιᾷ διαλέξει ἀνεκoinώσατο ἡμῖν τὰς ὀδοιπορικὰς αὐτοῦ ἀναμνήσεις περιγράφας τὴν κάτω Ἀλβανίαν καὶ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων αὐτῆς· ὁ δὲ κ. Παπαρρόδου ἐν μιᾷ μὲν διαλέξει ὠμίλησε περὶ κηδείας καὶ πένθους παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς, ἐν ἑτέρῳ δὲ περὶ θεῶν καὶ ἡρώων· ὁ δὲ κ. Ε. Πομπέσιος ἐν δυοῖς διαλέξεσιν περὶ τῆς γενέσεως τῶν μύθων καὶ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν καὶ περὶ τῶν διασημοτέρων μυθολογῶν καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλληλα.

Τῶν διαλέξεων τούτων τὰς ἀναλύσεις ἐκάστας ἐπιτρέφατέ μοι, φίλοι ἐταῖροι, ὅπως μὴ ἀναγῶ ὑμῖν κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην, τοῦτο

μὲν πρὸς ἀποφυγὴν μακρολογίας, ἅμα δὲ καὶ διότι πάντες σχεδὸν τακτικῶς παρακολουθήσαντες ταῖς διαλέξεις· γιγνομένηαι γνωστὰ ἤδη ὑμῖν ἐπι περιλήψεαι τινῶν ἐξ αὐτῶν βραδύτερον δὲ συμπληρώσαντες αὐτὰς καταθέσομεν ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ συλλόγου, ἢ δὲ συντακτικῇ ἐπιτροπῇ, ἐὰν ἐγκρίνη, καταχωρίσει αὐτὰς μετὰ τῆς βραχείας ταύτης ἐκθέσεως ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ συλλόγου, ἐν ᾧ περιληφθήσονται τὰ κατὰ τὸ συλλογικὸν τοῦτο ἔτος.

Ὅς ἠκούσατε, κύριοι, καὶ αἰδηρόσαι διαλέξεις αἰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο γινόμεναι ἦσαν ὅσαι οὐδέποτε ἴσως ἄλλοτε, καὶ τὰ θέματα αὐτῶν σπουδαῖα ἅμα καὶ ὠφέλιμα καὶ τερπνὰ καὶ ποικίλα, καὶ οἱ ἀγορηταὶ πάντες σχεδὸν ἐξέπληρωσαν τὴν ἑαυτῶν ὑπόσχεσιν μετὰ τῆς δυνατῆς ἀκριθείας (ἐφ' ᾧ καθήκον ἡμῶν ἠγοῦμεθα τοὺς δικαίους ἐπαίνους ἐκφράσαι δημοσίᾳ ἐξ ὀνόματος τοῦ συλλόγου καὶ τὴν θερμοστάτην εὐγνωμοσύνην πρὸς αὐτούς), καὶ τὸ δημόσιον παρὰ τὸ εἰθὺς ἀθρόον προσερχόμενον ἐπλήρου τὴν αἴθουσαν τῶν δημοσίων διαλέξεων, παρασχόν οὕτω τὴν εὐχαρίστησιν τῷ ἀναγινώσκοντι τὴν ἔκθεσιν ταύτην τοῦ ἰδεῖν πραγματοποιουμένην ἐφ' ἑαυτοῦ τὴν εὐχὴν, ἣν κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος, ὅτε ὁμοίαν ἀναγίνωσκεν ἔκθεσιν παραπονούμενος καὶ ἱερειμιάδας ψάλλον ἐπὶ τῇ ἀδικροσίᾳ καὶ ψυχρότητι τοῦ πολλοῦ δημοσίου, ἐποιεῖτο, ὅπως ὁ διάδοχος αὐτοῦ εὐτυχέστερος γινόμενος περιέλθῃ εἰς τὴν εὐαρέστως δεινὴν θέσιν τοῦ ἀπορεῖν λόγων, δι' ᾧ ἐπαινέσεται καὶ εὐχαριστήσῃ τῷ δημοσίῳ ἐπὶ τῇ προθυμίᾳ τοῦ σπουδεῖν καὶ ὑπερπληροῦν τὴν αἴθουσαν τοῦ συλλόγου κατὰ τὰ χάριν καὶ πρὸς ἠθικὴν ὠφελίαν αὐτοῦ τελούμενα δημοσία μαθήματα, ἐνθαρρύνοντι οὕτω καὶ ἐμψυχρῶντι τοὺς ἀγορητὰς καὶ τοῦ συλλόγου τῷ σκοπῷ ὑπηρετοῦντι καὶ τὰς προσπαθείας αὐτοῦ ἱκανοποιῶντι καὶ ἀνταμείβοντι.

Τελευτῶντες δ' εὐχόμεθα, ὅπως κατὰ τὸ ἐπιόν ἔτος ἔτι εὐαρεστότερα κατὰ πάντα ἀκούσωμεν τὰ περὶ τὰς δημοσίας διαλέξεις.

ε') Ὁ κ. Ι. Χατζόπουλος, ταμίας, ἀναγινώσκει ἔκθεσιν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ταμείου ἔχουσαν ὧδε:

Κύριοι,

„Μοὶ εἶναι λίαν λυπηρόν, ὅτι πρῶτην ἤδη φοράν ἔχων τὴν τιμὴν νὰ καθυποβάλω ὑμῖν

ἔκθεσιν τῆς ταμειακῆς διαχειρίσεως τοῦ ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου δὲν εἶμαι ἐν τῇ εὐαρέστῳ θέσει νὰ παρουσιάσω ἀνθηρὰν οικονομικὴν κατάστασιν. Μετὰ λύπης δὲ ἀναγκάζομαι νὰ εἶπω εὐθὺς ἀρχόμενος, ὅτι, ἐὰν δὲν ληρθῶσι μέτρα πρὸς βελτίωσιν τῆς οικονομικῆς καταστάσεως ταύτης τοῦ συλλόγου, κινδυνεύει οὕτως νὰ περιέλθῃ συντόμως εἰς λίαν δυσχερῆ οικονομικὴν θέσιν.

Ἐπιτραπήτω μοι νὰ παρατηρήσω, ὅτι πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως ταύτης ἀπαιτεῖται πρῶτιστα πάντων ἡ ἐγκάρδιος ἀρωγὴ αὐτῶν τῶν ἀξιοτίμων μελῶν τοῦ συλλόγου· καὶ ὅμως δυστυχῶς πολλὰ τῶν μελῶν αὐτοῦ ἀμελοῦσι καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν εὐτελεστάτην τακτικὴν αὐτῶν συνδρομὴν ἐγκαίρως ν' ἀποτίσωσιν.

Ἐφέτος ἐξεδόθησαν 277 διπλότυπα ἐπὶ τῶν διπλωμάτων καὶ τῶν τακτικῶν συνδρομῶν, ἀντιπροσωπεύοντα, ὡς γνωστόν, 277 λίρας. Ἐξ αὐτῶν εἰσεπράχθησαν μέχρι τοῦδε μόνον 230. Ἐπομένως καθυστέρουσι 47.

Ἐπίσης ἐνῶ τὸ προῖον τῆς τελευταίας συναυλίας ὑπερέβη τὰς 150 λίρας, τὸ ταμεῖον τοῦ συλλόγου μέχρι σήμερον εἰσέπραξε μόνον 123 περὶπου.

Ἐὰν λοιπὸν ἡμεῖς αὐτοὶ δὲν ἐπιδεικνύωμεν μέριμναν ὑπὲρ τοῦ συλλόγου, τὸν ὅποιον εὐκαίριος δοθείσης μετὰ μεγίστης τῆς ὑπερηφανείας τοῖς ἄλλοις ἐπιδεικνύμεθα, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ταμῶμεν νὰ ἐπικαλῶμεθα τὴν συνδρομὴν τῶν ἐκτὸς αὐτοῦ εὐρισκομένων;

Μεγίστης προσοχῆς ἐπίσης ἀξίον μοι φαίνεται τὸ ἐξῆς:

Ὁ σύλλογος ἐφέτος εἰσέπραξεν ἐκ τακτικῶν συνδρομῶν τῶν τακτικῶν αὐτοῦ μελῶν λίρας 19.5, ἐδάπανησε δὲ διὰ τὸ περιοδικὸν αὐτοῦ (ἐφ' ἑνὸς ἀντιτύπου τοῦ ὁποίου ἔχει δικαίωμα, ὡς γνωστόν, ἕκαστον τῶν μελῶν αὐτοῦ) τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ ποσοῦ τῶν λιρῶν 223.47 1/4, ὅπερ εἶναι κατακεχωρημένον ἐν τῷ πίνακι ὑπὸ τὸν τίτλον « συντακτικῇ ἐπιτροπῇ ». Ὅστε ὁ σύλλογος οὐχὶ μόνον ἐπέστρεψε πρὸς τὰ μέλη τὴν συνδρομὴν αὐτῶν με σπουδαῖον τόκον, ἀλλὰ πρὸς τοῦτοις παρέσχεν ἡμῖν καὶ τὴν τιμὴν τοῦ νὰ ὀνομαζώμεθα μέλη αὐτοῦ δωρεάν!

Ἐὰν, κύριοι, καὶ ἐφέτος ὁ σύλλογος κατώρθωσεν εὐτυχῶς νὰ μὴ περιέλθῃ εἰς δυσχερῆ θέσιν οικονομικῶς, τοῦτο κυρίως ὀφείλεται πρῶτον εἰς τὸ ὅτι κατώρθωσε νὰ δώσῃ πρὸς ὄφελος αὐτοῦ δύο συναυλίας, τῶν ὁποίων τὸ καθαρόν προῖον ἀνῆλθεν εἰς λίρας 263.51· καὶ

δεύτερον, διότι εὐρέθησαν καὶ πάλιν ἐφέτος γαῖρες προστάτιδες, αἵτινες συνεισέφερον τὸν ὀβολὸν αὐτῶν πρὸς εὐόδωσιν τῆς εὐγενοῦς αὐτοῦ ἀποστολῆς· εἰσὶ δὲ αὗται:

Ὁ ἀξιότιμος κύριος Ἀνδρέας Συγγρός, ὅστις ἐδώκησατο τῷ συλλόγῳ λίρας 30.

Ὁ ἀξιότιμος κύριος Στέφανος Ζαφειρόπουλος λίρας 25.

Ἡ εὐγενεστάτη κυρία Ἄννα Ἄθροστ λίρας 25.

Ὁ σεβαστὸς συμπολίτης ἡμῶν κύριος Δ. Ν. Ταμθάκος λίρας 10.

Ἐκτὸς δὲ τοῦ ποσοῦ τούτου τῶν 90 λιρῶν ὑπάρχει καὶ ἕτερον, ὕπερ, ὡς μὴ εἰσπραχθὲν εἰσέτι, δὲν θὰ ἴδῃτε ἀναφερόμενον εἰς τὸν πίνακα. Τοῦτο δὲ εἶναι 150 λίραι, ἧς ἡ Α. Ε. ὁ Χρηστάκης ἐφένδης Ζωγράφος, ὁ μέγας οὗτος εὐεργέτης τοῦ συλλόγου καὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν γένει, προσέφερε πρὸς τὸν σύλ-

λογον. Τὴν εὐάρεστον ταύτην ἀγγελίαν ὁ σεβαστὸς πρόεδρος τοῦ συλλόγου ἔλαθε τῇ προχθῆς πέμπτῃ ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ κ. Χασιώτου.

Βεβαίως, ἐὰν ὁ ἡμέτερος σύλλογος κητύχει νὰ ἔχη πολλοὺς εὐεργέτας καὶ προστάτας, ὡς τοὺς ἄνω ρηθέντας, ταχέως τὰ οικονομικὰ αὐτοῦ θὰ ἐγίνοντο ἐφάμιλλα τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ αἰγλης. Πρὸς ἐπιτυχίαν ὅμως τούτου, ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ ὑπέδειξα, ἀπαιτεῖται θυσία τις ἐκ μέρους αὐτῶν τῶν μελῶν αὐτοῦ.

Ἄς μὴ βασιζώμεθα δὲ ὑπὲρ τὸ δέον ἐπὶ τῶν ἐκτάκτων τούτων δωρεῶν· διότι, ὡς ἐκ τῆς ἐκθέσεως τετραετοῦς διαχειρίσεως τοῦ ἀξιότιμου προκατόχου μου καταφαίνεται, αὐταὶ εἶναι λίαν ἐλαστικαὶ καὶ ἔκτακτοι.

Ἡ ταμειακὴ διαχείρισις τῆς χρήσεως τοῦ συλλογικοῦ ἔτους 1887—8 μέχρι σήμερον ἔχει οὕτω.

Π Ι Ν Α Κ

διαχειρίσεως τοῦ ταμείου τῆς χρήσεως 1887—88, ἀπὸ 1ης μαΐου 1887
μέχρι τῆς 15ης ἀπριλίου 1888.

ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ	ΠΛΗΡΩΜΑΙ
Ἐπίλοιπον ἐκ τῆς χρήσεως 1886-87. Α.Τ. 196.40	Ἀντίγραφα λόγων Α.Τ. 0.97
Ζωγράφειον διαγώνισμα » 100.—	Ὁδριτσάνη » 30.—
Τακτικαὶ συνδρομαί. » 195.—	Ἐξόδα γραφείου » 22.43 1/2
Διπλώματα » 35.—	Μισθοδοσίαι » 163.50
Ἐκτακτοὶ συνδρομαί. » 90.—	Ἐξόδα διάφορα » 28.67
Καθαρὸν προϊόν Α' συναυλίας. » 155.01	Ἐκτακτοὶ δαπάναι. » 10.44
Ὁδριτσάνη » 30.—	Συντακτικὴ ἐπιτροπὴ. » 223.47 1/4
Συναυλία Β'. » 123.56 1/2	Φωτισμὸς καὶ θέρμανσις. » 17.62
Εἰσπραξίς ἐκ καθυστερουμένων Α' συναυλίας » 1.—	Ζωγράφειον διαγώνισμα » 110.—
	Ἀσφάλιστρα » 12.28
	Βιβλιοθήκη » 4.68 1/2
	Ἀναγνωστήριον. » 23.10 1/2
	Ἀρχαιολογικὴ ἐπιτροπὴ » 1.20
	Ἐξόδα Β' συναυλίας. » 16.06 1/2
	Ἐκτακτοὶ πιστώσεις. » 20.—
	Ν. Κρητικίδης, ἐκκρεμῆ » 7.50
	Ἐπίλοιπον εἰς μετρητὰ ἐν τῷ ταμείῳ » 234.03 1/4
	Α.Τ. 925.97 1/2
	Α.Τ. 925.97 1/2
1888 Ἀπριλίου 15. Ἐπίλοιπον εἰς νέον ὡς ἄντικρυ. Α.Τ. 234.03 1/4	

Ἐκτός δὲ τοῦ περισσεύματος τῶν λιρῶν 234.03 1/4, ἃς ὁ πίναξ οὗτος παρουσιάζει, ὑπάρχει καὶ ποσὸν τῆς χάρτου ἀξίας 20 λιρῶν περίπου, νομίζω, ὅπερ πρόκειται νὰ ἐκποιηθῆ ὡς μὴ κριθὲν κατὰλληλον διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ συλλόγου.

Ἐπίσης δὲ ὑπάρχουσιν αἱ 150 λίραι τῆς Λ. Ε. τοῦ Χρηστάκη ἐρέντη Ζωγράφου, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἀνέφερον· ὥστε τὸ ὅλον τοῦ περισσεύματος ἀνέρχεται τῇ σήμερον εἰς λίρας 404.03 1/4.

Ἐκ τοῦ ποσοῦ ὅμως τούτου δέον ν' ἀφαιρηθῶσι τὰ ἐξοδα, ἅτινα τυγχόν θὰ κάμῃ ὁ σύλλογος μέχρι τοῦ τέλους τοῦ παρόντος μηνός.

Ἐν τέλει εὐχομαι ἐκ καρδίας, ὅπως ὁ διάδογός μου ἔχῃ τὴν εὐτυχίαν νὰ παρουσιάσῃ ὑμῖν κατὰ τὸ ἐπίον ἔτος ἀποτελέσματα πολλῶ πλέον εὐάρεστα τῶν τῆς ἐρετηνῆς χρήσεως.

5') Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει, ὅτι συμφώνως τῷ κανονισμῷ τὴν ἐπιούσαν γενήσεται ἡ ἐκλογή τῶν νέων κοσμητόρων καὶ παρακαλεῖ τὰ καθυστεροῦντα μέλη, ὅπως ἐπισπεύσωσι τὴν ἀπότισιν τῆς συνδρομῆς των.

ζ') Ὁ εἰδικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἐτησίαν ἐκθεσιν τῶν ἐν ταῖς συνεδριάσεσιν ἐργασιῶν τοῦ συλλόγου.

η') Ὁ κ. Κ. Περδικίδης βιβλιοφύλαξ ἀναγινώσκει τὴν ἐκθεσιν αὐτοῦ περὶ τῆς βιβλιοθήκης.

θ') Ὁ κ. Χρ. Χατζηγερόστου ἀναγινώσκει τὴν κρίσιν τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς περὶ τοῦ «Ἐγχειριδίου τῆς στοιχειώδους σωματολογίας τοῦ ἀνθρώπου πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν ταῖς ἀστικαῖς καὶ δημοτικαῖς σχολαῖς διδασκαμμένων παιδῶν» ὑπὸ Ἀναστασίου Πρωτοπαδάκη, καθ' ἣν τὸ ἔργον κρίνεται ἄξιον συστάσεως πρὸς χρῆσιν τῶν σχολῶν, ὑπὲρ ὧν προώριστα.

Τὴν κρίσιν τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐπικυροῖ ὁ σύλλογος.

ι') Ὁ κ. Νικόλαος Εὐσταθίου ἀναγινώσκει τὴν κρίσιν τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς περὶ τοῦ «Τηλεμάχου ἢ Ροδινσάνος προσηρμοσμένου εἰς τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν Ἑλλήνων», ἐγκρινούσης αὐτὸ ὡς κατὰλληλον ἀναγνωστικὸν βιβλίον ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις.

Τὴν κρίσιν τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐπικυροῖ ὁ σύλλογος.

ια') Ὁ κ. Νικ. Εὐσταθίου ἀναγινώσκει τὴν κρίσιν τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς περὶ τοῦ «Παραδείσου τῶν νεαρῶν σπουδαστῶν

τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης», νομίζούσης αὐτὸν ἀκατάλληλον πρὸς τὸν σκοπὸν, ὑπὲρ οὗ ἐγράφη.

Τὴν κρίσιν τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐπικυροῖ ὁ σύλλογος.

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΠΣ'

(Ἐκτακτος)

Τῆς 17 Ἀπριλίου 1888

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΑΙ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης ἐκτάκτου συνεδριάσεως γίνεται διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ἡ ἐκλογή τῶν κοσμητόρων διὰ τὸ ΚΗ' συλλογικὸν ἔτος καὶ ἐκλέγονται:

Πρόεδρος, Ι. Ἀριστοκλής.

Ἀντιπρόεδρος, Χρῆστος Χατζηγερόστου, Ι. Γεωργιανόπουλος.

Γεν. γραμματεὺς, Ὁδ. Ἀνδρεΐδης.

Εἰσθ. γραμματεὺς, Ε. Ποπέσκος.

Βιβλιοφύλαξ, Θ. Σαλτέλης.

Γραμίας, Θ. Κουσουδης.

Λογιστής, Π. Πρώτος.

Ἐπιμεληταί.

Τῆς ὀργανοθήκης καὶ τῶν φυσιογραφικῶν συλλογῶν ὁ κ. Βασίλειος Ρίτσος.

Τῶν ἀρχαιολογικῶν καὶ νομισματικῶν συλλογῶν ὁ κ. Π. Δ. Κούππας.

ΜΕΛΗ ΤΩΝ ΔΙΑΡΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ.

Φιλολογικῆς.

Βασιάδης Πρ., Παρίτσος Κ., Πετρακίδης Π., Σαλτέλης Θ., Τάγης Φ., Χατζηγερόστου Χρ.

Ἀρχαιολογικῆς.

Calvert J., Curtis C. G., Γεδεῶν Μ., Κούππας Π. Δ., Leval A., Long A., Millingen A., Περδικίδης Κ., Σαλτέλης Θ., Σιδερόπουλος Ε.

Ἐκπαιδευτικῆς.

Βαλσαμάκης Ἴλ., Βασακόπουλος Ἄπ., Βασιάδης Ἡρ., Δωρίζας Γ., Εὐσταθίου Ν., Παππαγιαννόπουλος Ν., Παρανίκας Ν., Ποπέσκος Ε., Σαλτέλης Θ., Τάγης Φ., Χατζήστου Π.

Ἀνθρωπολογικῆς.

Βασιάδης Ἡρ., Γεωργαντόπουλος Ι., Καλλιιάδης Κ., Λιμαράκης Α., Ναούμ Ι., Παπαρρόδου Γ., Πεردικίδης Κ., Ρίτσος Β., Σκωτιδής Ν.

Ἐπιστημονικῆς.

Ἀπέρης Π., Ζαχισσιάνος Σπ., Λιμαράκης Α., Λογιάννης Δ., Μακρῆς Κ., Μαυρογορδάτος Φρ., Ρίτσος Β., Σαλάχας Φρ., Σεβαστόπουλος Ν., Χατζήγρηστου Π.

Οἰκονομικῆς.

Βαλλιῆνος Β., Βελογιάννης Β., Γκιών Ι., Μελανδινός Ἐμ., Μπλέσσας Ν., Φωτιάδης Ν., Χατζόπουλος Ι.

Συντακτικῆς.

Σαλτέλης Θ., Σουλίδης Ν., Leval Α., οἱ δύο γραμματεῖς τοῦ συλλόγου καὶ οἱ γραμματεῖς τῆς φιλολογικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς.

Ἐλεγκτικῆς.

Μαυρογορδάτος Φρ., Σιδερόπουλος Ξ., Χατζόπουλος Ι.

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΗΖ'

(Ἐκτακτος)

Τῆς 1 Μαΐου 1888.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ

ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΕΩΡΤΗ

Παρούσης ἐκλεκτῆς ὁμηγύρεως, ἥς προϊστατο ἡ Α. Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης. ἤρξατο ἡ ἐορτὴ ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ συλλόγου αἰθούσῃ περὶ τὴν 2 μ. μ. ὥραν, καθ' ἣν ὁ πρόεδρος ἀνέγνω λεπτομερεστῆτην ἐκθεσιν τῶν κατὰ τὸ λήξαν συλλογικὸν ἔτος ἐργασιῶν τοῦ συλλόγου ἔχουσας ὡδε:

Παναγιώτατε δέσποτα, σεβασμώτατοι ἱεράρχαι, μεγάλτοι συνάδελφοι, φιλόργοι καὶ μονοστραφεῖς ἐκκλησίασμα.

«Ὁ ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος, ἔλεγον ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης ἐν τῇ προεδρικῇ λογοδοσίᾳ τοῦ παρελθόντος συλλογικοῦ ἔτους, βαρέως φέρων τὴν ἀδιαφορίαν, μεθ' ἧς ἀναμείβονται οἱ ὑπ' αὐτοῦ καταβαλλόμενοι μετ' αὐταπαρησίαις κόποι πρὸς διάδοσιν θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν γνώσεων, εὐελπιστεῖ, ὅτι κατὰ τὴν προσεγῆ χειμερινὴν περίοδον κυρίαί καὶ κύριοι πολυάριθμοι εἰς πάσας ἡμῶν τὰς διαλέξεις προφρόνως προσελεύσονται, τοὺς τε ἀγορητὰς ἐνθαρρύνοντες καὶ ἑαυτοῖς τέρψιν σὺν ὠφελείᾳ προσποριζόμενοι».

Οἱ λόγοι οὗτοι ἐπήνεγκον ἡμιτελεῖς μὲν, εὐάρεστον δὲ πᾶν καὶ εὐοίωνον ἀποτέλεσμα, οὐ μόνον δ' ἐπὶ τῶν δημοσίων μαθημάτων ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν τακτικῶν τε καὶ ἐκτάκτων συνεδριῶν ἡμῶν. Βεβαίως πολλῶ στενοτέρας σχέσεις καὶ μεγαλειτέρας ἐνθαρρύνσεις ἀπεκδεχόμεθα καὶ διὰ τὸ μέλλον ἐπικαλούμεθα παρὰ τοῦ καθ' ἡμᾶς ὁμολογουμένως φιλομούσου καὶ ἑλληνοπρεποῦς δημοσίου· ἀλλ' ἡ προθυμία καὶ τὸ ἐνδιαφέρον, μεθ' ὧν παρεκκλούθησε κατὰ τὸ λήξαν ἔτος τὰς ἐργασίας τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ἐπιβήλλουσι μοι ἰδίαν καὶ ἐξαιρετικὴν μνείαν. Καθ' ἐκάστην σχεδὸν συνεδρίαν καὶ ἐν ταῖς πλείσταῖς τῶν διαλέξεων τὸ ἐνδιαίτημα τοῦτο τῶν Μνημοσύνης ἐρασιῶν θυγατέρων ἐφιλοξῆνει πολὺ καὶ ἐκλεκτὸν ἀκροτήριον, ἐπιμελῶς πᾶν παρεκκολουθοῦν τὰς ἡμετέρας ἐργασίας. Οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ οὐκ εὐάριθμοι ζήνοὶ ἐκόσμου τὰς ὁμηγύρεις ἡμῶν. ὦν τὴν αἰγλήν, ὁμολογητέον, λαμπροτέραν καθίστη ἡ τοῦ ὠραίου φύλου συνεχῆς συρροή. Ζωή, κίνησις, δρᾶσις, ἡ γόνιμος αἰσιοδοξία παρατηροῦντο. Θεῖα συνᾶρσει καὶ δι' εὐχῶν τῆς ἡμετέρας πανσέπτου Πατρότητος, ἐν τῷ ἡμετέρῳ συλλόγῳ καθ' ἅπασαν τὴν ἐπ' αἰσίσις λήγουσαν οἰωνοῖς περίοδον ταύτην, καθ' ἣν καὶ τὰ μέλη αὐτὰ μᾶλλον ἀθρόα προσήρχοντο, καὶ αἱ ἐπὶ τῶν ἀναγνωσμάτων συζητήσεις, σοβαραί, ποικιλίαι καὶ ἐμβριθεῖς οὔσαι, παρετίνοντο ἔστιν ὅτε μέχρι προκεχωρηκυίας νυκτὸς πρὸς μεγίστην τέρψιν καὶ ὠφελείαν τῶν τε συζητούντων καὶ τῶν ἀκροωμένων. Ἐπὶ τῷ σπουδαίῳ καὶ εὐαρέστῳ τούτῳ ἀποτελεσματι ἀπονέμω γηθοσύνης πάσαις καὶ πᾶσιν, οἷς προσήκει, τὰς τοῦ συλλόγου θερμοτάτας εὐχαριστίας.

Κατὰ πόσον δὲ ἐνετροφήσαμεν πολυτίμοις εἰδικαῖς μελέταις, κάοπτρον μὲν προκειμέναις τῶν καθόλου ἐργασίων καὶ μόχθων ἡμῶν ὑπὲρ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν γραμμάτων, κόσμημα δ' ἰσομέναις τοῦ ἡμετέρου περιουδικοῦ συγγράμματος, κρινέτω πᾶς ἀμερόληπτος ἐκ τῆς ἀκολούθου ἀπαριθμήσεως, ἐν ἧ' ἡ τῶν συγγραφέων δικαία φήμη συνενούται θαυμασίως τῇ σπουδαιότητι τῶν ἐπιτυχῶς τε ἐκλεγέντων καὶ μετὰ τῆς δεούσης ἐμβριθείας καὶ φιλολογικῆς ἀξίας οὐ τῆς τυχοῦσας διαπραγματευθέντων ποιητῶν θεμάτων.

«Περὶ ὕπνου καὶ ὄνειρων», ὑπὸ τοῦ Ἐξ. Σπυρίδωνος Μαυρογένους πασσχ', ἐπιτίμου μέλους τοῦ συλλόγου, ἐν συνεδρίασι τρισίν.

«Ὅποια παρ' ἡμῖν ἡ ἐκπαίδευσις», ὑπὸ τοῦ κ. Κωνσταντίνου Ξανθοπούλου, ἐν συνεδρίῳ μιᾷ.

«Περὶ τῶν καθ' Ἡρόδοτον Σκυθῶν», ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Περδικίδου, ἐν συνεδρίασι ὀκτώ.

«Περὶ τοῦ καθ' Ἡσίοδον βίου τῶν Ἑλλήνων», ὑπὸ τοῦ κ. Καρόλου Σίτλ' ἐπιτίμου μέλους τοῦ συλλόγου, ἐν συνεδρίῳ μιᾷ.

«Περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐλευσινίου», ὑπὸ τοῦ Ἐξ. κ. Ἀλεξάνδρου Ραγκαβῆ, ἐπιτίμου μέλους τοῦ συλλόγου, ἐν συνεδρίῳ μιᾷ.

«Περὶ τοπογραφίας τῆς ἀρχαίας μητροπόλεως Τόμης (τοῦ Πόντου)», ὑπὸ τοῦ κ. Π. Κούππα, ἐν συνεδρίῳ μιᾷ.

«Περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει βυζαντινῶν δεξαμενῶν», ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ, ἐν συνεδρίασι δυσί.

«Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἀρχιεκτονικῆς κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας», ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ, ἐν συνεδρίῳ μιᾷ.

«Ἱστορία ἐπὶ τινῶν σημείων τοῦ Καχριετζαμί», γαλλιστί, ὑπὸ τοῦ κ. Ἀνδρ. Λεβᾶλ, ἐν συνεδρίασι δυσί.

«Αἱ κατὰ τῆς πολυτελείας ἐθνικαὶ ἐνέργειαι κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας», ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Γεδεῶν, ἐν συνεδρίῳ μιᾷ.

«Περὶ τῆς φαναριωτικῆς κοινωνίας μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος», ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ, ἐν συνεδρίασι τρισί.

«Χρονογράφου συμπεράσματα», ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ, ἐν συνεδρίῳ μιᾷ.

«Ἐρευναι περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς», ὑπὸ τοῦ κ. Γεωργίου Χατζιδάκη, ἐν συνεδρίῳ μιᾷ.

Ἐκ τῆς ἀπαριθμήσεως ταύτης τῶν ἀναγνωσθειῶν ἐν τῷ συλλόγῳ πραγματειῶν δῆλον γίνεται καὶ ὅτι εἴκοσι ἕξ συνεκροτήθησαν

τακτικῶν αὐτοῦ συνεδρίαι. Ταύταις προσθεμένων καὶ τεσσάρων ἐκτάκτων, ὁ ὀλίγος ἀριθμὸς τῶν ἡμετέρων συνεδριῶν ἀνέρχεται εἰς τριάκοντα, ὧν τὰ πρακτικὰ, ὡς καὶ τὰ τῶν συνεδριῶν τοῦ προεδρείου, συνετάχθησαν ὑπὸ τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως κ. Ε. Πομπέσκου μετ' ἀκριθείας καὶ καλλιπειίας. Καὶ ἐν μὲν ταῖς ἐκτάκτοις ἀνεκοινώθησαν αἱ ἐπήσεις ἐκθέσεις τῶν ἐπιτροπῶν καὶ τῶν κοσμητόρων καὶ ἐγένοντο αἱ διὰ τὸ εἰκοστὸν ὄγδον συλλογικὸν ἔτος ἀρχαιεσῖαι· ἐν δὲ ταῖς τακτικαῖς σὺν τοῖς προρρηθεῖσιν ἀναγκώμασιν ἐκονοποιήθησαν τῇ προτάσει κατὰ μέγα μέρος τοῦ προεδρείου, συγροτήσαντος ἰδίας συνεδρίας ὀκτὼ μακρὰς καὶ κοπώδεις, διάφορα ζητήματα ἀφορῶντα τιμολογίᾳ τοῦ συλλόγου συμφέροντα.

Πρῶτον τῶν ζητημάτων τούτων καὶ κυριώτερον ἐστὶν ἡ ὑπὸ τῆς δημοκρατίας τοῦ ἔκτου τμήματος αἰτήσεις βαρυτάτου φόρου διὰ τὸ κτίριον τοῦτο. Ἡ κατὰ τὴν δικαίαν καὶ νόμιμον θεωρίαν ἡμῶν λύσις αὐτοῦ ἀνετίθη βαθυσεβάστως τῇ Ἰ. Μ. Θ. Παναγιότητι, Ἡτῆς, ἐν τῇ διακρινούσῃ αὐτὴν πατρικῇ μερίμνῃ ὑπὲρ τῶν δεδικαιολογημένων αἰτήσεων τῶν πνευματικῶν Αὐτῆς τέκνων, τῶν ἐμπειπιστευμένων ἄνωθεν ταῖς στίβαραῖς Αὐτῆς χερσί, συντόμως εἰργάσατο, ἐργάζεται καὶ ἐργασθήσεται ὑπὲρ αὐτῆς, ἐπισηπωμένη τὴν βαθείαν καὶ ἄληστον εὐγνωμοσύνην τοῦ συλλόγου.

Ἐν γένει δὲ περὶ τῶν ἡμετέρων οικονομικῶν τῆς δεούσης γενομένης προκαταρκτικῆς σκέψεως ὑπ' ἐμοῦ τε καὶ τῶν περὶ ἐμὲ ἐριτίμων συγρομητόρων, τῶν κ. Θ. Σαττέλη καὶ Θ. Κουσουδή, ἀντιπροέδρων, τοῦ γενικοῦ γραμματέως κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδου, τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως κ. Ε. Πομπέσκου, τοῦ βιβλιοφύλακος κ. Κ. Περδικίδου, τοῦ ταμίου κ. Γ. Χατζοπούλου καὶ τοῦ λογιστοῦ κ. Π. Πρωίου, ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ συλλόγου ἡ διοργάνωσις καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο πρὸς ὄφελος αὐτοῦ ὀργανικῆς καὶ φωνητικῆς μουσικῆς συναυλίας. Καὶ δὴ πρὸς ὅσον ἐνεστὶν ἐντελεστέραν καὶ καρποφοροτέραν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποράσεως ταύτης ἐξελέγη πρὸς σύνταξιν τοῦ προγράμματος αὐτῆς εἰδικὴ ἐπιτροπὴ, συγκειμένη ἐκ τοῦ προέδρου τοῦ συλλόγου καὶ προέδρου αὐτῆς, καὶ τῶν κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδου, γενικοῦ γραμματέως, Γ. Χατζοπούλου, ταμίου, Δ. Παπαλλῆ, Φ. Μαυρογορδάτου καὶ Α. Καραθεοδωρῆ. Ἡ συναυλία ἐτελέσθη ἐν μέσῳ πολυπληθεστάτου ἀκροατηρίου, πανθομολο-

γήσαντος τὴν πλήρη αὐτῆς ἐν παντί ἐπιτυχίαν, αἱ δ' εὐχαριστίαι τοῦ συλλόγου, αἱ δὲ ἐπιστολῶν ἐγκαίρως διατυπωθεῖσαι, ἀπονέμονται καὶ σήμερον δημοσίῃ δι' ἐμοῦ τοῖς ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας ταύτης προφρόνως καὶ τὰ μάλα ἐντέλως μοιγήσασαι, τῷ τε προσφιλεστάτῳ ἡμῖν ἑλληνικῷ συλλόγῳ «Ἐρμῆ» σὺν τῷ διευθύνοντι τὸν μουσικὸν αὐτοῦ χορὸν κ. Oscar Dethier, καὶ ταῖς κυρίαῖς Λίκατερίνῃ Βερώνῃ, Σοφίᾳ Βερώνῃ καὶ Elisa Bosehetti καὶ κυρίοις Δημοσθένῃ Ἀλεξιάδῃ, Gerhard Brassin, Léopold Brassin, Δημ. Σαρτίνσκη καὶ Italo Selvelli. Ἡ δ' ἐκ τῆς διανομῆς τῶν τῆς συναυλίας εἰσιτηρίων εἰσπραξίς ἀνήλθε, χάρις πρὸ πάντων τῷ κ. Ι. Χατζοπούλῳ, εἰς 160 ὀθωμανικὰς λίρας.

Ἐὰν τὸ ποσὸν τοῦτο ᾖν κατὰ τὸ ληξάν ἔτος ἢ μόνη ἡμῶν ἔκτακτος πρόσδος, μεγάλην ἠθέλομεν ὑποστῆ χρηματικὴν στενοχωρίαν ἰδίᾳ πρὸς ἔγκαιρον καὶ ἀρμόζουσαν ἔκδοσιν τῶν ἡμετέρων δημοσιεύσεων. Ἄλλ' ὁ μέγας εὐεργέτης τοῦ συλλόγου, ὁ ἐξοχώτατος Χρηστάκης ἐφένδης Ζωγράφος, ὁ μηδέποτε, εἴτε ἐνταῦθα, εἴτε μακρὰν ἡμῶν τὰς διατριβὰς ποιεῖται, ἐπιλήσμων αὐτοῦ ἐλεγχόμενος, ἔτεινεν ἡμῖν καὶ αὐθις χεῖρα ἀρωγῶν καὶ προστάτιδα, δωρησάμενος τῷ συλλόγῳ διὰ τὰ ἔξοδα τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ περιοδικοῦ λίρας ὀθωμανικὰς 150. Ἐπὶ τῇ νέᾳ ταύτῃ βαρυσημάντῳ εὐεργεσίᾳ περιχαρῶς ὑποβάλλω τῇ Αὐτοῦ Ἐξοχότητι ἐν τῇ πανδήμῳ ταύτῃ τῶν γραμμάτων ἐσορτῇ τὴν ἐκφρασὴν τῆς τοῦ συλλόγου βαθυτάτης καὶ ἀνεξίτηλου εὐγνωμοσύνης, ἐπευχόμενος Αὐτῇ ἐκ μυγῶν καρδίᾳς μακρότητα ἡμερῶν, εὐμάριαν ἀνεπηρέαστον καὶ ἀνετον πόθων ἐκπλήρωσιν.

Σὺν τῇ δωρεᾷ ταύτῃ τῇ ἐκτάκτῳ ἐγένοντο ἡμῖν καὶ ἕτεραι τέσσαρες, αἱ ἐξῆς. Ἡ μὲν μουσικῆς κυρία Ἄννα Ἀββοττ, θυγάτηρ τοῦ ἀειμνήστου Κωνσταντίνου τοῦ Καραθεοδωρῆ, προσήνεγκε διὰ δύο φωτογραφήματα τεθησόμενα ἐν τῷ τεύχει τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος τὸ ποσὸν λιρῶν ὀθωμανικῶν 25· ὁ δὲ κ. Α. Συγγρός 30· ὁ κ. Σ. Ζηριρόπουλος 25· καὶ ὁ κ. Δ. Ταμβάκος 10. σπουδίζων πολυετές καὶ πολυτίμιον ἔθιμον. Τῇ τε κυρίᾳ Ἀββοττ καὶ τοῖς προσηνεῖσι φιλογενεῖσι κυρίοις ἀπονέμονται σήμερον δι' ἐμοῦ γηθησύνως αἱ τοῦ συλλόγου θερμόταται εὐχαριστίαι.

Ἐκ τούτων μὲν οὖν καταφαίνεται, ὅτι εἰσπραξάμεν ἐξ ἐκτάκτων προσόδων ποσὸν ἀνερχόμενον εἰς 400 ὀθωμανικὰς λίρας· ἐκλεγέν-

των δὲ τεσσαράκοντα καὶ τεσσάρων τακτικῶν μελῶν, ὀφειλόντων ἀποτίνειν ἀνὰ μίαν λίραν διὰ τὸ δίπλωμα αὐτῶν καὶ μίαν διὰ τὴν ἐτησίαν αὐτῶν συνδρομήν, κατὰ 88 λίρας ὀθωμανικὰς ἠύξησαν καὶ αἱ τακτικαὶ ἡμῶν πρόσδοι. Οὐχ ἦττον, ἐλλείψεως ἕνεκα τῶν ἀπαιτούμενων χρημάτων, ἀναβάλλεται ἡ δημοσίευσίς τριῶν περιοδικῶν, πλείσται δὲ ἄλλαι συλλογικαὶ ἐργασίαι ἢ ἡμιτελῶς ἐκτελοῦνται ἢ καὶ τέλειον ἐγκαταλιμπάνονται. Πότε ἄρά γε ὁ ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος, ὁ ποσοῦτῳ προφρόνως καὶ λυσιτελῶς ἐξυπηρετῶν τιμαλοφῇ τοῦ ἔθνους συμψέροντα, πότε προσκτῆσεται κεφάλαιον ἰκανὸν εἰς ἀμέριμον, ἀπρόσκοπτον καὶ ἔγκαιρον διεξαγωγὴν τῶν σπουδαιωτάτων αὐτοῦ ἐργασιῶν, εὔρυσιν δὲ τὴν πρέπουσαν τοῦ κύκλου τῆς δράσεως αὐτοῦ;

Ἄλλὰ καὶ ἀντεπιστέλλοντα, πλὴν τῶν προμνημονευθέντων τακτικῶν μελῶν, ἐξελέγησαν τέσσαρα, τρία δὲ ἐπίτιμα. Ταῦτά εἰσιν ἡ τε Αὐτοῦ Ὑψηλότης ὁ Ἀκριφῆ πασσαῆς, πρέδρος τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας, καὶ ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης ὁ Σαήτ πασσαῆς, ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν, οἵτινες μετ' εὐγνωμοσύνης ἀποδεξάμενοι τὴν ἐκλογὴν πολλὰ τ' ἀγαθὰ ὑπὲρ τοῦ συλλόγου ἀπεφώνησαν, ὡς καὶ ὁ διάσημος καθηγητὴς καὶ μέλος τῆς ἰατρικῆς ἀκαδημίας τῶν Παρισίων κ. Ὁδ. Τρελά.

Τρία προσκτῆσάμενος ὁ σύλλογος ἡμῶν ἐπίτιμα μέλη, τρία δυσμοίρως καὶ ἀπώλεσεν. Ἐθρήνησεν οὖν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ γραμματέως τῆς Σμιοθωνεῖου ἀκαδημίας ἐν ταῖς Ἰνωμέναις Πολιτεῖαις τῆς Ἀμερικῆς Spainsier Baird, ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Marie Antoine Alexis Chassang, ἐπιτίμου γενικοῦ γραμματέως τῆς μέσης παιδείσεως ἐν Γαλλίᾳ, καὶ ἐπὶ τῇ ἴσασί στερήσει τοῦ ἀγαπήσαντος αὐτὸν καὶ εἰς ἐπικουρίαν αὐτοῦ πλειστάκις δραμόντος Ἀνδρέου Βαλλιάνου. Ὁ σύλλογος ἀπέστειλεν οἷς δεῖ ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς ταύταις συλλυπητηρίους ἐπιστολάς, ὡς καὶ ἐπὶ τῷ πρόωρῳ θανάτῳ τοῦ Αἰμιλίου Νοννότῃ, τακτικοῦ αὐτοῦ μέλους, αἰετοτε μετὰ προθυμίας, ζήλου καὶ ἀταπαρνησίας ἐκπληρώσαντος πασαν ἀνατενεῖσαν αὐτῷ συλλογικὴν ἐργασίαν, ἐκράζει δὲ καὶ δι' ἐμοῦ σήμερον τὴν ἄρατον αὐτοῦ θλίψιν, δεόμενος τοῦ Ἰψίστου ἵνα ἐν κόλποις Ἀθροῦμ. ἀναπαύσῃ τοὺς μεταστάντας ἐταίρους.

Δάκρυα λείψαντες ἐπ' αὐτῶν, δεῦτε ἀναπαραστήσωμεν πρὸς ἀναψυχὴν τῇ μνήμῃ ἡμῶν τὴν πλήρη ζωῆς καὶ ἰλαρότητας κίνησιν,

τὴν ἐπικρατήσασαν σχεδὸν ἀνά πᾶσαν κυριακὴν καὶ πέμπτην, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ αὐτὴν τὴν τρίτην, ἐν τῇ εὐρεῖα ταύτῃ αἰθούσῃ, ἐν ἣ λιγυεῖς ἀγορητοὶ διεπραγματεύθησαν ἐνώπιον πολλοῦ καὶ ὀξυδερκοῦς ἀκροατηρίου θέματα ποικίλα, τερπνὰ, γραφικὰ, διδακτικά. Πρὸς τῇ ἐκτάκτῳ δὲ ταύτῃ κινήσει παρατηρητέον καὶ ὅτι πλείονες ἢ ἄλλοτε ἐγένοντο δημοσίου διαλέξεις, ὅτι οἱ ἀγορητοὶ οἱ ἐγγράφωδες τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα ἐν τῷ προδημοσιουθέντι προγράμματι πάντες σχεδὸν ἐξεπλήρωσαν τὴν ἦν δημοσίῃ ἀνέλκθον ὑποχρέωσιν, ὅπερ παρήγορον πρόκειται δεῖγμα τῆς ὁσημέραι αὐξούσης παρ' ἡμῖν συναισθήσεως τοῦ καθήκοντος καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν τάξιν, καὶ ὅτι καὶ ἔκτακτοι μὴ προαγγελθεῖσαι ἐν τῷ προγράμματι ἡμῶν καὶ ἐν ἐκτάκτοις ἡμέραις ἐγένοντο διαλέξεις, ὧν τινες καὶ τὸ γόητρον τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ἔτι μᾶλλον ἀνύψωσαν καὶ τοὺς ἀπιστοτέρους τῶν ἡμετέρων ἐδίδαξαν, ὁπόσῃς ἀπολαύει ὁ περιθώλος οὗτος ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ὑπολήψεσι.

Πρῶτος δημοσίαν ποιησάμενος διάλεξιν ἔστιν ὁ ἐνταῦθα ἐπ' ὀλίγον παρεπιδημήσας συμπαθῆς καὶ εὐρύσετατος Ἀθηναῖος ποιητῆς κ. Δ. Κόκκος, ὃς ἀπήγγειλε λίαν ἐντέχνως τὰ ποιητικώτατα τῶν ἑαυτοῦ ἀριστουργημάτων, προτάξας, ἐν εἶδει προοιμίου, τὴν πρὸς τὸν σύλλογον ὥραϊαν ταύτην προσφώνησιν.

« Ἄν εἶμαι προφανῶς τετραραγμένος
 κι' ἐντός μου ἡ καρδιά πάλλῃ,
 ἂν τὴν ψυχὴν μου πᾶν ἀφῆνθ' ὀφείνῃ
 καὶ ἄμουσα καὶ ἄτεχνα θὰ ψάλλῃ,
 εἰς τὴν χαρὰν μου, ἥτις εἶναι τόση,
 τὴν σύγχυσιν καθεὶς ἅς ἀποδώσῃ.

Εἰς ξένον, πλὴν ἐκ τόπων γνωστοτάτων
 πάσῃ τῆς γῆς μουστοραφεῖ γωνία,
 ἐν τῷ ἀσύλῳ τούτῳ τῶν γραμμάτων
 προσφέρεται καλὴ φιλοξενία,
 καὶ ἔνδοκος βλέπει, μέσῳ ἐπιγόνων,
 ὁ ξένος ἦθ' ἀρχαίων χρόνων.

Ἔστιν αὖτε φωταυγῆς ὁ σύλλογός σας
 ἀρχαίῃς ἑλληνικῆς παιδείας,
 πέμπει ἀκτίνας ζωογόνους τόσας
 εἰς πάσας τὰς ἑλληνικὰς καρδίας,
 κι' ὅπου ἑλληνισμὸς ἐνδαισιτᾶται,
 ἐν τῷ φωτὶ αὐτῶν ἀναγεννᾶται.

Ἐντὸς τῆς φωταυγῆς αὐτῆς αἰθούσῃς,
 ὅπου ῥήτορων ἀντηγοῦν τὰ χεῖλη,
 ἂν καὶ τὸ ἄσμα τῆς πτωχῆς μου Μούσῃς
 μετ' εὐμενείας ν' ἀκουσθῇ ὀφειλῆ,
 πείθεται πᾶς ὑμῶν, ὅτι μεγάλη
 εἶν' ἡ τιμὴ, μετ' ἧς με περιβάλλει.

(Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος.—Τόμος ΚΑ')

Ἄλλ' ἂν δὲν προξενῆ δυσαρμονίαν
 εἰς ἄστυλον Μουσῶν πτωχῆ τις λύρα
 κι' εἰς τὴν φωτολαμπὴ ὑμῶν λυγρίαν
 προσθέτῃ ἕνα καὶ ὄχρον λαμπτήρα,
 τί αἰσθημα τὸν ψάλλον κατακλύζει,
 μόν' ἡ ψυχὴ του νὰ εἰπῇ γνωρίζει ».

Ὁ διάσημος Γάλλος ἱατρός κ. Τρελά ὠμίλησε περὶ τῆς ἀντισηπτικῆς μεθόδου. Τὸ μᾶθημα τοῦ σοφοῦ ἀσκληπιάδου ἐθεωρήθη, καὶ δικαίως, ὑπὸ τοῦ ὑπερπληρώσαντος τὴν αἵθουσαν ταύτην ἐνθουσιώδους ἀκροατηρίου ὡς πρότυπον δημοσίας διαλέξεως, ἀμυρῶ δὲ τῶν καταλλήλων ἐκφράσεων πρὸς ἀναπαράστασιν τοῦ τῶν πάντων θαυμασμοῦ καὶ ἀδυνατῶν πρεπόντως διερμηνεῦσαι τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ συλλόγου ἐπὶ τῇ προσγενομένῃ τῷ βήματι αὐτοῦ ἐξόχῳ τιμῇ.

Τινὰ τῶν χαριεστάτων αὐτοῦ ποιημάτων ἀπήγγειλεν ὁ ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμεινὼς δημοφιλῆς ἐκ Πελοποννήσου ἀοιδὸς κ. Ι. Κόκκαλης, καταθέλλας τοὺς ἑαυτοῦ ἀκροατάς.

Καὶ αὐταὶ μὲν εἰσιν αἱ ἔκτακτοι ὑπὸ μὴ ἐταίρων γενόμεναι διαλέξεις, τὸν ἀριθμὸν τρεῖς τριᾶκοντα δὲ καὶ ἐννέα ἐγένοντο τακτικαὶ τε καὶ ἔκτακτοι ὑπὸ τῶν ἐγγραφέντων μελῶν τοῦ συλλόγου, ἐν οἷς ὁ κ. Ε. Ἀμαζόπουλος οὐδεμίαν τῶν τεσσάρων αὐτοῦ διαλέξεων ἐποίησατο, τὰς γε τρεῖς πρῶτας ἐξ ἀσθενείας, καὶ ὁ κ. Η. Βαλσαμάκης, ἐκ κωλύματος μήπω δηλωθέντος, τέσσαρας μόνον, ἀντὶ ἐξ, κοσμογραφικῆς περὶ τοῦ σχήματος τῆς γῆς.

Ὁ αἰδεσιμώτατος κ. Κ. Παρίτσης ἐν δυσὶ διαλέξεσιν ὠμίλησε περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ οὐσίας τῶν ἀρχαίων θρησκευμάτων.

Ἡ μουσοφιλῆς διευθύντρια τοῦ Ζαππείου παρθενιαγωγείου κυρία Καλλιόπη Κεχαγιεῖ ἐν μιᾷ διαλέξει διηγήθη ἡμῖν τὸ περὶ τῶν Ἑλευσινίων μυστηρίων ὄνειρον αὐτῆς.

Ὁ κ. Ι. Ἀριστοκλῆς ἐν ἑπτὰ διαλέξεσι διεξῆλθεν ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν νεωτέρων χρόνων τὰ κατὰ τὴν ἐν τῇ Δύσει ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων, τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν.

Ὁ κ. Α. Σπαθάρης ἐν τέσσαρσι διαλέξεσιν ὠμίλησεν ἐκ τῆς φυσικῆς περὶ τοῦ καιροῦ ἢ τῆς θερμοκρασίας.

Ὁ κ. Ἡρ. Βασιλάδης ἐν πέντε διαλέξεσιν ἐδίδαξεν ἡμᾶς τὰ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν, Αἰγυπτίων, Ἀσσυρίων, Βαβυλωνίων καὶ Ἑβραίων.

Ὁ κ. Χ. Χατζηχορήστου ἐν μιᾷ μὲν διαλέξει εἰσαγωγὴν ἐποίησατο εἰς τὰ περὶ τῆς

ζωῆς τῶν φυτῶν, ἐν ἐτέρῃ δὲ ἀνεκοίνωσεν ἡμῖν ζωολογικά τινα περιέργα.

Ὁ κ. Κ. Μακρῆς ἐν τρισὶ διαλέξεσιν ἐδιδάξε τὰς φυσιολογικὰς λειτουργίας τοῦ ἐγκράλου, μετὰ πειραμάτων.

Ὁ κ. Β. Βρῆνος ἐν δυσὶ διαλέξεσιν ὠμίλησεν ἐκ τῶν περὶ τῆς μουσικῆς ὡς μέσου παιδαγωγικοῦ περὶ τῆς μουσικῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις λαοῖς, Σίνοις, Ἑβραίοις καὶ Ἑλλησιν.

Ὁ κ. Ν. Φωτιάδης ἐν δυσὶ διαλέξεσιν ἀνέπτυξε τὰ τῆς πολυτελείας ὑπὸ οἰκονομολογικὴν ἔποψιν.

Ὁ κ. Ι. Γεωργαντόπουλος ἐν μιᾷ διαλέξει ἀνέλυσεν ἐκ τοῦ διεθνοῦς δικαίου τὰ περὶ συνθηκῶν.

Ὁ κ. Παπαρρόδου ἐν μιᾷ μὲν διαλέξει ὠμίλησεν περὶ κηδείας καὶ πένθους παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς, ἐν ἐτέρῃ δὲ περὶ θεῶν καὶ ἡρώων.

Ὁ κ. Μ. Γεδεῶν ἐν μιᾷ διαλέξει ἀνέπτυξε τὰ περὶ τῶν διοικητικῶν θεσμῶν τῆς ἐκκλησίας κατὰ τοὺς τέσσαρας τελευταίους αἰῶνας.

Ὁ κ. Ν. Σκωτιδῆς ἐν μιᾷ διαλέξει ἀνεκοίνωσατο ἡμῖν τὰς ὀδοπορικὰς αὐτοῦ ἀναμνήσεις, περιγράφας τὴν κάτω Ἀθηνίαν καὶ τὰ ἕθνη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων αὐτῆς.

Ὁ κ. Ε. Ποπέσκος ἐν δυσὶ διαλέξεσιν ὠμίλησεν περὶ τῆς γενέσεως τῶν μύθων καὶ τῆς ἐπιδοράσεως αὐτῶν, ὡς καὶ περὶ τῶν διασημοτέρων μυθογράφων καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλληλα.

Ὁ περὶ γενέσεως τῶν μύθων, ἦτοί τῆς ἀρχαιότερας τῶν ἐποχῶν, λόγος ὑποδείκνυσιν ἡμῖν τὸ εὐκαιρὸν τῆς ἀνελιξέως τῶν ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ πεπραγμένων τῶ συλλόγῳ ἐφ' ᾧ καὶ ἴδωμεν τί ἐργάσατο ἡ ἀρχαιολογικὴ αὐτοῦ ἐπιτροπὴ. Αὕτη οὖν, ἀπαρτιζομένη ἐκ τοῦ ἀιδεσιμωτάτου C. G. Gurtis, προέδρου αὐτῆς, καὶ τῶν κ. James Galvert, Jean Mordtmann, ἀποχωρήσαντος ἀπὸ πολλοῦ ὀριστικῶς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Θ. Σαλτέλης, Ε. Σιδεροπούλου, R. Schræder, ὀριστικῶς ἐπίσης ἀρ' ἱκανοῦ τὴν πρωτεύουσαν ἡμῶν ἐγκαταλείψαντος, Ἀνδρέου Λεβάλ, Π. Κούππα, Albert Long, A. Millingen καὶ Κ. Περδικίδου, γραμματέως αὐτῆς. περὶ τὰς ἐξῆς ἡσυχολήθη ἐργασίας. Καθήμεν αὐτῆς πρῶτιστον ἡγήσαμένη τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω διὰ ταξιν τοῦ ἡμετέρου κώδικος τῶν ἐπιγραφῶν, ὅς ἄνευ καταλόγου ἀπετέλει κτῆμα πολῦτιμον μὲν, ἀλλὰ δύσρηστον καὶ ἥκιστα κατ' ἀκολουθίαν προσιτὸν καὶ ἐπωφελεές, ἀνέθετο τὴν ἀναπλή-

ρωσιν τοῦ σπουδαιστάτου τούτου κενοῦ δυσὶν αὐτῆς ἐπιλέκτοις μέλεσι, τοῖς κ. Ἀνδ. Λεβάλ καὶ Ξενοφῶντι Σιδεροπούλῳ. Οἱ προσφιλεῖς οὗτοι ἐταῖροι ἀναδεξάμενοι προθύμως τὴν ἐργῶδη ἐπιχείρησιν μετὰ τῆς γνωστῆς αὐτῶν φιλοπονίας καὶ εἰδικότητος, ἐπεραίωσαν ἐπιτυχῶς τὸ ἔργον καὶ ἤδη εὔρηται ἐνταῦθα ὁ πολῦτιμος κώδιξ πεπλουτισμένος μετὰ τοῦ ἀπαρτιτῆτος πρὸς μελέτην καταλόγου. Ἀπονέμω αὐτοῖς ἐπὶ τούτῳ τὰς εὐχαριστίας τοῦ συλλόγου. Πρὸς τούτοις ὁ μὲν ἀιδεσιμώτατος C. G. Curtis ἤρξατο τῆς συντάξεως δοκιμίου περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Βαράγγων, ὁ δὲ κ. J. Mordtmann περὶ τῆς ἐπὶ τοῦ κενοταφίου τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐπιγραφῆς, δοκιμίου πεμφθησομένου προσερχῶς τῇ ἐπιτροπῇ ὁ διδάκτωρ Long ἐπέδειξεν αὐτῇ λίαν περιέργον δακτυλιόλιθον, ἐφ' οὗ καθαρῶς παρίσταται ἀνὴρ κατευθύνων τὴν ἐαυτοῦ προσευχὴν πρὸς σταυρὸν καὶ πρὸς ἡμισέλιον ἐνταῦτῳ ὁ αὐτὸς ἀνέγνω τῇ ἐπιτροπῇ μελέτην περὶ τριῶν Ἀσσυρίων κυλίνδρων, οὗς ὁ κ. Θ. Σαλτέλης ἐπέδειξεν ἐν προτέρῃ συνεδριάσει ὁ κ. Ξ. Σιδερόπουλος ἤρξατο τῆς συγγραφῆς ποιηματίου περὶ Λακεβέζης, ἐπέδειξε δὲ τῇ ἐπιτροπῇ τρεῖς χριστιανικὰς ἐπιγραφάς, τῆς πρώτης τῶν ὁμοίων ἐπιτυχῇ κρηθεύσαν ἀνάγνωσιν προὔτεινεν ὁ κ. Θ. Σαλτέλης. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τῶ διακεκριμένῳ ἀρχιτέκτονι καὶ δοκίμῳ ἐργάτῃ τοῦ συλλογικοῦ ἀμπελωνος κ. Π. Κούππα ἡ σπουδαιότητι ἀνετέθη ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἐργασία τῆς σχεδιαγραφῆσεως ἀρχαιολογικοῦ τοπογραφικοῦ χάρτου τῆς Κωνστ/πόλεως, σκοποῦντος τὸν ὅσον ἔνεστι ἀκριβῆ ὄρισμὸν τῆς τοποθεσίας τῶν μέχρι τοῦδε σωζομένων ἀρχαίων τῆς πόλεως μνημείων ἢ εἰρεπίων, τὴν κατὰ τὸ ἐνὸν πιστὴν ὀνοματολογίαν αὐτῶν, τὸν προσδιορισμὸν τῆς τοποθεσίας τῶν καταστραφέντων μνημείων, βασιζόμενον ἐπὶ διαφορῶν πειστικῶν μαρτυριῶν τῶν συγγραφέων ἢ τῶν περιηγητῶν ἢ ἐπὶ ἀρχαιότερων τοπογραφικῶν διαγραμμάτων. Ὁ τοπογραφικὸς οὗτος χάρτης ἀπαρτισθήσεται ἐκ πολλῶν φύλλον, ὧν ἀδύνατον ὀρίσαι ἀπὸ τοῦδε τὸν ἀριθμὸν, διαγράφεται δὲ ἐπὶ κλίμακας ἐχούσης ἀναλογίαν ἐνὸς χιλιοστοῦ πρὸς μέτρον. Ὁ σύλλογος περὶ πολλοῦ ποιούμενος τὴν ἐπιτυχῇ ἐκτέλεσιν τοιούτων ἔργων ἀπεκδέχεται ὅσον οἶόν τε ταχεῖαν τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ χάρτου, εὐχαριστεῖ δὲ δι' ἐμοῦ σήμερον δημοσίῃ ἐπὶ τε τῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ τῇ σχεδιογραφῇ τοῦ ἐπιστημονικοῦ τούτου θησαυροῦ τῇ ἀρχαιολογικῇ αὐτοῦ ἐπιτροπῇ,

καὶ ἰδίᾳ τῷ φιλοπόνῳ τῆς ἐπιστήμης θεράποντι κ. Π. Κούππκ.

Καὶ τὸ μὲν δῶρον τοῦτο τῆς ἀφοσιώσεως καὶ τῆς τέχνης κοσμήσει, Θεοῦ εὐδοκοῦντος, μετ' οὗ πολὺ τὴν αἰθουσαν ταύτην τὴν δὲ βιβλιοθήκην ἡμῶν ἐκόσμησαν αἱ ἐξῆς πολυτιμοὶ δωρεαί. Ἐκ Ρωσσίας ὁ σεβασμιώτατος ἀρχιεπίσκοπος Τθιέρ κ. Σάββας ἐπεμψεν ἡμῖν τὰς ἐκδόσεις αὐτοῦ ἐκ τόμων ἑπτὰ καὶ δύο φυλλαδίων. Τῶν συγγραμμάτων τούτων τὸ σπουδαιότατον καὶ σπανιώτατόν ἐστι τὸ ἐπιγραφόμενον Specimina palaeographica codicum Graecorum et Slavonicorum Bibliothecae Mosquensis Synodales, 1863· ἕτερον δὲ γαλλιστὶ γεγραμμένον καὶ λίαν ἀξιοπερίεργόν ἐστι τὸ φέρον τὴν ἐπιγραφὴν Sacristie patriarcale dite synodale de Moscou, 2me édition avec XV tables photographiées et gravées sur pierre des objets les plus remarquables de la sacristie, 1865· τὰ δ' ἐπίλοιπά εἰσι ῥωσιστὶ γεγραμμένα, ἐν οἷς καὶ τὸ περιέγον τὰ τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος τῆς ἀρχιερατείας τῆς Α. Σεβ., ἀποστειλάσης ἡμῖν καὶ τὴν ἑαυτῆς εἰκόνα μετ' ἰδιοχειροῦ ὑπογραφῆς. Ὁ κ. Caspar René Grégory, ὑφηγητῆς τοῦ ἐν Λειψία πανεπιστημίου καὶ καθηγητῆς τοῦ ἐν Βαλτιμόρη Johns Hopkins, ἐλθὼν ὡς ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ τὸ συνέδριον τοῦ ἡμετέρου συλλόγου πέμπει ἡμῖν 140 τόμους, τεσσαράκοντα μὲν μικροῦς, ὡς λέγει ἐν ἐπιστολῇ λίαν καλῶς ἐλληνιστὶ γεγραμμένη, ἑκατὸν δὲ μεγάλους, σὺν τούτοις δὲ καὶ ἑπτὰ τόμους τῆς Σμυθσωνείου ἀκαδημίας. Διὰ τοῦ εὐγενεστάτου κ. Ε. Μαυρομαχτοῦ, γενικοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος, ἐπέμφθη τῷ συλλόγῳ ὁ διαταγῆ τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως Γεωργίου μεταφρασθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάννου Κωνσταντινίδου, λοχαγοῦ τοῦ ἐλληνικοῦ πεζικοῦ, τόμος τῶν ἐπιστολῶν τοῦ πρίγκιπος Graf de Hohenlohe περὶ τοῦ πεζικοῦ, τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τοῦ ἵππικοῦ. Τὰ πανεπιστήμια Ἀλλης-Βιττεμβέργης, Βόννης, Λίδελθέργης καὶ Ἐρλάνγης ἐπεμψαν ἡμῖν ἰκανὰς διατριβὰς καὶ τὰ ποικίλα αὐτῶν προγράμματα. Ἡ βασιλικὴ ἀκαδημία τοῦ Βερολίνου, διὰ τοῦ κ. Momson, ἔδωκεν ἡμῖν τὸν τρίτον τόμον τοῦ Corpus inscriptionum latinarum· τεύχη δὲ καὶ τόμοι διαφόρου ὕλης 365 προσηνήθησαν ὑφ' ὁμογενῶν καὶ ξένων περὶ πολλοῦ ποιουμένων τὸν πλουτισμὸν τῆς ἡμετέρας βιβλιοθήκης. Ἐν-

θερμοὶ τοῦ συλλόγου εὐχαρισταὶ ἀπονέμονται δι' ἐμοῦ πᾶσι τοῖς καθιδρύμασι καὶ τοῖς ἀτόμοις τοῖς προσνεγκοῦσιν αὐτῷ τοσοῦτῳ τρανὰ δείγματα τῆς ἑαυτῶν ἀγάπης.

Εἰς δὲ τὸ ἀναγνωστήριον ἡμῶν εἰσῆλθον δωρεὰν μὲν αἱ ἐφημερίδες «Βυζαντίας», «Ἐπιθεώρησις», «Κωνσταντινούπολις», «Νεολόγος», «Phare du Bosphore» τῆς ἡμετέρας πρωτευούσης, «Ἀμάλθεια» καὶ «Ἀρμονία» Σμύρνης, «Σάμος» τῆς ὁμωνύμου νήσου, «Σύλλογος» Βουκουρεστίου, «Ἡλιος» Ἀθηνῶν, μὴ ἀφιχθεῖσῶν ἕνεκα τῆς κυβερνητικῆς ἀπαγορεύσεως τῶν ἄλλοτε τακτικῶς πεμπομένων ἀθηναϊκῶν «Ἀκροπόλεως», «Ἐφημερίδος», «Νέας Ἐφημερίδος», «Παλιγγενεσίας» καὶ «Πρωίας», ἐπ' ἀνταλλαγῆ δὲ μετὰ τοῦ ἡμετέρου τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», «Ἀνατολ. Ἀστὴρ». «Λόγος Ἑρμῆς», «Revue Medicopharmaceutique» τῆς ἡμετέρας πόλεως. «Κλειῶ» Λειψίας, «Ἀρχαιολογικὴ ἐφημερίς», «Παρνασσός», «Πλάτων», «Δελτίον τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας», «Ἀνάπλασις», τὸ τῆς Γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς, «Φοῖβος καὶ Παράφοιβος» Ἀθηνῶν, «Bulletin Critique» Παρισίων, «Platonist» Ἀμερικῆς, τὸ τοῦ «Ἰπουργείου τῆς παιδείας» Ρωσσίας, τὸ τῆς «Ἀκαδημίας» Καναδῆ, καὶ ἐπὶ συνδρομῇ τὰ «Journal des savants», «Revue des deux mondes», «Revue politique et littéraire», «Revue scientifique», «Revue de l'enseignement», «Revue internationale de l'enseignement», «Revue pédagogique», «Journal des sociétés scientifiques», «Revue critique», «Berliner Ph. W. Hermes», «Jahresbericht», «Revue d'anthropologie», «Revue de philologie», «Revue archéologique». Εὐχαριστῶ ἐξ ὀνόματος τοῦ συλλόγου πάσαις ταῖς ἀξιοτίμοις διευθύνουσαι τῶν δωρεὰν τῷ ἀναγνωστηρίῳ αὐτοῦ πεμπομένων καὶ τῶν προθύμως δημοσιευουσῶν τὰς ἡμετέρας ἀγγελίας ἐργαζομένων ἐφημερίδων.

Ἡ τε βιβλιοθήκη καὶ τὸ ἀναγνωστήριον ἡμῶν ἰκανῶν ἐπιστολῶν προῦκάλεσαν τὴν ἀνταλλαγὴν. Σὺν ταύταις δ' ἀνταλλάγησαν καὶ πλείεσται ἀγγελτήρια ἐκλογῆς μελῶν τακτικῶν, ἀντεπιστελλόντων ἢ ἐπιτίμων, καὶ μελῶν διαφόρων ἐπιτροπῶν, διαρκῶν τε καὶ μὴ, συλλυπητήρια ταῖς οἰκογενεαῖς προσφιλῶν ἐταίρων μεταστάντων εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς, συγγραφήρια ἐπὶ τῇ ἰδρύσει πολλῶν σωμα-

τειών, εὐχαριστήρια ἐπὶ ταῖς γενομέναις ἡμῖν χρηματικαῖς δωρεαῖς, ἀγγελτήρια εἰς ἕτερα τῆς παρὰ χωρήσεως τῆς αἰθούσης ταύτης, δωρητήρια τοῦ περιοδικοῦ ἢ καὶ τῶν λοιπῶν δημοσιεύσεων ἡμῶν, ὑποσχετικὰ τῆς τοῦ συλλόγου ἡθικῆς ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ὑλικῆς ὑποστηρίξεως, ἕτεραι ἀφορῶσαι τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην, ἕτεραι τὸ Ζωγράφειον διαγωνισμῶν, ἕτεραι τὸν Καραπάνειον ἀγῶνα, ἕτεραι τὴν Σουλίνειον διαθήκην καὶ ἕτεραι ἕτερα συλλογικὰ συμφέροντα καὶ ἑτέρας παιδευτικὰς ἐνεργείας. Ἐπτακόσιοι τεσσαράκοντα ἐπιστολαί, ὧν εἰσελθούσαι μὲν τριακόσιοι πενήκοντα δύο, ἐξελθούσαι δὲ τριακόσιοι ὀγδοήκοντα ὀκτώ, ἀπετέλεσαν τὴν ἡμετέραν ἀλληλογραφίαν, ἣν ὁ γενικὸς γραμματεὺς κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης ἐτήρησε μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν τάξεως καὶ ἰκανότητος.

Σημειωτέον δὲ, ὅτι τὰ προρρηθέντα ἐπτακόσιοι τεσσαράκοντα ἐγγράφα εἰσι διάφορα καὶ οὐδαμῶς ἐν τούτοις τὰ ὅμοια καταλέγονται, οἷον ἀγγελτήρια μελῶν τῶν διαρκῶν τοῦ συλλόγου ἐπιτροπῶν, ἐγκύκλιοι, ἀγγελία καὶ τὰ τοιαῦτα, ὧν ἡ συγκαταριθμησις ἀναβιβάζει τὸν ὀλικὸν ἀριθμὸν εἰς περίπου χίλια. Ἡ ποσότης καὶ τοιαύτη ἀλληλογραφία, ἣ ὡς τεκμήριον προκειμένη ἀναμνήριστον ζωῆς καὶ κινήσεως λελογισμένης ἐν τῷ συλλόγῳ ἡμῶν, καὶ τὰς ἀρχαίας διετήρησε καὶ νέας συνῆψε σχέσεις αὐτοῦ πρὸς σπουδαιότατα ἰδρύματα· νῦν δὲ ὁ ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος συνδέεται τοῖς ἐπὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργείοις τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ρωσσίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Βαυαρίας, τῆς Νορβηγίας καὶ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, πρὸς τούτοις δὲ καὶ τῷ ἐν Ἀθήναις ἔθνικῷ πανεπιστημίῳ, τῇ ἐν Βερολίνῳ βασιλικῇ ἀκαδημίᾳ, τῇ ἐν Μονάχῳ βασιλικῇ ἀκαδημίᾳ, τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀλλης-Βιττεμβέργης, τῷ τῆς Ἰένης, τῷ τῆς Αἰδελβέργης, τῷ τῆς Ἐρλάγγης, τῷ τῆς Βρεσλάου, τῷ τῆς Ὀδησσοῦ, τῷ ἐν Βαλτιμόρη Johns Hopkins, τοῖς ἐν Περσίαις καὶ Λονδίῳ συλλόγοις πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν, τῷ βρεττανικῷ μουσεῖῳ, τῷ γραφεῖῳ τῆς στατιστικῆς καὶ τοπογραφίας ἐν Στουτγάρδῃ, τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βαϊμάρης, τῇ ἔθνικῃ βιβλιοθήκῃ τοῦ Μονάχου, τῇ ἀκαδημίᾳ τῆς Στοκκόλμης, τῇ Σμιθσωνεῖῳ ἀκαδημίᾳ ἐν Οὐασινγκτόνι καὶ τῇ ἐν Βαρκελώνῃ Real Academia de Buenas letras, ἀποστειλᾶσα ἡμῖν καὶ τὰς ἐξ αὐτῆς δη-

μοσιεύσεις μετὰ φιλοφρονεστάτης ἐπιστολῆς δηλούσης, ὅτι αὐταὶ πέμπονται τῷ συλλόγῳ εἰς ἐνδειξὴν ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ.

Αἱ πολύτιμοι αὐταὶ σχέσεις διατηροῦνται μὲν διὰ τῆς ἀλληλογραφίας, διατηροῦνται δ' ἐτι μᾶλλον καὶ ὁσημέραι στενότεραι ἀποβαίνουσι διὰ τῆς ὅσον ἐνεστί τακτικῆς ἐκδόσεως καὶ ἀποστολῆς τῶν ἡμετέρων δημοσιεύσεων. Τοῦτο πληρέστατα συναίσθανθεῖσα καὶ τοῖς καθόλου συμφέρουσι τοῦ συλλόγου τὴν ἐκδοσὴν ταύτην ἀναγκάσιαν κατιδοῦσα, μετὰ πολλῆς τῆς ἐνεργητικότητος εἰργάσατο ἡ συντακτικὴ ἐπιτροπὴ, ἣν ἀπαρτίζουν οἱ ἀκάματος, πεπειραμένος καὶ ὁπρηρὸς τοῦ συλλόγου θεράπων κ. Θ. Σαλτέλης, πρόεδρος αὐτῆς, ὁ κ. Ν. Σουλίδης, ὁ κ. Ἀνδρέας Λεβὴλ, ὁ εἰδικὸς γραμματεὺς κ. Ε. Πομπέσκος, ὁ γραμματεὺς τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς κ. Κ. Περδικιῆδης, ὁ γραμματεὺς τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς κ. Π. Πετρακίδης καὶ ὁ γενικὸς γραμματεὺς κ. Ο. Ἀνδρεάδης, ὁ καὶ γραμματεὺς αὐτῆς. Δραστηρίως οὖν καὶ πρεπόντως μοθησάσης τῆς συντακτικῆς ἡμῶν ἐπιτροπῆς, μετὰ πολλῆς τῆς εὐχαριστήσεως ἀγγέλλω σήμερον τῇ φιλομουσῳ ταύτῃ ὁμηγύρει, ὅτι ὁ μὲν Ἡ' τόμος τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ ἐξῆλθε τῶν πιεστηρίων ὡς ἡ Ἀθηνᾶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς, σοφὸς καὶ περικαλλῆς, εὐρηται δὲ ἤδη ἐπὶ τοῦ γραφείου πολλῶν τοῦ συλλόγου μελῶν, τὸ δὲ τέταρτον καὶ, δυστυχῶς, τελευταῖον τεύχος τῆς Μαυρογορδατείου βιβλιοθήκης ἀπὸ πολλοῦ ἐκτυπωθὲν ἀναμένει τὰς τελευταίας αὐτοῦ εὐαριθμους σελίδας, ὅπως τελειὸν καταρτισθῇ καὶ διανεμηθῇ. ἐκ τῆς ἀγίας πόλεως Ἰερουσαλήμ, ἐνθα διατριβεὶ ὁ πονήσας τὰ τέσσαρα τεύχη εὐρυμαθῆς ἡμῶν ἐταῖρος κ. Α. Παπαδόπουλος Κεραμεύς, τοῦ δὲ τόμου τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος ἡ ἐκτύπωσις, καίπερ καθ' ἰκανῶν παλαιούσα δυσχερειῶν, ὑπερέβη τὸ τριακοστὸν τυπογραφικὸν φύλλον. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἔσται σπουδαιότατον καὶ πρωτοφανὲς ἐν τῇ νεωτέρῃ ἑλληνικῇ φιλολογίᾳ· ὑπὸ γὰρ τὸ κυανοῦν περιχάλυμμα φιλοκάλως συνεκτυπωθήσονται ἔργα διανοητικὰ Ἑλλήνων καὶ Γάλλων, Ἀγγλῶν καὶ Ρώσων, Δανῶν καὶ Οὐγγρων, Γερμανῶν καὶ Ἀμερικανῶν!

Καὶ τῆς μὲν εἰκοσιπενταετηρίδος τοῦ ἡμετέρου συλλόγου τὴν ἀνάμνησιν ὁ τόμος οὗτος μεταβιβάσει εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς δι' ἑορτῶν δ' ἐπανηγύρισε τὸ Ἀθήνησι πανεπιστήμιον τὴν πεντηκονταετηρίδα αὐτοῦ, εἰς ἃς προσκληθεῖς ὁ ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλ-

λογος επαξίως ἐξεπροσωπήθη ὑπὸ τοῦ γεραροῦ ἐπιστήμονος κ. Πρ. Βασιάδου, ὃς ἐκλεγείσθε ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ κατὰ τὸν προσεχῆ ἰούλιον συγκροτηθησομένῳ ἐν Ἀθήναις ἐκπαιδευτικῷ συνεδρίῳ ὑπέβλεπε τὴν ἐκ τῆς ἀντιπροσωπείας ταύτης παραίτησιν αὐτοῦ μεθ' ἧς ἐψηφίσθη ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ συλλόγου ὁ κ. Θ. Σαλτέλης, ἀνθ' οὗ, παραιτησαμένου ἐπίσης, ἐξελέγη ὡς τοιοῦτος ὁ ἐλλόγιμος κ. Χρ. Κατζίηχρηστος.

Ἐτέρα ἀντιπροσωπεία τοῦ συλλόγου ἐνεπιστεύθη τῷ πανιερωτάτῳ μητροπολίτῃ Βάρνης κυρίῳ Γαβριήλ· τοῦ αἰδιόμου Σουλίνη, Βαρναίου, κληροδοτήσαντος ἡμῖν, ἐν ἐπισήμῳ διαθήκῃ ὑπὸ ἀκριβοῦς ἐμπνευσθείσῃ φιλογενείας, τὸ ποσὸν ἐπτακοσίων ὄθωμ. λιρῶν, ἐξ οὗ κατὰ καιροῦς διακόσαιο ὀγδοήκοντα μόνον λίραι εἰσπραχθήσονται, ὁ σύλλογος εἰδοποιηθεὶς ἀρμοδίως, ὅτι ἐπέστη ἡ ὥρα τῆς διεκδικήσεως τῶν δικαίων αὐτοῦ μετὰ καὶ ἄλλων ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν καθιδρυμάτων, ἀνέθετο τῇ αὐτοῦ πανιερότητι τὴν σπουδαίαν ταύτην ἐντολήν, εὐελπιστῶν, ὅτι γενήσεται προθύμως ἀποδεκτὴ καὶ ἐπιτυχῶς διεξαχθήσεται.

Ὁ σύλλογος ἡμῶν ἀντεπροσωπεύθη καὶ ἐν τῇ κεντρικῇ πατριαρχικῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ τὰ μάλᾳ περὶ τὸν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων συναδελφῶν κ. Β. Καλλίφρονος καὶ Α. Σπαθάρη, ὧν ἡ συνωδὴ τῷ δίδονται τὴν ἐν λόγῳ ἐπιτροπὴν κανονισμῶ ἐκλογῇ ἠγγέλθη διὰ προσκυνητοῦ πιττακίου τῆς Ὑμ. Θ. Π. τῷ συλλόγῳ, σπεύσαντι ἀγγεῖλαι τοῖς ἐκλεγείσθαι τὴν ἐκλογὴν, κατὰ τὰ τεθεσπισμένα.

Ἀγγεληθείσης δὲ ἡμῖν ἐξ ἠθηνῶν καὶ τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ δευτέρου τόμου τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης, τοῦ ἐκ τῶν «Φοινισσῶν» τοῦ Εὐριπίδου συνισταμένου καὶ ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ φιλόλογου κ. Δ. Βερναρδάκη ἐκδιδομένου, σταλέντος δὲ ἡμῖν πρὸς ἐξέτασιν καὶ ἀπόφρασιν, κατὰ τὰ συμφωνηθέντα, καὶ ἐνόσ ἀντιτύπου, τὸ μὲν ἐξεπλήρημεν σφραῖμα μαθόντες, ὅτι τὸ ἀντίτυπον τοῦτο οὐκ ἦν, ὡς ὄφειλεν εἶναι. τὸ πρῶτον ἐξεληθὸν τοῦ καταστήματος τῶν κ. ἀδελφῶν Περρῆ, τὸ δὲ κατείδομεν ἐπιέγουσαν καὶ σοβαρωτάτην τὴν ἀνάγκην τροποποιήσεως. Ἐφ' ᾧ καὶ ἐγράψαμεν εὐθύς τὰ δέοντα τοῖς τε προρρηθείσι τυπογράφοις καὶ τῷ κ. Δ. Βερναρδάκῃ, παρεπέμψαμεν δ' ἀκόλουθως τὸν ἐν λόγῳ τόμον τῇ φιλολογικῇ τοῦ συλλόγου ἐπιτροπῇ, ὅπως ἐκφέρει τὴν ἑαυτῆς ἐτυμηγορίαν ἐπὶ τῆς φιλολογικῆς

ἄξιαι τῆς ἐκδόσεως. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη συγκειμένη ὑπὸ τοῦ κ. Πρ. Βασιάδου, προέδρου αὐτῆς, τοῦ κ. Π. Πετρακίδου, τοῦ κ. Θεμ. Σαλτέλη, τοῦ κ. Τσιούλια, τοῦ κ. Χρήστου Κατζίηχρηστοῦ καὶ τοῦ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδου, γραμματέως αὐτῆς, ἠσχολήθη ἐπὶ πολὺ καὶ περὶ τοῦ πρώτου τόμου τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης, τοῦ περιέχοντος τὴν τοῦ Σοφοκλέους «Ἀντιγόνην», σχολιασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Δ. Σεμιτέλου. Καίτοι δὲ ὁ σύλλογος, ὡς ἔλεγον ἡμῖν πέρουςι, παραδεχόμενος τὴν γνωμοδότησιν τῆς φιλολογικῆς αὐτοῦ ἐπιτροπῆς στερεὰν εἶχεν ἀπόφρασιν. ἵνα μὴδὲ κατὰ κεραίαν παρεκκλίνῃ, χάριν τῆς ἐκδόσεως τῆς «Ἀντιγόνης» ἢ τῶν ἐλευσσομένων δημοσιεύσεων τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης, τῶν καλῆ τῇ πίστει προσυμπεφωνημένων ὄρων. οὐχ ἤττον τῇ προτάσει καὶ πάλιν τῆς φιλολογικῆς αὐτοῦ ἐπιτροπῆς παρεδέξατο συμβιβασμὸν, ὄν. ἀποκλειστικῶς ἀφορῶντα τὸν πρῶτον τοῦτον τόμον, οὐκ ἐπιτέτραπται ὅπως τις ἐπικαλεσθῆ ἐν τῷ μέλλοντι ὡς προηγούμενον. Οὗτος δ' ἐστὶν ὁ ἀκόλουθος. Ὁ μακρὰν μὲν ἡμῶν διακείμενον, ἐγγὺς δὲ ἡμῶν τῇ καρδίᾳ διατελῶν καὶ τὸν σύλλογον ὑπερφύλων κ. Γ. Χασιώτης, ἐκ τῶν διευθυντῶν τοῦ καταστήματος τοῦ Ε. Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου, κατὰ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἐπάνοδον αὐτοῦ προὔτεινε, χάριν τῆς εἰς ἀπόσκοπον τοῦ ἔργου εὐδῶσιν ἀπαραιτήτου εἰρήνης, σχέδιον, παραδεκτὸν γενόμενον κατὰ πρῶτον ὑπὸ τε τοῦ κ. Δ. Σεμιτέλου καὶ τῶν κυρίων ἀδ. Περρῆ, καθ' ὃ τούτοις μὲν ἔμελλεν ἀποτίσαι ὁ σύλλογος τὴν τῶν εἰκοσι τυπογραφικῶν φύλων ὑπολειφθεῖσαν δαπάνην, τῷ δ' ἐκδότῃ μόνῃ τὴν ἐπὶ τυπογραφικῶν φύλλων πέντε καὶ εἰκοσὶν ἀμοιβήν. Ἐπὶ τῆς προτάσεως ταύτης ἐπὶ μακρὸν συνεσκέφατο ἡ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐβασανίσθη τὸ ζήτημα ὑπὸ τοῦ προεδρείου, καὶ ὁ σύλλογος ἀναλογισάμενος, ὅτι οὐκ ἔστιν ὠφέλιμος τῇ Ζωγραφείῳ βιβλιοθήκῃ ἡ παράταξις τοῦ γεννηθέντος ἐπεισοδίου κατὰ τὴν ἐκδοσὶν τοῦ πρώτου τόμου, ἔργου σπουδαιστάτου καὶ τὰ μάλᾳ τιμῶντος αὐτόν. παρεδέξατο τὸν προταθέντα συμβιβασμὸν καὶ οὕτως ἐδόθη πέρασ εἰς ζήτημάτιον ἀκνωθῆδες. Ὁ δὲ τρίτος τόμος τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης ἐστὶ ἐκδοσις τοῦ Παιῶδου ὑπὸ τοῦ ἐλληνιστοῦ καὶ ὑφηγητοῦ τοῦ ἐν Μονάχῳ πανεπιστημίου εὐρυμαθοῦς κ. Καρόλου Σίτλ, ὃς ἀποπερατώσας τὸ ἔργον

αὐτοῦ κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐκεῖθεν ἀρί-
κετο παρ' ἡμῖν πρὸ δύο ἡμερῶν, προσκληθεὶς
ὑπὸ τοῦ συλλόγου τῇ προτάσει τῆς φιλολογι-
κῆς ἐπιτροπῆς, ἐπιποθούσης λεπτομερῆ μετ'
αὐτοῦ συνεννόησιν. Πέποιθα, ὅτι καὶ ὁ τόμος
οὗτος λίαν προσεχῶς ἐκτυπωθήσεται πρὸς χα-
ρὰν τοῦ συλλόγου καὶ τοῦ μεγατίμου ἴδρυτοῦ
τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης. Ἡ φιλολογικὴ
ἐπιτροπὴ ὥρισε καὶ τινὰς τῶν κατόπιν γενη-
σομένων ἐκδόσεων. Τοιαῦται δὲ ἀνετέθησαν
ὑπὸ τοῦ συλλόγου τῇ προτάσει αὐτῆς τῷ μὲν
κ. Ν. Wecklein, γυμνασιάρχῃ ἐν Μονάχῳ
καὶ γνωστῷ ἐπὶ ταῖς ἐκδόσεσιν αὐτοῦ τῶν ἐλ-
λῆνων τραγικῶν ποιητῶν, ἢ τοῦ Αἰσχύλου, ἧς
ὁ πρῶτος τόμος, ἐκ τῆς Ὁρεστέας ἀποτελε-
σθήσεται, δημοσιευθήσεται τῷ 1889, τῷ δὲ
κ. F. Blass, ὡσαύτως γνωστῷ ἐκδότῃ τοῦ
τε Δημοσθένους καὶ ἄλλων φιλολογικῶν ἔρ-
γων, ἢ τοῦ Δημοσθένους, δημοσιευθησομένη
τῷ 1891, τῷ δὲ κ. M. Schanz, γνωστῷ
ἐπίσης ἐκδότῃ πλατωνικῶν μελετῶν καὶ καθη-
γητῇ τῆς ἑλληνικῆς γραμματικῆς καὶ φιλολο-
γίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Würzburg, ἢ
τοῦ Πλάτωνος, οὗ ὁ πρῶτος τόμος δημοσιευ-
θήσεται τῷ 1892, καὶ κατὰ τὸ 1890 δημο-
σιευθήσεται ὁ δεύτερος τόμος τοῦ Εὐριπίδου
ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Βερναρδάκη.

Ἄλλὰ καὶ τὰς εἰς τὸ Ζωγραφεῖον διαχώ-
νισμα ἀποσταλείσας ἔνδεα συλλογὰς τῶν ζών-
των ἀνημείων ἐν τῇ γλῶσσῃ καὶ τῷ βίῳ τοῦ
λαοῦ ἢ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ ἐπισταμένως με-
λετήσασα ἐξήνεγκε τὴν ἐαυτῆς κρίσιν. Καὶ
δὴ ὁ σύλλογος συνωδᾷ τῇ ἀπορᾶσει αὐτῆς
πάντας μὲν τοὺς φιλοπόνους συλλογαῖς ἐπαινῆ
καὶ μεγίστας πᾶσιν ἀνομολογεῖ τὰς χάριτας·
τῇ δὲ κυρίῃ Ἑλένῃ Νάουμ καὶ τοῖς κυρίαις
Ἰωάννῃ Ζωγραφάκῃ, Συμεῖων Μανασσεῖδῃ,
Κωνσταντίνῳ Κανελλάκῃ, Παναγιώτῃ Μα-
κρῇ, Ἰωάννῃ Πρωίῳ, Νικολάῳ Θεοχαρίδῃ
καὶ Βίτῳ Παλούμπῳ σὺν τοῖς ἐπαίνουσι καὶ
ταῖς χάρισι καὶ τὸ δεκάλιρον ἐκάστῳ ἀπονέ-
μει γέρας.

Ἐπαίνων ἀπονουμὴν καὶ ὑμολογίαν χαρί-
των ἐπιφωλᾷσεται ὁ σύλλογος τοῖς κυρίαις Δ.
Παπαλλῆ, Α. Σπαθάρῃ, Ε. Ἀμαξοπούλῳ
καὶ Εὐστρατίῳ Παπαδοπούλῳ, οἷς ἀνέθετο
τὴν μελέτην πραγματείας περὶ τῆς ἐκκλησια-
στικῆς ἡμῶν μουσικῆς, ὑπογραφῆν φερούσης·
«εἰς ὀρθόδοξος καὶ μέλος τοῦ συλλόγου τακτι-
κόν». Πολλὰ τὰ γὰρ προσδοκῶντες ἐκ τῆς
συνεργασίας τῶν περὶ τὴν μελωδίαν καὶ
τὴν ἁρμονίαν εἰδημόνων τούτων ἐταίρων ἡμῶν

εὐχόμεθα. ἵνα γνωρίσωσιν ἡμῖν οὐκ ἐς μακρὸν
τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἀνταλλαγισῶν αὐτῶν
σκέψεων.

Περὶ μουσικῆς δὲ τοῦ λόγου γενομένου,
δηλῶ ὑμῖν, ὅτι καὶ ἐφέτος πρὸς τέλεισιν συναυ-
λιῶν προθύμως τὴν αἴθουσαν ταύτην παρεχώ-
ρησεν ὁ σύλλογος. Οὐχ ἦττον πρὸς πρόληψιν
ἐν τῷ μέλλοντι λυπηρῶν παραινέσεων, παρα-
γομένων ἔστιν ὅτι ἐξ ὑπερβολικοῦ τοιούτων
καὶ ἐτέρων παρεμμερῶν αἰτήσεων ἀριθμοῦ,
ἀπερχάσις παμπύρησι, ὅπως εἰς μὲν τὰ ἄτομα
μηδέποτε παραχωρεῖται ἡ αἴθουσα αὐτοῦ, μό-
νων δὲ τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπι-
κῶν ἰδρυμάτων αἰ ἀιτήσεις αὐτῷ ὑποβαλλό-
μεναι ὧσιν ἐπιδεικτικαὶ εὐμενοῦς ψηφισμοῦ.

Ἄλλως τε, ἡ εὐμενὴς τοῦ συλλόγου ψῆφος
ἐξηραλισμένη τυγχάνει πάσῃ προτάσει σκο-
πούσῃ τὴν ἐνίσχυσιν ἢ τὴν διοργάνωσιν τῆς
παρ' ἡμῖν ἐκπαιδευτικῆς ἐνεργείας, ἣν σύντο-
νον ἄμα καὶ λελογισμένην παντὶ σθένει ἐπι-
διώκοντες, καὶ ἰδίαν κεκτήμεθα ἐκπαιδευτι-
κὴν ἐπιτροπὴν. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη, ἀπαρτιζο-
μένη ὑπὸ τοῦ ἐκ τοῦ ἀντιπροέδρων κ. Θ. Σαλ-
τέλλῃ, προέδρου αὐτῆς, τοῦ κ. Ο. Ἀνδρεάδου,
τοῦ κ. Η. Βαλσαμάκη, τοῦ κ. Α. Βασακο-
πούλου, τοῦ κ. Ἡρ. Βασιλάου, τοῦ κ. Ν.
Εὐσταθίου, τοῦ κ. Φ. Τάκη, τοῦ κ. Η. Χα-
τζηγερόπου, ἀντικαταστήσαντος τὸν κ. Η.
Παπαρρυσίου μηδέποτε ἐμφανισθέντα, τοῦ
κ. Χρ. Χατζηγερόπου καὶ τοῦ κ. Ν. Πα-
ρανίκα, γραμματέως αὐτῆς, συνέροτησεν ἰκα-
νῶς συνεδρία. ἐν αἷς ἡσχολήθη περὶ τὰ ἐξῆς
ἀντικείμενα. Πρῶτον μὲν συνεσκέθη περὶ ἀνα-
θεωρήσεως καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον διαρρυθμίσεως
τοῦ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπὸ εἰδικῆς ἐπὶ τούτῳ
ἐπιτροπῆς συνταχθέντος προγράμματος ἀστι-
κῆς σχολῆς, μετὰ μακρὰς δὲ συζητήσεις ἐξε-
λέξατο ἐπὶ τούτῳ τετραμελῆ ὑποεπιτροπὴν,
ὅπως μελετήσασα τὸ ὑπάρχον πρόγραμμα
καταρτίσῃ αὐτὸ τελειότερον καὶ συμφωνότε-
ρον πρὸς τὰς ἐκτατε γενομένας προσόδους ἐν
τῇ παιδαγωγικῇ ἐπιστήμῃ καὶ πρὸς τὰς ἐθνι-
κὰς ἡμῶν καὶ κοινωνικὰς ἀνάγκας. Δεύτερον
δὲ, μετὰ ἰδεῶν καὶ σκέψεων ἐκτενῆ ἀνταλλα-
γῆν, ἐνέκρινε καὶ ὁ σύλλογος παρεδίεξατο τὴν
τε συνταξὴν καταλόγου τῶν ἁρμοδίων πρὸς εἰ-
σαγωγὴν εἰς τὰ δημοτικὰ καὶ ἀστικὰ σχολεῖα
διδασκτικῶν βιβλίων, τριῶν ἐξ ἐκάστου εἶδους,
καὶ τὸν ὀρισμὸν τῶσων εἰδικῶν ὑποεπιτροπῶν
καταρτιζομένων ἐκ τε μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς
αὐτῆς καὶ ἐξ ἄλλων μελῶν τοῦ συλλόγου, ὅσα
σχεδὸν καὶ τὰ εἶδη τῶν στελλομένων βιβλίων,

πρὸς ἐξέτασιν καὶ κρίσιν τριῶν τῶν σχετικῶς καλλίτερον, ἀποκλεισμένων τῶν ἐκδοτῶν βιβλίων διδασκτικῶν ἀπὸ τῶν κρινουσῶν ὑπεριεθῆ συγγραμμάτα εἰδικῶν ὑπεπιτροπῶν. Καὶ τὰ μὲν ἀποσταλέντα ἡμῶν βιβλία εἰσι δύο καὶ δέκα μὲν θεολογικὰ, τριακοντα δὲ ἀναγνωστικά, δέκα ἑπτὰ γραμματικὰ, δέκα καὶ πέντε ἱστορικά, δέκα καὶ τεσσαρα μαθηματικά, δέκα γεωγραφικά καὶ ἑκτὼ φυσικὰ ἱστορικά· τὰς δὲ πρὸς γνώμοδότησιν ἐπ' αὐτῶν ὑπεπιτροπὰς ἀπαρτίζουσιν οἱ κύριοι αἰδ. Κ. Παρισίης, ἱερολογιώτατος Γ. Δωρίτζης, Η. Βαλσαμακῆς, Α. Βασκακόπουλος, Ν. Εὐσταθίου, Ν. Παρναβίης, Η. Πετρακίδης, Θ. Σαλιτῆρος, Α. Σπαθάρης, Φ. Ταρῆς, Χατζηγιωάννου, Η. Χατζηγεωργίου καὶ Χρ. Χατζηγεωργίου, τῶν κ. Γ. Βασιμαζίδου καὶ Μ. Κεράλα, ἐπίσης ἐκλεγέντων, ὑποβαλόντων τὴν ἀμετακλήτην, καιπερ ἡμιστὰ δεδικαιολογημένην, παραίτησιν αὐτῶν καὶ στερησαντων τοῦ συλλόγου χρησίου συνεργασίας. Ἐχολλήθη δὲ τρίτον ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ περὶ τὰ ὑπὸ τοῦ συλλόγου παραπεμφθέντα αὐτῇ πρὸς κρίσιν ἢ γνώμοδότησιν βιβλία καὶ ἔγγραφα, τὴν ἀριθμὸν ἑπτὰ καὶ δέκα, ἀνεκρινώσατο δὲ ἤδη αὐτῶ, ἐπὶ τινῶν τῶν ἔγγραφων καὶ τῶν βιβλίων τούτων τὸ πόρισμα τῶν ἐκ τῆς σκεψέων, οὗ τὴν δευτέραν χρῆσιν ἀπεφάσισεν ὁ σύλλογος.

Δύο δὲ πεμφθειῶν τῷ Καραπαναγιῶ ἀγωνι συγγραμμάτων, ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ τὴν μὲν ἀνώνομον καὶ φέρουσαν τὸ λατινικὸν ἑστὸν «*ex aliis negotiis*» ἑλλ. ἱστορίαν ἀνεβαλεν εἰς τὸ ἐπιόν ἔτος ὡς ἐκπρόθεσμον, ἐμελέτησε δὲ λίαν ἐπισταμένως καὶ ἔκρινε τὴν ἀνώνομον γραμματικὴν, τὴν φέρουσαν καὶ τὴν βῆσιν «*ἀγαθῆ φύγη*». Συνφά οὖν τῇ ἀποφάνσει αὐτῆς ὁ σύλλογος ἔπαινε ἐξόχως τὴν συγγραφέα ἐπὶ τῇ ἐπιμελείᾳ καὶ προσοχῇ, μεθ' ἧς συνέταξε τὰ δύο πρῶτα τεύχη, πολλαῖς ἀρεταῖς κοσμήσας αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ ψέγει ἄμα αὐτὸν ἐπὶ τῇ ἀκρίδει, ἢ ἐγρήσατο ἐν τῇ συντάξει τοῦ τρίτου τεύχους καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ ἐντελεῖ ἐλλείψει τῶν ἀσκήσεων καὶ τοῦ συντακτικοῦ καὶ τῇ φειδωλίᾳ τῶν παραδειγμάτων· δι' ὃ καὶ δὲν ἀπονεμαί μὲν αὐτῷ τὸ γινεῖν τὸ ἐναγώνιον ἄθλον, ἀλλ' ἐπιφυλάσσεται αὐτῷ τὴν ἀπονομήν εἰς τὸ προσεχὲς ἔτος, ἐάν, συμπληρώσας τὰ ἐλλείποντα καὶ διορθώσας τὰ ἡμαρτημένα, τὰ τε ὑπὸ τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς ὑποδειχθέντα καὶ εἴ τινα ἄλλα αὐτὸς καλῶς καὶ πάλιν ἀναθεωρήσας ἀνεύροι, κατέλθῃ καὶ αὐθις εἰς τὸν καλὸν τοῦτον ἀλλὰ

καὶ δυσνικτον ἀγῶνα, ἐνθυμούμενος, ὅτι οἱ ἐνδοξαὶ ἡμῶν πρόγονοι, ἠττώμενοι ἐν τοῖς ἀγῶσιν, οὔτε τοὺς ἀγωνοδίκας δι' ὀργῆς εἶχον ὡς ἀδικήσαντας ἢ χαρισάμενους, οὔτ' ἀπεδυσπετοιν, ἀλλὰ βραδίως τὴν ἠτταν φεροντες καὶ ἄμεινον προαλειρομένοι, θαροῦντες καὶ πάλιν προσήγοντο εἰς τὸν ἀγῶνα, εἰς ἐτύγχανον τοῦ ποθουμένου.

Καὶ νῦν, Παναγιώτατε τῆς ὀρθοδοξίας Πρωθιεράρχα καὶ φιλόμουσον ἐκκλησιασμα, ἰδοὺ εἶπον ἡμῖν, «*Ἐκχόστου το ἔργον φανερον γενήσεται, ἢ γὰρ ἡμερα δηλώσει*», κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον. Τι οὖν ἐδηλώσεν ἡ ἡμέρα αὕτη, καθ' ἣν φανερόν ἐγένετο τὸ τοῦ συλλόγου ἔργον; Τι μεμνηρίζετε κατὰ φρενα καὶ κατὰ θυμόν, μετὰ τὴν ἀκροασιν τῆς ἀπμελήτου ταυτης λογοδοσίας; Τι ἡμῖν δοκεῖ; Ἡ ἡμέρα αὕτη οὐκ ὀκνηθῆς ἐστὶν ἄρα γὰ καὶ ἀπειπιστικὴ, ὡς ἐστὶ ἡ ἡμερα ἐκεῖνη διὰ τοὺς ἀμετανοήτους ἀμαρτωλοὺς, ἢ, ὡς ἐκεῖνη ἡ ἡμέρα ἔσεται διὰ τοὺς δικαίους, οἵτινες τότε ἐκλαψουσιν ὡς ὁ ἴλιος, χρυσουνοὺς καὶ παραμυθητικὰ, μεστὰ χαρίτων, πλήρεις ἐλπίδων; Μὴ διεψεύσαμεν τὰς προσδοκίας ὑμῶν; Μὴ τὰ ἡμέτερα ἔργα ἐρανίσαν ὑποδείστερα τῆς ἐπιδικωμένης ἀποστολῆς; Μὴ κριναντες ἀπεφάνθητε ἐν ἡμῖν, ὅτι παῦρα εἰσι καὶ ταπεινά; Ἡ εἰς τὰς διανοίας ὑμῶν εἰσεχωρησε πεποιθησις περὶ τῆς σπουδαιότητος καὶ τοῦ λυσιστελοῦς τῶν πεπραγμένων, καὶ τῶν καρδιῶν ὑμῶν εἰδέσποσεν ἐλπίς διηνεκοῦς πρὸς τὰ κρείττω πορείας, ἀσφαλτοῦς ἐπιτευξέως σκοπῶν εὐγενῶν, ὑψίστων, ἐκτολιτιστικῶν; Ναι, πέποιθα ἀδιστακτως, ὅτι ἡ φωνή μου οὐκ ἐστὶ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· πέποιθα, ὅτι ἀρηγηθῆεις ἐν τῇ γυνότῃ; αὐτῶν τὰ κατὰ τὸ λῆγον σήμερον συλλογικὸν ἔτος ἡμέτερα ἔργα, ἐρειλκυσα ἐπ' αὐτὰ τὴν εὐμενῆ ὑμῶν κρίσιν· πέποιθα, ὅτι οὐ δυσσιόνους ἀποκομισεῖς ἐντυπώσεις· πέποιθα, ὅτι οὐδαμῶς ἀμφιβάλλετε περὶ τοῦ αἰσίου μελλοντος τοῦ συλλόγου. Καὶ πῶς δύναται ἄλλως γενέσθαι; Ὁ ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος ἀριθμεῖ ἤδη ἔτη ἑπτὰ ἐπ' εἰκαδὶ βίου ἐργατικοῦ καὶ καρποφόρου, ἐργαζόμενος δὲ νομοσταγῶς ὑπὸ τὴν ἀγίδα τοῦ εὐκλεῶς βασιλεύοντος φιλολόγου καὶ μεγαθύμου Σουλτανου Ἀβδουλ Χαμίτ Χάν τοῦ Β', ἔχων καὶ συναντιλήπτους τοὺς περωτισμένους ὑπουργοὺς τῆς Α. Α. Μ., στερεῶ τῷ ποδὶ καὶ διαθέσει ἰλαρᾷ βραδίξει καὶ βραδίσει τὴν προκειχαρχημένην αὐτῷ ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης καὶ τῆς γενικῆς ἐμπιστοσύνης ὁδόν

τοῦ διὰ τῆς καλλιέργειας τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ διὰ τῆς διαδόσεως ὑγιоῦς παιδείας ἐκπολιτισμοῦ ὅσον οἶόν τε μεγαλειτέρας ὁμάδος κατοίκων τῆς ἀγανοῦς ταύτης αὐτοκρατορίας.

Τὸν ἑλληνικὸν φιλολογικὸν σύλλογον εὐλόγησον τοίνυν, Παναγιώτατε πάτερ, καὶ περιφρούρησον τῇ κραταιᾷ σου χειρὶ. Ἄκουσον αὐτοῦ ἐν πεποιθήσει ἀνακράζοντος· «Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσαι. . . λοιπὸν ἀποκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος». Ἄνομολόγησον ἐν τῇ διορατικότητι σου καὶ τῇ τῆς καρδίας σου εὐθυδιᾷ, ὅτι ἀληθῶς ἠγωνίσαι καὶ Θεοῦ ἐπινεύοντος ἐπὶ μακρὸν ἀγωνίσαι τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν τῆς διὰ τῆς ἐπιστήμης ἐξευγενίσεως καὶ ἀνυψώσεως τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν σκέψεων τῶν τε ἰδίων αὐτοῦ μελῶν καὶ δι' αὐτῶν τοῦ περιεστώτος λαοῦ, καὶ στεφάνωσον αὐτὸν τῷ ἀξιόζῳ καὶ πολυτίμῳ στεφάνῳ τῶν θεοπειθῶν σου εὐχῶν, γέρατι μὲν ἄθλων παρωχημένων, ἐροδίῳ δὲ μελλόντων ἀγῶνων. Ἀγάπησον αὐτὸν ὡς ἠγάπησας τὴν κλήσιν ἣν ἐκλήθης, ὡς ἠγάπησας τὸν πλησίον σου, ὡς ἠγάπησας τοὺς γενναίους ἀθλητὰς τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας καὶ ἔκτεινε ἐπ' αὐτοῦ τὴν προστατίδα δεξιάν σου. Ἐνθυμοῦ, ὅτι περιλαμβάνεται ἐν τῇ ἐκλεκτῇ μεριδί τῆς ἀνωθεν δεδομένης σοι λογικῆς ποιμνης, ἐνθυμοῦ, ὅτι σέμνωμα τυγχάνει τοῦ ἀγρωτάτου θρόνου, ὃν τοσοῦτῳ ἐπαξίως καὶ θεοφιλῶς κατέχεις, καὶ στήριζον αὐτὸν τῷ στύλῳ τῆς ἰσχυρᾶς σου εὐνοίας. Ἐπαγρύπνησον τῶν συμφερόντων αὐτοῦ, τῶν δικαίων αὐτοῦ, τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, καὶ σκέπε αὐτόν. Ἡ γὰρ ἀποστολὴ αὐτοῦ σπουδαία καὶ ὑψηλή, βαθείως δὲ καὶ ἀνεξιτήλως ἐρριζωμένη ἢ ἀμέτρητος αὐτοῦ ἀφοσίωσις πρὸς τὴν σὴν θεοφρούρητον κορυφὴν.

Ὑμεῖς δέ, ἐρίτιμον ἐκκλησίασμα, παρακολουθεῖτε πάντοτε μετ' ἐνδιαφέροντος τὰ ἔργα τοῦ ἡμετέρου συλλόγου, μηδέποτε στεροῦντες αὐτόν τῆς παρουσίας ὑμῶν, τῆς ἐνθαρρύνσεως ὑμῶν, τῆς συμπράξεως ὑμῶν, τῆς πεφωτισμένης ὑμῶν ἐπιδοκιμασίας. Εἶπατε τοῖς οἰκείοις καὶ φίλοις ὑμῶν, εἶπατε τοῖς πᾶσιν, ὅτι ἠκούσατε σήμερον, εἶπατε αὐτοῖς, ὅτι ἐν τῷ περιβόλῳ τούτῳ ἀκαμάτως ἄμα καὶ ἀθροῦτως ἀρδεύεται ἡ ἐπιστημονικὴ γῆ καὶ σπείρεται ἐν αὐτῇ ὁ σπόρος τοῦ πολιτισμοῦ. Εἶπατε, ὅπερ πέπεισμα ὅτι βαθείως συνησθάνθητε ἀκροώμενοι τῆς ἐκθέσεως τῶν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἐργασιῶν ἡμῶν, ὅτι, καίτοι ἐλλίπεις τε καὶ ἀπε-

λεῖς, προδήλως οὐχ ἤττον ἐμφαίνουσι τὴν ἐνδόμυχον καὶ ἀκατάσχετον τοῦ συλλόγου ἔρσιν πρὸς ἐξυπηρέτησιν καθδύναμιν τιμητῶν ἐθνικῶν συμφερόντων. Τοῦτο ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν μετὰ πεποθήσεως φέροντες, τοῦτο καὶ τοῖς ἀποῦσιν ἀνακοινοῦμενοι, ἐξασφαλίσετε ἡμῖν τῆς γενικῆς στοργῆς καὶ ἐκτιμήσεως τὴν αὖξουσιν ὁσημέρῃ ἐκδήλωσιν, ἧς ἄτερ ὁ ζῆλος μειοῦται, καὶ κόπωσις καὶ δέος καὶ ἀκηδία ἔστιν ὅτε αὐτὸν διαδέχονται.

Ἰούλιος ὁ Καῖσαρ, ὁ μέγας ἐκεῖνος στρατηγὸς καὶ πρῶτος αὐτοκράτωρ τῶν Ῥωμαίων, ἐπέθη ποτέ, ἐν καιρῷ σφοδροτάτου χειμῶνος καὶ κλύδωνος, ἀγνώστως, στερεοῦ καὶ περικαλλοῦς πλοιαρίου, ὅπως εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ διαβῆ. Ἄλλ' αἴφνης ἐν μέσῳ τῷ πόντῳ ἄνεμος ἐγείρεται σφοδρὸς καὶ ἐναντίος, καὶ τὸ πλοιάριον, καίπερ στερεῶς καὶ προσφόρως κατεσκευασμένον, ἐπικινδύνως ἀναβιβάζεται καὶ καταβιβάζεται ὑπὸ ὀρηκτικῶν κυμάτων, καὶ ἰδὺ ὁ κυβερνήτης θεωρῶν ἀδύνατον τὴν διάβασιν, διατάττει τοῖς ναύταις ὑποχώρησιν καὶ ταχεῖαν ἐπιστροφὴν εἰς τὸ ἀφ' οὗ ἐκίνησαν σημείον. Ἄμα τοῦτο ἰδὼν ὁ Καῖσαρ ἐγείρεται τῆς θέσεως αὐτοῦ καὶ κρατῶν καὶ σφίγγων τὴν χεῖρα τοῦ κυβερνήτου, ἐντρομοῦ ἐναντι φεροῦ κινδύνου, λέγει αὐτῷ: «Ἴθι, γενναῖε, τόλμα καὶ μηδὲν φοβοῦ· Καίσαρα φέρεις καὶ τὴν Καίσαρος τύχην συμπλεύσαν»! Λησμονοῦσι παραχρῆμα οἱ ναῦται τὸν κίνδυνον, ἀποβάλλουσι πάντα φόβον καὶ δισταγμὸν καὶ κωπηλατοῦσιν εἰς τὰ ἐμπρὸς μετὰ θάρρους καὶ γενναιοψυχίας καὶ γινώσκετε τὰ ἐπακολουθήσαντα μέγала καὶ ἐκπληκτικὰ γεγονότα. Κἀγὼ δέ, ἀδέξιος καὶ ἄπειρος κυβερνήτης τοῦ συλλογικοῦ σκάφους, ποσάκις, ἐντρομος ἐναντι ὑφάλων καὶ σκοπέλων παρακωλυόντων τὴν γαληνιαίαν αὐτοῦ ποντοπορίαν, ποσάκις ἀπισιοδόξως διετέθη καὶ τὸ θάρρος μικροῦ δεῖν ἀπέπτη ἀπ' ἐμοῦ τέλειον! Ἄλλὰ παραχρῆμα δαιμονία φωνή, ὡς ἡ φωνὴ τοῦ Καίσαρος, φωνὴ λιγεία καὶ μυστηριώδης, ἀντήχει ἐν τοῖς μυχαιοτάτοις τῆς ἐμῆς καρδίας λέγουσα: «Ἴθι, γενναῖε, τόλμα καὶ μηδὲν φοβοῦ· τὸν πατέρα τῶν συλλόγων φέρεις καὶ συμπλεύσας πατριαρχικὴν εὐλογίαν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ ἔθνους».

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς λογοδοσίας παταγῶδως χειροκροτηθεῖσαν ὁ νέος πρόεδρος κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλῆς ἐξεφώνησε τὸν πανηγυρικὸν

τῆς ἡμέρας «περὶ τῆς ἐν τῇ ποιικιλίᾳ τοῦ σύμπαντος δεσποζούσης ἐνότητος», ἔχοντα ὧδε.

Παραγιώτατε δέσποτι, σεβασμιώτατοι ἱεράρχαι, μεγάτοι συναδέλφιοι, φιλόφρονες καὶ μουσοτραφεῖς ἐκκλησίασμα.

Μετὰ διετῆ πρό δεκαετίας προεδρείαν τὸ δεύτερον ἤδη ἀναλαμβάνω τὸ σεμνὸν τῆς προεδρείας λειτουργήμα ὀφείλων νὰ πηδαλιουχῆσω αὐτῆς τὸν ἐλληνικὸν φιλολογικὸν σύλλογον πρὸς ἀπόρροατον καὶ ἀπαρέγκλιτον ἐξακολουθήσῃν τοῦ εὐγενοῦς καὶ καθαρῶς πνευματικῆς ἔργου, ὅπερ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ προέθετο. Εἶ καὶ δυσχερέστατόν μοι ἦν τὸ ἀναδέξασθαι τὸν βαρὺν τοῦτον φόρτον ὑπὸ πολλῶν καὶ ποιικίλων περισπωμένῳ φροντίδων, οὐχ ἦττον, ἵνα μὴ καταπροδοθῶ δωρεάν ῥίψκασπις ἐν τῷ ἱερῷ τῶν γραμμάτων ἀγῶνι, ἐν ᾧ ἐκ παιδῶν, ὅση μοι δύναμις, δοκιμάζομαι, ὑπήκουσα ἀδιστάτως εἰς τὴν καλέσασάν με πρὸς τοῦτο ἐπιτακτικὴν φωνήν. Διὸ καὶ κατ' ὀφείλῃν ἀναπόδραστον εὐγνωμονῶν ἀπὸ καρδίας ταῖς περισπουδάστοις τοῦ καθιδρύματος μέλεσιν, ἅτινα καὶ δεύτερον ἐτίμησάν με διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτῶν, εὐχαριστῶ καὶ τῷ ἀποχωροῦντι ἐλλογίμῳ προεδρεῖω. ὅπερ ἅμα τῇ ἐλογίᾳ μου ἔσπευσεν ἐν σώματι νὰ μοι ἐκδηλώσῃ ἀμέσως οἶκον τὴν φιλόφρονα αὐτοῦ ἐπὶ τούτῳ εὐαρέσκειαν. Δέομαι δὲ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, ὅπως τῇ εὐδοκίᾳ αὐτοῦ τύπον ἔχων ἀείποτε καὶ ὑπογραμμὸν τὸ παρελθὸν αὐτοῦ τοῦ συλλόγου καὶ τὴν μετ' ἀφροσύσεως καὶ συνέσεως πολιτείαν τῶν μεγάλων προκατόχων προεδρείων διατελέσω καὶ τῇ συναρωγῇ τῶν πολυτίμων μοι συνεργατῶν τῷ αὐτῷ κανόνι στοιχῶν, μέχρις οὗ τὴν ἀρχὴν καταθῶμαι.

Ἐρῶτον δὲ καθήκον τοῦ νέου προέδρου κατὰ τὸ 99 ἄρθρον τοῦ ΙΕ' κεφαλαίου τοῦ πρὸ διετίας ἀναθεωρηθέντος κανονισμοῦ ὀρίζεται, ὅπως κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς πανηγύρεως τοῦ συλλόγου ἡμέραν μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ τέως προέδρου γενικὴν ἔκθεσιν τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τοῦ συλλόγου ἀναγινώσκῃ ἐπιστημονικὴν τινα πραγματείαν. Συνεπὶ τῇ διακελεύσει ταύτῃ προάγομαι νὰ υποβάλω ὅσον ἔνεστι συνοπτικῶς μικρὰς τινας σκέψεις ἀναγομένας εἰς τὸ σπουδαιότατον καὶ εὐρὸ ἐπιστημονικὸν θέμα «τῆς ἐν τῇ ποιικιλίᾳ τοῦ σύμπαντος δεσποζούσης ἐνότητος». Συνειδῶς,

(Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος.—Τόμος ΚΑ΄.)

ὅπως ἀχαρὶς φαίνεται ἡ αὐστηρῶς ἐπιστημονικὴ πραγματεία ἐν παναγυρικῇ ἡμέρᾳ. καθ' ἣν πάσης ἀποχρώσεως ἀκροατήριον συμπαρίσταται, ἐξαίτουμαι τὴν ἐπὶ τούτῳ συγκώμην τῶν διὰ τῆς εὐμενοῦς αὐτῶν φιληκοίας τιμησόντων με, ἀναλογιζομένων, ὅτι ὁ ἀγαθὸς νόμος ἐστὶ φωνὴ ἱερὰ.

Ἄρατε κύκλω, σεβαστόν καὶ φιλόμουσον ἀκροατήριον, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ περισκοπήσατε τὸ κατ' ἐπίφασιν μόνον περιορίζον καὶ περιέγον ἡμᾶς σύμπαν. Ὅποια πολλὰ πλότης καὶ ποιικιλία φαινομένων! Ἡλικὴ ἀδιάλειπτος καὶ ἀκατάπαντος μετατροπὴ ὀραμάτων, ἀκουσμάτων καὶ ἐν γένει πολυειδῶν ἄλλων παραστάσεων! Νῦν μὲν θυμῆρεις καὶ θελιχάρδιοι ἀνελίσσονται σκηναί, νῦν δὲ δακέθυμοι καὶ θυμωδῆροι δραματοποιεῖνται ἔξοδοι· πῆ μὲν θαυμασμοὺς καὶ ἐκπληξῆς καταλαμβάνει τὸν ἄνθρωπον, πῆ δὲ τρόμος καὶ δέος συνέχει αὐτόν· ἐκεῖ ὑπαρξίς τῆς ἀδρανείας καὶ τῆς νεκρώσεως τὴν ὄψιν φέρουσα πρὸ τῶν ποδῶν ἡμῶν ἐκτάδην κείται, ἐδῶ ζωὴ ἐνδοθεν αὐξουσα καὶ φθίνουσα ἀναρτίζεται, ἀκμάζει καὶ μαραίνεται· ἐγγύτερον δὲ ἡμῶν ἀφομοίωμά τι προσωπικότητος, ἀνώτερος ἀναθελθὸς ζωῆς. Ζωὴ τὸ ζῆν αἰσθανομένη, ὀντότης τὴν ἡδονὴν καὶ τὸ ἄλλος σύντροφον ἀδιάσπαστον ἔχουσα γεννᾶται, ζῆ καὶ ἀποθνήσκει. Ἐὰν δὲ καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἐμβλέψωμεν, οἷον πανόραμα ἔτερον προβάλλεται ἡμῖν! Ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἐνοπτριζόμεθα φαινόμενα στενοτάτην ἔχοντα τὴν συγγένειαν πρὸς τὰ τῆς περὶ ἡμᾶς ὑπάρξεως, καὶ κινδυνεύομεν ἵνα ὑπολάβωμεν τὸν ἄνθρωπον μοῖραν ὁμογενῆ καὶ ἀπαράλλακτον τοῦ περὶ ἡμᾶς σύμπαντος. Ἀλλὰ τὸν κίνδυνον τοῦτον ἀποσοβῆ καὶ ἀποδιώκει ἕτερα συστοιχία φαινομένων, οὐσιωδῶς διαφόρων τῶν ἄλλων. Ἐν ἡμῖν παράγονται ἀνυπολόγιστα συναισθητικὰ φαινόμενα· ἐν ἡμῖν καθορᾶται σειρὰ ἀνεξάντλητος νοσητικῶν φαινομένων· κρίνομεν καὶ διανοούμεθα μυριστρόπως· ποιικίλα δὲ βουλήματα ἄγουσιν ἡμᾶς εἰς ἀπειροπληθεῖς ἐξωτερικὰς δράσεις· τελευταῖον δὲ διαφρηγνύομεν τὴν καθιέρουσαν τὸ γηγενὲς ἡμῶν σαρκίον σφαῖραν καὶ αὐτῆς τῆς φαντασίας τὰς ἀορίστους ἐκτάσεις ὑπερπηδῶντες ἐποπτεύομεν ποιικιλομόρφως ἐν ἡμῖν ἕτερα ἀνώτερα φαινόμενα πνευματικὰ τὸν χαρακτήρα τοῦ καθολικοῦ καὶ ἀναγκαίου περιβέβητα καὶ περὶ ταῦτα ὡς περὶ ἄξονά τινα ὁ βίος ἡμῶν ἅπας στρέφεται. Οἷος ὠκεανὸς ἀχανῆς, ἀπέ-

ραντος και πολυειδῆς φαινομένων! Ἄενας κινήσεις, ἀκατάπαυτος ἀλλοίωσις, αἰσθητικὴ ἀσπάθεια, τὰ πάντα μοι φαίνεται ὅτι βεῖ, οὐδὲν αἰσθάνομαι σταθερόν, οὐδὲν μόνιμον.

Τὸ πολυκύμαντον τοῦτο ὠκεάνειον πεδῖον ὡς ἀταξίης θαλασσοπόρος τολμᾷ νὰ διαπλεύσῃ ὁ ἄνθρωπος· οὐ πτοοῦσιν αὐτὸν οἱ στρόβιλοι καὶ οἱ τυφῶνες· περιφρονεῖ τὰς ὑφάλους καὶ τὰ κύματα· ἀτρόμητος ἵσταται ἀπέναντι τῶν ἀποκρήνων τε καὶ ἀπορρώγων ἀκτῶν, ἄς πύρρωθεν τηλεσκοπεῖ· οὐδένα φόβον ἐμπνέουσιν αὐτῷ τὰ ἀπειλοῦντα τὸν πλοῦν αὐτοῦ ναύγρια. Ὡσανεὶ ὑπ' ἀγαθοῦ τινος δαίμονος ἔξωθεν ἐμπνεόμενος τὴν εὐόδωσιν προοιωνίζεσθαι τοῦ ἐπιχειρήματος ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ φύσεως οἰστρηλατούμενος. Ἐπιθάνει τοῦ σκάρους καὶ ἀπαίρει τοῦ λιμένος τῆς ἀγνοίας μόνην πυξίδα ἔχων τὸ ἐν αὐτῷ φῶς· εἰς δὲ τὸ παγερόν τῆς περὶ αὐτὸν ἀτμοσφαίρας ψύχους τῆς ἑαυτοῦ τὸ λανθάνον θερμογόνον ἀντιτάσσει καρδίας οὕτως εἰς τῶν μαινομένων στοιχείων τῆς ἀμφιβολίας, τῆς πλάνης, τῶν παθῶν καὶ τῶν βιωτικῶν περιπετειῶν λυσσώδη πάλην μόνην τὴν πολυάθλον καὶ ἠρωϊκὴν αὐτοῦ ἀντιπροβάλλεται ἐπιμονὴν καὶ καρτερίαν. Πίπτων καὶ ἀνιστάμενος, προσκόπτων καὶ ἀνορθούμενος, βυθιζόμενος καὶ ἀνακύπτων μακροῦς καὶ πολλοῦς αἰῶνας ξεναγεῖ ἤδη ἑαυτὸν ἐν τῷ σύμπαντι. Ἀνατολή, Ἑλλάς ἀρχαία καὶ ἑσπερία Εὐρώπη, χρόνοι ἀρχαῖοι, μέσοι καὶ νεώτεροί εἰσι τὰ τρανὰ τῶν λεγομένων μου τεκμήρια. Ἀλλὰ μὴ ἐψεύσθη τῶν προσδοκιῶν αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος; τίνες αἱ ἀπαρχαὶ τῶν ἀγῶνων αὐτοῦ; τίνα τὰ εὐρήματα τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ; Ὀλόκληρον πνευματικόν ἐδημιούργησε κόσμον, πιστὸν ἀπεικόνισμα τοῦ ὑπάρχοντος. Ὁ τι αἰσθητικῶς ἔβλεπε τὸ πρῶτον ἐν ἐκείνῳ, τοῦτο πνευματικῶς καθορᾷ ἤδη ἐν ἑαυτῷ· ὁ τι ἐν τῇ παροδικῇ αὐτοῦ συνειδήσει παρετήρει ἐν ἀρχῇ, ἤδη ἀνεξίτηλον τοῦτο προσεκτέησθε χαρακτῆρα ἐσφραγισμένον τῇ ἀπαραχαράκτῳ τῆς βεβαιότητος σφραγίδι. Περιελθὼν τὴν ὑπ' οὐρανόν, τὴν γῆν καὶ τὰ ὑπογῆνια, διανύσας τὸ ἀγανὲς τοῦ στερεώματος διάστημα, εἰσδύσας καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς μυχοῖς τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ φύσεως ἐν ταῖς ἐπιστήμαις, ἐναπεταμίευσεν οὐς ἀνεκάλυψε θησαυρούς. Καὶ ἰδοὺ ἔχομεν ἤδη τὰς κοσμολογικὰς, ἔχομεν τὰς νοολογικὰς ἐπιστήμας. Ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις τμήμασι περιέχονται αἱ μαθηματικαί, αἱ φυσικαί, αἱ φυσιολογικαί, αἱ

ἠθικαί, αἱ καλλολογικαί ἐπιστήμαι καὶ ἡ δέσποινα τῶν ἐπιστημῶν φιλοσοφία.

Ἄλλ' ἐν τίνι συνίστανται κατ' οὐσίαν οἱ ἀνευρεθέντες θησαυροί; Τί ἐπιζητεῖ ἐπακριβῶς ὁ ἄνθρωπος τὴν ἐπιστημονικὴν βαίνων τρίβον; Ἀρὰ γέ ἀρκεῖ αὐτῷ μόνῃ ἡ γνῶσις τῶν πολλαπλῶν καὶ παροδικῶν φαινομένων; Ὁ τι ἔρχεται, ὁ τι φαίνεται καὶ ἀφανίζεται, ὁ τι παροδικόν καὶ βέρον, ὁ τι μερικόν καὶ συγκεκριμένον, ὁ τι ἀσταθές καὶ μεταβλητόν, ὁ τι πρόεισι καὶ παράγεται, τοῦτο οὐκ ἔστιν ὁ σκοπὸς τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ μέσον πρὸς εὑρεσιν τοῦ σταθεροῦ καὶ ἀμεταβλήτου, τοῦ γενικοῦ καὶ καθολικοῦ, τοῦ παραγωγῶ καὶ αἰτίου, τουτέστι τῆς ἐνότητος. Ναί, ἐν τῷ πελάγει τούτῳ τῶν ἀλλοπροσάλλων φαινομένων ὑπάρχει τὸ γενικόν καὶ τὸ καθολικόν ὑπάρχει ἡ ἀδιάρρηκτος ἐνότης, ἡ δεσπόζουσα τοῦ συμπαντος. Αὕτη δ' ἐστὶν ἡ δύναμις καὶ ὁ νόμος. Πανταχοῦ δυνάμεις ἐνεργοῦσι καὶ πανταχοῦ νόμοις αἱ δυνάμεις ὑπόκεινται. Δύναμις καὶ νόμος ἀποτελοῦσι τὴν τοῦ παντός οὐσίαν, τὸ κοινόν τῆς ὄντοτης γνώρισμα. Ἀπὸ τῶν κατωτάτων βαθμίδων τῆς ὄντολογικῆς κλίμακος μέχρι τῆς ὑψίστης δυνάμεις καὶ νόμοι δρῶσι καὶ βασιλεύουσι.

Οὐσία τῆς δυνάμεως ἐστὶν ἡ ἐνεργητικότητα. Πᾶν ὄν ἐστὶ δύναμις καὶ πᾶσα δύναμις κέκτηται συμφυᾶ ἐν ἑαυτῇ τὴν ἐνεργητικότητα καὶ ὡς τοιαύτη ἐνεργεῖ καὶ παράγει. Ὁν ἐστερημένον παντελῶς ἐνεργητικότητος ἐστὶν ἄμοιρον καὶ ὑπάρξεως, οὐκ ἔστιν οὐδὲ ὄν. Τοῦτο καταδεικνυσιν αὐτῇ ἡ παρατήρησις τοῦ συμπαντος, τοῦτο διδάσκει καὶ ὁ λόγος.

Εἰ δέ τις ἤθελεν ἀντιτάξει, ὅτι ὑπάρχουσιν ὄντα ἀδρανῆ ὅλως, ἅτινα τὴν κατωτάτην ὄντολογικὴν κατέχουσι βαθμίδα, ἀπαντῶμεν, ὅτι ἡ ἀδράνεια ἡ φαινομένη ἐν τοῖς ἐνοργάνοις οὐκ ἔστι παντελῆς ἐνεργητικότητος ἔλλειψις, ἀλλ' ἀνεπιτηδειότης φυσικῆ τῶν ὄντων τούτων εἰς τὸ ἀφ' ἑαυτῶν κινεῖσθαι ἢ μεταβάλλειν ἀφ' ἑαυτῶν εἰς ἣν ὑπεβλήθησαν κινήσιν. Ὁ λίθος π. γ. ἐστὶν ἀδρανῆς, τουτέστιν, εἰ μὴ ἐξωτερικὴ τις δύναμις ἐπιδράσει ἐπ' αὐτοῦ, οὗτος ἀφ' ἑαυτοῦ οὐ δύναται ἵνα μεταβάλλῃ ἢ κατέχει θέσιν.

Ἵπεράνω τῆς τάξεως τῶν ἐνοργάνων ἀπαντᾷ ἐν τῷ ὄργανικῷ βασιλείῳ ἐνεργητικότης ἀυθόρητος, ἥτις οὐδὲ ὅλως ἐστὶν ἀπλή ἀπήχησις ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων. Τὸ φυτόν καὶ ἰδίχ τὸ ζῷόν εἰσι δυνάμεις ἀφ' ἑαυτῶν ἐνεργοῦσαι, παράγουσαι ἀποτελέσματα ἐξ αὐ-

των προϊόντα. Ὑπεράνω δὲ τοῦ φυτικοῦ καὶ τοῦ ζωικοῦ βασιλείου ὁ ἀνώτατος τῆς αὐθορμητοῦ ἐνεργητικότητος καταφαίνεται βαθμῶς, τουτέστιν ἡ λογικὴ καὶ ἠθικῶς ἐλευθέρᾳ ἐνεργητικότης, ἧς τὰ ἀποτελέσματα εἰσὶν ὅλως ἀπηλλαγμένα τῆς σιδηρᾶς ἀνάγκης. Ἡ τε ἀνόργανος καὶ ἡ ὀργανικὴ, φυτικὴ τε καὶ ζωϊκὴ, καὶ αὐτὴ ἡ τῶν ἀνθρώπων τάξις ἐκ δυνάμεων ἀποτελοῦνται, αἵτινες εὐμοιροῦσιν ἐν γένει ἐνεργητικότητος κατὰ νόμον ἐκδηλουμένης. Καὶ ἰδοῦ:

Τί ἐστὶν ἀνόργανον σῶμα; Ἐπισημασθῶμεν ἢ μορίων συνεχομένων πρὸς ἄλληλα. Ἡ συνοχὴ ἢ ἡ ἄλλως συνεκτικὴ καλουμένη δύναμις, αὕτη ἐστὶν ἡ πρώτη δύναμις, ἡ πρώτη ἐκδήλωσις τῆς ἐνεργητικότητος. Ἐν γένει δὲ ἅπασαι αἱ φυσικαὶ ἰδιότητες τῶν σωμάτων εἰσὶ μορφαὶ ἐνεργητικότητος, εἰσὶ παραστάσεις δυνάμεως. Πῶς ἐρμηνεύονται τὰ φαινόμενα τῆς ἔλξεως καὶ τῆς ὤσεως ἄνευ τῆς παραδοχῆς δύο ἀντιπάλων δυνάμεων, τῆς ἐλκτικῆς καὶ τῆς κεντροφυγῆς; Καὶ αὐτὴ ἡ θερμότης, τὸ φῶς καὶ ὁ ἠλεκτρισμὸς οὐδὲν ἕτερον εἰσὶν ἢ τρόποι κινήσεως, ἦτοι προϊόντα ἐνεργητικότητος, ἀποτελέσματα δυνάμεως. Ἄπασαι αἱ χημικαὶ συνθέσεις καὶ ἀναλύσεις εἰς τὴν αὐτὴν ὑπάγονται κατηγορίαν. Οὐδαμοῦ τοῦ ἀνοργάνου κόσμου καταφωρεῖται πραγματικὴ ἀδράνεια. Ἡ δὲ ἀνόργανος αὕτη ἐνεργητικότης ὑπόκειται εἰς νόμους ὠρισμένους καὶ σταθεροῦς, περὶ ὧν ἐκτενῶς πραγματεύονται αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι.

Δύναμις ὁμοίως καὶ νόμος εἰσὶ τὰ θεμελιώδη συστατικὰ τοῦ φυτικοῦ βασιλείου. Ἐν τῷ φυτῷ τὰ πράσινα φύλλα ἀποσυντιθεῖσι τῇ ἐπιδράσει τοῦ φωτός τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ, καὶ τὸν μὲν ἀνθρακὰ ἀφομοιοῦσιν εἰς ἑαυτά, τὸ δὲ ὀξύγονον ἐκπέμπουσιν. Οὕτω καθαρίζουσι τὸν ἀέρα, τῇ δὲ ἀτμοσφαιρᾷ ἀποδιδούσι τὸ ὀξύγονον, ὅπερ διεσφάρη διὰ τῆς ἀναπνοῆς τῶν ζῴων καὶ διὰ τῶν ἄλλων παντοδαπῶν καύσεων. Τὰ φυτὰ ἐν γένει τὰς μὲν ρίζας αὐτῶν βυθίζουσιν ἐν τῷ σκότει, τὸ δὲ στέλεχος αὐτῶν ἐπιζῆτεῖ τὸ φῶς. Ἀναρριχητικὸν φυτὸν, ἐντός σκοτεινοῦ τίνος ὑπογείου ἐγκαταλείψαντες, ἐὰν μικρὰ τις ὀπῆ ὑπάρχῃ, ὅθεν δυνατὸν ἵνα εἰσέλθωσιν ἀκτίνες τινες φωτός, ἐκτείνεται καὶ στρέφεται πρὸς τὸ φωτεινὸν ἐκεῖνο μέρος. Τὸ φυτὸν τὸ καλούμενον ἢ αἰσθητικὴ ἅμα τῇ ἐλαχίστῃ ἐπαφῇ κλείει ἀμέσως τὰ φύλλα αὐτοῦ καὶ καταβιβάζει τοὺς κλάδους· καὶ αὐτὸς ὁ ἠλεκτρικὸς σπινθὴρ καὶ

ἡ αἰφνιδία τῆς θερμοκρασίας μεταβολὴ διερεθίζουσι τὴν ἐνεργητικότητά αὐτοῦ. Ἐὰν τις τὸ φύλλον δένδρου τινὸς ἀντιστρέψῃ, καὶ τὸ μὲν κάτω αὐτοῦ μέρος στρέψῃ πρὸς τὰ ἄνω, τὸ δὲ ἄνω πρὸς τὴν γῆν, ἢ ὑπὸ τοῦ φύλλου τελουμένη λειτουργία παρεμποδίζεται· καὶ τότε διὰ βραδείας μὲν ἀλλ' ἐπιμόνου κινήσεως τοῦτο ἀνακτᾶται τὴν φυσικὴν αὐτοῦ θέσιν. Μνημονεύω ἐνταῦθα καὶ τῆς διώγης, τοῦ σαρκοφάγου τοῦτου φυτοῦ, ὅπερ κλειόμενον ἀπορορεῖ ἀμέσως τὰ ἔντομα, ἅπαντα ἔρχονται, ἵνα ἀντλήσωσι τὸν ἐν αὐτῇ χυμὸν. Τοιοῦτους τρόπους ἐνεργείας ἔχοντες ὑπ' ὄψει τινὲς τῶν φυσιοδιφῶν κινδυνεύουσιν ἵνα παραδέξωσιν καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς αἰσθητικὴν τινα ζωὴν παρεμφερῆ τῇ τῶν ζῴων. Τὰ ἀνωτέρω φαινόμενα, προστιθεμένων ἐκείνοις καὶ τῶν φαινόμενων τῆς βλαστήσεως, τῆς ἀνθήσεως καὶ τῆς καρποφορίας, οὐκ εἰσὶ τραναὶ παραστάσεις δυνάμεως ἐρρυθμοῦ, κατὰ νόμους ὠρισμένους ἐνεργούσης ἐν τῷ φυτικῷ βασιλείῳ;

Εἰσέλθωμεν ἤδη ἐντός τοῦ ζωικοῦ βασιλείου. Τὰ φαινόμενα τοῦ ζωικοῦ βίου περιπλοκώτερα τῶν προσηγουμένων δείκνυνται· τὰ κυριώτερα δὲ τούτων εἰσὶ παραγόμενα δυνάμεως, ἣν συνήθως ἀποκαλοῦμεν ἐνστικτοί. Καὶ τί ἐστὶ τοῦτο; Τὸ ἐνστικτον ἐστὶν ἄγνωστός τις δύναμις, δι' ἧς κυρίως τὸ ζῶον, ἐν μέρει δὲ καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ἐκτελοῦσιν ἀπταίστως, ἀπροσκόπτως καὶ ἄνευ προσηγουμένης ἀγωγῆς σειρὰν πολὺπλοκον κινήσεων ἀναγκαίων πρὸς τε τὴν διατήρησιν τοῦ ἀτόμου καὶ τὴν διαιώνισιν τοῦ εἶδους. Τὰ τε ζῶα καὶ ὁ ἄνθρωπος παράγουσι ποικίλα ἐνεργήματα· τούτων τὰ μὲν προέρχονται ἐκ τῆς διανοίας ἢ ἀπλῆς τινος νοημοσύνης, τὰ δὲ οὔτε κρίσιν, οὔτε διάσκεψιν, οὔτε βούλησιν προϋποτιθεῖσι τὸ παράπαν. Ταῦτά εἰσιν ὅλως ἐνστιγματικά. Τινὲς τῶν σοφῶν ἐθεώρησαν τὰ ζῶα ὡς ἀπλῆς μηχανὰς καὶ ὡς αὐτόματα, ἕτεροι δὲ ἀπέδωκαν αὐτοῖς νόησιν ἀνωτέραν μάλιστα καὶ τῆς ἡμετέρας. Τὸ ἀληθὲς ἐν οὐδετέρῃ τῶν θεωριῶν τούτων κεῖται. Ἄνδρες μεγαλοφρεῖς ἐπλανήθησαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Ὁ Καρατέσιος καὶ ὁ Βυρφῶν, ὁ Λερός, ὁ Ρεωμὺρ καὶ ὁ Ρημάρ, ὁ Φλοοράνς καὶ ὁ Κονδιλιλιάκ οὐκ ἠδυνήθησαν διακρίναι τὸ ἐνστιγμα τοῦ νοήματος. Ὁ Μίλν-Ἐδουάρδος, ὁ Βλανχάρδ, ὁ Δαρβέν, ὁ Λιθβῶκ καὶ ὁ Ζολῆ καὶ οἱ σύγγρονοι φιλόσοφοι ἐπέχον ἱκανὸν φῶς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου καὶ καθαρώτερον ἤδη βλέπομεν τὰ πράγματα.

Τὸ ζῶον κινούμενον ὑπὸ τοῦ ἐνστικτοῦ αἰσθάνεται μὲν, ὅτι ποιεῖ τι, συνειδήσιν ὅμως οὐκ ἔχει τοῦ σκοποῦ, οὐ ἕνεκα ποιεῖ τοῦτο. Ἡ μέλισσα π.χ. αἰσθάνεται, ὅτι ἵπταται, ὅτι ἀπομυζᾷ τὸν γυμὸν τῶν ἀνθέων, ἀγνοεῖ ὅμως ὅτι ταῦτα πάντα εἰσὶ μέσα, ἀγνοεῖ καὶ τὸν σκοπὸν, πρὸς ὃν αἱ ἐνεργεῖαι αὐτῆς συμβάλλονται. Τὸ βρέφος αἰσθάνεται, ὅτι θηλάζει, ἀγνοεῖ ὅμως τὸν σκοπὸν τῆς ἐνεργείας ταύτης. Τὸ ἐνστικτον ὑπόκειται εἰς νόμους ὠρισμένους. Οἱ νόμοι οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπόμενοι: Πρῶτος νόμος. Ἄγνοια τοῦ σκοποῦ. Ὑπάρχει εἶδος τι μελισσῶν, αἵτινες ὅτε μὲν ὠφελούονται ἐκ τινος ὀπῆς, ἢν εὐρίσκουσιν ἐτοιμῆν, ὅτε δὲ αὐταὶ κατασκευάζουσι τοιαύτην τινά. Ἐν τῇ ὀπῇ ταύτῃ ἐναποτιθεῖσι τὰ ὠὰ αὐτῶν, πλησίον δὲ τούτων παρατιθεῖσι τὴν τροφήν τῆς ἐξελευσομένης ἐκ τοῦ ὠοῦ νύμφης καὶ κλείουσι τὴν ὀπῆν τούτου γενομένου, ἀποθνήσκουσιν αὐταί. Τὸ δὲ παραδοξότερον ἐν ταῖς ἐνεργείαις ταύταις ἔστι τὸδε: Ἐνῶ ἡ μέλισσα μήτηρ ἐστὶ φυτοφάγος διατρεφομένη διὰ τῆς ἀπσροφῆσεως τοῦ γυμοῦ τῶν ἀνθέων, ἡ τροφή, ἢν παρατίθησι πλησίον τοῦ ὠοῦ διὰ τὴν ἐξ αὐτοῦ ἐξελευσομένην νύμφην, ἐστὶ σαρξ' ἢ μήτηρ φυτοφάγος καὶ τὸ τέκνον αὐτῆς σαρκοφάγον. Πῶς αὕτη ἠδύνατο νὰ ἔχη γινῶσιν, ὅτι τὸ τέκνον αὐτῆς ἔσται σαρκοφάγον, ἐνῶ αὕτη ἀποθνήσκει πρὶν ἢ ἶδῃ αὐτό: Ἴδου ἄγνοια παντελῆς τοῦ σκοποῦ. Νόμος δεύτερος. Ἡ ἄμεσος τελειότης τῶν ἐνστικτωδῶν κινήσεων. Τὸ ζῶον ἀνάγκην σπουδῆς οὐκ ἔχει, ὅπως κτίξῃ τὴν φωλεάν αὐτοῦ κανονικῶς καὶ ἀσφαλῶς. Τὰ μηρυκώμενα ζῶα εἰσελθόντα ἐντὸς λειμῶνός τινος φέρονται ἄμεσως εἰς τὸ φυτόν, ὅπερ οἰκίσιν τῇ φύσει αὐτῶν τυγχάνει καὶ τὸ σαρκοφάγον οὐδὲλως διστάζει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἵνα ἐπιπέσῃ κατὰ τῆς βορᾆς αὐτοῦ, ἅμα ἤθελεν εὐρεθῆ ἀπέναντι αὐτῆς. Νόμος τρίτος. Τὸ ἀπαισιον. Οὐτε ἡ φωλεὰ τῆς γελιδόνας, οὔτε ἡ κυψέλη τῆς μέλισσας, οὔτε ἡ καλύβη τοῦ κάστορος ἀνεπαρκεῖς ὡς πρὸς τὰς ἀνάγκας αὐτῶν τῶν ζῶων κατασκευάζονται ποτε. Νόμος τέταρτος. Τὸ ἀμετακίνητον. Τὸ ζῶον οὐδὲλως τελειοποιεῖ τὰ προϊόντα τῶν ἐνστικτωδῶν αὐτοῦ κινήσεων. Ἡ φύσις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς προϊδούσα τέλειον καθίστησι τὸ ἔργον. Αἱ ἐκδηλώσεις τοῦ ἐνστικτοῦ εἰσὶν ἀνεπίδεκτοι τροποποιήσεων ὡς ἀντιστοιχοῦσαι τῷ ὀργανισμῷ τοῦ ζῶου. Ἀμετακίνητόν ἐστὶ τὸ ἐνστικτον, διότι τέλειόν ἐστι: ἔστι δὲ τέλειον, διότι ἀναγκαῖόν ἐστιν.

Ἡ ὑπαρξίς τοῦ ζῶου ἐκ τοῦ ἐνστικτοῦ ἐκείνου ἐξαρτᾶται. Νόμος πέμπτος. Ἡ εἰδικότης. Ἐκαστον εἶδος ζῶων ἴδια ἔχει ἐνστικτωματα. Ἡ γελιδὼν κτίξει οὐχὶ φωλεάν ἀπλῶς ἀλλὰ τοιαύτην φωλεάν: ἕκαστον εἶδος ἀράχνης ὑφαίνει ἰστὸν κατ' εἶδος διάφορον καὶ μόνον κατὰ τοῦτο τὸ εἶδος, οὐδέποτε δὲ κατ' ἄλλο. Νόμος ἕκτος. Τὸ ὁμοιόμορφον. Πάντα τὰ ζῶα τοῦ αὐτοῦ εἴδους ὁμοιόμορφως ἐνεργοῦσιν. Αἱ ἐπὶ Ἀριστοτέλους μέλισσαι ἔκτιζον τὰς κυψέλας αὐτῶν ὡς καὶ αἱ σήμερον, καὶ πανταχοῦ τὸ αὐτὸ εἶδος τῶν ζῶων κέκτηται αἰείποτε τὰς αὐτὰς ἔξεις, τὰς αὐτὰς κινήσεις, τὴν αὐτὴν τέχνην καὶ τὴν αὐτὴν βιομηχανίαν. Ἡ μέλισσα, λέγει ὁ Πασχάλλ, ἐστὶν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν τοιαύτη, οἷαν ἐψάλεν αὐτὴν ὁ Βιργίλιος. Νόμος ἕβδομος. Τὸ ἐνστικτον ἐστὶν αἰείποτε ἀνάλογον πρὸς τὸν ὀργανισμόν τοῦ ζῶου. Ἐνστικτον καὶ ὀργανισμὸς διατελοῦσιν ἐν πλήρει πρὸς ἄλληλα ἄρμονίᾳ. Ἡ μέλισσα διωργανώθη ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ κατασκευάζειν μέλι, ὃ δὲ κάστωρ, ὅπως κτίξῃ προχώματα καὶ καλύβας παρὰ τὰς ὕθλας τῶν ποταμῶν. Πᾶν ζῶον διωργανώθη οὕτως, ὡς ἀπαιτεῖ τὸ ἐν αὐτῷ ἐνστικτον, τὸ δὲ ἐνστικτον ὡθεὶ αὐτὸ πρὸς παραγωγὴν κινήσεων τοιούτων, οἷας ὁ ὀργανισμὸς αὐτοῦ δύναται ἵνα ἐκτελέσῃ. Οὐδεμία πρόοδος ἐν τῷ ἐνστικτῷ. Ἴδου αἱ νόμοι, οἷς ἡ τοῦ ἐνστικτοῦ δύναμις ὑπόκειται καὶ ὑφ' ὧν χαρακτηρίζεται.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω τίς ἀμφιβάλλει, ὅτι τὸ ἐνστικτον ἐστὶν ὄντως δύναμις ἀνωτέρα, ὑποκειμένη εἰς νόμον καὶ τάξιν; Καὶ ἐν τῷ ζωικῷ βασιλείῳ ἄρα οὐδὲν ἕτερον βλέπομεν ἢ δύναμιν καὶ νόμον.

Ἦδη ἀπὸ τῆς ἐνστικτωδῆς ἐνεργητικότητος ἀναβῶμεν εἰς ἀνωτέραν, τὴν πνευματικὴν. Ἀπὸ τοῦ ζωικοῦ βίου, ἐν ᾧ θριαμβεῖ καὶ ἐπικρατεῖ σχεδὸν μόνον τὸ ἐνστικτον, μεταβῶμεν εἰς τὸν κυρίως ἀνθρώπινον βίον. Ὁ ἄνθρωπος νοεῖ, συναισθάνεται καὶ ἐλευθέρως βούλεται: ὅστις βούλεται ἐλευθέρως, οὗτος ἀπορασιζεῖ ἐν ἐπιγνώσει: οὗτος καθίσταται δύναμις ἀυθόρητος, εὐμοιροῦσα συνειδήσεως καὶ κυρία ἐαυτῆς: ὅσον τὸ ζωικὸν ἐνστικτον ὑπερκαίται τοῦ φυτικοῦ, τοσοῦτον καὶ ἐπὶ πλέον τὸ λογικῶς καὶ ἐλευθέρως βούλεσθαι ἀνώτερον τυγχάνει τοῦ ἐνστικτοῦ. Ὅταν ἀπορασιζωμέν τι λογικῶς, ἢ ἀπόρασις αὕτη ἀπορρέει ἐξ ἡμῶν αὐτῶν ἐστὶν ὄντως ἡμετέρα, οὐκ ἐστὶν ἄμεσος καὶ ἀναγκαῖα συνισταμένη ἐκ τῶν ἐν ἐνεργεῖαι ἐντυπώσεων. Ἡ λογικὴ βούλησις ἐστὶν

ἡ ὑψηλοτέρα ἐκδήλωσις τοῦ αὐθορμήτου· αὕτη ἀποτελεῖ τὸ ἠθικὸν πρόσωπον, τὸ Ἐγὼ, κεντημένον λόγον καὶ ἐλευθερίαν· ὡς ἐκ τούτου ζῶον καὶ ἄνθρωπος διαφέρουσιν ἀπ' ἀλλήλων. Τὸ ζῶον ἀγνοεῖ τὸν σκοπὸν τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ. Τὸ ἐλεύθερον καὶ λογικὸν ἐγὼ ἐνεργεῖ ἐν πλήρει γνώσει τοῦ σκοποῦ. Τὸ ζῶον ἐνστιγματικῶς ἐνεργοῦν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τέλειον ὑπάρχει ἐν ταῖς ἐνεργείαις αὐτοῦ· ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τοῦ νοῦ καθοδηγούμενος βαθμηδὸν τελειοποιεῖται ἀγωνιζόμενος καὶ παλαίων, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀξιόμισθος καθίσταται. Τὸ ζῶον ἄπειστον ἐστίν, ὁ δὲ ἄνθρωπος βαθμηδὸν τὴν ἀλήθειαν διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς πείρας εὐρίσκων πλανᾷται ἐνίοτε καὶ ἁμαρτάνει ὡς ἠθικῶς ἐλεύθερος. Τὸ ζῶον αἰγμῶλον διατελεῖ ἐν τῷ τρόπῳ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, ὁ δὲ ἄνθρωπος ὑπὸ τοῦ λόγου φωταγωγούμενος χωρεῖ πρὸς τὰ πρόσω καὶ προοδεύει βλαίνων πρὸς τὸ τέλειον. Ἐκαστον ζῶον ἐν κύκλῳ τινὶ ὠρισμένῳ ἐνστιγματικῶν κινήσεων καθειργμένον διατελεῖ· ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐν πάσῃ τέχνῃ, ἐν πάσῃ βιομηχανίᾳ, ἐν παντὶ ἐπιτηδεύματι καὶ ἐν πάσῃ ἐπιστήμῃ ἐπιτηδεύει διὰ τοῦ λόγου δεδημιουργηται. Πάντα τὰ ζῶα τοῦ αὐτοῦ εἴδους ὁμοιομόρφως ἐνεργοῦσι καὶ ζῶσιν· ἀλλ' ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων ἰδίαν ἀποτελεῖ προσωπικότητα. Σελίδες πολ- λαὶ περιέχουσιν ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀτόμου τὰς ποικίλας σκέψεις, τοὺς πόθους καὶ τὰς πράξεις. Σμικρότατος ἀριθμὸς ἀνθρώπων δύναται νὰ πληρώσῃ τὰς λαμπροτέρας τῆς παγκοσμίου ἱστορίας σελίδας. Πρὸς βεβαίωσιν τῶν λόγων μου ὑπομνηστικῶς τὰς κλεινὰς τῆς ἀρχαιότητος Ἀθήνας. Τὸ ἐνστικτικὸν ὑπόκειται εἰς νόμους σταθεροὺς· ὁ δὲ νοῦς εἰς νόμους καθολικοὺς, ἀναλλοιώτους καὶ ἀναγκάσιους. Ἰδοὺ τὸ μέγα διάφορον ἐνστικτικὸν καὶ νοῦ. Ζῶον καὶ ἄνθρωπον. Ἀλλ' ἐν μέσῳ τῶν διαφορῶν καὶ τῶν ἀντιθέσεων ἡ ἐνότης ὑφίσταται. Καὶ ἐνταῦθα δύναμις προνοιακὴ καὶ νόμος. Δύναμις συμβαλλομένη εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ· δύναμις ἐπιστραγγίζουσα καὶ στέρουσα διὰ τῶν αἰωνίων καὶ καθολικῶν νόμων, οἳς ὑπόκειται, τὴν παγκόσμιον τάξιν.

Πανταχοῦ δυνάμεις καὶ νόμοι. Ἰδοὺ ἐνότης δεσπόζουσα τῆς ἐν τῷ σύμπαντι ποικιλίας. Ἀλλ' ἡ ἐνότης οὐ συνίσταται ἐν τούτῳ καὶ μόνῳ τῷ γνωρίσματι. Αἱ δυνάμεις αὗται ἀπὸ τῆς κατωτάτης μέχρι τῆς ὑψίστης στέφουσιν καὶ ἀναφορὰν σπουδαίαν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας.

Αἱ δυνάμεις καὶ οἱ νόμοι τοῦ ἀνοργάνου καὶ τοῦ φυτικῶ βασιλείου εἰσὶν εἰκόνες καὶ μορφαὶ τῆς τοῦ ζωϊκοῦ ἐνστικτικῶ δυνάμεως, αὕτη δὲ τῆς νοητικῆς καὶ πνευματικῆς. Πάντες γινώσκουμεν τὴν ἔλξιν καὶ τὴν ὄσιν, αἵτινες ἐνεργοῦσιν ἐν τοῖς ηλεκτροζοιμένοις καὶ μαγνητιζομένοις σώμασιν. Ἐκπλήττεται τις βλέπων σώματα, ἅτινα οὔτε ζῶσιν, οὔτε αἰσθάνονται κινούμενα ἐν τισὶ περιστάσεσιν ὡσανεὶ μυστηριώδης τις συμπάθεια συνεῖλε ταῦτα, ἢ κερκυμένον τι μῖσος ἀπόθει.

Τὰ οὐράνια σώματα ἔλκονται. Ἡ σελήνη στρέφεται περὶ τὴν γῆν· αὕτη δὲ μετὰ τῶν ἄλλων πλανητῶν περὶ τὸν ἥλιον. Ὁ ἀόρατος οὗτος δεσμὸς, ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «ἔλξις», διαρρυθμίζει τὰς κινήσεις πάντων τῶν οὐρανίων σωμάτων καὶ πραγματῶν τὴν εἰκόνα τῆς ἐλευθερίας ὑποκειμένης εἰς τὸν νόμον καὶ τὴν τάξιν. Τοιαύτη ἁρμονία οὐ καταφαίνεται ὡς τὸ ἀποτέλεσμα ἰθὺντορὸς τινος δυνάμεως; Καὶ ἡ συνοχὴ αὕτη τῶν μορίων καὶ τῶν ἀτόμων οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ ἔλξις, ὁ αὐτὸς δεσμὸς ὁ συγκαταῶν καὶ συνέχων τοὺς κόσμους μετ' ἀλλήλων; Μεταξὺ τῆς πληθύος τῶν οὐρανίων σωμάτων, μεταξὺ μοίρας τινὸς τῆς ὕλης καὶ τοῦ σύμπαντος αὐτοῦ, ὑπάρχει διαφορὰ μόνον κατὰ τὸ μέγεθος. Δότε διὰ τῆς φαντασίας βαθμηδὸν διαστάσεις εὐρυτέρας εἰς τὸ μέρος, καὶ τὸ μέρος γενήσεται πλανήτης, γενήσεται σῶμα. τὸ δὲ σῶμα γενήσεται πλανητικὸν σύστημα. Πῶς ἔχοντες πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν τὸ θέαμα τοῦτο, τὸ τόσον ἐπιβλητικὸν διὰ τὸ μέγεθος αὐτοῦ καὶ θαυμάσιον διὰ τὰ ἀποτελέσματα, τὸ θέαμα τοῦτο, ὀρμί, ὅπερ προσβάλλεται ἡμῖν ἢ ἀνόργανος ὕλη, πῶς δυνάμεθα νὰ μὴ παραδεχθῶμεν δυνάμιν τινα διέπουσαν τὴν ὕλην, ἥτοι ὅλως ἀσυνείδητον καὶ ἀναίσθητον ἐνστικτικόν, ἀρομοίωμα καὶ εἰκόνα τοῦ ζωϊκοῦ ἐνστικτικῶ; Πῶς παρᾶγονται αἱ ποικίλαι τῶν σωμάτων συγγένειαι, περὶ ὧν πραγματεύεται ἡ χημεία; Εἶναι ἄορά γε αὗται προϊόντα τῆς τύχης καὶ ἀσκόπου συμπτώσεως; Δὲν βλέπει τις ἐν τῇ χημικῇ ταύτῃ συγγενεῖα ἁκουσίαν τινὰ βούλησιν, ἄλογον καὶ ἀναίσθητον, πλην σκόπιμον; Τὸ ὑδρογόνον π. γ. δὲν συνενόταν μεθ' οἰοδῆτινος σώματος· ἐν δὲ τοῖς συνδυασμοῖς αὐτοῦ μετὰ τινῶν σωμάτων καὶ βαθμοῖ διακρίνεται συγγενεῖς. Πῶς δυνάμεθα νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὰ φαινόμενα τῆς κρυσταλλώσεως τῶν σωμάτων; Ἐκαστον σῶμα προσλαμβάνει ἴδιον σχῆμα κρυστάλλου, τὸ μὲν κυ-

βικόν, ὡς τὸ ἄλλας, τὸ δὲ ὑπάρχειν καὶ οὕτω καθεξῆς. Τὸ σχῆμα ἐκάστου σώματος ἀποτελεῖ τὴν φυσιογνωμίαν αὐτοῦ. Ἐπιστήσατε τὴν προσοχὴν ὑμῶν ἐπὶ τῶν ποικίλων σχημάτων, ἄπερ περιβάλλεται ἡ γῆ. Ἄρα γε ἡ ἀκουσία αὕτη τάσις τῶν μορίων, ἵνα συνενωθῶσι κατὰ τινὰς συνθήκας καὶ νόμους καὶ δῶσι τὸ εἶναι εἰς τηλικαύτην ποικιλίαν σχημάτων, δὲν φαίνεται εἰδός τι ἀλόγου καὶ ἀναισθητοῦ πλην σκοπίμως ἐνεργοῦντος ἐνστικτοῦ;

Εἰ καὶ ἡ ἐνόησις ἢ συνδέουσα τὴν ἀνοργάνου φύσιν μετὰ τῆς ἐνοργάνου ζωϊκῆς ὅπωςδῆποτε διορθᾶται ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ἔτι καταφρανεστέρα καθίσταται ἡ ἐνόησις ἐκ τῆς ἀναφορᾶς τῆς φυτικῆς δυνάμεως μετὰ τοῦ ζωϊκοῦ ἐνστικτοῦ. Ἄμα σπόρος τις ἤθελε βλαστήσει, ἄμα τὸ μικρὸν στέλεχος καὶ τὸ ριζίδιον ἤθελον φανῆ, ἐκάτερον τούτων ἀμέσως ἐκδηλοῖ τὴν ἰδιόζουσαν αὐτῷ τάσιν. Τὸ μὲν πρῶτον ὑψοῦται καὶ ἐξακολουθεῖ τὴν ἀνάτη διεύθυνσιν, τὸ δ' ἕτερον ἀνωθεν χωρεῖ πρὸς τὰ κάτω καὶ εἰσδύει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον βαθύτερον ἐν τῇ γῇ. Τὸ μὲν παρὰ τῆς ἀτμοσφαιρας, τὸ δὲ παρὰ τοῦ ἐδάφους ζητοῦσι διάφορα μὲν στοιχεῖα, οὐχ ἕπτον ὅμως ἀναγκαῖα εἰς τὴν ζωὴν τοῦ φυτοῦ. Ὁ Δουγαμῆλ ἀποπειραθεὶς νὰ μεταβάλλῃ τὰς φυσικὰς ταύτας τάσεις τοῦ στελέχους καὶ τῆς ρίζης ἀπέτυχεν ὀλοσχερῶς. Ἡ ἀήττητος αὕτη ἐπιμονὴ τῶν ὀργάνων τοῦ φυτοῦ ἔχει πολλὴν τὴν ἀναφορὰν πρὸς τὸ ζωϊκὸν ἐνστικτον. Πάντα τὰ φαινόμενα δραστηρίως βουλήσεως ἐν τῇ ἐπιμονῇ ταύτῃ ἐκδηλοῦνται, εἰ καὶ ἡ βούλησις ἄπεστιν ἀπὸ τοῦ φυτοῦ.

Σπόρος τις φερόμενος ὑπὸ τοῦ ἀνέμου πίπτει ἐντός ὑπογείου ὕγρου, πλήρους ἐφαρμένου ἀέρος καὶ ὀλίγον περιέχοντος φῶς. Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου ἐν τούτοις ὁ σπόρος βλαστάνει καὶ τὸ φυτόν γεννᾶται! μάλιστα τὸ στέλεχος αὐτοῦ καθίσταται μακρόν καὶ ἰσχνόν! λεπτύνεται δὲ καὶ ἐκτείνεται διευθυνόμενον διηλεκτῶς πρὸς τὴν ὀπῆν, ὅθεν τὸ φῶς εἰσχωρεῖ. Ταῦτα βλέπων πᾶς τις ὑπολαμβάνει, ὅτι τὸ φυτόν πάσχει, καθότι ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ παρίστανται πλήρη τὴν ἐξωτερικὴν κατάστασιν πάσχοντος. Ἄρα γε ἰδιάζει τούτῳ ἰδιαιτέρον τι αἰσθητήριον, ἢ ὑπέκειναι γενικῶς τινι νόμῳ, καθ' ὃν πᾶν ὃν ἐπιζητεῖ τὰς ἀναγκαῖας πρὸς ἀνάπτυξιν αὐτοῦ συνθήκας; Ἡ τοιαύτη ἀπορία τί ἄλλο δεικνύει, ἢ ὅτι αἱ φυτικαὶ αὗται τάσεις πολλὴν ἔχουσι τὴν ἀναφορὰν πρὸς τὸ ζωϊκὸν ἐνστικτον; Ἐπιλείπει με ὁ χρόνος ἀρηγοῦ-

μενον τὰς ποικίλας ταύτας φυτικὰς τάσεις. Ἐκ πάντων δὲ τούτων καταφαινεται, ὅτι ἡ ἐν τῷ φυτικῷ βασιλείῳ δεσπόζουσα δύναμις ἔστι καὶ αὕτη, ὡς ἡ ἐν τῷ ἀνοργάνῳ, ἀναβαθμὸς τις ἐνστικτοῦ ἀνώτερος μὲν τοῦ ἐν τοῖς ἀνοργάνοις, ὑποδεέστερος δὲ τοῦ ἐν τοῖς ζώοις, ὡς στερούμενος αἰσθησεως πραγματικῆς.

Εἰ ἡ ἐν τοῖς ἀνοργάνοις καὶ ἡ ἐν τοῖς φυτοῖς ἐνεργοῦσα δύναμις συγγενεῦει πῶς πρὸς τὸ ζωϊκὸν ἐνστικτον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο συγγενεῦει πρὸς τὸν νοῦν. Βλέπων τις τὰ θαυμασία φαινόμενα τοῦ ἐνστικτοῦ δύναται ἵνα ὑπολάβῃ, ὅτι τὰ ζῶα κέκτηνται νοητικὴν δύναμιν ὑπερτέραν καὶ τῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Ὅντως τὸ ἐνστικτον ὑπερφαίνει νόησιν τινὰ, εἰ καὶ αὕτη ἔστιν ὅλως μηχανικὴ καὶ ἄκαμπος, νόησιν, ἣτις κυβερνᾷ τὰ ζῶα ἐν ἀγνοίᾳ αὐτῶν. «Αὕτη, ὡς ὀρθῶς ἀποφαινεται ὁ Ραβχαισῶν, νόησις ἔστιν αἰχμηλῶτος ἐν τοῖς κόλποις τῆς φύσεως ἀπηλλοτριωμένη ὅλως ἑαυτῆς».

Τινὲς παρέβαλον τὸ ἐνστικτον πρὸς ἄγρουν στρατιωτικὸν σκοπὸν ἐπιτετραμμένον, ἵνα ἐπαγρυπνῇ ἀνάως ἐπὶ τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ εἶδους πρὸς συντήρησιν τοῦ ἐνός καὶ διαίωσιν τοῦ ἑτέρου. Ὁ σκοπός, ὡς γνωστόν, οὔτε νὰ μεταβάλλῃ οὔτε νὰ συζητήσῃ δύναται τὸ πρόσταγμα τοῦ ἀρχηγοῦ. Τὸ ἐνστικτὸν ἔστι μαρτύριον τρανὸν θαυμασίας νοήσεως, ὑψηλοῦ λόγου, ἀλλὰ τυφλῶς διέποντος τὰ ζῶα, παρ' οἷς δεσπόζει ἔστιν ὄντως εἰδός τι νοήσεως διότι ὁ χαρακτήρ τῆς νοήσεως ἔστι τὸ ὀρίζειν μέσα πρὸς τινὰς σκοπούς· τὸ δὲ ἐνστικτον οὐδὲν ἕτερον ἔστιν ἢ θαυμασίως συνδυασμὸς μέσων παρεσκευασμένων ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως, ὅπως ἀγάγῃσιν ἡμᾶς εἰς οὓς αὕτη προβάλλεται σκοπούς. Ἄλλ' ἡ νόησις αὕτη οὐκ ἔχει συνειδήσιν ἑαυτῆς, ἔστι νόησις, ἣς τὸ ζῶον διατελεῖ ταμεῖον μόνον καὶ ὄργανον, οὐχὶ δὲ καὶ κύριον.

Μέχρις ἐνταῦθα γενόμενοι τοῦ λόγου, κύριοι, διττὴν εὐρομεν ἐνόητα δεσπόζουσαν ἐν τῇ ποικιλίᾳ τοῦ σύμπαντος. Τὸ πᾶν συνίσταται ἐκ δυνάμεων ἐνεργουσῶν κατὰ νόμον καὶ τάξιν. Ἰδοὺ τὸ πρῶτον τῆς ἐνόητος γνώρισμα. Ἄπασαι αὗται αἱ δυνάμεις, εἰ καὶ διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων, κέκτηνται ὅμως κοινούς τινὰς χαρακτῆρας, δι' ὧν συνδέονται καὶ αἵτινες ἀποτελοῦσι μίαν ἄλυσιν ἐκ πολλῶν μὲν ἀλλ' ἀναλόγων κρίκων. Αἱ δυνάμεις αὗται εἰσὶν ἱεραρχικοὶ ἀναβαθμοὶ προνοιακῆς τινος δυνάμεως ἐν τῇ φύσει δρώσης ἐν ἁρμονίᾳ. Ἰδοὺ ἕτερον τῆς ἐνόητος γνώρισμα.

Τῇ ἀνωτέρω ἐκτεθείσῃ θεωρίᾳ ἐνστάσεις τινὲς ἀντετάχθησαν ὑπὸ τινος συστήματος ἀναφρανέντος κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα, τοῦ συστήματος τοῦ μετασηματισμοῦ καὶ τῆς ἀνεπίξεως τῶν ὄντων λεγομένου. Τὴν ἀνάλυσιν καὶ τὴν ἐκτίμησιν ἐκείνου τοῦ συστήματος, ἄλλως τε ἀξίου σπουδαίας μελέτης, παραλείπω διὰ τὸ στενὸν τοῦ χρόνου καὶ χωρῶ κατ' εὐθείαν εἰς τὸ τέλος τῶν σκέψεών μου.

Δυνάμεις καὶ νόμοι ἀποτελοῦσι τὸ πᾶν καθ' ἐνότητα, εἶπομεν. Ἄλλ' ἡ δύναμις καὶ ὁ νόμος διακρίνονται μὲν, οὐ χωρίζονται ὅμως ἀπ' ἀλλήλων. Ἐκαστον ὃν ἀδιασπάστως συγκρατεῖ καὶ συννοεῖ ἐν ἑαυτῷ τὴν δύναμιν καὶ τὸν νόμον. Καὶ ἡ μὲν δύναμις ἐστὶν ἡ ἐν τῷ ὄντι ἐνεργητικότης, ἥτις ἐν χρόνῳ ἀναπτυσσομένη ἐκδηλοῦται καὶ διατρανοῦται διὰ ποικίλων φαινομένων ὁ δὲ νόμος ἀποτελεῖται ἐκ τῶν χαρακτήρων ἐκείνων, οὓς συμρυεῖς ἐν ἑαυτῷ κέκτῃται πᾶν ὄν, κοινούς μετὰ τῶν ἄλλων ὁμοειδῶν ὄντων. Ἐκαστον ἄρα ὄν οὐδὲν ἕτερόν ἐστὶν ἢ δύναμις ἐρρυθμῶς καὶ κατὰ νόμον ἐνεργοῦσα τὸν δὲ νόμον τοῦτον ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτοῦ εὐρίσκει· ὥστε δυνάμις καὶ νόμος ἐν τῷ κόσμῳ συνεννοῦνται καὶ ἀποτελοῦσι τὴν ὄντοτητα. Ὑπὸ ταύτην ἄρα τὴν ἔννοιαν δυνάμεθα εἰπεῖν, ὅτι γνώρισμα τῆς ἐν τῇ ποικιλίᾳ τοῦ σύμπαντος ἐνότητός ἐστὶν αὐτὸ τὸ εἶναι, τὸ σταθερόν, ὅθεν ἐκπορεύεται τὸ γίγνεσθαι, τὸ μεταβλητόν. Ἡ ὄντοτης ἄρα οὕτως ἐννοουμένη ἐστὶν ἡ ἀνωτέρα τῶν δύο προηγουμένων ἐνότης, ἡ δεσπόζουσα τῆς ποικιλίας τοῦ σύμπαντος. Ὁ πολλαπλοῦς καὶ πολυδαίδαλος οὗτος κόσμος γνώρισμα θεμελιώδες αὐστηρᾶς ἐνότητος κέκτῃται τὴν ὄντοτητα οὕτω νοουμένην. Ἡ ὄντοτης ἄρα ἐστὶν ἡ ὑπέροχος ἐνότης.

Ἡ διάνοια ἀείποτε ἐν τῇ ποικιλίᾳ τοῦ σύμπαντος, ὡς ἔφθην εἰπὼν, τὴν ἐνότητα ἐπιζητεῖ, καὶ ἡ ἐπιστήμη ταύτην ἀγωνίζεται ἵνα κατακτήσῃται. Ἀλλὰ τίνος ἕνεκα; Ζητοῦμεν τὴν γνῶσιν τῶν ἐν τῇ φύσει ἐνεργουσῶν δυνάμεων. Διατί; Ποθοῦμεν τὴν ἐξακριβῶσιν τῶν διεπόντων τὸ σύμπαν νόμων. Διατί; Τί ἐν αὐτοῖς ὑπάρχειπαρέχον τὴν ἀξίαν τοῦ νόμου; Ὁνοῦς ζητεῖ τὸν ἀποχρῶντα λόγον τῆς ἀξίας καὶ τῆς σημασίας, ἥτις ἀποδίδεται τῷ νόμῳ. Δέχεσθε, σεβαστόν καὶ ἀξιότιμόν μοι ἀκροατήριον, δέχεσθε, ὅτι ὀφείλετε νὰ ὑποτάσσησθε εἰς τὸν νόμον, μόνον διότι εἶναι νόμος; Δὲν συναισθάνεσθε τὴν ἀνάγκην νὰ μάθητε, τίνος ἕνεκεν ἐγένετο νόμος καὶ ἐπιτακτικὸν κέκτῃται χαρα-

κτῆρα; Τίς ἐστὶν ὁ μαγνήτης ἐκεῖνος, ὅστις ἔλκει καὶ τὴν διάνοιαν καὶ τὴν καρδίαν ἡμῶν πρὸς τὸ σύμπαν; Διατί ὅτε μὲν σκιρτῶμεν καὶ ἀγαλλώμεθα ἀπέναντι αὐτοῦ, ὅτε δὲ μένομεν ἐκθαμβοὶ καὶ ὑπὸ σεβασμοῦ καταλαμβάνόμεθα; Ὑπέικουμεν τοῖς νόμοις καὶ σὺνισμεν, ὅτι ὀφείλομεν ὑπέικειν. Ὑπάρχει ἄρα τι ἐν τῷ σύμπαντι, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ πρῶτιστον τῶν γνωρισμάτων, τὴν ἐνότητα τῶν ἐνοτήτων, τὴν θεμελιώδη βᾶσιν τῆς ἀξίας αὐτοῦ καὶ τῆς ὑπεροχῆς, τὸν ἀποχρῶντα λόγον τοῦ νόμου. Τί ἄρα τοῦτό ἐστιν; Ἐν καὶ μόνον, τὸ ἀγαθόν. Τὸ ἀγαθόν ἐστὶν ἡ οὐσία τοῦ σύμπαντος. Κόσμοι ἀπεικάλεσαν οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ σύμπαν, διότι ἐν αὐτῷ ἡ τελειότης, ἔστω καὶ σχετικῆ, ἐπικρατεῖ καὶ τὸ ἀγαθὸν δεσπόζει. Κόσμοι ἀπεικάλεσε τὸ γερμανιστὶ συντεταγμένον ἀξιόλογον σύγγραμμα αὐτοῦ ὁ σοφὸς τῆς Γευτονίας γόνος Ἀλέξανδρος Οὐμβρόλδος, ἐν ᾧ μετ' ἀμυμήτου καὶ ἐνθουσιώδους σθένου περιέγραψε τὴν ἐν τῷ παντὶ τελειότητα, τὸ ἀγαθὸν τῆς δημιουργίας. Ὅντως τὸ σύμπαν ἐστὶ κόσμος. Τὸ ἀγαθὸν δεσπόζει. Τὸ ἀγαθὸν ἐστὶν ἡ κορυφαία ἐνότης τῆς ἐν τῷ σύμπαντι ποικιλίας, ἥτις καὶ αὕτη μετέχουσα ἐκείνου ἀγαθῆ καθίσταται. Καὶ οὕτω τὸ σύμπαν ἐστὶ καὶ λέγεται ἀγαθόν. Ἐν τῇ ἰδέᾳ τοῦ ἀγαθοῦ περιλαμβάνεται ἡ ἰδέα τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ νόμου καὶ ἡ ἰδέα τοῦ σκοποῦ διότι σκοπὸς τοῦ σύμπαντος ἡ τοῦ ἀγαθοῦ πραγμάτωσις. Ἄρα ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ περιλαμβάνει τὴν ἰδέαν τῆς ἁρμονίας καὶ τῆς τάξεως. Τὸ ἀγαθὸν ἐστὶ τὸ κατὰ Πλάτωνα ἐν ἐπὶ πολ. β.

Τὸ ἀγαθὸν ἐστὶν ὁ ὑπέρτατος γνώμων τοῦ σύμπαντος· τὸ ἀγαθὸν ἐστὶν ὁ ἀποχρῶν λόγος τῆς ἀξίας τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ κύρους καὶ τῆς αὐθεντικότητος τοῦ νόμου· τὸ ἀγαθὸν ἐστὶν ὁ ἠθικὸς νόμος καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἠθικῆς· τὸ ἀγαθὸν ἐστὶν ὁ νόμιμος κανὼν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου· τὸ ἀγαθὸν ἐστὶ τὸ θεμέλιον τοῦ καθήκοντος καὶ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων· τὸ ἀγαθὸν ἐστὶ ἡ βᾶσις καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς· τὸ ἀγαθὸν ἐστὶ ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τοῦ πολιτισμοῦ τῶν λαῶν καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἀπάσης. Ἡ ἐπιστήμη, ἡ τέχνη, ἡ βιομηχανία, ἡ θρησκεία εἶναι ἀγαθόν. Ἐν τῷ παντὶ οὐκ ἐστὶ πολυκοιρανίη. Εἷς βασιλεὺς, ᾧ ἔδωκε Κρόνου παῖς . . . σὴνητρον ἠδὲ θέμιστας, ἕνα βασιλεὺν . . . τὸ ἀγαθόν.

Τὸ ἐν τῇ δημιουργίᾳ ἀγαθὸν ἐστὶν ἡ μετὰ τοῦ ἀπολύτου ὄντος κοινωνία αὐτῆς· διότι τὸ ἀπόλυτον ὄν ἐστὶ τὸ ἀπόλυτον ἀγαθόν. Ἡ

σχετική τελειότης τῶν ὄντων οὔτε ἤθελεν ὑπάρχει, οὔτε ἤθελεν εἶσθαι δυνατὸν νὰ ἐρμη-
νευθῆ, εἰ μὴ ὑπῆρχε τὸ ἀπόλυτον ἀγαθόν.
Πρῶτος ὁ δαιμόνιος Πλάτων μεταξὺ τῶν φι-
λοσόφων μετρησίωσε τὴν ἀνθρωπότητα μέχρι
τῶν φωτεινῶν τούτων ὑψωμάτων, ἀφ' ὧν κα-
τοπτρεύεται τὸ ἀπόλυτον ἀγαθόν, εἰπών: «Τὰ
δ' οὖν ἐμοὶ φαινόμενα οὕτω φαίνεται, ἐν τῷ
γνωστῷ τελευταία ἢ τοῦ ἀγαθοῦ ἰδέα καὶ μό-
γις ὁραῖσθαι, ὁφθεῖσα δὲ συλλογιστέα εἶναι ὡς
ἄρα πᾶσι πάντων αὐτῆ ὀρθῶν τε καὶ καλῶν
αἰτία, ἐν τε ὁρατῷ φῶς καὶ τὸν τούτου κύριον
τεκοῦσα, ἐν τε νοητῷ αὐτῆ κυρία ἀλήθειαν
καὶ νοῦν παρασχομένη, καὶ ὅτι δεῖ ταύτην
ἰδεῖν τὸν μέλλοντα ἐμφρόνως πράξειν ἢ ἰδίᾳ ἢ
δημοσίᾳ».

Κλίνωμεν τὸ γόνυ καὶ ἀποκαλύψωμεν τὴν
κεφαλήν ἐνώπιον τῆς μεγάλης ἐκείνης δια-
νοίας, ἣτις ἀπεκάλυψεν ἀνθρωπίνως διὰ τῆς
ἀληθοῦς ἐπιστήμης τὴν ἀνθρωπότητα τὸ ἰδεῶ-
δες, πρῶδρομος γεννομένη τῆς χριστιανικῆς
ἀποκαλύψεως. Ὅστις ἀποστρέψῃ τὸ νοερόν
τῆς ψυχῆς ἄμυα ἀπὸ τοῦ λάμπαντος ἐκεί-
νου σημείου, ἤτοι ἀπὸ τοῦ ἀπολύτου ἀγαθοῦ,
ἀποβάλλει ἀμέσως καὶ ἀπόλλυσιν ὅ τι καθί-
στησι τὸν βίον φοιδρόν καὶ μεγαλοπρεπῆ, ὅ τι
γονιμοποιεῖ καὶ διακονίζει τὴν ἀρετὴν καὶ
πληροῖ τὰς καρδίας ἐλπίδων στερεῶν καὶ τὸν
νοῦν πεποιθήσεων ἀκαράδαντων.

Λάτρεις τοῦ παναγίου Θεοῦ, ἀπόγονοι
καὶ μαθηταὶ τῶν μεγάλων τοῦ ἀγαθοῦ διδα-
σκάλων, ὑπὸ τὴν ἀμφιλαρῆ ταύτην αἰγίδα
ἀγωνιζώμεθα, ὅπως πραγματώσωμεν ἐν ἡμῖν
αὐτοῖς τὸ ἀγαθόν θεωρῶν τε καὶ πράξει διὰ τε
τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀρετῆς. Ἀπὸ τοῦ ἀγα-
θοῦ ἐλθόντες ἐν τῷ ἀγαθῷ ζῶμεν, ἐν τῷ ἀγα-

θῷ καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν. «Αἰσχρὸν τοῖνον
δηρὸν τε μένειν κενεὸν τε νέεσθαι».

Μετὰ τὸν λόγον ζωηρῶς πάνυ χειροκροτη-
θέντα ἡ Α. Θ. Π. ἐπήνεσε τὸν ζῆλον τῶν
ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τοῦ συλλόγου ἐργαζομένων
ἐπιστέψασα ταῖς πατρικαῖς Λύτῆς εὐχαῖς καὶ
εὐλογίαις τὸ φιλολογικὸν καὶ ἐκπαιδευτικὸν
αὐτοῦ ἔργον.

Ἀκολούθως ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐπὶ τῆς
δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργοῦ Γεωργιάκη
ἐφένθη Ὁράνης συνεχάρη τῷ συλλόγῳ ἐφ'
οἷς πρὸς διὰδοσιν τῆς παιδείας ἐργάζεται ὑπο-
δείξας διὰ βραχείων τὴν ἀγαθὴν ἐπίδρασιν, ἣν
ἔχει ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις ἐπὶ τῆς εὐημε-
ρίας τῶν κρατῶν ἐξάρτας τὴν ὑψηλὴν πρό-
νοιαν, ἣν ἀείπουτε ὑπὲρ τῶν γραμμῶν ἐπι-
δείκνυται ἡ Α. Α. Μ. ὁ Σουλτάνος καὶ ζη-
τωκραυγῆσας μετὰ τῶν παρισταμένων ὑπὲρ
τοῦ σεπτοῦ Ἄνακτος.

Ἐπισφραγίζων δὲ τὴν ἑορτὴν ὁ πρόεδρος
ἠὲ χαρίστησε πᾶσι τοῖς τιμησασὶ διὰ τῆς ἑαυ-
τῶν παρουσίας τὴν ἑορτὴν, ἰδίᾳ δὲ τῷ Οἰκου-
μενικῷ Πατριάρχῳ, οὗ τὴν ὑπὲρ τοῦ συλλόγου
προστασίαν καὶ τὰς εὐχὰς καὶ ἀρχόμενος καὶ
τελευτῶν ἐξήτήσατο. Ὡσαύτως ἠὲ χαρίστησε
καὶ τοῖς συμπαροῦσι μητροπολίταις Χαλκη-
δόνας, Νικοπόλεως, Σερρών, Βιζύης καὶ Σι-
σανίου, τῷ πρωθιερεῖ τῆς ῥωσσιτικῆς πρεσβείας
ἀρχιμανδρίτῃ κ. Ἀρσενίῳ, τῷ ἀντιπροσώπῳ
τοῦ Ἐξ. πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Δ. Με-
ταξῆ, τῷ γενικῷ προξένῳ τῆς Ἑλλάδος κ.
Ἐπ. Μαυρομμάτῃ καὶ τοῖς ἀντιπροσώποις
διαφόρων ἐκπαιδευτικῶν καθιδρυμάτων καὶ
σωματείων. Μεθ' ὃ κηρύττει τὴν λύσιν τῆς
συνεδριάσεως.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΑΠΟ 9 ΜΑΪΟΥ 1888 ΜΕΧΡΙ 14 ΜΑΪΟΥ 1889 — ΕΤΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΚΗ'

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΠΗ'

(Τακτική)

Τῆς 9 Μαΐου 1888

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

α') Ὁ πρόεδρος ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ νέου συλλογικοῦ ἔτους προσφωνεῖ τοῖς μέλεσιν ὡς ἑξῆς:

« Ἐπαναλαμβάνων καὶ αὖθις τὰς εὐκαιρίας μου εὐχαριστίας πρὸς τὰ ἀξιότιμα μέλη τοῦ συλλόγου, ἅτινα μοὶ ἐνεπιστεύθησαν κατὰ τὸ ἥδη ἀρξάμενον ἔτος τὴν προεδρείαν, θαρροῦντως εἰς τὸν ἀγῶνα ἀποδύομαι, ἐλπίζων πρῶτον μὲν εἰς τὴν θείαν ἀρωγὴν, εἶτα δ' εἰς τὴν πρὸς ἐμὲ ἀγάπην αὐτῶν καὶ τὴν πρόθυμον συνεργασίαν τῶν συναδελφῶν μου περισπουδάζων κοσμητόρων. Ἡ πρόεδρος τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν γραμμάτων ὄρον ἀπαραιτήτον ἔχει, ὡς οὐδένα λανθάνει ἡ ἀλήθεια αὕτη, δύο ἀντίθετα ἐλατήρια, ἅτινα ἐν τῇ ἀντιθέσει αὐτῶν ἀρμονίαν ἀποτελοῦντα ἐγγυῶνται τὴν κατὰκτησιν τῆς ἀληθείας. Ταῦτα δ' εἰσὶν ἡ εἰρήνη καὶ ὁ πόλεμος. Τὸ ἐν τῇ συμπεριφορᾷ μάλιστα ἀπρόσωπον καὶ ἡ ἐκ τῆς καρδίας ἀπορρέουσα ἀμοιβαία ὑπόληψις τῶν ἐπιζητούντων τὴν ἀλήθειαν ἀσφαλίζει τὴν ἠθικὴν εἰρήνην ἐν παντὶ ἰδρύματι· αἱ σπουδαῖαι δὲ καὶ ἐμβριθεῖς συζητήσεις πρὸς εὐρεσιν αὐτῆς συνιστῶσι τὸν ἀγῶνα πνευματικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν πόλεμον, ὅθεν ἀναφύσκει ἡ ἀλήθεια.

Ὁ ἡμέτερος σύλλογος ἀείποτε διεκρίθη κατ' ἄμφω πέπειθα, ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς προεδρείας ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου ζωηρὰ ἔσται ἡ πνευματικὴ κίνησις ἀναχαινομένη ἐν τῇ τακτικῇ τῶν μελῶν φοιτήσῃ καὶ ἰδίᾳ ἐν τοῖς ἐπιστημονικοῖς ἀναχνώμασιν, ἐν ταῖς ἐπιπτώσιν ἐπισημονικαῖς καὶ ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῶν ἐπιτροπῶν, περιβεβλημένη τὸν ἀνεξίτηλον χαρακτήρα τῆς σοβαρότητος καὶ τῆς ἀξιοπρέπειας. Ταῦτα συνίστημι πρῶτον ἐμαυτῷ καὶ εἶτα τοῖς ἄλλοις τοῦ συλλόγου μέλεσιν, ἵνα

ὁσημέραι ἡ ζωὴ ἡμῶν ὡς ἔθνος ὀργῶντος πρὸς τὰ γράμματα καταφανεστέρᾳ γίγνηται.

Ὁ πρύτανης τῆς ἱστοριογραφίας ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ κ. Ἐδουάρδος Τσέλερ ἐπιστέλλων πρὸ τινος ἐκ Βερολίνου τὴν χάριν αὐτοῦ ἑξεδήλου μοι, ἐφ' οἷς ἐν Κωνσταντινουπόλει γίγνεται καὶ αὐτολεξεῖ ἔγραφε τάδε: « Σημεῖον εἶναι τῆς τοῦ λογικοῦ βίου κοινωνίας, ἡ πάντα τὰ τοῦ ἔθνους μέλη τε καὶ μέλη συνέχει».

Δῶν ὁ κύριος, ὅπως ὁ πατριάρχης οὗτος τῶν συλλόγων διατελῆ συμβαλλόμενος τὸ ἐφ' ἑαυτῷ εἰς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι παρ' ἡμῖν τελειότεραν ἀνάπτυξιν τῆς τοῦ λογικοῦ βίου κοινωνίας, ἵνα μηδεὶς λάθῃ τὸν στέφανον ἡμῶν.

β') Ἀναχνώσκονται καὶ κυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως.

γ') Ἀνακοινῶνται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Φιλεκαπιδ. συλλόγου, αἰτουμένου προγράμματα διάφορα τῶν ἐνταῦθα ἐκπαιδευτηρίων δημοσίων ἢ καὶ ἰδιωτικῶν μετὰ σημειώσεως ἐν ἐκάστῳ αὐτῶν περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τε μαθητῶν κατὰ τάξεις καὶ τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ καὶ περὶ τοῦ ποιοῦ τῆς διδασκομένης ὕλης, ὅπως χρησιμεύσωσιν ἐκ παραθέσεως ἐν τῇ μελέτῃ τῆς παιδευτικῆς αὐτοῦ ἐπιτροπῆς πρὸς μεταρρυθμίσιν ἐπὶ τὸ βέλτιον τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ παιδείας.

Τοῦ Dr N. Weeklein, ἐκ Μονάχου, ἀγγέλλοντος, ὅτι προσερχῶς ἔσται ἔτοιμος ὁ Ἀ' τόμος τοῦ Λισγύλου διὰ τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην.

Τῶν κ. ἀδελφῶν Περρῆ, ἐξ Ἀθηνῶν, δηλούντων, ὅτι πάντα τὰ ἀντίτυπα τῶν «Φοινισσῶν» τοῦ Εὐριπίδου εἰσὶν ἔτοιμα πρὸς παράδοσιν καὶ ὅτι ὁ κ. Sittl, ἐκδότης τοῦ Ψισίδου, ἀνεχώρησεν ἐκείθεν κατευθυνόμενος εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν.

Τοῦ κ. Karl Sittl, ἀγγέλλοντος, ὅτι ἐλεύσεται εἰς Κωνσταντινουπόλιν χάριν τῆς Ζωγράφειου βιβλιοθήκης.

Τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, προτεινούσης α') ὅπως δοθῆ ἔντολή τοῖς κ. ἀδελφοῖς Περρῆ περὶ παραδόσεως 50 ἀντιτύπων τῶν *Φοινισσῶν* τοῦ Εὐριπίδου ὑπὸ Δ. Βερναρδάκη τῷ ἐπὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργεῖῳ τῆς Ἑλλάδος, ὅπως διανεμηθῶσι τοῖς τε γυμνασίοις καὶ διδασκαλείοις τοῦ κράτους καὶ ταῖς δημοσίαις βιβλιοθήκαις· β') ὅπως δημοσιευθῆ διὰ τῶν ἐφημερίδων Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι πρὸς παραλαβὴν τοῦ ὠρισμένου τοῖς ἀνωτέροις παιδευτηρίοις ἐνταυθα τε καὶ ταῖς ἐπαρχίαις ἀντιτύπου τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης δεόν αἱ ἐφορίαι αὐτῶν νὰ διορίσωσιν ἀντιπρόσωπον αὐτῶν ἐνταυθα, καὶ ὅτι, ὅπως δοθῆ τὸ ὠρισμένον ἀντίτυπον τῷ ἀριστεύσαντι τῶν τελειοποιτῶν τῶν σημειωμένων ἐν τῇ ἐπιστολῇ παιδευτηρίων εἴτε ἐκ τῆς «*Λυτιγόνης*» ὑπὸ Δ. Σεμιτέλου, εἴτε ἐκ τῶν «*Φοινισσῶν*» ὑπὸ Δ. Βερναρδάκη, δεόν αἱ ἐφορίαι νὰ ἀγγείλωσι πρότερον τὸ ὄνομα τοῦ ἀριστεύσαντος· γ') ὅπως ὁ πρόεδρος τοῦ συλλόγου ποιήσῃται εὐφημον μνηεὶν ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ τῶν κατ' ἔτος βραβευομένων ὑπὸ τοῦ συλλόγου· δ') ὅπως ἀποστέλλωνται ἀνὰ πέντε ἀντίτυπα ἐξ ἐκάστης ἐκδόσεως τῷ ἐν Παρισίοις πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐλληνικῶν σπουδῶν συλλόγῳ καὶ τῷ ἐν Λονδίῳ τοιοῦτῳ, τῷ ἐν Ἀμστελδαμῶ φιλελληνικῷ καὶ ἄλλαις ἐταιρίαις, αἵτινες νὰ διαέμωσι τὰ πεμπόμενα αὐταῖς τοῖς ἀριστεύσαντι εἰς τὰ ἐλληνικὰ φοιτηταῖς τῶν πανεπιστημίων, συνοδεύηται δὲ ἡ ἀποστολὴ τῶν βιβλίων τοῦτων δι' ἐπιστολῆς ἐξηγουσῆς τὸν σκοπὸν τῆς ἐκδόσεως τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης· ε') ὅπως ἐπὶ τοῦ ἐξωρῦλλου τῶν ἐκδόσεων δημοσιεύηται, ποῦ δίδονται δωρεὰν ἀντίτυπα τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης καὶ πρὸς τίνα σκοπὸν.

δ') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ τὰ ἐξῆς:

“Ὅτι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου Θεσσαλονίκης παραπέμπεται τῇ ἐκπαιδευτικῇ, ἡ δὲ τοῦ κ. Wecklein τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

Τίθῃσι τὰς προτάσεις τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς εἰς ψηφοφορίαν, αἵτινες πλὴν τῆς ε' γίνονται δεκταί.

ε') Ὁ κ. Πελοπίδας Δ. Κούππας ἀναγινώσκει πραγματεῖαν αὐτοῦ «*περὶ κατασκευῆς θύλων παρὰ βυζαντινοῖς*».

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΠΘ'

(Τακτικῇ)

Τῆς 16 μαΐου 1888.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Ὑψωμαθείοις σωματείου τῶν φιλομούσων «*Ἐλικῶνος*», ἀγγέλλοντος τὴν ἰδρυσιν καὶ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, δηλοῦντος, ὅτι διαδέχεται τὴν ἄλλοτε ὑπάρξασαν ἐν τῷ εἰρημένῳ προαστείῳ «*ἐταιρίαν τῶν φιλομούσων*» καὶ ἐξαιτουμένου τὴν ἠθικὴν ἀρωγὴν τοῦ συλλόγου.

Τοῦ κ. Théodore Büttner Wobst, ἀνωτέρου διδασκάλου ἐν τῷ γυμνασίῳ Δρέσδης, αἰτουμένου, ὅπως ὁ σύλλογος πέμψῃ αὐτῷ φωτογραφήματα σελίδων δύο χειρογράφων τοῦ Πολυβίου κατακειμένων κατὰ τὸν διὰ τοῦ περιοδικοῦ «*Hermes*» δημοσιευθέντα κατὰ λογὸν ὑπὸ F. Blass ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Σεραίου. διότι ἀσχολούμενος περὶ τὴν ἐκδοσιν τοῦ ἀρχαίου τούτου συγγραφέως ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην αὐτῶν. Τὴν δαπάνην τῶν φωτογραφημάτων ἀναδέχεται ὁ κ. Wobst.

Τοῦ κ. Ἀγ. Ραζῆ, δασονόμου, ὑποβάλλοντος τῷ συλλόγῳ πρὸς κρίσιν τὸ ἄρτι ἐκτυπωθὲν πόνημα αὐτοῦ «*Ἐγγερίδιον μηχανικῆς καὶ δασολογίας*».

Τῶν κ. ἀδελφῶν Περρῆ, δηλούντων τὴν παράδοσιν 50 τευχῶν τῶν «*Φοινισσῶν*» Εὐριπίδου τῷ ἐπὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργεῖῳ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπαντῶντων εἰς τὰς περὶ ἐκτυπώσεως τοῦ Ἡσιόδου προτάσεις τοῦ συλλόγου.

Τοῦ κ. Ἐρ. Brokhaus ἐκ τῆς ἐν Ἀθῶμονῆς τοῦ ἀγίου Παύλου, χάριτας ὁμολογούντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς τακτικοῦ μέλους.

Τῆς Α. Ἐξ. τοῦ Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου ἐκ Παρισίων, ἀπαντῶντος εἰς τὴν ἀπὸ 7 ἰσταμένου ἐπιστολῆν τοῦ συλλόγου, συγχαίροντος τῷ νέῳ προεδρεῖῳ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ καὶ ἀγγέλλοντος, ὅτι ἐνετείλατο τῷ ἐνταυθα ἀντιπρόσωπῳ αὐτοῦ νὰ μετρήσῃ τὸ ὠρισμένον ἑκατοντάλιρον ποσὸν διὰ τὰ βραβεῖα τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος.

β') Ἀγγέλλονται τὸ β' καὶ ψηφοφοροῦ-

μενοι γίνονται δεκτοί ὡς ἐπίτιμον μὲν μέλος ὁ σεβ. ἀρχιεπίσκοπος Ἰβὲρ κ. Σάββας, ἀντεπιστέλλον δ' ὁ κ. Λύγουστος Boltz, καθηγητῆς ἐν Δαρμστάδῃ καὶ ἑλληνιστής, ὡς τακτικά δὲ ὁ πανοσιολ. ἀρχιμανδρίτης κ. Καλίνικος Δελικάνης, ὁ ἱερολ. κ. Ἰωακείμ Φορόπουλος, ὁ πανοσιολ. ἀρχιμανδρίτης κ. Ἄθ. Ἰηλιάδης καὶ ὁ κ. Πάτροκλος Καμπανάκης ἀρχιτέκτων.

γ') Ὁ κ. Μ. Γεδεών ἀναγινώσκει πραγματείαν αὐτοῦ «περὶ φιλοπότων καὶ φιλανθρώπων διατάξεων παρ' ἡμῖν κατὰ τοὺς τέσσαρας τελευταίους αἰῶνας».

Ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας τῷ κ. Γεδεών λυεὶ τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΉ'

(Τακτικὴ)

Τῆς 23 μαΐου 1888.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τῆς ἐν Ξυλοπόρτῃ ἀδελφότητος «Ἐννέα μουσῶν», χάριτας ὁμολογούσης ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ τοῦ ΙΗ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου.

Τοῦ κ. Δ. Μήλα, ἐξ Ἀθηνῶν, πέμποντος ἐγκλείστως ἀγγελίαν περὶ ἐκδόσεως παγκοσμίου ἱστορίας καὶ ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ ἐξαιτουμένου τὴν συνδρομὴν τοῦ συλλόγου.

Τοῦ κ. Μ. Ε. Λάππα, τμηματάρχου ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης καὶ μέσης παιδείσεως ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Ἑλλάδος, χάριτας ὁμολογούντος ἐντολῇ τοῦ ὑπουργοῦ καὶ ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ ἐπὶ τῇ προσφορᾷ τῶν 50 ἀντιτύπων τοῦ Β' τόμου τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης.

Τοῦ κ. Ἀγ. Σουρίδου ἐκ Καστελλορίζου, αἰτουμένου πληροφορίας περὶ τῶν ὄρων, οἵτινες ἀπαιτοῦνται, ὅπως πέμψῃ ὕλην γλωσσικὴν τῆς πατρίδος αὐτοῦ.

Τοῦ κ. Χρ. Χατζηγερόστου, αἰτουμένου τὴν αἰθουσαν τοῦ συλλόγου τὴν 5, 6, 7 καὶ 19 ἰουνίου διὰ τὰς ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ διευθυνομένου λυκείου καὶ τὴν ἐπίδοσιν τῶν πτυχίων τοῖς ἀπολυομένοις φητηταῖς.

Τῆς ἀρχ. ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, προτεινούσης τὴν ἀγορὰν 15 νομισμάτων (Κουφικῶν, Σασιανῶν, Ἀρσακιδῶν καὶ Ἑλληνορωμαϊκῶν) ἀντὶ λιρ. 50. εἴξ.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ τὰ ἐξῆς:

Ὅτι ἡ πρότασις τῆς ἀρχ. ἐπιτροπῆς ληφθήσεται ὑπ' ὄψει ὑπὸ τοῦ προεδρείου συντασσομένου τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ συλλόγου ὅτι τῷ κ. Σουρίδῃ πεμφθήσεται τὸ πρόγραμμα τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος, καὶ ὅτι ἡ αἴτησις τοῦ κ. Χρ. Χατζηγερόστου γίνεται δεκτὴ.

γ') Ὁ κ. Κ. Περδικιδῆς ἀναγινώσκει πραγματείαν τοῦ ἐν Δαρδανελλείς κ. Calvert «περὶ ὄρυκτῶν ἀνθρώπων».

Ἐπὶ τούτοις λυεταὶ ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΉΑ'

(Τακτικὴ)

Τῆς 30 μαΐου 1888.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, ἀνακοινουμένης, ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῆς συνεδριάσει ἐξελέξατο πρόεδρον μὲν αὐτῆς τὸν κ. Ἦρ. Βασιλάην, γραμματέα δὲ τὸν κ. Θ. Σαλτέλην, ἀποφαινομένης ὑπὲρ τῆς παραχωρήσεως ἀντιτύπου τῆς «Ἀντιγόνης» τοῦ Σοφοκλέους τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Βάρνης, καὶ περὶ τῆς δωτέας ἀπαντήσεως ταῖς ἐπιστολαῖς τῶν κ. Ν. Weeklein, ἀποδεξαμένου τὴν τοῦ Αἰσχύλου ἔκδοσιν, καὶ Δ. Σεμιτέλου πρὸς δὲ ὑποβαλλούσης τὴν ἐαυτῆς γνώμην πρὸς σύνταξιν τοῦ συμβολαίου μετὰ τῶν κ. ἀδελφῶν Περρῆ διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Γ' τόμου τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης καὶ ἐν τέλει προτεινούσης α') ὅπως ἀγορασθῶσι βιβλία τινὰ πρὸς χρῆσιν αὐτῆς κατὰ τὸν ἐπισυνημμένον κατάλογον β') ὅπως προταθῇ ἐπίτιμον μέλος ἡ Α. Ὑψ. ὁ πρίγκηψ τῆς Σαξωνίας Μάινινγκεν γ') ὅπως δίδωνται τοῖς ἐργαζομένοις ἐκ τῶν μελῶν τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς καὶ τοῖς ἀναδεξαμένοις ἐκ-

δόσεις τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης ἀνά ἕν ἀντίτυπον· δ') ἔπως γραφῆ ἐπιστολὴ τῷ Ἐξ. Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφω, δι' ἧς καὶ αὐθις νὰ ἐκφράζωνται αὐτῷ αἱ εὐχαριστίαι τοῦ συλλόγου ἐπὶ τῇ Ζωγραφείῳ βιβλιοθήκῃ, ὑποδεικνυμένων ἅμα τῶν δυσχερειῶν, αἵτινες ἀπαντῶσι πρὸς ταχεῖαν ἀποπεράτωσιν αὐτῆς.

Τοῦ σεβ. μητροπολίτου Ἐφέσου κ. Ἀγαθαγγέλου ἐκ Μαγνησίας, ἀγγέλλοντος, ὅτι πέμπει τὰ προγράμματα τῶν ἐν τῇ παροικίᾳ αὐτοῦ παιδευτηρίων τοῦ ὀδύοντος σχολικοῦ ἔτους μετὰ στατιστικοῦ πίνακος τοῦ τε εἶδους καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σχολείων καὶ τῶν διδασκόντων καὶ διδασκαμένων ἐν αὐταῖς καὶ αἰτουμένου τὴν γνώμην τοῦ συλλόγου ἐπὶ τε τοῦ λειτουργούντος διδακτικοῦ συστήματος καὶ τῶν χρηζόντων διορθώσεως ἢ συμπληρώσεως καὶ ὑπόδειξιν συστήματος ὁμοιομόρφου διδασκαλίας ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς πρώτης παιδευσεως.

Τῆς συντακτικῆς τοῦ συλλόγου ἐπιτροπῆς, ἀγγελούσης, ὅτι πρόεδρον μὲν αὐτῆς ἐξελέξατο τὸν κ. Θεμ. Σκληρὸν, γραμματεὰ δὲ ταύτης τὸν κ. Ε. Ποπέσκον, ὅτι πρὸς ἔκδοσιν τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος, τοῦ ΙΘ' τόμου καὶ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ παραρτήματος ἀπαιτηθήσονται Λ.Τ. 230 καὶ ὅτι δέον ὅπως αἰτηθῶσι τὰ ἀναγνώσματα τοῦ ἔτους 1884—85 πρὸς παρασκευὴν τῆς δημοσιευθησομένης γλωσσικῆς ὕλης.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ἀποφασίζονται τὰ ἑξῆς: ἡ πρότασις τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, ὅπως δίδονται τοῖς ἐργαζομένοις ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς καὶ τοῖς ἀναδεξαμένοις ἐκδόσεις τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης ἀνά ἕν ἀντίτυπον τῶν ἐκάστοτε ἐκδιδομένων τόμων, γίνεται δεκτὴ.

Τῷ Ἐξ. Χρηστάκῃ ἐφένδη Ζωγράφω διαβιβασθήσονται αἱ τοῦ συλλόγου εὐχαριστίαι δι' ἐπιστολῆς.

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ σεβ. μητροπολίτου Ἐφέσου μετὰ τῆς ἐκθέσεως παραπέμπεται τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ.

Τὰ ὑπὸ τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς προτεινόμενα ληρῆθήσονται ὑπ' ὄψει καὶ ἐνεργηθήσονται τὰ δέοντα.

γ') Ὑποβάλλεται καὶ ἐπιψηφίζεται ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ ἀρξαμένου συλλογικοῦ ἔτους 1888—1889.

δ') Ὁ πρόεδρος ὑπεθυμίζει τῷ συλλόγῳ ῥητὴν τοῦ κανονισμοῦ ἄρθρον, καθ' ὃ τὸ περίσσευμα ἐκάστης χρῆσεως κατατίθεται ἐν

τραπέζῃ καὶ ὡς τοιαύτην τὸ προεδρεῖον προτείνει τὴν τράπεζαν Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ πρότασις τοῦ προέδρου γίνεται δεκτὴ. Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΨΒ'

(Τακτικῆ)

Τῆς 6 Ἰουνίου 1888.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Ρεθύμνῃ (Κρήτης) φιλεκπαιδευτικοῦ συλλόγου, ἀγγέλλοντος τὴν ἰδρυσιν καὶ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ καὶ αἰτουμένου τὴν σύμπραξιν καὶ συνδρομὴν τοῦ συλλόγου.

Τοῦ κ. Μανσούρωφ, ἐκ Βουγρουκδερέ, πλείστας ὁμολογούντος χάριτας ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς τακτικοῦ μέλους, καὶ ζωηρῶς ἐκφράζοντος τὸν θαυμασμὸν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐκτίμησιν πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος.

Τῆς κ. Ἐλένης Η. Ναοῦμ ἐξ Ἀθηνῶν, διορίζουσης ἀντιπρόσωπον αὐτῆς πρὸς παραλαβὴν τοῦ δεκαλίρου βραβείου τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος τὸν ἱατρὸν κ. Θ. Φλωρῶν.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι τῷ ἐν Ρεθύμνῳ φιλεκπαιδευτικῷ συλλόγῳ πεμρθήσεται συγχαρητήριος ἐπιστολὴ ἐπὶ τῇ ἰδρύσει αὐτοῦ.

γ') Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφορεῖται ὡς μέλος μὲν ἐπίτιμον ἡ Α. Ὑψ. ὁ διάδοχος τῆς Σαζωνίας Μάκινγκεν Βερνάρδος, ἑλληνιστής, προτεινόμενος ὑπο τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, ὡς τακτικὸν δὲ μέλος ὁ κ. Μακροῆς, ἑλληνοδιδάσκαλος ἐν Κατηρλῆ.

δ') Ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει πραγματεῖαν τοῦ ἐν Μονάχῳ κ. Εὐγ. Ζωμαρίδου «περὶ Ὀμήρου», μετὰ τὸ τέλος τῆς ὁποίας τοῦ προέδρου δηλώσαντος, ὅτι διακόπτονται αἱ ἐργασίαι τοῦ συλλόγου ἐπὶ τῷ θέρει, λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΓΙ'

(Γακτική)

Τῆς 17 ὁκτωβρίου 1888

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἄμ' ἀρξάμενης τῆς συνεδριάσεως ὁ πρόεδρος διατρανοῖ τὴν ἑαυτοῦ χαρὰν ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν τοῦ συλλόγου εὐχόμενος, ἵνα τὰ ἔργα τοῦ συλλόγου στεφθῶσιν ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν δὲ καὶ κύρωσιν τῶν πρακτικῶν α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Βραβίλ κ. Κούππα περὶ τοῦ κληροδοτήματος τοῦ μακαρίτου Σταματιᾶδου.

Τοῦ κ. Μ. Κεράλα, διευθυντοῦ τῆς ἐνοριακῆς σχολῆς τῆς Παναγίας ἐν Σταυροδρομίῳ, αἰτουμένου ὅπως παραχωρηθῆ καὶ τῇ ὑπ' αὐτοῦ διευθυνομένη σχολῇ ἀντίτυπον τῆς «Ἀντιγόνης» τοῦ Σφοκλέους.

Τῆς ἐφορίας τῆς ἐν Ὀδρυσάνῃ σχολῆς, ἀγγελουσίας, ὅτι διωρίσθη ὁ αὐτὸς διδάσκαλος καὶ ὁμολογούσης χάριτας τῷ συλλόγῳ διὰ τὰς πρὸς αὐτὴν εὐεργεσίας αὐτοῦ.

Τῆς Α. Υ. τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σάμου Ἄλεξ. Καραθεοδωρῆ πασσά, χάριτας ὁμολογοῦντος ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ αὐτῷ τοῦ τεύχους τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου.

Τοῦ κ. Ι. Ζωγραφάκη, ἐξ Ἀθηνῶν, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν τριῶν παραμυθίων διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγωνισμῶν.

Τῆς Α. Σεβ. τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας κ. Γερμανοῦ, ἐκ Ραιδεστοῦ, αἰτουμένου τὴν ἀποστολὴν διευθυντρίας διὰ τὸ ἐν Ραιδεστοῦ παρθεναγωγεῖον.

Τῶν κ. ἀδελφῶν Περρῆ ἐξ Ἀθηνῶν, ἀγγελλόντων τὴν ἀποστολὴν δεδωμένου ἀντιτύπου τῶν «Φοινισσῶν» τοῦ Εὐριπίδου τῷ Ἔξοχ. Χρηστάκη ἐρένδῃ Ζωγράφῳ.

Τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, προτεινούσης ὅπως δοθῶσι τῷ κ. Πελοπίδῃ Κούππα λ. ὀθ. 25 πρὸς ἄμεσον περιγραφὴν τοῦ τόπου καὶ τῆς θέσεως καὶ σχεδιαγραφῆσιν τῶν ἀνακαλυφθησομένων θεμελιῶν στηλῶν κατὰ τὰς ὑπὸ τῆς ἐταιρίας τῶν ὑδάτων γιγνομένης ἀνασκαφῆς πρὸς διοχέτευσιν τῶν ὑδάτων ἐν Βυζαντίῳ.

Τοῦ πανιερ. μητροπολίτου Βάρονης κ. Γαβριήλ, ἀγγέλλοντος τὴν παραλαβὴν τῶν ἀπὸ 19 καὶ 23 ἰουλίου ὑπομνημάτων τοῦ γραφείου

τοῦ συλλόγου περὶ τῆς διαθήκης Σουλίνῃ καὶ ἀνακοινομένου τινὰ εἰς τὴν διαθήκην ἀφορῶντα.

Τῶν ἐφόρων τῆς κεντρικῆς σχολῆς Προύσης, δηλούντων, ὅτι ἀποδέχονται ὡς διευθυντὴν τῆς σχολῆς τὸν ὑπὸ τοῦ συλλόγου συσταθέντα κ. Νικολαΐδην.

Τοῦ κ. Ἀποστολάκη, προέδρου τῆς ἐφορίας τῶν σχολῶν Κυθωνιῶν, δηλούντος, ὅτι συνεφωνήθη διευθυντὴς τοῦ ἐν τῇ πόλει γυμνασίου ὁ κ. Ἰωακείμ Παυλίδης.

Τῆς Α. Υ. τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σάμου Ἄλεξάνδρου πασσά Καραθεοδωρῆ, συνιστῶντος εἰς τὴν προστασίαν τοῦ συλλόγου τὸν κ. Ι. Νικολαΐδην Σάμιον, καθηγητὴν.

Τοῦ κ. Α. Λεβιάλ, διαβιβάζοντος ἐπιστολὴν τοῦ κ. Μυστακίδου ἐκ Τυβίτης, ὅπως ἀποσταλῶσι τῷ πανεπιστημίῳ τῆς πόλεως ταύτης τὰ τεύχη τοῦ συλλόγου ἐπ' ἀνταλλαγῇ πρὸς τὰς δημοσιεύσεις αὐτοῦ.

Τοῦ πανιερ. μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως κ. Ἰωακείμ, καθιστάντος ἀντιπρόσωπον πρὸς παραλαβὴν τῶν ἀντιτύπων τῆς «Ἀντιγόνης» διὰ τὴν βιβλιοθήκην τῶν Ζακρυφίων διδασκαλείων καὶ διὰ τὸν ἀριστεύσαντα τελειόφοιτον τὸν κ. Συμεῶν Παπαδάκην.

Τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, ἀπαντήσεως εἰς τὴν ἀπὸ 30 Ἰουνίου ἐπιστολὴν τοῦ προεδρείου καὶ προτεινούσης, ὅπως ὁ σύλλογος συγκληθῆ ἐκτάκτως, ἵνα παράσχῃ τὴν εἰκοσιπεντάλιρον πίστωσιν δι' ὃν λόγον ἐξέθηκε ἐν προγενεστέρῃ αὐτῆς ἐπιστολῇ.

Τῆς ἐφορεπιτροπῆς τῆς σχολῆς Λειμῶνος ἐν Καλλονῇ τῆς Λέσβου ζητούσης τὴν παρὰ τοῦ συλλόγου ἀποστολὴν διευθυντοῦ τῆς ἐκεῖ σχολῆς.

Τοῦ σεβασμιωτάτου ἀγίου Συναίου κ. Πορφυρίου, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἀμπετείου σχολῆς, ἧς πρόεδρος τυγχάνει, ἀποστολῇ ἐνὸς ἀντιτύπου τῆς «Ἀντιγόνης» τοῦ Σφοκλέους τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης.

Τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου Μηθύμνης κύρ Νικηφόρου, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἐγκλίρῳ ἀποστολῇ ἀρίστου διευθυντοῦ διὰ τὴν ἐν Λειμῶνι σχολὴν.

Τοῦ ἐξοχ. πρεσβυτοῦ τῆς Γαλλίας ἐναυθῆ κύμητος Montebello, ἀγγέλλοντος τὴν ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας ἀποστολὴν διὰ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ συλλόγου τοῦ ΙΑ' καὶ ΙΒ' τεύχους τοῦ ὑπὸ Daremberg καὶ Saglio λεξικοῦ τῶν ἑλληνικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν ἀρχαιότη-

των καὶ τοῦ Α' καὶ Β' μέρους τοῦ ὑπὸ Albert Dumont καὶ Jules Champlain ἐκδιδομένου συγγράμματος Les céramiques de la Grèce propre.

Τῆς ἐφορίας τῶν σχολῶν Κερασίνης, εὐχαριστούσης ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ διευθυντοῦ καὶ διδασκάλων τῆς ἐκεῖ σχολῆς.

Τοῦ κ. Θ. Σαλτέλη δωρουμένου τῷ συλλόγῳ τὴν ὑπ' αὐτοῦ μεταφρασθεῖσαν Μετρικὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων τοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Μονάχου διαπρεποῦς καθηγητοῦ τῶν ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν γραμμᾶτων Vilhelm Christ, ἐπὶ τῷ ὄρω. ὅπως ὁ σύλλογος ἰδίᾳ δαπάνῃ καὶ πρὸς ἴδιον ὄφελος ἐκδώσῃ αὐτὴν διὰ τοῦ τύπου.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι περὶ μὲν τοῦ ἐκ δισχιλίων φράγκων κληροδοτήματος τοῦ μακαρίτου Σταματιάδου, περὶ οὗ ἡ ἐκ Βραβίλας ἐπιστολὴ τοῦ κ. Κούππα, ἐγένοντο ἤδη αἱ δέουσαι ἐνέργειαι.

Ὅτι ἡ γλωσσικὴ συλλογὴ τοῦ κ. Ζωγράφου παραπεμφθήσεται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

Ὅτι οἱ ἐκ διαφόρων ἐφοριῶν ζητηθέντες διευθύνται καὶ διδάσκαλοι ἐστάλησαν, ὡς δηλοῦσιν αἱ εὐχαριστήριαι τῶν ἐφοριῶν ἐπιστολαί, καὶ εὐχεταὶ καὶ ἄλλων κοινοτήτων αἱ σχολῶν ἐφορίαι νὰ ἀποτείνωνται τῷ συλλόγῳ, ἵνα οὕτω καταστῇ κατὰ μικρὸν ὁ ἡμέτερος σύλλογος τὸ κέντρον τῶν παιδευτικῶν τοῦ ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ ἑλληνισμοῦ ἐνεργειῶν.

Ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Σαλτέλη δωρεὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ μεταφρασθεῖσης Μετρικῆς τῶν ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων τῆς ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Μονάχου καθηγητοῦ κ. Christ συγγραφείσης ὑποβάλλεται τῷ συλλόγῳ. Ὁ σύλλογος ἀποδέχεται μὲν κατ' ἀρχὴν εὐγνωμόνως τὴν δωρεὰν παμφηρεῖ, ἀποφαίνεται δὲ νὰ παραπεμφθῇ μὲν αὐτὴ εἰς τὴν φιλολογικὴν ἐπιτροπὴν πρὸς γνωμοδότησιν περὶ τῶν μέσων τῆς ἐκτυπώσεως, ἐκφρασθῶσι δὲ τῷ δωρητῇ θερμὰ εὐχαριστίαι ἐπὶ τῇ γενναίᾳ αὐτοῦ δωρεᾷ.

γ') Ἀγγέλλεται μετὰ λύπης ὑπὸ τοῦ προέδρου ὁ θάνατος τοῦ διδασκάλου τοῦ γένους Ἰωάννου Φιλαλήθου, καθηγητοῦ τῶν ἀνωτάτων ἑλληνικῶν ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ γένους σχολῇ, τακτικῶς μέλους τοῦ συλλόγου. Προτείνει δὲ καὶ ὁ σύλλογος ἀποδέχεται νὰ σταλῇ συλλυπητήριος ἐπιστολὴ τῇ γῆρᾳ τοῦ μεταστάντος.

Ὡσαύτως μετὰ λύπης ἀγγέλλεται ὁ θάνατος τοῦ διαπρεποῦς καθηγητοῦ ἐν τῷ ἐν Βερολίῳ πανεπιστημίῳ καὶ διευθυντοῦ τῆς μέσης παιδείσεως ἐν Πρωσίᾳ Bonitz, ἐπιτίμου μέλους τοῦ ἡμετέρου συλλόγου. Τῇ προτάσει δὲ τοῦ προεδρείου ἀποφασίζεται νὰ σταλῇ συλλυπητήριος ἐπιστολὴ τοῖς οἰκείοις τοῦ μεταστάντος.

δ') Ἀγγέλλεται εὐχαρίστως, ὅτι ἐξετυπώθη τὸ τεῦχος τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος καὶ τὸ Δ' τεῦχος τῆς Μαυρογορδατείου βιβλιοθήκης.

ε') Ὁ κ. Πελοπίδης Κούππας, ἀρχιτέκτων, ἀναγινώσκει πραγματεῖαν «περὶ ἀμμοκονιῶν ἐν τῇ οἰκοδομίᾳ».

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς πραγματείας οὐδενὸς ζητήσαντος τὸν λόγον ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας τῷ ἀγορητῇ διαλύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΓΔ'.

(Τακτικὴ)

Τῆς 24 Ὀκτωβρίου 1888.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Καρόλου Sittl, ἐκδότου τοῦ Ἡσιόδου διὰ τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην, ἐκ Μονάχου, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν τῆς ἐξηγήσεως καὶ τοῦ κειμένου τῆς Ἀσπίδος Ἡρακλέους καὶ ἐξαιτουμένου, ὅπως χορηγηθῇ αὐτῷ μέρος τῆς ἀμοιβῆς του.

Τοῦ πανιερ. μητροπολίτου Βάρνης κ. Γαβριήλ, ἀγγέλλοντος, ὅτι ἡ δημογερμία ἐντολῇ τοῦ νομάρχου ἠτήσατο διαφοροῦς πληροφορίας παρὰ τῆς δημογεροντίας περὶ τοῦ κληροδοτήματος Σουλίνῃ δι' ἐγγράφου ἐπισήμου· ὅτι ἡ δημογεροντία ἀπήντησε καὶ ὅτι οὕτω ἔλαβε τὰς ὁδηγίας τῆς Α. Π. τοῦ Οἴκ. Πατριάρχου. Ἡ Α. Πανιερότης διαβιβάζει καὶ ἀντίγραφα τῶν δύο ἐπισήμων ἐγγράφων.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Sittl παραπεμφθήσεται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ καὶ ὅτι ἐγράψῃ ἡ δέουσα ἐπιστολὴ τῇ Α. Θ. Παναγιότητι πρὸς ἐνεργεῖαν τῶν δεόντων περὶ

τῆς ὑποθέσεως τοῦ κληροδοτήματος Σουλίνης.

γ') Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφορηθέντες γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. Π. Δ. Μείμαριδης, ἀρχιτέκτων καὶ Γ. Ἀκεστοριδῆς, ἱατρός.

δ') Ὁ κ. Π. Δ. Κούππας ἀναγινώσκει συνέχειαν τῆς πραγματείας αὐτοῦ «περὶ ἀμμοκονιῶν ἐν τῇ οἰκοδομίᾳ».

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΨΕ'

(Τακτικῆ)

Τῆς 31 Ὀκτωβρίου 1888.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ὁ πρόεδρος ἀνακοινοῦται ἰσχυρῶς ὅτι τὸ προεδρεῖον λαβῶν ὑπ' ὄψει τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ συλλόγου, συσκεψάμενον μετὰ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς αὐτοῦ προτείνει, ὅπως δοθῇ συναυλία, ὡς καὶ ἄλλοτε ἐγένετο, ἥς τὰ καθέκαστα ὀρισθῆσονται ὕστερον. Τοῦ συλλόγου ἀποδεχάμενου τὴν πρότασιν τοῦ προεδρείου, ὁ πρόεδρος προτείνει ἐξ ὀνόματος τοῦ τε προεδρείου καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς ἰδίαν πρὸς παρασκευὴν τῶν τῆς συναυλίας ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν κκ. Ι. Γεωργαντοπούλου ἀντιπροέδρου καὶ προέδρου τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς, Κ. Καλλιᾶδου, Δ. Μεταξᾶ, Δ. Γενιδουναῖ, Δ. Πασπαλλῆ, Ν. Μπλέσσα, Φραγκοῦλη Μαυρογορδάτου καὶ Ι. Χατζοπούλου. Ὁ σύλλογος ἀποδέχεται τοὺς εἰρημένους κυρίου, οἱ ἀνατίθεται τὴν σύνταξιν τοῦ προγράμματος τῆς συναυλίας, καὶ ἐκτελεσθῶν αὐτοῦ.

β') Ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης ἀναγινώσκει πραγματείαν ἐπιγραφομένην «Ἐπιγραφικαὶ ὁδηγίαι». Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν παρακαλεῖ τὸν σύλλογον, ὅπως δημοσιευθῇ αὕτη ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ἐφημερίαις τῆς πρωτευούσης ἢ καὶ ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ. Ὁ κ. Κ. Καλλιᾶδης προτείνει ν' ἀποσταλῇ αὕτη κατὰ πρῶτον τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐπιτροπῇ, ὑφ' ἧς, ἐὰν ἐγκριθῇ, νὰ πεμφθῇ ἐν εἴδει ἐγκυκλίου τοῖς περὶ τὴν ἀντιγραφὴν ἀρχαίων ἐπιγραφῶν ἀσχολουμένοις ἐκ τῶν ἐν τῷ ὀθωμανικῷ κράτει ἐκ τῶν ἡμετέρων. Τὴν πρότασιν τοῦ κ. Καλλιᾶδου διατυπωθεῖσαν ὡδε: «Αἱ ὁδηγίαι (οὐχὶ καὶ τὸ

προεισαγωγικὸν μέρος) νὰ καθυποβληθῶσι τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐπιτροπῇ, ἐγκριθεῖσαι δὲ ὑπ' αὐτῆς καὶ κυρωθεῖσαι ὑπὸ τοῦ συλλόγου νὰ σταλῶσιν αὐταὶ μόναι ἐν ἐγκυκλίῳι καὶ εἴτα δημοσιευθῶσι διὰ τῶν ἐφημερίδων», ὁ σύλλογος ἀποδέχεται. Καὶ λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΨΣ'

(Τακτικῆ)

Τῆς 7 Νοεμβρίου 1888.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

Πιπτάκιον τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἀπαντῶντος εἰς τὴν ἀπὸ 25 παρελθόντος ἐπιστολὴν τοῦ συλλόγου καὶ ἀνακοινομένου, ὅτι διωρίσθησαν συνοδικῶς οἱ κ. Ν. Παυλόπουλος καὶ Ι. Βάλληγδας ἱατρός, ὅπως μετὰ τοῦ ὑπάρχοντος ἐκτελεστοῦ κ. Π. Εὐστρατιάδου ἀπαρτίσωσιν ἐρεξῆς τὴν πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς διαθήκης τοῦ αἰδίου Σουλίνης ἐπιτροπὴν καὶ ὅτι ἐπὶ τούτῳ ἐγγράφῳ τῷ πανιερωτάτῳ μητροπολίτῃ Βάρνης κ. Γαβριὴλ προτρεπτικῶς, ἵνα συνεννοούμενος μετ' αὐτῆς διενεργήσῃ τὰ δέοντα πρὸς ταχύτεραν καὶ συμφερωτέραν διανομὴν τῶν ἐν τῇ διαθήκῃ ὀριζομένων κληροδοτημάτων.

Τοῦ ἐν Λονδίῳ βρεττανικοῦ μουσείου, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν τῶν δημοσιεύσεων αὐτοῦ.

Τοῦ κ. Ι. Ψυχᾶρη, ἐκ Παρισίων, ἀγγέλλοντος τὴν παραλαβὴν τῶν κατ' αὐγουστον πεμφθέντων αὐτῷ 25 ἀντιτύπων τῆς ἐν τῇ εἰκοσιπενταετηρίδι δημοσιευθείσης πραγματείας αὐτοῦ.

Ἐπιστολὴ αὐτόγραφος τῆς Α. Ὑψ. τοῦ πρίγκηπος διαδόχου τῆς Σαξωνίας Μάϊνιγγεν Βερνάρδου ἑλληνιστὶ συντεταγμένη. Ταύτην ἀναγινώσκει ὁ γενικός γραμματεὺς ἔχουσαν ὡδε.

Ἐν Βερολίῳ, τῇ 5 Νοεμβρίου 1888.

Σεβαστὲ κ. πρόεδρε.

«Βραδέως μὲν, ἀλλ' ὄχι ὀλιγώτερον θερμῶς ἔρχομαι ἵνα εὐχαριστήσω τὸν ἑλληνικόν

φιλολογικόν σύλλογον, οὐ προϊστασθε, ἐπὶ τῇ ἐκτάκτως μεγάλῃ τιμῇ, ἣν μοι ἀπένευμεν ὀνομάσας με ἐπίτιμον αὐτοῦ μέλος καὶ ἔστε βέβαιος, ὅτι αἰσθάνομαι βαθέως τὴν ἀξίαν αὐτῆς τῆς τιμῆς. Ἡ βραδύτης τῆς ἀπαντήσεώς μου προέργεται ἐκ τοῦ ὅτι ἤμην ἀπὼν ἐκ Βερολίνου ἕνεκα τῶν στρατιωτικῶν γυμνασίων καὶ τῆς εὐθύς μετέπειτα περιοδείας μου εἰς Ἰταλίαν.

Γνωρίζω, ὅτι ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύλλογος, ὅστις ἀριθμεῖ πολλῶν ἐτῶν ὕπαρξιν, προσήνεγκεν ὁμολογουμένως μεγάλας ἐκδουλεύσεις εἰς τὸν ἑλληνισμόν καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν διὰδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Ἐγκάρδιον λοιπὸν πρέπει νὰ αἰσθάνωμαι χαρὰν καὶ ὑπερηράνειαν . . . ἐπὶ τῷ ὅτι τοιοῦτος ἔνδοξος σύλλογος εὐηρεστήθη αὐθόρμητος νὰ με ὀνομάσῃ μέλος αὐτοῦ . . . Σὰς παρακαλῶ νὰ διαβιβάσῃτε τῷ συλλόγῳ τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας, ἀμα δὲ καὶ τὰς ἐκ ψυχῆς εὐχὰς μου, ἵνα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐξακολουθῇ μετὰ τῆς αὐτῆς καρτερίας νὰ ἀγωνίζηται τὸν καλὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς φιλολογικῆς προόδου. . . .

Εὐχαριστῶ ὑμᾶς ἐκ τῶν προτέρων
Διατελῶ κύριε πρόεδρε

Ἄλλοις ἡμέτερος

BERNARDOS

Πρίγκηψ διάδοχος τῆς Σαξωνίας Μάϊνιγγεν.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος ποιεῖται τὰς δεούσας παρατηρήσεις καὶ παραπέμπει τὰς διαφόρους ἐπιστολάς ταῖς σχετικαῖς ἐπιτροπαιῖς· περὶ δὲ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ πρίγκηπος διαδόχου τῆς Σαξωνίας Μάϊνιγγεν παρατηρεῖ, ὅτι ἐστὶν ὅσα φιλόφρων, τοσοῦτω καὶ ἐνθαρρυντικῇ τῷ ἡμέτερῳ συλλόγῳ, ὅς, καθ' ἃ ἐξ αὐτῆς δηλοῦται, δικαίως τυγχάνει τῆς ἐκτιμήσεως ἀνδρῶν τοσοῦτον ὑψηλὴν κατεργόντων θέσιν, οἶαν ὁ διάδοχος τῆς Σαξωνίας Μάϊνιγγεν, γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας καὶ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας.

γ') Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφρορηθέντες ἐκλέγονται ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. Β. Μουσοῦρος, ὑπάλληλος τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως. Διονύσιος Ρόσενφελδ, διδάσκαλος τῶν γερμανικῶν ἐν τῷ ἑλληνικῷ λυκείῳ, καὶ Νικόλαος Δάμσας, ἔμπορος ἐν Μαγικεστρίῳ παρεπιδημῶν ἐνταῦθα.

δ') Ὁ πρόεδρος ἀνακοινῶνται τῷ συλλόγῳ, ὅτι ὁ ἐκ τῶν εὐεργετῶν τοῦ ἔθνους κ. Στ. Ζαφειρόπουλος, ὅστις τακτικῶς προσφέρει τῷ

συλλόγῳ ἐτησίως λίρας ὀθῶμ. 25, εὐηρεστήθη ὅπως καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο προσφέρῃ τὸ ποσὸν τοῦτο· ἐφ' ᾧ ἐκφράζονται αἱ θερμαὶ τοῦ συλλόγου εὐχαριστίαι.

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΖΨ'

(Τακτικῇ)

Τῆς 14 Νοεμβρίου 1888.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Παρόντων πολλῶν μελῶν τοῦ συλλόγου καὶ ἄλλων ξένων, ἐν οἷς διεκρίνετο ὁ μεγάλωνυμος εὐεργέτης τοῦ ἔθνους Κωνσταντῖνος Ζάμππας, ἀρχεται ἡ συνεδρίασις, τοῦ κ. προέδρου προσφωνήσαντος τῷ μεγάλῳ ἀνδρὶ τὰ ἐξῆς :

α) Ἄτομα, λαοὶ καὶ ἀνθρωπότης ἓνα καὶ μόνον ἔχουσιν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ σκοπὸν, οὗτος δὲ εἶναι ἡ καλλιέργεια, ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ τελειοποίησις τοῦ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ συνειδήσει δίκην σπέρματος ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας παρακαταπεθενοῦς ἠθικοῦ φρονήματος. Τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα ἄνευ τοῦ ἠθικοῦ φρονήματος οὐδὲν ἰσχύει. Ἡ ἀληθὴς πίστις, ἡ ζωσα πίστις μόνη εἶναι ἐκεῖνη, ἥτις ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτῆς τὸ ἠθικὸν περιέχει φρόνημα. Ἡ ἐπιστήμη ἄνευ αὐτοῦ θυμοβόρος ἀποβαίνει σκόληξ καὶ πολλῶν κακῶν τῇ κοινωνίᾳ πρόξενος γίνεται· ὁ δὲ πλοῦτος ἀπωρρατισμένος τοῦ ἠθικοῦ φρονήματος, διαφθορᾶς καὶ ἠθικῆς ἀποκτηνώσεως παραίτιος καθίσταται.

Εὐτυχῇ τὰ άτομα, ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ὁποίων καίει τὸ ἠφαιστεῖον τοῦτο τοῦ ἠθικοῦ φρονήματος· ὄλθια δὲ τὰ ἔθνη, ὅσα ἐν τοῖς κόλποις αὐτῶν κρατοῦσι τὸν πολῦτιμον τοῦτον καὶ ἀνεκτίμητον θησαυρόν.

Ἄλλὰ τὸ ἠθικὸν φρόνημα πολυειδῶς ἐκδηλοῦται. Πράξεις ἰδιωτικαὶ μόνον τῷ κατεργαζομένῳ ταύτας ἐνδιαφέρουσαι τὴν κατωτάτην ἀποτελοῦσι βαθμίδα τῶν ποικίλων μορφῶν τοῦ ἠθικοῦ φρονήματος. Ἄνδρες ζωηρόν καὶ ἀκαίῳ ἔχοντες τὸ ἠθικὸν φρόνημα, διέρχονται τὸν πολὺμυθον αὐτῶν βίον διδάσκοντες τὰ πλήθη· ἰδρῶτι δὲ περιρροῦμενοι, ἄχουσι τοὺς πολλοὺς καὶ τὰ πλήθη εἰς τὴν ὁδὸν τῆς τελειότητος πονοῦντες καὶ διδάσκοντες. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἑτέρα τις τάξις ἀνθρώπων, οἵτινες τὸ μέγα αὐτῶν ἠθικὸν φρόνημα

διὰ τοῦ πλοῦτου αὐτῶν ἐκδηλοῦσι τὴν οὐσίαν αὐτὴν τῆς ἠθικῆς αὐτῶν ὑπάρξεως διατρανοῦντες.

Τὸ ἡμέτερον ἔθνος εὐτυχῆς λογίζεται ἀναλογιζόμενον, ὅτι ἅπας ὁ βίος αὐτοῦ ὑπῆρξε τὸ ἀγλᾶν δημιουργημα τῆς ὑπὸ τὰς τρεῖς ταύτας μορφαῖς ἐνσαρκώσεως τοῦ ἠθικοῦ φρονήματος. Ἐπιστήμη καὶ χρῆμα, λόγιος καὶ κερδῶς Ἔρως, ἄνδρες τῶν γραμμάτων καὶ ἄνδρες πλούσιοι, ὤρεξαν πρὸς ἀλλήλους τὰς χεῖρας, ἵνα τὸ δυνάμει ἠθικὸν φρόνημα τῶν πολλῶν καταστῆ καὶ ἐνεργεῖ τοιοῦτον.

Καὶ τίς ἡ ἀνάγκη ἵνα προσφεύγωμεν εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ εἰς τὸ παρελθόν, ἐνῶ τὸ παρὸν αὐτὸ μονονοχί φωνῆν ἀριῆν ὁ ἀψευδέστατός ἐστι τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων μου μάρτυς; Κινοῦνται πνευματικῶς τε καὶ ἠθικῶς τὰ πλήθη χάρις εἰς τὰς ἀκμαίους προσπαθείας καὶ τοὺς ἀτρυτούς ἀγῶνας λογίων καὶ πλουσίων. Εἶναι μία ψυχὴ δυοὶ σώμασιν ἐνοικοῦσα. Καὶ ἰδοὺ τὴν ἐσπέραν ταύτην προκλήθηται ἐν μέσῳ ἡμῶν μία τοιαύτη ἰγυῖς, εἴρωστος καὶ βωμολαχία ἐν τῷ πλούτῳ ἐνσάρκωσις τοῦ ἠθικοῦ φρονήματος. Αὕτη ἐστὶν ὁ Κωνσταντῖνος Ζήππας. Ὡς εὐπαρέστης, Κωνσταντῖνε Ζήππα! Λόγιοι σὲ περικυκλοῦσι, διότι τὰ ἔργα αὐτῶν διατελεῖς ὑποστηρίξων ψυχῆ τε καὶ καρδίας, καὶ τὰ πλήθη σὲ περισφίγγουσιν, ἵνα ἴδωσι Σέ, ἵνα τῶν μεγάλων αὐτῶν εὐεργετῶν.

Ὁ ἡμέτερος ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος καθαρῶν καὶ ἐν σοὶ τελείων εἰκόνα τοῦ τελείου ἰδανικοῦ τοῦ ἠθικοῦ φρονήματος μετ' ἐνθουσιασμοῦ σοὶ προσαγορεύει. Μάθε καὶ ἐκφοράσθητι, ὅτι ὁ ἡμέτερος σύλλογος ὑπὸ τὴν πατρικὴν αἰγίδα φιλολόγου καὶ φιλομουσοῦ ἀνακτος, τοῦ Σουλτὰν Χαμηδ τοῦ Β', ἀνεκδύτως ἀγωνίζεται εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἠθικοῦ φρονήματος· ἐώρτασε τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα αὐτοῦ ἔχων ἀείποτε συναρῶγους καὶ συναντιλήπτορας ἄνδρας ἐλευθερίως πᾶν τὸν πλοῦτον αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τῶν πολλῶν διαχέοντας.

Σεμνυνόμενος ἐπὶ τῇ ἐπισκέψει σου ταύτη σοὶ εὐχεται ἐπιφωνῶν τάδε. «Ὡς ἐσκόρπισας καὶ σκορπίσεις, ζῆθι καὶ σκόρπισε καὶ ἐν τῷ μέλλοντι διὰ τοὺς πένητας κατὰ τὸ ἠθικὸν φρόνημα· ἡ δὲ δικαιοσύνη σου μενεῖ εἰς τὸν αἰῶνα».

Μετὰ τοὺς λόγους τούτους τοῦ προέδρου ὁ κ. Ζήππας ἀπήντησεν εὐχαριστήσας τὸν πρόεδρον διὰ τοὺς πατριωτικὸς λόγους καὶ

συγχαρεῖς τὸν σύλλογον δι' ἣν χάρις πᾶν δικαίως φήμη.

Εἶτα ὁ κ. Πρ. Βασιλάδης ἀναγινώσκει ἐπιστολὴν τοῦ ἐν Ρουμανίᾳ κ. Χρ. Τσερλέντη, δι' ἧς ὁ λίαν ἀξιώτιμος οὗτος ὁμογενὴς ἀγγέλλει, ὅτι προσφέρει τῷ συλλόγῳ λίρας ὀθωμανικὰς διακοσίας. Ἐφ' ᾧ ἐκφράζονται αἱ εὐχαριστίαι τοῦ συλλόγου καὶ ἀνακηρύσσεται κατὰ τὸ ἄρθρον 93 τοῦ κανονισμοῦ διορηθῆς ὁ κ. Χρ. Τσερλέντης.

β') Ἀναγινώσκονται καὶ κυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῶν δύο ἡγουμένων συνεδριάσεων, ἀναβάλλεται δὲ ἡ ἀνακοίνωσις τῆς ἀλληλογραφίας καὶ τῶν προσφορῶν βιβλίων.

γ') Ὁ κ. Π. Δ. Κούππας ἀναγινώσκει πραγματεῖαν αὐτοῦ «περὶ τῆς μονῆς τῆς Χώρας (Καχρίε δζαμῆ)».

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΨΗ'

(Τακτικῆ)

Τῆς 21 Νοεμβρίου 1888.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἐφόρου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Τυβίγγῃ πανεπιστημίου, χάριτας ὁμολογούντος ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ τῶν τευχῶν τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου.

Τῆς ἐν Φαναρίῳ λέσχης «Μνημοσύνης», ἀγγελούσης τὴν ἐσοτὴν αὐτῆς καὶ προσκαλοῦσης τοὺς κοσμητόρας τοῦ συλλόγου εἰς αὐτήν.

Τῆς ἐν Μουγλίῳ φιλεκαίδευτικῆς ἀδελφότητος, ἀγγελούσης τὴν ἀνασύστασιν αὐτῆς καὶ ἐπικαλούμενης τὴν ἠθικὴν ἀρωγὴν τοῦ συλλόγου.

Τοῦ ἐφόρου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Halle Wittemberg πανεπιστημίου, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν τῶν προγραμμάτων τοῦ πανεπιστημίου καὶ τῶν ἐνακτισμῶν διατριβῶν τῶν διδακτῶρων.

Τοῦ πανοσιολογικατοῦ ἀρχιμανδρίτου κ. Νικοδήμου, ἐπιτρόπου τῆς Α. Μακ. τοῦ Πατριαρχίου Ἱεροσολύμων, αἰτουμένου διὰ τὸ ἀρισταφικὸν παρθεναγωγεῖον τοὺς γεωγρα-

φικούς πίνακας, τοὺς δαπάναις τοῦ κ. Σ. Ζαφειροπούλου ἐκδοθέντας.

β') 'Ο κ. Π. Κούππας ἀναγινώσκει συνέχειαν τῆς πραγματείας αὐτοῦ «περὶ ἀμμοκονιῶν ἐν τῇ οἰκοδομίᾳ».

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΩΉΘ'

(Τακτικῆ)

Τῆς 28 Νοεμβρίου 1888

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

'Αναβληθείσης τῆς ἀναγνώσεως τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως ἕνεκεν ἀπουσίας τοῦ ἐιδικοῦ γραμματέως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

'Επιστολὴ τοῦ ἐνταῦθα μακεδονικοῦ φιλελευθέρου συλλόγου παρακαλοῦντος, ὅπως παραχωρήσῃ αὐτῷ ὁ σύλλογος αἰθουσάν τινα διὰ τὰς μηχανεῖας αὐτοῦ συνεδριάσεις.

Τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐν Κοντοσακλίῳ ἱερᾶς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Κυριακῆς παρακαλοῦσας, ὅπως ὁ σύλλογος διαβιβάσῃ μετὰ συστάσεως τῷ φιλογενεστάτῳ κ. Στ. Ζαφειροπούλῳ τὴν ἐπισυνημμένην τῇ ἐπιστολῇ αἰτησὶν αὐτῆς πρὸς κατάρξιν τῆς κοινότητος ταύτης ἐν ταῖς ὑπ' αὐτοῦ κατ' ἔτος εὐεργετουμέναις.

β') 'Επὶ τῆς ἀλληλογραφίας ἀποφασίζονται τὰ ἐξῆς προτάσεις τοῦ προεδρείου.

Παραχωρεῖται ἡ αἴθουσα τοῦ συλλόγου τῷ μακεδονικῷ συλλόγῳ διὰ τὰς κατὰ μῆνα συνεδριάσεις αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς ἐξῆς ὅμως ὅρους:

1) Πᾶσα πολιτικὴ καὶ θρησκευτικὴ συζήτησις ἀπαγορεύεται.

2) Αἱ συνεδριάσεις τοῦ μακεδονικοῦ συλλόγου δὲν πρέπει νὰ παρακωλύωσι τὰς ἐργασίας τοῦ ἡμετέρου συλλόγου.

3) Πρὸς ἀποφυγὴν συμπτώσεων πρὸς τὰς ἐργασίας τοῦ ἡμετέρου συλλόγου καὶ πρὸς τὰς συνεδριάσεις ἄλλων ἰδρυμάτων, ἐχόντων ἤδη τὴν ἄδειαν τοῦ συνεδριάζειν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ συλλόγου, δέον πρὸ τῆς ἀγγελίας ἐκάστης συνεδριάσεως τοῦ μακεδονικοῦ συλλόγου τὸ γραφεῖον αὐτοῦ νὰ συνεννοῆται πρὸς τὸ τοῦ ἡμετέρου συλλόγου.

γ') 'Ο πρόεδρος ἀγγέλλει μετὰ λύπης τὸν θάνατον τῆς Δώρας Ἰστριάδος, μέλους ἐπιτίμου τοῦ συλλόγου ἀπὸ τοῦ 1868, καὶ προτείνει, ὅπως σταλῇ συλλυπητήριος ἐπιστολὴ τῇ οἰκογενεῖ τῆς αἰδιόμου, ὅπως γίνεται ἀποδεκτὸν ὑπὸ τοῦ συλλόγου.

δ') Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφορηθέντες γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. Μ. Λογοθέτης καὶ Γρηγ. Βεγλερῆς.

ε') 'Ο κ. Π. Δ. Κούππας ἀναγινώσκει τὴν συνέχειαν τῆς πραγματείας αὐτοῦ «περὶ ἀμμοκονιῶν ἐν τῇ οἰκοδομίᾳ».

'Ο πρόεδρος εὐχαριστεῖ τῷ κ. Κούππῳ καὶ ὑποβάλλει τὸ κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν χειμερινὴν περίοδον πρόγραμμα τῶν δημοσιῶν διαλέξεων· τούτου δ' ἐπιψηφισθέντος λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ρ'

(Τακτικῆ)

Τῆς 5 Δεκεμβρίου 1888

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

'Αναγνώσθητων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῶν δύο ἡγουμένων συνεδριάσεων α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

'Επιστολὴ τοῦ D' Gaspar René Gregory, μέλους ἐπιτίμου τοῦ συλλόγου, ἐκ Λειψίας, ἀπαντῶντος εἰς τρεῖς τοῦ συλλόγου ἐπιστολάς, ἐκφράζοντος ἐν πρώτοις τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ἐπιτίμου μέλους καὶ ἐρωτῶντος, ἐὰν ὁ σύλλογος λαμβάνῃ πάσας τὰς δημοσιεύσεις τῆς σμιθσωνείου ἀκαδημίας καὶ ἐὰν δύναται νὰ πέμψῃ τῷ συλλόγῳ θεολογικὰς διατριβάς.

Τῆς ἐν Ὑψωμαθείσις «Ἄρωγοῦ ἀδελφότητος τῶν ἀπόρων μαθητῶν», προσκαλοῦσας τοὺς κοσμητόρας εἰς τὴν ἐπέτειον αὐτῆς ἐορτῆν.

Τῶν κ. ἀδελφῶν Περρῆ ἐξ Ἀθηνῶν, ἀγγελλόντων τὴν ἀποστολὴν καὶ τοῦ Γ' φύλλου τοῦ Ἡσιόδου, ἐπισυναπτόντων φερρωτικὴν πρὸς παραλαβὴν δέκα ἀντιτύπων τῶν «Φοινιστῶν» τοῦ Εὐριπίδου καὶ παρακαλούντων, ὅπως ὁ σύλλογος διατάξῃ αὐτοὺς νὰ πέμψωσι καὶ τὰ λοιπὰ ἀντίτυπα.

Τοῦ κ. Ἐμμ. Μανωλακάκη Καρπαθίου, ἀποστέλλοντος γλωσσικὴν ὕλην τῆς νήσου Κερπάθου· διὸ τὸ Ζωγράφειον διαγωνίσμα.

β') Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφορηθέντες ἐκλέγονται ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. Ἰωσήφ Ἀσναθούρ ἀρχιτέκτων καὶ Prêtextat Lecompte, ζωγράφος.

γ') Ὁ γενικός γραμματεὺς ἀναγινώσκει πραγματεῖαν τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει γυμνασιάρχου κ. Μ. Παρβάνια «περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς κατὰ Πλάτωνα».

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ρΑ'

(Τακτικὴ)

Τῆς 12 Δεκεμβρίου 1888

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Π. Δ. Κούππα, προτείνοντος τὴν σύστασιν ἀρχιτεκτονικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς ἐνασχόλησιν περὶ τὰ ἀρχιτεκτονικά.

Τοῦ σεβασμιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Ἐπιφάνου κ. Σάββα, χάριτας ὁμολογούντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ἐπιτίμου μέλους.

Τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς συντάξεως τῶν πρακτικῶν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συνεδρίου τοῦ γενομένου ἐν Ὁδησσῷ τῷ 1884, ἀγγελλούσης, ὅτι προσφέρει τοὺς ἐκδοθέντας τρεῖς τόμους τῶν πρακτικῶν.

Τοῦ κιδ. ἱερέως Ἰωάννου, προϋσταμένου τῆς ἱεραῆς ἐκκλησίας τῆς νήσου Πρώτης, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν γλωσσικῆς ὕλης τῆς νήσου Καρπάθου διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα.

Τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, ἀπαντήσεως εἰς προηγουμένην ἐπιστολὴν τοῦ προεδρείου περὶ τῶν παραπεμφθέντων αὐτῇ, ἥτοι περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. Καθβχαδία ἐκ Λευκάδος, περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Σαλτέλη προσφορᾶς τῷ συλλόγῳ μεταφράσεως τῆς μετρικῆς Christ, ἣν ἐπιδοκιμαῖει ἡ ἐπιτροπὴ, καὶ περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. Sittl, ὅπως δοθῇ αὐτῷ μέρος τῆς ἀμοιβῆς αὐτοῦ διὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν ἀπάντων τοῦ Ἡσιόδου. Πρὸς τοῦτοις ἡ ἐπιτροπὴ ὑπομνησκει τῷ προεδρείῳ, ὅτι ἀνάγκη νὰ ζητήσῃ παρὰ τῆς ἑθνικῆς τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος τοὺς τόκους τῆς φινουσίας

ἐξαμηνίας τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης καὶ προτείνει, ὅπως δι' ἐπιστολῆς πρὸς τὸν κ. Ζωμαροῖδην παρακαλέσῃ αὐτὸν νὰ παράσῃ τῷ ἀναδεξαμένῳ τὴν ἐκδοσιν τοῦ Πλάτωνος κ. Schanz πληροφορίας τινὰς περὶ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ προεδρὸς παρατηρεῖ, ὅτι τὸ προεδρεῖον μελετήσῃ ἐν συνεδριάσει τὴν πρότασιν τοῦ κ. Κούππα περὶ συστάσεως ἀρχιτεκτονικῆς ἐπιτροπῆς καὶ εὐρῶν αὐτὴν καλῶν ὑποστηρίζει τὴν σύστασιν ἐκτάκτου ἐπιτροπῆς ἀρχιτεκτονικῆς μέγρι τῶν ἀρχαιοσιῶν, καὶ τίθησιν αὐτὴν εἰς ψηφοφορίαν.

Ἡ πρότασις τοῦ προεδρείου γίνεται ἀποδεκτὴ ὑπὸ τοῦ συλλόγου.

Ὡσαύτως τίθησιν εἰς ψηφοφορίαν τὴν πρότασιν τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, ὅπως γένηται ἀποδεκτὴ ἢ ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Σαλτέλη γενομένη τῷ συλλόγῳ προσφορὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ μεταφράσεως τῆς ὑπὸ τοῦ κ. W. Christ, καθηγητοῦ τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς φιλολογίας ἐν τῷ ἐν Μονάχῳ πανεπιστημίῳ, «Μετρικῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων», ὅπως ἐκδοθῇ τῇ δαπάνῃ καὶ πρὸς ὄφελος τοῦ συλλόγου. Ἡ πρότασις γίνεται ἀποδεκτὴ ὑπὸ τοῦ συλλόγου καὶ ἀποφασίζεται, ὅπως διαβιβασθῶσι θερμοτάται εὐχαριστίαι τῷ κ. Θ. Σαλτέλῃ ἐπὶ τῇ γενναίᾳ ταύτῃ προσφορᾷ· συνιστᾶται δὲ τῷ προεδρείῳ, ὅπως φροντίσῃ περὶ τῆς ἐξευρέσεως, τῶν πρὸς ἐκτύπωσιν ἀναγκασιούτων χρημάτων.

γ') Ἀγγέλλεται τὸ β' καὶ ψηφοφορηθεὶς ἐκλέγεται τακτικὸν μέλος ὁ κ. Ἀχιλλ. Νησιτίδης, δικηγόρος.

δ') Ὁ κ. Π. Κούππας ἀναγινώσκει σύνχειαν τῆς πραγματείας αὐτοῦ «περὶ ἀμμοκονιῶν ἐν τῇ οἰκοδομίᾳ», καὶ λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ρΒ'

(Τακτικὴ)

Τῆς 19 Δεκεμβρίου 1888.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τῆς κ. Εὐφροσύνης, γήρας Γ. Πολυχρονιάδου, ὑποβαλλούσης διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα δίστιχα συλλεγέντα ὑπὸ τοῦ συζύγου αὐτῆς.

Τῆς ἐθνικῆς τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, δι' ἧς ἀπαντῶσα αὐτὴ εἰς τὴν ἀπὸ 10 παρελθόντος ἐπιστολὴν τοῦ συλλόγου δηλοῖ, ὅτι οἱ τόκοι τῆς καταθέσεως τῆς αἰδιόμου Εὐανθίας Μουράτ Θεοφιλίδου ἐκ δραχμ. νέων 8167,87 εἰσιν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ συλλόγου.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι ἡ διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα γλωσσικῆ ὕλη παραπεμφθήσεται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

γ') Προτείνονται ὑπὸ τοῦ προεδρείου ὡς μέλη τῆς κατὰ τὴν προτέραν συνεδρίασιν ψηφισθείσης ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς οἱ κ. Κ. Καραθεοδωρῆ, Γ. Ἰωαννίδης, Π. Δ. Κούππας, Πάτροκλος Καμπανάκης, Ζήνων Κλεάνθης, Π. Μεϊμαρίδης, Γ. Ἀζναθούρ καὶ Ν. Δημάδης.

δ') Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον ὡς τακτικὸν μέλος καὶ γίνεταί δεκτὸς ὁ κ. Κάρολος Brooks.

ε') Ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν συνέχειαν τῆς πραγματείας τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει γυμνασιάρχου κ. Μ. Παρναίκα «περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς κατὰ Πλάτωνα».

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ρΓ'

(Τακτικῆ)

Τῆς 2 Ἰανουαρίου 1880

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Γ. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινῶνται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τῆς ἐν Μουγλίῳ φιλεκαιδευτικῆς ἀδελφότητος, παρακαλούσης, ὅπως δευθῆ ὁ σύλλογος τὰ ἐπισυνημμένα 20 γραμμᾶτα πρὸς 2 1/2 γρ. ἕκαστον ὑπὲρ τῆς ἀδελφότητος.

Τοῦ κ. Prétextat, χάριτας ὁμολογοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς τακτικὸν μέλος καὶ ἀνακοινουμένου, ὅτι ποιήσεται ἐν τινι συνεδριάσει ἀνάγνωσμα «περὶ μωσαϊκῶν».

Τοῦ κ. Ἰωσήφ Ἀζναθούρ, χάριτας ὁμολο-

γούντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς τακτικὸν μέλος.

Τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, αἰτουμένης α') ὅπως ἐρωτηθῆ ἡ ἀρχαιολογικῇ ἐπιτροπῇ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τυπογραφικῶν φύλλων τοῦ ἀρχαιολογικοῦ δελτίου· β') ὅπως γένηται αὐτῇ γνωστὸν, ἐὰν ἀπεστάλησαν τὰ ἐν τῷ 10' τόμῳ δημοσιευθῆσόμενα ἀναγνώσματα· γ') ὅπως ὑπομνησθῆ τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ ἡ αἴτησις αὐτῆς περὶ παρασκευῆς γλωσσικῆς ὕλης.

Τοῦ κ. Στεφάνου Καραθεοδωρῆ ἐκ Βρυξελλῶν, ἀγγέλλοντος, ὅτι τῇ πρωτοβουλίᾳ αὐτοῦ καὶ τῇ προθύμῳ συμπαράξει τοῦ σοφοῦ συναδέλφου κ. Rivier, μέλους τῆς ἀκαδημίας, ἡ Βελγικῇ ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν ἐδέξατο τὴν μετὰ τῶν τοῦ συλλόγου δημοσιεύσεων ἀνταλλαγὴν τῶν αὐτῆς· ὅτι συνεπεία τῆς ἴαν τιμητικῆς ταύτης ἀποφάσεως ὁ κ. J. B. Liagre, ἰσόθιος γραμματεὺς τῆς ἀκαδημίας, ἐπεμψεν αὐτῷ φάκελλον περιέχοντα διαφόρους δημοσιεύσεις τῆς ἀκαδημίας, ὅπως διαβιβάσῃ αὐτὰς τῷ συλλόγῳ, καὶ ὅτι εὐχαρίστως ἐπιδώσει τῇ βασιλικῇ ἀκαδημίᾳ τὴν εὐχαριστήριον ἐπιστολὴν τοῦ συλλόγου καὶ τὰς δημοσιεύσεις αὐτοῦ.

Ἀνωνύμου τετράδια τρία γραμματικῆς τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης εἰς τρία τεύχη διὰ τὸν Καραπάνειον ἀγῶνα μετ' ἐνσφραγίστου δελτίου φέροντος τὸν ὀμηρικὸν στίχον «καὶ ἀπὸ γλώττης μέλιτος γλυκίων βέεν αὐδῆ».

Τοῦ κ. Κ. Ν. Κανελλάκη, ἐκ Νενήτων τῆς Νίου, ἀγγέλλοντος, ὅτι καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο πέμπει διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα «συλλογὴν γλωσσικῆς ὕλης» ἐξηγμένης ἐκ γιαικῶν χειρογράφων τοῦ 15' καὶ 12' αἰῶνος.

Τοῦ κ. Καρόλου Sittl, ἐκδότου τῶν Ἡσιόδου ἀπάντων διὰ τὴν Ζωγράφειον ἐλληνικὴν βιβλιοθήκην, ἀγγέλλοντος τὴν παραλαβὴν τῆς τελευταίας ἐπιστολῆς τοῦ συλλόγου καὶ δηλοῦντος, ὅτι πέμπει σὺν τῇ ἐπιστολῇ κριτικὸν παράρτημα τῆς Ἡσιοδείου ἐκδόσεως, ὅπως ἀποφανθῆ ὁ σύλλογος ἐπ' αὐτοῦ.

Τοῦ κ. J. Calvert, ἀπαντῶντος εἰς τὰς ἀπὸ 14/26 ἰουνίου καὶ 25 νοεμβρίου ἐπιστολάς τοῦ συλλόγου καὶ δηλοῦντος ὅτι πέμπει τὴν κατὰ τὸ συλλογικὸν ἔτος 1884—85 ἀναγνωσθεῖσαν πραγματείαν αὐτοῦ, ἣν ἠτήσατο ἡ συντακτικῇ ἐπιτροπῇ: «Renseignements sur la topographie de l'Ilios Homérique».

Τοῦ κ. Λύγ. Βόλτζ, ἀντεπιστέλλοντος μέλους ἐκ Δαρμυστάτης, ἀγγέλλοντος τὴν ἀπο-

στολήν πραγματείας αὐτοῦ καὶ εὐχομένου τοῖς τοῦ συλλόγου μέλεσιν ἔτη πολλά.

Τῆς ἐνταῦθα ἑλληνοκαθολικῆς ἀδελφότητος «Συμπνοίας», ἀποστελλούσης ὃ εἰσιτήρια δωρεάν τοῦ ὑπ' αὐτῆς καὶ ὑπὲρ αὐτῆς δοθησομένου χοροῦ τῷ ἐπιόντι σαββάτῳ, 7/19 ἰανουαρίου.

Τοῦ κ. Στ. Ι. Βουτυρᾶ, διευθυντοῦ τοῦ «Νεολόγου», ἀγγέλλοντος, ὅτι εὐχαρίστως ἀναδέχεται καὶ αὐθις τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ περιοδικοῦ συγγραμματος τοῦ συλλόγου ἐπ' ἀμοιβῇ γρουσῶν γρ. 150 κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον καὶ διὰ νέων στοιχείων.

Τοῦ κ. Vito Palumbo ἐκ Καλημέρας τῆς Ἰταλίας, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν γλωσσικῆς ὕλης διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα καὶ παρακαλοῦντος, ὅπως ἀποστέλληται αὐτῷ τὸ περιοδικὸν τοῦ συλλόγου.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι

1) ἡ γλωσσικὴ ὕλη καὶ τὰ κριτικὰ παραρτήματα τοῦ κ. Sittl παραπεμθῆσονται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

2) Ὅτι πλείστας ὀφείλει ὁ σύλλογος χάριτας τῷ κ. Στ. Καραθεοδωρῇ διὰ τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ πρὸς ἀνταλλαγὴν τῶν δημοσιεύσεων μετὰ τοσοῦτον σοφοῦ ἰδρύματος, οἷον ἡ βασιλικὴ ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν ἐν Βελγίῳ, καὶ ὅτι παρακαλέσει αὐτόν, ὅπως ἐρμηνύσῃ τὰς εὐχαριστίας τοῦ συλλόγου καὶ τῷ ἐκ τῶν σοφῶν τοῦ συλλόγου ἐταίρων καὶ καθηγητῇ Ἀλφρόνσῳ Rivier ἀνθ' ὧν ἔπραξε πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν ἐνεργειῶν τοῦ κ. Καραθεοδωρῆ.

3) Ὅτι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Σ. Ι. Βουτυρᾶ παραπεμθῆσεται τῇ συντακτικῇ ἐπιτροπῇ.

γ') Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται δεκτὰ ὡς ἐπίτιμα μέλη οἱ κ. Χριστόφορος Ζερλέντης καὶ Γουσταῦος Hirschfeld, ὡς τακτικὰ δὲ οἱ κ. Δ. Βογιατζῆς, Κ. Βλαβάνης καὶ Γρηγ. Κακκάτος.

δ') Ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει πραγματείαν τοῦ ἐν Ἡερσισίας ἀντεπιστέλλοντος μέλους κ. S. Reinach «περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Βιδελμόντου περιγραφῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως».

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ϞΔ'

(Τακτικῇ)

Τῆς 9 Ἰανουαρίου 1889

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακουνοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Β. Ἀποστολίδου, ἐκ τῶν ἰδρυτῶν τοῦ συλλόγου ἐξ Ἀλεξανδρείας, ἀγγέλλοντος, ὅτι ἀποστέλλει τρία ἀντίτυπα τοῦ Α' τόμου (Α-Μ) τῆς εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένης μεταφράσεως τῆς Ἰλιάδος καὶ αἰτουμένου τὴν ἐπ' αὐτῆς γνώμην τοῦ συλλόγου.

Τοῦ ἐν Φαναρίῳ μουσικοῦ συλλόγου «Ὁρφείως», αἰτουμένου τὴν σειρὰν τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου διὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ συσταθῆν ἀναγνωστήριον.

Τοῦ κ. Γ. Παππαδοπούλου Νισυρίου, ἐκ Χάσκισι Κωνσταντινουπόλεως, ὑποβάλλοντος διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα τεύχος γλωσσικῆς ὕλης τῆς νήσου Νισύρου.

Τῆς Ε. Ἐξ. τοῦ Χρηστάκη ἐρένδη Ζωγράφου, ἐκ Ἡερσισίας, εὐχαριστοῦντος θερμῶς τῷ συλλόγῳ ἐπὶ τῷ συγχαρητηρίῳ διὰ τὴν ἐπέτειον αὐτοῦ ἐορτὴν τηλεγραφώματι.

Τοῦ κ. Vito Palumbo ἐκ Καλημέρας τῆς Ἰταλίας, ἀποστέλλοντος τεύχος γλωσσικῆς ὕλης διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς:

1) Ἡ γλωσσικὴ ὕλη παραπεμθῆσεται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

2) Ἡ μετάφρασις τῆς Ἰλιάδος τοῦ κ. Β. Ἀποστολίδου συνωδᾷ τῇ αἰτήσῃ αὐτοῦ παραπεμθῆσεται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

3) Ἡ αἴτησις τοῦ ἐν Φαναρίῳ συλλόγου «Ὁρφείως» γίνεται δεκτῇ.

γ') Ὁ κ. Prètextat ἀναγινώσκει πραγματείαν αὐτοῦ ἐπιγραφομένην «Περὶ βυζαντικῆς τῶν μουσαϊκῶν τέχνης ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἰταλικήν».

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀναγνώσματος ὁ πρόεδρος εὐχαριστεῖ τῷ ἀγορευτῇ καὶ λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ϜΕ'

(Τακτική)

Τῆς 16 Ἰανουαρίου 1889

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολῇ τῶν ἐφόρων τῶν σχολῶν Ἀργυρουπόλεως, ἐκτιθεμένων τὴν πνευματικὴν κατάστασιν τῆς πόλεως αὐτῶν καὶ αἰτουμένων τὴν ἀποστολὴν τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος τοῦ συλλόγου.

Τοῦ Ἀνδρέου Κακριδίτσα, ἐξ Ἀθηνῶν, ὑποβάλλοντος διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγωνισμὰ συλλογῆν τραγωδιῶν καὶ μυρολογίων ἐκ διαφόρων μερῶν.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ἀποφασίζεται ὅπως ἡ μὲν γλωσσικὴ ὕλη παραπεμφθῆ τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ, ἡ δὲ αἰτήσεις τῶν ἐφόρων τῶν σχολῶν Ἀργυρουπόλεως γένηται δεκτὴ.

γ') Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφορηθεὶς ἐκλέγεται ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Θ. Ἀλεστορίδης φαρμακοποιός.

δ') Ὁ κ. Βασίλειος Ρίτσος ἀναγινώσκει πραγματεῖαν αὐτοῦ «περὶ ὑπνωτισμοῦ».

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ϜΣ'

(Τακτική)

Τῆς 23 Ἰανουαρίου 1889

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολῇ τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου ἐξ Ἀμμοχώστου Κύπρου ἀνακοινομένου. ὅτι πέμπει συνημμένως φοινικιακὰς ἐπιγραφὰς εὐρεθείσας ὑπ' αὐτοῦ ἐν Παλμύρῃ.

β') Ὁ πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου παραπέμπονται τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐπιτροπῇ.

γ') Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφορηθέντες γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη ὁ κ. Λεωνίδας Πασπαλλῆς καὶ Ν. Εὐκαρπίδης ἐμπορορράπτης.

δ') Ὁ κ. Μανουὴλ Γεδεῶν ἀναγινώσκει πραγματεῖαν αὐτοῦ ἐπιγραφομένην «Τὰ παιδιὰ τοῦ Χ' Γεωργάκη, ἥτοι σκηναὶ ἐκ τοῦ σχολειακοῦ βίου τοῦ ΙΗ' αἰῶνος».

Ὁ πρόεδρος εὐχαριστεῖ τῷ κ. Μ. Γεδεῶν ἐπὶ τῷ ἀξιολόγῳ αὐτοῦ ἀναγνώσματι καὶ λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ϜΖ'

(Τακτική)

Τῆς 30 Ἰανουαρίου 1889

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναβληθείσης τῆς ἀναγνώσεως τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως ἕνεκα ἀσθενείας τοῦ εἰδ. γραμματέως α') ἀνακοινοῦται τῷ συλλόγῳ ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολῇ τοῦ πανιερ. μητροπολίτου Βάρνης κ. Γαβριήλ, ἐπιτρόπου πληρεξουσίου τοῦ συλλόγου ἐν τῇ ὑπόθεσι τῆς διαθήκης Σουλίνης, ἐκτιθεμένου τὰ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην καὶ ἰδίᾳ τὰς ὑπὸ τοῦ ἐν Βάρνῃ ἕλληνος προξένου παρεμβαλλομένας δυσχερείας.

Τοῦ κ. D. Guin, ἀνακοινομένου, ὅτι δωρεῖται τῷ συλλόγῳ φρ. χρ. 75 ὑπὲρ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ἀποφασίζεται, ὅπως περὶ μὲν τῆς ἐπιστολῆς τοῦ πανιερ. μητροπολίτου Βάρνης, πληρεξουσίου ἐν τῇ ὑπόθεσι τῆς διαθήκης τοῦ αἰδιῆμου Σουλίνης, τὸ προεδρεῖον ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα, ἐκφρασθῶσι δὲ αἱ εὐχαριστίαι τοῦ συλλόγου τῷ αἰδεσιμωτάτῳ κ. Guin, ἐπὶ τῇ προσφορᾷ τῶν 75 χρυσῶν φράγκων.

γ') Ὁ κ. Β. Ρίτσος ἀναγινώσκει σύνεχιν τῆς «περὶ ὑπνωτισμοῦ» πραγματείας αὐτοῦ.

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ρΗ'

Τακτική

Τῆς 6 Φεβρουαρίου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἐναγκωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῶν δύο ἡγουμένων συνεδριάσεων α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, προτεινούσης α') ὅπως ἀγγέλθῃ τῷ κ. Wecklein, ὅτι δύναται ἀπὸ τοῦδε νὰ προσβῇ εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ Αἰσχύλου· β') ὅπως ἡ πρότασις τοῦ κ. Βερναρδάκη, ἵνα ὁ Β' τόμος περιλάβῃ τρία δράμακα ἀντὶ τῶν ὠρισμένων πέντε, γίνηται δεκτὴ, ἅτε δὴ ὑπισχυμένου τοῦ κ. Βερναρδάκη τὴν μὴ ὑπέρβασιν τῶν 40 τυπογραφικῶν φύλλων, καὶ ὅτι ἐν ἐναντιῶ περιπτώσει ἡ περιπλέον δαπάνη λογισθήσεται αὐτῷ· γ') ὅπως ἡ δευτέρα πρότασις τοῦ κ. Βερναρδάκη περὶ ἀλλαγῆς τυπογραφείου γίνηται δεκτὴ ὑπὸ τὸν ὅρον, ἵνα ὑποδείξῃ τὸ τυπογραφεῖον ἐγκαίρως τῷ συλλόγῳ διὰ τὰ νενομισμένα· δ') ὅπως δοθῇ τοῖς κ. Χρ. Χατζη-χρήστου, αἰδ. Κ. Χαρίτσι, Η. Πιερρακίδου καὶ Φιλίππου Τάγγη μελέσιν αὐτῆς ἀντίτυπον τῶν «Φοινισσῶν», καὶ ε') ὅπως, ἐν ἐγκρίσει τὸ προεδρεῖον, παρακληθῇ ὁ ἐξοχώτατος Χρηστάκης ἐφένδης Ζωγράφος, ἵνα χορηγήσῃ τῷ συλλόγῳ περὶ τὰς 200 λίρας πρὸς ἐκδοσιν ἐκτάκτου παραρτήματος γλωσσικῆς ὕλης τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος.

Τοῦ ἐν Τεργέστη ἑλληνιστοῦ κ. Rayer, δι' ἧς αἰτεῖται οὗτος, ὅπως ὁ σύλλογος ἐξετάσῃ καὶ ὑποστηρίξῃ τὸ πρόγραμμα αὐτοῦ, ὅπερ ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ «Νεολόγῳ» τῆς 14 ἰανουαρίου καὶ πέμψῃ αὐτῷ ἀντίτυπον τοῦ κανονισμοῦ.

β') Αἱ προτάσεις τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς γίνονται πᾶσαι δεκταί· ἡ δ' ἐπιστολὴ καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ κ. Rayer παραπέμπονται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

γ') Ὁ κ. Β. Ρίτσος ἀναγινώσκει συνέχειαν τῆς «περὶ ὑπνωτισμοῦ» πραγματείας αὐτοῦ.

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ρΘ'

Τακτικὴ

Τῆς 13 Φεβρουαρίου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἐναγκωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Calvert, δι' ἧς δηλοῦται ἡ ἀποστολὴ χάρτου πρὸς ἐκτύπωσιν ἰδιῶ τῆς διὰ τοῦ ΙΘ' τόμου δημοσιευθησομένης πραγματείας αὐτοῦ «περὶ τῆς τοπογραφίας τῆς Τρωάδος».

Τοῦ κ. Εὐγενίου Wilhelm, καθηγητοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἰένης, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν δημοσιεύσεών τινων αὐτοῦ καὶ αἰτουμένου τὴν ἀποστολὴν αὐτῷ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου.

β') Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Calvert μετὰ τοῦ τοπογραφικοῦ χάρτου τοῦ Ἰλίου παραπέμπεται τῇ συντακτικῇ ἐπιτροπῇ, ἀποφασίζεται δὲ ἡ ἀποστολὴ τοῦ περιοδικοῦ τῷ κ. Wilhelm.

γ') Ὁ κ. Ἀχιλ. Χρηστάκης ἀναγινώσκει πραγματείαν αὐτοῦ ἐπιγραφομένην «Γαταρι-καὶ διάλεκτοι καὶ φιλολογία αὐτῶν».

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ρΙ'

(Τακτικὴ)

Τῆς 27 Φεβρουαρίου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἐναγκωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Παύλου Βίλτερς, ὑποδιευθυντοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν τοῦ Γ' καὶ Δ' τεύχους τοῦ περιοδικοῦ τῆς σχολῆς.

Τοῦ κ. Η. Εὐστρατιάδου, ἐκτελεστοῦ τῆς διαθήκης Β. Σουλίνης, περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης.

Τοῦ ἐν Ὑψωμαθείσις σωματείου «Ἐλι-

κώνος» παρακαλούντες, ὅπως συστηθῶσιν αὐτῷ ἀγορευταί τινες, ἵνα ποιήσωνται διαλέξεις αὐτόθι.

Τοῦ ἐν Ἀμστελοδάμῳ φιλολογικοῦ συλλόγου, ἀγγέλλοντος τὴν παραλαβὴν τῶν τευχῶν τοῦ συλλόγου, καὶ ἐκδηλοῦντος τὴν χάρὰν αὐτοῦ ἐπὶ ταῖς πρὸς τὸν ἡμέτερον σύλλογον σχέσεσιν.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι τὰ αἰτούμενα τεύχη τοῦ περιοδικοῦ ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμανικῆς σχολῆς πεμθῆσονται, καὶ ὅτι περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ ἐν Ὑψωμαθείοις σωματείου «Ἐλικῶνος» τὸ προεδρεῖον ἐφρόντισεν ἤδη· ὅτι δύο ἀγορευταί ἀπεδέξαντο, ὅπως μεταθέντες αὐτόσε ποιήσωνται διαλέξεις, καὶ ὅτι ἐλπίζεται καὶ ἕτερα ἐρίτιμα μέλη τοῦ συλλόγου ν' ἀποδεχθῶσι τὴν περὶ τούτου παράκλησιν τοῦ προεδρείου.

γ') Ἀγγέλλεται ἡ ἐτησίαι δεκάλιρος προσφορά τοῦ ἀξιοτίμου κ. Δ. Ν. Ταμβάκου, πρὸς ὃν ὁ σύλλογος ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας του δι' ἐπιστολῆς.

δ') Ὁ κ. Βασίλειος Ρίτσος ἀναγινώσκει συνέχειαν τῆς πραγματείας αὐτοῦ «περὶ ὑπνωτισμοῦ».

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΦΙΛ'

(Τακτικὴ)

τῆς 6 Μαρτίου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ πανιερ. μητροπολίτου Βάρνης κ. Γαβριὴλ περὶ τοῦ σουλινεῖου κληροδοτήματος.

Τῆς κ. Πολυξένης Α. Ταμβάκου, προέδρου τῆς φιλοπώχου ἀδελφότητος τῶν Κυριῶν, προσκλητήριος εἰς τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν τῆς ἀδελφότητος.

Τῆς ἐθνικῆς τραπέζης τῆς Ἰταλίας, ἀποστελλούσης ἀπόδειξιν πληρωμῆς 1000 δραχ. ἐκ διαταγῆς τοῦ κ. Sittl πρὸς τὸν κ. Κορμιώτην καὶ τὸν μέχρι σήμερον λογαριασμὸν

τῶν παρ' αὐτῇ καταθεμιένων διὰ τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην.

Τοῦ ἐνταῦθα συλλόγου «Ἐρμού», αἰτούμενου τὴν αἴθουσαν τοῦ συλλόγου πρὸς τέλεσιν συναυλίας ἐν αὐτῇ.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ἀποφασίζεται, ὅπως ἡ αἴτησις τοῦ συλλόγου «Ἐρμού» γένηται ἀποδεκτὴ, καὶ διαλύεται ἡ συνεδρίασις μὴ προσελθόντος ἕνεκα ἀδιαθεσίας τοῦ μέλλοντος νὰ συνεχίσῃ τὴν «περὶ Ταταρικῶν διαλέκτων» πραγματείαν αὐτοῦ κ. Ἀγ. Χρηστίδου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΦΙΒ'

(Τακτικὴ)

τῆς 13 Μαρτίου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Const. Rayer, ἐκ Τεργέστης, ἀγγέλλοντος τὴν παραλαβὴν τῆς ἐπιστολῆς τοῦ συλλόγου, ὁμολογοῦντος χάριτας ἐπὶ τούτῳ καὶ ἀποστέλλοντος φρ. χρ. πεντήκοντα, ὅπως ἐγγραφῇ τακτικὸν μέλος τοῦ συλλόγου.

Τοῦ κ. Ι. Εὐστρατίου Δράκου Μοσχονησίου, ἀποστέλλοντος γλωσσικὴν ὕλην διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα.

Τῆς ὑπὲρ τῆς μεγάλης τοῦ γένους σχολῆς ἀδελφότητος «Ἐηροκρήνης», αἰτούμενης τὴν αἴθουσαν τοῦ συλλόγου πρὸς τέλεσιν τῆς ἐπέτειου αὐτῆς ἑορτῆς.

β') Ἀποφασίζεται, ὅπως ἡ μὲν γλωσσικὴ ὕλη τοῦ κ. Ι. Εὐστρατίου Δράκου, καίτοι ἐκπρόθεσμος, παραπεμφθῇ τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

Ἡ αἴτησις τῆς ἀδελφότητος «Ἐηροκρήνης» γίνεται δεκτὴ.

γ') Ἀγγέλλονται τὸ δεῦτερον καὶ ἐκλέγονται ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. Χ. Φλωρᾶς ἰατρός, Μηνᾶς Λυθεντόπουλος καὶ Νικ. Ἀρμανίτης.

δ') Ὁ κ. Ἀγλ. Χρηστίδης ἀναγινώσκει συνέχειαν τῆς πραγματείας αὐτοῦ «περὶ τῶν Ταταρικῶν διαλέκτων καὶ τῆς φιλολογίας αὐτῶν».

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ρΙΓ'

(Τακτική)

Τῆς 20 Μαρτίου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τῆς ἐν Μουδανίαις φιλεκπαιδευτικῆς ἀδελφότητος «Ἀπαμείας», ἀγγελλούσης τὴν ἰδρυσιν καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῆς καὶ ἐπικαλουμένης τὴν ἀρωγὴν τοῦ συλλόγου.

Τῆς ἀρχιεπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, προτεινούσης τὴν κατάρτισιν καλλιτεχνικῆς ἐν τῷ συλλόγῳ ἐκθέσεως.

Τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς, διαβιβαζούσης τὰς κρίσεις αὐτῆς ἐπὶ διαφόρων βιβλίων.

β') Ἡ πρότασις τῆς ἀρχιεπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς κατ' ἀρχὴν γίνεται δεκτὴ.

γ') Ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει

1) κρίσιν τῆς ἐκπαιδευτικῆς τοῦ συλλόγου ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς «στοιχειώδους βοτανικῆς» τοῦ κ. Λαζάρου Καλφιώτου κριθεῖσης ταύτης ὡς ἀντιγραφῆς τῆς βοτανικῆς Πύρρου τοῦ Θεσσαλοῦ, ἔχουσαν ὡδε:

«Ἡ παρὰ τοῦ κ. Λαζάρου Καλφιώτου ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς ἐκπαιδευτικῆς τοῦ ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου ἐπιτροπῆς ἀποσταλείσα στοιχειώδης βοτανικὴ, καίτοι σπουδαίαν τῇ ἐπιτροπῇ παρέχει αἰτίαν πολλῶν ἀυστηρῶν παρατηρήσεων, αἱ περ ἤθελον χρησιμεύσει ὡς παραδείγμα τοῖς ἐπιχειροῦσι τὸν σύλλογον ἐξαπατᾶν, ἢ ἐπιτροπῇ ἄξιον αὐτῆς ἐλογίσατο νὰ περιορισθῇ ἐν τούτῳ καὶ μόνῳ, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ πόνημα κακότεργός ἐστιν ἀντιγραφὴ τῆς τοῦ ἱατροδιδασκάλου Διονυσίου Πύρρου τοῦ Θεσσαλοῦ ἐκδοθείσης τῷ 1838 ἐν Ἀθήναις πρακτικῆς βοτανικῆς, ἧς σπάνις ἤδη ὑπάρχει, ὅπερ ὁμολογουμένως ἐνεθάρρυνε τὸν ἀποστείλαντα εἰς τὸ θρασὺ τοῦτο διάβημα. Εἰ δὴ καὶ κατὰ τι ἡ ἀντιγραφή αὕτη διαφέρει τοῦ πρωτοτύπου, εἰσὶν αἱ πλείεσται ἀνορθογραφίαι, ἀσυναξίαι καὶ τὰ ἐπακόλουθα, ἀπερ τὴν θυμηδίαν καὶ ἰλαρότητα τοῦ ἀναγινώσκοντος μᾶλλον προκαλοῦσιν ἢ τὴν σοβαρὰν αὐτῆς μελέτην».

2) Κρίσιν τῆς αὐτῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ ποιήματος τοῦ κ. Μαχιδάνη, δι' ἧς ἡ ἐπιτροπὴ ἀποφαινεται, ὅτι τὸ ἔργον ἐστὶν ἀκατάλληλον

(Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος.—Τόμος ΚΑ')

νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὰ σχολεῖα ὡς διδακτικὸν βιβλίον.

γ') Ἀγγέλλεται τὸ δεῦτερον καὶ ἐκλέγεται ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Rayer, καθηγητῆς ἐν Τεργέστη.

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ρΙΔ'

Τακτικὴ

Τῆς 17 Ἀπριλίου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἄμα ἀρχαιμένης τῆς συνεδριάσεως ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει, ὅτι τελομένης τῆς ἐσθρῆς τῆς ἀδελφότητος «Ξηροκρήνης» τῇ 26 παρελθόντος μηνὸς ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ ἡμετέρου συλλόγου αἰθούσῃ ἔπεσεν ἀπνους ὁ πρόεδρος αὐτῆς κ. Ἰωάννης Γεωργαντόπουλος προσβληθεὶς ὑπὸ κεραυνοβόλου ἀποπληξίας· ὅτι ὁ σύλλογος θρηνεῖ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅστις πρῶτος αὐτοῦ εἰδικῆς γραμματεὺς χρηματίας, ἤδη δὲ ἀντιπρόεδρος, πολυειδῶς ὑπὲρ αὐτοῦ τε καὶ πολλῶν καθιδρυμάτων εἰργάσθη, καὶ ὅτι τὸ προεδρεῖον συνελθὼν ἀμέσως ἐψηφίσαστο τότε τὸ

Ψήφισμα.

«Οἱ κοσμητόρες τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου, συνελθόντες ἐπὶ τῷ σήμερον συμβάντι αἰφνιδίῳ θανάτῳ τοῦ ἐτέρου τῶν ἀντιπροέδρων αὐτοῦ Ἰωάννου Γεωργαντοπούλου γενομένου ἐκ τῶν ἰδρυτῶν αὐτοῦ καὶ πρῶτου εἰδικοῦ γραμματέως, αἰεὶ δ' ὠφελίμου αὐτῷ, ἐψηφίσαστο τάδε:

α') Ὅπως κηρυχθῇ εἰκοσιπενθήμερον πένθους ἀπὸ σήμερον, ἀναβαλλομένων τῶν τε τακτικῶν συνεδριάσεων καὶ τῶν διαλέξεων τοῦ συλλόγου.

β') Ὅπως κατατεθῇ ἐπὶ τοῦ νεκροῦ ὑπὸ τοῦ προέδρου στέφανος φέρων τὴν ἐπιγραφὴν «Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος τῷ ἀντιπροέδρῳ αὐτοῦ κ. Ι. Γεωργαντοπούλῳ».

γ') Ὅπως ἀπαγγεῖλη ὁ πρόεδρος τοῦ συλλόγου τὸν ἐπιτάφιον.

δ') Ὅπως ἐκφρασθῇ τῇ γήρῃ τοῦ ἀειμνήστου ἡ βαθυτάτη τοῦ συλλόγου λύπη δι' ἐπὶ τούτῳ γράμματός.

ε') Ὅπως συνοδεύσῃ τὴν ἐκφορὰν οἱ τε κοσμητόρες καὶ τὰ μέλη τοῦ συλλόγου».

Τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐδημοσιεύθη διὰ τῶν ἐγγωρίων ἐλληνικῶν ἐφημερίδων.

Εἶτα ἀναβληθείσης τῆς ἀναγνώσεως τῶν πρακτικῶν α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Χρ. Παππαδοπούλου, ἐξ Ἀμμοχώστου Κύπρου, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν δύο κυπριακῶν ἐπιγραφῶν.

Τοῦ ἐξοχ. Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου, ἀπαντῶντος εἰς τὴν αἵτησιν τοῦ συλλόγου καὶ δηλοῦντος, ὅτι ἐκτιμῶν τοὺς λόγους, τοὺς ὑπαγορεύσαντας αὐτὴν εὐχαρίστως χορηγεῖ τὸ ποσὸν τῶν διακοσίων (200) λιρῶν πρὸς δημοσίευσιν τῆς ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ συλλόγου ἀποκειμένης γλωσσικῆς ὕλης τοῦ Ζωγραφεῖου διαγωνίσματος ἐν ἰδίῳ τεύχει.

Τῆς χήρας τοῦ ἀοιδίμου Ἰωάννου Γεωργανοπούλου, εὐχαριστοῦσης τῷ συλλόγῳ ἐπὶ τῇ βαθείᾳ θλίψει, ἣν ἐξέφρασεν οὗτος ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ συζύγου αὐτῆς.

Τοῦ κ. Διον. Κοντογεώργη, ὑποβάλλοντος διάφορα πονήματα αὐτοῦ τῇ κρίσει τοῦ συλλόγου.

Τῆς κ. Sidonie Grunvald Zerkovitz, αἰτουμένης, ὅπως ἐπιτραπῇ αὐτῇ ποιήσασθαι διὰ λέξιν ἐν τῷ συλλόγῳ.

Τῶν κ. ἀδελφῶν Περρῆ, διαβιβαζόντων ἐπιστολὴν τοῦ ἐν Παρισίοις κ. Γ. Φυχᾶρη αἰτουμένου ἀντίτυπον τῶν «Φοινισσῶν» τοῦ Εὐριπίδου τῆς Ζωγραφεῖου βιβλιοθήκης διὰ τὸν κ. Weil, ὅπως ποιήσῃται οὗτος κρίσιν ἐν τῇ Journal des savants.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ἀποφασίζεται, ὅπως ἐκφρασθῇ ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ συλλόγου τῷ ἐξοχ. Χρηστάκῳ ἐφένδῳ Ζωγράφῳ διὰ τὴν προσφορὰν τῶν 200 λιρῶν.

Αἱ ἐπιγραφαὶ τοῦ κ. Χρ. Παππαδοπούλου παραπεμφθῶσι τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐπιτροπῇ.

Περσθῆ τῷ κ. Weil διὰ τοῦ κ. Γ. Φυχᾶρη ἀντίτυπον τῶν «Φοινισσῶν» τοῦ Εὐριπίδου.

Τὰ διδασκτικὰ βιβλία τοῦ κ. Διον. Κοντογεώργη παραπεμφθῶσι τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ.

γ') Ὁ κ. Hounanian ἀναγινώσκει πραγματεῖαν «περὶ ἀνθρωπολογίας».

Ὁ πρόεδρος εὐχαριστεῖ τῷ ἀγορητῇ καὶ λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΦΙΕ'

(Ἐκτακτος)

Τῆς 20 Ἀπριλίου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Γ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναγνώσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης ἐκτάκτου συνεδριάσεως α') ὁ κ. Θεμιστοκλῆς Σαλτέλης, εἰσηγητῆς τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς ἀναγινώσκει, τὴν ἐτησίαν ἐκθεσιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἔχουσαν ὡδε.

Κύριοι.

Κελεύσματος τοῦ σεβαστοῦ προέδρου τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς ὑποβάλλω ὑμῖν σήμερον σύντομον τὴν ἐκθεσιν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης τῶν ἐν τῷ ἡδὴ λήγοντι εἰκοστῷ ὀγδῶφ συλλογικῷ ἔτει.

Ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐκ τῶν κ. Ἡρ. Βασιλάδου, Χρήστου Χατζηγηρήστου, Φ. Τάχη, Κ. Παρίτση, Π. Πετρακίδου καὶ Θ. Σαλτέλη συνήλθεν εἰς δέκα τακτικὰς συνεδριάσεις. Ἐν ταύταις μετὰ τὴν ἐκλογὴν ὡς προέδρου μὲν αὐτῆς τοῦ κ. Ἡρ. Βασιλάδου, ὡς γραμματέως δὲ τοῦ κ. Θ. Σαλτέλη ἡσολήθη μετ' ἐπιμελείας καὶ ζήλου πάντων τῶν μελῶν παρόντων ἐκάστοτε ἐν ταῖς συνεδριάσεσι καὶ περὶ ἄλλα μὲν, μάλιστα δὲ περὶ τὰ δύο κύρια καὶ σπουδαιότατα καὶ μεγάλην τῷ ἡμετέρῳ συλλόγῳ περιποιούντα τιμὴν καὶ τὸν ἔπαινον τῶν Εὐρωπαίων λογίων προκαλοῦντα ἔργα αὐτῆς, τὴν Ζωγραφεῖον βιβλιοθήκην καὶ τὸν περὶ συλλογῆς ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ τῷ βίῳ τοῦ συγχρόνου ἐλληνικοῦ λαοῦ Ζωγραφεῖον ἀγῶνα, ἅπερ ἀμρότερα φέρουσι τὸ σεμνὸν ὄνομα τοῦ μεγαθύμου ἱδρυτοῦ αὐτοῦ καὶ γενναίου χορηγοῦ ἐξοχ. Χρηστάκῳ ἐφένδῳ Ζωγράφῳ, τοῦ μεγάλου τοῦ ἡμετέρου συλλόγου εὐεργέτου.

Καὶ περὶ μὲν τῆς Ζωγραφεῖου βιβλιοθήκης ἢ φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς

α') ἅμα καταρτισθεῖσα τῇ συναινέσει τοῦ προεδρείου συνέταξε τὸ μετὰ τῶν ἐν Ἀθήναις τυπογράφων κ. ἀδελφῶν Περρῆ συμβόλαιον τοῦ συλλόγου περὶ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ Ι' τόμου τῆς Ζωγραφεῖου βιβλιοθήκης, βᾶσιν μὲν λαβοῦσα τὰ περὶ τῆς ἐκτυπώσεως τῶν δύο πρώτων τόμων μετὰ τῶν αὐτῶν τυπογράφων συνημμένα, ἱκανὰς δὲ τροποποιήσεις καὶ προ-

σθήκας εἰς αὐτὰ ποιησαμένη πρὸς τὸ ἀσφαλέστερον καὶ συμφερότερον τῷ συλλόγῳ, ὧν τῶν σπουδαιότερων ἀναφέρομεν τὴν ἀπὸ 70 εἰς 60 δραχμὰς ἐλάττωσιν τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐκτυπώσεως ἐκάστου τυπογραφικοῦ φύλλου τοῦ κειμένου μετὰ τῶν ὑποσημειώσεων, ἣν καὶ ἀπεδέξαντο οἱ κ. ἀδελφοὶ Περρῆ.

β') Τὴν ἐπιθεώρησιν καὶ γλωσσικὴν διόρθωσιν τῶν χειρογράφων τῆς ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Γερμανοῦ, ὑφηγητοῦ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ ἐν Μονάχῳ πανεπιστημίῳ, κ. Καρόλου Σίττλ ἐκδόσεως τοῦ Ἡσιόδου τῆς ἀποτελοῦσης τὸν Γ' τόμον τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης, μετὰ προσηγηθεῖσαν φιλικὴν συνεννόησιν μετὰ τοῦ σοφοῦ ἀνδρός, ἀνέθηκε τῷ ἑαυτῆς γραμματεῖ κ. Θ. Σαλτέλλῃ, ὃς προθύμως ἀναδεξάμενος ἐγκαίρως ἐξετέλεσε τὴν ἀναθεθεῖσαν αὐτῷ ταύτην ἐντολήν.

γ') Πρωτοβουλία τοῦ ἑαυτῆς προέδρου προὔτεινε τῷ συλλόγῳ διὰ τοῦ προεδρείου, ὅπως δίδωται τοῖς τε ἐργαζομένοις τακτικῶς τῶν ἑαυτῆς μελῶν καὶ τοῖς ἀναλαβοῦσιν ἐκδοσιν τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης ἀνά ἐν ἀντίτυπον τῶν ἐκάστοτε ἐκδιδομένων τόμων τῆς βιβλιοθήκης, ὅπως χρησιμεύῃ αὐτοῖς εἰς ὁδηγίαν ἐν τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ.

Μετὰ χαρᾶς δὲ ἀνακοινοῦνται ὑμῖν, κύριοι, ἡ ἐπιτροπὴ, ὅτι ἡ μὲν ἐκτύπωσις τοῦ Γ' τόμου τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου περατοῦται, ὅστις, πέποιθεν, οὐδαμῶς ἔσται ὑποδεέστερος τῶν δύο προσβυτέρων αὐτοῦ ἀδελφῶν, ἡ δὲ τοῦ Δ' μὲν τῆς βιβλιοθήκης τόμου, Α' δὲ τόμου τῶν τραγωδιῶν τοῦ Αἰσχύλου, τὴν ἐκδοσιν ἀναλαβόντος τοῦ δοκιμωτάτου Γερμανοῦ ἑλληνιστοῦ, τοῦ ἐν Μονάχῳ καθηγητοῦ κ. Βεκλείνου, πρὸς ὃν ἔγραψεν ἤδη τὸ προεδρεῖον τῆς προτάσει τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς, ὅτι δύναται νὰ ποιήσῃται ἀπὸ τοῦδε τὴν ἐναρξιν τῆς ἐκτυπώσεως, ἐντὸς ὀλίγου ἄρχεται, καὶ τέλος, ὅτι ἐδήλωσαν ἤδη οἱ κ. Μαρτίνος Σάντζιος, διακεκριμένος καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ ἐν Βυρτσβούργῳ πανεπιστημίῳ, Δ. Βερναρδάκης καὶ Δ. Σεμιτέλος, ὅτι ἕκαστος ἔσται ἔτοιμος ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ πρὸς ἐκδοσιν ὁ μὲν κ. Σάντζιος τοῦ Α' τόμου τῶν Πλατωνικῶν διαλόγων, ὁ δὲ κ. Βερναρδάκης τοῦ Β' τόμου τοῦ Εὐριπίδου περιέχοντος τρεῖς τῶν μεζῶνων τραγωδιῶν τοῦ φιλοσόφου ποιητοῦ, ὁ δὲ κ. Σεμιτέλος τοῦ Β' τόμου τοῦ Σοφοκλέους, ἐν ᾧ θέλουσι περιληφθῆ τρεῖς τραγω-

δίαι, ὁ Οἰδίπους τύραννος, ἡ Ἡλέκτρα καὶ ὁ Αἴας.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ τὴν Ζωγραφεῖον βιβλιοθήκην. Περὶ ταύτης δὲ τοῦ λόγου ὄντος ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ δὲν νομίζει ἄκαιρον νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐχὴν. ὅπως ὁ σύλλογος, διὰ τοῦ προεδρείου ὑποδεικνύς τῷ φιλοπάτριδι τῆς φερωνύμου βιβλιοθήκης ἰδρυτῆ καὶ γενναίῳ χορηγῷ τὰς δυσχερεῖας τὰς παρεμβαλλομένας εἰς τὴν ταχεῖαν πρόοδον καὶ συντέλειαν τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης ἐκ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν τόκων τοῦ ἐπὶ τούτῳ ἐν τῇ ἑθνικῇ τῆς Ἑλλάδος τραπέζῃ καταθεθειμένου κεφαλαίου, παρακαλέσῃ αὐτόν, ὅπως εὐδοκήσῃ νὰ διπλασιάσῃ, εἰ δυνατόν, τὸ κεφάλαιον τοῦτο διὰ πολλῶν δ' ἔχει ἐλπίδων ἡ ἐπιτροπὴ, ὅτι ἡ παράκλησις αὕτη τοῦ συλλόγου εὐμενῶς θέλει εἰσκουσθῆ ὑπὸ τοῦ τσσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἐκάστοτε παρεχομένου τεκμήριον μεγατίμου ἀνδρός τῆς ὑπὲρ τοῦ συλλόγου καὶ μάλιστα τῆς Ζωγραφείου αὐτοῦ βιβλιοθήκης ἀληθῶς πατρικῆς αὐτοῦ στοργῆς.

Περὶ δὲ τῆς συλλογῆς ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσῃ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ τῶν ὑπὸ τοῦ προεδρείου παραπεμφθεισῶν αὐτῇ δεκατριῶν συλλογῶν, ἧτοι 1) τῆς τοῦ κ. Ζωγραφακῆ ἐκ Κρήτης, 2) τῆς τοῦ κ. Μακρῆ ἐν Κατηρλῆ, 3) τῆς τοῦ κ. Ἐμ. Μανωλακάκη ἐκ Καρπάθου, 4) τῆς τοῦ κ. Διαμαντάρου ἐκ Καστελλορρίζου, 5) τῆς τοῦ ἱερέως Ἰωάννου ἐκ Καρπάθου, 6) τῆς τῆς γήρας Πολυχρονιάδου ἐκ διαφόρων χωρῶν, 7) τῆς τοῦ κ. Βίτου Παλούμπου ἐκ Καλημέρας, 8) τῆς τοῦ κ. Γ. Παπαθεοφιλείου ἐκ Νισύρου, 9) τῆς τοῦ κ. Κανελλάκη ἐκ Χίου, 10) τῆς τοῦ κ. Μανασσείδου, 11) τῆς τοῦ κ. Καραχάβιτσα, 12) τῆς τοῦ κ. Χαβιαρᾶ ἐκ Σύμης καὶ 13) τῆς ἀνωνύμου φερομένης τὸ ῥητὸν «πόνοος εὐκλείας πατήρ», τὰς μὲν καθ' ἐκάστας κρίσεις ἀνέθηκε τοῖς διαφόροις αὐτῆς μέλεσιν, εἰσηγητὴν δὲ τῆς ἐκθέσεως τοῦ Ζωγραφείου ἀγωνος ἐξελέξατο τὸν κ. Φ. Τάγγην, ᾧ τὰ πλεῖστα τῶν μελῶν ἐπέδωκαν ἤδη τὰς ἑαυτῶν κρίσεις καὶ ὅστις μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀναγνώσεται ἐν ὑμῖν τὴν ἐκθεσιν αὐτοῦ.

Πρὸς δὲ τούτοις ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ συζητήσασα καὶ γνώμας ἀπεφώνησε περὶ πολλῶν ἄλλων ζητημάτων, τῶν μὲν παραπεμφθέντων αὐτῇ ὑπὸ τοῦ προεδρείου πρὸς γνωμοδότησιν, τῶν δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῆς σχετικῶν πρὸς τὰ ἤδη εἰρημένα κύρια αὐτῆς ἔργα ἢ καὶ ἄλλοτριῶν πρὸς αὐτὰ.

Καὶ δὴ προὔτεινε τῷ συλλόγῳ, ὅπως παρακληθῆ ὁ μέγας τοῦ συλλόγου εὐεργέτης νὰ χορηγήσῃ διακοσίας ἐτι λίρας αὐτῷ πρὸς ἔκδοσιν, ἐν ἰδίῳ ἐκτάκτῳ τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ, γλωσσικῆς ὕλης ἐκ τῆς πολλῆς ἀνεκδότου μενούσης ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ συλλόγου, ἀπεἀπανταχόθεν τῆς Εὐρώπης καὶ ἐξ Ἀμερικῆς ἀπλήστως παρὰ τοῦ συλλόγου ζητούμενης. Πρὸς δὲ προὔτεινε τῷ συλλόγῳ διὰ τοῦ προεδρείου ὡς ἐπίτιμον μέλος τὴν Λ. Ὑψ. τὸν πρίγκιπα διάδοχον Σαξωνίας-Μάινινγκεν Βερνάρδον, τὸν φιλελληνικώτατον καὶ εἰδημονέστατον τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων τῶν τε ἀρχαίων καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς καὶ τοσοῦτον ὀρθῶς καὶ κλλιπεῶς τὴν σμυρινὴν γλῶσσαν ἡμῶν γράφοντα. Τὴν δὲ κρίσιν περὶ τῆς εἰς τὸ νέον ἰδίωμα παραφράσεως τῆς Ὀμήρου Ἰλιάδος, τῆς ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁμογενοῦς λογίου ἱατροῦ κ. Ἀποστολίδου γενομένης ὑπὸ δὲ τοῦ προεδρείου αὐτῆ παραπεμφθείσης, ἀέθηκεν ἡ ἐπιτροπὴ τοῖς κ. Χρ. Χατζηγεώργιου καὶ Π. Πετρακίδη, οἵτινες προθυμότατα ἀναλαβόντες αὐτὴν μετ' ὀλίγας ἡμέρας θέλουσιν ὑποβάλλει ὑμῖν. Πρὸς δὲ τούτοις ἡ ἐπιτροπὴ ἀνέθηκε τῷ γραμματεῖ αὐτῆς κ. Θ. Σαλτέλῃ τὴν ἐπεξεργασίαν τῆς γλωσσικῆς ὕλης τῆς καταχωρηθησομένης ἐν τῷ ἐκτυπωθησομένῳ ΙΘ' τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ. Ὁ κ. Σαλτέλῃ δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι λίαν ταχέως ἐπεξεργασθεὶς τὴν ὕλην θέλει παραδώσει ἐγκαίρως αὐτὴν τῇ συντακτικῇ ἐπιτροπῇ, ὅπως μηδεμίαν ἐπέλθῃ βραδύτης ταύτης ἕνεκα εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ.

Ἡ ἐπιτροπὴ προσέτι ἐρωτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ προεδρείου περὶ τῆς προσφορᾶς τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Σαλτέλῃ τῆς ὑπ' αὐτοῦ μεταφρασθείσης ἐκ τοῦ γερμανικοῦ Μετρικῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων τοῦ κλεινοῦ καθηγητοῦ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ ἐν Μονάχῳ πανεπιστημίῳ Κ. Γουλιέλμου Χρήστου, συγγράμματος δοκιμωτάτου, ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ ἐκδοθῆ δαπάνῃ καὶ πρὸς ὄφελος τοῦ ἡμετέρου συλλόγου, ἀπεφάνητο γνώμην ὑπὲρ τῆς ἀποδοχῆς τῆς προσφορᾶς ταύτης.

Λύται, κύριοι, καὶ ἄλλαι τοιαῦται εἰσὶν αἱ κατὰ τὸ ἤδη τελευτῶν συλλογικῶν ἔτος ἐργασίαι τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἧτις εὐχεσθαι τῇ διαδεξομένῃ αὐτῇ, ὅπως πλείονας, σπουδαιότερας καὶ τελειότερας ἀνακαινώσθαι ὑμῖν τὰς ἑαυτῆς κατὰ τὴν λήξιν τοῦ ἐπιόντος συλλογικοῦ ἔτους.

β') Ὁ κ. Π. Κούππας, ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς ἔχουσαν ὡδε.

Ἑλληλόγμοι κύριοι.

Κατὰ τὴν λήξασαν ταύτην περίοδον τοῦ συλλογικοῦ ἔτους ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐπιτροπὴ προσῆλθεν εἰς ἕνδεκα συνεδριάσεις, ὡς ἐκ τῶν ὑφισταμένων αὐτῆς πρακτικῶν δηλοῦται. Τῶν συνεδριάσεων τούτων ἡ μὲν δευτέρα (ἀρχόμεθα δ' ἐκ τῆς δευτέρας διὰ τὴν ἑλλειψίν τῶν πρακτικῶν τῆς πρώτης) ὡς θέματα ἔσχε· 1) τὴν παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς ἀπόφασιν, ὅπως παρακολουθήσῃ τὰς ἐν Βυζαντίῳ ἀνασκαφὰς τῆς ἐταιρίας τῶν ὑδάτων Δέρκων πρὸς τοποθέτησιν σωλήνων. Τὴν δὲ ἀπόφασιν ταύτην γνωστὸν ἐγένετο τοῖς μέλεσι τοῦ συλλόγου, δι' οἷας αἰτίας τὸ τοῦ συλλόγου προεδρεῖον μετὰ ἐπανειλημμένας τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς ἐνστάσεις ἀπέκλινε παραδεχθῆναι· 2) τὴν ἔρευναν ἐπὶ τοῦ περιέργου ἐδάφους πυργου τινὸς κειμένου πλησίον τῆς πύλης τοῦ Δευτέρου, ὅστις, κατὰ τὴν γνώμην μελῶν τινων τῆς ἐπιτροπῆς, εἶχε τὴν κατασκευὴν τοιαύτην, διότι ἐχρησίμευεν ὡς ὑπόγειος ἐροκτῆ· 2) περὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἀγίου Νικολάου καὶ τοῦ ἀγίου Λύγουστίνου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως· καὶ 4) περὶ βυζαντινῆς ἐπιγραφοῦς.

Ἐν τῇ Γ' συνεδριάσει θέμα καὶ πάλιν ἦν τὸ περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς ἐταιρίας τῶν ὑδάτων Δέρκων ζήτημα, ἐξ οὗ ἡ ἐπιτροπὴ πλείστα ὅσα προσεδόκει.

Τὸ αὐτὸ θέμα ἔσχε καὶ ἡ Δ' συνεδρίασις, καθ' ἣν ἡ ὀριστικὴ ἄρνησις τοῦ προεδρείου τοῦ συλλόγου ἔθετο τέρμα εἰς τὴν ἐπὶ πλέον ἐπασχόλησιν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς περὶ τούτου.

Ἐν τῇ Ε' συνεδριάσει ὁ σοφὸς ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς δόκτωρ κύριος Α. Long κατέθεσεν ἀντίγραφα πολυτίμων ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν, ἃς ἀντέγραψεν ἐκ λίθων κειμένων ἐπὶ τῆς προκυμαίας τοῦ Βεθεκίου, οἵτινες μετακομισθέντες ἐκεῖ ἔμελλον χρησιμεῦσαι πρὸς ἔργον κυβερνητικοῦ οἰκοδομήματος. Ἐν τῇ αὐτῇ συνεδριάσει ἐγένετο πρότασις, ὅπως ἡ ἐπιτροπὴ ἀπευθύνῃ τῷ προεδρεῖῳ τοῦ συλλόγου αἴτησιν περὶ πιστώσεως δέκα (10) ὀθωμανικῶν λιρῶν δι' ἀγορὰν ἀρχαιολογικῶν βιβλίων ἐκ τῶν τὰ μάλα χρησιμεούντων ταῖς ἐργασίαις αὐτῆς.

Ἐν τῇ Σ' συνεδριάσει ἡ ἐπιτροπὴ ἐσκέψατο ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ προεδρείου τοῦ συλλόγου πεμφθείσης αὐτῇ πρὸς κρίσιν μελέτης τοῦ κ. Ο. Ἀνδρεάδου ἐπιγραφομένης: «Ἐπιγραφικὰ ἤτοι περὶ τοῦ τίνι τρόπῳ κατορθοῦται ἡ πανομοιότυπος ἀντιγραφή αὐτῶν».

Ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐπιτροπὴ σκεψαμένη καὶ ἐγκρίνασα τὴν μελέτην ταύτην ἀπεφάνητο τὴν περὶ ταύτης γνώμην αὐτῆς τῷ συλλόγῳ ἐν τῇ Ζ' αὐτῆς συνεδριάσει. Ἐν τῇ Ζ' ταύτῃ συνεδριάσει ὁ αἰδесиμώτατος πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς προσέφερε πανομοιότυπα ἐπιγραφῶν τινων ἐκ Θεσσαλονίκης· κοινοποιεῖ δὲ καὶ ἐπιστολὴν τοῦ ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐλλογίμου κ. Ε. Σιδεροπούλου ἀνακοινοῦντος, ὅτι ἕνεκα τῶν ἀπασχολουσῶν αὐτὸν ὑποθέσεων του, μετὰ λύπης ἀναγκάζεται τοῦ ἀπουσιάζειν ἐκ τῶν συνεδριάσεων. Ἡ ἐπιτροπὴ μεθ' ὅλας τὰς σκέψεις αὐτῆς δὲν εὗρεν ὅπως ὀρίση ἀρμοδίαν ὥραν, ἵνα ἅπαντα τὰ μέλη αὐτῆς δύνανται νὰ παρίστανται κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον. Ἐν τῇ αὐτῇ συνεδριάσει προκαλεῖται ἐπίσης συζήτησις περὶ τῆς ἀπουσίας τοῦ γραμματέως τῆς ἐπιτροπῆς, τοῦ ἐλλογίμου κ. Κ. Περδικίδου, μὴ παρασταθέντος ἐπὶ πολλὰς κατ' ἀκολουθίαν συνεδριάσεις.

Ἐν τῇ Η' συνεδριάσει ὁ μὲν ἐλλόγιμος κ. Α. Millingen ἀνεκoinώσατο βυζαντινὸν τι μονόγραμμα, ὅπερ ἀνέγνωσε παρὰ τῇ σχολῇ Ρουσδιῆ πρὸς τὸ Σουλτάν Μεχμέτ· ὁ δ' αἰδесиμώτατος πρόεδρος κ. Curtis ἀντίγραφον ἐπιγραφῆς κειμένης ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ ναυστάθμῳ, καὶ ἥς ὑπόσχεται νὰ προσενέγκῃ ἀκριβὲς ὁμοίωμα κατὰ τὴν ἐπομένην συνεδρίασιν, ἵνα ἀντιγραφῇ ἐν τῷ ἡμετέρῳ κώδικι.

Ἐν τῇ Θ' συνεδριάσει ὁ ἐκ τῶν μελῶν κ. Π. Κούππας ἀνακοινοῦται τὰς περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου ἐν Σίγματι παρατηρήσεις αὐτοῦ· ὁ δ' αἰδесиμώτατος πρόεδρος ποιεῖται μνείαν περὶ δωρικῆς τινοῦ ἐπιγραφῆς ἐκ Χαλικιδόνας, ἀνηκούσης τῷ δόκτορι κ. Paterson, περιέργου διὰ τὰς διαφόρους μορφὰς τοῦ γράμματος Π.

Ἐν τῇ Ι' συνεδριάσει ὁ αἰδὲς. πρόεδρος κ. Curtis παρουσιάζει τῇ ἐπιτροπῇ φωτογραφικὸν ἀντίτυπον τῆς ἐπὶ τοῦ πύργου, τοῦ παρὰ τῷ Σογοῦκ-τσεσιε πλησίον τῆς ἀγίας Σορίας, ἐπιγραφῆς, περὶ ἧς ἐδημοσιεύθη ἄλλοτε ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ τοῦ συλλόγου παραρτήματι. Κοινοποιεῖ δ' ἐπίσης ὁ αἰδесиμώτατος πρόεδρος καὶ τὸ ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ναυστάθμου ληφθὲν τὸ δεύτερον πιστὸν ἀντίγραφον.

Ἐν δὲ τῇ ΙΑ' αὐτῆς συνεδριάσει ὁ αἰδὲς. πρόεδρος ἀνακοινοῦται τῷ νεωστὶ ἐκλεγέντι καὶ παρὰ τοῦ συλλόγου ψηφισθέντι γραμματεῖ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς κ. Π. Κούππῃ, ὅτι μετὰ λύπης μεταβιβάζεται τὴν εἰδησιν αὐτῷ τε καὶ τοῖς λοιποῖς μέλεσιν, ὅτι ἕνεκα ἰδίων ὑποθέσεων ἀναγκάζεται ἵν' ἀναχωρήσῃ αὐθημερὸν διὰ Λονδίνον, ἔνθα διατρίψει ἐπὶ μῆνα.

Τοιαύτη ἐν συντόμῳ ἐστὶν ἡ περιλήψις τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ λήξαν τοῦτο ἔτος· ἐν δὲ τῇ ἐκθεσεί ταύτῃ ὀφείλομεν προσθεῖναι τὰς ἐπομένους παρατηρήσεις·

Α') Ὅτι αἱ συνεδριάσεις τῆς ἐπιτροπῆς ἐγένοντο ἀνώμαλοι, τὰ δὲ πρακτικὰ αὐτῶν ἐλλιπῆ καὶ κατὰ τι ἀνακριβῆ διὰ τὴν συνεχῆ ἀπουσίαν τοῦ γραμματέως, ὅστις οἰκῶν ἐν ταῖς νήσους ἡδυνάτει νὰ παραστῇ ἐν ταῖς συνεδριάσεσιν, ἄχρις οὗ ἡ ἐπιτροπὴ ἠναγκάσθη ἵνα προσβῇ εἰς ἐκλογὴν ἑτέρου.

Β') Ὅτι αἱ συνεδριάσεις γινόμεναι εἰς ὥρας τῆς ἡμέρας ἐργασίμους ἐκόλυον τὴν προσέλευσιν πολλῶν ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς.

Γ') Ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην ἀγορὰς ἀρχαιολογικῶν βιβλίων διὰ τὰς μελέτας αὐτῆς· διότι ἄνευ αὐτῶν οὐδὲν ἄλλο πράττει ἐν ταῖς ἐργασίαις αὐτῆς ἢ ταῦτολογίαν κατὰ μορφὰς διαφόρους· καὶ

Δ') Ὅτι ἔχει ἀνάγκην μικρᾶς φωτογραφικῆς μηχανῆς, ἧς ἡ ἀγορὰ δὲν εἶναι σφόδρα δαπανηρὰ· χρησιμεύσει δὲ πρὸς εὐκόλον ἀντιγραφὴν πολλῶν ἀπροσίτων μνημείων καὶ ἐπιγραφῶν.

γ') Ὁ κ. Ἀπ. Βασκακόπουλος ἀναγινώσκει τὴν ἐκθεσιν τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἔχουσαν ὡδε.

Κύριοι.

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ τοῦ συλλόγου ἐπιτροπὴ συνισταμένη ἐκ τῶν κ. Χρ. Κατζηρηρήτου, προέδρου, Ἡρακλείου Βασιλάδου, Θεμ. Σαλτέλλη, Φ. Τάγη, Ἠλία Βαλσαμάκη, Γερασίου Δωρίζα, Νικήτα Παπαγιαννοπούλου, Νικολάου Παρανίκα, Νικολάου Εὐσταθίου, Εὐσταθίου Παππέσκου Ὀδυσσεῶς Ἀνδρεάδου καὶ Ἀπ. Βασκακόπουλου γραμματέως, ἐπὶ μὲχρι τοῦδε ἐποιήσατο συνεδριάσεις, καθ' ἃς τὰς ἐξῆς διεξπεραίωσεν ἐργασίας, διαιρουμένας εἰς τρεῖς κατηγορίας :

α') Εἰς κρίσεις διαφόρων πονημάτων ὑπὸ τὴν κρίσιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ συλλόγου παραπεμφθέντων.

β') Εἰς ἐργασίας οἰκοθεν ἐκπαιδευτικὰς, ἐν αἷς κατατάσσονται: ἡ μελέτη περὶ τοῦ προγράμματος ἀστικῶν σχολῶν καὶ ἡ ἐκλογή τῶν καταλληλοτέρων διὰ τὰς σχολὰς ταύτας βιβλίων.

γ') Ὁ Καραπάνειος ἀγών.

Καὶ ὑπὸ τὴν κρίσιν μὲν τῆς ἐπιτροπῆς πονήματα παραπεμφθήσαν κατὰ χρονολογικὴν τάξιν τὰ ἐξῆς:

I. Ἡ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐκπροθέσμως ἀποσταλεῖσα τῷ συλλόγῳ καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ τῇ ἐπιτροπῇ «Νέα παιδαγωγία» τοῦ φιλοσόφου δημοδιδασκάλου κ. Συμεῶν Μανασσείδου τοῦ ἐξ Αἴνου, ἦν διὰ τοὺς ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ ἐπ' αὐτῆς εἰσηγητοῦ τῆς ἐπιτροπῆς κ. Ἀπ. Βασακοπούλου ἐκτεθειμένους λόγους ἡ ἐπιτροπὴ οὔτε ὡς διδακτικὸν ἐγγεγραμμένον εὖσε κατάλληλον. οὔτε ὡς ὀδηγίαν δυναμένην νὰ χρησιμεύσῃ τοῖς διδασκάλοις, καίτοι αἱ ὀδηγίαι, ἀς ὡς ἐν προλόγῳ παρατίθωνται ὁ συγγραφεὺς, ἐφάνησαν κατὰ τὸ μέλλον καὶ ἤττον ὀφθαί, ἀλλ' αἵπερ ἀπὸ πολλοῦ παρ' ἡμῖν ἐγενικεύθησαν.

II. Ἡ δασονομία ὑπὸ τοῦ κ. Ραζῆ, ἐφ' ἧς ἡ ἐπιτροπὴ, ἐλλειπόντων ἐν αὐτῇ εἰδικῶν περὶ τὰ τοιαῦτα προσώπων, ἐκήρυσεν ἐκυστὴν ἀναρμόδιον.

III. Ἡ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐκπροθέσμως ἐπίσης ἀποσταλεῖσα γραμματικὴ τοῦ κ. Ἀποστόλου Δημητριάδου, διευθυντοῦ τῆς πατριαρχικῆς δημοτικῆς σχολῆς, ἧς ἡ κρίσις τῷ κ. Φιλίππῳ Τάγῃ ἀνατεθείσα ἀναγνωσθήσεται ἐν τῇ προσεγεῖ συνεδριάσει τοῦ συλλόγου.

IV. Βοτανικὴ ὑπὸ τοῦ κ. Λαζάρου Καλιφιώτου, ἧς ἡ κρίσις ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς ἐπιτροπῆς κ. Χρ. Χατζηγεργίου γενομένη ἀνεγνώσθη ἐν συνεδριάσει τοῦ συλλόγου, καθ' ἣν κρίσιν τὸ πόνημα τοῦτο χυτολεῖξαι ἀντιγραφῆ οὔσα τῆς ἀπὸ τοῦ 1835 ἐκδοθείσης βοτανικῆς τοῦ ἱατροδιδασκάλου Διονυσίου Πύρου τοῦ Θεσσαλοῦ, ἀπερρίσθη ὡς ἔργον πᾶν ἀνωφελές, ἄχρηστον καὶ ἀπαιτητόν.

V. Ζωολογία ὑπὸ τοῦ κ. Τηλεμάχου Κωτσάκη, ἧς ἡ κρίσις ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς ἐπιτροπῆς κ. Χ. Χατζηγεργίου γενομένη ἀνεγνώσθη μὲν ἐν προηγουμένῃ τῆς ἐπιτροπῆς συνεδριάσει, ἀναγνωσθήσεται δὲ καὶ ἐν τῇ προσεγεῖ συνεδριάσει τοῦ συλλόγου, καθ' ἣν ἡ Ζωολο-

γία τοῦ κ. Κωτσάκη ἐκρίθη κατάλληλος διὰ πρωτοβαθμίους δημοτικὰς σχολὰς.

VI. Χειρῶς γραφὸν πόνημα ὑπὸ τὸν τίτλον «Σημεῖα χαρακτηρίζοντα τὴν ἀνατροφὴν», ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ ὑπὸ Δ. Μεγδάνη, οὗ ἡ κρίσις ὑπὸ τοῦ κ. Ἀπ. Βασακοπούλου γενομένη ἀνεγνώσθη ἐν προηγουμένῃ τοῦ συλλόγου συνεδριάσει, καὶ καθ' ἣν τὸ ἐν λόγῳ πόνημα δὲν ἐκρίθη κατάλληλον πρὸς διδασκαλίαν ἐν τοῖς σχολείοις.

β') Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ δεύτερον ἤλθε καὶ ἐπὶ τὴν μελέτην τοῦ περὶ ὁμοιομορφου προγράμματος ἀστικῆς σχολῆς ζήτηματος λαβοῦσα ὑπ' ὄψει τὸ ἀπὸ τοῦ 1884 συνταχθέν ἤδη ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τοιοῦτον πρόγραμμα, ὅπερ ἡ ἐπιτροπὴ εὐροῦσα τροποποιήσιμον διὰ τὴν πρόδον τοῦ παιδευτικοῦ συστήματος καὶ τὴν ἐμφάνισιν νεωτέρων περὶ τούτων γνωμῶν ἀνέθηκε τοῖς κ. Χ. Χατζηγεργίου, Θεμ. Σαλτέλῃ, Νικολάῳ Εὐσταθίου καὶ Ἀπ. Βασακοπούλῳ, οἵτινες διατελοῦσιν ἐπὶ ἐν τῇ μελέτῃ καὶ ἐργασίᾳ ταύτῃ, ἐλπίζοντες, ὅτι ὅσον τάχιον θὰ παρουσιάσωσι τὸ ἀποτελεσμα τῆς ἀναθεθείσης εἰς αὐτοὺς ἐργασίας.

Τὸ δὲ τῷ ἀνωτέρω σχετιζόμενον ζήτημα περὶ τῆς συστάσεως τῶν καταλληλοτέρων διδακτικῶν βιβλίων διὰ τὰς ἀστικὰς σχολὰς, ἡ ἐπιτροπὴ διὰ πολλοὺς σπουδαίους λόγους ἐκρινεν ἀναγκαίαν τὴν ἀναβολὴν τῆς ὀριστικῆς περὶ τούτων ἀποφάσεως αὐτῆς.

γ') Τρίτη ἐργασία τῆς ἐπιτροπῆς ἐστὶν ὁ Καραπάνειος ἀγών, εἰς ὃν κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἀπεστάλη ἐγκαίρως γραμματικὴ τρίτευχος τῆς νέας ἐλληνικῆς γλώσσης ἀνωνύμως φέρουσα ὡς ἐμβλημα τὸν ἐξῆς Ὀμηρικὸν στίχον «τοῦ καὶ ἀπὸ γλώττης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδὴ»—ἧς τὴν κρίσιν ὁ σύλλογος ἀκούσεται ἐν τῇ προσεγεῖ συνεδριάσει.

Εἰς τὸν αὐτὸν Καραπάνειον ἀγῶνα λίαν ἐκπροθέσμως ἀπέστειλε συμπλήρωμα καὶ ἐπιδιορθώσεις εἰς τὴν καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐπίσης ἐκπροθέσμως εἰς τὸν ἀγῶνα ἀποσταλεῖσαν ἐλληνικὴν ἱστορίαν διὰ τὰς ἀστικὰς σχολὰς, μετὰ παρακλήσεως τοῦ ἀποσταλεῖντος, ὅπως ἡ ἐπιτροπὴ λάβῃ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπ' ὄψει εἰς τὸν ἀγῶνα τὴν ἐν λόγῳ ἐλληνικὴν ἱστορίαν διὰ τῶν ἀποσταλειῶν σχετικῶν σημειώσεων ἐπιδιορθωμένην καὶ συμπληρωμένην. Ἄλλ' ἡ ἐπιτροπὴ μὴ ἔχουσα τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον διὰ τὸ λίαν ἐκπρόθεσμον τῆς ἀποστολῆς ἀπέκλεισε καὶ πάλιν τοῦ ἀγῶνος.

Ἡ ἐπιτροπὴ πρὸς ταῖς ἀνωτέρω συνεδριάσεις ποιήσεται καὶ ἑτέραν, κατ' ἀνάγκην δὲ καὶ δύο ἄλλας διὰ τὴν κρίσιν τοῦ ἀνωτέρω μνησθέντος Καραπανείου ἀγῶνος.

Τοιαῦται καὶ τοσαῦτοί εἰσιν αἱ ἐργασίαι τῆς εκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ λήξαν ἤδη συλλογικὸν ἔτος, ὧν πλείους καὶ σπουδαιότερας εὔχεται εἰς τὴν διάδοχον ἐπιτροπὴν.

δ') Ὁ κ. Κ. Μακρῆς ἀναγινώσκει ἐκθεσιν τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς.

ε') Ὁ κ. Ε. Ποππέσκος ἀναγινώσκει τὴν ἐκθεσιν τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς ἔχουσαν ὧδε.

Ἐρίτιμοι κέριαι.

Α'.

Ἡ συντακτικὴ τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ἐπιτροπὴ, ἐν τῇ τῆς ιζ' μαρτίου συνεδριάσει ἀνέθηκέ μοι τὴν σύνταξιν τῆς ἐκθέσεως τῆς ἀφορώσης τὰ ἑαυτῆς ἔργα κατὰ τὸ ΚΖ' συλλογικὸν ἔτος.

Ἀναλαβὼν οὖν τὴν εὐθύνην ταύτην ἔναντι τῆς ἐπιτροπῆς ἀμέσως καὶ ἔναντι τοῦ συλλόγου, ἐμελέτησα τὰς ἐτησίας ἐργασίας τῆς ἐπιτροπῆς ἐπισταμένως καὶ διέγραψα ταύτας ὡς οἶόν τε λεπτομερῶς καὶ ἀκριβῶς, ὡς ἐν τοῖς καθέκαστα δειχθήσεται.

Καὶ δὴ, ἐρίτιμοι ἐταῖροι, ἡ ἐπιτροπὴ ἐν ὀκτώ συνεδρίαις ἐμερίμνησε περὶ τῶν ἀφορώντων πᾶσαν ἄμεσον ἐκδοσιν τῶν ἔργων τοῦ συλλόγου, καταρτισθεῖσα τῇ προτάσει τοῦ προεδρείου τοῦ ΚΣ' συλλογικοῦ ὡς ἐξῆς:

Μέλη τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς.

Θ. Σαλτέλης, Ν. Σουλλίδης, André Leval, γεν. γραμματεὺς, εἰδ. γραμ., καὶ οἱ γραμματεῖς τῶν ἐπιτροπῶν φιλολογικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς καὶ ἐκλεξαμένη τῇ τοῦ διαδόχου προεδρείου προσκληθεῖ πρόεδρος μὲν αὐτῆς τὸν καὶ τέως τοιοῦτον κ. Θ. Σαλτέλην, γραμματέα δὲ τὸν κ. Ε. Ποππέσκον. Κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίαν τῆς ἐπιτροπῆς προήδρευσεν ὁ σεβ. πρόεδρος τοῦ συλλόγου κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλής.

Ἐπειδὴ δ' ὁ κ. Θ. Σαλτέλης, ὡς ἐκλεγείη γραμματεὺς τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, αὐτοδικαίως ἀπετέλει μέλος τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς κατὰ τὸν κανονισμόν, ἐδέησεν ὅπως προσκληθῆ καὶ ἕτερον μέλος, ἐκλεγέντος ὡς

τοιοῦτου τοῦ κ. Θ. Μοσχουπόλου, ὅστις, παρ' ἐλπίδα, εἰς οὐδεμίαν τῶν συνεδριῶν τῆς ἐπιτροπῆς παρεκλήθησεν.

Ἐσχάτως ἡ ἐπιτροπὴ ἀριθμεῖ μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς τὸν κ. Π. Κούππαν, ἐκλεγέντα γραμματέα τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς ἀντὶ τοῦ κ. Κ. Πεσδικίδου, παραιτηθέντος.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ προσωπικοῦ τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἐπελθουσῶν μεταβολῶν.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἀμέσως ἐμερίμνησε περὶ τοῦ ΙΘ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ, ἀπὸ τῆς 14 παρελθόντος μαΐου, παρακαλέσασα τὸ προεδρεῖον τοῦ συλλόγου, ὅπως ζητήσῃ τὰ ἀναγνώσματα, τὰ γενόμενα κατὰ τὸ ἔτος 1884-85 παρὰ τῶν ποιησαμένων ταῦτα, τὰ καταχωρισθησόμενα ἐν τῷ ἐκδοθησομένῳ ΙΘ' τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου. Τὰ ἀναγνώσματα ταῦτα, ὡς μὴ ὤφελεν, ὑστεροῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον μέχρι τῆς σήμερον, ἐπιβραδυνομένης οὕτω τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ ΙΘ' τόμου. Ἡ ἐπιτροπὴ τοίνυν προνοοῦσα ὑπὲρ τῆς διαδόχου αὐτῆς, ἐψηφίσασα ἐν τῇ τελευταίᾳ αὐτῆς συνεδρίᾳ, τῇ γενομένῃ τῇ 17 μαρτίου 1889, ὅπως διὰ τοῦ προεδρείου συσταθῆ τῷ γραφεῖῳ τοῦ συλλόγου ἡ περὶ πάντων τούτων ἐγκαιρὸς μέριμνα, ἵνα μὴ καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ματαιώσιν αἱ βραδυτέρες αὐταὶ τὸν ζῆλον ἐκάστης ἐπιτροπῆς, καταδικάζουσαι αὐτὰς εἰς ἀκουσίαν νάγκην.

Ἡ ἐπιτροπὴ ὡσαύτως ἔγραψε τῷ προεδρεῖῳ ἐγκαιρῶς, ὅπως εἰδοποιήσῃ τὴν φιλολογικὴν τοῦ συλλόγου ἐπιτροπὴν πρὸς παρασκευὴν ὅσον ἔνεστι ταχεῖαν τῆς ὕλης τῶν «Ζώντων μνημείων», τῆς καταχωρισθησόμενης ἐν τῷ ΙΘ' τόμῳ καὶ ἡγγεῖλε κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, ὅτι αἱ δαπάναι, αἱ διὰ τὸν ΙΘ' τόμον, τὸ παράρτημα τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς, τὴν συμπλήρωσιν τοῦ τεύχους τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος καὶ τὸν τόμον τοῦ καταλόγου τῆς βιβλιοθήκης ἀναβιβασθήσονται ἴσως μέχρι τοῦ ποσοῦ τῶν 250 (διακοσίων πενήκοντα) ὀθωμικ. λιρῶν.

Περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ΙΘ' τόμου προκειμένου ἡ ἐπιτροπὴ ἐπανειλημμένως ἐσκέπτετο περὶ τε τῶν ἀπαρτισθέντων τὸν τόμον τυπογραφικῶν φύλλον (37-8) καὶ περὶ τῆς ἐπισπεύσεως τῆς λήψεως τῶν ἀναγνώσμάτων, περὶ ἧς ὁ κ. πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ἐποίησασα πρὸς ταῖς λοιπὰς τὴν ἐξῆς οὐσιώδη παρατήρησιν, ὅτι δεόν νὰ παρακληθῆ αὐθις τὸ προεδρεῖον, ὅπως τάξῃ προθεσμίαν τοῖς ὀρεῖλουσιν ἀπό-

στείλαι τὰς ἐαυτῶν πραγματείας τὸ μέχρι τῆς 1 παρελθόντος δεκεμβρίου χρονικὸν διάστημα, τοῦ αὐτοῦ μέτρου λαμβανομένου καὶ περὶ τῶν ἐπιτροπῶν φιλολογικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς περὶ καταρτίσεως τῆς ὕλης τῆς ἀναγομένης αὐταῖς. Παρὰ πάντα ταῦτα ἡ ἐπιτροπὴ μετ' ἀγρύπνου ὀφθαλμοῦ ἀνέμενε τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω τροπὴν καὶ βελτίωσιν τῶν οικονομικῶν τοῦ συλλόγου, ὡς ἐκ τούτων κατὰ μέγα μέρος ἐξαρτωμένης τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἔργων τοῦ συλλόγου.

Κατὰ φεβρουάριον τέλος τοῦ 1889 ἀνεκινώθη ἡμῖν ἐπιστολὴ τοῦ προεδρείου τοῦ συλλόγου, δηλοῦσα, ὅτι ἐκ τῶν κατὰ τὸ 1884-85 γενομένων ἀναγνωσμάτων, τῶν μὴ κατατεθειμένων ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ συλλόγου, ἀπεστάλη ἡμῖν μόνῃ ἡ πραγματεία τοῦ κ. Calvert β') ὅτι ἐγράφησαν τῆ ἀρχαιολογικῆ ἐπιτροπῇ ἐγκαίρως τὰ δέοντα, ἀλλ' ὅτι αὕτη δὲν ἀπήντησεν εἰσέτι καὶ γ') ὅτι ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ, ἣ τοιαύτη ἐστάλη ἐπιστολῇ τοῦ προεδρείου, ἀπήντησεν, ὅτι προσεχῶς ἀσχοληθήσεται περὶ τὴν παρασκευὴν τῆς γλώσσικῆς ὕλης.

Ἄπαντα τὰ κατὰ τὸ 1884-85 γενομένα ἀναγνωσμάτ' εἰσι ταῦτα :

1) Α. Π. Κεραμῆς. — Συμβολαὶ εἰς τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν φιλολογίαν.

2) Τοῦ αὐτοῦ. — Πρόγραμμα Ζωγραφείου βιβλιοθήκης.

3) Γεωργαλά. — Ὁδηγία καὶ πρόγραμμα ἀστικῆς σχολῆς.

4) Ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς. — Ἐκθεσίς Χαρισίου κληροδοτήματος (διανομή).

5) Χρ. Σαμαρτζίδου. — Περὶ τοῦ ἐπιραινέντος τῷ Μ. Κωνσταντίνῳ σημείου καὶ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λέξεως *Δάβαροι*.

6) Μ. Παρανίκα. — Περὶ τῆς Π. μεγάλης τοῦ γένους σχολῆς.

7) Ἦρ. Βασιάδου. — Περὶ τῶν ὁμοιοτήτων καὶ διαφορῶν τῶν ἐκπαιδευτικῶν τεχνῶν καὶ τῆς ποιήσεως κατὰ τοὺς ἀρχαίους (α', β', γ').

8) Ν. Χαρισιάδου. — Περὶ παραγωγῆς τοῦ πλούτου, φιλοπονίας καὶ κεφαλαίων.

9) Κ. Ἰωαννίδου. — Περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακαλύψεων τοῦ Pasteur.

10) Ἦρ. Βασιάδου. — Περὶ τοῦ Οὐίλλιέλμου Μαίστορος τοῦ Goethe.

11) Μ. Παρανίκα. — Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

12) Κ. Περδικίδου. — Περὶ τῆς θρησκείας τῶν ἀρχαίων Περσῶν.

13) Α. Π. Κεραμῆς. — Ἐκθεσίς παλαιογραφικῶν ἔρευνῶν διὰ τὴν Μαυρογορδάτειον βιβλιοθήκην κατὰ τὸ 1884.

14) Calvert. — Τοπογραφία τῆς Τροίας.

15) Κεραμῆς. — Ἐκθεσίς ἀρχαιολογικοῦ συνεδρίου Ὁδησοῦ.

16) Ἦρ. Βασιάδου. — Περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης εἰς τὴν σύστασιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν τεχνῶν ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν.

17) Πετρίδου. — Περὶ τῆς πόλεως Κυπαρισσίας.

18) Κ. Περδικίδου. — Περὶ Λιλίθ καὶ Μαρούτ.

Ἔπονται αἱ ἐκθεσίς τῶν ἐπιτροπῶν καὶ κοσμητόρων, ἅπασαι ὑπάρχουσαι.

Σκέψως δὲ γενομένης περὶ τυπογραφείου ἀνακινώθησαν αἱ αἰτήσεις τῶν κ. Βουτυρᾶ καὶ Κεραλίδου, διευθυντῶν τῶν ὁμωνύμων τυπογραφείων, τοῦ μὲν ἀνακινωσαμένου, ὅτι ἀναδέχεται τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου μετ' ἐκπτώσεως 10 % πρὸς τὰ ἤδη ὑπὸ τοῦ συλλόγου παρεχόμενα δι' ἕκαστον τυπογραφικὸν φύλλον, τοῦ δὲ κ. Βουτυρᾶ ἀναδεχομένου αὐτὴν ταύτην ἀντὶ Λ.Τ. 1,50.

Ἀνακινοῦνται ὡσαύτως διὰ τοῦ κ. Σαλτέλη, προέδρου τῆς ἐπιτροπῆς, αἱ προφορικαὶ αἰτήσεις τῶν κ. Παλλαμᾶρη καὶ Κορομηλά, τοῦ μὲν ἐκτυπώσαντος τὸν τόμον τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος, τοῦ δὲ τὸν III' τόμον τοῦ περιοδικοῦ.

Ὁ πρόεδρος τοῦ συλλόγου, ὁ κατὰ τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ 9 ἔθρου τοῦ Ε' κεφ. τῶν συμπληρωματικῶν τοῦ κανονισμοῦ διατάξεων συνάπτων τὴν μετὰ τοῦ τυπογραφείου σύμβασιν, παρεκάθησεν ἐν τῇ τῆς 3 φεβρουαρίου 1889 συνεδρίᾳ τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἀπεφασίσθη κοινῇ μετὰ τῆς ἐπιτροπῆς ἡ ἐκλογὴ τοῦ τυπογραφείου, καθιερωθείσης τῆς συνθηκῆς ταύτης ἐξ ἀβροφροσύνης ἴσως τῶν κατὰ καιροὺς προέδρων πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν καὶ παρὰ τὴν ῥητὴν διακείμενισιν τοῦ σχετικοῦ ἔθρου.

Ὁρίσθησαν δὲ ἀνθ' ἐνὸς δύο τυπογραφεία, τὸ τοῦ κ. Βουτυρᾶ διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν περιοδικῶν καὶ τὸ τοῦ κ. Παλλαμᾶρη διὰ τὴν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ δελτίου, ἅτε τῶν τυπογραφείων τούτων ἐπιδειξαμένων μεγίστην προθυμίαν περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ συλλόγου.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ τυπογραφεῖον Παλλαμάριον ἐδήλωσε διὰ τοῦ κ. Σαλτέλη τῇ συντακτικῇ ἐπιτροπῇ, ὅτι ἀναδέχεται τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ περιοδικοῦ ἀντὶ Λ. Τ. 1, 30, ἕνεκα τῶν πολλῶν δαπανῶν τῶν γενομένων ὑπ' αὐτοῦ πρὸς ἀγορὰν ἑλληνικῶν στοιχείων χάριν τοῦ τόμου τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος καὶ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῆς ἀναθέσεως αὐτῷ καὶ ἐλαφροτέρας ἐργασίας, διὰ ταῦτα ἐδέησε νὰ γνωσθῶσι ταῦτα πάντα τῷ κ. Βουτυρᾷ, ὡς ἀφορῶντα τὰ ὑλικά τοῦ συλλόγου συμφέροντα καὶ διὰ τὸ ἀνευθύνον τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς, τῷ κ. Βουτυρᾷ, ὅστις ὑπεβίβασε τὴν τιμὴν ἀπὸ Λ. Τ. 1, 50 εἰς 1, 40 ἑκατοστὰ κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον. Σημειωτέον δέ, ὅτι διὰ τὴν δυσχερῆ ἐκτύπωσιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ δελτίου ἰσχύουσιν ἕτεροι συμφωνίαι.

Ἐκ δὲ τῶν ὑπαρχουσῶν πραγματειῶν μόνῃ ἢ τοῦ κ. Calvert γαλλιστὶ γεγραμμένη οὕσα μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Μακρινίδου, καθηγητοῦ ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ γένους σχολῇ, δωρεάν, ὅστις διατρανοῖ ἐκάστοτε τὰ πρὸς τὸν σύλλογον ἀφιλοκερδῆ αὐτοῦ αἰσθήματα. πᾶσαν χρηματικὴν ἀποζημίωσιν θεωρῶν ἐξευτελισμὸν τῶν ἐταίρων τοῦ συλλόγου, σῆτινες καθῆκον ἔχουσι νὰ ἐργάζωνται δωρεάν καὶ ἀμισθὶ ἐν τῇ πνευματικῇ ταύτῃ κιβωτῷ.

Καὶ περὶ τοῦ χάριτος τοῦ περιοδικοῦ ἐμερίμνησεν ἡ ἐπιτροπῇ, ὑπομνήσασα τῷ προεδρεῖν τὰ περὶ τῆς ἀγορᾶς αὐτοῦ κατὰ τὸ 11 ἄρθρον τῶν συμπληρωματικῶν τοῦ κανονισμοῦ διατάξεων.

Ἡ ἐναρξίς τῆς ἐκτύπωσης γενήσεται προσεγῶς, τοῦ κ. Βουτυρᾷ αἰτησαμένου προθεσμίαν τινὰ πρὸς παρασκευὴν νέων στοιχείων, δι' ὧν ὑπεσχέθη ἡμῖν τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ περιοδικοῦ· ἢ δ' ἐπιτροπῇ, ἐκ τῶν ἐνόντων παρασκευασθεῖσα, ἀναμένει τὴν κλήσιν τοῦ συλλόγου, ὅπως ἐπιδοθῇ εἰς τὰ ἔργα αὐτῆς, τοσούτῳ μᾶλλον, καθόσον ἐλπίζει, ὅτι ἐν βραχυτάτῳ λήψεται τὴν σχετικὴν ὕλην τῶν προρρηθισῶν ἐπιτροπῶν.

B'.

Κατὰ ὀκτώβριον τοῦ 1888 ἀνακοινοῦται ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως ἡ ἐκτύπωσις τοῦ Δ' τεύχους τῆς Μαυρογορδατείου τοῦ συλλόγου βιβλιοθήκης, συμπληρωθέντος οὕτω τοῦ Α' αὐτῆς τόμου.

Τὸ τεῦχος τοῦτο ἀπεστάλη τῇ ἐκθέσει τῆς Δ' Ὀλυμπιάδος ἐν Ἀθήναις.

Γ'.

Τὴν ὀγδόην ὀκτωβρίου 1888 προσεκληθήμεν ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς ἐπιτροπῆς εἰς τακτικὴν συνεδρίαν, καθ' ἣν ἠγγέλθη ἡμῖν ὑπ' αὐτοῦ ἡ περὶ τῆς ἐκτύπωσης τοῦ τόμου τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος. Μετ' ἀνεκκλήθη του χάριτος ὑπεδεξάμεθα τὸν ὀγκώδη ἐκείνον τόμον, ἐν ᾧ ἐγκατοπτρίζεται 25 ἐτῶν βίος τοῦ ἡμετέρου συλλόγου, ἐν ᾧ πλείσθ' ὅσα τεκμήρια κείνται· στοργῆς καὶ ἐκτιμῆσεως τῶν ἀπανταχοῦ τηλαυγιστῶν ἐστίων τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν, πρὸς τὸν ἑλληνικὸν φιλολογικὸν σύλλογον, τὸν σύλλογον ἐκείνον, ὅστις, ὑπερπηδῶν πᾶν πρόσκομμα ἐμποδῶν γιγνόμενον, πᾶσαν δυστυχίαν καὶ δοκιμασίαν, οὐκ ἐπαύσατο μετ' ἐγκατεργήσεως καλλιεργῶν τὴν πολυδόπιραν ἐκείνην γθόνα τῆς πατρίδας εὐκλείας καὶ δόξης, ἐξ ἧς ἀνεβλάστησαν αἱ πνευματικαὶ ἐκείνηι ἄμπελοι, ἃς δυνάμεθα εἰπεῖν, ὅτι ἐφύτευσεν ἡ δεξιὰ τοῦ Κυρίου.

Πάντα δὲ ταῦτα γίνονται, διότι ἐπὶ ἀκαρδάντων καὶ ἀρραγῶν βάσεων ἔρεισθεις ὁ σύλλογος καὶ ἐκ σταθερῶν ἀρχῶν ὀρμηθεῖς, ἐκ δὲ τοῦ συμβολοῦ αὐτοῦ «θαρσεῖν χρὴ, τὰχ' αὖριον ἔσσει» ἀντλῶν θάρρος, εἰργαστο ἐνδελεγῶς ἐορτάσας τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα αὐτοῦ καὶ ἀράμενος τὴν καλὴν ἐκείνην καὶ περιβόητον πνευματικὴν νίκην, ἧς μνημεῖον περικλῆες τοῦ αἰδίου τούτου θριάμβου τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων ἰδρύσατο ἀντὶ πάσης χροστῆς καὶ πολυτελοῦς στήλης, τὴν στήλην ταύτην τοῦ ἑλληνικοῦ πυρός, ἧτις καλεῖται τόμος τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος.

Ὁ πλείους τῶν 600 σελίδων εἰς μέγα 4ον περιλαμβανῶν οὗτος τόμος, ὁ ἐννεὰ πρὸς τοῖς εἰκοσιν ἀριθμῶν πραγματείας ἀνδρῶν διακεκριμένων ἐν τοῖς γράμμασι καὶ ταῖς ἐπιστήμασι, ἐξετυπώθη τῇ ἀμέσῳ ἐπιστασίῳ τοῦ κ. Θ. Σαλτέλη, προέδρου τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς, εἰς οὗ καὶ μόνου τὴν ἀκάματον φιλοπονίαν ὀφείλεται ἡ κατὰ ταξίς καὶ ἐπεξεργασία τῆς περιεχομένης ὕλης καὶ ἡ πολλῶν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ μεταφράσεων ἐν αὐτῷ ἀναθεώρησις καὶ διόρθωσις ἐνίων δὲ ἀτυχῶς μεταφρασθειῶν ἢ ἐκ νέου μεταφρασίς.

Δίκαιος ὀφείλεται ἔπαινος καὶ τῷ κυρίῳ André Leval ἀναδεξαμένῳ τὰς διορθώσεις τῶν γαλλικῶν κειμένων τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος.

Ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ἀγγείλας τὴν

ἐκτύπωσιν τοῦ ἔργου, ὑποβάλλει τῇ ἐπιτροπῇ τὸν ἕτερον τῶν δύο τόμων, οὓς παρουσίασε, τοῦ ἑτέρου προορισθέντος διὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν Ὀλυμπίων.

Ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦτο τὸ ἐκλεκτὸν ἔχει καὶ τινὰς κηλίδας, αἵτινες οὐδ' ἀπ' αὐτοῦ τοῦ φωτοβόλου ἄστρου τῆς ἡμέρας ἐλλείπουσιν. Κατὰ τὴν βραχυχρόνιον ἀπουσίαν τοῦ προέδρου τῆς ἐπιτροπῆς, γενομένην κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος, ὁ πρόεδρος ἀναπληρωτῆς κ. Κ. Περδικίδης, ἐνεκα λόγων ἀνεξαρτήτων ὅπως τῆς θελήσεώς του καὶ λίαν δεδικαιολογημένων, καθ' ἃ ἐξ ὑστέρων ἀπεδείχθη, ἠναγκάσθη νὰ παραμελήσῃ τὴν ἐνδελεχῆ ἐπισκόπησιν τοῦ ἔργου, παρσιφορησάντων οὕτως ἰκανῶν τυπογραφικῶν παροραμάτων, «ἀφιεμένων, κατὰ τὸ τετριμμένον, εἰς τὴν ἐπιείκειαν τοῦ ἀναγινώσκοντος».

Ἀλλὰ πῶθεν προσέρχεται ἡ περὶ τὴν διανομὴν βραδύτης, ἡδυνάτ' οἱ ἐρωτῆσαι, τοῦ ἔργου συντελεσθέντος κατὰ ὁκτώβριον τοῦ 1888; Ἡ λύσις τῆς ἀπορίας ταύτης ἐξέρχεται τῆς δικαιοδοσίας μου, τοῦ ἀρμοδίου ἐν καιρῷ τῷ δέοντι παιησομένου περὶ αὐτῆς λόγον.

Ταῦτα, ἐρίτιμοι ἐταῖροι, ἐν συνόψει τὰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἔργα τῆς συντακτικῆς τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ἐπιτροπῆς, ἥτις τὸ καθ' ἑνὸς ἐργασασμένη εὐχεται τῇ διαδόχῳ ἔργα πολλῶν κάρρανα πρὸς δόξαν καὶ εὐκλειαν τοῦ συλλόγου.

θ') Ὁ κ. Χρ. Χατζηγεώργου, εἰσηγητῆς τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἀναγινώσκει τὴν κρίσιν αὐτῆς ἐπὶ τῆς Ζωολογίας τοῦ κ. Τηλ. Κωτσάκη, ἔχουσιν ὧδε:

Κύριοι.

Ἡ ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς ἐκπαιδευτικῆς τοῦ συλλόγου ἐπιτροπῆς ἀποσταλίσσα Ζωολογία τοῦ κ. Τηλεμάχου Κωτσάκη ἀπάνθισμά ἐστι τῶν κυριωτέρων ἐκ διαφόρων μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντων ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ ὁμοίων συγγραμμάτων. Λίαν δὲ κανονικῶς βραίνει ὁ πονήσας ἐπὶ τὴν κατάταξιν καὶ καταγραφὴν τῶν ζωολογικῶν κλάσεων, τάξεων, οἰκογενειῶν, γενῶν καὶ εἰδῶν μετὰ περιγραφῆς αὐτῶν σαφούς καὶ ἀφελούς καὶ γλώσσης ὁμοίας, οἷα ὀφείλει εἶναι ἡ τῶν τοιοῦτου εἶδους περιγραφικῶν συγγραμμάτων καὶ δὴ προωρισμένων ὑπὲρ παιδῶν μικρῆς ἡλικίας, ὧν χάριν ὁ πονήσας συνέγραψε τὴν ζωολογίαν αὐτοῦ, μετὰ

πολυετῆ, ὡς φαίνεται, ταύτης διδασκαλίαν. Ἐν τούτοις καλὸν νομίζει ἡ ἐπιτροπὴ μικρὰν τινα νὰ ἐπενέγκῃ μεταρρυθμίσιν ἐπὶ τοῦ πονήματος ὁ συγγραφεὺς, τινὰ μὲν παραλειπτέα ἀφαιρῶν, τὰ δὲ πλουτίζων διὰ τῆς προσθήκης ἀναγκάσιων τινῶν, ὡς λ. γ. περὶ τοῦ μεγέθους τῶν ζώων ἐνίων καὶ δι' ἐπαγωγῶν τινῶν ἰδιοτήτων ἐνίων αὐτῶν, ὥστε τερπνὸν τὸ τῆς ζωολογίας μᾶθημα καθίστασθαι. Ἐν γένει δὲ ἡ ἐπιτροπὴ κρίνει τὸ πόνημα, οὕτω μεταρρυθμιζόμενον, ἄξιον συστάσεως εἰς τὰ ὁμογενῆ ἀστικά σχολεῖα.

η') Ὁ κ. Θ. Κοσσοῦδης, ταμίαις, ἀναγινώσκει τὴν περὶ ταμείου ἔκθεσιν αὐτοῦ ἔχουσιν ὧδε:

Κύριοι.

Οἱ ταμίαι τῶν διαφόρων σωματείων ἐν προομιῳ τῆς ἐκθέσεώς των συνήθως λέγουσιν, ὅτι προκειμένου περὶ ἀριθμῶν ζηρὰ καὶ ἄχαρις καθίσταται ἡ ἀφήγησις αὐτῶν. Τοῦτο ἐστὶν ἀληθές, ὅποταν τὸ ταμεῖον ἦ κενόν, ὑφίσταται δὲ καὶ ἔλλειμμα· ἀλλ' ὅποταν τὸ μὲν ταμεῖον ἦ πλήρες χρυσοῦ, ὑπάρχει δὲ καὶ περίσσευμα, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει φρονῶ, ὅτι οἱ ἀριθμοὶ προξενούσιν ἐντύπωσιν εὐάρεστον.

Τὸ ἡμέτερον ταμεῖον εὐρίσκαται σήμερον εἰς ὅπως διάφορον κατάστασιν, ἥτοι ἐνεργητικοπληθητικῆν, διότι ὑπάρχουσι μὲν ἐν αὐτῷ χρήματα, ἀλλ' ἡ διαχείρισις παρουσιάζει ἔλλειμμα.

Τὸ παρελθὸν ἔτος, τὴν 11/23 μαΐου, παρέλαθον εἰς μετρητὰ παρὰ τοῦ προκατόχου μου κ. Ἰωάννου Χατζεπούλου λίρ. 5θ. χρυσῆς τριακοσίας δέκα τρεῖς καὶ 12%.

Τὸ ἔτος τοῦτο τὸ ταμεῖον ἔχει εἰς μετρητὰ Λ.Τ. διακοσίας τριάκοντα δύο καὶ 89%, ἥτοι ἀριθ. 232,89, καὶ μόλα ταῦτα καὶ ἐφέτος κατ' οὐσίαν ὑπάρχει ἔλλειμμα λιρῶν Τ. ἐκατὸν καὶ γρ. 23, ἀριθ. 100,23, διότι αἱ δαπάναι ὑπερβαίνουν τὰς προσόδους, ταύτας μὲν ἀνελθούσας εἰς Λ.Τ. 477,59 τὰς δὲ δαπάνας εἰς Λ. 577,82, διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν ὁποίων ἐξεδόθησαν 150 ἐντάλματα ὑπ' ἀριθ. 1/150. Λεπτομερῆ διασάφισιν τῶν μερίδων δώσω ἐν τῷ οἰκίῳ τόπῳ.

Σημειώσατε δέ, ὅτι ὁ σύλλογος κατ' ἀπόφασιν τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ προεδρείου ἀπώλεσεν ἐφέτος μίαν τακτικὴν ἀπὸ τινῶν ἐτῶν καταστάσαν πρόσδοον καὶ

ἀποφέρουσαν Λ.Τ. 150 περίπου, ἥτοι τὸ προϊόν θεατρικῆς παραστάσεως ἢ συναυλίας.

Ὁ προκάτοχός μου ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ ἐξέφρασε παράπονα κατὰ τῶν καθυστερούντων καὶ δικαίως· τοῦτ' αὐτὸ δ' ἀναγκάζομαι νὰ πράξω καὶ γὰρ καὶ νὰ ὁμολογήσω ἅψ' ἐνὸς μὲν, ὅτι ὀλίγιστοι οἱ ἀποτίσαντες τακτικῶς τὴν συνδρομὴν των, ἅψ' ἑτέρου δέ, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν καθυστερούντων αὐξάνει προϋόντος τοῦ χρόνου, καὶ ἀγνοῶ πῶς ἠθέλομεν καταστήσει. ἂν τὰ κατὰ καιρὸν προεδρεῖα δὲν προσεπάθουν νὰ ἐγγράφωσι νέα μέλη κατὰ μέσον ὄρον φθάνοντα εἰς τὸν ἀριθ. 25 κατ' ἔτος. Ἐφέτος

ἐξεδόθησαν 195 ἀποδείξεις τακτικῶν μελῶν καὶ εἰσεπράχθησαν μόνον 170 ἥτοι 25 ὀλιγωτερον, ἀλλ' ἐν τούτῳ τῷ ἀριθμῷ συμπεριλαμβάνονται καὶ 19 ἀποδείξεις ἐκ τῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐγγραφέντων· οὐδέποτε δὲ ἐγένετο χρῆσις μέτρου ἀποτελεσματικῶν. Ἐλπίζω ἢ οἰκονομικῇ ἐπιτροπῇ νὰ ἐπιληφθῇ τοῦ ζητήματος καὶ ἐπενέγκῃ διορθωσιν.

Πρὶν ἢ εἰσελθῶ εἰς τὴν διασάφισιν τοῦ ἀπολογισμοῦ ἀποτείνω παράκλησιν εἰς τὰ μέλη τῆς ἐλεγκτικῆς ἐπιτροπῆς, ἵνα ταχύτερον προσέλθωσι πρὸς ἐξέλεγγιν τῶν βιβλίων καὶ λ/μῶν κατὰ τὰς δικαλεῦσεις τοῦ κανονισμοῦ.

TAMEION METPHTΩN

Ἴσοζύγιον 28ου συλλογικοῦ ἔτους (17 μαΐου 1888—30 ἀπριλίου 1889).

ΔΟΥΝΑΙ			ΛΑΒΕΙΝ		
Ἐπίλοιπον παρελθ. ἔτους.	Λ.Τ.	313.12	Ἀπὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα.	Λ.Τ.	80.—
Εἰς ἐκτάκτους συνδρομὰς . .	»	284.89	» Ἐξόδα γραφείου.	»	33.78
» Τακτικὰς συνδρομὰς	»	170.—	» Διάφορα ἔξοδα.	»	49.22
» Διπλώματα	»	19.—	» Ἐκτάκτους πιστώσεις	»	8.—
» Ζωγράφειον διαγώνισμα . .	»	100.—	» Συντακτικὴν ἐπιτροπὴν . . .	»	231.25
» Banque de Cons/ple.	»	250.—	» Μισθοδοσίας	»	168.—
» Ὀδριτσάνην	»	30.—	» Βιβλιοθήκην	»	17.92
» Ἀρχαιολογικὴν ἐπιτροπὴν . .	»	3.26	» Φωτισμὸν καὶ θέρμανσιν. . .	»	21.97
» Πώλησιν περιοδικῶν	»	0.44	» Νομισματικὴν συλλογὴν . . .	»	6.—
			» Banque de Cons/ple.	»	250.—
			» Πυρασφάλιστρα.	»	12.37
			» Ὀδριτσάνην	»	30.—
			» Ἀναγνωστήριον	»	27.46
			» Ἀρχαιολ. συλλογὴν	»	1.85
				Λ.Τ.	937.82
			Ἐπίλοιπον εἰς νέον	»	232.89
				Λ.Τ.	1170.71
				Λ.Τ.	1170.71

ΔΑΠΑΝΑΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΟΔΟΙ

Γενικὸν ἐξαγομένον τῆς χρήσεως τοῦ 28^{ου} συλλογικοῦ ἔτους
(17 Μαΐου 1888—30 Ἀπριλίου 1889).

ΔΟΥΝΑΙ	ΛΑΒΕΙΝ
Εἰς ἔξοδα γραφείου Λ.Τ. 33.78	Ἀπὸ ταμείων μετρητῶν . . . Λ.Τ. 313.12
» Διάφορα ἔξοδα » 49.22	» Ἐκτάκτους συνδρομὰς. . . » 284.89
» Ἐκτάκτους πιστώσεις . . . » 8.—	» Τακτικὰς συνδρομὰς . . . » 170.—
» Συντακτικὴν ἐπιτροπὴν. . . » 231.25	» Διπλώματα » 19.—
» Μισθοδοσίας » 168.—	» Ζωγράφειον διαγώνισμα . . » 20.—
» Βιβλιοθήκην » 17.92	» Ἀρχαιολ. ἐπιτροπὴν . . . » 3.26
» Φωτισμὸν καὶ θέρμανσιν . . » 21.97	» Πώλησιν περιοδικῶν. . . » 0.44
» Νομισματικὴν συλλογὴν . . . » 6.—	
» Πυρασφάλιστρα » 12.37	
» Ἀναγνωστήριον. » 27.46	
» Ἀρχαιολογικὴν συλλογὴν . . » 1.85	
Λ.Τ. 577.82	
» Ταμείων μετρητῶν (ὑπόλοιπον εἰς νέον) » 232.89	
Λ.Τ. 810.71	Λ.Τ. 810.71

5') Ὁ κ. Πελοπ. Κούππας ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐπιτροπῆς.

ζ') Ὁ αὐτὸς ἀναγινώσκει τὴν περὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν ἔκθεσιν αὐτοῦ ἔχουσαν ὧδε.

Κέρριαι.

Λυπηρὸν ἔστιν ὁμολογεῖν τὸ δυσαρέσκειάν τινα προξενεῖν· ἀλλ' ἤδη ἐπ'ἀνάγκης τοῦτο συμβαίνει μοι πρᾶξαι, διότι οὐ δύναμαι σιωπῆσαι, ὅτι τὸ ἔργον, ὃ κατ' ἐντολὴν καὶ ψῆφον τῶν ἐμῶν ἀξιωστῶν συναδέλφων ἀνέλαβον, σφόδρα ἐπαχθὲς καὶ ὑπερέχον τῶν ἐμῶν δυνάμεων ὕλικῶν τε καὶ διανοητικῶν εὗρον· ἐπαχθὲς μὲν, ὅτι ἡ κατάστασις, ἐν ἣ τὰ ἀρχαιολογικὰ ἡμῶν ἀντικείμενα διέκειντο, ἀνωμαλωτάτη καὶ καθόλου ἡμελημένη οὐσα ἠνάγκασέ με διαθέσαι μακρὸν χρόνον καὶ κόπον, ἵνα τὰς μὲν δίκην ἀμόρφων ὄγκων ἐν τῷ διακλίμακι τοῦ συλλόγου ἐρριμῆνας ἐπιγραφὰς καὶ ἕτερα ἀρχαιολογικὰ λειψάνα μετακομίσω εἰς τὸν κῆπον τοῦ καθιδρύματος ἡμῶν καὶ ἐρρύθμως ἐντειγίσω πρὸς εὐχερῆ ἀνάγκωσιν καὶ μελέτην τῶν προσιόντων· τὸν

δὲ πρὸ τῆς εἰσόδου τῶν συνεδριάσεων κείμενον μαρμαρίνον κορμὸν ἀνορθώσω πρὸς τὸν τοῖχον ἐν τῇ αὐτῇ αὐλῇ κτίσας καὶ στερεώσας καθ' ἀρμοδίαν στάσιν, ὅπως εἰς θέαν τῶν καλλιτεχνούντων εὐχερῶς προβληθῆ· τὰ δ' ἐν τοῖς ἐρμαρίοις τοῦ θαλάμου τῶν ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν ἐν σωρῶ καὶ κόνει πολυχρονίῳ κεκαλυμμένα ἀγγεῖα, πλίνθους, ἀμορφεῖς καὶ εἴ τι τοιοῦτον, οὔτε τὰ ἐν τῷ διαπέδῳ φύρδην μίγδην σεσωρευμένα ἀνάγκωσα, ἀγαλμάτια, ἐπιγραφὰς καὶ ὅμοια ἐξαιρούμενος, ἐν οἰκείῃ θέσει ἕκαστον κατατάξω καὶ τὸν θάλαμον καθαρὸν, εὐάερον καὶ προσιτὸν διὰ τὴν εὐρυχωρίαν παράσχω. Ἰππερέχον δὲ τῶν διανοητικῶν μου δυνάμεων τὸ ἔργον εὗρον, ὅτι δύσκολόν ἐστι, τὸ γ' ἐπ' ἐμοί, δι' ἑλλειψιν γενικῶν ἀρχαιολογικῶν γνώσεων, ὅπως εἰς χρονολογικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν προβῶ κατὰτάξιν τῶν ἐμπιστευθέντων μοι ἀντικειμένων. Διότι, εἰ τοῦτο ἡδυνάμην πρᾶξαι καὶ ἐν μέρει μόνον, ἦτοι ἐφ' ὅσον αἱ γνώσεις ἐμοῦ ἐπιτρέπωσι, καὶ τοῦτο δυσκατόρθωτον καὶ ἀνεπιτυχὲς ἡ συνειδήσις προσιῶνιζεν οὐ μόνον τὰς πιθανὰς ἐπικρίσεις τῶν νῶν προβάλλουσα, ἀλλὰ καὶ δυ-

σχέρειαν ἐμφαίνουσα, μὴ ἢ φιλότιμος μέριμνα καὶ ἄκρα περιποίησις ἐπὶ τῶν ἀρχαίων τούτων κειμηλίων ἕνεκα τῆς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀγνοίας μου βλάβην ἀντὶ ὠφελείας παρέζη. Τοιαῦται ἐν ὀλίγοις αἱ φροντίδες καὶ οἱ περιστοιχίσαντές με φόβοι, ὡς καὶ ἡ ἐπιβαρύνουσά με εὐθύνη, τῆς, ὡς ὁμολόγησα ὑμῖν, κύριοι, ἰκανῶς ἔκρινον τὸ ἄγθος. Δι' ὃ μετὰ τοιαύτην πείραν ἀποχωρῶν ἐκ τῆς ἐπιβληθείσης μοι ὑπουργείας ἐν μόνον λυποῦμαι, ὅτι τὸν μὲν τοῦ διορθῶσαι πόθον κατεῖχον, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν δύναμιν.

Ἐπανερχόμενος δὲ εἰς τὰ περὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἡμῶν συλλογῶν, καταλέγω τὰ ἐξῆς ἀντικείμενα. ἃ ἐπηύξησαν τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. Τὰ ἀντικείμενα ταῦτα ἐνεγράφησαν εἰς βιβλίον τοῦ συλλόγου πρὸς τοῦτο ὁρισθὲν ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως, εἰσὶ δὲ τὰ ἐξῆς:

(Ἀριθμ. 5 τοῦ βιβλίου):

Ἐγοράσθησαν ἀντὶ ἑξ (6) λιρῶν ὀθωμανικῶν τὰ ἐξῆς νομίσματα κατ' ἀπόφασιν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς ἐπιψηφισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ συλλόγου ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς 30 μαΐου κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

α') 2 χάλκινα μεσαιωνικὰ μετάλλια.

β') Τεσσαράκοντα ἰκτῶ ἀργυρᾶ νομίσματα Ἄσανιδῶν.

γ') Δέκα καὶ τέσσαρα ἀργυρᾶ παρθικά.

δ') Ἐν ἀργυροῦν κουφικόν.

ε') Τέσσαρα ὠσαύτως ἀργυρᾶ τῶν Ἄσανιδῶν.

ς') Ἐννέα ἀργυρᾶ διάφορα ἑλληνορωμαϊκά.

ζ') Ὀκτὼ ἀργυρᾶ ἑλληνορωμαϊκὰ ἐπίσης.

η') Ἐνδεκα βυζαντινὰ χάλκινα.

θ') Ἐπτὰ χάλκινα βυζαντινορωμαϊκὰ.

ι') Ἐν ἀργυροῦν ἑλληνορωμαϊκόν.

Ἦτοι τὸ ὅλον νομίσματα ἑκατὸν καὶ πέντε (Ἀριθμ. 6 τοῦ βιβλίου).

Προσεφέρθη τμημα πλίνθου ἐκ τοῦ Θεοδοσιανοῦ τείχους τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐνεπιγραφον.

Προσεφέρθησαν ἐπίσης τὰ ἐξῆς:

α') Ἀγαλματίον ὀρειχάλκινον ὕψους 0,08 παριστῶν τὸν Δία.

β') 3 λίχθηνοι, ὧν ὁ εἰς ἀέρας ὕψους 0,10.

γ') 7 νομίσματα χάλκινα διαφόρου ἐποχῶν καὶ 2 ἐξ ὀρειχάλκου.

δ') Ἐπιγραφή ἐπὶ μαρμαρίνης πλακῶς.

ε') Ἐπιγραφή βυζαντινὴ ἐπὶ μαρμαρίνης ἐπίσης πλακῶς.

ς') Βυζαντινὸν σφυρίον ἐκ θεμελίων ναοῦ ἐποχῆς τοῦ Θεοδοσίου, προσφορά τοῦ ἀρχιτέκτονος Κωνσταντίνου Γεωργιάδου.

Ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας ταῖς τ' ἐπιτροπὰς καὶ τοῖς εἰσηγηταῖς αὐτῶν λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΡΙΣ'

(Ἐκτακτος)

Τῆς 30 Ἀπριλίου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **I. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.**

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΑΙ

Γενομένων τῶν ἀρχαιρεισιῶν τοῦ συλλόγου διὰ τὸ συλλογικὸν ἔτος 1889—90 ἐξελέγησαν δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας

Πρόεδρος, I. Δ. Ἀριστοκλῆς.

Ἀντιπρόεδροι, K. Μακρῆς, N. Φωτικῆς.

Γεν. γραμματεὺς, E. Πομπέσκος.

Εἰδ. γραμματεὺς, Ἀγ. Χρηστίδης.

Βιβλιοφύλαξ, H. Πετρακίδης.

Ταμίας, Θ. Κοσσοῦδης.

Λογιστής, Δ. H. Κοντογεώργης.

Μέλη δὲ τῶν διαρκῶν ἐπιτροπῶν τῆς προτάσει τοῦ προεδρείου:

Φιλολογικῆς.

Πρ. Βασιλάδης, K. Παρίτσης, H. Πετρακίδης, Θ. Σαλτέλης, Φ. Τάγης, Χρ. Χατζηχρήστου.

Ἀρχαιολογικῆς.

J. Calvert, C. G. Curtis, M. Γεδεών, H. Κούππας, A. Leval, A. Long, H. Μανσοῦρος, A. Millingen, Ξ. Σιδερόπουλος, K. Περδικίδης, Prétextat καὶ Σμυρνῶφ.

Ἐθνομυθολογικῆς.

Ἠλ. Βαλαμιάκης, A. Βασιλόπουλος, Ἠ. Βασιλάδης, N. Εὐσταθίου, Ὁδ. Γάλεμος, N. Παπαγιαννακόπουλος, N. Παρانیκας, E. Πομπέσκος, Θ. Σαλτέλης, Φ. Τάγης, Χρ. Χατζηχρήστου, H. Χατζηχρήστου καὶ O. Ἀνδρεάδης.

Ἀνθρωπολογικῆς.

Ἦρ. Βασιλάδης, Κ. Καλλιμάδης, Π. Κούππας, Α. Λιμαράκης, Ἰ. Ναούμ, Κ. Περδικιόδης, Β. Ρίτσος, Ν. Σκωτιδής.

Ἐπιστημονικῆς.

Γ. Ἀκαστορίδης, Α. Ἀμπελίδης, Κ. Καλλιμάδης, Κ. Κυριακού, Κ. Μακρῆς, Φρ. Μαυρογορδάτος, Π. Χατζηγεώργιος καὶ Ἀχιλλεὺς Χρηστίδης.

Οἰκονομικῆς.

Θ. Ἀποστολίδης, Β. Βαλλιαῖνος, Μ. Βελογιάννης, Ἰω. Γκιών, Ἐμμ. Μελανδινός, Ν. Μπλέσσας, Π. Πρώιος, Ἰω. Χατζόπουλος, καὶ κατὰ τὸν κανονισμόν ὁ ταμίης καὶ ὁ λογιστής.

Ἐλεγκτικῆς.

Γ. Ἐλπίδης, Φρ. Μαυρογορδάτος, Κ. Ψωμάδης.

Συντακτικῆς.

Ὀδ. Ἀνδρέαδης, Θ. Σαλτέλης, Ν. Σουλίδης, καὶ κατὰ τὸν κανονισμόν οἱ δύο γραμματεῖς τοῦ συλλόγου καὶ οἱ γραμματεῖς τῆς φιλολογικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς.

Ἐπιμελεῖται δὲ τῶν ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν ὁ κ. Π. Δ. Κούππας καὶ τῆς ὀργανοθήκης ὁ κ. Βασ. Ρίτσος.

Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΦΙΖ'

(Τακτικῆ)

Τῆς 1 Μαΐου 1880.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινούται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τῆς χάρας Ι. Γεωργαντοπούλου, ἀγγελοῦσης, ὅτι ὁ αἰεμνηστος αὐτῆς σύζυγος κατέλιπε διὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ τὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ βιβλιοθήκην του ὑπὲρ τοῦ συλλόγου καὶ τῆς Μ. τοῦ Γένους σχολῆς.

Τοῦ γραμματέως τῆς γερμ. ἀρχαιολογικῆς σχολῆς Ἀθηνῶν, εὐχριστοῦντος ἐπὶ τῇ εἰς τὴν σχολὴν ἀποστολῇ τοῦ ΙΑ', ΙΒ', ΙΖ' καὶ ΙΙΙ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος τοῦ συλλόγου.

β') Ἀγγέλλεται προσφορὰ τριάκοντα ἐναγισμῶν διατριβῶν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἐρλάγγης.

γ') Ὁ κ. André Leval ἀναγινώσκει «παρατηρήσεις τινὰς περὶ τῶν βυζαντινῶν μνημείων».

Ὁ κ. Σαλτέλης προτείνει καὶ ὁ σύλλογος ἐπιψηφίζεται νὰ παραπεμφθῇ τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐπιτροπῇ ἡ τοῦ κ. Α. Leval πραγματεία.

δ') Ὁ κ. Ν. Παπαγιαννόπουλος ἀναγινώσκει τὴν ὑπὸ τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς περὶ τοῦ Καραπαιείου ἀγῶνος ἐκθεσὶν ἔχουσαν ὧδε:

Φίλοι συνάδει.Ιθροι.

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ τοῦ ἡμετέρου φιλολογικοῦ συλλόγου ἐπιτροπὴ, ἐργαζομένη πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τοῦ ἀναθεωρημένου αὐτῇ Καραπαιείου ἀγῶνος, ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ γενικοῦ τοῦ ἀγῶνος τούτου προγράμματος ὠρισμένην τάξει εἰδικὰ προγράμματα πρὸς σύνταξιν ἐλληνικῆς μὲν ἱστορίας, ἀρχαίας, μέσης καὶ νεωτέρας, πρὸς χρῆσιν τῶν τριῶν ἀνωτέρων τάξεων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἀμφοτέρων τῶν φύλων κατὰ τὸ συλλογικὸν ἔτος 1879—80, γραμματικῆς δὲ ὑπὲρ τῶν καθ' ἡμᾶς δημοτικῶν καὶ ἀστικῶν σχολῶν τῶν αὐτῶν φύλων κατὰ τὸ ἔτος 1882—83.

Καὶ ἐκ μὲν τῶν ἀποσταλείσων ἄλλοτε εἰς τὸν ἀγῶνα ἐλληνικῶν ἱστοριῶν μετ' ἐπισταμένην ἐξέτασιν οὐδεμίαν εὖρε σύμφωνον πρὸς τὸ τοῦ ἀγῶνος πρόγραμμα οὐδ' ἀξίαν βραβεύσεως· διὸ καὶ τὸν ἐπὶ ταύτης ἀγῶνα μέχρι σήμερον παρέτεινε.

Συνεπεῖα δὲ τῆς τοῦ ἀγῶνος παρατάσεως ἀπεστάλη εἰς τοῦτον κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἑλλ. ἱστρία ὑπὸ τὸ ῥητόν: «ex aliis negotiis etc.» τῆς ὁποίας, μὴ πεμφθεισῶν καὶ τῶν τριῶν αὐτῆς βαθμίδων, ἀνεβλήθη ἡ κρίσις.

Κατὰ δὲ τὸ λήγον ἤδη συλλογικὸν ἡμῶν ἔτος ἀπεστάλη μὲν ἐκ νέου ἡ αὐτὴ ἑλλ. ἱστορία μετὰ τῶν συμπληρώσεων καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ πέρουσι προαποσταλέντος μέρους τροποποιήσεων αὐτῆς, ἀλλὰ λίαν ἐκπροθέσμως καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ ἐπιτροπὴ περιέστη εἰς τὴν ἀνάγκη

κην ν' ἀναβάλῃ καὶ πάλιν τὴν περὶ αὐτῆς κρίσιν αὐτῆς εἰς τὸ ἐπόμενον ἔτος.

Παραταθέντος δὲ καὶ τοῦ ἀγώνος τῆς γραμματικῆς, ἅτε τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀποσταλείσης μὴ κριθείσης ἀξίας βραβεύσεως, ἀπεστάλη καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐμπροθέσμως τοιαύτη.

Τὴν γραμματικὴν λοιπὸν ταύτην ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ ἐξέτασασα καὶ μελετήσασα ἐπισταμένως ὑποβάλλει ὑμῖν τὴν περὶ αὐτῆς κρίσιν αὐτῆς τῇ ἐσπέρᾳ ταύτῃ, ἔχουσαν ἐν περιλήψει ὧδε:

Τοῦ ἐν λόγῳ πονήματος, ἀνωμόως κατὰ τὰ νενομισμένα ἀποσταλέντος καὶ ὑπὸ τὸ ὀμηρικόν: «τοῦ καὶ ἀπὸ γλώττης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδὴ» σημειουμένου, ἡ μὲν διαίρεσις ἀντίκειται τῷ εἰδικῷ περὶ συντάξεως τοιούτου εἶδους γραμματικῆς προγράμματι τοῦ ἡμετέρου συλλόγου, — εἰ καὶ δικαιολογεῖται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, — ἡ δὲ διάταξις τῆς ὕλης συμφωνοτάτη αὐτῷ. Ἀλλὰ πλείστα τῶν ἐν ταῖς ἀσκήσεσι παραδειγμάτων ἀκατάληπτά εἰσι τοῖς παισὶν ἢ ἀνώτερα τοῦ κύκλου τῶν γνώσεων αὐτῶν. Πολλοὶ δὲ τῶν ὀρισμῶν καὶ κανόνων εἰσὶν οἱ μὲν ἀσαφεῖς, οἱ δὲ ἡμαρτημένοι. Πολλαγοῦ δὲ γίνεται σύμμειξις ἄτακτος τῆς ὀρχαίας καὶ νεωτέρας γλώσσης καὶ ἄλλων ἀντ' ἄλλων λέξεων χρήσις. Ἐκ τῶν ὀλίγων ἐπομένων παρατηρήσεων τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν τριῶν τευχῶν, εἰς ἃ ἡ γραμματικὴ αὕτη διήρηται, καταστήσεται γνωστὸν τὸ ποιὸν τῆς ἐμπεριεχομένης αὐτῇ ὕλης.

Τεῦχος Α'.

Ἐν τῇ § 5 φέρεται: «ἡ λέξις, διὰ τῆς ὁποίας δεικνύομεν, ὅτι τοῦτο τὸ πρόσωπον ἢ πρᾶγμα εἶναι τοιοῦτον, ὀνομάζεται *συνδεδεικτόν*» ἐνῶ ἡ τοιαύτη, ὡς γνωστὸν, λέξις ὀνομάζεται *κατηγορούμενον* καὶ οὐχὶ *συνδεδεικτόν*.

Ἐν τῇ § 16 λέγεται ἡμαρτημένως: «διὰ νὰ προσφέρωμεν τὰ φωνήεντα ἀρκεῖ ν' ἀνοίξωμεν μόνον τὸ στόμα»!

§ 19. Τὰ περὶ πνευμάτων φαίνονται ἡμῖν πρόωρα.

§ 22. Περιττὴ, εἰ μὴ ἄτοπος, ἡ κατὰ τὸ φυσικὸν γένος διάκρισις τῶν ὄντων: ἀρκεῖ, νομίζομεν, τὸ γραμματικὸν γένος.

§ 26. «Τὰ ὀνόματα λαμβάνονται εἰς τὸν λόγον ἢ καθ' ἓν χωριστὰ ἢ πολλὰ ὁμοῦ συνωνυμένα! Ἡ μορφή, τὴν ὁποῖαν λαμβάνει τὸ ὄνομα διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ ἐν ἢ τὰ πολλὰ, λέγεται ἀριθμὸς». Ταῦτα θὰ εἶχον καλῶς ἀν-

ἀντί: τὰ ὀνόματα λαμβάνονται εἰς τὸν λόγον, ἐλέγετο: τὰ ὄντα λαμβάνονται.

§ 32. «Αἱ λέξεις, διὰ τῶν ὁποίων ὀρίζομεν ἀκριβέστερον ἓνα ἢ ὅλους τοὺς ὅρους προτάσεως τινος, ὀνομάζονται *προσδιορισμοί*». Ἀλλ' οὐδέποτε τίθεται λέξις ἐν τῷ λόγῳ ὡς *προσδιορισμὸς ὄλων τῶν ὄρων τῆς προτάσεως*.

§ 50. «Δεύτερον πρόσωπον εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀκούει τὸν λαλοῦντα». Ὁ ὀρισμὸς οὗτος εἶναι πλατύτερος τοῦ ἀληθοῦς: διότι ἐν τῇ βουλῇ π. γ. ἡ ἐν τῷ δικαστηρίῳ δεύτερα πρόσωπα δὲν εἶναι οἱ ἀκουαταί, ἀλλὰ μόνου οἱ βουλευταὶ ἢ οἱ δικασταί, πρὸς οὓς ἀποτείνεται ὁ ἀγορεύων.

Τεῦχος Β'.

§ 1. «Ἡ λέξις, διὰ τῆς ὁποίας δεικνύομεν, ὅτι ἡ ιδιότης ἀνήκει εἰς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα, ὀνομάζεται *συνδεδεικτόν*». Ἐνῶ ἡ δύνατο νὰ εἴπῃ: ἡ λέξις, διὰ τῆς ὁποίας συνδέεται τὸ ὑποκείμενον μετὰ τοῦ κατηγορουμένου, ὀνομάζεται *συνδεδεικτόν*.

Ἐν τῇ αὐτῇ § συγκαταλέγει μετὰ τῶν συνδεδεικτῶν καὶ τὰ: *φαίνεται, ὀνομάζεται* καὶ *ἀκούει*, ἅπερ λαμβάνουσι μὲν κατηγορούμενον, δὲν εἶναι ὅμως συνδεδεικτά. ἀλλὰ κατηγορηματικὰ καὶ ἀποτελοῦσι προτάσεις συνεπτυγμένας καὶ οὐχὶ ἀνεπτυγμένας. Ἐνταῦθα φέρεται, ὅτι: «ἡ ἀπλῆ *παρεσηματισμένη* πρότασις (ἢ κοινῶς συνεπτυγμένη λεγομένη), διαφέρει τῆς ἀπλῆς καθαρᾶς (δηλ. τῆς ἀνεπτυγμένης) μόνον κατὰ μορφήν». Τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές: διότι φερομένη ἐνταῦθα καθαρὰ: «ἡ σταφυλὴ εἶναι μαύρη» καὶ κατόπιν *παρεσηματισμένη*: «ἡ σταφυλὴ *μαυρίζει*», διαφέρουσιν ἀλλήλων οὐ μόνον κατὰ μορφήν, ἀλλὰ καὶ κατὰ σημασίαν. Ἐπειτα ἡ ἐπομένη πρότασις: «τὸ φθινόπωρον τὰ φύλλα τῶν δένδρων *κιτρινίζουν*» κατὰ τὸν δοθέντα ὀρισμὸν δὲν εἶναι ἀπλῆ, οὔτε καθαρὰ, οὔτε *παρεσηματισμένη*.

§ 2. Ἡμαρτημένη ἢ εἰς ἀπλῆν καθαρὰν καὶ εἰς ἐρωτηματικὴν πρότασιν διάκρισις.

§ 5. Τὴν φράσιν: «Ὁ Φῶτιος ἀτακτεῖ καὶ ἀπειθεῖ» *κακῶς* ὀνομάζει μίαν σύνθετον πρότασιν: ἐνῶ κατωτέρω ἐν τοῖς περὶ περιόδων λέγει ὀρθῶς, ὅτι εἶναι δύο προτάσεις.

§ 6. Ταυτίζει περιόδον καὶ σύνθετον πρότασιν. Τὰ περὶ στίξεως λεγόμενα δὲν συμφωνοῦσι τῷ φερομένῳ παραδείγματι περιόδου, «τὰ πτηνὰ *κιτίζουν* φωλεὰν καὶ *τίκτουσιν* ἐν αὐτῇ ψά». Ἀκατάλληλοι δὲ πρὸς κατὰ-

ληψιν τοῦ ὀρισμοῦ αἱ κατωτέρω φερόμεναι ἀσκήσεις.

§ 8. «Πρότασις, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐλλείπει τὸ ὑποκείμενον, κατηγορούμενον ἢ ῥῆμα, ὀνομαζέται *συνεπτυγμένη πρότασις*». Ἀφίνομεν ὑμᾶς νὰ διαγνώσητε, τί προσδίδει ὁ τοιοῦτος ὀρισμός.

§ 9. Καθὼς ὀρίζονται τὰ κύρια ὀνόματα ὡς ἀποδιδόμενα εἰς ἓν μόνον ἢ καὶ περισσότερα ὁμοειδῆ ὄντα· διότι, κατὰ τὸν ὀρισμὸν τοῦτον, καὶ τὰ ὀνόματα βουλευτής, ἔμπορος, δικαστής, διδάσκαλος, κτλ. εἶναι κύρια. Ἐπειτα τὰ ἔθνικα ὀνόματα καταλέγει τοῖς κυρίοις ὡς καὶ τὸ Θεωματικόν (κόλπος) καὶ ἄλλα. Καθόλου δὲ συγγείει τὰ κύρια ὀνόματα τοῖς κεραλαιογραφουμένοις τὸ ἀρχαϊκὸν γράμμα.

§ 11. «Τὰ ὄντα λαμβάνονται ἐν τῷ λόγῳ» ἀντὶ «τὰ ὀνόματα λαμβάνονται ἐν τῷ λόγῳ», ἢ μᾶλλον «τὰ ὄντα λαμβάνονται» ἀνευ τοῦ: «ἐν τῷ λόγῳ».

§ 12. Πρόωρα καὶ ἀκατάληπτα τῷ παιδί τὰ περὶ ῥίζης ἢ ἐτύμου καὶ θέματος. Ἐπειτα, κατὰ τὸν ὀρισμὸν, ὃν δίδωσι περὶ θέματος, τοῦ Ἰησῆς ἐπὶ παραδείγματι θέμα εἶναι οὐχὶ τὸ Ἰησῆς ἢ Ἰησῆτα καὶ τοῦ ταμίως τὸ ταμίω, ἀλλὰ τὸ Ἰησῆταμι· διότι τὰ ης καὶ ας, ὡς μεταβαλλόμενα ἐν τῇ κλίσει, εἶναι, κατὰ τὸν ὀρισμὸν, καταλήξεις καὶ ὄχι θεμάτων μέρος. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές. Ἐπειτα τοῦ: τοῦς, φρουσῶς, ὄστον· κτλ. ποῖον θά εἶναι τὸ θέμα; Εἰς μέγιστον ὅθεν, καθ' ἡμᾶς, ὅτι πέπεισεν ὁ συγγραφεὺς λῆθος λησμονήσας, ὅτι πρόκειται διὰ τοῦ βιβλίου του νὰ διδάξῃ παιδῶς· πολλῶ δὲ μᾶλλον διότι παρέλιπε νὰ θέσῃ ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τὰ τε πτωτικὰ τέλη τῶν τριῶν κλίσεων τῶν πτωτικῶν ὡς καὶ τὰ χρονικὰ τέλη τῶν ῥημάτων. Διότι, ὡς ἡ πείρα ἐναργέστατα ἀπέδειξε, μόνῃ ἢ ἐκμάθησις αὐτῶν δύναται νὰ κάμῃ τὸν μαθητὴν νὰ διαχειρίζεται εὐκόλως τὸν σχηματισμὸν τῶν τε πτωτικῶν καὶ τῶν ῥημάτων.

§ 13. Ὁ ὀρισμὸς τῶν πτώσεων. ὅτι «αἱ μεταβολαί, τὰς ὁποίας λαμβάνει ὄνομα τι περὶ τὸ τέλος αὐτοῦ κατὰ τὴν κλίσειν ὀνομαζόνται *πτώσεις*», δὲν εἶναι ὀρθός. Οὐχὶ αἱ μεταβολαί, ἀλλ' οἱ τύποι ἢ αἱ μορφαί κτλ. ὀνομαζόνται πτώσεις. Ἀκατανόητα δὲ τοῖς παισὶν εἶναι τὰδε: «ἡ ὀνομαστικὴ καὶ κλητικὴ ὀνομαζόνται ὀρθαί, διότι εἶναι τὰ ἀνεξάρτητα μέρη τῆς προτάσεως, αἱ δὲ λοιπαὶ πλάγια, διότι εἶναι τὰ ἐξαρτήματα τῆς προτάσεως»!!

§ 17. Ὁ πρῶτος κανὼν περὶ περισπω-

μένης εἶναι ἀτελής καὶ ἀσαφής. «Πᾶσα, λέγει, λέξις λήγουσα εἰς *ευ* καὶ *ου* περισπωμένην δέχεται». Κατὰ τοῦτον λοιπὸν τὸν κανόνα τὰ: ἀνθρώπων, λόγον κτλ. πρέπει νὰ γράφονται ἀνθρώπων, λόγον.

§ 19. Ἄσαφής ὁ γ' περὶ συλλαβισμού κανὼν, καθ' ὃν ἀσύμφωνον κείμενον ἐν τῷ μέσῳ δύο συμφώνων συλλαβίζεται μετ' ἐκείνου τοῦ συμφώνου. μετὰ τοῦ ὁποίου δύναται ν' ἀποτελέσῃ τὰ ἀρχαϊκὰ γράμματα ἐλληνικῆς λέξεως».

§ 32. Ὁ ὀρισμὸς τοῦ πολλαπλασιαστικοῦ ἀριθμητικοῦ ἐπιθέτου ἀσαφής καὶ πῶς ἡμαρτημένος.

§ 35. Ὁ ὀρισμὸς τοῦ ἀορίστου καὶ παρακειμένου δὲν εἶναι ὀρθός.

§ 36. Ἠμάρτηται τὰ: «πᾶσα λέξις συμπληροῦσα τὴν ἔννοιαν τοῦ ῥήματος ὀνομαζέται *ἀντικείμενον*».

§ 42. Τὸ ἀείρηστος καταλέγει πρῶτον μὲν ἐν ταῖς παραθέσει, εἶτα δὲ ἐν ταῖς συνθέσει λέξεσι.

Τεῦχος Γ'.

§ 1. Οὐκ ὀρθῶς φέρεται, ὅτι «τὸ ὑποκείμενον συμφωνεῖ μετὰ τοῦ κατηγορουμένου», διότι τὸ κατηγορούμενον ὑποχρεοῦται νὰ συμφωνῇ τῷ ὑποκειμένῳ καὶ οὐχὶ ἀντιστρόφως.

§ 29. Τό: θριξ-τριχὸς ἀνάγει εἰς τὰ μεταπλαστὰ ἀνώμαλα, ὁμαλώτατον ὄν. Ὡσαύτως δίκλιτα ὀνομαζέει τὰ: Περγῶ-οῖς καὶ Περγῶν-οῖος, δέσποια καὶ δεσπότης, ταξίαρχος καὶ ταξίαρχης, δάκρυ καὶ δάκρυον. Τὸ δὲ γῆ ἔλλειπτικόν.

§ 31. Τὰ περὶ κλασματικῶν ἀσαφῆ, τὰ λατινικὰ ἀριθμητικὰ σημεῖα ὅλως ξένα.

§ 32. Ἡ ἀντωνυμία ποῖος λέγεται οὐσιαστικῆ. Τὰ περὶ τοῦ *ν*. τοῦ προσαπτομένου τῷ προσχηματισμῶ τῶν δεικτικῶν ἀντωνυμιῶν *ι*, ἡμαρτημένα· διότι κατὰ ταῦτα γραπτέον ὁδὸν ὁ ἀνήρ.

§ 33. Ἐλλείπει τὸ περὶ ἐγκλίσεως τόνου μετ' ἄτονου λέξιν.

§ 40. Ἀκατανόητον τό: «ἡ ὀριστικὴ τίθεται καὶ ἐπὶ ἐρωτήσεων θετικῶν, δι' ὧν ἐρωτῶμεν περὶ βεβαίου πράγματος ὑπάρχοντος τῶρα, ἢ παρελθόντος, ἢ μέλλοντος».

§ 42. Τοῦ εἴρημαι τὸν μέλλοντα λέγει εὐρηθήσομαι καὶ τὸν ἀόριστον ηἰρηθήην. Τὸ δὲ ἴημι καταλέγει ἐν τοῖς ἀνωμάλοις, ὁμαλώτατον ὄν.

§ 43. Ἐν τῇ σημειώσει. «Τὸ ἕτερον τῶν

ἀντικειμένων ὀνομάζεται συνήθως κατηγορούμενον τοῦ πρώτου, διότι ἀποτελεῖ μετ' αὐτοῦ ἀπλήν καθάραν πρότασιν, ὡς: «ὁ Θεὸς με ἐποίησε τυφλόν = ἐγὼ εἶμαι τυφλός· ὀνόμασέ μου τὴν πρόνοιαν δειλίαν = ἡ πρόνοιά μου ὀνομάσθη δειλία· κατέστησεν αὐτὸν ἄρχοντα = αὐτὸς κατέστη ἄρχων». Ταῦτα δὲν εἶναι ὀρθά.

§ 47. Τὰς προτάσεις τὰς ἐχούσας σύνδεσμον τελικόν, εἰδικόν κτλ. ἐνῶ ὀνομάζει προτάσεις δευτερευούσας, κατόπιν ὀνομάζει λόγους. Λόγον συμπερασματικόν ἀποκαλεῖ καὶ τὸ μετὰ τοῦ ὥστε ἀπαρέμφατον.

§ 50. Παραλείπει, ὅτι αἱ δευτερεύουσαι προτάσεις χωρίζονται δι' ὑποστιγμῆς.

§ 51. Πικρατημένος ὁ ὀρισμὸς τοῦ σχήματος καθ' ὅλον καὶ μέρος· ὁμοίως καὶ ὁ τοῦ ζεύγματος, ὅτι: «τὸ ἐκ τινος προτάσεως ἐλλείπον ῥῆμα δὲν παραλαμβάνεται ἐκ τῶν προηγουμένων ἢ ἐπομένων, ἀλλὰ νοεῖται ἐξωθεν· ὡς, βοᾷ πῦρ καὶ δικέλλας = βοᾷ πῦρ καὶ αἰτεῖ δικέλλας». Ὡσαύτως καὶ ὁ τῆς ἐλξεως ὀρισμὸς, ὃς φέρεται οὕτως: «ἡ ἀναφορική ἀντωνυμία, ἣτις πρέπει νὰ συμφωνῇ πρὸς τὸ ἀναφερόμενον οὐσιαστικόν καὶ κατὰ πτώσιν, τίθεται ἑτεροπτῶτως πρὸς αὐτό, ἐλκόμενον ἐκ τῶν ἐπομένων· ὡς, χρῶμαι τοῖς ἀγαθοῖς, ἃ ἔχω, ἀντὶ χρῶμαι τοῖς ἀγαθοῖς, οἷς ἔχω. Καὶ ὅταν, ἐξακολουθεῖ, τὸ ἀναφορικόν προτάσσεται, ἔλκει τότε τὸ οὐσιαστικόν, ὅπερ τίθεται ὁμοιοπτῶτως, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ τεθῆ ἑτεροπτῶτως, ὡς, ὃν εἶδες ἄνδρα οὗτός ἐστιν, ἀντὶ ὁ ἀνὴρ οὗτός ἐστιν». Ἐν ταῖς κατόπιν ἀσκήσεσι φέρεται ὡς σχῆμα (ἐλξεως ἴσως) τὴν κανονικὴν ταύτην φράσιν: Οὗτοί εἰσιν, οἷς ἐπεσθαι δεῖ. Σημειωτέον δέ, ὅτι ἐν τῷ Γ' τεύχει, ὅπερ περιέχει τὴν γραμματικὴν τῆς ἀρχαίας, πλεῖστα παραδείγματα φέρονται ἐκ τῆς σημερινῆς γλώσσης.

Ἐκ τῶν παρατηρήσεων ἡμῶν τούτων συνάγεται, ὅτι ὁ φιλοπονήσας μετὰ τοσαύτης φιλοτιμίας τὴν προκειμένην γραμματικὴν ἡστούχησε τοῦ σκοποῦ, οὗτινος στοχάζεται τὸ εἰδικόν πρόγραμμα τοῦ ἡμετέρου φιλολογικοῦ συλλόγου περὶ συγγραφῆς τοιοῦτου εἶδους συγγράμματος. Διὰ ταῦτα ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ δὲν κρίνει μὲν τὸ ἔργον ἄξιον βραβεύσεως, οὐχ ἤττον ὅμως θεωρεῖ τὸν συγγραφέα ἄξιον ἐπαίνου πολλοῦ δι' ὃν ἐπεδείξατο ζῆλον, ὅπως φθάσῃ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ, ὡς ἐφθίμεν εἰπόντες, εἰδικοῦ προγράμματος, καὶ διὰ πολλὰς ἀρετάς, ἃς μόνη ἐκτενὴς τις ἀνάλυ-

σις δύναται νὰ καταδείξῃ, καὶ προτρέπει αὐτὸν νὰ μὴ ἀποκνήσῃ ἀγωνιζόμενος ὃν ἀνέλαβε καλὸν ἀγῶνα.

ε') Ὁ κ. Φ. Τάχης, εἰσηγητῆς τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἀναγινώσκει τὴν περὶ τοῦ Ζωγράφου ἀγῶνος ἐκθεσιν ἐγούσαν ὡδε:

Κύριοι.

Παρεργόμενος καγὼ ἐνταῦθα, ὅπως ἐντολῆ τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου εἰσηγήσωμαι τὴν ὁποίαν ἀπεφάνητο κρίσιν περὶ τῶν καὶ ἐρέτας ἀποσταλέντων εἰς τὸν σύλλογον ἐπὶ τῷ Ζωγραφεῖῳ διαγωνίσματι ἔργων, καθήκον ἡγοῦμαι ἐν πρώτοις ἐξ ὀνόματος τῆς ἐπιτροπῆς νὰ ἐκφράσω πρὸς μὲν τὸν μεγάλθυμον τοῦ συλλόγου εὐεργέτην τὴν βαθεῖαν ἐγνωμοσύνην, ὅτι καὶ αὐθις οὕτω φιλοφρόνως προσκαλούμεθα εἰς πνευματικὴν ὄντως πανδαισίαν, ἣν ἡ γενναία αὐτοῦ καὶ φιλοπάτρις καρδιά κατὰ πᾶν ἔτος παρασκευάζει ἐλευθερίως χορηγοῦσα πρὸς δὲ καὶ εὐπρεπίζουσα ταύτην διὰ ποικίλων καὶ λίαν ἀρεστῶν ἐδουσιμάτων, παρατιθεμένη οὕτως ἡμῖν τράπεζαν ὅτι πολυτελεστάτην, ἀναξίαν πράγματι τοῦ τε χορηγοῦ καὶ τῶν πάνυ προθύμως πρὸς τούτο ἀμιλλωμένων, πρὸς τούτους δὲ ἦν αἰσθάνεται εὐδαίμονα χαρὰν, ὅτι αὐτοὶ μάλιστα μέγα συμβάλλονται εἰς τὸ νὰ παρακίθηνται τὰ μέλη τοῦ συλλόγου ὡς φίλοι συνδαιτυμόνες συναπολαύοντες ἐν ἀρρήτῳ ἀγαλλιάσει τῆς πνευματικῆς ταύτης ἐστιάσεως, ἣν αὐτὸς ὁ σύλλογός ποτε ἐν τῇ φιλοπάτριδι αὐτοῦ διανοίᾳ συνελάμβανε καὶ νῦν ἐν ἀρρήτῳ χαρᾷ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν παρακολουθεῖ πραγματοποιημένην. Ὅτι δὲ δικαίως ἐγνωμονεῖ τούτῳ ὁ σύλλογος, ἐγὼ δὲ ἀψευδῶς διεξηγηθεὶς τὴν τοῦ συλλόγου ἐγνωμοσύνην. τρηνῶς μαρτυροῦσι καὶ οἱ κατὰ τὸ λήξαν ἤδη συλλογικὸν ἔτος κατελιθόντες εἰς τὸν ἀγῶνα ἄνδρες λόγιοι καὶ φιλοπάτριδες, οὐ μόνον οὐχὶ εὐάριθμοι ἀλλὰ καὶ βαρεῖαν φέροντες τὴν πνευματικῆν των πανοπλίαν, πλήρεις φιλολογικῆς ζωῆς καὶ θάρρους, ὅτι εἰλικρινῶς καὶ μετὰ πόνου ἐμόχθησαν, μετὰ σπουδῆς προσδραμόντες ὡς εὐπειθῆ καὶ φιλόστοργα τέκνα εἰς τὴν ἱεράν καὶ ὑψηλὴν φωνὴν τοῦ πατρὸς συλλόγου. καλοῦντος αὐτοὺς εἰς ὃν ἀπὸ πολλοῦ ἵδρυσεν ὁ μέγας εὐεργέτης τοῦ συλλόγου πνευματικὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς συλλογῆς τῶν ζώντων μνημείων τῆς πατρῆου ἡμῶν γλώσσης. Καὶ λοιπὸν ἐσπευσαν

καὶ σπεύδουσιν ἀκάματοι ἄνδρες ἀμιλλώμενοι πᾶν φιλοτίμως, ὁποῖος πρῶτος ἤθελε λάβει τὸ γέρας, οὐχὶ βεβαίως τὴν δεκάλιρον ἀμοιβήν, ἥτις καὶ πενταπλασία δὲν θὰ ἀντήμειβεν ἐπαρκῶς τὴν τοιαύτην πνευματικὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν ἔπαινον τοῦ συλλόγου καὶ τὴν ἐντεῦθεν πηγάζουσαν ἄφρατον τῆς ψυχῆς χαρὰν, ὅτι ἱερὸν πρὸς τὴν πατρίδα ἐξεπλήρωσαν καθήκον ἀποδεικνύοντες οὕτω τὰ εὐγενῆ τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἑλατήρια. Καὶ δικαίως εὐγενῆ φρονοῦσιν. Διότι ὁ προκείμενος πνευματικὸς ἀγὼν ἐμβριθῶς μελετώμενος καὶ ὑπὸ τὴν οὐσιώδη αὐτοῦ καλὴν ὄψιν ἐξεταζόμενος φαίνεται ἐγκλείων ἐν ἑαυτῷ ὑψίστην ἔννοιαν. Πρόκειται περὶ τῆς συλλογῆς τῶν ζώντων ἔτι στοιχείων τῆς πατρῴου ἡμῶν γλώσσης, ὅπως ταῦτα ἐκ παλαιότητας χρόνου κατὰ διαδοχὴν φέρονται ἀνὰ στόμα καθ' ἅπασαν τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν, τῶν ὁποίων ἡ ἀπώλεια θὰ ἦτο ἀνεπανόρθωτος καὶ αἰτία μεγίστης ζημίας ὡς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν καθόλου γλώσσαν, ἀρχαίαν τε καὶ νεωτέραν.

Δὲν προτιθέμεθα βεβαίως ἐνταῦθα ἀποπλανώμενοι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἔργου νὰ πραγματευθῶμεν τὸ περὶ γλώσσης ζήτημα κατὰ τὴν εὐρείαν αὐτοῦ ἔκτασιν, ὁποῖο ἰδίως θὰ καταφαινετο καὶ ἡ σπουδαιότης καὶ μεγίστη τοῦ προκειμένου ἀγῶνος σημασία, ἀλλὰ διὰ βραχέων μόλις νὰ ἀποδειξῶμεν, ὅτι οἱ εἰς τοιοῦτον ἀγῶνα ἀποδύμενοι τὸν κἄλλιστον πάντων ἀγωνίζονται ἀγῶνα καὶ ἐθνικώτατον. Διότι ἐν ἀληθείᾳ, ὅτι ἐκ τῶν ἐκπολιτευτικῶν στοιχείων τοῦ ἀνθρώπου ἡ γλώσσα κατέχει τὴν πρωτίστην θέσιν καὶ ὡς διαπλαστικόν τοῦ πνεύματος στοιχεῖον καὶ ὡς τὸ δι' οὗ μεταδίδεται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ὁ τῶν προγόνων βίος καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐκπολιτιστικὰς ὕψεις, τότε κατ' ἀνάγκην, ἂν θελωμεν νὰ ζῶμεν καὶ ν' ἀμυζώμεν ὡς ἔθνος δι' ἀρήκτων δεσμῶν συνηνωμένοι πρὸς τὸν βίον τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ τοῦτον συνεχίζοντες καὶ προάγοντες, κατὰ τὸν φιλόσοφον πολιτικὸν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, μεῖζω νὰ καταλείπωμεν τοὺς ἀπογόνους, ἐπιβάλλεται ἡμῖν ἱερὸν καθήκον τὴν γλώσσαν τῶν προγόνων μας, ἥτις διὰ τοσοῦτων διεληθῆσα περιπετειῶν καὶ αἰετῆ ἀδιάσπαστος σύντροφος συμμεριζομένη οὐδ' ὑπέστη δεινοὺς ἀγῶνας ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ κατὰ πάσας τὰς ἱστορικὰς αὐτῆς φάσεις, δὲν ἀπώλετο, ὅπως ἄλλαι γλώσσαι ἀρχαίων ἐθνῶν, ἀλλὰ τοῦ μὲν ἐσχάτου κινδύνου καταπερῶς ἀμυναμένη ἀπηλλάγη, διασωθεῖσα δὲ αἰμόφυρτος καὶ

τελείως καταβεβλημένη παρεδόθη ἡμῖν τοῖς ἀπογόνους οὐχὶ φέρουσα τὸν πλοῦτον, τὴν εὐκαμψίαν καὶ τὴν εὐφωμίαν, δι' ὧν ἀρετῶν κατεκλήοντό ποτε τὰ ὄτα τῶν προγόνων μας, ἀλλ' ἠκρωτηριασμένη πολλαχῶς καὶ ἐστερημένη κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς χάριτος, τῆς διαυγείας καὶ πολλῶν ἔτι πλεονεκτημάτων, δι' ὧν ἄλλοτε κατεκοσμεῖτο. τοιαύτην, λέγω, γλώσσαν ἔχομεν ἱερὸν καθήκον οὐ μόνον νὰ διαφυλάττωμεν, ἀλλὰ καὶ συμπαθῶς καὶ φιλοστόργως πρὸς ταύτην φερόμενοι νὰ ἐπουλώμεν τὰς πληγὰς τῆς, μέχρις οὐ αὕτη τῇ ἀδιαλείπτῳ ἡμῶν θεραπείᾳ ἀνακτήσῃται οὐχὶ τὸ πρῶτον αὐτῆς ἀπαράμιλλον κάλλος, διότι τοῦτο ἀδύνατον, ἀλλὰ τὴν μορφήν ἐκείνην καὶ τὴν δύναμιν, ὥστε νὰ δύναται ὁ νεώτερος Ἕλληνας ἀρ' ἑνὸς μὲν διὰ ταύτης νὰ διαπλάσσειται τὴν ψυχὴν, ἀρ' ἑτέρου δὲ εὐχερέστερον νὰ εἰσδύῃ εἰς τὰ μυστήρια τοῦ βίου τῶν προγόνων του, ἀκόπως καὶ ὀρθῶς ἐρμηνεύων καὶ ἔννοων τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ἐν οἷς εἶναι ἀποστεθησαυρισμένος ὁ εὐκλεῆς τῶν προγόνων του βίος.

Ἀλλὰ πῶς ἡ νεωτέρα ἡμῶν λαλουμένη καὶ γραφομένη γλώσσα δύναται ν' ἀποκαταστή τοιαύτη τὴν μορφήν μετὰ τοσαῦτα δεινοπαθήματα μονονοχὶ ἐξαρτισμὸν ἐπενεγκόντα αὐτῇ; Δύο εἰσὶν αἱ πηγαί, ἐξ ὧν ἀρῶμενοι σωστικὰ ἰάματα δυνάμεθα τὴν πολλὰ παθούσαν γλώσσαν ἡμῶν νὰ θεραπεύσωμεν ἀποτυποῦντες αὐτῇ μορφήν ὅσον οἶόν τε τελείαν. Πρῶτη πηγὴ εἶναι ἡ σπουδαία καὶ ἐπιστημονικὴ μελέτη αὐτῆς τῆς ἀρχαίας γλώσσης καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς διαλέκτους, δευτέρα δὲ ἡ ἀδιάλειπτος συλλογὴ καὶ μελέτη τῶν ζώντων μνημείων τῆς πατρῴου γλώσσης. Καὶ τὴν μὲν ἀρχαίαν μελετῶντες κατ' εἶδος μόνον οὐ μόνον εἰσάγομεν σὺν τῷ χρόνῳ λέξεις, φράσεις καὶ μορφήν περιόδου ἔντεχνον, ἐφ' ὅσον τὸ ἐπιτρέπει αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῆς νεωτέρας γλώσσης, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὰ παρασθαρμμένα ταύτης ἀποκαθιστῶμεν καὶ ἐν γένει τοὺς τῆς ὀρθοεπειᾶς καὶ εὐπειᾶς τῆς ἀρχαίας γλώσσης νόμους ἀναζωογονοῦμεν ἐμφυσῶντες οὕτω εἰς τὴν πενιχρὰν ἔτι καὶ ἐπιεκμηκυστὴν γλώσσαν ζωὴν καὶ πνεῦμα ἀνάλογον πρὸς τὸ τῆς ἀρχαίας. Περὶ δὲ τὴν συλλογὴν τῶν ζώντων μνημείων ἀσχολούμενοι σπουδαίως διπλοῦ σκοποῦ ἐπιτυγχάνομεν καὶ ὁ μὲν πρῶτος εἶναι κοινός, διότι καὶ ἐνταῦθα τὸν πλουτισμὸν τῆς γλώσσης μας ἐπιδιώκομεν, ἀλλ' ὁ δευτέρος αὐτῆς σκοπὸς εἶναι ὅπως ἰδιόχων καὶ μεγίστην κέρχεται σπουδαιότησα. Δηλ. μελε-

τῶντες καὶ ἐξακριβοῦντες τὴν διαλεκτικὴν καὶ ἐν γένει γλωσσικὴν καὶ ἄλλην πραγματικὴν, ἀφορώσαν εἰς τὰ ἥθη καὶ τὸν βίον τῶν προγόνων μας. τῶν ζώντων μνημείων ιδιότητα, εἴτε λέξεις ταῦτα εἶναι, εἴτε αἰνίγματα, εἴτε παραμύθια, εἴτε δημοτικὰ ἔσματα, ἐνῶ ἀφ' ἐνός αὐξάνομεν καὶ προάγομεν τὸ λεξικόν τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης, ἀφ' ἐτέρου παραβάλλοντες ταῦτα πρὸς τὰ ἀρχαῖα οὐ μόνον αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τελειότερον ἐξακριβοῦντες ἐνοοῦμεν. ἀλλὰ καὶ κατ' ἀλληλεπίδρασιν πλειστάκις μεταχειριζόμεθα ταῦτα ὡς μέσα πρὸς ἐρμηνεῖαν χωρίων τῆς ἀρχαίας γλώσσης δυσνοήτων, πολλάκις δὲ καὶ πλείστα τῶν ἀρχαίων ἔθιμα καὶ συνήθειαι ἐν τῷ βίῳ τῶν ἀποκαλύπτονται διασσεσωμένα ἐν τοῖς ζῶσι μνηνεῖσι. Ἡ σπουδαίωτος λοιπὸν τῆς περισυλλογῆς τῶν γλωσσικῶν τούτων στοιχείων καὶ ἐξ ὧσων διὰ βραχέων εἶπομεν καταφαίνεται, καὶ πρᾶγματι ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ μόνον ἀνεπανόρθωτος, ὡς ἐβλήμεν εἰπόντες. θὰ ἦτο ἀλλὰ καὶ αἰώνιος ἤθελε προσάψει ὄνειδος τοῖς νεωτέροις Ἕλλησιν, οἵτινες σεμνύνονται μὲν ἐπὶ πατραγαθία, ἀλλ' ὅμως ὑπὸ ἀκηδίας φερόμενοι καὶ ἀστοργίας ἐπελάθοντο τῶν ὑψηλῶν καθηκόντων. ἅπερ πάντοτε ἐπιβάλλει ἡ εὐκλεία τῶν προγόνων. Ἄλλ' οὐκ ἔδει οὕτω γενέσθαι. Καὶ ἰδοὺ ἀφ' ἐνός μὲν μεγάλθυμος τοῦ ἔθνους εὐεργέτης ἀφθόνως τὰ ὑλικά αὐτοῦ ἀγαθὰ ἐκχέων ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς προσόδου τοῦ ἔθνους. ὀτρῆροι δὲ ἀφ' ἐτέρου καὶ ἀκάματοι θεράποντες καὶ αὐτοὶ τό γ' ἐπ' αὐτοῖς τὸν πνευματικόν των πλοῦτον ἐπιδαψιλεύοντες τῇ πατρίδι δὲν ἀνέχονται τὴν προστριβὴν τῆς τοιαύτης κηλίδος, ἀλλ' ἀρμονικώτατα συνεργαζόμενοι διασώζουσι τὰ τιμαλρῆ κειμήλια τῶν προγόνων ἀποβαίνοντες οὕτως εὐεργέται τοῦ ἔθνους. ὦν τὰ ὀνόματα κατὰ πᾶν ἔτος πληθονομενα ἀνεξίτηλοις ἐγγράσσονται γραμμασιν ἐν τῇ εὐγνωμοσύσῃ τῶν συμπολιτῶν καρδίῃ. Εἶχον λοιπὸν δίκαιον προσημαζόμενος νὰ ἐκφράσω τὰ θερμὰ τῆς ἐπιτροπῆς εὐχαριστήρια ἐπὶ τῇ εἰς τοιαύτην πνευματικὴν εὐωχίαν προσκλήσει ὑμῶν, ἣν ἀπὸ κοινοῦ λαμπρὰν καὶ πολυτελεῖαν κατ' ἔτος παρασκευάζουσι. Ἄλλὰ τίνες οὗτοι οἱ ἀξιάγαστοι πατριῶται; Τοῦ μὲν μεγάλου εὐεργέτου τὸ ὄνομα περιπτὸν νὰ μνημονεύσω, διότι καὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως ποτὲ τὸ ὄνομα δὲν ἀνεφέρετο, πάντοτε εὐθὺς ὑπενεῖτο. Τῶν δὲ ὀτρῆρῶν καὶ ἀκαμάτων θεραπόντων τὰ ὀνόματα ὁ εὐθὺς κατόπιν λόγος δηλώσει.

Μεταβαίνοντες λοιπὸν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἔργων, ἅπερ οἱ εἰς τὸν Ζωγράφειον ἀγῶνα ἀποδθέντες λόγιοι ἄνδρες ἀπέστειλαν εἰς τὸν σύλλογον, ἀρχόμεθα τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Ἀχιλ. Διαμαντᾶρα. Ἡ συλλογὴ αὕτη ἐπιγοαρομένη :

§ 1. «Δημῶδη νανουρίσματα, κανακίσματα καὶ δίστιχα τῆς σαντακλίδας (=αἰώρας) καὶ μυρολόγια τῶν Καστελλορζιῶν» περιέχει: 1) ἐν νανούρισμα ἐκ στίχων 63 διηρημένον εἰς τριστιχα, δίστιχα καὶ τετράστιχα 2) ἐν κανακίσμα ἢ γόρεμμα, δηλ. ἔσματιν ἄδόμενον ὑπὸ τῶν μητέρων γορευουσῶν τὰ νήπια των, συγκείμενον μὲν ἐκ στίχων 130, διηρημένον δὲ εἰς δίστιχα, τριστιχα καὶ τετράστιχα· 3) τραγούδια τῆς σαντακλίδας, ἧτοι βραυκαλήματα ἄδόμενα ὑπὸ τῶν μητέρων ἢ καὶ τῶν τροφῶν πρὸς ἀποκοίμισιν τῶν νηπίων, ἐνῶ ταυτοχρόνως κινῶσι τὸ λίκνον, ἐκ διστίχων 158· 4) μυρολόγια ἐκ διστίχων 230· 5) δημῶδη ἔσματα τοῦ γάμου ἐκ στίχων 186, ἧτοι: α') 5 δίστιχα ἄδόμενα ὑπὸ παίδων πορευομένων εἰς τοὺς λόρους πρὸς συλλογὴν εὐωδῶν βοτανίων διὰ τὸ λουτρον τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς νύμφης· β') δίστιχα δύο ἄδόμενα, ὅταν ξυρίζηται ὁ γαμβρός· γ') 4 δίστιχα, ὅταν στολιζήται ὡσαύτως ὁ γαμβρός· δ') δίστιχα 11, ὅταν ἀπεσταλμένοι τοῦ γαμβροῦ ἔρχονται ἵνα στολίσωσι τὴν νύμφην· ε') δίστιχα 5, ὅταν μετὰ τὸν στολισμὸν σύρωσι τὴν νύμφην εἰς τὸν χορόν· ς') δίστιχα 13, ὅταν στολιζήται ἡ νύμφη· ζ') δύο ὠδαὶ ἑκατέρω ἐπτάστιχος ἄδόμεναι ὑπὸ νέων ἀγομένης τῆς νύμφης εἰς τὸν λόγον· η') 4 δίστιχα ἄδόμενα μετὰ τὴν στέψιν ἐν τῷ οἴκῳ τῆς νύμφης· θ') 5 δίστιχα ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ γαμβροῦ· ι') 9 δίστιχα, ὅταν γορεύῃ ὁ γαμβρός μετὰ τῆς νύμφης· ια') 28 δίστιχα ἄδόμενα εἰς τὸν παρᾶνυμφον. Πολλὰ τῶν γαμηλίων τούτων ἔσμάτων, ὡς αὐτὸς ὁ συλλογεὺς δηλοῖ σημειῶν αὐτὰ δι' ἀστερίσκων, ἔχουσι ἤδη δημοσιευθῆ ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι τοῦ ἐν Ἀθήναις φιλολογικοῦ συλλόγου Παρνασσοῦ· 6) Τραγούδια διάφρακα, τρία τὸν ἀριθμὸν· 7) δημῶδη ἔσματα 39, τὰ πλείστα κοινὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν· 8) παραγράμματα τέσσαρα· 9) κωμικιστικά· 10) ἀνασυλλαβισμοί· 11) ἀλλογοροῖαι τρεῖς· 12) καθαρογλωσσήματα δέκα· 13) λογοπαίγνια 21, ἀλλὰ τὰ πλείστα τούτων πᾶν ἄλλο εἰσὶν ἢ λογοπαίγνια, οἷον π. γ.

Σηλιδόνιν πέτεται
πάει πέρα το' ἔρσεται
φέρνει μῆνυμα Θεοῦ

πῶς εἶν' ἀρσὴ καλουτασιροῦ

πῶς εἶνεν ἀνοιξί τσιρισό·

14) παροιμίαι 566 κατ' ἀλφαθητικὴν τάξιν τεταγμέναι.

Ἡ συλλογὴ αὕτη εἶναι πολλοῦ λόγου ἀξία κυρίως ὑπὸ τὴν γλωσσικὴν ἔποψιν, διότι ἀναγράφονται πλείστα λέξεις καὶ τύποι ἰδιάζοντες μόνους τοῖς Καστελλοριζίοις· ἡ δὲ παθολογία τῶν γραμμικῶν καὶ ἐναλλαγῆ εἶναι λίαν περιεργος· π.χ. τὸ ὡσάν καὶ σάν λέγεται ὡζάν καὶ ζάν, ὁ ἀετός—ἀγδός, τὸ ἄρθρον ἡ καὶ οἶ—εἰ τὸ γ προφέρεται ποῦ μὲν ὡς σ, ὡς Σιό=Χιό, ἡ Χίος, ποῦ δὲ ὡς τσ. Τὸ γ μεταξὺ φωνηέντων πολλὰκις ἀποβάλλεται, ὡς ἐέννα = ἐγέννα, μεάλος = μεγάλος, βλοήση ἀντὶ βλογήση κτλ. ἐνίοτε δὲ καὶ ὡς ἀρκτικόν λέξεως πρὸ φωνηέντος, ὡς ὑρεῦω ἀντὶ γυρεῦω· καὶ τὸ β ἐν τῇ λέξει ἀρραβῶν καὶ ταῖς ἐξ αὐτοῦ παραγομέναις καὶ ἐν τῷ φοβοῦμαι (φοῶμαι) ἀποβάλλεται· ὡσαύτως τὸ δ ἐν τῷ ἀδερρός (ἀερρός) καὶ τὸ ν ἐν τῷ παρὰδίνω καὶ κάμω (=κάμνω) καὶ τὸ γ ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ β ἐν τῷ ἐγῶ καὶ παρηγορῶ. Πλείστα δὲ ἄλλα τοιαῦτα φηρογολογικὰ φαινόμενα παρατηροῦνται ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ, ἥτις θὰ ἦτο τῶν ἀρίστων ὑπὸ γλωσσικὴν ἔποψιν, ἂν ὁ συλλογεὺς ἐφρόντιζε νὰ ἐρμηνεύσῃ καὶ πολλὰς λέξεις ἀκαταλήπτους εἰς πάντα μὴ Καστελλοριζιον.

§ 2. Ἡ δὲ συλλογὴ τοῦ ἐκ Καλημέρας κ. Βίτου Παλούμπου, γνωστοῦ ἤδη τῷ συλλόγῳ ἀπὸ πολλοῦ, περιέχει πέντε μόνον μύθους ἐκ τῆς παρ' αὐτῷ συλλογῆς τῶν Γραικοσαλεντίνων δημοτικῶν μύθων, ὅπως αὐτὸς ταύτην καὶ ἐπιγράφει. Οἱ μῦθοι οὗτοι εἰσιν: α') ἐ Κουρναίκια καὶ ὁ Γιαράϊ, β') ἐ Ἀληποῦνα καὶ ἐ Πουπούσγια, γ') ὁ στέσσο κούντο ἀλλῶ, δ') ἐ Πουπούσγια καὶ ἐ Ἀληποῦνα, ε') ἐ ριτσάρα καὶ ἐ ληποῦνα. Ἡ μικρὰ αὕτη συλλογὴ ὑπὸ γλωσσικὴν μὲν ἔποψιν ἐξεταζομένη φαίνεται πολὺτιμος καὶ ἰκανῶς ὑπηρετοῦσα τὸν σκοπὸν τοῦ ἀγῶνος, ἀλλὰ σπουδαία φέρει ἔλλειψιν, ὅτι εἶναι λίαν σύντομος.

§ 3. Τρίτη συλλογὴ ἔρχεται ἡ τοῦ κ. Παναγιώτου Γ. Μακρῆ διδασκάλου τῆς κωμοπόλεως Κατιρλί ἐκ δύο συνισταμένη τευχῶν καὶ περιλαμβάνουσα ἐν μὲν τῷ πρώτῳ λέξεις καὶ ἀράς ἰδιαζούσας τῇ κωμοπόλει, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ λογοπαίγνια, παροιμίας καὶ δημοτικὰ ἄσματα. Καὶ τὸ μὲν λεξιλόγιον περιέχει λέξεις 238 κατ' ἀλφαθητικὴν τάξιν, τὰς ὁποίας ἀκριβῶς ἐρμηνεύει, μόνον δὲ περὶ τὴν παρα-

γωγὴν παρατηροῦνται ἀνακριθεῖαι τινες, πρὸς δὲ πολιτογραφεῖ ἀθασανίστως πᾶσαν ξενίζουσαν λέξιν εἴτε γαλλικὴν εἴτε ἰταλικὴν. Αἱ δὲ ἀραὶ ἐν συνόλῳ πεντεκαίδεκα φαίνονται ἰδιάζουσαι τοῖς περὶ τὰ μέρη ἐκεῖνα κατοίκους, ὡς π. χ. ἀπ' τ' ἀνατζάκι νὰ τωῦρης, κατάρχα κατὰ τῶν ζυλοκόπων, διότι ἀνατζάκι σημαίνει τὸν πέλεκυν, δι' οὗ κόπτουσι τὰ ξύλα. Τὸ δὲ δεύτερον τεῦχος περιέχει λογοπαίγνια μὲν 12, παροιμίας δὲ 108 καὶ οὐκ ὀλίγα δημοτικὰ ἄσματα. Τὰ λογοπαίγνια, πλὴν ὀλιγίστων, εἶναι κοινὰ τοῖς κατὰ τὴν Θράκην οἰκοῦσιν. Εἰς δὲ τὰς παροιμίας φαίνεται λίαν ἐπιτυχῶν, πληρῶν οὕτω τοὺς ὄρους τοῦ διαγωνίσματος, διότι εἰς ἐκάστην παροιμίαν παραθέτει προσφωῶς καὶ ἀνάλογον ἀρχαίαν μετὰ τῶν ἀναγκαιῶν παρατηρήσεων. Τὰ δὲ δημοτικὰ Ἀποκριμῆτικα καλούμενα ὑποδιαίρει εἰς ἐπιτραπέζια καὶ χορευτικὰ διακρινόμενα ἐκ τοῦ ἤχου· καὶ τὰ μὲν ἐπιτραπέζια συνοδεύονται πάντοτε ὑπὸ τοῦ ἤχου τοῦ σινὶ τοῦ ἀναπληροῦντος τὰς ἐν ταῖς πόλεσι μουσικὰς· εἶναι δὲ τοῦτο χάλκινον σκεῦος, ὅπερ ἐπὶ τῶν πέντε δακτύλων ἐπικαθήμενον ψαυεῖ ἔστιν ὅτε διὰ τῶν ἄκρων αὐτοῦ τῶν σανίδων καὶ παράγει οὕτω ἤχον μουσικὸν οὐχὶ δυσάρεστον τῇ ἀκοῇ τοῦ συνδαιτυμόνος· τὰ δὲ χορευτικὰ εἶναι τοῦ κυκλίου χοροῦ εἰς τετράμετρον τροχαϊκὸν κατὰληκτικόν. Τὰ δὲ ἐπιτραπέζια, ὅκτω τὸν ἀριθμὸν, φέρονται ὑπὸ τὰς ἐπιγραφάς: ὁ σκλάβος, ὁ ἀντρειωμένος, ἡ συζυγικὴ πίστις, ἡ μονάκριβος κόρη, ὁ ναυτόπαις, ἀπιστία συζύγου τιμωρομένη, καθήκον καὶ ἔρωσ καὶ ἡ κυπάρισσος. Τούτων μόνον ἐν, ὡς αὐτὸς ὁ συλλογεὺς λέγει, ἔδημοσιεύθη. Ἐπὶ τούτων ἡ ἐπιτροπὴ φρονεῖ, ὅτι ἠδύνατο ὁ φιλόπονος συλλογεὺς νὰ σημειώσῃ καὶ τὰς κατὰ τόπους παρατηρούμενας παραλλαγὰς, αἵτινες κυρίως ἀποτελοῦσι καὶ τοὺς ἰδιωτισμοὺς τῶν διαλέκτων. Ἄξιον ἀναγνώσεως κρίνεται τὸ ἄσμα «ὁ ἀντρειωμένος». Ἐν γένει δὲ πάντα τὰ ἄσματα μετὰ καὶ δύο ἄλλων ἐπιγραφομένων «τὰ βρονὰ τοῦ ἀγίου Θεοδώρου» καὶ «ὁ ναύτης» πολλὴν ἔχουσι τὴν χάριν.

§ 4. Ἡ δὲ συλλογὴ τοῦ κ. Κλ. Κοκκολάτου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «ζῶντα μνημεῖα τῆς ἐλληνίδος φωνῆς» ἀποτελεῖται ἐκ λέξεων μὲν 209, φράσεων 28 καὶ παροιμιῶν 131, ἀπαντωσῶν ἐν Θράκῃ καὶ ἰδίᾳ ἐν Τυρολόῃ (Τσορλοῦ), Στράντζα, Κερμενιπόλει καὶ ἐν τοῖς προαστείοις τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου. Ἐν πᾶσι τούτοις φαίνεται ἡ ἀκμάτος φιλοπονία

τοῦ συλλογέως καὶ ἡ ἀκρίβεια τῶν συνειλεγμένων, μόνον δὲ παραβολὴ πρὸς τὰς ἀρχαίας λέξεις καὶ φράσεις δὲν ὑπάρχει, ἐξαιρουμένων τῶν παροιμιῶν, αἷς παρατίθενται καὶ αἱ τῶν ἀρχαίων. Ἡ συλλογὴ αὕτη κρίνεται λίαν ἀξιόλογος ὡς πληροῦσα κατὰ τὸ πλεῖστον τοὺς ὄρους τοῦ διαγωνίσματος.

§ 5. Εἶτα ἔρχεται ἡ τοῦ κ. Γ. Παπαδοπούλου ἐκ τῆς νήσου Νισύρου. Συνίσταται δὲ ἡ νέα αὕτη συλλογὴ ἐξ ἑκατὸν τριάκοντα λέξεων, 100 μυρολογίων, πεντήκοντα ἔρωτικῶν καὶ δημοτικῶν ᾄσματων, 40 αἰνιγματῶν, 20 παροιμιῶν καὶ τινῶν παραμυθίων. Καὶ αἱ μὲν λέξεις ἰδιάζουσιν ὅλως τοῖς περὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος οἰκοῦσι. Τὸ πλεονέκτημα τοῦ μικροῦ τούτου λεξιλογίου εἶναι, ὅτι τηρεῖται πανταχοῦ ἀκριβέστατα ἡ προφορὰ, ἐφ' ᾧ ἐπαινεῖ τὸν συλλογέα ἡ ἐπιτροπὴ· ἀλλὰ τὰ πλεῖστα τούτων ἐδημοσιεύθησαν καὶ ἀλλαγῶ. Τὰ δὲ μυρολογία του, ὧν τὰ μὲν ἀναφέρονται εἰς ἱερέα ἀποθανόντα ἐν τῇ ξενίᾳ, τὰ δὲ εἰς Τιμολέοντα Πισσάρην υἱὸν μονογενῆ καὶ πρόεδρον τῆς ἐν Νισύρῳ ἀδελφότητος «ἡ Προφυρίς» πολλὴν ἔχουσι τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν πιστὴν τῶν λέξεων ἀναγραφὴν. Μίαν δὲ μόνην παρατήρησιν ποιεῖται ἡ ἐπιτροπὴ, ὅτι ἦτο ἀναγκαῖον νὰ ἐπιφέρωνται καὶ σημειώσεις τινὲς περὶ λέξεων καὶ φράσεων ἀναφερομένων εἰς ἐπιχωριάζοντα ἔθιμα ὅλως ἄγνωστα τῷ ξένῳ ἀναγνώστῃ. Οἱ στίχοι δὲ πολὺ ἀποπνέουσι πάθος ψυχικὸν μητρός, θυγατρὸς, ἀδελφῆς καὶ συγγενῶν. Τὰ δὲ ἔρωτικά του ᾄσματα δὲν ἔχουσι μεγάλην ἀξίαν· πολλὰ δὲ τούτων μάλιστα ἀπαντῶσιν ἐν συλλογαῖς προσωρισμέναις διὰ τὸν λαόν. ἐκτὸς τινῶν. ἐν οἷς παρατηροῦνται ἰδιάζουσαι φράσεις καὶ λέξεις, τὰς ὁποίας δυσνοήτους δὲν ἐρμηνεύει τοῦλάχιστον δι' ὑποσημειώσεων. Τῶν δὲ δημοτικῶν ᾄσματων οὐδὲν φέρει ἐπιγραφὴν· καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὑπενθυμίζον τὴν συζυγικὴν πίστιν τῆς Πηνελόπης ἔχει ἀξίαν τινὰ γλωσσικὴν διὰ τὰς παραλλαγὰς τῆς διαλέκτου τῶν κατοίκων· ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ εἶναι δημοσιευμένον. Τίς δὲν γνωρίζει τὸ «Μαλαματένιος ἀργαλιὸς καὶ λεφαντένιος κτένι. ἕνα κορμὶ ἀγγελικὸ κάθηται καὶ ὑφαίνει» κτλ.; Τοῦ δευτέρου ὑπόθεσις εἶναι ἡ διὰ προδοσίας ἄλωσης τοῦ κάστρου τῆς Σουρμεῆς, ὅπερ ἐπὶ 28 ἔτη πολιορκουμένον μολίς παρεδόθη διὰ προδοσίας. "Ἄγνωστον ἂν ἀνάγεται εἰς τὴν φραγκοκρατείαν ἢ εἰς ἀρχαιότεραν ἐποχὴν τῶν σταυροφορῶν. Οὐδεμίαν περὶ τούτου γίνεται μνεία.

Καὶ τῶν λοιπῶν δημοτικῶν ᾄσματων ἡ ὑπόθεσις εἶναι ἔρωτικὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀποπνέουσι δὲ τῆς δημώδους γλώσσης τὸ ὕψος καὶ τὴν τελείαν παράστασιν. Τὰ δὲ αἰνιγματα εἶναι κοινότατα, περιέργως ὅμως ἢ φράσεις καὶ τὸ λεκτικόν, ὡς λ. γ. τῶν ἐξῆς: "Ἄσπρον εἶναι 'σὰν τυρὶ καὶ τυρὶ τυρὶ δὲν εἶν', κουρκουτάβλου νορὰν ἔχει καὶ κουρκουτάβλος δὲν εἶν' (ῥεπάνι). "Ὀρνίθα κουκουλωτὴ κουκουλομοθρωτὴ, κάμν' αὐγὰ κουκουλωτὰ κουκουλομοθρωτὰ (ντουμάτῃ).

Μετὰ τὰς παροιμίας. αἰτινες ὀλίγην ἔχουσι ἀξίαν, ἔπονται τὰ παραμύθια καὶ εἶτα ἕτερον δημοτικῶν ᾄσμα καὶ παράστημα, ἐν ᾧ ἐρμηνεύονται ὀλίγα λέξεις καὶ φράσεις, τὰ πάντα ἀκριβῶς καὶ σαφῶς συνειλεγμένα καὶ ἐκπεφρασμένα.

§ 6. Τοῦ δὲ κ. Σ. Μανασσίδου τοῦ ἐξ Αἰῶνου ἡ συλλογὴ ἐπιγράφεται «Βιβλίον ΙΑ' ποικίλης γλωσσικῆς ὕλης διὰ τὸ Ζωγράφου διαγωνίσμα (1888)». Ἡ συλλογὴ αὕτη τοῦ γνωστοῦ ἐκ δέκα ἄλλων προεπισταλῆσιν συλλογῶν εἰς τὸν σύλλογον κ. Σ. Μανασσίδου περιέχει α') διστίχα ποικίλου ῥυθμοῦ καὶ μέτρου 76· β') ᾄσματα δημοτικὰ ἐν Γιλδιριμίῳ τῆς Ἀδριανουπόλεως 48 ποικίλης ὑποθέσεως· γ') παραμύθια κατὰ τὴν ἐν Αἰῶν δημοτικὴν διάλεκτον 5· δ') Αἰνιγματα 5· ε') παροιμίας τρεῖς καὶ 5') νεκρικὰ (ἔθιμα) ἐν Μουσταρᾷ πασσαῖ χωρίῳ. Καὶ τῶν μὲν 76 διστίχων ἐν ἀκριβεί τᾶξι γεγραμμένων τὰ μὲν πλεῖστα ἀποπνέουσι δημοτικὴν τινα ἀγνότητα. εἰσὶ δὲ καὶ τινὰ, ἅπερ ὄχουσι ἐώλου νεωτερικῆς σχολαστικῆς ποιητικότητος. ὑπὸ στιχογραφικῆν δὲ ὕψιν ἐξεταζόμενα ἐμφαίνουσιν ἀδεξιότητα, ὡς λ. γ. τὰ ἐξῆς ἐκ τούτων.

"Ἄχ οὐρανὲ μου ἐπέβλεψε καὶ κάμε εὐσπλαχνία
νὰ ἀνταμώσης δυὸ καρδιάς καὶ νὰ ταῖς κάμης μία.

'Ἐστὸ ξέρεῖς τὰ γράμματα κ' ἐγὼ ξέρω τραγοῦδια
ἔβγα νὰ κελαδήσωμεν ἀνάπη μου καινούργια.

Ταῦτα βέβαια μούσης μίμου τῆς ἀληθῶς νευρώδους καὶ καλλιτέχνου δημοτικῆς ποιήσεως. Τῆς αὐτῆς δὲ ἀποχωρῶσεως εἰσι καὶ τὰ 48 δημοτικὰ ᾄσματα, ὧν τινὰ εἰσι μετὰ τινος παραλλαγῆς ἢ ἐκδεδομένα ἤδη ἢ ὑπὸ ἄλλων προαποσταλέντα εἰς τὸν παρόντα ἀγῶνα. "Ἄξια δὲ πολλῆς προσοχῆς εἰσι τὰ ἀκολουθούντα πέντε παραμύθια ἐν γλώσσῃ πιστοτάτῃ τοῦ λαοῦ μετὰ ἐπισυντημημένων ὁδηγιῶν πρὸς τὸ ὀρθῶς ἀπαγγελλεῖν τὰς συγκεκριμένους λέξεις ἐν τῇ ἀναγνώσει αὐτῶν ἀξίῳ λόγου

και αναγκαιοτάτων. Ἐπὶ τούτων δὲ παρατηρεῖ ἡ ἐπιτροπὴ τὰς δει. Ἐν τῇ 15ῃ τῶν ὁδηγιῶν ἀποφαινεται, ὅτι τὸ σ ἐνίοτε ὡς ζ προφερόμενον καὶ ἐν μεταγραφμματισμῷ διατηρεῖ τὴν αὐτὴν προφορὰν, οἷον ζῖβα καὶ οὐχι σύβα (ἀντὶ σβᾶ=σβῦσον)· οὐδεὶς μεταγραφμματισμὸς ὑπάρχει ἐν τῷ ζῖβα, πλατυσμός δὲ μᾶλλον ὡς εἰς τὸ καπνός ἀντὶ καπνός. Καὶ ἐν τῷ ἄνδραζ-ουμ, ἀδερσός-ουμ κατὰ τὸν συλλογέα φαίνεται μεταγραφμματισμὸς, ἀλλὰ κυρίως τὸ ου εἶναι εὐφωνικόν, διότι δυσκόλως προφέρεται τὸ μ ἐν τέλει λέξεως προηγουμένου ἐτέρου συμφώνου. Ὅθεν, ἐπειδὴ δυσκόλως προφέρεται ἄνδρασμ. (ζμ) μεσολαθεῖ τὸ εὐφωνικόν ου διατηροῦντος τοῦ σ τὴν πρό τοῦ μ ἰδιόζουσαν προφορὰν καὶ προφέρεται ἐπομένως ἄνδραζουμ. Ἀλλὰ ἡ ἐπιτροπὴ καὶ ἀμφιβάλλουσα ἔτι ἀποφαινεται μετὰ τινος πάντοτε δισταγμοῦ, ὅτι τὸ ου οὐκ ἔστιν εὐφωνικόν, ἀλλ' ἡ γλῶσσα μετέτρεψε τὸ ἄνδρας μου εἰς ἄνδραζουμ κατὰ μετάθεσιν τοῦ ρωνήεντος. Τὰ δὲ πέντε αἰνίγματα καὶ αἱ τρεῖς παροιμίαι μικροῦ λόγου ἄξια φαίνονται. Τέλος δὲ τὰ νεοκτικὰ ἐν Μουσταφᾷ πασαῖ χωρίῳ περιγράφονται μετὰ τῆς χαρακτηριστικῆς τὸν συλλογέα περὶ ταῦτα ἀκριβείας. Ἐν γένει δὲ ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Σ. Μανασσείδου οὐδόλως ὑπολείπομένη τῶν ἄλλων αὐτοῦ συλλογῶν μεγάλην ἔχει ἀξίαν ὡς πολλὰ συμπληροῦσα τῆς δημόδου ἡμῶν φιλολογίας ἐν τῷ τμήματι ἐκείνῳ τῆς Θράκης, ἧς τοὺς φιλολογικούς τῆς ζωῆς γλώσσης θησαυροὺς δεξιῶς ὁ συλλογέυς ἐκμεταλλεύεται.

§ 7. Ἡ δὲ τοῦ Δημοσθένους Χαθιαρᾶ ἐπιγράφεται: Α') Δημόδῃ συμαϊκᾷ παραμῦθια. Β') Ἔθιμα κατὰ τοὺς γάμους ἐν Τήλῳ. 1888. Καὶ τὰ μὲν παραμῦθιά εἰσιν ἐξ μικρὰ ἢ Τζορτζόνα, βουὲς ὁ χρυσοκέρατος, τὸ βασιλόπουλο, τὰ βασιλόπουλα, τὸ σκλαβί, καὶ ἡ ἀγγελώνα. Ἐν πᾶσι τούτοις ὁ συλλογέυς διετήρησε πιστῶς τὸ πνεῦμα τοῦ συμαϊκοῦ λαοῦ καὶ ἰδίᾳ ἐν τῷ πρώτῳ ἐπιμελήθη νὰ γράψῃ ὅσον οἶον τε ἀκριβῶς κατὰ τὴν δημόδῃ συμαϊκὴν διάλεκτον ὡς πρὸς τὴν προφορὰν φροντίσας ἅμα νὰ ἐξηγήσῃ ἐν ὑποσημειώσεσι τὰ δυσκολώτερα. Εἶναι δὲ πρὸς τούτοις τὰ παραμῦθια ταῦτα ἄξια πολλῆς προσοχῆς διὰ τὴν περιεργον τοῦ μύθου ὑπόθεσιν. Τὰ δὲ ἔθιμα κατὰ τοὺς γάμους ἐν Τήλῳ περιγράφονται μετὰ τῆς χαρακτηριστικῆς τὸν κ. Δ. Χαθιαρᾶν ἀκριβείας καὶ καθαρότητος.

§ 8. Ἡ δὲ συλλογὴ τοῦ κ. Καριαβίτσα

ἀποτελεῖται ἐκ δημοτικῶν ἔσμάτων 47 καὶ μυρολογίων 14. Καὶ τῶν μὲν ἔσμάτων τὰ πλεῖστα τραγωδοῦνται κατὰ τὴν στερεὰν Ἑλλάδα καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἀκαρνανίᾳ. Δωριδι καὶ Παρνασσῷ, τὰ δὲ λοιπὰ οὐκ εὐάριθμα ἐν Ἠλείᾳ καὶ Ἀρκαδίᾳ τῆς Πελοποννήσου, τὰ δὲ μυρολόγια πάντα ἐπιχωρίζουσιν ἐν Ἀκαρνανίᾳ. Ὡς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τὰ πλεῖστα εἶναι κλέφτικα, τινὰ δὲ ἐρωτικά, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ταῦτα ἀπηλλαγμένα καὶ τῆς λεθεντιᾶς καὶ ἀσπνέουσι τὰ πλεῖστα τοῦλάχιστον τὴν τῶν ὁρέων καὶ τῆς ψηλῆς βραχούλας δροσερὰν αὔραν· ὁ δὲ γνωστός τῶν παλληκαριῶν βίος πιστῶς παριστάνεται ποικιλλόμενος ἐνιαχοῦ καὶ δι' ἐρωτικῶν περιπετειῶν· φέρεται δὲ ἕκαστον ἔσμα. πλὴν τῶν ἐρωτικῶν, ἰδίαν ἐπιγραφὴν, ἧτοι τὸ ὄνομα τοῦ προσώπου, περὶ ὃ στρέφεται τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ· ὡς π. γ. Ζαχαριᾶς, Γιανός, Γιωργεθωμᾶς, Κουτρώνης καὶ τὰ τοιαῦτα. Πάντα δὲ σιγδὸν φαίνονται ἀπομιμήσεις τῶν τοιοῦτου εἶδους ἔσμάτων καὶ μάλιστα τῶν ἡπειρωτικῶν, ὧν μέγας ἀριθμὸς εἶναι δημοσιευμένος, καὶ πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων λίαν ὑπολείπονται κατὰ τὸ ὕψος τῶν εἰκόνων καὶ μεταφορῶν. ὕπερ κυρίως χαρακτηρίζει τὰ τοιαῦτα ἔσματα. Ὑπὸ δὲ γλωσσικῆν ἐποψίν οὐδὲν τὸ ἐνδιαφέρον παρέχουσι, πλὴν εὐαρίθμων λέξεων δυσσημάτων, ἅς ὁ συλλογέυς ἀφήκε καὶ ἀνερωτηνεύτους. Τούναντιον δὲ τὰ μυρολόγια ὑπερέχουσιν ὡς πρὸς τοῦτο καὶ εἶναι ἄξια πολλῆς προσοχῆς, διότι ἡ χάρις, καὶ αἱ ποιητικαὶ καὶ ὑψηλαὶ εἰκόνες καὶ μεταφοραὶ διακρίνουσι ταῦτα, ὡς λ. γ.

Χάρε μου, σὲ παρακαλῶ καὶ σοῦ φίλῳ τὸ χέρι,
νὰ ἀνοίξῃς τὸν παράδεισον τὸν κατακλειδωμένον,
νὰ ἰδοῦν οἱ νοῖ τὴν ἀνοιξὶ κ' ἡ νηαὶς τὸ καλοκαίρι,
νὰ ἰδοῦν καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ τὸ μάτ' μετὰ τὰ λουλούδια.
Ἔσση νὰ πάη κ' ἔσση ν' ἀρθῇ κ' ἔσση νὰ διαχυρίση,
ἐσκουρρίσαν ἢ κλειδοναίς, χορτάρισαν ἢ πόρταις.

§ 9. Ἡ δὲ συλλογὴ τοῦ μακαρίτου Πολυχροναίου τοῦ ἐξ Ἠπείρου ἀποσταλεῖσα ὑπὸ τῆς θρηνοῦσης ἔτι αὐτὸν συζύγου του εἶναι ἡ ὀγκωδέστερα ὄλων τῶν συλλογῶν, διότι ἀπαρτίζεται ἐκ τευχῶν 6 μεγάλου σχήματος καὶ περιλαμβάνει δίστιχα δημοτικὰ ἔσματα 3,176 γεγραμμένα μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ σαφηνείας κατ' ἀλφαθητικὴν τάξιν, καθ' ἣν τὸ μὲν στοιχεῖον Α περιέχει 524, τὸ Β 57, τὸ Γ 95, τὸ Δ 86, τὸ Ε 187, τὸ Ζ 20, τὸ Η 59, τὸ Θ 38, τὸ Ι 7, τὸ Κ 202, τὸ Λ 28, τὸ Μ 241, τὸ Ν 78, τὸ Ξ 42,

τὸ Ο 252, τὸ Π 215, τὸ Ρ 56, τὸ Σ 293
τὸ Τ 513, τὸ Υ' 25, τὸ Φ 42, τὸ Χ 30,
τὸ Ψ 13 καὶ τὸ Ω 73. Πάντα σχεδόν, πλὴν
ἐλαχίστων ἀφιερωμένων εἰς τὸν Βάκχον, ὑπό-
θεσιν ἔχουσιν ἐρωτικὴν μετὰ σφοδρῶς πάθους
ζωγραφίζοντα τὸν κατὰ πᾶσαν ἡλικίαν ὑπό-
τῶν βελῶν τοῦ ἀκατανικήτου θεοῦ τιρω-
σκόμενον, καὶ ἐν παντοίῃ περιπετεῖα κυλι-
νδούμενον, ἀλλὰ πεποιημένα κατ' ἀντίληψιν
ὄλως ἡπειρωτικῆν, τὴν ὅποιαν καὶ νῦν ἐπι-
διακρίνει τὸ ἀρχαῖον τῶν Δωριέων τραγῶν ἀλλὰ
καὶ βαθὺ αἰσθημα, ὡς λ. γ.

Μικρὴ φωτιὰ τρανὸς φανὸς ἀνάφτει 'ς τὴν καρδίαν μου,
καὶ καίει τὸ κορμάκι μου κ' ὅλα τὰ σωματικά μου.

Μικρὴ μικρὴ σ' ἀγάπησα, μεγάλη δὲν σ' ἐπῆρα,
ὅμως θὰ νᾶρθῃ ἕνας καιρὸς γιὰ νὰ σὲ πάρω χίφρα.

Μῖλα μου, μελτζανόχειλη, καὶ μὴ μοῦ κάνης νάζι,
γιατ' ὁ Θεὸς τὴν ὠμορροῖά 'σάν τ' ἀνθῆ τὴν τινάζει.

Ὁ μακαρίτης, ὡς φαίνεται, πολλὴν κατέ-
βαλλεν ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐπιμέλειαν, ὅπως
παρασκευάσῃ τὴν συλλογὴν τοῦ ὅσον οἶόν τε
πλήρη, μετὰ πολλῆς μερίμνης περισυλλέγων
τὰ ἐν Ἰωαννίνοις ἰδίως ἄξιωμα τοῦ τοιοῦτου
εἶδους ἄσματα, ἅπερ ἐκεῖ μᾶλλον αὐτοσχεδῶς
στιχουροῦνται ἀφθονώτερα. Καὶ κατὰ μέγα
μέρος ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἐπιτεύχθη, εἰ καὶ πολλὰ
ἔχουσι δημοσιεῦθῃ ἐν διαφόροις συλλογαῖς.
Ἡ ἐπιτροπὴ κρίνει τὴν ἐργασίαν τοῦ μα-
καρίτου πολλοῦ λόγου ἀξίαν δι' ἧς κέ-
κτῆται ἀρετὰς καὶ διότι καὶ ὑπὸ γλωσσικὴν
ἐποψίν ἐξεταζομένη ἀποθησαυρίζει πλείστας
λέξεις καὶ φράσεις ἰδιαζούσας ἐν τῇ Ἠπειρῷ.

§ 10. Ἡ δὲ συλλογὴ τοῦ κ. Ἐμμανουὴλ
Μανωλακᾶκη Καρπαθίου περιέχουσα γλωσσι-
κὴν ὕλην τῆς νήσου Καρπάθου ἐπαυξήθεισα
συμπληροῖ τὴν κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος 1887
ἀποσταλεῖσαν ἐντεῦθεν καὶ τὸ λεξιλόγιον ταύ-
της ἄτε συμπληρωτικὸν εἶναι λίαν πενιχρόν,
τῶν δὲ ἀλφραδικῶς καταγεγραμμένων λέξεων
πολλὰ καταλείπονται ἀνερμήνευτοι. Ἀλλὰ
καὶ πολλῶν λέξεων ἐν τοῖς εἰδυλλοῖς, ἅπερ ὁ
συλλογεὺς 6 τὸν ἀριθμὸν ἐπιτάσσει καὶ τὰ
ὅποια εἶναι γεγραμμένα πιστῶς ἐν τῇ ἐπιχω-
ριαζούσῃ διαλέκτῳ, οὐδαμῶς ὑπάρχει καὶ μι-
κρὰ ἐρμηνευτικὴ ὑποσημείωσις.

§ 11. Ἐνδεκάτῃ τὴν τάξιν συλλογὴ ἐρ-
χεται ἡ τοῦ Παπᾶ Ἰωάννου, ἱερατικῶς προΐ-
σταμένου τῆς νήσου Πρώτης, συλλογὴ παροι-
μιῶν καὶ φράσεων τῆς νήσου Καρπάθου. Λί-
500 ἐν αὐτῇ περιλαμβανόμεναι παροιμίαι καὶ

φράσεις ἐν τάξει λεξικογραφικῇ. αἱ πλείσται
ταύτων εἰσὶ συνήθεις καὶ ἐν ἄλλαις χώραις
ἐλληνικαῖς. Ἀλλ' ἡ ἐρμηνεία ταύτων πολ-
λάκις μὲν βραίνει λίαν ἐπιτυχῶς καὶ μετὰ πα-
ραλληλισμοῦ μάλιστα πρὸς τὰς ἀρχαίας, ἀλλὰ
καὶ οὐκ ὀλίγα παραμελοῦνται ἀνερμήνευτοι,
διότι νομίζει ταύτας σαφεῖς, ὡς δηλοῦται ἐκ
τῶν ἐπιφερομένων λέξεων: εἰ.ληπτος, κατα.λη-
πτή, σαφής. Πρὸς δὲ καὶ παρερμηνεῖται ἐνια-
χοῦ ἀπαντῶσι καὶ πολλὰ ἄστοχοι ἀντικατα-
στάσεις.

§ 12. Ἡ δὲ τοῦ κ. Ν. Κανελάκη γλωσσι-
κὴ ὕλη ἐξηγημένη ἐκ γλακῶν χειρογράφων
τοῦ 15' καὶ 16' αἰῶνος ἀποφαίνει τὸν συλλο-
γέα ξένως μὲν ἔχοντα πρὸς τὴν γλῶσσαν διὰ
τὰ πολλὰ αὐτοῦ ἀμαρτήματα καὶ τοὺς βαρ-
βαρισμούς, λίαν ὅμως φιλόπονον, ἄφθονον καὶ
ἀξιόλογον γλωσσικὴν ὕλην περιλαβόντα ἐν τῇ
συλλογῇ του, ἣτις ἀτάκτως διατεταγμένη ἐν
σελίσιν 198 περιέχει ἀντίγραφα προικισοσυσμῶ-
νων, διαθηκῶν, δωρητηρίων, πωλητηρίων,
ὁμολόγων, διανομῶν περιουσιῶν, λογαρια-
σμῶν κλ. ἐκ διαφόρων κωδικῶν τοῦ 15' καὶ
16' αἰῶνος, ἅπερ καλῶς ὑπὸ τοῦ συλλογεῶς
ἐρμηνεύονται. Διαιρεῖται δὲ εἰς 8 μέρη, ὧν τὸ
πρῶτον περιλαμβάνει 18 ἐκ τῶν τοῦ χωρίου
Καλαμωτῆς κωδικῶν τοῦ ἔτους 1711—1718,
τὸ δεῦτερον δώδεκα ἐκ τοῦ χωρίου Βέσσας τοῦ
ἔτους 1711—15, τὸ γ' εἴκοσι καὶ ἐν ἑκτῶν τοῦ
αὐτοῦ χωρίου κωδικῶν τοῦ ἔτους 1718—36,
τὸ δ' ἐξήκοντα ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ μοναστη-
ρίου Μουδῶν ἢ Διευχῶν τοῦ ἔτους 1620—93,
τὸ ε' τριάκοντα καὶ τρία ἐκ τῶν τοῦ χωρίου
Βέσσας ἢ ἀγίου Γεωργίου κωδικῶν τοῦ ἔτους
1623—43, τὸ ς' δέκα καὶ πέντε ἐκ τῶν κωδι-
κῶν τῆς ἐξώθεν τοῦ χωρίου Νεότης κειμέ-
νης ἄλλοτε μόνῃς τοῦ ἀγίου Γεωργίου τοῦ
ἔτους 1756—1802, τὸ ζ' τέσσαρα ἐκ τῶν
τοῦ χωρίου Βέσσας κωδικῶν τοῦ ἔτους 1606—
15 καὶ τὸ η' ἕξ ἐκ τῶν τοῦ χωρίου Καλαμω-
τῆς κωδικῶν τοῦ ἔτους 1713—16.

§ 13. Τελευταία δὲ τὴν τάξιν ἔρχεται ἡ
τοῦ κ. Ἰωάννου Ν. Ζωγραφάκη συλλογὴ
τριῶν ἀδαμάντων ἥτοι τριῶν παραμυθίων τῆς
Κρήτης, ἐξεταζομένων ὑπὸ ἱστορικὴν ἐποψίν.
Τῆς πραγματικῆς ταύτης συγκειμένης ἐκ σε-
λίδων 144 προτάσσεται προοίμιον, ἐν ᾧ ὁ
συγγραφεὺς τὴν τῶν μύθων γένεσιν διαιρεῖ εἰς
δύο κατηγορίας, εἰς μύθους ἐκ τῆς ἀρχαίας
μυθολογίας ἀπορρέοντας, εἰς τοὺς ὁποίους ἀ-
νάγει τὸν τρίτον μῦθον τῆς προκειμένης συλ-
λογῆς, καὶ εἰς τοὺς ἀπὸ τῆς ἐκ τῆς σκηναῆς τοῦ

θεάτρου διδασκαλίας τῶν τραγικῶν ποιητῶν πηγάζοντας, αἵτινες οὕτω ἐκληροδοτήθησαν εἰς τὴν μνήμην τοῦ λαοῦ. Εἰς τούτους ἀναφέρονται κατὰ τὸν συλλογέα οἱ δύο πρῶτοι τῆς συλλογῆς τοῦ μῦθου, μνείαν ποιούμενον πρὸς ἀποδείξιν τῆς γνώμης του προλήψεων τινῶν τοῦ λαοῦ λίαν σχετιζομένων κατ' αὐτὸν πρὸς διάφορα δραματικὰ χωρία, τινῶν δὲ καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου. Οὕτω προσομιασάμενος πειρᾶται εἶτα νὰ ἀνεύρη τὴν γένεσιν τοῦ πρῶτου παραμυθίου ἐν τῷ ἀρχαίῳ μύθῳ τοῦ περὶ Ἀλκῆστιδος περιγράφων πάντα τὰ κατὰ τὸν μῦθον πιστῶς καὶ κατὰ τὴν τῶν Κρητῶν διάλεκτον, πρὸς ὃν ἀντιπαραβάλλοντες τὸ παραμύθιον του εὐρίσκωμεν μὲν ἑνιαχοῦ ὁμοιότητά τινα, ἀλλὰ ἡ ἀνομοιότης καὶ ἡ διαφορὰ ἐπικρατεῖ. Τὴν αὐτὴν ἀκολουθῶν μέθοδον πρὸς ἐξήγησιν καὶ τοῦ δευτέρου παραμυθίου ἀνατρέχει εἰς τὸν Ἀγαμέμνονα τοῦ Αἰγυλίου, τὴν Ἠλέκτραν τοῦ Σοφοκλέους, τὴν Ἰριγένειαν τοῦ Εὐριπίδου καὶ εὐρίσκων τὸ πρῶτον ὁμοιότητά τινα τῶν συμφορῶν τοῦ οἴκου τοῦ Ἀγαμέμνονος πρὸς τὰ τοῦ μῦθου τῆς Στακτοπούτας, ὃν ἐπιφέρει κατὰ τρεῖς παραδόσεις, τὰς δύο μὲν πρῶτας ἐν ἐπιχωριάζουσῃ κρητικῇ διαλέκτῳ, κατὰ δὲ τὴν τρίτην ἐν ἀθηναϊκῇ, καὶ τέλος ἀντιπαραβολὴν τοῦ παραμυθίου ποιούμενος πρὸς τοὺς δηλωθέντας μύθους τῶν προρρηθειῶν τραγωδιῶν παρατόλμωσ καὶ βεβαιασμένως ἀποδέχεται τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος παραμύθιον λείψανον παναρχαίου καταγωγῆς, τὴν δὲ πάρα ττρομνήνην σύγχροσιν τῶν προσώπων καὶ τσαυτάσ ἀλλας παραλλαγὰς καὶ μεταμορφώσεις διὰ τὸν ὑπερμετρον αὐτοῦ ἔρωτα πρὸς τὰ ἀρχαία αὐταπατώμενος δὲν βλέπει. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐξήγησει τοῦ τρίτου καὶ τελευταίου παραμυθίου ὑπὸ τῆς ἀτμοσφαιρας τῆς ἀρχαίας μυθολογίας λίαν ἠδέως διαπνεόμενος καὶ παραδόξως ὑπὸ τῆς τῶν Αἰγυπτίων, ἥτις, ὡς γνωστόν, ἠκιστα ἀναφυκτικὴ τυγχάνει, ἀναλύει τὸν περὶ Ὀσίριδος καὶ Ἰσιδος μῦθον, μεταδοθέντα ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων εἰς τοὺς Κρητας, καὶ εἶτα ἐπιτάσσω ἐν καθαρῇ κρητικῇ διαλέκτῳ τὸ παραμύθιον, ὅπως δι' ἀντιπαραβολῆς ἐκφανῆς γένηται ἡ ὁμοιότης πρὸς τὸν αἰγυπτιακὸν μῦθον, συμπεραίνει ὡσαύτως ἀσφαλῶς μὲν, ὡς οἶσται, ἀλλὰ πάντοτε ὑπὸ γοητείας τινὸς φερόμενος πρὸς τὰς θαυμαστάς τῶν Αἰγυπτίων θεότητας, ἀποδεχόμενος καὶ τοῦτο λείψανον αἰγυπτιακῆς καταγωγῆς. Τέλος δὲ ἐπιτίθησι τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ μικρὸν

λεξιλόγιον τῶν ἐν τοῖς παραμυθίοις κυριωτέρων λέξεων. Ὁ συλλογικὸς συγγραφεὺς (δηλ. τῆς τε συλλογῆς καὶ τοῦ συλλόγου μας), ἐλέγχεται πάνυ εὐφυῆς καὶ πεπειραμένος ἐρευνητῆς εἰς οὐδὲν λογιζόμενος τοὺς κόπους πρὸς θεμελίωσιν τῆς γνώμης του, ὅπως τοῦτο ἰκανῶς φαίνεται ἐκ τῶν πολλῶν ἐπιτυγῶν αὐτοῦ παραλληλισμῶν πρὸς τὰ ἀρχαία καὶ ἐκ τῶν ἐνταῦθα ὀρθῶν τινῶν συμπερασμάτων. Ἄλλ' ὁ ζῆλος τοῦ ἀνδρὸς εἶναι ὑπερμετρος, καὶ ἐπειδὴ, ὡς φαίνεται, τῆς λεπτοῦς ἄλλως αὐτοῦ κρίσεως προτρέχει ἡ φαντασία καὶ φιλοτιμία, ὑπερβαίνει πολλὰς τὰ ἐσαυμένα καὶ πλειστάκις διολισθαίνων σφάλλεται, ἀλλ' αἰεὶ ἀμάρζουσιν τηρῶν ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐπιστημονικὴν τόλμην, ἣν εὐχόμεθα αὐτῷ καλῶς καὶ αἰσίως ἐκβῆναι ἐν τῷ ἀγῶνι τῶν γραμμάτων, καὶ δὴ ἀναστρεφόμενῳ οὕτω ἐν τῇ χώρᾳ τῆς μυθολογίας.

Τοιαῦτα, κύριοι, καὶ τσαυτά τὰ πολυποικίλα τῆς πνευματικῆς ταύτης τραπέζης ἐδέσματα, τὰ ὑπὸ τῶν ὀτρηρῶν τῆς φιλολογίας θεραπόντων οἰκειῶς προσαχθέντα, ἀπαξιούντων καὶ κατ' ἐλάχιστον νὰ ψυχρῶνσι τὸν διακαῆ τοῦ μεγάλου εὐεργέτου ἔρωτα οὐ μόνον πρὸς διάσωσιν τῶν ζῶντων τούτων στοιχείων τῆς γλώσσης ἀλλ' ὅπως καὶ ὁ ποτὲ θεσπέσιος ἐκείνος τῶν προγόνων μας βίος βαθμηδὸν μετ' εἰλικρινοῦς ἔρωτος πρὸς τὴν ἐπιστήμην μελετώμενος ἀναδύσῃ ποτὲ ἐκ τοῦ βάθους τῆς ψυχῆς τῶν νεωτέρων ἐλλήνων ζωντανὸς καὶ ἀληθής, ὅπως ἀπεικονίζεται ἐν τε τοῖς γραπτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις μνημείοις τῆς ἀρχαιότητος καὶ ὅπως μόνον εὐγενῶς ἀνατραφεῖσαι ψυχὰι δύνανται ν' ἀντιληφθῶσιν. Τὸν δὲ ἔρωτα τούτον διατηρῶν ὁ μέγας εὐεργέτης, ὡσπερ Ἐστιάς τὸ ἱερόν πυρ, ἄσβεστον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἐπ' ἐσχάτων θέλων νὰ ἐπιστέψῃ τὰς ὄντως βασιλικὰς αὐτοῦ χορηγίας, εἰς τὰς ὁποίας ὁ σύλλογος ὀφείλει ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἰδρυσιν τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης (ιδεῖαν, ἣν ἐκλεκτοὶ τοῦ ἔθνους λόγοι καὶ ἄλλοι πρὸ πολλοῦ ἤδη ὠνευρῆθησαν, ἀλλὰ μόνον ὁ σύλλογος ἔσχε τὴν εὐτυχίαν ὑπὸ τὴν φιλοπάτριδα τοῦ μεγάλου πατριώτου διατελῶν σκέπην νὰ πραγματοποιήσῃ), ἀφ' ἐτέρου δὲ τὴν σύστασιν τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος, ὅπερ ἡμᾶς σήμερον οὕτω φιλοφρόνως φιλοξενεῖ καὶ τὴν ἠδίστην ἡμᾶς ἐστιᾶ πνευματικὴν ἐστίασιν μόνον ἴσως κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν λαμπρότητα ὑπολειπομένην τῶν εὐκλεῶν ἐκείνων ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἀγῶνων, θερμαίνει πάλιν τὸν σύλλογον, τὸ ὁσμέραι

ἀποθαῖνον γνήσιον πνευματικόν του τέκνον, δι' ἄλλης ἐπίσης γενναίας καὶ ἀνταξίας τῆς θέρμης τῆς καρδίας του προσφορᾶς ἐκ 200 λιρῶν πρὸς δημοσιευσιν ἐν τόμῳ ὀγκωδεδστάτῳ πάντων τῶν μέχρι τοῦδε συγκομισθέντων ζώντων μνημείων τῆς γλώσσης καὶ ἤδη ἐν τοῖς ἀρχαίοις τοῦ συλλόγου ἀποκειμένων, ὅπως ταῦτα μὴ μόνον εὐχρηστά ἀποθαίνωσι τῇ ἐκάστοτε ἐπιτροπῇ τὰ τοιαῦτα ἔργα κρινούσῃ ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἤδη ἐπιστήμονες εἰδικῶς περὶ τὴν γλώσσάν μας ἀσχολούμενοι καρπῶνται ταῦτα πρὸς ὅσον οἶόν τε ταχυτέραν ἀποκατάστασιν τῆς γλώσσης μας.

Ναὶ κύριοι! Οἱ οὕτω τὰ πλούτη αὐτῶν χαριζόμενοι τῷ ἔθνει, τὸ χρῆμα οὐχὶ χάριν τοῦ χρήματος, οὐχὶ τὴν κατ' ὄψιν μόνον ἀληθῆ φιλοδοξίαν θηρεύοντες ἢ τὴν ὑστεροφημίαν, παρασκευασθεῖσαν δι' ἔργων ὑπαγορευθέντων οὐχὶ ὑπὸ ἀληθοῦς πράγματι προαιρέσεως, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑψίστην τοῦ Εὐαγγελίου μας ἠθικὴν διασπεύροντες τὰ πλούτη αὐτῶν μόνον ὅπως ἢ τὴν ψυχὴν αὐτῶν διαφλέγουσα μεγάλη ἠθικὴ ιδέα ἐνσαρκωθῇ, καὶ εἰς ταύτην μόνον ἀποβλέποντες ὡς καὶ τὸ κινεῖν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἐλατήριον ὑψηλὸν καὶ ἀμιγῆς πάσης ἐν τῷ κόσμῳ ταπεινῆς ἀπολύσεως εἴτε ἐπιδείξεως εἴτε ἄλλου τοιοῦτου ματαιοῦ πάθους, οἱ τοιοῦτοι δὲν ψυχραίνονται ἐν τῇ εὐγενεῖ αὐτῶν ιδέᾳ, ἀλλ' αἰετοτε συναντῶσι λογίους ἄνδρας, πτωχοὺς μὲν τὸ βεβλάντιον, ἐπίσης δὲ πλουσίους τὴν διάνοιαν καὶ τὴν καρδίαν, ὡς ὁ προκείμενος ἀγὼν ἀριδῆλως ἀποδεικνύει. Τότε μόνον ἐν τῇ κοινωνίᾳ οἱ τοιοῦτοι γίνονται πρόξενοι μεγίστων ὠφελειῶν προβαλλόμενοι ὡς παράδειγμα τὴν ἀγνήν αὐτῶν φιλοπατρίαν καὶ τότε ἐνοποιεῖται τὰ πολεμῖως ἐν τῷ βίῳ συγκρουόμενα ἀντίθετα στοιχεῖα εἰς δύναμιν παραγωγὸν μεγάλων ἔργων· οἱ δὲ λόγοι τότε ἐν τῇ ὑπερηφάνῳ αὐτῶν ἐπιστημονικῇ διανοίᾳ ὡς εὐπειθεῖς στρατιῶται ἔπονται τῷ ἡγέτῃ αὐτῶν καὶ ἀπὸ κοινοῦ οὕτω ὡς πατὴρ μετὰ τῶν τέκνων εἰλικρινῶς συμμοχθοῦντες τὰ μεγάλα τῆς ἱστορίας ἔργα πραγματοποιοῦσι, διότι τοὺς πάντας τότε ἐμπνέει ὁ αὐτὸς πῶτος, ἢ αὐτὴ ὑψηλὴ ιδέα ἀνευ ὑποκρίσεως καὶ φιλοδοξοῦ ἰδιοτελείας. Τοιοῦτος ἡγέτης τυγχάνει καὶ ὁ μέγας τοῦ συλλόγου εὐεργέτης πυκνὴν περὶ ἑαυτὸν συγκροτήσας φάλαγγα στρατιωτῶν, ἐτόιμος πάντοτε ἐχόντων εἰς οἰονδήποτε τοῦ φιλοστόργου καὶ φιλοπατρίδος αὐτῶν ἡγέτου παράγγελμα μέχρι θυσίας νὰ ὑπακούωσιν. Ἀπό-

δειξίς τρανὴ τούτου ἔστω μόνος αὐτὸς ὁ σύλλογος καὶ δὴ οἱ τόσον εὐγενῶς φιλοξενούντες ἡμᾶς σήμερον ἐν τῇ πνευματικῇ αὐτῶν ἐστία.

Ἀλλὰ νῦν τῆς ὥρας ἐπιστάσης, ὅπως ἀπέλθωμεν οἰκαδε, εὐγνωμονοῦντες αὐτοῖς ἀνθ' ὅσης ἐγεύθημεν πνευματικῆς τροφῆς πολλαχῶς τὴν διάνοιαν ἡμῶν τέρψαντες, ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς κατὰ καθήκον ἀπαραίτητον νὰ ἀνταποδώσωμεν τὴν τσοαύτην αὐτῶν εὐγένειαν καὶ φιλοξενίαν προσφέροντες αὐτοῖς εἰς ἀνάμνησιν τῆς φιλοξενίας τῶν δωρῶν τι ἐκ τῶν ἐνόνητων. λιτὸν μὲν, ἀλλὰ μάλα τιμῆεν, καλὸν, ὃ τοῖσι κειμήλιον εἶναι, ὃ φίλοι ζεῖνοι ζεῖνοισι διδοῦσιν. Κοσμοῦντες λοιπὸν τούτους πολλοὺς ἱερανοὺς καὶ θαυμάζοντας ἅμα τὴν ἀκάματον αὐτῶν φιλοπονίαν ἀποτέμμεν ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ καὶ ὑλικὴν ἀμοιβήν. Καὶ τοῖς μὲν κ. Διαμαντάρῃ, Παναγιώτῃ Μακρῇ, Γ. Παπαδοπούλῳ, Μανασσιδῇ, Χαβιάρῃ, γήρῳ Πολυχρονιάδῳ καὶ Κανελάκῃ, ἐκάστῳ τὸ δεκάλιρον γέρας τὸ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀγωνοθέτου ὀρισθὲν εἰς ἀμοιβήν τῶν τοῦς ὄρους τοῦ διαγωνίσματος ἐπιτυχῶς ἐκπληρούντων, τοῖς δὲ κ. Κοκκολάτῳ, Παπαϊωάννῃ καὶ Ζωγραράκῃ ἐκάστῳ ἀνὰ πέντε λίρας, διότι κατ' ἀπόφασιν τῆς ἐπιτροπῆς τὰ ἔργα αὐτῶν, ἐνῶ ὑπολείπονται τῶν ἄλλων πολὺ κατὰ ποσόν, ἤτοι διὰ τὸ σύντομον αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ ποιὸν ἐκρίθησαν ὑποδέστερα. ἂν καὶ δὲν παρεκλίνοσιν τοῦ σκοποῦ τοῦ ἀγῶνος, ὡς ἐσφαλμένως πολλαχοῦ ἐρμηνεύονται, σημειώσεις ἐρμηνευτικῆς παραλείποντες καὶ πολλάκις ἐκβιαζόμενοι γνώμας καὶ κρίσεις λίαν τοιμηράς. Ἐν τούτοις ὅμως πέποιθεν ἢ ἐπιτροπῇ, ὅτι ἀποστελλόμενα καὶ αὐθις καθ' ὕλην συμπεπληρωμένα καὶ μετὰ κρίσεων ἤττον ἐσφαλμένων, θὰ τύχῃσι τῆς δεκαλίρου ἀμοιβῆς.

Τελευτῶντες δὲ τὸν λόγον καὶ αὐθις ἀπαντας ἱπαινοῦντες καθήκον ἡμῶν ἀναγκαῖον ἡγοῦμεθα νὰ τοὺς παροτρύνωμεν, ὅπως μηδέποτε παύσωνται οὕτω φιλοπόνως ἐργαζόμενοι εἰς διάσωσιν τῶν τιμαλφεστάτων τούτων θησαυρῶν τῆς γλώσσης, ὑπομνησκόντες αὐτούς, ὅτι ἐμμένοντες ἐν τῇ εὐγενεῖ ταύτῃ σταδιοδρομικῶς φαίνονται ἔργῳ φιλόμουσοι καὶ φιλοπάτριδες, ἐν δὲ τῇ καρδίᾳ αὐτῶν κατέχουσι βαθέως ἐρριζωμένην τὴν ἐνοίαν τῆς πολυτιμοῦ ἐκείνης τοῦ Ὁμήρου ῥήσεως «εἰς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης».

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΦΙΛ'

(Τακτικῆ)

Τῆς 8 Μαΐου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ ἐκ τῶν ἀντιπροσέδρων κ.

ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολῆ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς ἀγγελλούσης, ὅτι ἐξελέξατο προσωρινὸν πρόεδρον τὸν κ. Θ. Σαλτέλην ἀντὶ τοῦ ἀποδημούντος τακτικοῦ προέδρου αὐτῆς κ. Curtis καὶ ζητούσης, ὅπως τεθῶσιν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς αἱ ἐν τοῖς ἀρχαῖαις τοῦ συλλόγου τοπογραφικαὶ ἀρχαιολογικαὶ διατριβαί.

Τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς, προτεινούσης, ὅπως ἐκρρασθῶσιν αἱ τοῦ συλλόγου εὐχαριστίαι τῷ ἐκ τῶν καθηγητῶν τῆς μεγάλῃς τοῦ γένους σχολῆς κ. Γ. Μακρίδῃ ἐπὶ τῇ δωρεᾷ μεταφράσει τῆς «περὶ τοπογραφίας Ἰλίου» πραγματείας τοῦ κ. Calvert τῆς δημοσιευθεσομένης ἐν τῷ περιοδικῷ.

Τοῦ κ. Α. Λεβάλ, ἀνακοινομένου, ὅτι κινδυνεύουσι νὰ καταστραφῶσι δύο σπουδαῖαι ἐπιγραφαὶ ἐπὶ καταδαφιζομένου μέρους τῶν τειχῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ προτεινόντος, ὅπως ὁ σύλλογος καταστήσῃ τοῦτο γνωστὸν τῷ διευθυντῇ τοῦ ἀυτοκρατορικοῦ μουσεῖου Χαμηδῆ βέη πρὸς διάσωσιν αὐτῶν.

β') Ἀναγινώσκειται ὁ προϋπολογισμὸς τῆς ἰδρυμένης καλλιτεχνικῆς ἐκθέσεως τοῦ συλλόγου.

Ἡ ἐπὶ τούτου ἀπόφασις ἀναβάλλεται εἰς τὴν προσεχῆ συνεδρίασιν.

γ') Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ γίνεται δεκτὸς ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Μ. Λογοθέτης, ἱατρός.

δ') Ὁ κ. Θ. Σαλτέλης ἀναγινώσκει τὴν ἐξῆς κρίσιν τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς περὶ τῶν πονημάτων τοῦ κ. Δ. Κοντογεώργη, ἔχουσαν ὡδε.

Κρίσις.

Εἰς τὴν ἐκπαιδευτικὴν τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ἐπιτροπὴν παρεπέμφθη ἀρτίως ὑπὸ τοῦ προεδρείου πρὸς κρίσιν σειράν διδασκτικῶν γαλ-

λικῶν βιβλίων πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλλήνων παιδῶν ὑπὸ Διονυσίου Κοντογεώργη, καθηγητοῦ τῆς γαλλικῆς γλώσσης ἐν τῷ ἐν Πέραν ἑλληστικῷ λυκείῳ τοῦ κ. Χρήστου Χατζηχρήστου.

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ καίπερ λίαν ὀψέ, ἐν ταῖς ἐσχάταις τοῦ ἤδη λήξαντος συλλογικοῦ ἔτους ἡμέραις, ὑπὸ τοῦ πονησαντος ἀποσταλέντα τὰ βιβλία ταῦτα, ὅτε, ὡς γνωστόν, οὐκ ὀλίγα ἐργασίαι συσσωρεύονται ἐν ταῖς ἐπιτροπαῖς ἐκάσταις τοῦ συλλόγου, μάλιστα δὲ τῇ ἐκπαιδευτικῇ, ὅμως μὴ θέλουσα νὰ ὑστερήσῃ τοῦ προεδρείου εἰς τὴν προθυμίαν ἀνεδέξατο τὴν ἐντολὴν καὶ ἀνέθηκε τὴν περὶ τούτων κρίσιν εἰς εἰδικὴν ἐκ τῶν ἐαυτῆς μελῶν τριμελῆ ἐπιτροπὴν, ἣτις διεξέλιθουσα αὐτὰ μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιστάσις ὑπέβαλε τὴν ἐαυτῆς κρίσιν τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ ἐν ἐπὶ τούτῳ γενομένη ἐκτάκτῳ συνεδριάσει. Ἡ δὲ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ μετὰ προσοχῆς ἀκούσασα καὶ συζητήσασα ἐν τισι σημείοις, ἐπιδοκιμάσασα ταύτην ἀνέθηκε μοι τρίτῳ τῶν τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς ὡς εἰσαγγετῇ τὴν ἐν ὑμῖν ἀνάγνωσιν αὐτῆς πρὸς κύρωσιν κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην.

Ἡ προκειμένη σειρά γαλλικῶν διδασκτικῶν βιβλίων συνίσταται εἰς τέσσαρα ἴδια συγγράμματα, τὰ μὲν τρία πρῶτα χειρογράφα, τὸ δὲ τέταρτον ἐντυπον, ἦτοι: Ἀλφαβητάριον γαλλικόν. Πρῶτας ἀσκήσεις εἰς τὴν γαλλικὴν γλώσσαν, Ἀρθολόγιον καὶ Νέον εὐμέθοδον ὁδηγὸν εἰς τὸ γαλλιστὶ διαλέγεσθαι.

Ἐνὸς ἐκάστου τούτων ἀνάγνωσιν βραχυτάτην ποιούμεθα, ὅπως ὡς ἐν σκιαγραφίᾳ δηλωθῆ τὸ τε περιεχόμενον αὐτῶν καὶ ἡ τάξις καὶ μέθοδος, ἣ χρῆται ἐν αὐτοῖς ὁ συντάκτης, καὶ οὕτω καταστῆ εὐχερεστέρα ἡ ἀξία καὶ ἐκτίμησις τῶν ὑπὸ κρίσιν βιβλίων.

Α'.

Τὸ μὲν ἀλφαβητάριον ἐκ σελίδων 110 συγκαίμενον εἰς σχῆμα δ' γάρτου κοινοῦ πραγματεύεται α') μὲν περὶ τῶν γραμμάτων καθόλου τῆς γαλλικῆς ἀλφαβήτου, β') δὲ ἐν πινάξιν 72 περὶ συλλαβῶν καὶ λέξεων, περὶ ὑπορρίνων φωνηέντων, περὶ ἀνωμαλιῶν ἐν τῇ προφορᾷ, περὶ συνεικωνήσεως τῶν λέξεων (liaison des mots), καὶ περὶ σημείων ὀρθογραφικῶν καὶ στίξεως. Τοῖς πλείστοις δὲ τῶν πινάκων τούτων ἀκολουθεῖ τοῖς μὲν λεξιλόγιον ἦτοι κατὰλογος λέξεων πρὸς ἀποστήθισιν, τοῖς δὲ ἀσκήσεις πρὸς τὴν ὀρθὴν προφορὰν καὶ

ἀνάγνωσιν. Εἶτα ἐπέρχονται πρὸς τροχάδην ἀνάγνωσιν φράσεις σύντομοι καὶ ἀπλᾶ συγκείμενοι ἐκ λέξεων κατ' ἀρχὰς μὲν μονοσυλλάβων (phrases monosyllabiques), εἶτα δὲ πολυσυλλάβων (phrases polysyllabiques). Ὡς κατακλείεις δὲ τοῦ ὅλου ἀλφαριθμητικοῦ ἐπισυνάπτεται σύντομος πραγματεία περὶ προφορᾶς ἐν σελίσιν 15 ἐξ ἑπτὰ κεφαλαίων, ὧν ἐν μὲν τῷ α' ὁ λόγος περὶ τῆς τῶν γραμμάτων καθόλου προφορᾶς, ἐν δὲ τῷ β' περὶ τῶν τῶν ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν περὶ τῆς προφορᾶς τῶν τονιζομένων φωνηέντων, ἐν δὲ τῷ γ' περὶ τῆς προφορᾶς τῶν ἀπλῶν φωνηέντων, ἐν δὲ τῷ δ' περὶ τῆς τῶν συνθέτων φωνηέντων καὶ τῶν διφθόγγων, ἐν δὲ τῷ ε' περὶ τῆς τῶν συμφώνων, ἐν δὲ τῷ ς' περὶ τῆς τῶν ὑπορρίνων φωνηέντων, ἐν δὲ τῷ ζ' τέλος περὶ τῆς τῶν ὑγράων φωνῶν il καὶ ille καὶ gu.

Τοῦτο ἐστὶ τὸ περιεχόμενον καὶ ἡ κατάταξις τοῦ προκειμένου ἀλφαριθμητικοῦ.

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ παρατηρεῖ, ὅτι τὸ ἀλφαριθμητικὸν τοῦτο πολλὴν μὲν ἔχει τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ πλείστα τῶν ἐν τοῖς ἡμετέροις σχολείοις τοιούτων ἐν χρήσει, διαφέρει δ' ἐκεῖνων κυρίως τοῖσδε:

α') Ὅτι ἐν τούτῳ δὲν λαμβάνονται πάντα τὰ σύμφωνα κατὰ τὴν ἐν τῇ ἀλφαριθμητικῇ τάξιν μετὰ πάντων τῶν φωνηέντων ἀπλῶν τε καὶ συνθέτων πρὸς σηματοπισμὸν συλλαβῶν καὶ λέξεων, ἀλλ' ἐν ἰδίοις πίναξι φέρονται πρῶτον τὰ εὐχερέστερα τὴν προφορὰν σύμφωνα, οἷον τὸ m, n, l καὶ r, εἶτα τὰ ἀλλήλοις συγγενῆ τὴν προφορὰν b, p, d, t, f, v, s, z, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν ἀπλῶν φωνηέντων a, o, u, i, y, ἔπειτα δὲ ἐν ἄλλοις πίναξιν ἐπομένοις τὰ αὐτὰ σύμφωνα μετὰ τοῦ φωνηέντος e ὑπὸ τὰς τέσσαρας αὐτοῦ μορφάς, e, é, è, ê, καὶ τέλος ἐν ἄλλοις ἐπομένοις πίναξι τὰ δυσκολώτερα τὴν προφορὰν c, ç, g, j.

β') ὅτι τὰ διπλᾶ σύμφωνα th, ph καὶ gn ἐν ἰδίοις περιέχονται πίναξιν οὐδ' ἀναμιξ μετὰ τῶν ἄλλων φέρονται.

γ') ὅτι ὑπάρχουσιν ἀσκήσεις ἴδιαι ἐπὶ τῶν διφθόγγων καὶ τῶν συνθέτων φωνηέντων καὶ τῶν ἐνρίνων φωνηέντων κλπ.

δ') ὅτι ἐκ συλλαβῶν δεδιδαγμένων ἐν προηγούμενῳ πίναξιν ἀρῶμενος τὴν ὕλην ὁ συντάκτης σηματοπίζει τὰς λέξεις, ὅπερ βεβαίως ἐκκολύκει τὸν παιδᾶ εἰς τὴν ὀρθὴν προφορὰν καὶ ἐνθαρρύνει ἡδύνον εἰς τὴν μελέτην.

ε') ὅτι μετὰ τὸν 19 πίνακα ἄρχεται ἡ ἀνάγνωσις ἀπλῶν καὶ βραχυῶν φράσεων ἐξ ἐ-

γνωσμένων ἤδη λέξεων, ὅπερ τὰ μέγιστα συντελεῖ πρὸς ἐκμάθησιν ξένης γλώσσης.

ς') ὅτι τοὺς περὶ προφορᾶς κανόνας καλῶς ποιῶν ἐπιτάσσει τῇ ὅλῃ διδασκτικῇ ὕλῃ ὡς παράρτημα, διότι οἱ κανόνες οὗτοι τῷ μὲν ὑπὸ διδασκάλου διδασκόμενῳ εἰσι παντελῶς σχεδὸν περιττοί, ἅτε διὰ ζώσης φωνῆς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ μαθάνονται τὴν προφορὰν πρακτικῶς, χρησιμεύουσι δὲ μόνον τοῖς βουλομένοις καθ' ἑαυτοὺς νὰ μάθωσι πῶς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν. Διὰ ταῦτα ἡ ἐπιτροπὴ νομίζει, ὅτι τὸ παράρτημα τοῦτο τὸ περὶ προφορᾶς δυνατὸν καὶ ἴσως ἄμεινον ἐντελῶς νὰ παραλειφθῇ.

Τοιαύτας ἀρετὰς ἔχον τὸ ἀλφαριθμητικὸν ἡ ἐπιτροπὴ κρίνει πολλῶ ὑπέρτερον τῶν πλείστον παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει τοιούτων· οὐχ ἤττον ὅμως καθήκον ἑαυτῆς ἡγεῖται νὰ ὑποδείξῃ καὶ ὀλίγα τινὰ τῶν ἐν αὐτῷ, μάλιστα δὲ ἐν τῷ περὶ προφορᾶς παράρτηματι ἐγκαιροπαρομένων ἀμαρτημάτων, ὀλιγίστων μὲν πραγματικῶν τῶν δὲ λοιπῶν περὶ τὴν ἀκριβείαν καὶ σαφῆνειαν τῆς ἐκφράσεως, ἅπερ οὐκ ὀλίγον ἐλαττοῦντα τὴν σπουδαιότητα καὶ ἀξίαν τοῦ ὅλου βιβλίου ἀνάγκη νὰ διορθωθῶσιν, ἐὰν ὁ πονήσας διανοητᾶ νὰ ἐκδώσῃ αὐτὸ εἰς φῶς.

1) Ἡ τελευταία τοῦ 71 πίνακος σημειώσις ἐστὶ περιττὴ εἰ μὴ ἡμαρτημένη, ὅτι « τὸ ληκτικὸν ἄφωνον e δὲν ἐμποδίζει τὴν συνεκφώνησιν τοῦ πρὸ αὐτοῦ συμφώνου μετὰ τῆς ἐπομένης λέξεως, un jeune élève, elle aime à lire, prendre un livre ».

2) Δὲν λέγεται, τίνα τροποποίησιν ἐπιφέρει ἡ ὑπὲρ τὸ a καὶ u τιθεμένη βαρεῖα εἰς τὴν προφορὰν τῶν φωνηέντων τούτων· ἐξ οὗ ὁ παῖς θ' ἀπορῆ, πῶς ν' ἀπαγγέλλῃ τὸ τοπικὸν π. γ. ἐπίρρημα οὐ καὶ τὸν διαζευκτικὸν σύνδεσμον ou, πῶς τὸ ἄρθρον la καὶ τὴν λήγουσαν τοῦ parla καὶ πῶς τὸ τοπικὸν ἐπίρρημα là.

3) Οὐκ ὀρθῶς ὀνομάζονται ἐνρίνα φωνήεντα οἱ συνδυασμοὶ τῶν φωνηέντων μετὰ τοῦ m καὶ n. Ὀρθότερον ῥητέον « τὸ m καὶ n ἐν τοῖς συνδυασμοῖς τούτοις εἰσὶν ἐνρίνα, ἢ προφέρονται ἐνρίνωσ ». Εἰ δὲ παρέλαβεν ὁ πονήσας τὸ ὄνομα ἐκ γάλλων γραμματικῶν, τοῦτο δὲν σημαίνει καὶ ὅτι εἶναι ὀρθόν.

4) Ἡμαρτημένον ἐστὶν, ὅτι τὸ h ἄφωνον μετὰ τοῦ t καὶ r ὀν προφέρεται ὡς ἀπλοῦν t καὶ r. Οὐγὶ τὸ h, ἀλλὰ ὁ συνδυασμὸς th καὶ rh προφέρεται ὡς ἀπλοῦν t καὶ r.

5) Λίαν ἀσαφές καὶ σκοτεινὸν τὸ περὶ τῆς ὑγράς φωνῆς il λεγόμενον, ὅτι « τὸ l ληκτικὸν

ἢ διπλοῦν ἔχον πρὸ αὐτοῦ τὸ ἰ λαμβάνει λείον τινα καὶ ὑγρὸν ἦγον προφερόμενον ὡς αλι, ελι, ἢ κοινότερον αλι. ελι, μονοσυλλάβως ὁμως συμφώνως πρὸς τὸ προηγούμενον φωνῆεν».

6) Ὡσαύτως τὸ περὶ τῆς ἐτέρας τῶν ὑγρῶν φωνῶν gn «ὅτι ἀποτελεῖ ἰδίαν φωνὴν ὑγράν, ὡς εἰ ὑπῆρχε κατόπιν αὐτοῦ τὸ ι».

7) Τοὺς συνδυασμοὺς δύο ἢ πλείονων φωνηέντων διαίρει μὲν εἰς σύνθετα φωνήεντα (αι, ει, ευ, αυ, ου καὶ αε) καὶ διφθόγγους (οι, αυ, ου καὶ υυ), τὸν αὐτὸν δὲ διδίδει ὀρισμὸν ἀμφοτέροις λέγων· «Σύνθετα φωνήεντα παρὰ Γάλλοις ὀνομάζονται δύο ἢ πλείονα φωνήεντα συναποτελοῦντα μίαν φωνήν» καὶ· «Δύο ἀλλεπάλληλα φωνήεντα ἀπλᾶ ἢ σύνθετα ἐκφωνούμενα διὰ μιᾶς φωνῆς ὀνομάζονται διφθογγος παρὰ Γάλλοις».

8) Τὰ περὶ τῆς διφθόγγου αυ λεγόμενα δὲν ἔχουσι ὁρθῶς, ὅτι ἀῖ διφθογός αυ ἐπομένου φωνήεντος λαμβάνει τὴν προφορὰν τοῦ ἡμετέρου γ πρὸ τῶν φωνῶν ε καὶ ι»· διότι κατὰ ταῦτα τὸ payer ἢ ἀπηγγέλλετο πγῆ καὶ οὐχὶ παιγῆ· ἔδει μᾶλλον ῥηθῆναι οὕτως· «ἐν τῇ προφορᾷ τῆς διφθόγγου αυ πρὸ φωνήεντος τὸ δεύτερον τῶν δύο ι, εἰς ἃ ἀναλύεται τὸ γ, προφέρεται ὡς γ πρὸ τοῦ ε καὶ ι».

Καὶ ἄλλαι τινὲς τοιαῦται ἀνακριθεῖσαι καὶ ἀσάφεια ἐνυπάρχουσιν ἐν τῷ περὶ προφορᾶς παραρτήματι, ἃς προτρέπεται ὁ πονήσας ἐν τῇ ἀναθεωρήσει τοῦ ἔργου ν' ἄρῃ ἐκ τοῦ μέσου.

B'.

Τὸ δὲ β' τῆς σειρᾶς σύγγραμμα τὸ ἐπιγραφόμενον Αἰ πρῶται ἀσκήσεις εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν ὄρισται τοῖς μαθηταῖς τοῦ προκαταρκτικοῦ τμήματος τῶν ἐκπαιδευτηρίων ἀμφοτέρων τῶν φύλων, πρὸς χρῆσιν αὐτῶν ἀμ' ἀρχαίων ἀναγνώσεων καὶ οἰοῖται συμπλήρωμα ἔστι τοῦ ἀρθρογραφίου.

Σύγκειται δὲ τὸ βιβλίον τοῦτο ἐκ σελίδων 70 περιεχοῦσων 100 μαθήματα διαλαμβάνοντα περὶ τῶν ἄρθρων, τοῦ τε ὀριστικοῦ καὶ τοῦ ἄοριστου, περὶ οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων καὶ μετοχῶν παθητικῶν παρακειμένου κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς ὀνομαστικὴν μόνον πτώσιν, εἶτα δὲ καὶ εἰς γενικὴν καὶ δοτικὴν. περὶ παραθετικῶν ἐπιθέτων, περὶ ἀριθμητικῶν ἐπιθέτων, περὶ ἐπιρρημάτων ποσοτικῶν, περὶ ῥημάτων, περὶ οὐσιαστικῶν κτητικῶν ἀτωνομιῶν, καὶ τέλος περὶ ἀρνητικῶν προτάσεων διὰ τοῦ avoir καὶ être. Πολλὰ τοῦ δὲ παρενεύρονται καὶ θέματα πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν δεδιδασμένων.

Τούτοις δ' ἐπισυνάπτεται συμπλήρωμα ἐκ σελίδων 25 περιέχον 1) συλλογὴν λέξεων περὶ τὰς 600 διηρημένας εἰς συστήματα καθ' ὕλην, οἷον λέξεις ἀναφερομένας εἰς τὴν σύστασιν τοῦ συμπαντος, εἰς τὴν ἐξοχίαν, εἰς τὸ φυτικὸν καὶ τὸ ζωικὸν τῆς φύσεως βασιλείου, εἰς τὰ τῆς πόλεως καὶ τῆς οἰκίας, εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, εἰς τὰ ἐνδύματα, εἰς τὰς τροφὰς καὶ τὰ ποτά, εἰς τὰ τῆς διδασκαλίας κλπ. καὶ 2) διαλόγους τινὰς συντόμους καὶ εὐκόλους ἐκ τῶν ἤδη ἐγνωσμένων τοῖς παισὶ λέξεων συγκεκροτημένους.

Ἐν ταῖς πρώταις ἀσκήσεσι ταύταις, ἢ τε ὕλη ἐστὶν ἐκλεκτὴ καὶ προσφορωτάτη οἷς ὠρισταὶ μαθηταῖς καὶ ἢ κατὰτάξις καὶ διεξαγωγὴ αὐτῆς μεθοδικωτάτη καὶ ἀμειπτος.

Γ'.

Τὸ δὲ Ἀρθρολόγιον τρίτευχον ὄν, τοῦ μὲν α' τεύχους ἐξ 70 σελίδων συγκειμένου, τοῦ δὲ β' ἐξ 111, τοῦ δὲ γ' ἐξ 134, ἐκάστου δὲ εἰς 12 κεφάλαια διηρημένου, συλλογὴ ἐστὶν ἐκλεκτῶν τεμαχίων ἐκ διαφόρων ἀρίστων Γάλλων συγγραφέων πεζῶν τε καὶ ποιητῶν πρὸς ἀνάγνωσιν ἐν ταῖς προγυμνασιακαῖς καὶ ταῖς κατωτέραις τῶν γυμνασίων τάξεσι. Καὶ τὸ μὲν α' τεῦχος τοῦ ἀρθρολογίου μετὰ προεισαγωγικὰ τινα προγυμνάσματα, ἢτοι φράσεις ἀπλᾶς κατ' ἐρωταπόκρισιν καὶ ἄλλας ἀπλᾶς καὶ βραχείας φράσεις, περιέχει ἀνέκδοτα καὶ χαρακτῆρας 42, μύθους 22 καὶ δώδεκα μικρὰ λυρικά ποιήματα· τὸ δὲ β' τεῦχος περιλαμβάνει παραβολὰς 11, 14 μικρὰ διηγήματα, 11 περιγραφὰς ἐκ τῆς φυσικῆς ἱστορίας, 6 διαλόγους καὶ 6 λυρικά ποιήματα. Ἐν δὲ τῷ γ' τεύχει περιέχονται ἱστορικὰ καὶ ἠθικὰ διηγήματα 12, ἐπιστολαὶ 7, δραματικὰ τεμάχια ἐν πεζῷ λόγῳ 3 καὶ 7 λυρικά ποιήματα.

Καὶ ἡ τοῦ Ἀρθρολογίου ὕλη ἐστὶ καλλίστη καὶ μεθοδικωτάτα συντεταγμένη ἀπὸ τῶν ἀπλουστέρων χωροῦσα εἰς τὰ συνθετώτερα· καθόλου δὲ τὸ ἀρθρολόγιον τοῦτο ἀποτελεῖ καλλίστην ἀνθοδέσμην ἐκ ποικιλόχρων καὶ εὐόσμων συμπεπλεγμένην ἀνθέων καὶ ἐν ἀρμονίᾳ θελκτικῇ συνηρμισμένων. Καὶ ἀληθῶς ὑπερέχει πολλῶ πάντων τῶν μέχρι τοῦδε παρ' ἡμῖν ὁμοίων του· διότι τοῦτο μόνον πρὸς τοῖς ἄλλοις περιέχει καὶ ἀσκήσεις εἰς τὸ διαλέγεσθαι ἐν ἐρωτήσεσιν (questionnaire) ἐπὶ πάντων τῶν μερῶν τῶν ἀναγνωσμάτων ἐκάστων, οἷς ἐπισυνάπτονται αὐταί· ὅπερ καὶ εὐχέριαν ἰκα-

νήν παρέχεται τῷ μαθητῇ, ὑποδοθηθῶν αὐτῷ εἰς τὴν ἀκριβῆ κατανόησιν τῶν πρὸς αὐτὸν γαλλιστί ὑπὸ τοῦ διδασκάλου γινομένων ἐρωτήσεων καὶ τὸν σχηματιστὸν τῶν προσηκουσῶν αὐταῖς ἀποκρίσεων, καὶ ἡδονὴν οὐ μικρὰν τὴν ἐκ τῆς αὐτενεργείας προσγινομένην. Ἐξ ὧσων δ' ἡμεῖς γινώσκομεν, τὸ πρῶτον νῦν προσφέρεται τῇ ἑλληνίδι νεότητι τοιοῦτον ἐγγχειρίδιον. Οὐχ ἤττον ὁμως ἡ ἐπιτροπὴ φρονεῖ, ὅτι εὐκολώτερον καὶ ἀσφαλέστερον ἐπιτευχθήσεται ὁ σκοπός, οὐ στοχάζεται ὁ συντάκτης, ἐὰν ἐν τῷ τέλει ἐκάστου τεύχους προστεθῇ καὶ λεξιλόγιον τῶν ἐν αὐτῷ ἀπαντωσῶν λέξεων καθ' ὃν τύπον φέρονται ἐν τῷ κειμένῳ, ὅτε περιττῆς καθισταμένης τῆς ἐν ὑποσημειώσεσι μεταφράσεως τῶν λέξεων καλὸν καὶ ὠφέλιμον ἔσται ἡ ἀντικατάστασις αὐτῆς ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσι διὰ τῆς ἐρμηνείας τῶν φράσεων τῶν ἀποτελουσῶν ἰδιωτισμούς τῆς γαλλικῆς γλώσσης.

Δ'.

Τέταρτον δὲ καὶ τελευταῖον τῆς σειράς διδασκτικῶν βιβλίων σύγγραμμά ἐστίν ὁ *Νέος εὐμέθοδος ὁδηγὸς εἰς τὸ γαλλιστί διαλέγεσθαι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁδηγῶν Otto, Gaspey καὶ Sauer*.

Ὁ ὁδηγὸς οὗτος ἐντυπος ὦν ἐκ 12 τυπογραφικῶν φύλων σχήματος ὀγδόου διήρηται εἰς τρία μέρη. Καὶ τὸ μὲν α' μέρος περιέχει βραχυίας καὶ εὐκόλους ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις ἑλληνιστί τε καὶ γαλλιστί ἐν 57 κεφαλαίοις προτασσομένου λεξιλογίου περιέχοντος τὰς λέξεις ἐκάστης συνδιαλέξεως ἡρμηνευμένας. Ἐν τῷ α' τούτῳ μέρει αἱ ἐπόμεναι ἐρωταποκρίσεις εἰσὶ βαθμιαία προεκτάσεις τῶν προηγουμένων, προστιθεμένων ἐκαστοτε νέων φράσεων καὶ ἰδιωτισμῶν πρὸς τοὺς ἤδη γνωστούς. Οὕτω δὲ συγχομίζεται τὸ ὕλικόν πρὸς σχηματισμὸν καὶ ἄλλων εὐκόλων φράσεων ἐξ ὠρισμένων λέξεων. Τὸ δὲ β' μέρος *Entretiens faciles* ἐπιγραφόμενον περιλαμβάνει ἐν 16 κεφαλαίοις ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις γαλλιστί μόνον προηγουμένου καὶ ἐνταῦθα τοῦ προσήκοντος λεξιλογίου ἐν ἐκάστῳ κεφαλαίῳ. Ἐν δὲ τῷ γ' μέρει (*vocabulaire*) περιέχεται ἐν 15 κεφαλαίοις συλλογὴ τῶν συνηθεστῶτων καὶ κοινοτάτων λέξεων τῆς συναστραφῆς. Παντὶ δὲ κεφαλαίῳ ἀκολουθεῖ σειρά ἐρωτήσεων γαλλιστί, τοῦ μαθητοῦ ὀφείλοντος νὰ σχηματίξῃ ἐκ τῶν προηγουμένων λέξεων αὐτὸς τὰς εἰς ταῦτα ἀποκρίσεις. Ἐν δὲ τῷ δ' μέρει τοῦ

ὁδηγοῦ (*Conversations en français*) περιλαμβάνονται 22 διάλογοι συνεχεῖς κατ' ἐρωταποκρίσιν ἕκαστος περὶ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου.

Ἡ ἐν τῷ ὁδηγῷ ὕλη καλλίστη ἐστὶ καὶ πλουσία· ἡ δὲ μέθοδος τοιαύτη, ὥστε μὴ περιοριζομένη ἀπλῶς εἰς πορισμὸν τῆ μνήμης ὑλικού, ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὴν ἀκοήν καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὴν ἀντίληψιν καὶ βαθμηδὸν εἰς τὴν κρίσιν, διεγείρουσα τὴν αὐτενεργείαν τοῦ μαθητοῦ ἐν τῷ σχηματισμῷ τῶν προσηκουσῶν ἀποκρίσεων.

Τοιαῦτα, κύριοι, ἐν συντομίᾳ τὰ τέσσαρα βιβλία, ἅπερ ὁ πονήσας κ. Δ. Κοντογεώργης ὑπέβαλε διὰ τοῦ συλλόγου εἰς τὴν κρίσιν τῆς ἐκπαιδευτικῆς αὐτοῦ ἐπιτροπῆς.

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ ἀπιδούσα εἰς τὰς πολλὰς ἐν αὐτοῖς ἀρετάς, ἤτοι τὸν πλοῦτον καὶ τὴν καλλίστην τῆς ὕλης ἐκλογὴν καὶ κατατάξιν καὶ τὴν εὐμέθοδον διεξαγωγὴν αὐτῆς, ἔτι δὲ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτοῖς θεμάτων καὶ ἀσκήσεων πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν διδασκομένων καὶ ἄσκησιν περὶ τὸ εὐκόλως διαλέγεσθαι καὶ γράφειν, εἰς ὃ ὁμολογεῖ ἡ ἐπιτροπὴ, ὅτι τὰ βιβλία ταῦτα πλεονεκτοῦσι πάντων σχεδὸν τῶν αὐτοῖς ὁμοίων, ὅσα ἐν ταῖς καθ' ἡμᾶς σχολαίσις εἰσὶν ἐν χρῆσει καὶ ὅτι φέρουσι πάντα τὰ στοιχεῖα δοκίμων διδασκτικῶν βιβλίων καὶ πεισθεῖσα, ὅτι ὁ πονήσας ἔτυχεν οὐ στοχάζεται σκοποῦ, ἐγκρίνει αὐτὰ ὡς ἄρμοδιώτατα εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς γαλλικῆς γλώσσης καὶ θερμοῶς συνίστησι πᾶσι τοῖς προϋσταμένοις τῶν ἡμετέρων ἐκπαιδευτηρίων ἀμφοτέρων τῶν φύλων τὴν εἰς ταῦτα εἰσαγωγὴν αὐτῶν πρὸς διδασκαλίαν.

Τὴν ἀναγνωσθεῖσαν κρίσιν ἐγκρίνει ὁ σύλλογος.

ε') Ἀγγέλλεται μετὰ λύπης ὁ θάνατος τοῦ Β. Πυλάδου γενομένου ἐκ τῶν ἰδρυτῶν τοῦ συλλόγου.

ς') Ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει πραγματεῖαν τοῦ κ. Δ. Χαδιαρᾶ «Περὶ τῆς Καρικῆς πολίγλης Κασαρίας» καὶ λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΦΙΘ'

("Εκτακτος)

Τῆς 14 Μαΐου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΕΟΡΤΗ

Ἡ ἐορτὴ ἤρξατο τῆ 2 μ. μ. ὥρα ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ συλλόγου αἴθουσῃ, ἐν ἣ διακρίνοντο ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Διονύσιος ὁ Ε', οἱ σεβ. συνοδικοὶ ἄγιοι Φιλίππουπόλεως καὶ Σισανίου καὶ ὁ γωρεπίσκοπος τοῦ Πέραν, ὁ Ἐξ. πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος κ. Ἄνδρ. Κουντουριώτης, ὁ κ. Δ. Μεταξᾶς ἀ' γραμματεὺς τῆς βασιλικῆς ἐλληνικῆς πρεσβείας, ὁ κ. Clement Huart β' διερμηνεὺς τῆς γαλλικῆς πρεσβείας ἐκπροσωπῶν τὴν Α. Ἐξ. τὸν πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας κόμητα Montebello, ἡ Α. Ἐξ. ὁ ἀρχίατρος καὶ ἰδιαίτερος γραμματεὺς τῆς Α. Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου Μαυρογενῆς πασσᾶς, ὁ γενικός πρόξενος τῆς Ἑλλάδος κ. Ἐπαμ. Μαυρομμάτης, ὁ Γεωργάκη ἐφένδῃ Ὀχάνης ἀντιπρόσωπος τῆς Α. Ἐξ. τοῦ ὑπουργοῦ τῆς παιδείας Μονιῆρ πασσᾶ, αἱ διευθύντρια Παλλάδος καὶ Ζαππείου καὶ πλείστοι λόγιοι καὶ ἐπιστήμονες.

Καὶ ἀ') ὁ πρόεδρος ἀναγινώσκει τὴν ἐκθεσιν τῶν πεπραγμένων κατὰ τὸ λήξαν συλλογικὸν ἔτος, ἔχουσιν ὧδε.

Παραγνώτατε δέσποτα καὶ λοιπὴ ἐρίτιμος ὀμήγηρις.

Τῷ πατρῷ ἔθει ἐπόμενος καὶ τῷ κοινῷ νόμῳ στοιχῶν προάγματι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, καθ' ἣν ὁ ἐλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος τελεῖ τὴν εἰκοστὴν ὀγδόην ἀμνηστηρίδα ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ, ἵνα δῶ λόγον τῶν αὐτῷ πεπραγμένων, καὶ οὕτως ἐκπληρώσω τὸ ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ αὐτοῦ ἐπιβαλλόμενον τῷ αἰε προεδρῷ αὐτοῦ ὕστατον καθήκον.

Ὡς ὁ βίος τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν, οὕτω καὶ ἡ τῶν πνευματικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν καθιδρυμάτων ἡλικία οὐκ ἀριθμῷ ἐτῶν μεμέτρηται, ἀλλὰ τῇ σχετικῇ τελειότητι τῆς δράσεως αὐτῶν διαγιγνώσκεται καὶ κρίνεται. Τὸ ζῆν οὐκ ἐστὶν ὁ προσωρισμὸς αὐτῶν, ἀλλὰ τὸ εὖ βιωθαί, καὶ συνωδᾷ τῷ καθολικῷ τῆς ἀνθρωπότητος νόμῳ τὸ προκόπτειν καὶ προάγεσθαι. Ἡ βαθμιαία ἐπ' ἀγαθῷ ἀνάπτυξις ἦν,

ἔστι καὶ ἔσται τὸ ἀκρότατον σημεῖον, πρὸς ὃ δεόν ἵνα κατατείνωσιν ἅπανσαι αἱ ἐνεργεῖαι τῆς λογικῆς ὑπάρξεως.

Ὁ ἐλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος πῶς ἄρά γε διήνυσε καὶ τὸ ἤδη λήγον ἔτος αὐτοῦ; Μὴ τοῦτο ἔσημον καὶ ἀφανὲς συγγέεται ὄλων μετὰ τῶν παρελθόντων, μηδεμίαν ἰδιάζουσιν ἀτομικότητα κεκτημένον; Μὴ τὴν τετριμμένην διετέλεσε βαδιζων, μηδὲν κατακτησάμενος τὸ διακριτικὸν γνώρισμα., ἀλλ' ἔλθων παρῆλθεν; Ἡ τοὺς οἴακας τῆς διασκεψέως λολογισμένως στρέφων ἐχώρησεν, ἔστω καὶ καθ' ἐν βῆμα μόνον, πρὸς τὰ πρόσω; Τοῦτο κατὰ δὴλον γενήσεται, πέποιθε, ἐκ τῶν ἐπομένων, ἀνεξαρτήτως τῆς ἀσθενείας τοῦ λέγοντος.

Ὁ συλλογικὸς ἐνιαύσιος βίος τρέφεται μὲν καὶ αὔξει διὰ πολλῶν θρηπτικῶν καὶ εὐχύμων οὐσιῶν, ἰδίχ δὲ διὰ σοφῶν ἐπιστημονικῶν πραγματειῶν, ἀναγινωσκομένων καὶ συζητουμένων ἐν τακτικαῖς τοῦ συλλόγου συνεδρίασις. Αὗται διὰ πολυμηχάνων καὶ πολυδαιδάλων ὀργανικῶν λειτουργιῶν, τῶν συζητήσεων φημί, δισχετευόμεναι ἐν αὐτῷ ἀφομοιοῦνται καὶ τρέφουσιν. Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ συλλογικὸς βίος ταύτην ἔσχε τὴν ἀφειτηρίαν τῆς ποικιλοτρόπου αὐτοῦ δράσεως. Ἐν πέντε καὶ τριάκοντα συνεδρίασις συνεκάλεσε τὰ μέλη αὐτοῦ, τριάκοντα τακτικαῖς καὶ πέντε ἐκτάκτοις. Πρώτιστον αὐτῶν ἀντικείμενον ἐγένετο ἡ ἀναγνώσις σπουδαίων καὶ ἐμβριθῶν πραγματειῶν. Καὶ τοιαῦται εἰσιν αἱ ἐπόμεναι: Ὁ κ. Πελοπίδας Κούππας ἐν μιᾷ πραγματεῖα ἀνέγνω «Περὶ κατασκευῆς θῶλων παρὰ βυζαντινοῖς». Ὁ αὐτὸς ἐν πέντε ἀναγνώσμασιν ἐπραγματεῖθη «Περὶ Καρχοῖε δζαμισῆ (μονῆς τῆς Χώρας)». Ὁ κ. Μ. Γεδεῶν ἀνέγνω ἐν μιᾷ πραγματεῖα «Περὶ φιλοπτώχων καὶ οἰκάνθρωπων διατάξεων παρ' ἡμῖν κατὰ τοὺς τέσσαρας τελευταίους αἰῶνας». Ὁ αὐτὸς ἐτέραν πραγματεῖαν ἀνέγνω ἐπιγραφουμένην «Τὰ παιδιὰ τοῦ Χατζῆ Γεωργάκη, ἧτοι σκηναὶ τοῦ σχολειακοῦ βίου τοῦ III' αἰῶνος». Καὶ τρίτην πραγματεῖαν ἀνέγνω ὁ αὐτὸς «Περὶ τῶν ἐν ἀρχαίς τοῦ αἰῶνος ἡμῶν ἐθνικῶν ἐνεργειῶν κατὰ τῶν προικοδοτήσεων καὶ τῆς πολυτελείας». Ὁ κ. Κ. Περδικιδῆς ἀνέγνω πραγματεῖαν τοῦ ἐν Δαρδανελλίοις κ. Calvert «Περὶ ὄρυκτῶν ἀνθρώπων». Ὁ γενικός γραμματεὺς ἀνέγνω μέρος τῆς «περὶ Ὀμήρου» πραγματείας τοῦ ἐν Μονάχῳ ἀντεπιστέλλοντος μέλους τοῦ συλλόγου κ. Εὐγενίου Ζωμαρίδου.

‘Ο κ. Ἀνδρεάδης ἀνέγνω πραγματείαν αὐτοῦ ἐπιγραφομένην « Ἐπιγραφικαὶ ὁδηγίαι ». ‘Ο γενικὸς γραμματεὺς ἐν δυοσι συνεδρίαις ἀνέγνω πραγματείαν τοῦ γυμνασιάρχου Ἀδριανουπόλεως κ. Μ. Παρολίνα « Περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς κατὰ Πλάτωνα ». ὁ αὐτὸς ἀνέγνω πραγματείαν ἀποσταλείσαν ἐκ Παρισίων ὑπὸ τοῦ κ. S. Reinach, ἀντεπιστέλλοντος μέλους τοῦ συλλόγου, « Περὶ τῆς ὑπὸ Βανδελμόντου περιγραφῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ». ‘Ο κ. Prétextat ἀνέγνω πραγματείαν γαλλιστὶ « Περὶ τῆς βυζαντιακῆς τῶν μωσαϊκῶν τέχνης ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἰταλικήν ». ‘Ο κ. B. Ρίτσος ἐν τέσσαρσι συνεδρίαις ἀνέγνω πραγματείαν αὐτοῦ « Περὶ ὑπνωτισμοῦ ». ‘Ο κ. Ἀλ. Χρηστίδης ἐν δυοσι συνεδρίαις ἀνέγνω πραγματείαν αὐτοῦ ἐπιγραφομένην « Ταταρικαὶ διάλεκτοι καὶ φιλολογία αὐτῶν, πρῶτον Οὐγγουρικῆ καὶ εἶτα Τσαχατάϊ ». ‘Ο κ. Caradjay ἀνέγνω « περὶ κορασιακῆς ἀγωγῆς ». ‘Ο κ. A. Leval ἀνέγνω « παρατηρήσεις τινὰς ἐπὶ τῆς μελέτης τῶν βυζαντικῶν μνημείων ». ‘Ο γενικὸς γραμματεὺς ἀνέγνω πραγματείαν τοῦ κ. Χαβιαρᾶ « Περὶ τῆς Καρικῆς πόλεως Κασαρείας ». ‘Ο κ. Σίμων Νοβανιάν, μὴ ἑταῖρος τοῦ συλλόγου, ἀνέγνω τῇ ἐγκρίσει αὐτοῦ πραγματείαν ἐν μιᾷ συνεδρίᾳ θέμα ἔχουσαν « τὴν ἀνθρωπολογίαν ».

Ἐκ τῶν διαληθθεισῶν πραγματειῶν αἱ μὲν ἀνάγονται ταῖς φυσικαῖς, αἱ δὲ ταῖς ἠθικαῖς ἐπιστήμαις· τινὲς τῇ φιλολογίᾳ τῇ ἔθνικῃ, καὶ τινες τῇ γενικῇ ἕτεροι τῇ γενικῇ ἱστορίᾳ καὶ τῇ τῆς φιλοσοφίας ἰδίᾳ· ἄλλαι τῇ ἀρχαιολογίᾳ, τῇ καλλιτεχνίᾳ καὶ ταῖς βιομηχανικαῖς ὡσαύτως τέχναις. Τινὲς τούτων τυγχάνουσιν οὔσαι μάλιστα καὶ ἐκ τῶν σπουδαιότερων ἐν τῷ κύκλῳ τῶν νεωτέρων ἐπιστημονικῶν ἔρευνῶν. Ἄπασαι σπουδαῖαι, μέγα ἔχουσαι τὸ ἐνδιαφέρον, μεστὰὶ ὑμῶν γνώσεων, προκαλέσασαι ἐν τῷ ὀμίλῳ τῶν ἑταίρων σοφῆς ὄντως καὶ λίαν διδακτικῆς συζητήσεως.

Πολυπληθὲς δὲ ἀκροατήριον, φύσει τοῦ εἰδέναι ὀρεγόμενον, παρίστατο ἀκούμενον μετ’ εὐλαθείας· καὶ τοῦτο μὲν ἐκοινώνει τῶν ἐπιστημονικῶν ἀγαθῶν φωτιζόμενον, τοὺς δὲ εὐρυμαθεῖς ἀναγνώστας καὶ συζητητὰς ἐνισχύον καὶ θαρραλεωτέρους εἰς τὸν ἀγῶνα καθιστάν. ‘Ο,τι δὲ τὰ μάλιστα εὐφρόσυνον ἦν τὸδε: Ἐν τῇ πνευματικῇ ταύτῃ παλαιστορῶ οὐκ ὀλίγοι διεκρίνοντο νέοι ζωηροὶ καὶ ἀκαῖοι, ἀλλὰ μέτοχοι ἐπιστημονικῆς περινοίας, οἵτινες ἀξιεπαίντως πᾶν καὶ ἐναμίλλως εἰς τὸν πνευ-

ματικὸν ἀπεδύοντο καὶ οὗτοι ἀγῶνα. Τί δὲν δικαιοῦται ἀγαθὸν νᾶ ἐλπίζῃ ὁ καθορῶν τοιοῦτον δικακῆ ἐπιστημονικὸν ζῆλον ἐν ταιούτῃ ἀνθηρᾷ ἡλικίᾳ; Θαρσώμεν. ‘Ο σύλλογος κοινῶς γενόμενος τῶν δαφιλῶν τούτων πρωτολείων καὶ τῶν πλουσίων ἀπαρχῶν, ἅς συνεκομίσαστο μετ’ ἐνδελεγεῖς μελέτας τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ σοφῶν ἑταίρων. ἐκφράζεται δι’ ἐμοῦ σήμερον δημοσίᾳ τὴν ἐγκάρδιον αὐτοῦ εὐγνωμοσύνην ἅπασι τοῖς ἀκαμάτοις τούτοις σκαπανεύσι καὶ γεωργοῖς, πεποιθῶς, ὅτι αὐρίον ἔσεται ζῆμιον.

Τὰ ἀναγνώσματα ταῦτα, αἱ ἐπ’ αὐτῶν συζητήσεις καὶ εἴτι ἄλλο ἀπεφάσισεν ὁ σύλλογος ἐν ταῖς συνεδρίαις αὐτοῦ, ταῦτα πάντα συνετέγησαν μετὰ τῆς δυνατῆς τάξεως καὶ ἀκριθείας ὑπὸ τοῦ φρεσέπου ἐιδικοῦ γραμματέως κ. Εὐσταθίου Ποπέσκου. Εἰ καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἔπασχε σοβαρῶς τοὺς ὀφθαλμούς, οὐδέποτε ὅμως ἀπελείφθη τοῦ καθήκοντος· εἴτι δὲ ἐξ ἀνάγκης ἀφευκτοῦ οὐ συνετέλεσθη, τοῦτο ἤδη συμπληροῦται ὑπ’ αὐτοῦ. Διὸ καὶ εὐχαριστῶ τῷ φίλῳ τούτῳ συναδέλφῳ ἀπὸ καρδίας.

Πλὴν τῆς πλουσίας πανδασίας τῆς ἐκ τῶν ἀναγνωσμάτων ἀποτελουμένης, ὁ σύλλογος παρέθετο καὶ ἑτέραν, εὐπεπτοτέραν ταῖς πολλοῖς, τὴν τῶν δημοσίων διαλέξεων.

Εἰς τῶν ἰσχυρῶν παραγόντων τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ ἔστι καὶ ἔσται τὸ καλῶς διοργανωμένον σύστημα τῶν δημοσίων διαλέξεων. ‘Ο λαὸς διὰ τοῦ τρόπου τούτου εἰσέρχεται λεληθότως εἰς τὸν μαθηματικὸν κόσμον, τὰς τοῦ πρακτικοῦ βίου θεμελιώδεις ἀληθείας εὐχερῶς πᾶν προσποριζόμενος. Συνεπῶς πρὸς τὴν ἀρχὴν ταύτην, αἱ δημόσιαι διαλέξεις ἐν τῷ συλλόγῳ ὁσημέραι τελεσφορώτερον διοργανοῦνται. Κατὰ τὸ ἐνεστώδες ἔτος μεγάλαι πρὸς τοῦτο κατεβλήθησαν προσπάθειαι. Τὸ δὲ πρόγραμμα τῶν διαλέξεων ἔστι τὸ ἐπόμενον: ‘Ο Βοῤῥνος Βωζάνης ἐν δυοσι διαλέξεσιν ἐποίησε « δραματικὴν τοῦ Ὀμήρου ἀνάλυσιν » ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς Ὀδυσσεΐας. ‘Ο κ. Κ. Καλλιᾶδης ἐν τρισὶ διαλέξεσιν ὠμίλησε α’) περὶ Ἰριγενείας τῆς ἐν Λυλίδι τοῦ Εὐριπίδου καὶ τῆς Ἰριγενείας τοῦ Ρακίνα· β’) περὶ τῆς Ἀνδρομάχης καὶ τοῦ Ὀρέστου τοῦ Εὐριπίδου καὶ τῆς Ἀνδρομάχης τοῦ Ρακίνα, καὶ γ’) περὶ τοῦ Ἰππολύτου τοῦ Εὐριπίδου καὶ τῆς Φαίδρας τοῦ Ρακίνα ». ‘Ο κ. Ἡρ. Βασιλάδης « περὶ πολιτισμοῦ τῶν ἀρχαίων ἔθνων » ἐν πέντε διαλέξεσιν. ‘Ο κ. Μα-

κρῆς «περὶ δημόδους χειρουργικῆς» ἐν μιᾷ διαλέξει. Ὁ κ. D. Rosenfeld «μὴν σελίδα ἐκ τῆς Ναπολεοντείου ἱστορίας» ἐν δυοὶ διαλέξεσιν. Ὁ κ. Χρ. Χατζηγεώργου ἐν τρισὶ διαλέξεσιν ὠμίλησε α') «περὶ αἰσθημάτων, συναίσθημάτων καὶ διανοημάτων παρὰ τοῖς ζώοις»· β') «περὶ τῆς ζωῆς τοῦ φυτικῆ βασιλείου ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν τοῦ ζωϊκοῦ» καὶ γ') «περὶ τροφῶν». Ὁ κ. Γ. Παπαρόδου ἐν δυοὶ διαλέξεσιν ὠμίλησε α') «περὶ ἀρχαιότητος καὶ ζωολογικῶν χαρακτήρων τοῦ ἀνθρώπου» καὶ β') «περὶ ποιήσεως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις». Ὁ κ. Ἀπ. Βασακόπουλος τρεῖς διελέξατο «περὶ θαλασσοποριῶν καὶ γεωγραφικῶν γνώσεων ἐν τῇ ἀρχαιότητι». Ὁ κ. Ε. Ποσπέσκος τρεῖς διελέξατο α') «περὶ τῆς ἐνυπαρχούσης ἐν τοῖς ἐπιταρξίαις λόγους τῶν ἀρχαίων ποιήσεως»· β') «ἱστορικὰς αὐτοῦ ἀναμνήσεις. ἦτοι ἦθη καὶ ἔθιμα ἐν τοῖς νοτιοῖς χωρίοις τῆς Θράκης» καὶ γ') «περὶ τῆς ἑσθιαστικῆς μυθιστορίας κατὰ τὸν Voguë». Ὁ κ. Γ. Ἀεστορίδης ἐν δυοὶ διαλέξεσιν ὠμίλησε α') «περὶ ἐμβολιασμοῦ ὑπὸ θεωρητικῆν καὶ πρακτικῆν ἔποψιν»· β') ἐν μιᾷ διαλέξει «περὶ τῆς ἐν τισὶ τῶν ἐπαρχίαις ἐπικρατούσης εὐλογίας καὶ περὶ τῶν ῥιζικῶν μέσων τῆς ἀπ' αὐτῆς προσφυλάξεως τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῶν ἀτόμων»· γ') ἐν μιᾷ διαλέξει «ἀναγκαῖας γνώσεις τῷ οἰκογενειαρχῇ περὶ τῶν μικροβίων τοῦ διαλείποντος πυρετοῦ»· δ') περὶ ἀναδαμλισμοῦ» ἐν μιᾷ διαλέξει, καὶ ε') περὶ τῆς δικιτητικῆς καὶ θεραπευτικῆς χρήσεως τοῦ γάλακτος» ἐν μιᾷ ὁμοίως διαλέξει. Αἱ τοῦ κ. Γ. Ἀεστορίδου διαλέξεις ἐν συνόλῳ εἰσὶν ἑξ. Ὁ κ. Θ. Σαλτέλης διελέξατο ἅπαξ «περὶ Σωκράτους ὡς διδασκάλου». Ὁ κ. Μ. Γεδεῶν διελέξατο α') «περὶ τοῦ γυναικείου ζητήματος ἐν τῷ μεσαιῶνι» ἅπαξ, β') «ἄποψιν τῆς ἐν τοῖς τελευταίοις αἰῶσι πνευματικῆς καταστάσεως τοῦ γένους» ἐν δυοὶ διαλέξεσιν. Ἐν συνόλῳ αἱ τοῦ κ. Μ. Γεδεῶν διαλέξεις εἰσὶν τρεῖς. Ὁ κ. Ε. Ἀμαξόπουλος τρεῖς ἐποίησατο διαλέξεις ἐπιγραφομένης «Σοφοκλῆς καὶ Σχίλλερους». Ὁ κ. Σ. Βουτυρᾶς μίαν ἐποίησατο διᾶλεξιν ἐπιγραφομένην «ἀγωνία τῆς Ρώμης κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα μ. Χ. Εἰς Ἑλλην αὐτοκράτωρ». Ὁ κ. Θ. Ἀεστορίδης δύο ἐποίησατο διαλέξεις μετὰ γημικῶν πειραμάτων ἐπιγραφομένης «Ἀνάλυσις ἐκ τῆς πειραματικῆς γημίας», συνεργάτην ἔχων τὸν διακεκριμένον γημικὸν Βακόφσκην ἐφένδην. Ὁ δὲ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλῆς ἐν τέσσαρσι

διαλέξεσιν ἐξιστόρησε τὴν ἐν τῇ Δύσει θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν κατὰ τὸν ΙΣ μ. Χ. αἰῶνα. Ἐν δὲ ταῖς ἐκτάκτοις ἀριθμεῖται ἅπαξ διαλεξαμένη ἡ κυρία Zereovitch. Ἄπαντες οἱ ἀγορηταὶ ἦσαν δέκα ἐπτὰ τὸν ἀριθμὸν· αἱ δὲ διαλέξεις 45, ὅσαι οὐδέποτε ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ συλλόγου. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω καὶ ἕτεροι διαλέξεις ὑπ' ἑτέρων ἀγορητῶν γενησόμενοι ἦσαν ὠρισμένοι ἐν τῷ προγράμματι, ἀλλ' αὐταὶ ἕνεκα ἀπροόπτου δυστυχήματος, περὶ οὗ ἐροῦμεν κατωτέρω, οὐκ ἐγένοντο.

Ὁ ἡμέτερος σύλλογος σφόδρα ἠφράνθη ἐπὶ τῇ διοργανώσει τῶν δημοσίων διαλέξεων κατὰ τὸ παρὸν ἔτος. Πλὴν τῶν ὠρισμένων ἡμερῶν, ἧτοι τῆς ἐσπέρας τῆς πέμπτης καὶ τῆς μετὰ μεσημβρίαν τῆς κυριακῆς ὠρίσθη κατὰ τὸ ἐνστάως ἔτος ὡς τακτικὴ καὶ ἡ ἐσπέρα τῆς τρίτης. Ἐκτάκτως δὲ καὶ ἐν ἑτέροις ἡμέραις ἐγένοντο διαλέξεις. Τοσοῦτος δὲ ζήλος παρὰ τε τῶν κ. ἀγορητῶν καὶ τοῦ φιλικόου δημοσίου ἐπεδείχθη, ὥστε διαθέσιμοι ἡμέραι ἕτεροι πρὸς ἱκανοποίησιν ἑκατέρων τῶν τάξεων οὐκ ὑπῆρχον. Οἱ ἀκάματοι ἀγορηταὶ διελέξαντο λίαν σαφῶς καὶ καθαρῶς· ἡ διδασκαλία αὐτῶν εἶχε πολὺ τὸ χρήσιμον ἅμα δὲ καὶ τὸ τερπνὸν καὶ ἐπαγωγόν. Οἱ διδάσκοντες προσιτοὶ γιγνόμενοι καὶ καταληπτοὶ πάση κοινωνικῇ τάξει καὶ διανοητικῇ ἀναπτύξει ἐπεσπάσαντο τὴν προσοχὴν τῶν πολλῶν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῶν πρὸς ἀκρόασιν. Καὶ οὕτως ἡ μεγάλη αὐτῆ τοῦ συλλόγου αἴθουσα ἔβριθεν ἀκροατηρίου πάσης ἀποχρώσεως κυριῶν τε καὶ κυρίων. Τίς δύναται νὰ μὴ ὁμολογήσῃ τὰς εὐεργετικὰς καὶ μορφωτικὰς συνεπειὰς, ἃς διακαιούμεθα νὰ ἀναμείνωμεν ἐκ τοιαύτης ἀμειβαίας, συμπαθητικῆς καὶ ἐναμίλλου προθυμίας ἀγορητῶν καὶ ἀκροατῶν; Δὲν ἐρυθριῶ νὰ ὁμολογήσω, ὅτι δάκρυα χαρῆς περιερρέουσαν καθορῶν τὸ λαμπρὸν τοῦτο θέαμα. Ἐρὸς ὁ συναγωνισμὸς οὗτος. Ἐπιζήλος ἡ τοιαύτη ἀμίλλα. Μόνη τοιαύτη πνευματικὴ σύσφιξις τῆς ἡμετέρας ὀλομελείας προμνηστεύεται καὶ ἐγγυᾶται μέλλον ἠθικῶς εὐδαίμων. Ἄσμενος ἀνακινῶ ταῦτα τῇ Γ. Θ. Παναγιότητι καὶ τῇ περὶ αὐτὴν χορεία τῶν σεβασμιῶν ἀρχιερέων, ἵνα καὶ ὑμεῖς, ποιμένες ἡμῶν πνευματικοὶ τεταγμένοι ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας, μετάσχητε τῆς πνευματικῆς ταύτης χαρῆς, ἣν συναίσθάνεται ὁ σύλλογος ἐπὶ τῇ εὐδῶσει τῶν ἐκπολιτιστικῶν αὐτοῦ ἀγώνων ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κωνίστρᾳ.

Ἵμεῖς δέ, φίλοι ἀγορηταί, οἱ τὸν παγετὸν

τῆς νυκτός ἐξαμηνίαν ὄλην ὑποστάντες, οἱ δρομαῖοι καὶ αἰσθμαινόντες εἰς τὸ καθήκον ὑμῶν σπεύσαντες, δέξασθε τὰς ἐπὶ τούτῳ θερμοτάτας τοῦ συλλόγου εὐχαριστίας, ὡς μόνην ἀμοιβὴν ἀνταξίαν τῶν πόνων ὑμῶν λογιζόμενοι αὐτὴν τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος· ἐν τούτῳ γὰρ κείται ἡ ἀναφαίρετος τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου εὐδαιμονία. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων· τί δ' ἕτερον ὑπολείπεται;

Ἦσα ἐνότης ὑπενωσεὶ τὴν πολλαπλότητα. Πᾶσα προσωπικὴ δύναμις συνιστάσα ἀτομικότητα περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ πληθὺν μερικῶν δυνάμεων, αἵτινες διὰ τῆς ποικίλης αὐτῶν ἐνεργείας τελειοῦσιν ἐκείνην, καὶ τὸ *δυνάμει εἶναι* ἐκείνης μεταποιοῦσιν εἰς τὸ *ἐνεργεῖα εἶναι*. Ἄρατε τὸ ὄμμα εἰς τὸν περὶ ἡμᾶς κόσμον. Ἐν τῇ ἐνιαίᾳ καθολικῇ σκοπιμότητι ἐνυπάρχει ποικιλία τάξεων ὄντολογικῶν, πληθὺς δραστήρων καὶ διαφορῶν σκοπῶν. Καὶ ἐντεῦθεν τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ὑποκειμενικότητα τῆς ταυτότητος τρέφει καὶ αὔξει ἡ τριάς τῶν ἐν ἡμῖν ψυχικῶν δυνάμεων, τὴν μορφήν αὐτὴν καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος ἀποτελοῦσα. Μεταρσιώθητε εἰς τὴν Σιών τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου. Καὶ ἐν ταύτῃ ὄψεσθε περὶ τὴν δεσποιναν τῶν ἐπιστημῶν τὰς ἄλλας ἐπιστήμας στηριζομένης μὲν ἐπ' αὐτῆς, ἀλλ' οὐχ ἦττον λειτουργούσας αὐτῇ καὶ τὰ κέρατα αὐτῆς, οὕτως εἰπεῖν, ἀποτελούσας. Οὗτός ἐστιν ὁ δεσπότης τοῦ παντός νόμος: *Ἡ ἐνότης ἐν τῇ πολλαπλότητι. Τὸ ἐν ἐπὶ πολλαπλῶν*, κατὰ τὸν δαιμόνιον Πλάτωνα. Συνωδᾷ τῷ νόμῳ τούτῳ καὶ ὁ ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος διωργανωμένος τυγχάνει. Οὗτος ἐν τῇ ὑποκειμενικότητι αὐτοῦ περιλαμβάνει καὶ ἀριθμὸν ἐπιτροπῶν, αἵπερ συνιστῶσι τὴν ἐν αὐτῷ ποικιλίαν. Αὗται εἰσιν αἱ μερικαὶ δυνάμεις, ἐξ ὧν σθένος καὶ ῥώμη προσκτάται οὗτος, καὶ αἱ περ, δι' ὧν περαίνουσι λειτουργιῶν, τρέφουσιν αὐτόν, αὔξουσιν καὶ ἐπιρρυνούσιν. Οὕτω δὲ τελειοῦται τὸ ἠθικὸν τοῦ συλλόγου πρόσωπον. Ἄνευ τῶν ἐπιτροπῶν ὁ σύλλογος γίγνεται ἐνότης ἄνευ πολλαπλότητος· ὄντοτης ἀφύσικος.

Φέρε ἴδωμεν τί ὁ σύλλογος διὰ τῶν ἐπιτροπῶν τούτων κατεργάσατο.

Ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ συγχειμένη ὑπὸ τῶν κ. Προκλ. Βασιλάδου, προέδρου αὐτῆς, Θ. Σαλτέλη, Χρ. Χατζηγηρήστου, Φ. Τάχη, τοῦ αἰδεσιμωτάτου Κ. Παρίτση καὶ Π. Πετρακίδου συνήλθεν ἐν δέκα τακτικαῖς συνεδρίαις, ἐν αἷς μετ' ἐπιμελείας καὶ ζήλου καὶ περὶ ἄλλα μὲν σπουδαῖα τῇ δικαιοδοσίᾳ αὐ-

τῆς ὑπαγόμενα ἠσχολήθη, ἰδίᾳ δὲ περὶ τὰ κυριώτατα τοῦ συλλόγου μελήματα, ἧτοι περὶ τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην, ἀποτελεσθησομένην ἐκ τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, καὶ περὶ τὸ Ζωγράφειον διαγωνίσμα, σκοποῦν τὴν συλλογὴν τῶν ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἅπερ ἀμφοτέρω φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου τοῦ συλλόγου εὐεργέτου, Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου. Καὶ ἡ μὲν Ζωγράφειος βιβλιοθήκη ἐπλουτίσθη κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη ἐκ τῆς ἐκδόσεως 1) τοῦ Α' τόμου αὐτῆς περιέχοντος τὴν τοῦ Σοφοκλέους «Ἀντιγόνην» σχολιασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ διακεκριμένου καθηγητοῦ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Δ. Σεμιτέλου καὶ 2) ἐκ τοῦ Β' τόμου αὐτῆς, τοῦ ἐκ τῶν «Φοινισσῶν» τοῦ Εὐριπίδου, ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Βερναρδάκη, τοῦ γνωστοῦ φιλόλογου. Ἐπειδὴ ὁ Β' τόμος ἔχρηξεν ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀναβολῆς τροποποιήσεως, ἐγράψαμεν καὶ ἡμεῖς τὰ δέοντα τοῖς τε τυπογράφοις κ. ἀδελφοῖς Περρῆ, ὡς καὶ τῷ κ. Δ. Βερναρδάκη, ἐπαναλαβόντες ὅσα περὶ τῆς ἀνάγκης ταύτης εἶχε γράψει καὶ ὁ ἀξιώτιμος προκατοχος ἡμῶν. Κατ' αὐτὸ δὲ τὸ ἔτος ἐξετυπώθη ὁ Γ' τόμος τῆς ῥηθείσης βιβλιοθήκης περιλαμβάνων τὸν ὑπὸ τοῦ ἑλληνιστοῦ καὶ ὕφηγου τοῦ ἐν Μονάχῳ πανεπιστημίου πολυμαθοῦς κ. Καρόλου Σίτλ ἐκδοθέντα Ἡσίοδον, ὠρίσθησαν δὲ τῇ γνωμοδοτήσει τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τινες τῶν γενησομένων ἐκδόσεων κατὰ τὸ 1889, 1890, 1891 καὶ 1892, περὶ ὧν γίνονται αἱ δέουσαι ἐνεργεῖαι. Ἐπειδὴ, κατὰ τὸ ἴσθ' ἄρθρον τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης, τὸ τρίτον ἐκ τῶν χιλίων ἀντιτύπων, ἅπερ λαμβάνει ὁ σύλλογος, διανέμονται δωρεὰν ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ γυμνάσια τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς μαθητὰς ἀριστεύσαντας, ὁ σύλλογος δίδειμειν ἐκ τοῦ Α' τόμου ἐν σχολαῖς τῆς Τουρκίας πεντήκοντα, καὶ ἄλλα τοσαῦτα ἐν σχολαῖς τῆς Ἑλλάδος, ὡσαύτως δὲ καὶ εἰς τοὺς ἀριστεύσαντας τῶν μαθητῶν: Κοσμῆν Ξανθόπουλον τῆς μεγάλης τοῦ γένους σχολῆς, Ἰωάννην Καλλέργην τοῦ ἑλληνικοῦ Λυκείου, Κλεοπάτραν Βαχάρη τῆς Παλλάδος, Α. Δημητριάδην τοῦ Φροντιστηρίου Τραπεζοῦντος, Σπ. Ἑπτακοίλην τοῦ γυμνασίου Σάμου, Ἀντωνόγλου τῶν Ζαριφείων διδασκαλείων καὶ ἐκ Καστορίας Νικόλαον Ἀναστασίου.

Ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ συνωδᾷ τῇ ἐντολῇ

αὐτῆς ἐμελέτησε λίαν ἐπισταμένως καὶ τὰς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀποσταλείσας εἰς τὸν σύλλογον συλλογὰς τῶν ζώντων μνημείων, δεκατρεῖς τὸν ἀριθμὸν. Καὶ ἅπασαι μὲν τοῖς συλλογεῦσιν ἢ ἐπιτροπῇ ἀπονέμει τὸν δίκαιον ἔπαινον ἐπὶ τῷ ζήλῳ καὶ τῇ προθυμίᾳ μεθ' ὧν εἰργάσθησαν, τοῖς δὲ κ. Διαμαντάρᾳ, Π. Μακρῆ, Γ. Παππαδοπούλῳ, Σ. Μανασσείδῃ, Δ. Χαβιαρᾷ, γήρᾳ Πολυχρονιάδου καὶ Ν. Κανελάκῃ ἀπονέμει ἐκάστῳ τὸ δεκάλιρον γέρας, τὸ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀγωνοθέτου ὀρισθὲν ὡς ἀμοιβὴν τοῖς ἐκπληροῦσι τοὺς ὄρους τοῦ διαγωνίσματος· προσέτι τοῖς κ. Κοκκολάτῳ Παπαϊωάννου καὶ Ι. Ζωγραφάκῃ ἐκάστῳ ἀνὰ πέντε λίρας, τῶν ἔργων αὐτῶν ὑποδεστέρων κριθέντων κατὰ τε τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιόν. Ὁ σύλλογος κυρώσας τὴν γνωμοδότησιν ταύτην τῆς ἐπιτροπῆς κηρύττει ταῦτα δι' ἐμοῦ σήμερον δημοσίᾳ.

Ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ ἡσχολήθη ὡσαύτως καὶ περὶ τὴν διάταξιν τῆς ἀπὸ τοσοῦτου χρόνου ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ συλλόγου ἀποτεταμιευμένης γλωσσικῆς ὕλης ἐκ τῶν ζώντων μνημείων, ἣν προσεχῶς, Θεοῦ θέλοντος, θέλει ἐκδώσει. Ταῦτά εἰσι τὰ ἔργα τῆς ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Εὐχαριστῶ αὐτῇ ἀπὸ μέσης καρδίας ἐν ὀνόματι τοῦ συλλόγου, εὐχόμενος ὅπως τῇ πολυιδμοῖν αὐτῆς φροντίδι αὐξάνῃ ὅσημέραι ὁ ἀριθμὸς τῶν τῶν τῆς Ζωγραφείου ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης καὶ συμπληρωθῇ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα.

Ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐπιτροπὴ συνισταμένη ὑπὸ τῶν κυρίων τοῦ αἰδεσιμωτάτου Curtis, προέδρου αὐτῆς, Albert Long, A. Millingen, André Leval, Π. Κούππα, Θ. Σαλτέλη καὶ Ε. Σιδεροπούλου συνῆλθεν ἐν ἑνδεκα συνεδρίαις. Εἰ καὶ ἐν ταῖς ἐργασίαις αὐτῆς παρενεβλήθησαν δυσχέρειαί τινες ἕνεκα τῆς διαρκoῦς ἀπουσίας μελῶν τινων, ὡς μακρὰν οἰκονύνητον καὶ τῆς προσκαίρου ἐτέρων κωλυομένων, οὐχ ἤττον εἰργάσθη ἀξιεπαίνων. Ὁ πρόεδρος αὐτῆς κ. Curtis προσήνεγκε πανομοιότυπα ἐπιγραφῶν τινων ἐκ Θεσσαλονίκης· ὁ αὐτὸς ἀντίγραφον ἐπιγραφῆς κειμένης ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ ναυστάθμῳ ὡσαύτως ἐπέδειξε τῇ ἐπιτροπῇ καὶ φωτογραφικὸν ἀντίτυπον τῆς ἐπὶ τοῦ πύργου παρὰ τῷ Σουκ-τσεσμὲ πλησίον τῆς ἀγίας Σοφίας ἐπιγραφῆς ὡς καὶ δεύτερον πιστὸν ἀντίγραφον τῆς ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ ναυστάθμῳ ἐπιγραφῆς. Ὁ κ. A. Millingen ἀνεκοίνωσε βυζαντινὸν τι μονόγραμμα, ὅπερ ἀνέγνω κατὰ τὸ

Σουλτάν-Μεχμέτ παρὰ τινι μουσουλμανικῇ σχολῇ. Ὁ κ. Π. Κούππας ἀνεκοίνωσε τὰς περὶ τοῦ ἐν Σίγματι ναοῦ τῆς Θεοτόκου παρατηρήσεις αὐτοῦ. Ὁ κ. Albert Long κατέθετο ἀντίγραφον πολυτίμων ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν, ἃς ἀντέγραψεν ἐκ λίθων κειμένων ἐπὶ τῆς προκουμαίας Βεβειοῦ. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω, τὰ σοφὰ τῆς ἐπιτροπῆς μέλη καὶ περὶ ἄλλα σπουδαῖα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα ἡσχολήθησαν. Οὕτως ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐπιτροπὴ τὴν σοφίαν τοῦ παρελθόντος ἀνερευνῶσα καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκ τῶν ἀκενῶτων αὐτοῦ θησαυρῶν ἐγνώρισεν ἡμῖν πολυτίμους τινὰς λίθους. Δέξασθε, ἀνάματοι ἐρευνηταί, δι' ἐμοῦ τὰς θερμὰς τοῦ συλλόγου εὐχαριστίας. Διερμηνεύων τὰ ὑπὲρ ὑμῶν τοῦ συλλόγου αἰσθήματα εὐχομαι τὴν παντελῆ ἐν τῷ μέλλοντι ἔρῳ παντὸς προσκόμματος πρὸς πλουσιώτερον ἀρχαιολογικὸν ἀμητόν.

Μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου, ὃς ἀείποτε διέκρινε τὰ μέλη τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς, εἰργάσθη αὕτη καὶ κατὰ τὸ ἐνεστὸς ἔτος, ἐν ἑνέα συνεθετοῦσα συνεδρίαις. Ἡ ῥηθείσα ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ὑπὸ τῶν κ. Χρ. Χατζηχρήστου, προέδρου αὐτῆς, Ἱερ. Βασιάδου, Θ. Σαλτέλη, Φ. Τάγη, Ἡλ. Βαλσαμάκη, τοῦ ἱερολογιωτάτου Γ. Δωριζα, Ν. Παπαγιαννοπούλου, Ε. Ποπέσκου, Α. Βασακοπούλου, Ν. Εὐσταθίου καὶ Ὁδ. Ἀνδρεΐδου, ἡσχολήθη 1) εἰς κρίσιν διαφόρων πονημάτων· 2) εἰς μελέτην ἐπὶ τοῦ προγράμματος τῶν ἀστικῶν σχολῶν καὶ 3) εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν καταλληλοτέρων ταῖς σχολαῖς ταύταις βιβλίων. Ἰδιαζόντως δὲ τὴν προσοχὴν αὐτῆς ἐπεσπάσατο ὁ Καραπάνειος ἀγών. Ἐκ τῶν τῷ διαληφθέντι ἀγῶνι ἀναγομένων πονημάτων ἀπεστάλησαν 1) δις ἢ αὐτῇ ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ, ἀλλ' ἐκπροθέσμως, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀνεβλήθη ἢ περὶ αὐτῆς κρίσις εἰς τὸ ἐπίον ἔτος· 2) γραμματικῆ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ τὸ Ὀμηρικὸν « τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέειν αὐδῆ » σημειουμένη καὶ εἰς τρία διηρημένη τεύχη.

Ἡ ἐπιτροπὴ, μετὰ μακρὰν μελέτην τοῦ περιεχομένου, τρία ὅλα τεύχη ἀποτελοῦντος, δι' εἰδικῆς ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ὑπὸ τῶν κυρίων Θ. Σαλτέλη, Ν. Παρανίκα καὶ Ν. Παπαγιαννοπούλου κρίνει μὲν τὸν συγγραφέα ἄξιον πολλῶν ἐπαινῶν ἐπὶ τῷ ζήλῳ αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ ἄξιον βραβεύσεως. Πλὴν τοῦ πονήματος τούτου καὶ ἕτερα παρεπέμφθησαν τῇ ἐπιτροπῇ, ἀλλὰ περὶ ἐνός τούτων ἐκηρύχθη

ἀναρμόδιος, ἕτερα δὲ ἐκήρυξεν ἄχρηστα καὶ κακῶς συντεταγμένα, τινὰ δὲ ἀκατάλληλα πρὸς διδασκαλίαν ἐν τοῖς σχολείοις. Ἀλλὰ κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἢ ἐπιτροπῇ ἐμελέτησε καὶ τὴν παραπεμφθεῖσαν αὐτῇ ὑπὸ τοῦ συλλόγου πρὸς κρίσιν «Ζωολογίαν» τοῦ κ. Τηλεμάχου Κωτσάκη. Μετὰ τινος δὲ μεταρρυθμίσεις ὑπ' αὐτῆς γνωμοδοτηθεῖσας κρίνει τὴν Ζωολογίαν τοῦ κ. Τηλ. Κωτσάκη ἀξίαν συστάσεως εἰς τὰ ὁμογενῆ ἀστικά σχολεῖα. Ὁ σύλλογος κυρώσας τὴν γνωμοδότησιν ταύτην τῆς ἐπιτροπῆς συγχάριε τῷ συγγραφεῖ καὶ συνίστησιν αὐτῷ τὰς ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς κριθεῖσας ἀναγκαίας μεταρρυθμίσεις διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ παραπεμφθεῖσας ἐπ' ἐσχάτων αὐτῇ πρὸς κρίσιν καὶ σειρᾶς διδακτικῶν γαλλικῶν βιβλίων πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλλήνων παιδῶν ὑπὸ τοῦ κ. Διονυσίου Κοντογεώργη, καθηγητοῦ τῆς γαλλικῆς ἐν τῷ ἐν Πέτρῳ ἑλληνικῷ λυκείῳ τοῦ γυμνασιάρχου κ. Χρ. Χατζηχρήστου, διώρισε τριμελῆ ὑποεπιτροπὴν ἐπὶ τούτῳ. Ἡ ὑποεπιτροπὴ διεξεληθούσα ἐπισταμένως καὶ τὰ τέσσαρα βιβλία τῆς σειρᾶς ταύτης, ἦτοι Ἀλφραβητάριον γαλλικόν, Πρώτας ἀσκήσεις εἰς τὴν γαλλικὴν, Ἀνθολόγιον καὶ Νέον εὐμέθοδον ὁδηγὸν εἰς τὸ γαλλιστὶ διαλέγεσθαι γνωμοδοτεῖ, ὅτι τὰ βιβλία ταῦτα πλεονεκτοῦσι πάντων σχεδὸν τῶν αὐτοῖς ὁμοίων, ὅσα ἐν τοῖς κατ' ἡμᾶς σχολείοις εἰσὶν ἐν χρήσει καὶ προσθεῖσα, ὅτι ὁ πονήσας ἔτυχεν οὐ στοχάζεσθαι σκοποῦ ἐγκρίνει ταῦτα ὡς ἀρμοδιώτατα εἰς τὴν ἐμμάθησιν τῆς γαλλικῆς γλώσσης καὶ θερμῶς συνίστησι πᾶσι τοῖς προϊσταμένοις τῶν ἡμετέρων ἐκπαιδευτηρίων ἀμφοτέρων τῶν φύλων τὴν εἰς ταῦτα εἰσαγωγὴν αὐτῶν πρὸς διδασκαλίαν. Ἡ γνωμοδότησις τῆς ὑποεπιτροπῆς παραδεκτὴ γενομένη ὑπὸ τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἔτυχε καὶ τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου. Συγχάριζω ἐπὶ τούτῳ τῷ φερρόνῳ καθηγητῇ κ. Διονυσίῳ Κοντογεώργη καὶ εὐχομαι αὐτῷ νέας ἐπιτυχίας.

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ καὶ αὖθις ἐπελάβετο τῆς μελέτης τοῦ περὶ ὁμοιομόρφου προγράμματος τῆς ἀστικῆς σχολῆς ζήτηματος, λαβούσα ὑπ' ὄψιν τὸ ἀπὸ τοῦ 1884 συνταχθὲν ἤδη ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης. Τὸ ῥηθὲν πρόγραμμα εὐρούσα τροποποιήσιμον διὰ τε τὴν πρόδον τοῦ παιδευτικοῦ συστήματος καὶ τὴν ἐμφάνισιν νεωτέρων περὶ τούτου γνωμῶν ἀνέθηκε τοῖς κ. Χρ. Χατζηχρήστου,

Θ. Σχλητέλη, Ν. Εὐσταθίου καὶ Ἀπ. Βασακοπούλῳ, οἵτινες διατελοῦσιν ἐτι ἐν τῇ μελέτῃ καὶ ἐργασίᾳ ταύτῃ. Ταῦτά εἰσιν ἐν συνόλῳ τὰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς ἔργα. Καὶ τίς δύναται νὰ μὴ ὁμολογήσῃ τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης; Ἡ ἀνάπτυξις τῆς διανοίας ἦν, ἔστι καὶ ἔσται οὐχὶ ὁ σκοπός, ἀλλὰ τὸ μέσον τῆς μορφώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἦτοι ἀγωγῆς τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν λαῶν· χροῖζει δὲ ἀναμφιλέκτως τῆς διδασκαλίας· αὐτὴ δὲ δεόν ἵνα ἢ κατὰ πάντα σύμφωνος τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου. Πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν δύο τούτων θεμελιωδῶν ἀναγκῶν, ἦτοι παιδεύσεως καὶ ἀγωγῆς, δύο ἐπιστήμαι συνεστήκασιν, ἡ ἰδίως παιδαγωγικὴ καὶ ἡ διδακτικὴ. Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ ταύτης ἔχουσα πολιτικὸν αὐτῆς ἀστέρα σπουδάζει, ἵνα συμφώνως ταῖς ἀρχαῖς αὐτοῦ διακανονίσῃ τὴν διδασκαλίαν, διότι τότε μόνον αὐτὴ φωτίζουσα τὴν διάνοιαν διαπαιδαγωγεῖ τὸν ἀνθρώπον πρὸς ἐπιτευξιν τοῦ πρὸς ὃν προώρισται τελικοῦ σκοποῦ. Ὡς ἐκ τῆς ἐντολῆς αὐτῆς ταύτης μοχλὸς ἰσχυρὸς καὶ δύνამις μεγάλη ἀποβαίνει ἡ ἐπιτροπὴ αὐτὴ συναντιλαμβανομένη τῷ συλλόγῳ τὸ ἐρ' ἑαυτῇ εἰς τὸν μέγαν ἐκπολιτιστικὸν σκοπὸν, ὃν ἀπ' ἀρχῆς προσέθετο οὗτος. Δικαίως ἄρα τὰ μέλη αὐτῆς ἐκτέσαντο δικαίωμα ἐπὶ τῆς ἀγάπης τοῦ συλλόγου, οὗ τὰς πρὸς ταύτην εὐγνωμόνας διαθέσεις χαίρων ἀνακοινοῦμαι αὐτοῖς δημοσίᾳ.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ τοῦ συλλόγου τεθεσπισμένων διαρκῶν ἐπιτροπῶν, οὗτος προσέβη κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο καὶ εἰς τὸν διορισμὸν ἑτέρας ἐκτάκτου ἐπιτροπῆς, τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Αὐτὴ συγκαμμένη ὑπὸ τῶν κ. Πελ. Κούππα, Π. Θ. Μεϊμαρίδου, Ἰωάννου Ἰωαννίδου, Ν. Δημάδου, Π. Καμπαννάκη, Ι. Ἀσναβούρ, Ζ. Κλεάνθους καὶ Κ. Στ. Καραθεοδωρῆ ὁκτάκις συνῆλθεν ἐν βραχυτάτῳ χρονικῷ διαστήματι. Κατήρτισε τὸ πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς· διετύπωσε πρόγραμμα καλλιτεχνικῆς ἐκθέσεως, κατ' ἀρχὴν δεκτὸν ὑπὸ τοῦ συλλόγου γενόμενον· ἐγνωμόδότησε τὴν σύνταξιν προγράμματος δημοσίων πρακτικῶν διαλέξεων καὶ ἀναγνωσμάτων διὰ τὸ ἐπιόν ἔτος. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη πολλὴν ἐπεδείξατο τὴν προθυμίαν καὶ οὕτω κατέστη ἄξια τῶν προσδοκίων τοῦ συλλόγου. Εὐχομαι, ἵνα καταστῇ καὶ αὕτη μία τῶν διαρκῶν ἐπιτροπῶν, ἡρέμα δὲ καὶ κατὰ μικρὸν μεγαλυνομένη λάβῃ τὴν σύστασιν καλλιτεχνικῆς ἐπι-

τροπῆς, συμπληροῦσα καὶ τελειοῦσα τοὺς συλλογικούς ἄθλους. Ἐπὶ ἀχειροποιήτου τρίποδος ἐφεδράζεται τὸ ἀνθρώπειον μεγαλεῖον, τοῦ ἀληθοῦς δηλονότι, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ. Τὸ καλὸν εἶναι ὁ στέφανος τῶν δύο, τὸ ἄρωμα τῆς δημιουργίας, τὸ ἰδανικὸν τῆς ἀνθρωπίνης τελειότητος. Τοιαύτη ἐπιτροπὴ μέγα συμβάλλεται πρὸς ἀνάπτυξιν παρ' ἡμῖν τῆς καλαισθησίας. Ἰπὸ τοιούτων τερψιθύμων θεωριῶν κατανυγόμενος ἐνθουσιωδῶς προσαγορεύω τῇ ἐπιτροπῇ ταύτῃ, προσφωνῶν αὐτῇ τὸ «χαῖρε» καὶ εὐχόμενος βίον ἐν τοῖς κόλποις τοῦ ἡμετέρου συλλόγου μακρὸν καὶ καλλίγονον.

Ὁ σύλλογος βαίνων τοῖς ἔγχεσι τῶν μεγάλων ἐν Εὐρώπῃ καθιδρυμάτων καὶ πρὸς τὸ ἐκ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ προκύψον πνευματικὸν ὄφελος ἀφορῶν ἐκδίδωσιν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ κατ' ἔτος περιοδικὸν εἰ καὶ μὴ κατ' αὐστηρὰν χρονολογικὴν πάντοτε ἀκριβείαν ὡς ἐκ τῶν παρεμβαλλομένων ποικίλων δυσχερειῶν. Οὐχ ἦπτον κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐκδοθέντος τοῦ ΙΗ' τόμου αὐτοῦ, ἤδη ὑπὸ τὰ πιεστήρια κείται ὁ ΙΘ' τόμος, καὶ ἡ ἐκτύπωσις χωρεῖ αἰσιῶς τῇ ἀκαμάτῳ ἐργασίᾳ καὶ λελογισμένη φροντίδι τῆς συντακτικῆς τοῦ συλλόγου ἐπιτροπῆς. Ἡ ἐπιτροπὴ συνήλθεν ἐν ἐννέα συνεδρίαις, συγκειμένη ὑπὸ τῶν κ. Θ. Σαλτέλη, προέδρου αὐτῆς, Ν. Σουλίδου, Ἀνδρέου Λεβάλ, τοῦ γενικοῦ καὶ τοῦ εἰδικοῦ τοῦ συλλόγου γραμματέως καὶ τῶν γραμματέων τῆς τε φιλολογικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἤτοι τῶν κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδου, Εὐστ. Ποπέσκου καὶ τοῦ κ. Πελοπ. Κούππα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ κ. Θ. Σαλτέλης ἐκλεγείς ὑπὸ τοῦ συλλόγου μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ἦν καὶ αὐτοδικαιῶς μέλος αὐτῆς ὡς γραμματεὺς τῆς φιλολογικῆς, ἐδέησεν ὡς ἐκ τούτου καὶ ἔτερον μέλος νὰ ἐκλεγῇ καὶ ὡς τοιοῦτον ἐξελέγῃ ὁ κ. Θ. Μοσχόπουλος, ὅστις ὅμως οὐδέποτε παρέστη ἐν ταῖς συνεδρίαις αὐτῆς. Ἡ ῥηθείσα ἐπιτροπὴ δραστηρίως πᾶν ἐνήργησε μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης, ὅπως περισυλλέξῃ τὴν ὕλην τοῦ περιοδικοῦ· διότι δυστυχῶς οἱ ποιοῦμενοι τὰ ἀναγνώσματα βραδύνουσιν εἰς τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν, καὶ οὕτως ἐπέρχεται ἀναβολὴ τῆς ἐγκαίρου δημοσιεύσεως τοῦ περιοδικοῦ. Ἐν γένει δὲ οὐδενὸς τῶν ἀναγκαίων ἡμέλησεν, ὅπως ὁ ἐκτυπούμενος τόμος ἐκδοθῇ ὅσον τάχος φέρων τοὺς προσήκοντας πρὸς ἐπιδοκιμασίαν τίτλους. Τῇ φροντίδι αὐτῆς συνεπληρώθη ἐντελῶς καὶ ἡ ἐκτύπωσις τοῦ Δ' καὶ κακῇ μοίρᾳ τελευταίου τεύχους τῆς Μαυ-

ρογορδατείου τοῦ συλλόγου βιβλιοθήκης, συμπληρωθέντος οὕτω τοῦ Α' αὐτῆς τόμου, ὅς καὶ ἀπεστάλη εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐν Ἀθήναις Δ' Ὀλυμπιάδος.

Πλὴν τῆς πολυμόχθου ταύτης ἐργασίας, ἡ ἐπιτροπὴ κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος ἤνεγκεν εἰς πέρας καὶ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ ὀγκώδους τόμου τῆς Εἰκοσιπενταετηρίδος, ἐν ᾧ ἐγκατοπτρίζεται εἰκοσι καὶ πέντε ἐτῶν συλλογικός βίος. Τὸ ἔργον τοῦτο καταρτισθὲν ὀφείλεται τῇ ἀπαρμιλλῇ ἐγκαρτερήσει πάντων τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς, ἰδίᾳ δὲ τῷ ὀρητῷ τοῦ συλλόγου θεράποντι καὶ προέδρῳ αὐτῆς κυρίῳ Θ. Σαλτέλῃ, καὶ τῷ φιλοπόνῳ νέῳ κυρίῳ Ἀνδρέῳ Λεβάλ, πᾶνυ προθύμως ἀναλαβόντι ἀπάσας τὰς διορθώσεις τῶν γαλλικῶν αὐτῆς κειμένων, εἶτα δὲ καὶ τῷ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδῃ. Ἐὰν δὲ καὶ τινες ἐλλείψεις διορῶνται ἐν αὐτῇ, ἀποδοτέαι αὐταὶ ἀπροσπτοις τισὶ περιστάσεσιν, οὐδὲ ὅλως τὴν ἐπιτροπὴν αὐτὴν εὐθυνούσαις. Ὁ τόμος οὗτος τῆς Εἰκοσιπενταετηρίδος ἀπεστάλη ὡσαύτως εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐν Ἀθήναις Δ' Ὀλυμπιάδος, προσεγῶς δὲ διανεμέται, ἀναβληθεῖσας τῆς πράξεως ταύτης ἕνεκα λόγων σπουδαίων. Τίς ὁμογενῆς δὲ σκιρτᾷ ὑπὸ χαρᾶς ἀναλογιζόμενος, ὅτι ἡ Εἰκοσιπενταετηρίς ἐγκλείει ὀλόκληρον βίον ἐπὶ τέταρτον αἰῶνος, βίον πλήρη ἐνεργείας καὶ ζωῆς τοῦ ἐλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου; Ἀγῶνες, ἀγρυπνίαι, περιπέτειαι, προσκόμματα, ἐνδελεγεῖς φροντίδες καὶ μέριμναι, δοκιμασίαι, πάντα τὰ τε ἀλγεῖνὰ καὶ τὰ τερψιθύμα, δι' ὧν διήλθε τὸ πνευματικὸν τοῦτο καθιδρυμα, τὴν Εἰκοσιπενταετηρίδα ἐκουφόρησαν καὶ ἔτεκον. Αὕτη ἐστὶ τὸ σύμβολον τοῦ στενοῦ πνευματικοῦ συνδέσμου, ὅστις ἀδιαρρήκτως συγκρατεῖ ἡμᾶς μεθ' ἅπαντος τοῦ ἐπιστημονικοῦ τῆς Εὐρώπης κόσμου. Διάνοιαι, περιφανῆ καὶ διακεκριμένην ἐν τῇ σοφῇ Εὐρώπῃ κατέχουσαι θέσιν, συνεντυγχάνουσιν ἐν τῇ βίβλῳ ταύτῃ μετ' ἀλλήλων καὶ μετὰ τῆς ὑποφωσκούσης ἐλληνικῆς. Ταῦτα ἐνθους ἀγγέλων σήμερον τῷ δημοσίῳ χάριτας ὁμολογῶ ἀπὸ μέσης καρδίας καὶ θερμὰ ἀπονέμω εὐχαριστήρια ἐν ὀνόματι τοῦ συλλόγου τῇ συντακτικῇ ἐπιτροπῇ, μάλιστα δὲ τῷ προέδρῳ αὐτῆς Θ. Σαλτέλῃ μετ' ἀφοσιώσεως ὑπὲρ τῆς ὅσον ἐνεσπιν εὐδωάσεως τῶν ἐκδόσεων τούτων μοχθήσαντι.

Ταῦτά εἰσι τὰ ἄξια λόγου ἔργα τῶν μνημονευθειῶν ἐπιτροπῶν. Εὐχομαι δὲ, ὅπως κατὰ τὴν ἐπέτειον ἑορτῆν, ἣν Θεὸς δῶ, τοῦ προσεχοῦς ἔτους ὁ πρόεδρος τοῦ συλλόγου ἀπὸ τοῦ

βήματος τούτου κηρύξη καὶ ἔργα τῶν ἄλλων τοῦ συλλόγου διαρκῶν ἐπιτροπῶν τοιαύτης σημασίας καὶ σπουδαιότητος.

Ὁ σύλλογος σὺν τῇ σταθερᾷ ταύτῃ ἐνεργείᾳ καὶ τῷ νόμῳ τῆς προσόδου συμμορφούμενος καὶ νέα εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἄλωνα αὐτοῦ μέλη κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Μεταγχιτισμὸς νέου αἵματος νέας παρέχει τῷ διοργανισμῷ δυνάμεις· νέαι διάνοιαι, ἔνθεν μὲν συμμερίζομενα μετὰ τῶν ἄλλων τὸν βαρὺν τοῦ συλλόγου φόρον, ἔνθεν δὲ καὶ νέον ἀποτίοντες ἔρανον πνευματικῶν κερφαλαίων καὶ νέας δράσεις τὰ μέγιστα συμβάλλονται εἰς τὴν τοῦ συλλόγου πρόοδον. Καὶ μέλη μὲν τακτικὰ ἐξελέγησαν ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν, ἀντεπιστέλλον ἓν καὶ ἐπίτιμα πέντε. Ἐν τῷ μητρώῳ τοῦ συλλόγου θέσιν ἐπίτιμον πρὸς τοῖς ἄλλοις κατέχουσιν ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου ἡ Α. Σεβ. ὁ ἀρχιεπίσκοπος Τῆρος κ. Σάββας, ἡ Α. Ὑψ. ὁ πρίγκηψ τῆς Σαξωνίας Μάινιγγεν Βερνάρδος, ἡ Α. Ἐξ. ὁ δόκτωρ Ὄσκαρ Στράους, ἑκτακτος ἀπεσταλμένος καὶ πληρεξούσιος ὑπουργὸς τοῦ προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ὁ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Καινιγσβέργης διαπρεπὴς καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας καὶ τοπογραφίας, ὁ ἀποκαλύψας ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἀνασκαφῆσιν Ὀλυμπίᾳ τὸν Ἑρμῆν τοῦ ἀθανάτου Πραξιτέλους, κ. Γουσταῦος Hirschfeld καὶ ὁ ἐκ τῶν γερουσιαστῶν τῆς Ρωμουνίας εὐγενέστατος κ. Χριστόφορος Ζερλέντης. Πλήρεις εὐγενῶν αἰσθημάτων καὶ ἀγάπης ἐξαιρετικῆς πρὸς τὸν σύλλογον εἰσὶν αἱ εὐχαριστήριοι αὐτῶν ἐπιστολαὶ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτῶν. Ὁ πρίγκηψ Βερνάρδος γράφει: «Ἡσθάνθην χαρὰν καὶ ὑπερηράνηεν ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ μου ὡς ἐκτιμῶν καὶ ἀγαπῶν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, καὶ ὅτι τοιοῦτος ἔνδοξος σύλλογος εὐηρεστήθη νὰ μὲ ὀνομάσῃ μέλος».

Ἄν ἀφ' ἑνὸς ὁ σύλλογος ἠυφράνθη ἐπὶ τῇ ἐγγραφῇ νέων μελῶν, ἐθρήνησεν ὅμως ἀφ' ἑτέρου τρεῖς τῶν ἐταίρων αὐτοῦ. Ἀπώλεσεν ἐκ μὲν τῶν ἐπιτίμων αὐτοῦ μελῶν τὸν Bonitz, ἑλληνιστὴν διακεκριμένον καὶ διευθυντὴν ἔμφορα τῆς μέσης παιδείσεως ἐν Πρωσσίᾳ, καὶ τὴν γνωστὴν ἐν τῷ φιλολογικῷ κόσμῳ Δώραν Ἰστριαδά. Ἐκ δὲ τῶν τακτικῶν αὐτοῦ μελῶν τὸν γηραιὸν καὶ εὐπαιδευτὸν Β. Πυλάδην, ἓνα τῶν ἰδρυτῶν αὐτοῦ, καὶ τὸν πολυφίλητον Ι. Γεωργαντόπουλον. Ὁ αἰδίδιμος ὑπῆρξε καὶ οὗτος ἐκ τῶν ἰδρυτῶν αὐτοῦ· ἐγένετο ὁ πρῶτος αὐτοῦ γραμματεὺς· διετέλεσε μέλος δραστήριον ἐν πολλαῖς τῶν ἐπιτροπῶν

τοῦ συλλόγου· μέλος τακτικὸν διὰ παντός· κατ' αὐτὸ δὲ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἀντιπρόεδρος τοῦ συλλόγου καὶ συγκοσμητῶρ. Φιλάγαθος, ζηλωτὴς τῆς δόξης τοῦ συλλόγου, ἑραστὴς τῆς πατρῴας ἀρετῆς, ἦν τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης πάντων ἡμῶν. Ἄλλ' οἴμοι! Ἐν στιγμῇ ἱερᾷ, καθ' ἣν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ἐν τῇ εὐσήμεῳ τοῦ σωματείου τῆς Ἐηροκρήνης ἡμέρᾳ προεδρεύων τῆς ἐορτῆς ἐκείνης ῥήματα σωτήρια καὶ ἐνθουσιώδη μετ' ἄκρας συγκινήσεως καρδίας ἀπέτεινε πρὸς τὸ ὀρθόδοξον ἑλληνικὸν πλήρωμα, αἴφνης ἀναρπαστος γίνεται ἀφ' ἡμῶν εἰς τὰς αἰωνίους μεταστάς μὴνάς. Ἡράγῃ μὲν ἀφ' ἡμῶν, ἀλλ' ἡ μνήμη αὐτοῦ ἔσται ἄλυστος ἐν ἡμῖν καὶ τύπος οἰκοδομητικός. Μηδέποτε δὲ ἐκλίποιεν, εὐχομαι πρὸς Κύριον, τοιοῦτοι ἐταῖροι τῷ συλλόγῳ, οἷος ἐδείχθη ὁ αἰδίδιμος. Ἡμεῖς δέ, οἱ τὸ προεδρεῖον τοῦ συλλόγου μετ' ἐκείνου συναποτελέσαντες, παρέστημεν ἐνώπιον ὑμῶν σήμερον ἀπορφρατισμένοι καὶ τηκόμενοι τὴν καρδίαν. Λείψαντες δάκρυ θερμὸν ἐπ' αὐτοῦ δῶμεν λόγον ὡν ἐπράξαμεν κοινῇ μετ' ἐκείνου, δι' ἐκείνον καὶ μετ' ἐκείνον.

Τὸ προεδρεῖον συγκείμενον ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλέους, προέδρου, τῶν δύο ἀντιπροέδρων κ. Χρ. Κατηγρήστου καὶ τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάννου Γεωργαντοπούλου, τοῦ γενικοῦ γραμματεῶς κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδου καὶ τοῦ εἰδικοῦ κ. Εὐστ. Πομπέσκου, τοῦ βιβλιοφύλακος κ. Θ. Σαλτέλη, τοῦ ταμῆα κ. Θ. Κοσούδη καὶ τοῦ λογιστοῦ κ. Π. Πρωῖου συνήλθεν ἐν δώδεκα συνεδρίαις τακτικαῖς καὶ τρισὶν ἐκτάκτοις. Τὰ κύρια ζητήματα, ἅτινα ἐν ταῖς τακτικαῖς ἐπὶ μακρὸν ἀπησχόλησαν αὐτὸ, συγκεφαλαιοῦνται εἰς τέσσαρα· 1) τὸ οἰκονομικόν· 2) τὸ τῆς Σουλινεῖου διαθήκης· 3) τὸ τῆς δωρεᾶς τῆς μακαρίτιδος Εὐανθίας Μουράτ Θεοφιλίδου ἐκκερεμῆς τυγχάνον ἀπὸ 15 ἑτῶν, καθότι διεφιλονείκει ταύτην ὁ σύζυγος αὐτῆς κ. Μουράτ Θεοφιλίδης· καὶ 4) ἀπὸ δύο ἑτῶν τὸ τοῦ κτηματικοῦ φόρου τοῦ συλλόγου. Τὸ μὲν πρῶτον ἐλύθη διὰ τῶν κάτωθι κηρυχθησομένων δωρεῶν· τὸ δὲ τῆς Σουλινεῖου διαθήκης, δι' ἧς ἐκληροδοτοῦντο τῷ συλλόγῳ 700 λίραι, ἐξ ὧν μόνον 280 ἐλήφθησαν, ἕνεκα δυσυπερβλήτων προσκομμάτων μετὰ προσπαθείας ποικίλας καὶ μεγάλας καὶ ἀνταλλαγῆν πολλῶν ἐπὶ τούτῳ ἐγγράφων μετὰ τε τοῦ ἐν Βάρνῃ ἐπιτρόπου τοῦ συλλόγου, τοῦ πανιερωτάτου ἀγίου Βάρνης, καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου μένει εἰσέτι ἄλυτον.

Ἐπ' ἐσχάτων δὲ προέβημεν καὶ εἰς τὸν διορισμὸν ἐκτάκτου ἐπιτροπῆς, συγκειμένης ὑπὸ τῶν κ. Κ. Καλλιάρχου, Ὁδ. Ἀνδρέαδου καὶ Π. Πρωίου, ἐπικυρωθείσης καὶ ὑπὸ τοῦ συλλόγου, ἣτις μελετήσασα ἅπαντα τὰ τῆς υποθέσει ταύτῃ ἀναγόμενα ἔγγραφα ὑπέβαλε τὴν γνωμοδότησιν αὐτῆς. Κατ' αὐτὴν, παραδεικτὴν γενομένην καὶ ὑπὸ τοῦ συλλόγου, γενήσεται ἡ περαιτέρω ἐπὶ τῆς υποθέσεως ταύτης ἐνέργεια τῆς συνεννοήσεως καὶ μετὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Τὸ δὲ τῆς πρὸς τὸν σύλλογον δωρεᾶς τῆς μακαριτίδος Εὐαnthίας Μουράτ Θεοφιλίδου ἐλύθη, τῆς ἐθνικῆς τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, παρ' ἣ ὑπάρχει καταθεθεμένος τὸ ποσὸν τῆς δωρεᾶς, ἀνακοινωσάμενης ἡμῖν, ὅτι οἱ τόκοι τοῦ κεφαλαίου εὐρίσκονται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ συλλόγου. Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα δὲ τοῦ κτηματικοῦ φόρου, λίαν ἐπαχθοῦς, ὃν ζητεῖ ἡ δημορχία τοῦ Σ' τμήματος, πεποιθήμεν. ὅτι ὁ φιλόλογος καὶ φιλόμουσος ἡμῶν Ἀναξ, ὁ τοσοῦτον πατρικῶς περὶ τῆς προαγωγῆς τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ μεριμνῶν καὶ κηδόμενος μετὰ στοργῆς ὄντως θαυμασίας περὶ τῆς καλῆς καταστάσεως πάντων τῶν καθιδρυμάτων, ἅτινα κύριον σκοπὸν αὐτῶν προβάλλονται τὸν ἐκπολιτισμὸν τῶν πιστῶν καὶ ἀφωσιωμένων Αὐτῷ λαῶν, θέλει εὐδοκήσει ἵνα ἐπιδαψιλευσῇ καὶ τῷ ἡμετέρῳ συλλόγῳ τὴν ἀνακτορικὴν Αὐτοῦ εὐμένειαν, ἀπαλλάσσων διὰ τε τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον αὐτὸν πάσης φορολογικῆς ὑποχρεώσεως.

Ἐν δὲ τῇ ὑπὸ χρονολογίαν 20 μαρτίου 1889 ἐκτάκτῳ συνελθόν τὸ προεδρεῖον ἐπὶ τῷ αἰρινιδίῳ θανάτῳ τοῦ μακαρίτου Γ. Γεωργαντοπούλου ἐψηφίσατο τάδε: α') ὅπως κηρυχθῆ δεκαπενθήμερον πένθος ἀπὸ τῆς σήμερον. ἀναβαλλομένων τῶν τε τακτικῶν συνεδριάσεων καὶ τῶν δημοσίων διαλέξεων· β') ὅπως κατατεθῆ ἐπὶ τοῦ νεκροῦ ὑπὸ τοῦ προέδρου στέφανος φέρων τὴν ἐπιγραφήν τήνδε: «ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος τῷ ἀντιπροέδρῳ αὐτοῦ Ἰωάννῃ Γεωργαντοπούλῳ». γ') ὅπως ἀπαγγεῖλῃ ὁ πρόεδρος τοῦ συλλόγου τὸν ἐπιτάφιον· δ') ὅπως ἐκφοραθῆ τῇ γῆρᾳ τοῦ αἰμινιάστου ἡ βαθυτάτη τοῦ συλλόγου λύπη δι' ἐπὶ τούτῳ γράμματος· ε') ὅπως συνοδεύσωσιν οἱ τε κοσμητορες καὶ τὰ μέλη τοῦ συλλόγου τὴν ἐκφορὰν. Τὸ ψήφισμα ἀκριβῶς ἐξετελέσθη.

Αὕτη ἐστὶν ὡς πρὸς τὰ κυριώτερα ἡ ἰδιαιτέρα τοῦ προεδρείου ἐργασία παρασκευα-

σθεῖσα ἐν ταῖς τακτικαῖς συνεδριάσις αὐτοῦ, πλὴν τῶν μερικωτέρων, αἵτινες ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ ἐπιβάλλονται ἐνὶ ἐκάστῳ. Ἐμαυτὸν εὐτυχῆ θεωρῶ τοιούτων τυγῶν συγκοσμητόρων. Πολύτιμος δι' ἐμὲ ὑπῆρξεν ἡ εἰλικρινὴς αὐτῶν συνεργασία. Μόνη ταύτη στηριζόμενος ἠδυνήθην οἰακοστροφῶν ὁ ἐλάχιστος τὴν ὀλκάδα ταύτην νὰ ὀδηγήσω αἰσίως εἰς τὸν λιμένα. Δέξασθε, ἀγαπητοὶ συγκοσμητορες, ἅς ἀπευθύνω ὑμῖν ἀπὸ μέσης καρδίας εὐγνώμονας διαβεβαιώσεις ἀγάπης, τιμῆς καὶ ὑπολήψεως.

Ἴδου τί διενοήθη, τί διεσκέψατο καὶ τί ἀπεράσισεν ὁ σύλλογος· ἀλλ' ἡ ἀπόφασις, ἵνα γένηται πρᾶξις, γρήξει ὑλικῶν μέσων, ἄνευ τῶν ὁποίων ὁ νοῦς καὶ ἡ βούλησις στεροῦνται τοῦ τρόπου, ἵνα ἐνσαρκωθῶσι καὶ ἐξωτερικευθῶσι. Δεῖ δὴ χρημάτων· ἡ φιλομουσία, ὁ καλῶς ἐνοούμενος ἐθνισμός, ἡ πρὸς τὸν σύλλογον ἀπεριόριστος ἀγάπη, παρέσχον αὐτῷ καὶ κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος τὰ ἐπιτήδεια κινήτηρια νεῦρα. Ἐτιμήθη ὁ σύλλογος καὶ κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος διὰ χρηματικῶν δωρεῶν. Ὁ μέγας τοῦ συλλόγου εὐεργέτης, ὁ ἐξοχώτατος Χρηστάκης ἐφένθης Ζωγράφος, ὁ οὐδέποτε ἐπιλανθανόμενος αὐτοῦ, προσήνεγκε λίρας χρυσαῆς Τουρκίας διακοσίας πρὸς ἔκδοσιν τῆς ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ συλλόγου ἐναποτεθησαυρισμένης γλωσσικῆς ὕλης τῶν ζώντων μνημείων. Σεβαστὲ προστάτα τοῦ συλλόγου, δεῖξαι καὶ αὖθις τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ ἐπὶ τῷ νέῳ τούτῳ δείγματι τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης σου εὐγνωμοσύνην καὶ ζῆθι μήκιστον.

Ὁ εὐγενέστατος κ. Χριστόφορος Ζερλέντης προσήνεγκε λίρας ὡσαύτως διακοσίας, παραστάς μετὰ τοῦ μεγαθύμου κ. Κ. Ζάππα ἐν τῇ κατὰ τὴν 14 νοεμβρίου τοῦ ἔτους τούτου συνεδρίᾳ τοῦ συλλόγου. Ὁ σύλλογος τὸν ἀγαθὸν τούτον καὶ φιλογενῆ ἄνδρα, συνωδᾷ τῷ 93 ἄρθρῳ τοῦ κανονισμοῦ, κηρύττει σήμερον δι' ἐμοῦ δημοσίᾳ δωροτῆν αὐτοῦ. Τὸ ἐν Ἀθήναις πανεπιστήμιον προσήνεγκε δύο χιλ. φράγκα· ὁ εὐγενέστατος κ. Στ. Ζαφειρόπουλος λίρας 25· ὁ εὐγενέστατος κ. Δ. Ταμβάκος ἐπανελάβε καὶ κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος τὴν ἀπὸ ἱκανοῦ κατ' ἔτος προσφερομένην παρ' αὐτοῦ δεκάλιρον συνδρομὴν· ὁ κ. Guinn φρ. 75· τὸ ὅλον ἐκ δωρεῶν λίρας 515. Δημοσίᾳ ἐκφράζω τοῖς ἀξιοτίμοις κυρίοις τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ συλλόγου. Ἄνευ τούτων τῶν συνδρομῶν τὸ ταμεῖον ἤθελε περιελθεῖ εἰς δυσχερῆ κατάστασιν, σήμερον δὲ ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσι

τοῖς μετρητοῖς λίραι Τουρκίας χρυσαὶ 232,89, πλὴν τῶν ὑπὸ τῆς Α. Ε. τοῦ Χρηστάκη ἐφένθη Ζωγράφου προσενηθισῶν διακοσίων. Περὶ ταμείου ποιοῦμενος τὸν λόγον ἐκφράζω τὰς εὐχαριστίας τοῦ συλλόγου τῷ τε ταμίᾳ κ. Θ. Κουσουδίῃ, ἀείποτε συμφώνως ταῖς διατάξεις τοῦ κανονισμοῦ διαχειρισαμένῳ τούτο, ὡς καὶ τῷ λογιστῇ κ. Π. Πρωΐῳ τὸ ἐπιβαλλόμενον αὐτῷ λογιστικὸν καθήκον ἀνελλιπῶς ἐκπληρώσαντι.

“Ὅσα ἐξεθέμην εἰσὶν ἡ οὐσία καὶ αὐτὴ ἡ ὑποκειμενικὴ τοῦ συλλόγου ὑπόστασις” εἶναι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ καὶ τὰ κινήτηρα τούτων νεῦρα. Ἄλλὰ πλὴν αὐτῶν ὁ σύλλογος καὶ κόσμος περιβάλλεται ἐπίζηλον, ὃν εὐγενεῖς καρδίαι, πλήρεις ἀγάπης πρὸς αὐτὸν παρεσκευάσαν καὶ οὐ παύονται μεγαλύνουσαι καὶ λαμπρύνουσαι. Ὁ κόσμος οὗτός ἐστιν ἡ βιβλιοθήκη αὐτοῦ. Αὕτη περιέχει περὶ τὰς δέκα χιλιάδας τόμων, οἵτινες προήλθον κατὰ μέγα μέρος ἐκ δωρεῶν. Καὶ κατ’ αὐτὸ τὸ ἔτος εἰσῆχθησαν εἰς αὐτὴν ἐν συνόλῳ συγγράμματα μὲν 611 ἀποτελοῦντα τόμους 641· ἐναίσιμοι δὲ διατριβῶν 320· τὸ ὅλον 961. Πάντα δὲ ταῦτά εἰσι προσφοραί· δωρηταὶ δὲ τούτων εἰσὶ 1) τὰ ὑπουργεῖα τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῆς παιδείας τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἠνωμένων Πολιτειῶν· 2) τὸ ἐν Γαλλίᾳ ὑπουργεῖον τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως· 3) τὸ ἐν Ἑλλάδι ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν· 4) τὸ ἐν Ἑλλάδι ὑπουργεῖον τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως· 5) τὸ βρετανικὸν μουσεῖον· 6) ἡ ἐν Βρυξέλλαις ἀκαδημία· 7) τὰ πανεπιστήμια Graz, Ὀδησσοῦ, Ἀλλῆς-Βιττεμβέργης, Ἐρλάγγης καὶ Breslau, ὧν τὰ τρία τελευταῖα ἀπέστειλαν καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐναίσιμους διατριβὰς ὑπὲρ τὰς 300· 8) ὁ ἐν Λονδίῳ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐλληνικῶν σπουδῶν σύλλογος· 9) ὁ ἐν Ἀμστερδάμῳ τῆς Ὀλλανδίας φιλελληνικός σύλλογος· 10) τὸ ἐν Χριστιανίᾳ τῆς Νορβηγίας στατιστικὸν γραφεῖον· 11) ἡ ἐν Ὀδησῶ ἀρχαιολογικὴ ἐταιρεία ὡς καὶ ἡ ἐν Ἀθήναις ὁμοία· 12) ἡ ἐν Ἀθήναις ἄρτι συστάσα ἐπιστημονικὴ ἐταιρεία· 13) ἡ ἐν Ἀθήναις φιλεκπαιδευτικὴ ἐταιρεία· 14) τὸ ἐν Βιπὸστῳ μετεωροσκοπεῖον· 15) τὸ ἐν Σάμῳ ἡγεμονικὸν ἰδιωτικὸν γραφεῖον, καὶ ἄλλα σωματεῖα. Ἰδιῶται δὲ δωρηταὶ βιβλίων πρὸς πολλοῖς ἄλλοις εἰσὶν 1) ὁ κ. Gaspar Grégory, ὑφηγητῆς τοῦ ἐν Λειψίᾳ πανεπιστημίου καὶ καθηγητῆς τοῦ ἐν Βαλτιμόρη Johns Hopkins προσενηθῶν 71 συγγράμματα, ἀποτελοῦντα

192 τόμους καὶ φυλλάδια. Οἱ κ. Gustav Hirschfeld, Victor Egger, Boltz, Hultch καὶ ἕτεροι ὁμογενεῖς καὶ μὴ. Ὁ σύλλογος ἀπονέμει ἅπασιν, τοῖς τε σωματεῖοις καὶ τοῖς κυρίοις, τὰς θερμὰς αὐτοῦ εὐχαριστίας. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω δωρητῶν, τὸ ἥμισυ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ μακαρίτου συναδέλφου ἡμῶν Ἰω. Γεωργαντοπούλου διὰ διαθήκης αὐτοῦ προσήνεχθη τῷ ἐλληνικῷ φιλολογικῷ συλλόγῳ, ὁ ἀριθμὸς ὅμως τῶν βιβλίων δὲν εἶναι εἰσέτι ὠρισμένος.

Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ συλλόγου ἵνα ᾗ εὐρὸς-σωπος τοῖς ἐπισκεπτομένοις καὶ χρήσιμος τοῖς φοιτῶσιν εἰς αὐτὴν χρῆζει βιβλιοφύλακος, καὶ τοιοῦτος κατὰ τὸ ἔτος τούτο ἦν ὁ ἀκάματος κ. Θ. Σαλτέλης. Οὗτος κατὰ πρῶτον ἐνέγραψε καὶ κατέταξε 800 ὡς ἔγγιστα συγγράμματα, εἰσελθόντα εἰς τὴν βιβλιοθήκην κατὰ τὰ δύο προηγούμενα ἔτη· δευτέρου ἐνέγραψε καὶ κατέταξε τοὺς κατὰ τὸ ἔτος τούτο εἰσελθόντας, ὡς ἐρρέθη, 641 τόμους καὶ τὰς 320 ἐναίσιμους διατριβὰς. Ἦγωνίζετο δὲ ἵνα ἐπιληφθῇ καὶ τῆς τρίτης ἐργασίας, τῆς καὶ σπουδαιότερας, ἥτοι τοῦ σχηματισμοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου, ἀλλ’ ἐνεκα λόγων ὑγείας ἐκωλύθη. Εὐχαριστῶ τῷ κ. Θ. Σαλτέλῃ ἐρ’ οἷς ἐπραξε καὶ ἐρ’ οἷς εἶχε τὴν ἀγαθὴν διάθεσιν νὰ πράξῃ· διότι ἡ ἀγαθὴ πρόθεσις καὶ ἄνευ τῆς πράξεως ἀποτελεῖ στοιχεῖον ὑποκειμενικὸν τῆς ἠθικότητος τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐτερος κόσμος ἐπίζηλος τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ἐστὶ τὸ ἀναγνωστήριον αὐτοῦ. Κατὰ τὸ ἔτος τούτο δωρεῶν εἶχε τὰς ἐνταῦθα ἐκδιδόμενας ἐλληνικὰς ἐφημερίδας, *Νεολόγος*, *Κωσταντινουπόλις*, *Ἐπιθεώρησις*, *Βυζαντινά*· ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τῆς ἐλευθέρως αὐτῶν εισόδου *Ἐφημερίδα* τῆς κυβερνήσεως, *Ἐφημερίδα*, *Νέαν ἐφημερίδα*, *Πρωίαν* καὶ *Ἡλιον*· τὰς ἐν τῇ Σμύρῃ *Ἀμάθειας* καὶ *Ἀρμυρίας*, τὴν ἐν Σάμῳ *Σάμος*, τοὺς ἐν Βουκουρεστίῳ *Συλλόγους*, τὰς ἐνταῦθα ἐκδιδόμενας γαλλικὰς *Levant Herald* (κατὰ τὸ παρὸν ἔτος πρῶτον) καὶ τὸν *Phare du Bosphore*. Περιοδικὰ δὲ τὰ ἐνταῦθα ἐκδιδόμενα *Ἐκκλησιαστικὴν Ἀθήναις* καὶ *Ἀνατολικὸν Ἀστέρων*, τὸν ἐν Ἀθήναις *Παρθένον* καὶ *Πλάτων* τῶν ὁμωνύμων συλλόγων, *Φοῖβον* τοῦ κ. Πύργου, τὰ ἐνταῦθα ἐκδιδόμενα *Gazette médicale* καὶ *Revue médico-pharmaceutique*, τὸ ἐν Ἀθήναις τῆς γερμανικῆς σχολῆς, τὴν *Revue des études Grecques* τῆς Association pour l’encourage-

ment des études grecques en France, τὴν Ἐφημερίδα τῶν κυριῶν ἐν Ἀθήναις, τὸν Ἀπόλλωνα ἐν Πειραιεῖ, τὸν κατάλογον τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἰταλίας ἐν Ρώμῃ, τὸ ἐν Παρισίοις Bulletin critique, τὰ ὑπὸ τοῦ ἐν Βαλτιμόρη πανεπιστημίου Johns Hopkins ἐκδιδόμενα δύο τεύχη, πρακτικὰ τοῦ ἰνστιτούτου Καναδᾶ, Platonist τῆς Osceola (Missouri) τῆς Ἀμερικῆς, τὸ ἐν Zagreb ἀρχαιολογικὸν Viestnik, τὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας ἐν Ρωσίᾳ, τὸ τῆς γερμανικῆς σχολῆς ἐν Ρώμῃ καὶ τοὺς καταλόγους τῆς βιβλιοθήκης τῆς Φλωρεντίας. Ἐπὶ πληρωμῇ δὲ τὰ περιοδικὰ τὰδε: Revue des deux mondes, Journal des savants, Revue politique et litteraire, Revue scientifique, Revue internationale de l'enseignement, Revue de l'enseignement secondaire et de l'enseignement supérieur, Revue pédagogique, Revue critique, Revue de philologie, Revue archéologique, Revue d'anthropologie, Journal des sociétés scientifiques, Université, Litterarisches Centralblatt, Hermes, Berliner philologische Wochenschrift, Jahresbericht. Ἡ τε βιβλιοθήκη καὶ τὸ ἀναγνωστήριον καθ' ἡμέραν εἰσὶν ἠνεωγμένα. Δυστυχῶς οἱ φοιτῶντες εὐάριθμοι. Εὐχόμαι καὶ παρ' ἡμῖν τὸ φιλαναγνωστικὸν πνεῦμα νὰ ἀναπτυχθῆ δεόντως καὶ ἐκτιμηθῶσιν αἱ ἐκ τῆς ποικίλης ἀναγνωσεως προΐουσαι ὠφέλειαι ἀναλόγως τῆς ἀξίας αὐτῶν καὶ τῆς συνδρομῆς, ἣν παρέχουσι τῇ καθόλου τῶν λαῶν μορφώσει.

Ἄρά γε ὑποκειμενικότης σταθερά, ἐπὶ ἀρχῶν ὑγιῶν ἐρείδομένη, οὐχ ἤττον δὲ καὶ προσδευτική, ἑαυτῇ ὁμως μόνῃ θαρροῦσα, ἐξ ἑαυτῆς καὶ μόνῃς τὴν ὕλην τῶν ἐνεργημάτων αὐτῆς ἀντλοῦσα, οὐδὲν διδοῦσα καὶ οὐδὲν λαμβάνουσα, πάντοθεν ἀπωφρατισμένη, ἐστὶν ἀποχρῶσα καὶ αὐτάρκης; ἐστὶ πλήρης καὶ τελεία καὶ δύναται ἵνα τύχη οὐ ἐρίεται σκοποῦ καὶ οὐ ἔνεκα κινεῖται. Πᾶς διοργανισμὸς ὑποκειται πρὸς τοῖς ἀνωτέροις νόμοις καὶ τῷ νόμῳ τῆς ἀλληλεπιδράσεως. Ὁ ἡμέτερος σύλλογος καὶ τούτῳ τῷ νόμῳ συνφθὰ συνῆψε σχέσεις καὶ συνάπτει μετὰ πολλῶν καὶ ποικίλων συγγενῶν καθιδρυμάτων, ἡμεδαπῶν τε καὶ ὁμογενῶν, ἀλλοδαπῶν τε καὶ ἑτερογενῶν, τοῖς μὲν τύπος καὶ ὑπογραμμὸς γιγνώμενος, μεθ' ἑτέρων δὲ ἐν ἴσῃ μοίρᾳ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀμοιβαίου-τητος συνεντυγχάνων, ἐν ἄλλοις δὲ λίαν ἐπι-

ζήλως νέας ἀφορμὰς πνευματικῆς ἐνεργείας ἀνευρίσκων, δρᾶ καὶ οὗτος ἐπιδρῶν τε ἐφ' ἐτέρων καὶ τὴν ἐπίδρασιν ἄλλων ὑφιστάμενος, αἰετοπεθεῖ ὁμως αὐτὸς ὢν ἑαυτῷ τὸ κινεῖν αἷτιον. Ἡ ἀλληλεπίδρασις αὕτη συγκρατεῖ αὐτὸν καὶ συνέχει ἐν τῷ φωτεινῷ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν γραμμῶν στερεώματι. Αἱ σχέσεις τοῦ συλλόγου κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἠϋξήσαν· οὗτος συνῆψε πρὸς ταῖς ὑπαρχούσας τοιαύτας 1) μετὰ τῆς βασιλικῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἐν Βρυξέλλαις ἐριτίμου τοῦ συλλόγου ἑταίρου ἐξωχωτάτου κ. Στεφάνου Κ. Καραθεοδωρῆ· 2) μετὰ τοῦ ἐν Τυβίγγῃ πανεπιστημίου· 3) μετὰ τοῦ ἐν Ἀμστελοδάμῳ τῆς Ὀλλανδίας συλλόγου, τοῦ μετὰ μοναδικῆς ἀφοσιώσεως ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ προφορᾶς ἐργαζομένου, ὃς περ ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιώδους ἑλληνιστοῦ καὶ ὕψιγητοῦ τοῦ αὐτόθι πανεπιστημίου κ. Müller ἱδρύεται· 4) ὁμοίως ὁ σύλλογος συνῆψε σχέσεις μετὰ τοῦ ἐν Ρεθύμνῃ τῆς Κρήτης φιλεκπαιδευτικοῦ συλλόγου « Ἀθηναῖς », καὶ μετὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀδελφοτήτων « Ἐλικῶνος » ἐν Ψαμμαθείοις, « Ζήλου » ἐν Ξηροκρήνη καὶ « Φιλεκπαιδευτικῆς » ἐν Μουχλίῳ. Ὁ σύλλογος ἀντήλλασεν ἤδη ἀπὸ τῶν παρελθόντων ἐτῶν τὰς δημοσιεύσεις αὐτοῦ πρὸς τὰς τῶν ὑπουργείων τῆς παιδείας ἐν Ἑλλάδι, ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Γερμανίᾳ, Ρωσίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἐξωτερικῶν, πρὸς τὰς τοῦ συλλόγου « Παρνασσῶ », ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας, « Πλάτωνος » ἐν Ἀθήναις, τοῦ πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν ἐν Λονδίῳ, πρὸς τὰς τῶν ἀκαδημιῶν τοῦ Μονάχου καὶ τοῦ Βερολίνου, τῆς ἐν Οὐασιγκτῶνι σμιθσωνείου, τῆς ἐν Ὀδησσῷ ἀρχαιολογικῆς, πρὸς τὰς τῶν πλειστῶν ἐν Γερμανίᾳ πανεπιστημίων, πρὸς τὰς τῶν πανεπιστημίων Βαλτιμόρης Johns Hopkins καὶ Ὀδησσῶ, πρὸς τὰς τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου καὶ πρὸς τὰς ἄλλων διαφόρων ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων ἡμετέρων τε καὶ ξένων. Τοιαῦταί εἰσιν αἱ σχέσεις τοῦ ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου, αἵπερ καταδεικνύουσιν, οἷας τιμῆς ἀπολαύει οὗτος παρ' ἑτέροις ἐπιστημονικοῖς ἰδρύμασιν. Ὁ ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος συνῆψε κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος μετὰ τινῶν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει σωματείων καὶ ἑτέρας τινῶν σχέσεις τελεσφορωτέρας· τινὲς τῶν ἀγαμάτων τοῦ συλλόγου ἀγορητῶν, ὡς ἀπόστολοι αὐτοῦ, τῇ προτροπῇ τοῦ προεδρείου τοῦ συλλόγου, ἐποιήσαντο δια-

λέξεις πρακτικώτατον και διδασκτικώτατον ἄμα ἐγούσας σκοπόν, ἐν τισι τῶν συναικιῶν, ἐν αἷς ἐδρεύουσι τὰ σωματεία ταῦτα ἐνώπιον πολυπληθεστάτου ἀκροατηρίου. Εὐτυχῆ λογίζεται ἑαυτὸν ὁ σύλλογος ἐγκαινίζων τὸ νέον τοῦτο ἐκπολιτιστικὸν εἶδος τῶν σχέσεων, ἐγνωμονεῖ τοῖς ἀκαμάτοις ἀγορηταῖς καὶ ἰδίᾳ τῷ ἀντιπροέδρῳ αὐτοῦ κ. Χρήστῳ Χατζηχρήστου, τῷ εἰδικῷ αὐτοῦ γραμματεῖ κ. Εὐστ. Ποπέσκῳ καὶ τῷ κ. Γ. Ἀκαστορίδῃ ἀποδουθεῖσιν εἰς τὸν νέον τοῦτον ἀγῶνα, καὶ εὐχεται τὸ ἱερόν τοῦτο πῦρ καὶ ἑτέρας νὰ σχηματίσῃ ἐστίας μεταβιβαζόμενον ἀπὸ τῆς συλλογικῆς μητροπόλεως ζεῖδωρον καὶ θερμογόνον.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω σχέσεων, ὁ σύλλογος συνῆψε κατὰ τὸ ἐνεστώδες ἔτος καὶ ἑτέραν. Καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν τῶν θερινῶν διακοπῶν πολλὴν κατεβόλετο οὗτος τὴν φροντίδα διὰ τοῦ προέδρου αὐτοῦ, ἵνα συστήσῃ διδασκάλους ἐκατέρων τῶν φύλων εἰς διαφόρους ὁμογενεῖς κοινότητας ἐν τε τῷ ἐσωτερικῷ καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ πρόσωπα κατάλληλα, γνωστὰ ἐπὶ τε κοσμιότητι ἢ ἠθῶν καὶ ἐπὶ ἰκανότητι. Αἱ ἐνεργεῖαι αὗται ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν οὐ μόνον στενότερον θὰ συνδέσωσι τὸν σύλλογον μετὰ τῶν κοινοτήτων, ἀλλὰ καὶ πλείω ἐγγύρα ἔξουσιν αὗται περὶ τῶν τίτλων τοῦ ἐν αὐταῖς διδάζοντος προσωπικοῦ· ὡσαύτως καὶ τοῖς διδασκάλοις αὐτοῖς κατ' ἄμφω χρήσιμοι ἀποβήσονται, διότι οὗτοι μεταβαίνοντες εἰς τὰς θέσεις αὐτῶν θέλουσιν ἐροδιάζεσθαι μετὰ τῶν ἀναγκαιῶν ὁδηγῶν πρὸς τὴν ὅσον ἐνεστὶν ἐπιτυχῆ διδασκαλίαν, ἀρ' ἑτέρου δὲ καὶ ὡς πρὸς τὰς χρηματικὰς ἀπολαβὰς θέλουσιν εὐρίσκει πλείονα δικαιοσύνην, διακρινόμενοι ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὴν σχετικὴν αὐτῶν ἀξίαν. Οὗτός ἐστιν ὁ σύλλογος, τοῦτο τὸ ἠθικὸν συλλογικὸν πρόσωπον. Ἄλλ' ἢ κατὰ τοὺς διελθόντας καθολικοὺς νόμους ἐνεργητικότης πῶς ἐξωτερικεύεται; Διὰ τῆς ἀλληλογραφίας. Αὕτη ἐστὶ τὸ μέσον, ὁ ἀπαραίτητος ὄρος, τὸ ψηλαφητὸν σύμβολον, τὸ ἀγαλμα, ἐρ' οὐ ἀπεικονίζεται καὶ γλύφεται τὸ ἰδανικὸν τοῦ ποσοῦ, τοῦ ποιοῦ, τῆς ποιικιλίας καὶ τῆς σχετικῆς ἀξίας τῆς δράσεως, τῆς προσόδου καὶ τῆς ἀλληλεπιδράσεως αὐτοῦ. Τὰ ἔργα ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ χρῆζονται λόγων ἀναξίτων· ἄλλως κινδυνεύουσιν, ἵνα βυθισθῶσιν εἰς τὸ βράβαρον τῆς ἀθηράγου λήθης. Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀλληλογραφία ἀποβαίνει ἰσχυρὸς βραχίων τοῦ συλλόγου καὶ ἐν τῶν πολυτίμων αὐτοῦ κοσμημάτων· ὁ δὲ ἐμπειπιστευμένος ταύτην δέον ἵνα

ἐμφορῆται ἀφροσύσεως παραδειγματικῆς, ἐμμοιρῆ δὲ καὶ τῆς προσηκούσης ἰκανότητος. Ὁ ἑλληνικὸς φιλοσοφικὸς σύλλογος ἔσχηεν, ὡς ἐρεβέθη, καὶ κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος γενικῶν γραμματέα τὸν ἀπὸ πολλοῦ λειτούργοῦντα τῷ συλλόγῳ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδην. Οὗτος πλέον πρὸς τοῖς ἄλλοις συντάσσει καὶ τὰ ἔγγραφα τῆς ἀλληλογραφίας. Κατὰ τὸ ἐνεστώδες ἔτος εἰσῆλθον εἰς τὸν σύλλογον ἐν συνόλῳ 325 ἔγγραφα, ἐξῆλθον δὲ τοῦ γραφείου 400, ἐν οἷς οὐδαμῶς καταλέγονται αἱ ἐγκύκλιοι καὶ ἄλλα, οἷα τὰ περὶ τῶν ἀναγνωσμάτων, τῶν διαλέξεων, τὰ ἀγγελτήρια τῆς ἐκλογῆς τῶν μελῶν τῶν ἐπιτροπῶν, αἱ ἐν ταῖς ἐφημερίσιν ἀγγελίαι καὶ ἄλλα παραπλησίως σημασίας. Πάντα δὲ τὰ διελθόντα ἔγγραφα ἀνήγοντο εἰς τὸν πολύμορφον τοῦ συλλόγου σκοπόν, ὅς γνωστός ἤδη κατέστη ἡμῖν ἐκ τῶν προσηθέντων. Καθῆκόν μοι ἀναπόδραστος λογιζομαι, ἵνα δημοσίῃ σήμερον ὁμολογήσω, ὅτι τὰ ἔγγραφα ταῦτα καὶ ἐν τάχει καὶ προσηκόντως συνετάσσοντο ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως, διακρινόμενος παρ' ἐμοὶ καθ' ἡμέραν ἐπὶ χρόνον ἰκανόν, μάλιστα κατὰ τὸν χρόνον τῶν συλλογικῶν διακοπῶν, καὶ λίαν προθύμως παρασκευάζοντος τὰ ἀναγκαῖα ἔγγραφα. Τῷ ἀγαπητῷ μοι τούτῳ συναδέλφῳ ἀπονέμω σήμερον θερμότηα εὐχαριστήρια.

Σπουδαῖον ἔγγραφον πρὸς τοῖς ἀνωτέρω ἐκδοθὲν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτό ἐστι καὶ τὸ ἐπόμενον. Τῷ 1873 ἐστάλησαν ὑπὸ τοῦ συλλόγου ἐγκύκλιοι προπρεπτικαί πρὸς ἐπιστημονικὴν ἔρευναν ἀρχαίων μνημείων καὶ συντήρησιν αὐτῶν, *σε.λ.λογῆν καὶ ἀντιγραφῆν γεωγραφίαν καὶ ἐπιγραφῶν, σε.λ.λογῆν γεωγραφικῆς ἔλης ἀρχαίας καὶ νέας καὶ γεω.λογαῆς*, ὅπως πολλὰ τῶν ἡμετέρων χωρῶν ἀπορροῦμεναι ἦ καὶ ὅλως ἀγνοοῦμεναι διευκρινηθῶσιν. Τοιαύτη νέα ἐγκύκλιος ἐξεδόθη καὶ κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος πρὸς τοὺς λογίους τοῦ ἡμετέρου ἔθνους κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἐννοίαν μετὰ λίαν ἀναλυτικῶν ὁδηγιῶν. Περὶ ὅθλαμεν δέ, ὅτι ἡμετέροι λογίοι καὶ εἰς τοῦτον ἀποδουθήσονται τὸν ἀγῶνα, μηδενὸς φειδόμενοι, ὅπως ἐπιστημονικῶς γνωσθῶσιν αἱ τε χῶραι αὐτῶν καὶ τὰ ἐν αὐταῖς.

Τὰς σχέσεις ταύτας τοῦ συλλόγου καὶ τῆς ἀλληλογραφίας αὐτοῦ ἐκόσμου καὶ ἐπερῶνον καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο αἱ μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου σχέσεις καὶ τὰ σεβαστὰ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, τοῦ πρωθιεράρχου τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, πιττάκια.

Τῶν σχέσεων τούτων τρανώτατον τεκμήριον ἔστιν, ὅτι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐν τῇ κεντρικῇ πατριαρχικῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ παρεκάθητο λίαν ἐπαξίως δύο τῶν ἡμετέρων συναδέλφων, οἱ ἐλλόγιμοι κ. Β. Καλλιφρων καὶ Α. Σπαθάρης, ἐκπροσωποῦντες ἐν αὐτῇ τὸν ἑλληνικὸν φιλολογικὸν σύλλογον, πρὸς οὓς οὗτος δι' ἐμοῦ ἐκφράζει δημοσίᾳ τὰς δικαίας αὐτοῦ εὐχαριστίας. Ἐνταῦθα γενόμενος τοῦ λόγου μετὰ σεβασμοῦ μνημονεύω, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος καὶ τῇ Α. Υ. τῷ μεγάλῳ Βεζύρη υπέβαλε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τρία σπουδαῖα ἔγγραφα, ὡς καὶ τῇ Α. Ἐξ. τῷ ὑπουργῷ τῆς παιδείας, μετὰ πολλῆς τῆς φιλοφροσύνης καὶ τῆς εὐμενείας δεξαμένους ταῦτα πρὸς ταχεῖαν ἐνέργειαν.

Ὁ σύλλογος σὺν τούτοις πᾶσι καὶ ἐτέροις τινὰς λίθους κέκτηται, μικροὺς μὲν ἀλλὰ πολυτίμους· οὗτοί εἰσιν αἱ ἀρχαιολογικαὶ συλλογαὶ καὶ ἡ ὀργανοθήκη αὐτοῦ. Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἠγοράσθησαν 105 τὸν ἀριθμὸν μετὰλλια καὶ νομίσματα διαφόρων ἐποχῶν καὶ ἀξίας ἀρχαιολογικῆς· προσηνέχθησαν δὲ αὐτῷ ἐπιγραφαὶ τινες ἐπὶ μαρμαρίνων πλακῶν, ἀγαλμάτιον, νομίσματα καὶ ἄλλα τινά. Ὁ φερέπονος ἐπιμελητὴς τῶν ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν προσέθη εἰς τὴν δυνατὴν κατάταξιν τῶν ἀνωτέρω· διὸ καὶ εὐχαριστῶ αὐτῷ ἐπὶ τούτῳ. Ἐπὶ τούτοις πᾶσιν ὁ σύλλογος παρεχώρησε καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὴν αἴθουσαν τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ τοῦ ἀδελφοῦ ἀρμενικοῦ ἔθνους τῇ καλουμένῃ Ἀσιαγιά, πρὸς τέλεισιν τῆς ἐπετείας αὐτῆς ἐορτῆς καὶ παραστάς ἐν αὐτῇ διὰ τοῦ προέδρου αὐτοῦ ὑπερήσθη ἐπὶ τῇ φιλοπροσῳδῳ αὐτῆς ἐνεργείᾳ καὶ εὐχεταὶ αὐτῇ τὰ κρείττω.

Οὗτος, Παναγιώτατε Δέσποτα, ὑπῆρξεν ὁ βίος τοῦ ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Ὑπὸ τὴν ἀμφιλαφεὴ αἰγίδα τῆς Α. Α. Μεγαλειότητος, Σουλτάν Χαμητ Χάν τοῦ Β', τοῦ φιλολάου καὶ φιλομούσου ἀνακτος ἡμῶν, τῇ ἰσχυρᾷ προστασίᾳ τῆς πεφωτισμένης Αὐτοῦ κυβερνήσεως καὶ ταῖς θεοπειθείσιν εὐχαίς καὶ τῇ πατρικῇ στοργῇ τῆς Υ. Θ. Παναγιότητος διήλθε καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῇ θεῖᾳ ἀρωγῇ ὁ σύλλογος δρῶν κατὰ τὰς διακελεύσεις τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ κανονισμοῦ αὐτοῦ. Ἐνα καὶ μόνον ἐπιδιώκων σκοπὸν, πρὸς ἕν καὶ μόνον σημεῖον συγκεντρῶν τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ, ἐνὸς καὶ μόνου ἐμφορούμενος πνεύματος, ψυχῇ τε καὶ καρδίᾳ ὅλος εἰς τὴν πνευματικὴν τοῦ ἔθνους λειτουργίαν ἀρωσιώ-

θη καὶ ὑπὲρ τοῦ ἠθικοῦ μεγαλείου αὐτοῦ καρτερικῶς ἀγωνίζεται. Ὡ! πόσον παρήγορον καὶ πόσον ἀξιοπρεπὲς τὰ μάλιστα τυγχάνει τὸ τοιοῦτον πρὸς τὰ πρόσω ἀμνητὶ τῷ ποδὶ καὶ στερεῶ τῷ βήματι βάδισμα αὐτοῦ!

Ἐνθεν μὲν, ξεναγῶν ἑαυτὸν ἐν τοῖς ἀειθαλέσι λειμῶσι τῆς εὐρωπαϊκῆς πολυιδμοσύνης ἀποκομίζεται ἐκείθεν εὐγνωμόνως ὅ,τι εὐῶδες καὶ ἀμύραντον ἄνθος ἤθελε συλλέξει· ἐνθεν δέ, ζηλωτῆς τῆς πατρῴας ἀρετῆς καὶ σοφίας διατελῶν, ἐν τοῖς προγονικοῖς θησαυροῖς μεθ' ὑπομονῆς καὶ ἐνδελεγοῦς ἐρεύνης τὸν ἐν αὐτοῖς ἀποτεθησαυρισμένον ἀθάνατον πλοῦτον ἀναζητεῖ. Εὐχου, πάτερ φιλόστοργε, εὐχου, ἵνα μηδέποτε δύση καὶ σβύση τὸ ζωογόνον φῶς τοῦ λαμπροῦ τούτου καὶ τηλαυγοῦς ἀστέρος. Κατάσπεψον τὸν ἑλληνικὸν φιλολογικὸν σύλλογον ταῖς πατρικῆς σου εὐλογίαις, καὶ ἐνίσχυσον διὰ τῆς πατρικῆς σου στοργῆς τοὺς ἐν αὐτῷ ἀθλοῦντας. Δέξαι δὲ εὐμενῶς μετὰ τῶν σεβασμιωτάτων ἀρχιερέων καὶ τὴν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην τοῦ συλλόγου, τοῦ εὐπειθοῦς σου τούτου τέκνου, ἀνθ' ὧν ἠυδόκησας νὰ τιμήσης αὐτὸν μετὰ τῶν Σεβασμιωτήτων αὐτῶν καὶ τοῦ ἄλλου σεβαστοῦ κλήρου σήμερον διὰ τῆς πατριαρχικῆς σου παρουσίας. Ὁ δὲ Μεγαλειότητος καὶ σεπτὸς ἡμῶν ἀναξὶς ζῆν μήκιστον, δεχόμενος ἀείποτε παρὰ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων φωτιστικὰς ἀκτῖνας ἐπ' ἀγαθῷ πάντων τῶν ἐν τῇ εὐρείᾳ Αὐτοῦ αὐτοκρατορικῶν πιστῶν καὶ ἀρροσιωμένων Αὐτῷ λαῶν.

Σὺ δέ, ἐρίτιμον ἀροατήριον, μετασχὼν τῆς πνευματικῆς ταύτης πανηγύρεως δέξαι δι' ἐμοῦ τὰς εἰλικρινεῖς ἐπὶ τούτῳ τοῦ συλλόγου εὐχαριστίας. Ἔσο ἀείποτε φίλος αὐτοῦ καὶ ἀντιλήπτωρ. Ἔστω ἀείποτε ἡ καρδιά σου θερμὴ ὑπὲρ αὐτοῦ· ζῆτει τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ καὶ ἀγωνίζου, ὅση σοὶ δύναμις, ὑπὲρ αὐτοῦ· πάντες γὰρ ἐν ἑσμεν. Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, στηριξώμεν ἀλλήλους, τὸν καλὸν τῆς ἠθικῆς διαπλάσεως ἀγῶνα ἀενάως ἀγωνιζώμεθα. ἵνα ὁ μὲν οὐράνιος Πατὴρ ἀνωθεν ἐπισκέπη ἡμᾶς, ὁ τρισέβαστος ἡμῶν ἡγεμὼν περιφρουρῇ, ὁ δὲ πρωθιεράρχης τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν ἐκκλησίας εὐλογῇ ἀπὸ καρδίας. «Κρατῶμεν ὃ ἔχομεν, ἵνα μηδεὶς τὸν στέφανον ἡμῶν λάβῃ».

β') Ὁ ἀντιπρόεδρος καὶ πρόεδρος τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς κύριος Ν. Φωτιάδης, ἀναγινώσκει πραγματεῖαν αὐτοῦ «περὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τοῦ Ἀριστοτέλους», ἔχουσιν ὧδε·

Παρασιώτατε δέσποτα.

Σεβασμιώτατοι ιεράρχαι.

Ἐπίτιμος ὀμήγηρις.

Ὅτε πρό τινων ἡμερῶν ὁ σεβαστὸς τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου πρόεδρος ἀναγγείλας μοι τὴν ἐκλογὴν μου ὡς ἀντιπροέδρου τοῦ συλλόγου τούτου καὶ προέδρου τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς ὑπέμνησέ μοι συγχρόνως τὸ ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ ἐπιβαλλόμενόν μοι καθήκον, ἵνα συντάξω καὶ ἀπαγγείλω τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας ταύτης, ὑπὸ δικαίας κατελήφθη συντοχῆς καὶ δειλίας καὶ μικροῦ δεῖν ἀπέκλινον τὴν γενομένην μοι τιμὴν, συνειδῶς ἔνθεν μὲν τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν ἐμῶν δυνάμεων, ἔνθεν δὲ τὴν ἔλλειψιν ἐπαρκοῦς χρόνου πρὸς ἐκλογὴν καὶ διασκευὴν θέματος λόγου ἀρμόζοντος καὶ ἀξίου τῆς πανηγύρεως ταύτης καὶ τοῦ φιλομούσου καὶ φιλοκάλου ἀρραταγίου μου. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὐ μόνον ἀδύνατος καθίστατό μοι ἡ ὑποχώρησις ἀλλὰ καὶ λειποταξία μᾶλλον ἢ δειλία ἤθελε τοῦτο χαρακτηρησθῆ, ἠναγκάσθη ἐκὼν ἄκων, ἵνα ἀποδυθῶ εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, πεποιθῶς μᾶλλον εἰς τὴν εὐμένειαν καὶ ἐπιείκειαν τῆς παρουσίας σεβαστῆς, φιλομούσου καὶ φιλοκάλου ὀμηγύρεως ἢ ἐπὶ τὴν ἐμὴν ἰκανότητα. Καὶ δὴ ἐπικαλούμενος τὰς εὐχὰς τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος, εἰσέρχομαι εἰς τὴν τοῦ λόγου ὑπόθεσιν, θέμα λαβὼν τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τοῦ Ἀριστοτέλους, μέχρι δηλονότι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθ' ἣν παύει ὁ δημιουργικὸς τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος αἰὼν, ἄρχεται δὲ ὁ τῆς Ἀλεξανδρινῆς πολυμαθείας. Καὶ γινώσκω μὲν, ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας ἀνήκοντος σπουδαιότητου τούτου θέματος, περὶ οὐ πολὺτομα ἐγράφησαν καὶ γραφήσονται συγγράμματα, ἀπαιτεῖ καὶ χρόνον πολὺν καὶ γνώσεις πολλῶν ὑπερτέρας τῶν ἐμῶν καὶ γραφίδα καλλιτεχνικὴν καὶ γλώσσαν ἀξίαν τῶν χρόνων ἐκείνων, καθ' οὓς ἤμασσαν ἡ ἀληθὴς καὶ πρωτότυπος ῥητορεία, νομιζῶ ὁμῶς, ὅτι, ἐπειδὴ οὐδαμῶς πρόκειται μοι περὶ φιλοσοφικῆς συγγραφῆς, ἀλλὰ περὶ ἀπλῆς οικιαγραφῆσεως τῆς μεγάλης ἐκείνης τῶν μεγαλυργῶν προγόνων ἐποχῆς, δυνατὸν μοι εἶναι νὰ ἐκπληρώσω τὴν ἀνατεθεισάν μοι ἐντολήν, ἐὰν ἀποσπάσω καὶ παραθέσω ἐνώπιον ὑμῶν σελίδας τινὰς τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας, καὶ ἐπισκοπήσω μεθ' ὑμῶν,

ὡς ἐν ἀπόπτῳ, τὴν μεγάλην ἐκείνην ἐποχὴν τῶν προγονικῶν μεγαλυργημάτων καὶ τῆς προγονικῆς ἡμῶν εὐκλείας. Θέλουμεν δὲ ἐπισκοπήσει τὰ κυριώτερα τῶν σημείων, τῶν εἰς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον τοῦ ἔθνους ἀφορούντων, καθ' ὅσον ἐπιτρέπει τοῦτο ἡμῖν ὁ χρόνος, ὁ τόπος καὶ ὁ σκοπὸς ὁ καλέσας με ἐπὶ τούτου τοῦ βήματος.

Ὁ πάνσοφος δημιουργὸς τοῦ παντός, ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ πηγὴ πάσης γνώσεως καὶ πάσης σοφίας, ἐνεργήτευσε μὲν εἰς ἕκαστον τῶν ὀργανικῶν ὄντων τὴν ἀγάπην τῆς ἰδίας αὐτοῦ συντηρήσεως, ἀλλ' εἰς μόνον τὸ λογικὸν πλάσμα αὐτοῦ, τὸν ἄνθρωπον, ἐνεργήτευσε καὶ τὸν ἔβρωτα τῆς ἀληθείας, ἥτοι τὴν κλίσιν πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν αὐτοῦ τελειοποίησιν. Ὄθεν μετὰ τὴν πλήρωσιν τῶν πρὸς τὴν ἑαυτοῦ συντήρησιν ἀναγκῶν, ὁ ἄνθρωπος μόνος μεταξὺ τῶν ὀργανικῶν ὄντων καταλαμβάνεται ὑπὸ εὐγενοῦς τινος ἐπιθυμίας ὅπως διαφόρου τῆς φυσικῆς ὀρέξεως. Ἡ δὲ κλίσις καὶ ἐπιθυμία αὕτη ὀδηγεῖ τὴν περιέργειαν αὐτοῦ εἰς τὴν μελέτην τῆς φύσεως, εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἰδίας αὐτοῦ ὑπάρξεως καὶ εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ αἰτίου καὶ τοῦ αἰτιατοῦ, τῆς πρώτης δηλονότι ἀρχῆς καὶ πηγῆς πασῶν τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων. Ὅπως δὲ τὸ σῶμα ἔχει ἀνάγκην τροφῆς, ἄνευ τῆς ὁποίας φθίνει καὶ ἀπόλλυται, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἔχει ἀνάγκην πνευματικῆς τροφῆς, ἥτοι γνώσεως τῆς ἀληθείας, δι' ἧς καὶ μόνης ἡ ψυχὴ σώζεται, γίνεται ἰσχυρὰ καὶ εὐφραίνεται. Διὰ τοῦτο ἡ ἀνακάλυψις τῆς ἀληθείας ἡδύνη καὶ τέρεπει τὴν ψυχὴν, ἡ δὲ ἄγνοια καταθλίβει, μαρμαίνει καὶ καταπιέζει αὐτήν. Μόνος ἄρα ὁ ἄνθρωπος ἐκ πάντων τῶν ὀργανικῶν ὄντων ἐζήτησε καὶ ἐπλησίασεν εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς ἀληθείας, εἰς τὴν καθολικότητα, εἰς τὴν αἰτίαν καὶ τὴν ἀνάγκην, καὶ μόνος αὐτὸς ἀνῆλθε διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ νοῦ εἰς τὴν πηγὴν πάσης γνώσεως καὶ πάσης ἐπιστήμης. Εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας πλησιάζουσα ἡ ψυχὴ, ὡς εἰς ὄμοφρυν, ἀγάλλεται, ὡς λέγει ὁ θεὸς Πλάτων, καὶ εὐφρομένην διοχεῖται, ἐνῶ εἰς τὴν τοῦ ψεύδους συστῆλεται, καὶ λυπουμένην συσπειροῦται καὶ ἀποτρέπεται. Τούτου ἕνεκα πᾶσα πράξις ἢ λόγος φωτιζόμενος ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἡδύνη καὶ τέρεπει ἡμᾶς, ἐνῶ τὸ ψεῦδος ἐμποιεῖ ἡμῖν ἀποστροφὴν καὶ ἀηδίαν. Ἄλλὰ καθὼς τὸ ἡλιακὸν φῶς ἐμποδιζόμενον ὑπὸ τῶν νεφῶν καὶ τῶν ἀναθυμιάσεων ἀφίησιν εἰς τὰ σκοτὴ τὴν γῆν,

οὕτω καὶ τῆς ἀληθείας τὸ ῥῶς ἐπισκιαζόμενον ὑπὸ τῶν πυκνῶν τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς ἀπάτης νεφῶν, ἀφίησι τὸ λογικὸν τοῦ ἀνθρώπου πλανώμενον εἰς τὰ σκότη τοῦ ψεύδους καὶ καταβιβάζει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀγγελίων. Ὡστε ὁ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἔρως μένει ἀκραιφνῆς εἰς τὰ βῆθη τῆς οὐσίας τῆς λογικῆς ψυχῆς, ἀναπτυσσόμενος ἢ συστελλόμενος ὑπὸ εὐτυχῶν ἢ ἐναντιῶν περιστάσεων.

Οἱ πρῶτοι ἔρασταὶ τῆς ἐπιστήμης ἀνεργήσαν κατὰ φυσικὸν λόγον εἰς τὰ θερμότερα κλίματα. ἔνθα ἡ γῆ γονιμώτερα οὖσα ἐχορήγει εὐκολώτερον καὶ ἀφθονώτερον τὰ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν φυσικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου μέσα. Ἡ ἄνω Ἀσία λοιπὸν καὶ ἡ Αἴγυπτος εἰσὶ τῶ ὄντι ἡ κοιτὶς τοῦ ἀρχαιοτέρου φωτισμοῦ, ὡς ἀνέπτυξεν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου διὰ τῶν πολλῶν καὶ σοφῶν αὐτοῦ διαλέξεων ὁ γερὰρὸς καὶ πολυιδίμων ἱατροφιλόσοφος κ. Προκλῆς Βασιλάδης. Ἄλλ' ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις ἡ πρόοδος τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας προέβαινε μετὰ πολλῆς βραδύτητος, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ πάντῃ στάσιμος διετέλεσε, διότι οἱ ἔχοντες τὴν παρακαταθήκην τῶν γνώσεων ἱερεῖς ἐφύλαττον αὐτὴν κεκρυμμένην δι' ἑαυτοὺς καὶ τοὺς διαδόχους αὐτῶν ὡς μέσον ὑπεροχῆς καὶ δυνάμεως, ἀφίνοντες εἰς τὸν λαὸν τὴν ἀθλιότητα τῆς ἀγνοίας καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς προερχομένην πτωχείαν καὶ δουλοφροσύνην, αἰτινὲς εἰσι πάντοτε ἀνάλογοι πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς δεισιδαιμονίας.

Ἄν ὅμως ὁ Θεὸς δὲν ἔπλασε μίαν μόνην φυλὴν ἢ τάξιν ἀνθρώπων δεκτικὴν νοῦ καὶ ἐπιστήμης ἀλλ' ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος, δῆλον, ὅτι ἡ τελειοποίησις τοῦ νοῦ εἶναι κοινὴ καὶ φυσικὴ εἰς ἅπαντας, ἡ δὲ κλίσις καὶ ἡ ἐπιθυμία ὑπόκεινται εἴτε εἰς τὸν ὄργανισμόν, εἴτε εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κλίματος, εἴτε εἰς συνδρομὴν περιστάσεων, εἴτε εἰς τὴν ἰδιοφυίαν φυλῆς τινος ἢ ἔθνους, εἴτε εἰς τὴν ἀτομικὴν ἐκάστου ἀντίληψιν, εἴτε εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀσκήσεως καὶ μελέτης τῶν μέσων καὶ τῶν τρόπων, δι' ὧν προσπαθεῖ πᾶσα κοινωνία καὶ πᾶς ἕκαστος πολίτης ν' ἀναπτύξῃ τὴν σφαῖραν τῶν διανοητικῶν αὐτοῦ δυνάμεων.

Οἱ Ἕλληνες παρεδέχθησαν παρὰ τῶν Ἀσιανῶν τοὺς θεοὺς καὶ τὰ θρησκευτικὰ δόγματα, ἀλλ' ἐσημμάτισαν κατὰ τὴν ιδέαν καὶ τὸν φυσικὸν αὐτῶν χαρακτήρα, ἑλληνικὸν Ὀλυμπον. Ἐκ τούτου δὲ οἱ Ἕλληνες ἱερεῖς δὲν ἐδιοίκησάν ποτε θεοκρατικῶς τὴν Ἑλλάδα, οἱ δὲ λαοὶ ἔχοντες ἀνάγκην νὰ ἐπικαλεσθῶσι

τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν ἢ νὰ συμβουλευθῶσι τὴν γνώμην τῶν μαντείων, εἰσῆρχοντο ἐλευθέρως εἰς τοὺς ναοὺς, προσήχοντο, ἔθνον καὶ ἐξήταζον οἱ ἴδιοι τοὺς οἰωνοὺς καὶ τὰ σπλάγγνα τῶν ἱερείων. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ συνερχόμενοι πολλάκις εἰς τοὺς ναοὺς συνεσκέπτοντο περὶ τῶν κοινῶν ὑποθέσεων καὶ συμφερόντων. Ἐκ τούτου ἡ ἰσότης ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἡ πρώτη ἔννοια τοῦ κοινοῦ δικαίου τῶν ἔθνων.

Παρὰ τῶν Ἀσιανῶν παρέλαβον οἱ Ἕλληνες καὶ τὸ πνεῦμα τῶν νόμων, ἀλλ' ἐμόρφωσαν τὰ πολιτεύματα αὐτῶν οὐχὶ κατὰ τὸν ἀσιατικόν, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἑλληνικὸν τύπον, φιλελευθέρους βασιλείας πρῶτον καὶ δημοκρατίας δεύτερον. Αὐτὸ τοῦτο συνέβη εἰς πᾶσας τὰς ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου εἰσρχθείσας εἰς τὴν Ἑλλάδα γνώσεις, αὐτὸ τοῦτο συνέβη καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Διὸ καὶ ἑλληνικὸς χαρακτήρ ὠνομάσθη ἡ ἀνεξάρτητος αὐτῆ ἐθνοποιητικῆ δύναμις τῶν Ἑλλήνων. Ἄξιοι λοιπὸν τῆς εὐλογίας τῶν αἰῶνων καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἰσὶν οἱ Ἕλληνες ἐκεῖνοι σοφοί, οἵτινες στήσαντες πρῶτοι τὸ κάλυμμα τοῦ μυστικισμοῦ καὶ τῆς ἀπάτης διεσκεδάσαν τὰ νέφη τὰ καλύπτοντα τὴν ἐστίαν τῆς ἀληθείας. Οὗτοι ἐκβιάσαντες τὰς θύρας τῶν ἱεραικῶν ταμείων ἔδειξαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐλευθέραν καὶ τοῖς πᾶσι προσίτην τὴν ὁδὸν τῆς ἐπιστήμης. Ἡ πολιτικὴ ἄμα καὶ θρησκευτικὴ ἀνεξαρτησία ἡ χαρακτηρίζουσα πάντοτε καὶ διὰ παντὸς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐπήνεγκε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς διανοίας εἰς τὴν ζήτησιν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἐπιστήμης. Ἐν μόνῃ τῇ Ἑλλάδι ἡδύνατο ἕκαστος πολίτης διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς παιδείας αὐτοῦ νὰ φθάσῃ εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα τῆς πολιτείας ἢ εἰς τὴν μακαριότητα τῶν ἡμῶν. Ὁ ἑλληνικὸς ἄρα χαρακτήρ ἔσωσε κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τὸν ἀνθρώπινον νοῦν ἀπὸ τῆν ἀσιατικὴν δεισιδαιμονίαν καὶ τὴν ἀγνοίαν, ὃ δὲ ἑλληνικὸς νοῦς ἐλεύθερος εἰς τὴν ζήτησιν τῆς ἀληθείας καὶ ἀπληστος εἰς τὴν μάθησιν παρεδέχετο τὰς γνώσεις τῶν ξένων, ἐζήτει τὴν ἐπιστήμην καὶ ἐπροχώρει εἰς τὸν πολιτισμὸν κατὰ διαφόρους ἱστορικὰς ἐποχὰς.

Ἐπὶ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου ἡ μικρὰ Ἀσία ἠρημώθη ἐκ τῶν ἀκαταπαύστων ἐπιδρομῶν τῶν Ἑλλήνων, καὶ μετ' ὀλίγον πάλιν κατακλήθη ὑπὸ Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι φεύγοντες τὰς παραχῆς, τὰς διχονοίας καὶ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους τῆς πατρίδος τῶν κατέφυγον εἰς τὴν

μικρὰν Ἀσίαν, ἐσύστησαν ἀποικίας καὶ ἐκτίσαν νέας πόλεις, τὴν Ἐφεσον ὁ Ἄνδροκλος, τὴν Μίλητον ὁ Νελινός, τὴν Κολοφῶνα ὁ Ἄνδρομέδων, τὴν Φώκαιαν ὁ Φιλογένης, ὁ Πάραλος τὰς Κλαζομενάς κτλ. Οὗτοι καλλιεργούντες ἡσύχως γῆν εὐφροωτάτην ἔζων εὐτυχεῖς καὶ ἐλευθέροι, ἐμπορευόμενοι ἄρ' ἐνὸς μὲν μετὰ τῶν λαῶν τῆς Λυδίας, τῆς Φρυγίας, τῆς Φοινίκης κτλ. ἄρ' ἐτέρου δὲ μετὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Εὐρώπης. Διὰ τῆς τῆς τῆς αὐτῆς δὲ συγκοινωνίας καὶ ἐπιμιξίας ἡ φυσικὴ εὐφυΐα τῶν Ἑλλήνων ἐξόχως ἀναπτυσσομένη προὐχῶρει ἐλευθέρως εἰς τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, εἰς τὴν μουσικὴν, τὴν ποίησιν καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν. Αἱ δώδεκα τῶν ἀποικῶν ἰωνικαὶ πόλεις ἦσαν μεγάλαι, εὐδαίμονες καὶ πολλὰ ἐξ αὐτῶν ἔνδοξοι καὶ ἰσχυραὶ ἀνθιστάμεναι περὶ τὰς τέσσαρας ἑκατονταετηρίδας κατὰ τῶν δυναστῶν τῆς Ἀσίας. Τότε ἀνεφάνησαν οἱ τερπνοὶ ἀρχιτεκτονικοὶ ῥυθμοὶ, ὁ ἰωνικὸς καὶ ὁ δωρικὸς· οἱ Μιλήσιοι κατεσκεύασαν ναόν, ὅστις διὰ τὸ μέγεθος ἔμεινεν ἄνευ ὀροφῆς κοσμούμενος ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς δι' ἱεροῦ ἄλσους καὶ διὰ πολυτιμοτάτων ἀφιερωμάτων τῆς ἀρχαίας τέχνης. Εἰς τὴν Μίλητον ἐσύστηθησαν τὸ πρῶτον αἱ πλουσιώτεραι καὶ ὠραιότεραι πινακοθήκαι καὶ ἡ συλλογὴ τῶν ἀξιολογωτέρων ἀνδριάντων. Εἰς τὴν Ἐφεσον ἐκτίσθη ὁ περιβόητος ἐκεῖνος ναός, ὃν ἠρχιτεκτόνησεν ὁ Χερσίφρων, ἐπέπρησεν ὁ Ἡρόστρατος καὶ ἀνήγειρεν ὁ Χειροκράτης. Ὁ ναός οὗτος ἦτο πλήρης ἀριστουργημάτων τῶν ἐνδοξοτέρων λιθοξῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἰς τὴν Μίλητον ἐγεννήθη ὁ Θαλῆς, εἰς τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος, πρῶτος φυσικός, φυσιολόγος καὶ πατὴρ τῆς ἰωνικῆς φιλοσοφίας. Ἐκεῖ ἐγεννήθη ὁ Ἀναξίμανδρος, ὁ πρῶτος κατασκευάσας γῆινον σφαῖραν καὶ χαράξας γεωγραφικοὺς πίνακας, ἐκεῖ καὶ ὁ ἱστορικός Ἐκαταῖος. Εἰς τὴν Ἐφεσον ὁ βαθύνους Ἡράκλειτος, εἰς τὰς Κλαζομενάς ὁ περίφημος Ἀναξαγόρας καὶ ἄλλοι ἄλλαχοῦ. Ἡ Κολοφῶν εἶχε μεγίστην ναυτικὴν δύναμιν καὶ ἰππικὸν τοσοῦτον, ὥστε ἔμεινε περὶ αὐτῶν ἡ παροιμία «τὴν Κολοφῶνα ἐπέθηκεν». Εἰς τὴν Ἀλικαρνασσὸν εὕρισκετο ὁ μεγαλοπρεπεῆς τάφος τοῦ Μωυσῶλου, εἰς τὴν Ρόδον ὁ τρισμέγιστος ἀνδριάς ἐκ τῶν ἑπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου. Εἰς τὴν Σάμον ἐγεννήθη ὁ Πυθαγόρας, ἰδρυτὴς τῆς περιφήμου πυθαγορικῆς σχολῆς καὶ πατὴρ τῆς φιλοσοφίας, ἥτις ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἐξευγενίζει τὴν ἀνθρώπινον φύσιν. Ἐν ἐνὶ

λόγῳ οἱ ἀποικοὶ τῆς μικρᾶς Ἀσίας Ἑλληνες ὠφελήθησαν κατ' ἀρχὰς ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν γειτνιαζόντων λαῶν ὑπερέβησαν μετ' ὀλίγον τοὺς διδασκάλους αὐτῶν καὶ κατὰ τὴν φιλοσοφίαν καὶ κατὰ πᾶσαν ἐν γένει μάθησιν. Τὰ ἐρεῖπια τῆς Βαβυλωνίας, τῆς Παλμύρας κτλ. εἰσὶν ἔργα ἑλληνικῆς βεβαίως φιλοκαλίας καὶ τέχνης. Ἐν πάσαις ταῖς ἀποικίαις ἀνηγέρθησαν περιφανεῖς καὶ λαμπραὶ οἰκοδομαὶ μετ' ἐπιστημονικῆς συμμετοχίας. Ἐκεῖ ἠνέθησεν ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ γλυπτικὴ, ἡ ποίησις καὶ τῆς μουσικῆς οἱ τέσσαρες τρόποι· ὁ Φούγιος διὰ τὴν ἐξύμνησιν τῆς ἀνδρείας, ὁ Λυδῖος διὰ τὴν μελαγχολίαν, ὁ Αἰολικός διὰ τὴν ἐρωτικὴν φιλοφροσύνην καὶ ὁ Δωρικὸς πρὸς δοξολογίαν τῶν θεῶν. Ἐκεῖ ἐγεννήθησαν οἱ πλείστοι τῶν ἑπτὰ λεγομένων σοφῶν καὶ ἀνεφάνησαν τὰ πρῶτα φιλοσοφικὰ συστήματα περὶ τοῦ παντός καὶ τῆς καθόλου ἠθικῆς οὐχὶ κεκαλυμμένα, ὡς εἰς τὴν Ἰνδίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον, ὑπὸ τὰ νέφη τοῦ μυστικισμοῦ, ἀλλὰ σαφέστερα, καθαρώτερα, διορώμενα μᾶλλον ἢ εἰκαζόμενα.

Τὰ ἀποφθέγματα τῶν σοφῶν ἐχαράσσοντο εἰς τοὺς ναοὺς πρὸς διδασκαλίαν τῶν πολλῶν. Ἐκεῖ ἐγεννήθη ἡ παραβολικὴ φιλοσοφία, τὰ αἰνίγματα καὶ οἱ μῦθοι, οὓς ἐμελέτα ὁ Σωκράτης ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ αὐτοῦ καὶ οἵτινές εἰσιν ἡ πρακτικὴ τοῦ λαοῦ φιλοσοφία.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν ἀποικῶν τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἐνῶ εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα ἐπὶ Ὀμήρου, ἤγουν 300 ἔτη μετὰ τὰ Τρωϊκά, αἱ ἐλευθέροι τέχναι καὶ ἡ φιλοσοφία ἦσαν σχεδὸν ἄγνωστα, μικρὰ δὲ ἦτο ἐν γένει ἡ πρόοδος τῆς μαθήσεως ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ Ἰνάχου μέχρι τῆς ἐνάτης ἑκατονταετηρίδος πρὸ Χριστοῦ. Κατὰ τὴν περίσδον αὐτὴν ἤκμασαν αἱ Σίβυλλαί, εἶδος ἱερειῶν ἢ προφητιδῶν, αἱ ὁποῖαι ᾤκουν ἐν τοῖς μαντείαις ἐξηγουῦσαι τὰς ἀποφάσεις τῶν θεῶν κατὰ τὴν ἀρέσκειαν τῶν ἱερειῶν ἢ ἀποκρινόμεναι ἀμφολογικῶς εἰς τὰς ἐρωτήσεις, ὅπως ἔγωσι πάντοτε τὴν δόξαν τῆς προφητείας τῶν συμβησομένων ἦτοι τοῦ μέλλοντος.

Πρὸ τῶν Τρωϊκῶν ἄρχεται ἡ περίσδος τῶν θεολόγων ποιητῶν, συγχερόνων σχεδὸν τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ τρισμεγίστου Ἐρμου. Τοιοῦτοί εἰσιν ὁ Λίνος, ὁ Εὐμολπος, ὁ Μουσάιος, ὁ Μελάμπους, ὁ Ὀρφεύς, οἱ Εὐμολπίδαι κλπ. Οὗτοι ψάλλοντες ὕμνους καὶ δοξολογίας δι' ἀσυνήθους ἀρμονίας καὶ προτρέποντες τὰ πλήθη εἰς τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς λατρείαν ἐξημέ-

ρουν τὰ ἦθη καὶ ὠδήγουν τὴν ψυχὴν εἰς τὴν εὐσέβειαν, τὴν εὐκοσμίαν καὶ τὴν εἰς τοὺς νόμους ὑποταγήν.

Τρεῖς δὲ ὡς ἔγγραστα ἑκατονταετηρίδας μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τρωάδος ἀναφαίνεται αἰφνης ἔκτακτος καὶ ὑπερφυῆς νοῦς πεπροικισμένος δι' ἐξόχου ποιητικῆς καὶ πλαστικῆς φαντασίας. Οὗτος περιλαβὼν ἐν τῇ μεγαλοφυίᾳ αὐτοῦ τὸν οὐρανόν, τὴν γῆν καὶ τὸν ἕρδην δημιουργεῖ νέον κόσμον. Ὁ Ὅμηρος πρῶτος καὶ μετ' αὐτὸν οἱ ῥαψῶδοι καὶ κυκλικὸι λεγόμενοι ἐχώρισαν τὴν ποίησιν ἀπὸ τοῦ βωμοῦ. Οἱ πρῶτοι ἦσαν θεολόγοι, οἱ δεῦτεροι ἐποποιοί. Ὁ Ὅμηρος, ὅπως μεγαλοποιήσῃ τὰς πράξεις τῶν ἡρώων αὐτοῦ, τὰς συνέδεσε μετὰ τῆς συνεργασίας καὶ βοηθείας τῶν θεῶν· ἀπέβαλε τὰς τερατώδεις καὶ ἀλλοκότους ιδέας τῶν ἀσιανῶν κατοικήσας τὸν ὄρατὸν καὶ ἀόρατον κόσμον διὰ προνοητικῶν θεῶν, δι' ἀξίμαχάτων πνευμάτων, οἷον Μουσῶν, Νυμφῶν, Χαρίτων, Νηρηίδων κλπ. Αἱ εἰκόνες τοῦ Ὁμήρου εἰσι ζωηραὶ καὶ φυσικαί, ἡ χροιά αὐτῶν διαυγῆς ὡς τὸ λυκαυγὲς φῶς, ἡ δὲ ἔκφρασις ἐξόχως λαμπρά, πανηγυρικὴ καὶ ἐναρμόνιος. Ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια εἰσὶν ἀποθῆκαι ἠθικῶν, πολιτικῶν καὶ φυσιολογικῶν παραγγελεύματων καὶ πηγαὶ ἀκένωτοι παντοειδῶν γνώσεων καὶ καλαισθησίας.

Ὁ Ὅμηρος θεωρεῖται ὡς ὁ ἐθνικὸς ποιητής, ὁ κατ' ἐξοχὴν Ἕλληνας καὶ παραστάτης τοῦ ἑλληνικοῦ γένους. Εἶναι ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ διακερυθμιστὴς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς αἰσθητικῆς καὶ ὁ κανὼν τῆς πλαστικῆς φαντασίας. Ἔστησε τὸν ἀδιαφιλονεικῆτον θρόνον του ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ τοῦ Παρθενασσοῦ, συνέστησε καὶ ἐμόρφωσε τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα, ἤνωσε τοὺς Ἕλληνας διὰ τῆς ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ χρήσεως τῶν τεσσάρων διαλέκτων αὐτῶν, καὶ ἐδίδαξεν ἕκαστον τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τὰ πρὸς τοὺς ὁμοίους χρέη του. Ὁ Ὅμηρος ἐκαθάρτισεν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν Ἑλλήνων, ὡς ἡ θεὰ αὐτῶν Ἀθηνᾶ, τὴν ἀγλὴν τῆς ἀγνοίας καὶ ἀγροικίας. Ἐκτοτε ἤρχισεν ἡ τέχνη νὰ διορᾷ τὴν ἀγλαόμορρον λαμπρότητα τῆς ἀρχετύπου καλλονῆς, ὡς φαίνεται εἰς τὸ βλέμμα τοῦ Πυθίου Ἀπολλωνος, εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Ὀλυμπίου Διός, εἰς τὰς ὄφρυς τοῦ Ποσειδῶνος, εἰς τὸ περιστήλιον τοῦ Παρθενῶνος, εἰς τὴν τολμηρὰν πετῆσιν τοῦ Πηδάρου, εἰς τὴν σοβαρὰν μεγαλοπρέπειαν τῶν τραγικῶν, εἰς τὴν γλαφυρότητα καὶ κομψότητα τῶν λογογράφων, εἰς τὴν δεινότητα

τῶν φιλοσόφων, φυσιολόγων καὶ ἰατρῶν, εἰς τὰς διατριβὰς τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Πλάτωνος. Διότι ἅπαντα τὰ ἀριστουργήματα τῶν Ἑλλήνων ἐμορφώθησαν κατὰ τὰ πρωτότυπα τῆς Ὀμηρικῆς μεγαλοφυίας. Τὴν Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσειαν εἶχεν ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ἀείποτε μεθ' ἑαυτοῦ ὡς πολῦτιμον κειμήλιον, οἱ δὲ Ἕλληνες κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας ἀνεγίνωσκον Ὀμηρικὰ ποιήματα ἐνθουσιῶντες καὶ ἔκθαμβοι.

Ὁ μετὰ τὸν Ὅμηρον ἀναφανείς μετ' ὀλίγον Ἡσίοδος ἐποίησε συστηματικώτερον θεογονίας καὶ κοσμογονίας σύστημα. Οὗτος ὑποτίθησι μίαν ἀρχὴν ὄλων τῶν ὄντων. Κατ' αὐτόν, τὸ χάος εἶναι ἡ ἄμορφος ὕλη, ὁ δὲ ἔρωσ γονιμοποιήσας αὐτὴν ἐγέννησεν ὅλα τὰ ὄντα. Ὁ ὑψιπέτης λοιπὸν καὶ τολμηρὸς νοῦς τοῦ ἀνθρώπου προσπελάσας ἀμέσως εἰς τὰ ὑψηλότερα προβλήματα τῆς φιλοσοφίας ἀνεξήτησε τὴν πρώτην ἀρχὴν καὶ τὴν φύσιν τῶν ὄντων.

Οὕτω λοιπὸν κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἐν Ἑλλάδι ἤκμασαν οἱ θεολόγοι ποιηταί, κατὰ τὴν δευτέραν οἱ ἐποποιοὶ καὶ οἱ κυκλικοὶ καὶ μετ' αὐτοὺς τὰ διάφορα εἶδη τῶν λυρικῶν ποιητῶν, ἐν οἷς διέπρεψεν ὁ Καλλίνος, ὁ Τυρταῖος, ὁ Ἀρχιλόχος, ὁ Σιμωνίδης, ὁ Θέογνις, ὁ Σόλων καὶ ὁ σύγχρονος αὐτῶν Φωκυλίδης, ὁ Τέρπανδρος, ὁ Ἀλκαῖος, ἡ Λεσβία Σαπφώ, ὁ Ἀνακρέων, πλείστοι ἄλλοι καὶ ὁ πάντων ἐνδοξότατος Πίνδαρος. Κατὰ δὲ τὴν ἐβδόμην καὶ ἕκτην ἑκατονταετηρίδα ἀρχεταὶ ἡ κυρίως φιλοσοφία.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ ἑλληνικὴ μεγαλοφυία καὶ ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις ἐφθασαν εἰς τὸ ὕψιστον ὄριον. Κατ' αὐτὴν παράγονται πάντα τὰ ἀριστουργήματα τῆς διανοίας καὶ τῆς τέχνης, δικαίως δὲ ὠνομάσθη ἡ ἐποχὴ ἐκείνη δημιουργικὴ. Διότι ἡ ἰσχυρὰ ὄρμη τῆς μεγαλοφυίας καὶ τῆς πλαστικῆς φαντασίας παρίσταται πρωτότυπος καὶ αὐθόρμητος. Ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια λαμβάνουσα ὡς ἀντικείμενον τῆς μελέτης καὶ ἐρευνῆς αὐτῆς τὸν Θεόν, τὴν φύσιν καὶ τὸν ἄνθρωπον, ἐκπλήσσεται διὰ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀντικειμένου, ζητεῖ, ἐρευνᾷ, ἐξετάζει, εἰσχωρεῖ μέχρι ἀδύτων καὶ ἐξέρχεται ἐνθουσιῶσα καὶ δημιουργός. Τοιαύτη εἶναι ἡ φιλοσοφία ἀπὸ τοῦ Θάλητος καὶ τοῦ Πυθαγόρου μέχρι τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Πλάτωνος· τοιαύτη ἡ ἱστορία ἀπὸ τοῦ Ἐκαταίου μέχρις Ἡροδότου, Θουκυδίδου καὶ Ξενοφῶντος· τοιαῦτα τὰ

ἀριστουργήματα τοῦ Φειδίου, τοῦ Πραξιτέλους καὶ τοῦ Ζεύξιδος· τοιαύτη ἡ ποίησις ἀπὸ Ὀμήρου καὶ Ἡσίοδου μέχρι Πινδάρου καὶ Εὐριπίδου· τοιαύτη ἡ εὐγλωττία μέχρι Περικλέους καὶ Δημοσθένους, ἐρευρετικὴ δηλονότης καὶ δημιουργικὴ· τοιαύτη ἡ στρατηγικὴ καὶ πᾶσαι αἱ πατριωτικαὶ ἀρεταί· διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὴν δημιουργικὴν ἡ αὐτὴ ἀντίληψις, ἡ αὐτὴ ἔννοια προσβάλλει διὰ μιᾶς μυριάδας ἀνθρώπων. Εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ἐφάνη παράδοξος ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν τριακοσίων, διότι ἕκαστος ἠσθάνετο, ὅτι ἐν ὁμοίᾳ περιστάσει ἠδύνατο νὰ πράξῃ τὸ αὐτό. Ἡ ἔννοια τῆς ἀθανασίας καὶ τῆς ἀρετῆς, τὸ αἶσθημα τῆς φιλοπατρίας, μεταδίδεται, κυκλοφορεῖ καὶ ἐμψυχούται ἐν ταῖς καρδίαις τῶν πολιτῶν. Ἐκ τούτων τὰ τρόπαια τοῦ Μαραθῶνος, τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῶν Πλαταιῶν, ἐκ τούτων αἱ ἔκτακτοι καὶ θαυμασταὶ ἡρωϊκαὶ πράξεις. Ἡ δημιουργικὴ αὐτὴ καὶ μεγαλοεργὸς ἐποχὴ ἐξάκολουθεῖ μὲν μέχρι Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Ἀριστοτέλους, ἀλλ' ἐνταῦθα εὐρίσκει τὸ τελευταῖον αὐτῆς ὅριον.

Εἶναι δὲ παράδοξος τῶ ὄντι ἡ ταυτοχρονος ὑπαρξίς καὶ ἡ στενὴ σχέσις τῶν δύο ἐκείνων μεγαλοφυῶν ἀνδρῶν, ὧν ὁ μὲν περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῷ ἅπαντα τὸν φυσικόν, ὁ δὲ ἅπαντα τὸν διανοητικόν κόσμον· παράδοξος δὲ καὶ ἡ ὁρμὴ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας κατὰ τὴν χρονικὴν ἐκείνην περίοδον. Πολλοὶ πολλάκις εἶπον, καὶ ἡ πείρα τὸ ἐβεβαίωσεν, ὅτι ἡ φιλοσοφία ἀκολουθεῖ τὴν πολιτικὴν κίνησιν καὶ αὐτὴ ἐκείνην. Πανταχοῦ βλέπει τις τὰ γιγαντώδη ἐπιχειρήματα. Ὁ Ἀλέξανδρος θέλει νὰ ἐξουσιάσῃ μονοκρατικῶς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ὁ δὲ διδάσκαλος αὐτοῦ πᾶσας τὰς ἀνθρωπίνους γνώσεις. Εἰς δὲ ἀγαλματοποιίας, ὁ Δεινοκράτης, ὑπόσχεται νὰ μεταβάλῃ τὸ ὄρος τοῦ Ἄθωνος εἰς ἀγαλμα τοῦ Ἀλεξάνδρου κρατουμένου πόλιν ἐπὶ τῆς παλάμης τῆς μιᾶς χειρός, ἐνῶ ὑπὸ τὴν ἑτέραν θὰ διήρχετο πλώϊμος ποταμός. Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν ταύτην εἰπών, «μὲ ἀρκεῖ ἡ μωρία τοῦ Ἑρζοῦ». Ὁ Ἀλέξανδρος συγκεντροῖ εἰς ἑαυτὸν τὴν βασιλείαν τῆς γῆς· ὁ Ἀριστοτέλης περιορίζει εἰς ἑαυτὸν πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην φιλοσοφίαν. Ὁ πρῶτος ὑποτάσσει καὶ δίδει νόμους εἰς τὰ ἔθνη· ὁ δεῦτερος κανονίζει τὰς ἐπιστήμας καὶ γίνεται νομοθέτης τῆς διανοίας τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ μὲν Ἀλέξανδρος δὲν ταράσσεται, δὲν ποιεῖται πρὸ τοῦ μεγαλείου

τοῦ ἐπιχειρήματος, ὁ δὲ Σταγειρίτης δὲν ἐκπλήσσεται ἐκ τοῦ πλήθους τῶν γνώσεων. Ἀμφότεροι, ὡς ὁ μυθολογούμενος Ἄτλας, φέρουσιν ἄνευ κλίσεως τῆς κεφαλῆς, ὁ μὲν τὴν ἀπεριόριστον μοναρχίαν, ὁ δὲ τὸν ὑπέροχτον ὄγκον τῶν ἐπιστημῶν. Ἐκείνος ἐπιθυμεῖ νὰ συγχωνεύσῃ πάντα τὰ ἔθνη εἰς ἓν ἔθνος, ὁ δὲ μεγαλοεργὸς Ἀριστοτέλης ζητεῖ τὸν σύνδεσμον τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, διατάσσει τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ. Διὸ καὶ κατ' ἐξοχὴν φιλόσοφος ὠνομάσθη ὁ εἰς, καὶ μέγας ὁ ἄλλος.

Ὁ Ἀριστοτέλης, ὅστις περιορίζει εἰς ἑαυτὸν πᾶσαν τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἐποχῆς του, ἦτο μαθητὴς καὶ ἐναντίος τοῦ Πλάτωνος. Ὁ διδάσκαλος ἀνῆκεν εἰς τὴν καθαρὰν δημιουργικὴν ἐποχὴν, εἶχε δημιουργήσει τὸν κόσμον ὑπεράνω τοῦ αἰθέρος, καὶ ἐκεῖθεν ἐπισκοπῶν τὴν σφαῖραν τῶν ἀφρηρημένων εὐρίσκει τὸ καλὸν καὶ ὠφέλιμον εἰς τὸ δίκαιον, καὶ τοῦτο πάλιν εἰς τὸ ὄσιον, καὶ τὸ πᾶν ἀγαθὸν εἰς τὴν ἀρετὴν· ἐκ τούναντιοῦ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ, ὁ θεμελιωτὴς τοῦ περιπατητικοῦ Λυκείου, σπουδάζει τὴν ποικιλίαν τῆς φύσεως καὶ τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐκ τῶν φαινόμενων ὀδηγεῖται μέχρι τῶν ἀφρηρημένων καὶ ἀνεπαισθῆτως προσεγγίζει εἰς τὰς πλατωνικὰς ἰδέας, ὧν φαίνεται πολέμιος. Ὁ Ἀριστοτέλης σπανιώτερον ὑψοῦται ὑπεράνω τοῦ αἰθέρος· οὕτως παρατηρεῖ πάντοτε τὰ φαινόμενα, στηρίζει τὰ θεμέλια τῆς φιλοσοφίας του εἰς τὴν πείραν καὶ τὸν λόγον, καὶ ἀποφεύγει τὴν βοήθειαν τῆς πλαστικῆς φαντασίας καὶ τῶν ὑψηλοτέρων θεωριῶν.

Ὁ Ἀριστοτέλης, υἱὸς ἱατροῦ, ἤρχισεν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων νὰ ἐξετάσῃ τὴν φύσιν σπουδάζων καὶ μελετῶν πᾶν ὅ,τι ἐρευρήθη ἢ ἐγράφη ἢ ἄλλως ἐδημοσιεύθη περὶ τῆς φύσεως τῶν ὄντων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τῶν ἡμερῶν του. Ποιεῖται σύνοψιν τῶν γνώσεων καὶ παρατηρήσεων του καὶ εὐαγγελιζόμενος διὰ μιᾶς πᾶσας τὰς ἀνθρωπίνους γνώσεις συγκρίνει αὐτὰς πρὸς ἀλλήλας, εὐρίσκει τὰς ἀναλογίας, διατάσσει αὐτὰς ἐπιστημονικῶς, καὶ ἀνοίγει εὐρυτέραν τὴν ὁδὸν τῆς ἰωνικῆς καὶ τῆς στωϊκῆς σχολῆς, ἥτοι τῆς πείρας καὶ τῆς παρατηρήσεως.

Ὁ Πλάτων παρορμώμενος ἐκ τῶν τολμηρῶν συλλήψεων τῆς μεγαλοφυίας του δημιουργεῖ ἰδανικόν κόσμον, δίδει ὑπαρξιν εἰς τὰς αἰδιόους ἰδέας ἢ πρωτότυπα, ὡς ἂν ἦτο παρῶν καὶ συνεργάτης εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ παντός. Ἡ ἐπιστήμη τοῦ Πλάτωνος εἶ-

ναι ἡ μυστηριώδης νεφέλη ἡ κειμένη πάντοτε ὑπὸ τὸν θρόνον τῆς θεοτήτος, ἐνῶ ἡ ἐπιστήμη τοῦ Ἀριστοτέλους κείται εἰς τοὺς κόλπους τῆς φύσεως. Ἡ Ἀκαδημία ὁδηγεῖται ὑπὸ τῆς θεωρίας, τὸ δὲ Λύκειον ὑπὸ τῆς πείρας. Ἡ μὲν ἀναπτύσσουσα τὴν φαντασίαν ἐξασθενεῖ τὰς αἰσθήσεις, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἀπάτη ἠδύνη πολλὰκις διὰ τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ ποιητικὸν κάλλος, δι' οὗ περιβάλλει αὐτὴν ὁ δαιμόνιος Πλάτων. Ὁ Κικέρων προετίμα νὰ πλανῆται μᾶλλον μετὰ τοῦ Πλάτωνος ἢ νὰ εὕρισκῃ τὴν ἀλήθειαν μετὰ τῶν ἄλλων φιλοσόφων. Ἡ δευτέρα, μακρύνουσα τὴν πλαστικὴν φαντασίαν, αὐξάνει τὴν πραγματικὴν κρίσιν τῆς αἰσθήσεως. Τὸ λεκτικὸν τοῦ Πλάτωνος εἶναι μεγαλοπρεπές καὶ πλήρες εἰκόνων γοητευτικῶν, τὸ δὲ τοῦ Ἀριστοτέλους εἶναι σοβαρὸν καὶ διδασκτικόν, ἀπλοῦν μὲν καὶ ἀκριβές, ζῆρὸν ὅμως καὶ ψυχρὸν καὶ πολλὰκις ἄνευ χάριτος. Αἱ θεωρίαι τοῦ πρώτου φέρουσιν εἰς ἔνθουον τινὰ ἔκστασιν, ἣν αἰσθάνεται ἐν ἐκάστη σελίδι ὁ μελετῶν τὰ ἀθάνατα αὐτοῦ συγγράμματα, αἱ δὲ τοῦ δευτέρου ἄγουσιν εἰς τὴν πρακτικὴν μᾶλλον φιλοσοφίαν. Ὁ Πλάτων λοιπὸν δημιουργεῖ, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης συναθροίζει καὶ τακτοποιεῖ τὰς ἀνθρωπίνους γνώσεις.

Ἡ ἐποχὴ ἄρα τοῦ Ἀριστοτέλους εἶναι χρόνος κρίσεως ἢ ἀδυναμίας καὶ ἐξασθενίσεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος· καὶ καθ' ὅσον ὀλιγοστεύει ἡ δημιουργικὴ εὐρωστία, κατὰ τοσοῦτον αὐξάνει ἡ μιμητικὴ, ἡ κριτικὴ, τὰ σχόλια καὶ ἡ πολυμαθεῖα. Τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας ἐξασθενεῖ, ἡ ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἔννοια αὐτοῦ ἀδυνατεῖ, ὀλιγοστεύουσιν αἱ πατριωτικαὶ ἀρεταί, γάνεται ἡ τολμηρὰ ἐκείνη δύναμις τῆς δημιουργικῆς μεγαλοφυίας. Οὗτος εἶναι ὁ καιρὸς τῆς γραμματικῆς καὶ τῶν σχολίων. Οἱ ποιηταί, οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ τεχνῖται δὲν δημιουργοῦσιν ἀριστουργήματα ἀλλὰ μιμοῦνται καὶ κανονίζουσιν.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἐγεννήθη μὲ φιλοσοφικὸν τῶνόντι νοῦν καὶ ἐν καιρῷ τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐποχῆς τῶν Ἀθηῶν· ἐμαθήτευσεν περὶ τὰ εἰκοσιν ἔτη παρὰ τῷ Πλάτωνι καὶ ἐτελεύτησεν ἐν τῷ πολιτικῷ ἀναθρασμῷ τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου, καθ' ὃν καιρὸν ἐξέπνεε καὶ ὁ Δημοσθένης ἐν Καλαυρίδι· ἤρουν ἐγεννήθη εἰς ἐποχὴν ἐλευθέραν καὶ δημιουργικὴν, πύξησεν, ὅτε εἰς νεαρὸς βασιλεύς, ὃν αὐτὸς ἐξεπαίδευσεν, ἀπεφάσισε νὰ ἐνώσῃ ὑπὸ τὸ κράτος αὐτοῦ ἅπασαν τὴν μοναρχίαν τῆς γῆς, καὶ ἀπέθανεν,

ὅτε ἡ δουλосύνη ἐστερεώθη συστηματικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μακεδονίαν, εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ Αἴγυπτον. Εἰς τὸν Φίλιππον καὶ Ἀλεξάνδρον λήγει ἡ ἐλευθερία, εἰς τοὺς διαδόχους τοῦ Ἀλεξάνδρου στερεοῦται ἡ δουλосύνη. Εἰς τὸν Πλάτωνα παύει ἡ δημιουργικὴ μεγαλοφυΐα καὶ μετὰ τὸν Ἀριστοτέλην ἄρχεται ἡ Ἀλεξανδρινὴ πολυμαθεῖα. Ὁ Σταγειρίτης λοιπὸν κλείει τὴν πρώτην περίοδον καὶ γίνεται κορυφαῖος τῆς δευτέρας. Ἔχει μέρος ἐκ τῆς φιλοσοφικῆς ἰσχύος τῆς πρώτης καὶ ἐκ τῆς πολυμαθείας τῆς δευτέρας. Εἶναι ὁ ἔσχατος ἐκείνης κρίσις καὶ ὁ πρώτος ταύτης. Ὁ Ἀριστοτέλης λοιπὸν δὲν εἶναι κυρίως δημιουργός, ἀλλὰ μᾶλλον πολυμαθὴς καὶ φιλόσοφος διαρρυθμιστὴς τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, τὰς ὁποίας περιέλαβεν εἰς τετρακόσια περίπου συγγράμματα, ἔδωκεν ὀρισμούς εἰς τὰ πράγματα καὶ ἐποίησεν ἐντελὲς σύστημα λογικῆς. Ἡ θεωρία τῶν συλλογισμῶν του κατέστρεψε τὴν σοφιστικὴν τερατολογία, ἐστερέωσεν ἐπιστημονικῶς τὴν πολιτικὴν νομοθεσίαν καὶ τὴν ψυχολογίαν, κατέγραψε τοὺς κανόνες τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ῥητορικῆς καὶ διήρσε τὰς ἐπιστήμας.

Δὲν εἶναι βεβαίως ἔργον ἐμὸν οὐδὲ συνάδει πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ λόγου μου τὸ νὰ ποιήσω ἀνάλυσιν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἀριστοτέλους, οὐδὲ σύγκρισιν τῶν φιλοσοφικῶν αὐτοῦ ἀρχῶν καὶ τοῦ θείου Πλάτωνος, τῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ Λυκείου, ὁμολογῶ ὅμως, ὅτι μὴ ὦν ἐξωκειωμένος πρὸς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἀρέσκομαι μᾶλλον εἰς τὰς Πλατωνικὰς θεωρίας, καὶ ἐκ νεαρῆς ἡλικίας ἐνετῦρῃσα εἰς τὴν μελέτην τῶν θείων συγγραμμάτων τοῦ γόητος φιλοσόφου. Διὰ τοῦτο καὶ ὕλιστικαί θεωρίαι δὲν εὕρισκονσι χώραν ἐν τῇ ἐμῇ διανοίᾳ καὶ δὲν ἠδυνήθη ποτὲ νὰ πιστεύσω, ὅτι τὰ μεγαλοεργήματα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας καὶ αἱ μεγάλα ἰδέαι καὶ ἀρεταὶ αἱ ἀναβιβάζουσιν τὸν ἄνθρωπον μέχρι τοῦ θρόνου τῆς θεοτήτος εἰσὶν ἀποτέλεσμα συνδυασμοῦ τῆς ὕλης καὶ τῶν ὀργάνων τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης διατάξεως τῶν κυττάρων αὐτοῦ.

Τοιαύτη ἐγένετο ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις καὶ ἡ πρόοδος τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ ἐν Ἑλλάδι· κέντρον δὲ τῆς τεραστίας ταύτης κινήσεως ἀπέβησαν αἱ Ἀθῆναι, ἔνθα ἐγεννήθησαν ἢ συνέρρευσαν οἱ μεγαλείτεροι νόες, οἱ ἐξοχώτεροι φιλόσοφοι, ποιηταί, ῥήτορες, ἰατροί, καλλιτέχναι καὶ ἔνθα συνεκεντρώθη ἅπασα ἡ πνευματικὴ ζωὴ τοῦ ἔθνους· οὐδὲν ἐλεύθερον

ἔθνος ἔφθασέ ποτε ταχύτερον εἰς τοιαύτην περιωπὴν τελειότητος καὶ δόξης. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλεσεν ἡ ἐπίδρασις τοῦ κλίματος, ἀναπτύσσουσα τὴν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν ἐνέργειαν τῶν Ἑλλήνων, ἡ νομοθεσία ἐν γένει, ὁ πολιτικὸς καὶ κατ' ἰδίαν βίος, ἡ ἀγωγὴ τῆς νεολαίας ἐπιτυγχανομένη οὐχὶ διὰ ζηρῶν κανόνων γραμματικῆς καὶ συντακτικῆς καὶ διὰ σχολαστικῆς διδασκαλίας ἐπιπολαίων γνώσεων, ἀλλὰ δι' ἐλευθερίας, ἐμβροιοῦς καὶ φιλοσοφικῆς διδασκαλίας, διὰ τῆς μουσικῆς καὶ τῆς γυμναστικῆς, ἀνευ τῆς ὁποίας ἀτελῆς καὶ ἀνελεύθερος ἠθεωρεῖτο πᾶσα παιδείσις· προσέτι δὲ ἡ ἐν ταῖς μυστηρίοις διδασκόμενη καὶ ἀποκαλυπτομένη εἰς τοὺς πιστοὺς θρησκεία, ἡ ποίησις πᾶσα καὶ ἡ φιλοσοφία, αἱ ὁποῖαι ἀνυψοῦσαι τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν καὶ ἀναπτύσσουσαι τὸν ὑπὲρ πατρίδος, δόξης, ἀνεξαρτησίας καὶ πάσης βελτιώσεως καὶ τελειοποιήσεως ἔρωτα, ἐπήνεγκον τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματα, ἀτινα εὗρηται ἐγκεκαραγμένα ἐν ἐκάστη σελίδι τῆς προγονικῆς ἡμῶν ἱστορίας. Δυστυχῶς ὅμως ἡ μεγάλη ἐκείνη ἀκμὴ καὶ δύναμις δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ, καὶ ἡ Ἑλλὰς παρέστησε μοναδικὸν φαινόμενον ἔθνος οὕτω ταχέως ἀποκλήσαντος καὶ οὕτω ταχέως ἀπολέσαντος τὴν ἀκμὴν καὶ ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ τί ἄλλο ἀποδεικνύει, ἢ ὅτι ἡ πρόοδος καὶ ἡ εὐημερία πάσης πόλεως, παντὸς ἔθνους καὶ πάσης κοινωνίας δὲν στηρίζεται μόνον εἰς τὴν ἐκμάθησιν καὶ τὴν ἐπιστήμην, ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὴν χρηστότητα; «Πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς, πανουργία μᾶλλον οὐ σοφία φαίνεται», λέγει ὁ θεῖος Πλάτων.

Διὰ τῆς χρηστότητος τῶν ἠθῶν, διὰ τῆς γλώσσης, τῆς θρησκείας, τῆς εὐσεβείας, τῆς εἰς τοὺς νόμους ὑποταγῆς, τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης συνδεόμεναι αἱ οἰκογένειαι καὶ οἱ πολῖται ἀποτελοῦσι τὴν ἀλήθειαν καὶ σταθερὰν ἐθνότητα καὶ τὴν κοινὴν δύναμιν. Διὰ τοῦτο ἅμα ἐκλονίσθησαν αἱ κοινωνικαὶ αὐταὶ βάσεις, ὅτε τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν ἀντικατέστησεν ἡ σοφιστικὴ, τὴν δὲ νομοθεσίαν ἐκλόνησεν ἡ δημοκρατία, διεφθάρη δὲ τὸ θρησκευτικὸν αἰσθημα διὰ τῆς ἀπιστίας καὶ τῶν ὑλιστικῶν ἰδεῶν καὶ ἀπεσβέσθη τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ, τοῦ ὀσίου καὶ τοῦ δικαίου, ἐπήλθεν ἡ παρακμὴ καὶ κατέπεσεν ἅπαν ἐκεῖνο τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ λαμπρὸν ἐθνικὸν οἰκοδόμημα, ὑπὸ δὲ τὰ ἐρείπια τῆς κοινωνικῆς διαφθορᾶς ἐτάφη ἡ δόξα καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ ἔθνους· διότι τοῦ

πολιτικοῦ θανάτου προηγείται ἡ ἠθικὴ διαφθορά, ὁ ἠθικὸς θάνατος.

Ἄλλ' ἐνῶ οὐδὲν ἄλλο ἔθνος ἀπώλεσεν οὕτω ταχέως τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν ἕνεκα τῶν προεκτεθέντων λόγων, οὐδὲν ἄλλο ἔθνος ὅμως ἤτο προπαρεσκευασμένον, ὅπως παραδεχθῆ μετὰ πλείονος πεποιθήσεως τὰ δόγματα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ὅσον οἱ Ἕλληνες, καὶ τοῦτο διότι τὰ πνεύματα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦσαν προητοιμασμένα ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν μυστηρίων, ὅπως παραδεχθῶσι τὰ δόγματα τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ.

Τὰ μυστήρια, ἐν οἷς ἐξηγεῖτο ἡ ἀληθὴς θρησκεία ἀπηλλαγμένη τῶν μύθων καὶ τῶν προλήψεων, διδάσκουσα τὸν ἕνα δημιουργὸν τοῦ παντός, τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καὶ μέλλουσαν ποινὴν τῆς κακίας καὶ τὴν αἰώνιον μακαριότητα τῶν δικαίων, παρέδωκαν καὶ τοιαύτας ἀρχὰς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐσωτερικῆς διδασκαλίας τῆς φιλοσοφίας. Αἱ μονάδες τοῦ Πυθαγόρου καὶ ἡ γενικὴ ἀρμονία ἀρχομένη κατέληγεν εἰς τὴν ἀίδιον μονάδα, κέντρον τῆς παγκοσμίου ἀρμονίας. Ἡ μετεμψύχωσις ἤγαγεν εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς. Ὁ ὑπέρτατος νοῦς τοῦ Ἀναξαγόρου, τὸ αὐτὸ καθ' αὐτὸ καὶ αἰεὶ ὄν τοῦ Πλάτωνος, ὅστις ὠνομάσθη Μωῦσῆς ἀττικίζων, ἡ διδασκαλία, ὁ βίος καὶ ὁ θάνατος τοῦ Σωκράτους ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, αἱ ἀφηρημένα ἰδέαι τῆς Ἀκαδημίας, ἡ αὐστηρὰ φιλοσοφία τῶν στωϊκῶν, πάντα ταῦτα προητοίμασαν τοὺς Ἕλληνας, ἵνα παραδεχθῶσι τὰς θείας ἀληθείας τῆς ἀγιωτάτης καὶ καθαρωτάτης θρησκείας, στηριζομένης εἰς τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην. Πάντα ταῦτα τοὺς ἠνάγκασαν νὰ πιστεύσωσιν εὐκολώτερον εἰς τὰ νέα δόγματα καὶ νὰ φθάσωσι διὰ τῆς χάριτος τῶν νοερῶν ἐλλάμψεων μέχρι τῆς πηγῆς τοῦ φωτός καὶ τῆς ἀληθείας. Ὑπὸ τοῦ φωτός τούτου τῆς ἀληθείας φωτιζόμενοι καὶ ἡμεῖς καὶ ἐμπορούμενοι ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν θρησκείας καὶ τῶν ὑγιῶν δογμάτων τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας θέλομεν δυναθῆ νὰ βεβαιώσωμεν ἀσφαλέστερον καὶ ταχύτερον εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀληθοῦς προόδου καὶ νὰ ἀνυψώσωμεν τὸ ἔθνος ἡμῶν εἰς περιωπὴν ἀξίαν τῶν προγονικῶν ἀρετῶν καὶ τῆς προγονικῆς εὐκλείας.

Μετὰ τοὺς δύο τούτους λόγους ζωηρῶς χειροκροτηθέντας, ἡ Α. Θ. Παναγιότης διὰ κα-

ταλλήλου λογυδρίου ἐπηυλόγησε τὰς ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν γραμμάτων εὐκρινεῖς προσπαθείας τοῦ συλλόγου. Εἶτα ὁ ἀντιπροσωπεύων τὴν Α. Ε. τὸν ὑπουργὸν τῆς παιδείας Μουνῆφ πασσᾶν Γεωργάκη ἐφένδης Ὀχάνης συνεγάρη τῷ συλλόγῳ ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ διερμηνεύσας τὸ κατ' ἀρχὰς τὴν λύπην, ἣν ἠσθάνετο ἡ Α. Ε. μὴ δυνηθεῖσα νὰ παραστῇ εἰς τὴν ἐορτὴν τοιοῦτου καταστήματος, τιμὴν μεγίστην περιποιούντος τῇ ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ, ἣς ἀρχῶν καὶ ἡγεμῶν τυγχάνει ὁ φιλόμουσος Ἄναξ, ἐπὶ τῆς εὐκλεοῦς τοῦ ὁποίου βασιλείας τὰ γράμματα, τυγχάνοντα ἐξαιρε-

τικῆς προστασίας, ἐξηπλώθησαν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς αὐτοκρατορίας.

Τὴν προσλαλίαν τοῦ κ. Γ. Ὀχάνη ἐπηκολούθησαν βροντώδεις ζητωκραυγαὶ ὑπὲρ τῆς Α. Α. Μεγαλειότητος τοῦ Σουλτάνου, δόντος τὸ σύνθημα τοῦ προέδρου. Μεθ' ὃ οὗτος εὐλαβῶς εὐχαριστήσας τῇ Α. Θ. Παναγιότητι τῷ Οἰκ. Πατριάρχῃ, εὐδοκήσαντι νὰ ἐπευλογῆσῃ τὰ ἔργα τοῦ συλλόγου, τῇ Α. Ε. τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ἑλλάδος καὶ πᾶσι τοῖς εὐαρεστηθεῖσι τιμηθεῖσι τὴν ἐορτὴν ταύτην τοῦ συλλόγου, ἀγγέλλει τὰ ὀνόματα τῶν νέων κοσμητόρων καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΤΩΝ ΠΡΟΣΕΝΕΧΘΕΝΤΩΝ ΤΩ ΕΛΛΗΝ. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩ ΣΥΛΛΟΓΩ ΚΑΤΑ ΤΟ ΚΖ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1887-1888

Περὶ ὀφθαλμολογίας καὶ ὠτολογίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρις Ἰπποκράτους, ὑπὸ Γ. Α. Κωστομοῖρη. Ἀθήναι, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ συγγραφέως.

Aristoteles und die Schicksalstragödie, von Paul Weindebach. Dresden, 1887.

Ἰπὸ τοῦ συγγραφέως. Τόμ. 1.

Foreign relations of the United States for the year 1887. Washington. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐξωτερικῶν τῶν Η. Η. τῆς Ἀμερικῆς.

Ἐντίτυπον τῶν δημοσιεύσεων τοῦ ἐν Ὄδησῳ πανεπιστημίου (βώσσιςτι!). Ἐν Ὄδησῳ, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ ἐν Ὄδησῳ πανεπιστημίου.

Gazette des hopitaux civils et militaires de l'Empire Ottoman. I^e année, N° 1. (φύλλα 2). Cons/ple, 1887.

Ἰπὸ τῆς διευθύνσεως.

Corpus Inscriptionum Latinarum, vol. III, μέρ. Α' καὶ Β'. Berolini, 1873. Τ. 1.

Ἰπὸ τῆς ἐν Βερολίῳ ἀκαδημίας.

Norges officielle statistik. Tredie Raekke, N° 37. Beretning om skolevaesenets tilstand. I Kongeriget norge for aaret 1882. Kristiania, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ ἐν Χριστιανίᾳ ἐπισήμου γραφείου τῆς στατιστικῆς.

Geschichte der Griechischen Literatur bis auf Alexander den Grossen, von Karl Sittl. Muenchen, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ συγγραφέως.

Ἔπος μεσαιωνικὸν ἐκ τοῦ χειρογράφου Τραπεζοῦντος «ὁ βασιλεὺς Διγενὴς Ἀκρίτης ὁ Καππαδόκης», ὑπὸ Σάββα Ἰωαννίδου. Κ/πόλει, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ ἐκδότου.

Λόγος εἰσιτήριος εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς γενικῆς ἱστορίας ἐν τῷ ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ, ἐκφωνηθεὶς τῇ 18ῃ μαρτίου 1887 ὑπὸ Σπ. Π. Λάμπρου. Ἀθήναι, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Βιογραφία Ὀλυμπιάδος τῆς Ἡπειρώτιδος, ὑπὸ Μαργαρίτου Γ. Δήμιτσα. Ἀθήναι, 1887

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου. Τόμ. 1.

M. Pasteur et ses découvertes et spécialement de la méthode préventive contre la rage, par Alex. Zoéros. Cons/plé, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ συγγραφέως.

Antiquarisk tidserift for sverige. Τεύχη τέσσαρα τῶν δημοσιεύσεων τῆς ἐν Στοκκόλμῃ ἀκαδημίας. Stockholm, 1887.

Ἰπὸ τῆς ἐν Στοκκόλμῃ ἀκαδημίας.

Ἐκθέσεις τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἐν Θεσσαλονικῇ σωματείου «ὁ Εὐαγγελισμὸς» (τέταρτον ἔτος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ σωματείου) ἀγνωσθεῖσα τῇ 25 μαρτίου 1887 ἐν γενικῇ συνεδρίῃ τῶν μελῶν ὑπὸ τοῦ ἀντιπροέδρου αὐτοῦ κ. Σ. Τάττη. Ἀθήναι, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ προεδρείου.

Consideraciones historico-criticas, por Joaquin Rubio Y Ors. Barcelona, 1886.

Τόμ. 1.

Noticia de la vida y escritos de D. Manuel Milà y Fontanals, por Joaquin Rubio y Ors. Barcelona, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ συγγραφέως.

Ἑλληνικὰ πολιτεύματα γενόμενα ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1864, ὑπὸ Γ. Σ. Φραγκοῦδη. Ἀθήναι, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ συγγραφέως.

Inest Eudoxi ars astronomica qualis in charta Aegyptiaca per Fr. Blass. Kiliae, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ συγγραφέως.

Ἐπετηρὶς τῆς ἡγεμονίας Σάμου διὰ τὸ ἔτος 1887, ὑπὸ Ἐπαμεινώνδου Σταματιάδου. Ἐν Σάμῳ, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

The Platonist, an exponent of philosophic Truth. Edited by Thomas M. Johnson. Vol. III, N° 5, may 1887. Osceola, Missouri.

Ἰπὸ τῆς διευθύνσεως τοῦ περιοδικοῦ.

Τριάκοντα ἔξ ἐναίσιμοι διατριβαὶ ποικίλης ὕλης.

Ἰπὸ τοῦ ἐν Heidelberg πανεπιστημίου.

Ἐνδεκα ἐναίσιμοι διατριβαὶ ποικίλης ὕλης.

Ἰπὸ τοῦ ἐν Στρασβούργῳ πανεπιστημίου.

Le poème à Spanéas. Mélanges Léon Renier, par Jean Psichari. (Extrait). Paris, 1886.

Ἰπὸ τοῦ ἐκδότου.

Seventeenth annual report of the Board of Directors of City Trusts. Report for the Year 1886. Philadelphia, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τῶν ἐφόρων τῆς ἐν Φιλαδέλφειᾳ τῆς Ἀμερικῆς ἐκπαιδευτηρίων.

Λόγος ἀγνωσθεὶς ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐμπορικῇ σχολῇ Ὀδησοῦ τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐπετείου ἐορτῆς ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ Λυσάνδρου Γ. Χ. Κώνστα. Σχολικὸν ἔτος 1885—1886. Ἐν Ὀδησσῷ, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τῆς ἐφορίας.

Ἐγχειρίδιον γεωργικῆς ὑπὸ Ξ. Δ. Ζύγουρα. Ἀθήναι, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Memorie storiche e critiche dell'isola di Cefalonia, per Marino e Nicolo Pignatore. Tomo I. Corfù, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ κ. Ἀθ. Πινατῶρου.

Scholien zur Sphaerik des Theodosios, von Fr. Hultsch. Leipzig, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ συγγραφέως.

Das Stromgebietsrecht und die inter-

nationale Flussschiffahrt, von Et. Caratheodory. Hamburg, 1887. Τόμ. 1.
Ἵπὸ τοῦ συντάκτου.

Περὶ Κουρούτσεσεμῆ ἱστορικαὶ εἰδήσεις, ὑπὸ Β. Α. Μυστακίδου. Κ/πόλει, 1885. Τόμ. 1.
Ἵπὸ τοῦ συντάκτου.

La parole intérieure, par Victor Egger. Paris, 1881. Τόμ. 1.
Ἵπὸ τοῦ συγγραφέως.

Die Attische Beredsamkeit. Erste Abtheilung, von Gorgias bis zu Lysias. Dargestellt von Fr. Blass. Leipzig, 1887. Τόμ. 1.
Ἵπὸ τοῦ ἐκδότου.

Ἴωσήφ ὁ Πάγκαλος ἢ ὁ θρίαμβος τῆς ἀρετῆς, δρᾶμα πρωτότυπον ἔμμετρον εἰς πράξεις πέντε ὑπὸ Περικλέους Παλλοπούλου. Κ/πόλει, 1887. Τόμ. 1.
Ἵπὸ τοῦ συγγραφέως.

Judici e cataloghi. IV, I, Codici Palatini. Vol. I, fasc. VI. Roma, 1887.
Ἵπὸ τῆς ἐθν. βιβλιοθήκης τῆς Φλωρεντίας.

Ἐπιστολαὶ διδασκάλου πρὸς μαθητὴν ἐν τῇ ἐξοχῇ διατρίβοντα ὑπὸ Ἄντ. Σικελιανοῦ. Κ/πόλει, 1887. Τόμ. 1.
Ἵπὸ τοῦ συγγραφέως.

Der Kampf um Constantinopel, von J. V. Tamamchef. Wien, 1887. Τόμ. 1.
Ἵπὸ τοῦ συγγραφέως.

Der Hellenismus der Zukunft, von J. Flach. Leipzig, 1888. Τόμ. 1.
Ἵπὸ τοῦ συγγραφέως.

Conférences médicales sur la Malaria, par S. E. Mavrogény Pacha. Paris, 1887. Σώμ. 4
Ἵπὸ τοῦ συγγραφέως.

Λόγος εἰσιτήριος εἰς τὸ μάθημα τῆς γενικῆς ἱστορίας ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ ὑπὸ Η. Καρολίδου. ὑφηγητοῦ. Ἀθήναι, 1887. Τόμ. 1.
Ἵπὸ τοῦ συντάκτου.

Ἀντώνιος Οἰκονόμου, ὁ ἐψηφισμένος καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας, ὑπὸ Κ. Δ. Μυλωνᾶ. Ἀθήναι, 1887. Τόμ. 1.
Ἵπὸ τοῦ συντάκτου.

Μαθήματα πρακτικῆς γεωμετρίας, ὑπὸ Βλ. Σκορδέλη. Ἀθήναι, 1887. Τόμ. 1.
Ἵπὸ τοῦ συγγραφέως.

Aristotelis quæ feruntur (Economica, ed. Fr. Susemihl. Lipsiæ, 1887. Τόμ. 1.
Ἵπὸ τοῦ συγγραφέως.

Πρόγραμμα τῶν κατὰ τὸ ΛΑ' σχολικῶν ἔτος 1887-88 διδασχθησομένων μαθημάτων ἐν τῷ ἐν Γαλαζίῳ ἐλληνικῷ ἐκπαιδευτηρίῳ τῷ ὑπὸ Α. Ν. Ρενιέρη διευθυνομένῳ. Ἐν Γαλαζίῳ, 1887.

Ἵπὸ τοῦ διευθυντοῦ.

Cercle Saint-Simon. Annuaire, 1886. Paris. Τόμ. 1.
Bulletin du cercle Saint-Simon N° 10. Août 1887. Paris. Τόμ. 1.

Inventaire des pièces manuscrites Grecques des XVIIe et XVIIIe siècles, (Extrait). Paris, 1886. Τόμ. 1.
Ἵπὸ τοῦ κ. Ἀνδρέου Λεβιάλ.

Akarnanien, Ambrakia, Amphilochien, Leukas im Altertum von Dr Eugen Oberhammer. Muenchen, 1887. Τόμ. 1.
Ἵπὸ τοῦ συγγραφέως.

The society for the promotion of Hellenic studies. The journal of Hellenic studies. Vol. VIII, N° 1. Text. Plates LXXII-LXXIX. London, 1887. Τόμ. 1.
Ἵπὸ τοῦ προεδρείου τοῦ ἐν Λονδίῳ συλλόγου πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐλληνικῶν σπουδῶν.

Restes de la reine des villes, par C. G. Curtis. Τόμ. 1.
Ἵπὸ τοῦ συντάκτου.

Die Insel Kephallenia im Alterum, von G. Biedermann. Muenchen, 1887. Τ. 1.
Ἵπὸ τοῦ συντάκτου.

Thirteenth, fourteenth, fifteenth and sixteenth annual report of the Board of Directors of the City Trust. Reports for

the years 1882, 1883, 1884, 1885. Philadelphia, 1883-1886. Τόμ. 4.

Ἰπὸ τῶν ἐφόρων τῶν ἐν Φιλαδέλφειζ τῆς Ἀμερικῆς ἐκπαιδευτηρίων.

Beiträge zur Kenntniss der Pyrotitarsäure, von Franz Dietrich. Mainz. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Abnorme Stellung des septum narium, von M. Alexander. Berlin, 1886. T. 1.

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Quam vere de Ulixis erroribus Eratosthenes indicaverit, per Maximil. Hergt. Landshutæ, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Zuwachs der Groszherzoglichen Bibliothek zu Weimar in den Jahren 1885 und 1886. Weimar, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βεῦμάρης.

Ἐξήκοντα τρεῖς ἐναίσιμοι διατριβαὶ ποιικίλης ὕλης.

Ἰπὸ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἐρλάγγης.

Ἐξήκοντα τέσσαρες ἐναίσιμοι διατριβαὶ ποιικίλης ὕλης.

Ἰπὸ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Breslau.

Ἐκατὸν δέκα πέντε ἐναίσιμοι διατριβαὶ ποιικίλης ὕλης.

Ἰπὸ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀλλης-Βιττεμβέργης.

Correspondance inédite du comte d'Avaux (Claude de Mesmes) avec son père, par A. Boppe. Paris, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ ἐκδότου.

Württembergische Jahrbücher für Statistik und Landesamt.

Ἔτος 1886 I Band I Hälfte.

» » II » I »

» » II » II »

» » I Hälfte I Heft.

» » I » II »

» » I » IV »

» Supplementband.

Ἰπὸ τοῦ ἐν Στουτγάρδῃ γραφείου τῆς στατιστικῆς.

Annuaire de l'Association pour l'encouragement des études Grecques en France. 20e année, 1886. Paris. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ προεδρείου.

Φυσικὴ καὶ γεωμικὴ περιγραφή τῶν ἐν Μεθάνοις ἰαματικῶν ὑδάτων, ὑπὸ Α. Κ. Δαμβέρρη. Ἀθῆναι, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Der Hesiodische Schild des Herakles, von Karl Sittl. München. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ συγγραφέως.

La cultura Salentina, periodizὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ Vito D. Palumbo. Ἔτος Α', ὀκτωβρίου 1, 1887. Lecce. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ ἐκδότου.

Die orthoepischen Stücke der Byzantinischen Litteratur, von Dr Egenolff. Leipzig, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ συγγραφέως.

Θεοδώρου γραμματικῆς εἰσαγωγῆς τῶν εἰς τέσσαρα εἰς τὸ τέταρτον ὑπόμνημα ἐκ πολλῶν συνεργανισθὲν ὑπὸ Νεοφύτου ἱεροδιακόνου. Βουκουρεστίῳ, ἀψῆζῃ'. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ κ. Γ. Σ. Στασινοπούλου.

Discours prononcé par M^r le Duc de Broglie, président de la société d'histoire diplomatique à l'assemblée générale annuelle de cette société le 1er Juin 1887. Paris. Τόμ. 1.

Catalogue explicatif des principales mosaïques, peintures et sculptures existant à Kahrié-djami, par A. Leval. C/ple, 1886. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ κ. Ἀνδρ. Λεβέζλ.

La langue Grecque. Mémoires et notices 1864—1884, par Guctave d'Eichthal. Paris, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ συγγραφέως.

Κριτικὸν δοκίμιον τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας ἑλληνο-ρωσικῆς πολεμικῆς, ὑπὸ Α. Παυλώφ. (Ρωσσιστὴ). Πετροπόλει, 1878. Τόμ. 1.

Τὸ Ν' κεφάλαιον τῆς νομικῆς βίβλου ὡς ἱστορικὴ καὶ πρακτικὴ πηγὴ τοῦ ῥωσικοῦ περὶ γάμου δικαίου. (Ρωσσιστὴ). Μόσχῃ, 1887. Τόμ. 1.

Βιβλία νομικά περιλαμβανόντα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ῥωσικῇ βυζαντινοῦ νόμους. 1885. (Ρωσιστί). Τόμ. 1.

Ἐπιστολὴ τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως Ἱερεμίου Α' περὶ τῆς ἐνώσεως τῆς σερβικῆς ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τοῦ Πεκίου μετὰ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀγριδῶν ὑπὸ Α. Παυλώφ. (Ρωσιστί). Μόσχ., 1877. Τόμ. 1.

Ἦπὸ τοῦ ἐκδότου.

L'Egypte contemporaine et Arabi Pacha, par N. Scotides. Paris, 1888. T. 1.

Ἦπὸ τοῦ συγγραφέως.

Ueber die Griechischen Grabschriften, welche Geldstrafen anordnen, von G. Hirschfeld. Τόμ. 1.

Ἦπὸ τοῦ συγγραφέως.

Erotemata grammatica ex arte Dionysiana oriunda, per P. Egenolff. Manhemii, 1880. Τόμ. 1.

Ἦπὸ τοῦ ἐκδότου.

Ἀκαδημία, σύγγραμμα περιοδικόν, φιλολογικόν, ἐπιστημονικόν, ψυχγωγικόν καὶ χρονολογικόν ἐκδιδόμενον δις τοῦ μηνὸς ὑπὸ Θ. Μ. Παρασκευοπούλου καὶ Κλ. Χ. Κοκκολάτου. Ἔτος Α', τεῦχος α' καὶ β'. Ἀθήναι, 1887.

Ἦπὸ τῶν ἐκδοτῶν.

Notes sur les incendies de C/ple par l'Ermite d'Alem-dagh. Constantinople, 1887. Τόμ. 1.

Ἦπὸ τοῦ ἀνωνύμου συγγραφέως.

Παιδων ἀγωγὴ καὶ παιδεία παρὰ τοῖς Ἑλλήσι καὶ Ρωμαίοις. Συγγραφή J. L. Ussing, μετὰφρ. Α. Γ. Χ. Κώνστα. Ἐν Ὀδησσῷ, 1887. Τόμ. 1.

Ἦπὸ τοῦ μεταφραστοῦ.

Bureau of education circular of information, N° 2, 1887.

The study of history in American colleges and universities, by Herbert B. Adams. Washington, 1887. Τόμ. 1.

Circulars of information of the Bureau of education, N° 1, 1887. Washington, 1887. Τόμ. 1.

Ἦπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως γραφεῖου τῶν Η. Π. τῆς Ἀμερικῆς.

Σύντομος εἰδικὴ παθολογία καὶ θεραπευτικὴ, ὑπὸ Κ. Λαναρᾶ, ἱατροῦ. Φυλλάδ. α' καὶ β'. Ἀθήναι, 1887.

Ἦπὸ τοῦ συγγραφέως.

Catalogue of Greek Coins. Attica-Megarae-Aegina. London, 1888. Τόμ. 1.

Ἦπὸ τοῦ βρεττανικοῦ μουσείου.

Βιβλιοθήκη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐκδιδομένη κατὰ μῆνα ὑπὸ Ξ. Δ. Ζύγουρα. Περὶ μορφώσεως, ἀγωγῆς καὶ παιδείας. Τόμ. Α'. Ἀθήναι, 1888. Τόμ. 1.

Ἦπὸ τοῦ συντάκτου.

Τριάκοντα τέσσαρες ἐναίσιμοι διατριβαὶ ποικίλης ὕλης.

Ἦπὸ τοῦ ἐν Heidelberg πανεπιστημίου.

The Teaching of the apostles (διδασχὴ τῶν ἀποστόλων) newly edited, with facsimile text and a commentary, the Johns Hopkins University, by J. Rendel Harris. Baltimore, 1887. Τόμ. 1.

Ἦπὸ τοῦ ἐν Βαλτιμόρη τῆς Ἀμερικῆς πανεπιστημίου Johns Hopkins.

Revue Médico-pharmaceutique autorisée par l'radé Impérial. Ire année, N° 1, 31 Janvier 1888. Cons/ple. Τόμ. 1.

Ἦπὸ τοῦ γραφεῖου τῆς φαρμακευτικῆς ἐταιρίας.

Ὁμήρου Ἰλιάς, ἐξάμετρος ἀπλοελληνικὴ μετὰφρασις ὑπὸ Β. Ἀποστολίδου. Τεῦχος Α'. Α—Δ. Ἀλεξάνδρεια. 1888. Τόμ. 1.

Ἦπὸ τοῦ μεταφραστοῦ.

Ἡ παιδαγωγικὴ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ὑπὸ Μ. Κ. Σακελλαροπούλου. Κερκύρα, 1887. Τόμ. 1.

Ἦπὸ τοῦ συντάκτου.

Die Ergebnisse der Ausgrabungen zu Pergamon dritter vorläufiger Bericht 1883-86, von C. Humann, R. Bohn, M. Fränkel, κλπ. Berlin, 1888. Τόμ. 1.

Ἦπὸ τοῦ ἀποκρατορικοῦ μουσείου τοῦ Βερολίνου.

Report of the commissioner of education for the year 1885-86. Washington, 1887. Τόμ. 1.

Ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως γραφείου τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν τῶν Η. Π. τῆς Ἀμερικῆς.

The society for the promotion of Hellenic studies. The Journal of Hellenic studies.

Vol. VIII, N° 2 october 1887. Text.
» » » » » » Plates
LXXX—LXXXIII. London. Τόμ. 1.

Ὑπὸ τοῦ γραφείου τοῦ συλλόγου.

Ueber den Typhus icterodes von Smyrna, von Dr G. Diamantopulos. Wien, 1887. Τόμ. 1.

Ὑπὸ τοῦ συντάκτου.

Juliette Lamber. Οἱ σύγχρονοι Ἑλληγες ποιηται, ἤτοι μελέτη περὶ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ποιήσεως, μεταγλωττισθεῖσαι ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ Φ. Δημητριάδου. Φλιππουπόλει, 1887. Τόμ. 1.

Ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ.

On the early history of the doctrine of the Holy Spirit, by H. B. Swete. Cambridge, 1883. Τόμ. 1.

Theodorus Lascaris Junior. De processione Spiritus Sancti oratio apologetica. Londini, 1875. Τόμ. 1.

On the history of the doctrine of the procession of the Holy Spirit, by H. B. Swete. Cambridge, 1876. Τόμ. 1.

The Old Testament in greek according to the septuagint, edited by H. B. Swete. Vol. I. Genesis—IV Kings. Cambridge. 1887. Τόμ. 1.

Ὑπὸ τοῦ ἐκδότου.

Πρακτικὴ ἀριθμητικὴ πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν καὶ ἀστικῶν σχολείων, ὑπὸ Γ. Γεράκη. Τεύχος Α', Ἀθήναι, 1888.

Ὑπὸ τοῦ συντάκτου.

Συνοπτικαὶ μελέται περὶ τῶν πολεμικῶν τῶν ἀρχαίων. Περὶ τακτικῆς πολιορκίας παρ' ἀρχαίους, ὑπὸ Κ. Γ. Καλλάρη. Ἀθήναι, 1888. Τόμ. 1.

Ὑπὸ τοῦ συντάκτου.

Τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως κυροῦ Ματθαίου τοῦ Καντακουζηνοῦ λόγοι δύο ἐκδι-

δόμενοι ὑπὸ Ἰωάν. Σακκελίωνος. Ἀθήναι, 1888. Τόμ. 1.

Ὑπὸ τοῦ ἐκδότου.

Πλάτωνος Εὐθύφρων, Ἀπολογία. Κρίτων, μετὰ κριτικῶν καὶ ἐρμηνευτικῶν σχολίων ἐκδιδόμενοι ὑπὸ Γ. Κωνσταντινίδου. Ἀθήναι, 1888. Τόμ. 1.

Ὑπὸ τοῦ ἐκδότου.

Orientalische Bibliographie, von A. Müller. Berlin, 1888. Τόμ. 1.

Ὑπὸ τοῦ ἐκδότου.

Norges officielle statistik. Tredie Raekke, N° 58. Beretning om skolevaesnets tilstand. I kongeriget norge for aaret 1883. (Statistique de l'instruction publique pour l'année 1883). Kristiania, 1888. Τόμ. 1.

Ὑπὸ τοῦ ἐν Χριστιανίᾳ ἐπισήμου γραφείου τῆς στατιστικῆς.

Des Hysikles Schrift Anaphorikos nach Ueberlieferung und Inhalt kritisch behandelt, von Dr Karl Manitius. Dresden, 1888. Τόμ. 1.

Ὑπὸ τοῦ ἐν Δρέσδῃ γυμνασιάρχου κ. Hultsch.

Χειρόγραφον, οὕτως ἐλλείπει ἡ ἀρχή. Τ. 1.

Ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Ξανθοπούλου.

Révision et reconstitution de la chronologie Biblique et profane, par l'Abbé V. Dumax. Paris, 1886. Τόμ. 1.

Ὑπὸ τοῦ Abbé Lambert.

Kraft de Hohenlohe — Ingelfingen.

Ἐπιστολαὶ περὶ τοῦ πεζικοῦ, ἵππικοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ, μεταφρασθεῖσαι εἰς τὸ γαλλικὸν ὑπὸ Ernest Jaeglé, ἐκ τούτου δὲ εἰς τὸ ἑλληνικὸν ὑπὸ Γ. Κωνσταντινίδου. Ἀλ. Μεταξῆ καὶ Κλ. Κλεομένους. Ἀθήναι, 1888. Τ. 1.

Ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς δημοσίας ἐκπαίδεύσεως τῆς Ἑλλάδος.

Ἱστορία τῶν σταυροφοριῶν τοῦ γάλλου ἱστορικοῦ Μισώ, μεταφρ. εἰς τὴν ὀθωμανικὴν ὑπὸ * * * * * Τόμ. 1.

Ὑπὸ τῆς Α. Ε. τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ Σαίτ-πασσᾶ.

Specimina palaeographica codicum Graecorum Slavonicorum Bibliothecae Mosquensis Synodalis, sec. VI—XVII. Edidit Sabas, episcopus Mojaisky. Mosca, 1863. Τόμ. 1

Sacristie Patriarcale dite Synodale de Moscou. IIme édition revue par Sabas,

évêque Mojaisky. Moscou, 1865. Τόμ. 1
Ἰπὸ τῆς Α. Σ. τοῦ ἀρχιεπισκόπου Τβίερ κ. Σάββα.

Σὺν τοῖς ἀνωτέρω προσήνεγκεν ἡ Α. Σεβασμιότης καὶ ἕτερα ἐπτὰ συγγράμματα βωσιστί. Τόμ. 7

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΤΩΝ ΠΡΟΣΕΝΕΧΘΕΝΤΩΝ ΤΩ ΕΛΛΗΝ. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩ ΣΥΛΛΟΓΩ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΚΗ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ

1888-1889

Προλεγόμενα εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας ὑπὸ Α. Δ. Καππώτ. Τριπόλει, 1885.

Τόμ. 1

Μονογραφία περὶ τῆς πόλεως Μηστρά ὑπὸ Α. Δ. Καππώτ. Καλάμαι, 1880. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Le mal d'Orient par Kesnin Bey. Refutation par l'Ermite d'Alem-Dagh. Paris, 1888. Τόμ. 1

Ἰπὸ ἀνωνύμου.

Hellenisch die allgemeine Gelehrtensprache der Zukunft von Aug. Boltz. Leipzig, 1888. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ ἐκδότου.

Bureau of education circular of information N° 3, 1887. Proceedings of the Department of superintendence of the national educational association at its meeting at Washington. March 15—17, 1887. Washington. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς παιδείσεως ὑπουργείου τῶν Η. Π. τῆς Ἀμερικῆς.

Πρακτικὰ τῆς αὐτοκρ. ἀρχαιολογικῆς ἐται-

ρίας τοῦ ἔτους 1888. Ὀδησσός. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ γραφεῖου.

Dictionnaire des antiquités chrétiennes par l'Abbé Martigny. Paris, 1865.

Ἰπὸ τοῦ κ. Κ. Περδικίδου. Τόμ. 1

Ἐλάχιστα τῶν μεγίστων, ὑπὸ Ν. Κ. Βασιλείου. Ἀλεξάνδρεια, 1887. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Joannis Comneni medici vita Joannis Cantacuzeni Romcorum Imperatoris. Edidit Craece Chrysanthos Loparev. Petropoli, 1888. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ ἐκδότου.

Περὶ ὧν Ἀριστοτέλης περὶ προσωπικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀθανασίας ἐδόξαζε καὶ ἐδίδασκεν, ὑπὸ Ν. Κ. Βασιλείου. (Ἐναίσιμος). Σάμος, 1883. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Μικρασιαναὶ πραγματεῖαι ἱστορικαὶ καὶ τοπογραφικαί, ἧτοι αἱ ἐκατόνησοι, ὁ δῆμος Νυμφαίου καὶ ἡ ἐπαρχία Ἀνέων, ὑπὸ Ε. Ι. Δράκου. Τεῦχ. Α'. Ἀθήναι, 1888. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Karl Hopf. Les Giustintani dynastes de Cios. Étude historique, traduite de l'Allemand par Etienne A. Vlasto. Paris. 1888. Τόμ. 1.

Υπὸ τοῦ μεταφραστοῦ.

Annual report of the Canadian Institute session 1886—87, being part of appendix to the report of the minister of education, ontario. 1887. Toronto Canada, 1888. Τόμ. 1.

Υπὸ τῆς ἐν Ἀμερικῇ «Canadian Institute».

Observations phonétiques sur quelques phénomènes néogrecs. (Extrait des mémoires de la Société de linguistique de Paris, tome VI. Paris, 1888. Τόμ. 1.

Υπὸ τοῦ κ. I. Ψυχῆρη.

The cyclopædia or universal dictionary of arts, sciences and literature. Vol. I—XXXV. London, 1820. Τόμ. 45.

C. M. Wielands sämtliche Werke. Vol. I—XXXVI. Leipzig, 1794—1801. Τόμ. 36.

C. M. Wielands sämtliche Werke. Supplément. Vol. I—VI. Leipzig, 1796. Τόμ. 6.

The history of ancient Greece by John Gillies. Basil, MDCCXC. Τόμ. 5.

Verzeichniss der Bücher.

Ἔτος 1878 vol. I und II.
 » 1879 » I » II.
 » 1880 » I » II. (συνδεδεμ.)
 » 1881 » I » II.
 » 1882 » I » II.
 » 1883 » I » II. (συνδεδεμ.)
 » 1884 » I » II.
 » 1885 » I » II.

Leipzig. Τόμ. 16.

The history of the progress and termination of the Roman Republic by Adam Ferguson. Basil, MDCCXCI. Τόμ. 6.

Rytt swenskt och Fransyskt Hand—Lexikon of Erik Nordfors. Stockholm, 1805. Τόμ. 3.

The international Review. Vol. V, 1878. New York.. Τόμ. 1

The Princeton Revie. Vol. I and II. 1878. The Princeton Review. Vol. I and II, 1879. New York. Τόμ. 4

De lingua et literis veterum Ægyptiorum. Pars prima. Lipsiæ. 1825. Τόμ. 1

Catalogue of the officers and students of the theological seminary of the Presbyterian Church, Princeton. New Jersey, 1873—1874. Τόμ. 1

Provost of Oriel. Homer and the early history of Greece. (Extrait). London. 1886. Τόμ. 1

Old-Latin Biblical texts, N° 1. The gospel according to St. Matthew, edited by John Wordswortte. Oxford, 1883. Τόμ. 1

Ex ordinis philosophorum mandato. Præmissa est Victoris Fricker dissertatio patrio sermone conscripta: Die Verpflichtung des Kaisers zur Verkündigung der Reichsgesetze. Lipsiæ, 1884—1885. Τόμ. 1

Katalog der Atlanten, Karten und periodischen Schriften aus dem Verlage von Justus Perthes, geographische Anstalt. Gotha, 1886. Τόμ. 1

Ludovici Langii: de viginti quattuor annorum cyclo interculari commentatio. Lipsiæ, 1884. Τόμ. 1

Rectoratswechsel an der Univessität Leipzig am 31 october 1884. I. Rede des abtretenden Rectors Dr Max Heinze, II. Rede des eintretenden Rectors Dr Bernhard Windscheid. Leipzig, 1884. Τόμ. 1

The theory of morals by Paul Janet. Edinburgh, 1884. Τόμ. 1

Memoir and remains of the Rev. Robert Murray Mr Cheyne, by Rev. Andrew A. Bonar. Edinburgh, 1872. T. 1

Account of the proceedings of the Americans in Berlin at the celebration of the one hundredth anniversary of the declaration of independence July 4, 1876. Τόμ. 1

Reise in die Sevennen im Jahre 1877 von Dr Aug. Ebrard. Gütersloh, 1880. Τόμ. 1

The theory of double-entry book-Keeping, by Charles Gilpin. Philadelphia, 1886. Τόμ. 1

Robertus Fow. Leighton. Historia critica M. Tullii Ciceronis epistolarum ad familiares. Lipsiæ, 1877. Τόμ. 1

Harvard university. Courses of study for undergraduates and for graduate students in arts and science. 1884-85. T. 1.

An address at the Reopening of Pardee Hall. Lafayette college, 9^{ber} 20, 1880, by Francis A. March. Easton, 1881. Τόμ. 1.

Archeological institute of America. Fourth annual report of the managing committee of the American school of classical studies at Athens, 1884-85. Cambridge, 1885. Τόμ. 1.

Early morning, the Last charge and other poems. by George Crosswell Cressey. Leipzig. Τόμ. 1.

Wellesley college. Calendar for 1880-81.

» » » » 1881-82.

» » » » 1882-83.

Τόμ. 3.

Harvard University. Courses of study for graduates and Under—graduates. 1883-1884. Τόμ. 1.

Harvard University. Announcement of courses of instruction provided by the faculty of Harvard college for the academie year 1885-86. Τόμ. 1.

Adolf Schmidt. Die juristische Fakultät der Universität verkündigt die Feier des Andenkens. Leipzig. Τόμ. 1.

Anacreonteorum sylloge palatina recensetur et explicatur per Fr. Hanssen. Leipzig, 1884. Τόμ. 1.

Suhrlekha, von Heinr. Wenzel. Leipzig, 1886. Τόμ. 1.

Synonymisches Handwörterbuch. Leipzig, 1818. Τόμ. 1.

A critical Greek and English concordance of the New Testament. Prepared by Ch. F. Hudson. Boston, 1877. Τόμ. 1.

Translations from the German poets by Eduard Stanhope Pearson. Dresden, 1879. Τόμ. 1.

United states geological survey to the secretary of the Interior. Second, third, fourth, fifth, sixth annual report 1880—1885. Washington. Τόμ. 5.

Department of the Interior. Report of the United States geological survey of

the territories. Vol. II and VI. Washington, 1874—75. Τόμ. 2.

Smithsonian Miscellaneous collection Vol. XIX-XX, Washington, 1880-81. Τόμ. 2.

Υπό τοῦ κ. Gaspar René Gregory κα-θηγητοῦ τῆς παλαιολογίας ἐν τῷ πανεπι-στημίῳ τῆς Λειψίας.

Compte-rendu des travaux de la commission de la Dette Publique d'Egypte pendant l'année 1887. XIIme année. Le Caire, 1888. Τόμ. 1.

Υπό τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ δημ. χρέους τῆς Αἰγύπτου.

Τὸ Χιακὸν γλωσσάριον, ἥτοι ἡ ἐν Χίῳ λαλουμένη γλῶσσα, ὑπὸ Λ. Γ. Πασπάτη. Ἄ-θηναί, 1888. Τόμ. 1.

Υπό τοῦ συντάκτου.

Annual report of the Chief of Ordinance to the secretary of war for the fiscal year ended june 30, 1887. Washington, 1887. Τόμ. 1.

Υπό τοῦ ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν τῶν Η. Π. τῆς Ἀμερικῆς.

Κλειώ, σύγγραμμα περιοδικὸν μετὰ εἰκό-νων. Ἔτος Δ'. Ἰουνίου 1, 1888. Ἀριθ. 11.

Υπό τοῦ ἐκδότου. Τόμ. 1.

Litterarisch-Kritische Rundschau. Heft IV. Leipzig, 1888. Τόμ. 1.

Υπό τοῦ κ. Aug. Boltz.

Πρὸς τὰς ἀγιοπάτας αὐτοκεφάλους ἐκκλη-σίας τῆς Ἀνατολῆς. Τὸ βουλγαρικὸν σχίσμα καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Νικόδημος. Ἐν Ἱεροσο-λύμοις, 1888. Τόμ. 1

Υπό τοῦ ἀνωνύμου συγγραφέως.

Archeological Institute of America. Papers of the American school of classical studies at Athens. Vol. III, 1884-85 The Wolfe expedition to Asia Minor, by J. R. Sitlington Sterrett. Boston, 1888.

Υπό τοῦ συντάκτου. Τόμ. 1

Separatabdruck aus G. Jahrbuch XII, 1888. Bericht über unsre geographische

Kenntniss der alten griechischen Welt.
von G. Hirschfeld. Königsberg. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Conférences sur la fièvre jaune et sur
la peste orientale par S. E. S. S. Mavro-
geny Pacha. Cons/ple. 1888. Σόμ. 5.

Conférences sur la dysenterie par S.
E. S. S. Mavrogeny Pacha. Cons/ple,
1888. Σόμ. 5.

Ἰπὸ τοῦ συγγραφέαντος.

Ἐπετηρὴς τῆς ἡγεμονικῆς Σάμου διὰ τὸ δι-
σεκτον ἔτος 1888, ὑπὸ Ἐπ. Σταματιάδου,
Ἐν Σάμῳ, 1888. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ διοικητικοῦ γραφείου
τῆς Σάμου.

Le sommeil et la certitude. (Extrait
de la Critique philosophique). Paris,
1888. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ κ. Victor Egger.

Quelques observations sur la phoné-
tique des Patois et leur influence sur
les lanques communes. (Extrait de la
Revue des Patois Galloromains). Paris,
1888. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ κ. I. Ψυχάρη.

Μελέται, ὑπὸ Α. Διομήδους Κυριακοῦ. Ἀ-
θῆναι, 1888. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Die orthographischen Stücke der By-
zantinischen Litteratur, von P. Ege-
nolff. Leipzig, 1888. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Διδακτικὴ γραμματικὴ τῆς Ἀττικῆς δια-
λέκτου ὑπὸ Γ. Δ. Ζηκίδου. Ἀθῆναι, 1888.

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου. Τόμ. 1

Polybiï historia, recensuit apparatu
critico instruxit Fr. Hultsch. Vol. I. Edi-
tio altera. Berolini, 1888. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ ἐκδότου.

Papers relating to the Foreign Rela-
tions of the United States for the year
1887. Washington, 1888. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐξωτερικῶν τῶν
τῶν Η. Η. τῆς Ἀμερικῆς.

Πλουτάρχεια ἀπανθήματα ἐν ἀγορευτικῷ
κώδικι τῆς μονῆς Διονυσίου, ὑπὸ Σπ. Π.
Λάμπρου. Ἀθῆναι, 1888. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ ἐκδότου.

Περὶ σχολῆς καὶ ἰδίᾳ γυμνασίου. Λόγος
πανηγυρικῶς ἀπαγγελθεὶς ἐν Κυδωνίαις ὑπὸ
Α. Ζ. Ζάκα. Ἀθῆναι, 1888. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Γεωργίου I. Ἀποστολάκη, προέδρου τῆς
ἐφορίας τῶν σχολῶν Κυδωνιῶν. Ἐκθεσις περὶ
τῆς παρούσης καταστάσεως τῶν σχολῶν Κυ-
δωνιῶν. Ἀθῆναι, 1888. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ γραφείου τῆς ἐφορίας.

Δύο κριτικαὶ διατριβαὶ προσενηγεῖσθαι τῷ
ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ κατὰ τὴν ἐσρτήν τῆς
πεντηκονταετηρίδος αὐτοῦ, ὑπὸ Ἰω. Παντα-
ζίδου. Ἀθῆναι, 1888. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Dinarchi orationes adiectis Demadis
qui fertur fragmentis ὑπὲρ τῆς δωδεκαε-
τίης. iterum edidit Fr. Blass. Lipsiæ,
1888. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ ἐκδότου.

Ἐκθεσις τῆς ἐν Σταυροδρομίῳ ἐπιτροπῆς
τῆς μερμινώσης περὶ τῶν ἐκθέτων ὄργανῶν
ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς Α. Λιμαράκη, ἐκ-
τροῦ. Κ/πάσει, 1888. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τῆς ἐπιτροπῆς.

Ζωγράφειος ἑλληνικὴ βιβλιοθήκη. Εὐρυπί-
δου δράματα ἐξ ἐρμηνείας καὶ ἀναγνώσεως
Δ. Ν. Βερναρδάκη. Τόμ. Α'. Φοίνισσαι. Βι-
βλιογραφία ὑπὸ I. Πανταζίδου. Ἀθῆναι,
1888. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ βιβλιογράφου.

The society for the promotion of Hel-
lenic studies. The Journal of Hellenic
studies. Vol. IX, N° 1. London, 1888.

Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ γραφείου τοῦ συλλόγου.

Τὸ ἔνθος. Ἀθῆναι, 1887. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ κ. Δέ Νελεδράγγ.

Vorlese-Ordnung an der K. K. Karl
Franzens-Universität in Graz für das

Winter-Semester 1888-1889. Τόμ. 1.
ὑπὸ τοῦ ἐν Graz πανεπιστημίου.

Mitteilungen über eine Iliashandschrift der Römischen Nationalbibliothek. Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Sitzung der philos. philol. Classe vom 7 Juli». München, 1888. Τόμ. 1.

ὑπὸ τοῦ κ. Καρόλου Σίππλ.

Collection des anciens alchimistes Grecs, publiée sous les auspices du ministère de l'instruction publique par M. Berthelot. Livr. I et II. Paris, 1887-88.

Τόμ. 2.

Dictionnaire des antiquités Grecques et Romains par Ch. Daremberg et Edm. Saglio. XI Fas. (Cup-Del) et XII (Del-Dil). Paris. 1887-88. Τόμ. 2

Les Céramiques de la Grèce propre. Vases, peints et terres cuites, par Albert Dumont et Jules Chaplain. Ire partie. Fas. IV et V. Paris, 1887-1888.

Τόμ. 2.

ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐν Γαλλίᾳ.

Inschriften aus dem Norden kleinasiens besonders aus Bittynien und Paphlagonien von Gustav Hirschfeld. Berlin, 1888. Τόμ. 1.

ὑπὸ τοῦ συντάκτου.

Μυθιστορία ἐκ τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος, ὑπὸ Ἰωάννου Φλάχ, μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ. Λειψίχ, 1888. Τόμ. 1.

ὑπὸ τοῦ ἀνωνύμου μεταφραστοῦ.

Κατάλογος τῶν ἐκτυπωθέντων βιβλίων ἐν τῷ τυπογραφείῳ τῶν ἀδελφῶν Περρῆ ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ ἐν ἔτει 1868 μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1887. Ἀθήναι, 1888. Σ. 2.

ὑπὸ τῶν κ. Ἀδ. Περρῆ.

Ἐκατὸν εἴκοσι τρεῖς ἐναΐσιμοι διατριβαὶ ποιικίλης ὕλης μετὰ τεσσάρων προγραμμάτων.

ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀλλῆς-Βιττεμβέργης.

Ἐκατὸν εἴκοσιν ἑξ ἐναΐσιμοι διατριβαὶ ποιικίλης ὕλης μετὰ δύο προγραμμάτων.

ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἐρζλάγγης.

Πεντήκοντα ἐπτὰ ἐναΐσιμοι διατριβαὶ ποιικίλης ὕλης μετὰ τριῶν προγραμμάτων.

ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Breslau.

Catalogue of the Turkish manuscripts in the British Museum, by Charles Rieu. London, 1888. Τόμ. 1.

ὑπὸ τοῦ βρεττανικοῦ μουσείου.

Verzeichniss der Akademischen Behörden-Lehrer und Beamten an der K. K. Karl Franzens-Universität zu Graz im Studienjahre 1888-89. Τόμ. 1.

ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Graz.

A catalogue of engraved gems in the British Museum. (Department of Greek and Roman antiquities). London, 1888.

Τόμ. 1.

ὑπὸ τοῦ βρεττανικοῦ μουσείου.

Ἐκθεσις Ν. Μ. Βουτσίνου, προέδρου τῆς ἐλληνοκαθολικῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐταιρίας «Συμπνοίας», ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν 6/18 νοεμβρίου 1888 εἰς ἑκτακτον γενικὴν τῶν μελῶν συνέλευσιν. Κ/πόλει, 1888. Τόμ. 1.

ὑπὸ τοῦ γραφείου τῆς ἐταιρίας.

Lautlehre des Pontischen von D. Oekonomides. Leipzig, 1888. Τόμ. 1.

ὑπὸ τοῦ συγγραφέως.

Σαπρῶ ἢ Μιτυληναία, ὑπὸ Ἰωακείμ Ι. Παυλίδου. Ἐναΐσιμος. Λειψίχ. Τόμ. 1.

ὑπὸ τοῦ συντάκτου.

Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας τοῦ ἔτους 1886. Ἀθήναι, 1888. Τ. 1

ὑπὸ τοῦ γραφείου τῆς ἐταιρίας.

Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθήναις φιλεκπαιδευτικῆς ἐταιρίας τοῦ ἔτους 1887—1888. Ἀθήναι, 1888. Τόμ. 1.

ὑπὸ τοῦ γραφείου τῆς ἐταιρίας.

Ράκη καὶ σάρωθρον, μυθιστόρημα πρωτότυπον. Ἐν Ὁδησσῷ, 1885. Σῶμ. 2.

Ἐθνικὸν δραματολόγιον. Α'. Ὁ δραματογράφος. Τραγωδία πρωτότυπος εἰς πράξεις πέντε καὶ εἰκόνας ἑξ. Ἐν Ὁδησσῷ, 1887. Σῶμ. 2.

Ἐθνικὸν δραματολόγιον. Β'. Τὸ ὄνειρον.

Δράμα οίκουγενειακόν πρωτότυπον εἰς πράξεις πέντε καὶ εἰκόνας ἕξ. Ἐν Ὁδησσῷ, 1888. Σώμ. 2.

Ἐθνικὸν δραματολόγιον. Γ'. Ἡ Γρανουῦλα. Δράμα πρωτότυπον εἰς πράξεις τρεῖς μετὰ προλόγου εἰς πράξεις δύο. Ἐν Ὁδησσῷ, 1888. Σώμ. 2.

Ἐπὶ τοῦ κ. Κ. Σ. Πέρβελη.

Λόγοι καὶ εὐθύναι τῆς ἐν Μεγάλῳ Ρεύματι τοῦ Βοσπόρου ἐφορίας τῶν δημοτικῶν ἐκπαιδευτηρίων διὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1887—1888. Κ/πόλει, 1888. Τόμ. 1.

Τὰ κατὰ τὴν ἀνέγερσιν δέκα ἐπτὰ οἰκιῶν ὑπὲρ τῶν θυμάτων τῆς ἐπισυμβάσης πυρκαϊῆς ἐν Μεγάλῳ Ρεύματι τῇ 11 ἀπριλίου 1887. Κ/πόλει, 1887. Τόμ. 1.

Ἐπὶ τοῦ κ. Κ. Σ. Καραθεοδωρῆ.

Oservatorio meteorologico dei R. Istituto nautico di Riposto. Bolletino mensile. Novembre 1888. Anno XIV, fascicolo XI. Riposto, 1888. Τεύχος 1.

Ἐκ τοῦ μετεωροσκοπείου Ριπόστου.

Πρακτικὰ τοῦ ἐν Ὁδησσῷ συγκληθέντος 5' ἀρχαιολογικοῦ συνεδρίου ἐν ἔτει 1884 (ῥωσιστί). Ἐν Ὁδησσῷ, 1886-88. Τόμ. 3.

Ἐπὶ τοῦ αὐτ. πανεπιστημίου Ὁδησσοῦ.

Scholia in Sophoclis tragoedias adiecit Petrus N. Papageorgius. Lipsiae, 1888. Τόμ. 1.

Ἐπὶ τοῦ συντάκτου.

Papers of the American school of classical studies of Athens. Vol. II, 1883-1884. An epigraphical journey in Asia Minor, by J. R. Sitlington Sterrett. Boston, 1888. Τόμ. 1.

Ἐπὶ τῆς ἐν Ἀθήναις ἀμερικανικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς.

Storia Mitropoliei Moldaviei si Sucevei si a catedrala mitropolitane din Jasi de Constantin Erbiceanu. Bucuresti, 1888. Τόμ. 1.

Ἐπὶ τοῦ συντάκτου.

Λεξικά, ἤτοι χωρογραφία τῆς νήσου Λέρου, ὑπὸ Δ. Ι. Οἰκονομοπούλου. Ἀθήναι, 1888.

Ἐπὶ τοῦ συντάκτου. Τόμ. 1.

Synonymisches Handwörterbuch der deutschen Sprache. I Lieferung. Leipzig, 1888. Τόμ. 1.

Ἐπὶ τοῦ κ. J. A. Eberhards.

Προσωρινὸς κανονισμὸς τῆς ἐν Κ/πόλει διδασκαλικῆς ἀδελφότητος.

Ἐπὶ τοῦ γραφείου τῆς ἀδελφότητος.

Mémoires de l'académie royale des sciences, des lettres et des beaux-arts de Belgique. Tomes XLVI, XLVIII. Bruxelles, 1886. Τόμ. 2.

Mémoires couronnés et autres mémoires publiés par l'académie royale des sciences, des lettres et des beaux-arts de Belgique. Tomes XXXIX, 1886, XII, XIV, XL. 1887. Bruxelles. Τόμ. 4.

Annuaire de l'académie royale des sciences, des lettres et des beaux-arts de Belgique. Année LIV. Bruxelles, 1888. Τόμ. 1.

Ἐπὶ τῆς βασιλικῆς ἀκαδημίας τῶν Βρυξελλῶν.

Λεξικὸν ἀπάντων τῶν ῥημάτων τῆς ἀπτικῆς πεζογραφικῆς διαλέκτου, ὑπὸ Γ. Δ. Ζηκίδου. Ἀθήναι 1888. Τόμ. 1.

Ἐπὶ τοῦ συντάκτου.

Ἐκκλησίαι τῶν ὀρθοδόξων ἐν Κ/πόλει. Ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ τε τῶν ἱερῶν νηῶν καὶ περὶ τῶν παρ' αὐτοῖς σχολείων ὑπὸ Μ. Γεδεῶν. Κ/πόλει, 1888. Τόμ. 1.

Ἐπὶ τοῦ συντάκτου.

Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας τοῦ ἔτους 1887. Ἀθήναι. 1888. Τ. 1.

Ἐπὶ τοῦ γραφείου τῆς ἐταιρίας.

Γνωμικῶν ἐγγχειρίδιον ἐκ τοῦ γαλλικοῦ μεταγλωττισθὲν ὑπὸ Στ. Α. Βλαστοῦ. Ἀθήναι. 1889. Τόμ. 1.

Ἐπὶ τοῦ μεταφραστοῦ.

Eraclito Efesio. Roma, 1885. Τ. 1.

Ἐπὶ τοῦ κ. Enrico Soulier.

Δεκαετηρίς τοῦ ἐν Κ/πόλει ἑλληνικοῦ συλλόγου « Ἑρμοῦ ». Ἔτος Α'—Γ'. 1877-1887. Τόμ. 1.

Ἐπετηρίς τοῦ ἐν Κ/πόλει ἑλληνικοῦ συλλόγου «Ἐρμῆς». Ἔτος ΙΑ'. 1887-88. Τ. 1.
Ἐκ τοῦ γραφείου τοῦ συλλόγου.

Πίστις καὶ πατρίς, ἀναγνώσματα διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων, τὰς μητέρας, τοὺς ἄνδρας τοῦ στρατοῦ καὶ τὸν ἑλληνικὸν λαόν, ὑπὸ Βλ. Σκορδέλη. Ἀθήναι, 1889. Τ. 1.
Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Ὀμήρου Ἰλιάς, ἐξάμετρος ἀπλοελληνικῆ μεταφράσις ὑπὸ Β. Ἀποστολίδου. Μέρους Α', Α—Μ. Ἀλεξάνδρεια, 1888. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ μεταφραστοῦ.

Annual report of the Chief of Ordnance to the secretary of War for the fiscal year ended June 30, 1888. Washington, 1888. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν τῶν ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς.

Phrati — Beslutninger fra Deklecia. Kjobenhavn, 1889. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ κ. J. L. Ussing.

Στοιχειώδης γεωγραφία πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ παρθεναγωγείων ὑπὸ Δ. Π. Μελανδίνου. Κ/πόλει. 1888. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Σύγγραμμα ῥωσιστί. Ἐν Ὀδησσῷ, 1888. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ ἐκδόντος αὐτὸ κ. Λατίσεφ.

Études avestiques. II. Contributions à la grammaire et à la lexicographie de l'Avesta par Eugène Wilhelm. (Extrait du Muséon). Louvain, 1888. Τόμ. 1

La patrie et l'origine de Cyrus par Eugène Wilhelm. (Extrait du Muséon) Louvain, 1889. Τόμ. 1

Beiträge zur Lexicographie des Avesta von Eugene Wilhelm. Τόμ. 1

The Arian period and its conditions and the cult of the genii in ancient Iran. by Eugene Wilhelm. Two essays. Bombay, 1888. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ συγγραφέως.

Ἑλλάς, περιοδικὸν τοῦ ἐν Ἀμστελδάμῳ

φιλελληνικοῦ συλλόγου. Τεύχος I. Leiden, 1888. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ γραφείου τοῦ συλλόγου.

Ὄργανικὸς κανονισμὸς τῆς ἐν Σμύρνῃ ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου κοινότητος κατ' ἀναθεώρησιν τοῦ ἐν ἔτει χωρὶς ἐπιψηφισθέντος. Σμύρνη, 1888. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ γραφείου τῆς κοινότητος.

Norges officielle statistik. Tredie Raekke N° 74, 83. (Statistique de l'instruction publique pour les années 1884 et 1885). Kristiania, 1888. Τόμ. 2.

Ἰπὸ τοῦ γραφείου τῆς στατιστικῆς ἐν Χριστιανίᾳ.

Ἀθηνᾶ, σύγγραμμα περιοδικῶν τῆς ἐν Ἀθῆναις ἐπιστημονικῆς ἐταιρείας. Τόμ. Α'. Τεύχ. α' καὶ β' (συνδεδεμ.). Ἀθήναι, 1889. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ γραφείου τῆς ἐταιρείας.

The journal of Hellenic studies. Vol. IX, N° 2. London, 1888. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ ἐν Λονδίῳ συλλόγου τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν.

Jean Vauquelin Sieur de la Fresnaie, der Schöpfer des Klassischen Satire in Frankreich, von Oberlehrer Hugo Lichtenauer. Programm. Dresden, 1889. Τόμ. 1.

Ἰπὸ τοῦ κ. Hultsch γυμνασιάρχου ἐν Δρέσδῃ.

The Gospel and its witnesses, by Henry Wace. London, 1883. Τόμ. 1.

Die Lehre von Urstand des Menschen, geschichtlich und dogmatisch=apologe-tisch untersucht, von O. Zöckler. Gü-ttersloh, 1879. Τόμ. 1.

Der Kaisertraum von D^r von Zersch-witz. Leipzig, 1877. Τόμ. 1

Zeitschrift des Deutschen-Palästina-Vereins. von Hermann Guthe.

Band I, Heft I. Leipzig, 1878.

» II, » 1880.

» V, » I, II, IV. » 1882.

» VI, » I, II, III, IV. » 1883.

» VII, » I. » 1884.

Untersuchungen ueber den Versbau des Südslavischen Volksliedes, von Wil. Wollner. Leipzig, 1886. Τόμ. 1

Abraham's Day and Christ's, by W. Elliot Griffis. Boston, 1886. Τόμ. 1

Die juristische Facultät der Universität Leipzig. Betrachtungen über den Entwurf eines bürgerlichen Gesetzbuchs für das Deutsche Reich u. J. 1888, von J. Emil Kuntze. Leipzig. Τόμ. 1

The office of proof in the Knowledge of God, by Francis G. Peadody. (Reprinted from the Andover Review, July 1884). Τόμ. 1

De Aaronitici Sacerdotii atque thoraeholisticae origine, per J. J. Curtiss. Lipsiæ, 1878. Τόμ. 1

John Lightfoot, the English Hebraist, von D. M. Welton. Leipzig, 1878. T. 1

On the enclitic ne in early Latin by Minton Warren. Τόμ. 1

Verzeichniss von wissenschaftlichen Handbüchern, von Th. Stauffer. Ostern, 1889. Τόμ. 1

Ueber die Abhängigkeit der Reactionszeiten vom Ort des Reizes, von G. S. Hall und J. v. Kries. Leipzig, 1879. T. 1

De foederis notione Jeremiana commentatio theologica scripsit Hermannus Guthe. Lipsiæ, 1877. Τόμ. 1

The Value study of Hebrew for a Minister, by Ed. J. Young. Boston, 1879. Τόμ. 1

Historia critica M. Tullii Ciceronis epistolarum ad Familiares, scripsit R. F. Leightou. Lipsiæ, 1877. Τόμ. 1

The authority of Scripture independent of criticism, by J. S. Candlish. Edinburgh, 1877. Τόμ. 1

Der Offenbarungsbegriff des Alten Testamentes, von Fried. Ed. König. Band I und II. Leipzig, 1882. Τόμ. 2

An examination of some of the final constructions of biblical Hebrew by H. G. T. Mitchell. Leipzig, 1879. Τόμ. 1

Papst Pius IX, von J. Hasemann. Leipzig, 1878. Τόμ. 1

Katholische Studien. Galileo Galilei und sein Prozess von Paul Schanz. Würzburg, 1878. Τόμ. 1

Immediate perception as held by Reid and Hamilton considered as a refutation

of the skepticism of Hume, by J. F. Latimer. Leipzig, 1880. Τόμ. 1

Zum internationalen Rechtsverkehr der Römer von J. A. Schmidt. Leipzig, 1888. Τόμ. 1

Thoughts on emigration by J. Washington Bell. Leipzig. Τόμ. 1

Symbolæ ad Julii Pollucis tractatum de partibus corporis humani per Ed. Zarneke. Leipzig, 1884. Τόμ. 1

Das kirchliche Bestattungsrecht und die Reichsgewerbeordnung von Emil Friedberg. Leipzig, 1887. Τόμ. 1

Die allgemeine rechtliche Stellung der evangelischen Kirche zum Staate von E. Friedberg. Leipzig, 1887. Τόμ. 1

Hundert Jahre aus dem Doctorbuche der Leipziger Juristenfacultät 1600-1700 von E. Friedberg. Leipzig, 1887. T. 1

Die Quellen und die Ausbreitung der Volkshygiene von Fr. Hofmann. Leipzig, 1888. Τόμ. 1

Der paulinische Grundbegriff der Διακρισμένη Θεοῦ erörtert auf Grund von röm. 3, 21—26 von G. A. Fricke. Leipzig, 1887. Τόμ. 1

Ἐπὶ τοῦ κ. Gaspar René Grégory.

Τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἐν Ἐρμουπόλει συλλόγου ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «σχολὴ ἀπόρων παιδῶν Ἐρμουπόλεως» καὶ λογοδοσία τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου. Ἐν Ἐρμουπόλει Σύρου, 1889. Τόμ. 1

Ἐπὶ τοῦ γραφείου τοῦ συλλόγου.

The Hebrews and the Red Sea, by Alex. W. Thayer. Andover, 1883. Τόμ. 1

Ἐπὶ τοῦ συντάκτου.

Vorlese-Ordnung an der K. K. Karl-Frazens-Universität in Graz für das Sommer-semester 1889. Τόμ. 1

Ἐπὶ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Graz.

Report of the Commissioner of education for the year 1886—87. Washington, 1888. Τόμ. 1

Proceedings of the Department of superintendence of the national educational association at its meeting in Washington February 14-16, 1888. (Bureau of education, circular of information N° 6, 1888). Τόμ. 1

Industrial 'education in the South, by Rev. A. D. Mayo. (Bureau of education circular of information, N° 5) Washington, 1888. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς παιδείσεως γραφείου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς.

Official army register for January 1889. Washington, 1889. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς.

Mission scientifique au Mexique et dans l'Amérique centrale. III partie.

Études sur les reptiles et les batraciens par Mrs Auguste Duméril et Bocourt.

IV^{mo} partie. Études sur les poissons par Mrs Léon Vailant et Bocourt, VIIme partie.

Études sur les Mollusques terrestres et fluviatiles par Mrs F. Fischer et H. Crosse. Paris, 1887—1888. Τόμ. 3

Collection des anciens alchimistes Grecs publiée sous les auspices du ministère de l'Instruction Publique par Mr Berthelot. Livr. I, III et IV. Paris, 1887-88.

Ἰπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς δημοσίας ἐκπαίδευσσεως ἐν Γαλλίᾳ.

ΖΩΓΡΑΦΕΙΟΣ ΑΓΩΝ

ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΟΣ

ΖΩΝΤΑ ΕΝ ΤΩΙ ΝΥΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΙ ΛΑΩΙ

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΥΛΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΜΕΓΙΣΤΗΣ

(ΚΑΣΤΕΛΛΟΡΙΖΟΥ)

ΥΠΟ

ΑΧΙΛΛΕΩΣ Σ. ΔΙΑΜΑΝΤΑΡΑ

Α'. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Α

1. 'Αποὺ λειψὸν τσ' ἀποὺ μικρὸν μαθαίνεις τὴν ἀλήθεια.
2. 'Αδ δὲν ἐμοιᾶζαμεδ, δὲν ἐσυμπθεθεριᾶζαμε.
3. 'Ας μὲ λὲν πρωτοερίνα (1), τσ' ἄς ψοφῶ τσ' ἀποὺ τὴν πείνα.
4. 'Αεργιον (2) πωρνόν, καθάρια ἴμερα.
5. 'Αγαπᾶ Θεὸς τὸν κλέφτην, ἀγαπᾶ τσαὶ τὸν νοικοσύρη.
6. 'Ακόμη δὲν τὸν εἶδαμε, τσαὶ Γυάννη τὸν ἐβγάλαμε.
7. 'Αδιεφόρετον πρᾶμμα ἔς τὴν πομπὴν τοῦ ἄγτροῦ.
8. 'Ακριβός θαρρεῖ τσερδαίνει, γάνει τα τσαὶ δὲν τὸ νοιώννει.
9. 'Αλλα ψάλλ' ἢ λύρα μου, τσ' ἄλλα τὸ βεελί μου.
10. 'Αλοὶ ἔς τὸν ὅπου καρτερᾶ ἔς τὰ ξένα νὰ δειπνήση.
11. 'Αλλοὶ ἴπεθυμοῦν τὰ γένεια. τσ' ἄλλοὶ μαδοῦν τσαὶ ρίβγουν τα.
12. 'Αλλοὶ γτυποῦν τσαὶ σαίρουνται, τσ' ἐβῶ (3) ἴμιλῶ τσαὶ βλάφτω.
13. 'Αδ δὲν κλάψη τὸ παιδί, δὲν τὸ δίουσι (4) βυζί.
14. 'Αδ δὲν κοπιᾶσης βόνατα (5), καρδιά δὲθ θεραπεύγεις.
15. 'Αβ βροντοῦν τσ' ἄδ δὲθ βροντοῦν, κουδούνα τᾶσ' (6) ἢ 'Αρκοντοῦ.
16. 'Αδ δὲν ἔρητῆ ἐκακὸς ἐ χρόνος, ἐ καλὸς δὲν ἀθθυμιέται.
17. 'Αδ δὲν ἔσης γέρο, γέψ' (1) ἀούρασε (2).
18. 'Αθρωπος ἀκάλεστος ἔς τὸν γάμον τί ὑρεύγει (3);
19. 'Απυαστα πουλιᾶ, σίλια (4) ἔς τὸν παρᾶ.
20. 'Αποὺ γενηᾶς (5) ἀούραζε, τὰ σύμπαντά σου δὲς (6).
21. 'Απυαστος κλέφτης, καθάριος νοικοσύρης.
22. 'Αποὺ σιανόν (7) ποταμόν ἀλάργα τὰ ροῦγά σου.
23. 'Αρκοντας σὰθ θὰ φτωχάνη, τὰ παληᾶ τεφτέρια πιάννει.
24. 'Αγάπα τον τὸφ φίλος σου μὲ τὰ λαττώματά του.
25. 'Αποὺ τσεῖ ποῦ δὲς σὲ τρώει, μὴν ἐζύννεσαι.
26. 'Α (8) μὴν τῶσ' ἢ καυκάλλα σου νὰ κατηβάζη ψείραις.
27. 'Αν εἶσαι τσαὶ παπᾶς, μὲ τὴν ἀνορίας σου (ἢ ἐφημερίας σου).
28. 'Αλλα ἴν' τὰ μάδρα (9) τοῦ λαοῦ (10) τσ' ἄλλα ἴν' τῆς κουκουβάλας (11).
29. 'Αλλα λέει, τσ' ἄλλα κάμνει, τσ' ἄλλα πάλι διαλοᾶται.
30. 'Αποὺ μαρτυῖοῦ κλουτσαριᾶ, τσ' ἀπ' ἄουστου σεμιῶνας.
31. 'Αλοὶ ἔς τὸδ δέρονδου δεκοχτώ, τσαὶ δὲν τὸδ δέρονει νοῦς του.
32. 'Αλοὶ ἔς τὸν γέμπου (12) ἔς τὸ τσυνή (13), τσαὶ πάει μὲ τὸ ζόρι, γιὲ πῶδιν του θὰ τσακιστῆ, γιὲ θᾶρητῆ μ' ἑνας σέρι (14).

1) Πρωτοερίνα θηλ. τοῦ πρωτόγερος=προεστῶς. (2) 'Αγριον ἢ μᾶλλον ἀνέρον=νήμενον. (3) 'Εγώ. (4) Διδουσι. (5) Γόνατα. (6) Τᾶχει=τὰ ἔχει.

(1) Γύρευσε, ζητήσον. (2) 'Αγόρασον. (3) Γυρεύει, ζητεῖ. (4) Χίλια. (5) Γενεᾶς, γένους. (6) Δίδει. (7) Σιγανόν, ἤρεμον. (8) Νά. (9) Μάρα. (10) Λαγοῦ. (11) Κουκουβάλας, γλαυκός. (12) Γυρεύουν, ζητοῦσι. (13) Κυνήγιον. (14) Χέρι.

33. 'Αφ' τὸν πάριππον ὡς τὸθ θεῖόν, τύφλαις
νά 'χουν τσαί ἐ δρό.
34. "Ασπρος εἶνεν τσ' ἄς λαλιῆ, κότσινος τσ'
ἄς τσηλαλιῆ.
35. "Αῖχρα τσ' ἀμιλιῆτα, τσαί καλῶς ὠ-
ρίσιτε.
36. 'Αφ' τῆ Σάρατ Μάρτα ξύλον, τσ' ἀφ'
τῆθ Βενετιῶν κλωνάρι.
37. "Ας λάμπη νήλιος, τθ' ἄς εἶναι 'ς τὴν
'Ανετολή.
38. 'Απουκουστὸν τὸν ἔσει τὸν Πανερημῶτη.
39. "Ασπρον εἶδες, ἄσπρα θέλει· μαῦρον εἶδες,
τσ' ἄλλα θέλει.
40. "Αν καύγεται τοῦ γειτόνου σου τὸ σπίτιν,
ἀνάμνε τσαί τὸ 'δικός σου.
41. 'Απ' ὄζω κλοδιᾶγκλωτος, τσαί μέσα
φουῖχτα κόνιδα.
42. "Ασπρα γρόσα γιᾶ τῆς μαύραις 'μέραις.
43. "Αρκοντας σάθ θά πονήση, τσαί φτωχός
σάθ θά 'πεθάνη.
44. "Ατσις σου παντάτσις σου, τσαί πάντα
γονικός σου. (Κατάρα).
45. "Αργιο (1) θά 'νῆ (2) μπελλί (3), γιᾶ
χοντρή 'ναι γιᾶ λιανή.
46. Αἱ περισσαις πολλὰ θέλουν, τσ' αἱ μου-
νασαις ἀπ' οὐλα.
47. 'Αλλοῦ τὰ κακκαίσματα, τσ' ἄλλοῦ γεν-
νοῦν αἱ ὄρνιθες.
48. 'Αποῦ ποῦσαι τσουπαρίσι; ἀποῦ τὴν
τσουνοῦργια (4) βρύση.
49. 'Αποῦ τσεῖ ποῦ σαρταίρει κατσίκα, σαρ-
ταίρει τσαί τὸ κατσαϊάτσι.
50. 'Αλοι 'ς τὸν πωῦρη τὸν τσαϊρόν, τσαί δὲν
τὸν ἀρμενίση.
51. 'Αγιέ Νικόλα, βῶθα με, σάζε (5) τσαί σὺ
τὸ πόδις σου.
52. "Ας εἶν' καθάριον τὸ ὑαλλίν, τσ' ἄς φά'
σακατὰ ποῦ τὸ λαλεῖ.
53. 'Ακριβοπούλις, τσαί δίτση (6) μέτρα.
54. "Αθρωπος τᾶθρώπου 'μοιᾶζει, τσαί τὸ
πράμμαν τοῦ πραμμάτου.
55. "Αντρας μου με κάμνει χῶμαν, τσ' ἄν-
τρας μου με κάμν' ἀκόνα (7).
56. 'Αράπη σέριν (8) ἄφ φιλήσης, ἀράπης δὲγ
γίνεσαι.
57. 'Αποῦ τὴν πόλιν ἔρκομαι, τσαί 'ς τὴν
κορφῆκ κανέλλα.

58. 'Αποῦ σιανὸν κάουραν νὰ φοῖσαι (1).
59. "Αν κάμη μάρτης δρό νερά, τσ' ἀπρίλης
ἄλλο ἔνα, γαρά 'ς τῆς μάνας τὸν υἱόν,
πῶχει 'ς τῆ γῆ σπαρμένα.
60. "Α 'ταν (2) νᾶκουεν ἐ Θεός τοὺς κοράκους,
ἔθελαν νὰ ψοφήσουβ βοῦλλ' (3) οἱ γα-
δάροι.
61. "Α γάση θέλ' ἡ Βενετιᾶ βελόνι.
62. "Αθραστα τσαί βρασμαμένα τσαί κουτσα
μαειρεμένα.
63. 'Αποῦ κακό χρεωφελέτην τσ' ἔνα κουμ-
μάτιν ἄλας.
64. 'Αλοι 'ς τὸμ μελετήσουσιν, τσαί θά πε-
θάνη θέλει.
65. 'Ακριθᾶ γουράζεις, ἀκριθᾶ καταλᾶς (4).

B

66. Βρέζε κῶλον, νὰ φᾶς πατέλλαις.
67. Βῶθα με νύχτα τσαί αὐγή, σὰμ μάνα
τσαί σὰν ἄερφή.
68. Βεργιᾶ με δῖεις, καλάθια σὲ μπλέχω.
69. Βουνοῦ με βουνοῦ δὲν ἰσιμίγει.
70. Βοῦλλα τὰ στραᾶ (5) τῆς νύφης.
71. Βοῦλλα τᾶσεν ἐ Μαροῦ, 'πάπλωμαν τῆς
ἔλλειπε.
72. Βοῦλλα τὰ πουλιᾶ μισεύγουν, τσ' ἐ κο-
ράτσι 'δῶ 'πομένουν.
73. Βοῦλλα τοῦ γάμου δύσκολα, τσ' ἐ νύφη
'γκαστρωμένη.
74. Βουλουνοῦ τοῦ κόσμου 'ρώτα, τσαί τοῦ
λοῖσμοῦ σου κάμνε.
75. Βάλε στραᾶ τὸ φέσις σου, παρὰδ δὲν ἔσ'
ἡ τσέπη σου.
76. Βοῦλλ' οἱ γύφτοι μιᾶ γενειᾶ.
77. Βοῦλλοι 'πεθυμοῦν τὰ γένεια, τσ' αὐτὸς
μαδᾶ τσαί βίχτει τα.
78. Βοῦλλοι τῆμ μάναμ γυρεῦγου.

Γ

79. Γέρο βορρεῶν ἀρμενίζε, τσαί νότον παλ-
ληκάριν.
80. Γιᾶ νερόγ γάννεις τσαϊρόν, τσαί γιᾶ ψω-
μῖν ταξέιδι.
81. Γύρισε, γύρισε τὸ πουλλι, 'ς τῆ φωληᾶν
του θά πάη.
82. Γύρισε, γύρισε τὸ σῆρι, 'ς τὸμ μύλοθ θά
πάη.

(1) Αὔριον. (2) Γενῆ. (3) Φικερὸν (λέξ. τουρκικῆ).
(4) Καινούργια. (5) Ίσαζε=ἔτοιμαζε, κίνει. (6) Δί-
καια, δικαίως. (7) Εἰκόνα. (8) Χέρι, χεῖρα.

(1) Φοδῆσαι. (2) Ἄν ἤτο. (3) Ὅλοι. (4) Καταλείς,
φθειρεῖς. (5) Στραβά.

83. Γιὰ καλὸν τσαὶ γιὰ κακόν, τὸ καπέλλο
φόργιζε το.
84. Γέλα με νὰ σὲ γελῶ, νὰ περνοῦμεν τὸν
τσαϊρό.
85. Γιὲ χορεύεστε καλά, γιὲ ἀφήστε τὸ γ χορό.
86. Γλυκὸς ἔ νύπνος τὴν ἀνγήγ, γυμνὸς ἔ κῶ-
λος τὴλ λαμπρή.
87. Γιὰ χαρτὶν τσαὶ γιὰ μελάνιν, τὸ γ γαμ-
πρόν καμιμὰ δὲχ χάννει.
88. Γειτονικόν, κολλητικόν.
89. Γαμπρὸς υἱὸς δὲγ γίνεται, τσαὶ νύμφη
θυατέρα.
90. Γιὰ ρίξε με 'ς τὴ θάλασσα, νὰ πλέω 'σὰς
σκεπάρνι.
91. Γαμιέσαι κόρη, σαίρεσαι, μὲ νάρτη γέννα,
τσαὶ νὰ 'δῆς.
92. Γρηὰ γαμῆς, τὸ σπόροχ χάννεις.
93. Γράψε τα 'ς τὸ σόνι (1).
94. Γιὲ παπᾶς παπᾶς, γιὲ ζευγᾶς ζευγᾶς.
95. Γιὲ μικρὸς μικρὸς 'παντρεύτου, γιὲ μι-
κρὸς καλεερεύτου (2).

Δ

96. Δρὸ τσεφάλια δὲχ χωροῦ 'ς ἔναφ ρέσι.
97. Δέννε κόμπο 'ς τὴν κλωνιάς σου, νὰ μὴ γ
χάννης τὴν τσεντιάς σου (3).
98. Δέκα μέτρα, τσ' ἔναν κόβγε.
99. 'Δὲ τοῦ χωριάτη τὸν τουρβᾶ, τσ' ὄ,τ'
ἔσει μέσα βάλει.
100. 'Δὲ τὴν οὔγαν, τσ' ἔπαρ' τὸ παννί.
101. Δὲλ λείπει μάρτης ἀπὸ τὴ σερακοστή.
102. Δέμ με φταίνει ἔ χολή μου, τσαὶ καυ-
σέται τὸ κορμὶ μου.
103. Δανεικὰ ψωμιὰ τοῦ γάμου.
104. Δανειστου, καλοπλέρωσε, νὰ ξαναδα-
νειστής.
105. Δέκα 'μερῶμ μελέτημα μιανῆς ὥρας
κᾶωμα (4).
106. Δὲν ἔσει σανίδιχ χωρὶς ρόζομ, μήτ' ἄ-
θρωποχ χωρὶς μεψᾶδι (5).
107. Δεῖξέ μ' ἔνα κλέφτη, νὰ σὲ δεῖξω 'να
ψεύτη.
108. Δρὸ ἀέρφια μάλλωναν, δρὸ λωλλοὶ τὸ
πίστευγαν.
109. Δίγνωμε τσαὶ διπρόσωπε, ἄ (6) σὲ τὸ
'πῶ τσ' ἔμπρός σου ἔδῶ μπλέπουν (7)
τὰ μάδια σου, τσ' ἄλλοῦ 'ν' ἔ λοι-
σμός σου.
110. Δαιμονοκαλόερο, τράβα τὸς σειρόμυλο.

Ε

111. 'Ε γειὰ 'ς τὰ ρούχα δὲχ χωρῆ.
112. 'Ελάτε φρένιμοι, νὰ ράετε τοῦ λωλλοῦ
τὰ φαγιὰ.
113. 'Εθύμωσε τσακκάλης μὲ τὸ βουνό.
114. 'Ε φιλία μας φιλία, τσαὶ τὸ ἰντερέστω
μας ἰντερέσω.
115. 'Ε φρένιμος τὴθ θλίψιν του παρηθοριὰν
τὴν ἔσει.
116. 'Εστραψεν τσ' ἔν (1) ἔθρόντησεν, πάλε
τσουνοῦργιος νότος.
117. 'Ενα τσουάλιν (2) πούμπλευρα, μιὰ
τσουκαλιὰ μαίρειμα.
118. 'Ε λωλλὸς δουλειὰδ δὲν εἶσεν, τσ' ἔτρι-
βγεν τὸν κῶλόν του.
119. 'Ε λύκος τῶσει τῶνομαν, τσ' ἔ ἀλεπ-
ποῦ τὴ γ χάρη.
120. 'Ε τσαϊρὸς πουλῆ τὰ ξύλα, τσ' ἔ σει-
μῶνας τ' ἀουράζει.
121. 'Ε κόσμος τῶσει τούμπανον, τσ' ἔμεις
κρυφὸν καμᾶρι.
122. 'Ε λωλλὸς τὸν παλαβὸ σὰν τὰ μάδια
του τὸν ἔσει.
123. 'Ε ἀλευριὰ καθοῦμενη, τσ' ἔ χόντρος
ἔμπα τσ' ἔβγα.
124. 'Ε ἀλευριὰ 'ς τὴν ποροσιὰ (3), τσ' ἔ
τρεχανᾶς 'ς τὴν πόρτα.
125. 'Ε τιμὴ τιμὴδ δὲν ἔσει, τσαὶ χαρὰ 'ς
τὸν 'ποῦ τὴν ἔσει.
126. 'Ε καμῆλα δὲν κουτσαίνει ἀπὸ τὸ 'φτί.
127. 'Ε Χριστὸς τσ' ἄν ἰφτωχάνη, πάλε δέκ'
ἀγίους θὰ κἀνη.
128. 'Ε κασσέλλα κλειδωμένη τσ' ἀοῦ μέσα
κουρσεμένη.
129. 'Ε παλῆς ἔ φίλος ὀχτρός δὲγ γίνεται.
130. 'Ε Θεὸς δὲχ χαλῆ δρὸ σπῖδια.
131. 'Ε κούρβα τὸ γεβέντισμαν παναῦρά-
τσιν (4) τῶσει.
132. 'Ε λαὸς ἐκρύβγoutαν, τσαὶ ταῦτιὰ του
φαίνουntα.
133. 'Ε πείνα κᾶστρη καταλεῖ τσαὶ χῶραις
παράδει.
134. 'Ε κλέφτης τσ' ἔ ψεύτης τὸν πρῶτοχ
χρόνος σαίρουνται.
135. 'Ε δρὸ τὸν ἔναν τρῶν τον, τσαὶ ἔ τρεῖς
καταπονοῦν τον.
136. 'Ε καλὴ 'μέρα ἀπὸ τὴν ἀνγήφ φαίνεται.

(1) Χιόνι, χιόν. (2) Κολογηρέσου, καλόγερος, μονα-
χὸς γενοῦ. (3) Κενιὰ, κέντημα. (4) Κᾶωμα. (5) Μῆμ-
ψι, ψεγάδι. (6) Νά. (7) Βλέπουν.

(1) Δέν. (2) Τσουβάλι, σάκος. (3) Ποροσιὰ, σιδη-
ροῦς τρίπους ἔφ' οὗ τιθέσαι τὴν χύτραν καὶ θερμαίνουσι τὰ
φαγιὰ=ποροσιὰ, πυρεσιὰ. (4) Πανηγυράκι, πανηγυριν.

137. Ἐ νύχτα βασιλιὰ γεννᾷ, τὸ ἀυγὴ μητροπολίτη.
138. Ἐ σκύλλος ποῦ δὲν γιανκᾷ (1), ἀε γανυρίζη ὅσοθ θέλει.
139. Ἐ ἐργαζᾷ (2) σὰν ἐγελάστη, ἐσφυγομανταλώθησε.
140. Ἐ λόος (3) σου μ' ἐχόρτασεν, τσαὶ τὸ φαίς σου φά' το.
141. Ἐ παλιὰ ὄρνιθα ἔσει τὸ ζουμί.
142. Ἐ κόρακας γιὰ τὸ πουλλὶν του μαύρισε.
143. Ἐ κόρφοι (4) τσαὶ τὰ πέλαη (5) μοιράζουν τὸν ἀέρα.
144. Ἐ λόος γιανκνίσι βγαίνει, ψέμμαδ δὲν ἰβγαίνει.
145. Ἐ φός εἶνεμ μισὸς λιμνιῶνας.
146. Ἐ παπᾶς τὰ θαφτικὰ, τὸ' ἐ νεκρὸς 'ς τάνθημα.
147. Ἐ παπᾶς τὰ μ'πρὸς ἐθώρειν, τσαὶ τὰ πίσω παρἄθωρει.
148. Ἐ ποντικὸς δὲν ἐχώρει 'ς τὴν τρύπαν, τὸ' ἐπράα τσαὶ κολασύττι.
149. Ἐ φρένιμος τὸ' ἀγ γελαστῆ, μιὰ βολὰθ θὰ γελαστῆ.
150. Ἐ φός φυλάει τὰ ἔρημα.
151. Ἐ παλιὸς ἐ γιανούρτης ζυνίζει.
152. Ἐ γραῖος εἰς τῆθ θάλασσας σὰμ μέρμηκας γενιέται.
153. Ἐ γλῶσσα κόκκαλα δὲν ἔσει, τσαὶ κόκαλα τσακκᾷ.
154. Ἐ καλὴ πέτρα μπαίνει 'ς τὸ καντοῦνι.
155. Ἐ νύφ' ἀφ' ὄντας γεννηθῆ, πρὸς τὰ πεθθερικὰ μοιάζει.
156. Ἐ βρεμμένος ἀποῦ τῆ βρεσῆδ (6) δὲφ φαῖται.
157. Ἐ νήλιος μπαίνει 'ς τὰ σακτά, τσαὶ πάλε νήλιος βγαίνει.
158. Ἐ λαλλὸς εἶδεν τὸμ μεθυσμένον, τὸ' ἐφρήθη.
159. Ἐ λύκος 'ς τὴν ἀνεμοζάλλης σάιρεται.
160. Ἐ μάρτης ἐ πεντάγνωμος, πῶσει τῆς πέντε γνώμης, ὄραις βρέσει τσαὶ σονίζει, τὸ' ὄραις μαρτολουλουδιζει.
161. Εὔτσαρη τσοιλῆ τραούδα, τσαὶ γεμάτη καλανάρκα (7).
162. Ἐβγα ὄζω τσαὶ πομπεύτου, τὸ' ἔμπα μέσα τσαὶ πορευέτου.
163. Ἐβὼ στραόννω τσαὶ πουλῶ, ἐσὺ μπλέπε τὸ' ἀούραζε.
164. Ἐκάμαν τὸν καρβουνᾷ βασιλιάν, τὸ' εἶδεν τοὺς πεύκους τὸ' ἐνεστέναζε.
165. Ἐφραν τὴν κόττα μας, τὸ' ἔχεσεν τὴν πόρτα μας.
166. Ἐλα πάππου μου, νὰ σὲ δεῖξω τὰ γονικά σου.
167. Ἐτσεὶ ποῦ θέλει τσοουκαλλᾶς, κολλᾶ ταῦτιὰ τοῦ τσοουκαλιού.
168. Ἐμπᾶτε σκύλλοι λέσετε, τὸ' ἀλεστικὰ μὴ δώσετε.
169. Ἐ Χριστὸς πρῶτα τὰ γένεια του ἔβλόησεν, τὸ' ὕστερα τοὺς ἀποστόλους.
170. Ἐ τέγγη νικᾷ τὴν ἀντρεία.
171. Ἐμάθαμ. μας τὸ' ἐ Κηροδίτσοι (1) πῶς εἶμαστε Χανιώταις.
172. Ἐθθυμήθη ἀειλῆ (2) τὰ κήρδαμα.
173. Ἐμαθα τσαὶ μασουρίζω, τσαὶ τὸμ μάστορα μου βούζω.
174. Ἐκάτσαν τ' ἀναμπαίματα 'ς τῆς στραταίς ν' ἀναμπαίζουν.
175. Εἶπεν ἐ γάδαρος τὸν πετεινὸν τσεφάλα.
176. Ἐ τσοιλῆ παναθύρια δὲν ἔσει.
177. Ἐσυνεῖθισε γυμνός, τσαὶ ντρέπεται ντυμένος.
178. Ἐφραν αἱ κάπταις, τσαὶ χορευέουν ἐ ποντισσαί.
179. Ἐνας ποντικὸς κλέβγει τὰ καρύγια, τσαὶ φαίνοθ βούλοι.
180. Ἐναν ἕναν παίρνει χάρος, τὸ' ὕστερα τοὺς ἀρμαθιάζει.
181. Ἐσεὶς γρόσα, ἔσεις γλῶσσαν' ἔσεις φλουριὰ, ἔσεις θωριὰ.
182. Εἶσεμ μάναμ τὸ' εἶσεν τα, μάμμην τσαὶ κατεῖσεν τα.
183. Εἶσεν τὸ' ἐ Κοντοῦ μουννὶ τὸ' ἔτσουθεν (3) τὸ' ἐθώρεν το.
184. Ἐσεις με, μισήσεις με' χάσεις με, γυρέψεις με.
185. Ἐβὼ φροφὸ τῆς πείνας μου, τὸ' ἀντρας μου κάφκαν (4) τῶσει.
186. Ἐβὼ καράβη γένομα, τσαὶ σὺ βαρκίτσα ποῦ πάεις;
187. Ἐβὼ βούζω τὴν κάττα μου, τσαὶ κάττα τὴν νουρέτσαν τῆς.
188. Ἐβὼ μαθα νὰ βρέχωμαι, τσαὶ πάλε νὰ ξεραίνωμαι.
189. Ἐπαρ' τον 'ς τὸγ γάμος σου, νὰ σὲ πῆ τὸ' ἀποῦ χρόνου.

(1) Δαγκᾷ, δαγκάνει, δάκνει. (2) Γραῖα. (3) Λόγος. (4) Κόλποι. (5) Πελάγη. (6) Βροχῆν. (7) Κανονάρχει.

(1) Κρητικοί, Κρήτες. (2) Ἀγελῆδα, ἡ βοῦς. (3) Ἐσχυθεν, ἔκυπτεν. (4) Καύχημα.

190. Ἐφικεν ἀπὸ τῆ βρεσῆν, τσ' ἔππεσε 'ς τῆχ γολέτρα.
191. Εἶσεν τὸ παιδίν, τσ' εἶσεν τ' ἀφορομή.
192. Ἐστείλαμέν τη γιὰ μαμμουῦ, τσ' ἐπόμεινελ λεχοῦσα.
193. Ἐγέννησέ με μάνα μου, νὰ μοιάσω τοῦ τσουροῦ μου (1).
194. Ἐλᾶτε, σκύλλοι, φᾶτέ με, φᾶε τσαι σὺ, παντόρημε.
195. Ἐρημα τσαι σκοτεινά, τσαι 'ς τὸ Γιάφα δανεικά.
196. Ἐτυσε (2) νὰ κλάση 'βρηός, ἔτυσεν τσαι σάατο (3).
197. Ἐθάλαν τὸλ λωλλόν, νὰ 'βγάλη τὸ 'φείδιν ἀπὸ τὴν τρύπα.
198. Εἶδες δόξαν (4) τὴν αὐγὴν, εὔρε λιμάνιν τὸ βραδύ.
199. Ἐγάπα κόρη τὸχ χορόν, ἠῦρε τσ' ἀντραλ λυριστή.
200. Ἐσέν τὰ λέω, πεθθερά. γιὰ νὰ τ' ἀκού' ἡ νύφη.
201. Ἐσέναν, νύφη, λέω τα, τσαι σ' ἀντραέρφη, γροίκα τα.
202. Ἐκουμπάρισε Παλάσα, μέσ' 'ς τὰ κήρδαμα 'ς τὰ πράσα.
203. Ἐκουσά σε τσ' ἔδρωσα, εἶδά σε τσὲ 'ξέδρωσα.
204. Ἐφικεν ἐ βᾶτος ποῦ τσεντζ, τσ' ἐ σπαλαθιά ποῦ μπλέσει.
205. Εἶδά τον, τσ' ἐχόρευγεν, τσαι δὲν ἐπολλοχόρευγε.
206. Ἐπαρε νηὸν ἀπὸν γενειὰν τσαι σκύλλον ἀπὸν μάντρα.
207. Εἶνεν τσαι φτωχὸν τ' ἀρνίθ, θέλει τσαι φαρδεῖαν νουρά.
208. Ἐρωτῆζαν τὸλ λύκο, γιατί' ἴνεν πασὺς ἐ λαιμός του; λέει, γιατί' κάμνω τῆδ δουλειάμ μου μουνάχος μου.
209. Ἐ φτωχὸς τσ' ἐ μοῖρά του.
210. Ἐ ἀρφανὸς δις σαίρεται, σίλια τσ' ἄβ βασιλέψη.
211. Εἶπαν τὸλ λωλλόν νὰ κλάση, τσ' ἔθγαλεν τὸν κωλόν του.
212. Ἐ κάττα ποῦ σπουθάζει, κάμνει στραὰ κουλούτσα.

Z

213. Ζῆσε, μαῦρέ μου, νὰ φᾶς τὸμ μᾶν (5) τριφύλλι.

H

214. Ηῦρε κοῦκος τὴν ἀμάδα.
215. Ἦρταν τὰ ξένα τὰ πουλιὰ, νὰ διώξουσιν τὰ ντόπια.
216. Ἦρταν τᾶεργια, νὰ διώξουν τὰ ἡμερα.
217. Ἦμπαν τὰ σακὰτὰ 'ς τὸ πιλάτον, τσαι Ἰααρρέψαν τσαι Ἰουρίσαν.
218. Ηῦρές με φτωσῆν τσαι σῆραν, τσαι γελάς με τέγγαις, τέγγαις.
219. Ηῦρερ βέμπελλοχ χωρίον τσαι παλαθοῦς ἀθροώπους.
220. Ηῦρε χρουσᾶ τσ' ἐφίλησεν, τσαι τ' ἀργυρᾶ ἴησμήνησε.
221. Ἦρταν τσ' ἄλλος ἀρ' τὴν Κῶ, νὰ ὑρεύγη μερτικὸ.
222. Ηῦρεν τὸν μῆναν, ποῦ θρέφει τοὺς ἔντεκα.

Θ

223. Θυμὸς τοῦ χωριάτη, ζημιὰ τοῦ πουντσιοῦ του.
224. Θεὸς νὰ σε φυλάη ἀπὸν παληὰν πουτάναν τσ' ἀπὸν τσουνούργιον πρამματευτή.
225. Θυμήθου τὸχ γάδαρον, τσαι πιλάσ' ταῦτιγὰ σου.
226. Θεεῖ, μὴ δώτσης τοῦ παιδιοῦ, τὰ βάλλει νοὺς τῆς μάνας.
227. Θέλεις θέριζε τσαι δέννε, θέλεις δέννε τσαι κουάλλε (1).
228. Θαρρεῖς τσ' εἶνε συννουφράδες.
229. Θαρρεῖς τσ' εἶνε προγόγια (2).
230. Κάθε πρᾶμμα 'ς τὸν τσαιρόν του, τσ' ἐ κολοιὸς τὸν ἄουστο.
231. Κάθε ἴμπόδιο γιὰ καλό.
232. Κάθε ψύλλοιπ πῆδημα.
233. Κάθ' ὄχτώ τσαι κάθ' ἔννητὰ ἀρρωσταίνει Ἰσακκουινιά.
234. Κάθε ψεύτης ἔσει τσαι τὸμ μάρτυράν του.
235. Κάθε ποντικὸς 'ς τὴν τρύπαν του ρούζει.
236. Κάθου στραθά, τσαι κρῖνε ἴσκια (3).
237. Κάλλιον τὸ σημερινὸν αὐγὸν παρὰ τὴν αὐρεανῆν ὄρνιθα.
238. Κάτσε καλὰ κατούρησε, τσ' ἄδ δέθ θωρῆς, θωροῦς σε.
239. Καλὰ ἴνεν τὰ ἴπομάνια, μᾶχουν τα δεσποτάδες.

(1) Κυρίου, πατρός. (2) Ἐτυχε. (3) Σάββατον. (4) Οὐράνιον τόξον, ἴρις. (5) Μάτιον.

(1) Κουβάλει, φέρε, κόμιζε. (2) Προγόγια. (3) Ἰσια, δικαίως.

240. Κάμνε πάντα τὸς σταυρός σου, νᾶχης ἄρμα ἔς τὸ πλευρός σου.
241. Καδῆς φιλᾶ τὴν μάνα σου, τσαι σὺ ποῦ ἴπαις νὰ κρηθῆς;
242. Κατὰ μάναν, κατὰ τσύρην, κατὰ σπη-
τονοικοσύρην.
243. Κατὰ μάναν, κατὰ τσύρην, ἔκαμαν τσαι
γυῖο Ζαφεῖρη.
244. Κουτσοῖ στραοὶ ἔς τὸν ἄιν Παντελεήμονα.
245. Κάθουπραματάτσιμ μου, τσαι λόγια
μὴ με φέρνης.
246. Κακόγ χωροῖν τὰλ ἴλια σπιδία.
247. Κοντὰ ἔς τοῦ μάρτη τῆς ὀχτώ ἔσε τὸμ
μάτις σ' ἀνεχτό.
248. Κάλλιου μονάχος παρὰ κακοσυντρο-
φισμένος.
249. Κάλλιον πέντε τσαι ἔς τὸ σέριν, παρὰ
δέκα τσαι καρτέρι.
250. Κόρδα φούντα, τᾶσπρα ποῦντα;
251. Κοντὸς ψαλμὸς ἀλληλοῦια.
252. Κόρακας κοράκουμ μάτιδ δὲν ἰβγάλλει.
253. Καθαρός οὐρανὸς ἀστραπὴ δὲφ φοᾶτσι.
254. Κατὰ τῆς νύφρης τὸ μουνίν τσαι τοῦ
τοῦ γαμπροῦ τ' ἀρσιδία.
255. Κάθε προᾶμμαν τὸν νοικοσύρην του
'μοιζᾶει.
256. Κάθου γρηᾶ τσ' ἀνάμενε, νὰ ρᾶς τὸμ
μάν τρισύλλιν τσαι τὸν ἄουστο στα-
φύλλι.
257. Κουτσίν κουτσίγ γεμιζέι τὸ σατσί.
258. Κάψε με τσαι βᾶλε φτύμα.
259. Κάλλιον ἕνας καλὸς συβθασμός (1),
παρὰ μιὰ δίτση κρήση.
260. Κῶλος πῶμαθεν νὰ κλάννη, βουλλωμὸδ
δὲν ἔσει.
261. Καλὸς νέος, καλὸς γέρος.
262. Κόκαλον τσαιλ ἴλιου μέλι, νὰ κολλᾶ
τσαι νὰ μὴ βγαίνη.
263. Κάθε πόρτα τσαι μαντήλα, διῶξε τσαι
τῆ Διαμαντίνα.
264. Κάθε κατσίν ἀποῦ τὸ πόδιν του θὰ
κρεμμαστῆ.
265. Καλὸς κακὸς καλέρος πόρτα τοῦ πα-
ραδείσου.
266. Κολοιὸς τσαι κολοιὸς τσ' ἀπῶναβ (2)
βαρέλλι.
267. Κάθε τερές με τὸν ἀέρα του.

Λ

268. Λούννεις με, χτενίζεις με, ἔξέρω ποιᾶν ἔ
μάνα μου.
269. Λαὸς πιπέριν ἔτριβεν κακὸν τοῦ τσεφα-
λιού του.
270. Λέε τὴν ἀλήθειαν, τσαι ἴπου πατεῖ
πάτει.
271. Λεῖψε ἀποῦ τὸμ μιστόμ, μής σε κολ-
λήση κρήμα.
272. Λέει, ποιὸς σ' ἔβγαλεν τὸ ἴματι σου;
λέει, ἀδερφός μου· λέει, γι' αὐτῶνεβ
βαθειᾶ βγαρμένο.

Μ

273. Μὲ δρὸ λόγια γλυτόννει τὸ παστόφαρο.
274. Μιὰ τοῦ φίλου, δρὸ τοῦ φίλου, τρεῖς
τσαι τὴν κατῆ ψυχρὴν του.
275. Μακρὰ βροντή, κοντὰ βρεσή.
276. Μαῖστράλλιν τσαι φεγγάριν, τσερατᾶς
ποῦ μαῖνᾶρει.
277. Μιανῆς στεμνῆς (1) ἀπεμονή, δέκα χρο-
νῶγ χουζοῦρι.
278. Μᾶζευγε, τσ' ἄς εἶν' τσαι βρούβαις (2).
279. Μαργεόλλου μούρη δὲφ γερνᾶ, μηὲ κορ-
μῖμ μαργεόλλας.
280. Μὲ τὴ μιᾶμ μου θιατέραν ἑκατόγ γαμ-
προὺς ἐπῆρα.
281. Μηὲ τὸν πειρασμὸν νὰ ἴδῆς, μηὲ τὸ
σταυρός σου νὰ κάμης.
282. Μηὲ τᾶντροῦνα κατσαῖμ, μηὲ τᾶέρφια
μάση.
283. Μηὲ δεσπότης ἀγιασμέμ, μηὲ παπᾶς
τὰ φῶτα.
284. Μήτε σὺ παπᾶς τὰ φῶτα, μήτ' ἐβῶ ἔς
τὸν ἀγιασμός σου.
285. Μᾶθε τέγνη γιᾶ νὰ ζήσης, τσαιπραμ-
μάτειαν νὰ πλουτήσης.
286. Μήγ χύνης δάκρυα ἔς τοὺς ξένους, νᾶ-
σης γιᾶ τοὺς ἰδικούς σου.
287. Μήμ με πολλοφαντιάζεσαι, τσαι ξέρω
σ' αὐὸ ποῦσαι.
288. Μήτε σὺ νὰ βλοηθῆς, μήτ' ἐβῶ ἔς τοὺς
γάμους σου.
289. Μὴν ἴπῆς τὸ στραὸ στραόν, τσ' ἔβγαρ'
τον τσαι τᾶλλό του.
290. Μουνασιᾶτο ψωμίν, ἀναπαμμένομ
μάουλο.

(1) Συμβιβασμός. (2) Ἐπὶ ἕν.

(1) Μιᾶς στιγμῆς. (2) Χόρτον ἐδώδιμον.

291. Μήτε μάρτης καλουσαίριμ, μήτε άου-
στος σειμῶνας.
292. Με τὰ λόγια χτιζ' άνώδεια (1), τσαι
με τής πορδαίς κατώδεια (2).
293. Μήτε πότε κολοσούτσιμ. (3), μήτε πότε
μάκρυνε λαμῶς του.
294. Με τόν εδικῶς σου φάε τσαι πιέ, μ' ά-
λῖς-θερίς μήν κάμης.
295. Μές' 'ς τούς δρόμους πάσα πάσα, έκουμ-
πάργιασε Παλάσα.
296. Με τής πορδαίς άγ'ά δέβ βάφφουνται.
297. Μήδ δώτσης τὸλ λωλλὸ ξυλιάμ, μήν
εύρης τὸμ μπελᾶ σου.
298. Μήε τὸ άουστο κρασᾶς, μηε τὸμ μᾶς
σιταρᾶς.
299. Με τὸ καππέλλον 'πῶχω, μ' έτσεινο σέ
προστουνῶ.
300. Μάνα, 'ψηλά 'ποῦ άθουμουν τσαι χα-
μηλά ποῦ 'πῆα.
301. Μάδεια ποῦ δέθ θωριούνται, γλήθωρα
λησμονιούνται.
302. Με τὰ 'κατὸ 'ς τήρ φυλατσήν, τσαι με
τὰ σίλια μέσα.
303. Μάνα, χαράν ποῦ μ' άφητσει, τσαι
θλίψην ποῦ μ' έπῆρες.
304. Με τὸμ μεκλιτέρος σου σκόρδους μήρ
φουτεύης.
305. Μίλιε κῶλους, ν' άκούης πορδαίς.
306. Μεάλον καράβιν, μεάλη φουρτουά, μι-
κρόν καράβιν, μικρή φουρτουά.
307. Μπρός καρδιάν, τσαι 'πίσω πῶδι.
308. Μήτε γάμος χωρίς θλίψη, μήτε θλίψη
χωρίς γέλοια.
309. Μήε νύφφη τὸγ γαμπρόμ, μηε γαμπρός
τήν νύφφη.
310. Με ξένα κόλλυθα τούς γονιούς σου μήν
τούς ίμνημουνεύης.

N

311. Νύφφη ποῦρτε 'ς τὸ χωριέμ, μη σπου-
θάκης νά τήδ 'δῆς.
312. Νύφφη μου καματερή, κάθε σάατο
βραδῶ.
313. 'Α σύρη κλέφτης τήρ φωνήν, νά φοηθῆ
'ποῦ γάση.
314. 'Α γαμιέται παπαδιά, νά πλερώννη
τὸ χωριό.
315. 'Α ξυπνήση κουρεμένη, τσαι νά 'δῆ τὸ
'πάπλωμα.

316. 'Α πεθάνη μετρητής, νά 'πομείνουν τὰ
πουλιά.
317. Νά παιδι γιᾶ τήν περγιάν τσαι γιᾶ
τήν πλαμαμεργιά.
318. Ντρέπεται 'σαν νύφφη 'ς τὸ καντουϊνι.
319. Ναύρης καράιν νά κρυφτής, τσαι βάρκα
ν' άρματώσης.

E

320. Ξενοστήμησες, τσυρά μου, 'σαν τοῦ
μάρτη τὸ βεπάνι.
321. Ξένος κῶλος κούπανο.
322. Ξένο ψωμί 'δικό μου μασαίρι.
323. Ξεινὸ (ῆ ξένο) σταρύλλιμ μη φάης, νά
μη σ' εύρη ξυνίλια.

O

324. 'Οποιος (ῆ ὄγιος) δέν εἶδεν κάστρον,
εἶδεφ φούρνον τσ' έξιπάστη.
325. 'Οποιος βρῖσκει τσαι γαμει, τύφλα του
τσ' άν παντρευτῆ.
326. 'Οποιος ζητᾶ τσαι δῖον τον, άλληδ
δουλειᾶδ δέν έσει (ῆ δέν κάμνει).
327. 'Οποιος τὰ ξένα 'πειθυμᾶ, χάνει τσαι
τὰ ικά του (1).
328. 'Οποιος λυπᾶται τὸ βάρδιν του, χάνει
τὸ παιδιν του.
329. 'Οποιος έσει τὰ γένεια, έσει τσαι τὰ
χτένια.
330. 'Οποιος έσει εὔσηγ γονιοῦ, γεννοῦν τσ' έ
πετεινοί του.
331. 'Οποιος σάβγει λάκκον άλλουνοῦ, μπαί-
νει ὀ ἴδιος μέσα.
332. 'Οποιος τρώει σκόρδους, βρωμᾶ σκορ-
διχάκας.
333. 'Οποιος φυλά' τὰ βούχ' του, εἶνεν κα-
λοντυμένος.
334. 'Οποιος φτύνει 'ς τόν ούρανό, φτύνει
'ς τὰ μοῦτρά του.
335. 'Οποιος τσυνηᾶ δροῦ λαούς, καέναδ δέν
πιάννει.
336. 'Οποιος καθήλικεύγει ξένον άλεβο (2),
γλήωρα ξεπεζεύγει.
337. 'Οποιος κρύβεται 'πίσ' άποῦ τὸ δαχτύ-
λιν του, φαίνεται πουττούνικος (3).
338. 'Οποιος άνακατεύγεται με τὰ πίτερα,
τόν τρωῦν αί ὄρνιθες.

(1) Άνώγεα. (2) Κατώγεα. (3) Κολοκύνθι.

(Έλλ. Φιλ. Σύλλογος.—Τόμος ΚΑ').

(1) Ίδικά. (2) Άλογον, ἴππον. (3) Τουρκ. δόλοκληρος.

339. "Οποιος ἔξοδιάζει δεκοχτώ, τσαι δὲς ἠωδιάζει τριάντα, ἔς τὴ φυλατσὴ τὸ βάλλουσιν, τσαι δὲν ἠξέρει γιάντα.
340. "Οντας διψᾷ ἐ ἀυλὴ σου, νερό μὴ ῥίβγης ὄζω.
341. "Ονομαμ μεγάλο πόρτα σκεπασμένη μὲ τὰ χόρτα.
342. "Οποῦνεν καλορροϊζικος, γεννοῦν τσ' ἐ πετεινοί του.
343. "Όσον ἀθθυμάται καλέερος τῆς σερακοστή, κατσὴν ἀπόκρηαν κάμνει.
344. "Όπου κρᾶζουν πολλοὶ πετεινοί, ἀργεὶ νὰ ἔξημερώση.
345. "Όπ' ἀκούς πολλὰ σταφύλια, κρᾶτει τσαι μικρὸν καλᾶθι.
346. "Όποῦ τὰ χαμηλὰ κρατεῖ τσαι τὰ ἕψηλὰ ὑρεύγει, ἐ δαίμονας ἔς τὸ στόμαν του κουτσὰ τὸμ μαειρεύγει.
347. "Ό,τι σκατὰ, τσαι τὸ φτᾶροι.
348. "Ό,τι στάγχη τσ' ὄ,τι μουζή.
349. "Όργῆ θεϊτσῆ, κατᾶρα γονιτσῆ.
350. "Όποῦ καυῆ ἔς τὴν ἀλευριᾶφ, φουσᾷ τσαι τὸ χυαοῦρι.
351. "Όντας σ' ἐπαρκαλοῦσα, ἐγαδεύγουσου, χαδοῦσα.
352. "Όποῦνεν ὄζ' ἀφ' τὸχ χορόν, πολλὰ τραοῦδια ἔξρει.
353. "Ό,τι μουτρα δείχτεις τὸν καθρέφτην, ἐτσεινα σὲ δείχτει.
354. "Ό,τι βγάλλει κῶλός του, βγάλλει τσαι τὸ στόμαν του.
355. "Όποῦσαι τὴν ἀπεμονήν, τὰ πεθυμᾷ, θωρᾷ τα.
356. "Όποῦ θέλει νὰ διαστῆ (1), θέλει σατσαῖ (2) κουάρια.
357. "Όμπρός ἐβάλλαν τὸφ φωτᾶν τσαι ἴπισω τὴ τσηππίδα.
358. "Όπου νύφφη τσ' ἀντραέρφη, ἐ Χριστὸς εἶναι ἔς τὴμ μέση.
359. "Όπου δρό συνύφφησσαις, σκάνταλα ἔς τὴμ μέσην τους.
360. "Όποῦ πεθάνη μὲ πολλοὺς, θάνατος δὲλ λοᾶται.
361. "Όκνὸς ἐσάχτη (3), σεισμὸς ἐγίνη.
362. "Όποιος λυπᾶται τὸ καρφίχ, χάννει τὸ πέταλον, τσ' ὅποιος λυπᾶται τὸ πέταλοχ, χάννει τᾶλεθο.
363. "Όζ' ἀφ' τοῦ κουρσοῦ τὴν πόρταν ὅσοθ θέλεις χτύπα, βρόντα.

364. "Ό,τι κόσμος τσ' ἐ Κοσμᾶς.
365. "Όπου πόρτα τσαι μαντήλα, διῶξε τσαι τὴ Διαμαντίνα.
366. "Όποιος φοᾶται, ἔσει τὰ μισὰ του ῥοῦχα.
367. "Όποιος χτυπᾷ τοῦ παζὲ τὴν πόρταχ, γυρεύγει ἀγκοῦρι.
368. "Όπῶσαι κέρην ἀκριβήν, τοῦ μάρτη νήλιος μὴν τῆδ' ὀδῆ.

Π

369. Παράλυτη ζωὴ καλὴ, μὰ δὲβ βαστᾷ τσαϊρόν πολύ.
370. "Όῦ δὲθ θέλει νὰ ζυμώση, πέντε ἕμεραις κοσσινίζει.
371. "Όῦ δὲν ἰξέρει νὰ γδάρη, χαλᾷ πετσὶν τσαι τουμάρι.
372. "Όπισω ἴποῦ τὸβ βασιλιᾶ σίλια δρολέσι (1).
373. Παπᾶς παπᾶδ δὲν ἔθελεν καθόλου νὰ προκόψη.
374. "Όῦσεν τὰ πολλὰ ἐγύλιαν, τσαι τᾶλῆια ἴσυλλοῦσταν.
375. "Όῦ πολλεῖνεν ἐ φορησιμένοι (2) ἀποῦ τοὺς ἀφορήστους.
376. "Όῦ δὲν ἀκούει τοὺς γονιούς παραγωνιᾶς καθίζει.
377. "Όέ με ποῦδς σ' ἔδερεν, νὰ σὲ ἴπῶ πόσαις ἔφαες.
378. "Όῦ ἔξρει τσοπάνης ἀποῦ τὸ χαυγιᾶρι.
379. "Ότε πῆττα μὲ λαρδίν, ὅτε πῆττα μουνασῆ.
380. "Όττα ἴμπρός τσαι πῆττα ἴπισω, ἄβγω θέλω νὰ ἴμιλήσω.
381. Πέντε ἴμεραις βρέσει θεϊός, τσ' ἔζη τὸ σακτόσπιτο.
382. "Όῦ λείπ' ἀποῦ τὸν τόπον του, γιὲ φωριάζει, γιὲ λουδιάζει.
383. "Όῦ λείπ' ἀποῦ τὸν τόπον του, τὸν τρῶν τὰ κόλλυθά του.
384. "Όῦ γυρίζει, μυρίζει, τσαι ποῦ κάθεται, βρωμᾷ.
385. "Όέ με μὲ ποιούς ἴπάεις, νὰ σὲ ἴπῶ ποῦδς εἶσαι.
386. Πέτρα ποῦ δέχ χασσομερᾷ, ποττέ της δέμ μαλλιᾶζει.
387. Πολλὰ ἴφαες, καρδοῦλλά μου, φᾶε τσαι μαρουλλοῦδια.
388. Πολλὰ κχλὰ ἔς τὴν ἔρημο, ξύλα τσαι νερό.

(1) Διάζομαι=παρασκευάζω καὶ διευθετῶ τὰ πρὸς ὕψην. (2) Σακκία. (3) Ἐτείσθη.

(1) Λέγουσι. (2) Ἀφωρισμένοι.

389. 'Ποῦ κρυφοπαντρεύγεται, φανερά πομπεύγεται.
 390. 'Ποῦ τσοιμᾶται θυμωμένος, ἐξυπνᾶ συλλοῖσμένῳ.
 391. 'Ποῦ τσοιμᾶται πεινασμένος, θωρᾶ ψωμῖα ἔς τὸν νύπνον του.
 392. 'Ποῦ γεννηθῆ ἔς τῆφ φυλατσῆν, τῆφ φυλατσῆθ θυμᾶται.
 393. Πιὸ πολὺ ψωμῖν τρώεις μὲ τὸ μέλιν, παρὰ μὲ τὸ ἕσιδι.
 394. 'Πῶσει 'μπέλι' ἄς βᾶλ' ἀργάταις, τσαὶ καρᾶβια καλαφάταις.
 395. Παποῦτσιν ἀφ' τὸν τόπος σου, τσ' ἄς εἶν' τσαὶ 'μπαλλωμένο.
 396. Πορνικὸ θρέφεις, ὄφι θρέφεις.
 397. Πόσα παραᾶξενα θωρᾶ ἔ νήλιος τῆν ἡμέρα τσαὶ τὸ φεγγᾶριν τῆς νυχτός, τσαὶ τᾶστρον τῆν ἑσπέρα.
 398. Παστριτσέ μου, ἔς τὸ φαῖς σου παληοπάπουτσα σ' εὐρίσκω.
 399. 'Ποῦ ζῆ, μεταζώνεται.
 400. Παληὰ φιλιά τρανταφυλιά, τσουνοῦργια μουχλιασμένη.
 401. 'Ποῦ ῥωτᾶ, ἔς τῆν Πόλιν 'πάει.
 402. 'Ποῦ πονεῖ, ἔς τὸ γυατρὸν 'πάει.
 403. 'Ποῦ πονεῖ, γαδαρινὰ φωνάζει.
 404. 'Ποῦ ρούζει, δὲν κουραίνεται.
 405. Παρηβοριά ἔς τὸν ἄρρωστον, ὅσον νὰ βγῆ ψυσή του.
 406. 'Ποῦ δὲν κόβῃ ἀφ' τὰ χρόνια μου, σίλια χρόνια νὰ ζήσῃ.
 407. 'Ποῦ λείπει, λείπει μοῖρὰ του.
 408. Πολλὰ μαμμιά, πολλὰ κακκά.
 409. 'Ποῦ μαειρεύγει ψώμματα, ἢ τσοῦκά του τὸ ἕφει.

P

410. 'Ράβγε, 'πούρραβγε, δουλειὰ νὰ μῆς σε λειπη.

Σ

411. 'Σὰν θὰ βγάλη γάδαρος τσέρατα.
 412. 'Σὰν τὸ σκύλλου μὲ τῆν κάττα.
 413. 'Σ τὸμ μύλον παίζεις ταμποῦρᾶν, κριμαν τὰτ τέλια 'ποῦ γαλᾶς.
 414. Σωπᾶστε βοῦλα τὰ πουλιά, νὰ τσηλαλήσῃ γλάρος.
 415. Σῦρε με τσ' ἄς κλαίω.
 416. Σὰθ θέλι νύφρη τσ' ἔ γαμπρός, τύφλαις νᾶσ' ἔ πέθθερός.

417. 'Σ τῆν ἀκρίθειαν τῶν ἀντράδων, ἐπαντρεύτη Κατραμάδος.
 418. Σὰδ δῆς σε τρέσει, ποῦ τρέσεις;
 419. Σεζόνται βούλαις αὶ μπλεμέναις, τσ' ἔ σουρὰ Μαροῦ ἔς τῆμ μέση.
 420. 'Σ τοῦ κουσοῦ τῆν πάρταν ὅσοθ θέλεις βρόντα.
 421. 'Σὰν ἱμπρέπη (1) δὲν ἰβρέσει (2), τσαὶ τὸμ ἀζ' δροσολοᾶ.
 422. 'Σὰθ θὰ μισέψη μαῦρός μου, χορτάριμ μὴ νεμήσῃ.
 423. 'Σὰν τέτοια τέτοια λάχανα ἔσει τα τσ' ἔ ἀυλή μας.
 424. Σπίτιμ ὅσον νὰ χορῆς, καρᾶβιν ὅσον ἡμπορεῖς.
 425. Σπίτιμ μου σπιτάτσιμ μου, φτωχοκαλυδάτσιμ μου.
 426. Σχύτοννε λωλοῦς, διε τσερεμέ.
 427. Σμιζου μ' ἄθρωπον, νὰ ἰνῆς (3) ἄθρωπος.
 428. Σμιζου μὲ τὰ πίτερα, νὰ σὲ φάν ἔ ὄρνιθες.
 429. 'Σ τῆν ἀναθρεσὰ καλὸν τσαὶ τὸ γαλάζι.
 430. 'Σ τὸν κλέφτην τσαὶ ἔς τὸδ δυνατὸν καθ' ἕνας ἔσει χρέος.
 431. 'Σ τοῦ φαρακᾶ (4) τὸ τσεφᾶλι βοῦλοι ξέρουν τσαὶ περμπερίζουν.
 432. Σταλαμχδιὰ σταλαμαδιὰ τὸ μάξμαρον τρυπᾶ το.
 433. 'Σ τῆς Ἀτσιγγάνας τῆν ἀυλή δεντρολίθωνον ἀθθεῖ, μὰν ἀθθῆ τσ' ἀδ δὲν ἀθθῆ, πάλ' Ἀτσιγγανιαῖς βρωμεῖ.
 434. Σῦρε πόνο γιὰ 'μορφοῖα.
 435. Σίλια μίλια ἕνας τάκκος, τσ' ἕνας τάκκος σίλια μίλια.
 436. Σέριν 'ποῦ δὲ 'μπορεῖς νὰ γυακκάσῃς, τσῦφε φιλησ' το.

T

437. Τὸ ξύλον ἤθγεν ἀποῦ τὸν Παράδεισο.
 438. Τὰ δάχτυλά σου βοῦλα ἔσκια ἔσκια 'νε:
 439. Τᾶρματα δὲν 'παίρνουν φωδιᾶν, ἀδ δὲν ἔχουν παρούττη.
 440. Τοῦ κακοῦ τσαιροῦ τὰ νέφη ἄλλα πάνω τσ' ἄλλα κάτω.
 441. Τὰ σααλιζέι ὄρνιθα, 'πάνω της τὰ ῥίβγει.
 442. Τὸ πολὺ φαῖ σπληνιάζει, τσαὶ τὸλ λίουμ μαραζιάζει.
 443. Τ' ὄζω τοῦ 'νε μπέλλα μπέλλα, τσ' ἀποῦ μέσα δὲν ἐφέλα (5).

(1) Πρέπη. (2) Βρέχει. (3) Γεῖνης. (4) Φαλακροῦ. (5) Ὁφελει, κῆξις.

444. Τῆς σήρας τὰ βενέτικα παρατιμῆς
πηγαίνου.
445. Τώρα ἔς τὰ γεράματα, μάθε γέρω γράμ-
ματα.
446. Τὸν ἀράπη σαπουνίζεις, τὸ σαποῦνι χα-
ραμίζεις.
447. Τὰ στραὰ μας παναθύρια τὰ δουκᾶτά
μας τὰ φράσσου.
448. Τρώει τὸ σῆρον, τρώει τον, τρώει τσαι
τὴν μίλλαν του.
449. Τ' ἀψὺν τὸ ἔξειδιν τ' ἀντσειόν του
χαλᾶ.
450. Τῆς νύχτας τὰ καώματα θωρᾶ τα ἴμερα
τσαι γελᾶ.
451. Τοῦ φτωγοῦ τὸ βρέσιμο γιὰ βολόνη γιὰ
καρσί.
452. Τὰ καλὰ τὰ σῦκα μουρτούτσους (2) τὰ
τρῶν.
453. Τὸ πρόσωπον εἶνε σπαθίν, τσαι κόβγει
τῆς κουθένταις.
454. Τᾶσεν ἑ Μαροῦ ἔς τὸν νοῦν της, τὰ ἴω-
ροῦσε ἔς τὸνειρόν της.
455. Τᾶχταπόδιν ποῦ πεινᾶ, τρώει τοὺς ἀ-
ποκλαμούς του.
456. Τὸ ξένο ψωμὶν εἶναι γλυκό.
457. Τῆς ἀκαμάτρας τὸ παιδί βουλο χαρέμ-
ματα θέλει, μάλήθεια τῆς καματερῆς
κούππα τσ' ἀνάκουππαπ πέφτει.
458. Τὰ δανεικὰ πλερώνονται τσαι τὰ μπα-
τούτσια μπαίνουν.
459. Τὸμ μάρτη ζῦλα φύλαε, μὴν κάψης τὰ
πατσούλια σου.
460. Τὰ μ' ἔκαμες. γειτόνισσα ἔς τὸν ἐδικόμ
μου γάμο, ἂ δώτση χάρη τοῦ Χριστοῦ,
διπλᾶ νὰ σὲ τὰ κάμω.
461. Τὸμ μάρτη δίδονται τὰ γενιλίτσια (3).
462. Τσουνοῦργιον κασσινάται μου, τσαι ποῦ
νὰ σὲ κρεμμᾶσω ;
463. Τσ' ἑ φατση μαίρεμμα ;
464. Τάσσει (4) σὺλλος τῆ σὺλλα, ὅσον νὰ
τὴν καταφέρῃ . . .
465. Τὰμ μᾶδξα ποῦ δὲφ φαίνονται, γλήωρα
λησμονοῦνται.
466. Τὰ μαλλώματα τῶν ἀερφῶν εἶναι ἄλας
τσαι νερό.
467. Τὰ δὲν ἴφταινει ἀλεπποῦ, κάμνει τα
κρεμμαστᾶρια.
468. Τὰ πολλὰ τὰ λόγια εἶνε φτώσεια.
469. Τὰ πολλὰ τὰ χωραττὰ τὸν παπᾶ ζα-
λίζουν τον.
470. Τὰ πολλὰ τὰ Τούριε ἴέσον, τσ' ἑ Χρι-
στός βαριέται τα.
471. Τὸφ φίλος σου λοᾶραζε, πάντα σου νὰ
τὸν ἔσσης.
472. Τὸν ἀδιάντροπός σου φίλο ξηδιαντράπου
τον τσαι σύ.
473. Τὸν ἔμαθα νὰ κολουμπᾶ, γυρεύγει νὰ
μὲ πνίξη.
474. Τὸ δές σε μέλλει, μὴρ βωτᾶς, ποττὲ κα-
κόμ μὴν ἔσσης.
475. Τόπου συνθήεσο, νόμου τσεφάλιο.
476. Τὸ μικρόν τὸ βόλωμα (1) πιάννει μεᾶλο
ψάρι.
477. Τὸ ψάριν ἀποῦ τὸ τσεφάλι βρωμᾶ.
478. Τὸ σταφύλλιν ἕνα μὲ τᾶλλο μαυρίζει.
479. Τὸ μεᾶλο ψάριν τρώει τὸ μικρό.
480. Τῶν καλῶν ναυτῶν αἰ νύφραις τὸν ἀ-
πριλλομά' σηρεύγουν.
481. Τὸ γινάτι βγάλλειμ ἴματι.
482. Τῆς ἀκαμάτρας τὸ φαί κουτσὰ τσαι
πατελλίναις.
483. Τὰ πολλὰ κουμάντα τὸ καράθιν
πνίουν το.
484. Τοῦ κοριοῦ τὸ γαῖμαν ἔχω (ἔσεις, ἔσει).
485. Τοῦχ Χαρασάνη τσύρτος ἐγίνη.
486. Τσ' ἑ κοσσινοῦ τὸν ἀντραν της μὲ τοὺς
πράμματευτάδες.
487. Τὸ χωριόν ποῦ φαίνεται, κολαούζοδ
δὲθ θέλει.
488. Τῶνας σέρι νίβγει τᾶλλο τσαι τὰ δρᾶ
τὸ πρόσωπο.
489. Τὰ φέρνει ὦρα, χρόνος δὲν τὰ φέρνει.
490. Τὰ παλῆα παπούτσια βάλλουν τα ἔς
τὴν τρύπα.
491. Τὴν κατση ψωλὴν τσαι τὰ μαλιὰ βα-
ροῦν την.
492. Τὰ λόγια κουμέρτσιδ δὲν ἔχουν.
493. Τὸ χαρισμένον ἄλεθο ἔς τὰ ἴδόντια δὲν
τὸ γλέπουν.
494. Τὸγ χαμηλὸν τὸγ γάδαροβ βοῦλοι
καββάλλιτσεύγουν τον.
495. Τὸ πονερό ψάρι ξαντσειστρηῆς πιάννεται.
496. Τὸ πονερό πουλλὶν ἀποῦ τὴμ μούττη
πιάννεται.
497. Τὸ καλὸν τὸ παλληκᾶρι ἔξέρι τσεᾶλλο
μονοπάτι.
498. Τὰ γονικὰ δέχ γάννουνται, μ' ἀλήθεια
δὲν πληθαίνουν.
499. Τὸ γαῖμαν νεροδ δέγ γίνεται, τσ' ἄγ
γενῆ δὲν πίννεται.

(1) Σφῆκες. (2) Νέοι διορισμοί. (3) Ὑπόσχηται.

(1) Δόλωμα, δέλεαρ.

500. Τὰ ἄπα καρδιὰ τῆς ἀνθρώπου, τὸ σει-
ρότερον τοῦ κόσμου.
501. Τιμῶ τὸ Γιάννη γιὰ τὸν ἄϊ Γιάννη.
502. Τῶ φρενίμων τὰ παιδιὰ πρὶν πεινάσουμ.
μαυρεύουμ.
503. Τῶ φρενίμων τὰ παλιὰ ἐλωλλοὶ τὰ
καταλοῦν.
504. Τοῦ μωροῦ τσοιλιά δισάτσιν, τσαὶ λωλ-
λὸς ποῦ τήγ γεμίζει.
505. Τὰ τσερνῆς, χάννεις, τσαὶ τὰ χρωστῆς,
πλερώννεις.
506. Τὶ θὰ σὲ κάμη μάστορης, ἄδ δὲν ἰξέ-
ρη τέγνη;
507. Τοῦ παιδιῶ μου τὸ παιδί δρό βολαῖς
παιδίμ μου.
508. Τ' ἄϊ Νιτσότα τσοίτα (1), τσαὶ τ' ἄϊ
Γιωργιοῦ ζητσοίτα (2).
509. Τὴν τρινήν (3) τσαὶ τῶ Βαγιῶ μπαίν-
νον δαιμόνοι ἔς τὸ γαλλό.
510. Τσ' ἐ κιάλα ζούλια ἄνε.
511. Τὸ ἄδεσε ἔς τὸ ἄψηλὸν παννί.
512. Τοῦ νήλιου τσόκλος ἄνεμος, τοῦ φεγγα-
ριοῦ βροσῆ ἄνε.
513. Τιμα τὸν ἀτίμητο γιὰ τὴν τιμῆς σου.
514. Τὰ στραχὰ τὰ ζύλα ἐ φωδιὰ τὰ σιάζει.
515. Τὸ σίδερο ζεστόν κοπανίζεται.
516. Τὰ βόλια (4) κάμουν τῆς δουλειαῖς.
517. Τὰ μικρὰ δὲν ἔθελες, τὰ μεῖα γύ-
ρευγες.
518. Τῶν ἀκριβῶν τὰ πράμματα τὰ τρῶν ἐ
χαρακόποι.
519. Τὸ κρομμύδι ἔς τὴν κοπριὰν ἐκρομμυδο-
πρόκοψε.
520. Τὸ καττὶν ποῦ βιάζεται, κάμνει στραχὰ
κουλούτσια.
521. Τὰ λόγια τῶν πολλῶν πολλῶν, κάμνουν
τὸν ἄθρωπολ λωλλό.
522. Τὸ μυριστικὸν τσιδῶνιν ἀποῦ ἄσεινα
πῶσει δει.
523. Τοῦ παπῆ τὸ πετρασήλι ἄν τοῦ πο-
ταμοῦ τὰ σείλη.
524. Τὰ σὲ κάμουν, κάμε τα, τσαὶ κατσίαμ
μὴν πιάσης.
525. Τὸ γὰ δάρον ποῦ χωραττεύγεις, νὰ δέ-
σεισαι τσαὶ τῆς κλωτσιαῖς του.
526. Τὸν ἀπαῆς, περιπαίξεις, τσαὶ τὸμ μισῆς,
σαιρέτα.

527. Τ' ἀμπέλι ἀμπελουργοῦς θέλουμ, τσαὶ
τὰ καρῆβια νάυταις.
528. Τοῦ νοικοκυροῦ τὸμ ἄματι κοπριὰ ἔς
τὰμπέλι.
529. Τὸν ἀπαῆ Θεός, ἄγαστρομένηγ γυναῖ-
καν τὸδ δει.
530. Τσαὶ τὰ μεταξωτὰ βρατσια ἄπεδέξια
σκέλη θέλουμ.
531. Τὸ καλόμ μας ἔς τῆγ γενειὰ μας.
532. Τσαὶ προσεσῆ με τὴν καλήν καρδιὰγ
γίνεται.
533. Τοῦ Γενάρη τὸ φεγγάριν παρὰ τρίγαμ
ἄμεραν κάμνει.
534. Τσ' ἐ ἄγροι φεράθ (1) θέλουμ.
535. Τσαὶ τὰ κατατσιεττάμενα τὰ γλείφου-
σιν ἐ σκύλλοι.
536. Τὰ σύρνει τρίγα τοῦ μουσιῶ, ἄμάξιδ
δὲν τὰ σύρνει.

Υ

537. Ἰστερ ἄποῦ τὸ Χριστὸν κάθε προφήτης
γάδαρος.

Φ

538. Φύλαε νὰ φῆς, τσαὶ κρύψε νᾶσης.
539. Φᾶτευ ἄδρια ἄφῆρα, τσαὶ τσοιλιά πε-
νίδρομο (2).
540. Φοῦρνος μὴν ἄψη, ψωμιὰ μὴ ἄψη.
541. Φίλος μου ἔς τὴν ἄνάντημ μου, τσ'
ὀχτρός μου ἔς τῆγ χαρὰ μου.
542. Φύλαε τὰ ἄσπρα σου, γιὰ τῆς μαύραις
ἄμεραις σου.
543. Φύσα γρηὰ τὸ μονοδαῦλι, τὸ φουσῶ τσαὶ
δὲν ἄνάρτει.
544. Φορμὴ γιὰ τὸ βασιλικὸν πίννει τσαὶ
γάστρα τὸ νερό.
545. Φασούλλιφ φασούλλι γημίζει τὸ σακ-
κούλλι.

Χ

546. Χωρὶς τσερδὸς τσεράτα, χωρὶς πομπαῖς
κουδούνα.
547. Χάρου, μάνα, τὸν υἱὸς σου, τσ' ἄδερφῆ
τὸν ἄδερφός σου.
548. Χωρὶς λάδι, χωρὶς ἄζειδι, δὲγ γίνεται
τὸ ταξείδι.

(1) Μένε ἐν τῇ κοίτη, οἴκοι μὴ ἔκπλει. (2) Ἐξέρχου
τῆς κοίτης, οἴκοθεν ἔκπλει. (3) Τυρινήν, τυροφάγον κυ-
ριακήν. (4) Χρήματα.

(1) Φοδέρην, ἀπειλήν. (2) Περίδρομον.

549. Χωρίς ἄκραν τσ' ἀφροσύμῃ μᾶς ἐβγάλαν
τὴν πομπή.

550. Χόρευγε. τσουρά Μαροῦ, ἔσε τσ' ἔνοιαν
τοῦ 'σπιδοῦ.

Ψ

551. 'Ψάρια 'ς τὸ γυαλό, σίλια 'ς τὸν παρᾶ.

Ω

552. 'Ως που νᾶρτη τ' ἀρκόντου τὸ κέρι.
βγαίνει τοῦ φτωχοῦ ψυχή.

553. 'Ως τσαι τὰ μικρ' ἀρχάτσια, ὡς τσ'
ἔτσεινα χούλλου χούλλου.

554. 'Ως καθὼς με κάλαναρκᾶς, σὲ ψάλλω.

Β'

ΚΑΝΑΤΣΙΣΜΑΤΑ ἢ ΧΟΡΕΜΜΑΤΑ

Τὸν υἱόμ μου τὸ ἀγᾶ
θὰ τὸβ βάλουν κουραμᾶ.
Τὸν υἱόμ μου τὸν ἀρκᾶρη
θὰ τὸβ βάλουν κουμερσᾶρη.
Τὸν υἱόμ μου τὸν 'κονόμο
θὰ τὸβ βάλουδ' δειονόμο (1).
Θὰ τὸβ βάλουδ' δειονόμο
'ς τοῦ Καλαματσοῦ τὸ δρόμο.
Τὸν υἱόμ μου τὸν ἀρκᾶτον
τσαι τὸλ λακκοπουουνᾶτον.
ἔστρωνᾶ τον τσ' ἔτσοιμᾶτο
'ς τῆς ἀμυγδαλιαῖς 'ποῦ κάτω,
τσ' ἔτρωε ψωμὶν ἀφρᾶτο
τσ' ἔπινεν κρασί μουσαῖτο.
Τὸ μωρό μου, τὸ μωρό μου
τοῦ Θεοῦ τσαι τὸ 'δικόμ μου.
Τὸ μωρόμ μου τὸ τουλοῦππι (2)
'ποῦ τὸ 'γιάκασεν κουνουῦππι (3).
Τὸ μωρόμ μου μάλαμμα,
'ντα (4) τὸ κᾶμη τᾶλλαμμα.
Τὸ μωρόμ μου 'νεν ἀσῆμι,
'ντα τὸ κᾶμη τὸ κισίμι;
Τὸ μωρόμ μου τὸ μελένον
τὸ ζαχχοζουμωμένο.

Τὸ μωρόμ μου τὸ μελένον
τσαι τὸ μουκαναθρεμμένο.

Τὸ μωρό μου κρᾶζουμ με το
γέμπου (1) τσαι φωνᾶζουμ με το
ἀφ' τοῦ θεοῦ του τσ' ἀφ' τῆς θειάς του
τσ' ἀφ' τῆς σκύλλας πεθθερᾶς του.

Κάτ' ἀποῦ τοῦ Περετσοῦ
ηῦρέν τον ἐ χαρατσῆς.

'Λτσιας σου, παντάτσιας σου,
ἂ 'θιγη τὸ χαράτσιας σου.

Τὸ παιδίμ μου τᾶκριβό
δὲν τὸ γέμπω 'ς τὸ σκολεό'

δὲν τὸ γέμπω 'ς τὸ σκολεό,
νὰ τὸ δέρονου, νὰ γολιδῶ.

Νᾶν' το, νᾶν' το τὸ μωρό,
ποῦνες σᾶν κρυὸν νερό.

Τὸ παιδάτσιομ μου-ν-ἔμένα
νὰ μ' ἀάπα μπιστεμμένα.

Μάρη, νᾶν' το τὸ παιδί
'ς τὸ 'γυαλὸν νὰ κατηθῆ'

'ς τὸ 'γυαλὸν νὰ κατηθῆ,
μὲ τὰ 'ψάρια ν' ἀνήθῆ,

μὲ τὴν κλαμῆτσαν του
τσαι μὲ τὰ ψαράτσια του'

νὰ τὰ 'ψήση μάνα του,
νὰ τὰ φᾶη τσύρης του.

Μάνα, μάνα, μάνα του,
μαντζουράνα μάνα του,

μαντζουράνα μάνα του,
'δρόσμος ἐ πατέρας του'

'δρόσμος ἐ πατέρας του,
γισαμῆν ἐ πάππους του.

Παναγιᾶ μου, δός του χρόνια
'σᾶν τῆς λεμονιάς τὰ κλώνια.

Παναγιᾶ μου, δός του, δός του,
ὄ, τι βάλη λούσμος του.

Παναγιᾶ μου, γλέπε με το,
τσαι μεῖλλον κάμῆ το.

Παναγιᾶ μου, θρέψε με το,
'ς τὸ σκολεῖν ἀνήθασ' με το.

Παναγιᾶ μου τσ' ἔλεουσα,
τὸ μωρόμ μου νὰ 'βλοῦσα (1).

Παναῖα μου, νὰ ζῆ
τὸ χρουσόμ μου τὸ κοζί.

Παναῖα μου, νὰ ζῆ,
νὰ τσοιμούμαστε μαζί.

Μὴ κακὸν νὰ κλαῖς ἐσύ,
'ποῦνε μᾶρᾶ σου χρουσῆ.

Μὴ κακὸν νὰ κλαῖς ἐσύ,
'πῶσεις τσεφαλή χρουσῆ.

(1) 'Υγειονόμον. (2) Τολύπη=λευκὸν ὡς τολύπη βαμ-
βακεροῦ νήματος. (3) Κουνουῦπι, κώνωψ. (4) 'Ντα=τ' να.

(1) Πέμπουσι. (2) 'Υπάνδρευον ἢ ἐνύμφευον.

Νᾶν' το, νᾶν' το, νᾶν' το νά,
 'πού τσουλᾶ τ' αὐγόν τσαι 'πά'
 'πού τσουλᾶ ταύγόν τσαι 'πά',
 τσαι καμμιά δὲν τὸρ βῶτζᾶ.
 Μ' ὄγοια δὲν τὸ ἀπαᾶ,
 πέντε 'μέραις νᾶν' κακά'
 πέντε 'μέραις νᾶν' κακά,
 τσ' ἔξι νὰ ψυχομαχᾶ'
 τσ' ὄσαις δὲν τὸ ἀγαποῦσι
 βούλαις νὰ ψυχομαχοῦσι.
 Μάνα, μάνα, μάνα, μάνα,
 κλώνια τᾶσει μαντζουράνα,
 ἄ τὰ βάλω μέσ' 'ς τήγ γάστρα,
 νᾶβγη οὐρανὸς μὲ τᾶστρα.
 Ἀγαπῶ το σίλια σίλια,
 'πού νὰ πάη 'ς τὴ Μαρσίλια'
 'πού νὰ πάη 'ς τὴ Μαρσίλια,
 νὰ μὲ φέρη τσαι μαντήλια'
 νὰ μὲ φέρη τσαι μαντήλια
 τσαι τὴν Παναγιᾶν καντήλια.
 Τὸ μικρόμ μου τὸ μωρό,
 Παναγιᾶ, νὰ τὸ χαρῶ.
 "Ἐχω γυιὸν τσ' ἔχω χαρᾶ,
 'πού θὰ ἴνω πεθθερά.
 "Ἐχω κόρην τσ' ἔχω πίερα,
 'πού θὲν νὰ γυρεῦγω προίκα.
 Τὸ μωρόμ μου 'πάει πέρα,
 τσαι φοῶμαι τὸν ἄερα.

Τὸ μωρόμ μου πάει, πάει,
 τσ' ἔ Χριστὸς νὰ τὸ φυλάη.
 Παναγιᾶ μου παρηθόρα
 τὸ μωρόμ μου, 'ποῦρτεν τῶρα.
 'Γειᾶ σου, 'γειᾶ σου, τσαι χαρᾶ σου,
 τσ' ἔ πατέρας σου κοντά σου,
 νὰ χτενίζη τὰ μαλλιά σου,
 νὰ φιλᾶ τὰ μάγουλά σου.
 Καλοξύπνα, νιὸφ φεγγάρι.
 μιᾶ χαρᾶ τσ' ἔναν καμάρι.
 Τὸ μωρόμ μου βούσο βούσο,
 ἄ τὸ νίψω, νὰ τὸ λούσω,
 νὰ τὸ μουσκοσπουνίσω.
 ἄ τὸ στείλω 'ς τὴδ δασκάλα,
 νᾶνεν ποί' ὄμορφ' ἀπού τᾶλλα.
 Τὸ μωρόμ μου, ποῦταν' ποῦταν',
 ποῦταν' τσ' ἔδροσολοοῦτα.
 Ποῦταν', ποῦταν', ποῦταν', ποῦταν,
 τὰ καλοτσαιρινὰ τὰ φροῦτα.
 Τὸ μωρόμ μου μῆλομ, μῆλο,
 'ς τὸ σκολεῖθ θὲν νὰ τὸ στείλω.
 Μαρή, μὲ ποῦταν' τσ' ἔργεψεν (1) τσ' ἔκαμην
 [τόσην ὦρα,
 τσ' ἔσυμοχλιάσαν τὰ βουνά, τσ' ἔθάμπωσεν
 [τσ' ἔχώρα.

(1) "Πογησεν, ἐδράδουνεν.

Γ'. ΝΑΝΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ

1. Ναννί, ναννί νὰ τσοιμηθῆ, τσαι πάλε νὰ 'ξυπνήση'
 'πού νὰ 'ξυπνήση τσαι νὰ 'δῆ τὴμ μάναν του κοντά του,
 τὸν τσύρην του 'ς τὰγάγια του, τσαι νὰ χαρῆ καρδιά του.
2. Μάνα, μάνα, νὰ τσοιμηθῆ, τσαι πάλε νὰ 'ξυπνήση.
 Ζάχαρι νᾶνε νύπνος του, τσαι κάντριος τῶνειρόν του,
 τσ' ἀπού τὸν κάντριον πὶὸ γλυκὸν τὸ γλυκοξύπνημά του.
3. "Ἄμ μὲ τὸν 'πάρης, νύπνε μου, πάλε νὰ μὲ τὸφ φέρης'
 φέρ' μὲ τον τῆβ βαθειᾶν αὐγῆς, 'σᾶθ θὰ γλυκοχαράξη.
4. "Ἐπαρ' τον, νύπνε μ', ἔπαρ' τον, τσαι πάλε φέρε μὲ το'
 μῆμ με τὸφ φέρης ἄσκημομ, μῆτε νηλιοπιασμένο,
 μῆμ με τὸφ φέρης τσίτερνο (1) μῆμ με τὸφ φέρης μαῦρο'
 φέρ' μὲ τομ με τὰ κάλλη του, τσαι μὲ τῆς ὀμορφαιᾶς του,
 φέρμε τορ βοδοκώτσινος 'σᾶν τὸ τρανταφυλλάτσι.
5. "Ἄμ μὲ τὸν πάρης, νύπνε μου, τρεῖς χώραις σὲ χαρίζω,
 τρεῖς χώραις τσαι τρία χωριὰ τσαι τρία μαναστήρια'

(1) Κίτρινον.

- τὴν Ἀλεξάντρα Ζάχαρη. τὴ Σιδὴ (1) μὲ τὸ μαστίσι,
τσαὶ τὴν Κωσταντινόπολι. μὲ τὸ μαργαριτάρι.
6. Μάνα τὸν ἔκραζεν ἀγδὸς (2) τσαὶ τὸν ἐέννα (3) πάπια,
τσαὶ τὸν ἐτσοιλοπόνησε μὲτὰ πέρδικα ἔς τὰ δάση.
Ἐ πάπια φέρνει τὸ νερόν τσ' ἔ σήνα τὸ σαποῦνι,
τσ' ἔ πέρδικα πλουματάρια φέρνει τὰλλαχτικά του.
7. Μάνα, μάνα, 'ποῦ νὰ ἐνῆ ἔ γυιός μου παλληκάρι,
τσαὶ μὲ τὰσημομάσαιρον τσαὶ μὲ τὸ καλαμάρι.
8. Μάνα, μάνα, 'ποῦ νὰ ἐνῆ τσαὶ 'ποῦ νὰ μεαλώση,
'ποῦ νὰ ἐνῆ τοῦ στεφανιοῦ τσαὶ τάρραωνιασμάτου,
νὰ τὸν 'παντρέψη 'πίσκοπος, νὰ τὸ βλοήση διάκος,
νὰ πιάσουσιν τὰ στέφανα ἔ ἄκροντες τοῦ τόπου.
9. Μάνα, τὸν ἡῦρα ἔς τὸ λουτρόν, τὸν ἡῦρα μὲς' ἔς τὰμπέλια,
τὸν ἡῦρα μὲς' ἔς τὰ 'πωρικά, ἔς τῆς δάφναις, ἔς τῆς μερσίλαις.
10. Τσοιμήθου τσ' ἐπαράντσειλα ἔς τὴ Σμύρνην τὰ καλὰ σου,
ἔς τῆς Βενετιῶν τὰ ροῦγά σου τσαὶ τὰ μεταξωτά του.
11. Μάνα. τοῦ Ρῆα τὸ παιδί, τοῦ βασιλιᾶ τὰγκόνι,
'ποῦ γλυκονανουρίζεται τσαὶ 'ποῦ δροσολοβάται.
12. Τσοιμήθου μὲ τὴν Παναγιᾶν τσαὶ μὲ τὸν ἄϊ Γιάννη,
τσαὶ μὲ τὸν Ἰησοῦ Χριστόν, τοὺς πόνους σου νὰ ἔγανη.
13. Ἐλα Χριστέ τσαὶ Παναγιᾶ, τσαὶ τοῦ Χριστοῦ μητέρα,
ἔς ἐσέναν παρὰδῶ το νύχταν τσαὶ τὴν ἡμέρα
νὰ φύουσιν ἔ πόνου του τσ' ἔ ἀναστενασμοὶ του.
14. Μάνα, τὸν ἐνανουρίζαν τρεῖς ἀερφαῖς τσ' ἔ μάνα,
τσ' ἀκόμη δὲν τὸν ἔφταζαν, τσ' ἐπῆραν τον τσαὶ βάγια.
15. Βάγια μου, μὲρῶσέ μὲ το (4), βάγια μου, μὲρῶσέ το,
τσ' ἄς σὲ ὑρέψη τσαὶ βυζίν, κάτσε τσαὶ βύζαξέ το.
16. Τσοιμάται νήλιος ἔς τὰ οὐνά (5), τσ' ἔ πέρδικα ἔς τὰ δάση (ἢ ἔς τὰ σόνια),
τσοιμάται τὸ παιδάτσιμ μου μὲς' ἔς τὰσπρα τὰ σιντόνια.
17. Μαργαριτάριν ἔσπειρα ἔπάνω ἔς τὸ ρίζικός σου,
τσ' ἀνάρηα ἔνάρηα τῶσπειρα, νὰ μὴν πυκνοφυτρώση,
τσ' ἔτσείνο ἔπυκνοφύτρωσεν, τσαὶ θερισμὸδ δὲν ἔσει.
18. Μάνα, μάναν, ἔ μοῖρά του (ἢ της) νὰ τρέση ἔς τὸ λοάρι,
τσαὶ ἔς τὸ βενέτικο φλουρίν τσαὶ ἔς τὸ μαργαριτάρι.
19. Μάνα, μάνα, νὰ τσοιμηθῆ τοῦ ἁρώσμου τὸ κλωνάρι,
τσαὶ τοῦ βασιλικοῦ γενεῖα νὰ ἐνη παλληκάρι.
20. Ἄγες μου Κωσταντινέ μου, μὲ τὴν ἀγιᾶν Ἐλένη,
γλέπε με τὸ παιδάτσι μου (ἢ τὴν χορίτσιμ μου) τσαὶ νὰ τὸ μεακλίνης (6).
21. Μάνα, μάνα, ποῦ νὰ ἐνῆ δέντρον τσαὶ τσουπαρίσι,
τσ' ἔ κλωνοὶ του νὰ δῆσουσις ἔς ἀνατολήν τσαὶ δύση.
22. Μάνα, μάνα, νὰ θρέφεται-ν ὠζαν τὸ τσουπαρίσι,
τσαὶ ἔζαν τὸν πλάτανον τῆς Κῶς, 'ποῦ τὸν ποτιῖζει βρύση.
23. Μάνα, μάνα, νὰ θρέφεται μὲ μάναν τσαὶ μὲ τσύρη (7),
τσαὶ μ' ἀερρόν τσαὶ μ' ἀερρόν, τσύρην καρκατσύρη.
24. Μάνα το τὸ παιδάτσι μου (ἢ τὴν χορίτσιμ μου) τσ' ἐβῶ τὸ ναννουρίζω,
τσαὶ λέω (ἢ λέβω) το (την) ἔπαινέματα, ὅσον νὰ τὸ τσοιμίσω.
25. Τσοιμήθου τσ' ἐπαράντσειλα κάτω ἔς τὰ Παρτσάμια,
νὰ φέρουσιν τὰ ροῦγά σου βοῦλον καλαπατάνια.

(1) Χίον. (2) Ἄετός. (3) Ἐγέννα. (4) Ἡμέρωσε, καθησύχασον. (5) Βουνά. (6) Μεγαλώνης.
(7) Κύριον, πατέρα.

Δ'. ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΣΑΝΤΑΚΛΙΔΑΣ

(ΑΙΩΡΑΣ)

Τὰ ἐπόμενα δίστιχα ἄδουσι τὰ κοράσια
κίωρούμενα.

1. Ἄρσινα, γλῶσσά μου γλυτσειά, τὸ στόμα μου 'περέτα,
ὦ καυμένη μου καρδιάν, ὅσα τσ' ἂν ἔσης, 'πέ τα.
2. Ἄ πάρω θέλω θέλημαν, νάμπω 'ς τῆς σαντακλίδα,
'σάν τῶμμορφός σου τὸ κορμίν, ἄλλο κορμιδ δὲν εἶδα.
3. Ἄν ἀρσινήση γλῶσσά μου, τὸ στόμα μου νάννοιζή,
εἰ οὐρανός θά θαμπωθῆ τσ' εἰ θάλασσα θά πήξῃ.
4. Ἀγέ μου Ἄια, πῶθγαλες τὸρ ρόδον ἀρ' τὰγκάθθι,
ἔβγαλ' τσαι τὸν πατέραμ μου ἀρ' τὰ μέλα πάθη.
5. Ἀγέ μου Γιάννη τοῦ βουνιοῦ μὲ τὸ βαθὺν πεάδι (1),
γλίπε τὸ τὰερφάτσιμ μου τσαι νὰ σὲ φέρω 'λάδι.
6. Ἄπ' ὡς ταν (2) ἔφκες (3), κρίνε μου, διπλόμ μου καττουμάρι,
μήτε 'ς τὴ στρώσην ἔππεσα, μήτε 'ς τὸ μαζελλάρι.
7. Ἄπ' ὡς ταν ἔφκες, κρίνε μου, μετρῶ της τῆς ἡμέραις,
τσ' ὅσον πολλαίνουγ γίνονται μὲς' 'ς τὸ κορμίμ μου σφαίραις.
8. Βάλε νερό 'ς τὸμ μαστραπῶ τσ' ἔβγαρ' το 'ς τὸν ἀέρα,
τσ' ἂδ δὲν ἔρτης τὴν Τσεριχτσὴν, μπρόαλε (4) τῆδ δευτέρα.
9. Ἄ πάρω θέλω θέλημαν, νάμπω νὰ τραουδήσω,
νάνοιζω τῆς καρδούλαις σας, τσαι νὰ τῆς λουλλουδίσω.
10. Ὅτὰ μπέης μπέης πουρπατεῖς, σὰρ ρήας κατηαίνεις,
τσαι 'σάν καπιτανόπουλλο τὴν πόρταμ μας ἡμπαίνεις.
11. Ὅς μπρέπουν εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ καλουτσαίριν τᾶσπρα,
μπρέπους σε τὰ ἔρωπαϊά (5) τσαι τὰ κολόρα τᾶσπρα.
12. Ἐσέναν τὰ παπούτσια σου δρό δρόμια δὲβ βαροῦσι,
τάντσελικός σου τὸ κορμιβ βούλαις τὸ πελεμοῦσι.
13. Ἄσπρος σταφυλλιδ δροσερός 'ς τοῦ μπέη τὸ πανιέρι,
τσ' ἔνα χρουσὸν τραντάφυλλος 'ς τοῦ πάριμπα μου τὸ σέρι.
14. Ὅτὰ θᾶρτουν κόραις νὰ μὲ 'ποῦ γιὰ σένα συγχαρίτσια,
μὲ τὴν καρδιάμ μου δῶ τχ τὰ δρό μου σκουλαρίτσια.
15. Ἐναγ καρτίν ἔρσεται, τσαι λὲν πῶς εἶν' ἔτσεινο,
'ποῦ φέρνει τὰερφάτσιμ μου τὸ δρόσμον τσαι τὸν κρίνο.
16. Μὲ τᾶσπρα σὲ δα σήμερα τσ' ἔννοιζάν εἰ ὄρμῶι μου,
τσ' ἔθάρρουν τσ' ἤσουν ἄντσελος, νὰ πάρης τῆψ ψυσήμ μου.
17. Μὲ τᾶσπρα 'πάεις 'σὰ Σμουρνός, μὲ τὰ λινα' 'σὰ Σώτης (6),
τσαι μὲ τὰ καταγάλανα 'σάν Καστελλοριζιώτης.
18. Ἐ κρίνος ἔσει 'νιᾶερφούς (7) 'π' ἄννοῖουμ μὲ τὰγιᾶζι,
δὲν ἔσει, χἀδεμένε μου, κέναν νὰ σὲ 'μοιᾶζῃ.
19. Τοὺς κρίνους ἔσουρριγάνιζα τσ' ἐμέτρον ἕναν ἕνα,
μὰ 'σάν τσαι σέναν, κρίνε μου, δὲν εὔρηα κέναν.
20. Ὅς τὴν Κωσταντινόπολιν ἐπῆεν τὸ χαπάρι,
'πῶσεις ἄντσελικὸν κορμίν τσαι κούτελλοφ φειγγάρι.

(1) Πηγάδι, πηγή=φρέαρ. (2) Ἀπότου. (3) Ἐφυγες. (4) Πρόβαλε = παρά-
κυψον, πρόκυψον. (5) Εὐρωπαϊκά, στενὰ φορέματα. (6) Χιώτης, Χίος. (7) Ἐννέα
ἀδελφούς.

21. Τοῦ κρίνου τῆθ θωριάν ἔσεις, τοῦ γλασεμιού τὸ βέγγι,
ἔς τὰ σκοτεινὰ νὰ κάθῃσαι, βούλος ἔ κόσμος φέγγει.
22. Τοῦ κρίνου τῆθ θωριάν ἔσεις, τοῦ γλασεμιού τὰ γινῶτα,
τοῦ τραναφύλλου μυρωδιάν, ποῦ βγαίνει πρῶτα πρῶτα.
23. Ἔγω τσ' ἐπάνω μερτικόν, ἔγω τσαί κάτω πάρη,
Χριστέ μου, τὸ καρὰίμ μας ἀρ' τὸ ταξεῖδιν ν' ἄρη.
24. Τὸν αἰ Γιάννη βάλλω ἔμπρός, τὸν αἰ Ἰλιαν ἔπίσω,
τσαί τὴν Παληογκαστρίτισσαθ θέν νὰ τῆλ λουτουργήσω.
25. Κάτω ἔς τὰ Γεροσόλυμα τσαί ἔς τοῦ Χριστοῦ τὸν τάφο,
ἐνέμισεν ἔναθ δέντριν τσαί λέν το τυππαρίσι
ἔς τὴρ ρίζαν κάθεται Χριστός, ἔς τὰ κλώνια Παναία,
τσαί ἔς τὰ περικλωνάρια του κάθεται αἰς Ἰάας.
26. Μέσ' ἔς τὸ καρὰίν ποῦσαι σύ, κλωστή νὰ μὴρ βραίση,
μὴε τσ' ἀρ' τοὺς συντρόφους σου καένας μὴν πονήση.
27. Ἐβρανεῖα τσ' ἔλουσφατσία, ποῦ βγάλουν τὰ λουλλούδια,
γὰ σέναν, ἀερφάτσιμ μου, τὰ λέω τὰ τραούδια.
28. Ὡς μπρέπει ἔς τᾶσπρον τὸ σινι τὸ γάσιμον κουλλοῦρι,
μπρέπει το τᾶερφάτσιμ μου ἔ μαύρη ἴληθ ἔς τὴμ μούρη.
29. Ὡς μπρέπει νήλιος εἰς τὴγ γῆν τῶρα τὸ καλουτσαίρι,
μπρέπει το τᾶερφάτσιμ μου μπαστοῦνιν εἰς τὸ σέρι.
30. Ὡς μπρέπει τᾶσπρον μάρμαρο ἔς τῆς Παναγιᾶς τὴν πόρτα,
μπρέπει το τᾶερφάτσιμ μου ἔ μετσετιές τσ' ἔ μπόρα.
31. Ὡς μπρέπει τᾶσπρον τᾶλεθ ἔς τὸ πράσινογ χορτάρι,
μπρέπει το τᾶερφάτσιμ μου Νυντραῖκο (1) ζουνάρι.
32. Ἐναμ πουλλάτιν τσηλαλεῖ τσαί ἔ πάει πέρα πέρα,
τσαί ἔ πάει ἔς τᾶερφάτσιμ μου τσαί λέει καλήμ, μέρα.
33. Ἐρκεν τὸ καρὰάτσιμ μας, καλόν του κατουόδιο.
μῆτε πουλλιν πετάμενον νὰ μὴν τοὺς εὔρη ἔμπόδιο.
34. Ὡμορρον τὸ καρὰίμ μας, τσ' ὠμορρα ἔ π' ἀρμενίζει,
τσ' ὠμορρ' εἶνε μαρνέροι του τσ' ἔτσεινος ποῦ τὸ ρούζει (2).
35. Μέσ' ἔς τὸ καρὰβιν ποῦσαι σύ, νᾶμουν τσ' ἔβῶ σαούρα,
νὰ μὲ πατοῦν τὰ πόδια σου, νᾶνε καρδιά σου ντούρα.
36. Μέσ' ἔς τὸ καρὰίν ποῦσαι σύ, νᾶμουχ χρουσόν ποτῆρι,
νὰ σᾶραννα (3) τῆς συντροφιάν τσαί τὸν καρασοσύρη.
37. Νᾶμουν ἀσημοκάντηλον, νᾶχα τοῦ κοίνου λάδι,
νᾶμπλεπα τὸν πατέραμ μου, ὄντας δειπνᾶ τὸ βράδυ.
38. Μέσ' ἔς τὸ καρὰίν ποῦσαι σύ, ἔγω τσ' ἔβῶ νὰ ρούσω,
τρεις γάστραις μὲ βασιλικὰ νὰ τῆς γλυκοποτίσω.
39. Τῆς Ἀλεξάντρας τὰ νερὰ νᾶταν νερὰ νὰ τᾶπει,
γικατὶ τὰ σαίρετίσματα δὲν πιάνουσιθ θεράπεια.
40. Ἐνῆθαινα ἔς τὴν Παναγιᾶ τσαί βραίπω μὲγρ φελλάδα,
τσαί βέγγω της ἔς τὴθ θάλασσαν, τσαί γίνεται φρεγάδα.
41. Φρεγάδα μου, τσ' ἄν πᾶς ἔς τὴ Σιό, τσ' ἄν πᾶς ἔς τὰ ἔ πάνω μέρη,
ἄν εὔρης τᾶερφάτσιμ μου, χαμᾶς νὰ μὲ τὸ φέρης.
42. Τὸ πουρτουκᾶλλιν τᾶλικον τσιμποῦν το, πελεκοῦν το,
τσ' ἔ μέναν τᾶερφάτσιμ μου τὰ φράντσικα ἔμορφοῦν το.
43. Παποῦτσι μου Βενέτικο. βγιελλί μου κανελλᾶτο,
πότε θὰ ἔπάη τσύρης μου κάτω ἔς τὸν αἰν Τάφο;
νὰ φέρη μάτσαις τὰ τσεριὰ τσ' ὀγκάδαις τὰ λιθάνια,
τσαί δροῦ κανιὰ ροδόσταμα, νᾶβγω νὰ διαμοιράσω;

(1) Ὑδραϊκόν. (2) Ὑρῖζει, κέκτηται. (3) Ἐκέρνον, ἐφονόζουν.

44. Ἄς τῶξερρα, πατέρα μου, πῶς κάθισαι ἔς τὴν νήλιω,
 νὰ στειλω τὸ χρουσὸ τσεβρέ, γιὰ νὰ σὲ κάμη νίσσο (1).
45. Μέσα ἔς τὰ ἔῃντα μαϊδιὰ βάλλω τσ' ἐβῶ ἴνα (2) γρόσι,
 νὰ κάμω τέρφάτσιμ μου μιὰ βελουδένια στρώστ.
46. Πατέρα μου, σὰλ λούννεσαι τσαι κάμνεις τὰ μαλλιά σου,
 χρουσῆ λαμπάδα γίνομαι τσαι στέκομαι ἔμπροστά σου.
47. Ἐμέναν τέρφάτσιμ μου κάστρο ἴνε τσ' ἔν πατιέται,
 χόρα ἴνε τσαι δὲν παίρνεται, χρόνους τσ' ἄν πολειμέται.
48. Σίλιας σιλιάδες ὠμμορφους ἴπισω μου τοὺς πετάσσω,
 μετὰ βενέτικα φλουριά, πουλλί μου, δὲς σ' ἀλλάσσω.
49. Πρόπει το τέρφάτσιμ μου διαμάντιν ἀρολί (3),
 πούνε ἀποὺ ἴψηλῆ γενειάν τσ' ἀποὺ μελόε σσί.
50. Ὡ θάλασσα μου οὐρανό, μὴν πολλουρανήζεις,
 τσ' ἔ γυός μου ἴνε ἀμάθητος τσαι μὴν τὸφ φοηρίζεις (4).
51. Ἀγιέ μου Κωσταντιέ μου μετὰ κάτον καντήλια,
 φέρε με τέρφάτσιμ μου, νὰ σὲ τὰ κάμω σίλια.
52. Ἀγιέ Νικόλα τῶμ Μυρῶμ μετὰ το παναθουράτσι,
 ἄ φέρης τὸ καράμ μας, νὰ ῥάξῃ ἔς τὸ μαντράτσι.
53. Ἐμέναν ἔ πατέρας μου λαμπάδα τ' αἴ Τάφου,
 τσαι πίννα τοῦ καλαμαριού. πού τὴν κρατοῦν τσαι γράφου.
54. Ἰάν τὸ βενέτικω φλουρίν πού βαροκαμπανίζεις,
 ἔτσά ἴνε τέρφάτσιμ μου, τσ' ὅπου σταλῆ, μυρίζεις.
55. Κλειδάτσιμ μου τάρολογιού, ὅπου μετρήε τῆς ὤραις,
 φοῶμαι μήε σε πάρουσιν ἄλλωμ μανάδων κόραιε.
56. Βασιλικὸν ἐφύτεψα ἔς τὴν ἀσημένιαγ γάστρα,
 τσ' ἐγύριση τσ' ἐσκέπασεν τὸν οὐρανόμ με τᾶστρα.
57. Καταμεσῆε ἔς τὰ φρούδια σου μιὰ τρίχα δὲλ λασάρε (5),
 μετὰ λιβον ἔ βασιληῆε ἴπάει τσαι σουλατσάρε.
58. Ἰ τὸν οὐρανόθ θὲν ἴ ἀνηθῶ, νὰ κλώσω τᾶπρουσίμ,
 τὰ λόγια τῶν παλληκαριῶδ δὲν ἔχουν ἴμιστοσύνη.
59. Θαμμάζομαι, πῶς πουρπατεῖς τσαι δὲε βουλλῆ τὸ χῶμα,
 ἀποὺ τὸ συγνολύισμαν τσ' ἀφ' τὸ πολὺν τὸ βεῶμα (6) (ἡ διῶμα).
60. Νᾶμουν ἀέρας Κηρδικός (7), νᾶρκουμου ἔς τὸ παννί σου,
 νᾶπερνα τὴν περέττας σου ἀποὺ τὴν τσεφαλήε σου.
61. Ἄσπρον πουλλάτσιθ θᾶ ἴνῶ, ἴψηλᾶ γιὰ νὰ πετάσω,
 ἔτσει πούνε ἔ τσύρης μου νὰ ἴπάω νὰ τσοιτάσω.
62. Τὸ μονοδέντρο ἔς τὸ βουνὸ βοῦλοι τσαιροῖ φουσοῦν το,
 τσ' ἔμέναν τέρφάτσιμ μου βοῦλοι ἄγιοῖ βωθοῦν το.
63. Πουλλάτσιμ μου τοῦ ποταμού, ἀδόνιμ μου τοῦ κάμπου,
 ἴσαν πουρπατῆε, πατέρα μου, τσαι τὰ σουκάττα λάμπου.
64. Θάλασσα κοντυλάτη μου, μετὰ τὸ δαθρί ἔς τὴμ μέση,
 τὸ καμαροφρυδάτσιε σου ἄλλοε κανεῖε δὲν ἔσει.
65. Βάλε στραχὸ τὸμ μετσετιέν, τῆφ φουνταν ἀλᾶ μάγκα,
 νὰ κάμηε τῆε καρδούλλαιε μας σίλιωλ λογιῶν κουμμάδδια.
66. Βάλλεις τὸμ μετσετιέ στραχὸ, περνήε ἀφ' τὸ στενόμ μου,
 βαροπατεῖε τὰ πόδια σου, νὰ ἴδῆε τὸ πρόσωπόμ μου.
67. Ἐβῶχω σελ, λεβέντημ μου, χρουσὸ φλουρι ἔς τὸ φτίμ μου,
 κορώναμ μετὰ διαμαντικά ἴπάνω ἔς τὴν τσεφαλήμ μου.

(1) Νίσκιον, ἴσκιον=σικάν. (2) Ἐγὼ ἔν. (3) Ὁρολόγιον. (4) Φοβερίζεις, ἀπειλεῖε. (5) Χωρεῖ, δύναται νὰ παρεμβῆ. (6) Βίαν, δύναμι. (7) Κηρδικός, Κρήε=ἐκ Κρήτεε πνεόν.

68. Βούλλαις τοῦ κάμπου τῆς δροσλαίς, τῆς ὠμορφαίς τοῦ κόσμου,
τῆς ἔσει τὸ κορμάτισι σουμ, ἠματῆτσι μου τσαι φῶς μου.
69. Πόλλ' εἶν' ἐφράντσι 'ς τὸ ἠγαλῶμ, μὰ εἶνεν πελεκούδια,
τσ' ἐμέναν τᾶερφάτσιμ μου κάμπος μὲ τὰ λουλλουδιὰ.
70. Τὸ τσουπαρίσιν τὸ ξερόν κόβγουν το, γιὰ ν' ἀθήσιγ,
τὴν κόρην τὴν ἀμίλητην κάμουν τὴν νὰ ἠμίλησι.
71. Τὸ τσουπαρίσιν τὸ ἠηλόν, τὸ μυρισμένο ζύλο,
ἠμοιάζει το τᾶερφάτσιμ μου 'ς τὸ μάκρος τσαι 'ς τὸ ἠήλος.
72. Φραμμουὺς θὰ βάλω 'ς τὸ στενόθ, θὰ βάλω τσαι περάτη,
τσ' ἐβῶ θέν νὰ σὲ τραουδῶ γιὰ ἠούς (1) ὄχτροῦ γινάτι.
73. Λεβέντη μου, λεβέντη μου, κανεῖλλοσαλθαρχᾶ μου,
ἕνα χρουσόν τραντάφυλλος σ' ἔχω μὲς' 'ς τὴν καρδιάμ μου.
74. Λεβέντη μου, λεβέντη μου, σαρεῖ τσαι μπουγουκλή μου,
στολιδιν τῶν παλληκαργιῶν, τσ' οὔλη χαρὰ ἠδιτσή μου.
75. Τὰμ ἠμάδια σου τίς τᾶφτιαξεν, τσαι παίζουμ μέσα βόρτα,
ἠπάει παπᾶς τσαι λουτουργᾶ Χριστούενα τσαι Φῶτα;
76. ἠβῶ ἠρέομαι νὰ σὲ θωρῶ μὲ τοὺς πραμματευτάδες,
μὲ τὰ καπιτανόπουλλα, ἠπού ἠνε ξηφαντωτάδες.
77. ἠἜσ' εἶσαι γέννημαν ἀύγιῆς τσαι χάραμμαν τοῦ νήλιου,
χρουσῆ λαμπάδα τῆς Λαμπρῆς τσαι χάρη τοῦ βγαντσέλιου.
78. Μπρέπει το τᾶερφάτσιμ μου τρικούβετον καρᾶί,
ἠμπροστὰ νᾶχη τὸν νήλιον τσαι ἠπίσω τὸ φεγγᾶρι
βελούδια νὰ σκεπάζεται, 'ς τῆς στρώσαις νὰ ἠαπλώθη,
ἠσὲ μαξελλάρια στόφενα νὰ πέφτη νὰ τσοιμάται.
79. ἠΕνήθαινα κατήθαινα 'ς τ' ἠἰ Γιωργιῶ τῆ στρατά,
τσ' εἰρίσκω ἠνα φραγκόπουλλον τσαι δῖει μ' ἠρραῶνα.
ἠἜντα ἠνε ἠρραῶνά σου; — Σταυρός τσαι δαχτυλίδι.
ἠΣ τὸμ μαστραπᾶμ μου τῶθαλα 'ς τῆμ μάναμ μου τὸ ἠῆα.
Μάνα, τσ' ἠν εἶσαι μάνα μου, τσ' ἠν εἶμαι τὸ παιδῖς σου,
βάλε νερόν τσαι λουσέ με 'ς τὴν ἠργυρῆλ λακάνη,
τσαι φῶρεσ' με τῆς σκούφιαμ μου τὴν ἠφταμασουράτη,
ἠπού τὴν ἠμασουρεύγασιν τὰ τρία τὰ κορίτσια,
ἠμῖᾶταν τὸ Κατερινιών, τσ' ἠ ἠλλη Εὔδοκουῖλλα,
τσ' ἠ τρίτην ἠ καλλιούτερην ἠταν ἠμοιρισσοῦλλα.
ἠμοιρισσά μου, σφάξε με, ἠβδοσιά μου, κρέμμασέ με,
τσαι σὺ μικρόν Κατερινιών, ἠλα ξεκρέμμασέ με,
τσαι μάζεψε τὸ γαιῖάμ μου τσαι βάρ' το 'ς τὸ ποτῆρι,
τσαι ῥίξε το 'ς τῆθ θάλασσα, νὰ μαζετουῶν τὰ ψάρια!
80. ἠΑγιέ μου Κωσταντίνέ μου, μαρμαροθεμειώτη,
ἠ γλέπηρ τᾶερφάτσιμ μου, τὴν ἀκριθὴν του νεῖστη.
81. Τὸ ἠιασεμί 'ς τὴν πόρτας σου ν' ἠπλώση, νὰ ἠαπλώση,
τάντσελικός σου τὸ κορμί 'ς τὰ σέρια μου νὰμ πέση.
82. Ποιὸς εἶνεν ἐ συχαριαστής, ἠπού θὰ μὲ συχαριασή;
νὰ κάμω τῶμπά του (2) χρουσόν, τσαι τῶθγά τ' ἠσημένο,
νὰ κάμω τὰ παπούτσια του σύρμαν καλαπατάμ.
83. ἠΕ Βγαντζελίστρια ἠγνιατσά, ἠπού τὴν τιμοῦν τὸμ μάρτη,
νὰ γλέπηρ τᾶερφάτσιμ μου, ὅσον νὰ ἠπάη νᾶρητμ.
84. ἠἘπῆα κάτω, τσ' ἠργεψα, τσ' ἠκαμα πέντε χρόνια.
τσ' ἠπῆρα μῖαμ μουσουκαρφιάμ μὲ δεκαπέντε κλώνια,

(1) ἠἜνός. (2) Τὸ ἠῤεβα, ἠῤεβασμα, εἶσοδον.

- Μουσουκαρφιά, τὰ κλώνια σου φέρε νὰ τ' ἀσημώσω,
 τσ' ἂν ἔρτουν ἀφ' τοῦ βασιλιᾶ, κλωνάριδ δὲν τοὺς δῖω,
 μ' ἂν ἔρτη τᾶερράτσιμ μου, πουτουίντιση (1) τῆδ δῖω.
85. Ἐλα, Χριστέ, 'ς τὸ στόμαμ μου, τσαι Παναγιᾶ, 'ς τὸν νοῦμ μου,
 νὰ γράψω δρὸ λογιᾶ γραφήν, νὰ στείλω τοῦ τσουροῦ μου.
86. Ἀέρα μου, 'πού 'φύσηξες, τσ' ἐπῆρες τὸ πουλί μου,
 κάμει τσαιρόν τσαι φέρ' μέ το, νὰ μὴν ἐβγῆ ψυσή μου.
87. Ἀέρα μου, 'πού 'φύσηξες, νᾶσαι διαφορεμένος,
 νὰ φέρης τὸν πατέραμ μου καλοταξείδεμμένο.
88. Μέσ' 'ς τὸ καρῆν 'πούσαι σύ, νᾶμουν τσ' ἐβὼ καρράτσι,
 νὰ 'ξέσκιζα τῆβ βράκας σου νὰ σ' ἐβαλλα μπαλλάτσι.
89. Ὡ τὴν κάμαρην τοῦ καραβιοῦ νᾶμουν τσερὶν τσαι 'λάδι,
 νᾶμπλεπα τᾶερράτσιμ μου, ὄντας δειπνᾶ τὸ βράδου.
90. Ἐνήθαινα 'ς τὴν Παναγιᾶν ἔτσει 'πάνω 'ς τὸ κάστρο,
 νὰ 'πά' νὰ 'δῶν, ἂν ἔρσεται τὸ λαμπερόμ μου τᾶστρο.
91. Τᾶέρφιμ μου Νικόλα μου, 'σὰλ λάμνης τὸ κουπίς σου,
 εἰ θάλασσα ῥοδοστάμον νὰ ῥαίνῃ 'ς τὸ κορμὶς σου.
92. Στείλω σε σαιρετίσματα, στείλισκω σε τσαι λόγια,
 μὲ τὸ γατάνιν περαστά, νὰ τᾶσης κομπολόγια.
93. Στείλω σε σαιρετίσματα μὲ τούρανοῦ τὴν πούλια,
 μὲ τὸ φεγγάριν ἑκατὸν τσαι μὲ τὸ τσῦμμα σίλια.
94. Τῆς θάλασσας τὰ τσύμματα πατερημῶς σε τᾶπα,
 γιὰ νὰ σε βοηθήσουσι. χρουσέ μ' ἀγδέ, 'ς τὴ στράτα.
95. Ὅσα πουλιᾶσαι (2) Ἀραπιᾶ, τσ' ἀδόνια τὸ Μισῆρι,
 τόσοι ἀγιοὶ νὰ βοηθοῦν τὸν ἐδικόμ μου τσῦρη.
96. Ἐγάλασεν εἰ πόρτα μας τσ' ἐπόμεινεν εἰ βίδα,
 ἐβῆγα, μαρῆ Τρανταφυλλιᾶν, ἀπού τῆς σαντακλιδα.
97. Τρία περούνια προύντζενα τσαι τέσσερ' ἀσημένα,
 μέσ' 'ς τὴν καρδιᾶν τους νᾶμπουσιν, 'πού λέν κακόγ γιὰ σένα.
98. Ἐ ἄσερῆ (3) 'νεν καφενές, τὸ κιόλιν ἀργαστήρι,
 τσαι ἄιος Σπυριδῶνας τσουνούργιου, μαναστήρι.
99. Τσαι σύν, ἀγιε Σπυριδῶνα, ἔπαρ' τῆλ λουτουργιάς σου,
 νὰ γλέπης τσαι τὸ Σπύρομ μου, ὀπῶσει τῶνομάς σου.
100. Στείλέ με, κρίνε μου, γραφήμ μὲ βούλλης σου τὴ γνώση,
 τσ' ἐβὼ 'βρίσκω γραμματικὸν νὰ μὲ τὴν ἀναγνώση.
101. Ἐ ξενιτεῖα τὸς σάιρεται τὸν κρίνον τὸδ 'δικόμ μου,
 ἐβῶμουν 'πού τὸν ἔστειλα μὲ θέλημαδ 'δικόμ μου.
102. Ἐναμ πουλλάτσιν ἀγαπῶ, τσ' εἰ μάνα του δέθ θέλει,
 'πού νὰ τὴν εὔρη πιστολιᾶ 'ς τὴν σκάλαν 'π' ἀνηαίννει.
103. Μπρόαλε, γαδεμένε μου, μὲ τὴν ἐλήα 'ς τὴμ μούρη,
 τσαι φραγγοφορεμένε μου, 'πού δὲν ἔσεις κουσοῦρι.
104. Μπρόαλε, τσ' ἔχω στοίχημα, μπρόαλε, τσ' ἔχω νᾶζί,
 'πούσαι τῆς γειτονιᾶς καρφὶν τσαι τῶν ὀχτῶμ μαράζι.
105. Σᾶθ θὰ περνᾶς, μὴν τραουδᾶς, τσ' εἰ μάνα μου μαλλόννει,
 τσαι ῥοδοκοτσινίζω 'βῶ, τσαι μὲ καταλαθαίνει.
106. Ἐσεις δρὸμ 'μᾶδια 'λόμαυρα 'σάν τὴν ἐλήαν τῆφ φίνα,
 ἔσεις δρὸ σείλη κότσινια 'σάν τὴν ἀγιᾶμ Μαρίνα.
107. Σεράντα 'μέραις ἔφρινα τὸρ ῥήαμ μου ζουνάρι,
 τὸν νήλιος σύρμαν ἔβαλα τσαι τὸ φεγγάριφ 'φᾶδι.

(1) Λέξ. τουρκ.=δλόκληρον. (2) Πουλιᾶ ἔχει. (3) Δεξιμενή.

108. Ὡ λιμονιά μου φουντωτή, τσαί καρδιά μ' ἀφράτη,
ποτίλια μου μαρσιλιανή, βόδόσταμογ γεμάτη.
109. Μὲ τί πολλὰ ποῦ σ' ἀγαπῶ τσαί κέμνω σε τσαί γάζι,
γιατὶ θωρῶ τὴ γνώμημ μου τσαί τῆδ' ἴτισής σου μοιάζει.
110. Ὡς τσαί τὸ παπουτσάτεις σου τσ' ἔτσείνο μὲ τὴ γνώση,
'ποῦ πουρπατῆ σιά σιά (1) τὴν κάρσαμ (2) μὴλ λερῶση.

Διὰ τοὺς σπογγαλιεῖς ἐπὶ τῆς αἰώρας ἀδόμενα.

111. Ἐβ' ἀγαπῶ τὸ σφουγγαρεῖν τὸθ θαλασσοβρεμμένο,
'ποῦν' ἀφ' τὸ τσῦμμα (3) δροσερὸς τσ' ἀφ' τὸ κουπί δρωμένος.
112. Βρὲ σφουγγαρεῖ περιγχε, τσουνούργιον περιβόλι,
'ποῦ δὲς σὲ λείπουν αἱ χαραῖς σειμῶναν καλουτσαῖρι.
113. Νᾶμουν τὸ σκαντιλάτεις (4) σου, τᾶπόσιν (5) τοῦ λαιμοῦ σου,
τσαί σ' ἀθ θά διῆς ἀραπιᾶ (6), ἔ Παναγιᾶ μαζί σου.
114. Τοῦ σφουγγαρεῖ τὸ μαῖδι 'ς τὴν ἀκραγ γαίμαν ἔσει,
τσ' ὄποιος 'μιλᾷ γιᾶλ λόου του, μεῖλον κέιμαν ἔσει.
115. Νᾶ χαμηλῶναν τὰ βουνά, νᾶ θῶרון τὴν Μαντρούγα,
νᾶ θῶרון τὸλ λεθέντημ μου μὲ τὰ βρεμμένα βούγα.
116. Τωρᾶνε μᾶς, τῶρ' ἀννοῖζη, τωρᾶνε καλουτσαῖρι,
τῶρα τὰ σφουγγαρόπουλλα θά πὰ ναύροῦν τὴ ξέρη.
117. Ὡσᾶν τὴν ἡμερη στουθῆν 'π' ἀπλώθει 'ς τὸ χωράφι,
'τσᾶ νᾶ ἡμῖς (7) ἔ πλώρη σας σφουγγάρι τσαί μελάθθι (8).
118. Βούλλαις τᾶσσου τὴν Παναγιᾶν καντήλια τσαί λαμπάδες,
ἔβῶ τᾶσσω τὰμ μάδρα μου, 'ποῦ δὲν τὰ τᾶσσου ἀλλαις.
119. Εἰς τὴν Κωσταντινόπολιν τὸ καλουτσαῖρι βρέσει,
τσ' ἐμέναν ἔμανίτσα μου ἄλλην κόρη (πολλὰ παιδιᾶ) δὲν ἔσει.
120. Τᾶέρσι μου, λεθέντη μου, πῶχουν τὴν ἀφορμής σου,
'ποῦ δὲδ δουλεύγει νεύοτη σου, μόνοδ δουλεύγει νοῦς σου.
121. Ἐμέναν τᾶερφάτσιμ μου δὲ σπείρει δὲθ θερίζει,
ὄρσα λὰ πάντα κᾶθεται τσαίλ λίραις καζζαντίζει.
122. Βαρσάμι (9) 'νεν τὰ σειλη σου, κρυστάλλιν ἔ λαιμός σου,
τσαί διαμαντέν' εἶν' ἔ ἔληᾶ, 'πῶσεις 'ς τὸ μάουλός σου.
123. Κοντὸς εἶσαι σ' ἄλ λιμονιά, γεμάτος σ' ἄν τὸ στάσσο (10),
περιμπλεμμένος μάλαμμα, δὲ μπόρ' ἄ σὲ γορτάσω.
124. Λεγνὸ τσουππαρισσάτσιμ μου ἀφ' τὴν ἀγιάλ Λαύρα,
'ποῦνεν ἔ νεύοτη σ' ἀκριβῆ τσαί τὰ μαλλιά σου μαῦρα.
125. Τσαί σύ, -ν-ἀγιέ μου Στέφανε, 'πούσαι 'πάνω 'ς τὴν ἀκρα,
γλέπε τα τᾶερφάτσα μου, 'πούνεμ. λέσα 'ς τὴν ντράγα.
126. Λεγνὸ τσουππαρισσάτσιμ μου, μακρον τσαί κλωναρχτο,
γαμήλωσε τοὺς κλώνους σου νᾶ τσομηθῶ 'ποῦ κάτω.
127. Ἐμέναν τᾶερφάτσιμ μου τοῦ κάτω κόσμου βρούση,
τσ' ἔδῶ 'ς τὸ Καστελλόριζοβ βουλλοῖ τὸν προσκυνουῖσι.

(1) Σιγά. (2) Κάλτσα, περικημῖς. (3) Κῦμα. (4) Σκαντιλάτεις καὶ σκαντάλιο λέγεται ἡ πέτρα, ἣν κρατοῦσιν οἱ σπογγαλιεῖς, ὅταν βυθίζωνται. (5) Ἀπόσι (τὸ) = ἡ ἀπόγη· δικτυωτὸς σᾶκος, ἐν ᾧ θέτουσι τοὺς ἀλιευομένους σπόγγους· κρεμῶσι δὲ αὐτὸν εἰς τὸν λαιμόν. (6) Δίω ἀραπιᾶν ἢ δίω καρφίδι, φράσεις σημαίνουσαι τὴν εἰς τὸν βυθὸν κατὰδυσιν, μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι δίω καρφίδι σημαίνει βίπτομαι εἰς τὴν θάλασσαν κατακέφαλα ἐξ ὑψηλοῦ μέρους. (7) Γεμίση, πληρώση. (8) Οἱ λεπτοὶ καὶ ὠραῖοι σπόγγοι. (9) Βάλσαμον. (10) Στάχους.

128. Τσαί 'ς τήν Παληογκαστρίτισσα θά κάμω τὸ 'νιαμέρι (1),
 νά γλέπη τάερφάτσα μου, 'πούνε 'ς τὰ 'πάνω μέρη.
129. Τσαί σύ, Παληογκαστρίτισσα, 'πούσαι 'ς τὰ 'ψηλωμένα,
 ἐσὺ τὰ 'ξέρεις τὰ κρυφὰ τσαί τὰ φανερωμένα.
130. Τσαί σύ, Παληογκαστρίτισσα, πούσαι 'ς τὰ 'ψηλωμένα,
 γλέπε με τάερφάτσα μου, 'πούνε μακρὰ 'ς τὰ ξένα.
131. 'Ὡ Παναγιὰ μου Τηγιατσά (2), μέλλον τῶνομάς σου.
 φύλλοδ δέμ πέφτ' ἀφ' τὸ δεντρίχ χωρὶς τὸ θέλημά σου.
132. 'Αγιέ Παντελεήμονα, γιατρέ τῶν πονεμένω,
 νά φέρης τὸν πατέραμ μου, γιατὶ τὸν ἀναμένο.
133. Σεράντα 'νεν ἐ Παναγιαῖς τσ' ἕνας Πανερημιώτης (3),
 νά γλέπουν τάερφάτσιμ μου τήν ἀκριβήν του νεύτη.
134. Τήν Παναγιὰν παρακαλῶ τσ' ἄρωτσω τσαί τὸ τσερίν της,
 νά γλέπη τὸν πατέραμ μου 'σάν τὸμ μονοενήν της (4).
135. Τήν Παναίαν ἔταζα μαντῆλιν τσεντημένο,
 νά φέρη τάερφάτσιμ μου καλοταξιδεμένο.
136. 'Εβγα νά 'δῆς τὸν οὐρανόν, 'πῶσαι πολλὸ γιορντάμι,
 τσ' ἀπὸ τοὺς Καστελλόριζιους ἐσὺ 'σαι μὲ τὸ νάμι.
137. 'Βῶ (5) 'ρέομαι (6) νά τὰ θωρῶ τὰ δρό δεντρά 'ς τῆ βρύση,
 πατέρας μούνελ λιμονιά, 'δερφός μου τσυππαρίσι.
138. Νάμουν ἀγδός, νάχα φτερά, νάχα τσαί τήν ὑγειάμ μου,
 ἐτσεῖ 'πούν ἐ πατέρας μου νά κάμω τῆφ φωλιάμ μου.
139. Πατέρας μούνεν ἄψυχος, Δημήτρης μούνε 'δράσμος,
 Νικόλας μου τραντάφυλλον, ποῦ τὸ ζουλεύγει κόσμος.
140. 'Σάν πουρπατῆς, τάερφιμ μου, λυίζου τσαί κουματί,
 γιατ' εἶσαι φουντολιμονιά, τσαί πιάννει σε τὸμ 'μάτι.
141. Τὸ μπόις σου 'μετρήσάν το μὲ μιάμ μηλιζ 'ς τήν Πόλη,
 ὅπου τήν ἔσει βασιλιῆς μέσα 'ς τὸ περιβόλι.
142. 'Ε νεύτη σοῦνελ λιμονιά, νίσσος σου περιβόλι,
 τὸ ἴδρος τοῦ προσώπου σου μύσκος ἀπὸ τήν Πόλη.
143. Τ'ἄστρη θά βάλω 'ς τὸ σινί (7), νά σὲ τὰ φέρω 'μπρός σου,
 τ'ἄστρη θέν νά χυμπώσουσιν 'μπροστὰ 'ς τὸ πρόσωπός σου.
144. Τ'ἄστρη δὲν ἔχουμ μετρημόμ, μὰ 'θῶ θά τὰ μετρήσω,
 ναῦρω 'τσεῖνο 'ποῦ μ' ἀπαῖ τσαί τ'ἄλλα νά τάφῃσω.
145. 'Ἀσπρον τρανταφυλλάτσιμ μου τριύρου μὲ χρουσάφι,
 τόσον τσαϊρὸ 'ς τῆ ξενιτειάν! κάμε τσαί σὺ νισάφι.
146. 'Ἀσπρον τραντάφυλλοβ βαστῶ, τσαί 'πάω νά τὸ βάψω,
 τσ' ἂν τὸ τσερδέψω (8) 'ς τήν πογιάν, πολλαῖς καρδιαῖς θά κάψω.
147. Θά κάψω νεύς τσ' ὠμορφνεύς τσ' ὠμορμα παλληκάρια,
 θά κάψω τοὺς κακοὺς ὄχτροὺς μέσα 'ς τὰ φυλλογκάρδια.
148. Μὰ τῆς σαρανταπέντ' ἔλθαῖς, 'πούνεν 'πάνω 'ς τὸ κάστρο,
 λάμπει τὸ προσωπάτσις σου 'σάν τοῦ πουνέντη τ'ἄστρο.
149. Τέτοιοιον 'περήφανοδ δεντρίν τὰ 'μάδια μου δὲν εἶδα,
 νάχη 'ψηλὰ τοὺς κλώνους του τσαί χαμηλὰ τὰ φύλλα.
150. Λεγνὸ τσυππαρισάτσιμ μου, 'ς τὸν νίσσος σου τσοιμῶμαι,
 τσαί 'ς τὸν ἄθθός σου κρέμμουμαι, καένανδ δερ φοῶμαι.
151. Μῆλόμ μου ῥοδοκότσινο, μέσ' 'ς τὸ χαρτίν κρυμμένο,
 πούσουν τσαί δὲν ἐφαίνουσουν, πουλίμ μ' ἀγαπημένο;

(1) 'Ενεαήμερόν· λειτουργία (συνήθως μνημόσυνο) τῆ ἑνάτη ἡμέρα.
 (2) Τηγιαχῆ, Τηγια. (3) Πανομίτης· μονή τοῦ ἀσχαγγέλου Μιχαήλ ἐν Σύμῃ.
 (4) Μονογενῆ. (5) 'Εβῶ=ἐγώ. (6) 'Ορέγομαι. (7) Λαῖνις, γαλκίνος μέγας δι-
 σκος στρογγύλος μαγειρικός. (8) Κερδίσω, ἐπιτύχω.

Τῶν μικρῶν κορασίων.

152. Ἐνήθασέμ με, μάνα μου, ἴπάνω ἔς τῆς σουντουκίτσα,
νὰ γλέπω τὰ βασιλικά, νᾶμαι καλή κορίτσα.
153. Πατέρα μου, πατέρα μου, δός με μιὰν πενταροίτσα,
νὰ σὲ χαρίση τσ' ἔ Θεός τῆ μιὰς σου τὴν κορίτσα.
154. Πατέρα μου, πατέρα μου, δός μ' ἕναμ μαϊδάτσι,
νὰ σὲ χαρίση τσ' ἔ Θεός τῶνάς σου τὸ παιδάτσι.

Τραγουδιὰ τῶν κορῶν τοῦ καμινιοῦ (τῆς καμίνου, ἐν ἣ κατασκευάζεται ἡ ἄσβεστος).

155. Ἐναγ καράιν ἔρσεται, -ν- Ἀλέγκων τσαί Κατέγκων,
νὰ ἴνη τὸ καμίνιμ μας τσαί τῶζω παλαμέντο.
156. Ἐναγ καράιν ἔρσεται τσ' εἶνεγ γεμάτομ μέλια,
νὰ ἴνη τὸ καμίνιμ μας ἴσα μὲ τὰ θεμέλια.
157. Ἐναγ καράιν ἔρσεται τσ' εἶνε γεμάτορ ρίζι,
νὰ ἴνη τὸ καμίνιμ μας ἴσάν τοῦ Χατζῆ Καφιζῆ.
158. Ἐ μάστορης τοῦ καμινιοῦ φόρ' ἄσπρος σαρικάτσι,
νὰ ἴνη τσ' ἔ ἄσβεστής μας ὡσάν τὸ παμπακάτσι.
159. Ἐπλάχωσεν ἔ Πασκαλιὰ τσαί τὸ Χριστὸς ἀνέστη,
νὰ βγάλῃ τὸ καμίνιμ μας σίλια καντάρ' ἄσβεστή.

Ε'. ΜΥΡΓΙΟΛΟΓΙΑ

1. Τὰ ρούχα μου, τᾶλλάγια μου βοῦλλα μαζέψετε τα,
τσαί ἔ' ἕνα σπήλιο σκοτεινὸν πητροολήξετέ (1) τα.
2. Σήμερα μιὰ βασιλίσσα (ἡ ἕνας βασιλιάς) ἤθγεν νὰ κάμη βόρτα,
νὰ πᾶ' νὰ ρίξη σίδερο ἔς τ' αἶ Γιωργιοῦ τὴν πόρτα.
3. Κρίμμας ἔς τὸ λουλλουδάτσιμ μου τσαί ἔς τὸ βασιλικόμ μου,
ἴποῦ τὸ κρυφοκαμάρωννα τσαί δὲν ἦταδ δικόμ μου.
4. Μὴν τον (ἡ την) ἴπεθάνης, οὐρανέ, μὴν τος σκεπάσης, χῶμα,
νὰ βάλῃ ἔς τὸ τσεφάλιν του στεφάνιν τσ' ἄρραῶνα.
5. Ἄγιέ μου Κωσταντίνέ μου, ἐχόλιασα μαζίς σου,
γιατὶ δέμ με τον ἔφρεςε γαμπρόν εἰς τὴν αὐλῆς σου.
6. Τοιγάρη τσ' ἦταν πέλεμος, νᾶβγουν νὰ πελεμήσουν,
νὰ βγογγ γειτόνοι τσαί διτσοί, τὸχ Χάρον νὰ νικήσουν;
7. Ὠχου! τσαί πῶς θὰ κατηῆς (2) τὸν ἔρημον τὸν ἄδη,
ἴποῦ ἴνε ἴψηλὸς ἴσάν τὸ βουνόβ, βαθὺς ἴσάν τὸ πεᾶδι ;
8. Τώρα σὲ θέλω νὰ φανῆς, τώρα σὲ θέλω νᾶρτης,
νὰ δῆς τὰ μέσα σκοτεινὰ τσαί τᾶζω μαυρισμένα,
νὰ δῆς τσαί τὰ παιδάτσια σου ἔς τὰ μαῦρα βουττημένα.
9. Ἐγῆμισε αὐλῆ νερόν τσαί τὸ σουκκάτσιχ χόρτα,
ἔπέρασεν τσ' ἔ τσύρης μου τσ' ἐζήχασεν τὴν πόρτα.
10. Κρίμα ἔς τὸν πολυέλαιον! τὸν εἴχα κρεμμασμένο,
ἔππεσεν τσ' ἔτσακκίστησεν, ὀπούταν ἔξακουσμένος.

(1) Πετροβολήσατε. (2) Καταδῆς.

11. Ποῦ ναῦρος ἔω βασιλικόν, νὰ κίμω μιάρ φελλοῦκα,
νὰ στείλω τάεργάτισμ μου τὰ πιά καλά του βούγα;
12. Ἐρημα νὰ ῥημάξετε βούγα τῆς φοροσιᾶς μου,
ὡς εἶν' ἐ νύχτα σκοτεινή, ἐτσᾶνεν τσ' ἐ καρδιά μου.
13. Ἐ Χάρος θέλει σκότωμαμ με δῶ ἀσημένιαις μπάλλαις,
'ποῦ πῆρεν τὸ παιδάτισμ μου ἀποῦ τῆς δρό μ' ἀγκάλαις.
14. Ἐ Χάρος θέλει σκότωμαμ με μαύρους μπαλαρμάδες,
ποῦ ξηχωρίζ' ἀντρόνα, παιδιὰ 'ποῦ τῆς μανάδες.
15. Ἐμαύρισές με τὴν καρδιάβ βόσι (1) με τὸ μελάνι,
μόμ' (2) με τοῦ Χάρου τὴν πογιάν, τσ' ἐ Χάρος θὰ τῆ γιάνη.
16. Ἀναιστενάζω, σκίζ' ἐ γῆ, τσαί τσακλατοῦν αἱ πέτραις,
τρέφουν τσαί τὰμ ματάσα μου, ὡς τρέχουν αἱ γολέτραις.
17. Δὲν εἶνε κριμαν τσ' ἄδικον, τὰ δούλευγα νὰ χάσω;
τσ' ἄσπρον πουλλάτσιν νὰ ἰνῶ, τοὺς οὐρανοὺς νὰ πιέσω;
18. Ἄσπρον τρανταφυλλάτισμ μου με τὴν βόδοσταμός σου,
ἐ μαύρη γῆ σὲ σαίρεται, τσ' ἐβῶγω τὸν καμμός σου.
19. Τί μ' ὠφελοῦν τὰ κλάμματα, τί μ' ὠφελοῦν τὰ μαῦρα;
ἐ μαῦροι ἀναστενασμοὶ δὲ σβύννουσιν τὴλ λαύρα.
20. Ὅ τὸν ἄδη στεφανόννομαι, μάκτυρας νᾶν' ἐ Χάρος,
τσαί τὰ σκουλούτσια γιὰ προουσιὰ, τσ' ἐ μαύρη γῆ κουμπάρος.
21. Ἐσάστισα τσ' ἐλώλλανα, πιέστε τσαί δήσετέ με,
ἀποῦ τὸ πλιὸ ἕψηλὸ βουνὶ συντροολήξετέ με.
22. Ἐθυμῶμαί το, λυποῦμαι τον, κλαίν' τον τὰ δρό μου μᾶδεια,
τσαί καταλοῦμ με τὴν καρδιάν, τσαί κἀμνονν την κουμμάδεια.
23. Ἀπάνω 'ς τὸν καμὸν καμός, 'πάνω 'ς τὸν πόνον πόνος,
γιὰ μᾶς τὸν ἔστειλεν ἐ Θεὸς τὸφ ῥετεινὸν τὸγ χρόνο.
24. Κριμάς σου 'ποῦσου (3) γνωστικός, τσαί τ' ἄσκημα 'πορευτής,
'σάν τὸ κουζάτσι 'ς τὸ βουνόν, ὅπου τὸ πιάνει κλέφτης.
25. Τωράβρα (4) φίλομ μυστικόν, τωράβρα 'μπιστεμμένο,
νὰ στείλω τῆμ μανίτσα μου 'πουκάμισον πλυμμένο.
26. Τὸγ Χάρον ἐπαράντσειλα, 'ς τῆς χώραις 'ποῦ ὑρίζειι,
τάεργια τσαί τἀντρόνα νὰ μὴν τὰ ξηχωρίζη.
27. Μὰ τὸ μανᾶτον τῶνομα, 'σᾶθ θὰ τὸ 'ποῦσιν ἄλλοι.
πόνος με πιάννει 'ς τὴν καρδιάν τσαί 'ς τὸ τσεφᾶλι ζᾶλλη.
28. Εἶδᾶ σε πάλε, τσ' ἔκαμα δῶ ὠραις νὰ συνεφέρω,
'σάν τὸ γραλλιν ἐροᾶῖσα. σάν τὸ καλάμιν τρέμω.
29. Δὲν ἄθθυμᾶσαι, μιά βολὰ 'ποῦ τρώαμεν ἀντάμα;
τώρα λυπᾶσαι τὸ χαρτί, νὰ κἀμης ἕνα γράμμα.
30. Ἐπόμειν' ἐ ἀγάπη σου 'ς τὸμ μᾶτιμ μου ἀσπράδι.
τσαί δὲν ἱμπλέτω πιό, νὰ δῶ, μερᾶνε γιόζα βράδου.
31. Ξύπνα, 'ποῦ νὰ μὴν ἠβρεθῆ ἠπουκάμισον νᾶλλάξης,
'ς τὸ πνήμαν (5) νὰ μὲθ θυμηθῆς, νὰ βαρρανεστενᾶξης.
32. Θαρρεῖς, τσ' ἤμουγ χαρούμενη γιὰ καλοκαρδισμένη,
ἐβῶμ' ἄφ' τὸ παιδάτισμ μου θολή τσαί βουρκαμένη.
33. Καρδιά μου θέλει νὰ σφαῖ, τσ' ἐβῶ παρησοῶ τη,
βᾶλλω τσαί τὸ σεράτισμ μου ἀπ' ὄζω τσαί κρητῶ τη.
34. Τίναν νὰ κλάψω τὰ πολλὰ, τίναν νὰ πῶ τὰλ ἴλια;
τσαί ποιὸν νὰ μυργιολοηθῶ τὰ μαῦρα μυργιολόγια;

(1) Ὅλι. (2) Μόνον=ἀλλά. (3) Ὅπου ἦσουν. (4) Τώρα ἤβρα, εἶρον.
(5) Μνήμα.

35. Πουλλίμ μου, κάμε γύρισμαν, πουλλίμ μου, κάμε στρέμμα.
Τσαί πῶς νά κάμω γύρισμαν, τσαί πῶς νά κάμω στρέμμα,
'πού ρίξαν ἀπού 'πάνω μου πέντε βαρκάδες χῶμα;
36. Σιά σιά τή τσάππας σου, τσαί σιανά τὸ φτωάρι,
νά βγάλῃς τήμ μανίτσαμ μου γερόν ἀπού τὸν ἄδη.
37. 'Εμοῖρά μου νά μ' ἔβγαλλεμ μέσ' 'ς τῶθ θεριῶν τῆς βρούσαις,
'σάθ θά διψάσουν τὰ θεριά, νά κατησῶν νά πιούσι,
νά 'θροῦν τὸ δόλιμ μου κορμίν, νά τὸ διαμοιραστούσι.
38. 'Σάν ἐπουρπάτας, ἔλαμπες, 'σάν ἔστετεςες, ἐμόρφας,
'σάν ἔρκουσου 'ς τὸ σπίτιμ μας, μάνα, χαράν τήν εἶχα,
39. Μάνα, χαράμ, μάνα, χαράμ, μάνα, χαράμ μελίη!
'μπαίνουν τσαί 'βγαίνουν τσαί σκουπούν 'ς τὸν ἄδη ἔ ἀντσέλοι.
40. Σεραταθέργενον κλουθίν νά κάουμιν νά 'μποῦμε,
δὲν τὸ πιστεύω 'ὅ' ἄλλη μεῖν νά 'ξαναταμωθοῦμε.
41. 'Εθάρρενγ' ὡς τὰ λόγια σου πῶς ἦταν τσ' ἔ καρδιά σου,
μὰ 'τσεῖχαν (1) ἄλλα πνέματαμ μέσα τὰς 'σωτικά σου.
42. Θεέ μου, δός με μεῖν καρδιάν, ὡσάν τήν πρώτην 'πούχα,
τὸ πρόσωπόμ μου νά χαρῆ, νά βάλλω τσ' ἄλλα ῥόυχα.
43. 'Εμάρχανες τήν ὄψημ μου, τσ' ἔκαψες τήν καρδιάμ μου,
τσ' ἔκαμες ἑκατόν πληκίς μέσα 'ς τὰς 'σωτικά μου.
44. 'Εμοῖρά μου τσ' ἔ σόρτα μου, τὸ ρίζικόμ μου τρία,
τῶναν ἔθθε (2) μὲ βοηθῆ. τᾶλλα δὲν τᾶχω χρεία.
45. 'Εμάρχάνες με τήν καρδιάν τσαί δὲ 'μφορ' ἄ γελάσω,
τόχ χωρισμός σου τὸβ βαρὺν πῶς νά τὸν ἔξηχάσω;
46. Νά μὴν εἴσεν τήν κόλασην, νά μὴν τήν ἐροούμουν.
ἔσκότωνα τῆ νερότημ μου τσαί δὲν τήν ἔλυπούμουν.
47. 'Ὡ οὐρανέ, 'πούσαι 'ψηλά, στείλε τόχ Χάρον κάτω,
νά 'πάρη τὸ κορμάτισμ μου, 'πού 'νεν πληκίς γεμάτο.
48. 'Ὅσαις κρουρομαραίνονται τσαί φανερά γελούσιν,
ἔχουν τὸν πόνο 'ς τήν καρδιάν, τσαί δὲν τὸ 'μολοούσιν.
49. Κἀτήθα, Χάρε, τσ' ἔπαρε τσ' ἐμένα τῆ ψυσήμ μου,
νά φύουσιν ἔ πόνοι μου τσ' ἔ ἀνεστενασμοί μου.
50. 'Ἀπ' ὡσαν ἐγεννήθημα, μὰ τ' ἄιο βγαντζέλις,
δὲν ἤρπεν εἰς τὸ στόμα μου τῆς ὀρεξίς μου γέλοιο.
51. 'Εβῶ θά 'πάω 'ς τοὺς νεκρούς, νά βονατίσω 'μπρός τους,
νά τοὺς 'μιλήσω 'μπιστικά, νά ἴνω σύντροφός τους.
52. 'Εβῶ θά 'πάω 'ς τὰ βουνά, νᾶθρω κλαδιὰ μπλεμμμένα,
νά στείλω σαιρετίσματα γιὰ τὰ ζενιτεμμμένα.
53. Κλαίω δὲν ἔχω 'μωρωμός, σάν τὸ πουλλί 'ς τὸ δάσο,
μήτε νά σ' ἀρνηστώ 'μφορῶ, μήτε νά σὲ ξηχάσω.
54. Φᾶτέ με 'ψάρια. φᾶτέ με, τσαί βούλλαις αἱ καρίδες,
τσ' ἔβ' ἀπού τήμ μανίτσαμ μου ν-ἔκοψα τῆς ἐλπίδες.
55. 'Τί ὄμορφα 'πού τσαίττεσαι 'ς τήμ μέσην τῆς γωνιάς σου,
ἔνα 'νεν τὸ κασοῦρί σου, 'πού λείπουν τὰ παιδιὰ σου.
56. Τᾶδέροια 'σά θά πουρπατοῦν, τσ' αἱ στράταις καμαρόνουν,
μ' ἀλήθεια 'σάθ θά χωριστοῦν, κλαίουν τσαί δὲμ 'μορώνουν.
57. Τέσσαρα φύλλ' ἔσ' ἔ καρδιά, τὰ δρό μ' ἔσαις 'παρμένα,
τᾶλλα τὰ δρό γιὰ λ' ἄλου μου στέκουνται μαραμμμένα.
58. Δός με, μάνα, τῆς σέρας σου τῆ μεῖς σου τσαί τήν ἄλλη,
τὸ γάλας 'πού μ' ἐβύζασες, κάε μὲ το χαλάλι.

(1) 'Ἐκεῖ εἶχον. (2) 'Ἐάν θά.

59. Ἄσπραις, χαρῆτε τᾶσπρα σας, χαρῆτε τῆς ἀσπραιῆς σας,
 γιὰτ' ἔρρεσετ' ἐ κορίτσα μου, νὰ κἀψη τῆς καρδαιῆς σας.
60. Ἐβῶ θὲν νὰ τὸν τραυδῶ ἐννιὰ βολαιῆς τσαι δέκα,
 γιὰτ' ἔρητσεμ μιὰ μωρά, ἔσει τσαι νιὰ γυναικα.
61. Τὸ ῥημιασμένον τὸ ψηφίν (1), τσαι πῶς θὰ τὸ περάσω;
 βασιλικὸν νᾶχω τὸν νοῦν, πάλε θὲν νὰ τὴ γάσω.
62. Ἐύπνα, διαμάντιν τσαι βουμπίν, τσ' ἀφρὲ τοῦ μαλαμάτου,
 τσ' ἔχω δρῶ λόγια νὰ σὲ πῶ τοῦ παραπονεμάτου,
63. Θεέ μου, μὴν ἰβρέξεις πιό, κἀε μ' αὐτὴν τὴ γ χάρη,
 τσ' ἔβῶ μὲ τὰ ἴμματάτσα μου ποτίζω τὸ χροτᾶρι.
64. Τραντάφυλλον ἐκόπητσε ἀφ' τὴν τρανταφυλιάμ μας,
 δὲν εἶν' ἀφ' τὴν τρανταφυλιάμ, μόν' εἶν' ἀφ' τὴν καρδιὰμ μας.
65. Σήμερα νὰ ῥηόπουλλον ἐρράην τὸ κλωνίν του,
 φρεῖ φρεάτσιν κότσινον ἴπάνω ἔς τὴν σερραλίην του.
66. Κλάψετε, ξέναις, γιὰ μιστὸν τσαι γιὰ ἴλημοσύνη,
 τσ' ὄσαις φιλάτε τὸ σταυρόγ γιὰ τὴ χριστιανωσύνη.
67. Ἐ τὴ θάλασσαν ἄφτω τσερί, ἔς τὸ τσῦμμιν τὸ λιβάνι,
 τσαι ἔς τὸν ἀφρόν τῆς θάλασσας θὰ κάτσω τὸ φανᾶρι.
68. Ἐάν τὸ τρεγῆμενον νερόν ἐδιθάβης ἀποῦ ἴμπρός μου,
 τσαι μὲ ἔς τὰμ μάδια μ' ἔδωτσε, τσ' ἐθάμπωσες τὸ φῶς μου.
69. Δὲν τῶλεβα (2), δὲν τῶμπτιζα (3), μὴε ποττε τὸ ἴχρρου,
 νὰ περκοιλλάρης θάνατον, τσαι νὰ διαβῆς τοῦ χάρου.
70. Μαῦρα θὰ βάλω νὰ φρεῶ, νὰ μὲ θεωροῦν νὰ λείσι,
 τοῦ (δεῖνα) ἀδερφίτσα (ἢ μανίτσα ἢ γυναικα) ἴνεν. νὰ κάθουνται νὰ κλαῖσι.
71. Ἐάν τὸ βενέτικο φλουρίν ἦταν καρδιὰ μου πρῶτα,
 τῶρα μὲ τὴν ἐμαύρισε, τσ' ὅπου τσ' ἄθ θέλης ῥῶτα.
72. Πάλ' ἔβαλῆς σε πικρονοῦς, πάλ' ἐννοιζε γιὰρῆς μου,
 πάλ' αἵματοσυλίθητσε τὸ γαῖμαν τῆς καρδιᾶς μου.
73. Ἐβῶ σὲ θέλω νᾶρσεσαι τῆς τρεῖς γεορταῖς τὸ χρονο,
 τὴν γέννησιγ γιὰ τὸ Χριστόν, τὰ φῶτα γιὰ ταγιάσμα,
 τσαι τὴμ μεάλην πασκιλιά γιὰ τὸ Χριστός ἀνέστη.
74. Τὰ σιδεροπανᾶθουρα τρώουνται μὲ τοὺς χρονοῦς,
 τσ' ἔβῶ διτσή μουν ἐ καρδιὰ τρώεται μὲ τοὺς πόνοῦς.
75. Τὰ σίδηρα καρφόνουν τα ἔς τοῦ σαραγιῶ τὴν πόρτα,
 βουλλ' ἀρρωστοῦν τσαι γυαίνουσιν τσαι σὺ χαρὰ ἔς τῆς σόρτα.
76. Ἐβῶ θὲν νὰ σὲ καρτεροῦν ὡς τοὺς σαράντα χρονοῦς,
 θὰ κάμω δυνατὴν καρδιὰν νὰ ταγιαντῶ τοὺς πόνοῦς.
77. Ὁφου γιὰ ὄναμαθ Θεοῦ, βαρεῖα πῶδ' νὲ ἀγάπῃ,
 μὴε τὸ σπῆτιμ μὲ χωρεῖ, μὴτ' ὄξο τὸ σουκκάτσι.
78. Στέκομαι συλλοίζομαι, πῶς νὰ τὸ ὑποφέρω,
 ἴποῦτε καμμός σου τσ' ἴνῶρέμ με χωρῆς νὰ τὸν ἴξέρω.
79. Μασαιρίμ μαυρομάνικολ λογιῶδ δεικατεσσάρω.
 μὲσ' ἔς τὴν καρδιὰμ μου τῶμπηξες τσαι δὲν μπορ' ἄ τὸ βγάλω.
80. Μασαιρίν ἔχω ἔς τὴν καρδιὰ, ἴπου δρῶ μεριαιῆς τσαι κόβγει,
 γιὰ σύρε μὲ το νὰ σραῶ, γιὰ βγάρωε το νὰ ἴνῆνη.
81. Ἐύπνα ῥηότατον (4) κορμῖν τσαι γνωστικὸν τσεφᾶλι,
 σῆκου τσ' ἀποσαιρέτισε τσ' ἀποτσοιμήθου πάλι.
82. Μὰ μὴ κἀός σου μῆλόμ μου νὰ κόψω νὰ σὲ φάω,
 ὡς ποτε ζοῦσιν τὰ βουνᾶ θέλω νὰ σὲ φυλάω.
 (ἢ, ὡς ποτε ζῶ τσ' ἔχω πνοή, θέλω νὰ σὲ φυλάω).

(1) Νεκροταφεῖον. (2) Τὸ ἔλεγα. (3) Τὸ ἴλιπζα. (4) Ὁραϊότατον.

83. Δὲν τῶμπτιζα 'ς τοῦ λόου σου νὰ σὲ νικήση χάρος,
γιατὶ 'ς τὸν κόσμον πουρπατῶ μὲ τὸ 'δικός σου θάρρος.
84. Δέμ' μας ἐξηγωρίζασιν, ἂν ἔρκουνταν τσαι μάσι (2),
μὰ 'τσει 'ρπεν προστάη Θεοῦ, τσ' ἔ Θυὸς νὰ σε φυλάη.
85. 'Σ τὸ χῶμην τοῦ πνημάτου σου θάρτω νὰ βονατίσω,
νὰ ρίξω δάκρυα βουρκαωτά, ἴσως τσαι σ' ἀναιστήσω.
86. 'Ὡς τρέγουσιν τὰ σύννεφα τσαι τὸν τσαιροῦ κλουθοῦσι,
τρέχουν τσαι τὰμ' ματάτσια μου, 'σὰθ θὰ σὲθ 'θυμηθοῦσι.
87. Ποτέ μου δὲν ἐγέλασαν τὰ σείλη μου μὲ κέφι,
γιατὶ θωρῶ τὴν τύσημ' μου τσ' ὄλομ' μὲ κατατρέσει.
88. Δὲν ἤμπορῶ νὰ τῆθ' θωρῶ τὴν νερατζιὰ θλιμμένη,
τόσον νερὸ 'ς τὴ ρίζαν της, τσαι πάλε μαραμμμένη.
89. 'Α φύω θέλω τσ' ἀποῦ 'δῶ, νὰ 'πάω 'ς ἄλλον τόπο,
νὰ πάψουν αὶ καταγλωσσιαὶς τσ' αὶ γλώσσαὶς τῶν ἀθρώπω.
90. 'Εβῶ σὲ λέω δὲν ἰζῶ τὸρ 'φρετινὸν τὸχ' χρόνο,
γιατ' ἔσυρες τσ' ἐνέσπασες ἀρ' τὴγ καρδιάμ' μου κλῶνο.
91. 'Ετσὰ καλὰ 'ποῦ 'κάθουσιν τσ' ἀναπαμμένους 'ποῦσου,
ἦρπεν ἔ χάρος τσ' ἠῦρές σε 'ς τὴν κλίνην 'ποῦ 'τσοιμούσου.
92. 'Α 'πάω θέλω 'ς τὸ ψηφίν, νὰῦρω ροδιαὶς μὲ ρόδα,
νὰῦρω τσαι ἀερόφάτσιμ' μου, νὰ τὸ χορτάσω λόγια.
93. 'Ε χάρος ἐπουράσισεν νὰ φτιάση περιβόλι,
νὰ βάλῃ νιαὶς γιὰ λιμονιαὶς τσαι νιούς γιὰ τσουππαρίσσια,
νὰ βάλῃ τσαι μικρὰ μωρὰ βασιλικὰ 'ς τῆς γάστραις.
94. Αὐτὸ τὸ ἔρημο ψηφίν, 'ποῦ τὸ διπλοπεράση,
βασιλικὸν νᾶση τὸν νοῦν, πάλε θὰ τὸν ἐχάση.
95. 'Εμίσειπεν τὸ γιασεμίν τσαι τοῦ βαρσάμου ρίζα,
'ποῦ 'πλώθαμεν τὰ ροῦγά μας 'πάνω του τσ' ἐμυρίζα.
96. Σίλιαὶς σιλιάδες τσῦμματα θάλασσαν τσ' ἂν περᾶσω.
μῆτε νὰ σ' ἀρησῶ 'μπορῶ, μῆτε νὰ σὲ ξηγάσω.
97. 'Εβῶμαι ξένη τσ' ἀρρανή 'ποῦ μάνναν τσ' ἀποῦ τσύρη,
'σὰν τὸ καρὰ 'ς τὸ γιαιλλὸχ' χωρὶς καραστοσύρη.
98. 'Ε ξενιτεῖα τσ' ἔ ἀρρανεῖα τσ' ἔ πίκρα τοῦ θανάτου,
τὰ τρεῖα 'ς τὸ ζῦν (2) τᾶθαλαν, τσ' ἔ ἀρρανεῖα βαρεῖατου (3).
99. 'Μίλησ' με, τσαι δὲς σ' ἔραψαν τὸ στόμας σου μ' ἀσήμι,
μῆτε μὲ συριανὴν κλωστήν μῆτε μὲ τ' ἀπρούσουμι.
100. 'Τσοιμῶμαι σ' ὄνειρεύγομαι, 'ζυπνῶ, 'ς τὸν νοῦμ' μου σ' ἔχω,
θαρρῶ τὸ βαρερορίζικον τσαι μὲσ' 'ς τὸ σπίτι σ' ἔχω.
101. Βάλλει σε νοῦς μου, βάλλει σε, μὰ τί 'μπορῶ νὰ κάμω;
'ποῦνεν τὰ μίλια σου μακρὰ, τσαι δὲν 'μπορῶ ν' ἀλάμνω.
102. Κάμνω νὰ 'πάρ' ἀπεμονήν, κάμνω νὰ μῆμ' 'μιλήσω,
τσαι ἔρημὴ μου ἔ καρδιὰ θέλει νὰ τραουδήσω.
103. 'Ὅσοθ' βαροῦν τὰ σίδερα, βαροῦν τὰ μαῦρα ροῦγα,
φοροῦν τα τὰ παιδάτσα σου γιὰ τὸν ἀφρέτην ποῦχαν.
104. Βοῦλλόμ' μου τὸ παράπονον εἶνεν 'ποῦ δὲς σε μπλέπω,
τσ' ἀτή μου τὸ θαμμάζομαι, τὸν νοῦμ' μου πῶς τὸν ἔχω.
105. 'Ὅφου, καμμὸς σου θὰ μὲ φᾶ', καμμὸς σου θὰ μὲ πάρη,
τσαι τὸ γλυκὸς σου τῶνομα 'ς τὸν ἄδηθ' θὰ μὲ βάλῃ.
106. 'Εβῶμαι 'τσεινο τὸ πουλλίν, ὅποῦ τὸ λέν τρουόνι,
'ποῦ χάννει τὸ 'ταιράτσιν του, τσαι πρὸ νεροῦ δὲν πίννει.

(1) Μάγοι, γόητες. (2) Ζύγι 'ς τὸ ζύγι τᾶθαλαν=τὰ ἐξύγιαν. (3) Βαρεῖα ἦτο.

107. "Ελα, τσ' ἐνοῦς μου σ' ἔβαλεν, τσαί τὸ κορμί μου τρέμει,
καρδιά μου σέναν ἀπαῖ, ψυχή μου σέναν θέλει.
108. "Οντας θέν νά σέθ' ἑθυμηθῶν, ἀλήθεια ὦραις ὦραις,
γαίμαν καθάριον τρέγουσιν τῶν ἐμμαδιῶν μ' αἱ κόραις.
109. "Οντας θέν νά σέθ' ἑθυμηθῶ 'ς τήν ἔρημῆμ μου σαρῶση.
βλάη (1) θανάτου μὲ κρατεῖ, ὠστη νά ζήμερῶση.
110. 'Εβῶ γιὰ σέναν ἦρτα 'δῶ, τσ' ἄλληθ δουλειὰδ δέν εἶχα,
τὰ λόγια σουθ' ἑθυμήθηκα, τσαί 'μορωμὸδ δέν εἶχα.
111. 'Εμαύρισές με τήν καρδιάν, κακὰ ψυχρὰ τσ' ἄ γιάνη,
'σάθ θά πεθάνω, 'ς τοὺς νεκροὺς ἄς μὴ βρεθῆ βοτάνι.
112. Τσ' ἄ θά πεθάνω, τὸ χρωστῶ, τσ' ἄ ζήσω, πόρξιν (2) τῶχω,
ὑτον (3) τὸ γελαστῆν ντουνηῖαν ἀνάτση δέν τὸν ἔχω.
113. 'Εθῶαν (4) τὸ 'δῶ 'ς τὸν νύπνομ μου, ἦθελα ξεψύσῃσω,
τώρα θωρῶ το 'ς τὰ ζυπνά, πῶς νά τὸ ταχραντήσω;
114. 'Εβῶ 'θελα νά βρίσκουμαι 'σέ μὲτὰ σπηλήτ σκοτσάδι,
τσαί δάκρυα 'ποῦ τὰμ 'μάδεια μου νά τρέγουν πρωί βράδυ.
115. 'Α πάρω θέλω τὰ βουνά, νά 'κωλυθῶ τὸν νήλιο,
νὰ πᾶ' νά 'θρῶ τήν τύσημ μου 'σέ μαυρισμένο σπήλιο.
116. 'Επῆρα τήν ἀπούρασιν, ὡσάν τὸδ διακουνηάρη,
ὅποῦ τὸδ δῖουν τὸ ψωμίν, τσαί 'ς ἄλληθ πόροταν πάει.
117. Ποιὸς ἦταν, 'ποῦ 'πουράσιεν τσ' ἡμπεμ μέσ' 'ς τὸμ παξέμ μας,
τσ' ἔκοψεν τὸ τραντάφυλλον τὸ καλιώττερόμ μας;
118. 'Πρτα νά σ' εὔρω τσ' ἔς σ' εὔρα, τσαί νά σέ 'δῶ τσ' ἔ σέ 'δα.
κρίμα 'ς τὸν κόπον πῶσυρα, τσαί τὸν καμμόν 'ποῦ πῆρα.
119. Εἰδὰ σε τσ' ἐξισπάστηκα, τσ' ἐκόλλησα 'ς τὸν τοῖχο,
τσ' ἔχασα τὰ τραούδια μου 'ποῦθελ' ἄ τραουδήσω.
120. Μάνη μου, δέντρον 'πῶππεσεμ, μάνη μου, τσυππαρίσαι,
τσ' ἐ ἀκούη του θάκουστῆ 'ς ἀνατολήν τσαί δύση.
121. 'Αποῦ μακρὰ γνωρίζεσαι, βασιλικοῦ κλωνάρι,
μ' ἄν ἦσουν τσαί βαρεῖ ἄρωστος, παλ' ἔσεις τιν τήλ χάρη.
122. 'Εσεῖσαι 'ποῦ 'κουσήστησες, Χάροντα δέφ φοῦσαι,
γιατ' εἶν' τὰ σπιδια σου 'ψηλά, τσ' ἀτός σου παλληκάρι;
123. Δέθ θέλω πάρα μὲτὰ βολάν νά νεχτοπαρადέρνω,
τσαί διάφορον νά μὴν ἔχω. μόν' τὸ καμμόν νά πέρνω.
124. Αὐτὸ τὸ ἔρημο ψηφὶ 'ποῦ νά ἡμίσ' (5) ὀρμάνι,
γιατ' ἔκαμεν τὰ μέσα μου μαῦρα 'σάν τὸ μελάνι.
125. Αὐτὸ τὸ ἔρημο ψηφίγ γαίμαθ θά τὸ ποτίσω,
νά ζισπαστῆ κορίτσα μου (ἢ ἄλλος τις), νᾶρτη τὰ 'μπρὸς ἐπίσω.
126. 'Αν εἷσαιρ ῥέμαν πόοτις (6), νά πᾶ' νά βεμματίσω,
τσαί 'ς ἕνα σπήλιο σκοτεινόν τὰ δάκρυα μου νά γύσω.
127. 'Εβῶλεα ἀγάπη σου νά γένη περιβόλι,
κά κάμη δέντρον τσαί καρπόν, νά μᾶς ζουλεῦγουν ὄλοι.
128. 'Αγάπη σου τσ' ἀγάπη μου σκοινίν ἦταν τσ' ἐκόπη,
δέντρον τσ' ἐξερριζώθησεν, τσ' ἐπόμειναν ἐ τόποι.
129. Ποῦ θά σε 'δ' ἄλλη μὲτὰ βολάν, τσαί ποῦ θά σέ 'μιλήσω,
τσαί ποῦ θά κάτσ' ἀντάμα σου νά σέ γλυκοφιλήσω;
130. Εἷσαις τὰ σπιδια τὰ 'ψηλά, εἷσαις τσαί τὸν ἀγέρα,
εἷσαις τσαί τὸ σαριετισμὸ 'ς τὰ σείλη τσαί 'ς τὸ στόμα.

(1) Βλάδη. (2) Λεξ. τουρκ. χρέος. (3) Τοῦτο. (4) Ἐάν θά. (5) Γεμίση, πληρωθῆ. (6) Πουθενά, ποῦ.

131. 'Ξέρεις πότε θά σ' ἀρνηστώ, πότε θά σέ ζηγάσω;
'σάθ θά με βάλουν τὸ σταυρόν τᾶμ 'μάδια μου νά κλείσω.
132. 'Ανάμενε τσ' ἀνάμενε, τσ' ἀκόμα νάναμένω,
ἐγίνην ἐ καρδιέτσα μου σφουγγάριν τρυπημένο,
133. 'Σάν τὸ σφουγγάριν τοῦ γυαλοῦ τὸ σίλιοτρυπημένο,
ἔγω παραπονεμάτα τσαί λόγια νά σέ λέω.
134. 'Βαρέθηκα νά τραουδῶ, τσαί 'ντρέπομαι νά κλαίω,
τὸ ρημιασμένον τὸ ψηφίν τραούδια νά τὸ λέω.
135. 'Εβ' ἀπαῶ σ', ὡς ἀπαῶν ἐ μέλισσα τὸ μέλι,
μὰ σ' ἀπαῶς με δὶγνωμα, τσαί ποιός Θεός τὸ θέλει.
136. Τσαί, Παναγιά μου, νά φανῆ τοῦ Χάρου τὸ καραί,
νά τρέξουμ μάναις γιὰ παιδιά. τσαί ἀερφαίς γι' ἀέρφαι,
νά τρέξουν τσ' αἱ νοικοσυραίς γιὰ τοὺς νοικοτσυρούς τους.
137. Μὰ 'βῶς σάθ θά σέθ θυμηθῶ, ὀρθή 'μαι τσαί καθίζω,
τσ' ἀνοιώ τῆμ ποδιέτσαμ μου, τσαί δάκρρα τῆγ γημίζω.
138. 'Αταν (1) νά μὴν ἐλρώθασιν τὰ ἔρημά μου δάκρρα,
ἔβαλλα τσ' ἔγεμπά σέ τὰ 'ς τοῦ μαντηλιῶ τὴν ἄκρα.
139. 'Πάνω 'ς τὰφρᾶτομ μάρμαροθ θάν νά βαροπατήσω,
τὴν νιότημ μου γιὰ λῶσου σου θέν νά τὴν καταλύσω.
140. 'Α τῶξερρα τσ' ἐγάπας με, νά γίνω μαγιστσίρι (2),
νά τσαίωμαι 'ς τὸ μνημάς σου σειμῶναγ καλουτσαίρι.
141. 'Α τῶξερρα, λεβέντη μου, πῶς ἤθελ' ἄ μισέψης,
μάγι' ἀκαμα τὸγ Χάρονταν τσαί τὸν τσαίρον νά στρέψης.
142. Κρίμα 'ς τὴν ἐνωσύνης σου (3) τσαί 'ς τὴν παλληκαριάς σου.
πῶς δὲν τὸν ἐδυνάστησες τὸν πόνον τῆς καρδιῆς σου.
143. 'Πουρπάτιες τσ' ἔτριζεν ἐ γῆς, τσ' ἐσπάρασσεν τὸ χῶμα,
ἀπὸ τὸ συγνολύισμα τσ' ἀφ' τὸ πολλὸν τὸ διῶμα.
144. Πέτραθ θά κάμω τὴν καρδιάν τσαί θά ζωστῶ τὸβ βάτο,
νά ταγιαντήσω τὸν καμόν, νά μῆμ με ρίξη κάτω.
145. Τώρα 'φουεν ἐ δόξα μου, τώρα 'φκεν τσ' ἐ τιμή μου,
ἔφουεν τσ' ἐ κορῶνά μου ἀπὸ τὴν τσεφαλήμ μου.
146. 'Εβῶγά σε 'ς τὸ σέριμ μου, 'δρόσομ με τῆ λεβάντα,
τσαί πάνω 'ς τὸ τσεφάλιμ μου κορῶναμ με διαμάντια.
147. 'Εξέρανεν τὸ λασμαρίν (4), 'πᾶει τὸ τσυππαίρσι,
τσαί δὲν ἐπόμεινεν καμμιὰ νά μᾶς παρηθορήση.
148. Τ' ἔσαι τὸ λουλλουδάτσιμ μου, τσαί στέτσει μαρκαμμένο:
ἐ μάνα του τὸ 'πότισε νερόφ φαρματσεμένο.
149. Λεάζω σε (5). λεάζεις με, δὲ μπόρ' ἄ σέ χαρτάσω,
ἀφ' τὸν καμός σου τὸν πολλὸν τὸν νοῦμ μου θέν νά χάσω.
150. Σήλωσε τὰ ματάτσα σου, τσαί 'δὲς μ' ἀγάλι, 'γάλι,
τσ' ἄδ δὲς σ' ἀρέσω, ῥήα μου, χαμήλωσέ τα πάλι.
151. 'Ενέσπασές με τὴν καρδιάν, τσαί μ' ἔρριξες 'ς τὸ στρώμμα.
ὡς ἀνεσποῦσιν τὸ δεντρίν, τσαίπ πέφτει 'πᾶ 'ς τὸ χῶμα.
152. Χωρίς τρουμουῦλλαν τρουμουῦλλῶ, χωρίς φόφ φοῶμα,
τσαί χωρίς πονοτσέφαλον τὴν τσεφαλήπ πονώ τη.
153. 'Αφ φύης, ἄμε 'ς τὸ καλόν τσαί 'ς τὴν καλὴν τὴν ὠρα.
τσαί νά ἡμίς' ἐ στράτα σου τραντάφυλλα τσαί ῥόδα.
254. Αὐτόν τῆς χώρας τὸ γιατρό, Θεέ μου, δός του, δός του
μὲν πιστολιάν 'πὸν πίσω του, τσ' ἐ μπάλλα ν' ἄβγη 'μπρός του.

(1) Νά ἤτο. (2) Μαγική λαμπάς. (3) Νεωσύνη, νεότης. (4) Ἰδύοσμος. (5) Λο-
γιάζω, βλέπω, παρατηρῶ, προσδλέπω.

155. Ἐμίσειψες, τσαι μ' ἄφρητσες τρία κανιὰ φαρμάτσι,
νὰ νίθγωμαι κάθε πωρνὸ νὰ πίνω τσαιλ' λιάτσι (1).
156. Τσαι τὰ τραουδία λόγια ἔνεμ, μὲ ἄνεμος τὰ παίρνει,
τσ' ἔτσισην ποῦ τὰ τραουδᾶ, ἐλαύρα τὴν πομένει.
157. Ἦεθύμησά σε νὰ σὲ δῶ ἄμ μῆλον, ἴσαν ἀπίδι,
ἴσαν ἀναμένει μάνα γυιόν, νᾶρτ' ἀποῦ τὸ ταξέιδι.
158. Ἄδ δῶτσης γρωνιμιά (2) ἔς τὴ γῆν, τσαι γλωσσαν νὰ μιλῆσης,
δός το χαμάργια, δός μὲ τον (ἢ τὴν), ὅσα τσ' ἄν ἡμπόρσης.
159. Τσαι μὴν τὸν πῆς, πῶς φλιόμαι (3), γιὰ πῶς παραπονιῶμαι,
μόν' ἔπες τον πῶς τὸν καρτερῶ, τσαι πῶς τὸν ἀναμένω.
160. Μικρίτσα ἔνεμ ἐ παμπατσιᾶ, τσαι πῶς θὰ τὴν κλαδέψη;
μικρὰ ἔνεμ τὰ παιδάτσα σου, τσαι ποιὸς θεὸς νὰ τὰ θρέψη;
161. ὦ καυμένη ζιζιριά, ἐγύραν τὰ κλωνιά σου,
ἀφ' τὸ ψηφὶν ἴσα μ' ἐδῶν ἔρσεται ἐ μυρωδιὰ σου.
162. Πῶς θὰ κουτίσ' (4) ἐ μαύρη γῆ, τὸ θεργωμένον, χῶμα,
νὰ φάη σείλη κότσινά τσαι ζαχαρένο στόμα;
163. Νοῦς μου καράβιγ γίνεται τσ' ἄρμενον τσ' ἄρμενίζει,
πάνω ἔς τὸ ἔρημο ψηφὶν ἔπαιε τσαι τριυλλίζει (5).
164. ἴσαν τὴν καμπάναν τῆς Σουριᾶς, φωνή μου, νὰ λαλήσης,
νὰ πᾶρης ἔς τὴν κορίτσαμ μου, νὰ μὲ τῆς σαιρετίσης.
165. Νᾶταν τὰ μιλιχα πιᾶ κοντά, τσαι τὰ κοντὰ μιᾶ πῆση (6),
νὰ μιλῶν τὸ παιδάτσιμ μου (ἢ . . .) τσαι νὰ μ' ἐπολοήθη.
166. Ποιὸς εἶνεμ ποῦ σὲ τᾶκαμεν τὰ μάγια ἔς τὸ φεγγάρι,
τσ' ἔλρωσεν τὸ κορμάτσι σου ἔπάνω ἔς τὸ μαζέλλάρι;
167. Βούλλαις τῆς αἰ εἰτόνισσις νὰ περιμαδευτήτε,
ἔς τὴμ μέσην νὰ τῆβ βάλετε τσαι νὰ τὴν τραουδᾶτε
(ἢ καρῶναν νὰ τὴν κάμετε τσαι νὰ τὴν προσκυνᾶτε).
168. Ποῦ ναῦρω Παρμπαριᾶς χαρτίν τσαι πίναμα μαγιωμένη,
νὰ γράψω τὴν τραητουργιάν (7), ποῦ μ' ἔσεις κλωμένη.
169. Ἐναθθεμάτιστα τὸν νοῦν, τὰ σέριχα κατῆθόρου (8),
ποῦ δές σε σφιχτογκάλιασα ἔναν τσαιρόν ποῦ ἔμπορου.
170. ὦ ὕστερνέ μου λούισμέ, νὰ σὲ ἔχα τσ' ἀποῦ πρῶτα,
νὰ κάμω προύντσενά κλειδιά τσαι σιδερένιαν πόρτα.
171. Ἄλλο δὲλ λιμεντάρομαι, μόνον τὸ ρίζικόμ μου,
ὅ,τι μὲ κάμν' ἐ μοῖρᾶ μου, δὲμ μὲ τὸ κάμν' ὄχτρος μου.
172. Νᾶταν ἐ γῆς καριαφωτή, νᾶσε τσαι παναθύριχα,
νᾶτσουβγα νὰ σὲ θῶρηνα ἔς τὰμ μάδρια τσαι ἔς τὰ φρουδία.
173. Νᾶ σεν ἐ οὔρανὸς σκαλιᾶ τσαι νᾶταν ἀσημένα,
ν' ἀνηθοκατηθαίναμεν τὰ δρό τ' ἀγαπημένα.
174. Ἐφᾶκαν τσ' ἐκιρδήσαμ μας, μηλιᾶ μου βαρζαμάτη,
τώρα ποῦ ἔξηλωρίσαμεν, ἄς κάμουσι βραχάτι.
175. Νᾶ φᾶ σκουργιᾶ τὰ ρούχᾶ τους, τσ' ἀράχνη τὰ μαλιᾶ τους,
νὰ κάτση μαύρη συμουχλιᾶ ἔς τὰ καμαρόφρουδᾶ τους.
176. Βούλλαις μὲ λέν, ἀρνήστου τον τσ' ἀπαλκισμόνησέ το,
μὰ βῶ καρδιᾶ μου λείει με, Χριστέ, φανέρωσ' μὲ το.
177. Ἐμέναν τὸ παιδάτσιμ μου μέλιν ἐτάξιέμ μας,
τῆς πικροδάφνης τὸ ζουμὶν ὕστερα ἔπότισέ μας.

(1) Ὀλιγάκι. (2) Γνωριμίαν. (3) Θλιδομαι, λυποῦμαι. (4) Τολμήση.
(5) Τριγυριᾶ. (6) Πῆχη, πῆχους. (7) Τερατουργίαν, τὸ μέγα κελόν. (8) Κατη-
γόρου.

178. Κάθε δεκαπεντάωστον τῆς Παναγῆς λοῶται (1),
ποῖά γάννει τὸ παιδάτσιν τῆς τσαί δὲμ μυρολοῶται.
179. Ἄν κάμω ἄμεραις νὰ σὲ ἴδω γιὰ ἔντεκα γιὰ δέκα.
ἄς πᾶσιν νὰ μὲ θάψουσι ἔς τὰ πνήματα τὰ βραϊκα (2).
180. Ἐναν πουλάτσιν τὴν αὐγὴν ἐκλαίει λυπημένα,
γιὰτ' ἦταν ἡ φωλιὰ μικρὴ τσαί τὰ φτερά κομμένα.
181. Τσαί τὰ τραούδια λόγια ν'ένεν, καρδιαίς παρηγοροῦσι,
ἴσῃ τοὺς νεκροὺς ποῦ καρτεροῦν, παράδεισον νὰ δούσι.
182. Τίμ μάδρα ν'έν ποῦ δὲθ θωροῦν τσαί τὰ δικά μου κλαῖσι.
Τί σείλη ν'έν ποῦ δὲμ ἄμιλῶν τσ' ἐβῶ στάζουρ φαρμάτσι.
183. Λαμπρῆς περὶ δὲν ἐπίασα μὴ ἄρ' τὰ βάγια πῆρα,
τσ' ἄρ' τὴν κορίτσιν (ἢ τὸ παιδάτσιν) ἄωγλεπα, χολαίς τσαί δάκρυα πῆρα.
184. Θεέ μου, δός με μιὰν καρδιάν, ὡς ἔδωσες τὴν πέτρα,
ὡς ἔδωσες τὴν πέρδικα χρουσᾶ φτερά, τσ' ἐπέτα.
185. Νὰ πέτουν τσαί νὰ πῆαινα ἄνω ἔς τὸν ἄϊ Γεώργη,
ἄ ἴδω τὸ μῆλομ μ' ἄν ἄθῆη, τὸ τσίτρομ μ' ἄμ μυρίζη,
ἄ ἴδω τσαί τὸ παιδάτσιμ μου, ποῖά βρῦση τὸ ποτίζει.
186. Καλή σου τσαί καλὰ νὰ πᾶς, τσαί ἔς τὰ κλά νὰ πᾶης,
ἄ δώτση Πέτρος τὰ κλειδιά τσ' ἐ Παῦλος τ' ἀντικλειδιά,
ν' ἀνοίξουν τὸ παράδεισον, τσαί μέσα νὰ σὲ βάλου.
187. Συγχωρεμένη νᾶν ἐ γῆ, π' ἄ φάη τὸ κορμὶς σου,
τσαί μέσα ἔς τὸν παράδεισον νὰ πᾶη ἐ ψυή σου.
188. Χρυσέ μου φτερουδένη ἄγδέ, τσαί σύ, γλυκόμ μ' ἄδόνι,
ὡς τὸ πωρονὸν νὰ τραουδῶ, δὲμ μὲ περνοῦν ἐ πόνοι.
189. Σὺ κόρη μ' ἀποῦ τὸ ψηρὶν τσ' ἐβῶ ποῦ τὰ χωράφια,
ἐσὺ βασιτῆς βασιλικὸν τσ' ἐβῶ ξερὴν τῆγ γάστρα.
190. Βῶ ἔς τὴλ λαλιὰς σου λαχταρῶ, τσαί ἔς τῶνομάς σου ἄμῶν (3),
τὴν ἐμιλιὰς σου νὰ γροικῶ, τσ' ἐτσεινο σῶννε μόνο,
τὸν ἀπατός σου δὲθ θωρῶ, κλαίω τσαί δὲμ ἄμωρόννω.
191. Ἐσὺ τὸ ρημιασμένον τὸ ψηρὶθ θὰ πᾶ νὰ κάμω τέντα,
νᾶθῆη τσαί τὸ παιδάτσιμ μου, νὰ κάουμιν κουθέντα.
192. Ἐσὺ τοῦ κοράκου τὰ φτερά εἶν ἐ καρδιά μου μέσα,
ἐσὺ μὲ τὴν ἐμαύρισε. χρυσή μου παρμπαρέσα.
193. Ὡς τρέσει τὸ θολὸν νερὸ βαθειά, τσ' ἐν ἀγροικιέται,
ἐτσᾶ νὰ τρέξῃ τῶμά της (4), πῶσει μάναν τσ' ἀρνιέται.
194. Τὸ δέντρον ὅπου ν'έσπασες μέσ' ἀποῦ τὴν καρδιάμ μου,
ἴσὲ ποιὰν αὐλὴν τὸ φύτεψες, ἴσὲ τούνοὺς περιθόλι;
Μηέ ἔς αὐλὴν τὸ φύτεψα, μηέ ἴσὲ περιθόλι,
ἐφύτεψά το ἔς τὸ ψηρὶν, τσαί στέτσι μαρχαμμένο.
195. Ἰέμπω τὸ τᾶερράτσιμ μου τὸ γαῖμάμ μ' ἄρζινχάλι (5),
νὰ τᾶναγνώση, τσαί νὰ ἴδῃ τῆς μάνας του τὸ χάλι.
196. Ἐμίσεψ' ἐ κορίτσα μου μὲ βοῦλλά της τὰ ἄθῆη,
τσαί δὲμ μᾶς ἐπαράντσειλεν τὸμ μῆναν ποῦ θὲν νᾶρτη.
197. Ἐγείρασιν τὰ πόδια σου, ἐγύραν τσ' αἰ αὐλαίς σου,
μαῦροι καπνοὶ ποῦ βγαίνουσιν ἄρ' τὰ πανάθωρά σου.
198. Ἄ πάω θέλω ἔς τὸ βουνόν, ναῦρω σειλῶνας (6) γαῖμα,
γιὰ νὰ τὸ πιῶ, νὰ μὲ διαβοῦν ἐ πόνοι μου τσ' ἐ λούρα.
199. Ἦμπεν τὸ στᾶρι ἔς τὸ σινίν, ἤμπασεν τσ' αἰ σταφίδες,
τσ' ἐβ' ἀποῦ τὴν κορίτσαμ μου ἐκοψα τῆς ἐλπιδες.

(1) Βλέπει, σκοπεῖ. (2) Ἑβραϊκά. (3) Ἄμῶν=ὀμῶ, ὀμῶ. (4) Τὸ αἶμα.
(5) Λέξ. τουρκ.=ἀναφορὰ ἱκετευτική. (6) Χελώνης.

200. Ἐγὼ δρῶ μῆνες νὰ σὲ ἴδῶ, τί γλήθορα ἑπεράσα;
τὰ ἔινηξαν τὰ μέσα μου ἄν καλεῖρου ῥάσα.
201. Κόρη μ', ἀπὸ τῆρ φουντάς σου, κόψε μ' ἔναν κλοσσάτσι (1),
γὰ νὰ σκουπῶ τὰ σείλη μου, νὰ φεύγη τὸ φαρυμάτσι.
202. Πουλλάτσιμ μου τοῦ ποταμοῦ, τὸ ἄδῶνι μου τοῦ κάμπου,
ἔντα νεν ἑποῦ κατὰλαβα τοὺς χρόνους ἑποῦ σ' ἐγάπουν;
203. Ἐκαμέσ με τὸ ἑζώστηκα τρεῖς σόρταις τὸ μολύδι,
τὸ ἑπέρασε, νοσιτίσα μουν, ἀπὸ τὸ δαχτυλίδι.
204. Πάνω ἑς τὸ ἔρημο ψηφίθ θὰ κάμω κалντιρίμι (2),
γὰ νὰ βῆγη τὸ παιδάτσιμ μου, νὰ κάμη παναύρι.
205. Νῆγα μὲ μ' μάνα μπειστιτσά, μὲν ἀερφήλ λυπήτρα,
νὰ ἑπάρ' ἀπὸ τὸν πόνομ μου, νὰ πιῆ ἑποῦ τὸν καμῶμ μου,
νὰ κάτση μὲ β�θειάν αὐγῆν ἑπάνω ἑς τὸ παναθύρι,
νὰ κάμ' αὐόρους νὰ σραοῦν, κορίτσια νὰ πλαντάξου,
νὰ κάμη τοὺς γιολντάσιδους (ἡ τῆς γειτόνισσαις) ἀδείπνητους
(ἡ . . ταις) νὰ πέσου.
206. Ἐβῶδα μάναν τὸ ἑπλυνεν, εἶδ' ἀερφῆν τὸ ἑλουστή,
εἶδα κελῆν παλληκαριῦ τσαι ἑς τὸ γ χορὸν ἐκράτει.
207. Αἱ μάνναις αἱ ψωμματαριαῖς, τὸ αἱ ἀερφαῖς ἀρνήστραις,
τὸ ἑ μάνα τοῦ παλληκαριῦ ψωμματαριῶ μεάλη.
208. Ἐμίσειψες, τὸ ἑ γειτονιῶν ἐγίνηρ ρημονήσαι,
ἔλα, πουλίμ μου, μπρόαλε, πάλε νὰ νοστιμίση.
209. Ζαχαροζυμωμένε (ἡ . . η) μου μέλιμ με τῆ γλυκάδα,
φαρυμάτσα ἑποῦ μ' ἑπότισες ἕτην τὴν ἑβδομάδα.
210. Μελαχρενῶμ μου πρόσωπος, σῆρ ῥίγτεις κοτσινάδι,
ἀπεθαμμένοι τσαι νεκροὶ σηκόνοντ' ἀρ' τὸν ἀδη.
211. Μέσα ἑσὲ σίλιαῖς νὰ σὲ ἴδῶ, μέσα ἑσὲ δρῶ σιλιάδες,
γρωνίζω τὸ κορυμάτσι σου-ν ἀπὸ τῆς νοστιμάδες.

**Ὅταν ἀνοίγηται τάφος καὶ ἐξορῶσονται τὰ ὕστα
τινος, οἱ συγγενεῖς τοῦτου ἄδουσι ταῦτα.**

212. Ὁχλου, τρουμοῦλλα με κρατῆ, ζάλλημ μεάλην ἔγω,
ἀπεθαμμένη γιῆ νεκρῆν ἄν εἶμαι, δὲν κατέγω.
213. Ἐγουν τσαιρόν τὰμ ἑμάδρα μου, νὰ δούσιν τὰ ἑδικά σου,
μ' ἀλήθεια ἑποῦ τὸ στόμαμ μου δὲλ λείπει τῶνομάς σου.
214. Ἐγὼ ζαμάνιν νὰ τὰ ἴδῶ τὰμ ἑμάδρα τὰ μελίνα,
τσαι τῶρα ἤρτα τὸ εἶδά τὰ ζακαροκημένα.
215. Ἄνοιξε γῆς, κατῆπε με, τσαι σκέπασέ με χῶμα,
γὰ ποιῶρ φορηθῆ δὲμ με ἑμιλῆ τὸ ζαγαρένο στόμα;
216. Ἐγὼ τσαιρόν ἑποῦ σ' ἀπαῶ, νὰ σ' ἀρηθῶ δὲν κάμνει,
ἄς κόψουν τὸ τσεφάλιμ μουν ὠζῆν τὸν ἑτ Γυάννη.
217. Δὲν τὸν ἀρνεῶμαι τὸ σταυρόν, ἑποῦ ἑφίλησα τὰ Φῶτα,
ἑβῶ νὰ σ' ἀπαῶ θέλω πὲρ κάλλι' ἀπὸ τὰ πρώτα.
218. Ἄπὸ τὴν ἀσημόπετραν ἑρράισεν κουμμῆτι,
ἑβῶ θῆρακωμαι ἑς τὸ πνήμάς σου νὰ μὴ γ χαθ' ἑ ἀγάπη.
219. Δαχτυλιδάτσιμ μου χρουσόν, ἑπάνω με τῆθ θεότη,
ἔν ἐζήσεις, νὰ τῆ γαρηῖς τὴν ἀκριβῆς σου νεότη.
220. Ἐντα τὸ θέλω νῆρακωμαι, νὰ νεχτοπαρῶδέρνω,
τσαι διῆφορον νὰ μὴν ἔγω, μόν' τὸν καμῶν νὰ παῖρνω;

(1) Κροσσόν. (2) Λεξ. τούρκ. = λιθόστρωμα.

221. Μαῦρος ἀέρας τσαι πικρός μέ 'ρπεν ἐφές τὸ βράδου,
 ἔ κρινός μου τὸν ἔστειλεν 'ποῦ μέσ' ἀποῦ τὸν ἄδου.
 222. "Αννοιζέ, γῆς, τὸν τάρου μου τσαι δέχτου τὸ κορμίμου,
 νὰ 'γέανουσιν ἔ πόνου μου τσ' ἔ ἀναστενασμοί μου.

**"Όταν χῆρός τις στέφεται, αἱ συγγενεῖς τῆς πρώτης
 συζύγου κλαίουσαι λέγουσι τὰ ἑξῆς :**

223. Τὸν ἄντρας σου 'παντρεύγουσιν τσαι μέ παρηθοροῦσι,
 τσ' ὅσπην παρηθοριὰν ἔχω, τόσον καλὸν νὰ 'δοῦσι.
 224. "Ερητσει τῆφ φαμίλιας σου 'ς τὸν κάμπου ἡμπλασμένη,
 τσαι πουρπατῆ σιὰ σιὰ τσαι καταρρενεμένη.
 225. 'Σ τὸ 'ρημιασμένον τὸ ψηφίθ θὰ 'πά' νὰ χτίσωκ κιοῦμπια (1),
 γιὰ νὰ ξεστρέψω τὸ νερό 'μπρός 'ς τὴν ἀγιά Μαρίνα,
 γιὰ νὰ λουστοῦν αἱ ἄλουσταις, νὰ πιούν αἱ διψασμένας,
 νὰ πλύνουσιν τὰ ῥοῦγά τους αἱ κακορρυπωμένας.
 226. Γατάνιν ἔχω 'ς τὸ μπλεχτῆν τσαι γουνναρι 'ς τὸρ ῥάφτη,
 τσαι νυφροπούλλα 'ς τὸ ψηφίν, τσαι καρτερω τὴν νάρτη.
 227. "Ελ', ἄλουστή μου, νὰ λουστῆς, τσ' ἀνάλαχτῆ μ', ν' ἀλλάξῃς.
 τσαι πολλορρυπωμένη μου, τὰ ῥοῦγά σου ν' ἀλλάξῃς.
 228. Παρασσευγή μου (2), λούσ' μέ τη, σάατο μ', ἀλλάξέ τη.
 τσαι σεοργιατσή, πωρνὸν πωρνὸ φέρ' τηρ, φανέρωσ' μέ τη.
 229. Κάμνω δὲν κάμνω γράμματα, γράφω δὲ γράφω γράμμα,
 ἔ μάνα μου δὲν ἔρσεται, νᾶνε 'ς τὸν κόσμο θάμμα.

ΣΤ'. ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

ἄδόμενα μεγαλοφώνως ὑπὸ τῶν παίδων, πορευομένων εἰς τοὺς βουνούς
 πρὸς συλλογὴν εὐωδῶν βοτανίων διὰ τὸ λουτρὸν τοῦ γαμβροῦ
 καὶ τῆς νύμφης.

1. 'Αποῦ τὰ βοτάνια (ἢ πετένια) πέφτω, πέφτω γιὰ νὰ σκοτωθῶ,
 τσ' ἔ ἀγάπη μου φωνάζει, πιάστετέ το γιὰ τὸ Θεό.
2. "Εβγ' ἀποῦ τὸ παναθύριν, ἄλυτση μουσουκαρριά,
 νὰ μέ σθύσης τὸ καρβούνιν. πῶχω μέσα 'ς τὴν καρδιά.
3. Μιὰ φρεάδα καταΐνει ἀποῦ τὴν 'Αμεριστή.
 τῆς βασιλίσσαν νὰ πάρη μέ τὸς βασιλιῆμ μαζί.
4. Μὲ τὰμ 'μάδιε μου τὴν εἶδα, 'ποῦ 'κατήθη 'ς τὸ 'γυαλλό,
 εἶσεμ μῆλα 'ς τὸ μαντῆλιν τσαι φλουράτσα 'ς τὸλ λαιμό.
5. "Αψε, κόρη, τὸ φανάριν τσαι κατήθη 'ς τὸ 'γυαλλό,
 λύσε μας τὸ παλαμάριν, τσ' ἄμε, κόρη, 'ς τὸ καλό.

"Όταν ξυρέζηται ὁ γαμβρός.

6. Νᾶχα ξουράφια φίλντισι, νερόν ἀποῦ τὴν Πάρο,
 νὰ περμπερίσω τὸγ γαμπρὸμ μαζίμ με τὸν κουμπάρο.
7. Περμπερή, τὰ ξουράφια σου νὰ τὰ μαλαμματώσης,
 νὰ περμπερίσης τὸγ γαμπρόν, νὰ μὴν τὸ γαιματώσης.

(1) 'Ολετούς. (2) Παρασκευήν.

"Όταν στολίζηται ὁ γαμβρός.

8. Ἄντσέλοι σὲ ἱστορίσασιν νύχταμ μὲ τὸ φεγγάριν,
τσο' εἴνης ἄσπρος τσοι λαμπρός ἴσάν τὸ μαργαριτάριν.
9. Γαμπρέ μου, πλούσιος νὰ ἰνῆς τσοι πλούσιος νὰ ἐράσης (1),
τσοι μὲς ἔς τῆροντολόις σου δούλους τσοι δούλαις νᾶσης.
10. Ἐσὲμ μάνα δὲς σ' ἔκαμεν, τσύρης δὲς σ' ἐγενῆσε.
ἄντσελος ἀφ' τοὺς οὐρανοὺς ἐβάσταν τσο' ἐροζέες σε.
11. Μέσα ἔς τὸ μουσουκάρυδον ἔχω γαμπρόν κρυμμένο,
μὲ τοὺς ἀθλοὺς τῆς λιμονιάς τὸν ἔχω σκεπασμένο.

"Όταν στολίζηται ἡ νύμφη.

12. Ἄντσέλοι σὲ ἱστορίσασιν τσο' ἀγιοὶ σὲ ἔωγραφῆσαν,
τσοι μὲς ἔς τὸ γαῖμαν τοῦ λαοῦ τὰ σείλη σου βουττήσαν.
13. Καθρέφτης Ἀλεξαντριανός εἶνεν τὸ πρόσωπός σου,
τσοι ἴσάν ἐλληνικὸ σπαθὶν τὸ καμαρόφρυδός σου.
14. Κόρη, ἔς τὰ σόνια βόσκουσον τσο' ἐπήρες τῆς ἀσπράδες,
ἐκούμπησες τσοι ἔς τῆμ μηλιὰν τσο' ἐπήρες κοτσινάδες.
15. Ἐσ' εἶσ' ἀποὺ τῆς τρεῖς γενεαῖς τῆς βασιλογραμμέναις,
ὄπου τῆς ἔσει βασιλιᾶς ἔς τὸν κόντικα γραμμέναις.
16. Νᾶχα φλουριά, νὰ τσάκκιζα, νὰ τᾶκαμνα βρασσέλια (2),
νὰ τὰ φοροῦν τὰ σέρια σου τὰ μαργαριταρένια.
17. Νᾶχα φλουριά, νὰ τσάκκιζα, νᾶκαμνα μὲ λείνη,
νᾶλουνα τῆ νεοτίτσας σου τῆμ μαργαριταρένη.

Εἰς ὄρφανούς.

18. Κόρη μου, μὴν τὸ φλίεσαι, πῶς εἶσ' ἄρφανοπούλλα,
τσο' ἐμεῖς θὰ σὲ βλοήσομεν ὡσάν ἀρκοντοπούλλα.
19. Ἄς τῶξερην ἐ τσύρης σου ἴπου μὲσα ἴπου τὸν ἄδη,
πῶς βάλλου ἔς τὸ σεφάλις σουν ὀλόχρουσο στεφάνι.
20. Ὅσα κηράβιαν ἔρκουνται, εἶν' ἀφ' τὴν τραμουντάνα,
γαμπρέ μου, μὴν τὸ φλίεσαι, πῶς εἶσαι χωρὶς μάνα.

"Όταν στολίζωσι τὴν νύμφη.

21. Ἐτσόλισεν ἓνας κρεμμὸς τσο' ἤμπεμ μὲσα ἔς τὸν ἄμμο
ῶρα καλή, συμπέθερε, ἴπου ἴρσίνησες τὸν γάμο.
22. Ἄγχε Νικόλα τῶμ Μυρῶμ μὲ τὰ ψαρά τὰ γένεια,
ἔλα νὰ δώτσης τὴν εὐσὴ ἔς τὰ σημερνὰ στεφάνια.

Μετὰ τὴν στέψιν ἐν τῷ οἴκῳ τῆς νύμφης.

23. Ἐτσέρδεψά την τῆφ φιλιὰν τσοι τὴν ἀάπην ἴπουχα,
θαροῶ πῶς μ' ἐφορώσασιν τοῦ βασιλιᾶ τὰ ρούχα.
24. Ἐβῶ μὲ τὴν ἀπεμονὴν ἐξάπλωσα τοὺς κλώνους,
βάστα τσοι σὺ τὸ πείσιμάς σου σίλιας σιλιάδες χρόνους

(1) Γηράσης. (2) Περιθραγιόνια.

Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ γαμβροῦ.

25. Ἐνοῖζαν τὰ πουργάνια ἄν ἀσημένιο τάσι,
τάντρούνον ποῦ γίνητσεν, νὰ ζῆ τσαι νὰ ἐράση.
26. Ἐπέρσι ἦταν ἑ ταιρός τσ' ἐφέτος ἑ ἡμέρα,
ποῦ γλυκοσμίζαν τὰ πουλιά, ἀτὸς τσαι πελιστέρα.
27. Ἐγάπησεν ἑ ἀετὸς πέρδικας θιατέρα,
νὰ ζήση νύφφη τσαι γαμπρός μαζὶν τσ' ἑ συμπεθέρα.
28. Ὠμορφη ἄνεν ἑ νύφφη μας, μὰ πὺδ' ἄμορφ' εἶν' ἑ μάνα,
ποῦ μᾶς τὴν ἐμεάλωσεν τὴ γλυκομαντσουράνα.

Ὅταν χορεύη ὁ γαμβρός καὶ ἡ νύμφη.

29. Ἄπου τὸν ἔμπροστινὸν βαστᾶ(ν) ἑ βέργα τοῦ κλημάτου,
τσ' ἑ κότσινη γαρουφαλιὰ τοῦ Γιεροσολυμάτου.
30. Μυρίζεις ἄβ βασιλικόμ, μυρίζεις ἄν τὸ ἄδρόμον,
ἡμπες ἄπου τὸν ἔμπροστινὸ τσ' ἐμύρισε τὸν κόσμον.
31. Πού ἔμπρός' ἔπαιε τὸ περγαντίν, ποῦ πίσω μὲ ἀφρέαδα
τσαι μέσ' ἑ τὴν μέσην τοῦ χοροῦ βούλλη ἑ νοστιμάδα.
32. Ἐντα τραοῦδιν νὰ σε πῶ, γαμπρέ μου, νὰ σ' ἀρέση,
πῶσῃς ἀντσελικὸν κορμὶν τσαι δαχτυλίδι μῆσθ.
33. Καλὰ τὸν ἔπαιε τὸ γ χορὸν ὡσὰν πελιστεράτσι,
τοῦ χρόνου ὕτον τὸν τσαιρόν νὰ κάμης τσαι παιδάτσι.
34. Ἐπέρασ' ἄφ' τὸν ποταμόν τσ' ἐπάτησα τὸ ἄδρόμον,
ὅσον νὰ ἔάρω τὸ γ γαμπρόν, ἐχάλασα τὸν κόσμον.
35. Πόλλ' ἄστρα ἄνε ἑ τὸν οὐρανόμ, μὰ τὸ ἄν ἔσει χάρη,
τσαι μέσα ἑ ἀεφάτσα σου ἐσύ σαι τὸ καμάρι.

Εἰς τὸν παρὰ νυμφόν.

36. Ὅπῳ πιασεν τὰ στέφανα τσαι γύρισε τὸ γ γύρο,
τοῦ χρόνου ὕτον τὸν τσαιρόν νὰ βάλῃ τσαι τὸ μῦρο.
37. Τὸ σπῆτιν ποῦ χορεύομεν ἄλλοι τὸ κουμαντάρου,
τσ' ἑ γάμος καλορρίζικος νᾶνεν τσ' ἄφ' τοῦ κουμπάρου.
38. Μαλαματένιε μου σταυρέ μὲ τὰ μαργαριτάρια,
νὰ ζήση νύφφη τσαι γαμπρός, νὰ κάμουν παληκάρια
39. Μαλαματένιε μου σταυρέ μὲ τῆς χρουσαῖς κορδέλλαις,
νὰ ζήση νύφφη τσ' ἑ γαμπρός νὰ κάμουσιν κουπέλλαις.
40. Ἀντσελοκαωμένε μου, χαριτωμένης γέννα,
μῦρον τσαι ἔλεος νᾶσθ ἑ μάνα ποῦ σ' ἐγέννα.
41. Ἐ κόρη σας εἶνεν καλὴ τσαι μήμ. μας τὴν παινᾶτε,
τσ' ἑ γυιὸς μας εἶνεν πιά καλὸς τσαι τὸ παρονὸ θωρᾶτε.
42. Τ' ἀψὺν τὸ ζεῖδιβ βᾶλλον το μῆσ' ἑ τὴ φαστὴ γιὰ τάτι,
νὰ βλοθηθῇ Ἄμοιρσισα, ναῦρη Μαριὰ νοπάτι.
43. Ἄμε νὰ πῆτε τὸν παπᾶ νὰ γέψη νὰ βλοσήση,
νᾶρτη μάνα τσαι τσύρης της (του) στεφάνια νὰ φιλήση.
44. Τὸ μμαστραπᾶν ἄβ γάλλον τὸν ἄφ' τὰ βαθιὰ μ' ἀγκρῦφι.
τσ' ἑ κόρη μας θὲ νὰ ἐνῆ τοῦ (δεῖνα. . .) νύφφη.
45. Τί μορφα ποῦ τραοῦδησε, χαρὰ ἑ τὸ ρίζικό σου,
τσ' ἑ γάμος καλορρίζικος νὰ ἄνεν τσ' ἄφ' τῶν παιδιῶς σου.
46. Καλὰ τὸν ἔπαιε τὸ γ χορό, μὲ γειά σου μὲ χαρὰ σου,
τσ' ἑ γάμος καλορρίζικος νᾶνεν τσ' ἄφ' τὰ δικά σου.

47. Τὰ δόνι σ' ἔδωτ' ἄσπερον φωνήν, λαλιάν τὸ καναρίνι,
τσαί τῆς ἀσπράδες τῆς πολλαῖς τῶν ἀμπελιῶν ἐ κρῖνοι.
48. Σίλινα καλῶς ἐμπρόβαλες, μῆλόμ μου μυρωδάτο,
καλῶς τον τὸς συμπέθηρον. τὸμ μόνον τὸν ἀφρᾶτο.
49. Μουσουκαρφέα μου δρόλ λογιῶν τσαί διόλλα μου τεσσάρω,
ἄλλη σ' ἐγλυκοπότιζεν, τσ' ἐβῶ θέν νά σε ἴκρω.
50. Ἀντσέλοι σ' ἐγεννήσασιν ὄζω 'ς τὸ φεγγαράτσι,
τσ' εἰνῆς ἄσπερη τσαί λαμπρῆ ἴσῃ μαργαριταράτσι.
51. Ἐρσίνησεν ἐ νήλιος τῆς στραταῖς νά πυρόνη,
τσαί τῆς ἀγάπαις τῆς κρυφαῖς νά τῆς ἐφανερῶνη.
52. Πύργος σεράντα πατωσιαῖς, νύφρη μου, τὸ κορμῖς σου,
τσαί τοῦ Δαθιδ ἐ λούσμὸς μέσα 'ς τὴν τσεφαλῆς σου.
53. Τὸ δέντρον 'ποῦ σ' ἐρέραμε, γαμπρέ μου, 'ς τὴν αὐλῆς σου,
ρόδοσταμον τὸ 'πότιζα, νά τὸ 'βρῆς 'ς τὴ ζωῆς σου.
54. Μ' ὡς ἐ Θεὸς ἐβλόησεν τῆς Σάραν εἰς τὰ ὄρη,
'τσά νά 'βλοήσῃ τσ' ἐ Χριστὸς τὴν ἐδιτσήμ μας κόρη.
55. Γαμπρέ μου, νά τῆς σαίρεσαι τὴν νύφρην τῆδ' ἰδιτῆς σου,
γιατὶ τὴν ἐβλοήθησες κατὰ τῆθ θελήσις σου.
56. Ἄθ θέλετε νά ζήσετε, τὸν κόσμον νά χαρῆτε,
νά μῆμ μαλλόνετε ποττέ, νά μῆμ μελαχρονῆτε.
57. Ἄ 'πῆτε τὸν πατέραν της, φλουριὰ νά 'πῆ' τσενώσῃ,
τὸν καπιτάνιον τὸγ γαμπρὸ νά τὸν παραχρουσώσῃ.
58. Νύφρη στροντσυλοπρόσωπη, νεραντζουμουλάτη,
τὴν πέτρα σκίζεις, κάμνεις δρό μὲ τὸ δεξίς σουμ ἴματι.
59. Χορτάρια βγάλλουν τὰ βουνά, τσαί λουλλουδάτσια κάμποι,
τὸ πρόσωπό σου, νύφρη μου, ὡσάν τὸν νήλιολ λάμπει.
60. Ἐ νήλιος ἐβασίλεψε, τσύψε, νύφρη μου, πιάσ' το,
'ς τὰ κάλλη τσαί 'ς τῆς ὡμορφιαῖς πιστεῦγω τσαί περνεῖς το.
61. 'Σ ἐσέναν πρέπει ἐραστής, 'ς ἐσέναν πρέπει ταῖρι,
ὁποῦνεν τὸ κορμάτσις σουν ὡσάν τὸ πελιστέρι.
62. Ὄντας σ' ἐγέννα μάνα σου, ἦταλ λαμπρῆ τσαί σκόλη,
τσ' ἐλουτουργοῦσεν ἐ Χριστὸς τσ' ἐ δώδεκ' Ἀποστόλοι.
63. Τὸ 'σπίτι σας εἶναι γλυκόν τσαί ζάχαρι γεμάτο,
τσ' ἓνα σουππαραισσόμηλο χορεύγει 'ς τὸ τυυλάτο.

Ζ'. ΑΣΜΑΤΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑ

1

Τὸ τραουῶδεν τοῦ ναύτη.

Ναυτόπουλλο ψυγομασεῖ 'ς τοῦ καραβιοῦ τὴν πλώρη·
ἔν ἔσει μάναν νά τὸν κλαί', τσύρην, νά τὸλ λυπᾶται,
μῆ' ἀερόμ, μῆ' ἀερόην, νά τὸμ μυρολοῦται,
μόνον τὸν κλαίει ναύκληρος μὲ τὸν καρασσύρη.
Μαύρη φουρτούνα πλάκωσεν τσ' ἐ θλάσσα ἴσηκώρη (1),
Φωνάζει τον ἐ ναύκληρος μὲ τὸν καρασσύρη.

(1) Ἐσηκώθη, ἐξηγέθη.

— Γιά σούκου, ναύτη μου καλέ, σούκου, καλέ μου ναύτη,
 να κουμπασάρης τόν τσαιρόν, να 'μποῦμες 'σέ λιμάνι,
 μαύρη φουρτούνα 'πλάκωσεν, τσαιρός ὄστριαγάρμπης.
 — Ἐβῶ σᾶς λέω δὲν 'μπορῶ, τσαι' σεις μὲ λέτε σούκου'
 γιὰ πιάστε με νὰ σηκωθῶ, βοηθᾶτέ με νὰ κάτσω,
 φέρετε με τσαι τήγ γάρταμ μου μὲ τάργγυρὸν κουμπάσιο,
 νὰ κουμπασάρω τόν τσαιρόν, νὰ 'μποῦμε 'σέ λιμάνι.
 Τὸν ἔφεραν τήγ γάρταν του τσαι τάργγυρὸν κουμπάσιο'
 τσαι μὲ τῆς δρό του κουμπασιαίς τοὺς ναύταις διορίζει.
 — Ἀλέστα, ναύταις, 'ς τὰ πανιά, ναυτόπουλλα, 'ς τὰ μπράτσα'
 τσαι σύ, καλέ μου ναύκληρε, τσαι σύ, καρασσύρη,
 θωρᾶτ' ἔτσεινο τὸ βουνὸ τὸ πιά 'ψηλὸν τσ' ἂν ἔση,
 πῶσει 'ς τῆρ ῥίζαν καταγγιγὴν τσαι 'ς τὴν κορφήν τὸ σόνι;
 ἔτσει κοντὰ 'νεν 'ναν νησσίν, τσ' ἔσει καλὸλ λιμάνι'
 ἔτσει θὰ 'πᾶ' νὰ 'ράξουμεν, καλέ μου καπιτάνιε.
 Ῥίξε δεξιὰ τὴν ἄγκουρα, ζερβιὰ τὸ παλαμάρι,
 'ς τὴν ὄστριαν τῆ φαρματσερῆρ ῥίξετε τὴ σπεράντσα.
 Τσ' ἄς 'πάν' ἔ ναύταις γιὰ νερόν, τσ' ἔ μάιρας γιὰ ζύλα,
 τσαι τὰ μικρὰ ναυτόπουλλα ἄς πλένουν τσ' ἄς ξεπλένουν.
 Παρακαλῶ σε, ναύκληρε, τσαι σύ καρασσύρη,
 'σὰθ θὰ 'πεθάνω, θάψε με κάτω 'ς τὸ περιγιάλλι,
 νὰ βρέγουσιν τὸ πνήμαμ' μου θάλασσαις μὲ τὸ τσῦμμα'
 τὸ πνήμαν 'π' ἄ μὲ κάμετε, δεξιὰ του νάση τρύπα,
 νὰ γλέπω τὰ ναυτόπουλλα, 'ποῦ θάρκουνται 'ς τὴ βρύση,
 νὰκούω τῆφ φωνίτσαν τους, 'π' ἄ λέσιν ἔα μόλα.
 Τσαι 'ς τὸ 'ρημοφουντάρισμαν ἐξῆθγεν ἔ ψυσή του.

2

Τοῦ ναύτη μάνα 'ζύμωννεν τοῦ γυιοῦ τῆς παζουμάδι,
 τσαι μὲ τὰ δάκρυα 'ζύμωννεν, τσαι μὲ τοὺς πόνους πλάσσει,
 τσαι μὲ τ'ἀναστενάσματα φουρνίζει, ζηφουρνίζει.
 Ἐσαι 'σάν τὸν ἐσαιρέτισεν τὸ γυιὸν τῆς μέσ' 'ς τὴ βάρκα,
 λέει του μ' ἀναστενασμούς, λέει του μὲ τοὺς πόνους.
 Γυιέ μου, παντοῦ ταξεΐδεψε, παντοῦ ταξεΐδιν κάμε,
 μὰ 'ς τῆς Καρπάθου τὰ νερὰ γλέπου μὴν ταξεΐδέψης,
 τσ' αἰ' Καρπαθιαίς πλανούδι' ἔχουν, τὰ ξένα ξεπλανοῦν τα.

3

Τρεῖς καλέροι Κηρδιτσοὶ τσαι τρεῖς ἄρ' τ' ἄγιον Ὅρος
 καρᾶθιν ἐσακρώννασι 'ς τὸν ταρσανᾶν τῆς Κάσσος.
 Σκαρόννουσι μὲ τῆς εὔσαις, σκαρόννουσι μὲ τ' ἄγια,
 τσαι μὲ τὸ ἀλληλούια 'ς τὴθ θάλασσαν τὸ ῥίγτου'
 βάλλουν πιλόταν Κηρδικόν, Κασσιώτην καπετάνιο.
 Ἐτσει 'ποῦ 'ἔγαν εἰς τὰ πανιά, φουρτούνα τοὺς πλάκωννει.
 — Σάρτα, μικρὸ ναυτόπουλλο, 'ς τὸ μεσιακὸν κατάρτι,
 νὰ 'δῆς τ' ἀγέρας ἔρσεται, τ' ἀγέρας θὲν νὰ 'πάρη.
 Τσαι μὲ τὰ γέλοια νήαιννεμ (1), μὲ δάκρυα κατηαίννει.
 Ῥωτᾶ τον ἔ πραμματευτής, Ῥωτᾶ τον ἔ πιλότος'

(1) Ἀνέβαινε.

— Τ' ἔσεις, μικρὸ ναυτόπουλλον, τσαὶ κάθειςσι τσαὶ κλαίεις;
 — Τί νὰ σέ 'πῶ, πραγματοτευτή, τί νὰ σέ 'πῶ, πιλότο;
 'Ε Μάρτα 'εγγάλλει τῆς φωδιαίς, τὸ Τούνεζιν ἀντσίνες,
 'ς τῆς 'Αλεξάντρας τὰ βουνὰφ πέφτει χοντρὸχ χαλαζί.

4

Βοῦλλα τὰ κάτεργά 'δα τα, τσαὶ βοῦλλα γύρισά τα,
 γιὰ ν' αὔρω νιὸν ὄρεχτικὸν τσ' ἄντραν τῆς ὄροξῆς μου.
 'Σ τ' αἰ Γιωργίου τὰ κάτεργα τὰ 'ρηοπαλαμισμένα,
 ὅπου τὰ παλαμίζουσιν ἐννιά βολαίς τὸ χρόνον,
 ἔτσ' ἠύρα νιὸν ὄρεχτικὸν τσ' ἄντραν τῆς ὄροξῆς μου.
 Χριστέ, τσαὶ νὰ 'πουλούσασιν τὸ ζένον εἰς τὸν τόπον,
 νὰ δώτση σίλι' ἐ μάνα μου, τσαὶ σίλι' ἐ ἀερόφῃ μου,
 τσ' ἐβῶ κρυφ' ἀφ' τῆμ. μάναμ. μου σίλιχ τσαὶ δρῶ σιλιάδες.
 — Μηὲ γιὰ σίλιχ τὸ πουλοῦ, μηὲ γιὰ πεντακόσια,
 γιὰ μιὰς κουπέλλας φίλημα γιὰ μιὰς γατανοφρῦδας.

5

'Ετσίνησεν ἐ τὸν βοριᾶς, γιὰ νὰ περιδιαθαίνην,
 γέμπει μαντάντα φλιερὰ (1) 'σέ βοῦλλα τὰ καράβια.
 — "Αρμενα, 'π' ἄρμενίζετε, καράβια, 'πού τσινᾶτε,
 ἐμπᾶτε 'ς τοὺς λιμνιῶνάς σας, τσ' ἄργιο (2) φουσήξω θέλω,
 φουσήξω θέλω φύσημαν τῆς γῆς τσαὶ τοῦ πελάου.
 'Τσ' ὅσ' ἄρμενα τῶκούσασιθ, βοῦλλα πλωρίσια 'ράξαν.
 τσαὶ μιὰ βουλέττα Κηρδιτσὰ ἐπολοήθητσέν του.
 — Δὲς σέ φοῶμαι, τὸν βοριᾶ, πουττάνα τραμουντάνα,
 γιὰτ' ἔχω πλώρημ μάρμαρον τσαὶ πρύμνημ πακκιρένια,
 ἔχω τσ' ἀντέναις δημισιαίς, τσ' ἀτσάλλενα κατάρτια,
 ἂν 'πῆς τσαὶ τὰ λιανόσκοινα 'ς τὸ σύρμαθ βουττημένα,
 ἔχω τσαὶ τοὺς Ζακυθιανούς, τᾶμορφα παλληκάρια,
 'π' ὄντας σειστοῦν τσαὶ λυῖστοῦν τσαὶ πιάσουν τὰ κουπιὰ τους,
 μίλιν τρέσει τὸ κάτεργο, δρῶ 'πᾶσιν τὰ νερά του.

6

Μιὰ κόρη, 'πού τὴν 'Αμοργὸθ θέλει νὰ ταξειδέψη.
 δίδει 'κατὸ χρουσᾶ φλουριά τοῦ καραβιοῦ τὸν ναῦλο,
 τσ' ἄλλα τρακόσα εἴκοσι νὰ 'πά' με τὴν τιμὴν τῆς.
 Μ' ὄντας ἤθεγεν τὸ κάτεργο δρῶ μίλιχ τοῦ πελάου,
 ἐπουδιαντράπη ναύκληρος τσ' ἐπλωσεν πρὸς τὴν κόρημ.
 τσ' ἐ κόρ' ἀπού τὴν ἐντροπήν ἐππεσεν τσ' ἐλλιώθη (3).
 τσ' ἐ ναύκληρος ἐθάρρεψεν, 'πού ἦταν 'πεθαμμένη.
 ἀφ' τὰ μαλλιά τῆς τὴν ἀρπᾶ 'ς τῆθ θάλασσαν τῆρ εἶχτει.
 'Τσ' ἔτσει 'ποῦν 'νοῖξαν τὰ νερά, πύργος ἐθεμελιώθη,
 με τὸ ψηφίμ, με τὸ γραλλίμ, με τὸ μαργαριτάρην,
 τσαὶ με τὸ τσερομάστιχον ἐ τοῖσοί του χτισμένοι.
 τσαὶ μέσα κόρη 'κάθουταν τρεῖς χρόνους 'ζωρισμένη.
 μὴ ἄρχος τὴν ἐζώρισεμ μηὲ μητροπολίτης.

(1) Θλιβερά. (2) 'Αγριον. (3) 'Ελιώθη=ἐλιποθύμην.

έ μάνα της τσ' έ τούρης της τήν ἔχουν ἔξωρισμένη,
 τσαι φέρουν την τσαι τὸ ψωμί 'ς τοῦ μασαιριου τήμ. μούττη (1),
 τσαι φέρουν την τσαι τὸ νερό 'ς τοῦ ποτεριου τὸν κῶλο.
 Νά 'γειά σου, κόρ', ἂν ἔφραες, νά 'γειά σου, κόρ', ἂν ἤπριες,
 νά 'γειά σ', ἂν ἀπαρνήθησες τάντροῦ σου τήν ἀγκάλη.
 — Μάνα μ' ἂν ἀρνηθῆς τσαι σὺ τοῦ γλυκοποιητοῦ σου,
 τότες ἀρνεῖμαι την τσ' ἐβῶ τάντροῦ μου τήν ἀγκάλη.

7

Τὸ μικρο-Κωσταντάτσι.

Τὸ Κωσταντάτσι τὸ μικρὸν τὸ μικρο-Κωσταντάτσι,
 τὸ μᾶ (2) μηλιὰν ἐφύτευγεν, τὸ μᾶγ γυναικα παίρει,
 τὸ μᾶν τὸν ἤρτεν ἐ γραφῆ νά πάη 'ς τὸ σεφέρι.
 μᾶ τὸ σεφέρ' εἶνεβ βαρύν, τσ' ἐ βόα τοῦ 'νελ λήη.
 τσ' ἐ κόρη 'ποῦ τὸν ἀπαῖ, τσ' ἐ κόρη 'ποῦ τὸθ θέλει,
 ἄφτει τσερίν τσαι μπλέπει τον, ποτῆριν τσαι τσερνᾶ τον.
 — Τσέρνα με, κόρη, τσέρνα με, ὅσον νά ἔξημερώση,
 ὠστη νά 'βγῆ ἀύγερινός, τσ' ἐ πούλια νά χαράξῃ.—
 Τσ' ὅσα ποτῆρια τοῦ τσερνᾶ, τόσα λόγια τοῦ λέει.
 — Μὰ σὺ μισεύεις, Κωνσταντῆ, τσ' ἐ μέναν ποῦ μ' ἀφίνεις;
 — Πρῶτα σ' ἀρίνω 'ς τὸθ Θεόν, τσαι δεῦτερο 'ς τοὺς ἄγγους
 τὸ τρίτον εἰς τήμ μάνας σου τσαι 'ς τὰ γλυκά σ' ἀέρφια.
 — Τί θά με κάμη 'μένα Θεός, τί θά με κάμουν ἄγγιοι,
 τί θά με κάμ' ἐ μάνα μου τσαι τὰ γλυκά μ' ἀέρφια;
 'πέ με τσαιρίον νά καρτερῶ, τσαι μῆνες ν' ἀναμένω.
 — Ἀνάμενε με 'ς τοὺς ὀχτώ, καρτέρει με 'ς τοὺς δέκα.
 τσ' ἂ δὲν ἐρτῶ 'ς τοὺς δώδεκα, σύρε, κόρη, παντρεῦτο.
 Ἐπέρασάσιν τσ' ἐ ὀχτώ, ἐπέρασαν τσ' ἐ δέκα,
 ἐμπρόαλλαν τσ' ἐ δώδεκα, τσ' ἐ Κωσταντῆς δὲν ἤρτε.
 Κατσοῖ γονεῖ 'βουλήσασιν τήν κόρην νά παντρεύσιν.
 Τσ' ἐ κόρ' ἀποῦ τήν ἐντροπήν τσ' ἀφ' τήν τρουμουλλαν 'πούσεν,
 ἐπῆρεν τὸ χρουσό σταμνίν, τήν ἀσημένης σίλλα,
 τσ' ἐπῆρεν τὸ στρατί, στρατί, στρατίν τὸ μονοπάτι.
 'Σ τὸδ δρόμον ὅπου 'πῆαινε, τὸθ Θεῖον ἐπαρράξει.
 — Θεέ μ', ἂν εἶμαι μπλάσμας σου, τσ' ἂν εἶμαι δάρφτισμάς σου,
 φανέρωσ' με τὸν Κωσταντῆ 'ς τᾶλεβον καθβαλλάρη,
 μὲ δεκοχτώ τσαμογλανιά, μ' ἐξῆντα παλληκάρια.
 Ἀκόμη λόος ἔσεταισεν τσ' ἐ ἄνεσί (3) της 'κράταν,
 ἐφάνησεν τσ' ἐ Κωσταντῆς 'ς τᾶλεβον καθβαλλάρης
 μὲ δεκοχτώ τσαμογλανιά μ' ἐξῆντα παλληκάρια.
 — "Ὡρα καλή σου, λιερή.—Καλῶς τὸ παλληκάρ'
 — Κόρη μ' ἀνάσυρε νερόν, νά πιῶν τὰ παλληκάρια,
 νά πιῶ τσ' ἐβῶ τσ' ἐ μαῦρός μου, 'πούμεστε κουρασμένοι.
 Σερᾶντα σίλλαῖς ἔσυρεν τσαι βαρραναστενάξει.
 — Πέ με, κόρ', ἐκουράστησες, γιέ τὸ νερόλ λυπᾶσαι;
 — Μὰ βῶ μῆτ' ἐκουράστηκα, μῆτε νερόλ λυπῶμαι,
 Ἐόνον ἔχω 'ς τῆ ξενιτεῖαν τσαι 'μοιάζει κατὰ σένα.
 μὰ δὲν ἐφόριεν τὰ φορεῖς, μὰ θέλεις νᾶσαι ἴδιος,
 ἐλέαν τον τσαι Κωσταντῆν, 'ποῦ 'πῆε 'ς τὸ σεφέρι.

(1) Μύτην, ἄκραν. (2) Μάϊον. (3) Ἀναπνοή.

— Ἐφές βραδὺν τὸν ἔθαψα ἔς τὸν ἄγιον Κωσταντῖνον,
ὡς τσαὶ τὸ δαχτυλίδιον τοῦ, ἔς τὸ σέριμ μου φορῶ το.
Ἐπῆράν την τὰ κλάμματα, ἐπῆράν την τὰ δάκρυα,
τσαίμ πέφτει τσαίλ λιόθυμῃ, τσαίμ πέφτει τσαίλ λιώννει.
Τσ' ἔ Κωσταντῆς τὴν ἔρπαξεν ἀφ' τῆ λεγνήν της μέση.
— Καλῶς τὸ σουντουκάτσιμ μου τὸ σφιχτοκλειδωμένον,
ὅπου τὸ σφιχτοκλειδῶσα ἔχω δώδεκα χρόνους

8

Τὸ μικρὸ-Κωσταντάτσι.

Τέσσερα τσαὶ πέντε τῶν ἐννήα ἰδερφῶν
πέλεμον ἐκούσαν, τσ' ἐρματωθήκασι.
Ἵ τὸδ δρόμον ποῦ πηαῖναν, ἐδιψάσασι
βρίσκουν ἔναμ πεάδιμ μὰ πολλὰ βαθύ.
βγαίνου ἔς τὸν τσερίτιν, ποιός θὰ κατηβῆ.
Τὸ μικρὸ-Κωσταντάτσι ἐκατήβητσε,
νερόν ἀφ' τὸ πεάδιν τοὺς ἐγήμισε.
— Νηθάσετέ μ', ἀδέρφια, τσ' ἔρπαξα νερό
κότσινον τσαὶ μαῦρον τσαὶ φαματσερό.
Ἵ Πάν νὰ τὸν ἀνηθάσουν, κόβγεται τὸ σκινί,
ζαναδευτερόννου, ζανακόβγεται.
— Ἀφήστετέ μ', ἀδέρφια, τσαὶ πηαῖννετε,
τσαὶ μῆμ Ἵ πῆτε τῆς μάνας πῶς ἐπνήηκα,
μόνον νὰ τῆς ἐπῆτε, πῶς ἐπαντρεύτηκα,
τσ' ἐπῆρα μιὰγ γυναῖκαν, τσ' ἦταμ μάίσσα,
τσ' ἐμάεβγεν καράβια, βούλλην τῆθ θάλασσα,
τσ' ἐμάεψεν τσ' ἐμέναν, τσαὶ σ' ἀλησμὸνήσα.
Ἵ Πᾶσιν εἰς τῆμ μάναν τὰ ὀχτώ παιδιά.
— Ὡρα καλή σου, μάνα.—Καλῶς τα, τὰ παιδιά.
καλῶς τα τὰ παιδιά μου, ποῦν' ἔ Κωσταντῆς;
— Μάνα, Κωσταντῆς σου ἐπαντρεύτητσεν,
τσ' ἐπῆρε μιὰγ γυναῖκαν τσ' ἦταμ μάίσσα,
τσ' ἐμάευγεν καράβια, βούλλην τῆθ θάλασσα,
τσ' ἐμάεψεν τσ' ἐτσεινον, τσαὶ σ' ἀλησμὸνήτσεν.
— Ἐμέν' ἔ Κωσταντῆς μου δὲν ἐπαντρεύτητσε,
ἔ ἔναβ βαθὺν πεάδιμ μέσα Ἵ πνήητσε.

9

Ἐ Ἀδωνίτσα.

Βούλλαις αἰ Ἀδωνίτσαις γέλοια τσαὶ χαραῖς,
τσ' ἐβὼν ἔ Ἀδωνίτσα πίκραις τσαὶ γολαῖς.
— Γιὰ πέ με, Ἀδωνίτσα, ποιόν νεν π' ἀαπῆς,
τσ' ἐβὼ νὰ σὲ τὸν Ἵ πάρω μὲ βούλλημ μ' τῆγ καρδιά.
— Σὰμ μ' ἔρωτῆς, ἀφφέντη, ποιόν νεν π' ἀαπῶ,
μῆμ με κρυφομαραίνεις, τσ' ἐβὼ νὰ σὲ τὸν Ἵ πῶ.
Μήτε ζένος εἶνε, μήτε μακρονός,
τὸ μικρο-Κωσταντάτσι τὸ γειτονόπουλλο.
— Κάλλια ἔχω, Ἀδωνίτσα, ἔς τὸ πνήηκαν νὰ σὲ δῶ,
παρὰ τὸ Κωσταντάτσι γαμπρόμ μου νὰ τὸν Ἵ πῶ.
Τσ' ἔ μάνα της τῆθ δέρνει, τσαὶ τὴν τυραννεῖ.

— Μάνα, μήμ με δέρνης, μήμ με τυραννῆς.
 τὸ σάατον τὸ βράδυν ἔς τὸν ἄδρη θὰ μὲ ἴδῃς.
 Παρασσευγὴν τὸ βράδυν ἐφαρματσεύτητσε,
 τὸ σάατον τὸ βράδυν ἐθανατώθητσε.
 Ἵσάν τὴν ἐκατηθάζαν ἀποὺ τὴ σκάλαν της,
 φωνήμ μεάλης σύρνει ἐ κακομάνα της.
 Ἵσάν τὴν ἐβγάλλαν ὄζω, τὴν ὄζω πόρταν της,
 Τοῦρσοι, Ῥωμηοὶ ἐκλαῖαν τὴν ὁμορφάδαν της.
 Ὅσάν τὴν ἐπερνοῦσαν ἀποὺ τὸμ μουχαλλᾶ,
 Τοῦρσοι, Ῥωμηοὶ ἐκλαῖαν τὰ μαῦρά της μαλλιά.
 Ὅσάν τὴν ἐπερνοῦσαν μέσ' ἀποὺ τὸ στενό,
 Τοῦρσοι, Ῥωμηοὶ ἐκλαῖαν τὸν ἄσπρον της λαϊμό.
 Λάμπειν ἐ νήλιος, λάμπει μέσα ἔς τὰ κλήματα,
 λάμπει τσ' ἐ Ἄδωνίτσα μέσα ἔς τὰ πνήματα.

10

Ἰπάνω ἔς τὴν ἰπάνω γειτονιά, ἔς τὴν παραπάνω ρίβα,
 ἐπσεὶ κάθεσαι μιὰ ἐργηά, κάθεσαι τσ' ἕνας γέρος,
 ἔχουν τσ' ἕναν κακὸ σκυλλιν τσ' ἕναμ μικρὸν κορίτσι,
 κορίτσιν κρυφοφιλητον τσαι κρυφογγαστρωμένο.
 Ἵ τὸ παναθύριν κάθεσαι, τοὺς μήναις λοαυράζει,
 τί μῆναν ἐγγαστωθήτσε, τί μῆναθ θὰ γεννήση.
 Γεννάρη, γέννα τοῦ Χριστοῦ τσαι γέννα τοῦ Δεσπότη,
 Φλεάρη, φλέαις ἄννοιζε, τῆς βώαις τῶβ βυζιῶμ μου,
 γιὰ νὰ βυζάννω τὸ παιδιν τσαι νὰ τὸ μεαλώσω.
 Μάρτη μου μὲ τὰ λούλλουδα, τσ' Ἀπρίλλη μὲ τὰ βόδα,
 Μάη, τσαι μάεψέ μὲ τον τὸν νιὸν ὅπου μ' ἀπάα,
 ὅπου μ' ἀπάαν τσ' ἔλεεν, ποττέ δὲς σ' ἀπαρνιῶμαι,
 τσαι τῶρα μ' ἀπαρνθήτσεσ Ἵσάν τὸ ζερὸγ χωράφι.
 Σπεῖρνοθ, θερίζουν τὸ καρπὸν, τσ' ἐ καλαμιά ἵπομένει,
 βάλλου ἔς τὴν καλαμιά φωδιάν, τσ' ἐ μαῦρη γῆς ἵπομένει.

11

Τῆς Τρίχας τὸ γιοφύρι.

Μιὰ κόρη ἐτραούδησε ἔς τῆς Τρίχας (;) τὸ γιοφύρι,
 τσαι τὸ γιοφύρι ῥάισεν, τσ' ἐ ποταμὸς ἐστάθην,
 τσαι τὸ στοισόν (1) τοῦ ποταμοῦ ἐστάθην τσ' ἐφοκουργοῦταν (2),
 τσ' ἐ νήλιος ἐξαγνάντεψεδ, δὲν ἰπά νὰ βασιλέψη.
 Τὸν καταριέτ' ἐ μάνα του τσ' ἐμεῖς ἐ δουλευτᾶδες.
 — Νήλιε μου, γιάντα ἰστάθητσεσ τσ' ἐν ἰπά νὰ βασιλέψης;
 — Μιὰ κόρη ἐτραούδησε ἔς τῆς Τρίχας τὸ γιοφύρι,
 τσαι τὸ γιοφύρι ῥάισεν, τσ' ἐ ποταμὸς ἐστάθην,
 τσαι τὸ στοισόν τοῦ ποταμοῦ ἐστάθην τσ' ἐφοκουργοῦταν,
 τσ' ἐβῶ, μάνα μου, ἰστάθηκα, δὲν ἰπά νὰ βασιλέψω.
 Τσ' ἐ κόρη ἰπολοήθητσε ἰπάν' ἀποὺ τὸ γιοφύρι.
 — Μιὰ βῶ τσ' ἄν ἐτραούδησα, ἀποὺ καρδιᾶς δὲν τῶπα,
 μῆναν τσαι τσύρην ἔχασα, ἀέρφια τσ' ἐξἀέρφια,
 τσ' ἐ πάρμπας μου πρωτόπαπας, παπᾶς μητροπολίτης,

(1) Στοιερό. (2) Ἰκροῦτο.

ἔς τὸ δαχτυλάτσειν τὸ μικρὸν ἔβγαλεν καλαγκάθῃ,
 τσ' ἔ' ἄντρας μου βάρει' ἄρρωστος, βαρεῖά γιὰ νὰ 'πεθάνῃ,
 τσαὶ γιατροῦ μ' ἐγύρεψεν νὰ πιῇ, νὰ τὸν περάσῃ,
 τῆς ἀλαφρίας τὸ τερὶν τσαὶ τοῦ λαοῦ τὸ γάλας.
 Ὅσον ν' ἀναίθω ἔς τὸ βουνόν, νὰ κατηθῶ ἔς τὸν κάμπον,
 νὰ κάμω μάντραν τοῦ λαοῦ, μάντραν τῆς ἀλαφρίας,
 ἐ' ἄντρας μου ἔαρρώστησεν τσ' ἄλληγ γυναῖκαν 'παίρνει.
 Κάμνω νὰ τὸν καταρασθῶ, τσαὶ πάλε τὸλ λυπῶμαι
 ἀπὸ ἡφλά νὰ κρεμμιστῇ τσαὶ χαμηλά νὰμ πῆσῃ,
 ἴσ' ἂν τὸ γραλλὶν νὰ βραίστῃ, ἴσ' ἂν τὸ τσερὶν νὰ λῶσῃ
 πέντε γιατροὶ νὰ τὸ βαστοῦν τσαὶ δέκα μαθητάδες,
 τσαὶ δεκοχτὼ γραμματιτσοὶ νὰ γράφουν τοὺς γιαρτάδες,
 τσ' ἐβῶ διαβάτρα νὰ ἰνῶ, περάστρα νὰ περάσω.
 — Καλῶς τὰ κάμνετε, γιατροὶ, καλῶς τὰ πελεμᾶτε·
 ἂν κόβουον τὰ ξουράφια σας, κηργέτα (1) μὴλ λυπᾶστε·
 ἔγω τσ' ἐβῶ λινὸν παννὶς σερανταπέντε πῆσαις,
 τῆς δέκα δῖω γιὰ ξαντό, δώδεκα γιὰ φυτίλια,
 τῆς ἄλλαις τῆς προδέλοιπαις, τὸ σαθανόπαννόν του.
 — Μαρὴ σκύλλα, μάρ' ἄπονη, μαρὴ κατση γυναῖκα,
 δὲν εἶσεν κρίσιν, νὰ μὲ 'πάς, καθῆν, νὰ μ' ἐγκαλέσῃς,
 μόνομ μ' ἐρρίξες ἔς τὸθ Θεόν, 'ποῦ κόβγει διτσην κρίσιν;

12

Τὸ τραοῦδιν τῆς Μάγδας.

Στρατιώτης τσαὶ πραμματευτῆς μιὰ στράταν πουρπατοῦσιν.
 — Τραοῦδησε, πραμματευτῆ, τραοῦδιν νὰ μ' ἀρέσῃ.
 — Ἐντα τραοῦδιν νὰ σέ 'πῶ, στρατιώτη, νὰ σ' ἀρέσῃ;
 Ἐβῶ πολλαῖς ἐφίλησα τσουράδες τσαὶ μανάδαις
 μὰ ἴσ' ἂν τῆς Μάγδας τὸ φιλί, γλυκόφ φιλιδ δὲν εἶδα.
 — Πέ με νὰ ζῆς, πραμματευτῆ, πωιὰ 'νεν εὔτη (2) Μάγδα;
 — Ἐ Μάγδα 'πῶσει νιὰ 'δερφούς τσ' ἓνα στρατιώτην ἄντρα.
 — Πέ με νὰ ζῆς, πραμματευτῆ, πολλὰ φλουριὰ σ' ἐπῆρε;
 — Μ' ἐπῆρες σίλια ἔς τῶμπασμα, τσαὶ ἔς τῶβγα δρό σιλιάδες·
 τσ' ὡς τὰ 'πουξημερώματα ὡς δώδεκα σιλιάδες.
 Βιτσαδ δῖαι τοῦ μαύρου του, ἔς τῆς πεθθερᾶς του πάει·
 — Ὡρα καλή σου, πεθθερά, ἔντα 'ν' 'ποῦ κάμνει Μάγδα;
 — Νὰ ζῆς ἐσὺ τσ' ἐ μαῦρός σου, ἄρρωσταριὰ 'ν' ἐ Μάγδα.
 — Ἄν εἶν' βασιλίτσ' ἄρρωστιὰ, γιατρὸν νὰ 'πά' νὰ φέρω·
 μ' ἂν εἶνεν κρυφορίλημα, τὴν τσεφαλήν της θέλω.
 — Πασσοῦμια μου ἔς τὰ πόδια μου, φέσι ἔς τὴν τσεφαλήμ μου,
 σκλάβαις μ' ἀναχαστᾶτέ με, νᾶβγω νὰ τὸμ 'μιλήσω.
 — Δώδεκα χρόνους ἔλειπες, πούνεν τὰ διαφόρα σου;
 Τσ' αὐτὴ μὲ μιὰς ἀγῆς φιλί, μὲ μιὰς ἀγῆς κανάτσι,
 ἔκαμην τῶμπά της χρουσόν, τῶβγά της ἄσχημένο,
 ἔκαμην τὰ πασσοῦμια της ἀπὸ μαργαριτάρι.
 — Ἐντ' ἄ τὴν κάμω τὴ ζωὴ χωρὶς τιμὴ ἔς τὸν κόσμον;
 Κλωτσην τῆς πόρτας ἔδωτσε, ἔς τὴν κάμαρὴν της πάει.
 μιὰμ μασαιριὰν τὴν ἔδωτсен, τσ' ἐξῆβγεν ἐ ψυσὴ της,
 τσαὶ τὸ μασαιριν ἔστρεψε, ἔς τὸ στῆθός του τὸ μπήσγει.

(1) Κρέατα. (2) Αὔτη.

13

Μάνα, παιδί ψυχομασεῖ γιὰ μῆλο, γιὰ στυδῶνι,
 γιὰ μῆλο, γιὰ ροδάκισο, γιὰ τὴ γλυτσειάν τ' ἀάπη,
 — "Ἄμε, μάνα, 'ς τῆς ἀαπῶ, τσ' ἂν τῶση, δίδει σέ το.
 — "Ἄχ, γυιέ μου, μὲ τὴν ἀαπῆς κάτσαν τσ' ἀμάσσην (1) ἔγω.
 — "Ἄν ἔσσης κάτσαν ἔσει τημ, μὰ 'βῶ γι' αὐτὴν πεθαίνω.
 Φεῦγει τσαι 'πά 'ς τῆς ἀαπῆ, βρίσκει τὴν τσαι πλουμιζέι.
 — Μωρὴ σκύλλα, μὴρ' ἀπονη, σπαλαθλιανὴ κουπέλλα,
 ἐσὺ πλουμιζέεις τὸν ἀτόν, τσ' ἔ γυιός μου 'βῶ 'πεθαίνει.
 Διπλόννει, τριδιπλόννει τὸν τσαι 'ς τῆσ φωδιὰν τὸρ ρίγτει.
 — Φωδιὰ σὲ κάψη σέν' ἀτὲ (2) τσαι 'ποῦ σὲ ξαναπιάση.
 Ἐτσόνησεν ἔ λιερὴ τσαι 'ς τάαποῦ τῆς 'πάει.
 — Κάμετε ὕρον (3), ἄρκοντες, τσαι τσύκλον, ἔ παπάδες,
 νῆμω νὰ 'δῶ τὸν ἀαπῶ, μὴπ πέση τσαι 'πεθάνη.
 Ἐσήλωσεν τὸ πάπλωμαν τσ' ἔννοιζεν τὸ σεντόνι,
 τσ' ἔτσείνος τοῦ δαιμόνου γυιὸς ἔχαμογέλασέν τῆς.
 — Γιὰ 'δές τῆς σκύλλας τὸν υἱόν, τῆς ἀνομης τάγκόνι,
 ὄντας τοῦ λείψη τὸ φιλί, κάμνει πῶς 'πεθαινίσκει.

14

Πέρδικαν ἐσαιρέτησα τσαι δέμ μ' ἐπολόθη
 γιὰ κάτσαγ γι' ἀμάσσην ἔσει, γιὰ μ' ἄλλο νηὸ 'βλοῶται.
 Τσ' ἐπῆρα βρόσια τσ' ἔστησα κάτω 'ς τὴν κρούα βρύση,
 τσ' ἤρτεν ἔ πέρδικα νὰ πεῆ, νὰ πεῆ τσαι νὰ ἡμίση.
 Τὰ βρόσια 'ποτσυκλόνουν τὴν τσ' ἔ τσυνηὸς ἀρπῆ τῆν.
 Ἐχαμνοπιάσ' με τσυνηέ, τσ' ἄφησ' με, μὴν πλαντάξω.
 Πιάννει τσαι μεταπιάννει τηβ, βάλλει φτερόν, πετῆ τον,
 τσ' ἀναπετῆ βουν' ὡς βουνό, στέτσει τσ' ἀναεῖξ το.
 — *Ω τσυνηέ πανουργιανέ, πανουργιτσσυνηάρη,
 ὁποῦ 'πιασες τὴν πέρδικαν τσαι πάλαι 'πέτασές σε,
 τσ' ἀναπετῆ βουν' ὡς βουνό, στέτσει τσ' ἀναεῖξ σε.

15

Κλειδιὰ σὲ γέμπω, λιερὴ, κλειδιὰ τσαι κχιδινάριε,
 κλειδώσε τὴν καρδοῦλλά σου τσαι μ' ἄλλημ μὲ 'βλοοῦσιν,
 τσ' ἄδ δὲν 'περηφρανεύγεται, ἔλα νὰ 'μπῆς κουμπάρα.
 — "Σὰθ θᾶρτ' ἔ μάνα μου γλυτσειὰ τσαι 'πῶ το τσαι μ' ἀφήτη.
 γιὰ νὰ τῆς πάρω τῆβ βουλήν νὰ μήμ με καταργιέται,
 δές σε 'περηφρανεύγομαι, νᾶρτω νὰ 'μπῶ κουμπάρα.
 Μᾶρτεν ἔ μάνα μου γλυτσειὰ τσ' εἰπά τῆς το τσ' ἔθ θέλει,
 τσ' ἐπολόθη τσ' εἰπέμ με μέσα 'ποῦ τὴν καρδιάν τῆς.
 — Κόρ', ἔσεις πόδια νὰ σταθῆς, τσαι σέριε νὰ τ' ἀπλώσης,
 τσαιμ μάδρια νὰ σταθῆς νὰ 'δῆς τὸν νεόν, ὁποῦ σ' ἔάπα;
 — Μάνα, 'χω πόδια νὰ σταθῶ, τσαι σέριε γιὰ ν' ἀπλώσω,
 τσαι 'μάδρια νὰ σταθῶ νὰ 'δῶ τὸν νεόν, ὁποῦ μ' ἔάπα.
 — Πάεννε ὕρον, κόρη μου, ἄμε τσαι 'ς τὴν εὐσῆμ μου.
 Τσ' ἔπιεσεν τσ' ἔστολίζουταν 'ποῦ τὸ πωρ' ὡς τὸ βράδου,

(1) Μάχη, μῆνιν, ἔχθραν. (2) Σὲ αὐτήν. (3) Γῦρον.

ἴπου τὸ πῶρον ὡς τὸ τασυνόν, ὡς τᾶλλο μεσημέρι.
 Βάλλει τὸν νήλιον πρόσωπον τσαί τὸ φεγγάρι στήθη,
 τσαί τοῦ κοράκου τὸ πτερόβ βάλλει καμαροφρύδι,
 τὸν ἄμμον τὸν ἀρίφιντον (1) κουμπιὰ τσαί δαχτυλιῖδα.
 Ἐτσίνησεν ἐλιερὴ τσ' αἱ πέτραις ἐκλουθῆξαν,
 τσ' ὄσαις τὴν ἐκλουθῆξασι, σκλάβαις τῆς ἐλογιέψαν·
 τσ' ἐτσεῖ ἴπην τσ' ἀπόσωσεν, ὅπου τὸν ἐβλουῦσαν.
 Παππᾶς τὴν εἶδεν τσ' ἔσραλλε, διάκος τσ' ἐμεταστάθη,
 τσαί τὸ μικρὸν καλεερί σφάλλει τὸ Τσύριε ἴέσον,
 τσ' ἐτσεῖνος τοῦ δαιμόνου γυῖός ἐππεσεν τσ' ἐλλιῶθη.
 — Ψάλλε, παπᾶ μου, σύψαλλε, διάκο μου καλανάρκα,
 τσαί σὺ, μικρὸν καλεερί, ψάλλε τὸ Τσύριε ἴέσο,
 τσαί σὺ, μωρὲ δαιμόνου γυιέ, σούκου νὰ σέ ἔλοήσω.
 — Παπᾶ, τσ' ἂν εἶσαι χριστιανός, τσ' ἂν εἶσαι δαφτισμένος,
 γυρίσετε τὰ στέφανα πρὸς τὴν κουμπαραποῦλλαν.
 Τσ' ἐύρισαν τὰ στέφανα πρὸς τὴν δεξιὰν κουμπάραν.

17

Ἄουρος κόρην ἀπαᾶ τσ' ἐτσεινη δὲν τὸ ἔξερι.
 Τσαί μιὰλ λαμπρήμ, μιὰ τσεργιατσὴν, ἀργατινὴν ἡμέραν,
 ἦβγεν ἐκόρ' ἀφ' τὸ λουτρὸν τσ' ἐνιός ἀφ' τὴν ταβέρναν·
 τσ' ἐπουδιαντράπην τσ' εἶπέν την, «ἐβῶ, κόρ', ἀπαῶ σε».
 — Ἄμ μ' ἀπαᾶς, ἀπα με, μὰ ἔβ' ἄντρα δεξ σέ θέλω,
 μὴ ἄντραμ μὴ ἐδοῦλό μου, μὴ ἐπροξενητήμ μου·
 χρουσὸν ἀγκόρφιν τσ' ἀγ γινῆς, τσαί πέσης ἔς τὴν αὐλήμ μου,
 τσαί ἴδῶ σε τσαί γρωνίσω σε, δὲ τσύβγω νὰ σέ πιζάσω.
 Ἐσύγκλινεν τὴν νεῖότην τοῦ τσαί βουρκωμένος ἔφκειν.
 Μάϊσας κόρη τὸθ θωρεῖ ἀπού τὸ παναθύρι.
 — Μπρόαλε, μάνα μου, νὰ ἴδῆς τὸν νεῖόν τὸχ γολιασμένο,
 ἴπου πουρπατεῖ λιούμενα τσαί παραπονεμένα.
 Μήνα μάνα τοῦ ἴέθανε, μήνα τσύρης τοῦ ἴχᾶθη,
 μήνα τσ' ἀπού τᾶέρφια τοῦ καέναν ἐσκοτώθη·
 — Μὴ ἐ μάνα τοῦ ἴέθανεμ, μὴ ἐ τσύρης τοῦ ἴχᾶθη,
 μὴ ἐ τσ' ἀπού τᾶέρφια τοῦ καέναν ἐσκοτώθη,
 ὄμμορρην κόρην ἀπαᾶ, τσ' εἶπεν πῶς δὲν τὸθ θέλει.
 Φάναᾶξε, κόρη μου, τὸν νεῖόν, τσαί νὰ τῆς τῆμ μαῖψω.
 — Ἔντα ἴσεις, νεῖέ, τσαί πουρπατεῖς λιὰ τσαί γολιασμένα·
 Μήνα μάνα σου ἴέθανε, μήνα τσύρης σου ἴχᾶθη·
 μήνα τσ' ἀπού τᾶέρφια σου καέναν ἐσκοτώθη·
 — Μὴ ἐ μάνα μου ἴέθανεμ, μὴ ἐ τσύρης μου ἴχᾶθη,
 μὴ ἐ τσ' ἀπού τᾶέρφια μου καέναν ἐσκοτώθη.
 Ὀμμορρην κόρην ἀπαῶ, τσ' ἐτσεινη δέμ με θέλει.
 — Ἔντα μὲ δῖεις, νεῖώτερε, τσαί νὰ σε τῆμ μαῖψω·
 — Θέλεις λοᾶριν ἔπαρε, θέλεις μαργαριτάρι,
 θέλεις τσ' ἀπού τὰ βουχά μου τὰ πασκαλιᾶτικά μου,
 ὅπου τὰ βάλλει βασιληᾶς τῆς τρεῖς γιορταῖς τὸ χρόνο,
 τὰ Φῶτα, τὰ Χοιστούενα τσαί τῆλ λαμπρῆδ δευτέρα.
 — Μὴ ἐ λοᾶριθ θέλω ἔβῶ, μὴ ἐ μαργαριτάρι,
 μὴ ἐ τσ' ἀπού τὰ βουχά σου τὰ πασκαλιᾶτικά σου,

(1) Ἄναριθμητον.

όπου τὰ βάλλει βασιληᾶς τῆς τρεῖς γυροταῖς τὸ χρόνον,
τὰ Φῶτα, τὰ Χριστούεννα τσαὶ τῆλ λαμπρῆδ δευτέρα.
Τάλεσιδάτσιδ δῖαις με, πῶσαις εἰς τὸλ λαιμὸς σου ;
— Ἄπ' ἧς (1) τὸ φῶς μ' εὔρεψες, τὰμ μᾶδρα ντα τὰ θέλω ;
Τὸ πλάνεμαν τῆς λιερῆς γυρεύγεις νά με πᾶρης ;
μ' ἂν εἶνε γιὰ τῆλ λιερῆν, τσ' ἔτσεινο δῖω σέ το.
Τσαὶ μέσα τὰ μεσάνυχτα ἐ κόρη δαιμονίστη,
τσ' ἐπῆρεν τῆς βαίτσαις τῆς τὴν νύχταν τσ' ἐπουρπάτα.
'Σ τὸ δρόμον ὅπου πῆαινεν, τραοῦδιν ἐτραοῦδα :
« Ποιὸς εἶδεν νήλιον τὴν αὐγὴν τσ' ἄστρα τὸ μεσημέρι ;
ποιὸς εἶδεν κόρη ἴσᾶν τσ' ἐμέ νά πουρπατᾶ τὴν νύχτα ».
Μιὰ πέρδικ' ἀποὺ τὸ βουνὸν ἐπολοῦθητσέν την,
— Ἐβῶ δα νήλιον τὴν αὐγὴν τσ' ἄστρα τὸ μεσημέριν,
εἶδα τσαὶ κόρης ἴσᾶν τσαὶ σέ νά πουρπατᾶ τὴν νύχτα
Τσ' ἔτσει ἴπην τσ' ἀπόσωσεν εἰς τ' ἀποῦ τὴν πόρτα.
— Ἄνοιξε, μάλιστα ὑγιέ, τσαὶ μάλιστα ἀγκόνιν,
τὰ μάγια σοῦταδ δυνατά, ἔς τὴν πόρτας σου μ' ἐφέραν.
— Ἄν εἶσαι φίλος, μπρόαλε, ἂν εἶσ' ὀχτρός μου, φύε,
ἂν εἶσαι διακουιάρης μου, νά κοῦμος τσ' ἔμπα μέσα.
Τσ' ἔτσεινη δέν το δέχτητσεν τσαὶ δέν τὸ καιλίστη (2).
Ἐγγᾶλλ' ἀφ' τὸ δαχτυλάτσιν τῆς χρουσὸδ δαχτυλιδάτσιν,
ῦρου τριῦρου μάλαμμα ἔς τὴμ μέσην τὸ φαριμάτσιν
ἔς τὰ σκέλη τῆς τᾶπόσυρεν τσ' ἐξῆβγεν ἐ ψυσή τῆς.

18

— Μάνα, θολᾶνεν τὰβ βουνά, τσαὶ θαμπερόν τὸ σπίτι.
— Γιγιέ μου, καλᾶνεν τὰ βουνά, τσαὶ λαμπερόν τὸ σπίτι,
μὰ σὺ κορίτσιν ἀπαῆς, τσ' ἔτσεινη δέν τὸ ἔξερει.
— Σῦρε, μάνα μου, πέ τῆς το τοῦ βασιληᾶ τὴν κόρη.
Προῆνετᾶδες ἔστειλε ἔς τοῦ βασιληᾶ τὴν κόρη.
Πριγοῦ μιλήσουν ἐ γονιοί, ἐμίλησεν ἐ κόρη.
— Ἄδ δύνεται τοῦρ Ῥῆα γυιὸς αὐγά νά γουμαριάρση,
νά σταίση τσαὶ τάλωνίν του ἔς τὴμ μέσην τοῦ πελάου,
μῆτε αὐγὸν νά ραῖστῆ, μῆτε αὐγὸν νά σπάση,
μῆτε σιτάρι νά βρασῆ, μῆτ' ἄσερο (3) νάπ πέση,
τότες τοῦρ Ῥῆα τὸ παιδὶν ἄντρας μου θέν νά ἔνη.
'Ὡς τᾶκουσεν τοῦρ Ῥῆα γυιὸς, πολλὰ τοῦ ἄκαοφάνη,
τσ' ἐπῆράν τον τὰ πέρατα ὡς τοῦπ πασσᾶ τῆ βρύση.
Μάλιστα κόρη τὸθ θωρεῖ ἀποὺ τὸ παναθύρι,
τσ' ἐφᾶναξεν τὴμ μάναν τῆς, νᾶβγη νά τὸν κυττάξῃ.
— Ἐλλα, μάνα, νά δῆς τὸν νιόν, ποῦ στέτσει λυπημένα.
Γιέ μάνα τουν ἐπέθανε, γιέ τσύρης τουν ἐχᾶθη,
γιέ ποῦ τὰ ναικαέροφια (4) του καέναν ἐσκοτώθη,
γιέ κόρη ποῦ τὸν ἀπαῆ ἔς τὸν ἄδην ἐκατήθη.
Τσαὶ πολοῶται μάλιστα ἔς τὴν κόρην τῆς τσαὶ λέει
— Μηέ μάνα του πέθανεμ, μηέ τσύρης του ἔχᾶθη,
μῆ ἀφ' τὰ ναικαέροφια του καέναν ἐσκοτώθη,
μηέν ἐ κόρη π' ἀπαῆ ἔς τὸν ἄδην ἐκατήθη
αὐτὸς κορίτσιν ἀπαῆ, τσ' ἔτσεινη δέν τὸθ θέλει.

(1) Ἄφοῦ. (2) Παρεδέχθη. (3) Ἄχυρον. (4) Γυναικαδέλφια.

— Μάνα μ', ἄς τήμ μαξέψουμεν, νά 'πάη νά τόν εὔρη.
 — "Ἐντα μὲ δίδεις, 'Ρῆα γυιέ, τσαι νά σέ τήμ μαξέψω,
 τσ' ὡς τάποξήμερώματα νάρτη νά σέ γυρεύγη;
 — Σίλια σέ δίδει μάνα μου, τσαι σίλια ἀερόφῃ μου,
 δῶ τσ' ἐβῶ τὰ βούχᾶ μου τὰ πιὰ καθημερνά μου,
 ἄ σέ 'πα τσαι καθημερνά, νά μής σε 'κακοφάνη,
 'Ροῦχα τὰ βάλλει βασιληᾶς τῆς τρεῖς γιορταῖς τὸ χρόνο,
 τὰ Γέννα γιὰ τῆ Γέννησιν, τὰ Φῶτα γιὰ τ' ἀγιάσμα
 τσαι τήμ μεάλην Πασκαλιὰ γιὰ τὸ Χριστὸς ἀνέστη.
 — "Ἐσε τα τσαι τὰ γρόσα σου, νά τὰ μετράς 'πού 'ξέρεις,
 "Ἐσε τα τσαι τὰ βούχᾶ σου, νά τὰ φορῆς, 'πού 'μπρέπει.
 Τάλεσιδάτσι θέλω 'βῶ, 'πού ζώννεις τάρματά σου.
 — 'Ἐψές ἡμου 'ς τὸ χροσοφόν τσ' ἐπαρχροούσωσά το,
 μὰ 'βῶ γιὰ 'τσεινῆν 'π' ἀαπῶ, τσ' ἐτσείνο δῶ σέ το.
 — Βάλε τὸ 'δυόσμομ μάνταλον, τὸ γιασεμῖν περάτη,
 τσ' εἶνεν τὰ μάγια μου βαρειά τσαι δέν τα ταγιαντίζει.
 Τσαι μέσα τῆβ βαθειᾶν αὐγῆν ἐ κόρη 'δαιμονίστη.
 — Σουκοῦστε, βάγιας μου μπισταῖς, τσ' ἄψετε τῆς λαμπάδες,
 τοῦ 'Ρῆα γυιὸς μ' ἐμάξην τσαι πᾶω νά τόν εὔρω,
 τσ' εἶνεν τὰ μάγια του βαριά τσαι δέν τὰ ταγιαντίζω.
 'Σ τὸ δρόμον ὅπου 'πῆαινεν, κλαίει τσ' ἀναιστειάζει.
 — Ποιὸς εἶδεν νήλιον τὴν αὐγῆν, τσᾶστρα τὸ μεσημέρι;
 ποιὸς εἶδεν κόρη 'σάν τσ' ἐμὲ νά πουρπατᾶ τὴν νύχτα;
 Τσαι μιὰ 'πού τῆς βαίτσαις τῆς ἐπαρηβόρησέν την.
 — 'Ἐβῶδα νήλιον τὴν αὐγῆν τσᾶστρα τὸ μεσημέρι,
 ἐβῶδα κόρης 'σάν τσ' ἐσέ νά πουρπατᾶ τὴν νύχτα.
 Τσ' ἐτσεῖ πην τσ' ἀπόσωσε 'ς τοῦ 'Ρῆα γυιοῦ τὴν πόρτα.
 — "Ἄνοιξε, σκύλλου 'Ρῆα γυιέ, τσαι μαεμένημ μ' ἔσεις,
 τσ' εἶνεν τὰ μάγια σου βαριά τσαι δέν τα ταγιαντίζω.
 — Πρῶτ' ἄκουα 'ς τὴν πόρταμ μου πουλιὰ τσ' ἐτσηλαοῦσαν,
 τῶρ 'ἀγροικῶ 'ς τὴν πόρτα μου κούρβαις νά με φωνάζουν.
 'Ἐφόρην τσαι 'ς τὸ σέριν τῆς ἔναδ δαχτυλιδάτσι
 τριύρου ὕρου μάλαμμα, 'ς τήμ μέσην τὸ φαριάτσι,
 'ς τὰ σείλη τῆς τ' ἀπέσυρεν τσ' ἐξῆθγεν ἐ ψυσή τῆς.
 "Ἐνοιξεν τσαι τοῦ 'Ρῆα γυιὸς τσ' ἠύρέν την 'πεθαμμένη
 ἐκύτταξεν τὸν κόρπον του, 'βρίσκει 'να μασιρατάτσι,
 'ς τοὺς οὐρανοὺς τὸ πέταξε, 'ς τὸ στῆθός του 'κατέβη.
 "Ἐνας παπᾶς τοὺς ἔθαψε 'ς' ἓνα μνημοῦριμ μέσα,
 τσ' ἦθγεν ἐ κόρη νεραντσιά, τ' ἐ νέος τσουππαρίσι
 κάθε μεάλην Πασκαλιάν, κάθε λαμπρήδ δευτέρα,
 τὸ τσουππαρίσιν ἔτσυθγεν τὴν νεραντσιάν τσ' ἐφίλιε.

19

Σημαίνουσιν αἱ ἐκκλησιαῖς τσ' οὔλα τὰ μαναστήρηα,
 σημαίνει τσ' ἐ αγιά τὸ μέα μαναστήρι,
 μὲ δεκαπέντε σήμαντρα, μὲ δεκοχτώ καμπάναις,
 μ' ἐξῆντα δαὸ πνευματικὸς μ' ὀγδῶντα καλεέρους,
 τσαι μάνα γυιὸν ἐστόλιζεν, νά 'πά' νά μεταλάβη.
 'Ποῦ μέσα βάλλει τὰ χρουσᾶ τσ' ἀπ' ὄξω τ' ἀσημένα,
 τσ' ἀπ' ὄξ' ἀφ' τ' ἀσημένα του τὰ μαργαριταρένα.
 'Ποῦ 'μπρός πηαίννει μάνα του, τσαι πίσω ἀερόφῃ του,

ἔς τῆμ. μέσῃν μπαίνῃν ἔ νιοῦτσικος ἴσῃμ μῆλομ μαχαμμένο,
ἴσῃν ἐκκλησιῇ ἄλουτούργητη, ἴσῃν κάστρο κουρσεμμένο.

Τσ' ἔτσιε ποῦ μισοκόντεψαν ἔς τῆς ἐκκλησιᾶς τὴν πόρτα,
φών ἤβγεν ἀφ' τοὺς οὐρανοὺς ἴσῃν τὴν βροντὴν τσαί λέει·
« Ποῦ ἴσῃν σκυλλίν, ποῦ ἴσῃν Ὀβορῆ, ποῦ ἴσῃν μεαρισμένε,
νά μεαρίσης ἐκκλησιᾶν τσαί μέα μαναστῆρι; »

Ἄπολοᾶται μάνα του τσαί τοῦ παιδιού της λέει·

— Γυιέ μου, τσ' ἔντα κακό ἴκαμες, τσ' εἶσαι μεαρισμένος;

— Ἰθυμᾶς, ὄντας ἐπήαινα, μάνα μου, ἔς τὸ σεφῆρι;

Βοῦλλοι ἴδενναν τοὺς μαῦρους τοὺς ἴσῃν δᾶφναις, ἴσῃν μερσίαις,

τσ' ἔβῳ ἴδεσα τὸμ μαῦρόμ μου ἴσῃν πνημουροῦ γουρζέλλι·

τσ' ἔ μαῦρος μοῦταδ δύνατῆς, ἴσῃν τσαί παλληκάριν,

τσ' ἀποῦ τὸ παιῖζε γέλασε ἐρράην τὸ πνημουριν,

τσαί μέσα κόρη τσεῖττουταν τριῶμ. μερῶθ θαμμένη,

τὸ πρόσωπόν της ἔλαμπες ἴσῃν νήλιος, ἴσῃν φεγγάρι,

σγουρά ξαθῆσεν τὰ μαλλιά τσαί περισσὴν τῆγ χάρι,

τσ' ἔφόρῆεν τσαί ἔς τὸ δάχτυλον ἔναδ δαχτυλιδάτσιν,

κάλλιᾶ ἴλαμπεν τὸ δάχτυλον παρὰ τὸ δαχτυλίδι,

ἔθάσταν τσαί ἔς τὸ σέριν της ἔναν ἀρολόατσι.

Τὸ δαχτυλίδιν ἔγραφεν, πῶς ἴσῃν ῥωμηοποῦλλα,

τ' ἀρολόατσιν ἔγραφεν, πῶς ἴσῃν ὄβορσοῦλλα.

Τὰ σείλη της ἐφίλησα, τσ' ἐπῆρέμ. με τὸ κλάμμα,

τσαί πάλε ἔξαναφίλησα, τσ' ἔσκέπασα τὸ πῆμα.

Ἐππεσα ν' ἀποτσιμηθῶ κλαμμένος, βουρκαμένος,

τσαί μέσα τὰ μεσάνυχτα ἔ κόρη ζωντανεύει·

γυρεύει με τὴν πλωρωμὴν τοῦ διπλοφιλημάτου.

— Ἐντὰ ν' ποῦ θέλεις, λιερή, γιὰ δρό φιλιὰ ποῦ ἴσῃν πῆρα;

Θέλεις λοῶριν περισσὴν, θέλεις μαργαριτάρι;

θέλεις τ' ἀποῦ τὰ ροῦγά μου τὰ πιὰ καλὰ τσ' ἄν ἔγω;

— Μῆτε λοῶριθ θέλω ἴσῃν, μῆτε μαργαριτάριν,

μῆε τσ' ἀποῦ τὰ ροῦγά σου τὰ πιὰ καλὰ τσ' ἄν ἔσης.

Μόνοθ θέλω τὸμ μαῦρό σου, θέλω τσαί τ' ἄρματὰ σου,

νά τὰ ζωστῶ περήφανα ἔς τὸμ μαῦρός σου νά κάτσω,

νά ἴσῃν δίπλα τὰ βουνὰ τσαί δίπλα τὰ λαγκάδια,

νά ἴσῃν νά βρω τὸν ἀπαῶ τσαί νά τὸς σαιρετήσω,

ὅποῦ μ' ἀπάπαν τσ' ἔλεεν, ποτὲ δὲς σ' ἀπαρνήσωμαι,

τσαί τώρα μ' ἀπαρνήθησεν τσ' ἄλληγ γυναικίαν ἴσῃν πῆρε.

— Τσ' ἐπῆρέ με τὸμ μαῦρόμ μου μαζίμ με τ' ἄρματὰ μου.

Μάνα, φέρ' με πνευματικὸν τσαί μέα ἔχορεύτη,

ποῦ ἔχορεύει τοὺς ἐνιοὺς τ' ἄμμορφα παλληκάρια.

20

(Αἰώρας).

Ἰσῃν τὴν Παναίαν τὴν ἴσῃν ψηλὴν κάθουνται τρεῖς κουπέλλαις·

ἔ μιὰ φορεῖ τὰ ἴσῃν γούμενα τσ' ἔ ἄλλη τ' ἴσῃν ἀσημένα,

τσ' ἔ τρίτη ἔ καλλιούτερη φορεῖ τὰ σκουργιασμένα,

ποῦ ἴσῃν σκότωσεν τὸν ἀντραν της με τρεῖς χρουσαῖς σαίτταις.

Τρεῖς στάλαις γαιῖμαν ἔσταξεν, τρεῖς ποταμοὶ ἴσῃν γινῆκαν.

Ἐ ποταμοὶ ἴσῃν παίρνουν κλαδιὰ τσ' ἔ θάλασσα καράδια,

τσ' ἔ κόρη με τὸ γνέμμαν της σύρνει τὰ παλληκάρια.

21

(Αϊώρως).

Ἐ τὸν αἶ Γιώργην τοῦ βουνιοῦ, ἔς τὰ δεκανιὰ καντύλια,
 κάθεται μὲ γαρουφαλιὰ μὲ τὰ σαγιὰ μαντήλια·
 μὲ τὸ φεγγάριν πολεμᾷ, μὲ τᾶστρη κουμπασάρει,
 τσαι τόθ Θεόν παρακαλεῖ νὰ ἴπάρη παλληκᾶρι.

22

(Τοῦ χοροῦ τῶν κορασίων).

Κάτω ἔς τὰ τσηραμιῖδια τσαι ἔς τῆς πολλαῖς ἐλγαῖς,
 ἔσ' ἕναμ μαναστήριν, ποῦ ἴπᾶν αἰ κουπελαιῖς.
 Ἰπάω τσ' ἐβῶ καμένος ν' ἀκούσω λουτουργιά.
 Ἐ τὸ δρόμον ποῦ πααίννω, θωρῶ μὲ κουπελιά,
 θωρῶ μὲν Ὀβρηοποῦλλαν, τσ' ἐ σκύλλα Ἰλύννουτα,
 μὲ τὰ σαγιὰ μαντύλιαν ἐσκουπίζουτα,
 μὲ τ' ἄργυρᾷ χτενάτσαν ἐχτενίζουτα.
 Ἰπάω κοντά, Ἰμιλῶ την τσαι τῆς σαιρετῶ.
 — Ἄθ θέλῃς Ὀβρηοποῦλλα, γίνου χριστιανή,
 νὰ λύννεσαι σαββάτον, ν' ἀλλάσσης τσεργιατσή,
 νᾶφτης τσαι τὸ καντῆλιν κάθα λαμπρῆ γιορτή.
 — Μάνα, Ρωμηὸς μὲ εἶπεν, νὰ γίνω χριστιανή,
 νὰ λύννωμαι σαββάτον, ν' ἀλλάσω τσεριατσή,
 νᾶφτω τσαι τὸ καντῆλιν κάθα λαμπρῆ γιορτή.
 — Κάλλιὰ ἴχω νὰ σὲ κόψῃ τοῦ τὸ σπαθίν,
 παρὰ τὸλ λόον ποῦπες, νὰ γίνῃς χριστιανή!

23

Τὸ γλυκὸ σταφύλλι.

Βούλλα τ' ἀμπέλια ἴγύρισα, ναῦρω γλυκὸ σταφύλλι,
 γλυκὸ σταφύλλι δὲν ἠύρα, μόν' τὰ γλυκὰ σου σείλη·
 τσαι ἔς τὸ μαντῆλιν τᾶβαλα τσ' ἔβαψεν τὸ μαντῆλιν,
 τσαι ἔς τὸ ποτάμιν τᾶρριζα τσ' ἔβαψεν τὸ ποτάμιν·
 τσαι πᾶν' αἰ πέρδιτσαις νὰ πλοῦν τσ' ἔβαψαν τὰ φτερά τους
 ἔς τὸν κάμπον τὰ ἴνωξᾶσιν τσ' ἐ κάμποι Ἰουλλουδίσαν,
 τσ' ὅσοι γυρίσαν τσ' εἶδᾶν τα, βουλλοῖλ Ἰιοθυμῆσαν.

24

Δάφνη τσαι μηλιὰ.

Ἐκατήθαιν' ἀφ' τὴν πόλη,
 Ἰμπαίνω ἔς ἕνα περιβόλι·
 δάφνη τσαι μηλιὰ μαλλώννει.
 — Ἐσὺ Ἰπῆρες με κλωνάρι.
 — Βόσι (1) μὲ τὸν αἶ Γιάννη,
 δὲς σ' ἐπῆρα ἴβῶ κλωνάρι.
 Τσ' ἄς σ' ἐπῆρα ἴβῶ κλωνάρι,

(1) Ὁχι.

τὸ ποτάμιν νὰ μὲ 'πάρη,
 νὰ μὲ 'πάρη δύσηδ δύση,
 κάτω 'ς τοῦπ Παπᾶ τῆ βρύση,
 ὅπου πλένουν τὰ σιντόνια,
 τσαι τὰ κᾶμουν ἄσπρα σόνια.
 'Πάει κόρη νὰ ἡμίση,
 'πά' τσ' ἔ νιός νὰ τῆφ φιλήση.
 — Σούκου, κόρη, τὰ σαγιά σου,
 τσαι τὸν γύρον τῆς ποδιᾶς σου.
 — Τί σὲ μέλλει, δέσποτά μου,
 νὰ σηκώσω τὰ σαγιά μου,
 καὶ τὸ γύρον τῆς ποδιᾶς μου;
 — Μέλλει με, τσαι σὲ τὸ λέω,
 πῶς γυναῖκα 'θῶ σὲ θέλω.
 — Κάλλια νὰ μὲ φά' τὸ φεῖδι,
 παρ' αὐτὸ 'ποῦ λὲς νὰ ἴνη.

25

(Τοῦ χοροῦ τῶν κορασίων).

- Κόψε κλωνιβ βασιλικό, — γιὰ τῆς ἀγάπης τὸν καμμό,
 τσαι κάμε το φρουκάλι, — τσιτρολεμονιᾶς κλωνάρι,
 νὰ 'φρουκαλᾶς τῆθ θάλασσα, — γιὰ σέναφ, φῶς μου, τᾶχασα,
 νὰ μπαίνουν τὰ καρᾶθια, — τᾶμορφα τὰ παλληκᾶρια.
 Θωρῶ καρᾶθια τσ' ἔρκουνται, — μὰ τί καλὰ μὲ φαίνονται,
 καρᾶθᾶτσια τσ' ἄρμενίζουν, — τσαι τὸν νοῦ μου δαιμονίζουν.
 Τσαι 'ς τὸλ λιμνιῶνα 'ράσσουσι, — ἔγια λεσσᾶ φανάζουσι.
 ἔια λέσσα, ἔιαρμᾶνι, — δὲμ μᾶς ἔμεινεν τιριάνι.
 — "Ἐντα 'νεν τὸ γουμάρις σας, — πῶσετε μέσ' 'ς τᾶμπάρις σας;
 — Κοριτσᾶτσια μέσ' 'ς τᾶμπάρι, — τσ' ὅποιος θέλ', ἄς 'πά' νὰ πάρη.
 'Σ τὴν πρύμν' εἶνεν αἱ χουπελιάις, — μὰ 'τσεῖναις εἶναι διαλεχταίς,
 'ς τὴν κουδέρταν 'παντρεμμέναις, — ὦμορφαίς τσαι διαλεμμέναις.
 — "Ἄρμα φελλοῦκα, βρέ παιδιᾶ, — νὰ 'πάρουμεν τσ' ἔμεις καμμιᾶ.
 "Ἄρμα, βρέ σεῖς παλληκᾶρια, — νὰ σταθοῦμελ λεοντᾶρια.

26

Γενίτσαρος ὁ κοντός.

"Ἐνας κοντός γενίτσαρος ἔσ' ὦμορρηγ γυναῖκα,
 ζουλεύγει τον ἔγειτονιά, ζουλεύγει τον τσ' ἔ χώρα,
 μὰ δῖειλ λιό δόσιμος, σίλια τσαι πεντακόσα.
 'Σ τὸ χρέας τὸν ἐθάλασις σίλιαις σιλιᾶδες γρόσα.
 Πουλᾶ Κοντός τὰ ροῦγά του, πουλᾶ τσαι τᾶρματά του,
 στολιᾶ τῆθ γυναῖκάν του, νὰ 'πά' νὰ τὴν πουλήση.
 'Τσ' ἐπολοήθην τσ' εἶπεν τον' «Κοντέ, μῆμ με πουλήσης,
 πούλησε πύργους δώδεκα τσαι μύλους δεκαπέντε.
 — 'Ἐθῶ τσ' αὐτὰ τὰ 'πούλησα, 'φ' τὸ χρέας δὲν ἰθαίννω.
 — Πούλησ' ἀμπέλια δώδεκα μὲ τοὺς ἀμπελουργούς τους.
 — Μὰ 'θῶ τσ' αὐτὰ τὰ 'πούλησα, 'φ' τὸ χρέας δὲν ἰθαίννω'
 λούστου, χτενίστου λιερή, τσ' ἔθῶ θά σε πουλήσω.
 'Ἄφ' τὸ σεράτσιν τῆθ βαστᾶ τσαι 'ς τὸ παζᾶριν 'πάει.
 'Ἐννεᾶ βολαῖς τῆ διαλαλεῖ, δέκα τὴν παζαρεύγει.

"Άλλος κοντός γενίτσαρος σαρταίρ' άπού τὸ κρότσι.
 — Πουλῆς, Κοντέ, τῆ λιερήν, τσαι πόσα τὴν έδιεις ;
 — Τῶνάν της σείλι (1) σίλια 'σει, τὰ δρό της δρό σιλιάδες,
 μ' αλήθεια τὸ κορμάτσιν της 'ζίζει μιλιουνιάδες.
 τσ' έ γύρος τῆς ποδιέτσας της κάστρον έξαουράζει,
 βόσι (2) τὸ κάστρου μουναχά, μόνον τσαι τούς άθρώπους.
 'Βγάζει τὸ χρουσοπούντσιν του τσ' άμέτρητα τὸδ δίει.
 τσ' άπού τὸ σέριν τὴν τραβῆ 'ς τὴν τένταν του τὴν 'πάει.
 Τσ' έναμ μικρόν καλόν πουλλίν 'πού 'πάν' άπού τὴν τέντα
 έτραουδοῦσεν τσ' έλει· «Μάνα, κακὸ 'ς τ'άερφιά'
 μάνα, κακόν 'πού γίνεται 'πού κάτ' άπού τὴν τέντα,
 φιλῆ έρφός τὴν άερφὴν τσ' έτσείνη δέν τὸ 'ζέρει».
 — "Άκου, γενίτσαρε, πουλιὰ τσ' άδόνια πῶς λαλοῦσι.
 — Πουλλάτσα 'νεν τσ' άς τσηλαλοῦν, άδόνια 'νεν τσ' άς λέσι,
 μικρά σιλιδονάτσια 'νεν, τσ' άς παίζουν τσ' άς γελοῦσι.
 — "Άκου, γενίτσαρε, φωνὴν άνθρωπινῆμ 'μιλοῦσι.
 — Γιά 'πέ με, κόρη λιερή, 'πού ποῦνεν έ γενειά σου ;
 — Έ μάνα μου 'νε 'φ' τὴν 'Αξιάν, τσ' έ τσύρης μ' άφ' τὴν Πάρο·
 έχ' άερφὸν γενίτσαρον, 'πού 'νεμ μακρά 'ς τὰ ζένα.
 Τότες έγνωριστήκασιν, πῶς ἦταν άερφάτσια.
 Τσ' άπού τὸ σέριν τὴν τραβῆ, 'ς τὸν άντραν της τὴν 'πάει.
 Πάρε, Κοντέ, τῆλ λιερήν, πάρε τσαι τ'άρματά σου,
 πάρε τσαι τὴν γυναϊκάς σου, νά κάθεται κοντά σου.

27

Καράβιν τσιντυνεύγει 'ς τὰ βλαθειά νερά·
 κλαίειν έ καπιτάνος τσαι οδύρεται·
 δέν κλαίει γιά καράβιμ, μηέ γιά σιρμαγιά,
 μόν' κλαίει τὴν τυράν του τσαι τὴ γυναϊκάν του.
 Τίς εἶνεν 'π' ά τὴν 'πάρη, τσαι θά τὴν 'παντρευτῆ ;
 "Άλλος έπολοθήην άπ' άλλο κάτεργο.
 — Έβῶ θέν νά τὴν 'πάρω, τσαι θά τὴν παντρευτῶ.
 'Ετσείνος τὴν έπῆρεν, τὴν έπαντρεύτησε·
 'ς τὸ κάτεργον τῆβ βάλλει, 'ς τὴν έρημον τὴν 'πά',
 μηέ γράμμων τῆγ γέμπει, μητ' άπολογιά,
 μόμ' (3) μέσ' 'ς τὸμ μαχραμῶν της τρία γράμματα.
 — Θέλεις κόρη 'παντρεύτου, θέλ' άντρα έπαρε,
 θέλεις τὰ μαῦρα βάλει, θέλεις καλογορηά.

28

Διώγρεις με, μάνα, διώγρεις με, μὰ 'βῶ θά φύγω θέλω,
 νά κάμης χρόνους νά με 'δῆς τσαι χρόνους νά με χάσης.
 τσαι 'σάθ θ'άρτη τ' άί Γεωργιού, τὸ μέα παναύρι,
 νά 'πάς, μάνα, 'ς τὴν έκκλησιάν νά κάμης τὸ σταυρός σου.
 νά 'δῆς τὸν τόπομ μ' άδειανόν τσαι τὸ στασίδιμ μ' άδειο·
 τότε θά 'δῆς τὰ κλάμματα, κλάμματα μυριολόγια,
 νά 'πάρης δίπλα τὰ βουνά τσαι δίπλα τὰ λαγαδιά·
 τσ' έ δρόμος σου νά σ' έβγαλλει 'ς τῆς Παρμπαριχῆς τὰ μέρη,
 τσ' ὅσοι διαβάτεις τσ' άν περνοῦν, διαβάτεις τσ' άδ διαβρίνουν,

(1) Χεῖλος. (2) "Οχι. (3) Μόνον, αλλά.

νὰ κάθῃσαι νὰ τοὺς ῥωτᾷς, νὰ κάθῃσαι νὰ λήῃς·
 — Δὲν εἶδετε τὸ γιοῦκάμ μου, τᾶξιν τὸ παλληκᾶρι;
 Τσ' ἔτσει θὰ μάθῃς γιὰ τὰ ῥέ, τσ' ἔτσει θάρτης νὰ μ' εὔρησ.
 Ἐφρην ἐ δόλο Κωσταντῆς ἔ τῆς Παρμπαριᾶς τὰ μέρη,
 τσ' ἔκαμε χρόνους νὰ φανῆ, τσαι χρόνους νὰ μπροζῆ,
 τσ' ἐ μάνα του τὸν καρτερᾷ, τσ' ἀκόμη δὲν ἐφάνη.
 Τσαι ἴσάν ἤρτεν τ' αἰ Γεωργίου, τὸ μέα παναῦρι,
 ἴπαι μάνα ἔς τὴν ἐκκλησιᾶν νὰ κάμη τὸ σταυρόν της·
 θωρεῖ τοὺς νιούς, θωρεῖ τῆς νιαῖς, θωρεῖ τὰ παλληκᾶρια,
 θωρεῖ τὸν τόπον τ' ἀδειανόν τσαι τὸ στασίδιν τ' ἀδειο,
 τσ' ἐπῆράν την τὰ κλάμματα, κλάμματα, μυριολόγια,
 τσαι παίρει τὸ στρατὶ στρατὶ, στρατὶν τὸ μονοπάτιν,
 τσ' ἐ δρόμος της τὴν ἔφερε ἔς τῆς Παρμπαριᾶς τὰ μέρη·
 τσ' ὅσοι διαβάταις τσ' ἄν περνοῦν, διαβάταις τσ' ἄ διαβαίνουν
 ῥωτᾷ τους γιὰ τὸν Κωσταντῆν, τᾶξιν τὸ παλληκᾶρι·
 — Μὴν εἶδετε τὸ γιοῦκάμ μου, τσ' ἐμέναν τὸ παιδίμ μου;
 Τσ' ἕνας διαβάτης βιαστικῶς ἐπολοῦθητῆσεν της·
 — Γιὰ ῥέ μ' ἄφ' τὰ σουμάδια του, ἴμπορεῖ τσαι τὸ γρωνίσω.
 — Μακρὺς, λεγνός εἰς τὸ κορμίν, τσαι νόστιμος ἔς τὰ κᾶλλη·
 ἐφόρειν τσαι ἔς τὸ δάχτυλο διαμάντιδ δαχτυλίδι,
 κᾶλλη λαμπεν τὸ δάχτυλον παρὰ τὸ δαχτυλίδι.
 — Ἐψὲς βραδὺν τὸν ἔθαψα ἔς τὸν ἄϊν Κωσταντῆν,
 τσ' ἔσει τῆγ γῆ γιὰ στρῶμάν του, τὸν ἄμμον προτσεφάλι
 τσαι τὰ χοχλάτσια τοῦ γιாலῦ ἔσει προστσεφαλᾶρι.
 Μαῦρα πουλιὰ τὸν ἔτρωαν, τσ' ἄσπρα τὸν τρυλλιζαν,
 τσ' ἕναμ μικρὸμ μαυρόπουλλοδ δὲν ἔθελε νὰ φάη.
 Τσ' ἀπολοᾶται Κωσταντῆς ἔτσει ποῦ ἴψυχομάσε.
 Φᾶε τσαι σύ, μικρὸν πουλλίν, ἀπ' ἀντρεωμένου ῥάση,
 νὰ κάμῃς πῆσαν τὸ φτερόν τσαι πεθαμῆν τὸ ἔζύντσι·
 τσαι σεις πουλιὰ ποῦ τρῶτέ με, ἀφήστετε τῆ γλῶσσα,
 νὰ κάμω δρό λογιὰ γραφῆν, τῆμ μάναμ μου νὰ γέψω,
 νὰ τἀναγνώνν' ἐ μάνα μου, νὰ κλαί' ἐ ἀερφή μου,
 νὰ τἀναγνώνν' ἐ ἀερφή, νὰ κλαίην ἐ καλή μου,
 νὰ κλαίη βούλλη γειτονιὰ τσαι ἐ ἴδικολογιὰ μου.

29

Πωρὸν πωρὸς σηκόνομαι, ἀπὸ τὸν ὕπνο,
 πῆάνω νερόν τσαι νίβογομαι, νὰ ξηνυστάξω,
 ῥοδόσταμορ ῥαντίζομαι, γιὰ νὰ μυρίσω,
 τσαι κατῆαίννω ἔς τὸ γιαλλό, νὰ σουργιανίσω.
 Ἐτσει ἔβρα τὴν πολλαπαῶ, δὲν τῆ γρωνίζω
 συγνοπατῶ τσαι φταίνω τη, ξαναρωτῶ τη.
 Κόρη μου, δὲν ἴπαντρεύγεσαι, νὰ πάρης ἄντρα,
 νὰ πάρης ἄντραν κειμιτζῆν, τσαι παλληκᾶρι;
 — Ποιὸς εἶσαι σὺ τσαι πῶς σὲ λέν, τσ' ἔντανεν τῶνομά σου;
 — Ἐβῶμαι νιός τσ' ὠμορφογιὸς τσῶμορφο παλληκᾶρι,
 ἐβῶμαι ποῦ σὲ τᾶστειλα τὰ μῆλα ἔς τὸ μαντῆλι,
 τὰ μῆλα, τὰ ῥοδάτσινα τσαι τὸ γλυκὸ σταφύλλι·
 ἐβῶμαι ποῦ σ' ἐφίλησα ἔς τὸ στόμαν τσαι ἔς τὰ σείλη.

Η'. ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

1

Εἶσεν ἕναν πρᾶμματάτσιν· τσαί παντοῦ ἔμ-
παίνεν· ἄν ἡξέρης ἔντα 'νε.
(Ὅνομα).

2

Κότσινος τσαί μαλλιάρος
γιά τὸν κῶλός σου καλός.
(Τάπης).

3

Εἶσεν ἕνα τσανακάτσι μπογιάν, τσ' ἐπογιά-
τιζέβ βοῦλλον τὸν κόσμον· ἄν ἡξέρης ἔντα 'νε.
(Ἡλιος).

4

Εἶσεν ἕνα μπραμματάτσιν· τσαί βοῦλος ἐ
κόσμος ἐφιλοῦσέν το.
(Λάγηνος ἢ ποτήριον, δι' οὗ πίνουνσι).

5

Εἶσεν ἕνα μπραμματάτσιν· τσ' ἄμμα τό
'πιανεν ἐ μάνα του, ἔλωανεν.
(Ἄλας ἐν θαλάσση).

6

Δαχτυλίδιν πυργωτόν,
πυργωτόν καμαρωτόν,
ἄφ' τὸν πύργον ἔπεσεν.
καθόλου δὲν ἐρράϊσε.
(Φεῖδι).

7

Γοῦρνά μου πελετοσητή,
μαρμαρένη τσαί συτή,
τσαί με τὰ πολλὰ ψαράτσια
τσαί με τὸ κρυὸ νερό.
(Ἵδροπέπων, καρπούζι).

8

Δρό καλαῖς γειτόνισσας
Καστελλοριζιώτισσας
'ς ἕνα μπλουμὶν πλουμίζουσι
τσαί μὲ τὴν ἄλληδ δὲθ θωρεῖ.
(Ὅφθαλμοί).

9

Σιλιότροπο, σιλιόκουπο·
σίλια τσ' ἄν 'πῆς, τσ' ἄν τό 'βορης.
(Δίκτυον).

10

Τέσσαρα τράκκα τράκκα (1 πόδες)
δρό τύρι τύρι, (δύο ὦτα)
τσ' ἕνα μυιαστῆριν, (οὐρά)
ἄν ἡξέρης ἔνταν 'νε.
(Ὅνος).

11

Μακρὸς μακρὸς καλέερος
τσαί πίττα τσεφαλή του.
(Ἀρτοδόλος).

12

Σίλιας φοροσιαῖς φορεῖ
τσαί τὸν κῶλόν του θωρεῖ.
(Λάχανον).

13

Πέντε δέκα κουαλοῦν,
τὰ σφυριὰ σφυροκοποῦν,
ἐ τσυρά Μαροῦ σαρώννει,
τσ' ἐ τσυρά Μαριὰ μαζώννει.
(Τὸ τρώγειν. Πέντε δέκα=δάκτυλοι, σφυ-
ριὰ=ὀδόντες, Μαροῦ=γλωσσα, Μαριὰ=
στόμαχος).

14

Τὸ 'φειδιν τρώει θάλασσαν,
τσ' ἐ θάλασσα τὸ 'φεῖδι,
τσαί 'ς τοῦ 'φειδιοῦ τὸν ἐμραλὸν
καρχθιν τριῦλλίζει.
(Λύχνος).

15

Εἶσεν ἕναν πρᾶμματάτσιν· τσ' ἔτρωεν ἀποῦ
τὴν τσοιλιάν, τσ' ἔχεζεν ἀποῦ τὴν ῥάσση.
(Ῥυκάνη).

16

Τσουκάλλι σιλοστρύπητο
ψήννει κηργιὰς (1) ἀνήψητο.
(Ἢ ἐν τῷ δακτύλῳ δακτυλήθρα).

(1) Κρέας.

17

Οὐρανός τσαι γῆ καζάνι,
κάττας πόδια, 'φειδιού τσεφάλι.
(Χελώνη).

18

Τὸ ἐζάποδον πουλλὴν
κάμνει γάλας τσαι περι.
(Μέλισσα).

19

'Ασπρος κάμπος, μαῦρος σπόρος
μὲ τῆ γλῶσσαν τὸθ θερίζουν.
(Γράμματα).

20

'Πάνω 'ς τὰ ὄρη 'ς τὰ βουνὰ
κάθεται θειά σου 'Εμινά'
ἐξηταδαθὸ βρατσια φροῖ,
τσ' ἐ κωλός της κρυώννει.
(Λάχανον).

21

'Εβὼ χτυπῶ τὸτ ταχταλῆν,
τσ' ἐτ ταχταλῆς τὸν κωλόν του.
(Κόσκινον).

22

'Ε θειά σου 'Ελενα
τσ' ἐ θειά σου 'Ελενοῦσα,
'ς τὸν ἀέραν πέτεται,
'ς τὸν κάμπανον πουλιέται
τσαι μὲ τὰ κοκκλάτσια της
πέφτει τσαι λουτουργιέται.
('Ελαιά και ὁ καρπός).

23

Εἶσεν ἕναν πραμματάτσιν' τσαι τὸ τσεφά-
λιν του τὸ χοντρὸν ἐχωροῦσεν εἰς τὴν τρύπαν,
τσ' ἐ νουράτου ἐ λιανῆ δὲν ἐχωροῦσεν.
(Κοχλιαρίον).

24

Κάθεται μαυρόκωλος,
χορεύγει κοτσινόκωλος.
(Χύτρα ἐπὶ πυρός).

25

Μιὰ καμήλα φουρτωμένη
'μπαινει μέσα 'ς ἕναχ γάνι,
τσ' ἀπατή της ἐχωροῦσεν
τσ' ἐ νουρά της δὲν ἐχώριε
(Κοχλιαρίον πλήρες φαγητοῦ).

26

'Ποὺ πάνω 'ποὺ τὸ δῶμά μας
κρομμύδια σκορπισμένα.
('Αστέρες).

27

Εἶσεν ἕναν πραμματάτσιν' τσαι κάτω
'πήαινεν τσαι 'πάνω δὲν ἐνήαινει.
(Ποταμός).

28

Εἶσεν ἕναν πραμματάτσιν' τσ' ἐ ἀρκόντοι
κρύβουν το, τσ' ἐ φτωσοὶ ρίβουν το.
(Μύξα).

29

Λεοντάρη γενιέται ἀπ' ἄσπρην πέτρα'
'σάθ θά πουρπατήζη, τρέμει, 'σάθ θά φανάζη,
νεκροὺς σηκώννει. ('Αλέκτωρ).

30

Εἶσε μιὰ ροδατσινιάν, τσ' ἐκαμνερ ροδά-
τσιναι τὴν ἡμέραν τᾶχανεν, τσαι τὴν νύχταν
τᾶθρισκε. (Νῦξ και ἀστέρες).

31

'Ανάμεσα 'σὲ δρό κρεμμυδὺς
μοῦγκρος ἐμουγκράνισε.
(Πορδή).

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Μέλη τοῦ συλλόγου		
'Ιδρυταί	Σελ.	γ'
Τακτικὰ μέλη	»	ε'
'Επίτιμα μέλη	»	ιδ'
'Αντεπιστέλλοντα μέλη	»	κδ'
Μεγάλοι εὐεργέται	»	κη'
Εὐεργέται	»	—
Μεγάλοι δωρηταί	»	—
Δωρηταί	»	—
Πρόεδροι τοῦ συλλόγου ἀπὸ τοῦ 1861-1889.	»	—
Κοσμήτορες κατὰ τὸ ἔτος 1887-88.	»	κθ'
Μέλη διαρκῶν ἐπιτροπῶν κατὰ τὸ ἔτος 1887-88.	»	—
Κοσμήτορες κατὰ τὸ ἔτος 1888-89.	»	λα'
Μέλη διαρκῶν ἐπιτροπῶν κατὰ τὸ ἔτος 1888-89.	»	—

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΠΕΡΔΙΚΙΔΟΥ.— Κριτικὴ μελέτη περὶ τινος σημιτικῆς ἐπιγραφῆς ἐν Χαλεπίῳ πρὸ τινος σωζομένης τανῦν δὲ ἀπολεσθείσης, καὶ περὶ τοῦ 59 (τοῦ 60 κατὰ τὸ ἑβραϊκόν) ψαλμοῦ καὶ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφῆς, μετὰ παρεμπιπτούσης κριτικῆς ἐξηγήσεως τοῦ 107 ψαλμοῦ.	»	1
ΠΕΛΟΠΙΔΑ ΚΟΥΠΠΑ.— Περὶ τοπογραφίας τῆς ἀρχαίας μητροπόλεως τοῦ Πόντου Τόμωος	»	36
Μ. ΓΕΔΕΩΝ.— Αἱ κατὰ τῆς πολυτελείας καὶ τῶν προικῶν ἔθνικαὶ ἐνέργειαι κατὰ τοὺς τελευταίους τέσσαρας αἰῶνας	»	49
ΤΟΥ ΛΥΤΟΥ.— Περὶ τῆς φαναριωτικῆς κοινωνίας μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς ἐνεστώσης ἑκατονταετηρίδος	»	55
ΤΟΥ ΛΥΤΟΥ.— Χρονογράφου συμπεράσματα	»	72
ΤΟΥ ΛΥΤΟΥ.— Περὶ φιλοπτῶνων καὶ φιλανθρώπων διατάξεων παρ' ἡμῖν κατὰ τοὺς τέσσαρας τελευταίους αἰῶνας.	»	79
ΑΝΩΝΥΜΟΥ.— Περὶ τῆς κελ' ἡμᾶς ἔθνικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς	»	84
ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΠΑΡΑΝΙΚΑ.— Περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς κατὰ Πλάτωνα.	»	88

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.—'Εκκλησιαστικά. (Διονύσιος Δέρκων ὁ Σαμουρκάσης. 1872). . .	Σελ. 100
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Γ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ, ἱατροῦ.— Περὶ τοῦ βίου, τῶν θεωριῶν καὶ τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ Pasteur	» 110
ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΠΑΡΑΝΙΚΑ.— Μελέτη ἐπὶ τοῦ Αἴαντος Μαστιγοφόρου τοῦ Σοφοκλέους	» 156
ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΠΕΡΔΙΚΙΔΟΥ.— Περὶ Λιλιθ καὶ Μαρούτ	» 160
ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΠΑΡΑΝΙΚΑ.— Τὸ παλαιὸν σύστημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς . .	» 164

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

Ἄπὸ 12 Μαΐου 1887 μέχρι 1^{ης} Μαΐου 1888.

Προσλαλιὰ τοῦ προέδρου κ. Κ. Καλλιᾶδου ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ ΚΖ' συλλογικοῦ ἔτους	» 177
Ἐκθεσις τοῦ ἀντιπροέδρου καὶ προέδρου τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς κ. Θ. Σαλτέλη περὶ τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν αὐτῆς.	» 200
Ἐκθεσις τοῦ κ. Χρ. Χατζηγρήστου περὶ τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς	» 204
Ἐκθεσις τοῦ κ. Κ. Περδικίδου περὶ τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς	» 205
Ἐκθεσις τοῦ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδου περὶ τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς	» 207
Ἐκθεσις τοῦ ἀντιπροέδρου κ. Θ. Σαλτέλη περὶ τῶν διαλέξεων τοῦ συλλόγου	» 209
Ἐκθεσις τοῦ ταμίου κ. Ι. Χατζοπούλου περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ταμείου .	» 211
Ἄρχαιεσῖαι	» 213
Ἐπέτειος ἑορτή.	
Ἐκθεσις τοῦ προέδρου κ. Κ. Καλλιᾶδου περὶ τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τοῦ συλλόγου.	» 214
Λόγος πανηγυρικός τοῦ νέου προέδρου κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλέους « Περὶ τῆς ἐν τῇ ποιικίᾳ τοῦ σύμπαντος δεσποζούσης ἐνότητος »	» 225

Ἄπὸ 9 Μαΐου 1888 μέχρι 14 Μαΐου 1889.

Προσλαλιὰ τοῦ προέδρου κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλέους ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ ΚΗ' συλλογικοῦ ἔτους	» 214
Ἐκθεσις τοῦ κ. Θεμ. Σαλτέλη περὶ τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς	» 250
Ἐκθεσις τοῦ κ. Πελοπίδα Κούππα περὶ τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς	» 252
Ἐκθεσις τοῦ κ. Ἄπ. Βασακοπούλου περὶ τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς	» 253
Ἐκθεσις τοῦ κ. Ε. Ποπέσκου περὶ τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς	» 255
Ἐκθεσις τοῦ ταμίου κ. Θ. Κουσοῦδη περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ταμείου .	» 258

Ἀρχαιρεσίαι	Σελ.	261
Ἐκθεσίς τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς περὶ τοῦ Καραπαναίου ἀγῶνος, ὑπὸ Ν. Παπαγιαννακοπούλου	»	262
Ἐκθεσίς τοῦ κ. Φ. Τάγῃ, εἰσηγητοῦ τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, περὶ τοῦ Ζωγραφείου ἀγῶνος	»	265
Κρίσις τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς περὶ τῶν πονημάτων τοῦ κ. Δ. Κοντογεώργη, ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Σαλτέλη	»	274
Ἐπέτειος ἐορτή. Ἐκθεσίς τοῦ προέδρου κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλέους περὶ τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τοῦ συλλόγου	»	278
Λόγος πανηγυρικὸς τοῦ κ. Ν. Φωτιάδου « Περὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τοῦ Ἀριστοτέλους »	»	290

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

προσενεχθέντων τῷ Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ.

Βιβλία προσενεχθέντα κατὰ τὸ ἔτος 1887-88	»	298
» » » » » 1888-89	»	304

ΖΩΓΡΑΦΕΙΟΣ ΑΓΩΝ

ΑΧΙΛΛΕΩΣ Σ. ΔΙΑΜΑΝΤΑΡΑ.—Γλωσσικὴ ὕλη τῆς νήσου Μεγίστης (Καστελλορίζου).

Α'. Παροιμίαι	»	315
Β'. Κανατσίσματα ἢ χορέμματα	»	326
Γ'. Νανουρίσματα	»	327
Δ'. Τραγούδια τῆς σαντακλίδας (αἰώρας)	»	329
Ε'. Μυρολόγια	»	336
Σ'. Δημῶδη ᾄσματα τοῦ γάμου	»	346
Ζ'. ᾄσματα διηγηματικά	»	349
Η'. Αἰνίγματα	»	365

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελις	στήλη	στίχος	ἀντί	ἀνάγνωθι
3	2	40	ἀκολουθίαις	ἐκκλησίαις
7	1	13	τοῦ	τῶν
7	1	14	κεφαλαίου	κεφαλαίων
7	2	6	τὰ κατ'ἀλληλα	τὰ ἀκατ'ἀλληλα
7	2	43	καθαρῶ	καθαρῶ καὶ
8	1	15	διὰ	ὑπὸ
8	1	43	Calinet	Calmet
10	1	9	περιηγήσεων	περιστάσεων
14	2	20	τοῦ παρατακικοῦ	τῶν παρατακτικῶν
17	2	32	προελογισμένων	προελογισμένον
17	2	33	στοχασμῶν	στοχασμῶν
18	1	35	τοῦ ἐβραϊστοῦ	τῶν ἐβραϊστῶν
20	1	12	beni-adom	beni-adam
23	2	3	Χάρραν	Χαρράν
27	1	47	Ἐμίσης	Ἐμέσης
33	1	31	χιλιάδας	χιλιάδες
33	1	44	τοῦ ψαλμοῦ	αὐτοῦ
34	1	18	Χαλπὲ	Χαλέπ
40	1	45	εἰς	εἰς
41	2	3	τέων	νέων
66	2	19	μετάφρασιν	μετέφρασεν
122	2	12	Senormont	de Senarmont
195	1	19	ἀποκαλῶν	ἀποκαλεῖ
262	2	17	τὴν ὀπὸ τῆς	τὴν τῆς

Ο

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΚΒ' ²²

1889-90 ΚΑΙ 1890-91

ΕΤΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΚΘ' ΚΑΙ Λ'

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1891

ΕΔΡΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
Πέραν, Ὀδὸς Τοπτσιλάρ, ἀριθμ. 18.

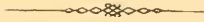
ΠΡΑΚΤΟΡΕΣ ΔΙΑ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΝ
LORENTZ u. KEIL, Librairie Internationale
Πέραν, Μεγάλῃ Ὀδῷ, ἀριθμ. 457.

ΤΥΠΟΣ Ι. ΠΑΛΛΑΜΑΡΗ

Μ Ε Λ Η

ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Υ Δ Ρ Υ Τ Α Ι

1861

- † ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Ι., ιατρός.
- † ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Ι. Δ., ἔμπορος.
ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ Ι., καθηγητής.
- † ΒΑΣΙΑΔΗΣ Ἡρακλῆς, ιατρός.
ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ Ἀπόστολος, ιατρός.
- † ΒΛΑΣΤΟΣ Ἀντώνιος, τραπεζίτης.
- † ΓΑΛΑΤΗΣ Ι. Σ., ιατρός.
ΓΕΝΗΔΟΥΝΙΑΣ Δημήτριος, ἔμπορος.
- † ΓΕΩΡΓΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ Ἰωάννης, δικηγόρος.
ΓΚΙΟΥΜΟΥΣΓΚΕΡΔΑΝΗΣ Μ., ἔμπορος ἐν Φιλίππουπόλει.
- † ΕΥΘΥΦΡΩΝ Κ., ιατρός.
- † ΖΑΝΟΣ Α. Π.
- † ΖΩΓΡΑΦΟΣ Θεόδωρος, ιατρός.
ΖΩΓΡΑΦΟΣ Ξενοφῶν, »
- ΖΩΗΡΟΣ ΠΑΣΣΑΣ Ἀλέξανδρος, ιατρός.
ΙΓΓΛΕΣΗΣ Α., ἔμπορος.
- ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Ἐμμανουήλ, καθηγητής.
- ΚΑΛΔΙΑΔΗΣ Κωνσταντῖνος, πρῶην σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας.
- ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ ΠΑΣΣΑΣ Ἀλέξανδρος, ἡγεμὼν τῆς Σάμου.
- † ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Κωνσταντῖνος, ιατρός.
- † ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Στέφανος, »
- ΚΟΥΣΟΥΔΗΣ Θεμιστοκλῆς, ἔμπορος.

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Χ. Γεώργιος, κτηματίας.

† ΛΑΣΚΑΡΙΣ Ἀλέξανδρος, μητροπολίτης Σισανίου.

ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ ΠΑΣΣΑΣ Σπυρίδων, ἀρχίατρος καὶ ἰδιαίτερος ἰατρὸς τῆς Α. Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου.

ΝΕΟΚΟΣΜΟΣ Δημήτριος, ἔμπορος.

† ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ Α., γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐνταῦθα.

ΠΑΣΠΑΛΛΗΣ Δημήτριος.

† ΠΥΛΑΔΗΣ Βασίλειος, λόγιος.

ΡΑΖΗΣ Δημήτριος.

ΣΑΒΒΑΣ ΠΑΣΣΑΣ Ἰωάννης, πρώην γενικὸς διοικητὴς Κρήτης.

ΣΟΦΟΚΛΗΣ Γαβριήλ, καθηγητὴς.

ΧΡΥΣΟΒΕΡΓΗΣ Γεώργιος, καθηγητὴς.

ΤΑΚΤΙΚΑ ΜΕΛΗ

Α

	Έτος ἐκλογῆς
ΑΘΗΝΟΓΕΝΗΣ Γεώργιος, τραπεζίτης ἐν Ἀθήναις	1863
ΑΘΗΝΟΓΕΝΗΣ Παῦλος, τραπεζίτης ἐν Σμύρνῃ.	1871
ΑΚΕΣΤΟΡΙΑΔΗΣ Γ., ἰατρός.	1888
ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΑΔΗΣ Δημ., ὑπάλληλος τῶν αὐτοκρατορικῶν τηλεγράφων.	1872
ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΑΔΗΣ Σπυρίδων, γραμματεὺς τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου	1883
ΑΔΙΜΠΕΡΤΗΣ Ἰωάννης	1872
ΑΜΑΞΟΠΟΥΛΟΣ Εὐάγγ., καθηγητῆς	1880
ΑΜΜΑΝΙΤΗΣ Νικόλαος, κτηματίας ἐν Κυθωνίαις	1889
ΑΜΠΕΛΙΑΔΗΣ Ἐμμανουήλ, ἰατρός	1888
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ Ἰωάννης, μητροπολίτης Καισαρείας.	1870
ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ Ὀδυσσεύς	1881
ΑΝΔΡΕΟΥ Χ'' Δημήτριος, ἔμπορος	1873
ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ, ἱερομόναχος	1879
ΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντῖνος, πρώην γενικὸς διοικητῆς Κρήτης	1864
ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ Ἰωάννης, ἔμπορος	1874
ΑΠΟΣΤΟΛΙΑΔΗΣ Θεόδωρος, ἐλεγκτῆς τῆς τραπέζης Κωνσταντινουπόλεως	1878
ΑΠΟΣΤΟΛΙΑΔΗΣ Γεώργιος, δικηγόρος	1874
ΑΠΟΣΤΟΛΙΑΔΗΣ Ἀθανάσιος, »	1890
ΑΠΟΣΤΟΛΟΓΛΟΥΣ Σάββας, »	1890
ΑΠΕΡΗΣ Πέτρος, χημικός.	1887
ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ Δημήτριος, ἔμπορος ἐν Φιλιππουπόλει.	1871
ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Γ., πρώην γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα βασιλ. ἐλλ. πρεσβείας	1886
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Σταῦρος, μέγας λογοθέτης καὶ γεροϋσιαστής	1862
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Ἀλέξανδρος, ὑπάλληλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν.	1885
ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ Ἰωάννης Δ., καθηγητῆς	1861
ΑΡΤΕΜΙΑΔΗΣ Ἰάκωβος	1876
ΑΣΝΑΒΟΥΡ Ἰωσήφ, ἀρχιτέκτων	1888
ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΣ Μηνᾶς, καθηγητῆς	1888
ΑΦΙΔΗΣ Γεώργιος, διδάσκαλος	1883

Β

ΒΑΓΡΑΜΟΓΛΟΥΣ Α., δικηγόρος	1890
ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντῖνος, σχολάρχης ἐν Γαλατῶν Κωνσταντινουπόλεως	1890
ΒΑΛΛΙΑΔΗΣ Κωνσταντῖνος, μητροπολίτης Μιτυλήνης.	1874
ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ Βασίλειος Μ., ἔμπορος	1871
ΒΑΛΣΑΜΑΚΗΣ Ἠλίας, καθηγητῆς	1883
ΒΑΛΤΑΤΖΗΣ Ἐμμανουήλ	1886

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΒΑΝΔΙΛΟΠΟΥΔΟΣ Ἰωάννης	1886
BARDAUT A., δικηγόρος	1878
ΒΑΡΟΤΣΗΣ Ἰάκωβος, δικηγόρος	1878
ΒΑΣΑΚΟΠΟΥΔΟΣ Ἀπόστολος, διδάκταλος	1884
ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ Γ., κτηματίας	1881
ΒΑΣΜΑΤΖΙΔΗΣ Ἰωάννης, διευθυντῆς ἐλληνικοῦ ἐκπαιδευτηρίου ἐνταῦθα	1881
ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ Ἀπόστολος, ἱατρός	1861
ΒΕΓΛΕΡΗΣ Γρηγόριος, λόγιος.	1888
ΒΕΓΛΕΡΗΣ Θεοχάρης, δικηγόρος	1890
ΒΕΛΙΣΣΑΡΙΟΣ Ἰωάννης, ἔμπορος	1873
ΒΕΛΟΓΙΑΝΝΗΣ Μ., τραπεζίτης	1877
BENT Theodor, ἀρχαιολόγος.	1886
BERGGREN Φ., ῥωπογράφος.	1881
ΒΕΡΩΝ Στέφανος, ἔμπορος ἐν Βραζίλᾳ.	1886
ΒΙΚΕΛΑΣ Δ., λόγιος ἐν Παρίσις	1872
ΒΛΑΣΤΑΡΗΣ Κωνσταντῖνος, ἔμπορος	1874
ΒΛΑΣΟΠΟΥΔΟΣ Εὐστάθιος, ἔμπορος ἐν Βραζίλᾳ	1887
ΒΛΑΣΣΟΠΟΥΔΟΣ Διονύσιος » »	1887
ΒΟΓΟΖ Δελπέρ.	1889
ΒΟΥΛΚΟΒΙΤΣ Γεώργιος, διπλωματικὸς πράκτωρ τῆς Βουλγαρίας ἐνταῦθα	1888
ΒΟΥΡΗΣ Ἰωάννης, λόγιος ἐν Ἀθήναις	1886
ΒΟΥΤΥΡΑΣ Σ. Ι., διευθυντῆς καὶ ἀρχισυντάκτης τῆς ἐφημερίδος «Νεολόγου»	1866
BRANTEGHEM van Alphonse, δικηγόρος ἐνταῦθα	1886
BROKHAUS Heinrich, ὕφηγος ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Leipzig	1887
BROOKS Karl.	1888

Γ

CARLOTI Marquis, ἀκόλουθος τῆς ἐνταῦθα Ἰταλικῆς πρεσβείας.	1890
ΓΕΔΕΩΝ Μανουήλ, λόγιος.	1887
ΓΕΝΗΔΟΥΝΙΑΣ Δημήτριος, ἔμπορος	1861
ΓΕΝΝΑΔΗΣ Νικόλαος, γεν. πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Κρήτῃ.	1886
ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ, ἱεροδίακονος.	1887
ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ, ἐπίσκοπος Σταυρουπόλεως, χωρεπίσκοπος Σταυροδρομίου	1890
ΓΕΡΑΡΔΟΣ Ἀντώνιος, καταστηματαρχῆς	1890
ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ, Πατριάρχης Ἀντιοχείας.	1879
ΓΕΡΜΑΝΟΣ, μητροπολίτης Ἡρακλείας	1876
ΓΕΡΜΑΝΟΣ, » Σηλυβρίας	1885
ΓΕΩΡΓΙΑΔΑΣ Κ., διδάκταλος	1876
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ Γεώργιος, σπουδαστῆς	1890
ΓΚΙΟΥΜΟΥΣΓΚΕΡΔΑΝΗΣ Μ., ἔμπορος ἐν Φιλιππουπόλει	1861
ΓΚΙΩΝ Ἰωάννης, διευθυντῆς τοῦ πράκτορ. τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας «Φοῖνικος».	1864
ΓΚΙΩΚΑΣ Ἰωάννης, τραπεζίτης	1890

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΓΑΥΚΑΣ Νικηφόρος, μητροπολίτης Μηθύμνης	1872
ΓÖDEL Lamoy Baron von, ἐπιτετραμμένος τῆς Αὐстро-Οὐγγαρίας ἐν Τεχεράνη	1874
ΓONZALEZ del Campillo	1881
ΓΟΥΡΟΠΙΝΗΣ Γεώργιος, ἔμπορος ἐν Ροστοβίῳ	1879
ΓΟΥΔΑΣ Νικόλαος, δικηγόρος	1890
ΓΡΙΒΑΣ Ἰωάννης, διδάσκαλος	1890
GRÜNBERG Bernhardt	1885

Δ

DALESSIO I., τραπεζίτης	1874
ΔΑΜΣΑΣ Ἐμμανουήλ, ἔμπορος	1888
ΔΑΜΣΑΣ Νικόλαος, ἔμπορος	1888
ΔΑΟΥΤΗΣ Ν., πάρεδρος δικαστῆς τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἑλλ. προξενικοῦ δικαστηρίου	1883
ΔΑΝΙΗΛ, ἱεροδιάκονος ἐν Βραίλῃ	1874
ΔΕΛΑΠΟΡΤΑΣ Βρασίδας, ἔμπορος ἐν Ταϊγανίῳ	1373
ΔΕΛΛΗΚΑΝΗΣ Καλλίνικος, ἱερεὺς	1883
ΔΕΠΑΣΤΑΣ Νικόλαος, βιβλιοπώλης	1873
DERENTHAL Chev. de, σύμβουλος τῆς γερμανικῆς πρεσβείας ἐν Ρώμῃ	1872
DEVEAUX Emile, πρῶην διευθυντῆς τῆς ὁθ. τραπεζῆς	1873
ΔΗΜΙΑΔΗΣ, ἀρχιτέκτων	1887
ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ Ξενοφών, ἔμπορος	1873
ΔΙΓΕΝΗΣ Π., πάρεδρος ἐν τῷ ἐνταῦθα ἑλλ. προξενικῷ δικαστηρίῳ	1878
ΔΟΥΔΟΥΦΗΣ Π., ἔμποροπᾶλληλος ἐν Ὁδησσῷ	1878
ΔΟΥΟΥΤΗΣ Μεγάλη	1873
DUVAND Louis, ὑπάλληλος ἐν τῷ μονοπωλείῳ τῶν καπνῶν	1890
DUSCANE Abbé	1890

Ε

ΕΛΠΙΔΗΣ Γ., γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα ἐλληνικῆς πρεσβείας	1874
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Π., ἔμπορος	1879
ΕΝΩΜΟΤΑΡΧΗΣ Ἰωάννης, δικηγόρος	1890
ΕΞΑΚΟΥΣΤΟΣ Πέτρος, ὑπάλληλος τοῦ μονοπωλείου τῶν καπνῶν ἐνταῦθα	1872
ΕΥΓΕΝΙΑΔΗΣ Εὐστάθιος, διοικητῆς τῆς ὀθωμανικῆς ἐταιρίας συναλλαγῶν καὶ ἀξιῶν	1871
ΕΥΚΑΡΠΙΔΗΣ Ν., ἔμπορορράπτης	1888
ΕΥΜΟΡΦΟΠΟΥΛΟΣ Ἀλεξ., ἱερομόναχος, γραμματεὺς τῆς κοινότητος τοῦ ἁγίου ἔρους	1875
ΕΥΜΟΡΦΟΠΟΥΛΟΣ Κοσμάς, μητροπολίτης Παραμυθίας	1887

Ζ

ΖΑΒΙΤΣΙΑΝΟΣ Σπ., ἱατρός	1886
ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ Εὐγ., ἀ' γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα ἐλληνικῆς πρεσβείας	1889

ZANEΛΛΗΣ Ἐμμανουήλ, ἔμπορος ἐν Μιτυλήνῃ	1868
ZAPHΦΗΣ Λεωνίδης, τραπεζίτης	1873
ZAPHΦIPOΠOYΔOΣ Νικόλαος, ἔμπορος ἐν Ροστωβίῳ	1879
ZEPBOYΔAKHΣ Ἰωάννης, ἐμποροπάλληλος	1885
ZIΦOΣ Θεμιστοκλῆς, ἔμπορος ἐν Ροστωβίῳ	1879
ZIΦOΣ Παῦλος, » »	1879
ZIΦOΣ Μιλτιάδης, » »	1879
ZΩΓPAΦOΣ Ξενοφῶν, ἱατρός	1861
ZΩΓPAΦOΣ Ἀντώνιος, ἔμπορος	1890

Η

HAYDERICH Engelhard, ἰδιοκτῆτης τυπογραφείου	1889
HΛIΔHΣ Ἀθανάσιος, μητροπολίτης Ἰκονίου	1888
HΣAΓAΣ Μιχαήλ, γραμματεὺς τοῦ μητροπολίτου Ἐφέσου Κύρ Ἀγαθογγέλου	1884

Θ

ΘAΛAΣCINOC Μιχαήλ, ἔμπορος	1890
ΘAΛAΣCINOC Ἡρακλῆς, δικηγόρος	1890
ΘANOC Δημήτριος, ἔμπορος	1890
ΘEOTOKAC Γερμανός, ἀρχιμανδρίτης	1887
ΘEOΦIΛATOC Ἀντώνιος	1885
ΘΩMIΔHΣ Ἀθανάσιος, ἔμπορος ἐν Φιλιππουπόλει	1872

Ι

IAKWBOC, ἐπίσκοπος Μοσχονησίων	1875
IAΔEMOC Ὀδυσσεύς, δημοσιογράφος	1872
ITΓAEΣHΣ Παναγῆς, ἔμπορος	1872
IAΔIΔHΣ Ἰωάννης, διδάσκαλος	1888
IOANNIΔHΣ Εὐστάθιος, ἱατρός ἐν Βόλῳ	1879
IOAZAΦ, ἱεροψάλτης	1876

Κ

KAZANOBAC Γεώργιος, ἔμπορος	1871
KALBOKOPESHΣ Δημήτριος, ἔμπορος	1871
CALBERT James	1883
KALLIΔAΔHΣ Κωνσταντῖνος, πρόην μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας	1861
KALLIBOYPTESHΣ Πέτρος, ἱατρός ἐν Παρισίσις	1871
KALLINIKOC, μητροπολίτης Δέρκων	1875
KALLIΦPΩN Βασίλειος, καθηγητής	1888
KALΦOΓAOC M., ἱατρός	1879

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΚΑΜΠΑΝΑΚΗΣ Π., ἀρχιτέκτων	1888
ΚΑΠΑΔΑΝΙΔΗΣ Π., καθηγητῆς	1885
ΚΑΡΑΒΑΣΙΔΗΣ Ι.	1876
ΚΑΡΑΒΟΚΥΡΟΣ Μ, δικηγόρος	1879
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ Νικόλαος, ἔμπορος.	1890
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Πασαῖς Ἀλέξανδρος, ἡγεμὼν τῆς Σάμου	1861
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Ἀλ. Κ., ἀ' γραμματεὺς τῆς ἐν Βρυξέλλαις ὀθωμανικῆς πρεσβείας	1874
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Κωνστ. Στεφ., σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας	1867
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Τηλέμαχος	1874
ΚΑΡΑΝΔΙΝΟΣ Ἀνδρέας, ἔμπορος	1885
ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ Κωνσταντῖνος, βουλευτῆς ἐν Ἀθήναις.	1862
ΚΑΡΑΤΖΑΣ, πρίγκιψ J. Κ., πρεσβευτῆς τῆς Ὑψ. Πύλης ἐν Στοκχόλμῃ καὶ Χάγη	1879
ΚΑΡΑΤΖΑΣ Ἀλέξανδρος, ἔμπορος	1889
ΚΑΡΟΛΙΔΗΣ Ἰωάννης, καθηγητῆς	1871
ΚΑΣΤΕΛΛΗΣ Ἰωάννης, ἔμπορος.	1872
ΚΕΛΑΪΔΙΤΗΣ Π., ἰατρός	1888
ΚΕΠΕΤΖΗΣ Σταῦρος	1872
ΚΕΠΕΤΖΗΣ Μιχαήλ, δικηγόρος.	1890
ΚΕΣΣΙΣΟΓΛΟΥΣ Α., ἔμπορος ἐν Ροστωβίφ.	1879
ΚΕΦΑΛΑΣ Μιχαήλ, σχολάρχης	1885
ΚΕΧΑΓΙΑ Καλλιόπη, διευθύντρια τοῦ ἐν Ἀθήναις προτύπου παρθενγωγείου	1875
CLICHIAN Alfred	1885
ΚΛΟΥΜΑΣΗΣ Δ., ἔμπορος	1873
ΚΟΚΚΟΛΑΤΟΣ Κλεόβουλος, ἰατρός	1891
ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ Ι., διδάσκαλος.	1885
ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ Διον. Π., διδάσκαλος	1887
ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ Κ., λόγιος	1882
ΚΟΠΑΣΗΣ Ἀνδρέας, σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας	1890
ΚΟΡΩΝΙΟΣ Γ., τραπεζίτης ἐν Παρισίοις.	1872
ΚΟΣΤΟΜΥΡΗΣ Γεώργιος, ἰατρός ἐν Ἀθήναις	1880
ΚΟΤΖΑΜΠΑΣΗΣ Γεώργιος, καπνέμπορος ἐν Ἀμισῷ	1875
ΚΟΥΖΟΣ Γ., διδάσκαλος	1887
ΚΟΥΜΑΡΙΑΝΟΣ Δημ., διευθυντῆς τῆς ἐφημερίδος «Φιλιππουπόλεως» ἐν Φιλιππουπόλει.	1877
ΚΟΥΜΑΣ Σωκράτης, διευθυντῆς τοῦ τυπογραφείου «Νεολόγου».	1885
ΚΟΥΜΑΤΟΣ Ἀνδρέας, ἔμπορος	1882
ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ Γ., κωμικὸς ἀκόλουθος τῆς ἐνταῦθα ἑλληνικῆς πρεσβείας	1885
ΚΟΥΝΤΟΥΡΗΣ Ἀντώνιος	1885
ΚΟΥΠΙΑΣ Ἰωάννης, ἔμπορος.	1882
ΚΟΥΠΙΑΣ Δημοσθένης, δικηγόρος.	1887
ΚΟΥΡΜΟΥΖΗΣ Δημήτριος.	1885
ΚΟΥΣΟΥΔΗΣ Θεμιστοκλῆς, ἔμπορος.	1861
ΚΡΑΣΙΝΟΣΕΛΤΣΕΦ Νικόλαος, καθηγητῆς ἐν τῷ ἐν Ὀδησσῷ πανεπιστημίῳ	1890
ΚΡΗΤΙΚΟΣ Γεώργιος, ὑποπρόξενος τῆς Ρωσσίας ἐν Ραιδεστῷ	1885

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΚΡΙΕΖΗΣ Κωνστ., γραμματεὺς τῆς ἐν Βερολίῳ ἑλληνικῆς πρεσβείας	1880
ΚΡΙΚΟΤΣΟΣ Ἰωάννης, μεσίτης ἐν Παρισίοις	1879
ΚΡΙΚΟΤΣΟΣ Νικόλαος, » »	1864
ΚΡΙΝΟΣ Κ., ἔμπορος ἐν Ροστωβίῳ	1879
ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΔΟΣ Ἐτεσκιῆς, δημοσιογράφος.	1872
CURTIS C. G., πρεσβύτερος τῆς ἐνταῦθα ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας	1871
ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΡΑΣ Χρ., κοσμηματοπώλης	1879
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Ἀνέστης, διευθυντὴς τυπογραφείου ἐν Ἀθήναις	1887
ΚΩΣΤΑΚΗΣ Ἰσοκράτης, ἰατρός	1890

Λ

LAMBER abbé	1887
ΛΕΒΑΛ Ἀνδρέας, λόγιος	1887
ΛΕΒΙΔΗΣ Γεώργιος, γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα ἑλληνικῆς πρεσβείας	1885
LEMOIN Λέο, διευθυντὴς τῆς Crédit Lyonnais ἐνταῦθα	1885
ΛΕΜΠΙΔΙΕΦ Ἀμριανὸς Α., καθηγητὴς τοῦ ἐν Χαρκόβῳ πανεπιστημίου	1890
ΛΕΟΝΤΙΑΣ Σαπρῶ, διευθύντρια τῆς Παλλάδος	1872
ΛΙΜΑΡΑΚΗΣ Λεωνίδας, ἰατρός	1887
ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ Μιλτιάδης, ἰατρός	1887
ΛΟΓΟΘΕΤΙΔΗΣ Μιλτιάδης, ὑπάλληλος ἐν τῇ διευθύνσει τοῦ δημοσίου βθωμανικοῦ χρέους	1888
LONG Albert, καθηγητὴς ἐν τῇ ἐνταῦθα Ροβερτεῖῳ σχολῇ	1885
ΛΟΡΑΝΔΟΣ Λιβέριος, τραπεζιτικὸς ὑπάλληλος	1887

Μ

ΜΑΓΚΟΣ Ἀντώνιος, ἔμπορος	1887
ΜΑΘΙΟΥΔΑΚΗΣ Ἀλέξ. ἀνδρὸς, διευθυντὴς τῆς τραπεζῆς Ἠπειροθεσσαλίας ἐν Βώλῳ	1875
ΜΑΚΡΗΣ Κωνσταντῖνος, ἰατρός	1880
ΜΑΚΡΗΣ Παναγιώτης, διδάσκαλος	1887
ΜΑΚΡΙΑΔΗΣ Βίκτωρ, δικηγόρος	1890
ΜΑΛΙΑΚΑΣ Ἀεράμ, διδάσκαλος	1887
ΜΑΛΙΑΚΑΣ Ἠλίας, δικηγόρος	1885
ΜΑΛΛΙΑΔΗΣ Δημήτριος, δικηγόρος	1865
ΜΑΛΛΙΑΔΗΣ Μ.	1878
ΜΑΝΔΑΝΑΚΗΣ Εὐάγγελος, ἔμπορος ἐν Ραιδεστῷ	1890
ΜΑΝΘΟΥΡΩΦ Παῦλος, β' γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα ῥωσικῆς πρεσβείας	1887
ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ Ἀλεξ. Σπυρ., σύμβουλος τῆς ἐν Μαδρίτῃ ἐθ. πρεσβείας	1870
ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ Δημήτριος, πρόξενος τῆς Τουρκίας ἐν Μελίτῃ.	1870
ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ Σπυρίδων, ἀρχίατρος καὶ ἰδιαίτερος ἰατρός τῆς Α. Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου.	1861
ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ Ἐλευθέριος	1876
ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ Θεόδωρος, τραπεζίτης	1872
ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ Φραγγούλης, ἔμπορος.	1874

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ Φραγκούλης, ἀρχιτέκτων	1890
ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ Ἐπαμ., γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐνταῦθα	1885
ΜΕΓΑΚΛΗΣ Ἀθανάσιος, μητροπολίτης Σισανίου	1877
ΜΕΘΟΔΙΟΣ, Μητροπολίτης, πρόεδρος Διδυμοτείχου	1876
ΜΕΙΔΑΔΑΣ Ἰωάννης, ἔμπορος	1885
ΜΕΙΔΑΔΑΣ Δημήτριος, ἔμπορος	1885
ΜΕΓ-ΜΑΡΙΔΗΣ Πέτρος, ἀρχιτέκτων	1888
ΜΕΛΑΝΔΙΝΟΣ Ἐμμανουήλ, ἔμπορος	1877
ΜΕΣΗΝΕΖΗΣ Ἀντώνιος, ἰατρός	1884
ΜΕΤΑΞΑΣ Δημ., ἀ' γραμματεὺς τῆς ἐν Βερολίῳ ἐλληνικῆς πρεσβείας	1885
ΜΗΛΙΩΤΗΣ Δημήτριος	1889
ΜΗΤΣΟΡΑΣ Κυριακός, ἔμπορος ἐν Φιλιππουπόλει	1871
ΜΙΖΖΙ Louis, δικηγόρος	1887
ΜΙΛΛΙΝΓΕΝ A. van, καθηγητὴς ἐν τῇ ἐνταῦθα Ῥοβερτείῳ Σχολῇ	1882
ΜΟΡΔΤΜΑΝΝ A., ἰατρός	1871
ΜΟΡΔΤΜΑΝΝ Jean, πρόξενος τῆς Γερμανίας ἐν Θεσσαλονίκῃ	1872
ΜΟΣΧΟΠΟΥΔΟΣ Θεόδωρος X., γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα Ρουμανικῆς πρεσβείας	1880
ΜΟΥΣΟΥΡΟΣ Βασίλειος, κυβερνητικὸς ὑπάλληλος	1888
ΜΟΥΣΟΥΡΟΣ Παῦλος	1889
ΜΠΛΕΣΣΑΣ Ν., ἐλεγκτὴς τῆς γενικῆς ἐταιρίας τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους	1871
ΜΠΟΣΤΑΝΗΣ Δημήτριος, ἔμπορος	1887

Ν

ΝΑΡΔΗΣ Στέφανος, ἰατρός	1890
ΝΑΟΥΜ Ἰωάννης, πρόεδρος τοῦ ἐνταῦθα ἐλληνικοῦ προξενικοῦ δικαστηρίου	1885
ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ Ἰωάννης, τραπεζίτης ἐν Ἀθήναις	1871
ΝΕΛΙΔΩΦ Δημήτριος, ἀκόλουθος τῆς ἐνταῦθα ἠρωσικῆς πρεσβείας	1890
ΝΕΜΤΣΟΓΛΟΥΣ Ζήσης, ἔμπορος ἐν Φιλιππουπόλει	1870
ΝΕΟΦΥΤΟΣ, μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως	1871
ΝΕΟΦΥΤΟΣ, » Λαρίσης	1874
ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ, » Κυζίκου	1877
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ Δ., δημοσιογράφος	1878
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ Ι., ἔμπορος ἐν Ῥοστοβίῳ	1879
ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΔΟΣ Παναγιώτης, δικηγόρος	1890
ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΔΟΣ Νικόλαος, ὑπάλληλος ἐν τῇ τραπεζῇ Κωνσταντινουπόλεως	1890
ΝΙΚΟΛΩΝ Δ., ἀ' γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα ἀγγλικῆς πρεσβείας	1880
ΝΟΜΙΚΟΣ A., ἔμπορος ἐν Ῥοστοβίῳ	1879

Ξ

ΞΥΔΙΑΣ Δ., ἔμπορος ἐν Ῥοστοβίῳ	1879
ΞΥΔΙΑΣ Θ., » »	1879
ΞΥΔΙΑΣ Μ., ἀργυραμοιβός	1885

Ο

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ Γεώργιος, ἰατρός	1880
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ Δημ.σθένης, κατηγορητής	1889
ΟΛΥΜΠΙΑΔΗΣ Δ., ἔμπορος ἐν Ῥοστούβω	1879
ΟΜΗΡΟΣ Γ., τραπεζίτης	1873
ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ Παρ.σκειῶς, ἔμποροπᾶλληλος	1887
ΟΡΦΑΝΟΥΔΑΚΗΣ Κωνσταντῖνος, διδάσκαλος τῆς Ἱστογραφίας καὶ Ζωγραφικῆς	1879

Π

ΠΑΝΤΖΕΙΡΗΣ Ἀλέξ.ανδρος, διεσμημεὺς τῆς ἐθ. τραπεζῆς	1882
ΠΑΞΙΝΟΣ Ἀνδρέας, ἔμπορος ἐν Βραζίλᾳ	1885
ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ Θεόδωρος, δικηγόρος	1890
ΠΑΠΗΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ Νικήτας, διδάσκαλος	1886
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Γεώργιος, λόγιος	1881
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Κεραμεὺς Ἀθανάσιος, λόγιος	1881
ΠΑΠΟΥΔΩΦ Κωνστ., ἔμπορος ἐν Βραζίλᾳ	1885
ΠΑΠΑΡΡΟΥΣΗΣ Πέτρος, διδάσκαλος	1871
ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ Νικόλαος, διδάσκαλος	1771
ΠΑΡΙΣΗΣ Γεώργιος, τραπεζίτης ἐν Ἀθήναις	1873
ΠΑΡΙΤΣΗΣ Κ., ἱερεὺς	1887
ΠΑΣΑΣ Δημήτριος, ἔμπορος ἐν Βραζίλᾳ	1885
ΠΑΣΠΑΛΛΗΣ Δημήτριος	1861
ΠΑΣΠΑΛΛΗΣ Νικόλαος	1861
ΠΑΣΠΑΛΛΗΣ Λεωνίδας	1887
ΠΑΣΠΑΤΗΣ Ἀλέξ.ανδρος, ἰατρός	1862
ΠΑΥΛΙΔΗΣ Ἀργύριος, ἔμπορος ἐν Φιλίππουπόλει	1872
PEARS Edwin, δικηγόρος	1874
ΠΕΡΔΙΚΙΔΗΣ Κυριακός, λόγιος	1871
ΠΕΤΡΑΚΙΔΗΣ Π., διδάσκαλος	1385
ΠΕΤΡΟΚΟΚΚΙΝΟΣ Νικόλαος, πράκτωρ ἀσφαλιστικῶν ἐταιριῶν	1889
ΠΙΖΑΝΗΣ Ἀπολλινάριος, πράκτωρ τοῦ μονοπωλείου τῶν καπνῶν ἐν Ἀμίδῃ	1887
ΠΙΝΙΑΤΕΛΛΗΣ Ν., ἔμπορος ἐν Ροστούβω	1879
ΡΙΝÉΥΡΟ y Villavicencio, γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα Ἰσπανικῆς πρεσβείας	1891
ΠΙΣΑΝΗΣ Νικόλαος, ἔμπορος	1880
ΠΙΣΣΑΣ Χριστόφορος, κτηματίας ἐν Ἀθήναις	1878
ΠΟΥΚΑΡΠΟΣ, μητροπολίτης Γάνου καὶ Χώρας	1872
ΠΟΥΚΑΡΠΟΣ, ἀρχιμανδρίτης, ἐπίτροπος πατριάρχου Ἱεροσολύμων	1885
ΠΟΥΚΡΙΤΟΣ Στέργιος, δημοσιογράφος	1891
ΠΟΠΕΣΚΟΣ Εὐστάθιος, διδάσκαλος	1885
ΠΟΡΦΥΡΙΟΣ, ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ ἔρους Σινᾶ	1874
ΠΟΥΛΟΥΔΙΔΗΣ Γ., δικηγόρος	1888
ΠΡÉΤΕΧΤΑΤ, ζωγράφος	1887

ΠΡΙΝΤΖΗΣ Κωνσταντῖνος, ἔμπορουπάλληλος	1891
ΠΡΩΤΟΣ Παντελῆς, μεσίτης συναλλαγμάτων.	1885
ΠΡΩΓΑΚΗΣ Γεώργιος, ἱεροψάλτης	1890

P R

ΡΑΖΗΣ Ἀλέξανδρος	1875
ΡΑΖΗΣ Ἀριστείδης, μηχανικός	1873
ΡΑΤΝΕΚ Κίμων	1885
ΡΑΛΛΗΣ Κ., ἔμπορουπάλληλος	1879
ΡΑΛΛΗΣ Στέφανος, τραπεζίτης ἐν Παρισίοις.	1863
ΡΕΝΙΕΡΗΣ Α., ἔμπορος ἐν Ροστοβίῳ.	1879
REYER Constantin, καθηγητῆς γυμνασίου ἐν Τεργέστη.	1888
ΡΙΚΑΚΗΣ Ἰωάννης, ὑποπρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Βερροίᾳ.	1887
ΡΙΤΣΟΣ Βασίλειος, ἰατρός.	1887
ΡΟΔΩΝΙΔΗΣ Σ., ἔμπορος.	1881
ROSENFELD Διονύσιος, διδάσκαλος.	1888
ΡΟΣΟΔΑΤΟΣ Φραγκῖσκος, δικηγόρος.	1887
ΡΟΣΟΛΥΜΟΣ Ἀθανάσιος, ἔμπορος	1881
ΡΩΜΑΝΟΣ Ἄθως, γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα ἑλλην. πρεσβείας.	1887

Σ

ΣΑΒΒΑΣ ΠΑΣΣΑΣ Ἰωάννης, πρῶν γενικὸς διοικητῆς Κρήτης.	1861
ΣΑΓΓΡΑΝΤΗΣ Ἰωάννης, ἔμπορος ἐν Ἀθήναις.	1878
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ Δ., ἐν Ἀλεξάνδρειᾳ	1878
ΣΑΛΤΕΛΗΣ Θεμιστοκλῆς, καθηγητῆς	1879
ΣΑΜΑΡΤΣΙΔΗΣ Χριστόφορος, καθηγητῆς	1877
ΣΑΡΑΚΙΩΤΗΣ Βασίλειος, ἰατρός.	1865
ΣΑΡΣΕΝΤΗΣ Ἡλίας, ἔμπορος ἐν Ροστοβίῳ.	1879
SARTORIS Maitland.	1882
ΣΒΕΤΣΙΝ Ἀλέξανδρος, β' γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα Ρωσικῆς πρεσβείας	1889
ΣΓΟΥΡΙΔΗΣ Νικόλαος, ὑπάλληλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ἑψ. Πύλης.	1887
ΣΓΟΥΤΑΣ Δημήτριος, τραπεζίτης ἐν Μασσαλίᾳ	1871
SCHROEDER Paul, διευθυντῆς τοῦ γραφείου τῆς ἐνταῦθα γερμανικῆς πρεσβείας	1871
ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Ζωρζῆς, ἔμπορος	1871
ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Νικόλαος, ἰατρός	1880
SEGALLES Joseph, ἱεραπόστολος	1883
ΣΕΙΤΑΝΙΔΗΣ Γεώργιος, βιβλιοπώλης	1872
SHAW William.	1872
ΣΙΔΕΡΟΠΟΥΛΟΣ Ξενοφῶν, ἔμπορουπάλληλος	1880
ΣΙΣΜΑΝΟΓΛΟΥΣ Ἰωάννης, τραπεζίτης	1873
ΣΙΩΤΗΣ Ἰωάννης, ἰατρός	1890
ΣΚΑΝΑΒΗΣ Νικόλαος, ἔμπορος ἐν Ροστοβίῳ	1879

ΣΚΑΡΑΜΑΓΚΑΣ Ε., ἔμπορος ἐν Ροστοβίῳ	1879
ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ Στέφανος, τραπεζίτης	1871
ΣΚΩΤΙΑΔΗΣ Ν., πρῶην πᾶρεδρος ἐν τῷ ἐνταῦθα ἑλληνικῷ προξενικῷ δικαστηρίῳ	1885
ΣΜΥΡΝΩΦ Ἰλιεξιός, γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα Ρωσικῆς πρεσβείας.	1887
ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ Βασίλειος, ἔμπορος	1871
ΣΟΥΓΔΟΥΡΗΣ Π., ἔμπορος ἐν Ροστοβίῳ.	1879
ΣΟΥΛΛΙΔΗΣ Ν. Θ., δημοσιογράφος.	1871
ΣΟΥΤΣΟΣ Ἰλιεξιός, γραμματεὺς τοῦ ἐν Σοφίᾳ ἑλληνικοῦ διπλωματικοῦ πρακτορείου	1881
ΣΠΑΝΩΝΗΣ Γ., ἐμποροπάλληλος.	1874
ΣΠΑΝΩΝΗΣ Νικόλαος, λόγιος.	1881
ΣΤΑΘΑΤΟΣ Ἰωάννης, ἔμπορος	1885
ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ Νικόλαος, νομικὸς ἐν Σάμῳ	1878
ΣΤΑΜΟΥΔΗΣ Ἀναστάσιος, ἔμπορος ἐν Σηλυβρίᾳ.	1879
ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΚ Πάυλος, τραπεζίτης	1875
ΣΥΓΓΡΟΣ Ἀνδρέας, »	1871
ΣΥΡΜΑΣ Γεώργιος	1885
ΣΦΕΤΣΟΣ Ἀριστείδης, πρᾶκτωρ ἀτμοπλοικῶν ἐταιριῶν	1887
ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ, μητροπολίτης Ἰωαννίνων	1871

Τ

ΤΑΒΟΥΔΑΡΗΣ Διονύσιος	1890
ΤΑΓΗΣ Φίλιππος, καθηγητὴς	1875
ΤΑΜΒΑΚΟΣ Δ. Ν., ἔμπορος.	1863
ΤΑΤΑΔΙΑΣ Ἀνδρέας, ἰατρός.	1885
ΤΕΛΛΟΓΛΟΥΣ Σ., τραπεζίτης	1890
ΤΗΟΜΑΝ Α., διδάσκαλος	1875
ΤΡΩΓΙΑΝΟΣ Κωνσταντῖνος, ὑπάλληλος ἐν τῷ μονοπωλίῳ τῶν καπνῶν	1890
ΤΣΕΡΛΕΝΤΗΣ Βελιστάριος, ἔμπορος	1873
ΤΣΙΑΚΑΣ Γεώργιος, δημοσιογράφος ἐν Ἀθήναις	1881
ΤΣΙΚΑΛΙΩΤΗΣ Στέφανος, πρᾶκτωρ τῆς πανελληνίου ἀτμοπλοικῆς, ἐταιρίας ἐνταῦθα	1871

Φ

ΤΣΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ Κωνστ., κοσμηματοπώλης	1878
ΦΑΚΑΡΟΣ Μ., διερμηνεὺς τοῦ ἐνταῦθα ἑλληνικοῦ προξενείου	1874
ΦΕΙΖΗ ΒΕΗΣ, πρῶξενος τῆς Τουρκίας ἐν Ὁδησσῷ	1874
ΦΙΛΙΟΣ Δ., ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν Ἀθήναις	1872
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Δ. Ν., ἔμπορος	1876
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Νικόλαος	1861
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Φώτιος, ἰατρός	1878
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Ἀπόστολος, λόγιος.	1890
ΦΩΤΙΟΣ, μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως	1881

W

	Ἔτος ἐκλογῆς
WASHINGTON Georges, ἱερεὺς τῆς ἐνταῦθα ἀγγλικῆς πρεσβείας	1883
WEISBACH Augustin, ἱατρός	1873

X

HANOTAUX M. G., σύμβουλος τῆς ἐνταῦθα γαλλικῆς πρεσβείας	1885
ΧΑΡΜΑΝΤΑΣ Δ., ἱατρός	1882
ΧΑΣΙΩΤΗΣ Γεώργιος, λόγιος ἐν Παρισίοις	1861
ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ Χρῆστος, ἰδρυτὴς καὶ γυμνασιάρχης τοῦ ἐνταῦθα ἐλληνικοῦ λυκείου	1872
ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ Παναγιώτης, ἱατρός	1885
ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ Ἰωάννης, τραπεζίτης	1883
ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ Ἀχιλεὺς, δικηγόρος	1888
ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ Ἀναστάσιος, ἱατρός	
ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ Ἰωάννης, ὑπάλληλος ἐν τῷ ὑπουργεῖῳ τῆς δικαιοσύνης	1888
ΧΡΥΣΑΦΙΔΗΣ Κωνσταντῖνος, λόγιος	1890
ΧΡΥΣΟΒΕΛΩΝΗΣ Λεωνίδας, ἔμπορος ἐν Μαγρεστρία	1866
ΧΡΥΣΟΒΕΛΩΝΗΣ Μιχαὴλ » » Λιβερπούλη	1876
ΧΡΥΣΟΧΟΪΔΗΣ Γεώργιος, διευθυντὴς ἐλλην. ἐκπαιδ. ἐν Βραζιλίᾳ	1885

Ψ

ΨΑΛΙΔΑΣ Μιχαὴλ, ἱατρός	1890
ΨΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντῖνος, διευθυντὴς τῆς πανελληνίου ἀτμοπλοικῆς ἐταιρείας ἐν Πειραιεῖ	1875
ΨΥΧΑΡΗΣ Νικόλαος	1880
ΨΩΜΙΑΔΗΣ Κωνσταντῖνος	1881

ΕΠΙΤΙΜΑ ΜΕΛΗ

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΑΑΡΙΦΗ ΠΑΣΣΑΣ, πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τοῦ Κράτους	1887
ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ, μητροπολίτης Ἐφέσου	1881
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Γρηγόριος, πρῶην πρεσβευτῆς τῆς Ὑψ. Πύλης ἐν Οὐασιγκτῶν	1879
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Ἰωάννης, πρῶην πρεσβευτῆς τῆς Ὑψ. Πύλης ἐν Βερολίῳ.	1873
ASCOLI G. H.	1885
ΑΦΕΝΤΟΥΔΗΣ Θεόδωρος, καθηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.	1886

B

ΒΑΛΕΤΤΑΣ Ἰωάννης, λόγιος ἐν Λονδίῳ.	1874
BARTHÉLÉMY SAINT HILLAIRE, μέλος τοῦ πανακαδημίου τῆς Γαλλίας καὶ γερουσιαστῆς	1871
BANCROFT Georges, πρῶην πρεσβευτῆς τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν Βερολίῳ.	1872
BENSCHOTEN van James Cooke, καθηγητῆς ἐν Middletown Wesleyan πανεπιστημίῳ ἐν Ἀμερικῇ.	1885
ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ Δημήτριος, πρῶην καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου	1874
BERNHARD, πρόκριτψ, διάδοχος τοῦ Sax Mainingen	1887
ΒΗΣΣΑΝΗΣ Παναζῆς	1881
BIGOT Ch.	1885
BITTΩΡΗΣ I.	1881
BLACK Bey, πρῶην πρόεδρος τοῦ 5' δημοκριτικοῦ τμήματος ἐνταῦθα	1886
BLACKIÉ J. Stuart, καθηγητῆς τῶν ἐλληνικῶν γραμμῶν ἐν τῷ ἐν Ἐδιμβούργῳ πανεπιστημίῳ	1864
BLANC baron, πρεσβευτῆς τῆς Ἰταλίας ἐνταῦθα	1890
BLASS Friedrich, καθηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου Kiel	1885
BOECKH R., καθηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου Βερολίνου	1885
BOKER, πρῶην πρεσβευτῆς τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει.	1862
BONITZ, διευθυντῆς τῆς ἀνωτέρας παιδεύσεως ἐν Πρωσίᾳ	1885
ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ Ἀλέξ. ἀνδρ., ἔμπορος ἐν Ὁδησσῷ	1881
BRÉAL Michel, καθηγητῆς τοῦ ἐν Παρισίοις πανακαδημίου.	1885
BRINZ von A., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Μονάχου	1885
ΒΡΥΕΝΝΙΟΣ Φιλθέος, μητροπολίτης Νικομηδείας	1884
BRUNN H., καθηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου Μονάχου	1885
BÜCHELER Fr., καθηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου Βόννης	1885
BURNOUF Emile, πρῶην διευθυντῆς τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς ἐν Παρισίοις	1867

C

CALICE Βαρώνος, πρεσβευτῆς τῆς Αὐστρουγγαρίας ἐνταῦθα	1884
CHRIST W., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Μονάχου	1870
COX, S. S., πρεσβευτῆς τῶν Ἠνωμένων πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐνταῦθα	1885

CROISSET Alfred καθηγητῆς ἐν τῇ ἐν Παρισίοις σχολῇ τῶν γραμμάτων.	1885
CROISSET Maurice. καθηγητῆς ἐν τῇ ἐν Montpellier σχολῇ τῶν γραμμάτων	1885
CURTIUS Ernst καθηγητῆς τοῦ ἐν Βερολίῳ πανεπιστημίου	1870

Δ

DERBY Lord πρῶν ὑπουργὸς τῆς Ἀγγλίας.	1876
DILTHEY C., καθηγητῆς τοῦ ἐν Göttingen πανεπιστημίου.	1885
ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Ε΄, οἰκουμηνικὸς πατριάρχης	1886
DITTENBERGER, καθηγητῆς τοῦ ἐν Halle-Wittenberg πανεπιστημίου	1885
DUHN von Fr., καθηγητῆς τοῦ ἐν Heidelberg πανεπιστημίου	1885
DUFFERIN Lord, πρεσβευτῆς τῆς Ἀγγλίας ἐνταῦθα	1881
DURUY Victor, μέλος τοῦ πανακαδημίου τῆς Γαλλίας καὶ πρῶν ὑπουργὸς τῆς δημοσίας ἐκ- παιδεύσεως ἐν Παρισίοις	1882

Ε

ECKSTEIN, καθηγητῆς τοῦ ἐν Λειψία πανεπιστημίου.	1879
EAXEM πασσᾶς, ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν	1865
EIMER Th., καθηγητῆς τοῦ ἐν Tübingen πανεπιστημίου	1885
ELIOT Charles, πρύτανης τοῦ πανεπιστημίου Havvard in Cambridgen	1885
ELIOT Sir G. Henri, πρεσβευτῆς τῆς Ἀγγλίας ἐν Βιέννῃ	1872
ENGEL, γραμματεὺς τοῦ πρωσοικοῦ κοινοβουλίου	1886
ΕΡΒΙΤΣΑΝΟΣ K., καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἰασιῳ σεμιναρίου Σοκόλας	1885

F

FABRI.	1878
FEAN Walker, πρεσβευτῆς τῶν ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν Ἀθήναις	1885
FERLAND Orlando, καθηγητῆς τοῦ ἐν Villiamtown τῆς Ἀμερικῆς κολλεγίου Οὐίλιαμμου	1885
FIRSCHER K., καθηγητῆς τοῦ ἐν Heidelberg πανεπιστημίου	1885
FÖSTER, καθηγητῆς τοῦ ἐν Kiel πανεπιστημίου	1885
FOUCART P., μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ διευθυντῆς τῆς ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολ. γαλλικῆς σχολῆς	1885
FOUILLET Alfred, maitre de Conférences ἐν τῷ ἐν Παρισίοις ἀνωτέρῳ διδασκαλείῳ	1885
FOURNIER Ch., πρῶν πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας ἐνταῦθα	1878
FREEMAN A. E	1885

Z G

ΖΑΠΠΑΣ Κωνσταντῖνος, κτηματίας ἐν Βλαχία	1874
ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ Στέφανος, ἔμπορος ἐν Μασσαλία	1880
GEMMA Adolfo, διευθυντῆς τοῦ περιοδικοῦ Revista.	1871
ΖΕΡΑΕΝΤΗΣ Χριστόφορος, τραπεζίτης ἐν Βουκουρεστίῳ	1888
GEVAERT H. A., διευθυντῆς τοῦ βασιλ. ᾠδείου ἐν Βρυξέλλαις	1881
GIDEL, διευθυντῆς τοῦ λυκείου τοῦ μεγάλου Λουδοβίκου	1885

GILDERSLEVE Basil, καθηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου Johns Hopkins ἐν Βαλτιμόρη	1885
GIRARD Jules, μέλος τοῦ ἐν Παρισίοις πανακαδημίου	1885
GLADSTONE William	1862
CÖTZ G., καθηγητῆς τοῦ ἐν Jena πανεπιστημίου	1885
GREGORY Caspar René, καθηγητῆς τοῦ ἐν Λειψία πανεπιστημίου Johns Hopkins	1885
GROSVENOR Edwin, καθηγητῆς ἐν τῇ Ρόβερτσίῳ σχολῇ	1885
CUTSCH van A., » τοῦ ἐν Tübingen πανεπιστημίου	1885
GUILLAUME μέλος τοῦ πανακαδημίου ἐν Γαλλίᾳ.	1886

H

HARRIS Bendel, καθηγητῆς τοῦ ἐν Βαλτιμόρη πανεπιστημίου	1885
HASDEN P. B., » τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ πανεπιστημίου.	1885
HATZFELDT V., πρεσβευτῆς τῆς Γερμανίας ἐν Παρισίοις	1880
HEAP H. G., γενικὸς πρόξενος τῶν ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐνταῦθα	1880
HENGEN W., γραμματεὺς τῆς ἐν Ρώμῃ ἀρχαιολογικῆς ἀκαδημίας.	1872
HENSE Otto, καθηγητῆς τοῦ ἐν Freiburg πανεπιστημίου	1885
HERTZ M., καθηγητῆς τοῦ ἐν Breslau πανεπιστημίου.	1885
HERZOG E., καθηγητῆς τοῦ ἐν Tübingen »	1885
HEYDEMANN, καθηγητῆς τοῦ ἐν Halle-Wittenberg πανεπιστημίου	1885
HEUZEY Léon, καθηγητῆς τῆς ἐν Παρισίοις σχολῆς τῶν καλῶν τεχνῶν	1874
HILLER E., καθηγητῆς τοῦ ἐν Halle-Wittenberg πανεπιστημίου.	1885
HIRSCHFELD G., καθηγητῆς τοῦ ἐν Königsberg πανεπιστημίου	1888
HOLTENDORFF Franz von, καθηγητῆς τοῦ ἐν Βερολίῳ πανεπιστημίου.	1872
HOUSSAYE Henri, λόγιος ἐν Παρισίοις	1879
HULTSCH Fried., καθηγητῆς γυμνασιάρχης ἐν Δρέσδη	1885

I

IGNATIEΦ général, πρῶην πρεσβευτῆς τῆς Ρωσίας ἐνταῦθα	1865
ΙΩΑΚΕΙΜ ὁ Γ', πρῶην οἰκουμηνικὸς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως	1878
ΙΩΑΝΝΕΣΚΟΣ Νικ., καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἰασίῳ πανεπιστημίου	1885

J

JAECQUEMYS C. Rolin, πρῶην ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τοῦ Βελγίου	1881
JANET Paul, μέλος τοῦ πανακαδημίου	1885
JEBB, καθηγητῆς ἐν Γλασκῶζῳ	1878

K

ΚΑΛΛΙΓΑΣ Π., ὑποδιευθυντῆς τῆς ἐθνικῆς τραπεζίης τῆς Ἑλλάδος.	1871
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ ΠΑΣΣΑΣ Ἀλέξανδρος, ἡγεμὼν τῆς Σάμου	1881
KEIL H., καθηγητῆς τοῦ ἐν Halle-Wittenberg πανεπιστημίου	1885
KEKULÉ H., καθηγητῆς τοῦ ἐν Bonn πανεπιστημίου	1885

KEUDELL von, πρεσβευτῆς τῆς Γερμανίας ἐν Ρώμῃ	1871
KIPRTSNIKOFF A., καθηγητῆς τοῦ ἐν Ὀδησσῷ πανεπιστημίου	1885
KIRCHHOFF A., καθηγητῆς τοῦ ἐν Βερολίῳ πανεπιστημίου	1872
KISSLING A., καθηγητῆς τοῦ ἐν Ὀδησσῷ πανεπιστημίου	1885
ΚΟΓΑΛΤΣΙΑΝΟΣ Μιχαήλ, πολιτικός Ρωμοῦνος	1885
KÖHLER U., διευθυντῆς τῆς ἐν Ἀθήναις γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς	1885
KONTZE, διευθυντῆς τοῦ ἐν Βερολίῳ αὐτοκρατορικοῦ μουσείου	1885
KONTOΣ K., καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου	1863
KOTONBINSKY A., καθηγητῆς τοῦ ἐν Ὀδησσῷ πανεπιστημίου	1885
ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ Ἀνδρέας, πρῶην πρεσβευτῆς τῆς Ἑλλάδος ἐνταῦθα	1875
KUGLER B.	1885
ΚΩΣΤΗΣ K. N., καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου	1882

Λ - Λ

LANGE K., καθηγητῆς τοῦ ἐν Λειψία πανεπιστημίου	1885
LATYSCHEN Basil, μέλος τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας Πετροπόλεως	1885
LAYENS Lord, πρεσβευτῆς τῆς Ἀγγλίας ἐν Παρισίοις	1862
LESSEPS Ferdinand, μηχανικός ἐν Παρισίοις	1865
LÉVÊQUE Charles, μέλος τῆς πανακαδημίου τῆς Γαλλίας	1866
LIARD, διευθυντῆς τῆς ἀνωτέρας παιδείσεως ἐν Γαλλίᾳ	1885
ΛΙΒΑΔΑΣ Θεογένης, διευθυντῆς τῆς ἐν Βιέννῃ ἑλληνικῆς σχολῆς	1874
LIEBECK, καθηγητῆς τοῦ ἐν Giessen πανεπιστημίου	1885
LIEBMANN, καθηγητῆς τοῦ ἐν Jena πανεπιστημίου	1885
LIGHTFOOT D. Bischof of Darham	1885
LISTER Joseph, καθηγητῆς τῆς ἰατρικῆς ἐν Λονδίῳ	1881
LÖWENFELD Th., καθηγητῆς τοῦ ἐν Μονάχῳ πανεπιστημίου	1885
LÜBBERT, καθηγητῆς τοῦ ἐν Bonn πανεπιστημίου	1885
LUCHS A., καθηγητῆς τοῦ ἐν Erlangen πανεπιστημίου	1885
LUDOLF Comte, πρῶην πρεσβευτῆς τῆς Αὐστρουγγαρίας ἐνταῦθα	1872

Μ

MADWIG N., καθηγητῆς τοῦ ἐν Κοπεγχάγῃ πανεπιστημίου	1885
MACMILTON G., ἐπίτιμος γραμματεὺς τοῦ ἐν Λονδίῳ συλλόγου πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν ἑλλη- νικῶν σπουδῶν	1885
MAURENBRECHER W., καθηγητῆς τοῦ ἐν Λειψία πανεπιστημίου	1885
ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ N., πρεσβευτῆς τῆς Ἑλλάδος ἐνταῦθα	1864
ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ Π., πρεσβευτῆς τῆς Ρουμανίας ἐν Βιέννῃ	1882
MEYER Gustav, καθηγητῆς τοῦ ἐν Graz πανεπιστημίου	1885
MEZIÈRES, μέλος τῆς Γαλλικῆς ἀκαδημίας	1885
MELCHIOR Eugène de Bogüé	1889
ΜΗΝΙΑΤΗΣ Ἀλέξανδρος Μαργαρίτης	1885
ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ Ἡρακλῆς, καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου	1873

MICHAELIS A., καθηγητῆς τοῦ ἐν Strassburg πανεπιστημίου	1885
MILLER Emmanuel. μέλος τοῦ πανακαδημίου τῆς Γαλλίας	1863
MONTEBELLO de, πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας ἐνταῦθα.	1885
MORRIS Joy, πρῶην πρεσβευτῆς τῶν ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐνταῦθα	1865
ΜΟΥΝΙΦ ΠΑΣΣΑΣ. ὑπουργὸς τῆς παιδείας	1865
MULLER J. van, καθηγητῆς τοῦ ἐν Erlangen πανεπιστημίου	1885
MULLER J., " " Κοπεγχάγη "	1885

N

NABEL, καθηγητῆς τοῦ ἐν Leyde πανεπιστημίου	1885
NAUCK A., " τοῦ ἐν Πετροπόλει "	1885
NAUMANN G., καθηγητῆς τοῦ ἐν Strassburg πανεπιστημίου	1885
NÉLIDOW de, πρεσβευτῆς τῆς Ρωσίας ἐνταῦθα	1883
NEWTON, διευθυντῆς τοῦ βρετανικοῦ μουσείου ἐν Λονδίῳ	1871
NOAILLES marquis de, πρῶην πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας ἐνταῦθα	1883
NORTH Edwart, καθηγητῆς τοῦ ἐν νέῃ Ὑόρκῃ Hamilton Colleg	1885
NAVILLE Adrien A., καθηγητῆς ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ Neuchâtel.	1885

Π Ρ

PANTAZIΔΗΣ I., καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου.	1874
ΠΑΡΑΣΧΟΣ Ἀχιλλεύς	1880
PASTEUR Louis, μέλος τοῦ πανακαδημίου τῆς Γαλλίας	1874
ΠΑΥΛΟΥ Ἀλέξιος, καθηγητῆς τοῦ ἐν Μόσχᾳ πανεπιστημίου	1886
PERROT Georges, μέλος τοῦ πανακαδημίου τῆς Γαλλίας	1874
ΠΕΤΡΟΣ Ο Β', πρῶην αὐτοκράτωρ Βρασιλίας	1873
PIERSON A., καθηγητῆς τοῦ ἐν Amsterdam πανεπιστημίου	1885
PONIATOWSKI J., μέλος τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας Πετρουπόλεως	1885
POWELL J. M., διευθυντῆς τοῦ ἐθνολογικοῦ γραφείου τῆς ἐν Οὐασινγκτόνι Σμιθσωνείου Ἀκαδημίας	1885
PORTER Noah, καθηγητῆς τοῦ ἐν νέῃ Ὑόρκῃ πανεπιστημίου Sale	1885
PRANTL von K., καθηγητῆς τοῦ ἐν Μονάχῳ πανεπιστημίου.	1885

P R

ΠΑΓΚΑΒΗΣ Ἀλέξανδρος, πρῶην πρεσβευτῆς τῆς Ἑλλάδος ἐν Βερολίῳ	1863
RADOVITZ de, πρεσβευτῆς τῆς Γερμανίας ἐνταῦθα	1883
RASCON Comte de, πρῶην πρεσβευτῆς τῆς Ἰσπανίας ἐνταῦθα.	1881
RENÉ Briau, βιβλιοφύλαξ τῆς ἐν Παρίσι τοῖς ἱατρικῆς ἀκαδημίας	1876
PENIEPHES M., διοικητῆς τῆς ἐθνικῆς τραπέζης τῆς Ἑλλάδος	1864
RIBBECK O., καθηγητῆς τοῦ ἐν Λειψίᾳ πανεπιστημίου	1885
RIVIER Alphonse. καθηγητῆς τοῦ ἐν Βρυξέλλαις πανεπιστημίου	1881
ROBERT C., καθηγητῆς τοῦ ἐν Βερολίῳ πανεπιστημίου	1885
ROEHL N., καθηγητῆς τοῦ ἐν Königsberg πανεπιστημίου.	1885

	Ἔτος ἐκλογῆς
RONDE E., καθηγητῆς τοῦ ἐν Tübingen πανεπιστημίου	1885
ROSSIGNOL J. P., μέλος τῆς πανακαδημίου τῆς Γαλλίας	1864
ROSSBACH A., καθηγητῆς τοῦ ἐν Breslau πανεπιστημίου	1885
RUELLE Em. Ch., ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης τῆς Sainte Gèneviève	1885
RUMELIN von. G., καθηγητῆς τοῦ ἐν Tübingen πανεπιστημίου	1885

Σ

ΣΑΒΒΑΣ, ἀρχιεπίσκοπος Τβέερ	1888
ΣΑΪΤ ΠΑΣΣΑΣ, πρῶην πρωθυπουργός	1879
ΣΑΪΤ ΠΑΣΣΑΣ, ὑπουργός ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν	1887
ΣΕΜΟΛΛΑΣ, καθηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου Νεαπόλεως	1891
SAUPPE Hermann, καθηγητῆς τοῦ ἐν Γοττίνγη πανεπιστημίου	1875
SCHANZ M., » » Würzburg »	1885
SCHMIDT Bernard, » » Jena »	1870
SCHMIDT G., » » Βερολίνο »	1885
SCHMIDT Moritz, » » Jena »	1871
SCHÖLL R., » » Μονάχῳ »	1886
SCHWABE von L. » » Tübingen »	1885
SIEVERS E., » » » »	1886
SIGWART von Ch., » » » »	1885
STUEMUND W., » » Strassburg »	1885
STAMFORD, γερουσιαστῆς ἐν Οὐασινγκτόνι	1885
ΣΤΟΥΠΤΖΑΣ Δημήτριος, πολιτικός Ρωμοῦνος	1885
STRAUSS Oscar, πρεσβευτῆς τῶν ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐνταῦθα	1888
SUSEMIHL Fr., καθηγητῆς τοῦ ἐν Greifswald πανεπιστημίου	1885

T

THORNTON Edward, πρεσβευτῆς τῆς Ἀγγλίας ἐνταῦθα	1885
THUROT Charles, μέλος τοῦ πανακαδημίου τῆς Γαλλίας	1873
TOTLESCU Gr., καθηγητῆς τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ πανεπιστημίου	1885
TOURNIER Edward, διευθυντῆς τῶν φιλολογικῶν σπουδῶν ἐν τῇ σχολῇ τῶν ἀνωτέρων σπουδῶν ἐν Σορβόνῃ	1886
TREITSCHKE von H., καθηγητῆς τοῦ ἐν Βερολίνο πανεπιστημίου	1885
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ Χάρηλαος	1878
TROITSKY J., καθηγητῆς ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ Πετροπόλεως	1885
TUCKERMAN Carles, πρῶην πρεσβευτῆς τῶν ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐνταῦθα	1873
TYLER William, καθηγητῆς τοῦ ἐν Οὐασινγκτόνι πανεπιστημίου τοῦ Κολόμβου	1885
TYLER William, καθηγητῆς ἐν τῷ ἐν Amherst Ἀμερικῆς Colleg	1885

U

USENER H., καθηγητῆς τοῦ ἐν Bonn πανεπιστημίου	1885
USPENSKY, καθηγητῆς τοῦ ἐν Ὁδησοῦ πανεπιστημίου	1885
USSING, καθηγητῆς τοῦ ἐν Κοπεγχάγη πανεπιστημίου	1885

Φ

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΦΙΛΗΜΩΝ Τιμολέων	1879
ΦΙΛΙΠΠΩΦ, στρατηγὸς ἐν Πετροπόλει	1877
ΦΡΕΑΡΙΤΗΣ Κωνσταντῖνος, καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου	1879
ΦΡΑΓΓΟΥΔΗΣ Ἐπαρ., καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἰακίῳ πανεπιστημίου	1885

V

VACHEROT, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἠθικοπολιτικῶν ἐπιστημῶν ἐν Παρισίοις	1885
VAHLEN J., καθηγητῆς τοῦ ἐν Βερολίῳ πανεπιστημίου	1885
VIRCHOW Rudolf, καθηγητῆς τοῦ ἐν Βερολίῳ πανεπιστημίου	1881
VOGUÉ Melchior Comte de, πρώην πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας ἐνταῦθα.	1873
VOLLGREFF, καθηγητῆς τοῦ ἐν Leyden πανεπιστημίου	1885

W

WADDINGTON Henry, πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας ἐν Λονδίῳ	1878
WECKLEIN N., γυμνασιάρχης ἐν Μονάχῳ	1885
WEIL Henri, καθηγητῆς τῆς ἐλληνικῆς φιλολογίας ἐν Παρισίοις	1867
WELLING James, καθηγητῆς τοῦ ἐν Οὐασιγκτῶνι πανεπιστημίου τοῦ Κολόμβου.	1885
WENSEMUTH O., καθηγητῆς τοῦ ἐν Heidelberg πανεπιστημίου	1885
WERTHER Baron von, πρώην πρεσβευτῆς Γερμανίας ἐνταῦθα.	1875
WHITE William, πρεσβευτῆς τῆς Ἀγγλίας ἐνταῦθα.	1886
WIESELER Friedrich, καθηγητῆς τοῦ ἐν Γοτίγγη πανεπιστημίου	1873
WITTE Baron de, μέλος τοῦ πανακαδημίου τῆς Γαλλίας.	1876

Ψ

ΨΥΧΑΡΗΣ Ἰωάννης, καθηγητῆς ἐν τῇ σχολῇ τῶν ἀνωτέρων σπουδῶν ἐν Σορβῶνῃ	1885
--	------

Z

ZAMBALDI F., καθηγητῆς ἐν Βενετίᾳ	1872
ZELLER Ed., καθηγητῆς τοῦ ἐν Βερολίῳ πανεπιστημίου	1885
ZICHY Comte, πρώην πρεσβευτῆς τῆς Αὐστροουγγαρίας ἐνταῦθα.	1874

ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΑ ΜΕΛΗ

Α

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΑΓΓΕΛΑΙΔΗΣ Τηλέμαχος, κτηματίας ἐν Κίῳ	1863
ΑΔΑΜΑΝΤΙΔΗΣ Παναγιώτης, διδάσκαλος	1885
ΑΝΘΙΜΟΣ, μητροπολίτης Ἀμασειας	1868
ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ Λέανδρος, καθηγητής	1863
ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Β., καθηγητής ἐν Ἀλεξάνδρειᾳ	1872
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Δημήτριος	1875
ARNDT Paul	1889

Β

ΒΕΡΓΩΤΗΣ Παναγιώτης, λόγιος ἐν Κεφαλληνίᾳ	1878
BERTHERAND, γενικός γραμματεὺς τῆς ἐν Ἀλγερίᾳ κλιματολογικῆς ἐταιρίας	1870
ΒΛΑΣΤΟΣ Στέφανος, ἔμπορος ἐν Μασσαλίᾳ	1887
ΒΛΑΧΟΣ Ἄγγελος, πρῶτον ἐπιτετραμμένος τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως ἐν Βερολίνῳ	1875
BOLTZ August, καθηγητής γυμνασίου ἐν Darmstadt	1888
ΒΟΡΕΑΔΗΣ Ἀντώνιος, καθηγητής ἐν Σμύρνῃ	1885
ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ Ἀναστάσιος, πολιτικὸς πράκτωρ τῆς Ἑλλάδος ἐν Αἰγύπτῳ	1879
ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ Ἀλέξανδρος, δημοσιογράφος ἐν Τεργέστη	1879

Γ

ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ Ν., ἱατρὸς ἐν Βόλῳ	1863
ΓΡΗΓΟΡΑΣ Γερμανός, διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς	1863
ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ Ἄντ., σχολάρχης ἐν Ἀμισσῷ	1864
ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ Βασίλειος, ἱατρὸς ἐν Δράμᾳ	1885
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ, μητροπολίτης Ἰωαννίνων	1886

C

CAILLEMER Exupère, πρύτανης τῆς ἐν Λουγδούνῳ νομικῆς σχολῆς	1870
CHIARI Chevalier Gérard de	1872
COUSSEMAKER Arthour, νομικὸς ἐν Αἴῃ	1870
CULLEN D ^r	1880

Δ

ΔΑΜΩΝ Δ., ἱατρὸς	1872
ΔΕΚΙΓΑΛΛΑΣ Γ., καθηγητὴς τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης ἐν τῷ ἐν Πητροπούλει πανεπιστημίῳ	1876

ΔΕΦΝΕΡ Μιχαήλ, ὑφηγητῆς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίῳ	1875
ΔΗΜΗΤΡΑΣ Κ., ἱατρὸς ἐν Ἀδριανουπόλει	1871
ΔΟΥΚΑΣ Ἐμμανουήλ, καθηγητῆς ἐν Σμύρῃ	1885
DOZON Auguste, πρέσβεις τῆς Γαλλίας ἐν Θεσσαλονίκῃ	1872

Ε

EGGER Victor, καθηγητῆς ἐν τῇ ἐν Nancy σχολῇ τῶν γραμμάτων	1885
--	------

Φ

FLACH Johan, ἀρχισυντάκτης τῆς παγκοσμίου γερμανικῆς ἐγκυκλοπαιδείας ἐν Rudolfstadt	1885
FRESHFIELD Edwin, ἐν Λονδίῳ	1887

Z G

GERHARDT W., ἀρχαιολόγος ἐν Γοττίνῃ	1873
GIDEL Charles A., professeur τοῦ ἐν Παρισίοις Λυκείου Λουδοβίκου τοῦ Μεγάλου	1867
ΖΩΜΑΡΙΔΗΣ Εὐγένιος, λόγιος ἐν Μονάχῳ	1885

Η

ΗΛΙΑΔΗΣ Βωζᾶνος Λεωνίδα	1873
HEIDENSTAMM Oscar, λόγιος ἐν Ἀλεξάνδρῃ	1873
HIRSCHFELD Gustave, καθηγητῆς ἐν τῷ ἐν Κωνιστέργῃ πανεπιστημίῳ	1883
HUGHES, πρῶν γραμματεὺς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγγλικῆς πρεσβείας	1874

Θ

ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ Κ., ἔμπορος ἐν Ραιδεστῷ	1870
ΘΕΡΕΙΑΝΟΣ Διονύσιος, δημοσιογράφος ἐν Τεργέστῃ	1863

Ι

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Ἐμμανουήλ, καθηγητῆς	1861
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Σάββας, διδάκταλος ἐν Τραπεζοῦντι	1870
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Σεραπίων, καθηγητῆς ἐν Καισαρείᾳ	1863

Κ

ΚΟΚΚΟΣ Δημήτριος, λόγιος	1890
ΚΟΣΜΙΔΗΣ Κυριακός, ἔμπορος ἐν Πτολεμαίδι	1873
ΚΟΥΠΙΤΩΡΗΣ Παναγιώτης, γυμνασιάρχης	1864
KRAFT Emil, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Tübingen	1885
KRUMBACHER K., ὑφηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Μονάχου	1885
ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ Κ., πρῶν σχολάρχης τῆς ἐν Τραπεζοῦντι ἐλληνικῆς σχολῆς	1864

	"Ετος ἐκλογῆς
ΚΩΔΙΑΤΣΟΣ Σωκράτης, ἀρχιεπίσκοπος Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.	1878
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Γ., ἔφορος τῆς ἐν Ἀθήναις ἐθνικῆς βιβλιοθήκης.	1876
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, καθηγητῆς ἐν Λονδίῳ	1885

Λ Λ

ΔΑΜΠΡΙΔΗΣ Ἰωάννης, ἱατρός ἐν Ἰωαννίνοις	1874
ΔΕΒΙΔΗΣ Νικόλαος, δικηγόρος ἐν Ἀθήναις	1872
LEGRAND Emil, καθηγητῆς ἐν τῇ σχολῇ τῶν νεωτέρων ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν Παρισίοις.	1870
LEONARDI Giovanni, φαρμακοποιὸς ἐν Κερκύρᾳ	1871
ΔΗΜΝΙΟΣ Ν., ἱατρός ἐν Ἀρτάκῃ	1872
ΔΥΚΟΥΔΗΣ Ἐμμανουήλ, δικηγόρος ἐν Ἀθήναις.	1874

Μ

ΜΑΤΣΑΝΟΣ Γ., καθηγητῆς ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ σχολῇ τῶν Ἰωαννίνων	1872
MELBER, καθηγητῆς γυμνασίου ἐν Μονάχῳ	1885
MONTANI Pierre	1866
ΜΟΥΙΣ, ἀρχιτέκτων τοῦ ὑπουργείου τῶν δημοσίων ἔργων ἐν Γαλλίᾳ	1887
MUHLMANN F., πρῶν διευθυντῆς τῆς ἐνταῦθα γερμανελβετικῆς σχολῆς	1887
ΜΥΡΙΑΝΘΕΥΣ Ἐρῶνυμος, ἐφημέριος τῆς ἐν Λονδίῳ ἑλληνικῆς κοινότητος	1872

Ν

ΝΑΧΑΜΟΥΔΗΣ Ἰωσήφ, δημοσιογράφος ἐν Κερκύρᾳ	1864
ΝΕΟΦΥΤΟΣ Ἀριστοτέλης, νομικὸς ἐν Τραπεζοῦντι	1889
ΝΕΡΟΥΤΣΟΣ Τάσος, ἱατρός, διευθυντῆς τοῦ ἐν Ἀλεξάνδρειᾳ ὑγιεινομικοῦ συμβουλίου	1875

Ο

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Παναγιώτης, διευθυντῆς ἰδιωτικῆς σχολῆς ἐν Κερκύρᾳ	1868
--	------

Π

ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Πέτρος, καθηγητῆς.	1885
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Γ., διδάσκαλος ἐν Ἄρτῃ	1872
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Μ., ἱατρός ἐν Θεσσαλονίκῃ.	1863
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Χρ., δικαστῆς ἐν Κύπρῳ	1864
ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥΣ Κλεάνθης, λόγιος ἐν Βραίλᾳ.	1871
ΠΕΤΡΙΔΗΣ Ἀθανάσιος, σχολάρχης ἐν Κάμπῳ Λακωνικῆς.	1864
ΠΕΡΒΑΝΟΓΛΟΥΣ Ἰωάννης, διευθυντῆς τοῦ περιοδικοῦ « Ἐσπέρου »	1885
PSLUGK K. Hartung von, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Tübingen	1885
ΠΕΡΙΔΗΣ Δ., λόγιος ἐν Κύπρῳ	1871
ΠΗΝΙΑΤΩΡΟΣ Γεράσιμος	1878
ΠΟΛΙΤΗΣ Ν. Γ., λόγιος ἐν Ἀθήναις	1872
POESTION C. J.,	1885

Q

"Ετος ἐκλογῆς

QUEUX de Saut-Hillaire marquis de, λόγιος ἐν Παρισίοις. 1867

P R

ΠΑΓΚΑΒΗΣ Ρ. Ἀλέξιος. 1870
 ΡΑΛΛΗΣ Ν, ἰατρός ἐν Περγάμῳ. 1872
 ΡΑΜΜΟΣ Ι., σχολάρχης ἐν Ἄρτη. 1864
 REINACH Salomon, ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης Saint Germain. 1887
 REINACH Théodor, γάλλος φιλόλογος 1890
 ROSSI Scotti Comte G. B., ἐπίτιμος πρόεδρος τοῦ ἐν Τολῶσῃ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου . . . 1882
 ΡΟΥΚΗΣ Ἀριστείδης, δημοσιογράφος ἐν Ἀθήναις. 1885
 ΡΩΜΑΝΟΣ Ἰωάννης, καθηγητῆς ἐν Κερκύρα 1874

Σ

ΣΑΘΑΣ Κωνσταντῖνος, λόγιος. 1868
 ΣΑΚΕΛΛΙΩΝ Ι., λόγιος ἐν Ἀθήναις. 1881
 ΣΑΡΡΟΣ Στέφανος, ἰατρός ἐν Βουκουρεστίῳ. 1874
 ΣΚΟΡΔΕΛΛΗΣ Βλάσιος, καθηγητῆς διδασκαλείου ἐν Ἀθήναις 1863
 ΣΟΦΟΚΛΗΣ Γαβριήλ. καθηγητῆς ἐν Ἀθήναις. 1881
 ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ Ἐπαμ., διευθυντῆς τοῦ ἐν Σάμῳ ἡγεμονικοῦ γραφείου 1881
 ΣΤΕΡΓΙΟΓΛΙΔΗΣ Ἀριστομένης, διευθυντῆς τῆς ἐν Σμύρνῃ Ἐθαγγελικῆς σχολῆς. 1885
 STRZYGOWSKI J., ὑφηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Βιέννης 1890
 ΣΧΟΡΤΣΑΝΙΤΗΣ Δ., πρῶτην σχολάρχης ἐν Ἄρτη 1871

T

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ Κ., καθηγητῆς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Βενετίᾳ 1872
 ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ Ν. 1863
 ΤΣΑΠΑΡΑΣ Π., γυμνασιάρχης ἐν Ἑλλάδι 1876

Φ

ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ Γεώργιος, φοιτητῆς. 1885

V

VEIDNER André. 1872

X

ΧΑΒΙΑΡΑΣ Δημοσθένης, λόγιος ἐν Σύμῃ 1883
 ΧΑΡΙΤΩΝΟΣ Νικόλαος, ἔμπορος ἐν Δράμᾳ. 1885
 ΧΑΣΙΩΤΗΣ Δ., ὑφηγητῆς τῆς ἱατρικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. 1874
 ΧΡΟΝΙΔΗΣ Κ., λόγιος ἐν Ἀδριανουπόλει. 1863

ΜΕΓΑΛΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

ΧΡ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

- † ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ
- ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΗΣ
- † ΕΥΑΝΘΙΑ ΘΕΟΦΙΛΙΔΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΙ ΔΩΡΗΤΑΙ

- ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ
- ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ
- ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΡΩΝΙΟΣ
- ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΛΛΗΣ
- † ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ
- † ΠΑΝΤΙΑΣ ΣΕΚΙΑΡΗΣ
- ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ

ΔΩΡΗΤΑΙ

- ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
- ΓΕΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΜΑΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
- ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ
- ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ
- Ο ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ
- ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΟΣ
- † ΖΑΝΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΚ
- † ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ
- ΑΥΣΤΡΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΙΣΤΩΣΙΣ
- † ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΟΣΙΟΣ
- † ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΞΕΝΟΚΡΑΤΗΣ
- ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ
- Θ. καὶ Β. ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ καὶ Σ/α
- ΑΔΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ
- ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ
- ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ
- † ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΗΦΑΙΣΤΙΔΗΣ
- † ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΑΝΑΝΙΑΣ ΒΑΤΟΠΕΔΙΝΟΣ
- ΖΗΝΩΝ ΚΛΕΑΝΘΗΣ
- ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΣΠΙΘΑΚΗΣ
- ΑΔΕΛΦΟΙ ΑΝΤΩΝΙΑΔΑΙ
- † Σ. ΑΡΧΙΓΕΝΗΣ, *ιατρός*

- ΣΤΕΦΑΝΟΣ Π. ΣΚΥΛΙΤΣΗΣ
- ΥΙΟΙ ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
- ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
- ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΚΟΥΠΠΑΣ
- ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΗΛΙΑΣΚΟΣ
- ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΖΑΠΠΑΣ
- ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ
- ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
- ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΖΕΡΛΕΝΤΗΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

- † ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ 1861—62
- † ΠΕΤΡΟΣ ΖΑΝΟΣ 1862—63
- † ΗΡ. ΒΑΣΙΑΔΗΣ 1863
- ΣΠ. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ 1863—64
- ΑΔ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ 1864—65
- ΣΠ. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ 1865—66
- † Κ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ 1866—67
- ΞΕΝ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ 1867—68
- † ΗΡ. ΒΑΣΙΑΔΗΣ 1868—69
- † ΙΟΥΛΙΟΣ ΜΙΛΙΓΓΕΝ 1869—70
- ΣΤΑΥΡ. ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ 1870—71
- Κ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ 1871—72
- Κ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ 1872—73
- † ΗΡ. ΒΑΣΙΑΔΗΣ 1873—74
- Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ 1874—75
- ΑΔ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ 1875—76
- ΙΩ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ 1876—77
- ΙΩ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ 1877—78
- ΟΔ. ΙΑΛΕΜΟΣ 1878—79
- ΑΔ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ 1879—80
- † ΗΡ. ΒΑΣΙΑΔΗΣ 1880—81
- Σ. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ 1881—82
- Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ 1882—83
- Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ 1883—84
- † ΗΡ. ΒΑΣΙΑΔΗΣ 1884—85
- † ΗΡ. ΒΑΣΙΑΔΗΣ 1885—86
- Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ 1886—87
- Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ 1887—88
- ΙΩ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ 1888—89
- ΙΩ. ΑΡΙΣΤΗΚΛΗΣ 1889
- Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ 1889—90
- Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ 1890—91

ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ

κατὰ τὸ ἔτος 1889—1890

Πρόεδρος	Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ (*)	Εἰδικὸς γραμματεὺς . . .	ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΧΡΗΣΤΙΑΔΗΣ
Ἀντιπρόεδρος	{ Ν. ΦΩΤΙΑΔΗΣ	Βιβλιοφύλαξ	Π. ΠΕΤΡΑΚΙΔΗΣ
	{ Κ. ΜΑΚΡΗΣ	Τομίας	Θ. ΚΟΥΣΟΥΔΗΣ
Γεν. γραμματεὺς	ΕΥΣΤ. ΠΟΠΕΣΚΟΣ	Λογιστὴς	ΔΙΟΝ. Π. ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ

ΜΕΛΗ ΔΙΑΡΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

κατὰ τὸ ἔτος 1889—1890

Α΄. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ

1. ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ ΗΡ., πρόεδρος.
2. ΠΑΡΙΤΣΗΣ Κ.
3. ΠΕΤΡΑΚΙΔΗΣ Π.
4. ΣΑΛΤΕΛΗΣ Θ., γραμματεὺς.
5. ΤΑΓΗΣ Φ.
6. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡ.

Β΄. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ

1. ΒΑΣΣΑΜΑΚΗΣ ΗΛ.
2. ΒΑΣΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠ.
3. ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ ΗΡ.
4. ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ Ν.
5. ΙΑΛΕΜΟΣ ΟΔ.
6. ΠΑΠΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ Ν.
7. ΠΟΠΕΣΚΟΣ Ε.
8. ΣΑΛΤΕΛΗΣ Θ.
9. ΤΑΓΗΣ Φ.
10. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡ.
11. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ Π.

Γ΄. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ

1. ΑΚΕΣΤΟΡΙΑΔΗΣ Ι.
2. ΑΜΠΕΛΙΔΗΣ Α.

3. ΚΑΛΔΙΑΔΗΣ Κ.
4. ΚΥΡΙΑΚΟΥ Κ.
5. ΜΑΚΡΗΣ Κ.
6. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ ΦΡ.
7. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ Π.
8. ΧΡΗΣΤΙΑΔΗΣ ΑΧ.

Δ΄. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ

1. ΣΑΛΤΕΛΗΣ Θ., πρόεδρος.
2. ΣΟΥΔΑΔΙΔΗΣ Ν. Θ.
3. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ ΟΔ.
4. ΠΟΠΕΣΚΟΣ ΕΥΣΤ., γεν. γραμματεὺς.
5. ΧΡΗΣΤΙΑΔΗΣ ΑΧΙΑ., εἰδικὸς γραμματεὺς.
6. ΣΙΔΕΡΟΠΟΥΛΟΣ Ε., γραμμ. τῆς ἀρχ. ἐπ.
7. ΠΕΤΡΑΚΙΔΗΣ Π., γραμμ. τῆς φιλολογ. ἐπιτροπῆς, γραμματεὺς.

Ε΄. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ

1. CURTIS C. G., πρόεδρος.
2. CALVERT JAMES
3. ΓΕΔΕΩΝ Μ.
4. ΚΟΥΠΠΑΣ Π. Δ., γραμματεὺς.
5. LEVAL ANDRÉ
6. LONG A.
7. ΜΑΝΣΟΥΡΩΦ Π.
8. MILLINGEN A. van.
9. ΠΕΡΑΙΚΙΔΑΔΗΣ Κ.

(*) Παρατηθέντος περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔτους τοῦ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλέους ὡς προέδρου, ἐξελέγη ὡς τοιοῦτος ὁ κ. Κ. Καλλιμάδης.

10. ΠΡΕΤΕΧΤΑΤ
11. ΣΑΛΤΕΛΗΣ Θ.
12. ΣΙΔΕΡΟΠΟΥΛΟΣ Ε.
13. ΣΜΥΡΝΩΦ

ΣΤ'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

1. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Θ.
2. ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ Β.
3. ΒΕΛΛΟΓΙΑΝΝΗΣ Μ.
4. ΓΚΙΩΝ Ι.
5. ΜΕΛΑΝΔΙΝΟΣ Ε.
6. ΜΠΛΕΣΣΑΣ Ν.
7. ΠΡΩΓΙΟΣ Π.
8. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ Ι.
9. ΚΟΥΣΟΥΔΗΣ. *ταμίας.*
10. ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ Δ. Π., *λογιστής.*

Ζ'. ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

1. ΕΛΠΙΔΗΣ Γ.
2. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ ΦΡ.
3. ΨΩΜΙΑΔΗΣ Κ.

Η'. ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗΣ

1. ΒΑΣΙΛΔΗΣ ΗΡ.
2. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ Κ.
3. ΚΟΥΠΠΑΣ Π. Δ.
4. ΔΙΜΑΡΑΚΗΣ Δ.
5. ΝΑΟΥΜ Ι.
6. ΠΕΡΔΙΚΙΔΗΣ Κ.
7. ΡΙΤΣΟΣ Κ.
8. ΣΚΩΤΙΔΗΣ Ν.

ΕΠΙΜΕΛΗΤΑΙ

τῶν ἀρχαιολογικῶν συνολογῶν

Π. Δ. ΚΟΥΠΠΑΣ

τῆς ὀργανοθήκης

Β. ΡΙΤΣΟΣ

ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ

κατὰ τὸ ἔτος 1890—1891

Πρόεδρος	Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	Εἰδικὸς »	ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΧΡΗΣΤΙΑΔΗΣ
Ἀντιπρόεδροι	{ ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ ΑΘ. ΠΗΝΙΑΤΩΡΟΣ	Βιβλιοφύλαξ	Ν. ΠΑΠΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ
Γενικὸς γραμματεὺς .	ΘΕΜΙΣΤ. ΣΑΛΤΕΛΗΣ	Ταμίας	Δ. ΜΗΛΙΩΤΗΣ
		Λογιστής	ΔΙΟΝ. Π. ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ

ΜΕΛΗ ΔΙΑΡΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

κατὰ τὸ ἔτος 1890—1891

Α'. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ

1. ΣΑΛΤΕΛΗΣ Θ., πρόεδρος.
2. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΣ
3. ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΣ ΜΗΝΑΣ
4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΔΗΣ Δ.
5. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Κ.
6. ΠΕΤΡΑΚΙΔΗΣ Π., γραμματεὺς.

Β'. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ

1. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΣ, πρόεδρος.
2. ΒΑΣΣΑΜΑΚΗΣ ΗΔ.
3. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Κ.
4. ΙΑΔΕΜΟΣ ΘΔ.
5. ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ ΔΙΟΝ. Π.
6. ΠΑΠΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ Ν.
7. ΣΑΛΤΕΛΗΣ Θ.
8. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ Π.
9. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ ΘΔ., γραμματεὺς.

Γ'. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ

1. CURTIS C. G., πρόεδρος.
2. ΒΕΓΛΕΡΗΣ Γ.
3. ΓΕΔΕΩΝ Μ.
4. CALVERT J.
5. LONG A.
6. ΜΑΝΣΟΥΡΩΦ Π.
7. MILLINGEN A. van

8. MORDMANN A.
9. ΠΕΡΔΙΚΙΔΗΣ Κ.
10. ΠΡÉΤΕΧΤΑΤ
11. ΣΑΛΤΕΛΗΣ Θ.
12. ΣΜΥΡΝΩΦ Α.
13. ΣΙΑΕΡΟΠΟΥΛΟΣ Ε., γραμματεὺς.

Δ'. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ

1. ΑΚΕΣΤΟΡΙΑΔΗΣ Γ.
2. ΑΠΕΡΗΣ Π.
3. ΑΜΠΕΛΛΙΑΔΗΣ Μ.
4. ΜΑΚΡΗΣ Κ.
5. ΜΑΛΛΙΑΔΗΣ Δ.
6. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ ΦΡ.
7. ΠΟΥΛΟΥΛΙΑΔΗΣ Γ.
8. ΠΗΝΙΑΤΩΡΟΣ Α.
9. ΡΙΤΣΟΣ Β.
10. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ Π.

Ε'. ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗΣ

1. ΚΕΛΑΓΔΙΤΗΣ Π.
2. ΑΙΜΑΡΑΚΗΣ Δ.
3. ΝΑΟΥΜ Ι.
4. ΠΕΡΔΙΚΙΔΗΣ Κ.
5. ΡΙΤΣΟΣ Β.
6. ΣΚΩΤΙΑΔΗΣ Ν.
7. ΧΡΗΣΤΙΑΔΗΣ ΑΧ.

ΣΤ'. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ

1. ΣΑΛΤΕΛΗΣ 'Θ., πρόεδρος.
2. ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΣ ΜΗΝΑΣ, γραμματεὺς.
3. ΠΑΠΠΑΡΟΥΣΗΣ Π.
4. ΣΟΥΛΛΙΔΗΣ Ν. Θ.
5. ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ ΑΧ., εἰδ. γραμματεὺς.
6. ΠΕΤΡΑΚΙΔΗΣ Π., γραμματεὺς τῆς φιλο-
λογικῆς ἐπιτροπῆς.
7. ΣΙΑΕΡΟΠΟΥΛΟΣ Ξ., γραμματεὺς τῆς ἀρ-
χαιολογικῆς ἐπιτροπῆς.

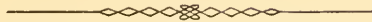
Ζ'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

1. ΠΗΝΙΑΤΩΡΟΣ ΑΘ.
2. ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ Β.

3. ΒΕΛΛΟΓΙΑΝΝΗΣ Μ.
4. ΓΚΙΩΝ Ι.
5. ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ ΔΙΟΝ. Π.
6. ΜΑΚΡΗΣ Κ.
7. ΜΗΛΙΩΤΗΣ Δ.
8. ΜΠΑΕΣΣΑΣ Ν.
9. ΦΩΤΙΑΔΗΣ Ν.
10. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ Ι.
11. ΠΡΩΓΟΣ Π.

Η'. ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

1. ΕΛΠΙΔΗΣ Γ.
2. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ ΦΡ.
3. ΨΩΜΙΑΔΗΣ Κ.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΠΟ ΜΑΪΟΥ 1889 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1890 — ΤΟΜΟΣ ΚΒ'

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΔ'

(Τακτική)

τῆς 15 Μαΐου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἐγκαθισταμένου τοῦ νέου προεδρείου ὁ πρόεδρος ἐκφράζει ἐν ὀλίγοις τὴν λύπην αὐτοῦ, ὅτι ἀποχωρίζεται τῶν τέως συναδέλφων, ἔχων δὲ ὡς ἐγγύτητον τὸ παρελθὸν πέποιθε. λέγει, ὅτι καὶ οἱ νέοι συγκοσμητότεροι ἐν ἀγάπῃ καὶ ἀφροσύνῃ θέλουσιν εἶναι ὀφειλόμενοι ἀντιλήπτορες καὶ συνεργάται αὐτοῦ ἐν τῷ ἀρχομένῳ συλλογικῷ ἔτει.

Εἶτα ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως, ὁ κ. Καλλιμάδης προτείνει, ὅπως ὁ σύλλογος ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ τοῖς τέως κοσμητότεροις ἐπὶ τῷ ζήλῳ, μεθ' οὗ εἰργάσθησαν κατὰ τὸ λήξαν συλλογικὸν ἔτος· ἡ εὐγνωμοσύνη, λέγει ὁ προτείνων, ὡφελιμὸς ἐστὶν εἰς τε τὰ ἄτομα καὶ τὰ ἔθνη. Εὐφημον ποιεῖται μνεῖαν ἐνὸς ἐκάστου τῶν μελῶν τοῦ νέου προεδρείου καὶ συνοψίζων λέγει, ὅτι ταῦτα εἰργάσθησαν ὡς στρατιῶται οὐδέποτε τὴν θέσιν αὐτῶν καταλιπόντες, ὡς τοῦτο τοῖς πᾶσι δῆλον ἐγένετο καὶ ἐκ τῆς ἐτησίως δημοσίᾳ ἀναγνωσθείσης ἐκθέσεως. Ὁ πρόεδρος ἀπαντῶν τῷ προτείναντι λέγει, ὅτι ὡς ἐκ τῆς θέσεως, ἣν κατέχει, καθῆκον αὐτοῦ θεωρεῖ, ἵνα ὑποστηρίξῃ τὴν πρότασιν ταύτην, ἥτις καὶ

γίνεται παμφηρεῖ ἀποδεικτὴ ὑπὸ τοῦ συλλόγου. Ἀνακοινούται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἀγγέλλεται ἡ ὑπὸ τῆς ἱστορικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς ἀκαδημίας τῆς Στοκχόλμης προσφορὰ τῶν πρακτικῶν αὐτῆς.

Πρότασις τοῦ κ. Α. Leval ἐκλέγεται τριμελῆς ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν κ. κ. Θ. Σαλτέλη, Πιτρακίδου καὶ Leval πρὸς σύνταξιν καὶ ἐκδόσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ συλλόγου βιβλίων.

Ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει πραγματεῖαν ἐν μεταφράσει περὶ «Δάφνιδος» τοῦ κ. L. Bachelin.

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΔΔ'

(Τακτική)

τῆς 22 Μαΐου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως, ἀνακοινούται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Σμυρνῶφ εὐχαριστοῦντος τῷ συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς μέλους τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς.

Τοῦ κ. Μανασσείδου ἐκ Μουσταρᾶ-πασσᾶ. παραπονουμένου κατὰ τῆς κρίσεως τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς περὶ τῆς «νέας παιδαγωγίας» αὐτοῦ.

Τῶν «ἀδελφῶν Περρῆ» ἐξ Ἀθηνῶν, παρακαλοῦντων, ὅπως ἄνευ ἀναβολῆς ἀποσταλῶσι τὰ ὑφειλόμενα αὐτοῖς γράμματα διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ τελευταίου ἐν τῷ τυπογραφεῖῳ αὐτῶν ἐκτυπωθέντος τόμου τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης.

Τοῦ συλλόγου Ἀλατσαίων «Ἐρυθραίας», πέμποντος πέντε τεύχη τῆς πενταετηρίδος αὐτοῦ.

Τοῦ κ. Peterson ἐκ Ρώμης, πρώτου γραμματέως τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀρχαιολογικοῦ Institut, δηλοῦντος, ὅτι ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Institut στερεῖται δημοσιεύσεών τινων τοῦ ἡμετέρου συλλόγου, καὶ παρακαλοῦντος, ἵνα τὰ ἐλλείποντα συμπληρωσῆ ὁ σύλλογος.

Τῆς φιλολογικῆς τοῦ συλλόγου ἐπιτροπῆς ἀγγελλούσης, ὅτι ἐξελέξατο πρόεδρος μὲν αὐτῆς τὸν κ. Π. Βασιλάδην, γραμματέα δὲ τὸν κ. Πετρακίδην διὰ τὸ ἀρξάμενον συλλογικὸν ἔτος καὶ αἰτουμένης πίστων ἐἶκοσι λιρῶν πρὸς ἀγορὰν βιβλίων ἀναγκαιούντων αὐτῇ διὰ τὴν εἰς τὸν Ζωγράφειον ἀγῶνα πεμπομένην γλωσσικὴν ὕλην, αἰτουμένης δὲ ἅμα καὶ τὴν ἐν τοῖς ἀρχείοις ἀνέκαθεν καταθεθεμένην γλωσσικὴν ὕλην.

Τοῦ κ. Χρήστου Χατζηγεώργιου, γυμνασιάρχου καὶ διευθυντοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ λυκείου, αἰτουμένου τὴν αἴθουσαν τοῦ συλλόγου πρὸς τέλει τῶν ἐνιαυσίων προφορικῶν ἐξετάσεων τοῦ λυκείου.

Ἀγγέλλονται δωρεὰ βιβλίων.

Τῇ προτάσει τοῦ προέδρου ἀποφασίζεται, ὅπως ἡ τοῦ κ. Μανασσείδου ἐπιστολὴ παραπεμθῆ τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ, ἡ δὲ τῶν ἀδελφῶν Περρῆ τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ, ἀποσταλῶσι δὲ τῷ ἐν Ρώμῃ ἀρχαιολογικῷ Institut αἱ ἐν αὐτῷ ἐλλείπουσαι τοῦ συλλόγου δημοσιεύσεις, ἡ δ' αἰτήσεις τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς ὑποβληθῆ εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιτροπὴν, καὶ τῷ κ. Χατζηγεώργιου παραχωρηθῆ ἡ αἴθουσα τοῦ συλλόγου.

Ὁ πρόεδρος προτείνει δύο πληρεξουσίους, τοὺς κ. κ. Σαλτέλην καὶ Ἀγιλ. Χρηστίδην, ἵνα συνεννοηθῶσι μετὰ τῶν πληρεξουσίων τῆς μεγάλῃς τοῦ γένους σχολῆς περὶ τῆς διανομῆς τῶν βιβλίων τοῦ μακαρίτου Γεωργαντοπούλου. Ὁ σύλλογος ἀποδέχεται τοὺς προταθέντας πληρεξουσίους.

Περὶ τοῦ προγράμματος τῆς καλλιτεχνικῆς ἐκθέσεως ὁ πρόεδρος αἰτεῖται παρὰ τοῦ συλλόγου ἀναβολὴν. ἵνα τὸ προεδρεῖον συνεννοηθῆ μετὰ τῆς σχετικῆς ἐπιτροπῆς, καὶ εἶτα γνωστοποιηθῆ τῷ συλλόγῳ τὴν γνώμην αὐτοῦ ἢ ἀναβολὴ αὐτῆ παρέχεται ὑπὸ τοῦ συλλόγου.

Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ ἐπιψηφίζεται τακτικὸν μέλος ὁ κ. Γ. Πρωγάκης, ἱεροψάλτης.

Ὁ εἰσηγητὴς τῆς τριμελοῦς ἐπιτῆς συντάξεως τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου τῆς βιβλιοθήκης ἐπιτροπῆς κ. Σαλτέλης ἀναγνώσκει τὴν ἐκθεσιν αὐτῆς, ἣτις μετὰ τινα συζήτησιν ἐγκρίνεται ὑπὸ τοῦ συλλόγου.

Ὁ κ. Μακρῆς ἀναγνώσκει παραγματεῖαν τοῦ περὶ «παιδῶν ἀγωγῆς».

Ἐπὶ τοῦ ἀναγνώσματος ἐγείρεται μακρὰ καὶ ζωηρὰ συζήτησις ἀναβληθεῖσα εἰς τὴν ἐπερχομένην συνεδρίασιν. Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΔΒ'

(Τακτικὴ)

τῆς 29 Μαΐου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως ἀνακρινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

ἐφ' ἧς ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι ἡ περὶ πιστώσεως αἰτήσεις τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς θέλει ληρθῆ ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ μελλούσῃ τῶν κοσμητόρων συνεδριάσει· δηλοῖ δὲ τῷ συλλόγῳ, ὅτι ἡ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐκ τῶν κ. κ. Βελογιάννη, Σιδεροπούλου καὶ Φρ. Μαυρογορδάτου ἐξελέγξασα τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ λήξαντος συλλογικοῦ ἔτους εὖρε καλῶς ἔχοντας, προτείνει δὲ ἐπὶ τούτῳ εὐχαριστίας πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην, ὅπερ γίνεται ἀποδεκτόν.

Προτείνεται καὶ γίνεται ἀποδεκτὸς ὁ κ. Σαλτέλης ὡς μέλος τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς.

Τοῦ κ. Χρ. Χατζηγεώργιου παρατηρήσαντος, ὅτι καλὸν ἦθελεν εἶναι, ἂν δὲν ὠρίζετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ εἶναι ἐλευθέρη, ἵνα καὶ ἄλλους προτείνῃ· οὗτω δὲ προτείνεται προσέτι καὶ γίνεται ἀποδεκτὸς ὡς μέλος τῆς

ἐπιτροπῆς ταύτης ὁ κ. Prétextat. Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος προτείνει τῷ συλλόγῳ ὡς μέλη τῆς περὶ τοῦ ἀναγνωστηρίου ἐπιτροπῆς τοὺς κ. κ. Σαλτέλιον, Leval, Πετρακίδην καὶ Ρίτσον. οἵτινες καὶ γίνονται ἀποδεκτοί. Μετὰ τινὰς δὲ παρατηρήσεις τοῦ κ. Leval εἰπόντος, ὅτι ἡ δευτέρα αὕτη ἐπιτροπὴ σκοπεῖ οὐχὶ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ ἀναγνωστηρίου, ἀλλὰ τὴν ἔρευναν, ἂν ἄπαντες οἱ ἀριθμοὶ τῶν εἰσερχομένων περιουτικῶν εἰσι πλήρεις, καὶ ὅτι ἐπιτελέσσασα τὸν σκοπὸν αὐτῆς θέλει καθυποβάλλει ἔκθεσιν τῷ συλλόγῳ, ὁ κ. πρόεδρος προκειμένου περὶ καλλιτεχνικῆς ἐκθέσεως ἀνακοινοῖ τὰ ἑξῆς: ὅτι ὁ σύλλογος, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐν τῇ ἐκθέσει συναυλίαν καὶ παράστασιν, προσέθηκε τὸν ὅρον «εἰ δυνατὸν», ὅτι τὸ προεδρεῖον λαθὼν ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν ἐπιφύλαξιν ταύτην συνέταξε τὸν προϋπολογισμὸν τῆς ἐκθέσεως, καθ' ὃν αἱ δαπάναι τῆς ἐκθέσεως συμποσοῦνται εἰς 65 λίρ., καὶ ὅτι αἱ δαπάναι αὗται καλυφθήσονται διὰ δικαιοῦματός εἰσόδου ἐκ 5 γροσίων. Τοῦ κ. Leval παρατηρήσαντος τότε, ὅτι οὐδεμίαν ἀνάγκη δύο προϋπολογισμῶν. καθότι ἡ συναυλία καὶ ἡ παράστασις δεόν νὰ ἐκτελεσθῶσιν ὡς ἀποτελοῦσαι τὸ κυριώτερον μέρος πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἰδίου σκοποῦ καὶ ὡς δυνάμεναι νὰ καταλεχθῶσιν ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ, ὁ κ. πρόεδρος ἀπαντᾷ, ὅτι τὸ προεδρεῖον διατηρεῖ τὸν ὅρον τοῦ «εἰ δυνατὸν» ἕνεκα σπουδαίων λόγων, οὓς ἀδυνατεῖ νὰ ἐξηγήσῃ καὶ διότι ἰδίᾳ δυσχερεῖς εἰσὶν ἡ τε συναυλία καὶ ἡ παράστασις, καὶ ὅτι τὸ προεδρεῖον διαφωνεῖ, ὅτι δεόν νὰ εἰσπράττεται δικαίωμα 10 0/0 ἐπὶ τῶν γενησομένων ἐν τῷ συλλόγῳ πωλήσεων, διότι ἡ ἔκθεσις φέρει καθαρῶς καλλιτεχνικὸν χαρακτῆρα, καὶ ὅτι τοῦτο ἤθελε γεννήσει δυσχερείας, καὶ ὅτι τινὰ τῶν εἰς πώλησιν ἐκτεθεισομένων ὄντα βιομηχανικὰ δεόν νὰ μὴ γίνωνται δεκτὰ πρὸς ἀποφυγὴν προσκομμάτων. Μετὰ μακρὰν συζήτησιν αἱ προτάσεις τοῦ προεδρεῖου γίνονται ἀποδεκταὶ μετὰ τῆς ἑξῆς τροποποιήσεως, ὅτι τὸ προεδρεῖον θέλει πράξει ἐν τῇ ἐκθέσει τὸ δυνατὸν γενέσθαι συνεννοούμενον μετὰ τῆς ἐπιτροπῆς.

Ὁ κ. Leval ἀναγινώσκει πραγματείαν «περὶ τοῦ Φενερῆ-Χισάρ-Μεσδζήτη, τοῦ ἄλλως Σοφηλάρ-Δζαμισῆ. Εἶτα ὁ κ. Κούπας παρατηρεῖ, ὅτι δὲν συμμερίζεται τὴν ἰδέαν, καθ' ἣν ἡ μονὴ τοῦ Ρηγῆς εἶναι τὸ Σοφηλάρ-Δζαμισῆ, πρὸς ἀποδείξιν δὲ ἀναφέρει, ὅτι ἐκ τινος ἑδαφίου τοῦ Καλλίστου φαίνεται, ὅτι ἡ μονὴ αὕτη εἶναι ἡ μονὴ τῆς Θεοτόκου. Ὁ πρόεδρος

λέγει, ὅτι ἡ μονὴ αὕτη φέρει νῦν τὸ ὄνομα οὐχὶ ἡρῆ, ἀλλὰ ἡρῆ, ὅπερ, λέγει, σημαίνει χωρίον κοῖλον. Ὁ κ. Leval προστίθῃσιν, ὅτι ἡ μονὴ αὕτη ἐν τῷ 16ῳ αἰῶνι ἔφερε τὸ ὄνομα «Μονὴ τῆς Χώρας», ἀλλὰ φρονεῖ, ὅτι τὸ ἀληθὲς ὄνομα αὐτῆς εἶναι ἡρῆ, διότι ἡ μονὴ αὕτη κατελήθη ἐν ὄρα σφοδρῶς προσβολῆς, ὅπερ ὑπονοεῖ καὶ ἡ ἀραβικὴ λέξις, καὶ ὅτι ἡ λέξις ἡρῆ ἢ ἡρῆ πολὺ πιθανῶς ἤρξατο νὰ ἴηται ἐν γράσει ἐν ἐπισήμοις τίτλοις μεταγενεστέρως ἐποχῆς. Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΔΓ'

(Γαυτικῇ)

τῆς 5 Ἰουνίου 1880.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. I. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

Ἀναγινώσκονται καὶ κυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως. Ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία :

Ἐπιστολὴ τῆς Α. Ἐξοχότητος τοῦ Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου, ἐκ Χαρισίων, συγχαίροντος τῷ προέδρῳ ἐπὶ τῇ ἐπανειλημμένῃ τιμῇ ὡς κα ἰπᾶσι τοῖς κοσμητόρσι, καὶ δηλοῦντος, ὅτι πάντοτε ἔσται πρόθυμος εἰς ὅ,τι ἂν δύναται ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου.

Τοῦ κ. Ζωγράφου, ἐξ Ἀθηνῶν, αἰτουμένου πληροφορίας περὶ τῆς τύχης τῆς εἰς τὸ Ζωγράφειον διαγωνίσμα ἀποσταλείσης πέφυσι συλλογῆς αὐτοῦ καὶ ἀνακοινομένου τὴν ἀποστολὴν ἐτέρας συλλογῆς διὰ τὸ προσεχὲς ἔτος ὑπὸ τὸν τίτλον «ὁ μῦθος τῆς Σαπφούς».

Τῆς συντακτικῆς τοῦ συλλόγου ἐπιτροπῆς ἀγγελιούσης τὴν ἐκλογὴν τοῦ κ. Θ. Σαλτέλι ὡς προέδρου αὐτῆς καὶ τὴν τοῦ κ. Ἀγ. Χρηστίδου ὡς γραμματέως αἰτουμένης δ' ἅμα πίστωσιν τριακοσίων ὅθ. λιρῶν περίπου (ἀρ. 300) πρὸς ἔκδοσιν τῶν δημοσιεύσεων τοῦ συλλόγου καὶ συνιστώσας τὴν ὅσον τάχιστα ἀποστολὴν αὐτῇ τῶν προεδρικῶν λόγων τοῦ κ. Βασιλάδου τοῦ 1885 καὶ τῶν ἀναγνωσμάτων τοῦ συλλογικοῦ ἔτους 1885-86. Πρὸς τούτοις αἰτεῖται, ὅπως σταλῇ τῷ κ. Calvert ὁ χάρτης τοῦ ἀναγνώσματος αὐτοῦ, ὅπως σημειώσῃ οὗτος πρὸ τῆς λιθογραφήσεως ὀνόματά τινα, περὶ ὧν ποιεῖται μνησίαν.

Τοῦ πανιερωτάτου ἀγίου Βάρνης κ. Γα-

θρήνη, ἐν Βάρνης, ἀνακοινομένου, ὅτι ἀδυνατεῖ σαφῶς καὶ ὀριστικῶς νὰ ἀποφανθῆ περὶ τῆς ἐρωτήσεως τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἢ ἀνετίθη ἢ μελέτη τῶν ἐγγράφων τῆς διαθήκης τοῦ ἀσιδίου Σουλίνη.

Τοῦ κ. Π. Ι. Κούπα, αἰτουμένου εἰκοσιν ὀθωμ. λίρας (ἄρ. 20) πρὸς κατασκευὴν ἐργαρίων δι' ἐπιστημονικὴν κατάρταξιν τῶν νομισματικῶν συλλογῶν καὶ δαπάνην μεταφορᾶς Βυζαντινῶν πλίνθων πρὸς πλουτισμὸν τοῦ ἡμετέρου μουσείου.

Τοῦ κ. Χρ. Χατζηγεωργίου, προσκαλοῦντος τὸν πρόεδρον εἰς τὰς ἐξετάσεις τοῦ λυκείου αὐτοῦ.

Τῆς ἀρχαιολογικῆς τοῦ συλλόγου ἐπιτροπῆς, ἀγγελλούσης τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀιδεσιμωτάτου C. Curtis, ὡς προέδρου αὐτῆς καὶ τὴν τοῦ κ. André Leval ὡς γραμματέως. Διὰ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς ἢ ἐπιτροπῆ αἰτεῖται καὶ πίστως δέκα πέντε ὀθ. λιρῶν διὰ τὰς ἀπολύτους αὐτῆς ἀνάγκας καὶ πέμπει τὸν κατάλογον τῶν περιοδικῶν, ὧν δεῖται.

Τῆς ἐν Μουδανίσις φιλεκαπαιδευτικῆς ἀδελφότητος « Ἀπαμείας », αἰτουμένης τὴν σειρὰν τοῦ περιοδικοῦ καὶ τὸ πανηγυρικὸν τεῦχος τῆς 25 Ἰουλίου.

Τῆς ἐφορίας τῆς ἐν Τσεγκέλιχοι ὀρθοδόξου κοινότητος, αἰτουμένης τὰς δημοσιεύσεις τοῦ συλλόγου καὶ εἶτι ἕτερον ἐκ τῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ.

Τοῦ ἐν Φαναρίῳ μουσικοῦ συλλόγου « Ὀρφείως », προσκαλοῦντος τοὺς κοσμητορας εἰς τὴν τριετηρίδα αὐτοῦ.

Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ κ. πρόεδρος πάρατηρεῖ τὰ ἐξῆς :

α'.) ὅτι τὸ προεδρεῖον προτείνει νὰ δοθῶσι τῷ κ. Leval τὰ ὑπ' αὐτοῦ αἰτηθέντα, προκειμένου περὶ συλλογικῆς ἐργασίας.

β'.) ὅτι τὰ τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς ἐνεργηθήσονται.

γ'.) ὅτι περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ ἀγίου Βάρνης γραφομένων μεριμνήσει δεόντως.

Ἐπὶ τῇ αἰτήσει τῆς ἀναγιώσεως τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀγίου Βάρνης καὶ μετὰ τινὰς σχεῖσεις ἀνταλλαγείσας ἀπεφασίσθη, ἵνα προστεθῶσιν εἰς τὴν τριμελῆ ἐπιτροπὴν δύο ἕτερα μέλη ἐκ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ νομικῶν, καὶ ὡς τοιοῦτοι ἐξελέγησαν οἱ κ.κ. Γ. Ἀποστολίδης καὶ Ἡλ. Μαζιλιάκας.

Ἀπεφασίσθη ὡσαύτως τῇ προτάσει τοῦ κ. Σαλτέλη, ὅπως συγληθῆ ἑκτακτος συνεδρίασις ἐν ἀνάγκῃ.

δ'.) ὅτι περὶ τῶν ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς ὑποδεικνυμένων περιοδικῶν σχεφήσεται τὸ προεδρεῖον.

ε'.) ὅτι προτείνει ὅπως ἡ αἴτησις τῆς ἐφορίας Τσεγκέλιχοι γένηται ἀποδεκτή, καὶ

ζ'.) ὅπως ἡ γλωσσικὴ ὕλη τοῦ κ. Ζωγραφάκη παραπεμφθῆ τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

Ἄπασαι αἱ προτάσεις τοῦ προέδρου γίνονται δεκταί.

Εἶτα ἀνακοινοῦται ὑπὸ τοῦ προέδρου, ὅτι ἐν τῇ τριετηρίδι τοῦ Ὀρφείως ὁ ἡμέτερος σύλλογος ἀξιοπρεπῶς ἐξέπρωσώπηθη ὑπὸ τοῦ γεν. γραμματέως.

Ὡσαύτως ἀνακοινοῦται, ὅτι ἐν τῷ γραφείῳ ἡμῶν κατετέθησαν διπλότυπα προαιρετικῶν συνδρομῶν ὑπὲρ ἀναγέρσεως τῆς ἐν Ἐυλοπόρτῃ σχολῆς.

Ἐπὶ τούτῳ ὁ κ. Κούπας προτείνει νὰ συστηθῆ ἐπιτροπῆ ἐκ μελῶν τοῦ συλλόγου πρὸς εἰσπραξίν συνδρομῶν ὑπὲρ τῶν εἰρημένων σχολῶν.

Ἡ πρότασις τοῦ κ. Κούπα ἐγένετο ἀποδεκτή, καὶ ἐξελέγησαν μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ὁ αἰδ. κ. Παρίτσας, οἱ κ.κ. Π. Κούπας, Ν. Παπαγιαννόπουλος καὶ Γ. Πουλουλίδης.

Εἶτα ὑποβάλλεται ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ ΚΘ' συλλογικοῦ ἔτους 1889-90 ἔχων ὡδε :

ΕΣΟΔΑ	ΕΞΟΔΑ
Ἐκ τῶν τακτικῶν συνδρομῶν Α.Τ. 180	Ἐκ μισθοδοσίας Α.Τ. 170
» δικαιωμάτων διπλωμάτων » 30	» φωτισμ. καὶ θέρμανσιν » 20
» Ζ. διαγωνίσματος » 100	» πυρασφάλιστρα » 12,50
» Ἑλλήν. ἐπιμ. συλλ. Καίρου	» βιβλιοθήκην » 30
δι' Ὀδριτσάνην » 30	» ἀναγνωστήριον » 30
» ὑπέλοιπον » 150	» ἔξοδα γραφείου » 30
» ἔλλειμμα » 407,50	» ἐργασθῆκα » 5
	» Ζ. διαγωνίσμα » 100
	» συντ. ἐπιτροπὴν » 300
	» Ὀδριτσάνην » 30
	» ἐργαζία διὰ τὴν νομισματι- κὴν συλλογὴν » 20
	» φιλολογ. ἐπιτροπὴν » 20
	» ἐπιστημ. ἐπιτροπὴν » 25
	» ἐκπαιδευτ. ἐπιτροπὴν » 10
	» ἀρχ. ἐπιτροπὴν » 15
	» ἔξοδα διάφορα » 50
	Α.Τ. 867,50
	Δι' αὐξήσιν μισθοδοσίας ὑπαλλήλων » 30
Α.Τ. 897,50	Α.Τ. 897,50

Μετὰ βραχυεὶαν συζήτησιν ὁ προϋπολογισμὸς γίνεσθαι δεκτός.

Ὁ κ. Σαλτεῖλης λαβὼν τὸν λόγον εἶτα προτείνει πρὸς κλυψίν τοῦ ἐλλείμματος τὰ ἑξῆς :
α'.) Νὰ σταλῶσιν εἰς τὰ ἔξω μέρη τὰ δημοσιεύματα τοῦ συλλόγου, ἅτινα ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν καθυστεροῦσιν, ἵνα οὕτω ἀναζωπυρωθῇ ὁ πρὸς τὸν σύλλογον ζῆλος αὐτῶν.

β'.) Ἐπιστολαὶ ἢ ἐγκύκλιαι εἴτε ὑπὲρ ἐκτάκτων συνδρομῶν εἴτε περὶ ἐγγραφῆς νέων μελῶν, καὶ

γ'.) Νὰ λυθῇ πλέον τὸ πολύροτον καὶ σκανδαλωδέστατον ζήτημα τῆς καθυστέρησεως τῶν τακτικῶν συνδρομῶν, ἢ ἀπαλειφόμενων τῶν καθυστερημάτων, ἢ ἐξεταζομένου τίνων μὲλη δύνανται νὰ πληρώσωσι καὶ ἐπομένως ἢ ὑποχρεωθῶσι νὰ πληρώσωσιν ἢ διαγραφῶσιν.

Ὁ πρόεδρος λέγει, ὅτι τὸ προεδρεῖον μετὰ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς σκεφθῆσεται καὶ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

Ἀκολούθως γίνεσθαι ἀποδεκτὴ ὑπὸ τοῦ συλλόγου ἢ ὑπὸ τοῦ προέδρου προταθεῖσα αὐξήσις τοῦ μισθοῦ τῶν ὑπαλλήλων ἔχουσα οὕτω :
β λίρ. τοῦ κ. Κ. Κρητικίδου, ὑπαλλήλου τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ γραφείου ἀντὶ τῶν τῶς

5, τῶν κ. κ. Ν. Κρητικίδου, εἰσπρακτορὸς, 4 1/2 ἀντὶ 4, πρὸς δὲ 20 0/0 ἐπὶ τῶν εἰσπραξέων τῶν καθυστεροῦμένων. Γ. Α. Κατσαίτου, ὑπαλλήλου τοῦ ἀναγνωστηρίου, καὶ Θ. Ντάφρου, θυρωροῦ, 3 ἀντὶ 2 1/2 ἑκατέρου.

Εἶτα ὁ κ. Prétaxtat ἀναγινώσκει πραγματεῖαν «περὶ τῆς ὀρθοδόξου βυζαντινῆς εἰκονογραφίας».

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πρακτικῶν κηρύσσεται ἡ λήξις τῶν ἐργασιῶν τοῦ συλλόγου ἐπὶ ταῖς θερριναῖς διακοπαῖς καὶ λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΔΔ'

(Τακτικὴ)

τῆς 13 Νοεμβρίου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων κ.

Κ. ΜΑΚΡΗ.

Ἀναγινώσκονται καὶ κυροῦνται τὰ πρακτικὰ καὶ τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως.

Ὁ προεδρεύων λαβὼν τὸν λόγον μετὰ πολλῆς τῆς θλίψεως ἀγγέλλει τῷ συλλόγῳ, ὅτι τὸ προεδρεῖον τὴν παρελθούσαν ἑβδομάδα ἔλαβεν ἐπιστολὴν τοῦ προέδρου τοῦ συλλόγου κ.

Ι. Δ. Ἀριστοκλέους, δι' ἧς οὗτος παραιτεῖται τῶν τοῦ προέδρου καθηκόντων ἕνεκα τῆς πασχούσης ὑγείας του, καὶ ὅτι τὸ προεδρεῖον μεταβὰν ἐν σώματι παρὰ τῷ κ. προεδρῷ παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ἀποσύρῃ τὴν παραιτήσιν του, ἀλλ' ἐκεῖνος καὶ διὰ δευτέρας ἐπιστολῆς ἐπιμένει εἰς αὐτὴν ἀμετακλήτως.

Ἀναγνωσθεῖσης τῆς περὶ παραιτήσεως ἐπιστολῆς τοῦ κ. προέδρου, ὁ κ. Leval λέγει, ὅτι ἡ αἰτιολογία, ἣν ὁ πρόεδρος δίδωσι περὶ τῆς παραιτήσεως του εἶναι ἀξία σεβασμοῦ, ὅτι ὁ σύλλογος δὲν δύναται ἄλλως ποιῆσαι ἢ ἀποδεχασθαι μετὰ λύπης τὴν παραιτήσιν, καὶ ὅτι φρονεῖ, ὅτι δέον νὰ γράψῃ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν, δι' ἧς παραδεχόμενος τὴν παραιτήσιν του νὰ παρακαλέσῃ αὐτὸν, ὅπως ἐξακολουθήσῃ ἐπιδαψιλεύων τῷ συλλόγῳ τὰς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως ἐνδείξεις. Τοῦ κ. Πουλουλίδου ὑποστηρίζαντος τὴν πρότασιν τοῦ κ. Leval, ὁ κ. Σαλτέλης λέγει, ὅτι ἀβροφροσύνης ἕνεκεν ὁ σύλλογος ὀφείλει νὰ μὴ παραδεχθῇ τὴν παραιτήσιν, καὶ προτείνει, ἵνα σταλῇ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν κ. πρόεδρον παρακαλοῦσα αὐτὸν, ἵνα ἀνακαλέσῃ τὴν παραιτήσιν του· δέον, εἶπε, νὰ γείνη τοῦτο καὶ χάριν ἀβροφροσύνης καὶ διότι ἡ παραιτήσις ἐν μέσῳ τοῦ ἔτους γινομένη δὲν ἔχει εὐάρεστα ἀποτελέσματα. Εἰς ταῦτα ὁ προεδρεῖων ἀπαντᾷ, ὅτι ἡ παραιτήσις εἶναι ἀμετάκλητος, καὶ ὅτι ἂν ἐνδιατρίβωμεν οὕτω, ἔσεται μόνον ἀπώλεια χρόνου. Ὁ κ. Σαλτέλης ἀνταπαντᾷ, ὅτι σκοπὸς τῆς προτάσεώς του δὲν εἶναι, ἵνα μεταπεισθῇ ὁ κ. πρόεδρος, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ γείνη τὸ ἀπαιτούμενον ὑπὸ τοῦ καθηκόντος τῆς ἀβροφροσύνης, καὶ ὅτι ἐπανορθῶν τὴν πρότασιν του λέγει, ὅτι εἴτε δι' ἐπιστολῆς, εἴτε δι' ἐπιτροπῆς δέον νὰ παρακαλέσῃ ὁ σύλλογος τὸν κ. πρόεδρον, ἵνα ἀποσύρῃ τὴν παραιτήσιν του. Τοῦτου δὲ γινομένου, προστίθησι, καιρὸς δὲν θέλει ἀπολεσθῇ, διότι ὁ κ. πρόεδρος διακρίνεται ἐπὶ ταχύτητι. Ὁ κ. Leval ἐπιμένει εἰς τὴν πρότασιν του καὶ φρονεῖ, ὅτι δέον νὰ γείνη δεκτὴ ἡ παραιτήσις τοῦ κ. προέδρου καὶ ἀποσταλῇ αὐτῷ ἐπιστολὴ μετ' ἐπαίνων.

Ὁ κ. Καλλιᾶδης ὑποστηρίζει τὴν πρότασιν τοῦ κ. Σαλτέλη καὶ λέγει, ὅτι ὁ σύλλογος ὀφείλει κατὰ καθήκον νὰ ποιῆσῃ τὸ προτεινόμενον διάβημα διὰ τριμελοῦς ἐπιτροπῆς ἢ ἐπιτροπῆ αὐτῆ, λέγει, ἐνεργήσῃ ὅσον τάχιστα· τῇ προσεγῆ δὲ τετάρτῃ θέλει ἀνακοινώσῃ τῷ συλλόγῳ τὸ ἀποτέλεσμα· ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας, ὀρισθῆσεται ἡ ἡμέρα τῆς ἐκλογῆς τοῦ προέδρου.

Γενομένης ψηφοφορίας ἡ πρότασις τοῦ κ. Leval ἀπορρίπτεται, γίνεται δὲ δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ κ. Σαλτέλη. Διὰ μυστικῆς δὲ ψηφοφορίας ἐκλέγονται μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης οἱ κκ. Κ. Καλλιᾶδης, Θ. Σαλτέλης καὶ Χρ. Χατζηγεργίου. Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΔΕ'

(Ἑκτακτος)

τῆς 15 Νοεμβρίου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων κ.

K. ΜΑΚΡΗ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς τελευταίας ἐκτάκτου συνεδριάσεως τῆς γενομένης τῇ 14 Μαΐου ὁ προεδρεῖων παρακαλεῖ τὰ παρόντα μέλη τῆς ἐιδικῆς ἐπιτροπῆς, ἣτις μετέβη παρὰ τῷ κ. προεδρῷ, ὅπως προσκαλέσῃ αὐτὸν, ἵνα μὴ ἐμμεῖνη παραιτούμενος, νὰ διακοινώσῃαι τῷ συλλόγῳ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν.

Ὁ ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης κ. Κ. Καλλιᾶδης δηλοῖ, ὅτι ὁ κ. πρόεδρος μένει ἀράδαντος ἐν τῇ παραιτήσει αὐτοῦ δικαιολογούμενος, ὅτι ἡ καχεκτικὴ τῆς ὑγείας του κατὰστάσις ἐπιβάλλει αὐτῷ, ὅπως ἀποσυρθῇ τῆς προεδρείας. Ἐπιπροστίθησι δὲ ὁ κ. Καλλιᾶδης, ὅτι ὁ πρόεδρος παρεκάλεσε τὴν ἐπιτροπὴν, ὅπως μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ συλλόγῳ, ἵνα γείνηται δεκτὴ ἡ παραιτήσις αὐτοῦ, ἐβεβαίωσε δὲ, ὅτι ἔσται πάντοτε πρόθυμος, ὅπως παρέχῃ τῷ συλλόγῳ τὴν ἑαυτοῦ συνδρομὴν.

Ὁ κ. Μακρῆς εὐχαριστεῖ τῇ ἐιδικῇ ἐπιτροπῇ, ὅτι τόσον ταχέως ἐξέπληρωσε τὴν ἐντολὴν αὐτῆς, ἐκφράζει δὲ τὴν λύπην τοῦ συλλόγου, διότι τὸ διάβημα, ὅπερ αὐτὸς ὁ σύλλογος ἐποιήσατο παρὰ τῷ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλεῖ, δὲν ἐπέτυχεν. Οὕτω τῆς παραιτήσεως τοῦ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλέους ἀπὸ τῆς προεδρικῆς θέσεως τεθείσης εἰς ψηφοφορίαν καὶ γενομένης δεκτῆς, ὁ κ. Κ. Μακρῆς δηλοῖ τῷ συλλόγῳ, ὅτι τὸ προεδρεῖον δι' ἐπιστολῆς του θέλει ἀναγγεῖλαι τῷ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλεῖ, ὅτι ὁ σύλλογος μετὰ λύπης ἀποδέχεται τὴν παραιτήσιν του καὶ εὐχαριστεῖ αὐτῷ δι' ὅσας ὑπηρεσίας παρέσχεν ἀπὸ διετίας ἤδη τῷ συλλόγῳ· ἐπιπροστίθησι δὲ, ὅτι ἀνάγκη ὅσον τάχος νὰ ἐκλεθῇ ὁ νέος πρόεδρος· ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς τὸ προεδρεῖον

προτείνει τὴν ἀμέσως κατόπιν κυριακὴν ὥρ. 2 μ. μ. Ἡ πρότασις αὕτη τοῦ προεδρείου γίνεται δεκτή. Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΛΑ΄

(Ἐκτακτος)

τῆς 19 Νοεμβρίου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων κ.

Ν. ΦΩΤΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κωρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης τακτικῆς συνεδριάσεως, ὁ κ. Σαλπέλης προτείνει, ὅπως ἐν τοῖς πρακτικοῖς καὶ ταῖς ἐν συνεδριάσεισι συζητήσεσι μὴ γίνηται τοῦ λοιποῦ χρῆσις τίτλων. Μετὰ μακρὰν συζήτησιν πολλῶν τῶν μελῶν, τῶν μὲν καταπολεμούντων τὴν πρότασιν ταύτην, τῶν δὲ ὑποστηρίζοντων αὐτὴν ἀποφασίζεται ἡ ἀναβολὴ τῆς περαιτέρω συζητήσεως καὶ ἀποφάσεως εἰς ἄλλην συνεδρίασιν.

Εἶτα ὁ σύλλογος προβαίνει εἰς ἐκλογὴν τοῦ νέου προέδρου.

Παρόντων εἴκοσι ὀκτὼ μελῶν γίνεται ψηφοφορία καὶ δι' ἀπολύτου πλειονοψηφίας τυχῶν εἴκοσι τεσσάρων ψήφων ἐκλέγεται πρόεδρος ὁ κ. Κ. Καλλιμάδης, τριῶν ψήφων λαχουσῶν τῶ κ. Ξ. Ζωγράφου καὶ μιᾶς δεθείσης λευκῆς.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΛΖ'

(Τακτικὴ)

τῆς 27 Νοεμβρίου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ κύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης ἐκτάκτου συνεδριάσεως ὁ νέος πρόεδρος Κ. Καλλιμάδης ἐλεξε τὰδε:

Φίλοι συνάδελφοι,

Ἡ ὁμόφωνος καὶ εὐμενὴς ὑμῶν ψῆφος, ἡ ἀνυψώσασά με καὶ αὖθις εἰς τὴν προεδρικὴν ταύτην ἔδραν, ἐπιβάλλει μοι καθήκοντα σοβαρά, ὧν συναισθάνομαι πληρέστατα τὸ βάρος καὶ τὰς εὐθύνας. Καὶ αἰέτοτε μὲν αἱ εὐθύναι τοῦ ὑμετέρου προέδρου ἐκέκτηντο μεγάλην σημασίαν, νῦν δ' ὁμολογουμένως ἐτι μᾶλλον βαρύνει καὶ δυσρόρητοι καταφαίνονται. Πῶς οὖν ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος ἀναλαβεῖν

ἐτόλμησα τὴν ἐκ συγκαταβάσεως προσενηθισάν μοι τιμητικὴν μὲν σφόδρα, ἄγαν δὲ ἀνωτέραν τῶν ἐμῶν ἀσθενῶν δυνάμεων διακονίαν ταύτην; Πῶς οὐκ ἐπτόησέ με τὸ δυσχερὲς τῆς διαδοχῆς, ἐν ὑπερμεσοῦντι συλλογικῷ ἔτει, ἀνδρὸς μετὰ ζήλου καὶ φιλοπονίας μαχθήσαντος ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ ἡμετέρου τιμαλφούς συλλόγου καὶ τὴν ὑγείαν παθόντος ἐν ταῖς ἐντεταμέναις αὐτοῦ προσπαθείαις χάριν τῆς ἀκριβοῦς ἐκπληρώσεως πάντων τῶν τῶ προεδρικῷ τούτῳ ἀξιωματικῶν παρομαρτούντων; Ἡ τῆ ὑμετέρῃ βαθείας ἐμπιστοσύνης δηλωτικῆ κελύσει ὑπακοή, κύριοι, ἐπιτακτικῶς ἐπιβεβληταί μοι ὑπὸ τῆς πρὸς τὸν σύλλογον ἡμῶν διακκοῦς στοργῆς μου, ὑπὸ τῆς παρηγόρου καὶ ἐνθαρρυντικῆς πεποιθήσεως, ὅτι μετ' εὐμενείας, ὡς καὶ ἄλλοτε, καὶ μετὰ πλείονος ἢ κατὰ τὰς παρωχημένας προεδρικῆς μου περιόδους ἐπιεικεῖας θέλετε κρίνειν τὰς πράξεις καὶ ἐνεργείας ἐμοῦ τε καὶ τῶν ἐμῶν ἐριτίμων συγκοσμητόρων· ἀλλὰ προθύμως τὸν ἀγένην κύψας πρὸ τῆς ὑμετέρας βουλήσεως δικαιοῦμαι πάντως, ἵνα καὶ παρὰ πάντων ὑμῶν, τῶν τε παρόντων καὶ τῶν ἀπόντων συναδελφῶν, ἀπεκδέχωμαι πλήρη καὶ ἀμέριστον τὴν ἐμπιστοσύνην, σύντονον δὲ, τακτικὴν καὶ προθυμον τὴν σύμπραξιν. Τῆς τῶν ἀπαιρητήτων μοι τούτων ἐν τῇ σήμερον ἀρχομένη νέα συλλογικῇ σταδιοδρομίᾳ ἐφοδίων παροχῆς πρῶτον καὶ σπουδαῖον παρεξέτε μοι δείγμα ἀναγνωρίζοντες ἐμπράκτως τὴν ἀναπόδραστον ἀνάγκην τῆς ἐλαττώσεως τῶν ἡμετέρων δαπανῶν, διὰ τε τὸν πασθήνωστον λόγον τῆς οἰκονομικῆς δυσπραγίας τῆς ἡμετέρας ἀγορᾶς καὶ ἰδίᾳ, διότι ἡ ἐν τῷ συλλόγῳ ἐπεληούσα προεδρικὴ κρίσις, ἡ καὶ ἄλλας τε ἐπενεγκούσα διαπραξίαις καὶ δὴ καὶ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ πρὸ δύο καὶ ἐπέκεινα μηνῶν παραιτηθέντος ταμίου μέχρι τοῦδε ματαιώσασα καθίστησι προβληματικὴν τὴν εἰσπραξίν τοῦ ὀλικοῦ ποσοῦ τῶν προϋπολογισθέντων ἐσόδων ἡμῶν. Ἐν τούτῳ καὶ ἐν ἑτέροις βαθμηδὸν ὑποδειχθησομένοις ὑμῖν σημείοις συμφορούντων καὶ συμπράττοντων, εὐχερῶς, Θεοῦ εὐδοκούντος, κατορθώσομεν, ἵνα κατὰ τὸ ὑπόλοιπον χρονικὸν διάστημα τῆς παρουσίας συλλογικῆς περιόδου διεξαχθῶσιν ἡρέμα μὲν καὶ κατὰ μικρόν, ἀλλ' ἀσφαλῶς καὶ λυσιτελῶς αἱ τε φιλολογικαὶ καὶ ἀρχαιολογικαὶ, αἱ τε ἐπιστημονικαὶ καὶ ἐκπαιδευτικαὶ ἡμῶν ἐργασίαι. Τὴν περιχαρῆ ταύτην ἐλπίδα στηρίζω πρὸ παντός καὶ ὑπὲρ πάν ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς καὶ βαρυσημάντου προστα-

σίας, ἦν διηγετικῶς ἐπιδαφιθεύει εἰς πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὸ ἀγαθὸν πιστοὺς αὐτοῦ ὑπηκόους ὁ φιλόλαος καὶ γενναίουφρων ἡμῶν Σουλτάνος, οὗτινος ἡ ἀκράτεια πρὸς τὴν πρόοδον καὶ εὐγενεστάτη ὁρμή, ὑποβοηθουμένη καὶ ὑπὸ λίαν προσωπιζμένων ὑπουργῶν, ἡ κυρία ἐστὶν αἰτία τῆς ἀπὸ τινος ὑφ' ἡμῶν τε καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν παρατηρουμένης καταπληκτικῆς εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας ἐπιθόσεως τῶν κατοίκων τῆς ἀχανοῦς Αὐτοῦ αὐτοκρατορίας. Ζήτω ἡ Α. Α. Μεγαλειότης.

Εἶτα ἀνακοινοῦται τῷ συλλόγῳ ἡ μέχρι τοῦδε ἀλληλογραφία ἔχουσα ὡς ἑξῆς:

Ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Φαναρίῳ μουσικοῦ συλλόγου « Ὀρφῶες », χάριτας ὁμολογοῦντος ἐπὶ τῇ προσφορᾷ αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου συλλόγου τῶν τόμων τοῦ περιοδικοῦ καὶ τινων ἄλλων βιβλίων ἐκ τῶν πολλαπλῶν τῆς ἡμετέρας βιβλιοθήκης.

Τοῦ κ. Παύλου Βόλπερ, ὑποδιευθυντοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις γερμανικῆς ἀρχαιολ. σχολῆς, αἰτουμένου τὸ ἀρχαιολογ. παράρτημα τοῦ IB' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου.

Τοῦ κ. Ἀγγιλίως Κοτρίζου, προζένου τῆς Ἑλλάδος ἐν Βερατίῳ, αἰτουμένου τὴν ἀποστολὴν πέντε ἀντιτύπων εἰκόνων τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης, ἐκδοθεισῶν ἐν Παρισίοις ὑπὸ τοῦ βιβλιοπώλου Hachette et Cie πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βερατίου ἑλλήν. ἐκπαιδευτηρίων.

Τῆς ἐν Κύπρῳ φιλομούσου ἀδελφότητος « Ἀθηναῖς », ἐκφορζύσεως θερμᾶς εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ προσφορᾷ αὐτῇ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου συλλόγου 30 τόμων διαφόρου ὕλης.

Τῶν κ. κ. ἀδελφῶν Ηερρῆ ἐξ Ἀθηνῶν, αἰτουμένων τὴν πληρωμὴν τῶν ὀφειλομένων αὐτοῖς χρημάτων ἐπὶ τῇ ἐκτυπώσει τῶν ἀπάντων τοῦ Ἡσιόδου, μὴ ἀποδεχομένων παντελῶς νὰ συνεννοηθῶσι μετὰ τοῦ κ. Sittl περὶ τῆς πληρωμῆς τῶν κατ' ὑπέρβασιν ἐκτυπωθέντων φύλλων, ἐλλείψει ἰδίου περὶ τούτου ἐν τοῖς συμβολαίοις ἄρθρου, καὶ δηλοῦντων, ὅτι, ἂν μὴ ταχέως πληρωθῶσι, προτιθεῖνται ν' ἀπευθυνθῶσι τῷ ἰδρυτῇ τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης κ. Χρ. Ζωγράφῳ.

Τοῦ κ. Καρόλου Sittl, ἐκ Μονάχου, αἰτουμένου, ὅπως οἱ κ. κ. Ηερρῆ πέμπωσιν αὐτῷ τακτικῶς τὰς διορθώσεις τῆς ὑπ' αὐτοῦ παρασκευασθείσης ἐκδόσεως τοῦ Ἡσιόδου.

Τῆς ἐν Ξυλοπόρτῃ ἀδελφότητος « Ἐννέα Μουσῶν » προσκλητήριος εἰς τὰς ἐνιαυσίους δη-

μοσίας ἐξετάσεις τῆς ὑπ' αὐτῆς προστατευομένης δημοτικῆς τῶν ἀρρένων σχολῆς.

Τοῦ κ. Ν. Κανελλάκη, ἐκ Λίου, παρακαλοῦντος, ὅπως ὁ σύλλογος ἀποδεχθῆ συναλλαγματικὴν του ἐκ 10 λιρῶν διὰ τὸ ἀπονεμηθῆν αὐτῷ δεκάλιρον γέρας ἐν τῷ Ζωγραφεῖῳ διαγωνίσματι.

Τῆς ἐθνικῆς τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, πεμπούσης ἐγκλείστως ἀπέδειξιν τῶν πληρωθεισῶν κατ' ἐντολὴν τοῦ συλλόγου τοῖς κ. κ. Ηερρῆ χιλίων δραχμῶν.

Τοῦ κ. Κλ. Κοκκολάτου, ἐκ Θεραπειῶν, καθιστῶντος ἀντιπρόσωπόν του πρὸς παραλαβὴν τοῦ ἀπονεμηθέντος αὐτῷ ἐν τῷ Ζωγραφεῖῳ διαγωνίσματι ἑλλήρου βραβείου τὸν κομιστὴν τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ.

Τοῦ κ. Σταύρου Χ' Δημητρίου ἐκ Βάρνης, αἰτουμένου διδασκαλικὴν θέσιν.

Τοῦ κ. Π. Παπαρρούση ἐντεῦθεν, αἰτουμένου τὴν ἀποστολὴν αὐτῷ ἐκ τοῦ γραφείου πάντων τῶν σχετικῶν ἐγγράφων πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀναγνωσθείσης ἐν ἔτει 1885 ἐκθέσεως τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς.

Πατριαρχικὸν πιττάκιον, δι' οὗ ἀνακοινοῦται, ὅτι οὐδεμία ἄχρι τοῦ νῦν ἐλήφθη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀπόφασις περὶ τῆς ὑποβληθείσης αὐτῇ ἐκθέσεως τοῦ συλλόγου ὡς στερουμένης τῆς γνώμης καὶ τῶν λοιπῶν δικαιούχων ἐπὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Καρόλου Sittl, ἐκ Μονάχου, παραιτουμένου τῆς ἐκτυπώσεως τῶν ἀποσπασμάτων ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ παρασκευασθείσῃ ἐκδόσει τοῦ Ἡσιόδου.

Τῆς ἐνταῦθα ἑλληνοκαθολικῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐταιρίας « Συμπνοίας » προσκλητήριος εἰς τὰς ἐνιαυσίους ἐξετάσεις τῆς ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῆς διατελούσης σχολῆς.

Τῆς Α. Ἐξ. τοῦ Χρηστάκη ἐφέντη Ζωγράφου, ἐκ Παρισίων, παρακαλοῦντος τὸν σύλλογον νὰ ἀναλάβῃ τὴν φροντίδα περὶ τῆς ἐκτυπώσεως τῆς ἱστορικῆς ἐκθέσεως τῶν ἐν Κεστροκτιῳ τῆς Ἡσιόρου Ζωγραφείων διδασκαλείων ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῶν μέχρι σήμερον.

Τῆς φιλεκπαιδευτικῆς ὑπὲρ τῶν ἐν Φερίκιῳ σχολῶν προσκλητήριος εἰς τὰς ἐξετάσεις τοῦ παρθενιαγωγείου καὶ ἀρρεναγωγείου τῆς κοινότητος.

Τοῦ ἀγίου Βάρνης, ἐκτιθεμένου καὶ αὔθις διὰ μακρῶν τὰ περὶ τῆς ὑποθέσεως τῆς διαθήκης τοῦ μακαρίτου Β. Σουλίνη.

Τοῦ κ. Costant Cazangés ἐκ Νέας Ὑόρκης, αἰτουμένου ἀντίτυπα τοῦ προγράμματος τοῦ περὶ συλλογῆς ζώντων μνημείων Ζ. διαγωνίσματος, ὅπως πέμψῃ τῷ συλλόγῳ τὴν ἡπειρωτικὴν αὐτοῦ συλλογὴν.

Τῶν κ. ἀδελφῶν Περρῆ, ἀγγελλόντων, ὅτι ἔλαβον παρὰ τῆς ἑθνικῆς τραπέζης δραχ. 1629.50 εἰς ἐξόφλησιν τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ Ἡσιόδου.

Τοῦ κ. Edwin A. Grosvenor ἐντεῦθεν. δωρομένου τῷ συλλόγῳ ἀντίτυπον πονήματός του ὑπὸ τὸν τίτλον The Hippodrome of Constantinople.

Τῆς ἑθνικῆς τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, πεμπούσης ἐγκλειστικῶς ἀποδείξιν τῶν πληρωθεισῶν κατ' ἐντολὴν τοῦ συλλόγου τοῖς κ. ἀδελφοῖς Περρῆ δραχ. 1629.50.

Τοῦ κ. Ἐπ. Ι. Σταματιάδου, ἐκ Σάμου, πέμποντος ἀντίτυπον τῆς ἐπιτηρίδος τῆς ἡγεμονίας Σάμου τοῦ ἔτους 1889.

Τοῦ κ. Καρόλου Sittl ἐκ Μονάχου, ἀποδραγομένου τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ προλόγου, τῶν διορθώσεων καὶ τοῦ πίνακος ἰδίᾳ αὐτοῦ δαπάνῃ, αἰτουμένου τὴν ἐπιστροφὴν τῶν χειρογράφων τῶν ἀποσπασμάτων καὶ παρακαλοῦντος, ὅπως μὴ ὑποβληθῇ εἰς ἑτέραν δαπάνην ἐκ τῶν ἀνηκόντων αὐτῷ χρημάτων τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἡσιόδου.

Τῶν ἐφόρων τῆς σχολῆς Τριπόλεως τῆς Βαρβαρίας, ἐξαίτουμένων τὴν ἀποστολὴν καταλλήλου διδασκαλίσσης γινωσκούσης καὶ τὴν γαλλικὴν ἐπὶ ἐτησίᾳ ἀντιμισθίᾳ 80-85 εἰκοσοφράχμων ἐκτός τῶν ὁδοιπορικῶν, τῆς κατοικίας καὶ τοῦ μισθοῦ τῆς ὑπηρετρίας αὐτῆς.

Τοῦ κ. Δ. Χαβιαρᾶ, ἐκ Σύμης, καθιστῶντος ἐνταῦθα ἀντιπρόσωπόν του πρὸς παραλαβὴν τοῦ ἀπονειμηθέντος αὐτῷ ἐν τῷ Ζωγρ. διαγωνίσματι 10λίρου βραβείου.

Τοῦ κ. Ζαχαρία, διευθυντοῦ τῶν ἐν Κεσπορατικῷ Ζωγραφείῳ διδασκαλείῳ, πέμποντος τῷ συλλόγῳ ἐντολῆ τῆς Α. Ἐξ. τοῦ Χρηστάκη Ζωγράφου τὴν πρὸς ἐκτύπωσιν ἔκθεσιν τῶν εἰρημένων διδασκαλείῳ.

Τοῦ κ. Π. Βόλτερ, εὐχαριστοῦντος θερμῶς τῷ συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ παραρτήματος τοῦ ΙΑ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου.

Τοῦ κ. κ. ἀδελφῶν Περρῆ, ἀγγελλόντων ὅτι ἤρξαντο τῆς ἐκτυπώσεως τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Ἡσιόδου, καὶ αἰτουμένων συνάμα τὴν ὅσον τάχιον ἐπιστροφὴν τῆς προταχθησομένης ἀφιερώσεως τῷ κ. Θ. Σαλτέλῃ.

Τῆς ἐν Μουδανίαις φιλεκαπαιδευτικῆς ἀδελφότητος «Ἀπαμείας», χάριτας ὁμολογούσης ἐπὶ τῇ προσφορᾷ τῆς σειρᾶς τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου καὶ ἀποστελλούσης ἀντίτυπον τοῦ ἐν ἰσχυρῷ κανονισμοῦ αὐτῆς.

Τοῦ ἐν Πύργῳ ἀρτισυστάτου φιλεκαπιδ. συλλόγου «Εὐξείνου Πόντου», ἀγγελλόντος τὴν σύστασιν αὐτοῦ καὶ ἐπικαλουμένου τὴν ὕλικὴν καὶ ἡθικὴν τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ἀρωγὴν.

Τοῦ κ. Ι. Ν. Ζωγραφάκη, ἐξ Ἀθηνῶν, παρακαλοῦντος, ἵνα πληρωθῇ τὸ εἰς αὐτὸν ἀπονειμηθὲν ὄλιρον βραβεῖον εἰς τὸ ἐνταῦθα κατ'ἀστήμα τῆς τραπέζης Κων/πόλεως.

Τῶν ἐφόρων καὶ δημογερόντων Κωτυαίου, αἰτουμένων διὰ τὰ ἐκπαιδευτήρια αὐτῶν τὴν σειρὰν τῶν γεωγραφικῶν χειρῶν τοῦ κ. Ζαφειροπούλου καὶ τινὰ διδακτικὰ βιβλία.

Τῆς ἐνταῦθα ἀρτισυστάτου ἀλληλοβοηθητικῆς ἀδελφότητος «Δήμητρα», ἀγγελλούσης τὴν σύστασιν αὐτῆς καὶ πεμπούσης τὸν κανονισμὸν αὐτῆς.

Τοῦ κ. Ch. Émile Ruelle, βιβλιοφύλακος τοῦ συλλόγου Παρισίων, ἀγγελλόντος τὴν παραλαβὴν φρ. 386.40 προεργαζομένων ἐκ συνδρομῶν τῶν ἐνταῦθα μελῶν τοῦ συλλόγου, καὶ δηλοῦντος, ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ πέμψῃ τὰς ἀποδείξεις τοῦ ἀρχομένου ἔτους ἄνευ προαγομένης ἀποστολῆς τῶν λογαριασμῶν τῶν παρελθόντων ἐτῶν.

Τῶν ἐφόρων τῶν σχολῶν Τσεγκέλισι, εὐχαχριστούντων τῷ συλλόγῳ ἐπὶ τῇ δωρεᾷ τῆς σειρᾶς τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου καὶ τινῶν ἄλλων βιβλίων.

Τοῦ κ. Ἀθ. Πετριδου, σχολάρχου, ἐξ Ἀθηνῶν, πέμποντος ἀντίτυπον τοῦ ἀπαγγελθέντος ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ συλλόγῳ «Παρνασσῶ» λόγου περὶ «Μωρέας» καὶ ἐκφορᾶντος εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ παραπομπῇ εἰς ἰδίαν ἐπιστροφὴν πρὸς γνωμοδότησιν τῆς περὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος ἀποσταλείσης τῷ συλλόγῳ πραγματείας αὐτοῦ.

Τῆς ἑθνικῆς τραπέζης τῆς Ἑλλάδος πεμπούσης ἐγκλειστικῶς ἀποδείξιν φρ. 2500 πληρωθεισῶν ἐντολῆ τοῦ συλλόγου τῷ ἐν Ἀθήναις κ. Εὐαγγ. Κορινιώτῃ, ἀντιπρόσωπῳ τοῦ κ. Καρόλου Sittl.

Τῶν ἐφοροδημογερόντων τῆς Κεσσάνης, αἰτουμένων διευθυντὴν διὰ τὰ ἐκπαιδευτήρια αὐτῶν ἐπὶ ἐτησίᾳ μισθοδοσίᾳ 50 λερ. ὀθ. μετὰ κατοικίας καὶ θερμάνσεως.

Τοῦ κ. Γ. Ἀποστολίδου, δικηγόρου, ἀπο-

δεχομένου τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς μέλους τῆς πρὸς μαλέτην τοῦ Σουλινείου κληροδοτήματος ἐιδικῆς ἐπιτροπῆς.

Τοῦ κ. Δ. Ἀλεξάνδριδου, ἐκ Μακροχωρίου, παραπονουμένου ἐπὶ τῇ μὴ παραλαβῇ εἰσέτι ὑπὸ τοῦ συλλόγου τῶν ἐν τοῖς ἐθνικοῖς νοσοκομείοις εὐρισκόμενων βιβλίων του, πρὸ πολλοῦ τῷ συλλόγῳ δωρηθέντων, ἐκ τόμων 180 καθαρῶς ἐπιστημονικῶν, καὶ παρακαλοῦντος, ὅπως, ἂν ὁ σύλλογος ἀρνηθῆται νὰ δεχθῆ αὐτά, γράψῃ αὐτῷ περὶ τούτου, ὅπως δωρησῆται αὐτὰ ἄλλῳ.

Τοῦ κ. Στεφ. Καραθεοδωρῆ, ἐκ Βρυξελλῶν, πέμποντος τὰς προσφάτους δημοσιεύσεις τῆς βας. ἀκαδημίας τῶν Βρυξελλῶν ἐξ ὀνόματος αὐτῆς, ἀντίτυπα συγγράμματος ἐπιγραφομένου «Programme d'un cours de droit» προσφερόμενα ὑπὸ τοῦ συγγραφέως κ. Rivier καὶ ἀντίτυπον πραγματείας αὐτοῦ περὶ τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατειῶν.

Τῆς ἐν Μουδανίσις φιλεκπαίδ. ἀδελφότητος «Ἀπαμείας», εὐχαριστοῦσης καὶ αὐθις τῷ συλλόγῳ ἐπὶ τῇ δωρεᾷ τῆς σειρᾶς τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου καὶ τινων βιβλίων, ἅμα δὲ ἀγγελλούσης, ὅτι ἀνηγόρευσε τὸν ἡμέτερον σύλλογον «δωρητὴν» τῆς ἀδελφότητος.

Τοῦ κ. Ι. Δ. Νεράντζη ἐκ Λειψίας, δωρουμένου ἀνά ἕν ἀντίτυπον τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντων τριῶν γεωγραφικῶν πινάκων.

Τῆς ἐφορίας τῶν σχολῶν Κοντοσκάλιου, ἐξαίτουμένης, ὅπως ὁ ἡμέτερος σύλλογος συστήσῃ δεόντως τὴν πενυμένην κοινότητα Κοντοσκάλιου παρὰ τῷ κ. Στ. Ζαφειροπούλῳ, ἵνα συμπερίλαβῆ καὶ αὐτὴν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ὑπ' αὐτοῦ προστατευομένων ἀπόρων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐλληνικῶν κοινοτήτων.

Τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ἐν Μικρῇ Ἀσίᾳ κωμοπόλεως Λεύκης ἐντεῦθεν, ἐπικαλουμένων τὴν ὕλικὴν τοῦ συλλόγου συνδρομὴν πρὸς ἀνάγερσιν τῆς πρὸ ἐτῶν πυρποληθείσης ἐν Λεύκῃ ἐκκλησίας καὶ σχολῆς.

Τῆς ἐνταῦθα φιλεκπαίδ. ἀδελφότητος «Δήμητρα», αἰτουμένης τὴν παραχώρησιν αἰθούσης τινὸς τοῦ συλλόγου διὰ τὰς μηχανεῖας γενικῆς συνεδριάσεως αὐτῆς.

Τοῦ κ. Θ. Α. Κουσουδῆ, ταμίου, παραιτουμένου τὰ καθήκοντα αὐτοῦ ὡς ταμίου ἕνεκα λόγων ὑγείας.

Τοῦ ἐν Ἀθήναις διδασκαλικοῦ συλλόγου, αἰτουμένου τὴν ἀποστολὴν τῶν ἀπὸ τοῦ 1883 ἐλλειπόντων αὐτῷ τόμων τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου.

Τοῦ ἐνταῦθα ἐλληνικοῦ συλλόγου Ἐρμού, αἰτουμένου τὴν παραχώρησιν τῆς μεγάλῃς αἰθούσης τοῦ συλλόγου, ὅπως τελῆσθ τὴν ἐπέτειον τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ ἐορτῆν.

Τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει ἐλληνικῆς κεντρικῆς ἐφορίας, αἰτουμένης τὰς ἐκδόσεις τῆς Ζωγρ. βιβλιοθήκης.

Τῆς ἐφορίας τῶν ἐν Οἰνῳ ἐλλ. ἐκπαιδευτηρίων, αἰτουμένης τὴν ὕλικὴν τοῦ συλλόγου συνδρομὴν.

Τοῦ κ. Valm, ἰσοβίου γραμματέως τῆς ἐν Παρισίοις ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν γραμμάτων, δωρουμένου ἐξ ὀνόματος τῆς ἀκαδημίας τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων αὐτῆς ἀπὸ τοῦ μηνὸς ἰανουαρίου μέχρι ἰουνίου καὶ ὑπισχνουμένου, ὅτι τούντεῦθεν θέλουσι πέμπεσθαι ταῦτα τακτικῶς τῷ συλλόγῳ ὑπὸ τοῦ ἐν παρισίοις βιβλιοπώλου κ. Ricard.

Τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου, ἐκ μεγάλου Ρεύματος, πέμποντος κατάλογον τῶν ὑπ' αὐτοῦ δωρουμένων τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ συλλόγου βιβλίων.

Τοῦ κ. Θ. Κουσουδῆ, ταμίου τοῦ συλλόγου, ἐμμένοντος εἰς τὴν ἑαυτοῦ παραίτησιν.

Τῶν κ. κ. ἀδελφῶν Περρῆ, ἐξ Ἀθηνῶν, δηλούντων, ὅτι τεθήσεται ἡ εἰκὼν τοῦ γρηγοῦ μόνον ἐν τοῖς ἀνήκουσι τῷ ἐκδότῃ σώμασι, πεμπόντων ἀντίτυπον τοῦ Ἡσιόδου, αἰτουμένων διαταγὴν πρὸς παράδοσιν τῷ ἐν Ἀθήναις κ. Μπέκ τῶν ἀνηκόντων τῷ ἐκδότῃ σωμάτων, παρακαλούντων, ὅπως ὁ σύλλογος παραλάβῃ τὰ ἐν τῇ ἀποθήκῃ αὐτῶν εὐρισκόμενα ἀντίτυπα τῶν *Φοιτιστῶν* καὶ γνωρίζοντων, ὅτι ἐξ καὶ ἡμῶν ἐπὶ πλέον ἐξετυπώθησαν τυπογραφικὰ φύλλα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡσιόδου.

Τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς, προτεινούσης μέλος αὐτῆς τὸν κ. Α. D. Mordtmann, ἱατρόν.

Τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου, ἐκ μεγάλου Ρεύματος, πέμποντος συλλογὴν κυπριακῶν δημοτικῶν ἡσμάτων.

Τοῦ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλέους, προέδρου τοῦ συλλόγου, ἀπὸ 4/16 νοεμβρίου, ὑποβύλλοντος παραίτησιν ἀπὸ τῆς προεδρικῆς θέσεως ἕνεκα λόγων ὑγείας.

Τῶν ἐφόρων τῶν ἐν Ὀδρυσσῶν σχολείων, ἀγγελλόντων τὴν πρόσληψιν ὡς διευθυντοῦ τῶν σχολείων τῆς κοινότητος τοῦ κ. Δανιὴλ Ζαχαριάδου, καὶ ἐπισυναπτόντων πρόγραμμα τῶν ἐν αὐτοῖς διδασθησομένων μαθημάτων.

Τοῦ κ. Α. Leval, ἐντεῦθεν, αἰτουμένου, ἐντολῇ τοῦ κ. Strygowski, ὕψηχτοῦ ἐν τῷ

ἐν Βιέννῃ πανεπιστημίῳ, ἀνταλλαγὴν τῆς σει-
ρᾶς τῶν ἀρχαιολογικῶν παρατηρημάτων τοῦ
συλλόγου μετὰ τῶν σπουδαίων πραγματειῶν
τοῦ κ. Strygowski.

Τῆς ἐν Φανάριῳ λέσχης «Μνημοσύνης»
προσκλητῆριος εἰς τὴν ἐπέτειον αὐτῆς ἑορτῆν.

Τοῦ κ. Π. Ι. Μακρῆ, πέμποντος διὰ τὸ
Ζωγράφ. διαγώνισμα γλωσσικὴν ὕλην ἐκ Κα-
τηρῆλ' ἐκ δύο τευχῶν.

Ἀγωνίσμου, ἀγνώστου προελεύσεως, ἀπὸ 18
νοεμβρίου, παρακαλοῦντος, ὅπως κατὰ τὴν
ἐνεστώσαν συλλογικὴν περίοδον ληρῆθ' ὑπ' ὄψει
καὶ ἡ πρὸ πολλοῦ σταλαίσα διὰ τὸν Καρα-
πάνειον ἀγῶνα καὶ ὑπ' αὐτοῦ φιλοπονηθεῖσα
ἐκ τριῶν βαθμίδων ἑλληνικῆ ἱστορία ὑπὸ τὸ
ῥητὸν «ex aliis negotiis quæ ingenio exer-
centur cet».

Ἀνακοινωθείσης οὕτω τῆς ἀλληλογραφίας,
αἱ περὶ αὐτῆς σκέψεις καὶ ἐνέργειαι τοῦ προε-
δρείου ἀναβύλλονται εἰς τὴν προσεχῆ συνε-
δρίασιν, τοῦ κ. προέδρου αἰτησαμένου καιρὸν
διὰ τὴν περὶ αὐτῆς μελέτην.

Οὐχ ἤττον ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ σύλ-
λογος ἀπεφάσισε τῇ τοῦ προεδρείου προτάσει,
ὅπως παραχωρηθῆ τῷ ἐνταῦθα συλλόγῳ Ἑρμῆ
ἡ μεγάλη αἶθουσα αὐτοῦ. ἵνα οὗτος τελέσῃ ἐν
αὐτῇ τῇ 10 δεκεμβρίου 2 ὥρ. π. μ. τὴν ἐπέ-
τειον αὐτοῦ ἑορτῆν, ἀνταλλαγῶσι δὲ τὰ
ἀρχαιολογικὰ παρατηρήματα τοῦ Συλλόγου
μετὰ τῶν συγγραμμάτων τοῦ κ. Strygowski,
Εἶτα ὁ πρόεδρος ἀνακοινῶσι τῷ συλλόγῳ, ὅτι ἡ
οἰκονομικὴ ἐπιτροπὴ συναλθούσα ἐσχάτως καὶ
ἰδοῦσα, ὅτι πολλὰ ἐκ τῶν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ
ἀναγραφέντων ποσῶν δὲν εἰσπράχθησαν εἰσέτι,
ἀπεφάσισε πρὸς βελτίωσιν τῶν οἰκονομικῶν τοῦ
συλλόγου τροποποιήσεις τινὰς τοῦ προϋπολο-
γισμοῦ. Αἱ τροποποιήσεις αὗται, ἅς ἀπάξεται
καὶ προτείνει καὶ τὸ προεδρεῖον, ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:
ἄπασαι αἱ διὰ τὰς ἐπιτροπὰς ἐπιψηφισθεῖσαι
πιστώσεις μένουσι μὲν ὡς ἔχουσιν, ἀλλὰ δὲν
εἶναι ὑποχρεωτικαί· τρεῖς δὲ πιστώσεις τροπο-
ποιῶνται ὡς ἑξῆς: τὰ γενικά ἐξόδα ἀπὸ 50
λερῶν ὑποβιβάζονται εἰς 35, τὰ ἐξόδα τοῦ
γραφείου ἀπὸ 30 λερῶν εἰς 25, καὶ αἱ μισθο-
δοσίαι τῶν ὑπαλλήλων ἐλαττοῦνται κατὰ 15
λερὰς διὰ τὸν ὑπολειπόμενον χρόνον τοῦ συλ-
λογικοῦ ἔτους.

Προστίθῃσι δὲ ὁ πρόεδρος, ὅτι τὰ τοῦ συλ-
λόγου οἰκονομικὰ περιήλθον εἰς δεινὴν θέσιν,
ὅτι μισθοὶ ὀφείλονται τοῖς ὑπαλλήλοις καὶ ὅτι
πρὸς θεραπείαν τὸ προεδρεῖον θεωρεῖ τὰς προ-
τεινομένας ταύτας τροποποιήσεις ὡς ἀπαραί-

τήτους. Εἶτα τοῦ μὲν κ. Leval ἀποκρούσαντος
τὰς τροποποιήσεις ταύτας ὡς ἀντικειμένας
πρὸς τὴν ἀρχὴν, ὅτι ὑπάρχει προϋπολογισμὸς
ἐπιψηφισθεὶς τακτικῶς ὑπὸ τοῦ συλλόγου καὶ
μὴ δυνάμενος νὰ ἀλλοιωθῆ, καὶ παρατηροῦν-
τος συνάμα, ὅτι αἱ προτεινόμεναι τροποποιή-
σεις καὶ ἐλαττώσεις ἰδίᾳ μισθῶν καὶ ἐξόδων
εἰσὶν ἐλάχιστα, τοῦ δὲ κ. Κυριακοῦ ὑποστη-
ρίζοντος τὴν πρότασιν τοῦ προεδρείου διὰ τὸν
λόγον, ὅτι πᾶσα ἀπόφασις τοῦ συλλόγου δύ-
ναται νὰ τροποποιηθῆ ἐν ἐκτάκτοις περιστά-
σει καὶ διότι αἱ τροποποιήσεις αὗται θεωροῦν-
ται ἀπαραίτητοι ὑπὸ τοῦ προεδρείου, ὁ σύλ-
λογος ἀποφαινεται, ὅτι δύναται κατ' ἀρχὴν νὰ
τροποποιήσῃ τὸν ἄπαξ ἐπιψηφισθέντα προϋπο-
λογισμὸν, καὶ οὕτω συμφῶνως τῇ προτάσει τῆς
τε οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ προεδρείου
ἀποδέχεται τὰς εἰρημέναις ἐν τῷ προϋπολογι-
σμῷ τροποποιήσεις.

Ἀποφασίζεται, ἵνα ἀναβληθῆ ἡ ἐκλογὴ τα-
μίου εἰς τὴν προσεχῆ συνεδρίασιν καὶ ἀγγεληθῆ
τοῦτο διὰ τῶν ἐφημερίδων.

Εἶτα ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει μετὰ λύπης τῷ
συλλόγῳ τὸν θάνατον τριῶν τῶ μάλιστα
προσφιλῶν αὐτοῦ μελῶν, τὸν τοῦ Εὐθυμίου
Καστόργῃ συμβάντα τὸν παρελθόντα Ἰού-
λιον, τὸν τοῦ Δημητρίου Σταματιάδου ἱατροῦ,
πολυτίμους παρασχόντος ὑπηρεσίας τῷ συλ-
λόγῳ, καὶ τὸν τοῦ Marquis de St. Hillaire,
οὗτινος ὁ θάνατος, προστίθῃσιν, ἀπώλειά
ἐστὶ διὰ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα· προτείνει δέ,
ὅπως ὁ σύλλογος ἀποστείλῃ συλλυπητηρίους
ἐπιστολὰς εἰς τὰς οἰκογενεὰς αὐτῶν. Ἡ πρό-
τασις γίνεται ἀποδεκτή.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Ποπέσκας ἀναγινώσκει
πραγματεῖαν αὐτοῦ περὶ τοῦ Ρώσου μυθο-
γράφου Κρυλώφ, καὶ λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΔΗ'

(Τακτικὴ)

τῆς 4 Δεκεμβρίου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Μετὰ τὴν ἀγνώσιν καὶ ἐπιζύρωσιν τῶν
πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως ἀνα-
κινῶνται διόροφοι προσφοραὶ βιβλίων.

Τοῖς δωρηταῖς ἐκφράζονται εὐχαριστίαι.
Ἐπὶ δὲ τῆς ἐν τῇ ἡγουμένῃ συνεδριάσει ἀνα-
κινωθείσης ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρα-
τηρεῖ ὅτι:

Ἡ ἐπιστολὴ τῶν ἐφόρων τῶν ἐν Ἀδρια-
νουπόλει σχολῶν παραπέμπεται τῇ φιλολο-
γικῇ ἐπιτροπῇ.

Ἡπραγματεία τοῦ ἐπιστέλλοντος ἑλλη-
νικὴν ἱστορίαν διὰ τὸν Καρπαθένιον ἀγῶνα
ὑπὸ τὸ ῥητὸν «ex aliis negotiis κλπ.» πα-
ραπέμπεται τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ.

Περὶ δὲ τῆς Σουλινείου διαθήκης ὁ πρόε-
δρος ἐκτίθησιν, ὅτι, ἀρῶν ὁ σύλλογος ἐπεμψεν
εἰς τὰ πατριαρχεῖα τὴν περὶ τούτου ἔλθεσιν
τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, ἔλαθε τὴν γνω-
στὴν ἀπάντησιν τῶν πατριαρχείων, ἀλλ'
ὅτι ἔκτοτε ἐλήφθησαν παρὰ τοῦ συλλόγου καὶ
νέα ἔγγραφα περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου.
Ἔνεκα τοῦ ὁποίου εἶναι ἀνάγκη, ἵνα ἡ εἰδικὴ
τοῦ συλλόγου πενταμελής ἐπιτροπὴ λάβῃ ὑπ'
ὄψει πάντα τὰ ἔγγραφα, συνεννοηθῇ ἐν ἀνάγκῃ
καὶ μετὰ τῶν πατριαρχείων καὶ ἀνακινῶσθαι
τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς τῷ συλ-
λόγῳ, καὶ ὅτι πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ ἐκ
τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης κ. Κ. Κελ-
λιάδου, προτείνει τὸ προεδρεῖον ὡς πέμπτον
μέλος αὐτῆς τὸν αἰδ. κ. Κ. Παρίτσιν. Λί-
προτάσεις αὐταὶ τοῦ προεδρείου γίνονται δε-
κταί.

Ὅτι εἰς τὸν κ. Νεράντζην, ἀποστείλαντα
χάρτας, σταλήσεται εὐχαριστήριος ἐπιστολὴ.

Ὅτι προκειμένου περὶ τῆς ἐπιστολῆς τῶν
ἐφόρων Κοτυαίου, αἰτουμένων παρὰ τοῦ συλ-
λόγου χάρτας ἑλληνικῶς τοῦ κ. Ζαφειροπούλου
καὶ τινὰ διδακτικὰ βιβλία, τῆς ἐπιστολῆς τῶν
ἐφόρων καὶ δημογερόντων Λεύκης αἰτουμένων
τὴν ὕλικὴν τοῦ συλλόγου συνδρομῆν, τῆς ἐπι-
στολῆς τῆς ἐν Οἰνῳ ἐφορίας, αἰτουμένης ἐπί-
σης τὴν τοῦ συλλόγου ὕλικὴν συνδρομῆν καὶ
τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Ἀχιλλ. Κοτρώζου, αἰ-
τουμένου, ὅπως ὁ σύλλογος πέμψῃ αὐτῷ διὰ τὰ
ἐν Βερατίῳ ἐκπαιδευτήρια πέντε ἀντίτυπα εἰ-
κόνων τῆς παλαιᾶς καὶ νέας διαθήκης, τὸ
προεδρεῖον ὁρνεῖ, ὅτι δέον τόγχι νῦν νὰ σταλῇ
ἅπανσι τούτοις ἀρνητικὴ ἀπάντησις, καὶ τοῦτο
ἔνεκα τῶν παρουσῶν οἰκονομικῶν δυσχερειῶν
τοῦ συλλόγου, ὅπερ καὶ γίνεται ἀποδεκτόν.

Ἐπίσης παραδέχεται ὁ σύλλογος, προτεί-
ναντος τοῦ προεδρείου, ὅπως τῷ ἐν Ἀθήναις
διδασκαλικῷ συλλόγῳ ἀποσταλώσιν οἱ ἀπὸ τοῦ
1883 ἐλλείποντες αὐτῷ τόμοι τοῦ περιοδικοῦ
τοῦ ἡμετέρου συλλόγου.

Μετὰ ταῦτα ἀγγέλλονται τὸ β' καὶ ψη-
φίζονται ὡς ἐπίτιμον μὲν τοῦ συλλόγου μέλος
ὁ κ. Eugène Melchior de Vogüé, μέλος
τῆς γαλλικῆς ἀκαδημίας, ὡς ἀντεπιστέλλοντα

δὲ οἱ κκ. Strygowski, Paul Arndt καὶ
Νεόφυτος Ἀριστοτέλης, νομομαθῆς ἐν Κε-
ρασσύντι, ὡς τακτικὰ δὲ οἱ κκ. D. Nelidoff,
α' γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα ἑθνοσικῆς πρεσ-
βείας, Swetsin, β' γραμματεὺς τῆς αὐτῆς
πρεσβείας, Δ. Δημητριάδης, δικηγόρος, Δ.
Μηλιώτης καὶ Βογῶζ ἐφένδης Δελβέρ.

Εἶτα γενομένης ψηφοφορίας πρὸς ἐκλογὴν
ταμίου, ἐξελέγη τοιοῦτος δι' ἀπολύτου πλειο-
ψηφίας ὁ κ. Δ. Μηλιώτης.

Εἶτα προσηθέντος ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς
ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ προεδρείου καὶ γενομένου
ἀποδεκτοῦ τοῦ κ. Γ. Βεγλερῆ ὡς μέλους τῆς
ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς, ὁ γενικὸς γραμμα-
τεὺς ἀνακινῶσκει τὸ πρόγραμμα τῶν δημοσίων
διαλέξεων τοῦ ἔτους τούτου τοῦ συλλόγου.
Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ὁ κ. Brooks παρατηρεῖ,
ὅτι πολλοὶ τῶν τίτλων τῶν διαλέξεων εἰσι
λίαν γενικοὶ, ἐξ οὗ δὲν διευκρινίζεται καλῶς τὸ
ἀντικείμενον ἐκάστης διαλέξεως, καὶ ὅτι δέον
νὰ δεικνύηται λεπτομερῶς τὸ ἀντικείμενον.
Ὁ πρόεδρος ἀπαντᾷ, ὅτι οἱ ἀγορεύσοντες ἅπαντες
δὲν εἶναι ἀκόμη ἐντελῶς ἐτοιμοί, ὅπως δυνη-
θῶσι νὰ δώσωσι τὸν ἀκριβῆ τίτλον τῆς διαλέ-
ξεως, ἀλλ' ὅτι τοῦτο γενήσεται κατόπιν. Οὕτω
τὸ ἄνωθι πρόγραμμα γίνεται ἀποδεκτόν.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Ε. Ποπέσκος ἀνακινῶσκει
συνέχειαν τῆς περὶ τοῦ Ρώσσου μυθολογικοῦ
Κρυλῶφ πραγματείας αὐτοῦ, καὶ λύεται ἡ
συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΛΘ'

(Γραμματικὴ)

τῆς 11 Δεκεμβρίου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρα-
κτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως, ἀνα-
κοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου ἐκ
μεγάλου Ρεύματος, δωρουμένου καὶ αὐθις τῷ
συλλόγῳ διάφορα βιβλία, ἀγγέλλοντος, ὅτι
πέμψει προσεχῶς τῷ συλλόγῳ ὑπὲρ τὰ 100 νο-
μίσματα γαλιᾶ, ἀργυρὰ καὶ τινὰ χρυσὰ καὶ
παρακαλοῦντος, ὅπως ἀποσταλῇ αὐτῷ ἡ σειρὰ
τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου κατὰ προγενε-
στέρην τοῦ συλλόγου ἀπόφασιν.

Τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς, αἰτουμένης, ὅπως ὁ σύλλογος παραχωρήσῃ τῷ κ. Δ. Leval τὸ δικαίωμα τοῦ παραλαβεῖν κατ' οἶκον τὸν κώδικα τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ συλλόγου πρὸς μελέτην δι' ἐργασίας τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης.

Τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἀνακοινούσης ἀπόσπασμα τῆς ἀπὸ 29 λήξαντος συνεδριάσεως αὐτῆς, ἀναφερόμενον εἰς τὴν Ζωγράφου βιβλιοθήκην.

Τοῦ κ. Εὐστρ. Δράκου, ἀποστέλλοντος συλλογὴν ζωντανῶν μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ μοσχογνησιακοῦ λαοῦ διὰ τὸ Ζωγράφου διαγώνισμα.

Τοῦ κ. Δ. Πουλᾶκη ἐκ Κατω-Παναγίας, πέμποντος ὁμοίως γλωσσικὴν ὕλην διὰ τὸ Ζωγράφου διαγώνισμα.

Τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς, ἀγγελιούσης, ὅτι ἐν τῇ συνεδριάσει αὐτῆς τῆς 5 Δεκεμβρίου ἐξελέγη πρόεδρος αὐτῆς ὁ ἰατρός κ. Κυριακοῦ.

Τῆς ἐν Ἰψωμαθείαις ἀδελφ. Ἀρωγῶν, προσκαλοῦσας τὸν σύλλογον καὶ τοὺς κοσμητόρας εἰς τὴν ἐπέτειον αὐτῆς ἑορτῆν.

Τοῦ κ. Θεοδ. Ντάφου, θυρωροῦ τοῦ συλλόγου, παρακαλοῦντος, ὅπως ὁ σύλλογος συστήσῃ τὸν υἱὸν τοῦ τῷ κ. Χρ. Χατζηχρήστου πρὸς παραλαβὴν αὐτοῦ δωρεὰν ἐν τῷ λυκείῳ αὐτοῦ.

Τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου, δικαστοῦ ἐν Κύπρῳ, πέμποντος ἐπιστολιμαίαν διατριβὴν πρὸς ἀνάγνωσιν ἐν τακτικῇ τοῦ συλλόγου συνεδριάσει καὶ αἰτουμένου τὴν σειρὰν τοῦ περιοδικοῦ.

Εἶτα ἀγγέλλονται διάφοροι προσφοραὶ βιβλίων καὶ ἐκφράζονται εὐχαριστίαι τοῖς δωρηταῖς.

Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι ἡ γλωσσικὴ ὕλη τῶν κκ. Δράκου καὶ Πουλᾶκη παραπεμφθήσεται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

Ὅτι κατὰ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ κ. Χ. Παπαδοπούλου ἀποσταλήσεται αὐτῷ ἡ σειρὰ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου ἐκ τῶν ὑπαρχόντων, κατὰ προσηγουμένην ἀπόφασιν τοῦ συλλόγου.

Ὅτι περὶ τῶν γραφόμενων τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς τὸ προεδρεῖον θέλει φροντίσει.

Εἶτα ὁ πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐπιτροπὴ δι' ἐπιστολῆς πρὸς τὸ προεδρεῖον αἰτεῖται, ὅπως ἐπιτραπῇ τῷ κ. André Leval ἵνα παραλάβῃ κατ' οἶκον ἐκ τῆς βιβλιοθήκης πρὸς μελέτην διὰ τὰς ἐργασίας τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης τὸν κώδικα τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ συλλόγου, ὅτι περὶ τούτου εἶχε ποιήσει

ὁ κ. Leval καὶ ἀτομικὴν αἴτησιν πρὸς τὸ προεδρεῖον, ἀλλ' ὅτι τοῦτο λαμβάνον ὑπ' ὄψει, ὅτι δυνατὸν ὁ κώδικς νὰ ἀπολεσθῇ ἐκ πυρκαϊῆς ἢ ἄλλως πως, ἤρνηθη νὰ ἐκτελέσῃ τὴν αἴτησιν ταύτην, καὶ ὅτι τὸ προεδρεῖον ἐμμένει ἀκόμη εἰς τὴν ἀπόφασίν του. Ἡ γνώμη τοῦ προεδρείου γίνεται ἀποδεκτὴ.

Εἶτα ὁ πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι ὁ σύλλογος «Ἑρμῆς» ἐπέλεσε γῆρας τὴν ἐπέτειον αὐτοῦ ἑορτῆν ἐν τῷ καταστήματι τοῦ συλλόγου, εἰς ἣν προσκληθὲν παρέστη ἅπαν σχεδὸν τὸ προεδρεῖον, καὶ ὅτι προσκληθὲν καὶ εἰς τὴν ἐπέτειον ἑορτῆν τῆς ἀδελφότητος «Ἀρωγῶν» δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταβῇ, διότι ἡ πρόσκλησις ἀρίστο ἀργά.

Ἐπὶ τούτοις ὁ κ. Ε. Ποπέσκος ἀναγινώσκει συνέχειαν καὶ τέλος τῆς περὶ τοῦ μυθογράφου Κρυλώφ πραγματείας αὐτοῦ.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀναγνώσματος ὁ κ. Ρίτσος παρατηρεῖ, ὅτι ἐν τῇ ἀναγνωσθείσῃ πραγματείᾳ ὁ κ. Ποπέσκος μὴ ποιήσας περίληψιν τῶν μύθων τοῦ Κρυλώφ ἠρκέσθη μόνον εἰς τὸ ἐκθεῖναι ἡμῖν τὰς ἰδίαις του γνώμας, ἀλλ' ὅτι ἕνεκα τούτου δὲν μᾶς βοηθεῖ, ὅπως σχηματίσωμεν ἰδίαις ἡμῶν κρίσεσις.

Ὁ κ. Ποπέσκος ἀπαντῶν λέγει, ὅτι δι' ἰδιαιτέρας τινὸς μελέτης ἐκθέσει τοὺς μύθους τοῦ Κρυλώφ ἐν περιλήψει, ὅτι ἡ περίληψις αὐτῆ δὲν θὰ συντελέσῃ, ὅπως σχηματίσῃ ὁ ἀκροατῆς ἰδίαν γνώμην, ἀλλ' ὅτι τὸ ἀντικείμενον τοῦτο δεῖται χρόνου, ἐνῶ ἐκείνος ἐποιήσατο μόνον ἐξανίσματά τινα ἐκ Γάλλων καὶ ἄλλων συγγραφέων. Ἄπε βιασθεῖς ἐκ τούτου ἐξ ἄνωτέρας ἀνάγκης, τῆς ἐλλείψεως ἐτέρου ἀναγνώσματος διὰ τὸν σύλλογον.

Ὁ κ. Ἀμαξόπουλος συγχαίρει τῷ κ. Ποπέσκῳ, διότι ἠθέλησε καὶ οὗτος ἐκ τῶν ἐνόνητων νὰ παράσῃ τῷ συλλόγῳ τὸν ὄβολόν αὐτοῦ, προστίθησι δέ, ὅτι τὸ ἐπ' αὐτῷ οὐδὲν ἄλλο ἐγίνωσκε περὶ μύθου προκειμένου, ἐκτός τῶν ἀναφερθέντων γνωστοτάτων μυθογράφων, ὅτι εὐχαριστεῖ μαθὼν, ὅτι ὑπάρχει καὶ μυθογράφος Κρυλώφ, ὅστις ἐξέβηκεν ἐν μορφῇ παροιμιῶν καὶ ἐν γλώσσῃ προσιτῇ τῷ λαῷ φιλοσοφικὰς ἀληθείας. Εὐχεται δέ, ὅπως ὁ κ. Ποπέσκος ποιήσῃ περὶ τῆς τινος μετάρρασιν δύο ἢ τριῶν τοῦ Κρυλώφ μύθων.

Ὁ κ. Ποπέσκος διαβεβαιοῖ, ὅτι ποιήσεται τὴν αἰτουμένην μετάρρασιν τῶν μύθων.

Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΜ'

(Γραμμική)

τῆς 18 Δεκεμβρίου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἐναγρωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως, ἀνακοινούται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τῆς ἐνταῦθα φιλεκαπιδευτικῆς ἀδελφότητος τοῦ ἁγίου Διονυσίου ἀγγελτήριος τῆς συστάσεως αὐτῆς, μετ' ἀντιτύπου τοῦ κανονισμοῦ, καὶ προσκλητήριος εἰς τὴν ἐπέτειον αὐτῆς ἐσοτήν.

Τοῦ ἱατροῦ κ. Δ. Πουλάκη, πέμποντος γλωσσικὴν ὕλην ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ γλῶσσα μιᾶς γωνιᾶς τῆς Ἑλλάδος».

Τοῦ κ. Carl Sittl ἐκ Μονάχου, ἐκφράζοντος τὴν ἀπορίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἀναβολῇ τῆς παραδόσεως τῶν ἀνηκόντων αὐτῷ σωμάτων τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἡσιόδου.

Τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου, ἐντεῦθεν, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν τῷ συλλόγῳ διαφόρων βιβλίων, ὧν κατ'ἀλλογον ἐπισυνάπτει.

Τῆς οἰκογενείας τοῦ Marquis de Queux de St. Hilaire, ἀγγελοῦσης τὸν θάνατον τοῦ μαρκασιῦ.

Τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς, αἰτουμένης ὅπως αἱ μελέται αὐτῆς, αἱ πρακτικὸν ἔχουσιν χαρακτῆρα, τοῦ λοιποῦ δημοσιεύωνται διὰ τῶν ἐφημερίδων καὶ δι' ἰδιαιτέρων φυλλαδίων.

Τῆς ἐν Μακροχωρίῳ ἀδελφότητος «Κοραῆ», προσκαλοῦσης τὸν σύλλογον εἰς τὴν ἐπέτειον αὐτῆς ἐσοτήν.

Ὁ πρόεδρος δηλώσας, ὅτι εὐχαρισταὶ ἐκφρασθήσονται τῷ κ. Χρ. Παπαδοπούλῳ διὰ τὰς προσφορὰς αὐτοῦ, ἀνακοινῶν, ὅτι ἡ γλωσσικὴ ὕλη τοῦ κ. Πουλάκη παραπεμφθήσεται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ ὅτι τῇ ἀδελφότητι τοῦ ἁγ. Διονυσίου σταλήσεται ἡ δέουσα ἀπάντησις, καὶ ὅτι περὶ τῶν γραφομένων τοῦ κ. Sittl προκειμένου ὁ σύλλογος ἔγραψεν ἤδη τὰ δέοντα εἰς Ἀθήνας.

Εἶτα ἀναγνωσθεῖσης τῆς ἐπιστολῆς τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς, ἀποφασίζεται νὰ πέμπωνται τῇ συντακτικῇ ἐπιτροπῇ αἱ ἀνακοινώσεις τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς καὶ δι' αὐτῆς νὰ δημοσιεύωνται.

Εἶτα ὁ πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι τὸ προεδρεῖον μετὰ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς συσσεφθὲν

ὁρίμως ἀπεράσισε παμψηφεί, ὅπως ὁ σύλλογος δώσῃ ἐφέτος πρὸς ὕψελος αὐτοῦ θεατρικὴν παράστασιν, καὶ καθυποβάλλει οὕτω τὸ ζήτημα τῷ συλλόγῳ πρὸς ἐπιψήφισιν.

Ὁ κ. Σαλτέλης παρατηρεῖ, ὅτι καὶ ἄλλοτε μακρὰ συζήτησις περὶ τοῦ τοιοῦτου ἐγένετο καὶ ὅτι παμψηφεί καὶ μετ' ὀργῆς ὁ σύλλογος ἀπέριψε μὲν τὴν θεατρικὴν παράστασιν ὡς ἀπρεπῆ αὐτῷ, ἀπεδέξατο δὲ τὴν μουσικὴν συναυλίαν. Διὸ ἀκολουθῶν τῷ αὐτῷ πνεύματι ὁ κ. Σαλτέλης προτείνει, ὅπως ἀντὶ θεατρικῆς παραστάσεως δοθῇ μουσικὴ συναυλία.

Μετὰ μακρὰν συζήτησιν ἡ πρότασις τοῦ προεδρείου καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς γίνεται ἀποδεκτὴ, ἐπίσης δὲ ἀποδέχεται ὁ σύλλογος καὶ τὴν ἐπὶ τῆς παραστάσεως ἐπιτροπὴν συνισταμένην ἐκ τῶν κκ. Κ. Καλλιᾶδου, προέδρου, Δ. Μηλιώτου, Διον. Κοντογεώργη, Ε. Ποπέσκου, Ὀδ. Ἀνδρέαδου, καὶ Η. Ηρωίου.

Εἶτα ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ γίνεται δεκτὸς ὡς ἐπιτιμον μέλος ὁ Abbé Duchesne, μέλος τοῦ πανακαδημίου τῆς Γαλλίας.

Εἶτα ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει μετὰ λύπης τὸν θάνατον τοῦ Ernest Havet, ἐπιτιμου τοῦ συλλόγου μέλους, καὶ προτείνει, ὅπως ἀποσταλῇ συλλυπητήριος ἐπιστολὴ τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ τεθνεώτου. Ἡ πρότασις γίνεται δεκτὴ.

Κατόπιν τούτων ὁ κ. Ἀμαξόπουλος ποιεῖται προφορικὴν ἐκθεσιν, ἀντὶ γραπτοῦ ὑπομνήματος, ὅπερ ὑπέσχετο νὰ ἀναγνώσῃ, περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ συλλόγῳ γινομένων ἀναγνωσμάτων ὀρίζει δὲ τὸ ἀνάγνωσμα ὡς ἑξῆς:

Ἀνακοίνωσις ἐπιστημονικὴ περὶ πραγμάτων ἀγνώστων, ἢ γνωστῶν μὲν ἀλλὰ λελανθασμένων καὶ ἐπανορθομένων ὑπὸ τοῦ ἀγορεύοντος. Οὕτως ἀντελήφθη ὁ τε σύλλογος καὶ ὁ ἀγορητῆς τὸ ἀνάγνωσμα, ἀλλὰ περὶ τούτου ὁμολογεῖ, ὅτι δὲν εὔρε σχετικὴν τινα διάταξιν τοῦ κανονισμοῦ. Ὁ κ. Ἀνδρέαδης παρατηρεῖ, ὅτι ὁ τοιοῦτος τῶν ἀναγνωσμάτων χαρακτῆρ δὲν στηρίζεται ἐπὶ ῥητῆς διατάξεως τοῦ κανονισμοῦ, ἀλλ' ἀπορρέει ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἄρθρων αὐτοῦ καὶ φρονεῖ, ὅτι ἡ ὕλη τοῦ ἀναγνωσματος ἐστὶ αἱ ἀνάπτυσθαι ἀληθείας τινός, ἢ ἡ εὐρεσις καὶ ἀνακοίνωσις ταιαύτης ὁμοφρονεῖ πρὸς τοῦτο τῷ κ. Ἀμαξόπουλῳ, ἀλλ' ὁμολογεῖ, ὅτι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γῶρᾳ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ παρὰγοντες ἄρ' ἑαυτῶν, οἱ πλείστοι δὲ τούναντιον ἀνατρέχουσιν εἰς τὰ ὑπάρχοντα συγγράμματα ὥστε συμπεραίνων λέγει, ὅτι τὸ ἀνάγνωσμα σκοπὸν ἔχει τὴν μεταφορὰν ἀληθειῶν

υπαρχουσῶν ἐν τοῖς λοιποῖς τῆς Εὐρώπης λαοῖς. Ὁ κ. Χρηστίδης φρονεῖ, ὅτι ἐν παντὶ ἀναγνωσμάτι, ἐπειδὴ πρόκειται περὶ ἐπιστημονικῶν ζητημάτων, πρέπει νὰ λαμβάνηται πάντοτε ὑπ' ὄψει καὶ τὸ παρελθόν, ἥτοι νὰ ἐκτίθενται αἱ μέχρι τοῦδε πρόσδοι καὶ ἀναπτύξεις, ἐπιφυλαττομένης τῆς ὑποχρεώσεως, ὅπως ὁ ἀγορητὴς προσθέτῃ καὶ τι ἀτομικὸν καὶ τι νέον. Εἰς ὅλην δὲ ταύτην τὴν ἐργασίαν ἀποκρούει τὴν τυφλὴν καὶ κατὰ λέξιν μετάφρασιν ἐκ ξένων συγγραμμάτων.

Ὁ κ. Κυριακοῦ παρατηρεῖ, ὅτι ἂν τοιοῦτος εἶναι ὁ σκοπὸς καὶ ὁ χαρακτήρ τῶν ἀναγνωσμάτων, ὅταν γίνηται λόγος περὶ εἰδικῶν τινος ζητήματος ἀναφερομένου εἰς τινα ἐπιστήμην, τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ συλλόγου τὰ μὴ ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐπιστήμην ταύτην θέλουσιν ἀναγκάζεσθαι νὰ μὴ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὴν συζήτησιν. Τὴν παρατήρησιν ταύτην ἀσπάζεται καὶ ὁ κ. Ἀμαζόπουλος, ἐπιτείνει μάλιστα αὐτὴν λέγων, ὅτι τοῦ συλλόγου ἡμῶν ὄντος φιλολογικοῦ, πᾶν λεπτόν ζήτημα ἀναφερόμενον εἰδικῶς εἰς τινα ἐπιστήμην θέλει εἶναι δι' ἡμᾶς ἀκατανόητον.

Μετὰ τὰς συζητήσεις ταύτας ὁ πρόεδρος ἀναβάλλει διὰ τὸ προκεχωρηκὸς τῆς ὥρας τὴν συνέχειαν τῆς συζήτησεως εἰς τὴν προσεχῆ συνεδρίασιν καὶ δηλώσας, ὅτι ἡ ἀμέσως ἐπομένη συνεδρίασις γενήσεται μετὰ 15 ἡμέρας ἕνεκα τῶν ἐροτῶν, λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΨΑ'

(Τακτικὴ)

τῆς 15 Ἰανουαρίου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως, ἀνακοινοῦνται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τῆς ἐνταῦθα ἀλληλοβοθητικῆς ἀδελφότητος «Δήμητρα», αἰτουμένης τὴν παραχώρησιν τῆς αἰθούσης τοῦ συλλόγου τὴν δευτέραν κυριακὴν τοῦ Ἰανουαρίου τῆς 2 μ. μ. ὄρα πρὸς τέλεισιν τῆς ἐπετείου αὐτῆς ἐορτῆς.

Τῶν ἀδελφῶν Περρῆ, ἐξ Ἀθηνῶν, δηλούντων, ὅτι παρέδωκαν τῷ κ. Μπέκ, ἀντιπροσώπῳ τοῦ κ. Sittl, τὰ ἀνήκοντα αὐτῷ 670 ἀντίτυπα τοῦ Ἡσιόδου, αἰτουμένων,

ὅπως ὁ σύλλογος παραλάβῃ τὰ παρ' αὐτοῖς εὐρισκόμενα ἀντίτυπα τῶν «Φοινισσῶν» καὶ τοῦ Ἡσιόδου καὶ παρακαλοῦντων ν' ἀποσταλῇ αὐτοῖς τὸ ὑπόλοιπον τοῦ λογαριασμοῦ ἐκ δραχ. 780 διὰ τὴν ἐκτύπωσιν 6 1/2 ἐπὶ πλέον τυπογραφικῶν φύλλων ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡσιόδου.

Τῆς οἰκογενείας τοῦ μακαρίτου Ernest Havet ἐκ Παρισίων, ἀγγελοῦσης τὸν θάνατον αὐτοῦ.

Τῆς Α. Ἐξ. τοῦ Χρηστάκη ἐφέντη Ζωγράφου, ἐκ Παρισίων, συγχαίροντος τῷ κ. Κ. Καλλιᾶδῃ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς προέδρου τοῦ συλλόγου.

Τοῦ κ. Κανελλᾶκη, ἐκ Χίου, πέμποντος γλωσσικὴν ὕλην διὰ τὸ Ζωγρ. διαγώνισμα.

Τοῦ κ. Ν. Δ. Φωτιάδου, γυμνασίου τοῦ μακαρίτου ἱατροῦ Δ. Σταματιᾶδου, ἐκφράζοντος ἐξ ὀνόματος τῆς οἰκογενείας τοῦ μακαρίτου θερμᾶς εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ ἀποσταλείσῃ αὐτῇ ὑπὸ τοῦ συλλόγου συλλυπητηρίῳ ἐπιστολῇ.

Τοῦ κ. Γ. Η. Βαγλερῆ, ἐντεῦθεν, ἐκφράζοντος εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς μέλους τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς.

Τοῦ κ. Α. Γ. Πασπάτη, ἐξ Ἀθηνῶν, αἰτουμένου τὴν ἀποστολὴν τακτικοῦ πληρεξουσίου ἐγγράφου πρὸς παραλάβην τῆς χορηγηθείσης καὶ αὐθις τῷ συλλόγῳ χρηματικῆς ποσότητος παρὰ τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, ἀμα δὲ συνιστῶντος, ὅπως ἐπιδοθῶσι τῷ ἐνταῦθα κ. Μ. Κεράλῃ τὰ διὰ τὸν γυμνασιαρχὴν Χίου προωρισμένα ἀντίτυπα τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου.

Τοῦ κ. Δημοσθενεσοῦλου ἐκ Σηλυβρίας, πέμποντος διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα θρακικὴν γλωσσικὴν ὕλην ἐκ δύο τευχῶν.

Τῶν κκ. Κ. Γ. Κουρτίδου καὶ Γ. Κωνσταντινίδου, ἐξ Ἀδριανουπόλεως, πέμποντων διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα γλωσσικὴν θρακικὴν ὕλην ἐξ ἐνός τεύχους.

Τοῦ ὑποκόμητος Eugène Melchior de Vogüé ἐκ Παρισίων, χάριτας ὁμολογοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ἐπιτίμου τοῦ συλλόγου μέλους.

Τοῦ κ. Νικολάου Χρήστου, πέμποντος διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα συλλογὴν παροιμιῶν καὶ φράσεων θρακικῶν.

Τοῦ κ. Θεμ. Πασπατιᾶδου, πέμποντος διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα συλλογὴν τῶν ἐν Ὀρδοῦ (Κωτυώροις) ζώντων μνημείων τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς.

Τοῦ κ. Α. Swetsin, β' γραμματέως τῆς ἐνταῦθα βώσσεικῆς πρεσβείας, εὐχαριστήριος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ του ὡς τακτικοῦ μέλους.

Τῆς φιλολογικῆς τοῦ συλλόγου ἐπιτροπῆς, προτεινούσης, ὅπως ὁ σύλλογος δῶ ἐντολὴν τῇ ἐθνικῇ τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος, ἵνα πληρώσῃ τὸ ὑπόλοιπον τῶν ὀφειλομένων χρημάτων τοῖς κκ. ἀδελφοῖς Περρῇ διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν ἀπάντων τοῦ Ἡσιόδου ἐκ φρ. 780, πρὸς δὲ ληφθῆ πρόνοια πρὸς περισυλλογὴν τῆς ἀπὸ πολλοῦ εὐρισκομένης γλωσσικῆς ὕλης παρὰ τοῖς διαφόροις μέλεσι τῆς ἐπιτροπῆς.

Τῆς Α. Ἐξοχ. τοῦ Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου, ἐκ Monte Carlo, ἐκφράζοντος εὐχαριστίας ἐπὶ τῷ συγχαρητηρίῳ τοῦ συλλόγου τηλεγραφημάτι κατὰ τὴν ὀνομαστικὴν αὐτοῦ ἐορτήν.

Τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου ἐκ μεγάλου Ρεύματος, δωρομένου δύο δωδεκάδας φωτογραφημάτων διαφόρων ἀρχαίων μνημείων τῆς Συρίας, πρὸς δὲ καὶ δύο βιβλία, τὸ μὲν τίτλον φέρον «ἱστορία τῆς Ν. Κύπρου», τὸ δὲ «περιγραφή τῆς ἐσχῆ βασιλικῆς σταυροπηγιακῆς μονῆς τοῦ Κύκκου», καὶ ἑκατὸν ἀρχαία νομίσματα, ἐν οἷς τρία χρυσᾶ, δέκα ἀργυρᾶ καὶ εἰς δακτυλιόλιθος.

Τοῦ κ. Ch. Ruelle, βιβλιοφύλακος τοῦ συλλόγου Παρισίων, πέμποντος τὰς ἀποδείξεις τῶν ἐτησίων συνδρομῶν τῶν ἐνταῦθα μελῶν τοῦ συλλόγου καὶ ἀγγέλλοντος, ὅτι προσεγγῶς πέμψει τῷ συλλόγῳ ἀντίτυπα τοῦ ἄρτι ἐκδοθέντος τεύχους τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ πρὸς διανομὴν τοῖς ἐνταῦθα μέλεσιν αὐτοῦ.

Τοῦ κ. Ἀθ. Πηνιατέρου δικηγόρου, ἀγγέλλοντος, ὅτι ἡ χῆρα Ἑλένη Ι. Γεωργαντοπούλου ἐνετείλατο αὐτῷ, ὅπως προσφέρῃ τῷ συλλόγῳ ἐξ ὀνόματος αὐτῆς φρ. 500.

Εἶτα ὁ πρόεδρος μετὰ συγκινήσεως ἀγγέλλει τῷ συλλόγῳ, ὅτι ὁ ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ καὶ πρόεδρος τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς ἱατρός κ. Κυριακοῦ ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν γῆς καὶ ἐκηδεύθη προστιθῆναι, ὅτι ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ὁ σύλλογος ἀπώλεσε σπουδαῖον μέλος, ὅπερ ἤθελεν ἐργασθῆ ψυχῇ τε καὶ σώματι ὑπὲρ τοῦ συλλόγου, καὶ προτείνει, ὅπως ἐκφρασθῆ μὲν ἡ λύπη τοῦ συλλόγου ἐν τοῖς πρακτικοῖς, ἀποσταλῆ δὲ συλλυπητήριος ἐπιστολὴ τῇ οἰκογενεῇ τοῦ μεταστάντος. Ἐπίσης ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει τὸν θάνατον καὶ ἑτέρου πολυτίμου μέλους, τοῦ κ. Κ. Ξανθοπούλου, ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐργασθέντος ὑπὲρ τοῦ συλλόγου καὶ διατελέσαντος καὶ ἀντιπροέδρου αὐτοῦ, καὶ προτεί-

νει, ὅπως ἐκφρασθῆ καὶ ἐπὶ τούτῳ ἡ λύπη τοῦ συλλόγου καὶ ἀποσταλῆ τῇ οἰκογενεῇ τοῦ τεθνεώτος συλλυπητήριος ἐπιστολῇ.

Ἀμροτέρων τούτων τῶν προτάσεων γενομένων δεκτῶν, ὁ πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι τὸ προεδρεῖον προτείνει, ἵνα παραχωρηθῆ ἡ αἴθουσα τοῦ συλλόγου εἰς τὴν ἀδελφ. «Δήμητραν». Καὶ τούτου δὲ γενομένου ἀποδεκτοῦ, ὑπομινύσκει ὁ πρόεδρος, ὅτι ἡ ἀποσταλείσα γλωσσικὴ ὕλη παραπεμφθήσεται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

Εἶτα ἀναγνωσθείσης τῆς προρρηθείσης ἐπιστολῆς τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, ὁ κ. Ἀνδρεάδης λέγει, ὅτι χωρὶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν οὐσίαν τῆς ὑπὸ τῆς ῥηθείσης ἐπιτροπῆς γενομένης προτάσεως, φρονεῖ, ὅτι δεόν νὰ μὴ γίνωνται τοῦ λοιποῦ ὑπερβάσεις εἰς τὰς ἐκδόσεις τῆς Ζωγράφ. βιβλιοθήκης, ὅτι δὲ τοῦτο ἐπιτευχθήσεται, ἂν συντάσσεται τοῦ λοιποῦ συμβόλαιον περὶ τῆς ἐκδόσεως οὐ μόνον μετὰ τοῦ τυπογράφου, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἐκδοτῶν, ἐν τῷ συμβολαίῳ τούτῳ καθοριζομένου ἐπακριβῶς καὶ ἀσπληρῶς τοῦ ποσοῦ τῶν τυπογραφικῶν φύλλων· ἰδίᾳ δ' ἐριστᾶ τὴν προσοχὴν τῆς ἐπιτροπῆς εἰς τοῦτο, ὅτι δεόν ἡ τιμὴ τῶν ἐκδοθησομένων βιβλίων νὰ ᾖ εὐτελής, ὅπως οὕτω καθίσταται προσιτὴ τοῖς πᾶσι. Ὁ κ. Ἀμαξόπουλος φρονεῖ, ὅτι τὸ ἔργον τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς εἶναι ἄλλο: ὅτι δηλ. αὕτη ὀφείλει νὰ ὀρίξῃ τὴν ὕλην τῶν ἐκδόσεων καὶ τούτου γενομένου ἀποκόπη καὶ τινα ἀπ' αὐτῶν μετὰ προσηγομένην συνεννόησιν μετὰ τῶν ἐκδοτῶν. Τὴν ταιαύτην ιδιότητα τῆς ἐπιτροπῆς ὁμολογεῖ καὶ ὁ κ. Ἀνδρεάδης, παρατηρεῖ ὅμως, ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο δὲν εἶναι ἀποτελεσματικὸν ὡς πρὸς τὸ προκείμενον ζήτημα.

Ὁ κ. Τάγης φρονεῖ, ὅτι τὸ ζήτημα δεόν νὰ ἐξετασθῆ παρ' αὐτῆς τῆς ἐπιτροπῆς, εἰς ἣν προτείνει νὰ παραπεμφθῆ. Ὁ κ. Ἀμαξόπουλος συμπληρῶν ὅσα εἶπε, προστιθῆναι, ὅτι ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ ἄπαξ μόνον συνεννοεῖται μετὰ τῶν ἐκδοτῶν, κατόπιν δ' οὕτοι ὑποχρεοῦνται νὰ ἐνεργήσωσι κατὰ τὰ συμπεφωνημένα· διὸ καὶ ἀποκρούει τὴν πρότασιν τοῦ κ. Ἀνδρεάδου, διότι, λέγει, ὁ σύλλογος αὐτός καὶ οὐχ ἡ ἐπιτροπὴ ὀφείλει ποιεῖσθαι τὰς διαπραγματεύσεις ταύτας καὶ τὰ συμβόλαια. Ὁ κ. Ἀνδρεάδης λέγει, ὅτι ὁμολογεῖ μετὰ τοῦ κ. Τάγης, καθ' ὅσον δὲν ἐζήτησεν ἵνα ἀποφασισθῆ τι ὀριστικόν, ἀλλ' ἵνα παρακληθῆ ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ, ὅπως, εἰ δυνατόν, ἐπιβάλῃ τοὺς δέοντας ὅρους καὶ

αὐτοῖς τοῖς ἐκδόταις. Μετὰ τινες παρατηρήσεις τοῦ κ. Τάγη ἐπιμένοντος, ὅπως τὸ ζήτημα ἐξετασθῆ ὑπὸ τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς λαμβανομένων ὑπ' ὄψει καὶ τῶν διαμειφθέντων μεταξύ τῶν κκ. Ἀμαξοπούλου καὶ Ἀνδρεάδου, ὁ πρόεδρος ζητεῖ τὴν γνώμην τοῦ συλλόγου περὶ τῆς προτάσεως τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἣτις γίνεται δεκτὴ.

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΜΒ'

(Τακτικὴ)

τῆς 22 Ἰανουαρίου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ κύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Βερατίῳ προξένου τῆς Ἑλλάδος κ. Ἀχιλλέως Κοτροζίου, αἰτουμένου τὴν ἀποστολὴν τεσσάρων ἀντιτύπων τῆς πραγματογνωσίας τοῦ κ. Γ. Ἀριστοκλέους μετὰ τῶν οἰκείων βιβλίων πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν τοῖς σχολείοις τῆς πόλεως ἀλβανογλώσσων μαθητῶν.

Τοῦ κ. Ε. Ζωμαρίδου ἐκ Λειψίας, προτείνοντος ἐξ ὀνόματος τοῦ κ. N. Weeklein, ὅπως γένηται ἐν Λειψίᾳ ἡ ἐκτύπωσις τοῦ Λίσχυλου.

Τοῦ κ. D. Nelidoff, χάριτας ὁμολογούντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ του ὡς τακτικοῦ μέλους.

Τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου ἐκ μεγάλου Ρεύματος δηλοῦντος, ὅτι ἔχει ἐτοιμὴν πρὸς ἀνάγνωσιν ἐν τινι τακτικῇ τοῦ συλλόγου συνεδρίασει πραγματείαν ἐπιγραφομένην ἢ Νίκαια.

Τῆς ἐπὶ τοῦ Σουλινείου κληροδοτήματος ἐπιτροπῆς προτείνουσης, ὅπως ὁ σύλλογος προσκαλέσῃ καὶ τὰ λοιπὰ ἐνδιαιφερόμενα καταστήματα ἐνταῦθα νὰ διορίσωσιν ἀνὰ ἓνα ἀντιπρόσωπον πρὸς κοινὴν συνεργασίαν.

Τοῦ κ. Paul Arndt, εὐχαριστούντος τῷ συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ του ὡς μέλους ἀντεπιστέλλοντος.

Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ τῶν κκ. ἀδελφῶν Περρῆ καὶ ἡ τοῦ κ. Εὐγενίου Ζωμαρίδου, ὡς ἀφορῶσαι εἰς τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην, παραπεμφθήσονται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

Εἶτα ἀναγνωσθεῖσας τῆς ἐπιστολῆς τῆς ἐπὶ τοῦ Σουλινείου κληροδοτήματος ἐπιτροπῆς περὶ ἐκλογῆς ἀντιπροσώπου τοῦ συλλόγου, ὅστις νὰ συνεννοῖται μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἄλλων συνενδιαφερομένων, ὁ κ. Θ. Σαλτέλης αἰτεῖται διασάφην ἐρωτῶν, ἂν ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ συλλόγου θέλει συνεργάζεσθαι μετὰ τῆς ὑφισταμένης ἤδη ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἐπιτροπῆς. Τοῦ κ. Ἀνδρεάδου ἀπαντήσαντος, ὅτι ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἀναφέρεται, ὅτι ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ συλλόγου θέλει συνεννοεῖσθαι μετὰ τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, ὁ κ. Θ. Σαλτέλης παρατηρεῖ, ὅτι ἐὰν οὕτω θέλει ἐργάζεσθαι ὁ ἀντιπρόσωπος, θέλει προκύβει σύγχυσις, καὶ φρονεῖ, ὅτι δέον νὰ γείνη δυσὶν ἡμέτερον, ἢ νὰ ἐξακολουθήσῃ ὑφισταμένη ἡ παροῦσα ἐπιτροπὴ καὶ συνεννοῖται εἴτε ὅλη εἴτε διὰ τινος τῶν ἑαυτῆς μελῶν μετὰ τῶν λοιπῶν συνενδιαφερομένων μερῶν, ἢ παυθείσας ταύτης, νὰ διορισθῆ τοῦ συλλόγου εἰδικὸς ἀντιπρόσωπος. Ὁ σύλλογος ἀποδέχεται τὸ δεύτερον, καὶ ὡς ἀντιπρόσωπόν του ἐκλέγει τὸν κ. Γ. Ἀποστολίδην, δικηγόρον.

β') Ἀγγέλλονται τὸ β' καὶ γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κκ. Ε. Ζαλοκώστας, Α' γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα ἑλληνικῆς πρεσβείας καὶ Κ. Βακαλόπουλος, διευθυντῆς τῆς ἐν Γαλατῇ ἀστικῆς σχολῆς τῶν ἀρρένων.

γ') Τὸ προδρεῖον προτείνει, ἵνα ὁ σύλλογος ἀποστείλῃ τῷ κ. Στ. Ἀριστάρχῳ ἀνὰ ἓν ἐκ τῶν πολλαπλῶν ἀντιτύπων τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου μετὰ συλλυπητηρίου ἐπιστολῆς ἐπὶ τῇ προκύψασῃ αὐτῷ ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς ζημίᾳ εἰς βιβλία, ἐν οἷς καὶ περιοδικὰ τοῦ συλλόγου.

Ὁ κ. André Leval ἐρωτᾷ, ἂν ἐν τῇ ῥηθείσῃ πυρκαϊᾷ ἐκάρησαν καὶ οἱ τέσσαρες τόμοι τῆς πατρολογίας τοῦ Migne τοῦ συλλόγου, οἵτινες εὕρισκοντο ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Στ. Ἀριστάρχου. Τοῦ δὲ προέδρου ἀπαντήσαντος, ὅτι θέλει ἐξετάσει περὶ τούτου, ἡ προρηθείσα πρότασις τοῦ προεδρείου γίνεται δεκτὴ.

δ') Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει τῷ συλλόγῳ, ὅτι τὴν 16 Δεκεμβρίου ἐν τῷ θεάτρῳ Verdi ἐγένετο ἡ ὑπὲρ τοῦ συλλόγου παράστασις ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ γαλλικοῦ θιάσου, εἰς ἣν παρέστη οὐκ ὀλίγον ἐκλεκτὸν πλῆθος, ὅπερ ἀπῆλθεν ἀποκομίζον εὐαρέστους ἐντυπώσεις, δεικνύσας τὴν μεγάλην στοργὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ πρὸς τὸν σύλλογον. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ χρηματικὸν πρῶτον τῆς παραστάσεως ὁ πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι, καίπερ μὴ ἔχων εἰσέτι τελείους τοὺς λογαριασμοὺς, δύναται

ὅμως νὰ διαθεβιασῶσ, ὅτι τὸ ὑπολογιζόμενον κέρδος ὑπερέβη τὰς ἐκατὸν λίρας.

Ὁ κ. Θ. Σαλτέλης ἐρωτᾷ, ἂν ἡ ἐπὶ τῆς παραστάσεως ἐπιτροπὴ ἀπέτυχεν ἐν ταῖς διαπραγματεύσεσιν τῆς μετὰ τινος συλλόγου μουσικοῦ ἢ ἄλλου, διότι εἶχε λεγθῆ ἐν τῷ συλλόγῳ, ὅτι ἡ παράστασις ἔσεται ποικίλη, περιέργουσα καὶ μουσικὴ καὶ εἴ τι ἄλλο. Ὁ πρόεδρος ἀπαντᾷ, ὅτι ἡ μνήμη ἀπατᾷ τὸν κ. Σαλτέλην, καὶ ὅτι ὁ σύλλογος ἀρῆκε τὴν ἐπιτροπὴν ἐλευθεράν. ὅπως καταρτίσῃ τὸ πρόγραμμα μικτὸν ἢ ἄμικτον, καὶ ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ μὴ ζητήσασα τοιαύτην τινὰ συναρωγὴν, οὐδεμίαν ἀποτυχίαν ὑπέστη. Ὁ κ. Μακρῆς προτείνει, ὅπως ἐκφρασθῶσιν εὐχαριστίαι τῇ μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ ἀροσιώσεως ἐργασαμένῃ ὑπὲρ τῆς παραστάσεως ἐπιτροπῇ, καὶ ἡ πρότασις γίνεται δεκτὴ.

ε') Ὁ κ. Ἀγ. Χρηστίδης ἀναγνώσκει πραγματείαν αὐτοῦ ἐπιγραφομένην «περὶ Δ'Ξελάλ-ἔδδιν Ρουμῆ καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ».

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀναγνώσματος ὁ κ. Μακρῆς συγχάριε τῷ κ. Χρηστίδῃ διὰ τὸ ἐπαγωγὸν τοῦ ἀναγνώσματος, ὡς ἀπαικονίσαντι διὰ ζωηρῶν χρωμάτων τὸν βίον καὶ τὰ ἔργα τοῦ Ἡέρσου ποιητοῦ. Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὸ ἀνέκδοτον, ὅπερ ἀνέφερεν, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐποιήσατο περιστροφικὸν χορὸν ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας Ἰσίοτος, ὁ κ. Μακρῆς ἐρωτᾷ, ἂν τοῦτο στηρίζεται ἐπὶ πηγῶν ἱστορικῶν. Ὁ κ. Χρηστίδης ἀπαντῶν λέγει, ὅτι λυπεῖται μὴ δυναθῆς νὰ εὕρῃ ἱστορικὸν τι χωρίον περὶ τούτου, ὅτι τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο, ὡς καὶ ἄλλα τινά, ἀναφέρονται παρὰ χρονολογῶν μουσουλμάνων, αἵτινες δὲν εἶναι ἱστορικοὶ κατὰ τὴν κυρίαν σημασίαν τῆς λέξεως, καὶ ὅτι ἀνέφερε ταῦτα, ὅπως ποιήσῃ ὅσον τὸ δυνατόν πλήρεις τὰς βιογραφικὰς σημειώσεις τοῦ ποιητοῦ.

Ὁ κ. Σαλτέλης ὁμολογῶν τὸ σπουδαῖον καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώσματος τοῦ κ. Χρηστίδου α') ἐρωτᾷ περὶ τῆς αἰτίας, δι' ἣν ὁ Δ'Ξελάλ-ἔδδιν ἐπωνυμήθη Ρουμῆς καὶ β') παρακαλεῖ, ὅπως ὁ κ. Χρηστίδης ἐξηγήσῃ, διατί ἐν τῇ ἀφορῆσει του, καίπερ ὁμολογῶν ὅτι τὸ Χορσάν καὶ τὸ Βάλχ, ἡ πατρίς τοῦ Ρουμῆ, εἰσὶ ταταρικαὶ γῶραι, ὠνόμασε τὴν γῶραν ταύτην σχεδὸν ἀραβικῆν. Εἰς ταῦτα ὁ κ. Χρηστίδης ἀπαντῶν λέγει, ὅτι περὶ μὲν τῆς ἐπωνυμίας Ρουμῆ ἀναφέρεται εἰς ὅσα εἶπε προλαβόντως ἐν τῷ ἀναγνώσματί του ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν δευτέραν παρατήρησιν περὶ τα-

ταρικῶν χωρῶν λέγει, ὅτι ὠνόμασεν αὐτὰς σχεδὸν ἀραβικὰς, καθότι πλεῖσται γῶραι κατακλιμέναι ὑπὸ τῶν αὐτοχθόνων λαῶν ἐγένοντο δορυάλωτοι ὑπὸ ξένων κατακτητῶν, καὶ ὅτι πολλάκις οἱ κατακτηταὶ οὗτοι εἰσελάσαντες εἰς τὰς γῶρας ταύτας ἤγαγον μεθ' ἑαυτῶν σπουδαῖα πολιτισμοῦ στοιχεῖα, ὅσον γλῶσσαν, θρησκείαν, γράμματα, καὶ μετέδωκαν οὕτω εἰς τοὺς αὐτόχθονας τὴν ἑαυτῶν ἐπωνυμίαν. Αὐτὸ τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰς ταταρικὰς γῶρας, αἵτινες μέχρι σήμερον εἶναι μὲν γεωγραφικῶς γνωσταὶ ὡς τοιαῦται, ἀλλ' ἐδέξαντο ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος τὸν ἀραβικὸν ἢ μουσουλμανικὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν θρησκείαν τοῦ προσήτου, δι' ὃ καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ὠνομασθῶσι σχεδὸν ἀραβικαί. Ὁ κ. Σαλτέλης ἐπερωτᾷ, ἂν ὁ Ρουμῆς ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐπιδράσεως τῆς ἐλληνικῆς παιδείας καὶ πνεύματος, παρακαλεῖ δὲ τὸν κ. Χρηστίδην νὰ δεῖξῃ, εἰ δυνατόν, ἐν τῷ Β' μέρει τοῦ ἀναγνώσματος του, ἂν τοιαύτη τις ἐπίδρασις τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος εὔρηται ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Δ'Ξελαλέδδιν. Εἰς ταῦτα ὁ κ. Χρηστίδης ἀπαντῶν λέγει, ὅτι, ἐξ ὅσων ἀνέγνωσε, καὶ ἐκ τῆς καταγωγῆς, τῆς μορφώσεως καὶ τῶν διαθέσεων τοῦ ποιητοῦ, δύναται νὰ συμπεράνῃ, ὅτι οὐδαμῶς ἐπέδρασεν ἐπ' αὐτὸν ἡ ἐλληνικὴ παιδεία.

Ὁ κ. Ε. Ἀμαζόπουλος, καὶ περ ἀναγνωρίζων τὸ σπουδαῖον τοῦ ἀναγνώσματος, ἐκφράζει ὅμως καὶ αὐτὸς δισταγμὸν, α') ἂν πράγματι ὁ Ρουμῆς ἐπωνομάσθη οὕτω, διότι ὀρμώμενος ἐκ ταταρικῶν ἢ καὶ σχεδὸν ἀραβικῶν χωρῶν ἦλθε καὶ κατακλισεν ἐν ταῖς γῶραις ἐκείναις. ἄς ὑπέταζαν οἱ Ρωμαῖοι προστίθῃσι δ', ὅτι ἐπεθύμει νὰ μάθῃ, ποῖος ἦν ὁ θεὸς περὶ οὗ ὠμίλησεν ὁ Ρουμῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα Χορδὰ ἐν τῷ περὶ τούτου ἀνεκδότῳ. Ἡ ἐπωνυμία Ρουμῆς ἤθελεν ἐξηγηθῆ καλλιτέρον, λέγει, ἂν ὁ κ. Χρηστίδης προέτασσε τῆς μελέτης ἱστορικὴν τινὰ ἀρήγησιν περὶ τῶν χωρῶν, ἐν αἷς ἤρξαν οἱ Σελτζουκίδαι. Τοῦ κ. Χρηστίδου ἀκουσμένου περὶ τοῦ ζητήματος τούτου εἰς ὅσα ἤδη εἶπε ἄτε τῶν παρατηρήσεων τοῦ κ. Ἀμαζόπουλου οὐσῶν παρεμπερῶν πρὸς τὰς τοῦ κ. Σαλτέλη, ἡ περὶ τούτου συζήτησις θεωρεῖται περατωθεῖσα, καὶ λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΜΓ'

(Τακτική)

τῆς 29 Ἰανουαρίου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀδιαθετοῦντος τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρακτικῶν ἀναβάλλεται. Καί α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου, παρακαλοῦντος, ἵνα ἀναγνωσθῇ ἡ πραγματεία του ὑπὸ τινος τῶν μελῶν τοῦ συλλόγου καὶ αἰτουμένου συγγνώμῃν ἐπὶ τούτῳ.

Τοῦ κ. Νεοφύτου Α. ἐκ Κερασοῦντος, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ του ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους, δηλοῦντος, ὅτι ἀπέστειλε πρὸς ἀνάγνωσιν ἐν τακτικῇ τοῦ συλλόγου συνεδριάσει πραγματείαν «περὶ τῶν ἐν Κερασοῦντι δεισιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων», καὶ παρακαλοῦντος νὰ θεωρηθῇ αὕτη ὡς ἀπαρχὴ τῶν πρὸς τὸν σύλλογον σχέσεών του.

Τῆς ἐφορεπιτροπῆς Λεύκης, εὐχαριστοῦσης ἐπὶ τῇ ἀρωγῇ, ἣν ὑπέσχετο αὕτῃ ὁ σύλλογος.

Τῆς διευθύνσεως τῆς ἐφημερίδος «La Turquie», δηλοῦσης, ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ δημοσιεύῃ τὰ κατὰ τὸν σύλλογον, ἂν μὴ οὗτος γένηται συνδρομητὴς αὐτῆς.

Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας τὸ προεδρεῖον προτείνει, ὅπως δοθῇ δεκάληρος προσφορά τῇ ἐνοριακῇ σχολῇ τῆς Παναγίας τῶν ἀρρέων, ὅπερ γίνεται δεκτὸν.

β') Ἀγγέλλεται τὸ β' καὶ ψηφοφορηθεὶς γίνεται δεκτὸς ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Δημ. Οἰκονομίδης, καθηγητὴς ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ γένους σχολῇ.

γ') Ὁ κ. Νικήτας Παπαγιαννόπουλος ζητεῖ νὰ μάθῃ, εἰς ποῖον σημεῖον εὐρίσκειται τὸ ζήτημα τῶν καθυστερουμένων συνδρομῶν. Ἀπαντῶν ὁ πρόεδρος λέγει, ὅτι ὁ κ. Δ. Μηλιώτης, ταμίης, καὶ ὁ κ. Δ. Κοντογεώργης, λογιστὴς, ἀνέλαβον ἀπὸ πολλῶν μηνῶν τὴν σύνταξιν καταλόγου τῶν καθυστερουμένων συνδρομῶν. Ὁ δὲ κ. Μακρῆς, ἀντιπρόεδρος τοῦ συλλόγου καὶ πρόεδρος τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς, λέγει, ὅτι ἡ βραδύτης αὕτη προσέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἐργασία ἐστὶ πολυπλοκὴ καὶ δύσκολος, δι' ἄλλειψιν μητρώου. ὅπερ οὐ-

δέποτε καθηρέσθη· οὐχ ἤττον, προστίθεται, ἐν τῷ τέλει τῆς προσεχούσης ἐβδομαῆδος ὁ κατάλογος ἔσται ἕτοιμος.

Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΜΔ'

(Τακτικῇ)

τῆς 5 Φεβρουαρίου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως, ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ σεβασμίου πατρὸς L. Duchesne ἐκ Παρισίων, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ἐπιτίμου μέλους.

Τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου, ἐκ μεγ. Ρεύματος, παρακαλοῦντος, ὅπως ἀνατεθῇ καταλλήλῳ τινὶ προσώπῳ ἡ ἀνάγνωσις τῆς πραγματείας αὐτοῦ ἐν συνεδριάσει τοῦ συλλόγου, καθ' ὅσον ἀδυνατεῖ νὰ ἀναγνῶ αὐτὴν ὁ ἴδιος ἀσθενεῖς ἕνεκεν.

Τοῦ ἐν Ὑψωμαθεῖσι σωματείου τῶν φιλομουσῶν «Ἐλικῶνος», ἐπικαλουμένου τὴν σύμπραξιν τῶν μελῶν τοῦ συλλόγου πρὸς καταρτισμὸν προγράμματος δημοσίων διαλέξεων γενησομένων κατὰ τὴν ἐπὶ θύραις μεγάλῃν τσαρρακοστῇν.

Τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου, ἐκ μεγάλου Ρεύματος, πέμποντος πρὸς ἀνάγνωσιν ἐν ταῖς τακτικαῖς τοῦ συλλόγου συνεδριάσεσι πέντε πραγματείας αὐτοῦ.

Τοῦ κ. Ἀγ. Χρηστίδου, παραιτουμένου τῶν καθηκόντων του ὡς εἰδικοῦ γραμματέως.

Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ τὰ ἐξῆς, ὅτι περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ «Ἐλικῶνος» φροντίζει ὁ σύλλογος, καὶ ὅτι περὶ τῶν πραγματειῶν τοῦ κ. Παπαδοπούλου ἐνεργήσει τὰ δέοντα.

Περὶ δὲ τῆς παραιτήσεως τοῦ εἰδ. γραμματέως κ. Χρηστίδου προκαιμένου, τὸ προεδρεῖον προτείνει, ἵνα μὴ γένηται αὕτη δεκτὴ, ἀλλὰ δι' ἐπιστολῆς παρακληθῇ θερμοῦς, ὅπως ἀποσύρῃ τὴν παραιτήσιν του. Ἡ πρότασις αὕτη τοῦ προεδρείου ἐγένετο δεκτὴ.

Εἶτα ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ γεν. γραμμα-

τέως ἢ πραγματεία τοῦ κ. Α. Νεοφύτου «περὶ τῶν ἐν Κερασσοῦντι δεισιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων».

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΑΜΕ'

(Ἐκτακτος)

τῆς 19 Μαρτίου 1889.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Κηρυχθεῖσθαι τῆς ἐνάρεξως τῆς συνεδριάσεως, ὁ πρόεδρος ἐνώπιον συνωστιζομένου ἀπείρου πλήθους ἀμφοτέρων τῶν φύλων, πλείστων λογίων ὁμογενῶν τε καὶ ἀλλογενῶν καὶ παρόντος καὶ τῆς Α. Υ. τοῦ πρίγκιπος Ν. Μαυροκορδάτου, πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐνταῦθα, ἐλεξε τάδε.

«Κυρίαὶ καὶ κύριοι.

Ἐπὶ τῇ πληξάσει τὸν ἑλλην. φιλολ. σύλλογον μεγάλη συμφορᾷ τοῦ ἄρ' ἡμῶν αἰωνίου ἀποχωρισμοῦ τοῦ ἐκ τῶν ἰδρυτῶν, μελῶν καὶ πρώην προέδρων αὐτοῦ πολυκλαύστου Ἡροκλέους Βασιλάδου, τὸ προεδρεῖον συνελθὼν ἐν βαθεῖα καὶ ἀκατασχέτῳ συγκινήσει ἀπεφάσισεν ἐν ὀνόματι τοῦ συλλόγου ἐν ἄλλοις, ἵνα αὐτὸς ὁ σύλλογος κηδεύσῃ ἰδίαις δαπάναις τὸν ἀείμνηστον ἑταῖρον, πενήθη ἐπὶ τέσσαρας ἐβδομάδας, διακοπτομένων τῶν τε συνεδριάσεων καὶ τῶν διαλέξεων αὐτοῦ, καὶ ὁ μὲν πρόεδρος τοῦ συλλόγου ἐκφωνήσῃ τὸν ἐπιτάφιον, ὁ δ' ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων κ. Κ. Μακρῆς, ἱατρός, ἀναγνώσῃ τὴν βιογραφίαν τοῦ αἰοιδίμου ἀνδρὸς ἐν τῷ τέρματι τοῦ συλλογικοῦ πένθους. Τοῦ μοιραίου τέλους ἐπεληθόντος τῇ 19 φεβρουαρίου, ἢ 19 μαρτίου ὠρίσθη εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος τούτου, καὶ ἰδοὺ διατὶ συνεκαλέσαμεν ὑμᾶς κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην ἐν τῷ γεραρῷ τούτῳ περιβόλῳ, ἔνθα πλειστάκις ἀντήγησεν ἡ σοβὰρὰ καὶ γλυκεῖα ἐκείνου φωνή. Οὕτε πρακτικὰ προηγουμένων συνεδριάσεων ἀναγνωσθήσονται, οὔτε ἀλληλογραφία κοινοποιηθήσεται ὑμῖν, οὔτε κατάλογος προσφορῶν βιβλίων ἢ ἄλλων ἀντικειμένων τεθήσεται πρὸ τῶν ὑμετέρων ὀφθαλμῶν, οὔτε ψηφοφορία γενήσεται, οὔτε προτάσεις ἢ συζήτησεις ἀποσπάσουσι τὴν διάνοιαν ὑμῶν ἀπὸ τῆς σεβασμίας σκιάς, ἥτις μόνη ὀφείλει νὰ ἐφελκύσῃται ἀπασαν τὴν συμπληθῆ προσοχὴν τῶν τε

ἑταίρων καὶ τοῦ λοιποῦ μουστροφαοῦς καὶ φιλογενοῦς ἀκρακτηρίου. Συνελθόντες σήμερον ἐνταῦθα πολύτιμον παρέχετε ἡμῖν διαβεβαίωσιν, ὅτι ἐξετιμῆθησαν καὶ ἐκυρώθησαν ὑπὸ τῆς δημοσίας γνώμης τὰ ὑπὲρ τοῦ ἄρ' ἡμῶν θρηνομένου πολυσεβάστου νεκροῦ τῷ συλλόγῳ πεπραγμένα, ἐφ' ᾧ καὶ ἀπονέμω ὑμῖν ἐν κατανύξει ψυχῆς, ἐν τῇ πενήθῳ καὶ πανδήμῳ ταύτῃ ἐκκλησίᾳ, τὴν ἔκφρασιν τῆς βαθυτάτης τοῦ συλλόγου εὐγνωμοσύνης. Τὴν ἔκφρασιν ταύτην μετ' ἴσης συγκινήσεως ἀπονέμω καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς ὁμογενέσι καὶ ξένοις, καθιδρύμασι τε καὶ ἀτόμοις, τοῖς εἴτε διὰ τῆς παρουσίας ἢ ἀντιπροσωπειᾶς αὐτῶν κατὰ τὴν κηδεῖαν τοῦ ἄρ' ἡμῶν μεταστάντος, εἴτε δι' ἐπιστολῶν, εἴτε διὰ τηλεγραφημάτων κατὰ τὸ μηχανεῖον τοῦτο διάστημα τοῦ πένθους ἡμῶν τρανώς ἐκδηλώσασιν τὴν τε πρὸς τὸν αἰοιδίμον ἄνδρα ὑψίστην ὑπόληψιν καὶ τὰ πρὸς τὸν ἡμέτερον σύλλογον βαρυσήμαντα αὐτῶν αἰσθήματα ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ. Ἐκ τῶν ἀπειραριθμῶν καὶ εὐγλώττων τούτων τεκμηρίων ἠρύσατο ὁ ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος παρήγορον καὶ ἐνθαρρυντικὴν ἀνακούφισιν πευσθεῖς ἀριδῆλως, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως καὶ αὐτῆς τῆς μεμακρυσμένης τῶν Ἀμερικανῶν γῶρας ἀνεγνώρισαν τὰς σπουδαίας ὑπηρεσίας, ἃς προσήνεγκεν εἰς τὴν φιλολογίαν, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς παιδευσιν ὁ γεραρὸς τῶν γραμμάτων πρωταθλητῆς Ἡεροκλῆς Βασιλάδης, ὁ τὴν μνήμην ἄληστον ἡμῖν καταλιπὼν, καὶ ὅτι τὸ ἡμέτερον γένος νομοταγῶς διαβιοῦν καὶ ἀναπτυσσόμενον ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῆς πρεσβυγενοῦς καὶ κραταιᾶς δυναστείας τοῦ Ὁσμᾶν βαθεῖαν ἐκέκτηται συναίσθησιν τῆς ἑαυτοῦ παιδευτικῆς ἀποστολῆς, καὶ «πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς».

Εἶτα ὁ ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων κ. Κ. Μακρῆς, ἱατρός, ἀναγινώσκει τὴν βιογραφίαν τοῦ αἰοιδίμου Ἡεροκλέους Βασιλάδου, ἔχουσιν ὡδε.

«Κυρίαὶ καὶ κύριοι.

ἼΙ ὑπὸ τοῦ προεδρείου τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ἀνατεθείσά μοι ἐντολή, τοῦ ἐξιστορῆσαι τὰ κατὰ τὸν βίον τοῦ αἰοιδίμου ἀνδρὸς Κωνσταντίνου Ἡεροκλέους Βασιλάδου, ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι καίτοι λίαν τιμητικὴ τυγχάνει μοι οὔσα, πολλῶ ὅμως τῶν ἐμῶν ὑπερέχει δυνάμεων καὶ ἀλλότριον τῆς ἐμῆς ἐιδικότητός ἐστιν ἔργον, χεῖρξαι δὲ ἀνδρὸς οὐ μόνον ἀπὸ πολλοῦ

τὸν ἄνδρα εἰδότες καὶ σπουδάζαντες, συνεργασθέντες δὲ αὐτῷ καὶ τὰς διαφόρους τοῦ βίου αὐτοῦ φάσεις παρακολούθησαντος, ἀλλὰ καὶ τὸν μὲν κάλαμον ἑλαφρὸν καὶ γλαφυρὸν ἔχοντος, τὴν δὲ διάνοιαν φιλοσοφικῶς μεμρφωμένην, ὅπως ἐκ τῶν πράξεων ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ φιλοσοφήσῃ, καρδίαν δ' ἀγαθὴν καὶ ὑπερτέραν κομματικοῦ διαπληκτισμοῦ καὶ προσωπικῶν διανέξεων κεκτημένου· ἐν ἄλλαις λέξεις, τὸ ἔργον μέγα καὶ Πλουτάρχου ἐστίν, νοῦ καὶ γραφίδος ἄξιον. Ὁμολογῶ, ὅτι οὐδεμίαν τῶν ἀρετῶν τούτων κεκτημένος, ὑπὸ δέους καὶ φόβου κατέχομαι ἐνώπιον τῆς μνήμης τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός, διότι διὰ τῶν ἔργων καὶ πράξεων αὐτοῦ τσαυτὴν καὶ τηλικαυτὴν ἐπιβολὴν καὶ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἡμετέρου γένους ἔσχειν.

Ἴσα πρὸς πατέρα ἡγάπων καὶ ἔσεβον, βαθέως δ' ἐξέτιμων τὸν ἄνδρα· ὁσάκις δὲ εἶτε καθ' ὁδόν, εἶτε ἐν συναναστροφῇ, εἶτε ἐν συμβουλίᾳ συνετύγγανον αὐτῷ, μεγάλη ἦν ἡ τοῦ ἀνδρός ἐπ' ἐμοῦ ἐπίδρασις, ὑπερτέρα τῶν ἐμῶν δυνάμεων καὶ τῆς ἐμῆς θελήσεως· φωνὴ δὲ τις ἐνδόμυχος τῆς συνειδήσεως μοι ἐπέβαλλε σεβασμὸν ἅμα τε καὶ θαυμασμὸν πρὸς τὸν ἄνδρα τοῦτον, τὸν ἐν τσοῦτοις ὑπὲρ τοῦ ἔθνους πρωταγωνιστήσαντα καὶ ὀλόκληρον τὸν βίον αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν ἐκείνου κατατριψάντα. Καὶ ἰδοὺ ὁ ἀληθὴς λόγος, δι' ὄνπερ πρὸς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἀπεξεδύθη, παρὰ τὴν ἔντονον διαμαρτυρίαν τῶν ἐμῶν δυνάμεων ἀναλαβὼν τὰ τῆς βιογραφίας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διότι φόρον εὐγνωμοσύνης ἀποτινῶ πρὸς τὸν χαλκέντερον τοῦτον πολίτην, ὅστις τὴν ῥήτραν ἐκείνην ὡς σῆμα καὶ ὁδηγὸν τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ἐνέγραψε· «Θαρσεῖν γρή, τάχ' αὔριον ἔσσι' ἄμεινον».

Σκιά τοῦ γενναίου πατρὸς τοῦ ἡμετέρου συλλόγου, τοῦ προστάτου τῆς παιδείας καὶ τῆς ἐπιστήμης, τοῦ πατριάρχου τῶν ἑλληνικῶν γραμματέων, εὐγενῆς ψυχῆ τοῦ αἰδιμίου Βασιλίδου, ἣτις, ἀποβαλοῦσα τὸ γήινον σκεῦος καὶ τὸ οὐράνιον τῆς αἰωνιότητος ἔνδυμα περιβληθεῖσα, ἐν τοῖς κόλποις τοῦ αἰδίου Πατρὸς ἡμῶν ἀγαλλιᾷ, σύ, ἣτις περυγίζουσα κατὰ τὴν ὥραν ταύτην ἐν ἡμῖν παρίστασαι, εἴης μοι εὐμενῆς καὶ συμπαθῆς, ἐὰν μὴ δυνῆθῶ διὰ ζωηρῶν καὶ καταλλήλων χρωμάτων γραφίδος Ἀπελλοῦ νὰ ἀναπαραστήσω τὰ κατὰ τὸν βίον καὶ τὰς πράξεις σου, ἐὰν μὴ δυνῆθῶ πιστὴν νὰ δώσω εἰκόνα τοῦ ἀθανάτου σου παρελθόντος, ἐὰν τινὰς τῶν πράξεόν σου μὴ δεόντως ἐξι-

στορήσω, ἢ ἔνεκα ἀδυναμίας μνήμης ὅπως παραλείψω· σύγγνωθί μοι καὶ δέχθητι τὴν ἄτεχνον ταύτην σκιαγραφίαν ὡς ἐκ τῆς προθυμίας μᾶλλον προερχομένην ἢ κατὰ δύναμιν καὶ πεποιθήσιν. Ἰλεως δέ, ὦ μακάριε ἄνερ, καὶ μακρόθυμος γενοῦ μοι σὺ ὁ μακροθύμως τὸν σταυρὸν σου ὑπὲρ τῆς ἔθνικῆς παιδείας καὶ τῆς ἐπιστήμης ἀράμενος καὶ τοῦτον μέχρι τέλους ὡς γενναῖος στρατιώτης, ὡς ἀξιωματικὸς καὶ ὡς στρατάρχης κρατήσας.

Κωνσταντῖνος Ἡρακλῆς ὁ Βασιλάδης ἐγεννήθη, κατὰ τὴν προφορικὴν αὐτοῦ ὁμολογίαν, τῇ 30 μαρτίου τοῦ ἔτους 1821 ἐν Δελθινικῷ τῆς Ἡπείρου. Καὶ ὁ μὲν πατὴρ αὐτοῦ Χρηστος ὠνομάζετο, ἡ δὲ αὐτοῦ τεκοῦσα Διόχῳ, κατὰ τὴν ἡπειρωτικὴν συνήθειαν, διδούσαν τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς ἐν τῶν πολλῶν κερασίων, ἵνα μὴ γεννῶνται πλέον θήλεα, μετακληθεῖσα ὑπὸ τοῦ συζύγου αὐτῆς Ἀλεξάνδρα. Ἀγαθοὶ γονεῖς, ἀγλαὸν γόνον τῇ ἀνθρωπότητι προσενεγκόντες, σὰς εὐγνωμονεῖ ἅπαν τὸ ἔθνος καὶ σὰς ἀναγράφει ἐν ταῖς δέλτοις τῆς ἱστορίας αὐτοῦ. Σὺ δέ, πατρὶς αὐτοῦ Δελθινάκιον, γαίροις, ὅτι πολίτην μέγαν ἐν τῇ σμικρότητί σου παρήγαγες.

Καὶ πρῶτος μὲν διδάσκαλος ἐν τῇ γενετείρῃ αὐτοῦ πατρίδι ἐγένετο Γεώργιος Γαζής, ἐκ τῆς αὐτῆς ὀρμώμενος πατρίδος, μαθητῆς δὲ τοῦ αἰδιμίου Φαλίδα. Εὐθύς δὲ κατὰ τὴν πρῶτην αὐτοῦ ἡλικίαν πάντων τῶν συμμαθητῶν αὐτοῦ ὑπερεῖχε κατὰ τὴν ἐπιμελείαν, τὴν εὐφυίαν καὶ τὴν γυμναστικὴν. Ὅστε ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ τὸν δικαίον ἀποδιδούς ἔπαινον πρὸς τὸν τότε νεαρὸν Βασιλάδην, προεῖπεν ἡμέραν τινὰ πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, ὅτι ὁ υἱὸς ἐὰν ζήσῃ, μέγας πάντως ἔσται ἄνθρωπος.

Ἐν ἡλικίᾳ 14 ἐτῶν μετώκησε μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἰς Ἀρτάκην τῆς Κυζίκου, ἐνθα ἐργαζόμενος καὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἀρτοποιίαν μετερχομένῳ βοηθῶν, ἐφοῖτα καὶ παρὰ τῷ ἐκεῖ ἑλληνοδιδασκάλῳ Ἀρχιγένει, τὸ πρότυπον ἐπιμελείας καὶ χρηστότητος ἡθῶν καταστάς. Ἦν δὲ ὄξυς νοῆσαι καὶ ταχὺς ἐκμανθάνειν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν συγγενῶν αὐτοῦ. Πρὸς ταῖς ἄλλαις δ' ἀρεταῖς αὐτοῦ ἐέκτητο τὴν τέχνην καὶ τὴν δεξιότητα ἀρίστου κολυμβητοῦ, ὅστε καὶ σήμερον παροιμοιῶδες κατέστη ἐν Ἀρτάκῃ τὸ κολυμβᾶ ἴσῃ τὸν Κώστα, ὄνομα, ὑφ' ὃ ὁ Βασιλάδης ἐγινώσκετο καὶ μέχρι τοῦ νῦν αὐτόθι γινώσκεται. Ἐν τῷ κολυμβᾶν ἄρα καὶ τῇ πρὸς τὰ κύματα ἀφοβίᾳ διεκρίνε τις τὸν μέλλοντα τοῦ κοινω-

νικοῦ παλάγους γενναῖον κολυμβητὴν, ὅστις βίβηθεις εἰς τὴν ὑπὸ σφοδρῶν παθῶν κυμαίνουμένην θάλασσαν τῆς ἡμετέρας κοινωνίας, γενναίως καὶ ἀτρομήτως εἶχε πρὸς τὰς τρικυμίας καὶ τὰς λαίλαπας, καὶ ἐκ τῶν ἀδύτων τῆς πολυβαθοῦς ταύτης θαλάσσης ἀναγαγὼν δεξιῶς, συνεκράτησε καὶ προήγαγε τὸ παλλάδιον τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, τὴν παιδείαν δηλαδὴ καὶ τὴν ἐπιστήμην, δι' ὧν ὁ ἡμέτερος χαρακτήρ ἀποκαθαίρομενος, τὸ εὐθὺ, τὸ ὀρθόν, τὸ δίκαιον, τὸ μεγαλόψυχον, τὸ φιλελεύθερον προσκτᾶται.

Ἡροκλῆς λοιπὸν ὁ Βασιῆδης ἐνέκλειεν ἐν ἑαυτῷ τὴν σωματικὴν ἐπιτηδειότητα καὶ διανοητικὴν ὑπεροχὴν καὶ διεκρίνετο πάντων τῶν συγχρόνων αὐτοῦ διὰ τὰ δύο ταῦτα πλεονεκτήματα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἅτινα μετὰ ταῦτα ἐπιτηδειῶς καὶ καταλλήλως καλλιεργηθέντα ἀπετέλεσαν τὸν ἄνδρα ἐκείνον καὶ ἀνύψωσαν τοσοῦτον αὐτόν.

Καὶ ὁ μὲν πατὴρ αὐτοῦ ἀρτοποιὸς ὢν τὸν ἐπιούσιον ἄρτον πρὸς αὐξήσιν καὶ συντήρησιν τοῦ σώματος παρεσκεύαζεν· ὁ δὲ υἱὸς ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν ἡμετέρων ἀθανάτων προγόνων τὰ πνευματικὰ ἄλφιστα προωρισμένος ἦν νὰ ἀρυσθῆ, καὶ ταῦτα τῷ καθαρῷ ὕδατι τῆς διαυγοῦς αὐτοῦ διανοίας μιζήμενος, τὴν πνευματικὴν πανδαίσιαν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους νὰ παρασκευάσῃ. Ὁ μὲν οὖν πρὸς συντήρησιν καὶ αὐξήσιν τοῦ σώματος, ὁ δὲ πρὸς ἐπίρρωσιν καὶ τελειοποίησιν τοῦ πνεύματος τοῦ ἡμετέρου γένους ἐτέτακτο νὰ ἐργασθῆ καὶ ἀγλαοὺς καρποὺς νὰ παραγάγῃ.

Στενὸς λοιπὸν καὶ περιορισμένος τῆς μικρᾶς πόλεως Ἀρτάκης κύκλος δὲν ἠδύνατο ἐπὶ πλέον νὰ περιλάβῃ τὸν μέγαν δυνάμει καὶ θελήσει Βασιῆδην. Οὗτος ἀνδρωθεὶς ἤδη καὶ συνειδῶς ἑαυτῷ τὸ ὑπέροχον τῆς διανοίας αὐτοῦ, ἀκάθεκτον δὲ τὴν ὀρμὴν καὶ ἀκρόεστον τὸν πόθον πρὸς ἀπόκτησιν ὑπερτέρων γνώσεων ἀίσθανόμενος, τῇ Κυζίκῳ εἰπὼν τὸ χαίρειν, τὸν πατέρα δὲ καὶ τὴν ἐκείνου τέγγην καταλιπὼν ἦλθε κατὰ τὸ 1837 εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὴν πόλιν δηλονότι ἐκείνην, ἐν ἣ τοσοῦτον μεγαλοφυῶν μετὰ ταῦτα διεδραμάτισε πρόσωπον, καὶ κατακαχθεὶς ἐν τῇ ἀρτίως εἰς Σηροκρήνην τοῦ Βοσπόρου μετανεχθείσῃ μεγάλῃ τοῦ γένους σχολῇ, ἐξεπαιδεύθη παρὰ τοῖς ἀειμνήστοις διδασκάλοις Νικολᾷ τῷ Λογᾷδῃ καὶ Σαμουήλ τῷ ἀπὸ Μεσημβρίας, διακεκριμένοις φιλολόγοις, διακριθεὶς διὰ τὸν πολὺν αὐτοῦ ζήλον καὶ τὴν ἄκραν ἀφοσίωσιν, ἣν εἶχεν

ἑκτοτε περὶ τὴν σπουδὴν καὶ κατανόησιν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων.

Κατὰ τὸ δίστημα τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ἀνέπτυξεν ἐπιμέλειαν ἀκατάσχετον, χαρακτηῖρα τραχὺν μὲν, ἀλλ' εὐθὺν καὶ δίκαιον. Καὶ οἱ μὲν συμμαθηταὶ αὐτοῦ ἀπένειμαν αὐτῷ τὸ ἐπίθετον Δόλοψ, ὡς ἐκ τῆς Δολοπίας, ἀρχαίου ὀνόματος τῆς Ἡπείρου, καταγομῆνῳ, ὅπερ αὐτὸς πάντοτε μετ' ἀγανακτήσεως ἀπέριπτε, ἐγρήτο δὲ ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἐκπαιδεύουσαν αὐτὸν σχολὴν τῷ ὀνόματι Ἡροκλῆς· ὅπερ κατὰ τὴν τότε ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν ὁ καθηγητικὸς σύλλογος μετὰ τοῦ σχολάρχου ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν μαθητῶν ἀπένεμον, ὡς εἶχε χαρακτηῖρος καὶ κλίσεως. Τὸ ὄνομα δὲ Ἡροκλῆς ἀπέδωκαν τῷ Βασιῆδῃ ὡς περ προοιωμιζόμενοι, ὅτι ἤρωος ἔργα ὁ τότε μαθητεύων ἐν τῷ μέλλοντι ἐμελλεν ἐπιτελεῖσαι καὶ κλέος ἄφθιτον εἰς τὴν κοινωνικὴν παλαιστράν κτήσασθαι.

Εὐθὺς μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν αὐτοῦ κατὰ τὸ 1839 ὁ Βασιῆδης διωρίσθη ἐπὶ ἔτος σχολάρχης τῆς ἐν Βλάγγα σχολῆς, εἶτα δὲ διευθυντῆς τῆς ἐν μεγάλῳ Ρεύματι, ἣν καὶ ἐπιτυχῶς διήρτησε μέχρι τοῦ 1843, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ ἐφορία τῆς μεγάλῃς τοῦ γένους σχολῆς μετὰ τοῦ διευθυντοῦ αὐτῆς, ἀναμνησκόμενοι τῶν σπανίων καὶ ἐκτάκτων αὐτοῦ προτερημάτων καὶ κατιδόντες τὴν εἰς τὰ γράμματα μεγάλῃν ἐπίδοσιν τοῦ ἀνδρός, ἐξᾠπέστησαν αὐτὸν δαπάναις τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου ὡς ὑπότροπον τοῦ ἔθνους εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις ἐθνικὸν πανεπιστήμιον, σκοποῦντες καὶ τὴν μετὰ ταῦτα ἀποστολὴν αὐτοῦ εἰς Γερμανίαν πρὸς τὴν ἐντελὴ ἐκπαιδεύσιν αὐτοῦ, ἵνα μετὰ ταῦτα ἐκείθεν ἐπανελθὼν χορηγηθείσῃ ὡς καθηγητῆς τῆς μεγάλῃς τοῦ γένους σχολῆς. Ἄλλ' αἱ πολιτικαὶ περιστάσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἠνάγκασαν αὐτὸν μετὰ τρίμηνον διατριβῆς ἐν Ἀθήναις νὰ ἐπανέλθῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν.

Ἄμα τῇ ἐξ Ἀθηνῶν ἐπανόδῳ αὐτοῦ νέος ἔτι ὢν τὴν ἡλικίαν ἀνῆλθε τὴν καθηγητικὴν ἔδραν τῆς ἐκθερψάσης αὐτὸν γεραρχῆς τοῦ γένους σχολῆς, ἀναλαβὼν τὴν διδασκαλίαν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Ἡ ταχεῖα αὕτη εἰς τοσοῦτον ἐπίζηλον περιοπὴν ἀνύψωσις τοῦ ἀνδρός συνετέλεσεν εἰς ἄλλα τε καὶ δὴ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πειρασμῶν ἐκείνων, ὅφ' οὗς μετ' εὐγενοῦς ἀνοχῆς κλίνουσι τὸν ἀγένα πάντες οἱ ἀληθεῖς τῶν καλῶν ἐργάται, πρὸ παντὸς δὲ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ

φθόνου παρ' ἐκείνους μάλιστα, οἵτινες ἐπινοοῦσιν ἐκεῖνα, ὧν αὐτοὶ ἐγγὺς τυγχάνουσι, κατηγοροῦσι δὲ προχειρότατα ἐκείνων, ὧν τὴν γνώσιν ἀφ' ἧρηται, κατὰ τὴν ἰδίαν ἔκφρασιν τοῦ ἀνδρός.

Τὴν καθηγητικὴν ἔδραν διετήρησεν ὁ Βασιάδης ἀπὸ τοῦ 1843 μέχρι τοῦ ἔτους 1848, παράδειγμα ἐπιζήλον γενόμενος τοῖς συναδέλφοις αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντος, ἀγαπώμενος δὲ καὶ τιμώμενος καὶ θαυμαζόμενος ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Τιμωρὸς τῶν πρὸς τὴν σχολὴν ἀσεβούντων μαθητῶν, διαπρύσιος δὲ κήρυξ καὶ λάτρις τῶν καλῶν καὶ ἐναρέτων. Τὸ ἀκόλουθον περιστατικὸν τοῦ Βασιάδου ὡς λίαν χαρακτηριστικὸν εἶναι ἕξιον μνείας. Τῶν μαθητῶν τις προστατευόμενος ἰσχυροῦ τινος οὐχὶ δὲ τῶν φρονίμων μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν νοθεσίαν δεινῶς παρεκτραπίει ἐδάρα ὡς εἰκὸς ἤμεραν τινὰ ὑπὸ τοῦ Βασιάδου. Ὁ προστατεύων αὐτὸν ἰσχυρὸς δεινῶς γολωθεῖ ἐπὶ τούτῳ, ἀποστέλλει ὄργιλως τὸν ἐπίτροπον αὐτοῦ εἰς τὴν σχολὴν. Ὅπως τὸ πᾶν συνταράξῃ. Καὶ ἐν ᾧ δέος κατέλαβε τοὺς λοιποὺς τῶν καθηγητῶν, τὸν ἐπίτροπον τοῦ ἰσχυροῦ ὄργιλως ἔχοντα ὄρωντας, ὁ Βασιάδης μετὰ παρρησίας ἔλεξεν αὐτῷ τοιαῦτα: «Ὁ ἐπιμελούμενος τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἠθικῆς ἀναπλάσεως τοῦ μαθητοῦ σκοπεῖ βεβαίως νὰ μορφώσῃ αὐτὸν εἰς τίμιον καὶ ἐνάρετον ἄνδρα, ἀλλ' ὅπερ ὁ μαθητὴς οὗτος ἐπραξε καὶ ἔνεκα τοῦ ὁποίου ὑπ' αὐτοῦ ἐκακώθη, οὔτε τίμιος οὔτε χρηστοῦ ἄνδρός ἔργον ἐστὶ». Τότε ὁ ἐπίτροπος μαθὼν τὰ πεπραγμένα νῦν χαρίστηκε τῷ Βασιάδῃ, καὶ ἀπεργόμενος ἐνεχείρισεν αὐτῷ τὴν μάστιγα, ὅπως αὐτῇ χρῆται πρὸς τὸν μαθητὴν ἐν παρομοίαις περιπτώσεσιν.

Παραιτησάμενος τὴν καθηγητικὴν ἔδραν τὸ 1848 ἐξέδοτο δαπάναις τοῦ ἀειμνήστου ἀρχοντος μεγάλου ποστελνίκου καὶ ὑπομνηματογράφου τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου Σωτ. Καλλιιάδου, πατρὸς τοῦ εὐρυμαθοῦς καὶ βέκτου τανῦν ἐριτίμου προέδρου τοῦ ἡμετέρου συλλόγου καὶ μεγάλου ῥήτορος τῆς καθ' ἡμᾶς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας Κ. Καλλιιάδου. τὸν πρῶτον μόνον τόμον τῶν ἐπὶ τοῦ μεγάλου ῥήτορος τῆς ἀρχαιότητος Δημοσθένους μελετῶν αὐτοῦ, ὃν περ ἐμελέτησε καὶ ἐπεξεργάσθη κατὰ τὸ διάστημα τῆς καθηγησίας αὐτοῦ, βιβλίον ἀφιερῶθῃ τῷ ἀοιδίμῳ δωρητῇ καὶ περιλαμβάνον τὸν πρῶτον φιλιππικὸν καὶ τοὺς τρεῖς ὀλυμπιακοὺς μετὰ προλεγομένων ῥητορικῆς ἀναλύσεως καὶ πολλῶν σημειώσεων, τοῦ δευτέρου

καὶ τρίτου τόμου περιλαμβανόντων τοὺς τέσσαρας φιλιππικούς καὶ τὸν «περὶ στεφάνου λόγον», καταστραφέντων μετὰ πολλῶν καὶ ἄλλων πολυτίμων χειρογράφων αὐτοῦ ἐν τῇ ἐπισυμβάσει πυρκαϊᾷ ἐν Παρισίσις κατὰ τὸ 1849.

Τὸ πρωτόλειον τοῦτο τοῦ ἀνδρός, ἔργον τῆς καθαρᾶς αὐτοῦ διανοίας, διακρίνον τοῦτον διὰ τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ μελέτην, τὴν καλλιλογίαν καὶ γερμανικὴν ἀκριβολογίαν, συνταχθέν κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ὑπὸ εὐρωπαίων φιλολόγων ἐκδιδόμενων ἐλλήνων συγγραφέων πρώτην ἤδη φασὶν ἐν τῇ νεωτέρῃ ἐλληνικῇ φιλολογίᾳ, ἐξετιμῆθη δέοντως ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Ἀσωπίου, καθηγητοῦ τῆς ἐλληνικῆς φιλολογίας τοῦ ἐν Ἀθήναις ἔθνικοῦ πανεπιστημίου, καὶ ὑπὸ πολλῶν τῶν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ σοφῶν ἐλληνοστῶν. Τὸ δὲ πανεπιστήμιον τῆς Λειψίας ἀπένευμεν αὐτῷ τὸ 1857 τὸν τίτλον τοῦ διδάκτορος τῆς φιλοσοφίας τιμῆς ἔνεκεν. Τὸ ἔργον τοῦτο μαρτυροῦν τὸ βάθος, εἰς ὃ ὁ ἀνὴρ ἐνέκυψεν, εἶναι συνάμα καὶ σθεναρὰ ἀπολογία τῆς πολλῆς ἀξίας τοῦ ἀνδρός, σκαιῶς λοιδορηθέντος τότε καὶ συκοφαντηθέντος ὡς χυδαίωμαθοῦς τινος καὶ ἐκ τῆς ἐν Ἀθήναις ὀλιγοχρονίου διατριβῆς αὐτοῦ ἐπιπόλαιόν τινα μετακομίσαντος εὐχέρειαν γνωμολογιῶν, κωδικογραφιῶν καὶ προεισαγωγῶν.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ γένους σχολῆς καθηγησίας αὐτοῦ ὁ Βασιάδης ἐπεσπάσατο τὴν δικαίαν ἐκτίμησιν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει τότε λογάδων, ἰδίᾳ τοῦ τότε μάλᾳ ἰσχύοντος μεγάλου λογοθέτου καὶ τοῦ μεγάλου ποστελνίκου Σωτηρίου Καλλιιάδου, ἀνδρός φιλογενοῦς, φιλομουσοῦ καὶ εἰς ἅπασαν μὲν τὴν ἀρετὴν ἀγαθοῦ, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰς ὑπὲρ παντὸς ἔργου εἰς τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνάπτυξιν καὶ προκοπὴν τοῦ ἔθνους συμβαλλομένου θυσίας πάνυ φιλοτίμου, ὅστις καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν μετὰ τοῦ πρωτοτόκου αὐτοῦ υἱοῦ Δημητρίου Καλλιιάδου κατὰ τὸ 1848 εἰς Παρισίους πρὸς ἐπίβλεψιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ. Βραδύτερον κατὰ τὸ 1850 ἐστάλη παρ' αὐτοῦ καὶ ὁ δευτερότοκος αὐτοῦ υἱὸς Κωνσταντῖνος Καλλιιάδης, οὔτινος ἠθικῶς διηύθυνε τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς καὶ ὃν ἐδίδαξε τὴν ἐλληνικὴν. Ἢ ἐν Παρισίσις πολυετῆς αὐτοῦ διαμονὴ μέχρι τοῦ 1855 ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς ἐπαρκεῖς ἐτησίας χρηματικὰς χορηγίας τοῦ ἀειμνήστου Σωτηρίου Καλλιιάδου, οὔτινος ποσοῦτον εὐγενῆ καὶ εὐγνώμονα μνείαν κατὰ τὰς τελευταίας αὐτοῦ στιγμὰς ἐποιήσατο.

Διαρκούσης τῆς ἐν Παρισίοις διαμονῆς αὐτοῦ Προκλής ὁ Βασιῶδης ἐνθερμὸς ζηλωτῆς τῶν ἐπιστημῶν καὶ φιλόανθρωπος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, ἐνεγράφη ἐν τῇ ἱατρικῇ σχολῇ, γενόμενος μαθητῆς τῶν τότε διαπρεπεστάτων καὶ σοφωτάτων καθηγητῶν τῆς Γαλλίας. Νέος ὀρίζων ἠναίχθη αὐτῷ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, ἐν ἣ ἀρτίως ἀνεκηρύχθη ἡ φεβρουαριανὴ δημοκρατία. Τὸ ἐπικρατοῦν εἰς Γαλλίαν πνεῦμα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀνέπτυσεν ἐν αὐτῷ ἔτι μᾶλλον τὸν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα διάπυρον ἔρωτα, ἄφατος δὲ κατέσχε τὴν καρδίαν αὐτοῦ συγκινησις, ὡς αὐτὸς φησὶν ἐν τινι εἰσητηρίῳ λόγῳ, ὅτε κατὰ τὰς ἐνάρξεις τῶν μαθημάτων ἐν Παρισίοις ἤκουσε πάντας πάντων τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν τοὺς καθηγητὰς ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐξ ἀφετηρίας ὁρμωμένους καὶ τὴν ἑλληνικὴν σοφίαν εἰς ὕψος ἐξαιρομένην ὑπὸ τῶν εὐγλώττων φωνῶν τοῦ Σαιμμάρκου Γισαρδίνου, Ἰουλίου Σίμωνος καὶ ὄσων ἄλλων. Ἐν ᾧ δὲ κατὰ τὸ 1855 ἤτοι μᾶλλον νὰ ἀπέλθῃ εἰς Γερμανίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ, νέα ἀνετέθη αὐτῷ ἐντολὴ ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Μιχαὴλ Στούρτζα, ὅπως ἐπιβλέπῃ καὶ διευθύνῃ τὰς σπουδὰς τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Διετίαν ὅλην μετὰ ταῦτα παρέμεινε παρ' αὐτῷ ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Βάδεν-Βάδεν καταγιγόμενος εἰς τὴν σπουδὴν τῶν μεγάλων ποιητῶν καὶ πεζῶν τῆς ἐν Ἑσπερίᾳ φιλολογίας. Κατὰ τὸ 1857 ἐγκαταλείψας τὴν πρωτεύουσαν τῆς Γαλλίας μετέβη εἰς Βερολίνον, ἐνθα ἐξήκολούθησε τὰς ἱατρικὰς αὐτοῦ σπουδὰς παρὰ τῷ μεγάλῳ φυσιολόγῳ Ἰωάννῃ Μυλέρῳ, τῷ Βιργχθίῳ καὶ Λαγγεμπεκίῳ παρὰ τῷ Τράουβν καὶ ἑτέροις σοφοῖς καθηγηταῖς, καὶ συνῆψε σχέσεις στενάς μετὰ τῶν ταύτοχρόνως σπουδάζοντων Μαυροφρύδου Δημητρίου, Δ. Βερναρδάκη καὶ Ἀλεξάνδρου Λυκούργου Λογοθέτου. Τῇ 13 ὀκτωβρίου τοῦ 1858 παρουσιάσας καὶ ὑποστηρίξας τὴν ἀξιόλογον αὐτοῦ λατινιστὶ γεγραμμένην πραγματείαν «περὶ γυμναστικῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων», ἐκρίθη ἄξιος τῶν διδακτορικῶν τιμῶν ἐν τῇ ἱατρικῇ.

Ἄλλὰ καὶ ἐν Βερολίνῳ ὁ ἀνὴρ μεθ' ὅλας τὰς περὶ τὴν ἱατρικὴν μελέτας αὐτοῦ δὲν ἀπεμακρύνετο τῆς σπουδῆς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας. Οὕτω δὲ ἤκουσε τοῦ περιφήμου ἑλληνιστοῦ Λύγουστου Βοικίου, ὃν καὶ προσεφώνησεν ἐν ὀνόματι τῶν ἑλλήνων φοιτητῶν συσπουδαστῶν αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐφο-

τὴν τῆς πεντηκονταετηρίδος αὐτοῦ ἐπὶ καθηγεσίῃ.

Κατὰ τὸ 1859 ὁ Βασιῶδης ἐγκαταλείψας τὸ Βερολίνον ἐπεσεύθη διαφόρους πόλεις τῆς Γερμανίας, τὰς Βρυξέλλας, τὸ Λονδίον, μέρος τῆς Ἑλβετίας καὶ ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν, σπουδάζας καὶ ἐκθαυμάσας τὰ ἀριστουργήματα τῆς νεωτέρας καὶ ἰδίᾳ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης.

Κατὰ τὴν εἰς Ἀθήνας ἐπάνοδον αὐτοῦ τὸ 1859 πολλοὶ τῶν φίλων αὐτοῦ, ἰδίᾳ ὁ Φαρμακίδης, Ἀσώπιος καὶ Φίλιππος Ἰωάννου προσέτρεψαν αὐτόν, ὅπως ἐγκατασταθεὶς ἐν Ἀθήναις ἀναλάβῃ τὴν καθηγεσίαν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ καὶ προσέβησαν μάλιστα παρὰ τῷ τότε ὑπουργῷ τῆς παιδείας Ζαΐμῃ εἰς τὰ ἀπαιτούμενα διαθήματα· ἀλλ' ὁ Βασιῶδης ἀνηθείς τὴν δόξαν τὰς καθηγητικὰς ἐδῶς καὶ τὴν ἡσυχον καὶ ἐξησραλισμένην ἐν Ἀθήναις ζωὴν οὐκ ἀπεδέξατο τὴν καθηγητικὴν θέσιν· ἤρατο τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης, ὁρμώμενος ἐκ τῆς ἰδέας, ἣν πολλάκις μετὰ ταῦτα καὶ ἐν ταῖς δημοσίαις διαλέξεσιν ἀνέπτυσεν καὶ ἐν ταῖς συγγραφαῖς αὐτοῦ ἐξέθηκεν, ὅτι διὰ τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνάπλασιν τοῦ ἔθνους εἶναι ἀνάγκη πολλῶν ἐκπαιδευτικῶν κέντρων, ὡς τοῦτο ἐγένετο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος τούτου. ὅτε ἀνθημιλλῶντο πρὸς ἀλλήλας Χίος, Κωνσταντινούπολις, Ἰωάννινα, Κυδωνίαι, Βουκουρέστιον καὶ τόσαι ἄλλαι πόλεις, καὶ ὅτι ἐν ἐκάστῳ τῶν κέντρων τούτων ἀνάγκη νὰ ὑπάρχωσιν ὅ,τι πλείονες λόγιοι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συντελοῦντες.

Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἰδὼν ἄστεα καὶ νόον γνοῦς καὶ ὡς ἄλλη ἐργατικὴ μέλισσα ἐκ τῶν καλλίστων ἀνθῶν τοῦ μεγάλου ἐπιστημονικοῦ κήπου τῆς Εὐρώπης περισυλλέξας ὅ,τι καλὸν καὶ ὠφέλιμον, ἐπάνεισιν εἰς τὴν βασιλεύουσαν τῷ τοῦ ἱατροῦ καὶ φιλοσόφου τίτλῳ κεκοσμημένος. Μετὰ σπανίας δ' ἐπιτυχίας καὶ ἀρμονικώτατα τὰ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἐπιστημῶν, ὧν μύστης ἐκ τῶν κρατίστων ἐγένετο, ἀπορρέοντα καθήκοντα συνδύσας, ἀνεδείχθη οὐκ εἰς μακρὰν παράγῃον ζωτικώτατος καὶ κέντρον καὶ μοχλὸς πάσης πνευματικῆς κινήσεως τεινούσης πρὸς τὴν πνευματικὴν τοῦ ἔθνους δρᾶσιν.

Ἐνταῦθα ἐπιτρέψατέ μοι, κύριοι, ὅπως ἐν ὀλίγοις ἐξετάσω τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν γένει ἡμετέρῃν κοινωνικὴν καὶ ἐκπαιδευτικὴν κατάστασιν, ἵνα ἐκ τῆς συγκρίσεως καὶ παραβολῆς τῆς ὑπ' αὐτοῦ ὀλίγον κατ' ὀλίγον δημιουργ-

γηθείσης εκπαιδευτικῆς κινήσεως ἀναφανῆ, τί κατώρθωσεν ὁ ἀνὴρ. Καὶ ὑπὸ εκπαιδευτικῆν μὲν ἔποψιν ἐν Πέρσῃ οὐδὲν ἕτερον εκπαιδευτικὸν κατὰστημα ὑπῆρχεν εἰ μὴ τὸ κοινοτικὸν σχολεῖον τῆς Παναγίας, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δὲ τὰ τοιαῦτα ἐσπάνιζον, ἡ δὲ εκπαιδευτικὴ κίνησις ἀπὸ πολλῶν αἰώνων ἐστρεφεῖτο γενικοῦ τινος πνεύματος καθοδηγοῦντος αὐτὴν ἐπὶ νέων βάσεων καὶ ἰθύνοντος αὐτὴν πρὸς τὸν ἕνα καὶ μόνον σκοπὸν τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἡμετέρου ἔθνους· οὐδεμίαν σχέσιν μεταξὺ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τοῦ κέντρου ὑφίστατο, ἀλλ' ἐκάστη ἐπαρχία, ὡς αὐτὴ ἠδύνατο, διώκει τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως αὐτῆς. Αἱ σχέσεις τῶν λογῶν πρὸς τοὺς παθῶν τοῦ ἔμπολαίου Ἑρμοῦ καίπερ μὴ παύσασαι ἀπὸ αἰώνων ὑφίσταμεναι, ἦσαν ὅμως λίαν χαλαραὶ· καὶ σύμπραξις μὲν μεταξὺ ἂν καὶ ὑπῆρχεν, ἦτο ὅμως λίαν μικρὰ καὶ λίαν περιορισμένη· οὐδαμοῦ ὑπῆρχε κέντρον τι, περὶ ὃ ἡ εκπαιδευτικὴ κίνησις τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἐστρέφετο. Ἀποκέντρωσις λοιπὸν καὶ χαλάρωσις πανταχοῦ ὑφίστατο καὶ ἐβασιλευε.

Ἐν τοιαύτῃ τῶν πραγμάτων καταστάσει ὁ φαεινὸς ἀστὴρ τοῦ Βασιάδου ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1860 ἀνέτειλε, καὶ παρευθὺς σύλλογοι, Ζήτπειαι καὶ Παλλάδες, Λύκειαι ἐν Σταυροδρομίῳ, Κεστοράτεια καὶ Ζαρίφεια ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῇ μεγαλοδωρικῇ τῶν μεγάλων τοῦ ἔθνους ἡμῶν ζαπλοῦτων ἰδρύθησαν καὶ ὀργανώθησαν, συμβοηθούτων καὶ συμπαρομαρτούτων τῶν ἐνταῦθα καὶ ἀλλοχοῦ λογίων· αἱ σχέσεις τῶν ἐπαρχιῶν πρὸς τὴν βασιλευούσαν ἀνεξωπυρῶθησαν καὶ ἀποκατέστησαν πάγια, ἡ ἐκπαιδεύσις τοῦ ἡμετέρου ἔθνους νέαν σφαιρὰν ὤθησιν πρὸς τὰ πρόσω προσέλαβεν ἐπὶ τῶν νεωτέρων εκπαιδευτικῶν ἀρχῶν στηριζομένη, συνελόντι δ' εἰπεῖν, νέα ὅλως κατὰστασις τῶν πραγμάτων ἐδημιουργήθη ὀφειλομένη ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν αἰδιμόν ἄνδρα Βασιάδην, ὅστις διὰ τῆς ἰσχυρᾶς καὶ ἀστεμφοῦς αὐτοῦ θελήσεως ἐμπνεομένης ὑπὸ ἀγαθῆς καρδίας καὶ ἐκτάκτου διανοίας κατώρθωσε τὴν τῆδε κάκεισε διεσκορπισμένην ὕλην διὰ τῆς φωνῆς αὐτοῦ ὡς διὰ μαγευτικοῦ αὐλοῦ συναρμολογήσας νὰ κατασκευάσῃ τὸ μέγα καὶ εὐρὺ μέγαρον τῆς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κραταιᾷ αὐτοκρατορίᾳ ἐκπαιδεύσεως, καὶ μέχρι τῶν τελευταίων νὰ ποδηγετῇ καὶ διευθύνῃ ταύτην, θεωρούμενος ὡς ἐπιτηδεύτατος κυβερνήτης τοῦ σκάφους αὐτῆς, εἰς οὗ τὴν φωνὴν οἱ πλείστοι προθύμως ὑπε-

τάσσοντο καὶ ὑπήκουον. Ἡ ἄξιαι λοιπὸν καὶ ἡ δόξα τοῦ Βασιάδου ὀφείλεται εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ εἰσαχθὲν πρῶτην ἤδη φασὸν παρ' ἡμῖν συγκεντρωτικὸν σύστημα μετὰ τοσούτου θάρρους καὶ ἐπιτυχίας ὑπ' αὐτοῦ διεκπεραιωθὲν καὶ τοσούτους ἀγλαοὺς καρποὺς τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει παραγαγόν.

Φέρε ἴδωμεν πῶς ταῦτα ἐγένοντο.

Πρῶτον καὶ κύριον μέλημα αὐτοῦ ἐγένετο ἡ σύστασις κέντρου σκοποῦντος τὴν ἀναξωπύρωσιν καὶ διεύθυνσιν τῆς καθ' ἡμᾶς εκπαιδευτικῆς κινήσεως. Πρὸς σύστασιν δὲ καὶ ἐδρασίωσιν τούτου ἀπῆρτετο ὕλη καὶ πνεῦμα καὶ ὁ ἁρμονικὸς τούτων πρὸς ἀλληλα συνδυασμός, ὅπως ὀργανικὸν τι καὶ βιώσιμον παραχθῆ. Ἀλλὰ τῶν δύο τούτων ἀρχῶν ὄλως ἀντιθέτως καὶ διαφόρως ἀλλήλαις κειμένων, ὡς διάφορον τὸ πνεῦμα τῆς ὕλης τυγχάνει ὄν, ἡ ἐξεύρεσις καὶ ὁ συνδυασμὸς δύσκολος καὶ ἀδύνατος καθίσταται, ἐὰν μὴ τις ἐν ἑαυτῷ τὸ ἐξευρετικόν, συνδυαστικὸν καὶ παραγωγικὸν πνεῦμα φέρῃ, χάρισμα ὄντως ὑπέριστατον καὶ θεῖον. δι' οὗ τὰ καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπινα ἐν μέρει καὶ τὰ καθ' ἅπασαν τὴν φύσιν ἐν γένει δημιουργοῦνται, αὐξοῦνται καὶ μεγαλύνονται. Τοιαύτην τινὰ χάριν καὶ ὁ ἡμέτερος Βασιάδης παρὰ τῆς θείας βουλήσεως παραλαβὼν, καὶ τὴν μὲν ὕλην ἐν τοῖς πλουσίοις, τὸ δὲ πνεῦμα ἐν τοῖς λογίοις ἀνευρών, ὡς ἄριστος ψυχολόγος εἰς τὰς καρδίας ἀμφοτέρων νὰ διεισδύσῃ κατώρθωσε καὶ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὴν λύραν τῆς ἐθνικῆς ἐκπαιδεύσεως κοατῶν τὴν ὕλην μετὰ τοῦ πνεύματος συνεδύασε, τοὺς πάντας πρὸς κοινὴν ἐργασίαν ἐξήγειρε, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ὁ ἀδιαφιλονείκητος ἀρχηγὸς ἀμφοτέρων τῶν τάξεων κατέστη.

Προκλῆς ὁ Βασιάδης, ὡς ἄλλος μυθολόγος Ὀρφεὺς τὰ ὕψη τοῦ γεραιοῦ Ὀλύμπου ἀνελθὼν καὶ τοὺς ἐκεῖ παναρχαίους θεοὺς διὰ τῶν ἁρμονικῶν ἤχων τῆς λύρας τοῦ καλοῦ κἀγαθοῦ καθήδυνας, τὴν ὠραίαν καὶ κλλιπάρειον παρθένον Μοῦσαν, τὴν θυγατέρα τοῦ Διὸς καὶ τῆς Μνημοσύνης, τὴν θέλγουσαν τοὺς θεοὺς διὰ τῶν χαρίτων αὐτῆς καὶ ἀκολουθεῖσαν τὸν θεὸν τοῦ ἡλίου Ἀπόλλωνα, ὡς δῶρον ζήτησας παρέλαβε καὶ ταύτην τῷ γλωφῷ Πλούτῳ, υἱῷ τοῦ Ἰάσονος καὶ τῆς Δήμητρος συνέζευξε. Καὶ τὸ μὲν μυστήριον τοῦ γάμου ἐγένετο οὐχὶ ἐν ταῖς πεδιάσι τῆς Κρήτης, ἀλλ' ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς Πέρσῃ, αὐτὸς δὲ, ὡς πατριάρχης τῶν ἑλληνικῶν γραμμμάτων, πύλογγεσε τοὺς γάμους αὐτῶν, παρόντων πολλῶν καὶ

ἐπιλέκτων λογάδων ἀμφοτέρων τῶν τάξεων, τοῦ λογίου καὶ κερδίου Ἐρμού. Τέκνα δ' ἀγλαὰ τῆς ἐνώσεως ταύτης ὑπῆρξαν τὸ γενικὸν φροντιστήριον, ὁ ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος, ὁ θρακικὸς, ὁ ἡπειρωτικὸς, ὁ θεσσαλικὸς, ἡ μακεδονικὴ ἀδελφότης καὶ ὁ ὑπὲρ τῆς γυναικείας ἐκπαιδεύσεως σύλλογος, ἅτινα καὶ πάλιν ἐγέννησαν τὰ Ζαρίφεια, τὰ Κεστοράτεια καὶ τὰ Ζάππεια. Ὑπῆρξαν εὐτυχῆς, Βασιάδη, διότι σὺ πρῶτος δούς τὴν ᾠθησιν εἰς νέαν δημιουργίαν ἠτύχησας νὰ ἴδῃς τὰ τέκνα σου καὶ τὰ τέκνα τῶν τέκνων σου ἐν πλήρει ἀκμῇ καὶ ῥώμῃ ὑπὲρ τῆς τοῦ γένους ἐκπαιδεύσεως λειτουργοῦντα κύκλῳ τῆς τραπέζης σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν.

Ἄμα συνασπίσας περὶ ἑαυτὸν τοὺς κεφαλαίουχους τῆς ὕλης καὶ τοῦ πνεύματος, συνέστησε τὸ γενικὸν φροντιστήριον, σκοπὸν καὶ κύριον μέλημα ἔχον τὴν διδασκίαν τῶν γραμμῶν ἐν γένει εἰς τοὺς ἐν τῷ ὀθωμανικῷ κράτει ὀρθοδόξους λαοὺς καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸ γυναικῆσιον φύλον ἄνευ διακρίσεως καταγωγῆς καὶ γλώσσης, πρῶτον διὰ συστάσεως σχολείων ἀρρένων καὶ θηλέων, ὅπου ἀνάγκη, δεύτερον διὰ βοθηταῖς ἀπόρων κοινοτήτων πρὸς ἐμφύχωσιν τῶν διατηρουμένων ὑπ' αὐτῶν σχολείων, τρίτον διὰ χρηματικῶν συνδρομῶν εἰς ἐκδοσιν διδασκτικῶν βιβλίων δωρεᾶν διανεμηθησομένων εἰς σχολεῖα ἀπόρων κοινοτήτων, τέταρτον διὰ συστάσεως ἱερατικῶν σχολῶν ἐν ταῖς κυριωτέραις πόλεσι τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας πρὸς ἐκπαιδεύσιν τοῦ κλήρου, πέμπτον διὰ συστάσεως διδασκαλείου τῶν θηλέων ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς κατάρτισιν διδασκαλισσῶν, λαμβανομένων κατ' ἐξοχὴν τῶν ὑποτρόφων μαθητριῶν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ ἕκτον δι' ὑποτροφίῶν πρὸς καταρτισμὸν ἱεροδιδασκάλων καὶ ἱεροκλήρικων.

Ἄλλ' ἐὰν ἡ σύστασις τοῦ γενικοῦ φροντιστηρίου ἕνεκα τῶν τότε καιρικῶν περιστάσεων ἀνέξαρτῆτων ὄλως τῆς θελήσεως καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ ἡμετέρου Βασιάδου μετὰ ὀλιγοχρόνιον διάστημα τὸν βίον ἐξεμέτρει, παρέμεινεν ὅμως τὸ μέγα καὶ εὐρὺ πρόγραμμα αὐτοῦ μαρτυροῦν τὸ εὐρὺ τῆς καρδίας καὶ τὰς ἀγαθὰς προθέσεις τοῦ ἀνδρός, αἵτινες ἀλλαγῇ καλλιεργηθεῖσαι ἐκαρποφόρησαν.

Δευτέρα ἐνέργεια, ἐξ ἧς τὰ πλεῖστα τῶν καθ' ἡμᾶς καλῶν ἐγένοντο, ὑπῆρξεν ἡ ἱδρυσις τοῦ ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου, τοῦ μεγάλου τούτου ἐκπαιδευτικοῦ κέντρου τῆς Ἀνατολῆς, οὗ ἡ σύστασις ἐγένετο ὑπὸ τὰς ἐξῆς περιστά-

σεις. Τρεῖς φίλοι συνεργῶμενοι κατ' ἰδίαν τὸ 1861, ἡ Α. Ε. ὁ ἀρχίατρος τῶν ἀνακτόρων καὶ ἰδιαίτερος ἰατρός τοῦ νῦν εὐκλεῶς αὐτοκράτορος Σουλτᾶν Ἀβδούλ Χαμιδ τοῦ δευτέρου Σπυριδῶν Μαυρογένους πασσᾶς, ὁ ἀξιωματικὸς Ἀριστείδης Παλαιολόγος καὶ ὁ ἡμέτερος Βασιάδης συνήρχοντο ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἀγὰ-γαμάμ οἰκίᾳ τοῦ μακαρίτου Χατζῆ Γεωργίου Κωνσταντινίδου ἐξηγοῦντες καὶ ἄλλους μὲν τῶν ἐλλήνων συγγραφέων, μάλιστα δὲ τὸν θεῖον Πλάτωνα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἄλλοι ἠθέλησαν μετασχεῖν τῶν φιλολογικῶν τούτων μελετῶν, ἐδέησε νὰ εὐρυνθῇ ὁ κύκλος, καὶ οὕτως ὁ φιλολογικὸς ἱδρῦθη σύλλογος πρῶτος λαβὼν τὸ ὄνομα *σύλλογος*, ὅπερ πάγκοινον κατέστη.

Ἡροκλῆς ὁ Βασιάδης κατέστησεν αὐτὸν προσιτὸν εἰς τὸ δημόσιον συστήσας τὴν ἐπέτειον αὐτοῦ ἑορτὴν δημοσίᾳ, καθ' ἣν οὗτος διὰ τοῦ προέδρου αὐτοῦ ὑπέχει λόγον τῶν πεπραγμένων μάρτυρα καὶ δικαστὴν λαμβάνων τὸ δημόσιον.

Ὁ αὐτὸς ἀνὴρ συνέσκηψε τὰς σχέσεις τοῦ δημοσίου πρὸς τὸν σύλλογον ψηφισάμενος, ὅπως χάριν αὐτοῦ πολλὰς καὶ ποικίλας ποιῆται δημοσίας διαλέξεις, φιλολογικὰς, ἀρχαιολογικὰς, ἱστορικὰς, ἐθνογραφικὰς, ἐπιστημονικὰς κτλ.

Τὰ τῆς φυσικῆς ὄργανα χρησιμεύοντα ἐν ταῖς δημοσίαις διαλέξεσι πρὸς κατανόησιν τῶν φυσικῶν ἀρχῶν ἠγοράσθησαν τῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ προτροπῇ τοῦ αὐτοῦ αἰδιμίου ἀνδρός.

Καθ' ὑπόδειξιν καὶ αἰτησιν τοῦ Βασιάδου, ἀπεφασίσθη ἡ ἐκδοσις τοῦ περιοδικοῦ, μέλλοντος περιλαμβάνειν τὰ σπουδαιότερα τῶν ἀναγνωσμάτων καὶ τῶν πρακτικῶν, χορηγοῦντος τοῦ Χρηστάκη Ζωγράφου ἑκατὸν ὀθωμανικὰς λίρας κατ' ἔτος.

Τῇ συμβουλῇ καὶ ὑποδείξει τοῦ Βασιάδου ὁ σύλλογος ἐγένετο γνωστός τῷ εὐρωπαϊκῷ κόσμῳ, ἐκλέξας οὐκ ὀλίγους τῶν σοφῶν ἑλληνιστῶν ὡς μέλη ἐπίτιμα αὐτοῦ καὶ ἀποστείλας τὸ δίπλωμα εἰς τεκμήριον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης, ἅμα μὲν, διότι οὗτοι ἀσχολοῦνται περὶ τὴν μελέτην καὶ ἀρχαιολογικὴν ἔρευναν τῶν ἡμετέρων προπατόρων, ἅμα δὲ, ὅπως αὐτοῖς καταστήθῃ φανερόν, ὅτι αἱ ἡμέτεραι γῶραι οὐκέτι τὸν ἐπιμενίδειον καθυέδουσαν ὕπνον, ἀλλ' ἐγρηγοροῦσι καὶ πρὸς μάθησιν ὀργῶσιν. Οὕτως ὁ σύλλογος ἐγένετο ὁ μέγας κρίκος ὁ συνδέων τὴν ἐν τῇ Ἀνατολῇ πνευματικὴν κίνησιν μετὰ τῆς ἐν Εὐρώπῃ.

Ὁ εκπαιδευτικὸς χαρακτήρ τοῦ συλλόγου διὰ τῆς χορηγίας χρηματικῶν συνδρομῶν, ποῦ μὲν πρὸς ἴδρυσιν σχολῶν, ποῦ δὲ πρὸς ἐμφύχωσιν τῶν ὑπαρχόντων, εἶναι ἔργον τοῦ αὐτοῦ ἀνδρός.

Τῆ 21 μαΐου τοῦ 1870 ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπισυμβῆσα πυρκαϊὰ πάντα τὰ τοῦ συλλόγου καταστρέψασα καὶ ἀποτεφρώσασα οὐδὲν ἄλλο κατέλιπεν αὐτῷ ἢ τέφραν καὶ κενὸν ὄνομα. Πανταχοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἠκούετο ἡ γοερὰ φωνή: «τετέλεισται, κατεστράφη ὁ σύλλογος». Καὶ πράγματι ὁ σύλλογος ἦν κατεστραμμένος, εἰ μὴ ὁ Βασιᾶδης ἠγάρετο γράφων καὶ παροτρύνων πανταχοῦ, ὅπως πρὸς αὐτὸν καταφθάσωσι βοήθειαι. ἐν ὀλίγῳ δὲ χρονικῷ διαστήματι ὁ περὶ φρονίκος μῦθος λόγος ἀληθῆς ἀπέβη, τοῦ συλλόγου ἀναγεννηθέντος ἐκ τῆς τέφρας αὐτοῦ εὐθαλεστεροῦ καὶ ἀμυαλιότερου.

Μετὰ τὴν ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς καταστροφήν αἱ πρῶται τοῦ συλλόγου φροντίδες καὶ ἐνεργεῖαι πρωταγωνιστοῦντος καὶ πάλιν τοῦ ἡμετέρου Βασιᾶδου ἐστράφησαν εἰς τὴν ἀπὸ πολλοῦ μελετωμένην οἰκοδομήν τοῦ κτιρίου. Ὁ θεμέλιος αὐτοῦ λίθος κατετέθη τῆ 9 Ἰανουαρίου 1872, παρόντος καὶ εὐλογοῦντος τοῦ ἀοιδίου πατριάρχου Ἀνθίμου τοῦ ἕκτου. Ἐπειδὴ δὲ τὰ χρήματα δὲν ἐπῆρκεσαν πρὸς οἰκοδομήν τοῦ κτιρίου, ἤλθεν ἐπίκουρος τῆ προτροπῆ καὶ πάλιν τοῦ Βασιᾶδου ὁ Μαυκίνας τοῦ συλλόγου Χρηστάκης Ζωγράφος, χορηγήσας διαχιλίας ὀθωμανικὰς λίρας.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς συστάσεως, διοργανώσεως καὶ ἐσωτερικῆς διακοσμήσεως τοῦ συλλόγου. Ἀρετηρίαν δ' ἔχων τοῦτον καὶ σκεψάμενος, ὅτι ἐκάστη ἐπαρχία δεῖται ἐνὸς κεντρικοῦ σωματείου περὶ τὴν εκπαιδευτικὴν αὐτῆς ἀνάπτυξιν μεριμνῶντος, ἐνήργησεν, ὥστε νὰ ἰδρυθῶσι τῷ 1872 ὁ ἡπειρωτικὸς, ὁ θρηκτικὸς καὶ ὁ θεσσαλικὸς σύλλογος, δι' ὧν ἰδρύθησαν ἐν μὲν Ἠπειρῷ τὰ Ζωγράφεια διδασκαλεῖα, ἐν Θράκῃ δὲ τὰ Ζαφειρια τῆ προθύμῳ χορηγίᾳ τῶν ὁμογενῶν ἐκείνων, ὧν τὰ ὀνόματα φέρουσιν, ἐν δὲ τῇ Θεσσαλίᾳ δημοτικὰ τινὰ σχολεῖα. Ὅποσιν δ' ἐπιρροὴν ἔσχον οἱ σύλλογοι οὔτοι ἐπὶ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἡμετέρου γένους, δὴλον ἐκ τῆς παραβολῆς τοῦ τε ἀριθμοῦ τῶν σχολῶν καὶ τῆς ποιότητος αὐτῶν πρὸ τῆς ἰδρύσεως τῶν συλλόγων καὶ μετὰ τὴν ἰδρυσιν αὐτῶν. Ὅψεται δὲ πᾶς τις, ὅτι οὐ μόνον κατ' ἀριθμὸν μεγάλως ἠῤῥξησαν, ἀλλὰ καὶ ἡ ποιότης αὐτῶν τὰ μέγιστα ἐβεβαίωθη καὶ προή-

χθη, πνεῦμα δὲ ἀμίλλης ἐπέπνευσε πανταχοῦ πρὸς ἀναμόρφωσιν τῆς παιδείσεως, μάλιστα τῆς κατωτέρας, πρὸς τὴν ἐν γένει τοῦ πνεύματος προαγωγὴν.

Κατ' ἰδὼν δὲ, ὅτι πρὸς θρησκευτικὴν καὶ πνευματικὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ ἔθνους ἀνάγκη μορφώσεως τοῦ κλήρου καὶ μάλιστα τοῦ κατωτέρου, ἐνήργησε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τὴν ἰδρυσιν ἱερατικοῦ συλλόγου, περιληφθέντος καὶ τούτου ὑπὸ τὰς πτέρυγας τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου, ὡς περ καὶ οἱ ἄλλοι σύλλογοι, ὁ θρηκτικὸς, ἡπειρωτικὸς, θεσσαλικὸς, μικρὸν μὲν ἐργασθέντος, ἀρξούντως ὅμως ὠθήσαντος τὰ πράγματα πρὸς μόρφωσιν τοῦ κατωτέρου κλήρου.

Ταῦτα ὅμως δὲν ἦσαν ἀρκετὰ τῷ Βασιᾶδῃ: τὸ πρόγραμμα αὐτοῦ δὲν συνετελέσθη εἰσέτι ὑπῆρχέ τι, ὅπερ ἔρχετο τῆς ὑποστηρίξεως αὐτοῦ πρὸς προαγωγὴν. Ἐμερίμνησε λοιπὸν καὶ περὶ τούτου καὶ ἰδρύσατο τὸν ὑπὲρ τῆς γυναικείας παιδείσεως σύλλογον τὸ 1872, οὗ καρπὸς ὑπῆρξε τὸ Ζάππειον παρθεναγωγεῖον.

Ὁ περὶ τῆς γυναικείας ἐκπαιδεύσεως σύλλογος πρότερον τοῦ παρθεναγωγείου τῆς Παλλάδος ἰδρυθεὶς σκοπὸν προὔτιθετο τὴν μετὰ δόσιν τῆς ἐθνικῆς παιδείας εἰς τὰ ἡμέτερα κοράσια, ἅτινα διὰ τὴν ἔλλειψιν ἐθνικοῦ παρθεναγωγείου εἰς ἀλλότρια κατέφευγον. Ὅπως ἀπαλλάξῃ λοιπὸν ταῦτα τῆς ξενικῆς παιδείας καὶ ἀνατροπῆς, συγχρόνως δὲ, ὅπως μορφώσῃ διδασκαλίσας ἄριστα κατηρτισμένας καὶ μεταδιδούσας τὰ νάματα τῆς παιδείας εἰς τὴν διψῶσαν θῆλειαν νεολαίαν τοῦ ἔθνους, προσεκάλεσεν ὁ ἀείμνηστος Βασιᾶδης τὸν γυναικεῖον σύλλογον εἰς γενικὴν συνέλευσιν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου καὶ προσέθη δι' ὁμοψήφου τῆς συνελεύσεως ἀποφάσεως εἰς τὴν ἰδρυσιν μεγάλου παρθεναγωγείου, ὅπερ ἔμελλε νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς διδασκαλεῖον θηλέων πρὸς μόρφωσιν ἄξιαν τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν διδασκαλιστῶν καὶ νηπιουργῶν. Οἱ παρόντες τότε κατὰ τὴν συνεδρίασιν ἐκείνην ἐθαύμασαν τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀνδρός, ὅστις ἐγερθεὶς συγκεινημένος ἐν μέσῳ γενικῆς σιγῆς ἀνέγνω τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν τοῦ μεγαθύμου Κωνσταντίνου Ζάππα, κληροδοτοῦντος τῷ ἰδρυθησομένῳ παρθεναγωγεῖῳ δι' ἑτησίου χορηγίας 1000 ὀθωμ. λιρῶν, δι' ὧν ἔμελλον νὰ ἐκπαιδεύωνται δωρεὰν ἐν τῷ παρθεναγωγεῖῳ εἴκοσιν ἄπορα κοράσια, προωρισμένα διὰ τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα καὶ λαμβανόμενα

διὰ διαγωνισμοῦ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ἀσιατικῆς καὶ εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Τῇ προτάσει δὲ αὐτοῦ τὸ παρθεναγωγεῖον ὁμοφώνως καὶ διὰ ῥαγδαίων χειροκροτημάτων ὠνομάσθη Ζάππειον, οὗτινος θαυμάζομεν ἤδη τὸ μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα καὶ τὴν ἐκπαιδευτικὴν δύναμιν καὶ ἐξ οὗ κατ' ἔτος δεκάδες ἄριστα κατηρτισμένων παρθεναγωγῶν καὶ νηπιαγωγῶν ἐξέρχονται.

Πάντες οἱ σύλλογοι οὗτοί εἰσι τέκνα συλληθέντα ἐν τῇ εὐρείᾳ διανοίᾳ τοῦ ἡμετέρου ἀνδρός, ἀλλὰ μαιευθέντα καὶ σπαργανωθέντα διὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ λογίου καὶ κερδίου Ἐρμοῦ ἐν τῷ ἑλληνικῷ φιλολογικῷ συλλόγῳ. Εἰσὶν ὅσπερ ἐκ τῶν ὁσῶν καὶ κλάδοι αὐτοῦ ἀδιάσπαστοι βλαστήσαντες καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ ἐκπαιδευτικὸς τοῦ συλλόγου βίος ἦν ἐνεργητικώτατος καὶ γονιμώτατος.

Ἄλλ' οὐδ' ἐνταῦθα ἔσθη ὁ Βασιάδης. Ἡ εὐρεία αὐτοῦ διάνοια ὤφειλε νὰ μεριμνήσῃ περὶ πάντων. Ὅπως περισωθῶσιν αἱ ἀρχαιότητες, ἐσύστησεν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον ἐν τῷ συλλόγῳ ὅπως δὲ διαμείνωσιν τὰ ζῶντα μνημεῖα τῆς καθ' ἡμᾶς ὁμιλουμένης γλώσσης, ἐσύστησε τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα χορηγοῦντος κατ' Χρ. Ζωγράφου 100 ὀθωμανικᾶς λίρας αὐτ' ἔτος. Τὸ διαγώνισμα τοῦτο συνεκέντρωσε πλῆθος ζῶντων μνημείων τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ, θησαυρὸν πολῦτιμον, ἀρκοῦντα καὶ μόνον, ὅπως δοξασθῆ ὅτι σύλλογος καὶ ὁ ἰδρυτὴς αὐτοῦ. Ἡ Ζωγράφειος βιβλιοθήκη σκοποῦσα τὴν μετὰ σχολίων ἔκδοσιν τῶν ἀρχαίων ἐλλήνων συγγραφέων ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν ἐν Εὐρώπῃ λογίων καὶ ἦτις ἤρξατο ἤδη ἐκδιδόμενη τῇ ἀψικεῖ χορηγία τοῦ Χρηστάκη Ζωγράφου, εἶναι ἔργον τοῦ Βασιάδου. Ὁ Καραπάνειος ἀγὼν πρὸς βράβειον καὶ ἔκδοσιν διδακτικῶν βιβλίων ἐπίσης ἐγένετο τῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ προτροπῇ αὐτοῦ. Ὁ Βουτσιναιὸς ἀγὼν πρὸς ἔκδοσιν ὁδηγῶν διὰ τὴν πρώτην καὶ μέσσην παιδευσιν συμφώνως πρὸς τὰς σημερινὰς τῆς ἐπιστήμης ἀπαιτήσεις καὶ τὰς ἰδιαίτερας τοῦ ἔθνους περιστάσεις ἐπίσης ὀφείλεται αὐτῷ.

Ἄλλ' ὅπερ ἄξιον μνεῖας καὶ οὐδόλως παραληπτέον εἶναι ὁ κανονισμὸς τῶν διδασκαλείων, ἐκπονηθεὶς κατὰ τὸ 1874 ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Βασιάδου καὶ εὐαρίθμων τινῶν λογίων ἀποκλειστικῶς περὶ τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἀσχολουμένων, ὅστις λαβὼν τὸ κύρος τοῦ συλλόγου δὲν ἐφηρμόσθη μὲν ἀκριβῶς ἀπανταχοῦ, ἐθεωρήθη ὅμως ὡς ἡ ἀσφαλιστέρα βάσις ὅλων

σχεδὸν τῶν προγραμμάτων τῶν ἔκτοτε κυρίως συσταθεισῶν ἀστικῶν σχολῶν.

Ἡ ἐν τῷ ἡμετέρῳ συλλόγῳ ἐργασία τοῦ ἐξόχου ἡμῶν ἐταίρου ὑπῆρξε πολυτιμωτάτη. Ὁ Βασιάδης ὑπῆρξε διὰ τὸν ἡμέτερον σύλλογον εἰς τῶν πρώτων αὐτοῦ ἰδρυτῶν, ἐν τῶν ἐπιλεκτοτέρων αὐτοῦ μελῶν, εἰς τῶν γεραρωτέρων αὐτοῦ προέδρων ἐπὶ ἕξ περιόδους, ὧν ἡ τελευταία ἡ τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος. Ἐπὶ εἴκοσι καὶ ἑννέα ἔτων περιόδους προσήνεγκεν αὐτῷ διηνεκῶς καὶ φιλοστόργως ἐκτάκτους καὶ βαρυσημάντους ὑπηρεσίας, ἀρρωσιωθεὶς ψυχῇ τε καὶ σώματι εἰς ἐπίδοσιν τῶν φιλολογικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ἐνεργειῶν τοῦ συλλόγου, οὗ τινος ἀνεδείχθη τὸ ὑποστήριγμα, ὁ προστάτης καὶ ὁ πατήρ. Προσήνεγκε λυσιτελεστάτην συνεργασίαν ἐν τῇ συντάξει τοῦ ἡμετέρου θεμελιώδους κανονισμοῦ καὶ τῇ τοῦτου ἐκάστοτε τροποποιήσει καὶ βαρυσήμαντον συμμετοχὴν ἐν τῇ οἰκοδομῇ τοῦ ἡμετέρου κτιρίου τοῦ τοσοῦτον συντελέσαντος εἰς τὴν παγίωσιν καὶ κραταίωσιν τοῦ συλλόγου. Ἡροκλῆς ὁ Βασιάδης ἠγάπησε τὸν σύλλογον κατ' ἐπίγνωσιν, ἐτίμησεν αὐτὸν ὑπερλάμπρως διὰ τῶν ἐξόχων αὐτοῦ προσόντων καὶ τῆς παγκοσμίου αὐτοῦ φήμης, καθωδήγησεν αὐτὸν πλειστάκις εἰς ὄρμον δόξης καὶ ἐπιρροῆς διὰ τῶν ἀρετῶν τῆς εὐγενεῦς αὐτοῦ καρδίας καὶ τῆς διαγούης καὶ πεφωτισμένης αὐτοῦ διανοίας, ἐμόγησεν, ὅπως ὁ ἡμέτερος σύλλογος καταστή προσφιλεὶς τῇ τε σεβαστῇ ἡμῶν κυβερνήσει καὶ τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει· ὑπῆρξεν ὁ πρώτιστος καὶ κύριος μοχλὸς τῶν πλείστων σκέψεων καὶ συζητήσεων, μελετῶν καὶ ἀποφάσεων, ἰδρύσεων καὶ δωρεῶν τῶν ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ ὁμογενῶν σκοπῶν ἐπιδιωκουσῶν ἐκπαιδευτικῶν, ἐπιστημονικῶν ἢ καὶ φιλολογικῶν, λαβῶν παρὰ τῶν πλουσίων ἐκόντων τὰς κλεῖδας τῶν ταμείων αὐτῶν πρὸς ἄφθονον παροχὴν εἰς τὸν τοῦ ἔθνους ἀνθρωπισμὸν, καὶ διηνεκῶς ὑπέθαλπε καὶ ἐξωοργνεῖ τὸν σύλλογον διὰ τῶν σοφῶν αὐτοῦ ἀναγνωσμάτων ἄλλατι ἀπτικῶν καὶ ἐμβριθεῖα πεπυκασμένων καὶ τῶν τερπνῶν αὐτοῦ διαλέξεων· συνελόντι δ' εἰπεῖν, ὁ ἡμέτερος Βασιάδης ὑπῆρξε διὰ τὸν ἡμέτερον σύλλογον ὁ σπουδαιότερος παράγων καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ.

Τοιαύτη καὶ τοσαύτη ἐν ὀλίγοις ἢ ἐν τῷ συλλόγῳ αὐτοῦ δρᾶσις καὶ δι' αὐτοῦ εἰς ἅπαν τὸ ἔθνος. Ἐκ τῶν ἔργων δὲ καταφαίνεται, ὅτι ὁ σύλλογος ὑπῆρξε δι' αὐτὸν τὸ κυριώτερον μέλημα καὶ ἡ σπουδαιότερα μελέτη τοῦ βίου

αυτοῦ. Ὁ ἡμέτερος σύλλογος ὑπῆρξε διὰ τὸν Βασιλῆδην τὸ μέγα καὶ εὐρὺ ἐργαστήσιον, ὡπερ αὐτὸς ἀνεγείρας ἐπιστηματοποίησε καὶ ἐν ᾧ ἡ δι' αὐτοῦ περισυλλεγομένη πρώτη καὶ ἀκατέργαστος ὕλη ἐκαθαρίζετο τῶν ξένων στοιχείων ἐν τῇ καρμίνῳ τῶν λόγων καὶ ἐπιστημῶνων, οἵτινες λίαν ἀφιλοκερδῶς καὶ προθύμως ἐσπευσαν νὰ ἐργασθῶσιν ὑπὸ τὸν μέγαν ἐργαστασιάρχην, θυσιάζοντες ἕκαστος τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὸν ἐγωισμόν αὐτοῦ, ὁ δὲ πλοῦτος δι' αὐτοῦ ἐγκυβείς ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἡμετέρων ζαπλοῦτων ἐγένετο ὄργανον πνευματικῶν μεταβάλλων τὰς εὐγενεῖς αὐτοῦ ιδέας εἰς πράγματα. Ἐκ τοῦ συλλόγου ὡς ἄλλη πολὺφοτος ἐστία ἐκπέμπεται τὸ φῶς τῆς παιδείας κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις, ὁ σύλλογος ἐστὶ τὸ ἐκπαιδευτικὸν κέντρον, εἰς ὃ αἱ ἐπαρχίαι ἐνατενίζουσιν. Ὁ σύλλογος τέλος ἐστὶν ὁ πνευματικὸς κρῖκος ὁ συνδέων τὴν Εὐρώπην μετὰ τῆς Ἀνατολῆς. Δόξα καὶ τιμὴ λοιπὸν τῷ συλλαβόντι τὴν πρώτην ιδέαν τῆς ιδρύσεως τοῦ συλλόγου. τῷ νομοθέτῃ καὶ διοργανωτῇ αὐτοῦ.

Ὅποῖός τις ὑπῆρξεν ὁ πνευματικὸς καὶ ἐπιστημονικὸς βίος τοῦ ἀνδρὸς καὶ περὶ τίνα ἀντικείμενα ἐνησχολήθη καὶ ἐμεγαλοῦργησε, καταφαίνεται ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ. ἅτινα διακρούμενα εἰς φιλογολικά, φιλοσοφικά, ἀρχαιολογικά, ἐκπαιδευτικά, ἱστορικά, ἐκθέσεις, λόγους προεδρικοὺς καὶ ἰατρικά, καταδεικνύουσι τὸ μεγαλεῖον τῆς διανοίας αὐτοῦ, τὸ ποικίλον τῶν γνώσεων, τὸν ἄπειρον πλοῦτον τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ ἐγκυκλοπαιδικῶν αὐτοῦ κεφαλαίων, καὶ τὴν ὑπέροχον βαθύνειαν καὶ κρίσιν αὐτοῦ.

Κατάλογον τῶν κυριωτέρων παρατιθέμεθα ὧδε, ἐρανεζόμενοι τοῦτον ἐκ τῆς βιβλιογραφίας τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Ἀνδρεάδου οὐ πρό πολλοῦ δημοσιευθείσης.

Καὶ φιλογολικά μὲν εἰσι τὰ ἐξῆς:

- 1) Δημοσθένους φιλιππικοὶ μετὰ σχολίων καὶ κριτικῆς τῶν γραφῶν αὐτῶν.
- 2) Περὶ Ἐκτορος καὶ Ἀνδρομάχης.
- 3) Ἀνάλυσις τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος τοῦ Σαίξπέρου.
- 4) Συμβολαὶ εἰς τὴν χρονολογίαν τῆς ἰνδο-γερμανικῆς γλωσσολογίας κατὰ τὸν Κούρτιον.
- 5) Περὶ ἀρετῶν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης.
- 6) Περὶ προσηρικῆς ἐποχῆς ὑπὸ γραμματολογικῆν ἔποψιν.
- 7) Περὶ Ὀμήρου καὶ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ.

8) Ἀνάλυσις τῆς Ἰλιάδος· χαρακτηρισμὸς Ἐκτορος, Ἀνδρομάχης καὶ Ἀχιλλέως.

9) Ἀνάλυσις τῆς Ὀδυσσεΐας· χαρακτηρισμὸς Ὀδυσσεὺς καὶ Πηνελόπης.

10) Σύγκρισις Ὀρέστου καὶ Ἀγλέτ κατὰ τὰ δράματα Αἰσχύλου, Σοφοκλέους, Εὐριπίδου καὶ Σαίξπέρου.

11) Περὶ Ἡσιόδου καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ.

12) Περὶ Ξενοφῶντος καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ.

13) Περὶ λογογράφων καὶ συνηγόρων τῶν διαδίκων ἐν τοῖς Ἀθηναίων δικαστηρίοις.

14) Περὶ τῶν δικανικῶν λόγων Ἀντιφῶντος, Ἀνδοκίδου καὶ Λυσίου.

15) Περὶ τῆς ἀπολογίας τοῦ Σωκράτους κατὰ τὸν Ξενοφῶντα καὶ Πλάτωνα.

16) Περὶ τοῦ περὶ ἀντιδόσεως λόγου τοῦ Ἰσοκράτους.

17) Περὶ τῆς κατὰ Φαῖδρον καὶ Γοργίαν ῥητορικῆς τοῦ Πλάτωνος.

18) Περὶ Δημοσθένους καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ.

19) Εἰσαγωγή εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἰδίᾳ τῆς ἐλληνικῆς παιδείας.

20) Περὶ Λακόνωντος τοῦ Λεσιγγείου.

21) Περὶ Φιλοκτήτου τοῦ Σοφοκλέους.

22) Περὶ τῶν ὁμοιοτήτων καὶ διαφορῶν τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν καὶ τῆς ποιήσεως κατὰ τοὺς ἀρχαίους.

23) Περὶ Γουλιέλμου Μαίιστορος τοῦ (Gothe).

24) Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν γλωσσῶν.

25) Ἰνδοπελασγικά μελετήματα.

26) Περὶ τῶν σχέσεων τοῦ ἰνδικοῦ καὶ ἐλληνικοῦ δράματος.

27) Περὶ Πλουτάρχου, τοῦ βίου καὶ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ.

28) Περὶ προφορᾶς τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλώσσης.

Φιλοσοφικά.

1) Περὶ τῶν φυσιολογικῶν καὶ ψυχολογικῶν θεωριῶν τῶν ἀρχαίων ἐλλήνων φιλοσόφων.

2) Περὶ τῆς τάξεως, ἣν κατέχει ἡ ἐλληνικὴ φυλὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους κατὰ τὸν Duruy.

3) Λόγος εἰσιτήριος εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας.

4) Περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς γυναικὸς εἰς τὴν σύστασιν καὶ ἀνάπτυσιν τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ μέχρι τοῦ Δ' μετὰ Χριστὸν αἰῶνος.

5) Περὶ τῶν κυριωτέρων αἰτίων τῆς προαγωγῆς τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ γράμματα, τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας.

- 6) Περί τυραννίας καὶ ἐλευθερίας.
 7) Περί τῶν τριῶν ἱστορικῶν φυλῶν τοῦ ἀνθρώπινου γένους.
 8) Περί προσόδου· πανηγυρικὸς κατὰ τὴν ἐπέτειον ἐορτῆν τοῦ 1869 τῆς ἐν μεγάλῳ Ρεύματι ἀδελφότητος «Προσόδου».

Ἀρχαιολογικά.

- 1) Περί γυμναστικῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.
 2) Τίς ἢ μόνος παρ' Ἑλλήσι καὶ Ῥωμαίοις πρὸς ἔνδειξιν τῆς ἀξίας τῶν πραγμάτων πρὸ τῆς χρήσεως τῶν νομισμάτων.
 3) Περιγραφή περὶ τῶν ἐν Καππαδοκίᾳ τρωγλῶν κατὰ τὸν Texier.
 4) Περί τοῦ εἰσὶ οἱ Ἕλληνας ἐγίνωσκον τὴν χρῆσιν τῆς συναλλαγματικῆς.
 5) Περί τοῦ Διονύσου καὶ τῆς λατρείας αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς παναρχαίας ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.
 6) Ἐπιγραφαὶ ἐπὶ τῶν τευχῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐπιτύμβια ἐπισήμων ὁμογενῶν τοῦ ἰζ' καὶ ιη' αἰῶνος.
 7) Περί τῆς νομισματικῆς τέχνης παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ νεωτέροις.
 8) Περί τῆς ἐπιροῆς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης εἰς τὴν σύστασιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν καλλιτεχνῶν ἐν Ἰταλίᾳ.
 9) Σύγκρισις τῆς ζωγραφικῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων πρὸς τὴν τῶν νέων Ἰταλῶν.
 10) Περί τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς καταστάσεως τῆς γυναικὸς ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων μέχρι τῆς Δ' πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος.

Ἐκπαιδευτικά.

- 1) Περί ἰδρύσεως διδασκαλείων.
 2) Περί τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἀναγεννήσεως τῆς ἐθνικῆς γυμναστικῆς παιδαγωγικῆς τε καὶ δημοσίας.
 3) Περί γυμναστικῆς.
 4) Περί τοῦ Αἰμιλίου καὶ τοῦ Ρουσσώ.
 5) Περί τῶν ἀναγνωσθέντων προγραμμάτων ὑπὸ διαφόρων καθηγητῶν ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1878-79-80-81 καὶ 83, ἐχόντων δὲ ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν.
 6) Περί τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως τῶν Γερμανῶν κατὰ τὴν 16, 17, 18, καὶ 19 ἑκατονταετηρίδα.
 7) Περί τοῦ ἐν Βρυξέλλαις διεθνοῦς ἐκπαιδευτικοῦ συνεδρίου.
 8) Περί τῶν μέσων τῆς μεταρρυθμίσεως

καὶ τελειοποιήσεως τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν παιδείας.

- 9) Περί τῆς διδασκαλίας ἐπιστημῶν καὶ γραμμάτων ἐν τῇ μέσῃ ἐκπαιδεύσει.
 10) Περί τῶν αἰτίων, δι' ἃ τὰ ἐκπαιδευτήρια τῶν Ἰησουιτῶν ταχέως ἠθροκίμησαν καὶ ἐξηπλώθησαν πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης.
 11) Περί τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συνδέσμου τῶν γυμνασίων καὶ τῶν ἀνωτέρων παρθεναγωγείων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ βελτιώσιν τῆς μέσης παιδεύσεως ἀμφοτέρων τῶν φύλων.
 12) Περί ἀναγεννήσεως τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν μουσικῆς παιδαγωγικῆς καὶ δημοσίας.
 13) Ὑπόμνημα περὶ μέσης παιδεύσεως ἐν Τουρκίᾳ καὶ Ἑλλάδι.
 14) Ὑπόμνημα περὶ τῆς μέσης παιδεύσεως ἐχούσης ἐν μόνον λύκειον.
 15) Ὑπόμνημα ἐκπαιδευτικὸν ἐπίσης διὰ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον.

Ἱστορικά

- 1) Περί πολιτικῆς καταστάσεως τῶν Ἀθηναίων πρὸ τοῦ Σόλωνος.
 2) Περί Πεισιστράτου καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ.
 3) Θρησκεία, ἥτοι περὶ τῆς ἀρχαίας Θρησκείας καὶ τῶν λαῶν αὐτῆς.
 4) Περί τῆς πρώτης καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπινου γένους κατὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας καὶ Ῥωμαίους.
 5) Περί τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀρχαίων ἔθνων.
 6) Περί τῆς πολιτικῆς καταστάσεως Ἀθηναίων πρὸ τοῦ Σόλωνος.
 7) Περί Σόλωνος καὶ τῶν νόμων αὐτοῦ.

Ἐκθέσεις.

- 1) Ἐκθεσις περὶ τῶν διαγωνισμάτων Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου.
 2) Ἐκθεσις τῆς πρὸς σύνταξιν κανονισμῶν τῶν ἐν Ἠπείρῳ Ζωγραφείων καὶ τῶν ἐν Θρόκη Ζαριφείων ἐπιτροπῆς, συνταχθεῖσα μετὰ τοῦ Γ. Χασιώτου.
 3) Ἐκθεσις τῶν ἔργων τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου, ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις συνεδρίῳ τῶν συλλόγων.

Λόγοι προεδρικοί.

- 1) Λόγος προεδρικός ἀπὸ τοῦ 1867 μέχρι τοῦ 70.
 2) Λόγος προεδρικός ἀπαγγελλθεὶς τῇ 5ῃ μαΐου 1874 κατὰ τὴν ἐπέτειον ἐορτῆν τοῦ ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου.

3) Λόγος προεδρικός ἀπαγγελλείς ἐν τῇ ἐπέτειῳ ἑορτῇ τοῦ ὑπὲρ τῆς γυναικείας παιδεύσεως συλλόγου, δι' ὃν τὸ Ζάππειον παρθεναγωγεῖον ἰδρύθη.

4) Λόγος προεδρικός ἀπαγγελλείς κατὰ τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν τοῦ ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου τῇ 10 μαΐου 1881.

5) Λόγος προεδρικός ἀπαγγελλείς ἐν τῇ ἐπέτειῳ ἑορτῇ τοῦ ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου κατὰ τὸ ἔτος 1885.

5) Λόγος προεδρικός τὸ ἕκτον καὶ τελευταῖον τοῦ ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου προεδρεύοντος, ἀπαγγελλείς κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος αὐτοῦ.

Ίατρικά.

1) Ὁ ὄρκος τοῦ Ἱπποκράτους.

2) Περὶ τῶν ἀντισηπτικῶν γνώσεων τῶν ἀρχαίων καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἱπποκράτους.

Τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα ὑπῆρξαν τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων τοῦ ἀνδρός, ἐξ ὧν καταφαίνεται ἡ εὐρυμάθεια καὶ πολυμάθεια αὐτοῦ. Ὅσον μεγαλουργὸς ὑπῆρξεν ὁ ἀνὴρ ὑπὸ πρακτικὴν ἔποψιν, τοσοῦτον ἐπίσης καὶ κατὰ τὰ προϊόντα τῆς διανοίας αὐτοῦ. Τὰ πλεῖστα τούτων ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ἀπαγγελλθέντα, διακρινόμενα δὲ διὰ τὴν πρωτοτυπίαν τῆς ὕλης, τὴν βαθεῖαν μελέτην καὶ τὴν ὑπέροχον καὶ ἀδέκαστον κρίσιν, εἰσὶ πολῦτιμοὶ ἀδάμναντες περιουσιόητες τὸ ἀθάνατον διάδημα τοῦ ἡμετέρου ἀνδρός. Ὡς καλὸς ἀνθοκόμος ἀνθῶνα ἐαυτῷ φυτεύσας καὶ τοῦτον συντόνως καὶ ἀόκνως καλλιεργήσας, συνέθηκε καὶ κατέστησεν ὑμῖν εὖοσμον καὶ ὠραίαν ἀνθοδέσμην στέφανον ἀμάραντον τῆς ἀόκνου ἐνεργείας τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ, ὧν ἡ αἴγλη καὶ τὸ ἄρωμα ὡς λαμπτῆρ φαεινὸς καταλάμψει τοῖς ἐπιγιγνομένοις καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν ἐξ ἀκραφνοῦς καὶ ἀκράτου ἔρωτος πρὸς τὸ καλὸν καὶ ἀγαθὸν εὐφρανεῖ. Ὑπῆρξε πράγματι ὁ ἀνὴρ ὡς ἄλλη ἄοκνος μέλισσα, ἥτις ἐκ τῶν εὐόσμων κήπων καὶ ἀνθῶνων τῆς πνευματικῆς δράσεως τοῦ ἀρχαίου καὶ νέου κόσμου πᾶν ὅ, τι εὖοσμον, εὐχρημον καὶ γλυκὺ περισυλλέξας, ἐκληροδότησεν ἡμῖν τὸ πνευματικὸν ἐκεῖνο μέλι, οὕτινος ἐκάστοτε γευόμενοι εὐφρανθησόμεθα καὶ ἀγαλλιασόμεθα. Οὕτω δὲ πράξας ὁ ἀνὴρ προσεκήσαστο τὴν αἰωνίαν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἡμετέρου ἔθνους καὶ εἰς τὴν χορείαν τῶν ἐνδόξων καὶ ἀθανάτων τέκνων τοῦ γένους καταταχθεῖς,

ἐπίζηλον παράδειγμα ἡμῖν τε καὶ τοῖς ἐπιγιγνομένοις πρόκειται.

Ὁ σύλλογος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ σπουδαῖα αὐτοῦ ἀναγνώσματα καὶ αἱ τερπναὶ διαλέξεις δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐξαντλήσωσι τὸ μέγα καὶ εὐρὺ πνεῦμα τοῦ Βασιάδου. Καὶ τί τῶν κοινοτικῶν δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν δράσιν αὐτοῦ; Τὸ λύκειον Τάγης καὶ Χασιώτου καὶ Καλωταίου, τὸ ἤδη ἄριστα λειτουργοῦν καὶ κατ' ἔτος ἀφθόνους καὶ ἀγλαοὺς καρποὺς παράγον λύκειον τοῦ ὀρηροῦ θεράποντος τῶν μουσῶν γυμνασιάρχου Κατζί Χρήστου ἐγένετο τῇ συνδρομῇ καὶ ὑποστηρίζει αὐτοῦ. Ὅσακις δὲ ἀγῶνις περὶ καλοῦ ἀνεφύετο, πρῶτος πάντων εἰς τὴν κονίστραν κατήρχετο καὶ πάσαις δυνάμεσι τοῦτον ὑπεστήριζε καὶ ἐκραταίου. Θεωροῦμεν περιττὸν νὰ ἐνδιατρίψωμεν πλεόντερον ἐπὶ τῶν τοιούτων ζητημάτων, ἄλλως τε δὲ ὁ χρόνος δὲν ἐπιτρέπει ὑμῖν τὴν ἐξελίξιν τούτων ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, ἀρκεῖ μόνον νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι δὲν ἐδίσταζεν ἐκάστοτε νὰ τεινῇ φιλιῶς τὴν χεῖρα πρὸς ἐκείνους, οὕστινας δυσμενεῖς μὲν εἶχεν ἐαυτῷ ἀλλὰ καὶ ὁμόφρονας, ἀφροῶν πάντοτε πρὸς ὑψηλότερον σκοπὸν, καὶ φροῶν, ὅτι ἔθνικὰ συμφέροντα εἶναι πολλῶ ἀνώτερα τῶν προσωπικῶν.

Ἄλλὰ διὰ ποίων χρωμάτων νὰ παραστήσωμεν καὶ ἐκείνην τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός, ἥτις τοσοῦτον σπανίζει ἐν ἀνθρώποις, ὅσον καὶ αἱ μεγάλαι διὰ ταύτης πεπροικισμένοι καρδιάι, καὶ ἦν ἀρετὴν ὁ μέγιστος τῆς ἀρχαιότητος πολιτικὸς θεώρει ὡς μίαν τῶν ἀναγκαιοτάτων ἀνδρῶν προωρισμένῳ νὰ διευθύνῃ καὶ διαχειρίζηται τὰ τῶν ὁμογενῶν αὐτοῦ συμφέροντα; Τί νὰ εἴπωμεν λέγω περὶ τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ δυνάμεως, δι' ἧς αἰετοπε ἀπεδείχθη ἀνώτερος χρημάτων, ἐκάστοτε πολλὰς χρηματικὰς ὀφειλάς παριδῶν, ὧν καὶ δικαιοτάτα ἠδύνατο νὰ ἀπολαύσῃ, ἐὰν ἤθελε καὶ πρὸς αὐτὰ νὰ στρέψῃ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ. Γινώσκουμεν δὲ καλῶς καὶ πανθομολογούμενον τυγχάνει, ὅτι, ἐνῶ πολλοὶ τῶν ἀγαπώντων αὐτὸν καὶ τὰς περιφανεῖς αὐτοῦ ἐκδουλεύσεις ἐκτιμώντων πλουσιῶν ὁμογενῶν πολλὰκις ἐξέφρασαν νὰ τῷ παράσχωσι τὰ μέσα πρὸς ἄνετον βίον, αὐτὸς πάντοτε τοῦ ἰδίου συμφέροντος ὀλιγωρῶν τὰς προθύμους καὶ εὐγενεῖς αὐτῶν προσφορὰς ἀπρηνήσατο.

Ἄλλὰ καὶ ὅτε λόγος ἐκτιμήσεως τῶν πολλῶν αὐτοῦ καὶ σπουδαιοτάτων ἐκδουλεύσεων ἐγένετο καὶ ἰδέα περὶ τιμητικῆς πρὸς αὐτὸν ἐνδείξεως ἀνεφύετο, ὁ ἀνὴρ καθήκον παντὸς ἡ-

γούμενος τὸ πονεῖν ὑπὲρ τοῦ πλησίον, οὐδέποτε τὰς τοιαύτας ἀμοιβὰς παρεδέχετο, ἐπέρους δὲ ἰδίᾳ ξένους ὑπεδείκνυε.

Ὁς ἰατρὸς εἶχεν εὐρείας τὰς γνώσεις καὶ βαθεῖαν τὴν παιδείαν. Ἰδύνατο εὐκόλως διαγινώσκειν τὰς ἀσθενείας καὶ εὐκολώτερον κατανόειν τὰς ἐνδείξεις καὶ χρῆσθαι τοῖς καταλλήλοις μέσοις· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐξετιμᾶτο καταλλήλως καὶ προσηκόντως ὑπὸ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ. Φιλάνθρωπος λίαν καὶ ἔχων πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὴν εὐαγγελικὴν ῥήτρον τὸ «ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν», ἀνεκούριζε τοὺς πάσχοντας διὰ τῆς θείας τοῦ Ἀσκληπιοῦ τέχνης, καὶ παρὰ τῶν ἐνδεῶν οὐχὶ μόνον δὲν ἐδέχετο ἀντιμισθίαν, ἀλλὰ καὶ ἐβοήθη αὐτοὺς ποικιλοτρόπως. «Ἦν δέ, ὡς ὁ Ἱπποκράτης παραγγέλλει, τὰ περὶ ἑαυτὸν καθαρὸς, ἐσθῆτα χρηστὴν ἔχειτο περιβεβλημένος, τὰ δὲ περὶ τὴν ψυχὴν σώφρων, μὴ μόνον σωγῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὸν βίον πάνυ εὐταχτος· τὸ δὲ ἦθος καλὸς κάγαθός καὶ σεμνὸς καὶ φιλάνθρωπος· σχήμασι δὲ ἀπὸ μὲν προσώπου σύνουρος, οὐδ' ἐς γέλωτος ἀνειμένος καὶ λίαν φορτικὸς, ἐπεκούρει δὲ τὰ πολλὰ δικαιοσύνη». Παράδειγμα λοιπὸν προῦκειτο ὁ ἀνὴρ ἱπποκρατικῶν παραγγελμάτων, καὶ οὐκ ἴδύνατο ἄλλως ἔχειν, ἀφοῦ οὕτως ἐθαύμαζε καὶ ἐξετίμα τὸν πατέρα τῆς ἱατρικῆς εἴπερ τις καὶ ἄλλος.

Ὁς ἰδιώτης ἦν φιλεργὸς καὶ οἰκονόμος· ἐργάζετο δραστηριώτατα, τὸ δὲ ἀργύριον αὐτοῦ ὑστερούμενος ἐφύλασσε δι' ὑψηλοῦς καὶ γενναίους σκοποῦς, ὅπως αὐτῇ ἡ διαθήκῃ αὐτοῦ μετὰ τὸν θάνατον μᾶς ἀπεκάλυψε, καὶ τοῦτο οὐχὶ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἀλλ' ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν ἀσίδιμον ἄνδρα Σωτήριον τὸν Καλλιμάδην συντέλεσαντα εἰς τὴν μόρφωσιν καὶ ἀνάπτυξιν αὐτοῦ. Οἷον ἐπίζηλον παράδειγμα εὐγενοῦς αὐταπαρησίας!

ὑπὸ πνευματικῆν ἔποψιν ὁ ἀνὴρ εἶχε τὴν φαντασίαν ὠραίαν, τὴν μνήμην εὐρείαν καὶ ἀπέραντον, τὴν ἀντίληψιν ταχεῖαν καὶ ἀσφαλῆ, τὴν κρίσιν ὀρθήν, σταθερὰν καὶ ἀκράδαντον, τὴν παράστασιν ζωηρὰν καὶ καθαρὰν, γλυκὺς τὴν συμπεριφορὰν, ἀλλὰ καὶ ἔστιν ὅτε ἐπιτακτικὸς καὶ ὀργίλος, ὡς ἡ περίστασις ἀπῆται· εἶχεν ἀκραίωρῆ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, ἀπέραντον δὲ ταῦτην πρὸς τοὺς ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων γνωρίζοντας αὐτόν· ἐδραϊὸς δὲ εἰς τὰς πεποιθήσεις αὐτοῦ ἐνίστατο δυσμενῶς διέκειτο ἀνθρώποις τάναντία αὐτῷ φρονούσιν.

Καθ' ὅλον δὲ τὸν βίον αὐτοῦ διετέλεσεν

ἀπολαύων τῆς γενικῆς ἐμπιστοσύνης καὶ ὑπολήψεως καὶ τοῦ δικαίου σεβασμοῦ παρὰ πάντων τῶν ὁμοειθῶν πάσης τάξεως καὶ πάσης ἡλικίας. γινωσκόντων ἐκτιμᾶν καὶ σεβασθαι τοὺς ἄνδρας ἐκ τῶν μεγάλων καὶ γενναίων αὐτῶν πράξεων, οὐδόλως δὲ προσεχόντων εἰς ἀνάξια λόγου βιωτικὰ ἐπεισόδια, καὶ ἐπιδειξαμένων ἐπανειλημμένως τιμητικὰς ἐκδηλώσεις μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τοῦ βίου αὐτοῦ. Οὕτως οἱ Ἕλληνας τῆς Κωνσταντινουπόλεως τρεῖς ἐπέθηκον αὐτῷ, ὅπως ἐκπροσωπήσῃ αὐτοὺς ἐν Ἀθήναις· τὸ μὲν πρῶτον κατὰ τὸ 1861, ἵνα συγχαρῆ τῇ βασιλείᾳ Ἀμαλίας ἐπὶ τῇ διασώσει αὐτῆς, τὸ δὲ κατὰ τὸ 1888, ἵνα ἐν ὀνόματι αὐτῶν συγχαρῆ τῷ βασιλεῖ Γεωργίῳ ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῆς εἰκοσιπενταετηριδος τῆς βασιλείας αὐτοῦ, καὶ ἐπιδῶ αὐτῷ πολυτελέστατον λούκιμα, ἐν ᾧ προσφώνησις αὐτῶν κατὰλλήλως ὑπῆρχε, τὸ δὲ τελευταῖον, ὅπως συγχαρῆ τῷ διαδόχῳ ἐπὶ τοῖς γάμοις αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἡμέτερος συλλογὸς δύο ἐπέθηκον αὐτῷ ἀντιπροσωπείας, τὴν μὲν τῷ 1879 ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις φιλολογικῷ συλλόγῳ Παρνασσῷ συγκαληθέντι συνεδρίῳ τῶν ἑλληνικῶν συλλόγων καὶ ἀδελφοτήτων, τὴν δὲ ἐν ταῖς ἐορταῖς τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῆς πεντηκονταετηριδος τῆς ιδρύσεως αὐτοῦ.

Ὅπόσην δὲ ὑπόληψιν ἐκέκτητο ὁ ἀνὴρ οὐ μόνον παρ' ἡμῖν ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἐν Εὐρώπῃ σοφοῖς, τοῦτο ἀποδεικνύει ἡ ἐκλογή αὐτοῦ ὡς ἐπιτίμου προέδρου ἐν τῷ ἐν Σορβόνῃ συνεδρίῳ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος λαθόντι χώρῳ ἐν Παρισίῳ.

Ἡρακλῆς ὁ Βασιλάδης ἐν μὲν τῇ νεανικῇ αὐτοῦ ἡλικίᾳ ἐτίμησε τὴν ἐκθρέψασαν αὐτόν γεραρὰν μεγάλην σχολὴν τοῦ γένους διὰ τῆς περιφήμου ἐκδόσεως τῶν φιλιππικῶν τοῦ Δημοσθένους, ἐν δὲ τῇ ἀνδρικῇ αὐτοῦ ἡλικίᾳ ἐτίμησεν ἅπαν τὸ ἔθνος, καταστάς διὰ τῆς ἀόκνου αὐτοῦ πνευματικῆς ἐργασίας ἐφ' ἑαυτὸν τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν, ἐν δὲ τῇ πρεσβυτικῇ αὐτοῦ ἡλικίᾳ ἔπασαν τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τῶν μεγάλων καὶ συντόνων αὐτοῦ ἐρευνῶν περὶ τὰ ἐκπαιδευτικὰ τῆς πρώτης καὶ μέσης παιδείας.

Ἐκ πάντων τούτων ἀριδῆλως καταφαίνεται, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς Βασιλάδης ὑπῆρξεν ὁ πνευματικὸς Ἡρακλῆς τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων· διότι ἐκεῖνος μὲν κατέτριψεν ἅπαντα τὸν βίον αὐτοῦ διὰ τῆς σωματικῆς ἰσχύος πρὸς εὐημερίαν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ἔθνους, οὕτως

δ' ἐπίσης ἀφιέρωσε τὴν ἑαυτοῦ ζώην καὶ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ δρᾶσιν πρὸς ἡθικὴν εὐημερίαν καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἀποσοβήσας ἅπαντα τὰ ἐμπόδια τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ἐξελίξεως. Καὶ ἐπάταξε μὲν διὰ τῆς δυνάμεως τῆς διανοίας αὐτοῦ τὸν Νημαῖον λέοντα τῆς ἔθνικῆς περὶ τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἀκηδίας· κατετρόπωσε δὲ τὴν ἐνεακέφαλον Λερναίαν ὕδραν τῆς ἀμαθείας· ταχὺς δὲ περὶ τὴν σύλληψιν πρωτοτύπων ἰδεῶν συνέλαθε τὴν ὑπὸ τῆς νύμφης Ταυγέτης ἀφιερωθείσαν τῇ Ἀρτέμιδι ἔλαφρον τῆς παιδείας· κατέβαλε δὲ τὸν Ἐρμυάνθιον κάπρον τῆς διχογνωμίας· ἐκαθάρισε δὲ τὸ ποιμνιοστάσιον τῶν ἔθνικῶν προλήψεων καὶ δεισιδαιμονιῶν παροχρετώντας τὸν διαυγῆ ποταμὸν τῶν ἀθανάτων συγγραμμάτων· κατετόξευσε δὲ τὰς Στυμφαλίδας ὄρνεις τῆς κακίας διὰ τῶν βελῶν τῶν συμβουλῶν αὐτοῦ καὶ παραινέσεων· μετέφερε δὲ ἡμῖν τὰ ἐπὶ τοῦ Ταύρου ἀναχθέντα κειμήλια τῶν προπατόρων ἡμῶν· συνέλαθε δὲ τοὺς ἀνθρωποφάγους ἴππους τῆς διχονοίας· ἀφῆρεσε δὲ τὸν ζωστήρα τῆς Ἰππολύτης μεριμνήσας περὶ τῆς παιδείσεως τοῦ παρ' ἡμῖν ἠέλεος γένους· ἀνήγαγε δὲ τοὺς βόας τοῦ Γηρυόνου φροντίσας περὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως τοῦ ἡμετέρου ἔθνους· μετέφερε δὲ τὰ φιλολογικὰ μῆλα τῆς Ἑσπερίας, καὶ ἐπὶ τέλους κατέστησεν ἄγρυπνον Κέρβερον τῆς παρ' ἡμῖν παιδείας τὸν ἑλληνικὸν φιλολογικὸν σύλλογον. Ἦρωσ λοιπὸν ἔστιν ὁ ἡμέτερος Βασιλεὺς, καὶ ἡρωϊκαὶ τιμαὶ ὀφείλονται νὰ ἀποδοθῶσιν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ἀνθ' ὧν ἔπραξε καὶ ἐμόχθησεν ὑπὲρ αὐτοῦ».

Μετὰ τὸ πέρας τῆς βιογραφίας ταύτης τοῦ προέδρου δηλώσαντος, ὅτι λήξαντος ἤδη τοῦ πένθους τοῦ ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου αἱ τακτικαὶ ἐργασίαι αὐτοῦ ἐπαναλαμβάνονται καὶ εὐχαιμένους αἰωνίαν τὴν μνήμην τῷ ἀφ' ἡμῶν μεταστάντι πολυτίμῳ ἑταίρῳ, λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ἈΜΣ'

(Τακτικῆ)

τῆς 9 Ἀπριλίου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων ἀλληλοδιαδόχως τῶν πρακτικῶν τῶν συνεδριάσεων

(Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος.—Τόμος ΚΒ')

τῆς 29 Ἰανουαρίου, 5 Φεβρουαρίου καὶ 19 Φεβρουαρίου, α') ἀνακοινῶνται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολῆ τῆς ἐφορίας τῆς ἐν Χάλκῃ θεολογικῆς σχολῆς, ἀγγελλούσης, ὅτι κατέστησεν ἀντιπρόσωπὸν τῆς ἐπὶ τῆς Σουλινείου διαθήκης τὸν κ. Κ. Κωνσταντινίδην, δικηγόρον.

Τῆς ἐφορίας τῆς μεγάλης τοῦ γένους σχολῆς, ἀγγελλούσης, ὅτι ἀντιπρόσωπὸν τῆς κατέστησε τὸν αὐτὸν κ. Κ. Κωνσταντινίδην ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως.

Τῆς ἐφορίας τῆς ἐν Σταυροδρομίῳ ἐνοριακῆς σχολῆς τῆς Παναγίας, θερμοστάτας ἐκφραζούσης τῷ συλλόγῳ εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ ὑπὲρ τῆς ἐκ βάθρων ἀνεγέρσεως τοῦ κτιρίου τῆς σχολῆς δεκαλίρῳ συνδρομῇ αὐτοῦ.

Τοῦ ἐξοχ. ἄρχοντος μεγάλου λογοθέτου κ. Στ. Ἀριστάρχου, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ συλλυπητηρικῇ ἐπιστολῇ τοῦ συλλόγου καὶ τῇ προσφορᾷ τῆς σειρᾶς τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ συγγραμματος.

Τῆς κ. Πηνελόπης γῆρας Κ. Ξανθοπούλου ἐξ Ἀθηνῶν, εὐχαριστούσης ἐπὶ τοῖς συλλυπητηρίοις τοῦ συλλόγου καὶ δηλούσης, ὅτι ὁ ἀοιδίμος σύζυγος αὐτῆς μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου ὑπέβαλεν εἰς ἐπιτροπὴν τὸ τελευταῖον αὐτοῦ σύγγραμμα ἐν χειρογράφῳ «περὶ τῆς μεθοδικῆς διδασκαλίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης», ὅπερ ἄμα κριθὲν πέμψει τῷ ἡμετέρῳ συλλόγῳ, ὅπως οὗτος πράξῃ περὶ αὐτοῦ ὅ,τι ἂν νομίση ὠφέλιμον τῇ τε ἔθνικῃ παιδείῃ καὶ τῇ ἀποφρανισθείσῃ οἰκογενείᾳ τοῦ συγγραφέως.

Τῆς ὑπὲρ τῆς μεγάλης τοῦ γένους σχολῆς ἀδελφότητος «Ἐηροακρήνης», αἰτουμένης τὴν παραχώρησιν τῆς μεγάλης τοῦ συλλόγου αἰθούσης τῆς 25 Φεβρουαρίου πρὸς τέλεισιν τῆς ἐπετείας αὐτῆς ἐορτῆς.

Τοῦ κ. Carl Sittl ἐκ Μονάχου, αἰτουμένου τοὺς ἐκδεδομένους τόμους τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης διὰ τὴν ἐν Μονάχῳ βασιλικὴν βιβλιοθήκην.

Τῆς ἐφορίας τῶν ἔθνικῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων, δηλούσης, ὅτι ἀντιπρόσωπον διὰ τὴν Σουλινεῖον διαθήκην κατέστησε τὸν κ. Γ. Ἀποστολίδην, δικηγόρον.

Τοῦ κ. Σ. Μανασσιδίου ἐκ Μουσταφᾶ πασσᾶ, ἀπιστέλλοντος γλωσσικὴν ὕλην διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα.

Τοῦ κ. Κ. Ἀρτεμιάδου, ζωγράφου, παρακαλοῦντος, ὅπως αὐτῷ ἀνατεθῇ ἡ ζωγραφίσις τῆς εἰκόνας τοῦ ἀοιδίμου Ἦρ. Βασιλέως

δου τῆς ἀναρτηθησομένης ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριάσεων τοῦ συλλόγου.

Τοῦ κ. Στ. Κωνσταντινίδου, φωτογράφου, δωρουμένου τῷ συλλόγῳ εἰκόνα φωτογραφικῆν τοῦ ἀειμνήστου Ἡρ. Βασιάδου.

Τῆς κ. Πολυξένης Δ. Ταμβάκου, προέδρου τῆς φιλοπτώχου ἀδελφότητος τῶν κυριῶν, εὐχαριστοῦσης τῷ συλλόγῳ ἐπὶ τῇ δωρεᾷ τῶν μελάνων ὑφασμάτων τῶν χρησιμοπονηθέντων εἰς τὸ πένθος τοῦ συλλόγου.

Τῆς ἐλληνικῆς ὀρθοδόξου κοινότητος Κάρς, αἰτούσης διδασκικὰ βιβλία πρὸς χρῆσιν τῶν ἀπόρων μαθητῶν τῆς κοινότητος.

Τοῦ κ. Ἀγ. Κοτρόζου, προξένου τῆς Ἑλλάδος ἐν Βερατίῳ, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ δωρεᾷ τῶν αἰτηθέντων τεσσάρων σωματίων τῆς πραγματογνωσίας Ἰ. Ἀριστοκλέους.

Τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, παρακαλοῦσης τὸ προεδρεῖον, ὅπως ὑπομνήσῃ τῷ κ. Ζωμαρίδῃ τὰ παρ' αὐτῆς ἀνακοινωθέντα αὐτῷ ὡς πρὸς τὴν ἐκδοσιν τοῦ Λίσγυλου, γράψῃ δὲ καὶ πρὸς τὸν ἐκδότην κ. Wecklein, ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ κ. Ζωμαρίδου περὶ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ.

Τοῦ κ. Δ. Κ. Οἰκονομίδου, ἐντεῦθεν, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς τακτικῶν μελών τοῦ συλλόγου.

Ἀνωμόμου, δωρουμένου τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ συλλόγου βιβλία, ὧν ἐπισυνάπτει κατ' ἄλλογον.

Τοῦ κ. Α. Σπαθάρη, δηλοῦντος, ὅτι ἀσθενίας ἐνεκεν ἀδυνατεῖ νὰ κάμῃ τὰς ἐπικειμένους δύο διαλέξεις αὐτοῦ.

Τοῦ κ. Ν. Τσανακλή, ἐκ Καίρου, πέμποντος ἐγκλείστως ἐπιταγὴν ὕψους ἐπὶ υἰῶν Α. Μαυρογορδάτου ἐκ λιρῶν ὀθωμανικῶν τριᾶκοντα (30) δι' ἑτησίαν ἐπιχορηγήσιν τοῦ αὐτοῦ ἐλληνικοῦ ἐπικουρικοῦ συλλόγου ὑπὲρ τῆς σχολῆς Ὀδριτσάνης.

Τοῦ κ. Ἀγ. Κοτρόζου, προξένου τῆς Ἑλλάδος ἐν Βερατίῳ, ἀγγέλλοντος τὴν παραλαβὴν τῶν δωρηθέντων ὑπὸ τοῦ συλλόγου τοῖς σχολαίσις τῆς πόλεως Βερατίου τεσσάρων σωματίων τῆς πραγματογνωσίας Ἰ. Ἀριστοκλέους.

Τοῦ κ. Ι. Κηπουρίδου, εἰσαγγ. πρωτοδ. Λήμνου, αἰτουμένου ἀντίγραφον τῆς προμετωπίδας τοῦ τυγὸν ὑπάρχοντος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ βιβλίου ὑπὸ τὸν τίτλον «ἱστορία τοῦ σουλτάνου Μεχμέτ τοῦ Β'», ἐλληνιστὶ συγγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ γραμματέως αὐτοῦ Μιχαὴλ Κριτοβούλου τοῦ Ἰμβρίου.

Τῆς ἐν Ξυλοπόρτῃ ἀδελφότητος «Ἐννέα Μουσῶν», προσκαλοῦσης τὸ προεδρεῖον τοῦ

συλλόγου εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς μακροήμερεύσεως τῆς Α. Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου τελεσθησομένην δοξολογίαν τὴν 8 ἀρξαμένου, πρὸς δὲ καὶ εἰς τὴν ἐπέτειον αὐτοῦ ἑορτῆν.

Τοῦ πρυτάνεως τοῦ πανεπιστημίου Montpellier, προσκαλοῦντος τὸν σύλλογον νὰ συμμετάσχῃ τῶν γενησομένων κατὰ τὸν ἐπίοντα μᾶλλον ἑορτῶν ἐπὶ τῇ 600ετηρίδι τοῦ αὐτοῦ πανεπιστημίου.

Τῶν ἀδελφῶν καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ μακαρίτου Ἡεροκλέους Βασιάδου, παρακαλοῦντων τὸ προεδρεῖον τοῦ συλλόγου, ἵνα παραστῇ εἰς τὸ τεσσαρακονθήμερον μνημόσυνον τὸ τελεσθησόμενον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ αἰοδιμου ἐν τῷ ναῷ τῶν Εἰσοδίων τῆς Παναγίας ἐν Πέραν καὶ ἐκφραζόντων τῷ συλλόγῳ τὰς εὐχαριστίας των διὰ τὴν γενομένην μεγαλοπρεπῆ κηδείαν τοῦ πολυκλύστου ἀδελφοῦ καὶ θείου αὐτῶν.

Τοῦ ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων κ. Μακρῆ, αἰτουμένου τὴν ἄδειαν, ὅπως δημοσιεύσῃ τὴν βιογραφίαν τοῦ ἀειμνήστου Ἡεροκλέους Βασιάδου.

Τηλεγραφήματα συλλυπητήρια ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ αἰοδιμου Ἡρ. Βασιάδου σταλέντα ὑπὸ τῶν ἐπομένων.

Τοῦ ἐξοχ. Χρηστ. ἐφέντη Ζωγράφου ἐκ Χαρισίων.

Τοῦ πρώην Κ/πόλεως Ἰωακείμ τοῦ Γ' ἐξ ἀγίου Ὄρους.

Τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ φιλεκαπαιδευτικοῦ συλλόγου.

Τοῦ ἐν Ὀδησσῷ πανεπιστημίου.

Ἐπιστολαὶ δὲ συλλυπητήριαι ὑπὸ τῶν ἐπομένων.

Τῆς ἐνταῦθα ἐλληνοκαθολικῆς ἐταιρίας «Συμπνοίας».

Τῆς ἐν Μουδανίσις φιλεκαπαιδευτικῆς ἀδελφότητος «Ἀπαμείας».

Τῆς ἐν Ξυλοπόρτῃ ἀδελφότητος «Ἐννέα Μουσῶν».

Τῆς ἐνταῦθα φιλανθρωπικῆς ἀδελφότητος «ἀγίου Διονυσίου».

Τοῦ ἐν Βραίλα κ. Δ. Χρυσοχοΐδου, διευθυντοῦ ἰδιωτικοῦ ἐκπαιδευτηρίου.

Τοῦ ἐν Ἀθήναις φιλολογικοῦ συλλόγου «Παρνασσῶ».

Τῆς ἐν Μουδανίσις ἀγαθοεργοῦ ἀδελφότητος «Μυρτιάς».

Τοῦ ἐν Basel πανεπιστημίου.

Τοῦ κ. Κ. Σκόκου, ἐκδότου τοῦ ἐν Ἀθήναις χρονολογιακοῦ ἡμερολογίου.

Τοῦ ἐν Ἀλατράτοις συλλόγου «Ἐρυθραίας».

Τοῦ κ. Henri Weil ἐκ Παρισίων.

Τοῦ κ. Jules Girard ἐκ Παρισίων.

Τοῦ πρυτάνεως τοῦ ἐν Czernowitz πανεπιστημίου.

Τοῦ πρυτάνεως τοῦ ἐν Halle-Wittenberg πανεπιστημίου.

Τοῦ μαρκησίου de Vogüé.

Τοῦ κ. Louis Havet.

Τοῦ κ. O. Liebmann, καθηγητοῦ ἐν τῷ ἐν Jena πανεπιστημίου.

Τοῦ κ. Fr. Passy, προέδρου τῆς ἐν Παρισίοις ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν.

Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος δηλοῖ τὰ ἐξῆς:

α') "Ὅτι τὸ προεδρεῖον προτείνει, ὅπως ἀποσταλῶσι τῇ κοινότητι Κἄρς τινὰ ἐκ τῶν ἐν τῷ συλλόγῳ διδασκτικῶν βιβλίων, συμφῶνως τῇ αἰτήσει αὐτῆς. Ἡ πρότασις γίνεται δεκτὴ.

β') "Ὅτι περὶ ἐκλογῆς ἀντιπροσώπου τοῦ συλλόγου ἀποσταλισμένου, ὅπως παραστῆ εἰς τὰς προσεχεῖς ἑορτὰς τοῦ πανεπιστημίου Montpellier, τὸ προεδρεῖον προτείνει. ἵνα τὸ ζήτημα παραπεμφθῆ τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ.

γ') Περὶ τοῦ ζητήματος τῆς Σουλινείου διαθήκης, ὅτι δέον ὁ σύλλογος ἐν τῇ ἐπομένῃ συνεδρίᾳ νὰ ἐκλέξῃ ἀντιπρόσωπόν του.

δ') "Ὅτι τὰ παρὰ τοῦ κ. Διαμαντάρου ἐπιστελλόμενα παραπεμφθῆσανται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

ε') Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ αἰδου κ. Curtis, προέδρου τῆς ἀρχαιολ. ἐπιτροπῆς, ἐρωτῶντος τὸν σύλλογον, ἂν μέλος τι αὐτοῦ δύναται νὰ ἀναδημοσιεύσῃ ἰδιαιτέρως τὸν χάρτην τῶν τειχῶν τῆς Κων/πόλεως, ὁ κ. Ἀνδρεάδης παρατηρεῖ, ὅτι, τοῦ ἐπιστελλόντος ἐρωτῶντος καὶ μὴ προτείνοντός τι, ἡ ἀπάντησις ἐστὶν ἀπλή, ἥτοι ἀρνητικὴ, διότι ὁ σύλλογος, ἐπιλέγει, ἔδαπάνησεν οὐκ ὀλίγα διὰ τὸν χάρτην τοῦτον.

Ἡ πρότασις τοῦ κ. Ἀνδρεάδου, ὑποστηριζομένη ὑπὸ τοῦ κ. Rosenthal, γίνεται ἀποδεκτὴ.

ς') "Ὅτι τὸ προεδρεῖον προτείνει τὴν ἀποδοχὴν τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. Sittl, ὅπερ γίνεται δεκτόν.

ζ') "Ὅτι τὰ ἀποστελλόμενα παρὰ τοῦ κ. Μανασσίδου παραπεμφθῆσαν τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

η) "Ὅτι τὸ προεδρεῖον προτείνει τὴν ἀγορὰν τῆς εἰκόνας τοῦ μακαρίτου Βασιάδου τὴν ἐκπονηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ κ. Γραμψιδάνη καὶ ἀγοραποιηθεῖσαν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς συνεδριάσεως τοῦ συλλόγου, ὅπερ καὶ γίνεται δεκτόν.

θ') "Ὅτι τὸ προεδρεῖον προτείνει, ὅπως ἡ αἴτησις τοῦ Καπερ-Βαζέ, χωρίου τῆς ἐπαρχίας Κυζικίου, αἰτουμένου παρὰ τοῦ συλλόγου χάρτας γεωγραφικῆς τοῦ κ. Ζαρειροπούλου, μὴ γίνηται δεκτὴ, καθότι τοιοῦτοι χάρτες δὲν ὑπολείπονται πλέον. Ἐπὶ τούτου ὁ κ. Λιμαράκης προτείνει νὰ παρακληθῆ ὁ κ. Ζαρειρόπουλος, ἵνα ἀποστείλῃ τοιοῦτους χάρτας, τὴν δὲ γνώμην ταύτην ὑποστηρίζει καὶ ὁ κ. Κ. Παρίτσας. Ἐπὶ τούτοις ὁ κ. Ε. Ποπέσκας, γενικὸς γραμματεὺς, παρατηρεῖ, ὅτι συνεπιεῖ ὁμοίαις αἰτήσεως καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν ὁ σύλλογος ἐγραψεν ἤδη τῷ ἐν Ἀθήναις πρὸς διὰδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων συλλόγῳ, ὅστις καὶ ἔχει τὴν ἀποκλειστικὴν ἰδιοκτησίαν τῶν χαρτῶν τούτων, ἀλλὰ τὸ προεδρεῖον τοῦ συλλόγου τούτου ἀπήντησεν, ὅτι πρὸς εὐκολίαν τῶν ἀγοραστῶν ἡ τιμὴ τῶν χαρτῶν τούτων ὑπεβιβάσθη εἰς τὸ ἥμισυ, καὶ ὅτι ἄνευ τῆς πληρωμῆς τοῦ ἡμίσεως τούτου δὲν δύναται νὰ ἀποστείλῃ χάρτας. Μετὰ τὰς ἐξηγήσεις ταύτας ἡ πρότασις τοῦ κ. Λιμαράκη γίνεται δεκτὴ.

ι') Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τῆς ἀδελφότητος «Ἐηροκρήνης» περὶ παραχωρήσεως τῆς αἰθούσης τοῦ συλλόγου, ὅπως πανηγυρίσῃ ἐν αὐτῇ τὴν προσεχῆ κυριακὴν τὴν ἐπέτειον αὐτῆς ἑορτῆν, τὸ προεδρεῖον προτείνει τὴν ἀποδοχὴν τῆς αἰτήσεως ταύτης, ὅπερ ὁ σύλλογος δέχεται.

ια') Ὁ πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι ἐν τῇ ἐπετείῳ ἑορτῇ τῆς ἀδελφότητος «Ἐννέα μουσῶν» ὁ σύλλογος ἡμῶν ἀντεπροσωπεύθη ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως.

ιβ') Ἀρξάμενης τῆς συζητήσεως ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων κ. Κ. Μακρῆ, ἱατροῦ, ὅπως ἐπιτρέψῃ αὐτῷ ὁ σύλλογος τὴν δημοσίευσιν τῆς βιογραφίας τοῦ μακαρίτου Πρ. Βασιάδου, ὁ κ. Ἀνδρεάδης φρονεῖ, ὅτι καλὸν θὰ ᾔητο, ἂν ὁ σύλλογος ἀπεδέχεται μὲν κατ' ἀρχὴν τὴν δημοσίευσιν, ἀνέβαλλεν ὅμως ἐπὶ τοῦ παρόντος αὐτήν.

Τοῦ προέδρου παρατηρήσαντος, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὀρισθῆ ἡ ἐποχὴ τῆς δημο-

σιεύσεως, ἀλλ' ὅτι δυσὶν θάπτερον δέον νὰ γείνη, ἢ νὰ δημοσιευθῆ ἢ οὐ, ὁ κ. Τάγης ἀποκρούει τὴν αἴτησιν τοῦ κ. Μακρῆ, καθότι, λέγει, ἡ βιογραφία αὕτη ἐστὶ κτῆμα τοῦ συλλόγου. Εἶτα αἰτῆσαι τοῦ κ. Λιμαράκη τοῦ προέδρου ἐκθέτων τὰς τοῦ κανονισμοῦ διατάξεις περὶ δημοσιεύσεως τῶν ἀναγνωσμάτων τῶν μελῶν τοῦ συλλόγου, ὁ κ. Λιμαράκης παρατηρεῖ, ὅτι ἡ βιογραφία διαφεύγει μὲν τὸν κύκλον τῶν ἐπιστημονικῶν ἀναγνωσμάτων, συγχρόνως ὅμως ἐνδιαφέρει καὶ τὸ δημόσιον. Εἰς ταῦτα ὁ κ. Μακρῆς προστίθηναι, ὅτι ἡ βιογραφία αὕτη ἀνήκει οὐ μόνον εἰς τὸν σύλλογον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλον τὸ ἔθνος, διὸ καὶ αἰτεῖται τὴν δημοσίευσιν αὐτῆς ἄλλως τε, προστίθηναι, ἐλέχθησαν καὶ ἐγράφησαν πολλὰ περὶ τῆς βιογραφίας ταύτης, ὥστε ἡ δημοσίευσιν αὐτῆς θέλει διαφωτίσει τὸ δημόσιον.

Ὁ κ. Σαλτέλης ἐπίσης ἀποκρούει τὴν αἴτησιν τοῦ κ. Μακρῆ, διότι, λέγει, ἡ βιογραφία αὕτη ἐγένετο διὰ τὸν σύλλογον καὶ τῆ ἐντολῆ τοῦ συλλόγου, τοιοῦτον δ' ἔργον τότε μόνον δύναται νὰ δημοσιευθῆ ἰδιαίτερος, ὅποταν τὸ προεδρεῖον καὶ ἡ συντακτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ συλλόγου ἐγκρίνωσι τοῦτο. Τοῦ δὲ κ. Μακρῆ προσθέντος, ὅτι καὶ ἄλλοτε τοιαῦται βιογραφία ἐδημοσιεύθησαν κατ' ἰδίαν, ὁ κ. Βεγλερῆς προτείνει νὰ δημοσιευθῆ ἡ βιογραφία δαπάναις τοῦ κ. Μακρῆ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συλλόγου.

Ὁ κ. Σαλτέλης λέγει, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ κ. Μακρῆς εἶχε μικρὸν διάστημα χρόνου πρὸς συγγραφήν τῆς βιογραφίας ταύτης, θὰ ἦτο καλὸν ἡ δημοσίευσιν νὰ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ συλλόγου μετὰ προηγουμένην ἐπεξεργασίαν.

Ὁ κ. Ἀμαξόπουλος παραδέχεται τὴν δημοσίευσιν δαπάναις τοῦ κ. Μακρῆ, διότι, λέγει, ἡ ἀνάγνωσις τῆς βιογραφίας ἐγένετο δημοσία, ὁ δὲ κ. Μακρῆς εἶχεν ἐκλεχθῆ ὑπὸ τοῦ συλλόγου καὶ ἕνεκα τούτου θεωρεῖ τὸ ἔργον του δημοσίευσμον, καὶ ὅτι ἐν τέλει δικαιούται ὁ κ. Μακρῆς ποιῆσαι τοῦτο, ὅπως καὶ ἄλλοτε ἡ Α. Ε. ὁ Μαυρογένης πασσχῆ. Τοῦ κ. Ἀνδρεάδου παρατηρήσαντος, ὅτι τριῶν μέχρι τοῦδε μελῶν ἐδημοσιεύθησαν βιογραφία, ἀναγνωσθεῖσαι ἐν τῷ συλλόγῳ, ἀλλ' ἡ δημοσίευσιν αὐτῶν ἐγένετο μετὰ τὴν ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ συλλόγου καταχώρισίν των, ὁ κ. Μακρῆς ἀπαντᾷ, ὅτι δὲν φρονεῖ ὡς ὁ κ. Ἀνδρεάδης, καθότι τὸ περιοδικὸν δὲν ἐκδίδεται τακτικῶς. Διὰ τοῦτο, λέγει, ζητῶ τὴν ἀπὸ τοῦδε δημοσίευσιν τῆς βιογραφίας διὰ τοῦ ἐγχωρίου τύπου καὶ κατόπιν ἰδιαίτερος.

Ὁ κ. Ἀμαξόπουλος δηλοῖ, ὅτι ἀποσύρει πάντα ὅσα εἶπεν, ἂν πρόκειται περὶ δημοσίευσιν ἐν τῷ τύπῳ ἢ δι' ἰδιαίτερου φυλλαδίου δαπάναις τοῦ κ. Μακρῆ. Ὁ κ. Χρ. Χατζηγερόσπου ἀποκρούει ἐπίσης τὴν δημοσίευσιν, διότι αἱ δημοσιευθεῖσαι ἄλλοτε βιογραφία κατεγώρισθησαν πρότερον ἐν τῷ περιοδικῷ καὶ διότι πᾶσα δημοσίευσιν τοῦ συλλόγου γίνεται διὰ τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις δικαιούται νὰ προσθαφαιρέσῃ. Μετὰ τινὰς ἀκόμη παρατηρήσεις τοῦ κ. Σαλτέλη, προτείναντος ἀναβολὴν καὶ ὑποστηριζομένου καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀμαξοπούλου, ὁ σύλλογος ἀποδέχεται τὴν περὶ ἀναβολῆς τῆς συζήτησεως πρότασιν τοῦ κ. Σαλτέλη.

β') Ὁ πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι τὸ προεδρεῖον τοῦ συλλόγου θέλει μεταβῆ ἐν σώματι τὴν προσεχῆ Κυριακὴν εἰς τὸν ἐν Πέτρῳ ἱερὸν ναὸν τῆς Παναγίας, ἐνθα κατὰ συνεννόησιν μετὰ τῶν συγγενῶν τοῦ μακαρίτου Βασιάδου τελεῖται παρ' αὐτῶν τὸ τεσσαρακονθήμερον αὐτοῦ μνημόσυνον, καὶ παρακαλεῖ τὸν βουλούμενον ἐκ τῶν μελῶν, ἵνα παραστῆ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ δεηθῆ ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ μακαρίτου.

γ') Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ Ulysse Trelat, καθηγητοῦ ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τῶν Παρισίων, ὅστις ἐπισκεψάμενος τὴν ἡμετέραν πόλιν πρὸ δύο ἐτῶν ἔτυχεν ἐνθουσιώδους ἐναυθῆς ὑποδοχῆς, ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὴν γενέτειραν αὐτοῦ γῶραν ἐγράψεν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἐξεδήλωσε τὰ ἐκτιμήσεως καὶ ἀγάπης ὑπὲρ ἡμῶν αἰσθήματα του. Διὸ τὸ προεδρεῖον, προστίθηναι, προτείνει, ὅπως σταλῆ μὲν συλλυπητήριος ἐπιστολὴ πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ μεταστάντος, ἐκφρασθῆ δὲ ἡ λύπη τοῦ συλλόγου ἐν τοῖς πρακτικοῖς ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀνδρός, ὅπερ καὶ γίνεται δεκτόν.

δ') Ὁ κ. Γ. Βεγλερῆς ἀναγινώσκει πραγματείαν του ἐπιγραφομένην « ἀρχαιολογικαὶ παρατηρήσεις περὶ Κων/πόλεως ».

Ἐρατωθείσης τῆς ἀναγνώσεως ἐπακλουθεῖ μικρὰ τις συζήτησις ἐπὶ τοῦ ἀναγνώσματος, καὶ προπάσει τοῦ κ. Ἀνδρεάδου παραπέμπεται εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐπιτροπὴν.

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΜΖ'

(Τακτική)

τῆς 16 Ἀπριλίου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΠΑΙΔΟΥ.

Ἀναβληθείσης τῆς ἀναγνώσεως τῶν πρακτικῶν ὡς μὴ ἐτοιμῶν, α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλέους, παραιτουμένου ὡς μέλος τοῦ συλλόγου.

Τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, γνωμοδοτοῦσης. ὅπως ὁ ἡμέτερος σύλλογος ἀντιπροσωπευθῆ ἐν ταῖς ἐορταῖς τῆς 600ετηρίδος τοῦ πανεπιστημίου Montpellier διὰ τοῦ κ. Γ. Χασιώτου καὶ ἐτέρου τινὸς ἐκ τῶν ἐνταῦθα μελῶν.

Τοῦ κ. Εὐγενίου Ζωμαρίδου, ἐκ Λειψίας, συνιστάντος τὴν ὑπὸ τοῦ συλλόγου παραδοχὴν τῶν ὄρων τῆς ἐν Γερμανίᾳ ἐκτυπώσεως τοῦ Αἰσχύλου καὶ αἰτουμένου, ὅπως δοθῆ αὐτῷ ἐντολὴ πρὸς συνεννόησιν μετὰ τοῦ τυπογράφου καὶ κατὰ συνέπειαν γένηται ἑναρξίς τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ ἔργου ἀπὸ πολλοῦ ἐτοιμοῦ ὄντος.

Τοῦ κ. Θ. Σαλτέλη, διαβιθίζοντος τῷ συλλόγῳ ἐπιστολήν, ἣν παρὰ τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν ἔλαθε, πρὸς ἐνέργειαν τῶν ἐν αὐτῇ, καὶ δι' ἧς γνωστοποιεῖ τῷ συλλόγῳ, ὅτι κατατίθησιν εἰς τὸ γραφεῖον αὐτοῦ δύο τόμους τῆς ἀναπλάσεως, ἀποσταλέντας αὐτῷ παρὰ τῆς Α.Σ., προέδρου ὄντος τῆς ὁμωνύμου ἐταιρίας.

Τοῦ κ. Πελοπίδα Δ. Κούππα, παραπονουμένου, ὅτι δὲν ἠγγέλθη ἡ διάλεξις αὐτοῦ.

Τῆς ἀρχαιολογικῆς τοῦ συλλόγου ἐπιτροπῆς, ἀγγελλούσης, ὅτι ἡ ἔκθεσις τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἐστὶν ἐτοιμῆ.

Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρτηρεῖ·

1) Ὅτι προκειμένου περὶ τῆς παραιτήσεως ἀπὸ τοῦ καταλόγου τῶν μελῶν τοῦ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλέους, ἣτις ἐλήφθη μετὰ λύπης, προτείνει, ὅπως μὴ γένηται αὕτη δεκτὴ, ἀποσταλῆ δὲ ἐπιστολὴ τῷ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλεῖ παρακαλοῦσα, ὅπως ἀποσύρῃ ταύτην.

Τοῦ κ. Ἦλ. Βαλσαμάκη ἐρωτήσαντος, τίνας εἰσὶν οἱ λόγοι τῆς παραιτήσεως τοῦ κ. Ἀριστοκλέους, ὁ πρόεδρος λέγει, ὅτι ὁ ἐπιστέλλων παρέρχεται ἐν τῇ ἐπιστολῇ του τοὺς λόγους τῆς παραιτήσεως. Ἀναγνωσθείσης δὲ τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστολῆς, ὁ κ. Βαλσαμάκης λέ-

γει, ὅτι ὁ κ. Ἀριστοκλεῖς δὲν θέλει, φαίνεται, νὰ ἀναφέρῃ τοὺς λόγους, ὁ ἑλληνικὸς ὅμως φιλολογικὸς σύλλογος θεωρεῖ καθήκον του νὰ ἐρευνήσῃ αὐτούς· ἂν ἐγερθῆ συζήτησις ἐν τῇ συνεδριάσει ταύτῃ, θέλουσι γνωσθῆ οἱ λόγοι οὗτοι. Γνωστόν, ὅτι ἐγκυκλίως τις ἐκυκλοφόρησεν ἐπ' ἐσχάτων ἐκδοθεῖσα ἐκ τοῦ γραφείου τοῦ συλλόγου περὶ καθυστερουμένων, ἡ δὲ παραίτησις τοῦ κ. Ἀριστοκλέους σχετίζεται πρὸς τὴν ἐγκύκλιον ταύτην.

Ὁ πρόεδρος ἀπαντᾷ, ὅτι τὰ λεγόμενα τοῦ κ. Βαλσαμάκη δὲν φαίνονται ἔχοντα ὑπόστασιν, καθότι ἐν τῇ ἐπιστολῇ οὐδεὶς γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐγκυκλίου. Τὸ τῆς ἐγκυκλίου ζήτημα ἐστὶ λεπτεπίλεπτον καὶ ὁ σύλλογος δύναται νὰ ἀποφανθῆ ἐπ' αὐτῆς. Ἡ ἐγκύκλιος φέρει προθεσίαν, ἣτις εἰσέτι δὲν ἔληξεν, ἡ δὲ περὶ αὐτῆς συζήτησις δέον, ὅπως γένηται ἐν ἐκτάκτῳ τῶν μελῶν συνεδριάσει. διότι θὰ διαμεισθῶσι πολλὰ ἀτομικῶν ἔχοντα χαρακτῆρα· ὡς ἐκ τούτου τὸ προεδρεῖον σκοπεῖ νὰ συγκαλέσῃ περὶ τούτου τὸν σύλλογον ἐκτάκτως. Ἡ πρότασις αὕτη τοῦ προεδρείου γίνεται δεκτὴ.

2.) Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ζωμαρίδου παραπεμφθήσεται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

3) Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, προτεινούσης, ὅπως ὁ σύλλογος συμμετάσχῃ τῶν ἐορτῶν τῆς 600ετηρίδος τοῦ ἐν Montpellier πανεπιστημίου, ὁ κ. Βαλσαμάκης παρατηρεῖ, ὅτι καλὸν θὰ ἦτο, ἂν ἐξεπροσώπει τὸν σύλλογον μόνος ὁ κ. Χασιώτης, διότι ἂν ἐστῆλετο καὶ ἄλλο τι μέλος ἐντεῦθεν, θὰ ἐπεβαρύνετο ὁ σύλλογος δι' ἐξόδων.

Τοῦ κ. Σαλτέλη ὑποστηρίζοντος τὴν πρότασιν τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς, οἷα ἀναφέρεται ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῆς, τοῦ δὲ προέδρου δηλώσαντος, ὅτι ἡ ἀρχικὴ ἰδέα τοῦ προεδρείου συμφώνει μετὰ τῆς τοῦ κ. Βαλσαμάκη, γίνεται αὕτη δεκτὴ παρὰ τοῦ συλλόγου.

β') Ἐκλέγεται διὰ ψηφοφορίας ἀντιπρόσωπος τοῦ συλλόγου διὰ τὴν Σουλίνειον διαθήκην ὁ κ. Ἦλ. Μαλιέκας, δικηγόρος.

γ') Ἀγγέλλονται τὸ β' καὶ γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ τοῦ συλλόγου μέλη οἱ κκ. E. Heidrich καὶ N. Πετροκόκκινος.

δ') Τὸ προεδρεῖον προτείνει, ὅπως παρακληθῆ ὁ κ. Σαλτέλης νὰ διαβιθίσῃ τῷ μητροπολίτῃ Ἀθηνῶν τὰς τοῦ συλλόγου εὐχαριστίας διὰ τὰς κολακευτικὰς πρὸς τὸν σύλλογον ἐκφράσεις τὰς ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῇ τοῦ

ιεράρχου τούτου, αναγνωσθείση ἐν τῇ παρούσῃ συνεδριάσει, συνάμα δέ, ὅπως ἀποστείλληται ἀπὸ τοῦδε τακτικῶς τῇ ἐν Ἀθήναις νεοσυστάτῳ «ἀναπλάσει» τὸ περιοδικὸν τοῦ συλλόγου, ἅτινα ἀμρότερα γίνονται δεκτά.

Εἶτα τοῦ κ. Σαλτέλης εἰπόντος, ὅτι ὁ εἰρημένος ἱεράρχης ζητεῖ διὰ τὴν «ἀνάπλασιν» καὶ βιβλία ἐκ τῶν πολλαπλῶν τοῦ συλλόγου, ὁ πρόεδρος ἀπαντᾷ, ὅτι καὶ τοῦτο γενήσεται.

ἐ) Ἀναγινώσκειται ἐπιστολὴ μελῶν τινῶν τοῦ συλλόγου, αἰτουμένων, ὅπως ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει τῆς παρούσης συνεδριάσεως συζητηθῇ τὸ ζήτημα τῆς περὶ τῶν καθυστερουμένων ἐγκυκλίου.

Ἀρξαμένης τῆς συζητήσεως περὶ τῆς ἐγκυκλίου, ὁ πρόεδρος λέγει, ὅτι περὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ εἶπον ἤδη τινὰ ὁ κ. Βαλσαμάκης καὶ ὁ κ. Τάγης, καὶ ὅτι καλὸν θὰ ἦτο, νὰ ἀνεβῆλυτο τὸ λεπτόν τοῦτο ζήτημα ὡς ἔχον χαρακτῆρα προσωπικόν. Ἐπειδὴ ὅμως ἐπεδόθη ἡ ἐν λόγῳ αἴτησις, ὅπως κηρυχθῇ τὸ κατεπεῖγον τῆς συζητήσεως, δίδωσι τὸν λόγον μόνον ἐπὶ τοῦ κατεπεῖγοντος.

Ὁ κ. Τάγης λέγει, ὅτι καὶ πρότερον ἐσκόπει νὰ κάμῃ ἐπερώτησιν, ἀλλ' ἐκωλύθη, διότι, ὡς τὸ προεδρεῖον, οὕτω καὶ τὰ μέλη τοῦ συλλόγου φροντίζουσι περὶ τῶν ζωτικῶν αὐτοῦ συμφερόντων. Τὸ προεδρεῖον, λέγει, δηλοῦν, ὅτι δὲν θὰ περιστῇ εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἐκτελέσῃ τὸν κανονισμόν, ἀντιτάσκει πρὸς ὅπερ λέγει ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ. Ἐκ τούτου δὲ δεικνύται, ὅτι τὸ προεδρεῖον περιέστη εἰς δυσχερῆ θέσιν, διὸ καὶ ἡ ἐγκύκλιος αὕτη δεόν νὰ θεωρηθῇ ὡς μὴ ὑπόρξασα, καθ' ὃ παράτυπος, καὶ νὰ συζητηθῇ τὸ ζήτημα ἐν ἐκτάκτῳ συνεδριάσει.

Ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ τῷ κ. Τάγῃ, ὅτι ἡ συζήτησις γίνεται περὶ τοῦ κατεπεῖγοντος τοῦ ζητήματος καὶ οὐχὶ τοῦ ἀκύρου ἢ μὴ τῆς ἐγκυκλίου.

Ὁ κ. Ἡλ. Βαλσαμάκης εἰσέρχεται, λέγει, εἰς τὴν συζήτησιν, διότι ὁ κ. πρόεδρος ἐπιτιθέμενος λάθρος προκαλεῖ αὐτήν. Ὡς σπουδαϊότατον λόγον τοῦ κατεπεῖγοντος θεωρεῖ τοῦτο, ὅτι ἡ δεκαπενθήμερος προθεσμίᾳ ἡ ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ ὀριζομένη λήγει σήμερον, διότι ἡ ἐγκύκλιος ἐστάλα τὴν 5 ἀπριλίου.

Ἐπὶ τῇ παρατηρήσει πολλῶν, ὅτι ὁ σύλλογος εἰσέρχεται εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ ζητήματος, ὁ πρόεδρος ἐρωτᾷ, ἂν θελῇ ὁ σύλλογος νὰ συζητηθῇ τὸ κατεπεῖγον.

Ὁ κ. Πουλουλίδης ζητεῖ νὰ ἀναγνωσθῇ ἡ ἐγκύκλιος, ὅπως αὕτη τεθῇ ὡς βῆσις πρὸς ἐναρξιν τῆς συζητήσεως.

Ὁ κ. Μακρῆς ἀναγινώσκει καὶ ἀναπτύσσει τὸ κγ' ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ τὸ ἀφορῶν τὰ καθυστερούμενα.

Πολλοὶ ζητοῦσι τὸν λόγον, ὁ δὲ πρόεδρος ἀνθίσταται· εἶτα ὁ κ. Σ. Βουτυρᾶς λαβὼν τὸν λόγον λέγει· Εἰσεέλθωμεν εἰς τὴν οὐσίαν· τὸ κατεπεῖγον κατεδείχθη παρὰ τοῦ κ. Βαλσαμάκη· ὁ κ. Μακρῆς κακῶς ἠρομήνευσε τὰ τῆς ἐγκυκλίου, διότι τὸ προεδρεῖον ὄφειλε πρώτιστα πάντων νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ ἐν λόγῳ ἄρθρον, οὐδαμῶς δ' ἐδικαιούτο νὰ ἐκδώσῃ ἐλαφρῶς τῇ καρδίᾳ τὴν ἐγκύκλιον.

Ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι τὰ τοῦ κ. Βουτυρᾶ ἀφορῶσι τὴν οὐσίαν.

Ὁ κ. Θ. Σαλτέλης ἀποκρούει τὴν ὑπαρξιν τοῦ κατεπεῖγοντος, διότι τότε μόνον ὑπάρχει κατεπεῖγον, ὅταν προμηκύνηται καταστροφῆ τις· ἀλλ' ἡ ἐγκύκλιος δὲν λέγει, ὅτι τὰ καθυστεροῦντα μέλη θὰ διαγραφῶσιν εὐθύς.

Ἐπὶ τούτοις ὁ κ. Ε. Ἀμαζόπουλος ζητήσας τὸν λόγον καὶ μὴ λαβὼν αὐτὸν παρὰ τοῦ προέδρου, ἀποχωρεῖ τῆς συνεδριάσεως εἰπὼν, ὅτι ἀνακαλεῖ εἰς τὴν τᾶξιν καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸ προεδρεῖον.

Ὁ κ. Θ. Σαλτέλης συνεχίζων τὸν λόγον λέγει, ὅτι, ὡς ἐξήχεται ἐκ τῆς ἐγκυκλίου, οἱ καθυστεροῦντες θελοῦσιν ἀπαιρηθῆ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ προεδρείου ἀλλ' ὑπὸ τοῦ συλλόγου, διὸ καὶ κρίνει καλὸν νὰ ἀναβληθῇ ἡ συζήτησις.

Ὁ κ. Λιμαράκης παρατηρῶν, ὅτι εἰσερχόμεθα εἰς τὴν οὐσίαν καὶ ὁμολογῶν, ὅτι περὶ οὐδενὸς γινώσκει, λέγει, ὅτι δέχεται τὴν ἀναβολήν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ χρόνος ἐπείγει, προτείνει ὅπως συνέλθῃ ὁ σύλλογος ἐκτάκτως τῇ προσεχέει τετάρτῃ, ἵνα σκεφθῇ περὶ τοῦ ζητήματος.

Ὁ κ. Σ. Βουτυρᾶς παρατηρεῖ, ὅτι τὰ παρὰ τοῦ κ. Θ. Σαλτέλης λεγθέντα οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσι μετὰ τοῦ κατεπεῖγοντος. Ἀναγινώσκει τὸ πλείστον μέρος τῆς ἐγκυκλίου, ἐπαναλαμβάνει τὰ ἐν τῷ κγ' ἄρθρῳ τοῦ κανονισμοῦ ὑπαγορευόμενα καὶ λέγει, ὅτι τὸ προεδρεῖον ὄφειλε νὰ ἐνεργήσῃ περὶ τῶν καθυστερουμένων ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἔτους, ἐνῶ ἤδη ἀποστεῖλαν τὴν ἐγκύκλιον πιθανῶς ἠθέλησε νὰ ἐκβέσῃ τὰ καθυστεροῦντα μέλη. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ ἀναφέρεται, ὅτι τὸ καθυστεροῦν μέλος δύναται πληρῶσαι καὶ μέρος τῶν καθυστερουμένων, τὸ μέλος τοῦτο ὄφειλον ἴσως πολλὰ δύναται στηριζόμενον ἐπὶ τῆς λέξεως

ταύτης νὰ πληρώσῃ ἓνα μετζηδιέ, οὕτω δὲ τὸ προεδρεῖον πταίει δίδον ἀφορμὴν εἰς γελωτοποιίαν.

Ὁ κ. Ν. Φωτιάδης παρατηρεῖ, ὅτι ἀνεπιστήτως εἰσερχόμεθα εἰς τὴν οὐσίαν, ἐν ᾧ εἰσέτι οἱ ὑπογράψαντες τὸ κατεπεῖγον τῆς συζήτησεως δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀποδείξωσιν αὐτό.

Ὁ κ. Σαλτέλης ἀναπτύξας τὰ πρότερον ὑπ' αὐτοῦ λεγθέντα παρατηρεῖ, ὅτι ἡ ἐξῆς περικοπὴ τοῦ κγ' ἄρθρου τοῦ κανονισμοῦ «πᾶν μέλος τακτικὸν μὴ ἀποτίσαν κτλ. ἀπαλείφεται τοῦ μητρώου» ἀναφέρεται εἰς τὸν σύλλογον καὶ οὐχὶ εἰς τὸ προεδρεῖον, ὅπερ ἀδίκως κατακρίνεται.

Ὁ κ. Βουτυρᾶς λέγει, ὅτι τὸ προεδρεῖον δικαιούται νὰ φροντίξῃ περὶ τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως τοῦ κανονισμοῦ, δὲν ἔχει ὅμως καὶ νομοθετικὰ δικαιώματα· πρὸς δὲ τὸν κ. Ν. Φωτιάδην ἀπαντῶν λέγει, ὅτι, ἂν ὑφίσταται ἡ ἐγκύκλιος καὶ ἔχει προθεσμίαν δεκαπενθήμερον, συνάμα δέ, ἂν πρόκειται νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ κγ' ἄρθρον, ταῦτα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι τὸ κατεπεῖγον ὑπάρχει.

Ὁ κ. Βεγλερῆς προτείνει, ὅπως διαλυθείσης τῆς παρούσης συνεδριάσεως καὶ ἀποχωρήσαντος τοῦ δημοσίου ἡ συζήτησις γένηται κατ' ἰδίαν.

Ὁ κ. Τάγης παρατηρεῖ, ὅτι ὁ κ. Σαλτέλης ἐρμηνεύει τὴν ἐγκύκλιον, ὡσεὶ αὐτὸς ἦτο ὁ συντάξας αὐτήν, ἐν ᾧ ὁ κ. Φωτιάδης, ὢν ἐκ τοῦ προεδρείου, δὲν ὑποστηρίζει αὐτόν· προστίθεται δέ, ὅτι, ἂν ἡ προθεσμία τῆς ἐγκυκλίου λήγῃ μετὰ τρεῖς ἡμέρας, τὸ ζήτημα εἶναι λίαν κατεπεῖγον.

Ὁ κ. Κελαϊδίτης λέγει, ὅτι τὸ κατεπεῖγον εἶναι ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς· οἱ συζητοῦντες περὶ τοῦ κατεπεῖγοντος τῆς ἐγκυκλίου ἔδει πρῶτον νὰ ζητήσωσι τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς· διὸ προτείνει τὴν ἀνάγνωσιν.

Ὁ κ. Ἀνδρεάδης λέγει, ὅτι παρελθούσης ἤδη τῆς ὥρας προτείνει, ὅπως ὁ σύλλογος λαθῶν ὑπ' ὄψει τὰς διασαφήσεις τοῦ προεδρείου καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν παινικὴν ῥήτραν τοῦ κγ' ἄρθρου, οὗ ἡ ἐκτέλεσις ἀναβάλλεται, μεταβῆ εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν.

Ὁ κ. Βαλσαμάκης ὑποστηρίζει τὴν πρότασιν τοῦ κ. Κελαϊδίτου.

Ὁ κ. Βράνος δηλοῖ, ὅτι ἀναγνούς τὴν ἐγκύκλιον ἐνόμισεν, ὅτι ἡ ἐν αὐτῇ ἀπειλὴ θὰ ἐφημερόζετο, καὶ ἕνεκα τούτου ἐθεώρησε τὸ ζήτημα λίαν κατεπεῖγον.

Ὁ κ. Βουτυρᾶς λέγει, ὅτι ἡ πρὸς ἐφαρμογὴν μέτρον τινὸς προθεσμία ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν· πρὶν ἢ ὅμως ἀπομασιθῆ ἢ προσεχῆς ἐκτακτος συνεδριάσεως, δέον νὰ ἐξετασθῇ ἡ νομιμότης τῆς ἐγκυκλίου.

Ὁ κ. Ποπέσκος λέγει, ὅτι ὁ σύλλογος πολ- λάκις συνέστησε τῷ προεδρεῖῳ τὸ περὶ καθυστερουμένου ζήτημα, καὶ ὅτι τὸ προεδρεῖον ἔλαβε φιλικὸν τι μέτρον διὰ τῆς ἐγκυκλίου στηριζόμενον ἐπὶ τῆς ὁμοθυμου ταύτης ἐπιθυμίας τοῦ συλλόγου.

Ὁ κ. Πουλουλίδης λέγει, ὅτι ἀντὶ νὰ δίδῃ ὁ κ. γεν. γραμματεὺς τῇ ἐγκυκλίῳ φιλικὸν χαρακτήρα, ὤφειλε μᾶλλον νὰ ἀναγνώσῃ αὐτήν· ἐρωτᾷ δέ, ἐπὶ τίνος ἄρθρου τὸ προεδρεῖον στηριζόμενον ἐξέδωκεν αὐτήν.

Πολλοὶ διαμαρτύρονται, διότι συζήτησις γίνεται περὶ τῆς οὐσίας καὶ οὐχὶ περὶ τοῦ κατεπεῖγοντος.

Ὁ πρόεδρος λέγει, ὅτι αἱ διαμαρτυρίαι εἶναι ἀκατάλληλοι διὰ τὰς τοῦ συλλόγου συζητήσεις.

Ὁ κ. Φωτιάδης λέγει, ὅτι τὸ ζήτημα εἶναι οἰκογενειακόν, διὸ καὶ τὸ προεδρεῖον αἰτεῖται ἀναβολήν, τὸ δὲ ζήτημα ἐν τῇ ἀξιοπροσέειξ ἡμῶν δέον νὰ λυθῇ μετὰ 2-3 ἡμέρας.

Ὁ κ. Πουλουλίδης λέγει, ὅτι ἀγνοεῖ τὰς ἀποφάσεις τοῦ συλλόγου τὰς ἀναφερομένας ὑπὸ τοῦ γεν. γραμματεῖως.

Ὁ κ. Βουτυρᾶς λέγει, ὅτι ἄνευ τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἐγκυκλίου τὸ κατεπεῖγον δὲν δύναται νὰ φανῇ.

Τίθεται εἰς ψηφοφορίαν ἡ πρότασις τοῦ κ. Κελαϊδίτου, ὑποστηριζομένη καὶ παρὰ τῶν κκ. Λιμαράκη καὶ Σαλτέλη, ὅπως ἀναγνωσθῇ ἡ ἐγκύκλιος.

Ἀναγνωσθείσης τῆς ἐγκυκλίου, ὁ κ. Σαλτέλης λέγει, ὅτι οὐδὲν τὸ κατεπεῖγον προκύπτει ἐξ αὐτῆς, διὸ καὶ ἀποκρούει αὐτό. Ὁ κ. Βουτυρᾶς λέγει, ὅτι, ἂν τὸ προεδρεῖον ἀσπάζεται τὴν περὶ ἐγκυκλίου ἐρμηνείαν τοῦ κ. Σαλτέλη, περιττὴ ἡ περαιτέρω συζήτησις.

Ὁ κ. Φωτιάδης λέγει, ὅτι ἡ συζήτησις προῆλθεν ἐκ τῆς κακῆς ἐρμηνείας τῆς ἐγκυκλίου. ἀναπτύσσει τὸ κγ' ἄρθρον καὶ λέγει, ὅτι δὲν βλέπει τὸ κατεπεῖγον, ἀφ' οὗ αἱ ἐνέργειαι γενήσονται ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ ἔτους.

Ὁ κ. Βαλσαμάκης λέγει, ὅτι τὸ παράδοξον τῆς ἐγκυκλίου εἶναι, ὅτι αὕτη ἔχει δύο προθεσμίας, τρίμηνον καὶ δεκαπενθήμερον.

Ὁ κ. Σαλτέλης λέγει, ὅτι ἀνακρουόμενος

πρῦναν ἕνεκα τῶν κατὰ τοῦ προεδρείου μομφῶν, θεωρεῖ καὶ αὐτὸς τὸ κατεπίγειον τοῦ ζητήματος καὶ προτείνει νὰ παρουσιάσῃ ἡ οἰκονομικὴ ἐπιτροπὴ τὴν περὶ τῶν καθυστερουμένων ἐκθεσὶν τῆς, ἀναγνωσθῆ δὲ καὶ ὁ κατάλογος τῶν καθυστερούντων.

Ὁ πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι ἕνεκα τῆς προεχωρηκυίας ὥρας δεόν νὰ διαλυθῆ ἡ συνεδρίασις, διαβεβαιοῖ δέ, ὅτι περὶ τοῦ ζητήματος τῶν καθυστερουμένων ὁ σύλλογος θέλει συγκληθῆ μετὰ τὰς ἀρχαιρέσιας. Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ἈΜΗ'

(Ἑκτακτος)

τῆς 20 Ἀπριλίου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀρξάμενης τῆς συνεδριάσεως ὁ πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι μὴ ὑπαρχόντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης ἐκτάκτου συνεδριάσεως ἄρχεται εὐθὺς ἡ συζήτησις τοῦ περὶ τῶν καθυστερούντων ζητήματος· ποιεῖται δὲ τὴν ἐξῆς δήλωσιν:

Πρὸ πολλοῦ ὑπάρχουσι ταμιακαὶ καθυστερήσεις ἐν τῷ συλλόγῳ, ἐξ ὧν δυστυχῶς ὀσημέραι ἀύξομένων τὰ συμφέροντα τοῦ συλλόγου διακυβεύονται, διότι καὶ πολλοὶ ἄχρι τοῦδε πληρώνοντες ἔπαυσαν τὰς πληρωμάς· ὡς ἐκ τούτου τῶν προσόδων τοῦ συλλόγου ὀσημέραι ἐλαττουμένων ἐδέησεν, ἵνα ἡ οἰκονομικὴ ἐπιτροπὴ μελετήσῃ τὸ ζήτημα. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη κατήρτισε κατάλογον τῶν καθυστερούντων, καὶ ἐν μιᾷ συνεδριάσει αὐτῆς ἐπ' ἐσχάτων, παρόντος καὶ τοῦ προέδρου τοῦ συλλόγου, ἀπεφάσισε νὰ ἀποσταλῆ πρὸς τὰ καθυστεροῦντα μέλη ἐγκύκλιος προσκαλοῦσα αὐτὰ νὰ πληρώσωσι τὸ ὅλον ἢ καὶ μέρος τῶν καθυστερουμένων ἐντὸς δεκαπενθήμερίας, διότι ἄλλως μετὰ λύπης τὸ προεδρεῖον ἤθελεν ἐφαρμόσει τὸ κγ' ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν προθεσμίαι αὕτη παρήλθε, τὰ δὲ καθυστεροῦντα μέλη εἰσὶ πολλὰ καὶ τὸ ζήτημα ὡς ἐκ τούτου ζωτικώτατον, ἐνεκρίθη, ὅπως συγκληθῶσιν ἐκτάκτως τὰ μέλη, ἵνα συζητήσωσι μετὰ ψυχραιμίας καὶ ἐν συνειδήσει τὰ κατὰ τὸ ζήτημα τοῦτο. Τὸ προεδρεῖον, προστίθησιν ὁ πρόεδρος, νομίζει, ὅτι δεόν νὰ ἐφαρμοσθῆ τὸ κγ' ἄρθρον, διότι πολλοὶ μὲν ἀποφάσεις μέχρι τοῦδε γενόμεναι ἔμειναν ἐν σχεδίῳ, αἱ δὲ καθυστερήσεις καταπληκτικῶς αὐξοῦσιν.

Ὁ κ. Σαλτέλης λαθὼν τὸν λόγον λέγει, ὅτι τεθέντος οὕτω τοῦ ζητήματος δεόν νὰ ἀναγνωσθῆ ἡ ἐκθεσις τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ὁ κατάλογος τῶν καθυστερούντων, ἐν οἷς εἰσὶ καὶ τινες οὕπω τὸ δίπλωμα πληρώσαντες καὶ οὕπω μέλη τοῦ συλλόγου θεωρούμενοι.

Ὁ κ. Μακρῆς, πρόεδρος τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς, δηλοῖ, ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἐπιτροπὴ τρὶς συνῆλθε περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἀλλ' εὐρέθεισα σχεδὸν εἰς χάος, ἅτε μὴ ὑπάρχοντος καταλόγου τῶν καθυστερούντων μελῶν ἀπεφάσισε τὴν κατάρτισιν τοιούτου, ὅπερ ἦν δυσχερέστατον· οὐχ ἤπτον ὁ κ. Δ. Κοντογεώργης, λογιστής, μετὰ ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως ἐπὶ δήμενον ἐργασθεὶς κατήρτισε τοιοῦτόν τινα κατάλογον, ἐξ οὗ φαίνεται, ὅτι τὰ καθυστερούμενα ἐκ τακτικῶν συνδρομῶν καὶ δικαίωματος διπλώματος συμποσοῦνται εἰς 1416 λίρας. Ἡ οἰκονομικὴ ἐπιτροπὴ λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὁ σύλλογος ἔχει ὑποχρεώσεις, ἀπεφάσισεν, ἵνα προτείνῃ τὴν ἀπαιτήσιν τῶν καθυστερουμένων, ἐφ' ᾧ ὁ πρόεδρος μετὰ τοῦ ταμίου ἐξέδωκεν τὴν γνωστὴν ἐγκύκλιον, ἀποφασισθεῖσαν πρότερον ὑπὸ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς.

Ὁ κ. Σ. Βουτυρᾶς, εὐχαριστήσας μὲν τὸ προεδρεῖον, διότι ἀνεγνώρισε τὸ κατεπίγειον τοῦ ζητήματος, ἀφοῦ πρότερον κατεπολέμησεν αὐτό, κατακρίνας δὲ τὸν ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων κ. Κ. Μακρῆν, ὅτι ἐξήνεγκε μομφὴν κατὰ τῶν προηγουμένων προεδρείων εἰπών, ὅτι δὲν συνέταξεν κατάλογον τῶν καθυστερουμένων, εἰσέρχεται εἰς τὸ κύριον ζήτημα.

Καὶ πρῶτον μέμεραι τὸ προεδρεῖον, ὅτι ἐκδὼν τὴν ἐγκύκλιον παρέβη τὸν κανονισμόν (ἄρθ. κγ') καὶ καταδικάζει αὐτὸ ἐαυτό. Τὴν ἐγκύκλιον θεωρεῖ ὁ κ. Βουτυρᾶς πρῶτον ἀντικανονικὴν, ὡς ἀπᾶδουσαν τῷ κγ' ἄρθρῳ καὶ ὡς ἀναφέρουσαν δεκαπενθήμερον προθεσμίαν, ἥτις οὐδαμῶς τοῦ κανονισμοῦ ἀπαντᾷ· δεύτερον, ὅτι τὸ προεδρεῖον δὲν περιωρίσθη, ὡς ὄφειλεν, εἰς μόνον τὰ κατὰ τὸ διάστημα τῆς προεδρείας τοῦ καθυστερούμενα· τρίτον, ὅτι ἡ ἐγκύκλιος, ἥμιστά ἐστιν ὑπηρετικὴ τῶν ἀληθῶν τοῦ συλλόγου συμφερόντων, διότι τὸσαῦτα καθυστερούμενα ἐν τῇ παρουσίᾳ οἰκονομικῆς καταστάσει ἀδύνατον νὰ εἰσπραχθῶσιν. Ἐὰν ἐπιμένωμεν, λέγει, τί ποιήσωμεν; θέλομεν ἐξανγκιάσει τὰ καθυστεροῦντα μέλη, ἅτινά εἰσιν οἱ πρῶτιστοι τοῦ συλλόγου μογλοὶ, καὶ ἅτινα παρέχουσιν ἐνταῦθα ἐργασίαν πολὺ τιμωφέστεραν τῆς μιᾶς λίρας, νὰ παραιτηθῶσιν.

Ὁ κ. Μαλιᾶδης λέγει, ὅτι ὁ σύλλογος συνεκλήθη, ἵνα συσχεφθῆ, ἂν δέον νὰ ἐκτελεσθῆ ὁ κανονισμός, ὅσον ἀφορᾷ τὰ καθυστερούμενα· ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἐννοεῖ, λέγει, σύγκλησιν συνεδριάσεως ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ. Τὸ προεδρεῖον ὄφειλε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν κἀνονισμόν. Ἐγὼ αὐτὸς, λέγει, εἶμι ἐκ τῶν ὄφειλόντων· ἐπλήρωνον τακτικῶς, ὁσάκις ὁ εἰσπράκτωρ μὲ παρουσίαζε τὴν τακτικὴν ἀπόδειξιν· ἤδη ὅμως ἀπὸ πολλοῦ δὲν με ἐπεσκέφθη. Λίαν λοιπὸν παρεξενεύθη, ὅτε ἔλαβον τὴν γνωστὴν ἐγκύκλιον. Ἀντὶ νὰ συζητῶμεν περὶ οὗτου σιῶς, κάλλιον νὰ ζητήσωμεν τὴν τοῦ κανονισμοῦ ἐφαρμογὴν. Ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ ὀρίζεται δεκαπενθήμερος προθεσμία· δι' ἐμὲ ἀκόμη δὲν παρήλθεν αὕτη, διότι τὴν ἐγκύκλιον ἔλαβον πρὸ 8 ἡμερῶν. Ἡ ἐγκύκλιος ἀπέδει τῷ κανονισμῷ, τὸ δὲ ζήτημα δὲν εἶναι περὶ μιᾶς λήρας, διότι ὁ σύλλογος ἐξῆσε μέχρι τοῦδε μᾶλλον διὰ τῆς φιλολογικῆς τῶν μελῶν ἐργασίας· φρονῶ λοιπὸν, ὅτι δέον νὰ μὴ χαρισθῶμεν εἰμὴ μόνον εἰς τὰ μέλη τὰ μὴ δυνάμενα νὰ πληρώσωσιν· εἰς ταῦτα δὲ προτείνω νὰ μὴ ἐφαρμοσθῆ ὁ κανονισμός, πρὶν ἢ γένηται ἐν ἐκτάκτῳ συνεδριάσει ἡ δέουσα σκέψις.

Ὁ κ. Ν. Φωτιάδης, ἀντιπρόεδρος, λέγει, ὅτι οὐδεὶς ἀρνεῖται τὴν σπουδαιότητα τῆς ἠθικῆς ἐν τῷ συλλόγῳ ἐργασίας, ἀλλ' ὑπεράνω πάντων εὔρηται ὁ κανονισμός· καὶ ἄλλοτε ἐλήφθησαν μέτρα διὰ τὰ καθυστερούμενα, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος· ἤδη δέ, λήγοντος τοῦ συλλογικοῦ ἔτους, ἐξεδόθη ἡ γνωστὴ ἐγκύκλιος. Καὶ ἤτο καιρός, διότι ἂν αἱ καθυστερήσεις ἐξακολουθήσωσι, πολλοὶ ἄχρι τοῦδε τακτικῶς πληρόντες θέλουσι μιμηθῆ τοὺς καθυστεροῦντας, καὶ δέον νὰ τεθῆ τέρμα εἰς τὴν γάγγραιναν ταύτην.

Ὁ κ. Μακρῆς ἀπαντῶν εἰς τὸν κ. Βουτυρᾶν λέγει, ὅτι πράγματι ἡ οικονομικὴ ἐπιτροπὴ εὔρεθη ἐνώπιον χάους, ἀλλ' ὅτι οὐδεὶς ἐμέμφθη διὰ τοῦτο τὰ προηγούμενα προεδρεῖα. Ἐνεκρίθη ἡ ἐκδοσις τῆς ἐγκυκλίου, διότι τίς ἐγγυᾶται, ὅτι μετὰ τὴν λήξιν τοῦ ἔτους δὲν θέλει ἐπανέλθει τὸ αὐτὸ προεδρεῖον, ὅπερ καὶ πάλιν θέλει φροντίσει περὶ ὅλων τῶν καθυστερουμένων; Τὸ προεδρεῖον ὄφειλον νὰ φροντίζῃ περὶ τῶν πόρων τοῦ συλλόγου, εἰδοποιῆσεν ἐγκαίρως τοὺς καθυστεροῦντας, καὶ διὰ τοῦτο εὐγνωμοσύνη αὐτῷ ὄφειλεται· εὕρισκε δέ, προστίθησι, τὴν ἐγκύκλιον κατὰ τύπους κανονικὴν, τοῦ ταμίου ὄφειλοντος εἰδοποιῆσαι τὰ καθυστεροῦντα μέλη.

(Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος.—Τόμος KB')

Ὁ κ. Ἐπ. Κυριακίδης λέγει· Εἶμι καὶ ἐγὼ ἐκ τῶν καθυστεροῦντων· πολλάκις ὁ εἰσπράκτωρ ἤλθε ζητῶν με τὴν συνδρομὴν· διατὶ τάχα νὰ μὴ συνέβη τὸ αὐτὸ καὶ εἰς ἄλλους, ὡς λέγει ὁ κ. Μαλιᾶδης; Τὴν ἐγκύκλιον θεωρῶ ὡς μέτρον ἀβοηθητικῆς. Ἐρρίφθησαν εἰς τὸ μέτρον παράδοξοι νομικαὶ ἄρχαι ὑπὸ τοῦ κ. Μαλιᾶδου, ὅτι δηλαδή, ἀφ' οὗ τὰ προηγούμενα προεδρεῖα δὲν ἐφάρμοσαν τὸν κανονισμόν, τὸ νῦν προεδρεῖον δὲν ἐδικαιούτο νὰ ἐφαρμοσῇ αὐτόν· ἀλλὰ τοῦτο θὰ ἦτο ἀντικρὺς ἀναρχία. Συνεπῶς προτείνω τὰ ἐξῆς: Ἡ ὀλομέλεια τοῦ συλλόγου ἐπιδοκιμάζουσα τὴν τακτικὴν καὶ νόμιμον τοῦ προεδρεῖου πορείαν μεταβαίνει εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν.

Ὁ κ. Πουλουλίδης λέγει, ὅτι ἡ συζήτησις ἐξετροχιάσθη· πρόκειται περὶ κανονικότητος ἢ μὴ τῆς ἐγκυκλίου. Ἡ δεκαπενθήμερος προθεσμία τῆς ἐγκυκλίου οὐδαμῶς εὔρηται ἐν τῷ κανονισμῷ· ἐγὼ τοῦλάχιστον οὐδέποτε ἔλαβον ἔγγραφον πρόσκλησιν περὶ πληρωμῆς, ὡς περὶ τοῦτου διακελεύεται τὸ κη' ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ.

Ὁ κ. Δ. Μηλιώτης, ταμίης, λέγει, ὅτι τοὺς προσεκλήθη ὁ κ. Πουλουλίδης ἵνα πληρώσῃ. Ὁ κ. Πουλουλίδης διαμαρτύρεται, ὅτι οὐδέποτε τῷ ἐστάλη ἀπόδειξις πληρωμῆς· ἀλλ' ὁ πρόεδρος τοῦναντίον δηλοῖ, ὅτι ἐστάλησαν τῷ κ. Πουλουλίδῃ τρεῖς τοιαῦται ἀποδείξεις.

Ὁ κ. Ε. Ἀμαζόπουλος λέγει, ὅτι πρὸ δύο ἐτῶν, συνεπεία παρατηρήσεών του περὶ καθυστερουμένων, τῷ ἀπηγγέθη, ὅτι πράγματι τὰ καθυστερούμενα συσσωρεύονται, ἀλλ' ὅτι τοῦτο ἔσται τὸ πρῶτιστον μέλημα τοῦ προεδρεῖου τῆς ἐπιούσης συλλογικῆς περιόδου. Ἀλλά, προστίθησιν, οὐδὲν ἐγένετο οὔτε κατὰ τὸ ἐπίον, οὔτε κατὰ τὸ ἐνεστώσῳ ἔτος. Ἐν γένει δὲ παρατηρεῖ δύο τινά: α') τὴν συσσώρευσιν τῶν καθυστερουμένων ἐκ τῆς χρήσεως τῶν προηγούμενων ἐτῶν· καὶ β') τὰς καθυστερουμένας συνδρομὰς τοῦ παρόντος συλλογικοῦ ἔτους. Κατὰ συνέπειαν δὲ φρονῶν, ὅτι διὰ τῆς ἐγκυκλίου δὲν ἐπιτυγχάνεται τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα, διότι ὅ,τε πρόεδρος τῆς οικονομικῆς ἐπιτροπῆς καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ προεδρεῖου ὑπερέβησαν τὰ τοῦ κανονισμοῦ ὅρια, προτείνει, ὅπως ἀνακληθῆ ἡ ἐκδοσις αὐτῆς καὶ ἐν τῷ μεταξύ γένηται σκέψις περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐλαττώσεως τοῦ χρέους.

Ὁ κ. Θ. Σαλτέλης λέγει, ὅτι α') τὸ προεδρεῖον διὰ τῆς ἀποστολῆς τῆς ἐγκυκλίου οὐδαμῶς παραβαίνει τὸν κανονισμόν, διότι οὐ-

δὲν ἄρθρον αὐτοῦ περὶ τούτου ἀπαγορευτικὸν ὑπάρχει· β') ἡ ἐγκύκλιος δὲν δυσχεραίνει τὴν εἰσπραξίν τῶν καθυστερημάτων, ὡς οὕσα ἀβρόφρων ὑπόμνησις τοῖς καθυστεροῦσι, διὸ καὶ εὐχαριστίαι μάλιστα ὑφείλονται τῷ προεδρεῖω· γ') τὰ πρόωγα προεδρεῖα ἔλαβον διάφορα περὶ τοῦ ζητήματος μέτρα. Ἄλλοτε τὰ μέλη διεκρίνοντο εἰς μέλη ἠθικῶς ὑποστηρίζοντα τὸν σύλλογον διὰ τῆς φιλοσοφικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς αὐτῶν ἐργασίας καὶ εἰς μέλη ὑλικῶς ὑποστηρίζοντα αὐτὸν διὰ τῆς ἐπιτησίας αὐτῶν συνδρομῆς. Τῷ 1879 συνέστη, λέγει, εἰδικὴ ἐπιτροπὴ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἥτις ἐπιλαβομένη μετὰ σπουδαιότητος αὐτοῦ προέτεινε νὰ σταλῇ ἐγκύκλιος εἰς τοὺς καθυστεροῦντας, καὶ ὁ σύλλογος ἀπεδέξατο τὴν πρότασιν ἐκείνην τῆς ἐπιτροπῆς. Πρὸς ἐπιβεβαιώσιν δὲ τῶν λόγων του ὁ κ. Σαλτέλης ἀναγινώσκει ἐκ τοῦ περιοδικοῦ τὸ σχετικὸν μέρος τῶν πρακτικῶν τῆς συνεδριάσεως τῆς 19 δεκεμβρίου 1879, ἐξ οὗ ἀποδείκνυται, λέγει ὁ κ. Σαλτέλης, ὅτι τὸ νῦν προεδρεῖον οὐδὲν νέον ἐπραξεν, ἀλλ' ἀπλῶς ἠθέλησε νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν τότε ἀπόφασιν τοῦ συλλόγου.

Ὁ κ. Σ. Βουτυρᾶς λέγει, ὅτι ὁ κ. Μακρῆς διαφωνεῖ πρὸς τε τὸν κ. Φωτιάδην καὶ τὸν κ. Σαλτέλην, καθότι ἀμφοτέροι ἐμολογοῦσιν, ὅτι ὁ σύλλογος καὶ ἄλλοτε ἔλαβε μέτρα τινὰ περὶ τῶν καθυστερουμένων, ὥστε δὲν εὐρίσκει τὸ γῆρας τοῦ κ. Μακρῆ. Τὸ δὲ παρὸν προεδρεῖον, προστίθεται, διὰ τῆς ἐγκυκλίου του δὲν ἐξετέλεσεν ἀπόφασιν τοῦ 1879, ὡς εἶπεν ὁ κ. Σαλτέλης, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ προδικάσῃ ζήτημα τῆς ἀρμοδιότητος ἐκτάκτου τοῦ συλλόγου συνεδριάσεως, λαθὼν οὕτω κυριαρχικὰ δικαιώματα, ἅτινα οὐδαμῶς κέκτηται. Ὅθεν προτείνει τὰ ἐξῆς: Ἡ γενικὴ τῶν μελῶν συνέλευσις, λυπούμενη ἐπὶ τῇ ἐκδόσει τῆς ἐγκυκλίου καὶ θεωροῦσα αὐτὴν ὡς μὴ γενομένην, πρακτικῶς δὲ ἥμισυτα ὑπηρετικῆν τῶν ἀληθῶν ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν τοῦ συλλόγου συμφερόντων προβαίνει εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν.

Ὁ κ. Προπέσκος λέγει, ὅτι ἡ ἐγκύκλιος εἶναι ἀπλῆ ὑπόμνησις, μεθ' ἣν τὸ προεδρεῖον ἔκρινε καλὸν νὰ συγκαλέσῃ ἐκτάκτως τὰ μέλη, ἵνα ἀπλῶς συζητηθῇ, ἂν θὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ κγ' ἄρθρον ἢ οὐ.

Ὁ κ. Ρίτσος λέγει, ὅτι τὸ προεδρεῖον δικαιοῦται νὰ ἐκδίδῃ ἐγκυκλίους, διότι εἶναι ἡ καθεστηκυῖα ἀρχὴ τοῦ συλλόγου, καὶ νὰ μεριμνᾷ περὶ πάντων τῶν καθυστερουμένων παραχωροῦν ἐν ἀνάγκῃ καὶ προθεσμίας.

Ὁ κ. Βουτυρᾶς ἀπαντῶν λέγει, ὅτι διὰ τὰ καθυστερούμενα τοῦ ἔτους τούτου τὸ προεδρεῖον ἐδικαιοῦτο νὰ ἐνεργήσῃ αὐτοβούλως. ἐνῶ διὰ τὰ προηγούμενα ὤφειλε πρότερον νὰ συγκαλέσῃ τὸν σύλλογον· προτείνει δέ, ὅπως προβῇ ὁ σύλλογος εἰς ἀπόφασιν, διότι ἀρκετὰ ἐρωτήθη.

Τὸν κ. Σ. Βουτυρᾶν ὑποστηρίζει καὶ ὁ κ. Μαλιάδης.

Ὁ κ. Λιμαράκης φρονεῖ, ὅτι δεῖον νὰ θεωρηθῇ ἡ ἐγκύκλιος ὡς μὴ ὑπάρχουσα καὶ νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ κγ' ἄρθρον.

Ὁ πρόεδρος ἀπαντᾷ, ὅτι ἡ ἐγκύκλιος εἶναι ἔργον τῆς οικονομικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν οὐδαμῶς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μὴ ὑπάρχουσα ἅτε διατελοῦσα ὑπὸ τὴν εὐθύνην τοῦ προέδρου, τοῦ ταμίου, τοῦ γεν. γραμματέως, τοῦ ὄλου, τέλος, προεδρεῖου.

Ὁ κ. Μαλιάδης ὑποστηρίζει καὶ αὖθις τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ κγ' ἄρθρου τοῦ κανονισμοῦ.

Ὁ κ. Ἀνδρεάδης ζητήσας ἐπὶ τῆς οὐσίας τὸν λόγον προτείνει, ὅπως ἐφαρμοσθῇ ἡ πρὸ τριῶν ἐτῶν γενομένη ἀπόφασις τοῦ συλλόγου, καθ' ἣν οἱ καθυστεροῦντες δύναται νὰ πληρῶνται ποσοστὸν τι (1 μετζ.) κατὰ μῆνα.

Ὁ κ. Τάγκης λέγει, ὅτι ταῦτα ἀφορῶσι τὴν οὐσίαν, ἐνῶ πρόκειται περὶ τῆς ἐγκυκλίου, καὶ ὅτι τοῦτο καλῶς ἐνοησάν καὶ τὸ προεδρεῖον ἐπράπη πρὸς τὴν πρότασιν τοῦ κ. Μαλιάδου.

Ὁ κ. Σ. Βουτυρᾶς ὑποβάλλει εἰς ἐπιψήφισιν τὴν ἐπομένην πρότασιν: Ὁ σύλλογος λαθὼν ὑπ' ὄψει τὴν ἐγκύκλιον παρακαλεῖ τὸ προεδρεῖον, ὅπως ἀποσύρῃ αὐτὴν καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν.

Ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ τῷ κ. Βουτυρᾶ, νὰ μὴ ἐπιμένῃ εἰς τὴν πρότασιν τοῦ νὰ ἀποσύρῃ τὸ προεδρεῖον τὴν ἐγκύκλιον, διότι πιθανόν νὰ μὴ τὴν ἀποσύρῃ, ἀλλ' ἐὰν θέλῃ, ῥητῶς καὶ καθαρῶς νὰ προτείνῃ τὴν ἀποδοκιμασίαν τοῦ συλλόγου κατὰ τοῦ προεδρεῖου ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ τῆς ἐγκυκλίου.

Ὁ κ. Βουτυρᾶς ἀπαντᾷ, ὅτι τὸ προεδρεῖον δὲν δικαιοῦται νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησίν του τοῖς μέλεσι, καὶ ἐπιμένει νὰ τεθῇ εἰς ψηφοφορίαν ἡ πρότασις αὐτοῦ, ὡς ἔχει.

Ὁ κ. Σαλτέλης παρατηρεῖ, ὅτι αὕτη εἶναι νέα πρότασις, ἥτις δεῖον νὰ ὑποβληθῇ ἐγγράφως ὑπὸ πέντε μελῶν, νὰ ὑποστηριχθῇ ὡς κατεπείγουσα καὶ οὕτω νὰ λησθῇ ὑπ' ὄψει.

Ὁ κ. Μαλιάδης ὑποβάλλει εἰς ἐπιψήφισιν τήνδε τὴν πρότασιν. Ὁ σύλλογος ἀκούμενος εἰς τὴν περὶ τῆς ἐγκυκλίου συζήτησιν

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΜΘ΄

(Έκτακτος)

τῆς 25 Ἀπριλίου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναβληθείσας τῆς ἀναγνώσεως τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης ἐκτάκτου συνεδριάσεως, ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολῇ τοῦ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλέους, ἀνακαλοῦντος τὴν ὑποβληθεῖσαν τῷ συλλόγῳ παραίτησίν του ὡς μέλους αὐτοῦ.

Τοῦ κ. Μ. Ι. Κεφαλά, αἰτουμένου πληροφορίας, ἐντολῇ τοῦ γυμνασιάρχου Χίου κ. Γ. Ζολώτα, ἂν οἱ μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντες τόμοι τῆς Ζωγραφείου ἐλληνικῆς βιβλιοθήκης ἐδόθησαν ἐν διπλοῖς ἀντιτύποις πᾶσι τοῖς λοιποῖς γυμνασίοις, καὶ ἐὰν τὸ πρῶτον ἔγῃ οὕτω, παρακαλεῖ ν' ἀποσταλῶσιν αὐτῷ ἐπὶ ἀποδείξει ἀνὰ δύο ἀντίτυπα τῶν Φοινισσῶν καὶ τῆς Ἀντιγόνης, ἐν δὲ τὸ ἐν Χίῳ γυμνάσιον καὶ ἐν δὲ τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ.

Εἶτα ὁ πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς ἀναβάλλεται εἰς τὴν προσεχῆ συνεδρίασιν.

Ὁ γραμματεὺς τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς κ. Ξ. Σιδερόπουλος, ἀναγινώσκει τὴν ἐκθεσιν τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, ἔχουσαν ὧδε :

«Κύριοι.

Ὁ σύλλογος, ὡς γνωστὸν, ἐψηφίσατο μέλη τῆς ἐπιτροπῆς κατὰ μὲν τὰς ἀρχαιολογικὰς τοὺς κκ. αἰδεσ. G. Curtis, J. Calvert, H. Δ. Κούππαν, A. Leval, Long, Van Millingen, Μανσούρωφ, Κ. Περδικίδην, Prétextat, Θ. Σαλτέλην, καὶ Σμύρωνφ. βραδύτερον δὲ τὸν κ. Ξ. Σιδερόπουλον, προτάσει τοῦ προεδρείου, καὶ τοὺς κκ. A. Mordtmann καὶ Γ. Βεγλερῆν προτάσει τῆς ἐπιτροπῆς.

Εἰς πρώτην συνεδρίασιν, συγκληθεῖσαν καὶ προεδρευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων τοῦ συλλόγου κ. Κ. Μακρῆ, τὰ προσελθόντα μέλη ἐξελέξαντο πρόεδρον τὸν αἰδεσ. κ. G. Curtis καὶ γραμματέα τὸν κ. A. Leval· ἐπειδὴ δ' ἔτυχεν ἐν Εὐρώπῃ τότε διατρίβων ὁ ἐκλεγείς πρόεδρος, ἀνετέθησαν τὰ καθήκοντα τῆς προεδρείας, μέχρις ἐπανόδου ἐκεῖνου, τῷ κ. H. Δ. Κούππα· βραδύτερον ἐδέησεν, ἵνα

καὶ παρεργόμενος ταύτην μεταβαίνει εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν.

Γενομένης δὲ μακρᾶς ἀνταλλαγῆς ἰδεῶν περὶ τῆς λέξεως ταύτης, εἰ ἀποδοτέα εἰς τὴν συζήτησιν ἢ εἰς τὴν ἐγκύκλιον, ὁ κ. Σαλτέλης λαθῶν τὸν λόγον λέγει, ὅτι ἐπειδὴ οἱ κύριοι οἱ προσβαλόντες τὴν ἐγκύκλιον δὲν ἔχουσι τὸ θάρρος νὰ προτείνωσι φανερὰ ἀποδοκιμασίαν πρὸς τὸ προεδρεῖον ἐκ μέρους τοῦ συλλόγου ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ αὐτῆς, αὐτός, καίπερ ἄντικρυς ἐναντίος, ὅμως χαριζόμενος τοῖς κυρίοις τούτοις ὡς ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐκδηλωθῇ καθαρῶς ἡ περὶ τῆς πράξεως ταύτης γνώμη τοῦ συλλόγου, υἱοθετῶν τὸ πνεῦμα τῶν προτάσεων τῶν ἐναντιῶν, ὑποβάλλει τὴν ἐπομένην πρότασιν. Ὁ σύλλογος ἀκούσας τὰ ἀνταμειφθέντα περὶ τῆς ἐγκυκλίου καὶ πεισθεὶς, ὅτι παρανόμως ἐνήργησε τὸ προεδρεῖον ἐν τούτῳ, ἐκφράζει τὴν λύπην καὶ ἀποδοκιμασίαν αὐτοῦ πρὸς τὸ προεδρεῖον καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν.

Μετά τινα ἔτι συζήτησιν, τοῦ κ. Μαλλιάρχου καὶ Βουτυρᾶ βεβαιούντων, ὅτι ἐν ταῖς ἑαυτοῦ προτάσεσιν οὐδαμῶς ἐνυπάρχει σκοπὸς μομφῆς καὶ ἀποδοκιμασίας, τοῦ δὲ προέδρου καὶ ἄλλων ὑποστηριζόντων τὸ ἐναντίον, ὁ κ. Σαλτέλης παρακαλεῖ τὸν πρόεδρον νὰ θέσῃ εἰς ψηφοφορίαν τὴν πρότασίν του ὡς πασῶν ἀπωτάτην.

Τεθεῖσα δὲ οὕτως εἰς μυστικὴν ψηφοφορίαν ἡ πρότασις τοῦ κ. Σαλτέλη διὰ μεγάλης πλειονοψηφίας ἀπορρίπτεται.

Εἶτα βεβαιώσαντος καὶ αὐθις τοῦ κ. Βουτυρᾶ, ὅτι ἐν τῇ ἑαυτοῦ νέῃ προτάσει οὐδεμίαν μομφῆς ἔννοια ἐνυπολανθάνει, ὑποστηριζομένου δὲ ἐπὶ τῷ ὄρω τούτῳ καὶ ὑπὸ τῶν κκ. Μαλλιάρχου, Βαλσαμάκη, Τάγγη, Ἀνδρεάδου καὶ Ἀμαξοπούλου ἡ πρότασις τοῦ κ. Βουτυρᾶ ἔχουσα ὧδε: Ὁ σύλλογος ἀρκούμενος εἰς τὰ λεγθέντα περὶ τῆς ἐγκυκλίου καὶ παρεργόμενος ταῦτα μεταβαίνει εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν, τεθεῖσα εἰς μυστικὴν ψηφοφορίαν διὰ μικρᾶς πλειονοψηφίας γίνεταί δεκτή.

Εἶτα τοῦ προέδρου δηλώσαντος, ὅτι περὶ τῶν ἐτησίων καθύστερουμένων σκοπεῖ νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ κγ' ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ, ὅπερ καὶ ὁμοφώνως ἀποφαρίζεται, λύεταί ἡ συνεδρίασις.

καί τὰ τοῦ γραμματέως χρέη ἀνατεθῶσιν εἰς τὸν κ. Ε. Α. Σιδερόπουλον.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙΣ.

Ὅρισθεῖσαι ἐξ ἀρχῆς τὴν πέμπτην κατὰ δεκαπενθημερίαν εἰς τὰς 2 1/2 ὥρας μ. μ., μετετρέπησαν ἐσχάτως εἰς ἐβδομαδιαίας καὶ ἐναλλάξ εἰς τὰς 2 1/2 καὶ 8 1/2 ὥρας μ. μ., ὅπως προσέρχωνται εἰς αὐτὰς καὶ διὰ τῆς τῶν πρακτικῶν ἀναγνώσεως ὧσιν ἐνήμερα τῶν ὅλων ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς τόσον τὰ μόνον ἐν ὥρᾳ ἡμέρας, ὡς ἐκ τῆς μὴ ἐν Πέραν διαμονῆς αὐτῶν, ὅσον καὶ τὰ μόνον ἐν ὥρᾳ νυκτός, ὡς ἐκ τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν, δυνάμενα νὰ προσέρχωνται μέλη. Ἐνεκα δὲ τῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀλλεπαλλήλως ἐνσηκίψασῶν ἐπιδημιῶν καὶ τῆς ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀλήστου μνήμης Ἡροκλέους Βασιάδου διακοπῆς πάσης ἐν τῷ συλλόγῳ ἐργασίας ἐπὶ τέσσαρας ἐβδομάδας, ὀλίγα ἦσαν αἱ συνεδριάσεις τῆς ἐπιτροπῆς, καθ' ἃς ἐν τούτοις ἐγένοντο διάφοροι ἀνακοινώσεις καὶ σκέψεις, ἧς περιλήψεις γνωστοποιηθήσεται ἤδη ὑμῖν.

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΜΕΛΕΤΑΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Προσλήσει τοῦ προεδρείου ὑπέδειξεν αὐτῷ ἡ ἐπιτροπὴ διάφορα περιοδικὰ συγγράμματα λίαν χρήσιμα ταῖς μελέταις αὐτῆς, συνιστῶσα τὴν ἀπόκτησιν ἐπὶ συνδρομῇ εἴτε ἀνταλλαγῇ δημοσιεύσεων δι' ἐνδεχομένης δαπάνης αὐτῆς ἐξήτησε παρὰ τοῦ συλλόγου δεκαπεντάλιρον πίστωσιν, ἐξ ἧς ἐδαπανήθησαν μόνον 120 γρ. εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς ἐν Βενετίᾳ εἰς φύλλον διτόμου ἐκδόσεως τῶν ἀπάντων τοῦ Προκοπίου ἀπεφάσισεν, ἵν' ἀγοράζῃ, δοθείσης περιστάσεως, πᾶν χρήσιμον αὐτῇ ἔργον ἐπρότεινεν εἰς τὸν σύλλογον ἐπίτιμα αὐτοῦ μέλη τὸν ἐν Παρισίοις κ. Duchesne, μέλος τοῦ ἰνστιτούτου τῆς Γαλλίας, καὶ τὸν ἐν Λονδίῳ κ. Wharton, ὑδρογράφον τῆς Α. Μ. τῆς ἀνάσσης τῆς Ἀγγλίας, μετὰ πολλῶν δ' εὐχαριστιῶν ἐδέξατο τὴν προορόνως γενομένην αὐτῇ δῆλωσιν τοῦ κ. Κ. Μακρῆ, ἵνα γένηται ὁδηγός τῇ ἐπιτροπῇ, ὅταν ἀποφασίσῃ νὰ ἐπισκεφθῇ ἐν σώματι τὰ τῆς Κυζίκου εἰρεῖα, ὡς καὶ τὴν τοῦ κ. Prétextat, ἵνα ἐκτελέσῃ πᾶσαν τεχνικὴν καὶ ἱστογραφικὴν ἐργασίαν τῆς ἐπιτροπῆς.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ.

Ὁ αἰδεσ. κ. Curtis ὑπέβαλεν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν α' ἑλληνικὴν ἐπιγραφὴν, ἀντιγραφθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ τῷ 1884, κειμένην τότε

ἐν τῷ ἐνταῦθα αὐτοκρατορικῷ ναυαρχεῖῳ ταύτην εἶδεν ὁ Σηρον κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἐν τῇ νήσῳ Σαντορίνῃ καὶ ἐδημοσίευσεν αὐτὴν μετὰ μικρῶν παραλλαγῶν β' λατινικὴν, κειμένην εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, μετενεγθεῖσαν δὲ ἐκ Μουδανίων (τῶν ἐν τῷ Κιανῷ κόλπῳ) καὶ γ' συμπληρωμένην ἐκ τῶν ῥητῶν τῶν ψαλμῶν τοῦ Δαβὶδ καὶ τοῦ προφήτου Ἀββακούμ ἑλληνικὴν ἐπιγραφὴν κειμένην ἐν τῇ πύλῃ Κιουτζούκ-ἀγιά-Σόφια-τζαμισῆ.

Ὁ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ συλλόγου κ. Ἀμπελίδης, ἱατρός, ὑπέβαλε διὰ τοῦ κ. Κούππα πέντε ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς, ἀντιγραφθεῖσας πρὸ εἰκοσαετίας ὑπ' αὐτοῦ ἐν Τσιρτελέρ τζιφτλίκ τῆς Φρυγίας· ἡ ἐπιτροπὴ εὗρεν αὐτὰς ἑλλειπεῖς, τῶν τελευταίων ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἐπιθυμῖους τὰς τρεῖς καὶ τιμητικὰς εἰς στρατηγὸς Ρωμαίους τὰς δύο.

Ὁ κ. Π. Δ. Κούππας ὑπέβαλεν ἱστογραφήματα μονογραμμάτων βυζαντινῶν, ἅτινα παρετήρησεν ἐπὶ λίθων καὶ πλίνθων, κρημνίζων μέρος τῶν παραλιῶν τειχῶν ἐν Ξυλοπόρτῃ, καὶ ἱγνή ἑλληνικῆς ἐπιγραφῆς κειμένης ἐν τῷ ἐν Γαλατῆ Γενῆ-τζαμίῳ. Ἐκοινοποίησε δέ, ὅτι ἡ πρὸ τοῦ ἐν Γαλατῆ παρὰ τὴν γέφυραν ἀστυνομικοῦ σταθμοῦ Ἀζιζιῆ καταχωσθεῖσα ὡς βάσις τοῦ στηθέντος φανοῦ ἀερίφωτος στήλη φέρει ἐπιγραφὴν, ἐν ἧ' ἀνέγνω τὴν λέξιν Τιθέριος.

Ὁ κ. Βεγλερῆς προσέθετο, ὅτι αὐτὴ καὶ ἕτεραι, παραληφθεῖσαι ἤδη ἐν τῷ ἐν Τσινιλῆ-κιοσκ αὐτοκρατορικῷ μουσεῖῳ, ἐκομίσθησαν ἐσχάτως ἐκ Καρπάθου εἰς τὸν ναύσταθμον εἰς κατασκευὴν προκουαίας.

Ὁ κ. Α. Leval δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκτελέσῃ τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ τοῦ κατατάξαι πρὸς δημοσίευσιν τὰς ἐν τῷ κώδικι ἀνεκδότους ἐπιγραφάς, μὴ ἐπιτραπεισῆς τῆς ἐκτός τοῦ καταστήματος τοῦ συλλόγου παραλαβῆς τοῦ κώδικος, ἔνεκα τῆς πρὸ ἐτῶν ἀπαγορευτικῆς τοῦ συλλόγου ἀποφάσεως.

ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΙΑ.

Ὁ κ. Mordtmann ὑπέβαλε συλλογὴν ἀρχαίων χαρτῶν τῆς Κ/πόλεως τοῦ 16' αἰῶνος, ποιησάμενος διαφορῶς ἐξηγήσεις· ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῆς συλλογῆς ταύτης ἐσχεδιάσθη ὁ ὑπὸ τοῦ ἐνταῦθα βιβλιοπωλείου τῶν κκ. Lorentz und Keil ἐκδοθεὶς τοιοῦτος.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΧΑΛΚΗΔΟΝΙ.

Ὁ κ. Σιδερόπουλος ἐκοινοποίησεν, ὅτι βεβαίως τῆς ἐν Μίδει καθολικῆς ἐκκλησίας ἀνα-

σκαπτομένου τοῦ ἐδάφους εὐρέθησαν ἀκατέρ-
γαστοι τέσσαρες στυλοβάται, σπῆλαι μαρμά-
ρινοι κατεργασμένοι, φέρουσαι γράμματα ἑλ-
ληνικὰ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ· ὁ κ.
Κούππας ἐπισκεφθεὶς ἐγκαϊρότερον τὸ μέρος, ἐξ
οὗ ἐξεχώσθησαν, νομίζει, ὅτι ἦν κινστέρνα καὶ
ὡς ἐκ τούτου οἱ στυλοβάται ἦσαν ἀκατέρ-
γαστοι.

ΤΑΦΟΣ ΕΡΡΙΚΟΥ ΔΑΝΔΟΛΟΥ.

Ὁ κ. Α. Mordtmann ἐκοινοποίησεν, ὅτι
ὁ τάφος τοῦ Ἐρρίκου Δανδόλου δὲν ἦτο
ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς ἀγίας Σοφίας, ὡς θέλει
νομίζει τις ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ εὐρεθείσης πρό
ἐτῶν ἐπιγραφῆς ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου προέδρου
αἰδεσ. κ. Curtis, τῆς φερούσης τὸ ὄνομα
ἐκείνου. Τοῦτο μαρτυρεῖ ἱστορικός τῆς Δύσεως
τοῦ ἸΘ' αἰῶνος, ὁ Rammuzi, ἐν τῇ ἱστορίᾳ
αὐτοῦ τῆς τετάρτης σταυροφορίας· οὗτος λέ-
γει, ὅτι ἡ περικλειούσα τὸν νεκρὸν τοῦ Ἐρ-
ρίκου Δανδόλου μαρμαρίνη σαρκοφάγος λάρ-
ναξ ἦτο ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ τῆς ἀγίας
Σοφίας συναφῆς τῷ τοίχῳ, ὅτι ἠνεώχθη ὑπὸ
τῶν ὀθωμανῶν κατὰ τὴν ἄλωσιν, συνετριβή,
καὶ τὰ ἐν αὐτῷ εὐρεθέντα, ζῆφος, περικεφα-
λαία καὶ ἀσπίς, φυλαχθέντα τότε, ἐδωρήσατο
ὑστερον ὁ παρθητὴς τῷ περιλημένῳ αὐτῷ
Βενετῷ ζωγράφῳ Bellini, ὅστις κομίσας εἰς
Βενετίαν κατέθετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἀ-
γίου Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ, τὴν ἀνήκουσαν
εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Bellini· ἐπομένως ἡ
ἐντὸς τοῦ ναοῦ ὑπαρξίς τῆς φερωνύμου πλα-
κῆς ἀποδοτέα εἰς τὰς ἀνάγκας ἐπισκευῆς τοῦ
ἐσωτερικοῦ, καθ' ἣν ἐργάζεται ἕστησαν αὐτὴν
ὄπου νῦν εὐρεται.

Ὁ κ. Mordtmann θεωρεῖ τὴν μαρτυρίαν
ταύτην τοῦ ἱστορικοῦ τῆς Δύσεως σπουδαιο-
τάτην, ὡς ἀποδεικνύουσαν ἄδικον καὶ ἀνυπό-
στατον τὴν μομφήν, ἣν ἐπιρρίπτουσιν ἕτεροι
ἱστορικοὶ τῆς Δύσεως κατὰ τῶν βυζαντινῶν,
ὅτι οὗτοι πᾶν ὅ,τι λατινικὸν εὗρον ἐν Κων-
σταντινουπόλει, ἀνακτήσαντες αὐτὴν ἀπὸ τῶν
Λατίνων, κατέστρεψαν καὶ ἠράνισαν· διότι,
ἂν εἶχετο ἀληθεὶς τοῦτο, οὐδὲν ἤθελε
μείνει σεβαστὸς ὁ τάφος τοῦ Δανδόλου, ἐν
αὐτῷ μάλιστα τῷ περιβόλῳ τῆς ἀγίας Σοφίας
θεώμενος.

ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ.

Ὁ κ. Calvert ἐκοινοποίησεν, ὅτι ὁ ἀδελφὸς
αὐτοῦ κ. Frank Calvert ἐστὶν ὁ ὑποδείξας
εἰς τὸν κ. Schliemann τὸ Χισαρλίχ καὶ πεί-

σας αὐτόν, ἵνα ἐνεργήσῃ αὐτόθι ἀνασκαφάς·
ἐπισκεφθεὶς δὲ καὶ ὁ ἴδιος τὰ μέρη ταῦτα πολ-
λάκις ἐξέφρασε τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ἡ προσ-
κλήσει τοῦ κ. Schliemann μεταβαίνουσα εἰς
Χισαρλίχ ἐπιστημονικὴ ἐπιτροπὴ θ' ἀναγνω-
ρίσῃ, ὅτι δὲν εἶναι πυρρονεκρόπολις, ἀλλ' ἡ
Τροία αὐτή. Γνωστὸν ἤδη τυγχάνει ὅτι ἡ ἐπι-
τροπὴ ἐβεβαίωσε τοῦτο.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ.

Ὁ κ. Leval ὠμίλησε περὶ ἐρειπίων Βυζαν-
τινῶν παρὰ τὸ Τσεμπερλίη-τάς ἐν Κωνσταν-
τινουπόλει, ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Προποντιδα
κλιτύος, ἅτινα ὁ ὑποδείξας αὐτῷ κ. Mordt-
mann θεωρεῖ λείψανα ἐκκλησίας.

Ὁ κ. Κούππας ὑπέβαλεν ἰγνογράφημα τῶν
κάτω σκελῶν ἀρχαίου σταυροῦ (γιαστοῦ) ἐπὶ
τμήματος μαρμαρίνης πλακῆς, κειμένης ἐν τῷ
ἐν Γαλατᾷ Γενί-τζαμίῳ.

Ὁ κ. Σιδερόπουλος ἐκοινοποίησεν, ὅτι τὸ
τζαμίον τοῦτο ἦτο ἐκκλησία, ὅτι καίσα αὕτη
καὶ μὴ χορηγηθείσης ἀδείας ἀνοικοδομήσεως
ἔμεινεν ἀδέσποτος, καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἡ-
γέρθη τὸ τζαμίον, καθὼ ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς
τοῦ ὀθωμανικοῦ συγγράμματος Χατίκατ-ἑλ-
τζεβαμῆ καὶ ὅτι ἐν χροζετίῳ παρακειμένης
οἰκίας ὁ Belin ἀνέγνωσεν ὄνομα τῆς ἐκκλησίας
San Francesco.

Ὁ αὐτὸς μετέδωκεν ἐν περιλήψει τὴν ἔν-
νοιαν τῆς ἐκ 34 στίχων τουρκικῆς ἐπιγραφῆς,
τῆς ἐστημένης ἔνδον τοῦ ἐν Γαλατᾷ Ἀράπ-
τζαμισῆ καὶ περιλαμβανούσης τὸ ἱστορικὸν τοῦ
τεμένου καὶ τῆς ἐπικλήσεως αὐτοῦ.

Ὁ αὐτὸς ἀνεκοίνωσεν, ὅτι ἐκ τοῦ ἄρθρου
περὶ τῶν βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν τοῦ κ. Πα-
σπάτη παρελήφθησαν δύο βυζαντιναὶ ἐκκλη-
σῖαι μετατραπέισαι εἰς τζαμία καὶ ἐτέρα, ἥτις
διὰ τὸ στερεὸν τῆς οἰκοδομῆς γενομένη πυρι-
τιδαποθήκη μετὰ τὴν ἄλωσιν ἀνετινάχθη συ-
νεπιεῖξ ἀναφλέξεως· ὅτι τὸ παρὰ Πασπάτη
Ἰησᾶ-καπού-μετζητῆ ἐστὶ γνωστὸν καὶ εἰς
τὸν συγγραφεῖα τοῦ Χατίκατ-ἑλ-τζεβαμῆ ὑπὸ
τὸ ὄνομα Μοναστήρ-μετζητῆ, ὅπερ παρεν-
νόησας αὐτόν ὁ κ. Πασπάτης ἀνεζήτησεν εἰς
Σηλύβρι-καπουσοῦ, καὶ ὅτι δὲν εἶναι Ἰησᾶ-κα-
πού=πύλη τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλ' Ἐσε-καπού.

Ἡ ἐποχὴ τοῦ μωσαϊκοῦ τῶν δύο ναρθήκων
τοῦ Καχριε-τζαμισῆ ἐγένετο θέμα συζητήσεως
μεταξὺ τῶν κκ. Leval, Prétextat καὶ Κούπ-
πα, οὐπω ληξάσης ἔτι. Ὁ κ. Prétextat με-
τὰ λύπης ἐκοινοποίησεν, ὅτι τὸ μωσαϊκὸν τοῦ
ἐξῶ νάρθηκος ἀπειλεῖ πτώσιν, ἀλλ' ἐξέφρασε

τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις προνοήσει περὶ τῆς διασώσεως αὐτοῦ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἡσυχολήθη εἰς τὴν παρασκευὴν τῆς ὕλης τοῦ ἀρχαιολογικοῦ παραρτήματος τοῦ εἰς τύπωσιν εὐρισκομένου 19 τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου· ὤρισε δὲ δι' αὐτὸ ὀκτώ πραγματείας πέντε μελῶν αὐτῆς· γενομένης δὲ σκέψεως καὶ περὶ τοῦ παραρτήματος τοῦ 20οῦ τόμου δύο τῶν μελῶν ὤρισαν δύο πραγματείας. Ἐν τῷ μεταξύ ἐγνώσθη ἡ τῆς ἐκτυπώσεως τῶν δημοσιεύσεων τοῦ συλλόγου ἐπελθοῦσα ἀναστολὴ καὶ δὲν ἐγένετο περαιτέρω ἐνέργεια. Ἡ ἐπιτροπὴ εὐχεται ἐκ μέσης καρδίας τὴν ὡς τῆς ἀναστολῆς ταύτης.

Ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ γραφείου παραπεμθριστῶν τῇ ἐπιτροπῇ πραγματειῶν πρὸς κρίσιν καὶ ἐκδοσιν διὰ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ παραρτήματος, ἡ ἐπιγραφομένη «χωρογραφία Πωγωνιανῆς συνοπτικωτάτη» ἐδόθη ὑπὸ τοῦ γραμματέως τῆς ἐπιτροπῆς τῷ κ. Σιδεροπούλῳ πρὸς κρίσιν· ὁ κ. Σιδερόπουλος ἀπέστειλε μὲν ἔχθρην ἐπὶ τῆς πραγματείας ταύτης εἰς τὴν ἐπιτροπὴν πέρυσιν ἔτι, ἀλλ' ἐν τοῖς πρακτικοῖς δὲν φαίνεται ὅτι ὑπεβλήθη τῇ ἐπιτροπῇ. Κατὰ συνέπειαν περὶ τούτου φροντίς ληφθήσεται μετέπειτα.

Αὐταὶ εἰσὶν αἱ ἀσυχολαί τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἧτις, ὡς εἴρηται, ὀλίγας συνεδριάσεις συνεκρότησεν· εὐχόμενοι δὲ εἰς τὴν διάδοχον ἐκτενεστέρας ἀσυχολίας κλείομεν τὴν ἔχθρην ταύτην. ἀπεκδεχόμενοι τὴν ἐπ' αὐτῆς εὐμενῆ κρίσιν τοῦ συλλόγου».

Τοῦ κ. Πετρακίδου, γραμματέως τῆς φιλολογ. ἐπιτροπῆς, ἀσθενούντος, ἀναβάλλεται ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης εἰς τὴν προσεχῆ συνεδρίασιν.

Εἶτα ὁ πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι, ἐπειδὴ ἔκλεισεν ὁ λογαριασμὸς τῶν ἐξόδων τῆς κηδείας τοῦ αἰμυνήστου Ἡρ. Βασιλάδου, τὸ προεδρεῖον προτείνει α') τὴν ἐπικύρωσιν τῶν ἐν τῇ κηδείᾳ πεπραγμένων καὶ β') τὴν ἐπιψήφισιν τῶν ἐξόδων τῆς κηδείας ταύτης ἀνεργουμένων εἰς λίρ. τουρκικὰς ὀγδοήκοντα τρεῖς καὶ 15 γρ. (Λ. Τ. 83. 15). Αἱ προτάσεις τοῦ προεδρείου γίνονται παμψηφεί δεκταί.

Εἶτα τοῦ ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων κ. Ν. Φωτιάδου παρόντος μὲν ἀλλὰ κεφαλαγοῦντος, ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει ἀντ' αὐτοῦ τὴν

«περὶ τῶν δημοσίων τοῦ συλλόγου διαλέξεων» ἔχθρην.

Εἶτα τοῦ ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων κ. Μακρῆ κωλυμένου, ὁ εἰδικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἔχθρην τῆς οικονομικῆς ἐπιτροπῆς. Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΝ'

(Ἐκτακτος)

τῆς 27 Ἀπριλίου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ κύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης ἐκτάκτου συνεδριάσεως α') ἀντὶ τοῦ κ. Πετρακίδου, γραμματέως τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἀπόντος ἕνεκα ἀδιαιθεσίας, ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἔχθρην τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, ἔχουσαν ὡδε.

«Κίριαι.

Κατ' ἐντολὴν τῶν φίλων ἐταίρων τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς παρέρχομαι ἀγγῶ, ἅτε διατελῶν γραμματεὺς ταύτης, ὅπως διὰ βραχείων ποιήσωμαι ἔχθρην τῶν ὑπ' αὐτῆς πεπραγμένων κατὰ τὸ λῆγον ἤδη ΚΘ' συλλογικῶν ἔτος.

Ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ ἀοιδίμου Ἡρακλέους Βασιλάδου, προέδρου αὐτῆς, οὐ ὁ θάνατος κενὸν μὲν δυσαναπλήρωτον καταλείπει τῷ ἡμετέρῳ συλλόγῳ, ἀνεπανόρθωτος δ' ἐστὶν ἀπώλεια ταῖς ἐργασίαις ἰδίᾳ τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς, καὶ ἐκ τῶν κ. Κ. Παρίτη, Χρ. Χ. Χρήστου, Θ. Σαλτέλη, Φ. Τάγη καὶ Π. Πετρακίδου γραμματέως, περὶ δύο κυρίως θέματα ἡσυχολήθη ἐν ταῖς δώδεκα κυρίαις συνεδριάσεσιν, ἃς ἐποιήσατο, περὶ τὸ τῆς συλλογῆς τῶν ζώντων μνημείων καὶ τὸ τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης.

Α'. Συλλογὴ τῶν ζώντων μνημείων. Ἐπειδὴ αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ τῆς τῷ παρόντι εἴτις σταλείσης πρὸς δοκιμασίαν καὶ τῆς ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ συλλόγου ἀπὸ ἐτῶν ἀποκειμένης καὶ χρηζούσης εἰδικωτέρας ἐργασίας, ἡ ἐπιτροπὴ διήρесе τὴν ἐργασίαν ταύτην. Καὶ τὴν μὲν πρώτην, ἣν ἀποτελοῦσιν ὁ περὶ τοῦ θανάτου τῆς Σαπφροῦς μῦθος ὑπὸ Ν. Ζωγραφάκη. αἱ ἐπὶ τῶν «ἀτάκτων» Κοραῆ σημειώσεις ὑπὸ Κανελλάκη, ἡ τῆς νήσου Καρπάθου γλωσσικὴ ὕλη ὑπὸ Π. Ἰω. Μανωλακάκη, τὸ

Ἄργεννον ὑπὸ Δ. Πουλᾶκη, ἡ γλωσσομιᾶς γω-
 μιᾶς τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Α. Πουλᾶκη, ἡ τοῦ Μο-
 σχοησιακοῦ λαοῦ ὑπὸ Ε. Δράκου, ἡ τῆς κωμο-
 πόλεως Κατιολί ὑπὸ Η. Γ. Μακρῆ, ἡ τῆς Νισύ-
 ρου ὑπὸ Γ. Παπαδοπούλου, ἡ τῆς Ἀδριανου-
 πόλεως καὶ τῶν πέριξ ὑπὸ Κ. Κουρτίδου καὶ
 Γ. Κωνσταντινίδου, ἡ τοῦ Πόντου ὑπὸ Θ. Πα-
 στιάδου, ἡ τῆς Θράκης καὶ ὁ Κοραῆς ὑπὸ Σ.
 Δημοσθενοπούλου, διενείμαντο τὰ μέλη καὶ
 ἀσχολήθησαν περὶ τὴν ἐξέτασιν καὶ κρίσιν αὐ-
 τῆς ἀναγνώσκονται διὰ τοῦ εἰσηγητοῦ εἰς
 προσεγῆ συνεδρίασιν τοῦ συλλόγου ἐκτενῆ
 κρίσιν. Περὶ δὲ τὴν δευτέραν, μακρᾶς καὶ ἐπι-
 πόνου ἐργασίας δεσμενῆν, οὐδαμῶς ἡσυχολήθη
 διότι, εἰ καὶ ὠρίσθη ἡ ἐσπέρα παντὸς σαθ-
 ράτου πρὸς κοινὴν ἐπεξεργασίαν ταύτης, ἡ
 ἀσθένεια ὅμως τοῦ προέδρου, αἱ ἐπιπολά-
 ζουσαι νόσοι, ἡ ἀθλιότης τοῦ καιροῦ ἐνίστε,
 ἡ ποθυμένη ἀνάπαυσις τῶν μελῶν διὰ τὸ
 πολυάσχολον αὐτῶν καθ' ὅλην τὴν ἐβδο-
 μάδα καὶ κατ' ἐξοχὴν ἡ ἀθυρία, ὑφ' ἧς
 κατείχοντο τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὸ
 ἄλλυτον εἰσέτι διατελοῦν ζήτημα τῆς ἐκτυ-
 πώσεως τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ, ἐν πα-
 ραρτήματι τοῦ ὁποίου ἐκδοθήσεται ἅπασα
 ἡ ἐν τοῖς ἀρχείοις γλωσσικῆ ὕλη ἰδίᾳ δαπάνῃ
 τοῦ μεγάλου τοῦ συλλόγου δωρητοῦ καὶ ἐνεργ-
 γέτου ἐξοχωτάτου Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου,
 προσενεγκόντος, ὡς γνωστόν, πρὸς τοῦ-
 το 200 ὀθμ. λίρας, πάντα, λέγω, ταῦτα
 συνετέλεσαν εἰς τὸ μηδὲν ποιῆσαι, ἐφ' οἷς καὶ
 ἐξαίτεται τὴν συγγνώμην τοῦ συλλόγου.

Β'. Ζωγράφου βιβλιοθήκη. Αὕτη ἦν τὸ
 οὐσιῶδες μέλημα τῆ τε ἐπιτροπῆ καὶ μάλιστα
 τῷ ἀοιδίμῳ προέδρῳ, ὅς καὶ τὴν προτεραιάν
 τῆς εἰς τὴν κλίνην καταπτώσεως αὐτοῦ, καί-
 περ δεινῶς πάσχων, παρέστη ἐν τῇ τελευταίᾳ
 μεθ' ἡμῶν συνεδρίασει. Περὶ ταύτης ἄσμενος
 ἤδη ἀγγέλλω τοῖς ἐταίροις τοῦ συλλόγου, ὅτι
 καὶ ὁ Γ' τόμος ὁ περιλαμβάνων τὴν ὑπὸ Sittl
 ἐκδοσιν τοῦ Ἡσιόδου ἐξετυπώθη, ἀλλὰ δυστυ-
 χῶς καὶ πρὸ ἐξαμήνου ἐκδεδομένος ἀπόκειται
 ὅμως ἐν ὑπογείῳ, διότι ἀνεμοὶ ἐναντίοι ἀπὸ
 τῶν περικλυζόντων ἡμᾶς πορθμῶν πνέοντες
 κωλύουσι τὸν διὰ τῶν ὑγρῶν κελυθῶν τοῦ Αἰ-
 γαίου διὰ πλουν αὐτοῦ.

Πρὸς τὴν ἐκδοσιν ταύτην ἀτυχῶς πολλὰ
 μὲν καὶ μεγάλα δυσχέρεια ἀνεφάνησαν παρά
 τε τοῦ ἐκδότου καὶ ἰδίᾳ τῶν τυπογράφων, ἀλ-
 λά καὶ ταύτας πάσας ἡ ἐπιτροπὴ διὰ τῆς λε-
 λογισμένης καὶ ἔμφορος πολιτείας τῆς καὶ τῆ
 συναρωγῆ τοῦ συλλόγου ἤρε, καὶ δι' ἐλπίδος

ἔχει, ὅτι τοῦ λοιποῦ οὐδεμίᾳ τοιαύτῃ ἀνασπρή-
 σεται διὰ τῶν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ψηφισθέντων
 ὄρων, ὑφ' οἷς θὰ ὑποβάλλωνται ὁ τε ἐκδότης
 καὶ ὁ τυπογράφος.

Μετὰ τὸν Ἡσιόδον ἤδη ἄρχεται ἡ ἐκτύπω-
 σις τοῦ Αἰσχύλου, περὶ ἧς ἀπὸ πρῶν μηνῶν
 γίνονται διαπραγματεύσεις, ἀναβληθεῖσαι ἐπὶ
 μικρὸν ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ προέδρου ἡμῶν, ἤδη
 δὲ ἐπαναληθεῖσαι, ὅπως οὗτος ἐκτυπώθη ἐν
 Λειψίᾳ, καὶ κατ' ἐπίμονον αἰτησιν τοῦ περι-
 φήμου ἐκδότου κ. Wecklein πρὸς ἀποφυγὴν
 τυπογραφικῶν πλημμελημάτων καὶ διὰ τοῦς
 μᾶλλον συμφέροντας ὄρους.

Ἐπειδὴ δέ, ὡς ἐλπὶς ἐστὶ, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ
 κ. Wecklein γραφόμενα, ἐν βραχεῖ ἐκτυπω-
 θήσεσιν καὶ ὁ Δ' τόμος ὁ περιλαμβάνων τὸν Α'
 τόμον τοῦ Αἰσχύλου, χρηματικὸν δὲ ποσὸν
 ἐπαρκοῦν ὑπολείπεται σὺν τοῖς τόκοις τῆς λη-
 γούσης ἐξαμηνίας, δυνατὴ ἐστὶ καὶ ἡ τοῦ Ε'
 τόμου ἑναρξίς τῆς ἐκτυπώσεως καὶ πρὸ τῆς ἐκ-
 τυπώσεως μάλιστα τοῦ Δ' τόμου. Ἀλλὰ τὴν
 φροντίδα ταύτην καταλείπομεν τοῖς μέλλουσι
 διαδόχοις ἡμῶν.

Τοιαῦτα, κύριοι, τὰ ὑπὸ τῆς φιλολογικῆς
 ἐπιτροπῆς πεπραγμένα».

β'. Ὁ κ. Ν. Φωτιάδης, ἀντιπρόεδρος, ἀ-
 ναγινώσκει τὴν ἐκθεσιν τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπι-
 τροπῆς.

γ'. Ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει
 τὴν ἐτησίαν αὐτοῦ ἐκθεσιν περὶ τῆς ἀλληλο-
 γραφίας καὶ τοῦ ἀναγνωστηρίου.

δ'. Ὁ εἰδικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν
 ἐτησίαν αὐτοῦ ἐκθεσιν περὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ
 συλλόγου.

ε'. Ὁ κ. Μηλιώτης, ταμίας, ἀναγινώσκει
 τὴν ἐκθεσιν αὐτοῦ περὶ τῶν προσόδων καὶ δα-
 πανῶν τοῦ λήγοντος ἔτους, ἔχουσιν ὡδε.

«Κίριοι.

Ἄπειρος ὢν τὸ λέγειν, περιορίζομαι εἰς τὸ
 νὰ καθυποβάλω ὑμῖν τὴν ἐκθεσιν τῆς διαχειρί-
 σεως τοῦ ταμείου τοῦ συλλόγου δι' ἀριθμῶν
 μόνον.

Συνεπιείχ τῆς παραιτήσεως τοῦ προκατόχου
 μου ἀξιοτίμου κ. Θεμιστοκλέους Κουσουδῆ,
 παρέλαβον τὸ ταμεῖον τοῦ συλλόγου τῇ 15/27
 Δεκεμβρίου 1889, ἐν τῷ ὁποίῳ δυστυχῶς οὐ
 μόνον δὲν εὔρον ὀβολόν, ἀλλὰ καὶ ἔλλειμμα ἐκ
 γροσίων 8. Τοῦτο ἀρκεῖ, νομίζω, ὅπως πείσῃ
 ὑμᾶς περὶ τῆς οἰκτρᾶς οικονομικῆς καταστά-
 σεως, εἰς ἣν περιῆλθεν ὁ ἡμέτερος σύλλογος
 ἕνεκα τῆς καταπληκτικῆς αὐξήσεως τῶν κα-

θυστερούντων τακτικῶν μελῶν ἀποφεύγω δὲ νὰ ἐνδιατρίψω εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, διότι ἀρκούντως συνεζητήθη ἐν δυαί συνεδριάσει καὶ ἐξηγητήθη ἤδη. "Ὅθεν, κύριοι, ἐπιτρέψατέ μοι, ἵνα εἰσέλθω εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς διαχειρίσεως τοῦ ταμείου.

Καὶ πρῶτον ἀρχομαι ἀπὸ τῶν ἐκτάκτων συνδρομῶν. Ὁ φιλολογικὸς σύλλογος ὁμολολεῖ χάριτας καὶ εὐγνωμοσύνην εἰς τοὺς ἐξῆς δωρητάς, οἵτινες διὰ τῶν συνδρομῶν αὐτῶν ὑποστηρίζουσι τὴν ἐθνικὴν καὶ εὐγενῆ ἀποστολὴν αὐτοῦ.

Ὁ ἀξιότιμος κ. Στ. Ζαφειρόπουλος προσήνεγκε Ἀ. ὄθ. 25, ὁ ἀξιότιμος κ. Ἀνδρέας Συγγρός ἐξ Ἀθηνῶν Ἀ. ὄθ. 30, ἡ εὐγενεστάτη κυρία χήρα Ἰωάννου Γεωργαντοπούλου ἐκ Γαλαζίου φρ. 500, ὁ ἀξιότιμος κ. Εὐστάθιος Εὐγενίδης Ἀ. ὄθ. 25, ὁ σεβαστὸς ἡμῶν ἑταῖρος κ. Δ. Ν. Ταμβάκος Ἀ. ὄθ. 10 καὶ ὁ ἐν Μασσαλίᾳ κ. Στ. Βλαστός Ἀ. ὄθ. 1. Τὸ ὅλον Ἀ. ὄθ. 112. 83.

Ἐξεδόθησαν 187 ἀποδείξεις τακτικῶν μελῶν διὰ τὸ τρέχον συλλογικὸν ἔτος· εἰσπράχθησαν 125 μόνον τοῦ 29ου ἔτους καὶ 30 παρελθουσῶν χρήσεων τὸ ὅλον Ἀ. Τ. 155· ἐκ δικαιώματος δὲ διπλωμάτων Ἀ. Τ. 14.

Ἡ μερὶς αὐτῶν «Ἐκτακτοὶ πιστώσεις» παρουσιάζει ἐφέτος τὸ ἀρκετὰ στρογγύλον ποσὸν Ἀ. Τ. 97.34 καὶ τοῦτο συνεπέχ τῶν ἐξόδων, τὰ ὅποια ἀνέλαβεν ὁ σύλλογος διὰ τὴν κηδεῖαν τοῦ ἀειμνήστου ἰδρυτοῦ τοῦ συλλόγου καὶ πρῶην

προέδρου Ἡροκλέους Βασιάδου. Ἄλλ' ὁ ἀειμνήστος καὶ φιλόπατρις ἡμῶν ἑταῖρος, μεριμνήσας γενναίως πρὸ τοῦ θανάτου του ὑπὲρ τοῦ περιλημένου αὐτῷ συλλόγου κατέλιπεν ὑπὲρ αὐτοῦ εἰκοσάφραγκα 361.50, τὰ ὅποια κατετέθησαν διὰ τοῦ ἀνεψιοῦ του κ. Ι. Γκιόγα παρὰ τῇ ἐθνικῇ τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος διαρκῶς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου· κατὰ δὲ τὴν σημείωσιν τῆς εἰρημένης τραπέζης, ἣτις μετέτρεψε ταῦτα εἰς νέας δρ. παρήγαγον δρ. 8811.10, ὅπερ κεφάλαιον πρὸς 4 0/0 τὸ ἔτος ἀποφέρει τόκον περίπου νέας δρ. 350 ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου συλλόγου, δι' ὅπερ ὀφείλει τῷ ἀοιδίμῳ δωρητῇ Ἡρ. Βασιάδῃ αἰδίου εὐγνωμοσύνην.

Τὸ τῆς θεατρικῆς παραστάσεως καθαρὸν προῖον ἀνέρχεται εἰς λίρας 106.69, καὶ τοῦτο κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται τῇ ἀόκνῳ-μερίμνῃ τοῦ ἡμετέρου προέδρου ἐξοχωτάτου Καλλιάρχου βέη καὶ τῇ γενναίᾳ συμπράξει τοῦ ἀξιότιμου ἡμῶν ἑταίρου κ. Λεωνίδα Ζαρίφη καὶ πολλῶν ἄλλων ἀξιοτίμων ἑταίρων τοῦ συλλόγου καὶ ξένων.

Ἐν περιλήψει, κύριοι, αἱ εἰσπράξεις τοῦ ἐνεστώτος συλλογικοῦ ἔτους ἀνήλθον εἰς λίρας τ. 443.52 αἱ δὲ δαπάναι εἰς λίρας τ. 458.15 ὥστε ὑπάρχει ἔλλειμμα ἐκ λ. Τ. 14.63. Εὐχομαι δὲ ἀπὸ μέσης καρδίας, ὅπως ὁ διάδογός μου ἔχη τὸ εὐτύχημα νὰ παρουσιάσῃ ὑμῖν κατὰ τὸ ἐπιόν ἔτος εἰσπράξεις πολὺ ἀνωτέρας τῶν τῆς ἐφετεινῆς χρήσεως».

*ΠΙΝΑΞ διαχειρίσεως τοῦ ταμείου τῆς χρήσεως 1889-90 ἀπὸ 1ης μαΐου 1889
μέχρι τῆς 26ης ἀπριλίου 1890.*

ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ	ΠΛΗΡΩΜΑΙ
Ἐπίθ. χρήσεως 1888-89 Ἀ.Τ. 232.89	Εἰς διάφορα ἔξοδα Ἀ.Τ. 69.39
Ἀπὸ γλωσσικῆν ὕλην » 30.—	» ἔξοδα γραφείου » 23.79
» Ζωγράφειον διαγώνισμα » 100.—	» συντακτικὴν ἐπιτροπὴν » 80.16
» Ὀδριτσάνην » 30.—	» φωτισμὸν καὶ θέρμανσιν » 13.73
» διάφορα ἔξοδα » 35.—	» ἐκτάκτους πιστώσεις » 97.24
» συντακτικὴν ἐπιτροπὴν » 9.90	» μισθοδοσίας » 182.73
» μισθοδοσίας » 08	» Ζωγράφειον διαγώνισμα » 75.—
» ἐκτάκτους συνδρομάς » 112.83	» πυρασφάλιστρα » 12.92
» τακτικὰς συνδρομάς » 155.—	» ἀρχαιολογικὴν ἐπιτροπὴν » 1.11
» διπλώματα » 14.—	» ἀνεγνωστήριον » 20.72
» θεατρικὴν παράστασιν (κα- ὸχρὸν προῖόν) » 106.69	» Ὀδριτσάνην » 30.—
	» ἐπιστημονικὴν ἐπιτροπὴν » 1.34
	Ἐπίλοιπον εἰς μετρητὰ ἐν τῷ ταμείῳ » 218.26
Ἀ.Τ. 826.39	Ἀ.Τ. 826.39

5' Ὁ γενικὸς γραμματεὺς, ἀπόντος τοῦ κ. Πατρακίδου, βιβλιοφύλακος, ἕνεκα ἀδιαθεσίας, ἀναγινώσκει τὴν ἑτησίαν ἔκθεσιν αὐτοῦ περὶ τῆς βιβλιοθήκης, ἔχουσαν ὧδε.

«Κύριοι.

Κληθεὶς τῇ εὐμενεῖ ὑμῶν ψήφῳ εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ βιβλιοφύλακος, παρέρχομαι κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ ὠρισμένα, ὅπως ἐκθῶ τὰ ἐν αὐτῇ πεπραγμένα.

Ἐποία τις ἦν ἡ κατάστασις τῆς τοῦ ἡμετέρου συλλόγου βιβλιοθήκης, ὅτε ἀνετίθη μοι ἡ ἐπιμέλεια ταύτης, πάντες γνωρίζετε ἐκ τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος σαφοῦς καὶ περιεσιζομένης ἐκθέσεως τοῦ φίλου συναδέλφου καὶ προκατόχου μου κ. Θ. Σαλατέλη, ἣτις εἶνε προῖον μακρῶς καὶ ἐντριβοῦς μελέτης αὐτοῦ περὶ τὰ τῆς βιβλιοθήκης, ἅτε πολλάκις βιβλιοφύλακος ταύτης διατελέσαντος. Πρὸς ταύτη ἐν μόνον ἔχω νὰ προσθῶ, ὅτι ἡ ὑπ' αὐτοῦ τότε δοθεῖσα καὶ μὴ ἐκτελεσθεῖσα ὑπόσχεσις τῆς συντάξεως μέρους ἢ καὶ ὅλου τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου τῶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ βιβλιοθήκῃ βιβλίων ἐξετελέσθη κατὰ πλείστον μέρος τῇ συνεργασίᾳ καὶ τοῦ κ. Σαλατέλη.

Πρὶν δ' ἢ ἄρξωμαι τοῦ λόγου περὶ τοῦ σπουδαιότητος τούτου ζητήματος, ὀφείλω κατὰ καθήκον νὰ γνωρίσω ὑμῖν τὰ βιβλία, ἅπερ προσεκτήσατο ἡ ἡμετέρα βιβλιοθήκη ἐκ προσφορᾶς διαφόρων κυβερνήσεων, ἐπιστήμων ἰδρυμάτων, σωματείων καὶ φιλομουσίων ὁμογενῶν καὶ ἀλλογενῶν· διότι τὸ ὑπομνήσαι ὑμᾶς τὴν ἀνάγκην ἀγορᾶς χρησιμωτάτων βιβλίων δαπάνῃ τοῦ ἡμετέρου ταμείου κρίνω πάντη περιττόν, ἐπειδὴ πολλάκις ἐλέγχθη ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, γνωρίζω δέ, ὅτι ἀδυνάτων ἐρῶ, ἐπὶ ἐν δὲ καὶ μόνον θὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τοῦ μέλλοντος διαδόχου μου, τὴν ἀντὶ πάσης θυσίας ἀποστολὴν ἱκανῶν βιβλίων καὶ μάλιστα σπουδαίων εἰς τὸ βιβλιοδετεῖον.

Τὰ κατὰ τὸ ἔτος λοιπὸν τοῦτο δωρηθέντα ἡμῖν βιβλία, ἀναπληροῦντά πως τὰ μὴ παρ' ἡμῶν ἀγοραζόμενα, οὐ μόνον οὐχ ὑπολείπονται τῶν προσεγεγνηθέντων εἰς πολλὰ προγενέστερα ἔτη, ἀλλὰ καὶ πλεονάζουσι αὐτῶν. Μὴ ἐπιθυμῶν δὲ νὰ παρενοχλήσω τὰς ἀκοὰς ὑμῶν δι' ἀκριβοῦς ἀπαριθμήσεως τῶν τε βιβλίων καὶ τῶν δωρητῶν, ἀφοῦ τοῦτο γίνεται ἐν ταῖς τακτικαῖς τοῦ συλλόγου συνεδριάσεσιν, ἄσμενος ἀγγέλλω ὑμῖν, ὅτι ταῦτα συμποσοῦνται εἰς 584 σώματα, μικρὰ τε καὶ μεγάλα, ἐξ ὧν

208 σώματα. ἢ τόμοι 304 εἰσὶν ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ αἰδιόμου ἀντιπροέδρου τοῦ συλλόγου Ι. Γεωργιαντοπούλου, 44 τοῦ ἀείποτε ἐν τῇ μνήμῃ ἔχοντος τὸν ἡμέτερον σύλλογον κ. Χ. Παπαδοπούλου, 100 ἐναΐσιμοι διατριβαὶ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀλλῆς, 58 τοῦ τῆς Ἐιδελθεύργης, 58 τοῦ τῆς Βρεσλαυίας καὶ 18 τοῦ τῆς Ἐρζάγγης, 8 τόμοι ὑπομνημάτων τῆς βας. ἀκαδημίας τῶν Βρυξελλῶν, 5 τοῦ ἐθνολογικοῦ γραφείου τῆς ἐν Οὐασιγκτῶν σμιθσωνεῖου ἀκαδημίας καὶ 15 ἀνωρύμου. Πρὸς πάντας τοὺς δωρητάς, εἰ καὶ τὸ προεδρεῖον ἀπονέμει τὰς τε εὐχαριστίας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ συλλόγου, ὀφείλωμεν κατὰ καθήκον καὶ σήμερον νὰ ἐκφράσωμεν δημοσίᾳ ταύτας.

Ἦδη δ' ἄρξομαι τοῦ λόγου περὶ τοῦ σπουδαιότητος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ γεγονότος. Μικρὸν μετὰ τὴν ἐναρξίν τοῦ συλλογικοῦ ἔτους ὁ σύλλογος ἀνέθηκεν εἰς εἰδικὴν ἐπιτροπὴν συνισταμένην ἐκ τῶν κ. Θ. Σαλατέλη, Α. Λεβὴλ καὶ ἐμοῦ τὴν σύνταξιν τοῦ παρὰ πλείστον ἀπὸ πολλοῦ ποθουμένου ἀλλὰ πάντοτε ἀναβαλλομένου καταλόγου τῶν βιβλίων τῆς ἡμετέρας βιβλιοθήκης, ἔργου χρησιμωτάτου μὲν, ἀλλ' ἐπιμόχθου καὶ χρόνου μακροῦ δεομένου. Τοῦ ἔργου τούτου ἡ ἐπιτροπὴ μετὰ θάρρους ἐπελάθετο, συνεχῶς καθ' ὅλον τὸ θέρος ἐργαζομένη καὶ αὐτὸν τὸν τῆς ἀναπαύσεως τῆς καιρὸν θυσιάζουσα μέχρι σепτεμβρίου ἀρχομένου, ὅτε διεκόπη ἡ ἐνδελεχὴς ἐκείνη ἐργασία, ἅτε τῶν μελῶν αὐτῆς ἦδη σχολαζόντων, ἀλλὰ καὶ πάλιν ὑποκαλεπτόντων τὸν ὑπολειπόμενον αὐταῖς χρόνον. Ἀλλὰ πρὸς σύνταξιν τοῦ καταλόγου ἀπαραίτητος ἦν ἡ ἐκ τῆς οἰκείας θέσεως μετὰθεσις τῶν βιβλίων πρὸς ἀντιπαρβολὴν τῶν τίτλων τῶν βιβλίων πρὸς τὰ δελτία, ὧν οὐκ ὀλίγα ἦσαν ἑλλιπῆ ἢ ἐσφαλμένως ἀντιγεγραμμένα, ὡς ἐναργῶς κατεδείχθη. Ἠδύνατο τῷ ὄντι ἡ ἐπιτροπὴ, ἂν ἤθελε νὰ συντάξῃ ἐπιπολαίως καὶ ἐν βραχεῖ τὸν κατάλογον, λαμβάνουσα ἅπαντα τὰ δελτία ἰδιαίτερος νὰ συντάξῃ ἐξ αὐτῶν καὶ μόνων τοῦτον ἄνευ ἀντιπαρβολῆς. Ἐπόμενον δ' ἦν, ὅτι ἡ ἐκ τῆς θέσεως μετὰτόπισις τοῦ βιβλίου θὰ ἐπήνεγκε σύγχυσιν καὶ ἀταξίαν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ. ἦν ἡ ἐπιτροπὴ δὲν ἠδύνατο νὰ ἄρῃ διὰ μακρικῆς βλάβου, διότι ἄλλαι σπουδαῖοι τεραὶ ἀσχολαίαι, αἱ ἐπιπολάζουσαι νόσοι καὶ τὸ βραχὺ τῆς ἡμέρας, ἀπέστησαν αὐτὴν τοῦ ἔργου, ἀναμένουσαν τὸν κατάλληλον καιρὸν πρὸς ἄρσιν τῆς ἐπικρατησάσης ἀταξίας, ὅπερ

ἔση αὐτῇ δύναμις καὶ ἐπραξεν ἐλθόντος τοῦ καιροῦ. Τὴν ἀταξίαν ταύτην ἐπωφελούμενοί τινες, ὧν ὁ πολὺς τοῦ συλλόγου ζῆλος κατέπραγεν αὐτούς, καλῶς μελετήσαντες τὴν ἀρχὴν τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως πικρὰς κατετόξευσαν μομφὰς κατὰ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ ταῦτα ἀπόντων καὶ τῶν τριῶν ἐκ τῆς συνεδριάσεως, ὅπερ καὶ μόνον ἰκανὸν εἶναι χαρακτηριστικόν, ἀγνοοῦντες ἕως οἱ κύριοι οὗτοι, ὅτι ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν ἐπὶ μῆνας ὅλους κλείονται αἱ βιβλιοθήκαι καὶ οὐδενὶ ἐπιτρέπεται ἢ εἰς αὐτὰς εἰσόδος.

Θαροῦντως λοιπὸν δύναμαι ν' ἀναγγείλω τοῖς φίλοις ἐταίροις τοῦ συλλόγου, ὅτι τὰ 3/4 τῆς ὅλης ἐργασίας εἶναι ἤδη τετελεσμένα ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς, διότι τὰ πλείεστα τῶν βιβλίων εἶναι κατατεταγμένα εἰς τὴν προσήκουσαν ἐκαστῶ ἐπιστήμῃν ἢ τέχνῃν, καὶ τὰ ἡμίση τῶν δελτίων ἀντιγεγραμμένα ἐν τῷ οἰκείῳ καταλόγῳ κατ' ἀρχαϊκῆν τάξιν καὶ τὴν προσήκουσαν ὑποδιαίρεσιν· ὑπολείπονται δὲ μόνον τὰ περιοδικά, αἱ ἐκθέσεις καὶ οἱ λόγοι ἐπισήμων ἰδρυμάτων καὶ ἀδελφοτήτων, τὰ διάφορα, ἰκαναὶ ἐναίσιμοι διατριβαὶ (διότι αἱ πλείεστα ἐνεργήσαν ἐν τῇ οἰκείῃ ἐπιστήμῃ), ὀλίγα δελτία πρὸς ἀντιπαροβολὴν πρὸς τοὺς τίτλους τῶν βιβλίων καὶ ἡ ἀντιγραφή τῶν ἀντιπαροβληθέντων καὶ ὑπολειπομένων δελτίων ἐν τῷ οἰκείῳ καταλόγῳ.

Ἐκ τῶν εἰρημένων κατὰδῆλον ἤδη γίνεται, ὅτι τὴν ἐπὶ μικρὸν κρατήσασαν ἀταξίαν μετ' οὐ πολὺ θὰ διαδεθῇ ἡ τάξις καὶ πάντες θ' ἀνομολογήσωσι τὰ μεγάλα πλεονεκτήματα, ἅπερ θὰ παράσχῃ τοῖς τὴν βιβλιοθήκην ἐπισκεπτομένοις ὁ κατάλογος.

Τοιοῦτον, κύριοι, τὸ οἰκοδόμημα, ὅπερ ἡ ἐπιτροπὴ ἐπεχείρησε μὲν ν' ἀνεγείρῃ τέλειον, ἀλλ' ἐλλείψει χρόνου δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποπερατώσῃ, ἐφ' ᾧ καὶ σήμερον ἐξαιτεῖται τὴν συγνώμην τοῦ συλλόγου· κατέθηκεν ὅμως στερρὰ τὰ θεμέλια καὶ ἤγειρε τοὺς τοίχους ἰσχυροὺς ἀλλ' οὐχὶ καὶ μέχρι τῆς κορυφῆς, καταλείπει δὲ τὴν συμπλήρωσιν καὶ ἐπιστέγασιν τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος εἰς τὸν μέλλοντα διάδοχόν μου, ᾧ εὐχεται τελείαν ἐπιτυχίαν. Γένοιτο».

Ἐπὶ τούτοις ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας πάντας τοὺς ἀναγνόντας τὰς ἐκθέσεις, λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ἈΝΑ'

(Ἑκτακτος)

τῆς 29 Ἀπριλίου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀρχαιρεσίαι.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἐκτάκτου συνεδριάσεως τῆς 25 Ἀπριλίου, ὁ πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι πρόκειται ἐν τῇ συνεδριάσει ταύτῃ, κατὰ τὸν κανονισμόν, ἡ ἐκλογή τῶν κοσμητῶρων τοῦ νέου συλλογικοῦ ἔτους.

Ὁ κ. Μαλιάδης λέγει, ὅτι ἐπειδὴ πρόκειται περὶ ἀρχαιρεσιῶν, δεόν νὰ ἀναγνωσθῇ ὁ κατάλογος τῶν παρόντων μελῶν.

Ὁ κ. Σαλτέλης λέγει, ὅτι πρὸς τοῦτο δεόν τὸ προεδρεῖον νὰ ἔχῃ παρ' ἑαυτῷ τὸ περιοδικὸν τοῦ συλλόγου καὶ τὰ στελέχη τῶν πληρωμῶν, ὅπως ἐξελεγχθῇ, ἂν οἱ παρόντες ἐπλήρωσαν τὰς ἐτησίους αὐτῶν συνδρομὰς καὶ ἐπομένως εἶναι μέλη τοῦ συλλόγου καὶ ἔχουσι τὸ δικαίωμα ἐκλογέων καὶ ἐκλεξίμων.

Θορύβου γενομένου καὶ πολλῶν αἰτουμένων τῶν λόγων, ὁ πρόεδρος οὐδενὶ διδούς αὐτὸν δηλοῖ, ὅτι οἱ ψηφοροῦντές εἰσιν ἐγγεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς παρουσίας.

Ὁ κ. Δ. Γενήδουνας λέγει, ὅτι ἐπειδὴ οἱ παρόντες εἶναι ἐγγεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς παρουσίας, κατὰ διεκέρυξεν ὁ κ. πρόεδρος, ἂν τινες τούτων δὲν εἶναι μέλη τοῦ συλλόγου, τὴν εὐθύνην θέλει ὑπέχει τὸ προεδρεῖον.

Ἐπὶ τούτοις ἄρχεται ἡ ψηφοφορία ψηφοροῦντων 103 καὶ ἀναδεικνύονται διὰ τὸ συλλογικὸν ἔτος 1890-91

Πρόεδρος μὲν ὁ κ. Κ. Καλλιιάδης.

Ἀντιπρόεδροι δὲ οἱ κκ. Χρ. Χατζη-χρήστου καὶ Ἀθ. Πηνιατῶρος.

Γενικὸς γραμματεὺς, ὁ κ. Θ. Σαλτέλης.

Εἰδικὸς γραμματεὺς, ὁ κ. Ἀλ. Χρησιθίδης.

Λογιστής, ὁ κ. Διον. Κοντογεώργης.

Βιβλιοφύλαξ, ὁ κ. Ν. Παπαγιαννόπουλος.

Ἐπιμεληταὶ δέ, τῶν μὲν ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν ὁ κ. Πελοπίδης Κούππας, τῆς δὲ ὀργανοθήκης ὁ κ. Β. Ρίτσος ἱατρός.

Εἶτα τῇ προτάσει τοῦ προεδρείου ἀνεδείχθησαν μέλη τῶν διαφόρων ἐπιτροπῶν, τῆς

Ἀνθρωπολογικῆς.

Χρηστίδης Ἀ., Κελαϊδίτης Κ., Κούππας Π., Λιμαράκης Α., Ναοῦμ Ι., Περδικίδης Κ., Ρίτσος Β., Σκωτιδης Ν.

Ἀρχαιολογικῆς.

Βεγλερῆς Γ., Calvert, Curtis C. G., Κούππας Π., Long Α., Μανσοῦρωφ Η., Millingen Α., Mordtmann Α., Περδικίδης Κ., Pretextat, Σαλτέλης Θ., Σιδερόπουλος Ξ., Σμυρνῶφ Α.

Ἐκπαιδευτικῆς.

Βαλσαμάκης Κ., Βακαλόπουλος Κ., Ἰάλεμος Ὁδ., Κοντογεώργης Διον., Παπαγιαννόπουλος Ν., Ποπέσκος Ε., Σαλτέλης Θ., Χατζηχρήστου Η., Ἀνδρεάδης Ὁδ.

Ἐπιστημονικῆς.

Ἀεστορίδης Γ., Ἀπέρης Π., Ἀμπελίδης Μ., Μακρῆς Κ., Μαλιάδης Δ., Μαυρογορδάτος Φρ., Πηνιατῶρος Ἀθ., Πουλουίδης Γ., Ρίτσος Β., Χατζηχρήστου Η.

Οἰκονομικῆς.

Βαλλιῆνος Β., Βελλογιάννης Μ., Γκιών Ι., Κοντογεώργης Δ., Μακρῆς Κ., Μηλιώτης Δ., Μπλέσσας Ν., Ηρώτις Η., Φωτιάδης Ν., Χατζόπουλος Ι.

Συντακτικῆς.

Παπαρρούσης Π., Πετρακίδης Η., Σουλίδης Ν.

Φιλολογικῆς.

Ἀσπριώτης Ι., Οἰκονομίδης Δ., Παρίτης Κ., Πετρακίδης Η., Σαλτέλης Θ., Τάγης Φ., Χατζηχρήστου Χρ.

Ἐλεγκτικῆς.

Ἐλπίδης Γ., Μαυρογορδάτος Φρ., Φωμιάδης Κ.

Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΝΒ'

(Τακτικῆ)

τῆς 30 Ἀπριλίου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς 9 ἀπριλίου ἡ ἀνακοινῶται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τῶν κ. Lorentz καὶ Keil, βιβλιοπωλῶν, αἰτουμένων τρία ἀντίτυπα τοῦ ἀρχαιολογικοῦ παραρτήματος τοῦ ΙΔ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου.

Τοῦ κ. Στεφάνου Ζαφειροπούλου, ἐκ Μασσαλίας, ἀποστέλλοντος αἰτήσιν τοῦ συλλόγου, δύο ἀντίτυπα τῶν δαπάνη αὐτοῦ ἐκδοθέντων γεωγραφικῶν πινάκων ὑπὸ Η. Kiepert, τὸ μὲν διὰ τὴν σχολὴν τοῦ χωρίου Καπέρ-βαζέ τῆς ἐπαρχίας Κυζίκου, τὸ δὲ ἀρήσιν τῶ συλλόγῳ, ὅπως διαθέσῃ αὐτὸ κατὰ βούλησιν.

Τῆς φιλολογικῆς τοῦ συλλόγου ἐπιτροπῆς, γνωμοδοτοῦσης ἐπὶ τῆς παραπεμφθείσης αὐτῇ τελευταίας ἐπιστολῆς τοῦ κ. Ζωμαρίδου, περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Λίσχγλου ὑπὸ Ν. Wecklein παραγματευομένης, καὶ συνιστώσης τὴν ἀποστολὴν ἀπαντήσεως κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιτροπῆς.

Τῆς ἐνταῦθα γαλλικῆς πρεσβείας, προσκαλοῦσης τὸν σύλλογον νὰ παραλάβῃ δι' ἀντιπροσώπου του ἐπὶ ἀποδείξει καὶ ἐπὶ πληρωμῇ τῶν ἀπὸ Παρισίων μέχρι Κωνσταντινουπόλεως ἀκολουθησάντων ἐξόδων σὺν τῷ δασμῶ ἕκ φρ. 18 τὸ παρ' αὐτῇ κινώτιον, περιέχον τὰς ἐπιτηρίδας τοῦ ἐν Παρισίοις πρὸς διὰδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμᾶτων συλλόγου.

Τῶν φοιτητῶν τοῦ πανεπιστημίου Montpellier, αἰτουμένων ταχεῖαν ἀπάντησιν εἰς τὰς ἐπομένας αὐτῶν ἐρωτήσεις :

1) Πέμπει ὁ σύλλογος ἀντιπροσωπεῖαν εἰς τὰς πανεπιστημιακὰς ἐορτὰς ;

2) Ἐκ πόσων μελῶν σύγκειται ἡ ἀντιπροσωπεῖα αὕτη ;

3) Σημειωθήτωσαν τὰ κύρια ὀνόματα καὶ ἐπίθετα τῶν ἀντιπροσώπων ἢ τοῦ ἀντιπροσώπου, εἰ δυνατὸν.

4) Πόθεν εἰσελεύσονται εἰς τὸ γαλλικὸν ἔδαφος.

Αἱ αἰτούμεναι πληροφορίαι εἰσὶν αὐτοῖς λίαν ἀναγκαῖαι, ὅπως ἐπιτύγῳσιν ἑκπτώσιν τῶν ναύλων τῶν γαλλικῶν σιδηροδρόμων πρὸς ὄφρ-

λος τῶν εἰς τὰς πανεπιστημιακὰς ἐφορτὰς προσελουσμένων ξένων ἀντιπροσώπων.

Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι τῶν δύο γεωγραφικῶν χαρτῶν, οὓς ὁ κ. Ζαφειρόπουλος ἀπέστειλεν ἡμῖν ὁ μὲν εἰς ἀποσταλήσεται εἰς Καπὲρ-Βαζέ τῆς Κυζίκου, ὁ δ' ἕτερος θέλει μείνει ἐν τῷ συλλόγῳ· καὶ ὅτι τὸ κριώτερον τὸ ἀποσταλὲν τῷ συλλόγῳ ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἑλλήν. σπουδῶν συλλόγου θέλει ληφθῆ ἔκ τῆς ἐνταῦθα γαλλικῆς πρεσβείας.

β') Ἀναγινώσεται ἡ ἐπιστολὴ τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, δι' ἧς προτείνει αὕτη νὰ γραφῆ τῷ κ. Ζωμαρίδῃ, ὅπως πέμψῃ τοὺς ὄρους τοῦ τυπογράφου περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Δ' τόμου τῆς Ζωγραφ. βιβλιοθήκης, τοῦ ὑπὸ τοῦ γυμνασιάρχου κ. Wecklein ἐκδοθησομένου, καὶ τὰ τυπογραφικὰ δοκίμια· ἡ πρότασις τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς τεθεῖσα εἰς ψηφοφορίαν γίνεται δεκτὴ.

γ') Ὁ κ. Prétextat ἀναγινώσκει πραγματεῖαν αὐτοῦ γαλλιστὶ ἐπιγραφομένην «*l'écographie orthodoxe*».

Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΝΒ'

(Ἑκτακτος)

τῆς 5 Μαΐου 1880.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Μὴ ὑπαρχόντων ἐτοιμῶν τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινούται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἑλληνικοῦ διδασκαλικοῦ συλλόγου, αἰτουμένου τὴν σειρὰν τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου ἀπὸ τοῦ ΙΖ' τόμου καὶ ἐφεξῆς καὶ ὑποσχομένου νὰ πέμψῃ τῷ συλλόγῳ εἴ τι ἐλλείπει αὐτῷ ἔκ τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ «Πλάτωνος».

Τοῦ κ. Ε. Ζωμαρίδου, ἐκ Λειψίας, συνιστώντος, ὅπως ὁ σύλλογος τελειωτικὴν λάβη ἀπόφασιν πρὸς ἐναρξίν τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ ἀπὸ ἐπτὰ μηνῶν ἐτοιμοῦ ὄντος χειρογράφου τοῦ Α' τόμου τοῦ Αἰσχύλου.

Τοῦ κ. Κ. Ν. Ζωγραφάκη, ἐξ Ἀθηνῶν, αἰτουμένου, ὅπως ἀνακουιωθῆ αὐτῷ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ὑποβληθείσης εἰς τὸ Ζωγρ. διαγωνισμῶν γλωσσικῆς ὕλης αὐτοῦ κατὰ τὸ ληξάντος «ὁ μῦθος περὶ τοῦ θανάτου τῆς Σαπφούς».

Τῆς ὑπὲρ τῆς μεγ. τοῦ γένους σχολῆς ἀδελφότητος Ἐπικουρήνης προσκλητήριος εἰς τὴν ἐπέτειον αὐτῆς ἐορτῆν.

Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι ἀποδέχεται τὸ προεδρεῖον τὴν πρόσκλησιν τῆς ἀδελφότητος «Ἐπικουρήνης» καὶ παρακαλεῖ καὶ τὰ μέλη νὰ παραστῶσι. Προτείνει δὲ καὶ ὁ σύλλογος παραδέχεται, ὅπως δοθῶσι τὰ αἰτούμενα τῷ ἐν Ἀθήναις διδασκαλικῷ συλλόγῳ.

β') Ὁ κ. Σαλτέλης, εἰσηγητὴς τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἀναγινώσκει τὴν περὶ τοῦ Ζωγραφείου διαγωνισματος ἔκθεσιν, ἔχουσαν ὡδὲ.

α Φίλοι ἐταῖροι.

Ἡ φιλολογικὴ τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ἐπιτροπὴ ἐργαζομένη σήμερον διὰ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς, ἵνα τὴν ἑαυτῆς κρίσιν περὶ τοῦ Ζωγραφείου ἀγῶνος ὑποβάλῃ ὑμῖν, καθῆκον ἱερὸν ἡγεῖται ὅτι ἐκπληροῖ δάκρυ θαλερὸν λείβουσα ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ πολυκαύστου σοφοῦ αὐτῆς προέδρου, τοῦ αἰδιῖμου Ἡρακλέους τοῦ Βασιάδου, τοῦ ἰδρυτοῦ καὶ τοῦ ἔθνωφελοῦς τούτου ἀγῶνος, τοῦ περὶ τῆς συλλογῆς τῶν ζώντων μνημείων τῆς ἀρχαιότητος ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ τῷ βίῳ τοῦ νῦν ἑλλήν. λαοῦ, εὐχομένη, ὅπως μὴ ὁ θάνατος τοῦ πολυτίμου ἀνδρός λείαν Μουσῶν καταστήσῃ καὶ τὸν προσφιλεῖ αὐτῷ παῖδα, τὸν ἡμέτερον σύλλογον, ἀλλ' ἡ δεξιὰ τοῦ Ὑψίστου χειρὸς διαφυλάττῃ μὲν αὐτὸν ἐσσεῖ ἀλώθητον πάσης ἐχθρικῆς καὶ μισοκάλου ἐπηρείας καὶ πάσης δηλητηριώδους πνοῆς, προάγῃ δὲ αἰεὶ ἐπὶ τὰ κρείττω καὶ βελτίω πάσας τὰς ἔθνωφελείας αὐτοῦ ἐργασίας πρὸς δόξαν αἰδίου τῶν ἰδρυσάντων καὶ γενναίως ὑπὲρ αὐτοῦ ἀθλησάντων μεγαλοπρεπῶν ἀνδρῶν.

Νῦν δὲ προβῶμεν εἰς τὴν ἔκθεσιν ἡμῶν.

Αἰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀποσταλεῖσκα τῷ συλλόγῳ συλλογαὶ ζώντων μνημείων τῆς ἀρχαιότητος ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ τῷ βίῳ τοῦ νῦν ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰσὶ 13 αἰ πᾶσαι, αἰ ἐπόμεναι·

1) Ἡ ὑπὸ Σωσιπάτρου Δημοσθenoπούλου φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν «Κοραῆς» ἤτοι συλλογὴ ζ. μν. τῆς ἀρχ. γλώσσῃς ἐκ τῆς τοῦ λαοῦ (τῆς Σηλυβρίας καὶ Κεσσάνης) συλλεχθέντων.

2) Ἡ ὑπὸ Εὐστρατίου Δράκου «συλλ. ζ. μν. ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ μοσγονησιακοῦ λαοῦ».

3) Ὁ ὑπὸ Ἰωάννου Ζωγραφάκη «μῦθος περὶ τοῦ θανάτου τῆς Σαπφούς».

4) Ἡ ὑπὸ Θεμιστ. Πασσιάδου «συλλ. τῶν ἀνά τὸν Πόντον ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν τῶν ἐν Ὀρδοῦ (Κοπυόροις) ζ. μν. τῆς ἀρχ. ἐλληνικῆς γλώσσης».

5) Ἡ ὑπὸ Κωνσταντίνου Κουρτίδου καὶ Γεωργίου Κωνσταντινίδου «συλλ. ζ. μν. τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ τῶν περὶ αὐτῆς λαλουμένης».

6) Ἡ ὑπὸ Γ. Παπαδόπουλου «συλλ. δημοτικῶν ἄσματων, παραμυθίων κλπ. τοῦ ἐν Νισύρῳ ἑλλ. λαοῦ».

7) Τὰ ὑπὸ Παναγ. Μακρῆ «τεύχη δύο, Α' καὶ Β' περιέχοντα λέξεις τῆς δημόδου γλώσσης, παραμύθια, παροιμίας, ἄσματα κλπ. τῆς κωμοπλόεως Κατιρλί».

8) Τὰ ὑπὸ Παπᾶ Ἰωάννου Μανωλακάκη «δημοτικὰ ἄσματα, παροιμιαί, φρασσεολογία καὶ αἰνίγματα τῆς νήσου Καρπάθου».

9) Τὸ ὑπὸ Ἀττωνίου Πουλάκη «Ἀργεον, ἦτοι συλλ. ζ. μν. ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ἐπαρχιακοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον λαοῦ, ἰδίχ δὲ τῆς Κάτω Παναγίας Ἐρυθραίας».

10) Ἡ ἀπὸ τὸ γαιτρὸ Δημήτρη Πουλάκη γλώσσα μιᾶς γωνιᾶς τῆς Ἑλλάδας».

11) Ἡ ὑπὸ Κλεοβούλου Κοκκολάτου «συλλογὴ λέξεων, φράσεων, παροιμιῶν καὶ παραμυθίων θρησκικῶν».

12) Λεῖ ὑπὸ Κ. Κανελλάκη «σημειώσεις ἐπὶ τῶν ἀτάκτων Ἄδαμ. Κοραῆ».

13) Ἡ ὑπὸ Νικολάου Χρήστου «συλλογὴ παροιμιῶν καὶ φράσεων θρησκικῶν».

Αὗται εἰσὶν αἱ ἐφέτος ἀποσταλεῖσαι συλλογαὶ γλωσσικῆς ὕλης, εἰς ὧν τὴν βραχείαν ἀνάλυσιν προβαίνουμεν.

1) Ἡ ὑπὸ Νικολάου Χρήστου σπουδαστοῦ συλλογὴ συνίσταται εἰς παροιμίας καὶ φράσεις 216, αἵτινες, πλὴν ὀλιγίστων, οἷαι ἢ «Ἐκεῖ ποῦ δένε ὁ Θυὸς τὸ σακί, πέρονε ὁ δικάλος τ' ἄλευρο», καὶ ἢ «ἐκεῖ ποῦ μᾶς χρωστοῦσαν, μᾶς πῆραν καὶ τὸ βῶδ', καὶ γὰρ τὸν τόκο μᾶς ἔδωσαν κλωτσιαίς», καὶ ἢ «Κυριακὴ χαροπηδήστρα καὶ δευτέρα μουρμουρίστρα», αἱ λοιπαὶ πᾶσαι γνωστόταται μὲν καὶ κοινόταται εἰσιν, ἀλλ' εἰλικρινῶς ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ καὶ οὐχὶ ἐκ προδεδημοσιευμένων συλλογῶν ἀντεγράφθησαν, ὅπερ καταδεικνύεται πρὸ πάντων ἐκ τῆς ἀστόχου πολλῶν τούτων ἐρμηνείας. Ὁ συλλογεὺς ἐπεδείξατο μὲν πολλὴν προθυμίαν πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ προγράμματος τοῦ συλλόγου δὲν κατώρθωσεν ὅμως τοῦτο ἐντελῶς ὑστερήσας κατὰ τε τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν τῆς ὕλης, ἣν καὶ μετὰ πολλῆς τῆς

σπουδῆς κατέταξε καὶ ἡρμηνεύσεν, ὅπερ αἰτία ἐγένετο καὶ ἀνορθογραφῶν καὶ δὴ ἐπὶ τῶν ἐρμηνευμένων παροιμιῶν καὶ φράσεων. πρὸς δὲ καὶ ἄνευ ἐμβριθοῦς μελέτης καὶ κατανοήσεως τοῦ βήθους τῶν ἐνοιῶν τῶν παροιμιῶν καὶ εἴ τις ἀνάγκη παρθέσεως παραδειγμάτων τινῶν, ἀναφέρομεν τάδε: τὴν παροιμίαν «ἔβαλαν τὸν τρελλό, νὰ βγάλῃ τὸ ρεῖδι ἀπὸ τὴν τρύπα» ἐρμηνεύον κρίνει, ὅτι λέγεται περὶ τῶν ἀκατάλλήλως τιθεμένων εἰς ὑποθέσεις. ἐν αἷς ἢ διαχείρισις εἶναι δύσκολος καὶ λεπτή. ἐνῶ διάφορος ἢ ἔνοια καὶ ἢ χρῆσις τῆς ἐν λόγῳ παροιμίας, λεγομένης ὡς γνωστὸν μᾶλλον ἐπὶ τῶν νοσημόνων, οἵτινες ἐν τῇ σοφίᾳ καὶ ἐμπειρίᾳ αὐτῶν καλῶς γνωσκόντες τὸ ἐπικινδύον ἐπιχειρήσεως τινος ὠθοῦσιν ἐπιτηδεῖως τοὺς μικρόνας εἰς αὐτὴν προσυλάσσοντες οὕτως αὐτοὺς ἀπὸ τῶν κινδύνων τὴν δὲ παροιμίαν «Ἡ γίδα ὅσο ψωριάζει, τόσο σηκώνει τὴν οὐρὰ τῆς» νομιζῶν ταυτόσημον τῇ «Ἡ γίδα ὅταν θέλῃ νὰ τὴν δειρῇ ὁ τσομπάνης, παγαίνει καὶ ξεῖται ἔς τὴν βέργα του» ἐρμηνεύει οὕτω, ὅτι πολλάκις πολλοὶ ὅποιοιδήποτε (γράφει πάντα) τρόπον μεταχειρίζονται. ὅπως δυσχερῆσθωσι τινα καὶ ὑβρισθῶσιν ἢ καὶ τιμωρηθῶσιν, ὡς οἱ παῖδες π. γ. καὶ οἱ μαθηταὶ ἄλλῃ, καθ' ἡμᾶς, δὲν ἐνεβάρηθον εἰς τὸ πνεῦμα τῆς παροιμίας, ἥτις σημαίνει, ὅτι ὁ οὔσει φιλότιμος ἄνθρωπος, ὅσω πενέστερος καθίσταται, τοσούτω μᾶλλον μένει ἀκαμπτος ὥστε μὴ ταπεινωθῆναι καὶ πολλὰς ἄλλας παροιμίας ἀνεπιτυχῶς ἐρμηνεύει.

2) Ἡ δὲ συλλογὴ τοῦ Σωσιπάρχου Δημοσθενσοῦλου ἐκ Σηλυβρίας, ἱκανῶς πλουσία, περιέχει: 1) αἰνίγματα 26, πάντα κοινὰ πᾶσι τοῖς ἔλλησι. 2) καθαρογλωσσήματα 13 καὶ δύο λογοπαίγνια· 3) παροιμίας καὶ φρασσεολογίας 315, τὰς πλείστας κοινὰς· 4) εὐχὰς καὶ κατάρκας 15, κοινὰς καὶ συνήθεις· 5) χαιρετισμοὺς 11, κοινστάτους· 6) δεισιδαιμονίας 22· 7) ποιήματα διάφορα, ὅσων δημόδη ἄσματα, ναυουρίσματα καὶ ἄλλα τινά, ἐν οἷς ἐξέχει τὸ γνωστὸν τῆς μάνας μὲ τοὺς ἐννεὰ γιούς, ἀλλ' ἱκανῶς παρηλλαγμένον· 8) παράδοσιν μίαν. 9) παραμύθια 2, τ' ἀρνάκι καὶ τὸν βασιλικόν· 10) ἡμερολόγιον, ἦτοι προλήψεις περὶ ἐκάστης ἑορτασίου ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ. 11) λιανοτράγουδα δίστιχα 55. 12) λεξιλόγιον, περιέχον ὑπὲρ τὰ 150 μὲν κύρια ὀνόματα, τὰ πλεῖστα γυναικῶν, ὧν τινα ἀξιοσημείωτα· οἷον Ἀηδονιά, Ἀτιμητή, Ἀφειδοῦ, Ἀφράτη, Γραμματοῦ καὶ Γραμμα-

τένια, Διαλεχτή, Διαφραντώ, Ζουγραφένια, Καλούδα, Καταφυγή, Κελαιδινή, Καθαρή, Λουλουδα, Λιγερή, Λιθαρού, Μελιτού, Μόρφη, Νησιά, Όργου, Πρεπή, Σταλαχτή, Φιθρώ, Χρονού, Χαριτωμένη, Χρυσοτίμη, κλπ. και 15 οικουμενικά όνόματα. 13) Όνόματα χωρίων και τοποθεσιών 25. 14) λέξιλόγιον εκ λέξεων 65. ών αι πλείσται επιχωρίζουσαι, οίον άζώνι=άζων της άμάξης, άχυρόδρομος = γαλαξίας, άθτσιδες = άψιδες των τροχών της άμάξης, βρούστουλλα=φυτόν έδωδιμον, καμύω=κλειώ τους όφθαλμούς, άρχοντούλης, μεσούλης, πατούλης=ό έν τη άρχή, τῷ μέσῳ. τῷ τέλει πράξεως ών, τοῦμπα =ύψωμα, τύμβος, κλπ.

Ό φιλόπonos συλλογεύς απέφυγε μὲν ν' αποδυθῆ εἰς τόν άγώνα τῆς έρμηνείας πολλῶν χρηζόντων τοιαύτης, κατέγραψεν όμως ικανά τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας τέως άγνωστα ἢ μετὰ παραλλαγῆς τινος προσεκδοθέντα.

3) Ἡ δὲ Κλεισθ. Κοκκολάτου θρακική συλλογή πλουσία μὲν έστι τήν ὕλην, ἄτε περιλαμβάνουσα 555 λέξεις, αἱς παρενείρονται και παροιμίαι και παροιμιώδεις φράσεις. συνοδευόμενες πάσας ὑπὸ τῆς προσηκούσης έρμηνείας, και 4 παραμύθια, άλλ' ὀλίγα σχετικῶς περιέχει τὰ νέα και άγνωστα και επιχωρίζοντα έν Θράκη, τῶν πλείστων λέξεων οὐσῶν κοινοτάτων παντὶ τῷ ἑλληνικῷ.

4) Ἡ δὲ τῶν κ. Κ. Κουρτιδου και Γ. Κωνσταντινιδου συλλογή ἐξ Ἄδριανουπόλεως και τῶν πέριξ οὐ μόνον πλουσία καθ' ὕλην έστιν άλλὰ και κατ' εἶδος μεγάλην έν τοῖς πλείστοις φαίνεται ἔχουσα άξίαν. Περιέχει δὲ 1) λέξιλόγιον συγκείμενον εκ 300 λέξεων, ών αι πλείσται ιδιάζουσιν έν τοῖς περιχώροις τῆς Ἄδριανουπόλεως· 2) παραμύθια 4 φέροντα τὰς δε τὰς επιγραφάς: α) ὁ μῦθος τοῦ Ραμψινήτου καθ' Ἡρόδοτον· β) πετεινός κι' αλεπού· γ) τοῦ Σπουριτοῦδ'· δ) φτωχός και άρχοντας. Τὰ παραμύθια ταῦτά εἰσι σημαντικά και άξια μελέτης, και μάλιστα τὸ πρώτον. ὅπερ μετὰ πολλῆς τῆς χάριτός έστιν εκτεθειμένον. 3) Παροιμίαι και φράσεις 188, ών πολλαἱ εἰσι λίαν κοινά, οἶον, Ἄρης μάρης κουκουναρης κι' τοῦ μογογιατζῆ οὐ κόπανους. Σάν τῆς παλαβῆς τὰ μαλλιὰ. Τράβα γέρο, διάβουλε, τώρα στὰ γράματα, ἦν όμως ὁ συλλογεύς παραρθεῖρει, νομίζομεν, εἰς: Τράβα, γέρο, διάβουλου, τώρα 'ς τὰ γράματα. Ὅπου κόσμος και Κουσμῆς. Δύο γαιδιάρια μάλωναν γιὰ ζένη άχυρωνα. Ἄλλα λόγια ν' άγαπρούμαστε. Εἶπ' ὁ γάι-

δαρους τὸν πητεινὸ κηράλα κτλ. 4) ἄσματα και ποιήματα 39 ποικίλης ὕλης. Πολλά τούτων εἰσι γνωστὰ ἤδη τῷ συλλόγῳ ὑπ' άλλων συλλογέων προαποσταλέντα, ὡς π.χ. ἡ άκροστιχίς, άξιόλογον άλλως ποιήμα ὑπόθεσιν ἔχον τὰ πάθη και τήν άνάστασιν τοῦ Χριστοῦ· 5) δίστιχα 68, και τούτων πολλά γνωστὰ ἤδη· 6) αἰνίγματα 15, ών ὀλίγα άγνωστὰ· 7) λογοπαίγνια 5, κοινά· 8) εὐχῆς και κατάρας και έπωδάς 51, ών τινες πολλήν ἔχουσιν άξίαν, άλλὰ και τινές εἰσι κοινόταται· 9) ἦθη και ἔθιμα 21 αναφερόμενα εἰς προλήψεις και δεισιδαιμονίας, λίαν σπουδαία φαινόμενα, μάλιστα τὰ τοῦ οικουμενικοῦ βίου, ἄτε πολλαχῶς διαρωτίζοντα τὰς ἔξεις και τὸν ὅλως φανταστικόν τρόπον τῆς αντίλήψεως πολλῶν φαινόμενων τοῦ τε φυσικοῦ και ἠθικοῦ κόσμου. Τοιαύτη και ἡ συλλογή τῶν κ. Κουρτιδου και Κωνσταντινιδου, πολύτιμον και οὐκ ὀλίγον πρωτότυπον και ποιικιλωτάτην ενέχουσα ὕλην μετὰ πολλῆς τῆς τάξεως και άκριθείας συντεταγμένην.

5) Ἡ δὲ συλλογή Γ. Παπαδοπούλου, ἡ έν τῇ γλώσῃ τοῦ λαοῦ τοῦ νήσου Νισύρου, αποτελεῖται εκ δημοτικῶν ἄσματων, παραμυθίων, αἰνιγμάτων, παροιμιῶν, λογοπαίγνιων, έρωτικῶν ἄσματων και ὀνομάτων τοποθεσιῶν· έν τέλει δὲ προσαρτῶνται και δύο περιέργη έγγραφα συντεταγμένα κατὰ τὰς άρχὰς τῆς παρούσης 100ταετηρίδος.

α'. Και τὰ μὲν δημοτικά ἄσματα 9 τὸν αριθμὸν άξίῃ εἰσι μελέτης διὰ τε τὸ περιεχόμενον και μάλιστα διὰ τοὺς γλωσσικούς ιδιωτισμούς, οὓς μετὰ μεγίστης προσοχῆς φυλάττει ὁ συλλογεύς, ὅπερ κυρίως ἔχει τήν μεγίστην άξίαν, διότι κατὰ τὸ περιεχόμενον πολλάκις πολλά συμπίπτουσιν άλλήλοις και ἄσματα και παροιμίαι. Ἡρως τοῦ α'. ἄσματός έστιν ὁ σπαθακονταρωμένος Γιάννης, ὅστις κείμενος έτοιμοθάνων ἐπὶ μαρμαρόν παρὰ τὰς ρίζας τριῶν δένδρων κινεῖ τήν συμπάθειαν τριῶν παρθένων. Θῦμα δὲ γενόμενος τοῦ καθήκοντος και τῆς μεγαλοψυχίας αὐτοῦ ἀποθνήσκει έγκαταλείπον μητέρα, γυναῖκα και τρία μικρὰ τέκνα· άλλὰ και οὕτω δὲν μικροψυγεῖ, άλλ' εἰς τὰ παράπονα τῆς συζύγου λέγει:

Σώπα καλή μου, σώπα, κ' έντροπιάεις με.
Μῆξις ἦτον ἕνας, μῆξις ἦτο δρό;
Ἐννιά χιλιάδες ἦτο, κ' ἐγὼ μού' μονχός.
Κι' ἀπ' τῆς έννιᾶ χιλιάδες ἕνας μού' μείνει·
λαοῦ ποδάρον εἶχε κι' αἰετοῦ φτερά,
'ς τοὺς οὐρανοὺς ἐπέτα, 'ς τὰ νέφη βράσκετο·

και τέλος ανακαλύπτει, ότι ούτος ο πληγώσας αυτόν ήτο ο ίδιος αυτόν αδελφός. Τοῦ δὲ β' ἢ ὑπόθεσις ἐμπεριέχεται ἐν τῷ τελευταίῳ στίχῳ.

Θάμασμα θέλω νὰ γενῆ, πῶς γι' ἀγάπη θὰ χαθῶ.

Τοῦ δὲ γ' ἤρωσ ἐστὶν ὁ παλληκαρῆς

ὁ Κωνσταντῆς ὁ μικρός, ὁ Μικροκωνσταντῆς,

ὅστις κινήσας τὸν χόλον τοῦ βασιλέως διὰ τὴν παλληκαριάν του συλλαμβάνεται δολιῶς και- μώμενος·

Καὶ βόθρουν του τὰ μάτια του τρεῖς βόλταις μὲ μπρισίμι, καὶ δένουν του τὰ χέρια του τρεῖς βόλταις μ' ἄλυσίδια, βάζουν καὶ ἔς τὴν καρῆναν του τοῦ μύλου τὰ λιθάρια.

Ἄλλ' ὅμως, ὅτε ἦγον αὐτὸν παρὰ τὴν οἰκίαν τῆς ἀρμηστῆς του παρὰ τὴν θέλησιν καὶ τὰς παροακλήσεις αὐτοῦ, ἀκούσας τῆς ἀρμηστῆς του μεμφομένης αὐτῷ,

Δὲν σοῦλεα, κύρ Κωνσταντῆ, νὰ μὴ βαρκοκοιμάσκι, γιὰτὶ κι' ὁ ὕπνος ὁ πολὺς βαραινει καὶ χαλᾷ σε;

ὁ Κωνσταντῆς

κι' ὡς ἐναντρίαισε νὰ ἰδῆ, κόβουνοι τὰ μπρισίμια, καὶ πάει ν' ἀνεσηκωθῆ καὶ πέφτει ἡ λιθάρα· χρυσὸν σπαθῆριν ἔσυρε ποῦ τοῦ τὸ χέρι, τὴν πρώτη χιλίους ἔκοψε, τὴ δεύτερη δρὸ χιλίους, κ' εἰς τὸ γλυκὸ του γύρισμα μὴ ἦδρε μὴ ἐπῆρε.

Τὸ δὲ δ' ἀναφερόμενον εἰς τὸν ἀνίατον Θεὸν ἔχει μεγάλην ἀξίαν διὰ τὴν χάριν τινῶν στίχων, οἷοι οἱ ἐπόμενοι :

Τὸ κύμα, ποῦ γλυκότερον τῆς πέτρας τὴ μαλλιάδα, ποῦ ἔδειγετ' ἔς τῆς θάλασσης τὴν ὄψιν πρασινάδα, τὸ φεγγαράκι τὸ λαμπρό, ποῦ πέτα ἔς τὸν ἀγέρα, τὰ βράχη κάμπο μοῦδεινε καὶ τὸ σκοτάδι μέρα. Κ' εἶδα ἔς τὴν ἄκρη τοῦ γαλοῦ μιὰ πέριδικα μονάχη,

ἥτις ἐξῆλθεν, ἵνα συναντήσῃ καὶ ἀκολουθήσῃ τὸν ἄδοντα τὸ ἔσμα τοῦτο κυνηγόν.

Τὸ δὲ ε' δύναται νὰ ἐπιγραφῆ ἡ Διενίτσα, ὑπόθεσιν ἔχουσα τὸν ἔρωτα ταύτης πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ ἐξαδέλφου τῆς μητρὸς αὐτῆς, ὃν μὴ δυναμένη νὰ συζευθῆ ἀποθνήσκει.

Λάμπει ὁ ἥλιος, λάμπει στὰ βασιλέμματα, λάμπει ἡ Διενίτσα κάτω στὰ μνήματα.

Τὸ δὲ ς' παράπονόν ἐστὶ συζύγου, ἥτις ἐπὶ 14 ἔτη καὶ 19 μῆνας στερουμένη εἰδή- σεως περὶ τοῦ καλοῦ τῆς λαμβάνει τέλος ἐπι- στολὴν παρ' αὐτοῦ ἀγγέλλοντος, ὅτι εἰς τὴν Ἀρμενιὰ ἐπῆρε γυναῖκα τὴν κόρη μάλιστα, καὶ ἐπιλέγοντος,

Θέλεις παντρέψου, κόρη, θέλεις μὴ παντρευτῆς, θέλεις τὰ μαῦρα βάλει καλόγρια νὰ γενῆς.

Τοῦ δ' ζ' ὑπόθεσις ἐστὶν ἡ ἔξοχος καλλονὴ τῆς Εὐγενικῆς, πρὸ τῆς ὁποίας ἀπεκαλύφθη- σαν πάντες· μόνον ἓνα μικρὸ φραγγόπουλο δὲν ἔβγαλε τὸ φέσι. ὅτε ὑφάνασα ὠραῖον φέ- ρεμα καὶ φορέσασα αὐτὸ μετέβαινε τὴν κυρια- κὴν εἰς τὸν ἅϊ-Γιῶργη· ἡ Εὐγενικὴ ἰδοῦσα τοῦτο

Τοῦ λέει, βγάλ' τὸ φέσι σου, κλῖνε τὴν κεφαλὴν σου.

Ἄλλὰ τὸ φραγγόπουλο ἀπαντᾷ·

Μῆτε τὸ φέσι βγάλω γῶ, μῆτε κεφάλι κλῖνω. Τὴν κόρη ποῦδα σήμερα γυναῖκα θὰ τὴν πάρω, γυναῖκα κ' εὐλοητικὴ μὲ τὸ χρυσὸ στευάνι. Κ' ἡ κόρη ἄμα τάκοσε, πολὺ τῆς κακοεῖνη. "Αἶ μου Γιῶργ' Ἀρακλειανέ, παλιὸ μοναστηράκι, καὶ γλύτωσε με σήμερα 'πὸ τοῦτο τὸ φραγγάκι, νὰ φέρω λίτρας τὸ κερί καὶ λίτρας τὸ λιθάρι, καὶ μὲ τὴν καραθόβαρκα νὰ κουαλῶ τὸ λάδι. Κ' ἐσχίστηκαν τὰ μάρυμα κ' ἤμπεν ἡ κόρη μέσα.

Ἄλλὰ καὶ τὸ φραγγόπουλο τάζει εἰς τὸν ἄγιον πλειονα.

"Αἶ μου Γιῶργ' Ἀρακλειανέ, παλιὸ μοναστηράκι, τὴν κόρη ποῦδα σήμερα νὰ μοῦ τὴν φανερώσῃς, νὰ φέρω λίτρας τὸ κερί καὶ λίτρας τὸ λιθάρι, καὶ μὲ τῆς καραθόβαρκα νὰ κουαλῶ τὰ λάδι. Κ' ἐσχίστηκαν τὰ μάρυμα κ' ἤβγεν ἡ κόρη ἔξω. καὶ γυναῖκα τὴν ἐπῆρε.

Ἐν δὲ τῷ η' μήτηρ παρακαλεῖ τὴν ἡμέραν, πολλὰ τάζουσα εἰς αὐτὴν πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ ἐκκλησιὰ νὰ τῆς χτίσῃ καὶ νὰ τῆς βγάλῃ κ' ὄνομα καλοπαρηθροήστρα, νὰ τῆς ἐπιναφέρῃ ἐκ τῆς ξένης τὰ παιδιὰ τῆς.

Τοῦ δ' θ' καὶ τελευταῖον ἔσματος ὑπόθε- σις ἐστὶ ἡδε. Κόρη πείθει γελιδόνα νὰ μετα- βῆ καὶ τῇ φέρῃ καλὸ χαμπάκι ἀπὸ τὸν καλὸ τῆς ὑπισχυομένη νὰ τῇ κτίσῃ τὴν φωλεάν, ἣν ἔμελλε νὰ κτίσῃ ἡ γελιδὼν, μὲ ἀσθέστη καὶ μπαμπάκι. Ἡ γελιδὼν πείθεται· ἀλλ' ἐπα- νελθοῦσα καὶ μὴ εὑροῦσα τὴν φωλεάν,

"Ἐκατσε κ' ἔλαψε πιορά, τὴν κόρη καταριέται. Κόρη, πάντα νὰ καρτερῆς καὶ πάντα ν' ἀλιμένης, πάντα τὰ γελιὰ σου ἔρα, τὰ μάτια σου βρεμένα, τὰ μῆλα τοῦ προσώπου σου καμένα 'πὸ τὰ δάκρυα.

β') Τῶν δὲ παραμυθίων 7 τὸν ἀριθμὸν τοῦ μὲν ἄ ὑπόθεσις ἐστὶ ἡ δικαία τιμωρία γυναικὸς ἀποδειχθείσης ἀπίστου συζύγου καὶ ἀστόργου μητρὸς ἐπὶ τὸ δραματικώτερον διεξηγημένη καὶ πλήρης περιπετειῶν· σχέσιν δ' ἔχει πρὸς τὴν ἀρχὴν, ὅτι τῆς Μοίρας τὴν ἀπόφασιν οὐδαὶς δύναται νὰ μεταβλήῃ. Τοῦ δὲ β' ὑπόθεσις ἐστὶν ἡ τύχη τῶν δύο γερόντων, ὧν ὁ μὲν ἐκ

πτωγοῦ γίνεται πλούσιος, ὁ δὲ θῦμα τῆς ἐαυτοῦ ἀπληστίας. Τοῦ δὲ γ', ὁ ἐξ ἀγνοίας γάμος τινὸς μετὰ τῆς συζύγου τοῦ υἱοῦ του ἐν ξένη γῆ ἐπὶ μακρὸν ὄντος, καὶ ἡ ἀπόδοσις αὐτῷ τῆς γυναικὸς ἐπανελθόντι καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως γενομένης. Τοῦ δὲ δ' ὑπόθεσις ἐστὶν ἡ τιμωρία Δεσπότη, πνευματικοῦ καὶ ἐπιτρόπου, ἀποπειραθέντων τιμίας γυναικὸς ὑπάνδρου, οὗ ἕνεκα καὶ ἱερεὺς τις ἀθῶος γίνεται θῦμα. Τοῦ δὲ ε', ἡ δοκιμὴ τῆς ἀξίας τριῶν συμβουλῶν, ἃς ἔλαβέ τις παρὰ τοῦ πατρὸς, νὰ μὴ κάμη . . . φίλον, νὰ μὴ λέγῃ ποτὲ τὸ μυστικόν εἰς τὴν γυναικὰ του, καὶ νὰ μὴ κάμη χάριν εἰς λιμᾶρην ἄνθρωπον. Ἡ δοκιμὴ ἐδικαίωσε τὸν πατέρα. Τοῦ δὲ στ', ἡ εὐφροία καὶ ἐτοιμότης τοῦ νεωτάτου 9 ἀδελφῶν, δι' ὧν διαφυγὸν πάντας τοὺς ἐπιικρεμασθέντας αὐτῷ κινδύνους διὰ τὴν συνάντησιν δράκου τινος καθίσταται τέλος πλούσιος.

Τοῦ δὲ ζ', ἡ κατὰ βασιλείῳ πρὸς τὸν υἱὸν του, καθ' ἣν μετεβλήθη οὗτος εἰς θηρίον καὶ τέλος ἐπανέλαβε τὴν ἀνθρωπίνην αὐτοῦ μορφήν, ἀφοῦ κόρη τις ἠγάπησε τὸ θηρίον· διότι ὁ πατὴρ καταρασθεὶς τὸν υἱὸν του εἶπε νὰ ἦναι θηρίον, ἕως οὗ εὐρεθῆ ἡ ψυχὴ τις ν' ἀγαπήσῃ αὐτὸν θηρίον ὄντα.

Ἐν πᾶσι τοῖς παραμυθίοις τούτοις παραδόξως ἀπαντᾷ τὸ ξῆρι· ἐπὶ σημασίας ὑπαρκτικῆς ἀντὶ τοῦ ἰπάρρειν, εἶναι «Μιὰ φρορὰ ἢ ἕναν καιρὸν εἶχε 'ς ἕνα χωριὸ ἕνα ἄνθρωπο» κτλ.

γ) Παροιμίας δὲ περιέχει ἡ συλλογὴ αὕτη 64, ἀξίας καὶ ταύτας λόγου διὰ τὸ ἰδίωμα τῆς γλώσσης καὶ περ κοινὰς πᾶσι τῆς Ἑλληνιστῆς πλὴν τινῶν, οἷαι αἰ ἐπόμεναι·

Ἰσα σου σαμαδάκι μου = τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα.

Ἄν πῆς περὰση Σάββατο, πῆττα μὴν ἀλιμένης.

Ποῦ δὲν θέλει κτύπον, γείτονα χαλκὴν δὲν κάνει.

Ἠῆρε τσοῦκα ποῦμάν της=ὄμοιος ὁμοίω.

Παῖτραμ λύσμα μέσ' 'ς τὸν φόρο (ἐπὶ ἐκπιθεμένων [θημοσία]).

Ἄναθεμα ποῦ θέ νὰ πῆ τὴν ἀελιά ζευχάρι

καὶ τὴν γυναικὰ ἄνθρωπο καὶ τὸ τυρί συμφάι.

Καὶ ἄλλαι τοιαῦται.

δ') Λινίγματα δὲ περιέχονται 20 ἀξιοπερίεργα διὰ τε τὴν γλώσσαν καὶ τὴν ἀλληγορίαν.

ε) Τοῦ δὲ λεξιλόγιον σύγκειται ἐξ 25 μόνον λέξεων καὶ φράσεων ἀπαντωσῶν ἐν τοῖς παραμυθίοις, ἄσμοσι καὶ λοιποῖς τῆς συλλογῆς ταύτης, ἃς σαφῶς ἐρμηνεύει ὁ συλλογεὺς. Τινὲς τῶν λέξεων τούτων, ἐπιστήσουσι τὴν προσο-

χὴν τοῦ συγγραψόντος ποτε τὴν ἱστορίαν τῆς γλώσσης π.χ. ἡ λέξις ἀελιά=ἀγγελάδα, ἄκνιο=ῶριμον, δοῦπλα=γέρανος, κρουκαμελά=κυβίστησις κτλ.

5'. Ἐν δὲ τῷ παραρτήματι περιλαμβανονται 20 μὲν ἐρωτικὰ δίστιχα, ὧν τὰ μὲν πρῶτα 7 ἐγκωμιάζουσι τὴν ὀρασιότητα τῶν ὀφθαλμῶν, τὰ δὲ λοιπὰ ἀναφέρονται καθόλου εἰς τὰ κάλλη τοῦ σώματος καὶ τὸ φαρμακερὸν βέλος τοῦ ἔρωτος, οὗ τὰς πληγὰς οἱ ἰατροὶ ἀδυνατοῦσι νὰ θεραπεύσωσιν. Λογοπαίγνια δὲ 8 καὶ ἱκανὰ ὀνόματα τοποθεσιῶν τῆς Νισύρου ἄξια λόγου διὰ τὴν τοπογραφίαν, τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν τῆς νήσου. Καὶ τέλος ἐπισυνάπτει ὁ συλλογεὺς 2 ἔγγραφα, ὧν τὸ μὲν ἀναφορὰ ἐστὶ «πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον ἐνδοξότατον καὶ ὑψυλότατον καὶ πολληχρονουμένο(ν) Χασάμπει» κατὰ τινος ἱεροδιακόνου ὁμοιάζουσα πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ αἰιδίμου Ἀρ. Βαλαωρίτου δημοσιευθέντα, τὸ δὲ ἕτερον ἐξοφλητικὸν ἐστὶ τοῦ Νικολῆ τοῦ παπᾶ Μιχάλι. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἔχουσιν ἀξίαν κατὰ τοῦτο μόνον, ὅτι μανθάνομέν πως τὴν κατάστασιν τῆς τότε κρατούσης ἐν Νισύρῳ γλώσσης.

6) Ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ Παπαϊωάννου Μανωλάκη συλλογὴ καρπαθιακῆς γλωσσικῆς ὕλης περιέχει 1) εἰδυλλιακὰ μὲν ἄσματα 25· 2) παροιμίας δὲ 144· 3) φράσεις δὲ καὶ φρασσιολογίας 35· 4) ἄσματα ἐν λεμβοδρομίᾳ· 5) αἰνίγματα δὲ 44. Τὰ τῆς συλλογῆς ταύτης τὰ πλεῖστά εἰσι παραλλαγὰι τῶν συνήθων καὶ κοινῶν παντὶ τῷ ἑλληνικῷ· εἰσὶ δὲ καὶ τινὰ ἐπιχωριάζοντα ἐν Καρπάθῳ· τὰ πάντα ὅμως ἐνδιαφέροντα γλωσσικῶς καὶ τούτου ἕνεκα σπουδῆς καὶ μελέτης ἄξια, καὶ μετ' ἱκανῆς ἀκριθείας ἐρμηνευμένα τὰ ἡμῖν ἀγνωστα καὶ μετ' ἐπιμελείας συντεταγμένα.

7) Ἐν δὲ τῇ ὑπὸ Εὐστρ. Δράκου συλλογῇ περιέχονται 2 μὲν μόνον παραμύθια, ἡ ἀθῶα ἐρωτικὴ διασκεδασίς καὶ ὁ πρελλογιάννης, ὀλιγαὶ δὲ τινες ἐπῳδαὶ καὶ γοητεῖαι καὶ 3 παιδιαί: «ἡ νύμφη, ὁ χειρισμὸς καὶ ἡ ἱππασία». Ἡ συλλογὴ αὕτη καὶ περ πτωχοτάτη τὸ ὑλικόν, ἀξία ὅμως ἐστὶ προσοχῆς διὰ τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τοῦ μοσχονησιακοῦ λαοῦ, οὗ πρῶτος ὁ κ Δράκος φιλοτιμηθεὶς ἐπεμψεν ἡμῖν πέφυσι καὶ ἐφέτος δοκιμὰ τινά.

8) Ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ Θεμ. Παστιάδου συλλογὴ τῶν ἀνὰ τὸν Πόντον ἢ ἀκριθέστερον εἰπεῖν τῶν ἐν Ὀρδοῦ (Κοτυώροις) ζ. μν. τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης λεξιλόγιόν ἐστιν ἐκ

350 λέξ. μετὰ πολλῆς ἀκριβείας, φιλοτιμίας καὶ φιλοκαλίας καταγεγραμμένων καὶ ἐξηγημένων διὰ παραθέσεων πολλῶν πειστικῶν λόγων ἐκ τε τῆς αὐτῆς ποικιλῆς διαλέκτου καὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς. Τὸ λεξιλόγιον τοῦτο τὸ ἥμισυ ἐστὶ τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Πασιτάδου ἀπὸ τοῦ Α μέχρι τοῦ Μ, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ δὲν ἔφθασεν ἐπέξεργασάμενος ἐλλείψει τοῦ ἀπαιτουμένου χρόνου.

Ὁ ἐν τῷ μαθητικῷ ἐτι ἐδωλῖφ ἀνδρικώτερον ἢ κατὰ μαθητὴν καθήμενος συλλογεὺς ἀπρόμητος ἀντεπεξέρχεται ἀνταγωνιστῆς πρὸς τε τοὺς μέγρι τοῦδε ἀποστειλαντας περὶ τῶν τοῦ Πόντου καὶ δὴ καὶ κατὰ τοῦ πολλοῦ Δουκαγγίου, ἐν πολλοῖς ἐλέγχων αὐτὸν ἐν οἷς ἔγραψεν ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ *Glossarium mediae et infimae Graecitatis*, ἀποδεικνύς τὰ ἐσφαλμένως ἐκείνῳ ἠρμηνευμένα. Τὸ πρωτόλειον τοῦτο τοῦ καλοῦ τῆς φιλολογίας μαχητοῦ καταδεικνυσιν, ὅτι ἐπὶ μείζω οὗτος ἐκλήθη, καὶ πολλὰ παρ' αὐτοῦ ἔχει ἐπιζέειν ἢ νεοελληνικῆ φιλολογία.

9) Ἡ ὑπὸ Δημητρίου Πουλᾶκη συλλογὴ ἐπιγραφομένη ἀῆ γλώσσα μιᾶς γωνιᾶς τῆς Ἑλλάδος» διήρηται εἰς α') λεξιλόγιον ἐκ 470 λέξεων κατ' ἀλφαιτικὴν τάξιν τεταγμένων, κατὰ τὸ πλεῖστον ἰδιαζουσῶν ἐν Μάνῃ τῆς Πελοποννήσου, τινῶν δὲ καὶ ἐνιαχοῦ τῶν νήσων καὶ τῆς μικρᾶς Ἀσίας, β') λεξιλόγιον 45 ὄρων τῆς ἀνατομίας ἐν Σκαρδαμούλῃ ἤτοι Καρδαμύλῃ τῆς Μάνης ἐν γρήσει ὄντων, γ') παροιμίας ἢ ὡς καλεῖ αὐτάς ὁ Ἀσκληπιάδης συλλογεὺς Μύθους 11, καὶ δ') φράσεις 13.

Ἡ συλλογὴ αὕτη ἐστὶν ἀξιολογωτάτη διὰ τὸ καινοφανές ἰδίως τῶν λέξεων, αἵτινες ἀκούονται ἐν Μάνῃ σπουδαίαν δὲ θὰ καταλάβωσι θέσιν ἐν τοῖς τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ἀρχαίοις τῶν ζώντων μνημείων.

Μόνοι δὲ αἱ παροιμίαι καὶ αἱ φράσεις εἰσὶν ὀλιγίσται, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ δὲν ἀμοιροῦσιν ἀξίας ὑπὸ γλωσσικῆν πρὸ πάντων ὄψιν. Συνέλεξε δέ, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ προλόγου, τὴν ὕλην ὁ κ. Πουλᾶκης μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ δὴ καὶ ἐνθουσιασμοῦ, διὸ πλείστων τυγχάνει ἀξίας ἐπαίνων.

10) Ὁ δὲ κ. Ἀντώνιος Πουλᾶκης, ἀδελφὸς τοῦ προειρημένου, ἐπεμψε καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἄφθονον καὶ ποικιλὴν καὶ πολύτιμον ὕλην, τὸ Ἄργεννον, ἥτοι συλλογὴν ζ. μν. ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ἐπαρχικοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον λαοῦ.

Ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ περιέχονται 1) λε-

ξιλόγιον ἐξ 128 λέξ. καὶ φράσεων· 2) λεξικὸν τῶν νηπίων ἐκ λέξ. 35· 3) λογοπαίγνια 11· 4) καθαρογλωσσήματα 8· 5) αἰνίγματα 37· 6) παροιμίαι 6· 7) προλήψεις 38· 8) παιδιαὶ ἀρρένων 3, ἢ πάππια, τὸ ἀλῶνι καὶ τὸ τσίφι· 9) δίστιχα 306· 10) δημοτικὰ ἔσματα 40· 11) μυρολόγια 8 καὶ ἐν τῆς Παναγίας ἠδόμενον ὑπὸ γυναικῶν περὶ τὸν τάρον τοῦ Χριστοῦ τὴν νύκτα τῆς μεγάλης παρασκευῆς.

Πάντα ταῦτα ὁ φιλόπονος συλλογεὺς διεξάγει μετὰ τῆς διακρινοῦσης αὐτὸν καὶ ἀπὸ πολλοῦ ἤδη γνωστῆς τῷ συλλόγῳ ἐπιμελείας, τάξεως καὶ ἀκριβείας· πᾶσαι δὲ σχεδὸν αἱ ἐρμηνεῖαι αὐτοῦ εἰσὶν ἐπιτυχεῖς καὶ ἀληθέσταται. Πλείονα λόγον περὶ τῆς συλλογῆς ταύτης κρίνομεν περιττόν· εὐχόμεθα δὲ μόνον, ὅπως πάντες οἱ συλλογεῖς ὅμοιοι αὐτῷ ὦσιν.

11) Ἡ δὲ συλλογὴ ζώντων μνημείων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ τοῦ κ. Παναγιώτου Γ. Μακροῦ, διδασκάλου ἐν Κατιρίῳ, ὅστις τρίτον ἤδη ἀποστέλλει τῷ συλλόγῳ τοιαύτην ὕλην, ἀποτελεῖται ἐκ δύο τευχῶν, ὧν τὸ μὲν περιέχει λέξεις τῆς δημῶδους γλώσσης καὶ δύο παραμύθια, τὸ δὲ παροιμίας, δημοτικὰ ἐπιτραπέζια ἔσματα, δίστιχα, δεισιδαιμονίας καὶ μυρολόγια.

Καὶ αἱ μὲν λέξεις εἰσὶ διακρίσεις, παρεπιθεμένων καὶ διακρίρων φράσεων ἀλφαιτικῶς, καθαρῶς καὶ εὐκρινῶς γεγραμμέναι, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ μετὰ τῆς παραγωγῆς αὐτῶν καὶ τῆς ἀντιστοίχου ἀρχαίας.

Ὁ κ. Μακροῦς εἶναι ἀξίεπαίνονος, ἐπειδὴ ὅσον δύναται προσπαθεῖ νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τοὺς ὅρους τοῦ προγράμματος· κατορθώνει δὲ τοῦτο ἐξαιρέσει ἐλαχίστων τινῶν ἐλλείψεων παρατηρουμένων εἰς τινὰς βεβιασμένας παραγωγάς, ὅπερ καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος παρετηρήθη.

Τὰ παραμύθια εἶνε δύο· τὸ μὲν ἐπιγράφεται «ὁ ἄγ γὰρ μέγα Δράκος» καὶ ἔχει ὑπόθεσιν τὴν πονηρίαν μικρᾶς τινος κόρης, ἣτις κατ' ὄρθωσεν καὶ ἐκυτῆν νὰ σώσῃ καὶ τὰς ἐτέρας δύο ἀδελφὰς καὶ νὰ πλουτήσῃ ἀπαλλαγείσα ἐντελῶς τοῦ Δράκοντος καύσασα αὐτόν· τὸ δ' ἕτερον ἐπιγραφόμενον «ἡ σαράδα Πλεζουδοῦσα» ὑπόθεσιν ἔχει τὴν μοῖραν μικρᾶς κόρης, ἣτις μαθοῦσα ἐκ τινος πτηνοῦ, ὅτι ἀποθαιμένον ἄνδρα θὰ πάρῃ ἀνεχώρησε μὲν μετὰ τῆς μητρὸς τῆς, καθ' ὁδὸν δὲ εἰσῆλθον εἰς μέγαρον τι, ἔνθα ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ δωματίῳ, τῶν λοιπῶν τριάνοντα ἐννέα κενῶν

όντων, ἐνέτυχεν ἀνδρὶ κοιμωμένῳ, ὃν φυλάττασα ἄγρυπνος ἐπὶ 39 ἡμέρας τὴν 40ην ἀπεκοιμήθη, ἀφοῦ ἀνεβίβασε διὰ τῆς κόρης τῆς μάγισσάν τινα, ἐνδούσα εἰς τὰς παρακλήσεις αὐτῆς, ἥτις καὶ ἔλαβε σύζυγον τὸν ἐξεγεσθέντα βασιλέα, τῆς κόρης καταδικασθείσης νὰ βόσκη γῆνας· τέλος ὅμως τῆς ἀληθείας γνωσθείσης ἡ κόρη καθίσταται σύζυγος τοῦ βασιλέως.

Αἱ δὲ παροιμίαι εἰσὶν ἑκατόν· ἐν τισὶ κεῖται καὶ ἡ ἀντίστοιχος ἀρχαία. Περὶ παροιμιῶν ὄντος τοῦ λόγου ἐκφράζομεν μικράν τινα ἀμφιβολίαν, ἃν πᾶσαι εἶναι ἰδιόζυγοι τῇ κωμοπόλει ἢ καὶ ἄλλοθεν εἰλημμένοι, ἐπειδὴ τινες ὄζουσαν ἠπειρωτικῆς καταγωγῆς καὶ ἄλλαι ἄλλων μερῶν.

Δημοτικὰ δὲ ἐπιτραπέζια ἄσματα δέκα καὶ ἕξ, ὧν τὸ τελευταῖον ἀνεπίγραφον, πλήρη χάριτος, ἀποτελούμενα ἐκ δεκαπεντασυλλαβῶν στίχων.

Τὸ πρῶτον ἐπιγράφεται «ὁ υἱὸς τοῦ ἀρχιληστοῦ» ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ πειρατικοῦ βίου καὶ ἔχον ὡς ὑπόθεσιν τὴν ἀνδρείαν τοῦ Ἀγγιέλου, τοῦ πρῶτου τοῦ κρουσάρη,

ποῦ κρούσῃς τὴ Βαρβαρὶ καὶ ὄλο τὸ Σαλονίκι.

Τὸ δεῦτερον ἔχει ἐπιγραφὴν «ὁ υἱὸς τῆς γῆρας», ὑπόθεσιν δὲ τὰς ἐρωτικὰς κατακτήσεις τοῦ υἱοῦ τῆς ἀνομίας καὶ τὰ φιλήματα τὰ ὅποια κατώρθωσε νὰ λάβῃ ὁμολογῶν πρὸ τοῦ βασιλέως :

Ἐγὼ πολλαὶ ἐφιήσα γῆραις καὶ παντρεμμέναις,
καὶ σὴν τῆς Μάιδως τὸ φίλ γλυκότερον δὲν εἶδα.

(ἦτο δ' ἡ Μάιδω ἡ περιφνημος Μαγδαληνὴ ἢ ἐκ Θεσσαλονίκης,

πῶχει τῇ δώδεκ' ἀδερφαίς, τὰ δεκογῶν ἑκαδέφαι,
τὸν ἄντρα τὸ πρᾶματετὴ τὸν Κύρ τὸ στρατιώτη).

Τὸ τρίτον ἄσμα ἐπιγράφεται «ἡ γῆρα ἡ Βουργάρα», τοῦ ὁποίου ὑπόθεσις εἶναι ἡ ὄρφανοῦ τινος καὶ ξένου πρότασις γάμου πρὸς τὴν γῆραν Βουργάραν, παρ' ἣ ἐπὶ δέκα ἐνέτε ἔτη λογιζάσθηκε ὡς ὑπὸφρέτης.

Τὸ τέταρτον «ὁ λεβέντης καὶ ὁ Χάρος» εἶναι λαμπρὸς διάλογος μεταξὺ τοῦ Χάρου καὶ τοῦ λεβέντη, ὅστις καταβλήθηε κατὰ τὴν πάλιν παρακαλεῖ τὸν ἄκαρδον Χάρον

νὰ τοῦ χάριστ' ἐπὶ τῇ ζωῇ γὰρ πέντε δέκα χρόνια,
ἔχει γυναῖκα παρνεγὴ καὶ δὲ τῇ πᾶνε μαῦρα.

ἀλλ' ὁ Χάρος δὲν κάμπτεται καὶ ὁ λεβέντης ἀποθνήσκει. Τὸ ἄσμα τοῦτο ὑπ' ἄλλην μορφήν

εὑρίσκεται καὶ ἀλλαχοῦ (ὄρ. Νεοελ. Μυθολ. Πολίτ. Μερ. Β', σελ. 279).

Τὸ πέμπτον ἐπιγράφεται «ἡ λιγερὴ», ἐν ᾧ νέος ἐξαιρεῖ πρὸς τὴν μητέρα του τὰ κἀλλη νεάνιδός τινος, ἣν τὸ πρῶτον βλέπει, ἀπειλῶν, ὅτι θὰ σφαγῇ, ἐάν δὲν τὴν φιλήσῃ· ἡ δὲ μήτηρ συμβουλεύει αὐτὸν λέγουσα

Σώπα, γυιέ μου, καὶ μὴ σφαγῆς, κ' ἐγὼ νὰ σ' ὀρμημένω
«γυναίκερα ζώσου τὸ σπαθί, γυναίκερα τὸ δοξάρι
γυναίκερα καθάλιψε, σῦρε 'ς τὸ πανηγύρι,
κ' ἐκεῖ νὰ βοῆς τὴ λιγερὴ καὶ νὰ τῆνε φιλήσης».

Ἐν τῷ ἕκτῳ «ἡ Βαλασοῦλα καὶ τὸ Χατζόπουλο» ἡ Βαλασοῦλα ἀκούουσα, ὅτι ὁ Μιχαλάκης τὸ Χατζόπουλο τὴν περιτρογυρίζει, ἀπαιτεῖ νὰ φέρωσιν αὐτὸν ἐνώπιόν της, διὰ νὰ τὸν τιμωρήσῃ ἰδίαις χερσὶ μὲ τριαντάφυλλα καὶ βασιλικούς.

Τὸ ἕβδομον ἐπιγραφόμενον «ἡ κατάρρα τῆς μάννας» καὶ ἔχον ὡς ὑπόθεσιν τὸν θάνατον ἀνδρείου τινὸς παρεῖχε ἡμῖν τραγὴν ἀπόδειξιν τῶν βαρειῶν συνεπειῶν, ἃς ἔχει ἡ μητρικὴ κατάρρα καὶ μάλιστα γινομένη κατὰ τὰς τρεῖς ἑορτὰς τοῦ χρόνου, τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, τὴν μεγάλην πέμπτην καὶ τὸ Πάσχα.

Τὸ ὄγδοον «ἡ κόρη καὶ τὸ πανί» περιγράφει τὰ κἀλλη νεάνιδος, ἡ ὁποία ἐκ τῶν δώρων, τὰ ὅποια τῇ στέλλουσι τρεῖς νέοι, προτιμᾷ τὸ γαϊτανάκι τοῦ μικροτέρου, ἐπειδὴ εὐχεται νὰ λάβῃ αὐτὸν σύζυγον.

Τοῦ ἐνάτου, οὗ ἡ ἐπιγραφὴ «ὁ ἐρωτευμένος νέος», εἶναι σχεδὸν ὁμοία ἢ ὑπόθεσις. Νέος τις μετὰ πολλὰ συναντᾷ τὴν ποθητὴν τῆς καρδίας του καὶ ἀποστεινόμενος λέγει πρὸς αὐτήν·

«Ὅλοι φιλοῦνε τὸ σταυρὸ καὶ ἐγὼ τὸ μάγουλό σου,
τὰρι θὰ γέν' ὀικό σου.

Τοῦ δεκάτου ὑπάρχει προεκαδεδωμένη ἀνάλυσις ἐν τῷ II' τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ (1873-74)· ἡ ἐπιγραφὴ του εἶναι «ἡ ἄπιστος σύζυγος», ἡ δὲ ὑπόθεσις ἡ τῆς συζύγου ἀπιστία καὶ ἡ τιμωρία αὐτῆς.

Τοῦ ἑνδεκάτου, οὗ ἡ ἐπιγραφὴ «ὁ πνευματικός», ὑπόθεσις εἶναι ἡ ἐξομολόγησις νέας γυναικός, ἥτις ὅμως ἀποβαίνει ματαία, ἐπειδὴ τοῦ πνευματικοῦ εἰπόντος

Τὰ κρίματά σ' εἶναι πολλὰ, ἀγάπη νὰ μὴν κάνης πλιά,
ἡ ἐξομολογουμένη ἀπαντᾷ·

«Ἄν ἀρησθῆς ἐσύ, παπᾶ, τὸν ἄρτο καὶ τὴν λειτουργίαν,
τότες κ' ἐγὼ θὰ ἀρηστώ τὰ μαῦρα μάτια π' ἀγαπῶ.

Τοῦ δωδεκάτου, φέροντος ἐπιγραφὴν «ὁ ὁμορφογυιός», εἶναι ἡ ὑπόθεσις λίαν περιέργως.

Χήρα τις έρωτεύεται τόν υιόν της και θέλει αὐτὸν νὰ λάβῃ σύζυγον, ἀλλὰ τὸσον ἀποτρόπαιον θεωρεῖ τοῦτο ὁ υἱός, ὥστε λέγει :

«Σὺπα, μάννα μ', και μὴ τὸ λὲς και μὴ τὸ μετακρένης, νὰ μὴ τ' ἀκούσ' ἡ ἐκκλησιὰ και πηχὰ δὲν λειτουργήσῃ, νὰ μὴ τ' ἀκούσουν τὰ πουλιὰ και πηχὰ δὲν κελαιδῆσουν, νὰ μὴ τ' ἀκούσ' ἡ θάλασσα και πηχὰ δὲ φουρτουμάσῃ, νὰ μὴ τ' ἀκούσ' ἡ μαύρη γῆ και πηχὰ δὲ λουλουδίσην.

Τοῦ δεκάτου τρίτου, οὗ ἡ ἐπιγραφή «ἡ παμπόνηρος γραία», ὑπόθεσις εἶναι τὰ ὑπὸ πολλῶν προσενητριῶν ὑπερβολικὰ ἐγκώμια τῶν προσξενουμένων και ἡ δι' αὐτῶν ἀπάτη τῶν νέων, οἱ ὅποιοι συνέρχονται ἅμα ἰδόντες τὰ πράγματα ἐκ τοῦ πλησίον.

Τοῦ δεκάτου τετάρτου ἐπιγραφή εἶναι «οἱ ποντικοὶ ἐν τῇ θαλάσῃ», ὑπόθεσις δὲ ἡ ὑπὸ 10 ποντικῶν ἐξαρχατώσις φρογάδας και φρότωσις μὲ φακίν, και τὸ νουάγιον αὐτῆς διὰ τὴν μεγάλην φουρτουμά. ὥραία ἀλληγορία τῶν ὑπὲρ τὴν φύσιν αὐτῶν ἐπιχειρούντων.

Τοῦ δεκάτου πέμπτου, ἐπιγραφόμενου «ἡ ἑορτὴ τοῦ ἁγίου Γεωργίου», ὑπόθεσις εἶναι ἡ εὐχὴ τινος νὰ μὴ τὸν εὕρῃ ἡ ἑορτὴ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐὰν μάθῃ, ὅτι ἡ ἀγάπη του ἀπέθανεν.

Τοῦ δεκάτου ἕκτου τέλος, ὅπερ ἐστὶν ἀνεπίγραφον, ὑπόθεσις εἶναι ἡ ἀναζήτησις τῆς ἀγάπης και ἡ ἀνεύρεσις αὐτῆς. Τὸ τελευταῖον τοῦτο διαφέρει πάντων τῶν προηγουμένων κατὰ τὸ μέτρον· διότι ἐκείνων μὲν μέτρον εἶναι ὁ δεκαπεντασύλλαβος στίχος, ὁ πολιτικὸς λεγόμενος, τούτου δὲ εἶναι ὁ δεκατρισύλλαβος.

Τὸ ἐνδέκατον και δέκατον τέταρτον χρησιμεύουσι και ὡς χορευτικὰ.

Δίστιχα δὲ εἰσι σύμπαντα 45, και ταῦτα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ δεκαπεντασύλλαβων στίχων. Τὸ περιεγόμενον αὐτῶν εἶναι τὸ τέκνον τῆς Ἀφροδίτης· εἶναι δ' ἐκ τῶν κοινῶν και συνήθων, ἅτινα πανταχοῦ ἀκούει τις ἀνὰ τοὺς κώμους ἡδόμενα.

Δεισιδαιμονίαι τὸ ὄλον 16.

Και ἡ μὲν πρώτη ἀναφέρεται εἰς τοὺς μεταξοσκώληκας ὀρίζουσα τὸ μὲν τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἀποκρούεται ἡ βασιανία αὐτῶν, τὸ δὲ τὴν ταχείαν αὐτῶν ἀποδομύκωσιν και ἐκείνη μὲν κατορθοῦται διὰ τῆς κωλύσεως τοῦ νὰ ἰδῶσιν αὐτούς, τοῦτο δὲ διὰ τοῦ δρόμου τῶν γυναικῶν.

Ἡ δευτέρα ἀναφέρεται εἰς τὸ δέσιμον τοῦ στόματος τῶν ποντικῶν, ἵνα μὴ τρώγωσι τοὺς

μεταξοσκώληκας· συνίσταται δὲ τοῦτο εἰς τρεῖς βεργίτσας, ἃς αἱ γυναῖκες ἀγιάζουσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσκύνουσαι κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ εὐαγγελίου, και ἐπερωτοῦσαι ἐαυτάς και ἀπαντῶσαι, ὅτι δένουσι τὸ στόμα τῶν ποντικῶν.

Ἡ τρίτη εἰς τὴν ἀπόκρουσιν τῶν ἄρῶν τῶν στριγγιῶν λεγομένων, ὅπερ κατορθοῦται ῥιπτομένου ἄλατος εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ καταρσθέντος ἡ ὑβρίσαντος και ἐκφωνουμένου τοῦ «ὅπως λυῶναι τὸ ἀλάτι, νὰ λυῶσυνε και ἡ βροισαίς του, ἡ ἡ κατῆραις του».

Ἡ τετάρτη εἰς τὸ ἀνδρασκέλισμα.

Ἡ πέμπτη εἰς τὴν ἀμφίβυρον οἰκίαν· ὅταν δηλ. ξένος τις εἰσέλθῃ διὰ τῆς μιᾶς και ἐξέλθῃ διὰ τῆς ἐτέρας θύρας, ἐπίκειται μεγάλη συμφορά.

Ἡ ἕκτη εἰς τὴν σελήνην, περὶ ἧς πιστεύουσι, ὅτι ὁ Κἄν και ὁ Ἄβελ ἐν αὐτῇ μάχονται πρὸς ἀλλήλους· τὴν δ' ἐκλειψιν θεωροῦσιν ὡς καταβίβασιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν μάγων πρὸς ἄμελγμα αὐτῆς και προμήθειαν τῶν ἀναγκαιῶν πρὸς μαγειάν φαρχμάκων.

Ἡ ἑβδόμη εἰς τὰ τοῦ γάμου· πιστεύουσι λ. χ. ὅτι πνέοντος νοτίου ἀνέμου ἡ ἀποκόψαντός τινος μέρος τῶν ἐπιστρωμάτων τῆς νυμφικῆς κλίνης θὰ γεννηθῇ θῆλυ ἢ νύμφη.

Ὅτι, ἂν δώσωσί τι τῆς προικὸς ἐκτός τῆς οἰκίας, καθίσταται δύσκολος ὁ τοκετός.

Ὅτι ἂν βρέξῃ κατὰ τὸν γάμον, ἡ νύμφη θ' ἀποβῇ λαίμαργος.

Ὅτι δέον νὰ πλύνωνται τὰ πρῶτα τοῦ γάμου ἐνδύματα τὴν δευτέραν ἢ τὴν τετάρτην τῆς ἑβδομάδος· μαυροφόροι δὲ νὰ μὴ πλύνωσιν αὐτά.

Νὰ μὴ ἰδῶσιν οἱ νεόνυμφοι νεκρόν, και νὰ μὴ ἐγγίξωσι νεκρικὸν ἀντικείμενον.

Ὅτι ὁ γαμβρὸς πρὸς ἀποφυγὴν ἀπεικταίου δέον νὰ εὐρίσκηται οἶκος πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου.

Ὅτι δέον ἢ νύμφη τὸν δεξιὸν νὰ θέσῃ πόδα πρῶτον εἰσερχομένη εἰς τὸν οἶκον τοῦ γαμβροῦ και νὰ προσενεχθῇ γλυκίσμα αὐτῇ τὸ πρῶτον πρὸς εἰρηνικὴν συμβίωσιν μετὰ τοῦ συζύγου.

Ἡ ὀγδόη ἀναφέρεται εἰς τὴν διὰ σαρώθρου προσφύλαξιν ἀπὸ κινδύνου βρέφους κοιμωμένου μόνου ἐν τῇ οἰκίᾳ.

Ἡ ἐνάτη εἰς τὴν ἀπχλαγὴν τῆς χρονίου κεραλαγίας στερωμένης τῆς κεραλῆς φυτοῖς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς 24 Ἰουνίου ἑορτῆν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου.

Ἡ δεκάτη εἰς τὴν ἀνευ ἀνάγκης διατήρησιν τῆς ἐστίας ἐπὶ τοῦ πυρός, σημαίνουσιν βραδύτητα τῆς ἐπισκέψεως φίλου ἢ συγγενούς.

Ἡ ἐνδεκάτη εἰς τὴν καῦσιν τῶν φλοιῶν τῶν κρομμύων διὰ τὴν πνοὴν νοτίου ἀνέμου.

Ἡ δωδεκάτη εἰς τὸ ἀπαίσιον τῆς κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν ἐπιθέσεως τῆς ἐστίας τοῦ πυρός.

Ἡ δεκάτη τρίτη εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς χύσεως θερμοῦ ὕδατος ἐν καιρῷ νυκτός ἐκτός τῆς οἰκίας, διὰ νὰ μὴ καύσωσι καλικάντζαρόν τινα ἢ ἐξωτικόν· πρὸς πρόληψιν δὲ τοῦ τοιούτου ἐμβάπτουσι τρεῖς ἀνθρακας ἀνημμένους ἐν τῷ ὕδατι, ἂν γείνη ἀνάγκη νὰ χυθῆ.

Ἡ δεκάτη τετάρτη εἰς ἀπαγόρευσιν τῆς ἀπορρίψεως ψυχίων τῆς τραπέζης ἐν καιρῷ νυκτός, ἵνα μὴ καὶ ὁ πλοῦτος ἐκρέυση μετ' αὐτῶν.

Ἡ δεκάτη πέμπτη εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς εἰσόδου ξένης γυναικός ἐν τῇ οἰκίᾳ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Βασιλείου, διὰ νὰ προληφθῆ ἢ μὴ ἀπόκτησις νεοσσῶν ὀρνίθων ἢ νησσῶν.

Ἡ δεκάτη ἕκτη εἰς τὴν συντριβὴν ἀγγείων κατὰ τὴν πρώτην Μαρτίου μετὰ τῆς ἐπιφωνήσεως «εἴξω φύλλοι ποντικοί, μέσα μάρτι καὶ χαρὰ καὶ καλὴ νοικοκυρὰ».

Ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Μακρῆ ἐπισφραγίζεται διὰ δύο μυρολογίων, τοῦ μὲν ἀναφερομένου εἰς ἐπιτροπὸν, τοῦ δὲ εἰς ἄνδρα τινὰ παραγγέλλοντα τὰς χειδιόνας νὰ εἰδοποιήσωσι τὴν γυναῖκά του, ὅτι δὲν θὰ τὸν ξαναἰδῆ.

Τοιαύτη ἐν γένει ἡ συλλογὴ τῶν ζώντων μνημείων τοῦ ἔτους τούτου τοῦ κ. Μακρῆ, ὅστις εἶναι καὶ αὖθις ἄξιος ἐπαίνου διὰ τὴν ἀφθονὸν καὶ καλὴν ὕλην.

12) Ὁ δὲ κ. Ν. Κανελλάκης ἐκ Χίου ἀπέστειλεν ἡμῖν κατὰ τὸ ἔτος τούτου ὀγκωδέστατον τεῦχος ἐκ σελ. 201 εἰς ἡμίφυλλον κοινῷ χάρτου, ἐπιγραφόμενον «σημώσεις ἐπὶ τῶν ἀτάκτων Κοραῆ». Ἐν τούτῳ ὁ φιλοπονώτατος καὶ ἀκνός συλλογεὺς παραβάλλει ὑπεροκτασίας λέξεις ἀπαντώσας ἐν τῷ α' καὶ β' τόμῳ καὶ ἐν τῷ α' καὶ β' μέρει τοῦ δ' τόμου τῶν ἀτάκτων Κοραῆ πρὸς τὰς νῦν ἐν χρήσει ἐν Χίῳ, καὶ τὰς μὲν ἀνευρίσκει τὸν τε τύπον καὶ τὴν σημασίαν τὰς αὐτάς, τὰς δὲ διορθοῖ, τῶν δὲ τὴν σημασίαν συμπληροῖ προστιθεὶς καὶ νέας σημασίας, καὶ ἄλλων ἀποδείκνυσι πότε ἐπαύσατο ἢ χρῆσις κτλ.

Ὁ κ. Κανελλάκης κρίνεται ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς πολλῶν ἐπαίνων ἄξιος διὰ τὴν ὑπομο-

νὴν καὶ ἐπιμονὴν αὐτοῦ εἰς τὴν λίαν ἐπιμοχθὸν ταύτην ἐργασίαν καὶ διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐπεξεργασίαν τοσούτου καὶ τόσον σπουδαίου ὕλικου.

13) Ὁ δὲ κ. Ἰωάννης Ζωγραφάκης ἐπεμφεν ἡμῖν πραγματείαν ἐκ σελ. 46 εἰς δ' κοινῷ χάρτου ἐπιγραφόμεναν «ὁ μῦθος περὶ τοῦ θανάτου τῆς Σαπφούς», ἐν ᾗ ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ ποιήματος τοῦ Ἀντωνίου Σπηλιωτοπούλου ποιηθέντος ἐπὶ τῇ βύσει δημῶδους παραδόσεως περὶ τινος νησυδρίου παρὰ τὴν Λευκάδα, ὅτι πλοῖόν τι ἀπελιθώθη ποτὲ εἰς τὸν ξηρὸν τοῦτον βράχον καὶ ἑτέρας ὁμοίας παραδόσεως περὶ νησυδρίου παρὰ τὴν Αἴγινα, πραγματεύεται λίαν σαφῶς καὶ ἐν βαθεῖᾳ γνώσει τῆς ἐρμηνείας τῶν περὶ μεταμορφώσεως μύθων παρὰ τε τοῖς ἀρχαίοις καὶ τῷ νεωτέρῳ ἑλληνικῷ λαῷ καὶ καταλήγων ἀπορρίπτει ὡς καθαρὸν μῦθον τὸ περὶ τῆς αὐτοκτονίας τῆς Λεσβίας ἄοιδου ἀνένδοτον.

Ἄλλ' ἡ πραγματεία αὕτη, καίπερ καθ' ἑαυτὴν ἄξια λόγου, ἅτε ὅμως ἄλλοτρία τοῦ προκειμένου ἀγῶνος, ἀποκλείεται αὐτοῦ.

Τοσαῦται καὶ τοιαῦται, φίλοι ἑταῖροι, εἰσὶν αἱ κατὰ τὸ λῆξαν τοῦτο συλλογικὸν ἔτος ἀποσταλεῖσαι εἰς τὸν Ζωγράφειον ἀγῶνα συλλογαὶ τῶν ζώντων μνημείων ἐν τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, ἃς ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ μετὰ τῆς κατὰ τὸ δυνατόν προσοχῆς διεξεληθούσα καὶ μελετήσασα καὶ μετὰ δικαιοσύνης ἀλλὰ καὶ ἐπιεικειάς τινὸς κρίνασα ἀποφαίνεται τὴν ἑαυτῆς γνώμην.

Τοῖς μὲν κκ. Δημ. Πουλάκη, Ἄντ. Πουλάκη, Γ. Παπαδοπούλῳ, Θεμιστοκλεῖ Παστιᾷ, Παναγ. Μακρῆ, Σωσιπάτρῳ Δημοσθενοπούλῳ, Κ. Κανελλάκῃ καὶ Κ. Κουρτίδῃ σὺν τῷ Γ. Κωνσταντινίδῃ ἀπονέμει ἀκέραιον τὸ δεκάλιον γέρας καὶ πλείστοις ἐπαίνοις κατακοσμεῖ αὐτούς, τοὺς δὲ κκ. Κλεόβουλον Κοκκολάτον, Παπαϊωάννην Μανωλακάκην, Νικόλαν Χρήστου καὶ Εὐστρ. Δράκον ἀμείβουσα τοὺς κόπους καὶ τὸν ζῆλον βραβεύει τὸ ἥμισυ ἕκαστον γέρας, εὐχομένη ὅπως τῷ ἐπιόντι ἔτει ἀξιοθῶσι τοῦ ὅλου.

Περαίνουσα δ' οὕτω τὴν ἐκθεσιν αὐτῆς ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ συγγαίρει μὲν καὶ ἀπὸ καρδίας εὐχαριστεῖ τοῖς συλλογεῦσιν ἐπὶ τῇ προθυμίᾳ, ἣν καὶ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος εἰς τὴν περισυλλογὴν καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ συλλόγῳ ἐναποταμίευσιν ζώντων μνημείων παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ ἐπεδειξάντο, καὶ ἐπὶ τῇ σπουδαιοτάτῃ συμβολῇ, ἣν παρέσχοντο τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν φιλο-

λογίχ προτρέπουσα ἅμα αὐτούς, ὅπως καὶ τὸ λοιπὸν διατελώσι τὰ αὐτὰ γινώσκοντες καὶ πράττοντες· ἰκετεύει δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς λογίους τε καὶ διδασκάλους, τοὺς ἀπανταχοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ, ὅπως τούτους ζηλοῦντες καὶ μιμούμενοι σπεύσωσι καὶ αὐτοί, ἕκαστος τὸ ἐφ' ἑαυτῷ, εἰς τὴν συγκομιδὴν τοῦ ἀπείρου ἔτι ὕλικου τοῦ τῆδε κάκεισε διεσπαρμένου καὶ κινδυνεύοντος νὰ ἐξαφανισθῇ διὰ παντὸς συμπαρασυρόμενον ὑπὸ τῶν κατακλυζόντων τὰς ἡμετέρας ἰσθμῶν γῶρας χειμάρρων τοῦ βαρβαρισμοῦ καὶ τοῦ ὀθνείου πολιτισμοῦ».

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐκθέσεως ὁ κ. Ποπέσκος παρατηρεῖ, ὅτι μετ' ἀπορίας ἤκουσε βραβεύσιμον τὸν κ. Δράκον κατὰ τὸ ἥμισυ, ἐνῶ τὸ πρῶτον ἤδη ἐπιστέλλον ὁ κ. Δράκος γλωσσικὴν ὕλην ἐκ τοῦ μοσχοννησιακοῦ λαοῦ ὥφειλε νὰ λάβῃ ὀλόκληρον τὸ βραβεῖον· ποιῆται δὲ ἀνάλογον περὶ τούτου πρότασιν.

Ὁ κ. Σαλτέλης ἀπαντῶν λέγει, ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ θέλουσα μᾶλλον νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸν κ. Δράκον ἐβράβευσεν αὐτὸν κατὰ τὸ ἥμισυ, διότι ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἀποσταλεῖσα ὕλη ἦν ὀλίγη καὶ ὀλίγα περιεῖχε τὰ νέα καὶ ἐπιχωριζόμενα ἐν Μοσχοννησίαις.

Μετὰ τὰς ἐξηγήσεις ταύτας ὁ κ. Ποπέσκος ἀποσύρει τὴν πρότασίν του.

Ὁ πρόεδρος ἐπαινέσας τὸν εἰσηγητὴν τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως ἡ ἐπιτροπὴ κρίνῃ οὐχί ἐπιεικῶς ἀλλὰ δικαίως, ὅπως καὶ οἱ ἀγωνιζόμενοι ἀποστέλλωσιν ὕλην μᾶλλον ἐνδιαφέρουσαν.

Ὁ κ. Σαλτέλης ἀπαντᾷ, ὅτι θέλει διαβιβάσει τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην τοῦ κ. προέδρου, δηλοῖ ὅμως τὸ γε νῦν, ὅτι ἡ ὕλη ἡ γλωσσικὴ κατὰ τὰ πρῶτα τοῦ ἀγῶνος ἔτη ἦν ἄφθονος ἀπανταχοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ἕνεκα τούτου ἡ περισυλλογὴ αὐτῆς ἦν εὐκόλος· νῦν ὅμως, μετὰ τὰς γενομένας συγκομιδὰς, ἡ περισυλλογὴ αὐτῆς κατέστη δυσχερεστέρα καὶ οἱ ἐργάται ὀλιγώτεροι. Διὸ ἡ ἐπιτροπὴ, ἵνα ἐνθαρρύνῃ τοὺς συλλογεῖς, φαίνεται πως ἐπιεικεστέρα.

Μετὰ τὰς παρατηρήσεις ταύτας, τῶν συμπερασμάτων τῆς ἀναγνωσθείσης ἐκθέσεως γενομένων ὑπὸ τοῦ συλλόγου δεκτῶν, λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΑΝΤ'

(Τακτικὴ)

τῆς 7 Μαΐου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ ἐκ τῶν ἀντιπροσέδρων κ.

Ν. ΦΩΤΙΑΔΟΥ.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ κύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως, α') ἀγγελλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη τοῦ συλλόγου οἱ κκ. Κωνστ. Τρωϊάνος, τμηματάρχης ἐν τῷ μονοπωλείῳ τῶν καπνῶν, καὶ Ἄλ. Καρατζῆς, ἔμπορος.

β') Ὁ κ. Σαλτέλης ἀνακοινῶν, ὅτι ὁ κ. Χασιώτης ἀδυνατεῖ νὰ μεταβῇ εἰς Montpellier, ὅπως ἀντιπροσωπεύσῃ τὸν σύλλογον, καὶ ὅτι ἀντ' αὐτοῦ ὑπέδειξε τὸν κ. Γεώργιον Χρ. Ζωγράφον· προτείνει δὲ, ἅτε μὴ ὑπάρχοντος τοῦ ἀπαιτουμένου χρόνου, καθότι αἱ ἐφορταὶ τοῦ ἐν Montpellier πανεπιστημίου ἀρχοῦνται μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, ὅπως διὰ τηλεγραφῆματος ὁ σύλλογος ἀναθέσῃ τῷ ἐν Χαρισίαις κ. Γ. Ζωγράφῳ τὴν ἐντολήν, ὅπως ἀντιπροσωπεύσῃ αὐτὸν εἰς τὰς ἐν λόγῳ ἐφορτάς. Ἡ πρότασις γίνεταί δεκτὴ.

γ') Ὁ κ. Κ. Μακρῆς ζητεῖ καὶ αὐθις, ὅπως τῷ ἐπιτραπῇ ἡ δημοσίευσίς τῆς βιογραφίας τοῦ μακαρίτου Βασιλάδου διὰ τοῦ τύπου. Ὁ προεδρεύων ἀπαντῶν λέγει, ὅτι καλὸν εἶναι νὰ ἀναβληθῇ τὸ ζήτημα, διότι ἀπουσιάζει ὁ πρόεδρος, ὅστις κάλλιον γινώσκει τὰ τοῦ ζητήματος τούτου.

Ὁ κ. Ἀνδρεάδης ὑποστηρίζει τὴν ἀναβολὴν, πρῶτον διότι ἡ μέλλουσα δημοσίευσίς εἶναι συζητήσιμος, καὶ δεύτερον διότι δὲν περιέχεται τὸ ζήτημα ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει.

Ὁ κ. Μακρῆς ἀπαντῶν λέγει, ὅτι ἡ αἴτησις του οὐδαμῶς ἀπέχει τῷ κανονισμῷ, καὶ ὅτι ἡ δημοσίευσίς τῆς βιογραφίας εἶναι ἀναγκαία, ὅπως τὸ δημόσιον γνωρίσῃ τὰ κατὰ τὸν αἰδιμον ἄνδρα.

Ὁ κ. Σαλτέλης παρακαλεῖ τὸ προεδρεῖον νὰ θέσῃ ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει τῆς προσεχοῦς τακτικῆς συνεδριάσεως τὸ ζήτημα τοῦτο, ὅπερ καὶ γίνεταί δεκτὸν.

δ') Ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει ἐπιστολιμαίαν διατριβὴν τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου «περὶ τῶν ἐν Κύπρῳ χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων».

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀναγνώσματος καὶ μετὰ μικρὰν ἐπ' αὐτοῦ συζήτησιν, λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΝΔ'

("Εκτακτος)

τῆς 9 Μαΐου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ μετὰ τινὰς παρατηρήσεις κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἐκτάκτου συνεδριάσεως τῆς 20 ἀπριλίου ὁ πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι σκοπὸς τῆς παρουσίας ἐκτάκτου συνεδριάσεως εἶναι, ὅπως ἐν πνεύματι εἰρηνικῶ μετ' ἀγάπης καὶ στοργῆς πρὸς τὸν σύλλογον γένηται σκέψις πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ ζητήματος τῶν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν καθυστερουμένων ἐτησιῶν συνδρομῶν, καὶ ὅτι περὶ τούτου ἡ οικονομικὴ τοῦ συλλόγου ἐπιτροπὴ συσχεψαμένη ὠρίμως ἐξεῦρε τρόπον λύσεως αὐτοῦ περιεχόμενον ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτῆς, ἣτις καὶ ἀναγινώσκειται.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην ὁ κ. Κοντογεώργης προτείνει, ὅπως ἐφαρμοσθῆ ἐπὶ τῶν καθυστερουμένων τὸ κγ' ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ ὡς ἔχει.

Ὁ κ. Βαλσαμάκης προτείνει, ὅπως συζητηθῆ ἡ πρότασις τῆς οικονομικῆς ἐπιτροπῆς κατὰ τὰ τρία αὐτῆς ἄρθρα.

Ὁ κ. Τάγης λέγει, ὅτι ἡ οικονομικὴ ἐπιτροπὴ εὐρίσκει μὲν τρόπον εὐχερέστατον διὰ τὰ καθυστερούμενα, ἀλλὰ πρότερον ἔδει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει προγενεστέραν περὶ τῶν καθυστερουμένων ἀπόφασιν τοῦ συλλόγου, καὶ νὰ μὴ γνωρίσῃ, τί ἐγένετο αὕτη συμπεραίνων δὲ παραδέχεται τὴν πρότασιν τοῦ κ. Βαλσαμάκη μετὰ τῆς προσθήκης, ἵνα δοθῶσι πρότερον ἐξηγήσεις περὶ τῶν γονομένων πρὸ 8 ἐτῶν.

Ὁ κ. Μακρῆς λέγει, ὅτι ἡ οικονομικὴ ἐπιτροπὴ ἔλαβεν ὑπ' ὄψει τὰς προγενεστέρας τοῦ συλλόγου ἀποφάσεις· ἰδοῦσα ὅμως, ὅτι αὗται εἰς οὐδὲν πρακτικὸν ἀποτέλεσμα ἤγαγον ἡμᾶς καὶ ὅτι, ἐὰν ἐπιμένωμεν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν, θὰ χρειασθῶσι σχεδὸν 20 ἔτη πρὸς τελείαν ἀπότισιν τῶν καθυστερουμένων, προέβη εἰς τὰς ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτῆς προτάσεις.

Τοῦ κ. Τάγη ἐρωτήσαντος, ποία ἡ πρὸ 8 ἐτῶν ἀπόφασις τοῦ συλλόγου, ὁ κ. Μακρῆς ἀπαντᾷ, ὅτι εἶχεν ἀποφασισθῆ νὰ διδῆται εἰς μετξ. κατὰ μῆνα διὰ τὰ καθυστερούμενα.

Ὁ πρόεδρος φρονεῖ, ὅτι δεόν νὰ ἀναγνωσθῆ καὶ συζητηθῆ ἡ ἐπιστολὴ τῆς οικονομικῆς ἐπιτροπῆς, ὅπερ καὶ ἀποφασίζεται.

Ἀναγνωσθείσης τῆς ἐπιστολῆς ὁ κ. Τάγης λαβὼν τὸν λόγον λέγει, ὅτι δεόν τὸ Α' ἄρθρον

νὰ συγχωνευθῆ μετὰ τῶν ἄλλων ὡς προβληματικόν, διότι πολλοὶ δὲν ἐπλήρωσαν οὐδὲ τὸ δίπλωμα, οἱ μὲν ἐκ μογθηρίας, οἱ δὲ ὡς ἀνήκοντες εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐργασθέντων εἰς τὸν σύλλογον, πολλοὶ δὲ πάλιν δὲν ἐζητήθησαν ἵνα πληρώσωσιν, ἐιργάσθησαν ὅμως ἐν τῷ συλλόγῳ· πιθανὸν δὲ καὶ πολλοὶ νὰ μὴ ἐπλήρωσαν, ὅπως ἴδωσιν εἰς ποῖον βαθμὸν φθάνει ἡ ἀμέλεια τῶν ἐκάστοτε διεπόντων τὰ τοῦ συλλόγου.

Ὁ κ. Μαλιᾶδης λέγει, ὅτι τὸ τοῦ διπλώματος ζήτημα εἶναι ἐξαιρετικόν, καθότι τὸ κγ' ἄρθρον καθὼς καὶ πᾶν ἄλλο δὲν ποιεῖται λόγον περὶ τοῦ τί γενήσεται, ἂν δὲν πληρωθῆ τὸ δίπλωμα· πᾶν δὲ μέλος μὴ πληρώσαν τὸ δίπλωμα, δὲν εἶναι καὶ μέλος. Συνεπῶς φρονεῖ καλὸν καὶ σύμφωνον τῷ κανονισμῷ, ὅπως δοθῆ τρίμηνος προθεσμία τοῖς καθυστεροῦσι τὸ δικαίωμα τοῦ διπλώματος.

Ὁ κ. Σαλτέλης ἀποκρούει τὴν τελευταίαν ταύτην πρότασιν τοῦ κ. Μαλιᾶδου, διότι οἱ πληρώνοντες τὸ δίπλωμα εἰς 3 μῆνας θὰ συμπεριληφθῶσιν εἰς τὴν β' τάξιν καὶ θὰ ἀναγκασθῶμεν νὰ δώσωμεν εἰς αὐτούς καὶ ἄλλην τρίμηνον προθεσίαν.

Οὕτω τεθεῖσα εἰς ψηφοφορίαν ἡ περὶ τριμήνου προθεσμίας πρότασις τοῦ κ. Μαλιᾶδου, ἀπορρίπτεται, γίνεται δὲ δεκτὸν τὸ ἄρθρον τῆς προτάσεως τῆς οικονομικῆς ἐπιτροπῆς.

Ὁ κ. Ἀνδρεάδης ἐπαναλαμβάνει τὴν πρότασιν τοῦ περὶ τοῦ μέλλοντος ὡς ἐξῆς: πᾶν νέον μέλος δὲν δικαιούται ἐξασκεῖν δικαίωματα μέλους, ἐνόσφ δὲν πληρώσῃ τὸ δικαίωμα τοῦ διπλώματος, μὴ πληρώσαν δὲ αὐτὸ ἐντὸς ἐνὸς ἔτους, διαγράφεται.

Ἡ πρότασις αὕτη τεθεῖσα εἰς ψηφοφορίαν γίνεται δεκτὴ.

Ἀρξάμενης τῆς συζητήσεως ἐπὶ τοῦ β' ἄρθρου τῆς προτάσεως τῆς οικονομικῆς ἐπιτροπῆς ὁ κ. Βαλσαμάκης λέγει, ὅτι ἡ ἐν αὐτῷ ἀναφερομένη ἐξάμηνος προθεσμία ἐστὶ δυσανάλογος ὡς πρὸς τὴν προθεσίαν ἐνὸς ἔτους τὴν διδομένην διὰ τὸ δικαίωμα τοῦ διπλώματος.

Ὁ κ. Μαλιᾶδης προτείνει, ὅπως οἱ καθυστεροῦντες πληρῶνωσι κατ' ἔτος τὸ 1/5 τῶν καθυστερουμένων, ὁ δὲ μέχρι τοῦ τέλους ἐκάστου ἔτους μὴ πληρώσας τὸ πεμπτημόριον διαγράφεται τοῦ μητρώου.

Μετὰ μακρὰν ἔτι συζήτησιν τίθεται εἰς ψηφοφορίαν ἡ πρότασις τοῦ κ. Μαλιᾶδου καὶ γίνεται παμφηρεῖ δεκτὴ.

Εἶτα ὁ κ. Μακρῆς προτείνει, ὅπως ὁ ταμίας εἰδοποιῆ ἅμα τῇ ἀρχῇ τοῦ ἔτους τοὺς

καθυστεροῦντας τὴν ἀπότισιν τοῦ πεμπτη-
μορίου, ὁ δὲ κ. Σαλπέλης προτείνει, ὅπως
καὶ ἓνα μῆνα πρὸ τῆς λήξεως ἐκάστου ἔτους ὁ
ταμίας εἰδοποιῇ τοὺς καθυστεροῦντας. Ἀμ-
φότερα αἱ προτάσεις γίνονται δεκταί.

Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ἈΝΕ΄

(Ἐκτακτος)

τῆς 13 Μαΐου 1890.

ΕΠΙ ΤΗ ΚΘ΄ ΕΠΕΤΕΙῶ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΕΘΡΤΗ

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Παρισταμένων πολλῶν μελῶν τοῦ συλλό-
γου καὶ πολλῶν ἄλλων φιλομούσων ἐξ ἐκ-
τέρων τῶν φύλων, ἐν οἷς διεκρίνοντο ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικός πατριάρχης Διονύσιος ὁ Ε΄ μετὰ τῶν συνοδικῶν σέβασ. μητροπο-
λιτῶν Ἡρακλείας, Δέρκων, Σηλυβρίας, Σω-
ζουαγαθουπόλεως καὶ τοῦ χωρεπισκόπου τοῦ
Πέραν ἀγίου Σταυρουπόλεως κ. Γεναδίου, ἡ Α. Ἐξ. ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος πρίγκηψ Ν. Μαυροκορδάτος, ὁ β΄ διερμηνεὺς τῆς γαλ-
λικῆς πρεσβείας ἐκπροσωπῶν τὸν πρεσβευ-
τὴν τῆς Γαλλίας κόμητα Μοντεβέλλον, ὁ ἐκ
τῶν ὑπαλλήλων τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας
Γεωργιάκη ἐφέντη Ὁχάνης ἐκπροσωπῶν τὴν
Α. Ἐξ. τὸν ὑπουργὸν τῆς παιδείας Μουνιφ
πασσῶν.

Τῆ 2 μ. μ. ὄρα κηρυχθείσης τῆς ἐνάρεξως
τῆς ἑορταστικῆς συνεδριάσεως ὁ γεν. γραμ-
ματεὺς ἀναγινώσκει ἐπιστολὴν τοῦ κόμητος
Μοντεβέλλου, πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας, ἀγγέλ-
λοντος, ὅτι ἀδυνατῶν νὰ παρερευθῇ ἐν τῇ
ἑορτῇ τοῦ συλλόγου ἀποστέλει τὸν β΄ διερ-
μηνέα τῆς πρεσβείας ὡς ἀντιπρόσωπόν του,
καὶ τηλεγράφημα συγχαρητήριον τοῦ ἄρ-
χοντος μεγάλου λογοθέτου, Σταυράκη Ἀρι-
στάρχου.

Εἶτα ὁ πρόεδρος κ. Κ. Καλλιάδης ἀναγι-
νῶσκει τὴν ἐκθεσιν τῶν κατὰ τὸ ληξάν ἔτος
ἐργασιῶν τοῦ συλλόγου ἔχουσιν ὧδε :

«Παραγώγατε δέσποτα,
σεβασμιώτατοι ἱεράρχαι,
ἐξοργώτατε κίριε πρεσβευτά,
κυρίαὶ καὶ κίριοι.

Ἴδε, τῆ τοῦ Ὑψίστου πανσθενεῖ περιθάλ-
ψει καὶ ἕτερον ἔτος, τὸ εἰκοστὸν ἑνατον,
συμπληρούμενον σήμερον προστίθεται τῷ ἐρ-

γατικωτάτῳ καὶ καρποφόρῳ βίῳ τοῦ ἑλλη-
νικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου, καὶ τὸ γεραρόν
τούτο τῶν Μουσῶν ἐνδικαίτημα εἰσέρχεται εἰς
τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ πλήρες
ζωῆς, θάρρους καὶ ἐλπίδων. Καὶ ἀπὸ μὲν τῆς
14 Μαΐου μέχρι τῆς 19 νοεμβρίου 1889 τὸ
συλλογικὸν σάκος διετέλεσεν ὑπὸ τὴν συνε-
τὴν πηδάλιουχίαν τοῦ κ. Ἴω. Ἀριστοκλέους,
ἀπὸ δὲ τῆς ἡμερομηνίας αὐτῆς ἡ εὐμενὴς
ψῆφος τοῦ συλλόγου μετὰ λύπης ἀποδεξα-
μένου τὴν ἀμετακλήτως ὑποβληθεῖσαν αὐτῷ
παραίτησιν λόγων ὑγείας ἕνεκα τοῦ ἐριτί-
μου καὶ μουσοτραφοῦς ἡμῶν ἐταίρου ἐπέ-
βλεψε καὶ αὐθις ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν
καὶ ἐνεπιστεύσατο ἡμῖν τὴν ἱεράν παρακατα-
θήκην τῶν καθηκόντων καὶ τῶν δικαίων, ἅτινα
παρομαρτοῦσι τῷ περιθλήπτῳ τῆς προεδρείας
ἀξιώματι. Ἐὰν τὰ δίκαια ταῦτα νομοσχευῶς
ἐξησκήθησαν καὶ τὰ καθήκοντα ἐξεπληρώθη-
σαν εὐσυνειδήτως καὶ ὑρ' ἡμῶν, τούτο ἀποδο-
τέον τῇ περρωτισμένῃ συνεργασίᾳ ἀγαστῶν
καὶ πεπειραμένων συγχοσμητόρων, ἀνδρῶν σο-
βαρῶν καὶ περὶ πολλοῦ ποιουμένων τὴν εὐ-
κλειαν τοῦ ἡμετέρου συλλόγου, τοῦ τε κ. Νι-
κολάου Φωτιάδου καὶ τοῦ κ. Κ. Μακρῆ, ἀντι-
προέδρων, τοῦ κ. Ε. Ποπέσκου, γενικοῦ γραμ-
ματέως, τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως κ. Ἀχιλ.
Χρηστίδου, τοῦ βιβλιοφύλακος κ. Π. Πेत्रα-
κιστήσαντος ἀπὸ τῆς 15 παρελθόντος Δεκεμ-
βρίου τὸν κ. Θ. Κουσουδην, παραιτηθέντα,
καὶ τοῦ κ. Δ. Κοντογώργου, λογιστοῦ. Πρὸς
τούς φιλτάτους τούτους ἐταίρους μετ' ἀδελ-
φικῆς συμπαθείας ἀπονέμομεν τὴν πάνδημον
ταύτην τελούσντες ἑορτὴν τὴν τε ἔκφρασιν τῆς
ἰδίας ἡμῶν εὐγνωμοσύνης καὶ τὰς τοῦ συλλό-
γου εὐχαριστίας.

Ἄλλ' οἴμοι! ἐνῶ τὸ περὶ οὐ ἡ λογοδοσία
αὕτη συλλογικὸν ἔτος προσεπῆθει ἀναδειχθῆ-
ναι ἀντάξιον τῶν προηγουμένων διὰ συντόνου
ἐργασίας ἐμβριθοῦς καὶ ποικίλης, αἰθνης τὰς
ἡμετέρας μελέτας καὶ ἐνεργείας ἀνέστειλε, βυ-
θίσασα πάντας ἡμᾶς εἰς ἀνέκφραστον πένθος,
συμφορὰ παμμεγέθης καὶ βαρυσήμαντος. Ὁ
πολιός, βαθυσέβαστος, σθεναρός τε καὶ πολύ-
τιμος τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμ-
μάτων ἀθλητής, ὁ ἐπὶ πολλῶν ἐτῶν περιό-
δους τὰ ἀγαθὰ καὶ σωτήρια διδάξας τε καὶ
ποιήσας, ὁ ἐξοχὸς πολίτης, οὐ ἰσχυρὰ καὶ
εὐεργετικὴ πανθομολογεῖται ἡ ἐπὶ τῆς ἐκπαι-
δευτικῆς κινήσεως τοῦ ἔθνους ἡμῶν τριακον-
ταετῆς δρασίς, ὁ τὰς διακονίας ἰδρυτοῦ, μέ-

λους και προέδρου τοῦ ἡμετέρου συλλόγου τιμῆσας και ἀνυψώσας, ὁ Κωνσταντῖνος Ἡεροκλῆς Βασιλάδης, τῆ 19 Φεβρουαρίου 1890 μετέστη εἰς τὰς αἰωνίους μοναχάς. Τὸ ἐκ τῆς θλιβερωτάτης ταύτης ἀπωλείας παραγόμενον ἐν τῷ συλλόγῳ κενόν ἐστὶ, φιλόμουσον ἀχροατήριον, τὰ μάλα δυσαναπλήρωτον· ἐν γὰρ τῷ μέσῳ τῶν γενικῶν αὐτοῦ μεριμνῶν και φροντιστῶν, προσπαθειῶν και μόχθων και ἐθελουσιῶν, πρῶτιστον τοῦ πολυκλαύστου ἐταίρου μέλημα ὑπῆρξεν ἀείποτε ἡ διηνεκῆς πρὸς τὰ πρόσω πορεία τοῦ ἐλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου. Τὰς ἐργασίας αὐτοῦ μετ' ὑψίστου ἐνδιαφέροντος παρακολουθῶν και τακτικῶς αὐτῶν συμμετέχων, ἀνύψου αὐτὰς εἰς τὴν πρέπουσαν περιωπῆν διὰ τοῦ παρὰ πάντων ἀνεγνωρισμένου μεγάλου αὐτοῦ κύρους. Ἄναγνωσμάτα σοφά, διαλέξεις τερπνὰς και διδακτικωτάτας, συζητήσεις ἀπτικῶ ἄλατι και ἐμβριθεῖς πεπικασμένους, συνεργασίαν λυσιτελεστάτην ἐν τῇ συντάξει τοῦ ἡμετέρου θεμελιώδους κανονισμοῦ και τῶν τούτου ἐκάστοτε ἀναγκαίων κρινομένων τροποποιήσεων, σύντονον συμβολὴν ταῖς ἡμετέραις ἐπιτροπαῖς, και ἰδίᾳ τῇ φιλολογικῇ, διανομὰς χρηματικῶν βοηθειῶν εἰς ἄπορα σχολεῖα ἐξ ἐπὶ τούτῳ δωρεῶν ὁμογενῶν πλουσιῶν και φιλομούσων ταῖς ὑποδείξεις και προτροπαῖς αὐτοῦ ὀφειλομένων, φιλογενῶν ἀνδρῶν σπουδαϊστάτα ἀγωνοθετήματα ὑπ' αὐτοῦ προκαλούμενα, σύμπραξιν πολῦτιμον ἐν τῇ ἰδρύσει τοῦ περιοδικοῦ ἡμῶν συγγράμματος και τῇ ὅσον ἔνεστι τακτικωτέρῃ αὐτοῦ ἐκδόσει, ἐκπληρώσιν μετὰ δραστικότητος και ἀξιοπρεπειᾶς τῶν προεδριῶν καθηκόντων ἐπὶ ἐξ περιόδους, ὧν ἡ τελευταία ἦν ἡ τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος τοῦ συλλόγου, βαρυσήμαντον συμμετοχὴν ἐν τῇ οἰκοδομῇ τοῦ κτιρίου τούτου, τοῦ τοσοῦτον συντελέσαντος εἰς τὴν παγίωσιν τε και κραταίωσιν τοῦ συλλόγου ἡμῶν, πάντα ταῦτα και ἄλλα, ἃ ἐπιλαίψει με ὁ χρόνος ἀφηροῦμενος, ἐπεχείρησε, διεξήγαγε, μετ' ἐπιτυχίας ἐκτάκτου και καταπληκτικῆς ἐξετέλεσεν ἕως περάτων τοῦ βίου αὐτοῦ ὁ ἀειμνηστος Ἡεροκλῆς Βασιλάδης. Ὡς ἂν δὲ μὴ ἤρουν τὰ δείγματα, ἀπερ ζῶν ἔδωκεν ἡμῖν τῆς ἐαυτοῦ στοργῆς και ἀφροσύσεως, ἠθέλησεν, ἵνα και ἐν τῷ ἱερῷ ἐγγράφῳ τῷ κανονίζοντι τὰ μετὰ θάνατον ἀναφανῆ ἡ φλογερὰ αὐτῆ ἀγάπη ἐν πάσῃ τῇ λαμπηδόνι τῆς εὐγενεῦς αὐτοῦ ψυχῆς. Καὶ δὴ διέθετο, ὅπως τῶν βιβλίων αὐτοῦ τὰ πλεῖστα εἰσέλθωσιν εἰς τὴν βιβλιοθήκην

ἡμῶν, ἐξήκοντα πέντε δὲ μετοχαὶ τοῦ Λαυρίου ἐκ τῆς περιουσίας αὐτοῦ ἐκποιηθῶσι και τὸ κεφάλαιον αὐτῶν κατατεθῆ εἰς τὴν ἐθνικὴν τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ τούτου τόκος προστίθεται εἰς τὸ κεφάλαιον, μέχρις οὐ σχηματισθῆ διὰ τοῦ ἀνατοκισμοῦ ποσὸν παράγον ἐτησίως πεντήκοντα ὀθωμανικὰς λίρας, αἵτινες νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς βραβεῖον φιλολογικοῦ ἐτησίου διαγωνίσματος τιθεμένου ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ἐν ὀνόματι και εἰς τιμὴν τοῦ ἄρχοντος μεγάλου Ποσταλνίκου και ὑπομηματογράφου τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου Σωτηρίου Καλλιμάδου, τοῦ ἀοιδίμου πατρὸς τοῦ τῆς εὐθύνας σήμερον ὑμῖν διδόντος. Ἄμα τῇ ἀστραπηδὸν διαδοθῆσῃ ἀπαισιᾷ εἰδήσει ὁ σύλλογος διὰ τοῦ προεδρείου αὐτοῦ ἀπεφάσισεν, ἵνα αὐτὸς ἰδίαις δαπάναις κηδεύσῃ τὸν πολυκλαυστον νεκρὸν, καταθέσῃ ἐπ' αὐτοῦ στέφανον ἐκ δάφνης, προσκλήσῃται τάρον κατ' ἄλλῃλον και δωρήσῃται αὐτὸν τῇ οἰκογενεῇ τοῦ μακαρίτου, πενήθησῃ ἐπὶ τέσσαρας ἐβδομάδας διατηρουμένης τῆς μεγάλης θύρας τοῦ καταστήματος κλειστῆς και πενήθιμως διασκευασμένης και διακοπτομένων τῶν τε συνεδριάσεων και τῶν διαλέξεων αὐτοῦ, ἀναρτηθῆ ἡ εἰκὼν τοῦ μεταστάντος ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριάσεων ἡμῶν, και ὁ μὲν πρόεδρος ἐκφωνήσῃ τὸν ἐπιτάφιον, ὁ δ' ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων κ. Κ. Μακρῆς ἀναγνώσῃται τὴν βιογραφίαν τοῦ ἀειμνήστου ἐταίρου ἐν τῷ τέρματι τοῦ συλλογικοῦ πένθους. Τῆ δ' ἐπιρῶσῃ τοῦ θανάτου μετενεχθέντος τοῦ νεκροῦ ὑπὸ τοῦ προεδρείου ἐν σώματι ἀπὸ τῆς φιλοξένου οἰκίας, ἐν ἣ ἐπῆλθε τὸ μοιραῖον τέλος, εἰς τὸν σύλλογον ἐγένετο τῇ ἐπαύριον ἡ κηδεῖα, ἀνταξία, νομιζόμεν, τοῦ τε κηδευομένου και τοῦ κηδεύοντος, ἐξετελέσθησαν δὲ κατὰ γράμμα πάντα τὰ προαποφασισθέντα. Πολυπληθέστατον ἀχροατήριον συνελθὸν κατὰ τὴν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ συγκροτηθεῖσαν τῇ 19 μαρτίου πένθιμον συνεδρίαν τῆς βιογραφίας τοῦ ὑπ' ἡμῶν θρηνομένου ἐταίρου πολῦτιμον παρέσχεν ἡμῖν διαβεβαίωσιν, ὅτι ἐξετιμῆθησαν προσηκόντως και ἐπεκυρώθησαν ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης τὰ κατὰ τὴν σκληρὰν ταύτην δοκιμασίαν τῷ συλλόγῳ πεπραγμένα. Ἐφ' ᾧ και ἀπονέμω ἐν κατανύξει ψυχῆς τὴν ἐκφρασιν τῆς τοῦ συλλόγου εὐγνωμοσύνης πᾶσι τοῖς ὁμογενεῖς και ξένους, καθιδρύμασι και ἀτόμοις, τοῖς εἴτε διὰ τῆς παρουσίας ἢ ἀντιπροσωπειᾶς αὐτῶν κατὰ τὴν κηδεῖαν ἢ τὴν πένθιμον συνεδρίαν, εἴτε διὰ ψηφισμάτων, ἐπιστολῶν ἢ τηλεγραφημάτων κατὰ τὸ μη-

νιαῖον διάστημα τοῦ ἐπισήμου πένθους ἡμῶν ἐκδηλώσασαι τὴν τε πρὸς τὸν ἀοίδιμον ἄνδρα ὑψίστην ὑπόληψιν καὶ τὰ πρὸς τὸν σύλλογον βαρυσήμαντα αὐτῶν αἰσθήματα ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ. Ἰδίξ δ' ἐπιτροπήτω μοι ὑπὸ τοῦ τὴν τε καταγωγὴν καὶ τὴν καρδίαν εὐγενεῶς πρίγκηπος Ν. Μαυροκορδάτου, πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, ὅπως γείνω διερμηνεὺς τῆς βαθείας συγκινήσεως τοῦ ἡμετέρου συλλόγου, συναισθανθέντος πόσον ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης συμμετέσχε τοῦ μεγάλου καὶ ἀπαρκαμυθῆτου ἡμῶν πένθους. Ἐκ τῶν ἀπειρακρίθμων καὶ εὐγλωττων τούτων διαδηλώσεων ἠντλήσαμεν τῆς ἀθυμίας ἡμῶν παρήγορον ἀνακούρισιν. πεισθέντες ἀριδύλως, ὅτι κάτοικοι τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης καὶ πάσης τῆς Ἀνατολῆς καὶ κάτοικοι τῆς δυτικῆς Εὐρώπης καὶ αὐτῆς τῆς μεμακρυσμένης γῶρας τῶν Ἀμερικανῶν ἀνεγνώρισαν τὰς σπουδαίας ὑπηρεσίας, ἃς ἐπὶ χρόνον μακρὸν διηνεκῶς προσήνεγκε τῇ φιλολογίᾳ, ταῖς ἐπιστήμαις καὶ τῇ καθ' ἡμᾶς ἐκπαιδεύσει ὁ σθεναρὸς τῶν γραμμάτων πρωταθλητῆς Ἡεροκλῆς ὁ Βασιιάδης, οὗ ἡ μνήμη διατηρηθῆσεται ἄληστος ὑπ' ἅπαντος τοῦ ἡμετέρου γένους καὶ ἰδίξ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου εὐγνωμονοῦντος.

Ὁ σύλλογος ἡμῶν μετὰ συντριβῆς καρδίας καὶ βαθυτάτου ἄλγους ἀναμυνησεται καὶ ἑτέρων σπουδαίων ἀπωλειῶν, ἃς ὑπέστη κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Καὶ ἐκ μὲν τῶν ἐπιτίμων αὐτοῦ μελῶν ἀπώλεσε τὸν Εὐθύμιον Καστόργην, καθηγητὴν περιφανῆ τοῦ ἐν Ἀθῆναις πανεπιστημίου, τὸν Marquis de Queux de Saint-Hillaire καὶ τὸν Ernest Hayet, ἀμφοτέρους σοφοὺς ἑλληνιστάς, καὶ τὸν Ὀδυσσεῖα Trelat, περιώνυμον τῆς Γαλλίας ἱατρὸν, μέλος δὲ καὶ πρῶην πρόεδρον τῆς ἐν Παρισίοις ἱατρικῆς ἀκαδημίας, οὗ τὴν συμπλήξιν καὶ εὐγλωττον αὐτὴν ὑπὸ τοὺς γερασούς τούτους θέλουσιν ἄρτι ἀντηγήσασθαι ἑναυλον οἱ πάντες ἐνηδόνως διαφυλάττομεν. Τακτικῶς δὲ αὐτοῦ μέλη ἀπώλεσε τὸν Κωνσταντῖνον Ξανθοπούλον, σοφὸν καθηγητὴν, πολλὰς παρασχόντα αὐτῷ ὑπηρεσίας, τὸν Σταματιάδην, ὁπαδὸν εὐμαθῆ τῆς τοῦ Ἀσκληπιάδου ἐπιστήμης καὶ πολυσέβαστον ἡμῶν ἑταῖρον. καὶ τὸν ἱατρὸν Κυριακοῦ, πρόεδρον τῆς ἐπιστημονικῆς ἡμῶν ἐπιτροπῆς μετὰ φλογεροῦ ζήλου ἀποδυθέντα εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν εὐγενῆ τῆς ἐν τῷ βαθυσεβάστω τούτῳ περιβόλῳ ὀρθοτομήσεως τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας. Πρὸς

τὰς βαρυπενθούσας οἰκογενεῖας τῶν πολυκλαύστων τούτων ἑταίρων ὁ σύλλογος ἐπεμψεν ἐγγράφως τὰ ἑαυτοῦ συλλυπητήρια. ἐκρᾶξαι δὲ καὶ σήμερον δι' ἐμοῦ δημοσίᾳ τὴν ἐνδύμουλον αὐτοῦ ἠλήψιν.

Τὰ προσελθόντα δὲ ἡμῖν νέα μέλη εἰσι τὸν ἀριθμὸν δύο ἐπ' εἰκάδι. ἐπτακαίδεκα μὲν τακτικά, τρία δὲ ἀντεπιστέλλοντα καὶ δύο ἐπιτίμα, ὁ ἱερολογιώτατος Abbé Duchesne, μέλος τοῦ πανακαδημίου τῆς Γαλλίας καὶ καθηγητῆς τῆς ἐν Παρισίοις σχολῆς τῶν ὑψηλῶν σπουδῶν, καὶ ὁ εὐγενέστατος Vicomte Eugène Melchior de Vogtié, μέλος τῆς γαλλικῆς ἀκαδημίας. Ἡ προσέλευσις τῶν νέων τούτων ἐπιτίμων, ἀντεπιστελλόντων καὶ τακτικῶν μελῶν ἐλπίζεται, ὅτι σπουδαίαν προσκομίσει συμβολὴν τῇ τακτικῇ καὶ τελειοτέρῳ πορείᾳ τοῦ ἡμετέρου συλλόγου.

Ἐν τούτοις, κυρίαί καὶ κύριοι, παρὰ τὴν εὐθὺς μετὰ τὰς ἐνιαυσίους διακοπὰς ἐπελθούσαν προεδρικὴν κρίσιν, παρὰ τὸ ψηφισθῆν μακρὸν πένθος, παρὰ τὰς ἐσκηψάσας τῇ ἡμετέρᾳ πόλει ἐπιδημίας πολλοὺς τῶν ἑταίρων προσβαλούσας, αἱ ἡμέτεραι ἐργασίαι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, καίπερ ὑποστᾶσαι τῶν σπουδαίων τούτων αἰτιῶν ἕνεκα γαλλάρωσιν τινα, ἐξηκολούθησαν οὐχ ἥττον τὴν ἐνθαρρυντικὴν αὐτῶν πορείαν ἐν τε ταῖς τακτικαῖς καὶ ἐκτάκτοις συνεδριάσεσι τοῦ συλλόγου, ἐν ταῖς τῶν ἐπιτροπῶν, ἐν ταῖς τῶν κοσμητῶρων, καὶ διὰ τῶν δημοσίων διαλέξεων· αὐταὶ δὲ εἰσιν αἱ ἀκόλουθοι.

Ὁ ἱατρὸς κ. Γ. Ἀκαστορίδης, ἐν τέσσαρσι διαλέξεσιν, ὁρμώμενος ἐκ τῆς γνώμης σοφωτάτου τῆς γαλλικῆς ἱατρικῆς ἀκαδημίας μέλους, καθ' ἣν τὰ ἐπιδημικὰ νοσήματα εἰσιν ἡ συνέπειαι τῆς ἀμαθείας καὶ ἡ δικαία τιμωρία τῆς ἀκηδίας τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀτόμων, ἀνεπτυξῆ μεθοδικῶς καὶ μετὰ τερπνότητος τό τε ἐν λόγῳ θέμα καὶ τὸ τούτῳ παρομαρτοῦν τῆς προσφάξεως τῶν ἀτόμων καὶ τῶν οἰκογενειῶν ἀπὸ τῶν κολλητικῶν νοσημάτων.

Ὁ κ. Π. Κούππας, ἀρχιτέκτων, ἐν μιᾷ διαλέξει, ὠμίλησε περὶ μεσαιωνικῆς ἀρχαιολογίας, τοπογραφίας, διαγράμματος καὶ διακοσμήσεως βυζαντινῶν ναῶν μετὰ τῆς διακρινούσης τὸν μετριόρρονα τοῦτον ἐπιστήμονα θειατικῆς σαφηνείας καὶ ἰκανότητος.

Ὁ κ. Α. Leval ἐν μιᾷ διαλέξει ἀνέπτυξε γαλλιστὶ ἀρχαῖς ἠθικῆς λίαν εὐμεθῶς.

Ὁ ἱατρὸς κ. Κ. Μακρῆς ἐν μιᾷ διαλέξει

ἐπραγματεύθη μετὰ τῆς δεούσης ἀκριβείας καὶ πειστικότητος περὶ τῶν ἐξαχρωμάτων μὲν ἐν γένει, ἰδίᾳ δὲ περὶ τῶν τοῦ ὤμου ὑπὸ τε θεωρητικῆν καὶ ὑπὸ πρακτικῆν ἔποψιν.

Ὁ κ. D. Rosenfeld ἐν μιᾷ διαλέξει ἐξιστόρησε μετ' ἀκριβολογίας τὰ κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν γερμανικὸν κράτος, ἐκτιθεὶς καὶ βιογραφικὰς τινὰς εἰδήσεις περὶ τῶν μετὰ γερμανῶν αὐτοκρατόρων συζευχθειῶν προηγησισῶν ἑλληνίδων.

Ὁ κ. E. Παπέσκας ἐν δυοῖ διαλέξεσιν ἀνέλιξε τὴν κατὰ τὸν Vicomte Eugène Melchior de Vogüé ῥωσικὴν μυθιστορίαν μετὰ τῆς ἰδιαζούσης τῷ διακεκριμένῳ τούτῳ ἀγορητῆ ἑπαγωγῷ ζωηρότητος.

Ὁ κ. Δ. Οἰκονομίδης ἐν μιᾷ διαλέξει ἐφιλοσόφησεν ὑπὸ ἀρχῶν ὑγιειστάτων ὀδηγούμενος καὶ τὸ ἑαυτοῦ θέμα διεξῶς ἀναπτύσσων ἐπὶ τοῦ, ἐὰν ὁ θάνατος δέον νὰ θεωρηθῆ ὡς τὸ τέλεσμα τῆς ζωῆς.

Ὁ κ. B. Ρίτσος ἱατρός ἐν μιᾷ διαλέξει ἀφηγήθη, τί εἴσι, πῶς ζῶσι καὶ ποῦ ἀπαντῶσι τὰ μικρόβια μετ' ἐπιστημονικῆς σαφηνείας καὶ μετὰ δυνάμει ἐν τῇ τῶν πορισμάτων μετοχγετεύσει τῇ διανοίᾳ τῶν ἀρροσῶν.

Πατρῶζων υἱός, ὁ κ. Eὐγ. Ζαλοκώστας ἐν μιᾷ διαλέξει ἀπεικόνισεν ἐν ποιητικῇ καὶ γραφικῇ καλλιπείᾳ ἐνδιαφερούσας ἐξ Ἰταλίας ἀναμνήσεις αὐτοῦ ἐπιχαρίτως προσειπὼν ὅτι, ἐὰν ποτε ἐν μεταγενεστέρῳ χρόνῳ ἀπὸ ἄλλου βήματος ἐκθέσῃ τὰς περὶ Κωνσταντινουπόλεως ἀναμνήσεις του, αὐταὶ θὰ ἐνέχουσι πλείονα ἐνθουσιασμὸν καὶ πολὺ ζωηρότερα χρώματα.

Ἀρῶμεν νοσερῶς πρὸς στιγμὴν τὴν μεγάλην ταύτην αἰθουσαν, ἐνθα διδάσκονται αἱ δημόσιαι διαλέξεις, καὶ συνεισέλθωμεν, κυριαὶ καὶ κύριοι, εἰς μικρὸν τοῦ κτιρίου τούτου δωμάτιον, ἐν ᾧ ἀθρόμβως καὶ ἐν κατ' ἐπίγνωσιν ζήλῳ ἐργάζονται σοφοὶ ἡμῶν συνάδελφοι. οἱ συγκροτοῦντες τὴν ἀρχαιολογικὴν τοῦ συλλόγου ἐπιτροπὴν. Ἴδου βλέπετε τὸν αἰδισιμώτατον κ. Curtis, πρόεδρον αὐτῆς, ὑποβάλλοντα αὐτῇ ἑλληνικὴν ἐπιγραφὴν σπουδαίαν ἀντιγραφείσαν ὑπ' αὐτοῦ τῷ 1884 κειμένην δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ ναυαρχείῳ ἑτέραν ἐπίσης σπουδαίαν λατινικὴν κειμένην ἐν τῷ αὐτῷ μέρει μετενεγθείσαν δὲ ἐκ Μουδαγιῶν τῶν ἐν τῷ Κιανῷ κόλπῳ· καὶ σπουδαίαν ὠσαύτως τρίτην κειμένην ἐν τῇ πύλῃ τοῦ τεμένου τοῦ ἐπιλεγόμενου τῆς μικρᾶς ἀγίας

Σοφίας, συμπληρωμένην δὲ ἐκ ῥητῶν τῶν ψαλμῶν τοῦ Δαβὶδ καὶ τῶν προφητειῶν τοῦ Ἀβθακούμ· ἰδοὺ βλέπετε τὸν κ. Κούππαν ὑποβάλλοντα ἱερογραφήματα μονογραμμάτων βυζαντινῶν, ἅτινα παρετήρησεν ἐπὶ λίθων καὶ πλίνθων τῶν παραλιῶν τειχῶν ἐν Ξυλοπόρτῃ καὶ ἔγνη ἑλληνικῆς ἐπιγραφῆς κειμένης ἐν τῷ κατὰ τὸν Γαλατᾶν Γενῆ τζαμίῳ, κοινοποιῶντα, ὅτι ἡ πρὸ τοῦ ἐν Γαλατᾷ παρὰ τὴν γέφυραν ἀστυνομικοῦ σταθμοῦ καταχωσθεῖσα ὡς βᾶσις τοῦ στηθέντος φανοῦ ἀερίφωτος στήλη φέρει ἐπιγραφὴν, ἧς ἀνέγνω τὴν λέξιν «Τιβέριος», καὶ ἀνακινουῶντα πέντε ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς ἀντιγραφείσας ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ συλλόγου κ. Ἀμπελίδου, ἱατροῦ, ἐν Τσιφτιλιέρ τσιφλικῆ τῆς Φρυγίας, αἵτινες ἐπιτύμβιοι μὲν αἱ τρεῖς αἱ δὲ δύο τιμητικαὶ εἰς στρατηγούς Ρωμαίους, καίτοι ἑλλησιεῖς, ἐσημειώθησαν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς μετὰ τοῦ ἐγνωσμένου αὐταῖς κύρους ὡς ἀνήκουσαι εἰς τοὺς τελευταίους ῥωμαίους χρόνους· ἰδοὺ βλέπετε τὸν ἱατρὸν κ. Mordtmann ὑποβάλλοντα συλλογὴν ἀρχαίων χαρατῶν τῆς Κωνστ/πόλεως τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος μετὰ σπουδαιότητων ἐξηγήσεων καὶ σκέψεων, ἀνακινουῶντα ἐκδόσεις πολυτίμους περὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἑρρίκου Δανδόλου, ἀπὸ τῆς εἰκάζομένης τοποθεσίας τοῦ ὅπου οὗ λαμβάνει ἀφορμὴν, ὅπως δι' ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων καταστήσῃ ὡς ἄδικον καὶ ἀνυπόστατον τὴν μομφήν, ἣν ἐπιρρίπτουσιν ἱστορικοὶ τινες τῆς Δύσεως κατὰ τῶν Βυζαντινῶν, ὅτι οὗτοι κατέστρεψαν δῆθεν καὶ ἐξηφράνισαν ἀνακτήσαντες τὴν Κων/πολιν ἀπὸ τῶν Λατίνων πᾶν ὅ,τι εὔρον ἐν αὐτῇ λατινικόν, καὶ ὑποστηρίζοντα μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι θεωρεῖ λείψανα ἐκκλησιαστικῆς τῆς παρὰ τὸ Τσεμπερλιῆ-τάς, ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Προποντιδα κλιτύος, βυζαντινὰ ἐρεπίτια, περὶ ὧν ὁ κ. Laval προείλεξεν τινὰ· ἰδοὺ βλέπετε τὸν κ. Σιδερόπουλον κοινοποιῶντα, ὅτι βορείως τῆς ἐν Μεδῆ Χαλκηδόνος καθολικῆς ἐκκλησίας ἀνασκαπτομένου τοῦ ἐδάφους εὐρέθησαν ἀκατέργαστοι τέσσαρες στυλοβάται καὶ στήλαι μαρμαρίνοι κατεργασμένοι φέρουσαι γράμματα ἑλληνικὰ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀποκρινόμενον τῷ κ. Κούππα ὑποβαλόντι ἱερογράφημα τῶν κάτω σκελῶν ἀρχαίου σταυροῦ γιαστοῦ ἐπὶ τμήματος μαρμαρίνης πλακῆς κειμένης ἐν τῷ κατὰ Γαλατᾶν Γενῆ τζαμίῳ, ὅτι τὸ τέμενος τοῦτο ἠγέρθη ἐπὶ τῶν ἐρεπίων ἐκκλησιαστικῆς κείσης καὶ ἐνεκα μὴ χορηγίας τῆς ἀπαίτουμένης ἀδείας ἀνοικοδο-

μήσεως μεινάσης ἀδεσπότου, καθ' ἃ ἀναφέρει λίαν γνωστός ὀθωμανός συγγραφεύς, καὶ μεταδιδόντα ἐν περιλήψει τὴν ἔννοιαν τῆς ἐκ τριάντων καὶ τεσσαρῶν στίχων συγκειμένης τουρκικῆς ἐπιγραφῆς τῆς εὐρισκομένης ἐντὸς τοῦ ἐν Γαλατῇ Ἀράπ τζαμισί καὶ περιλαμβανούσης τὸ ἱστορικὸν τοῦ τεμένουσας καὶ τῆς ἐπικλησεως αὐτοῦ, δηλοῦσης δὲ ἐκπερασμένης, ὅτι τοῦτο ἦν χριστιανικὴ ἐκκλησία· ἰδοὺ βλέπετε τοὺς κκ. Βεγλερῆν, Κούππαν, Leval καὶ Prutexat συζητούντας περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ μωσαϊκοῦ τῶν δύο ναρθήκων τοῦ Καρχιεῖ τζαμισί καὶ ἐκδηλοῦντας τὴν ἑαυτῶν θλίψιν, ὅτι τὸ μωσαϊκὸν τοῦ ἐξω ναρθήκας πτώσιν ἀπειλεῖ προσεχῆ καὶ ἀνεπανόρθωτον καταστροφὴν· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἡ γὰρ φιλόραχος καὶ φιλόκαλος διάθεσις τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως προνοήσει πάντως περὶ τῆς διασώσεως τοῦ ἀριστουργήματος τούτου τῆς βυζαντινῆς τέχνης.

Τῆς φιλομουσίας ἄλλως τε τῆς σεβαστῆς ἡμῶν κυβερνήσεως πρόσφατον καὶ περίτρανον ἔχομεν νέον δείγμα. Τὸ τεῦχος τῆς εικοσιπενταετηρίδος τοῦ ἡμετέρου συλλόγου, τὸ κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος ἐκ παρανοήσεως αἴφνης καὶ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν κατασχεθὲν παρὰ τῶ βιβλιοδέτη κ. Γεράρδω, διαταχθέντι ὅπως μηδὲ ἐνὸς ἀντιτύπου ἐπιτρέψῃ τὴν ἐκ τοῦ καταστήματος αὐτοῦ ἐξόδον, μετ' ὀλίγας ἡμέρας περατουμένης τῆς ὑπὸ τοῦ ἀόκνου προέδρου τῆς συντακτικῆς ἡμῶν ἐπιτροπῆς κ. Θ. Σαλιτέλη ἐπιδικωμένης ἀνατυπώσεως τεμαχίων τινῶν ἐπιληψίμων ὑπὸ τῶν ἀρμοδιῶν θεωρηθέντων ἐξέρχεται τῆς πολυμήνου αὐτοῦ εἰρκτῆς καὶ διανέμεται τοῖς δικαιοῦχοις. Τὸ εὐάρεστον τοῦτο ἀποτέλεσμα ὀφείλεται τῇ περρωτισμένῃ περινοῖᾳ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς παιδείας, ἐξοχωτάτου Μουνιρ πασσᾶ, κατιδόντος, ὅτι ἡ διάδοσις τοιούτων ἔργων οὐ μόνον τῷ συλλόγῳ περιποιεῖ τιμὴν, ἀλλὰ καὶ τῇ γῶρᾳ παρέχει πολλὰς καὶ ποικίλας ὠφελείας. Τὸ νομοσταγὲς καὶ ἐλευθερον πνεῦμα τῆς Α. Ε. ἔκοψε τὸν γόρδιον δεσμόν, δι' οὗ, ὡς μὴ ὄφειλε, περιεβλήθη τὸ ἀπλούστατον τοῦτο ζήτημα, ὃ δὲ σύλλογος ἡμῶν ὁ ἐγκαυχώμενος, ὅτι συγκαταριθμεῖ τὸν μουσοτραφῆ καὶ περνούστατον τοῦτον τοῦ κράτους λειτουργὸν ἐν τοῖς ἐπιτίμοις αὐτοῦ μέλεσιν, ὑποβάλλει αὐτῷ σήμερον δι' ἐμοῦ βαθυσεβάστως τὴν ἔκφρασιν τῆς ἀπείρου αὐτοῦ εὐγνωμοσύνης. Αἱ τοῦ συλλόγου ἔνθερμοι εὐχαριστικαὶ ἀπονέμονται δι' ἐμοῦ γηθησού-

νας τῷ ἐκ τῶν ἀνωτέρων τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας ὑπαλλήλων εὐγενεστάτῳ Ναὺμ βέη, ἐνστερνωσαμένῳ τὴν ἀνωθεν πρωτοβουλίαν καὶ διευκολύναντι τὴν ὅσον ἐνεστί ταχθεῖν ἀποπεράτωσιν τῆς ἐργασίας. ἤτις ἀνετίθη τῇ διορατικῇ αὐτοῦ δραστηριότητι. Εὐχαριστῶ δὲ καὶ τοῖς κυρίοις Γεωργάκη ἐφένδη Ὀρχάνη, Βαφῆρ ἐφένδη καὶ Ἀβραάμ Βαποριδῆ ἐφένδη, προσθύμως ἐν τούτῳ, ὅση αὐτοῖς δύναμις, μετ' ἐμοῦ καὶ τοῦ κ. Σαλιτέλη συνεργασθεῖσιν. Εὐχῆθητε πάντες οἱ τὸν σύλλογον ἀγαπῶντες καὶ περὶ πολλοῦ ποιοῦμενοι τὴν διατήρησιν αὐτοῦ ἐν ἡ ἐκτήσατο ὑψηλῇ περιωπῇ, ὅπως τὸ λοιπὸν ἀκολούτως ἐκτυπῶνται καὶ διανέμονται αἱ τακτικαὶ τε καὶ ἔκτακτοι δημοσιεύσεις ἡμῶν.

Τοῦ λόγου γενομένου περὶ τῶν δημοσιεύσεων τοῦ συλλόγου, δεῦτε εἰπωμέν τινα περὶ τῆς βιβλιοθήκης, τοῦ ἀναγνωστηρίου καὶ τοῦ γραφείου αὐτοῦ.

Τὰ θεωρηθέντα ἡμῖν βιβλία οὐ μόνον οὐχ ὑπολείπονται τῶν προσεγεθέντων κατὰ τὰ προγενέστερα ἔτη, ἀλλὰ καὶ πλεονάζουσιν αὐτῶν. Ἄσμενος δὲ ἀγγέλλω ὑμῖν, ὅτι ταῦτα συμποσοῦνται εἰς 584 σῶματα μικρὰ τε καὶ μεγάλια, ἐξ ὧν 208 σῶματα ἢ τόμοι 304 εἰσὶν ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἀοιδίμου ἀντιπροέδρου τοῦ συλλόγου Ἰωάννου Γεωργιαντοπούλου, 44 τοῦ ἀείποτε τὸν ἡμέτερον σύλλογον ἐν τῇ μνήμῃ ἔχοντος κ. Χρ. Παπαδοπούλου, 100 ἐναίσιμοι διατριβαὶ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀλλεῆς, 58 τοῦ τῆς Ἐὐδελθεργίας, 58 τοῦ τῆς Βρεσλαυίας καὶ 18 τοῦ τῆς Ἐρλάγγης, 8 τόμοι ὑπομνημάτων τῆς βασιλικῆς ἀκαδημίας τῶν Βρυξελλῶν πεμφθέντες τῇ φιλαδέλφῳ εἰσηγήσει τοῦ διακεκριμένου ἡμῶν ἐταίρου Ἐξ. Στεφάνου Καραθεοδωρῆ ἐφέντη, πρεσβυτοῦ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης παρὰ τῇ βελγικῇ αὐτῇ, 5 τοῦ ἔθνομολογικοῦ γραφείου τῆς ἐν Οὐασιγκτῶνι σμιθωνεῖου ἀκαδημίας καὶ 15 ἐπιτίμου τοῦ συλλόγου μέλους ἐκ τῶν τὰ μάλα ἐξόχων καὶ προσφιλῶν μετὰ διακοῦς ὑψηλῆς ἀποστολῆς ἄρτι παρ' ἡμῖν ἐνδημήσαντος κερκυραίου δὲ μετριοφροσύνης ἐνεκεν ὑπὸ τὰς πτυχὰς τοῦ πέλλου τῆς ἀνωνομίας. Ἐὰν εἰς ταῦτα, κυρίαι καὶ κύριοι, προστεθῶσι καὶ τὰ βιβλία ἕπερ διέθετο ὑπὲρ ἡμῶν ὁ ἀειμνηστος Ἴερ. Βασιλάδης, ὁ προμνηστευθεὶς ἀριθμὸς τῶν 584 σωματικῶν ὑπεραυξηθήσεται· ἀλλ' ἡ καταγραφή αὐτῶν γενομένη ταῖς φροντίσι τοῦ διαπρεποῦς γενικοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος κ.

Ἐπι. Μαυρομαμάτη ἐν πλήρει τάξει καὶ κοινωνικότητι μόλις ἐπερατώθη, ἕτεροι δ' ἐπιπεταγμένοι ὄροι οὕτω ἐξετελέσθησαν· ἐφ' ᾧ καὶ ἀναβάλλεται εἰς τὴν τοῦ προσεχοῦς ἔτους συλλογικὴν πανήγυριν ὁ περὶ τοῦ πλουσίου τούτου κληροδοτήματος λόγος. Πρὸς πάντας τοὺς δωρητὰς τῆς ἡμετέρας βιβλιοθήκης, ἧς ὁ πλουτισμὸς τοσούτω τυγχάνει ἀναγκαῖος πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ἐργασιῶν ἡμῶν, ἀπονέμου ἐν ἀγαλλιάσει τὰς τοῦ συλλόγου εὐχαριστίας.

Αἱ εὐχαριστίαι τοῦ συλλόγου ἀπονέμονται ὡσαύτως τοῖς συντελοῦσιν εἰς τὸν πλουτισμὸν τοῦ ἡμετέρου ἀναγνωστηρίου κυρίως διευθυνταῖς τῶν ἐφημερίδων «Ἀνακλιθεῖς», «Ἀνατολικὸν Ἀστέρως», «Ἀρμονίας», «Βυζαντιδῶς», «Ἐπιθεωρήσεως», «Ἐφημερίδος τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως», «Ἐφημερίδος τῶν κυριῶν», «Κωνσταντινουπόλεως», «Levant Herald», «Νεολόγου», «Orient» καὶ «Σάμου», καὶ τῶν περιοδικῶν «Ἀθηνᾶς», «Ἀναπλάσεως», «Ἀπόλλωνος», «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας», «Ἑλλάδος», «Παρνασσῶς» καὶ «Πλάτωνος», πεμπομένων ἡμῖν δωρεάν, καὶ διὰ τὴν πρόθυμον δημοσίευσιν πασῶν τῶν τοῦ συλλόγου ἀγγελιῶν τοῖς κ. διευθυνταῖς τῆς «Βυζαντιδῶς», τῆς «Ἐπιθεωρήσεως», τῆς «Κωνσταντινουπόλεως», τοῦ «Levant Herald», τοῦ «Moniteur Oriental», τοῦ «Νεολόγου» καὶ τῆς «Stamboul».

Εἰς τὸ ἡμέτερον γραφεῖον εἰσῆλθον ἔγγραφα περὶ τὰ 300 καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἐξῆλθον ὑπὲρ τὰ 350, τὰ πλεῖστα σπουδαῖστα ἀφορῶντα συμφέροντα τοῦ συλλόγου ἠθικὰ ἢ ὑλικὰ, οἷον ἀποστολὴν βιβλίων ἢ ἀρχαιοτήτων, γλωσσικῆς ὕλης ἢ πονημάτων πρὸς κρίσιν ἢ καὶ βράβευσιν, συγχαρητήριους ἢ συλλυπητήριους προσρήσεις στενωῶς συνδεύσας τὰς τῶν καθιδρυμάτων πρὸς ἄλληλα καὶ τὰς τούτων πρὸς ἄτομα ἀριρεπῆ πολυτίμου σχέσεις, χορηγίαν εἰς ἀπόδοσιν κοινότητος διδασκτικῶν βιβλίων ἢ γεωγραφικῶν χαρτῶν δαπάναις τοῦ κ. Σ. Ζαφειροπούλου ἐκδοθέντων καὶ γενναιοφρόνως πρὸς τοῦτο τεθέντων εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν, καλλιτεχνικὴν ἐκθεσιν ὑπὸ τοῦ συλλόγου μελετωμένην καὶ ἰδίᾳ τὸν σκοπὸν, τὴν διοργάνωσιν καὶ τὰ μέσα τῆς ἐπιτυχίας αὐτῆς, πρόσκτησιν νέων μελῶν, διαρρύθμισιν τῶν ἡμετέρων οικονομικῶν, δημοσίευσιν μετὰ προτέρων ἐπιτύρωσιν καὶ ἐπιδοκιμασίαν τοῦ συλλόγου πρῶτον μὲν διὰ τοῦ ἐγχωρίου τύπου, εἶτα δὲ καὶ δι' ἰδιαιτέρων φυλλαδίων μικροῦ σχήμα-

τος, τῶν πρακτικῶν ἐχουσῶν χαρακτηρὰ καὶ προσιτῶν τῶ λαῶ μελετῶν τῆς ἐπιστημονικῆς ἡμῶν ἐπιτροπῆς, ἀντιπροσωπεῖαν τοῦ συλλόγου ὑπὸ τοῦ πολυμαθοῦς δικηγόρου κ. Ἰλιά Μαλιῶκα ἐν τῇ διεξαγωγῇ μετὰ τοῦ ἀντιπροσώπων τῆς θεολογικῆς σχολῆς, τῆς μεγάλῃς τοῦ γένους σχολῆς καὶ τῶν ἐθνικῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων τῆς πολυβυλλήτου ὑποθέσεως τῶν σουληνεῖων κληροδοτημάτων, ἐφ' ἧς εἰργάσθη εὐμεθόδως καὶ μετὰ ζήλου πενταμελῆς ἐπιτροπῆς, συγκατεμένη ἐκ τῶν κ. αἰδεσιμωτάτου Κ. Παρίτση, Γ. Ἀποστολίδου, Π. Μαλιῶκα, Π. Πρωΐου καὶ Ο. Ἀνδρεάδου, καὶ πᾶσαν ἄλλην παρεμφερῆ φιλολογικὴν, ἐπιστημονικὴν, ἐκπαιδευτικὴν καὶ οικονομικὴν ἀπόφασιν ληφθεῖσαν ἐν ταῖς τοῦ συλλόγου εἴκοσι καὶ τέσσαρασι συνεδριάσεσι καὶ ταῖς πεντεκαίδεκα συνεδριάσεσι τῶν κοσμητόρων αὐτοῦ.

Κατὰ δὲ τὰς τακτικὰς ἡμῶν συνεδριάσεις τῆς δευτέρας τὰ ἀκόλουθα ἐγένοντο ἀναγνώσματα.

Περὶ τοῦ Δάφνιδος ὑπὸ Bachelin. ἐν μεταφράσει ἐκ τοῦ γαλλικοῦ, ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως.

Περὶ παιδῶν ἀγωγῆς, ὑπὸ τοῦ ἐκ τοῦ ἀντιπροέδρων κ. Κ. Μακρῆ.

Περὶ τοῦ ῥώσσου μυθογράφου Κριλώφ, ὑπὸ τοῦ κ. Ε. Ηοπέσσου, ἐν δυαί συνεδριάσειν.

Ἐπιστολιμαία διατριβὴ τοῦ κ. Χρήστου Παπαδοπούλου θέμα ἔχουσα τὴν ἱστορίαν τῶν ἐν τῷ νήσῳ Κύπρῳ κοπέντων νομισμάτων ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἀλώσεως αὐτῆς, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. εἰδικοῦ γραμματέως.

Μελέτη περὶ Δζελαλεδδίν-Ρουμῆ, ὑπὸ τοῦ κ. Ἀγυλλῆς Χρηστίδου.

Περὶ τῶν ἐν Κερασσέντι δεισιδαιμονιῶν, ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν νέων ἀντεπιστελλόντων μελῶν κ. Ἀριστοτέλους Νεοφύτου, ἀναγνωσθὲν ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως.

Βιογραφία τοῦ αὐτιδίου Ἡρακλέους Βασιάδου, ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων κ. Κ. Μακρῆ, ἱατροῦ.

Ἀρχαιολογικαὶ παρατηρήσεις περὶ Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Βεγλερῆ.

Περὶ τῆς ὀρθοδόξου εἰκονογραφίας, ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Prêtextat, γαλλιστί.

Περὶ τῶν ἐν Κύπρῳ χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων, πραγματεία τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. γενικοῦ γραμματέως.

Ἦσαν αὐταὶ αἱ ἀνακοινώσεις ἐνεῖχον πολλὰ

σπουδαία σημεῖα. μετὰ μερίστης δὲ προσοχῆς ἠκούσθησαν καὶ προεπόντως ἐξετιμῆθησαν ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ συλλόγου καὶ τοῦ παρισταμένου ἐκάστοτε ἐν ταῖς συνεδριάσεσιν ἡμῶν φιλομούσου δημοσίου, ἐνίαν προκαλεσασῶν καὶ συζητήσεις σοβαράς, ποικίλας καὶ ζωηράς.

Ἰπὸ δὲ τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἡμῶν ἐπιτροπῆς ἐγένετο, προεδρεύοντος αὐτῆς τοῦ ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων κ. Ν. Φωτιάδου, ἀρχὴ συσκέψεως καὶ ἀποφάνσεως ἐπὶ τῶν ἀκολουθῶν ἀντικειμένων· α') ἐπὶ τῶν παρατηρήσεων διδασκάλου τινὸς παραπονουμένου διὰ τὴν μὴ εὐνοϊκὴν κρίσιν αὐτῆς περὶ γραμματικῆς αὐτοῦ τῷ συλλόγῳ ὑποβληθείσης καὶ κατὰ τὰ εἰωθότα παραπεμφθείσης αὐτῇ· β') ἐπὶ τοῦ ἐπίσης παραπεμφθέντος αὐτῇ ἀναγνώσματος τοῦ κ. Κ. Μακρῆ περὶ παιδῶν ἀγωγῆς· γ') ἐπὶ τῆς προτάσεως τοῦ μακαρίτου Ἡροκλέους Βασιλάδου, μέλους αὐτῆς, ἵνα μελετήσῃ αὐτὴ τὰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἰς τὴν ἑλληνικὴν βουλὴν ὑποβληθέντα ἐκπαιδευτικὰ νομοσχέδια καὶ τὴν περὶ τούτων κρίσιν αὐτῆς ἐξενέγκῃ· δ') ἐπὶ τῆς εἰς τὸν Καραπάνειον ἀγῶνα ὑποβληθείσης ἑλληνικῆς ἱστορίας, περὶ τοῦ βραβευσίμου τῆς ὁποίας ἐδέησεν, ἵνα ἀναβληθῇ εἰς τὸ ἐπιόν ἔτος ἢ ὀριστικῆ αὐτῆς γνωμοδότησις· ε') ἐπὶ τοῦ ἐκατονταλίρου κληροδοτήματος τῆς μακαρίτιδος Εὐανθίας Μουράτου Θεοφιλίδου πρὸς ἴδρυσιν παρθεναγωγείου ἐν ὁμογενεῖ μὲν ἀλλ' ἀλλογλώσσῳ ἐπαρχίῳ, ὀρισθείσης μὲν κατ' ἀρχὴν τῆς ἐλάσσονος Ἀσίας, τοῦ δὲ χωρίου ὀρισθησομένου μετὰ τὴν λῆψιν αἰτηθειῶν ἤδη καὶ προσεχῶς ἀναμενομένων πληροφοριῶν· ς') ἐπὶ τῆς παρὰ τῆς πρυτανείας τοῦ ἐν Montpellier τῆς Γαλλίας πανεπιστημίου ἀποσταλείσης ἡμῖν προσκλήσεως, ὅπως ὁ σύλλογος μετὰσχῆ τῶν κατὰ τὸν παρόντα μῆτον γιγνομένων ἐορτῶν ἐπὶ τῇ ἐξακοσιετηρίδι τοῦ ἐπιφανοῦς τούτου καθιδρύματος. Ὁ ἡμέτερος σύλλογος τὰ μᾶλλον κατακευθεῖς ἐπὶ τῇ φιλόφρονι προσκλήσει καὶ περὶ πλείστον ποιούμενος τὴν συμματοχὴν τοσοῦτω εὐχύμου πνευματικῆς πανδαίσις προσέβη συνῶδ᾽ αὐτῇ γνωμοδοτήσει τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς εἰς ἀπόφασιν ἀποστολῆς εἰς Montpellier ἀντιπροσώπου καὶ εἰς ἐκλογὴν ὡς τοιοῦτου τοῦ πολυμαθοῦς ἡμῶν συναδέλφου κ. Γ. Χασιώτου· τούτου δὲ διατελοῦντος εἰσέτι παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἐν ὁδοιπορίῳ ἀνά τὴν Ἀνατολὴν καὶ κατ' ἀκολουθίαν μὴ ἀποδεχόμενον τὴν ἡμέτεραν ἀντιπροσωπεῖαν, αὐτὴ ἀνετέθη τηλεγραφικῶς ἐτέρῳ διακεκριμένῳ συναδέλφῳ ἡμῶν,

τῷ ἐν Παρισίοις διαρκῶς διαμένοντι κ. Γεωργίῳ Ζωγράφῳ. Ἀλλὰ καὶ οὗτος ἀπεποιήθη τὴν ἐντολὴν ἅτε χάριν τῆς πασχούσης αὐτοῦ ὑγείας μακρῶν θεραπευόμενος τῆς πόλεως Montpellier τοῦ δὲ χρόνου ἐπείγοντος πάνυ. Μετ' ἀθυρίας τοίνυν οὐ μικρᾶς περιωρίσθημεν εἰς τὴν διὰ τοῦ τηλεγράφου ἀποστολὴν τῶν συγχαρητηρίων ἡμῶν προσρήσεων ἐπὶ ταῖς ἐορταῖς ταῖς ἀγομέναις ἀπὸ τῆς παρελθούσης πέμπτῃς ἐν περιπέτῳ παιδευτικῷ κέντρῳ τῆς προσφιλοῦς Γαλλίας.

Ἐν ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ τούτου ὀρίζοντος συγκατέβητε, κυρίαί καὶ κύριοι, μετ' ἐμοῦ εἰς τὰ ἔγκατα τῆς ταμιακῆς ἡμῶν διαχειρίσεως, τῆς εἰσδεχόμενης καὶ ἐκπεμπούσης τὸ αἶμα, δι' οὗ ζωογονεῖται καὶ τρέφεται τὸ συλλογικὸν σῶμα καὶ ἕννευ τοῦ ὁποίου βεβαιώθητε, ὅτι οὐδὲν ἐστὶ γενέσθαι τῶν δεόντων, ἐνώσετε πάντως τὰ ὑμέτερα συγχαρητήρια τῇ ἐμῇ εὐγνωμονούσῃ εὐαρεσκείᾳ ἐπὶ τοῖς νέοις δειγμασι τῆς τῶν ὁμογενῶν φιλομουσίας. Ὁ μὲν γὰρ κ. Στ. Ζαφειρόπουλος προσήνεγκεν εἰς τὸν σύλλογον λίρας 25, ὁ δὲ κ. Ἀνδρέας Συγγρός 30, ὁ δὲ κ. Εὐγενίδης 25, ὁ δὲ κ. Δ. Ταμβάκος 10, ἡ δὲ κυρία Ι. Γεωργαντοπούλου φρ. 500· εἰς τὰς ἐκτάκτους δὲ ταύτας προσφοράς προσθετέον, πλὴν τῶν ἐκ τακτικῶν τῶν ἐταίρων συνδρομῶν προελθουσῶν λιρῶν 170, τὸ καθαρὸν προῖον τῆς θεατρικῆς παραστάσεως, ἀνεβλὸν εἰς λίρας 106 1/2, ἐκ τῶν εἰσπραχθειῶν 150 τῶν μὲν 40 δοθειῶν τῷ ὑπὸ τοῦ κ. Ταβουλάρη διευθυνομένῳ θιάσῳ, τῶν δὲ λοιπῶν δαπανηθειῶν εἰς διάφορα μικρὰ ἐξόδα, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὴν τακτικὴν ἐκατοντάλιρον συνδρομὴν διὰ τὸ Ζωγράφειον διαφωτισμα καὶ ἑκτακτον ἐκ 200 λιρῶν προσφοράν πρὸς ἔκδοσιν ἀπάσης τῆς ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἡμῶν ἐναποτεταμειυμένης φιλοσοικῆς ὕλης τοῦ μεγάλου ἐνεργέτου τοῦ συλλόγου· Ἐξ. Χρηστάκη ἐφέντη Ζωγράφου. Πρὸς τὸν σεβαστὸν καὶ πολυτιμον τοῦτον προστάτην αὐτοῦ καὶ τοὺς προμηνημονεύοντας φιλομούσους δωρητὰς ὁ σύλλογος ἀπονέμει τὴν ἑκφρασιν τῆς αἰδίου αὐτοῦ εὐγνωμοσύνης. Ὁμοιογεῖ δὲ χάριτας καὶ τῷ φιλογενεῖ συμπολίτῃ ἡμῶν καὶ ἐταίρῳ κ. Λεωνίδῳ Ζαρίφῃ. τῇ πρόφρονι τοῦ ὁποίου συμπράξει ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ εἰσπραχτις τοῦ ἐκ τῆς θεατρικῆς παραστάσεως παραχθέντος ποσοῦ. Πρὸς τούτοις εἰσεπράχθη καὶ κατετέθη διαρκῶς παρὰ τῇ ἑθνικῇ τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἡμετέρου συλλόγου τὸ τοῦ αἰδίου Ἡρ. Βασιλάδου

κληροδότημα. ὕπερ κατὰ τὴν σημείωσιν τῆς εἰρημένης τραπέζης παρήγαγε νέας δραχμὰς 8811, ἀποφερούσας πρὸς 4 0/0 νέων δραχ. 350 περίπου τόκον ἐτήσιον.

Ἐνθὺ δὲ ταῦτα πάντα θεῖξ συνάρσει ἐδωροῦντο τῷ συλλόγῳ, ἡ οικονομικὴ αὐτοῦ ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρείαν διατελοῦσα τοῦ ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων κ. Κ. Μακρῆ ἐμερίμνα συντόνως καὶ λυσιτελῶς περὶ τῆς τακτοποιήσεως τοῦ διαρκοῦς πόρου τῆς τῶν μελῶν ἐτήσιας συνδρομῆς. Καὶ δὴ, μὴ ὑπάρχοντος καταλόγου τῶν καθυστερούντων τούτων ἐταίρων καὶ τῶν ὀφειλομένων ποσῶν, ἀνέθετο τὸν σχηματισμὸν τοῦ καταλόγου τούτου τῷ ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς κ. Δ. Διονυσίῳ Κοντογεώργῃ, λογιστῇ, τῷ καὶ ἐν διμήνῳ συνεχῆ καὶ ἀκαταπονήτῳ ἐργασίᾳ ἐκπληρώσαντι μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας τὴν ἀνατεθείσαν αὐτῷ λεπτεπίλεπτον ἐντολήν. Τὸ ἐγγράφον τοῦτο ὠρίμως μελετήσασα ἡ οικονομικὴ ἡμῶν ἐπιτροπὴ προὔτεινε τῇ ἐπιψηφίσει τοῦ συλλόγου μέσα τινὰ θεραπείας τῶν κκωῶς κειμένων, ὃ δὲ σύλλογος παρελθουσῶν ἀνεπιστρέπτει τῶν ἐν τῇ γενέσει τοῦ ζητήματος ἐκδηλωθεισῶν λυπηρῶν παρανοήσεων προσέβη ἐν τῇ τελευταίᾳ αὐτοῦ ἐκτάκτῳ συνεδριάσει, καθ' ἣν πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ παρευρεθέντες ἐταῖροι συνεζήτησαν ἐπὶ τῶν προτάσεων τῆς οικονομικῆς ἐπιτροπῆς ἐν πνεύματι εἰρηνικῷ καὶ πάνν φιλαδέλφως, εἰς ἀποφάσεις συνετὰς καὶ δικαίας προϋπισχνουμένας τὴν ἀνδρόθωσιν τῶν ἡμετέρων οἰκονομικῶν καὶ ἐξασφαλιζούσας τὴν κοινὴν ἀπάντων συναντιλήψιν καὶ συνεργασίαν ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ συλλόγου.

Σπουδαιστάτην συμβολὴν παρέσχε τῷ συλλόγῳ καὶ ἡ φιλολογικὴ αὐτοῦ ἐπιτροπὴ, προσδρευομένη ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ἡρακλέους Βασιλάδου μέχρι τῆς ἀποφράδος ἡμέρας τῆς 19ης φεβρουαρίου, ἔκτοτε δὲ σεβασμοῦ ἕνεκα πρὸς τὴν μνήμην τοῦ ἄρτι μεταστάτης ἀνευ προέδρου διατελέσασα. Συνεδριάσεις συγκροτήσασα οὐκ εὐαριθμους, περὶ δύο κυρίως θέματα τὰ μάλα σπουδαῖα ἠσχολήθη, τὸ τοῦ περὶ συλλογῆς τῶν ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος καὶ τὸ τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης.

Καὶ περὶ ταύτης μὲν ἄσμενος ἀγγέλλω ὑμῖν, κυρίαι καὶ κύριοι, ὅτι καὶ ὁ τρίτος τόμος, ὁ περιλαμβάνων τὴν ὑπὸ τοῦ Sittl ἔκδοσιν τοῦ Ἡσιόδου, ἐξετυπώθη, πολὺς δὲ χρόνος οὐ παρελεύσεται καὶ Θεοῦ εὐδοκούντος ὃ διὰ τῶν ὑγρῶν κελεύθων τοῦ Λιγαίου διάπλους αὐτοῦ

αἰσίως συντελεσθήσεται. Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ τόμου τούτου πολλὰ μὲν καὶ μεγάλαι ἀναρτήσαν ἀτυχῶς δυσχέρεια παρὰ τε τοῦ ἐκδότου καὶ μάλιστα παρὰ τῶν τυπογράφων, ἀλλ' ἡ φιλολογικὴ ἡμῶν ἐπιτροπὴ, χάρις τῇ λειοσυμένῃ καὶ ἔμφρονι αὐτῆς πολιτείᾳ, ταύτας πάσας διὰ τοῦ συλλόγου ἐκποδῶν ἐποιήσατο. Μετὰ δὲ τὸν Ἡσιόδον ἄρχεται ἤδη ἡ τοῦ Λίσγυλου ἐκτύπωσις, περὶ ἧς ἀπὸ τριῶν μηνῶν γίνονται διαπραγματεύσεις διακοπείσαι μὲν ἐπὶ μικρὸν ἐγκαίρως δ' ἐπαναληφθεῖσαι, ὅπως οὗτος ἐκτυπώθῃ ἐν Λειψίᾳ καὶ κατ' ἐπίμνηνον αἴτησιν τοῦ περιφήμου ἐκδότου αὐτοῦ κ. Wecklein πρὸς ἀποφυγὴν τυπογραφικῶν πλημμελημάτων, καὶ διὰ τοὺς συμπεφωνημένους μᾶλλον συμφέροντας ὄρους. Ἐλπίζεται, καθ' ἃ γράφει ἡμῖν ὁ κ. Wecklein, ὅτι ἐν βραχεί περατωθήσεται ἡ ἐκτύπωσις τοῦ τόμου τούτου, ὅς ἔσται ὁ τέταρτος τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης.

Τὰς δὲ ἀποσταλείσας ἡμῖν διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγωνίσμα συλλογῆς τῶν ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς διεξελθοῦσα καὶ μελετήσασα καὶ μετὰ δικαιοσύνης ἀλλὰ καὶ ἐπιεικείας τινὸς κρίνασα, ὑπέβαλεν ἐν τῇ ἐπὶ τούτῳ ὀρισθείσῃ ἐκτάκτῳ συνεδριάσει τὴν ἐαυτῆς γνώμην διὰ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς, τοῦ εὐρυμαθοῦς καὶ ὀρηροῦ θεράποντος τοῦ συλλόγου κ. Θ. Σατέλλη. Ἐλέξε δὲ τὰδε περαινουσα τὴν ἔκθεσιν αὐτῆς. «Ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ συγχαίρει μὲν καὶ ἀπὸ καρδίας εὐχαριστεῖ τοῖς συλλογεῦσιν ἐπὶ τῇ προθυμίᾳ, ἣν καὶ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἐπεδείξαντο εἰς τὴν περισυλλογὴν καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ συλλόγῳ ἐναποταμίευσιν ζώντων μνημείων παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, καὶ ἐπὶ τῇ σπουδαιστάτῃ συμβολῇ, ἣν παρέσχοντο τῇ νεωτέρῃ ἡμῶν φιλολογίᾳ, προτρέπουσα ἅμα αὐτούς, ὅπως καὶ τὸ λοιπὸν διατελώσι τὰ αὐτὰ γινώσκοντες καὶ πράττοντες, ἰκετεύει δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς λογίους τε καὶ διδασκάλους, τοὺς ἀπανταχοῦ περὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχολουμένους, ὅπως ἐκείνους ζηλοῦντες καὶ μιμούμενοι, σπεύσωσι καὶ αὐτοί, ἕκαστος τὸ ἐρ' ἐαυτοῦ, εἰς τὴν συγκομιδὴν τοῦ ἀπείρου ἔτι ὕλικου τοῦ τῆδε ἀκείσε διασπαρμένου καὶ κινδυνεύοντος νὰ ἐξαφανισθῇ διὰ παντός συμπαρασυρόμενον ὑπὸ τοῦ κατακλύζοντος τὰς ἡμετέρας χώρας χειμάρρου τοῦ ὀθνείου πολιτισμοῦ».

Τὰς κρίσεις καὶ σκέψεις ταύτας τῆς φιλο-

λογικῆς αὐτοῦ ἐπιτροπῆς ὁ ἑλληνικὸς φιλολο-
γικὸς σύλλογος ἐπιδοκιμᾶζει κατὰ γράμμα
καὶ ἄσμενος ἐπικυροῖ· παραδεχόμενος δὲ καὶ
τὰς προτάσεις αὐτῆς ἐφ' ἑκάστου τῶν συλλο-
γῶν δώδεκα ἀποστειλάντων δέκα τριῶν ἐφεξῆς
συλλογιῶν, ὧδε ἀποφαινεται. Τῷ κ. Δημ.
Πουλᾶκη, τῷ κ. Ἀντωνίῳ Πουλᾶκη, τῷ κ.
Γεωργίῳ Παπαδοπούλῳ, τῷ κ. Θεμιστοκλεῖ
Παστιᾶδῃ, τῷ κ. Παναγιώτῃ Μακρῇ, τῷ κ.
Σωσιπᾶτρῳ Δημοσθενεπούλῳ, τῷ κ. Κωνστ.
Κανελλάκη, καὶ τῷ κ. Κωνστ. Κουρτιδῇ σὺν
τῷ κ. Γεωργίῳ Κωνσταντινίδῃ ἀπονέμει ἀπέ-
ραιον τὸ δεκάλιρον γέρας καὶ πλείστοις ἐπαί-
νοις κατακοσμεῖ αὐτούς· τὸν δὲ κ. Κλ. Κοκ-
κολάτον, τὸν αἰδέσθ. Παπαϊωάννην Μανωλα-
κάκη, τὸν κ. Νικόλαον Χρήστου καὶ τὸν κ.
Εὐστράτιον Δράκον, ἀμείβων τοὺς κόπους
καὶ τὸν ζῆλον, βραβεύει τὸ ἥμισυ ἕκαστον
γέρας, εὐχόμενος ὅπως τῷ ἐπιόντι ἔται ἀξιο-
θῶσι τοῦ ὅλου.

Περαίνων, κυρίαί καὶ κύριοι, τὴν ἄτεχνον
μὲν καὶ ζήτην ταύτην ἀκριβῆ δὲ ἐξιστόρησιν
τῶν κατὰ τὸ λῆξιν εἰκοστὸν ἕνατον συλλογι-
κὸν ἔτος πεπραγμένων ἡμῖν, γέρας ὑφ' ἰαέ-
τιδας πρὸς τὸν ἐπουράνιον δοτῆρα παντὸς
ἀγαθοῦ ὑπὲρ μακροήμερουσέως καὶ ἐν παντί
εὐδαιμονίας τοῦ ἐνδόξως ἐπικληθέντος τοῦ
κραταίου θρόνου τοῦ Ὁσμάν μεγαθύμου καὶ
λαοφιλοῦς Σουλτάνου ἡμῶν Ἀβδούλ-Ναμίτ-
Χάν τοῦ Β'. Ἡ ὑπό τε τῶν πιστῶν αὐτοῦ
ὑπακόων καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν μετὰ σεβασμοῦ
ἀνακηρυττομένη ἔκτακτος φιλομουσία αὐτοῦ,
ἡ θερμαίνουσα τὸν ζῆλον τῶν ἐν τῇ ἀγανῇ
ταύτῃ αὐτοκρατορικῇ ἐργαζομένων ὑπὲρ τῆς
καλλιεργείας καὶ τῆς διαδόσεως τῶν γραμμά-
των, ἐμψυχοῖ καὶ τὸν ἑλληνικὸν φιλολογικὸν
σύλλογον μογθοῦντα νομοταγῶς ὑπὲρ τῆς παι-
δείας ἐν τῷ μέσῳ ἔστιν ὅτι δυσχερεῶν καὶ
προσκομιμάτων δυσυπερβλήτων.

Τὰς δυσχερεῖας ταύτας καὶ τὰ προσκόμι-
ματα εἰσερχόμενος ἐνταῦθα ἡμέραν τινὰ ἡμερ-
μήριζον κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμόν, ὅτι τὸ
βλέμμα μου ἤτένισε μοιραίως πρὸς τὸ καλλι-
τεχνικὸν ἀριστούργημα, ὅπερ κατακοσμεῖ τὴν
αὐλὴν τοῦ ἡμετέρου κυρίου. Καὶ ἔστην πρὸ
αὐτοῦ, καὶ ἐσκέφθην ἐπὶ μακρὸν ἐπὶ τοῦ Λαο-
κόοντος, καὶ ἀνεμνήσθην τῶν ἐν Τροίᾳ πα-
θῶν τοῦ σοφοῦ τούτου τοῦ Ποσειδῶνος ἱερέως,
καθ' οὗ ἐπεμψεν ἡ Ἀθηναῖ ἐκ τῆς Τενέδου δύο
δράκοντας ὀρηξάντας κατ' αὐτοῦ θυσιάζον-
τος ἐπὶ τῆς παραλίας καὶ κατὰ τῶν δύο υἱῶν
αὐτοῦ, καὶ ἀντήχησεν ἐν τῇ τετραρχμένῃ δια-

νοίᾳ μου φωνὴ συμπληθῆς ἔθνικοῦ ποιητοῦ
ἄδοντος οὕτω·

Ὁ Λαοκόων καταβὰς πρῶτ' ἀπὸ τὴν Τροίαν,
εἰς τῆς θαλάσσης τὸν θεὸν προσέφερε θυσίαν.
Ἄπο τὴν Τενέδον διὰς δράκόντων φοικτοτάτων
ἔφερετο, δεινὸν ἰδεῖν! ἐπ' αἶμα τῶν κυμάτων.
Φεύγει μὲ τρόμον ὁ λαός· οἱ δράκοντες ταχέως
ἐλίσσονται καὶ προχωροῦν ἐμπρὸς τοῦ ἱερέως·
τοὺς δύο νέους τοῦ υἱοῦ ἀρχάζουν κατὰ πρῶτον,
ἐνῶ δὲ συστρεφόμενοι ὄξιν ἐκπέμπουν κρότον,
μὲ τοὺς δόδοντας τοὺς κεντοῦν, τοὺς θλίβουν μὲ τὰς σπιέρας.
Ὁ Λαοκόων ἀρωγὸς ὄρηξ' μ' ἐνόηλους γείρας . . .
Ὁ δυστυχῆς! τὰ τέρατα ἡ πλῆξη δὲν προσθάνει,
περιτυλίσσουν καὶ αὐτὸν ἐν φοβερᾷ πλεκτάνῃ·
κυκλῶνουν δις τὴν μέσῃν του καὶ δις τὸν πρᾶγλόν του,
διπλασιάζουν τὰ δεσμά. Ἡ γὰρ ἡ κεφαλὴ των
ὑψόνετο καὶ ἦτο
ὑπὲρ τὸ μέτωπόν του,
ἀρρὸς δὲ δηλητήριος ἀπανταχόθεν κ' αἶμα
ἐμόλυνε τὸ ἱερὸν τῆς κεφαλῆς του στέμμα.

(Γ. Ζαλοκώστα)

Καὶ εἶδον ἐν τῇ ἐκστάσει μου τὸν σύλλογον
ἡμῶν ἐνσαρκούμενον ἐν τῇ σεβασμικῇ καὶ πε-
πονημένῃ μορφῇ τοῦ Λαοκόοντος, ὑπὸ τὴν
ἀγνήν καὶ ἀθῶαν μορφήν τῶν τοῦ ἱερέως
δύο τέκνων τὴν φιλολογικὴν ἐργασίαν καὶ
τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἐνεργεῖαν τοῦ συλλόγου,
τὴν ὑπὸ εἰδεγθῆ μορφήν τῆς τῶν δράκόν-
των δυάδος τοὺς ὀφθαλμοὺς ὄφεις τοῦ φθόνου
καὶ τῆς ἀμαθείας. Καὶ φαντασιόπληκτος ἔ-
φρισσον ἐπὶ τοῖς κεντήμασι τῶν ὀδόντων, τοῖς
θλιμμοῖς τῶν σπειρῶν, ταῖς φοβεραῖς περι-
στροφαῖς, καὶ μάλιστα ταῖς ὑψουμέναις ὑπὲρ
τὸ μέτωπον τοῦ συλλόγου καὶ μολυνούσαις
τὸ ἱερὸν στέμμα τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ γὰρραις
κεφαλαῖς τῶν ἀπαισιῶν τούτων τεράτων, καὶ
πρὸ τῆς ἀλληγορικῆς ταύτης ἀναπαραστάσεως
τοῦ δαιμονίου συμπλέγματος ἔκλαυσα πικρῶς.
Ἄλλ' ἀποστρέψας τὸ πρόσωπόν μου ἀπ' αὐ-
τοῦ ὡς ἀπὸ καταπιέζοντος τὴν φαντασίαν καὶ
τὴν καρδίαν καταθλίβοντος ἐριχλίου ἀνε-
πνευσα ἐν ἄλλατι τῶν πνευμάτων ἰσχυρῶ, καὶ
πάραιτα πεποιθήσις παρήγορος καὶ γλυκεῖα
εἰς μέλλον μακρὸν, αἴσιον καὶ γόνιμον ἐνέπλη-
σέ με θάρρους καὶ θυμηδίας. Ναί, ἡσθάνθην
ἐνδομύχως μετὰ τὴν ἐκστατικὴν ταύτην συγ-
κίνησιν τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν τῶν ἐλ-
ληνικῶν γραμμάτων καὶ τὴν πάσης ὀφθαίσεως
προσβολῆς ὑπερέραν ζωπικότητα τοῦ μύστου
αὐτῶν συλλόγου, καὶ ἐχάρην γὰρ ἐν μεγά-
λῃ, καὶ ἀτενίσας αὐθις ἀλλ' ἀταράχως
τὸ γιγάντειον σύμπλεγμα ἐθαύμασα αὐτὸ

εἶπερ ποτέ, καὶ ἀνεσκόπησα αὐτὸ λεπτομερῶς, καὶ θερμῶς ἠγάπησα αὐτό, καὶ εἶδον, ὅτι τὸ καλλιτεχνικὸν τοῦτο ἀριστοῦργημα οὐ μόνον τυγχάνει ὠραίου, καθ' ὃ σύμφωνον τοῖς μέλλον δυσσεραμίστοις τῆς γλυπτικῆς κανόνιν, ἀλλὰ καὶ εὐδαίμων σφοδρὰ, ὅτι ἀπεικόνισμά ἐστι καταστάσεως ἀνεπιστρεπτῆ παρωχημένης. Νέος Λαοκόων, ὁ τῆς παιδείας ἀρχιθύτης ἑλληνικῆς φιλολογικῆς σύλλογος, φιλόσοφος ὡς ἐκείνος, δυνατὸς ὡς ἐκείνος, σεβάζομαι ὡς ἐκείνος, μάχεται μὲν τῇ ἀξίῃ τῇ τοῦ πνεύματος ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ κατὰ τῶν ἀπειλούντων αὐτὸν διὰ τῶν ἀνά χειρὸς κρατουμένων διαρκῶς ὄπλων τῆς διαβολῆς καὶ τῆς ὑβρεως, ἐκείνου δὲ πολλῶ ἰσχυρότερος οὐ καταβάλλεται ὑπὸ τῶν ἐναντίων. οὐκ ἀποθαρρύνεται, οὐ μικροψυχεῖ, οὐκ ὀπισθοδρομεῖ, οὐ τιτρώσκειται, ἀλλ' εὐτολμος καὶ προσηγῆς συνερίζει ἀταράχως τὴν μακρὰν ἤδη καὶ καρποφόρον αὐτοῦ σταδισδρομίαν. Καθδύναμιν ἔρδων τὸν στέφανον ἀπεκδέχεται τοῦ τὸν καλὸν ἀγωνὰ ἀγωνιζομένου. Ἀκράδαντον δὲ κέκτηται πεποιθήσιν, ὅτι ἐρωδιασμένος ταῖς θεοποιήσιν εὐχαίς καὶ εὐλογίαις τῆς μητρὸς ἡμῶν ἀγίας τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, ὑποστηρίζομενος διὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συναντιλήψεως τῶν ὁμογενῶν, ὑπηρετούμενος ἐν ὁμοφωνίᾳ καὶ ἀνταπαρησίᾳ ὑφ' ἀπάντων τῶν μελῶν αὐτοῦ, ζήσει ζῶντα μακρὰν καὶ εὐφορον, προσκομιζὼν εὐδαιμονίας, πολυτίμους, σπουδαίας καὶ πολλὰς θυσίας τῷ ἱερῷ βωμῷ τῶν συνεχῶς μὲν πολεμουμένων οὐδέποτε δὲ καταβαλλομένων ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ ἀναδεικνύμενος οὕτω κατὰ πάντα ἀντάξιός τῶν βαρυσχημάτων προσδοκιῶν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους. «Ἄνω σχώμεν τὰς καρδίαις»!

Ἀκολούθως ὁ νέος ἀντιπρόεδρος, κ. Χρήστος Χατζηχρήστου, κατὰ τὰ κεκανονισμένα ἀνέ-

γνω τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας «Τὰ πρῶτα βήματα τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ». Μετὰ τὸν κ. Χατζηχρήστου ἐπευφημηθέντα διὰ χειροκροτημάτων ζωηρῶν καὶ ἰδιαιτέρων συγχαρητηρίων, ἡ Α. Θ. Π. ἀνέγνω ὀλιγόστιχον προστάλιον, δι' ἧς ἐξέφρασε τὴν χαρὰν τῆς μητρὸς ἐκκλησίας ἐπὶ ταῖς σπουδαίαις τοῦ συλλόγου ἐργασίαις, καὶ ἠύξατο τὰ βέλτεστα αὐτῷ.

Εἶτα ὁ κ. Ὀγάνης ἐρέντης, ἀντιπροσωπεύων τὴν Α. Ἐξ. τὸν ἐπὶ τῆς παιδείας ὑπουργὸν Μουνιῶ πασσᾶν, ἀναστὰς εἶπε τινὰ εὐχαριστήσας τῷ προεδρεῖω ἐπὶ τῇ φιλόσοφον προσκλήσει καὶ εὐξάμενος, ὅπως διατελῆ ἀείποτε ὁ σύλλογος καλλιεργῶν τὰ γράμματα καὶ τὴν ἀληθῆ ἐπιστήμην συμφώνως ταῖς φιλομούσοις προθέσει τοῦ φιλολάου Ἄνακτος. Τούτους λόγους τοῦ Ὀγάνη ἐρέντη ἐκάλυψαν ζωηρὰ χειροκροτήματα καὶ ζητωκραυγαῖς ὑπὲρ τοῦ Ἄνακτος.

Μετὰ ταῦτα ὁ πρόεδρος ἠύχαρίστησε τῇ Α. Θ. Π. τῷ οἰκουμένικῷ πατριάρχῃ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν σεβασ. συνοδικοῖς ἐπὶ τῇ μητρικῇ στοργῇ τῆς ἐκκλησίας, ἐξέφρασε τὰς εὐχαριστίας τοῦ συλλόγου καὶ τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ἑλλάδος κ. Ν. Μαυροκορδάτῳ χαρκατηρίσας τὴν παρουσίαν τῆς ἐξοχότητός του ὡς ἐνθαρρυντικὴν διὰ τὰς ἐργασίας τοῦ συλλόγου· τὰς αὐτὰς δ' εὐχαριστίας ἐξέφρασε καὶ τῷ Ὀγάνη ἐρέντη καὶ παρεκάλεσεν αὐτόν, ὅπως διαβιβάσῃ ταύτας τῇ Α. Ἐξ. τῷ ὑπουργῷ τῆς παιδείας Μουνιῶ πασσᾶ· ὁμοίως εὐχαριστίας ἐξέφρασε τῷ β' διερχομένῃ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας παρακαλέσας νὰ διαβιβάσῃ τῷ κόμητι Μοντεθέλλῳ τὴν διατρῆνωσιν τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ὑπολήψεως τοῦ συλλόγου πρὸς τὴν εὐγενῆ χώραν, ἣν ἀντιπροσωπεῖ ὁ κόμης.

Ἐπὶ τούτοις ἔληξεν ἡ ἐορτάσιμος συνεδρίασις.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΑΠΟ 14 ΜΑΪΟΥ 1890 ΜΕΧΡΙ 30 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1891

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΝΤ'

(Γραπτική)

τῆς 14 Μαΐου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ μετὰ τινὰς παρατηρήσεις κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς συνεδριάσεως τῆς 16 Ἀπριλίου, ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν πρακτικῶν τῆς συνεδριάσεως τῆς 7 Μαΐου, ὁ πρόεδρος ποιεῖται τὴν ἐξῆς πρὸς τὸν σύλλογον προσλαλιάν:

«Φίλοι ἐταῖροι.

Ἐπὶ ταῖς διὰ τὸ ἀρχόμενον τριακοστὸν συλλογικὸν ἔτος ἀρχαιεσίαις παρακαλῶ ὑμᾶς νὰ δεγθῆτε τὴν ἐκφρασιν τῆς εὐγνωμοσύνης μου καὶ τῆς τῶν ἐμῶν ἐριτίμων συγκοσμητόρων, τοῦ τε κ. Χρ. Χατζηγηρήστου καὶ τοῦ κ. Ἀθ. Πηνιατόρου, ἀντιπροέδρων, τοῦ κ. Θ. Σαλτέλη, γενικοῦ γραμματέως, τοῦ κ. Ἀγ. Χρηστίδου, εἰδικοῦ γραμματέως, τοῦ κ. Δ. Μηλιώτου, ταμίου, τοῦ κ. Δ. Κοντογεώργη, λογιστοῦ, καὶ τοῦ κ. Νικ. Παπαγιαννοπούλου, βιβλιοφύλακος. Καὶ ἐγὼ μὲν ὁ ἐκ συγκαταθέσεως καὶ αὐθις τιμηθεὶς διὰ τῆς ὑμετέρας ἐμπιστοσύνης βοηθούμενος ὑπὸ τῶν περὶ ἐμὲ ἐπιλέκτων τούτων συναδέλφων ἐκτελέσω Θεοῦ θέλοντος τὰ ἐπιβεβλημένα μοι ὑπὸ τῆς εὐμενοῦς ὑμῶν ψήφου καθήκοντα ἐφαρμύζων αὐστηρῶς τὰς διακελεύσεις τοῦ ἡμετέρου κανονισμοῦ, οὗ ἡ ἐν παντὶ ἀκριβοῦς τήρησις τὸ πρῶτιστον ἦν, ἐστὶ καὶ ἔσται ἐγγέγγον τῆς τοῦ συλλόγου κραταιώσεως καὶ προφυλάξεως ἀπὸ παντὸς ἐναντίου. Ὑμεῖς δὲ, ἐταῖροι ἀγαστοί, ὀφείλετε πάντες παρέχειν προθύμως τὴν ὑμέτεραν συμβολὴν ταῖς ποικίλαις ἐργασίαις τοῦ γερaroῦ τούτου τῶν μουσῶν ἐνδικοτήματος. Ἐν τῷ συλλόγῳ ἐν ἔσμεν καὶ ἐν ὀφείλομεν εἶναι πάντοτε, ἀποφεύγοντες μετὰ προσοχῆς

τὰς παρανοήσεις, τὰς μικροφιλοτιμίας, τὰς εἰς μερίδας διαιρέσεις, αἵτινες κατατέμνουσι καὶ ἐξουδετεροῦσι τὰς ἡμετέρας δυνάμεις καὶ τὴν δράσιν ἡμῶν. Ἐπικαλοῦμαι θερμοῦς τὴν συναρωγὴν πάντων τῶν μελῶν τοῦ συλλόγου ἀνεξαιρέτως πρὸς εὐδωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν ἡμετέρων ἔργων, ἰδίᾳ δὲ πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ σπουδαιότητος ζητήματος τῶν χρηματικῶν καθυστερήσεων, τῆς σπάνεως τῶν ἀναγνωσμάτων καὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ ἡμῶν συγγράμματός, ἐφ' ᾧ καθήκον μου θεωρῶ ἱερὸν νὰ ἐπιστήσω κυρίως τὴν προσοχὴν μου καὶ πράξω πᾶν τὸ ἐφικτόν.

Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου ζητήματος, ἧτοι τῶν καθυστερήσεων τῶν ἐτησίων συνδρομῶν, ἀνάγκη ἀπαραίτητος ἀκριβοῦς ἐφαρμογῆς τῶν τε διατάξεων τοῦ κανονισμοῦ καὶ τῶν ἐν τῇ ἐκτάτῳ συνεδριάσει τῆς 9 ὀδεύοντος μηνὸς ληφθεισῶν ἀποφάσεων. Ἐπὶ δὲ τοῦ δευτέρου ὀφείλοσι πάντες οἱ δυνάμενοι, ὧν εὐτυχῶς οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, ἵνα συγκεντρώσωσι τὰς ἐαυτῶν προσπαθείας, ἀνθημιλλώμενοι τίς τὰ περισσότερα καὶ σπουδαιότερα ἀνακοινώσῃται ἀναγκώματα καὶ συντελέσῃ διὰ τῶν φιλολογικῶν ἢ ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ μελετῶν εἰς ἐκπλήρωσιν λυσιτελῆ τῆς κυριωτέρας τῶν τοῦ συλλόγου ἀποστολῶν. Περὶ τοῦ τρίτου δέ, τοῦ τῶν ἡμετέρων δημοσιεύσεων, ἀπόλυτος εἶναι ἀνάγκη, ἵνα ληφθῆ ταχέως ἡ δέουσα φροντίς, κυβερνητικῶς τε τακτοποιουμένης καὶ ἐνημέρου ὑφ' ἡμῶν κατορθουμένης τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ, τοῦ λίαν κολακευτικὴν καὶ ἐπιζήλον φήμην κεκτημένου ἐναυθῆ, καθ' ἅπασαν τὴν Δύσιν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀμερικῇ, τοῦθ' ὅπερ τεκμηριοῦσιν αἱ συνεχεῖς αἰτήσεις ἀνταλλαγῆς αὐτοῦ μετὰ περιοδικῶν σπουδαιωτάτων, αἱ πανταχόθεν ἐκάστοτε ἡμῖν ἀπευθυνόμεναι.

Περὶ τούτων καὶ τῶν λοιπῶν συμφερόντων ἡμῶν, ἀγαπητοὶ συνάδελφοι, μεριμνῶντες ἅπαντες ἐν διαθέσει νομοταγεῖ καὶ ἐν ἀρρή-

κτῶ ἄρμονιᾷ. ἐξυπηρετήσαμεν τελεσφόρως τὸν ὑπὸ τοῦ προσφιλῶς ἡμῶν συλλόγου ἐπιδιωκόμενον φιλολογικόν, ἐπιστημονικὸν καὶ ἐκπαιδευτικὸν σκοπὸν καὶ παρεξόμεν δαίμα βραθείας συναισθήσεως τῆς εὐθύνης, ἣν ὑπέχουμεν ἀπέναντι τοῦ εὐμενεῖ μὲν ἀλλὰ καὶ ἀπαιτητικῷ τῷ βλέμματι καταδοκούντος ἡμᾶς φιλοτίμου καὶ φιλοπροόδου ἡμετέρου ἔθνους».

Εἶτα α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

Τηλεγράφημα τοῦ κ. Γ. Ζωγράφου, ἐκ Παρισίων, ἐκφράζοντος τὴν λύπην αὐτοῦ, ὅτι ἀσθενείας ἕνεκεν καὶ ἀλλεῖφει τοῦ ἀπαιτουμένου χρόνου ἀδυνατεῖ ν' ἀντιπροσωπεύσῃ τὸν σύλλογον κατὰ τὰς ἐορτὰς τῆς 600ετηρίδος τοῦ πανεπιστημίου Montpellier.

Τοῦ κ. Δ. Κ. Οἰκονομίδου, ἐντεῦθεν, ἐκφράζοντος εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς μέλους τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς.

Τῆς σμιθσωνείου ἀκαδημίας, ζητούσης τὴν πλήρη σειρὰν τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου πλην τοῦ IB' καὶ IA' τόμου, οὗς ἔλαβεν ἤδη.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος προτείνει νὰ ἀποσταλῶσι τῇ σμιθσωνεῖῳ ἀκαδημίᾳ τὰ ἐκ τῶν πολλαπλῶν τόμων τοῦ περιοδικοῦ τοῦ ἡμετέρου συλλόγου, ὅπερ γίνεται δεκτόν.

γ') Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει τῷ συλλόγῳ τὸν θάνατον τοῦ κ. Βελουδου, βιβλιοφύλακος τῆς ἐν Βενετίᾳ βιβλιοθήκης, καὶ προτείνει νὰ σταλῆ συλλυπητήριος ἐπιστολή, ὅπερ καὶ γίνεται δεκτόν.

δ') Ὁ κ. Δ. Κοντογεώργης προτείνει, ἵνα, ὡς εἰθισται, δημοσιευθῶσι διὰ τοῦ τύπου ἡ τε ἐτησίᾳ λογαδοσίᾳ τοῦ προέδρου καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ πραγματεία τοῦ κ. Χρ. Χατζηχρήστου ἢ ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ἐπετείῳ ἐορτῇ ἢ πρότασις αὐτῆ γίνεται δεκτῆ, ὡς καὶ ἑτέρα τοῦ κ. Ποπέσκου ἀφορῶσα τὴν δημοσίευσιν τῶν ἐν τῇ ἐορτῇ τοῦ συλλόγου ἀναγνωσθεισῶν προσφωνήσεων τῆς Α. Θ. Π. τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ ἀντιπροσωπεύσαντος τὴν Α. Ε. τὸν ὑπουργὸν τῆς παιδείας Μουνιέρ πασσᾶν Γεωργάκη ἐφένδην Ὁχάνην.

ε') Ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγνώσκει πραγματείαν τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου «αἱ ἐν Κύπρῳ χριστιανικαὶ ἀρχαιοτάτητες».

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀναγνώσματος ὁ κ. Θ. Σαλτέλης προτείνει, ἵνα τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου παραπεμφθῇ τῇ ἀρχ. ἐπιτροπῇ διὰ τὰ σπουδαία, ἅτινα ἐν αὐτῷ

περιέχονται, ἡ δὲ πρότασις αὐτῆ ὑποστηρίχθεισα καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Σιδεροπούλου γίνεται δεκτῆ.

Ἐπὶ τούτοις εὐχαριστήσας ὁ πρόεδρος τῷ κ. Παπαδοπούλῳ διὰ τὸ σπουδαῖόν του ἀνάγνωσμα, λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΝΖ'

(Γακτικῆ)

Τῆς 28 Μαΐου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ κύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς τε ἡγουμένης γακτικῆς συνεδρίασεως καὶ τῆς ἐκτάκτου τῆς 9 Μαΐου α')

ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολῇ τοῦ κ. Γ. Ζωγράφου, ἐκ Παρισίων, δικαιολογουμένου ἐπὶ τῇ μὴ ἀποδογῇ τῆς ἀνατεθείσης αὐτῷ ἀντιπροσωπείας τοῦ συλλόγου κατὰ τὰς ἐορτὰς τῆς 600ετηρίδος τοῦ πανεπιστημίου Montpellier.

Τῶν κκ. Κ. Ψωμιάδου, Γ. Ἐλπίδου καὶ Φρ. Α. Μαυρογορδάτου δηλούντων, ὅτι ἐξελέγξαντες τὰ ταμειακὰ βιβλία τῆς παρελθούσης χρήσεως εὗρον αὐτὰ ἐν πλήρει τάξει καὶ ἀκριβεῖ.

Τοῦ κ. Α. Δημητριάδου, ἐξ Ὁρτάκισσῆ, αἰτουμένου θέσιν δημοδιδασκάλου. Ἐπισυνάπτεται ἀντίγραφον τοῦ διπλώματός του καὶ πιστοποιητικὸν τῆς ἐφορίας τῶν ἐκπαιδευτηρίων Πύργου, ἐνθα ἐπὶ διετίαν ἐδίδαξεν.

Τοῦ βιβλιοφύλακος τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Στρασβούργου, αἰτουμένου τοὺς μήπω ἀποσταλέντας τῇ βιβλιοθήκῃ τόμους τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου.

Τῶν ἐφόρων τῶν ἐκπαιδευτηρίων Χίου, καθιστόντων ἐνταῦθα ἀντιπρόσωπόν των τὸν κ. Μ. Ι. Κεράλα, πρὸς παραλαβὴν τοῦ ὀρισμένου διὰ τὸ γυμνάσιον Χίου β' τόμου τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης, ἥτοι τῶν «Φοινισσῶν» τοῦ Εὐριπίδου ὑπὸ Δ. Βερναρδάκη.

Τοῦ κ. Χρ. Χατζηχρήστου, διευθυντοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ λυκείου, αἰτουμένου τὴν παραχώρησιν τῆς μεγάλης αἰθούσης τοῦ συλλόγου πρὸς τέλεσιν ἐν αὐτῇ τῶν προφορικῶν ἐξετάσεων τοῦ λυκείου.

Τοῦ κ. Ἄθ. Πηγιατῶρου, προέδρου τῆς

οικονομικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, ἀγγέλλοντος τὴν ἐκλογὴν τοῦ κ. Η. Πρωίου ὡς γραμματέως αὐτῆς.

Τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἀγγελούσης τὴν ἐκλογὴν ὡς προέδρου μὲν αὐτῆς τοῦ αἰδ. κ. Κ. Παρίτη, ὡς γραμματέως δὲ τοῦ κ. Ι. Ἀσπριώτου.

Τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς, ἀγγελούσης τὴν ἐκλογὴν τοῦ κ. Θ. Σαλτέλη ὡς προέδρου, ὡς γραμματέως δὲ τοῦ κ. Η. Πετρακίδου.

Τῆς εκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἀγγελούσης τὴν ἐκλογὴν τοῦ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδου ὡς γραμματέως αὐτῆς.

Τοῦ κ. Βασ. Ρίτσου, παραιτουμένου τῆς γραμματείας τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς.

Τῆς γῆρας Trélat, εὐχαριστοῦσης τῷ συλλόγῳ ἐπὶ τοῖς συλλοπητηρίοις αὐτῆς ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀοιδίου συζύγου αὐτῆς.

Τοῦ μητροπολίτου Ἀμασειᾶς κ. Ἀνθίμου, διαβιβάζοντος αἴτησιν τῆς ἐφοροδημογεροντίας Τσαρσαμπᾶ, αἰτουμένης ὑπὲρ τῶν σχολῶν τοὺς γεωγραφικοὺς χάρτας τοῦ κ. Ζαφειροπούλου.

Τῆς ἐν Ξυλοπόρτῃ ἀδελφότητος «Ἐννέα Μουσῶν» αἰτουμένης πληροφορίας περὶ τῶν ἐνεργειῶν καὶ ἀποτελεσμάτων τῆς ὑπὸ τοῦ συλλόγου συσταθείσης ἐπιτροπῆς πρὸς συλλογὴν ἐράνων ὑπὲρ τῆς ἀνεγειρομένης σχολῆς αὐτῆς.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς:

1) Περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ δημοδιδασκάλου κ. Δημητριάδου, αἰτουμένου διὰ τοῦ συλλόγου θέσιν τινά, θέλει φροντίσει τὸ προεδρεῖον καὶ παρακαλεῖ καὶ τὰ μέλη νὰ εἰδοποιήσωσιν αὐτό, ὅταν μάθωσιν, ὅτι ζητεῖται που δημοδιδάσκαλός τις.

2) Ὅτι ἀποσταλῆσονται τὰ παρὰ τοῦ ἐφόρου τῆς βιβλιοθ. Στρασβούργου αἰτούμενα περιοδικὰ τοῦ συλλόγου.

3) Περὶ τῆς αἰτήσεως τῶν ἐκπαιδ. Χίου τὸ προεδρεῖον προτείνει νὰ δοθῶσιν καὶ Φοίνισσαι» τοῦ Εὐριπίδου τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις τούτοις διὰ τοῦ κ. Μ. Κεφάλα, ὅπερ καὶ γίνεται δεκτόν.

4) Περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. Χρ. Χατζηχρήστου, προτείνει τὸ προεδρεῖον νὰ παραχωρηθῇ ἡ αἴθουσα διὰ τὰς ἐξετάσεις τοῦ ἐκπαιδευτηρίου του.

5) Ὅτι περὶ τῆς αἰτήσεως τῆς ἐν Ξυλοπόρτῃ ἀδελφότητος οὐδὲν γινώσκει.

Ὁ αἰδεσίμ. κ. Κ. Παρίτης παρατηρεῖ,

ὅτι ἀποτελεῖ μέλος τῆς ἐπιτροπῆς. ἥτις συνέστη ὑπὸ τοῦ συλλόγου πρὸς συλλογὴν ἐράνων διὰ τὴν ἀνεγερσιν τῆς ἐν Ξυλοπόρτῃ σχολῆς, ἀλλ' ὅτι οὐδὲν ἐγένετο, διότι δὲν ἐξεδόθη ἡ ἄδεια πρὸς τοῦτο, καὶ ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ προέτεινεν, ἵνα σταλῇ ἐπὶ τούτῳ ἐπιστολὴ τῇ Α. Θ. Παναγιώτῃ.

Τοῦ κ. Ε. Ποπέσκου προτείναντος, ὅπως διὰ νέας εἰκοσαμειοῦς ἐπιτροπῆς ὁ σύλλογος φροντίσῃ περὶ συλλογῆς ἐράνων ὑπὲρ τῆς ἐν λόγῳ σχολῆς ἐκτελῶν οὕτω τὴν προσέτασιν αὐτοῦ ἀπόρρασιν, καθότι, προστίθῃσιν, ἡ Ξυλοπόρτᾶ ἐστὶ σπουδαῖον ἐκπαιδευτικὸν κέντρον, τοῦ δὲ κ. Χρ. Χατζηχρήστου, ὅπως ἐξ ἰδίων ὁ σύλλογος δώσῃ ἐρανον, τὸ προεδρεῖον προτείνει καὶ ὁ σύλλογος ἀποδέχεται, ἵνα δοθῇ ἐρανος τριῶν λιρῶν εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια Ξυλοπόρτης.

6) Περὶ τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ συλλόγου ἐν ταῖς ἐξετάσεσι τῶν ἐν Φερύκιοι ἐκπαιδευτηρίων προκειμένου, ὁ τὸν σύλλογον ἀντιπροσωπεύσας κ. Χρ. Χατζηχρήστου δηλοῖ, ὅτι εἶδε μετ' εὐχαριστήσεως τὴν σπουδαιότητα καὶ τὴν ζωὴν τῆς κοινότητος, ὅτι αἱ ἐξετάσεις αὐτῆς ἦσαν ἐπιτυχεῖς, ὅτι ἡ φιλομουσία τοῦ ἐκεί δημοσίου ἐξηγήθη καὶ διαβιβάζει τῷ συλλόγῳ τὰς εὐχαριστίας τῶν ἐφόρων τῶν σχολῶν τούτων διὰ τὴν ἀντιπροσωπεῖαν αὐτοῦ.

7) Περὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Millingen προκειμένου ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι τὸ ἀξιότιμον τοῦτο μέλος ἰδόν, ὅτι ἡ περὶ τῶν τειχῶν τῆς Κων/πόλεως πρὸς τὸν σύλλογον αἰτήσεις του ἀπερρίφθη, ἀποτεινεται ἤδη περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐπιτροπὴν. Ἀναγνωσθεῖσης ἐν μεταφράσει τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Millingen καὶ τοῦ προέδρου δηλώσαντος, ὅτι ὁ κ. Millingen, καθὰ προσωπικῶς ἐξεφράσθη, θέλει σημειώσῃ ἐν τῷ συγγραμμάτι του, ὅτι ἡ ἀναδημοσίεσις τοῦ χάρτου τῶν τειχῶν τῆς Κων/πόλεως ἐγένετο ἄδεια τοῦ ἑλλην. φιλολογικοῦ συλλόγου, ὁ σύλλογος ἀποδέχεται, ὅπως ἐπιτραπῇ τῷ κ. Millingen νὰ ποιήσῃται ἐν τῷ συγγραμμάτι του χρῆσιν τοῦ χάρτου τῶν ῥηθέντων τειχῶν, ὡς ἐν τῇ νέᾳ αἰτήσει του ὑπισχνεῖται.

8) Περὶ δὲ τῆς αἰτήσεως τοῦ μητροπολίτου Ἀμασειᾶς, ὅπως ὁ σύλλογος ἀποστείλῃ διὰ τὴν κοινότητα Τσαρσαμπᾶ ἕνα χάρτην τοῦ κ. Ζαφειροπούλου, ὁ πρόεδρος προτείνει καὶ ὁ σύλλογος ἀποδέχεται, ὅπως ἀποσταλῇ ὁ χάρτης.

γ') Ἀγγέλλονται προσφοραὶ βιβλίων καὶ ἐκφράζονται εὐχαριστικαὶ τοῖς δωρηταῖς.

δ') Τοῦ αἰδ. κ. Παρίση ἐπερωτήσαντος περὶ τῆς φήμης, καθ' ἣν τὸ διαγώνισμα τὸ προσερχόμενον ἐκ τῆς διαθήκης τοῦ αἰοδίου Βασιλάδου ἀρξεται τελούμενον μετὰ τρία ἔτη, ὁ μὲν πρόεδρος λέγει, ὅτι οὐδὲν γινώσκει, ὁ δὲ ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων κ. Χρ. Χατζηγηρόστου δίδωσι τὰς αἰτουμένας ἐξηγήσεις, εἰς ἃς καὶ ἀρκεῖται ὁ ἐπερωτῶν.

ε') Ὁ γενικός γραμματεὺς ἀναγινώσκει ἐπιστολιμαίαν διατριβὴν τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου «περὶ τῆς ἐν Κύπρῳ Σαλαμῖνος».

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀναγνώσματος ὁ πρόεδρος εὐχαριστῶν τῷ κ. Παπαδοπούλῳ διὰ τὰ ἀποσταλέντα ἀναγνώσματα, ἅτινα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰσι σπουδαία, προτείνει, ὅπως σταλῆ τῷ κ. Παπαδοπούλῳ γράμμα τοῦ συλλόγου, ἀγγέλλον τὴν παραλαβὴν τῶν ἀναγνωσμάτων καὶ τὴν ἐν συνεδριάσει ἀνάγνωσιν αὐτῶν, ὅπερ καὶ γίνεται δεκτόν.

Οὕτω δὲ λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΗΗ'

(Τακτικῆ)

τῆς 4 Ἰουνίου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης τακτικῆς συνεδριάσεως, α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολῆ τοῦ κ. Χρ. Χατζηγηρόστου προσκλητήριος εἰς τὰς ἐξετάσεις τοῦ ὑπ' αὐτοῦ διευθυνομένου ἑλληνικοῦ λυκείου.

Τοῦ κ. Ἄλ. Σπανδοῦ. ἐντεῦθεν, δωρουμένου τῷ συλλόγῳ διάφορα βιβλία.

Τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, αἰτουμένης πίστωσιν 10 λιρῶν πρὸς ἀγορὰν παιδευτικῶν συγγραμμάτων, προτεινούσης τὴν δημοσίευσιν πάντων ὁμοῦ τῶν προγραμμάτων τῶν παραταθέντων ἀγωνοθετημάτων τοῦ Καραπαναίου ἀγῶνος διὰ φυλλαδίου ἰδίου καὶ διὰ τῶν ἐφημερίδων Κων/πόλεως, Ἀθηνῶν, Σμύρνης, Βουκουρεστίου, Τεργέστης καὶ Θεσσαλονίκης πρὸς γνῶσιν τῶν ἐνδιαφερομένων, καὶ γνωρίζουσης, ὅτι συντάξει ἐκθεσιν τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἐν Κων/πόλει καὶ τοῖς προαστείαις αὐτῆς, ἀναγνωσθησομένην ἐν συνεδριάσει τοῦ συλλόγου.

β') Ἀναγνωσθείσης τῆς ἐπιστολῆς τῆς ἐκπαιδευτικῆς τοῦ συλλόγου ἐπιτροπῆς, προτεινούσης ὅπως δημοσιευθῶσι τὰ προγράμματα τοῦ Καραπαναίου ἀγῶνος, τὸ προεδρεῖον προτείνει τὴν παραδοχὴν τῆς προτάσεως ταύτης, ὅπερ ἀποδέχεται ὁ σύλλογος ὑποστηρίζοντος καὶ τοῦ κ. Ψωμιάδου.

γ') Ἀνακοινοθεσίων τῶν προσφορῶν, δι' ἃς ὁ πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι θέλουσιν ἐκφρασθῆ αἰδέουσαι εὐχαριστικά, ὁ κ. Ποπέσκος παρατηρεῖ, ὅτι προκειμένου περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει παιδείσεως καὶ ἄλλοτε περὶ αὐτῆς ἐγένοντο ἐκθέσεις τῷ συλλόγῳ διὸ καὶ φρονεῖ, ὅτι ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψει καὶ ἡ ἐργασία ἐκείνη, ἢ μέλλουσα ἐκθεσις ἔσεται τελειότερα. Ὁ πρόεδρος ἀπαντᾷ, ὅτι τοῦτο θέλει συστηθῆ τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ.

δ') Ἀγγέλλονται τὸ β' καὶ ἐπιψηφίζονται ὡς ἐπίτιμον μὲν μέλος ὁ ἐξοχ. βραβῶνος Βλάχος, πρεσβευτῆς τῆς Ἰταλίας ἐνταῦθα, ὡς τακτικὰ δὲ μέλη οἱ κκ. Α. Φωτιάδης, Ν. Γούδας, Ν. Καραγιαννόπουλος καὶ Ι. Γιώργας.

ε') Ἀναγινώσκειται ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ συλλόγου διὰ τὸ ἀρξάμενον συλλογικὸν ἔτος 1890-1891.

Ἐπὶ τούτου ὁ κ. Μακρῆς παρατηρεῖ, ὅτι τὸ διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπιτροπὴν προτεινόμενον ποσὸν τῶν 5 λιρῶν ἐστὶ μικρόν, καθότι ἡ ἐπιτροπὴ δεῖται χάριν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς καὶ τῶν διαλέξεων καὶ ἐνὸς μικροσκοπίου. Ἐὰν, λέγει, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀγορασθῆ τοῦτο παρὰ τοῦ συλλόγου, καλὸν νὰ ἀποταθῶμεν περὶ τούτου πρὸς τινα ὁμογενῆ, ἢ νὰ γείνη τοῦτο δι' ἐκτάκτου συνδρομῆς τῶν μελῶν.

Ὁ κ. Ρόσενφελδ ἐκφράζει τὴν λύπην του διὰ τὸ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ παρατηρούμενον ἑλλειμμα, ἀλλ' οὐχ ἤττον καὶ τὴν ἐλπίδα, ὅτι τὸ προεδρεῖον θέλει συντόμως φροντίσει περὶ καλύψεως αὐτοῦ.

Ὁ πρόεδρος ἀπαντῶν πρὸς τὸν κ. Μακρῆν λέγει, ὅτι καὶ πέρυσι τὸ προεδρεῖον ἐποίησε προτάσεις παρὰ τισι περὶ προσκτήσεως μικροσκοπίου, αἵτινες δὲν ἐπέτυχον, καὶ ἐφέτος θὰ ποιήσῃ τοιαύτας, ἀλλὰ νομίζει καλόν, ὅπως τὸ πρὸς πρόσκτησιν τοῦ μικροσκοπίου ποσὸν ἔνεκα τοῦ ὑπάρχοντος ἤδη ἑλλείμματος ἀφῆθῆ ἐκτός τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν φροντίσῃ περὶ τούτου.

Ὁ κ. Μακρῆς προτείνει, ὅπως ἐπιψηφισθῆ πρόσκτησις ὑποχρεωτικῆ τοῦ μικροσκοπίου ἀξίας 50 λιρῶν.

Ἐπομένως τῆς προτάσεως ταύτης, ὁ σύλλογος ἐπιψηφίζει εὐχὴν τοῦ κ. Μακρῆ, ὅπως γένωνται τὰ δέοντα διαβήματα πρὸς πρόσκτησιν μικροσκοπίου.

Ὁ κ. Σιδερόπουλος παρατηρεῖ, ὅτι ἐν τῷ προϋπολογισμῷ σημειοῦνται ὡς ἔσοδα λιρ. 85 ἐκ τῶν καθυστερουμένων, ἐνῶ αἱ καθυστερήσεις ὑπελογίσθησαν μέχρι τοῦδε ὑπὲρ τὰς 1000 λίρας. Ὁ πρόεδρος ἀπαντᾷ, α') ὅτι εἰς τὰς

85 λίρας δὲν περιλαμβάνονται αἱ καθυστερήσεις τοῦ 29 ἔτους καὶ β') ὅτι πολλά καθυστερήσεις δὲν θὰ εἰσπραχθῶσι ποτέ, καθότι ἐκ τῶν μελῶν πολλὰ παρητήθησαν, ἄλλα δὲ ἐτελεύτησαν, καὶ ὅτι ὁ προϋπολογισμὸς συνετάγη ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ δυνατοῦ.

Μετὰ τὰς παρατηρήσεις ταύτας ὁ σύλλογος ἐπιψηφίζει τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ ἔτους 1890-91 ἔχοντα ὡς ἑξῆς.

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

ΕΣΟΔΑ	ΕΞΟΔΑ
Περίσσευμα εἰς μετρητὰ ἐν τῷ ταμείῳ Λ.Τ. 218	Ἐξοδα διάφορα Λ.Τ. 40
Ζωγράφειον διαγώνισμα » 100	» γραφείου » 25
Ἐκτακτοὶ συνδρομαὶ » 100	Ἐξοδα συμπληρωματικὰ πρὸς ἐκτύ- πωσιν 25δος καὶ τριῶν περιόδι- κῶν ἐν ἐνὶ τόμῳ » 300
Τακτικαὶ συνδρομαὶ τῶν μελῶν » 160	Μισθοδοσία ὑπαλλήλων » 168
Συνδρομαὶ νέων μελῶν » 20	Φωτισμὸς καὶ θέρμανσις » 15
Δικαίωμα διπλώματος νέων μελῶν » 20	Ζωγράφειον διαγώνισμα » 100
Καθυστερούμεναι συνδρομαὶ καὶ δι- πλώματα » 85	Σχολεῖα Ὀδριτσάνης » 30
Σχολεῖα Ὀδριτσάνης » 30	Πυρακτάλιστρα » 12.92
Ἐκδοσις γλωσσικῆς ὕλης » 200	Ἄναγνωστήριον » 30
Λ.Τ. 933	Ἐκδοσις γλωσσικῆς ὕλης » 200
Ἐλλειμμα » 106.42	Βιβλιοθήκη » 25
	Ἐπιτροπαὶ
	Ἄρχαιολογικὴ Λ.Τ. 15
	Ἐπιστημονικὴ » 5
	Φιλολογικὴ » 20
	Ἐκπαιδευτικὴ » 15 » 55
	Ἐκτύπωσις καταλόγου βιβλιοθήκης » 30
	10 0/0 εἰς εἰσπρακτορὰ ἐπὶ τῶν καθυστερουμένων μὴ συμπεριλαμ- βανόμενου τοῦ 29ου ἔτους » 8.50
Λ.Τ. 1039.42	Λ.Τ. 1039.42

5) Ὁ κ. Μακρῆς ἐρωτᾷ, ἂν ὁ σύλλογος δίδῃ τὸ δικαίωμα, ἵνα δημοσιευθῇ ἡ βιογραφία τοῦ αὐτιδίου Βασιλάδου. Ὁ κ. Σιδερόπουλος λέγει, ὅτι, καθ' ἃ γνωρίζει, ἀπεφασίσθη νὰ μὴ δημοσιευθῇ ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ πρὶν ἢ καταχωρισθῇ ἐν τῷ περιοδικῷ. Τοῦ προέδρου παρατηρήσαντος, ὅτι οὐδὲν εἰσέτι ἀπεφασίσθη περὶ τούτου, ὁ κ. Ποπέσκας ἐκφράζει γνώμην, ὅτι δεόν νὰ δημοσιευθῇ δι' ἰδιαιτέρου φυλλα-

δίου, καθότι πρὸς τοῦτο ὁ βιογράφος ἔχει τὸ δικαίωμα.

Ὁ κ. Μακρῆς λέγει, ὅτι διὰ τῆς δημοσίευσως ταύτης θέλουσι γίνεαι γνωστὰ τὰ ἔργα τοῦ Βασιλάδου, δηλαδὲ, ὅτι δὲν παραδέχεται εἰς τὴν δημοσίευσιν οὐδένα περιορισμὸν καὶ ὅτι δεόν νὰ ἀφεθῇ ἐλεύθερος, ὅπως ποιήσῃ αὐτὴν ὡς ἤθελε κρίνει κατ'ἀλλήλων.

Τοῦ προέδρου παρατηρήσαντος, ὅτι ἡ πρό-

τασις τοῦ κ. Μακρῆ δὲν ἀντιβαίνει τῷ κανονισμῷ, καθότι, ἐάν ληρθῆ ἡ ἀδεῖα πρὸς δημοσίευσιν, ἡ βιογραφία δὲν θὰ ἀποκλεισθῆ τοῦ περιοδικοῦ, ὁ κ. Σιδερόπουλος παρατηρεῖ, ὅτι τὸ τοῦ κανονισμοῦ ἄρθρον ἀναφέρεται εἰς τὰς ἀνακρινώσεις, οὐχὶ δὲ εἰς ἔργα γινόμενα ἐντολῇ αὐτοῦ τοῦ συλλόγου· διὸ καὶ θεωρεῖ παράτυπον νὰ ζητῆται ἢ ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ δημοσίευσιν, ἀφοῦ ὁ κανονισμὸς δὲν προβλέπει τοῦτο.

Ὁ κ. Ῥόσενφελδ ὑποστηρίζει τὴν δημοσίευσιν, διότι πιθανόν, λέγει, τὸ περιοδικὸν νὰ βραδύνῃ 4 ἢ 5 ἔτη.

Ὁ κ. Θ. Σαλτέλης θεωρεῖ μὲν τὴν αἴτησιν τοῦ κ. Μακρῆ δικαίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ, λέγει, ἀφομοιοῦται ἡ βιογραφία τοῖς ἀναγνώσμασιν, ὡς ταῦτα, οὕτω καὶ ἡ βιογραφία δεόν νὰ ἀποσταλῆ τῇ συντακτικῇ ἐπιστροφῇ, ὅπως τῇ ἐπιστάσει ταύτης δημοσιευθῆ.

Ἐπὶ τούτοις ὁ σύλλογος ἀποφασίσας κατ' ἀρχὴν τὴν ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ δημοσίευσιν τῆς βιογραφίας ἐπιψηφίζει τὴν ἀνωτέρω πρότασιν τοῦ κ. Σαλτέλη, ὑποστηριζομένην ὑπὸ τοῦ κ. Σιδερόπουλου, ὅπως παραπεμφθῆ πρότερον ἢ βιογραφία τῇ συντακτικῇ ἐπιτροπῇ.

(ζ') Ὁ κ. Δημ. Οἰκονομίδης, καθηγητῆς, ἀναγινώσκει πραγματεῖαν τοῦ ἐπιγραφομένην «ἐπίκρισις τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Σταματέλου ἐν τῷ δ' τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ Παρθασσοῦ δημοσιευθέντος λεξιλογίου τῆς διαλέκτου τοῦ Πόντου».

Μετὰ τὸ πέρασ τοῦ ἀναγνώσματος ὁ κ. Μακρῆς ὁμολογῶν τὸ σπουδαῖον αὐτοῦ, παρακαλεῖ τὸν ῥήτορα νὰ ἀνακρινώσῃ τοὺς γενικοὺς τύπους τῆς ποντικῆς διαλέκτου καὶ τὰς αἰτίας τῶν τύπων τούτων. Ὁ κ. Οἰκονομίδης δηλοῖ, ὅτι ἐπιφυλάττεται νὰ πράξῃ τοῦτο εἰς πρόωγην εὐκαιρίαν.

Ὁ κ. Χ. Χατζηχρήστου ἐρωτᾷ, πόθεν ὠρμήθη ὁ κ. Σταματέλος ἵνα πραγματευθῆ περὶ τῆς ποντικῆς διαλέκτου. Ὁ κ. Οἰκονομίδης ἀπαντᾷ, ὅτι οὐδὲν περὶ τούτου εἶδεν ἐν τῇ προεισαγωγῇ τοῦ κ. Σταματέλου, φαίνεται ὅμως, ὅτι ἔλαθεν ὑπ' ὄψει τὰ ἔργα τοῦ Legrand καὶ τοῦ Passow.

Ὁ κ. Θ. Σαλτέλης ὑπερασπιζόμενος τὸν κ. Σταματέλον λέγει, ὅτι ὅσα οὗτος ἔγραψεν εἶναι πορίσματα μελετῶν του καὶ ἀναγνώσεως ποιημάτων τοῦ Πόντου, καὶ ὅτι δὲν στερεῖται ὁ κ. Σταματέλος ἐπιστημονικῆς μορφώσεως, λέγει δὲ καὶ πού ὀρθά τινα, ἐφ' ᾧ δὲν εἶναι ἄξιος μομφῆς· κατὰ συνέπειαν τὴν ἐπίκρισιν

τοῦ κ. Οἰκονομίδου θεωρεῖ ἄδικον καὶ σκληρὰν· ἐπίστησι δὲ μόνον τὴν προσοχὴν τοῦ ἀγορητοῦ εἰς τοῦτο, μήπως τὸ νὰ, τὸ ἐν τῷ ἐμένα, ἐσένα, ἐγένετο κατ' ἀναλογίαν τοῦ καρένα, οὐδένα. Ὁ κ. Οἰκονομίδης ἀπαντᾷ, ὅτι τοῦτο καίτοι φθολογικῶς ἀπίθανον, οὐχ ἤττον δεῖται σκέψεως· ἐπιμένει ὅμως εἰς ὅσα εἶπεν, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ἐκείνοτα, νάτοτα.

Ἐπὶ τούτοις ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας τῷ κ. Οἰκονομίδῃ διὰ τὴν σπουδαίαν μελέτην καὶ τὸ καλὸν παράδειγμα, ὅπερ οὗτος ἐπιδείκνυται τοῖς νέοις μέλεσι, δηλοῖ, ὅτι αἱ ἐργασίαι τοῦ παρόντος συλλογικοῦ ἔτους λήγουσι καὶ λυεῖ τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ἈΘ'

(Γακτικῇ)

τῆς 22 ὁκτωβρίου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τὴν συνεδριάσεως τῆς 4 Ἰουνίου, ὁ πρόεδρος καθίστησι γνωστὸν τοῖς τε μέλεσι καὶ τῷ ἐκλεκτῷ καὶ πολυπληθεῖ δημοσίῳ, ὅπερ παρίσταται ἐν τῇ συνεδρίᾳ ταύτῃ, ὅτι ὁ πρίγκηψ Ν. Μαυροκορδάτος, πρεσβυτῆς τῆς Ἑλλάδος ἐνταῦθα, ὡς καὶ ὁ ἐξοχ. Μαυρογένης πασσῆς, ἀρχίατρος τῶν ἀνακτόρων καὶ ἰδιαίτερος ἰατρός τῆς Α. Α. Μεγαλειότητος, τιμῶσι διὰ τῆς παρουσίας αὐτῶν τὴν συνεδρίασιν ταύτην. Εἶτα ἀνακρινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τῆς ἐν Agram ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας, προτεινούσης τὴν ἀντάλλαγὴν τῶν δημοσίευσεων αὐτῆς μετὰ τῶν δημοσιεύσεων τοῦ ἡμετέρου συλλόγου.

Τοῦ κ. Κ. Μακρῆ, τέως προέδρου τῆς οἰκονομικῆς τοῦ συλλόγου ἐπιτροπῆς, προτεινόντος τὴν λήψιν μέτρων ἀναφορικῶς τῶν ὀφειλομένων τῷ συλλόγῳ παρὰ διαφόρων μελῶν συνδρομῶν, πρὸς ἄρσιν τῆς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν καταμαστιζούσης αὐτὸν οἰκονομικῆς καχεξίας.

Τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου, ἐκ Πρεβέζης, πέμποντος πρὸς ἀνάγκωσιν ἐν τῷ συλλόγῳ τὰς ἐπομένους πραγματείας·

1) σκέψεις περὶ τῶν ἐν Κύπρῳ νομῶν, ἤτοι λειβαδιῶν·

2) βραχεία περί τῆς ἐν Κύπρῳ ἀρχαίας πόλεως Σάλαμίνος·

3) τὸ ἐν Κύπρῳ μουσεῖον·

4) περί κεραμογραφικῆς.

Τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, ἀγγελλούσης τὴν ἐκλογὴν τοῦ αἰδ. C. G. Curtis ὡς προέδρου καὶ τοῦ κ. Ξ. Α. Σιδεροπούλου ὡς γραμματέως αὐτῆς καὶ αἰτουμένης 15 λίρον πίστωσιν κατὰ τὸ παρὸν ἔτος δι' ἐνδεχομένης δαπάνης αὐτῆς, πρὸς δὲ τὴν ἐπιστροφὴν πάντων τῶν παρὰ τοῖς πρώην γραμματεῦσιν αὐτῆς κκ. Ηερδικίδη καὶ Leval εὐρισκομένων ἐγγράφων τῆς ἐπιτροπῆς.

Τῆς αὐτῆς ἐπιτροπῆς, αἰτουμένης, ὅπως τὸ προεδρεῖον τοῦ συλλόγου διενεργήσῃ παρὰ τοῖς ἀρμοδίοις, ἵνα ἐπιτραπῇ τοῖς μέλεσι τῆς ἐπιτροπῆς ἢ μελέτῃ τῆς ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ μουσεῖῳ τοῦ Τσινιλῆ κίθρα εὐρισκομένης σαρκοφάγου τῆς ἐπιλεγομένης τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Τοῦ κ. Δ. Γ. Πουλᾶκη, ἱατροῦ ἐκ Καμπου, αἰτουμένου, ὅπως ἀποσταλῇ τῷ ἐν Κρήνῃ ἀδελφῷ αὐτοῦ κ. Γ. Πουλᾶκη τὸ ἀπονειμηθὲν αὐτῷ 10 λίρον γέρας ἐν τῷ Ζωγραφεῖῳ διαγωνίσματι.

Τοῦ κ. Ε. Ζωμαρίδου ἐκ Λειψίας, διαβιβάζοντος ἐν μεταφράσει ἐπιστολὴν περὶ τῶν ὄρων τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ Αἰσχύλου τοῦ ἐν Χάλλῃ τυπογράφου μετὰ τυπογραφικοῦ δείγματος καὶ συνιστῶντος τὴν παραδοχὴν αὐτῶν πρὸς ἔναρξιν τῆς ἐκτυπώσεως.

Τῶν ἀντιπροσώπων τῆς μονῆς Λειμῶνος, ἐκ Μιτυλήνης, αἰτουμένων τὴν ἀποστολὴν τῶν τευχῶν Β', Γ' καὶ Δ' τῆς Μαυρογορδατείου βιβλιοθήκης.

Τοῦ Ἐξ. Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου, ἐκ Παρισίων, συγχαίροντος τῷ προέδρῳ τοῦ συλλόγου ἐπὶ τῇ καὶ αὐτῆς ἐκλογῇ του καὶ ὑπισχυομένου, ὅτι καὶ κατὰ τὸ ἔτος οὗτο θέλει παράσχει τῷ συλλόγῳ τὴν δυνατὴν ἀρωγὴν καὶ ἐνίσχυσιν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ καὶ ἐκπαιδευτικοῦ αὐτοῦ σκοποῦ.

Τοῦ κ. I. N. Ζωγραφάκη, ἐξ Ἀθηνῶν, πέμποντος γλωσσικὴν ὕλην διὰ τὸ Ζωγρ. διαγωνίσμα ὑπὸ τὸν τίτλον « Ἀλβανοὶ καὶ Κρήτες ».

Τοῦ κ. Μιλτιάδου Καραβοκυροῦ, ἐντεῦθεν, δωρουμένου ἀντίτυπον τοῦ πονήματος αὐτοῦ « κώδηξ τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου καὶ ἐκ διαθηκῶν κληρονομικοῦ δικαίου ».

Τοῦ κ. Ἄλ. Σπανδωνῆ, ἐντεῦθεν, δωρουμένου τῷ συλλόγῳ διάφορα βιβλία.

Τοῦ κ. A. van Millingen, καθηγητοῦ ἐν

τῇ Ροβερτεῖῳ σχολῇ, εὐχαριστοῦντος τῷ συλλόγῳ ἐπὶ τῇ χορηγηθείσῃ αὐτῷ ἀδείῃ, ὅπως ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθησομένῳ ἀρχαιολογικῷ συγγράμματι ἀρυσθῇ ὅ,τι συνᾶδει πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ συλλόγου ἐκδοθέντος χάρτου τῶν τευχῶν τῆς Κων/πόλεως.

Τοῦ Ἐξ. Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου, ἐκ Παρισίων, ἀγγέλλοντος, ὅτι διατίθῃσιν ὑπὲρ τῆς ἐκ βάθρων ἀνεγέρσεως τῆς ἐν Σταυροδρομίῳ ἐνοριακῆς σχολῆς τῆς Παναγίας δέκα χιλιάδας (10,000) λίρας ὀθωμανικὰς ἐπὶ τῷ ὄρῳ, ὅπως ἡ σχολὴ αὕτη ὀνομασθῇ Ζωγράφειος, δηλοῦντος, ὅτι ἐκ τῆς ποσότητος ταύτης δαπανηθήσονται Λ. Τ. 6,500 πρὸς ἀνεγερσιν τοῦ κτιρίου τῆς σχολῆς, αἱ δὲ λοιπαὶ χρησιμεύσουσιν ὡς κεφάλαιον προστιθέμεναι εἰς τὰς μέχρι τοῦδε ἐγγραφείσας συνδρομὰς παρὰ διαφόρων φιλομούσων ὁμογενῶν καὶ καθιστῶντος ἀντιπροσώπων του ἐνταῦθα πρὸς ἐνέργειαν τῶν δεόντων τὸν πρόεδρον τοῦ συλλόγου, ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τῆς ἐφορίας καὶ τῆς ἐφορεπιτροπῆς τῆς κοινότητος Σταυροδρομίου.

Τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, ἀγγελλούσης, ὅτι πάντα τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς προσεαλήθησαν νὰ πέμψωσι τὰς διὰ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ παραρτήματος τοῦ ΙΘ' τόμου δημοσιευθησομένας πραγματείας αὐτῶν καὶ παρακαλούσης, ὅπως τὸ γραφεῖον φροντίσῃ νὰ λάβῃ παρὰ τῶν κκ. Leval καὶ Κούππα τὰς διὰ τοῦ αὐτοῦ παραρτήματος δημοσιευθησομένας, ἀποσυρθείσας ὅμως πραγματείας τῶν συνεπειῶν τῶν περὶ ἐκτυπώσεως τοῦ περιοδικοῦ ἀναφυσῶν δυσχερειῶν.

Τοῦ κ. Σ. Α. Μανασσείδου, ἐκ Μουσταφᾶ πασσᾶ, δωρουμένου τῷ συλλόγῳ ἀρχαῖον χειρόγραφον καὶ ὑποβάλλοντος πρὸς κρίσιν τὸ ὑπ' αὐτοῦ φιλοπονηθὲν Μανασσείδιον ἀλφabetάριον.

Τοῦ κ. Ε. Ζωμαρίδου ἐκ Λειψίας, ἀγγέλλοντος, ὅτι ὁ ἐκδότης τοῦ Αἰσχύλου κ. N. Wecklein δυσανασχέτει ἐπὶ τῇ ἀναβολῇ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ ἔργου του καὶ κατὰ συνέπειαν συνίστησιν, ὅπως ὁ σύλλογος τελειωτικὴν λάβῃ ἀπόφασιν περὶ ἐκτυπώσεως τοῦ ἔργου εἴτε ἐν Γερμανίᾳ εἴτε ἐν Ἑλλάδι.

Τοῦ μητροπολίτου Ἀμασειᾶς, ἐξ Ἀμισοῦ, ἐκφορῶντος τὰς τε ἰδίαις καὶ τὰς τῆς κοινότητος Τσαρσαμπᾶ εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ δωρεᾷ τῆς σειρᾶς τῶν γεωγραφικῶν χαρτῶν τοῦ κ. Ζαφειροπούλου.

Τοῦ κ. Ἀλεξίου Smyrnaw, γραμματέως τῆς ἐνταῦθα ῥωσσοικῆς πρεσβείας, πέμποντος

έντολῇ τοῦ συγγραφέως κ. Κοντακῶν τὸν Β' τόμον τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ καὶ εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ του ὡς μέλους τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς.

Τοῦ ἐφόρου τῆς βασιλικῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μονάχου κ. D. Laubmann, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ τῇ βιβλιοθήκῃ ἀποστολῇ τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος τοῦ συλλόγου καὶ τῶν τόμων Β' καὶ Γ' τῆς Ζωγραφείου ἐλληνικῆς βιβλιοθήκης.

Τοῦ κ. Κ. Μακρῆ, ἱατροῦ, ἀνακοινομένου τὰς ὑπὸ τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς ἀγορὰν μικροσκοπίου ληφθείσας ἀποφάσεις ἐν δυοὶ συνεδριάσεσιν αὐτῆς.

Τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου, ἐκ Πρεβέζης, πέμποντος δύο πραγματείας ἐπιγραφομένας «αὶ ἐν Σιδῶνι ἀνασκαφαὶ» καὶ «τὰ ἐν Κύπρῳ ὑάλινα ἀγγεῖα».

Τοῦ αὐτοῦ, πέμποντος καὶ αὖθις πραγματείας του ἐπιγραφομένην «Τὰ ἐν Κύπρῳ μολυβδόβουλλα».

Τῶν κκ. Bär und Hermann, τυπογράφων ἐν Λειψίχ, ἀγγελλόντων τὴν παραλαβὴν ἀντιγράφου συμβολαίου ὁμοίου τοῦ μετὰ τῶν ἐν Ἀθήναις τυπογράφων κκ. ἀδελφῶν Περρῆ καὶ εὐχαριστοῦντων ἐπὶ τῇ παρασχεθείσῃ αὐτοῖς τιμῇ πρὸς ἐκτύπωσιν τοῦ Αἰσχύλου.

Τῆς ἐν Ἀθήναις ἀδελφότητος τῶν παρεπιδήμων Ἑπειρωτῶν, ἀποστελλούσης ἐντολῇ τοῦ δημάρχου Ἀθηναίων τὰς ταινίας τοῦ κατατεθέντος στεφάνου ἐκ δάφνης ἐπ' ὀνόματι τῆς πόλεως κατὰ τὸ τέλος ἐν ὑπὸ τῆς ἀδελφότητος μνημόσυνον τοῦ ἀειμνήστου Βασιλάδου.

Τοῦ μητροπολίτου Νικαίας κ. Ἱερωνύμου ἐκ Κίου, ὑποδεικνύοντος συμφώνως ταῖς αἰτηθείσας ὑπὸ τοῦ συλλόγου πληροφορίας τὴν ἀρχαίαν ἱστορικὴν Νικαίαν πρὸς σύστασιν ἐν αὐτῇ παρθεναγωγείου.

Τοῦ κ. Γ. Μαργαριτίδου ἐξ Ἀδριανουπόλεως, πέμποντος πρὸς κρίσιν πόνημα αὐτοῦ ἐν χειρογράφῳ ὑπὸ τὸν τίτλον «ἐγχειρίδιον γεωργίας, μέρος Α'».

Τῶν κκ. Bär und Hermann, τυπογράφων ἐν Λειψίχ, γνωστοποιούντων, ὅτι προσεχῶς ποιήσονται ἐναρξίν τῆς ἐκτύπώσεως τοῦ Δ' τόμου τῆς Ζωγραφ. βιβλιοθήκης, ἥτοι τοῦ Α' τόμου τοῦ Αἰσχύλου ὑπὸ N. Wecklein.

Τοῦ μητροπολίτου Ταρσοῦ καὶ Ἀδάνων, αἰτουμένου τὴν ἐπανάληψιν τῆς διακοπέσης τοῦ συλλόγου ἐτησίως συνδρομῆς ἐκ Α.ὀθ. 10 ὑπὲρ τῆς σχολῆς τῆς κοινότητος Ἰσαυρίας.

Τοῦ κ. Δ. Ρόσενφελδ, καθηγητοῦ, ἀγγελλόντος τὴν ἐκδοσιν ἐνταῦθα γερμανικῆς ἐφη-

μερίδος ὑπὸ τὸν τίτλον Osmanische Post καὶ τὴν δωρεάν ἀποστολὴν τῷ συλλόγῳ τοῦ φύλλου ὡς καὶ τὴν καταχώρισιν ἐν αὐτῷ τῶν εἰδοποιήσεων τοῦ συλλόγου.

Τοῦ ἀρχιμ. κ. Γρηγορίου Ζυγαθηνοῦ, ἐκ Μασσαλίας, πέμποντος τῷ συλλόγῳ τὸν Α' τόμον τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένου περιοδικοῦ «ἐξηγητῆς τῶν γραφῶν».

Τῆς πρυτανείας τοῦ ἑθνικοῦ πανεπιστημίου, ἀγγελλούσης, ὅτι ἐπαναλαμβάνει καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ἥτοι τὸ ΚΘ' συλλογ. ἔτος 1889-90, τὴν ἐκ 2000 δραχμ. χρηματικὴν συνδρομὴν ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τοῦ συλλόγου.

Τῆς σμιθσωνείου ἀκαδημίας, ἐξ Οὐάσιγκτωνος τῆς Ἀμερικῆς, εὐχαριστοῦσης τῷ συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ τῆς σειρᾶς τοῦ περιοδικοῦ.

Τοῦ ἐφόρου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἐρλάγγης, ἀποστελλόντος τὰς δημοσιεύσεις τοῦ πανεπιστημίου κατὰ τὸ ἔτος 1889, ἥτοι 186 τεύχη ἐνασιμίμων διατριβῶν μετὰ προγραμμάτων.

Τοῦ μητροπολίτου Προύσης κ. Ναθαναήλ, αἰτουμένου παρὰ τοῦ συλλόγου τὴν ἀποστολὴν καταλλήλου διευθυντοῦ διὰ τὴν αὐτόθι ἀρτισύστατον ἀστικὴν σχολὴν.

Τῶν ἐφοροδημογερόντων Νικοπόλεως, αἰτουμένου τὴν ἀποστολὴν διδασκάλου ἐκ τῶν ἀποφοίτων τῆς Μ. τοῦ γένους σχολῆς.

Τοῦ κ. Κ. Khitrono, ἐκ Πέτρουπόλεως, ἐκφράζοντος ἐξ ὀνόματος τοῦ συμβουλίου τῆς αὐτοκρατορικῆς ὀρθοδόξου παλαιστεινίου ἐταιρίας τὰς εὐχαριστίας αὐτῆς ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ ἀντιτύπου τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος, γνωρίζοντος τὴν προσεχῆ ἀποστολὴν τῷ συλλόγῳ τῶν ἐκδόσεων αὐτῆς καὶ διαβεβαιούοντος, ὅτι εὐτυχῆς λογισθήσεται ἡ ἐταιρεία, ἐὰν ὁ σύλλογος εὐαρεσθῆ ἢ ἀποστείλῃ αὐτῇ καὶ τὰς λοιπὰς αὐτοῦ ἐκδόσεις διὰ τοῦ ἐνταῦθα κ. Γ. Βεγλερῆ, ἀντιπροσώπου αὐτῆς.

Τοῦ κ. Gustave Meyer, καθηγητοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Graz καὶ μέλους ἐπιτίμου τοῦ συλλόγου, αἰτουμένου τὰς δημοσιεύσεις τοῦ συλλόγου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1885 καὶ ἐντεῦθεν, ἰδίχ ὅμως τὰς περιεχούσας γλωσσικὰς καὶ διαλεκτικὰς συλλογὰς καὶ μελέτας.

Τοῦ κ. Prétéxat, καθηγητοῦ ἐν τῇ ἐλληνικῇ ἐμπορικῇ σχολῇ Χάλκης, δηλοῦντος, ὅτι ἐτοιμάζει, ὅπως ἀναγνῶ ἐν τακτικῇ συνεδριάσει, συνέχειαν τῶν κατὰ τὸ προπαρελθόν ἔτος ἀναγνωσθεισῶν ἐν τῷ συλλόγῳ πραγματειῶν αὐτοῦ.

Τοῦ ἀποστείλαντος πρὸς κρίσιν ἀνωνύμως πρὸς τετραετία διὰ τὸν Καρραπάνειον ἀγῶνα ἑλληνικὴν ἱστορίαν ὑπὸ τὸ ῥητὸν «ex aliis negotiis» κτλ. αἰτουμένου, ὅπως ἐξενεχθῆ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ κρίσις τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ πονήματος αὐτοῦ.

Τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἀνακοινομένου τὴν ὑποβληθεῖσαν αὐτῇ παραίτησιν τοῦ ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς κ. Prétextat ἕνεκα τῆς ἐγκαταστάσεως αὐτοῦ ἐν Χάλκῃ, ἣν οὐκ ἀπέδεξατο, δηλοῦσης, ὅτι αἱ συνεδριάσεις αὐτῆς τοῦ λοιποῦ θὰ συγκροτῶνται ἀνὰ πᾶσαν δεκαπενθημερίαν ἡμέραν καὶ νύκτα πρὸς εὐκολίαν τῶν ἐν τοῖς προαστείοις μελῶν καὶ ἐπομένως προτεινούσης, ὅπως ὁ σύλλογος δι' ἐπιστολῆς του ἀγγείλῃ ταῦτα τῷ κ. Prétextat.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ·

1) Ὅπως τοῦ λοιποῦ ἀνταλλάσσεται τὸ περιοδικὸν τοῦ συλλόγου μὲ τὰς δημοσιεύσεις τῆς ἐν Agram ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας. Ἡ πρότασις γίνεται δεκτὴ.

2) Ὅπως ἀποσταλῶσι τῇ μονῇ τοῦ Λειμῶνος τὰ αἰτηθέντα παρ' αὐτῆς τεύχη τῆς Μαυρογορδατείου βιβλιοθήκης.

3) Ὅπως ἀποσταλῶσι τῇ ῥωσικῇ αυτοκρατορικῇ παλαιστινείῳ ἐταιρίᾳ τὰ μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντα τεύχη τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ, ἀποστέλλωνται δὲ καὶ εἰς τὸ μέλλον τὰ ἐκαστοτε ἐκδιδόμενα τεύχη.

γ') Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει τὰς ἐξῆς γενομένας τῷ συλλόγῳ προσφοράς·

τὴν τοῦ κ. Γ. Μαυροκορδάτου, προσενεγκόντος χίλια πεντακόσια φράγκα πρὸς ἀγορὰν μικροσκοπίου καὶ ἠλεκτρικῆς μηχανῆς χάριν τῶν δημοσίων τοῦ συλλόγου διαλέξεων·

τὰς πρὸς ἀγορὰν βιβλίων διὰ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ συλλόγου τῶν ἐξῆς ἀξιότιμων κυρίων

Λεωνίδα Ζαρίφη	Λ.Τ.	10
Θεοδ. Μαυρογορδάτου	»	10
Ι. Ἰωαννίδου	»	3
Α. Πασπαλλῆ	»	3
'Αλ. Σπανδωνῆ	»	2
'Αλ. Παντζίρη	»	2

Ἐν ὅλῃσι Λ.Τ. 30

δ') Ὁ κ. Δ. Βικέλας ἀναγινώσκει πραγματείαν αὐτοῦ «περὶ ἀγωγῆς». Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀναγνώσματος ὁ πρόεδρος λέγει, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος ἐγκαυχᾶται ὡς κεκτημένος μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτοῦ τὸν πρὸ ὀλίγου τοσοῦτον εὐγλώττως ἀγορεύσαντα,

χαίρει δὲ συνάμα, ὅτι ὁ κ. Βικέλας διεργόμενος τῆς πόλεώς μας εὐηρεσθήθη νὰ ἐνθουμθῆ τὸν σύλλογον, ὅπερ ἐστὶ τραγὸν δεῖγμα τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης καὶ ἀροσιώσεως του· εὐχαριστῶν δὲ τῷ κ. Βικέλᾳ ἐπὶ τῇ σοφῇ καὶ ἐπαγωγῶν πραγματείᾳ αὐτοῦ προστίθεται, ὅτι ὁ κ. Βικέλας καίπερ ὀπαδὸς μᾶλλον τῆς κοινῆς λεγομένης γλώσσης λησμονεῖ λειληθότως τὴν θεωρίαν του ταύτην καὶ τοῦτο δῆλον γίνεταί ἐκ τῆς σήμερον ἀναγνωσθείσης πραγματείας αὐτοῦ, ἐν ἣ ἑ βλέπει τις γλῶσσαν ὠραίαν καὶ γλαφυράν, οἷα ἐμπρέπει εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Εἶτα ὀμιλῶν περὶ τοῦ ἀγορητοῦ λέγει, ὅτι τὸ ἀγορατῆριον γινώσκει τοὺς ἀπείρους τίτλους, οὓς πᾶν δικαίως κέκτηται ὁ κ. Βικέλας ἐν πολλοῖς διακριθεῖς καὶ πολλὰ γράψας, ἐν οἷς ἀναφέρει «Λουκῆν τὸν Λάραν», τὴν μελέτην του «περὶ βυζαντινῶν», τὸ «δοκίμιον νεοελληνικῆς φιλολογίας», τὰς τοῦ Σαικισπέρου μεταφράσεις του καὶ τελευτῶν ἀπαγγέλλει στίχους τινὰς τοῦ κ. Βικέλα τούς δε :

Λοιπὸν μὴν ἀπελπίζεσθε καὶ μὴ μυρολογᾶτε,
πάντα ἡ καὶθευσις θὰ ζῆ καὶ Χάρο δὲν φοβᾶται·
ἐνόσω τᾶστρα τ' οὐρανοῦ γυρῶν φωτιᾶ γιομάτα,
κ' ἡ φύσις ἔχει ἄνοιξη, καὶ ὁ Ρωμηὸς μας νεῖχτα.

Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΞ'

(Τακτικῆ)

Τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἐναγνώσθεντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Σ. Α. Μανασσείδου, ἐκ Μουσταφᾶ πασσᾶ, δωρουμένου τῷ συλλόγῳ ἀρχαῖον χειρόγραφον καὶ ὑποβάλλοντος πρὸς κρίσιν ἐν χειρογράφῳ τὸ ὑπ' αὐτοῦ φιλοπονηθέν Μανασσείδειον ἀλόφθητον μετὰ μεθόδου τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἐκ δύο τευχῶν.

Τοῦ μητροπολίτου Νικαίας, ἐκ Κίου, ὑποδεικνύοντος συμφώνως ταῖς αἰτηθείσας ὑπὸ τοῦ συλλόγου πληροφορίας τὴν ἀρχαίαν ἱστο-

ρικὴν Νικαίαν πρὸς σύστασιν ἐν αὐτῇ τοῦ παρ-
θυναγωγείου.

Τοῦ κ. Γ. Μαργαριτίδου, ἐξ Ἀδριανουπό-
λεως, πέμποντος πρὸς κρίσιν πόνημα αὐτοῦ ἐν
χειρογράφῳ ὑπὸ τὸν τίτλον «ἐγχειρίδιον γε-
ωργίας» Α' μέρος.

Τοῦ κ. Γουσταύου Meyer, καθηγητοῦ ἐν
τῷ πανεπιστημίῳ Graz καὶ μέλους ἐπιτίμου
τοῦ συλλόγου, αἰτουμένου τὰς δημοσιεύσεις
τοῦ συλλόγου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1885 καὶ ἐντεῦ-
θεν, ἰδίᾳ ὅμως τὰς περιεχούσας γλωσσικὰς καὶ
διαλεκτικὰς συλλογὰς καὶ μελέτας.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος
παρατηρεῖ, 1) ὅτι τὸ πόνημα τοῦ κ. Μανασ-
σαΐδου, ἢ περὶ παρθυναγωγείου ἐπιστολὴ τῆς
Α. Σ. τοῦ μητροπολίτου Νικαίας καὶ τὸ
χειρόγραφον τοῦ κ. Γ. Μαργαριτίδου παρα-
πέμπονται τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ· 2) ὅτι
περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. Meyer, καθηγητοῦ
ἐν Graz, τὸ προεδρεῖον προτείνει, ἵνα στα-
λῶσι τῷ αἰτοῦντι αἱ δημοσιεύσεις τοῦ συλλό-
γου, καθότι ὁ κ. Meyer εἶναι καὶ ἐπίτιμον
τοῦ ἡμετέρου συλλόγου μέλος· καὶ 3) ὅτι, ὅσον
ἄφορᾷ τὴν αἴτησιν τοῦ κ. Βικέλα, ὅπως δη-
μοσιευθῇ ἡ «περὶ ἀγωγῆς» πραγματεία του,
προτείνει, ὅπως ἐπιτραπῇ ἡ δημοσίευσίς αὐτή.

γ') Ἀγγέλλεται τὸ β' καὶ ψηφροφρηθεῖς
γίνεται δεκτὸς ὡς ἀντεπιστέλλον μέλος τοῦ
συλλόγου ὁ Γάλλος φιλόλογος κ. Θεόδωρος
Ρενάκ.

δ') Ἀναγνωσκαται ἐπιστολὴ τοῦ κ. Κ.
Βλαστάρη, δι' ἧς ἀγγέλλει, ὅτι δωρεῖται τῷ
συλλόγῳ τρεῖς δωδεκάδας καθελῶν, δι' ὅ καὶ
ἐκρᾶζονται εὐχαριστίαι τῷ δωρητῇ.

ε') Ὁ κ. Θεοδ. Ρενάκ ἀναγνώσκει πραγ-
ματεῖαν του «ἢ νομισματικὴ καὶ ἡ ἱστορία».
Ὁ ἀγορητὴς ὑποδεικνύσι τοῖς ἀκροαταῖς ἐπὶ
πίνακος τὰς εἰκόνας διαφόρων νομισμάτων χρώ-
μενος πρὸς τοῦτο τῇ φωτογραφικῇ μηχανῇ
τοῦ κ. Νικολοπούλου, τοῦ ποιησαμένου τὰς
φωτογραφικὰς παρασκευάς.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀναγνώσματος ὁ πρό-
εδρος ἀποτεινόμενος τῷ ἀγορητῇ λέγει τὰ
ἐξῆς:

«Κύριε Ρενάκ, ὡς εὖ παρέστητε· τῆς ἐν-
ταῦθα ἀριζέως ὑμῶν προσηγήθη ἡ ἄλλως τε
δικαία φήμη τῆς ὑμετέρας οἰκογενείας· ὑμεῖς
καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ ὑμῶν ἀποτελεῖτε σοφὴν
τριάδα, διὰ δὲ τῶν ἔργων καὶ τῶν προτερη-
μάτων σας ἐφεικύνσατε τὴν ἐκτίμησιν παντὸς
φίλου τῶν γραμμάτων. Ὁ πρωτότοκος ἀδελ-
φὸς ὑμῶν διευθύνει σπουδαῖον ὄργανον τοῦ

παρισινοῦ τύπου· ὁ δευτερότοκος ἀσχολεῖται
περὶ τε τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ πάντα κλάδον
τῶν γραμμάτων· ὑμεῖς ἐστε γνωστὸς ἐν τῷ
τῶν λογίων κόσμῳ διὰ τῶν ἐξαίρετων πραγ-
ματειῶν σας περὶ τῆς νομισματικῆς τῶν ἀρ-
χαίων καὶ περὶ Μιθριδάτου. Κατέχετε μεγά-
λην ἐν τοῖς γραμμασι θέσιν· ἡ νοημοσύνη καὶ
εὐφροία ὑμῶν εἰσι γνωστόταται, νέος δ' ἔτι
ἀπηλεύσατε τὸ πρῶτον βραβεῖον ἐν τοῖς δια-
γωνισμοῖς πάντων τῶν ἐν Παρισίοις λυκείων.
Ἢ ἐσπέρα αὐτῇ λαμπρὰν θὰ καταλίπη ἀνά-
μνησιν ἐν τῷ πνεύματι πάντων τῶν σχόντων
τὸ εὐτύχημα ν' ἀκούσωσι τὸ ὄραϊον ἀνέγνω-
σμά σας. Ἢ ποικιλία τῶν ἀπόψεων καὶ ἡ
ἀκριβεία τῶν παρατηρήσεων ὑμῶν οὐδένα
ἔλαθον».

Περὶ τοῦ νομισματολόγου προκειμένου ὁ
πρόεδρος προσετίθησιν, ὅτι πλὴν τῆς εἰκόνας,
ἦν ἐπὶ τούτῳ ἐπονήσατο ὁ ἀγορευσας, ὑπάρχει
καὶ ἕτερον χαρακτηριστικόν, ὅτι δηλονότι ἀν-
τλεῖ μεγάλα διδάγματα ἐκ τῶν ἱστορικῶν με-
λετῶν. Εἶτα δ' ἐπιφέρει τὰ ἐξῆς: «Ἐν τῷ ἐν
Γαλλίᾳ πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμα-
των συλλόγῳ δύνασθε νὰ ἀναπτύξητε πολλὰ
θέματα. Εἴθε ὁ μολὸς καὶ ἡ ψυχὴ τῆς ἐται-
ρίας ταύτης. Ὁ ἡμέτερος σύλλογος εὐτυχῆς λο-
γισθήσεται, ἂν ἀνακωνώσασθε τὰς ὑμετέρας ἐν-
τεῦθεν ἐντυπώσεις καὶ ἐφεικύνσατε τὴν προσο-
χὴν τῆς ἐταιρίας ταύτης ἐπὶ τῆς ἐν Γαλλίᾳ
παρατηρουμένης ἀνωμαλίας ὡς πρὸς τὴν προ-
φορὰν τῆς ἡμετέρας γλώσσης. Νομίζω, ὅτι
ἐπέστη πλέον ὁ καιρὸς, καθ' ὃν δεῖον νὰ ἐν-
νοήσωσιν, ὅτι ἡ προφορὰ τοῦ Ἑράσμου εἶναι
σφαλερὰ καὶ ὡς ἄγνοσα εἰς ἐσφαλμένας ἐρμη-
νεύσας τῶν κειμένων καὶ προσέτι ὡς ἀντικειμέ-
νη εἰς τὴν προφορὰν τῶν φυσικῶν παρακατα-
θηκαρίων τῆς γλώσσης ταύτης. Ἐργαζόμενος
πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον θέλετε ἀποδώσει με-
γίστην πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν γλωσσολο-
γίαν ὑπηρεσίαν, καὶ θέλετε οὕτως ἐνισχύσει ἔτι
μᾶλλον τοὺς πρὸς τὴν Γαλλίαν. μεθ' ἧς συνδέει
ἡμᾶς θαυμασμὸς ἀπαράμιλλος, ἱερὸς ἡμῶν
δεσμὸς».

Τελευτῶν δ' ὁ πρόεδρος ἐξέφρασεν εὐχαρι-
στίας τῷ κ. Νικολοπούλῳ πᾶν προθύμως
ἐργασθέντι εἰς τὴν διὰ τῶν φωτογραφημάτων
παραστάσιν ἐπὶ τοῦ πίνακος τῶν νομισματι-
κῶν εἰκόνων, μεθ' ὃ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΞΛ'

(Τακτική)

τῆς 5 Νοεμβρίου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης τακτικῆς συνεδριάσεως, α) ἀνακοινῶνται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. I. N. Ζωγραφάκη, ἐξ Ἀθηνῶν, πέμποντος γλωσσικὴν ὕλην διὰ τὸ Ζωγρ. διαγωνίσμα ὑπὸ τὸν τίτλον «*Αἰθιοπιοὶ καὶ Κρήτες.*»

Τοῦ κ. Α. Χούμη, ἐκδότου τοῦ Ἡ.Ἰ.ὸν ἐν Ἐρμουπόλει, αἰτουμένου ἀντίτυπον τῆς 23ετηρίδος τοῦ συλλόγου ἐπ' ἀνταλλαγῇ μετὰ τῶν τόμων τοῦ Ἡ.Ἰ.ὸν τῆς τελευταίας πενταετίας.

Τοῦ μητροπολίτου Ταρσοῦ καὶ Ἀδάνων, αἰτουμένου τὴν ἐπανάληψιν τῆς διακοπείσης τοῦ συλλόγου ἐτησίως συνδρομῆς ἐκ 10 λ. τ. ὑπὲρ τῆς σχολῆς τῆς κοινότητος Ἰσαυρίας ὡς καὶ τινὰ χρήσιμα ταῖς δημοτικαῖς σχολαῖς βιβλία, ἐπιδοθησόμενα τῷ ἐνταῦθα ἀντιπροσώπῳ αὐτοῦ κ. Δ. Γρηγοριάδῃ.

Τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἀνακοινουμένης τὴν ὑποβληθεῖσαν αὐτῇ παραίτησιν τοῦ ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς κ. Prétextat, ἕνεκα τῆς ἐγκαταστάσεως αὐτοῦ ἐν Χάλκῃ, ἣν οὐκ ἀπεδέξατο.

Τοῦ ἀποστείλαντος ἀνωνύμου πρὸ τετραετίας διὰ τὸν Καραπάνειον ἀγῶνα ἑλληνικὴν ἱστορίαν ὑπὸ τὸ ῥητὸν «*ex aliis negotiis*» κτλ. αἰτουμένου. ὅπως ἐξενεχθῇ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ κρίσις τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ πονήματος τούτου.

Τοῦ Ἐξ. Χρηστικῆ ἐφένδη Ζωγράφου, ἐκ Παρισίων, ἀγγέλλοντος. ὅτι διατιθῆσιν ὑπὲρ τῆς ἐκ βάθρων ἀνεγειρομένης ἐν Σταυροδρομίῳ ἐνοριακῆς σχολῆς τῆς Παναγίας 10,000 λ. τ. ἐπὶ τῷ ὄρῳ, ὅπως ἡ σχολὴ αὕτη ὀνομασθῇ Ζωγράφειος, δηλοῦντος, ὅτι ἐκ τῆς ποσότητος ταύτης δαπανηθήσονται 6.500 λ. πρὸς ἀνεγέρσιν τοῦ κτιρίου τῆς σχολῆς, αἱ δὲ λοιπαὶ χρησιμεύουσιν ὡς κερῶναιον προστιθέμεναι εἰς τὰς μέχρι τοῦδε ἐγγραφείας συνδρομὰς παρὰ διαφόρων φιλομούσων ὁμογενῶν. καὶ καθιστῶντος πρὸς ἐνέργειαν τῶν δεόντων ἀντιπρόσω-

πὸν τοῦ ἐνταῦθα τὸν πρόεδρον τοῦ συλλόγου, ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τῆς ἐφορίας καὶ ἐφοροεπιτροπῆς τῆς κοινότητος Σταυροδρομίου.

β) Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος προτείνει τὰ ἑξῆς :

1) ἡ γλωσσικὴ ὕλη τοῦ κ. Ζωγραφάκη παραπεμφθήσεται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

3) ὅτι ἀνταλλαγῆσεται ἡ «*εἰκοσιπενταετηρίς*» τοῦ συλλόγου μετὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Α. Χούμη ἐκδομένου περιοδικοῦ «*Ἴλιος*» τῆς τελευταίας αὐτοῦ πενταετίας.

8) ὅτι ἀποσταλήσονται βιβλία ἐκ τῶν πολλαπλῶν τῆς βιβλιοθήκης τῷ μητροπολίτῃ Ταρσοῦ καὶ Ἀδάνων διὰ τὰ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ ἄπορα σχολεῖα.

4) ὅτι ἡ παραίτησις τοῦ κ. Prétextat δέον ὅπως μὴ γένηται δεκτὴ ἀπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς.

5) ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία τοῦ ἀνωνύμου συγγραφέως παραπεμφθήσεται τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ μετὰ τῆς συστάσεως, ὅπως ἐξετασθῇ παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης.

Ἐπὶ τῆς τελευταίας προτάσεως τοῦ προεδρείου ὁ κ. Θ. Σαλπέτης παρατηρεῖ, ὅτι ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ ἀνέβαλε πάντοτε τὴν ἐπὶ τοῦ ἔργου τούτου κρίσιν τῆς, διὸ καὶ θεωρεῖ καλὸν νὰ συστηθῇ τῇ ἐν λόγῳ ἐπιτροπῇ, ὅπως ἐκφέρῃ τὴν ἐπ' αὐτοῦ κρίσιν τῆς τοῦλάχιστον ἐφέτος.

γ) Ἀναγινώσκεται ἡ ἐπιστολὴ τῆς Α. Ε. τοῦ Χρηστικῆ ἐφένδη Ζωγράφου, δι' ἧς ἀνακοινῶνται, ὅτι δωρεῖται 10000 λίσρας τῇ κοινότητι Σταυροδρομίου πρὸς ἀνεγέρσιν ἐν αὐτῇ σχολῆς τῶν ἀρρένων καὶ ἐντέλλεται τῷ προέδρῳ τοῦ συλλόγου, ὅπως ἀντιπροσωπεύσῃ αὐτὸν παρὰ τῇ ἐνταῦθα ἐκκλησιαστικῇ ἐπιτροπῇ καὶ τῇ ἐφορίᾳ τῶν σχολῶν τῆς ἐνορίας ταύτης πρὸς διακανόνισιν τῶν ὄρων, ὑφ' οἷς ἐκδοθήσεται τὸ περὶ αὐτῆς συγγίλιον γράμμα.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς : «*Ἄμα λαθῶν τὴν ἐπιστολὴν τῆς Α. Ε. συνεκλίεσθα ἡμέτερος μόνον τὸ προεδρεῖον, ἅτε τοῦ συλλόγου ἀγοῶντος ἕνεκα τῶν διακοπῶν, καὶ ἐξήτησα τὴν γνώμην αὐτοῦ περὶ τῆς ἐντολῆς τῆς Α. Ἐξ. ἀπεφασίσθη δὲ, ὅπως γένηται δεκτὴ ἡ ἐντολὴ αὕτη, ἐκφρασθῇ δὲ τῇ Α. Ἐξ. ἡ τοῦ συλλόγου εὐγνωμοσύνη διὰ τὴν τιμὴν ταύτην. Τὴν ἀπόφασιν ταύτην τοῦ προεδρείου διεβίβασα τῇ Α. Ἐξ., ἥτις εἰς ἀπάντησιν διεβεβαίωσάτο με περὶ τῆς εὐαρεσκείας τῆς. Ἀκολούθως ἤρξάμην τῶν διαπραγματεύσεων μετὰ τῆς ἐκκλη-*

σιαστικῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῆς ἐφορίας τῶν σχολῶν Σταυροδρομίου. Κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις ταύτας οὐκ ὀλίγη ἐγένετο συζήτησις καὶ διχογνωμίαι δὲ τινες διηγήθησαν, οὐχ ἥττον ὁμως εἶδον, ὅτι ἅπαντες ὤρωμῶντο ἐξ αἰσθημάτων ἄκρας φιλογενείας. Ἡ συζήτησις περιστρέφεται κυρίως εἰς τὴν ἔπωνυμίαν, ἣτις εἶδει νὰ δοθῆ εἰς τὴν σχολήν. Αἱ γνώμαι ἐδιχάσθησαν· οἱ μὲν ἐπρότεινον, ὅπως γένηται μὲν δεκτὴ ἡ δωρεὰ τοῦ Χρηστάκη ἐφένδῃ Ζωγράφου, ἔπωνυμηθῆ δ' ὁμως ἡ σχολὴ μὲ τὸ ὄνομα Ἐνοριακὴ, οἱ δὲ ὑπεστήριζον, ὅτι δέον ἢ ἐνοριακὴ σχολὴ νὰ μετατραπῆ εἰς γυμνάσιον πραγματικόν, ὅπερ νὰ ὀνομασθῆ Ζωγραφεῖον. Ἡ συνεννόησις ὑπῆρξεν εὐχερῆς. Ἐν ἐνοριακῇ δὲ συνελεύσει γενομένη ἐν τῇ ἐν Γαλατῶν ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ὑπεβλήθη καὶ ἐνεκρίθη παρὰ τῶν ἐνοριτῶν σχέδιον περιέχον τοὺς ὅρους, ὑφ' οὓς ἀνεγερθήσεται ἡ σχολή. Τὸ σχέδιον τοῦτο διαβιβάσθην εἰς τὰ πατριαρχεῖα ἀπεστάλη κατόπιν εἰς τὴν Α. Ἐξ., ὅστις παραδεξάμενος τοὺς ἐν αὐτῷ ὅρους ἐζήτησε μόνον διασαφήσεις τινάς, ἐφ' ὧν ὁ κ. Γ. Χασιώτης ἀναμενόμενος προσεχώρῃ ἐνταῦθα θέλει συνεννοηθῆ μεθ' ἡμῶν. Οὕτω τοῦ πρὸς ἀνεγερσιν τοῦ Ζωγραφεῖου ἐν Σταυροδρομίῳ γυμνασίου ἀπαιτουμένου χρηματικῷ ποσῷ ὄντος ἐτοίμου προσεχώρῃ ἄρξεται ἡ οἰκοδομή. Διαβεβαιῶ δ' ἐν τέλει ὑμᾶς, ὅτι εἰς τὴν κατὰ πάντα αἰσίαν διεξαγωγὴν τῆς ὑποθέσεως ταύτης οὐκ ὀλίγον συνετέλεσε τὸ γόητρον τοῦ ἡμετέρου συλλόγου».

δ') Ὁ κ. Γ. Βαφειάδης ἐρωτᾷ, πῶς θέλει γεῖναι ἢ εἰς τὰ μέλη διανομὴ τῆς δημοσιευθεσσομένης πραγματείας τοῦ κ. Βικέλα, προστίθησι δέ, ὅτι καλὸν νὰ ἐκτυπωθῆ συνάμα καὶ τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ κ. Reinach.

Ὁ πρόεδρος ἀπαντᾷ, ὅτι τὸ μὲν ἀνάγνωσμα τοῦ κ. Βικέλα θέλει δημοσιευθῆ διὰ τοῦ ἐγχορίου τύπου καὶ οὐχὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ, περὶ δὲ τοῦ ἀναγνώσματος, ὅτι ὁ κ. Reinach ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ κρατήσῃ παρ' ἐαυτῷ τὸ χειρόγραφον καὶ πέμψῃ αὐτὸ τῷ συλλόγῳ μετὰ τῆν εἰς Παρισίους ἄφιξίν του.

ε') Ἀγγέλλονται τὸ β'. καὶ ψηφοφοροῦμενοι γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κκ. Θεοχάρης Βεγλερῆς, Μιχαὴλ Κέπετζης, Ι. Γρίβας, Ι. Σιώτης ἱατρός, Μ. Θαλασσινός. Βίκτωρ Μακρίδης διδάκτωρ τὰ νομικά, Ἀλέξανδρος Βαϊράμογλου δικηγόρος, Θεόδωρος Παπάζογλου καὶ Marquis Carlotti, ἀκόλουθος τῆς ἐνταῦθα Ἰταλικῆς πρεσβείας.

ς') Ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει ἐπιστολιμαίαν πραγματείαν τοῦ κ. Παπαδοπούλου «περὶ κεραμικῆς καὶ τῶν ἐν Κύπρῳ ἀργείων».

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΕΒ'

(Τακτικὴ)

τῆς 12 Νοεμβρίου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης τακτικῆς συνεδριάσεως, α') ἀνακοινούται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἐνταῦθα μουσικοῦ συλλόγου «Ἐρμου» αἰτουμένου τὴν παραχώρησιν τῆς αἰθούσης τοῦ συλλόγου, ὅπως τελέσῃ ἐν αὐτῇ τὴν ἐπέτειον τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ ἐορτήν.

Τοῦ κ. Φρ. Σαλάχα ἱατροῦ, παρακαλοῦντος τὸν σύλλογον, ὅπως ὑποβληθῆ τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐπιτροπῇ εἰκὼν τῆς πόλεως Βολωνίας πρὸς ἐξέτασιν καὶ τοποθετηθῆ ἡ εἰκὼν αὕτη, ὅπου ἡ ἀρμοδιὰ ἐπιτροπὴ νομίσῃ κατάλληλον.

Τοῦ κ. Παντελῆ Λιλιόττη, πέμποντος τῷ συλλόγῳ πρὸς κρίσιν τὴν λύσιν ζητήματος γεωμετρικοῦ ὑπὸ ἐπὶ τούτῳ ἐκλεγομένης ἐπιτροπῆς καὶ ἐπισυνάπτοντος καὶ ὁδηγίας πρὸς κατασκευὴν τοῦ συναποστελλομένου σχήματος.

β') Ἐπὶ τῆς ἄλληλογραφίας, προτάσει τοῦ προέδρου, ἀποφασίζεται ἡ τῷ ἐνταῦθα μουσικῷ συλλόγῳ «Ἐρμῆ» παραχώρησις τῆς τοῦ συλλόγου μεγάλης αἰθούσης τὴν πρώτην κυριακὴν τοῦ προσεχοῦς δεκεμβρίου πρὸς τέλεσιν τῆς ἐπετείου αὐτοῦ ἐορτῆς, καὶ ἡ παραπομπὴ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Σαλάχα ἱατροῦ τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐπιτροπῇ.

γ') Ἀγγέλλονται τὸ β'. καὶ ψηφοφορηθέντες γίνονται δεκτοὶ ὡς ἐπίτιμον μὲν τοῦ συλλόγου μέλος ὁ κ. Σέμπολας, καθηγητὴς ἐν τῷ ἐν Νεαπόλει πανεπιστημίῳ καὶ γεροϋσιαστῆς τοῦ βασιλείου τῆς Ἰταλίας, ὡς τακτικὰ δὲ μέλη οἱ κ. Κ. Πρίντζης, ἐμποροπάλληλος, Ἡρακλῆς Θαλασσινός, διδάκτωρ τὰ νομικά, καὶ Ἰπποκράτης Κωστήκης, ἱατρός.

δ') 'Ο κ. Εὐγένιος Ζαλοκώστας ἀναμνησκαι πραγματείαν του ἐπιγραφομένην «ποίησις καὶ κριτική».

Μετά τινας παρατηρήσεις τῶν κ. Leval καὶ Ἀμαξοπούλου, ὁ πρόεδρος λέγει τὰ ἐξῆς:

«'Ο κ. Ζαλοκώστας ἐν τῷ μέσῳ πολυπλόκων καὶ σπουδαίων ἐργασιῶν εὐρισκόμενος ἠθέλησε καὶ ὡς μέλος τοῦ συλλόγου νὰ ἀνακοινώσῃ ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦτου τὰς περὶ ποιήσεως καὶ κριτικῆς ιδέας του. Πέρυσι κατεκλήλησε τὸ ἀκροατήριόν του διὰ τῶν ἐξ Ἰταλίας ἀναμνησέων του, νῦν δὲ ἀνακοινᾷ ἡμῖν τὰς περὶ ποιήσεως καὶ κριτικῆς κρίσεις του. 'Ο σύλλογος εὐχαριστεῖ τῷ νέῳ καὶ ὀφρηθῆ αὐτοῦ θεράποντι οὐδαμῶς ἀπαυδῶντι ἀλλὰ πραγματευομένῳ μεθ' ἑτοιμότητος τοιαῦτα θέματα ἐνώπιον τοιοῦτου ἀκροατηρίου, ὅπερ δὲν θέλει λείψαι ἐμπνέον καλῶς πάντα ἀγορητήν. Ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Ζαλοκώστα ἐστὶ σπουδαία καὶ πρωτότυπος. ὅπερ οἱ πάντες συνησθάνθησαν. Πράγματι ἄλλοις ὑπάρχει δεσμός μετὰ τῆς ποιήσεως καὶ κριτικῆς, ἡ δὲ τελευταία αὕτη πηγάζει ἐκ τῶν σπλάγχθων τῆς ποιήσεως. 'Ο κ. Ζαλοκώστας μετὰ καλλιπειίας παρέστησε τὴν ψυχὴν τῆς κριτικῆς ἢ ποιήσεως δὲν περιβάλλεται μόνον τὸν ἑμμετρον λόγον, ἀλλὰ παρατηρεῖται καὶ ἐν τῷ πεζῷ παρὰ τῷ Λουκιανῷ, τῷ Πλουτάρχῳ, τῷ Σλέγγελ καὶ τῷ Lessing. Ἐπίσης ἡ κριτικὴ συμβαδίζει μετὰ τῆς ποιήσεως, ὡς παρατηρεῖται εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῆς Γαλλίας, τὸν J. Girardin καὶ Voltaire».

Προκειμένου περὶ τῆς κρίσεως τοῦ Girardin, ἣν ἀνέφερον ὁ κ. Ζαλοκώστας, ὅσον ἀφορᾷ τὰ αἰσθήματα, ἅτινα ἐκφράζει ὁ Tribuler ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ V. Hugo «le roi s'amuse», ὁ πρόεδρος δὲν παραδέχεται τὸ ὄρθον τῆς κρίσεως ταύτης. «Τὸ ζήτημα, λέγει, ὑπὸ φιλολογικῆν ἔποψιν εἶναι λίαν σπουδαῖον. Δὲν ἐννοῶ νὰ κατακρίνω τὸν κριτικὸν τοῦτον, διότι ἡ σκέψις του εἶναι ὀρθή· ἀλλ' ἡ κριτικὴ δέον νὰ παρακολουθῆ τὴν ἐξέλιξιν τῶν χαρακτήρων, οὓς ἐδημιούργησεν ἡ ποίησις. Δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν, ὅτι ὁ Tribuler ἦν γελωτοποιὸς Φραγκίσκου τοῦ Α', καὶ ὅτι πάντα τὰ αἰσθήματά του προσεπάθει νὰ ἐκφράζη μετὰ πολυλογίας, ἵνα οὕτω προκαλῆ τὸν γέλωτα· ὅταν δὲ ὁ ἄνθρωπος οὗτος προκαλῆ ὁ ἴδιος τὸν θάνατον τῆς δυστυχοῦς θυγατρὸς του, ἐν τῇ τρομερῇ ταύτῃ στιγμή ἡ ἔξις τῆς πολυλογίας ἐκδηλοῦται εἰς τὸν ὕψιστον βαθμόν. Νομίζω, προστίθουσιν, ὅτι ἡ κριτικὴ πολλοὺς θὰ ἀποσχολήσῃ

ἀπὸ σήμερον, πάντες δὲ θὰ ἐνθουμῶνται τὸ σπουδαῖον καὶ πρωτότυπον ἀνάγνωσμα τοῦ κ. Ζαλοκώστα».

Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΕΙΡ'

(Τακτικὴ)

τῆς 19 Νοεμβρίου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

'Αναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

'Επιστολὴ τοῦ κ. Παναγ. Δ. Καλογεροπούλου, ἐφόρου τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἑλλην. βουλῆς. εὐχαριστοῦντος ἐξ ὀνόματος τοῦ βουλευτηρίου ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ ἀντιτύπου τῆς 25ετηρίδος διὰ τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ.

Τοῦ κ. Κ. Ν. Λημνίου, ἐξ Ἀρτάκης, ἀνακοινομένου πιστὸν ἀντίγραφον ἀρχαιοτάτου ψαφίσματος τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τῶν Κυζικηνῶν κατὰ τὸ 38-39 μ. Χ. ὑπὲρ τῆς βασιλόπαιδος καὶ βασιλομήτορος Ἀντωνίας Τρυφαινῆς καὶ γνωμοδοτοῦντος, ὅπως ἀναγραφῆ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ἐπιγραφαῖς ὡς ἐκ τῆς ἀρχαιολογικῆς αὐτοῦ ἀξίας.

Τῶν ἐφόρων τῶν ἐν Διπλοκονίῳ ἑλλην. ἐκπαιδευτηρίων, αἰτουμένων τὴν σειρὰν τῶν δαπάνη τοῦ κ. Σ. Ζαφειροπούλου ἐκδοθέντων γεωγραφικῶν χαρτῶν διὰ τὰ ἐκπαιδευτήρια αὐτῶν.

Τοῦ κ. F. Bamaba, ἐκ Ρώμης. εὐχαριστοῦντος ἐξ ὀνόματος τοῦ ὑπουργοῦ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως τῆς Ἰταλίας ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ ἀντιτύπου τῆς εικοσιπενταετηρίδος τοῦ συλλόγου διὰ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ ὑπουργείου.

Τῆς πρὸς ἀγορὰν μικροσκοπίου διὰ βακτηριολογικὰς μελέτας καὶ ἠλεκτρικῆς συσκευῆς ἐπιτροπῆς, προτεινούσης ὅπως ἀγορασθῆ παρὰ τῶν ἐν Βερολίῳ κ. Klönne und Müller ἀντι 174 μαρκῶν μόνον τὸ διὰ βακτηριολογικὰς μελέτας μικροσκοπίον, τὸ δὲ ἠλεκτρικὸν ἀγορασθῆ ἐν προσεχεί μελλόντι. ὡς ἐκ τῆς ἑλλείψεως ἀκριθῶν πληροφοριῶν περὶ τοῦ τελειοτέρου.

Τοῦ κ. Α. Γρηγοριάδου, διευθυντοῦ τῶν ἐν Ἀμισῷ ἑλληνικῶν σχολῶν, πέμποντος πιστὸν

ἀντίγραφον ἐπιτυμβίου εὐρεθέντος κατὰ τὰς γενομένας ἀνασκαφὰς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἀμισῷ πρὸς ὑποβολὴν αὐτοῦ τῇ κρίσει τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, πρὸς δὲ ἀρχαῖα νομίσματα ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς.

β) Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ σύλλογος ἀπορρασιζει τὰ ἑξῆς:

1) νὰ σταλῇ εἰς τὴν ἐν Ἀμισῷ ἐλληνικὴν σχολὴν ἡ σειρὰ τῶν τόμων τοῦ περιοδικοῦ.

2) νὰ γραφῇ τῷ κ. Στεφάνῳ Ζαφειροπούλῳ, ὅπως εὐχαριστηθεῖς, ὡς καὶ ἄλλοτε, πέμψῃ ἡμῖν τοὺς δαπάνη αὐτοῦ ἐκδοθέντας γεωγραφικοὺς χάρτας διὰ τὰ ἐκπαιδευτήρια Διπλοκονίου.

3) νὰ παραπεμφθῶσι τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐπιτροπῇ τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Αἰμυλίου, ἱατροῦ, σταλὲν ψήφισμα τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου Κυζίκου, καὶ τὸ ἐπιτύμβιον Ἀμισοῦ, οὗτινος ἀντίγραφον ἔπεμψεν ὁ διευθυντὴς τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων κ. Δ. Γρηγοριάδης.

γ) Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει τῷ συλλόγῳ, ὅτι, μεγάλου χάσματος ὑπάρχοντος μέχρι τοῦδε ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ συλλόγου, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων, ἣν ἐλλείψιν βαρέως ἔφερε τὸ πρῶτον, ἀνόνομος ὁμογενὴς προσφέρει τῇ βιβλιοθήκῃ ὀλόκληρον τὴν σειραν τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων καλῶς καὶ στερεῶς δεδεμένην. Τὴν ἀγγελίαν ταύτην μετὰ χειροκαρτημάτων ὑποδέχεται ὁ σύλλογος.

δ) Ὁ κ. Mordtmann ἀναγινώσκει πραγματεῖαν τοῦ ἐπιγραφομένην «περὶ τῆς τοπογραφίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως».

Περαιθόντος τοῦ ἀναγνώσματος ὁ κύριος Leval εἶπεν ὀλίγα τινὰ ἐξαιρῶν τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἀναγνώσματος καὶ μάλιστα τοῦ χάρτου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὦν ὁ κ. Mordtmann ὑπέβαλε μετὰ τοῦ ἀναγνώσματος αὐτοῦ.

Ὁ πρόεδρος ἐπαινέσας μὲν ἄλλως καὶ εὐχαριστήσας τῷ ἀρχηγῇ ἐπὶ τῷ σπουδαιώτατῳ καὶ τὰ μάλιστα ἐνδιαφέροντι ἀναγνώσματι αὐτοῦ, ἄμα δ' εὐχαριστήσας καὶ τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ρωσσίας κ. Nelidoff τῷ τιμῆσαντι διὰ τῆς αὐτοῦ παρουσίας τὴν συνεδρίασιν, λύει ταύτην.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΞΔ'

(Γαυκιῆ)

τῆς 26 Νοεμβρίου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ κύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης ταυτικῆς συνεδριάσεως, α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Ἀλατσάτοις συλλόγου Ἐρεθραίας, αἰτουμένου διὰ τὸ ἀναγνωστήριον αὐτοῦ τοὺς ἐλλείποντας τόμους τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου, ἧτοι τοὺς πρὸ τοῦ Ζ'. τόμους, τὸν Η' καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ ΙΒ' καὶ ἐφεξῆς.

Τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, παρακλούσης, ὅπως ὀρισθῇ συνεδρίασις πρὸς ἀνάγνωσιν ὑπὸ τοῦ γραμματέως αὐτῆς τοῦ ἀναθεωρηθέντος Α' προγράμματος τοῦ Βουτσιναίου ἀγωνοθετήματος.

Τοῦ ἐνταῦθα πρεσβευτοῦ τῆς Ἰταλίας Βαρώνου Blanc, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ἐπιτίμου μέλους τοῦ συλλόγου.

Τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, ἀγγελούσης τὴν ἐκλογὴν τοῦ κ. Π. Πετρακίδου ὡς γραμματέως αὐτῆς εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ τέως τοιοῦτου κ. Ι. Ἀσπριώτου, ἀποδημήσαντος, συνιστώσης, ὅπως ἀνακοινοθῇ τῷ κ. Pohle, τυπογράφῳ ἐν Ἰέννῃ, καὶ τῷ κ. Δ. Βερναρδάκῃ, ἐκδοτῇ τοῦ Εὐριπίδου, ἡ παραδοχὴ τῶν προτάσεων αὐτῶν παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς ταγεῖαν τοῦ συμβολαίου σύναψιν καὶ ἔναρξιν τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ Ε' τόμου τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης, ἧτοι τοῦ Β' τόμου τοῦ Εὐριπίδου, καὶ γνωρίζουσης, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἡ ἐπεξεργασία τῆς γλωσσικῆς ὕλης παρὰ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ἔσται συντελεσμένη, πᾶσα δὲ ἡ ὕλη ἐπιστραφῆσεται τῇ συντακτικῇ ἐπιτροπῇ πρὸς ἔναρξιν τῆς ἐκτυπώσεως ἐν ἰδίῳ τόμῳ.

Τοῦ κ. Ἐπ. Μαυρομμάτου, γενικοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος ἐνταῦθα, διαβιβάζοντος συνημμένως ἀντίγραφον τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17 καὶ ἀπὸ 2ῷ ἰανουαρίου ἔ. ἔ. ἐγγράφου τοῦ ἐν Βραίλῃ Ἕλληνοξ προξένου ὡς καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ἀναφερομένης ἐπιστολῆς τοῦ δικηγόρου Μπερτσάνου περὶ τοῦ κληροδοτήματος Σπαματιᾶδου καὶ συνιστάντος, ὅπως ὁ σύλλογος μεριμνήσῃ περὶ τῆς ταχεύσεως ἐκτελέσεως τῶν ὑποδεικνυομένων ὑπὸ τοῦ εἰρημένου προξένου διὰ

τὸ ἀντικλον αὐτῷ μέρος ἐκ τοῦ κληροδοτήμα-
τος τούτου.

Τοῦ αὐτοῦ, ἀνακρινουμένου ὑπισθογράφως
τὸ ὑπ' ἀριθ. 798 ἀπὸ 1 νοεμβρίου ἔ. ἔ. ἔγ-
γραφον πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργ-
γεῖον τῆς Ἑλλάδος τοῦ ἐν Βραζιλίᾳ ἑλληνο-
προξένου κ. Λεονάρδου, ὅπως ὁ σύλλογος συμ-
μορφωθῆ τοῖς γραφομένοις αὐτοῦ πρὸς αἰσίαν
ἐκδασιν τῆς ὑποθέσεως.

Τῆς ἐφορίας τῆς ἐν Κἄρς ἑλληνικῆς σχολῆς,
αἰτουμένης τὴν ἀποστολὴν τῶν ὑποσχεθέντων
αὐτῇ βιβλίων ἐκ τῶν πολλαπλῶν τῆς βιβλιο-
θήκης τοῦ συλλόγου.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας, προτάσει
τοῦ προεδρείου, ὁ σύλλογος ἀποφασίζει·

1) ὅπως σταλῶσι τῷ συλλόγῳ Ἀλατσάτων
«Ἐρυθραῖα» τινὰ ἐκ τῶν τευχῶν τοῦ ἡμε-
τέρου περιοδικοῦ καὶ ἄλλα βιβλία ἐκπαιδευ-
τικὰ ἐκ τῶν πολλαπλῶν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ
ἡμετέρου συλλόγου·

2) ὅπως γένηται δεκτὴ ἢ πρότασις τῆς
φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ὄρους,
οὓς προτείνει ὁ κ. Βερναρδάκης περὶ τῆς μελ-
λούσης ἐκδόσεως τοῦ Β' τόμου τοῦ Εὐριπίδου
τῆς Ζωγραφεῖου βιβλιοθήκης·

3) ὅπως ἀνοιγῆ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἔκ-
τακτος πίστωσης δέκα καὶ πέντε λιρῶν ὑπὲρ
τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἡμετέρου συλλόγου πρὸς
δέσιμον βιβλίων, καθότι τὸ ἥδη προϋπολογισ-
θὲν δὲν ἐπαρκεῖ.

γ') Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει τῷ συλλόγῳ, ὅτι
τὸ προεδρεῖον ἐνήργησε τὰ δέοντα περὶ τοῦ
κληροδοτήματος τοῦ ἐν Βραζιλίᾳ μακαρίτου
Σταματιάδου, ὅτι ἀνέθηκε τὴν ἐξέτασιν τοῦ
ζητήματος μετ' ὅλων τῶν σχετικῶν ἐγγράφων
τοῖς κ. Πηνιατῶρῳ καὶ Χρηστίδῃ καὶ ὅτι
προσεχώς θέλει ἀναγγεῖλαι τὸ ἀποτέλεσμα
τῶν ἐνεργειῶν του.

δ') Ἀγγέλλονται τὸ β' καὶ ψηφοφορηθέν-
τες γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη τοῦ συλ-
λόγου οἱ κ. Η. Δ. Νικολόπουλος, δικηγόρος,
Μ. Ψαλίδας ἱατρός, Κ. Χρυσασίδης καὶ Σ.
Πολύκριτος, δημοσιογράφος.

ε') Ὁ κ. André Leval ἀναγινώσκει πραγ-
ματείαν του ἐπιγραφομένην «εἰσαγωγὴ εἰς τὴν
ἱστορίαν τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ».

Περαιτωθέντος τοῦ ἀναγνώσματος ὁ πρόεδ-
ρος εὐχαριστήσας τῷ κ. Leval λύει τὴν συ-
νεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΞΕ'

(Τακτικὴ)

τῆς 3 Δεκεμβρίου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ κύρωσιν τῶν
πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης τακτικῆς συνεδριά-
σεως. α') ἀνακρινούται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Θ. Ρενάκ, ἐκ Παρισίων,
χάριτας ὁμολογούντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ
ὡς μέλους ἀντεπιστέλλοντος τοῦ συλλόγου.

Τοῦ κ. Α. Φωτιάδου. ἐντεῦθεν, προτείνον-
τος, ὅπως καταρτισθῆ ἐν τινι δωματίῳ τοῦ
συλλόγου διδασκαλεῖον τῆς τουρκικῆς γλώσ-
σης, ἐν ᾧ διδάξει αὐτὸς δωρεάν τὴν τουρκικὴν
τρεῖς τῆς ἐβδομάδος κατὰ νυκτερινὰς ὥρας
ὀρισθησομένας ὑπὸ τοῦ προεδρείου.

Τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου,
διαβιβαζούσης τὴν κρίσιν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ πα-
ραπεμφθέντος αὐτῇ πονήματος τοῦ κ. Μανασ-
σείδου ὑπὸ τὸν τίτλον *Μανασσείδειον ἀλφαβη-
ταίριον*, προτεινούσης, ὅπως αἰτηθῶσι πληρο-
φορίαι μετὰ συστάσεως ἀποστολῆς αὐτῶν ἐν-
τὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀποστολῆς
τῶν ἐγγράφων τοῦ συλλόγου παρὰ τῶν ΣΣ.
μητροπολιτῶν Καισαρείας, Ἐφέσου, Κυζι-
κου, Νικομηδείας, Ἀμασειας, Νισοκαισαρείας,
Ἰκονίου, Πισσιδεας, Τραπεζούντος, Ἀγνύ-
ρας, Φιλαδελφείας, Χαλδαίας καὶ Κολωνίας,
ἀναφορικῶς τοῦ συσταθησομένου ἐν τινι χω-
ρίῳ ἢ κωμοπόλει ἀλλογλώσσου ἐπαρχίας παρ-
θεναγωγείου, συντηρηθησομένου δὲ ἐκ τῶν τό-
κων τῆς παρὰ τῇ ἐθνικῇ τραπέζῃ τῆς Ἑλλά-
δος καταθέσεως ὑπὸ τῆς ἀειμνήστου *Εὐαρθίας*
Μουράτ Θεοφιλίδου, καὶ ἀνακρινουμένης, ὅτι
ἀναρμοδία ἐστὶ νὰ λάθῃ ὑπ' ὄψει τὴν ἀπὸ
14 Νοεμβρίου παραπεμφθεῖσαν αὐτῇ ἐπιστο-
λὴν μετὰ τοῦ ἐπισυναρμυμένου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν
«ὀδηγίαι πρὸς κατασκευὴν τοῦ σρήματος ἐπὶ
II. Λουλιώτου».

Τοῦ κ. Ἰλ. Βαλσαμάκη, ἐντεῦθεν, ἐπι-
στρέφοντος μετὰ παρατηρήσεων καὶ παραπύ-
νων τὴν πρὸς αὐτὸν σταλεῖσαν κατὰ τὸν κα-
νονισμὸν πρῶτον ἐπιστολὴν τοῦ κ. ταμίου
πρὸς ἀπότισιν τῆς συνδρομῆς αὐτοῦ τοῦ λή-
ξαντος συλλογικοῦ ἔτους.

Τοῦ κ. Ἀπ. Β. Οἰκονομίδου σχολάρχου
Καλλιπόλεως, πέμποντος γλωσσικὴν ὕλην διὰ
τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα ἐκ δύο τευχῶν,

ὑπὸ τὸν τίτλον «συλλογὴ ζώντων μητρείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ ἐν Μαδύτῳ».

β') Περὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος δηλοῖ.

ὅτι ἡ γλωσσικὴ ὕλη τοῦ κ. Ἄπ. Οἰκονομίδου παραπεμφθήσεται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ·

ὅτι τὸ προεδρεῖον παμψηφεί ἐκφράζει τὴν λύπην αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἀνευλαθεῖ πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ συλλόγου συμπεριφορᾷ τοῦ κ. Ἡλ. Βαλσαμάκη·

ὅτι προκειμένου περὶ τῆς προτάσεως τοῦ κ. Ἄπ. Φωτιάδου, μέλους τοῦ ἡμετέρου συλλόγου, οὐτινος ἡ ἐπιστολὴ ἀναγινώσκεται καὶ δι' ἧς προτείνει, ὅπως τῷ ἐπιτραπῇ ἢ ἐν τῷ συλλόγῳ καθ' ἑσπερίας ὥρας καὶ τρεῖς τῆς ἐβδομάδος διδασκαλίαν τῆς τουρκικῆς γλώσσας, τὸ προεδρεῖον προτείνει τὴν παραδοχὴν τῆς προτάσεως τοῦ κ. Φωτιάδου ἐπὶ τῷ ὄρφ τῆς εἰς τα μαθήματα ἐλευθέρας εἰσόδου παντὸς βουλομένου, εἴτε μέλους τοῦ συλλόγου εἴτε μὴ, καὶ τὴν ἀνάθεσιν τῷ προεδρεῖῳ τῆς διακανονίσεως τῶν πρὸς ἐκτελέσιν τῶν τοῦ ἐν λόγῳ σχεδίου ἀπαιτουμένων λεπτομερειῶν. Ἡ πρότασις τοῦ προεδρεῖου γίνεται ἁμοθυμῶς δεκτὴ καὶ ἀπορραζίζεται νὰ ἐκφρασθῶσι θερμαὶ εὐχαριστίαι τῷ κ. Ἄπ. Φωτιάδῃ ἐπὶ τῇ ἐθελουσίᾳ αὐτοῦ.

γ') Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει τῷ συλλόγῳ, ὅτι, συνωδᾷ τῷ κγ' ἄρθρῳ τοῦ κανονισμοῦ, διεγράφησαν τοῦ μητρώου τῶν μελῶν αὐτοῦ οἱ μὴ πληρώνοντες τὴν τακτικὴν αὐτῶν συνδρομὴν κ. Θ. Γεωργιάδης, Ἀλ. Νασούμ, Βεῦνος Βωζάνης, Δ. Λογιάδης, Γ. Αλαμπρίδης, Δημ. Εὐγενίδης, Β. Οἰκονομίδης, Ν. Δράκος, Κ. Ἀποστολίδης, Δ. Εὐθυβολῆς, Δ. Ζαμπανός, Ν. Καλθοκορέσης, Τ. Καραβέλλας, Ν. Κάριος, Γ. Πανόπουλος, Π. Μουζάλλας, Φ. Σκλάβος, Κ. Σαζόδος, Κ. Κυριαζῆς, Π. Καζανόβας, Φ. Σαλάγας, Σ. Χρυσολέων, Δ. Παπαδόπουλος, Α. Dorigny, Γ. Ἰακώβου, Δ. Πανουργιάς, Εὐστρ. Παπαδόπουλος, Α. Σπαθάρης, Χ. Στρατηγόπουλος, Χ. Χαρισιάδης, Ν. Τροχάνης, Μ. Χέλμης, Δ. Θεοφιλίδης, Δ. Βογιατζῆς, Π. Πορτοκάλουλος, Π. Μαρσάν, Π. Βούρος, Π. Πουρναρῆς, Α. Ναισίας, Α. Σκάβος, Σ. Πρίντζης Γ. Ν' Ἰωάννου, Κ. Βοναφόρης, Ἀλ. Περδιδάδης, Γ. Μαζαράκης, Γ. Βαλαβάνης, Γεράσιμος Δωρίτζας, Γ. Κανάβας, Ε. Κυριακίδης, Κ. Εὐσταθίου, Γ. Μακρίδης, Μελέτιος Κοτσάνης, Α. Ἀλεξιάδης, Κ. Δημητριάδης, Α. Δράκος, Π. Ζαρίφης, Δ. Κωνσταντινίδης, Ἀλ.

Ράλλης, Α. Σταματιάδης, Γ. Κωνσταντινίδης, Γ. Παπαρρόδου, Ἰωακείμ. Φορόπουλος, Γ. Βιθυνός, Σ. Ἠλιάδης, Ε. Κωνσταντινίδης, Δ. Κούπας, Σ. Χρυσομάλλης, Ε. Ζεμπούλης, Γ. Βασιλειάδης, Α. Τάκης, Θ. Χριστοφορίδης, Σ. Χριστοφορίδης, Δ. Μισιτζῆς, Θ. Ἀλεστοριδῆς, Θ. Φλωρᾶς, Κ. Cardjay, καὶ Δ. Δημητριάδης.

δ') Ἐπιβάλλεται εἰς τὴν ἐγκρίσιν τοῦ συλλόγου, καὶ ἀναγνωσθεῖσα γίνεται δεκτὴ ἡ κρίσις τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς περὶ τοῦ ποσότητος τοῦ κ. Μανασσεῖδου, περὶ τοῦ Μανασσεῖδου ἀλφαβήτου. Ἐπίσης γίνεται δεκτόν, κατὰ πρότασιν τῆς αὐτῆς ἐπιτροπῆς, ὅπως ὁ σύλλογος γράψῃ αἰτούμενος πληροφορίας καὶ παρ' ἄλλων μητροπολιτῶν, οὓς ὑποδεικνύει ἡ ἐπιτροπὴ, περὶ τοῦ μέλλοντος νὰ συσταθῇ παρθεναιωγείου διὰ τοῦ κληροδοτήματος τῆς μακαρίτιδος Εὐανθίας Μουράτου Θεοσιλίδου.

ε') Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ Κ. Γεράδου, μέλος τακτικοῦ τοῦ συλλόγου καὶ διατελέσαντος προθύμου, ὅπως ἐξυπηρετῇ τὰ τοῦ συλλόγου συμφέροντα, καὶ προτείνοντας, ὅπως ἐπὶ τούτῳ ἐκφρασθῇ ἡ λύπη τοῦ συλλόγου ἐν τοῖς πρακτικοῖς· ὁ σύλλογος ἀποδέχεται τὴν πρότασιν τοῦ προεδρεῖου.

ς') Ἀγγέλλεται τὸ β' καὶ ψηφοφορηθεὶς γίνεται δεκτὸς ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Βιργίνιος Πετρελάς, δικηγόρος.

ζ') Ὁ γενικός γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὸ πρόγραμμα τῶν κατὰ τὴν συλλογικὴν περίοδον 1890-1891 γενησομένων ἐν τῷ συλλόγῳ δημοσίων διαλέξεων, προετοιμασθῆν ὑπὸ τοῦ προεδροῦ καὶ τοῦ κ. Νρ. Χατζηαρχήστου, προεδροῦ τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἀντιπροεδροῦ τοῦ συλλόγου.

η') Ὁ γραμματεὺς τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς ἀναγινώσκει τὸ ὑπ' αὐτῆς ἀναθεωρηθὲν πρόγραμμα τοῦ Βουτσαϊνοῦ ἀγῶνος.

Περαιτωθείσης τῆς ἀναγνώσεως ὁ κ. Leval λέγει, ὅτι ἐπιθύμει νὰ εὐχαριστήσῃ τῇ τε ἐπιτροπῇ καὶ τῷ γραμματεῖ αὐτῆς διὰ τὴν γενομένην σπουδαίαν ἐργασίαν, ἀλλὰ νομίζει, ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προγράμματος εἶναι δυσχερῆς.

Τοῦ κ. Χρυσοφίδου ἀσπαζομένου τὴν ἰδέαν τοῦ κ. Leval περὶ τοῦ προγράμματος, γίνεται τοῦτο δεκτόν παρὰ τοῦ συλλόγου, ὅστις ἐπίσης ἀποδέχεται τὴν δημοσίευσιν αὐτοῦ ἐν ταῖς ἑφημερίαις καὶ δι' ἰδιαιτέρου τεύχους καὶ ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ συλλόγου. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο ἔχει ὡς:

ΒΟΥΤΣΙΝΑΙΟΣ ΑΓΩΝ

ΠΕΝΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Ὁ ἐν Ὁδησσῷ τὰς διατριβὰς ποιούμενος φιλογενέστατος κ. Ἰωάννης Βουτσινᾶς πρὸ ἑννέα ἐτῶν, ἤτοι τῇ 4 ἀπριλίου 1881 (1) ἀνεκοινώσατο τῷ συλλόγῳ, ὅτι ἐπιθυμεῖ ιδρύσασθαι σειράν διαγωνισμάτων σκοπὸν ἔχοντων τὴν μόρφωσιν ὀρθοτέρως περὶ ἀγωγῆς καὶ παιδείσεως μετέδου, συμφωνῶς πρὸς τὰς σημερινὰς παιδαγωγικὰς τῆς ἐπιστήμης ἀπαιτήσεις καὶ τὰς ἰδιαιτέρας τοῦ ἡμετέρου ἔθνους περιστάσεις καὶ τὸν καθορισμὸν ἐδραίων καὶ ἀσφαλῶν βάσεων τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτοῦ μόρφωσης ἐν τῷ σταδίῳ τῆς πρώτης καὶ μέσης παιδείσεως.

Καὶ πρῶτον μὲν ὠρίσατο ὁ φιλόπατρις ἀνὴρ, ὅπως συνταχθῇ Ὁδηγὸς τῆς πρώτης παιδείσεως ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἐν ᾧ νὰ περιέχωνται πρακτικαὶ ὀδηγίαι περὶ ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας πάντων τῶν μαθημάτων τῆς πρώτης παιδείσεως, ἤτοι τῆς ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς, τῆς ἐπισπικτικῆς διδασκαλίας, τῆς διδασκαλίας τῆς μητρικῆς γλώσσης, θρησκευτικῶν μαθημάτων, ἰστογραφίας, γεωγραφίας, ἱστορίας, γεωμετρίας, ἀριθμητικῆς, φυσικῆς ἱστορίας, φωνητικῆς μουσικῆς, γυμναστικῆς, χειροτεχνημάτων καὶ λοιπῶν. Τοιοῦτος ὀδηγὸς κελῶς συντεταγμένος δύναται νὰ καταστῇ ὁ κώδικὸς τῆς πρώτης παιδείσεως τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.

Δεύτερον δὲ ἀγωνοθέτημα καὶ οἰονεὶ συνείχαν τὸ πρῶτον ὠρίσατο τὴν σύνταξιν ὁμοίου ὀδηγοῦ τῆς μέσης παιδείσεως, ἤτοι τῶν ἑλληνικῶν παρ' ἡμῖν σχολείων καὶ γυμνασίων.

Τρίτον δὲ ἀγωνοθέτημα τὴν ἱστορίαν ἐν περιλήψει τῆς συστάσεως καὶ ἀναπτύξεως καὶ τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῶν λεγομένων πρακτικῶν ἢ πραγματικῶν σχολῶν (Realhulen, écoles réales) ἐν τε τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ καὶ ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς, καὶ κατ' ἔκτασιν περὶ τοῦ προσφωρωτέρου τρόπου, καθ' ὃν δυνατόν ἐστὶ νὰ συσταθῶσι τοιαῦται πρακτικαὶ σχολαὶ καὶ παρ' ἡμῖν.

Ἐκάστου ἀγωνοθετήματος βραβεῖον ὠρίσται δισχιλία καὶ πεντακόσια (2,500) φράγκα.

Ὁ ἑλληνικὸς φιλογενεὸς σύλλογος ἄσμενος ἀναδεξάμενος τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπιθυμίας τοῦ φιλογενεοῦ ἀνδρός, τῇ συγκαταθέσει αὐτοῦ τὰς ἐξῆς ἐπήνεγκε τροποποιήσεις εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ προταθέντας ὅρους, τῶν λοιπῶν ἰσχυρότων ὡς ἐξετέθησαν ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ·

α') νὰ μὴ ἀπαιτηθῶσι διακόσια πενήκοντα ἀντίτυπα παρὰ τοῦ συγγραφέως, οὐ τὸ ἔργον ἤθελε βραβευθῆ·

β') νὰ μὴ ὀρισθῇ ἡ ἔκτασις τοῦ βιβλίου εἰς εἴκοσι τυπογραφικὰ φύλλα καὶ

γ') νὰ ἀφελθῇ πλείων χρόνος τοῖς ἀγωνισμένοις πρὸς σύνταξιν τῶν ἔργων αὐτῶν.

Ἐφ' ᾧ καὶ ὠρίσθη τότε, ἤτοι τῷ 1881, ἡ μὲν βράβεισις τοῦ πρώτου ἀγωνοθετήματος τῇ 25 μαρτίου 1885, ἡ δὲ τοῦ δευτέρου τῇ 25 μαρτίου 1887, ἡ δὲ τοῦ τρίτου τῇ 25 μαρτίου 1889.

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ συλλόγου, κατ' ἐντολήν αὐτοῦ, συγχευμένη τότε ἐκ τοῦ αἰοιδίου Ἡρ. Βασιλάδου, προέδρου τοῦ συλλόγου, καὶ τῶν κκ. Κ. Ξανθοπούλου, Θεμιστοκλέους Σαλπέτη, Χρ. Χατζηχρήστου, Ἄθαν. Θεοδωρίδου, Ἄθρ. Μαλιᾶνα καὶ Νικ. Παρρανίκα, συνέταξε τὸ πρόγραμμα τοῦ α' Βουτσιναίου ἀγωνοθετήματος, ὅπερ, ἐγκριθὲν ὑπὸ τοῦ συλλόγου ἐν τῇ ΧΚΗ' συνεδριάσει αὐτοῦ, τὴν 21 ἀπριλίου 1881, ἐδημοσιεύθη πρῶτον μὲν διὰ τῶν ἐφημερίδων, εἶτα δὲ διὰ τοῦ πρώτου μέρους τοῦ ΙΕ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου συγγράμματος (σελ. 121—123).

Ἄλλὰ δυστυχῶς μέχρι τοῦ νῦν οὐδὲν ὑπεβλήθη τῷ ἀγωνίῳ ἔργον, διὸ καὶ τῶν ἑτέρων δύο προγραμμάτων οὐδὲν συνετάχθη πρόγραμμα. Ἡ κατὰ τὴν συλλογικὴν ταύτην περιόδον ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ γνοῦσα, ὅπως δῶ ὅσον οἶόν τε μείζονα ὄθησιν ταῖς παιδευτικαῖς τοῦ συλλόγου ἐργασίαις καὶ ἰδίχ τοῖς παιδευτικοῖς ἀγωνίσμασι, τῷ τε Καρραπανεῖῳ καὶ τῷ Βουτσιναιῷ, ἐκείνου μὲν τῶν παρατεθέντων ἀγωνοθετημάτων τὴν ἐν ἰδίῳ τεύχει ἀναδημοσίευσιν προὔτεινε, τούτου δὲ τὸ πρόγραμμα τοῦ πρώτου ἀγωνοθετήματος ἀναθεωρήσασα ὑποβάλλει σήμερον τῷ συλλόγῳ.

(1) Τὰς ἐπιστολάς τοῦ κ. Ι. Βουτσινᾶ ἴδε ἐν τόμῳ ἑλληνικοῦ φιλογενεοῦ συλλόγου ΙΕ', σελ. 52 καὶ 71.

ΕΙΔΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Τοῦ πρώτου Βουτσαϊνοῦ ἀγωνοθετήματος περὶ συντάξεως ὁδηγοῦ τῆς πρώτης παιδείσεως ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

Προκηρύσσεται βραβεῖον δισχολίων καὶ πεντακοσίων (ἀριθ. 2,500) φράγκων τοῦ Βουτσαϊνοῦ ἀγῶνος. ἀπονειμηθόσμενον ὑπὸ τοῦ συλλόγου τῆς 25 μαρτίου 1893. Ἐπὶ τούτῳ ὑποβάλλονται τοῖς βουλομένοις ν' ἀγωνισθῶσιν αἱ ἐξῆς σκέψεις πρὸς ὁδηγίαν ὡς πρὸς τὴν διαίρεσιν καὶ κατὰ τὰς τῆς ὕλης.

Τὸ ὅλον ἔργον διαιρετέον εἰς πέντε βιβλία, ὧν ἕκαστον πραγματευέσθω τὰ κεφάλαια τὰδε:

Βιβλίον πρῶτον.

Περὶ παιδείσεως καθόλου καὶ τῶν λειτουργῶν αὐτῆς.

Κεφάλλ. α'. — Περὶ παιδείσεως, ἥτοι ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας, τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ἀμοιβαίας αὐτῶν σχέσεως καὶ ἀλληλεπιδράσεως.

Κεφάλλ. β'. — Περὶ τῆς πρώτης παιδείσεως, τῶν βαθμῶν καὶ ὁρίων καὶ σπουδαιότητος αὐτῆς ὡς κοινῆς καὶ ἀπαραιτήτου παιδείσεως τοῦ ἔθνους.

Κεφάλλ. γ'. — Περὶ διδασκάλου τῆς πρώτης παιδείσεως, τῆς ὑψίστης σπουδαιότητος καὶ τῆς ἐκλογῆς καὶ μορφώσεως αὐτοῦ.

Κεφάλλ. δ'. — Περὶ μαθητοῦ ὡς ἐλευθέρου ὄντος καὶ αὐτενεργοῦ.

Βιβλίον δευτέρον.

Περὶ ἀγωγῆς τῶν τε σωματικῶν καὶ ψυχικῶν δευτέρον τοῦ παιδός.

Κεφάλλ. α'. — Περὶ τῶν σχέσεων τῆς ἀγωγῆς πρὸς τὴν ἀνθρωπολογία καὶ ψυχολογίαν.

Κεφάλλ. β'. — Περὶ σωματικῆς ἀγωγῆς ἔν τε τῷ οἴκῳ καὶ τῷ σχολείῳ· περὶ ἀγωγῆς τῶν αἰσθητηρίων, περὶ τῶν σωματικῶν διαφορῶν τῶν δύο φύλων ἐν τῇ σωματικῇ ἀναπτύξει, ἐξ ὧν καὶ διάφορος ἐπιβάλλεται ἀγωγή σωματικῇ.

Κεφάλλ. γ'. — Περὶ πνευματικῆς ἀγωγῆς, ἥ περὶ ἀναπτύξεως καὶ μορφώσεως τῶν ψυχικῶν ἐνεργειῶν, ἐν ἣ περὶ διαφορᾶς τῶν φύλων

ἐν τῇ ἀναπτύξει ταύτῃ καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως.

Κεφάλλ. δ'. — Περὶ ἀναπτύξεως καὶ μορφώσεως τῶν γνωστικῶν ἐνεργειῶν, ἀπὸ τῆς ἐξωτερικῆς αἰσθήσεως καὶ ἀντιλήψεως ἀρχομένης καὶ προοίσης εἰς τὴν προσοχὴν καὶ παρατήρησιν, τὴν μνήμην καὶ τὴν φαντασίαν, καὶ ἰδίᾳ τὸν νοῦν καὶ τὸν λόγον, καὶ πῶς δεόν νὰ γίνηται αὕτη.

Κεφάλλ. ε'. — Περὶ ἀγωγῆς τῆς φύσεως αὐτοῦ, τῶν διαφορῶν συναισθημάτων, κατωτέρων καὶ ἀνωτέρων, ἥτοι προσωπικῶν, κοινωνικῶν καὶ ὑψηλοτέρων καὶ τοῦ συμμετέρου τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν.

Κεφάλλ. ς'. — Περὶ ἠθικῆς ἀγωγῆς, ἥ περὶ ἀναπτύξεως τῆς βουλήσεως καὶ μορφώσεως χαρακτῆρος, ἐν ἣ περὶ βουλήσεως καὶ ἐλευθερίας καὶ τῶν ἠθικῶν ἀξιομάτων καὶ τῆς πρώτης πηγῆς αὐτῶν, τοῦ Θεοῦ, τῆς πηγῆς τοῦ ἀγαθοῦ.

Κεφάλλ. ζ'. — Περὶ θρησκευτικῆς ἀγωγῆς, τοῦ ὕψους καὶ τῆς ἀγνότητος τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, τῆς προσευχῆς κτλ.

Κεφάλλ. η'. — Περὶ τοῦ σκοποῦ ὡς συμπεράσματος ἀπὸ τῶν εἰρημένων, τῶν μέσων καὶ τῶν ἀληθινῶν μεθόδων τῆς ἀγωγῆς καὶ ἰδίᾳ τῆς δραστηρίου ἐπενεργείας τοῦ παραδείγματος· ἐν ταῖς μέσοις λογιστέα ἡ ἐξις ἡ ἀγαθή, ἡ συνείδησις τῆς προσωπικῆς ἀξίας ὡς ἀνθρώπου, ἡ ἄμιλλα ἡ εὐγενής.

Βιβλίον τρίτον.

Περὶ διδασκαλίας καθόλου.

Κεφάλλ. α'. — Περὶ σπουδαιότητος τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν σχέσεων αὐτῆς πρὸς τὴν λογικὴν.

Κεφάλλ. β'. — Περὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς διδασκαλίας, τῶν γνώσεων καὶ δεξιότητων καὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς διδασκαλίας.

Κεφάλλ. γ'. — Περὶ μεθόδων, εἴ τινα καὶ ὁπόσῃ ἔχουσι δύναμιν καὶ σημασίαν, καὶ τίνες αἱ ἀπλούστεραι καὶ γενικώτεραι, ἡ ἀναλυτικῇ, συνθετικῇ, μαιευτικῇ κτλ.

Κεφάλλ. δ'. — Περὶ γενικοῦ προγράμματος, ὡς ὑποτυπώσεως τῆς φυσικῆς τάξεως καὶ λελογισμένης ἀκολουθίας συμπάσης τῆς ἐν τῇ δημοτικῇ σχολῇ διδακτικῆς ἐνεργείας.

Βιβλίον τέταρτον.

Περὶ τῆς εἰδικῆς διδασκαλίας τῶν

διαφόρων μαθημάτων τῆς πρώτης παιδείσεως.

Κεφάλ. α'. — Ἐποπτικὴ διδασκαλία καὶ σημασία αὐτῆς ἐπὶ πάντων τῶν μαθημάτων.

Κεφάλ. β'. — Περὶ ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς καὶ περὶ προσφορωτέρας μεθόδου αὐτῶν.

Κεφάλ. γ'. — Περὶ διδασκαλίας τῆς μητρικῆς γλώσσης προφορικῆς τε καὶ ἀπὸ βιβλίου, καὶ τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς, περὶ πρακτικῆς διδασκαλίας τῆς μητρικῆς γλώσσης καὶ περὶ διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας ἐν τοῖς τελευταίοις ἔτεσι.

Κεφάλ. δ'. — Περὶ διδασκαλίας τῶν ἱστορικῶν μαθημάτων καὶ τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς καὶ τῆς μεθόδου.

Κεφάλ. ε'. — Περὶ διδασκαλίας τῆς ἱστορίας, τῆς σπουδαιότητος καὶ τῆς ἀρμοδίου αὐτῆς μεθόδου.

Κεφάλ. ς'. — Περὶ διδασκαλίας τῆς πρακτικῆς ἀριθμητικῆς καὶ τῆς μεθόδου αὐτῆς.

Κεφάλ. ζ'. — Περὶ διδασκαλίας τῆς γεωγραφίας ἐν γένει καὶ τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς καὶ μεθόδου.

Κεφάλ. η'. — Περὶ διδασκαλίας τῆς γεωμετρίας, ὅση χρῆσιμη καὶ ἀρμόζουσα τῇ πρώτῃ παιδείσῃ ἐν τοῖς δυοῖς τελευταίοις ἔτεσι.

Κεφάλ. θ'. — Περὶ διδασκαλίας στοιχειωδῶν γνώσεων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ περὶ καταλλήλων συλλογῶν.

Κεφάλ. ι'. — Περὶ διδασκαλίας τῆς ἰστογραφίας.

Κεφάλ. ια'. — Περὶ διδασκαλίας τῆς ᾠδικῆς ἢ τοῦ ᾄσματος πρακτικῶς ἐν ἀπάσαις ταῖς τάξεσι καὶ τῆς χρήσεως εἴτα τῶν μουσικῶν σημείων ὡς ἐπιβοηθητικῶν μέσων.

Βιβλίον πέμπτον.

Περὶ διοργανώσεως τῶν σχολείων.

Κεφάλ. α'. — Περὶ ἐξωτερικῆς διοργανώσεως, ἥτοι κτιρίου, γυμναστηρίου καὶ προαυλείου, καὶ ἐν γένει περὶ σχεδίου οἰκοδομῆς διαφόρου ἐν πόλεσι καὶ κώμαις, συμφοιτήσεως ἀρρένων τε καὶ θηλέων καὶ θέσεως προσφόρου καὶ λοιπῶν ἀναγκῶν, βιβλιοθήκης, μουσείου σχολικοῦ, σκευοθήκης κτλ.

Κεφάλ. β'. — Περὶ σχολικῶν νόμων, κανονισμῶν, γονέων. ἐποπτῶν καὶ ἐφόρων.

Κεφάλ. γ'. — Περὶ διοργανώσεως τῶν σχολῶν τῆς πρώτης παιδείσεως, περὶ τῶν εἰδικῶν προγραμμάτων τῶν διαφόρων σχολῶν καὶ τί ἐν ἐκάστῳ προγράμματι ληπτέον ὑπ' ὄψει σταθερῶς πάντοτε· περὶ ὥρολογίου καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ἀρμοδίου καὶ σκοπίμου ἀλληλουχίας τῶν διαφόρων μαθημάτων, καὶ περὶ ἀναπαύσεως.

Κεφάλ. δ'. — Περὶ τῶν μέσων τῆς διδασκαλίας, οἷον μαυροσπινάκων, χαρτῶν, σφαιρῶν, ἀναγνωστηρίου, ἀριθμητηρίου κτλ.

Κεφάλ. ε'. — Περὶ διοργανώσεως τῆς πειθαρχικῆς ἀγωγῆς ἐν τῇ σχολῇ ὡς μικρᾷ πολιτείᾳ, μάλιστα δὲ περὶ καθαριότητος καὶ τάξεως, καὶ περὶ ἐνασκήσεως βιωτικῶν ἀρετῶν, φιλεργίας καὶ οἰκονομίας, καὶ περὶ ταμειυτηρίου σχολικοῦ.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΟΔΗΓΙΑΙ

Α') Κατὰ τὰ ἐκτεθέντα ἐν τῷ ἀνωτέρῳ προγράμματι καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ φιλομουσίου ἀγωνοθέτου, οἱ ἀποδυστησόμενοι εἰς τὸν Βουτσιναιῶν ἀγῶνα δεῖον νὰ μὴ κατατρίβωνται εἰς περιττὰς θεωρίας.

Β') Ὁφείλουσι νὰ ἔχωσιν ἐν νῷ, ὅτι ὁ σκοπὸς τῶν Βουτσιναιῶν ἀγωνοθετημάτων ἐστὶ πρακτικὸς, ἐπομένως τὰ ἐν τῷ ὀδηγῷ ἐκτιθέσθωσαν ἐν γλώσσῃ σαφεῖ, ἀπλή καὶ καθαρᾷ, τὸ δὲ ὕψος τοῦ λόγου ἔστω ἀνάλογον τῷ σκοπῷ τῶν ἀγωνοθετημάτων.

Γ') Λί συγγραφαί, φέρουσαι ἐκάστη ῥῆσιν τινα ἐπίσημον, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ συγγραφέως ἐπισυννημμένον ἐν ἐσφραγισμένῳ δελτίῳ, ἀποστέλλονται τῷ συλλόγῳ **μέχρι τέλους δεκεμβρίου 1892.**

Δ') Ἐκδεδομένα συγγράμματα ἀποκλείονται τοῦ ἀγῶνος.

Ε') Τὰ χειρόγραφα τηροῦνται ἐν τῷ τοῦ συλλόγου γραφεῖῳ, ὅπόθεν ὁ συγγραφεὺς ἀντίγραφον μόνον δύναται νὰ λάβῃ.

Σ') Ἄν ὁ βουλούμενος κατελθεῖν εἰς τὸν ἀγῶνα νομίξῃ ἄλλην διαίρεσιν καὶ διάταξιν τῆς ὕλης προσφορωτέραν τῆς ἐν τῷ παρόντι προγράμματι, ἐλεύθερος μὲν ἐστὶ νὰ πράξῃ τοῦτο, ἀλλ' ὀφείλει νὰ ἐκθέσῃ τοὺς λόγους ἐν προομιῇ, δι' οὓς οὕτως ἔκρινε νὰ συντάξῃ τὴν βίβλον αὐτοῦ.

Ζ') Ἄν κατὰ τὸ ὄρισμένον ἔτος μὴ ἀπονεμηθῆ τὸ βραβεῖον, ὁ σύλλογος παρατείνει τὸν ἀγῶνα εἰς τὸ ἀμέσως ἐπιόν ἔτος ποιοῦμενος γνωστὸν τοῦτο διὰ τῶν ἡμερησίων.

Ἀνεγνώσθη καὶ ἐνεκρίθη ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς 15/27 νοεμβρίου 1890.

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ

ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, πρόεδρος

Θ. ΣΑΛΤΕΛΗΣ

Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Κ. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ, γραμματεὺς.

Ἀνεγνώσθη καὶ ἐνεκρίθη ἐν τῇ τακτικῇ συνεδριάσει τοῦ συλλόγου τῆς 3/15 δεκεμβρίου 1890.

Ὁ πρόεδρος

Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ

Ὁ γεν. γραμματεὺς

Θ. ΣΑΛΤΕΛΗΣ

Εἶτα τοῦ προέδρου εὐχαριστήσαντος τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ, λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΕΣ'

(Τακτικὴ)

τῆς 10 Δεκεμβρίου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινούται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ἄδ. Μακρῆ, ἐντεῦθεν, πέμποντος διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα γλωσσικῆν ὕλην ἐκ δύο τευχῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Βιβλικὴ στοματικὴ συλλογὴ».

Τοῦ κ. Η. Μακρῆ, ἐκ Κατιρλῆ, πέμποντος διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα γλωσσικῆν ὕλην, ἐκ δύο τευχῶν, τῶν χωρίων Κατιρλῆ, Κουρί, Ἀρβανιτοχωρίου καὶ Ἄρμουτλῆ.

Τοῦ κ. Στ. Ζαφειρόπουλου ἐκ Μασσαλίας, πέμποντος πέντε ἀντίτυπα τῶν δαπάναις αὐτοῦ ἐκδοθέντων γεωγραφικῶν χαρτῶν. Ὅπως τὸ μὲν ἐν ἀποσταλῇ τῇ κινύσῃτι Διπλοκονίου, τὰ δὲ λοιπὰ τέσσαρα διανεμῆται ὁ σύλλογος κατὰ βούλησιν εἰς ἄπορα σχολεῖα. Ὁ κ.

Ζαφειρόπουλος δηλοῖ ἐν τέλει, ὅτι εἶναι πρόθυμος νὰ πέμψῃ τῷ συλλόγῳ ὅσων ἀντιτύπων λάβῃ ἀνάγκην ἐν τῷ μέλλοντι.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος προτείνει καὶ ὁ σύλλογος ἀποδέχεται, ὅπως αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ κ. Μακρῆ μετὰ τῶν συλλογῶν αὐτῶν παραπεμφθῶσι τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

γ') Ἀγγέλλονται τὸ β' καὶ ψηφοφορηθέντες γίνονται δεκτοὶ ὡς ἀντεπιστέλλον μὲν μέλος ὁ κ. Δ. Κόκκος, ὡς τακτικὰ δὲ μέλη οἱ κ. Σάββας Ἀποστόλογλους, δικηγόρος, Ἄνδρ. Κοπάσης, σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας, Ν. Νικολόπουλος, ἀνώτερος ὑπάλληλος τοῦ μονοπωλείου τῶν καπνῶν καὶ L. Durand, ὑπάλληλος τοῦ αὐτοῦ μονοπωλείου.

δ') Ὁ κ. Μ. Κέπετζης ἀναγινώσκει πραγματείαν του ἐπιγραφομένην «περὶ τοῦ εἰς τὴν ἀνταπόκρισιν ὀφειλομένου σεβασμοῦ καὶ ἰδίᾳ περὶ τῶν ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην συζυγικῶν δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων».

Μετὰ τὸ πέρας τῆς πραγματείας ταύτης ὁ κ. Χρυσοφίδης λαβὼν τὸν λόγον λέγει, ὅτι δὲν ἀπόκειται αὐτῷ νὰ συγκαρῆ τῷ ῥήτορι. ὅστις ὠμίλησεν ὡς ἀληθῆς καθηγητῆς καὶ ὅστις κέκτηται πράγματι τὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα προσόντα, ἐπιφέρει ὅμως, λέγει, παρατηρήσεις τινὰς ἐπὶ τοῦ ἀναγνώσματος ὑπὸ κοινωνικῆν καὶ οὐχὶ ὑπὸ νομικῆν ἔποψιν.

Τὸ ἀπόρρητον, λέγει, τῶν ἐπιστολῶν εἶναι ζήτημα ἀγωγῆς· ὁ εὖ ἡγμένος σύζυγος οὐδέποτε ἀποσφραγίζει τὰς ἐπιστολάς τῆς ἑαυτοῦ συζύγου ἀκόμη καὶ ἐν ἀνωμαλῶσι περιστάσεσιν· τὸ ἀπόρρητον τοῦτο ἐπίσης εἶναι ζήτημα ἀγωγῆς καὶ διὰ τοὺς γονεῖς καὶ κηδεμόνας καὶ δι' αὐτὰς ἀκόμη τὰς τῶν παρθεναγωγείων διευθυντρίαις. Ὅσον δ' ἀφορᾷ περὶ τοῦ cabinet noir, περὶ οὗ ἀναφέρει ὁ κ. Κέπετζης, τοῦτο ἔφθασεν εἰς τὴν ἐντέλειάν του ἐν Βιέννῃ, ἐνῶ ἐν Γαλλίᾳ τὸ ἀπόρρητον τῶν ἐπιστολῶν οὐδέποτε παρεβιάσθη ἐν ὁμαλῶσι περιστάσεσιν καὶ μετὰ τὴν μεγάλην γαλλικὴν ἐπανάστασιν, μόνον δὲ ἐν ἀνωμαλῶσι περιστάσεσιν ἢ κυβερνήσεσι διακινεῖται νὰ ἀποσφραγίσῃ τὰς ἐπιστολάς. Ἐν γένει ἐν τοῖς πεπολιτισμένοις ἔθνεσιν ὁ καλῆς τυχῶν ἀγωγῆς σύζυγος οὐδέποτε ἀποσφραγίζει τὰς ἐπιστολάς τῆς συζύγου του. ὁ μὴ τυχῶν ὅμως καλῆς ἀγωγῆς ἀποσφραγίζει αὐτάς, ἀλλὰ τιμωρεῖται κατὰ τὸν νόμον καταγγελλόμενος ὑπὸ τῆς συζύγου.

Ὁ κ. Πουλουλίδης λέγει, ὅτι ὁ προλαλήσας παρενόησε τὸν ῥήτορα, διότι ὁ ῥήτωρ ἐξήγησε

τὸ ζήτημα κυρίως ὑπὸ νομικὴν ἔποψιν. Εἰς δὲ τὸν κ. Κέπετζην παρατηρεῖ, ὅτι διαφωνεῖ πρὸς αὐτὸν κατὰ τοῦτο, ὅτι ὁ σύζυγος δὲν δύναται νὰ ἀποσφραγίσῃ τὰς ἐπιστολάς τῆς συζύγου του, μόνον ὅταν αὐτὴ κατέχη θέσιν πρεσβευτοῦ, ἢ ἐξουσίαν τὸ ἐμπόριον, ἢ εἶναι ἐν γένει δημοσίως λειτουργός· ὥστε ἀπολύτως δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν τὸ δικαίωμα τοῦ ἀποσφραγίζεῖν ἀλλὰ σχετικῶς καὶ ἀναλόγως τῶν περιστάσεων.

Ὁ κ. Leval λέγει, ὅτι ὁ ῥήτωρ ἐν ταῖς περὶ ἀπορρήτου ἐξαίρεσέσι του ἐλησμώνησε τὴν δι' ἀριθμῶν ἀλληλογραφίαν καὶ οὐδὲν εἶπε περὶ τῶν ἐπιστολῶν, ἐπὶ τοῦ καλύμματος τῶν ὁποίων γράφεται «ιδιαιτέρον»· τελευταῖον δὲ λέγει, ὅτι ταῦτα καὶ παρόμοια ζητήματα ἀναπτύσσονται οὐ μόνον ἐν τῷ περιοδικῷ «Le droit des femmes», ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ «ἐφημερίδι τῶν κυριῶν» τῇ ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένῃ καὶ ἐν ταῖς δημοσιεύσεσι τοῦ πρότινος γενομένου ἐν Παρισίοις συνεδρίου τῶν γυναικῶν.

Ὁ κ. Ἡλ. Μαλιάνκας λέγει, ὅτι συγχαίρει ἀπὸ καρδίας τῷ νεαρῷ ῥήτορι διὰ τὴν σπουδαίαν πραγματείαν του. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι, προστίθῃσι, δὲν ἐσέβοντο τὸ ἀπόρητον τῶν ἐπιστολῶν, διότι τότε τὸ ἄτομον ὑπεχώρει πρὸ τῆς πολιτείας· ἀλλὰ πολλοὶ τῶν νεωτέρων δὲν παραδέχονται τὰς ἀρχὰς ταύτας· ἐν τῷ μέλλοντι ὅμως τὸ ἀπαρathiστον θέλει γίνεῖν δεκτόν, διότι, λέγει, ὁ φιλοσοφικός λόγος τοῦ ἀπαρathiστοῦ τῶν ἐπιστολῶν εἶναι τὸ ἀπαρathiστον τῶν σχέσεων· ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς, πρὸς οὓς ἡ ἐπιστολή, οὔτοι ὀφείλουσι νὰ διακρινῶσι τὸ περιεχόμενον αὐτῆς οἷς προσήκει, καθότι καθήκον ἔχουσι μᾶλλον νὰ ὀδηγῶσι καὶ συμβουλεύωσι τοὺς νεωτέρους τῶν· ὡς πρὸς δὲ τοὺς ἄνδρας δὲν συμφωνεῖ μετὰ τοῦ ῥήτορος, ὑποστηρίζοντας, ὅτι οὔτοι οὐδαμῶς κέκτηνται τὸ ἀπόλυτον δικαίωμα τοῦ ἀποσφραγίζεῖν τὰς ἐπιστολάς τῶν γυναικῶν τῶν, ἀλλὰ τὸναντίον παραδέχεται τὸ δικαίωμα τοῦτο τοῦ συζύγου, διότι ὁ σύζυγος εἶναι ὑπέρτατος τοῦ οἴκου ἀρχηγός, τὸ δὲ δικαστήριον δὲν δικαιούται νὰ ἀναμειγνύηται εἰς τὴν τοῦ οἴκου διεύθυνσιν. Οὐχ ἥττον ὅμως ἀποκρούει καὶ πᾶσαν κατάχρησιν τοῦ δικαίωματος τούτου. Ἐν γένει ἡ ἀγωγή δέον νὰ κανονίζῃ τὸ δικαίωμα τοῦτο τοῦ συζύγου· ὅταν δὲ ἡ σύζυγος εἶναι ἔμπορος, τοῦτο εἶναι ἐξαίρεσις, δι' ἣν ἀπαιτεῖται ἰδιαίτερα διατάξεις.

Ὁ κ. Κέπετζης ἀπαντῶν λέγει τὰ ἐξῆς· Ὁ κ. Χρυσασίδης ὠμίλησε περὶ ἀγωγῆς τῶν συζύγων· ἐγὼ, λέγει, προσέθεσα τὴν ἐνστασιν ταύτην, ἀλλ' ἐπραγματεύθη τὸ ζήτημα μᾶλλον ὑπὸ νομικὴν ἔποψιν· ὁ κ. Πουλουλίδης ὠμίλησε περὶ γυναικός ὡς δημοσίου ὑπαλλήλου· τῆς ἐπόψεως ταύτης δὲν ἐπελήθη, διότι ἀκόμη τὸ ζήτημα δὲν εἶναι ὠριμον· προεῖδον μὲν τὴν ἐνστασιν, ἀλλ' ἐξήγησα τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ὑπάρχοντος ἤδη εὐρωπαϊκοῦ καὶ οὐχὶ τοῦ ἀμερικανικοῦ δικαίου. Ὁ κ. Leval εἶπε περὶ τῆς δι' ἀριθμῶν ἀλληλογραφίας· τοῦτο ἡδυνάμην νὰ προῖδω, ἀλλ' εἶναι ἰδιαίτερον τι ἐξεργαστέον τῆς συναρμολογίας τοῦ θέματος μου. Περὶ κατοικίας προκειμένου, ἄπαντα αἰ νομοθεσίαι παραδέχονται τὴν παρathiασιν τῆς κατοικίας ἐν ὠρισμέναις περιστάσεσιν. Εἰς τὸν κ. Μαλιάνκαν ἀπαντῶν λέγει, ὅτι ὡς πρὸς τὸ ἀπεριόριστον δικαίωμα τοῦ συζύγου, πᾶν δικαίωμα καταχρηστικῶς ἐξασκούμενον παύει ὄν δικαίωμα.

Ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας τῷ κ. Κέπετζῃ διὰ τὸ σπουδαῖον τοῦ ἀναγνώσματος, προσέθηκεν, ὅτι ὁ ῥήτωρ οὐ μόνον διήκουσε πολλὰ σπουδαῖα μαθήματα, ἀλλὰ καὶ ἐνέκυβεν εἰς ζητήματα κοινωνικὰ καὶ νομικά. Τὸ παρόν ζήτημα ἀνέπτυξε μετ' εὐγλωττίας, ἐγένετο δὲ αἰτία οὐ μόνον λαμπρῆς ἐσπερινῆς συναναστροφῆς ἀλλὰ καὶ οὐκ ὀλίγης συζητήσεως.

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΕΞ'

(Τακτικῆ)

τῆς 17 Δεκεμβρίου 1890.

Προεδρείου τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ κύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινούται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ αἰδ. Κ. Παρίση, προέδρου τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, παραιτουμένου τῆς προεδρείας τῆς ἐπιτροπῆς ἕνεκα τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἀσχολιῶν.

Τοῦ κ. Δ. Βερανδράκη ἐκ Μιτυλήνης, αἰτουμένου ὅπως ἀφεθῇ ἐλευθέρως, εἰ δυνατόν, νὰ ἐκλέξῃ αὐτός τὸ τυπογραφεῖον, ἐν ᾧ ἐκτυπωθήσεται ὁ Β' τόμος τοῦ Εὐριπίδου.

Τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς, διαβιβάζουσας συναρμυμένως τὴν κρίσιν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ παραπεμφθέντος αὐτῇ ποιήματος τοῦ κ. Μαργαριτίδου ὑπὸ τὸν τίτλον Ἐργαζομένων γεωργίας.

Τῶν ἐφορευτικῶν τῶν Λιτρῶν, ἐκτιθεμένων τὴν λυπηρὰν αὐτῶν κατάστασιν συνεπέειχ τῶν ἐπισυμβασῶν αὐτόθι ἐπαλλήλων πυρκαϊῶν καὶ ἐξαίτουμένων τὴν τοῦ συλλόγου ὑλικὴν συνδρομὴν πρὸς συντήρησιν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς σχολῆς αὐτῶν.

Τοῦ κ. Δ. Οἰκονομίδου, ἐντεῦθεν, αἰτουμένου ἐντολῆ τῆς ἐλληνικῆς ὀρθοδόξου κοινότητος Κἄρος τὴν σειρὰν τῶν δαπάνη τοῦ κ. Σ. Ζαφειροπούλου ἐκδοθέντων χαρτῶν ὑπὸ Kiepert.

Τῆς ἐνταῦθα διδασκαλικῆς ἀδελφότητος, αἰτουμένης, ὅπως ἐπιτραπῆ αὐτῇ νὰ συνεδριάξῃ κατὰ διμηνίαν ἐν τινι τοῦ συλλόγου αἰθούσῃ.

Τῶν κυριῶν Σοφίας Α. Βαλτατζῆ καὶ Χαρκιλείας Ν. Μαυροκορδάτου, κοσμητριῶν τοῦ παρθενιαγωγείου Θεραπειῶν, αἰτουμένων ἐν ἀντίτυπον τῶν γεωγραφικῶν χαρτῶν τοῦ Kiepert.

Τοῦ ἱατροῦ κ. Ν. Σαλαβάντζα, αἰτουμένου, ὅπως ἐπιτραπῆ αὐτῷ ποιῆσαι διὰ λέξιν ἐν τῷ συλλόγῳ «περὶ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου τοῦ Κώχ».

Τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἀγγελλούσης, ὅτι ἐξελέξατο τὸν κ. Θ. Σαλπῆλιν πρόεδρον αὐτῆς εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ τέως τοιούτου κ. Παρίτση παραιτηθέντος, καὶ ὅτι αὐτοδικαίως θεωρουμένων παρητημένων τῶν κκ. Φιλίππου Τάχη καὶ Εὐάγγ. Ἀμαξοπούλου, προτείνει εἰς ἀντικατάστασιν τούτων τοὺς κκ. Μηνῆν Αὐθεντόπουλον καὶ Κ. Βακαλόπουλον.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας προτάσει τοῦ προεδρείου ἀπορραζίζεται ὅπως:

1) ἀναβληθῆ ἅσα σκέψεις περὶ τῆς αἰτήσεως τῆς ἐνταῦθα διδασκαλικῆς ἀδελφότητος, ὅπως τῇ ἐπιτροπῇ νὰ συνεδριάξῃ ἅπαξ κατὰ διμηνίαν ἐν μιᾷ τῶν τοῦ συλλόγου αἰθουσῶν, ἵνα ἐν τῷ μεταξύ τὸ προεδρεῖον ζητήσῃ παρὰ τῆς ἀδελφότητος ταύτης τὸν κανονισμὸν αὐτῆς καὶ ἀκροούθως ποιήσῃ τὰ δέοντα.

2) δοθῶσιν ἀνὰ ἐν ἀντίτυπον τῶν δαπάνη τοῦ κ. Ζαφειροπούλου ἐκδοθέντων γεωγραφικῶν χαρτῶν τῇ ἐν Θεραπειῶν σχολῇ τῶν κορασίων καὶ τῇ σχολῇ τῆς ἐλληνικῆς ὀρθοδόξου κοινότητος Κἄρος.

3) ἐπιτραπῆ τῷ ἱατρῷ κ. Σαλαβάντζα νὰ ποιήσῃ διὰ λέξιν «περὶ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου τοῦ Κώχ».

4) ἀπορριφθῆ ἡ αἴτησις τῶν ἐφόρων τῶν σχολῶν Λιτρῶν περὶ χρηματικῆς ἀρωγῆς ἕνεκα τῶν οἰκονομικῶν δυσχερειῶν τοῦ ταμείου τοῦ συλλόγου κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο.

5) γίνονται δεκτοὶ ὡς μέλη τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς οἱ ὑπ' αὐτῆς προτεινόμενοι κκ. Μηνῆς Αὐθεντόπουλος καὶ Κ. Βακαλόπουλος εἰς ἀντικατάστασιν τῶν κατὰ τὸν κανονισμὸν ὡς παρητημένων θεωρουμένων κκ. Ε. Ἀμαξοπούλου καὶ Φ. Τάχη.

γ') Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει μετὰ λύπης τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου Ἰσιδωρίδου Σκυλίτση, μέλους ἀντεπιστέλλοντος τοῦ συλλόγου, ἐγκρίτου ἀπὸ 50ετίας δημοσιογράφου, δοκίμου μεταφραστοῦ πολλῶν γαλλικῶν ἔργων καὶ ἐκδότου καὶ ἰδίων αὐτοῦ ἔργων, καὶ τὸν τοῦ Ἐρρίκου Σηλαίμαν, ἐπιτίμου μέλους τοῦ συλλόγου, ἀρχαιολόγου ἐργασθέντος ἀπὸ 15ετίας διὰ τὰς ἐν Τροίχ καὶ Μυκήναις ἀνασκαφὰς καὶ ἐν τῷ ὑπὲρ τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος ἐνθουσιασμῷ ἐφαμιλλοῦ πρὸς τὸν Βιγμελιῶνον. τὸν Οὐόλφριον καὶ ἄλλους· προτείνει δέ. ἵνα ὁ σύλλογος ἐκφράσῃ ἐπὶ τούτῳ τὴν λύπην του ἐν τοῖς πρακτικοῖς, ἀποσταλῶσι δὲ ταῖς γήραις τῶν ἀποθανόντων συλλυπητήριον ἐπιστολαί. Ἡ πρότασις τοῦ προέδρου γίνεται δεκτὴ.

δ') Ὁ κ. Γ. Βεγλερῆς ἀναγινώσκει πραγματεῖαν ὑπὸ τὸν τίτλον «περὶ τῆς ἀγωγῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν κοινωνικὴν ἠθικὴν». Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀναγνώσματος ὁ κ. Κέπετζης συγχαίρει τῷ κ. Βεγλερῇ διὰ τὸ σπουδαῖον τοῦ ἀναγνώσματος καὶ ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα, α') ὅπως τὰ τοιαῦτα ἀναγνώσματα γίνονται συγγότερα ἐν τῷ συλλόγῳ ἅτε πραγματευόμενα περὶ ἀγωγῆς, ἐξ ἧς ἐξαρτᾶται πάντοτε τὸ μεγαλεῖον παντὸς ἔθνους, καὶ β') ὅπως τὸ παρὸν ἀνάγνωσμα ὡς κοινωφελὲς ἀνακινωθῆ τῷ δημοσίῳ καὶ διὰ τοῦ ἐγγωρίου τύπου.

Ὁ πρόεδρος συγχαίρει τῷ κ. Βεγλερῇ διὰ τὸ ἐπιστημονικώτατον καὶ ἐμβριθέστατον ἀνάγνωσμά του καὶ παρακαλέσας αὐτὸν νὰ συνεχίσῃ αὐτὸ ἐν ἐπομέναις συνεδριάσεσι λυεὶ τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΕΠΗ

(Γραμματική)

τῆς 11 Ἰανουαρίου 1890.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ κύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τῆς ἐν Μακροχωρίῳ φιλεκπαιδευτικῆς ἀδελφότητος, προσκαλοῦσης τὸν σύλλογον ν' ἀντιπροσωπευθῆ κατὰ τὴν πανηγυρισθῆσομένην τὴν 30 δεκεμβρίου ἐπέτειον τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς ἐορτῆν.

Τοῦ κ. Ν. Κωνσταντινίδου ἐξ Ἀλμαλῆ Μαλγάρων καὶ τοῦ κ. Γ. Παπαδοπούλου ἐντεῦθεν, ἀποστελλόντων συλλογὰς γλωσσικῆς ὕλης διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα.

Τῶν ἐφόρων τῶν ἐν Τραπεζοῦντι ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων, εὐχαριστούντων ἐπὶ τῇ δωρεῇ τῶν ἐκδόσεων τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης εἰς τὸ αὐτόθι ἑλληνικὸν φροντιστήριον.

Τῶν κκ. Α. Γ. Πουλᾶκη ἐκ Κάτω Παναγίδε Κρήνης καὶ τῶν Κ. Γ. Κουρτίδου καὶ Γ. Κωνσταντινίδου ἐξ Ἀδριανουπόλεως, ἀποστελλόντων συλλογὰς γλωσσικῆς ὕλης διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα.

Τοῦ κ. Α. Παπαδοπούλου Κεραμείας, ἐκ Πετρουπόλεως, ἀγγέλλοντος, ὅτι τὸ αὐτοκρατορικὸν πανεπιστήμιον τῆς Πετρουπόλεως πέμψει τῷ συλλόγῳ τὴν σειρὰν τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ ἐκ τόμων 20 καὶ κατὰ συνέπειαν συνιστῶντος, ὅπως καὶ ὁ σύλλογος πέμψῃ τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ πανεπιστημίου τοὺς ἐλλείποντας αὐτῷ τόμους τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Θ', πλὴν τοῦ ΙΓ', καὶ ἐφεξῆς.

Τῶν κκ. Σ. Μανασσείδου, ἐκ Κατζηγηρίου Κεσσάνης, καὶ Κ. Ν. Κανελλάκη, ἐκ Χίου, ἀποστελλόντων συλλογὰς γλωσσικῆς ὕλης διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα.

Τοῦ κ. Ι. Πανταζίδου, ἐξ Ἀθηνῶν, αἰτουμένου νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐκδοσιν τοῦ Ξενοφώντος διὰ τὴν Ζωγράφειον ἑλληνικὴν βιβλιοθήκην.

Τῆς Α. Ἐξ. τοῦ Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου, εὐχαριστούντος θερμῶς τῷ συλλόγῳ διὰ τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχὰς ἐπὶ τῷ νέῳ ἔτει.

Τοῦ κ. Σ. Ι. Βουτυρᾶ, ἀγγέλλοντος, ὅτι παραιτεῖται τοῦ ποιῆσαι τὰς ἐν τῷ προγράμματι τῶν δημοσίων διαλέξεων παρ' αὐτοῦ ἐγγραφείσας δύο διαλέξεις.

Τοῦ Σεβ. μητροπολίτου Ἀμασειᾶς κ. Ἀνθίμου, ἐξ Ἀμισοῦ, διαβιβάζοντος τῷ συλλόγῳ τὰς αἰτηθείσας καὶ παρ' αὐτοῦ πληροφροῦν δι' ἐγκυκλίου ἀναφορικῶς τοῦ συσταθῆσομένου παρθεναγωγείου ἐν τινι κομοσπύλῃ ἢ χωρίῳ ἀλλογλώσσου ἐπαρχίας ἐπ' ὀνόματι τῆς αἰμνήστου Εὐαnthίας Μουράτ Θεοφιλίδου.

Τοῦ Σεβ. μητροπολίτου Καισαρείας κ. Ἰωάννου, διαβιβάζοντος τὰς αἰτηθείσας καὶ παρ' αὐτοῦ πληροφροῦν ἀναφορικῶς τοῦ αὐτοῦ παρθεναγωγείου.

Τῆς κ. Ἰφιγενείας Ζαχαροπούλου, ὑποβαλλούσης πρὸς κρίσιν ἀντίτυπον μεταφράσεώς της ὑπὸ τὸν τίτλον «βιβλίον ἀναγνώσεως καὶ διδασκαλίας ὑπὸ G. Bruno».

Τῶν ἐν Λειψίᾳ τυπογράφων κκ. Bär und Hermann, ζητούντων τὴν συγκατάθεσιν τοῦ συλλόγου περὶ τῆς ἐν τῷ Λίσχγυλῳ ἐκτυπώσεως τῆς εἰκόνης τοῦ ποιητοῦ καὶ γέφυρου τυπογραφικοῦ τῶν Θηβῶν.

Τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς ἀποφαινομένης, ὅτι ἡ αἴτησις τοῦ κ. Δ. Βερναρδάκη ἄτε δικαία καὶ συνῆδουσα τῷ προγράμματι τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης πρέπει νὰ γείνη ἀποδεκτή, ἀνατιθεμένης αὐτῷ τῆς μετὰ τοῦ ἐν Ἰέννη τυπογράφου κ. Pohle διαπραγματεύσεως περὶ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ Β' τόμου τοῦ Εὐριπίδου.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ:

1) ὅτι αἱ γλωσσικαὶ συλλογαὶ τῶν κ. Ν. Κωνσταντινίδου, Γ. Παπαδοπούλου, Α. Γ. Πουλᾶκη, Κ. Ι. Κουρτίδου καὶ Ι. Κωνσταντινίδου, Σ. Μανασσείδου καὶ Κ. Ν. Κανελλάκη, ὡς καὶ αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ κ. Πανταζίδου καὶ τῶν ἐν Λειψίᾳ τυπογράφων κ. Bär und Hermann παραπέμπονται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

2) προτείνει καὶ ὁ σύλλογος ἀποδέχεται, ἵνα σταλῇ τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ πανεπιστημίου Πετρουπόλεως ἡ σειρὰ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου ἀπὸ τοῦ Θ' τόμου πλὴν τοῦ ΙΓ'.

3) ὅπως αἱ ἐπιστολαὶ τῶν μητροπολιτῶν Καισαρείας καὶ Ἀμασειᾶς καὶ ἡ τῆς κ. Ἰφιγενείας Ζαχαροπούλου μετὰ τοῦ ἐπισυνημμένου αὐτῇ βιβλίου παραπεμφθῶσι τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ.

γ') Ὁ πρόεδρος ἀνακοινοῖ τῷ συλλόγῳ τοὺς ὄρους, καθ' οὓς ὁ κ. Α. Φωτιάδης τῇ συνεννοήσει τοῦ προεδρείου διδάξει δωρεὰν ἐν τῷ συλλόγῳ τὴν τουρκικὴν γλῶσσικην. Οἱ ὄροι οὗτοι ἔχουσιν ὡδε:

1) Ἡ διδασκαλία γενήσεται δωρεάν δις τῆς ἐβδομάδος νυκτός.

2) Οἱ διδασκόμενοι ἔσονται μαθηταὶ ἢ ἀκουσταὶ.

3) Ἡ διδασκαλία ἔσται ἐλευθέρα παντὶ τῷ βουλομένῳ ἄνευ διακρίσεως.

4) Ὁ κ. Φωτιάδης δικαιούται προσλαβεῖν διὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ βοηθὸν κατ' ἐκλογὴν του καὶ ὑπ' εὐθύνην του.

5) Τὸ προεδρεῖον δικαιούται νὰ ἐπιβλέπῃ ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίαν κατὰ τὰς ὥρας τῆς διδασκαλίας.

6) Τὰ διδασκόμενα βιβλία δεόν νὰ ᾖσιν ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας ἐγκριζόμενα.

Ἄπαντες οἱ ὑπὸ τοῦ προεδρείου προταθέντες οὔτοι ὅροι μετὰ μικρὰν συζήτησιν γίνονται δεκτοί.

δ') Ὁ πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι τὸ προεδρεῖον πρὸς ἀκλύβην τοῦ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ ἐνεστώτος συλλογικοῦ ἔτους παρουσιαζομένου ἐλλείμματος ἀπεράσισε νὰ δώσῃ θεατρικὴν ὑπὲρ τοῦ συλλόγου παράστασιν, ὑποβάλλει δὲ τῷ συλλόγῳ πρὸς ἐπιψήφισιν τὴν ἀπόφασιν ταύτην. Ὁ κ. Leval ἐρωτήσας, ποῖον εἶναι τὸ ἐφετινὸν ἐλλείμμα καὶ λαθῶν παρὰ τοῦ προεδρείου ἀπάντησιν, ὅτι τοῦτο ἀνέρχεται εἰς 108—110 λίρας ἔθωμ. λέγει, ὅτι προτιμᾷ συναυλίαν ἀντὶ τῆς παραστάσεως, καὶ διότι ἡ συναυλία γινομένη ὑπὸ ἐρασιτεχνῶν ἢ ἐξ ἐπαγγέλματος μουσικῶν ἐν τῷ συλλόγῳ ἤθελε στοιχίσει ὀλιγώτερον τῆς παραστάσεως καὶ διότι συνάδει περισσύτερον πρὸς τὸν ἠθικὸν τοῦ συλλόγου σκοπόν. Ὁ κ. Λιμαράκης προτείνει τὴν κατάρτισιν ἐπιτροπῆς, ἣτις νὰ συσκεφθῇ μετὰ τοῦ προεδρείου καὶ προβῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν. Τοῦ προέδρου παρατηρήσαντος, ὅτι τὸ προεδρεῖον ἐσκέφθη ἤδη περὶ πάντων τούτων καὶ ὅτι συνέστησεν εἰδικὴν περὶ τούτου ἐπιτροπὴν καὶ ἀπεράσισε κατὰ πρότιμησιν τὴν θεατρικὴν παράστασιν, διότι καὶ πέρυσι γενομένη ἐποίησε καλὴν ἐντύπωσιν, ὁ κ. Λιμαράκης ἀποσύρει τὴν περὶ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς πρότασίν του, ὁ δὲ σύλλογος ἀποδέχεται τὴν περὶ θεατρικῆς παραστάσεως πρότασιν τοῦ προεδρείου.

ε') Γίνεται δεκτὴ πρότασις τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς περὶ ἐκδόσεως τοῦ Β' τόμου τοῦ Εὐριπίδου.

ς') Ἀγγέλλεται τὸ β' καὶ ψηφοφορηθεὶς γίνεται δεκτὸς ὡς τακτικὸν τοῦ συλλόγου μέλος ὁ κ. Σ. Τελλόγλου, τραπεζίτης.

ζ') Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει μετὰ λύπης τὸν θάνατον τοῦ Γεωργίου Βαφειάδου, δημοσιογράφου καὶ μέλους τοῦ συλλόγου, ἐπὶ πολλὰ ἔτη παράσχόντος τὴν συνδρομὴν του τῷ συλλόγῳ καὶ ἄλλως καὶ ὡς ὢν ἐκ τῶν συντακτῶν τοῦ «Νεολόγου» προτείνει δὲ νὰ ἐκφρασθῇ ἐπὶ τούτῳ ἡ λύπη τοῦ συλλόγου ἐν τοῖς πρακτικοῖς καὶ νὰ ἀποσταλῇ συλλυπητήριος ἐπιστολὴ τῇ οἰκογενεῖα τοῦ μεταστάντος, ὅπερ καὶ γίνεται δεκτόν.

η') Ὁ κ. Α. Χρηστίδης, ἱατρός, ἀναγινώσκει πραγματεῖαν του ἐπιγραφομένην: «νοσολογικὴ καὶ κοινωνικὴ σημασία τοῦ λοιμοῦ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον».

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀναγνώσματος ὁ ἱατρός κ. Κ. Μακρῆς λαθῶν τὸν λόγον λέγει, ὅτι ὁ ἀγορητὴς ἐστὶν ἄξιος πολλῶν καὶ θερμῶν συγχαρητηρίων. ἄτε μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιστημονικῆς ἀκριβοῦς περιγραφῆς τὰ τε νοσολογικὰ συμπτώματα τοῦ λοιμοῦ καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ προελθόντα πολιτικὰ ἀποτελέσματα. Ἡμεῖς, λέγει, ἐσμὲν εὐτυχεῖς, καθότι ἐν τῇ παρουσίᾳ ἐποχῇ τὰ ἐπιδημικὰ νοσήματα ἐμειωτήθησαν καλῶς, περιορίσθησαν, ἢ δὲ τέχνη τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὰ ἐνίκησεν. Ἡ ἐξήγησις τοῦ λοιμοῦ, ἦν ἀποδέχεται ὁ κ. Ἀν. Χρηστίδης, ὅτι δεόν νὰ θεωρηθῇ ὡς εὐφρογία, μολ φαίνεται πιθανωτάτη, ἀλλ', ὡς παρετήρησεν ὁ ἀγορητὴς, τὰ συμπτώματα τοῦ λοιμοῦ τούτου δὲν ἀνήκουσιν ἅπαντα τῇ εὐφρογίᾳ, διότι ἐν ἐξ αὐτῶν, τὸ καὶ σπουδαιότερον, τὰ παρατηρηθέντα ἔληκ τῷ ἐντερικῷ σωλήνῳ, δὲν ἀνήκει τῇ εὐφρογίᾳ· ἐπίσης δὲ καὶ ἡ ἀκράτητος δίψα δὲν παρατηρεῖται ἐν τῇ εὐφρογίᾳ. Ἡ δὲ τῆς τροφῆς ἐξήγησις τῶν ἐκτάκτων τούτων συμπτωμάτων, ἦν ἀποδέχεται καὶ προτείνει ὁ ἀγορητὴς, μοι φαίνεται λίαν πιθανή. Ἀλλὰ καὶ ἄλλη τις ὑπόθεσις εἶναι δυνατή, ὅτι δηλ. ὁ ἐν λόγῳ λοιμὸς ἦν εὐφρογία μετὰ δυσεντερίας, ἐν τῇ τελευταίᾳ δὲ ταύτῃ παρατηρεῖται ἡ δίψα μεγίστη, ἡ διάρροια καὶ ἡ ἀπόπτωσις τῶν ἄκρων. Δὲν γνωρίζω ἱστορικῶς, ἀν αἱ δύο αὗται νόσοι συνυπῆρξάν ποτε, οὐχ ἤττον ἐπιστημονικῶς εἶναι δυνατὸν δύο μολυσματικαὶ νόσοι νὰ συνυπάρξωσι, διὸ καὶ ποιῶμαι τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

Ὁ ἱατρός κ. Λογοθέτης συγχαιρῶν τῷ κ. Χρηστίδῃ ἐπὶ τῷ ἀναγνώσματί του παρατηρεῖ, ὅτι ὁ ἀγορητὴς δυσκόλως θὰ ἐξήγῃ τὸν λοιμὸν τῶν Ἀθηνῶν, ἀν δὲν παρελάβανεν ὡς ἐπίκουρον καὶ τὴν ἐρεσιβώδη ὕλην· ἀλλ' ἀν τὸ νόσημα τοῦτο ἦν ἡ εὐφρογία, ὁ ἀκριβοῦς

Θουκυδίδης δὲν θὰ παρέλειπε νὰ ποιήσῃ μνειάν τῆς δυσμορφίας, ἢν συνεπάγει ἡ νόσος αὐτῆ. Ὁ κ. Λογοθέτης φρονεῖ ὡς πιθανόν, ὅτι ὁ ἐν λόγῳ λοιμὸς ἦν ὁ ἐξανθηματικὸς τύπος, ὅστις τὸ πρῶτον τότε θὰ ἐνεφανίσθη ἐν Ἀθήναις, καὶ ὅστις οὐ μόνον παρουσιάζει ὅλα τὰ περιγραφόμενα συμπτώματα, ἐκτὸς τῆς ἀποπτώσεως τῶν ἄκρων, ἀλλὰ παράγει καὶ γάγγραιαν· οὕτω δὲ παραδεχόμενοι τὴν ὑπόθεσιν ταύτην τοῦ ἐξανθηματικοῦ τύπου δὲν ἔχομεν ἀνάγκη τῆς μακρᾶς δηλητηρίασεως, ἢν ὑπέθεσεν ὁ ἀγορητῆς.

Ὁ ἰατρός κ. Λιμαράκης εὐχαριστεῖ τῷ κ. Χρηστίδῃ, διότι αὐτῷ ὀφείλεται ἡ ἐγκαινίασις παρ' ἡμῖν νέων μελετῶν περὶ τῆς ἀρχαίας ἱατρικῆς, ἐνῶ οἱ πλείστοι ἐμελέτων τὴν ἀρχαιοτητα καὶ αὐτὰ τὰ ἱατρικὰ αὐτῆς συγγράμματα μόνον ὑπὸ φιλολογικῆν ἔποψιν. Ἄν δὲ καὶ ἄλλοι ἐμυνοῦντο τὸν κ. Χρηστίδην, μέγα φῶς θὰ διεχέετο εἰς τὴν ἐπιστήμην ταύτην. Τὰ παρὰ τοῦ Θουκυδίδου ἀναφερόμενα συμπτώματα τοῦ λοιμοῦ εὐρίσκομεν σχεδὸν ὅλα εἰς πολλὰ ἐπιδημικὰ νοσήματα. Τὰ νοσήματα ταῦτα ἔχουσι πολλὰ συμπτώματα κοινά, πολλὰ δὲ ἀνήκουσιν εἰδικῶς εἰς τοῦτο ἢ εἰς ἐκεῖνο τὸ ἐπιδημικὸν νόσημα. Τὰ κοινὰ εἰς αὐτὰ συμπτώματά εἰσι βήξ, θάλασπος, πυρετός καὶ ἄλλα, ὡς τοῦτο γινώσκουμεν καὶ ἐκ τοῦ δαγγείου. Τὸ ζήτημα λοιπὸν εἶναι τώρα, ἂν ἐκ τῶν εἰδικῶν συμπτωμάτων τῶν ἐπιδημικῶν νόσων δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν τὸν ἐν λόγῳ λοιμὸν εἰς σημερινήν τινα νόσον. Ὑπάρχουσι πρῶτον ἐν αὐτῷ φαινόμενα τοῦ δέρματος, ἥτοι ἐλκώσεις, φλύκταιναι, ἐρυθρότης, ἅτινα ἐλλείπουσιν εἰς πλείστα νοσήματα· ἔμετοι χολώδεις, ἀθυμία, δίψα, ὑπάρχουσι σήμερον σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ ἐπιδημικὰ νοσήματα· ἡ παρατηρούμενη δίψα ἔφερε τοὺς ἀσθενεῖς εἰς τὰ φρέατα, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι μᾶλλον αὐτοκτονία. ἤτις ἀπαντᾷ εἰς τὸν ἐξανθηματικὸν τύπον καὶ τὴν πανώλην. Μένει τὸ ζήτημα τῆς ἀποπτώσεως τῶν ἄκρων λέγεται, ὅτι τὰ ἄκρα τῶν ἀσθενῶν ἐγαγγραίνοντο καὶ ἐπιπτον· ἀλλὰ καὶ σήμερον ἡ γάγγραινα τῶν ἄκρων ὑπάρχει ἐν τῷ τυροειδεῖ πυρετῷ, σπανιώτατα δὲ ἐν τῷ δαγγεῖ· ἄλλο δὲ νόσημα, ἐν ᾧ ἀπαντᾷ ἡ γάγγραινα, εἶναι καὶ ἡ πανώλης. Ὅλα λοιπὸν τὰ συμπτώματα τὰ περιγραφόμενα ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου ἀπαντῶσιν εἰς τὰς σημερινὰς νόσους, ὁ δὲ Θουκυδίδης ἐποίησατο περιγραφὴν ὡς ἱστορικὸς καὶ οὐχὶ ὡς ἰατρός. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν προρῆν τῶν Ἀθηναίων, ὅπως ἐξηγή-

σωμεν τὴν νόσον· ὅτι δὲ ἡ νόσος δὲν προῆλθεν ἐκ τῆς προρῆς, φαίνεται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ὁ λοιμὸς ἀνεράνη ἐν Ἀθήναις πρὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Σπαρτιατῶν, παρεισαχθεῖς ἐκ τῆς Λήμνου, ἔνθα προῦπήρχεν. Δὲν παραδέχομαι, ὅτι ὁ λοιμὸς οὗτος ἦν ἡ εὐφλογία, διότι ἡ εὐφλογία διαρκοῦσα 4-8 ἡμέρας φέροι πρῶτον ἐμπύωσιν, ἔπειτα πυρετὸν καὶ ἄλλας παθήσεις, σπανίως ὅμως ἐν αὐτῇ παρουσιάζεται γάγγραινα καὶ διάρροια· ὥστε ὁ λοιμὸς οὗτος δὲν ὁμοιάζει τῇ εὐφλογίᾳ.

Δὲν παραδέχομαι τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Μακρῆ γενομένην ὑπόθεσιν, ὅτι ὑπῆρχε δυσεντερία μετ' εὐφλογίας, διότι ἡ δυσεντερία ὑπάρχει εἰς πολλὰς νόσους. Ὅθεν τούτων ἀπορροφθέντων μένει ὁ ἐξανθηματικὸς τύπος καὶ ἡ πανώλης· πρὸς τὰ νοσήματα δὲ ταῦτα δύναται νὰ ὁμοιάσῃ ὁ περιγραφόμενος λοιμὸς. Ἐρυθρότης ὀφθαλμῶν, πυρετός, βήξ, παραληρήματα, ἀπόπτωσις ἄκρων καὶ γάγγραινα ὑπάρχουσι καὶ εἰς τὰ δύο ταῦτα νοσήματα. Περὶ δὲ τῶν ἐξανθημάτων λέγουσιν, ὅτι ὑπῆρχον φλύκταιναι καὶ ἐλκώσεις· ἀλλ' αἱ ἐλκώσεις συχνότερον ὑπάρχουσι ἐν τῇ πανώλει. Ὁ Θουκυδίδης δὲ μᾶς ἀνέφερε μόνον τὴν ἐξοίδησιν τῶν λυμφοειδῶν ἀδένων. Ἀφ' ἑτέρου αἱ ἐπιδημικαὶ νόσοι διακρίνονται ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν γεννῶνται καὶ προάγονται, ὡς ὁ δάγγειος καὶ ἡ ἱμφλουέντζα. Ὁ ἐξανθηματικὸς τύπος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἦτο τὸ νόσημα τοῦτο, διότι αὐτὸς γεννᾶται ἔσω, δηλαδὴ ἐντὸς πόλεως, ἐν τῇ συνῆθον πολλοὶ ἄνθρωποι, ἐνῶ ὁ Θουκυδίδης ῥητῶς λέγει, ὅτι τὸ νόσημα ἦλθεν ἐξωθεν· ὅθεν μετὰ βεβαιότητος λέγομεν, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ νόσημα ἦν αὐτὴ ἡ πανώλης.

Ὁ κ. Χρηστίδης εὐχαριστῶν τοὺς προαλήσαντας διὰ τὰ πρὸς αὐτὸν συγχαρητήρια των παρατηρεῖ, ὅτι οἱ λαβόντες μέρος εἰς τὴν συζήτησιν κατέληξαν εἰς τρία διάφορα συμπεράσματα, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἐμμένει εἰς τὰς ἰδέας του. Ἄν, λέγει, παραδεχθῆ τις τὸν Θουκυδίδην ὡς τὸν φιλαληθέστατον ἱστορικόν, θὰ συνεπέρανεν, ὅτι τὸ νόσημα ἦν ἡ εὐφλογία, ἥτις ἦν τότε γνωστὴ ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ.

Ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας τῷ κ. Χρηστίδῃ διὰ τὸ σπουδαῖόν του ἀνάγνωσμα, οὐ τὴν σπουδαιότητα ἐπήρξεσε καὶ ἡ ἐπεληθούσα συζήτησις, λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΞΘ'

(Τακτικῆ)

τῆς 21 Ἰανουαρίου 1891.

Προεδρεύοντας τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολῆ τοῦ κ. Γ. Μαργαριτίδου, ἐξ Ἀδριανουπόλεως, παρακαλοῦντος, ὅπως κοινοποιηθῆ αὐτῷ ἡ ἐξενεχθεῖσα παρὰ τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς κρίσις ἐπὶ τοῦ πονήματος αὐτοῦ «ἐγγχειρίδιον γεωργίας».

Τῆς χάρας Schliemann κ. Σοφίας, ἐξ Ἀθηνῶν, εὐχαριστούσης τῷ συλλόγῳ διὰ τὰ συλλυπητήρια αὐτοῦ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ συζύγου αὐτῆς.

Τοῦ κ. Ν. Γεωργιάδου, ἐκ Σηλυβρίας, πέμποντος γλωσσικὴν ὕλην διὰ τὸ Ζωγράφου διαγώνισμα.

Τοῦ κ. Μ. Γ. Δήμητρα, ἐξ Ἀθηνῶν, αἰτουμένου, ὅπως ὁ σύλλογος διενεργήσῃ πρὸς εὔρεσιν τῆς ἀπαιτουμένης δαπάνης διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ γ' τόμου τῶν «Μακεδονικῶν» αὐτοῦ, οὗτινος ἐσοικεῖ τὸν τίτλον.

Τῆς Α. Ἐξ. τοῦ πρίγκιπος Ν. Μαυροκορδάτου, πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἀνακοινομένου ἀντίγραφον τῆς πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργῶν ἀναφορᾶς τῆς πρωτανείας τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, δι' ἧς δηλοῦται, ὅτι παραιτεῖται χάριν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ συλλόγου τοῦ διὰ τῆς διαθέκης τοῦ ἀειμνήστου Βασιάδου δωρουμένου τῆ βιβλιοθήκη τοῦ πανεπιστημίου μέρος ἐκ τῶν βιβλίων τοῦ ἀειμνήστου.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι ἡ γλωσσικὴ ὕλη τοῦ κ. Ν. Γεωργιάδου παραπεμφθήσεται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ.

Προκειμένου δὲ περὶ τῶν βιβλίων, ἅτινα ὁ μακαρίτης Ἡροκλῆς Βασιάδης ἐδωρήσατο τῷ συλλόγῳ, ὁ πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι τοῦ διαθέτου δηλώσαντος, ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν βιβλίων του κληροδοτεῖ τῷ ἑλληνικῷ φιλολογικῷ συλλόγῳ, τὰ δὲ λοιπὰ τῶν ἐν Ἀθῆναις ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ, τὸ πανεπιστήμιον διὰ τῆς Α. Ἐξ. τοῦ ἐνταῦθα πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀπήντησεν, ὅτι τὰ ἀνήκοντα αὐτῷ ἐκ τοῦ κληροδοτήματος τούτου παραχωρεῖ τῷ ἑλλη-

νικῷ φιλολογικῷ συλλόγῳ. Οὕτως ἀπάσης τῆς βιβλιοθήκης τοῦ μακαρίτου Βασιάδου μενούσης τῷ συλλόγῳ, τὸ πρεσβεῖον προτείνει καὶ ὁ σύλλογος ἐπιψηφίζεται νὰ γραφῶσιν ἐπὶ τοῦτω εὐχαριστήρια τῷ τε ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ καὶ τῇ Α. Ἐξ. τῷ πρίγκιπι Ν. Μαυροκορδάτῳ.

γ') Ἀναγινώσκεται ἡ κρίσις τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «ἐγγχειρίδιον γεωργίας» πονήματος τοῦ κ. Γ. Μαργαριτίδου, ἡ δὲ κρίσις γίνεται δεκτὴ.

δ') Ὁ κ. Prétextat ἀναγινώσκει πράγματιαν του «περὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς ὀρθοδόξου εἰκονογραφίας».

Μετὰ τὸ πέρασ τοῦ ἀναγνώσματος ὁ κ. Leval ἐξαιρῶν τὸ σπουδαῖον αὐτοῦ ποιεῖται μικρὰς τινὰς παρατηρήσεις. Δὲν παραδέχεται τὴν ἀναγέννησιν τῆς εἰκονογραφίας ὑπὸ τὸ μονοπώλιον καὶ τὴν προστασίαν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Τοιοῦτο μονοπώλιον οὐδέποτε εὐτυχῶς ὑπῆρξε, διότι ἄλλως θὰ κατέστρεφε τὴν βυζαντινὴν καλλιτεχνίαν. Τὸ κανονικὸν τοῦ μοναχοῦ Διονυσίου εἶναι ἐποχῆς παρημακυνίας, καὶ ἐπομένως τὸ παράδειγμα τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ληθῆ ὑπὸ σπουδαίαν ἐσοψίν ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰς miniatures τῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, αὗται ἔχουσι μεγίστην διαφορὰν ἀπὸ τὰς τοῦ Καχριε-τζαμησί. Ἡ ἀρχαία καλλιτεχνία, προστίθησι, συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν πρόδον καὶ προαγωγὴν τῆς βυζαντινῆς τέχνης, τοῦτο δὲ δεικνύουσι καὶ οἱ εἰκονομάχοι ἡ βυζαντινὴ καλλιτεχνία εἶναι μέχρι τινὸς βαθμοῦ καλλιτεχνία naturaliste· εἰκῶν τις μάλιστα ἐν τῷ Καχριε-δζαμησή εἶναι τὰ μάλιστα naturaliste. Εἰς τὰ χρώματα τῆς καλλιτεχνίας ταύτης παρατηρεῖται πρωτοτυπία τις. Τὰς εἰκόνας ὅμως τοῦ ἁγίου Ὅρους δὲν δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ὡς βάνιν, καθότι οἱ μοναχοὶ τὰς ἀναβάουσι κατὰ πᾶσαν ὄθητηριδα. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν βιβλιογραφίαν περὶ τῆς τέχνης ταύτης ὑπάρχουσι βιβλία, ὧν οὐκ ἐποίησατο μνεῖαν ὁ ἀγορεύσας.

Ὁ κ. Prétextat ἀπαντῶν λέγει, ὅτι τὰ τοῦ Θεοῦ δέον ἵνα ἀποδιδῶμεν τῷ Θεῷ. Ἡ ὀρθοδοξία ἐδημιούργησε τὴν εἰκονογραφίαν, αὐτὴ καὶ δικαιοῦται νὰ τὴν ἀναγεννήσῃ. Ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία κατέχει πάντα τὰ κειμήλια, ἐξ οὗ καὶ μόνη δύναται νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἀναγέννησιν ταύτην. Ὡς πρὸς τὸν naturalisme, οὗτος εὑρίσκεται ἐν ἐκάστη εἰκόνι ἐν τῇ εἰκονογραφίᾳ τῇ ἱερᾷ, διδούς δὲ μόνον ζωὴν εἰς τὴν ὕλην τίθεται ἐν δευτέρῳ μοίρῳ. Ἡ νεοελ-

ληνική καλλιτεχνία είναι ανάμικτος μετὰ τῆς λατινικῆς.

Ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας τῷ κ. Prétextat, διότι καὶ ἄλλοτε εἶχεν ἐπιληφθῆ τοῦ ζητήματος τούτου, παρατηρεῖ, ὅτι ὁ ἀγορητῆς ἐξέθηκε διὰ ζωηρῶν χρωμάτων τὰς σχέσεις τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὴν τέχνην, ἐπιδειξάμενος καλλιτεχνικὴν ἀκριβείαν καὶ ἐκκλησιαστικὸν αἶσθημα. Οἱ παρεστῶτες, λέγει, ἠκούσαμεν μετὰ μεγίστης προσοχῆς τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ κ. Prétextat, ὅστις ἀφίκετο ἐνταῦθα ἐκ χώρας λίαν ἡμῖν προσφιλοῦς, ὅπως ἐπιδοθῆ εἰς καλλιτεχνικὰς μελέτας· αἱ ἐργασίαι του ἀμείβονται διὰ τῆς μεγάλης προσοχῆς, ἣν ὁ σύλλογος καὶ τὸ δημόσιον διδῶσιν εἰς τὰ ἀναγνώσματά του καὶ διὰ τῆς παρουσίας τῆς Α. Ἐξ. τοῦ κ. Nelidoff, πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσσίας, καὶ τοῦ ἐπιτετραμμένου τῆς Γαλλίας, πρὸς οὓς διὰ τοῦ προέδρου ὁ σύλλογος ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας του.

Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΟ΄

(Τακτικῆ)

τῆς 28 Ἰανουαρίου 1891.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Μὴ ὑπαρχόντων πρακτικῶν ὡς ἀσθενοῦντος τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως, α') ἀνακοινοῦται τῷ συλλόγῳ ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ σεβασμιωτάτου μητροπολίτου Πισσιδεΐας, διαβιβάζοντος τῷ συλλόγῳ τὰς αἰτηθείας καὶ παρ' αὐτοῦ πληροφορίας δι' ἐγκυκλίου ἀναφορικῶς τοῦ συσταθησομένου παρθεναγωγείου ἐν τινι κωμοπόλει ἢ χωρίῳ ἀλλογλώσσου ἐπαρχίας ἐπ' ὀνόματι τῆς μακαριτίδος Εὐανθίας Μουράτ Θεοφιλίδου.

Τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου, αἰτουμένης τὴν ἐκδοσιν ἐντάλματος ἐκ λ. τ. 2 1/2 ἐπ' ὀνόματι τοῦ γραμματέως αὐτῆς κ. Ξ. Σιδεροπούλου διὰ φωτογραφήματα τεσσάρων ἀπόψεων ἀρχαίου βυζαντινοῦ οἰκοδομήματος κειμένου ἐν τῇ Πόλει κατὰ τὸ Γεδιχ πασσαῖ.

Τοῦ ἐφόρου τῆς ἐν Ἀθήναις ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, παρακαλοῦντος, ὅπως ὁ σύλλογος

ἀποστείλῃ πρὸς μὲν τὴν ἐθνικὴν βιβλιοθήκην πλήρη καὶ διπλῆν, εἰ δυνατόν, τὴν σειρὰν πάντων τῶν δημοσιεύσεών του, πρὸς αὐτὸν δὲ τὰς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1887.

Τοῦ κ. Θ. Βεγλερῆ, ἐντεῦθεν, πέμποντος ἀντίγραφον τοῦ ἀναγνώσματος αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ ἀγωγή ἐν σχέσει πρὸς τὴν κοινωνικὴν ἠθικὴν» καὶ δωρουμένου ἀντίτυπον τῆς ἐνασιείμου διατριβῆς αὐτοῦ.

Τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου, ἐκ Πρεβέζης, ἀγγέλλοντος τὴν προσεχῆ ἀποστολὴν πραγματείας του «περὶ Νικοπόλεως καὶ τῶν ἐρείπιων αὐτῆς» καὶ ὑποβάλλοντος πρὸς γνωμοδότησιν ἀντίγραφον ἐπιγραφῆς εὐρεθείσης ἐν τῇ πόλει ταύτῃ.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος 1) παρατηρεῖ, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ μητροπολίτου Πισσιδεΐας παραπέμπεται τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ, ἡ δὲ τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐπιτροπῇ μετὰ τῆς ἐπισυνημμένης αὐτῇ ἀνεκδότου ἐπιγραφῆς·

2) προτείνει, ὅπως ἀποσταλῶσι τῇ ἐν Ἀθήναις ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ ἀνὰ ἐν ἀντίτυπον ἐκ τῶν περιοδικῶν τοῦ συλλόγου, ἐπίσης δὲ καὶ τῷ ἐφόρῳ τῆς ἐν λόγῳ βιβλιοθήκης ὡς ἀντεπιστέλλοντι μέλει τὰ ἀντίτυπα τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ·

3) περὶ τῆς διδασκαλικῆς ἀδελφότητος προκειμένου, τὸ προεδρεῖον λαθὼν γνώσιν τοῦ κανονισμοῦ αὐτῆς, ὃν εὔρεν ὀρθόν, προτείνει καὶ ὁ σύλλογος ἀποδέχεται, ὅπως ἡ ἀδελφότης αὕτη συνέρχεται ἐκτάκτως ἐν ταῖς αἰθούσαις τοῦ συλλόγου διὰ τὴν ἐροτὴν της. Ἡ δὲ πρότασις τοῦ κ. Ἀνδρεάδου, ὅπως ἐφαρμοσθῆ τῇ ἀδελφότητι ταύτῃ ὅ,τι ἐγένετο καὶ διὰ τὴν ἀδελφότητα τῶν Ἱηνίων («Ὁ Εὐαγγελισμὸς») ἀπορρίπτεται.

γ') Ὁ κ. Leval καταθέτει εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ συλλόγου φύλλα τῆς ἐφημερίδος Stamboul, ἐν οἷς περιέχεται ἅπαν τὸ τελευταῖον ἀνάγνωσμα τοῦ κ. Prétextat, καὶ ἐρωτᾷ, ἂν ὁ κύριος οὗτος ἔλχῃ τὴν πρὸς δημοσίευσιν τοῦ ἀναγνώσματος ἀπαιτουμένην ἄδειαν τοῦ συλλόγου.

Ὁ πρόεδρος ἀπαντᾷ, ὅτι τῆς δημοσιεύσεως γενομένης ἄνευ προηγουμένης ἀδείας τοῦ συλλόγου, τὸ ἐν λόγῳ ἀνάγνωσμα κατὰ τὸν κανονισμὸν ἀποκλείεται τῆς ἐν τῷ περιοδικῷ δημοσιεύσεως. Τοῦ κ. Χρυσάφιδου ἐκφράσαντος τὴν ἰδέαν, ὅτι καλὸν θὰ ἦτο, ἂν ἐλαμβάνετο ἄλλο τι μέτρον περὶ τῶν τοιούτων δημοσιεύσεων, ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι τοιαύτη ἐστὶν ἡ ῥητὴ

διάταξις τοῦ κανονισμοῦ, ἀλλ' ὅτι ἕκαστον μέλος δύναται νὰ ποιήσῃ πρότασιν τινὰ περὶ τούτου.

δ') Ἀγγέλλονται τὸ β' καὶ ψηφοφοροῦμενοι γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη τοῦ συλλόγου οἱ κ. Κλεόβουλος Κοκκολλάτος, διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς, καὶ Εὐάγγελος Μανδανάκης, ἔμπορος ἐν Ραιδεστῷ.

ε') Ὁ κ. Κ. Χρυσανθίδης ἀναγινώσκει πραγματείαν τοῦ «περὶ τοῦ ἔθνικοῦ ἡμῶν θεάτρου».

Μετὰ τινὰ συζήτησιν ἐπὶ τοῦ ἀναγνώσματος λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΟΑ'

(Τακτικῆ)

τῆς 4 Φεβρουαρίου 1891.

Προεδρεύοντος τοῦ ἐκ τῶν ἀντιπροσέδρων κ.

ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ κύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῶν συνεδριάσεων τῆς 21 καὶ 28 ἰανουαρίου α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ σεβ. μητροπολίτου Φιλαδελφείας, διαβιβάζοντος τῷ συλλόγῳ τὰς αἰτηθείσας καὶ παρ' αὐτοῦ πληροφορίας ἀναφορικῶς τοῦ συσταθησομένου παρθεναγωγείου ἐν τῇ κωμοπόλει ἢ χωρίῳ ἀλλογλώσσου ἐπαρχίας ἐπ' ὄνοματι τῆς μακαριτίδος Εὐανθίας Μουράτ Θεοφιλίδου.

Τοῦ Σεβ. μητροπολίτου Νεοκαισαρείας κ. Κωνσταντίου, ἀπαντῶντος εἰς τὴν περὶ συστάσεως παρθεναγωγείου ἐγκύκλιον τοῦ συλλόγου.

Τοῦ Σεβ. μητροπολίτου Κολωνίας κ. Δωροθέου, περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως.

Τοῦ κ. Ν. Φωτιάδου, ἀγγέλλοντος, ὅτι διὰ λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεώς του δὲν δύναται νὰ κάμῃ τὴν διὰ τὴν προσεχῆ κυριακὴν ὀρισθεῖσαν διάλεξιν αὐτοῦ καὶ ἐξαίτουμένου ἐπὶ τούτῳ συγγνώμην.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ προεδρεύων παρατηρεῖ, ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ τῶν μητροπολιτῶν Νεοκαισαρείας, Κολωνίας καὶ Φιλαδελφείας παραπέμπονται τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ.

γ') Προτάσει τοῦ προεδρείου, ψηφίζεται

ἕκτακτος πίστωσης ἐκ φρ. 190 διὰ τὴν χαρτοσήμανσιν τῆς ἐκθέσεως τῆς ἀπογραφῆς τῶν βιβλίων τοῦ μακαρίτου Βασιάδου.

δ') Ἀγγέλλονται τὸ β' καὶ ψηφοφορηθέντες γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μὲν μέλη τοῦ συλλόγου οἱ κ. Στ. Ναρλῆς, ἰατρός, Ἀθ. Ἀποστολίδης, δικηγόρος, καὶ Ἄντ. Ζωγράφος, ἔμπορος, ὡς ἀντεπιστέλλοντα δὲ οἱ κ. Ἀμφικλῆς Λεβητιέρ, καθηγητῆς ἐν τῷ ἐν Χαριόβῳ πανεπιστημίῳ, καὶ Ν. Κρανοσελάτσης, καθηγητῆς ἐν τῷ ἐν Ὁδησῶν πανεπιστημίῳ.

ε') Ὁ κ. Α. Leval ἀναγινώσκει πραγματείαν τοῦ «περὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει τεμένου Καχριέ».

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀναγνώσματος ὁ κ. Mordtmann, ἰατρός, συγχαίρων τῷ ἀγορητῇ, ὅτι ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ δημοσίου διὰ τοῦ σπουδαίου ἀναγνώσματος τοῦ ἐπὶ τοῦ Καχριέ-δζαμησῆ, παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ συνεχίσῃ τὴν μελέτην τοῦ ταύτην ἐξετάζων τὴν σχέσιν, ἣτις δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ τεμένου τούτου καὶ τῶν τοιχογραφιῶν τῆς ἰταλικῆς ἢ λατινικῆς σχολῆς. Προστίθεται δ', ὅτι ἡ παραβολὴ αὕτη εἶναι ἀξία μεγίστης προσοχῆς, καθότι ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τοιχογραφιῶν, ἃς κατέλιπε ἡμῖν ἡ βυζαντινὴ τέχνη, μόναι αἱ τοῦ τεμένου τούτου διεσώθησαν μέγιστοι ἡμῶν. Παρατηρήθησαν μὲν καὶ ἐν τῷ Σουλοῦ-μοναστήρ τοιχογραφίαι τινὲς βυζαντινῆς τέχνης τοῦ 15' αἰῶνος, ἀλλὰ τὸ μοναστήριον τοῦτο ἐκείνη κατόπιν.

Ὁ κ. Leval ἀπαντῶν λέγει, ὅτι παρεπιδημῶν πρό τινων ἐτῶν ἐν Παρισίοις εἶχε δεῖξει φωτογραφίας τινὰς τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ τεμένου Καχριέ εἰς τὸν εἰδικὴν περὶ τῶν τοιχογραφιῶν μᾶθησιν κεκτημένον κ. Muntz καὶ ἐζήτησε τὴν γνώμην του, ἂν ὑπάρχει καὶ ποία τις ἐστὶν ἡ μεταξὺ τῶν τοιχογραφιῶν τῆς ἰταλικῆς σχολῆς καὶ τοῦ Καχριέ-δζαμησῆ σχέσις· ὅτι δ' ὁ κύριος οὗτος εὐηρεσθήτη νὰ ἀπαντήσῃ, ὅτι τὰς μὲν τοιχογραφίας τῆς ἰταλικῆς σχολῆς καλῶς γινώσκει, τὰ ἔργα ὁμοῦς τοῦ τεμένου τούτου οὐδόλως ἐμελέτησε καὶ ἐπεφυλάσσετο νὰ ἐγκύψῃ εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐν πιθανῷ ταξιδίῳ του εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐπὶ τούτοις ὁ κ. Leval παρατηρεῖ, ὅτι τὰς μὲν τοιχογραφίας τοῦ τεμένου τούτου ἐμελέτησεν ἐπὶ ὅ ὅλα ἔτη καὶ καλῶς γινώσκει, μὴ γνωρίζων ὁμοῦς τὰς τοιχογραφίας τῆς ἰταλικῆς σχολῆς ἐπιφυλάσσει τὴν περὶ ἀμφοτέρων σύγκρισιν εἰς περίστασιν, καθ' ἣν ἠθελε μεταβῆ εἰς Ἰταλίαν.

Ὁ προεδρεύων εὐχαριστήσας τῷ κ. Leval διὰ τὸ σπουδαῖόν του ἀνάγνωσμα, ὡς και τοῖς ἐξοχ. πρεσβευταῖς Ἑλλάδος καὶ Γαλλίας, εὐαρεστηθεῖσι τιμῆσαι τὴν συνεδρίασιν διὰ τῆς παρουσίας αὐτῶν, λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΟΒ'

(Τακτικῆ)

τῆς 11 Φεβρουαρίου 1891.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ κύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης τακτικῆς συνεδριάσεως, α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τῶν ἐφόρων τῆς σχολῆς Δομουζ-δερέ, αἰτουμένων τὴν σειρὰν τῶν δαπάνη τοῦ κ. Σ. Ζαφειροπούλου ἐκδοθέντων γεωγραφικῶν χαρτῶν ὑπὸ Kiepert.

Τοῦ σεβασμ. μητροπολίτου Χαλκηδόνος κ. Ἰωακείμ, αἰτουμένου τὴν σειρὰν τῶν εἰκόνων τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης διὰ τὸ ἀρτισύστατον νηπιαγωγεῖον τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ χωρίου Πασσᾶ-κισί.

Τῆς πρυτανείας τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, ἀγγελούσης, ὅτι ἐψηφίσατο ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τοῦ συλλόγου ἔκτακτον πίστωσιν ἐκ χιλίων δραχμῶν (δρ. 1000).

Τῆς ἐνταῦθα ἑλληνοκαθολικῆς ἀδελφότητος «Συμπνοίας», αἰτουμένης τὴν παραχώρησιν τῆς αἰθούσης τοῦ συλλόγου κατὰ τὴν 23 μαρτίου διὰ μουσικὴν συναυλίαν ὑπὲρ αὐτῆς.

Τοῦ σεβασμιωτάτου μητροπολίτου Ἀμασειᾶς κ. Ἀνθίμου, διαβιβάζοντος αἴτησιν τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου κοινότητος Ἀμασειᾶς ἀναφορικῶς τοῦ συσταθησομένου ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ παρθεναγωγεῖου ἐπ' ὀνόματι τῆς μακαρίτιδος Εὐανθίας Μουράτ Θεοφιλίδου.

β') Ἐπὶ τῆς ἄλληλογραφίας ἀποφασίζονται τὰ ἐξῆς :

1) ὅπως γένηται δεκτὴ ἡ αἴτησις τῆς ἑλληνοκαθολικῆς ἀδελφότητος «Συμπνοίας», ἵνα τελήσῃ μουσικὴν συναυλίαν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ συλλόγου τὴν 23 μαρτίου.

2) ὅπως γένηται δεκτὴ ἡ αἴτησις τοῦ σεβασμιωτάτου μητροπολίτου Χαλκηδόνος κ. Ἰωακείμ. περὶ δωρεᾶς τῆς σειρᾶς τῶν εἰκόνων τῆς παλαιᾶς καὶ νέας διαθήκης τῷ ἀρτισυ-

στάτῳ νηπιαγωγεῖῳ τοῦ χωρίου Πασσᾶ-κισί· ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ σύλλογος δὲν ἔχει τοιαύτας, χρηγεῖται ἔκτακτος πίστωσις δύο λιρῶν πρὸς ἀγορὰν καὶ ἀποστολὴν αὐτῶν.

3) ὁμοῦς ἡ αἴτησις τῶν ἐφόρων τῆς σχολῆς Δομουζ-δερέ περὶ δωρεᾶς τῆς σειρᾶς τῶν δαπάνη τοῦ φιλομούσου κ. Σ. Ζαφειροπούλου ἐκδοθέντων γεωγραφικῶν χαρτῶν ὑπὸ Kiepert.

4) ὅπως ἡ ἐπιστολὴ τῆς ὀρθοδόξου κοινότητος Ἀμασειᾶς παραπεμφθῇ τῇ ἐκπαιδευτικῇ τοῦ συλλόγου ἐπιτροπῇ.

γ') Ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει πραγματείαν τοῦ γυμνασιάρχου Ἀδριανουπόλεως κ. Μ. Παρανίκα ἐπιγραφομένην «ἀνάλυσις τῆς δ' ὥδῆς τῶν πυθῶν τοῦ Πινδάρου».

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀναγνώσματος ὁ πρόεδρος ἐκφράζει τῷ κ. Μ. Παρανίκα τὰς εὐχαριστίας τοῦ συλλόγου προστιθεῖς, ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τοσούτων ἀσχολιῶν του δὲν λησμονεῖ τὸν σύλλογον, ἀλλ' ἀποστέλλει αὐτῷ ἀναγνώσματα τὰ μὲν ἐνδιαφέροντα· δηλοῖ δέ, ὅτι τὸ γραφεῖον θέλει σπεύσει νὰ ἀναγγεῖλῃ τῷ κ. Μ. Παρανίκα, ὅτι ἀνεγνώσθη ἡ πραγματεία αὐτοῦ.

Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΟΓ'

(Τακτικῆ)

τῆς 18 Φεβρουαρίου 1891.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ κύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἱατροῦ κ. Α. Χρηστίδου, ἐντεῦθεν, δωρουμένου τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ συλλόγου τὸ δίτομον σύγγραμμα «ἡ νῆσος Ρόδος».

Τοῦ ταμίου τοῦ ἐν Καίρῳ ἑλληνικοῦ ἐπικουρικοῦ συλλόγου, πέμποντος ἐπιταγὴν ἐκ Α. ὀθωμ. 30 ἐπὶ τῆς ἐνταῦθα αὐτοκρατορικῆς ὀθωμανικῆς τραπέζης ὡς ἐτήσιον ἐπιχορήγησιν τοῦ ἐπικουρικοῦ συλλόγου τῇ ἑλληνικῇ σχολῇ Ὀδριτσάνης.

Τῶν δημογερόντων τῆς ἐπαρχίας Κολωνίας, παρακαλούντων τὸν σύλλογον, ὅπως ἰδρυθῇ ἐν Νικοπόλει τὸ ἐκ τῶν τόκων τοῦ κληροδοτήμα-

τος τῆς μακαριτίδος Εὐανθίας Μουράτ Θεοφιλίδου συντηρηθησόμενον παρθεναγωγείον.

Τῆς ἐν Γαλατῶν ἀρτισυστάτου διδασκαλικῆς ἀδελφότητος, εὐχαριστούσης ἐπὶ τῇ παραχωρήσει τῆς αἰθούσης τοῦ συλλόγου, ὅπως τελεῖ ἐν αὐτῇ τὰς συνεδριάσεις τῆς καὶ ἐκπραξούσης τὴν λύπην αὐτῆς ἐπὶ τῷ ὅτι συγκατηριθμήθη μετὰ τῶν σωματείων ἄλλης φύσεως καίτοι αὐτὸν τὸν σκοπὸν τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου ἐμμέσως ἐξυπηρετοῦσα.

β') Ὁ πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι, καθὰ ἀνηγγέλη, ὁ κ. Ἀναστάσιος Χρηστίδης, ἰατρός, ἐπρόκειτο νὰ ἀναγνώσῃ πραγματείαν του «περὶ ὑγιεινῆς», ἀλλ' ὅτι, ἐπειδὴ δὲν παρίστανται ἐν τῇ συνεδριάσει ταύτῃ ἀρκετὰ μέλη τοῦ συλλόγου καὶ ἰδίως ἰατροί, προτείνει διὰ τοῦ προεδρείου, ὅπως ἀναβληθῇ ἡ ἀνάγνωσις τῆς πραγματείας του εἰς τὴν προσεχῆ συνεδρίαν. Ἡ περὶ ἀναβολῆς αὕτη πρότασις γίνεται δεκτὴ καὶ οὕτω λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΟΔ'

(Γακτικῆ)

τῆς 25 Φεβρουαρίου 1891.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἐξ. πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Ν. Μαυροκορδάτου, ἀνακοινομένου ἀντίγραφον ἐγγράφου τῆς πρυτανείας τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, δι' οὗ γνωστοποιεῖται τῇ Α. Ε., ὅτι ἡ ἀκαδημαϊκὴ σύγκλητος ἀπέτυχεν ὑποστηρίξασα τὴν πρὸς τὸν σύλλογον χορηγίαν μείζονος ποσού τοῦ ἐκ χιλίων χαρτίνων δραχμῶν ψηφισθέντος καὶ ὅτι αἱ δραχ. αὗται ἀποτελοῦσι φρ. γρ. 785.

Τοῦ κ. Ἐπαμ. Μαυρομαμάτη, γενικοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος ἐνταῦθα, διαβιβάζοντος ἀντίγραφον ἰδιωτικῆς πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῆς τοῦ κ. ἐφόρου τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, δι' ἧς καθίστησιν αὐτὸν ἀντιπρόσωπόν του πρὸς παραλαβὴν τῶν δωρηθειῶν τῇ ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ δημοσιεύσεων τοῦ συλλόγου ἐν διπλοῖς ἀντιτύποις.

Τοῦ κ. Α. Πηνιακώρου, ἐντεῦθεν, δωρομένου διάφορα βιβλία.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας οὐδεμιᾶς ὑπαρχούσης παρατηρήσεως, ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει, ὅτι τελεσθήσεται μνημόσυνον ἐπέτειον ὑπὲρ τῆς μακαρίας ψυχῆς τοῦ Ἡρακλεῖος Βασιάδου ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ τῶν Εἰσοδίων τοῦ Ἡέρην τῇ προσεχῇ κυριακῇ, 3 μαρτίου, ὅτι παραστήσεται ἐν σώματι τὸ προεδρεῖον ἐν τῇ τελετῇ ταύτῃ, καὶ ὅτι παρακαλεῖ καὶ τὰ μέλη τοῦ συλλόγου, ὅπως ἀθρόα συνελθόντα συνενώσωσι τὰς δεήσεις των ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ μακαρίτου.

γ') Ὁ ἰατρός κ. Ἀναστάσιος Χρηστίδης ἀναγινώσκει πραγματείαν του ἐπιγραφομένην «περὶ ὑγιεινῆς, ὑγιεινῆς καὶ τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς ἱστορικῶς καὶ κοινωνικῶς».

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀναγνώσματος ὁ κ. Χρυσάφιδης ποιεῖται πρότασιν, ὅπως τὸ συμπέρασμα τῆς ἀναγνωσθείσης πραγματείας δημοσιευθῇ διὰ τοῦ ἐγγωρίου τύπου, ἵνα γνωσθῇ οὕτω εἰς τε τοὺς ἰατροὺς καὶ ἐν γένει εἰς τὸ δημόσιον.

Ὁ κ. Leval προτείνει νὰ δημοσιευθῇ οὐ μόνον τὸ συμπέρασμα ἀλλὰ καὶ ἅπασα ἡ πραγματεία τοῦ κ. Χρηστίδου, διότι, λέγει, οὕτω τὸ δημόσιον δύναται νὰ πορισθῇ ὠφέλειάν τινα.

Οἱ δὲ κ. Ἀγ. Χρηστίδης καὶ Ὁδ. Ἀνδρέαδης ἀποκρούουσι τὴν πρότασιν, ἥτις θεθεῖσα εἰς ψηφοφορίαν ἀπορρίπτεται.

Ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας τῷ ἰατρῷ κ. Χρηστίδῃ διὰ τὸ κοινωφελὲς αὐτοῦ ἀναγνώσμα, λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΟΕ'

(Γακτικῆ)

τῆς 11 Μαρτίου 1891.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ἀνδρέου Συγγροῦ, ἐξ Ἀθηνῶν, ἐκφράζοντος εὐχαριστίας ἐπὶ τοῖς ἐκδηλωθεῖσι πρὸς αὐτὸν φιλικωτάτοις αἰσθή-

μασιν ὑπὸ τοῦ συλλόγου ἐν δυσίν αὐτοῦ ἐπιστολαῖς.

Τοῦ σεβ. μητροπολίτου Χαλκηδόνος, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ δωρεᾷ τῆς σειρᾶς τῶν εἰκόνων τῆς π. καὶ καινῆς διαθήκης τῶ νη-
πιαγωγείῳ Πασσᾶ-κινό.

Τοῦ κ. Τ. Δ. Παλλαλίδου, ἐντεῦθεν, δω-
ρουμένου, ἐντολῇ τοῦ κ. Θ. Δομίνου, ἐκδότου
τοῦ περιοδικοῦ «ὁ Νέος Πυθαγόρας», τὰ φυλ-
λάδια τῶν μηνῶν ἰανουαρίου καὶ φεβρουαρίου
καὶ δηλοῦντος, ὅτι ἐξακολούθησε πέμπτων εἰς
τὴν ληξῆν ἐκάστου μηνὸς καὶ τὰ λοιπὰ πρὸς
ἐξακολούθησιν.

Τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου,
συναποστελλούσης τὰς πρ' αὐτῇ καὶ διὰ τοῦ
ἀρχαιολογικοῦ παραρτήματος τοῦ ἸΘ' τόμου
δημοσιευθησομένης πραγματείας, δηλούσης,
ὅτι ἡ τοῦ κ. Α. Mordtmann, ἱατροῦ, κατε-
τέθη ἤδη εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ συλλόγου καὶ συ-
νιστώσης ἐπειγόντως τὴν ὑπὸ τοῦ γραφείου
περισυλλογὴν τῶν παρὰ τοῖς λοιποῖς μέλεσι
τῆς ἐπιτροπῆς εὐρισκομένων πραγματειῶν.

Τῆς ἐν Ἰψωμαθείοις ὑπὲρ τῶν ἀπόρων
μαθητῶν ἀδελφότητος «Ἄρωγοῦ», παρακα-
λοῦσης, ὅπως ὁ σύλλογος ἀποστείλῃ τὸν ἐκ-
φωνήσοντα τὸν πανηγυρικὸν ῥήτορα κατὰ τὴν
ἐπέτειον αὐτῆς ἑορτῆν, γενησομένην τὴν 17
τοῦ παρόντος μηνός. Ἐπισυνάπτεται ἰδιαιτέρα
πρόσκλησις διὰ τὴν ἑορτῆν.

Τοῦ ἐξ. πρεσβευτοῦ τῆς Ἰσπανίας ἐνταῦθα
κ. Α. Α. Ruata, προσκαλοῦντος τὸν σύλλο-
γον ἐξ ὀνόματος τῆς ἰσπανικῆς κυβερνήσεως,
ὅπως συμμετάσχῃ τῆς πανηγυρισθησομένης ἐν
Μαδρίτῃ 400ετηριδος ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως
τῆς Ἀμερικῆς.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος
προτείνει :

1) ὅπως παραχωρηθῇ τῇ ἀδελφότητι
«Συμπνοῖα» ἡ αἴθουσα τοῦ συλλόγου τὴν 6
προσεχοῦς ἀπριλίου, ἀντὶ τῆς πρότερον ὀρι-
σθείσης ἡμέρας.

2) ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῆς Α. Ἐξ. τοῦ
πρεσβευτοῦ τῆς Ἰσπανίας, δι' ἧς προσκα-
λεῖται ὁ σύλλογος, ὅπως ἀντιπροσωπευθῇ ἐν
τῇ ἐν Μαδρίτῃ ἑορτασθησομένῃ 400ετηριδι
τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς, ὁ πρόεδρος
προτείνει, ὅπως ἀναβληθῇ τὸ ζήτημα, ἕως οὗ
μελετηθῇ καλῶς καὶ δυναθῇ οὕτω τὸ προε-
δρεῖον νὰ ὑποβάλῃ τὰ δέοντα τῶ συλλόγῳ.

Ἀμρότεροι αἱ προτάσεις τοῦ προέδρου γί-
νονται δεκταὶ ὑπὸ τοῦ συλλόγου.

γ') Ἀγγέλλονται τὸ β' καὶ διὰ ψηφοφο-

ρίας γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη τοῦ
συλλόγου ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Σταυ-
ρουπόλεως κ. Γεννάδιος καὶ ὁ κ. Φραγκούλης
Μαυρογορδᾶτος, ἀρχιτέκτων.

δ') Ὁ κ. Θ. Βεγλερῆς ἀναγινώσκει πραγ-
ματεῖαν ἐπιγραφομένην «ποία ἡ ἔννοια τοῦ
δικαίου ὑπὸ κοινωνιολογικῆν ἔποψιν».

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀναγνώσματος ὁ κ.
Σάββας Ἀποστόλογλου εὐχαριστεῖ τῶ ἀγο-
ρητῇ διὰ τὴν ὠραίαν πνευματικὴν τροφήν, ἣν
παρέσχε διὰ τῆς πραγματείας, ἀλλ' ἡ τροφή
αὕτη, λέγει, δύσπεπτός ἐστι τοῖς πολλοῖς,
διότι τὸ ζήτημα ἐξητάσθη ὑπὸ καθαρῶς φιλο-
σοφικῆν ἔποψιν. Ζητεῖ δὲ τὴν ἄδειαν νὰ ἀκμή
τὰς ἐξῆς δύο παρατηρήσεις: 1) κατὰ τὸν ἀγο-
ρητῆν, ἡ ἔννοια τοῦ δικαίου ἐξεδηλώθη ἀφ' ἧς
ἐποχῆς ἡ κοινωνία ἤρξατο μορφομένη· ἀλλ'
αὐτὸς τὸναντίον φρονεῖ, ὅτι τὸ δίκαιον εἶναι
ἀπόρροια τῆς θεότητος, καὶ ὅτι εἶναι αἰδίου
ὅπως καὶ ὁ Θεός· 2) ὁ ἀγορητῆς ἀναγνωρίζει
τὰ αὐτὰ δικαιώματα καὶ εἰς τὰς γυναῖκας·
περὶ τούτου, λέγει, δὲν ἔχει τὸ αὐτὸ φρόνημα
νομίζων, ὅτι αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ ἔχωσι
τὰ αὐτὰ δικαιώματα μὲ τοὺς ἄνδρας· τὰ τῶν
γυναικῶν δικαιώματα ὥρισεν αὕτη ἡ φύσις,
ὡς ἄριστα ὥρισεν αὐτὰ καὶ ἡ θρησκεία.

Εἰς ταῦτα ἀπαντῶν ὁ κ. Βεγλερῆς ἀναγι-
νώσκει σχετικὴν τινα περικοπὴν τῆς πραγμα-
τείας του, εἰς ἣν προστίθησι καὶ τινας προσφο-
ρικὰς ἐξηγήσεις πρὸς ἐπίρρασιν τῆς ιδέας του.

Ὁ κ. Κέπετζης διαμαρτύρεται ἐν ὀνόματι
ὄλων τῶν νομοθεσιῶν τῆς Εὐρώπης κατὰ τῆς
ιδέας τοῦ κ. Βεγλερῆ, ὅτι αἱ νομοθεσίαι τυραν-
νικῶς πρὸς τὴν γυναῖκα φερόμεναι παρέχου-
σιν αὐτῇ ὀλιγώτερα δικαιώματα. Τὸναντίον,
λέγει ὁ κ. Κέπετζης, ἡ ἔλλειψις δικαιωμάτων
τινῶν παρὰ τῇ γυναικὶ προέρχεται ἐξ ἰδίας
προστασίας πρὸς τὴν γυναῖκα, ὁ δὲ ἀποκλει-
σμός οὗτος ἐλαττοῦται ὅλον ἐν Ἐυρώπῃ·
ἐκτὸς τῆς Σκανδιναβίας ὅλα τὰ ἄλλα κράτη
τῆς Εὐρώπης ἀναγνωρίζουσι τὰ αὐτὰ δικαιώ-
ματα εἰς τὰς μὴ ἐγγάμους καὶ ἐνηλίκους γυ-
ναῖκας, ὑπεροχῇ δὲ τις παρατηρεῖται ἐν τῶ
ἀνδρὶ ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἐγγαμὸν γυναῖκα·
τοῦτο δὲ προέρχεται ἐκ τῆς ιδιότητος τοῦ ἀν-
δρός ὡς ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας.

Ὁ κ. Βεγλερῆς ἀπαντῶν λέγει, ὅτι ἡ πα-
ρατήρησις τοῦ κ. Κέπετζῆ ἔχει ἐντελῆ ὑπόστα-
σιν, ἀλλὰ τὸ ζήτημα, λέγει, ἀφορᾷ εἰς ὅλα τὰ
δικαιώματα τῆς γυναικός, εἰς τὴν ἀτομικὴ-
τητα αὐτῆς, καὶ κατὰ τοῦτο εὐρίσκει αὐτὴν
ὑποδεεστέραν τοῦ ἀνδρός.

Ἐπὶ τούτοις ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας ἐν ὀνόματι τοῦ συλλόγου τῷ κ. Βεγλερῇ διὰ τὸ σπουδαῖον ἀνάγνωσμά του, λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΟΣ'

(Τακτικὴ)

τῆς 18 Μαρτίου 1891.

Προεδρεύοντος τοῦ ἐκ τῶν ἀντιπροσέδρων κ.

ΑΘ. ΠΗΝΙΑΤΩΡΟΥ.

Ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως, ἀπόντος τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως, ἀναβάλλεται καὶ α') ἀνακοινῶνται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Βραίλξ κ. Ν. Π. Κούπα, αἰτουμένου τὴν ἀποστολὴν τακτικοῦ πληρεξουσίου ἐγγράφου ληφθησομένου παρὰ τοῦ ἐνταῦθα αὐτοκρατορικοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ κληροδοτήματος τοῦ μακαρίτου Α. Σταματιάδου καὶ τὴν πληρωμὴν τῇ διευθύνσει τοῦ Νεολόγου τῶν ὑπ' αὐτοῦ δαπανηθέντων ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ διὰ λογαριασμὸν τοῦ συλλόγου 94 φράγκων.

Τῶν κκ. Bär und Hermann τυπογράφων ἐν Λειψίξ, ἀγγελλόντων, ὅτι ἡ ἐκτύπωσις τοῦ Α' τόμου τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Wecklein ἐκδομένου Αἰσχύλου ὑπερέβη ἤδη τὸ 18ον τυπογραφικὸν φύλλον, ζητούντων κατὰ τὸ 8ον ἄρθρον τοῦ συμβολαίου τὴν πληρωμὴν τῶν ἐκτετυπωμένων 18 φύλλων ὡς καὶ τῶν ἐξόδων τοῦ ἀγγείου τοῦ Δαρείου καὶ τῆς προτομῆς τοῦ ποιητοῦ καὶ ἐπισυναπτόντων ἅμα πάντα ταῦτα μετὰ τῆς σημειώσεως τῶν πρὸς αὐτοὺς ὀφειλομένων.

Τοῦ ἐν Σμύρνη Ἡρακλέους Παπαστεφάνου, ἀγγέλλοντος τὴν ἐκδοσιν τῆς ἱστορίας τῆς Ἐρυθραϊκῆς γερονήσου καὶ ἐξαιτουμένου τὴν ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν τοῦ συλλόγου συνδρομὴν, πέμποντος δ' ἅμα καὶ ἀγγελίαν τῆς ἐκδόσεως.

Τοῦ κ. Ι. Σιώτου, ἱατροῦ, ἀγγέλλοντος, ὅτι διὰ λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεώς του ἀδυνατεῖ νὰ κάμῃ τὴν διάλεξίν του τῆς προσεχοῦς κυριακῆς καὶ ἐξαιτουμένου ἐπὶ τούτῳ συγγνώμην.

Τοῦ ἐν Σηλυβρίξ κ. Ν. Γεωργιάδου, ἀποστέλλοντος τῷ συλλόγῳ γλωσσικὴν ὕλην διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα.

Τοῦ ἐφόρου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Ἐιδελβέργῃ πανεπιστημίου, ἀποστέλλοντος ἐγκύκλιον τοῦ περιοδικοῦ Neue Heidelbergische Jahrbücher καὶ ζητούντος τὰ ἐλλείποντα τεύχη τῶν δημοσιεύσεων τοῦ συλλόγου.

β') Ἀγγέλλεται τὸ β' καὶ γίνεται διὰ ψηφοφορίας δεκτὸς ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Ἰωάννης Ἐνωμοτάρχης, δικηγόρος.

γ') Ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει πραγματείαν τοῦ ἐν Πρεβέζῃ κ. Χρήστου Παπαδοπούλου «περὶ τῶν ἐν Σιδῶνι ἀνασκαφῶν».

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀναγνώσματος ὁ προεδρεύων ἐπαινέσας τὸν κ. Χρ. Παπαδόπουλον, ὅτι οὐ παύεται ἀποστέλλων ἐκάστοτε τῷ συλλόγῳ σπουδαίας πραγματείας του λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΘΟΖ'

(Τακτικὴ)

τῆς 1 Ἀπριλίου 1891.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῶν δύο ἡγουμένων συνεδριάσεων α') ἀνακοινῶνται ἡ

ἄλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ Σεβ. μητροπολίτου Ἀγκύρας, ἀπαντῶντος εἰς τὴν περὶ συστάσεως παρθεναγωγείου ἐν μικρῇ Ἀσίῃ ἐγκύκλιον τοῦ συλλόγου.

Τῶν εὐγενεστάτων δεσποινίδων Σοφίας Α. Βαλτχίτζῆ καὶ Χαρικλείας Ν. Μαυρογορδάτου, κοσμητριῶν τοῦ παρθεναγωγείου Θεραπείων, ἀγγελλουσῶν τὴν ἀπώλειαν ἐκ πυρκαϊῆς τῆς δωρηθείσης ὑπὸ τοῦ συλλόγου τῷ παρθεναγωγείῳ σειρᾶς τῶν γεωγραφικῶν πινάκων Kiepert καὶ ἐκφραζουσῶν τὴν ἐλπίδα, ὅτι ὁ σύλλογος μεριμνήσει ν' ἀποστείλῃ τῇ σχολῇ ἑτέραν εἰς ἀντικατάστασιν τῆς ἀπολεσθείσης σειρᾶς.

Τοῦ κ. Χρ. Παππαδοπούλου ἐκ Πρεβέζης, ἀποστέλλοντος πραγματείαν του ὑπὸ τὸν τίτλον «μελέτη ἐπὶ τῆς θρησκείας τῶν ἀρχαίων Κυπρίων».

Τοῦ Σεβ. μητροπολίτου Σισανίου, προέδρου τῆς τῷ πατριαρχικῶν τυπογραφείῳ διεύθυνσεως ἐπιτροπῆς, παρακαλοῦντος τὸν σύλ-

λογον ἐξ ὀνόματος τῆς ἐπιτροπῆς, ὅπως πᾶσαι αἱ τυπογραφικαὶ ἐργασίαι παραγγέλλωνται ἐφεξῆς, εἰ δυνατόν, ἐν τῷ πατριαρχικῷ τυπογραφεῖῳ ἐπὶ ἐκπτώσει 10 % τῶν τιμῶν τῶν ἄλλων τυπογραφεῖων.

Τοῦ ἐν Ἀλατσαῖτοις συλλόγου Ἐρυθραίας, αἰτουμένου τὴν ὕλικὴν τῶν μελῶν τοῦ συλλόγου συνδρομῆν ὑπὲρ τῶν ἀνοικοδομουμένων δημοτικῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς κοινότητος καὶ ἀποστέλλοντος 50 ἀντίτυπα ἐκκλήσεων πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ ὁμογενεῖς, ὅπως ὁ σύλλογος διαθέσῃ αὐτὰ κατὰ βούλησιν.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας προτάσει τοῦ προεδρείου ὁ σύλλογος ἀποδέχεται 1) ὅπως ἀποσταλῶσι ταῖς εὐγενεστάταις δεσποινίσαι Σοφίᾳ Α. Βαλτατζῆ καὶ Χαρικλείᾳ Ν. Μαυρογορδάτου ἕτερα ἀντίτυπα τῶν δαπάνῃ τοῦ κ. Σ. Ζαφειροπούλου ἐκδοθέντων χαρτῶν, καθότι τὰ ἤδη ἀποσταλέντα αὐταῖς ἀπετεφρώθησαν ἐν τῇ πυρκαϊᾷ τῇ ἐπισυμβῆσῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ Βαλτατζῆ.

2) Ὅπως αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ μητροπολίτου Ἀγκύρας καὶ τοῦ ἐν Ἀλατσαῖτοις συλλόγου «Ἐρυθραίας» παραπεμφθῶσι τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ.

3) Ὅπως ἡ ἐπιστολὴ τοῦ προέδρου τῆς διευθυνούσης τὸ πατριαρχικὸν τυπογραφεῖον ἐπιτροπῆς Σεβ. μητροπολίτου Σισανίου κ. Ἀθανασίου παραπεμφθῇ τῇ συντακτικῇ ἐπιτροπῇ.

γ') Ὁ κ. μαρκήσιος Carlotti ἀναγινώσκει γαλλιστὶ πραγματεῖαν του ἐπιγραφομένην «περὶ Ἡροδότου».

Μετὰ τὸ πέρασ τοῦ ἀναγνώσματος ὁ πρόεδρος λέγει, ὅτι ὁ σύλλογος ἤκουσε μετὰ πολλοῦ τοῦ ἐνδιαφέροντος τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ κ. Carlotti καὶ δι' αὐτοῦ θερμῶς εὐχαριστεῖ τῷ ἀγορητῇ καθὼς καὶ πᾶσι τοῖς ἔξογον κατέχουσι θέσιν, αἵτινες εὐηρεστήθησαν παραστῆναι ἐν τῇ συνεδριάσει ταύτῃ τοῦ συλλόγου· ἰδιάζοντα δ' εὐχαριστήρια ἀπονέμει τῇ εὐγενεστάτῃ συζύγῳ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας, ὅστις κατὰριθμεῖται μετὰ τῶν ἐπιτίμων μελῶν τοῦ συλλόγου.

Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΟΠ'

(Τακτικὴ)

τῆς 8 Ἀπριλίου 1891.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ κύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ἰωακείμ Βαλαβάνη, ἐντεῦθεν, πέμποντος διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα γλωσσικὴν ὕλην τῆς πατρίδος τοῦ Ἀραβανίου.

Τῶν ΣΣ. μητροπολιτῶν Νεοκαισαρείας καὶ Χαλδείας, ἀπαντώντων εἰς τὴν περὶ συστάσεως παρθεναγωγείου ἐν μικρῇ Ἀσίᾳ ἐγκύκλιον τοῦ συλλόγου.

Τοῦ φιλογενεστάτου κ. Στ. Ζαφειροπούλου ἐκ Μασσαλίας, ἀποστέλλοντος πέντε ἀντίτυπα τοῦ χάρτου τῆς Βουλγαρίας πρὸς συμπλήρωσιν τῶν προαποσταλέντων ἑλλίπων πέντε γεωγραφικῶν χαρτῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας.

Τοῦ πρυτάνεως τοῦ πανεπιστημίου Montpellier, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν τῷ συλλόγῳ διὰ τοῦ ἐν Παρισίοις ὑπουργείου τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως

1) Ἀντιτύπου συλλογῆς ἐγγράφων τοῦ πανεπιστημίου.

2) Μεταλλίου πρὸς ἀνάμνησιν τῶν ἐπὶ τῇ 600ετηρίδι ἑορτῶν, καὶ

3) ἀντιτύπου τῶν ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς πρακτικῶν τοῦ πανεπιστημίου.

Τοῦ ἐνταῦθα ἐλληνικοῦ συλλόγου «Ἐρμού», αἰτουμένου τὴν παραχώρησιν τῆς αἵθουσας τοῦ συλλόγου τῇ κυριακῇ τοῦ Θωμᾶ πρὸς τέλει ἐν αὐτῇ μουσικῆς ἐσπερίδος χάριν τῶν οἰκογενειῶν τῶν μελῶν αὐτοῦ.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ

1) ὅτι ἡ μὲν γλωσσικὴ ὕλη τοῦ κ. Ι. Βαλαβάνη παραπέμπεται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ, αἱ δὲ ἐπιστολαὶ τῶν μητροπολιτῶν Νεοκαισαρείας καὶ Χαλδείας τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ.

2) προτείνει καὶ ὁ σύλλογος ἀποδέχεται, ὅπως παραχωρηθῇ τῷ συλλόγῳ «Ἐρμῆ» ἡ αἴθουσα τοῦ συλλόγου διὰ τὴν μουσικὴν ἐσπερίδα τὴν ἐσπέραν τῆς κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ.

γ') Ἀγγέλλεται τὸ β' καὶ ψηφοφορηθεὶς γίνεται δεκτὸς ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Pinóyro y Vilavicencio.

δ') Ὁ κ. Pinóyro y Vilavicencio ἀναγινώσκει γαλλιστὶ πραγματείαν του ἐπιγραφομένην «Ἡ Ἀνατολή καὶ ἡ ἐν Μαδρίτη ἐκθεσις τοῦ 1892».

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀναγνώσματος ὁ κ. Leval παρατηρεῖ, ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ ἐπιφέρει κρίσεις ἐπὶ τοῦ ἀναγνώσματος, καθότι τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ οὐδ' ὅπως ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν τίτλον του, οὐχ ἤττον ποιεῖται ἐπιφύλαξιν τινα ὡς πρὸς τὴν ιδέαν, ὅτι ὁ χριστιανισμὸς προὔπηργεν ἐν Ἀμερικῇ πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως αὐτῆς ὑπὸ Χριστοφόρου Κολόμβου διὰ τὸν λόγον, ὅτι ὁ σταυρὸς προὔπηργεν ἐν Ἀμερικῇ. Ὁ σταυρὸς, λέγει, ὑπῆρχε παρὰ τοῖς Ἑβραίοις πρὸ τοῦ χριστιανισμοῦ. Ταῦτα λέγων ὁ κ. Leval ὑποδείκνυσι συγγράμματά τινα σχετικὰ, ὧν μναίαν δὲν ἐποίησεν ὁ ἀγορητής.

Ἀπαντῶν ὁ ἀγορητὴς λέγει, ὅτι τὴν ιδέαν του περὶ προὔπαρξως τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν Ἀμερικῇ δὲν ἐστήριξεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ μόνου ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πολλῶν ἄλλων δεδομένων, ἰδίᾳ δὲ τῶν περὶ Pithalkoal παραδόσεων· ἐπιπροστίθησι δέ, ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ ρηθέντα εἰσι σύνοψις τῶν ὑπὸ Μεξικανοῦ συγγραφεῶς λεχθέντων.

Ὁ κ. Χρυσαιφίδης ὁμολογεῖ μὲν καὶ οὗτος, ὅτι εἶναι ἀπαρασκευάστος πρὸς συζήτησιν, διότι ὁ τίτλος τοῦ ἀναγνώσματος δὲν συνάδει πρὸς τὸ περιεχόμενον· παραδέχεται δὲ ἐν μέρει, ὅτι ὁ χριστιανισμὸς ὑπῆρχεν ἐν Ἀμερικῇ πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως αὐτῆς, ἀλλὰ, λέγει, ὅτι ὁ κ. Leval ἔσφαλε δούς προσοχὴν ὡς πρὸς τοῦτο μόνον εἰς τὰ περὶ σταυροῦ λεχθέντα παρὰ τοῦ ἀγορητοῦ· ἔχει ὁμως καὶ ἐν μέρει δίκαιον ὁ κ. Leval, διότι ὁ ῥήτωρ δὲν ἀνέπτυξε τὸ μέρος τοῦτο ὡς τὸ κύριον ζήτημα· ὁ κ. Χρυσαιφίδης λέγει, ὅτι ἡ Ἀμερικὴ κατοικήθη πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς ὑπὸ ἀσιατικῶν λαῶν, ὅπως ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν φρονεῖται, λέγει, ὅτι λαοὶ ἐξ Ἰνδικῆς γινώσκοντες τὸν χριστιανισμόν, ἐκδιωχθέντες ἐκεῖθεν κατὰ τὸν ΙΑ', ΙΒ' καὶ ΙΓ' αἰῶνα μετέβησαν εἰς Ἀμερικὴν.

ε') Ὁ πρόεδρος εὐχαριστῶν ἐκ μέρους τοῦ συλλόγου τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ἰσπανίας διὰ τὴν πρόσκλησιν εἰς τὴν ἐν Μαδρίτη γενησομένην ἐκθεσιν ὁμολογεῖ, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ συλλόγου εὐκολύνεται ἐκ τῆς ἐμβριθοῦς καὶ καλλιτεχνικῆς πραγματείας, ἣν ἀνέγνω ὁ κ. Pi-

néyro y Vilavicencio. Εὐχαριστῶν δὲ τῷ ἀγορητῇ διὰ τὸ ἀνέγνωσμά του λέγει, ὅτι εἶναι ἄξιον μεγάλης προσοχῆς οὐ μόνον διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ ἀξίαν, ἀλλὰ καὶ διότι τοιοῦτον ἔργον ἀσφαλίζει τῷ συλλόγῳ οὐκ ὀλίγας πολυτίμους συμπαθείας.

Τέλος ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ συλλόγου τῷ ἐξοχωτάτῳ πρεσβευτῇ τῆς Γαλλίας εὐαρεστηθέντι παραστῆναι ἐν τῇ συνεδριάσει ταύτῃ καὶ παρασχόντι οὕτω μερίστην τῷ συλλόγῳ ἐνθάρρουνσιν. Ἐπίσης ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας τοῦ συλλόγου τῇ εὐγενεστάτῃ σύζυγῳ τοῦ ἐξοχωτάτου πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας.

Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΘΘ'

(Ἑκτακτος)

τῆς 14 Ἀπριλίου 1891.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΔΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης ἐκτάκτου συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Βοστώνῃ τῆς Ἀμερικῆς ἀρτισυστάτου ἑλληνικοῦ συλλόγου Πλάτωνος, ἀγγέλλοντος τὴν σύστασιν αὐτοῦ καὶ ἐξαιτουμένου τὴν ἀποστολὴν διδακτικῶν τινῶν βιβλίων καὶ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου.

Τῆς ἐνταῦθα ἑλληνοκαθολικῆς ἀδελφότητος Συμπνοίας, εὐχαριστούσης ἐπὶ τῇ παραχωρήσει τῆς αἴθουσας τοῦ συλλόγου τῇ ἐσπέρᾳ τοῦ σαββάτου 6/18 ἀπριλίου πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπὲρ αὐτῆς δοθείσης μουσικῆς συναυλίας.

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος προτείνει, ὅπως τῷ ἐν Βοστώνῃ τῆς Ἀμερικῆς ἑλληνικῷ συλλόγῳ αἰτησαμένῳ ἀποσταλῶσιν οἱ τόμοι τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου, ὅπερ καὶ ἀποδέχεται ὁ σύλλογος. Ὡσαύτως ἀποδέχεται ὁ σύλλογος καὶ τὴν πρότασιν τοῦ προέδρου, ὅπως παραχωρηθῇ ἡ μεγάλη τοῦ συλλόγου αἴθουσα τῇ ἑλληνοκαθολικῇ ἀδελφότητι «Συμπνοίᾳ».

γ') Ὁ μὲν πρόεδρος τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἀντιπρόεδρος κ. Χρ. Χατζηγεωργίου ἀναγινώσκει τὴν περὶ δημοσίων διαλέξεων ἐν τῷ συλλόγῳ ἐκθεσίν του, ὁ δὲ γενικός

γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν περὶ ἀλληλο-
γραφίας καὶ προσφορῶν ἐτησίαν ἔκθεσίν του,
ὁ δὲ εἰδικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἔκ-
θεσιν περὶ τῶν πεπραγμένων τῶν κοσμητόρων
καὶ τοῦ συλλόγου ἐν ταῖς συνεδριάσεσιν αὐτοῦ,
ὁ δὲ βιβλιοφύλαξ ἀναγινώσκει ἔκθεσιν περὶ
τῆς βιβλιοθήκης τοῦ συλλόγου καὶ ἐπιψηφί-
ζεται ἢ παρ' αὐτοῦ αἴτησις τοῦ ποσοῦ λ. τ.
4,92 ὑπὲρ τῆς βιβλιοθήκης πρὸς συμπλήρωσιν
τῶν γενομένων ἐτησίων δαπανῶν ἐν αὐτῇ.

δ') Ὁ ταμίας ἀναγινώσκει τὴν ἐτησίαν
αὐτοῦ ἔκθεσιν ἔχουσαν ὡδὲ:

«Κύριοι.

Κατ' ἐντολὴν τοῦ ἡμετέρου προέδρου ἐξο-
χωτάτου Κ. Καλλιᾶδου βέη καὶ κατὰ καθή-
κον ὑπὸ τοῦ κωνοτισμοῦ ἐπιβαλλόμενόν μοι,
λαμβάνω τὴν τιμὴν καὶ ἐφέτος νὰ ὑποβάλω
ὑμῖν τὴν ἔκθεσιν τῆς διαχειρίσεως τοῦ τα-
μείου τοῦ ἡμετέρου συλλόγου.

Τῆς ἐκθέσεώς μου ἄρχομαι ἀπὸ τῶν ἐκτά-
κτων συνδρομῶν, ἐν αἷς πρώτῃν θέσιν κατέχει
τὸ ἐν Ἀθήναις ἔθνικόν πανεπιστήμιον, ὅπερ
ἐν δυοῖς δόσεσιν ἀπέστειλεν ἡμῖν φρ. 2,431,
τὰ ὁποῖα παρήγαγον λ. Τ. 105.26. Ὁ σύλ-
λογος ἐπίσης ὁμολογεῖ χάριτας καὶ εὐγνωμο-
σύνην εἰς τοὺς ἐξῆς μεγατίμους δωρητάς:

Ἡ Α. Ε. ὁ πρίγκηψ Γ. Μαυροκορδάτος
προσῆνεγκε φρ. 1500 δι' ἀγορὰν μικροσκο-
πίου καὶ ἠλεκτρικῆς συσκευῆς πρὸς χρῆσιν τοῦ
ἡμετέρου συλλόγου· ὁ ἐν Μασσαλίᾳ ἀξιότιμος
κ. Στ. Ζαφειρόπουλος λ. Τ. 25· ὁ ἀξιότιμος
κ. Ἀνδρέας Συγγρός λ. Τ. 20· ὁ σεβαστὸς
ἡμῶν συμπολίτης καὶ ἐταῖρος κ. Δ. Ν. Ταμ-
βάκος λ. Τ. 10. Διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς βι-
βλιοθήκης τοῦ ἡμετέρου συλλόγου οἱ μὲν ἀξιό-
τιμοι κ. Α. Ζαρίφης καὶ Θ. Μαυρογορδάτος

προσέφερον ἀνά λ. Τ. 10, οἱ δὲ ἀξιότιμοι κ.
Α. Σπανδωνῆς, Α. Πασπαλλῆς, Ι. Ἰωαν-
νίδης καὶ Α. Παντζήρης ὁμοῦ λ. Τ. 10, ἦτοι
ἐν ὄλῳ λ. Τ. 30. Τὸ ὅλον τῶν ἐκτάκτων συν-
δρομῶν λ. Τ. 256.26. Λίαν δ' εὐχάριστον
εἶναι, κύριοι, ὅτι αἱ ἐκτακτοὶ συνδρομαὶ ἐφέ-
τος εἶναι ἀνώτεροι τοῦ διπλασίου ποσοῦ τῆς
παρελθούσης χρήσεως.

Εἰσεπράχθησαν ἐκ τακτικῶν συνδρομῶν λ.
Τ. 180.20, ἐξ ὧν λ. Τ. 77.20 ἐκ καθυστε-
ρουμένων συνδρομῶν καὶ λ. Τ. 103 ἐκ τῶν
τοῦ τριακαστοῦ ἔτους. Ἡ μὴ ἐγκαίριος εἰσπρα-
ξίς τῶν τακτικῶν συνδρομῶν τοῦ Α' ἔτους καὶ
τοῦ πεμπτημορίου προσῆλθεν ἐκ τῆς τοῦ εἰσπρα-
κτορὸς μας μακροχρονίου ἀσθενείας, ἣτις ἐπή-
νεγκε τὴν καθυστέρησιν τοὐλάχιστον 100 συν-
δρομῶν τοῦ Α' ἔτους. Ἐκ δικαιοῦματος δι-
πλωμάτων εἰσεπραξάμεν τὸ ὅλον λ. Τ. 45,
ἦτοι λ. Τ. 9 ἐκ παρελθουσῶν χρήσεως καὶ λ.
Τ. 36 ἐκ νέων μελῶν τοῦ συλλόγου. Τὸ ἐκ τῆς
θεατρικῆς παραστάσεως καθαρὸν προϊόν ὑπῆρ-
ξεν ἐφέτος πολὺ ἀνώτερον τοῦ περυσιοῦ, ἀ-
νεβλῆν εἰς λ. Τ. 144.62. Πρέπει δὲ νὰ ὁμο-
λογήσωμεν, ὅτι ἡ ἐπιτυχία αὕτη ὀφείλεται
τῇ δραστηρίῳ καὶ ἀκαμάτῳ μερίμνῃ τοῦ ἡμε-
τέρου προέδρου ἐξοχωτάτου Κ. Καλλιᾶδου
βέη, ὅστις διὰ τῶν πολλῶν καὶ ὑψηλῶν σχέ-
σεών του προσελκύει ὡσημέρην τὰς συμπαθείας
καὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ σεβαστοῦ κοινοῦ ὑπὲρ
τοῦ ἡμετέρου συλλόγου.

Καταλήγων, κύριοι, φέρω εἰς γνώσιν ὑμῶν,
ὅτι αἱ εἰσπραξίαι τοῦ ἐνεστῶτος συλλογικοῦ
ἔτους ἀνῆλθον εἰς λ. Τ. 636.08, αἱ δὲ δα-
πάναι εἰς λ. Τ. 554.59· ὥστε ἔχομεν εὐτυ-
χῶς περίσσευμα ἐκ λ. Τ. 84.49. Ἐῤῥομαι
δὲ ἀπὸ καρδίας, ὅπως ὁ δικδοχὸς μου παρου-
σιάσῃ ὑμῖν περίσσευμα πολὺ ἀνώτερον τοῦ
τῆς ληξιάσης χρήσεως».

φότητος ταύτης ὡς μὴ ἀποσταλέντα αὐτῷ, ἐπιφυλάσσειται νὰ προτείνῃ τὰ δέοντα, ἄρῳ πρότερον λάβῃ γνώσιν αὐτοῦ.

γ') Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει τῷ συλλόγῳ, ὅτι συνωδὰ τῷ 23 ἄρθρῳ τοῦ κανονισμοῦ διεγράφησαν τοῦ μητρώου τῶν μελῶν αὐτοῦ οἱ κκ. Ἀσλανίδης, Γιαβέρ πασσᾶς, Ε. Γ. Μελαγχορινός, Βεδρός Κουγιουμπζιάν καὶ Γ. Μαργέλλος.

δ') Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει μετὰ λύπης τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου, ἐπιτίμου μέλους τοῦ συλλόγου, καὶ προτείνει ὁ δὲ σύλλογος ἀποδέχεται, ἵνα ἐκφρασθῇ ἐν τοῖς πρακτικοῖς ἡ λύπη τοῦ συλλόγου, ἀποσταλῆ δὲ συλλυπητήριον γράμμα τῷ ἔθνικῷ πανεπιστημίῳ.

ε') Ὁ κ. Κ. Περδικιδής, εἰσηγητὴς τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἀναγινώσκει τὴν ἐτησίαν ἔκθεσιν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἔχουσαν ὧδε.

«Κύριοι.

Τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐπιτροπὴν ἀπέτελεσαν κατὰ τὸ παρὸν συλλογικὸν ἔτος ὑμέτερά ψήφῳ οἱ κκ. Βεγλερῆς Γ., Γεδεών Μ., Calvert J., Curtis Ch. G., Κούππας Π. Δ., Long A., Μανσούρωρ Π., Millingen A. van, Mordtmann A. ἱατρός, Περδικιδής Κ., Prétextat, Σαλτέλης Θ., Σιδερόπουλος Ξ. Α. καὶ Σμύρνωφ Α. Ἐξ αὐτῶν ἐθρήνησεν ἡ ἐπιτροπὴ τὸν ἀπρόοπτον θάνατον τοῦ Π. Δ. Κούππα, ἐξαιρέτου συνεργάτου καὶ σοφοῦ ἐρευνητοῦ τῶν βυζαντινῶν λειψάνων.

Τῶν ἐταίρων κληθέντων εἰς πρώτην συνεδρίασιν, προεδρεῖα τοῦ κ. προέδρου τοῦ συλλόγου, ἐξελέγη πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ὁ αἰδισιμώτατος κ. Ch. G. Curtis καὶ γραμματεὺς ὁ κ. Ξ. Α. Σιδερόπουλος· ἐκ τῶν συγκληθεῖσων ἔνδεκα συνεδριάσεων συνεκροτήθησαν ὀκτώ, ὧν ἀπασῶν προήδρευσεν ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς. Πλὴν τριῶν μελῶν, τῶν κκ. Βεγλερῆ, Γεδεών καὶ Σαλτέλη, τὰ λοιπὰ πλέον ἢ ἅπαξ προσήλθον εἰς τὰς συνεδριάσεις· ἐν τῷ μεταξύ ὁ κ. Prétextat ἔνεκα τῆς ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ διαμονῆς αὐτοῦ ὑπέβαλε παραίτησιν, μὴ γενομένην δεκτὴν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς.

Τὰς ἐργασίας τῆς ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν περίοδον ταύτην συνοψίζομεν ἐν τοῖς ἑπομένοις.

Βυζαντινά.

Ὁ ἱατρός κ. Α. Mordtmann ἐρμηνεύσας ἀνεκοίνωσεν ἐπιγραφὴν ἐπιτύμβιον εἰς τὴν θυ-

γατέρα τοῦ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου ἀκμάσαντος διασήμεου στρατηγοῦ Βελισαρίου· τὴν ἐπιγραφὴν εὕρισκόμενην ἐν τῷ ἐν Θεσσαλονίκῃ ὀθωμανικῷ τεμένει «Αἰγια-σόφις» ἀντέγραψε καὶ ἀπέστειλε διὰ τὸν ἡμέτερον σύλλογον ὁ αὐτόθι πρόξενος τῆς Γερμανίας καὶ ἀδελφός τοῦ ἱατροῦ κ. Jean Mordtmann.

Ὁ κ. Ξ. Α. Σιδερόπουλος ἀνεκοίνωσεν ἐπιγραφὴν ἐπὶ στήλης κειμένης ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ μουσεῖῳ τοῦ Ἰωνιλλῆ-κισσκ' ἐτέραν ἐπὶ πλίνθων καὶ ἄλλην ἀναθηματικὴν πρὸς τὴν Θεοτόκον, ἀμφοτέρας εὐρεθείσας ἐν ἑρείπιοις βυζαντινοῖς, ἀναφανεῖσι κατὰ τὴν ἀπόρουζιν τῶν θεμελίων τοῦ γανίου Τζαφρεῖ ἐν Τσακμακτζιλάρ-γυκουσοῦ τῆς Πόλεως· πρὸς τοῦτοις ἀνεκοίνωσε διαφόρους ἐπιγραφὰς ἐπὶ πλίνθων ἐξαχθεῖσων ἐκ τῶν θεμελίων βυζαντινοῦ οἰκοδομήματος κατεδαφίζομένου ἤδη καὶ ἀνασκαπτομένου, κειμένου δὲ ἐν Γεδίκ-πασσᾶ τῆς πόλεως, καὶ περιγράψας αὐτὸ ἐγνωμάτευσεν, ὅτι τοῦτο ἀνήκει εἰς τὸν παρὰ τὸ Χαλκοῦν τετραπυλον τοποθετούμενον ναὸν τῶν ἀγίων τεσσαράκοντα Μαρτύρων καὶ τὴν ἀπ' αὐτοῦ παρωνυμομένην κιστέραν, τῆς ὁποίας τὸν βυθὸν ἠγνόουν ἐπὶ τοῦ Βουονδελμοντίου (1422). Τὸν ναὸν τοῦτον ἤρξατο οἰκοδομεῖν πραιτώριον ὄντα πρότερον ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος, συνεπλήρωσε δὲ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Φωκάς. Ἀποράσει τῆς ἐπιτροπῆς καὶ δαπάνῃ 2 1/2 λιρ. τουρκ. ἐλήφθησαν ἀνά ἕξ ἀντίτυπα καὶ τέσσαρες φωτογραφικαὶ ἀπόψεις πρὸς διάσωσιν τοῦ οἰκοδομήματος τούτου, οὗ μελέτην ποιήσεται προσεχῶς ὁ κ. Σιδερόπουλος.

Ὁ κ. Alex. van Millingen προὐκάλεσε σπουδαίαν συζήτησιν παρὰ τῇ ἐπιτροπῇ περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἐβδόμου, ὅπερ συχνότατα μνημονεύμενον ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων περιελάμβανε διασήμεους ναοὺς, παλάτιον καὶ λιμένα· ἀνεκοίνωσε δὲ διάφορα χωρία βυζαντινῶν συγγραφέων καὶ ἱστορικῶν τῆς Δύσεως, ἐξ ὧν φαίνεται, ὅτι τὸ Ἐβδομον δὲν περιελαμβάνετο ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς Κων/πόλεως ἀλλ' ἐκτὸς αὐτῆς ἐν ἀποστάσει ἐπτὰ μιλίων, ἂν οὐχὶ ἀκριβῶς ἔνθα νῦν τὸ Μακρί-κισοῖ, οὐ μακρὰν ὅμως καὶ ἐντεῦθεν αὐτοῦ· παρατήρησεν, ὅτι πρῶτος ὁ Γύλλιος ἐτοποθέτησεν αὐτὸ εἰς τὸ νῦν καλούμενον Τεκφούρ-σεράϊ καὶ τὴν γνώμην αὐτοῦ ἠκολούθησαν πάντες σχεδὸν μέχρι σήμερον. Ὁ κ. Α. Mordtmann ἀπεφάνθη ὑπὲρ τοῦ κ. Millingen, ἐπαγόμενος χωρίον τοῦ ἱστορικοῦ Παχυμέρους, τοῦ τελευταίου τῶν μνηιῶν ποιουμένων τοῦ Ἐβδόμου

ιστορικῶν. Τῆς συζητήσεως ἐπι ὑφισταμένης ἢ ἐπιτροπῇ ἀπέκλινε κατ' ἀρχὴν ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ κ. Millingen, παρακαλέσασα αὐτόν, ἵνα κατατάξας τὰς σημειώσεις αὐτοῦ εἰς εἰδικὴν πραγματείαν, δημοσιεύσῃ αὐτὴν διὰ τοῦ ἐπι θύραις ἀρχαιολογικοῦ παραρτήματος τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ. Ὁ κ. Millingen ἀπεδέξατο προθύμως τὴν παράκλησιν τῆς ἐπιτροπῆς προσθεῖς, ὅτι ἐξακολουθήσει τὰς ἐπι τοῦ θέματος μελέτας αὐτοῦ.

Ἡπειρωτικά.

Τὸ γραφεῖον τοῦ συλλόγου παρέπεμψεν ἡμῖν τὰς πρὸ πολλοῦ πεμφθείσας διαφόρους ἐπιγραφὰς ὑπὸ τοῦ πρῶτον μὲν Βελεγράδων, νῦν δὲ μητροπολίτου Ἀμασειᾶς κ. Ἀνθίμου τοῦ Ἀλεξούδη. Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται εἰσι διαφόρων ἐποχῶν, ἑλληνιστί, λατινιστί καὶ σλαυιστί, προσέρχονται δὲ ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς ἐν Ἡπείρῳ Ἀπολλωνίας, ἧς καὶ ἑτέρας ἐπιγραφὰς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ φιλομούσου καὶ φιλαρχαίου ἀρχιερέως σταλείσας ἐδημοσίευσεν ἤδη ὁ σύλλογος. Ἡ ἐπιτροπὴ ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς ἐκδόσεως καὶ τῶν τελευταίων τούτων ἐν ταῖς δημοσιύσεσι τοῦ συλλόγου.

Πλὴν τούτων παρέπεμψεν ἡμῖν καὶ ἑτέραν ἐπιγραφὴν, σταλείσαν ὑπὸ τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου, προσερχομένην δὲ ἐκ Νικοπόλεως τῆς Ἡπείρου ἢ ἐπιτροπῇ ἀγνοεῖ ἂν ἐδημοσιεύθῃ αὕτη ὑπὸ τοῦ ἐπιστελλαντος. ὅστις, ὡς γνωστόν, δημοσιεύει ἐκάστοτε διὰ διαφόρων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν ποικίλης ὕλης διατριβὰς.

Μικρασιατικά.

Ὁ κ. Α. Long ἀφ' ἐνός καὶ ὁ ἐν Ἀρτάκη ἱατρός κ. Λήμιος ἀφ' ἑτέρου διὰ τοῦ συλλόγου ἀνεκοίνωσαν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ἀντίγραφα μικρὰς παρουσιάζοντα παραλλαγὰς γραμμάτων ψήφισματος τῆς πόλεως Κυζίκου περὶ τῆς εὐεργετιδῆς αὐτῆς βασιλείσσης Τρυφαίνης καὶ περὶ ἀγορανομικῶν διατάξεων, ἐν αἷς φαίνεται ἡ συνήθεια τῆς διατιμῆσεως τῶν ὀνίων (νᾶρχ) ὑφισταμένη καὶ ἀλλαγῶν.

Ἡ ἐνεπίγραφος πλᾶξ ἐκομίσθη εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν μουσεῖον τοῦ Τσινιλή-κλόσκ. ἄλλ' ἐπειδὴ ἐπι δὲν ἔληξεν ἢ ἐν αὐτῷ ταξιδετήσις τῶν διαφόρων εὐρημάτων, δὲν εἶναι προσιτή. Ὁ κ. Long ἐξέφρασε τὴν ζῶηράν αὐτοῦ ἐπιθυμίαν καὶ εὐχαριστήσιν, ἵνα πρῶτος ὁ ἡμέτερος σύλλογος δημοσιεύσῃ τὸ ἐν λόγῳ ψήφισμα, ὅπως καὶ ἄλλοτε ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ Ζ' καὶ

Π' τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ ἕτερα τῆς αὐτῆς προελεύσεως μνημονεύοντα τῆς βασιλείσσης Τρυφαίνης· τὸ παρὸν ψήφισμα πολυτίμον ἐστὶ μνημεῖον συμβάλλον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν τῇ ἀρχαιότητι περικλειοῦς ταύτης ἑλλην. πόλεως.

Ἄξιον λόγου τετραστίχον ἑλληνικὸν ἐπιτύμβιον προσφάτως ἀνακαλυφθὲν ἐν τῇ παλαιᾷ Ἄμισῳ (Καρὰ Σαμὸν) ἀπέστειλεν εἰς τὸν σύλλογον ὁ τῶν ἐκεῖ ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων διευθυντῆς κ. Γρηγοριάδης· πρὸς πλήρη καὶ πραγματικὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ ἢ ἐπιτροπῇ παρεκάλεσε τὸν ἐπιστελλαντα καὶ ἀναμένει ἵνα πέμψῃ δεύτερον ἀντίγραφον, διότι αἱ ἐξ ὑποθέσεως ἀναγνώσεις καὶ ἀναπληρώσεις δυσνοήτων μερῶν διασπρέφουσι τὸ κείμενον καὶ νέον ὅλως ἐνόησε καθιστῶσιν αὐτὸ καὶ τοῦ πρωτοτύπου διάφορον.

Τὸ γραφεῖον τοῦ συλλόγου παρέπεμψε τῇ ἐπιτροπῇ ἐπιγραφὴν χριστιανικὴν προσερχομένην ἐκ Παλαιστίνης· αὕτη ἀπαρράλλκτως δεδημοσίευσται ἐν τῷ C. I. G. ὑπ' ἀρ. 8627.

Ὁ κ. Περδικιδὴς ἠτοίμασε πραγματείαν περὶ τινος διασήμου ἐπιγραφῆς ἐν Χαλεπίῳ, καὶ ἐν πρώτῃ συνεδριάσει ἀνακοινώσῃ αὐτὴν τῇ ἐπιτροπῇ.

Ὁ κ. J. Calvert ἐπαρουσίασεν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν χάρτην τοῦ Ἰλίου σχεδιασθέντα ὑπ' αὐτοῦ λιθογραφηθέντα δὲ ἐνταῦθα, διὰ τὴν ἐν τῷ ΙΘ' τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ κατακεχωρισμένην πραγματείαν αὐτοῦ «εἰδήσεις περὶ τῆς τοπογραφίας τοῦ ἰμρικοῦ Ἰλίου», τῆς ὁποίας ἰδιότυχα προσήνεγκεν εἰς ἕκαστον τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς, ἑπτακόσια δὲ ἀντίτυπα τοῦ χάρτου τούτου διέθετο ὑπὲρ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου. Πρὸς τούτοις ὑπέβηλε καὶ δύο νομίσματα τῆς πόλεως Ἰλίου, ὧν τὸ μὲν ὀρειχάλκινον, τὸ δὲ χαλκοῦν, ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, φέροντα τὸ μὲν πρῶτον ΙΛΙΕΩΝ ΙΛΙΟΣ, τὸ δὲ ΙΛΙΕΩΝ ΠΡΙΑΜΟΣ.

Ὁ κ. Σιδερόπουλος ἀνεκοίνωσε δυσεξήγητον ἐπιγραφὴν ἐκ Προύσσης, λίαν ὁμοιόζουσαν τοῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει εὐρεθεῖσι μνημείοις τῶν Γόθων, ἐν οἷς ἀναγινώσκειται ἢ λέξις ἐτελεύτα ἢ τετελεύτηκε.

Κυπριακά.

Ὁ σύλλογος παρέπεμψεν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν δύο ἐπιγραφὰς κυπριακῆς γραφῆς μετ' ἐξηγήσεων καὶ ἀναγνώσεως, καὶ ἑτέραν φοινικικὴν, σταλείσας αὐτῷ ὑπὸ τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου, εἰς οὗ τὰς ἐξηγήσεις καὶ παρατηρήσεις ἢ ἐπιτροπῇ οὐδὲν προσέθηκεν.

Ἀρχαιολογικαὶ σολλογαί.

Συλλογὴν πηλίνων ἀγγείων καὶ νομισμάτων καταποτισθεῖσαν ἐν Μακεδονίᾳ ὑπέβαλεν ἡμῖν ὁ κ. Γεωργιάδης, προτείνας ν' ἀγοράσῃ αὐτὴν ὁ σύλλογος. Πηλίνην δὲ πλάκα μήκους 0.10 × 0.08 γαλ. μέτρου φέρουσαν ἱερογλυφικά τινα σημεῖα καὶ σταυρούς, εὐρεθεῖσαν ἐν Βλάχκῃ τῆς Πόλεως, ἔκρινεν ἡ ἐπιτροπὴ ὡς παίγιον ἢ ἀρχαιολογικὸν τέχνασμα καὶ ἐπομένως οὐδεμιᾶς ἀρχαιολογικῆς σημασίας ἄξιον.

Ὁ ἐνταῦθα ἰατρός κ. Φ. Σαλάγκας ὑπέβαλεν ὠραίαν εἰκόνα ἐκ θαλασσίων κογγυλίων λεπτοτάτης τέχνης παριστώσαν τὴν ἰταλικὴν πόλιν Βονωνίαν, καὶ ἐζήτησε τὴν ἐκτίμησιν ταύτης· ἡ ἐπιτροπὴ εὗρε τὴν αἴτησιν ἐκτὸς τοῦ κύκλου τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς.

Σαρκοφάγοι τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Γνωστόν, ὅτι λάρναξ καλλιτεχνικώτατα ἐπιχειρησμένη ἐκομίσθη εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν μουσεῖον τοῦ Τσινιλή-κρόσκα καὶ θεωρήθη ὡς ἡ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Τὸ προεδρεῖον τῆς ἐπιτροπῆς τῇ προτροπῇ τοῦ κ. προέδρου τοῦ συλλόγου προσεκάλεσε δι' ἐγκυκλίου τὰ μέλη αὐτῆς ν' ἀσχοληθῶσιν εἰς τὴν μελέτην καὶ διαλεύκανσιν τοῦ θέματος τούτου καὶ ὧσιν ἔτοιμα εἰς ἐπίσκεψιν ἐν σώματι τοῦ μνημείου, παρακληθέντος τοῦ προεδρείου τοῦ συλλόγου, ἵνα ἐνεργήσῃ τὰ δεόντα ἀρμοδίως πρὸς ἐπιτευξίν τῆς ἐπὶ τούτῳ ἀδείας· καὶ αὕτη μὲν ἕνεκα τῶν ἐν τῷ μουσεῖῳ ἐπισκευῶν, οἰκοδομῶν καὶ ταξινομιῶν ἔτι καὶ νῦν δὲν ἐπετεύχθη· οὐχ ἦττον ἡ ἐπιτροπὴ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἔλαβεν ὑπόμνημα μὲν σπουδαῖον τοῦ ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν τοῦ συλλόγου κ. Τίτου Καραπέλα, ἐξετάσαντος τὸ μνημεῖον ἅμα ἀφικόμενον, ἀνακοίνωσιν δὲ λίαν ἐνδιαφέρουσαν τοῦ ἰατροῦ κ. Mordtmann ἐν φωτογραφίαις θαυμάσαντος τὰ καλλιτεχνήματα τοῦ σαρκοφάγου τούτου, περὶ τοῦ ὅτι ἡ ἀνεύρεσις τῆς λάρνακος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου δὲν εἶναι πρωτοφανής· διότι ἐν καταλόγῳ βιβλιοπωλείου ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπαντᾷ ὁ τίτλος πραγματείας τυπωθείσης κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος τούτου περὶ τῆς ἐξ Ἀλεξάνδρειας εἰς Ὀξωνίαν κομισθείσης λάρνακος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Τὸ θέμα τοῦτο ἔσται ἀντικείμενον τῶν ἐργασιῶν τῆς τοῦ προσεχούς ἔτους ἐπιτροπῆς,

ἥτις, ἐλπίζομεν, θέλει εὐτυχήσῃ νὰ ἐπισκευθῇ καὶ μελετηθῇ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πολυτίμον λείψανον τῆς ἀρχαίας τέχνης, καθόσον ἐπίκειται ἡ πλήρης ταξινομήσις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ μουσείου.

Παράρτημα ἀρχαιολογικόν.

Ὡς ἐνθυμεῖται ὁ σύλλογος, ἐν τῇ ἐκθέσει ἡμῶν τοῦ παρελθόντος ἔτους ἠγγέλθησαν αἱ πραγματεῖαι, ὅσαι ὠρίσθησαν διὰ τὸ ἀρχαιολογικὸν παράρτημα τοῦ ἔκτοτε σχεδόν τετυπωμένου 10' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου· δυστυχῶς ὅμως, μετὰ παρέλευσιν ὀλοκλήρου ἔτους, ἡ ἐπιτροπὴ οὔτε τὸ παράρτημα δύναται νὰ παρουσιάσῃ, οὔτε καὶ νὰ βεβαιώσῃ τὸν σύλλογον, ἂν κατατέθησαν εἰς τὸ γραφεῖον αὐτοῦ αἱ ἀγγελεθεῖσαι πραγματεῖαι. Ὁ θάνατος τοῦ Κούππα ἐστέρησεν ἡμᾶς τῶν ὑπεσχημένων τριῶν αὐτοῦ πραγματειῶν· ἀντ' αὐτῶν ἡ ἐπιτροπὴ κατέθετο εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ συλλόγου τὴν περὶ τῆς ἐγένετο λόγος πρότερον, ἐπιγραφὴν τῆς Κυζίκου, τὴν ἐκ Θεσσαλονίκης ἐπιγραφὴν καὶ βυζαντινὰς ἐπιγραφὰς τοῦ κ. Σιδεροπούλου. Ὁ κ. Leval καίτοι πάντοτε προθυμίαν ὁμολογῶν δὲν παρέδωκε τὰς τρεῖς αὐτοῦ πραγματείας· μόνος ὁ κ. Mordtmann τὴν περὶ τῆς «μονῆς τῆς Πέτρας» καὶ ὁ κ. Σιδεροπούλος τὴν περὶ Δαματροῦς πραγματείαν παρέδωκεν· ἐν τῇ τοῦ κ. Σιδεροπούλου πραγματεῖᾳ περιελήφθησαν καὶ τινες ἐπιγραφαὶ προσφρόνως ἐπιτερεύσαντος τοῦτο τοῦ κ. Mordtmann, ἃς εἶχεν οὗτος λαβῶν ἀπὸ ἐτῶν παρὰ τοῦ φωτογράφου κ. G. Abdoullah. Ἐτέρα πραγματεία ἐτοιμὴ ἐστὶν ἡ τοῦ κ. K. Περδικίδου περὶ τοῦ ἐξηκαστοῦ ψαλμοῦ τοῦ Δαυὶδ, ἥτις παραδίδεται κατ' αὐτὰς εἰς τὸ γραφεῖον, καὶ ἡ τοῦ κ. Millingen περὶ τοῦ Ἐδδόμου, ὡς ἐλπίζομεν.

Αἱ εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ συλλόγου κατατεθειμέναι διατριβαὶ εἰσὶν ἀρκεταὶ καὶ πέποιθεν ἡ ἐπιτροπὴ, ὅτι συντόμως ἄρξεται ἡ τοῦ παραρτήματος τύπωσις, ὅπερ καίτοι μικρὸν ἔξει ὅμως ὕλην πρωτοφανῆ.

Εἰς ταῦτα συνοψίζονται αἱ κατὰ τὸ λῆγον ἔτος ἐργασίαι τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς. Πρὶν ἢ δὲ λαβῆ τέλος ἡ ἐκθεσις, ἡ ἐπιτροπὴ ἐκφράζει θερμὰς εὐχαριστίας πρὸς τὸν ἀνώνυμον δωρητὴν τῆς ἐν Βόνῃ ἐκδοθείσης σειρᾶς τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων πληρώσαντα λίαν αἰσθητὸν κενὸν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἡμετέρου συλλόγου· πρὸς τούτοις δὲ εὐκαιρον (οὐχ

ὅμως ἐν ἡ σημασίᾳ σήμερον μεταχειριζόμεθα τὴν λέξιν, ἀλλὰ τὸ ἄνωγτόν ὄλως εὐκαιρον) νομίζει ἡ ἐπιτροπὴ τὴν περίστασιν νὰ ὑπομνήσῃ τὸν τε σύλλογον καὶ πάντα φιλόμους, ὅτι διὰ τὰς μελέτας τῶν ἐνταῦθα τόπων καὶ λαῶν ἀπόλυτος ἀνάγκη ἐστὶν ἡ ἀπόκτησις τῶν ἐπιγραφικῶν συγγραμμάτων τοῦ Lebas: *Asie Mineure*, τοῦ Perrot: *Explorations Archéologiques en Bithynie etc.* τοῦ Δουκαγγίου: *Historia Byzantina*, (Const. Crist.) καὶ ἄλλων, καὶ ὅτι εὐχεται ἵνα εὐρημμητὰς τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνωνόμου δωρητοῦ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων καὶ διὰ τὰ συγγράμματα ταῦτα).

Ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας τὴν ἐπιτροπὴν ἐπὶ ταῖς σπουδαίας αὐτῆς ἐργασίας καὶ παρατηρῶν, ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ δὲν ἐποίησε τὸν σύλλογον, ὡς ὤφειλε συνωδᾷ τῷ κανονισμῷ, κοινῶν τῶν μελετῶν καὶ πορισμάτων αὐτῆς, παρακαλεῖ, ὅπως ἀπὸ τοῦδε ἡ ἐπιτροπὴ ἀνακοινῇ τῷ συλλόγῳ τὰς γνώμας τῆς περὶ τῶν ἐκάστοτε αὐτῇ παραπεμπομένων ὑπ' αὐτοῦ ἀρχαιολογικῶν ἐπιγραφῶν.

Ὁ κ. Περδικιδῆς ἀπαντῶν λέγει, ὅτι ὁ σύλλογος πρῶτος ἐδημοσίευσεν κυπριακὰς ἐπιγραφάς, ἡ δὲ ἀρχαιολογικὴ ἐπιτροπὴ ἐσκόπει νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς περὶ τούτων μελέτας καὶ ἀνακοινώσεις αὐτῆς, ἀλλ' αἱ ἀποσταλείσαι περὶ Κύπρου ἐρεταινὰ ἐπιγραφαὶ δὲν ἐθεωρήθησαν σπουδαίαι.

Σ') Ὁ κ. Θ. Σαλτέλης, πρόεδρος τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἀναγινώσκει ἐκθεσιν τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν αὐτῆς ἔχουσαν ὡδε:

«Κύριοι.

Ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ συλλογικοῦ ἔτους ὑπὸ τῶν κ. Κ. Παρίτση, Χρ. Χατζηγερόστου, Δημ. Οἰκονομίδου, Ἰω. Ἀσπριώτου, Φιλίππου Τάγη, Εὐαγ. Ἀμαξοπούλου, Πέτρου Πετρακίδου καὶ Θ. Σαλτέλη συνελοῦσα προσκλήσει τοῦ προέδρου τοῦ συλλόγου εἰς πρῶτην συνεδρίαν τῆ 15 μαΐου παρελθόντος ἔτους ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ προέδρου τοῦ συλλόγου, ἐξελέξατο πρόεδρον μὲν αὐτῆς τὸν κ. Κ. Παρίτσην, γραμματεῖα δὲ τὸν κ. Ι. Ἀσπριώτην. Ἀλλὰ μετὰ τινα χρόνον τοῦ μὲν κ. Ἀσπριώτου ἀποδημήσαντος ἐκ τῆς ἡμετέρας πόλεως τὰ καθήκοντα τῆς γραμματείας ἀνέλαβε προσωρινῶς ὁ κ. Θ. Σαλτέλης, εἶτα δὲ τῶν κ. Φ.

Τάγη καὶ Σ. Ἀμαξοπούλου οὐ δυναμένων μετέχειν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς καὶ κατὰ τὸν κανονισμὸν διαγραφέντων ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν μελῶν αὐτῆς, τοῦ δὲ κ. Κ. Παρίτση ὑποβαλόντος ἐγγράφως τὴν ἑαυτοῦ παρὰ τῆσιν ἀπὸ τε τῆς προεδρίας καὶ τῆς ἐπιτροπῆς αὐτῆς, τῇ προσκλήσει καὶ πάλιν τοῦ προέδρου τοῦ συλλόγου καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ εἰς ἑκτακτον συνελοῦσα συνεδρίαν τῆ 14 δεκεμβρίου προσέβη εἰς ἀντικατάστασιν τῶν ἀποχωρησάντων, καὶ τὴν μὲν προεδρίαν ἀναθεῖσα τῷ κ. Θ. Σαλτέλῃ, τὴν δὲ γραμματεῖαν τῷ κ. Η. Πετρακίδῃ, ἀντὶ τῶν ἀποχωρησάντων τεσσάρων μελῶν, ἦτοι τῶν κ. Κ. Παρίτση, Ε. Ἀμαξοπούλου, Ι. Ἀσπριώτου καὶ Φ. Τάγη, ἀπεφάσισε νὰ προτείνῃ τῷ συλλόγῳ τοὺς κ. Μ. Αὐθεντόπουλον καὶ Κ. Βακαλοπούλον, οὓς καὶ ἐψηφίσατο ὁ σύλλογος: οὕτω δὲ ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ προσεκλήσατο δύο νέους στερηοὺς συνεργάτας θερμοτάτῳ ἐμφορομένους ζῆλῳ ὑπὲρ τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς.

Οὕτω κατηρτισμένη ἡ ἐπιτροπὴ ἐξηκολούθησεν ἐργαζομένη μέχρι τοῦδε. Δεκάκις δὲ συνεδριάσασα ἡσυχολήθη μάλιστα περὶ τὰ δύο αὐτῆς κύρια καὶ τακτικὰ ἔργα, ἦτοι α') περὶ τὴν κρίσιν τῶν εἰς τὸν Ζωγράφειον ἀγῶνα ἀποσταλείσων κατὰ τὸ συλλογικὸν τοῦτο ἔτος συλλογῶν τῶν ζώντων μνημείων τῆς ἀρχαιότητος ἐν τῷ νῦν ἐλληνικῷ λαῷ καὶ β') περὶ τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην, ἦτοι τὴν ἐκδοσιν τῶν ἀρχαίων ἐλλήνων ποιητῶν καὶ πεζογράφων.

Καὶ περὶ μὲν τὸ πρῶτον οὐκ ολίγους κατεβλάτετο πόνους ἡ ἐπιτροπὴ μελετήσασα ἐμβριθῶς καὶ κρίναςα τὰς οὐκ ὀλίγας κατὰ τὸ συλλογικὸν τοῦτο ἔτος ἐπισταλείσας συλλογὰς. Αἱ συλλογαὶ αὗται δεκαεξ ὄσαι τὸν ἀριθμὸν εἰσιν αἰδε: 1) Ἀντωνίου Πουλᾶκη: Λεξιλόγιον ἐκ Κρήνης τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἀλλαχθὲν συλλεγόν. 2) Δημητρίου Πουλᾶκη: Μία σελίδα τοῦ ἔθνικοῦ λεξικοῦ, ἦτοι λεξιλόγιον καὶ ἄλλη γλωσσικὴ ὕλη ἐκ Καρδαμύλης τῆς Λακωνικῆς καὶ ἄλλοθεν συλλεγείσα. 3) Ν. Χρήστου: γλωσσικὴ ὕλη ἐκ Θράκης. 4) Α. Μακρῆ: Λεξιλόγιον καὶ παραβολὴ τοῦ βίου τῶν νῦν ἐλλήνων χωρικῶν πρὸς τὴν τῶν ἀρχαίων, ἐκ Μαλγάρων. 5) Παναγιώτου Μακρῆ: γλωσσικὴ ὕλη ἐκ Βιθυνίας. 6) Ἰωάννου Μανωλακάκη: ὁμοία ἐκ Καρπάθου. 7) Ἀποστόλου Οἰκονομίδου: ὁμοία ἐκ Καλλιπόλεως. 8) Παπαϊωάννου Μανωλακάκη: ὁμοία ἐκ Καρ-

πάθου. 9) Γεωργίου Παπαδοπούλου: ὁμοία ἐκ Νισύρου. 10) Σ. Μανασσείδου: ὁμοία ἐξ Αἰῶνου καὶ τῶν περιχώρων. 11) Κ. Κουρτίδου καὶ Γ. Κωνσταντινίδου: ὁμοία ἐξ Ἀδριανουπόλεως καὶ τῶν πέριξ. 12) Ν. Κωνσταντινίδου. 13) Ν. Γεωργιάδου: Κοραῆς καὶ Βασιλάδης, ἥτοι γλωσσικὴ ὕλη ἐκ Σηλυβρίας. 14) Ι. Ζωγραφάκη: Κρητικὰ καὶ Ἀλβανικὰ. 15) Κανελλάκη: Ἐνθεν καὶ ἔνθεν, ἥτοι ποικίλη ὕλη ιστορικὴ ἐκ χειρογράφου ἐν Χίῳ ἀποκειμένου ἀντιγραφεῖσα. 16) Ἰωακείμ Βαλαβάνη: Ἀραβανικὰ, ἥτοι γλωσσικὴ ὕλη ἐξ Ἀραβανίου τῆς μικρᾶς Ἀσίας.

Τῶν συλλογῶν τούτων ἀνετέθησαν πρὸς μελέτην καὶ κρίσιν μία μὲν, ἡ τοῦ Ι. Βαλαβάνη, τῷ κ. Χρ. Χατζηχρήστου, δύο δέ, ἡ τοῦ Ι. Μανωλακάκη καὶ ἡ τοῦ Γ. Παπαδοπούλου τῷ κ. Δ. Οἰκονομίδη, δύο δέ, ἡ τοῦ Σ. Μανασσείδου καὶ ἡ τοῦ Ἀ. Οἰκονομίδου τῷ κ. Κ. Βακαλοπούλω, τρεῖς δέ, ἡ τοῦ Α. Μακρῆ, ἡ τοῦ Η. Μακρῆ καὶ ἡ τοῦ Ν. Κωνσταντινίδου τῷ κ. Μ. Αὐθεντοπούλω, μία δέ, ἡ τῶν κ. Ν. Κουρτίδου καὶ Γ. Κωνσταντινίδου τῷ κ. Η. Πετρακίδη καὶ τούτου ἐπιστρέψαντος αὐτὴν ἐσχάτως ἄθικτον τῷ κ. Θ. Σαλτέλῃ, ὃ καὶ τῶν λοιπῶν ἑπτὰ συλλογῶν ἀνετέθη ἡ μελέτη. Τὰς καθ' ἑκάστας τούτων κρίσεις οἱ μὲν τῶν ἀναλαβόντων παρέδωκαν ἤδη, οἱ δὲ καθ' αὐτὰς παραδώσουσι τῷ εἰσηγητῇ τῆς ἐπιτροπῆς κ. Μ. Αὐθεντοπούλω, παρ' οὗ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀκούσεσθε τὴν περὶ τοῦ Ζωγραφείου ἀγῶνος ἔκθεσιν.

Περὶ δὲ τὸ δεύτερον αὐτῆς ἔργον, ἥτοι τὴν Ζωγράφιον βιβλιοθήκην, ἡ ἐπιτροπὴ μετὰ μακρὰν σύσκεψιν ἀπεφάνητο νὰ ἐκτυπωθῇ ὁ Δ' τόμος τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης, ἥτοι ὁ Α' τόμος τῶν δραμάτων τοῦ Λίσγυλου, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἐκδότου αὐτοῦ, τοῦ ἐν Μονάχῳ καθηγητοῦ τοῦ πανεπιστημίου κ. Ν. Weeklein, ἐξενεχθεῖσαν εὐχὴν, ἐν Γερμανίᾳ πρὸς τοῦτο δὲ ἐπινεύσει τοῦ συλλόγου ἐλθοῦσα εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς διάφορα ἐν Γερμανίᾳ τυπογραφεῖα προὔτιμησε τὸ ἐν Λειψίᾳ τῶν κ. Bär und Hermann, εἰς ὃ ὁ σύλλογος καὶ ἀνέθηκε διὰ συμβολαίου τὴν ἐκτύπωσιν. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι βραδέως προβαίνει τὸ τυπογραφεῖον εἰς τὴν ἐκτύπωσιν, ἀλλ' οὐχ ἤττον ἡ ἐργασία γίνεται ἄμεμπτος, ἡ δ' ἐκτύπωσις τοῦ Α' τόμου τῶν Λίσγυλειῶν δραμάτων, περιέχοντος τοὺς Πέρσαις καὶ τοὺς Ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας μετὰ τῆς γενικῆς εἰσαγωγῆς καὶ τῆς χαλκογραφικῆς εἰκόνης τῆς τε προτομῆς τοῦ ἀθανάτου ποιητοῦ

καὶ τοῦ ἀγγείου τοῦ Δαρείου, ἐντὸς ὀλίγου περατοῦται, εἰ μὴ ἤδη ἐπερατώθη.

Ἡ ἐπιτροπὴ ὡσαύτως συνεννοήθη διὰ τοῦ προεδρείου μετὰ τοῦ κ. Δ. Βερναρδάκη περὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ε' τόμου τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης, ἥτοι τοῦ Β' τόμου τῶν τραγωδιῶν τοῦ Εὐριπίδου, ἀναθεῖσα αὐτῷ τὴν ἐκλογὴν τοῦ τυπογραφείου, ἐν ᾧ γενήσεται ἡ ἀνατύπωσις, ἐν Λειψίᾳ τότε τὰς διατριβὰς ποιουμένῳ. Ἐλπίζει δὲ ἡ ἐπιτροπὴ, ὅτι τῶν πρὸς τὰ ἐν Γερμανίᾳ τυπογραφεῖα διαπραγματεύσεων τοῦ κ. Βερναρδάκη προσεγγιζουσῶν, ὡς αὐτὸς ἐκ Μιτυλήνης γράφει, εἰς αἴσιον πέρας, μετ' οὗ πολὺ ἄρξεται καὶ ἡ ἐκτύπωσις τοῦ Ε' τόμου τῆς βιβλιοθήκης.

Πρὸς δὲ ἡ ἐπιτροπὴ, ἐπειδὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκδοθῇ συγχρόνως καὶ ὁ Σ' τόμος, τῶν τόμων τοῦ ἐν τῇ ἔθνηκῃ τραπέζῃ κατατεθειμένου κεφαλαίου ἀρκοῦντων εἰς τοῦτο, καλὸν ἐνόμισεν ἡ ἐρωτήρη καὶ τὸν ἐκδότην τοῦ Πλάτωνος κ. Schanz, ἂν εἶναι ἔτοιμος πρὸς ἔκδοσιν τοῦ Α' τόμου τῶν Πλατωνικῶν συγγραμμάτων. Τοῦ κ. Schanz ἀποκρινομένου καταπρατικῶς, ἡ ἐπιτροπὴ προτείνει ν' ἀγγελθῇ αὐτῷ, ὅπως ἐπισπεύσῃ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐκτυπώσεως συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ τυπογράφου, ἐν ᾧ γενήσεται ἡ ἐκτύπωσις.

Ὁσαύτως ἡ ἐπιτροπὴ ἀπεφάνητο, ὅτι πρέπει ὁ σύλλογος ν' ἀπαδεγθῇ τὴν περὶ ἐκδόσεως τοῦ Ξενοφῶντος αἴτησιν τοῦ ἐν τῷ Ἀθῆνῃσι πανεπιστημίῳ καθηγητοῦ κ. Ἰωάννου Πανταζίδου γνωρίζων αὐτῷ, ὅτι ἡ ἐκτύπωσις τοῦ Α' τόμου ἄρξεται μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ Β' τόμου τοῦ Εὐριπίδου καὶ τὴν τοῦ Α' τόμου τοῦ Πλάτωνος καὶ τὴν τοῦ Β' τόμου τοῦ Σοφοκλέους.

Πρὸς τοῖς δυοῖν τούτοις κυρίοις καὶ τακτικοῖς ἔργοις αὐτῆς ἡ ἐπιτροπὴ ἠσχολήθη σπουδαίως καὶ περὶ ἄλλο ἔργον οὐχ ἤττον σπουδαῖον ἀλλ' ἐπιπυνώτερον, τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ἐναποκειμένων οὐκ ὀλίγων συλλογῶν τῶν ἐν τῷ νῦν ἑλληνικῷ λαῷ ζώντων μνημείων τῆς ἀρχαιότητος, ὅπως συνεκδοθῶσιν ἐν ἰδίῳ ἐκτάκτοις τόμοις, γενναίως πρὸς τοῦτο χορηγησάμενος τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τοῦ συλλόγου καὶ ἰδρυτοῦ τοῦ ἐθνικωτάτου ὁμωνύμου ἀγῶνος τῶν ζώντων μνημείων ἐξοχωτάτου Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου 200 λίρας τουρκίας διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Α' τόμου. Καὶ εἰργάσθη μὲν ἡ ἐπιτροπὴ καὶ περὶ τοῦτο, ἀλλὰ διὰ τὸ δυσχερές τοῦ ἔργου καὶ τὸν ἀπαιτούμενον μα-

κρὸν χρόνον τὰ πλείστα τῶν μελῶν, εἰς ἃ ἀνετέθη ἡ ἐπεξεργασία αὐτῆ, ἕνεκα τῶν πολλῶν ἄλλων ἐργασιῶν ἐν τε τῷ συλλόγῳ καὶ ἀλλαχοῦ, οὐπὼ ἠδυνήθησαν νὰ περατώσωσι τὸ ἔργον αὐτῶν· ἔχομεν ὅμως δι' ἐλπίδος, ὅτι εἰς οὐ μακρὸν χρόνον ἡ ἐπιτροπὴ δυνήθησεται νὰ παραδώσῃ τῇ ἀδελφῇ συντακτικῇ ἐπιτροπῇ ἅπασαν τὴν πρὸς ἔκδοσιν τοῦ Α' τόμου ἀπαιτούμενην γλωσσικὴν ὕλην ἐπεξεργασμένην· οὐχ ἤττον ἡ ἐπιτροπὴ παρέδωκεν ἤδη ἰκανὴν ὕλην ἐπεξεργασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς κ. Θ. Σαλτέλη.

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου ὄντες δὲν νομίζομεν ἀκαιρον νὰ παρατηρήσωμεν καὶ αὐτοῖς, ὅτι ἅπαντα τὰ μέλη τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς διδάσκαλοι ἄνδρες ὄντες καὶ ὑπὸ τοῦ λίαν ἐπιμόχθου αὐτῶν ἔργου καταπεπονημένοι οὔτε δυνάμεις οὔτε χρόνον ἔχουσι πρὸς ἑτέρας ἐργασίας ἀλλοτρίας τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐπεξεργασία τῆς πρὸς ἔκδοσιν γλωσσικῆς ὕλης δεῖται καὶ χρόνου πολλοῦ καὶ δυνάμεων πνευματικῶν τε καὶ σωματικῶν ἀκμαιότερων, ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς, εἰ μὴ ἐφοβεῖτο μὴ παρεξηγηθῆ, θὰ ἐτόλμα νὰ προτείνῃ τῷ συλλόγῳ τὴν ἐπὶ γενναίᾳ καὶ δικαίᾳ ἀμοιβῇ ἀνάθεσιν τῆς ἐπεξεργασίας ταύτης εἰς τε τὰ μέλη τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς καὶ εἰς ἄλλα τοῦ συλλόγου μέλη αἰτούμενα τοῦτο, ὁφείλοντα ὅμως εὐθὺς νὰ γένωνται καὶ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς, διότι ἐλπίζει, ὅτι οὕτω πολλὰ τῶν μελῶν τοῦ συλλόγου, ἅτινα νῦν ἀποφεύγουσι καὶ ἐκλεγόμενα μέλη τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς νὰ μετέχουσι τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, ἴσως προθυμότερον ὅ' ἀποδέχωνται τὴν ἑαυτῶν ἐκλογὴν καὶ ἐργάζωνται, καὶ αἱ ἐργασίαι τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ταχυτέραι καὶ τελειότεραι θὰ τελώνται.

Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα. Εὐχόμεθα δέ, ὅπως οἱ διάδοχοι ἡμῶν ἐπιτελέσωσι πλείονα καὶ καλλίονα ἔργα».

Ὁ πρόεδρος εὐχαριστεῖ τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ διὰ τὸν ζῆλον, ὃν ἐπεδείξατο καὶ κατὰ τὸ συλλογικὸν τοῦτο ἔτος ἐν ταῖς σπουδαίαις αὐτῆς ἐργασίαις.

ζ') Ὁ κ. Ο. Ἀνδρεάδης, γραμματεὺς τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἀναγινώσκει τὴν ἐκθεσιν τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν αὐτῆς ἔχουσαν ὡδε :

«Κύριοι συνάδελφοι.

Τοῖς νόμοις τοῦ ἡμετέρου συλλόγου πειθόμενοι ὑποβάλλομεν ὑμῖν τὴν ἐκθεσιν τῶν κα-

τὰ τὸ λήγον ἔτος τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ πεπραγμένων.

Ἡ ἡμετέρα ἐπιτροπὴ συνεκροτήθη κατὰ τὰς ἀρχαιεσίας ἐκ τῶνδε τῶν συναδέλφων· Ἡ. Βαλσαμάκη, Κ. Βακαλοπούλου, Γ. Δώριζα, Ο. Ἰαλέμου, Δ. Κοντογεώργη, Ν. Παπαγιαννοπούλου, Ν. Παρανίκια, Ε. Πομπέσκου, Θ. Σαλτέλη, Φ. Τάγη, Π. Χατζηχρήστου καὶ Ο. Ἀνδρεάδου. Ἐκ τούτων μικρὸν μετὰ τὴν ἔναρξιν τῶν τῆς ἐνεστώσης συλλογικῆς περιόδου ἐργασιῶν, οἱ κκ. Ο. Ἰάλλμος καὶ Ε. Πομπέσκος ἐπαύσαντο μετέχοντες τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς, ἀπελθόντες τῆς ἡμετέρας πόλεως· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐνταῦθα διατριβόντων οἱ τακτικῶς εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς ἐπιτροπῆς φοιτήσαντες ἦσαν οἱ κκ. Βακαλόπουλος, Παπαγιαννόπουλος, Σαλτέλης καὶ Ὁδ. Ἀνδρεάδης, ὅστις γραμματεὺς αὐτῆς μετὰ τὴν πρώτην συνεδριάσιν ἐκλεγείσ διετέλεσε τοιοῦτος καθ' ὅλην τὴν περίοδον.

Ἡ οὕτως ἐσχηματισμένη ἐπιτροπὴ συνῆλθεν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κατὰ τὸ 4^{ον} ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ προέδρου αὐτῆς κ. Χρ. Χατζηχρήστου, ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων τοῦ συλλόγου· δικαίως καὶ ἐν νῷ ἔχουσα ὅσα τὸ 46^{ον} ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ καθορίζει αὐτῇ ἔργα, ἠγάλλετο, εἴπερ ἐνὴν αὐτῇ τούτων τι σοβαρὸν καὶ σπουδαῖον πράξει λογιζομένη, ὅτι ὁ παρῶν καιρὸς καὶ τὸ ὀλίγον φίλον ποιεῖ· διότι παρῆλθεν ὁ καιρὸς, καθ' ὃν ὁ σύλλογος τῇ συμπράξει πάντων ἀρωγὸς ἐπήρχετο ταῖς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις σχολαῖς καὶ τῆς ἀρωγῆς αὐτῶν ἐπεκαλεῖτο, ὅπως τὸ μέγα οἰκοδόμημα τῆς ἀναπλάσεως τοῦ ἔθνους τοῖς γράμμασι καὶ ταῖς ἐπιστήμαις συντελεσθῆ, παρεχουσῶν τούτων τὴν ἑαυτῶν συμβολὴν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς πνευματικῆς τοῦ ἔθνους καταστάσεως τε καὶ προόδου. Οὕτω συνετάσσοντο καὶ αἱ πολλοῦ λόγου ἄξια ἐκθέσεις τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς περὶ τῆς καταστάσεως τῆς παιδείας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, ἐκθέσεις πλείστας καὶ διδασκτικὰς ἐνεχουσαι πληροφoρίας καὶ ἔτι καὶ νῦν πολυτίμους. Τὸ γλυκὺ τοῦτο παρελθὸν ἐνθυμηθεῖσα ἡ ἐπιτροπὴ κατὰ τὰς πρώτας αὐτῆς συνεδριάσεις ἐπὶ μακρὸν ἐσκέψατο περὶ ἀναβιώσεως αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἄλλα μὲν αἱ ἐπιθυμίαι τῆς ἐπιτροπῆς ἐκζητοῦσιν, ἀλλὰ δὲ οἱ καιροὶ κελεύουσιν· ὅθεν ἡ ἐπιτροπὴ γνοῦσα τὸ ἀδύνατον ἔνγε τῷ παρόντι τῆς πληρώσεως τῶν πόθων αὐτῆς, ὡσπερ ἐβούλετο, σκόπιμον καὶ λυσιτελεῖς τὰ μά-

λιστα ἠγήσατο τὴν σύνταξιν ἐκθέσεως περὶ τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς προα-
στειοῖς αὐτῆς, τοιαύτης ἐκθέσεως πλήρους ἐλ-
λειπούσης. Ἡ σύνταξις τῆς ἐκθέσεως ταύτης
θὰ ἐγίγνετο ἐπὶ τῇ βῆσει πληροφοριῶν ὑπ' αὐ-
τῶν τούτων τῶν μελῶν ἐξ αὐτοψίας οὕτως εἰ-
πεῖν συλλεγομένων καθ' ὠρισμένον διάγραμμα.
Τὸ διάγραμμα τοῦτο συνταχθὲν ὑπὸ τῆς ἐπι-
τροπῆς ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Οἱ ἐπισκεψόμενοι τῶν μελῶν τῆς ἐπιτρο-
πῆς τὰς διαφόρους σχολὰς τῆς πρωτευούσης
καὶ τῶν προαστείων θὰ λάβωσι τὰς δε τὰς
πληροφορίας:

α') Τὸ ὄνομα τῆς κοινότητος καὶ τὸν πλη-
θυσμὸν αὐτῆς κατὰ οἰκογενεῖς ἢ κατ' ἄτομα.

β') Τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν αὐτῇ ὠρισταμένων
σχολῶν ἀρρένων τε καὶ θηλέων.

γ') Τὸ εἶδος τῆς σχολῆς ἢ ἐκάστης τῶν
σχολῶν.

δ') Τὴν διαίρεσιν τῆς σχολῆς ἢ τῶν σχολ-
ῶν, ἥτοι εἰ διαίρεται εἰς τμήματα, πόσα
καὶ τίνα.

ε') Τὸν ἀριθμὸν τῶν τάξεων.

ς') Τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν ἐκάστης
τάξεως καὶ τῆς σχολῆς ὁμοῦ.

ζ') Τὸ πρόγραμμα τῆς σχολῆς ὅσον οἶόν τε
ἀναλυτικόν.

η') Τοὺς διδάσκοντας, τὸ ὄνομα τοῦ διευ-
θύνοντος, τὸ πτυχίον αὐτοῦ καὶ τὸν χρόνον
τῆς ὑπ' αὐτοῦ διευθύνσεως τῆς σχολῆς.

θ') Τὴν ἐφορίαν.

ι') Τὰς ἐτησίαις δαπάναις καὶ προσόδους,
τίνας ἔχει προσόδους σταθεράς καὶ πόθεν ἀνα-
πληροῦται τὸ ἔλλειμμα, ἐὰν ὑπάρχη τοι-
οῦτον.

ια') Τὸ κτίριον, ὁποῖόν τι περίπου τοῦτο
ὑπὸ τε τὴν ἐποψίν τῶν ἀναγκῶν τῆς σχολῆς
καὶ τῆς ὑγιεινῆς, ἐὰν ἢ τῆς κοινότητος ἢ τῆς
σχολῆς ἢ ὑπ' ἐνοίκιον.

ιβ') Τὴν ἐποχὴν τῆς ἰδρύσεως τῆς σχολῆς,
εἰ δυνατὸν· παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς καθόλου
πορείας τῆς σχολῆς ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν καὶ πᾶν
ὅ,τι σκόπιμον».

Τοιοῦτον τὸ διάγραμμα· δυστυχῶς ὅμως
καὶ ἡ πληρωσις τοῦ ἔργου τούτου τῶν καιρῶν
ἐνεκα οὕτω συνετελέσθη. Εὐξώμεθα ἐν ἐνὶ
στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ, ὅπως συνετελεσθῇ
κατὰ τὸ ἐπιόν ἔτος.

Τῇ ἐπιτροπῇ ἀνετεθειμένα εἰσίν, ὡς γινώ-
σκετε, τὰ δύο παιδευτικὰ διαγωνίσματα,
ἅπερ ὁ σύλλογος προὐκήρυξε πρὸ ἐτῶν πολλῶν,

χορηγούντων εὐγενῶν καὶ φιλομούσων ἀνδρῶν,
τῶν κ. Κ. Καραπάνου, ἄλλοτε προέδρου καὶ
γενικοῦ γραμματέως τοῦ συλλόγου, καὶ Ι.
Βουτσινᾶ, τανῦν γενικοῦ προξένου τῆς Ἑλλά-
δος ἐν Ὁδησσῷ. Αὕτη σκεψαμένη, ὅτι ὁ μὲν
Βουτσινᾶς ἀγῶν ὄλωσ ἐλησημονήθη, μηδενὸς
ὑποβληθέντος ἔργου τῷ πρώτῳ προκηρυθέντι
ἀγωνοθετήματι πρὸ ἐτῶν ἀκριβῶς δέκα «περὶ
συντάξεως ὁδηγοῦ τῆς πρώτης παιδεύσεως ἀμ-
φοτέρων τῶν φύλων», ὁ δὲ Καραπάνου ἐχα-
λαρώθη πως, ἔγνω τὸν μὲν ὄλων· ἀνακαινίσθη,
τὸν δὲ νὰ ὠθήσῃ πρὸς τὰ πρόσω. Καταρτί-
σασα δὲ εἰδικὴν ἐπιτροπὴν ἀνεθεώρησε τὸ
πρῶτον πρόγραμμα, ὅπερ ὑπέβαλεν ἥδη τῷ
συλλόγῳ μετὰ τῆς προτάσεως, ὅπως δημοσιευ-
θῇ αὐτῆς διὰ τε τῶν ἐφημερίδων καὶ δι' ἰδιαιτέ-
ρου τεύχους, διαδοθῆ δὲ ὅσον οἶόν τε. Τὸ πρό-
γραμμα ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ συλλόγου, ἀλλ' ἡ
δημοσίευσίς οὐπω ἐγένετο ὡς ἐπεψηφίσθη. Περὶ
δὲ τῶν προγραμμάτων τοῦ ἐτέρου ἀγῶνος,
τοῦ Καραπανείου, σκεψαμένη ἐν τῇ συνεδριάσει
αὐτῆς τῆς 31 μαΐου παρελθόντος ἔτους ἔγνω,
ὅπως ἀναδημοσιευθῶσι ταῦτα ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύ-
χει πάντα ὁμοῦ, δι' ἐπισήμων δ' ἀγγελιδῶν
τοῦ γραφείου τοῦ συλλόγου, δημοσιευθησομέ-
νων διὰ τῶν ἐφημερίδων τῆς ἡμετέρας πόλεως,
τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Σμύρνης, τῆς Ἀλεξαν-
δρείας, τῆς Τεργέστης καὶ τοῦ Βουκουρεστίου,
γένωνται γνωστὰ αἱ γενικαὶ ὁδηγαί τοῦ προ-
γράμματος τοῦ ἀγῶνος καὶ ἰδίᾳ τοῦ χρόνου
καὶ τοῦ τρόπου τῆς ὑποβολῆς τῶν πονημάτων
τῷ συλλόγῳ, σημειῶται δ' ἐν τέλει, ὅτι ἀντί-
τυπον τῶν προγραμμάτων πέμπεται δωρεὰν
παντὶ τῷ αἰτούντι. Τοῦτο ὑπεβλήθη τῷ συλ-
λόγῳ δι' ἐπιστολῆς τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς
ἀπὸ 2/14 ἰουνίου, ὁ δὲ σύλλογος κατ' ἐπι-
στολὴν τοῦ κ. προέδρου ἀπὸ 7/19 ἰουνίου
ἀποδεξάμενος τὴν πρότασιν παρέπεμψε αὐτὴν
τῇ συντακτικῇ ἐπιτροπῇ πρὸς ἐνέργειαν τῶν
δεόντων. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπεβλήθη ἡ καὶ
πρὸ τριετίας κριθεῖσα καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν
ἔτος ὑποβληθεῖσα ἐλληνικὴ ἱστορία ὑπὸ ἀνω-
νύμου. Ἡ περὶ τῆς ἱστορίας ταύτης ἐκθεσις
ὑποβληθήσεται τῷ συλλόγῳ ἐν τῇ ὀρισθησο-
μένῃ συνεδριάσει αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ
τῆς ἐπιτροπῆς κ. Θ. Σαλιτέλη.

Τοῦ πολλάκις ἀπασχολήσαντος τὸν ἡμέ-
τερον σύλλογον ζητήματος τῆς δωρεᾶς τῆς
ἀειμνήστου Εὐαγγελίας Μουράτ Θεοφιλίδου πρὸς
ἴδρυσιν παρθενωγωγείου ἐν κωμοπόλει κεντρικῇ
καὶ ἀλλογλώσσῳ μὲν ἀλλὰ ἐλληνικῇ καὶ χρι-
στιανικῇ ἐπιλυθέντος, ἐκλήθη ἡ ἡμετέρα ἐ-

πιτροπή, ὅπως ὡς ἀρμοδίᾳ ἀποφανθῆ γνώμην περὶ τῆς καταλλήλου κωμοπόλεως κατὰ τοὺς ὅρους τῆς δωρεᾶς πρὸς ἴδρυσιν τοῦ εἰρημένου παρθεναγωγείου. Ἡ ἐπιτροπή πρὸς πλήρωσιν τῆς ἐντολῆς ἔγνω, ὅπως αἰτηθῶσιν ὑπὸ τοῦ συλλόγου διάφοροι πληροφοροὶ παρὰ τῶν μητροπολιτῶν τῆς μικρᾶς Ἀσίας, διότι κατ' ἀρχὴν ἔγνω, ὅπως τὸ παρθεναγωγεῖον ἰδρυθῆ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὡς τῇ μᾶλλον παρημελημένῃ καὶ ἀνάγκῃ ἐπίσης ἐχούσῃ τοιοῦτου φυτωρίου. Τοῦτου γενομένου καὶ ληφθεισῶν πληροφοριῶν παρὰ τῶν πανιερ. μητροπολιτῶν Καισαρείας κ. Ἰωάννου, Νικαίας κ. Ἰερωνύμου, Ἰκονίου κ. Ἀθανασίου, Ἀμασειας κ. Ἀνθίμου, Νεοκαισαρείας κ. Κωνσταντίου, Προύσσης κ. Ναθαναήλ, Φιλαδελφείας κ. Στεφάνου. Ἀγκύρας κ. Γερασίμου, Χαλδείας κ. Γερθασίου καὶ Κολωνίας κ. Δωροθέου, ἐνεκρινεν. ὅπως τὸ παρθεναγωγεῖον τοῦτο ἰδρυθῆ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ τελευταίου τούτου ἱεράρχου, ἐν τῇ κωμοπόλει τῆς Νικοπόλεως (Καρά-Ἰσάρ-Σαρκί) κέντρῳ οὕτῃ ὀγδοήκοντα χωρίων ἀριθμούντων περὶ τὰς τρεῖς χιλιάδας οἰκογενείας καὶ ὁμιλούντων τὴν τουρκικὴν τῶν πλείστων καὶ ἐχούσῃ μόνον γραμματοδιδασκαλεῖον τι, ἐν ᾧ ἄρξενά τε καὶ θήλας συνδιδάσκονται. Τὴν περὶ τούτου δὲ γνώμην αὐτῆς ὑποβάλλει ὑμῖν ἡ ἐπιτροπή δι' ἰδιαίτερας ἐπιστολῆς.

Τῇ ἐπιτροπῇ καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπεβλήθησαν τὰδε τὰ πονήματα, Σ. Μανασσείδου: *Μανασσείδειον ἀ. Ἰθαβήτων*, εἰς δύο τεύχη, ὧν τὸ ἕτερον ἐπιγράφεται μεθόδος τοῦ *Μανασσείδειον ἀ. Ἰθαβήτων* Γ. Μαργαριτίδου: *ἔργα ἱερῶν γεωργίας καὶ κηπουρικῆς καὶ μετάρρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὁ παῖς τῆς Ἰφ. Ζαχαροπούλου*. Τούτων ἡ τῶν δύο πρώτων κρίσις ὑπεβλήθη ἤδη τῷ συλλόγῳ καὶ ἐνεκρίθη. λείπεται δὲ ἡ τοῦ πονήματος τῆς κ. Ζαχαροπούλου, ἣτις ὑποβληθήσεται λίαν προσεχῶς.

Ἡ ἐπιτροπή ἔλαβε πρὸς τούτοις πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τὴν ἐπιστολὴν τῶν ἐφόρων καὶ δημογερόντων Λυτρώων, ἣν παρέπεμψεν αὐτῇ ὁ σύλλογος, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐλάχιστα εὔρε περὶ τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τοῦ χωρίου.

Ταῦτα τὰ κυριώτατα ἔργα τῆς ἐπιτροπῆς παραλειπομένων τῶν ἄλλων, ὅσα ἤπτονός εἰσιν ἐνδιαφέροντος. Καταλήγοντες δ' εὐχόμεθα, ὅπως κατὰ τὸ ἐπιόν ἔτος οὐ μόνον τὰ μήπω συντελεσθέντα ἐκ τῶν ἐκτεθέντων πληρωθῶσιν, ἀλλὰ καὶ μεῖζονα τούτων, ἰδίᾳ δὲ ἡ σύνταξις καὶ τοῦ ὀδηγοῦ τῆς μέσης παιδείας, τοῦ

δευτέρου τούτου ἀγωνοθετήματος τοῦ Βουτυναίου ἀγῶνος· διότι νῦν μάλιστα παρίσταται ἡ ἀνάγκη τούτου, νῦν, ὅποτε συγχύσει συστημάτων καὶ ὄρων καὶ μεθόδων κρατοῦσι καὶ ἐκφέρονται γνώμαι τολμηραί, ἵνα μὴ τι ἄλλο εἴπωμεν. Νῦν μάλιστα παρίσταται ἡ ἀνάγκη, ὅπως ἐπιστημονικῶς καθορισθῆ ἡ μέση ἐθνικὴ ἡμῶν παιδείσις ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παραδόσεων τοῦ ἔθνους, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, ἣτις ὑπάρχει μεγάλη καὶ ἱερά».

Ὁ πρόεδρος εὐχαριστεῖ τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ ἐπὶ ταῖς γενομένας ἐργασίας.

η) Ὁ κ. Θ. Σαλτέλης, πρόεδρος τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς, ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἔχουσαν ὧδε.

« Φίλοι ἐταῖροι.

Βραχυτάτη ἔσται ἡ ἔκθεσις ἡμῶν, διότι ἐλάχιστα καὶ ἐπράξαμεν κατὰ τὸ συλλογικὸν τοῦτο ἔτος.

Ἡ συντακτικὴ ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ. Ν. Σουλίδου, Π. Πετρακίδου καὶ Π. Παπαρρῶση, ἐν ταῖς πέρυσιν ἀρχιαιρεσίαις ὑφ' ἡμῶν ἐκλεγέντων, καὶ Θ. Σαλτέλη, γενικοῦ γραμματέως, Λ. Χρηστίδου, εἰδικοῦ γραμματέως, Γ. Ἀσπριώτου, γραμματέως τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς καὶ Σ. Σιδεροπούλου, γραμματέως τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς, ὡς πρόεδρον μὲν αὐτῆς ἐκλεξαμένη τὸν κ. Θ. Σαλτέλην, γραμματέα δὲ τὸν κ. Α. Χρηστίδην, συνῆλθε καθ' ὅλον τὸ ἔτος εἰς πέντε μόνον συνεδριάσεις, ἐν αἷς μετὰ πολλὰς καὶ σπουδαίας συσκέψεις ἀπεφάσισε τῇ συγκατανεύσει τοῦ συλλόγου νὰ ἐκδώσῃ α') τὸν Κ' τόμον (1885-86), καὶ τὸν ΚΑ' τόμον (1886-87) τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος τοῦ συλλόγου, ἀμφοτέρους ἐν ἐνὶ σώματι· β') τὸ ἀρχαιολογικὸν παράρτημα τοῦ ΙΘ' καὶ εἰ δυνατόν καὶ τοῦ Κ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ· γ') τὸν Α' τόμον τῶν ζώντων μνημείων τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος, πρὸς οὐ τὴν ἐκτύπωσιν ὁ μέγας τοῦ συλλόγου εὐεργέτης Χρηστάκης ἐφένδης Ζωγράφος διέθηκεν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους 200 ὀθωμανικῆς λίρας.

Τὴν γενναίαν δὲ ταύτην ἀπόφασιν ἔλαβεν ἡ ἐπιτροπὴ ἐν ταῖς πρώταις αὐτῆς συνεδριάσεσιν ἅμα μὲν βρασκομένη ὑπὸ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος καὶ φιλοδοξίας, ὅτι θὰ ἠδύνατο ἐν τῷ τέλει τοῦ συλλογικοῦ ἔτους νὰ παραστῆ εὐπρό-

σωπος ἐνώπιον ὑμῶν ἐπιδεικνυμένη καὶ τὰ τέσσαρα ταῦτα τύχη καὶ ἐπισπωμένη τοὺς δικαίους ἐπαίνους καὶ εὐχαριστίας ὑμῶν, ἀμα δὲ λογιζομένη, ὅτι ἐκδιδομένων κατ' ἔτος δύο μὲν τόμων τοῦ περιοδικοῦ μετὰ τῶν ἀρχαιολογικῶν παραρτημάτων, ἐνός δὲ τόμου τῶν ζώντων μνημείων, δυνηθήσεται ὁ σύλλογος τοῦτο μὲν ἐν τριετίᾳ ἐνήμερος νὰ καταστή ἑν τοῖς δημοσιεύμασιν αὐτοῦ καὶ κατασιγήσῃ οὕτω τὰ δίκαια παράπονα καὶ μεμφιμοιρίας πολλῶν ἀξιολύμων μελῶν καὶ ἐπιρρώσῃ τὸν πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν ὑπὲρ τοῦ συλλόγου ἐργασίαν ζῆλον αὐτῶν, τοῦτο δὲ νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ ἱκανοποιήσῃ τοὺς πρὸς δόξαν τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ἀγωνίας τοῦ γενναίου χορηγοῦ. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἤρξατο ἡ ἐπιτροπὴ συλλέγουσα, διατάττουσα καὶ ἐπεξεργαζομένη τὴν οὐκ ὀλίγην πρὸς δημοσίευσιν ποικίλην ὕλην.

Ἄλλ' ἄλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Θεὸς κελεύει. Ἡ ἐπιτροπὴ δυστυχῶς εἶδε μετ' οὐ πολὺ τὰς ἑαυτῆς ἐλπίδας διασκευαζομένης ὑπὸ ἀντιπνόων ἀνέμων· καὶ ἀντὶ μὲν τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ Κ' καὶ ΚΑ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ περιέστη εἰς τὴν σκληρὰν ἀνάγκην ν' ἀνατυπώσῃ τὸ ἥμισυ σχεδόν, ἥτοι 12 ὄλα τυπογραφικὰ φύλλα τοῦ ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐκτετυπωμένου ἄλλ' ἀπηγορευμένου τὴν διανομὴν ΙΘ' τόμου, τῆς ὕλης τῶν ἐκτετυπωμένου φύλλον τῆς μὲν διασκευαζομένης τῆς δὲ πλείστης ἀντικαθισταμένης, ὅπερ οὐ σμικρὰς παρέσχε δυσχερείας ὑπὸ ἔποψιν τεχνικὴν καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς τε διασκευῆς καὶ τῆς ἀντικαταστάσεως· ἡ δὲ πλείστη τῆς ὕλης τῆς δημοσιευθησομένης ἐν τε τῷ Κ' καὶ ΚΑ' τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ καὶ τῷ ἀρχαιολογικῷ παραρτηματι καὶ ἐν τῷ ἐκτάκτῳ τόμῳ τῶν ζώντων μνημείων πρὸ μηνῶν παραδοθεῖσα τῷ ὑπουργεῖῳ τῆς παιδείας μάτην ἀπὸ πολλοῦ ἀναμένει ἡ ἐπιτροπὴ νὰ ἐπιστραφῇ ὑπὸ τῶν ἐντεταλμένων τὴν ἐπιθεώρησιν καὶ ἐξέλεγγιν αὐτῆς. Ἐχει ὁμως ἡ ἐπιτροπὴ δι' ἐλπίδος, ὅτι δὲν θὰ βραδύνη ἐπὶ πολὺ ἔτι ἡ ἐπιστροφή τῆς ὕλης, διὸ καὶ πρὸ τινος μὲν χρόνου συνῆψε τὰ μετὰ τῶν τυπογραφείων Κορομηλᾶ καὶ Παλαμάρη πρὸς ἐκτύπωσιν συμβόλαια, κατ' αὐτὰς δὲ τύχῃ ἀγαθῇ γίνεται ἡ ἐναρξίς τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ ἐκτάκτου τόμου τῶν ζώντων μνημείων ἐν τῷ τυπογραφεῖῳ Παλαμάρη.

Ἡ συντακτικὴ ἐπιτροπὴ λυπεῖται μὲν εἰλικρινῶς καὶ ὑπαισχύνεται προσερχομένη σήμερον ἐν ὑμῖν κεναῖς ταῖς χερσί, (διότι ὁ ΙΘ' τόμος ὁ ἄρτι διανεμηθεὶς τοῦ περιοδικοῦ κατὰ

τὸ ἥμισυ μόνον, ὡς ἔφθημεν εἰπόντες, εἶναι ἔργον αὐτῆς, ἀλλ' ἔργον δυσχερές καὶ ἐπίπονον), δὲν δύναται ὅμως νὰ παρασιωπήσῃ, ὅτι καὶ ἡ φίλη αὐτῆς συνάδελφος φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ συνετέλεσέ πως, ἄκουσα βεβαίως, εἰς τὴν βραδύτητα περὶ τὴν ἐναρξίν τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ τόμου τῶν ζώντων μνημείων. ἄτε οὐχὶ ἐγκαίρως παραδοῦσα τῇ συντακτικῇ ἐπιτροπῇ ἄπασαν ἡ μέγα μέρος τῆς πρὸς δημοσίευσιν γλωσσικῆς ὕλης· διότι κατὰ τι ἄρθρον τοῦ συμβολαίου τοῦ μετὰ τοῦ τυπογραφείου, ὁ πρόεδρος τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς ὀφείλει τῇ πρώτῃ ἐκάστης δευτέρας τῆς ἑβδομάδος νὰ παραδίδῃ εἰς τὸ τυπογραφεῖον ἄπασαν τὴν ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἑβδομάδα δημοσιεύσιμον ὕλην, ἥτοι τεσσάρων τυπογραφικῶν φύλλον, ἡ δὲ παράδοσις δέον νὰ γίνηται τακτικῶς ἀνευ διακοπῆς ἀνὰ πᾶσαν ἑβδομάδα· ἀλλὰ τὸν ὅρον τοῦτο ἠδυνάτε νὰ τηρήσῃ ὁ πρόεδρος τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς, διότι δὲν ἔχει παραδοθῆ εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς ἱκανὴ ὕλη· διὰ τοῦτο δὲν προσέθη μέχρι τοῦδε εἰς τὴν ἐναρξίν τῆς ἐκτυπώσεως, ἵνα μὴ δώσῃ ἀφορμὴν δικαίων παραπόνων εἰς τὸν τυπογράφον μηδὲ παράσχη πράγματα τῷ συλλόγῳ.

Ἐναγκάσθημεν μετὰ λύπης νὰ εἴπωμεν ταῦτα, οὐχὶ ἵνα μεμφθῶμεν τὴν φιλολογικὴν ἐπιτροπὴν ἐπὶ τούτῳ, διότι δὲν ἀγνοοῦμεν τὸ ἐπίπονον τῆς ἐπεξεργασίας τῆς γλωσσικῆς ὕλης καὶ τὸν πρὸς ταύτην ἀπαιτούμενον μακρὸν χρόνον. ἀλλ' ἵνα συμμερίζομένης καὶ ἐκείνης μεθ' ἡμῶν τὴν εὐθύνην ἐξευμενισώμεν πως τὴν δικαίαν ἄλλως ὀργὴν τοῦ ὑψιβρεμέτου Ὀλυμπίου Διός, μηδ' ἐπίδωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως τὸν φοβερὸν αὐτοῦ κεραυνὸν ἐπὶ τὴν ἐτέραν μόνον τῶν ἡμετέρων κεφαλῶν ἐπισιόμενον.

Εἴθε ἡ διαδεζομένη ἡμᾶς ἐπιτροπὴ εὐτυχέστερα ἡμῶν γένοιτο».

Ἐπὶ τούτοις ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας καὶ τῇ ἐπιτροπῇ ταύτῃ ἐπὶ τῇ προθυμίᾳ καὶ τῷ ζήλῳ ἐν ταῖς ἐργασίαις αὐτῆς λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΠΔ'

("Εκτακτος)

τῆς 28 Ἀπριλίου 1891.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΑΙ

Μὴ ὑπαρχόντων πρακτικῶν πρὸς ἀνάγνωσιν ὁ σύλλογος προβαίνει εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν κοσμητόρων αὐτοῦ καὶ τῶν διαρκῶν ἐπιτροπῶν διὰ τὸ ΛΑ' συλλογικὸν ἔτος (1891—92), καὶ διὰ ἀπολύτου μυστικῆς ψηφοφορίας ἀναδείκνυνται.

Πρόεδρος, ὁ κ. Κ. Καλλιᾶδης.

Ἀντιπρόεδροι, Ἀθ. Πηνιατῶρος, δικηγόρος, καὶ Mordtmann, ἱατρός.

Γενικὸς γραμματεὺς, Ἀλ. Χρηστίδης.

Εἰδικὸς γραμματεὺς, Γ. Πουλουλίδης.

Βιβλιοφύλαξ, Ν. Παπαγιαννόπουλος.

Ταμίας, Δ. Μηλιώτης.

Λογιστής, Δ. Π. Κοντογεώργης.

Μέλη δὲ διαρκῶν ἐπιτροπῶν τῆς μὲν

Ἀνθρωπολογικῆς.

Ἀποστολίδης Σ., Βεγλερῆς Θ., Brooks C., Νζούμ Ι., Περδικίδης Κ., Χρηστίδης Α., Χρυσαφίδης Κ.

Ἀρχαιολογικῆς.

Βεγλερῆς Γ., Γεδεών Μ., Curtis C. G., Calvert J., Καμπανάκης Π., Κοπάσης Α., Long A., Μανσούρωφ Π., Millingen A. van., Mordtmann Α., Περδικίδης Κ., Prétextat, Σιδερόπουλος Ξ., Σμυρνῶφ Α.

Ἐκπαιδευτικῆς.

Ἀνδρεᾶδης Ο., Βακαλόπουλος Κ., Βασακόπουλος Α., Βεγλερῆς Θ., Οἰκονομίδης Δ., Παπαγιαννόπουλος Ν., Φωτιάδης Α., Χατζηγεώργητος Χρ.

Ἐλεγκτικῆς.

Ἐλπίδης Γ., Πρίντζης Κ., Ψωμιᾶδης Κ.

Ἐπιστημονικῆς.

Ἀλεστορίδης Ι., Ἀμπελίδης Μ., Ἀπέρης Π., Ζαβιτσιᾶνος Σ., Κοκκολᾶτος Κ.,

Λιμαράκης Α., Λογοθέτης Μ., Μακρῆς Κ., Ναρλῆς Σ., Οἰκονομίδης Γ., Ρίτσος Β., Σιώτης Ι., Ταχιντζῆς Κ., Χρηστίδης Ἀν., Χατζηγεώργητος Π., Ψαλίδας Μ.

Οἰκονομικῆς.

Γκιών Ι., Μαυρογορδᾶτος Φρ., Πρώτος Π., Φωτιάδης Ν., Χατζόπουλος Ι.

Συντακτικῆς.

Αὐθεντόπουλος Μ., Πολύκριτος Σ., Σαλτέλης Θ.

Φιλολογικῆς.

Αὐθεντόπουλος Μ., Βακαλόπουλος Κ., Ζαλοκώστας Ε., Οἰκονομίδης Δ., Παπαγιαννόπουλος Ν., Παρίτσος Κ., Σαλτέλης Θ., Χατζηγεώργητος Χρ.

Ἐπιμεληταί.

Τῶν μὲν ἀρχαιολογικῶν καὶ νομισματικῶν συλλογῶν, Ξ. Σιδερόπουλος τῆς δὲ ὀργανοθήκης, Β. Ρίτσος.

Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΠΒ'

(Τακτικῆ)

τῆς 29 Ἀπριλίου 1891.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς τακτικῆς συνεδριάσεως α) ἀνακοινούται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἐφόρου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ αὐτοκρατορικοῦ πανεπιστημίου Πετρούπολεως, ἀγγέλλοντος τὴν προσεχῆ ἀποστολὴν ἐν κιβωτωτῆ τῆς σχεδὸν πλήρους σειρᾶς τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Travaux de la faculté historico-philologique» συγγράμματος καὶ ἐξαιτουμένου τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ ὑπαρχούσης ἐλλιποῦς σειρᾶς τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου.

β) Ὁ κ. Κ. Περδικίδης ἀναγινώσκει πραγματεῖαν τοῦ ἐπιγραφομένην «περὶ τῶν ὀνομάτων τῆς Αἰγύπτου ἐν γένει, ἰδίως δὲ περὶ τῶν παρὰ Σημίταις ὀνομάτων *Misr* καὶ *Misraim*».

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀναγνώσματος ὁ κ.

Mordtmann λέγει, ὅτι δὲν διαφιλονεικῆι μὲν τὰ πορίσματα τοῦ κ. Περδικίδου, ὑπομιμνήσκει ὁμῶς αὐτῶ τὰ παρὰ τοῦ κ. Mayer γραφέντα περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, λέγοντος, ὅτι ἡ ἐτυμολογία τῶν ὀνομάτων Αἴγυπτος, *Misrodōn* δὲν ἀπεδείχθη εἰσέτι παρατηρεῖ δὲ ὁ κ. Mordtmann, ὅτι ἡ λέξις *misraim* γράφεται διὰ *ש*, ἐνῶ ἡ ἑβραϊκὴ λέξις *mizraim* γράφεται μὲ *z*. Περὶ Καραμανίας προκειμένου ὑπομιμνήσκει, ὅτι ἡ Καραμανία τοῦ Στράβωνος δὲν εἶναι ἡ χώρα τῶν *Καραμανλήδων*, ἀλλὰ τὸ Καρμὸν τῆς Περσίας, ἐνῶ ἡ χώρα τῶν Καρμανλήδων λαμβάνει τὸ ὄνομά της ἐκ τοῦ *Κερμανία*.

Ὁ κ. Περδικίδης ἀπαντῶν λέγει, ὅτι Καραμανία καὶ Καρμανία εἶναι τὸ αὐτό, διότι οἱ κάτοικοι τῆς Καρμανίας μετόκησαν ἀπὸ τῆς περσικῆς θαλάσσης εἰς τὴν Καραμανίαν.

Ὁ κ. Ἀλ. Χρηστίδης παρατηρεῖ, 1) ὅτι δὲν ἐξηγήθη ἀρκούντως παρὰ τοῦ κ. Περδικίδου, διατί οἱ ἀρχαῖοι αἰγύπτιοι ὠνόμαζον τὴν χώραν τῶν *Χέμι* ἢ *Κέμι*, ἤτοι μέλαιναν· 2) ὅτι ἡ λέξις *Χαμίμ*, ἣν ὁ ἀγρορητὴς συνεσχίτισε μετὰ τῆς λέξεως *Χέμι*, δὲν εἶναι, ὡς ἐλέχθη, σύνθετος ἐν τῇ ἀραβικῇ. ἀλλ' ὄνομα οὐσιαστικὸν δεικνύον τὸ μέρος, ἐνθα ὑπάρχει μεγάλη θερμότης· 3) ὅτι αἱ δοθεῖσαι περὶ τῆς λέξεως *μισρ* ἐξηγήσεις τῶ φαίνονται ἀνεπαρκεῖς· ἐρωτᾷ δέ, διατί οἱ Ἀραβες ὠνόμασαν πάνταν πόλιν καὶ ἰδίᾳ τὴν Αἴγυπτον *μισρ*;

Ὁ κ. Περδικίδης ἀπαντῶν λέγει, ὅτι *Κέμι* ἤτοι *μέλαιναν* ὠνόμασαν τὴν Αἴγυπτον, διότι εἶναι μέλαινα· ὅτι ἡ λέξις *γαμίμ* δὲν εἶναι σύνθετος ἀλλὰ παράγωγος, καὶ ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ὠνόμασαν τὴν Αἴγυπτον *Μισρ* διότι οὕτως ἠθέλησαν νὰ τὴν ὀνομάσωσι. Περὶ τοῦ τελευταίου τούτου ὀνόματος προκειμένου ὁ κ. Χρηστίδης ὑπομιμνήσκει, ὅτι ἡ λέξις *μισρ* ἐν τῇ ἀραβικῇ σημαίνει οὐ μόνον πόλιν, ἀλλὰ καὶ τείχος ἢ φραγμὸν καὶ ὄριον· ἐκφράζει δὲ τὴν ὑποψίαν, μήπως ἡ Αἴγυπτος ὠνομάσθη οὕτως ὑπὸ τῶν Ἀράβων ὡς χώρα ἔχουσα μεγάλη ὑδραυλικὰ ἔργα ἢ τείχη, δι' ὧν προφυλάσσετο ἀπὸ τοῦ περιοδικῶς ὑπερεκχειλίζοντος Νεῖλου· τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν ἐποίησαν ἄλλως τε πολλοί. Εἰς ταῦτα ἀπαντῶν ὁ κ. Περδικίδης λέγει, ὅτι τὰ περὶ τούτου ἐν ἐκτάσει ἐξέθηκον ἐν ἐτέρῳ ἀναγνώσματί του, παρέλειψε δὲ νῦν, ἵνα μὴ κουράσῃ τὸ ἀκροατήριον.

Ὁ πρόεδρος λέγει, ὅτι ὁ σύλλογος μετ' ἐν-

διαφέροντος ἠκροάσατο τῆς σπουδαίας πραγματείας τοῦ κ. Περδικίδου, ὅστις ἀδίκως εἶπεν, ὅτι ἤθελε κουράσῃ τὸ ἀκροατήριον διὰ τῶν λεπτομερειῶν τοῦ περὶ τῆς λέξεως *μισρ* τούναντίον εἶδει τούτο νὰ ἀναπτυχθῇ, διότι ὁ σύλλογος περὶ πολλοῦ ποιεῖται τὰς τοιαύτας ἀνακοινώσεις.

Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΨΓ'

(Γαυκτικῆ)

τῆς 6 Μαΐου 1891.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦται ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ἀθ. Πηνιατώρου, ἀντιπροέδρου, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ καὶ αὔθις ὡς ἀντιπροέδρου καὶ ἀγγέλλοντος, ὅτι παραιτεῖται ἕνεκα τῶν πολλῶν του ἀσχολιῶν.

Τοῦ κ. Ε. Α. Σιδεροπούλου, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ἐπιμελητοῦ τῶν ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν κατὰ τὸ ΛΑ' συλλογικὸν ἔτος 1891—92.

Τῆς ἐκπαιδευτικῆς τοῦ συλλόγου ἐπιτροπῆς ἀγγελούσης, ὅτι λαβοῦσα ὑπ' ὄψει τὰς ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν τῶν ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ ἀποσταλείσας τῶ συλλόγῳ πληροφορίας περὶ τοῦ τόπου τῆς ἰδρύσεως τοῦ *Θεοφιλιδεῖον* παρεναγωγείου, ἐξελέξατο τὴν κωμόπολιν Καρχησιῶν (Νικόπολιν) καὶ ταύτην προτείνει τῶ συλλόγῳ.

Τῆς ἀρχαιολογικῆς τοῦ συλλόγου ἐπιτροπῆς, ἀγγελούσης, ὅτι παρέλαβε παρὰ τῆς χήρας Πελοπίδου Κούππα τὰς πραγματείας τὰς δε 1) Περὶ τοπογραφίας τῆς μητροπόλεως τοῦ Πόντου Τόμωος. 2) Περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει βυζαντινῶν δεξαμενῶν. 3) Περὶ διαφόρων ἐπιγραφῶν. 4) Περὶ τῆς οἰκοδομῆς τῶν βυζαντινῶν ναῶν. 5) Περὶ ἀργίλλου καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς. 6) Περὶ ἀμμοκονίας. 7) Ἱστορία ἐλληνικῆς καλλιτεχνίας (πραγματεία ἀτελής).

β') Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ τῆς ἀρχαιολογικῆς

ἐπιτροπῆς παραπεμφθήσεται τῇ συντακτικῇ ἐπιτροπῇ.

γ') Ἀναγινώσκειται ἡ ἐκθεσις τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς περὶ τοῦ μέλλοντος συστηθῆναι ἐν μικρῇ Ἀσίᾳ παρθεναγωγείου τῆς μακαρίδος Λίκατερίνης Μουράτ Θεσοφιλίδου. Περαιτωθείσης τῆς ἐκθέσεως ὁ σύλλογος ἀποδέχεται τὴν πρότασιν τῆς ἐπιτροπῆς, ἥτοι ὅπως τὸ ἐν λόγῳ παρθεναγωγεῖον συστηθῆ ἐν Καρὰ-Χισῶ τῆς μικρῆς Ἀσίας.

δ') Ὁ πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι ὁ κ. Ἀθ. Πηνιατῶρος, ἀντιπρόεδρος, παραιτεῖται τῶν καθηκόντων αὐτοῦ καὶ ὅτι αἱ γενόμεναι προσπάθειαι, ὅπως ἀποσύρῃ τὴν παραίτησίν του ἀπέβησαν μάταιαι καὶ προτινῆει τὴν παραδοχὴν τῆς παραιτήσεώς του. Ἐφ' ᾧ ὁ σύλλογος προβαίνει εἰς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ ψηφοφορίας δὲ γενομένης ἀναδεικνύεται ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Ἀναστάσιος Χρηστίδης, ἰατρός.

ε') Ὁ κ. Θ. Σαλτέλης, εἰσηγητῆς τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἀναγινώσκει τὴν περὶ τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος ἐκθεσιν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἔχουσαν ὧδε:

«Κύριοι.

Ὁ πρὸς σύνταξιν μεθοδικῶν διδασκτικῶν βιβλίων Καραπάνειος ἀγῶν, οὗ τὸ γενικὸν πρόγραμμα πρὸ δωδεκαετίας, τῷ 1879, ἐντολῇ τῆς τότε ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς ὑπὸ πέντε τῶν ἐαυτῆς μελῶν τοῦ ἀειμνήστου Ἡρ. Βασιλάδου, Χρ. Χατζηχρήστου, Χρ. Σαμαρτζίδου, Ἀθ. Θεοδωρίδου καὶ Θεμ. Σαλτέλη συνταχθὲν καὶ ὑπὸ τῆς ὅλης ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ συλλόγου ἐγκριθὲν κατ' αὐτὸ ἐκείνου τὸ ἔτος μεσοῦντος φεβρουαρίου ἐδημοσιεύθη, ἐπ' αἰσιωτάτοις ἰδρυθεῖς οἰωνοῖς καὶ πολλὰς ἀγαθὰς παρασχῶν ἐλπίδας, ὅτι εὐτυχῆσει ἐν οὐ μακρῷ χρόνῳ καὶ τὸ ἡμέτερον ἔθνος ν' ἀποκτήσῃ καλὰ διδασκτικὰ βιβλία, σύμφωνα ταῖς διακελεύσεσι τῆς παιδαγωγικῆς καὶ διδασκτικῆς ἐπιστήμης καὶ ταῖς ἀπαιτήσεσι τῶν καιρῶν, ἧρξάτο δυστυχῶς οὐκ ἴσμεν ὅπως ἐν τοῖς τελευταίοις τούτοις χρόνοις χαλαρούμενός πως καὶ εἰς φθίσιν περιπίπτων. Μὴ αἴτιον τούτου τὸ χαρακτηρίζον τὸν Ἕλληνα ἀψίχαρον; ἢ μὴ ἡ σὺν τῷ χρόνῳ προϊόντι εὐλόγως αὐξανόμενη αὐστηρότης τῶν ἀγωνοδικῶν ἐψύχρανε πρὸς τὸν ἀγῶνα τὸν ζῆλον τῶν διδασκάλων καὶ λογίων; ἢ μὴ οὗτοι τὸ ὅσω σπουδαῖον τόσω καὶ δυσχερὲς τοῦ ἔργου συνειδότες ἀποκνοῦσι

τοῦ ἀγῶνος; ἢ τέλος μὴ προθυμούμενοι, τίς τοῦ ἐτέρου ἕμεινον προαλειψάμενος κρείττων καταστῆ, βραδέως σπεύδοντες μέλλουσιν αἰφρῆς ἀθρόοι εἰς τὸν ἀγῶνα κήσπολοι ἐπιφανέντες, δεινὴν γὰρ συνάψωσι πάλιν περὶ τὰ προκειμένα ἐπίζηλα ἄθλα; Πάντες μὲν βεβαίως εὐχόμεθα τὸ τελευταῖον τοῦτο νὰ ὑποκειται ὡς αἰτία τῆς φαινομένης ταύτης ἀδιαφορίας, ὁ δὲ χρόνος καταδείξει τὸ ἀληθές· ἡμεῖς δὲ νῦν ἀπλῶς χρονογραφοῦντες παρατηροῦμεν μετὰ λύπης, ὅτι ἐκ τῶν 19 βραβείων, ἅπερ κατὰ τὸ δημοσιευθὲν γενικὸν πρόγραμμα ὀρίσθησαν ν' ἀπονειμηθῶσιν ἐπὶ ἰσριθμοῖς ἀγωνοθετήμασιν ἐν μιᾷ ἐξαετίᾳ ἀνὰ 3—4 ἀνὰ πᾶν ἐξῆς ἔτος, μόλις τὸ 1/3, οὐδὲ τοῦτο ἀεραῖον μέχρι τοῦδε, ἐν διπλασίῳ τῷ χρόνῳ ἀπενεμήθη· δηλονότι ἐν μὲν τῷ α' ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἀγῶνος ἔτει, τῷ 1880, ἐβραβεύθη διπλῶ μὲν βραβείῳ ὁ κ. Γ. Χασιώτης ἐπὶ τοῖς δυσὶν αὐτοῦ σπουδαίοις ἔργοις, τῷ ὀδηγῷ τῶν μητέρων καὶ τῶν νηπιαγωγῶν καὶ ταῖς παιδικαῖς κατὰ τὸ σύστημα Fröbel, ὁ δὲ κ. Ἀργυρός ἐπὶ τῷ ἀλφαριθμητικῷ αὐτοῦ. Τὰ τρία ταῦτα ἀπετέλουν τὰ ἀγωνοθετήματα τοῦ α' ἔτους. Ἐν ἔτει δὲ 1881 ἐβραβεύθη ὁ μὲν μακαρίτης Γ. Γεράκης ἐπὶ τῇ ἀριθμητικῇ αὐτοῦ, ὁ δὲ κ. Γ. Γοιάνης ἐπὶ τῇ ἰερᾷ αὐτοῦ ἱστορίᾳ, ἀμφοτέρα ἀνήκοντα εἰς τὰ τοῦ β' ἔτους· καὶ τέλος ἐν ἔτει 1884 ἐπαναληφθέντος τοῦ ἐπὶ γεωγραφίᾳ ἀγῶνος ἀπενεμήθη τὸ γέρας τῷ κ. Α. Βασακοπούλῳ. Τῶν δὲ λοιπῶν 13 ἀγωνοθετημάτων τῶν μὲν 3 τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας ἐκ τῶν τοῦ β' ἔτους, τῆς ἐλληνικῆς γραμματικῆς ἐκ τῶν τοῦ γ' καὶ τῆς στοιχειώδους φυσικῆς ἱστορίας ἐκ τῶν τοῦ δ' ὁ ἀγῶν πρόκειται ἔτι οὐδενός τῶν προσεληλυθῶτων ἀγωνιστῶν κριθέντος βραβευσίμου· περὶ δὲ 4 ἀγωνοθετήματα: τὸ τῶν ὀδηγῶν πρὸς διδασκαλίαν τῆς γραμματικῆς, τὸ τῆς ἐλληνικῆς χρηστομαθείας, τὸ τῆς στοιχειώδους φυσικῆς καὶ χημείας καὶ τῶν πραγματικῶν διαλέξεων, καίπερ ἐγκαίρως τῶν εἰδικῶν προγραμμάτων αὐτῶν δημοσίᾳ προκηρυχθέντων, οὐδεὶς εἰσέτι ἀνήγγειλεν ἑαυτὸν εἰς ἀγωνίαν. Τέλος δὲ τῶν ὑπολειπομένων τοῦ ε' καὶ τοῦ σ' ἔτους τὰ εἰδικὰ προγράμματα οὕτω συντάχθησαν ὑπὸ τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς ἄτε ἀναμενύσης τὴν λήξιν τῶν προηγουμένων ἢ τιῶν τοῦλάχιστον αὐτῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν μέχρι τοῦδε βίον τοῦ Καραπανείου διαγωνίσματος. Τῇ ἐσπέρα δὲ ταύτῃ ἐπασχολήσει ὑμᾶς ἐπὶ μικρὸν

ἡ κρίσις περὶ τοῦ ἀγωνοθετήματος τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ἢ καὶ ἥδη ἐπαναλαμβάνομένη.

Τὸ εἰς κρίσιν προκείμενον ἔργον ἐν καὶ μόνον καὶ πρὸ τριετίας ἤδη ὑποβλήθη δὲν ἐκρίθη μὲν τότε ἄξιον τοῦ πεντακοσιοεξαγώνου ἄθλου δι' οὓς λόγους ἢ τότε ἐπιτροπῇ ἐπέειπεν, ἐπήνεσε δὲ μεγάλως καὶ προέτρψε τὸν συντάξαντα, ὅπως ἀναθεωρήσας τὸ ἔργον καὶ τὰς παρατηρήσεις αὐτῆς ὑπ' ὄψει λαβῶν κατέβη καὶ αὖθις εἰς τὸν ἀγῶνα πλείονας ἔχων περὶ ἐπιτυχίας ἐλπίδας.

Ὁ συγγραφεὺς ταῖς προτροπαῖς τῆς ἐπιτροπῆς πειθόμενος καὶ κατὰ τὸ δυνατόν ταῖς παρατηρήσεσιν αὐτῆς συμμορφωθείς προσήλθε καὶ πέρυσιν εἰς τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ δυστυχῶς ἔνεκα δυσαρέστου τινὸς ἀπροόπτου ἐπιγενομένου τῇ ἐπιτροπῇ ἀνεβλήθη ἡ κρίσις εἰς τὸ ἔτος τοῦτο.

Τὸ κρινόμενον ἔργον ἢ τρίτευχος ἐστὶν ἑλληνικὴ ἱστορία, ἢ γνωστὴ ὑμῖν ἐκ τῆς ἐπὶ τῇ κεφαλίδι φερομένης τοῦ Σαλλουστίου ῥήσεως: *Ex aliis negotiis, quæ ingenio exercebantur, in primis magno usui est memoria rerum gestarum*, ἣν πρὸ τριετίας αὐτοὶ κρίναντες ἰκανὰ εἶπομεν ὥστε σήμερον δὲν θὰ ἐνδιατριψόμεν πολὺ περὶ αὐτήν.

Ἡ ἱστορία αὕτη διήρηται εἰς 3 βαθμίδας ἢ κύκλους ὁμοκέντρους, ἐξ ἑνὸς τεύχους ἐκάστης συγκειμένης. Καὶ τὸ μὲν τεύχος τῆς α' βαθμίδος ἀποτελεῖται ἐκ σελίδων 79, τὸ δὲ τῆς β' ἐκ σελίδων 162, τὸ δὲ τῆς γ' ἐκ σελίδων 300 εἰς ἡμίφυλλον χάρτου ταχυδρομικοῦ.

Καὶ αἱ μὲν δύο πρῶται βαθμίδες βιογραφικὴν περιέχουσιν ἱστορίαν, ἡ δὲ Γ' τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν ἅπασαν συνεχῆ καὶ χρονολογικῶς ἐκτεθειμένην. Βιογραφοῦνται δὲ κατὰ τὸ εἰδικὸν τοῦ συλλόγου πρόγραμμα ἐν μὲν τῇ Α' βαθμίδι 17 μὲν μεγάλοι ἄνδρες ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἱστορίας, 2 δ' ἐκ τῆς μέσης, Κωνσταντῖνος ὁ μέγας καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος, 3 δ' ἐκ τῆς νεωτέρας: Κοραῆς, Ζωσιμῆσαι καὶ Ζῶης ὁ Καπλάνης· ἐν δὲ τῇ Β' 28 μὲν ἐκ τῆς ἀρχαίας, 8 δ' ἐκ τῆς μέσης καὶ 5 ἐκ τῆς νεωτέρας.

Ἐν δὲ τῇ Δ' βαθμίδι προτάσσεται μὲν ἐπίτομος γεωγραφία τῆς κυρίως Ἑλλάδος ἐν 5 σελίσιν, ἐπέρχεται δὲ ἡ ἱστορία διηρημένη εἰς 10 περιόδους τάδε: Α' περίοδος: Μυθικὸς αἰὼν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1104 π. Χρ. καθόδου τῶν Ἑρακλειδῶν ἐν σελίσιν 23. Β' περίοδος:

Μόρφωσις τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν ἀπὸ τῆς καθόδου τῶν Ἑρακλειδῶν μέχρι τῶν Μηδικῶν, 1104—490, ἐν σελ. 39. Γ' περίοδος: Ἀκμὴ καὶ μεγαλειὸν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῶν Μηδικῶν μέχρι τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, 490—431, ἐν σελ. 35. Δ' περίοδος: Ἐμφύλιοι πόλεμοι, ἀπὸ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου μέχρι τῆς ἐν Χαιρωνεῖζ μάχης, 431—338, ἐν σελ. 42. Ε' περίοδος: Μακεδονικὸς ἑλληνισμὸς, ἀπὸ τῆς ἐν Χαιρωνεῖζ μάχης μέχρι τῆς ὑπὸ Ῥωμαίων ἀλώσεως τῆς Κορίνθου, 338—145, ἐν σελ. 24. Σ' περίοδος: Ῥωμαϊκὴ κυριαρχία, ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου μέχρι τῆς ἰδρύσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, 145 π. Χρ.—330 μ. Χρ. ἐν σελ. 8. Ζ' περίοδος: βυζαντιανὸν κράτος, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως Κωνσταντινουπόλεως μέχρι Λέοντος τοῦ Α', 330—457, ἐν σελ. 8. Η' περίοδος: Ἐξἑλληνισμὸς τοῦ βυζαντιανοῦ κράτους, ἀπὸ Λέοντος τοῦ Α' μέχρι Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, 457—867, ἐν σελ. 10. Θ' περίοδος: Βυζαντιανὸς ἑλληνισμὸς, ἀπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος μέχρι τῆς ὑπὸ Λατίνων ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, 867—1204, ἐν σελ. 30. Ι' περίοδος: Παρχμὴ καὶ πτώσις τοῦ βυζαντιανοῦ ἑλληνισμοῦ.

Πρὸς δὲ μετὰ πᾶσαν βιογραφίαν ἐν ταῖς δυοὶς πρῶταις βαθμίδι καὶ μετὰ πᾶσαν περίοδον ἐν τῇ τρίτῃ ἐπισυνάπτεται βραχεῖα ἀνακεφαλαίωσις αὐτῶν, δι' ἧς ὁ μαθητὴς διατηρῶν ἐν τῇ μνήμῃ τὰ σπουδαιότατα γεγονότα τῆς περιόδου καὶ τὰ κυριώτατα σημεῖα τοῦ βίου τῶν βιογραφουμένων δύναται νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν ὅλον περιγραφέντα βίον καὶ ἐκτεθειμένην περίοδον κατὰ τὰς σπουδαιότερας αὐτῶν ὄψεις. Ἐν τέλει δὲ ἐκάστης βαθμίδος ἐπιτάσσει καὶ λεξιλόγιον τοπογραφικὸν καὶ ἀρχαιολογικόν.

Ὁ συγγραφεὺς, ὡς ἔφθημεν εἰπόντες, ἔλαβεν ὑπὸ σπουδαίῃ ὄψει τὰς πρὸ τριετίας παρατηρήσεις τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς καὶ μετ' ἀξιεπαίνου καὶ θαυμαστῆς ὑπομονῆς καὶ ἐπιτυχίας κατώρθωσε καὶ ἐπηνώρθωσε μὲν τὰ κακῶς τότε ἔχοντα, συνεπλήρωσε δὲ τὰ ἐλλείποντα καὶ παρέλιπέ τινα τῶν περιπτώων ἢ μὴ λίαν ἀναγκαίων ὅσα δὲ γεγονότα λίαν βραχέως ἐξετίθη καὶ διὰ τὴν πληθὺν τῆς ὕλης συνεπύκνου οὕτως, ὥστε ἀσάφεια καὶ σύγχυσις προήρχετο, πάντα ταῦτα ἀνέπτυξε προσηκόντως, σαφέστατα καὶ εὐληπτα καταστήσας τοῦτο π.χ. ἔπραξεν ἐν τῷ μυθικῷ αἰῶνι εἰς τὰ περὶ τῆς ἐμφρανίσεως τῶν Ἑλλήνων, τοὺς ἄθλους

τοῦ Ἡρακλέους, τὰ περὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἡρωικῶν χρόνων, τὰ τῆς νομοθεσίας τοῦ Λυκούργου καὶ Σόλωνος καὶ ἄλλα πολλά, ὅσα εἶχε παρατηρήσει ἢ ἐπιτροπῇ· οὕτω π.χ. προσέθηκε τὰς ἀνακεφαλαιώσεις τῶν βιογραφιῶν καὶ περιόδων, διένειμε δὲ μετὰ συμμετρίας ἀκριβῶς τὴν ὕλην καθ' ὠρισμένον μέτρον.

Τοιαύτη ἐν συντόμῳ ἢ τὸ β' ἤδη εἰς κρίσιν ὑποβαλλομένη ἐλληνικὴ ἱστορία. ἔργον, ὡς φαίνεται. οὗσα διδασχάλου ἄριστα μεμορφωμένου, εὐμαθοῦς καὶ πεπειραμένου, συνειδήσιν πληρεστέτην ἔχοντος τοῦ ἱεροῦ καὶ ὑψηλοῦ αὐτοῦ ἔργου καὶ ψυχῇ τε καὶ σώματι εἰς αὐτὸ ἀρωσιωμένου.

Ἡ μὲν γλῶσσα αὐτοῦ ἐστὶ σαφής καὶ ἄπταιστος καὶ καθαρὰ παντὸς σολοικισμοῦ καὶ βαρβαρισμοῦ καὶ ξενισμοῦ· τὸ δὲ λεκτικὸν ὀμαλὸν καὶ κανονικόν, κομματικὸν δὲ τὰ πολλά, ὅπερ κατάλληλον μὲν ἐν ταῖς δυοσι πρώταις βαθμίαις καὶ μάλιστα τῇ πρώτῃ, λίαν ὅμως ἀπρόσφορον καὶ πως ἄχαρι καὶ ἀτερπές ἐν τῇ Γ' βαθμίδι. Περὶ δὲ τὴν ἐκθεσιν τῶν γεγονότων μεγίστη ἐπικρατεῖ πιστότης καὶ ἀκριβεία καὶ περὶ τὴν πραγματικὴν ἀλήθειαν εὐλάβεια.

Τοιαύτας σπουδαίας καὶ σπανίας ἀρετὰς ἔχουσαν καὶ κατὰ τὰ πλεῖστα δὲ ἐκκληροῦσαν τοὺς ὅρους τοῦ προγράμματος τὴν προκειμένην ἐλληνικὴν ἱστορίαν ἢ ἐπιτροπῇ μετὰ μεγίστης εὐχαριστήσεως θὰ ἐβράβευεν, εἰ μὴ δυστυχῶς ἀνεκάλυπτεν ἐν τῷ ἄλλως καλλίστῳ τούτῳ ἔργῳ μίαν καὶ μόνην ἀλλὰ κατὰ τὴν γνώμην αὐτῆς καιριωτάτην ἔλλειψιν ἐπισιαζούσαν καὶ ἀμαυροῦσαν· ἴδαν τὴν ἐκ τῶν εἰρημένων ἀρετῶν λάμπειν καὶ εὐμορσίαν· ὥστε ὁμοιάζει ἀγάλματι ἐκ καλλίστου μὲν παρίου ἢ πεντελικοῦ μαρμάρου, τεχνικώτατα δὲ καὶ ἀμέμπτως καὶ τὰ ἐλάχιστα μέρη ἐξεργασμένων, ἀλλὰ στερομένου ἐκείνου, ὅπερ δίδει οἰσνεὶ ζῶην καὶ κίνησιν τῷ ἀψύχῳ λίθῳ. Ἡ ἔλλειψις δὲ αὕτη ἐστὶν ἡ στέρησις χάριτος καὶ ἐπαγωγῆς ἐν τῇ ἀφηγήσει τῶν γεγονότων ἢ ἀφηγήσις δηλονότι αὐτῶν ὅσον γραμματικῶς καὶ λεκτικῶς ἐστὶν ἀμεμπτος καὶ κανονικωτάτη καὶ περ ὀλίγον ἀρχαίζουσα καὶ δὴ καὶ που ὑπεραττικίζουσα, τοσοῦτον ἀρ' ἑτέρου ἐστὶ ζήρᾶ, ψυχρὰ καὶ ἀτερπής, οὐδὲ δυναμένη ἐπιδρῶσα ἐπὶ τὸ συναισθητικὸν καὶ ὀρεκτικὸν τῆς ψυχῆς νὰ ἐξεγείρῃ μὲν ἐν αὐτῇ τὰ εὐγενῆ συναισθήματα καὶ πάθη, τὴν φιλοπατρίαν, τὸν ὑπὲρ πίστεως ἐνθουσιασμόν, τὴν αὐταπαρνησίαν καὶ ἐθελουσίαν κτλ. νὰ καταπνίξῃ δὲ τὰ ἀγενῆ,

καὶ νὰ προτρέψῃ μὲν ἐπὶ τὴν προᾶξιν τῶν κελῶν ἀποτρέψῃ δὲ ἀπὸ τῆς τῶν αἰσχρῶν.

Ἄν ἡ τοιαύτη ζήρᾶ καὶ ψυχρὰ καὶ ἀπαθὴς ἐκθεσις ἐν ἄλλοις διδασκατικαῖς βιβλίαις, οἷα ἡ γραμματικὴ, τὰ μαθηματικὰ, ἢ φυσικὴ ἱστορία κλπ. δὲν δύναται ἴσως νὰ θεωρηθῇ ἔλλειψις, ἐν ἐγγχειριδίῳ ὅμως τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας πρὸς διδασκαλίαν ἐλληνοπαίδων θεωρεῖται καὶ εἶναι πράγματι ἡ μεγίστη τῶν ἐλλείψεων· διότι ὁ ἀληθὴς καὶ κυριώτατος τῆς διδασκαλίας τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας σκοπὸς εἶναι καὶ πρέπει νὰ εἶναι οὐχὶ ἀπλῶς διδασκατικός, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς διανοίας καὶ τῆς κρίσεως μόνον ἀποβλέπων, ἀλλὰ μᾶλλον ἠθικός καὶ ἐθνικός τείνων εἰς τὸ ποιῆσαι τοὺς παῖδας καλοὺς ἀγαθοὺς Ἑλληνας πολίτας καὶ μορφῶσαι γνησίους ἐλληνικοὺς χαρακτήρας.

Διὰ ταῦτα ἢ ἐπιτροπῇ μετὰ λύπης οὐ μικρᾶς ἀναγκάζεται νὰ μὴ ἀπονεύμῃ τὸ γέρας εἰς τὸν συγγραφέα τῆς προκειμένης ἱστορίας, ἐπαινεῖ ὅμως αὐτὸν μεγάλως ἐπὶ τῇ φιλοπονίᾳ καὶ τῷ εὐκρινεῖ ζήλῳ, μεθ' ὧν εἰργάσθη καὶ ἐπὶ ταῖς λοιπαῖς σπανίαις ἀρεταῖς ταῖς κατακοσμοῦσας τὸ σπουδαῖον αὐτοῦ ἔργον, ὅπερ ἢ ἐπιτροπῇ νομίζει κρεῖττον πολλῶν ἐν χορήσει ὄντων ἐν τοῖς ἡμετέροις σχολείοις, καὶ συμβουλεύει αὐτῷ νὰ προβῇ μετὰ θάρρους εἰς τὴν διὰ τοῦ τύπου ἐκδοσιν αὐτοῦ βέβαιος ὢν, ὅτι προσεκρόντως ἐκτιμηθήσεται ὑπὸ τῶν ἐπαϊόντων».

Τῆς ἐκθέσεως ταύτης τὰ συμπεράσματα ἀποδέχεται ὁ σύλλογος.

Σ') Ὁ κ. Μ. Λυθοντόπουλος, εἰσηγητὴς τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἀνακινῶσκει τὴν περὶ τοῦ Ζωγραφεῖου διαγωνίσματος ἐκθεσιν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἔχουσαν ὧδε·

«Κέρτοι.

Ἐπιτρέψατε τῷ ἐφετεινῷ εἰσηγητῇ τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς παρισταμένῳ ἐνώπιον ὑμῶν ἐν συναισθήσει, ὅτι τὸ ἔργον αὐτοῦ συγκεκριλασιῶς τὴν ἐκθεσιν τῆς σπουδαιοτάτης τοῦ συλλόγου ἐργασίας, ἥτις ὅλη ὀφείλεται εἰς τὴν χορηγίαν τοῦ μεγαθυμοτέρου τῶν ἰδρυτῶν αὐτοῦ, ἐπιτρέψατε νὰ ἐκράσω τὴν χάραν μου ἐπὶ τῇ εὐτυχῇ συμπτώσει, καθ' ἣν τοῦ μὲν συλλόγου προίσταται καὶ πάλιν ὁ καὶ ἄλλων ἐθνικῶν τοῦ ἀγωνοθέτου βουλευμάτων ἐκλεκτὸς παρ' ἡμῖν ἀντιπρόσωπος, τῆς δὲ ἡμετέρας ἐπιτροπῆς προεδρεύει ὁ πρό μικροῦ τὸ βῆμα

τοῦτο καταλιπὼν ἐναρετώτατος τῶν διδασκάλων μου.

Ἰκανὴ καὶ πάλιν συνεφορήθη ἐφέτος διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγωνίσμα ὕλη, ἧς τὸ πλεῖστον ἀποθησαυρισθήσεται ἐν ταῖς ἐκδόσεσι τοῦ συλλόγου, οὕτω δὲ κατὰ μικρὸν ἀποτελεσθήσεται ὁ κύκλος τῶν διαλεκτικῶν τῆς γλώσσης φράσεων καὶ τῶν ἐθολογικῶν γνωρισμάτων. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ λεξιλογικὸς θησαυρὸς τῆς παλαιᾶς ἡμῶν γλώσσης προϋποθέτει τὴν ὑπαρξίν μνημείων πράγματι προκειμένων ἡμῖν καὶ ἐν τελείῃσι τοῦ λόγου καλλιτεχνήμασιν ἀποτελούντων τὸ εὐρὺ ἔδαφος τῶν ἐρμηνευτικῶν τῆς ἐπιστήμης ἐρευνῶν, αἵτινες πρὸς ἄλλοις ἔχουσι συνεπικουρὸν καὶ τὴν παράδοσιν, τὸ οὐδὲν ἤπτον πλούσιον τῶν καθ' ἡμᾶς διαλέκτων λεξιλογίων δὲν ἀπορρεῖ τὸ πλεῖστον ἐκ συνεχῶν ἢ αὐτοτελῶν φιλολογικῶν προϊόντων, οἷα δεῖον νὰ θεωρηθῶσι τὰ δημοτικὰ ἄσματα καὶ ὅ,τι ἄλλο συμπεριλαμβάνεται ἐν ταῖς συλλογαῖς τοῦ διαγωνίσματος ἡμῶν, ἀλλ' ἐκ γλωσσαρίων, μεμονωμένων δηλονότι λέξεων, ὧν ἡ πρὸς ἀλλήλας σχέσις ρυθμίζεται πολλάκις μόνον διὰ τῆς ἀλφαθητικῆς τάξεως. Ὅ,τι κυρίως στεροῦμεθα ἐν τοῖς συγχρόνοις τῆς γλώσσης μνημείοις εἶνε τὸ ἔπος κατὰ τὴν εὐρυτέραν τοῦ ὅρου ἐκφορὰν ἐν ἰδιώματι ὅπως οὖν κοινοτέρῳ, τὸ *μεγαλόσημον* ἔπος, ὡς ἔλεγεν ἡμῖν ποτε ὁ σοφὸς καθηγητὴς Κουμανούδης λίαν εὐστόχως ἀποδοῦς εἰς τὴν ἔλλειψιν ταύτην καὶ τὴν ἀποτυχίαν πασῶν ἀνεξαιρέτως τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων ἀποπειρῶν πρὸς νεοελληνικὴν μεταφράσιν τῶν ὀμηρικῶν ἑπῶν, ἅς ἐπίσης μεγαλοσχήμους ὠνόμασεν, ὅσον ὅμως καὶ ἀνεπιτυχεῖς. Τοιοῦτον ἔπος ἤθελεν ἀποτελέσει κατὰ τὸν ἀναλλοίωτον τῆς παραγωγικῆς ἐν τῇ φιλολογίᾳ ἐξειλιξέως νόμον τὸ κέντρον εὐρυτάτου πιθανῶς κύκλου ὁμοειδῶν προϊόντων, εὐνόητον δὲ τότε τὸ κέρδος τῆς ἐρμηνευτικῆς καὶ γλωσσολογικῆς συγκρίσεως ἐχούσης τὸ νῆμα τῶν ἱστορικῶν τῆς γλώσσης περιπετειῶν καὶ τῆς πάντοτε ὑπολανθανούσης ἱστορικῆς αὐτῆς ἀναπτύξεως. Ἡ σφαῖρα τῆς κοινῆς χρήσεως καὶ τῆς βραβμιαίας κατόπιν παρεκκλίσεως τῶν ἐνοπιῶν θὰ ἦτο τότε ἀκριβῶς καθωρισμένη, ἐνῶ—ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον—στεροῦμεθα ἀσφαλῆς ἐνδοσίμον πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἀρχικῆς σημασίας καὶ πασῶν τῶν ἄλλων σημαντικῶν ἀποχρώσεων, εἰς ἃς μετέπεσον ἀλληλοδιαδόχως πλεῖστα ὅσα λέξεις. Ἡ ἐρμηνευτικὴ εἰκασία ἀποκλείεται ἐκεῖθεν, ὅπου χάσματα τοπικά τε ἄμα καὶ χρο-

νικὰ δὲν παρέχουσι συνεχῆς ἐπίπεδον συγκρίσεως, σιγᾶ δὲ καὶ ἡ παράδοσις.

Οὐδὲν ὅμως δυσδιαγνωστότερον καὶ ἐπισφαλέςτερον τῆς παραδεδομένης σημασίας, ἣν δὲν δύναται νὰ παρακολουθήσῃ ὁ καθείς, ἔλληνες δὲ πρὸ πάντων συλλογεῖς παραγόμενοι ἐκ τῆς ἀδόλου πρὸς τὴν ἀρχαίαν λατρείας πᾶν καὶ τὸ ὁμῆχρον ἔτι ἐν τῇ νέᾳ εἰς παλαιὰν ἀνάγκουσι ῥίξαν. Τὸ περίφημον λεξικὸν αὐτοῦ γράψας ὁ γάλλος Littre ἀπεμνημόνευσε βραδύτερον ἐν περιεργότατῃ πραγματείᾳ τὴν ψυχολογικὴν οὕτως εἶπειν ἱστορίαν τοῦ μεγαλεπήθου ἔργου, ἐν τῷ κομψῷ δὲ τούτῳ μνημείῳ τῶν πολυετῶν αὐτοῦ πόνων καταφαίνεται ἡ λεπτότης τῆς λεξιλογικῆς ἐρμηνείας ὑπὸ πᾶσαν φιλολογικὴν ἔποψιν. Μὴ δέ τις νομίση, ὅτι εὐκόλως παρακάμπτονται αἱ συναφεῖς πρὸς τὸ ἐγγεῖρημα δυσγέραια. Ὁ μέγας Böckh δὲν κατώρθωσε ν' ἀπαλλάξῃ οὐδ' αὐτὸν τὸν ἰσότιμον Κοραῆν τῆς μομφῆς, ὅτι υπερβῆλλει πολλάκις ἐν τῇ ἐκτιμῇ τῆς συγγενείας νεοελληνικῶν ὄρων πρὸς ἀντιστοίχους παλαιούς, καὶ ταῦτα ἐνῶ τὴν ἐκδοσιν τῆς Ἰλιάδος χαρακτηρίζει ἡ αὐτῇ σχεδὸν τοῦ φιλοσόφου ἀνδρὸς ἐγκράτεια καὶ προσοχή, ὧν δείγματα ἀπαράμιλλα ἐκληροδότησεν ἡμῖν πολὺ βραδύτερον ἐν τοῖς «Ἀτάκτοις» καὶ ἐν τῇ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐκδεδομένη ὕλη γαλλοελληνικοῦ λεξικοῦ.

Ἐντεῦθεν πρῶτιστον καθῆκον τῶν συλλογῶν ἔστω ἡ εὐρεσις τῆς ἀκριβοῦς σημασίας τῶν θησαυριζομένων λέξεων καὶ οὐχὶ ἡ τολμηρὰ πρὸς παλαιὰς ἀναγωγὴ, διότι, διὰ νὰ ἐτυμολογήσῃ τις φρονίμως, ἀπαιτεῖται πρὸς τῆς κρίσει νὰ ἔχῃ καὶ βαθυτάτην τοῦ παλαιοῦ λόγου γνῶσιν, ἣν δὲν ἠτύχησαμεν ἡμεῖς νὰ θαυμάσωμεν παρὰ τοῖς συλλογεῖσιν, ἵνα μὴ εἰπώμεν χεῖρω καὶ περὶ ἄλλης τινὸς κλίσεως αὐτῶν φιλοτιμουμένων νὰ ἐπικαλῶνται μαρτυρίας καὶ ἐκ ξένων γλωσσῶν, συνήθως ἐν συγκρίσει ἀντιστοίχων παροιμιῶν, τοῦθ' ὅπερ μόνον οἱ ἐπὶ ἔτη ἐγκύψαντες εἰς τὴν μελέτην γλώσσης τινὸς καὶ φιλολογίας ξένης δικαιῶνται ἴσως νὰ τολμῶσι.

Ἐκ τοιαύτης κυρίως ἀπόψεως ἐνομίσαμεν ἐπιβαλλόμενον ἡμῖν τὸ καθῆκον τῆς κρίσεως τῆς ἐφέτος προσκομισθείσης ὕλης, ἧς ἄλλως τὴν ἀξίαν δὲν ἐμετρήσαμεν βεβαίαι ἀπολύτως, ἀλλὰ σχετικῶς. Προβαίνομεν δὲ εἰς τὴν ἐπίκρισιν αὐτῆς προτάσσοντες μὲν τὴν ἐπαίνου ἀξίαν, ἐπιτάσσοντες δὲ τὴν βραβευθεῖσαν. Καὶ πρῶτον ὁ κ. Ν. Κωνσταντινίδης, ἐξ

Ἄλμαλῃ Μαλγάρων (Θράκης) ἀπέστειλεν ἡμῖν διατριβὴν ἐπιγραφομένην:

«Οἱ ἀργαῖοι Ἕλληνας καὶ οἱ τῶν χωρικοῖ».

Ἡ διατριβὴ ἀρχεῖται διὰ προεισαγωγικῶν παρατηρήσεων ἀσχετῶν ὅπως πρὸς τὸ προκείμενον τεινουσῶν δὲ κυρίως νὰ κακίσωσι τὰς δι' ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν δημοσιευμένας περιηγήσεις, μάλιστα δὲ τὰς ὑπὸ ξένων Φράγκων, Γευτόνων, ἔτι δὲ καὶ Βουλγάρων· τομᾶξ δὲ ὁ διατριβογράφος νὰ συμβουλεύσῃ τοὺς ὁμοεθνεῖς περιηγητάς, «νὰ εἰσεέλθωσιν εἰς τὴν πραγματικὴν ἐνεργητικότητά. νὰ ὑποθεσῶσι τὰ πέδιλα τοῦ Πυθαγόρου καὶ Θάλητος καὶ νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰ ἀτμόπλοια καὶ τοὺς σιδηροδρόμους. . . .», πράγματα δηλ. ἄκαιρα καὶ ἀκατάληπτα εἰς τὸν ὑμέτερον εἰσηγητήν.

Τούτοις ἔπονται ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ χωρίου Ἄλμαλῃ τῆς Θράκης, περὶ τῆς ὀνομασίας τοῦ ὁποῖου ἐπιτραπήτω ἡμῖν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι δυσκολευόμεθα νὰ συμφωνήσωμεν τῷ κ. Κωνσταντινίδῃ, μὴ πειθόμενῳ νὰ παραδεχθῆ, ὅτι αὕτη προήλθεν ἐκ τῶν ἐκείνου ἀφρονωτέρων ἴσως ποτὲ *μηλεῶν*, ὡς τοῦτ' αὐτὸ περίπτου συνέβη καὶ διὰ τὸ Ἀιβαλῆ, Ἀρμουτλῆ, Ἰντζιρλῆ κτλ., ἀλλ' ἐπιμένοντι νὰ παράγῃ αὐτὴν φαντασιωδῶς ἐκ τοῦ *άλμαλῃ* = ληπέσον δηλ., ὡς λακωνικῶς καὶ ἥρωικῶς, λέγει, διετάσσοντο οἱ ἔπανειληθμμένως πρὸς ἐκπόρθησιν τοῦ αὐτόθι βυζαντινοῦ φρουρίου ἀποσταλέντες.

Ἐβδομήκοντα μόνον λέξεις περιέχει τὸ ἐπισνημμένον λεξιλόγιον, πάσας σχεδὸν πρὸς παλαιὰς καὶ ἰδιῶς ὀμηρικὰς παραβαλλομένας, ὀνομάζει δὲ τὰύτας ὁ συλλογεὺς *ἀπρηγαιώμενας*, ἀδιαφορῶν ἂν ἀναφέρωνται ἢ μὴ ἐν ταῖς λεξικοῖς. «Ὅτι ὠμολόγησεν ἤδη προηγουμένως ὁ συλλογεὺς περὶ ἀπαραιτήτου ἐπιστημονικῆς μορφώσεως τοῦ ἐπιχειροῦντος τοιαύτην συγκριτικὴν παλαιοῦ καὶ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ παράθεσιν, ἔδει νὰ καταστήσῃ αὐτὸν πολλὴν προσεκτικώτερον, ἰδιῶς δὲ φειδωλότερον εἰς παρακεινδυνευμένας εἰκασίας ὅπως ἀσυμβιβάστους πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀγωνοθέτου, δικταθεμένου νὰ παρασκευάσῃ κατ' ἀρχὰς ὅσων πλείεστων ὕλην χάριν ἀπωτέρου σκοποῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ὅμως ὁ κ. Κωνσταντινίδης ἐννοεῖ ν' ἀρχίσῃ. Ἡ εἰς ἄτοπον αὕτη ἀναγωγὴ ἐφηρησάθη ἐν ἴσῳ μέτρῳ καὶ ἐν τῷ λεξιλογίῳ, ἐνθα τομᾶξ ὡς πολιτογραφοῦνται ὡς ἑλληνικαὶ ξῆναι ὅπως λέξεις, ἐκ τοῦ μανδύου δὲ παράγεται ἡ μανδύ[ι]λα, ἣν μετὰ τοῦ μανδιλίου πρὸ πολλοῦ ἀπέδωκεν εἰς τὴν λα-

τινικὴν ὁ Δ. Θερειανὸς ἐν ἐπιφυλλίδι τῆς «Νέας Ἡμέρας», καὶ τὸ *μηρόνω* (γράφει: *μηρόνω*) ἀνάγεται εἰς τὸ ὀμηρικὸν *μέρομαι*, ὅπερ ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον σημαίνει, ἐνῶ προφανῶς εἶνε τὸ παλαιὸν *ἡμερόνω καθ'* ὅλην μάλιστα τὴν ἔκτασιν τῆς πρώτης καὶ κυρίας αὐτοῦ σημασίας, ἣν τηροῦντες καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα, ἐν τῇ πρωτευούσῃ, λέγομεν *μ'Ερόνω* τὸ παιδί, ἀπαραλλάκτως δηλ. ὡς καὶ ἡ Ἀρτεμις ἀπεκαλεῖτο ὑπὸ τῶν παλαιῶν *ἡμέρα*, ὡς ἐξημεροῦσα τὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα ὁ ἔπρος ἔρρηται καὶ *μερόνει* εἰς τὸ γνωστὸν καθ' ἡμᾶς *νανούρισμα*. Πῶτος δὲ λόγος βιάζει πάντοτε τὸν ἡμέτερον συλλογέα νὰ ἀναπρέχῃ μέχρις Ὀμήρου, διακρίνεται, νομίζομεν, εἰς τὴν ἐξῆς περικοπὴν τοῦ ὑπ' ὄψει ἡμῶν τεύχους, ἣν ἀντιγράφομεν ὅλην: «Ἄλλ' ἡμεῖς ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ μέγα ἔθνηκὸν γόητρον, εἰς τὸ ὁποῖον καυχώμεθα ὅτι ἀνήκομεν, καὶ ἐπὶ τῆς γλώσσης τῶν φίλων χωρικῶν στηριζόμενοι λέγομεν, ὅτι αὕτη πρέπει νὰ ληφθῆ ὡς κανὼν εἰς πᾶν ὅ,τι ἑλληνικὸν καὶ ἐπομένως παρ' Ὀμήρῳ . . . κτλ.». Τὴν ἀπορίαν ὅμως τῆς ὕλης ὑπερβαίνει ἡ ἀκατάληκτα τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐξεμεταλλεύθη τὴν ὀλίγην ἀποθησαυρισθεῖσαν, μεγάλη δὲ ἑλλειψὶς τῶν ἀκολουθούντων εὐαρίθμων μύθων εἶναι. ὅτι δὲν προὔτιμησεν ὁ συλλογεὺς τὴν ἀρετῆ σωματικὴν ἔκθεσιν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἵνα ἀποδείξῃ, φαίνεται, ὅτι ὅλην σχεδὸν ἀποβάλλουσι τὴν ἀξίαν τὰ ἄριστα τῶν δημοτικῶν προϊόντων ἐκτιθέμενα εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν λογίων. Μετὰ τὴν παράθεσιν τῆς γνώμης τοῦ κ. Κωνσταντινίδου περὶ τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ. ἦν τοσοῦτον ἀποθαυμάζει, τὴν ἀντιφατικὴν ταύτην παράλειψιν εὐρομεν ἀντιμαχομένην οὐ μόνον πρὸς τὸν νοῦν τοῦ διαγωνίσματος ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν κοινόν, προτρέπομεν δὲ τὸν συλλογέα νὰ προσέλθῃ βραδύτερον διασκευάζων μὲν ἐπιμελῶς τὴν παρούσαν, συγκομίζων δὲ καὶ πολλὴν πλείονα ἄλληλη ὕλην.

Ἐτερον ἀπάνθισμα εἶναι ὁ Κοραῖς καὶ Βυσιάδης, ἥτοι αὐτολόγη ζώντων μνημείων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῇ τοῦ νέου ἑλληνικοῦ λαοῦ τῆς Σηλυβρίας καὶ τῶν πέριξ, συλλεχθεῖσα, ταξινομηθεῖσα καὶ εἰς τὸ Ζωγράφειον διαγωνίσμα ἀποσταλεῖσα ὑπὸ Νικολάου Γεωργιάδου.—Ὅσον σπουδαίαν φέρει τὴν ἐπιγραφὴν, τοσοῦτον εἶναι καὶ ἀνάξια αὐτῆς ἡ συλλογὴ.

Ἐκ σελίδων 26 συγκειμένη εἰς δ' κοινῶν χάρτου περιέχει μὲν ποικίλην τὴν ὕλην, οἶον,

1) παροιμίας 9 ειλημμένες ἐκ τῆς συλλογῆς, ὡς αὐτὸς ὁμολογεῖ, ἦν ἀπέστειλε πέρυσιν εἰς τὸν σύλλογον ὁ κ. Δημοσθενόπουλος εὐγενῶς παρασχὼν αὐτῷ ταύτην. — 2) προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίας 10, καὶ ταύτας ἐκ τῆς συλλογῆς Δημοσθενόπουλου. — 3) λέξεις 20, ἐν αἷς 4 κύρια ὀνόματα καὶ ἐν τοποθεσίαις, ὁμοίως ἐκ τῆς αὐτῆς συλλογῆς. — 4) ἰχθύων ὀνόματα 20. — 5) ὄρυκτῶν 17. — 6) φυτῶν 79. — 7) ζώων 54. — 8) ἀστρονομικὰς γνώσεις 3 ἐκ τῆς συλλογῆς Δημοσθενόπουλου. — 9) φράσεις 3. — 10) εὐχὰς 2. — 11) ἄσματα δίστιχα δύο. — 12) μυθολογίαν, ἥτοι περὶ βρυκολάκων, στοιχειοῦ, καλικαντζάρων καὶ νεραϊδῶν. — 13) ἔθιμα τινα, ἥτοι τὰ κατὰ τὴν γέννησιν καὶ βάπτισιν, τὸν ἄρραβῶνα καὶ τὸν γάμον. — 14) ἡμερολόγιον, ἥτοι ἄσματα ἀδόμητα κατὰ τὰ δωδεκάημερα, τὸ πάσχα κτλ. — 15) παραμύθια 3, ἥτοι τὰ *φλουριά*, αἱ 40 *δρομοὶ* καὶ τὸ *φακένιο στίτι*, — καὶ 16) ἄσμα ἐν παιδιᾷ ἀδόμητον ἓν. — Δυστυχῶς ὅμως ἡ ὕλη αὕτη εἶναι πτωχοτάτη, κοινοτάτη καὶ ἀκατέργαστος, διότι αἱ μὲν λέξεις, πλὴν τεσσάρων: *δρομόνι* = κόσκινον ἀραιόν, δι' οὗ κοσκινίζουσι τὸν σίτον ἐν τοῖς ἀλωνίοις, *κράν* *Οἶτρα*, ἦν ἐσφαλμένος γράφει διὰ τοῦ *υ* *ψιλόν* = ὀλίγον ἀνοικτὰ (ἐπίρρημα), *κηρὰ* = κτήνη καὶ *περιγυλιότης* = ἄλκυων, αἱ λοιπαὶ εἶναι συνηθέσταται, οἷαι αἱ στοιχειόνω, στοιχιζῶ, καλόγερος, παντρεύομαι, κτλ., ὁμοίως δὲ καὶ αἱ παροιμίαι, αἱ φράσεις, αἱ εὐχαὶ καὶ τὰ ἄλλα. Τὰ δὲ ὀνόματα τῶν φυτῶν, ὄρυκτῶν, ζώων καὶ ἰχθύων παρατάσσονται ἀπλῶς παρ' ἀλλήλοις ἀνευ οὐδεμιᾶς περιγραφῆς, πάντα δὲ εἰσι κοινότατα καὶ πασίγνωστα, οἷον, ἀθερίνα, μπαρμποῦνι, παλαμιῦδα, κέφαλος, λουφάρι, σαρδέλλα, σκουμπρὶ καὶ τὸ ἐπιλοιπον πάσης παρ' ἡμῶν ἀγορᾶς τροφίμων ἰχθυολόγιον. Κατόπιν ἄλας, ἀσθέστης, ἄμιμος, ἀσῆμι, διαμάντι, θειάφι, μάλαμα, μάραρο καὶ σίδηρος ἀκόμη. Ἐπειτα ἀγγούρι, ἀγκινάρα, ἀμυγδαλιά, ἀπιδιά, γιασουμί, δάφνη, καρυδιά, πρὸς τούτοις δὲ καὶ κρομμύδι. Τέλος ἄλεπου, ἄλογο, ἀρκουδα, βάρρακας, βουβάλι, βῆδι, γάϊδαρος, γάλα, πρόβατο, σκύλος, ἀηδὼν — καὶ γλαῦκα εἰς Ἀθήνας. — Ἄλλ' οὐδὲ τὰ ἔθιμα παρέχουσι τι τὸ καινὸν καὶ ἐπιχωριζόν.

Καθόλου δὲ ἡ συλλογὴ αὕτη εἶνε πτωχοτάτη τὸ περιεχόμενον καὶ ἀτυχεστάτη τὴν διασκευήν, ἥμιστα ἐκπληροῦσα τὸν σκοπὸν τοῦ ἀγῶνος. Ὅθεν ἀναξία κρίνεται βραβεύσεως.

Τρίτη εἶναι ἡ τοῦ κ. Νικολάου Χρήστου

« συλλογὴ λέξεων, παροιμιῶν καὶ παραμυθίων τῶν πλείστων Θρακικῶν », συνισταμένη ἐκ λέξεων μὲν 77, παραμυθίων δὲ τεσσάρων: « τὸν Κοντορρεβιθούλην », « τὴν τύχην καὶ γνώσιν » (γνώσιν), « τὸ κόντρα τοῦ λαγοῦ καὶ τοῦ σκαντζόχειρα », καὶ « τὴν κοκκινόσκουρην καὶ τὴν βασιλοπούλαν μὲ τὴν ῥόκα », — παροιμιῶν δὲ 18 « Ἀπασαί σγεδὸν αἱ τε παροιμίαι καὶ λέξεις εἰσι κοινόταται οἷον, ἀγριοκυττάζω, ἀγόρι, βαφτιζῶ, βρίσκουμαι, γραλιζῶ, γισατί, γισά, γισοτάζω, διαθαζῶ, ἐφτά, κουμπάρος, κουτσαίνω, κρεββάτι, κοιμοῦμαι, κοκκινίζω, λερόνω, μιά, μαζεύω, μπαλώνω, μουρμουρίζω, ναουρίζω, ξεκαρδιζομαι, ξενυχτῶ, παγαίνω, πεθαμένος, προπότερα, σέρνω, σαλεύω, σταλαματιά, τσιμπῶ, φταῖω, φουγάλα, ὑστερονὸς κτλ. — φράσεις: ἄς με λέν Ἀλημπείνα, κί' ἄς ψοφῶ ἀπὸ τὴν πείνα· τῆς νύχτας τῆ δουλειὰ τῆ βλέπ' ἡ αὐγὴ καὶ γελᾷ· ὅπου λαλοῦν πολλοὶ πετεινοὶ ἀγορεῖ νὰ ζημερώσῃ· ἔμαθα γυμνὸς καὶ ἵντρέπομαι ἵντυμένος· ἄλλοῦ τὰ κακκαρίσματα, κί' ἄλλοῦ γεννοῦν ἡ κόττες· ἔς ὅποιο δάσκαλο καθίσης, τέτοια γράμματα θὰ μάθης. Τῶν δὲ παραμυθιῶν ἡ γλώσσα δὲν εἶναι γνησία τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἀγωνίζεται ὁ συλλογεὺς νὰ μιμηθῇ αὐτὴν ὅσον δύναται. Διὰ ταῦτα ἐπαίνων μὲν ἄξιος εἶνε ὁ συλλογεὺς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ βραβεύσεως.

Δι' ὀλίγων θὰ παρέλθωμεν καὶ τὴν τετάρτην συλλογὴν, τὴν γλωσσικὴν ὕλην Καρπάθου ὑπὸ Ἐμμανουὴλ Μανωλακάκη ἀποσταλεῖσαν, συγκειμένην δὲ ἐκ μύθων 22 καὶ μᾶλλον διὰ τὸν θησαυρὸν τῶν λέξεων ὅπως οὐν ἀξίαν λόγου ἢ διὰ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς. — Ἀπονέμοντες ἐπὶ τούτῳ τῷ κ. Μανουὴλ Μανωλακάκη τὸν προσθήκοντα ἐπαινον, προτρέπομεν αὐτόν, ὅπως ἐν τῷ μέλλοντι καὶ ἐκλεκτοτέραν καὶ ποικιλώτεραν ὕλην πέμψῃ τῷ συλλόγῳ.

Ὁ δὲ κ. Ἰωάννης Ζωγραφάκης, ὁ πολλάκις βραβευθεὶς ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ἔπεμψε τῷ συλλόγῳ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐν τεύχῳ γλωσσικῆς ὕλης ἐκ σελ. 145 εἰς δ' κοινῶς χάριτος ἐπιγραφόμενον « Ἀλθανοὶ καὶ Κρητῆς ». Ἡ συλλογὴ αὕτη διήρηται εἰς 3 μέρη. ὦν τὸ μὲν Α' « κρητικὰ » ἐπιγραφόμενον ἀποτελεῖται α') ἐκ προλήψεων 14: περὶ ροιᾶς, καρυᾶς, πίσης, καλικαντζάρων, ἀγίου Ἐλευθερίου, ἄστρων, εἰκότων καὶ πυρῆς, θησαυροῦ, κεραινοῦ, ἄρακος, ὕφρεως, δεσιμάτων καὶ πλανητῶν, αἰγυμαλώτων καὶ Ἰρακλέους καὶ Χάρωνος. — β') ἐκ φράσεων παροιμιωδῶν 10 καὶ γ') ἐκ λεξιλογίου περιέχοντος 33 λέξεις, τὰς

μὲν συμπληρούσας τὸ πέρυσιν ἀποσταλὲν μέγα καὶ πλούσιον αὐτοῦ κρητικὸν γλωσσολόγιον, τὰς δὲ ὀρθότερον ἐρμηνευμένους ἢ ἐν ἐκείνῳ. — Τὸ δὲ Β' μέρος «ἀλθανικὰ» ἐπιγραφόμενον ἀποτελοῦσι α') 17 προλήψεις καὶ δοξασίαι τῶν ἀλθανογλώσσων κατοίκων τοῦ Γραμματικῶ, χωρίου τοῦ δήμου Μαραθῶνος ἐν Ἀττικῇ· β') ἐξ παίγνια ἐν γλώσσῃ ἀλθανικῇ μετὰ τῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν μεταφράσεως· γ') 12 αἰνίγματα ἀλθανιστί· δ') ἐν παραμύθιον ἀλθανιστί μετὰ τῆς μεταφράσεως «τὰ κατορθώματα ἐνός ἀλέκτορος», καὶ ε') λεξιλόγιον 82 λέξεων ἀλθανικῶν ἐλλοουσῶν τὴν καταγωγὴν ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, ὧν πεντήκοντα ἀπαντῶσι καὶ ἐν τῷ κρητικῷ γλωσσαρίῳ. — Ἐν δὲ τῷ Γ' μέρει ἀναγράφονται τρία ἄσματα δημοτικά, ἐκ Κρήτης πιθανώτατα, 1) ὁ σιὸρ Τζανάκης, 2) ὁ Χαντζάνης καὶ 3) ὁ Κωνσταντάκης.

Ἡ συλλογὴ αὕτη τοῦ κ. Ζωγραφάκη εἶναι δυστυχοῦς πολὺ ἐνδεστέρα τῶν ὑπ' αὐτοῦ προκοπταλέουσῶν κατὰ τε τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν τῆς ὕλης· ὁ δὲ συλλογεὺς κατέχειται ὑπὸ τῆς θείας μακίας νὰ βλέπῃ πάσας τὰς λέξεις ἐκ τῆς ὁμηρικῆς ἀμέσως παρηγημένας γλώσσης. Οὕτω π. γ. τὸ ῥῆμα καταλῶ=καταλύω παράγει παρὰ τὸ καταλείω· τὸ κερσάκκουλον, ὅπερ σημαίνει τὸν σάκκον, ἐν ᾧ πιέζεται ἢ ὑποσάθηται τοῦ κηροῦ, ἐπομένως πρῶτον συνθετικὸν ἔχει τὸ κερὶ=κερίον, κηρός, νομίζει ὅτι προήλθεν ἐκ τοῦ ὁμηρικοῦ καιροσέων (καιροσέων δ' ὀθονέων ἀπολείθεται ὑγρὸν ἔλαιον) καὶ προτείνει νὰ γράφηται καιροσάκκουλον· τὸ μάτσος καὶ ματσάζω=δευάτι, δευατζίζω, ὧν ἴσως εἶναι παρασθορά, παράγει παρὰ τὸ ὁμηρικὸν μάτσομαι· τὸ τουρικὸν μέεπ παρὰ τὸ ὁμηρικὸν μέδομαι, μέδα· τὸ μουρατο.ληά, παρὰ τὸ ἀρχαῖον μέριος, ἐνῶ πιθανὸν φαίνεται, ὅτι τὸ α' συνθετικὸν εἶναι τὸ τουρικὸν κύριον ὄνομα Μουράτ, εἶτε διότι ἐπίσημός τις Μουράτ πρῶτος ἐφύτευεν ἐν Κρήτῃ ἢ μέγιστα πάντων ἐκἀλλιέργει πολλὰς τοιαύτας ἐκλεκτὰς εἰλαίας· τὸ ροικοκερὰ νομίζει σύνθετον ἐκ τοῦ οἴκος καὶ χορέω κατὰ τὸ ρεωκόρος, λέγει, τὸ δὲ σαμπάζω παράγει παρὰ τὸ ὁμηρικὸν ἐμπάζομαι κ. ἄ. τοιαῦτα. Γιούναντιον δὲ ὡς πρῶτον συνθετικὸν τοῦ κουτσπρώγω, κουτσπῶνω κτλ. νομίζει τὸ τουρικὸν κ(ε)ουτσούκ, μικρός, λησμονῶν τὸ κουτσός=χολός τῆς ὀμιλουμένης.

Ὅμοιως καὶ ἔθιμα καὶ δοξασίαι σημερινῆς ἀγωνίζονται παντὶ σθένει ν' ἀποδείξῃ ὡς λείψανον ἀρχαίων μύθων ἢ ὅπωςδῆποτε νὰ συσχε-

τίσῃ πρὸς τοιοῦτους· π. γ. τὸ ἔθιμον, καθ' ὃ ἡ νύμφη κατὰ τὸν γάμον εἰσερχομένη εἰς τὸν οἶκον τοῦ γαμβροῦ θραύει διὰ τοῦ ποδὸς καρπὸν ροιᾶς, ὅπερ νομίζομεν σύμβολον ἀφρονίας καὶ εὐτεκνίας, σχετίζει πρὸς τοὺς νεκροὺς εἰς τὸν ἕδην ἰσχυριζόμενος, ὅτι εἶναι λείψανον τοῦ ἀρχαίου περὶ ἀρπαγῆς τῆς Περσεφόνης ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος μύθου, καθ' ὃν ὁ Πλούτων ἀναγκάζομενος καλεῖσαι τοῦ Διὸς ν' ἀναπέμψῃ ἐκ τοῦ ἕδου τὴν Περσεφόνην

ροιᾶς κόκκον ἔδωκε φαγεῖν μελιγδέα λάθησιν ἀμφὶ ἐνομήσας, ἵνα μὴ μὲνη ἤματα πάντων αὐθι· παρ' αἰδοίῃ Δημήτερι κυανοπέπλω.

Ἴνα δὲ ἐρμηνεύσῃ τὴν κοινὴν παρὰ ταῖς νῦν γυναιξὶ δόξαν, ὅτι ὁ ἅγιος Ἐλευθέριος προστατεῦει καὶ βοηθεῖ τὰς ἐπιτόκους, ταυτίζει τὸν ἅγιον τοῦτον πρὸς τὴν Εἰλειθυίαν τῶν ἀρχαίων, τοῦτο μὲν ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῶν λέξεων, τοῦτο δὲ ὀδηγούμενος ἐκ τοῦ Πανσανίου ἀναφέροντος, ὅτι ἐν Ἐλευθεραῖς τῆς Ἀττικῆς ὑπῆρχεν ἄγαλμα Διονύσου, ἀπωτέρω δ' ὀλίγον σπήλαιον καὶ παρ' αὐτῷ ὕδατος ψυχροῦ πηγὴ· λέγεται δὲ εἰς μὲν τὸ σπήλαιον ὡς Ἀντιόπη τεκούσα κατὰθήιτο εἰς αὐτὸ τοὺς παῖδας» κλπ. Ἐκ τῶν Ἐλευθερῶν λοιπόν, ἔνθα ἔτεκεν ἢ Ἀντιόπη βοηθουμένη βεβαίως ὑπὸ τῆς Εἰλειθυίας, μετεβλήθη αὕτη εἰς ἅγιον Ἐλευθέριον. Καὶ ἄλλας τοιαύτας παραδόξους παρερμηνείας περιέχει ἡ συλλογὴ αὕτη τοῦ κ. Ζωγραφάκη.

Ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ οὐχ ἤττον ἐκτιμῶσα τοὺς πόνους καὶ τὴν προθυμίαν, ἣν διατελεῖ ἐπιδεικνύμενος ὁ συλλογεὺς πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τοῦ Ζωγραφάκειου ἀγῶνος, πολλοῖς καὶ καλοῖς καταστέφει αὐτὸν ἐπαίνοις ἐπιφυλακτομένη ἐς ἄλλοτε καὶ τὸ δεκάλιρον ν' ἀπονεύμῃ αὐτῷ γέρας.

Ἰπὸ τοῦ ἀπὸ πολλοῦ ἤδη γνωστοῦ τῷ συλλόγῳ διὰ τὰς καλλίστας αὐτοῦ συλλογὰς Κωνσταντίνου Κανελλᾶκη ἐστάλησαν εἰς τὸν σύλλογον διὰ τὸ Ζωγραφάκειον διαγώνισμα δύο ἰκανῶς ὀγκώδη τεύχη ἐκ σελίδων 214 ἀμφοτέρω εἰς β' καινοῦ χάρτου συγκεκριμένα, ἐπιγραφόμενα «Ἐνθεν καὶ ἐνθεν», περιέχοντα δὲ ὕλην ἱστορικὴν ποιητικὴν, τὴν μὲν δημοσιεύσασαν ἤδη, τὴν δὲ καὶ ἀδημοσίευτον, ἀντιγραφείσαν ἐκ χειρογράφου χιλιοσελίδου ἐκ Χίου. — Ἡ γραφὴ τοῦ χειρογράφου εἶνε ἀνομοιόμορφος, ἐξ οὗ εἰκάζει ὁ φιλόπονος ἀντιγραφεὺς, ὅτι τὸ χειρόγραφον ἀνήκεν εἰς ἐπίσημόν τινα χιακὴν οἰκογένειαν, ἥς τὰ μέλη

κατὰ καιρὸν προσέγραφον τὰ ἐκάστωτε γινόμενα. Ἐν τοῖς εἰρημμένοις τεύχεσι περιέχονται δύο μὲν πεζὰ ἔργα, τὸ μὲν τοῦ περιλαλήτου Ἱερειοῦ Κακαβέλα μετάρρασις ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ἱστορίας τῆς ἐπὶ τὴν Βιέννην στρατείας τῶν Τούρκων. τῆς ἐν ἔτει 1683, τὸ δὲ περιγραφὴ τῆς ἐν ἔτει 1730 ἐπαναστάσεως τῶν Γιανιτσάρων κατὰ τοῦ Σουλτάν Ἀχμέτ· 9 δὲ ποιήματα, ὧν τὸ μὲν α' Ἰωακείμ μοναχοῦ Ἰθρήτου περιγράφει τὴν εἰρημνὴν ἐπανάστασιν, τὸ δὲ ἱστορεῖ τὰ κατὰ Ἰωάννην τινὰ ἀνακηρυχθέντα ἡγεμόνα Μολδοβλαχίας, τὰ δ' ἑξῆς τέσσαρα εἶναι περιγραφαὶ πυρκαϊῶν ἐν Κων/πόλει γενομένων, τὰ μὲν δύο ὑπὸ Δαπόντε, τὸ δὲ ὑπὸ Καρατζά, τὸ δὲ ὑπὸ Βαρνάβα, τὸ δὲ ἑβδομον εἶναι περιγραφὴ κυρίου ἐν Κεὰτ-χανὲ ἐπὶ Ἀχμέτ τοῦ Γ', τὸ δὲ ὕγδον περὶ τοῦ ἰσναρίου τῶν γουναράδων καὶ τὸ ἕνατον περιγραφὴ τῆς ἐν ἔτει 1751 καταστάσεως τῆς Κων/πόλεως καὶ τῆς τότε ἐνσκηψάσης ἐν αὐτῇ πανώλους, ἔργον Ἱεροθέου διδασκάλου τῆς νήσου Σκοπέλου.

Καὶ τοιοῦτο μὲν τὸ περιεχόμενον τῶν τευχῶν τούτων. Ἡ ἱστορικὴ αὐτῆ ὕλη καθ' ἑαυτὴν βεβαίως εἶναι σπουδαία καὶ λόγου ἀξία διὰ τοὺς χρονογράφους καὶ χωρογράφους τῆς Κων/πόλεως, ὁ δὲ φιλοπονώτατος ἀντιγραφεὺς πολλῶν ἐπαίων ἀξίως· ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ τοιαύτης ὕλης συλλογαὶ εἶναι ξένα πρὸς τὸν σκοπὸν, εἰς ὃν τείνει ὁ Ζωγράφειος ἀγὼν περὶ μνημείων τῆς ἀρχαιότητος ζώντων ἐν τῷ νῦν ἑλληνικῷ λαῷ, ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ λυπεῖται μὴ δυναμένη ν' ἀπονεύμῃ τῷ συλλογεῖ τὸ δεκάλιρον γέρας.

Βιβυνιακὰς συλλογὰς ἔχομεν δύο τῶν κκ. Παναγιώτου Γ. Μακρῆ καὶ Ἀδαμαντίου Μακρῆ ἐκ τῶν χωρίων Κατιρλί, Κουρί, Κοντζέ, Ἀρβανιτοχωρίου καὶ Τσιναρίου. — Ἡ πρώτη περιέχει ἐν δυσὶ τεύχεσι α') 50 δεισιδαιμονίας καὶ προλήψεις, κοινὰς τὰς πλείστας, ἐπαρκῶς ὅμως ἐρμηνευόμενας, πιστευομένας δὲ καὶ παρὰ τοῦ ἡμετέρου συλλογέως προθύμου νὰ ἐπιδείξῃ τρανὰ μαρτύρια τῆς ἀληθείας προλήψεως τινος, καθ' ἣν ἔγνη ἐργασίας γενομένης ὑπὸ ἐγκύων κατὰ τὴν 3 φεβρουαρίου, ἑορτὴν Συμεῶν τοῦ Θεοδόχου, ἀναφαίνονται ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ γεννηθέντος κατόπιν παιδός, β') 25 αἰνίγματα, γ') 63 παροιμίας, ἐν αἷς πολλαὶ κοινόταται καὶ παροιμιώδεις τινὲς φράσεις, δ') τέσσαρα παραμύθια κατὰ τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ καλῶς ἐκτεθειμένα, ε') τὰ τοῦ οἴκου σκεῦη καὶ ἐπι-

πλα καὶ ς') 50 δίστιχα. — Ἡ δευτέρα συλλογὴ περιέχει α') 145 λέξεις, ἐξ ὧν πολλαὶ ξένα καὶ ἄλλαι κοινόταται, β') 19 παιδιὰς, ἱκανῶς πρωτοτύπους καὶ ὁπωσοῦν σαφῶς ἐκτεθειμένας, γ') 64 παροιμίας, ἐξ ὧν πολλαὶ κοιναί, δ') 94 δίστιχα, ε') συντομωτάτην ὀνομασίαν τοῦ ἀνέμων καὶ ζ') 3 ἐκτενῆ πως παραμύθια, δημοδῶδες ἐκτεθειμένα. — Ἀμρότεροι αἱ συλλογαὶ ἐμφαίνουσι τὴν ἐμπειρίαν τῶν ἀποτελεσάντων αὐτάς, παρὰ τὴν βεβιασμένην δὲ συμφορῆσιν κοινῆς πολλῆς καὶ τετριμμένης ὕλης θεωροῦμεν αὐτάς ὁπωσδήποτε συμβαλλομένας εἰς πλουτισμὸν τῶν ζώντων μνημείων καὶ τὴν ἐρημνίαν τῶν πνεύματος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. — Ἐρ' ὃ ἐκάτερον αὐτῶν ἀπονεύει ἢ ἐπιτροπῇ πεντάλιρον ἀμοιβήν, ὀλόκληρον τὸ γέρας διατιθεῖσα ὑπὲρ τῆς ὁμωνύμου τῶν συλλογέων ζυωριδος.

Ἡ τῶν κυρίων Κ. Κουρτίδου καὶ Γ. Κωνσταντινίδου «συλλογὴ ζώντων μνημείων τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης ἐξ Ἀδριανουπόλεως καὶ τῶν πέριξ» περιέχουσα 1) λεξιλόγιον ἐξ 120 λέξεων, 2) παροιμίας καὶ παροιμιώδεις φράσεις 113, 3) δίστιχα 40, 4) ἄσματα διάφορα 22, 5) παραμύθια 9, 6) λογοπαίγνιον ἐν, 7) αἰνίγματα 22 καὶ 8) δεισιδαιμονίας ἱκανὰς, εἶναι ἱκανοὺ λόγου ἀξία τό τε περιεχόμενον καὶ τὴν διασκευήν. Αἱ λέξεις τοῦ λεξιλογίου εἶναι μὲν ἠριθμημένοι, ἀλλ' οὐχὶ καὶ κατὰ τὴν ἀκριβῆ λεξικογραφικὴν τάξιν τεταγμένοι· πᾶσαι δὲ ἀκριβῶς ἐρμηνεύονται καὶ πολλοῦ παρενθένται καὶ φράσεις, ἐν αἷς ἀπαντῶσι αἱ λέξεις. Τὰς πλείστας καταλείπουσιν οἱ συλλογεῖς, καλῶς ποιοῦντες, ἀνετυμολογήτους, ὀλίγας δὲ ἐτυμολογοῦντες ποῦ μὲν τυγχάνουσι τοῦ ὀρθοῦ, ποῦ δὲ ἀστοχοῦσιν, οἷον περὶ τὴν λέξιν ταγίζω=δίδω τροφήν νεογνῷ (ἀλλὰ καὶ πτηναρίοις) παράγοντες αὐτὴν παρὰ τὸ ταγός=μιμοῦμαι δηλ. ἢ προσφέρωμαι ὡς ταγός, καὶ ἄλλας τινὰς· σπανιώτερον δὲ ἀμαρτάνουσι περὶ τὴν ἐρμηνείαν· π.χ. τὸ τσαπατσουλίης ἐρμηνεύουσιν ἀφιλόκαλος, ῥυπαρός, ἐνῶ πανταχοῦ ἄλλοθι, ἔνθα συνειθίζεται ἡ λέξις, ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἀκατάστατος· ταικιοπέττη λέγουσιν ὅτι ἐν Ἀδριανουπόλει ὀνομάζεται ἡ μεγάλη πέμπτη· τοῦτο ὅμως φαίνεται ἡμῖν ἀπίθανον, διότι καὶ ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ ταικιοπέττην ὀνομάζουσι τὴν πέμπτην τῆς ἀπόκρεω. Αἱ δὲ παροιμίαι καὶ φράσεις αἱ μὲν πλείσται εἶναι συνήθεις καὶ κοιναὶ παντὶ τῷ ἑλληνικῷ, εἶναι δὲ καὶ τινες ἐπιχωριάζουσαι. Τοῖς δὲ δίστιχοις καὶ ἄσμασιν ἐπιτάσσουσιν ἐκάστω

σχεδόν βραχεῖαν ἀνάλυσιν καὶ ἐρμηνείαν. Τὰ δὲ παραμύθια, ἐπιχωριάζοντα καὶ ἀνέκδοτα, εἶναι ἀναγεγραμμένα ἀπαρραλλάκτως ὡς φέρονται ἐκ τοῦ στόματός τοῦ λαοῦ. Ὡσαύτως καὶ αἱ δεισιδαιμονίαι πολλὰ περιέχουσι τὰ ἐπιχωριάζοντα καὶ ἀνέκδοτα.

Τὴν συλλογὴν ταύτην διὰ τε τὸ ἄφθονον καὶ ποικίλον τῆς ὕλης καὶ τὴν καλὴν ἐπεξεργασίαν αὐτῆς κρίνομεν ἀξίαν τοῦ δεκαλίρου βραβείου.

Ἡ συλλογὴ τοῦ ἐν Μαδύτῳ κ. Α. Οἰκονομίδου μετὰ γραμματικῆς τῆς αὐτοῦ ὁμιλουμένης σήμερον γλώσσης σύγκειται ἐκ τετρακοσίων ἐξήκοντα τριῶν (463) λέξεων, εἰς τινὰς τῶν ὁποίων ὁ συλλογεὺς παρενεῖρει ἱστορικὰς παραδόσεις, μύθους καὶ ἔθιμα. Εἰς τὴν σκόπιμον μᾶλλον ἐργασίαν τοῦ κ. Οἰκονομίδου ἀποβλέπουσα ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ ἢ τὸ ποσὸν αὐτῆς, ἀπονέμει τῷ συλλογεῖ πεντάλιρον ἀμοιβήν.

Ἡ δὲ τοῦ ἐξ Αἰνίου κ. Σπυριδωνοῦ Μανασσίδου συλλογὴ περιέχει 605 λέξεις, τὰς πλείστας ἐκ τοῦ φυτικῆς βασιλείου εἰλημμένας, διακόσια ἑπτὰ τραγούδια δίστιχα καὶ τεσσαράκοντα πέντε τετράστιχα, πάντα κατ' ἀλφβητικὴν γεγραμμένα τάξιν, ὡτὼ παραμύθια κατὰ τὴν ἐν Αἰνῷ δημόδιον διάλεκτον καὶ πέντε δημοτικὰ ᾄσματα καὶ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἡμετέρου διαγωνίσματος. διὸ καὶ κρίνεται ἀξία τοῦ δεκαλίρου βραβείου.

Συλλογὴ ἐκ τῆς νήσου Νισύρου, ὑπὸ Γεωργίου Παπαδοπούλου Νισυρίου, περιέχουσα μυρολόγια 4, λέξεις 94, ὧν αἱ 25 ποιμενικαί, ᾄσματα 3, παροιμίας 26, παραμύθια 4, κατάρτας 20, ὀνόματα τοποθεσιῶν 61 καὶ ἐπιώνυμα ἀνδρῶν 50, εἶναι δὲ ἀξία λόγου οὐ μόνον διὰ τὴν ἐκλογὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ποικιλίαν τῆς ὕλης. Ὁ κ. Παπαδόπουλος ὑπέπεσε μὲν εἰς ἐτυμολογικὰς τινὰς παραπλανήσεις, ὅποιαί αἱ ἐξῆς: τὴν λέξιν π. γ. χολέντρα (=ὄχετός) παράγει ἐκ τοῦ ῥήνω, ἐνῶ αὕτη οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμῆ ἢ παρ' Ἐρατοσθένει καὶ ἐν τοῖς τοῦ Φιλίππου πολιορρηκτικοῖς ἀπαντῶσα ῥολέθρα ὡσαύτως σωλήνα δηλοῦσα. Περὶ τῆς λέξεως κοῦθα (=νεολαία) λέγει, ὅτι ἴσως ἐγένετο κατὰ παραφθορὰν ἐκ τοῦ κοῦρος, ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἐτυμολογία δὲν ἐρμηνεύεται φθορολογικῶς. Τὴν λέξιν ἀσπάλατας ἀνάγει εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀσπάλαξ, ἐνῶ αὕτη οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμῆ ὁ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀσπάλαθος. Περὶ τοῦ καταλάγαθω λέγει, ὅτι προῆλθε κατὰ παραφθορὰν ἐκ τοῦ καταλέγω, ἐνῶ σχετίζεται πρὸς τὴν ἀρχαίαν λέξιν

καταλλαγή καὶ φέρεται ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου καταλλάσσω. Ἐξεγκάττισα (=ἐξηκρίθωσα) γράφει διὰ διπλοῦ τ, ἐνῶ ὀρθότερα φαίνεται ἡ δι' ἐνὸς τ γραφή, διότι, ὡς ἐκ τῆς σημασίας δῆλον γίνεται, ὁ ἐνεστώς (ἐ)ξεγκατίζω φαίνεται παραγόμενος ἐκ τῆς προθέσεως ἐξ καὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ ἔγκατα. Ἐκ τοῦ κροῖω παράγει τὴν λέξιν κρουκέλα (=κρίκος), ἐνῶ αὕτη ἀνάγεται εἰς τὸν τύπον κρικύλλιον ἐκ τοῦ κρίκος παραγόμενον. — Ἄλλ' αἱ τοιαῦται ἐλλείψεις ἐλάχιστα ὑποβιβάζουσι τὴν ἀξίαν τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Γ. Παπαδοπούλου, ὅστις, ἐλπίζομεν, ὅτι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι θέλει ἐξακολουθεῖ μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου ἐργαζόμενος, συνιστῶμεν δὲ αὐτῷ, ὅπως μείζονα ἐπιστήση προσοχὴν ἐπὶ λέξεων ἀγροτικῶν ὡς καὶ ἐπὶ λέξεων εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν παιδῶν καὶ ναυτῶν ἀναγομένων. Ἐπὶ τούτοις διὰ τὸν ἀξιώπαινον ζῆλον, μεθ' οὗ εἰργάσθη ὁ συλλογεὺς, ἀπονέμεται αὐτῷ τὸ δεκάλιρον βραβεῖον.

ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Πουλάκη, Δημητρίου καὶ Ἀντωνίου, τοῦ μὲν ἐκ Καρδαμύλης τῆς Λακωνικῆς, τοῦ δὲ ἐκ κάτω Παναγίας τῆς Ἐρυθραίας ἀπεστάλησαν καὶ ἐφέτος κάλλιστα συλλογαί, ἐπιγραφόμεναι ἢ μὲν «Μία σελίδα τοῦ ἔθνικοῦ λεξικοῦ ἀπὸ τὸ γιὰ τὸ Δημήτηρ Πουλάκη», ἀποτελουμένη 1) ἐκ λεξιλογίου ἐκ 480 λέξεων ἐκ Καρδαμύλης καὶ ἄλλοθεν.—2) 7 παροιμιῶν μετὰ τῆς ἐξηγήσεως αὐτῶν καὶ 3) ἐκ δύο τραγουδιῶν τοῦ Τσεσμέ (Κρήνης τῆς ἐν μικρῇ Ἀσίᾳ). Ἡ δὲ ὑπὸ Ἀντωνίου «Ζῶντα μνημεῖα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης πολλαχῶς συνειλεγμένα» περιέχουσα α') λέξεις 135. β') δίστιχα 279 καὶ γ') ᾄσματα 19. — Περὶ τῶν συλλογῶν τούτων περιττὸν κρίνομεν πάντα λόγον, διότι ὁ σύλλογος ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν γνωρίζει τοὺς συλλογεῖς καλῶς ὡς ἐν τοῖς ἀρίστοις τῶν ἀγωνιστῶν πολλάκις μᾶλλον δὲ κατ' ἔτος ἐπαινῶν καὶ τὸ δεκάλιρον ἀπονέμων αὐτοῖς γέρας, ὅπερ καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ποιεῖ.

Ἡ γλωσσικὴ ὕλη Καρπάθου, ἢ ὑπὸ Παπαϊωάννου Μανωλακάκη ἀποσταλεῖσα εἶναι τῶν σπουδαιωτάτων καὶ πολυτιμοτάτων συλλογῶν, περιέχει δὲ α') λέξεις γεωργικὰς μὲν 190, ποιμενικὰς δὲ 137, μυλωνικὰς δὲ 35, ὑφαντικὰς 45 καὶ χρονικὰς 43. β') εὐχὰς 33. γ') κατάρτας 17 καὶ δ') αἰνίγματα 14.

Καὶ αἱ μὲν λέξεις εἶναι πᾶσαι καλῶς ἡρμηνευμέναι καὶ κατ' ἀλφβητικὴν καὶ λεξικογραφικὴν τάξιν τεταγμέναι, πᾶσαι δὲ ἰδιά-

ζουσαι ἐν Καρπάθῳ καὶ ἐκ τῆς ἀρχαίας γλώσσης αἱ πλείονες τὴν καταγωγὴν ἔχουσαι· ὁ δὲ συλλογεὺς ἔχει τὴν ζηλωτὴν ἀρετὴν τοῦ μὴ περιπλανᾶσθαι εἰς ἀσκοπούς καὶ παρακεινδυνευμένας ἐτυμολογίας, ὡς τινες δυστυχῶς τῶν συλλογιῶν ἐξακολουθοῦσι πράττοντες καίπερ πολλὰκις ἤδη ὑπὸ τοῦ συλλόγου ἀποτραπέντες. Ἀλλὰ τὴν συλλογὴν ταύτην καθίστησι σπουδαιότητα καὶ ὄντως πολῦτιμον κυρίως ἡ πλουσία ἀναγραφή ὀνομάτων καὶ ἐργαλείων καὶ τῶν ἔργων τῶν γεωργῶν, ποιμένων, μυλωθρῶν καὶ ὑφαντριῶν, πάντων γνησίων πλασμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τῆς Καρπάθου. Μεγάλαις χάριτας ὁμολογῶν ἐπὶ τούτῳ ὁ σύλλογος τῷ αἰδεσιμωτάτῳ συλλογεῖ ἔτι μείζονας ὁμολογῆσαι αὐτῷ, ἂν κατὰ τὸ προσεχὲς συλλογιῶν ἔτος ἀποστείλῃ ἡμῖν καὶ συλλογὴν τῶν λέξεων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν ἀλείαν καὶ τὰς διαφόρους γυναικείας ἐργασίας καὶ τὰς παιδικάς. Καὶ τὰ αἰνίγματα τὰ πλείστα εἶναι ἰδιάζοντα τοῖς Καρπαθίοις.

Μετὰ μεγίστων ἐπαίνων καὶ εὐχαριστιῶν ἀπονέμει ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ τῷ φιλοπονωτάτῳ συλλογεῖ τὸ δεκάλιρον γέρας ἅτε πληρέστατα ἀνταποκριθέντι εἰς τὸν σκοπὸν, οὐ στοχάζεται ὁ τε ἔθνικὸς ἀγωνοθέτης καὶ ὁ ἡμέτερος σύλλογος ἐν τῷ Ζωγραφεῖῳ ἀγῶνι.

Τοῦ ἀραβανιωτικοῦ γλωσσarioῦ προτάσσει ὁ συλλογεὺς αὐτοῦ κ. Ἰωακείμ Βαλαβάνης μικρὰν περιγραφὴν τοῦ Ἀραβανίου, περὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ καὶ τῆς καταστάσεως τῶν κατοικῶν, περὶ τῶν ἐν αὐτῷ πολλῶν μικρῶν ἐκκλησιδίων ἐπ' ὀνόματι διαφόρων ἁγίων, ὧν τὸ ὠραϊότατον τὸ ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Παναγίας ἐκκλησιδίων τῆς Θεοτόκου, Παναγίας τὸ δόξα ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ὀνομαζόμενον γλώσση. Μετὰ βραχεῖαν ἔθεσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν τῆς πατρίδος αὐτοῦ πραγμάτων διαλαβὼν ὁ φιλόπατρις συλλογεὺς καὶ τινα περὶ τοῦ βίου τῶν Ἀραβανιωτῶν παραπέμπει τὸν βουλούμενον πλείονα εἰς ἄλλας αὐτοῦ δημοσιευθείσας ἤδη διατριβάς. Μετὰ τὰ ἀνωτέρω ἔρχεται λεξιλόγιον ἐκ 502 λέξεων ἐν ἀλφαβητικῇ τάξει ἀπὸ τοῦ Α-Ω, φροντίζει δ' ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν λέξεων ὁ συλλογεὺς νὰ περισυναχῇ ἐκείνας, ὧν δύναται ν' ἀποδείξῃ τὴν ἑλληνικὴν ῥίζαν καὶ ὧν πολλὰι δεινὴν ὑπέστησαν παραμύρφωσιν πολλῶν ἑνεκα λόγων. Ἐν τῇ ἐτυμολογίᾳ ὅμως τῶν λέξεων τούτων ὡς φιλόλογος ἀνὴρ ὁ κ. Βαλαβάνης βραίνει μετὰ πολλῆς τῆς προσοχῆς ἀποφεύγων τὰς παρακεινδυνευμένας δοξασίας

καὶ πολλὰς ἀφίνων ἀνετυμολογίας, ὅπου δύσκολος τυγχάνει ἡ ἀνεύρεσις τοῦ ἐτύμου, εἰπομεν δ' ἐπανειλημμένως, πῶσον ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ ἐκτιμᾷ τὴν ἀρητικὴν ταύτην ἀρετὴν. Ἐν γένει ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Ἰωακείμ Βαλαβάνη εἶναι πολλοῦ λόγου ἀξία διὰ τὴν νεωτέραν ἡμῶν φιλολογίαν, ἐπομένως καὶ τοῦ δεκαλίρου βραβεῖου.

Τοσαύτη καὶ ἡ ἐφέτος συγκομισθεῖσα ὕλη, συμβολὴ πολῦτιμος εἰς τὸ μέγα ἔθνικόν ἔργον, ὑπὲρ οὗ χορηγεῖ γενναϊότατος ἀγωνοθέτης, μετὰ στοργῆς περισυλλεγόμενα θρύμματα καλλιτεχνήματος πολλὰ διὰ τῶν αἰῶνων παθόντος ἀλλ' ὅπωςδῆποτε περισωθέντος, τῆς πατρῴου ἡμῶν, λέγω, γλώσσης, αὐτῆς ἐκείνης τὸ πνεῦμα καὶ τὴν χάριν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν. Ἀλλὰ τίς καὶ πῶς καὶ πότε θὰ διαπλάσῃ τὸν δύσμορφον τοῦτον ὄγκον, ὃν προσπαθοῦμεν ἡμεῖς νὰ συμπυκνώσωμεν διὰ τοῦ Ζωγραφεῖου διαγωνίσματος; Ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην, ἣν τὸ ἔθνος ἀποστεινὴ πρὸς ἑαυτὸ ἀπὸ δύο καὶ πλέον αἰῶνων, θὰ ἦτο νέα ἀπόπειρα πρὸς λύσιν τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, ξένη βεβαίως πρὸς τὸ ἔργον τοῦ ἡμετέρου εἰσηγητοῦ, ὅστις οὐδὲν ἤττον τολμᾷ νὰ παρομοιάσῃ τὴν ἑθνικὴν αὐτοῦ γλώσσαν πρὸς τὸ σύμπλεγμα τῶν ἀριστουργημάτων ἐκείνων τῆς τέχνης, τὰ ὅποια ἐποχὰι εὐκλείας ἔστησαν ἐπὶ τῆς Ἀριστοτέλους, χρόνοι δ' ἐπελθόντες δυστυχεῖς παρεμύρρωσαν μὲν ἀπηνῶς, δὲν ἐξηφάνισαν ὅμως ἐντελῶς. Διαλάμπει ἔτι ἐπ' ἐκείνων ἡ χάρις ἡ πρώτη, δὲν ἐξέλιπεν ἔτι ἡ ἀρχαϊκὴ ἁρμονία ἀπ' αὐτῶν, πᾶσα δὲ γραμμὴ, ἣν δὲν ἐπέφθασε ν' ἀλλοιώσῃ ὁ χρόνος, προδίδει τὴν χεῖρα τοῦ χαράξαντος αὐτὴν καλλιτέχνου. Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν τοῖς λειψάνοις τῆς γλώσσης τοῦ συγχρόνου λαοῦ ἀπομνημονεύσαντος τὰς παλαιὰς παραδόσεις καὶ τὸ πνεῦμα τῶν προγόνων ἀποτυποῦντος ἐν τοῖς ῥήμασιν, ἅτινα φέρονται ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. Ἀνεκαθάρθη πρό τινας τὸ ἱερὸν ἐκείνος ἔδαφος ἐκ τῶν συντριμμάτων καὶ παντός ὅ,τι ὁ χρόνος ὀνειῖον ἐπεσώρευσε ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ παρόμοιον ἔσται καὶ τὸ ἔργον τῶν ἀριστείων ἐκείνων τῆς ἐπιστήμης, οἵτινες ἐκμεταλλεuthήσονται τὴν ἀποθησαυρίζομένην ὕλην ἐπαινοῦντες μὲν τοὺς φιλοπόνους συλλογεῖς εὐλογοῦντες δὲ μεθ' ἡμῶν τὸ ὄνομα τοῦ φιλοτιμωτάτου ἀγωνοθέτου».

Γενομένων δεκτῶν τῶν συμπερασμάτων τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΠΔ'

("Εκτακτος)

τῆς 13 Μαΐου 1891.

Προεδρεύοντος τοῦ ἐκ τῶν ἀντιπροσέδρων κ.

ΑΘ. ΠΗΝΙΑΤΩΡΟΥ.

Ἀναγνωσθέντων καὶ κυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως α') ἀνακοινοῦνται τῷ συλλόγῳ ἡ

ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολῇ τοῦ κ. Θ. Βεγλερῆ, ἐντεῦθεν, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς μέλους τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν ΑΔ' συλλογικὴν περίοδον 1891—92.

Τοῦ σχολάρχου τῆς μεγάλης τοῦ γένους σχολῆς ἀρχιμανδρίτου Κλεοβούλου, αἰτουμένου τοὺς τόμους τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου τῶν ἐτῶν 1873—74, 1874—75 καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ 1884 ἐκδοθέντας τόμους πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς σχολῆς ὑπαρχούσης σειρᾶς ὡς καὶ τῶν διὰ τε τὴν βιβλιοθήκην καὶ τοὺς ἀριστεύσαντας ἐν αὐτῇ μαθητὰς ἐκδόσεων τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης.

Τοῦ κ. Π. Ν. Ηρωίου, ἐντεῦθεν, παραιτουμένου ὡς μέλους τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν ΑΔ' συλλογικὴν περίοδον 1891—92.

Τῶν ἐν Ὀδησῶν πρακτόρων κκ. Gerard καὶ Kay, ἀποστελλόντων ἐγκλειστως φορτωτικὴν πρὸς παραλβὴν κιβωτίου βιβλίων δωρουμένων τῷ συλλόγῳ ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Πετροπόλεως.

Τῆς ἐφορίας τῶν ἐκπαιδευτηρίων Ταταούλων, αἰτουμένης τὴν σειράν τῶν δαπάνη τοῦ φιλογενοῦς κ. Στ. Ζαφειροπούλου ἐκδοθέντων γεωγραφικῶν πινάκων.

Τοῦ αἰδ. κ. C. G. Curtis, ἐντεῦθεν, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ του ὡς μέλους τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ συλλογικὸν ἔτος 1891—92.

Τοῦ κ. Γ. Κωνσταντινίδου, ἐφόρου τῆς ἐν Ἀθήναις ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ τῶν δημοσιεύσεων τοῦ συλλόγου ἐν διπλοῖς ἀντιτύποις τῇ ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ καὶ δηλοῦντος, ὅτι πρὸς συμπλήρωσιν τῶν δύο σωμάτων δέον νὰ σταλῶσιν οἱ ἐλλείποντες τόμοι 13 καὶ 17, ἐὰν ὑπάρχωσι, διπλοῖ.

Τοῦ κ. Strygowski, ὑφηγητοῦ ἐν τῷ ἐν

Βιέννῃ πανεπιστημίῳ, αἰτουμένου ἀντίτυπον τῆς 2ῆς τετραδίου τοῦ συλλόγου.

β') Τῇ προτάσει τοῦ προεδρείου ὁ σύλλογος ἀποδέχεται ὅπως 1) κατὰ τὴν αἴτησιν τοῦ σχολάρχου τῆς μεγάλης τοῦ γένους σχολῆς δωρηθῶσι τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς σχολῆς οἱ ἐλλείποντες τόμοι τοῦ περιοδικοῦ τοῦ συλλόγου· 2) δωρηθῶσιν οἱ δαπάνη τοῦ κ. Σ. Ζαφειροπούλου ἐκδοθέντες γεωγραφικοὶ πίνακες τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις Ταταούλων· 3) παρακληθῆ ὁ κ. Π. Ηρωίος νὰ ἀποσύρῃ τὴν ἀπὸ μέλους τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς παραίτησίν του.

γ') Ἀγγέλλεται τὸ β' καὶ ψηφοφορηθεὶς γίνεται δεκτὸς ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Γεωργίος Γεωργιάδης, σπουδαστῆς ἐν Γαλλίᾳ.

δ') Ὁ κ. Δημ. Οἰκονομίδης ἀναγινώσκει πραγματεῖαν «περὶ τινῶν ὀνομαστικῶν καὶ ῥηματικῶν τύπων τῆς νέας ἑλληνικῆς συνήθως ἐσραμμένως τονουμένων».

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀναγνώσεως ὁ κ. Ἀνδρεάδης παρατηρεῖ, ὅτι πάντα τὰ ὀνόματα, ἅτινα ἀνέφερον ὁ κ. Οἰκονομίδης, εἰσὶν εἰλημμένα ἐκ τῆς κοινῆς λεγομένης δημοτικῆς γλώσσης, οὐχὶ δὲ τῆς γραφομένης, ὅτι τὰ πλεῖστα τούτων εἰσὶ ξενικὰ καὶ ὡς τοιαῦτα ἕκαστος δικαιούται νὰ γράφῃ ὅπως θέλῃ, καὶ ὅτι κατὰ τὸν γνωστὸν κανόνα τῆς γραμματικῆς «πᾶσα παραλήγουσα μακρὰ πρὸ βραχείας ληγούσης περισπᾶται» δέον καὶ τὰ *Μαροῦλα*, *μικροῦλα* νὰ περισπῶνται.

Ὁ κ. Οἰκονομίδης ἀπαντᾷ, ὅτι πρέπει τὰ τοιαῦτα νὰ ὀξύνωνται, καὶ δι' οὗς λόγους ἐξέθηκε καὶ ἰδίᾳ διότι τούτου γενομένου δὲν συγγέεται ἡ αἰτιατικὴ τὴν *Μαροῦλα* μετὰ τῆς ὀνομαστικῆς ἢ *Μαροῦλα*· ἐν γένει δέ, ἐπιλέγει ὁ κ. Οἰκονομίδης, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ὀνομαστικούς καὶ ῥηματικούς τύπους, αἱ παρατηρήσεις του ἀφορῶσι τὴν γραφομένην δημοτικὴν γλῶσσαν καὶ οὐχὶ τὴν ὀμιλουμένην.

Ὁ κ. Ν. Παπαγιαννοπούλου ἀποτεινόμενος τῷ κ. Ἀνδρεάδῃ ἐρωτᾷ, ποῦ εὔρε τὸν κανόνα, ὅτι τὸ *a* ἐν τῇ λέξει *Μαροῦλα* εἶναι βραχύ, καὶ ὑποστηρίζει τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Οἰκονομίδου λεχθέντα.

Ἀνταπαντῶν ὁ κ. Ἀνδρεάδης τῷ κ. Παπαγιαννοπούλῳ λέγει, ὅτι ἐν τῇ γραμματικῇ ὑπάρχει ὁ κανὼν οὗτος, τῷ δὲ κ. Οἰκονομίδῃ παρατηρεῖ, ὅτι ἡ ὀνομαστικὴ ἢ *Μαροῦλα* δὲν συγγέεται μετὰ τῆς αἰτιατικῆς τὴν *Μαροῦλα*, διότι ἐν αὐτῇ πολλάκις ἀπαντᾶται τὸ *r*, τὴν *Μαροῦλα*, καὶ ὅτι τὰ περὶ αὐτοῦ παρατηρηθέντα ἀνέφερον ἤδη καὶ ὁ κ. Κόντος· ἐν

γένει δέ, ὅτι ὁ κ. Οἰκονομίδης δὲν παρουσιάζει ἐν τῷ ἀναγνώσματι τοῦ γενικᾶς δικαιολογίας περὶ τῶν παρατηρουμένων τονισμῶν.

Ὁ κ. Χρυσαιφίδης παρατηρεῖ, ὅτι τὴν αἰτιατικὴν τὴν *Μαροῦλα*, τὴν *βαρκοῦλα* οὐδεὶς γράφει μὲν *ν*, ὅτι, ἂν θέσωμεν ἐν τῇ ὀνομαστικῇ ἢ *Μαροῦλα* περισπωμένην, τότε ἡ γεν. θὰ σχηματισθῇ εἰς *ης*, *Μαροῦλης*, *βαρκοῦλης*, καὶ ὅτι αἱ τοιαῦται περὶ γραφῆς ἢ τονισμοῦ παρατηρήσεις εἰσι μικροῦ λόγου ἄξια, ὡς ἡ τοῦ Κόντου προτεινοντος νὰ γραφῇ τὸ *διακεκρομένος* μὲ δύο *μ*. Περὶ τῆς λέξεως ταύτης προκειμένου ἀναφέρει τὴν γνώμην καὶ ἄλλου ἑλληνοστοῦ θαυμαζόντος, διατί ὁ Κόντος νὰ ὑποστηρίξῃ τοιαύτην τινὰ γραφὴν καὶ νὰ γίνηται τοσοῦτος κρότος περὶ μιᾶς λέξεως, ἀφοῦ ὑπ' οὐδενὸς τὸ *διακεκρομένος* γράφεται μὲ δύο *μ*· καὶ ὅτι ἂν αἱ παρατηρήσεις τοῦ κ. Οἰκονομίδου ἀφορῶσι τὴν γραφομένην κοινὴν γλώσσαν, τότε καὶ ἡ λέξις *ποῦμε* θὰ περισπᾶται καὶ κατὰ τὸν γνωστὸν κανόνα καὶ δι-ὅτι προέργεται ἐκ συναϊρέσεως.

Ἄπαντῶν ὁ κ. Οἰκονομίδης τῷ κ. Ἀνδρεάδῃ λέγει, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τῆς κοινῆς δημῶδους γλώσσης, ἥτις δὲν ἔχει τὸ *ν* εἰς τὴν αἰτιατικὴν τῶν πρωτοκλιτῶν. Τῷ δὲ κ. Χρυσαιφίδῃ λέγει, ὅτι δέον νὰ παροξύνονται οἱ τύποι, *νὰ πάτε*, *νὰ φάτε*, *καλοκαίρι*, *ταίρι*, ὡς προεργόμενα ἐκ συγκοπῆς καὶ οὐχὶ ἐκ συναϊρέσεως, *νὰ πάγετε*, *νὰ φήγετε*, *καλοκαίριον*, *ἐταίριον*.

Ὁ κ. Ἀμαξόπουλος συμφωνῶν τῷ κ. Ἀνδρεάδῃ λέγει, ὅτι τὸ *α* τῶν τύπων *Μαροῦλα*, *βαρκοῦλα* δέον νὰ εἶναι βραχύ, διότι δὲν εἶναι καθαρὸν, διατηρεῖται δὲ καὶ παρὰ τοῖς Δωριεῦσι τὸ *α* εἰς ὅλας τὰς πτώσεις· ὁ δὲ τύπος *οὔλα* προέκυψεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τύπου *ulus-ula*, ἐνθα τὸ *α* βραχύ, ὡς δεικνυσιν ὁ τονισμός. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν τύπον εἰς *ατος*, *μυρωδάτος* ἀγαθάτος, οἱ τύποι οὔτοι ἔχουσι τὴν παραλήγουσαν μακρὰν ὡς ληφθέντες ἐκ τῆς παθητικῆς μετοχῆς τῆς λατινικῆς εἰς *atus* (*amatus*)· καὶ παρὰ βυζαντινοῖς δὲ συγγραφεῦσιν ἄπαντῶσιν οἱ τύποι *πωγωνάτος*, *σπαθάτος*, οἵτινες παροξύνονται, καὶ κατὰ ταῦτα συμφωνῶ τῷ κ. Οἰκονομίδῃ, ὅλα δὲ τὰ εἰς *οῦνι*, *βουθοῦνι*, *πηγοῦνι*, πρέπει νὰ περισπῶνται διότι τὸ *ι* εἶναι βραχύ ὡς εὐρισκόμενον εἰς τὸ τέλος οὐδ. γένους· οἱ τύποι *πᾶμε*, *πεινάμε* δέον νὰ περισπῶνται ὡς ἔχοντες τὸ *α* μακρόν· προέρχονται δὲ ἐκ συγκοπῆς τῶν *πάγομεν* καὶ *πεινάομεν*. Διὰ δὲ τοὺς τύπους

στεῖλτε, *φέρτε*, ἂν οἱ τύποι προέρχωνται ἐκ συγκοπῆς, τότε τὸ ῥιζικὸν φωνῆεν εἶναι μακρόν καὶ δέον νὰ περισπῶνται.

Κατόπιν τούτων ὁ προεδρεύων εὐχαριστήσας τῷ κ. Οἰκονομίδῃ ἀπὸ μέρους τοῦ συλλόγου ἐπὶ τῷ σπουδαίῳ ἀναγνώσματι τοῦ λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΔΗΕ'

(Ἑκτακτος)

τῆς 19 Μαΐου 1891.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΕΘΡΗ.

Ἡ μεγάλη τοῦ συλλόγου αἴθουσα ἦν πλήρης ἐξ ἑκατέρων τῶν φίλων, ἐν οἷς διακρίνετο ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Α. Θ. Παναγιότητος Σ. μητροπολίτης Δράμας κ. Γερμανός, ἐκ δὲ τοῦ λοιποῦ κλήρου ὁ μητροπολίτης Σηλυβρίας κ. Γερμανός, ὁ σχολάρχης τῆς μεγάλης τοῦ γένους σχολῆς κ. Μιχαὴλ Κλεόβουλος, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ παναγίου τάφου κ. Γερμανός Ἀποστολάτος καὶ ὁ τῆς ἐν Ἀντιγόνη μονῆς ἡγούμενος ἀρχιμ. Εὐσέβιος· ἐπίσης αἱ ΑΑ. ΕΕ. ὁ κ. Ν. Μαυροκορδάτος, πρεσβευτῆς τῆς Ἑλλάδος, ὁ κ. Νοδάκοβιτς, πρεσβευτῆς τῆς Σερβίας, ὁ κ. Οὐάρ, β' διεκμηγεὺς τῆς γαλλικῆς πρεσβείας ἀντιπροσωπεύων τὴν πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας, ὁ ἐκ τῶν γραμματέων τῆς ῥωσικῆς πρεσβείας κ. Μανσοῦρωφ ἀντιπροσωπεύων τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ρωσσίας, ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Α. Ἐξ. τοῦ ἐπὶ τῆς δημοσίας ἐκπαίδευσεως ὑπουργοῦ κ. Γεωργιάκης ἐφένδῃ Ὀχάνης, ὁ κ. Ε. Μαυρομμάτης, γεν. πρόξενος τῆς Ἑλλάδος, οἱ γραμματεῖς τῶν πρεσβειῶν ἰταλικῆς καὶ ἰσπανικῆς μαρκήσιος Καρλόττη καὶ *Pineyro y Vilavencio*, ἡ Α. Ε. ὁ Ζωηρὸς πασσᾶς, ἡ διευθύντρια τοῦ παρθενγωγείου τῆς ἐνταῦθα ἑλληνικῆς φιλομουσοῦ ἐταιρίας «Παλλάδος», ἀντιπρόσωποι διαφόρων σωματείων καὶ πλείστοι λόγιοι καὶ ἐπιστήμονες.

Τῇ 2 1/2 μ.μ. ὄρα κηρυχθείσης τῆς ἐνάρξεως τῆς συνεδριάσεως ὁ εἰδικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει:

Ἐπιστολὴν τῆς Α. Ε. τοῦ ὑπουργοῦ τῆς δημοσίας ἐκπαίδευσεως Μονιῆ πασσᾶ, ἐκπράζοντος τὴν λύπην αὐτοῦ, διότι ἀδυνατεῖ νὰ παραστῇ εἰς τὴν ἐορτὴν τοῦ συλλόγου ἕνεκα

συνεδριάσεως τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ ἀγγέλλοντες, ὅτι ἀντιπροσωπεύσει αὐτὸν ὁ ἐκ τῶν ὑπουργικῶν ὑπαλλήλων Γεωργιάκη ἐφένδης Ὁχάνης.

Τῆς Α. Ε. τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας κωλυομένου νὰ παραστῇ καὶ ὀνομάζοντος ἀντιπροσώπων του τὸν κ. Οὐάρ, β' διερμηνεῖα τῆς πρεσβείας.

Τῆς Α. Ε. τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσίας κωλυομένου ὡσαύτως νὰ παραστῇ καὶ ὑποδεικνύοντος ὡς ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ τὸν κ. Μανσούρωφ, γραμματεῖα τῆς πρεσβείας.

Τηλεγράφημα τῆς Α. Ε. τοῦ ἄρχοντος μεγάλου λογοθέτου κ. Σ. Ἀριστάρχου, συγχαίροντος τῷ συλλόγῳ.

Εἶτα ὁ πρόεδρος Ἐξ. Κ. Καλλιᾶδης βένης ἀναγινώσκει τὴν ἐκθεσιν τῶν κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἐργασιῶν τοῦ συλλόγου ἔχουσαν ὡδε:

«Σεβασμιώτατοι ἱεράρχαι,
Ἐξοχώτατοι πρεσβευταί,
Κεῖται καὶ κέριοι.

Ἐπέστη πάλιν ἡ τοῦ ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου κλεινὴ ἑορτὴ καὶ πανήγυρις! Ἐπέλαμψε πάλιν ἡ φαιδρὰ αὕτη ἡμέρα τῆς τῶν ἐτησίων αὐτοῦ μόχθων καὶ μελετῶν ἐξιστορήσεως! Ἐπερᾶν πάλιν ἡ συγκινητικὴ καὶ σπουδαία στιγμή, καθ' ἣν οἱ τοῦ γεραροῦ τούτου ἰδρύματος ἰθνητῆρες κέκληνται εἰς τοσοῦτω σεβασμίαν καὶ φιλόμουσον ὀμήγηριν δοῦναι λόγον καὶ εὐθύνας! Ἐπέπνευσε καὶ πάλιν οὐριος καὶ θωπευτικὸς ὁ κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τοῦ ἔτους ἐπὶ τριάκοντα ἐνιαυτοὺς ἀσφαλῶς καθοδηγήσας τὸ συλλογικὸν σκάφος εἰς ἤρεμον καὶ εὐρύχωρον ὄριον ἄνεμος, καὶ ἰδοὺ μετὰ τὴν τακτικὴν ἀνάπαυαν ἄρξεται τοῦτο θεῖον συνάρσει πλησίον τῆς τριακοστῆς πρώτης ἐνιαυσίου αὐτοῦ ποντοπορίας! Ἡμέραι ἡμέραι προστίθενται καὶ ἔτη ἔτεσι, καὶ ὁ σύλλογος ἡμῶν συνεχίζει ἐκποδῶν ποιούμενος πᾶν προστυχὸν πρόσκομμα τὴν ἐργατικὴν καὶ εὐκαρπον αὐτοῦ σταδιοδρομίαν, καὶ προάγεται, καὶ ἀναπτύσσεται, καὶ ἐνδυναμοῦται, καὶ ἔτι μάλλον εὐρεία καὶ βαρυσήμαντος καθίσταται ἢ ὑπ' αὐτοῦ κατακτηθεῖσα θέσις ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει βαθείως συναισθανομένη, ὅτι οὐκ ἀπέβησαν ἀνωφελεῖς αἱ πρὸς αὐτὸν πολυειδεῖς συνδρομαὶ καὶ ὑποστηρίξεις, οὐδὲ φροῦδαί αἱ ἐπ' αὐτοῦ ἐρειδόμεναι ἐλπίδες! Ἀμερίμος γὰρ καὶ ἐν ἐπιτυχίαις βαδίζει τὴν

κεχαραγμένην αὐτῷ ὁδὸν ὁ δυνατός, καὶ δυνατός ἐστίν ὁ ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος, διαβίων καὶ ἐργαζόμενος ὑπὸ τὴν κραταίαν αἰγίδα τοῦ τῆς εὐμαρείας τῶν ὑψηλῶν Αὐτοῦ ἀγρύπνου φρουροῦ καὶ γενναίου φρονος τῶν γραμματῶν προστάτου Μεγαλειοτάτου Σουλτάνου Ἀβδούλ Χαμήτ Χὰν αὐθέντου ἡμῶν, οὗ τὰ ἔτη εἶψαν ὅτι πλεῖστα, ὑγιεινὰ καὶ ἐνδοξα. Καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς δικαίας χαρᾶς, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς ἀγαλλιᾶσεως, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐφροσύνης πάντων ἡμῶν τῶν συνελθόντων εἰς τὴν ἐπιβλητικὴν καὶ εὐοίωνον ταύτην πανήγυριν, ἀκούω φωνὴν εὔηχον καὶ ἐπιτακτικὴν, τὴν φωνὴν τοῦ θείου υἱοῦ τῆς βροντῆς, κρᾶζοντος· «Οἶδά σου τὰ ἔργα, λέγει ὁ ἄγιος, ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχων τὴν κλεῖδα τοῦ Δαβὶδ, ὁ ἀνοίγων καὶ οὐδεὶς κλείει, καὶ κλείων καὶ οὐδεὶς ἀνοίγει· ἰδοὺ δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεωγμένην, καὶ οὐδεὶς δύναται κλείσαι αὐτήν· ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον, καὶ οὐκ ἠρήσω τὸ ὄνομά μου. Ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, κἀγὼ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ. Ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ· κρᾶτει ὁ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου». Ἰδῶμεν τοίνυν, σεβασμία καὶ μουσοτραφῆς ὀμήγηρις, εἰ καὶ κατὰ τὸ ἤδη λήγον ἔτος ὁ σύλλογος ἐπετέλεσε τὰ ἑαυτοῦ καθήκοντα.

Μικρὸν μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῶν νέων κοσμητόρων, ἧτοι τῶν κυρίων Χρήστου Χατζηχρήστου καὶ Ἀθανασίου Πηνιατώρου, ἀντιπροέδρων, Θ. Σαλτέλη, γενικοῦ γραμματέως, Ἀχιλλεῶς Χρηστίδου, εἰδικοῦ γραμματέως, Νικήτα Παπαγιαννοπούλου, βιβλιοφύλακος, Δ. Μηλιώτου, ταμίου, Δ. Κοντογεώργη, λογιστοῦ, καὶ ὡς προέδρου, τοῦ ἐπὶ τὴν λογοδοσίαν ταύτην τὴν εὐμενῆ ὑμῶν κρίσιν ἐπικαλουμένου, πρώτη εἰς σύσκεψιν ἐδόθη αὐτοῖς ἀφορμὴ ἢ ὑπὸ τοῦ Ἐξ. Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου ἀνατεθεῖσα τῷ προέδρῳ τοῦ συλλόγου ἐντολή, ὅπως ἀντιπροσωπεύσῃ αὐτὸν ἐν τῇ διακανονίσει τῶν ὄρων τῆς δεκακισχιλιολίρου δωρεᾶς, δι' ἧς ὁ μεγάλθυμος χορηγὸς ἠβουλήθη, ἵνα ἀντὶ τῆς ἐτοιμορρόπου ἐνοριακῆς ἐν Πέραν σχολῆς τῶν εἰσοδίων τῆς Παναγίας, ἐξασφαλισθῇ ἡ ἐκ βάλθρων ἀνέγερος προσφύρου καὶ τῆς ἡμετέρας κοινότητος ἀνταξίου κτιρίου πρὸς ἴδρυσιν ἐν αὐτῷ γυμνασίῳ, ὅπερ, ὅσον ἔνεστι πρακτικὸν ἐπιδιώκον σκοπὸν καὶ θεραπεῦον τὰς ἐκάστοτε ἀνάγκας τοῦ ἔθνους, κληθήσεται «Ζωγράφειον». Τὸ γόητρον τοῦ συλλόγου ὡς καπνὸν διέλυσε καὶ ὡς πομφόλυγας

διέρρηξε τὰς ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν ἐπὶ τούτῳ διαπραγματεύσεων ἀναφύσεις παρανοήσεις καὶ μετ' οὐ πολὺ ἡ μήτηρ ἡμῶν μεγάλη τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία κατακυρώσει ἐπισήμως τὰ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας κοινότητος καὶ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ δωρητοῦ συμπεφωνημένα δι' ἱεροῦ συγγιλιώδους γράμματος.

Τὰς ἐπὶ τοῦ σπουδαιότητος τούτου ἀντικειμένους συσκέψεις τοῦ προεδρείου ἐπηκολούθησεν ἀνταλλαγὴ ἰδεῶν ἐπὶ τοῦ οὐχ ἤττον σπουδαίου ζητήματος τῶν κατὰ τὰς τακτικὰς ἡμῶν συνεδριάσεις ἀνακοινομένων ἀναγνωσμάτων, ἧς τὰ ἀποτελέσματα καταφανῆ ἐγένοντο ἐκ τε τῆς πληθύος καὶ ἐκ τῆς ἀξίας τῶν ὑποβληθεισῶν ἀρχαιολογικῶν, φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν μελετῶν ἐν ταῖς εἰρημέναις συνεδριάσεσιν, ὧν πρακτικὰ πιστὰ καὶ σαφῆ τακτικῶς ἐπήρτησεν ὁ φιλόπονος ἡμῶν ἑταῖρος κ. Α. Χρηστίδης. Αὐταὶ δ' εἰσὶν αἱ ἀκόλουθοι:

« Αἱ ἐν Κύπρῳ χριστιανικαὶ ἀρχαιοτάτες », ὑπὸ τοῦ κ. Χ. Παπαδοπούλου, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως.

« Περὶ τῆς ἐν Κύπρῳ Σαλαμίνας », ὑπὸ τοῦ κ. Χ. Παπαδοπούλου, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως.

« Ἐπίκοις τῶν Ποιτικῶν » τοῦ κ. Σταματέλου », ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Οἰκονομίδου.

« Περὶ ἀγωγῆς », ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Βικέλα.

« Ἡ νομισματικὴ καὶ ἡ ἱστορία », ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Ρενά.

« Περὶ κεραμικῆς καὶ τῶν ἐν Κύπρῳ ἀγγείων », ὑπὸ τοῦ κ. Χ. Παπαδοπούλου, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως.

« Ποίησις καὶ κριτικὴ », ὑπὸ τοῦ κ. Ε. Ζαλοκώστα.

« Περὶ τῆς τοπογραφίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως », ὑπὸ τοῦ κ. Ἀνδρέου Μόρτμαν.

« Εἰσαγωγή εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ », ὑπὸ τοῦ κ. Ἀνδρέου Λεβάλ.

« Πρόγραμμα τοῦ ἀγνωσθημένου τοῦ Βουτσιναίου ἀγῶνος », ὑπὸ τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἡμῶν ἐπιτροπῆς.

« Τὸ ἀπόρητον τῶν ἐπιστολῶν », ὑπὸ τοῦ κ. Μιχαὴλ Κέπετζη.

« Περὶ ἀγωγῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν κοινωνικὴν ἠθικὴν », ὑπὸ τοῦ κ. Θεοχάρους Βεργλερῆ.

« Νοσολογικὴ καὶ κοινωνικὴ σημασία τοῦ λοιμοῦ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον », ὑπὸ τοῦ κ. Ἀναστασίου Χρηστίδου.

« Περὶ ἀναγεννήσεως τῆς ὀρθοδόξου εἰκονογραφίας », ὑπὸ τοῦ κ. Α. Πρετεζτά.

« Περὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν θεάτρου », ὑπὸ τοῦ κ. Κωνσταντίνου Χρυσάφιδου.

« Περὶ τοῦ Καχχεῖ-δῆξιμοῦ », ὑπὸ τοῦ κ. Ἀνδρέου Λεβάλ.

« Ἀνάλυσις τῆς Δ' φθῆς τῶν πυθίων τοῦ Πινδάρου », ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Παρانیκα, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ γεν. γραμματέως.

« Περὶ υγιείας, υγιεινῆς καὶ τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς ἱστορικῶς καὶ κοινωνικῶς, ὑπὸ τοῦ κ. Ἀν. Χρηστίδου.

« Ἡ ἔννοια τοῦ δικαίου ὑπὸ κοινωνιολογικὴν ἔποψιν », ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Βεργλερῆ.

« Περὶ τῶν ἐν Σιδῶνι ἀνασκαφῶν », ὑπὸ τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ γεν. γραμματέως.

« Περὶ Ἡροδότου », ὑπὸ τοῦ μαρκησίου Καρλόττη.

« Ἡ Ἀνατολὴ καὶ ἡ ἐν Μαδρίτῃ ἐκθεσις τοῦ 1892 », ὑπὸ τοῦ κ. Πινέρου ὁ Βιλλαβιτσένσιο.

« Περὶ τῶν ὀνομάτων τῆς Αἰγύπτου ἐν γένει, ἰδίως δὲ περὶ τῶν παρὰ Σημίταις ὀνομάτων Μίση καὶ Μισραῖμ », ὑπὸ τοῦ κ. Κυριακοῦ Περδικίδου.

« Περὶ τινῶν ὀνοματικῶν καὶ ῥηματικῶν τύπων τῆς νέας ἐλληνικῆς συνήθως ἐσφαλμένουσιν », ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Οἰκονομίδου.

Τὰς πλείστας τῶν σπουδαιότητων τούτων πραγματειῶν ἐπακολούθησεν ἐμβριθὴς καὶ ποικίλη συζήτησις, καὶ αἱ πλείους τῶν τακτικῶν ἡμῶν τούτων συνεδριάσεων τῆς δευτέρας ἐτιμήθησαν διὰ τῆς προσελεύσεως πολυπληθοῦς καὶ ἐλεγκτοῦ ἀκροατηρίου, ἐν ᾧ διακρίνοντο ἄνδρες ἡμέτεροί τε καὶ ξένοι ὑψηλῆν κατέχοντες θέσιν ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῶν κοινωνικῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἐν τῇ τῶν γραμμάτων πολιτείᾳ καὶ μουστροφαί κυρία κόσμον φέρουσαι ταῖς διαφόροις κοινότησι τῆς βασιλίδος ταύτης τῶν πόλεων. Χαίρων ἐπὶ τούτῳ ὁ σύλλογος εὐγνωμονεῖ καὶ εὐελπιστεῖ, ὅτι αἱ μελέται τῶν ὀρηκῶν αὐτοῦ θεραπόντων ἐξακολουθήσουσιν ἐφελκύνουσαι τὸ τοῦ κοινῶς ἐνδιαφέρον πρὸς τε τούτου ὠφέλειαν καὶ πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν ἐργαζομένων.

Ἡ ἐνθάρρυνσις ἡ ὀφειλομένη πρὸς αὐτοὺς ἐκδηλοῦται καὶ διὰ προσφορῶν ἐκτάκτους δὲ τοιαύτας εὐχομεν τὰς ἐξῆς, ἀνθ' ὧν ἀπονέμω σήμερον δημοσίᾳ τοῖς εὐγενέσι φιλομούσοις δωρηταῖς τὴν ἔκφρασιν τῆς τοῦ συλλόγου βαθείας εὐγνωμοσύνης. Τὸ Ἀθήνησιν ἐθνικὸν πα-

νεπιστήμιον απέστειλε τρεῖς χιλ. δραχμῶν, δισηλίαις μὲν καθυστερούσας τῆς περυσινῆς χρήσεως, χιλίας δὲ τῆς τοῦ ἤδη λήγοντος ἔτους· ὁ πρίγκηψ Γεώργιος Μαυροκορδάτος προσήνεγκε φράγμα χιλια πεντακόσια πρὸς ἀγορὰν μικροσκοπίου καὶ ἠλεκτρικῆς συσκευῆς· ὁ κ. Στ. Ζαφειρόπουλος λίρας εἴκοσι πέντε καὶ ἱκανὰ σώματα τῶν δαπάνη αὐτοῦ ἐκδοθέντων ὑπὸ τοῦ περιωνύμου Κίπερτ γεωγραφικῶν χαρτῶν· ὁ κ. Ἀνδρέας Συγγρός λίρας εἴκοσιν· ὁ κ. Δημ. Ταμβάκος ἐπόμενος ἀξιομιμητῶ ἐνιαυσίᾳ καὶ ἀρχαίᾳ ἔξει λίρας δέκα· ὁ κ. Κ. Βλαστάρης τρεῖς δωδεκάδας ὠραίων καθελῶν. Ἰδίᾳ δὲ πρὸς πλουτισμὸν τῆς ἡμετέρας βιβλιοθήκης ὁ κ. Α. Ζαρίφης λίρας δέκα, ὁ κ. Θ. Μαυροκορδάτος δέκα, ὁ κ. Ἰω. Ἰωαννίδης τρεῖς, ὁ κ. Λεωνίδας Πασπαλλῆς τρεῖς, ὁ κ. Ἄλ. Παντζίρης δύο καὶ ὁ κ. Ἄλ. Σπανδωνῆς δύο.

Πρὸς τούτοις ἐδωρήθησαν τῇ βιβλιοθήκῃ ἡμῶν ὑπὸ διαφόρων καθιδρυμάτων καὶ ἀτόμων. ἡμεδαπῶν τε καὶ ἀλλοδαπῶν, βιβλία πολυειδοῦς ὕλης ἐκ τόμων 777, ὧν τὰ 399 εἰσὶ προωρισμένα εἰς ἀπορα σχολεῖα, 18 τευχῶν καὶ 1 χειρογράφου, εἰς πάντας δὲ τοὺς ταῦτα ἀποστειλαντας διεβιβάσθησαν ἐγκαίρως αἱ τοῦ συλλόγου εὐχαριστίαι. Πλὴν δὲ καὶ τούτων ἐδωρήθη ἡμῖν ἀνωδύμως ἢ ἐκ 49 τόμων ἀπαρτιζομένη καὶ ἐν Βόννῃ ἐκδοθεῖσα συλλογὴ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων ὑπὸ σεβαστοῦ ὁμογενοῦς, οὗ ἡ ἄκρα μετριοφροσύνη ἄκοντα κωλύει με τῆς ἐνώπιον ὑμῶν ἀποκαλύψεως τοῦ πέπλου, ὑφ' ὃν κρύπτεται τὸ προσφιλὲς αὐτοῦ ὄνομα. Ὁ σύλλογος εὐχαριστεῖ αὐτῷ ἀπὸ καρδίας. Ἄμοιρῶ δὲ λέξεων πρὸς ἔκφρασιν τῆς εὐγνωμοσύνης ἡμῶν εἰς τὸ ἐθνικὸν πανεπιστήμιον ἐπὶ τῇ πολυτίμῳ δωρεᾷ τοῦ ἀνήκοντος αὐτῷ μέρους τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἀειμνήστου Ἡροκλέους Βασιάδου, ὑπολογιζομένης ὡς ἔγγιστα εἰς τρεῖς χιλ. τόμων καὶ χιλια φυλλάδια. Ἡ φιλαδέλφρος αὕτη ἀπόφασις τῆς πανεπιστημιακῆς συγκαλήτου ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος τῇ γνωμοδοτήσει τοῦ κατὰ τὴν διανομὴν τῶν βιβλίων τούτων ἐντεταλμένου τὴν ἀντιπροσωπεῖαν τοῦ πανεπιστημίου καὶ ἀείποτε πρὸς τὸν σύλλογον εὐμενῶς διακειμένου πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῇ Ὑψ. Πύλῃ πρίγκηπος Νικολάου Μαυροκορδάτου· ἐφ' ᾧ παρακαλῶ καὶ τὴν αὐτοῦ ἐξοχότητα δέξασθαι τὰς θερμοτάτας τοῦ συλλόγου εὐχαριστίας. Καὶ αἱ μὲν δωρεαὶ αὗται ἠύξησαν σφόδρα τὴν ἀξίαν τῆς ἡμετέ-

ρας βιβλιοθήκης, ὁ δὲ βιβλιοφύλαξ κ. Ν. Παπαγιαννόπουλος, ἐν τῷ κατ' ἐπίγνωσιν ζήλῳ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς εὐκλείας καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ συλλόγου, ἐκάνονισεν ἐν αὐτῇ ταξιδίῳ εὐχρηστον, δι' ἧς καὶ πᾶν ζητούμενον βιβλίον ῥαδίως εὐρίσκεται, καὶ ἐφικτὴ ἀποβαίνει πᾶσα ἐξέλεγχξις ἐν παντὶ καιρῷ καὶ ὄρῳ.

Ἐπέμφθησαν προσέτι δωρεὰν διὰ τὸ ἀγνωστέριον ἡμῶν ἐκ διαφόρων πόλεων τῆς τε ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς οὐκ εὐάριθμα περιοδικὰ τὰ μάλα συμβάλλοντα εἰς τὰς ἡμετέρας μελέτας, καὶ αἱ ἐφημερίδες «Ἄνατολ. Ἀστῆς», «Βυζαντις», «Ἐκκλησιαστικὴ ἀλήθεια» «Κωνσταντινούπολις», «Νέα Ἐπιθεώρησις», «Νεολόγος», «Gazette des hôpitaux», «Gazette médicale d'Orient» καὶ «Levant-Herald» ἐντεῦθεν, «Ἀνάπλασις», «Ἐφημερίς τῆς κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος» καὶ «Ἐφημερίς τῶν κυριῶν» ἐξ Ἀθηνῶν, «Ἀμάθεια» καὶ «Ἀρμονία» ἐκ Σμύρνης. «Σάμος» ἐκ Σάμου, «Σύλλογοι» ἐκ Βουκουρεστίου καὶ «L'Orient» ἐκ Παρισίων. Τοῖς κυρίοις ἰδιοκτηταῖς τῶν ἀποστελλομένων ἡμῖν περιοδικῶν καὶ ἐφημερίδων ἀπονέμονται δι' ἐμοῦ αἱ εὐχαριστίαι τοῦ συλλόγου, ἀπονεμόμεναι ὡσαύτως καὶ τοῖς τῶν δωρεὰν καταχωρίζουσῶν τὰς τοῦ συλλόγου δημοσιεύσεις ἐγκρίτων ἐφημερίδων «Βυζαντίδος», «Κωνσταντινουπόλεως», «Νέας ἐπιθεωρήσεως», «Νεολόγου», «Levant-Herald», «Moniteur Oriental» καὶ «Stamboul».

Ἐπίσης εὐχαριστεῖ θερμῶς ὁ σύλλογος τοῖς κ. Ζαλοκώστῃ, Καραθεοδωρῇ, Κέπετζῃ, Κλίσιαν, Κοντογεώργῃ, Λοράνδῳ, Πηνιατῶρῳ, Πρωίῳ, Χρηστίδῃ, Χρυσοφίδῃ καὶ Ἀνδρεάδῃ, οἵτινες ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ προέδρου αὐτοῦ, οὗ τὴν ἀνεπάρκειαν ἐπιτυχῶς ἀνεπλήρωσαν, διωρῶντων θεατρικὴν ἐσπερίδα πρὸς κάλυψιν τοῦ ἐλλείμματος τοῦ ἡμετέρου προϋπολογισμοῦ, ἧς τὸ καθαρὸν προϊόν ἀνήλθεν εἰς 145 λίρας, ὡς καὶ τοῖς φιλοτίμως συμμετασχούσι τῆς παραστάσεως ταύτης, τῷ τε μουσικῷ χορῷ τοῦ προσφιλοῦς συλλόγου «Ἐρμού» τοῖς τε φίλοις ἐρασιτέχναις κυρίοις Ἀλλαχθεροδῇ καὶ Κλίσιαν καὶ τῷ ἀριπρεπεῖ καλλιτέχνῃ κυρίῳ Λεκατσῇ.

Ἡ ἔκτακτος αὕτη πρόσδοδος πάντοτε μὲν ἐστὶν ἀναγκαία, ἀπαραίτητος δὲ κατέστη κατὰ τὸ παρὸν ἔτος, ὀγδοήκοντα καὶ τεσσαρῶν ἐταίρων ἀπαρνησαμένων τὴν ἀπότισιν τῆς συν-

δρομῆς αὐτῶν τοῦ ΚΘ' συλλογικοῦ ἔτους καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς ἀθετήσεως ταύτης ὑποχρέωσεως ἱερᾶς ἀπαλειφθέντων μετὰ μακρὰν καὶ ἀκοιβεστάτην ἐργασίαν τοῦ κ. Κοντογεώργη λογιστοῦ, καὶ τοῦ ταμίου κ. Μηλιώτου, συνφθὰ ῥητῆ τοῦ κανονισμοῦ διατάξει, τοῦ μητρῶου τῶν μελῶν τοῦ συλλόγου. Ἄντ' αὐτῶν δ' εὐτυχῶς εἰσῆλθον εἰς τὰς τάξεις ἡμῶν τεσσαράκοντα καὶ δύο μέλη, ὧν τριάκοντα καὶ ἕξ τακτικά, τέσσαρα ἀντεπιστέλλοντα, καὶ δύο ἐπίτιμα, οἱ κύριοι βαρώνος Βλάν, πρεσβευτῆς τῆς Ἰταλίας παρὰ τῆ Ὑψηλῆ Πύλῃ, καὶ Μαρτιάνος Σέμολλας, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Νεαπόλεως καὶ γερουσιαστῆς τοῦ βασιλείου τῆς Ἰταλίας. Ἐπέστη δὲ ὁ σύλλογος σκληρὰν δοκιμασίαν ἀπολέσας δύο μέλη αὐτοῦ ἐπίτιμα, τοὺς ἀειμνήστους Ἐρρίκον Σλῆμαν καὶ Κωνσταντῖνον Παπαρηγόπουλον, δύο ἀντεπιστέλλοντα, τοὺς ἀειδίμους Ἰωάννην Ἰσιδωρίδην Σκυλίτσην καὶ Βελοῦδον, βιβλιοφύλακα τῆς ἐν Ἐνετιῶν μαρκανθῆς βιβλιοθήκης, καὶ τρία τακτικά, τοὺς πολυκλαύστους Πελοπίδαν Κούππαν, Κωνσταντῖνον Γεράρδον καὶ Γεώργιον Βαφειάδην.

Συλλυπητήρια γράμματα ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῶν εἰρημνῶν ἑταίρων ἀπελύθησαν ἐγκαίρως οἷς δεῖ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου γραφείου, οὗ ἐξῆλθον 240 περίπου ἐπιστολαὶ καὶ εἰς ὃ εἰσῆλθον περίπου 260, τῆς ὅλης ἀλληλογραφίας ἡμῶν μὴ ὑπερβάσης, ὡς βλέπετε, τὸν ἀριθμὸν 500 ἀνταλλαγέντων ἐγγράφων. Καὶ ἔστι μὲν ἀληθές, ὡς ἐκ τῆς ἀναλύσεως αὐτῆς γίνεται κατὰδηλον, ὅτι αἱ πρὸς τε τὸ ἐξωτερικὸν καὶ τὴν ἡμεδαίτην σχέσεις τοῦ συλλόγου ἔτι μᾶλλον ἠῤῥησαν, ἰδίᾳ δέ, ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ τόμου τῆς εικοσιπενταετηρίδος εἰς πολλὰ σωματεῖα, πανεπιστήμια, ἀκαδημίας, βιβλιοθήκας καὶ μέλη τοῦ συλλόγου ἐπίτιμα, ἀντεπιστέλλοντα καὶ τακτικά ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ διαμένοντα, εἰς ἃ ἀπὸ πολλοῦ δὲν εἶχε σταλῆ τὸ περιοδικὸν ἡμῶν σύγγραμμα, ἀνεξωπύρρησε καὶ ἐπέρρωσε τὸ ὑπὲρ τοῦ γεραροῦ τούτου ἰδρύματος ἐνδιαφέρον, ὅπερ πολλὰ προοικονίζεται τὰ ἀγαθὰ ἄλλ' ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνταλλαγέντων ἐγγράφων παραβαλλόμενος πρὸς τὸν ἄλλον παρωχημένων ἐτῶν ἐλέγχεται μικρὸς ἀναμφορήτως. Ἰδοῦ δὲ διατί, φιλόμουσος ὁμήγουρις. Τότε, τότε ἡ ἐκπαιδευτικὴ τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ἐνέργεια ἦν πολλῶ εὐρυτέρα ἢ τανῦν διακλαδουμένη εἰς ἀπάσας τὰς ἐπαρχίας τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, ὅπουθεν καθ' ἑκάστην ἀπεστελλοντο αὐτῷ πλείστα ἐγγράφα, δι' ὧν αἱ κοι-

νότητες καὶ αἱ τῶν σχολῶν ἐφορφαὶ ἢ ἐξήτουν ὀδηγίας πρὸς τελειότερον καταρτισμὸν τῶν ἑαυτῶν παιδευτηρίων, ἢ ἀρηγοῦντο λεπτομερῶς τὴν καθόλου παιδευτικὴν αὐτῶν κατάστασιν, ἢ ἐξήτουντο τὴν συνδρομὴν τοῦ συλλόγου πρὸς θεραπείαν τῶν παιδευτικῶν αὐτῶν ἀναγκῶν, ἢ ἠὺχαρίστουν ἐπὶ τῇ παροχῇ τοιαύτης μηδέποτε σχεδὸν καθυσπερούσης, ἢ ἐξήτουν τὴν ἀποστολὴν διδασκάλων καὶ διδασκασίλων. Οἱ καιροὶ ἐκεῖνοι παρῆλθον καὶ ὁ σύλλογος ἡμῶν στερηθεὶς τῶν πρὸς τοῦτο γενναίων χορηγιῶν τῶν πλουσίων ὁμογενῶν ἐπαύσατο ἐργόμενος εἰς ἀρωγὴν τῶν ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας ἀπόρων σχολείων καὶ περιέστειλε κατ' ἀνάγκην τὴν παρ' αὐταῖς παιδευτικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν. Ἄλλ' ἴσως οὐκ ἐς μακρὰν, τῶν καιρῶν αὐθις μεταβαλλομένων, ἐπανέβη εἰς τὴν μακαρίαν ἐκείνην διακονίαν καὶ καταστῆ πάλιν ὁ τοῦ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἡμῶν συστήματος ὡς ἡλίου τοὺς πάντας θερμαίνοντος οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου πρῶτος δορυφόρος.

Τῆς ποθητῆς ἐπαναλήψεως τῆς δράσεως ταύτης εὐοίωνος ἀπαρχὴ λογισθῆτω ἡ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὀριστικὴ ἐπίλυσις τοῦ πολλῆς ἀπασχολήσαντος τὸν ἡμέτερον σύλλογον ζητήματος τοῦ κληροδοτήματος τῆς ἀειμνήστου Εὐανθίας Μουράτ Θεοφιλίδου πρὸς ἴδρυσιν παρθεναγωγείου ἐν κωμοπόλει κεντρικῆ καὶ ἀλλογλώσσῳ μὲν ἄλλ' ἑλληνικῇ καὶ χριστιανικῇ. Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἡμῶν ἐπιτροπὴ συγκειμένη λόγῳ μὲν ἐκ δώδεκα μελῶν, πράγματι δὲ ἐκ τοῦ εὐρυμαθοῦς κ. Χρ. Χατζηχρήστου, προέδρου αὐτῆς καὶ ἀντιπροέδρου τοῦ συλλόγου, καὶ τῶν κκ. Βακαλοπούλου, Σαλτέλη καὶ Ἀνδρεάδου, γραμματέως αὐτῆς, ἐγνω, πρὸς πλήρωσιν τῆς ἀνατεθείσης αὐτῇ ἐντολῆς, ὅπως αἰτηθῶσι διάφοροι πληροφοραὶ παρὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν τῆς ἐλάσσονος Ἀσίας, ἐνθα ἀπεφασίσθη προηγουμένως κατ' ἀρχὴν, ἵνα ἰδρυθῆ τὸ ἐν λόγῳ παρθεναγωγεῖον. Καὶ δὴ, μελετηθεῖσων δεόντως ὑπ' αὐτῆς τῶν ὑπὸ τῶν πανιερωτάτων μητροπολιτῶν Καισαρείας, Νικαίας, Ἀμασσίας, Προύσσης, Νεοκαισαρείας, Ἰκονίου, Ἀγκύρας, Φιλαδελφείας, Χαλδαίας καὶ Κολωνίας ἀποσταλείσων ἡμῖν λεπτομερῶν πληροφοριῶν, ἐγνωρίσεν ἄρτι τῷ συλλόγῳ τὴν ἑαυτῆς ἐτυμηγορίαν. Κατὰ τοὺς ὅρους τῆς ἐπισήμου διαθήκης τῆς αὐοιδίμου δωρητηρίας, ἡ ἴδρυσις τοῦ ἐκπαιδευτηρίου ὀρίζεται «εἰς τόπον πτωχόν, πολὺ κατακημένον, ἀλλόγλωσσον, ὅπου ἂν ὁ σύλλογος

κρίνη κατάλληλον». Ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν προμνημονευθέντων ἀγίων ἀρχιερέων ὑποβληθεῖσάν ἐκθέσεων κατάδηλον ἐγένετο, ὅτι ἡ μᾶλλον τοὺς ὄρους τούτους πληροῦσα κωμόπολις ἐστίν ἡ ὑπὸ τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου Κολωνίας προτεινομένη Νικόπολις (Καραϊσᾶρ Σαρχί). Ἡ ἐν μικροῦ Ἀσίᾳ ἀρτισύστατος ἐπαρχία Κολωνίας ἀπαρτίζεται ἐξ ὀγδοήκοντα χωρίων, ἀριθμούντων περὶ τὰς τρεῖς χιλιάδας οἰκογενειῶν καὶ ὀμιλούντων τῶν μὲν πλείστων τὴν ὀθωμανικὴν γλῶσσαν τῶν δὲ λοιπῶν γυδαίαν τινὰ καὶ διεσθαρμένην διάλεκτον, κέντρον δὲ πάντων αὐτῶν τυγχάνει ἡ Νικόπολις, ἡ καὶ ἔδρα τῆς ἐπαρχίας. «Ἡ κατάστασις τῆς ἐπαρχίας μου, γράφει ὁ μητροπολίτης, εἶναι οἰκτρὰ καὶ ἐλεεινὴ· ὅλοι οἱ κάτοικοι ἀποζῶσιν ἐκ μικρᾶς τιнос γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας καὶ ἐξ ἀχθοφoρίας. Ἐν γένει, ἡ ἐπαρχία αὕτη κατέχει τὸν ἕσχατον βαθμὸν τῆς πτωχείας, οὕσα, τολμῶ εἰπεῖν, ἡ ἐνδεστέρα ἀπασῶν τῶν ὑπὸ τὸν οἰκουμένικόν θρόνον ἐπαρχιῶν· διὰ τοῦτο εὐρίσκεται ἐν παχυλῇ ἀμαθείᾳ καὶ οὐδέποτε ἐκ τούτου θά δυναθῆ νὰ προσδεύσῃ, ὅσον καὶ ἂν ἐπιθυμῆ. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν τῇ ἔδρᾳ μου, ἥτις μόλις ἠδυνήθη νὰ συστήσῃ ἀστικόν τι σχολεῖον, ἐν ᾧ ἐξ ἀνάγκης ἄρρενά τε καὶ θήλεα συνδιδάσκονται· παρθεναγωγεῖον δὲ οὔτε εἶδεν οὔτε δύναται νὰ ἰδῆ». Καὶ ταῦτα μὲν γνωρίζει ἡμῖν ἡ αὐτοῦ πανιερότης, οἱ δὲ τῆς ἐπαρχίας δημογέροντες δι' ἐπισήμου αὐτῶν ἐγγράφου ἐπίσης ἀφηγοῦνται τὴν λυπηρὰν τοῦ τόπου κατάστασιν καὶ ἐξαιτοῦνται τὴν ἐν αὐτῷ ἴδρυσιν τοῦ παρθεναγωγείου. Ὁ σύλλογος ἐπεκύρωσε τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ ἀγγέλλω μετ' εὐφροσύνης ἐν τῇ πανδήμῳ ταύτῃ τῶν γραμματῶν ἐορτῇ, ὅτι ἐν Νικοπόλει τῆς Κολωνίας ἰδρύεται προσεχῶς τὸ παρθεναγωγεῖον, ἐν ᾧ γενεαὶ γενεῶν μακαριοῦσι τὴν μνήμην Εὐανθίας Μουράτ Θεοφιλίδου.

Ἄλλὰ πλὴν τούτου καὶ περὶ ἕτερα θέματα ἡσχολήθη ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἡμῶν ἐπιτροπὴ. Σκόπιμον καὶ λυσιτελεῖ σφόδρα ἡγησαμένη τὴν σύνταξιν ἐκθέσεως τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς προαστείαις αὐτῆς, πλήρους τοιαύτης ἐλλειπούσης, συνηρμολόγησεν ὀρισμένον διάγραμμα, ὅπερ χρησιμοποιηθήσεται ὑπὸ τῶν μελῶν αὐτῆς ὡς βᾶσις τῆς τῶν ἀναγκαιῶν πληροφοριῶν κατὰ τὸ νῦν ἀρχόμενον συλλογικὸν ἔτος αὐτοπροσώπου ὑπ' αὐ-

τῶν συλλέξεως. Ἐμελέτησε καὶ ἔκρινεν, ἡ δὲ κρίσις αὐτῆς παραδεκτὴ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ συλλόγου, τὰ ὑπὸ τοῦ γραφείου διαβιβάσθητα αὐτῇ πονήματα «Μανασσείδειον ἀλφάβητον» ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Μανασσείδου, καὶ «ἐγχειρίδιον γεωργίας καὶ κηπουρικῆς» ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Μαργαριτίδου. Σκεψαμένη, ὅτι ὁ Βουτσιναιὸς ἀγὼν ὄλως ἐλησημονήθη, μηδενὸς ὑποβληθέντος ἔργου τῷ πρώτῳ προκηρυθέντι ἀγωνοθετήματι πρὸ ἐτῶν ἀκριβῶς δέκα «περὶ συντάξεως ὁδηγοῦ τῆς πρώτης παιδεύσεως ἀμοτέρων τῶν φύλων», ἔργῳ, ὅπως ἀνακαινίσῃ αὐτὸν διὰ προσφόρου ἀναθεωρήσεως τοῦ πρώτου προγράμματος, τὸ δὲ ἔργον αὐτῆς ὑποβλήθην, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, ἐν τακτικῇ συνεδριάσει τῷ συλλόγῳ, ἔτυχε τῆς ἐπιδοκιμασίας αὐτοῦ ἀποφασίσαντος καὶ τὴν δι' ἰδιαιτέρου τεύχους δημοσιεύσειν τοῦ ἀναθεωρηθέντος προγράμματος, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Καὶ περὶ τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος χαλαρωθέντος πῶς μεριμνήσασα προὔτεινε μετὰ ὄριμον σύσκεψιν πρὸς ὄθησιν καὶ ἀναζωπύρωσιν, ἵνα πάντα τὰ σχετικὰ προγράμματα ἀναδημοσιευθῶσιν ὁμοῦ ἐν ἰδιαιτέρῳ ἐπίσης τεύχει, δι' ἐπισήμων δ' ἀγγελιῶν τοῦ συλλόγου καταχωριζομένων ἐν ταῖς ἐφημερίαις τῆς ἡμετέρας πόλεως, τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Σμύρνης, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Τεργεστης καὶ τοῦ Βουκουρεστίου, γείνωσι γνωσταὶ αἱ γενικαὶ ὁδηγίαι τοῦ προγράμματος τοῦ ἀγῶνος καὶ ἰδίᾳ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τρόπου τῆς ὑποβολῆς τῶν πονημάτων, τοῦθ' ὅπερ παρεδέξατο ὁ σύλλογος, ἐνετείλατο δὲ τὴν ἐνέργειαν τῶν δεόντων τῇ συντακτικῇ αὐτοῦ ἐπιτροπῇ. Ἐν τούτοις τῷ ἀγῶνι ὑπεβλήθη αὐθις ἡ καὶ ἄλλοτε κριθεῖσα «ἑλληνικὴ ἱστορία» ὑπὸ ἀνωνύμου. Ὁ σύλλογος, ἐπόμενος τῇ ἀποφάνσει τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς κοινοποιηθεῖσα αὐτῷ δι' ἐκθέσεως τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς κ. Σαλτέλη, ἐπαινεῖ μὲν ἐν πολλοῖς τὸν συγγραφέα, οὐκ ἀπονέμει δ' αὐτῷ τὸ τοῦ ἀγῶνος γέρας.

Ἄλλ' οὐχ οὕτως ἔχει καὶ τὰ τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος, εἰς ὃ ὑπεβλήθησαν εὐτυχῶς πολλὰ καὶ ἄξιαι λόγου συλλογαὶ τῶν ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Δέκα καὶ ἐξ τοιαῦται ἐπισταμένως ἐμελετήθησαν ὑπὸ τῆς φιλολογικῆς ἡμῶν ἐπιτροπῆς, συγκεκριμένης ἐκ τῶν κ. αἰδεσιμωτάτου Κωνσταντίνου Παρίτση, Μ. Λυθεντοπούλου, Κ. Βακαλοπούλου, Δ. Οἰκονομίδου, Θ. Σαλτέλη, Χρ. Χατζηαρχόστου καὶ Π. Πετρακίδου, γραμματέως αὐτῆς, ὑπὸ τὴν προεδρείαν

δὲ διατελεσάσης ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἔτους, τοῦ κ. Παρίση, ἀκολούθως δέ, παραιτηθείσης τῆς αὐτοῦ αἰδεσιμότητος, τοῦ κ. Σαλτέλη. Ὁ σύλλογος ἀκροασάμενος τῆς ἐπὶ τοῦ ἀγώνος τούτου ἐκθέσεως τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς κ. Λύθεντοπούλου, παρεδέξατο τὰ ὑποβληθέντα αὐτῷ συμπέρισματα, μετὰ χαρᾶς δὲ ἀγγέλλω κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην πανηγυριν, ὅτι βραβεύει δέκα συλλογὰς, τὰς ἐξῆς: «γλωσσικὴν ὕλην ἐκ Βιθυνίας», «ἐτέραν γλωσσικὴν ὕλην ἐκ Βιθυνίας», «γλωσσικὴν ὕλην ἐκ Καλλιπόλεως», «γλωσσικὴν ὕλην ἐξ Ἀδριανουπόλεως καὶ τῶν περὶξ», «γλωσσικὴν ὕλην ἐξ Ἄβνους καὶ τῶν περιχώρων», «γλωσσικὴν ὕλην ἐκ Νισύρου», «μίαν σελίδα τοῦ ἐθνικοῦ λεξικοῦ, ἥτοι λεξιλόγιον καὶ ἄλλην γλωσσικὴν ὕλην ἐκ Καρδαμύλης τῆς Λακωνικῆς καὶ ἄλλοθεν συλλεγείσαν», «λεξιλόγιον ἐκ Κρήνης τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἀλλαχόθεν συλλεγόν», «ἀραβανιακὰ, ἥτοι γλωσσικὴν ὕλην ἐξ Ἀραβανίου τῆς μικρᾶς Ἀσίας», καὶ «γλωσσικὴν ὕλην ἐκ Καρπάθου», ἀπονέμει δὲ ἀνά πέντε μὲν ὄθωμ. λίρας τοῖς κκ. Α. Μακρῆ, Η. Μακρῆ καὶ Α. Οἰκονομίδῃ, τοῖς δὲ κκ. Κ. Κουρτίδῃ σὺν Γ. Κωνσταντινίδῃ, Σ. Μανασσιδῇ, Γ. Παπαδοπούλῳ, Δ. Πουλᾶκῃ, Α. Πουλᾶκῃ, Ἰω. Βαλαβάνῃ καὶ αἰδεσιμωτάτῳ Ἰω. Μανωλακᾷ ὀλόκληρον τὸ δεκάλιρον γέρας.

Ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ καὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην διὰ μακρῶν συσκευασμένη ἀπερνήματο, ἵνα ἐκτυπωθῇ ὁ τέταρτος τόμος αὐτῆς, ἥτοι ὁ πρῶτος τόμος τῶν δραμμάτων τοῦ Αἰσχύλου, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἐκδότου αὐτοῦ, τοῦ ἐν Μονάχῳ πανεπιστημιακοῦ καθηγητοῦ κ. Ν. Weeklein ἐξενεχθείσαν εὐχὴν, ἐν Γερμανίᾳ, εἰς τοῦτο δ' ἐπινεύσαντος τοῦ συλλόγου προϋτιμήθη μετὰ διαπραγματεύσεως πρὸς διάφορα γερμανικὰ τυπογραφεῖα τὸ ἐν Λειψίᾳ τῶν κ. Bär und Hermann, εἰς ὃ καὶ ἀνετέθη διὰ συμβολαίου ἢ ἐν λόγῳ ἐργασία, καὶ ἡ ἐκτύπωσις τοῦ πρώτου τόμου τῶν Αἰσχυλείων δραμμάτων περιέχοντος τοὺς «Πέρσας» καὶ τοὺς «ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας» μετὰ τῆς γενικῆς εἰσαγωγῆς καὶ τῆς χαλκογραφικῆς εἰκόνης τῆς τε προτομῆς τοῦ ἀθανάτου ποιητοῦ καὶ τοῦ ἀγγείου τοῦ Δαρείου, ἐντὸς ὀλίγου περατοῦται εἰ μὴ ἤδη ἐπερατώθη. Συννοήθη ὡσαύτως ἡ ἐπιτροπὴ διὰ τοῦ γραφείου μετὰ τοῦ κ. Δ. Βερναρδάκη περὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκδόσεως τοῦ πέμπτου τόμου, ἥτοι τοῦ δευτέρου τόμου τῶν τραγωδιῶν τοῦ Εὐριπίδου, ἀναθεῖσα αὐτῷ τὴν

ἐκλογὴν τοῦ τυπογραφείου, ἐν Λειψίᾳ τότε τὰς διατριβὰς ποιουμένῳ, καὶ ἔχομεν δι' ἐλπίδος, ὅτι τῶν πρὸς τὰ ἐν Γερμανίᾳ τυπογραφεῖα διαπραγματεύσεων τοῦ κ. Βερναρδάκη προσεγγιζουσῶν, ὡς αὐτὸς ἐκ Μιτυλήνης γράφει, εἰς αἴσιον πέρας, μετ' οὐ πολὺ ἄρξεται καὶ ἡ τοῦ πέμπτου τόμου ἐκτύπωσις. Ἐπίσης ἡ ἐπιτροπὴ, ἐπειδὴ καὶ τοῦ ἑκτου τόμου ἐφικτὴ ἐστὶν ἡ σύγχρονος ἐκτύπωσις, ἀρκεύοντων εἰς τοῦτο τῶν τόκων τοῦ ἐν τῇ ἐθνικῇ τῆς Ἑλλάδος τραπέζῃ κατατεθειμένου κεφαλαίου, εὐκαιρον ἠγήσατο, ὅπως ἐρωτηθῇ καὶ ὁ ἐκδότης τοῦ Πλάτωνος κ. Shanz, εἰ ἔτοιμος τυγχάνει πρὸς ἔκδοσιν τοῦ πρώτου τόμου τῶν Πλατωνικῶν συγγραμμάτων, τούτου δ' ἀποκρινάμενος καταπρατικῶς, ἐνεργηθήσονται ἄνευ ἀναβολῆς τὰ περαιτέρω. Προσέτι συνίστησιν ἡ ἐπιτροπὴ τῷ συλλόγῳ ἀποδέξασθαι τὴν περὶ ἐκδόσεως τοῦ Ξενοφῶντος αἴτησιν τοῦ ἐν τῷ Ἀθῆνῃσι πανεπιστημίῳ καθηγητοῦ κ. Ἰωάννου Πανταζίδου, γνωρίσαι δὲ αὐτῷ, ὅτι ἡ ἐκτύπωσις τοῦ πρώτου τόμου τῶν Ξενοφωντίων ἔργων ἄρξεται μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ δευτέρου τόμου τοῦ Εὐριπίδου, τοῦ πρώτου τόμου τοῦ Πλάτωνος, τοῦ πρώτου τόμου τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ δευτέρου τόμου τοῦ Σοφοκλέους.

Ἐτερος ἀγὼν, ἀλλ' ἀγὼν πρακτικὴν καὶ ἄμεσον ἐπιδικίων ὠφέλειαν, ὃν ὁ σύλλογος ἐν συναίσθησει τοῦ κοινωφελοῦς αὐτοῦ προορισμοῦ ἀνέκαθεν ἀνεδέξατο, ἐστὶν ὁ τῶν δημοσίων ἡμῶν διαλέξεων, καθ' ἃς τὸ φιλόμουσον δημόσιον πολλὰς ἀναγκαίας ἀρύεται γνώσεις πρὸς πλείω αὐτοῦ διανοητικὴν ἀνάπτυξιν καὶ μετὰ τέρψεως μόρφωσιν. Ἐχουσι δὲ τὰ κατ' αὐτὸν ὡς ἐξῆς ἐπακροιβῶς.

ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Φωτιάδου, ἐγγράψαντος ἐν τῷ ἐπὶ τούτῳ προγράμματι δύο διαλέξεις, ἐγένετο μία «περὶ γάμου ὑπὸ θρησκευτικῆν καὶ φιλοσοφικὴν ἔποψιν».

Ὁ κ. Δ. Κόκορας, ἐγγράψας μίαν, ἀπήγγειλεν ἐν αὐτῇ τινὰ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ.

ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Ἀμαζοπούλου, ἐγγράψαντος τρεῖς, ἐγένετο μία, ἥς τὸ θέμα ἐλήρθη ἐκ τῆς «ἱστορίας τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ».

Ὁ κ. Δ. Οἰκονομίδης, ἐγγράψας τρεῖς, ἐποιήσατο ἕξ, καθ' ἃς ἀνέπτυξε τὸ ζήτημα «εἰ θεωρητέος ὁ θάνατος ὡς τὸ τέρας τῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως» ἐπισπόμενος διὰ τῆς προθυμίας ταύτης τῆς πολυτιμῶν τὰς θεριμὰς τοῦ συλλόγου εὐχαριστίας.

ὑπὸ τοῦ κ. Μακρῆ, ἐγγράψαντος τέσσα-

ρας, ἐγένοντο τρεῖς, δύο μὲν «περὶ μικροβίων» μετὰ μικροσκοπικῶν παρατηρήσεων, ἡ τρίτη δὲ «περὶ προφυλάξεως ἀπὸ τῶν μολυσματικῶν ἀσθενειῶν».

Ἰπὸ τοῦ κ. Ι. Σιώτου, ἐγγράψαντος δύο, ἐγένετο μία «περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς ὑγιεινῆς ἐπὶ τοῦ κάλλους».

Ἰπὸ τοῦ κ. Σ. Βουτυρᾶ, ἐγγράψαντος δύο, ἐγένετο οὐδὲμία.

Ἰπὸ κ. Χ. Χατζηγεώργιου, ἐγγράψας δύο, ἐποιήσατο αὐτὰς θέματα ἐχούσας ἀλληγορικὴν κληθεῖσαν «τὸ παροχμήθι τῆς ζωῆς φύσεως».

Ἰπὸ κ. Γ. Ἀκαστορίδης, ἐγγράψας τρεῖς, ἀνεκοινώσατο ἕξ, ὧν ἡ πρώτη, ἡ δευτέρα, ἡ τρίτη καὶ ἡ τετάρτη ἐδίδαξαν τὸ κοινὸν «ποταῖα εἰσὶν αἱ ἱατρικαὶ καὶ χειρουργικαὶ γνώσεις αἱ ἀπολύτως ἀναγκαῖαι εἰς πάντα οἰκογενειάρχην», ἡ δὲ πέμπτη καὶ ἡ ἕκτη εἶχον ὡς θέματα «ἀναμνήσεις τᾶξειδίου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Παρισίους μετὰ πολυαριθμῶν λεπτομερειῶν περὶ τοῦ παρισικοῦ βίου», ἐπισπώμενος διὰ τῆς προθυμίας ταύτης τῆς πολυτίμου τᾶς θερμοῦς τοῦ συλλόγου εὐχαριστίας.

Ἰπὸ κ. Α. Βαϊράμογλου, ἐγγράψας μίαν, οὐκ ἐποιήσατο αὐτήν.

Ἰπὸ τοῦ κ. Α. Λιμαράκη, ἐγγράψαντος δύο, ἐγένοντο αὐταί, πραγματευθεῖσαι «περὶ τῆς παρ' ἡμῖν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν ἀρωγῆς ἐν σχέσει πρὸς τοὺς φιλοπτῶχους θεσμούς ἀρχαίους τε καὶ νεωτέρους».

Ἰπὸ κ. Κ. Χρυσάφιδης, ἐγγράψας μίαν, ἀνεκοινώσατο αὐτήν, ἧς θέματα ἦν «ἡ περὶ Ἀμλετοῦ παράδοσις».

Ἰπὸ κ. Ἀνδρέαδης, ἐγγράψας μίαν, ἐπραγματεύσατο ἐν αὐτῇ «περὶ τῆς μεγαλοφυίας τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ μυθολογίᾳ αὐτῶν».

Ἰπὸ κ. Ε. Ζαλοκώστα, ἐγγράψας μίαν, οὐ μετέδωκεν αὐτὴν τῷ δημοσίῳ.

Ἰπὸ κ. Δ. Κοντογεώργης, ἐγγράψας μίαν, οὐκ ἀνεκοινώσατο αὐτήν.

Ἰπὸ τοῦ προέδρου τοῦ συλλόγου, ἐγγράψαντος μίαν, ἐγένετο αὐτή, ὑπόθεσιν ἔχουσα «τὰ κατὰ Πύραμον καὶ Θίσβην».

Τοσαῦται μὲν καὶ τοιαῦται, φιλόμουσος ὁμήγουρις, αἱ ὑπὸ τῶν ἐταίρων γινόμεναι δημόσιαι διαλέξεις· ὁ δὲ σύλλογος ἡμῶν ἠθέλησεν ἐκτάκτως καὶ ξένοις παραχωρῆσαι τὸ ἑαυτοῦ βῆμα, τῷ τε κ. Σέμολλα, πρὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ὡς ἐπιτίμου μέλους, διαλεξαμένῳ «περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς ὑγιεινῆς ἐπὶ τῆς θεραπείας τῶν νοσημάτων», τῷ τε κ. Κόκκω, πρὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ὡς μέλους ἀντεπιστέλλον-

τος, ἀπαγγείλαντι διάφορα τῶν ποιημάτων αὐτοῦ, καὶ τῷ κ. Σαλαβάντζ, ὁμιλήσαντι «περὶ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου τοῦ Κώχ».

Ἦ εἰς τὰς πλείους τῶν προσηρημένων διαλέξεων ἀθρόα τοῦ δημοσίου προσέλευσις, ἐνθαρρύνουσα καὶ πῶς ἀμείβουσα τοὺς κόπους τῶν ἀγορητῶν, τεκμηριῶσι καὶ τὴν αὐξοῦσαν ζωὴν τοῦ ἡμετέρου συλλόγου, εὐχαριστοῦντος αὐτῷ δι' ἐμοῦ ἐπὶ τούτῳ καὶ ἀπεκδεχόμενου τὴν ἐπιρροὴν τῆς συμπαθοῦς ταύτης καὶ τελειοφόρου προθυμίας.

Ἄλλὰ καὶ ἑτέρας τοῦ καθ' ἡμᾶς κοινῷ παιδευτικῆς ἀνάγκης, σοβαρωτάτης καὶ ἐπειγούσης, τὴν θεραπείαν ἀνέλαβεν ὁ ἡμέτερος σύλλογος, ἐγκαινίσας ἐφέτος τὴν διδασκαλίαν τῆς τουρκικῆς γλώσσης.

Ἰπὸ κ. Ἀπόστολος Φωτιάδης, μέλος τακτικῶν τοῦ συλλόγου, προὔτεινεν, ὅπως ὁ σύλλογος ἐμπιστευθῆ αὐτῷ, δωρεὰν προσφερομένῳ, τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τούτου, καὶ ὁ σύλλογος τῇ προτάσει τοῦ προεδρείου παρεδέξατο τὴν τὰ μάλα εὐπρόσδεκτον προσφορὰν, καὶ ἀπὸ τῆς 11 παρελθόντος ἰανουαρίου ἡ ἀπόφασις αὐτοῦ ἤρξατο ἐκτελουμένη, ψηφισθέντων τῶν ἀκολουθῶν ὄρων, οἷς προορῶνως συνήνεσεν ὁ τοῦ συλλόγου ἀφωσιωμένος θεράπων ἐλλόγιμος καθηγητής. Α'. Ἡ διδασκαλία γεννησέται δωρεὰν δις τῆς ἐβδομάδος ἐν τῷ συλλόγῳ παντὶ τῷ βουλομένῳ, ἀνεὺ οὐδεμιᾶς διακρίσεως. Β'. Οἱ διδασκόμενοι ἔσονται μαθηταὶ ἢ ἀκουσάται. Γ'. Σχηματισθῆσονται τό γε νῦν δύο τάξεις. Δ'. Τὸ προεδρεῖον ἐπιφυλάσσειται ἑαυτῷ πᾶσαν ἐπίβλεψιν ἐν τῷ καιρῷ τῆς διδασκαλίας. Ε'. Πᾶν διδαχθησόμενον βιβλίον ἔσται ἐκ τῶν μὴ κεκωλυμένων ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου καὶ ἐλευθέρως πωλουμένων ἐν τοῖς βιβλιοπωλείοις τοῦ ἰθωματικοῦ κράτους. Τοιοῦτων τῆθεισῶν τῶν διοικητικῶν οὕτως εἶπειν βάσεων τοῦ ἔργου, ἡ διδασκαλία τῆς τουρκικῆς γλώσσης ἐξακολουθεῖ τακτικῶς μέχρι σήμερον λίαν εὐμεθόδως, καὶ ἐκ τῶν 140 πρώτων ἐγγραφέντων 60 μεινάντων πιστῶν φοιτητῶν τοῦ μαθήματος τούτου οὐ πάντη περιττὸν ἡγοῦμαι ὑποδειῖξαι καὶ ἐξῆραι τὴν αὐταπόδεικτον καὶ ἀνυπολόγιστον πρακτικὴν ὠφέλειαν, αἱ πρόδοσις ἐλέγγονται ἄξια λόγου καὶ τὰ μάλα ἐνθαρρυντικαὶ διὰ τὸ μέλλον. Εὐχαριστῶ τοίνυν θερμοῦς ἐξ ὀνόματος τοῦ συλλόγου τῷ φίλῳ ἐταίρῳ κ. Φωτιάδῃ καὶ εὐχομαι, ἵνα πολλαπλασιασθῆ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.

Ἐπίσης παιδευτικόν, σὺν τῷ φιλολογικῷ

καὶ τῷ ἐπιστημονικῷ, ἐπιδιώκει σκοπὸν ὁ ἡμέτερος σύλλογος διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ συγγράμματος. Ὁ δέκατος ἔνατος τοῦτου τόμος, κατασχθεὶς ἀστυνομικῶς καθ' ἣν ἐποχὴν εἶχε κατασχθεῖ καὶ ὁ τόμος τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος καὶ ὑποβλήθεισ εἰς τὴν ἐξέλεγχιν τῶν ἀρμοδίων μικροῦ δεῖν θῦμα ἐρίγνετο ἀποφάσεως διατασσούσης τὴν ἐκτέλεσιν θανατικῆς ποινῆς, ἐν ᾧ περυσισμένος ὑπουργὸς τῆς παιδείας μὴ ἀπένευεν αὐτῷ χάριν, μετριάσας ἐπαισητῶς τὸ ὀδυνηρὸν καὶ ἀτιμωτικὸν τῆς καταδικῆς. Ἐν τῇ περινοίᾳ, τῇ συνέσει, τῇ φιλομουσίᾳ, τῷ ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς χώρας ἔρωτι αὐτοῦ ὁ ἐξοχώτατος Μουνιφ πάσας εἰσακούσας τῶν εὐσεβάστως ὑποβλήθεισων αὐτῷ δικαίων παραστάσεων τοῦ συλλόγου, διέταξε τοῖς ἀρμοδίοις τὴν ἀναθεώρησιν τῆς ὑποθέσεως ἐπὶ τῇ βᾶσει εὐμενεστέρων διαθέσεων πρὸς τὸ πρεσβυγενές τοῦτο καθίδρυμα. Καὶ ὄντως, νέας γενουμένης ἐξετάσεως τῶν περιεχομένων τοῦ βιβλίου, ἐκρίθη τοῦτο ἥττον ἀξιόπαινον, ἐδόθη δὲ ἡμῖν ἡ ἄδεια τῆς μετὰ τὴν τροποποίησιν ὑποδειχθέντων τινῶν τεμαχίων δημοσιεύσεως καὶ κυκλοφορίας αὐτοῦ, καὶ ἐγένοντο ἐν χρόνῳ μακρῷ καὶ δαπάναις οὐ μικραῖς αἱ διαταχθεῖσαι μεταβολαί, καὶ ὁ δέκατος ἔνατος τόμος τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ, περικαλλῆς καὶ σοβαρός, ἤρξατο ἀπὸ μικρῆς διανεμόμενος.

Τί δ' ἂν εἴποιμεν, φιλότατον ἐκκλησίασμα, καὶ περὶ τῶν τὴν ἀρχαιολογίαν ἀφορωσῶν ἐρευνητῶν τοῦ συλλόγου; Πολλὰ καὶ καλὰ ἐργασαμένης τῆς ἀρχαιολογικῆς ἡμῶν ἐπιτροπῆς, περιορισθησόμεθα εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν κυριωτέρων, ἐξ ὧν κατὰ δὴλον γενήσεται, πόσον ἐνεκυψεν εἰς τὰς ὠρισμένας αὐτῇ σπουδαιότητας καὶ πολυτίμους μελέτας.

Τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην ἀπετέλεσαν οἱ κκ. αἰδεσιμώτατος Κάρολος Κούρτις, πρόεδρος αὐτῆς, Κάλθερτ, Λόγγ, Μανσούρωφ, Μιλιντζεν, Μόρτμαν, Περδικιδῆς, Πρετσετζά, Σμυρνῶφ καὶ Σιδερόπουλος, γραμματεὺς αὐτῆς. Καὶ ὁ μὲν κ. Α. Μόρτμαν, ἐρμηνεύσας ἀνεκρίνωσεν ἐπιγραφὴν ἐπιτύμβιον εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου ἀμύσαντος διασῆμου στρατηγῶ Βελισαρίου, εὐρισκομένην ἐν ὀθωμανικῷ τῆς Θεσσαλονικῆς τεμένει, ἣν ἀντέγραψε καὶ ἀπέστειλε διὰ τὸν ἡμέτερον σύλλογον ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ αὐτόθι πρόξενος τῆς Γερμανίας κ. Ἰωάννης Μόρτμαν. Ὁ δὲ κ. Σιδερόπουλος ἀνεκρίνωσεν ἐπιγραφὴν ἐπὶ στήλης κειμένης ἐν τῷ αὐτο-

κρατορικῷ μουσεῖῳ, ἑτέραν ἐπὶ πλίνθων καὶ ἄλλην ἀναθηματικὴν πρὸς τὴν Θεοτόκον, ἀμφοτέρως εὐρεθείσας ἐν ἐρείπιοις βυζαντινοῖς ἀναφανείσι κατὰ τὴν ἀνδρούζην τῶν θεμελιῶν τοῦ γανίου Ἰζακσεριῆ ἐν Τσακμακτοιλάρ-γυακουσοῦ τῆς Πόλεως· πρὸς δὲ καὶ ἄλλας ἐπὶ πλίνθων, ἐξαχθείσας τῶν θεμελιῶν βυζαντινοῦ οἰκοδομήματος καταδαφιζομένου ἤδη καὶ ἀνασκαπτομένου, κειμένου δὲ ἐν Γεδικ-πασσῆ τῆς Πόλεως, ὅπερ περιγράφας ἐγνωμάτευσεν, ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν παρὰ τὸ χαλκῶν Τετράκυλον τοποθετούμενον ναὸν τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα Μαρτύρων καὶ τὴν ἀπ' αὐτοῦ παρωνυμουμένην κινστέραν, ἧς τὸν βυθὸν ἤρξον ἐπὶ τοῦ Βουονδελμοντίου κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον μετὰ Χριστὸν αἰῶνα. Τὸν ναὸν τοῦτον ἤρξατο οἰκοδομεῖν, πραιτώριον ὄντα πρότερον, ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρικίος, συνεπλήρωσε δὲ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Φωκάς. Ἐλήφθησαν ἐν τούτοις δαπάνῃ τοῦ συλλόγου ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς ἀνὰ ἑξ ἀντίτυπα τέσσαρες φωτογραφικαὶ ἀπόψεις τοῦ ἐν λόγῳ οἰκοδομήματος, οὐ μελέτην ποιήσεται προσεχῶς ὁ κ. Σιδερόπουλος.

Ὁ κ. Α. Μιλιντζεν προὐκάλεσε σπουδαιότητα συζήτησιν περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἐβδόμου, ὅπερ συγγότατα μνημονεύμενον ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων περιελάμβανε διασῆμους ναοὺς, παλάτιον καὶ λιμένα. Παρατηρήσας, ὅτι πρῶτος ὁ Γύλλιος ἐτοποθέτησεν αὐτὸ εἰς τὸ νῦν καλούμενον Τεφροῦρ-σεράι καὶ ὅτι τὴν τοῦτου γνώμην ἠκολούθησαν πάντες σχεδὸν μέχρι σήμερον, συνέλεξε διάφορα χωρία βυζαντινῶν συγγραφέων καὶ ἱστορικῶν τῆς Δύσεως, ἐξ ὧν δηλοῦται, ὅτι τὸ Ἐβδομον δὲν περιελαμβάνετο ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀλλ' ἔκειτο ἐκτὸς αὐτῶν, ἐν ἀποστάσει ἐπτὰ μιλίων, ἂν οὐχὶ ἐπακριβῶς ἔνθα νῦν τὸ Μακρίκοι, οὐ μακρὰν ὁμῶς καὶ ἐντεῦθεν τῆς κωμοπόλεως ταύτης.

Ἡ ἐπιτροπὴ μελετήσασα τὰς πρὸ πολλοῦ πεμφθείσας ἡμῖν ὑπὸ τοῦ πρώην μὲν μητροπολίτου Βελιγράδων νῦν δὲ Ἀμασειᾶς κυρίου Ἀνθίμου ἐλληνικῆς, λατινικῆς καὶ σλαβικῆς ἐπιγραφᾶς διαφόρων ἐποχῶν προερχομένας ἐκ τῶν ἐρείπιων τῆς ἐν Ἰπείρῳ Ἀπολλωνίας, ἧς καὶ ἑτέρας ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ φιλαρχαίου καὶ φιλομουσοῦ ἀρχιερέως σταλείσας ἐδημοσιεύσαμεν ἤδη, ἀπεσήνατο ὑπὲρ τῆς καὶ τούτων ἐκδόσεως ἐν ταῖς τοῦ συλλόγου δημοσιεύσεσι. Μελετήσασα δὲ καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Λόγγ ἀφ' ἐνός καὶ ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀρτάκη κ. Δημητρίου ἀφ' ἐ-

τέρου πεμφθέντα ἡμῖν ἀντιγράφα, μικρὰς παρ-
ρουσάζοντα παραλλαγὰς γραμμάτων, ψηφί-
σματος τῆς πόλεως Κυζίκου περὶ τῆς εὐεργε-
τιδὸς αὐτῆς βασιλείσσης Τρουαίνης καὶ περὶ
ἀγρονομικῶν διατάξεων, ἐν αἷς ἐπιφαίνεται ἡ
συνήθεια τῆς διατιμῆσεως τῶν ὠνίων, ὑφιστα-
μένη καὶ ἀλλαγῶν, διετύπωσε ζωηρὰν ἐπιθυ-
μίαν, ἵνα πρῶτος ὁ σύλλογος ἡμῶν δημοσιεύσῃ
τὸ ἐν λόγῳ ψηφισμα, μνημεῖον πολῦτιμον συμ-
βάλλον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν τῇ ἀρχαιότητι
περικλεοῦς ταύτης ἑλληνικῆς πόλεως, ὅπως
καὶ ἄλλοτε ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ ἐβδομῷ καὶ τῷ
ὄγδῳ τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ ἕτερα τῆς
αὐτῆς προσελεύσεως μνημονεύοντα ὡσαύτως
τῆς βασιλείσσης Τρουαίνης. Ἄξιον δὲ λόγου
τετράστιμον ἑλληνικὸν ἐπιτύμβιον προσφάτως
ἀνακαλυφθὲν ἐν τῇ παλαιᾷ Ἀμισῷ καὶ ἀπο-
σταλὲν τῷ συλλόγῳ ὑπὸ τοῦ τῶν ἐκεῖ ἑλλη-
κῶν ἐκπαιδευτηρίων διευθυντοῦ κ. Γρηγοριά-
δου ἐπισταμένως ἐμελέτησεν, ἐπιφυλαττο-
μένη τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐτυμηγορίαν αὐτῆς μετὰ
τὴν ἀφιξὴν τοῦ πρὸς πληρεστέραν καὶ βεβαίω-
τέραν ἀνάγνωσιν αἰτηθέντος παρὰ τοῦ ἰδίου
δευτέρου ἀντιγράφου, καθότι αἱ ἐξ ὑποθέσεως
ἀναγνώσεις καὶ ἀναπληρώσεις δυσνοήτων με-
ρῶν διαστρέφουσιν ἔστιν ὅτε τὰ κείμενα καὶ
νέα ὅλως δημιουργοῦσι τοιαῦτα τῶν πρωτοτύ-
πων διάφορα.

Πρὸς τοῦτοις ὁ μὲν κ. Ηερδικίδης ἠτοί-
μασε πραγματεῖαν περὶ τινος ἐν Χαλεπίῳ δια-
σῆμου Σημιτικῆς ἐπιγραφῆς, ἣν καὶ ἀνακοι-
νώσεται τῇ ἐπιτροπῇ ἐν πρώτῃ εὐκαιρίᾳ, ὁ
δὲ κ. Κλάβερτ ὑπέβαλεν αὐτῇ χάρτην τοῦ
Ἰλίου σχεδιασθέντα ὑπ' αὐτοῦ καὶ λιθογρα-
φηθέντα ἐνταῦθα καὶ δύο νομίσματα τῆς πό-
λεως ταύτης, τὸ μὲν ὀρειχάλκινον, τὸ δὲ χαλ-
κοῦν, ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς ὁ δὲ κ. Σιδερόπουλος
μετέδωκεν αὐτῇ δυσεξήγητον ἐπιγραφὴν ἐκ
Προύσσης λίαν ὁμοιάζουσαν τοῖς ἐν Κ/πόλει
εὑρεθείσι μνημείοις τῶν Ρόθων· ἡ δὲ ἐπι-
τροπῇ, εἰς ἣν παρέπεμψεν ὁ σύλλογος δύο ἐπι-
γραφὰς κυπριακῆς γραφῆς καὶ ἑτέραν φοι-
νικὴν, σταλείσας αὐτῷ ὑπὸ τοῦ κ. Χρ. Πα-
παδοπούλου μετ' ἀναγνώσεως καὶ ἐξηγήσεων,
μετὰ ὄριμον μελέτην καὶ ἐπεξεργασίαν, ἀπε-
δέξατο τὰ πορίσματα τῶν τοῦ ἐπιστεῖλαντος
σκέψεων καὶ ἐρευνῶν, μηδεμίαν τούτοις ἐπε-
νεγκοῦσα προσθραφίρεισιν.

Γνωστοῦ δὲ γενομένου, ὅτι σαρκοφάγοι καλ-
λιτεχνικώτατα ἐπεξεργασμένοι ἐκομίσθησαν
εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν μουσεῖον, ἀνακαλυ-
φθέντες ὑπὸ τοῦ δεινοῦ ἀρχαιολόγου καὶ ἀκα-

μάτου αὐτοῦ διευθυντοῦ ἐξ. Χαμδῆ βέη, ἐν
οἷς καὶ λάρναξ θαυμασία, θεωρηθεῖσα ὡς ἡ
τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὁ πρόεδρος σὺν τῷ
γραμματεῖ τῆς ἐπιτροπῆς, τῇ προτροπῇ τοῦ
προεδρείου τοῦ συλλόγου, προσεκάλεσαν δι'
ἐγκυκλίου τὰ μέλη αὐτῆς, ὅπως ἀσχοληθῶσιν
εἰς τε τὴν μελέτην ἐν γένει πάντων τούτων
τῶν ὠραίων τῆς τέχνης προϊόντων καὶ ἰδίᾳ εἰς
τὴν διαλεύκανσιν τοῦ θέματος τούτου, ὧσι δὲ
ἔτοιμα εἰς ἐπίσκεψιν ἐν σώματι τῶν ἐν λόγῳ
μνημείων, μέγιστα δὲ τῆς εἰρημένης λάρνακος,
ἄμα ἐπιτευχθῆ ἡ ἐκδοσις τῆς ἐπὶ τούτῳ ἀπαι-
τούμενης ἀδείας ἀρμοδίως αἰτηθείσης. Καὶ
αὐτῇ μὲν, ἕνεκα τῶν ἐν τῷ μουσεῖῳ οἰκοδομῶν,
ἐπισκευῶν καὶ ταξίθετῆσεων, ἀνεδλόγη μέγχι
τοῦδε, ἀλλ' ἐπὶ ὀλίγας εἰσέτι, ἐλπίζω, ἡμέ-
ρας· ἡ δὲ ἀρχαιολογικὴ ἡμῶν ἐπιτροπῇ ἐπὶ
τοῦ προμνημονευθέντος θέματος ἔλαβεν ἤδη
σπουδαῖον ὑπόμνημα τοῦ ἐκ τῶν τακτικῶν
μελῶν τοῦ συλλόγου κ. Τίτου Καρχαμπέλα,
ἐξετάσαντος τὸν ὡς τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου
θεωρηθέντα σαρκοφάγον ἄμα ἀρικόμενον,
καὶ ἀνακοίνωσιν λίαν ἐνδιαφέρουσαν τοῦ κ.
Μόρτμαν, ἐν φωτογραφίαις θαυμάσαντος τὰ
καλλιτεχνήματα αὐτοῦ, περὶ τοῦ καὶ ἐν ἀρχῇ
τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος ἐν ἰδιαιτέρῳ πραγματεῖᾳ
ἀναπτυχθέντος ζητήματος τῆς ἐξ Ἀλεξάν-
δρείας εἰς Ὀξωῖαν μετακομίσεως λάρνακος
τοῦ μεγαλοφυοῦς υἱοῦ τοῦ Φιλίππου. Τὸ θέμα
τούτο καὶ ἐν γένει πάντων τῶν σαρκοφάγων
ἢ ἐπιστημονικῇ ἐξέτασις ἔσσονται ἐκ τῶν πρώ-
των καὶ κυριωτέρων μελημάτων κατὰ τὸ
προσεχὲς ἔτος τῆς ἀρχαιολογικῆς ἡμῶν ἐπι-
τροπῆς.

Ἐν μηνὶ δὲ προτελευταίῳ τῆς ἐνιαυσίου
ἡμῶν πνευματικῆς ἐστιάσεως διατελοῦντες
ἐλάβομεν ἐπιστολὴν τῆς παρὰ τῇ Ὑψηλῇ
Πύλῃ βασιλικῆς Ἰσπανικῆς πρεσβείας, προσ-
καλοῦσας τὸν σύλλογον ἐξ ὀνόματος καὶ κατ'
ἐντολὴν τῆς κυβερνήσεως αὐτῆς εἰς τὰς ἐπὶ τῇ
τετρακοσιοστῇ ἀμριετηρίδι τῆς ἀνακαλύψεως
τῆς Ἀμερικῆς τελεσθησομένης τὸ φθινόπωρον
τοῦ ἔτους 1892 μεγάλας καὶ πανδήμους ἐορ-
τάς. Ἡ μεγίστιμος τῆς Ἰσπανίας κυβερνήσις
ἐπιποθοῦσα πανηγυρίσαι τὸ ἱστορικὸν τοῦτο
γεγονός μετ' ἐπισημότητος ἀνταξίας τοῦ με-
γαλείου αὐτοῦ, προσεκάλεσε τὰς τε ξένας κυ-
βερνήσεις καὶ τὰς φιλολογικὰς ἐταιρίας καὶ
ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα εἰς τὰς ἐν Μαδρίτη
ὀργανισθησομένας παλινδρομικὰς ἐκθέσεις δια-
φόρων ἀντικειμένων καὶ βιομηχανικῶν προϊόν-
των τῆς ἀπὸ τοῦ μεγάλου τούτου γεγονότος

μέχρι μεσοῦντος τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος ἀξιοπεριέργου ἐποχῆς εἰς τὸ συγκροτηθῆσόν τον συνέδριον «ἀμερικανιστῶν», ἥτοι σοφῶν ἐνδιαφερομένων ἰδιαζόντως εἰς τὴν ἀμερικανικὴν ἀρχαιολογίαν καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τῶν τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου ἄθλων ἀναμνηστικὰς συνελύσεις. Διὰ τοιαύτης τιμηθεὶς προσλήψεως περὶ πολλοῦ ποιεῖται ὁ σύλλογος τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιδειχθεῖσαν περίτρανον ἐκτίμησιν τῆς Ἰσπανικῆς κυβερνήσεως, αὐτῆ τε βαθέως εὐγνωμονῶν καὶ τῷ ἐριτίμῳ αὐτῆς παρ' ἡμῖν ἀντιπροσώπῳ, καὶ πρὸς τὴν ἄγαν κολακευτικὴν ταύτην φιλοφροσύνην δεόντως ἀνταποκριθῆναι ἐπιέμενος, ἤρξατο σκεπτόμενος καὶ ἐνεργῶν πρὸς ἐπίτευξιν σπουδαίας τοῦ παρασκευαζομένου ἔργου συμμετοχῆς καὶ ἀντιπροσωπείας ἐαυτοῦ τε καὶ τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἑλληνικῶν γραμματῶν ἀνταζίας.

Τοιαῦτα, φιλοπρόδοος ὑμῆγγυρις, ἐν ἀπάσῃ αὐτῶν τῇ ἀκριθείᾳ καὶ ἀπλότῃ τὰ διὰ τῶν εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν τῆς μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας πεπραγμένα ἡμῖν κατὰ τὸ λῆξαν τριακοστὸν συλλογικὸν ἔτος. Εἰ καὶ τοῦτο συνετέλεσεν εἰς τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν εὐκλειαν τοῦ παλαιράτου τοῦδε τῶν Μουσῶν ἐνδιατίμηματος, ὑμεῖς κρίνατε· «καθὼς ἠκούσατε κρίνατε, καὶ ἡ κρίσις ὑμῶν δικαία ἔσται». Ἀναλογίσθητε τὰ προσκόμματα τὰ παντοειδῆ τὰ ἀνὰ πᾶν αὐτοῦ βῆμα ἀπροόπτως ἀναφυόμενα ὡς τεράστιαι κεφαλαὶ μυστηριώδους λερναίας ὕδρας, ἀναλογίσθητε τὸ ἐξ ἀνάγκης πολυάσχολον καὶ πολυμέριμον τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν πλείστων τῶν μελῶν αὐτοῦ. ἀναλογίσθητε τὴν ἄγαν ἐπαισθητὴν ἔλλειψιν ἀπαραιτήτων φιλολογικῶν πηγῶν, ἐρεισμάτων ἐπιστημονικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ἐφοδίων, ἀναλογίσθητε τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν ὑφ' ἡμῶν διαθεσιμῶν χρηματικῶν πόρων, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἀδύνατον ἡμῖν ἔστιν ὅτε ἀπέθῃ παρακολουθῆσαι ὡς ἠβουλήθημεν τὴν καταπληκτικὴν ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ, τῇ φιλολογίᾳ, ταῖς ἐπιστήμαις καὶ τῇ δημοσίᾳ ἐκπαίδευσί καταπληκτικὴν ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ, τῇ φιλολογίᾳ, ταῖς ἐπιστήμαις καὶ τῇ δημοσίᾳ ἐκπαίδευσί κίνησιν τῶν ξένων ἐπικρατειῶν, καὶ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σταθμιζόντες στάθμη τῆς ἀμερολήπτου δικαιοσύνης τὰ ἐναγγεῖα πρὸ τοῦ ἀδικάστου ὑμῶν κριτηρίου ἱστορηθέντα, κηρύττετε παρηγοίᾳ τὴν βαρυσήμαντον ἐτυμηγορίαν ὑμῶν. Ἀντιπρόσωποι πεφωτισμένοι τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους, ἀτράραχος ἀναμένω τὴν δῆλωσιν τῶν ὑμετέρων ἐντυπώσεων. . . . Ἄλλ' ἰδοὺ αὐταί, ἅμα τῇ ὑπ' ἐμοῦ ἐπιλήσει, ἰδοὺ εὐγλώττως ἐκδηλοῦνται διὰ τῆς εὐμενοῦς τῶν προσώπων ὑμῶν ἐκ-

φράσεως, ἰδοὺ σημεῖα πανταχόθεν ἀπειράριθμα τῆς ὑμετέρας ἐπιδοκιμασίας, ἰδοὺ κατὰ φρόνα ὑμῶν καὶ κατὰ θυμὸν μερμηριζόμενα ἔπεα ἐπαίνων καὶ ἐνθαρρύνσεων, ἰδοὺ, εἰς ἐπιρρωσιν τῶν ἐπὶ τοῦ ἰδρύματος τούτου στηριζομένων προσδοκιῶν τῶν ὑμετέρων καὶ τῆς μεγάλῃς ἐκτιμήσεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ξένων, βλέπω ἀναμυθῖβλον καὶ συγκεκριμένην ὑπ' ὑμῶν ἀναγνώρισιν τῆς γονιμότητος τοῦ ἀπελθόντος ἔτους, τῆς τὰ μάλα συμβαλλούσης τῇ τριακονταετῇ αὐτοῦ ἑώμῃ καὶ ὡραιότητι, ἰδοὺ καὶ πάλιν ἀκούω τὴν θεῖαν καὶ ἀποκαλυπτικὴν φωνήν, τὴν λεγυρῶς ἀντηχοῦσαν ἐν ταῖς καρδίαις ἀπάντων ὑμῶν, κηρύττουσαν τῷ συλλόγῳ· «Ἐκράτησας ὁ ἔβλεψες, καὶ οὐδαίς λήψεται τοῦ στέφανόν σου».

Ἀκολούθως ὁ νέος ἀντιπρόεδρος κ. Ἀναστάσιος Χρηστίδης, ἱατρός, ἀνέγνω διὰ τοῦ βιβλιοφύλακος κ. Ν. Παπαγιαννοπούλου, κωλυθεὶς αὐτός νὰ παραστῇ, πραγματείαν «περὶ τοῦ ὄζονιου τοῦ ἐν τῷ ἀτμοσφαιρικῷ ἀέρι», ἔχουσαν ὧδε:

«Σεβασμιώτατε ἱεράρχη, καὶ ἡ λοιπὴ εὐγενὴς καὶ φιλόμοσος ὑμῆγγυρις.

Τῷ ἔθει καὶ τῇ διατάξει τοῦ κανονισμοῦ ἡμῶν ἐπόμενοι, ὅπως καὶ δι' ἐπιστημονικῆς τινος πραγματείας ἐξέχωμεν τὸ χρομόσυνον τῆς τοῦ ὑμετέρου γεραροῦ συλλόγου ἐπετειοῦ ἐορτῆς, ἦν καὶ ἡ παρ' ἡμῖν πρυτανεύουσα κοινωνικὴ τάξις εὐαρεστομένη τιμᾷ διὰ τῆς παρουσίας τῆς ἀνέργου τοῦ βῆμα, ὅπως ἀνακοινώσω ὑμῖν ἐν περιλήψει ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ ἐν τῷ ἀτμοσφαιρικῷ ἀέρι ὄζοντος ἢ ὀρθότερον ἴσως ὀζονίου, ἥτοι τί εἶναι τὸ ὄζόνιον, ποῦ τὸ πλείστον ὑπάρχει καὶ πῶς ἐν τῇ φύσει ἐνεργεῖ. Πρὶν ἢ ὁμῶς εἰσελθεῖ εἰς τὴν ἐρευναν ταύτην, ἀνάγκη νὰ προταχθῶσι τὰ ἀκόλουθα.

Ἡ περὶ ἡμᾶς φύσις, ἡ τε ἀνόργανος καὶ ὀργανικὴ, ἐν αἰχμῇ ποτε ἀθροιστικῇ καταστάσει γίνεσθαι ἡμῖν ὁρατὴ, συγκρίνεται κατὰ τὰς ἀκριβεστάτας χημικὰς ἐρεῦνας ἐξ ἐξήκοντα καὶ ἐξ μετᾶλλων ἢ μεταλλοειδῶν σωμάτων, ἥτοι στοιχείων ἀπλῶν, ὧν ἡ ποικίλη χημικὴ ἢ μηχανικὴ ἐνωσις κατὰ τινὰ δημιουργικὸν τῆς φύσεως νόμον παρήγαγε καὶ παρᾶγει πάντα τὰ τε ἐνόργανα καὶ τὰ ἀνόργανα, ἥτοι πάντα τὰ στερεὰ σώματα καὶ τὴν φυτικὴν καὶ ζωικὴν ὑπάρχον. Ἰκανὰ τῶν ἀπλῶν τούτων

στοιχείων είναι γνωστὰ καὶ προσιτὰ τοῖς πᾶσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ὡς ὁ γαλιός, ὁ μάλυθος καὶ ὁ ὑδράργυρος· ἄλλα ἐξίσου γνωστὰ ἄλλα μᾶλλον δυσπρόσιτα, ὡς ὁ ἄργυρος, ὁ χρυσός καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου εὐγενῆς μορφή, ὁ ἀδάμας. Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα μὴ βρατὰ ἀλλὰ διὰ χημικῶν καὶ φυσικῶν πειραμάτων βεβαιούμενα, ὡς τὸ ὀξυγόνον, τὸ ὑδρογόνον, τὸ ἄζωτον, ἐν χημικῇ ἢ μηχανικῇ ἐνώσει ἐν τῇ φύσει παρατηρούμενα· οὕτω τὸ ὀξυγόνον καὶ ὑδρογόνον ἐν τῷ ὕδατι, τὸ ὀξυγόνον καὶ ἄζωτον μετ' ἄλλων τινῶν σωμάτων ἐν τῷ ἀτμοσφαιρικῷ ἀέρι καὶ ἐν πολλαπλοῖς ἄλλοις συνθέσει σώμασι. Παραλείπων δὲ τὴν ἀπαριθμησιν τῶν ἄλλων στοιχείων, περιορίζομαι εἰς τὸ κύριον τῆς πραγματείας μου θέμα· διότι περὶ ὀξονίου λέγων ἀναγκαίως καὶ φυσικῶς περὶ ὀξυγόνου τὸν λόγον ποιῶμαι, ἐξ οὗ καὶ ὁ χημικός ὄρος: ὀξυγόσιον ὀξονικόν.

Τὸ ὀξυγόνον εἶναι τὸ ἀπλοῦν καὶ ἀσθῆνως ἐν τῇ φύσει διακεχυμένον στοιχεῖον, τὸ ἐν τῷ ἀτμοσφαιρικῷ ἀέρι ζωτικώτερον μέσον τῆς ὀργανικῆς ὑπάρξεως αποτελοῦν, καὶ ἄνευ αὐτοῦ οὐδὲ ἐν ἐνόργανον ἐπὶ τῆς γῆς νὰ συντηρηθῆ δύναται. Διὸ καὶ ἡ ἀνακάλυψις αὐτοῦ κατὰ τὴν παρελθούσαν ἑκατονταετηρίδα ὑπὸ τοῦ μεγάλου τῆς Γαλλίας χημικοῦ, τοῦ Lavoisier, θεωρήθη ἀρετηρία τῶν ἐκτελεσθεισῶν μεγάλων ἀνακαλύψεων καὶ τῆς τεραστίως ἀναπτύξεως τῆς νεωτέρας χημείας. Ἐὰν τοιοῦτον εἶναι τὸ ὀξυγόνον καὶ ὡς ὁ σπουδαιότατος τῆς ὑπάρξεως παράγων θεωρήθη, ἐγείρεται φυσικῶς τὸ ζήτημα, ἐὰν τὸ ὀξόνιον τὸ ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ χημικοῦ Shönbein ἀνακαλυφθῆν ἔχη σχέσιν τινὰ πρὸς τὸ ὀξυγόνον.

Τὸ ὀξόνιον, κυρίαι καὶ κύριαι, δὲν εἶναι νέον στοιχεῖον ἀπλοῦν· εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ ὀξυγόνον ὑπὸ ἰδιαιτέραν μορφήν, ἥτοι εἶναι ὀξυγόνον πεπυκνωμένον. Ἴνα δὲ καταστή ἡ ιδέα αὕτη καταληπτῆ, φαντάσθητε δύο σφαίρας ἴσου βάρους καὶ χωρητικότητος, πληρώσατε τὴν μὲν δι' ὀξυγόνου, τὴν δὲ ἐτέραν δι' ὀξονίου, καὶ θέλατε ἰδεῖ, ὅτι ἡ τελευταία, ἡ τὸ ὀξόνιον δηλονότι ἐμπεριέχουσα, εἶναι πολλῶν βαρύτερα. Ἐκ τούτου δὲ καταφαίνεται, ὅτι ἐν τῷ ὀξονίῳ καὶ πλεον ὑπάρχει, τουτέστιν, ἵνα κατὰ τοὺς χημικῶν καὶ φυσικῶν ἐκφρασθῶμεν, ἐν ἴσῳ ὄγκῳ τὸ ὀξόνιον ἐμπεριέχει πλείονα ἄτομα ὀξυγόνου, ἐπομένως εἶναι καὶ αὐτὸ ὀξυγόνον, ἀλλὰ πεπυκνωμένον, συγκεντρωμένον καὶ ἰσχυρόν. Ὡς τοιοῦτον δὲ τὸ ὀξόνιον ἔχει ἰδιότητάς τινας διαφερούσας τῶν τοῦ

ὀξυγόνου· τὸ ὀξυγόνον ἐνοῦται μετὰ πολλῶν ἄλλων ἀπλῶν στοιχείων πρὸς παραγωγὴν ἄλλων συνθέτων σωμάτων, τὸ δὲ ὀξόνιον ἔχει μὲν τὴν αὐτὴν ἰδιότητα, ἀλλ' εἰς βαθμὴν ἰσχυρότερον, διὸ καὶ ὠνομάσθη χημικῶς ἐνεργόν ὀξυγόσιον καὶ ὀξυγόσιον ἠλεκτρισμέον, διότι διὰ τῆς ἐπενεργείας τοῦ ἠλεκτρισμοῦ δύναται τὸ ὀξυγόνον νὰ μεταβληθῆ εἰς ὀξόνιον. Τὸ ὀξόνιον ἄρα, ὡς καὶ τὸ ὀξυγόνον, εἶναι ἀέριον ἀφανές, ἔχον εἰδικὴν τινα τοῦ θείου ὀσμὴν, ἧς τὸ ὀξυγόνον στερεῖται. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ παραγωγὴ τῆς λέξεως ὀξόνιον ἐκ τοῦ ὄξου.

Τὴν ὑπαρξίν τοῦ ὀξονίου μετὰ τῆς χαρακτηριστικῆς αὐτοῦ ὀσμῆς ἀποδεικνύουσιν ἐν τοῖς χημικαῖς ἐργαστηρίοις ποικιλοτρόπως. Ἐν τῶν ἀπλουστέρων πειραμάτων γίνεσθαι ὡς ἐπομένως· ἐὰν διὰ γαλιθανικοῦ ρεύματος ἀποσυνθέσωμεν τὸ ὕδωρ, ὅπερ, ὡς ἔφθημεν εἰπόντες, συνίσταται ἐξ ὑδρογόνου καὶ ὀξυγόνου, καὶ τὰ ἐντεῦθεν σχηματιζόμενα ἀέρια ἰδιαιτέρως συλλέξωμεν, τὸ ἀέριον τὸ ἔχον ὀσμὴν θείου εἶναι τὸ ὀξόνιον. Παρασκευάζεται δ' ἔτι τοιοῦτον, καὶ ὅταν ἐντὸς συσκευῆς ἐμπεριέχουσης ὀξυγόνον εἰσαγάγωμεν ρεῦμα ἠλεκτρικόν· τὸ παραγόμενον τότε ὀξόνιον ἔχει τὰ γνωστὰ αὐτοῦ χαρακτηριστικά. Ὑπάρχει δ' ἔτι καὶ ἀπλούστερος τρόπος, δι' οὗ δύναμεθα καὶ κατ' οἶκον νὰ βεβαιωθῶμεν περὶ τῆς ἐν τῷ ἀτμοσφαιρικῷ ἀέρι ὑπάρξεως τοῦ ὀξονίου.

Εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι τὸ ὀξόνιον εἶναι πυκνότερον τοῦ ὀξυγόνου καὶ διακρίνεται διὰ τῆς ευκολίας, μετ' ἧς ἐνοῦται μετ' ἄλλων στοιχείων καὶ παράγει σύνθετον σῶμα. Οὕτω τὸ ὀξόνιον τιθέμενον εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὴν ἰωδοῦχον πότασσαν ἐνοῦται μετ' αὐτῆς, τὸ δὲ ἰωδιν μῆνι ἐλεύθερον, ὅπερ τιθέμενον καὶ αὐτὸ εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸ ἄμυλον χρωματίζει αὐτὸ εἰς κυανοῦν. Ἐπὶ τῆς ἰδιότητος ταύτης τοῦ ὀξονίου πρὸς τὴν ἰωδοῦχον πότασσαν στηριζόμενοι κατεσκευάσαν τὰ ὀξονόμετρα, συνιστάμενα ἐκ λωρίδος γάρτου ἐμβεβαπτισμένου εἰς ζύμην ἄμυλου ἐμπεριέχουσης τὴν ἰωδοῦχον πότασσαν. Δι' αὐτῆς λοιπὸν τῆς ἐκ γάρτου λωρίδος οὕτω παρεσκευασμένης δύναμεθα νὰ εὐρωμεν, ἐὰν ἡ αἴθουσα τοῦ οἴκου μας περιέχῃ τὸ ἐνεργητικόν ὀξόνιον, ἐὰν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἢ ταῖς πεπυκνωμέναις καὶ ἀκαθάρτοις συνοικίαις ὑπάρχῃ ἀσθῆνότερον ἢ ἐν ταῖς νήσοις καὶ κατὰ τὸν Βόσπορον, ἐν ταῖς πεδιάσιν ἢ ἐπὶ τῶν ὄρεων καὶ μάλιστα τῶν δεδασωμένων. Πράγματι, ἐὰν λωρίδα τινὰ τοῦ μνη-

σθέντος χάρτου ἐκθίσωμεν εἰς τὴν ἐπιρροὴν τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος ἐπὶ 12 ὥρας χωρὶς νὰ προσβληθῆ ὑπὸ τῆς βροχῆς ἢ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, ἔπειτα δ' ἐλαφρῶς ὑγράνωμεν αὐτήν, παρατηροῦμεν, ὅτι ἀναλόγως τοῦ ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ἐμπεριεχομένου ὀζονίου ἢ λωφίς τοῦ χάρτου γίνεται κυανῆ· διότι τὸ διὰ τῆς ἐνώσεως τοῦ ὀζονίου μετὰ τῆς ποτάσης ἐλευθερωθὲν ἰώδιον χρωματίζει τὸ ἄμυλον εἰς κυανοῦν· ὅσῳ δὲ περισσότερον τὸ ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ὀζόνιον, τοσοῦτον καὶ τὸ κυανοῦν χρῶμα καθίσταται βαθύτερον. Τοσαῦτα περὶ τῆς τεχνικῆς κατασκευῆς τοῦ ὀζονίου καὶ τῆς δι' ὀζονομέτρου ποιοτικῆς ἐξακριβώσεως αὐτοῦ εἰπόντες, ἐρωτῶμεν ἤδη, πῶς τὸ ὀζόνιον ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ παράγεται.

Ὡς ἐν τοῖς γημικοῖς ἐργαστηρίοις, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἠλεκτρισμοῦ τὸ ἐν τῷ ἀέρι ὀζυρόνον μεταβάλλεται εἰς ὀζόνιον· κατὰ συνέπειαν καὶ ἐν τοῖς ὑψηλοτέροις μέρεσιν, ἔνθα ὁ ἀτμοσφαιρικός ἠλεκτρισμὸς εἶναι ἰσχυρότερος, τὸ ὀζόνιον εἶναι ἀρθνωότερον· διὸ ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τῶν ὄρεων τὸ ὀζόνιον εἶναι περισσότερον ἢ ἐπὶ τῶν χθαμαλωτέρων καὶ ἀνὰ τὰς πεδιάδας. Ἡ διὰ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ λοιπὸν ἠλεκτρισμοῦ μεταβολὴ τοῦ ὀζυρόνου εἰς ὀζόνιον, ἀναλόγως τῆς υγρότητος ἢ ξηρότητος τοῦ τόπου καὶ τοῦ κλίματος, εἶναι περισσότερα ἢ ὀλιγωτέρα. Καὶ πράγματι διὰ καταμετρήσεων ἀπεδείχθη, ὅτι τὸ ὀζόνιον αὐξάνει ἢ ἐλαττοῦται ἀναλόγως τῆς αὐξήσεως ἢ ἐλαττώσεως τῆς ἐν τῷ ἀτμοσφαιρικῷ ἀέρι υγρότητος· διὸ καὶ τὸ θέρος, ὅτε ὁ ἀήρ εἶναι ξηρός, τὸ ὀζόνιον εἶναι ὀλιγώτερον ἢ τὸν χειμῶνα, ὅτε ὁ ἀήρ εἶναι ὑγρός. Οὐ μόνον δὲ ὁ ἀτμοσφαιρικός ἠλεκτρισμὸς καὶ ἡ υγρότης ἀλλὰ καὶ τὰ ρεύματα καὶ ἡ ἔντασις τοῦ ἀέρος, ἥτοι ἡ ποιότης καὶ ἡ ταχύτης αὐτοῦ, ἐπιενεργοῦσιν ἐπὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀερίου. Ὅταν ἐπὶ παραδείγματι πνέη μεσημβρινὸς ἢ μεσημβρινοδυτικὸς ἄνεμος, ἢ σχετικὴ τοῦ ἀνέμου υγρότης αὐξάνει καὶ τὴν ποσότητα τοῦ ὀζονίου, τούναντίον δέ, ὅταν πνέη ἀνατολικὸς ἢ βορειοανατολικὸς· ὡσαύτως μετὰ ἰσχυρὰν τοῦ ἀέρος ὁρμὴν μετὰ βροχῆς καὶ ἐν γένει μετὰ βιαιάν τοῦ καιροῦ μεταβολὴν κατὰ τὴν πρώτην τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων λάμψιν ὁ ἀτμοσφαιρικός ἀήρ ἐμπεριέχει αὐξοῦσαν ποσότητα ὀζονίου· καὶ αὕτη ἢ βαρομετρικὴ κατὰστασις τῆς ἀτμοσφαίρας συνεπῶς ἔχει ἐπιρροὴν ἐν τῇ παραγωγῇ τοῦ ἀερίου τούτου·

πλουσιώτερος ἰδίᾳ εἰς ὀζόνιον εἶναι ὁ ἀήρ τῶν παραθλασσίων, παραλιμνίων καὶ παραποταμίων χωρῶν. τῶν ὑψηλῶν τῶν ὄρεων κορυφῶν, τῶν ὑπὸ δασῶν περιβαλλομένων ὑψηλῶν τοποθεσιῶν καὶ τῶν φυσικῶν ἰαματικῶν πηγῶν, τῶν διὰ τὴν καθαρότητα τοῦ ἀέρος καὶ τὴν ἀρθνωίαν τοῦ ὀζονίου ἐξόχως εὐεργετικῶν εἰς τοὺς ἐξησθηνηκότας ὀργανισμούς. Ἐντεῦθεν καὶ πόλεις περιβαλλόμεναι ὑπὸ κήπων καὶ ποικίλης φυτείας, πόλεις ἐγκατεσπαρμέναι διὰ δένδρων καὶ δενδρουλλίων διὰ τὴν ἀρθνωότεραν ποσότητα τοῦ ὡς εἴρηται ἀερίου ἀναπνεύουσι τὸν καθαρώτερον καὶ υγιεινότερον ἀέρα. Ἡ ἀξία τῶν δενδρουλλίων ἐν ταῖς πόλεσιν ἐκτός πολλῶν ἄλλων ἀγαθῶν συντελεῖ καὶ εἰς τὴν υγρότητα τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος· ὡς δ' ἀπεδείχθη ἀνωτέρω, ἡ υγρότης συναρτῆ εἰς τὴν ἀνάπτυσιν τοῦ ὀζονίου. ἐνθὺ τούναντίον ἔδαφος γυμνὸν καὶ ἄδενδρον εἶναι ὄλως ἀπρόσφορον εἰς τοιαύτην παραγωγὴν.

Μέχρις ἐνταῦθα εἶπομεν ποῦ τὸ ὀζόνιον εὐρηται καὶ ὑπὸ ποίους ὄρους παράγεται. Φέρε ἤδη ἐξετάσωμεν ἀντιθέτως, ποῦ δὲν ὑπάρχει, ἢ τέλειον διὰ τῆς ὀξειδώσεως τῶν ἐν ἀποσυνθέσει εὐρισκομένων ὀργανικῶν οὐσιῶν ἐλαττοῦται ἢ ἐξαντλεῖται.

Τὸ ὀζόνιον ἐλαττοῦται ἢ ἐξαντλεῖται α') ἐν ταῖς μεγαλοπόλεσιν, ἔνθα κοινὰ, καλῶς καὶ στερεῶς ἐκτισμέναι ὑπόνομοι καὶ ὄχαιοι παντός εἶδους ἀκαθαρσιῶν δὲν ὑπάρχουσιν, ἢ οἱ ὑπάρχοντες δὲν παρέχουσι τὴν ἐν τοιοῦτοις ἐργοῖς δημοσίαις υγιεινῆς ἀσφάλειαν· διὰ τοιαύτας αἰτίας ἡ πόλις ἡμῶν καὶ τὰ προσάστεια ἔχουσι τὸ ὀλιγώτερον ὀζόνιον· χάρις ὅμως εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἐδάφους καὶ τὸν διὰ παντοίων ἀνέμων ἀερισμὸν, ἢ διὰ τῶν ποικίλων ἀναθυμιάσεων δηλητηρίσας τοῦ ἀέρος καὶ ἐλάττωσις τοῦ ὀζονίου ἐξουδετεροῦται.

β'.) Ἐνθα λιμνάζουσιν ὕδατα καὶ ὄχετοί, ἐκεῖ καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως ἀνάπτυξις ἀερίων κατασφύρει τὸ ὀζόνιον, ἢ ὀρθότερον τὸ ὀζόνιον συνανούμενον μετὰ τῶν ἀερίων, ὧν τὴν ἐπιβλαβῆ ἐπὶ τῆς υγιείας ἐπήρειαν κατασφύρει, ἐλαττοῦται.

γ'.) Ἐνθα ὁ ἀτμοσφαιρικός ἀήρ δὲν κινεῖται· οὕτω ἐν στεναῖς καὶ ρυπαρκαῖς ὁδοῖς μετὰ οἰκημάτων πολλῶν καὶ πυκνῶν καὶ ἐν χθαμαλοῖς τόποις τὸ πλεῖστον ἐκτισμένων. Οἱ δ' ἐπιθυμοῦντες νὰ λάθωσι πείραν τῶν λεγομένων μου ἐπισκερθῆτωσαν γνωστὰς τινὰς τῆς πόλεως συνοικίας καὶ μάλιστα ἐν ὄρθῳ θέρους, ἀναβήτηψαν δ' εἶτα εἰς ὑψηλοτέρους τόπους

καὶ ἡ διαφορὰ ἔσται αὐτοῖς ἐκ τοῦ εἰσπνεομένου ἀέρος καταφανεστάτη.

δ') Ἐντός χώρου ὑπὸ πολλῶν κατοικουμένου ἀνθρώπων καὶ ὧν αἱ περὶ καθαριότητος γνώσεις εἶναι ἐλάχισται. Ὁ ἀτμοσφαιρικός ἀήρ ἐνταῦθα πληροῦται δυσαναλόγως διὰ τῆς ἐκπνοῆς πλείονος ἀνθρακικοῦ ὀξέος καὶ ἄλλων βλαβερῶν καὶ ὕδατων ὀργανικῶν οὐσιῶν καὶ ἀκαθαρσιῶν, αἵτινες παρέχουσιν οὕτω γαρυκατηριστικὴν τοῦ εἰσπνεομένου ἀέρος ὁσμὴν ὅσῳ δὲ ὁ χώρος μικρότερος καὶ πυκνότερον κατακρημένος, τοσοῦτον καὶ ὁ ἀήρ πτωχότερος ὀξυγόνου καὶ ὀζονίου καὶ κατὰ συνέπειαν ἐπιβλαβέστερος· τοιαῦτα εἶναι τὰ νοσοκομεῖα, οἱ στρατῶνες, αἱ φυλακαὶ, τὰ θέατρα, τὰ συνυπνωτήρια, ὧν τὴν ἐπιβλαβὴ ἐπίδρασιν τῶν ἀερίων ἐξουδετεροῦμεν διὰ τοῦ ἀερισμοῦ καὶ τῆς ἀπομακρύνσεως πάσης ἐν τῷ ἀέρι ἐν ἀποσυνθέσει οὐσίας, ἥτοι διὰ τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς καθαριότητος.

ε') Εἰς πάντα τόπον συναθροίσεως καὶ τὰς πόλεις, ἐν αἷς πολλὰ τὰ βιομηχανικὰ καταστήματα. Ἐν αὐταῖς οὐ μόνον τὸ ὀζόνιον καταναλίσκεται, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀτμοσφαιρικός ἀήρ καθόλου μολύνεται πρὸς μεγάλην τῶν πολιτῶν βλάβην.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων ἐγένετο γνωστὴ ἡ ὑπαρξίς τοῦ ὀζονίου ἢ ὀζοτικοῦ ὀξυγόνου, ἡ εὐκόλος μετ' ἄλλων στοιχείων καὶ σωμάτων ἔνωσις αὐτοῦ, ποῦ μὲν κατ' ἐξοχὴν ὑπερισχύει, ποῦ δὲ ἐλαττωῦται ἢ καὶ παντελῶς ἐκλείπει. Εἰπομεν ἤδη τελευτῶντες καὶ ἄλλας τινὰς τοῦ ἀερίου τούτου ιδιότητας.

α'.) Φυτικαὶ χρωματικαὶ οὐσίαι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ὀζονίου ἀπολλύουσι τὸ χρῶμα αὐτῶν· οὕτω ἡ κυανὴ τοῦ ledigo διάλυσις ἐν ἐπαφῇ πρὸς ὀζονιοῦχον ἀέρα ἀποβάλλει τὸ χρῶμα.

β'.) Λευκὰ λιπαρὰ ἢ βαμβυκακρὰ φορέματα ἐπὶ γλόης ἢ γιόνος δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἠπλωμένα γίνονται λευκότερα· αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου εἶναι τὸ ὀζόνιον, τὸ ὁποῖον συνεννοῦται μετὰ τῶν ἐπικαθημένων ἐπὶ τῶν λευκῶν ἐνδυμάτων ὀργανικῶν οὐσιῶν καὶ καταστρεφον αὐτὰς προκαλεῖ τὴν μεγαλειτέραν λευκότητα.

γ'.) Τὸ καὶ σπουδαιότερον, εἶναι μέσον καθαριότητος καὶ ἀντισηπτικότητος. Ἐν τῷ ἀέρι εὐρίσκεται ἀνάριθμον πλῆθος λεπτοτάτων καὶ δυσδιακρίτων μορίων φύσεως διαφόρου· ἀπειράριθμοι ἰδίως εἶναι οἱ ὀργανισμοὶ ζωικῆς φύσεως, οἱ ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἀνερχόμενοι καὶ ἐν τῷ ἀτμοσφαιρικῷ ἀέρι κυλινδούμε-

νοι· οἱ μικροὶ οὗτοι ζῶντες ὀργανισμοί, οἱ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ διάφορα ὀνόματα φέροντες, ἥτοι μικροβιοὶ, μικροόκκοι, βακτηρίαι καὶ τὰ τοιαῦτα, αἵτιοι πολλῶν καὶ σπουδαίων νοσημάτων, πληροῦσι τὸν ἀέρα τῶν πόλεων ἐκείνων ἰδίως, ὧν τὸ ἔδαφος εἶναι μεμολυσμένον διὰ τῶν κακῶς ἐκτισμένων ὑπονόμων, τῶν ἀθλιῶν ἀγωγῶν καὶ τῶν ποικίλων ὀργανικῶν ἀκαθαρσιῶν τῶν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς πλατείας ῥιπτομένων. Τούτους μικροὺς τούτους ὀργανισμοὺς καταστρέφει τὸ ὀζόνιον· ὅτι δὲ τὸ ἀέριον τοῦτο ἔχει τὴν δύναμιν αὐτήν, ἀπεδείχθη διὰ παρατηρήσεων ἀρκούντως ἀποδεικτικῶν· διότι παρατηρήθη, ὅτι διὰ τοῦ ὀζονίου μικρὰ ζῶα ἀποθνήσκουσι καὶ ὅτι τῶν ἀκαθαρσιῶν ἢ δυσώδης ὁσμὴ ἐξαφανίζεται, ὅταν ὁ ἀήρ ἐμπεριέχῃ τοιοῦτον ἀέριον, ἀυξάνει δέ, ὅταν ἐλαττωῖται· τοῦθ' ὅπερ κατορθοῦται διὰ τῆς ἐξουδετερώσεως καὶ καταστροφῆς τῶν ἐν ταῖς ἀκαθαρσίαις ἀναπτυσσομένων σηπτικῶν καὶ ἄλλων ὀργανισμῶν.

δ') Τοῦ ὀζονίου πρῶτον καὶ χρῆσιν θεραπευτικὴν. Οὕτως ἀναμικτοῖς, γλωσσοκαταρτικῶν καὶ νευρασθενείῃ συμβουλευόμεν τὴν διαμονὴν ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων τοποθεσιῶν, ἐνθα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ καθαροῦ ἀέρος καὶ τοῦ ὀζονίου ἢ καταλλαγῆ τῆς ὕλης ζωηρότερα γίνονται, αἱ λειτουργίαι τῶν ζωικῶν καὶ πνευματικῶν ὀργάνων ἀπροσκόπτως τελειοῦνται, οἱ μῦς ἰσχυροποιοῦνται, τὸ ὑγιὲς καὶ ἀρρενωπὸν χρῶμα ἀνακατᾶται καὶ ἡ ψυχικὴ ἠδονὴ τῆς ἀνακτηθείσης ὑγιείας ἐν τῷ προσώπῳ ζωγραφεῖται· οὐ μόνον δὲ ἀναληπτικῶς καὶ διαιτητικῶς ἀλλὰ καὶ θεραπευτικῶς εἰς ἀσθενείας τοῦ πνεύμονος διὰ συσκευῶν ἐπὶ τούτῳ κατασκευαζομένων συνιστῶμεν τὴν χρῆσιν τοῦ ὀξυγόνου καὶ τοῦ ὀζονικοῦ ὀξυγόνου, ὡς αἱ τελευταῖαι ἐν τῇ Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ ἀπόπειραι διαπιστώσει.

Τοσαῦτα, κυρίαι καὶ κύριοι, καὶ περὶ τῆς ὑγιεινῆς καὶ θεραπευτικῆς σημασίας τοῦ ὀζονίου, ἄτινα, εἰ καὶ ἀνεπαρκῆ, εἶναι ὅμως ἱκανὰ, ὅπως λάβητε ἰδέαν τινὰ, ἔστω καὶ ἀτελεῖ, τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀερίου. Μὴ ἐπιθυμῶν δ' ἐπὶ πλέον ν' ἀπασχολήσω ὑμᾶς καὶ καταγρασθῶ οὕτω τῆς ὑμετέρας εὐμενείας, κατέρχομαι, εὐγνωμονῶν ὑμῖν διὰ τὴν ἐπιείκειαν, μεθ' ἧς ἠεροάσασθε τῶν εἰρημένων».

Ἀκολούθως ὁ τὴν Α. Θ. Π. ἀντιπροσωπεύων Σεβ. μητροπολίτης Δράμας κ. Γερμανὸς ἐξέφρασε τὴν γαρὰν καὶ τὰς εὐλογίας

τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἠΰξατο τῷ συλλόγῳ, ὅπως διατελῆ ἔσαι οὕτως ἔθνωφελῶς ἐργαζόμενος.

Μετὰ τοῦτον ὁ κ. Γεωργιάκης ἐφένδης Ὁρχάνης ἐξέφρασε τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ ὑπουργοῦ τῆς παιδείας ἐπὶ ταῖς ἐνεργείαις τοῦ συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας εἰς τοὺς Ἕλληνας ὑπηκόους τῆς αὐτοκρατορίας, ὅπερ ἐστὶ τὸ μέγιστον μέλημα τῆς Α. Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου, ὑπὲρ οὗ καὶ ἐζητωκραύγησεν ἅπαν τὸ πολυπληθὲς ἀκρατήριον.

Ὁ πρόεδρος τοῦ συλλόγου εὐχαριστεῖ ἐν πρώτοις τῷ ἀντιπροσώπῳ τοῦ Οἴκουμενικοῦ πατριάρχου καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ διαβιβάσῃ τῇ Α. Θ. Π. τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ συλλόγου μετὰ τῆς παρακλήσεως, ὅπως καθαγιαζέσῃ αὐτὸν πάντοτε διὰ τῶν εὐχῶν Αὐτῆς. Θεομᾶς δὲ εὐχαριστίας ἐκφράζει τῷ Γεωργιάκῃ ἐφένδῃ Ὁρχάνῃ καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ διαβιβάσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ συλλόγου τῇ Α. Ἐξ. τῷ ὑπουργῷ τῆς παιδείας Μουνιφ πασσᾶ, διότι ἐκτιμῶν τὰς ἐργασίας τοῦ συλλόγου ἐπεδείξατο τὴν πρὸς αὐτὸν συμπάθειαν διευκο-

λύνας τὴν ἐκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ, ὅπερ εἶχεν ἀπαγορευθῆ θεωρηθὲν ὡς δῆθεν ἐπιλήψιμον. Εὐχαριστεῖ τῷ Ἑλληνι πρεσβευτῇ, διότι πάντοτε καὶ ποιικιλοτρόπως φαίνεται ἐκτιμῶν καὶ κηδόμενος τοῦ συλλόγου, ἐπίσης δὲ γαλλιστὶ καὶ τοῖς κκ. πρεσβευταῖς τῆς Σερβίας, Γαλλίας καὶ Ρωσσίας, πολλὰκις μὲν αὐτοπροσώπως παραστᾶσιν εἰς τὰς συνεδριάσεις τοῦ συλλόγου, τιμῆσασιν δὲ καὶ νῦν δι' ἄξιων ἀντιπροσώπων τῶν τὴν ἐορτὴν καὶ ἐπιδείξασιν τὴν πρὸς τὸν σύλλογον συμπάθειαν καὶ ἐκτίμησιν τῶν.

Τέλος εὐχαριστήσας τῷ ἀρχιμ. σχολάρχῃ τῆς μεγάλης τοῦ γένους σχολῆς, τῷ ἀντιπροσώπῳ τοῦ παναγίου Ἱεροῦ, τῷ ἡγουμένῳ τῆς μονῆς Ἀντιγόνης, τῇ διευθυντρίῳ τῆς «Παλλάδος» ὡς καὶ τῷ δημοσίῳ τῷ πάντοτε συρρέοντι εἰς τὰς συνεδριάσεις τοῦ συλλόγου καὶ τιμῶντι τὰς ἐορτὰς αὐτοῦ καὶ οὕτως ἐνθαρρύνοντι τὸν σύλλογον, ὅτι ἐργάζεται ὑπὸ τὴν ἐπιδοκιμασίαν τοῦ ἔθνους, λύει τὴν συνεδρίαν.

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΑΡΙΣΤ. Γ. ΝΕΟΦΥΤΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΚΕΡΑΣΟΥΝΤΙ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΨΕΩΝ

(Ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ γεν. γραμματέως ἐν τῇ ΑΜΔ' συνεδριάσει

τῆς 3 φεβρουαρίου 1890).

Ἐἴτε τὴν περὶ αὐτομάτου γενέσεως, εἴτε τὴν περὶ πλάσεως τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ ὑπερτάτου τινὸς ὄντος θεωρίαν ἀποδεχθῆ τις, ἢ συντασσόμενος τοῖς ὁπαδοῖς τῆς περὶ πανσπερμίας θεωρίας ὡς ἀβασίμους ὑποθέσεις καὶ ὡς πλημμελῆ συμπεράσματα πάντα τὰ λοιπὰ θεωρήσει, οὐδεὶς ὅμως δύναται ν' ἀρνηθῆ τὸν ὑπερτατον νόμον τῆς ἐξελιζέως τῶν τε σωματικῶν καὶ διανοητικῶν δυνάμεων τοῦ αὐτομάτου, τὴν διὰ τὴν ὑπαρξίν πάλιν, τὸν φυσικὸν τοῦτον νόμον τῆς προόδου. Ἐὰν ἀνατρέχοντες εἰς τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν ἐπισκοπήσωμεν τὸ παρελθόν, τὰς ποικίλας καὶ διαφόρους φάσεις καὶ τὰς ἀπείρους βαθμίδας, δι' ὧν διήλθε λαὸς τις, ὅπως ἀπέβη εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ, ὅπερ βεβαίως δὲν εἶναι τὸ τελευταῖον, ἐάν, λέγω, ῥίψωμεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τῆς ἐπιπόνου διὰ μέσου τῶν αἰῶνων πορείας τοῦ ἀνθρώπου, θὰ ἴδωμεν αὐτὸν ἀενάως καὶ ἀκαμάτως τὸν δεινὸν διὰ τὴν ὑπαρξίν ἀγωνιζόμενον ἄγωνα, ἐν ἐκάστῳ δὲ τῆς πρὸς τὰ πρόσω πορείας του σταθμῷ, ἐκ τῆς παλαιοποικτικῆς μέχρι τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, ἀλλοίως μὲν τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν διάνοιαν παρίσταται ἡμῖν, ἀλλ' αἰεὶ πρὸς τὸ βέλτιον, πρὸς τὴν πρόδον, πρὸς τὸ τελειότερον χωρῶν. Ἐὶν διαφόρων τούτων μεγάλων σταθμῶν, οὓς δεδομένος τις λαὸς ἐπὶ πολλὰς μυριάδας ἐτῶν ἠγωνίσθη, ὅπως διαδράμη, δύναται τις νὰ λάβῃ ἀκριβῆ ὅπως οὖν ἰδέαν, ἐὰν λαμβάνων συλλήβδην τὰς διαφόρους ἀνθρωπίνους φυλάς μελε-

τήσῃ τὴν ἐνεστώσαν αὐτῶν κατάστασιν ἀπὸ τοῦ ἀνθρωποφάγου Νιάμ-Νιάμ μέχρι τοῦ μᾶλλον πεπολιτισμένου Εὐρωπαίου. Ἄλλ' οἱ μεγάλοι οὔτοι σταθμοὶ διὰ μακροτάτου χρόνου εἰσὶ κεχωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλων, μόνον δὲ τῶν μεγάλων γραμμῶν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς καταστάσεως τῶν διαφόρων φυλῶν ἰδέαν δίδουσιν ἡμῖν· εἶναι δὲ ἀναμφισβήτητον, ὅτι λίαν ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ λεπτομερεστέρα ἐξέτασις τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς καταστάσεως ἐν ἐκάστῳ ἐκ τῶν ἀπείρων φάσεων, δι' ὧν λαὸς τις διήλθεν, ὅπως φθάσῃ ἀπὸ σταθμοῦ τινος εἰς ἕτερον. Εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ποικίλων τούτων ζητημάτων ἀσχολοῦνται, ὡς γνωστόν, ἡ προϊστορία, ἡ ἀρχαιολογία, ἡ ἱστορία, ἡ ἔθνολογία, ἡ ἔθνογραφία καὶ ἡ ἀνθρωπολογία, ἀλλ' ἐννοοῦμεν λεπτομερεστέραν καὶ ἀκριβεστέραν ἔθνογραφικὴν καὶ κοινωνιολογικὴν ἐξέτασιν καὶ μελέτην τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τῶν διαφόρων λαῶν, μελέτην, ἣτις θὰ ἠδύνατο νὰ δώσῃ ἡμῖν ἀκριβῆ ἰδέαν περὶ τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς καταστάσεως καὶ τοῦ βιωσίμου ἢ μὴ ἐκάστου λαοῦ, περὶ τῆς πρὸς τὴν πρόδον ἰκανότητος καὶ τῶν τάσεων καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ. Ἡ περιγραφή τῶν ἔξεων, δοξασιῶν, δεισιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων λαοῦ τινος βεβαίως μεγάλως συντελεῖ εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐκτίμησιν τοῦ πνεύματος, τοῦ χαρακτῆρος καὶ ἐν γένει τῆς διανοητικῆς καταστάσεως αὐτοῦ. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἡ περιγραφή αὕτη παραβαλλομένη πρὸς τὴν κατάστασιν ἄλλων

λαῶν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πολύτιμος ἐθνολογικὴ πηγὴ πρὸς ἀναζήτησιν τῆς συγγενείας τῶν διαφόρων λαῶν πρὸς ἀλλήλους. Ἐκ τῶν λόγων τούτων ὀρμώμενοι ἐπιχειροῦμεν περιγραφὴν τινὰ τῶν ἐν τῷ Πόντῳ καὶ ἰδίως ἐν Κερασούντι ἐπιπολαζουσῶν δεισιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων φρονούντες, ὅτι οὕτω συμβάλλομέν πῶς εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἐθνογραφικὴν καὶ κοινωνιολογικὴν μελέτην . . .

Ὁ ἄνθρωπος ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ τείνει αἰετοτε πρὸς ἀναζήτησιν τῆς αἰτίας, κατανόησιν τῶν φαινομένων καὶ ἐξήγησιν τῶν ποιητῶν καὶ πολλαπλῶν ἐκράνσεων τῆς δράσεως τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὅταν δὲ ἀδυνατῇ νὰ ἀνεύρῃ τὴν αἰτίαν συμβεβηκότος τινός, ἀνατρέχει εἰς τὸ ὑπερφυσικὸν ἐκ φυσικῆς οὕτως εἰπεῖν ἀνάγκης πρὸς ἰκανοποίησιν τῆς τάσεως τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, ἀποδίδει τὴν αἰτίαν εἰς τὴν ἐπήρειαν τῶν πνευμάτων, εἰς τοὺς δαίμονας, τοιοῦτοτρόπως δὲ τὸ σύμπαν πληροῦται μεταφυσικῶν ὄντων καὶ δημιουργεῖται βαθμηδὸν ἡ μεταφυσικὴ ὄθεν τὴν δεισιδαιμονίαν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν: *πρώτην ἔκφανσιν τῆς φυσικῆς τάσεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ αἰτίου καὶ σοφρέτισιν τούτου πρὸς τὸ αἰτιατόν.*

Καὶ ἡ μὲν γένεσις τῶν δεισιδαιμονιῶν ἀνερχεται εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπὶ τῆς γῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἢ μᾶλλον εἰς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν οὗτος ὑπερεπήδησε τὰ ἐκ τῶν λοιπῶν ζῶων διαχωρίζοντα αὐτὸν ὄρια, ἤτοι ἅμα τῇ πρώτῃ ἐκφάνσει τῆς στοιχειώδους καὶ ἀνθρωπίνης οὕτως εἰπεῖν λειτουργίας τοῦ ἐγκεφάλου· αἱ δὲ προλήψεις ὑπεμφάνουσαι ἀνωτέρῳ τινὰ βαθμὸν ἐγκεφαλικῆς ἐνεργείας, μείζονά τινὰ δόσιν κρίσεως, μνήμης καὶ συλλογισμοῦ, πολὺ μεταγενέστερον ἐγενήθησαν. Θὰ ἠδύνατό τις ὄθεν νὰ ὀρίσῃ τὰς προλήψεις: «πρώτην τῶν ἀνθρωπίνου πνεύματος πρὸς τὴν ἐκ τῶν προτέρων κατανόησιν τῶν ἀποτελεσμάτων πράξεώς τινος καὶ τὴν δι' ἐνεργειῶν τινῶν ἀποσθήσιν ἐνδεχομένου ἢ θεραπείαν ἐπισυμβάντος κακοῦ». Ἐπειδὴ δὲ γεγονός τι οἰονδήποτε, καλὸν ἢ κακόν, αἱ ἀσθένειαι καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος ἀπεδίδοντο ἀρχῆθεν εἰς τὴν ἐπήρειαν ἀγαθοποιῦ ἢ κακοποιῦ τινος πνεύματος, ἔπειτα λογικῶς, ὅτι πρὸς πρόληψιν παντός ἐνδεχομένου ἢ θεραπείαν ἐπισυμβάντος κακοῦ ἔδει διὰ πράξεώς τινος

τελευτήρου νὰ ἐξλιεθῇ τὸ κακοποιὸν πνεῦμα ἢ νὰ ἐξευμενισθῇ τὸ ἀγαθὸν πρὸς παροχὴν τοῦ προσδοκωμένου. Ἐντεῦθεν ἀρχεται ἡ θεραπεία καὶ τοιαύτην βεβηλῶς ταπεινὴν ἀρχὴν ἔχει ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη. Εἶναι δὲ ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἐν ταῖς διὰ τοιούτων δεισιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων κεκαλυμμέναις πράξεις διαβλέπει τις ἐνίοτε ἐπιστημονικὰς ἀληθείας καὶ ὁρθὰ συμπεράσματα μακρᾶς πείρας καὶ βεβαιῆς ἐρεύνης.

Οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς εὐρίσκονται, ὡς γνωστόν, ἐν χαμηλῇ βαθμίδι πολιτισμοῦ καὶ ἀναπτύξεως, εἰσὶ δὲ βεβηλισμένοι γενικῶς ἐν σκαιᾷ εἰσέτι ἀμαθείᾳ, ἣτις ἀναγκάως καθίστησιν αὐτοὺς λίαν δεισιδαίμονας καὶ προληπτικούς. Εἶναι δὲ φανερόν, ὅτι ὅσα ἀπώτερον τῶν κέντρων τοῦ πολιτισμοῦ εὐρίσκονται λαοί τις, ἐπὶ τοσοῦτον μᾶλλον ἐστὶ δεισιδαίμων· κατὰ συνέπειαν αἱ δεισιδαιμονίαι καὶ αἱ προλήψεις εἰσὶ μᾶλλον ἐρριζωμέναι παρὰ τοῖς οἰκούσιν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας· ἀλλὰ καὶ ἀνὰ τὴν παραλίαν τοῦ Πόντου, μεθ' ὅλην τὴν διηλεκτὴ μετὰ τῶν κέντρων τοῦ πολιτισμοῦ συγχωνωσίαν, παρὰ τῷ λαῷ καὶ ἰδίως ταῖς γυναῖξιν παντός θρησκευματος καὶ φυλῆς αἱ δεισιδαιμονίαι καὶ αἱ προλήψεις εἰσὶν εἰσέτι ἐπὶ τοσοῦτον ἐρριζωμέναι, ὥστε ἀνίσχυρος παρ' αὐτοῖς ἀποβαίνει πᾶσα λογικὴ καὶ πᾶν ἐπιχείρημα. Πᾶσαι αἱ νόσοι καὶ κυρίως αἱ μαρασμὸν καὶ ἀδυναμίαν προξενούσαι ἀποδίδονται γενικῶς εἰς ὑπερφυσικὴν τινὰ ἐπενέργειαν ἢ εἰς τὴν ἐπήρειαν προσώπου ἢ συμβάντος τινός. Κατὰ συνέπειαν αἱ νόσοι διαίρουσιν εἰς διαφόρους κατηγορίας καὶ ἐπονυμάζονται εἴτε ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν εἴτε ἐκ τῆς αἰτίας. Κατὰ τὴν ἐγγχώριον τῶν Κερασούντιον διέλεκτον αἱ ὀνομασίαι τῶν νόσων τούτων εἰσὶν αἱ ἑξῆς: α') τὸ βλάψιμον, β') τὸ πάτεμα, γ') τὸ ὀμμάτιν, δ') τὸ ἀχπάραγμα, ε') τὸ δέσιμον, καὶ ς') τὸ γράψιμον. Αἱ δύο τελευταῖαι ἀνάγονται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν μαγειῶν.

Α'.—Τὸ βλάψιμον συμβαίνει κυρίως, ὅταν τις ἴδῃ ψυγορραγοῦντά τινὰ ἢ νεκρὸν καὶ αἰσθανθῇ φόβον ἢ ῥέγος, ὅτε καὶ λέγουσιν ὅτι «ἐβλάβην» (=ἐβλάβην) ἀπὸ τὸν δεῖνα. Ἀλλὰ δύναται τις νὰ πάθῃ τὸ βλάψιμον καὶ ἐξ ἀγνώστου τινός αἰτίας. Αἱ συνέπειαι τοῦ βλαψίματος εἰσὶ: βαθμιχῶς μαρασμός, ὠχρότης, ἀδυναμία ἐπιτεινομένη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον. Ἴδου δὲ τὰ τῆς νόσου τυτῆς θεραπευτικὰ μέσα, ἐξ ὧν ἐκτελοῦσιν τινὰ ἢ ἀλληλοδι' ἀδόχως

ὅλα μέχρις οὐ ἰαθῆ ὁ πάσχων· ἐὰν δὲ μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τῆς φαρμάκων ταύτης τῶν συνταγῶν ὁ ἀσθενὴς ἀποθάνῃ, τοῦλάχιστον οἱ περὶ αὐτὸν ἔχουσι καθαρὰν τὴν συνειδήσιν ὡς ἐπιτελέσαντες τὸ καθήκον αὐτῶν καὶ μεταχειρισθέντες πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ θεραπευτικὰ μέσα πρὸς ἴασίν του, ἀδιάφορον δέ, ἐὰν μηδέποτε προσεκλήθη ἰατρός· «καὶ τί θὰ ἠδύνατο νὰ πράξῃ ὁ ἰατρός, λέγουσιν, ἀφ' οὗ ἦτο τὸ ἐτζέλι (=πεπωρωμένον) τοῦ μακαρίτου τόσον μόνον νὰ ζήσῃ;» Καὶ ὡς πρῶτος μὲν ἰατρός ἐν παντὶ καὶ πάντοτε προσκαλεῖται βεβαίως ὁ ἱερεὺς, ὁ εὐνοοῦμενος ἱερεὺς, ὅστις ἔχει «ἐλαφρὸ χερσὶν». (Παρὰ τοῖς μουσουλμάνοις τὸν ἱερέα βεβαίως ἀντικαθιστᾷ ὁ μολλὰς ἢ ὁ δερβίσης.) Ὁ ἱερεὺς οὗτος εἶναι ἀπαραίτητος· ἀναγινώσκει ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς τὰς ὠρισμένας εὐχάς, ἐξορκίζει πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν, κἀκνεὶ ἀγιασμόν, φουσᾷ ἐπὶ τοῦ προσώπου του, κτλ. ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ διὰ τοῦ μονοτόνου ψιθύρου του κατορθοῖ ν' ἀποκοιμίσῃ τὸν πάσχοντα. Ἐξ ἐνὸς λοιπὸν ἢ πίστις, ἐξ ἑτέρου ἢ ἡσυχία τοῦ ὑπνου κατορθοῦσιν ἐνίοτε πολλά . . .

Τοῦ ἱερέως μὴ δυνθέντος νὰ θεραπεύσῃ τὸν πάσχοντα, ἐπιδίδονται τότε εἰς τὰ ἀκόλουθα θεραπευτικὰ μέσα. (Σημειωτέον ὅμως, ὅτι ὁ παθὼν πρέπει ν' ἀγνοῇ τὸ εἶδος τῆς θεραπείας, οὗτος εἶναι ὁρος ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ· διότι ἄλλως ἀντὶ ὠφελείας βλάβην δύνανται νὰ προξενήσωσιν).

1.— Ὑπνώπτοντος τοῦ παθόντος μετροῦσι τὸ ἀνάστημα αὐτοῦ καὶ κόπτοντες ἴσου μήκους κλώνον ῥοδῆς καὶ περιτυλίσσοντες ἐν εἰδεί σαβδάνου διὰ λευκοῦ ὑφάσματος θάπτουσι παραπλευρώς τῷ νεκρῷ, οὗ ἔνεκεν ἔπαθεν ὁ ἀσθενής, ἐπιφωνοῦντες: «Εἴθε, ὡς ὁ κλώνος οὗτος, νὰ σαπῇ καὶ τὸ βλάψιμον».

2.— Θέτουσιν ἐπὶ μικρᾶς χαμηλῆς τραπέζης παροψίδα πλήρη σερμπετίου καὶ ἐπακουμποῦντες περίξ αὐτῆς 14 κοχλιάρια ἀρίνουσιν τὴν νύκτα εἰς τὸ ὑπαιθρον, τὴν δ' ἐπαύριον χέουσι τὸ περιεχόμενον· ἐπαναλαμβάνουσι δὲ τὸν δεῖπνον τοῦτον τῆς Ἑκάτης ἐπὶ τρεῖς νύκτας.

3.— Λαμβάνουσιν ἑπτὰ τεμάχια ἀγριοκηρίου ἐξ ἑπτὰ ἀνδρουγῶν ἅπαξ συζευθέντων (μονοστεφάνων) καὶ εἶτα δι' ἑπτὰ τεμαχίων ζύλου ἐξ ἑπτὰ φρακτῶν ληφθέντων τήκουσι τὰ τεμάχια ταῦτα τῶν κηρίων καὶ θέτοντες ἐπὶ τρυβλίου περιέχοντος ὕδωρ καὶ ψαλίδα ἀνοικτὴν ἐν εἰδεί σαυροῦ χέουσι διὰ μέσου τῆς ψαλίδος

τὸν τακέντα κηρὸν. Ἐὰν ὁ κηρὸς πίπτων ἐν τῷ ὕδατι σχηματίξῃ συμπαγῆ ὄγκον, εἰςί βέβαιον, ὅτι ἀπὸ βλάβιμον ἔπαθεν ὁ ἀσθενής, τούναντίον δέ, ἐὰν σχηματισθῶσι λεπτὰ στρώματα. Σημειωτέον, ὅτι ἡ διάγνωσις χρησιμεύει ἐν ταύτῳ καὶ ὡς θεραπεία.

4.— Θέτουσιν ὑδρίαν πλήρη ὕδατος ἐπὶ τρεῖς κατὰ συνέχειαν ἡμεροῦνκτια ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ βλάψαντος νεκροῦ καὶ εἶτα νίπτουσι τὸν παθόντα· ἢ λαμβάνουσι χῶμα ἐκ τοῦ τάφου τοῦ νεκροῦ καὶ δένοντες ἐν ὑφάσματι ρίπτουσιν ἐντὸς ὕδατος καὶ νίπτουσι τρεῖς τὸν ἀσθενῆ, εἶτα ἐναποθέτουσι πάλιν τὸ χῶμα ἐπὶ τοῦ τάφου.

5.— Ἐὰν τὰ ἀνωτέρω θεραπευτικὰ μέσα μηδὲν ἀποτελέσῃ ἐπιφέρωσι, καταφεύγουσι τελευταῖον εἰς τὴν ἐπομένην βανδαλικὴν πρᾶξιν. Ἀμειβόντες ἀδρῶς πτωχόν τινα τυμβωρύχον ἀνοίγουσιν ἐν καιρῷ νυκτός τὸν τάφον τοῦ νεκροῦ, τοῦ ἀκουσίου τούτου αἰτίου πάντων τῶν δαινῶν, καὶ λαμβάνουσιν ἐν τεμάχιον ἐκ τοῦ φερέρου ἢ τῶν ἐνδυμάτων αὐτοῦ. Ἐμβάλλοντες τὸ τεμάχιον τοῦτο ἐντὸς θυμιατηρίου ἐπὶ ἀνημμένων ἀνθρώκων τιθέασιν ὑπὸ τὴν βίνα τοῦ παθόντος ἐπικαλύπτοντες αὐτὸν καλῶς πανταγῶθεν, ὅπως εἰσπνεύσῃ πάντα τὸν ὑπὸ τοῦ τεμαχίου ἐκείνου ἀναδιδόμενον καπνόν. Εὐτυχῶς ὅμως σπανιώτατα κατέρχονται εἰς τὴν τοιαύτην τυμβωρυχίαν.

Β'.— Τὸ πάτεμα εἶναι ἀνικανότης τις περὶ σωματικὴν τινα λειτουργίαν προερχομένη ἐκ τῆς μὴ τηρήσεως τῶν διατάξεων τῶν ἐθίμων. Κυρίως μὲν τὸ πάτεμα συμβαίνει εἰς τὰ βρέφη, ἀλλ' οὐχὶ σπανίως καὶ εἰς τοὺς ἐνήλικας. Καὶ εἰς μὲν τὰ βρέφη προξενεῖ μαρσμοὺν καὶ κυρίως ἀδυναμίαν εἰς τοὺς πόδας καὶ ἀνικανότητα ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὸ περιπατεῖν, εἰς δὲ τοὺς ἀνδρας καὶ τὰς γυναῖκας ἀνικανότητα ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη εἰς τὴν τεκνογονίαν καὶ τεκνοποιίαν. Τὸ πάτεμα προλαμβάνεται διὰ διαφόρων μέσων ὑπαγορευομένων ὑπὸ τῶν ἐπιτοπίων ἐθίμων. Ὅταν π. γ. διέρχεται νεκρικὴ τις πομπὴ ὑπὸ τὰ παράθυρα οἰκίας, ἐν ἣ εὐρίσκειται λεγῶ μὴ συμπληρώσασα εἰσέτι τὴν τεσσαρακοστὴν ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ ἡμέραν, πρέπει νὰ ἐγείρωσι μετέωρον τὸ λίκνον μετὰ τοῦ βρέφους, ἢ δὲ λεγῶ ὀφείλει νὰ ἐγεγρῆθῃ, διότι ἄλλως ὑπόκεινται εἰς τὸ πάτεμα καὶ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη δὲν τεκνογονεῖ. Τὰ πρῶτα μετὰ τὸν τοκετὸν στελλόμενα εἰς τὸν οἶκον ἐδώδιμα, κρέας ἢ ἰχθῦς, δὲν δύνανται νὰ εἰσαγῶσιν εἰς τὸν οἶκον πρὶν ἢ εἰδοποιηθῶσιν οἱ ἐν

αὐτῶ, ὅπως ἀνεγείρωσι τὸ βρέφος. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, πρὸς ἐπανόρθωσιν τοῦ λάθους καὶ ἀποφυγὴν ἐνδεχομένου κακοῦ, ἀγορεύουσι κράτος τεμάχιον ἀζύγιστον καὶ θέτοντες ἐν ὕδατι λούουσι τὸ βρέφος.

Ἐν οἰκίᾳ, ἐν ἣ ὑπάρχει λεγῶ, οὐδεὶς μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου δύναται νὰ εἰσεέλθῃ. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ σύζυγος, ἢ τις ἄλλος, ἐὰν εἰσεέλθῃ, ὀφείλει ἐν πρώτοις νὰ ἐπισκερθῇ τὸ ἀποχωρητήριον. Δύο γυναῖκες μὴ συμπληρώσασαι τὴν τεσσαρακοσὴν ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ ἡμέραν ἐὰν συναρτηθῶσι καθ' ὁδὸν ἢ ἐν λουτρῶ, ὀφείλουσι ν' ἀσπασθῶσι ἀλλήλας, διότι ἄλλως ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη δὲν τεκνογοοῦσι. Σημειωτέον ὅμως, ὅτι ἐὰν ἡ συνάντησις γείνη ἐν λουτρῶ, οὐχὶ ἡ εἰσερχομένη ἀλλ' ἡ καθήμενη καὶ μὴ ἀνισταμένη, ὅπως ἀσπασθῇ τὴν εἰσερχομένην, ὑπόκειται εἰς τὸ πάτεμα. Ταῦτα καὶ πλεῖστα ἄλλα τοιαῦτα ἔθιμα καὶ προφυλακτικὰ μέσα ὑπάρχουσιν. Ἐὰν δὲ πάθῃ τις ἀπὸ πάτεμα, ὑπάρχουσι διάφοροι ἐπὶ τούτῳ θεράπειαι. Ἐὰν λ. γ. ἔπαθε γυνή τις ἀπὸ πάτεμα, λαμβάνει οὖρον τοῦ συζύγου ἐκείνης, ἐνεκα τῆς ὁποίας ἔπαθε καὶ λούεται. Ἐννοεῖται, ὅτι ἀμέσως κατόπιν καθαρίζεται.

Ὅταν τὰ νήπια πάθωσι ἀπὸ πάτεμα, ὁδηγοῦσιν αὐτὰ εἰς τὸ μυρωλεῖον (τεκκέ) μάρτυρός τινος χριστιανοῦ ἀσπασθέντος τὸν ἰσλαμισμὸν, ὀνομαζομένου δὲ Σεδι-μπακά, καὶ περιχέουσι περὶ τὸν τάφον του τρίς. Ὡς τελευταῖον δὲ καταφύγιον διὰ τὸ πάτεμα ὡς καὶ διὰ τὸ βλάψιμον πρέπει ὁ παθὼν νὰ διέλθῃ τρίς ὑπὸ νεκρὸν τινα· πρὸς τοῦτο δὲ εἰδικοῦσιν τὴν πρώτην τυχοῦσαν νεκρικὴν πομπήν, ἥτις ἀνακόπτει τὴν πορείαν καὶ ἀνεγειρομένου τοῦ φερέτρου διέρχεται τρίς ὑπὸ τὸν νεκρὸν ὁ παθὼν. . . .

Γ'.) Τὸ ὀμμάτιν (ἀλλαγῶ ἴματα) εἶναι ἡ γνωστὴ παντὶ βασκανία. Βεβαίως δὲν πρόκειται ἐνταῦθα νὰ συζητήσωμεν τὸ ποῖον τῶν περὶ βασκανίας, ζωικοῦ μαγνητισμοῦ κτλ. θεωριῶν, ἀλλὰ φρονοῦμεν, ὅτι ἡ ἐξέτασις τῶν περὶ βασκανίας παρὰ τοῖς διαφοροῖς λαοῖς ἰδεῶν καὶ προλήψεων δύναται ἴσως νὰ ἐπιχύσῃ φῶς τι ἐπὶ τοῦ σκοτεινοῦ εἰσέτι ζητήματος τούτου. Ἐνταῦθα ὁ ἀσκληπιᾶδης θὰ εὖρη εὐκαιρίαν νὰ ἐφαρμόσῃ ὅλους σχεδὸν τοὺς ἱατρικούς τοῦ ὅρους· ὑπάρχει καὶ προφύλαξις, καὶ πρόγνωσις, καὶ διάγνωσις, καὶ θεραπευτικὴ! Καὶ τὰ μὲν προφυλακτικὰ μέσα εἰσι γενικῶς οἱ κυανοὶ σφαιροειδεῖς ὑέλικοι. οὗς ἀναρτῶσιν ἐκ τοῦ λαιμοῦ, ἢ φέρουσιν ἐν εἰδει ψελλίων

καὶ περιδεραίων. ἢ κρύπτουσιν ἐν τῇ κόμῃ καὶ ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς. Εἰδικῶς δὲ ὡς ἰσχυρότατον κατὰ τῆς βασκανίας προφυλακτικὸν θεωρεῖται τὸ λεγόμενον ἴματοζήριον, ὅπερ ἐστὶ μακρὰ δακτυλοειδῆς ὕλης, ἣς ὁ μὲν ἐξωτερικὸς κύκλος ἐστὶν ἐκ καθαρῆς διαφανοῦς ὑέλου, εἰς τὸ βάλθος δὲ παρατηροῦνται ῥαβδῶσις λευκαί, ἐρυθραὶ καὶ ὑποκυανῆ, τοῦθ' ὅπερ δίδει πῶς εἰς τὸ περιέκπτον τοῦτο μορφήν ἱριδος ὀφθαλμοῦ. Σημειωτέον, ὅτι τὸ περιέκπτον τοῦτο κέκνηται πολὺ μείζονα ἰσχύν, ἐὰν προέρχεται ἐκ κλοπῆς. Ἐν γένει τὸ κυανοῦν χροῶμα θεωρεῖται τὸ μάλλον δραστικὸν κατὰ τῆς βασκανίας προφυλακτικόν. Ἀλλὰ καὶ τὸ σκόροδον θεωρεῖται λίαν δραστήριον κατὰ τῆς βασκανίας καὶ κυρίως ἡ βᾶσις αὐτοῦ, ἣν συνεχῶς δι' ἀργυροῦ ἢ καὶ ἐπιχρῶσου φραγώματος κεκοσμημένην θέτουσιν ἢ ὑπορράπτουσιν ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς καὶ κυρίως ἐπὶ τῶν φεσιῶν τῶν παιδιῶν. Μεγάλως ἀρετὰς κέκνηται καὶ τὰ τριγωνικὰ περιέκπτα, ἅτινα ἐκ τοῦ τουρκικοῦ «νουσκάδες» καλοῦσιν. Εἰσὶ δὲ ταῦτα τεμάχια χάρτου, ἐφ' ὧν χαράττει ἱερεὺς τις, καίτοι τοῦτο εἶναι ἀπηγορευμένον αὐτοῖς, ἢ μολλᾶς ἢ δερβίσης εὐχὰς ἢ σημειᾶ τινα ἀκατάληπτα· ταῦτα περιτυλίσσοντες ἐν σχήματι τριγώνου καὶ ἐνράπτοντες ἐν δέρματι ἢ ἐντιθέμενοι ἐν ἀργυρῷ ἢ ἐπιχρῶσῳ τριγωνικῇ θήκῃ ἀναρτῶσιν ἐκ τοῦ λαιμοῦ ἢ προσκολλῶσι διὰ σκυτίνων λωρίδων ἐπὶ τοῦ βραχίονος. Ἡ πλειονότης τῶν Μωαμεθανῶν φέρει τοιαῦτα περιέκπτα, ἅτινα θεωροῦνται ὡς προφυλακτικὰ κατὰ παντὸς κινδύνου καὶ πάσης νόσου.

Ἡ διάγνωσις τῆς βασκανίας γίνεται διὰ τῶν διαβασμάτων, ἧτοι διὰ τῆς ἀναγνώσεως εὐχῶν ὑπὸ τοῦ ἱερέως, τοῦ μολλᾶ καὶ τῆς εἰδικῆς ἐπὶ τούτῳ διαβαστρίας. Σημειωτέον ὅμως, ὅτι καὶ ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ μέσον χρησιμεύει καὶ ὡς διάγνωσις καὶ ὡς θεραπεία.

Ἐν πρώτοις, ὡς ἔφθην εἰπόντες, προσκαλεῖται ὁ ἱερεὺς, ὅπως ἀναγνώσῃ τὰς νενομισμένας κατὰ τῆς βασκανίας εὐχὰς, ὅπως, κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον, διαβάσῃ τὸν ἄρρωστον. Ἐὰν ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκων χασιμάται συνεχέστερον τοῦ συνήθους, δακρῶν, αἰσθάνηται ὕπνον, ἐνταῖνη συνεχῶς τοὺς μυῶνας καὶ μετὰ τὸ διάβασμα αἰσθάνηται κόπωση, εἰσι βέβαιοι περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς βασκανίας.

Ἀλλὰ τὸ ἰσχυρότερον διαγνωστικὸν καὶ θεραπευτικὸν μέσον εἶναι τὸ διάβασμα τῆς εἰδικῆς διαβαστρίας. Ἡ διαβάστρια εἶναι σχεδὸν πάντοτε γυνή τις Ἀρμενία ἐκμαθούσα ἐξ οἱ=

κογενειακῆς παραδόσεως τὸ μυστικὸν τοῦ διαβήσματος καὶ τὰς ἐπὶ τούτῳ εὐχάς. Ἐπιπλοῦν ὑπόψια τις περὶ βασκανίας, κομίζουσιν εἰς τὴν διαβήστριαν τὴν ζώνην ἢ ἐνδυμά τι, ὅπερ ἔφερεν ὁ βασκανθεὶς. Ἀυτὴ λαμβάνει διὰ τῆς δεξιᾶς τὴν μίαν ἄκραν τῆς ζώνης ταύτης, ἐν ᾧ τὴν ἐτέραν κρατεῖ τεταμένην ὁ κομιστής, καὶ ἄρχεται ψιθυρίζουσα τὰς ἐπὶ τούτῳ εὐχάς· εἶτα κρατοῦσα ἀκίνητον τὸν ἀγκῶνα τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἐπὶ τῆς ζώνης παρὰ τὴν δεξιάν χειρα καὶ στρέφουσα καὶ ἀναστρέφουσα τὴν παλάμην τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ὑποὶ καὶ καταβιβάζει ἐπὶ τῆς ζώνης τὸν ἀριστερὸν πῆχυν διαγράφουσα οὕτω τέταρτον περιόπου κύκλου, ἐξακολουθοῦσα δὲ οὕτω νὰ ψιθυρίζῃ προχωρεῖ κατὰ τι συντέμνουσα κατὰ τὸ τρίτον τὸ μῆκος τῆς ζώνης, εἰς τρόπον ὥστε τρεῖς ἐπαναλαμβάνει τὰς αὐτὰς χειρονομίας μέχρι τῆς ἐτέρας ἄκρας τῆς ζώνης. Καὶ ἐὰν μὲν κατὰ τὸ διάστημα τοῦ διαβήσματος τούτου χασμᾶται, δακρύη καὶ εἶτα αἰσθάνηται κόπωση, ἥτις εἶναι τοσοῦτω μείζων, ὅσῳ ἰσχυρότερα εἶναι ἡ βασκανία, εἶναι βεβαία, ὅτι πρόκειται περὶ βασκανίας καὶ στέλλει τότε ζώνην, ὅπως τὴν φέρη ἐπ' αὐτοῦ ὁ παθὼν καὶ μετὰ τινὰς ἡμέρας τὴν ἐπιστρέψῃ πάλιν, διότι τὸ διαβήσμα τούτο πρέπει νὰ ἐπαναληθῇ τρεῖς ἔαν τὸν παντίον ἢ διαβήστρια δὲν δακρύη, ἢ δὲν αἰσθάνηται κόπωση τινὰ, τότε ἐπιστρέφει τὴν ζώνην ἀποφανομένη, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ βασκανίας. Διαβήστρια τις μοι διεβεβαίωσε μετὰ μεγίστης εὐλικρινείας, ὅτι, ὅταν πρόκειται περὶ βασκανίας, τοσαύτην κόπωσην αἰσθάνεται, ὥστε ἀδυνατεῖ νὰ κινηθῇ, ἐπὶ τινὰς δὲ ἡμέρας μετὰ ταῦτα ἐξακολουθεῖ αἰσθανομένη ἀδυνασίαν τινὰ καὶ ἀδυναμίαν.

Ὡς θεραπευτικὰ μέσα μεταξὺ ἄλλων μεταχειρίζονται καὶ τὰ ἐξῆς: Λαμβάνουσι μεγάλους τινὰς κόκκους μαγειρικοῦ ἄλατος, περιστρέφουσι τρεῖς τὴν κεφαλὴν τοῦ παθόντος καὶ εἶτα ῥίπτουσι εἰς τὸ πῦρ ἢ καίουσιν ὑπὸ τοὺς βῶθωνας αὐτοῦ τεμάχιον βάμβακος, δι' οὗ σφογγίζουσι προηγουμένως εἰκόνας τινὰς ἄγιων. Ἐνίοτε ῥίπτουσι ἐν ὕδατι μικρὸν τεμάχιον ἢ χῶμα ληθὲν ἐκ τῶν ὑποδημάτων τοῦ βασκανησαντος καὶ νίπτουσι τὸν παθόντα. Πρέπει ὅμως νὰ σημειώσωμεν, ὅτι πᾶσαι αὗται αἱ θεραπευτικὰ μέθοδοι τότε μόνον παρέχουσιν ὠφέλειαν, ὅταν γένωνται εὐθὺς ἅμα συμβῆ ἡ βασκανία.

Δ'.) Τὸ ἀπάρχαγμα εἶναι ὁ τρόμος, ἢ ἐξ αἰφνιδίου τινὸς συμβάντος βαθεῖα ἐντύπωσις

καὶ αἱ ἐκ ταύτης συνέπειαι. Ὑπάρχουσι τρεῖς βαθμοὶ τρόμου κανονιζόμενοι ἀναλόγως τῆς παραγωγῆς αὐτὸν αἰτίας καὶ τῆς εὐαισθησίας ἢ ὀλιγοψυχίας τοῦ ἀτόμου. Καὶ εἰς μὲν τὸν πρῶτον, τουτέστι τὸν μικρότερον βαθμὸν, ἀρκεῖ πρὸς θεραπείαν ἢ κατάποσις σταγόνων τινῶν ὕδατος ἢ ἀγκισμοῦ· εἰς τὸν δεύτερον προσκαλεῖται ὁ ἱερεὺς, ὅπως, ὡς λέγουσιν, «ἀπορκίσῃ τὸν παθόντα καὶ κἀμὴ ἀγκισμὸν εἰς τὴν καρδίαν του»· εἰς δὲ τὸν μεγαλύτερον βαθμὸν τοῦ τρόμου, μετὰ τὸν ἱερέα, ἔρχονται τὰ ἐπόμενα θεραπευτικὰ μέσα· πρῶτον, δανείζονται παρὰ τῶν εὐτυχῶν κατόχων τὸν πολύτιμον ὡσεὶδῆ λίθον, ὃν λίθον τῆς καρδίας (γιορρεκτασι) καλοῦσι καὶ γέοντες διὰ τῆς ὀπῆς, ἣν φέρει ἐν τῷ μέσῳ, ὕδωρ, δίδουσι εἰς τὸν παθόντα νὰ πῆρ, εἶτα ἀναρτῶσι τὸν λίθον τοῦτον ἐπὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ· δεύτερον, δανείζονται παρὰ τῆς οἰκογενείας Μπέη τινὸς — τοῦ μόνου ἐνταῦθα κατόχου — γέλικινόν τι πλήρες ἀρχαϊκῶν ἐπιγραφῶν δοχεῖον φέρον ἀνηρημένα ἐκ τινος ἄκρου τεσσαράκοντα κατάρρορα ἐπιγραφῶν τεμάχια χαλκοῦ καὶ διὰ τοῦ δοχείου τούτου γέοντες ὕδωρ λούουσι τὸν παθόντα· τρίτον καὶ τελευταῖον καὶ δραστικώτερον φάρμακον εἶναι τὸ ἐπόμενον· διὰ τοῦ ἄνω ῥήθηντος δοχείου γέουσιν ὕδωρ ἐπὶ σπάθης πολεμικῆς φεροῦσης κηλίδας ἀνθρωπίνου αἵματος καὶ οὐκ ὀλίγην βεβαίως σαωρίαν, καὶ δίδουσι εἰς τὸν παθόντα νὰ πῆρ.

Ε'.) Τὸ δέσιμον εἶναι μαγεία τις, δι' ἧς ἐπιφέρουσιν εἰς τὸν ἐχθρὸν ἢ τὸν ἀντεραστὴν ἀνικανότητα εἰς τὸ τεκνοποιεῖν ἢ πάθῃσιν τινὰ τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, καταφεύγουσι δὲ εἰς τὴν μαγείαν ταύτην ἐξ ἐρωτικῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἀντιζηλίας. Τὸ δέσιμον γίνεται διὰ τοῦ ἐξῆς τρόπου· ἐπὶ τῶν δύο ἄκρων τῆς θύρας τῆς ἐκκλησίας, δι' ἧς θὰ εἰσελθῶσιν οἱ μελλόνουμοι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τελετῆς τοῦ γάμου, προσηλοῦσι κρυφίως ἐξ ἐνὸς ἄκρου μάχαιραν τινὰ ἢ κρεμαστὸν κλειθρον καὶ ἐξ ἐτέρου τὴν θήκη τῆς μαχαίρας ἢ τὴν κλειδα τοῦ κλειθρου τούτου τοιοῦτοτρόπως, ὥστε νὰ διέλθῃσι διὰ μέσου τούτων οἱ μελλόνουμοι· εἶτα ἀμέσως κλειδόνουσι τὸ κλειθρον ἢ ἐμβάλουσι ἐν τῇ θήκῃ τὴν μάχαιραν καὶ ῥίπτουσι μακρὰν ἐν τῇ θαλάσῃ, ὅπως μὴ ἀνερευθῶσι, καὶ οὕτως ὁ ἀντεραστὴς εἶναι βεβαίως, ὅτι ἐξεδικήθη τὸν ἀντίπαλόν του!! Ἡ δεισιδαιμονία αὕτη εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον ἐροζωμένη, ὥστε πάντες σχεδὸν λαμβάνουσι προφυλακτικὰ μέτρα πρὸς πρόληψιν ἐνδεχομένης τινὸς ἀνικανότητος.

πρὸς τοῦτο δέ, ὁ μελλόνυμφος πρὶν ἢ ἀπέλθῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν πρὸς τέλεσιν τοῦ γάμου του, κρίπτει ἐπὶ τῆς ὀσφύος του κλειθρον κλειδωμένον, ὅπερ ἀνοίγει, ὅταν τὸ πρῶτον μέλλῃ νὰ κατακληθῇ μετὰ τῆς συζύγου του!!

5.) Τὸ γράψιμον εἶναι μαγεία τις γιγνομένη πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ προξενήσῃ τις κακὴν εἰς ἔχθρον ἢ νὰ ἐπισύρῃ τὸν ἔρωτα ἀγαπωμένου προσώπου. Ὑπάρχουσι γυναῖκες τινες, δερβίσιαι καὶ κυρίως οἱ λεγόμενοι *τζιουτζίδες* (πνευματισταί, *spirites*), οἵτινες εἰδικῶς τοῦτο ἔχουσιν ὡς βιοποριστικὸν ἔργον. Οἱ καλοὶ οὔτοι ἄνθρωποι ἐπισύρουσιν ἐπὶ τοῦ ἔχθρου ἢ ἐπὶ τοῦ ἀγαπωμένου ὑπὸ τοῦ φιλοδωροῦντος προσώπου τὴν εὐμένειαν ἢ δυσμένειαν τῶν πνευμάτων ἄνευ μεγάλου κόπου, εἴτε χαράσσοντες ἐπὶ τριγωνικῶν περιλάπτων σημειᾷ τινα ὡσεὶ ἱερογλυφικά, εἴτε δι' ἄλλων ἀλλοκότων καὶ διὰ τοῦ πέπλου τοῦ μυστηρίου κεκαλυμμένων πράξεων. Οὐ πρὸ πολλοῦ συνέβη ἐν τῇ πόλει τοιοῦτόν τι παράδοξον γεγονός. Καθαριζομένου φρεατῶς τινος εὐρέθη ἐν τῇ πυθμένι αὐτοῦ τολύπη τις περιέχουσα τεμάχιον σάπωνος φέροντος ἐμπεπηγμένας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ ἐξήκοντα βελόνας. Ὁ ἀνευρὼν τὴν τολύπην ταύτην εἰκάσας, ὡς φαίνεται, ὅτι πρόκειται περὶ μαγείας τινός καὶ φοβηθεὶς μὴ τι πάθῃ, ἔρριψε τὴν τολύπην εἰς τι ἀποχωρητήριον. Μετὰ τινος ἡμέρας οἱ γείτονες εἶδον δερβίσην τινὰ κατεκθόντα εἰς τὸ φρεᾶρ καὶ ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἀναζητοῦντά τι. Γείτων τις ἐννοήσας, ὅτι πρόκειται περὶ τῆς τολύπης, πλησιάζας ἠρώτησεν αὐτόν· ἰδοὺ δὲ τί οὗτος ἀπεκρίθη· ὅτι πρὸ τινος καιροῦ ἐπισκεθεὶς τις αὐτὸν παρεκάλεισε — ἐννοεῖται δι' ἄδραξ πληρωμῆς — νὰ «γράφῃ», κατὰ τὴν καθιερωμένην λέξιν, ἔχθρον τοῦ τινος. Ὁ δερβίσης ἔπραξε τοῦτο διὰ τῶν ἐξήκοντα βελόνων, ἃς ἐνέπηγε βαθμηδὸν ἐπὶ τοῦ σάπωνος ἀπαγγέλλων τὰ εἰκότα. Ἄλλ' ὡς προσρατικὸς ἄνθρωπος καὶ ὡς ἔχων βαθεῖαν πίστιν καὶ πεποιθήσιν εἰς τὴν ἐπιστήμην του καὶ εἰς τὸ τέλοςφόρον τῆς μαγείας ταύτης, ἔρριψε τὴν τολύπην ἐν τόπῳ, ἐξ οὗ ἐν ἐνδεχομένῃ τὴν εὐκαιρίαν νὰ δυνηθῇ εὐκόλως ν' ἀνασύρῃ αὐτήν. Καὶ πράγματι, ὡς φαίνεται, ὁ ἄνθρωπος, ὃν κατηράσθη, ἔπαθε δυστύχημά τι, ὅπερ ἀπέδωκεν εἰς τὸ γράψιμον· ἴσως δὲ καὶ ὁ καλὸς τοῦ δερβίσου πελάτης δὲν ἐκράτησε μεγάλην ἐγεμυθίαν. Ὅπως λοιπὸν ὁ παθὼν *λίση*, ὡς

λέγουσι, τὸ γράψιμον καὶ ἀποσοδήσῃ ἐνδεχομένον τι ἄλλο δυστύχημα κατέφυγεν εἰς τὸν αὐτὸν δερβίσην, ὅστις ἐξευμενισθεὶς ἐκ τῆς γενναιοδωρίας τοῦ θύματός του ἀπεράσισε νὰ *λίση* τὸ γράψιμον, καὶ δὴ ἀπῆλθε πρὸς ἀναζήτησιν τῆς τολύπης. Τὴν τολύπην δὲν εὗρεν· ἀλλὰ τὸ συνταγολόγιόν του εἶναι πλουσιώτερον καὶ αὐτοῦ τοῦ Bouchardat, «τὸ δὲ καλὸ τὸ παλληκάρι ἔξυρει καὶ ἄλλο μονοπάτι»!!!

Τὸ γράψιμον γίνεται ὑπὸ παντὸς ἄλλου διὰ διαφόρων τρόπων· ὡς παρὰδειγμα δὲ ἀναφέρομεν τὸν ἐπόμενον:

Περιαλείφουσι διὰ κηροῦ λεπτόν καλῶδιον, ὅπερ ἐντείνουσι κυρίως ἐν τόπῳ τινί, ὅπως διελθῇ ἐπ' αὐτοῦ ὁ ἔχθρός, εἴτα σχηματίζοντες κόμβους ἐφ' ὅλης τῆς ἐκτάσεώς του περιτυλίσσουν ἐν παντὶ, ἐφ' οὗ ἐγγράφουσι τὸ ὄνομα τοῦ ἔχθρου καὶ προσθέτοντες βάραις τι ρίπτουσιν εἰς τὴν θάλασσαν ἐπιφωνοῦντες· «Εἶθε ὁ ἔχθρός μου οὗτος νὰ ὑποφέρῃ πολλὰ, μέχρις οὗ σαπῇ τὸ καλῶδιον τοῦτο!..»

Τοιαῦται εἰσιν αἱ κυριώτεραι τῶν ἀνὰ τὸν Πόντον δεισιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων· καὶ οὐδὲν μὲν ἴσως τὸ ἄξιον λόγου αὐταὶ διδάσκουσιν, ἀλλὰ διδουσιν ὅπως οὖν ἰδέαν τινα περὶ τῆς διανοητικῆς καταστάσεως τῶν λαῶν τούτων καὶ περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἐν ταῖς γόραις ταύταις. Ἐὰν δὲ καὶ ἄλλοι τὰς ἀλλαγῶν παρ' ἄλλοις λαοῖς καὶ φυλαῖς δεισιδαιμονίας καὶ προλήψεις λεπτομερῶς περιγράψωσι, φρονοῦμεν, ὅτι ἐκ τοῦ παραλληλισμοῦ καὶ τῆς συγκρίσεως τῶν ἐθίμων καὶ δοξασιῶν τούτων μεγάλως ὠφελήσονται αἱ ἐθνολογικαὶ ἔρευναι.

Εὐτυχῶς ἀπὸ τινος ἤρξατο παρατηρουμένη παρὰ τοῖς λαοῖς τούτοις τάσις τις πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ τούτου τῶν δεισιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων. Ἡ νέα γενεὰ εἶναι ἤττον ἀμαθῆς καὶ ἔλκεται ὅπως οὖν — καίτοι λίαν ἀσθενῶς εἰσέτι — ὑπὸ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ ἀκτίνες φωτός — καίτοι ἀμυδραὶ εἰσέτι — παρατηροῦνται παρὰ τῇ νεωτέρῃ γενεᾷ, εὐγηθῶμεν ἡμῶς. ὅπως οἱ ἐκ τοῦ ληθάργου βαθμηδὸν ἐγειρόμενοι οὔτοι λαοὶ τραπῶσι τὴν πρὸς τὸν καλῶς ἐννοούμενον πολιτισμὸν ὁδόν, τὴν πρὸς τὴν πρόδοον, τὴν πρὸς τὴν ἀληθῆ ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἠθικὴν ἀγωγὴν καὶ οὐχὶ τὴν πρὸς τὴν ἐξαχρείωσιν, τὴν τῶν ἡθῶν ἔκλυσιν καὶ τὴν πῶρωσιν τῆς καρδίας καὶ τοῦ πνεύματος ἄγρουσαν...

ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ

ΤΟΥ ΥΠΟ ΤΟΥ Κ. Ι. ΣΤΑΜΑΤΕΛΟΥ ΕΝ ΤΩ Δ' ΤΟΜΩ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ "ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ",

ΔΗΜΟΣΙΕΥΘΕΝΤΟΣ

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΥ ΤΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ἈΠΗ' συνεδριάσει τῆς 4 ἰουνίου 1890).

Φιλόμοσος ὀμήγουρις!

Ἐπειδὴ τὸ θέμα τοῦ ἀναγνώσματος ἡμῶν κυρίως ἐστὶν ἐπὶ κρισις τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Σταματέλου ἐν τῷ Δ' τεύχει τοῦ Δ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ «Παρνασσού» δεδημοσιευμένου λεξιλογίου τῆς διαλέκτου τοῦ Πόντου, πρὶν ἢ εἰσελθῶμεν εἰς αὐτό, καλὸν νομίζομεν καὶ τῇ περιστάσει κατ'ἀλληλον, ὅπως ἐν εἴδει προεισαγωγῆς εἰπωμέν τινα περὶ τῆς εἰρημένης διαλέκτου.

Ἐξ ὅσης γλωσσικῆς ὕλης ἠδυνήθημεν ἀπὸ τετραετίας καὶ ἐντεῦθεν νὰ περισυλλέξωμεν ἐκ διαφόρων τοῦ Πόντου μερῶν, μεσογείων τε καὶ παραλίων, ἐσχηματίσαμεν τὴν ἰδέαν, ὅτι κυρίως εἰπεῖν μία καὶ μόνη ὑπάρχει διάλεκτος τοῦ Πόντου καὶ οὐχὶ ἰδιαιτέρα τῆς Τραπεζούντος, ἰδιαιτέρα τοῦ Ὄρειως, ἄλλη τῆς Οἰνόης, ἄλλη τῆς Κερασούντος ἢ Ἀργυρουπόλεως καὶ καθεξῆς, ὡς τινες (1) ἐσφαλμένως ἐνόμισαν τὰ τοπικὰ ἰδιώματα βεβαίως ὡς διαλέκτους ἐκλαθόντες. Ἡμεῖς τοῦλάχιστον φρονοῦμεν, ὅτι τότε μόνον ἔδει ἵνα παραδεχθῶμεν διαφόρους τοῦ Πόντου διαλέκτους, ὅτε σχεδὸν ἀδύνατος ἦ καὶ πάνυ δυσχερὴς ἦθελεν εἶναι ἡ συνενόησις μεταξὺ Τραπεζουντίου καὶ Ἀργυροπολίτου, ἢ Κερασουντίου καὶ Οἰνόως, ἢ Ὀφίτου καὶ Τριπολίτου καὶ καθεξῆς· ἀλλ' ἐξ ὅσων

ἡμεῖς γινώσκομεν, πάντες οἱ τὰ παράλια καὶ μεσογειότερον κατοικοῦντες (πλὴν τινῶν ἴσως τῆς Καππαδοκίας κατοίκων) μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σχεδὸν λαλοῦντες γλώσσαν ἀρκοῦντως καλῶς συνεννοοῦνται, καθ' ὅσον μάλιστα ὁ μὴ κοινὸς τοῖς πᾶσι θησαυρὸς λέξεων καὶ τύπων οὐκ ἔστι τοσοῦτον σημαντικὸς. Τὰ διάφορα τοπικὰ τῆς διαλέκτου τοῦ Πόντου ἰδιώματα ὡς τοιαῦτα δὲν δύνανται εἰμὴ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον (1) νὰ διαφέρωσιν ἀπ' ἀλλήλων, σημειωτέον ὅμως, ὅτι πολλῶ μείζων ἐστὶν ἡ διαφορὰ τῶν παραλίων γλωσσικῶν ἰδιωμάτων ἀπὸ τῶν μεσογείων, παρὰ τῶν παραλίων αὐτῶν πρὸς ἄλληλα. Ὁ δὲ λόγος ἐστὶ φυσικὸς· διότι οἱ μεσογείως καὶ ἐπὶ ὄρειων μερῶν κατοικοῦντες, περὶ τὴν γεωργίαν καὶ μεταλλουργίαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀσχολούμενοι, φυσικῶ τῷ λόγῳ ἔδει ὅπως καὶ διαφόρως ἀναπτύξωσι τὴν γλώσσαν αὐτῶν ἢ οἱ τὰ παράλια καὶ ἀμέσως περὶ αὐτὰ κατοικοῦντες καὶ περὶ τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον συνήθως καταγιγνώμενοι. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἐννοεῖται, ὅτι ὡς ἐκ τῶν διαφόρων ἐν σχέσει πρὸς τοὺς μεσογείους βιωτικῶν αὐτῶν σχέσεων ἐπὶ τὸ λεπτότερον καὶ ἀνετώτερον διερρυθμισμένον ὤφειλον, ὅπως καὶ λεπτότερον καὶ ἐλευθεριώτερον διαμορφώσωσι τὴν αὐτῶν γλώσσαν, δὲν ἠδύναντο ὅμως καὶ ν' ἀποφύγωσι τὴν παραδοχὴν πολλῶν ξένων λέξεων καὶ ἠθῶν διὰ τῆς ναυτιλίας καὶ τοῦ ἐμπορίου παρ' αὐτοῖς κατ' ἀνάγκην εἰσαχθεισῶν. Τοῦναντίον οἱ μεσόγειοι διακρίνονται μὲν ἐπὶ τῷ τραχεῖ καὶ ἀξέστῳ τῆς γλώσσης αὐτῶν,

(1) Ὁσῶς ὁ κ. Ι. Παρχαρίδης ἐν τῷ III' τόμῳ (σελ. 120-21) τοῦ περιοδικοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου διακρίνει διάλεκτον Τραπεζουντίαν, Ὄρειτικὴν, Σαρακαωτικὴν καὶ Ζησιωντικὴν. Τῇ γνώμῃ ἡμῶν τοῦναντίον συντάσσεται ὁ κ. Ι. Βαλαβάνης (Εὔξ. II. 1880-81 φύλλ. 13, σελ. 205).

(1) Ὅσον ὡς πρὸς τὸ ὕψος, τὸν θησαυρὸν τῶν λέξεων καὶ τὸ φθολογικὸν καὶ γραμματικὸν μέρος.

οὐχ ἤττον ὅμως δύνανται νὰ καυχῶνται, ὅτι καὶ τὴν πατρῶν γλῶσσαν ἀμειγστέραν καὶ ἀρχαιοπρεπεστέραν διετήρησαν καὶ τὰ πατροπαράδοτα ἤθη καὶ ἔθιμα καθαρότερα. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων.

Ἄλλ' ὅποιαν ἄρ' ἔχει κέρηται σημασίαν ἢ διάλεκτος τοῦ Πόντου; Ἢ διάλεκτος αὕτη, καθόλου εἰπεῖν, καίπερ τὰ μάλιστα διεφθαρμένη καὶ ἱκανὰ σὺν τῷ χρόνῳ ξένα στοιχεῖα προσεληφύα, οὐχ ἤττον λίαν ἐνδιαφέρουσα καὶ ἀξία ἰδιαίτερας μελέτης καὶ ἐπιστημονικῆς ἐρευνῆς τυγχάνει οὔσα· διότι καὶ ὡς νῦν ἔχει ὑπὸ τὴν πενιχρὰν καὶ εὐτελεῆ αὐτῆς ἐσθῆτα κρύπτει λαμπρὰ τῆς ἀρχαιότητος κειμήλια, πολύτιμον ἀληθῶς φέρουσα ἐν ἑαυτῇ θησαυρὸν τύπων καὶ λέξεων ἀρχαίων, ὧν οὐκ ὀλίγα τοσοῦτον ἀγνωστοὶ καὶ δυσδιάκριτοι κατέστησαν, ὥστε μόνον ἐγγχώριος περὶ τῆ γλωσσικῆ ἐντριβῆς δύναται, ἐν' ἀνιχνύσῃ καὶ ἐξακριβῶσῃ αὐτάς. Ὅποσον δὲ δύσκολος τυγχάνει οὔσα ἡ τοιαυτὴ ἐργασία, τοῦτο δύναται τις, ἵνα ἐννοήσῃ καὶ μόνον ἀναλογιζόμενος τὴν κατάστασιν, ἐν ἣ διατελεῖ πᾶσα διάλεκτος, ὡς ἡ ἡμετέρα, οὐ μόνον διὰ τῆς ποικιλίας καὶ παραλλαγῆς τῶν ἐν ἑαυτῇ τύπων, λέξεων καὶ σχηματισμῶν ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν δημῶδη ἐλληνικὴν γλῶσσαν χαρακτηριζομένη ἀλλὰ καὶ διὰ πλείστων ὅσων φθολογικῶν μεταβολῶν καὶ παθῶν, οἷον διὰ προθέσεως, ἐπενθέσεως καὶ ἀναπτύξεως φωνηέντων, διὰ παραγωγικῶν φωνηέντων καὶ συμφώνων, δι' ἀναπτύξεως συμφώνων, διὰ μεταθέσεως γραμμᾶτων, συγκοπῆς, ἐκθλίψεως, ἐκκρούσεως φωνηέντων καὶ συμφώνων, ἀποκοπῆς ἰδιαίτερον φθόγγων ἢ καὶ ὀλοκλήρων συλλαβῶν, ἐξομοιώσεως τῶν φωνηέντων καὶ συμφώνων πρὸς ἄλληλα εἴτε συμπιπτόντων εἴτε καὶ μὴ, καὶ τέλος διὰ τῆς πολυειδοῦς τῶν φωνηέντων μεταπηδήσεως εἰς ἕτερα. Τὸ ἰδιαιζόντως τὴν ἡμετέραν διάλεκτον χαρακτηρίζον ἐστὶν οὐ μόνον ὁ διάφορος τῶν λέξεων θησαυρὸς ἐν σχέσει πρὸς τὴν κοινὴν ἐλληνικὴν καὶ οἱ ἰδιαίτεροι αὐτῆς τύποι καὶ σχηματισμοί, ἀλλὰ καὶ ἡ χρῆσις ἐνίων φθόγγων, ὧν στερεῖται ἢ τε ἀρχαία καὶ ἡ νέα ἐλληνικὴ, πρὸς δὲ ἡ ἐπικράτησις τοῦ φθόγγου ε ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν φθόγγον ι. (1) Τοῦ χρόνου ἀνεπαρκοῦς ὄντος πρὸς περαιτέρω τοῦ ζητήματος τούτου ἀνέλιξιν. περιορίζομαι τοῖς τῆς

εἰρημένους τοῦτο μόνον ἐπιπροστίθει, ὅτι ἱκανὴ μὲν μέχρι τοῦδε ἐδημοσιεύθη γλωσσικὴ ὕλη ἐκ τῆς σπουδαιότητος τοῦ Πόντου διαλέκτου, δυστυχῶς ὅμως οὐδεμία ἐγένετο ἐπιστημονικὴ αὐτῆς ἐρευνα. Τὴν ἐλλείψιν δὲ ταύτην ἀκριβῶς κατιδόντες ἐπεχειρήσαμεν πρὸ τινων ἐτῶν, ὅπως ἀναπληρώσωμεν αὐτὴν τό γ' ἐρ' ἡμῖν καὶ πρὸς τοῦτο ἠγάγομεν εἰς φῶς πρὸ διετίας ὑπὸ τὸν τίτλον «Lautlehre des Pontischen» (ἤτοι φθολογία τῆς διαλέκτου τοῦ Πόντου) τὴν ἐναίσιμον ἡμῶν διατριβὴν ἀποτελοῦσαν μέρος μόνον ἔργου ἀρκούντως ἐκτενοῦς καὶ εἰσέτι ὑπὸ τὰ πιεστήρια εὑρισκομένου. Ἐν αὐτῷ θέλουσιν ἴδει οἱ ἐνδιαφερόμενοι, ὅτι ἱκαναὶ ἀνατρέπονται ἐτυμολογικαὶ καὶ φθολογικαὶ θεωρίαι ἡμετέρων τε καὶ ξένων, οὐκ ὀλίγα δὲ κακῶς ἔχοντα γλωσσικὰ ἐν διαφόροις περιοδικοῖς, ἐν οἷς καὶ ἐν τῷ τοῦ ἡμετέρου σεβαστοῦ φιλολογικοῦ συλλόγῳ, διορθοῦνται (1).

Ἀκριβῶς τὰ κακῶς κείμενα ζητοῦντες καὶ ἤδη, ὅπως διορθώσωμεν, προβαίνομεν, ὅπως διὰ τοῦ πρώτου ἡμῶν ἀναγνώσματος κατακρίνωμεν ἀπλῶς χάριν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας, ὅσα ἐσφαλμένα εὔρομεν ἐν τῷ λεξιλογίῳ τῆς διαλέκτου τοῦ Πόντου, τῷ ἐν τῷ Δ' τεύχει τοῦ Δ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ «Παρνασσῶ» ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Σταματέλου δεδημοσιευμένῳ. Καὶ ἐγένετο μὲν πρὸ πολλοῦ ἐπικρισίς τις τούτου ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Γραμματοπούλου ἐν τῷ «Εὐξείνῳ Πόντῳ» (1880, φυλλ. 7 καὶ 8), αὕτη ὅμως πάντῃ ἀνεπαρκῆς ἐστὶν· ἄλλως τε καὶ αὐτὸς ὁ ἐπικριτὴς ἐν τῇ προσηθείᾳ αὐτοῦ πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐσφαλμένων ἐστὶν ὅτε ἀπεπλανήθη τῆς ἀληθείας. Καὶ οὗτος μὲν ἴσως συγγνωστός τυγχάνει, ἂν ἱκανὰ διορθώσας περιέπεσεν εἰς σφάλματα σχετικῶς ὀλίγα· ἄλλως τε εἰς ταῦτα ἠδύνατο ἐν μέρει νὰ παρασύρῃ αὐτὸν καὶ ἡ δικαία ἀξίωσις, ὅτι ἐν Πόντῳ γεννηθεὶς καὶ ἀνατραφεὶς κάλλιον παντὸς ἀλλοδαποῦ ἠδύνατο νὰ κρίνῃ περὶ τῆς μητρικῆς αὐτοῦ γλώσσης. Ἄλλὰ τί εἶπωμεν πρὸς δικαιολόγησιν τοῦ κ. Σταματέλου, ὅστις οὐ μόνον μακρὰν τοῦ Πόντου φαίνεται γεγεννημένος, ἀλλ' οὐδὲ κἂν γιγνώσκει τὰ στοιχειώδη τῆς διαλέκτου τοῦ

(1) Ἴδτε Lautlehre des Pont. σελ. 12 σημ. 3., 18 σημ. 2., 29 σημ. 8 καὶ Περιοδ. ἐλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου 1873—74, 8 σελ. 42, ἐνθα ὁ κ. Ι. Σταματέλος παρᾶγει τὸ ἀρχικῶ ἐκ τοῦ ἄρι καὶ κοῦβ (ἀκούω!) καὶ 1874—75, 8 σελ. 313 περὶ τῶν; ἀγέρας, ἄγορος, γαῖμα, καίγω.

(1) Ὡστε τοῦλάχιστον οἱ τοῦ Πόντου κάτοικοι! εἰσιν ἀπηλλαγμένοι τῆς τῶν ἐρασμακῶν μομφῆς ἐπὶ τῷ ἰωτακισμῷ.

Πόντου, τῆς ὁποίας λεξιλόγιον ἔσχε τὴν τέλμη-
 νη ἵνα δημοσιεύσῃ: Ἀληθῶς ἀξιοκατάκριτοι
 οἱ τολμῶντες νὰ πηδῶσιν ὑπὲρ τὰ ἰσακμημένα
 καὶ ν' ἀναλαμβάνουσι βάρη δυσανάλογα τῶν
 δυνάμεων αὐτῶν ἱζητοῦντες ἵνα ἀποδείξωσιν,
 ὅτι τὰ πάντα δύνανται: διότι καὶ ἐὰν ἐπὶ τινα
 χρόνον εὐδοκιμήσωσιν αἱ ἐπίπλαστοι γνώσεις
 καὶ ἐπιδείξεις αὐτῶν, ἐπὶ τέλους ἀποδειχθή-
 σεται ἡ ἀλήθεια. Οὐδόλως ἀρνούμεθα, ὅτι τὸ
 errare est humanum, ἀλλ' οὐδεὶς ὁ μὴ
 ἀνομολογῶν προσέτι, ὅτι πολλοὶ καὶ διάφοροι
 ὑπάρχουσι βαθμοὶ τοῦ σφάλλεσθαι, ἀναλόγως
 τῶν ὁποίων καὶ διάφορος σχηματίζεται ἰδέα.
 ἄλλως τε ἄλλο τὸ λεληθότως καὶ ἄλλο τὸ ἐν
 ἐπιγνώσει χάριν ἰδιοτελοῦς τινος σκοποῦ σφάλλ-
 λεσθαι. Ἦδη τοῦ κυρίου ἡμῶν θέματος ἐπι-
 λαμβανόμενοι πεποιθήμεν, ὅτι, ἐξ ὅσων θέλο-
 μεν εἰπεῖ, καταδειχθήσεται, ὅτι ὁ κ. Σταμα-
 τέλος ἐν τῷ «Παρνασσῷ» οὐ μόνον οὐδὲν σχε-
 δὸν ἀληθές εἶπεν, ἀλλὰ καὶ ὡς πάντῃ ἀδαῆς
 τῆς ἡμετέρας διαλέκτου καὶ τοῦ ἐπιστημονι-
 κῶς ἐργάζεσθαι ἀποδεικνύται.

Ἐν σελίδι 310 παράγει τὸ τοπικὸν ἐπίρ-
 ρημα *ἀδᾶ* (=ἔδῶ) ἐκ τοῦ συνήθους ἐν τῇ δη-
 μῳδαί ἑλληνικῇ ἔδῶ, ὡς παραδείγματα δὲ τῆς
 μεταπηδήσεως τοῦ ε εἰς α φέρει ἐκ μὲν τῆς
 διαλέκτου τοῦ Πόντου τὰ *ἀκεῖ* (=ἔκει), διαρ-
 μενεῦ (γραπτέον *δαρμενεῦ* = *διερμενεῦ* ἐν
 τῇ σημασίᾳ: συμβουλευέω), ἐκ δὲ τῆς δημῳ-
 δους ἑλληνικῆς τὰ: *ἐλάφι* (=ἔλαφι) καὶ *ἐλα-
 φρός* (=ἔλαφρός): ἀγνοεῖ ὅμως, ὅτι τὸ α ἐν οὐ-
 δενὶ τῶν παραδειγμάτων τούτων προῆλθεν ἐκ
 τοῦ ε· διότι ἐν μὲν τῷ ἡμετέρῳ *ἀκεῖ* τὸ α (1)
 ἐστὶ δεικτικόν, ὡσπερ καὶ ἐν τοῖς: *ἀκεῖνος* τ. ἔ.
ἡ *ἀκεῖνος*, *ἀδοῦτος* (2) καὶ *ἀγοῦτος* (=ἡ
οὔτος), *ἀτύκος* (καὶ συγκεκομμένως *ἀτύκος*) ἐκ
 τοῦ *ἡ* *οὔτικος* (=τοιοῦτος), *ἀτόσον* (ἐκ τοῦ *ἡ*
τόσον): ἀλλ' οὐδὲ τὸ *δαρμενεῦ* ἐστὶ κατὰ λ-
 ληλον παράδειγμα· διότι ὁ φθόγγος α ἐν αὐτῷ
 προῆλθεν ἐκ τοῦ ιε (πρβλ. *ἔδαθεν* τ. ἔ. *ἐδιέθη*
 = *διέθη*), νομισθέντος, ὅτι καὶ ἐνταῦθα πρόκει-
 ται ἡ διὰ πρόθεσις, ὡς ἐν τοῖς: *δαθαίνω* (= *δα-
 θαίνω*), *δάθολος* (= *διάθολος*) καὶ λοιποῖς·
 ἐν δὲ τοῖς κοινῶς *ἐλάφι*, *ἐλαφρός* τὸ ἀρχικόν
 α ὀφείλεται τῷ οὐδετέρῳ πληθυντικῷ ἄρθρῳ
τά: διότι ἐν τοῖς πληθυντικῶς: τὰ ἐλάφια,
 τὰ ἐλαφρά, ἐπειδὴ συμπίπτουσι δύο φωνήεντα,

α καὶ ε, ἐπικρατεῖ τὸ πρῶτον τοῦ δευτέρου ὡς
 ἰσχυρότερον αὐτοῦ (ἴδ. Γ. Χατσοῖδ. *Zum Vo-
 calismus des Neugr. Zeitschrift für vergl.
 Sprachf. N. F. X.* σελ. 365) καὶ οὕτω
 προῆλθεν εἰς μέσον οἱ τύποι *ἐλάφια*, *ἐλά-
 φρά* ἐν μιᾷ λέξει, ἐκ τούτων δὲ ἐπομένως καὶ
 οἱ ἀναρῆροι τύποι: *ἐλάφια*, *ἐλαφρά* καὶ ἐνι-
 κῶς *ἐλάφι*, *ἐλαφρόν*. Τούτων οὕτως ἐχόντων
 ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Σταματέλου ἐκ τοῦ *ἔδῶ* πα-
 ραγωγὴ τοῦ ἡμετέρου *ἀδᾶ* ἀποδεικνύται ἀδύ-
 νατος. Ὁ κ. Θ. Γραμματικίπουλος ἐν τῷ
 «*Εὐξείνῳ Πόντῳ*» (1880, τόμ. 1, σελ. 106)
 ἀποφαίνεται, ὅτι τὸ περὶ οὐ ὁ λόγος *ἀδᾶ* προῆλ-
 θεν ἐκ τοῦ μετὰ τοῦ δεικτικῷ προθέματος α
 ἐκφερομένου *ἔδῶ* (α + ἔδῶ) διὰ κράσεως τῶν
 συμπίπτοντων φωνηέντων α καὶ ε εἰς α, ὡς
 παράδειγμα δ' ἐπιφέρει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ
 τὸ *ἀκεῖνος* ἐκ τοῦ α-*ἐκεῖνος* παράγων καὶ τὸ
ἀκεῖ ἐκ τοῦ α-*ἐκεῖ*. Καὶ πιθανῆ μὲν δύναται
 νὰ θεωρηθῆται ἡ τοιαύτη τῶν τύπων *ἀκεῖνος*
 καὶ *ἀκεῖ* ἑρμηνεῖα (καθ' ὅσον ἀμφοτέρω εἰσιν
 ἐν χρήσει ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν δεῖξιν ὀλίγων ἀφ'
 ἡμῶν ἀπεχόντων καὶ ἐπομένως ὄρατῶν, ἐνῶ
 οἱ τύποι *ἐκεῖνος* καὶ *ἐκεῖ* εἰσιν εὐχρηστοὶ ἐπὶ
 τῶν ἀπόντων καὶ μὴ ὄρατῶν) οὐχὶ ὅμως καὶ
 βεβαία (1): διότι ἐν τῇ διαλέκτῳ τοῦ Πόντου
 ἐπὶ συμπτώσεως τῶν φωνηέντων α καὶ ε ἡ
 διατηροῦνται ἀμφοτέρα, ἢ καταπίνεται τὸ
 πρῶτον ὑπὸ τοῦ δευτέρου (π. γ. τὰ ἔργατα
 = τὰ ἔργα, τ' ἐμὰ ἀντι: τὰ ἐμὰ, τ' ἐλάδᾶ
 ἀντι: τὰ ἐλάδᾶ κτλ. νὰ ἔγραψεν, θὰ ἐπολέμα-
 νεν = θὰ ἐπολέμει κτλ.) ὡστε δὲν δυνάμεθα
 ἵνα παραδεχθῶμεν, ὅτι καὶ τὸ *ἀδᾶ* προῆλθεν
 ἐκ τοῦ α + ἔδῶ. Τὸν τύπον τοῦτον ἀνάγομεν
 ἡμεῖς (ἴδ. *Lautlehre des Pontischen* σελ. 74
 σημ. 1) εἰς τὸ ἀρχαῖον λέγοντες, ὅτι ἐκ τοῦ
 ὠδὶ *ἐπάτω* προῆλθεν ὁ τύπος *ὠδεπάτω*, ἐκ
 τούτου δὲ *ὠδεπάτω* καὶ δι' ἀποκοπῆς τοῦ τελι-
 κοῦ ω (πρβλ. *ἄν* = *ἄνω*, *ἄπᾶν* = *ἐπάνω*)
ὠδεπάτῳ, τελευταῖον δὲ δι' ἀφομοιώσεως τῶν
 φωνηέντων τῆς παραληγουσῆς καὶ προπαρα-
 ληγουσῆς πρὸς τὸ τῆς ληγουσῆς α (πρβλ. *βο-
 λόν* = *βελόνιον*, *ἔμποδος* = *ἔμπαϊδος*, *ἔγγυος*,
φέβερρος = *φωβερρός*) προῆλθε τὸ σήμερον *ἀδα-
 πάτῳ* = *ἔδῶ* ἐπάνω, *ἄπαξ* δὲ τούτου λεχθέντος

(1) Προῆλθε δὲ τοῦτο κατὰ παραφθορὰν ἐκ τοῦ *ἡ* ὡ-
 σαύτως λεγομένου.

(2) ἴδ. *Lautlehre des Pont.* σελ. 24, 67, 90 ἐν
 σημ., 111 καὶ 112 ἐν σημ.

(1) Πιθανώτερα φαίνεται ἡμῖν ἡ ἑξῆς ἑρμηνεῖα· ἐπειδὴ
 δηλ. λέγομεν *ἀδοῦτος* καὶ *ἀγοῦτος* (μετὰ τοῦ δεικτικῷ
 προθέματος α) ἐπὶ τῶν πλησίων ἡμῶν εὐρισχομένων, κατ'
 ἀναλογίαν εἶπομεν καὶ *ἀκεῖνος*, ἐπομένως δὲ καὶ *ἀκεῖ* μετὰ
 τοῦ α ἐν ἀρχῇ πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν τύπων *ἐκεῖνος*
 καὶ *ἐκεῖ*.

εἶπομεν καὶ ἰδά. Ἄλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὄδε μετὰ τοῦ ἀπέσ' (τ. ἔ. ἀπό ἔσω = μέσα) δυνάμεθα νὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἰδά διὰ τῶν τύπων ὄδ' ἀπέσ', ἰδα πέσ', ἰδαπέσ' (ὡς πρὸς τὸν τόνον πρβλ. ἐξ ἀπέσ' ἀντὶ ἐξ' ἀπέσ'.

Ἐν σελ. 310 θεωρεῖ τὴν τριτοπρόσωπον ἀντωνυμίαν ἄθε, τὴν ἐπὶ οὐδετέρου μόνον γένους ἐν τῇ σημασίᾳ: αὐτοῦ εὐχρηστον, ὡς ἀπήχημα ἀσήμαντον, ἀπλῶς εὐφωνίως ἐνεκα τιθέμενον, εἰς ἐπιμαρτυρίαν δὲ φέρει τὴν λέξιν ἐθές ἐν τῷ στίχῳ «Παραδόσου τὸ λοιπὸν ἐθές καὶ ἄρησ' τὸ δακτυλίδι» ἐκ τινος ἕσματος ὑπὸ τοῦ Legrand δεδημοσιευμένου. Ἄλλ' ἤδη διδαχθήτω, ὅτι ἡ ἡμετέρα διάλεκτος οὐδὲν τοιοῦτον ἀπήχημα κέκτηται, ἀλλὰ μεταχειρίζεται ἐπὶ τῆς ἐνικῆς γενικῆς τοῦ οὐδετέρου τῆς τριτοπρόσωπου ἀντωνυμίας τοὺς ἐγγλιτικούς τύπους: ἄθε καὶ ἄθεσ, ἄρθε καὶ ἄρθεσ, ἄρτε καὶ ἄρτεσ (ἐν δὲ Κερασσοῦντι ἄρτερ), οἷτινες νομίζομεν, ὅτι προῆλθον ἐκ τοῦ ὀμηρικοῦ ἔθει καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ἀντωνυμίας ἀτὸς ἢ αὐτόσ, ὡς ὁ κ. Ι. Βαλαβάνης (Εὐξ. Πόντ. 1880-81 φυλλ. 16) φρονεῖ: διότι ἐκ τοῦ τύπου τῆς γενικῆς ἀτ' (= αὐτοῦ) πῶς ἦν δυνατόν, ἵνα προέλθωσιν οἱ ἀνωτέρω διάφοροι τύποι; Ἡμεῖς τοῦλάχιστον πιθανώτερον θεωροῦμεν, ὅτι τὸ ὀμηρικὸν ἔθει, ἀφοῦ παρερθάρη εἰς ἄθε πρὸ ἐπιφερομένου σ (π. γ. τὸ μᾶτ' ἂθε ἴς ἐμὲ ἐν' = τὸ ὁμαχτιὸν του εἰς ἐμὲ εἶναι), προσελαβεν ἔπειτα ἐν τέλει (πρβλ. ἀτότεσ, ἄμποτεσ ἀντὶ: ἀτότε = τότε, ἄμποτε) ἐγένετο ἄθεσ χωρὶς ὅμως παντελῶς νὰ ἐκλείψῃ καὶ ὁ τύπος ἄθε. Ἄλλ' ἴσως ἤθελε τις ἐρωτήσῃ, πῶς ἐρμηνεύεται τὸ ρ ἐν τοῖς ὡσαύτως εὐχρηστοῖς τύποις ἄρθε καὶ ἄρθεσ, ἄρτε καὶ ἄρτεσ. Πρὸς τοῦτο ἀπαντῶντες λέγομεν, ὅτι ἡ διάλεκτος τοῦ Πόντου φέρει καὶ ἕτερον παράδειγμα παρασίτου ρ πρὸ τοῦ θ ἐν τῷ αἰγροῦ τ. ἔ. αἰθριάζει, γίνεται αἰθριός: (ἴδε Lautlehre des Pontischen σελ. 117). Μόνον ὁ μετὰ τοῦ ρ τύπος ἄρτερ παρὰ τοῖς Κερασσοῦντιοῖς ὁ ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Βαλαβάνη (Εὐξ. Π. 1880-81 φυλλ. 16 σελ. 254) ἀναφερόμενος παρέχει δυσκολίαν τινά, ἐφ' ὅσον ἀγνοοῦμεν, ἂν ἐν τῷ ἰδιώματι τῶν Κερασσοῦντιων ὑπάρχουσι λέξεις φέρουσαι ρ ἀντὶ τοῦ τελικοῦ ρ. Σημειωτέον προσέτι, ὅτι ἡ ἀντωνυμία αὕτη εὐρηται καὶ ὑπὸ τοὺς τύπους -εθέσ καὶ -εθίς, -ερθέσ καὶ -ερθίς, ἀλλὰ μόνον ἐν συνθέσει μετὰ τῆς ἐνικῆς γενικῆς, τ' ἐκεινοῦ (= τὸ ἢ τὰ ἐκεῖνου) ἢ τ' ἀκεινοῦ, τ' ἀτουνοῦ (= τὸ ἢ τὰ αὐτοῦ) ἢ τ' ἀβουτουνοῦ (= τὸ ἢ

τὰ αὐτοῦ) ἐπὶ οὐδετέρου γένους: διότι λέγομεν τ' ἐκεινεθέσ (1) καὶ τ' ἐκεινεθίς πρὸς τοῖς: τ' ἐκεινερθεῖς, τ' ἐκεινερθίς. ὁμοίως τ' ἀκεινεθέσ καὶ τ' ἀκεινεθίς, ἢ τ' ἀκεινερθεῖς καὶ τ' ἀκεινερθίς. ὡσαύτως δὲ λέγομεν: τ' ἀτουνεθέσ καὶ τ' ἀτουνεθίς ἢ τ' ἀτουνερθεῖς καὶ τ' ἀτουνερθίς πρὸς τοῖς: τ' ἀβουτουνεθέσ καὶ τ' ἀβουτουνεθίς ἢ τ' ἀβουτουνερθεῖς καὶ τ' ἀβουτουνερθίς.

Ἐν σελίδι 310 παράγει τὸ ὀμοιωματικὸν ἄμιον (= ὡς, καθὼς), ὅπερ καὶ ἄμιον λέγεται, ἐκ τοῦ μόνου, ὁ δὲ κ. Θ. Γραμματικὸπούλος (Εὐξ. Π. 1880-81 σελ. 106) ἐκ τοῦ ἄμα: ἀλλ' ἀμφοτέρω ἐσφαλλόνται: διότι τὸ ἄμιον οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, εἰμὴ τὸ ἀρχαῖον ὄμιον παρ' Ἑσυχίῳ οὕτως ἐρμηνευόμενον: ὄμιον ἐν τῷ αὐτῷ, ὄμοιον (ἴδ. Lautlehre des Pontischen σελ. 5).

Ἐν σελίδι 311 παρενόησεν ἡ ἐσφαλμένον παρέλαβε παρὰ τοῦ Passow (527) τὸν στίχον «Ἐμάγεψαν τὴν ἀγαπῶ κ' ἐπῆραν τὴν ἌΝ θέλω»

διότι ἀντὶ τῆς ἀντωνυμίας τινὰν (= ἐκεῖνη, ἦν πρβλ. τινὰν θέλετε κ' ἐν' ἀδὰ = ἐκεῖνος, ὃν θέλεις οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα) ὑπέλαβεν αὐτόσ ἢ καὶ ὁ Passow, ὅτι καὶ ἐνταῦθα γραπτέον τὴν ἂν ὡς ἐν τῷ: τὴν ἀγαπῶ (= ἐκεῖνη, ἦν ἀγαπῶ). Εἰς τοῦτο τὸ λάθος βεβηλῶς δὲν ἤθελε περιπέσει ὁ γράψας, ἂν ἐσκέπτετο, ὅτι, ἂν ὡς ἐν τῷ: τὴν ἀγαπῶ (τ. ἔ ἐκεῖνη, ἦν ἀγαπῶ) εἶχομεν καὶ ἐν τῷ: τινὰν θέλω (= ἐκεῖνη, ἦν θέλω) τὴν δεικτικὴν ἀντωνυμίαν τὴν, τότε κατὰ τό: τὴν ἀγαπῶ, ἔπρεπε νὰ ἐλέγομεν οὐχί: τινὰν θέλω, ἀλλά: τὴν θέλω, τοῦθ' ὅπερ ἀνήκουστον ἐν τῇ ἡμετέρῃ διαλέκτῳ.

Λίαν ἐσφαλμένως συσχετίζουσι τὴν λέξιν ἀνέτερον = πλῆρον ὁ μὲν Passow πρὸς τὸ τῆς ἀρχαίας ἔτερον (!), ὁ δὲ κ. Θ. Γραμματικὸπούλος (Εὐξ. Π. 1880-1 φυλλ. 7 σελ. 107) πρὸς τὸ ἐξαιρετικὸν ἀνευ ὡς συγκριτικὸν αὐτοῦ (!). Ἡμεῖς ἀδιστακτικῶς πιστεύομεν, ὅτι ἀνέτερον οὐδὲν ἄλλο ἐστίν εἰμὴ ἀνώτερον. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν τοῦ ω μεταπήδησιν εἰς ε παραβάλλομεν τὰς λέξεις καθέτερον (= κατώτερον), ἄθρεπος καὶ ἄρθεπος = ἀνηρωπος, ἀλεπτός (ἀντὶ ἀλωπός) = ἀλώπηξ κτλ. περὶ

(1) Ἐν τισὶ χωρίοις τῆς Χαλδίας, οἷον ἐν Κρωμῆν, Βαρενοῦ κτλ. εἰσὶν εὐχρηστοὶ οἱ τύποι: τ' ἐκεινεθέ καὶ τ' ἀβουτουνεθέ, τ' ἐκεινεθί καὶ τ' ἀβουτουνεθί, τ' ἐκεινεθεί, καὶ τ' ἀβουτουνεθεί (κατὰ μετὰθεσιν ἐκ τῶν: τ' ἐκεινεθί, τ' ἀβουτουνεθί), τελευταῖον δὲ τ' ἐκεινεθεί ἐκ τοῦ: τ' ἐκεινεθεί κατ' ἀποβολὴν τοῦ ν πρὸ τοῦ θ (πρβλ. ἀθά = ἀνάθ, ἄνη).

ὄν ἐπραγματεύθημεν ἐν τῇ Lautlehre des Pontischen, σελ. 20, 15).

Ἐν σελ. 311 κακῶς κεῖται ἀπερδάλιον ἀντὶ ἀπαρδάλιον καὶ ἐρμηκεύεται ἐσφαλμένως διὰ τοῦ παρδάλιον, πεποικιλμένον· ἡ λέξις συνώνυμος τῷ ἀκλερος (= ἄκλῆρος, ἀκλῆρονόμητος) οὕσα οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ, εἰμὴ ἀδέσποτος, οὐχὶ δὲ καὶ κακότητος, ὡς ὁ κ. Θ. Γραμματικόπουλος (Εὐξ. Π. 1880-81, φύλλ. 7 σελ. 107) ἀποφαινεται. Περὶ τῆς ἑτυμολογίας τῆς λέξεως οὐδὲν θετικὸν γινώσκουμεν.

Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι γράφει ὁ κ. Ι. Σταματέλος γνεφίω ἀντὶ ἐγγεφίω· καὶ τοῦτο μὲν τὸ σφάλμα ὑπέδειξεν ἤδη ὁ κ. Θ. Γραμματικόπουλος (Εὐξ. Π. φύλλ. 7, σελ. 107), περιέπεσεν ὅμως εἰς τὸ λάθος τοῦ νὰ ἐκλάβῃ τὸ ἐγγεφίω μόνον ὡς μεταβατικόν, ἐνῶ τὸ αὐτὸ ῥῆμα μεταχειρίζομεθα καὶ ἀμεταβάτως ὡς τὸ ἐγγεφῶ. Πολλῆς ὅμως ἀπορίας ἔξιον, ὅτι ὁ κ. Ι. Σταματέλος αὐτόθι πρῶτος αὐτός διδάσκει, ὅτι δῆθεν ἡ Τραπέζουοντία διάλεκτος πολλὰκις ποιεῖται χρῆσιν τοῦ παρατατικοῦ ἀντὶ τοῦ ἀορίστου, ἐνῶ ἡμεῖς τοῦλάχιστον ἐν οὐδενὶ ἰδιώματι τῆς διαλέκτου τοῦ Πόντου ἠδυνήθημεν νὰ εὐρωμεν τοιοῦτὸ τι. Οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερόμενοι στίχοι:

Ἐκτύπησεν (1) ἡ μαστραπᾶ κ' ἐγγέριζεν ὁ δράκων [P. 500].
Τὸ δάκρον ἀτῆς ἔσταξεν κ' ἐγγέριζεν Ἀκρίτας [P. 440].
Ὁ Γιάννης ἐπεπύριζεν καὶ ἔς τὸ πηγάδ' ἐπῆγεν [P. 510].

οὐδαμῶς δύνανται ἵνα ὑποστηρίζωσι τὴν ἐσφαλμένην αὐτοῦ θεωρίαν· διότι ἐν αὐτοῖς διορθωτέον τὸ μὲν ἐγγέριζεν εἰς ἐγγέρισην (διὰ τοῦ η) ἢ ἐγγέριξεν (διὰ τοῦ ι), τὸ δὲ ἐπεπύριζεν εἰς ἐπεπύριξεν. Ὅτι δὲ οὐδαμῶς λέγεται ἐπιπυριζῶ, ὡς καὶ ὁ κ. Θ. Γραμματικόπουλος ὑπέδειξεν (Εὐξ. Πόντ. 1880-81, φύλλ. 7, σελ. 107), ἀλλὰ ἀποπυριζῶ, κατανοεῖται εὐκόλως, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ ἀρχικὸν ε ἐν τῷ ἐπεπύριξεν ἐστὶ δευτέρα συλλαβικὴ ἀύξησις.

Ἐν σελ. 312 ἐκλαμβάνει τὸν τύπον δῆγ'νε (= δίδουσιν) ὡς προσελθόντα κατ' ἀποκοπὴν ἐκ τοῦ κοινοῦ δίδουνε· ἡμεῖς ἀποφαινόμεθα, ὅτι ὁ τύπος οὗτος ἐγένετο κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ δῆγ'ονε, τρίτου πληθυντικοῦ προσώπου τοῦ δῆγ'ω, ὅπερ προῆλθεν ἐκ τοῦ δῆλω δι' ἐκκρούσεως τοῦ δευτέρου δ (2) καὶ δι' ἐπενθήσεως

ἔπειτα ἐνὸς γ χάριν εὐφωνίας (πρὸβλ. ἀκούγω, καίγω, κλαίγω κτλ. Lautlehre des Pontischen σελ. 112) καὶ πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεως μετὰ τοῦ ἀριθμητικοῦ δύο.

Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι τὴν λέξιν δίκλοπος συνώνυμον τῷ διαρῶσωπος οὕσαν παρὰγει ἐκ τοῦ διάκλοπος ἐσφαλμένως· διότι ἂν πράγματι ὁ ἀρχικὸς τύπος ἦτο διάκλοπος, οὗτος κατὰ τοὺς φηρολογικὸς νόμους τῆς ἡμετέρας διαλέκτου δὲν ἠδύνατο νὰ μεταβληθῇ, εἰμὴ εἰς δᾶκλοπος ἢ δέκλοπος (ἴδε Lautlehre des Pontischen σελ. 9, 6, καὶ 10, 31.)

Αὐτόθι ἴσως ἐσφαλμένως παρὰ τοῦ Le-grand παραλαβὼν ἢ καὶ ὁ ἴδιος μεταστρέψας γράφει:

Ἄκουσ' ντὸ λέγνε τὰ πουλιά, ἄκουσ' ντὸ κελαιδούνε,
ἀντὶ

Ἄκούς' ντὸ λέγ'νε τὰ πουλιά, ἀκούς' ντὸ κελαιδούνε;

Φαίνεται λοιπὸν ἀγνωῶν, ὅτι ὁ ἀόριστος τῆς προστακτικῆς τοῦ ἀκούγω παρ' ἡμῶν ἐστὶν ἄκ'σον (ἀντὶ ἄκουσον) καὶ οὐχὶ ἄκουσ'.

Αὐτόθι προσέτι γράφει ἐνδῶκεν (διὰ τοῦ ο μικροῦ)=ἐκτύπησεν, ἀγνωῶν, ὅτι ὁ τύπος οὗτος προῆλθεν ἐκ τοῦ ἐνεδῶκεν (ἀντὶ ἐνέδωκεν)· πάντη δὲ γελοία ἀποδεικνύται ἡ ὑπὸ τοῦ Passow συσχέτισις τῆς λέξεως πρὸς τὸ ἐντεῖνω.

Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι ἀντὶ ἐπρομοιράγαν (=διεμοιράσθησαν) γράφει ἐσφαλμένως ἐπρομοιράγαν, οὕτως ἴσως παρὰ τοῦ Passow παραλαβὼν:

Μάννα ἐρράγεν οὐρανὸν (1) κ' ἐπρομοιράγαν τ' ἄστρα [P. 522].

κακῶς δὲ νομίζει, ὅτι ὁ τύπος οὗτος ἐστὶ παθητικὸς ἀόριστος τοῦ προμοιράζω (γραπτέον προμοιράζω) καὶ οὐχὶ προμοιράζουμαι (ἴδε Lautlehre des Pontischen σελ. 22 σημ. 1).

Περὶ τοῦ τύπου ἐτραλίγειν (κακῶς κεῖται ἐν σελ. 313 ἐτραλίγειν) ὁρθῶς παρετήρησεν ὁ κ. Θ. Γραμματικόπουλος (Εὐξ. Π. 1880-81 φύλλ. 7, σελ. 107), ὅτι ἡ λέξις σημαίνει ἐσεισθῆ, ἐσαλεύθῃ, ἐταράχθῃ, οὐδεμίαν δὲ σχέσιν ἔχει πρὸς τὸ τραλίος. Προσθετόν ὅμως, ὅτι σημαίνει καί: ἐσκοτισθῆ· πρὸβλ. Πτωχοπροδρ. Λ, 198.

« Καὶ μόνον ἔασον μικρὸν μὴ τραλισθῇ τὸ φῶς μου ».

(1) Διορθωτέον ἴσως καὶ τοῦτο: ἐκτύπησεν ἢ ἐχτύπησεν.

(2) Πρὸβλ. δάσκαλος ἐκ τοῦ διάσκαλος ἀντὶ διδάσκαλος, δασκεῖω ἐκ τοῦ διασκεῖω ἀντὶ διδασκεῖω, ἐκ δὲ

τῆς ἀρχαίας τραγωδιδασκαλος ἀντὶ τραγωδιοδιδασκαλος καὶ ἀμφοτέρως ἀντὶ ἀμφοτερές.

(1) Γραπτέον οὐρανὸν μετὰ δασέως πνεύματος διότι κεῖται ἀντὶ ὁ οὐρανόν.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν τύπον ἐπιτάγει (= ἀ-πεσπάζθη) ἐν σελ. 313 σημειωτέον, ὅτι ὁ κ. Θ. Γραμματικόπουλος (Εὐξ. Π. 1880-81 φυλλ. 7, σελ. 108) παρετήρησε μὲν ὀρθῶς τῷ κ. Ι. Σταματέλῳ, ὅτι ὁ τύπος οὗτος οὐκ ἔστιν ἐνεργητικὸς ἀλλὰ παθητικὸς, περιέπεσαν ὅμως καὶ οὗτος εἰς τὸ λάθος τοῦ νὰ θεωρήσῃ αὐτὸν ὡς παθητικὸν ἀόριστον β' προσελθόντα ἐκ τοῦ τύπου ἐξεπάγη. Καθ' ἡμᾶς τὸ ἐπιτάγει ἐστὶ παθητ. ἀορ. β' τοῦ ῥήματος ἐπιτάγομαι ἢ ἐπιτάσσομαι, οὐ τὸ ἐνεργητικὸν ἐπιτάγω = ἐκσπάνω (ἴδε Lautlehre des Pontischen σελ. 47 καὶ 108). Ὁ δὲ τύπος ἐπιτάγομαι οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ ἐκπήγνυμι, ἀλλὰ θεωρητέος ὡς ἐνεστώς παθητικὸς ὑστερογενῆς, σχηματισθεὶς ἐκ τοῦ ἀορ. β' ἐπιτάγι (πρὸβλ. ἐπέθανα, ἀποθάνω, ἔφυγα, φέγομαι), ὅστις ἐσχηματίσθη μετὰ τοῦ γ' κατὰ τὴν ἐσπάζω (ἐσπάζομαι), ἐφελίγια (φυλάζομαι) κτλ. (ἴδε Lautlehre des Pontischen σελ. 22 σημ. 1). Περὶ τῆς λέξεως ζυγομάτης (ἐν σελ. 313) παρατηρήτέον πρῶτον μὲν, ὅτι λέγεται ζυγομάτες, δεύτερον δέ, ὅτι ἀπίθανον, ὅτι σημαίνει ζυγὸν (μέρος τοῦ ἀρότρου) ὡς ὁ κ. Ι. Σταματέλος ἀποφαίνεται, ἄλλως τε ἔχομεν ἤδη τὴν λέξιν ζυγόν.

Ἐσφαλμένως προσέτι νομίζει αὐτόθι, ὅτι τὸ τελικὸν ι ἐν τῷ κί (τ. ἔ. οὐκί = οὐχί) ἐστὶν ἀπήχημα ἄγνωστὸν φαίνεται, ὅτι ἀντὶ τοῦ ἀρνητικοῦ οὐ, οὐκ μεταχειριζόμεθα τὸ Ἴωνικὸν οὐκί (= οὐχί), ὅπερ ἐπαμύνου φωνήεντος γίνεται οὐκ'.

Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι διδάσκει μὲν ὀρθῶς, ὅτι ὁ τύπος κά' (= κάτω) παρέφθαρται ἐκ τοῦ τοπικοῦ ἐπιρρήματος κάτω, οὐδὲν ὅμως ἀναφέρει περὶ τοῦ αἰτίου τῆς παραφθορᾶς αὐτοῦ. Ἡμεῖς φρονοῦμεν, ὅτι τὸ: κάτω κατ' ἀρχᾶς μὲν παρεφθάρη εἰς κάτ' (ἴδε Lautlehre des Pontischen σελ. 95 σημ. πρὸβλ. καὶ ἄν' = ἄνω, ἔξ' = ἔξω), εἶτα δε, ἐπειδὴ ἐν τῇ προφορᾷ συνέπεσε πρὸς τὴν ἀόριστον ἀντωνυμίαν κάτ' = κάτι (πρὸβλ. τὰ κάτ' ἐκ' σεῖς = τάχα κάτι ἤκουσας), πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως παρεφθάρη ἔτι μᾶλλον καὶ κατήντησεν εἰς τὸν σμυερνὸν τύπον κά. Ἐσφαλμένως νομίζει ὁ αὐτός, ὅτι ὁ τύπος ψ' γή (= ψυχή) ἐγένετο κατ' ἀποκοπὴν ἐκ τοῦ ψηγή ὡς ὁ κ. Θ. Γραμματικόπουλος (Εὐξ. Π. 1880-81 φυλλ. 7, σελ. 108) ὀρθῶς παρετήρησεν, ὁ τύπος προήλθε διὰ συγκοπῆς τοῦ υ καὶ ἀφομοιώσεως τοῦ ψ' πρὸς τὸ ὡς sch προφερόμενον γ' πρὸ τῶν φθόγγων εκ καὶ ι. Ὁ δὲ παρεφθαρμένος

τύπος αἴρ' (= αἴριον), ὃν προσεπιφέρει ὁ κ. Ι. Σταματέλος, ἡμῖν τοῦλάχιστον πάντῃ ἄγνωστος τυγχάνει ὧν ἡμεῖς γινώσκουμεν τοὺς τύπους αἴρι καὶ αἴριον (πρὸβλ. αἴριον ἔρται τ' ἀγλώρη...) οὐχὶ ὅμως καὶ αἴρ'.

Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι (313) ἀναφέρων στίχους τινὰς ἐκ τοῦ Legrand καὶ Passow νομίζει, ὅτι ἀνεῦρεν ἐν αὐτοῖς τὰ ἀπηχήματα κε, κεν, κί, ἀγνωστὸν δ', ὅτι πρόκειται ἐν αὐτοῖς ὁ συμπλεκτικὸς σύνδεσμος καί, ὅστις πολλὰκις τίθεται πλεοναστικῶς χάριν τοῦ μέτρου. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸ κεν ἐν τῷ στίχῳ:

Καὶ τὰ καλὰ τὰ κύματα θελεῖ κεν γειτονίαν [P. 527]

παρατηροῦμεν, ὅτι κακῶς κεῖται ὡς ἔχει μετὰ τοῦ κεν καὶ ἐπομένως ἀντὶ τοῦ: κεν γειτονίαν γοαπτέον: καὶ γειτονίαν.

Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι γράφει κλώσσομαι ἀντὶ κλώσσομαι, ἐν δὲ τῇ ἐπομένῃ (σελ. 314) συσχετίζει τὸ ῥῆμα τοῦτο πρὸς τὸ κελώσσομαι (= κελόσομαι): ἡμεῖς ὅμως διατεινόμεθα, ὅτι κλώσσομαι οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, εἰμὲν τύπος τοῦ κλώθω παθητικὸς, (1) ὡς καὶ ὁ κ. Θ. Γραμματικόπουλος (Εὐξ. Πόντ. 1880-81 φυλλ., 7 σελ. 108) ὀρθῶς παρετήρησεν.

Περὶ τῶν λέξεων λίθας καὶ μάραντον παρετηρήθησαν τὰ δέοντα ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Γραμματικόπουλου (Εὐξ. Π. 1880-81 φυλλ. 7 σελ. 108).

Ἐν σελίδι 314 κακῶς γράφει ματογώσιαμα καὶ ἐσφαλμένως ἐρμηνεύει διὰ τοῦ ὀμματοκατέβασμα, κρῦψιμον τῶν ὀρθακλιῶν ἢ λέξις οὐδὲν ἄλλο σημαίνει, εἰμὲν ὅτι καὶ τὸ ματοτέριμα (τ. ἔ. ὀμματοτήρημα) = βλέμμα, ἐστὶ δὲ σύνθετος ἐκ τοῦ ὄμμα καὶ τῆς λέξεως γόσειμα (τ. ἔ. γόσειμα) ῥηματικοῦ τοῦ γοσειώ, ὅπερ δηλοῖ ζεύγημα καὶ ἐστὶν ἐκ τῶν ῥημάτων ἐκείνων, ὅσα ῥίξαν μὲν φέρουσι τουρκικὴν, κατὰ μὲν δὲ ἐλληνικὴν ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν τοῦ γ' μεταπήδησιν εἰς γ' παραβάλλομεν τὰς λέξεις: ῥεράν', τὸ (τ. ἔ. ὀριγάνιον = ὀριγανός), τάρραντον, τὸ (ἀντὶ τραχανόν) καὶ καθεξής [ἴδε Lautlehre des Pontischen σελ. 47, 2]. Ἡ τοῦ ῥόω (ῥώννημι) παραγωγή τοῦ κ. Ι. Σταματέλου ἐστὶν ὅλως ἀβάσιμος.

Περὶ τῶν ὑποκοριστικῶν μαγαλάπον, νερόπον, γορόπον, πουλάπον κτλ. παρετηρήθησαν τὰ δέοντα ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Γραμματικόπουλου (Εὐξ. Π. φυλλ. 8 σελ. 117). Ὁ δὲ τύπος

(1) Πρὸβλ. ἀναγώθω (= ἀναγιγώστω), ἀναγιγώσσομαι, ἀλιέθω, ἀλιέσσομαι.

πρόβα (= πρόβατον) ἀμφίβολον, ἂν παρεφθάρη ἐκ τοῦ πρόβατον· ἡμεῖς κλίνομεν μᾶλλον ἵνα πιστεύσωμεν, ὅτι ἐστὶν ἕτερος ἀρχαῖος δημῶδης τύπος ἀντὶ τοῦ πρόβα, καθ' ὅσον μάλιστα εὐρήται ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ ἡ πληθ. δότ. πρόβασιν (1) ἀντὶ πρόβάτοις.

Πολλοὺ τοῦ θαυμασμοῦ ἄξιον, ὅτι καὶ νέους καὶ δὴ πάντη ἀλλοκότους τύπους παρεισάγει ὁ κ. I. Σταματέλος πρῶτος αὐτὸς τοιοῦτους σχηματίζων τίς οἶδε, κατὰ τίνα κανόνα· διότι, ἐπειδὴ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ: εἶνος γροισοῦ (= ἐνὸς ἔτους), λέγομεν καὶ εἶνος μηνοῦ (= ἐνὸς μηνός), εἶνος ἡμεροῦ (= μιᾶς ἡμέρας), ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου φαίνεται, ὅτι παρασυρθεὶς ὑπέλαθεν, ὅτι ὑπάρχει καὶ ὀνομαστική: ὁ μερὸς (ἀντὶ ἡ ἡμέρα) καὶ ὁ νεκτὸς (ἀντὶ ἡ νύχτα). Ἐσφαλμένῃ δὲ καὶ ἡ γνώμη αὐτοῦ, ὅτι ἡ λέξις: ἡ φαλή ἐγένετο κατ' ἐναλλαγὴν τοῦ γένους τοῦ οὐδετέρου: τὸ φαλή· διότι οὐδεμία ἀνάγκη πρὸς τοιαύτην ἐναλλαγὴν ὑπῆρχεν, ἀφοῦ ἤδη τὸ φαλή καλεῖται καὶ παρ' ἡμῖν: τὸ φαλή. Διδαχθῆτω λοιπὸν ἤδη, ὅτι ἡ λέξις φαλή ὡς θηλυκόν, εἰ μὴ ἐγένετο ἐκ τοῦ φαλή, καταβίβασθέντος τοῦ τόνου (2) γάρων τοῦ μέτρου, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὀμηρικὸν φαλότης, οὗ καὶ τὴν σημασίαν φέρει· διότι καὶ αὕτη σημαίνει τὸν ἔρωτα, τὴν ἀγάπην, τὴν ἐρωμένην.

Περὶ δὲ τοῦ τύπου ἡ περιρῶ ἀγνοοῦμεν, πῶθεν παρελάθεν αὐτόν· ἡμεῖς τοῦλάχιστον γινώσκουμεν, ὅτι ἐν μὲν Χαλδίᾳ λέγουσιν ὁ πουροῦς (ἐκ τοῦ ὁ πρωῖνός) τ. ἔ. τὸ πρωῖ, ἡ αὔριον καὶ ἐπιρρηματικῶς πουροῦ (τ. ἔ. πρωῖνῶ) = αὔριον, ἐν δὲ Τραπεζοῦντι λέγουσιν ἡ περιρῶ οὐσιαστικῶς καὶ περιρῶ ἐπιρρηματικῶς. Οἱ τύποι οὗτοι ἐξάπαντος ἐγένοντο ἐκ τοῦ ἐπιθέτου πρωῖνός, ὡς ἔχομεν δεῖξει ἐν τῇ Lautlehre des Pontischen σελ. 31 καὶ 72. Σημειωτέον, ὅτι ἐν Χαλδίᾳ ἔχομεν καὶ τὸ ἐμπρόθετον ἀπὸ πουροῦς καὶ ἀπὸ πουροῦς (τ. ἔ. ἀπὸ πρωῖνός) ἐν τῇ σημασίᾳ: ἀπὸ τὸ πρωῖ, ἀπὸ πρωῖας.

Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι (314) ἐσφαλμένως ἐλαμβάνει καὶ ἐν τῇ ἐγγλιτικῇ ἀντωνυμίᾳ (ἐ)σουσι (τ. ἔ. ἐσῶν = ὑμῶν) τὸ τελικὸν ἡ ὡς ἀ-

πήγημα. Εἰς τὸ λάθος τοῦτο βεβαίως δὲν ἤθελεν ὑποπέσει, ἂν ἐγγίνωσκεν, ὅτι ἡ γεν. πληθ. τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας ἐστίν: (ἐ)σουσι ἐγγλιτικῶς (μετὰ τοῦ ἡ), ὡσπερ τοῦ πρώτου προσώπου (ἐ)μουσι καὶ τοῦ τρίτου (ἄ)τουσι. Περὶ τῶν τύπων τούτων παραπέμπομεν εἰς ἑτέραν ἡμῶν διατριβὴν δεδημοσιευμένην ἐν τῷ δευτέρῳ τεύχει τοῦ δευτέρου τόμου τῆς « Ἀθηνᾶς » (περιοδικοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις ἐπιστημονικῆς ἐταιρείας) ἐν σελ. 242 σημ. 1.

Ἐν τῇ σελίδι 315 συγγέει τὸ δεικτικὸν ἡ (πρὸβλ. ἡ τὸ = ἰδοῦ το) ἐν τῷ ἐπιφωνήματι: ἡ ἄλλοι ἐμᾶς, ἡ βάλξ' ἐμᾶς (P. 41) μετὰ τοῦ τελικοῦ συνδέσμου ἡ καὶ τῆς καταλήξεως—ἡ ἐν ταῖς ἀντωνυμίαις: ἐμένα, ἐσένα, τὴν ὁποῖαν κατὰλήξει συσχετίζει πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἡ ἐν τοῖς ἐγώνῃ, ἐμένα. Καθ' ἡμᾶς ἐρμηνεύεται τὸ ἡ ἐν τοῖς ἐμένα, ἐσένα ὡς ἐξῆς: κατ' ἀρχαῖς ἐπατάσσετο τὸ δεικτικὸν ἡ πρὸς μείζονα δεῖξιν εἰς τὴν αἰτιατικὴν ἐκείρον· οὕτω λοιπὸν ἐλέγετο ἐκείρον ἡ (ὡς καὶ σήμερον), εἶτα δὲ ἐξασθενήσαντος καὶ ἐξαφανισθέντος τοῦ τόνου τοῦ ἡ, προῆλθεν ὁ τύπος ἐκείρονα (ἐκείρονα), τελευταῖον δὲ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τοῦτο εἶπομεν καταχρηστικῶς καὶ λέγομεν ἔτι ἐμένα, ἐσένα (ἐν τῇ διαλέκτῳ δὲ τοῦ Πόντου: ἐμέν, ἐσέν καὶ ἐμένα, ἐσένα).

Περὶ τοῦ ἑκαμπαρίζομαι (ἀντὶ ἑκαμπαρίζομαι) παρετηρήθησαν τὰ δέοντα ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Γραμματισοπούλου (Εὐξ. II. φυλλ. 8 σελ. 117, 1880—81).

Ἐν τῇ αὐτῇ σελ. (315) παράγει τὴν λέξιν ὄρομον ἐκ τοῦ ὄρω, ἐνῶ αὕτη καθ' ἡμᾶς ἐγένετο ἐκ τῆς λέξεως ὄραμα (ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ὄνειρον), ἐξομοιωθέντος τοῦ φωνήεντος τῆς παραληγοῦσης πρὸς τὸ τῆς προπαραληγοῦσης [ἴδε Lautlehre des Pontischen σελ. 107, II α']].

Περὶ τοῦ ἐπαναληπτικοῦ παλ', ὅπερ καὶ πα' λέγεται παρατηρητέον, ὅτι τοῦτο δὲν διατηρεῖ πλέον τὴν ἐπαναληπτικὴν αὐτοῦ σημασίαν (διότι ἐπὶ ταύτης λέγομεν ζα' = ζανά, ἄλλο μίαν κ' ἄλλο = ἄλλην μίαν φορὰν καὶ ἄλλην καὶ ἄπλῶς ἄλλο μίαν), ἀλλὰ μετέπεσεν εἰς ὁμοιωματικὴν, ἀντιθετικὴν καὶ ἐλαττωτικὴν σημασίαν:

1) Τίθεται ὁμοιωματικὸς ἀντὶ τοῦ καί, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἐπαναλαμβανόμενον μετὰ τοῦ καὶ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὰ ὁμοιωματικὰ καί . . . καί, π. χ. ἐγὼ πάλ' (λ') θὰ ἔρχου-

(1) Πρὸβλ. Herod. apud Herm. de em. rat. jr. gramm. p. 308.

(2) Πρὸβλ. Σ. Ἰωαννίδ. Ἱστορία τῆς Τραπεζοῦντος σελ. 273 1 βουκολ. ἄσμα στίχ. 2 « οἱ πέντ' ἔδοξαν » ἴσῃ φιλῆν κ' οἱ τρεῖς ἴσῃ ἀγάπην ».

μαι (=καὶ ἐγὼ θὰ ἔλθω), ἀβοῦτο πᾶ(λ') θέλω κα' ἐκεῖνο πᾶ(λ') (=καὶ τοῦτο θέλω καὶ ἐκεῖνο).

2) Κεῖται ἐπὶ εἰρωνείας καὶ συνδέει μετὰ τοῦ καὶ δύο κῶλα πρὸς ἄλληλα, ὧν ἡ σχέσις κυρίως ἐστὶν ἀντιθετικὴ οἷον: ἐγὼ εἰπά σοι ἀέτ' καὶ σὺ πα(λ') ἐπίστευες (=ἐγὼ σοι εἶπον οὕτω καὶ σὺ ἐπίστευσας, ἤτοι ἐγὼ μὲν σοι εἶπον οὕτως, ἀλλὰ σὺ δὲν ἔπρεπε νὰ πιστεύσῃς). Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐπαναλαμβάνεται τὸ πα(λ'), ὅταν ἡ ἔννοια ἀπαιτῆ, ὥστε ἡ δευτέρα ἀντιτιθεμένη καὶ ἀρνητικῶς τῇ πρώτῃ συμπλεκομένη πρότασις νὰ προηγηθῆ αὐτῆς, αὐτῇ δὲ νὰ συνδεθῆ μετ' ἐκείνης ἐναντιωματικῶς καὶ μετ' ἀρνήσεως ὡσαύτως: π. γ. ἐγὼ πα(λ') ἐδώκα σο' ἀτο καὶ σὺ πα(λ') 'κ' ἔπερες ἀ=(καὶ ἐγὼ σοι τὸ ἔδωκα καὶ σὺ δὲν τὸ ἔλαβες, ἤτοι καὶ δὲν τὸ ἐδέχθης μὲν σὺ, ἀλλ' οὐδ' ἐγὼ σοι τὸ ἔδωκα, ἀλλ' οὐδ' ἐγὼ εἶχον σκοπὸν νὰ σοι τὸ δώσω).

3) Τίθεται ἐλαττωτικῶς π. γ. ἐνα ξά' πα' ἀς εἶχεν διάκριον (=τοῦλάχιστον ἀς εἶχεν ὀλίγην διάκριον), τ' ἡμῶν τὸ χρέος ἀτ' πα' νὰ ἐδόνει, ξαρ' καλὸν ἔτορ (=τοῦλάχιστον καὶ τὸ ἡμισυ τοῦ χρέους του ἀν' ἐδίδεν, πάλιν καλὸν ἤθελεν εἶναι).

Τελευταῖον τίθεται μετ' ἀρνήσεως ἐμφαντικῶς, προκειμένου ν' ἀπαντήσῃ τις εἰς ἐρωτησίαν τινα ἢ νὰ δείξῃ, ὅτι ἀποποιεῖται, ἵνα δεχθῆ τι προσφερόμενον αὐτῷ π. γ. κάνεις πᾶ' κ' ἔρθεν (ἄπερ ἐμφαντικώτερον τοῦ: κάνεις κ' ἔρθεν, λεγομένου ἀπολύτως χωρὶς νὰ ἐρωτηθῆ προηγουμένως ἀν' ἡλθέ τις)=οὐδεὶς ἦλθε: Οὕτω λέγοντες: τιδὲν πα' κ' θέλω (=οὐδὲν θέλω), ὅταν προσφέρηται τι ἡμῖν, ἐκφράζομεν ἐμφαντικώτερον, ὅτι ἐκφράζεται διὰ τοῦ: τιδὲν κ' θέλω, ὅπερ ἄλλως τε λέγεται χωρὶς νὰ προσφέρηται τι.

Ἐν σελ. 316 παραδέχεται ὑποκοριστικὴν κατὰ λέξιν *αρι* ἐν τῇ *ράκάνη* (=ὄρος, βουνόν), τὴν ὁποίαν συσχετίζει πρὸς τὸ *ράγις*, *ράγιδιον*. Ἄλλ' ἡμεῖς παρατηροῦμεν πρῶτον μὲν, ὅτι ἐναυῦθα ἔχομεν ὑποκοριστικὴν κατὰ λέξιν *ισο* καὶ οὐχὶ *αριον*, δεῦτερον δέ, ὅτι ἡ λέξις οὐδὲν τὸ κοινὸν φέρει μετὰ τοῦ *ράγις* καὶ *ράγιδιον*, ἀφοῦ μάλιστα ἐκ τοῦ *ράγις* ἔχομεν ἤδη ὑποκοριστικὸν *ράγι'ν* (1) (=ὄρος). Φθουγ-

γολογικῶς δυνάμεθα ν' ἀναγάγωμεν τὸ *ράκάνη* εἰς τὸν τύπον *ὀρκάνιον*, ὑποκοριστικὸν τοῦ ἀρχαίου *ὀρκάνη*.

Ἐν σελ. 316 γράφει *σύρομαι* ἀντὶ *σύρομαι* (=σύρομαι), ἀπατᾶται δὲ νομίζων, ὅτι τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐγένετο ἐκ τοῦ *σύρομαι* τῆ ἐπενηθέσει ἐνός κ. Ἡμεῖς φρονοῦμεν, ὅτι ἐσχηματίσθη ὁ ἐνεστώς τῆς ὀριστικῆς εἰς—*κοῖμαι* κατ' ἀναλογίαν πρὸς ἕτερα ῥήματα οὕτως ἐν τῷ ἐνεστώτι τῆς ὀριστικῆς ἐσχηματισμένα οὕτω λοιπὸν λέγομεν: *σύρομαι*, *ἀλείφρομαι* (=ἀλείφρομαι), *γράφρομαι* (=γράφρομαι), *κάμρομαι* (=κάμρομαι, δουλεύομαι), *ῥέγρομαι* (=ῥέγρομαι) κτλ. κατὰ τὰ *δουλεύομαι* (ἐκ τοῦ *δουλεύομαι*=*δουλεύομαι*), *παιδεύομαι* (ἐκ τοῦ *παιδεύομαι*=*παιδεύομαι*) κτλ.

Περὶ τοῦ *ταρτανίζω* ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι παρατηρήθησαν τὰ δέοντα ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Γραμματικοπούλου (Εὔξ. Π. 1880-81, φυλλ. 8, σελ. 118).

Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι κακῶς γράφει *φτάγω*, ἀντὶ *εὔτάγω*, ἀγνοῶν δέ, ὅτι ὁ τύπος οὗτος προῆλθεν ἐκ τοῦ *εἰθειάω* (πρβλ. *φθειάω* καὶ *φκειάω* ἐν τῇ κοινῇ), ὡς ἡμεῖς ἐδείξαμεν ἐν τῇ *Lautlehre des Pontischen* (σελ. 5, 34 καὶ 113), ἀνατρέχει εἰς τοὺς τύπους: *τάγω* καὶ *αἴσσω*.

Ὁ ἐν σελίδι 317 ἀναφερόμενος τύπος *φτουλιγμένος* = *μεμαδημένος*, ἐστὶ παθητικὸς παρακειμένος τοῦ *φτουλίγομαι*, ἐνεστώτος ὑστερογενεοῦς ἐκ τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου *ἐφτουλίγα* *σχηματισθέντος* (ἴδε *Lautlehre des Pontischen* σελ. 22 σημ. 1). Τὸ δὲ *φτουλίγομαι* ἴσον τῷ *πευλίκομαι*, ὅπερ παράγεται ἐκ τοῦ *πύλορ*. Ὡστε τὸ *φτουλιγμένος* οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν οὔτε πρὸς τὸ *πετιλωμένος* τοῦ κ. I. Σαματέλου οὔτε πρὸς τὸ ἐπιτυλίσσω τοῦ Passow (cfr. Dion. Laert, 9, 114).

Τοῦ ῥήματος *ὠράζω* (=φυλάττω, βόσκω) τὴν ἀληθῆ σημασίαν ὑπέδειξεν ἤδη ὁ κ. Θ. Γραμματικοπούλος (Ε. Π. 1880-81 φυλλ. 8 σελ. 118), ἐν τῇ ἐτυμολογικῇ αὐτοῦ ὁμῶς ἐσφαλμένως ἀνάγει αὐτὸ εἰς τὸ ῥῆμα *ὀράω* ὡσαύτως ἐσφαλμένη θεωρητέα καὶ ἡ τοῦ κ. I. Σαματέλου παραγωγή ἐκ τινος ῥήματος *ὠρίζω* ἐν τῇ σημασίᾳ *σνονοσιάζω*, *συγκοιμῶμαι*, ὅπερ ἡμεῖς τοῦλάχιστον ἐν οὐδενὶ λεξικῷ ἠδυνήθημεν ν' ἀνεύρωμεν. Ἡμεῖς φρονοῦμεν, ὅτι τὸ *ὠράζω* παράγεται ἢ ἐκ τοῦ ἀρχαίου *ὠρέω* (=φυλάττω, ἐπαγρυπνῶ, προσέχω) ὡς

(1) Περὶ τῆς γραφῆς τῆς λέξεως παρατηρήθησαν τὰ δέοντα ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Γραμματικοπούλου (Εὔξ. Πόντ. 1880-81 σελ. 117).

ἔχομεν δημοσιεύσει καὶ ἐν τῇ Lautlehre des Pontischen σελ. 9, ἣ ἐκ τοῦ ἐπιθέτου ὄρειος (= ὄρεινός). Τελευταῖον παρατηρητέον, ὅτι τὰ πρὸς ἑρμηνεῖαν τοῦ τύπου ὠράζω ὡς ἀνάλογα παραδείγματα τῆς ἐπενθέσεως τοῦ α ἀνα-

φερόμενα ὑπὸ τοῦ κ. I. Σταματέλου ῥήματα ἰοργιάζω, ζοργιάζω, χροοιάζω κτλ. δὲν ἐσηματίσθησαν ἐπενθέσει τοῦ α, ἀλλὰ συνεξέδραμον πρὸς τὰ πληθυντικὰ οὐσιαστικὰ: ἰόργια, ζόργια, χροόγια κτλ.

Δ. ΒΙΚΕΛΑ

ΠΕΡΙ ΑΓΩΓΗΣ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΑΝΘ' συνεδριάσει τῆς 22 ὁκτωβρίου 1890).

Φίλοι ἐταῖροι,

Κυρίαί καὶ κίριοι.

Συναισθάνομαι, ὅτι παρουσιαζόμενος ἐνώπιον ὑμῶν, εὐρίσκουμαι ἐν τῷ μέσῳ φίλων, ὅτι δὲν θεωροῦμαι ὡς ξένος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Καὶ οὕτε εἶμαι ξένος ἐδῶ. Πρὸ μιᾶς περιόδου ἐκατονταετηρίδος οἱ πάπποι μου ἐκτέρωθεν ἤλθον ἀπὸ τὰς πατρίδας των εἰς τὸ μέγα τοῦτο κέντρον. Ἐδῶ ἐγεννήθησαν οἱ γονεῖς μου ἀμφοτέρω. Αἱ οἰκογένειαι των ἐκριζωθεῖσαι ἐντεῦθεν, συνητηθήσαν ἀλλαγῶν. Ἄλλαχθ' εἶδα κατὰ πρῶτον τὸ φῶς. Ἄλλὰ πενταετῆ μὲ ἔφερον ἐδῶ ἐπανελθόντες καὶ πάλιν οἱ γονεῖς μου, καὶ εἰς τὴν πόλιν ταύτην διῆλθα τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας τὰ ἔτη. Ἐδῶ συγκεντροῦνται αἱ πρῶται μου ἀναμνήσεις, ἐδῶ ἀνεπτύχθησαν τὰ πρῶτα αἰσθήματά μου, ἐδῶ ἐδοκίμασα τὰς πρῶτας ἠλιψείας καὶ τὰς πρῶτας χαράς, ἐδῶ ἐδιδάχθην τὰ πρῶτα γράμματα καὶ ἀπὸ τὰ ἄκρα τοῦ Βοσπόρου μέχρι τῶν ἁκτῶν τῆς Προγικήπου ἔμαθα νὰ θαυμάζω καὶ ν' ἀγαπῶ τὰ δένδρα, τὴν θάλασσαν καὶ τὸν οὐρανόν. Ἐδῶ μ' ἐπαναφέρουν ἡ μνήμη καὶ ἡ φαντασία, ὅσκιος ἐν τῷ μέσῳ τῶν σκιῶν τοῦ βίου ἡ ψυχὴ μου ἀνάζητεῖ ὀπίσω σημεῖον φωτερόν. Ἴδού διατί δὲν ἐπανερχομαι ὡς ξένος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ἀληθῶς, ἐκ τῆς ἐποχῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνατρέχουν αἱ ἀναμνήσεις μου, παρῆλθον ἔτη

πολλά. Οἱ πλεῖστοι τῶν τότε ἀκμαζόντων ἀνεπαύθησαν καὶ ἐλησμονήθησαν, οἱ ἐναπολειφθέντες ἐκ τῶν συνηλικιωτῶν μου μετεβλήθησαν γηράσαντες, καὶ νέαι γενεαὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἀνεβλάστησαν. Τὰ περὶ ἐμὲ πρόσωπα εἶναι ἄγνωστα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ νέα. Ἄλλὰ τί μὲ τοῦτο; Οἱ νέοι στάχεις δὲν μεταβάλλουν τὴν ἀποψιν τῶν ἀγρῶν, οὕτε ἐλαττοῦται ἕνεκα τῆς νέας συγκομιδῆς ἡ πρὸς τοὺς γνωστούς ἀγρούς ἀγάπη μας.

Διατί περιαιτολογῶ; Διατί ἀνακαλῶ τοὺς δεσμούς, οἱ ὅποιοι μὲ συνδέουν πρὸς ὑμᾶς; Διότι ἐπιθυμῶ νὰ συνδιαλεχθῶμεν σήμερον ὡς οἰκεῖοι, ὡς συμπολιταί. Ἐὰν ὠμίλουν ὡς ξένος, ἡδυνάμην νὰ περιορισθῶ ἐκφράζων τὰς εὐαρέστους μόνας ἐντυπώσεις, ὅσας θ' ἀποκομίσω ἐκ τῆς ἐπισκέψεώς μου, ἡδυνάμην ὑποδεικνύων ὅσας μεταβολὰς καὶ προσόδους εὐρίσκω νὰ παραστήσω τὴν πατρίδα σας ὁποῖα ἦτο προτοῦ οἱ πλεῖστοι γεννηθῆτε, ἡδυνάμην παραλείπων τὰ ἄλλα νὰ ἐπαινήσω τὰ φιλανθρωπιὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα, τὰ ὁποῖα ἐπολλαπλασιάσατε καὶ μετὰ τοσοῦτου ζήλου συντηρεῖτε. Ἄλλ' ἀντὶ ἐπαίνων διὰ τὰ προχθέντα νομιζῶ προτιμότερον καὶ σκοπιμότερον τὸ νὰ στρέφωμεν μᾶλλον τὴν ὀμιλίαν καὶ τὴν προσοχὴν εἰς ὅτι ἐπιβάλλεται ἔτι νὰ πράξωμεν ἀναμετροῦντες τὰς ἐλλείψεις μας καὶ σκεπτόμενοι, πῶς διὰ νέων ἐνεργειῶν νὰ τὰς περιορίσωμεν. Μὴ φοβεῖσθε, κυρίαί καὶ κύ-

ριοι. Δὲν ἔγω τὴν πρόθεσιν νὰ ἐνδιατρίψω εἰς δυσάρεστα· δὲν κλίνω φύσει εἰς τὴν ἀπαισιοδοξίαν. Ἄλλως δὲ καὶ ἂν εἶχον τὴν ὄρεξιν νὰ ψέξω, θὰ ἦτο προπέτεια μου ἀσυγγνωστος τὸ νὰ λάβω τὸ ὕψος ἐπιτιμητοῦ τῶν καθ' ἡμᾶς, τὰ ὁποῖα δὲν δύναμαι κατὰ βέθος νὰ γνωρίζω. Ὅχι· αἱ σκέψεις, τὰς ὁποίας προτίθεμαι νὰ σᾶς ὑποβάλω, ἀνάγονται εἰς ὁλόκληρον τὸ ἔθνος μας; ἴσως δὲ μάλιστα καὶ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τῆς Ἀνατολῆς τὰ μεταβαίνοντα μεθ' ἡμῶν ἐξ ἑνὸς εἰς ἄλλον πολιτισμόν. Ἄλλὰ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ δώσω χαρρακτῆρα τόσον γενικὸν εἰς τὴν οικογενειακὴν μας ταύτην συνδιάλεξιν. Ἀρκούμαι εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς, χωρὶς δὲ νὰ ἔγω τὴν ἀξίωσιν, ὅτι λέγω νέον τι ἢ ἄγνωστον, θὰ προσπαθήσω ἀπλῶς καὶ μόνον νὰ θίξω ἐνώπιον ὑμῶν τὸ μέγα ζήτημα τῆς ἀγωγῆς.

Λέγω τῆς ἀγωγῆς, ὅχι τῆς ἐκπαιδεύσεως, διότι ἕτερον ἐκάτερον. Τὴν δὲ διάκρισιν ταύτην ἐπιβάλλει ἡ θεὰ τῶν ἀγῶνων, τοὺς ὁποίους καὶ ἡμεῖς ἰδίως καὶ πάντες πανταχοῦ οἱ ὁμογενεῖς δὲν ἐπαύσαμεν καταβάλλοντες ὑπὲρ τῆς διανοητικῆς προσόδου. Ἄλλ' ἡ διανοητικὴ πρόσδος δὲν ἔπεται, ὅτι συμβαδίζει μετὰ τῆς ἠθικῆς διαπλάσεως, μετὰ τῆς ἀγωγῆς. Ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ καὶ τῆς βελτιώσεως τῶν σχολείων δὲν ἀπαλλαττόμεθα τῶν μεγάλων εὐθυνῶν, τὰς ὁποίας φέρομεν ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν τῶν νέων γενεῶν. Δὲν εἶναι δίκαιον οὔτε ὠφελεῖ τὸ νὰ μεταβιβάζωμεν τὴν εὐθύνην ταύτην εἰς τοὺς διδασκάλους, εἰς τοὺς ὁποίους παραδίδονται τὰ τέκνα. Τὸ σχολεῖον δὲν ἀρκεῖ αὐτὸ καὶ μόνον· ὁλόκληρος ἡ κοινωνία φέρει τὴν εὐθύνην τῆς γενεᾶς, ἡ ὁποία θὰ τὴν διαδεχθῆ. Διὰ τοῦτο ἐπιτρέπεται ἴσως καὶ εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας τέκνα νὰ ἐρευνῶσι, κατὰ πόσον πταίομεν, πῶς καὶ διατρίβωμεν, καὶ νὰ σκέπτονται, πῶς καὶ διὰ τίνων μέσων εἶναι δυνατόν νὰ προετοιμασθῶσι οἱ ἐπερχόμενοι, εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀναδειχθῶσι καλλίτεροι ἡμῶν.

... Εἰς τὸ διάστημα τοῦ λήγοντος αἰῶνος αἱ βάσεις τῆς κοινωνικῆς ὑπάρξεως ἠλλοιώθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον εἰς ὅλον τὸν κόσμον, εὐρωπαϊκὸν καὶ μὴ. Πανταχοῦ οἱ γέροντες παρατηροῦσι μετὰ τινος λύπης συμπτώματα ὅχι ἀνόμοια τῶν παρ' ἡμῖν παρατηρουμένων. Ἄλλ' εἰς ἡμᾶς ἡ μεταβολὴ ἐπῆλθε βιαιότερα καὶ ριζικωτέρα, ἡ δὲ μετὰ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος διαφορὰ εἶναι κατὰ συνέπειαν πλεον ὀφθαλμοφανῆς. Τὰ πάντα μετεβλήθησαν συγχρόνως

σχεδὸν διὰ μιᾶς, καὶ ἐκ τῶν ἄκρων εἰς τὰ ἄκρα, τρόπος τοῦ ζῆν, ἐνδυμασία, ἐκπαίδευσις, ἔθιμα, σχέσεις τῶν νέων πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους ἐντὸς τῆς οικογενείας, ἐκτὸς δ' αὐτῆς αἱ σχέσεις μετὰ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν βαθμίδων καὶ ἠλικιῶν καὶ φύλων. Τί δὲ τὸ πρῶτον καὶ ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης ἐσπευσμένης μεταβολῆς; Τὸ πρῶτον ἀποτέλεσμα ἦτο δυστυχῶς ἡ περιφρόνησις τοῦ παρελθόντος, τὸ ὁποῖον ἠθελήσαμεν διὰ νέας ἐπιρανείας νὰ συγκαλύψωμεν. Τῆς δὲ τοιαύτης τοῦ παρελθόντος περιφρόνησεως συνέπεια φυσικὴ ὑπῆρξεν ἡ χαλάρωσις τοῦ αἰσθήματος τοῦ σεβασμοῦ, αἰσθήματος, τὸ ὁποῖον ἦτο ἡ βάσις καὶ ἡ κρηπίς καὶ ἡ ὑπόστασις τῆς πρὸ ἡμῶν ἐλληνικῆς κοινωνίας. Μὴ ἄρα γε ἡ ἐξασθένεισις τοῦ αἰσθήματος τούτου εἶναι ἡ πηγή τῶν κακῶν, ὅσα δυνάμεθα νὰ προσάψωμεν εἰς τὴν παρούσαν κοινωνικὴν μας κατάστασιν;

Ἄλλὰ πῶς ἐπῆλθεν ἡ χαλάρωσις τοῦ αἰσθήματος τοῦ σεβασμοῦ; ἄς ἐξετάσωμεν τὸ πρᾶγμα διὰ παραδειγμάτων. Πῶς ἦσαν αἱ πλείσται οικογένειαι πρὸ πενήτηντα ἐτῶν ἢ καὶ ὀλιγώτερον; Ὁ πατήρ, ἡ τοῦλάχιστον ὁ πάππος, ἐφόρει ἀκόμη ἀντερὴ, ἡ μήτηρ φέσει ἢ φακιάλι, ἀλλ' ὁ υἱὸς εἶχε φρουγκοφορέσει, ἡ δὲ κόρη ἔφερε καπελιῶνον. Κατὰ συνέπειαν, συναίσθησις ἐκ μέρους τῶν τέκνων ὑπεροχῆς περὶ τὸν ἐξωτερικὸν τύπον τοῦ πολιτισμοῦ, συναίσθησις τόσῳ ἰσχυροτέρα, καθόσον καὶ οἱ γονεῖς τὴν ἀνεγνωρίζον καὶ τὴν παρεδέγοντο. Δὲν ἐνθυμείσθε οἱ σύγχρονοί μου, ζεῦγη ἡραβωνισμένων φερόντων ὑπερηφάνως εἰς τὸν περίπατον τὰ εὐρωπαϊκὰ των ἐνδύματα; Δὲν ἐνθυμείσθε τὴν γραίαν μητέρα συνοδεύουσαν τοὺς νέους (διότι ἡ ἀρχαία τῶν ἡθῶν αὐστηρότης δὲν ἐπέτρεπεν εἰσέτι νὰ ἐξέσγωνται μόνοι), ἀλλὰ συνοδεύουσαν αὐτοὺς ἐξόπισθεν, ταχύνουσαν τὸ γεροντικὸν βῆμα διὰ νὰ τοὺς προσφάσῃ, φέρουσαν τὸ φακιάλι, σημεῖον, ὅτι ἔμενεν ἔτι ἐκτὸς τοῦ ἐπισημάτου νέου πολιτισμοῦ; Διὰ τοῦτο ἡ γραία τοὺς ἠκολούθει ὡς ὑποδεεστέρα. Ὁ δὲ γαμβρὸς οὐχὶ εἰς αὐτὴν ἀλλ' εἰς τὴν νύμφην ἔδιδε τὸν βραχίονα, καὶ ἡ θυγάτηρ προεπορευέτο τῆς μητρός, καὶ ἔχαλαροῦτο τὸ πρὸς τοὺς γέροντας γονεῖς σέβας.

Θέλετε καὶ ἄλλο; Ἰδοὺ τὰ γράμματα. Ὁ πατήρ ἐγνωρίζε μόνον ἐλληνικά, τὰ ἐγνωρίζεν ἴσως καλλίτερα ἢ ὅσον τὰ ἔμαθεν ὁ υἱὸς του· ἀλλ' αὐτὸς ἐδιδάχθη τὰ γαλλικά, ἡ μήτηρ μόλις ἀνεγίνωσκε· ἡ κόρη ἔμαθεν ἐπίσης ὀλίγα γαλλικά, ἔμαθε καὶ γορόν, ἔλαβε καὶ

ὀλίγα μαθήματα πιάτου. Νέα λοιπὸν ἐνίσχυσις τῆς ὑπεροψίας τῶν τέκνων καὶ νέα τῶν γονέων ταπεινώσις.

Ἀληθῶς ταῦτα παρῆλθον. Οἱ γονεῖς τῆς σημερινῆς γενεᾶς ἐφόρουν φραγκικὰ, ἐδιδάχθησαν καὶ γαλλικὰ καὶ γερμ., μετὰξὺ δὲ γονέων καὶ τέκνων δὲν ὑπάρχει πλέον ἢ προτέρα διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν περιστολὴν καὶ τὸν τρόπον τοῦ ζῆν. Ναι, ἀλλ' οὐχ ἤττον ἢ σήμερον νέα γενεὰ ἀνατρέφεται ἢ ἀνετρέφη ὑπὸ τῆς γενεᾶς, ἢ ὅποια πρώτη προσέλαβε τὸν ἐξευρωπαϊσμὸν καὶ κρῖν μᾶς ἐσήγαγεν εἰς τὸν ἡμιπολιτισμὸν καὶ τὴν ἡμιμάθειαν, ἐκ τῶν ὁποίων ἀγωνιζόμεθα νὰ ἐξέλθωμεν. Ἡ γενεὰ ἐκείνη ἔλαβε πρώτη τὴν συνήθειαν νὰ μὴ ἀπονέμῃ εἰς τοὺς πρεσβυτέρους τὰς ἐνδείξεις σεβασμοῦ, τὰς ὁποίας ἄλλοτε οἱ υἱοὶ προσέφερον εἰς τοὺς πατέρας των· ἡ γενεὰ ἐκείνη ἐξηκολούθει νὰ προσαγορεύῃ τοὺς γονεῖς διὰ τοῦ πληθυντικοῦ *σεῖς*, ἀλλ' ἐπέτρεψεν εἰς τὰ τέκνα τῆς τὴν χρῆσιν τοῦ ἐνικοῦ *σύ*. Τότε οἱ νεώτεροι ἐξηκολούθουν νὰ μὴ καπνίζωσιν ἐνώπιον τῶν γονέων των, οὔτε νὰ κἀθῆνται, ἐνῶ οἱ γέροντες ἔμενον ὄρθιοι. οὔτε νὰ ὑψώνωσιν ἐνώπιόν των τὴν φωνήν. Ταῦτα δὲν εἶναι ὅσον φαίνονται μικρὰ καὶ ἀσήμαντα, διότι τὰ πάντα ἀλληλένδετα.

Ἡ ἐλάττωσις τοῦ πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς γέροντας σεβασμοῦ συνεπιφέρει τὴν ἐλάττωσιν τοῦ σεβασμοῦ πρὸς πᾶν ὃ, τι ἐσεβοντο ἐκεῖνοι, πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους, πρὸς τοὺς ἀνωτέρους, λόγῳ εἴτε ἀρχῆς, εἴτε κοινωνικῆς βαθμολογίας, εἴτε μαθήσεως. . . . δὲν προσθέτω καὶ λόγῳ πλοῦτου, διότι φοβοῦμαι ὅτι χάριν τούτου καὶ μόνοι γίνεται εἰσέτι ἐξαιρέσις, συνεπιφέρει δὲ πρὸς τούτους τὴν ἐλάττωσιν τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὰς ἤδη λεγομένας πρελήψεις, ἧτοι πρὸς τὰς θρησκευτικὰς παραδόσεις, πρὸς τὰ θεῖα. Ἄν δὲ ὅλα ταῦτα σαλευθῶσι, ποῦ μένει τὸ σέβας πρὸς ἐαυτόν, τὸ ἰσοδυναμῶν πρὸς τὴν συνείδησιν, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον πρὸ πάντων ὀφείλομεν νὰ ἐμπνέωμεν εἰς τοὺς νέους: διότι εἰς αὐτὸ συγκεφαλαιούται ἡ ἀληθῶς καλὴ ἀγωγή. «Πάντων δὲ μᾶλλον αἰσχύνεο σαυτόν», ἔλεγεν ὁ Πυθαγόρας.

Ἀναγνωρίζω, τὸ ἐπαναλαμβάνω, ὅτι μετὰξὺ τῆς ἤδη γηρασκούσης καὶ τῆς νέας γενεᾶς ὑπάρχει διαφορὰ ὀλιγωτέρα, ἢ ὅτε ἤμεθα ἡμεῖς νέοι, καὶ ὅτι θὰ εἶναι ὀλιγωτέρα ἐτι μετὰξὺ τῆς ἤδη ἀναθαλλούσης γενεᾶς καὶ τῶν τέκνων αὐτῆς. Διαφορὰ θὰ ὑπάρχῃ πάντοτε, διότι ἐκάστη μὴ στάσιμος κοινωνία εὐρίσκεται εἰς διαρκῆ μεταβατικὴν κατάστασιν. Ἄλλ'

εἶναι σπάνια τὰ πηδῆματα, ὡς τὸ γενόμενον παρ' ἡμῖν. Ἀληθές, ὅτι θελήσαντες ἐξ Ἀνατολιτῶν νὰ γείνωμεν κατὰ τὸν πολιτισμὸν Εὐρωπαϊοί, ἐζήτησαμεν οὕτως εἰπεῖν ν' ἀνακτήσωμεν ἀπολεσθεῖσαν πατρικὴν κληρονομίαν. Τὸ ἔργον εἶχε τὰς δυσκολίας του καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ συντελεσθῇ διὰ μιᾶς· ἤρχισεν, ἐξακολουθεῖ καὶ θὰ τὸ συμπληρώσωμεν. Ἀλλ' ὅμως ἀνάγκη νὰ μὴ λησμονώμεν, ὅτι ὁ πολιτισμὸς, τὸν ὅποιον ἀπομιμούμεθα, ἔλαθεν εἰς τὰ ξένα ἔθνη χροῖαν ἰδιαιτέραν προερχομένην ἐκ λόγων ἱστορικῶν, οἵτινες δὲν ἐπέδρασαν εἰς τὴν ἰδικὴν μας ἱστορικὴν διέλιξιν. Ἡμεῖς δυνάμεθα καὶ ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν ὡς σκοπὸν καὶ ὡς τέλος τὴν διατήρησιν τῶν ἐθνικῶν χαρακτηριστικῶν καὶ τῶν παραδόσεων τῶν πατέρων μας, εἰς τρόπον ὥστε ὁ νέος πολιτισμὸς, τὸν ὅποιον ἀποκτῶμεν, νὰ γείνη πραγματικῶς ἰδικὸς μας καὶ νὰ μὴ παραμοιάσῃ πρὸς σπολὴν ξένην, τὴν ὁποίαν μὴ γνωρίζοντες πῶς νὰ φορέσωμεν, ἐνδυόμεθα ἀνάποδα. Ἡ ἀπομίμησις τῶν ξένων ἔχει τοὺς κινδύνους τῆς. Ζητοῦντες νὰ ἰδιοποιηθῶμεν ἤθη καὶ ἔθιμα, τὰ ὅποια μακρόθεν μόνον καὶ κατ' ἐπιφάνειαν γνωρίζομεν, κινδυνεύομεν νὰ ἐκλάβωμεν πολλὰκις τὸ ἄχρον ἀντὶ τοῦ σίτου. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν τοιούτων σκοπέλων ἢ ἀσφαλεστέρα πυξίς, ὁ φωτεινότερος φάρος εἶναι καὶ πάλιν ἡ ἀνάπτυξις τοῦ γαλαρωθέντος αἰσθήματος τοῦ σεβασμοῦ. Τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ αἰσθήματος τούτου ἄς ἐπιδιώξωμεν εἰς τὴν ἀγωγήν τῶν τέκνων· ἄς ἐνσταλάξωμεν εἰς τὴν ψυχὴν των, ὑπὸ οἰανδήποτε νέαν μορφήν θέλετε, τὸ ἀρχαῖον γνωμικὸν τοῦ Πυθαγόρου. Ἄς μὴ λησμονώμεν ποτε, ὅτι καθήκον ἔχομεν νὰ προστοιμάσωμεν τοὺς νέους διὰ τὴν πάλιν τοῦ βίου ὄχι μόνον διδάσκοντες εἰς αὐτοὺς γράμματα καὶ ἐπιστήμας καὶ τοὺς ἐξωτερικοὺς τύπους τῆς καλῆς δῆθεν ἀνατροφῆς ἀλλὰ πρὸ πάντων μορφοῦντες τὸν χαρακτῆρά των.

Ἡ μόρφωσις τοῦ χαρακτῆρος ἔστω ὁ σκοπός, πρὸς τὸν ὅποιον ὀφείλομεν ν' ἀπεβλέπωμεν. Ἡ ἀγωγή οὐδὲν ἄλλο ἀληθῶς σημαίνει, ἢ τὸ πῶς νὰ ῥιζωθῇ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν παιδῶν ἡ χρηστότης, ἢ ἕξις τοῦ νὰ πράττωσι τὸ ἀγαθόν. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται, ἵνα οἱ γονεῖς βοηθῶσι τὰ τέκνα των ἀκαταπαύστως, ἐπιτηδεῖως, ἀλλὰ καὶ ἀνεπισθῆτως, ὅπως ταῦτα μάθωσι νὰ νικῶσι τὰς πρὸς τὸ κακὸν ῥοπὰς των καὶ συνειθίσωσι νὰ προτιμῶσιν ἄνευ δισταγμοῦ τὸ ὀρθὸν πάντοτε καὶ τὸ ἀγαθόν,

ὅπως ἐφαρμόσωσιν ἐνωρῆς καὶ αὐτοθούλως εἰς τὴν ζωὴν των τὸν ὠραῖον μῦθον τοῦ Προδίκου. Ἄλλὰ διὰ μύθων δὲν κατορθοῦται τοῦτο, οὔτε διὰ παραινήσεως, οὔτε διὰ τιμωριῶν ἢ ἐνθαρρύνσεων. Κατορθοῦται μόνον διὰ τοῦ παραδείγματος, διὰ τῆς ἀτμοσφαιρας, τὴν ὁποῖαν δημιουργεῖ περὶ τοὺς παῖδας ὁ καθημερινὸς τῆς οἰκογενεῖας βίος. Πῶς νὰ προσδοκῶμεν τὴν καρποφόρησιν ἠθικῶν παραγγελμάτων, ἐὰν πρῶτοι ἡμεῖς δὲν τὰ ἀκολουθῶμεν; Πρὶν ἀναθρέψωμεν τὰ τέκνα μας, ἀνάγκη νὰ ἐπιβλέπωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς, ἀνάγκη νὰ συμπληρώσωμεν τὴν ἰδίαν ἡμῶν ἀνατροφήν· ἄλλως ματαιοπονοῦμεν. Τὸ πρῶτον, τὸ κύριον, τὸ διαρκές ἐργαστήριον ἀγωγῆς εἶναι ἡ οἰκογενεα· ἐντὸς αὐτῆς τὸ τέκνον θὰ διδαχθῆ ὑποκλιθεῖς τὸν ἠθικὸν νόμον, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ ῥυθμίση καὶ ἴσχυον τὰς σκέψεις καὶ τὰς πράξεις του.

Οἱ γονεῖς ὀφείλουσιν εἰς τὰ τέκνα των ἀδιάκωπον, περωτισμένην καὶ πλήρη στοργῆς ἀρωγὴν εἰς τὸν δύσκολον ἀγῶνά των πρὸς περιστολήν τῶν βαναύσων ὀρμῶν τῆς φύσεως καὶ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἀγαθῶν τῆς τάσεως. Ὁ ἀγὼν οὗτος ἐξακολουθεῖ καθ' ὅλην τοῦ βίου τὴν διάρκειαν, αἱ δὲ πιθανότητες τῆς νίκης μεγαλιέται δι' ὅσους ἔλαβον ἐντὸς τῆς οἰκογενεῖας ἐκ τοῦ παραδείγματος καὶ ὄχι μόνον ἐκ διδαγμάτων τὰ πρῶτα καλὰ μαθήματα. Ἡ καρδιά καὶ ἡ διάνοια τοῦ παιδὸς εἶναι ζύμη εὐπλαστος. Πρωτίστη του ἰδιότης εἶναι ἡ μίμησις· ἡ κρίσις καὶ ἡ διάκρισις ἐπέρχονται ἀκολουθῶς διαμορφούμεναι καὶ αὐταὶ ἀναλόγως τῆς ἐξ ἀρχῆς δοθείσης καλῆς ἢ κακῆς διευθύνσεως. Ὁ παῖς μιμεῖται, ὅτι βλέπει καὶ ἀκούει, ὥστε τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν πρῶτων ἐντυπώσεων, ἐκ τοῦ παραδείγματος. Πῶς θέλετε, φέρ' εἰπεῖν, ν' ἀποστραφῆ τὸ ψεῦδος, ἐὰν ἐντὸς τῆς οἰκογενεῖας ἀκούη τὴν ἀλήθειαν παραμορφουμένην; Αἱ ἐπιπλήξεις καὶ αἱ τιμωρίαι δὲν ὠφελοῦν. ἐνόσω παραμένει ἐντὸς τῆς ψυχῆς του ἡ ἐντύπωσις, ὅτι οἱ πρεσβύτεροι λέγουσιν ψεύματα καὶ δὲν τιμωροῦνται. Ἄρα τὸ ψεῦδες εἶναι κακὸν διὰ μόνον τοὺς μικροὺς, οἱ δὲ μικροὶ ῥέπουσιν φύσει εἰς τὴν ἀπομίμησιν τῶν μεγάλων. Νομίζουσιν ὅτι ἐμεγάλωσαν πράττοντες, ὅσα καὶ οἱ πρεσβύτεροι. Μιμοῦνται δὲ πρὸ πάντων τὰ κακά, ὄχι μόνον διότι τοῦτο εἶναι εὐκολώτερον, ἀλλὰ μάλιστα διότι τὰ θεωροῦν ὡς ἴδια τῶν μεγάλων καὶ ἀπηγορευμένα εἰς μόνους τοὺς μικροὺς. Προσοχὴ λοιπὸν εἰς τοὺς τρόπους, εἰς τὰς ἐκφράσεις, εἰς τὰς πράξεις, εἰς τὴν συμπεριφορὰν

μας! Ἀναλόγως τοῦ διδομένου παραδείγματος θὰ διαμορφωθῆ ὁ χαρακτήρ, θὰ διαπλασθῆ ἡ ψυχὴ τοῦ παιδός. Διὰ τῶν ἐπιπλήξεων μόνων καὶ τῶν τιμωριῶν δὲν ἐπιτυγχάνεται ὁ σκοπός, οὔτε διὰ τῶν ἐπαίνων καὶ τῶν ἀμοιβῶν, ἀπ' ἐναντίας αἱ ἀμοιβαὶ ἀποβαίνουν ἐπιβλαβεῖς ἐνόστω. Ἀνταμειβόντες λόγου χάριν ἢ ἐπαινοῦντες τὸν παῖδα, διότι δὲν εἶπε ψεῦμα, ἢ δὲν κατακρατεῖ πρᾶγμα μὴ ἀνήκον εἰς αὐτόν, ὑποτιμῶμεν τὴν ἀξίαν τῆς φιλαληθείας καὶ τῆς ἀκεραιότητος. Οἱ παῖδες πρέπει νὰ ἐνοήσουσιν ἀπ' ἐαυτῶν, ὅτι ἀκούσασα ἱκανοποίησις διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος εἶναι ἡ ἐνδύμυθος ἡμῶν εὐχαρίστησις, ὅτι ἡ ἐξάσκησις τῆς ἀρετῆς εἶναι φυσικὴ καὶ ἀπαραίτητος ὑποχρέωσις καὶ ὅτι ἡ εὐθύτης τοῦ χαρακτῆρος εἶναι ὑπερέτερα παντὸς ἐπαινοῦ καὶ πάσης ἀμοιβῆς. Προσοχὴ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν τρυφερὰν ψυχὴν των ἡ ἔπαρσις διὰ τὴν ἀρετὴν δῆθεν καὶ τὴν ἠρόνησιν των ἢ διὰ τὴν εὐμάθειαν καὶ τὴν εὐφροσύνην των ἢ (τὸ καὶ χειρότερον) δι' ὅσα ἄλλα πλεονεκτήματα παρέχει ἡ κοινωνικὴ θέσις ἢ ὁ πλοῦτος τῶν γονέων των. Ἀτυχῶς τὴν σήμερον ἡ διδομένη ἐν γένει ἀνατροφή ἐξάπτει τῶν παιδῶν τὴν ματαιότητα. Τὰ πολυτελῆ ἐνδύματα, τὰ διδομένα εἰς αὐτοὺς δαπανηρὰ παίγνια, αἱ ὑπερβολικαὶ θωπεῖαι, τὸ θάρρος, τὸ ὁποῖον λαμβάνουσιν ἀπέναντι τῶν πρεσβυτέρων, ὅλα ταῦτα οὔτε εἰς τὴν παρούσάν των εὐτυχίαν συντελοῦσιν, οὔτε προπαρασκευάζουσι τὴν μελλούσαν εὐδαιμονίαν των. Ἄντι νὰ υποθάλπωμεν οὕτω τὴν ματαιότητά των, ἄς προσπαθῶμεν μᾶλλον νὰ ἀναπτύξωμεν εἰς τὴν ψυχὴν των τὸ σωτήριον αἶσθημα τοῦ σεβασμοῦ. Τοῦτο δὲν εἶναι δύσκολον. Οἱ πρεσβύτεροι ἐπιβάλλουσι φύσει τὸ σεῖμα εἰς τοὺς μικροὺς, διότι εἶναι μεγάλοι. τὸ αὐξάνει δὲ καὶ τὸ διατηρεῖ ἡ ἐξάσκησις τῆς πατρικῆς ἐξουσίας συνδυαζομένης μετὰ τὴν πατρικὴν στοργήν. Ὅτε τὸ τέκνον σεβεται τοὺς γονεῖς του, θὰ μεταφέρει εὐκόλως τὸ σεῖμα του εἰς τοὺς πρεσβυτέρους, εἰς τοὺς ἀνωτέρους του. εἰς πᾶν ὅτι χρεωστεῖ νὰ σεβῆται. Ἐπέρχεται δὲ τότε καὶ τὸ σεῖμα πρὸς ἑαυτὸν μετὰ τὴν πολυτίμον ἀδελφὴν του, τὴν μερτιοφροσύνην, τὴν σεμνοπρέπειαν. Ἡ σεμνότης ἀποτελεῖ τὸν ὠριότερον στολισμὸν τῆς νεότητος, ἀλλὰ τοῦτο κινδυνεύομεν νὰ τὸ λησμονήσωμεν. Ἄς προσπαθῆσωμεν νὰ τὴν ἐπαναφῶμεν εἰς τοὺς νέους πείθοντες αὐτοὺς, ὅτι ἡ καλλιτερά ἐνδειξις τῆς ἀξίας των εἶναι ἡ μετριοφροσύνη. Ἐμφαίνει, ἐὰν ὄχι

ἄλλο τι, τοῦλάχιστον τὴν ὑπαρξίν ἀμφιβολίας τινός ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν τῶν προτερημάτων μας καὶ κατὰ συνέπειαν τὴν ἐπιδεικτικότητα βελτιώσεως καὶ προσόδου. Τοῦτο ἐκφράζει ὁ Πλούταρχος διὰ χαρισιστάτης παραβολῆς. «Οἱ γεωργοί, λέγει, βλέπουν εὐχα-»
 «ρίστως καὶ προκρίνουν τοὺς στάχεις τοὺς»
 «κεκλιμένους καὶ νεύοντας πρὸς τὴν γῆν,»
 «τοὺς δὲ ὑψοῦντας ἀγερώγως τὴν κεφαλὴν»
 «περιφρονοῦν ἔννοοῦντες, ὅτι εἶναι κενοὶ καὶ»
 «ἐλαφροί. Οὕτω καὶ ἐκ τῶν νέων οἱ μᾶλλον»
 «κοῦφοι καὶ στεροῦμενοι βαρῦτητος ἔχουν τὸ»
 «περισσότερον θράσος. Ἡ συμπεριφορὰ, τὸ»
 «βᾶδισμα, ἡ ἐκφρασίς των μαρτυροῦν τὴν»
 «ἀλαζονείαν καὶ τὴν ὑπεροψίαν των ἢ κου-»
 «φότης παρέρεχεται μόνον, καθ' ὅσον ἡ μά-»
 «θησις ἀρχίζει νὰ φέρῃ καρπούς».

Οἱ νέοι οἱ ἀληθῶς μὴ κοῦφοι, ἄς βλέπωσι τῶν ἀνοήτων τὴν αὐταρέσκειαν. Κάλλιστον τοῦτο μάθημα μετριοφροσύνης. Ὅτε ἄνθρωποι μηδεμιᾶς ἀξίας ὑπερηφανεύονται ἐνώπιον ἡμῶν διὰ προσόντα, τὰ ὅποια μόνον αὐτοὶ ἀποδίδουν εἰς ἑαυτούς, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ μὴ κλονισθῇ διὰ τινος ἀμφιβολίας ἡ ἐκτίμησις τῆς ἰδίας ἡμῶν ἀξίας; Εἶναι δυνατόν βλέποντες τοὺς τοιοῦτους νὰ μὴ σκεφθῶμεν, ὅτι ἐνδέχεται καὶ ἡμεῖς νὰ πλανώμεθα ὡς πρὸς τὴν περὶ ἡμῶν αὐτῶν ἰδέαν; Καλὸν μέχρι τινός ἢ εἰς ἑαυτὸν πεποιθήσεις, ἀλλὰ καλλίτερον ἔτι τὸ νὰ συνδυάζηται μετὰ τινος δισταγμοῦ ὡς πρὸς τὰ ὑποτιθέμενα προτερήματα ἡμῶν! Ἐὰν πράγματι τὸ ἔχωμεν, ἡ μετριοφροσύνη δὲν θὰ τὰ σμικρύνῃ.

Ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον τοῦτο τῆς μετριοφροσύνης, ἡ ἐντὸς τῆς οἰκογενείας ἀνατροφή ἔχει ἴσως τὰ μειονεκτήματά της. Ὁ ἐντὸς τῆς πατρικῆς οἰκίας ἀνατρεφόμενος παῖς δὲν ὑπόκειται εἰς συναγωνισμόν. Μὴ ἔχων νὰ συγκριθῇ οὔτε πρὸς καλλιτέρους οὔτε πρὸς χειροτέρους του κινδυνεύει νὰ ἐξαπατηθῇ εὐκολώτερον ὡς πρὸς τὴν ἀληθῆ ἀξίαν του. Ἡ ἐντὸς τοῦ σχολείου σύγκρισις καὶ σύγκρουσις πρὸς τοὺς ὁμηλικούς του ἀποτελεῖ ἀντιφάρμακον κατὰ τῆς νόσου τοῦ ἀντιπαυσαμοῦ. Ἐχει τὰ καλὰ του τὸ σχολεῖον, ἀλλ' ἔργεται καὶ πρέπει νὰ ἔλθῃ μετὰ τὴν οἰκογένειαν. Αἱ πρῶται ἐντυπώσεις λαμβάνονται ἐντὸς τῆς οἰκογενείας. Ἐὰν αὗται δὲν εἶναι ἀγαθαί, δύσκολον δὲν λέγω ἀδύνατον, ἀλλὰ δύσκολον τὸ νὰ τὰς μετατρέψῃ τὸ σχολεῖον.

Προορισμὸς τοῦ σχολείου δὲν εἶναι ἡ ἀναπλήρωσις τῆς οἰκογενείας. Ἴσως ὑπῆρξαν δι-

δάσκαλοι δυνηθέντες νὰ ἐνσταλάξωσιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μαθητοῦ ἀρχὰς ἀγαθῆς, ἀλλὰ τοῦτο σπάνιον καὶ τυχαῖον. Τοῦ διδασκάλου ἡ ἀποστολὴ περιορίζεται εἰς τὸ ν' ἀναπτύξῃ, διορθώσῃ καὶ ἀνυψώσῃ τὸν ἐντὸς τῆς οἰκογενείας μορφωθέντα ἤδη χαρακτήρα τοῦ παιδός· εἶναι δὲ καὶ τοῦτο πολὺ. Δύναται ὁμοῦ καὶ νὰ προξενήσῃ κακὸν ἀντὶ καλοῦ τὸ σχολεῖον. Διὰ τοῦ κακοῦ παραδείγματος, διὰ παιδαγωγικῆς ἀδεξιότητος, διὰ τῆς βαναυσότητος ἢ τῆς ἀμελείας τοῦ διδασκάλου, διὰ τῆς μὴ προλήψεως ἐπιβλαβῶν ἐπιδράσεων μεταξὺ συμμαθητῶν ἀνίσου ἠθικῆς μορφώσεως, δύναται νὰ διαστραφῇ ἡ εὐπλαστός εἰσέτι ψυχὴ τοῦ νέου. Διὰ τοῦτο, πρὶν ἢ τὸ τέκνον παραδοθῇ ἐκ τῆς οἰκογενείας εἰς τὸ σχολεῖον, ἀπαιτεῖται μεγάλη προσοχὴ περὶ τὴν ἔκλογὴν τοῦ διδασκάλου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνατίθεται ἡ ἐξακολούθησις τοῦ ἔργου τῶν γονέων. «Ὅρ-»
 «λομεν, λέγει καὶ πάλιν ὁ Πλούταρχος, ὁρεῖ-»
 «λομεν νὰ ζητῶμεν διὰ τὰ τέκνα μας διδα-»
 «σκάλους, τῶν ὁποίων καὶ ὁ βίος εἶναι ἀδιδά-»
 «κτικὸς καὶ οἱ τρόποι ἀνεπίληπτοι, ἐξέχοντες»
 «δὲ κατὰ τὴν ἐμπειρίαν. Διότι πηγὴ καὶ ρίζα»
 «τῆς καλοκἀγαθίας εἶναι ἡ καλὴ παιδείσις.»
 «Καθὼς οἱ γεωργοὶ παραθέτουν τὰς χάρακας»
 «εἰς τὰ φυτὰ, οὕτω καὶ οἱ χρηστοὶ διδάσκα-»
 «λοι παραπηγνύουν ἐπιμελῶς εἰς τοὺς νέους»
 «τὰς συμβουλὰς καὶ τὰς παραίνεσις, διὰ νὰ»
 «βλαστήσωσιν ὀρθὰ τὰ ἔθνη των. Τί δὲ νὰ»
 «εἴπῃ τις περὶ τινῶν πατέρων, οἱ ὁποῖοι, πρὶν»
 «ἢ δοκιμάσωσι τοὺς μέλλοντας νὰ διδάξω-»
 «σιν, εἴτε ἐξ ἀγνοίας, εἴτε ἐξ ἀπειρίας, ἢ καὶ»
 «ἐξ ἰδιοτελείας ἐγγειρίζουν τὰ τέκνα των εἰς»
 «ἀνθρώπους ἀδοκίμους καὶ ἀναξίους»; Ἄς ἐλπίζωμεν, ὅτι πατέρες τοιοῦτοι δὲν ὑπάρχουν παρ' ἡμῖν. Εἴθε οὔτε διδάσκαλοι νὰ ὑπάρχωσιν ὅμοιοι πρὸς ὅσους περιγράφει ὁ Πλούταρχος. Τοῦ διδασκάλου ἡ εὐθύνη εἶναι πανταχοῦ μεγάλη, ἀλλὰ μεγαλύτερα ἔτι παρ' ἡμῖν, ἐνόσω οἱ πατέρες ἐξακολούθουντες νὰ συγχέωσι τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν ἀγωγὴν περιμένουν τὰ πάντα ἐκ τοῦ σχολείου. Εἶναι ἴσως ὑπερβολικὴ ἡ ἀξίωσις τοῦ νὰ ἔχωσιν οἱ διδάσκαλοι προσόντα, τὰ ὅποια οἱ πατέρες δὲν ἔχουν, ἴσως εἶναι ἄδικον νὰ τοὺς θέλωμεν ἀπηλλαγμένους, ὅσων ἐλαττωμάτων ἀπεδώκαμεν εἰς τὴν μεταβατικὴν τοῦ ἔθνους ἐν γένει κατὰστασιν, ἀλλ' ἐξ ἄλλου, ἀποῦ ἀναλαμβάνουν τὸ ἐπάγγελμα καὶ ἀναδέχονται τὴν εὐθύνην τῆς παιδαγωγίας, οἱ διδάσκαλοι ὀφείλουν αὐτοὶ πρῶτοι νὰ ἐπιδοθῶσιν, εἰς ὅ, τι ἐθεω-

ρήσαμεν ἤδη ὡς καθήκον τῶν γονέων ὀφείλουσαν νὰ ἐπιμεληθῶσι τὴν ἰδίαν ἀνατροφὴν τῶν διορθούμενων καὶ βελτιούμενων καθ' ἑκάστην. Καὶ οἱ γονεῖς δὲ ὀφείλουσαν νὰ ἐργάζωνται ἐπίκουροι εἰς τοὺς διδασκάλους ἀνυψοῦντες ἐνώπιον τῶν παιδῶν τὸ κύρος τῶν διὰ τῆς πρὸς αὐτοὺς συμπεριφορᾶς τῶν, διὰ τῆς ἀποδιδόμενης εἰς τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὸ ἄτομόν τῶν τιμῆς καὶ διὰ τῆς μὴ ἀναμιζέως εἰς τὰ τοῦ σχολείου εἰς τρόπον, ὥστε νὰ σαλευθῇ τὸ σέβας τοῦ μαθητοῦ πρὸς τὸν διδάσκαλον. Παραπονοῦνται οἱ διδάσκαλοι ἐνίοτε διὰ τὴν ἐπιβλαβὴ τῶν οἰκογενειῶν ἐπίδρασιν τὴν ἐξουδετεροῦσαν τὰ καλὰ μαθήματα τοῦ σχολείου. Ἴσως τὰ μαθήματα ταῦτα δὲν εἶναι πάντοτε τόσον καλὰ, ὅσον τὰ νομίζουσι. Ἀλλὰ παραλείποντες τὰ ἄλλα πῶς νὰ μὴ καταδικάσωμεν τὴν ἀνάμιξιν καὶ τὰς ἐνεργείας τῶν γονέων καὶ μὴ ἐνοσούντες πόσης βλάβης γίνονται οὕτω πρόξενοι! Πρὸς τί ἐπιζητοῦν τὴν εἰς τὰ τέκνα τῶν ἀπονομήν τιμῶν, τὰς ὑποίας δὲν ἀξίζουσι; Πρὸς ἱκανοποιήσιν ψευδοῦς φιλοτιμίας! πρὸς ὑπόθαψιν τῆς ματαιότητος! πρὸς διαστροφὴν τοῦ χαρακτῆρός τῶν!

ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους τὸ σχολεῖον δὲν ὠφελεῖ, βλάπτει. Ἀλλ' ἂς περιορισθῶμεν ὀμιλοῦντες καὶ περὶ οἰκογενειῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων διὰ τοῦ καλοῦ παραδείγματος δίδονται εἰς τὰ τέκνα αἱ βάσεις τῆς ἠθικῆς τῶν μορφώσεως, καὶ περὶ σχολείων, ὅπου αἱ πρωτοφυτευθεῖσαι ἀγαθαὶ ἀρχαὶ θὰ ἐνυσιθῶσιν ἔτι μᾶλλον καὶ θὰ ριζώσωσι. Τὸ τοιοῦτο σχολεῖον εἶναι ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τῆς ἐντὸς τοῦ οἴκου δοθείσης πρώτης ἀγωγῆς. Σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς εἶναι ἡ προπαρασκευὴ τῶν τέκνων διὰ τὸν μετέπειτα βίον. Ὁ δὲ βίος τί ἄλλο εἶναι, ἢ ἄπυστος ἐνέργεια καὶ πάλη διαρκῆς; Ἐὰν θέλωμεν νὰ προγυμνάσωμεν τὰ τέκνα μας εἰς τρόπον, ὥστε νὰ διέλθωσιν ἀνδρικῶς καὶ γενναίως τὰς ἠθικὰς καὶ φυσικὰς δοκιμασίας τῆς ζωῆς καὶ νὰ μὴ καταβληθῶσιν εὐκόλως εἰς τὴν πάλιν, πιθανώτερον εἶναι νὰ ἐπιτύχωμεν τοῦτο διὰ τοῦ σχολείου ἢ ἐντὸς μόνης τῆς πατρικῆς οἰκίας. Ἐντὸς αὐτῆς περιβάλλει τὸ τέκνον στοργὴ μητρικὴ ὡς προτείχισμα κατὰ πάσης ἐπαφῆς δυσαρέστου.

Εἰς τὸ σχολεῖον ὁ νέος θὰ μάθῃ νὰ ἐπαναπαύηται εἰς τὰς ἰδίας δυνάμεις· ἐκ τῆς ἀμίλλης πρὸς τοὺς συμμαθητὰς καὶ ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἀνωτέρους πειθαρχίας θὰ ἐννοήσῃ κατὰ

πρῶτον, ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι πάλη, ὅτι ἄνευ κόπων καὶ θυσιῶν δὲν ἀποκτᾶται ἡ νίκη, ὅτι, ἐὰν ἔχωμεν δικαίωματα, ἔχομεν καὶ καθήκοντα, καὶ ὅτι τὰ δεύτερα ὑπερτεροῦν τὰ πρῶτα. Τὸ σχολεῖον εἶναι κόσμος μικρὸς προπαρασκευάζων ἡμᾶς διὰ τὸν μέγαν ἐντὸς αὐτοῦ (ὁ λόγος περὶ καλοῦ σχολείου πάντοτε), ὁ χαρακτῆρ διαμορφοῦται ἐπὶ τὸ ἀνδρικώτερον, τοῦτο δὲ σπυρναίως καὶ δυσκόλως ἐπιτυγχάνεται ἐν τῷ μέσῳ τῆς οἰκογενειακῆς ἀποκλειστικῆς τρυφερότητος.

Ἄλλ' οὔτε τρυφερότης, οὔτε πάλιν αὐστηρότης ὑπερβολὴ ὠφελεῖ, ἀπαιτεῖται μέτρον καὶ εἰς τὴν μὲν καὶ εἰς τὴν δὲ ἐκ μέρους καὶ γονέων καὶ διδασκάλων. Ἀπαιτεῖται πρὸ πάντων δικαιοσύνη· ἡ ἄδικος τιμωρία βλάπτει, ὅσον καὶ αἱ ἄκαιροι θωπεῖαι. Ἀνάγκη ὁ τιμωρῶν νὰ μὴ λησμονῇ ποτέ, ὅτι σκοπὸς τῆς ποινῆς εἶναι ἡ διόρθωσις καὶ βελτίωσις τοῦ τιμωρουμένου καὶ ὅτι ματαιοπονεῖ, ἐὰν δὲν κατορθώσῃ νὰ ἐξυπνίσῃ τὴν συνείδησιν τοῦ παιδός· ἡ συνείδησις εἶναι ὁ ἀληθὴς τιμωρὸς πάντοτε παιδείας, ὀμιλεῖ δὲ ἀρ' ἐαυτῆς, ἀλλ' ἡ παιδικὴ ἀντίληψις δὲν ἐξαρκεῖ πρὸς ἐξήγησιν τῆς κρυφίας φωνῆς τῆς. Διὰ τῆς ἀρωγῆς τῶν γονέων ἢ τοῦ διδασκάλου θὰ δυναθῇ ὁ παῖς ν' ἀκούσῃ εὐκρινέστερον τὴν ἐσωτερικὴν ἐκείνην φωνὴν τὴν λέγουσαν, ὅτι ἐσφαλε, ὅτι παρεβῆ τὸ πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους καθήκον καὶ ὅτι διὰ τούτο εἶναι ἄξιος τιμωρίας. Τότε θὰ παραδεχθῇ τὴν ἐπιβαλλομένην ποινὴν ὡς δικαίαν καὶ πρέπουσαν, θὰ ἐννοήσῃ δέ, ὅτι τιμωρεῖται, ὅπως διορθωθῇ, ἐξ ἀγάπης. Ὅχι ἐξ ἐκδικήσεως ἢ κακίας. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ὀφείλει ὁ τιμωρῶν νὰ μὲν κύριος ἑαυτοῦ παιδεύων ἀπαθῶς, φιλοστόργως, ἄνευ ὀργῆς, ἄνευ κραυγῶν, ἀπειλῶν καὶ ὕβρεων. ἀδυσώπητος, ἀλλὰ καὶ ἀμερόληπτος, ὡς ἀληθὴς δικαστής.

Ὅποια ἡ ποινὴ, τοιαύτη καὶ ἡ ἀμοιβή, δικαία καὶ μεμετρημένη· ὁ σκοπὸς τῆς ματαιοῦται, ἐὰν συνεπιφέρῃ τὴν ἐπαρσιν τοῦ ἀμειβομένου· αἱ σχολικαὶ βραβεύσεις ἔχουσι τοῦτο ἰδίως τὸ κακόν, ὅτι ἐξαιροῦν τὴν διανοητικὴν πρόοδον σιχάζουσαι συχνάκις τὴν ἠθικὴν ὑπεροχὴν. Πρέπει νὰ μάθωσιν οἱ παῖδες ἡμῶν καὶ νὰ ἐννοήσωσιν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύγων, ὅτι ἡ ἠθικὴ ἀξία εἶναι ὑπερτέρα τῆς διανοητικῆς. Ὅτε ὁ πατὴρ τοῦ Tom Brown (αἱ «σχολικαὶ ἀναμνήσεις» τοῦ Tom Brown εἶναι ἐν τῶν προσφιλεστέρων ἀναγνωσμάτων τῆς ἀγγλικῆς νεολαίας. Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο συγκεκριλασιοῦται πρακτικῶς πῶς ἡ θεωρία τῆς

ἀγγλικῆς ἀγωγῆς ἀποβλεπούσης εἰς τὴν μὐρ-
 φωσιν τοῦ χαρακτῆρος διὰ τῆς συγχρόνου ἀνα-
 πτύξεως τοῦ νοῦ καὶ τοῦ σώματος) ὅτε λοι-
 πὸν ὁ πατὴρ τοῦ Tom Brown κληνυκτίζει
 τὸν υἱὸν τοῦ τὴν παραμονὴν τοῦ πρώτου χω-
 ρισμού των, «Υἱέ μου, λέγει, εἰς τὸ σχολεῖον,
 » ὅπου πηγαίνεις κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σου.
 » ἢ ἰδῆς καὶ ἢ ἀκούσης καὶ ἢ δοκιμάσης
 » πολλά, τὰ ὅποια δὲν περιμένεις οὔτε φαν-
 » τάξεσαι. Ἀλλὰ μὴ φοβοῦ. Λέγε πάντοτε
 » τὴν ἀλήθειαν, ἔσο χρηστός καὶ γενναῖος, μὴ
 » προσέγῃς καὶ μὴ ἐπαναλαμβάνῃς, ὅσα δὲν
 » ἢ ἐπεθύμεις ἢ ἀκούσῃς ἢ μήτηρ σου καὶ αἱ
 » ἀδελφαί σου, καὶ τότε οὔτε σὺ ἢ ἐπανέλ-
 » θῃς ποτὲ μὲ ἐντροπὴν εἰς τὴν πατρικὴν οἰ-
 » κίαν, οὔτε ἡμεῖς ποτε ἢ τὸ ἔχωμεν ὡς ἐν-
 » τροπὴν νὰ σοῦ ἀνοιξώμεν τὰς ἀγκύλας μας».
 » Ταῦτα, ἐξακολουθεῖ ὁ συγγραφεύς, δὲν τὰ
 » εἶπεν αὐτοσχεδῶς ὁ γέρον. Εἶχε σκεφθῆ
 » ἐπὶ πολὺ, τί νὰ εἴπῃ· αἱ δὲ σκέψεις του συνο-
 » ψίζουεναι ἥσαν περίπου αἱ ἐξῆς: Νὰ τὸν
 » συμβουλεύσω νὰ λέγῃ τὴν προσευχὴν του
 » καὶ νὰ ἔγῃ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ;— Ἀλλ'
 » ἐάν ὡς πρὸς τοῦτο δὲν ὠφέλησαν τὰ διδάγ-
 » ματα καὶ τὸ παράδειγμα τῆς μητρός του,
 » δὲν ἢ χρησιμεύσῃ ἡ ἰδική μου παραινέσις.—
 » Νὰ ὑποδείξω τοὺς πειρασμούς, τοὺς ὁποίους
 » χρεωστῆι ν' ἀποφεύγῃ;— Δὲν ἢ μὲ ἐννοήσῃ
 » καὶ ἴσως βλάψῃ μᾶλλον ἀντὶ νὰ τὸν ὠφε-
 » λήσω.— Νὰ τὸν προτρέψω εἰς τὸ νὰ μελετᾷ
 » καὶ νὰ εἴπω, ὅτι τὸν στέλλομεν εἰς τὸ σχο-
 » λεῖον διὰ νὰ μάθῃ γράμματα;— Ἀλλ' ἐγὼ
 » δὲν τὸν στέλλω εἰς τὸ σχολεῖον διὰ τοῦτο,
 » τοῦλάχιστον ὄχι πρὸ πάντων διὰ τοῦτο.
 » Ὀλίγον μὲ μέλει διὰ μετοχὰς καὶ ἀπαρέμ-
 » φρατὰ καὶ τὴν μητέρα του ἄλλο τόσο τὴν
 » μέλει δι' αὐτὰ. Διατί λοιπὸν τὸν στέλλομεν
 » εἰς τὸ σχολεῖον; Ἐν μέρει διότι τὸ ἤθελε
 » καὶ ὁ ἴδιος. Ἀλλὰ τὸ κατ' ἐμέ, ἡ κυρία ἐπι-
 »θυμία μου εἶναι νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ σχολεῖον
 » φιλαλήθης, γενναῖος, χρηστός, χρήσιμος,
 » καθὼς πρέπει ἄνθρωπος καὶ καλὸς χριστιανός.
 » Ταῦτα ἐσκέφθη ὁ πατὴρ τοῦ Tom
 » Brown καὶ ταῦτα ἠθέλησε νὰ ἐκφράσῃ κα-
 » ληνυκτίζων τὸν υἱὸν του».

Δηλαδή ὁ Tom Brown ἔστειλε τὸν υἱὸν
 του εἰς τὸ σχολεῖον μᾶλλον διὰ νὰ μωρφωθῇ
 ὁ χαρακτῆρ του, ἢ διὰ νὰ μάθῃ πολλὰ γράμ-
 ματα· τὸ πρῶτον δὲν ἀποκλείει τὸ δεύτερον.
 Κατ' ἀρχὴν ἡ ἐκπαίδευσις καὶ ἡ ἀγωγή συμ-
 βαδίζουν εἰς τὸ ἀγγλικὸν σχολεῖον, αἱ δὲ σω-
 ματικαὶ ἀσκήσεις αἱ τόσο συντελεστικαὶ πρὸς

μὐρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος ἔχουν ἐντὸς αὐτοῦ
 σημασίαν, ὅσην καὶ τὰ μαθήματα. Τὸ αὐτὸ
 σύστημα ἀγωγῆς εἶχον καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλ-
 ληνες. «Εὔ τὸ σῶμα ἔχει καὶ τὴν ψυχὴν»,
 κατὰ τὸ ῥητὸν τοῦ Κλεοβούλου. Ἐκ τῶν
 νεωτέρων ἔθνων οἱ Ἕλληες κατ' ἐξοχὴν
 ἐφήρμοσαν τὸ σύστημα τοῦτο, ὅλα δὲ τὰ
 ἔθνη καταγίνονται τὴν σήμερον εἰς ἀπομί-
 μησίν των. Ἀλλ' εἰς μόνην τὴν Ἀγ-
 γλίαν, ὡς εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, οἱ ἀγῶ-
 νες τῶν νέων ἀποτελοῦν μέρος τῆς ἐθνικῆς
 ζωῆς. Ἄνδρες, γυναῖκες πάσης τάξεως καὶ
 πάσης ἡλικίας ἐνδιαφέρονται εἰς τὰ κατ' αὐ-
 τοὺς· ὁ κατ' ἔτος τελοῦμενος ἀγὼν λεμβοδρο-
 μίας μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων τῆς Ἀγγλίας
 πανεπιστημίων λαμβάνει διαστάσεις μεγάλης
 πατριωτικῆς ἐορτῆς. Αἱ ὄχθαι τοῦ ποταμοῦ
 καλύπτονται ὑπὸ μυριάδων θεατῶν, ἕκαστος
 δ' αὐτῶν φέρει ἐν τῶν διακρινόντων τὰς δύο
 σχολὰς χρωμάτων πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν συμ-
 παθειῶν του. Μετὰ τοῦ αὐτοῦ γενικοῦ ἐνδιαφέ-
 ροντος παρακολουθοῦνται τὰ διάφορα παίγνια,
 τῶν ὁποίων ἡ σφαῖρα εἶναι τὸ ὄργανον. Ἐν
 γένει δὲ ὁ καθημερινὸς βίος τῶν Ἀγγλων μαρ-
 τυρεῖ, ὅποιαν σημασίαν ἀποδίδουν εἰς τὰς τω-
 ματικὰς ἀσκήσεις. Αἱ ἐφημερίδες των πᾶσαι
 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν sport ἢ ἄλλην εἰδικωτέραν
 περιέχουν καθ' ἐκάστην στήλας εἰδήσεων ἀκα-
 τάλῃπτων εἰς τοὺς ξένους, αἱ ὁποῖαι ὅμως ἀ-
 ναγινώσκονται ὑπὸ πολλῶν μετὰ μεγαλειτέρας
 ἐνίοτε προσοχῆς, ἢ ὅσα ἄλλα νέα περιέχει τὸ
 φύλλον.

Ἴσως εἴπῃ τις, ὅτι τὸ πρῶτον ἐκεῖ ὑπερβαί-
 νει τὰ ὄρια, ὅτι αἱ σωματικαὶ ἀσκήσεις ἀπορ-
 ροφῶν εἰς τὰ σχολεῖα τὸν νοῦν καὶ τὸν καιρὸν
 τῶν νέων πρὸς ζυμίαν τῆς διανοητικῆς ἀνα-
 πτύξεως. Ἀλλ' ὅμως ἡ Ἀγγλία οὐδενὸς ἔθνους
 ὑπολείπεται κατὰ τὴν διανοητικὴν πρὸσδον.
 Τὴν δύναμιν καὶ τὴν δόξαν της δὲν ὀφείλει εἰς
 μόνην τὴν ἐμπορικὴν ἢ τὴν βιομηχανικὴν ἐπί-
 δόσιν της. Εἰς ὅλα τὰ στάδια ἔδρεψαν στε-
 φάνους τὰ τέχνη της, εἰς τὰ γράμματα, τὰς
 τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, ὅσον καὶ εἰς τοὺς ἐπι-
 γῆς καὶ ἐπὶ θαλάσσης πολέμους. Ἀλλὰ καὶ ἂν
 οἱ Ἀγγλοι φροντίζουν καθ' ὑπερβολὴν περὶ
 σωματικῆς, ἔχομεν ἡμεῖς τὸ παράδειγμα τῶν
 προγόνων μας, οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζον, πῶς εἰς
 πάντα νὰ ἐφαρμόζωσι τὸ μηδὲν ἄγαρ. «Τὰ τε
 γὰρ ὑπερβάλλοντα γυμνάσια καὶ τὰ ἐλλείποντα
 φθεῖρει τὴν ἰσχύν», εἶπεν ὁ Ἀριστοτέλης (1).

(1) Ἠθ. Νικομ. Β. Σ. 6.

Υπό τοιούτους ὄρους ἄς εισάξωμεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς τὰ σχολεῖα τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις ρυθμίζοντας τὸ πρόγραμμα τῆς ἐθνικῆς ἀγωγῆς κατὰ τὸ ἀρχαῖον ῥητόν: «Εὖ τὸ σῶμα ἔχειν καὶ τὴν ψυχὴν». Ὁμοῦ καὶ τὰ δύο! ἡ εὐρωστία τοῦ σώματος ἀντανακλᾶται εἰς τὴν εὐρωστίαν τῆς ψυχῆς. Ὁ ἔχων τὰ στέρνα ἀκακία φέρει τὴν κεφαλὴν ὑψηλά. Ἄλλὰ ταῦτοχρόνως διὰ τῶν σωματικῶν ἀγῶνων ἀποκτώνται καὶ ἄλλα προσόντα πολυτιμα. Ἀγωνιζόμενος πρὸς ἰσοπάλους ὁ νέος μανθάνει νὰ φέρῃ τὴν νίκην μετριοφρόνως καὶ τὴν ἤτταν ἀξιοπρεπῶς, μανθάνει τιμῶν τοὺς ἄλλους νὰ σέβηται ἑαυτὸν· ἡ δὲ ψευδοφιλοτιμία, ἡ πηγὴ τοσοῦτων κακῶν, ἐκρίζουται διὰ τῆς τριβῆς εἰς συναγωνισμούς, τῶν ὁποίων ἀπαραίτητος ὄρος εἶναι ἡ εὐθύτης, ἡ εἰλικρίνεια, ἡ φιλαλήθεια καὶ ἡ δικαιοσύνη. Ταῦτα πάντα περιλαμβάνονται εἰς τὴν ὠραίαν Ἀγγλικὴν λέξιν fair-play, ἡ ὁποία ἐκ τῶν παιδικῶν παιγνίων ἐφημερόσθη εἰς ὀλόκληρον τὸν βίον. Fair play κατὰ γράμμα σημαίνει τὸ παίζειν μετ' εὐθύτητος, ἄνευ δόλου δηλαδὴ ἡ ἀπάτης. Ἀπόδειξιν τῆς διαρκείας τῶν παιδικῶν ἐντυπώσεων παρέχει αὐτῇ αὐτὴ ἡ χρῆσις τῆς λέξεως με ὅλας τὰς σημασίας τὰς ὁποίας ἀπηριθμησα. Καθὼς ἔμαθε νὰ παίξῃ ὁ Ἄγγλος, οὕτω ἐξακολουθεῖ καὶ ἀνδρωθεὶς νὰ διάγῃ. Δὲν ἐγγυῶμαι ποσῶς ὅτι πάντες ἐκεῖ ἐξέρχονται τοῦ σχολείου, ὅπως ὁ Tom Brown ἠύχετο νὰ ἐξέλθῃ ὁ υἱὸς του. Ἄλλ' ὡς ἐκεῖνος ἐσκέπτετο, οὕτω σκέπτονται οἱ γονεῖς ἐν γένει εἰς τὴν πατρίδα του καὶ τὸ αὐτὸ ἐπιθυμοῦν καὶ ἐπιδιώκουν διὰ τὰ τέκνα των, τὴν μόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος.

Ἀπέφυγα, ὡς βλέπετε, νὰ θιξῶ τὸ ζήτημα καθ' ἑαυτὸ τῆς ἐκπαιδεύσεως. Δὲν ἔπεται ὅμως, ὅτι παραγνωρίζω τὴν ἐπίδρασιν τῶν

γραμμῶν εἰς τὴν ἠθικὴν διάπλασιν τοῦ παιδός. Ἡ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου διδομένη διέυθυνσις εἰς τὰς μελέτας του, ἡ ἐξήγησις ὅχι μόνον τῶν κανόνων τῆς γραμματικῆς ἀλλὰ καὶ τῶν ἐνοιῶν τοῦ συγγραφέως, ἡ ἐκλογὴ τῶν συγγραφέων, ταῦτα πάντα καὶ ἄλλα δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς μέσα ὅχι ἐκπαιδεύσεως μόνον, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἀγωγῆς. Τὸν πρὸς τοῦτο τρόπον ὑποδεικνύει ὁ κ. Ἰωάννης Πανταζίδης εἰς τὸ σύγγραμμά του «περὶ γυμνασιακῆς παιδαγωγίας». Τὸ ἀξιόλογον ἔργον τοῦ πεπειραμένου καθηγητοῦ εὐχαρμαί ν' ἀναγνωσθῇ καὶ μελετηθῇ ὑπὸ παντὸς διδασκάλου καὶ παντὸς γονεῶς. Εἰς αὐτὸ ἐξετάζονται πολλὰ καὶ ποικίλα ζητήματα σπουδαία· ἡμᾶς ἐδῶ ἐπασχολεῖ τὸ τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς μορφώσεως τοῦ χαρακτῆρος. Περὶ τούτου καὶ μόνου ἠθέλησα νὰ σῶς ὁμιλήσω οὐδὲν εἰπὼν νέον ἢ ἄγνωστον εἰς ὑμᾶς ἰδίως τοὺς ἔχοντας τέκνα καὶ σκεπτομένους περὶ ἀγωγῆς, ὅχι μόνον καθόσον τὸ πρᾶγμα συνέχεται μετὰ τῶν γενικῶν συμφερόντων τοῦ γένους, ἀλλὰ καὶ ὡς γονεῖς κηδόμενοι ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος τῶν τέκνων ὑμῶν ἢ μέλλουσα εὐτυχία ἢ δυστυχία των δὲν ἐξαρτᾶται ἐξ ὑμῶν, οὔτε ἐξασφαλίζεται ἡ εὐδαιμονία των διὰ τῶν φροντίδων, ὅπως προσπορίσῃτε εἰς αὐτὰ ὑλικὴν εὐημερίαν. Ὁ πατρικὺς πλοῦτος δὲν ἀποτελεῖ τὴν καλλιτέραν τῶν τέκνων κληρονομίαν. Εὐεργετήσατέ τα μορφούντες τὸν χαρακτῆρά των καὶ ἐνσπείροντες εἰς τὴν ψυχὴν των τὴν ἔξιν τῆς χρηστότητος καὶ τὸ αἶσθημα τοῦ καθήκοντος, προετοιμάσατέ αὐτὰ διὰ καλῆς καὶ περρωτισμένης ἀγωγῆς, εἰς τρόπον ὅστε καὶ τὴν εὐτυχίαν νὰ φέρωσι σωφρόνως καὶ τὴν δυστυχίαν γενναίως. Ἴδου πῶς θὰ ἐκτελέσητε τὸ πρὸς αὐτὰ καθήκον. Ἴδου πῶς θὰ συντελέσητε εἰς ἀνύψωσιν τῆς γενεᾶς, ἡ ὁποία θὰ διαδεχθῇ τὴν ἰδικὴν μας.

Η ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ *

(Ἀνεγνωσθῆ ἐν τῇ ΑΞ' συνεδριάσει τῆς 29 ὁκτωβρίου 1890).

Ἡ ἱστορία εἶναι, κατὰ τὸν Michelet, εἶναι ἡ ἀνάστασις τοῦ παρελθόντος, δὲν ὀφείλει νὰ παραλείψῃ οὐδὲν βοήθημα, ὅσον μετρίσθρων καὶ ἂν εἶναι, δυνάμενον νὰ βοηθήσῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν ὑπ' ὄλας αὐτοῦ τὰς ἐπόψεις τοῦ βίου τῶν παρελθόντων αἰώνων. Μεταξὺ τῶν βοηθητικῶν ἐκείνων ἐπιστημῶν, τῶν ταπεινῶν ὑπηρετριῶν τῆς ἱστορίας, αἵτινες οὐδὲν ἄλλως ἔχρουν τὴν ἀξίωσιν νὰ κατασπῶσιν ἀνεξάρτητοι, ἢ διδακτικωτέρα εἶναι ὁμολογουμένως ἢ νομισματολογία. Διὰ τῆς λέξεως ταύτης δὲν ἐννοοῦμεν τὴν μαγίαν τοῦ συλλέγειν νομίσματα, οὐδὲ τὴν τέχνην τοῦ διακρίνειν ἐξ αὐτῶν τὰ αὐθεντικὰ τῶν μὴ τοιούτων, ἀλλὰ τὴν ἐπιστήμην τῆς ταξιθετήσεως αὐτῶν, τὴν ἐπιστήμην, ἣτις ἀναγκάζει αὐτὰ νὰ εἴπωσι πᾶν ὅ,τι γνωρίζουσι περὶ τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς χώρας, ἣτις τὰ παρήγαγε.

Ἐπιθεώσωμεν, παραδείγματος χάριν, ὅτι μετὰ δύο χιλιάδας ἐνιαυτῶν, ὅποτε ὁ πολιτισμὸς μας πρὸ πολλοῦ θὰ εἶναι λησμονημένος, ἀρχαιολόγος τις συνέπιπτε νὰ εὕρῃ πεντάφραγον ἐκ τῶν φερόντων τὴν εἰκόνα Ναπολέοντος τοῦ Α'. Ὅποιοις θησαυροῦς πληροφοριῶν παντὸς εἴδους, χρονολογικῶν, οἰκονομολογικῶν, εἰκονογραφικῶν, καλλιτεχνικῶν, δὲν δύναται νὰ ἐκπηγάσῃ ἐκ τῆς ἐμβριθοῦς καὶ ἐπιστημονικῆς μελέτης τοῦ μεταλλικοῦ τούτου τεμαχίου! Σχῆμα, τίτλος, βῆρος, μίγμα κατασκευῆς, εἰκὼν, συμβολικαὶ παραστάσεις, ἐπιγραφή, ἡμερομηνία, σήματα ἐργοστασίου καὶ ἡ ἐλαχίστη ἀκόμη λεπτομέρεια δύναται νὰ καταστῇ ἐνδιαφέρουσα καὶ διδακτικὴ μελετωμένη κατὰ τὴν ἀληθῆ μέθοδον ὑπ' ἀληθοῦς σοφοῦ. Ἐν νόμισμα εἶναι εἰς μικρόκοσμος, ἐν ᾧ ὁλόκληρος πολιτισμὸς ἀντικατοπτρίζεται τόσῳ πιστότερον, ὅσον ὁ πῖναξ εἶναι μᾶλλον ἀπροβού-

λευτος καὶ ὁ χαράξας αὐτὸ ζωγράφος ὀλιγώτερον ἐσκέφθη τὴν διδασκαλίαν τῶν μεταγενεστέρων.

Ἄλλ' ἰδίως εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἱστορίαν ἡ νομισματολογία ῥίπτει πολὺτιμα φῶτα. Μετὰ τὰ ναυάγια τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ φιλολογίας τὰ νομίσματα καθὼς καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ εἶναι τὰ μέσα, δι' ὧν καλύπτονται πλείστα κενὰ τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως.

Ἡ σμικρότης των, ἡ στερεότης των, ἡ καλλιτεχνικὴ των ὠραιότης, ἐδραίωνσαν τὴν χρῆσιν αὐτῶν ὡς κοσμημάτων καὶ παρ' αὐταῖς ἀκόμη ταῖς χωρικαῖς τῆς Μ. Ἀσίας καὶ διέσωσαν οὕτω μέχρι τῶν ἡμερῶν μας τοσαύτην αὐτῶν πληθύν, ὥστε καθ' ἑκατοντάδας ἤδη μετροῦνται τὰ νομισματικὰ μουσεῖα καὶ κατὰ χιλιάδας οἱ τύποι, εἰς οὓς διαιροῦνται. Ἡ γονιμότης καὶ ἡ ποικιλία τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἡ ὑπερβολικὴ εἰδικότης του (particularisme), ἡ οὕτως εἰπεῖν κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν σκοπὸν πορεία του, ἣτις εἶναι εἰς τῶν λαμπροτέρων χαρακτήρων τῆς ἱστορίας αὐτοῦ ἐν τῇ νομισματολογίᾳ: εὐρίσκουσι τὴν πληρεστέραν ἐκδήλωσίν των, καὶ ἡ ἐξέτασις συλλογῆς τίνος ἑλληνικῶν νομισμάτων εἶναι κατ' ἐμὲ ἡ μόνη μελέτη, ἐξ ἧς ἐξέρχεται τις μᾶλλον ἐξωκειωμένος μετὰ τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ πρῶτον πρᾶγμα, ὅπερ ὀφείλει τις νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν μελέτην ἐνὸς νομίσματος, εἶναι ἡ ἱστορία αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, καθότι τὸ νόμισμα εἶναι τὸ δραστικώτερον ὄργανον τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ δόξα τῆς ἀνακαλύψεώς του ὀφείλεται εἰς τοὺς Λυδοὺς μᾶλλον παρὰ εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἀναγνωρίζοντες τὴν οἰκονομολογικὴν ἐνέργειάν του ταχέως μόνον παρεδέχθησαν καὶ διεδέχθησαν τὴν χρῆσιν του. Ἡ πρώτη ιδιότης τοῦ νομίσματος, ἐκείνη, ἣτις δίδει αὐτῷ τὴν χρησιμότητά του, εἶναι ὁ ῥόμιμος αὐτοῦ χαρακτήρ. Ἡ τοῦ κράτους σφραγὶς ἐπὶ τε-

* Ἡ πραγματεία αὕτη συνωδεύετο ὑπὸ φωτογραφικῶν εἰκόνων τοῦ κ. Νικολοπούλου.

μαχίου μετάλλου τεθειμένη, ὀφείλει νὰ ἐγ-
γυῖται 1^{ον} περὶ τῆς καθαρότητος τοῦ μετάλ-
λου ἢ τοῦλάχιστον περὶ τῆς δοκίμου κράσεως
αὐτοῦ· 2^{ον} περὶ τοῦ νομίμου αὐτοῦ βάρους.
"Ἄνευ τῶν ὄρων τούτων ἡ χρῆσις πλάστιγγος
καὶ τῆς λυδίας λίθου καθίσταται ἀναγκαία
κατὰ τὰς καθημερινὰς συναλλαγὰς, τὸ δὲ νό-
μισμα οὕτω μὴ δυνάμενον νὰ κυκλοφορήσῃ
χάνει τὸν προσορισμὸν του, δυσκολίας μᾶλλον
παρὰ εὐκολίας ἐν τῷ ἐμπορίῳ προῖξενον γινώ-
μενον.

Οἱ Ἕλληνες κατενόησαν τὴν ἀλήθειαν τῶν
ἀνωτέρω ὄρων μᾶλλον παντὸς ἄλλου λαοῦ
ἀρχαίου τε καὶ νεωτέρου. Ἐνῶ οἱ Ῥωμαῖοι
αὐτοκράτορες καὶ οἱ βασιλεῖς τοῦ μεσαιῶ-
νος ἐν τῇ κιθδηλοποιῇ (1) ἐπεζήτησαν πη-
γὴν ὠφελειῶν ἀνόμων. τὸ ἐλληνικὸν νόμισμα
διετήρησεν ἐν γένει τὴν ἀμεμπτον καθαρότητά
του καὶ τὴν ἀκριβειαν τοῦ βάρους του. Ἰδίως
ὁμῶς αἰ ἀρεταὶ αὐτὰ διακρίνονται εἰς τὸ ἀθη-
ναϊκὸν νόμισμα. ὅπερ καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς,
ἀπὸ τῶν μηδικῶν πολέμων μέχρι τῆς ἐξαν-
τλήσεως τῶν ἀργυρούχων μεταλλείων τοῦ
Λαυρίου, ἀναζητεῖται καὶ δίδωσι χώραν εἰς
πλείστας ἀπομιμήσεις.

Ἄλλ' ἡ ἀπομίμησις καὶ ἡ ἀναίτησις τοῦ
νομίσματος εἶναι σημεῖα, εἰς ἃ ὀφείλει μετὰ
προσοχῆς νὰ ἐνδιατρίψῃ ὁ ἱστορικὸς οἰκονομο-
λόγος. Ὅντως, ἐκάστη μικρὰ ἐλληνικὴ δημο-
κρατία ἠνόησε νὰ ἔγῃ τὸ ἰδιαιτερον νομισματο-
κοπεῖον αὐτῆς, τοὺς ἰδιαιτέρους αὐτῆς τύπους,
ὡς τὰ ἐκφραστικώτερα σύμβολα τῆς αὐτονο-
μίας αὐτῆς. Πολλὰ τῶν νομισμάτων τούτων
δὲν ἐκυκλοφόρουσαν πέραν τῶν στενῶν ὁρίων τῆς
δημοκρατίας, ἥτις εἰς κυκλοφορίαν αὐτὰ ἔθετε.
Διὰ τὰς εὐκολίας τῶν συναλλαγῶν, διὰ τὸν
διεθνή πολιτισμὸν, ἐν μόνον νόμισμα ἐξελέγετο,
ἐκεῖνο, ὅπερ διακρίνετο διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν κα-
τασκευὴν του ἢ διὰ τὴν ἐμπορικὴν καὶ κοινω-
νικὴν ὑπεροχὴν τῆς νομισματοκόπου ἐπικρα-
τείας.

Εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας ἡ τοῦ
διεθνοῦς νομίσματος λειτουργία ἐγίνετο διὰ τῶν
χρυσῶν ἢ μᾶλλον τῶν ἐξ ἡλέκτρου νομισμάτων,
διὰ τῶν στατήρων τῆς Λυδίας, διὰ τῶν ἀργυ-
ρῶν νομισμάτων τῶν χελωνῶν τῆς Αἰγίνης (Αἰ-
γαῖον πέλαγος) καὶ τῶν πάλων τῆς Κορίνθου
(Ἰόνιον πέλαγος). Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 5'

(1) Αἱ παραποιήσεις αὗται συνίσταντο εἰς ἀλλοίωσιν τοῦ
τίτλου, ἀπλῆν κάλυψιν τυχαίων μετάλλων ὑπὸ λεπτῶν
φύλλων χρυσοῦ, ἀργύρου κτλ.

αἰῶνος π. Χ. μέχρι τῆς ἐποχῆς Φιλίππου καὶ
Ἀλεξάνδρου, οἱ *δαρειακοὶ* καὶ οἱ *τοξόται* τῶν
βασιλείων τῶν Περσῶν ἦσαν τὰ μόνον κυκλοφο-
ροῦντα χρυσᾶ νομίσματα. Ἡ Κόζικος εἶχε τὸ
ἐλεύθερον μονοπώλιον τῶν ἐξ ἡλέκτρου νομι-
σμάτων· ἐκ δὲ τῶν ἀργυρῶν μόναι αἱ περιφή-
μοι *γ.λαῦκες* τῶν Ἀθηνῶν ἔχουσι γενικὴν κυ-
κλοφορίαν.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ Δ' αἰῶνος ἡ
ἐπιρροή τῶν Μακεδόνων μεταβάλλει τὴν κα-
τάστασιν ταύτην, οἱ δὲ χρυσοὶ *φίλιπποι* καὶ *ἀ-
λεξάνδροι* ἀντικαθιστᾶσι τοὺς *δαρειακοὺς*. Τὰ
ἀργυρᾶ τετράδραχμα τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ
τῶν διαδόχων αὐτοῦ ἀντικαθιστᾶσι τὰ τῶν
Ἀθηναίων μέχρι τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Βακτριαν-
ῆς, ἡ δὲ δραχμὴ τῆς Πέδου, διάφορος τῆς
τῶν Ἀθηνῶν, κυκλοφορεῖ ἐφ' ἅπασαν τὴν θα-
λασσίαν αὐτῆς ἡγεμονίαν καὶ τὴν ἀνατολικὴν
Μεσόγειον.

Κατὰ τὸν Β' π. Χ. αἰῶνα, χάρις εἰς τὸν
ἐλεύθερον λιμένα τῆς Δήλου, παρίσταται τις
εἰς ἐμπορικὴν ἀναγέννησιν τῶν Ἀθηναίων. Τὸ
νομισματοκοπεῖον των δραστηρίως ἐργάζεται
καὶ τὰ προϊόντα αὐτῶν ἐξαπλοῦνται μέχρι τῆς
Ἀραβίας· ἀλλ' ἡ ὑπεροχὴ αὕτη διαμυθισθη-
τήσιμος τυγχάνει ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ἐν ἣ τὰ νομι-
σματα τῶν ἐλευθέρων ἐμπορικῶν πόλεων, αἱ
ὀνομαστικᾶ *κιστοφόροι*, φαίνονται ἔχουσαι τὴν
ὑπεροχὴν.

Τέλος μετὰ τὴν μάχην τοῦ Ἀκτίου καὶ
τὴν σύστασιν τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας τὸ
ἀργυροῦν καὶ χρυσοῦν Ῥωμαϊκὸν νόμισμα ἀντι-
καθίστησιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ τε ἐλληνικὰ
καὶ μακεδονικὰ· αἱ δὲ ἐλληνικαὶ πόλεις διατη-
ροῦσι τὸ δικαίωμα τῆς ἐκκοπῆς μόνον χαλ-
κῶν νομισμάτων, καὶ τοῦτο εἰς ἀνάμνησιν
μᾶλλον ἢ ἀπόδειξιν τῆς ὀλονὲν ἐκλειπούσης
ἐλευθερίας των.

Ἡ ἱστορία τῆς κυκλοφορίας τῶν ἐλληνικῶν
νομισμάτων ἀναπαρίστησεν ἡμῖν ἀπάσας τὰς
περιπετείας τῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς τῆς
Ἑλλάδος ἱστορίας, πρὸς σύνταξιν τῆς ὁποίας
μὴ δυνάμενοι ν' ἀρυσθῶμεν τὰς δεούσας πλη-
ροφίας ἐκ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, ἐλά-
χιστον λόγον περὶ αὐτῆς ποιουμένων. θέλο-
μεν ἀναδράμει εἰς τὴν ἄμεσον μελέτην τῶν νο-
μισμάτων, εἰς τὴν στατιστικὴν τῶν εὐρημά-
των, εἰς τὴν παραβολὴν τῶν διαφορῶν τύπων
τῶν διετηρηθέντων μέχρις ἡμῶν διὰ τῶν πα-
ραποιήσεων καὶ ἀπομιμήσεων, διότι τὰ μᾶλ-
λον ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἐκτιμώμενα νομίσματα ἐ-
γέννησαν καὶ τὰς περισσοτέρας παραποιήσεις

καὶ ἀπομιμήσεις (δύο διάφορα εἶδη ἀντιγραφῆς πολὺ δυσκόλως διακρινόμενα) παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις ἔθνεσιν ἢ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς βαρβάροις. Οὕτω οἱ Σαβαῖοι τῆς Ὑμενῆς ἀπομιμοῦνται τὰ ἀργυρᾶ τῶν Ἀθηῶν νομίσματα, οἱ παρὰ τὸν Δουνάβιον καὶ τὸν Ροδανὸν Γαλάται ἀπομιμοῦνται ἀτέχνως τοὺς χρυσοὺς τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου στατήρας.

Ταῦτα περὶ νομισμάτων ἐν γένει ὑπὸ τὴν οἰκονομικὴν αὐτῶν ἔποψιν. Ἐξετάσωμεν ἤδη αὐτὰ καὶ ὑπὸ ἱστορικῆν· διότι δὲν εἶναι καὶ διὰ τὸν ἱστορικὸν ἤττον διδακτικοὶ οἱ δύο διάφοροι χαρακτήρες, ἡ συμβολικὴ δηλονότι παράστασις καὶ ἡ ἐπιγραφή, οἱ διακρίνοντες τὴν νομισματικὴν δύο διαφορῶν λαῶν.

Κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην περίοδον τῆς ἑλληνικῆς νομισματικῆς πᾶν νόμισμα ἔφερε μόνον συμβολικὴν παράστασιν, ἥτις συνίστατο εἰς τὸ διακριτικὸν ἔμβλημα τῆς πόλεως τὸ κεχαραγμένον καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ κράτους σφραγίδος· διότι ἐκάστη ἑλληνικὴ πόλις καὶ ἐν ἀρχῇ πιθανῶς ἕκαστον γένος (ἴδε πίνακας Ἡρακλείας) εἶχε τὸ ἰδιαιτέρον καὶ ἀμετάβλητον ἔμβλημα, δι' οὗ ἐσήμαινε πᾶν ἐπίσημον ἔγγραφον. Τὰ ἔμβλήματα ταῦτα ἦσαν ὕλικά ἀντικείμενα, εὐκόλως ζωγραφούμενα καὶ ἀναγνωριζόμενα, λαμβανόμενα συνήθως ἐκ τοῦ φυτικῆς ἢ ζωικῆς βασιλείου.

Αἱ παραστάσεις αὗται εἶναι ἄρᾳ γε λείψανα τοῦ φετιγισμοῦ ἢ τοῦ ἀρχαίου τοτεμισμού, ἢ μᾶλλον ὀφείλομεν νὰ παραδεσθῶμεν, ὅτι ἕκαστον ἄθος, ἕκαστον ζῷον, ἦτο ἰδιαιτέρως ἀφιερωμένον εἰς τὴν πολιούχον θεότητα ἐκάστης πόλεως· Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ ὄνομα μιᾶς πόλεως εὐρίσκομεν σχέσιν ἔχον πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ εἰς αὐτὴν ἀφιερωμένου ἐμβλήματος, εἴτε διότι μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὀνομάτων ὑπῆρχεν ἔτυμολογικὴ συγγένεια, εἴτε διότι ἡ δημώδης φαντασία παίζουσα μὲ τὰς λέξεις παρήγαγεν ἐκ τοῦ ἐνὸς τὸ ἕτερον. Οὕτω τὸ *αἰλίον* ἦτο τὸ ἔμβλημα τῆς Σελινόουτος, τὸ *μῆλον* τῆς Μήλου, ἡ *κρηθὴ* τῆς Κριθωτῆς. Τὰ λαλοῦντα ταῦτα ἔμβλήματα, ἐὰν ἐπιτρέπηται ἢ ἔκρησσις, τῶν ἑλληνικῶν πόλεων λίαν ὠφέλιμον εἶναι νὰ γνωρίζῃ τις, διότι πλῆθος νομισμάτων στερουμένων ἐπιγραφῶν δύναται τις νὰ ταξιδιότησῃ καὶ μόνον τὰ ἔμβλήματα ταῦτα ἔχον ὑπ' ὄψιν. Ἐν τοῖς ὁμοσπονδιακοῖς ἢ διεθνεσὶ νομίμασι, οἷα τὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸ ἔμβλημα τοῦ ἐκκόπτουτος νομισματοκοπέου παρίσταται ὡς τύπος ἐπισυνημμένον τῷ κυρίῳ ἐμβλήματι· εἰς τὴν

ἐπισταμένην δὲ μελέτην τῶν ἐπισυνημμένων τούτων τύπων ὀφείλεται ἡ σύνταξις τῆς ἐνδιαφερούσης γεωγραφίας τῆς αὐτοκρατορικῆς νομισματοκοπίας).

Ἐν πολλαῖς ἐπίσης πολιτείαις, ἐν αἷς οἱ ἄρχοντες ἤλλαζον κατ' ἔτος, τὸ ἔμβλημα ἢ ἡ σφραγὶς τοῦ πρώτου ἄρχοντος πάντοτε ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἀνευρίσκειται ἐν δευτερευούσῃ μορφῇ. Οὕτω λοιπὸν ἐν τῇ τῆς νεωτέρας ἐποχῆς ἀθηναϊκῆ νομισματικῆ ἔχομεν ὅλην τὴν σειρὰν τῶν λαλοῦντων συμβόλων τοῦ πρώτου ἐνιαυσίου ἄρχοντος, τοῦ ἐπὶ τῶν ὀπίω στρατηγοῦ.

Ἡ ἐξεικόνισις ἀνθρωπίνης ἢ μᾶλλον θείας ἐπὶ τοῦ νομίσματος μορφῆς ὑπῆρξε μεγάλη εἰς τὴν νομισματικὴν πρόσοδος, ἀλλ' αἱ συμβολικαὶ παραστάσεις οὐδέποτε ἐγκατελείφθησαν. Καὶ ὄντως, τὸ Ἄργος ἐτήρησε τὴν *λίκαιρα*, ἡ Κόρινθος τὸν *περωτὸν ἴππον*, ἡ Ἐρέτρια τὴν *δάμαλιν*, ἡ Κύζικος τὸν *ἰγθύν*· ἐνῶ ὅμως ἐπὶ τοῦ ἐνὸς μέρους τοῦ νομίσματος τὰ ἔμβλήματα ταῦτα ὑπάρχουσιν, ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἐξεικονίζεται ἡ κεφαλὴ ἢ ἡ προτομή, σπανιώτερον ὁλόκληρον τὸ σῶμα, τῆς πολιούχου θεότητος τῆς πόλεως ἢ τοῦ θεμελιώσαντος αὐτὴν ἥρωος ἐν μορφῇ ἀνθρωπεῖ· ἐν Ἡλιδι ἢ τοῦ Διός, ἐν Κορίνθῳ ἢ τῆς ἀρείας Ἀφροδίτης (κατ' ἄλλους ἢ τῆς Ἀθηνᾶς), ἐν Ἄργει ἢ τῆς Ἥρας, ἐν Τάραντι ἢ τοῦ ἥρωος Τάραντος κτλ. Πολλάκις ὅμως τὰ νομίσματα, τὰ ὁποῖα ἀνωτέρω περιεγράψαμεν καὶ ἀτινά εἰσι προῖον σχετικῆς προσόδου ἐν τῇ νομισματικῇ, εὐρίσκονται τοιαῦτα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Νομίζω, ὅτι τὸ πρῶτον ἀθηναϊκὸν νόμισμα εἶναι τὸ εὐβοϊκοῦ βάρους τετραδραχμον, τὸ ὁποῖον ἐνθεν μὲν παρίσθησι τὴν κρᾶνος φέρουσαν κεφαλὴν τῆς Ἀθηνᾶς, ἐτέρωθεν δὲ τὸ ἱερόν αὐτῆς πτηνόν, τὴν γλαῦκα. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εὐνόητον καθίσταται, ὁποῖον φῶς ἡ μελέτη τῶν συμβολικῶν τούτων παραστάσεων δύναται νὰ ρίψῃ ἐφ' ἐνὸς τῶν σπουδαιότερων κεφαλαίων τῆς ἀρχαιολογίας, ἐπὶ τῆς «εἰκονικῆς μυθολογίας». Ἐπὶ τῆς εἰκόνας ὁ ἱστορικὸς ἀνευρίσκει τὴν λατρείαν καὶ τὴν θρησκείαν· ἐπὶ τῶν ὀρειγαλικῶν μάλιστα νομισμάτων τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἐν οἷς μεγίστη πλῆθος συμβολικῶν παραστάσεων ὑπάρχει, ὁ μυθογράφος ἀνακαλύπτει τὴν ἐξεικόνισιν καὶ πολλάκις τὴν ἐξήγησιν τῶν ἐγχαυρίων μύθων τῶν περιεργωτάτων καὶ ποικιλομορφωτάτων. Καὶ αὐτὴν δ' ἔτι τὴν παρακμὴν τῆς ἑλληνικῆς θρησκείας καὶ τὴν βραδείαν παρείδουσι τῆς περσικῆς, φοινικικῆς, συριακῆς κατ' ἀρ-

χάς, έπειτα δέ Ιουδαϊκῆς καὶ χριστιανικῆς, ἐπὶ τῶν νομισμάτων δυνάμεθα νὰ μελετήσωμεν. Ἐπὶ νομισματός τινος τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Φαρνάκου τοῦ Α' (κατὰ τὸν Β' π. Χ. αἰῶνα) ὑπάρχει πανθειστική εἰκὼν ἐνοῦσα τὰ μᾶλλον διάφορα σύμβολα, τὸ τοῦ Ἑρμοῦ κηρύκειον, τὸ τῆς Ἀμαλθείας κέρας καὶ τὸν Ἀνατολικὸν βασιλίσκον (1). Ἡ παράδοξος αὕτη εἰκὼν εἶναι ἡ τοῦ Μίθρα, τὸ προστάτου καὶ ἐπωνύμου τῆς δυναστείας τοῦ Μιθριδάτου. Καὶ ὄντως ἐν ἐπιγραφῇ εὐρεθίση ἐν Κομμαγενῇ ὁ θεὸς οὗτος ταυτίζεται μετὰ τοῦ Ἑρμοῦ τῶν Ἑλλήνων, ἄγγελος καὶ ὑπηρετῆς ὢν τοῦ ὑπάτου πατρός, τοῦ Διὸς ἢ Ὀρμούζδου. Γνωστότατα τυγχάνουσι τὰ ἐν Ἀπαμείᾳ τῆς Φρυγίας εὐρεθέντα νομίσματα, ἐφ' ὧν ἐξεικονίζεται ἡ ἐκ τοῦ κατακλισμοῦ διάσωσις τοῦ Νῶε. Ἡ ἐν Ἀπαμείᾳ ὑπαρξίς ἀποικίας Ιουδαϊκῆς τῶν σπουδαιότατων ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἡ ἐν τῷ κύκλῳ παραστάσεων μυθολογικῶν πόλεως ἐθνικῆς εἰσαγωγή παραδόσεως Ιουδαϊκῆς ἀποδεικνύουσι τὴν θρησκευτικὴν μεταξὺ τῶν ἑλληνορωμαίων κατὰ τὸν Β' αἰῶνα συγχώνευσιν. Ἄλλ' ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων συμβόλων δὲν ὠφελείται μόνη ἡ ἱστορία τῶν θρησκευμάτων, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ πρὸ πάντων ἡ ἱστορία τῆς καλλιτεχνίας· διότι λίαν ἐγκαίρως οἱ χαρακται τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων συμβολικῶν παραστάσεων προσεπάθησαν νὰ ἐπωφεληθῶσιν ἐκ τῶν μεγάλων μνημείων καὶ ἐκ τῶν ἀγαλμάτων τῶν τε θεῶν καὶ θεαινῶν, ἅτινα ἐκόσμουσι τοὺς ναοὺς τῆς Ἑλλάδος. Τὰ ἀριστουργήματα τῶν καλλιτεχνῶν τούτων ἀπωλέσθησαν δυστυχῶς, οἱ τύποι ὅμως τῶν νομισμάτων διέσωσαν ἡμῖν αὐτὰ ὡς ἀντάγειαν πολλάκις λίαν ζωηράν. Ἡ κεφαλή τοῦ Διὸς τοῦ Φειδίου ἀναζῆ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Ἰλίδος, ἡ τῆς Ἡρας τοῦ Πολυκλείτου ἐπὶ τῶν τοῦ Ἀργούς, ὁ Ἀπόλλων τοῦ Βρυάξιδος ἐπὶ τετραδράχμου Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς καὶ ἐξ ἄλλων δὲ νομισμάτων δυνάμεθα νὰ συμπληρώσωμεν διὰ τῆς φαντασίας τοὐλάχιστον τὰ διάφορα ἀγάλματα, ἅτινα ἠκρωτηριασμένα περιεσώθησαν. Ἡ Νίκη τῆς Σαμοθράκης, ἐν τῶν ὠραιότατων κοσμημάτων τοῦ μουσείου τοῦ Λούβρου, εἰκονίζεται ἐπὶ τῶν νομισμάτων Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, φέρουσα σάλπιγγα καὶ τρόπαιον, ἅτινα ἔλλειπουσιν ἀπὸ τοῦ σωζομένου ἀγάλ-

ματος· καὶ ἂν οἱ ἰδρωταὶ τῆς ἀναγεννήσεως ἐγίνωσκον κάλλιον τὰ νομίσματα, ἐντελέστερον ἤθελον συμπληρώσει τὸ περιήρημον σύμπλεγμα τοῦ Φαρναίου ταίρου. Εἰς δὲ τὸ εἶδος τοῦτο τῶν μελετῶν τὰ ὀρειχάλκινα τῶν αυτοκρατορικῶν χρόνων νομισματὰ εἰσὶν ἰδίως ἐκεῖνα, ἅτινα παρὰ τὴν ἄτεργον αὐτῶν κατασκευὴν ἢ μᾶλλον ἐξ αὐτῆς κυρίως τῆς μικρῆς καλλιτεχνικῆς ἀξίας τῶν δύνανται νὰ φωτίσωσιν ἡμᾶς περισσότερον καὶ καλλίτερον παντὸς ἐτέρου μνημείου. Ὀλόκληρος σειρὰ ἀγαλμάτων καὶ συμπλεγμάτων κοσμοῦντων τὴν τῶν Ἀθηνῶν ἀκρόπολιν διεσώθη ἡμῖν ἐκ τῶν νομισμάτων τῆς πόλεως ταύτης· ἐνίοτε μάλιστα βλέπει τις εἰκονιζομένην ἐν αὐτοῖς ὀλόκληρον τὴν ἀκρόπολιν μετὰ τῶν ναῶν αὐτῆς, τῆς μεγαλοπρεποῦς κλίμακός τῆς καὶ τοῦ τοῦ Πανὸς σπηλαίου.

Καὶ ἡ ἐξεικόνισις αὕτη δὲν εἶναι βεβιασμένη, ὡς δύναται τις νὰ πεισθῇ ἀναγινώσκων τὸ τοῦ Donaldson καινοφανὲς σύγγραμμα, τὸ ἐπιγραφόμενον *Architectura numismatica*.

Δὲν τολμᾷ δὲ νὰ ἰσχυρισθῶ μετὰ τοῦ Lenormant, ὅτι αἱ ἀνατυπώσεις αὗται τῶν διασῆμων μνημείων, ἀγαλμάτων καὶ ναῶν, εἰσὶ πάντοτε ἐντελεστάτης ἀκριβείας. Ἐν Κυζίκῳ λ. γ. ὁ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ εἰκονίζεται ἐν νομισματι ἔχων πρόσοψιν ὀκτάστυλον ἐνῶ παρὰ τοῦ ἐξ Ἀγκώνης Κυριακοῦ γνωρίζομεν, ὅτι ἡ πρόσοψις αὕτη ἦτον ἐξάστυλος. Ἡ ἐξήγησις τῆς ἀνακριθείας ταύτης ἔχει ὡς ἐξῆς. Κατὰ τὴν κλασικὴν ἐποχὴν, οἱ νομισματοχαρακται ὄντες ἀληθεῖς καλλιτέχναι, καὶ ὡς τοιοῦτοι γνωρίζοντες, ὅτι κατὰ τὰς διαστάσεις τῆς μεταλλικῆς πλακῆς, ὁ χαρακτήρ, αἱ λεπτομέρειαι καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ ἀναλογίαι εἰκόνας τινὸς ἔπρεπε νὰ ἀριστῶνται τοῦ πρωτοτύπου, δὲν ἐδίσταζον νὰ θυσιάσωσι τὴν ἀκριβείαν χάριν τῆς τέχνης. Τὴν ἐμπνευσιν μόνον ἐλάμβανον ἐκ τῶν συγχρόνων αὐτοῖς ἀριστοτεχνημάτων, ἀλλὰ δὲν ἀντέγραφον αὐτὰ, ἀλλὰ μᾶλλον εἶπεῖν, διεγωνίζοντο πρὸς αὐτὰ. Οἱ περισημότεροι τῶν Ἑλλήνων χαλκογράφων, ὁ Κίμων καὶ Ἐβουθητὸς π. γ., οἱ χαρακται τὰ πεντηκοντάλιτρα τῶν Συρακουσῶν, ἦσαν ἄξιοι ἐρχάμιλλοι τῶν συγχρόνων των γλυπτῶν, Σκόπια καὶ Πραξιτέλους. Ἄλλοτε πάλιν ὁ τῶν νομισμάτων καλλιτέχνης ἀντὶ νὰ ζητήσῃ τὴν ἐμπνευσιν αὐτοῦ εἰς ἔργον τι πλαστικῆς ἐνεπνέετο ἐκ τινος φιλολογικοῦ ἔργου. Ὡς ὁ Φειδίας τὸν τοῦ Ὀμήρου Δία δι' ἑλεφαντόδοντος παρέστησεν, οὕτω καὶ ὁ χαρακταις

(1) Μυθολογικὸς ὄφις, τοῦ ὁποῦ οἱ ὀφθαλμοὶ εἶχον τὴν δυνάμιν τὰ φωνεῖναι.

τοῦ τετραδράχμου τῆς Ἀκράγαντος, ἐξεικονίζοντας δύο ἀετούς σπαράσσοντας λαγῶν, ἀνεμνήσθη βεβαίως τοῦ περιφήμου τοῦ Ἀγαμέμνονος τοῦ Δισχύλου στίχου, «οἰωνῶν βασιλεὺς βασιλεῦσι νεῶν» κτλ. τὸ νόμισμα τοῦτο χαράττων. Οὕτως ἡ νομισματικὴ τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ καλλιτεχνικὴν ἐποψὴν ἐξεταζομένη φωτίζει ἅπαντα τὰ κερφάλια τῆς ἑλλ. τέχνης καὶ εἰσάγει ἐν αὐτῇ τὴν τῆς ἱστορίας τάξιν καὶ τὴν χρονολογικὴν ἀκρίθειαν, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀληθὴς ἱστορία· διότι καὶ ἂν ἀκόμη τὰ νομίσματα δὲν φέρωσι γεγραμμένην τὴν χρονολογίαν, φέρουσι ὅμως ἐφ' ἑαυτῶν ἐνδείξεις, αἰτίνας ὀφθαλμοφανῆ καθιστᾶσι τὴν ἐποχὴν των. Οὕτως ἀξιοσημεῖωτόν τι νόμισμα τῆς Κατάνης εἰκονίζον τὸν Σειληρὸν καὶ τὸν Δία καθήμενος καὶ φέρων τὴν ἐπιγραφήν: ΑΙΤΝΑΙΩΝ, ἐστὶ δι' ἡμᾶς πολυτίμος πηγὴ πρὸς ταξιθέτησιν τῶν ἔργων τῆς καλλιτεχνικῆς περιόδου τῆς ἐπιλεγομένης τοῦ «καλλιτεχνικοῦ ἀρχαϊσμοῦ», ἧτις προηγεῖται ἀμέσως τοῦ χρυσοῦ τῆς «ἑλληνικῆς πλαστικῆς» αἰῶνος τοῦ Φειδίου, διότι ἡ Κατάνη ὀνομάσθη Αἴτνα ἐπ' ὀλίγον μόνον χρόνον, ἀπὸ τοῦ 476 μέχρι τοῦ 461 π. Χ.

Μέχρι τοῦδε ὠμίλησα μόνον περὶ συμβολικῶν καὶ μυθολογικῶν ἀντικειμένων. Πραγματικῶς ἡ τέχνη παρ' Ἑλλησι, καθ' ὅλην τὴν κλασικὴν περίοδον, οὐδεμίαν ἄλλην ὑπόθεσιν ἐγνώρισε, καὶ ἡ νομισματικὴ συνειροφώθη κατὰ τοῦτο πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας, τῆς οὐσιωδῶς ἰδανικῆς, θρησκευτικῆς καὶ καθολικευούσης. Εἶναι ἀληθές, ὅτι κατὰ τὸν Σ' καὶ Ε' αἰῶνα γίνεται ἐνίοτε λόγος περὶ προσωπογραφῶν (εἰκόνων, ἀναγλύφων καὶ ἀγαλμάτων), ἀλλ' αἱ προσωπογραφίαι αὗται δὲν εἶχον τὴν σημασίαν, ἣν ἀποδίδομεν νῦν εἰς τὴν λέξιν. Ἐν αὐταῖς ἐζητεῖτο τυπικὴ ἀπλῶς σχέσις μεταξὺ τῆς ἀπεικονίσεως καὶ τοῦ ὑποδείγματος, οὐχὶ δὲ ἀκριβῆς ὁμοιότης· παραδείγματος χάριν, ἡ νεκρικὴ στήλη πολέμιστου νεανίου ὧφειλε νὰ παριστᾷ ὄπλοφοροῦντα νέον, ἱππέα ἢ πεζόν, γενειῶντα ἢ οὐ, ἀναλόγως τοῦ ἐκάστοτε ἐπικρατοῦντος ἔθους· ἀλλ' ὀλίγον ἐνδιέφερον, ἐὰν ὁ πῶγων ἦτο μακρότερος τοῦ ἀληθοῦς, ἢ εἰς μικρότερα τῆς τοῦ ὑποδείγματος· ἢ ὠραιότες, ἢ ἀκριβεία τοῦ τύπου θεωρεῖτο σπουδαιότερα τῆς ἀτομικῆς ὁμοιότητος. Πολλῶ μᾶλλον ἔπρεπε τοῦτο νὰ συμβαίη εἰς τὰς ἐπὶ τῶν νομισμάτων προτομὰς, ἀφοῦ ὡς ἐκ τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος τούτων ἀκρι-

βῆς ὁμοιότης ἤθελε θεωρηθῆ ἱεροσυλία. Τοῦτο δὲ ἀληθεύει οὐχὶ μόνον εἰς τὰ δημοκρατικὰ ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ μοναρχικὰ πολιτεύματα, ὅπως εἰς τὰς Συρακούσας ὑπὸ τοὺς τυράννους καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν ὑπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς. Ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν λοιπὸν νομισμάτων δὲν πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τὰ ἀληθῆ χαρακτηριστικὰ τοῦ Περικλέους, τοῦ Θεμιστοκλέους ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ Διονυσίου τοῦ τυράννου.

Τὸ πανομοιότυπον τεῦ εἰκονιζομένου προσώπου ἐπεισέχθη εἰς τὴν νομισματικὴν, ἀφοῦ οἱ μονάρχαι κατετάσσοντο μεταξὺ τῶν θεῶν. Ἡ μετὰ δασις αὕτη ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἕτερον σύστημα καταφανῆς γίνεται ἐπὶ τῶν νομισμάτων Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου. Ἡ κεφαλή τοῦ Ἡρακλέους, τὸ πάτριον σύμβολον τῶν Μακεδόνων βασιλείων, λαμβάνει κατὰ μικρὸν χαρακτῆρα ἀτομικόν, ἐν ᾧ ἀναγνωρίζεται ἡ ἰδανικὴ μορφή τοῦ κατακτητοῦ τῆς Ἀσίας τοῦ ὀνομαζόμενου αὐτὸν υἱὸν τοῦ Διός. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἄρχεται τῇ ἐπιδράσει τοῦ Λυσίππου καὶ τῶν μαθητῶν του ἐπικρατούσα ἡ συνήθεια τοῦ ἀπεικονίζειν ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν νομισμάτων τὰς βασιλικὰς προτομὰς. Ἡ ἑλληνικὴ μεγαλοφυΐα ἀπέδωκεν εἰς τὰς εἰκόνας γνησιότητα, ἀκρίθειαν, ἔκφρασιν καὶ ζωηρότητα, αἰτίνας παρέχουσιν εἰς τὴν σειρὰν τῶν νομισμάτων τῶν Ἑλλήνων βασιλέων, ἀξίαν ὑψίστην εἰκονογραφικὴν καὶ κατὰ συνέπειαν ἱστορικὴν· διότι τότε μόνον ἐπίσημόν τι πρόσωπον ἀναγνωρίζεται, ὅταν αὐτὴ ἡ φυσιογνωμία του ἀναφανῆ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν. Αἱ ἐπὶ τῶν νομισμάτων εἰκόνες Σελεύκου τοῦ Νικάτορος, τοῦ Περσέως, τοῦ Εὐκρατίδα τοῦ Βατρικανοῦ εἰσιν ὄντως ἀριστουργήματα ἀληθείας καὶ ζωῆς· καὶ ἡ μακρὰ αὕτη σειρὰ ἐξακολουθεῖ συνεχῶς καὶ ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς. Τὰς εἰκόνας Μιθριδάτου τοῦ Εὐπάτορος καὶ τῆς Κλεοπάτρας διαδέχονται ἀμέσως αἱ τοῦ Πομπηίου, τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Αὐγούστου· εἰς τοὺς Ἑλληνας δὲ καλλιτέχνας ἀναμφιβόλως ὀφείλομεν τὴν πλουσίαν ταύτην συλλογὴν τῶν ὠραίων εἰκόνων τῶν αὐτοκρατόρων, αἰτίνας τοσοῦτον ὑπερέχουσι τῶν ἐπὶ τῆς δημοκρατίας ἐλλειπῶν εἰκόνων τῶν Ῥωμαϊκῶν νομισμάτων.

Διήλθομεν τὰς κυριωτέρας κατηγορίας τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, εἰς διαφώτισιν τῶν ὁποίων δύναται νὰ ἔλθῃ ἀρωγὸς ἡ μελέτη τῶν νομισματικῶν τύπων. Ἴδωμεν ἤδη τὸ δεύτερον διακριτικὸν στοιχεῖον τῶν ἑλληνικῶν νομισμάτων, τὰ περιγράμματα δηλονότι. Τὰ πρῶτα

νομίσματα ἦσαν ἀνεπίγραφα. Ἡ ἀρχὴ τῶν περιγραμμάτων ἐστὶν ὁμοία τῇ τῶν συμβολικῶν παραστάσεων. Κατ' ἀρχὰς συνίσταντο εἰς τὴν παράστασιν τοῦ ἐπισήματος τοῦ ἐπὶ τοῦ θυρεοῦ τῆς πόλεως ἀπεικονιζομένου καὶ ἐπὶ τῆς τῶν ὀπλιτῶν ἀσπίδος, τὸ δὲ ἐπίσημα τοῦτο ἀπετελεῖτο ὑπὸ τοῦ ἀρχικοῦ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως γράμματος, ἐν Ἀργεῖ τοῦ Α, ἐν Κορίνθῳ τοῦ Κ καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἰστέρον δὲ ἡ λακωνικὴ αὐτὴ ἐνδείξις, ἣτις ἠδύνατο νὰ δώσῃ χώραν εἰς τὴν σύγχυσιν τῶν ὀνομάτων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ γράμματος ἀρχομένων πόλεων, ἀντικατεστάθη διὰ τῆς πρώτης ἢ τῶν δύο πρώτων συλλαβῶν τῶν ὀνομάτων. Οὕτως ἡ ἐπιγραφή τῶν ἀθηναϊκῶν νομισμάτων ἀρχεται ἀπὸ τῆς λέξεως ΑΘΕ, ἣτις διατηρεῖται μέχρι τέλους, μολοντοὶ ἢ ἐν χρήσει ὀρθογραφία ἀπὸ τῆς ἀρχοντείας τοῦ Εὐκλείδου ἀπῆλθε ΑΘΗ (ΑΘΗΝΑΙΩΝ). Ἡ ἐμμονὴ αὕτη δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μία περιπλέειν ἀπόδειξις τοῦ κατ' ἐξοχὴν συντηρητικοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀθηναικοῦ νομίσματος. χαρακτῆρος ἐκδηλουμένου καὶ ἐν τῇ ἐμμονῇ ἐν τῷ ἀρχαϊκωτάτῳ τῆς Ἀθηναῶς τύπῳ, ἣτις παραμένει ἢ αὐτὴ καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ πλαστικὴ ἦταν ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἀπολειμμένη τῶν δεσμῶν τοῦ ἀρχαιοτάτου ἀρχαϊσμοῦ. Ἐνέμενον δὲ οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν ἀρχικὸν τῶν νομισμάτων αὐτῶν τύπον καὶ ἐπίσημα διότι τῶν νομισμάτων αὐτῶν ἐχόντων μεγάλην κυκλοφορίαν ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς ἑαυτῶν χώρας ἐφοβοῦντο μὴ ἐπιφέροντες ἐπ' αὐτῶν μεταβολὰς ἀπολέσῃσι διὰ τῶν νεωτερισμῶν τούτων τοὺς πελάτας αὐτῶν, ἰδίως δὲ τοὺς βαρβάρους· διότι οὐδεὶς εἶναι μᾶλλον ἀρχαιότροπος τοῦ ἀγρίου καὶ ἡμιπεπολιτισμένου.

Καὶ νῦν ἔτι δὲν βλέπομεν τοὺς Ἀθυσσινούς καὶ τοὺς ὁμόρους αὐτῶν προσιμῶντας τὰ ἐπὶ τῆς Μαρίας Θηρεσίας ἐκκοπέετα τέληρα ὡς πρῶτα γνωστὰ αὐτοῖς γενόμενα·

Μόνη ἢ ἐπὶ τοῦ νομίσματος ἐνδείξις τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως ἢ τοῦ βασιλείως, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡ ἐκκοπή, εἶναι ἰσχυρὸν βοήθημα διὰ τὰς γεωγραφικὰς καὶ ἱστορικὰς μελέτας. Οὕτως ἡ ταυτότης πολλῶν πόλεων ἰδίως τῆς μικρῆς Ἀσίας διὰ τῶν ἐγχωρίων νομισμάτων τῶν ἐν ταῖς τέροις καὶ ὑπὸ τὰ ἐρείπια εὐρεθέντων ἀπεδείχθη, καὶ δυναστεία ὀλόκληροι, ἢ τῶν Ἑλλήνων βασιλέων τῆς Βακτριανῆς π. χ., ἐταξθετήθησαν χάρις εἰς τὰ ἐπὶ τῶν νομισμάτων περιγράμματα καὶ εἰς τὰς συμβολικὰς παραστάσεις, ὧν τὰ

μὲν παρέχουσιν ἡμῖν τὰ ὀνόματα αὐτῶν, αἱ δὲ χρονολογικὴν τινὰ ὡς ἐγγιστα ταξθετήσιν. Εὐτυχῶς διὰ τὴν ἐπιστήμην, οἱ Ἕλληνας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου δὲν περιωρίσθησαν μόνον εἰς τὰς ἀνωτέρω ἀπλὰς ἐνδείξεις. Σπανιώτατα ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἐνεγράφατον τὴν ἀξίαν αὐτῶν, ἐξ οὗ τοσοῦτος χάρος ἀπόλλυται ἐν ταῖς νῦν νομίμασιν, ἀντὶ τούτου δὲ ἐσημείουν συνηθέστατα τὰ τοῦ νομισματοκοπίου σήματα, τὰ τῶν ἀρχόντων ὀνόματα (εἴτε ἐν μονογράμματι, εἴτε ὀλόγραφά) καὶ τὴν χρονολογίαν. Τὸ πρῶτον εἶδος τῶν ἐνδείξεων τούτων, δηλαδὴ τὰ τοῦ νομισματοκοπίου σήματα, ἀπαντῶσι κυρίως ἐπὶ τῶν νεωτέρων ἀθηναϊκῶν τετραδράχμων καὶ ἐξ αὐτῶν σχηματίζομεν ἰδέαν τινὰ τῆς σπουδαίας καὶ σοφῆς διοργανώσεως τοῦ ἀθηναικοῦ ἀργυροκοπίου. Τὰ δὲ ὀνόματα τῶν ἀρχόντων εἰσὶν ἐπιγεγραμμένα πάντοτε σχεδὸν ἐπὶ πασῶν τῶν σειρῶν τῶν αὐτονόμων πόλεων τῶν τῆς ἐποχῆς τῶν Μακεδόνων καὶ Ῥωμαίων· ἀλλὰ μὴ νομίσῃ τις, ὅπως τείως, ὅτι οἱ ἀρχοντες οὗτοι, εἶναι ἀπλοῖ τοῦ νομισματοκοπίου ἀρχοντες, ἀλλὰ σχεδὸν πάντοτε ὁ ἀρχων, οὗ τὸ ὄνομα ἐνεγράφετο ἐπὶ τοῦ νομίσματος, ἦτον ὁ πρῶτος τοῦ κράτους ἄρχων· εἴτε κατὰ τὴν πραγματικὴν δύναμιν εἴτε κατὰ τὸ ἀρχαῖον μεγαλεῖον τοῦ ἀξιώματός του. Ἐν Ἐφέσῳ π. χ. ἐσημειῶτο τὸ ὄνομα τοῦ πρυτάνεως, ἐν Κυζίκῳ τὸ τοῦ στρατηγοῦ ἢ ἱπάρχου, ἀλλαχοῦ τὸ τοῦ ἀγωνοθέτου, οὗ τὸ ἀξίωμα ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας εἶχε καταστή τὸ σπουδαιότατον ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς πόλεσι τῆς Μ. Ἀσίας ὡς ἐφορεύοντος τῶν ἀγώνων καὶ τῆς διανομῆς τῶν βραβείων. Ὅποῖον ἱστορικὸν μᾶθημα δὲν ἐμπερικλείει ἐν ἑαυτῷ τὸ μόνον τοῦτο γεγονός·

Ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν μακεδονικὴν καὶ Ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν τὸ τετραδράχμων φέρει τρία ὀνόματα, ὧν τὸ μὲν τελευταῖον ἀλλάσσει καθ' ἐκάστην πρυτανείαν, τὰ δὲ δύο πρῶτα παραμένουσι καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Πρὸ μικροῦ ἀπέδειξα, ὅτι ὁ πρῶτος τῶν δύο τούτων ἀρχόντων ἦτο ὁ ἐπὶ τῶν ὕπλων στρατηγός, ὅστις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐθεωρεῖτο ὡς πρόεδρος τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας· τούτου ἢ στραγίς (οὐχὶ δὲ ἡ τοῦ δευτέρου ἀρχοντος, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ Reulé) ἐγγράσσεται ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων παρὰ τῆς τῆς Ἀθηναῶν γλαυκί. Ἐνίοτε ὅμως ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἀντὶ ἑλληνικοῦ ὀνόματος ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα Ῥωμαίου ὑπάτου ἢ Ἀσιανοῦ βασιλείως, τὸ τοῦ Ἀντιόχου ἢ τοῦ

τοῦ Μιθριδάτου. Τοῦτο εἶναι πολύτιμον χρονολογικὸν γνώρισμα ἅμα δὲ καὶ λυπηρὸν σύμπτωμα τῆς καθ' ἑκάστην ἀυξήσεως δουλοπρεπειας τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ, ἐρμηνεύον τὸν ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου βίον τοῦ Δημητρίου. Αἱ περισσότεραι πόλεις τῆς εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος ἐστεροῦντο ἐγγωρίου χρονολογίας, καθότι ἡ τῶν Ὀλυμπιάδων ἔμεινε παρὰ τοῖς ἐπιστήμοσι μόνους ἐν χρῆσει. Τὰ καθ' ἑκάστον ἔτος ἀλλάσσοντα τῶν ἀρχόντων ὀνόματα ἐπέιχον τόπον χρονολογικῶν σημείων ἀκριβεστέρων ἐν τοῖς ἐπιστήμοσι ἐγγράφοις· οὕτως ὅτε ἐν Ἀθῆναις ἔλεγον: «τὸ ἔτος, καθ' ὃ ὁ Ἄριστιων ἐγένετο στρατηγός», εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ εἰ ἔλεγον: τὸ ἔτος 88. Δυστυχῶς δὲν διεσώθησαν πλήρεις ἐπωνυμικοὶ πίνακες οὐδεμιᾶς ἑλληνικῆς πόλεως καὶ μόνον εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις εἶναι δυνατὸν νὰ χρονολογήσωμεν μετ' ἀκριβείας νομίσματα, τὰ τῶν ἀρχόντων μόνον ὀνόματα φέροντα· τούναντίον δὲ ἐν τοῖς νομίσμασι τῶν ἐν Ἀσίᾳ πόλεων καὶ βασιλείων, τὰ ὅποια ἢ παρεδέχθησαν σταθεράν τινα χρονολογίαν ἢ ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἐνεγράψαντο τὸ ἔτος τῆς ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀναρρήσεως τοῦ βασιλέως, ἢ πρὸς χρονολογικὴν ταξιθέτησιν δυσκολία αἴρεται ἐκ τοῦ μέσου. Ἡ τελευταία συνήθεια φαίνεται λαβοῦσα τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἐν Φοινίᾳ, ἔνθα ἐφήρμοσαν ἐπὶ τῶν νομισμάτων ὅ, τι ἔπραττον ἀπὸ πολλοῦ ἐπὶ τῶν φιλοσοφικῶν καὶ λιθίνων μνημείων (ἴδε τὸ βιβλίον τῶν βασιλέων καὶ τὴν στήλην τοῦ Μέσα). Ἐσχάτως ὁ Babelon ἀπέδειξεν, ὅτι τὰ ἐπὶ τινῶν ἀργυρῶν νομισμάτων τῆς Σιδῶνος κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἐκκοπέντων ἐνυπάρχοντα ἀριθμητικὰ γράμματα δεικνύουσι τὰ ἔτη τῆς βασιλείας οὐχὶ τῶν τῆς Περσίας βασιλέων ἀλλὰ τῶν ὑποτελῶν αὐτοῖς βασιλέων τῆς Σιδῶνος. Μετὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου αἱ μακεδονικαὶ ἢ ἑλληνιστικαὶ δυναστεαὶ διεβέβησαν ὡς πρὸς τὸ τῆς χρονολογίας ζήτημα εἰς δύο συστήματα· οἱ μὲν βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου, Ἰουδαίας, Καππαδοκίας καὶ Κομμαγενῆς ἐσημείουν τὸ ἔτος τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσεως αὐτῶν, οἱ δὲ λοιποὶ, οἱ τῆς Συρίας, Βιθυνίας, Πόντου καὶ οἱ Ἀρσακίδαὶ προὔτιμησαν χρονολογίαν σταθεράν, τῆς ὁποίας τὴν ἀρχὴν εὐκόλως σχεδὸν πάντοτε δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν. Τὰ πλεονεκτήματα τοῦ τελευταίου τούτου συστήματος ταχέως ἀνεγνωρίσθησαν καὶ ἐγένοντο παραδεκτὰ ὑφ' ἀπάσης τῆς ἐξηλληνισμένης Ἀσίας, ἔνθα πολλὰκις χάριν ἐμπορι-

κῶν λόγων δυναστεαὶ τινες παρεδέξαντο τὴν χρονολογίαν τῶν ὁμόρων αὐταῖς. Οὕτω οἱ Ἀρσακίδαὶ χρονολογοῦσι τὰ νομίσματα αὐτῶν κατὰ τὴν χρονολογίαν τῶν Σελευκιδῶν, οἱ βασιλεῖς τοῦ Πόντου καὶ Βοσπόρου κατὰ τὴν τῶν βασιλέων τῆς Βιθυνίας, καὶ εἰς πολλὰς δὲ πόλεις ὑποκειμένους εἰς τὴν κυριαρχίαν ἢ τὴν ἐπιρροὴν διαφόρων δυναστειῶν ἀπαντῶσιν αἱ βασιλικαὶ χρονολογίαι Δυστυχῶς αἱ ἐθνικαὶ ἀντιζήλαιοι καὶ ὁ πολιτικὸς διαμελισμὸς, αἱ δύο αὐταὶ κληρονομικαὶ μάστιγες τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἡμποδίσαν τὴν πραγματοποίησιν τῆς τελευταίας ταύτης προόδου, ἥτοι τὴν παραδοχὴν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς καθολικῆς χρονολογίας· ἡ δὲ κατάστασις αὕτη διατηρεῖται καὶ ἐπὶ τῆς ῥωμαϊκῆς αὐτῆς κυριαρχίας, ἥτις ἀντὶ ν' ἀπλοποιήσῃ περιέπλεξε μᾶλλον τὸ ζήτημα. Οὕτω πολλαὶ πόλεις ἀπορριψάσαι ἐκουσίως ἢ ἀκούσιως τὰς βασιλικὰς χρονολογίας παρεδέχθησαν νέας χρονολογίας ἢ τὴν τῆς συστάσεως ῥωμαϊκῆς τινος ἐπαρχίας (χρονολογία τῶν κισοφόρων) ἢ τὴν τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀποράσεως τῆς διδούσης ἀπατηλὴν ἐλευθερίαν εἰς πόλιν τινά. Αἱ χρονολογίαι αὗται συχνὰ μεταβάλλοντο, διότι πᾶς νέος στρατηγὸς ἢ αὐτοκράτωρ ἀναλαμβάνων τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς Ἀσίας (καὶ τοιαῦται ἀναδιοργανώσεις πλείσται ἔλαβον χώραν ἀπὸ τοῦ Σύλλα μέχρι τοῦ Βεσπεσιανοῦ) συνείηζε ν' ἀνακηρύττῃ τὴν ἐλευθερίαν εἰς πολλὰς πόλεις, αἵτινες ἔσπευδον πρὸς ἐνδειξὴν εὐγνωμοσύνης νὰ παραλαμβάνωσι τὴν ἀναδιοργάνωσιν ταύτην ὡς ἐποχὴν χρονολογικὴν, ὡς εἰ ἡ περιοδικὴ αὕτη ἀνανέωσις τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς μὴ ἦτο εὐγλωττος μαρτυρία τῆς διακοῦς δουλείας.

Ἄλλ' ὅποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ χρονολογικὴ μέθοδος, αἱ ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν νομισμάτων χρονολογικαὶ ἐνδείξεις ἀποτελοῦσι διὰ τὸν ἱστορικὸν πολύτιμον βοήθημα. Δύναται τις ἀσφαλῶς νὰ βεβαιώσῃ, ὅτι καθ' ἕκαστην τὴν περίοδον τὴν ἀπὸ τῆς κατακτῆσεως τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου μέχρι τῆς μάχης τοῦ Ἀκτίου, περίοδον ἀμοιροῦσαν ἀκριβῶν ἱστορικῶν μνημείων, ὁ Ἕλληνας χρονολόγος ἐπὶ τῆς νομισματολογίας μόνον δύναται νὰ βασισθῇ. Ἐνταῦθα ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ ἀναφέρω τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀτομικῆς μου πείρας. Ὅτε ἐπεχείρησα τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας Μιθριδάτου τοῦ Εὐπάτορος, ταχέως ἀνεγνώρισα τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν φιλοσοφικῶν πηγῶν καὶ κατὰ συνέπειαν τὸ λάθος τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν τῶν ἀδαῶν τῆς νομισματολογίας. Ὅπως ἐπὶ

ἀσφαλῶν θεμελίων θέσω τὸ οἰκοδόμημα, ὅπερ προϋπεθέμην νὰ οἰκοδομήσω, ἤναγκάσθην νὰ αὐτοχειροτονηθῶ νομισματολόγος καὶ ἐγκυψῶ εἰς τὴν μελέτην τῶν νομισμάτων τῶν βασιλείων τῆς Μ. Ἀσίας, τοῦ τῆς Καππαδοκίας, Βιθυνίας καὶ Πόντου. Ἡ συγκριτικὴ αὕτη μελέτη μοὶ ἐπρομήθευσεν οὐχὶ ἀκόπως τὰς ἀναγκαίους μοι γνώσεις, καὶ οὕτως ὅπως δώσω ἐνταῦθα ἐν παράδειγμα, κατώρθωσα νὰ ὀρίσω τὴν ἀκριβῆ ἐποχὴν (8ῷ π. Χ.) τῆς συνθήκης τοῦ Δαρδάνου, ἣν ἀπαντες οἱ ἱστορικοὶ κατέτασσον ἐν ἔτος βραδύτερον.

Ἐνεκα ὑπερβολικῆς ἀκριβείας, ἣν δὲν ἐμιμήθησαν οἱ νεώτεροι, τινὰ τῶν ἀρχαίων κρατῶν εἶχον τὴν συνθήκειαν νὰ σημειώσιν ἐπὶ τῶν νομισμάτων ὅχι μόνον τὸ ἔτος ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν μῆνα τῆς ἐκκοπῆς αὐτῶν. Ἡ συνθήκεια αὕτη ἀπαντᾷ ἐν Ἀθήναις μὲν πάντοτε, παρὰ δὲ τοῖς Πάρθοις καὶ ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ Πόντου ἐπὶ τῆς ἐποχῆς Μιθριδάτου τοῦ Εὐπάτορος. Ὅποιοι δὴ ποτε καὶ ἂν ὑπῆρξεν ὁ κυβερνητικὸς λόγος τῆς συνηθείας ταύτης, μεγάλως ἐξυπέρησεν τοὺς συγχρόνους ἱστορικούς, διότι παρέσχεν αὐτοῖς ἀνέλπιστα φῶτα πρὸς διασκεδάσιν τοῦ σκοτεινοτάτου ἀντικειμένου τῆς ἀρχαιολογίας, τοῦ ἀρχαίου ἡμερολογίου δηλονότι. Καὶ ἐνταῦθα ἐπιτρέψατέ μοι ὅπως δώσω ὑμῖν παράδειγμα ἐκ τῶν ἐμῶν ἐρευνῶν εἰλημμένον. Ἄπαντες γνωρίζουσιν, ὅτι τὸ ἐλληνικὸν ἔτος ἦτο σεληνιακὸν καὶ ὅτι ὅπως συμβιβάζωσιν αὐτὸ πρὸς τὰς ὥρας τοῦ ἔτους παρενέβαλλον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν δέκατον τρίτον μῆνα ἐμβόλιμον καλούμενον. Κατὰ τὴν μακεδονικὴν ἐποχὴν δύο κύριοι κύκλοι παρεμβολῆς ὑπῆρχον ἐν χρήσει, ὁ τῆς ὀκταετηρίδος (τρία ἔτη παρεμβαλλόμενα ἐν ὀκτώ), καὶ ὁ τῆς τοῦ Μέτωνος, ὅστις καὶ τελειώτερος (7 ἔτη παρεμβαλλόμενα ἐν 19). Εἶναι λίαν ἐνδιαφέρον νὰ παρακολουθήσῃ τις τὴν ἱστορίαν τῆς διαδόσεως τοῦ τελευταίου τούτου συστήματος τοῦ παρουσιάζοντος πρόοδον τῶσφ

σπουδαίαν, ὅσον εἶναι ἡ τοῦ γρηγοριακοῦ ἡμερολογίου παραδοχὴ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Ἄλλ' ἐνῶ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου οἱ ἱστορικοὶ καὶ αἱ ἐπιγραφικαὶ σιγῶσι, μόνα τὰ νομίσματα λαλοῦσι. Καὶ οὕτως ἐὰν σημειώσῃ τις τὰς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν ἐν Βαβυλωνίᾳ ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Ἀρσακιδῶν ἐλληνικῶν ἀποικιῶν εὐρισκομένας ἐπιγραφάς, ἀνακαλύπτει, ὅτι αἱ τὰς ἐνδείξεις τῶν ἐμβολίων μηνῶν σημειοῦσαι φέρουσι χρονολογίας ἀσυμβιβάστους μὲν μετὰ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ὀκταετοῦς κύκλου, λίαν ὅμως ταῦτιζομένας μετὰ τοῦ κύκλου τοῦ Μέτωνος. Ἐκ τούτου συμπεραίνω μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι ἡ χρονολογία τοῦ τελευταίου τούτου ἦτο ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἐν Βαβυλωνίᾳ Ἑλλησι, ὅτι ἐξ αὐτῶν οἱ Ἰουδαῖοι (πολυπληθέστεροι καὶ σοφώτεροι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Βαβυλωνίᾳ ἢ ἐν Παλαιστίνῃ) ἐδανείσθησαν τὸ θρησκευτικὸν ἡμερολόγιον των, ὅπερ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἐν χρήσει παρ' αὐτοῖς ὑπάρχει. καὶ τέλος ὅτι ἡ μέθοδος, δι' ἧς αἱ χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι ἐκ τῶν προτέρων ὀρίζουσι τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ Πάσχα, ἐκ τῆς τοῦ Μέτωνος χρονολογίας τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἔλαβεν.

Περαιῶν ἐνταῦθα τὴν πραγματείαν μου, οὐχὶ διότι ἐξήντησα τὸ θέμα μου, ὅπερ εἶναι ὡς καὶ ἡ ἀρχαία ἱστορία ἀχανές, ἀλλὰ διότι ἐπραγματοποίησα τὸν σκοπὸν, ὃν προσέθεμην, ἀπέδειξα δηλ. διὰ ποικίλων παραδειγμάτων πόσον ὠφέλιμος εἶναι ἡ μᾶλλον εἰπεῖν ἀπαρχιότητος εἰς τὸν ἱστορικὸν καὶ ἀρχαιολόγον ἡ μελέτη τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν νομισμάτων. Εἶθε ἡ πραγματεία μου αὕτη, τοὺς μὲν συλλογίεις νομισμάτων νὰ ἐνθαρρύνῃ πρὸς ἐπέκτασιν τῶν μελετῶν αὐτῶν πέραν τοῦ στενοῦ τῆς περιεργείας κύκλου, ἱστορικούς δὲ τινὰς πείσῃ, ὅπως μᾶλλον ἐξοικειωθῶσι μετ' ἀνεξαντλήτου πηγῆς εἰδήσεων τοσοῦτον γονίμων καὶ ἐπαγωγῶν.

Η ΑΓΩΓΗ ΕΝ ΣΧΕΣΕΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΗΘΙΚΗΝ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ἈΣΣ' συνεδριάσει τῆς 17 δεκεμβρίου 1890).

*Φίλιπτοι συνάδελφοι,
Κυρίαί καὶ κίριοι,*

Πρώτην ἤδη φοράν ἀνερχόμενος τὸ βῆμα τοῦ γεραροῦ φιλολογικοῦ συλλόγου ἐκ διπλοῦ καταλαμβάνομαι συναισθήματος, τῆς συγκινησεως, ἣν μοὶ προξενεῖ φιλομαθῆς καὶ φιλόφρων ὁμήγυρις συνελευσῶσα ὅπως ἐξ ἑμοῦ ὡς ἐκ Ναζαρετ ἀγαθὸν τι προσκτήσεται καὶ τοῦ φόβου, μή τοι καταχρόμενος τῶν πολυτίμων αὐτῆς στιγμῶν εὐρεθῶ οὕτως ἤττων τῶν προσδοκιῶν αὐτῆς καὶ τοῦ ἀντικειμένου, ὅπερ ἐξελεξάμην. Καὶ πράγματι, ἐνῶ ἴσως φρονηματερον ἦθελέ μοι εἶσθαι ἡ πραγματεία νομικοῦ τιнос ζητήματος, ἐπροτίμησα νὰ ἐνδιατρίψω ἐπὶ ἀντικειμένου πολλῶ ἀνωτέρου τῶν δυνάμεών μου πεπειθῶς τῇ ἀληθείᾳ, ὅτι ἡ βούλησις ἐστὶν ἀρχὴ πράξεως· καὶ ἐνῶ θεωρῶ κατὰ τὸ ἀξίωμα τῆς διαιρέσεως τῆς ἐργασίας ὡς ἀπαραίτητον ὅρον τῆς σημερινῆς διαλέξεως τὴν εὐγενῆ παρουσίαν ἡμῶν, παρακαλῶ, ὅπως σὺν τῇ ὑμετέρᾳ προσοχῇ καὶ ἰκανῆν ἐπιεικειάν μοι δωρήσητε, ἵνα θαρραλέωτερον προσβῶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος.

Καὶ περὶ τοῦ τελευταίου τούτου δύο τινὰς λέξεις προσθέτω, ὅτι δηλ. δὲν ἐξετάζω τὴν κοινωνικὴν ἀγωγὴν ὑπὸ ἔννοιαν γενικὴν καὶ ἐν συνόλῳ, ἀλλ' ὅτι ἐξ ἑνὸς σημείου θεωρῶν αὐτὴν πειρῶμαι τὴν ἀναζήτησιν μεθ' ὑμῶν τῶν αἰσθημάτων ἐκείνων, ἧτινα ἀναπτυσσόμενα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ χρησιμώτερον αὐτὸν τοῖς πολλοῖς καθιστῶσι καὶ κοινωφελέστερον.

Πολλὰ τὰ ἐλλειπῆ καὶ δὴ τὰ παράτολμα ἐν τῇ μελέτῃ μου ταύτῃ, ἀλλὰ, καὶ πάλιν ἐπαναλαμβάνω, πέποιθα τῇ ἄκρᾳ καὶ εὐγενεῖ ἐπιεικειᾷ ὑμῶν, ὅπως εἰς πολλὰ παραβιβήγητε.

Ἐν τῇ πατρότατι μόνῃ, ἀλλ' ἐν τῇ καλῶς ἐννοουμένῃ καὶ εὐσυνειδήτῳ πατρότατι, ἐν τῇ ἀνατροφή δηλονότι τοῦ τέκνου του, ὁ ἄνθρωπος κατορθώνει νὰ ἀνεύρῃ τὴν καρδίαν του. "Ω! ὁ θόρυβος τῶν μικρῶν βηματισμῶν τοῦ

παιδιοῦ! ὁ ἑλαφρὸς καὶ γλυκὺς οὗτος θόρυβος τῶν μελλουσῶν γενεῶν, ἀμφίβολος, ἀβέβαιος ὡς τὸ μέλλον! τὸ μέλλον, ὅπερ ἡμεῖς ἐν τούτοις θὰ προετοιμάσωμεν διὰ τοῦ τρόπου, δι' οὗ θέλομεν ἀναθρέψῃ τοὺς παῖδας ἡμῶν!

Ὁ Plaubert εἶπεν, ὅτι ἡ ζωὴ δέον νὰ εἶναι ἀδιάκοπος ἀνατροπῆ, ἀδιάκοπος διδασκαλία, ὅτι πρέπει νὰ διδασκώμεθα ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας μέχρι τοῦ τέλους τοῦ βίου ἡμῶν. Ἡ ἀγωγή ἀφιεμένη εἰς τὴν τύχην κινδυνεύει νὰ ἀστοχῆσῃ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς. Οἱ γονεῖς αὐτοὶ δὲν ἔχουσι πολλὰκις ἀκριβῆ ἰδέαν τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς, πρὸ πάντων ὅταν τὰ παιδιά αὐτῶν εὐρίσκωνται ἐν μικρῇ ἡλικίᾳ· τὸ ἰδεῶδες τῆς καλῆς ἀγωγῆς τῶν τέκνων των παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν γονεῶν εἶναι νὰ μὴ θορυβῶσι, νὰ μὴ θέτῳσι τοὺς δακτύλους των ἐν τῇ ῥίνι καὶ τῷ στόματι, νὰ μὴ τρώγωσι μὲ τὰς χεῖρας, νὰ μὴ θέτῳσι τοὺς πόδας των εἰς τὰ νερά, ὅταν βρέχη κλπ., νὰ ὄσι φρόνιμα! Δι' αὐτοὺς τὰ φρόνιμα παιδιά δέον νὰ ὄσι νευρόσπαστα, τὰ ὅποια νὰ δυνάμεθα νὰ κινήσωμεν κατὰ βούλησιν σύροντες τὴν κλωστήν. Πρέπει νὰ ἔχωσι χεῖρας, διὰ νὰ μὴ ἐγγίξωσι τίποτε, ὀφθαλμούς, οἷτινες νὰ μὴ διαλάμπωσιν ὑπὸ τῆς περιεργείας καὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ ἴδωσι, μικροὺς πόδας, διὰ νὰ μὴ βαδιζῶσι θορυβωδῶς ἐπὶ τοῦ σανιδώματος, γλῶσσαν, διὰ νὰ σιωπῶσι!

Πολλοὶ ἀνατρέφουσι τὰ τέκνα των, οὐχὶ διὰ τὰ τέκνα των αὐτὰ, ἀλλὰ δι' ἑαυτούς. Ὑπάρχουσι γονεῖς, οἷτινες δὲν συγκατατίθενται νὰ ὑπανδρεύσωσι τὰς θυγατέρας αὐτῶν, ὅπως μὴ ἀποχωρισθῶσι τούτων· ἄλλοι, οἷτινες δὲν ἐπιτρέπουσι τοὺς υἱοὺς αὐτῶν νὰ ἀσπασθῶσι τὸ δεῖνα ἐπάγγελμα, ἐπειδὴ τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο τοῖς ἀπαρέσκει. Τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ἀγωγῆς ὀνομάζομεν ἐγωϊστικόν. Ἄφ' ἑτέρου ἀπαντῶσι γονεῖς, οἷτινες ἀποβλέπουσι μᾶλλον εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν τέκνων των ἀφίνοντες αὐτὰ εἰς τὴν διάθεσιν

των καὶ ὡς ἀπλοῖ θεαταὶ παρακολουθοῦντες τὴν ἀνάπτυξιν τῶν διαφόρων αὐτῶν τάσεων. Ἡ ἀληθὴς ἀγωγή ὀφείλει τοῦτα νὰ ἐξηγῆ ὡς σκοπὸν τὴν κατωστολήν τῶν ἐγωϊστικῶν τάσεων τοῦ παιδὸς ἐπιδιώκουσα τὴν ἀνάπτυξιν τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν γυμνασμάτων του, ὅπως καταστήσῃ οὕτως αὐτὸν γρηγόρον πολίτην καὶ ἀληθῆ πατριώτην.

Δέον ὅθεν νὰ ἐπιδιώκωμεν ἐν τῇ ἀνατροφῇ τοῦ παιδὸς σκοπὸν τινα, σκοπὸν τείνοντα, ὅπως συνδέσῃ τὴν ἠθικὴν, τὴν καλαισθησίαν καὶ τὴν θρησκευτικὴν μετὰ τῆς ιδέας τῆς μακροῦ ὑποκειμενικῆς ζωῆς, τῆς ἀποσκοπούσης τουτέστι τὴν ἐσωτερικὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τῆς μακροῦ ἀντικειμενικῆς ζωῆς, τῆς ἀποβλεπούσης δηλονότι τὴν ἐξωτερικὴν ἐκδήλωσιν τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ. Ἡ ιδέα αὕτη ἐστὶν ἐκείνη, ἥτις ὀφείλει νὰ καθοδηγῇ τοὺς γονεῖς εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων τῶν θεωρουμένη ὡς ἡ θεμελιώδης βῆσις τῆς παιδαγωγικῆς, ἣν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ὡς τὴν τέχνην τοῦ προετοιμαζέειν τὰς μελλούσας γενεὰς διὰ τὴν ζωὴν τὴν μᾶλλον ὠφέλιμον καὶ τὴν μᾶλλον καρποφόρον διὰ τε τὸ ἄτομον καὶ τὸ εἶδος.

Ἐνταῦθα ἐπέρχεται ἡ ἐρώτησις· ποῖός τις ὀφείλει νὰ εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς; ἐὰν δέον αὕτη νὰ εἶναι ἀτομικὴ ἀποβλέπουσα εἰς τὸ ἄτομον, ἢ κοινωνικὴ, ἔχουσα ὡς σκοπὸν τὴν κοινωνίαν.

Ἡ ἀγωγή καθ' ἡμᾶς πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ ταῦτοχρόνως ἀμφοτέρους τοὺς σκοποὺς τούτους· καθότι τί ἄλλο εἶναι ἡ ἀγωγή παρὰ ἡ ἐξεύρεσις τῶν μέσων, δι' ὧν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συνταυτίσῃ τις θέτων ἐν πλήρει σχέσει καὶ ἁρμονίᾳ τὴν ἀτομικὴν ζωὴν μετὰ τῆς κοινωνικῆς, σχέσιν ἄλλως τε ὑπάρχουσαν μεθ' ὅλην τὴν αὐτονομίαν, ἣν παρουσιάζει ἡ ἀτομικὴ ὑπαρξις πρὸς τὴν συλλήβδην ἢ κοινωνικὴν ζωὴν; καθότι ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι ἀληθῶς συμφέρον εἰς τὴν ἀτομικὴν ζωὴν (φυσικὴν ἢ ἠθικὴν), εἶναι διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ὠφέλιμον ἀπάσῃ τῇ κοινωνίᾳ. Ἡ ἀγωγή ὅθεν δέον νὰ ἐξηγῆ τριπλοῦν σκοπὸν: α') τὴν ἁρμονικὴν ἀνάπτυξιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τῶν προσόντων ἐκείνων, ἅτινά εἰσι πρόσφορα εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρώπινου γένους καὶ ὠφέλιμα εἰς τὸ εἶδος, ἀναλόγως τῆς σημασίας αὐτῶν· β') τὴν καλλιέργειαν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τῶν προσόντων ἐκείνων, ἅτινα φαίνονται ἰδιαζόντα ἐκάστῳ αὐτῶν, ἀνευ βλάβης τῆς γενικῆς ἰσορροπίας τοῦ ὅλου ὀργανισμοῦ· γ') τὴν κατὰ πνίξιν καὶ καταστροφήν

τῶν κακῶν ἐνστικτικῶν καὶ τάσεων, αἵτινες θὰ ἔφερον τὴν ἀνατροπὴν τῆς ἰσορροπίας ταύτης· ἐν ἄλλαις λέξεσι, τὸ ὑποβοηθεῖν τὰς κληρονομικὰς κλίσεις, καθόσον αὐταὶ τείνουσι νὰ μορφώσωσι γαρκατῆρας διαρκεῖς ὑπεροχῆς, καὶ καταπολεμεῖν αὐτάς, ἐνόσω τείνουσι νὰ ἐπισωρεύσωσιν ἐν τῇ διαδόχῳ γενεᾷ αἰτίας συντελεστικὰς τοῦ ὀλέθρου τοῦ γένους αὐτοῦ. Ἡ κοινωνικὴ ἀγωγή συνίσταται οὕτω εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῶν μέσων τῆς διαπαιδαγωγήσεως ὅσον οἷόν τε πλείονος ἀριθμοῦ πολιτῶν ὑγιῶν καὶ πεπρωτισμένων ὑπὸ διαφόρων προσόντων, φυσικῶν τε καὶ ἠθικῶν, ἱκανῶν ἵνα συντελέσωσιν εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἐπομένως ὁλόκληρον τὸ σύστημα τῆς κοινωνικῆς ἀγωγῆς δέον νὰ στρέφῃται περὶ τὴν διατήρησιν καὶ τὴν πρόοδον τοῦ γένους. Διὰ τῆς ἀγωγῆς τὸ πάλαι ἐπενήργουν αἱ θρησκευτικαὶ μορφῶνουςαι ὁλοκλήρους λαοὺς καὶ διασώζουσαι τὴν ἐθνικὴν γῆν. Ἡ ἀγωγή δέον καὶ σήμερα νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μοχλὸς τῆς διαπαιδαγωγήσεως τῆς κοινωνίας. Καθ' ἡμᾶς λίαν ἐσφαλμένως ἐνόησάν τινες τὴν ἀγωγήν θεωρήσαντες αὐτὴν ὡς τὴν τέχνην τῆς διαπλάσεως τοῦ ἀνθρώπου λαμβανομένου μόνον καὶ ἀσχετῶς πρὸς τὴν κοινωνίαν, ἐνῶ ἡ ἀγωγή ὀφείλει νὰ εἶναι πρὸ παντὸς ἄλλου ἡ ἐπιστήμη ἢ παρασκευάζουσα τὸν ἄνθρωπον διὰ τὸν κοινωνικὸν βίον. Ὁ ἄνθρωπος δέον νὰ φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, εἰς ὃ νὰ δυνήθῃ νὰ αἰσθανθῇ ἐν ἑαυτῷ ζωσαν ἅπασαν τὴν κοινωνίαν. Ἡ συνειδησίς του τότε ἀναπαριστᾷ ὅσον οἷόν τε ἐντελῶς τὴν κοινωνικὴν συνειδησιν, τῆς δὲ ἀνθρωπίνης διανοίας μὴ παριστανούσης παρὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ τὸν νοητὸν κόσμον ζῶντα ἐν ἡμῖν, τὸ τε ἀνθρώπινον γένος καὶ ὁ κόσμος αὐτὸς θέλουσιν ἐκδηλωθῆ δι' ἡμῶν.

Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ἐστὶ ζωὸν λογικὸν καὶ κοινωνικόν. Ἐὰν ἡ ἐξήγησις, ἣν ἐν γένει ἔδωκαν εἰς τὸν ὀρισμὸν τοῦτον, δὲν φαίνεται ἱκανοποιούσα παντὰς, ἐὰν ἡ ἐλευθερία ἢ ἐλευθέραι ἐνέργεια καὶ ἡ ἀφιλοκέρδειαι εἰσι κενοὶ λόγοι διὰ τοὺς δυσχεριζομένους, ὅτι ἐν ταῖς σχέσεσιν ἡμῶν μετὰ τῶν ὁμοίων μας ἐνεργοῦμεν ὑπὸ τοῦ συμφέροντος ὠλοῦμενοι προσπαθοῦντες νὰ ἐξηγήσωμεν οὕτω τὰς πράξεις τὰς πλέον ἀνθρωπίνους τῆς αἰσθηματικότητος διὰ τῆς ἐπικρατήσεως ἐν αὐταῖς τῆς ιδέας τοῦ κέρδους, εἶναι ἀρά γε δυνατόν νὰ μὴ ἀναγνωρίσωμεν ἐν τῷ γεγονότι τῆς κοινωνικότητος τὴν ὑπαρξίν ἐκεῖνου, ὅπερ ἀποκαλοῦμεν συνήθως προσποίησην ἀγάτης; οὐχὶ ἀναμφιβόλως.

Ἐκ τούτου ὁρμώμενοι ἐξετάσωμεν τὸ πρᾶγμα ἐν τῇ ὑποθέσει αὐτῇ τῆς ἐπικρατήσεως ἐν ταῖς πράξεσιν ἡμῶν τῆς ἰδέας τοῦ ἰδίου συμφέροντος.

Ἐπάρχουσιν ἐν ταῖς ἀνθρώποις κλίσεις τινές κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον μοιραῖαι, αἵτινες ἔχουσιν ὡς ἀντικείμενον τοὺς ὁμοίους ἡμῶν καὶ τὰς ὁποίας ὀνομάζομεν ἀιτρονιστικῶς (φιλοανθρωπικῶς). Αἱ κλίσεις αὗται ὑπάρχουσιν ἐν ἐκάστῳ ἡμῶν καὶ τείνουσι νὰ προσεγγίσωσιν ἡμᾶς πρὸς ἀλλήλους. Ὅταν ἐπὶ παραδείγματι τείνωμεν τὴν χεῖρα εἰς τινα τῶν ὁμοίων ἡμῶν ἔχοντες, ὑποθέσωμεν, ὡς ἐλαττέριον αἰσθημᾶ τι συμφέροντος, προσερχόμεθα αὐτῷ φαινόμενοι, ὅτι ἐνεργούμεν ὠθηόμενοι ὑπὸ ἠθικοποιῶντος τινος ἰδέας. Τί λοιπὸν συμβαίνει ἐν τῇ περιστάσει αὐτῇ; Ὅταν βλέπω τινὰ προσερχόμενόν μοι καὶ προσποιούμενον, κατ' ἐκφρασίην τινὰ τοῦ Καντίου, ὅτι μὲ ἀγαπᾷ, εἶναι φανερόν, ὅτι θέλω γείνειν τὸ παίγνιον ἀναπορεύτου ἀλλ' ἐνεργητικῆς αὐταπάτης· θὰ ἐκλάβω κατὰ συνέπειαν τὰς πράξεις του ὡς ἀφιλοκερδεῖς καὶ ἐλευθέρας παντὸς ἐγωῦστικῶ ἀλαττηρίου καὶ συνάμα αὐτόν ὡς ἀποκλειστικῶς ἐμὲ καὶ μόνον ἀποσκοποῦντα.

Ἴδου πῶς σχηματίζεται ἡ ἰδέα τῆς ἀγάπης. Θέλω θεωρήσει ἐμαυτὸν ἀγαπώμενον καὶ ἐν περιπτώσει ἀκόμη, καθ' ἣν τὸ πρόσωπον, ὅπερ ἐξωτερικῶς φαίνεται, ὅτι μὲ ἀγαπᾷ, εἰργάζεται ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν ἐνδομύχου αἰσθήματος φιλοκερδεῖς καὶ ἰδίου συμφέροντος, θὰ νομίσω, ὅτι ἡ πράξις του αὐτῆ εἶναι αὐθόρμητος ἐκδήλωσις τῆς πρὸς με ἀγάπης του. Εἶτε κατὰ συνέπειαν διότι ἀπατώμαι, εἶτε ἀπ' ἐναντίας διότι δὲν ἀναζητῶ τὴν ἀνάλυσιν τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ, θὰ νομίσω, ὅτι ἀνεκλύψα μίαν ἀφελῆ καρδίαν, μίαν εὐγενῆ διαθέσιν ἐκεῖ, ὅπου ὑποκρύπτεται ἴσως δολοπλοκία ἢ συμφέρον. Θὰ συλλάβω οὕτω τὴν καθαρὰν ἰδέαν τοῦ ἔρωτος.

Ἄλλ' ἀπαξ τῆς ἰδέας αὐτῆς σχηματισθείσης, εἰς τί ἄρα γε δὲν δύναται νὰ ὠφελήσῃ; Ὅταν βλέπω τινὰ τείνοντά μοι τὴν χεῖρα χωρὶς ἐγὼ νὰ τὸν προκαλέσω, ἀδυνατῶ νὰ μείνω ψυχρὸς καὶ ἀναίσθητος εἰς τὴν ἐκδήλωσιν αὐτῆν, νὰ διατηρήσω ἐπὶ τοῦ προσώπου μου προσποιητὴν φιλοφροσύνην, φιλοφροσύνην, ἥτις δὲν μοι ἀνήκει, φιλοφροσύνην ἐπέγουσαν τόπον δολιότητος. Θὰ ἀγωνισθῶ ἀπ' ἐναντίας νὰ φανῶ κληῶ ἄξιος τῆς ἐπιδεικνυομένης μοι ἀγάπης καὶ συμπαθείας. Θὰ θελήσω, ὅπως ἡ προσποιημένη αὐτῇ ἀγάπη, ἐάν

τοιαύτη πράγματι εἶναι, καταστῆ πραγματικὴ καὶ ἀληθὴς ἀγάπη, θὰ προσπαθῶ νὰ γείνω κατὰ τὸν Σωκράτην, ὅ,τι φαίνομαι ὅτι εἶμαι. Ἄλλὰ πῶς δύναται τις νὰ καταστῆ ἀγαπητός, ἐάν ὁ ἴδιος δὲν ἀγαπήσῃ; πῶς δύναμαι νὰ ἀνταποκριθῶ εἰς τὴν ἀγάπην παρὰ διὰ τῆς ἀγάπης; Ἡ ἀτομικότης μου τότε διανοίγεται τείνουσα νὰ τελειοποιηθῆ ἐν ἔρωτι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον προσπελάζοντι τῷ ἀληθεῖ ἔρωτι.

Τὸ παράδειγμα τοῦτο μετεχειρίσθημεν διὰ νὰ χαρακτηρίσωμεν τὴν γένεσιν τῆς κοινωνικότητος διὰ μεθόδου πλαγίας μὲν ἀλλ' οὐχ ἥττον φυσικῆς. Καθότι ἐπὶ τέλους πῶς ὁ παῖς μαθαίνει νὰ ἀγαπᾷ παρὰ βλέπων νὰ ἀγαπᾶται; Δυνάμεθα ἄρα γε νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἐν τῷ παιδίῳ ὁ ἔρος εἶναι ἔμφυτος, ἐνῶ δὲν εἶναι παρὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀνατροφῆς, ἥς ἔτυγεν; Πάντες γνωρίζομεν, ὅτι αἱ πρώται κινήσεις τοῦ παιδὸς δὲν ἐκφράζουσι σχεδὸν εἰμῆ τὸν ἐγωῖσμόν, τὰ πρώτα δηλ. συναισθήματα καὶ τὰς ψυχικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ ἐγῶ. Κατ' ἀρχὰς ἐκβάλλει φωνὰς χαρᾶς ἢ θλίψεως· ἀργότερον μετὰ τῆς ἐντάσεως τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀτομικότητος ἢ προσωπικότητος ἐκβάλλει φωνὰς ὀργῆς. Βλέπον ὅμως περίξ αὐτοῦ ἐκδηλουμένην διὰ τῶν μᾶλλον φανερῶν σημείων τὴν τρυφερωτέραν ἀγάπην, συναισθανόμενον ἢ νομίζον ὅτι ἀγαπᾶται, τὸ παιδίον προσπαθεῖ νὰ καταστῆ οἰονεὶ ἄξιον τῆς ἀγάπης αὐτῆς. Ἡ διαρκὴς γελόεσσα φυσιογνωμία τῶν περιστασιγούντων αὐτὸ φέρει ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐν αὐτῷ τὸ αἶσθημα τοῦ μειδιάν. Πόσον ἐν τούτοις ἤργησε νὰ ἔλθῃ εἰς φῶς ἡ πρώτη αὐτῆ ἐκδήλωσις τῆς ἀγάπης; Πολλοὶ νομίζουσιν εἰσέτι, ὅτι αὐτῆ εἶναι ὄλως φυσικὴ αὐθόρμητος. Τίς οἶδεν ὅμως πόσους ἐπανειλημμένους ἀγῶνας, πόσας ἐγκαρτερήσεις, πόσην θέλησιν δὲν κατέβαλεν ὁ παῖς, διὰ νὰ μειδιάσῃ τὸ ἀμίμητον ἐκεῖνο μειδιάμα, ὅπερ δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ἀπὸ τοῦδε ὡς τὴν σκιαγραφίαν τῆς ἀφιλοκερδεῖας; Παρακολουθήσατε τὴν ἠθικὴν ζωὴν τοῦ παιδὸς, τὴν ἀντανακλώσαν ἐπὶ τοῦ προσώπου του· θὰ ἴδητε ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν πρώτην αὐτῆν σκιαγραφίαν λαμβάνουσαν διαφόρους μορφάς, διάφορα χρώματα· ἀλλὰ πόσον ἀργῶς; Ὁ παῖς εἶναι φύσει ἐγωῦστής· τὸ πᾶν θέλει δι' ἐαυτόν, τὸ ἐλάχιστον διὰ τοὺς ἄλλους. Μόλις ἀρχίζει νὰ διδῆ, ἀφοῦ ἀδιακόπως καὶ ἐπὶ μακρὸν λάβῃ. Ἡ ἀγάπη, ἥτις φαίνεται ἐν αὐτῷ φυσικῇ, εἶναι αἰσθημα ἀνώτερον τῆς φύσεως αὐτοῦ, οἰονεὶ ἀπελευθέ-

ρωσίς τις τῆς φιλαυτίας αὐτοῦ, τοῦ ἰδιοτελοῦς αὐτοῦ χαρακτήρος. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, βέβαιοι ὅτι δὲν ἀπατώμεθα. ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ αἰσθημα τῆς ἀνταποδόσεως τῆς εὐεργεσίας, τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς χάριτος· ἡ πρώτη δὲ ἐκδήλωσις τῆς εὐγνωμοσύνης εἶναι, φαίνεται, ἡ τῆς πίστεως πιστεύοντες εἰς τὴν εὐεργεσίαν πιστεύομεν εἰς τὴν καλὴν διάθεσιν τοῦ εὐεργετοῦντος. Ἐκ τῶν σημείων τῆς ἀγάπης, ἣν περ ἐπίδεικνύουσι, τὸ παιδίον συμπεραίνει, ὅτι πράγματι οἱ γονεῖς του τὸ ἀγαπῶσιν. Ὁ ἄνθρωπος ἀπέναντι τῶν ὁμοίων αὐτοῦ ποιεῖ τὸν αὐτὸν συλλογισμόν. Ὡς ἡ ιδέα τῆς ἐλευθερίας μᾶς προτρέπει, ὅπως ἐνεργήσωμεν, ὡς εἰ ἡμεῖς ἐλεύθεροι, ἡ ιδέα τῆς ἀγάπης μᾶς πείθει νὰ ἐργαζώμεθα, ὡς εἰ οἱ ἄλλοι μᾶς ἠγάπων καὶ ὡς εἰ ἡμεῖς τοὺς ἠγαπῶμεν πράγματι. Ἡ ιδέα αὕτη, δι' ἧς ὁ ἐγωϊσμός μετατρέπεται εἰς ἀλτρουϊσμόν (τὴν ἀγάπην τῶν ἄλλων), ὁμοιάζει τῇ δυνάμει ἐκείνῃ, ἣτις ἐν ἀτμομηχανῇ μετοχτεύουσα ἀλλαχού τὸν ἀτμὸν μεταδίδει τοῖς προχοῖς ἀντίστροφον διεύθυνσιν. Ἄλλ' ἡ ιδέα αὕτη δὲν εἶναι ἄλλη εἰμὴ ἡ ιδέα τῆς κοινωνικότητος.

Ἡ κοινωνικὴ ἀγωγή χρησιμεύει ὅθεν εἰς τὸ νὰ εὐκολύνῃ τὸ μεταδοτικὸν πρὸς τοὺς ἄλλους ἀντὶ τῆς συγκεντρώσεως περὶ ἑαυτὸν τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, διδάσκει τὴν ἐξέυρεσιν τῆς εὐχαριστήσεως καὶ χαρᾶς ἐν τῇ εὐχαριστήσῃ καὶ χαρᾷ τῶν ἄλλων καὶ τὴν ἐκλογὴν οἰονεὶ τῶν ἡδονῶν ἐν ταῖς εὐγενεσίαι καὶ ὑψηλοτέραις ἀπολαύσεσιν, αἵτινες ὡς ἐκ τούτου παρουσιάζουσι μεγαλύτεραν διάρκειαν καὶ ἔντασιν.

Δυνάμεθα λοιπὸν συνοψίζοντας τὰ ἀνωτέρω νὰ εἰπωμεν, ὅτι ἐν τῇ κοινωνικῇ ἀγωγῇ τὴν πρώτην θέσιν πρέπει νὰ κατέχωσι τὰ συμφέροντα τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ εἶδους, ὡς πρὸς τὴν ἀνάδειξιν ἐν ταύτῳ τῆς τε ὑποκειμενικῆς ζωῆς τῆς ἀποσκαποῦσης τὴν ἐσωτερικὴν ἠθικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἀντικειμενικῆς ζωῆς τῆς ἀποβλεπούσης τὴν ἐξωτερικὴν ἐκδήλωσιν τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὴν κοινωνίαν. Δὲν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν τὸν ἄνθρωπον μόνον, ἀσχέτως πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν ἀτμοσφαιραν, ὑφ' ὧν περιβάλλεται καὶ αἵτινες εἰσὶν ἐξ ἴσου μετὰ τῆς γήινης ἀτμοσφαιρας συμφυεῖς καὶ ἀναπόσπαστοι ἀπὸ τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Ἐὰν ὡς πρώτη ἀνάγκη εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐπιβάλληται ἡ ἀνάγκη τοῦ ζῆν, ὡς δευτέρα βεβαίως ἐπιβάλλ-

εται ἡ ἐξέυρεσις τῶν πρὸς τοῦτο μέσων, ἡ ἁρμονικὴ τουτέστι σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὴν κοινωνίαν, ἐν ἣ διαβιοῖ. Τοῦ ἀνθρώπου κατὰ συνείπειαν γεννωμένου κοινωνικοῦ, δέον ἰδιαζόντως νὰ ἀναπτύξωμεν τὰ τέκνα ἡμῶν μορφώνοντες αὐτὰ διὰ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν καταστέλλοντες ἀρ' ἐνός τῆς ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν ἡλικίᾳ ἐκδηλουμένας ἐγωϊστικὰς τάσεις καὶ ἀναπτύσσοντες ἀρ' ἐτέρου ἐν αὐτοῖς τὰ ἀλτρουϊστικὰ καὶ κοινωνικὰ αἰσθήματα, ἅτινα προῦρισται συγχρόνως νὰ χρησιμεύσωσιν αὐτοῖς καὶ ἐν τῇ ἰδιωτικῇ τῶν αὐτῆ ζωῇ.

Πρὸ παντὸς ὅμως τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν δέον νὰ ἔγῃ ὡς ἀντικείμενον ἡ ἀγωγή. Δύσκολον τὸ δισχυρισθῆναι, ὅτι γεννώμεθα ἐνάρετοι καὶ ἠθικοί. Πιθανόν ὁ ἄνθρωπος νὰ ἔγῃ ἔμψυτον τὴν ἀγαθότητα, τὴν γλυκύτητα, τὴν γενναϊότητα, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ συνταυτίσωμεν μετὰ τῶν ἀρετῶν αὐτῶν τὴν ἠθικότητα. Ἡ ἠθικότης ἐπιδιώκει τὴν ἐπίτευξιν τοῦ τελείου, ἔχουσα δὲ ἐν ἑαυτῇ τὴν δύναμιν τοῦ ἐνεργεῖν θέτει ὡς νόμον, ὡς καθῆκον αὐτῆς, τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ τελείου τούτου. Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὁλονὲν ἀξούσης τάσεως ταύτης ἡ ἀγωγή δύναται μεγάλως νὰ χρησιμεύσῃ, ἐξασκοῦσα μεγάλην ἐπιρροήν τὴν ἀγωγὴν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν κατὰ συνείπειαν ἀναλόγως τῆς διεύθυνσεως, ἣν θέλομεν δώσει αὐτῇ, ὡς ἠθικοποιούσαν ἢ ὡς διαφθείρουσαν. Ἄλλὰ δὲν πρέπει νὰ παραμελήσωμεν ὅλως καὶ τὴν ἐπιρροήν, ἣν ἔχει ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἡ κληρονομικὴ προδιάθεσις, δι' ἧς τάσεις τινὲς καὶ αἰσθήματα ἐπικρατοῦσιν ἄλλων. Ἡ πρώτη (τουτέστιν ἡ ἀγωγή) κατορθώνει νὰ θέσῃ ἄπαντας ἐν ἴσῃ μοίρᾳ ὡς πρὸς τὰς σκέψεις, τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἐπιθυμίας ἡμῶν, ἐνῶ ἡ δευτέρα, ἣτοι ἡ κληρονομικὴ προδιάθεσις, χρησιμεύει, ὅπως μεταδιβάξῃ τὰς διαφόρους τάσεις τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἠπιότητα ἢ τὴν ἀγαθότητα, τὴν βίαν ἢ τὴν χυδαϊότητα.

Ἄλλ' ὁ ἐν τῇ κοινωνικῇ βίῳ συνεπάγεται τὴν ιδεάν τῆς ὑπογνώσεως, τοῦ καθήκοντος· καλοῦμεν δὲ κοινωνικὴν ὑπογνώσιν τὴν δύναμιν ἐκείνην, ἣτις ἐν τῇ συναίσθησιν τῆς ὑπερυγῆς αὐτῆς καταστέλλει τὸ ταπεινὸν καὶ ἐναντιούμενον ἐπιβαλλομένη οὕτως εἰπεῖν ἐν ταῖς πράξεσιν ἡμῶν ὡς καθῆκον. Αἰσθανόμεθα ἐν ἡμῖν τὴν δύναμιν νὰ πράξωμεν τι ἀνώτερον καὶ καλλίτερον, ἔρα ὀφείλομεν νὰ τὸ πράξωμεν. Λαμβάνει λοιπὸν χώραν διαπάλη τις ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, αἰσθημά τι διαίρουσιν αὐτόν, διὰ τοῦ ὁποίου θέτομεν ὡς ἀρχήν, ὡς νόμον

ἐν τῷ νῷ ἡμῶν, νὰ πράξωμεν τι ἀνώτερον ἀπ' ὅ, τι πράττομεν ἢ βλέπομεν ἐκτελούμενον. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς δυνάμεως ταύτης ἐπιτυγχάνεται διττῶς, διὰ τῆς ἀνατροφῆς καὶ διὰ τῆς κληρονομικῆς προδιαθέσεως. Ὅσῳ περισσύτερα πράττομεν, τόσῳ περισσύτερα θέλομεν νὰ πράξωμεν· ὅσῳ καλλίτερον πράττομεν, τόσῳ καλλίτερον ἐπιθυμοῦμεν νὰ πράξωμεν. Ὑπάρχει πρόσδος διαρκῆς, ἀνάγκη, ἥτις ὠθεῖ ἡμᾶς, ὅπως τελειοποιηθῶμεν, ἀπαρχλάκτως ὅπως ὁ καλλιτέχνης, ὅστις ἀγωνίζεται νὰ τελειοποιήσῃ τὴν τέχνην του ἐπεξεργαζόμενος ἔργα ὀλογὲν ἀνώτερα ὅσων προηγούμενως ἐξέτελεσεν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ νόμου τούτου, τοῦ κελεύσματος τούτου, ὅπερ πράγματι ἐστὶν ἐσωτερικὴ τις κατανάγκησις ἢ παρόρμησις, οὗτος φέρει τὸν φυσικὸν χαρακτῆρα τοῦ κληρονομικῶς μεταβιβασίου· τὸ καλῶς ἀνατεθραμμένον παιδίον, κατ' ἀντίθεσιν τοῦ ἀμορφώτου, ὅπερ εὑρίσκεται ἄνευ ἀργῆς καὶ ἄνευ γαλινοῦ, εἶναι ἔτοιμον νὰ δεχθῇ τὸν ζυγὸν τοῦ ἐσωτερικοῦ τούτου κελεύσματος. Ἡ ἀνατροφή εὑρίσκει οὕτω ἐν αὐτῷ εἶδος νομιμότητος προὑπαρχούσης, ἀγαθότητος φυσικῆς συντελοῦσα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐσωτερικοῦ τούτου νόμου διὰ τῆς ἐπενεργείας τῶν κεκτημένων συνηθειῶν.

Ἡ ἀγωγή τὴν σήμερον δέον νὰ ἔχῃ ὡς ἀντικείμενον τὴν διατήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ὡς ἔργον αὐτῆς θεωρουμένης ἠθικότητος. Ὁφείλομεν ἐν τῷ παιδίῳ νὰ ἐνισχύωμεν τὴν ἠθικὴν ταύτην δύναμιν διὰ τῶν καλῶν ἔξεων καὶ τοῦ καλοῦ παραδείγματος· τοῦ καθήκοντος δὲ μὴ παριστάνοντος παρὰ τὴν συνειδησιν τῆς ἀνωτέρας ταύτης δυνάμεως, δέον πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ ἀναπτύξωμεν ἐν τῷ παιδίῳ τὴν δύναμιν ταύτην ἢ τοῦλάχιστον τὴν εἰς αὐτὴν πίστιν καὶ πεποίθησιν, ἥτις συντελεῖ ἐπίσης εἰς τὴν παραγωγὴν τῆς δυνάμεως ταύτης.

Καὶ ἀπλούστερον, ἕκαστος ἡμῶν ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ συμβαίνει νὰ παραδέχεται τοιοῦτους ἢ τοιοῦτους κανόνας διαγωγῆς ποικιλλοντας ἀναλόγως τοῦ εἶδους τῆς ζωῆς, τῶν ὀρέξεων, τῶν προσημασιῶν, τῶν ἔξεων, τῶν ἀναγκῶν. Ὁ ἐκδεδιχημένος, ὡς ὁ ἠθικός, ὁ κακοῦργος, ὡς ὁ φιλόανθρωπος, ὑπέκουνσιν ἕκαστος εἰς ἰδιαιτέρους κανόνας, οἵτινες ἀποτελοῦσι κατ' οὐσίαν τὸν θεωρητικὸν τύπον τῶν πράξεων αὐτῶν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο, ὅπερ ἕκαστος ἡμῶν παρετήρησεν ἐν ἑαυτῷ, προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἢ πράξις προηγείται κατ' ἀνάγκην τῆς κριτικῆς ἀναλύσεως αὐτῆς. Ὅπως λοιπὸν ἢ κτῆσις τῶν

κανόνων τούτων ἐπιτελεῖται διὰ συνεχῶς ἐργασίας καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, οὕτω καὶ ἡ ἠθικοποίησις δὲν εὑρίσκεται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχουσα ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν, ἀλλ' ἀναπτύσσεται βαθμηδὸν μετὰ τῆς δράσεως ἡμῶν. Ὡστε, ἐὰν ἐπιθυμῶμεν νὰ ἀσκήσωμεν ἐπὶ τῶν παιδῶν ἠθικὴν τινα ἐπιρροήν, ὀφείλομεν πρὸ παντὸς νὰ καθοδηγῶμεν τὰς πράξεις αὐτῶν μᾶλλον παρὰ νὰ διδάσκωμεν αὐτοῖς γνωμικὰ ἀξιώματα. Ὁφείλομεν νὰ ἀφίνωμεν αὐτοὺς ἐλευθέρους, ὅπως παραδεχθῶσι μόνοι τῶν τοῦς κανόνας ἐκείνους, οἵτινες θὰ ὦσι σύμφωνοι πρὸς τὰς κατ' ἀρετὴν συνηθείας, εἰς ἃς ἐγκαίρως ἐσυνειθίσασμεν αὐτοὺς. Ὁφείλομεν νὰ συνειθίσωμεν τὸν παῖδα, ὅπως σχηματίσῃ ἐν ἑαυτῷ τὴν ἰδέαν τοῦ νόμου τούτου· ἐπειδὴ ὅμως ὁ παῖς δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐνεργήσῃ αὐθουρήτως, δέον νὰ τῷ ὑποδείξωμεν κανόνα ἢ κανόνας, τοὺς ὁποίους νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ αὐτὸς ὡς δικαίους καὶ λογικούς, ἐργαζόμενοι ἰδίως πρὸς τοῦτο ὡς ἀληθεῖς νομοθεταί, μετ' ἄκρας δηλονότι συνεχείας καὶ σταθερότητος. Οὕτως ἡ ἀγωγή θὰ ὑπεβοῆθαι τὴν κληρονομικὴν προδιάθεσιν· ἐνῶ δὲ διὰ τῆς τελευταίας ταύτης εἶναι δυνατόν, ὅπως παραχθῇ ὁ μεγαλοφυής, διὰ τῆς ἀνατροφῆς μόνης δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀληθὴς ἠθικότης.

Ὁ ἄνθρωπος ἐστὶ τὸ ἀριστοῦργημα τῆς φύσεως, εἶπεν ὁ Joseph de Maistre· ἀλλ' ἡ γυνὴ εἶναι ἡ ποιοῦσα τὸ ἀριστοῦργημα τοῦτο, τὸν μεμορφωμένον δηλονότι ἄνθρωπον. Ἡ γυνὴ παριστάνει ἐν τῇ ψυχολογίᾳ τοῦ ἀνθρώπου τὸ ὄν ἐκεῖνο, ἐν ᾧ εὑρίσκομεν τὰ ζωηρότερα καὶ ἰσχυρότερα αἰσθήματα τῆς εὐσπλαγχνίας, τῆς συμπαιθείας, τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, τῆς ἀφοσιώσεως καὶ ὄλων ἐν γένει τῶν κοινωνικῶν ἀρετῶν. Αὗται εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις τῆς τρυφερότητος, ἡ ἀδελφὴ τοῦ ἐλέους παντὸς ἀνθρώπου. Ἡ εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνάμιξις τῆς γυναικὸς θὰ ἦτο δι' αὐτὴν ἐνασχόλησις πάντη στεῖρα καὶ ἥμιστα ὠφέλιμος, ἐνῶ ἡ φιλοανθρωπία, ἡ ἄλλως ἢ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη, ἐστὶν ἡ βᾶσις πάσης κοινωνικῆς ἠθικῆς, εἶναι ὁ προσωρισμὸς αὐτῆς. Τῇ μητρὶ ἐπιβάλλεται πρὸ πάντων τὸ καθῆκον τοῦ διαπλάσαι τὴν καρδίαν· ἡ μητρικὴ λατρεία εἶναι ἡ ψυχαγωγικωτέρα καὶ ἡ ἀφιλοκερδιστέρα τῶν λατρειῶν. Τὸ σέβας τοῦ τέκνου πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ εἶναι εἶδος σεβασμοῦ πρὸς τὸ θεῖον. Ἀνατρεφόμενος ἐν τῷ φόβῳ, μήπως διὰ τῶν πράξεων του δυσαρεστήσῃ τὴν μητέρα αὐτοῦ ὁ παῖς, συνειθίζει νὰ σέβηται τοὺς ἄλ-

λους, συνειθίζει εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τῆς ὅλης κοινωνικῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἠθικῆς τοῦ ἀτόμου ἀξίας. Οὕτω δὲ ἅπαντα ἢ ἐν γένει κοινωνικῆ ἀγωγῆ, ἢν ἡ μήτηρ διὰ τῶν περιθάλψεων καὶ τῆς ἀ-

γάπης αὐτῆς προώρισται νὰ ἐμψύσῃ τῷ τέκνῳ αὐτῆς, συνοψίζεσθαι θαυμασίως ἐν τῷ βαθυνουστάτῳ τῆς Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους τοῦτῳ στίχῳ

«Οὐ τοι συνέθειν ἀλλὰ συμφείν ἔφυν».

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ

ΝΟΣΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ
ΤΟΥ ΛΟΙΜΟΥ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΑΣΠ' συνεδριάσει τῆς 14 ἰανουαρίου 1891).

Φιλόμουσος ὁμήγηρις.

Οἱ τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν μελετήσαντες ἐνθυμοῦνται καὶ τὸ ἱστορικὸν δρᾶμα, τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον. Ὁ πόλεμος οὗτος, ἐν ᾧ ἐξεκκαύθη ὁ μεταξὺ δύο ἑλληνικῶν πολιτειῶν ὑπόκωφος ἀγὼν ἐκπροσωπῶν τὰς μέχρι σήμερον ἔτι ἐν τῇ ἀνθρωπότητι κυριεοῦσας τάσεις, καθ' ἃς μέρος μὲν ἐν τῇ πληρῶσει πάσης ἀνάγκης, μέρος δὲ ἐν τῇ ἐγκρατεῖα καὶ στερήσει ἐπιζητεῖ τὸ ἀγαθόν, ὑπῆρξε σπουδαιότατος ἢ, ὡς ὁ Θεουκιδίδης καλεῖ, ἀξιολογώτατος, διότι ἐν αὐτῷ ἀνεπτύχθησαν οὐ μόνον πνευματικαὶ καὶ ὑλικάι δυνάμεις τέως λανθάνουσαι, ἀλλὰ καὶ διότι σὺν αὐταῖς συνετρίβη καὶ ἡ ἰσχὺς τῶν δύο κυριωτέρων πόλεων. Ἄλλ' ἡ σπουδαιότης τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐγκριεται καὶ ἐν τούτῳ, ὅτι κατὰ τὴν βαθμιαίαν ἐξέλιξιν τοῦ ἀγῶνος παρενέβησαν καὶ ἐπεισόδια ἐπισπεύσαντα τὸ μοιραῖον τέλος, ἐν δ' ἐξ αὐτῶν, τὸ καὶ σπουδαιότερον, ὁ λοιμὸς. Διὰ ταῦτα, ὡς προαναγγέλλθη, θέμα μελέτης τῆς παρούσης συνεδριάσεως ἔσται ὁ λοιμὸς τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον, ἥτοι ἡ νοσολογικὴ σημασία τοῦ νοσήματος τούτου κατὰ τὰς ἀκριβοστεράς τῆς ἐπιστήμης

ἐρεῦνας εἰδικῶς, καὶ γενικῶς ἡ κοινωνικὴ σπουδαιότης τῶν ἐπιδημιῶν, ἰδίχ δι' ἡμᾶς σήμερον τοῦ λοιμοῦ, διὰ τε τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἀγῶνος καὶ τὸ μέλλον τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας, δὸς δ' εἰπεῖν καὶ τῆς ὅλης Ἑλλάδος. Τὴν μελέτην αὐτήν ἐθεώρησα χρήσιμον οὐ μόνον διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐξακριβῶσιν τοῦ λοιμοῦ τούτου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἱστορικὴν σπουδαιότητα, διότι ἡ ἐπίσηψις τῆς νόσου τῆς ἀποδεικτικῆς ἐλευθερόν τε καὶ μὴ ἀθηναϊκὸν πληθυσμὸν καὶ μάλιστὰ τὴν ἀκμάζουσαν ἡλικίαν καὶ δύναμιν (Πλουτ. Περικλῆς, σελ. 335, XXXIV) ἐν χρόνοις πολεμικῆς κακοδαμονίας καὶ ἀτυχίας οὐ μόνον ὑλικῶς κατέστρεψε τοὺς πολίτας, ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτικὴν σύνεσιν καὶ τὸ ἡρωϊκὸν θάρρος ἐμάρανε καὶ τὴν ὑπεροχὴν αὐτῶν συνέτριψε· ἐξαφανίσασα δὲ καὶ τὸν μέγαν πολίτην καὶ πηδαλιούχον τῆς πόλεως συνεξήρνήσε καὶ τὴν δύναμιν σύμπαντος τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ.

Καὶ ἡ μὲν κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ σπουδαιότης τοῦ λοιμοῦ κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ τοῦ ἱστορήσαντος αὐτὸν Θεουκιδίδου (βιβλίον Β'), ἐν μέρει δὲ καὶ ὑπὸ τῶν περὶ τὴν μελέτην τοῦ βίου τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος ἀσχοληθέντων ἐμβριθῶς πάνυ ἐξετιμήθη καὶ ἀνεγνωρί-

σθη, οὐγί ὅμως καὶ ἡ φύσις τοῦ νοσήματος (1) τοῦ ἀνατρέψαντος ἀρχαίον κοινωνικὸν οἰκοδόμημα. Τὴν ἐξακριβώσαν ταύτην ἐπὶ τῇ βάσει σχετικῶς τῆς ἀρχαίας ἰατρικῆς μελέτης καὶ τῶν σοφῶν τῶν νεωτέρων ἐρευνῶν, θέλω προσπαθῆσαι νὰ ὑποβάλω ὑμῖν ὅσον ἐνεστί συντόμως ἀλλὰ σαφῶς.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ θέρους τοῦ δευτέρου ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου ἔτους, ὅτε Ἀρχίδαμος ὁ τῶν Λακεδαιμονίων βασιλεὺς καὶ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν εἰσέβαλε καὶ κατέστρεψε τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν περὶ ζ γῶραν, ἐνέσκηψεν εἰς ἐποχὴν κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν ἄνοσον ἀνεπιπίστως καὶ αἰφνιδίως τὸ πρῶτον εἰς Πειραιᾶ, εἶτα δὲ καὶ εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν λοιμὸς, ὁ ὁποῖος, καθ' ἃ ἐλέγετο, καὶ ἄλλας γῶρας ἐλληνικᾶς ἐπεσκέψατο καὶ δὴ καὶ τὴν Λῆμον· ἡ νόσος, κατὰ τὸν Θουκυδίδην, ἀρχὴν εἶχε τὴν ἄνω τῆς Αἰγύπτου Αἰθιοπίαν, ὅθεν μετακομίσθη εἰς τὴν Λιβύην, τὴν Αἴγυπτον καὶ μέγα μέρος τοῦ βασιλείου τῶν Περσῶν· ἐκ τῶν παραλίων δὲ πόλεων τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἢ καὶ τῆς Αἰγύπτου διὰ τῆς ἐλευθέρως ἐπικοινωνίας προσέβαλε τὴν παραλίαν πόλιν τοῦ Πειραιῶς καὶ μετὰ ταῦτα τὰς Ἀθήνας. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς νόσου ἄλλως ἐφρόνουν, ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι ἐδηλητηρίασαν τὰ φρέατα καὶ ἐκ τοῦ ὕδατος ἐγεννήθη καὶ ἤρξησε τὸ νόσημα· πεποιθήσις, ἣν ἐκράτουνε, φαίνεται, καὶ ἡ ἀνάμνησις ἀρχαίου τινὸς ἄσματος

« Ἦξει ὀρωκὸς πόλεμος καὶ λοιμὸς ἅμ' αὐτῶν ».

Τὰ συμπτώματα τῆς ἀσθενείας ἦσαν θερμότης τῆς κεφαλῆς ἰσχυρά, ἐρυθρότης καὶ φλόγῳσις τῶν ὀφθαλμῶν, γλώσσα καὶ φάρυγξ ἐρυθρὸς καὶ υπεραιμικὸς, ἀναπνοὴ δυσώδης, πταρμὸς, βραγχρότης καὶ μετὰ ταῦτα βήξ ἰσχυρὸς. Ἐκτὸς τῶν ρηθέντων συμπτωμάτων, ὁσάκις ὁ ἀσθενὴς ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ στομάχου, εἶχεν ἰσχυρὰς καὶ ἐπιπόνους κενώσεις συγκειμένας ἐκ γολῆς διαφόρων εἰδῶν (ἥτοι τῆς ζανθῆς καὶ τῆς μελαίνης, ὡς περὶ τῆς γολῆς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἰατρικῇ παρεδέχοντο), λυγρὰ εἰς ἄκρον σπασμωδικῇ καὶ ἄνευ ναυτίαςσεως καταπύουσα· ποῦ μὲν ἀμέσως, ποῦ δὲ καὶ πολλῶ

βραδύτερον· καὶ τὸ μὲν σῶμα τῶν ἀσθενῶν κατὰ τὴν ἐπαφὴν δὲν ἐφαίνετο θερμὸν ὑπερμέτρως, τὴν ὕψιν ὅμως ἦτον ὑπέρυθρον, πελιδνὸν καὶ διὰ μικρῶν φλυκταινωδῶν ἐξανθημάτων καὶ ἐλκῶν κεκαλυμμένον. Ἐσωτερικῶς οἱ λοιμὸβληται τοσαύτην ἠσθάνοντο θερμότητα, ὥστε καὶ τὰ λεπτότατα τῶν ἰατιῶν καὶ τῶν σινδόνων δὲν ἠνείγοντο· προὔτιμων μάλιστα νὰ ὦσι γυμνοί, ἢ νὰ ῥίπτωσιν ἑαυτοὺς ἐντὸς ὕδατος ψυχροῦ· ὅθεν καὶ πολλοὶ παραμελοῦμενοι καὶ ὑπὸ φοβερᾶς διψῆς συνεχόμενοι ἐρρίπτοντο ἐντὸς φρεάτων, τὸ δὲ ὕδωρ, εἴτε πολὺ εἴτε ὀλίγον ἔπιον, οὐδὲν εἶχεν ἀποτελεσμα καταπραϋντικὸν τῆς ἐντὸς τοῦ σώματος φλογός· καθ' ὅλην δὲ τὴν διάρκειαν τῆς ἀσθενείας ἡ ἀνησυχία καὶ ἀϋπνία κατέστρεχε τὸν ἀσθενούντων τὸ σῶμα παραδόξως καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀκμῇ μὴ ἐξαντλούμενος παρ' ἐλπίδα δ' ἀντέγον εἰς τὰς ταλαιπωρίας. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει καὶ δυνάμει ἔτι ἰκανὰς ἔγοντες οἱ πλείστοι κατὰ τὴν ἐβδόμην ἢ ἐνάτην ἡμέραν ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς καύσεως ἀπέθνησκον, ἐν δὲ τινες ἀπὸ τῆς ὀξείας ταχύτης περιόδου διεσώζοντο, παρ' αὐτοῖς τὸ νόσημα κατῆρχετο εἰς τὴν κοιλίαν καὶ προὔκλει ἰσχυρὰν ἐλκωσιν μετ' ἀκατασχέτου διαρροίας καὶ μετὰ ταῦτα θάνατον. Οὕτως ἡ ἀσθένεια ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἀρχὴν λαμβάνουσα κατῆρχετο δι' ὅλου τοῦ σώματος. Κατὰ τὸν Θουκυδίδην, οὐ μόνον οἱ ὑγίεις ἄνευ ἀφορμῆς ἐξαιφνης προσεβάλλοντο, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐξ ἄλλων ἀσθενειῶν πάσχοντες μετέπιπτον εἰς τὸ κυριεῖον τῆς ὥρας νόσημα. Ἰπῆρχον καὶ πολλοὶ διαφυγόντες τὸν θάνατον, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτοῖς παρέμειναν ἔγνη τῆς ἀσθενείας εἰς τὰ ἄκρα τῶν χειρῶν, ποδῶν καὶ αἰδοίων, πολλῶν ἀπολεσάντων τοὺς δακτύλους, ἄλλων τὴν ὄρασιν καὶ τινῶν τὴν μνήμην εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε οὐ μόνον συγγενεῖς καὶ φίλους ἀλλὰ καὶ ἑαυτοὺς δὲν ἐνεθυμοῦντο. Ὅτι δὲ ἡ νόσος αὕτη καὶ διὰ τὰ πραιρεημένα καὶ διὰ τὰς ἀπροσδοκῆτους περιπετειᾶς ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀσυνήθων καὶ γαλεπωτάτων, ἀπεδείχθη καὶ ἐκ τούτου, ὅτι τὰ σαρκωδῆρα ὕρνεα ἢ τετράποδα πολλῶν θανόντων τὰ σώματα ἄταφα δὲν ἤγγιζον, ἢ γευσάμενα ἀπέθνησκον, ὅθεν καὶ μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ ἔλλειψις αὐτῶν κατὰ τὴν ἐπιδημίαν. Ὅπερ δὲ φυσικόν, καὶ οἱ κύνες οἱ μετὰ τῶν πολιτῶν συνδικαιτῶμενοι συνησθάνοντο τὰ δεινὰ τῶν κυρίων των καὶ συναπέθνησκον αὐτοῖς.

Ἴδου τὰ συμπτώματα τοῦ λοιμοῦ τοῦ ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη (ἐντὸς πενταετίας τοῦ πολέμου)

(1) Οἱ νεώτεροι ἱστορικοὶ ἀκολουθοῦντες, φαίνεται, τὸν Grotte (T. 8. Σ. 189 γαλλ. μετάφρ.) παραδέχονται πυρετὸν ἢ τύφον ἐξανθηματικόν, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἱστορικῶν τῆς ἰατρικῆς ὁ Haeser.

διακρέσαντος και κατά του οποίου οὐδέν θεραπευτικὸν μέσον ἐξήρκεσε νὰ ἐλαττώσῃ τὰ δεινὰ τῶν παθόντων, τὰ δὲ παρεγόμενα φάρμακα, ἔαν κατά τι ὠφέλουν τοὺς μὲν, ἔβλαπτον τοὺς δέ. Ἰσχυροὶ καὶ ἀδύνατοι, πλούσιοι καὶ πένητες, καλῶς ἢ κακῶς δικάτωμενοι, ὁμοίως ἐνόσουν καὶ ἔθνησκον.

Ἐὰν ἤδη θελήσωμεν ἐκ τῆς περιγραφῆς τῶν συμπτωμάτων τοῦ λοιμοῦ τῶν Ἀθηνῶν ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς νόσου ταύτης νὰ σχηματίσωμεν καὶ ἐκ τῶν γνωστῶν ἡμῖν ἐπιδημιῶν πρὸς ἐκάστην νὰ παραβάλωμεν, οὐδεμίαν ἀληθῶς ἀκριβῆ νοσολογικὴν εἰκόνα δυνάμεθα ν' ἀναπαράσθῃσωμεν, διότι τοιαύτην τινὰ νόσον δὲν γνωρίζομεν. Συμπτώματα ὑποκειμενικὰ καὶ ἀντικειμενικὰ, θερμότης τῆς κεφαλῆς, ἐρυθρότης καὶ φλόγωσις τῶν ὀφθαλμῶν, γλώσσα καὶ φάρυγξ ὑπέρυθρος, ἀναπνοὴ δυσώδης, παρμὸς, βραγχνότης καὶ βήξ, κενώσεις χολῆς, λυγξ σπασμωδική, σῶμα υπεραيميῶν καὶ ὑπὸ φλυκταινῶν καὶ ἐλκῶν ἐγκατεσπαρμένον, ἐσωτερικὴ ἀπερίγραπτος θερμότης καὶ δίψα ἀκατάσχετος, ἀνησυχία καὶ ἀϋπνία, διάρροια καὶ νέκρωσις τῶν ἄκρων, τύφλωσις καὶ ἀμνησία, συμπτώματα, λέγω, τοιαῦτα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παράσχωσιν ἰδέαν τινὰ τοῦ νοσήματος ἀκριβῆ· ἔαν δὲ θελήσωμεν νὰ ἐξαιρέσωμεν ἐκ τοῦ συνόλου τῶν συμπτωμάτων γενικὰ τινὰ, κοινὰ εἰς πᾶσαν πυρετογόνον ἀσθένειαν, ὡς εἶναι ἡ λυγξ, ἡ ναυτία, ἡ ἐσωτερικὴ θερμότης, ἡ ἀνησυχία, ἡ ἀϋπνία καὶ ὁ παρμὸς, πάλιν ἔχομεν ποικιλίαν συμπτωμάτων μηδαμῶς συμβιβαζομένων πρὸς γνωστὴν τινὰ ἡμῖν νοσολογικὴν μονάδα. Ἐν τοιαύτῃ ἀπορίᾳ εὐρισκόμενος παρετήρησα ἐν τῇ μελέτῃ τῆς περιγραφῆς τοῦ λοιμοῦ, ὅτι ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς καίτοι μὴ ἰατρός, ἀκριβῆς ὅμως καὶ λεπτοῦς παρατηρητής, διακρίνει ἐν αὐτῇ δύο στάδια, ὧν τὸ πρῶτον ὄξύ, ἐξ οὗ ἀπέθνησκον κατ' ἐξοχὴν οἱ πλείστοι καὶ ἦτο ἡ ὑπερβολικὴ θερμότης τοῦ σώματος, ἦτοι πυρετός, υπεραιμία καὶ φλόγωσις τῶν ὀφθαλμῶν, υπεραιμία τῆς γλώσσης καὶ τοῦ φάρυγγος, βραγχνότης καὶ βήξ, υπεραιμία τοῦ σώματος μετὰ φλυκταινῶν ἐξηνθημάτων· καὶ τὸ δεύτερον, τὸ χρονικώτερον (1), ἦτοι τὰ ἐπιγενῆ φαινόμενα, τὰ κυρίως μετὰ παρέλευσιν, τινὰ δὲ καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πρώτης περιόδου ἐκδηλούμενα, ἦτοι τὰ ἐπὶ τοῦ δέρματος ἔλκη καὶ τοῦ ἐντερικοῦ σωλήνος αἱ ἐλκώσεις, αἱ διάρροιαι,

αἱ τῶν ἄκρων νεκρώσεις ἢ ἀποκοπῆ δακτύλων, ἢ τύφλωσις καὶ ἐπὶ τέλους ὁ θάνατος. Ἐὰν ταύτην τὴν διαίρεσιν ἀκολουθῆσωμεν καὶ πρῶτον τὸ ὄξύ στάδιον ὑπ' ὄψει λάθωμεν, φρονῶ, ὅτι θέλομεν φθάσει εἰς ἀσφαλῆ τινὰ διδόμενα. Ποῖον εἶναι τὸ νόσημα τὸ ἀρχόμενον διὰ πυρετοῦ, ὃν ὁ συγγραφεὺς ἐκ λαϊκῆς ἀντιλήψεως ἀρχαιοτρόπως εἰς ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν διακρίνει; ποῖον εἶναι τὸ νόσημα τὸ παρέχον ἡμῖν υπεραιμίαν τῶν ὀφθαλμῶν, φλόγωσιν, υπεραιμίαν τῆς γλώσσης καὶ τοῦ φάρυγγος, βραγχνότητα, βήξα, υπεραιμίαν τοῦ σώματος μετὰ τοῦ φλυκταινώδους ἐξανθήματος; Ἡ νόσος αὕτη δὲν ἦτο ὁ κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους καλούμενος *λοιμὸς ἢ πανώλης*· ἔαν δὲ τὸ αὐτὸ φέρῃ ὄνομα, οὐδὲν ἐκ τούτου ἀποδείκνυται, διότι εἶναι γνωστὸν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι διὰ τῆς λέξεως *λοιμὸς* ἐξέφραζον πᾶσαν ἐπιδημικῶς ἐπισκῆπτουσαν καὶ ἐν χρόνῳ σμικροῦ ἀθρόως τοὺς ἀνθρώπους ἐξαρπάζουσαν ἀσθένειαν (Γαληνοῦ ὑπόμν. εἰς τὸ «περὶ διαίτης ὀξέων» σελ. 429, τόμ. ΙΕ')· ἀλλὰ καὶ συμπτωματολογικῶς ὁ *λοιμὸς* τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν καθ' ἡμᾶς ἕνεκα τοῦ φλυκταινώδους ἐξανθήματος τοῦ παρατηρηθέντος κατὰ τὴν ἐπιδημίαν ταύτην· ἱστορικῶς δὲ ὁ κυριολεκτικώτερον καλούμενος *λοιμὸς* μόλις εἰς τὸν Β' ἢ Γ' π. Χ. αἰῶνα ἀνέρχεται καὶ ἀπὸ τοῦ 5' μ. Χ. αἰῶνος ὑπὸ τῶν χρονογράφων περιγράφεται καὶ περιοδικῶς ἀπὸ τόπου εἰς τόπον διαδίδεται (Hist. geograph. Patt. Hirsch, σ. 349, I). Ὡς δ' ἐκ τοῦ κύκλου τῶν παρατηρήσεων ἡμῶν ἀποκλείεται ἡ πανώλης, οὕτω αὐτοδικαίως καὶ ἡ ἀσιατικὴ χολέρα, ἡ ἐν ταῖς Ἰνδίαις κατ' ἀρχὰς ἐνδημοῦσα καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος (Hirsch, αὐτόθι, σελ. 278, I) ἐξαπλωθεῖσα καὶ ἐκ τῶν ὀλεθριωτάτων διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐπιδημιῶν ἀναδειχθεῖσα Ἐπίσης ἀποκλείονται καὶ ἄλλαι τινὲς ἐπιδημίαι μερικὸν ἔχουσαι χαρακτηῖρα καὶ οὐδέποτε θεωρηθεῖσαι θεομηνίαι διὰ τὴν ἑλλειψιν τῆς καταστρεπτικῆς ὁρμῆς τῶν προειρημένων, ὡς ἡ *ίλαρά*, ὁ *τυφοειδὴς πυρετός* κτλ. Οὕτω ἐκ τῶν γνωστῶν μολυσματικῶν νοσημάτων δύο μόνον δύνανται νὰ ληθῶσιν ὑπ' ὄψει, ὁ *ἐξανθηματικὸς τύφος* καὶ ἡ *εὐλογία*.

Τὸν ἐξανθηματικὸν τύφον μεταξὺ ἄλλων παραδέχεται ὁ Haeser (gesch. des Medec. ect. σ. 14, Τόμ. Γ') ἀνεπαρκῆ θεωρῶν τὴν τοῦ Θεουκιδίδου περιγραφὴν πρὸς παραδοχὴν τῆς εὐλογίας καὶ διότι ὁ ἐξανθηματικὸς τύφος

(1) Ὁρα Πλουτ. *Περικλέα*, σελ. 338, XXXVIII.

κατ' ἐξοχὴν ἐν καιρῷ λιμοῦ καὶ πολέμου ἀρχὴν λαμβάνει· ἀλλ' ὁ δυσχυρισμὸς τοῦ ἱστορικοῦ Haeser δὲν λύνεται νὰ θεωρηθῆ ἀποχρῶν, 1) διότι ἐκ τῶν μολυσματικῶν νοσημάτων οὐ μόνον ὁ ἐξανθηματικὸς τύφος ἀλλὰ καὶ ἡ εὐλογία, κατὰ τοὺς ἀρχαίους μάλιστα χρόνους, ὅτε καὶ ὁ χαρακτήρ τῆς νόσου ἦτο ἄγνωστος καὶ τὰ προφυλακτικὰ ἢ ὑγιεινὰ μέτρα ὅλως ἀνεπαρκῆ, ἦτο νόσημα ἐν χρόνους δυστυχίας καταστρεπτικῶς ἀναπτυσσόμενον, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἀρκεῖ ὑμῖν νὰ ὑπομνήσω, ὅτι πρὸ δεκαπέντε περιόπου ἐτῶν ἐν δυσὶν ἐπαρχίαις τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, ἐν Βομβάῃ καὶ Καλκούτῃ, ἐν χρόνους μάλιστα εἰρήνης, περὶ τὰς 700,000 ἀνθρώπων ἐντὸς διετίας ἐκ τῆς εὐλογίας ἀπέθανον, ὁλόκληροι δὲ φυλαί, κατὰ τὸν περιπτώστον ἱστορικὸν Hirsch, τέλεον ἐξηφανίσθησαν, καὶ ἐνθα ἡ εὐλογία καὶ τῆς χολέρας καταστρεπτικώτερα θεωρεῖται (αὐτόθι, σελ. 94 καὶ 98, 1)· 2) διότι ἡ περιγραφὴ τοῦ Θουκυδίδου εἶναι μὲν καθ' ἑαυτὴν ἀνεπαρκῆς πρὸς παραδοχὴν τῆς εὐλογίας, ἢ μᾶλλον ἐν τῇ περιγραφῇ ἀναγράφονται καὶ συμπτώματα μὴ ἀπαντῶντα ἐν τῇ εὐλογίᾳ, ὅμως ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης δὲν ἐξηγεῖται πάλιν ὁ ἐξανθηματικὸς τύφος, ὡς ὁ Haeser ἐπιθυμεῖ, διότι εἰ καὶ συμπτώματ' αἰεὶ εἶναι κοινὰ παρ' ἀμφοτέραις ταῖς ἀσθενείαις, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ τινὰ, ὡς αἰ φλύκταιναι, οὐδέποτε ἐν τῷ ἐξανθηματικῷ τύφῳ παρατηρηθεῖσαι· ἄλλως τε εἶναι γνωστὸν, ὅτι ὁ ἐξανθηματικὸς τύφος δὲν ἔχει πατριδα καὶ ὅτι ἀναπτύσσεται ἐν χρόνους πολέμου καὶ λιμοῦ συνάμα, ὡς καὶ ἐν πάσῃ δυστυχίᾳ περιστάσει ἐν τοῖς στρατώσι, ταῖς φυλακαῖς καὶ τοῖς τόποις, ἐνθα συμβιοῦσι πολλοὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν θλίψει καὶ στενοχωρίᾳ. Ἐν δὲ τῇ «Ἀθηναίων πολιτείᾳ» (1) τῇ ἐσχάτως ἀνακαλυφθεῖσῃ ἔρρηται νενομοθετημέναι καὶ δημοσίας ὑγιεινῆς διατάξεις λίαν σοφαί· οὕτω ὑπῆρχον ἐν Ἀθήναις ἄνδρες ἀστυνόμοι καλούμενοι ἔργον ἔχοντες τὴν καθαρὴν τῆς πόλεως· «καὶ ὅπως τῶν κοπρολόγων μηδεὶς ἐν τοῖς παρὰ τοῦ τείχους καταβάλει κόπρον ἐπιμελοῦνται, καὶ τὰς ὁδοὺς κωλύουσι κατοικοδομεῖν καὶ δρυφάκτους ὑπὲρ τῶν ὁδῶν ὑπερτείνειν καὶ ὄχετους μετεώρους εἰς τὴν ὁδὸν ἔχρουν ἔχόμενους ποιεῖν καὶ τὰς θυρίδας εἰς τὴν ὁδὸν ἀνοίγειν, καὶ τοὺς ἐν ταῖς ὁδοῖς ἀπογιγνομένους ἀναίρουσιν ἔχοντες δημοσίους ὑπηρέτας»·

προσέτι ὑπῆρχον καὶ ἀγορανόμοι· «τούτοις δὲ ὑπὸ τῶν νόμων προστέτακται τῶν ὄντων ἐπιμελεῖσθαι πάντων, ὅπως καθαρὰ καὶ ἀκίβδηλα πωλῆται, καὶ σιτοφύλακες ἐπιμελούμενοι, ὅπως ὁ ἐν ἀγορᾷ σῖτος ἀργὸς ὄνιος ἔσται δικαίως»·

Ἀποκλειομένου λοιπὸν τοῦ ἐξανθηματικοῦ τύφου ἡ εὐλογία παραμένει ὡς ἡ μόνη νόσος ἢ ἀναπαριστώσα ἡμῖν τὸν λοιμὸν τῶν Ἀθηναίων. Ἡ γνώμη αὕτη ὡς ἡ βεβαιότερα καταφαίνεται καὶ ἐκ τῶν ἐξῆς· 1) ὅτι ὁ λοιμὸς ἤρξατο κατὰ τὰς τότε γεωγραφικὰς περὶ τοῦ νοσήματος γνώσεις ἀπὸ τῆς Αἰθιοπίας, ἐκ τῆς ὁποίας ὡς ἀφ' ἐστίας διεδόθη ἀνά τὰς γειτνιαζούσας χώρας καὶ ἐκίθειν διὰ Πειραιῶς εἰς Ἀθήνας· πράγματι δὲ ἡ εὐλογία σταθερῶς ἐνεδήμει κατὰ τοὺς παλαιωτάτους χρόνους ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀφρικῇ καὶ τῇ Ἰνδικῇ, ἧς τὰ ἀρχαιότατα ἱατρικὰ συγγράμματα περιγράφουσι νόσον ὁμοιωτάτην τῇ εὐλογίᾳ (Hirsch, αὐτόθι, σελ. 89-91, 1)· 2) ὅτι ἦτο κολλητικώτατος, διότι ὁ εἰς διὰ τοῦ ἄλλου, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν θεραπείαν καὶ περιποίησιν τῶν ἀσθενῶν, μολυνόμενος «ὥσπερ τὰ πρόβατα ἔθνησκον», ἔκφρασις τοῦ ἱστορικοῦ γραφικῶς πᾶν ἐξεικονίζουσα τὴν φοβερὰν τῆς εὐλογίας θηησιμότητα· εἶναι δὲ γνωστὸν, ὅτι τὸ τῆς εὐλογίας μόλυσμα ἀπτοτέρων ἔχει τὴν ὑφὴν, εἶναι εὐπροσκόλλητον καὶ εὐμετακόμιστον, ἐξ ὧν καὶ ἐξηγεῖται οὐ μόνον ἡ διαρκὴς ἐμμονὴ τῆς νόσου ἐν Ἀθήναις, ἀλλὰ καὶ ἡ παρακολούθησις αὐτῆς ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἐπίδαυρον στρατείαν (Πλουτ. *Περικλῆς*, σελ. 336, XXXV) καὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Ποτιδαίας ὑπὸ τοῦ ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ, ὅστις ἐπίσης ἐδεκατίσθη καὶ μετὰ τὴν ἀλλαγὴν ἐπὶ τόπου, γεγονὸς εὐπαραδεκτοτέρα καθιστῶν τὴν ἰδεάν περὶ τοῦ μολύσματος τῆς εὐλογίας, ὡς σύγχρονα παραδείγματα καὶ μέχρι σήμερον ἠδύνατο νὰ βεβαιώσωσιν. Οὕτως ἡ ἐμμονὴ καὶ προσοικειώσις τοῦ μολύσματος τῆς εὐλογίας ἐν ταῖς κάτω τάξεσι τοῦ λαοῦ εἶναι πραγματικὴ ἀπόδειξις, δι' ἑλλειψιν τῶν ὑλικῶν μέσων, τῶν λεγομένων καὶ δι' αὐτὸ παραμένει ὁ ἀχώριστος σύντροφος τῆς δυστυχίας. Περιπλέον τὰ κυριώτερα συμπτώματα, ἰσχυρὸς πυρετός, ἐρυθρότης καὶ ὑπεραιμία τῶν ὀφθαλμῶν, ἡ ἕνεκα τοῦ ἐξανθήματος ἐρυθρότης τῆς γλώσσης καὶ τοῦ φάρυγγος, ὁ ἔξ ὑπεραιμίας τῶν βρόγχων καὶ συμφορήσεως βῆξις καὶ ἡ βραγχιότης, ἡ ἔσωτερικὴ καῦσις καὶ ἄσθετος διψα μετὰ τοῦ χαρακτηριστικοῦ ἐξανθήματος,

(1) Σελ. 40, ἐκδ. Ἀθηναίων, 1891.

ὁ κατὰ τὴν ἐβδόμην καὶ ἐνάτην ἡμέραν θάνατος τῶν ἀσθενούντων, ἤτοι ἐν τῷ σταδίῳ τῆς τῶν φλυκταινῶν ἐμπύσεως μετὰ τῶν συμπαραμορφοῦντων συμπτωμάτων, ὧν τινα ὡς κοινὰ καὶ ἄλλαις ἀσθeneίαις ἐξήρῃσαμεν, ἄλλαι δὲ τινες ὑπὸ τοῦ συγγραφῆως, ἀρκομένου εἰς τὸν γενικὸν χαρακτηρισμὸν καὶ ἀποφeyγοντος ἐνδιὰφερούσας τοῖς ἰατροῖς μόνον λεπτομερεῖας (1), παρεωράθησαν (οὕτω ὁ συγγραφῆως δὲν ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον καὶ τὰ εἶδη τῆς ἐξεργουμένης χολῆς ν' ἀναγράψῃ), ἀνταποκρίνονται ἀκριβέστερον πρὸς τὴν γνωστὴν ἡμῖν νόσον, τὴν εὐλογίαν.

Πρὸς ἱστορικὴν δὲ ἐπιβεβαίωσιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου ἐπάγομαι καὶ τὴν μαρτυρίαν Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου (σ. 151, 12, τόμ. Β'), ὅστις περιγράφει μὲν ἐν πολλοῖς τὸν λοιμὸν τῶν Ἀθηνῶν, συμπληροῖ ὅμως τὴν εἰκόνα αὐτοῦ διὰ τῆς περιγραφῆς τοῦ αὐτοῦ νοσήματος εἰς τὸ τῶν Καρχηδονίων κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Συρακουσῶν στράτευμα, προσθέτων συμπτώματά τινα χαρακτηριστικὰ τῆς εὐλογίας. Φρίκη, λέγει, καὶ θερμότης κατέπνιγε τὸ στήθος τῶν ἀσθενούντων, «ἐξ ὧν πολλῶν ἀποθνησκόντων, τὸ μὲν πρῶτον ἐθαπτον τοὺς τελευτηκότας, μετὰ δὲ ταῦτα διὰ τὸ πλῆθος τῶν νεκρῶν καὶ διὰ τὸ τοὺς νοσοκομοῦντας ὑπὸ τῆς νόσου διαρπάζεσθαι οὐδεὶς ἐτόλμα προσιέναι τοῖς κάμουσι»· περαιτέρω δὲ ἀριθμῆ καὶ τὰ φαινόμενα: πυρετός, πόνος κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ βᾶρος τῶν σκελῶν, δυσεντερία καὶ καθ' ὅλην τὴν ἐπιστάθειαν τοῦ σώματος φλύκταιναι»· πάντα ταῦτα χαρακτηριστικὰ τῆς εὐλογίας.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ῥηθέντων πιθανώτατον καθίσταται, ὅτι ἡ νόσος ἢ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν μαστίσασα ἦτο ἡ εὐλογία. τὴν δὲ γνώμην ταύτην μεταξὺ ἄλλων συμμερίζεται ὁ Littre (Œuvres complètes d'Hippocrate σ. 68, τόμ. Ε') καὶ ὁ Duremberg (Rapport sur la peste et les quarantaines, σ. 233)· ἀλλ' ἡ πιθανότης αὕτη μετατραπῆσεται εἰς ἐπιστημονικὴν βεβαιότητα, ἐὰν δυνηθῶμεν εἰδικὰ τινα τῆς λοιμώδους ταύτης νόσου συμπτώματα νὰ ἐξηγήσωμεν, ὡς τὰ ἐπὶ τοῦ δέρματος ἔλκη, τὰς τοῦ ἐντερικοῦ σωλήνος ἐκώσεις καὶ τὰς διαρροίας, τὸ δυσῶδες τῆς ἀνα-

πνοῆς, τὰς τῶν ἄκρων νεκρώσεις, τὴν τύφλωσιν καὶ τὴν ἀμνησίαν, ἤτοι φαινόμενα ἐν οὐδεμιᾷ γνωστῇ ἐπιδημίᾳ παρατηρηθέντα οὐδ' ἐν αὐτῇ τῇ εὐλογίᾳ. Ἡδὴ ὁ διάσημος ἐπιδημιολόγος Hirsch (αὐτόθι, σσμ. 5, I, σελ. 349) πρῶτος τὸ πολυποικίλον τῶν φαινομένων τούτων ἐπισκοπήσας παρεδέξατο τὸ δυνατόν τῆς συνυπάρξεως καὶ ἄλλων, ἐκτὸς τῆς ἐπικρατούσης, ἀσθeneίας, ἡμεῖς δ' ἀπὸ πολλῶν χρόνου μελετήσαντες τὸ κείμενον τοῦ Σουκκιδίδου τὸ πιθανὸν τῆς ὑποθέσεως τοῦ Hirsch παρεδεχόμεθα, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἀνωτέρω εἰς ὅξεια καὶ ἐπιγενῆ φαινόμενα διακρίσεως ὑπεδηλώθη, ὅτε ὁ ἐν Dorpat ἔξυχος φαρμακολόγος καὶ ἀρχαιομαθῆς Kobert μετὰ πολλῆς τῆς λογικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἀποδεικτικῆς δυνάμεως κατεκύρωσε.

Εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν συλλογισμῶν τοῦ συγγραφῆως τούτου εἰσερχόμενοι λέγομεν προκαταρκτικὰ τινα τὰ ἑξῆς. Ἐκ τῶν ἀσθeneiῶν τῶν δημητριακῶν λεγομένων καρπῶν, τοῦ σίτου, τῆς κριθῆς καὶ τῆς σικάλως, μία, ἐκτὸς ἄλλων τινῶν, ὀφείλει τὴν γένεσίν τῆς εἰς παράσιτον (*claviceps purpurea*) τρεφόμενον καὶ ἀναπτυσσόμενον ἐπὶ τοῦ ὠριμάζοντος καρποῦ, ὃν καὶ κατὰ τὰ διάφορα στάδια τῆς ἐξελίξεως τῆς ζωῆς αὐτοῦ μεταβάλλει κατὰ τὸ χρώμα καὶ τὴν ποιότητα οὕτως, ὥστε καθίσταται ἐπιθλαθέστατος εἰς τε τὰ ζῶα καὶ τὸν ἄνθρωπον, ὑγῆ ἢ ἀσθενῆ· ὁ νόθος οὗτος καρπὸς εἶναι ἡ ἐρυσσιβάθης ὄλυρα (*secale cornuti*)· ἕνεκα τῆς σκληρότητος αὐτῆς ἀνθισταμένη εἰς τὰς ἐπιχειρίας τῶν βροχῶν, τῆς χιόνος καὶ τῆς ὑπερβολικῆς θερμότητος, ὑποχωρεῖ μόνον εἰς τοὺς περιοδικῶς πνέοντας ἀνέμους καὶ φέρεται εἰς χώρας μεμακρυσμένας, ἐνθα ἐν χώρῳ ὑγρῷ καὶ ἐλώδει ὑπὸ τὰς θερμὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου ἀναπτύσσεται, προσβάλλει τοὺς σιτοφόρους ἀγρούς καὶ καταστρέφει τὸν καρπὸν· εἰς δὲ καὶ μόνος κόκκος δύναται ὀλόκληρον ἄγρον νὰ καταστρέψῃ. Ἡ ἐρυσσιβάθης ὄλυρα, διὰ τινὰς φαρμακευτικὰς ιδιότητας λίαν ἐν χρήσει ἐν τῇ ἰατρικῇ σήμερον, χημικῶς ἀναλυθεῖσα καὶ μελετηθεῖσα ἰδίᾳ ἐπ' ἐσχάτων ὑπὸ τῆς ἐν Dorpat φαρμακολογικῆς σχολῆς ἀπειδείθη ἐμπεριέχουσα μεταξὺ ἄλλων α') τὴν κερρατίνην (*cornatin*), ἣτις δύναται εἰς τὸν ὄργανισμὸν εἰσερχομένη νὰ προκαλέσῃ στροφὰς τῶν ἄκρων καὶ σπασμούς ἰσχυροὺς ὡς εἰς τοὺς ἐπιληπτικούς, ἐκτὸς τῆς θεραπευτικῆς αὐτῆς ἐν τισὶ περιπτώσεσι ιδιότητος, ὅτε καὶ ἀρμοδίως ἀναγράφεται· β') τὴν ἐργοστίνην, ἣτις ὑπὸ τοῦ

(1) Καὶ κατὰ τὴν ἐν Κῷ ἰατρικὴν σχολήν, τὴν καὶ Ἱπποκρατικὴν, ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν ἀσθeneiῶν τὰ γενικὰ κατ' ἐσχῶν φαινόμενα, οὐχὶ δὲ καὶ αἱ λεπτομέρειαι, ὡς ἐνόμισον καὶ δικαίως οἱ Κυβῆται, ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψιν.

Kobert έρευνήθεισα και χημικῶς ἀναλυθεῖσα εὐρέθη οὐχί ἀπλῆ τις οὐσία ἀλλὰ σύνθετος, ἥς τὸ κυριώτερον και ἐνεργητικώτερον συστατικὸν εἶναι ὀξύ τι, ὅπερ ὠνόμασε σφακελωδες (ἐκ τοῦ σφακέλος). ἔχον τὴν ιδιότητα, ὡς και πειραματικῶς ἀπέδειξε, ν' ἀπονεκροῖ μέρη ἢ ὁλόκληρα ὄργανα ζῶου ἢ ἀνθρώπου, ὡς τοὺς δακτύλους, τὸ δέρμα, τὴν βλεννογόνον μεμβράναν τοῦ ἐντερικοῦ σωλήνος, τοὺς πνεύμονας, τοὺς φρακούς τοῦ ὀφθαλμοῦ και οὕτω καθέξῃς. Αἱ ιδιότητες δ' αὐται τοῦ σφακελωδους ὀξέος ἐμφανίζονται. ὅταν ὁ ἀνθρώπος ἢ τὰ ζῶα τρέφονται δι' ἄρτου παρεσκευασμένου ἐκ σίτου ἐμπεριέχοντος τὴν ἐρυσιθώδη ὕληραν (Hist. étud. R. Kobert, σ. 8, 9, 43, I).

Ἐπειδὴ δὲ αἱ οὐσίαι αὐται ἕνεκα λόγων γεωλογικῶν και κλιματολογικῶν ἀνίσως συνυπάρχουσι, και ποῦ μὲν ὑπερισχύει τὸ σφακελωδες ὀξύ, ποῦ δὲ ἡ κερατίνη, ἀναλόγως τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἐνός ἢ τοῦ ἄλλου στοιχείου προκαλεῖ τὸν γαγγραινώδη ἢ σπασμωδικὸν ἐργοτιμιῶν, ὡς καλοῦμεν σήμερον τὰς ἀσθενείας τὰς ἐκ τῆς τοιαῦδε ἢ τοιαῦδε κατὰ ποσόν τι ἐν τῷ ὄργανισμῷ ἡμῶν χρήσεως τῆς ἐρυσιθώδους ὕληρας· εἶναι δὲ ἤδη και γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἱατρικῆς, ὅτι συνεπιεῖ τροφῆς ἐμπεριεχομένης τὴν ἐρυσιθώδη ὕληραν πολλαὶ σπασμωδικαὶ και μάλιστα γαγγραινώδεις ἐπιδημῖαι ἀνὰ τὴν Δύσιν ἰδίως συνέβησαν, πολλαὶ δὲ τοιαύτας πολλοὶ συγγραφεῖς, ἐν οἷς και ὁ Kobert (αὐτόθι, σ. 36, I) και ὁ Hirsch (αὐτόθι, σ. 141, 148, II) περιγράφουσι. "Ὅτι ἡ ἐρυσιθώδης ὕληρα και ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις ἦτο γνωστὴ ὡς τοιαύτη, ἀποδεικνύουσι τῆς Ἱπποκρατικῆς συλλογῆς πλεῖστα χωρία, ἐν οἷς λόγος γίνεταί περὶ τῆς θεραπευτικῆς δυνάμεως τοῦ ἀρεψήματος (ἀποθράσματος) τοῦ κριθίνου ἀλεύρου, ἀκριβῶς, ὡς ἠθέλομεν μεταχειρισθῆ ἡμεῖς σήμερον τὴν ἐρυσιθώδη ὕληραν καθ' ἑαυτὴν τοῦθ' ὅπερ σημαίνει, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἱατροί, ἐν γνώσει τῆς ἐνυπαρχούσης ἐν τῷ κριθίνῳ ἀλεύρω ἐρυσιθώδους οὐσίας, ἐπέτασσον και τὴν χρῆσιν. Ὑπάρχουσι μάλιστα πολλὰ χωρία, ἐξ ὧν φαινῶς ἀποδεικνύεται, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐγνώριζον τὴν ἐρυσιθώδη ὕληραν και τὴν βλαβερωτάτην αὐτῆς ἐπὶ τῆς υγείας ἐνέργειαν (Γαληνοῦ «περὶ τροφῶν δυνάμεως» βιβ. Α', κεφ. ιγ', σ. 510, T. 6 και Kobert αὐτόθι, σ. 22, I). ὁ δὲ Grot (Ueber die in der Hippocratischen Schriftensammlung enthaltenen pharm. Kenntnisse. Kobert's Hist.

Stud. σ. 126, I) ἀνεῦρε μάλιστα και τὴν παρὰ τοῖς Ἱπποκρατικοῖς εἰδικὴν ὀνομασίαν ψευδομελάνθιον.

Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀνευρίσκωμεν χωρία, ἐν οἷς διακρίνομεν σαφῶς τῆς δηλητηριώδους ἐπιτροφῆς τοῦ ψευδομελάνθιου τὴν ἐπιδημικὴν ἐκδήλωσιν, τὸσον τὴν σπασμωδικὴν (περὶ ἐπιδημ. βιβλ. Α', τμημα Β', 8, τόμ. 2, Œuvres complètes d' Hippocrate) ὅσον και τὴν γαγγραινώδη (αὐτόθι, βιβλ. Γ', τμημα Γ', τόμ. 5). Γνωστοῦ λοιπὸν ὄντος κατὰ τὸν Kobert, ὅτι ἡ νόσος αὕτη ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐπεπόλαζε, δεόν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὡς ἐν Ἑλλάδι ἐν ὀμαλαῖς περιστάσει παρετηρήθησαν ἐπιδημικῆς γαγγραινῆς φαινόμενα, οὕτω και ἐν Ἀθήναις κατὰ μείζονα λόγον, ὅποτε ὁ λαός, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων καταστροφὴν τῶν σιτηρῶν και τὴν δῆλωση πάσης ἄλλης τροφῆς, ὁ λαός, λέγω, ὁ φύσει τὴν φυτικὴν ὀρεγόμενος τροφήν, ἐξ ἀνάγκης πλέον και ἀποκλειστικῶς ἐτρέφετο ἀπὸ ἄρτου ἢ μάζαν ἄρθρον ἐμπεριέχουσαν τὸ ψευδομελάνθιον, ἥτοι τὴν ἐρυσιθώδη ὕληραν· ἐνεῦθεν δὲ ὤφειλον νὰ ἐκδηλωθῶσι και τὰ νοσηρὰ και θανατηφόρα συμπτώματα· ὅτι δὲ ὁ σίτος τῶν Ἀθηναίων πράγματι ἐμπεριεῖχε τὴν ῥηθείσαν οὐσίαν ἀποδεικνύεται και ἱστορικῶς ἐκ τοῦ Διοδώρου (Σ. 151, 12, τόμ. Β') λέγοντος· «συνεβάλετο δὲ πρὸς τὴν νόσον και ἡ τῆς προσφερομένης τροφῆς κακία· ἐγένοντο γὰρ οἱ καρποὶ κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν ἔνυγροι παντελῶς και διεσθαρμένην ἔχοντες τὴν φύσιν»· ἀκριβῶς δὲ, ὡς ἐν ταῖς ἐπι τοῦ Ἱπποκράτους περιγραφόμεναις ἐπιδημῖαις, προηγήθησαν και τῆς νόσου τῶν Ἀθηναίων βρογαὶ βλάψασαι τὰ σιτηρὰ (Διοδ. Σικελ. αὐτόθι, σ. 151).

Ἐπιθεωρήσωμεν ἤδη τὰ ἐπιγενῆ συμπτώματα, περὶ ὧν ἀνωτέρω εἶπομεν. Ἐν ὅσῳ, λέγει ὁ Θεουκιδίδης, εἰς τὸ πρῶτον στάδιον διετελεῖ ὁ ἀσθενής, ἀντίστατο μὴ καταβαλλόμενος. Ἡ κατάστασις αὕτη εἶναι λίαν χαρακτηριστικὴ, κατὰ τὸν Kobert (αὐτόθι, σ. 18), τῆς ἐρυσιθώδους ὕληρας. "Ὅτι οἱ ἀσθενεῖς εἶχον ἔλκη ἐπὶ τοῦ σώματος και γαγγραινας μετ' αὐτομάτου ἀποκοπῆς τῶν ἄκρων μόνον ἐκ τῆς ἐπενεργείας ποιαύτης δηλητηριώδους οὐσίας, οὐχὶ διὰ τῆς εὐλογίας, πολὺ δ' ὀλιγώτερον διὰ τοῦ ἐξανθηματικοῦ τύπου, δύναται και λογικῶς νὰ ἐξηγηθῇ· ὅτι ἡ ἔλκωσις (1) τοῦ ἐν-

(1) Καθ' ἡμᾶς σήμερον ἡ λέξις ἔλκος και ἔλκωσις δὲν

τερικου σωλήνος και κατά συνέπειαν αὐτὰ διάρροιαί ἦσαν συνέπειαι γαγγραινης τῆς βλεννογόνου, περικοιτικῶς διὰ τοῦ σφακελώδους ὀξέος ἀποδεικνύεται· ἐπίσης καὶ ἡ ἀσβεστος ἐσωτερικῆ καύσις ἢ τοὺς ἀσθενεῖς πρὸς τὰ φρέατα παρορμῶσα, ὡς ἀπαρἀλλήτως ὑπὸ τοῦ Plmoni περιγράφεται ἐπιδημία τις κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ὅτε οἱ ἀσθενεῖς κλινωδῶς τῆδε κάκεισε ἐφέροντο καὶ ἐντὸς ὕδατος ἐρίπτοντο (Kobert, σ. 18, I). Ἡ τύφλωσις δὲν ἦτο συνέπεια τῶν δι' εὐλογίας σπληματιζομένων οὐλῶν, ὅποτε εἶναι μερικὴ, ἀλλὰ τῆς γνωστῆς ἡμῖν ἤδη οὐσίας ἀπονεκρώσεως τοῦ φρακοῦ, ὅποτε εἶναι καὶ γενικὴ· ἐπίσης ἡ μανία καὶ ἡ ἀμνησία τῶν ἀσθενῶν δὲν εἶναι ἐπιφαινόμενα εὐλογίας, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἢ ἄλλης μολυσματικῆς νόσου, ἀλλ' ἀποτέλεσμα χρονίως δηλητηριάσεως, ὡς περιγράφονται καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰπποκράτους (Ἐπιδημ. αὐτόθι) Kobert (αὐτόθι) καὶ A. Grünfeld (Kurzer Auszug ect. ect. Kobert Hist., Stud.). Τελευταῖον, ὅτι οἱ κύνες καὶ ἄλλα σαρκοβόρα ζῶα ἐξίσου ἀπέθνησκον, δὲν συμβαίνει οὔτε ἐν τῇ εὐλογίᾳ οὔτε ἐν τῷ ἐξανθηματικῷ τύφῳ, διότι οὐδεμία τῶν ἀσθενειῶν τούτων προσβάλλει τὰ ζῶα, ἀλλ' ἐκ τῆς νοσηρᾶς τροφῆς, ἣν ἔτρωγον καὶ αὐτὰ καὶ κατὰ συνέπειαν ἀπέθνησκον ὡς οἱ κύριοι αὐτῶν. «Ὅτι δὲ οἱ Σπαρτιῆται ἐλάχιστα καὶ ὡς εἰκάζεται ἀνώδυνα ὑπέστησαν, τὸ τοιοῦτον σημαίνει, ὅτι διετέλουν ὑπὸ συνθήκας εὐνοικωτέρας ὑπὸ τε τὴν ἐποψίν τοῦ γόρου καὶ μάλιστα τῆς τροφῆς, ἐν ᾧ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκ τε λόγων ἡθικῶν καὶ ὕλικῶν ἦσαν ἔδαφος ἀρμοδίως παρεσκευασμένον οὐ μόνον διὰ τὴν ἐκ τῆς εὐλογίας καταστροφὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν βαθμιαίαν τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτῶν δηλητηρίασιν· δὲν εἶναι ὅμως ἀπίθανον καὶ τὰ ἐλώδη νοσήματα εἰς τὸ φύσει ἐλώδες τῆς Ἀττικῆς ἔδαφος νὰ συνετέλεσαν, ὡς εἰκάζεται ἐκ τῶν λόγων Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου (αὐτόθι, σ. 151) περὶ τοῦ λοιμοῦ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ καθ' ὅλα ὁμοίου ἐν τῷ στρατῷ τῶν Καρχηδονίων· οὕτω δ' ἐξηγεῖται καὶ τὸ τοῦ Θουκιδίδου «ὃ δὲ καὶ γένοιτο, ἐς τοῦτο ἐτελεύτη», ἥτοι πᾶσα ἀσθένεια εἰς τὸν λοιμὸν κατέληγε.

Ἀνακεφαλαιώσωμεν τὰ μέχρι τοῦδε εἰρημένα. Οἱ πολῖται τῶν Ἀθηνῶν στενωῶς κατὰ ξηρὰν πολιορκούμενοι καὶ ἐν πνιγηραῖς ἐν ὄρῃ θέρους πνιγηροῦ καλύβαις ἢ σπηλιώμασιν ὁμοῦ γυδῆν, διὰ τὴν ἀπὸ τῶν πέριξ ἀθρόαν εἰς τὸ ἄστυ τῶν ἀγροτῶν μετανάπτουσιν καὶ συμφορησιν, οἷαντι βροσκήματα οὐχὶ δ' ἄνθρωποι ἐνδικαιώμενοι (Πλουτ. *Περικλῆς*, σ. 335 XXXIV, καὶ Θουκυδ. βιβ. Β'), ἡθικῶς δὲ καταβεβλημένοι οἱ μὲν παγῶι διὰ τὴν δῆωσιν τῶν ἀγρῶν, κτημάτων καὶ προϊόντων, οἱ δὲ πλούσιοι διὰ τὴν καταστροφὴν πλουσιῶν καὶ πολυτελῶν οἰκοδομῶν, σύμπαντες δ' ὁμοῦ ὡς «πόλεμον ἀντ' εἰρήνης ἔχοντες», ὡς ἐκ περισσοῦ δὲ διὰ τροφῆς τὸ πλείστον νοσηρᾶς καὶ καταστρεπτικῆς τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτῶν τρεφόμενοι, ὑπέστησαν σὺν τοῖς ἐλώδεσι μιάσμασι νόσημα ὀξύτατον καὶ διὰ τὴν ἄνοιαν τῶν αἰτίων καὶ προσφυλακτικῶν μέτρων ἐξόχως θανατηφόρον, τὴν εὐλογίαν, ἐκκολάψασαν τὰ τέως λανθάνοντα τοῦ διὰ τῆς ἐρυσιθώδους ὀλύρας χρονίως δηλητηριασθέντος ὀργανισμοῦ τῶν πολιτῶν φαινόμενα, τὴν συνδρομὴν δὲ ταύτην τῶν παραγόντων καὶ ἀποτελεσμάτων ὀνόμαζον *λοιμὸν*, ὅφ' οὐ προσβαλλόμενοι οἱ μὲν ὀξέως ἐντὸς ἡμερῶν τιῶν ἀπέθνησκον, οἱ δὲ, ὡς ὁ Περικλῆς, χρονίως ταλαιπωρούμενοι «βληχερᾶ τινα νόσῳ καὶ μῆκος ἐν ποικίλαις ἐχούσῃ μεταβολαῖς» (Πλουτ. *Περικλῆς* σ. 338, XXXVIII).

Διεξελθόντες τὰ κατὰ τὸν λοιμὸν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ ἔρευναν ὑπὸ νοσολογικὴν ἐποψίν, κατὰ τὸ δυνατόν, ἐπιζητήσαντες, στρέψωμεν ἐπὶ στιγμὴν τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ ἐν τῷ κοινωνικῷ ἐκείνῳ ὀργανισμῷ. Ἐκ τῶν ἀσθενειῶν, ὅσαι ὀξέως ἢ χρονίως κατατρώχουσι τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἴδιχ αἱ ὀξείαι μισματικαί, ἢ, ὡς σήμερον καλοῦμεν αὐτάς, αἱ ὀξείαι μικροοργανικαὶ νόσοι αἱ ἐπιδημικῶς ἐισβάλλουσαι καὶ εἰς τὰ σπλάγγνα τῶν κοινωνιῶν ὑπεισθδύουσαι, προκαλοῦσι τρόμον, κατὰ πληξίν καὶ κοινωνικὴν ἀποσύνθεσιν ὑπὸ τῆς διαφόρου αὐτῆς ἀπόψεως ὅταν δ' αἱ ἐπιδημιαὶ εἰσχωρῶσιν ἐν χρόνοις δυστυχίας. πολέμου, λιμοῦ ἢ καὶ ὅταν συνάμα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον αἱ κυριεύουσαι φιλοσοφικαὶ δοξασαὶ βασιζόνται ἐπὶ ἀρχῶν ὕλιστικῶν, τότε εἶναι δύσκολον νὰ ὑπολογισθῶσιν αἱ τε παροῦσαι καὶ μέλλουσαι καταστρεφαί. Ἐἴαν δὲ καὶ σήμερον, μεθ' ὅλην τὴν πρόοδον ἐν τῇ αἰτιολογίᾳ τῶν ἀσθενειῶν καὶ τῆς δημοσίου ὑγιεινῆς

σημαίνει ὅτι παρ' ἀρχαίους π. γ. γάγγραινα καὶ σφακέλος ἐλέγετο ἀδικήτως καὶ ἔλκος ἢ ἔλκωσις («Ὅρα Γαληνοῦ Ὁρ. ἱατρ. σ. 143, 149, τ. 14, καὶ ὑπόμν. εἰς ἀφορισμοῦς, σ. 156, T. 18, καὶ Oeuvres Hippocr.).

σπουδαιότητα είναι ἡ οικονομικὴ καὶ κοινωνικὴ σημασία αὐτῶν, ἀναμφρόστως σπουδαιότερα καὶ ὀλεθριώτερα ὑπῆρξεν ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις. Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ κατὰ τὴν 15' ἑκατομταετηρίδα καθ' ὅλην τὴν γνωστὴν τῆς γῆς ἐπιβάνειαν ἐξαπλωθεὶς πραγματικὸς λοιμὸς, ὁ ὑπὸ τὸ ὄνομα *μαύρος θάνατος* ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἐξαφανίσας καὶ τὰ κοινωνικὰ θεμέλια διασεισας καὶ δι' αὐτὸ παγκόσμιον ἱστορικὸν γεγονός· θεωρούμενος (Hirsch, σ. 351, I)· τοιοῦτος ὑπῆρξε καὶ ὁ λοιμὸς τῶν Ἀθηῶν οὐ μόνον διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἀνθρώπων (διότι ὁ Διόδωρος ἄνευ τῶν γυναικῶν καὶ παιδῶν ὑπολογίζει οὐχὶ ἀκριβῶς, κατ' ἐμὲ κριτὴν, 4,000 στρατιώτας, 400 ἵππους καὶ 10,000 ἐλευθέρους καὶ μὴ πολίτας), ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς κατ' ἐξοχὴν συνεπειάς· καὶ καθὼς τῆς τὸν ἄνθρωπον προσβαλοῦσης ἀσθενείας, ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητος καὶ τιμιότητος τοῦ ὄργανου, ὀλεθριώτερα ἢ μὴ θεωρητέα καὶ ἡ συνέπεια, οὕτως καὶ αἱ ἐπιδημιαὶ αἱ προσβάλλουσαι ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν κοινωνίαν ἢ πολιτείαν, ἀναλόγως τῆς πολιτικῆς καὶ πνευματικῆς αὐτῆς εὐγενείας καὶ ὑπεροχῆς ἔχει καὶ τὰς συνεπείας αὐτῆς τὰς ὀδυνηρὰς διὰ τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν. Ὡς τοιοῦτον ὀφείλομεν νὰ θεωρῶμεν τὸν λοιμὸν τῶν Ἀθηῶν. Οὐδὲν προεμήνυε, λέγει ὁ Θουκυδίδης, τὰς συνεπείας τοῦ νοσήματος· ἐκτός τῆς λύπης καὶ τῆς κατηφείας διὰ τὰς ὕλικὰς καταστροφὰς καὶ τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου δεινοτάτη ὑπῆρξεν ἡ ἀθυμία τῶν αἰσθανομένων τὴν ἐκ τοῦ νοσήματος προσβολὴν ἢ ἀπελπισία ἐπὶ τοῖς δεινοῖς ἦτο τοσαύτη, ὥστε αἱ μὲν δὲν εἶχον πλέον τὸ ἀπαιτούμενον θάρρος, οἱ δὲ ἐπὶ τῇ θέρᾳ τῶν νοσοῦντων καὶ ἀποθνησκόντων διὰ τὴν εἰς τοὺς ὁμοίους καὶ φίλους παρεχομένην βοήθειαν περιέπιπτον εἰς τελείαν ἀπάθειαν. Πολλοὶ ἐκ φόβου πῆσαν μετὰ τῶν ἀσθενῶν προσεγγίσειν ἀποφεύγοντες ἀπέθνησκον καὶ αὐτοὶ ἔρημοι καὶ ἀβοήθητοι. πλείστοι δ' οἰκογένειαὶ ἐλλείψει βοηθείας καὶ θεραπείας παντελῶς ἐξηφανίσθησαν· διότι καὶ αὐτοὶ τῶν πολιτῶν οἱ γενναιότεροι ἐξ εὐγενοῦς αἰσθημάτων θελοθυσίας κινούμενοι ἀπέθνησκον κακῶν κακῶς μὴ δυνάμενοι νὰ ἐνθαρρύνωσι καὶ οὕτως ἢ ἄλλως νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν σωτηρίαν φίλων ἢ συγγενῶν· τὸ δὲ χειρίστον καὶ θλιβερώτατον, αὐτοὶ οἱ οἰκεῖοι ἐκ τῆς ἀθυμίας καὶ τῶν κόπων τεταλαιπωρημένοι καὶ κεκμηκότες ἦσαν ἐντελῶς ἀναίσθητοι πρὸς τὰ βάσανα τῶν ψυχορραγούν-

των (1) ἡμιθνήτες ἐκ τῆς διψῆς καὶ τῆς τοῦ ὕδατος ἐπιθυμίας παρὰ τὰς κρήνας φυλάσσοντες ἔθνησκον, *μανία δ' ἦτο ἡ ἐκ τοῦ λοιμοῦ τοὺς ἀσθενεῖς καταλαβοῦσα καὶ ἐν μέσῃ ὁδῷ ἀναγκάζουσα αὐτοὺς νὰ τρέχωσιν εἰς ἀναζήτησιν ὕδατος καὶ μετρίασιν τῆς ἐκ τῆς διψῆς φλογός*. Ἐντεῦθεν ἡ ὄψις τῆς πόλεως ἦτο φοβερὰ· νεκροὶ σωρηδὸν ὁ εἰς ἐπὶ τοῦ ἄλλου κείμενοι ἢ θνήσκοντες ἤδη ἐπὶ τῶν ὁδῶν ἐκυλίοντο· καὶ οὐ μόνον αἱ ὁδοὶ ἀλλὰ καὶ τὰ ἱερὰ τῶν θεῶν τεμένη ἦσαν ἀσθενῶν καὶ νεκρῶν πλήρη. Ἐν τῇ ὀξύτητι ταύτῃ τοῦ κακοῦ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπολέσαντες τὴν εἰς ἑαυτοὺς πεποιθήσιν συναπάλεσαν καὶ πάντα πρὸς τὰ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα σεβασμόν, διότι ἄλλοι μὲν ἔθαπτον τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ὡς ἕκαστος ἠδύνατο ἄνευ τῶν νόμιμων ἱεροτελεστιῶν, ἄλλοι στερούμενοι τῶν χρηματικῶν μέσων διὰ τὴν προηγηθεῖσαν πολλῶν ἐκ τῶν οἰκειῶν ἀπάλειαν κατελάμβανον τοὺς τάφους ἄλλων πολιτῶν, ἄλλοι δὲ πάλιν, κατὰ τὴν τεθεσπισμένην τῶν νεκρῶν καῦσιν, προλαμβάνοντες ἔθετον τοὺς ἑαυτῶν ἐπὶ τῆς πυρᾶς ἄλλων ἢ ἔρριπτον αὐτοὺς ἐπὶ νεκροῦ ξένου καιομένου ἤδη καὶ ἀπεχώρουν. Ὅσοι δ' ἐκ τῆς ἱστορίας γνωρίζουσι τὴν φήμην τῶν θεοσεβεστάτων Ἀθηῶν, ὅτι αἱ τοῖς νεκροῖς ἐμπρέπουσαι ταφαὶ ἦσαν, κατὰ τὸν τραγικόν,

κηρύγμαθ' ὥστ' ἄγραπτα κάσφαθ' θεῶν
νόμμη δύνασθαι θνητὸν ὄνθ' ὑπερδραμεῖν,
οὐ γάρ τι νῦν γε κάχθες ἀλλ' αἶε ποτε
ζῆ ταῦτα, κοῦδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη

(Σοφοκ. Ἀντιγόνη, 218)

θέλει κατανοήσῃ τὴν φοβερὰν θρησκευτικὴν παραλυσίαν τὴν καταλαβοῦσαν ὡς ἐξ ἐφόδου

(1) Χαρακτηριστικὸν τῆς ἐπιδημίας τῆς ἐμπεσοῦσης εἰς τὸν στρατὸν τῶν Καρχηδονίων ἐν Συρακούσαις εἶναι καὶ τὰ ἀκόλουθα (Διόδ. Σικελ.): τινὰς μάλιστα κατελάμβανε λήθη τῶν πάντων καὶ μανία τοιαύτη, ὥστε ἔξω φρενῶν ἔτυπτον τοὺς ἐντυγχάνοντας αὐτοῖς· ἐν γένει καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐπιδημίᾳ διὰ τὸ μέγεθος τοῦ πάθους καὶ τὴν ὀξύτητα τοῦ θανάτου ἡ ἱατρικὴ τέχνη ἦτο ἀνίσχυρος· τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς νεκροὺς οὐδεὶς ἐκ φόβου προσβολῆς ἐτόλμα νὰ πλησιάσῃ. ὥστε δεινὴ ἦτο ἡ θέσις τῶν ἀρρωστοῦντων· «πεμπταῖοι γὰρ ἦ τὸ πλείστον ἐκταῖοι μετήλλαττον, δεινὰς ὑπομένοντες τιμωρίας, ὥσθ' ὑπὸ πάντων μακρῖζεσθαι τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ τετελευτηκότας οὐ γὰρ μόνον οἱ μὴδὲν προσήκοντες ἀλλήλους ἐγκατέλειπον, ἀλλ' ἀδελφοὶ μὲν ἀδελφούς, φίλοι δὲ τοὺς συνήθεις ἠναγκάζοντο προίεσθαι διὰ τὸν ὑπὲρ αὐτῶν φόβον» (σελ. 388, 14, τόμ. Β'). Ὅθεν κατ' ἐμὲ κριτὴν, φαίνεται, ὅτι ὁ αὐτὸς λοιμὸς κατέλαβε καὶ τοὺς Καρχηδονίους ὡς καὶ τοὺς Ἀθηναίους.

τοὺς πολίτας τῆς Παλλάδος. Καὶ πῶς ὄχι; δὲν ὑπῆρχον πλέον ἄνθρωποι εὐτυχεῖς· αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἐκ τῆς ἀσθενείας σωζόμενοι ἐλυποῦντο πολὺ πλέον τῶν τῶς ὑγιῶν, ὡς ἐκ πείρας γινώσκοντες τὰ ἐκ τῆς νόσου δεινά, μόνον δὲ οἱ ἀναρρωνύοντες κατείχοντο ὑπὸ τῆς γλυκειάς χάρας διὰ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ἀπαλλαγὴν καὶ ἐμκαρίζοντο ὑπὸ τῶν ἄλλων διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν τῶν. Ὁ ἐκ τῶν δεινῶν τοῦ λοιμοῦ ἐπελθὼν κοινωνικὸς σπαραγμὸς καὶ τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων κλονισμὸς βλαθεῖαν ἐπένηγε καὶ τὴν ἠθικὴν κατάρπτωσιν καὶ τῶν ἠθῶν τὴν ἐκλυσιν· ὅ,τι ἡ θεωρητικὴ τοῦ Πρωταγόρα φιλοσοφικὴ ἀρχή: «πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος» (Ἀριστ. μεταφ. βιβ. 10, κεφ. 6, καὶ Διογ. Λαερτ. σ. 155, Β') δὲν ἴσχυσεν ἐτι νὰ φέρῃ. τοῦτο κατῴρθωσεν ὁ λοιμὸς καὶ ἡ συμπαρομαρτοῦσα αὐτῷ κακοδαιμονία. Οἱ πολῖται παρατηροῦντες τὸ εὐμετάβολον τῆς τύχης, ὅτι οἱ πρότερον εὐδαίμονες ἀπέθνησκον, ἄλλοι δ' ἄποροι ἐξαίφνης κληρονόμοι μεγάλων περιουσιῶν ἐγίνοντο, ἐπεδόθησαν εἰς τῶν ἡδονῶν τὴν ἀπόλαυσιν, ἡδονῶν, τὰς ὁποίας πρότερον ἐπιμελῶς ἀπέφευγον ἢ κρυφίως ἀπελάμβανον· βλέποντες δὲ τὰ πάντα ἐφήμερα, τὴν τε ὑγίαν καὶ τὰ χρήματα, δικαίαν ἐθεώρουν τὴν ὡς τάχος τῶν ἡδονῶν ἀπόλαυσιν· οὐδεὶς προύθυμοποιεῖτο οὐδ' εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἐπιτελέσῃ γενναῖόν τι, ἄδηλον καὶ ἀκροσφαλῆ θεωρῶν τὴν ἰδίαν αὐτοῦ τύχην· πρὸς τί τὸ ἀγαθὸν καὶ γενναῖον, ὅταν ὁ θάνατος ἐξαπίνης τὸν ἀφαρπάζῃ; ὅθεν ἡ ἀπόλαυσις τῆς ἡδονῆς καὶ ὅ,τι ἀσφαλῶς πρὸς αὐτὴν ἀγείητο τὸ καλὸν καὶ χρήσιμον. Οὔτε φόβος Θεοῦ, οὔτε νόμοι συνεκράτουν ἐν τῇ βιαιότητι καὶ τοῖς ἐγκλήμασι τὰ πλήθη, διότι ἐπὶ τῇ θέῃ τῶν ἀπολλυμένων ἀδιάφορόν τι ἐθεώρουν τὸ σέβασθαι ἢ μὴ τὸ θεῖον. Ἐντεῦθεν καὶ οἱ ἐγκληματοῦντες οὐδένα εἶχον φόβον τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένης ποινῆς, διότι οὐδεὶς ἤλπιζε μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς δίκης νὰ ἐπιζήσῃ, πολλῶ σπουδαιότερου κινδύνου τοῦ ἐκ τοῦ λοιμοῦ θανάτου ἐπικραμαμένου· ὥστε πρὸ τοῦ μοιραίου λογικωτάτην ἐθεώρουν τὴν κατὰ τι ἀπόλαυσιν καὶ τῆς παρουσίας ζωῆς.

Ἐν τοιαύτῃ κοινωνικῇ, θρησκευτικῇ καὶ ἠθικῇ καταστάσει διατελοῦντες οἱ πολῖται τῆς ἄλλοτε εὐδαίμονος πόλεως, ἐπέπρωτο καὶ πολιτικῶς ὀλεθριώτερον νὰ ἐπηρεασθῶσιν αἰτιώμενοι ἐν τῇ λύπῃ καὶ τῇ ὀργῇ διὰ τὰς ἐπελθούσας συμφορὰς τὸν μέγαν ἐκείνον πολιτικὸν καὶ κυβερνήτην τῆς πατρίδος αὐτῶν· τὸ αἰφνίδιον τοῦ νοσήματος καὶ τὰ ἐκ τούτου προελθόντα ἀπροσδόκητα δυστυχήματα ὑπεδούλωσαν τὴν πολιτικὴν φρόνησιν εἰς τὰς ἐκ παραχρῆμα ὀρμὰς καὶ τὰ πάθη, ἤμβλυαν τὴν κρίσιν καὶ ἐκαστος πρὸ τοῦ κοινῆ τῆ πατρίδι συμφέροντος, τῆς σωτηρίας αὐτῆς, τὸ ἴδιον εὖ εἶναι καὶ τὸ ἀτομικὸν συμφέρον ἐπεδίωκεν. Οὕτω ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις, ἐκπεπληγμένοι ἐκ τῶν κατ' οἶκον κακοπραμιῶν, ἤρξαντο νὰ συμβουλεύσωσι τὴν ὑποχώρησιν πρὸ τοῦ ἐγθροῦ καὶ νὰ κατακρίνωσι τὸν Περικλέα ἐπὶ τῇ ἐξακολουθήσει τοῦ πολέμου. Ὅτε δὲ ἀπέθανε καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς αὐτῆς νόσου, ἡ ἐπὶ τὰ χεῖρω τροπὴ ἐγένετο καταφανεσττέρα· διότι ἐναντίον τῶν ὑπ' ἐκείνου προσθευομένων ἀρχῶν οἱ δημαγωγοὶ ἐκ φιλοδοξίας καὶ ὑλικῶν συμφερόντων ἐλαυνόμενοι ὄλωσ τάναντία διεπραξάν, χαρίζόμενοι δὲ τῷ δήμῳ τῷ ἐκ τῆς ἐπιδημίας τοῦ λοιμοῦ διαρρηθέντι καὶ πολιτευόμενοι πρὸς τε ἑαυτοὺς καὶ πρὸς τοὺς συμμάχους κακῶς, ἐξωτερικῶς μὲν ὡς πλείεστα, καὶ τὸ πάντων χεῖριστον διὰ τῆς ἐπὶ τὴν Σικελίαν ἐκστρατείας, ἡμάρτησαν, ἐσωτερικῶς δὲ διὰ τῶν ἐμρυλίων ἐρίδων καὶ στάσεων κατεσπαράχθησαν καὶ τελευταῖον πολιτικῶς ἐξεμηδενίσθησαν.

Τοιαῦτα. φιλόμουσος ὁμήγυρις, τὰ ὀδυνηρὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπιδημικῆς νόσου, ἣν οὐδεὶς μετὰ τοσαύτης ἀκριθείας καὶ δραματικῆς τέχνης περιέγραψεν ὡς ὁ κράτιστος καὶ φιλαληθέστατος τῶν ἱστορικῶν τῆς ἀρχαιότητος. Ὅσοιαι ἤθελον εἶσθαι αἱ Ἀθῆναι, ἐὰν ἐσώζοντο ἀπὸ τοῦ λοιμοῦ καὶ ὁ μεγαλεπήβολος πολιτικὸς ἀνὴρ δὲν ἀπέθνησκε, ὅποιον ἤθελον εἶσθαι τὸ μέλλον καὶ ἡ ὕψις τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ μετὰ ταῦτα δημιουργηθέντος πολιτικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ κόσμου, ἡ περὶ αὐτῶν φιλοσοφικὴ καὶ ἱστορικὴ κρίσις ἐπαφίεται εἰς τὴν μελέτην ὑμῶν.

ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΠΑΡΑΝΙΚΑ

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ Δ' ΩΔΗΣ ΤΩΝ ΠΥΘΙΩΝ ΤΟΥ ΠΙΝΔΑΡΟΥ

(Ανεγνώσθη ἐν τῇ ΔΟΒ' συνεδριάσει τῆς 11 φεβρουαρίου 1891).

Ἡ Δ' ᾠδὴ τῶν Πυθίων τοῦ Πινδάρου ἐποιήθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου ποιητοῦ εἰς τιμὴν τῆς ἑορτασίου τραπέζης, ἣν παρέθετο Ἀρκεσίλαος ὁ βασιλεὺς τῆς Κυρήνης ἐν Λιβύῃ ἄρματι νικήσας τῆ ΔΑ' πυθιάδι (π. X. 482) ἐν τοῖς Πυθίοις, ἔθνικοῖς ἀγῶσι τῶν Ἑλλήνων ἐν Δελφοῖς τελουμένοις. Ὁ Ἀρκεσίλαος οὗτος κατήγετο ἀπὸ Εὐφῆμου τοῦ Ταιναρίου, υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Εὐρώπης, θυγατρὸς τοῦ Τιτυοῦ (Πυθ. Δ', 45-6), ἐκ τοῦ γένους τῶν περιφρήμων Μινυῶν τῆς Βοιωτίας. Ὁ Εὐφρημος, πρῶτος τῆς περιφρήμου Ἀργούς, εἰς τῶν ἐξ αὐτῆς κληθέντων Ἀργοναυτῶν, ἐπιστρέφων μετὰ τῶν λοιπῶν συμπλοπτήρων ἠρώων καὶ συζευχθεὶς ἐν Λήμνῳ, κατὰ τὴν παράδοσιν, τὴν λημνίαν Μαλάχην, ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς τὸν Λευκοφάνη, ἐξ οὗ καταγόμενος τέταρτος ἀπὸ Εὐφῆμου ἀπόγονος ὁ Σήσαμος ἢ Σάμος ἀπέφησε μετ' ἄλλων εἰς Θήραν, μίαν, τὴν γνωστήν, τῶν νῦν Κυκλάδων νήσων. Τοῦ Σησάμου ἐν Θήρᾳ τῆ νήσῳ υἱὸς ἐγένετο ἕτερος Εὐφρημος καλούμενος, ἐξ οὗ κατήγετο δέκατος ἑβδόμενος ἀπόγονος ἀπὸ τοῦ πρώτου γενάρχου Εὐφῆμου Ἀριστοτέλης ἢ Βάττος, υἱὸς Πολυμνήστου (Δ' 10). Οὗτος δὲ ὁ Βάττος ἐκτίσει τὴν ἐν Λιβύῃ πόλιν Κυρήνην περὶ τὴν ΑΖ' ὀλυμπιάδα (π. X. 628). Τοῦτου διάδοχοι ἐγένοντο ἐν Κυρήνῃ Ἀρκεσίλαος Α', Βάττος Β', Ἀρκεσίλαος Β', Βάττος Γ', Ἀρκεσίλαος Γ', Βάττος Δ', καὶ ὁ νῦν ὑμνούμενος Ἀρκεσίλαος Δ', ἕβδομος ἀπόγονος Βάττου τοῦ Α'.

Ἐν τῇ παρουσίᾳ ᾠδῆς ὁ ποιητὴς προτίθεται, ἵνα διδάξῃ τὴν ἐπιεικίαν καὶ πραότητα ἐν ταῖς ἐμφυλίαις πολιτικαῖς ταραχαῖς καὶ τὴν κατάπαυσιν αὐτῶν, παράδειγμα προβάλλων τὸν πολυβρύλλητον ἀρχηγὸν τῶν Ἀργοναυτῶν Ἴάσονα, ἠπίως προσφερόμενον τῷ ἀδίκως κατακρατοῦντι τὴν αὐτῷ ἀνήκουσαν βασιλείαν τῆς Ἰωλκοῦ Πεελίχ. Οἷος ἦν ὁ Ἰάσων, νέος

εὐγενής, ἐκ βασιλικοῦ γένους καταγόμενος, ἀρχὸς τῶν Ἀργοναυτῶν, ἠπίος πρὸς τὸν Πεελίχην, ἐφ' ᾧ καὶ ἐπεσπάσατο τὴν εὐνοίαν τῶν θεῶν κατὰ τὴν εἰς Κολχίδα ἐκστρατείαν, τοιοῦτος ἦν καὶ ὁ Ἀρκεσίλαος, νέος ὠραῖος, γενναῖος, βασιλεὺς τῆς Κυρήνης, ἀλλ' αὐστηρὸς πρὸς τοὺς ἀπειθεῖς στασιαστάς. Βασιλεύοντος τοῦ Ἀρκεσίλαου τούτου ἐν Κυρήνῃ στάσις τις ἐγένετο κατ' αὐτοῦ, ἣς μετέσχε καὶ συγγενής τις αὐτοῦ Δαμοφίλος λεγόμενος, ὃς καὶ ἐξωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ κατέφυγεν εἰς Θήβας τῆς Βοιωτίας, ὅπου καὶ τὴν σγείην καὶ φιλίαν τοῦ Πινδάρου ἐκτήσατο. Πρωτροπή, φαίνεται, τοῦ Δαμοφίλου ὁ ποιητὴς παρενδύει τὰς πρὸς τὸν βασιλέα Ἀρκεσίλαον συμβουλάς αὐτοῦ, οἰοῦντι λέγων τοῖς βασιλεῦσιν: «Ἐχεις τὸ λαμπρὸν βασιλεῖον τῆς χρυσοθρόνου Κυρήνης· εἶσαι εὐτυχής, ἀλλ' ἔσο καὶ ἐπιεικής. Ἡμαρτον εἰς σὲ οἱ ἐπαναστάντες, σὺ συγχώρησον αὐτούς».

Ἀρχόμενος ὁ ποιητὴς τῆς ᾠδῆς ἐπικαλεῖται τὴν Μοῦσαν, θεὰν τῆς ποιήσεως, λέγων: «Σήμερον, ὦ Μοῦσα, πρέπει νὰ παρευρεθῆς εἰς τὸν ἑορτάζοντα τὰ ἐπινίκια αὐτοῦ Ἀρκεσίλαον, βασιλέα τῆς εὐίππου Κυρήνης, ἵνα βοηθήσῃς τὸν κύριον τοῦ κώμου, τῆς ἑορτῆς δηλ. ταύτης, καὶ διεγείρῃς τοὺς ἄδοντας, ἵνα ἀξίως ὑμνήσωσι κατ' ὄφειλὴν τοὺς Λητοῖδας, τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Ἄρτεμιν, τὰ τέκνα τῆς Λητοῦς, τοὺς ὀμοκλήρους ἐπόπτας τῆς πόλεως τῶν Δελφῶν καὶ τοὺς δωρητὰς τῆς νίκης καὶ τοῦ βασιλείου τῆς Κυρήνης εἰς τοὺς Βαπτιάδας, καὶ τὴν πόλιν αὐτὴν, τὴν Πυθῶν, ἐν ἣ ἡ Πυθία προεσφῆτευσεν τὴν κτίσιν τῆς Κυρήνης, τῆς πατρίδος τοῦ ὑμνουμένου νικητοῦ Ἀρκεσίλαου. Ἐν αὐτῇ τῇ Πυθῶν, ἡ ἱέρεια, παρὰ τὸν ὀμφαλὸν λίθου λευκοῦ, ἐν τῷ ἀδύτῳ τοῦ ναοῦ, ἡ πάρεδρος τῶν χρυσοῦν ἀνῶν τοῦ Διὸς, παρόντος καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἔγραψε Βάττῳ τῷ Θηραίῳ, ὅτι αὐτὸς καταλιπὼν τὴν

ιεράν νῆσον Θήραν θέλει κτίσει πόλιν εὐάρματον ἐπὶ λόφου τιτανώδους, τὴν περιήρημον Κυρήνην, ἐκπληρῶν οὕτω κατὰ τὴν δεκάτην ἐβδόμην γενεάν τὴν προφητείαν τῆς Μηδείας (στίχ. 10), ἣν ὁ Ἰάσων ἤγε μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ τῆς πατρίδος αὐτῆς Κολχίδος».

Ἀκολούθως ὁ ποιητὴς διηγεῖται τὴν προφητείαν ταύτην τῆς Μηδείας, προρρηθεῖσαν παρὰ τὴν νῆσον Θήραν περὶ τῆς κτίσεως τῆς Κυρήνης ὑπὸ ἀποίκων Θηραίων, καὶ τὸν χρησμόν τὸν δοθέντα τῷ Βάττω. «Λιούσατε, λέγει ἡ Μῆδεια πρὸς τοὺς ἥρωας τῆς Ἀργοῦς, τοὺς Ἀργοναύτας, παῖδες μεγαθύμων ἀνδρῶν καὶ θεῶν. Ἐκ τῆς νήσου ταύτης ἡ Λιβύη, κόρη τοῦ Ἐπάφου, θέλει γεννήσει πόλιν περιδίζον ἐν τοῖς δαπέδοις τοῦ Διὸς Ἀμμωνος, τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἐκεῖ τιμωμένου θεοῦ, τὴν Κυρήνην, μῆτέρα πολλῶν ἄλλων πόλεων» διότι ἀποικίαι αὐτῆς βραδυτέρον ἐγένοντο ἢ Ἀπολλωνία, αἱ Ἐσπερίδες, ἡ Τεύχειρα, ἡ Βάρα καὶ ἄλλαι. Τῆς Κυρήνης δὲ οἱ κάτοικοι ἀπὸ θαλασσιῶν ἐν Θήρῃ χειρσαῖοι γενόμενοι ἐν Κυρήνῃ, θέλουσι διευθύνει διφρούς ταχυτάτους ἀνταλλάξαντες ἵππους ἀντὶ δελφίνων μικροπετερώγων καὶ ἡνία ἀντὶ κωπῶν. Τοῦτο δὲ θέλει γίνεαι κατὰ τὸν οἰωνόν, τὸν βῶλον τῆς γῆς δηλ., ὃν ὁ Εὐφρημὸς ἐκ τῆς Ἀργοῦς καταβάς ἔλαβε παρὰ τοῦ Τρίτωνος, θεοῦ θαλασσίου, ὁμοιωθέντος ἀνδρὶ, εἰς τὰς ἐκβολὰς τῆς Τριτωνίδος λίμνης, τοῦ Διὸς δι' αἰσίας βροντῆς ἐπιβιβαίωσαντος τὸ πρᾶγμα.

Οἱ Ἀργοναῦται ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Ἰάσονος ἔπλευσαν κατὰ τὴν παραδοσιν περὶ τὰ 1207 π. Χ. κατὰ τὸν O. Müller ἐκ τῆς Ἰωλκοῦ διὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τῆς Προποντιδος καὶ τοῦ Εὐξείνου εἰς τὴν Κολχίδα, ἵνα λάβωσι τὸ χρυσόμαλλον δέρας παρὰ τοῦ Αἰήτου βασιλέως τῶν Κόλχων. Λαβὼν ὁ Ἰάσων τὸ δέρας τῇ βοηθείᾳ τῆς Μηδείας, θυγατρὸς τοῦ Αἰήτου, ἐπανῆλθεν ἐκ Κολχίδος μετὰ τῶν ἐταίρων πλέων τὸν ὠκεανὸν μέχρι τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, διότι τότε ἐπίστευον, ὅτι ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου ἤρχιζεν ὁ ὠκεανὸς μέχρι τῆς Ἐρυθρᾶς ἐκτεινόμενος. Κατ' αὐτὴν λοιπὸν τὴν ἐποχὴν ἡ Ἀσία, ἡ μεγάλη χώρα πρὸς Ἀνατολάς, ἦτο ἄγνωστος. Ἐκ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης συμβουλῇ τῆς Μηδείας φέροντες ἐπὶ τῶν νότων τὴν Ἀργὴν διὰ τῶν ἐρήμων τῆς βορείου Ἀφρικῆς ἀφίκοντο εἰς τὴν Τριτωνίδα λίμνην ἐκβάλλουσαν εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, περὶ τὰς λίμνας περίπου τῆς σημερινῆς Τύνιδος. Εἰς αὐτὴν τὴν λίμνην ἔρριψαν τὴν

Ἀργὴν οἱ εὐκλειεῖς ναῦται, ἐκεῖθεν δὲ ἔμειλλον πλέον νὰ διαπλεύσωσι τὴν Μεσόγειον καὶ διαπεραιωθῶσιν εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν. Καθ' ἣν στιγμὴν ἐκρέμασαν τὴν ἄγκυραν εἰς τὸ πλοῖον προσῆλθεν αὐτοῖς ὁ θεὸς τῆς λίμνης Τρίτων προσκαλῶν αὐτοὺς εἰς ξενίαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἠπειροῦντο εἰς ἐπιστροφὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἐδέχθησαν τὴν ξενίαν, δι' ὃ ὁ Τρίτων παραστῆς ὡς Εὐρύπυλος, υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος, παρέδωκεν αὐτοῖς ξένιον βῶλον γῆς, τὸν ὁποῖον παρέλαβεν εἰς τὴν ἀκτὴν πηδῆσας ὁ πρῶτος τῆς Ἀργοῦς Εὐφρημος.

Τὸν μοιραῖον βῶλον τοῦτον ἡ συμπλώτεια Μῆδεια εἶπεν εἰς τοὺς θεράποντας νὰ φυλάξωσιν, αὐτοὶ ὅμως ἐλησμόνησαν τὴν διαταγὴν τῆς βασιλοπαίδος τῆς Κολχίδος, διὸ τὸ ἔσπερας ὁ βῶλος ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν, ἀκολουθῶν δὲ τὸ ρεύμα τῆς θαλάσσης ἔφθασεν εἰς τὴν νῆσον Θήραν, μετὰ τῆς Ἀργοῦς καὶ τῶν Ἀργοναυτῶν παρακαίρους. Ἡ Μῆδεια λέγει

Ἦ μὲν νιν ὠτρυνον Θηρὰ

λυσιπόνους θεραπόντεςι τυλάξαι, τῶν δ' ἐλάθοντο φρένες·
καὶ νυν ἐν τῶδ' ἄφθιτον νόσῳ κέχρυται Λιβύας
εὐρυχόρου σπέρμα πρὶν ὥρας.

(Ποθ. Δ', 40-43).

Διότι, ἐν ὃ Ἐφρημὸς ἔφραξεν αὐτὸν εἰς τὴν πατρίδα του Ταίναρον, οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ τῆς τετάρτης γενεᾶς ἤθελον καταλάβει τὴν εὐρείαν Λιβύην μετὰ Δαναῶν ἀποίκων, ἐπειδὴ τότε ἤθελον μεταναστεῦσαι ἐκ τῆς Λακεδαιμόνος, τοῦ Ἀργεῖου κόλπου καὶ τῶν Μυκηναίων. Κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν Ἑρακλειδῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐγκαθιδρύθησαν μετ' αὐτῶν οἱ Δωριεῖς ἐν τῇ χειρσονήσῳ ταύτῃ, ἐξ αὐτῆς δὲ ἀπόκησαν Δαναοὶ καὶ Ἀχαιοὶ μετὰ τῶν Μινυῶν καὶ Αἰγιδῶν εἰς τὴν νῆσον Θήραν. Θέλουσιν ὅμως καταλάβει τὴν νῆσον, ἐξακολουθεῖ ἡ Μῆδεια, ἀπόγονοι τοῦ Εὐφρήμου ἐκ ξένης γυναικὸς, τῆς Λημνίως Μαλάχης, ἐξ ἧς ὁ Εὐφρημὸς ἐγέννησε τὸν Λευκοφάνη, ὡς ἐν ἀρχῇ εἶπομεν, οὗ ὁ τέταρτος ἀπόγονος Σήσαμος ἐκ Λακωνίας ἀπόκησεν εἰς Θήραν, ὁπόθεν πάλιν δέκατος ἐβδόμος ἀπόγονος τοῦ πρώτου Εὐφρήμου ἐκ τῆς Μαλάχης ὁ Βάττος ἀπόκησεν εἰς Λιβύην καὶ ἔκτισε τὴν Κυρήνην. Τοῦτο δείκνυσιν, ὅτι οἱ Μινυαὶ κάτοικοι τῆς Λήμνου διωχθέντες ὑπὸ τῶν Πελασγῶν μετενάστευσαν εἰς Πελοπόννησον, ἐκ δὲ ταύτης ἀπόκησαν εἰς Θήραν.

Τὸν Βάττον τοῦτον ἐλθόντα ὕστερον εἰς Δελφούς, ἵνα ἐρωτήσῃ περὶ τῆς κακοφώνου

λαλιᾶς του, προσηγόρευσε τρις ὁ Ἀπόλλων διὰ τῆς Πυθίας καὶ ἀνέδειξε βασιλεῖα τῆς Κυρῆνης· προσέειπε δηλαδὴ αὐτῷ, ὅτι μέλλει νὰ ἀποικήσῃ εἰς τὴν Κυρῆνην καὶ νὰ βασιλεύσῃ αὐτῆς, ὅπως καὶ ἐγένετο. Ἐκ τούτου δὲ τοῦ Βάττου κατὰγεται ὄγδος ἀπόγονος ὁ Ἀρκεσίλαος, ὃν νικήσαντα τὴν φορὰν ταύτην ἐν τοῖς Πυθίοις ἐτίμησεν ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Πυθὼ αὐτῇ, ἡ ἔδρα τοῦ θεοῦ· διὰ τοῦτο, λέγει ὁ ποιητής, θέλω ὑμνήσαι αὐτὸν τὸν Ἀρκεσίλαον καὶ τὸ πάγχρυσον δέρας τοῦ κριοῦ τοῦ Φριξίου, διότι τοῦτο ἐγένετο αἰτία τῆς μεταβάσεως τῶν Ἀργοναυτῶν εἰς τὴν Κολχίδα, αἱ δὲ θεῖαι τιμαὶ ἐδόθησαν εἰς τὸν Ἀρκεσίλαον, διότι οἱ Μινυαὶ ἐπλευσαν εἰς τὴν Κολχίδα χάριν αὐτοῦ τοῦ δέρατος.

Ἡδὴ ὁ ποιητὴς διηγεῖται τὸν πλοῦν τῶν Ἀργοναυτῶν ἀναφέρων α') τὰ κατὰ τὸν Ἰάσονα (70-170) καὶ β') τὰ κατὰ τὸν πλοῦν αὐτὸν τῶν Ἀργοναυτῶν (171-262). Ἐρωτᾷ λοιπὸν τίς ἐγένετο ἡ αἰτία τῆς ἐκστρατείας ταύτης;

Τίς γὰρ ἀρχὴ δέξατο ναυτιλίας;
τίς δὲ κίνδυνος κρατερῆς ἀδάμαντος ὄησεν ἄλοις;
Θέσφατον ἦν Πελλίαν
ἔξ ἀγαθῶν Λιολιδῶν θανέμεν χεῖρεσσιν ἢ βουλαῖς ἀκάμπτοις.
(70-72).

Θέσφατον ἦτο, λέγει, ἵνα ὁ Πελλίας ἀποθάνῃ ὑπὸ τῶν ἐκλάμπρων Λιολιδῶν· ἦλθεν εἰς αὐτὸν μάντευμα ψυχρὸν λεχθὲν ἐν τῷ ὀμφαλῷ τῆς γῆς, ἐν Δελφοῖς, ἵνα προφυλάττηται μεγάλως τὸν μονοσάνδαλον καταβαίνοντα ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ Πηλίου εἰς τὴν Ἰωλκίον, εἴτε ξένος εἶναι οὗτος, εἴτε ἄστυς. Πράγματι ἦλθεν ὁ τοιοῦτος μετὰ καιρὸν ἀνὴρ ἑκπαγλός, κρατῶν κατὰ τὸ ἔθος τῶν ὀμηρικῶν ἡρώων δύο δόρατα, φορῶν τὴν στενὴν καὶ ἐπιχώριον στολὴν τῶν Μαγνήτων, φέρων ἐπὶ τῶν ὤμων παραλατῆν πρὸς προφυλάξιν ἀπὸ τῆς βροχῆς, οἱ δὲ πλόκαμοι αὐτοῦ ἐκάλυπτον ἅπαντα τὸν νῶτον αὐτοῦ. Ἄγνωστος ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα του ὁ ἦρωας οὗτος καὶ ἐστάθη εἰς τὸ μέσον ἀγορᾶς πλήθοντος ὄχλου. Οἱ λαοὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Ἰωλκοῦ δὲ ἐγνώρισαν αὐτόν, θαυμάζοντες δὲ ἔλεγον· Μήπως εἶναι ὁ Ἀπόλλων διὰ τὸ κάλλος τῆς κόμης; ἢ ὁ Ἄρης διὰ τὴν βώμην; ἢ εἶναι ὁ Ἐφιάλτης καὶ ὁ Ὠτός, οἱ υἱοὶ τῆς Ἴρμιδιέας καὶ τοῦ Ἀλωέως, οἱ φοβεροὶ καὶ ὠραῖοι; μήπως εἶναι ὁ Τιτύος, ὁ ἄφρων καὶ φοβερός; Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ἀπέθανον ἐν Νάξῳ καὶ τοῦτον ἐφόνευσεν ἡ Ἀρτεμις

θελήσαντα νὰ προσβάλῃ Λητῶ τὴν μητέρα της. Δὲν εἶναι λοιπὸν οὔτε ὁ Ἀπόλλων, οὔτε ὁ Ἄρης οἱ θεοὶ, οὔτε οἱ Ἀλωεῖδαι καὶ ὁ Τιτύος. Ταῦτα ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους οἱ ἄνθρωποι ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Ἰωλκοῦ θεώμενοι τὸν νέηλον ἦρωα, τὸν Ἰάσονα.

Ὁ τότε βασιλεύων τῆς Ἰωλκοῦ Πελλίας, ἐξ ἀδελφῶν αὐτοῦ, ὃς εἶχεν ἀφαιρέσει παρὰ τοῦ πατρὸς του τὴν βασιλείαν, ἐπεβουλεύθη δὲ καὶ αὐτοῦ τὴν ζωὴν, ἤκουσεν, ὅτι ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν τοιοῦτος φοβερὸς νέος. Ἔσπευσε νὰ ἴδῃ αὐτόν, παρατηρῶν δὲ μετὰ προσοχῆς εἶδε τὸ τρομερὸν δι' αὐτόν μοναδικὸν σανδάλιον. Ἐφοβήθη μεγάλως, διότι ἐβλεπε πληρούμενον τὸν χρησμόν· κρύπτων ὅμως τὸν φόβον του λέγει πρὸς τὸν νέον· «Πόθεν εἶσαι, ὦ ξένη; τίς ὁ πατήρ σου; εἰπέ μοι πάντα ἀληθῶς». Ὁ νέος ἦρωας θαρρήσας τότε λέγει· «Δὲν ψεύδομαι, διότι εἰμὶ μαθητὴς τοῦ γνωστοτάτου ἀγχοῦ κενταύρου Χείρωνος. Ἐπιστρέφω ἀπὸ τοῦ ἄντρου αὐτοῦ, ὅπου ἡ μήτηρ αὐτοῦ Φιλύρα καὶ Χαρικλῶ ἡ σύζυγος καὶ αἱ ἀγαθαὶ θυγατέρες αὐτοῦ με ἀνέθρεψαν, ἄνθρωποι ἀγαθοί. Εἴκοσιν ἔτη διατρίψας παρ' αὐτοῖς μηδὲν κακὸν πράξας ἢ λόγον κακὸν ἐκεῖνοις εἰπὼν ἔρχομαι, ἵνα λάβω τὴν βασιλείαν τοῦ πατρὸς μου Αἴσονος, ἣν ἀδίκως ἀφείλεν ὁ ἄθεσμος Πελλίας παρὰ τῶν γονέων μου.

Φαμί διδασκαλίαν Χείρωνος οἴσειν·
ἄντροθε γὰρ νέομαι παρ Χαρικλοῦς καὶ Φιλύρας. ἵνα Κενταύρου με
κοῦραι θρέψαν ἀγαθαί.
Εἴκοσι δὲ ἐκτελέσας ἐνιαυτούς οὔτε ἔργον οὔτ' ἔπος εὐτράπελον κείνοισιν εἰπὼν ἰκόμαν οἴκαδ', ἀρχαίαν κομίζων πατρός ἐμοῦ βασιλευομέναν οὐ κατ' αἶσαν.

(στίχ. 102-107)

Καὶ ἐμὲ δὲ αὐτόν ἐπεβουλεύθη, ἐξακολουθεῖ λέγων ὁ Ἰάσων πρὸς τὸν Πελλίαν, διότι οἱ γονεῖς μου ἄμα γεννηθέντα κλαίοντές με ὡς νεκρὸν ἀπέστειλαν κρυφίως διὰ νυκτὸς ἐσπαργανωμένον πρὸς τὸν Χείρωνα, ἵνα με ἀναθρέψῃ. Δεῖξάτέ μοι ὅθεν τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς μου, διότι εἶμαι ὁ Ἰάσων, υἱὸς τοῦ Αἴσονος, ἐγγάμιος». Οἱ ἀκούοντες ὠδήγησαν αὐτόν εἰς τὸν οἶκον τοῦ γέροντος πατρὸς του, ὅστις ἔκλαυσε πολὺ ἐκ τῆς χαρᾶς ἰδὼν τὸν υἱόν του ἐξαίρετον καὶ κάλλιστον ἀνδρῶν. Διεδόθη ὁ λόγος περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἰάσονος, διὸ ἦλθον καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Αἴσονος Φέρης καὶ Ἀμυθάων, καὶ οἱ ἐξ ἀδελφοὶ Ἀδμητος, υἱὸς τοῦ Φέρητος καὶ Μελάμπους υἱὸς τοῦ Ἀμυθάωνος. Πέντε ἡμε-

ρονύκτια ὅλοι οὔτοι ἐτέροποντο εὐχωρούμενοι, τὴν ἕκτην ὅμως ὁ Ἴάσων σπουδαίως ὀμιλῶν ἐκονοποίησεν αὐτοῖς τὸν σκοπὸν του, ἀμέσως δὲ ὅλοι ἐπορεύθησαν εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Πελλίου, ὃς ὑπεδέξατο αὐτούς. Τότε ὁ Ἴάσων πραεῶς ὀμιλῶν λέγει αὐτῷ· «Πελία, υἱὲ τοῦ Ποσειδῶνος τοῦ Πετραίου (οὕτως ἐκαλεῖτο ἐν Θεσσαλίᾳ ὁ Ποσειδῶν), οἱ ἄνθρωποι προσιμῶσι τὸ ἄδικον μᾶλλον τοῦ δικαίου, ἔρχεται ὅμως κατόπιν ἡ μετάνοια. Εἴμεθα συγγενεῖς· πρόγονοι ἡμῶν ἦν ἡ Ἐναρέα, γυνὴ τοῦ Αἰόλου, ἐξ ἧς ἐγεννήθησαν ὁ Κρηθεύς καὶ ὁ Σαλμωνεύς· υἱὸς τοῦ Κρηθεύς ἦν ὁ Αἴσων, ὁ πατὴρ μου, τοῦ δὲ Σαλμωνεύς ἐγγονος σύ, Πελία, υἱὲ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Τυρούς. (Ἐκ τούτου δὲ εἰκάζομεν πιθανῶς, ὅτι ὑπῆρχε συγγενεῖά τις μεταξὺ Ἀρκεσιλάου καὶ Δαμοφίλου, περὶ οὗ ἀκολουθῶς). Ἄς μοιράσωμεν λοιπὸν τὴν προγονικὴν τιμὴν οὐχὶ διὰ τοῦ ξίφους καὶ τοῦ ἀκοντίου ἀλλὰ διὰ τοῦ δικαίου.

Ἐντὶ μὲν θνατῶν φρένες ὠκύτεραι κέρδος αἰνῆσαι πρὸ δίκας δόλιον, τραχείαν ἐρόπωντων πρὸς [ἐπίβδαν ὅμως] ἀλλ' ἐμὲ χρὴ καὶ σὲ θεμισσαμένους ὀργὰς ὑφαινεῖν λοιπὸν [ὄλθον.
(Σταχ. 139—141)

Σοὶ ἐγκαταλείπω λοιπὸν τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰς ἀγέλας τῶν βοῶν, ἵνα αὐξάνης οὕτω τὸν πλοῦτον τοῦ οἴκου σου, παρὰ δὲ μοι ὅμως τὸ σκῆπτρον καὶ τὸν θρόνον, ἐφ' οὗ καθήμενος ὁ πατὴρ μου ἐδικάζε τοὺς λαοὺς. Δός μοι ταῦτα, ἵνα μὴ ἐπέλθῃ νεώτερόν τι κακόν.

Ὁ Πελλίας προὔτεινεν αὐτῷ τότε νὰ μεταφέρῃ ἐκ τῆς Κολχίδος τὴν ψυχὴν τοῦ ἀρχαίου συγγενοῦς αὐτοῦ Φριξίου, τὴν ἀνάκλησιν κατὰ τὴν πίστιν τῶν ἀρχαίων, καὶ τὸ χρυσόμαλλον δέρας, ἐφ' οὗ ἐσώθη ἐκεῖνος ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ἀθέου μητρυιᾶς του. Σὺ εἶσαι νέος, λέγει αὐτῷ ὁ Πελλίας, δύνασαι νὰ πράξεις τοῦτο, διότι θαυμαστός ὄνειρος ἔρχεται συγχνάκις κελεύων με τοῦτο γέροντα ἤδη ὄντα καὶ ἀδύνατον. Ἐὰν δὲ πράξης αὐτό, ὑπισχνούμαι σοι ἐνόρκως νὰ σοὶ παραδώσω τὴν βασιλείαν. Οὕτω λοιπὸν ἀμφότεροι συμφωνήσαντες ἀπεχώρησαν, ὁ δὲ νέος ἦρως Ἴάσων ἐκῆρυξεν πανταχοῦ τὴν ἑναρξίν τοῦ πλοῦ εἰς τὴν Κολχίδα.

Ὁ ποιητὴς ἀναφέρει ἀκολουθῶς διὰ μακρῶν τὰ τῆς ἐκστρατείας ταύτης τῶν Ἀργοναυτῶν. Συνῆλθον πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος οἱ ἦρωες, οἱ ἡμίθεοι τῶν Ἑλλήνων, υἱοὶ πρὸ πάν-

των τοῦ Διός, Ποσειδῶνος καὶ Ἀπόλλωνος. Ὁ Ἡρακλῆς, υἱὸς τοῦ Διός καὶ τῆς Ἀλκμήνης, οἱ Διόσκουροι Κόστωρ καὶ Πολυδεύκης, τῆς Λακωνίας θεοὶ (ὀπίθεν κατήγοντο καὶ οἱ Βακτιάδαι), υἱοὶ τοῦ Διός καὶ τῆς Λήδας, οἱ δύο ὑψιχάϊται υἱοὶ τοῦ Ποσειδῶνος Εὐφρημος καὶ Περικλύμενος, οἱ Μινύαι, Ὁρφεύς, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ μουσηγέτης καὶ πατὴρ τῆς ποιήσεως, οἱ υἱοὶ τοῦ Ἐρμού, οἱ σφριγῶντες Ἐχίων καὶ Ἐρυτος εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Παγγαίου οἰκοῦντες, καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Βορέου Ζήτης καὶ Κάλαις καὶ ἄλλοι. Εἰς ὅλους τοὺς ἦρωας ἡ θεὰ Ἥρα ἐπέβηκε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πλοῦ, ἵνα μὴ τις ἐλλείπων διάγῃ βίον ἄδοξον παρὰ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ θανάτῳ εὖρη μετ' ἄλλων ὀμηλικῶν βραβεῖον τῆς ἀνδρείας του.

Τὸν δὲ παμπειθῆ γλυκὺν ἡμιθέοισιν πόθον πρόσδεκεν Ἥρα νὰς Ἀργοῦς, μὴ τινα λειπόμενον τὸν ἀκίνδυνον παρὰ μητρὶ μένειν αἰῶνα πέσσοντ', ἀλλ' ἐπὶ [καὶ θανάτῳ] φάρμακον κάλλιστον ἔξ ἀρετῆς ἄλιζιν εὐρέσθαι σὺν ἄλλοις (στ. 184—186).

Συνῆλθον οἱ λαμπροὶ ναῦται εἰς τὴν Ἰωλκόν, ὁ Ἴάσων κατέλεξεν αὐτοὺς ἐπαινήσας, ἐμάντευσεν ὁ μάντις Μόψος καὶ ἀνεβίβασεν εἰς τὴν Ἀργῶ· ὁ δὲ ἀρχηγὸς Ἴάσων ἐν τῇ πρύμνῃ ἰστάμενος ὡς τριήραρχος καὶ κρατῶν χρυσῆν φιάλην ἔσπειρε τῷ Διὶ εὐπλοῖαν ἐξαιτούμενος ἀνέμους καλοὺς, νύκτας καὶ ἡμέρας καλὰς, πλοῦν αἴσιον, ὁ δὲ Ζεὺς ἀνωθεν ἐπιδοκιμάζων ἤστραψε καὶ ἐβρόντησεν. Οἱ ἦρωες τοῦτο ἰδόντες ἐπτηξάν πεισθέντες εἰς τὰ σημεῖα ταῦτα τῶν θεῶν, ὁ δὲ Μόψος ἀμέσως γλυκειὰς ἐλπίδας παρέχων ἐκέλευσεν αὐτοὺς νὰ ἀρχίσωσι τὴν κωπηλασίαν, ὅπερ ἔπραττον ἀπλήστως. Βοηθούμενοι ὑπὸ οὐρίου ἀνέμου, τοῦ νέτου, οἱ Ἀργοναῦται ἀφίκοντο διὰ τοῦ Αἰγαίου, τοῦ Ἑλλησπόντου, τῆς Προποντιδος εἰς τὸ ἔσχατον μέρος τοῦ θρηκτικοῦ Βοσπόρου, εἰς τὸ στόμα τοῦ Ἀζένου πόντου πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἀσίας, ὅπου ἰδρυσαν τέμενος καὶ βωμὸν τοῦ Ποσειδῶνος, τοῦ προγόνου τῶν Εὐφρημιδῶν καὶ πατρὸς τοῦ Εὐφύμου, ἐκ δὲ τῆς παραθοσκομένης ἀγέλης θρηκτικῶν ταῦρον ἔθυσαν τῷ θεῷ τῆς θαλάσσης παρακαλοῦντες αὐτόν, ἵνα διαφύγῃσι τὴν φοβεράν κίνησιν τῶν δύο Συμπληγάδων πετρῶν, αἵτινες ἐκινουῦντο ὡς ζῶσαι ταχύτερον καὶ τῶν ἀνέμων αὐτῶν διὰ τῆς διαβάσεως ὅμως τῶν ἡμιθέων τούτων ναυτῶν τῆς Ἀργοῦς ἔπαυσε πλέον ἡ

κίνησις αὐτῶν. Ἀκολουθῶς ἔφθασαν διὰ τοῦ Εὐξείνου πλέοντες εἰς τὸ ἄκρον αὐτοῦ πρὸς ἀνατολὰς, εἰς τὸν Φάσιν ποταμὸν, εἰς τὴν Κολχίδα, ὅπου συμπλακέντες τοῖς Κόλχοις παρὰ τῷ βασιλεῖ αὐτῶν Αἰήτῃ εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ τοῦ Αἰήτου ἀπεβιβάσθησαν καὶ ἐξήτησαν ἐπομένως τὸ χρυσομάλλον δέρας.

Ὁ ποιητὴς ἐπιτηδεῖως διατιθεῖς τὸ πρᾶγμα ἐμβάλλει τὴν Ἀφροδίτην διδάσκουσαν ἐπιθῶντας τὸν Ἰάσονα, ἵνα ἐλκύσῃ τὴν Μήδειαν πρὸς ἑαυτὸν, ἥτις τρωθεῖσα ἔρωτι πρὸς τὸν Ἰάσονα παρέχει αὐτῷ τὸ φάρμακον πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν δυσκολιῶν. Χαριέντως ὁ ποιητὴς ἐκφράζει τοῦτο.

Πότνια δι' ὠκυτάτων βελών
ποικίλαν ἴγγα τετραάναμον Οὐλυμπόθεν
ἐν ἄλλοις ζεύξαισα κύκλω
μαινιδ' ὄρνιν Κυπρογένεια φέρεν
πρῶτον ἀνθρώποισι, λιτάς τ' ἐπαιοῖδας ἐκδιδάσκειεν σοφὸν
[Ἰάσονιδαν]
ὄρα Μηδείας τοκέων ἀφελούτ' αἰδῶ, ποθεινὰ δ' Ἑλλάδας
[αὐτὰν]
ἐν φρασί καιομένην δονέει μάστιγι Παιθεῶς
καὶ τάχα πείρατ' ἀέθλων δείκνυεν πατρωῶν.

(στίχ. 214—220).

Ἡ βασιλόπαις τῆς Κολχίδος ἔδειξε τῷ Ἰάσονι τὸν τρόπον τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν ἄθλων, οὗς ἔμελλε νὰ ἐπιβάλλῃ αὐτῷ ὁ πατὴρ αὐτῆς Αἰήτης, ὅπερ εὐχαριστικῶς ἐδέχθη ὁ Ἰάσων, ἀμφότεροι δὲ συνεφώνησαν κοινὸν νὰ συνάψωσι γάμον καὶ κατέλθωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Αἰήτης ἔστησεν ἔμπροσθεν αὐτῶν τὸ σκληρότατον ἄροτρον, ἐξέυξε τοὺς πυρίπνοαυς βοῦς, διηυλάκισε τὴν γῆν εἰς βάθος μίαν ὀργυιᾶς καὶ εἶπε τοῖς Ἀργοναύταις· Ἐὰν ὁ ἄρχηγὸς τῆς νηὸς ἐκτελέσῃ τὸ ἔργον τοῦτο, παρέχω αὐτῷ τὸ χρυσομάλλον δέρας, τὴν στρωμνὴν τοῦ Φριξοῦ. Εὐθύς ὁ Ἰάσων ἀποβαλὼν τὸ κροκόχρουν ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ τῷ θεῷ πεποιθῶς ἤψατο τοῦ ἔργου. Τὸ πῦρ τῶν βοῶν δὲν ἔβλαψεν αὐτὸν διὰ τὰς συμβουλὰς τῆς παμφαρμάκου Μηδείας· ζεύξας δὲ αὐτοὺς καὶ κεντήσας διὰ τοῦ κέντρου ἐξέτελεσε τὸ ἐπιταχθὲν ἔργον ὁ γενναῖος ἀνὴρ. Ὁ Αἰήτης ἰδὼν τοῦτο ἐστέναξεν ἐκ θαυμασμοῦ καὶ λύπης, οἱ δὲ ἐκτῆροι τοῦ Ἰάσονος ἐκτείνοντες τὰς χεῖρας πρὸς αὐτὸν περιεπτύσσοντο καὶ ἔσπερον αὐτὸν στεφάνοις. Κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν του ὁ βασιλεὺς τῶν Κόλχων ἔδειξε τῷ Ἰάσονι τὸ μέρος, ἐν ᾧ ἔκειτο τὸ δέρας, φυλαττόμενον ἐν τινι λόγμῃ ἐντὸς τοῦ στόματος δράκοντος μεγαλειτέρου

κατὰ τε τὸ μῆκος καὶ πᾶχος καὶ αὐτῆς τῆς Ἀργούς.

Μέχρι τοῦδε ὁ ποιητὴς ἐξέθετο τὰ κατὰ τοὺς Ἀργοναύτας ἐν ἐκτάσει, βλέπων ὅμως ὅτι ἡ ᾠδὴ αὐτοῦ θέλει ἐκταθῆ πολὺ, ὁ δὲ καιρὸς ἐπείγει, συντομεύει τὰ λοιπὰ ἐπιστρέφων τρόπον τινὰ ἐκ τῆς Κολχίδος οὐχὶ δι' ἀμαξιοῦ, ἀλλὰ διὰ βραχείας, διὰ βραχέος ὄμου, μονοπατίου. Δι' ἀκολουθεῖ λέγων· Ὁ Ἰάσων ἐφρόνευσε τὸν φυλάττοντα τὸ δέρας δράκοντα διὰ τέχνης, ἔλαβε τὸ δέρας, ἔκλειψε τὴν Μήδειαν ἐκούσαν, τὴν φονέα ὕστερον τοῦ Πελίου· ἔπλευσεν ἐκεῖθεν μετὰ τῶν Ἀργοναυτῶν εἰς τὸν ὠκεανόν, ὃν ἐνόμιζον τότε συνεχῆ τοῦ Εὐξείνου πόντου, καὶ ἀμέσως εἰς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. Ἐντεῦθεν ἐπορευθῆσαν διὰ ζήρας διὰ τῶν ἐρήμων τῆς Λιβύης φέροντες ἐπὶ τῶν ὤμων τὴν Ἀργῶ μέχρι τῆς Τριτωνίδος λίμνης· ἐκεῖ δὲ ἐμβάντες εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ ἐν αὐτῇ πλέοντες ἔφθασαν εἰς τὴν νῆσον Θήραν, ἐξ αὐτῆς δὲ εἰς Λήμνον. Ἐνταῦθα διὰ τινὰ ὑπὸ τῶν γυναικῶν τῆς νήσου γενομένην ποτὲ ἀνδροκτονίαν ἢ λημνίαν Ὑψιπύλη ἔθετο ἀγῶνα πένθιμον εἰς τιμὴν τοῦ Θόαντος, ἐν δὲ τῷ ἀγῶνι τούτῳ τῶν γυναικῶν ὁ Εὐφρημος ἔλαβε σύζυγον τὴν Λημνίαν Μαλάχην, ἐξ ἧς ἐν ξένη χώρᾳ ἔσχε τὴν ἀρχὴν τὸ γένος τῶν Εὐφρημίδων. Ἐκ Λήμνου ὁ Εὐφρημος ἦλθεν εἰς Λακεδαιμόνα, ὅπθεν τῷ χρόνῳ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ, ὡς προείπομεν, ἀπόκησαν εἰς Θήραν, καλουμένην τότε Καλλίστην, πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῶν Μινυῶν. Τῷ Βάττῳ δέ, ἀπογόνῳ τοῦ Εὐφρήμου καὶ ἐν Θήρᾳ οἰκοῦντι, ὁ Ἀπόλλων ἐν Δελφοῖς ἐρωτῶντι περὶ θεοραπείας τῆς φωνῆς αὐτοῦ, ὡς προείρηται, ἐπηγγείλατο τὴν βασιλείαν τῆς Κυρήνης. Οὗτος δὲ ὁ Ἀριστοτέλης ἢ Βάττος ἐγένετο οἰκιστὴς καὶ βασιλεὺς δίκαιος τῆς χρυσοθήρου Κυρήνης ἐν Λιβύῃ. Πόσην ἔκτασιν εἶχε τότε ὁ ἐλληνισμός! Ἐνταῦθα περαποῦνται τὰ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ἀργοναυτῶν μέχρι τῆς ἰδρύσεως τῆς Κυρήνης βασιλευομένης ὑπὸ τοῦ Ἀρκεσιλάου ἀπογόνου τοῦ Βάττου καὶ τοῦ Εὐφρήμου.

Ἐν τῇ ἐξόδῳ τῆς ᾠδῆς αὐτοῦ ὁ ποιητὴς κρίνει καλὸν νὰ συστήσῃ τῷ Ἀρκεσιλάῳ τὸν συγγενῆ αὐτοῦ Δαμόφιλον ἐν τῇ ἐξορίᾳ εὕρισκόμενον καὶ αὐστηρῶς τιμωρηθέντα ὡς στασιαστὴν ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ τελευταῖον ἐν Θήβαις ξενιζόμενον. Ὁ Πίνδαρος ἄρχεται τῆς συστάσεως ἐπιτηδεῖως ἀπὸ ἐνὸς αἰνίγματος τῆς δρυός. Ἐσο ἔμπειρος, λέγει τῷ Ἀρκεσιλάῳ,

ὡς ὁ Οἰδίπους, εἰς τὴν λύσιν τοῦ ἐξῆς αἰνίγματος: «Ἐάν, λέγει, κόψη τις τοὺς κλάδους μεγάλης δρυὸς (δρῦν ἔννοει τὸν λαόν, κλάδους δὲ τοὺς εὐγενεῖς καὶ ἐξέχοντας ἄνδρας), καταισχύνῃ δὲ τὸ ἀξιοθέατον αὐτῆς εἶδος, αὕτη ἡ δρῦς καὶ ἄκαρπος οὕσα παρέχει μαρτυρίαν περὶ ἑαυτῆς τὸν χειμῶνα ἐμβάλλομένη εἰς τὸ πῦρ (μήπως ἀνίψῃ τὸ πῦρ τῆς στάσεως) ἢ βαστάζουσα ὡς κίων τὸ βῆρος ἐν τείχεσιν ἄλλων ξένων ἐγκαταλιποῦσα τὴν θέσιν αὐτῆς».

Τὸ αἰνίγμα τοῦτο τῆς δρυὸς ὁ ποιητὴς ἀναφέρει εἰς τὸν Δαμόφιλον καὶ τοὺς εὐγενεῖς καὶ ἐξόχους ἄνδρας τῆς Κυρήνης, τοὺς τιμωρηθέντας ὑπὸ τοῦ Ἀρκεσίλαου. Συμβουλεύει τὸν βασιλέα τῆς Κυρήνης νὰ μὴ ἐξωθήσῃ αὐτοὺς καὶ καταφύγῃ εἰς ξένους, πιθανῶς εἰς τοὺς τότε ἄρχοντας τῆς Αἰγύπτου, προτρέπων δὲ αὐτὸν περαιτέρω εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Κυρήνης λέγει αὐτῷ: «Εἶσαι ἰατρός ἐπιτηδεύσας, σὲ ἔννοει δὲ ὁ Παιὼν Ἀπόλλων, ὁ προστατῆς τῶν Βακτιαδῶν· θεράπευσον τὴν πληγὴν τῆς Κυρήνης. Εὐκόλον εἶναι καὶ εἰς κατωτέρους νὰ διαταράξῃσιν μίαν πόλιν, νὰ ἀνορθώσῃ ὅμως αὐτὴν μόνος ὁ θεὸς δύναται βοηθῶν τοῖς βασιλεῦσι. Δέχθητι εὐμενῶς καὶ τὴν ἐμὴν μεσιτείαν καὶ ἀγγελίαν, διότι, κατὰ τὸν Ὅμηρον (Ἰλ. Ο, 357, Ψ. 450), ὁ καλὸς ἄγγελος παρέχει μεγάλην τιμὴν εἰς τὸ ἀγγελλλόμενον πρᾶγμα». Ἰδιαιτέρως δὲ συνίστησι τὸν Δαμόφιλον ὡς πολίτην συνετὸν καὶ γνωστότατον τῆ Κυρήνῃ πάσῃ καὶ τῆ δυναστείᾳ τῶν Βακτιαδῶν καὶ τῷ μεγάρῳ τοῦ Βάττου. «Ὁ Δαμόφιλος, λέγει ὁ ποιητὴς τῷ Ἀρκεσίλαῳ, εἶναι νέος, ἀλλ' ἐν βουλαῖς γέρον ἐκατοντούτης ἀποφεύγων τὴν κακὴν γλῶσσαν· εἶναι ἐχθρὸς τῆς ἀλαζονείας, μὴ ἐρίζων πρὸς τοὺς ἀγαθοὺς μηδὲ παρεκτείνων τὰς ὑποθέσεις εἰς μῆκος, διότι ὁ καιρὸς εἶναι πολύτιμος. Ὁ Δαμόφιλος μεταχειρίζεται τὸν χρόνον ὡς θεράπων, οὐχὶ δὲ ὡς δραπέτης, ἀποφεύγων δηλαδὴ τὸν χρόνον καὶ ἀτόπως καὶ ἀκαίρως μεταχειριζόμενος αὐτόν. Διὰ τοῦτο εἶναι λυπηρόν, ὅτι ταιοῦτος ὢν ὁ Δαμόφιλος μένει μακρὰν τῆς πατρίδος

καὶ τῶν κτημάτων του. Αὐσον λοιπὸν αὐτόν, βασιλεῦ τῆς Κυρήνης Ἀρκεσίλαε, καθὼς ὁ Ζεὺς ἔλυσεν τοὺς Τυτᾶνας. Μετάβαλε τὴν πρὸς αὐτὸν ὀργὴν σου· θεράπευσον τὰ τῆς στάσεως τῆς Κυρήνης καὶ ἀνακάλεσαι τὸν Δαμόφιλον, διότι καὶ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ καὶ οἱ ἄνεμοι μεταβάλλονται. Ὁ Δαμόφιλος εὐχεται ἀπαλλαγεῖς τῆς ἐξορίας νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του καὶ νὰ συνδιασκεδάξῃ μετὰ τῶν φίλων συμπολιτῶν του παρὰ τῆ κρήνῃ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν τῇ μουσικῇ καὶ τῇ ποιήσει, (αἴτινες ἤκαζον τότε ἐν Κυρήνῃ), μηδένα βλάπτων καὶ παρὰ μηδεὸς βλαπτόμενος· τότε δὲ ἤθελε διηγηθῆ τίνα ἐξοχὸν ποιητὴν εὔρειν ἐν Θήβαις, (τὸν Πίνδαρον) καὶ τίνα ἀφορμὴν μελλόντων ὕμνων διὰ τὸν βασιλέα τῆς Κυρήνης Ἀρκεσίλαον εὔρει φιλοξενηθεὶς ἐσχάτως ἐν Θήβαις παρὰ τῷ Αἰγείδῃ Πινδάρῳ ὡς Αἰγείδης καὶ αὐτός».

Ἀνακεφαλαιοῦντες τὰ ἐν τῇ ὥραίᾳ ταύτῃ ᾠδῇ τοῦ κύκνου τῶν Θηβῶν Πινδάρου λέγομεν, ὅτι ὁ ποιητὴς ἀποτεινόμενος καὶ διὰ μύθων καὶ διὰ παραινέσεων τῷ Ἀρκεσίλαῳ λέγει· «Εἰς τὴν βασιλικὴν εὐτυχίαν τὴν θεοθεν δοθεισάν σοι πρόσθε, ὦ Ἀρκεσίλαε, τὴν ἀρετὴν τῆς ἐπιεικειᾶς. Ἔσο πρῶτος, ἐπιεικὴς πρὸς τοὺς ἀπειθήσαντας, ὡς ὁ Ἰάσων πρὸς τὸν Περίαν. Οὕτω δὲ θέλεις ἔχει τὴν εὐνοίαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν θεοθεν διὰ προφητικῶν καὶ χρησμῶν χορηγηθεῖσάν σοι βασιλείαν οὐ μόνον εἰς τὸ παρὸν ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μέλλον. Οὕτως εἶχεν αὐτὴν καὶ ὁ Ἰάσων, ὁ ἐξοχὸς ἦρωας, ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐνδόξων Ἀργοναυτῶν, ὧν εἰς οὐχὶ κατώτερος ἦν καὶ ὁ ἐκ τῶν προγόνων σου Εὐφημος, ἐξ οὗ οἱ λοιποὶ πρόγονοί σου Εὐφημίδαι καὶ Βακτιάδαι, ἄνδρες εὐσεβεῖς καὶ εὐδαίμονες κατὰ τοὺς χρόνους αὐτῶν γινόμενοι. Εἰς τὴν βασιλείαν σου λοιπὸν, Ἀρκεσίλαε, καὶ εἰς τὴν μεγάλην σου δύναμιν πρόσθε τὴν ἐπιεικειαν καὶ τὴν εὐσέβειαν, ἄξιός οὕτω γινόμενος τῶν ἀρχαιοτέρων μεγάλων ἡρώων».

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ

ΠΕΡΙ ΥΓΕΙΑΣ, ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΟΣ ΑΥΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΩΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΣ

('Ανεγνώσθη ἐν τῇ ΔΟΒ' συνεδριάσει τῆς 23 φεβρουαρίου 1891).

Τὴν ὑγείαν, τὸ πολυτιμότερον τοῦ ἀνθρώπου κτῆμα, πάντες συναισθανόμεθα καὶ γνωρίζομεν, τὴν σπουδαιότητα ὁμως αὐτῆς δὲν ἐκτιμῶμεν δεόντως ἢ τότε μόνον, ὅταν ἀσθενήσωμεν. Τὴν σημασίαν τῆς ὑγείας καὶ τῶν ὑγιεινῶν παραγγελμάτων διὰ τε τὴν οἰκογενεῖαν καὶ τὴν κοινωνίαν θέλω ὑποδείξει ὑμῖν ἐν τῇ παρούσῃ συνεδριάσει, πρῶτον ἱστορικῶς τὰς τῶν ἀρχαίων λαῶν περὶ ὑγείας καὶ ὑγιεινῆς ἰδέας καὶ δοξασίας διεξερχόμενος, εἶτα δὲ κοινωνικῶς τὴν ἔκτακτον χρησιμότητα αὐτῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τὰς συνεπειὰς τῶν ἀσθενειῶν, καὶ ταῦτα ὡς διὰ σκιαγραφίας ἐν συντομωπάτῃ περιλήψει, διότι ἡ μελέτη τοῦ ζητήματος τούτου καὶ ἐν αὐτῇ τῇ γενικότητι εἶναι ἀνεξάντλητος. Πρὶν δ' εἰσελθῶ εἰς τὸ κύριον θέμα, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ δώσω ὑμῖν τὸν ὀρισμὸν τῆς ὑγείας καὶ τῆς ὑγιεινῆς καὶ ἰδίως τί ἐννοοῦμεν λέγοντες ἄνθρωπος ὑγιής.

Ἐὰν διαιρέσωμεν τὴν ὅλην φύσιν εἰς ἀνόργανον καὶ ἐνόργανον, ὁ ἄνθρωπος, τὸ σχετικῶς τελειότερον καὶ ἀρχιτεκτονικώτερον τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως πλάσμα, παρίστησι σύνολόν τι ὀργάνων συνδεδεμένων καὶ συγκρατούμενων ὑπὸ δύο διαφόρου φύσεως ὀργάνων, ἧτοι τοῦ σκελετοῦ καὶ τοῦ δέρματος. Περὶ τὸν σκελετόν, ἐκ 240 περίπου ὀστέων συναρμοστούμενον, μετὰ πολλῆς δεξιότητος καὶ οἰονεὶ προσρακτικότητος ἀριστοτέχνου διατάσσονται τὰ ἐντὸς ὄργανα· τὸ πρῶτον, τὸ καὶ ὑπέρτακτον διὰ τὰς πνευματικὰς λειτουργίας αὐτοῦ, ὁ ἐγκέφαλος, ἐγκαλεισμένος ἐντὸς τοῦ κρανίου μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτοῦ, τῶν ἀνά τὸ σῶμα ἐγκατεσπαρμένων περιφερικῶν νεύρων· οἱ πνεύμονες καὶ τὸ κεντρικόν τῆς κυκλοφορίας ὄργανον, ἡ καρδίκα, μετὰ τῶν ἀνά τὰς παρειὰς καὶ τὰ ὄργανα διακλαδιζομένων αἰμοφόρων ἀγγείων, καὶ τμήμα τοῦ πεπτικοῦ

σωλήνος, ὁ οἰσοφάγος, ἐντὸς τοῦ θώρακος· τὸ πλείστον τοῦ πεπτικοῦ σωλήνος μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτοῦ, τῶν μεγάλων ἀδένων, τοῦ ὕπατος, σπληνός, παγκρέατος, νεφρῶν καὶ ἄλλων τινῶν ὀργάνων ἐντὸς τῆς κοιλίας· οἱ μῦς προσηρμωμένοι ἐπὶ τοῦ σκελετοῦ διὰ τὰς ποικίλας τῆς ὑπάρξεως ἀνάγκας· τὸ σύμπλεγμα δὲ τοῦτο περιβάλλει τὸ τελευταῖον καὶ ὄρατόν ὄργανον, ἧτοι τὸ φυσικὸν ἔνδυμα, τὸ δέριμα. Ἐκαστον τῶν ὀργάνων τούτων λεπτομερῶς διὰ τὸν γυμνὸν ὀφθαλμὸν καὶ λεπτεπιλέπτως διὰ τοῦ μικροσκοπίου περιγράφεται ἐν τῇ ἀνατομίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἡμεῖς ἐνταῦθα τὴν γενικωτάτην, οὕτως εἰπεῖν, ἀνατομικὴν διαίρεσιν ὑπεδείξαμεν.

Τῶν εἰρημένων ὀργάνων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἕκαστον, ὡς ἡ φυσιολογία ἐπιστημονικῶς διδάσκει, ἔχει αὐτοτελῆ καὶ ἀνεξάρτητον ὑπαρξίν καὶ ζωὴν, συνδέεται ὁμως καὶ συντελεῖ πρὸς συντήρησιν καὶ συνὑπαρξίν πάντων τῶν ἄλλων ὀργάνων τῶν ἀποτελούντων τὸ ἅτομον. Οὕτω ἐντὸς τῶν ὀστέων τῶν ἀπλῶς συντηρουμένων οὐδεμίαν δ' εἰδικὴν ζωὴν ἐγγόντων, ὁ ἐγκέφαλος π. γ. εἶναι τὸ κέντρον τῆς διανοήσεως καὶ κρίσεως, τῆς θελήσεως καὶ τῶν αἰσθημάτων· οἱ πνεύμονες, τὸ ὄργανον τῆς τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος εἰσαγωγῆς· ἡ καρδίκα, διὰ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος· ὁ πεπτικὸς σωλήν, διὰ τὴν κατεργασίαν τῆς εἰσαγομένης τροφῆς· ὡσαύτως καὶ τὰ λοιπὰ ὄργανα ἔχουσιν ἕκαστον εἰδικὴν τινα λειτουργίαν, καὶ περὶ τῶν ὁποίων δὲν δυνάμεθα σήμερον νὰ ἐκπαθῶμεν, ἐπειδὴ ἕκαστον αὐτῶν ὀφείλει νὰ γένηται θέμα ἰδιαίτερας μελέτης. Ἐὰν τὰ ὄργανα τα συνιστῶντα τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἀέροαια τὸ σχῆμα, ἡ δὲ κατασκευὴ λεπτή, ὡς διδάσκει ἡ μικροσκοπικὴ λεγομένη ἀνατομία, ἐὰν συγχρονως τὰ ποικίλα ταῦτα ὄργανα κα-

νονικῶς λειτουργῶσι διὰ τε τὴν ἰδίαν καὶ τοῦ ὅλου ζωῆν, τότε λέγομεν, ὅτι ὁ ὀργανισμὸς οὗτος, εἴτε ὁ ἄνθρωπος, εἶναι ὑγιής. Κατὰ ταῦτα ὑγίαια ὀνομάζομεν τὴν ἁρμονικὴν σχέσιν καὶ συνεργασίαν τῶν ὀργανικῶν λειτουργιῶν τοῦ ἀνθρώπου αἰσθανομένου τὴν κανονικὴν ταύτην λειτουργίαν καὶ ἔχοντος τὸ εὐχάριστον συναίσθημα τῆς ἁρμονίας ταύτης. Ἐπειδὴ δ' ἀπολύτως ὑγιής ἄνθρωπος ἔχων διαρκῶς τὸ αἰσθημα τοῦτο εἶναι πολλάκις ἀδύνατον, δι' αὐτὸ τὴν τυχαίαν ταύτην διατάραξιν καλοῦμεν ἀδιαθεσίαν καὶ ἀσθενείαν, ὅταν σπουδαίως διαταραχθῆ ἢ καταστραφῆ ἢ ἀνατομικὴ σύστασις καὶ φυσιολογικὴ λειτουργία ὀργάνου τινός· καὶ τὰς μὲν ἀσθενείας καὶ ἀδιαθεσίας νὰ θεραπεύῃ ἢ τοῦλάχιστον προσωρινῶς νὰ ἐξουδετερώσῃ σκοπὸν ἔχει ἡ ἰατρικὴ, τὴν δὲ ὑπάρχουσαν ὑγίαιαν νὰ συντηρῆ καὶ νὰ κρατῆν ἢ ὑμεινῆ. Ἡ ὑμεινὴ οὕτως, ἐν τῇ εὐρυτάτῃ τοῦ ὅρου ἐννοίᾳ, σκοπὸν ἔχει οὐ μόνον πῶς πρέπει νὰ διατηρῶμεν τὴν ὑγίαιαν ἡμῶν ἐν τῷ παρόντι καὶ νὰ ἐνισχύωμεν αὐτὴν ἐν τῷ μέλλοντι, ἀλλὰ συγγρόνως πῶς νὰ ἐκζητῶμεν τὰς αἰτίας τῶν ἀσθενειῶν καὶ τὸν τρόπον νὰ ἀποφεύγωμεν αὐτάς. Ἐὰν τοιοῦτον εἶναι τὸ ὑποκείμενον τῆς ὑμεινῆς, δικαίως τότε ὡς πρακτικὴ ἐπιστήμη εἶναι σπουδαιότητα καὶ ὠφελιμότητα, τὰ δὲ διδάγματα αὐτῆς ἀναγκαιῶς πρέπει νὰ γενικευθῶσιν. Εἶναι σημαντικώτατα, διότι τείνει εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἀνθρώπου προδιβάζουσα τὴν φυσικὴν, ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ, ὑπερβαίνουσα δὲ τὰ ὅρια τῆς ἰατρικῆς σχετίζεται μετὰ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἐν γένει ἀνθρωπολογίας.

Τὴν χρησιμότητα τῶν ὑμεινῶν κανόνων συνησθάνθησαν ὡς ἐξ ἐνστίκτου, οὕτως εἰπεῖν, πάντα τὰ ἔθνη, καὶ αὐτὰ δὴ τὰ παλαιότατα. Καὶ ἐν μὲν τῇ Ἀνατολῇ διὰ τῶν ἱερέων καὶ προφητῶν ὑπὸ τὸ πνεῦμα θεραπευτικῆς κατ' ἐξοχὴν ἀρχῆς, ἐν δὲ τῇ Δύσει, τῇ ἀρχαίᾳ, διὰ τῶν ἰατρικῶν καὶ φιλοσοφικῶν συγγραμμάτων ἢ νομοθεσιῶν ἢ καὶ ἐκ προνοίας ἐπὶ σκοπῷ πολιτικῆς καὶ ἠθικῆς συντηρήσεως καὶ ὑπεροχῆς, ἐν δὲ τῷ αἰῶνι ἡμῶν ἐκ φιλανθρώπου βοπῆς διὰ τῆς ἐπιστήμης, ἥτις κατῴρωσε καὶ τῶν ἀοράτων ἐτι ἐγθρῶν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὧν τὴν φωνὴν ἀφῆρεσε, κατὰ τὸν Ἡσίοδον (1),

(1) Νούσοι δ' ἀνθρώποισιν ἐφ' ἡμέρῃ ἡδ' ἐπὶ νυκτὶ αὐτόματοι σοιτῶσι, κακὰ θνητοῖσι φέρουσαι σιγᾶ· ἐπεὶ φωνὴν ἐξείλετο μητίετα Ζεὺς.

(Ἔργα καὶ ἡμέραι, στίχ. 103—105).

ὁ Ζεὺς, ἵνα δύνανται ἡμέρας καὶ νυκτὸς σιωπῆλῶς νὰ ἐπιβουλεύωσι τὴν ζωὴν, κατῴρωσε, λέγω, καὶ τὴν ὑπαρξίν νὰ ἐξεύρη καὶ ἐν πολλοῖς τὴν θανατηφόρον δύναμιν νὰ ἐξουδετερώσῃ. Τὴν σπουδαιότητα τῆς ὑμεινῆς ἱστορικῶς τὸ πρῶτον ἐπιθυμῶν νὰ καταδείξω, ἄρχομαι τῆς περιληπτικῆς ἐξιστορήσεως τῶν ὑμεινῶν ἐθίμων, διατάξεων καὶ ἔργων ὑμεινῶν δημοσίων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον, παραλείπον τὰ ἔθνη ἑκείνα, περὶ ὧν αἱ πληροφοροίαι ἡμῶν εἶναι ἐλλιπεῖς ἢ ἀνεπαρκεῖς (1).

Ἐν τῇ ἱστορικῇ σκηνῇ τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται ἡμῖν ἡ Αἴγυπτος, γῶρα διὰ τὴν σταθερότητα τῶν ὠρῶν τοῦ ἔτους, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (2) καὶ Διόδωρον τὸν Σικελιώτην (3), ὑμεινοτάτη· ἀλλὰ καὶ τοιαύτης τῆς Αἰγύπτου θεωρουμένης ἢ τοῦ σώματος ὑμεινῆ ἐπιμέλεια ἐθεωρεῖτο ἀναγκασιότατη. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (4), οἱ Αἰγύπτιοι παρεδέχοντο, ὅτι αἱ ἀσθενεῖαι γεννῶνται ἐκ τῆς τῶν τροφῶν χρήσεως, ἐπὶ τούτῳ δὲ τρεῖς κατὰ συνέχων ἡμέρας ἐκάστου μηνὸς διὰ φαρμακῶν ἐμεικτῶν καὶ κλισμάτων ἐκαθαίροντο, τὰ δὲ ὑφιστάμενα νοσήματα συνεπῶς, κατὰ τὸν Διόδωρον (5), διὰ μέσων καθαρτικῶν τοῦ πεπτικοῦ σωλήνος καὶ διὰ νηστειῶν ἐθεράπευον φρονούντες, ὅτι τὸ περισσόν τῆς τροφῆς προκαλεῖ αὐτά. Ἀπὸ τοιαύτης αἰτιολογικῆς τῶν ἀσθενειῶν βάσεως ὀρμώμενοι εἶχον τὴν δίαιταν οἱ Αἰγύπτιοι ἀπλὴν καὶ λιτὴν, καὶ οὐ μόνον ὁ λαὸς ἀλλὰ καὶ οἱ βασιλεῖς τὴν αὐτὴν ἔχον δίαιταν· οὕτω, κατὰ τὸν Διόδωρον (6), ἐπρέφοντο διὰ τροφῶν ἀπλῶν μεταχειριζόμενοι κρέας μόσχων καὶ γηνῶν, οἴνου δ' ὠρισμένον ποσόν, ἵνα μὴ προκαλέσῃ πλησμονὴν ἢ μέθην· τὰ τῆς διαίτης δ' ἐν γένει οὕτω συμμέτρως ἦσαν διατεταγμένα. ὥστε δικαίως ἐφρόνουσιν, ὅτι οὐχὶ νομοθέτης ἀλλ' ὁ ἄριστος τῶν ἰατρῶν συνέταξε καὶ ἐκανόνισεν αὐτὴν χάριν τῆς ὑγείας· οὕτω δὲ, καθὼς πρὸς τὸ χρηματίζειν καὶ κρῖνειν ἦτο καιρὸς ὠρισμένος. ἦτο τοιοῦτος

(1) Ἐν τῇ Σιναιῇ κατὰ τὸν Scheiber (Traité pratique de message et de gymnastique ect. σελ. 2—3). ὑπῆρχον γυμνάσια, ἐν οἷς ἐκτὸς ἀσκήσεων ἢ θεραπευτικῶν νοσημάτων ἴδια δικαιοδικῶς διενηργεῖτο.

(2) Βιβ. Β', 77.

(3) Α', 10, σελ. 14.

(4) Βιβ. Β', 77.

(5) Α', 10 σελ. 14.

(6) Βιβ. Α', 70, σελ. 65.

καὶ διὰ τὸν περίπατον, τὸ λουτρὸν καὶ τὸν ὕπνον. Ἐντεῦθεν, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (1), οἱ Αἰγύπτιοι «μετὰ Λίδουα ὑγιηρότατοι πάντων ἀνθρώπων . . . ἀρτοφαγέουσι . . . καὶ οἶνον δ' ἐκ κριθῶν πεποιημένῳ διαχρέονται». Μετὰ τὴν αὐτόρρηκην καὶ λιτὴν τροφήν ὑγιεινὸν διὰ τὸν ἀνθρώπον στοιχεῖον ἐθεώρουν καὶ τὴν καθαρότητα. Οἱ ἱερεῖς, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (2), ἐξυρίζον ὅλον τὸ σῶμα χάριν καθαρότητος, ἐλούοντο δὲ τετρακίς, ἤτοι δις τῆς ἡμέρας καὶ δις τῆς νυκτός, διὰ ψυχροῦ ὕδατος, «ἵνα μήτε φθεῖρ μήτε ἄλλο μυσαρὸν μηδὲν ἐγγίνηται σφί θεραπεύουσι τοὺς θεοὺς». Ἐκ τῶν αὐτῶν δ' ἀρχῶν ἀγόμενοι περιετέμνοντο, ἔθιμον μετενεγθῆν καὶ παρὰ Χαλδαίους καὶ Ἰουδαίους, βραδύτερον δὲ καὶ εἰς τὰ ἀραβικὰ φύλα (3). Οἱ Αἰγύπτιοι οὐ μόνον ἐπεμελοῦντο τῆς ὑγείας αὐτῶν ἐπὶ μέρους, ἀλλ' ἐφρόντιζον συνάμα καὶ περὶ τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως καὶ εὐεξίας τῶν πόλεων καὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν τῷ συνόλω, καλῶς γνωρίζοντες, ὅτι διὰ τοιαύτης προνοίας προελαμβάνον ἐπιδημιακὰ νόσους καταστροφικωτάτας ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις. Οὕτω, κατὰ τὸν Στράβωνα (4), ἐν γνώσει διατελοῦντες, ὅτι οἱ γλαμαλώτεροι τύποι πνιγηροὶ καὶ δυσάεροι εἰσιν, ὅτι αἱ ἐπὶ λίμνῶν ἰδρυμέναι πόλεις διὰ τὰς ἐκ τοῦ ἡλίου προκαλουμένας ἀναθυμιάσεις βαρὺν καὶ νοσώδη ἔχουσι τὸν ἀέρα καὶ ἐπιμένως νοσημάτων ἐνδημικῶν παρὰ τὸν αἴριον, κατασκευάζον προχώματα, πόλεις ἐπὶ λόφων αὐτοφυσικῶν ἢ τεχνητῶν καὶ διώρυγας, ὅπως διὰ τῆς ἐλευθέρως ῥοῆς τοῦ Νείλου καὶ διὰ τῆς ἐλαττώσεως τῶν δυσωδῶν καὶ μισματικῶν ἀερίων συντηρῶσι τὴν ὑγιεινὴν κατάστασιν τῶν πόλεων καὶ τῶν κατοικῶν (5). Τὴν ὑγιεινὴν σπουδαιότητα ἀφ' ἑαυτοῦ ὕδατος δὲν παρεγνώριζον, ὡς δ' ἐκ τῆς ἱστορίας εἶναι γνωστὸν, εἰς τῶν βασιλέων, ὁ Μοῖρις, κατασκεύασεν ἐκ τῶν διακλαδώσεων τοῦ Νείλου τὴν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ λίμνην, ἐν ἣ ἤγετο τὸ πλεονάζον τοῦ ὕδατος, ὅπως ἀφ' ἐνὸς μὲν προφυλάττει τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς πλημμύρας, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐν καιρῷ λειψυδρίας ἐπαρκῆ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς γεωργίας (6).

(1) Βε. Β', 153.

(2) Βε. Β', 37, 133.

(3) Ἡροδ. Βεβλ. Β', 37, 104—105 καὶ Διοδ. Σικελ. Βεβλ. Α', σελ. 36, 38.

(4) Βεβλ. 17, 793, σελ. 1106.

(5) Στράβ. Βεβλ. 17, 788—789, σελ. 1099. Διοδ. Σικελ. Α', 31, σελ. 11.

(6) Διοδ. Σικελ. Α', σελ. 72, 52.

Παρ' Ἰνδοῖς, ὡς καὶ παρ' ἄπασιν τοῖς ἀρχαιοτάτοις λαοῖς ἐν ἀρχῇ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν, οἱ φιλόσοφοι καὶ βραχυμῆνοι προεἶλεον εἰς τὰ πλήθη περὶ ἀνγμῶν καὶ ἐπομβρίας. ἔτι δ' ἀνέμιον εὐπνοίας καὶ νόσων καὶ τῶν ἄλλων τῶν δυνάμενων τοὺς ἀκούοντας ὠφελῆσαι (1)· παρ' Ἰνδοῖς μάλιστα ὑπῆρχον ἄρχοντες τεταγμένοι καὶ μεριμνῶντες, ὅπως οὐ μόνον οὐδεὶς ξένος ἀδικῆται, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀσθενοῦντας αὐτῶν δι' ἰατρῶν ἐπιμελῶνται, τελευτῶντας δὲ θάπτωσι, τὴν δὲ περιουσίαν αὐτῶν ἀποδιδῶσιν εἰς τοὺς οἰκείους αὐτῶν. Ὑγιεινὰ δὲ παραγγέλματα καὶ ὑποθήκαι πολλαὶ εὑρήνται ἐν τοῖς ἀρχαίοις Ἰνδοῖς προγράμμασιν, ὡς οἱ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσιν (ἔρα Στράβ. 12, σελ. 994 καὶ Th. Puschman, Geschichte des med. Unterr. σελ. 6).

Περὶ Βαβυλῶνος καὶ Βαβυλωνίων τὸν λόγον ποιούμενοι ἀναγκαίως μνημονεύομεν τῆς ἀσσυριακῆς καὶ χαλδαϊκῆς κυριαρχίας, διότι ἐπ' αὐτῶν ἐξετελέσθησαν ἔργα ὑγιεινῆς μεγάλα καὶ θαυμαστά. Καὶ τὴν μὲν Νίνον ἢ Νινευὴ ὑπὸ τοῦ Νίνου βασιλέως ἐπὶ τῆς ἀσσυριακῆς κυριαρχίας, τὴν δὲ Βαβυλῶνα ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Σεμιράμιδος κτισθείσας οὐ μόνον ἐκαλλώπισαν, ἀλλὰ καὶ διὰ μεγαλοπρεπῶν ὁδῶν, ὑπονόμων, γεφυρῶν, διωρύγων, χωμάτων ἢ προχωμάτων, δεξαμενῶν καὶ παντοειδῶν ἔργων ὑδραυλικῶν ὑγιεινῆς σπουδαιότητος οὐ σμικρὰς ἐπλούτισαν. Ὁ Ἡρόδοτος (2) ἀναφέρει οὐ μόνον τὴν Σεμίραμιν ἀλλὰ καὶ τὴν Νίκωπριν μεγάλως περὶ Νίνου καὶ Βαβυλῶνος μεριμνήσασαν· ὁ Διόδωρος (3) λόγον ποιεῖται περὶ συρίγγων δι' ὀργάνων πεπρωκισμένων, δι' ὧν ἀπεσπᾶτο ἐκ τοῦ ποταμοῦ τὸ πλῆθος τοῦ ὕδατος· ὁ Στράβων (4) περιγράφει καὶ χῶματα Σεμιράμιδος, τείχη, ἐρύματα, σύριγγας καὶ διώρυγας ἐν ποταμοῖς καὶ λίμναις, ἑδοὺς καὶ γεφύρας, ἔργα τῆς μεγάλουργοῦ Σεμιράμιδος· ὁ Διόδωρος (5) λέγει καὶ περὶ Ἐκβατάνων, ὅτι πόλιν ἀνυδρον, μηδεμίαν πηγῆς σύνεργου ὑπαρχούσης, πᾶσαν κατάρουτον ἐποίησεν ἐπαγαγοῦσα πλεῖστον καὶ κάλλιστον ὕδωρ μετὰ πολλῶν κόπων καὶ δαπάνης μεγάλης. Οὐ μόνον δὲ ἐπὶ τῆς ἀσσυριακῆς ἀλλὰ καὶ τῆς χαλδαϊκῆς κυριαρχίας πολλὰ

(1) Αὐτόθ. Β', σελ. 183, 40.

(2) Βεβ. Α', 184 καὶ ἐξῆς. Διόδωρ. Β', 8, σ. 143.

(3) Β', 41, σελ. 144.

(4) Βεβ. 15', 737—738, σελ. 1227 καὶ Ἡροδ. Βεβ. Α', 178.

(5) Βεβ. 13, σελ. 149.

καὶ σπουδαῖα ἐξετελέσθησαν, ὡς περιγράφει ὁ Στράβων (2) καὶ ὡς ὁ γνωστὸς Layard κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας διὰ σπουδαίων ἀνασκαφῶν ἐπεβεβαίωσεν, ἀνασκαφῶν, αἰτινες, κατὰ τὸν ἱστορικὸν Weber, (3) οὐ μόνον τὴν φιλαλήθειαν καὶ ἀκρίθειαν τῶν Ἑλλήνων ἱστορικῶν ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπερίγραπτον μεγαλεῖον τῆς Νίνου καὶ Βαβυλωνίως ἐπιστοποιήσαν.

Ἐκτός τῶν δημοσίων ὑγιεινῶν ἔργων οὐδὲν ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἱστορικῶν καὶ γεωγράφων περὶ τῆς ἰδιωτικῆς ὑγιεινῆς τῶν Βαβυλωνίων· λαμβανομένου ὅμως ὑπ' ὄψει, ὅτι οἱ Βαβυλώνιοι ἦσαν πολλάκις εἰς σχέσεις καὶ δὴ καὶ πολεμικὰς πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους, ἀδύνατον θεωροῦμεν, ὅτι δὲν παρέλαβον πολλὰ ἐξ κῦτῶν. Βέβαιον δὲ εἶναι, ὅτι ἰατροὺς δὲν εἶχον, ἢ τοὺς ἀπέφευγον, τοὺς δὲ ἀσθενεῖς, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (3) καὶ Στράβωνα (4), ἐξέλειπον εἰς τὰς τριόδους καὶ τὰς ἀγοράς, ὅτε οἱ παθόντες προσήρχοντο καὶ ἠρώτων περὶ τῶν συμπτωμάτων τῆς ἀσθενείας, καὶ ἐὰν ἐγνώριζόν τι ὠφέλιμον συνεβούλευον αὐτό. Ἐὰν παρὰ Βαβυλωνίοις δὲν ἀπαντᾷ τις, ὡς εἶπομεν, ἰδιωτικῆς ὑγιεινῆς τεκμήρια, δὲν δυνάμεθα πάντως ν' ἀρνηθῶμεν τοιαῦτα κρίνοντες ἐκ τῶν γνωστῶν μεγαλοεργημάτων ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν μάλιστα τοῦ αἰγυπτιακοῦ πολιτισμοῦ ἐγνώριζον τὰς ἀναγκαιοτέρας ὑγιεινὰς ὑποθήκας, ἅς καὶ ἐτήρουν, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, πειθόμεθα δὲ καὶ ἐκ τῶν παρ' Ἰουδαίους, ἐκ τε τοῦ μετὰ τῶν Χαλδαίων συγχρωτισμοῦ καὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς αἰγυπτιακῆς, ὑγιεινῶν παραγγελιῶν καὶ ἐθίμων, τὰ ὅποια καίτοι διὰ θρησκευτικῶν καὶ τυπικῶν διατάξεων καθιεροῦντο, ὅμως ἐν χρόνοις, ἐν οἷς πρωτεύουσαν εἶχε θεοὶν ἢ θρησκεία, ἦσαν σωτηριωδέστατα· οὕτω ἐκ τῶν παρ' Ἰουδαίους ὑγιεινῶν διατάξεων τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ ἀναφερομένων ἀρυσόμεθα τὰ τῆς περιτομῆς (5), τὰ περὶ καθαριότητος τῶν τροφῶν (6), περὶ τῶν δεόντων γενέσθαι τοῖς ἐκ λέπρας παθοῦσι (7), περὶ ἐμμύητων (8), γαμικῶν σχέσεων (9)

καὶ πολλῶν ἄλλων ὑγιεινῶν παραγγελιῶν, περὶ ὧν πολλὰ ἀναγράφονται ἐν τῷ Λευιτικῷ καὶ τῷ Δευτερονόμιῳ.

Τοσαῦτα περὶ ὑγιεινῆς καὶ ἔργων ὑγιεινῶν παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις ἰδίως ἀνατολικῶς ἔθνεσιν εἰπόντες, ἔλθωμεν εἰς τὰ κατ' ἐξοχὴν εὐρωπαϊκὰ, παρ' οἷς ὁ πολιτισμὸς τὰς πρώτας καὶ βασίμους ἀρχὰς ἔθετο. Ἐν πρώτοις ἴστανται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἡ φαινὴ μορφή τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἐν ἣ ἡ ὑγιεινὴ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν πόλεων ἦτο ἀντικείμενον σπουδαιοτάτης μελέτης καὶ μερίμνης, ὡς τοῦτο ἐκ τῶν ἰατρικῶν καὶ φιλοσοφικῶν συγγραμμάτων καταδεικνύεται. Ὡς λάμπων ἀστὴρ φαίνεται πρὸ ἡμῶν ὁ Ἴπποκράτης καὶ ἡ περὶ αὐτὸν πολυπληθὴς χορεία τῶν λοιπῶν ἰατρῶν, αἱ γνώσεις τῶν ὁποίων ὡς ἄλλαι ἀκτίνες φωτὸς ἐφώτισαν τοὺς τε συγχρόνους καὶ τὰς ἐπερχομένας γενεάς. Ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ Ἴπποκράτους ἰδίᾳ διαρῶμεν οὐ μόνον τὴν βαθύνοιαν τοῦ ἀνδρός ἐν πολλοῖς τῆς ἰατρικῆς ζητήμασιν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὴν ὑγιεινὴν τιμωμένην ὡς ἐπιστημονικὴν ἄμα καὶ πρακτικὴν ἰατρικὴν. Οἱ ἀφορισμοὶ καὶ μάλιστα τὸ περὶ ἀέρωι, τάπων καὶ ὑδάτων, διὰ τὰς ἐν αὐτοῖς ἀπαντώσας ὑγιεινὰς ἀληθείας, εἶναι δίκαιον καὶ ἄξιον ν' ἀποτελέσωσιν ὑποκείμενον ἐδικῆς πραγματείας, τοῦθ' ὅπερ οὐ τοῦ παρόντος σήμερον.

Ὡς ὁ Ἴπποκράτης, καὶ ὁ σύγχρονος αὐτῷ Πλάτων σπουδαίαν ἐθεώρει τὴν γνώσιν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν ὑγιεινῶν παρισμάτων. Ἐν τοῖς Νόμοις μετὰξὺ ἄλλων ἀπαραιτήτων καλῶς συντεταγμένης πόλεως προσόντων ἀπαιτεῖ ἐπιμελητὰς τῶν ὁδῶν, οἰκίσεων, οἰκοδομῶν, λιμένων, ἀγορᾶς, κρητῶν, τεμενῶν, ἱερῶν καὶ ἄλλων παρομοίων καθιδρυμάτων (1)· εἰδικώτερον δ' ἐπέζηγε τὴν ιδεάν αὐτοῦ λέγων, ὅτι διὰ τῆς ἐπιμελείας ταύτης αἱ ὁδοὶ γίνονται ἡμερώταται. Οἱ ἐπιμεληταί, ἵνα μὴ τὰ ἄμβρια ὑδάτα βλάβωσι τὴν χώραν, ὀφείλουσι νὰ ἐμποδίζωσιν αὐτὰ δι' οἰκοδομημάτων καὶ ταφρευμάτων, νὰ συντελώσι δὲ εἰς τὴν σφρόνην αὐτῶν ἐντὸς τῶν διὰ τῶν ὄρεων σχηματιζομένων κοιλοτήτων, διὰ νὰ χρησιμεύωσιν ὡς νάματα τῶν ἀγρῶν καὶ τόπων· νὰ ἰδρῶσιν κρήνας καὶ τοὺς ἀύχμηρους τόπους πολυῦδρους καὶ εὐύδρους ἀπεργάζωνται· τὰ πηγαῖα ὑδάτα διὰ φρενῶν καὶ οἰκοδομημάτων νὰ κοσμῶσι καὶ νὰ διοχετεύωσι παρὰ τὰ ἄλσι, τεμένη καὶ

(1) Βιβ. ΙΣΤ', 740—741, σελ. 1031.

(2) Lehrbuch der Weltgeschichte σελ. 42 Τ. 1.

(3) Βιβ. Α', 197—198.

(4) Βιβ. ΙΣΤ', 746—747, σελ. 1039.

(5) Γένεσις, κεφ. 17.

(6) Ἐξοδος, κεφ. 22. Δευτερονόμιον, κεφ. 14, Λευιτικόν, κεφ. 5.

(7) Λευιτικόν, κεφ. 13.

(8) Αὐτόθι, κεφ. 12.

(9) Αὐτόθι, κεφ. 18.

(1) ΣΤ', VII σελ. 167.

ισρά· πανταχοῦ δὲ νὰ κατασκευάζωσι διὰ μὲν τοὺς νέους γυμνάσια, διὰ δὲ τοὺς γέροντας, νοσοῦντας ἢ πεπονημένους λουτρὰ θερμὰ. (1). Ἐν αὐτοῖς ὁ Πλάτων σπουδαῖον τῆς δημοσίας ὑγιεινῆς κερφάλιον διαπραγματεύεται καὶ περὶ ἴμμοτομίας ὕδων λόγον ποιεῖται, περὶ ἀσκήσεων ἀρρένων καὶ θηλειῶν κορῶν, περὶ κτίσεως πόλεων καὶ τεγισμοῦ αὐτῶν ὡς μὴ ὑγεινοῦ (2) καὶ περὶ ἄλλων πολλῶν, ἐν οἷς διορᾷ τις τὸ ὑψιπέτες τοῦ φιλοσόφου πνεῦμα μεταρσιούμενον εἰς σφαῖραν ἰδανικῆς τελειότητος, ἣν σήμερον ἡ ἐπιστήμη ἐπιζητεῖ καὶ διηνεκῶς συνιστᾷ εἰς τοὺς κυβερνῶντας.

Ἄριστοτέλης, ὁ βαθὺς οὗτος τῆς ἀρχαιοφύτου φιλόσοφος, πολλαχοῦ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ λόγον ποιεῖται περὶ τῆς τῶν ἀτόμων καὶ πόλεων ὑγιεινῆς. Ἐν τοῖς πολιτικοῖς (3) αὐτοῦ λέγει περὶ ἐπιμελείας πόλεων, ὕδων καὶ οἰκοδομημάτων, περὶ θέσεως πόλεων (4), διότι «πόλις πληθὺς ἐστὶν οὐ τὸ τυχόν, ἀλλὰ πρὸς ζωὴν αὐταρκεῖς» (5), καὶ περὶ ἀγορῶν, ὡς κεχωρισμένων τῆς πόλεως τόπων ἕνεκα λόγων ὑγεινῶν (6). Ἐν τοῖς οἰκονομικοῖς (7) σπουδαῖον ποιεῖται λόγον περὶ κατασκευῆς οἰκιῶν, αἵτινες «πρὸς εὐημερίαν καὶ πρὸς ὑγίειαν δεῖ εἶναι, εὐπνοῦν μὲν τοῦ θέρους, εὐήλιον δὲ τοῦ χειμῶνος»· διακρίνει τὸ πρὸς πόσιν ὕδωρ ἀπὸ τοῦ δι' ἄλλας χρεῖας ὀριζομένου καὶ ἀπαιτεῖ οὐχὶ ἀβερρον φροντίδα περὶ τῆς ἀφθονίας καὶ ὑγεινότητος αὐτοῦ (8). Εἰδικώτερον ἐφιστᾷ σπουδαῖως τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἀρμονικὴν, φυσικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνατροπὴν τῶν παιδῶν (9), ἐφήβων (10), τῶν ἀκυμίων ἀνδρῶν (11) καὶ αὐτῶν τῶν ἐγκύων (12). Ἄριστοτέλης ἀναγκαιοτάτον ἐθεώρει νὰ προσηγήται τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ σώματος ἐπιμελεία, διότι «τὸ σῶμα πρότερον τῆ γενέσει τῆς ψυχῆς» (13)· δι' αὐτό, ὡς ὁ Πλάτων,

οὕτω καὶ ὁ Ἄριστοτέλης (1) λόγον ποιεῖται περὶ τῆς γυμναστικῆς, ἥτις τὴν μὲν ὑγίειαν τῶν πολιτῶν βελτιστέραν, τὴν δὲ ὑπαρξίν τῶν πολιτειῶν ἀσφαλεστέραν ἀπεργάζεται. Ἀληθῶς δέ, ἐν οἷς Ῥωμαῖοι διὰ τῶν μεγάλων ὑγεινῶν ἔργων ὑπερέβησαν τὰ ἀρχαῖα ἔθνη, οἱ Ἕλληνες διὰ τῆς γυμναστικῆς καὶ τῆς εὐεργετικῆς αὐτῆς ἐπιροῆς ἐπὶ τε τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος ὑπερέβησαν ἀρχαίους τε καὶ νεωτέρους· μηδέ τις νομίση, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οἱ τοσαῦτα περὶ ὑγιεινῆς ἀτόμων καὶ πόλεων γράψαντες καὶ φιλοσοφῆσαντες, παρημέλησαν καὶ τῶν ὑγεινῶν ἔργων. Ἀρκοῦμαι ἐνταῦθα ἀναγράφων τὰ ὑπὸ τοῦ Ἄριστοτέλους (2) εὐφήμως ἀναφερόμενα ἔργα *Πολυκράτεια* καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (3) περιγραφόμενον *ἀμφοῖστομον* ἐν Σάμῳ ὄρυγμα, τὸ ὑπὸ τοῦ Εὐπαλίνου ἀρχιτέκτονος κατασκευασθὲν καὶ δι' οὗ τὸ ὕδωρ διωχετεύετο εἰς τὴν λευψυδροῦσαν τῶν Σαμίων πρωτεύουσαν· τὸ ὄρυγμα τοῦτο μῆκος σταδίων ἑπτὰ καὶ διατρήσει ὄρους κατορθωθὲν κεῖται σήμερον, χάρις εἰς τὸν φιλόλογον ζῆλον τοῦ κατὰ τὸ 1882 ἡγεμονεύσαντος, δεῖγμα μεγαλοεργίας τῶν ἀρχαίων καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς ὑγεινοῖς· Ἄλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, περὶ ὧν παραπέμπομεν τὸν βουλόμενον εἰς συγγραμματα εἰδικά, ἐν οἷς καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς καλλιτεχνίας τοῦ κ. Α. Ραγκαβῆ (σελ. 62, 129, 276, 495 καὶ 499).

Ἄλλὰ καὶ ἡ μακεδονικὴ κυριαρχία κατὰ τὴν κατάκτησίν τῆς Ἀσίας ἐνστερνιασμένη τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα, τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἐφήρμοσε τὰς τῶν Ἑλλήνων περὶ κτίσεως καὶ θέσεως πόλεων ὑγεινάς δοξασίας καὶ ἐξετέλεσεν, ὡς παρὰ Στράβωνι ἀναγινώσκομεν, πλείστα καὶ σπουδαῖα ὑγεινὰ ἔργα, ἐν δὲ τῇ κτίσει τῆς ἐπωνύμου αὐτῷ πόλεως ὁ Ἀλέξανδρος τοιαύτην διὰ τῆς θέσεως καὶ ἴμμοτομίας πρόνοιαν ἔσχεν, ὥστε «πολλὴν τοῖς κατοικοῦσιν εὐκρασίαν καὶ ὑγίειαν κατασκευάσει» (4)· βραδύτερον ἐκ τῆς αὐτῆς προνοίας καὶ οἱ Πτολεμαῖοι ἐμφοροῦμενοι πολλὰ καὶ μεγάλα, κατὰ τὸν Διόδωρον (5), ἀνά τὴν Αἴγυπτον ἐπέτελεσαν.

Παρὰ Ῥωμαίοις δὲν ἔχομεν ἀληθῶς ἰσοτί-

(1) ΣΤ', VIII, 167.

(2) Νόμων X, 170· XI 171· XX, 188.

(3) Βιβλ. 6, κεφ. V.

(4) Ἀπόθι, βιβλ. 7, κεφ. V, X.

(5) Βιβλ. 7, κεφ. VII.

(6) Βιβλ. 7, κεφ. XI.

(7) Βιβλ. 1, κεφ. VI.

(8) Βιβλ. 7, κεφ. X.

(9) Πολιτ. βιβλ. 7, κεφ. XV.

(10) Βιβλ. 8, κεφ. IV.

(11) Οἰκονομ. βιβλ. 1, κεφ. VI.

(12) Πολετ. κεφ. XIV.

(13) Ἀπόθι, βιβλ. 7, κεφ. XIII.

(1) Πολιτικῶν, βιβλ. 8, κεφ. II, IV.

(2) Ἀπόθι, βιβλ. 5, κεφ. IX.

(3) Βιβλ. 3, 60—61.

(4) Βιβλ. ΙΣΤ', 770—741, σελ. 1031.

(5) ΙΖ', σελ.

μους τοῖς Ἑλλησιν ἰατροῖς καὶ φιλοσόφοις περὶ ὑγιεινῆς ἀσχολουμένους, ἀκριβέστερον δ' εἰπεῖν, οἱ ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας περὶ ὑγιεινῆς γράψαντες ἦσαν Ἕλληνες, ὡς μετὰ τὸ ἄλλων κατ' ἐξοχὴν ὁ Γαλιηνός, ὅς ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς αὐτοῦ συγγράμμασι (1) τὴν ὑγιεινὴν ἐν ἴσῃ τῇ θεραπευτικῇ καὶ τῇ ἄλλῃ ἰατρικῇ μοῖρᾳ ἐτίθη. Ἄλλ' ἐὰν οἱ Ῥωμαῖοι ἤκιστα περὶ τὴν μελέτην τῆν θεωρητικὴν καὶ συγγραφὴν ἐν τῇ ὑγιεινῇ ἡσχολήθησαν, ἐὰν τῆς ἐπιμελείας τῆς ἀτομικῆς αὐτῶν ὑγείας οὐκ βεβαίως ὡς οἱ Ἕλληνες ἐκίδοντο, ἐν τῇ δημοσίᾳ ὅμως ὑγιεινῇ, ἥτοι τῇ ὑγείᾳ τῶν πόλεων καὶ τῶν κατοικίων καθόλου, γιγάντεια καὶ μεγαλεπήβολα ἐξετέλεσαν ἔργα, μέχρι σήμερον ἐν τοῖς ἐρειπίοις ἀποθαρμάζομενα. Ἦδη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων Ταρκύνιος ὁ βασιλεὺς ἐπιθυμῶν νὰ προφυλάξῃ τὴν πόλιν ἀπὸ ἐσωτερικοῦ ἐχθροῦ, τῆς ἀκαθαρσίας, διὰ τῶν ὑπονόμων διωγέτευεν αὐτὴν εἰς τὸν ποταμὸν Τίβεριν (2), ἔγνη δ' αὐτῶν εὐρηγται ἔτι καὶ σήμερον. Ὁ αὐτὰ γράφων Διονύσιος ὁ Ἄλικαρνασσεὺς θαυμάζει τὰς «τῶν ὑδάτων ἀγωγὰς . . . καὶ τὰς τῶν ὑδάτων στρώσεις καὶ τὰς τῶν ὑπονόμων ἐργασίας» (3) τὰ αὐτὰ καὶ ἔτι πλέον βεβαίως ὁ Στράβων, προστιθεὶς συγχρόνως, ὅτι πᾶσα οἰκία εἶχε δεξαμενάς, σίφωνας καὶ κρουνοὺς ὑδάτος ἀφ' οὐνοῦ (4). Ὅδοι στρατιωτικαί, λουτρά, ὑδραγωγεῖα, νεκροταφεῖα, ὑπόνομοι, διώρυγες, ἀγροαί, δημόσια οἰκοδομήματα καὶ στοαί (5), ὧν αἱ σπουδαιότεραι ἢ ὑπὸ τοῦ Κάτωνος κτισθεῖσα μετὰ τῶν μεγαλοπρεπεστάτων ἐργαστηρίων, ἀποδεικνύουσι τὴν ἀκαταπρόσητον δραστηριότητα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ· ὅσοι δὲ ἠτύχησαν νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν ἐν Ἰταλίᾳ παρὰ τὴν Νεάπολιν ἀνασκαφεῖσαν Πομπηίαν, θαυμάζουσι τὴν ἑλληνορωμαϊκὴν ταύτην πόλιν διὰ τὰς ὠραίας αὐτῆς πλατείας καὶ τὰς εὐθείας καὶ τεχνικῶς ῥυμοτομημέναις ὁδοῦς μετὰ τῶν μολυβδίνων σωλῆνων τῶν πεζοδρομίων, δι' ὧν πᾶσα ἡ πόλις καθαρὰ καὶ ὑγιεινῇ διετρεφετο.

Διὰ τῆς πτώσεως τῆς ἀρχαίας Ρώμης δὲν ἐξηφανίσθη παντελῶς τὸ τῆς ὑγιεινῆς μερίμνης πνεῦμα ἐν τῇ νέᾳ Ρώμῃ. Τὸ βυζαντινὸν κράτος ἐκτὸς πολλῶν καὶ σπουδαίων εἰς τὸν πολι-

τισμὸν ὑπηρεσιῶν ἐληθρονόμησε καὶ τῆς παιδαγωγικῆς μητροπόλεως τὴν πρὸς τὰ ὑγιεινὰ ἔργα ῥοπήν· ἐνεῦθεν καὶ ἡ κατασκευὴ λουτρῶν, ὑδραγωγείων, νοσοκομείων, πτωχοκομείων, πλατειῶν ἐν τε ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῇ πρωτεύουσῃ, περὶ τῶν οἰκοδομῶν τῆς ὁποίας ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ὀλόκληρον συνέγραψε σύγγραμμα ὁ ἱστορικὸς Προκόπιος.

Καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα, ἐκτὸς τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καὶ τινῶν ἀρχαίων ὑγιεινῶν δοξασιῶν πρακτικῶς καὶ ὑπὸ τύπον θρησκευτικῶν παρὰ ταῖς ἀρχαίας φυλαῖς (1) προκηρυχθεισῶν, οὐδαμῶς τῆς Δύσεως περὶ ὑγιεινῆς καὶ ἔργων ὑγιεινῶν μέχρι τῆς Ἀναγεννήσεως σκέψις ἐγένετο, διότι οἱ ἄρχοντες τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ αὐτοὶ οἱ ἰατροὶ περὶ ὅλων διάφορα ἡσχολοῦντο, αἱ δ' ἀσθενεῖς ἀπόπειραὶ τινῶν εἰς οὐδὲν συνετέλεσαν· καὶ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν δὲ αὐτὴν ἡ ὑγιεινὴ ἐν τῇ Δύσει δὲν εἰλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν σοφῶν, ἀσχολουμένων μᾶλλον εἰς τὴν ἀναζωογόνησιν καὶ ἀνάπλασιν τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν.

Ἐκ τῆς περιληπτικῆς ἐξιστορήσεως τῶν ὑγιεινῶν δοξασιῶν καὶ ἔργων ἀπὸ τῆς παναρχαιοτάτης ἐποχῆς μέχρι τῆς Ἀναγεννήσεως, ἀλλ' ἰδίως τῶν ἀρχαίων ἔθνων, ἡ ὑγιεινὴ φαίνεται ἡμῖν ὑπὸ διάφορον ὅλως ὕψιν ἀσκουμένη· παρὰ τοῖς Ἀσianoῖς καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις ὡς θέλησις πολλῶν ἢ ἐνὸς ὑπερτάτου ὄντος καὶ θρησκευτικῆς καθιέρωσις τῶν βουλήσεων αὐτοῦ· παρ' Ἑλλησιν, ὡς θέλησις καὶ ἀνάγκη ἐνσκακουμένη ἐν τοῖς νόμοις· παρὰ Ῥωμαίοις, τὸ *sine qua non* τῆς πολιτικῆς αὐτῶν ὑπεροχῆς ἐν τῷ γνωστῷ τότε κόσμῳ· παρ' ἅπασιν δ' ὁμοῦ τὸ γενικὸν καὶ ἔμμεσον ἢ ἄμεσον ἀποτέλεσμα, ἡ ἀτομικὴ, θρησκευτικὴ καὶ ἔθνικὴ αὐτοσυντηρησις. Ἡ τῆς αὐτοσυντηρησεως καὶ αὐθυπαρξίας ῥοπή αὕτη τῶν ἔθνων ἐμαρᾶνθη μόνον μετὰ τὴν ἐξέπλωσιν τοῦ χριστιανισμοῦ διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἀσκητικοῦ βίου, μέχρις οὗ διὰ τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐν τῇ Δύσει διαμαρτυρήσεως νέα ὅλως ἐποχὴ ἐνεκαινίσθη.

Ἐν τούτοις σημαντικώτερα περὶ ὑγείας πρόνοια ἐγένετο κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ἥτοι πρὸ διακοσιῶν περιπίπτου ἐτῶν, ἐν Γαλλίᾳ (2), ἔθνα

(1) Περὶ ἰατρικῆς καὶ γυμναστικῆς, τ. 5.

(2) Διον. Ἄλικαρ. Ῥωμαϊκῶν ἀρχαιολογιῶν LXXVII.

(3) Αὐτόθι, παρακλιτῶν.

(4) Βιβ. Ε', σελ. 323.

(5) Weber, Lehrbuch der Weltgeschichte. σ. 343 T. 1.

(1) Ὅρα τὸ μουσουλμανικὸν δίκαιον ὑπὸ Τουρνιάου, μεταφρ. Σακκοπούλου καὶ τὴν ἐμὴν ὑγιεινὴν ἢ μελέτην τοῦ θρησκευτικοῦ μουσουλμανικοῦ νόμου, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ «Νεολόγῳ».

(2) L. Hirt. System der Gesundheitspflege, σελ. 7.

πρώτον συνέστη σύλλογος ἰατρῶν συνδιασκεπτομένων ἐπὶ θεμάτων πρακτικῆς δημοσίας ὑγιεινῆς, κατὰ μίμησιν δὲ τῆς γαλλικῆς μητροπόλεως καὶ ἐν ἄλλαις δευτερευούσαις πόλεσιν ὅμοιοι σύλλογοι συνδιασκέπτοντο περὶ τῶν προσφορωτέρων μέσων τῆς υγιείας τῶν πόλεων καὶ τῶν κατοίκων· κατὰ τὸ ὑπόδειγμα δὲ τῆς Γαλλίας καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ συνέστη τῷ 1848 συμβούλιον ἰατρῶν, μέλημα ἀποκλειστικὸν ἐγγόντων τὴν ὑγιεινὴν φροντίδα ἐπὶ τῶν κατοίκων τῆς μεγαλοπόλεως, μικρὸν δὲ κατὰ μικρὸν καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη παρακολούθησαν τὸν θεσμόν τοῦτον, εὐεργετικώτατον ἐν τῇ πράξει καταδειχθέντα.

Αἱ περὶ ὑγιεινῆς δοξαῖαι τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν καὶ αὐτῶν τῶν νεωτέρων πρὸ ἡμῶν εἴτι αἰῶνος ἦσαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πορίσματα τῆς πείρας καὶ τῶν κλινικῶν παρατηρήσεων τῶν ἐν τῇ θεραπευτικῇ ἐξεχόντων ἀνδρῶν. Ἡ ὑγιεινὴ ἀποτελοῦσα κλάδον σπουδαιότατον τῶν ἰατρικῶν ἐπιστημῶν, ἐπομένως ἀπαρτιζούσα τμήμα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ἐν γένει φυσιογνωσίας, διὰ τῶν τεραστιῶν ἀνακαλύψεων καὶ ἐρευρέσεων τῆς φυσικῆς καὶ χημείας ἔθετο βάσεις σταθερὰς ἐν τῇ μελέτῃ τῶν ὑγιεινῶν ζητημάτων· οὕτω ἡ συστηματικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ διὰ πειραμάτων καὶ παρατηρήσεων μελέτη καὶ ἡ κατὰ ταῦτα πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῶν δεδομένων διὰ τὴν ἐξυγίανσιν τῶν πόλεων, εὐεξίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ προφύλαξιν αὐτῶν ἀπὸ πάσης εἰσβολῆς ἐπιδημικῆς ἐν τε Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ, εἶναι ποσὸν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας τοῦ τελευταίου ἡμῶν αἰῶνος ἡμῶν. Ἐπιστήμονες καὶ ὑγιεινολόγοι, ὡς ὁ *Lévy*, *Pettenkoffer* καὶ *Parkes*, διὰ τῆς ἀσφαλοῦς ἐπιστημονικῆς αὐτῶν μεθόδου, καὶ σοφοὶ ἐξόχου περιωπῆς, ὡς ὁ *Pasteur* ἐν Γαλλίᾳ καὶ ὁ *Koch* ἐν Βερολίῳ, διὰ τῶν θυμασιῶν καὶ μεγαλοφυῶν αὐτῶν ἐν τῇ μικροβιολογίᾳ ἀνακαλύψεων, κατώρθωσαν τῇ μὲν ὑγιεινῇ ὡς ἐπιστήμῃ ὑπέροχον ἢ ἀσφαλίσωσι θέσιν, τὰς δὲ κυβερνήσεις νὰ ἐξαναγκάσωσι πρακτικῶς καὶ τὰ σοβαρὰ ζητήματα τῆς ὑγιεινῆς δι' ἔργων ὑγιεινῶν πραγματικῆς δημοσίας ὠφελείας νὰ πραγματοποιήσωσι, καὶ τὴν θνησιμότητα τῶν πόλεων κατὰ τὸ ἡμῶν νὰ ἐλαττώσωσιν.

Ἡ ὑγιεινὴ εἶναι ἐπιστήμη κοινωνικὴ, εὐφυῶς δὲ πάνυ συγκρίνουσιν (1) αὐτὴν μετὰ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Καθὼς ἡ πολιτικὴ οἰ-

κονομία διδάσκει ἡμᾶς, οὐ μόνον πῶς νὰ προλαμβάνωμεν ζημίας, ἀλλὰ καὶ τίνι τρόπῳ κατ' ἐξοχὴν νὰ τεινώμεν πρὸς ἀπόκτησιν μεγαλητέρων κερδῶν, οὕτω καὶ ἡ ὑγιεινὴ σκοπεῖ ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν γνῶσιν τῆς σημασίας τοῦ περιβάλλοντος ἡμᾶς κόσμου καὶ τῆς ἐπιρροῆς αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ὄργανισμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν κραταίωσιν καὶ προβίβασιν τῆς ὑπαρχούσης υγιείας. Ἡ πολιτικὴ οἰκονομία εἶναι ἐπιστήμη ἀσχολουμένη εἰς τὴν ἀύξησιν τῆς παραγωγικῆς δυνάμεως τῶν κτημάτων, ἡ ὑγεία εἶναι ἀληθῶς τὸ τιμιώτερον τῶν κτημάτων καὶ συγκρίθωνως πλοῦτος· ὅταν ἡ ὑγεία δὲν διαταράσσεται, διαρκῶς δύναται νὰ παράγῃ καὶ νὰ πολλαπλασιάσῃ, ἐνῶ τούναντίον οὐ μόνον οὐδὲν παράγει ἀλλὰ καὶ καταστροφὴν φέρει· καὶ καθὼς πρὸς ἀπόκτησιν περιουσίας ποιούμεθα χρῆσιν παντὸς μέσου καὶ πολλάκις τῆς θυσίας τοῦ ἀτόμου, οὕτως ὀφείλομεν νὰ ἐργαζώμεθα διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ προβίβασιν τῆς υγιείας αὐτοῦ. Καθὼς δὲ ἡ ὑλικὴ εὐδαιμονία ἔθνους τινὸς δὲν δύναται νὰ προαχθῇ, ὅταν ὁ ἀνθρώπος μόνος καὶ ἀσχετῶς πρὸς τοὺς ἄλλους ὁμοίους αὐτῷ ἐργάζεται, ἀλλ' ὅταν πάντες ὁμοῦ ὡς ἐν ὅλῳ συνεργάζωνται καὶ συναλλάσσωνται, οὕτω καὶ ἡ ὑγεία ἔθνους τινὸς δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς εὐεξίας ἑνὸς ἀτόμου ἢ μιᾶς μόνον πόλεως, ἀλλ' ὅταν ὅλον τὸ ἔθνος, πᾶσα ἡ πόλις ὑγιαίνει· δι' αὐτὸ καὶ ἡ ὑγιεινὴ ὡς ἐπιστήμη διαίρειται εἰς δύο κειρωρισμένα ἀλλὰ στενωῶς συνδεδεμένα μέρη, τὴν ἐπὶ μέρους ἢ ἰδιωτικὴν ὑγιεινὴν, διδάσκουσαν τὰς βλαβερὰς συνεπείας ὀρισμένων ἀπορρομῶν ἐπὶ τοῦτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἀτόμου καὶ τὰ μέσα τῆς προφυλάξεως αὐτοῦ, καὶ εἰς τὴν καθόλου ἢ δημοσίαν ὑγιεινὴν, τὴν ζητοῦσαν ἢ ἀνεύρη τὰς αἰτίας τῶν μολυσμάτων ἐπιδημικῶν καὶ ἐνδημικῶν ἀσθενειῶν, τῶν ἐπαπειλουσῶν ὁλόκληρον πόλιν ἢ κράτος, καὶ νὰ ὑποδείξῃ τὰ μέσα, δι' ὧν δυνάμεθα νὰ προφυλαττώμεθα.

Ὅπως ἀποδείξω τὴν σπουδαιότητα τῆς υγιείας καὶ ὑγιεινῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ στατιστικῶς ἐπάγομαι τὰ ἀκόλουθα. Γνωρίζετε ἐκ τε πείρας καὶ ἐξ ἀκοῆς, ὅτι ὁ χρόνος εἶναι χρυσός, συνεπῶς δὲ ἡ ἀργία εἶναι ἀπώλεια χρυσοῦ· οἱ πεπολιτισμένοι ἀναγνωρίζουσι τὴν σπουδαιότητα τῆς τοῦ χρόνου ἀπωλείας, ἐνῶ τούναντίον οἱ ἐν ἀπολιτεῖνῳ καταστάσει καὶ ἀμαθίᾳ διαβιῶντες οὐδεμίαν ἔχουσι συνείδησιν τῆς σημασίας ταύτης, διὸ καὶ ἀρέσκονται ζῶντες ἐν τῇ ἀδρανείᾳ. Ἡ ἀσθένεια εἶναι

(1) Populäre Vorträge. Τεύχος 1, σελ. 45.

καταναγκαστική ἀδράνεια, δι' αὐτό, φαίνεται, καὶ οἱ ὀκνηροὶ προσποιοῦνται πολλάκις τὸν ἀσθενῆ, ἵνα μὴ ἐργασθῶσιν· ἀλλ' ἡ ἔνεκα ἀσθeneίας καταναγκαστικὴ ἀργία καὶ ἀδράνεια, ὡς χρόνου ἀπώλεια, δὲν εἶναι μόνον χρημάτων ἀπώλεια ἀλλὰ καὶ καταστροφή κεφαλαίου, διότι ἡ διὰ τῆς ἀσθeneίας πολλάκις ἐπερχομένη διὰ βίου ἀνικανότης ἢ καὶ θάνατος εἶναι τὸ σπουδαιότερον ὑλικὸν καὶ ἠθικὸν κεφάλαιον. ὡς ἐκ τοῦ ἐπομένου στατιστικοῦ συλλογισμοῦ εὐκόλως ἀποδείκνυται. Οἱ κάτοικοι πόλεως τινος ἀσθενοῦσι κατ' ἔτος ἡμέρας τινάς· οἱ ἀκμαῖοι ὀλίγας, τὰ νήπια, οἱ παῖδες καὶ οἱ γέροντες περισσοτέρας, οἱ ἀπὸ χρόνιον νόσημα κατατρυγόμενοι ἐπὶ ἑβδομάδας, μῆνας καὶ ἐνιαυτούς ὅλους. Ὁ πολὺς Pettenkoffer (1) ἐπὶ σταθερῶν ὑπολογισμῶν στηριζόμενος παραδέχεται, ὅτι πᾶς κάτοικος κατὰ μέσον ὄρον ἀσθενεῖ ἡμέρας 20. Αἰθώμεν ἤδη μέρος τῆς πόλεως ἡμῶν ὠρισμένον, τὸ Πέραν, ἥτοι ὀλόκληρον τὸν λόφον, ὃν κατοικοῦμεν καὶ τοὺς πρόποδας αὐτοῦ, ὅστις, κατὰ τὰς ἀσφαλεστέρας πιθανότητας, φέρεται ἐπὶ τῆς ῥάγχεις αὐτοῦ 100 χιλ. ἀνθρώπων. Ἐὰν πᾶς κάτοικος ἀσθενῇ ἡμέρας 20, ἀναγκαίως ἔπεται, ὅτι αἱ 100 χιλ. κατοίκων τοῦ Πέραν ὑποβάλλονται εἰς καταναγκαστικὴν ἀδράνειαν δύο ἑκατομμυρίων ἡμερῶν· τί στοιχίζουσιν αἱ ἡμέραι αὗται τῆς ἀργίας; Ἐπειδὴ κατὰ μέσον ὄρον τὸ ἐξοδὸν τῆς ἡμέρας ἐνὸς ἀσθενοῦς εἶναι γρ. 10, ἡ χρηματικὴ ἀπώλεια, ἣν ὑφιστάμεθα, εἶναι 20 ἑκατ. γρ. Ἡ ἀπώλεια αὕτη εἶναι πραγματικὴ ἀλλ' οὐχ ἥττον πραγματικὴ εἶναι καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀναγκαστικῆς ἀργίας, ἥτις, λογιζομένου τοῦ ἐκ τῆς καθημερινῆς ἐργασίας κέρδους εἰς 10 γρ. κατ' ἐλάχιστον, στοιχίζει ἄλλα τόσα ἑκατ. ἥτοι ἐν ὅλοις 40 ἑκατ. (400 χιλ. λίρ. τουρ.). Ἄλλ' ἡ χρηματικὴ αὕτη ἀπώλεια εἶναι ἐτι μεγαλητέρα, ὅταν σκεφθῶμεν, ὅτι ἐκ τῶν ἀσθενῶν μέρος οὐ μόνον ἀνίκανον καθ' ὅλον τὸν βίον γίνεταί, ἀλλὰ καὶ ἀποθνήσκει, τοῦθ' ὅπερ εἶναι ἀνεπανόρθωτος ζημία ὑλικὴ καὶ ἠθικὴ· προσθέσατε εἰς ὅλα ταῦτα, ὅτι ἔνεκα ἀσθενειῶν καὶ θανάτων ἢ τῶν φίλων καὶ συγγενῶν συμπάθεια καὶ ψυχικὴ λύπη εἶναι τοιαύτη, ὥστε καὶ αὐτοὶ ἐν τοιαύταις ὀδυνηραῖς ἡμέραις ἀπολλύουσι τὴν προθυμίαν αὐτῶν καὶ ἐνεργητικότητά, τοῦθ' ὅπερ εἶναι ἐπίσης δαπάνη. Ἄλλ' ἐὰν ἐν ὀμαλαῖς περιστάσεσιν ἢ ἐκ τῶν ἀσθενειῶν προερχομένη ζημία εἶναι τοσαύτη,

ὅποια εἶναι αἱ οικονομικαὶ καὶ κοινωνικαὶ συνέπειαι, ὅταν ἐπιδημίαι εἰσβάλλωσιν ἐντὸς πόλεως τινος καταστρεφῶσιν ὀλοκλήρους οἰκογενείας, καταστρέφουσι τὰς μικρὰς τοῦ πτωχοῦ λαοῦ οἰκονομίας καὶ ἀνατρέπουσαι τὴν οἰκονομικὴν ἰσορροπίαν ἢ διασειοῦσαι ἐκ θεμελίων τὸ κοινωνικὸν καὶ ἠθικὸν οἰκοδόμημα τῆς πολιτείας: Βεβαίως ἀνυπολόγιστοι. Ἡ σημασία τῆς υγιεινῆς οὐ μόνον ἐν καιρῷ εἰρήνης ἀλλὰ καὶ πολέμου ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα (1), διότι ἡ μεγαλητέρα καταστροφή οὐχὶ τόσον ἔνεκα τῶν τραυμάτων, ὅσον ἔνεκα τῶν ἀσθενειῶν καὶ τῶν ἐπιδημιῶν συμβαίνει. Οὕτω κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον ἐκ τῶν 95 χιλ. ἀπολεσθέντων γάλλων στρατιωτῶν 20 χιλ. ἀπέθανον ἐκ τῶν τραυμάτων καὶ 75 χιλ. ἐκ τῶν ἐπιδημιῶν ἀσθενειῶν· κατὰ τὸν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεμον 3000 ἐκ τῶν τραυμάτων καὶ 8000 ἐκ τῶν ἀσθενειῶν· κατὰ τὸν ἐν Ἀμερικῇ ἐνωτικὸν πόλεμον ἐκ τῶν 52 χιλ. θανάτων βορείων 10 χιλ. μόνον ἀπέθανον ἐκ τῶν τραυμάτων, οἱ δὲ λοιποὶ ἐκ τῶν ἀσθενειῶν· ἐν δὲ τῷ αὐστροπρωσσοικῷ πολέμῳ τὸ πλεῖστον κατεστράφη ὑπὸ τῆς χολέρας. Νομίζομεν, ὅτι τὰ παραδείγματα ταῦτα εἶναι ἱκανὰ νὰ ὑποδείξωσι τὴν σπουδαιότητα τῆς υγιεινῆς καὶ ἐν χρόνοις πολέμου.

Ἐκ τῶν προειρημένων ἐξάγεται, ὅτι ἡ υγιεινὴ καὶ τὰ παραγγέλιμα αὐτῆς ἔχουσι κοινωνικὴν σημασίαν οὐ μόνον διὰ τὴν ὑλικὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν, ἐξημέρωσιν τῶν ἠθῶν καὶ τὸν ἐκπολιτισμὸν αὐτοῦ. Ἐὰν ὁ πολιτισμὸς εἶναι ἡ ἀρμονικὴ ἀνάπτυξις καὶ ἡ κατὰ τὸ ἐφικτὸν τελειότης τῶν φυσικῶν καὶ πνευματικῶν τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεων, συνδεδεμένη μετὰ τῆς λελογισμένης τοῦ βίου εὐμαρείας, ἀναντιλέκτως ἡ γνώσις τῶν υγιεινῶν ὄρων τῆς ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης ὑπάρξεως ἡμῶν, ἡ υγιεία καὶ εὐεξία τοῦ ὄρατοῦ καὶ συγκεκριμένου σώματος, τοῦ ἀναποσπᾶστος συνδεδεμένου μετὰ τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ κινήσεων, εἶναι ἀρχὴ κεραλαιωδὲς ἀτομικῆς καὶ ἐθνικῆς προόδου καὶ πολιτισμοῦ. Τὴν ἀρχὴν ταύτην ὑπαινίσσεται καὶ ὁ Ἰπποκράτης ἐν τῷ «περὶ ἀέρων, ὑδάτων καὶ τόπων» συγγράμματι αὐτοῦ, τὸ ὅποιον ὁ διάσημος υγιεινολόγος Lévy (2) «μνημεῖον ἀθάνατον μεγαλοφύας» ὠνόμασε· τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ὑποστηρίζει ὅλας

(1) Popul. Vort. σελ. 10. 1876.

(1) Pettenkoffer. Popul. Vortr. σελ. 5. 1876.

(2) Traité, σελ. 23, τόμ. 2.

δυνάμεισιν ἐν τῷ «περὶ ἀρίστης κατασκευῆς τοῦ σώματος» καὶ ἐν τῷ «τὰ τῆς ψυχῆς ἦθη ταῖς τοῦ σώματος κράσεις ἐπειτα» ὁ Γαληνός (1), ὅτι καὶ ὁ χαρακτήρ τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῆς ὑγείας καὶ εὐεξίας τοῦ σώματος ἐξήρτηται. Τὴν ἀρχὴν ταύτην καὶ ὁ μέγας Ἀριστοτέλης ἐν νῶ ἔχων ἠξίωσεν, ὅτι πρῶτον τοῦ σώματος ἡμῶν καὶ εἶτα τῆς ψυχῆς ἐπιμελητέον, ἀρχὴν, ἧς τὴν ἔννοιαν σήμερον δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν ὡς ἀκολουθῶς: ἀρμονικὴν καὶ παραλλήλως βαίνουσαν ἐπιμέλειαν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος καὶ τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ δυνάμεων. Τοιαύτη τις ἰσοτιμία εἶναι καὶ τῆς ἀληθοῦς ἀνατροφῆς τὸ ἀσφαλέστερον γνῶρισμα καὶ τῆς ἀτομικῆς καὶ ἐθνικῆς προοδοῦ ἢ βελιοτέρα βῆσις.

Ἡ ὑγεία ἀνεξαρτήτως τῆς ἐκπολιτιστικῆς καὶ κοινωνικῆς αὐτῆς σπουδαιότητος εἶναι καὶ καθ' ἑαυτὴν ἐκ τῶν γλυκυτέρων τοῦ ἀνθρώπου συναισθημάτων, διὰ τοῦτο τὴν ὑγείαν ἐν τῷ προσώπῳ τῆς θυματρῆς τοῦ Ἀσκληπιοῦ οἱ ἀρχαῖοι ἐλάτρευσαν ὡς θεάν, οἱ δὲ ποιηταὶ ὕμνησαν μετ' ἀληθείας καὶ χάριτος ἀπαρμιλλοῦ:

Ἀπαρόμματα μᾶτερ, ὑψίστων θρόνων
σεμῶν Ἀπόλλωνος βασιλεία ποθεινὰ,
πραγῆρωρς ὑγεία,

ἀνακράζει. Λικύμνιος ὁ λυρικὸς (2). Ἀρίφρων δ' ὁ Σικυώνιος (3) καὶ παῖνα θαναμάσιον ἀληθῶς συνέθεσε,

Ὑγεία, προσβίστα μακάρων, μετὰ σεῦ ναίοιμι τὸ
[λειπόμενον
βιοτᾶς, σὺ δέ μοι πρόφρων σύννοικος εἶης·
εἰ γάρ τις ἢ πλοῦτος χάρις, ἢ τοκῶν,
ἢ τῆς ἰσοδαίμονος ἀνθρώποις βασιληΐδος ἀρχᾶς, ἢ
[πύθων,
οὓς κρυφαῖοι Ἀφροδίτας ἄρκυσιν θηρεύομεν,
ἢ εἰ τις ἄλλη θεόθεν ἀνθρώποισι τέρψις ἢ πόνων ἀμ-
[πνοὰ πέφανται,
μετὰ σεῖο, μάκαρ' ὑγεία,
τέθαλε πάντα καὶ λάμπει Χαρίτων ἔαρι·
σθεῖν δὲ χωρὶς οὕτις εὐδαίμων (ἔφω).

Ὁ ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος, τὸ ἀνώτατον τοῦτο τῶν Μουσῶν τέμενος, ἐν ᾧ καλλιεργοῦνται τὰ γράμματα καὶ αἱ ἐπιστήμαι, σκοπῶν τὴν ἐν αὐτῷ λατρευομένην ἀλή-

θειαν προσιτὴν τῇ κοινῶν ἡμῶν νὰ καταστήσῃ, ὥρισε καὶ τὴν διὰ δημοσίων διαλέξεων πρακτικὴν αὐτῆς διδασκαλίαν, ὅπως οὕτω καθιστώσα κοινωνὸν τῶν ἀληθειῶν ἀναπτύξῃ καὶ πλουτίσῃ τὸ πνεῦμα αὐτῆς ἐμπνεύουσα τὸν πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ καλὸν ἔρωτα. Ἄλλ' εἶναι δυνατὸς ὁ τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου ὑψηλὸς οὗτος σκοπός; Κατωρθώθη ἡ ποθητὴ τῆς κοινωνίας ἡμῶν πνευματικὴ καὶ καλαισθητικὴ ἀνάπτυξις, ὡς εἶναι τὸ τέρμα πάσης κοινωνίας ὑγιοῦς καὶ ὀργώσης πρὸς τὸ τέλειον; Νομίζω ὅχι· οὐχὶ δι' ἔλλειψιν προνοίας, ἀλλ' ἔνεκα αἰτίων, ἅτινα δυνάμεθα πάντοτε νὰ διακαίολογῆσωμεν. Εἶναι δὲ δυνατόν. ὅπως γένηται ἀρχὴ καὶ ἐπανορθωθῇ ἡ ἀπολεσθεῖσα ἰσοροπία, ἐπιτευχθῆ δὲ ἡ κατὰ τὸν Γαληνόν (1) συμμετρία τῶν φυσικῶν δυνάμεων πρὸς ἀλλήλας καὶ καθ' ἑαυτάς, ἢ, ὡς προσηφέστερον καθ' ἡμᾶς, ἡ παράλληλος τῶν φυσικῶν καὶ πνευματικῶν ἡμῶν δυνάμεων ἀνάπτυξις καὶ τελειότης; Μάλιστα. Συμβαδίσωμεν τοῖς ἐν ταῖς θεωρητικαῖς μελέταις καὶ φυσιογνωστικαῖς ἐπιστήμαις ἀσχολουμένοις ἐταίροις καὶ διδάξωμεν τοὺς συνεργομένους ἡμεῖς οἱ τὴν θείαν τοῦ Ἀσκληπιοῦ τέχνην καλλιεργοῦντες τὴν ὑγιεινὴν, καὶ οὐχὶ ἀπαξ ἀλλὰ πολλάκις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, διότι ἡ κατ' ἐπανάληψιν διδασκαλία οὐ μόνον τὴν σπουδαιότητα αὐτῆς κατακυροῖ, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐλπίζομενον καρπὸν ἀσφαλέστερον φέρει. Διδάξωμεν αὐτοὺς τὴν ὑγιεινὴν σημασίαν τοῦ ἀέρος, ὕδατος, ἐδάφους, τροφῶν, ἐνδυμασιῶν καὶ ἐπαγγελμάτων, φωτίσωμεν αὐτοὺς τὰ κατὰ τὴν κτίσιν τῶν οἰκιῶν, σχολῶν, νοσοκομείων, βιομηχανικῶν καταστημάτων, καὶ τῆς θερμάνσεως καὶ ἀερισμοῦ αὐτῶν, ἐξηγήσωμεν αὐτοῖς τὸ στοιχειωδέστερον τῶν πεπολιτισμένων κοινωνιῶν γνῶρισμα, τὴν καθαριότητα ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς διὰ τῆς γνησίας ὑγιεινῆς περιποιήσεως τοῦ δέρματος, ἀποδεικνύοντες συνάμα, ὅτι οὕτω συνεργοῦμεν συμφῶνως τῷ μορφολογικῷ τῆς φύσεως νόμῳ, τῷ συνισταμένῳ εἰς τὴν τελειοποίησιν τοῦ εἶδους ἡμῶν, καὶ καθιστῶντες τὴν μορφήν ἡμῶν καλλιτεχνικωτέραν, τὸ σῶμα εὐκαμπτον, ἰσχυρόν, ὠραῖον, δρόσον καὶ θαλερότητα ἀποπνέον. Οὕτω πράττοντες δὲν συντελοῦμεν εἰς τὸν ἐκπολιτισμὸν τῆς κοινωνίας ἡμῶν κατὰ τὴν ἀκριβῆ τοῦ ὄρου ἔννοιαν;

(1) Τόμ. 4, σελ. 763, ἔκδ. Kühn.

(2) Ἑλλ. λυρ. σελ. 1252, μέρ. Γ', ἔκδ. Th. Bergk.

(3) Ἀντόθι, σελ. 1250.

(1) Περὶ ἀρίστης κατασκευῆς τοῦ σώματος, σελ. 743 τόμ. 4.

Λατρεύσωμεν τὴν ὑγίαν, καταστήσωμεν τῆς κοινωνίας ἡμῶν τὸ τε σῶμα καὶ τὸν νοῦν ὑγιᾶ, ἐξεγείρωμεν τὸ αἶσθημα αὐτῆς πρὸς ὅ,τι εὐγενές καὶ ὑψηλὸν ἀποτρέποντες τὴν προσοχὴν αὐτῆς ἀπὸ τὰ παραληρήματα τῆς κοινωνικῆς ἀθλιότητος, τὰ κακάσματα τῶν βατράχων καὶ τὰς πεζῶς καὶ ταπεινὰς ἄνευ κόκκου

νοῦς καὶ ποιητικῆς ἐξάρσεως στιχομυθίας, καὶ προσελκύσωμεν ἀθρόον τὸ πλῆθος εἰς τὰς ὑγιεῖς διδασκαλίας, τὸ κύκλιον ἄσμα καὶ τὰ ἀληθῆ καὶ γνησίως ποιητικῆς ἐμπνεύσεως προιόντα τῆς Μούσης.

Σημ. Ἐκδόσεις συγγραφέων εἶναι αἱ στερεότυποι, ἐκτὸς τινῶν βιβλίων ἀναφερομένων.

ΘΕΟΧΑΡΟΥΣ ΒΕΓΛΕΡΗ

ΠΟΙΑ Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΥΠΟ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗΝ ΕΠΟΨΙΝ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΔΟΕ' συνεδριάσει τῆς 11 μαρτίου 1891).

Ἐγκαρδίως εὐχαριστῶ τῷ τοῦ συλλόγου σεβαστῷ προεδρεῖω εὐμενῶς πάνυ καὶ αὐθις ἀποδεξαμένῳ τὴν αἴτησίν μου, ὅπως ποιήσωμαι τὸ παρὸν ἀνάγνωσμα. Τὸ θέμα: ποία ἡ ἐννοία τοῦ δικαίου ὑπὸ κοινωσιολογικῆν ἐποψίν, μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιστάσεως κατ' ἐμαυτὸν μερμηρίσας, λαμβάνω τὸ θάρρος νὰ ἐκθέσω ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ὑποβάλλων ἴσως ὑμᾶς, κύριοι, εἰς τὸ μαρτύριον γλυκείας ὑπνώσεως ἐπὶ τῶν σκληρῶν ἐδωλίων τῆς αἰθούσης ταύτης. Γνωρίζω δυστηγῶς τὰ τοὺς πολλοὺς ἐνδιαφέροντα ζητήματα: ἐὰν δὲ προτιμῶ ἐνίοτε νὰ ἐνδιατρίβω ἐπὶ νεφελῶδων καὶ ὑπερατμοσφαιρίων ζητημάτων, πρᾶττω τοῦτο, διότι ἀναγνωρίζω παρ' ὑμῖν ἐμπειρικωτέρους καὶ διότι αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην τοῦ ἐξελεῖν, ἔστω καὶ ἐπὶ μικρὸν, τῆς βαρείας πραγματικότητος.

Δύο δὲ τινὰ προτίθεμαι διὰ τῆς μελέτης μου ταύτης: πρῶτον, ὅπως, εἰ δυνατόν, ἐμβάλω τοῖς νεαροῖς νομικοῖς συναδέλφοις μου τὸ θάρρος, ἵνα ἐν τῷ μέλλοντι ἐπωφεληθῶσι τῆς φιλόφρονος ξενίας τοῦ βήματος τούτου, διδούς τὸ παράδειγμα διὰ θέματος ἴσως ἤμιστα πεπτικοῦ . . . ἀλλ' ἰδίως ἵνα καὶ ἄθικτον καὶ ἀ-

λώθητον μετὰ ταῦτα τοῖς ἀρήσω νὰ δρέψωσι τὴν δόξαν! . . . καὶ δευτέρον, ὅπως ἐξετάζων ἤδη τὸ πρᾶγμα κατ' αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον τῆς μελέτης μου καταδείξω, ὅποια τις δέον νὰ ᾖ ἡ νομοθετικὴ τῶν λαῶν, καὶ ἴσως ἡ τοῦ ἡμετέρου, ἐνέργεια, οὐχὶ βεβαίως αἰθεροβάμων καὶ ὑπεροπτικῆ ἐκδηλουμένη δι' ἀπολύτου θεοσθεσίας τὰ πάντα σιδηρῶς καὶ ἀσκαλεύτως συγκρατούσης εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, ἀλλὰ μετρία, πλήρης περινοίας καὶ σωφροσύνης, θεσπίζουσα νόμους οὐχὶ θείους καὶ ἀμετατρέπτους ἀλλ' ἀνθρωπίνους καὶ παραλλάσσοντας συμφώνως τῇ προκοπῇ καὶ ἀναπτύξει τῆς κοινωνίας, ἧς οὗτοι θὰ ὦσιν ἡ ἀποτύπωσις, οὕτως ὥστε συμπαρακαθήμενοι καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ προσηκούσῃ θέσει πρὸ τοῦ παγκοσμίου ὀριζήσαντος τοῦ ἐργαστηρίου τῆς ζωῆς, νὰ ὑφαίνωμεν τὸν ἴστων τῆς ἱστορίας τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν οὐχὶ ὡς ἡ ὀμηρικὴ Πηνελόπη, ἀλλ' ὅλον ἐν τελειοποιούμενοι καὶ τελειοποιούντες τὰς κοινωνικὰς ἡμῶν σχέσεις. καθ' ὅσον ἐν τῷ βίῳ ὑπάρχει πρόοδος καὶ καθ' ὅσον ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ καρδίᾳ ὑπάρχουσι τάσεις ἠθικῆς ἐξυψώσεως προδιδούσης τὴν ὑπολανθάνουσαν ἐν αὐτῇ τελειότητα!

Ἔστι τὸ δίκαιον ἀρρηρημένη τις ἔννοια ἔχουσα τὸν ἀρχὴν αὐτῆς ἐκ τοῦ καθαρῶ λόγου, ἢ θετικὴ τις καὶ ὠρισμένη ἔννοια, πραγματικότης ἀντλοῦσα τὴν ὑπαρξίν της ἐκ τῶν ὄρων αὐτῶν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς; Τὸ δίκαιον ἔχει ἄρᾳ γε μεταφυσικὴν βᾶσιν, ὡς δισχυρίζεται ὁ ἀρχαῖος καὶ νεώτερος πνευματισμός, ἢ εἶναι ἢ ἀπόρροια τῶν ἀπλῶν φαινομένων καὶ τῶν ψυχολογικῶν νόμων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως; Ἐν ἄλλαις λέξεσι, προϋπάρχει ἄρᾳ γε τῆς κοινωνικῆς καταρτίσεως, ἣτις περιορίζεται μόνον, ὅπως ὀρίση καὶ διαφυλάξῃ αὐτό, ἢ κατὰ τοὺς φιλοσόφους τῆς φυσικῆς σχολῆς τὸ δίκαιόν ἐστι τὸ παραγόμενον τῆς κοινωνικῆς δράσεως, ὃν δημιουργήμα καὶ ἀπόρροια τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων;

Τὸ πρόβλημα τοῦτο δὲν παρουσιάζει μόνον θεωρητικὴν ἀξίαν ἐμπρέπουσαν τοῖς περὶ τὰ φιλοσοφικὰ ἀσχολουμένοις, ἀλλ' ἐνδιαφέρει ἰδίως τὸ μέλλον τῆς κοινωνιολογικῆς ἐπιστήμης καὶ τὴν τύχην τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν.

Ἐς τῶν ἐνθεροτέρων ὑπερμάχων τῆς μεταφυσικῆς τοῦ δικαίου καταγωγῆς, περιελθὼν ἐν τούτοις εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀναγνωρίσῃ κατὰ τὰς συζητήσεις αὐτοῦ τὴν σχετικότητα τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, ἐκφράζεται οὕτω: «Ὁργανα, ἰδιοσυγκρασία, κληρονομικὴ προδιάθεσις, μόρφωσις, ὅποιαί πολλαπλαῖ ἐπιδράσεις ἐπενεργούσαι ἐπ' ἐμέ! ἀποτελῶ μαθηματικόν τι σημεῖον, κέντρον, ἐν ᾧ συνέρχονται καὶ συνδιατέμνονται ἀπειρία περιπτώσεων, ὡς εἰς τινὰ ἀδιάγραφον κύκλον διατεταμημένον καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις ὑπὸ πλῆθους ἄλλων μεγαλύτερων καὶ περιπεπλεγμένων κύκλων. Ὑπὸ τὴν κατάτμησιν καὶ τὴν περιπλοκὴν τῶν γραμμῶν τούτων μάτην ὁ ὄρθαλμὸς ἤθελεν ἀναζητήσῃ νὰ ἀνεύρῃ τὸ ἀποτελοῦν τὴν προσωπικότητά μου τοῦτο σημεῖον, ἢ μᾶλλον ἤθελεν οὗτος φυσικῶς συμπεράνει, ὅτι δὲν ὑπάρχει». (Α. Fouillé, *Idées modernes du droit*, pag. 250).

Ὡσεὶ δὲ προαισθανόμενος ἀντίρρησην ἐπάγει ἀμέσως: «Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει μυστήριον, οἰαδήποτε καὶ ἂν ἢ ἢ ἐπωνυμία αὐτοῦ, εἴτε κληθῆ κατὰ τὸν Hamilton καὶ τὸν Spencer τὸ ἀνεξιχνίαστον, εἴτε κατὰ τὸν Hartmann τὸ ξημερον (inconscient), εἴτε κατὰ τὸν Schelling καὶ τὸν Schopenhauer ἢ ἀπόλυτος βούλησις. Ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχει ἀπεριόριστος τις προσδοκία, διάνοιγμα πρὸς τὸ ἄπειρον, ἢ ἰδέα τοῦ ἀπολύτου, ἢ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας. . . ;

Τὸ μυστήριον τοῦτο, ὅπερ ὁ ἀνθρώπος φέρει ἐν ἑαυτῷ, ἐστὶ τὸ μεταφυσικὸν ἔδρασμα τοῦ δικαίου. Ἐπιστημονικῶς μὲν τὸ δίκαιον ἔχει ἰδανικὴν τινὰ ἀξίαν ἐμπρέπουσαν τῷ ἀνθρώπῳ, μεταφυσικῶς ὅμως οὐδεμίαν ἔσως πραγματικὴν ἐπίστασιν κέκτηται. Τὸ ἀπλοῦν τοῦτο ἴσως, ἢ ἀπλῆ αὕτη ἰδέα, ὅτι ἴσως ἐπάρχει, ἢ δεδικαιολογημένη αὕτη ἀμφιβολία ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἢ δεδικαιολογημένη πίστις ἀρκεῖ ἵνα παρεμποδίσῃ ἡμᾶς, ὅπως μὴ παραβιάσωμεν τὸ δίκαιον τοῦ ἄλλου» (id. pag. 251-252).

Καὶ εἶναι μὲν δυνατόν τὸ μυστηριώδες τοῦτο σημεῖον τῆς ἡμετέρας προσωπικότητος ἀνθίστάμενον τόσον εἰς πᾶσαν λεπτομερῆ τῆς ἐπιστήμης ἀνάλυσιν, ὅταν πειρωθῆμεν νὰ διεϊσδώσωμεν εἰς τὰ ἀπώτατα τῆς ψυχῆς ἡμῶν βᾶθην, νὰ ἀποτελῆ τὴν μεταφυσικὴν ἀρχὴν τοῦ δικαίου, ἀλλ' ἐρωτῶ, δύναται ἄρᾳ γε νὰ ἀποτελέσῃ ἐπίσην καὶ τὴν ψυχολογικὴν καὶ κοινωνικὴν βᾶσιν αὐτοῦ, ἣτις πρὸ παντός ἐνδιαφέρει τὴν κοινωνιολογίαν;

Ὁ ἐν λόγῳ συγγραφεὺς βασιῖζει τὸν σεβασμὸν ἡμῶν πρὸς τὸ δίκαιον τοῦ ἄλλου ἐπὶ ἀπλοῦ ἴσως, ἐπὶ ἀπλῆς καὶ μόνης ἰδέας, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη προσωπικότης δύναται νὰ ἔχη ἀπόλυτόν τινὰ ἀξίαν. Καθ' ἡμᾶς ἀπ' ἐναντίας τὸ δίκαιον εἶναι πρόδηλος ἔκφανσις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ὡς τοιοῦτο δὲ εἶναι ἀδύνατον ὅπως βασισθῆ ἐπὶ καθαρῶς μεταφυσικοῦ συλλογισμοῦ. Καὶ τῶνόντι, εἶναι δυνατόν σοβαρῶς νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλους ἡμῶν σχέσεις ἀπέχομεν ἀπὸ πάσης τοῦ δικαίου τοῦ πλησίον ἡμῶν βλάβης, ἐκ μόνης τῆς ἰδέας, ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἄλλου ὑπάρχει ὑποθετικὴ τις ἐλευθερία; Ἐν ἴσως ἢ δεδικαιολογημένη τις ἀμφιβολία οὐδαμῶς ἐπαρκεῖ, ὅπως γεννήσωμεν ἠθικὴν τινὰ ἰδέαν, ἢ καὶ ἐκδηλώσωμεν αἰσθημά τι, ἐνῷ, ἵνα τὸ δίκαιον ἐμβάλῃ ἡμῖν τὴν ἰδέαν θυσίας τινὸς ἢ καὶ ὑψηλῆς πράξεως, ἀνάγκη νὰ ἔγῃ ὡς δικαιολόγησιν αὐτοῦ θετικὰ ἑλαττήρια παρορηθέντα ἡμᾶς πρὸς τοιαύτην τινὰ δρᾶσιν. Καὶ ὄντως, ἐὰν ἀληθῶς τὸ δίκαιον εἶχεν ὡς πηγὴν τὴν ἀπόλυτον ταύτην ἀξίαν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, πῶς θὰ συνέβαινεν ὥστε τὰ ἔθνη ἀρχαίων λαῶν καὶ οἱ κώδικες αὐτοῖ πεπολιτισμένων ἔθνων νὰ ἀποκλειώσιν ὀλοτελῶς τοῦ κοινωνικοῦ σώματος μέλη τινὰ αὐτοῦ, ὡς τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας; Ἐν τούτοις ἢ τῶν γυναικῶν καὶ παιδῶν προσωπικότης δύναται καὶ αὕτη ἄριστα νὰ διεκδικήσῃ ἀπόλυτον ἀξίαν διὰ τοὺς ἀκριβῶς μεταφυσικοὺς λόγους, δι' οὓς διεκδι-

κει ταύτην τὸ ἄρρεν γένος. Ἐὰν ἐν τῷ ἀπω-
τάτῳ βῆθει τοῦ ἡμετέρου ἐγὼ ὑπάρχη ἀνω-
τέρα καὶ μεταφυσικὴ καὶ δὴ μυστηριώδης τις
οὐσία, ἀναμφίριστος βεβαίως πηγὴ τοῦ πρὸς τὸ
δίκαιον σεβασμοῦ ὑπάρχει καὶ δεόν νὰ ὑπάρχη
αὕτη τὸσα παρὰ γυναιξὶ καὶ παισὶν ὅσα καὶ
παρ' ἀνεπτυγμένοις ἀνδράσιν. Τίτι δὲ δικαιο-
ματι τότε δὲν ἐπιτρέπομεν νὰ ἀπολαύη τῶν
αὐτῶν δικαίων ἔστω καὶ ἐν μέλος τῆς αὐτῆς
κοινωνίας;

Δεόν ἄρα νὰ ἐπιζητήσωμεν βᾶσιν τοῦ δι-
καίου ἐδρασιότεραν καὶ ἥττον εἰς ἀμφισβητή-
σεις ὑποκειμένην. Πρὸς ἀσφαλεστέραν δὲ αὐ-
τῆς ἐξεύρεσιν δεόν νὰ ἐγκύψωμεν εἰς τὴν ἀνά-
λυσιν τῶν ψυχολογικῶν φαινομένων καὶ νόμων
τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἡ πρώτη ἐκδήλωσις
τῆς ζωῆς συνίσταται εἰς διαφόρους κινήσεις
καὶ ἐνεργείας τοῦ ἀτόμου πρὸς συντήρησιν καὶ
ἀνάπτυξιν αὐτῆς τῆς ζωῆς του. Ὁ ἄνθρωπος
ὀφείλει νὰ ἐξεύρη τὰ μέσα πρὸς ἀπόκτησιν
τῶν ἀναγκασιούτων αὐτῷ ἀντικειμένων καὶ
ἐξασφάλισιν ἑαυτῷ τὴν μετ' ἀνάσεως κέρπω-
σιν τοῦ προϊόντος τῶν ἀτομικῶν αὐτοῦ ἀ-
γώνων ἢ καὶ τοῦ ἔργου τῶν προγόνων αὐτοῦ.
Ἐπειδὴ δὲ ἐν κράτει ἱκανῶς πεπολιτισμένῳ
πλὴν τῶν ὑλικῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν ὁ ἄνθρωπος
ὀφείλει νὰ ἱκανοποιήσῃ καὶ τὰς πνευματικὰς
καὶ ἠθικὰς αὐτοῦ ἀνάγκας, διὰ τοῦτο ἡ πολ-
λαπλῆ τῶν ἐνεργειῶν τούτων ἄσκησις οἰοῖται
συνορεύει καὶ στενωδῶς συνδέεται ἐν τῷ ἀτόμῳ
μετὰ τῆς ἰδέας τῶν δικαιωμάτων, ἅτινα κα-
θιστῶσι τὴν ἄσκησιν ταύτην δυνατὴν συνε-
παγομένην συγχρόνως ἕνεκα τῆς διαρκοῦς
σχέσεως καὶ συναφείας τῶν ἀνθρώπων πρὸς
ἀλλήλους ἀνάλογον περιορισμὸν τῶν δικαιω-
μάτων τούτων.

Οὕτως ἡ ἀρχὴ τοῦ δικαίου εὐχερέστερον
θὰ ἀνευρίσκειτο ἐν τοῖς θεμελιώδεσι τῆς κοινο-
νικῆς ζωῆς ὅροις, ὁ δὲ Spencer, ὅστις διε-
χάραξεν ἀκριβέστατα τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐν-
νοίας τοῦ δικαίου, θὰ ἐδικαιοῦτο πληρέστατα
ἐν τοῖς ἐξῆς: «Βεβαίως ἡ ἰδέα τῶν φυσικῶν
δικαιωμάτων ἔλκει τὸ γένος ἐκ τῆς ἀναγνω-
ρίσεως τῆς ἀληθείας ταύτης: ἦτοι, ἐὰν ἡ
ὑπαρξὶς τοῦ ἀνθρώπου δικαιολογῆται, δεόν
νὰ τύχῃσι δικαιολογήσεως καὶ αἱ ἀναγκασιού-
σαι πρὸς συντήρησιν αὐτῆς πράξεις, ἐπομένως
δεόν νὰ ὑπάρχη δικαιολόγησις καὶ τῶν ἐλευ-
θεριῶν καὶ δικαιωμάτων, ἅτινα καθιστῶσι
τὰς πράξεις ταύτας δυνατὰς καὶ ἐπιτυχεῖς»
(L'individu contre l'État).

Ἡ ἀρχὴ αὕτη τοῦ δικαίου, ὅτι δηλ. πη-

γάζει ἐξ αὐτῶν τῶν ὄρων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς,
φέρει εἰς φῶς ἐν ταύτῳ τὴν μερικὴν ἀλήθειαν,
ἣτις ἐγκρύπτεται ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν φυσικῶν
λεγομένων δικαιωμάτων. Ἡ θεωρία ἄλλως τε
αὕτη ἐγκρατεῖται εἰς τὸ ὅτι ἡ κυβένησις δὲν δύ-
ναται νὰ δημιουργῆ, ὡς ἐφρονεῖ ὁ Benthan,
δικαιώματα, οἷα τὰ τῆς ἀτομικῆς ἀσφαλείας,
τὰ τῆς προστασίας τῶν κινήτων καὶ ἀκινήτων
κτημάτων κλπ., ἄπερ ἐγκρατεῖται τοῖς πολίταις.
Ὁ Spencer ἐπεξηγῶν τὴν ἰδέαν ταύτην φέ-
ρει πρὸς ἀπόδειξιν ἀφηγήσεις πολλῶν περιη-
γητῶν τῆς Μαδαγασκάρης, τῆς Ἰάβας, τῆς
Σουμάτρας, χωρῶν, ἐν αἷς μεταξὺ ἀπολιτεύ-
των φυλῶν ὑπάρχουσι καὶ τινες, παρ' αἷς ἀτο-
μικὰ τινα δικαιώματα, οἷα τὰ περὶ διεκδι-
κῆσεως καὶ κατοχῆς κτημάτων, εἰσὶν ἀνεγνω-
ρισμένα καὶ λειτουργοῦσι κατ' ἔθος, πρὶν
εἰσεῖτι σχηματισθῆ ἐν αὐταῖς ἡ ἰδέα τοῦ νόμου
καὶ τοῦ πολιτεύματος. «Πλὴν τῶν παρὰ-
δειγμάτων, λέγει ὁ Spencer, ἅτινα κατα-
δεικνύουσιν, ὅτι παρὰ ταῖς φυλακὰς τοῦ Τοδάς,
τοῦ Σαντάλ, τοῦ Λεπχάς, τοῦ Ροδός, τοῦ
Νακμάς, τοῦ Τακούς, τοῦ Ἀραφουράς ὑπάρ-
χει ὁ εὐκρανὴς καὶ ἀμοιβαῖος σεβασμὸς τοῦ
δικαίου τῶν ἄλλων, ἔχομεν καὶ παράδειγμα,
ὅτι οἱ Βεδδάχ τῶν δασῶν, ἀπολύτως ἄγριοι
καὶ ἄμοιροι καὶ τῆς ἐλαχίστης κοινωνικῆς διορ-
γανώσεως, θεωροῦσιν ὅπως ἀντιστρατευόμε-
νον τῇ συνειδήσει τὸ σφετερίζεσθαι τὸ κτήμα
τοῦ ἄλλου, ἢ τὸ τύπτειν σύντροφόν τινα, ἢ
καὶ αὐτὸ τὸ ψεύδεσθαι». Ἐν τῇ εἰσι δὲ ὁ
Spencer συμπεραίνει, ὅτι ὁ δισχυρισμὸς, ὅτι
τὸ κράτος ἢ τὸ πολίτευμα δημιουργεῖ καὶ θε-
σπίζει δικαιώματά τινα τοῦ ἀνθρώπου, ἐγ-
κατεῖται μίοντι εἰς τὴν καθιέρωσιν διὰ μεθοδικῶν
καθορισμῶν καὶ θεσμοθεσίας τῶν διαφόρων
τρόπων τῆς διεκδικήσεως καὶ ἀναγνωρίσεως
τῶν δικαιωμάτων τούτων, δικαιωμάτων ἀπορ-
ρεόντων ἐκ τῶν ἀτομικῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἀναγκῶν
ἀνθρώπων ζώντων ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐπὶ αὐθεντικῶν καὶ
γενεσιῶν κοινωνικῶν φαινομένων ἐρειδόμενον
φαίνεται ὅπως ἀντικείμενον τῇ τῶν φυσικοκοι-
νωνιολόγων γνώμῃ, ὅτι τὸ δίκαιόν ἐστι συνέ-
πεια τῆς κοινωνικῆς ἐνεργείας, ὅτι δηλ. ἡ κοι-
νωνία δὲν περιορίζεται μόνον, ὅπως καθορίσῃ
καὶ διασώσῃ τὰ δικαιώματα ταῦτα, ἀλλὰ καὶ
τὰ ἐγκαθιδρύει καὶ τὰ δημιουργεῖ. Ἴσως ἡ ἀ-
λήθεια εὐρίσκειται ἐν τῷ μέσῳ, ὅτι δηλ. οὔτε
τὸ δίκαιον προϋπάρχει τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως,
ὡς διατείνονται οἱ πνευματισταί, οὔτε ἐπεται
τῇ καταρτίσει τῆς κοινωνίας, ὡς δισχυροί-

ζονται οί φυσιολόγοι, ἀλλὰ μᾶλλον συνυπάρχει καὶ εἶναι σύγχρονον τῇ ἰδρύσει αὐτῆς τῆς κοινωνίας. Καὶ τῶντι, ἔνθα ὑπάρχει βίος ἀπὸ κοινοῦ, ὀλομελεία ἀνθρωπίνων ὄντων, ἕκαστὸν καὶ ἀναφαίνεται συγχρόνως ἡ ἰδέα τοῦ δικαίου ἐγκαθισταμένη ὡς ἀνάγκη διαφυλάξεως καὶ προστασίας ἀτομικῶν τινῶν ἐνεργειῶν, τρόπων τινῶν συμβιώσεως καὶ κατοχῆς κτημάτων. Ἡ ἀνάγκη αὕτη καθιεροῦται τὸ πρῶτον ὡς ἔθιμον, ὡς παρατηροῦμεν τοῦτο παρὰ τοῖς οὐπω πολιτισθεῖσι καὶ ἀρχαίοις λαοῖς, κατόπιν δ' ἐπέρχεται ἡ διακανόνισις καὶ ἀναγνώρισις ὑπὸ τοῦ πολιτεύματος ὡς νόμου, τῆς ἀνάγκης ταύτης προσλαμβάνουσης οὕτω χαρακτῆρα δικαίωματος, δι' ὅπερ ἀπαιτεῖται διαφύλαξις καὶ διεκδίκησις. Μετὰ τῆς βελτιώσεως δὲ τῆς πολιτικῆς διοργανώσεως βλέπομεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ πολιτευμα λαμβάνον ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ τὴν προσωπικὴν καὶ κτηματικὴν τῶν ἀτόμων ἀσφάλειαν καὶ διαφύλαξιν ἐγγυώμενον οὕτω διὰ τρόπον καταδήλου τοῦθ' ἔπερ δυνάμεθα ἀπὸ τοῦδε νὰ ἀποκαλέσωμεν ἀτομικὰ δικαιώματα. Ἡ βραθυμία αὕτη ἀναγνώρισις τῶν δικαιωμάτων τούτων ὑπολανθάνουσα μὲν ὡς ἔθιμον, ὅταν ἡ πολιτεία εὐρίσκηται εἰσέτι ἐν τῷ σχηματισμῷ αὐτῆς, καθιερούμενη δὲ καὶ λαμβάνουσα θετικὸν ὄρισμόν, ὅταν ἡ πολιτεία καθίσταται ἐδραιωτέρα, εἶναι ὅλως σχετικὴ καὶ σύγχρονος ἐν ταύτῳ τῆς κοινωνικῆς ἐν γένει προόδου πάσης ἀνθρωπίνης ὀλομελείας.

Τὸ θετικὸν ὄθεν τοῦτο στοιχεῖον τοῦ δικαίου δὲν λαμβάνει τὴν ἀρχὴν του ἐξ ἀπλοῦ ἀφρηρημένου συλλογισμοῦ, ἐκ μαθηματικῆς ἢ λογικῆς ἰσοφαρέσεως τῶν ἀνομοίων ἐλευθεριῶν, ὡς ἐπρέσθουσεν ὁ Κάντιος, ὁ Φίχτε καὶ ἀργότερον ὁ Ρουσσὸ καὶ ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις, ἀλλ' ἐκ τῶν ὄρων αὐτῶν, ἐκ τῶν νόμων αὐτῶν τῆς ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς.

Διὰ τῆς ἀναπαραστάσεως ταύτης τὸ δικαίον καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ δικαίου ἀναφαίνεται ὡς ἥττον μυστηριώδης καὶ ἀφρηρημένη, προσκτωμένη οὕτως ὑπαρξιν θετικωτέραν καὶ πλησιεστέραν τῇ φύσει τῶν ὄντων· ἐκ τῆς ἐπιδιώξεως τουτέστιν ἰδιοτελῶν σκοπῶν, ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἐξευρεῖν μεγαλητέραν καὶ τελειωτέραν τινὰ εὐτυχίαν, ἐπομένως ἐκ τοῦ ἐρωισμοῦ, προέρχεται καὶ πηγάζει ἡ ἀρχικὴ ἰδέα καὶ γνῶσις τοῦ δικαίου· μόνος δὲ ὁ πνευματισμὸς καὶ ἡ διοργάνωσις τῆς κοινωνίας μετατρέπεται εὐθύς καὶ μεταβάλλει τὸν ἐγωισμὸν εἰς ἀλτροῦσισμόν (τὴν ἀγάπην τῶν ἄλλων). Καὶ

ὄντως ἡ φυσικὴ ἐνεργητικότης, ἣτις ἐνυπάρχει ἐν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ ἣτις τείνει, ὅπως ἐξωτερικῶς ἐκδηλωθῆ δι' αὐτοῦ, εἶναι αὕτη αὕτη, ἣτις ἐγκαθισταμένη ἐν αὐτῷ ὡς ἀνάγκη τὸν ὀθει, ὅπως ἐπίζητήσῃ τὰς ὑπηρεσίας καὶ τὰ προϊόντα τῶν ἄλλων ὡς ἀντάλλαγμα καὶ ἰσοτιμῶν τῶν προϊόντων καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν, ἄστινας διὰ τῆς παραπλησίας τῶν ὁμοίων αὐτοῦ ἐργασίας προμηθεύει τοῖς ἄλλοις.

Ἐκ τῆς καθημερινῆς ἀναγκαίας ταύτης ἀνταλλαγῆς τῶν προϊόντων καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν, ἐκ τῆς ἀναγκαστικῆς συναφείας, ἦν συνεπάγεται ἡ ἐπ' ἀπειρον διαίρεσις τῆς ἐργασίας μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ κοινωνικοῦ σώματος, πηγάζει ἡ ἀμοιβαία ἀγάπη καὶ συμπάθεια, ἣτις ἀποτελεῖ τὸν δεῦτερον παράγοντα τῆς κοινωνικῆς ἐνοίας τοῦ δικαίου. Ὅ,τι ἐκτελοῦμεν κατ' ἀρχὰς πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν προσωπικῶν ἡμῶν ἀναγκῶν, τοῦτο ἡ συνήθεια ὀθει ἡμᾶς, ὅπως ἐκτελέσωμεν ὑπὸ τὸ κράτος ἀφιλοκερδοῦς ἐλατηρίου πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἠθικῶν ἀναγκῶν, τὰς ὁποίας ἡ φορὰ καὶ ἡ πρόοδος τῆς κοινωνίας ἐπέβαλε καὶ ἀνέπτυξεν ἐν ἡμῖν.

Ἡ παραλλαγὴ αὕτη τῶν ἐγωιστικῶν συναίσθημάτων εἰς συμπαθητικὰ καὶ ἀλτροῦστικὰ τάσεις ἐξακριβοῦται ὅχι μόνον διὰ τῆς ψυχολογικῆς παρατηρήσεως ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς κοινωνιολογικῆς πείρας· ὅπως δὲ λέγει ὁ Fouillé, «τὸ ἄκρον ἄκρον τῆς ἀνθρωπίνης τελειότητος εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις ἐγκτεται εἰς τὴν ἐκ μέρους ἡμῶν ἀναγνώρισιν τῆς καθαρωτέρας καὶ ἐντελεστερας ἰδέας τοῦ σεβασμοῦ τῆς προσωπικότητος τῶν ἄλλων, τοῦθ' ὅπερ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιτευχθῆ, ἐὰν μὴ τις λάβῃ τὴν συναίσθησιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ προσωπικότητος». Ἐν ἄλλαις λέξεσι, δέον ὅπως γνωρίσωμεν τοὺς ἄλλους καὶ σεβασθῶμεν τὰ δικαιώματα αὐτῶν, ἵνα γνωρίσωμεν καὶ σπουδάσωμεν ἐπισταμένως ἑαυτοὺς.

Τινὲς φαντάζονται, ὅτι αἱ ἰδέαι τῆς ἀλληλεγγύης καὶ ἀφιλοκερδείας εἰσὶν ἀσυμβίβαστοι μετὰ προσωπικοτήτων κερτημένων κραταῖαν τὴν συναίσθησιν τῆς ἰδίας ἰσχύος καὶ δυνάμεως· οὐδὲν τὸ σφαλρότερον. Τὰ μεγαλητέρα καὶ ὠραιότερα παραδείγματα αὐταπαρνησίας καὶ γενναιοδωρίας ἀπαντῶσι παρὰ τοῖς μᾶλλον ἰδιοτελεσι, παρ' οἷς ἡ ἐπικράτησις τοῦ ἐγωισμοῦ καταδεικνυται τρανωτέρα καὶ ἔνθα ἡ προσωπικότης αὐτῶν διακρίνεται διὰ τὴν πλουσιότητα τῶν ἐκδηλώσεων αὐτῆς. Παρὰ τοῖς φύσει τοιοῦτοις ἡ κοινωνικὴ συνείδησις

ἡμῖν ἡ Ἴωνία. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἀναφαίνονται τὰ πρῶτα δοκίμια ἱστορικῶν ὑπομνημάτων, ἄνευ μὲν κριτικῆς καὶ ἀκριβοῦς διακρίσεως μεταξὺ ποιήσεως καὶ ἀληθείας, ἀλλὰ καὶ ἄνευ αὐθαίρετου μεταμορφώσεως τῶν γεγονότων εἰς μύθους. Ἡ ἐμπορικὴ ἀνάπτυξις τῆς Ἴωνίας εἶχε δώσει θετικώτερον διεύθυνσιν εἰς τὰ καλλιτεχνικὰ αὐτῆς προϊόντα, ἐνῶ ἡ κυρίως Ἑλλάς παραλαμβάνει αὐτὴν βραδυτέρον διατηροῦσα ὅμως ἐτι εἰδὸς τι ἰδανικώτερον τοῦ θεωρεῖν τὴν πραγματικότητα.

Κατ' ἀρχὰς ἡ λογογραφία μὲ τὰς γενεαλογίας τῶν γενῶν, τὰς ἀρχὰς τῶν πόλεων, τὰς κτίσεις, τὰς ἰδρύσεις ἀποικιῶν, τὰς γεωγραφικὰς καὶ ἐθνολογικὰς σπουδὰς αὐτῆς διετηρήθη ἐν τῇ Ἴωνίᾳ μόνῃ.

Ἐν αὐτῇ ὁ Φερεκύδης καὶ ὁ Κάδμος ἔγραψαν τὴν *κτίσιν Μιλήτου*, ὁ Χάρων τὴν τῆς Λαμψάκου, ὁ Ἐκαταῖος, ὁ κορυφαῖος τῶν λογογράφων, τὴν περιγραφὴν τῶν αὐτοῦ πλῴων, Ξάνθος ὁ Λυδὸς καὶ Ἑλλάνικος ὁ Λέσβιος τὰ *λυδικὰ* καὶ τὰ *βαρβαρικά νόμιμα*.

Τὰ ἔργα αὐτῶν ἦσαν γνωστὰ τῷ Ἡροδότῳ; Ἴδου τὸ ζήτημα. Ἐξετάσωμεν ἐγγύτερον αὐτό.

Ἀναγινώσκωμεν ἐν τῷ β' βιβλίῳ τοῦ Ἀθηναίου· «Ἐφορος ὁ συγγραφεὺς μνημονεύει τοῦ Ξάνθου ὡς παλαιότερου ὄντος καὶ Ἡροδότῳ τὰς ἀφορμὰς δεδωκότος». Ὁ Ἐφορος λοιπὸν λέγει, ὅτι ὁ Ξάνθος ἦν ἀρχαιότερος τοῦ Ἡροδότου καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ἀφορμὴν τοῦ γράψαι τὰς Μούσας του, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἐγνώρισε τὰ Λυδικὰ τοῦ Ξάνθου καὶ ἐπωφελήθη αὐτοῦ ἐν τῷ α' αὐτοῦ βιβλίῳ τῷ περὶ τῆς ἱστορίας τῶν Λυδῶν. Ἀλλὰ ποίον κῦρος ἔχει ὁ Ἐφορος, οὐ τὴν κακὴν πίστιν ἀποδεικνύει ἡμῖν ὁ Μύλλερ, καὶ ποίαν αὐθεντίαν θ' ἀποδώσωμεν εἰς τὸ *μνημονεῖν* τοῦ Ἀθηναίου, τοῦ λογίου τούτου τῆς παρακμῆς τοῦ ποιουμένου συλλογῆν ἀνεκδότων, ὡς γεωργὸς θερίζων ἐν λήῳ; Ὁ Ἡρόδοτος ἐπεσιέφατο καὶ τὴν Λυδίαν, καὶ δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ μάθῃ ἐκ τῶν Λυδικῶν τοῦ Ξάνθου ὅσα ἐν τῇ ἱστορίᾳ του διηγεῖται καὶ τὸ διήγημα τὸ περὶ τῆς λυδικῆς εἰς Τυρρηνίαν ἀποικίας, περὶ οὗ ὁμιλεῖ, εἶναι ἄγνωστον τῷ Ξάνθῳ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς. Ὁ συγγραφεὺς τῶν Μουσῶν, εἰρήσθω ἅπαξ διὰ παντός, ἐπειδὴ δὲν ἀποφεύγει νὰ μνημονεύσῃ τῶν συγγραφέων καὶ αὐτῶν ἐτι τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ, παρ' ὧν παραλαμβάνει τὰς διηγήσεις, δὲν ἤθελε

καταλίπει ἀμνημόνευτον τὸν Ξάνθον καὶ τοὺς ἄλλους.

Τί δὲ ῥητέον περὶ τοῦ Χάρωνος; Ἴδου τί λέγει Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεῦς ἐν τῇ *κρίσει Θεουκιδίδου*· «Ἡρόδοτος τῶν πρὸ αὐτοῦ συγγραφέων γενομένων Ἑλληνικοῦ τε καὶ Χάρωνος τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν προεδεδωκότων οὐκ ἀπετρέπετο, ἀλλ' ἐπίστευσεν αὐτῶν κρείσσον τι ἐξοίσειν ὅπερ καὶ πεποίηκε». Ἀλλὰ πρὸ παντός τί ἡδύνατε ὁ Ἡρόδοτος νὰ εἴρῃ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ λογογράφου τῆς Λαμψάκου, ὅπερ ὁ μέγας αὐτοῦ κριτικὸς περίστησιν ἡμῖν ὡς «*ejuna illa nullaque jucunditate condita enarratio, quae satis haberet summa tantum rerum capita tangere, in causas earum et connexam altius numquam inquirere*»; Βλέπετε παράδειγμα τούτου ἐν τοῖς δυοῖν πρώτοις ἀποσπάσμασι τοῖς μνημονευομένοις ὑπὸ Πλουτάρχου «περὶ Ἡροδότου κριοθηείας», καὶ παραβάλατε αὐτὰ πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου συγγραφέως διήγημα τὸ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου. Ἡ σπουδαιότης τῶν *Ἑλληνικῶν* καὶ τῶν *Περσικῶν* εἶναι μείζων ἢ ἡ τῶν περὶ Λαμψάκου τοῦ Χάρωνος, τῶν ὁποίων κατὰ τὸν Kreuzer ἐπωφελήθη ὁ Θεουκιδίδης ἐν ταῖς ἀρχαιότησι τῆς Λαμψάκου. Ὁ Ἡρόδοτος μνημονεύει τῆς πόλεως ταύτης ἐν δυοῖν μόνοις χωρίοις, ὧν τὸ δεύτερον εἶναι ἡμῖν ἐνδιαφέρον. Λέγεται ἐκεῖ, ὅτι ὁ Κροῖσος ἠπειλήσει τοὺς Λαμψακηνούς, ὅτι, ἂν δὲν ἤθελον ἀπολύσει τὸν ξένον αὐτῶν Μιλτιάδην τὸν Κυψέλου, θὰ καταστρέψῃ τὴν πόλιν αὐτῶν *πίτυς τρώποι*, ὅπερ ἠρμηνεύθη ὑπὸ τινος ἀνθρώπου τοῦ λαοῦ, ὅτι μόνῃ ἡ πίτυς πάντων τῶν δένδρων κοπέισα δὲν ἀναθάλλει πλέον· ἀλλ' ἂν ὁ Ἡρόδοτος ἐγνώριζε τὰ περὶ Λαμψάκου τοῦ Χάρωνος, θ' ἀνεύρισκε τὴν ἀληθῆ ἀρχὴν τοῦ ὑπαινιγμοῦ τοῦ Κροῖσου, ἐπειδὴ ἡ πόλις πρὶν ὀνομασθῆ Λαμψάκος ὀνομαζέτο *Πιτυοῦσα*, (πόλις πιτύων).

Αἱ σχέσεις αἱ μεταξὺ Ἡροδότου καὶ Ἑλληνικοῦ εἶναι μᾶλλον περιπεπλεγμέναι. Εἴπομεν ἤδη, ὅτι Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεῦς βεβαίως τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν· ἀλλ' ἐν στίχῳ 201 τοῦ *Φιλοκλήτου* τοῦ Σοφοκλέους ὁ σχολιαστὴς λέγει· «Ἑλληνικός ποτε ἀναγινώσκων τὰ Ἡροδότου». Ἐν δὲ ταῖς *ἐπιγραμμάτικα* προπαρασκευαῖς τοῦ Εὐσεβίου ἐν κεφαλαίῳ δεκάτῳ ὁ Πορφυρίος λέγει· «Καὶ τι ὑμῖν λέγω, ὡς τὰ βαρβαρικά νόμιμα Ἑλληνικοῦ ἐκ τοῦ Ἡροδότου καὶ Δαμάστου συνηπταί». Οἱ ὅροι λοιπὸν ἀναστρέφονται· ὁ Ἑλλάνικος ἐμιμήθη

τὸν Ἡρόδοτον. Ἐν τῷ αὐτῷ διαφωνοῦν μαρτυριῶν οἱ νεώτεροι ἀπαρριψάντες τὴν γνώμην τοῦ Διονυσίου, οἱ μὲν παρεδέξαντο, οἷον Οὐαλκενάριος, Στούρτζιος, Κροσούζερς, ὅτι ἠρανίσθη ὁ Ἑλλάνικος ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἡροδότου, οἱ δὲ, Δάλλμαννος, Μύλλερς, Μοῦρς, Βαίρς, ὅτι οὔτε ὁ Ἑλλάνικος ἐκ τοῦ Ἡροδότου, οὔτε ὁ Ἡρόδοτος ἐκ τοῦ Ἑλλάνικου ἠρανίσθη.

Ἀπελλογώμεν κατὰ πρῶτον τῆς μαρτυρίας τοῦ Διονυσίου. Γινώσκουμεν, ὅτι ἡ Ἀθῆς τοῦ Ἑλλάνικου ἦτο πενήχρῃ περιλήψις τῆς ἱστορίας τῆς Ἀττικῆς· ὁ Θουκυδίδης λέγει ἡμῖν τοῦτο καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ δὲν ἐπιδέχεται ἀμυρισθῆτην. Πρὸς δὲ ἐπὶ τῆς ἐν Ἀργινούσαις τῷ 406 π. Χ. ναυμαχίας πιθανώτατα ὁ Ἡρόδοτος ἦν τεθνεώς, ὁ δὲ Ἑλλάνικος κατὰ τὸ 80 ἀπόσπασμα τῆς συλλογῆς Μύλλερου δὲν εἶχεν ἀκόμη συντελέσει τὴν Ἀθῆδα αὐτοῦ. Περὶ δὲ τῶν αἰγυπτιακῶν τοῦ Ἑλλάνικου φαίνεται, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἀωρημῆθη ἐξ ἀπόψεως πολὺ διαφόρου ἢ ὁ Ἡρόδοτος· φαίνεται, ὅτι ὁ Ἑλλάνικος ἐφιλοσόφησε περὶ τῆς Αἰγύπτου, ὡσπερ τὸ παρ' Ἀρριανῶ ἀπόσπασμα πείθει ἡμᾶς· «τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐστὶν ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δὲ ἀδιάφορα. Ἀγαθὰ μὲν οὐκ αἰ ἀρεταί, κακὰ δὲ τὰ μετέχοντα κακίας· ἀδιάφορα δὲ τὰ μεταξὺ τούτων, πλοῦτος, υἰγια, ζωή, θάνατος, ἡδονή, πόνος». Ὁ Ἡρόδοτος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκθέσῃ φιλοσοφικὸν σύστημα ἀτομικόν, καὶ μάλιστα αὐτός, ὅστις βραδύτερον ἐγένετο ὁ θεμελιώδης λίθος τῆς στωικῆς διδασκαλίας. Ὁ Ἑλλάνικος δὲν ἐπισκέσθη τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἡ διήγησις αὐτοῦ ἢ περὶ Ἀμασίας, οἷα φέρεται παρ' Ἀθηναίῳ, διαφέρει παντελῶς πρὸς τὴν τοῦ Ἡροδότου. Καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα τῶν προσώπων εἶναι ἀλλοῖα. Ὁ μὲν τῷ Δαρείῳ ἀποδίδει ἑνδεκα παῖδας, ὁ δὲ Ἡρόδοτος ἐπτὰ· ὁ μὲν κατὰγει τοὺς Τυρσηνοὺς ἐκ τῶν Πελασγῶν, ὁ δὲ Ἡρόδοτος ἐκ τῶν Λυδῶν. Πᾶσαι δὲ αἱ διαφοραὶ αὐταὶ ἐν ἑξ ἀποσπάσμασιν· πόσαι ἄρα ἐν ὄλῳ τῷ κειμένῳ, εἰ ἐσώζετο; Μὴ λησμονώμεν δέ, ὅτι ὄλιγον ἐπίστευον οἱ ἀρχαῖοι τῷ Ἑλλάνικῳ, π. γ. ὁ Στράβων· διότι εἶχεν, ἀληθῶς εἰπεῖν, ἰδέας λίαν παραδόξους, οἷα π. γ. ὅτι ἡ Τροία δὲν κατεσκήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

Ἄλλ' ἐν τέλει ἡ σύγκρισις τοῦ Διονυσίου ἐξηγεῖται καὶ δικαιολογεῖται ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Ἑλλάνικος, ὡσπερ πολλοὶ τῶν ἀρχαίων, ὑπέστη παρεμβολάς, ὁ δὲ παρεμβολεὺς ἔφερε τὸ αὐτὸ καὶ ἐκείνος ὄνομα. Ὁ δεύτερος οὗτος Ἑλλάνικος συνέγραψε θεολογικὴν ὀρφικὴν καὶ

αἰ ἀρχαί τοῦ στωικισμοῦ, περὶ οὗ εἵπομεν, αὐτῷ ἀνήκουσιν.

Ὁ δὲ δισχυρισμὸς τοῦ Σουίδα, ὅτι ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Ἑλλάνικος παρεγένοντο ὁμοῦ ἐν τῇ μακεδονικῇ αὐλῇ, εἶναι ἀσύστατος, διότι ὁ ξενίζων αὐτοὺς βασιλεὺς εἶναι ὁ Ἀμύντας βασιλεύσας 63 ἔτη πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Λεσβίου λογογράφου· τέλος, κατὰ τὸν Σουίδα, ὁ Ἡρόδοτος θά συνήτα ἐκεῖ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τῷ Ἐκαταίῳ, ὅστις ἀπέθανεν, ὅτε ὁ Ἑλλάνικος ἦν μόλις ἐξαιτής.

Κατὰ διάφορον τρόπον πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν τὰς μεταξὺ Ἡροδότου καὶ Ἐκαταίου σχέσεις.

Ὁ μέγας οὗτος λογογράφος ἐζῆσε μεταξὺ τῆς 57 καὶ τῆς 76 Ὀλυμπιάδος· παρεσκευάσεν ἑαυτὸν εἰς τὴν ἱστορίαν μακρὰς ποιησάμενος περιηγήσεις καὶ σπουδαίως μετέσχε τῆς Ἴωνικῆς ἐπαναστάσεως (καὶ κατὰ τοῦτο ἔτι προσεγγίζει τῷ Ἡροδότῳ). Ὁ Ἡρόδοτος δις μνημονεύει αὐτοῦ ὀνομασί, καὶ ἂν πιστεύσωμεν τοῖς τε ἀρχαίοις καὶ τοῖς νεωτέροις κριτικοῖς, μνημονεύει αὐτοῦ καὶ ἀλλαχοῦ ἐμμέσως. Ὁ Σουίδα λέγει· «Ἡρόδοτος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς ὠφέληται τοῦ Ἐκαταίου νεώτερος ὢν». Ὁ δ' Ἐρμογένης ἐν τῷ περὶ ἰδεῶν, «Ἐκαταῖος δὲ ὁ Μιλήσιος, παρ' οὗ δὴ μάλιστα ὠφέληται ὁ Ἡρόδοτος»· ὁ δὲ Πορφύριος παρ' Εὐσεβίῳ, «Ἡρόδοτος ἐν τῇ δευτέρῃ πολλὰ Ἐκαταίου τοῦ Μιλήσιου κατὰ λέξιν μετήνεγκεν ἐκ τῆς περιηγήσεως βραχέα παραποιήσας». Κατὰ ταῦτα ὁ Ἡρόδοτος ἐγίνωσκε τὰ ἔργα τοῦ Ἐκαταίου. Ἀλλὰ τοῦτο τί ἀποδεικνύει; Ἢ ἐπιρροή ὅλης φιλολογίας ἀπέχει πολὺ τῆς ἀπλῆς γνώσεως συγγραφείας τινός. Ὅποιον συμπέρασμα τέλος μέλλομεν νὰ ἐξαγάγωμεν ἐκ τῆς ἐρεῦνης ταύτης, ἦν ὀρεῖλο νὰ διακόψω μὴ θέλων νὰ καταχρασθῶ τὴν εὐμενῆ ὑμῶν προσοχὴν, ἀλλ' ἤτις συνοψίζει τὸ ἔργον τῶν κυριωτάτων λογογράφων·

Τὸ περιεχόμενον τῶν Μουσῶν εἶναι πρωτότυπον. Καὶ ἂνευ βοηθείας τῆς φιλολογίας ἐννοεῖ τις τοῦτο, ἔχει, οὕτως εἰπεῖν, τὴν αὐτοψίαν.

Ἡ λογοκλοπία ἀναγνωρίζεται ἐκ τῶν χαρακτῆρων, περὶ ὧν δύσκολον εἶναι ν' ἀπατηθῆ τις, ὡς π. γ. ἐκ τῆς ὑπερβολῆς, τῆς σχολαστικότητος, τῶν ἀντιφάσεων, τῆς ἐλλείψεως ἐνόητος καὶ συγχωνεύσεως ὀργανικῆς ἐν τῷ πραγματευομένῳ θέματι. Ὅθεν τίς ἐστὶν ἀφελέστερος, μᾶλλον ἀνεπιτήδευτος, συνεκτικώτερος καὶ ὀργανικώτερος τοῦ Ἡροδότου; Πάντοτε συμβαίνει, ὥστε ἐν τῇ γραμματολογικῇ σπανιώ-

τατα μορφή τις δεδομένη νὰ ἐκδηλωθῆται μεμω-
νωμένως· ἐκφύεται, οὕτως εἶπεν, ἐν πρασιᾷ γῆς
βραδείως προπαρεσκευασμένης ἰδιοποιουμένη τὰ
ἀναγκαῖα πρὸς παραγωγὴν στοιχείᾳ. Τί θυμα-
στών, ἂν ἐκ τῆς αὐτῆς πρασιᾶς ἀναθρώ-
σκουσι τὰ αὐτὰ ἄνθη; Εἶναι τοῦτο ἀπομιμή-
σις; Μὴ ἴον τι ἠθέλησε νὰ μιμηθῆ ἕτερον ἴον,
διότι ὁ κηπουρὸς θέσεν αὐτὰ ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς
ὄρους καὶ ἤνθησαν ταῦτα ὁμοῦ; Ὁ Glück
ὑπεστήριξεν ὁμοίαν θεωρίαν περὶ τῶν ἤχων
τῆς μουσικῆς· παρέβαλεν αὐτοὺς πρὸς τὰς
ἀγέλας τῶν πτηνῶν, οἷον τῶν χελιδόνων τῶν
μεταβαινουσῶν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἐν ὠρι-
σμένη περιόδῳ καὶ καθ' ὠρισμένους νόμους.
Τίς οἶδεν, ἂν οἱ δημῶδεις ἤχοι, οὓς ἀκούομεν
ἐν ταῖς ὁδοῖς, δὲν εἶναι ἐπάνοδος τῶν ἁσμά-
των τοῦ Δημοδόκου ἢ ἄλλου τινὸς ὀμηρικῶ
αἰοιδῶ;

Ὁ Ἡρόδοτος λοιπὸν εἶναι τέκνον τῆς ἐπο-
χῆς του· ὁ πῆζός αὐτοῦ λόγος ἐγεννήθη ἐν
μέσῃ τῇ λογογραφίᾳ, ἧς ἔχει μὲν τὴν ἐξωτε-
ρικὴν ὄψιν, ἀλλ' ἡ ψυχὴ τοῦ βιβλίου, ἡ ἀλη-
θῆς αὐτοῦ οὐσία, ὡς ἔλεγεν ὁ Φίγχιος, εἶναι
ἢ τῆς φιλαλήθους ἰστορίας.

Ἱστορία.

Καθ' ἐκάστην, δύναται τις εἶπεν, τεκμήρια
ἀριδῆλα προέρχονται ἡμῖν ἐκ τῆς Αἰγύπτου·
τὰ ἔθιμα, αἱ ἰδέαι, τὰ ἤθη τῶν ἀρχαίων Αἰγυ-
πτίων, ἅπερ ἀνεγινώσκουμεν μαθηταὶ ἐν τῷ β'
βιβλίῳ τοῦ Ἡροδότου, ἀναγινώσκονται νῦν ἐν
ταῖς ἐπιγραφαῖς, ἐν ταῖς παπύροις, ἐν τοῖς
νομίσμασιν, ἅτινα οἱ σοφοὶ καὶ οἱ ἀρχαιολόγοι
ἐξάγουσιν ἐκ τῶν ὑπογείων καὶ τῶν τάφων
τῶν βασιλέων. Ὁ Μαριέττος καὶ ὁ Σαμπολ-
λίων εἰργάσθησαν ἐν Αἰγύπτῳ τὸν Ἡρόδοτον
ἔχοντες ἀνὰ χεῖρας. Ὁ Σαμπολλίων ἀνεκάλυ-
ψε τὸ Σεραπεῖον ἀκολουθῶν τὸν στοῖχον τῶν
Σφιγγῶν, αἵτινες, καθ' Ἡρόδοτον, ἦσαν τε-
ταχμέναι πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ οἰκοδομήματος.
Τὸ Ruwenzori, ὁ βασιλεὺς τῶν νεφῶν, ὡς
ὀνομάζει αὐτὸ ὁ Στάνλεϋ, ἀνεκαλύθη μόλις
κατ' ἀπρίλιον τοῦ 1889· ἀλλ' ὁ Ἡρόδοτος ἐγί-
νωσκε τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ καὶ τὸν σχηματισμὸν.
Αἱ δύο κωνικαὶ κορυφαὶ αἱ ἀναγνωρισθεῖσαι
ὑπὸ τοῦ Στάνλεϋ οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ Μῶφι
καὶ Κρῶφι τοῦ Ἡροδότου καὶ τὸ Ruwenzori
οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὰ μυθώδη ὄρη τῆς σελή-
νης τῶν ἀρχαίων, τὸ μυστηριώδες ὄρος, ὅπερ
ἐπόθησεν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Νέρων, καὶ ἐξ οὗ
πηγάζει ὁ Νεῖλος. Ἐγίνωσκε τὸν Ἀλβέρτον

Nyanza, τὴν Victoria Nyanza καὶ τὸ Tan-
ganika· ὁμιλεῖ περὶ αὐτῶν χωρὶς νὰ τὰ ὀνο-
μάξῃ, ἀλλὰ θέτει αὐτὰ ὅπου ὑπάρχουσιν ἰκα-
νούς αἰῶνας πρὸ τοῦ Baker καὶ Livingstone.
Καὶ ἡ ὑπαρξὶς φυλῆς πυγμαίων ἐν τῷ κέν-
τρῳ τῆς Ἀφρικῆς, ἧς ἡ ἀρτίως γενομένη ἀνα-
κάλυψις τοσαύτην ἐντύπωσιν ἐνεποίησεν, ἦτο
γνωστὴ τῷ μεγάλῳ Ἀλικαρνασσεῖ ἔθνογράφῳ,
ὅστις βεβαίως τοῦτο ἐν τῷ περὶ Νασσαμῶνων
διηγήματι αὐτοῦ. Ἡδυνάμην νὰ ἀξήσω τὰ
παραδείγματα, ἀλλ' ἡ μελέτη αὐτῆ ἔχει ἤδη
συντελεσθῆ καὶ περιορίσθη εἰς ὅσα ὁ Δάλ-
μανος, Μοῦρας καὶ Κρεσούζερος δὲν ἠδύναντο
νὰ παράσχουσιν ἐκ λόγων ἀπλῶς χρονολογι-
κῶν. Καὶ ἐν τούτοις ὁπόση μετριοφροσύνη!
Ἡ μετριοφροσύνη, ἡ ἀρετὴ αὐτῆ τῶν μεγάλων
ψυχῶν, αἵτινες περιλαμβάνουσι τὸ ἄπειρον τῆς
ἐπιστήμης καὶ τὸ πεπερασμένον τοῦ ἀνθρωποῦ
πνεύματος, ἡ μετριοφροσύνη, ἧτις ἐν ἄλλαις
λέξεσιν εἶναι συμμετρία, δηλ. ἡ συνείδησις
τοῦ μεγάλου σκοποῦ, οὗ στοχάζεται, καὶ τῶν
ἀσθενῶν μέσων, ἅπερ διαθέτει ὁ ἄνθρωπος, ὅπως
ἐπιτύχῃ αὐτοῦ, εἶναι εἰς τῶν γαρυκτῆρων τοῦ
ἀληθοῦς ἱστορικῶ, καὶ ὁ Ἡρόδοτος κέκτηται
ταύτην ἐν ὑψίστῳ βαθμῷ. Ἐν τῷ τέλει ἐπει-
σοδίου καὶ συνόλου ἐτι συμβεβηκότων συγνό-
τατα ἀπαντῶσιν αἱ φράσεις αὐτὸ ἤκουσα, αὐτὸ
λέγεται, αὐτὸ αὐτόπτης λέγω» μετὰ τοσοῦτον
ἀκριβοῦς διακρίσεως μεταξὺ τοῦ ὁ εἶδε καὶ τοῦ
ὁ ἤκουσε καὶ τοῦ ὁ εἶναι φήμη θρυλλομένη,
ὥστε δύναται τις νὰ διαγράψῃ γάρτην ἰκανῶς
ἐντελῆ τῶν περιηγήσεων αὐτοῦ ὠφελοῦμενος
μόνον τὰς δηλώσεις αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὸ μεγα-
λεῖον τοῦ Ἡροδότου δὲν ἐγκρίεται μόνον ἐν τοῖς
εἰρημένοις· ἡ φιλαλήθεια καὶ ἡ εὐσυνειδησία
εἶναι μὲν ἀναγκαῖαι καὶ συμφορεῖς τῇ ἰστορίᾳ,
ἀλλὰ δὲν ἀποτελοῦσι τὴν ἰστορίαν. Ὁ ἱστο-
ρικὸς εἶναι πρὸ παντὸς φιλόσοφος κατὰ τὴν
εὐγενεστάτην καὶ εὐρυτάτην τῆς λέξεως ση-
μασίαν· ἡ φιλοσοφία του εἶναι τὸ γινῶθι
σαυτὸν ἐφηρμοσμένον εἰς τὰ ἔθνη ἀντὶ τοῦ ἀτό-
μου, φιλοσοφία ἀνθρωπίαι, ἣν ὀνομάζουμεν
κοινωνικὰς ἐπιστήμας. Ὁ Ἡρόδοτος ὡς ἄν-
θρωπος, ὅστις ἀπὸ τῆς κορυφῆς ὄρους βλέπει
τὰς πηγὰς βερούσας, αἵτινες διὰ διαφόρων ὁδῶν
ἔρχονται νὰ συνενωθῶσιν ἐν τῷ πεδίῳ καὶ ν'
ἀποτελέσωσι τὸν ποταμὸν, ὁ Ἡρόδοτος, λέγω,
εἶδεν ὁ πρῶτος ἐν πίνακι συνθετικῶ τὴν με-
γάλην Ἑλλάδα ἐξερχομένην τῶν περσικῶν
πολέμων ἠνωμένην καὶ ἰσχυράν, συναδελφου-
μένην ἐν κοινότητι φρονημάτων, ἃ τὸ αἶμα
καὶ ὁ ἠρωϊσμὸς εἶχον συμπήξει.

Ἐν ταῖς Μούσαις μία ἀρχὴ ὑπονοουμένη ὑπόκειται ἀναγινωσκομένη ἐν ταῖς γραμμαῖς, καίπερ οὐδέποτε ἀνερχομένη εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἡ θεμελιώδης ἀρχὴ τοῦ ἀρχαίου μοιραίου ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ἀνταγωνισμοῦ τόσον δημοτικοῦ ἥδη ἐν Ἑλλάδι, ὡς οἱ μῦθοι τῆς Ἰοῦς, τῆς Εὐρώπης, τῆς Μηδείας, τῆς Ἑλένης καὶ ὁ τρωϊκὸς αὐτὸς πόλεμος ἀποδεικνύουσιν ἡμῖν ἐναργῶς. Ὅθεν ἡ κυρία πρᾶξις τῆς Ἡροδοτείου ἱστορίας περιέχεται ἐν ταῖς τέσσαρσι τελευταίαις βιβλίαις, ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Μιλήτου μέχρι τῶν συνεπειῶν τῆς ἐν Μυκάλῃ μάχης· τὰ πέντε πρῶτα βιβλία εἶναι προπαρασκευῆ, εἰσαγωγὴ ἀναπαριστώσα ἡμῖν τοὺς δύο λαοὺς τοὺς μέλλοντας νὰ ἐφορμήσωσιν ἐπ' ἀλλήλους ἐν τῷ πληρωματικῷ τοῦ χρόνου. Ἀφ' ἐνὸς μὲν μέγα βασιλεῖον, θαυμαστὸν συμπλέγμα λαῶν διαφόρου καταγωγῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ μικρὸν ἔθνος διηρημένον εἰς πολλὰ κράτη ἀλλ' ἠνωμένον καὶ ἀδιαίρετον ἐν τῷ αἰσθήματι τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἐλευθερίας. Ἡ μεγάλυνσις καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς Περσίας περιγράφονται ἐκεῖ ἐν ἐκτάσει ἰδεῶν καὶ ἀφθονίᾳ λεπτομερειῶν· καὶ εἰκότως· διότι προτίθεται ὁ ἱστορικὸς ν' ἀναδείξῃ τὴν δύναμιν τοῦ βασιλείου τούτου, νὰ καταδείξῃ τῷ κόσμῳ πρὸς τίνα πολέμιον ἢ μικρὰ Ἑλλὰς εἶχε νὰ πολεμήσῃ. Ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἰώνων, περιεχομένης ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ, μεταβαίνει εἰς τὴν ἀληθῆ καὶ κυρίαν ἱστορίαν ἐν τῷ ἕκτῳ. Αἱ ἔνδοξοι μάχαι, ἡ ἐν Θερμοπύλαις, ἡ ἐν Σαλαμῖνι καὶ ἡ ἐν Πλαταιαῖς κατακλείουσι τὸ μεγαλοπρεπὲς διήγημα. Τοῦτό ἐστιν ἡ ἀποθῆωσις! Τὸ μικρὸν ἔθνος τῶν ἠρώων κατέθραυσε τὸν ἐξ ὀπτιῆς γῆς ἔχοντα τοὺς πόδας κολοσσόν.

Λυπηρόν, ὅτι ὁ Ἡρόδοτος δὲν εἶναι ἐν ταῖς

ζῶσι πλέον. Τί θὰ ἔλεγε περὶ τοῦ μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ἀνταγωνισμοῦ του νῦν, ὅτε αἱ μεταξὺ τῶν λαῶν τούτων φιλικαὶ σχέσεις ἐνισχύονται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, τὰ δὲ ὄρια τὰ ἀνυπερέβλητα τῆς ἀμαθίας αἴρονται καὶ ἐξαφανίζονται, ὡς ἡ ὀμίγη ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου, ἡ δ' ἐμπορία ἐξάπλοῦται, παρὰ δὲ τὴν γενέθλιόν του πόλιν θὰ ἡδύνατο νὰ ἴδῃ τὰ συμπλέγματα τοῦ σιδηροδρόμου προελθόντα ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ ὡς κήρυκες τῆς εἰρήνης καὶ ἀδελφότητος;

Κυρίαί καὶ κύριοι. Ἐπεσκοπήσαμεν τὸν Ἡρόδοτον κατὰ τρεῖς διαφοροὺς ἀπόψεις, ὡς ἐπικόν, ὡς λογογράφον καὶ ὡς ἱστορικόν, καθ' ἃς ἐρασιτέχνης τις τῆς φιλολογίας δύναται νὰ τὸν ἐπισκοπήσῃ· ἀλλὰ γινώσκετε κάλλιον ἐμοῦ, ὅτι ὁ γεωγράφος, ὁ ἔθνογράφος, ὁ ἀρχαιολόγος ἤθελε δυναθῆ βεβαίως νὰ συγγράψῃ περὶ αὐτοῦ τόμους ὅλους. Ὁ Ἡρόδοτος ὁμοιάζει πρίσματι, οὐ τινος ἀνακάλυπτει τις ὁλον ἐν νέας πλευράς, ἐφ' ὅσον σπουδάζει αὐτό. Ἄλλ' ὑπερ ἄληθως μεγαλοπρεπὲς ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Ἡροδοτοῦ εἶναι, ὅτι εἶχε προαίσθησιν τοῦ μεγαλείου τοῦ ἔθνους του. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐπεσκοποῦν ἤδη εὐρέως ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον, ἔνθα ἡ Ἀλεξάνδρεια ἔμελλε ν' ἀνεγερθῆ, ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, ἔνθα ὁ Ὀράτιος ἔμελλε νὰ ᾤσῃ: «*Græcia capta ferum victorem cepit et artes intulit agresti Latio*», ἐκ τῶν ἐρήμων τῆς Σκυθίας, ἔνθα τὸ Βυζάντιον ἔμελλε νὰ εἰσαγάγῃ τὸν πολιτισμὸν του, μέχρι τῶν ὁρέων τῆς Σικελίας, ἔνθα τὰ πάντα ἦσαν ἤδη ἑλληνικά. Τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ εἶναι παγκόσμιον, ὥσπερ ὁ πανελληνισμὸς τοῦ πνεύματος, ὅστις ἔμελλε νὰ διαχυθῆ ἀνὰ τὸν κόσμον σύμπαντα εἰς τοὺς ἐπερχομένους αἰῶνας.

Η ΑΝΑΤΟΛΗ ΚΑΙ Η ΕΝ ΜΑΔΡΙΤΗ ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ 1892

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΔΟΜῇ συνεδριάσει τῆς 8 ἀπριλίου 1891).

Ἀνέρχομαι τὸ βῆμα συγκεκμημένος ἐξ ἐυγνωμοσύνης πρὸς τε τὸν κ. πρόεδρον καὶ τοὺς ἑταίρους τοῦ συλλόγου, οἵτινες ἐτίμησάν με παραδεξάμενοι ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ πρὸς πάντας τοὺς σπεύσαντας νὰ μὲ ἐνθαρρύνωσι διὰ τῆς παρουσίας των. Θὰ διατηρήσω ἐσαεὶ τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐσπέρας ταύτης, ἣτις θὰ καταλίπη ἐποχὴν ἐν τῷ βίῳ μου, καὶ τῆς φιλοξενίας, ἧς ἔτυγον ἐν τῇ ὠραίᾳ χώρᾳ τῆς Ἀνατολῆς. Δὲν θὰ λησμονήσω δὲ ποτέ, ὅτι ἐνταῦθα τὸ πρῶτον ἐν τῷ βίῳ μου, ἐν κέντρῳ φιλολογικῷ καὶ ἐνώπιον ἐκλεκτοῦ κοινοῦ, μετέσχον ἔργῳ τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ ἱστορικῶν συζητήσεων.

Σύμπασα ἡ οἰκουμένη παρασκευάζεται νὰ ἐορτάσῃ τὴν Δ' ἑκατονταετηρίδα τῆς ὑπὸ τοῦ Κολόμβου ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς διὰ τρόπον ἐπαξίου τοιοῦτου γεγονότος καὶ τοιοῦτου ἀνδρός. Ἡ πατρίς μου Ἰσπανία, εἰς ἣν κυρίως ὀφείλεται ἡ ἐνδοξὸς αὕτη ἀνακάλυψις, παρασκευάζεται, ὅπως ἐορτάσῃ αὐτὴν τιμῶσα τὴν μνήμην τοῦ Κολόμβου καὶ προσκαλοῦσα ἅπαντας τοὺς λαοὺς εἰς παγκόσμιον ἔκθεσιν μέλλουσαν νὰ καταστῇ ἐπιστημονικὸν κέντρον, εἰς ὃ μέλλουσι νὰ συγκομισθῶσι πάντα τὰ δυνάμενα νὰ σχηματίσωσι καὶ συντελέσωσι τὴν ἱστορίαν τοῦ νέου ἡμισφαιρίου τὴν πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν πλοίων τῶν καθολικῶν βασιλείων Φερδινάνδου καὶ Ἰσαβέλλας.

Καὶ ἤδη προβαίνω εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν λόγων, δι' οὓς ἡ Ἀνατολὴ ὀφείλει νὰ ἐνδιαφίρῃται εἰς τὴν ιδεάν ταύτην.

Ἡ ἐπιχείρησίς μου εἶναι μὲν καλὴ, ἀλλὰ καὶ λίαν δυσχερὴς· ἀλλ' ἐκπληρῶ αὐτὴν ἄσμενος, διότι δι' ἐμὲ οὐδὲν γλυκύτερον τοῦ καθήκοντος τοῦ ἐργασθῆναι ὑπὲρ τῆς πατρίδος μου προσπαθοῦντα νὰ παράσχω αὐτῇ τὴν ἀνεκτίμητον σύμπραξιν τῆς Ἀνατολῆς καὶ καταδεικνύντα καὶ νῦν, ὅτι δὲν ὑπάρχει σημεῖον ἐν τῇ

ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος μέχρι τοῦδε, εἰς ὃ ἡ Ἀνατολὴ δὲν ἔλαβε μέρος περιδοξόν.

Καὶ ὄντως, τὴν Ἀνατολὴν ἀπαντῶμεν εἴτε τὴν καλλιτεχνίαν εἴτε τὴν ἱστορίαν τῶν μεγάλων μαχίμων καὶ ἀποικιστῶν λαῶν μελετῶντες· τὴν Ἀνατολὴν ἀπαντῶμεν ἐρευθῶντες τὰς ἀρχὰς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς γεωγραφίας, ἐξ ὧν ἐλήφθησαν αἱ βάσεις τῶν νεωτέρων πολιτειῶν· ἐν γένει δὲ ἐν ἀπάσαις ταῖς ἐκδηλώσεσι τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος τὴν Ἀνατολὴν ἀπαντῶμεν ἐγγαράττουσαν διὰ τῆς ἰδιαιτέρας αὐτῆς σφραγίδος τὴν θαυμασίαν αὐτῆς ἐπίδρασιν.

Ἡ ἔξοχος μεγαλοφυΐα ἀνδρὸς ἐπιστήμονος καὶ πλήρους πίστεως εἰς τὸ ἰδεῶδες αὐτοῦ ἀνεκάλυψε νέαν ἥπειρον, νέον κόσμον· ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα θὰ εὐρωμεν τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μυθῶδων θεωριῶν τῆς. Ἴδωμεν ἤδη πῶς τοῦτο καταφαίνεται· καὶ σύγγνωτέ μοι, ἐάν, ὅπως ἐπιτύχω τοῦ σκοποῦ, ἀναγκασθῶ νὰ ἐνδιατρίψω εἰς πράγματα ἄσχετα κατὰ τὸ φαινόμενον πρὸς τὸ θέμα μου.

Τῇ 12 ὀκτωβρίου 1492 ὁ ἀθάνατος Κολόμβος ἀνεκάλυπτε τὴν ἀμερικανικὴν ἥπειρον, ἧς ἡ τε ὕπαρξις καὶ ἡ θέσις εἶχον παντελῶς ἐξαλειφθῆ τῆς μνήμης τῶν λαῶν.

Οἱ ἀρχαῖοι τῆς Ἀνατολῆς λαοὶ ἠγνόουν ἄρα γε τὴν ὕπαρξιν ἄλλων χωρῶν πέραν τῶν στηλῶν τοῦ Ἡρακλέους; Οὐχί, διότι καὶ μόνῃ ἢ παράδοσις περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἀναφερομένης Ἀτλαντίδος ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ἐν ἀνάγκῃ ὡς ἀπόδειξις τοῦ ἐναντίου. . . . Ἄλλ' ἡ Ἀτλαντίς εἶναι χώρα ἐξηφανισμένη ἀπὸ χιλιᾶδων ἐνιαυτῶν, ὥστε ἡ παράδοσις αὕτη θεωρητέα πρὸς τὸ παρὸν ὡς μυθώδης. Ἄλλ' ἐν ἐποχῇ μᾶλλον ἱστορικῇ θέλωμεν εὐρεῖ ἐν τῇ Ἀνατολῇ τὴν γνῶσιν τῶν ὑπερθαλασσίων

τούτων χωρῶν. Δύο τῶν ἐπισημοτάτων καὶ ἐνδοξοτάτων συγγραφέων, ὁ Ἀριστοτέλης καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, σαφεστάτην μνησίαν τῶν χωρῶν τούτων ποιοῦνται. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων συγγραμμάτι αὐτοῦ ὀμιλῶν περὶ Καρχηδονίων λέγει, ὅτι ὅτε ἔπλεον οὗτοι πέραν τῶν στηλῶν τοῦ Ἡρακλέους, τὸ πλοῖόν των ἀνάρπαστον γενόμενον ὑπὸ σφοδρᾶς τρικυμίας ἐξώκειλε παρὰ τὰς ἀκτὰς χώρας εὐφρόρου ποτιζομένης ὑπὸ πολυαριθμῶν ποταμῶν καὶ κεκαλυμμένης ὑπὸ παντοίων δένδρων. Τινὲς τῶν ναυαγῶν ἐσφάγησαν ὑπὸ τῶν αὐτοχθόνων, οἱ δ' ἐπανελθόντες εἰς Καρχηδόνα ἐθανατώθησαν καὶ αὐτοὶ διαταγῇ τῆς γερουσίας φοβουμένης, μὴ ἢ ἀνακάλυψις τῆς νήσου ταύτης γένηται ἀφορμὴ ἐμφυλίων στάσεων ἐν τῇ μητροπόλει.

Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἐν τῷ Ε' βιβλίῳ (Β' τόμῳ τῆς συλλογῆς τοῦ Hœfer) ὀμιλῶν περὶ τῆς νήσου ταύτης ἐξηγεῖ τὴν αἰτίαν τῆς ἀνακάλυψώς της, βασιζόμενος ἐπὶ τῶν αὐτῶν δεδομένων, ἐφ' ὧν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐπιπροστίθεισιν ὅμως, ὅτι οἱ Τύριοι μαθόντες τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην ἠθέλησαν νὰ πέμψωσιν εἰς τὴν θαυμαστὴν ταύτην νῆσον ναυτικῶν στόλων, ἀλλ' ἐκαλύθησαν ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, τοῦτο μὲν φοβουμένων, μὴ ἀποδημήσωσι συμπολίται των εἰς τὰς νέας ταύτας χώρας, τοῦτο δὲ θηλόντων νὰ φυλάξωσι μυστικῶν τὸ ἄσυλον, εἰς ὃ ἠδύναντο νὰ κατασφύγωσι πανοικει ἐν μεγάλῃ τινὶ συμφορᾷ.

Ἡ χώρα αὕτη ἀναμφιβόλως ἦτο ἡ Ἀμερικὴ· διότι μία τῶν μεγάλων δυσχερειῶν, ἃς ὁ Κολόμβος ὤρευε νὰ νικήσῃ κατὰ τὸν πλοῦν αὐτοῦ, ἦτο ὁ διάπλους τῆς θαλάσσης τῶν βρῦων, ἧτις προσκλιζέει σχεδὸν τὰς ἀκτὰς τοῦ νέου κόσμου. Ἀλλὰ καὶ Σκύλαξ ὁ Καρυανθηδὺς ἐν τῷ περίπλῳ αὐτοῦ λέγει, ὅτι δὲν δύναται τις νὰ πλεύσῃ πέραν τῆς νήσου Λέρνης, διότι ἡ θάλασσα εἶναι πλήρης ἰλύος καὶ βοτανῶν.

Ὁ Θεόφραστος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν φυτῶν ποιεῖται λόγον περὶ τῆς θαλάσσης ταύτης τῶν βρῦων, ὁ δὲ Avienus ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ περίπλου τοῦ Hunicon λέγει· «Ἐπὶ τῶν κυμάτων φαίνονται ἀπειράριθμα φύκη τοσοῦτον πυκνὰ καὶ συμπαγῆ, ὥστε ἐμποδίζουσι καὶ πολλὰκις καθιστῶσιν ἀδύνατον τὸν πλοῦν». Οὕτω λοιπὸν οἱ Φοίνικες καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἐγνώριζον τὴν θάλασσαν τῶν βρῦων.

Ἐπισκοπήσωμεν ἤδη τὴν σπουδαιοτάτην τῶν μεταναστεύσεων τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, τὴν τῶν Χανααίων.

Κατὰ τὸ 1605 π. Χ. οἱ Ἑβραῖοι ἡγουμένου τοῦ Ἰησοῦ κατελάμβανον τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἐξαλάσαντες τοὺς Χανααίους, μίαν τῶν φυλῶν τῆς γῆς Χαναάν. Ποῦ μετέβησαν οἱ τελευταῖοι οὗτοι; Ἐπλεύσαν κατὰ μῆκος τῆς Μεσογείου προσπαθούντες μάρτην νὰ ἐγκαταστῶσιν ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς Ἀφρικῆς. Ἐφθασαν δὲ ἐν τῇ γῶρᾳ τῇ νῦν Μαρόκῳ καλουμένη, πλὴν δὲν ἐγκατέστησαν ἐνταῦθα· διότι μελετώντες τὰ ἔθη τῶν Μαροκηνῶν φυλῶν οὐδὲν ἴγνος ἀνευρίσκωμεν αὐτῶν. Ἐνδείξεις δὲ τινὰς μόνον τῆς διαθλάσεώς των κατέλιπον· τοῦτο δὲ λέγει ἡμῖν ὁ Προκόπιος διηγούμενος, ὅτι εἶδεν ἐν τοῖς πέριξ τῆς πόλεως Τίγγιος (νῦν Tanger) ἀκολουθῶν τῷ Βελισσαρίῳ στρατεύοντι ἐπὶ τὴν Ἀφρικὴν ἐν ἔτει 527 μ. Χ. ὡς ἰδιαιτέρος αὐτοῦ γραμματεὺς δύο μεγάλους λίθους λευκοὺς, ἐφ' ὧν φοινικιαῖς γράμμασιν ὑπῆρχεν ἐπιγραφή λέγουσα· «Ἐξώστημεν τῆς πατρίδος μας ὑπὸ Ἰησοῦ τοῦ κλέπτου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ναυῆ».

Καὶ ἄλλοι λαοὶ ἐγνώριζον τὴν ὑπαρξίν τῆς Ἀμερικῆς· ἀλλὰ θὰ περιορισθῶμεν νὰ ἀναφέρωμεν τοὺς Σίνας, καθότι καὶ οὗτοι ἀφῆκαν ἔγγρα τῆς διαθλάσεώς των. Ὁ De Gingnes ἐν ὑπομνήματί του πρὸς τὴν ἀκαδημίαν τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν ἐλευθερίων λόγων ἐπιγραφομένου· «Ἐρευναι περὶ τῶν πλώων τῶν Σινῶν καὶ ἄλλων λαῶν τῆς ἀπωτέτης Ἀσίας παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀμερικῆς», παρατίθεισιν χωρίων τῶν μεγάλων χρονικῶν τῆς Σινικῆς τῶν Nan tzu, μεταφρασθὲν ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ καθηγητοῦ Neumann, ἐνθα λέγεται, ὅτι «ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Tsi τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς αἰωνίου ἀρχῆς (499 π. Χ.) Σίνης τις ἱερεὺς τοῦ Βούδα, ὀνομαζόμενος Hoëichin, ἐπέστρεψεν ἐκ ταξιδίου εἰς χώρας, ὧν ἡ περιγραφή συμφωνεῖ πληρέστατα τῇ τῆς Ἀμερικῆς ὡς πρὸς τὸ κλίμα καὶ τὰ προϊόντα καὶ τὴν ἄλλειψιν τοῦ σιδήρου».

Καὶ ἤδη μεταβῶμεν νοσεῶς εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ λάβωμεν ὁδηγὸν τὰς ἐντυπώσεις τῶν ἱεραποστόλων καὶ τῶν Ἰσπανῶν στρατιωτῶν καὶ τὰς παραδόσεις, ἃς οὗτοι περισυνέλεξαν. Αὕτη ἔσται ἡμῖν ἡ ἀφετηρία, ἵνα φθάσωμεν μέχρι τῶν γεγονόνων τῶν ἐρεισθησομένων ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης.

Ὁ Herman Cortes καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ του, ἰδίᾳ δὲ οἱ ἱεραπόστολοι οἱ συνοδευόντες τὴν ἀποστολὴν του, ἅμα ἐν Μεξικῷ φθάσαντες ἐξεπλάγησαν ἐπὶ τῇ παραδόξῳ ὁμοιότητι τῶν παραδόσεων τῶν αὐτοχθόνων πρὸς τὰς

ήμετέρας. Οί Μεξικανοί ἔλεγον ἑαυτοὺς ἀπογόνους λαοῦ ἰσχυροῦ γιγάντων, κυριαρχήσαντος ἄλλοτε ἐφ' ἀπάσης τῆς οἰκουμένης, ἀλλ' ἐξ ἀμαρτιῶν τιμωρηθέντος ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ διὰ φοβεροῦ κατακλυσμοῦ. Θαυμαστόν, ὅτι ἡ ἰδέα αὕτη περὶ γιγάντων, τιτάνων καὶ κυκλώπων εἶναι διαδεδομένη εἰς ἅπασαν τὴν γῆν· λαοὶ δέ τινες μάλιστα τῆς βορείου Ἀφρικῆς τοσοῦτον ζωηρὰν διατηροῦσιν ἔτι τὴν ἀνάμνησιν αὐτῶν, ὥστε θεωροῦσι τὴν ἐπάνοδον τῶν γιγάντων ὡς προσάγγελον τῆς συντελείας τοῦ κόσμου.

Κατὰ τοὺς αὐτόχθονας τοῦ Μεξικοῦ, τὸ ἀνθρώπειον γένος τετράκις κατεστράφη· τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ὕδατος, τὸ δεῦτερον ὑπὸ τῶν ἀνέμων, τὸ τρίτον ὑπὸ τῶν σεισμῶν καὶ τῶν ὑποχθονίων πυρῶν καὶ τὸ τέταρτον ὑπὸ τοῦ λιμοῦ. Ἀρχαία εἰκὼν εὐρεθεῖσα τότε ἐν Μεξικῷ καὶ γνωστὴ τῷ ὀνόματι κωδιῆ βατικανῶς ἅτε φυλαττόμενος ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Βατικανοῦ παρίστανει τὰς τέσσαρας ταύτας ἐποχὰς ὡς ἐξῆς, τὴν μὲν πρώτην δι' οἰκίας καταποντιζομένης ἐν τοῖς ὕδασι καὶ λέμβου, ἧς ἐπιβαίνουσιν ἀνὴρ καὶ γυνή, τὴν δὲ δευτέραν διὰ σπηλαίου, ἐν ᾧ παρίσταται καταφυγὸν καὶ σωζόμενον τὸ ἀνθρώπειον ζεῦγος, τὴν δὲ τρίτην διὰ σπηλαίου πάλιν, ἐν ᾧ σώζεται ἀπὸ τῶν ὑποχθονίων πυρῶν καὶ τῶν πλουτωνικῶν ἀναστατώσεων, τὴν δὲ τετάρτην δι' ὀπωρῶν, ἃς ἔχει ἀνὰ χεῖρας τὸ ἀνθρώπειον ζεῦγος καὶ σημαίας, ἧς ἡ σημασία μένει εἰσέτι ἄγνωστος. Ἄλλ' αἱ ἰδέαι, ἃς εἶχον οἱ αὐτόχθονες περὶ τῆς πρώτης ἐποχῆς, τῆς τοῦ ὕδατος, εἶναι λίαν περιέργοι καὶ ἄξιαι τῆς ἡμετέρας προσοχῆς.

Τὰ ἱερογλυφικὰ τῶν Μεξικανῶν ἀναφέρουσιν, ὅτι Tezpi τις, ὅπως σωθῆ τοῦ ἐκ τοῦ καταποντισμοῦ θανάτου, κατεσκεύασε πλωτὴν οἰκίαν, εἰς ἣν ἐπέβη μετὰ τῆς συζύγου του, πολλῶν ζώων καὶ σπόρων τινῶν τῶν ἀναγκαιοτάτων εἰς συντήρησιν τοῦ ἀνθρώπου φυτῶν. Ὅτε τὸ μέγα Πνεῦμα κατέπαυσε τὸν ὑετὸν καὶ τὰ ὕδατα ἤρξαντο ἀποσυρόμενα, ἡ πλωτὴ οἰκία ἔφθασεν ἀσφαλῶς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Cholollan. Ὁ Tezpi τότε ἀφῆκε πρῶτον μὲν κόρακα, ὅστις δὲν ἐπέστρεψε, τῆς γῆς κεκαλυμένης ὑπὸ πτωμάτων, ἔπειτα δὲ ποικιλοχθίδα (colibri) ἣτις ἐπέστρεψε φέρουσα μεταξὺ τοῦ ῥάμφους τῆς ἀνθοῦν κλωνίον. Ἐνοήσας οὕτω ὁ Tezpi, ὅτι ἡ γῆ ἅτε ἀναβλαστήσασα κατέστη αὖθις κατοικήσιμος, ἐξῆλθε τῆς πλωτῆς οἰκίας μετὰ τῶν συνοίκων

του καὶ ἐκ τοῦ ζεύγους τούτου ἠϋξήθη πάλιν τὸ ἀνθρώπειον γένος.

Ἡ περὶ τῆς καταστροφῆς τῶν γιγάντων παράδοσις τῶν αὐτοχθόνων Μεξικανῶν εἶναι καὶ ἱερογραφικὴ ἅτε περιεχομένη καὶ ἐν τῷ βατικανῷ κώδικι. Ἐπὶ μόνον τῶν γιγάντων ἐσώθησαν ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, οἵτινες ἄμα τῶν ὑδάτων ἀποσυρθέντων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἐπεμείρισαν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ ἀρχηγοῦ των Shelhua νὰ οἰκοδομήσωσι τὴν μεγάλην πυραμίδα τοῦ Cholollan, περὶ ἧς κατωτέρω τὸν λόγον ποιησόμεθα, σκοποῦντες νὰ ἀνέλθωσι δι' αὐτῆς εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ἄλλ' οἱ θεοὶ ὀργισθέντες ἐκεραύνωσαν αὐτοὺς τοὺς μὲν φονεύσαντες, τοὺς δὲ διασκορπίσαντες.

Ἡ καταπληκτικὴ ὁμοίότης τῆς παραδόσεως ταύτης μετὰ τῆς ἱστορίας τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ τῆς τοῦ πύργου Βαβέλ, ἣν ἀσκηγείται ἡ ἱερὰ γραφή, τοσοῦτον ἐξέπληξε τοὺς ἱεραποστόλους, ὥστε ἔπεισε μὲν αὐτοὺς, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ ἐξ ἀπλῶς τυχαίας συμπτώσεως, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐφραντάσθησαν, ὅτι ἄλλος τις πρὸ αὐτῶν ἦτο δυνατόν νὰ ἦλθεν εἰς τὰς χώρας ταύτας. Τῆς δὲ τυφλώσεώς των ταύτης δὲν ἰσχυσαν νὰ τοὺς ἐξαγάγωσιν οὐδὲ αἱ καθημερινῶς ἀπαντῶσαι αὐτοῖς ἐισχωροῦσιν εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ τόπου παραδόσεις καὶ ἔθιμα ὅλως χριστιανικῆς καταγωγῆς· ἄχρις οὗ ἐπὶ τέλους ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν σταυρῶν, τοὺς ὁποίους ἀνεύρισκον, ἀρῦννισε τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἰς τὰ γεγονότα ταῦτα, ἅπερ τόσον συγγὰ ἐπανελαμβάνοντο καὶ ἦσαν τοσοῦτον προφανῆ, ὥστε δὲν ἦτο δυνατόν πλέον νὰ τὰ παρελθῶσιν ἀπαρατήρητα. Μὴ θέλοντες ὅμως καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα νὰ παραδεχθῶσιν, ὅτι χριστιανός τις περιηγητὴς πρὸ αὐτῶν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπισκέφθῃ τὴν Ἀμερικὴν, ἀπέδωκαν ταῦτα εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ διαβόλου ὑπαγορεύσαντος τοῖς αὐτοχθόνιοις τὰ θρησκευτικὰ ταῦτα ἔθιμα, ἵνα διασθῆρῃ καὶ διαστρέψῃ αὐτὰ εἰς παρωδιὰν ἱερόσυλον τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Κατὰ τὸν πατέρα Noluega, ἕνα τῶν πρώτων ἱεραποστόλων, οἱ αὐτόχθονες τῆς Βρασιλείας ἐγνώριζον τὰ ὀνόματα Ἰησοῦς καὶ Μαρία.

Ἐν τῷ Μεξικῷ ἐδάπτιζον τὰ τέκνα των ὀνομάζοντες τὴν ἱεροτελεσίαν ταύτην «ἀναγέννησιν» ἀκριβῶς, ὥσπερ καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὀνομάζει αὐτὴν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. Ἐπίσης ἰδέαν εἶχον καὶ τῆς ἁγίας τριᾶδος εἰκονίζοντες αὐτὴν διὰ τριγωνικοῦ λίθου· ἐνήστευον

τὴν παρασκευὴν εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος· ἐν δὲ τῷ ναῷ τοῦ Cihua-Cohuatl ἐλάτρευον εἰκόνα παριστώσαν λευκὴν καὶ ξανθὴν κόρην ἐνδεδυμένην ποδῆρη γιτώνᾳ κατὰστικτον πολυτίμοις λίθοις, σύμβολον τῆς παρθένιας. Ἡ παρθένος αὕτη ἦτο ἡ μήτηρ τοῦ Theohuitnahuae, τοῦ ἀκανθίνου στεφάνου ἐστεμμένου Κυρίου.

Ὁ πατήρ Gregoire Garcia λέγει, ὅτι παρὰ τοῖς αὐτόχθοσιν εὔρεν ἀντικείμενα παριστάωντα ἄρθρα τινὰ τῆς πίστεως, τὴν ἀνάστασιν π. γ. ἢ τὴν σταύρωσιν μετὰ τῆς παραλλαγῆς ὅμως, ὅτι ὁ Χριστὸς ἦτο προσεδεμένος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ οὐχὶ καθηλωμένος. Ὁ δὲ πατήρ Sahagun προστίθεισιν, ὅτι οἱ ἄγριοι οὗτοι ἐξωμολογοῦντο, μολοντοὶ λίαν σπανίως, καθότι οἱ ἐπιβαλλόμενοι κανόνες ἦσαν λίαν βαροεῖς. Ἡ ὑποτροπὴ εἰς τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα οὐδέποτε συνεχωροῦτο, οἱ δ' ἐπὶ ταύτῃ ἐπιβαλλόμενοι κανόνες ἐποικιλίον ἀπὸ διατρέψεως τῆς γλώσσης μέχρι διαβρύψεως τῆς κεφαλῆς μεταξύ δύο λιθίνων μητρῶν.

Ἄλλ' ἔμελλε τέλος νὰ φθάσῃ ἡμέρα, καθ' ἣν μία τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ μᾶλλον διαδεδομένων ἀνὰ τὴν Ἀμερικὴν παραδόσεων ἔμελλε ν' ἀναγκάσῃ πάντας νὰ παραδεχθῶσι τὴν ἐν τῇ γῶρᾳ ταύτῃ ὑπαρξίν ἱεραποστόλων πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Κολόμβου. Ἐν μέσῳ τοῦ σκότους τῆς ἀρχαίας ἱστορίας καὶ τῆς λίαν εὐλόγου δυσπιστίας τῶν ἱεραποστόλων, ἅτε ἀφικνουμένων εἰς γῶρας παντελῶς ἀγνώστους, διέλαμψεν αἴφνης ἡ μεγάλη μορφή τοῦ Μεξικανοῦ Guetzalcoal. Κατὰ τὴν παράδοσιν ταύτην διατηρηθεῖσαν ἐν τοῖς ἱερογλυφικοῖς καὶ τοῖς κομβοσημοῖς, ἅτινα, ὡς γνωστόν, ἦσαν σχοινία ἔχοντα κόμβους διαφόρων χρωμάτων, οἵτινες ποικιλοτρόπως συνδυαζόμενοι παρίσταν γραμματα, ἐπιστεύετο, ὅτι πρὸ ἀμνημονεῦτων χρόνων λευκὸς τις σεβάσμιος τὴν ὕψιν γλαυκοὺς ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸν πάγονα καὶ τὴν κόμην μακράν, ἐνδεδυμένος ποδῆρη γιτώνᾳ καὶ ὑπὸ μάλης βίβλον φέρων παρεγένετο αὐτοῖς ἐξ Ἀνατολῆς διὰ τῆς Καλλιφορνίας μετὰ τινων μαθητῶν· ἐδίδαξεν αὐτοὺς τὰς ἀρχὰς τοῦ χριστιανισμοῦ, τὰ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, τὰ περὶ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας, τὰ περὶ μελλούσης ζωῆς καὶ τῆς ἐν αὐτῇ δικαίας ἀνταποδόσεως καὶ τὰ περὶ τοῦ βίου καὶ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐδωκεν αὐτοῖς τὸν σταυρὸν συστήσας ὅπως προσκυνῶσιν αὐτὸν ὡς σύμβολον τῆς ἀπολυτρώσεως, καὶ τέλος προσηφτεύσεν αὐ-

τοῖς, ὅτι θέλουσιν ἔλθει ποτὲ ἐκ τῆς Δύσεως ἄνθρωποι λευκοί, ὡσπερ αὐτοί, οἵτινες θέλουσι κηρύξει εἰς αὐτοὺς τὴν αὐτὴν θρησκείαν καὶ ἄρξει αὐτῶν.

Ὁ Guetzalcoal περιῆλθε μέγα μέρος τῆς Ἀμερικῆς κηρύττων τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν· ἀλλ' ἐπιμόνως καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ Huamac, βασιλέως τῶν Toullains, ἀποπλεύσας ὄχγετο ἐκ Campeche καταλιπὼν ἐν παρακειμένῳ ὄρμῳ μέγαν σταυρὸν, ὅστις πολλὸν καιρὸν μετὰ τὴν κατάκτησιν μετηνέχθη εἰς τὸν καθεδρικὸν ναὸν τῆς πόλεως Oaxaca.

Ὁ ἀπόστολος οὗτος τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἀφῆκεν ἐν τῇ γῶρᾳ γλαυκίαν ἀνάμνησιν καὶ σεβαστὴν μνήμην. Εἰκότως· διότι πρὸς τῷ θρησκευτικῷ καὶ ἠθικῷ χαρακτῆρι τῶν κηρυγμάτων αὐτοῦ ἐδίδαξε τοὺς αὐτόχθονας τὴν ὕψανσιν τοῦ βῆμβακος, τὴν βαφὴν τῶν ὑφασμάτων, τὴν γεωργίαν, τὴν κατεργασίαν τῶν μετάλλων καὶ τῶν πολυτίμων λίθων· ἀνεκάνισε δὲ καὶ τὸ ἡμερολόγιόν των, καθ' ὃ διηρεῖτο τὸ ἔτος εἰς 260 ἡμέρας, πείσας αὐτοῦς, ν' ἀποδεχθῶσι τὸ ἐκ 360 ἡμερῶν καὶ 5 ἐμβολίμων συγκείμενον ἔτος, δηλ. τὸ ἡμέτερον ὡς μᾶλλον ἐπωφελές τῇ γεωργίᾳ.

Σπουδαία ἐτυμολογικαὶ μελέται πολλῶν σοφῶν ἀπέδειξαν, ὅτι τὸ ὄνομα Chilam-Camhal, ὅπερ τινὲς τῶν μαθητῶν του ἐδίδον εἰς τὸν ἀπόστολον τοῦτον, ἦτο τὸ σινικὸν ὄνομα τοῦ ἁγίου Θωμᾶ. Πῶς ὅμως τὸ ὄνομα Θωμᾶς τὸ γενόμενον Tomé ἐν Βρασιλίᾳ μετηλλάχθη εἰς Guetzalcoal ἐν Μεξικῷ; Καὶ ἐπὶ τέλους τίς οὗτος ὁ ἅγιος Θωμᾶς ἢ Guetzalcoal; Σημειωτέον, ὅτι τὸ ὄνομα Guetzalcoal δὲν ἴσχυσε νὰ καταστρέψῃ τὸ τοῦ Θωμᾶ ἢ Thomé, διότι οἱ ἡμέτεροι ἱεραπόστολοι ἀπεκλοῦντο ὑπὸ τῶν αὐτοχθόνων Μεξικανῶν pay-Tumes ἤτοι pères Thomés.

Ἡ ἐξήγησις τοῦ σεβασμίου πατρὸς Mier περὶ τοῦ μετασχηματισμοῦ τοῦ ὀνόματος Thomas εἰς Guetzalcoal δὲν μοι φαίνεται τόσοσπιστικὴ, τείνω δὲ νὰ παραδεχθῶ μᾶλλον τὴν ἐξήγησιν, ἣν διδίδει ὁ βαρὼν Humboldt, καθότι ἡ ἐξήγησις αὕτη εἶναι συμφωνοτέρα πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς ἐκδηλώσεις τῆς λατρείας ἐν τῷ Μεξικῷ. Κατὰ τὸν ἔξοχον τοῦτον συγγραφεὴ ἡ λέξις Guetzalcoal σημαίνει ὄφι-πιλοσίνις πτεροῖς κεκοσμημένον, καὶ εὐκόλως βεβαιοῦται, ὅτι ὁ ὄφις ἦτο τὸ σύμβολον τοῦ Guetzalcoal καὶ οὐχὶ σύμβολον τῆς θρησκείας, ἣν οὗτος ἐδίδαξε καὶ ἦν ἐν τοῖς ναοῖς οὗτοι ἴσκουν. Καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ ἐν Cho-

άντικατοπρίζεται τοσούτω ζωηρότερα, ὅσα καὶ οὗτοι ἀποτελοῦσιν ἰσχυρότερον κέντρον ἀτομικῆς συνειδήσεως.

Ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ πλησίον ἄρα ἀναζητητέον τὴν σκοπιμωτέραν ἀρχὴν τῆς ἰδέας τοῦ δικαίου, καθότι τὰ συμπαθητικὰ συναισθήματα συμβαδίζουσι μετὰ τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως, ἐμπρέπει δὲ νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν συναισθημάτων τούτων τὰς πολυειδεῖς καὶ κατ' ἐπέκτασιν ἐφαρμογὰς τοῦ δικαίου.

Ἐὰν τὰ δικαστήρια καὶ ἡ κοινὴ γνώμη ἀναγνωρίζουσι σήμερον ἀπειρίαν κοινωνιάτων, ὧν τὸν σεβασμὸν ἄλλοτε ἡ οἰκογένεια ἢ ἡ φυλὴ ὤφειλον νὰ ἐπιβάλλωσι καὶ διὰ τῆς βίας, ἔαν οἱ ἀσθενεῖς καὶ ἐγκαταλειμμένοι τυγχάνουσι μεγαλειτέρας περιθάλψεως καὶ φροντίδος ἐν τῇ εὐσπλαχνίᾳ ἡμῶν, ἔαν καθ' ἡμέραν ἡ γυνὴ καὶ τὸ τέκνον διεκδικοῦσι καὶ ἐπιτυγχάνουσι πλειοτέρων καὶ μεγαλιτέρων προστασιῶν καὶ δικαιωμάτων, βεβαίως τοιαύτη τις ἐξύψωσις τοῦ ἠθικοῦ βαθμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν δὲν ἐπετεύχθη ποσῶς τῇ ἐπιδράσει ἀφρημένων καὶ ἀπολύτων νόμων καὶ ἰδεῶν. Αἱ γυναῖκες καὶ οἱ παῖδες δὲν ἀποτελοῦσιν οὐδαμῶς ἀπολύτους ἐλευθερίας, οὐδὲ ὑπέγραψαν ποτὲ οὐδέτεροι κοινωνικὸν τι συμβόλαιον. Ἀποτελοῦσιν ἀπ' ἐναντίας μέλος τῆς πραγματικῆς καὶ δυστυχοῦς ἀνθρωπότητος. Ὑπὸ τὴν ιδιότητα ταύτην κατέχουσιν ἀναμφισβήτητον θέσιν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν καὶ εἰσὶν ἄξιαι τῶν συμπαθειῶν καὶ τῆς ἀγάπης πάντων τῶν μελῶν τοῦ κοινωνικοῦ σώματος. Ὅπως δὲ μεταβῶμεν ἐκ τῆς συμπαθείας εἰς τὸν σεβασμὸν τοῦ δικαίου, τὸ διάστημα εἶναι ἐλάχιστον.

Ἀντιπαρᾶλλήλίζοντες τὴν ἀνάπτυξιν τῶν συμπαθητικῶν ἐνοστίκτων τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν νομικὴν ἰδέαν λέγομεν, ὅτι ἡ λεπτότης τῶν συμπροθειῶν ἡμῶν πρὸς πᾶν ἀνθρώπινον καὶ ἡ συναίσθησις, ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶναι τὸ κοινὸν παλλάδιον πάντων, οὐ ἄνευ ὅλα τὰ ἰδανικὰ δικαιώματα ἡμῶν πίπτουσι, ἀποτελοῦσιν ἀμφοτέρα τὴν ζῶσαν πηγὴν τοῦ δικαίου παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ἔθνεσιν. Ἡ ὑπεραισθητικότης ὅσον ἀφορᾷ τὴν παράβλαψιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἄλλου εἶναι ἐν τῷ κοινωνικῷ ὄργανισμῷ ὅ,τι ἐν τῷ ἀτομικῷ τὸ αἰσθητικόν, ὅπερ ἐστὶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν αὐτοσυντηρησίαν.

Οὕτως ἡ τοῦ δικαίου ἐννοια ἀντὶ νὰ παρουσιάζηται, ὡς δυσχυρίζεται τοῦτο ἢ τῇ ἀπαγωγῇ χρωμένη σχολή, ὡς τὸ ἀπαύγασμα τῆς ἀτομικῆς θεωρίας (individualisme), παρίσταται ἡμῖν ἀπ' ἐναντίας ὡς ὁ ἀνώτατος

βαθμὸς, ἡ ἀληθὴς καὶ τελεία ἔκφρασις τοῦ κοινωνικοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀλληλεγγύης· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ βᾶσει αὐτῇ τῆς ἐξελίξεως τῶν ὄντων ἀνευρίσκωμεν ἀμοιβαίως διατεκμαιρομένους τοὺς δύο κυριωτέρους τοῦ δικαίου παράγοντας, τὸν ἐγωισμόν καὶ τὸν ἀλτροισμόν. Ἐὰν ἀγαπῶμεν καὶ σεβόμεθα τὸ δίκαιον τῶν ἄλλων, τοῦτο προέργεται ἐκ τοῦ ὅτι ἀγαπῶμεν καὶ σεβόμεθα τὸ δίκαιον ἡμῶν αὐτῶν· τὸ μῆδαμῶς ἐννοεῖν τὸ στερεῆσαι τοὺς ἄλλους τῆς δικαιοματικῆς αὐτῶν δικαιοσύνης, προέργεται ἐκ τοῦ ὅτι συναισθανόμεθα ἑαυτοὺς ὑπὸ τῆς αὐτῆς προστατευομένους δικαιοσύνης, ἐκ τοῦ ὅτι θεωροῦμεν τὴν παράβλαψιν τῶν δικαιωμάτων τῶν ἄλλων ὡς ἀπειλοῦσάν τὰ ἡμῶν αὐτῶν δικαιώματα.

Ἡ ἐπιθυμία τοῦ διαφυλάττειν τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων ὑπάρχει μόνον παρὰ τοῖς ζῆλωταῖς τῆς ἑαυτῶν ἐλευθερίας, τοῖς μεριμνώσι περὶ τῆς διασώσεως τῶν ἰδίων δικαιωμάτων· ἄπαξ δὲ γενικευομένη καὶ ἐπεκτεινομένη ἐφ' ὀλόκληρον τὸ κοινωνικὸν σῶμα, ἐξαρκεῖ ὅπως τέλειον παγίωσιν τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆν τῶν ἐθνῶν.

Ἐὰν λοιπόν, θεωρητικῶς τοῦλάχιστον, ἡ φυσικὴ σχολὴ ἀφίσταται τῆς πνευματικῆς ἐν τῇ κατανοήσει αὐτῇ τοῦ δικαίου, τείνει ὅμως ὅπως πλησιάζει αὐτὴν πρακτικῶς, καθότι ἀμφοτέρα παραδέχονται τὴν ὑπαρξίν ἀγράφου τινὸς δικαίου, ἀνωτέρου τοῦ συνήθους, ἰδανικοῦ τινος κώδικος ἐπιβαλλομένου εἰς τὰ ἦθη καὶ τὰς ἔξεις, ἀντὶ δὲ τοῦ ἐπιζητεῖν τὴν ἀρχὴν τοῦ δικαίου ἐν τοῖς ἀφρημένοις καὶ ἀπολύτοις συλλογισμοῖς, ἡ κοινωνιολογία θεωρεῖ αὐτὸ ὡς ἀπορρέον ἐκ τῶν κανόνων αὐτῆς τῆς ζωῆς.

Καὶ τῶνόντι καθόσον οἱ ἄνθρωποι ἀποκτῶσι τὴν καθαρωτέραν καὶ τελειοτέραν τῆς ἀτομικότητος καὶ τῶν πρὸς τοὺς ὁμοίους αὐτῶν σχέσεων συνειδήσιν, μετὰ περισσοτέρας διαυγείας καθορῶσι τὴν ἐν ταῖς κοινωνικαῖς αὐτῶν συναλλαγαῖς ὑφισταμένην ἀδικίαν καὶ ἀνισότητά, δι' ἣ καὶ διακαέστερον συναισθάνονται τὴν ἐπιθυμίαν τῆς πρὸς τὸ βέλτιον μεταρρυθμίσεως αὐτῶν· διὰ τοῦτο καὶ ἐπιδιώκωμεν πάντοτε καὶ οἰοεὶ μοιραίως τὴν κατάρτησιν τῶν νομικῶν ἐκείνων διατάξεων, αἵτινες παρεμποδίζουσι τὴν ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητος ἡμῶν, τῶν κωλυμάτων ἐκείνων, ἅτινα παραλύουσι τὴν ἄσκησιν τῆς ἐνεργητικότητος ἡμῶν, ἄσκησιν οὐδὲν ἕτερον ὄριον ἔχουσαν ἢ τὴν ἀναγνώρισιν δι' ἅπαντας τοὺς πολίτας ἴσης μοίρας ἐνεργείας καὶ ἐλευθερίας.

Βεβαίως πᾶς τις γνωρίζει τὰς θεωρίας τοῦ

Ρουσσώ και τῶν φιλοσόφων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Οὗτοι ἐθεώρουν τὸ δίκαιον ἀμετάτρεπτον, ἀναλλοίωτον, προϋπάρχον τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἠθῶν, τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἰδεῶν, τῆς ἐποχῆς τῆς προόδου, τῆς δημοσίας μορφώσεως. Κατ' αὐτοὺς τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα καὶ τοῦ πολίτου ἐκηρύχθησαν ὡς ἐπὶ τοῦ ὅρουσιν Σινᾶ καὶ διεδόθησαν εἰς τοὺς λαοὺς δι' ἀποκαλύψεως, πρὸ τῆς ὁποίας ἕκαστος ὤφειλε νὰ κύψῃ.

Ἡ κοινωνιολογία ἐξετάζει τὸ δίκαιον ὑπὸ μετριοφρονεστέρων ὄλως ἐποψίν. Δι' αὐτὴν τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου περιορίζονται εἰς σύνολόν τι ὄρων, τοὺς ὁποίους ἡ πείρα ἀπέδειξε προσφορωτέρους εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας. Τὰ δὲ δικαιώματα ταῦτα διατελοῦσι κατ' οὐσίαν οὐχὶ ἀπαραμειώτα καὶ ἀμετάβλητα, ἀλλὰ κινητὰ καὶ σχετικὰ πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν κοινωνιῶν καὶ τῆς ἱστορικῆς ἀνελιξέως καὶ προόδου τῶν λαῶν. Ἐκ τούτου καὶ ἡ εὐρύτης καὶ ἡ σπουδαιότης αὐτῶν ποικίλλουσα ἀναλόγως τῆς πνευματικῆς, ἠθικῆς καὶ οἰκονομικῆς προόδου τῆς κοινωνίας. Βεβαίως αἱ πεπολιτισμέναι κοινωνίαι χορηγοῦσι μὲν ἐκάστῳ τῶν μελῶν αὐτῶν ἐλάχιστόν τι μέρος ἀσκήσεως πολιτικῆς ἢ νομικῆς δράσεως, ἀλλὰ τὸ ἐλάχιστον τοῦτο πολλὰκις ἠλλοιώθη· ἔαν δὲ ἡ ἱστορία τῶν ἠθῶν διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι πολλὰκις παραπτώματα κρατῶν τινῶν ἠνάγκασαν αὐτὰ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν σχετικῶν περιστάσεων, ἵνα ὑποχωρήσωσι πέραν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐλάχιστου, δὲν ἐγγράφεται ἡμῖν εἰς τὸ μέλλον, ὅτι τοιαῦται ὑποχωρήσεις δὲν θὰ ὑπάρξωσιν.

Ὡστε τὸ δίκαιον ἀντὶ νὰ ἀναφαινῆται διὰ μῆς καὶ οἰονεὶ αὐτοτελές τι, ὡς ἐπρέσβευσεν ὁ προηγηθεὶς αἰὼν, ἐξ ἐναντίας λαμβάνει σύστασιν ἡρέμα, βραδέως καὶ κατὰ διαδοχικοὺς σταθμούς. Παρὰ τὴν ἔλλογον ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ καρπωθῶσι τῶν ἀγαθῶν τοῦ δικαίου, αἱ κοινωνίαι τὰ μάλα ἐνδιαφέρονται, ὅπως μὴ ἐπισπεύσωσι τὴν ἐκκόλαψιν αὐτοῦ καὶ μὴ ὑπερπηθῶσιν τοὺς σταθμούς, οὓς δέον νὰ διατρέξῃ καὶ χάριν τῶν ὁποίων ἰδίως τὸ δίκαιον κατορθῶναι νὰ διεισδύσῃ ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ἠθῶν καὶ νὰ ῥίψῃ ἀκριαίας ῥίζας, ἱκανὰς ἵνα προφυλάξωσιν αὐτὸ κατὰ τοῦ σφοδροῦ τῆς ἀντιδράσεως ἀνέμου.

Ἡ κοινωνιολογία ὅμως, ὡς βλέπομεν, ἐπιζητεῖ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου μετὰ πνεύματος ἥττον ἀπολύτου καὶ ἐμπαθοῦς· καὶ θέτει μὲν ὡς ὑποχρέωσιν τῇ πολιτεῖ τὴν δια-

φύλαξιν τῶν ἀναγκαίων τούτων ὄρων τῆς ἰδιωτικῆς ἐνεργητικότητος, καθόσον ἐπιδέχεται τοῦτο ἢ τε κοινωνικῆ ἀνάπτυξίς καὶ ὁ βαθμὸς τῆς μορφώσεως τῶν πολιτῶν καὶ τῆς προόδου τῶν ἠθῶν, ἀλλὰ δὲν ἐπιβάλλει τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην ὡς ἀπόλυτον καὶ ἀμετάτρεπτον.

Καὶ ὁ κοινωνιολόγος ἐκτιμᾷ ἀρκούντως τὴν ἀκεραίαν διάσωσιν τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ λόγου, τῆς συναθροίσεως, τοῦ συνεταιρισμοῦ, τῶν θρησκείων καὶ τῆς παιδείας, τῶν δικαιωμάτων τῆς ψηφοφορίας καὶ ἰδιοκτησίας, ἀλλ' ἐν ταύτῳ καὶ παραδέχεται ἐξαιρετικὰς περιστάσεις, καθ' ἃς εἶναι δυνατὸν καὶ θεμιτὸν νὰ περιορίζονται αἱ ἐλευθερίαι αὐταὶ καὶ τὰ δικαιώματα, καθ' ὅσον ἡ φυσικὴ διοργάνωσις τοῦ ἔθνους ἀπέχει εἰς τὴν ἐξέσκησιν αὐτῶν καὶ καθ' ὅσον ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν κινδυνεύει νὰ παραβλάψῃ τὴν συνεκτικότητά καὶ τὴν ὑγείαν τοῦ ὅλου κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ ἴδιον συμφέρον δέον νὰ ὑποχωρῇ πρὸ τοῦ ἀνωτέρου καὶ κοινοῦ συμφέροντος· ἔαν δὲ πρόωρός τις παραχώρησις ἐλευθερίας εἰς ἄτομὰ τινὰ εἶναι ἱκανὴ νὰ διακλυθεῖ τὴν γενικὴν εὐημερίαν, πρέπει ἵνα ἀναβλάψῃται εἰς καταλληλοτέραν καὶ ἐπιχειροτέραν στιγμήν ἢ διεκδικήσῃ τῶν σχετικῶν δικαιωμάτων.

Ἡ κοινωνιολογικὴ ἐπιστήμη δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὰ συμπεράσματα ταῦτα χωρὶς νὰ ἐξέλθῃ τῆς σφαίρας αὐτῆς καὶ νὰ παραβιάσῃ τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ ἱδρύεται ἡ τέχνη. Τῇ διορατικότητι καὶ ὀξυνοσίᾳ τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρὸς ἀπέκειται ἡ ἐκλογή τῆς καταλλήλου στιγμῆς πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων καὶ καθορισμὸν ἐπισταμένης μελέτης τοῦ κοινωνικοῦ μέσου τῶν ὄρων καὶ τῶν ὀρίων τῆς ἐνδεχομένης ἐφαρμογῆς αὐτῶν. Ἐν τῇ ἐκτιμῇσι ταύτῃ καὶ τῷ καθορισμῷ τῶν ὀρίων τούτων καταφαίνονται αἱ περιφανεῖς τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρὸς ἀρεταί, καθότι, ἔαν μὲν φαίνεται εὐκόλος ἡ σύνθεσις καὶ προκήρυξις ἐν θεμελιώδει τινὶ πολιτικῷ διατάγματι τῶν ἀναλλοιώτων καὶ ἀπαραχρόπτων τοῦ πολίτου δικαιωμάτων, ἢ ἐμβρυϊκῆς ὁμῆς καὶ βαθεῖα γνώσις τῶν τῆς κοινωνιολογικῆς ἐπιστήμης νόμων, ὡς καὶ ἡ ἀκριβεστέραι καὶ ἐντελεστέραι πείρα τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων, ἐξαρκοῦσι μάλιστα, ὅπως προῖδη τις, οἷαν χρῆσιν τὸ ἔθνος θὰ ποιήσῃται τῶν δικαιωμάτων τούτων καὶ οἷαν ἐπιρροὴν θὰ ἀσκήσῃ ταῦτα ἐπὶ τῆς τύχης τῆς καθόλου κοινωνίας.

ΜΑΡΚΗΣΙΟΥ ΚΑΡΛΟΤΤΙ

ΠΕΡΙ ΗΡΟΔΟΤΟΥ

('Ανεγνώσθη ἐν τῇ ἈΟΖ' συνεδριάσει τῆς 1 Ἀπριλίου 1891):

Ἐπιτρέψατέ μοι, ἵνα πρώτιστα πάντων εὐχαριστήσω τῷ τε προεδρεῖῳ καὶ τοῖς μέλεσι τοῦ συλλόγου ἐπὶ τῇ τιμῇ, ἣν περιποιήσαντό μοι ἀποδεχόμενοί με ἐν τοῖς κόλποις τῆς ἑαυτῶν ἐταιρίας, ἥτις ὡς ἐκ τῶν ἀτόμων, ἐξ ὧν ἀπαρτίζεται, τῆς ἀπὸ ἱκανῶν ἐτῶν ἰδρύσεως αὐτῆς, τῆς ἐμβριβοῦς διευθύνσεως καὶ τοῦ λαμπροῦ μέλλοντος ἀπολαμβάνει δικαίως ὑψηλῆς φήμης καὶ γενικῆς εὐνοίας οὐ μόνον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ. Ἡ ὑπέροχος τοῦ συλλόγου θέσις εἶναι λίαν φυσική ἢ πόλις αὕτη, ἐν ἣ ὡς ἐν παρακαταθήκῃ διασώθησαν αἱ τέχναι καὶ τὰ γράμματα, αἱ ἐπιστῆμαι καὶ οἱ νόμοι τῶν δύο μεγίστων τῆς ἀρχαιότητος πολιτισμῶν, ἡ πόλις, ἥτις ἐγονιμοποίησε τὴν εὐρωπαϊκὴν ἀναγέννησιν διαχέασα ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν τοὺς ῥήτορας καὶ τὰς βιβλιοθήκας αὐτῆς, οὐκ ἠδύνατο ἐγκαταλιπεῖν τὰς ἑαυτῆς εὐγενεῖς παραδόσεις, τὸ δὲ καθῆκον τῆς διατηρήσεως αὐτῶν καίπερ δύσκολον ὁ σύλλογος τῆς Κωνσταντινουπόλεως γινώσκει καλῶς ἐκπληροῦν συμμορφούμενος τῇ κοσμοπολιτικῇ φιλοξενίᾳ τῇ χαρακτηριστικῆς τὴν βασιλιδα τῶν πάλεων, ἐπιτρέπων ἐλευθέραν τὴν ἔκφρασιν τῶν ἰδεῶν εἰς ἅπαντα τὰ ἔθνη, εἰς ἅπαντα τὰ πνεύματα, ἅτινα ὑπὸ τοῦ ἔρωτος πρὸς τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀληθὲς φερόμενα αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην τοῦ ποιεῖν καὶ ἐτέρους κοινωνοὺς τοιοῦτων συναίσθημάτων ἀνακοινῶντες αὐτοῖς ταῦτα. Ἡμεῖς οἱ Ἰταλοὶ ἰδίᾳ ἐσμὲν ὑπερήφανοι ἐπὶ τῇ μεγάλῃ ταύτῃ φιλοξενίᾳ, καθόσον ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ ἀντηχοῦσιν εἰσέτι κολακευτικαὶ ἐπευφημίαι ἀπευθυνόμεναι πρὸς διάσημον καθηγητὴν ὁμοεθνή ἡμῶν· μία δὲ τῶν σπουδαιωτέρων αἰτιῶν τοῦ φόβου, ὅστις κατέλαβέ με, ἐστὶν ἡ ἰδέα, ὅτι προσίθηναι ὀμιλῆσαι κατόπιν ῥήτορος λίαν εὐγλώττου καὶ σοφοῦ. Ἄλλ' ἢ πρὸς τοῦτο τολμηρὰ ἀπόφασίς μου δικαιολογεῖται, κατ' ἐμὲ τοῦλάχιστον, ἐκ τοῦ

ὅτι ἐκπληρῶ προσφιλὲς εὐγνωμοσύνης καθῆκον καὶ παρέχω ἑμαυτῷ τὴν θεμιτὴν ἡδονὴν τοῦ συνεργασθῆναι διὰ τῆς πραγματείας μου, καίπενηγρᾶς οὔσης, εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωτικότητος καὶ τῆς διανοητικῆς ἐργασίας, ὧν ὁ σύλλογος ἐγένετο ἀείποτε τόσον ἄξιος ἀντιπρόσωπος.

Τὸ ἐπιχειρήμα τοῦτο ἐνεθάρρυνέ με ἐκβαλὸν πάντα ὄκνον.

Τὰ ὠραιότερα τῆς νεότητός μου ἔτη διήλθον ἀναγινώσκων τὰ ἀθάνατα συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων. Ἡ ἀνανέωσις τῶν ἀναμνήσεων ἐν μέσῳ κόσμου, ὅστις κοινὴν ἔσχε μετ' ἐμοῦ τὴν παιδευσιν ταύτην, ὅστις ἐν τῷ Προμηθεῖ ἀναπαρέστησεν ἑαυτῷ τὸν ἥρωα, ὅστις ἐν τῷ Οἰδίποδι ἐνεβάθυνεν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν, ὅστις ἐν τῷ Φαίδωνι ἀνύψωσε τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἰδοῦ ὄνειρον λίαν γλυκὺ, οὔτινος ἐπόθουν ἀπὸ πολλοῦ τὴν ἐκπλήρωσιν καὶ εἰς ὃ μοι ἐπετρέπη ἤδη νὰ δώσω ὑπόστασιν.

Διὰ ταῦτα ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἀντικειμένου τῆς πραγματείας μου, κυρίαὶ καὶ κύριοι, «κριτικὸν δοκίμιον περὶ Ἡροδότου» δὲν πρέπει νὰ σᾶς ἐκπλήττη, τοσοῦτῳ μᾶλλον, ὅσῳ ὁ μέγας οὗτος συγγραφεύς, ὅστις εἶδε μὲν τὸ φῶς ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, ἔκλεισε δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Ἰταλίας, κέκτηται, ὡς ἐλπίζω νὰ ἀποδείξω, πλείστους τίτλους κοινῷ παρ' ἡμῖν σεβασμοῦ.

Πρὶν ἢ εἰσελθῶ εἰς τὸ κύριον θέμα, δὲν θέλει, ἐλπίζω, φανῆ ὑμῖν δυσάρεστος ἡ σχεδιαγράφησις τοῦ βίου τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἐκ τῶν ὀλίγων ἅτινα περὶ αὐτοῦ γινώσκομεν.

Ἡερέληψις τοῦ βίου τοῦ Ἡεροδότου.

Ὁ Ἡερόδοτος, υἱὸς τοῦ Λυζοῦ καὶ τῆς Δρυοῦς, ἐγεννήθη ἐν Ἀλικαρνασσῷ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ΟΔ' ὀλυμπιάδος (484 π. Χ.), ὡς

βεβαιοῦσιν ἡμᾶς Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, ὁ Γέλλιος καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης.

Ἡ Ἀλικαρνασσὶς ἦν ἀποικία τῆς Τροϊζήνης καὶ ἀνήκεν εἰς τὴν δωρικὴν ἐξάπολιν, ἀλλὰ, πρᾶγμα λίαν παράδοξον, αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς τοῦ Ἡροδότου ἐποχῆς αἱ διὰ τῶν ἀνασκαφῶν ἀνακαλυφθεῖσαι ἀποδεικνύουσι τὴν χρῆσιν τῆς ἰωνικῆς διαλέκτου ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ κωλύουσι οὕτως ἡμᾶς τοῦ ἐκπλήττεσθαι ἐπὶ τῇ χρήσει τῆς ἰωνικῆς διαλέκτου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἡροδότου, ὅπως παλαιὸς τις κριτικὸς ἤθελε ποιήσει. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κούρτιος ἀπεδείχεν, ὅτι ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν ἰωνικὴν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει δύναται τις νὰ παρίδῃ τὰς πολυμαθεῖς ταύτας ἐρεύνας ἀναμνησκόμενος, ὅτι ὁ συγγραφεὺς τῶν Μουσῶν διέμεινεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ πολὺ πιθανῶς διήγαγε τὴν παιδικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ θεοῦ του Πανυάσιος ἐν Σάμῳ, ἔνθα ἡ ἰωνικὴ διάλεκτος ἦν λίαν διαδεδομένη, καὶ ὅτι ἐκεῖ ἐσπούδασε καὶ συνέταξε κατόπιν τὰ περὶ Μικρᾶς Ἀσίας κεφάλαια τῆς ἱστορίας του.

Ὁ Πανύσιος, υἱὸς τοῦ Πολυάρχου, ὅστις ἐν τῷ κανόνι τῶν κλασικῶν τῷ συνταγέντι ὑπὸ τῶν γραμματικῶν τῆς Ἀλεξανδρείας καταλέγεται μεταξὺ Ἡσιόδου καὶ Ἀντιμάχου, εἶχεν ἤδη διέλθει τὴν ὄριμον ἡλικίαν, ὅτε οἱ μηδικοὶ ἤρξαντο πόλεμοι. Ποιητὴς καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ ὢν μετέσχε τῶν ἀγῶνων τῆς ἀνεξαρτησίας, αἵτινες ἐτάρασσον τὴν Ἀλικαρνασσόν. Τὴν Ἀρτεμισίαν καὶ τὸν Ηισίνδελον διεδέχθη ἐν τῇ ἀρχῇ ὁ Λύγδαμις, ὅστις προστατευόμενος καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐπεχείρησεν ἀντιδρᾶσιν πρὸς τοὺς πόθους καὶ τὰ φρονήματα τῶν πατριωτῶν Ἰωνῶν, ἐπιδιωκόντων τὴν αὐτονομίαν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν διοικήσεως ὅλως ἐλληνικῆς ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐξερράγη καὶ τὸ ἔθνικόν κόμμα ἀποτελούμενον τὸ πλεῖστον ἐκ δημοκρατικῶν ἠττηθὲν ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν πόλιν προσφυγὸν εἰς Σάμον· μεταξὺ δὲ τῶν φυγάδων τούτων ἦτο καὶ ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ Πανύσιος. Ἀλλ' ὀλίγα ἔτη ὕστερον τῶν ὀπλων εὐνοϊκῶν φανέντων εἰς τὸ δημοκρατικὸν κόμμα, ὁ Ἡρόδοτος ἐπανεθῶν εἰς τὴν πατρίδα του ἀνεκτήσατο τὰ τε πολιτικὰ δικαιώματα τὴν πατρῶν οὐσίαν, τοῦ θεοῦ αὐτοῦ Πανυάσιος πεσόντος ἐν τινι πρὸς τὸν στρατὸν τοῦ Λυγδάμιος συμπολιτῆ.

Δικαιούμεθα νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι αἱ εἰς Αἴγυπτον, Ἑλλάδα καὶ Ἀνατολὴν περιηγήτου Ἡροδότου ἐγένοντο κατὰ τὴν ἐξορίαν

αὐτοῦ· ἀλλὰ στερούμεθα περὶ τούτου ἱστορικῶν μαρτυριῶν, καθόσον ὀλίγην πίστιν πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν παράδοσιν, καθ' ἣν ὁ Ἡρόδοτος ἀνέγνω μέρος τῆς ἱστορίας του ἐν τοῖς ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσι. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ἢ ἐν Ἀλικαρνασσῷ διαμονὴ τοῦ ὑπῆρξε βραχυχρόνιος καὶ ὅτι μεταθᾶς εἰς Ἀθήνας ἀπέπλευσεν ἐκεῖθεν περὶ τὰ τέλη τῆς ΠΓ' ὀλυμπιάδος εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ Λάμπωνος καὶ Ξενοκρίτου, ἐπιφορτισμένῳ, ὅπως φέρωσιν ἐπικουρίαν εἰς τοὺς Συβαρίτας, ὧν τὴν πόλιν οἱ Κροτωνιάται εἶχον κατασκάψει, ὡς διηγείται ἡμῖν διὰ μακρῶν ὁ Διόδωρος. Περὶ τὸν πυρῆνα τοῦτον τῶν Ἀθηναίων νέα ἀποικία ἦλθεν εἰς Ἰταλίαν, ἧς τὸ πρῶτον ἤδη ἀπασαί σχεδὲν αἱ χῶραι τῆς Ἑλλάδος μετέσχον.

Βλέπομεν λοιπὸν διὰ πρώτην φοράν ἀληθῆ καὶ πραγματικὴν πανελληνίον ἀποικίαν, συγκεροτημένην ἐκ διαφόρων φυλῶν, ὀνομαζομένων κατὰ τὸ γένος αὐτῶν Ἀρκαδικῆς, Ἀχαϊκῆς, Ἠλεικῆς, Βοιωτικῆς, Ἀμφικτυονικῆς, Εὐβοϊκῆς, νησιωτικῆς κλπ.

Καὶ ὅμως περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου γεγονότος τῆς θεμελιώσεως τῶν Θουρίων οὐδ' ἔγχοις ὑπάρχει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἡροδότου. Ἡ ὑπόθεσις περὶ δεκάτου τινὸς βιβλίου, ἐν ᾧ ἐξετίθετο τὸ γεγονός τοῦτο, ὑπόθεσις παραδεικτῆ ἄλλως τε καὶ δι' ἄλλους λόγους, ἐρχεται φύσει εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν. Ἦθελεν ἀποδειχθῆ τότε, ὅτι τὸ ὄνομα τῶν Μουσῶν ἐδόθη βραδύτερον εἰς τὰς ἱστορίας τοῦ Ἡροδότου ὀνομαζομένης ἴσως ἀπλῶς λόγους. Πρὸς δὲ ἐν τοῖς πρώτοις βιβλίοις ὑπισχνείται μὲν ὁ Ἡρόδοτος διήγησίν τινα, δὲν ἐκπληροῖ ὅμως τὴν ὑπόσχασίν του.

Ἀποικία πανελληνίως! Ὅποσον βαθμὴν ἐνόητος εἶδει νὰ συντελέσῃ ἡ Ἑλλὰς τότε, ὅπως ἐπιτύχῃ τούτου! Εἶναι ἀληθές, ὅτι προσεγγίζομεν εἰς τὴν περιόδον, καθ' ἣν ἡ ἐλληνικὴ φυλὴ ἔφθασεν εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς ἀναπτύξεώς της. Ὀλίγα ἔτη βραδύτερον τοιαύτη τις ἐπιχείρησις δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ· διότι Δωριεῖς καὶ Ἴωνες ἐμελλον νὰ ἐπιτεθῶσιν ἀλλήλοις, ὁ μακρὸς δὲ καὶ καταστρεπτικὸς πόλεμος ὁ πελοποννησιακὸς ἐμελλε ν' ἀρχίσῃ.

Κτισθείσης τῆς πόλεως οἱ Θούριοι ἀνέθεντο τὴν σύνταξιν νομοθεσίας τῷ Χαρώνδῳ δόντες αὐτῷ δικτατορικὴν ἐξουσίαν. Ὁ Διόδωρος μεταδίδωσιν ἡμῖν νόμους τινὰς τοῦ Χαρώνδα, ἐν οἷς εὐρίσκομεν καὶ ἀπαγόρευσιν τῆς δευτερογαμίας. «Εἴτ' ἐπέτυχες γὰρ γήμας τὸ πρότερον, εὐημερῶν κατὰπαυσον· εἴτ' οὐκ ἐπέ-

τυχες, μανικὸν τὸ πείραν δευτέρας λαθεῖν πάλιν».

Ὁ θάνατος τοῦ Χαρώνδα εἶναι γνωστός. Ἀπαγορεύσας ἐπὶ ποιῆθῃ θανάτου τὸ συνέχεσθαι ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐνόπλιως στάσιώς ποτε γενομένης προσέδραμεν ἐκεῖ λησμονήσας ἢ ἀφαιρέσῃ τὸ ξίφος· ὅτε δὲ ἐχθρὸς τις τῷ εἶπε μεμφόμενος, «παραθαίνεις τοὺς ἰδίους σου νόμους», «οὐχί, ἀπεκρίνατο, ἐπικυρῶ αὐτούς», καὶ ἐνέπηξε τὸ ξίφος εἰς τὸ στῆθος.

Ἐν μέσῳ τοῦ ἡρωϊκοῦ τούτου κόσμου, ὅστις ἤρξατο ἤδη ἐξαφανιζόμενος, διήλθον τὰ τελευταῖα τοῦ Ἡροδότου ἔτη. Ἐντεῦθεν πολλὰι πολιτικὰ ἰδέαι διασπαρμέναι ἐν τοῖς βιβλίοις αὐτοῦ ἐνεπνεύσθησαν ἴσως αὐτῷ τότε καὶ προσετέθησαν κατόπιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ του συντελεσμένη ἤδη.

Τὸ τέλος τοῦ εὐγενοῦς αὐτοῦ βίου ὡς καὶ ὁ τόπος τῆς ταφῆς αὐτοῦ καλύπτεται ὑπὸ μυστηριώδους πέπλου. Ἐὰν ἡ σκιὰ αὐτοῦ πλανᾶται εἰσέτι ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν Θουρίων, κατέναντι τοῦ ὠραίου Ταραντίνου κόλπου. σκιρτάτω ἐκ χαρᾶς! ἢ τε γενέτετρα καὶ ἢ θετὴ αὐτοῦ πατρὶς ἄγουσι τὴν ἐσπέραν ταύτην ἐορτὴν πένθιμον ἐπὶ τῇ εὐκλειῇ αὐτοῦ μνήμῃ.

Ἡ ἱστορία τοῦ Ἡροδότου.

Ὁ Ἡρόδοτος εἶναι ποιητὴς γράφων ἐν πεζῷ λόγῳ, ἢ λογογράφος, ἢ ἀληθὴς καὶ κυρίως ἱστορικός; εἶναι ὁ τελευταῖος τῶν ἐπικῶν, ὡς κριτικὸς τις γερμανὸς τὸν ὠνόμασεν, ἢ εἶναι ἄξιός τῆς ἐπικλήσεως «πατρὸς τῆς ἱστορίας», ἢν ἀπέδωκαν αὐτῷ οἱ ἀρχαῖοι;

Ἡ ἐποχὴ, ἢν ἀντιπροσωπεύει, εἶναι ἐποχὴ μεταβατικὴ· περὶ τούτου οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν.

Ἄλλὰ μέχρι τίνος βαθμοῦ ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἔπους; μέχρι τίνος βαθμοῦ καὶ πῶς ἢ λογογραφία ἐπέδρασεν ἐπὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ εἰς τί συνίσταται ἢ μεταρρῦθμιας, τὸ ἀνκαινιστικὸν πνεῦμα, ὅπερ ἐνέπνευσεν ὡς αὔρα νέα τὸν πεζὸν τῶν Μουσῶν λόγον;

Ἔπος.

Ὅσα διὰ βραχέων εἶπομεν βιογραφοῦντες τὸν Ἡρόδοτον, καίπερ τῶν πρὸς τοῦτο πληροφοριῶν οὐσῶν ἀνεπαρκῶν, καταδεικνύουσι τὸν περιπετειώδη καὶ παραχῶδη βίον τοῦ Ἡροδότου. Ἐν πολιοριαῖς καὶ μάχαις, ἐν ἐπικινδύνοις πλοῖς καὶ περιηγήσεσιν ἐν μέσῳ λαῶν ἀξένων, ἐν ἐξορίαις καὶ ἀγῶσι κρα-

τύνεται τις τὴν ψυχὴν, προσκᾶται συνειδήσιν αὐτοῦ βαθυτέραν καὶ ἀσφαλεστέραν καὶ ἀνυψοῦται τὴν καρδίαν ὑπὲρ τὰ ταπεινά. Ἐν τούτοις ἐγκρατεῖα τὸ μυστήριον τοῦ ἔπους καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐκπληττωμένα, ἐὰν τοῦτο ἐξηφανίσθη. Ὁ Ἡρόδοτος εἶχε καρδίαν ἐπικού ποιητοῦ, ἂν δὲ δὲν ἐγένετο τοιοῦτος, προῆλθεν ἐξ ἄλλων περιστάσεων. Ἴνα πεισθῇ τις περὶ τούτου, ἀρκεῖ νὰ ἀναγνώσῃ τὰς λαμπρὰς σελίδας τὰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Κροίσου περιεχούσας.

Δὲν γινώσκω, ἐπιτρέψατέ μοι βραχεῖαν παρεμβασιν, δὲν γινώσκω ἕνεκα τίνος παραδόξου ὁμοιότητος ἰδεῶν, ἢ ἀναγνωσις τοῦ Ἡροδότου μοι ἀναμνησθεῖ τὸν θεῖον ἡμῶν Ἀριστότον. Ἡ πρὸς τὰ ἐπεισόδια τάσις, ἢν κοινῇ κέκτηται μετὰ τοῦ μεγάλου ἡμῶν ποιητοῦ καὶ ἦτις ἀνήκει εἰς τοὺς χροακτῆρας τῆς ἡρωϊκῆς ποιήσεως, εἶναι μίαν τῶν αἰτίων, δι' ἧς ἀναμνησκόμεθα αὐτοῦ· ὑπάρχουσι ὁμοῦ καὶ ἄλλαι αἰτίαι. Ἡ καθαρότης, ἢ γαλήνη τῆς ἡδονῆς, ἢν ἀμρότεροι παρέχουσι ἡμῖν ἀναγινώσκουσι αὐτούς, ὁ σοβαρὸς καὶ ἡκιστα φαιδρὸς ἄλλ' ἄνευ ἀπαισιδοξίας τρόπος, καθ' ὃν ἐπισκοπεῖ τοὺς τε ἀνθρώπους καὶ τὰ γεγονότα, τὸ ἄνετον καὶ τὸ εὐκόλον τῆς διηγήσεως, τὸ ἡδὺ καὶ ἀρμονικὸν ἐκείνο ὄφος, ὅπερ ῥέει ὡς εὐρὺς ποταμὸς ἀνὰ μέσον κήπων, οὗς ὁ δαψιλὴς τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας ἥλιος φωτίζει, εἰσὶν ἀναντιρρότως ἰδιότητες, ἧς ἀμρότεροι κατέχουσιν. Ἀμρότεροι περιηγηθέντες, ὁ μὲν ἀνὰ μέσον τῶν ἀνθρώπων τῶν βασιλείων καὶ τῶν δημοκρατιῶν, ὁ δ' ἕτερος ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ ἰδανικοῦ καὶ τῇ δημοκρατικῇ τῆς φαντασίας, οὔτε ἐκεῖνος ἐλησμόνησε τὸ ἰδανικὸν καίπερ ἐπὶ τῆς γῆς βαδίζων. οὔτε οὗτος ἐλησμόνησε τὴν γῆν, καίτοι ἐν τῷ αἰθέρι πλέων. Ἄλλ' ἐπανεέλθωμεν εἰς τὸν Κροίσον.

Ἄντες γινώσκουσι τὸ τέλος τῆς δυναστείας τῶν ἐν Λυδίᾳ Ἡρακλειδῶν διὰ τῆς δολοφονίας τοῦ τελευταίου αὐτῶν Κανδαύλου καὶ τὴν κατάληψιν τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Γύγου. Ἐπι καὶ ἐρ' ἡμῶν ὁ Bourger καὶ ὁ Heine ἔλαβον ταῦτα ὡς θέμα καὶ κατέστησαν αὐτὰ δημῶδη ὁ μὲν ἐν διηγήματι, ὁ δὲ ἐν ἔσμῳ. Ἡ Πυθία προλέγουσα τὸ μεγαλεῖον τοῦ Γύγου εἶχεν ὑποσχεθῆ τίσιν, ἐκδικησιν, εἰς τὴν πέμπτην γενεάν. Συνέπεσε δὲ νὰ εἶναι πέμπτος ἀπόγονος τοῦ Γύγου ὁ Κροῖσος. Καὶ ὁμοῦς τίς ὑπῆρξεν εὐτυχέστερος τοῦ βασιλέως τούτου; Ἐκείνητο ἀμύθητα πλούτη, μέγα βασιλείων, τὰς νεωστὶ κτηθείσας ἐπαρχίας τῆς Ἰωνίας,

ἡ δὲ εἰρήνη ἦν ἀσφαλής. Τί ἔλειπεν αὐτῶ; Ἐνομιζέτο ὁ εὐτυχέστατος τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ Σόλων, ὅστις πρὸ τινος εἶχε θέσει τοὺς τῶν Ἀθηναίων νόμους, ἔφθασεν εἰς τὴν αὐλήν του ὑποδέχοντα αὐτὸν ὡς βασιλέα, δεικνύουσιν αὐτῶ τοὺς θησαυροὺς, τὰ μνημεῖα, τὰ πλοῦτη τοῦ τόπου, ἐπὶ τέλους παρουσιάζουσιν αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. «Ὡ ζῆνε Ἀθηναῖε, λέγει αὐτῶ ὁ βασιλεύς, ἡ φήμη τῆς σοφίας σου ἔφθασε μέχρις ἐμοῦ· εἰπέ μοι λοιπὸν, τίνα νομίζεις εὐδαιμονέστατον τῶν θνητῶν;» «Βασιλεῦ, Τέλλον τὸν Ἀθηναῖον». Ὁ Κροῖσος μένει ἐνεὸς, ἐρωτήσαντι δὲ τὸ αἴτιον ἀπεκρίνατο ὁ Σόλων. «Ὅτι ὁ Τέλλος εἶχε παῖδας καὶ παῖδας παίδων καλοὺς κάθαρθους, κάλλιστον δὲ ἐγένετο τὸ τέλος αὐτοῦ, διότι ἐν τῷ πρὸς τοὺς Ἐλευσινίους πολέμῳ τῶν Ἀθηναίων τρέψας εἰς φυγὴν τοὺς πολεμίους ἔπεσεν ἐνδύζως μαχόμενος, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀνήγειραν εἰς μνήμην αὐτοῦ δημοσίῃ δαπάνῃ μνημεῖον. «Ἄλλ' ἄλλον τίνα νομίζεις κατὰ δεύτερον λόγον εὐτυχῆ;» «Τὸν Κλέσθιν καὶ Βίτωνα, οἵτινες ἐν τῇ ἐορτῇ τῆς Ἦρας, εἰς ἣν ἡ μήτηρ ὤφειλε μεταβῆναι ὡς ἱέρεια τῆς θεᾶς ταύτης ἤγαγον αὐτὴν ἐφ' ἄρματος εἰς ἀπόστασιν 45 σταδίων. Πάντες ἐθαύμασαν αὐτούς, αἱ δὲ γυναῖκες συνέχαιρον τῇ μητρὶ· αὕτη δὲ ἐζητήσατο παρὰ τῆς θεᾶς τὴν μεγίστην ἐν ἀνθρώποις εὐτυχίαν. Ἐν τῇ αὐτῇ νυκτὶ-σί δύο ἀδελφοὶ ἀποκοιμηθέντες ἐν τῷ ναῶ δὲν ἐξύπνησαν πλέον, (ἀδιέξέ τε ἐν τούτοις ὁ θεός, ὡς ἄμεινον εἶη ἀνθρώπῳ τεθνήσκει μάλλον ἢ ζῶειν)».

Ὁ Κροῖσος θυμωθεὶς εἶπεν· «Ἡ εὐτυχία καὶ τὸ μεγαλεῖόν μου δὲν ποιοῦσι λοιπὸν εἰς σέ οὐδεμίαν ἐντύπωσιν»; «Ὁ βίος ἡμῶν, ἀπήντησεν ὁ σοφός, διαρκεῖ μόλις 70 ἔτη, ἄτινα ἰσοδυναμοῦσι πρὸς 25,200 ἡμέρας ἄνευ τῶν ἐμβολίων μηνῶν· οὐδὲ μία δὲ ἡμέρα ὁμοιάζει πρὸς ἄλλην· πῶς λοιπὸν θέλεις νὰ πιστεύω εἰς τὴν εὐτυχίαν; Ἀληθῶς εὐτυχῆς ἐστὶν ἐκεῖνος, οὗτινος καλὸν ἐστὶ τὸ τέλος τοῦ βίου». Ὁ Κροῖσος ἐγολώθη κατὰ τοῦ Σόλωνος, οὗτος δὲ ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς αὐλῆς του.

Ἄλλ' ἰδοὺ ὁ μονογενὴς τοῦ Κροῖσου υἱὸς πίπτει τραθεὶς τυχαίως ἐν τῇ νυνηγεσίῃ διὰ βέλους ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀδράστου, ὃν ἄκοντα φρονεύσαντα τὸν ἀδελφόν του ὁ Κροῖσος ὑπεδέξατο καὶ κατὰ τὰ νενομισμένα ἐκάθηρεν ἰδοὺ ἡ ἐπὶ τοῦς Πέρσας ἐκστρατεία τοῦ Κροῖσου ἀποτυγχάνει, ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ πίπτει, αὐτὸς δὲ αἰγμάλωτιζεται ὑπὸ τοῦ Κύρου καὶ καταδικάζεται εἰς τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον.

Οὕτω δὲ ὁ χρησμὸς τῆς Πυθίας πληροῦται. Ἄλλ' ὁ Κύρος ἀκούσας αὐτοῦ προφέροντος μεγάλη τῇ φωνῇ τὸ ὄνομα τοῦ Σόλωνος, ἐκ περιεργείας κινούμενος ἐξάγει αὐτὸν ἐκ τῆς πυρᾶς καὶ προσκαλέσας ἐνώπιόν του τὸν ἐρωτᾷ. Ὁ Κύρος ἐνόησε τὴν ὄψιν σοφίαν τοῦ ἐκπεπτωκότος βασιλέως καὶ συγκληθεὶς ἐκ τῶν δυστυχῶν του ἠρώτησε αὐτὸν τί ἐπεθύμει. Ὁ Κροῖσος οὐδὲν ἄλλο ἐζήτησεν εἰμὴ νὰ μάθῃ παρὰ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν τὴν αἰτίαν τῶν δυσπραγιῶν του, ὅπερ καὶ ἐπέτυχεν· ἡ δὲ ληφθεῖσα ἀπάντησις περιεῖχτο ἐν ταῖς ἐξῆς λέξεσι: «Τὴν πεπωμένην μοῖραν ἀδύνατόν ἐστιν ἀποφυγεῖν καὶ θεῶν». Ἐκεῖνο, ὅπερ διὰ βραχείων ἐξέθηκα καὶ ὅπερ ἐπομένως ἀπόλλυσι μέγα μέρος τοῦ ἐνδιαφερόντος του, δὲν ἠδύνατο ν' ἀποτελέσῃ τὴν ὑπόθεσιν ἐπικυοῦ ποιήματος; Τὸ μυστηριώδες καὶ πλήρες τρόμου αἶσθημα τῆς ἀνάγκης, τοῦ πεπωμένου, τῆς τίσεως, τῆς θεᾶς Νεμεάως, ἥτις διήκει ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν μέχρι τελείου ἐξαγνισμού, ἀναμνησθεὶς ἡμᾶς κατὰ πολὺ τὴν ἠρωϊκὴν τραγωδίαν τοῦ οἴκου τῶν Ἀτρειδῶν, τὸν μῦθον τοῦ Οἰδίποδος, τὸν πόλεμον τῶν ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας, ὅλον ἐν συνόψει τὸν ἐπικὸν κύκλον τῆς ἀρχαιοτάτης Ἑλλάδος. Προσθέσατε εἰς ταῦτα τὰς ἀπαντήσεις τῶν χρησμῶν τὰς δοθείσας τότε ἐξαμέτρῳ, τὰς ῥήσεις ταύτας φύσεως σχεδὸν θεολογικῆς, τὴν λιαν ὑψηλὴν ἐκλογὴν ἐν τῷ λεκτικῷ, τὴν ἐκάστοτε ἐπανάληψιν φράσεώς τινος, ὅπως ἡ ἐπωδὸς ἡ ὀμηρικὴ, παρατηρήσατε ἰδίῃ τὴν ἔλλειψιν πάσης ἐρεύνης ἀτομικῆς τῶν γεγονότων, ἄτινα διηγεῖται μὲν ἀλλὰ δὲν σχολιάζει, καὶ εὐκόλως θέλετε ἀναγνωρίσει ἐν τῇ διηγήσει ταύτῃ, ὡς καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις ἀναλόγοις τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἔπους γνωρίσματα.

Κατὰ τὰ εἰρημένα ὁμολογῶ, ὅτι δὲν δύναμαι νὰ ἐνοήσω τὴν σιωπὴν τῶν κριτικῶν καθόλου περὶ τῆς ἐπιρροῆς, ἣν βεβαίως θὰ ἤσκησε Πανύσιος, ὁ θεῖος τοῦ Ἡροδότου, ἐπὶ τὴν ἀγωγὴν αὐτοῦ· ἀλλ' ἂν τοῦτο δὲν ἀρκεῖ, δύναμαι ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ἡροδότου νὰ ἐξαγάγω μαρτυρίαν σαφεστέραν.

Ἡ ἐπιρροὴ τοῦ Πανυσίου (ἐπικυοῦ) ἐπὶ τὸν Ἡροδότον.

Πλὴν τινος ἀποσπάσματος οὐδὲν περὶ τοῦ Πανυσίου διεσώθη ἡμῖν· οὐχ ἤττον γνωρίζομεν τὰ ὀνόματα καὶ στίχους τινὰς δύο ἔργων του: τοῦ ἐγκωμίου τοῦ οἴνου καὶ τῆς Ἡρα-

κλήδος, ποιήματος ἐξ 9000 στίχων συγκει-
μενου, ἐν ᾧ ἀνεπτύσσονται οἱ μῦθοι τοῦ Ἡρα-
κλείου κύκλου.

Ἐν δυσὶ λοιποῖν χωρίοις γνωστοῖς ἀπαν-
τῶμεν περὶ τοὺς 20 ὑπαινιγμοὺς ἀναφερο-
μένους εἰς τὸν ἡμέτερον συγγραφέα. Ἀρκού-
μαι ἀναφέρειν τοὺς κυριωτάτους.

Αἱ μεταξὺ Ἡροδότου καὶ Πανυάσιος σχέ-
σεις μέχρι τοῦδε ἢ παρεγνωρίσθησαν ἢ ἐλη-
σμονήθησαν ἀδίκως· διότι νομίζω, ὅτι καὶ ὅταν
ἐλλείπωσιν ἐντελῶς βιολογικαὶ εἰδήσεις, ὡς
ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, δὲν πρέπει νὰ παρο-
ρῶμεν οὐδὲν δυνάμενον νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν
ἀνεύρεσιν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς φύσεως
τοῦ σοφοῦ συγγραφέως.

Ὅπερ μέλλω νὰ εἶπω εἶναι ὡς πρὸς τὴν
ἡροδότειον κριτικὴν ἐντελῶς νέον καὶ κατ' ἀ-
κολουθίαν ἀποδέχομαι ἐκ τῶν προτέρων ἐλευ-
θερωτάτην συζήτησιν.

Ἐν τῷ γ' βιβλίῳ τῶν Μουσῶν ἀναγινώ-
σκεται, ὅτι ὁ Καμβύσης ἐπεμψε πρὸς τὸν βα-
σιλεῖα τῶν μακροβίων Αἰθιοπῶν πρέσβεις ἰχθυο-
φάγους Αἰθιοπῶν φέροντας δῶρα πορφυροῦν
χιτῶνα, περιτραχήλιον καὶ ψέλλια χρυσοῦ,
ἀλαθάστρινον ἀργεῖον πλήρες ἀρωμάτων καὶ
πίθον οἴνου. Ὁ Αἰθιοπῶν βασιλεὺς ἀγνοῶν ἐντε-
λῶς τὴν χρῆσιν πάντων τούτων ζητεῖ διασα-
φήσεις· καὶ περὶ μὲν τοῦ χιτῶνος λέγει, ὅτι
εἶναι ἀπατηλός, ὡς περὶ οἱ φοροῦντες αὐτὸν
ἄνθρωποι, ὡσαύτως καὶ περὶ τῶν ἀρωμάτων·
περὶ δὲ τῶν ψελλίων ἐλαθῶν αὐτὰ ἀντὶ ἀλύ-
σεων διὰ τοὺς αἰχμαλώτους λέγει, ὅτι αὐτὸς
ἔχει ἰσχυροτέρας· γευσάμενος δὲ τοῦ οἴνου το-
σοῦτον ἠγαπήσθη, ὥστε ἠρώτησε τοὺς φέ-
ροντας τὰ δῶρα περὶ τῆς ἡλικίας, εἰς ἣν ἀφι-
κνοῦνται οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Πέρσαι· ἀκούσας
δέ, ὅτι κατὰ μέσον ὄρον ἢ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων
παρὰ τοῖς λαοῖς τούτοις εἶναι περὶ τὰ 80 ἔτη,
ἀνέκραξεν· «Οὐδὲ τὰ ἄλλα ταῦτα 80 ἔτη θὰ
ἔζω, ἂν δὲν ἠδύναντο νὰ ἀναζωογονῶνται
ὑπὸ τοῦ θεοῦ τούτου ποτοῦ». Ἡ διήγησις
αὕτη ἔχει ἀναμφιβόλως πάντας τοὺς χαρακτῆ-
ρας γεγονότος ἀναφερομένου, οὐδ' εἶναι πλά-
σμα τοῦ Ἡροδότου, ἀλλὰ ἡ πνευματικὴ ἀνά-
πτυξις, εἰς ἣν περικρατῶν ἡ ἀνυψώσις τὸν σοφὸν
βασιλεῖα τῶν μακροβίων Αἰθιοπῶν, ἢ ἀστειό-
της, ἣν δεικνύει ἐν τῇ ἐκφωνήσει, ἣν ἀποδίδει
αὐτῷ, ἀναμνησκουσιν ἡμᾶς, ὅτι ταῦτα δυ-
νατὸν νὰ εἶναι εὐτράπελος ὑπαινιγμὸς τοῦ ἐγ-
κωμίου τοῦ οἴνου, ὅπερ ἐποίησεν ὁ Πανυάσις.

Ἄλλὰ σπουδαιότερα εἶναι τὰ τεκμηρία
τῆς μεγάλῃς ἐντυπώσεως, ἣν ἐνεποίησε τῷ

Ἡροδότῳ τὸ ἔπος Ἡρακλήϊς. Ἐπιτραπήτω
μοι, ἐπειδὴ πάλιν περὶ τούτου ὁ λόγος, νὰ
ὑποδείξω τὴν μεγάλην σπουδαιότητα, ἣν οἱ
περὶ Ἡρακλέους μῦθοι εἶχον ἐν Ἰωνίᾳ. Ὁ
Πείσανδρος ἐν Ρόδῳ, ὁ Ἀντίμαχος ἐν Κλάρῳ,
ὁ Χοιρίλος ἐν Σάμῳ, καὶ ἄλλοι πρὸς τούτους,
οἵτινες ὕμνησαν αὐτούς, ἐγεννήθησαν ἢ ἐζήτησαν
ἐν ταῖς παραλίαις τῆς μικρᾶς Ἀσίας· ἄξιον
σημειώσεως εἶναι, ὅτι ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν ὀρίων
τῶν δύο πολιτισμῶν, τοῦ ἐλληνικοῦ καὶ τοῦ
ἀσιατικοῦ, ὁ διεθνὴς οὗτος μῦθος εὗρε τσαύ-
την ὑποδοχὴν. Διεθνὴς λέγῳ, διότι οὐδεὶς ἄλ-
λος ἤρωας ἀποθεωθεὶς συνήνοεν τὸν ἐλληνικόν
καὶ μὴ ἐλληνικόν (τοὺς βαρβάρους) κόσμον κατ-
λίτερον καὶ στενότερον ἢ ὁ Ἡρακλῆς. Ἀπὸ
τοῦ τερατώδους Βαβυλωνίου Ἡρακλέους μέ-
χρι τοῦ Ἰουδαίου Σαμφῶν, τοῦ Σκύθου Ἡρα-
κλέους, τοῦ Τυρσηνοῦ, τοῦ Αἰγυπτίου, πάντες
οἱ λαοὶ τῆς τε Ἀνατολῆς ἢ οἱ ἀνατολικῆς κα-
ταγωγῆς ἔσχον παράστασιν μυθικὴν τῆς ἀπο-
θεωθεΐσεως ἰσχύος, ἧς οἱ χαρακτῆρες ἔχουσιν
ἐκπληκτικὰ σημεῖα ὁμοιότητος.

Ἐκ τῆς θεωρίας ταύτης ἐπάται, ὅτι Ἡρα-
κλῆς τῆς κυρίως Ἑλλάδος εἶναι σχετικῶς με-
ταγενέστερος, καὶ ὁ τῆς Ἰωνίας εἶναι ὁμοίως
πιθανώτατα νεώτερος τοῦ τῶν ἀσιατικῶν καὶ
τοῦ τῶν σημιτικῶν λαῶν μέγιστα, ὡς ὁ Ἡρό-
δοτος αὐτὸς τὸ σημεῖο ἐν τῷ β' βιβλίῳ. Ἐν-
ταῦθα τὸν λόγον ποιεῖται περὶ τοῦ Αἰγυπτίου
Ἡρακλέους, περὶ οὗ λαθῶν πᾶσαν λεπτομερεῆ
πληροφορίαν (θέλων περὶ τούτων σαφές τι εἰ-
δέναι) ἐξέδραμε—φαίνεται ἐπὶ τούτῳ—εἰς Τύ-
ρον τῆς Φοινίκης καὶ ἐπεσκέψατο τὸν ναόν, περὶ
οὗ οἱ ἱερεῖς ἐβεβαίωσαν αὐτόν, ὅτι ἐκοδομήθη
πρὸ τρισχιλίων καὶ τριακοσίων ἐτῶν, ἀλλ' ἐκεῖ-
νος μὴ ἀρεσθεὶς εἰς ταῦτα, ἀκούσας δὲ περὶ
ὑπέρβειον καὶ ἄλλου Ἡρακλέους Θεασίου ὀνο-
μασμένου, ἀπέκετο καὶ εἰς Θάσσο, ἐνθα ἀνεῦρεν
ἀληθῶς τὸν ναὸν ἐκτισμένον ὑπὸ τῶν ἐκπεμ-
φθέντων εἰς ἀναζήτησιν τῆς Εὐρώπης πέντε
γενεᾶς πρὸ τῆς ἐν Ἑλλάδι γεννήσεως Ἡρα-
κλέους τοῦ Ἀμφιτρυῶνος καὶ Ἀλκμήνης.

Περὶ τοῦ Αἰγυπτίου Ἡρακλέους, ἐξακολου-
θεῖ λέγων ὁ Ἡρόδοτος, πρέπει νὰ πιστεύσω-
μεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες παρέλαβον τὸν ἑαυτῶν
Ἡρακλέα, τὸν ἥρωα, παρὰ τῶν Αἰγυπτίων,
ἐπειδὴ ἐκεῖνος εἶναι ἀρχαιότερος τοῦ Ἑλλη-
νος καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἕλλην κατὰ τὴν παράδο-
σιν τὸ γένος ἔκει εἰς Αἰγύπτου, τοῦ Ἀμφι-
τρυῶνος καὶ τῆς Ἀλκμήνης, καταγεομένων ἐκ
τοῦ Περσέως καὶ τούτου ἐκ τοῦ Βήλου, βα-
σιλέως τῶν Αἰγυπτίων. Διὰ τοῦτο, λέγει, οἱ

ὀρθοφρονούντες Ἕλληνες παραδέχονται δύο Ἡρακλέας, τὸν ἐξ Αἰγύπτου, ἥρωα καὶ θνητὸν ὄντα, καὶ τὸν πρότερον ὡς θεὸν λατρευόμενον καὶ ἀθάνατον. «Καὶ δοκέουσι δέ μοι οὗτοι ὀρθότατα Ἑλλήνων ποιέειν, οἱ διζῆ Ἡράκλεια ἰδρυσάμενοι κεκτέαται, καὶ τὸ μὲν ὡς ἀθανάτῳ Οὐλυμπίῳ δὲ ἐπωνυμίαν θύουσι, τῷ δ' ἐτέρῳ ὡς ἥρωι ἐναγίζουσι». Σημειώσατε, παρακκλῶ, τὴν διάκρισιν μεταξὺ τοῦ θεοῦ καὶ ἐναγίζου τοῦ μὲν θεοῦ ἐλέγχο περὶ θεῶν, τὸ δ' ἐναγίζου σημαίνει προσφέρειν ἐπικήδεια δῶρα θεοθεῶσιν ἥρωσιν, ἵπποδρομίας, ἀγῶνας γυμνασίου, χοὰς καὶ ἄσματα· ἀλλὰ τίς ἄλλος ἢ ὁ Πανύασις δύναται νὰ εἶναι ὁ ὀρθοφρονῶν Ἕλληνας ὁ τὴν διάκρισιν ταύτην ποιησάμενος; Δὲν εἶναι οὗτος, ὅς ἀνέθηκεν Ἡρακλεῖ τῷ ἥρωι τὸ προῖόν τῆς φαντασίας καὶ τῶν γνώσεών του ὡς ἐπικὸς ποιητῆς καὶ δεινὸς μυθολόγος; Καὶ πόθεν λοιπὸν αἱ ἐπιμοναὶ ἔρευνοι αἱ περὶ Ἡρακλέους; πόθεν τὸ ἀτομικὸν ἐνδιαφέρον ἐν ταῖς ἐρεύμαις του, τόσον ἄλλως σπάνιον παρ' αὐτῷ; πόθεν τὸ πολεμικὸν ἐκεῖνο πνεῦμα ἐν τῇ περὶ τούτου συζητήσῃ, εἰ μὴ ἐκ τῆς πρὸς τὸν αἰοιδὸν τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἐκ τῆς ἐπιρροῆς, ἣν οὗτος ἤσκησεν ἐπὶ τὴν ἀγωγὴν αὐτοῦ;

Ἴδου λοιπὸν αἱ ἀρχαὶ τοῦ ἔπους τοῦ διήκοντος ὑπὸ τὸν πεζὸν τῶν Μουσῶν λόγον, ἣ ἐκτυλισσομένου ἐνίοτε μεγαλοπρεπῶς ἐν μύθοις ἢ ἐν διηγήμασιν. Ἀρκεῖτωσαν ταῦτα μὴδὲ προβῶμεν περαιτέρω. Ἄν μοι ἐπιτρέπεται ἡ παραβολή, τὰ ἔγνη τοῦ ἔπους τὰ ἀπαντῶντα ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Προδότου ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ κιονόκρανα ἐκεῖνα. ἅτινα ἀνήκοντά ποτε εἰς ἔθνηκόν νάον ἤδη βλέπομεν ἐν ταῖς ὠραιαῖς ἐκκλησίαις ἡμῶν τοῦ ι' καὶ ια' αἰῶνος· λειψάνα πολιτισμοῦ ἐξαρχανισθέντος ἄντα προσμειδιῶσιν ἔτι εἰς τὴν τέχνην τοῦ νέου πολιτισμοῦ, ὡς πρεσβυτῆς πρὸς νεανίαν, συνανοῦσιν ἁρμονικῶς τὰ θελήματα ἀμφοτέρων τούτων καὶ ῥίπτουσιν ἐπὶ τὸν διάδοχον τὴν τελευταίαν ἀκτῖνα τοῦ ἑαυτῶν κάλλους.

Λογογραφία.

Καὶ νῦν, ἐὰν τὴν εὐμενῆ ὑπομονὴν ὑμῶν δὲν ἐξήντησα, σῆς παρακκλῶ, φίλοι ἐταῖροι, κυρίαὶ καὶ κύριοι, νὰ θελήσητε νὰ μοι ἀκολουθήσητε εἰς τὸν ἀκανθώδη λαβύρινθον τῶν περὶ τῆς λογογραφίας καὶ τῆς πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ Προδότου σχέσεως αὐτῆς φιλολογικῶν ἐρευνῶν.

Τί ἐστὶ λογογραφία; Βραδύτερον ἢ παρὰ παντὶ ἄλλῳ λαφῶ πεπολιτισμένῳ ἐγεννήθη ὁ πεζὸς λόγος ἐν Ἑλλάδι. Ἡ αἰτία τούτου δὲν εἶναι ἡ βραδεῖα εἰσαγωγή τῆς γραφῆς, ἀλλ' οἱ ἐσωτερικοὶ ὄροι καὶ τὸ πνεῦμα αὐτὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες ἦσαν διηρημένοι εἰς πολλοὺς κλάδους ἀποκεχωρισμένους διὰ τῆς θαλάσσης, ἣτις ἦν τότε ὁ oceanus dissociabilis τοῦ Ὁρατίου, νῦν δὲ τοῦναντίον ἡ μεγάλη λεωφόρος, πολιτεύματα διάφορα ἔχοντας καὶ ἦθη καίπερ κοινῆς καταγωγῆς, πᾶν ἑλληνικὸν γένος δὲν ἠγνοῖε τὰς τύχας ἐτέρου εἰμὴ ὅσον ἡμεῖς νῦν ἐννοοῦμεν ἀκούοντας ὁμιλοῦντας περὶ ἐπαναστάσεως ἐν Σινικῇ ἢ ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Ἀφρικῆς. Καὶ λαὸς νεάζων, οὐσιωδῶς ἰδανικὸς καὶ φιλόμυθος δὲν ἠδύνατο ἡ μύθους νὰ πλάσῃ, ἐν οἷς ἀνευρίσκει μὲν τις πάντοτε βᾶσιν ἀληθείας ἱστορικῆς ἢ ἠθικῆς, ἀλλ' ἡ φαντασία καὶ ἡ καλαισθησία ἔχουσι τὰς ἑαυτῶν ἀπαιτήσεις, αἰτινες συγγότατα οὐδαμῶς συμβιβάζονται πρὸς τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν. Καὶ τὸ αἶσθημα τὸ καλλιτεχνικὸν παρ' αὐτοῖς ἦν ἰσχυρότερον τῆς ἀληθείας τῶν γεγονότων· εἰκότως· διότι τὸ μὲν γεγονός παρέργεται, ἡ δὲ τέχνη παραμένει καὶ ἐπειδὴ αἱ τέχναι ἐξεκολάφησαν παρ' αὐτοῖς ὡς ἑαρινῆ ἀνθησις πᾶσαι ὁμοῦ ἐν θαυμαστῇ ἁρμονίᾳ, ἡ ποίησις ἐκδηλοῦται μετὰ τοῦ ἄσματος. Τὸ ἄσμα ἀπαιτεῖ ἀρ' ἑαυτοῦ ῥυθμὸν, ῥυθμὸς δὲ ζητεῖται καὶ ὑπὸ τῆς μνήμης, ὅπως διευκολύνῃ τὴν ἀπαγγελίαν. Ἴδου πῶς ἐγεννήθη ὁ ἐξέμετρος, τὸ ἐξῆχον τοῦτο ἑλληνικὸν δημιουργήμα, καὶ ἐνδόξως ἐπεεγράφησεν.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι Σόλωνος οὐδὲν γεγονός, δυνάμεθα βεβαιώσαι, ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ τὴν εἰς μῦθον μεταμόρφωσιν ταύτην· τὸ ἔπος ἐπέχει θέσιν ἱστορίας, ὁ δὲ χωρισμὸς τῶν δύο τούτων μορφῶν εἶναι τοσοῦτον ἐπίπονος τῷ Ἕλληνι, ὥστε καὶ ὁ Θουκυδίδης αὐτὸς θεωρεῖ τὰ βυφηρικὰ ἔπη ὡς πηγὰς ἱστορικῆς. Μόνον ὅτε τὸ ἔπος καταδύεται ὑπὸ τὴν γῆν δίκην ποταμῶν τινῶν, ὅπως ἀναδύσῃ ἀπωτέρω ἐν ἀλλοίῳ ὕψει, δηλαδὴ ὅτε ἡ ποιητικὴ παραγωγὴ εὐρίσκη ἄλλα σχήματα ἐκφράσεως ἐν τῇ λυρικῇ μάλιστα, τότε τὸ ὕλικόν τῶν παραδόσεων ἄρχεται λεπτομερῶς περισυλλεγόμενον ὑπὸ τῶν χρονογράφων τῆς μυθολογίας. Ὁ ῥυθμὸς ἐκλείπει καὶ ὁ πεζὸς λόγος γεννᾶται. Ἐντεῦθεν ἡ ἀρχὴ τῆς λογογραφίας.

Τὰς πρώτας ἐκδηλώσεις τὰς ἀρχομένας μόλις ἀπὸ τοῦ 600 π. Χ. ἔτους παρέχεται

lula ναός, ἐν ᾧ ἐλατρεύετο ἡ εἰκὼν τοῦ Guetzalcoal, ἐπικυροῖ τὰ ἄνωτέρω, καθότι ἡ εἰσοδὸς του ἔχει σχῆμα ἀνοικτοῦ στόματος ὑπερμεγέθους ὄψεως. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ὁ Guetzalcoal, καθ' ἃ ἀσκηγείται ὁ Τουρκομαδάς, ὁ πρῶτος ἐν Μεξικῷ Ἴσπανὸς ἐπίσκοπος, ἐξεικονίζετο ὡς γέρον λευκὸν ἔχων πώγωνα καὶ κόμην μακράν, λευκὸν δὲ ποδῆρη χιτῶνα. ὑπὲρ τούτων δὲ λευκὸν ἐρυθροῖς σταυροῖς κατὰστικτον μανδύαν, ὑποδεδεμένον δὲ σανδάλια, κεκαρμένον δὲ καὶ φέροντα πῖλον στρογγύλον καὶ ὑψηλὸν καὶ στενότερον κατὰ τὴν βᾶσιν.

Καὶ τίς ὁ Guetzalcoal οὗτος; Τινὲς ὑπέθεσαν, ὅτι ὁ ἱεραπόστολος οὗτος εἶναι ὁ ἀπόστολος Θωμᾶς, ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἶναι ἀπαράδεκτος, καθότι ὁ Guetzalcoal ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀρχιερέοντας αὐτόχρονας εἰκόνας. αἱ δὲ εἰκόνας ἐγένοντο ἀντικείμενον λατρείας πολλῶ ὕστερον τῶν ἀποστόλων· συνέστησε δὲ θρησκευτικὰς κοινότητες, αἵτινες εἰς τὸν παλαιὸν κόσμον ἤρχισαν κατὰ τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα, τοὺλάχιστον κατὰ πάσας τὰς διατυπώσεις τὰς ὁποίας οἱ Μεξικανοὶ ἐτήρουν· πρὸς δὲ ἡ χρῆσις τῆς κουράς εἰσήχθη πολὺν καιρὸν μετὰ τοὺς ἀποστόλους, ἐξαιρουμένης μόνως τῆς ὀνομαζομένης *στέμματος τοῦ ἁγίου Παύλου*, συνισταμένης εἰς τὴν ἐκκοπὴν τῶν τριγῶν περὶ τοὺς κροτάφους ἐν σχήματι στεφάνης. Ἐν τέλει εἰσήγαγε τὴν λατρείαν τοῦ σταυροῦ ὡς συμβόλου τῆς ἀπολυτρώσεως, ὁ δὲ σταυρὸς ἤρξατο γενόμενος ἀντικείμενον λατρείας ἀπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ὅτε ἔπαυσεν ὢν ὄργανον ποινῆς. Ἐὰν δ' εἰς ταῦτα πάντα προστεθῇ καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ἡγιασμένου ἐλαίου, δι' οὗ ἐγρίοντο οἱ αὐτοκράτορες καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ μεγιστᾶνες τοῦ Μεξικου, ἐνῶ οἱ ἀπόστολοι εἰς τοιαύτας περιστάσεις περιορίζοντο μόνον εἰς τὴν τῶν χειρῶν ἐπίθεσιν, ἡ δόξα περὶ τῆς ταυτίσεως τοῦ ἀποστόλου Θωμᾶ μετὰ τοῦ Guetzalcoal ἀφ' ἑαυτῆς καταπίπτει.

Ἡ λέξις Theotl εἶναι αὕτη ἡ ἑλληνικὴ λέξις Θεός, κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς μεξικανικῆς γλώσσης τοῦ τελικοῦ ς μετεβλήθηέντος εἰς τ.λ. Αἱ παραφθοραὶ αὗται τῶν λέξεων εἰσὶ λίαν συνήθειαι, ἀφοῦ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Cortés ζῶντος ἔτι παρρηθάρη εἰς Cuhatli. Αἰτία δὲ τούτου ἐστὶ τὸ ἐν τῇ Μεξικανικῇ γλώσσῃ ὑποδεῆς σύστημα φωνητικῆς γραφῆς καὶ ἡ ἐλλειψίς πολλῶν φθόγγων ὑπαρχόντων ἐν ταῖς καθ' ἡμᾶς γλώσσαις. Ἀλλὰ ἐν ταῖς θρησκευτικαῖς μάλιστα τέλεταῖς τῶν αὐτοχθόνων Μεξικανῶν

ἀνευρίσκωμεν τὴν ἐπίδρασιν τῆς καθολικῆς ἐκκλησιᾶς τοῦ 5' αἰῶνος, ἥτοι πρὸ τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἐκκλησιῶν. Μετὰ τὰς ἐφορτὰς τοῦ Πάσχα κατεσκευάζον ἐκ ζύμης τὴν εἰκόνα τοῦ Theohuitnahuc, τοῦ ἀκαθίνω στεφάνω ἐστεμμένου Κυρίου, ἦν ἀγιάζοντες ἐθεώρουν ὡς αὐτὸ τὸ αἷμα καὶ σῶμα τοῦ Θεοῦ. Τὴν εἰκόνα ταύτην ἀγιασθεῖσαν ἔφερον ἐν πομπῇ καὶ κεντῶντες αὐτὴν δι' ἀκοντίου εἰς τὸ στῆθος διεμέλιζον καὶ διανεμόμενοι οἱ παρόντες ἔτρωγον μετὰ μεγίστου σεβασμοῦ καὶ εὐλαθείας. Οὕτω καὶ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ καὶ σήμερον ἔτι τὸν ἄρτον τῆς εὐχαριστίας κεντῶσι διὰ λόγγης εἰς ἀνάμνησιν τοῦ διὰ λόγγης κεντήματος, ὅπερ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὑπέστη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Τίς λοιπὸν ἦτο οὗτος ὁ ἅγιος Θωμᾶς; ὁ πατὴρ Mier λέγει, ὅτι τὰ ἐκκλησιαστικὰ χειρογράφα τῆς Συριακῆς ἐκκλησίας διδάσκουσι διὰ μακρῶν, ὅτι ἅγιός τις Θωμᾶς, ἐπίσκοπος, Ἰουδαῖος ἐλληνοστῆς, δηλαδὴ Ἑβραῖος ὀμιλῶν τὴν ἑλληνικὴν, ὡς ὁ ἀπόστολος Θωμᾶς, μετέβη κατὰ τὸν 5' αἰῶνα μ. Χ., ὅπως κηρύξῃ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, εἰς τὴν Σινικὴν καὶ ἄλλας βαρβάρους καὶ μεμακρυσμένας χώρας.

Ἐστερούμεν καὶ τοῦ ἀπαιτουμένου χρόνου καὶ τῶν ἀναγκαίων πηγῶν πρὸς μελέτην τοῦ βίου τοῦ ἁγίου τούτου· ἀλλὰ καὶ ἂν εἶχον ταῦτα, δύσκολον θὰ μοι ἦτο ν' ἀποδείξω, τίς οὗτος ὁ Θωμᾶς, καὶ πᾶσαι αἱ ὑποθέσεις μου ἤθελον καταρρεύσει ἐνώπιον τῆς κριτικῆς. Ὅθεν ἀρκοῦμαι νὰ ὑποδείξω μόνον εἰς τοὺς σοφοὺς τὸ γεγονός τοῦτο.

Ἡ μεγάλη εἰκὼν τοῦ Guetzalcoal ἵσταται ἐνώπιον ἡμῶν καὶ διὰ ταύτης ἡ ἐπίδρασις τῆς Ἀνατολῆς ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν τέλετων τῆς Ἀμερικῆς ἀποδέδεικται. Πρὸς περᾶτως τῶν θρησκευτικῶν τούτου θέματος ἀναγκαῖον θεωρῶ νὰ προσθέσω καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἡ εὐρεσις ἐν τῷ Yucatan ὑπερμεγέθους σταυροῦ γνωστοῦ νῦν ὑπὸ τὸ ὄνομα *σταυρὸς τῆς Palenque*, προγενεστέρου τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ὡς καὶ ἡ εὐρεσις πολλῶν βουδικῶν σταυρῶν παρήγαγον πρὸς στιγμὴν ἀμφιβολίαν τινὰ περὶ τῆς σημασίας τοῦ σταυροῦ ἐν Ἀμερικῇ. Ἀλλ' οὐδέμία πλέον ὑπάρχει ἀμφιβολία περὶ τῆς ἐπιρροῆς, ἣν ἡ Σινικὴ ἐξήσκηση κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους· καὶ πᾶν ὅτι πρὸς τοὺς Azteques σχετίζεται· δέον νὰ θεωρηθῇ πάντως διάφορον τοῦ ἐν Yucatan καὶ Palenque ὑπάρχοντος, καὶ ὅ,τι δύναται νὰ λεγθῇ καὶ

ἀποδειχθῆ περὶ ἐκείνων δὲν δύναται νὰ ἔχη ἴσῃν ἐπὶ τῶν περὶ τούτων. Οὕτω τὰ πάντα ἐν Palenque καὶ Itzamal ἀποδεικνύουσι βουδικὴν καταγωγὴν, ἐνῶ ὅ,τι εἶναι ἀληθῶς Aztecque, εἶναι χριστιανικὸν ἀνατολικόν. Ἀνατολὴν δὲ λεγὼν ἐννοῶ μόνον τοὺς λαοὺς τῆς μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης.

Ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν Μεξικανῶν ἐξετάζοντες εὐρίσκωμεν θαυμαστάς ὁμοιότητας. Ἐπὶ τῶν Μεξικανικῶν μνημείων ἀνεξίτηλοι γράμμασιν εἰσὶν ἐγγεγραμμένα αἱ δύο μεγάλας περιόδοι τῆς ἱστορίας τῆς χώρας ταύτης, ἡ τῶν γνωστῶν ἡμῖν φυλῶν, Mayas καὶ Azteques, καὶ ἡ τῶν φυλῶν, ὧν οὐδὲ ἕγχοι σῶζεται πλέον, οὐδὲ τὰ ἔργα ἔχουσι οὐδεμίαν συγγένειαν πρὸς τὰ τῶν μεταγενεστέρων φυλῶν. Ἡ βῆσις τῆς μεξικανικῆς ἀρχιτεκτονικῆς δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι εἶναι ἡ πυραμῖς, ἣν πανταχοῦ ἀνευρίσκωμεν ὅτε μὲν ἀρτίαν, ὅτε δὲ ἠκρωτηριασμένην.

Τὰ πρῶτα μνημεῖα παρὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν εἰσὶν ὁ λίθινος βωμὸς (dolmen) καὶ ὁ τύμβος (tumulus), οἵτινες ἀπανταχοῦ καὶ πάντοτε ἐχρησίμευον εἰς ταφήν. Ἀλλὰ, πρᾶγμα παράδοξον, ἡ πυραμῖς οὕσα ἀπλῆ τελειοποίησις τῆς ἀρχικῆς ἰδέας τοῦ dolmen ὑπάρχει μόνον ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ἀμερικῇ. Ἡ τελειοποίησις αὕτη τῆς ἰδέας τοῦ dolmen δεικνύει ἀναγκαιῶς διανοητικὴν πρόοδον τῶν λαῶν τῶν κατασκευαζόντων τοιαῦτα οἰκοδομήματα καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὑπείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἐν Ἀμερικῇ εἰς προϊστορικοὺς χρόνους ὑπῆρχε πολιτισμὸς λίαν προκεχωρηκῶς, εἰς ὃν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ φθάσωσιν ὕστερον οἱ λαοὶ τῆς χώρας ταύτης κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους. Αἱ δύο αὗται μεγάλαι ἐν Ἀμερικῇ περιόδοι καὶ ἡ ἐντελής διαφορὰ ἡ μεταξὺ τῶν ἀγνώστων ἀρχαίων φυλῶν καὶ τῶν ἄλλων καταδείκνυται ἐν τοῖς μνημείοις διότι πάντα μὲν ὅσα ἀνήκουσιν εἰς τὴν δευτέραν περίοδον εἶναι συμφωνότατα πρὸς τὰς φυλάς, τὰς ἱερογλυφικὰς ἐπιγραφάς, τὰ ἦθη, τὴν γλῶσσαν κλπ., τὰ δὲ ἀνήκοντα εἰς τὴν πρώτην εἶναι παντελῶς ἀγνωστα καὶ οὐδεμίαν ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὰ λοιπὰ.

Λίαν ἐνδιαφέροντα μνημεῖα ὑπάρχουσιν ἐν ταῖς κεντρικαῖς χώραις τοῦ Μεξικικοῦ Chiapas καὶ Tabasco, ἐν οἷς ἐξέχουσιν αἱ δύο πυραμίδες τοῦ Theotihuacan, ὧν ἡ μὲν ἀφιέρωται τῷ Ἡλίῳ, ἡ δ' ἑτέρα τῇ Σελήνῃ. Ἡ πρώτη ἔχουσα ὕψος 62 μέτρων καὶ πλευρὰν 232 μέ-

τρων εἶναι ὑψηλοτέρα τῆς ἐν Αἰγύπτῳ τρίτης πυραμίδος τοῦ Dyizeh καὶ, ὡς αὕτη, περικυκλοῦται ὑπὸ μικρῶν πυραμίδων, τεθειμένων συμμετρικῶς καὶ παραλλήλως ταῖς προσόψεσι τῆς μεγάλης καὶ χρησιμευσῶν ὡς τᾶρων τῶν μεγιστάνων Ἐν Zaachila σῶζεται λίαν περιέργως ναὸς. Τέσσαρα πρόσωπα γεγλυμμένα ἐπὶ λίθου καθήμενα σταυροποδητὶ περιβιάλλουσι βωμὸν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ ἰδρυμένον. Ἐν τούτων ἔχον μύστακα καὶ πώγωνα φέροι τιάραν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἕτερον δὲ κρατεῖ ἐν τῇ ἐτέρᾳ τῶν χειρῶν κατὰ ἀραβοσίτου.

Τὰ ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ ναοῦ γεγλυμμένα ἱερογλυφικὰ εἰσὶν ὅλως διάφορα τῶν γνωστῶν ἐν Μεξικῷ ἐν δὲ τῶν ἀναγλύφων κοσμεῖται μακίανδρῳ, ἐν ᾧ διακρίνεται ὁ ἱερός λατῆς τῶν Ἀσιανῶν. Ἰστέον δὲ, ὅτι πάντα τὰ ἀγάλματα τῆς ἀγνώστου ταύτης ἐποχῆς παριστάνουσι πρόσωπα καθήμενα σταυροποδητὶ, ἐνῶ πάντα τὰ τῶν ἄλλων ἐποχῶν παριστᾶσιν αὐτὰ καθήμενα ὀκλαδόν, ὡς καὶ νῦν ἐπὶ ἀγαπῶσι νὰ κἀθηνται οἱ ἐν Ἀμερικῇ Ἰνδοί. καὶ εἶναι ἐστολισμένα δι' ἱερογλυφικῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον εὐλήπτων.

Ἐν τῇ τοῦ Copan χώρᾳ ὁ γάλλος ἀρχαιολόγος Dupaixe παρετήρησεν, ὅτι πᾶσαι αἱ πυραμίδες εἰσὶν ἀκέραιαι, ἐνῶ πανταχοῦ ἄλλοθι εἶναι ἠκρωτηριασμένα. Ὁ δὲ Ἀμερικανὸς Stephens ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ « Ἡ κεντρικὴ Ἀμερικὴ » λέγει, ὅτι ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ ναοῦ τοῦ Copan εὖρε τὴν περρωτὴν σφαῖραν τῶν Αἰγυπτίων. Πανταχοῦ δὲ ἐν πᾶσι τοῖς ναοῖς τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἦν θὰ ἐξακολουθῶμεν ἀποκαλοῦντες ἄγνωστον, τῶν συνηθεστάτων κοσμημάτων εἶναι ὁ μακίανδρος. Καίτοι δέ, ὡς παρατηρεῖ ὁ βαρὼν Humboldt, τοῦτο δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς τεκμήριον ἀσφαλές τῆς ἀρχαίας συγκοινωνίας μεταξὺ Ἀμερικῆς καὶ τοῦ λοιποῦ κόσμου, καθότι ὁ ἄνθρωπος ἐπανελάθε κανονικῶς πάντοτε τοὺς αὐτοὺς τύπους, οὐχ ἥττον πρὸς τοῖς ἄλλοις διαπιστοῖ καὶ ὁ μακίανδρος τὴν μεταξὺ τῶν δύο κόσμων συγκοινωνίαν.

Αἱ ἀνευρεθεῖσαι μούμιαι τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀγνώστων τούτων φυλῶν φέρουσιν αἱ μὲν ἐπὶ τοῦ μετώπου πλατὺ διάδημα, ἀρ' οὐ κρέμονται δύο ταινίαι παρὰ πλευροῖ, αἱ δὲ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τιάραν, ἀρ' ἧς κρέμονται μακρὰ πανία ἐνούμενα ὑπὸ τὸν πώγωνα καὶ περισκεραποδούντα οὕτω τὸ πρόσωπον. Καὶ τῶν μὲν πρώτων ἡ ἄμπτυξ ἔχει μεγίστην πρὸς

τὴν αἰγυπτιακὴν ὁμοίωσιν, ἡ δὲ τῶν δευτέ-
ρων πρὸς τὴν τῶν Ἰουδαίων.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλαχού τῆς Ἀμερικῆς ὑπάρ-
χουσιν ἔγνη γνωστῶν ἡμῖν λαῶν. Αἱ φοινικιαὶ
ἐπιγραφαὶ εἶναι ἰκανῶς πολυάριθμοι. Κατὰ
τὸ 1873 ἐν Βρασιλίᾳ ἀνεκαλύφθη πλησίον
τῆς Parahyba λίθος ἐκτισμένος φέρων γράμ-
ματα ἀγνωστοῦ γλώσσης. Ἐὖ ἱστορικὸν τμή-
μα τοῦ πανακαδημείου ἀνέθηκε τῷ διευθυντῇ
αὐτοῦ Netto τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιγραφῆς
ταύτης, οὗτος δὲ μετὰ μακρᾶς ἐρεύνης ἀπέ-
φηνάτο ὅτι ἐγγράφη ὑπὸ Φοινικίων ἐκ τοῦ ἰμέ-
νου Aziougebir τοῦ ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ
ἐξεληθέντων κατὰ τὸ Θ' ἢ I' ἔτος τῆς βασι-
λείας Hiram τοῦ Β' (558—552 π. Ν.). Ἐν
τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ἀνεφέρετο ὁ ἀριθμὸς τῶν
πλοίων καὶ ὁ τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν τῶν
ἀποτελεσάντων τὴν ἀποστολὴν ταύτην, ἐν τέ-
λει δὲ ὑπῆρχεν ἐπίκλησις πρὸς Alomin Ro-
lonuth, τοὺς θεοὺς καὶ τὰς θεάς. Ἡ γνησιό-
της τοῦ ἐνδιαφέροντος μνημείου τούτου ἡμφι-
σθητήθη μὲν, ἀλλὰ τὸ μνημεῖον τοῦτο δὲν
εἶναι τὸ μόνον, οὐ ἡ ὑπαρξίς εἶναι γνωστὴ. Ἐν
ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις, ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ
τῆς Βιργινίας, πλησίον τῆς Weelhing, ἐπὶ
τοῦ ὄρους Grove-Creek, εὑρέθη ἑτέρα ἐπι-
γραφή, ἧς καίπερ οὐπὼ ἀγνωσθείσης ἐπαρ-
κῶς ἀνεγνωρίσθησαν ὅμως ἐν αὐτῇ πολλὰ
γράμματα ἀναμφισθητῶς φοινικιακά.

Ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ Μασσαχουσέττη ὑπάρ-
χει ἕτερος λίθος γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Di-
gthon, οὗ ἡ ἀρχαιότης δὲν δύναται νὰ τεθῇ
ἐν ἀμφιβολίᾳ. Κείμενος ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς θα-
λάσσης ὑπέστη, κατὰ τὸν γάλλον ἀρχαιολό-
γον κ. Graniez, ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας τὴν ἐπή-
ρειαν τῶν ὑδάτων, ὥστε περιεργαῶτα καὶ
κατέστη λείος τοσοῦτον, ὥστε εἶναι πλέον ἀ-
δύνατος ἢ ἀνάγνωσις τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐπι-
γραφῶν.

Ἐτερον σπουδαῖον μνημεῖον παρέχει ἡμῖν
στοιχεῖον νέον εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν εἰς Ἀμε-
ρικὴν μεταναστεύσεων, ὑπερμεγέθης τις ἐκ
γρανίτου κεφαλὴ παριστώσα πιστῶς καὶ ἀναμ-
φιστῶς τὴν προτομὴν μαύρου Ἀφρικανοῦ
(Νέγρου). Οἱ Νέγροι ἐθεωροῦντο τέως Ἀφρι-
κανοὶ τὸ γένος, οἵτινες πάντοτε ἐν ἀγρῷ κα-
ταστάσει εὐρισκόμενοι καὶ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς
δουλείας ζῶντες ἐθεωροῦντο τῶν ἀναγκαιού-
των μέσων πρὸς ἐκτέλεσιν τοσοῦτον μακρῶν
ταξιδίων, οἷον τὸ ἀπὸ Ἀφρικῆς εἰς Ἀμερι-
κὴν. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς εἰρη-
μένης προτομῆς ἤρξατο συζήτησις περὶ τοῦ

δυνατοῦ τῆς ὑπαρξείας ἐν Ἀμερικῇ αὐτόχθο-
νος φυλῆς Νέγρων. Ἡ ὑπόθεσις ἡ περὶ ὑπαρ-
ξείας τοιαύτης φυλῆς ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς εὐρέ-
σεως Νέγρων ἐν Louisiane κατὰ τὴν πρῶ-
την ἐξερεύνησιν τῆς χώρας ταύτης ὑπὸ τοῦ
Ἰσπανοῦ Soti. Ἡ ὑπόθεσις ὅμως αὕτη εἶναι
ἤδη ἀσύστατος ἀσφαλτεστέρως γινόμενης ὀλο-
νὲν τῆς γνώμης, ὅτι ὑπῆρξεν ἄλλοτε συγκοι-
νωσία μετὰξὺ τῶν δύο κόσμων διακοπέσσα
ὑστερον. Οἱ Νέγροι ἤλθον εἰς Ἀμερικὴν μετὰ
τῶν ἀρχαίων Ἀνατολιτῶν θαλασσοπόρων,
ὅπερ προσεπιβεβαιῶσιν τὰ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων
συγγραφῶν εἰρημένα. ἢ μᾶλλον ἤλθον διὰ
τῆς Σινικῆς ἀκολουθήσαντες τὴν ὁδόν, δι' ἧς
ἤλθεν ὁ Cuetzalcoatl.

Ὁ πατὴρ Florencia, συγγραφεὺς ἀρχαιο-
λογίας τοῦ Μεξικῶ, λέγει, ὅτι οἱ τοῦ Ban-
deras Ἰνδοὶ ἀφειρήθησαν αὐτῷ, ὅτι πρὸ ἀ-
μνημονεύτων χρόνων χριστιανὸς ἱεροκλήρυξ εἶ-
χεν ἔλθει εἰς τὴν χώραν των, καὶ πρὸς ἀπό-
δειξιν τῶν λεγομένων των ἐπέδειξαν αὐτῷ
πλήθος σταυρῶν ἐπὶ τῆς σειρᾶς τῶν ἱερέων
Chacala εὐρισκόμενων, ὧν εἰς ὑπερμεγέθης
φέρων ἐπὶ τῆς βάσεως ἐπιγραφὴν. Ἡς τὰ ἀρ-
χαῖα γράμματα ἐφάνησαν αὐτῷ ἑβραϊκά.

Δὲν ἔχω τὴν ἀξίωσιν, ὅτι ἐκ τῶν εἰρημέ-
νων γεγονότων δύναται τις νὰ ἐξαγάγῃ τελι-
κόν τι συμπέρασμα, νομίζω ὅμως, ὅτι ὁ-
πουδῆποτε καὶ ἂν στρέψωμεν τὴν προσοχὴν
ἡμῶν καὶ ἐξετάσωμεν, πανταχοῦ τὰ ἔγνη τῶν
αὐτῶν λαῶν ἐπιραινόνται ἡμῖν.

Ἐξετάσωμεν λίαν συντόμως, διότι τὸ θέμα
λίαν πλούσιον τυγχάνει, τὰς τέσσαρας διαφο-
ρους ἀπόψεις, τὴν γεωγραφικὴν, τὴν παλαιον-
τολογικὴν, τὴν θρησκευτικὴν καὶ τὴν ἀρχιτε-
κτονικὴν, ὑπὸ τὰς ὁποίας παρουσιάζεται τὸ ἐν-
διαφέρον, ὅπερ ἡ Ἀνατολὴ ὀφείλει νὰ ἔχῃ εἰς
τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς προῖστορικῆς
ἐποχῆς τῆς Ἀμερικῆς. Νομίζω δὲ, ὅτι εἶπον
τὰ δέοντα, ὅπως ἀποδείξω, ὅτι ἡ λύσις τοῦ
προβλήματος τούτου δύναται νὰ γύσῃ νέον φῶς
ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῆς Ἀνατολῆς καὶ
ἐλπίζω, ὅτι κατέδειξα τὴν σχέσιν, ἣτις ὑπάρχει
μεταξὺ τῶν δύο ἀντιθέτων τούτων μερῶν τῆς
ὑδρογείου σφαίρας. Εἰς ὕμῃς νῦν ἀπευθυνό-
μεθα, σοφᾷ τοῦ συλλόγου μέλτι, εἰς ὕμῃς πάν-
τας, εὐρυμαθέστατοι τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς,
καὶ τὴν ὑμετέραν ζητοῦμεν σύμπραξιν εἰς τὸ
ἡμέτερον ἔργον, ὅπως ἔλθῃτε φέροντες τὰ συγ-
γράμματα τῶν ἀρχαίων ὑμῶν προγόνων γεω-
γράφων καὶ θαλασσοπόρων καὶ τὰ σχέδια τῶν
ἀρχαίων μνημείων, ἅτινα παρεβαλλόμενα πρὸς

τὰ ἐν Ἀμερικῇ δύνανται νὰ θέσωσι τὴν βᾶσιν τῶν μελετῶν, εἰς ἃς ἡ Ἰσπανία προσερχῶς ἀπεκδυθήσεται.

Ὁ ἐνθερμότερος ἡμῶν πόθος ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει τῶν ἐνδοξοτέρων ἔργων τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι νὰ ἴδωμεν καὶ αὖθις νῦν συνηνωμένους οὐ μόνον ἐν ταῖς πολιτικαῖς σχέσεσιν ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀνακινώσει τῶν ἐνδοξοτάτων γεγονότων τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας τοὺς δύο λαοὺς καὶ πληροῦντας τὰς σελίδας τῆς προῖστορικής καὶ ἱστορικής τῆς Ἀμερικῆς ἐποχῆς. Ἐὰν κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους οἱ ἀνατολικοὶ λαοὶ ἐγνώρισαν τὴν Ἀμερικὴν καὶ ὤκησαν μέρος αὐτῆς, ἡ Ἰθηρικὴ χερσονήσος κατὰ τοὺς νεωτέρους συνέστησε πρώτη ναυτικὰς σχολὰς καὶ ἔφραεν εἴτα εἰς πέρας τὴν ἀνακάλυψιν τῶν χωρῶν, ὧν ἡ ὕπαρξις, παρὰ τὰ ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς συγγράμμασιν ἀπαντῶντα, ὅλως μυθώδης ἐθεωρεῖτο ἢ συνεσχετίζετο μετὰ τῆς χώρας τοῦ Cathag,

τῶν Ἰνδιῶν ἐκείνων, ἃς ἀνεζήτει ὁ ἀθάνατος Κολόμβος, οὐ τὴν δόξαν οὐδεὶς δύναται νὰ ἐλαττώσῃ διότι καὶ ἡ ὕπαρξις αὐτῆ τῆς χώρας ταύτης ἦν ἀμφισβητήσιμος, ἐπειδὴ ἡ θεωρία περὶ τοῦ σφαιρικοῦ τῆς γῆς δὲν ἦτον ἀκόμη παρὰ πᾶσιν ἀποδεκτὴ. Οἱ Ἰθηρες θαλασσοπόροι ἠκολούθησαν τότε τοῖς ἔγχεσι τοῦ Κολόμβου καὶ ἐπῆλθε νέα ἐποχὴ πλήρης ἐνδόξων γεγονότων. Ὁ Magellan περιέπλευσε τὴν Ἀμερικὴν ἐνότων οὕτω τὴν Ἀνατολὴν μετὰ τῆς Δύσεως, ὁ δὲ Sebastian del Cano ἐξετέλεσε πρῶτος τὸν περίπλου τῆς γῆς.

Ἡ δόξα τῶν μεγάλων τούτων ἀνακαλύψεων εἰς ἡμᾶς λοιπὸν ὀφείλεται, λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἰθηρικῆς χερσονήσου, καὶ παρ' ὑμῶν ζητοῦμεν καὶ αὖθις, ὅπως δεῖξωμεν εἰς τὰ ὄμματα σύμπαντος τοῦ κόσμου ἡμᾶς αὐτοὺς ἠνωμένους, καὶ δοξάζοντας ὁμοῦ καὶ ἐν εὐγενεῖ ἐνθουσιασμῶ τὰς ἡρωϊκὰς παραδόσεις καὶ τὴν ἐνδοξὴν ἱστορίαν ἡμῶν.

ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΠΕΡΔΙΚΙΔΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

ΙΔΙΩΣ ΔΕ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΙΣΡ مصر ΚΑΙ ΜΙΣΡΑΪΜ מצרים

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΑΠΒ' συνεδριάσει τῆς 29 ἀπριλίου 1890).

Περὶ τοῦ ὀνόματος *Μισρ* (مصر) ἢ *Μισραΐμ*, (מצרים), δι' οὗ οἱ σημιτικοὶ λαοὶ ἀπεκάλεσαν τὴν Αἴγυπτον, προτιθέμενος ἀνακινώσασθαι τῷ καθ' ἡμᾶς συλλόγῳ τὴν κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην ἐξήγησιν τοῦ σημανομένου τῆς λέξεως, εὐκαιρον ἔβρινα, ἵνα περὶ τοῦ ὀνόματος, δι' οὗ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐκαλεῖτο ἡ χώρα αὕτη ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτῆς κατοίκων, εἴπω τινά, ὡς καὶ περὶ τοῦ ὀνόματος Αἴγυπτος, ὃ παρέδωκαν ἡμῖν καὶ τοῖς Εὐρωπαίοις οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες.

Ἐκτιθεὶς ἐν τῇ ἀνακινώσει μου ταύτῃ τὰς ἐπὶ τῶν διαφόρων τούτων ὀνομάτων εἰκασίας

καὶ κρίσεις τῶν νεωτέρων σοφῶν θέλω προσθέσει καὶ τινὰς ἰδίαις ἐμοῦ παρατηρήσεις ἐπὶ τούτων, εὐγνωμόνως δὲ θέλω ἀκούσει πᾶσαν μετὰ λόγου ἀντίρρησην γενησομένην ἐπὶ τῆς μικρᾶς ταύτης μελέτης μου.

Οὐδέτερον τῶν ὀνομάτων *Μισρ* ἢ *Αἴγυπτος*, εὐρηται ἐπὶ τῶν Αἴγυπτίων μνημείων, ἐν οἷς ἡ χώρα αὕτη ἀναγινώσκεται *Κέμι*, ἐν δὲ τοῖς ἱερογλυφικοῖς σημειοῦται δι' οὐρᾶς κροκοδείλου. Ἐκ τοῦ *Κέμι* τούτου ἐσχηματίσθη τὸ τῆς δημοτικῆς *Κεμί* καὶ τὸ τῆς κοπτικῆς *Κημέ*, *Κημί* καὶ *Χημί*, κατὰ τὸ μεμφριτικὸν ἰδίωμα, μετὰ τινῶν ἄλλων μικρῶν παραλ-

λαγών. Σημαίνει δὲ ἡ λέξις *Κέμ* ἢ *μέλαινα* (γῆ) (1).

Τὸ τε ὄνομα τῆς χώρας καὶ τὸ σημασιόμενον αὐτοῦ ἐγνώριζον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, τὸ γ' ἐλάχιστον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πλουτάρχου, ὅστις ἐν τῷ περὶ Ἰσίδος καὶ Ὀσίριδος ποιηματικῷ αὐτοῦ, ἐν παραγράφῳ 33, λέγει· «Ἐπι τὴν Αἴγυπτον ἐν τοῖς μάλιστα μελαγγρείου οὔσαν, ὡσπερ τὸ μέλαν τοῦ ὀφθαλμοῦ, *Χημίω* καλοῦσιν» (2). Τὸ ὄνομα λοιπὸν *Κέμ* (μέλαινα) ἐδόθη ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς ἐν λόγῳ χώρας ὡς ἐν τοῖς μάλιστα μελαγγρείου οὔσης, ὅπως ἡ γεινιάζουσα τῇ Αἰγύπτῳ *Ῥῆ Χαριαῖν* ἀπεκλήθη οὕτω πιθανώτατα ἐκ τοῦ χρώματος τῆς γῆς αὐτῆς, ἥτις ἐστὶν ἐρυθρά· διότι ἡ λέξις *γη* (k-) εἰς τὰς σημιτικὰς γλώσσας τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα σημαίνει. Κατὰ ταῦτα τὸ ὄνομα *Φουιόκη* ἐστὶν ἢ εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν τοῦ *γη* ἢ *Χαριαῖν*, ὡς περὶ τούτων ἐν τοῖς ἐξῆς γενήσεται λόγος.

Ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς παρεκβολαῖς αὐτοῦ εἰς τὴν Διονυσίου περιήγησιν λέγει, ὅτι «ἡ Αἴγυπτος ἐκλήθη ποτέ, κατὰ τὴν ἱστορίαν, καὶ Ἀερία καὶ Ποταμία καὶ Αἰθιοπία, διὰ τοὺς ἐκεῖ Αἰθίωπας, περὶ ὧν πολλοὶ τῶν παλαιῶν ἱστοροῦσι. Καὶ μὴν καὶ Ἀετία ἔκ τινος Ἰνδοῦ Ἀετοῦ καλουμένου, καὶ Ὠρυγία καὶ *Με.λάμβωλος* καὶ Ἰραιστία». Καὶ Ἀπολλόδορος (2, 4)· «Δαναὸν μὲν οὖν Βῆλος ἐν Λιβύῃ κατόπισεν, Αἴγυπτον δ' ἐν Ἀραβίᾳ, ὅς καταστρεψάμενος τὴν *Με.λάμβωλος* γῶραν ἀφ' αὐτοῦ ὠνόμασεν Αἴγυπτον»· τὸ δὲ *Με.λάμβωλος* γῶρα ἐνταῦθα, κατὰ διόρθωσιν τοῦ Σκαλιγέρου ἀντὶ τοῦ ἐσφαλμένου *Με.λαμπόδω* γῶραν. Καὶ ὁ Ὀμηρος δὲ αὐτὸς τὸν Νεῖλον ὀνομάζει *μέλιαν ὕδωρ* (3).

(1) Ἐὰν κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν γλωσσολόγων αἱ ἑλληνικαὶ λέξεις *μελαινός* καὶ *μέλας* παρήχθησαν ἀπὸ ἀρχαιότερον κοινὸν τύπον *μηλαινός*, *μηέλας*, ἐπειδὴ κατὰ τοὺς γραμματικούς ὁ τύπος οὗτος τυγχάνη ὄν μὴ ἑλληνικός, ἡ ῥίζα αὐτοῦ πιθανῶς ἐστὶ τὸ αἰγυπτιακὸν *κέμ* ἢ *κηέ*. «Δεῖ γινώσκαι, λέγει ὁ ἐτυμολόγος, ὅτι τὸ κ πρὸ τοῦ μ οὐδέποτε εὔρηται ἐν ἀρχῇ λέξεως ἑλληνικῆς· τοῦ γὰρ πολέμητος οὐχ εὔρηται ἐν χερσεῖ τὸ ἀπλοῦν αὐτοῦ *κηιτός*, καὶ τὸ *κέμηκα*, ὃ δηλοῖ τὸ κεκοπίκα, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ *κηῖ* ἀλλ' ἐκ τοῦ *κεκάμηκα*. Ὁ δὲ Ἡρωδιανὸς λέγει τὸν Πάμφιλον ἀναγαγεῖν ἐν ταῖς γλώσσαις τὸ *μηέλεθρα*, ὅπερ σημαίνει τὰς δοκοὺς».

(2) Ὁ Stanley Leathes νομίζει, ὅτι τὸ ὄνομα τῆς ἐπιστήμης *χημίας* ἐκ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ τούτου KHMl ἔλκει τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ σημαίνον Αἰγυπτιακῆ ἐπιστήμη.

(3) Ἐν Ἱερεμίᾳ (B', 18) ὁ Νεῖλος καλεῖται ἐπίσης *μέ-*

... .. "Οὐεν τ' ἐπὶ νῆας εἶσας
ἐς πόντον βάλλουσιν, ἀφυσσάμενοι μέλαν ὕδωρ.

(Ὀδυσσ. Δ, 357—358).

Καὶ ὁ Ψευδο-Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ ποταμῶν (16) λέγει· «Αἴγυπτος (ὁ Ἰραίστου) δι' ὑπερβολὴν λύπης αὐτὸν ἐρροψεν εἰς ποταμὸν *μέλαινα* ὅς ἀπ' αὐτοῦ Αἴγυπτος μετωνομάσθη». Καὶ καθ' Ἰσύριον δὲ τὸ ῥῆμα *αἰγυπτῶσαι* σημαίνει *μελάναι* καὶ *ἐπικαῦσαι*. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες λοιπὸν καὶ τὸ ἐγγώριον τῆς Αἴγυπτος ὄνομα καὶ τὴν σημασίαν αὐτοῦ ἠπίσταντο. Τῶν νεωτέρων ὅμως οὐχὶ πάντες τούτοις ἠρέσθησαν, ἀλλὰ τινὲς μὲν τὸ *Κέμ* τοῦτο τῆς Αἴγυπτος ὄνομα ἠθέλησαν νὰ συσχετίσωσι πρὸς τὸ *Χέμ*, ὄνομα τοῦ θεοῦ τῆς Καπτοῦ ἢ τῶν Θεῶν, τὸν ὅποιον ὁ Ἡρόδοτος ταυτίζει μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ Πανός, ὅστις ὅμως πολὺ ὑπολείπεται ἐκείνου κατὰ τὸν βαθμὸν· ἄλλοι δὲ ἠθέλησαν νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν ἀρχαίαν ὑπόθεσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, καθ' ἣν τὸ αἰγυπτιακὸν *Κέμ* ἀπλῆ μόνον ἐστὶ παραλλαγή τοῦ ὀνόματος τοῦ *Χέμ* (ON) τοῦ υἱοῦ τοῦ Νῶε. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἐβασίζοντο ἐπὶ τῶν περιφραστικῶς περὶ τῆς Αἴγυπτος ἀπαντόντων ἐν τῷ Ψαλτῆρι. «Καὶ ἐπάταξαν πᾶν πρωτότοκον ἐν Αἰγύπτῳ ἀπαρχὴν τῶν πόνων αὐτῶν ἐν τοῖς σκηνομασί *Χέμ*» (Ψαλμ. 77, ἐδάφ. 51). «Καὶ εἰσῆλθεν Ἰσραὴλ εἰς Αἴγυπτον καὶ Ἰακώβ παρώκησεν ἐν γῆ *Χέμ*». «Ἔθετο ἐν αὐτοῖς τοὺς λόγους τῶν σημείων αὐτοῦ καὶ τῶν περάτων αὐτοῦ ἐν γῆ *Χέμ*» (Ψαλμ. 104, ἐδάφ. 23 καὶ 29). «Καὶ ἐπελάθοντο τοῦ Θεοῦ τοῦ σώζοντος αὐτούς, τοῦ ποιήσαντος μέγλα ἐν Αἰγύπτῳ, θαυμάσια ἐν γῆ *Χέμ*». (Ψαλμ. 105, ἐδάφ. 22). Κατὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ὁ D' Brugsch παρατηρεῖ, ὅτι γλωσσολογικῶς δύσκολος ἡ ἐναλλαγὴ τῶν γραμμμάτων X (H) καὶ K (P) ὡς ὅμως καλῶς παρατηρεῖ ὁ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ βρεττανικοῦ μουσεῖου κ. Poole, ἡ θεωρία αὕτη, ἥτις καλῶς ἔχει ἐν περιστάσει μεταφορᾶς σημιτικῆς λέξεως εἰς τὴν ἀρχαίαν αἰγυπτιακὴν ἢ τ' ἀνάπαλιν, ἐστὶν ἀνυπόστατος προκειμένου περὶ λέξεων κοινῆς ῥίζης ἐν ἀμφοτέροις ταῖς γλώσσαις, ὡς δύναται τις νὰ ὑποθέσῃ ἐνταῦθα. Σημαίνει δὲ ἡ ἐβραϊκὴ λέξις ON (χέμ) *θερμός*, *χλιαρός*, ὅπως

λαν ὕδωρ Ῥηψ. Οἱ Ο' τὸ σελῶρ τοῦτο, ὅπερ σημαίνει *μέλας*, ἀντικατέστησαν διὰ τοῦ γηῶν, ἵσως διότι τὸν Ἰγὸν ποταμὸν τοῦ Παράδεισου ἐξέλαμβανον ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτῶν ὄντα αὐτὸν τὸν Νεῖλον,

καὶ ἡ ὁμόφωνος ἀραβικὴ \aleph (χάμ) σημαίνει καθιστᾶναι θεμιτόν.

Κατὰ τῆς υποθέσεως τῆς παραγωγῆς τοῦ ὀνόματος τῆς Αἰγύπτου *Κέμ* ἐκ τοῦ κυρίου ὀνόματος *Χάμ* ἀντιστρατεύονται λόγοι σπουδαῖοι, παρ' ἔμοιγε κριτῆ, οἱ ἐξῆς. Πρῶτον, τὰ ἐκ τοῦ ψαλτῆρος παρατεθέντα ἐδάφια ἀναφέρουσι τὸ ὄνομα *Χάμ* οὐχὶ ὡς κύριον τῆς γῶρας ὄνομα ἀλλὰ ποιητικῶ ἔθει περιφραστικῶς παρὰ τὸ *Μισραῖμ Σιρῆν*, ὅπερ παρ' Ἑβραίοις ἦν τὸ κύριον τῆς γῶρας ὄνομα. Καὶ οἱ τρεῖς δὲ οὗτοι ψαλμοὶ εἰσὶ καὶ τῆς περσικῆς ἴσως ἐποχῆς μεταγενέστεροι, ὡς ἀπλῆ μόνον ἀνάγνωσις αὐτῶν δύναται νὰ πείσῃ ἕκαστον. Δεύτερον, ὅπερ καὶ σπουδαιότατον, ἀπεδείχθη ἤδη ὑπὸ τῶν κριτικῶν, ὅτι πλείστα κύρια ὀνόματα προσώπων τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως εἰσὶν ὀνόματα γεωγραφικῶν ὀρισμῶν. Ἐξω τοῦ θέματος τοῦ παρόντος ἀναγνώσματος ἐστὶ τὸ ν' ἀναλάβω τὴν ἀπόδειξιν τῆς θεωρίας ταύτης, διότι τότε ἀντὶ ἀπλῆς ἀνακοινώσεως περὶ σημασίας ἐνὸς ὀνόματος, ἔπρεπε νὰ ἀπασχολήσω ὑμᾶς μὲ σειρὰν ἀναγνωσμάτων οὐχὶ ἐπαγωγῶν τοῖς πολλοῖς· ἄλλως τε ἰκανὰ περὶ αὐτοῦ καὶ σοφὰ ἔγραψαν ἐκ τῶν Εὐρωπαϊῶν ἄνδρες τὰ πρῶτα ἐν τῇ ἐπιστήμῃ φέροντες. Ἄλλ' ἐν τῇ ὑπὸ μελέτην περιστάσει ταύτῃ ἰδίως ἡ θεωρία, ὅτι τὰ κύρια ὀνόματα τῶν προσώπων ἐλήφθησαν ἀπὸ τῶν ὀνομάτων γεωγραφικῶν ὀρισμῶν καὶ οὐχὶ οὗτοι ἀπὸ ἐκείνων, ἐνδείκνυται ἐναργῆς ἀλήθεια ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν υἱῶν τοῦ *Χάμ* τῶν ἀναφερομένων ἐν τῷ β' ἐδαφίῳ τοῦ Γ' κεφαλαίου τῆς Γενέσεως. «Υἱοὶ δὲ *Χάμ*, *Χούς* καὶ *Μισραῖμ*, *Φουδ* καὶ *Χαναάν*». Τίς, εἰ μὴ ἐξ ἀντιλόγου φύσεως ἑτερογνωμονεῖ, ἐν τῷ ὀνόματι *Μισραῖμ*, ὑπὸ τὸν τύπον τοῦτον τοῦ δυϊκοῦ ἀριθμοῦ καὶ μετὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ σημασινομένου τῆς λέξεως, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς ἀποδειχθήσεται, δύναται εὐρεῖν ὄνομα κύριον προσώπου; Κατ' ἀναλογίαν παραδεκτέον μᾶλλον, ὅτι τὸ κύριον ὄνομα τοῦ πατριάρχου *Χάμ* ἀφορμὴν ἔσχεν ἐκ τοῦ ὀνόματος *Κέμ*, τοῦ γεωγραφικοῦ ὀνόματος τῆς Αἰγύπτου, σχηματισθὲν διὰ τῆς ἐναλλαγῆς τοῦ χ (C ἢ P) μετὰ τοῦ ρ (N). Καὶ ἐστὶ μὲν ἀληθές, ὅτι ἡ ἐναλλαγή τῶν δύο τούτων γραμμῶν τυγχάνει δύσκολος, οὐχὶ ὅμως καὶ ἄνευ παραδειγμάτων τινῶν. Οὕτω τὸ ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Αἰγύπτου γνωριζόμενον ὄνομα τῆς γῶρας αὐτῶν τὸ *Κέμ* διαμένει καλῶς ἐξηγούμενον διὰ τοῦ *με-laiwa* (γῆ) κατὰ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως

ἐν τῇ κοπτικῇ γλώσσῃ, σημασίαν βεβαιουμένην καὶ ἐκ τῶν ἐλληνικῶν μαρτυριῶν, ἃς ἀνωτέρω παρέθηκα.

Πλὴν τοῦ κυρίου τούτου τῆς γῶρας ὀνόματος, οἱ Αἰγύπτιοι ἀπεκάλουν καὶ δι' ἄλλων ὀνομάτων περιφραστικῶς σχέσιν ἐχόντων πρὸς τὰς ιδιότητας τοῦ τόπου, τὴν ἰδίαν αὐτῶν πατρίδα. Ἐν τούτων διασωθὲν ἡμῖν ἐστὶ τὸ *Τα-μερά*, ὅπερ δύναται ἢ γῆ τῶν *πλημυρίδων*.

Ὁ αἰδεσιμώτατος R. S. Poole, ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ *Home Egyptiacae* ἰσχυρίζεται, ὅτι τὸ ἐν τῇ Γραφῇ ἀπαντῶν γεωγραφικῶν ὄνομα *Καφτόρ* (ΚΗΠΣΚ) δηλοῖ τὴν Αἰγύπτου. Τῇ γνώμῃ ταύτῃ τοῦ σοφοῦ αἰγυπτολόγου συνευδοκεῖ καὶ ἕτερος Ἄγγλος σοφός, ὁ J. G. Wilkinson, ὁ συνεργάτης τῆς ξυνωρίδος τῶν Rawlinson ἐν τῇ περιωνύμῳ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου. Οὗτος δικαιολογεῖ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην τοῦ κ. R. S. Poole βασιζόμενος ἐπὶ τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἡροδότου λέγοντος, «τὸ δ' ὧν πάλαι αἱ Θῆβαι Αἰγύπτος ἐκαλέετο» (II, § 16 ἐν τέλει)· ἀντιστρόφως ὅμως ὁ Ἀριστοτέλης φρονεῖ, ὅτι ἡ Αἰγύπτος τὸ πάλαι ὀνομαζέτο Θῆβαι. «Τὸ ἀρχαῖον ἢ Αἰγύπτος Θῆβαι καλούμεναι» (Μετρωσολ. Α', 14, 12). Καίτοι δὲ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἱερογλυφικῶν οὐδέτερον τούτων ἐβεβαιώθη, λέγει ὁ κ. J. G. Wilkinson, φαίνεται ὅμως, ὅτι τὸ ὄνομα Αἰγύπτος ἔχει σχέσιν τινὰ πρὸς τὸ ὄνομα τῆς *Κοπτοῦ*, πόλεως τῆς Θηβαίδος. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως ταύτης *Keht*, *Koft* ἢ *Κοπτός* οἱ νέοι κάτοικοι τῆς γῶρας προσέλαβον τὴν ἐπωνυμίαν *Κόπται*. Τὸ ἐν τοῖς ἱερογλυφικοῖς ἀπαντῶν ἀρχαῖον ὄνομα τῆς πόλεως ἀναγινώσκειται *Kabt-hor*· ὥστε λίαν ὀρθῶς, κατὰ τὸν αὐτὸν σοφόν, ὁ αἰδεσιμώτατος R. S. Poole ἔκριεν, ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο ὄνομα ἐστὶν αὐτὸ τὸ τῶν Γραφῶν *Καφτόρ* (ΚΗΠΣΚ). Καὶ περὶ μὲν τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως *Κοπτός* ἢ *Κοπτώ*, ὡς καὶ περὶ τοῦ ἐθνικοῦ *Κόπται* ἐν τοῖς ἐξῆς λόγον ποιήσομαι· περὶ δὲ τῆς υποθέσεως, ὅτι διὰ τοῦ ὀνόματος *Καφτόρ* τοῦ ἐν ταῖς Γραφαῖς ἐννοητέα ἡ Αἰγύπτος, καίτοι δεῖνόν πρὸς τοιοῦτους ἄνδρας ἀντιλέγειν, θέλω ὅμως φέρει ἀντιρρήσεις τινὰς ἐπὶ τῆς υποθέσεως ταύτης πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ ὄνομα κατὰ σύμπτωσιν μόνον συνέβη νὰ ὁμοφωνῇ τῷ ὀνόματι τῆς πόλεως *Κοπτοῦ* (*Kabt-hor*), οὐδεμίαν ὅμως μετ' αὐτῆς ταυτότητα δύναται ἔχειν.

Τὸ γεωγραφικὸν ὄνομα *Καφτόρ* καὶ τὸ ἐκ τούτου ἐθνικὸν *Καφτορείμ* ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς ἐξῆς πέντε χωρίοις τῆς παλαιᾶς Γραφῆς.

Πρῶτον. Ἐν τῇ *Γενέσει* (Γ', 13). «Καὶ Μεσραὶν ἐγέννησε (ἧ 14) καὶ τοὺς Πατροσωνιέμ, καὶ τοὺς Χασιμωνιέμ, ὅθεν ἐξῆλθε Φυλιστιέμ, καὶ τοὺς *Γαφθοριέμ*» (κατ' ἐσφαλμένην γραφὴν ἀντὶ *Καφτορείμ*, ὡς ἐν τῷ ἐβραϊκῷ **סרפד**).

Δεύτερον. Ἐν τῷ *Δευτερονομίῳ* (Β', 23). «Καὶ οἱ Εὐβαιοὶ οἱ κατοικοῦντες ἐν Ἀσηδὼθ (ἐν Ἀσηρόθ) ἕως Γάζης, καὶ οἱ Καππαδόκιαι (οἱ Καφτορείμ) οἱ ἐξεληθόντες ἐκ Καππαδοκίας (Καφτόρ) ἐξέτριψαν αὐτοὺς καὶ κατωκίσησαν ἀπ' αὐτῶν».

Τρίτον. Ἐν βιβλίῳ *Παραλειπομένων Α'* (Α', 12). «Καὶ τοὺς Πατροσωνιέμ καὶ τοὺς Χασλωνιέμ, ὅθεν ἐξῆλθε Φυλιστιέμ, καὶ τοὺς *Καφοριέμ*» (πληρέστερον *Καφτορείμ*).

Τέταρτον. Ἐν Ἀμώς (Θ', 7). «Οὐχ ὡς υἱοὶ Αἰθιοπῶν ὑμεῖς ἐστέ ἐμοί, υἱοὶ Ἰσραήλ; λέγει Κύριος. Οὐ τὸν Ἰσραήλ ἀνήγαγον ἐκ γῆς Αἰγύπτου καὶ τοὺς ἀλλοφύλους (τοὺς Φιλισταίους) ἐκ Καππαδοκίας (Καφτόρ) καὶ τοὺς Συροίους ἐκ βόθρου; (ἐκ *Κίρ* τὸ ἐβρ.).

Πέμπτον τέλος, ἐν *Ἰερεμίᾳ*, ἐν κεφ. ΚΘ', 4, κατὰ τοὺς Ο', ἐν κεφαλαίῳ δὲ ΜΖ', 4 κατὰ τὸ ἐβραϊκὸν κείμενον. «Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐπερχομένη τοῦ ἀπολέσαι πάντας τοὺς ἀλλοφύλους, καὶ ἀφανῶ τὴν Τύρον καὶ τὴν Σιδῶνα καὶ πάντας τοὺν καταλοιπούς τῆς βοηθείας αὐτῶν, ὅτι ἐξολοθρεύσει Κύριος τοὺς καταλοιπούς τῶν νήσων» (τῆς νήσου *Καφτόρ* ἢ τῆς παραλίας *Καφτόρ*) **רפד** ἢ = αἰ-Καφτόρ.

Πρὸ τῶν ὅσα ἔχω ἀντειπεῖν περὶ τοῦ γραφικοῦ *Καφτόρ*, ὅτι οὐδαμῶς τοῦτο σημαίνει τὴν Αἴγυπτον, ἀνάγκη ἵνα εἶπω τινὰ πρὸς θεορατείαν τῆς ἀντιφάσεως, ἥτις φαίνεται ἐν τοῖς παρατεθείσι τούτοις χωρίοις τῆς παλαιᾶς Γραφῆς περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Φιλισταίων. Κατὰ τὸν προφήτην Ἀμώς ὁ Θεὸς ἀνήγαγε τὸν λαὸν τοῦτον ἐκ *Καφτόρ*, κατὰ δὲ τὸ βιβλίον τῆς Γενέσεως καὶ τὸ ἐκ τούτου συλλεγὲν μέρος τοῦ βιβλίου τῶν Παραλειπομένων οἱ Φιλισταῖοι ἐξῆλθον ἀπὸ τῆς Χασιμωνιέμ ἢ Χασλωνιέμ, κατ' ἄλλην γραφὴν, ἢ ὀρθότερον Χασλουχιμ **סרפד** κατὰ τὸ ἐβραϊκὸν κείμενον. Ἡ ἀντίφασις αὕτη ἐκλείπει διὰ τῆς μεταθέσεως τῆς φράσεως «ὅθεν ἐξῆλθε Φυλιστιέμ» ἀπὸ τοῦ Χασλουχιμ εἰς τὸ ἀμέσως ἐπόμενον *Καφτορείμ*. Ἡ παρεμπιπτούσα αὕτη φράσις ἀπὸ τῆς ὥας μετέβη ἐν τῷ κειμένῳ, ἐξ ἀπρο-

σεξίας δὲ ἢ ἀμαθείας ἀντὶ νὰ τεθῆ μετὰ τὸ *Καφτορείμ* ἐσχηματώθῃ πρὸ αὐτοῦ. Τὸ χωρίον τοῦ Ἀμώς ἀσφαλῶς ὀδηγεῖ εἰς παραδόχην τῆς ἀπλῆς ταύτης διορθώσεως εἰς τὰς θέσεις τῶν ἐν λόγῳ ὀνομάτων. Ἐπιθήμι νῦν τὰς κατὰ τῆς ὑποθέσεως τῶν κ. Poole καὶ Wilkinson παρατηρήσεις μου.

Πρῶτον. Ἐν τῷ ἐβραϊκῷ κειμένῳ τοῦ Ἰερεμίου πρὸ τοῦ ὀνόματος *Καφτόρ* ὑπάρχει ὡς προσδιορισμὸς ἡ λέξις αἰ' (יֵה), ἥτις σημαίνει νῆσον ἢ καὶ παραθαλάσσιον (1). Οἱ Ο' ἐρμηνεύται τοῦ Ἰερεμίου εὐρον βεβαίως τὴν ἐν λόγῳ λέξιν, ὡς δῆλον ἐκ τῆς ἐρμηνείας αὐτῶν «τοὺς καταλοιπούς τῶν νήσων». Ἡ προτασσομένη τοῦ ὀνόματος *Καφτόρ* λέξις יֵה (אֵי) ἠνάγκασε καὶ τὸν πολὺν Pusey ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ τῶν Minor Prophets ἐν Ἀμώς (V, 7) νὰ σημαιώσῃ, ὅτι «διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου ἐνοουσιάζει ἵσως ἡ Κύπρος ἢ ἡ Κρήτη», ὡς καὶ ὁ ἀρχαιότερος Dom-Calmet, ἀπέφυγεν ὁμῶς ἵνα ὑποστηρίξῃ ταύτην ἢ ἄλλην τινὰ ὑπόθεσιν, μολοντί ὁ πολυμαθέστατος τῶν θεολόγων καὶ κριτικῶν τοῦ αἰῶνος ἡμῶν ὑπ' ὄψει εἶχε καὶ τοῦ Poole τὸ ἔργον καὶ τὴν Ραβλίνσιον ἐκδοσιν τοῦ Ἡροδότου. Ἡ λοιπὸν δέον ν' ἀποβλήθῃ ἀπὸ τοῦ ἐβραϊκοῦ κειμένου ἢ πρὸ τοῦ *Καφτόρ* λέξις אֵי, ὅπερ λίαν ἀθάαιρετον, ἢ ἡ ὑποστηριζομένη ὑπὸ τοῦ Wilkinson ὑπόθεσις τοῦ Poole ἐστὶν ἄτοπος, διότι ἡ Αἴγυπτις χώρα Kabt-hor (ἢ Θηβαίς) οὔτε νήσός ἐστίν οὔτε κἂν παραθαλασσία.

Δεύτερον. Οὐ μόνον τόπου ὄνομα *Καφτόρ* ἀλλὰ καὶ ἐθνικὸν *Καφτορείμ* ἀναφέρεται ἐν τοῖς ἀνωτέρω παρατεθείσι χωρίοις τῶν Γραφῶν. Κατὰ τὴν ὑπόθεσιν λοιπὸν τῶν κκ. Poole καὶ Wilkinson τὸ ἐθνικὸν τοῦτο ὄνομα δέον νὰ σημαίνῃ Αἰγύπτιοι· ἀλλ' οὐ μόνον οὐδαμῶς τῶν Γραφῶν, λόγου προκειμένου περὶ Αἰγυπτίων, ἀπαντᾷ τὸ ἔθνος τοῦτο καλούμενον διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου, ἀλλὰ καὶ καλῶς διακρίνονται ἀλλήλων τὰ δύο ταῦτα ἐθνικὰ ὀνόματα μνημονευόμενα χωρὶς ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ τοῦ λόγου, ἐνῶ ἐξ ἄλλου οἱ Χαναναῖοι ἢ Φιλισταῖοι προδήλως συνταυτίζονται μετὰ τῶν *Καφτορείμ*. Πιθανῶς τὸ τελευταῖον τοῦτο ὄνομα ἐδίδετο περιφρονητικῶς μόνον πρὸς τοὺς μεγάλους ἐν τοῖς

(1) Ἄν περιέργος ἢ ὁμοφρονία τοῦ ἐβραϊκοῦ יֵה (אֵי) μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ αἶα καὶ γαῖα. Ἐὰρ γε ἐκ σημιτικῆς πηγῆς ἔλκουσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν αἱ λέξεις αὗται;

μετέπειτα χρόνοις καταστάντας Φοίνικας, οίονει ἐλέγγον δυσγένειαν αὐτῶν. Ἐν τριαύτῃ ἐννοίᾳ, φαίνεται μοι, καὶ ὁ Συνέσιος (ἐν ἐπιστολῇ Σ') ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ ἔθνικου τούτου ὀνόματος Κακφροδίτης, ὅπερ οὐκ ὀρθῶς ἐξέλαθον ὡς κύριον ἀτόμου ὄνομα, ἐν οἷς γράφει: «Καὶ ταῦτα οὐκ ὦν Ἀγαθοκλῆς ἢ Διονύσιος, οἷς κί τυραννίδες ἐπέτρεπον οὕτω πᾶνυ πονηροῖς εἶναι, ἀλλὰ Καρνῆς ὁ Κακφροδίτης».

Τρίτον. Τὴν γῶραν Καφτόρ οἱ Ο' ἠρμήνευσαν ἐν τε τῷ Δευτερονομίῳ καὶ ἐν τῷ Ἀμῶς διὰ τοῦ λίαν γνωστοῦ γεωγραφικῶ ὀνόματος Καππαδοκία. Ἐν τῷ Καφτόρ σημαίνει αὐτὸ τοῦτο τὸ Μισραῖμ (Αἴγυπτος), διατὶ ὁ προσφῆτης Ἀμῶς οὕτω διακεκριμένως πρὸς τὸ Μισραῖμ ἀναφέρει τὴν γῶραν Καφτόρ: «Οὐ τὸν Ἰσραὴλ ἀνήγαγον ἐκ γῆς Μισραῖμ καὶ τοὺς Φιλιστῆαιους ἐκ Καφτόρ»; (ἐκ Καππαδοκίας κατὰ τοὺς Ο'). πῶς δὲ οὕτως ἀυθαίρετως οἱ Ο' ἠρμήνευσαν τὸ Καφτόρ διὰ τοῦ Καππαδοκία: Οἱ ἐν λόγῳ ἐρμηνεύονται ἐν αὐτῇ τῇ Αἴγυπτῳ οὐ μακρὰν τῆς Kabt-hor (τῆς Θεβαΐδος) πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν Αἴγυπτῳ ἀποικισθέντων Ἰουδαίων μεταφράζοντες τῆς Γραφῆς ἧτο δυνατὸν ν' ἀγνοῶσι τὸ ἐπιχώριον γεωγραφικὸν ὄνομα Καφτόρ, καὶ ἀντὶ τοῦ προχείρου αὐτοῖς νὰ καταφύγῳσιν ἀυθαίρετως καὶ ἄνευ λόγου εἰς τὴν Καππαδοκίαν; Οἱ κάτοικοι τῆς Κοπτοῦ Ἰουδαῖοι (καὶ αὐτοῦ ἔχομεν διδόμενα νὰ πιστεῦσωμεν, ὅτι ὑπῆρχε μεγάλη αὐτῶν ἀποικία) ἔπραπε, τό γ' ἐλάχιστον, νὰ κατακραυγᾶσιν κατὰ τῆς ἀμαθεῖς ταύτης ἐνλαλαγῆς τῶν ὀνομάτων τῶν τόπων τῶνναντίον ὅ,τε Ἰώσηπος καὶ οἱ ἄλλοι ἐλληνίζοντες Ἰουδαῖοι εἰδήμονες τῆς ἔθνηκῆς αὐτῶν γλώσσης ἀείποτε τῇ ἐρμηνείᾳ ταύτῃ ἔπονται. Περὶ τοῦ ὅτι δὲ οἱ ἐν λόγῳ ἐρμηνεύονται τοῦ Ἀμῶς οὐ μόνον δὲν ἦσαν ἀμαθεῖς τῶν Αἴγυπτίων πραγμάτων ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς θεολογίας αὐτῶν, ἀρχαίως τε καὶ νεωτέρως, καλῶς ἠπίσταντο. ἀσφαλῆ ἀπόδειξιν φέρω τὸ ἐξῆς. Μεταφράζοντες οὗτοι τὰ δύο ἐδάφια τοῦ πέμπτου κεφαλαίου τοῦ Ἀμῶς, τὰ τοσοῦτον θόρυβον μεταξὺ τῶν θεολόγων καὶ κριτικῶν προκαλέσαντα, ἀντικατέστησαν τὸ κύριον ὄνομα τοῦ αἴγυπτίου θεοῦ *Κιὸν* διὰ τοῦ *Ραιφάν*. (Ἐδ. 25). «Μὴ σράγια καὶ θυσίας προσηνήγκατέ μοι, οἶκος Ἰσραὴλ, τεσσαράκοντα ἔτη ἐν τῇ ἐρήμῳ»; (Ἐδ. 26). «Καὶ ἀνελάθετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολὸχ καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ ὑμῶν *Ραιφάν*, τοὺς τύπους, οὓς ἐποιήσατε

ἑαυτοῖς». (Τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον φέρει «τὸν ἄστέρα τοῦ θεοῦ ὑμῶν *Κιὸν*» 313). Διατὶ δὲ οἱ ἐρμηνεύονται ἀντήλλαξαν τὰ ὀνόματα ταῦτα; βεβαίως ἵνα γένωνται καταληπτοὶ τοῖς ἐν Αἴγυπτῳ Ἰουδαῖοις, αἵτινες ἠγνόουν τὸ ἀπὸ πηρχαλιωμένου ὀνομα *Κιὸν*, δι' οὗ οἱ Αἴγυπτιοὶ ὠνόμαζον τὸν ἄστέρα *Κίνα* ἢ *Ἀνουβιν*, τὸν καθ' ἡμᾶς Σείριον, ἐντήλλαξαν αὐτὸ διὰ τοῦ νεωτέρου, αἴγυπτίου ἐπίσης, *Ραιφάν*, ὀνόματος τῆς αὐτῆς θεότητος, ὅπερ, ὡς εἰκός, ἐνόουν κάλλιον οἱ ἐν Αἴγυπτῳ ἀποικισθέντες Ἰουδαῖοι, πρὸς χρῆσιν τῶν ὁμοίων ἠρμήνευσαν τὰς Γραφᾶς. Οὕτω λοιπὸν ἄνδρες καλῶς ἐπιστάμενοι τὰ τῆς Αἴγυπτου ἔστι πιθανόν, ὅτι ἠγνόουν τὸ ὄνομα γείτονος αὐτῆς γῶρας, τῆς Κοπτοῦ, ἧτις καὶ μέχρι τῶν μεταγενεστέρων χρόνων διαφύλαξε τὸ ὄνομα αὐτῆς; Ἀλλὰ τούτων οὕτως ἐχόντων ζήτητέον, ποία ἢ Καππαδοκία αὕτη καὶ ποία ἢ σχέσις μεταξὺ τοῦ γεωγραφικοῦ τούτου ὀνόματος καὶ τοῦ Καφτόρ, ὅπερ πρὸς οικονομίαν τοῦ ἐν Ἱερεμῆ ἀπαντῶντος *αἴ-Καφτόρ* 3133 ἰὴ πρέπει νὰ εἶναι νῆσος ἢ τὸ γ' ἐλάχιστον νὰ κείται παραθλασσίως.

Ὁ προσφῆτης Ἀμῶς λέγει, ὅτι ὁ Κύριος ἀνήγαγε τὸν Ἰσραὴλ ἐκ τῆς Αἴγυπτου καὶ τοὺς Φιλιστῆαιους (τοὺς Φοίνικας δηλονότι) ἐκ γῆς Καφτόρ. Ἐκ δὲ τοῦ Ἡροδότου, ἐν ἀρχῇ ἀμέσως τῶν ἱστοριῶν αὐτοῦ, μακθάνομεν «τοὺς Φοίνικας ἀπικομένους ἀπὸ τῆς Ἐρυθρῆς καλεσμένης θαλάσσης (ἀπὸ τὸν καθ' ἡμᾶς δηλαδὴ περσικὸν κόλπον καὶ τὴν ἰνδικὴν θάλασσαν) καὶ οἰκήσαντας τοῦτον τὸν γῶρον, τὸν καὶ νῦν οἰκεῖσαι». Καὶ ταῦτα, καθ' ἃ ἔμαθεν οὗτος ἀπὸ τοὺς λογίους τῶν Περσῶν, ὡς λέγει. Ἐν δὲ βιβλίῳ Ζ', 89, πάλιν λέγει: «Οὗτοι δὲ οἱ Φοίνικες τὸ παλαιὸν οἴκεον, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσσῃ, ἐνθεῦτεν δὲ ὑπερβάντες τῆς Συρίας οἰκεῖουσι τὰ παρὰ θάλασσαν τῆς δὲ Συρίας τοῦτο τὸ χωρίον καὶ τὸ μέχρι Αἴγυπτου πᾶν Παλαιστίνῃ καλεῖται». Ἡ πληροφορία λοιπὸν αὕτη τοῦ Ἡροδότου ἔχει διπλῆν τὴν πηγὴν, ἐκ τε τῶν λογίων Περσῶν καὶ ἐκ τῶν Φοινικῶν αὐτῶν. Τὸ πάλαι ἡ γῶρα αὕτη ἢ ἐκτεινομένη παρὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ἐκαλεῖτο Καρμανία (1). Ἰδοὺ τὰ ὅρια τῆς γῶρας ταύτης, κατὰ τὸν Στράβωνα. «Ἡ δὲ Καρμανία τελευταία μὲν ἐστι

(1) Σημειωτέον, ὅτι τὸ ὄνομα Καρμανία ἀπαντᾷ πρῶτον παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι τῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου χρόνων καὶ κατωτέρω.

τῆς ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ παραλίας, ἀρκτικωτέρα δ' ἐστὶ πολὺ τῆς τοῦ Ἰνδοῦ ἐκβολῆς· τὸ μὲν τοι πρῶτον αὐτῆς ἄκρον ἐγκείται πρὸς νότον εἰς τὴν μεγάλην θάλασσαν, ποιήσασα δὲ τὸ στόμα τοῦ περσικοῦ κόλπου πρὸς τὴν εὐδαίμονος Ἀραβίας ἄκρον, ἐν ἀπόψει οὖσαν, κάμπτεται πρὸς τὸν περσικὸν κόλπον, ἕως ἂν συνάψῃ τῇ Περσίδι» (IE', 2). Κατὰ τὴν διπλὴν λοιπὸν ταύτην πληροφορορίαν τοῦ Ἡροδότου οἱ Φοίνικες μετώκησαν ἐπὶ τὴν δετὴν θάλασσαν ἀπὸ τῆς Καρμανίας ταύτης προερχόμενοι, ἦσαν δηλαδὴ Καρμανιοὶ τὴν καταγωγὴν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ εἰδησις αὕτη τοῦ Ἡροδότου ἐστὶν ἀσφαλῆς, καὶ ὁ προσφῆτης ὀρθῶς εἶπεν, ἡ γῆ Καρφόρ ἐστὶν ἡ Καρμανία ἢ μέρος αὐτῆς· ἐπειδὴ δέ, κατὰ τὸν Στέφανον, ἐστὶ καὶ *Kárhoara νῆσος*, τὸ τοῦ Ἱερεμίου *αἴ-Καρφόρ* (רְחֹפֹר ה') = ἡ νῆσος Καρφόρ, ἱκανῶς δικαιούται. Ἐὰν τούτοις παραθέσωμεν, ὅτι κατὰ τὴν Διονυσίου περιήγησιν

ἔστι δέ τοι προτέρω, Καρμανίδος ἔκτοθεν ἄκρης
Ἔγυρις, ἔνθα τε τύμβος Ἑρυθραίου βασιλῆος,
(Στίχ. 606)

προστίθεται μικρόν τι ἐτι ὑπὲρ τῆς Καρμανίας διὰ τοῦ τύμβου τοῦ Ἑρυθραίου, τοῦ Φοίνικος δηλαδὴ, ὅπως καὶ ὁ σχολιαστὴς τοῦ Διονυσίου (ἐν στίχῳ 897) ἐσημείωσε. «Φοίνικες καλοῦνται διὰ τὸ Ἑρυθραίων εἶναι ἀπόγονοι· μέτοικοι γὰρ οὗτοι τῶν Ἑρυθραίων». Αἶψαν δὲ περιεργον καὶ ἄξιον πρὸς μελέτην, διότι βεβαίως δὲν εἶναι ἀπλῆ σύμπτωσης, ὅτι τὰ διάφορα ὀνόματα, δι' ὧν ἀπεκαλεῖτο ὁ λαὸς οὗτος, Χαναναῖοι (1), Φοίνικες, Ἑρυθραῖοι, Καρμανιοὶ (2), σημαίνουνσι πάντα τὸ ἐρυθρὸν χροῶμα, ὅπως καὶ ἡ θάλασσα τῆς πρώτης αὐτῶν χώρας Ἑρυθρὰ ὠνομάζετο. Ταῦτα μαρτυρεῖ καὶ ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς παρεκβολαῖς αὐτοῦ εἰς τὴν Διονυσίου περιήγησιν λέγων· «Τούτους δὲ τοὺς Σιδωνίους ἀποίκους φασὶ τῶν πρὸς τῷ ὠκεανῷ Σιδωνίων τε καὶ Φοινίκων προστιθέντες καὶ διὰ τί Φοίνικες λέγονται· διότι, φασί, καὶ ἡ θάλασσα Ἑρυθρὰ, ὡς ταυτὸν ὄν Φοινίκας εἰπεῖν καὶ ἐρυθρούς» (ἐν στίχῳ 912). Κατὰ ταῦτα οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὑπολείπεται μοι, ὅτι τὸ γραμμικὸν Καρφόρ ζητητέον οὐχὶ ἐν Αἰγύπτῳ

ἀλλ' ἐν Καρμανίᾳ. Ἀλλὰ πῶς οἱ Καρμανιοὶ οὗτοι μετεποικίσθησαν εἰς Καππαδοκίαν ὑπὸ τῶν Ὁ' ἐρμηνευτῶν; οὐδὲν διδόμενον ἔχομεν, ὅτι ἡ Καρμανία ὠνομάζετο καὶ Καππαδοκία τὸ παλαιόν. Ὁ περσικὸς τύπος τοῦ ὀνόματος τούτου ἐστὶ Katapatuka, ὡς ἀναγινώσκειται ἐν τῇ πρώτῃ στήλῃ, στίχ. 6. τῆς ἐν Βαγιστάνῳ ἐπιγραφῆς, κατὰ τὴν ἀνέγνωσιν τοῦ Rawlinson. Ἄρα γὰρ τὸ ὄνομα Καρμανία τῆς καθ' ἡμᾶς ἐπαρχίας τῆς μικρᾶς Ἀσίας ὑπήρχεν ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν ἐρμηνευτῶν; Ἐξ ἄλλου ἡ Κιλικία καὶ αὐτὴ ἡ Καππαδοκία συνωκίσθησαν κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ λαοῦ τὴν αὐτὴν καταγωγὴν ἔχοντος καὶ οἱ Φοίνικες. Τὰ λείψανα τῆς λυκαονικῆς γλώσσης τὰ περιωθέντα ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ὀμιλουμένῃ γλώσσῃ ἐν Σίλῃ τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ τὸ ὄνομα Λευκοσύριοι, δι' οὗ ἐκάλουν αὐτοὺς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἱκανῶς μαρτυροῦσι περὶ τούτων· ἀλλ' οὐ χῶρος πρὸς μελέτην τούτων ἐνταῦθα, ἅτινα ἔσονται ἀντικείμενον προσεχούς ἀναγνώσματος μου περὶ τῆς ταυτότητος Χαναναίων, Φοινίκων καὶ Καρμανίων καὶ περὶ τῆς μετοικεσίας αὐτῶν. Ἐπανέρχουμαι νῦν εἰς τὸν κύκλον τοῦ θέματος μου.

Ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ἀρχαίων τῆς Αἰγύπτου ὀνομάτων, ὃν ἐκ τοῦ Εὐσταθίου λαβὼν παρέθηκα ἀνωτέρω, ἐκτὸς τοῦ Μελάμβωλος, ὅπερ, ὡς εἶπον, ἐστὶν ἡ ἐλληνικὴ μετάφρασις τοῦ αἰγυπτίου *Kem* καὶ τοῦ *Ἡφαυστία*, ὅπερ, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς ῥηθήσεται, ἐστὶν ἡ ἐλληνικὴ μορφή τοῦ φοινικικοῦ Αἰγυπτos, ταυτοσήμου ὄντας, τὰ ἄλλα καίπερ μυθολογικὸν τύπον ἔχοντα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ χώρα ἦν γνωστὴ τοῖς Ἕλλησι καὶ πρὸ τοῦ ὀνόματος Αἰγυπτos. Καὶ πράγματι τὸ ὄνομα τοῦτο ἄπαξ μόνον ἀπαντᾷ ἐπιθετικῶς ἐν Ἰλιάδι (I, 381—4).

Ὅδ' ὅσ' ἐς Ὀρχομένον ποτινίσσεται οὐδ' ὅσα Θήβας
αἰγυπτίας, ὅτι πλείστα δόμοις ἐν κτήματα κείται
αἴ' ὀ' ἐκατόμυλλοι εἰσι, δικηκόσοι δ' ἀν' ἐκάστας
ἀνέρες ἔξοιχνεῦσι σὺν ἵπποισιν καὶ ὄχεσσιν.

Πιθανώτατα ὁ στίχος 382 ἐστὶ μεταγενεστέρω παρενηθήκη ἐκ τῆς Ὀδυσσεΐας μετετεθειῖς ἐνταῦθα, ἔνθα εὗρηται ἀπαράλλακτος

Φυλὸ δ' ἀργύριον τάλαρον φέρε, τὸν οἱ ἔδωκεν
Ἄλκάνδρη, Πολύβοιο δάμαρ, ὅς ἔναι' ἐνὶ Θήβης
αἰγυπτίης, ὅτι πλείστα δόμοις ἐν κτήματα κείται.

(Ὀδ. Δ, 125—7)

πᾶν ἀρμοδίως κείμενος ἐνταῦθα, ἐνθ' ἐν Ἰλιάδι

(1) Ἐκ τοῦ *Xnā lā* (χάνε) ἀραβιστὶ σημαῖον ἐρυθρὸν.
(2) Πιθανῶς τὸ ὄνομα τοῦτο σχετῆν ἔχει πρὸς τὸ *carmininus* τοῦ παρακμάζοντος λατινισμοῦ, Κέρμες, Κέρμις (قرمز), *carmin*, *cramoisi*.

οὐ μόνον προηγούμενον ῥήμα ποτινίσσεται ἀναρμόστως ἔχει, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπόμενοι στίχοι

αἰθ' ἐκατόμυλοι εἰσι, διηκόσιοι δ' ἄν' ἐκάστας
ἀνέρες ἐξουχνεῦσι σὺν ἵπποισιν καὶ ὄχεσφιν·

τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ῥήματος ποτινίσσεται καλῶς πρέπουσι. Δύναται τις, νομίζω, ἐναπολογητικῶς νὰ ἰσχυρισθῇ ἐπίσης, ὅτι τὸ ἐν Ἰλιάδι κύριον ὄνομα Θηβαῖος

ὄν ὑπερθύμου Θηβαίου Ἡμισπῆα
(6, 120).

ἰσοδύναμόν ἐστι τῷ ἐν Ὀδυσσεΐα κυρίῳ ἐπίσης ὀνόματι Αἰγύπτιος τὸ ἀπαντῶν ἐν Β, 15.

Τοῖσι δ' ἔπειθ' ἤρωσ Αἰγύπτιος ἔρχ' ἀγορεύειν.

Διὰ δὲ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου ἰκανῶς δικαιολογεῖται τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἀνωτέρω παρατεθῆν χωρίον, «τὸ ἀρχαῖον ἢ Αἴγυπτος Θῆβαι καλούμεναι», παρ' Ἑλληνισι δηλονότι. Ἄλλ' ἐὰν τούτων οὕτως ἐχόντων τὸ ὄνομα Αἴγυπτος τυγχάνῃ ἀγνωστον τῷ ποιητῇ τῆς Ἰλιάδος, συνεχῶς ὅμως ἀπαντᾷ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐα γένους μὲν ἀρσενικοῦ σημαῖνον τὸν Νεῖλον ποταμόν, γένους δὲ θηλυκοῦ σημαῖνον τὴν χώραν, ἐπίσης καὶ τὸ ἐθνικὸν ὡς κύριον ὄνομα, ὡς ἐσημείωσα ἤδη.

Τὰ ὀνόματα τῶν ἀπομειμακρυσμένων χωρῶν τοῦ χρόνου προϊόντος κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐμάνθανον οἱ Ἕλληνες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρὰ τῶν Φοινίκων. Ὅπως τὸ γνωστὸν εἰς τὸν ποιητὴν τῆς Ὀδυσσεΐας ὄνομα Αἴγυπτος τυγχάνει ἀγνωστον εἰς τὸν ποιητὴν τῆς Ἰλιάδος, οὕτω τὸ ὄνομα Νεῖλος ἀγνωστὸν ἐστὶν εἰς τὸν ποιητὴν τῆς Ὀδυσσεΐας, οὐχὶ ὅμως καὶ εἰς τὸν μεταγενέστερον αὐτοῦ τὸν Ἡσίοδον. Κατὰ ταῦτα ἐποχὴ τῆς εἰσαγωγῆς παρ' Ἑλλήσι τοῦ ὀνόματος Αἴγυπτος δύναται νὰ ὀρισθῇ τὸ μεταξὺ τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσεΐας χρονικὸν διάστημα, ὅπερ ἐξ ἄλλων δεδομένων ὑπολογίζων τις δὲν δύναται νὰ παραδεχθῇ βραχύ.

Τὸ ὄνομα Αἴγυπτος πρῶτον ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἐν Abou-Simbel τῆς Νοβίας εὐρεθείσῃ ἐπιγραφῇ, ἣν αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες, οὐς ὡς μισθοφόρους προσέλαβεν ὁ Ψάμμιτιχος, ἔγραψαν. Οἱ ἀρχαιολόγοι ὥρισαν αὐτῇ χρονολογίαν περὶ τὰ 600 π. Χ. Τὸ μνημεῖον τοῦτό ἐστιν ἐκ τῶν περιεργωτάτων καὶ διὰ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ καὶ διὰ τὰ γράμματα καὶ τὴν ὀρθογραφίαν.

Περὶ τοῦ ἐτύμου καὶ τοῦ σημαζινομένου τοῦ

ὀνόματος τούτου πολλὰ ὑποθέσεις προὔθησαν ὑπὸ διαφόρων σοφῶν ἀγχίνους μὲν, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν κρίσιν ἰκανοποιῶσαι κατὰ τὸν κ. Poole. Ἐκτίθημι ταύτας ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς τοῦ Dr Brugsch, ὅστις ὑπέθεσεν, ὅτι τὸ ὄνομα Αἴγυπτος ἐλληνικὴ τίς ἐστὶ μορφή τοῦ Ha-ke-ptah, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἱερατικὸν ὄνομα τῆς Μέμφιος, σημαίνει δέ, ὁ καὶς τῆς φρενός τοῦ Πτᾶ (1). Ἀπὸ ταύτης τῆς πόλεως ὁ δυτικώτερος βραχίων τοῦ Νεῖλου ἀπεσχιζέτο ὀνομαζόμενος Κανωθικός καὶ ἀπετέλει τὰ δύο στόμια τοῦ ποταμοῦ, τὸ Κανωθικὸν καὶ τὸ Βολθιτινόν, ἅτινα κάλλιον τῶν ἄλλων ἐγένοντο γνωστὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις τῶν Ἑλλήνων. Ὅτι οἱ ἀρχαιότατοι τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὸ ἱερατικὸν ὄνομα τῆς Μέμφιος ἐσηματίσταν τὸ ὄνομα τῆς ἐν γένει ὅλης χώρας, φαίνεται μοι τὰ μάλιστα ἀπίθανον· ἐὰν ἐγνώρισαν τὴν πόλιν Μέμφιν, οὐδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ, ὅτι διὰ τοῦ δημοτικοῦ ὀνόματος ἐγνώρισαν αὐτὴν καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ ἱερατικοῦ, τοῦ ἀπορορήτου ἴσως διὰ τοὺς μὴ ἱερεῖς. Ὁ Ἡρόδοτος δὲν ἀναφέρει τοιοῦτον ὄνομα· οἱ συνήεις αὐτῷ γνωρίζουσιν ὅτι ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας δὲν εἶναι ἄνθρωπος νὰ γνωρίζῃ τι καὶ νὰ μὴ ἀναφέρῃ αὐτό. Ὅτι λοιπὸν δὲν ἠδυνήθη νὰ μάθῃ ὁ Ἡρόδοτος ἀδύνατόν ἐστι, τολμῶ εἰπεῖν, νὰ ἔμαθον οἱ πρὸ αἰώνων ἐπισκεψθέντες τὴν Αἴγυπτον μισθοφόροι τοῦ βασιλέως προπάτορες αὐτοῦ.

Ἄλλοι ἀνεύρουν σχέσιν τινὰ μεταξὺ τοῦ Αἰγύπτιος καὶ τοῦ πτᾶνου αἰγυπιάς. Ὁ κ. Pietet ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ «Origines Indo-Européennes» τεχνικῶς πάνυ παράγει ἀμφότερα (τὸ Αἴγυπτος καὶ τὸ αἰγυπιάς) ἀπὸ τῆς σανσκριτικῆς ρίζης gur, ὅπερ σημαίνει φυλάττειν, ἀνευρίσκει δὲ σχέσιν τοῦ ὀνόματος τούτου πρὸς τὸν ποιμενικὸν βίον τῶν πρῶτων τῆς χώρας κατοίκων. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ μεγάλου περὶ Αἰγύπτου ἄρθρου τῆς «Encyclopædia Britannica» τὴν ἰδέαν ταύτην τοῦ κ. Pietet καίτοι ὁμολογῶν παρακεκινδυνευμένην εὐρίσκει ὅμως τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ Αἴγυπτος ἐκ τῆς σανσκριτικῆς ρίζης gur, ἐξ ἧς ἐσηματίσθη τὸ agurpa (δυνάμενον ἐποπτεύειν) πιθανῆν. Μακρὰ χαίρειν φράζων τοὺς σανσκριτισταῖς ἐν μόνον σημειῶ ἐνταῦθα, ὅτι λίαν περιέργως ἢ σύμπτωσις τούτου μετὰ τοῦ ἀρχαίου τῆς Αἰγύπτου ὀνόματος Ἄετιν «ἐκ τινος Ἰνδοῦ Ἄετοῦ καλουμένου»,

(1) The Dwellers on the Nile ὑπὸ Wallis Budge (σελ. 51).

κατὰ τὸν Εὐστάθιον· σημειωτέον πρὸς τούτοις καὶ τὸ ἔθος πολλῶν λαῶν τοῦ λαμβάνειν τὰ ἔθνη καὶ αὐτῶν ὀνόματα ἀπὸ τῶν ὀνομάτων ζῶων καὶ ἰδίως πετηνῶν, ὡς οἱ Πελασγοὶ (κατὰ διάλεκτον ἀντὶ πελαργοί), οἱ καθ' ἡμέας Σκιπιτάρου, οἱ ἀετοὶ δηλαδὴ, καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

Κατὰ μέρος τιθέμενος τὰς ἰδέας ἀρχαίων τινῶν, ὡς τοῦ Ἰουδαίου Ἰωσήπου, ἀπὸ τινος Αἰγύπτου κατακτητοῦ κατάγοντος τὸ ὄνομα, καὶ τοῦ Αἰγυπτίου Μανέθωνος, ὅστις ἰστορεῖ, ὅτι τῷ βασιλεῖ Σεθῷ, Αἰγύπτῳ ἐπικαλουμένῳ, ἀποδοτέον τοῦτο, ὡς καὶ τινῶν Ἑλλήνων ἀνάλογα τούτοις ἀναγραφάντων (διότι τὸ δημιουργεῖν ὀνόματα κύρια προσώπων ἐκ γεωγραφικῶν ὀνομάτων ἦν ἴδιον οὐ μόνον τοῖς Ἑβραίοις ἀλλὰ καὶ τοῖς Ἑλλήσιν, οἵτινες τὸ ἔθος τοῦτο μετ' ἄλλων παρὰ τῶν Φοινίκων ἴσως ἔλαβον) συνεχιζῶ τὰς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου γινώμας τῶν νεωτέρων, ὅσαι τυγχάνουσιν οὐσαι κρίσεις ἔχουσαι προκαταλήψεις. Κατὰ τὸν σοφὸν Poole τὸ ὄνομα συνετέθη ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως αἶα (γῆ) καὶ τῆς γύπτος, ἥτις ἐστὶ μορφή τις τοῦ Κοπτῶς ἢ Κοπτῶ, ὀνόματος πόλεως λίαν γνωστῆς τῆς Θεβαΐδος, ἢ καὶ τῆς ὅλης ἑπαρχίας. Καθ' ἡ ἰσχυρίζεται ὁ ἐν λόγῳ σοφὸς καὶ ὁ συνευδοκῶν αὐτῷ Wilkinson, ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου ὠνομάσθησαν οἱ Κόπται. Τὸ ὄνομα Κοπτικοὶ ἀπαντᾷ ἐπὶ παπύρου τῶν Γνωστικῶν ὑποτιθεμένου, ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν δευτέρου μ. Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὸν πάπυρον τοῦτον ἡ Αἴγυπτος ὠνομάζετο τὸ πρότερον Ἀετία, ὁ δὲ Νεῖλος Ἀετός καὶ Σίραι· ἡ ἄνω Αἴγυπτος συγγέεται ἐν αὐτῷ μετὰ τῆς Αἰθιοπίας ὡς καὶ παρ' ἄλλοις συγγραφεῦσι. Ὁ ἐν λόγῳ πάπυρος, γεγραμμένος ἑλληνιστὶ καὶ ἀνήκων εἰς τοὺς Γνωστικούς, προφανῶς ἐστὶ χριστιανικὸν ἔργον· φαίνεται δέ, ὅτι ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἤδη αἰῶνος οἱ χριστιανοὶ ἐν Αἰγύπτῳ ἔλαβον τὴν προσωνομίαν Κόπται, ὡς ἐκ τῆς χώρας, ἐν ἣ ἐπλεονάζον καὶ ἐν ἣ κυρίως ἥσασκον τὸν μοναχικὸν καὶ ἀναχωρητικὸν αὐτῶν βίον. ἐν Θεβαΐδι, δηλαδὴ ἐν Κοπτῷ· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ὀνόματος, δι' οὗ ἐπεκλήθησαν οἱ ἐν Θεβαΐδι μονάζοντες πρῶτον ἴσως, καὶ οἱ χριστιανοὶ ἐν γένει μετὰ ταῦτα, μέχρι τοῦ ὀνόματος Αἰγυπτος τοῦ ἐν Ὀδυσσεὶ ἀπαντῶντος, τὸ χρονικὸν χάσμα ἐστὶ μέγα, οὐδεμία δὲ εὐρηται ἐν τῷ μέσῳ μαρτυρία ὡς γέφυρα πρὸς ἔνωσιν.

Ἐκ τῶν ἡμετέρων λογίων ὁ κ. Βουτυρᾶς φρονεῖ, ὅτι τὸ ὄνομα Αἰγυπτος, ῥίζαν ἔχει τὴν αἶγ, ὅπερ σημαίνει ὕδωρ, ἐξ ἧς ῥίζης, τὸ

Αἰγαῖον, ὁ αἰγιάλος, αἱ Αἰγαί, ἡ Αἰγυα, καὶ τόσα ἄλλα. Κατὰ τὸν κ. Βουτυρᾶν λοιπὸν Αἴγυπτος σημαίνει περιέρυτος γῆ. Τὴν θεωρίαν ταύτην τοῦ ἐν λόγῳ λογίου ὑποστηρίζει πῶς τὸ ἐν τῶν ἀρχαίων τῆς χώρας ὀνομάτων, τὸ Ποταμία, ὅπερ ὁμως φαίνεται μοι περιφραστικὴ μᾶλλον ἐπωνυμία ποιητικῶ ἔθει· καὶ οὐχὶ κύριον τοῦ τόπου ὄνομα· ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρ' Εὐσταθίου ἡ φράσις, «οὐδὲν ἄλλο ἢ Αἴγυπτος ἐστὶ πλὴν ἡ ποταμία, ἣν ἐπικλύζει τὸ ὕδωρ». Ἰδοὺ οἱ μόνοι λόγοι, οὓς εὗρον πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἰδέας ταύτης, οἵτινες φαίνονται μοι ἰσχυροί· ἐξ ἄλλου τὸ ὄνομα Αἴγυπτος, ὡς ἀνωτέρω εἶπον, ἦν ἄγνωστον τοῖς Ἑλλήσιν τῶν χρόνων τῆς Ἰλιάδος, καθ' ὅσον ἡ ῥίζα αἶγ (1) ἔπαυσεν ἤδη παρ' αὐτοῖς ἐν χρήσει οὕσα· οὐδέποτε δὲ ἀπὸ τῶν ἀπηρχαιωμένων καὶ μὴ ἐν χρήσει λέξεων καὶ κατὰ συνέπειαν ἀγνώστων καταστασῶν λαὸς τις σχηματίζει τὰς νέας αὐτοῦ λέξεις· ἄλλως τε καὶ οἱ φιλόλογοι ἄλλην παραγωγὴν δίδουσιν εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἐκ τοῦ αἶξ (βλέπε Μαυροφρύδου Φιλίστορα).

Μεταξὺ τούτων καὶ τηλικούτων πολυπραγμονούντων περὶ τοῦ ἐτύμου τοῦ ὀνόματος Αἴγυπτος ἐπιτραπήτω μοι νὰ κυλίσω κἀγὼ τὸν διογένειον πῖθον μου. Πάσης ὑποθέσεως πιθανωτάτη ἐστίν, ὅτι οἱ Ἕλληνες τὸ ὄνομα Αἴγυπτος ἔμαθον παρὰ τῶν Φοινίκων· καὶ δι' ἄλλας δὲ χώρας καὶ πράγματα, ἃ παρὰ τούτων ἔλαβον, διεφύλαξαν τὰ φοινικικὰ αὐτῶν ὀνόματα, ἅτινα πρῶτον ἤκουσαν. Οὕτως ἐκάλεσαν Ἰθηρίαν τὴν πρὸς ἔσπερον κειμένην χώραν, ἐκ τοῦ 377 (ἑρέβ), ὅπερ σημαίνει ἑσπέρα, ἐξ οὗ καὶ τὰ ἔρεθος καὶ εἶρος (κατ' ἀνατροπήν). Συνεπῶς νομίζω, ὅτι δεῖον ν' ἀναζητήσωμεν καὶ διὰ τὴν Αἴγυπτον τὴν σύνθεσιν καὶ τὸ σημαίνόμενον τοῦ ὀνόματος ἐν τῇ φοινικικῇ γλώσσῃ. Εὐρίσκω λοιπὸν ἀναζητῶν, ὅτι ἡ Αἴγυπτος ἐστίν, ἑλληνικῶ ἔθει, μετημριεσμένον τὸ φοινικικὸν Γέ-Πτᾶ (ἦπσ γλ) ὅπερ σημαίνει ἡ κοιλάς τοῦ Πτᾶ, τοῦ Αἰγυπτίου θεοῦ, ὃν ὁ Ἡρόδοτος ἀποκαλεῖ Ἡρακιστον. Κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, τὸ ἐκ τῶν ἀρχαίων ὀνομάτων τῆς χώρας Ἡρασιτία καὶ τὸ Γέ-Πτᾶ εἰσὶν ἰσοδύναμα, ἀμρότερα σημαίνοντα γῆν τοῦ Ἡραίστου, ὅπως οἱ Ἕλ-

(1) Παραδόξως ἡ ῥίζα αἶγ ἐν τῇ ἀρχετύπῳ αὐτῆς μορφῇ ἀνεφάνη οἶονεῖ κατ' ἀταξισμὸν ἐν τῇ γαλλικῇ δημόδιαι γλώσσῃ (patois) aigue σημαίνουσα ὕδωρ· βλέπε Littré ἐν λέγει.

ληνες ἀπεκάλεσαν τὸν αἰγύπτιον θεὸν *Πτᾶ*, ὅστις ὁμοίως κατεῖχε πολλῶ ἀνωτέραν ἐκείνου θεσιν ἐν τῷ αἰγυπτιακῷ Ὀλύμπῳ, πιστευόμενος ὡς πατὴρ τῶν θεῶν. Ὁ *Πτᾶ* ἢ *Φθᾶ* οὗτος ἦν ὁ θεὸς τῆς Μέμφορος, τῆς χώρας δηλονότι, ἣν πρώτην ἐγνώρισαν ἐν Αἰγύπτῳ οἱ Φοίνικες καὶ διὰ τούτων οἱ Ἕλληνες, ὅπως ὁ Χέμ ὁ ἀφομοιούμενος τῷ Πανὶ ἦν ἡ θεότης τῶν Θεῶν καὶ κατὰ συνέπειαν τοῦ Κοσμοῦ. Ὁμολογῶ, ὅτι τότε μόνον ἡ ὑπόθεσίς μου αὕτη κατασταθήσεται ἄνευ ἀντιρρήσεων ἀποδεκτῆ, ὅταν ἀνακαλυφθῇ ἐπιγραφή τις φοινικικὴ διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου ἀποκαλοῦσα τὴν Αἰγύπτου· ἀλλὰ μέχρι τῆς εὐρέσεως τοιαύτης ἐπιγραφῆς ἱκανῶς, νομίζω, δικαιολογεῖ τὴν ὑπόθεσί μου τὸ ὄνομα *Ἡφαιστία* καὶ τὸ παρὰ τοῖς Φοίνιξι ἐπικρατήσαν ἔθος τοῦ ὀνομάζειν διαφόρους τόπους ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς θεότητος, ἥτις ἐλατρεύετο ἐν αὐτοῖς. Οὕτως ἡ πόλις, ἐνθα ἐλατρεύετο ὁ θεὸς Βερῶτ, ἐπεκλήθη Berout (1), ἐπίσης Beit-Semes **𐤁𐤍𐤏𐤃** ἐκάλεσαν τὴν πόλιν, ἐνθα ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Ἡλίου, οἶονε! Ἡλιούπολιν. Beit-Dagon **𐤁𐤍𐤏𐤃** τὴν πόλιν. ἐν ἣ ἐλατρεύετο ὁ θεὸς Δαγῶν, καὶ τόσα ἄλλα ὀνόματα, συνεχῶς ἀπαντῶντα ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς παλαιᾶς διαθήκης.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἄλλων ὀνομάτων τῆς Αἰγύπτου ἔρχομαι· ἤδη εἰς τὴν κυρίαν ὑπόθεσιν τοῦ ἀναγνώσματος μου τούτου, τοῦ ἀνακοινώσασθαι δηλ. τῷ συλλόγῳ τὴν ἐξήγησιν τοῦ *Misr* (**𐤌𐤍𐤏𐤃**) ἢ *Misraïm* (**𐤌𐤍𐤏𐤃𐤍**), ὀνόματος, δι' οὗ οἱ σημιτικοὶ λαοὶ, κυρίως οἱ Ἀραβες, ἀπεκάλεσαν τὴν Αἰγύπτου.

Οὐδαμῶς τῶν ἐπιγραφῶν τῶν ἐπὶ τῶν μνημείων τῆς Αἰγύπτου εὕρηται, λέγουσιν οἱ αἰγυπτολόγοι, ἡ χώρα αὕτη καλουμένη διὰ τῶν ὑπὸ μελέτην ὀνομάτων *Misr* ἢ *Misraïm*· οὐδὲ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς ἀρχαιότητος πλὴν τῶν σημιτικῆς καταγωγῆς φαίνονται γνωρίζοντες τὸ ὄνομα τοῦτο. Οἱ Ἕλληνες παρὰ τοῦ Ἰωσήπου καὶ τῶν ἄλλων ἐλληνίζόντων Ἰουδαίων πρῶτοι ἔμαθον αὐτό. Οἱ Ἀσύριοι, σημιτικὸς καὶ οὗτοι λαός, ἀπεκάλουν αὐτὴν *Μουσοῦρ*, ὡς ἐν ταῖς σφηνοειδέσιν ἐπιγραφαῖς ἀναγνώσκειται. Πανταχοῦ τῆς παλαιᾶς γραφῆς ἀπαντᾷ *Misraïm*· ἐστὶ δὲ τὸ ὄνομα δυϊκοῦ ἀριθμοῦ, συντάσσεται δὲ μετὰ ῥήματος ἐνικοῦ, ὡς ἐν Ὠσηέ. κερ. Θ'. ἐδαρῖφ 6. Πολλοὶ ἑβραῖσταί, ἐν οἷς καὶ ὁ Gesenius, ἀπορροῦντες διὰ

τὸν σολοικισμόν τοῦτον γνωματεύουσιν, ὅτι εἶναι δυϊκοφανῆς μόνον ἡ λέξις μεταπεσοῦσα εἰς χρῆσιν ἐνικοῦ ἀριθμοῦ· οὐδὲν ὁμοίως ἄλλο παράδειγμα πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης ὑπάρχει· διότι τὸ *Nafaraïm* ὑπονοεῖ τὸ Ἀράμ, ὅπερ συνοδεύει τὸ ὄνομα τοῦτο, «ἡ μέση τῶν δύο ποταμῶν Ἀράμ». Οἱ Ἀραβες ἀπεκάλουν ἀρχῆθεν, ὡς καὶ σήμερον, *Misr* ἢ ὀρθότερον *Misr* τὴν Αἰγύπτου· ἡ τελευταία αὕτη λέξις ἐστὶν ὁ ἀπλούστερος τύπος τοῦ ὀνόματος, οὐχὶ παράγωγος, κατὰ τοὺς κανόνας τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν, ὡς ἐκ τριῶν γραμμάτων συγκειμένη. Τὸ τε ἀσύριον λοιπὸν *Masour* καὶ τὸ ἑβραϊκὸν *Misraïm* ἔχουσι ρίζαν τὸ ἀραβικὸν *Misr* (**𐤌𐤍**) καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐλήρθησαν. Τὸν δυϊκὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος ἐν τῇ ἑβραϊδὶ πολλαχῶς προσπαθοῦσι νὰ ἐξηγήσωσιν οἱ ριζολόγοι, ἄλλοι μὲν λέγοντες διὰ τὴν διαίρεσιν τῆς χώρας εἰς ἄνω καὶ κάτω Αἰγύπτου, ἄλλοι δὲ διὰ τὴν διαίρεσιν αὐτῆς εἰς δύο διὰ τοῦ Νεῖλου, ὡς καὶ ὁ Ὀμηρὸς λέγει, «*Αἰθιοπίας τοι διχθὰ δεδαχίται*» (Ὀδ. Α' 23). Οἱ αἰγυπτολόγοι λέγουσιν, ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου ἐπεκαλοῦντο βασιλεῖς τῶν δύο χωρῶν καὶ ἐν τοῖς ἱερογλυφικοῖς τιτλοφοροῦνται «*κύριοι τῶν δύο στεμμάτων τοῦ τε λευκοῦ καὶ τοῦ ἐρυθροῦ*». Ὅπως ποτ' ἂν ἦ, ὁ κατὰ τῆς γραμματικῆς σολοικισμὸς μένει ἀθεράπευτος. Φρονῶ, ὅτι ἀντὶ τοῦ δυϊκοῦ πρόκειται νὰ παραδεθῶμεν τὴν πληθυντικὴν τοῦ ὀνόματος μορφήν, δηλαδὴ ἀντὶ *Misraïm* **𐤌𐤍𐤏𐤃𐤍** δέσιν ν' ἀναγνώσωμεν **𐤌𐤍𐤏𐤃𐤍** *Misraïm*. Ὁ δυϊκὸς ἐν τῇ ἑβραϊκῇ γλώσσῃ σχηματίζεται διὰ τῆς ὑπογραφῆς εἰς τὸν χαρακτῆρα τῆς ρίζης τοῦ σημείου (-) πατάρ, ὁ δὲ πληθυντικὸς διὰ τῆς ὑπογραφῆς εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ σημείου (·) γρηέκ· οὕτως εἰς τὸ ὄνομα *Misraïm*, ἀντὶ τοῦ πατάρ σημείου, τὸ ὅποιον ὑπογράφεται εἰς τὸν χαρακτῆρα **𐤌**, ἐὰν ὑπογράφωμεν γρηέκ (**𐤌**) τότε ἀντὶ *Misraïm* δυϊκῶς ἀναγνώσκωμεν *Misraïm*, πληθυντικῶς ὡς γνωστὸν δέ, τὰ σημεία ταῦτα τῶν γραμμάτων τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης εἰσὶ μεταγενεστέρα ἐφευρέσεις τῶν Μασσοριτῶν (1). Ἀναγνώστῶν λοιπὸν οὐχὶ κατὰ δυϊκὸν *Misraïm*, ἀλλὰ πληθυντικῶς *Misraïm* = αἱ Αἰγυπτοὶ, καὶ τότε οὐδὲ ὅπως κατὰ τῆς γραμματικῆς προσκρούομεν, διότι.

(1) Βλέπε «*Arcanum punctationis revelatum*» τοῦ Λουδοβίκου Καπέλου ἀποδείξαντος, ὅτι μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ βαβυλωνίου Ταλμουδίου πρῶτον προσετέθησαν τὰ σημεία ταῦτα ἐν τῷ ἑβραϊκῷ ἀρχετύπῳ.

(1) Κριτικὴ II', 33.

ὡς γνωστόν, πολλά πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ ὀνόματα συντάσσονται μετὰ ἐνικοῦ ῥήματος εἰς τὴν ἑβραϊκὴν.

Περὶ τοῦ ὀνόματος *Μίσορ*, ὅπως καὶ περὶ τοῦ *Αἴγυπτος*, πολλά ἐσπούδασαν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολούμενοι σοφοὶ πρὸς ἐξήγησιν τοῦ σημαίνοντος τῆς λέξεως. (1) Οὐδεμία τῶν προταθεισῶν ἐξηγήσεων ἐράνη ἀρεστή, ὥστε τὸ σημαίνοντον τοῦ ὀνόματος διαμένει τό γε νῦν ἄγνωστον.

Ἐπεχείρησάν τινες νὰ συσχετίσωσι τὸ ὄνομα *Μίσορ* μετὰ τῆς ἑβραϊκῆς λέξεως *Μασὸρ* **רמס**, ἣν ὑποθέτουσιν ὡς μορφὴν ἐνικὴν τοῦ δυϊκοῦ *Μισραΐμ*, ἀλλὰ τὸ μὲν *Μασὸρ* ἐστὶ παράγωγος λέξις καὶ σύνθετος, ἐνῶ τὸ *Μισραΐμ* ἐστὶν ἀπλῆ· ἰσχυρίσθησαν δέ, ὅτι τὸ *Μασὸρ* τοῦτο σημαίνει ἢ ἄρρητά, καὶ ἐγνωμάτευσαν, ὅτι ἡ Αἴγυπτος ὡς ἐκ τῆς ὄχλησιν αὐτῆς θέσεως ὠνομάσθη οὕτως ἐπὶ τῶν σημητικῶν λαῶν. Οὔτε ὄχλησιν ὅμως ἐστὶν ἡ Αἴγυπτος, οὔτε κανὲν σινικὸν πείγος εἶχε περιζωνῶν αὐτήν, ἐὰν ἀποδοθῆ ἢ ἀληθῆς σημασία εἰς τὴν παράγωγον αὐτὴν ἑβραϊκὴν λέξιν. ἥτις σημαίνει περιτριγυρισμένη ἢ ἔστω καὶ περιτετριγυρισμένη.

Περὶ τῆς λέξεως *Μασὸρ* καὶ περὶ τοῦ ἔρματος **רמס** *עיר*, ὅπερ καλῶς ἠρμήνευσαν οἱ Ὁδὶα τοῦ τόπος περιγραφεῖς, ἰκανῶς ἀνέπτυξα τὰ περὶ αὐτῶν ἐν τῇ ἐπι τοῦ ΝΘΨαλμοῦ μελέτῃ μου, εἰς ἣν παραπέμπω, ἵνα μὴ ταυτολογῶ ἐνταῦθα. Ἡ ὑπόθεσις λοιπόν, ὅτι μετὰ τοῦ ἀπλοῦ ὀνόματος *Μίσορ* καὶ τοῦ συνθέτου ῥηματικοῦ *Μασὸρ* ὑπάρχει σχέσις, ἢ ἄσποπος μάλιστα θεωρεῖται, ὅτι τὸ *Μασὸρ* τοῦτο ἐστὶν ἡ ἐνικὴ μορφὴ τοῦ δυϊκοῦ *Μισραΐμ*, δεῖον νὰ ἐγκαταλειφθῆ εἰς αἰεὶ.

Τὸ πρωτότυπον τοῦ ἄσσυρίου *Μοισσορ* καὶ τοῦ ἑβραϊκοῦ *Μισραΐμ* ἐστὶ κατὰ τοὺς γραμματικούς κανόνας τὸ ἀπλοῦστερον, ὅπερ εὐρηται ἐν τῇ ἀραβικῇ *μίσορ* **ميسور** μετὰ πληθυντικὸν *ἀμοσάρ* (**امصار**) καὶ μετὰ παράγωγῃ ἐκ τῆς ῥίζης αὐτῆς ῥήματα (**ميسور**) *μίσσορ*, ὅπερ σημαίνει οἰκοδομεῖν πόλιν καὶ τεμάσαι (**ميسر**) = καθιστάναι πόλιν. "Ὅταν ἐκ ῥίζης τινὸς παράγονται ἐν τῇ ἀραβικῇ διάφορα ῥήματα, ὡς ἐν τῇ περιστάσει αὐτῇ, τοῦτο κατὰ τοὺς ἀραβιστάς ἐστὶν ἀσφαλῆς διδόμενον, ὅτι ἡ ῥίζα αὐτῆ ἐστὶ καθαρῶς ἀραβικὴ. Οὐδεμία λοιπὸν ἀντίρρησης δύνανται νὰ ἐγερθῆ περὶ ξηναϊκῆς τι-

νος, ἀίγυπτίας ἢ ἀλλῆς, καταγωγῆς τῆς λέξεως. Σημαίνει δὲ ἡ ἀραβικὴ λέξις (**ميسور**) *μίσορ*, ἐν τῇ ἀπλοῦστατῇ αὐτῆς μορφῇ αὐτῆ πόλιν. Περὶ τούτου ἀσφαλῆς ἔχομεν ἀποδείξεις οὐ μόνον τ' ἀνωτέρω παρατεθέντα ἐκ τῆς ῥίζης αὐτῆς παράγωγῃ ῥήματα, ἀλλὰ καὶ διάφορα χωρὶα πεζογράφων καὶ ποιητῶν τῆς κλασικῆς τῶν Ἀράβων ἐποχῆς, ἐν οἷς ἀπαντᾷ ἡ ἀραβία αὐτῆ λέξις συνώνυμος οὖσα μετὰ τοῦ *medina* (**مدينة** **مدينة**). Οὕτω παρὰ τῷ *Abi-Tammam*, ποιητῇ τοῦ τρίτου αἰῶνος τῆς Ἑγύπτου, δις ἀπαντᾷ πληθυντικῶς ἢ ἐν λόγῳ λέξις

واستشرت بفتحك الامصار

= αἱ πόλεις ἐδέθησαν περιγχερῶς τὴν εἰδησιῶν τῶν κατακτῆσεων.

يا مشدا صدرت بفرحة الى امصارها القصى بنو الامصار
= οἱ κάτοικοι τῶν μεμακροσμένων πόλεων ἐπέστροψαν μετὰ τὸ μέγα τοῦτο γεγονός εἰς τὰς γῶρας αὐτῶν.

Παρὰ δὲ τῷ *Safi-e-din Hilli* (τῷ ἐκ Βαβυλωνος δηλαδὴ) ποιητῇ τοῦ Δ' τῆς Ἑγύπτου αἰῶνος,

حطت رحالي في ربيع ربيع

ولولاه ان الاعند عن مصرى

= κατέλυσα εἰς τὰ ἀνθηρὰ καταλύματα καὶ ἔβην αὐτοῦ (τοῦ διοικητοῦ τῆς γῶρας) δὲν ἤθελον στρέψει τοὺς γαλινοὺς τοῦ ἵππου μου ἀπὸ τῆς πόλεώς μου (τῆς πατρίδος μου δηλαδὴ). Ἐνταῦθα ἡ Βαβυλωνὸν ὡς πατρίς τοῦ ποιητοῦ ὀνομάζεται. (**ميسور**) *μίσορ* = ἡ ἐμὴ πόλις. Καὶ ἀλλαχρῶ ὁ αὐτὸς ποιητῆς ἐν τῷ αὐτοῦ λόγῳ γράφει:

ماسبقنى الى الامصار

= προηγέθησαν ἐμοῦ ἐν ταῖς πόλεσι (**امصار**) τοῦ κόσμου.

Χάριτας ὀφείλω τῷ σοφῷ ἀραβιστῇ φίλῳ μου κυρίῳ *Soleïman Bistami*, ὅστις εὐήρῃσθη τῇ παρακλήσει μου νὰ μοι ἀποστείλῃ τ' ἀνωτέρω παρατεθέντα χωρὶα τῶν ἀραβίων ἀράβων ποιητῶν, ἐξ ὧν κατάδηλος γίνεται ἡ ἀραβικὴ σημασία τῆς λέξεως *Μίσορ*.

Αἶψα περιέρχον, ὅτι ὁ σοφὸς *Poole* εὐρών εἰς τὸ ἀραβικὸν τοῦ λεξικῶν τὸ ῥήμα **ميسر** (= *μασάρ*) ἐξηγουμένον διὰ τοῦ καθιστάναι πόλιν καὶ παρατηρήσας, ὅτι ὁ λεξικογράφος ἐσημείωσε ῥίζαν τοῦ ῥήματος τὸ ὄνομα **ميسر** (ὅπερ ἐνόησεν ἴσως μετὰ τὴν σημασίαν τοῦ *Αἴγυπτος*) ἀντὶ νὰ φιλολογήσῃ τὸ τῆς ῥίζης αὐτῆς ση-

(1) Ὁ *Gesenius* φρονεῖ, ὅτι τὸ *Μισραΐμ* πιθανῶς ἔχει συγγενεῖάν τινα μετὰ τοῦ κοπιτικοῦ *Metehero*, ὅπερ σημαίνει βασίλειον.

μαινόμενον ἐν τῇ ἀραβικῇ γλώσσῃ, ἀντιπαρῆλθε σημειώσας μόνον αὐτό ὡς περιεργον. Ἡ σημείωσις αὕτη τοῦ Ἄγγλου σοφοῦ ἔδωκε μοι τὴν ἀφορμὴν πρὸς ἐξέτασιν τοῦ πράγματος.

Κατὰ ταῦτα, τὸ ὄνομα τῆς Αἰγύπτου ἐν τῇ ἑβραϊδί· δέον νὰ ἐκφέρηται κατὰ πληθυν-

τικόν τύπον *Μισραΐμ* (Μισραΐμ), σημαίνει δὲ αἱ πόλεις, ἢ γῶρα δηλαδὴ τῶν πόλεων· ἐδόθη δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς τὴν Αἰγύπτου ὑπὸ τῶν γειτόνων αὐτῆς Ἀράβων κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν γῶραν, τὴν Ἀραβίαν, ἧς οἱ κάτοικοι εἰσι σκηνοβῆοι καὶ φερείοιοι.

ΔΗΜ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΔΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΙΝΩΝ ΤΥΠΩΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΥΝΗΘΩΣ ΕΣΦΑΛΜΕΝΩΣ ΤΟΝΟΥΜΕΝΩΝ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΑΠΔ' συνεδριάσει τῆς 13 μαΐου 1891).

Περὶ τονισμοῦ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῇ σχετικῶς ὀλίγα καὶ ἀνεπαρκῆ ἐγράφησαν μέχρι τοῦδε, καίτοι καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο τυγχάνει ἐν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων, καθ' ὅσον πολλὰ πάθη φθολογολογικὰ προήλθον ἐκ τοῦ τοιοῦδε ἢ τοιοῦδε τονισμοῦ καὶ τῆς τοιαύδε ἢ τοιαύδε θέσεως τῆς τονουμένης συλλαβῆς ἐν τῇ λέξει. Τὴν σπουδαιότητα ταύτην ὑπ' ὄψει ἔχοντες, πρὸς δὲ καὶ ὅτι πρὸς ὀρθὴν γραφὴν δέον τὴν προσήκουσαν πάντοτε νὰ καταβάλλωμεν ἐπιμέλειαν περὶ τὸν ἀκριβῆ καὶ ὀρθὸν τῶν λέξεων τονισμόν, κελὸν ἐκρίναμεν, ὅπως παράσχωμεν σμικρὰν τινα συμβολὴν πραγματευόμενοι περὶ τινῶν ὀνομαστικῶν καὶ ῥηματικῶν τῆς νέας ἑλληνικῆς τύπων, συνήθως ἐσφαλμένως τονουμένων.

Α'. Ὀνόματα τῆς α' κλίσεως θηλυκὰ εἰς α.

Ὅν ὀλίγα θηλυκὰ τῆς α' κλίσεως ὀνόματα εἰς α βραχὺ λήγοντα καὶ μακρὰν τὴν παραλήγουσαν ἔχοντα συνήθως προσπερισπώνεται· ἀλλ' ἡμεῖς συλλάγιστον ὑψότερον κρίνομεν. ὅπως ταῦτα παροξύνονται, καθ' ὅσον ἡ γενικὴ αὐτῶν διατηρεῖ ἄτρεπτον τὸ α. τοῦθ' ὅπερ δηλοῖ, ὅτι τὰ τοιαῦτα καίπερ ἐν τῇ ὀνομαστικῇ εἰς α βραχὺ λήγοντα οὐχ ἤττον κλίνονται

κατὰ τὰ ἔχοντα αὐτὸ μακρὸν καὶ διατηροῦντα αὐτὸ ἄτρεπτον ἐν τῇ γενικῇ. Τοιαῦτά εἰσι τὰ ἑξῆς :

Δανάτα (ὄνομα κύριον)·

βαρκούλα, καρδούλα, μητερούλα, μανούλα, Χρυσούλα, Μαρούλα, ψυχούλα, σακκούλα (ἐκ τοῦ λατ. *sacculus*), βασιλοπούλα, γυναικούλα, βοσκοπούλα, παπαδοπούλα, ἑβραϊσπούλα, βούλα, γούλα, δούλα·

χερούλα, κούλα, πανούλα·

γούνα, γουρούνα, μαούνα, μουρούνα, παπαρούνα, πατούνα, παστούνα, τσούνα, μουντσούνα, ζιπούνα, φουρτούνα.

Δομνίνα, Κατερίνα, Παυλίνα καὶ Παουλίνα, Τσαρίνα, βατσίνα, ῥητσίνα·

βούκα, ματσούκα, περούκα·

κοκώνα, κολώνα, κερώνα, Ματρώνα, Σώννα, γελώννα·

καμπάννα·

ἀρκούδα, πλεξούδα·

βεντούζα, Μουρούζα·

γουστούζα, καρπιτσιώζα·

μούντσα·

στράτα, παράτα (ἐκ τοῦ γαλλ. *parade*, τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ λατιν. *parata*)·

μυρμήκα, οὔθα, γούρνα, τούρτα (ἐκ τοῦ λατ. *torta*), σούμα, φούσκα·

φαγούρα, ἑλληγικούρα, κουλλούρα. μουν-
τσούρα, φηγούρα. μεζούρα, μηχανφατούρα, να-
τούρα, σα(ου)τούρα, σαβούρα (ιταλ. saburra
ἐκ τοῦ λατ. sabulum), κούρα·

φούντα (λατ. funda), πούντα, καὶ ἄλλα.
Ἐνταῦθα δύνανται ν' ἀναχθῶσι καὶ τὰ ἐκ
τῆς γ' κλίσεως εἰς τὴν α' μεταπεσόντα καὶ
μακρὰν τὴν παραλήγουσαν ἔχοντα, οἷον.
Τραπεζούντα, Κερασούντα. ἀγκώνια.

Β'. Ὀνόματα τῆς β' κλίσεως.

Α'. Ἀρσενικά.

1) Τὰ εἰς ἴκος ξένα κύρια ὀνόματα δέον
νὰ προπερισπῶνται ὡς ἔχοντα τὸ ι τῆς παρα-
ληγούσης μακρόν. Τοιαῦτα εἶναι.

Λουδοβίκος (λατ. Ludovicus), Φρειδερίκος
(λατ. Fredericus), Ἑρρίκος (λατ. Henri-
cus)· τὸ τελευταῖον τοῦτο προπερισπωμένως
γράφει καὶ ὁ Vossius ἐν τῷ λατινικῷ ἔτυμολ.
αὐτοῦ λεξικῷ ὑπὸ τὴν λέξιν rivus λέγων, ὅτι
πολλοὶ ἀκολουθοῦντες τῷ Πέτρῳ Δανησίῳ
προτιμῶσι τὴν γραφὴν Ἑρρίκος παρὰ Ἑν-
ρίκος.

Τούναντιον παροξυτόνως δέον νὰ γράφωνται
τὰ εἰς-ἴσκος ξένα κύρια ὀνόματα, ὡς ἀντι-
στοιχοῦντα πρὸς τὰ εἰς-ἴσκος τῆς ἑλληνικῆς·
οὕτω λοιπὸν δέον νὰ γράφωμεν Φραγκίσκος
μετ' ὀξείας ἐπὶ τῆς παραλήγουσης καὶ οὐχὶ
περισπωμένης, πρὸλ. τὰ ἀρχαῖα, Ἀνδρίσκος,
Λεοντίσκος, Σωφροτίσκος κτλ.

2) Ὁσαύτως δέον νὰ προπερισπῶνται ὡς
ἔχοντα παραλήγουσαν μακρὰν τὰ εἰς ἄνος
ἐπὶ τῆς παραλήγουσης τονούμενα καὶ πρὸς τὰ
λατινικὰ εἰς-anus ἢ τὰ γαλλικὰ εἰς -ain ἢ
-en ἀντιστοιχοῦντα. Τοιαῦτά εἰσι·

Βρατιᾶνος, Βαλιᾶνος, Μαριᾶνος, Καστε-
λιᾶνος, καπετᾶνος, (πρὸλ. capitain) Κορδι-
ζᾶνος, ἀστραγαλιᾶνος (ἀστραγαλίνος παρὰ
Σκαρλάτω), ζητιᾶνος, διᾶνος (ἐκ τοῦ ἰνδιᾶ-
νος). — Βενετσιᾶνος, Νεαπολιτᾶνος, Παρι-
σιᾶνος (πρὸλ. Parisien).

Ἐνταῦθα δύνανται ν' ἀναχθῶσι καὶ τὰ
κατὰ μεταπλασμὸν γενόμενα: Βραγμιᾶνος.
μεγιστᾶνος, διότι καὶ ἐν αὐτοῖς τὸ α τῆς πα-
ραληγούσης ἐστὶ μακρόν.

Σημειωτέρον δ' ὅτι πρὸς τὰ τοιαῦτα οὐ-
δαμῶς πρέπει νὰ συγγέωνται τύποι τινές, οἵ-
τινες δέον νὰ παροξύνωνται· διότι ὑπόκειται
ἐν αὐτοῖς οὐχὶ ἡ κατὰληξις -ανος, ὡς ἐκ πρώ-
της ὄψεως φαίνεται, ἀλλ' ἡ κατὰληξις -ος,

τὸ δὲ α τῆς παραληγούσης αὐτῶν ἐστὶ βραχύ.
Τοιαῦτά εἰσι τὰ: Σουλᾶνος (ἐκ τοῦ Σουλᾶν).
Μοσσολιμᾶνος (ἐκ τοῦ μίσιλι-μᾶν).

3) Προπερισπωμένως καὶ οὐχὶ παροξυτόνως
δέον νὰ γράφωνται καὶ τὰ εἰς -ἄτος ἐπὶ τῆς
παραληγούσης τονούμενα, διότι καὶ ταῦτα πρὸς
τὰ λατινικὰ εἰς -atius ἀντιστοιχοῦντα ἔχουσι
τὸ α τῆς παραληγούσης μακρόν. Τοιαῦτά
εἰσιν:

Ἀποστολᾶτος, Γιαννουλᾶτος, Δονᾶτος,
Θεοδοσαῖτος, Ἰακωβάτος, Κοκολᾶτος, Μαγω-
λᾶτος, Μανροκορδάτος, Μοργᾶτος (ὡς κύριον
ὄνομα παρὰ Trinchera ἐκ τοῦ 1000 ἔτους),
Σκαρλᾶτος, ἀφρᾶτος, βαρβᾶτος, γεμᾶτος,
σταθᾶτος, τριᾶτος, μινρωᾶτος, νομᾶτος,
λουσᾶτος. Περιττόν νὰ μνημονεύσωμεν, ὡς
τοῖς πᾶσι γνωστόν, ὅτι καὶ τὰ εἰς -ῆτος, ὡς
ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὰ λατινικὰ εἰς -inus
δέον νὰ προπερισπῶνται, οἷον, ἀστραγαλῆτος
(παρὰ Σκαρλάτῳ), Ἀλεξανδρῆτος, Βελαν-
τῆτος πρὸλ. τὸ ἀρχαῖον Ἀκρυγαντῆτος) Ἰου-
στῆτος, Φαωφῆτος, Κωνσταντῆτος, Πανλῆτος,
Ξιφυλῆτος κτλ. (πρὸλ. τὰ ἀρχαῖα Ἀγαθῆτος,
Καλλῆτος, Πραξῆτος κτλ.). Προσθετέον δ' ὅτι
καὶ τὸ ἐπιθέτον φῆτος ὡς ἔχον μακρὰν τὴν
παραλήγουσαν δέον νὰ προπερισπᾶται.

Β'. Οὐδέτερα.

Προπερισπωμένως δέον νὰ γράφωνται ὡς
ἔχοντα μακρὰν τὴν παραλήγουσαν τὴν δὲ
λήγουσαν βραχέϊαν τὰ ἐξῆς οὐδέτερα·

1) τὰ εἰς-ἄτο(ν) (1). π. γ. μελᾶτο, ρητσι-
νᾶτο, μαρινᾶτο, μινδᾶτο. Ἐνταῦθα ἀνά-
γονται καὶ τὰ ἐξῆς ὀνόματα βυζαντιακῶν
νομισμάτων: κωνσταντινᾶτον, ρωμανᾶτον,
δουκάτον καὶ ἡ λέξις φουσαῶτον (τ. ἔ. fossa-
tum=στρατός)·

2) τὰ εἰς-ᾶτος, π. γ. Μιλᾶτος, τό·

3) τὰ εἰς-ῆτος, π. γ. Βερολῆτον, Λορθῆτον.

Τούναντιον δέον νὰ παροξύνωνται πάντοτε
τὰ εἰς-ι οὐδέτερα ὑποκοριστικὰ τὰ μακρὰν
τὴν παραλήγουσαν ἔχοντα, ὡς ἐπονοῦντο καὶ
ὅτε ἔφερον πλήρη τὴν ὑποκοριστικὴν κατὰ-
ληξιν-ιον· τοιαῦτά εἰσι τὰ ἐξῆς: Ἀγῶρι,
ἀγῶρι, ὀγῶρι, τωτῶρι, κολλοῶρι (2),
φλαμούρι, χουζῶρι, πηγοῶρι, ψυχοπαίδι·

(1) Πρὸλ. τὰ εἰς-ἄτος ἀρσενικά.

(2) Παροξυτόνως γράφονται αὐτὰ ἀστερισκοῦ σημειού-
μενα λέξεις ἐκ τοῦ κ. Γ. Χατο. (Zum Vocalis-
mus des neugriech. ἐν τῇ Zeitschr. des vergl.
Sprachw. N. F. X, 4, σελ. 389).

ἀγγελοῦδι', πλεξοῦδι', κολιαροῦδι', λο-
λοῦδι', μαρμιῶδι', κουκοῦτι', μνημῆκι', (ἐ-
ροῦκι', σενδοῦκι', παλοῦκι', χριστοῦκι' κυ-
ρήγι', κουροῦτι', κοροῦπι', χροῦῖτι', κα-
λοῦπι', τουλοῦτι', σροῦπι', χροῦπι' ρου-
θοῦτι', μπαστοῦτι', πηροῦτι', πηροῦτι' (ἐκ
τοῦ πωγώνιον), γοροῦτι', σαποῦτι', κο-
δοῦτι', μπαροῦτι', μπουῖτι', κοροκοῦτι', τοῦτι'
προσθήτι' γοῦλι', κοκκιογοῦλι', μαροῦλι',
σακκοῦλι', φασούλι', ρυκτοποῦλι', γατοποῦλι'
ταῖρι' καλοκαῖρι' καλημαῖκι', ζέικι' ροῦμι',
κιοκιοῖμι', μαροροῦμι' πιτραγήλι' ἀρ-
γαστήρι', κλαδεντήρι', μοραστήρι', φτερι-
στήρι', γατήρι', βουλοκήρι' Μοσρονησί'.
Ἐπτανῆσι', Κροπερησί'. παρεκκλησί' ἀ-
λώρι', ἀγερόρι', (ἀ)γελώρι', σαλώρι'.

Ἐνταῦθα ἀνάγονται καὶ τὰ τιμώνι',
παγώνι', διότι προέρχονται ἐκ τῶν λατινι-
κῶν temo.-onis pavo.-onis, ἐν οἷς τὸ ο
ἐστὶ μακρόν.

Γ'. Οὐδέτερα τῆς γ' κλίσεως.

Προπερισπωμένως δύνανται νὰ γράφονται
ἐκ τῶν οὐδέτερων τῆς γ' κλίσεως τὰ: Θάμα.
κᾶμα, κλάμα. κλπ., διότι προπερισπῶνται
καὶ οἱ ἐξ ὧν προήλθον τύποι θαῦμα, καῦμα.
κλαῦμα.

Δ'. Ρηματικοὶ τύποι.

Ἐπὶ τῶν καθαρολήπτων. ὡς καὶ ἐπὶ τῶν
ῥηματικῶν τῶν ἐχόντων γαρκατῆρα γ' (1) οἱ
τύποι τοῦ β' ἐνικ. προσώπου καὶ τοῦ α', β'
καὶ γ' πληθυντικῶ τοῦ ἐνεστώτος τῆς ὀριστι-
κῆς καὶ ὑποτακτικῆς συνήθως συγκόπτονται
ὡς ἐκ τῆς συμπτώσεως τῶν φθόγγων

-αίει (ἡ-αίη), -αίω (ἡ-αίω) -αίε (ἡ-αίη).

-αίουσ'

-οῦε (ἡ-οῦη), -οῦο (ἡ-οῦω), -οῦε (ἡ-οῦη),

-οῦουσ'

-έει (ἡ-έη), -έω (ἡ-έω), -έε (ἡ-έη), -έουσ'

-ώει (ἡ-ώη), -ώω (ἡ-ώω), -ώε (ἡ-ώη), -ώουσ'

-άει (ἡ-άη), -άω (ἡ-άω), -άε (ἡ-άη), -άουσ'

οὔτως, ὥστε οἱ μὲν φθόγγοι *ει, εε, εο,* καὶ
ευ μεταβάλλονται εἰς *ε*, οἱ δὲ φθόγγοι *υι,*
υο, υε, υι εἰς *υ*, οἱ φθόγγοι *οι, οο, οε* καὶ
ου εἰς *ο* καὶ τελευταῖον οἱ φθόγγοι *αι, αο,*

αε, αυ εἰς *α* (1). Ἐνεκα δὲ τοῦ τοιοῦτου
φθόγγολογικοῦ πάθους πολλάκις συμπίπτει
μακρὰ παραλήγουσα πρὸ βραχείας ληγούσης,
δι' ἧ καὶ προπερισπῶσιν οἱ πλείστοι τοὺς
τοιοῦτους τύπους (ἐνίοτε μάλιστα καὶ χωρὶς
νὰ ἦ μακρὰ ἢ παραλήγουσα, π. γ. *πᾶμε,*
ἀντὶ πᾶμε), νομίζοντες, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐγένετο
συναίρεσις. Ἄλλ' ἡμεῖς ὀρθότερον κρίνομεν,
ὅπως οἱ τοιοῦτοι συγκεκριμένοι τύποι χάριν
τῆς περὶ τὸν τόνον ἀκριβείας παροξύνωνται
πάντοτε. ὡς καὶ πρὸ τῆς συγκοπῆς. Ἴδωμεν
ἤδη παραδειγματὰ τινὰ αὐτῶν.

Τοιαῦτά εἰσι τὰ ἐξῆς:

*φταί'ς (2) (ἐκ τοῦ φταίεις) *φταί'με, *φταί'-
τε, φταί'νε'

*καί'ς (ἐκ τοῦ καίεις), *καί'με, *καί'τε,
*καί'νε'

*κλαί'ς (ἐκ τοῦ κλαίεις), *κλαί'με, *κλαί'τε,
*κλαί'νε'

*ἀκού'ς (ἐκ τοῦ ἀκούεις) ἀκού'με, ἀκού'τε,
ἀκού'νε'

*παρακού'ς (ἐκ τοῦ παρακούεις), παρακού'με,
παρακού'τε, παρακού'νε'

*λέ'ς (ἐκ τοῦ λέεις), λέ'με, λέ'τε, λέ'νε'

*τρώ'ς (ἐκ τοῦ τρώεις), τρώ'με, τρώ'τε, τρώ'νε'

*παρατρώ'ς (ἐκ τοῦ παρατρώεις), παρατρώ'-
με, παρατρώ'τε, παρατρώ'νε'

*πά'ς (ἐκ τοῦ πᾶεις, διὰ τοῦ τύπου ὑπάεις),
*πά'με, *πά'τε, *πά'νε'

Μετ' ὀξείας καὶ οὐχὶ περισπωμένης δέον νὰ
γράφονται ἔνεκα τοῦ αὐτοῦ λόγου καὶ οἱ τύποι
τοῦ ἄοριστου δευτέρου: *φά'ς (ἐκ τοῦ φᾶεις),
φά'με, φά'τε, φά'νε'.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν τῷ β' πληθυντικῷ προ-
σώπῳ τοῦ ἄοριστου πρώτου τῆς προστακτικῆς
τῶν βραχυτόνων καὶ περισπωμένων ῥηματικῶν,
συγκοπῆς γινομένης, συμβαίνει πολλάκις ἢ
παραλήγουσα νὰ ἦ μακρὰ. οἱ πλείστοι προ-
περισπῶσι καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἐνῶ
δέον νὰ παροξύνωσιν ὀφείλομεν λοιπὸν νὰ
γράφωμεν: ἀφῆσ'τε, δῶσ'τε, ζήσ'τε, ἴσῶσ'τε,
στρώσ'τε, γῶσ'τε, ἀκούσ'τε, ἀπλώσ'τε, φαινε-

(1) Ὅτι ἐκ τῶν *αι, αο, ου* καὶ *αε* προέρχεται ὁ ἀπλοῦς
φθόγγος *α* τοῦτο φαίνεται καὶ ἐξ ἐτέρων παραδειγμάτων,
περὶ ὧν ἴδε Γ. Χατζιδ. Zum Vocalismus des Neugriechischen (Zeitsch. für vergl. Sprachwiss. N.,
F, X, 4, σελ. 365).

(2) Μετ' ὀξείας γράφει τὰς δι' ἄοριστου σημειουμένας
λέξεις καὶ ὁ κ. Γ. Χατζιδάκης (ἴδ. Zum Vocalismus
des Neugriechischen. Zeitschr. der vergl. Sprach-
wissenschaft N. F. X, 4, σελ. 379—382).

(1) Ἐν πολλοῖς τὸ γ τοῦτο ἐπινετέθη βραδύτερον, ὡς
ἐν τοῖς ἀκούγω, κρούγω (ἐν Πόντῳ). καίγω, φταίγω,
κλαίγω.

ρώ' τε, πουλήσ' τε, στείλ' τε, άνοιξ' τε, δείξ' τε, δαιείσ' τε, σκοτώσ' τε, κειτήσ' τε κτλ.

Προπερισπωμένως όμως δύνανται να γραφώνται οί τύποι πᾶψε, κᾶψε, κ.λᾶψε, διότι προπερισπῶνται και οί ἐξ ὧν προήλθον τύποι: παῦσε, καῦσε, κ.λαῦσε.

E'. Τύποι ἀριθμητικῶν.

Ἐπειδὴ και τὰ ἀριθμητικὰ πενήντα, ἐξήντα, ἑβδομήντα, ὀγδοήντα (1) ἐνενήντα προήλθον ἐκ συγκοπῆς, δεόν να τηρῶσιν ὄν και ἐξ ἀρχῆς ἔφερον τόνον, ἥτοι δεόν να παροξύνωνται και οὐχί να προπερισπῶνται, ὡς συνήθως γίνεται.

Σημειωθήτω ἐνταῦθα και τοῦτο, ὅτι και τὸ ἐπιφώνημα ἀ.λ.λοῖ δεόν να ὀξύνηται, ὡς γινόμενον ἐκ τοῦ ἀ.λ.λ' οἴ!

Ἀνάπτυξις τῶν λόγων τῶν συνηγορούντων ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τοῦ αὐτοῦ και πρὸ τῆς παραφθορᾶς τύπων τινῶν τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῆς τόνου.

Καίτοι τὸ θέμα τοῦ προηγουμένου ἡμῶν ἀναγνώσματος ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ ἦν ξηρόν, οὐχ ἦττον τὸ μὲν ἢ μετ' ἐνδιαφέροντος παρακολούθησις αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ φιλομουσίου ἀκροατηρίου, τὸ δὲ και ἡ διεξαχθεῖσα ἐπ' αὐτοῦ ζωηρὰ συζήτησις κατεδείξαν, ὅτι, ἂν ἴσως ὑπάρχουσι και τινες τοῖς ξηροῖς μὲν ἀλλ' αὐστηρῶς ἐπιστημονικαῖς θέμασιν ἤμιστα ἀρεσκόμενοι, οὐδὲν ἦττον οἱ πλείστοι τῆς ἀληθοῦς προόδου και τῆς ἀναμορφώσεως και παγίωσεως τῆς ἡμετέρας γλώσσης θιασῶται ὄντες ἐνδιαφέρονται μᾶλλον ὑπὲρ τοιούτων ζητημάτων ἢ ὑπὲρ ἄλλων καταθειλγόντων μὲν τοὺς ἀκροατὰς και διὰ χρυσὴν ἐμποιοῦντων, ἐλαχίστην ὅμως ἐπιστημονικὴν ἀξίαν ἐν ἐαυτοῖς φερόντων. Τοῦτο λοιπὸν ὑπ' ὄψει ἔχοντες κυρίως δὲ πρὸς τὸν καθαρῶς ἐπιστημονικὸν σκοπὸν ἀποθλίβοντες, ὄν ὁ ἡμέτερος σύλλογος διὰ τῶν ἀναγνωσμάτων προβάλλεται, προσεργόμεθα και αὐθις, ἵνα τὴν ἐσπέραν ταύτην ποιησόμεθα ἀνάπτυσιν τῶν λόγων τῶν συνηγορούντων ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τοῦ αὐτοῦ και πρὸ τῆς παραφθορᾶς τύπων τινῶν τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῆς τόνου. Ἀναγκαίαν δ' ἐκρίναμεν τὴν

ἀνάπτυσιν ταύτην τοσούτω μᾶλλον, καθ' ὅσον ἐν τῷ προηγηθέντι ἀναγνώσματι ὡς ἐκ τῶν συζητήσεων τοῦ χρόνου ἐπιλιπόντος ἀδύνατον ἦν, ἵνα ἡ δέουσα γένηται ἀνάπτυξις. Πρὸς τοῦτο ὅμως ἀνάγκη, ὅπως προηγουμένως ἐπανέλθωμεν και ἐπὶ τινὰ ἔτερα σημεῖα, ἐν οἷς ὑπῆρξέ τις διαφωνία ἐν τοῖς συζητήσεσι, και τοῦτο πρὸς μείζονα ἐπιθεβλίωσιν τοῦ ὄρθου τῶν ὑφ' ἡμῶν εἰρημένων χάριν αὐτῆς τῆς ἀληθείας.

Ἐν πρώτοις ἐλέγθη ὑπὸ τινος τῶν ἀντιφρονούντων, ὅτι ἐπειδὴ κατὰ τὸν γενικὸν κανόνα τῆς γραμματικῆς μακρὸν πρὸ βραχέος προπερισπᾶται, ἔπειτα, ὅτι προπερισπωμένως δεόν να γραφώνται και πάντες οἱ τύποι *Μαρούλα*, *φυρούλα*, *βοῖκα*, *μαοῖνα* και λοιποὶ οἱ ὑφ' ἡμῶν ὑποδειχθέντες ἄλλως, προσέθετο, δεόν να παραδειχθῶμεν ἐξαιρέσιν τοῦ κανόνος, ἐνῶ σήμερον ἡ γλωσσολογία ζητεῖ και αὐτὰς τὰς ἐξαιρέσεις να ἐρμηκνήη ὑπάγουσα τὰ πάντα εἰς νόμους και κανόνας.

Πρὸς ταῦτα ἀπαντῶντες λέγομεν. Ἐπειδὴ πρόκειται περὶ τύπων τῆς νέας και οὐχί τῆς ἀρχαίας ἡμῶν γλώσσης, δὲν δυνάμεθα οὐ μόνον ἐν αὐτοῖς ἀλλὰ και ἐν πᾶσι τοῖς μεταγενεστέροις τύποις τοῖς κατὰ διαφόρους νόμους και κανόνας ἐν διαφόροις ἐποχῆς τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης ἀναπτυσθεῖσι ν' ἀκολουθῶμεν τοὺς κανόνας τῆς ἀρχαίας γραμματικῆς, διότι ἡ νέα ἡμῶν γλώσσα παρουσιάζει μὲν πολλὰ τὰ κοινὰ πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ἀλλὰ και οὐκ ὀλίγα ἔτερα φθωρολογικὰ φαινόμενα, οὐκ ὀλίγας μεταβολὰς και ἀπὴ μὴδὲν τὸ κοινὸν πρὸς ἐκείνην ἔχοντα τοῦτο δὲ ἐστὶ και φυσικὸν ὡς ἐκ τῆς διαφορῆς πορείας και ἀνελιξέως αὐτῆς. Τοῦτων λοιπὸν οὕτως ἐχόντων, εὐνόητον καθίσταται, ὅτι περὶ τῆς ἡμῶν γλώσσης προκειμένου δεόν να ἔχωμεν ἑτέραν γραμματικὴν ἐν πολλοῖς μὲν τῇ ἀρχαίᾳ συμβαδίζουσαν, ἐν πολλοῖς δὲ διαφωνοῦσαν και καινοτομοῦσαν ἄλλως τε τὴν ἀνάγκην ταύτην ὑπαγορεύει αὐτῇ αὐτῇ ἡ σχέση τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης πρὸς τὴν ἀρχαίαν. Ἀποῦ λοιπὸν ἐσμέν ἡναγκασμένοι πολλὰς νέους να σχηματίσωμεν κανόνας, δικαιοῦμεθα και ἐν τοῖς τύποις: *Μαρούλα*, *μαοῖνα*, *φυρούλα* κτλ. νέον να σχηματίσωμεν κανόνα τὸν ἐξῆς: Πάντα τὰ εἰς α θελικὰ τῆς α' κλίσεως τὰ μακρὰν τὴν παραλήγουσαν ἔχοντα και ἄτρεπτον τὸ α ἐν τῇ γενικῇ φηλάττοντα παροξύνονται κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τοιαῦτα. Ὁ νέος οὗτος κανὼν ὡς τῇ καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῇ προσιδιάζων οὐδεμίαν

(1) Οὕτω γράφει τὴν λέξιν και ὁ κ. Γ. Κατζίδακης (Vide Zum Vocalismus des Neugriechischen. Zeitschr. der vergleich. Sprach. N. F. X, 4, σελ. 381).

δύναται νὰ θεωρηθῆται ἐξαιρέσις τοῦ γενικοῦ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γραμματικῇ (καθ' ὃν μακρὸν πρὸ βραχέος προπερισπᾶται)· ἀλλὰ καὶ ἐν σγῆσι πρὸς αὐτὸν θεωρούμενος δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆται ἐξαιρέσις, καθ' ὅσον φέρει ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐρμηνείαν· ἐξαιρέσις δὲ ἤθελεν εἶναι τότε μόνον, ἂν οὐδαμῶς ἠρμηνεύετο. Ἄλλως τε τὸ παρὰ Ποπε παροξυτόνως γραφόμενον *Baikailla* (ἰσπ. πόλις), *boilla* καὶ πλείστα ὅσα παραδείγματα τοιούτων τύπων ἐν τοῖς « Ἀτάκτοις » τοῦ Κοραῖ καταδεικνύουσιν. ὅτι οὗτοι δέον νὰ παροξύνωνται καὶ οὐχι νὰ προπερισπῶνται.

Ἐπιτραπήτω ἡμῖν ἵνα εἰπώμεν, ὅτι καὶ περὶ τονισμοῦ τῶν ξένων ὀνομάτων προκειμένου, ἀπαχᾶται ὁ κ. Ἀνδρεάδης, νομίζων, ὅτι ταῦτα εἰκῆ καὶ τυχαίως ἐγράφθησαν καὶ γράρονται ὑπὸ τῶν γλωσσομαθῶν καὶ διακεκριμένων λογίων. Ἄν τὸ πρᾶγμα εἶχεν οὕτως, ἔδει ὅπως ταῦτα παραμορφωθῶσιν ὀλοσχερῶς οὐ μόνον ὡς πρὸς τὸν τόνον αὐτῶν ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸν φθόγγικόν αὐτῶν τύπον. Καὶ ὁμολογητέον μὲν, ὅτι ταῦτα ἔστιν ὅτε μεταβάλλονται· πῶς, οὐδέποτε ὁμως εἰκῆ καὶ τυχαίως ἀλλὰ πάντοτε μετὰ λόγου καὶ συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνους τῆς ἡμετέρας γλώσσης· οὕτω π. γ. ὁ *Henricus* ἐκλήθη παρ' ἡμῖν Ἐρρίκος μετὰ δασέος πνεύματος, δύο ρ ρ καὶ προπερισπωμένως, διότι τὸ μὲν *h* ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ δασύ πνεῦμα τῆς ἐλληνικῆς, τὸ δὲ *n* πρὸ τοῦ *ρ* ἀρομοιοῦται πρὸς τοῦτο καὶ τὸ *i* θεωρεῖται μακρὸν, διότι μακρὸν ἔστιν ἐν τῇ λέξει *Henricus*· ἐρωτώμεν νῦν, πρὸς τί τάχα ἦδη ἐξ ἀρχῆς οὕτως ἐγράφη ἡ λέξις καὶ οὐχι μετὰ ψιλῶ πνεύματος. γρ καὶ ὀξείας ἐπὶ τοῦ *i*, ἀφοῦ ἦδη ἐκ πολλῶ ἀρχαιότερας ἐποχῆς οὐδεμίαν πλέον γρῆσις ἐγένετο τοῦ δασέος καὶ ψιλῶ πνεύματος ἐν τῇ προφορᾷ, οὐδὲ ὑφίστατο πλέον διάκρισις μετὰ τοῦ μακροῦ καὶ βραχέος; βεβαίως δὲ οὐδένα ἕτερον λόγον, εἰμὴ χάριν τῆς ἀκριθείας καὶ τῆς ὅσον ἔνεστι πιστῆς καὶ ἐν τῇ προφορᾷ καὶ ἐν τῇ γραφῇ ἀποδόσεως τοῦ ξένου ὀνόματος *Henricus*. Ὁμολογητέον προσέτι, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ τινες περιπτώσεις, καθ' ἃς ξενικὰ ὀνόματα παρ' ἡμῖν τονοῦνται διαφθῶς (π. γ. Ἀδριαῖος, *Traianus* κτλ. οὐχι δὲ Ἀδριαῖος, *Traianus* προπερισπωμένως), ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ἐγένοντο κατ' ἀναλογίαν πρὸς ἕτερα ἐλληνικὰ εἰς αὐτὸς ἐπὶ τῆς λαγούσης τονούμενα (ὠκεανός, οὐρανός, Ἀρριανός, *Stilianus* κτλ.)· ὅτι δὲ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα, φαίνεται καὶ ἐκ διττῶς

τονομένων ὀνομάτων, οἷον, *Korionikos* καὶ *Korionianus*. Πρὸς τοῦτοις οὐδαμῶς ἀρνούμεθα, ὅτι πλείστα ὅσα ξενικὰ ὀνόματα σήμερον τοσοῦτον παραλλάσσονται, ὅς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν μεταφρόνουν, ὥστε πάντῃ ἀγνωρίστα καθίστανται ὑπὸ πολλῶν διαφθῶς γραφόμενα καὶ προφερόμενα. ἀλλ' οἱ παραμορφοῦντες αὐτὰ ἀναμφιβόλως στεροῦνται τῆς δεούσης περὶ τὰ γλωσσικὰ τριβῆς καὶ γνώσεως· οὐκ ὀλίγοι δὲ ἄλλοι ἀναγκάζονται νὰ προφέρωσι καὶ γράφωσιν αὐτὰ οὕτω, διότι οὕτω πλέον καθιερώθησαν παρὰ τοῖς ἡμιμαθέσι καὶ τῷ ὄγλῳ.

Ὁσαύτως καὶ περὶ ἐτέρων τύπων προκειμένου (οἷον *ταξίδι*, *κοκκινόγούλι*, *δείξτε*, *πουλίστε* κτλ.), οὐδεμίαν ἐξαιρέσιν τοῦ γενικοῦ περὶ τονισμοῦ κανόνος δύναται ν' ἀποτελέσῃ ὁ ὑφ' ἡμῶν ὑποβληθείς, διότι καὶ οἱ τύποι οὗτοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν νεωτέραν καὶ οὐχι τὴν ἀρχαίαν, παραφθαρέντες καὶ οὐχι σῶσι καὶ ἀβλαβεῖς διατηρηθέντες, ἄλλως τε, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἰρηται. ἐξαιρέσις τοῦ κανόνος δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἐκεῖ, ἐνθα οἱ αὐτοὶ διατηροῦνται ὅροι, οὐδεμίαν ὁμως ὑπάρχει ἐρμηνεία.

Ὁ δὲ κύριος Ἀμαξόπουλος ὡσαύτως ἐκ τῆς ἀπόψεως τῆς ἀρχαίας ἡμῶν γλώσσης ὀρμώμενος προκειμένου περὶ τοῦ τονισμοῦ τῶν μακρῶν τὴν παραλήγουσαν ἐχόντων θηλυκῶν εἰς *a* τῆς *a'* κλίσεως ὑπεστήριξε τὴν τοῦ κ. Ἀνδρεάδου γνώμην προβαλὼν ὡς παράδειγμα τὸ δωρικὸν *μαῖαια*, ὑπερ καίπερ ἄτρεπτον διατηροῦν τὸ *a* ἐν τῇ γενικῇ καὶ δοτικῇ οὐχ ἤττον προπερισπᾶται ἐν τῇ ἐνικῇ ὀνομαστικῇ. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῦτον ἀπαντῶντες λέγομεν, ὅτι προκειμένου περὶ τύπων τῆς νέας (καὶ οὐχι τῆς ἀρχαίας) ἡμῶν γλώσσης, δὲν δυνάμεθα πάντοτε νὰ ἔχωμεν ὡς νόμον καὶ κανόνα ἀπαρρηγίτως τοὺς ἀρχαίους τύπους καὶ μάλιστα τοὺς διαλεκτικούς, ἀλλ' ἀνάγκη ὅπως ἱστορικῶς τὰ πρᾶγματα ἐξετάζοντες ἀνεύρωμεν τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν τὸ πρῶτον ἀπαντῶσιν οἱ ἐν τῇ νέᾳ ἡμῶν γλώσσῃ πρὸς τὴν ἀρχαίαν συμφωνοῦντες τύποι καὶ παρακλουθησώμεν τὴν ἀνάπτυσιν αὐτῶν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων· ἐὰν δ' ἀνακλυρθῇ, ὅτι, ὡς νῦν ἔχουσιν, ἀπαρρηγίτως ἀπαντῶσι καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ, τότε ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν καὶ ἐν αὐτοῖς τοὺς αὐτοὺς νόμους καὶ κανόνους τοὺς ἐφαρμοζομένους ἐπὶ ἐτέρων ἀναλόγων καὶ σχετικῶν τύπων ὑπὸ τῶν δοκίμων τῆς ἀρχαιότητος συγγραφέων πιστουμένους. Ἀλλ' ἡμεῖς ἐνταῦθα ἱστορικῶς τοὺς τοιοῦτους ὀνομαστικούς τύπους εἰς

-α ἐξετάζοντες παρατηροῦμεν, ὅτι ἐν τοῖς πλείστοις αὐτῶν ἢ κατὰλήξεις λατινικῆ οὐσα δὲν ἠδύναντο νὰ προσληφθῇ εἰμὴ ἐν ἐποχῇ πολὺ βραδυτέρῃ, ὅπως πλέον οὔτε δωρικὴ διάλεκτος ὑπῆρχεν, οὔτε ἐρίνετο διάκρισις ἐν τῇ προφορᾷ μεταξὺ βραχέος καὶ μακροῦ α ἐν αὐτοῖς· ἄλλως τε, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν παραδοχὴν δωρισμῶν, αἰολισμῶν ἢ ἰωνισμῶν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ, δέον νὰ ὦμεν λίαν ἐπιφυλακτικοί· διότι πολλάκις τύποι τινὲς ἕνεκα διαφορῶν λόγων μεταβληθέντες τοιαύτην ἔλαβον μορφήν, ὥστε ἐκ πρώτης ὕψεως φαίνονται ἀρχαϊσμοί (π. γ. κοινῶς λέγομεν: ἀνθρώποι, ἀγγέλοι κτλ. ἀντὶ ἀνθρώποι, ἀγγελοι, οὐχὶ διότι διετηρήσαμεν ἐνταῦθα τὸν δωρικὸν τονισμόν, ἀλλὰ διότι τὰ τοιαῦτα προσέλαβον τὸν τόνον αὐτῶν κατὰ τὸν τονισμόν τῆς γενικῆς καὶ αἰτιατικῆς πληθυντικῆς).

Περὶ δὲ τῶν εἰς -ατος, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὁ κ. Ἀμαξόπουλος ὠμολόγησεν, ὅτι ὑπόκειται ἐν αὐτοῖς ἢ μακρὸν τὸ α ἔχουσα λατινικὴ κατὰλήξεις -atus, οὐδαμῶς πλέον, νομίζομεν. ἔδει νὰ λάθῃ ὑπ' ὄψιν, ὅτι εἶδε πού τὸ ὄνομα Πωγωνιάτος παροξυτόνως γραζόμενον, διότι καὶ ὁ Κόραξ ὡσαύτως παροξυτόνως γράφει τὰ τοιαῦτα, καὶ ὁ Θεόδωρος Γαζῆς ἐν τῷ λεξικῷ αὐτοῦ ὑπὸ τὴν λέξιν κληκός γράφει παροξυτόνως τὸ τῆς δημώδους κληκός· ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν ἐπιτεταί, ὅτι καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὡσαύτως καὶ ἐν τοῖς μὴ ὀρθῶς ἔχουσι τὸ παράδειγμα τούτων ἀκολουθοῦντες νὰ γράφωμεν παροξυτόνως τοὺς τοιοῦτους τύπους· τούναντίον ἢ ἀλήθεια δέον νὰ ἦ πάντοτε ὁ ὀδηγὸς ἡμῶν.

Ἐλέγητο προσέτι ὑπὸ τοῦ κ. Ἀμαξόπουλου, ὅτι τὰ δι' ἀποκοπῆς τῆς συλλαβῆς οἱ κολοβωθέντα ὑποκοριστικὰ τὰ μακρὰν τὴν παραλήγουσαν ἔχοντα δέον καὶ ταῦτα νὰ τονῶνται οὐχὶ ὡς πρὶν ἢ παρασθαρῶσιν, ἀλλὰ κατὰ τὸν γενικὸν περὶ τονισμοῦ κανόνα· διότι, εἶπεν, ἄλλως ἀποδείκνυται, ὅτι ἄλλα διδασκόμεθα ὑπὸ τῆς γραμματικῆς καὶ ἄλλα πράττομεν, δικαίως δὲ δύνανται τότε νὰ καταμείρωνται οἱ μαθηταὶ τοὺς διδασκαλοὺς αὐτῶν ἐπὶ τῇ ἀσυνεπείᾳ αὐτῶν διδασκαλίᾳ. Πρὸς ταῦτα ἀπαντῶντες λέγομεν τὰ ἐξῆς. Βεβαίως δίκαιον ἦθελεν εἶχει ὁ κ. Ἀμαξόπουλος, ἐὰν ὁ λόγος ἦν περὶ ἀρχαίων καὶ οὐχὶ νέων τύπων νῦν μὲν προπερισπωμένως νῦν δὲ παροξυτόνως γραφομένων· ἐπειδὴ ὅμως τύποι, οἷοι ταξείδι, κουβοίκι κτλ. ἀνήκουσιν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς γλώσσαν καὶ οὐχὶ τὴν ἀρχαίαν, ἐπιτεταί, ὅτι

δέον νὰ τονῶνται συνωδᾶ πρὸς τὰς ἀπακρίσεις τῆς νέας ἡμῶν γλώσσας, τότε δὲ μόνον ὠφείλομεν νὰ τονῶμεν αὐτοὺς κατὰ τὸν τῆς ἀρχαίας γραμματικῆς κανόνα. ἂν ἦσαν λέξεις σῶαι καὶ ἀκέραιοι, μηδαμῶς παρεσθαρμένα. Ὡστε καὶ ἐνταῦθα οὐδαμῶς δικαιούμεθα. ἵνα ὀρμηθῶμεν ἐκ τῆς ἀπόψεως τῆς ἀρχαίας ἡμῶν γραμματικῆς. Ὁ μαθητὴς δὲ ὁ διδασκόμενος τὸν γενικὸν κανόνα, ὅτι μακρὸν πρὸ βραχέος προπερισπᾶται, δύναται ὡσαύτως κάλλιστα νὰ διδαχθῇ καὶ ἕτερον τῆς νέας ἑλληνικῆς, ὅτι ἐπὶ τῶν παρεσθαρμένων τύπων διατηρεῖται ὁ αὐτὸς καὶ πρὸ τῆς παρασθαρῆς αὐτῶν τόνος, ἐὰν οὗτος μένῃ ἐπὶ τῆς αὐτῆς συλλαβῆς. Τὸν νέον τοῦτον κανόνα ὑπαγορεύει οὐ μόνον αὐτὴ ἡ φυσικότης τοῦ πράγματος ἀλλὰ καὶ ἕτεροι λόγοι σπουδαῖοι οἱ ἐξῆς.

Διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ τόνου ἐπὶ τῶν τοιοῦτων τύπων συντελοῦμεν ἔτι μάλλον εἰς τὴν ἀλλοίωσιν καὶ μεταβολὴν αὐτῶν, ἐνῶ ἡμεῖς τούναντίον τὴν ἀναμύρρωσιν τῆς ἡμετέρας γλώσσας ἐπιδικῶντες ἀγωνιζόμεθα, ὅπως ὡς οἶόν τε γνησίους, καθαρωτέρους καὶ ἀκριβεστέρους καταστήσωμεν τοὺς ἀπαξ παρασθαρμένους τύπους. Ἴσως ἦθελεν εἶπει τις, ὅτι ἐπειδὴ οὐδεμίαν πλέον ὑπάρχει ἐν τῇ προφορᾷ διάκρισις μεταξὺ περισπωμένης καὶ ὀξείας, ἀδιάφορον, ἂν οἱ τοιοῦτοι τύποι γράφονται παροξυτόνως ἢ προπερισπωμένως, ἀρκεῖ μόνον νὰ τονίζηται δι' οἰουδήποτε τόνου ἢ προσήκουσα συλλαβῆ. Πρὸς τοῦτον ὅμως ἀπαντῶντες λέγομεν, ὅτι οὐδαμῶς ἐστὶν ἀδιάφορον τὸ τοιοῦτον, διότι ἀφοῦ ἀπαξ διετηρήσαμεν ἐν τῇ γραφῇ αὐστηρῶς τὰ πνεύματα καὶ τοὺς διαφόρους τόνους, ἀφοῦ χάριν τῆς ἀκριθείας, τάξεως καὶ συνηθείας ποιούμεθα χρῆσιν τοιοῦτων ἄλλων σημείων, ἥτοι στιγμῶν, κομμάτων, θαυμαστικῶν, ἐρωτηματικῶν κτλ., ἀφοῦ τέλος γράφοντες ὀρθῶς γράσομεν τὰς λέξεις ποιούμενοι διάκρισιν μεταξὺ τῶν φθόγγων ε καὶ αι καίπερ ἀμφοτέρων ὡς ε προσφερομένων, μεταξὺ τῶν φθόγγων η, ι, υ, ει, οι, υι καίπερ πάντων ὡς ι προσφερομένων, βεβαίως πάντῃ ἀσυνεπείᾳ ἠθέλομεν φανῆ, ἂν μόνον περὶ περισπωμένης καὶ ὀξείας προκειμένου οὐδεμίαν ἐποιούμεθα διάκρισιν. Ἄλλως τε, ἐὰν τις συνειδότως προπερισπᾷ τοὺς τοιοῦτους ὑποκοριστικούς τύπους γιννώσκων κάλλιστα, ὅτι οὗτοι προήλθον κατ' ἀποκοπὴν τῆς καταλήξεως οἱ, τίνος ἐνεκα δὲν γράφει καὶ ταῖρι διὰ τοῦ ε ἐν τῇ παραληγοῦσῃ, ἢ φείδι διὰ τοῦ υ, η, ει ἢ οι ἐν τῇ παραληγοῦσῃ, ὅταν γιννώσκῃ, ὅτι τὸ μὲν ταῖρι

ἔστιν ὑποκορ. τοῦ ἐταῖρος. τὸ δὲ 'φείδει ὑποκορ. τοῦ ἄφρις: 'Αφροῦ λαιπὸν οὐδέεις λόγιος οὐδέποτε συνειδῶτως ἀνορθογραφεῖ, ἵνα μὴ καταστήσῃ ἀγνώριστον τὸ ἔτυμον τῶν λέξεων καὶ οὕτω παρὰσχῆ ἀφορμὴν πρὸς ἀσάφειαν καὶ σύγχυσιν, ἔπεται, ὅτι καὶ ἐν τῷ τονισμῷ ὀφείλομεν οὕτω νὰ φερώμεθα, ἀποφεύγοντες πᾶν ὅ, τι συντελεῖ ἐτι μᾶλλον εἰς τὴν μεταβολὴν ἢ παραμόρφωσιν τῆς λέξεως καὶ εἰς ἀπομάκρυνσιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς μορφῆς. Εἰρήσθω δ' ἐν παρόδῳ καὶ τοῦτο, ὅτι μόνον, ὅταν ὁ τύπος ἔνεκα τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ λόγου μετατεθῆ. δυνάμεθα ἀναλόγως τῶν περιστάσεων νὰ παροξύνωμεν ἢ προπερισπῶμεν ἀδιαφοροῦντες, ἂν ἄλλως ἔτονούτο ἢ ἐξίξῃ πρὸ τῆς μεταθέσεως τοῦ τόνου· οὕτω π. γ. τὴν κλητικὴν μῶρε (= μωρῆ) δέον νὰ προπερισπῶμεν, καίτοι ἢ κλητ. τοῦ μωρός ὀξύνεται· ἄλλως τε μῶρε εὐρηται καὶ παρ' Ἀριστ. ("Ὅρν. 1238).

'Αλλ' ἐκτός τούτων παρατηρητέον, ὅτι παρεμφερῆ παραδείγματα τῆς διατηρήσεως τοῦ ἀρχικοῦ τόνου εὐρίσκουμεν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαίᾳ ἐν ταῖς λέξεσιν ὡστε, μήτε, καίπερ, οὔτε, ὡσπερ, γαίρι, μίγη, καίτοι καὶ ἐν αὐταῖς συμπίπτει μακρὸν πρὸ βραχέος· βεβαίως καὶ ἐνταῦθα ἐγένετο ἡ παράβασις τοῦ γενικοῦ περὶ τονισμοῦ κανόνος οὐχὶ ἄνευ λόγου, ἀλλ' ἵνα μὴ μεταβαλλομένου τοῦ τόνου ὑποτεθῆ, ὅτι ἐν ἐκάστῃ αὐτῶν δύο ὑπόκεινται λέξεις καὶ ἐπομένως δύο ἔννοιαι πλήρεις.

Περαιτέρω ὁ κ. Ἀμαζόπουλος προβαλὼν τοὺς ἐν διαλέκτοις εὐχρηστοὺς ἀσυναϊρέτους τύπους γραιτάομε, τιμάομε κτλ. ἤβλησεν ἄσυναϊρέση τὰ ὑφ' ἡμῶν λεγθέντα. ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς τύπους φταί'με, καί'με, πά'με, φά'με κτλ. ἐν οἷς, εἶπομεν, οἱ φθόγγοι αὐ οὐκ εἰσὶν ἀνεκτοὶ καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐκχρουσθέντος τοῦ ο ὑπελείθη μόνον ὁ φθόγγος α. Ἡδὴ καὶ πρὸς τοῦτο ἀπαντῶντες λέγομεν, ὅτι ἐν τοῖς τιμάομε, γραιτάομε κτλ. εἰσὶν ἀνεκτοὶ οἱ φθόγγοι αὐ ὡς ἀνήκοντες εἰς ῥήματα ἀσυναϊρέτα τῆς συζυγίας τῶν περισπωμένων, ἐν τοῖς τύποις ὁμοῦ φταί'με, καί'με, πά'με, φά'με κτλ. οὐκ εἰσὶν ἀνεκτοὶ, διότι τὰ ῥήματα φταί(γ)ω, καί(γ)ω, πά(γ)ω καὶ ὁ ἀόριστος φάγω ἀνάγονται εἰς τὴν συζυγίαν τῶν βαρυτόνων καὶ οὐχὶ τῶν περισπωμένων. Ἄν δὲ ὁ κ. Ἀμαζόπουλος ἐμνημόνευσε τῶν τύπων γραιτάομε, τιμάομε, βεβαίως ἐπραξέ τοῦτο νομίσας, ὅτι οἱ τύποι: καί'με, φταί'με, πά'με, φά'με εἰσὶ συνηρημένοι ἐκ τῶν ἀσυναϊρέτων

φταίομε, καίομε, πάομε, φάομε προελθόντες. Ἄλλ' ἡμεῖς, ὡς προηγουμένως εἶπομεν, οὕτω καὶ νῦν ἐπαναλαμβάνομεν λέγοντες, ὅτι ἔναργέστατα ἀποδεικνύεται, ὅτι οἱ τύποι οὗτοι προῆλθον ἐκ συγκατῆς καὶ οὐχὶ συναϊρέσεως, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ ἐξῆς:

1) Ἐξ ὧν τούλαχιστον γινώσκουμεν, οὐδεμία συναϊρέσις τοῦ αἰε καὶ τοῦ αἰο εἰς αἰ εὐρίσκεται ἐν τῇ ἀρχαίᾳ, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ αἰο εἰς α (ἀποκλειομένης τῆς ὑποθέσεως, ὅτι ἐν τῷ τελευταίῳ συμβαίνει δωρικὴ συναϊρέσις) τούταντίον, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι τὸ αἰο συναϊρεῖται εἰς ω καὶ οὐχὶ εἰς α, παρατηροῦμεν, ὅτι, ἂν ἐν ταῖς περὶ ὧν ὁ λόγος τύποις ὑπῆρχε συναϊρέσις, ἔδει ἀντὶ τῶν πά'με, φά'με νὰ ἐλέγομεν πάομε, φάομε· ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι τύποι οὐδέποτε ὑπ' οὐδενὸς ἐλέγηθησαν, οὐδὲ δύνανται νὰ λεγθῶσιν.

2) Καὶ πῶς ἤθελεν εἶναι δυνατὸν, ὅπως τύποι ἐνεστώτων βαρυτόνων μόνον ἐν τῷ β' ἐνικῷ προσώπῳ καὶ τῷ α', β', καὶ γ' πληθυντικῷ μεταπηδήσωσιν εἰς τὴν συζυγίαν τῶν περισπωμένων, ἐν ᾧ τὸ α' καὶ γ' ἐνικὸν αὐτῶν πρόσωπον σχηματίζονται κατὰ τὰ βαρύτερα, ὡς καὶ ὁ παρατακτικὸς καὶ ἀόριστος αὐτῶν καὶ πάντες οἱ χρόνοι τοῦ παθητικοῦ; δὲν ἔπρεπε τότε νὰ ἐλέγομεν ὡσαύτως συνηρημένως: κῶ, φτῶ, πῶ, φῶ ἀντὶ τῶν καίω, φταίω, πάγω, φάγω, ὡς καὶ καῖ, φταῖ, πᾶ, φᾶ ἀντὶ τῶν καίει, φταίει, πάει, φάη;

3) Ἄν ὑπῆρχε συναϊρέσις ἐν τοῖς τοιοῦτοις τύποις, τότε ἔδει ὡσαύτως ἀντὶ λέω, λέ'ς, λέει, λέ'με, λέ'τε, λέ'νε νὰ ἐλέγομεν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς συναϊρέσεως λῶ, λείς, λεί, λῶμεν, λείτε, λῶνε· ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι τύποι οὐδαμῶς τῆς καθ' ἡμᾶς ἐλληνικῆς ἀπαντῶσιν.

4) Ὅτι ἐν τοῖς εἰρημένοις τύποις οὐδεμία συναϊρέσις ὑπόκειται, καταδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι εὐτυχῶς τινὲς ἐξ αὐτῶν διατηροῦνται ἔτι καὶ νῦν πληρέστεροι ἐν τῇ διαλέκτῳ τοῦ Πόντου· οὕτω π. γ. ἐνταῦθα λέγομεν κ.λαί(γ)ομε (ἀντὶ κλαί'με), καί(γ)ομε (ἀντὶ καί'με), φταί'τετε (ἀντὶ φταί'τε), κ.λαί'νε (ἀντὶ κλαί'νε), καί'νε (ἀντὶ καί'νε), λέομε (ἀντὶ λέ'με), λέ'νε (ἀντὶ λέ'νε). Καὶ ἐν μὲν τοῖς μετὰ τοῦ γ τύποις, κ.λαί'ομε, καί'ομε, φταί'ομε παρετέθη βεβαίως τοῦτο μεταξὺ τοῦ αἰ καὶ ὁ χάριν εὐφωνίας ἤδη λίαν πρῶιμως, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ κ.λαί'ω οὕτως ἀπαντῶντος ἐξ ἐποχῆς ἰκανῶς ἀρχαίας (160 π. Χ.) (1)· ἐν δὲ τῷ

(1) Ἰδὲ D. Oekonomides Lantlehre des Pontischen σελ. 113 σημ. 1.

τύπων λέομε ἐξεκρούσθη τὸ γ' μεταξὺ τοῦ ε καὶ ο βραδυτέρων, ὅποτε πλέον ἐκλονίσθη καὶ ἡ θέσις τοῦ παρεισάκτου γ' ἐν τοῖς καί(γ)ω, φταί(γ)ω, κ.καί(γ)ω οὕτως, ὥστε σήμερον ἐπίσης εὐχρηστοί εἰσι καὶ οἱ τύποι καίω, φταίω, κ.καίω. Ὡσπερ δ' ἐν τῷ τοῦ Πόντου λέομε ἐξεκρούσθη τὸ γ' μεταξὺ δύο φωνηέντων (ὡς τοῦτο συνήθως συμβαίνει), οὕτω καὶ οἱ δημώδεις τύποι .λέ'ς, .λέ'με, .λέ'τε, .λέ'νε .πά'ς, .πά'με, .πά'τε, .πά'νε. φά'ς, φά'με, φά'τε, φά'νε προσήλθον, ἀφοῦ ἐξεκρούσθη ἐν αὐτοῖς ὁ γρακτικὸν γ' καὶ εἶτα ἐν τῇ συμπτώσει φθόγγων ὁμοίων μὲν συνεχωνεύθησαν οὗτοι εἰς ἕνα (π. γ. .λέετε, .λέτε), ἀνομοίων δὲ ἐπεκράτησεν ὁ ἰσχυρότερος. Ἄλλως τε καὶ ὑπὸ πρακτικῆν ἐποψίν προτιμωτέρα ἐστὶν ἡ διατήρησις τοῦ ἀρχικοῦ τόνου, διότι ευκολώτερον ἐννοεῖ πᾶς ξένος τοὺς μετ' ὀξείας γραφομένους τύπους καί'ς, φταί'ς, φά'ι'ε, .πά'ι'ε. κ.καί'ι'ε, φταί'ι'ε, κ.καί'ι'ε, φταί'ι'ε, παρὰ τοὺς μετὰ περισπωμένης καί'ς, φταί'ς, φά'ι'ε, .πά'ι'ε, κ.καί'ι'ε, φταί'ι'ε, κ.καί'ι'ε, φταί'ι'ε.

Δι' οὗς λόγους εἶπομεν ἀνωτέρω περὶ τοῦ τονισμοῦ τῶν ὑποκοριστικῶν τῶν μακρῶν τὴν παραλήγουσαν ἔχόντων, ἀνάγκη, ὅπως καὶ οἱ συγκατομμένοι τύποι: δειί'τε, πουλή'στε, κτλ. φέρωσι τὸν αὐτὸν καὶ πρὸ τῆς συγκοπῆς αὐτῶν τόνον ἄλλως τε. ἐὰν καὶ ταῦτα καὶ τὰ μακρῶν τὴν παραλήγουσαν ἔχοντα ὑποκοριστικὰ τὼνώνται κατὰ τὸν γενικὸν τῆς γραμματικῆς νόμον, πολλάκις μεταβάλλεται ἡ μορφή τοῦ τύπου τοσοῦτον, ὥστε ἀγνώριστος καθίσταται ἡ λέξις, οὐκ ὀλίγα δὲ παρέχονται δυσχέρεια καὶ παρανοήσεις, καὶ μάλιστα ὅταν ξένοι ἀσχολῶνται περὶ τὴν καθ' ἡμᾶς γλώσσαν. Ὡς παράδειγμα δυνάμεθα νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα τὸ ἐν Πόντῳ εὐχρηστον κατώρ'σειν (ἀόρ. τοῦ κατορκαίω = καθορκαίω), ὅπερ ὁ Kind εὐρῶν γεγραμμένον προπερισπωμένως καὶ διὰ τοῦ ξ (κατώρ'ξεν) παρενόησεν, ἐν ᾧ τοῦτο δὲν ἤθελε συμβῆ. ἂν ὁ τύπος ἐγράφετο παροξυτόνως καὶ διὰ κ'σ μετ' ἀποστρόφου ἐπὶ τοῦ κ, διότι προσήλθε διὰ συγκοπῆς ἐκ κατώρ'κισεν. Ὁμοίως δύνανται νὰ ἐπέλθῃ σύγχυσις μεταξὺ τοῦ ἀρχαίου πᾶς (παντός) καὶ τοῦ πά'ς, δευτέρου προσώπου τοῦ πάγω, ὅταν καὶ τοῦτο γράφηται πᾶς.

Ἰκανὰ νομίζομεν ταῦτα πρὸς ἐπιθεσθαίωσιν τῆς ἀληθείας. Περαιόντες δὲ τὸν λόγον εὐχαριστοῦμεν τοὺς μετ' ἐνδιαφέροντος ἀκροασαμένους ἡμῶν, καίτοι τὸ θέμα τοῦ ἀναγνώσματος ὁμολογουμένως αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἐστὶ

ξηρόν. Ἄλλ' ἐλέγθη καὶ ἐν ἀρχῇ ἤδη, ὅτι πᾶς ὁ πρὸς τὴν ἐπιστήμην ὀργῶν μετὰ τοῦ προσήκοντος ἐνδιαφέροντος ἀκροᾶται καὶ αὐτῶν τῶν ξηροτάτων ζητημάτων, πολλῶ δὲ μᾶλλον προκειμένου περὶ τῆς γραφῆς τοιούτων τῆς ἡμετέρας γλώσσης τύπων, οἵτινες ἄλλως ὑπ' ἄλλων γραφομένοι οὐκ ὀλίγα ἐπιφέρουσι σύγχυσιν, Ἄλλως τε συνοιδεν ἕκαστος, ὅτι ὀφείλει οὐ μόνον νὰ γράφῃ τὴν γλώσσαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὀρθῶς νὰ γράφῃ αὐτὴν καὶ κάλλιστα νὰ γινώσκῃ τὰ κατ' αὐτὴν φιλοτιμούμενος νὰ δείξῃ τῷ εὐρωπαϊκῷ κόσμῳ, ὅτι οὐ μόνον διέσωσε τὴν θέαν τῶν προγόνων αὐτοῦ γλώσσαν ἐν πολλοῖς γνησιωτάτην καὶ καθαρωτάτην, ἀλλὰ κάλλιστα ἐννοεῖ καὶ ἀπταίστως γράφει αὐτὴν.

Περὶ τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ ἀρκτικοῦ φωνηέντου ἐν τισι τύποις τῆς διαλέκτου τοῦ Πόντου.

Ἐν τῇ διαλέκτῳ τοῦ Πόντου ἐστὶν ὅτε ποικίλα συμβαίνουσι τῶν λέξεων καὶ τύπων παφθοραὶ οὕτως, ὥστε πολλάκις ἡ ἀρχικὴ τῆς λέξεως μορφή ἀγνώριστος καθίσταται. Μία λοιπὸν τῶν πολλῶν παφθορῶν ἐστὶ καὶ ἡ ἀφαίρεσις (1) τοῦ ἀρκτικοῦ τῆς λέξεως φωνήεντος, ἢ ἐὰν ἡ λέξις ἀρχηται ἀπὸ διφθόγγου ἢ ἀφαίρεσις ταύτης. Σημειωτέον δὲ, ὅτι πάντοτε τὸ ἀφαιρούμενον φωνήεν ἢ ἡ ἀφαιρούμενη διφθόγγος ἐστὶν ἄνευ τόνου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀφαίρεσις αὕτη προέρχεται οὐχὶ ἄνευ λόγου, καλὸν κρίνομεν καὶ ἀναγκαῖον προσέτι, ὅπως μὴ μόνον καταλέξωμεν ἐνταῦθα τοὺς τύπους, ἐν οἷς τὸ πάθος τοῦτο συμβαίνει, ἀλλ' ὅσον ἐνεστὶν ἐξετάσωμεν καὶ τὰ προκαλοῦντα αὐτὸ αἰτία.

Α'. Ἀφαίρεσις τοῦ ἀρκτικοῦ τῶν λέξεων α.

Τὸ α ἀφαιρεῖται ἐν ἀρχῇ τῶν λέξεων:

α') Ἐπὶ κυρίων ὀνομάτων οἷον. Ἰθανίης (Ἀθανάσις), Ἰθανασία (Ἀθανασία), Κεϊνημῆς (Ακεινημῆς), Ἰνωίης (Ἀναίης), Ἰνασασία (Ἀναστασία). Οὐχ ἥττον ὁμοίως ἔχουσι καὶ κύρια ὀνόματα, ὧν τὸ ἀρκτικὸν α διετηρήθη, ἢ διότι ἄλλως ταῦτα ἤθελον παρामορφωθῆ πολὺ καὶ ὑπὲρ τὸ δέον κακώγη

(1) Περὶ τῆς ἀφαιρέσεως ταύτης τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος πρὸλ. Γ. Κατσιδ. Zum Vocalismus des Neugr. (Zeitschr. d. v. d. Sprachw. N. F. X. 4, σελ. 368 καὶ ἐξῆς).

ἤθελον καταστῆ, ἢ διότι ἤθελε προέλθει σύγ-
χυσις τις ἂν καὶ ἐν αὐτοῖς ἀρρηρεῖτο τὸ ἀρ-
κτικὸν α. Οὕτω λοιπὸν λέγομεν Ἀθράματς
(Ἀθραάμας), διότι ὁ τύπος βράματς ἤθελεν
εἶναι λίαν παραμεμορφωμένος καὶ κακόηχος.
Ἀπώνις (Ἀπώνης), διότι ὁ τύπος Ἰπώνις
ἤθελεν εἶναι ὡσαύτως λίαν παραμεμορφωμένος
καὶ κακόηχος· ὁμοίως λέγομεν Ἀναστάης
(Ἀναστάσης), διότι, ἂν ἐλέγομεν Ἰναστάης,
ἤθελε προέλθει ἐν τῇ προφορᾷ σύγχυσις μεταξὺ
τοῦ κυρίου τούτου ὀνόματος καὶ τῆς ὑποτα-
κτικῆς γὰ στάης (γὰ στάζης)· διότι γὰ στάης
λέγομεν ἐν Πόντῳ, ἀντὶ γὰ στάζης.

Ὁ δὲ λόγος τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ ἀρκτικοῦ
α ἐπὶ τῶν τοιούτων κυρίων ὀνομάτων ἐστὶν
ὁ ἐξῆς: Ἐπειδὴ τὸ ἐπιθετὸν ἄος ἢ ἄεις (ἄγιος)
ἐν συνδέσει μετὰ τῶν κυρίων τούτων ὀνομά-
των μεταβάλλεται εἰς ἄε (ἄγιο), ἂν διετη-
ρεῖτο καὶ τὸ ἀρκτικὸν φωνῆεν τῶν ὀνομάτων
τούτων, ἤθελον συμπέσει τρία φωνήεντα ἀλ-
λεπᾶλληλα (οἶον, ἄε Ἀθανάης, ἄε Ἀναστα-
σία κτλ.) ἕνεκα δὲ τῆς συμπτώσεως ταύτης
ἤθελε προέλθει μεγάλη κακοφωνία. Πρὸς ἀπο-
φυγὴν λοιπὸν τῆς κακοφωνίας ἐν τοῖς ἀεθα-
νάης, ἀεκαφεμιάς, ἀεναστασία εἴπομεν ἀε-
θανάης, ἀεκαφεμιάς, ἀεναστασία κτλ., τούτων
δὲ ἀπαξ λεγθέντων εἴπομεν καὶ ἄνευ τοῦ ἄε
τοὺς τύπους Ἰθανάης, Ἰκαφεμιάς, Ἰναστασία
κτλ., ὡς καὶ σήμερον λέγομεν αὐτούς.

Ἄλλ' ἴσως ἤθελεν ἐρωτήσῃ τις, τίνας ἕνεκα
κατὰ τὰ ἀνωτέρω δὲν λέγουσιν ἐν Πόντῳ καὶ
Ἰστολόος ἀντὶ Ἀπόστολος, Ἰστοστέλης ἀντὶ
Ἀριστοτέλης, Βγίτης ἀντὶ Ἀγγίτης; Πρὸς
τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀπαντῶντες λέγομεν,
ὅτι ἐν τοῖς κυρίοις τούτοις ὀνόμασιν οὐδεμία
ἀφαιρέσις τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος ἠδύνατο
γίνεσθαι, διότι, ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὸ πρῶ-
τον, συνηθέστερον λέγομεν τῶν αἰῶν Ἀποστό-
λων (σπανιώτατα δὲ τ' ἀποστόλ', ἦτοι τοῦ
ἀγίου ἀποστόλου), συχνότερον δὲ ἀκούει τις ἐν
τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ ἐπιθετὸν ἀποστολική· ὅσον δ' ἀ-
φορᾷ εἰς τὸ δεύτερον καὶ τρίτον, παρατηροῦ-
μεν, ὅτι ταῦτα οὐδενὸς ἀγίου ὀνόματά εἰσιν,
ὥστε ἐν συνδέσει μετὰ τοῦ ἄε ν' ἀρρηρεῖτο καὶ
ἐν αὐτοῖς τὸ ἀρκτικὸν φωνῆεν α.

β'.) Ἀφαιρεῖται τὸ α ἐν ἀρχῇ οὐδετέρων
τινῶν οὐσιαστικῶν, οἶον Ἰμάριατον (Ἰμάραν-
τον), Ἰμαί'ν (Ἰμανίον = Ἰσκα· πρὸβλ. Ἰμια-
τάρι ἀντὶ Ἰμανιτάριον)· ὁ δὲ λόγος ἐστὶν ὁ
ἐξῆς. Ἐπειδὴ ἐν πᾶσι τοῖς ἀπὸ α ἀρχομένοις
οὐδετέροις τὸ α τοῦ οὐδετέρου πληθυντικῶ τὰ
συγχωνεύεται μετὰ τοῦ ἀρκτικοῦ τῆς λέξεως

εἰς ἓν καὶ μόνον, π. γ. τάρια (ἐκ τοῦ τὰ
ἀρνία), τάρια (ἐκ τοῦ τὰ ἀπίδια), τάρια-
ρατα (ἐκ τοῦ τὰ ἀμάραντα), τάρια (ἐκ τοῦ
τὰ Ἰμανία), ὁ πολὺς ὄγκος ἐν τισὶ τούτων τὸ
ἄρρον τὰ ὑπ' ὄψει ἔχων τούτῳ καὶ μόνῳ ἀπέ-
δωκε τὸ φωνῆεν α καὶ ὑπέλαθεν, ὅτι ἡ κατό-
πιν ἐρρομένη λέξις ἀρχεται ἀπὸ συμφώνου καὶ
οὐχὶ ἀπὸ α. Ἐνεκα δὲ τοῦ λόγου τούτου ἀπαξ
εἰπὼν τὰ Ἰμάριατα, τὰ Ἰμαί'ν πληθυντικῶς,
δὲν ἠδύνατο παρὰ νὰ λέγῃ καὶ ἐνικῶς τὸ Ἰμ-
άριατον, τὸ Ἰμαί'ν (ἄνευ τοῦ ἀρκτικοῦ α).

Εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀφαιρέσις
γίνεται ἐν τισὶ μόνον καὶ οὐχὶ ἐν πᾶσι τοῖς
ἀπὸ α ἀρχομένοις οὐδετέροις· διότι παρατη-
ροῦμεν, ὅτι λέγομεν ἀρρί'ν (ἀρνίον), ἀπίδ'
(ἀπίδιον), ἀλμυίδ' (ἀλμυίδ' ἀντὶ ἀλμυίδιον) καὶ
οὐδέποτε ῥρί'ν, πιδ', Ἰμυίδ' μετ' ἀφαιρέσεως
τοῦ α· ἀλλ' ὁ λόγος τῆς διατηρήσεως τοῦ ἀρ-
κτικοῦ α ἐν πᾶσι τούτοις ἐστὶ προφανής·
διότι ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὸ πρῶτον ῥρί'ν
ἀντὶ ἀρνί'ν, εὐνόητον, ὅτι ὁ τύπος οὗτος ὡς
ἔχον ῥι ἐν ἀρχῇ οὐδέποτε ἤθελεν εἶναι ἀνε-
κτός· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ τύπος ἀλμυίδ' ἐρμη-
νεύεται, ἐὰν παρατηρήσωμεν, ὅτι ἐν αὐτῷ τὸ
ἐν τῇ συλλαβῇ ἰι ἰώτα ἐπενετέθη βραδυτέρον
καὶ ὅτι ἡ ἀρχαιότερα τῆς λέξεως μορφή ἦν
ἀλμυίδ' (ὑποκαρ. τοῦ ἄλμη)· ἂν δὲ ἐν τῷ ἀρ-
χαιότερῳ τούτῳ τύπῳ ἀλμυίδ' ἀρρηρεῖτο τὸ ἀρ-
κτικὸν α, ἠέλομεν ἔχει τὸν τύπον Ἰμυίδ', ἦτοι
λέξιν ἀρχομένην ἀπὸ Ἰμ, τοῦθ' ὅπερ οὐδέποτε
ἀνέχεται ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα. Ὡς πρὸς δὲ
τὴν λέξιν ἀπίδ' παρατηροῦμεν, ὅτι καὶ ἐν
αὐτῇ δὲν ἠδύνατο ν' ἀφαιρεθῇ τὰ ἀρκτικὸν α·
διότι ἂν συνέβαινε τοῦτο, ἠέλομεν ἔχει το-
σαύτην παραφθοράν τῆς λέξεως, ὥστε αὕτη
ἐν τῷ ἐνικῷ μάλιστα ἀριθμῷ πιδ' (ἀντὶ ἀπίδ')
πάντῃ ἄγνωστος καὶ ἀκατάληπτος ἤθελε κα-
ταστῆ ὡς παρεφθαρμένη ἐν ἀρχῇ τε καὶ ἐν
τέλει, μίαν δὲ καὶ μόνην συλλαβὴν ἐκ τοῦ μέ-
σου διασώζουσα.

Σημειωτέον, ὅτι οἱ Ὄφῆται διασώζουσι καὶ
τὸ θηλυκὸν οὐσιαστικὸν ῥάρια ἄνευ τοῦ ἀρκτι-
κοῦ α (ἀράρια, ἦτοι ἀράρη) καὶ ἐν Χαλδίᾳ
καὶ Τραπεζοῦντι λέγουσι Ἰερασία (ἀναρσία,
ἦτοι ἀναρσία) ἐπὶ τοῦ βδελυροῦ καὶ ἀγίου
ἀποστοροῦ ἀνθρώπου, Ἰερασία (ἀνεγκασία
καὶ τοῦτο ἀντὶ ἀναγκασία) = καταπόνθης·
διότι, ἐπειδὴ ἡ ὀνομ. καὶ αἰτιατ. πληθ. τῶν
θηλυκῶν ἐν τῇ διαλέκτῳ τοῦ Πόντου κλίνεται
μετὰ τοῦ ἄρρον τὰ (ἐκ τοῦ τὰς προσελθόντος, ἴδε
Ἀθηναῖς τόμ. Β', 1890, σελ. 236 καὶ ἐξῆς),
κατὰ τοῦτο εἴπομεν καὶ λέγομεν πληθυντικῶς

τάραγγας (τὰ ἀράγγας), τάνερασίαις (τὰ ἀνερασίαις), τάνεργασίαις (τὰ ἀνεργασίαις) ὑποτεθέντος δέ, ὅτι τὸ α ἐν τῇ συλλαβῇ τὰ ἀνήκει μόνον εἰς τὸ ἄρθρον, ἐλέγχθησαν ἐν τῷ ἐνικῷ οἱ τύποι ῥάγγα, ῥερασία, ῥεργασία ἄνευ τοῦ ἀρκτικού α, καὶ οὕτω λέγονται καὶ νῦν.

γ.) Ἀφαιρεῖται τὸ ἀρκτικὸν α ἐπὶ ῥηματικῶν ὑπερτρισυλλάβων, π. γ. ῥινακτῶ (ἐν Σουρμενοῖς) ἀντὶ ἀγανακτῶ, ῥεργαίω (ἐνεργ.) καὶ ῥεργασίαι (παθητ.) ἀντὶ ἀναργάζω (ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ καταπονῶ) καὶ ἀναργάσκουμαι (ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ καταπονοῦμαι) ὁμοίως λέγομεν ῥεθράγγουμαι (ἀναθράγγουμαι, ἤτοι ἀναθρέγγουμαι), ῥθακῶν (ἀρθακῶν, ἤτοι ἀνθρακῶν), ῥεράσκουμαι (ἀνεράσκουμαι, ἤτοι ἀναρέσκουμαι ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ σιγαίνουμαι) ὁ δὲ λόγος τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ α ἐν ταῦθα δύναται νὰ ᾖ διπλοῦς ἢ διότι οἱ τύποι οὔτοι προήλθον ἐν συνδέσει μετὰ τοῦ θὰ ἢ ῥά, οἷον θὰ ῥινακτῶ, θὰ ῥθακῶν, οὕτως, ὥστε ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ λαλοῦντος ὑπερνικήσαντος τοῦ α τοῦ ἐν τῷ θὰ ἢ ῥά περιεχομένου, ἐνομήσθη, ὅτι ἔπεται τὸ ῥῆμα ῥινακτῶ (ἀγανακτῶ), ῥθακῶν (ἀρθακῶν) κτλ., ἢ διότι, ἐπειδὴ ἡ χρονικὴ αὐξήσις ἢ ἕνεκα τῆς ὡς ε προφορᾶς αὐτῆς συνέπεσε πρὸς τὴν συλλαβικὴν, ἐθεωρήθη ὡς τοιαύτη καὶ κατέστη ἐπαισθητὴ ἢ ἀνάγκη τοῦ νὰ παραφθαρῇ ὁ ἐνεστώς οὕτως, ὥστε ν' ἀρχηται ἀπὸ συμφώνου καὶ οὐχὶ ἀπὸ τοῦ φωνήεντος α· ἐπειδὴ δηλαδὴ λέγομεν ἐρθάκωνα ἀντὶ ἠρθάκωνα, ἠνθράκωνα, ἐρθάκωσα (ἠρθάκωσα, ἤτοι ἠνθράκωσα), ἐρέγκαζα (ἠνέγκαζα, ἤτοι ἠνέγκαζα), ἐρέγκασα (ἠνέγκασα, ἤτοι ἠνέγκασα), ἐνομήσθη, ὅτι ἐν τοῖς τύποις τούτοις ὑπόκειται συλλαβικὴ αὐξήσις καὶ ἕνεκα τούτου εἶπομεν καὶ λέγομεν ἔτι καὶ νῦν ῥθακῶν, ῥεργαίω κτλ.

Εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀφαιρέσις συμβαίνει ἐπὶ ῥηματικῶν ὑπερτρισυλλάβων, διότι ἐν τοῖς τρισυλλάβοις ῥήμασι (οἷον, ἀκούγω, ἀνοιγω) διατηρεῖται τὸ α· ὁ δὲ λόγος τῆς διατηρήσεως αὐτοῦ ἐστίν, ὅτι ἐν αὐτοῖς ὑπάρχουσι καὶ τύποι, ἐν οἷς τονοῦται τὸ α (οἷον, ἀκούσον = ἀκουσον καὶ ὁ τονισμὸς οὗτος τοῦ α ἐν τοῖς τύποις τούτοις προεφύλαξεν αὐτὸ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς τύποις τοῖς μὴ φέρουσι τόνον ἐπ' αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ λέγομεν ἀροθιμῶ καὶ οὐδέποτε ῥοθιμῶ (ἐκ τοῦ ῥαθιμῶ), ὁ λόγος ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι τὸ ἀρκτικὸν α ἐν ταῦθα προθετικὸν ὄν προσελήσθη ἐν ἐποχῇ διαφύρω ἐκείνης, καθ' ἣν κατήντησε συνήθης ἡ ἀφαιρέσις τοῦ ἀρκτικού φωνήεντος.

Σημειωτέον, ὅτι τὸ ε ἐν τοῖς ῥεθράγγουμαι, ῥεράσκουμαι, καθ' ὃ αὐξήσις ἐσωτερικὴ ἀνῆκε κυρίως εἰς τοὺς παρωχημένους χρόνους τῆς ὀριστικῆς, μετηνέθη δ' ἐς αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς μὴ παρωχημένους. Τὰ δὲ ῥεργαίω, ῥεργασίαι ἢ ἐγένοντο ἐκ τοῦ ἀναργαίω, ἀναργάσκουμαι κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ ὡσαύτως ε ἀντὶ α ἐν τῇ πρώτῃ συλλαβῇ φέροντα ῥεθράγγουμαι, ῥεράσκουμαι, ἢ προήλθεν ἐν αὐτοῖς τὸ ε ἐξ ἀφομοιώσεως τοῦ α τῆς δευτέρας συλλαβῆς πρὸς τὸ ε τῆς αὐξήσεως ἐν τοῖς παρωχημένοις χρόνοις· ἤτοι ἐκ τῶν ἐνέγκαζα (ἠνέγκαζα), ἐνέγκασι (ἠνέγκασα) κατ' ἀφομοίωσιν τοῦ φωνήεντος τῆς δευτέρας συλλαβῆς πρὸς τὸ τῆς πρώτης ἐγένετο πρῶτον ἐνέγκαζα, ἐνέγκασι καὶ ἔπειτα ἐλέγη καὶ ὁ ἐνεστώς ῥεργαίω, ῥεργασίαι.

Σημειωτέον προσέτι, ὅτι τὸ ῥεργαίω ὡς πρὸς τὴν σημασίαν αὐτοῦ οὐδὲν τὸ κοινὸν φέρει πρὸς τὸ ἀναργαίω, ὅπερ καὶ παρ' ἡμῶν διατηρεῖ τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ σημασίαν· δὲν ἀφρέθη δ' ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ τὸ ἀρκτικὸν α, ἵνα μὴ συμβῇ σύγχυσις μετὰ τοῦ ἐτεροσήμου ῥήματος ῥεργαίω, ὅτε τοῦτο ἐλέγετο ῥαργαίω. Ἀπαξ δὲ διατηρηθέντος τοῦ α ἐν τοῖς ῥήμασι ἀναργαίω, ἀναργάσκουμαι, δὲν ἠδύνατο εἰμὴ νὰ διατηρηθῇ καὶ ἐν τοῖς οὐσιαστικοῖς ἀναργαῖον καὶ ἀνάργα (= ἀνάγκη).

Β'. Ἀφαιρέσις τοῦ ἀρκτικού ε.

Τὸ ἀρκτικὸν ε ἀφαιρεῖται·

α') Ἐπὶ κυρίων ὀνομάτων, οἷον. Ἐλευτέρτε (Ἐλευτέρτε, ἤτοι Ἐλευθέρις = Ἐλευθέριος), Ἐλευτερίνα (Ἐλευθερίνα), Ἐλισάφ (Ἐλισάφ, ἤτοι Ἐλισάβετ). Αἰτία δὲ τῆς ἀφαιρέσεως ταύτης ἐστὶν ἡ ἐξῆς: Ἐπειδὴ ἀντὶ ἀε.λευτέρτε (ἀγιο-Ἐλευθέρις), ἀε.ελισάφ, (ἀγιο-Ἐλισάβετ), χάριν εὐφωνίας τῶν δύο ε εἰς ἐν συμπυκνῶντων ἐσχηματίσθησαν οἱ τύποι ἀε.λευτέρτε, ἀε.ελισάφ (μεθ' ἑνὸς ε), ἅπαξ τούτων σχηματισθέντων, ἐλέγχθησαν καὶ ἄνευ τοῦ ἀε οἱ τύποι Ἐλευτέρτε, Ἐλισάφ, διότι ἐνομήσθη, ὅτι τὸ ε ἀνήκει μόνον εἰς τὸ ἀε καὶ οὐχὶ ἀπὸ κινουῦ καὶ εἰς τὰ ὀνόματα ταῦτα. Ἄλλως τε ἐν αὐτοῖς ἠδύνατο ν' ἀπορροφηθῇ, οὕτως εἶπεν, τὸ ἀρκτικὸν ε καὶ ἐκ τῆς συμπτώσεως αὐτοῦ μετὰ τοῦ κλητικῶ ἐπιφωνήματος ε· διότι, ἐπειδὴ παρίσταται κακοφωνία τις ἐν τοῖς κλητικοῖς ε Ἐ.λευτέρ, ε Ἐ.ελισάφ, τοῦ ε δις ἐπαναλαμβανομένου, πρὸς ἄρσιν τῆς κακοφωνίας ταύτης εἶπομεν καὶ λέγομεν ἔτι καὶ

νῦν ἐπὶ ἐπιπροσφωνήσεως ἔ' *Λευτέρ*, ἔ' *Λισάφ*, ἐν αὐτοῖς δὲ ἀφαιρουμένου τοῦ κλητικοῦ ἔ' οὐδὲν ἄλλο ἠδύνατο νὰ ὑπολειφθῆ, εἰμὴ οἱ τύποι *'Λευτέρ*, *'Λισάφ*· ἐκ δὲ τῶν κλητικῶν τούτων ἐλέγχθησαν ἔπειτα καὶ αἱ λοιπαὶ πτώσεις ἄνευ τοῦ ἀρκτικού ε.

β') Ἐπὶ τῶν οὐδετέρων *'λεβόρ* (τ. ἔ. ἐλεβόριον = ἐλεβόρος) καὶ *'ξάϊ* (τ. ἔ. ἐξάγιον). Καὶ ἐνταῦθα ἐξηρανώθη τὸ ἀρκτικὸν ε βεβαίως ὡς ἐκ τῆς συμπτώσεως καὶ συγχωνεύσεως αὐτοῦ μεθ' ἑτέρου κατακλητικῶν προηγούμενης τινὸς λέξεως· οὕτω λ. γ. ἐπειδὴ πρὸς ἀποφυγὴν γλασμοφθίας λέγομεν *κόφτομ* *'ελεβόρα* καὶ οὐχὶ *κόφτομε* *ελεβόρα*, ἐνομοίωθη, ὅτι τὸ ε ἀνήκει εἰς τὸ *κόφτομε* καὶ οὐχὶ εἰς τὸ *ελεβόρα*, ὡς ἐκ τούτου δ' ἐλέγχθη καὶ ἀπλῶς *'λεβόρ* (ἀντὶ ἐλεβόρ), *'λεβόρα* (ἀντὶ ἐλεβόρια). Ὁμοίως, ἐπειδὴ ἐλέγετο ἐν τῇ βυζαντινῇ ἐποχῇ πέντ' ἐξάϊα (ἀντὶ πέντε ἐξάγια), τὸ ε τῆς λέξεως ἐξάϊα ἀπεροσφύθη, οὕτως εἰπεῖν, ὑπὸ τοῦ τελικοῦ ε τοῦ ἀριθμητικοῦ πέντε καὶ ἐνομοίωθη, ὅτι ὑπόκειται ὁ τύπος *'ξάϊα*, ἐξ οὗ ἐλέγχθη καὶ τὸ ἐνικὸν *'ξάϊ* (ἐν τῇ σημασίᾳ οὐδέν, οὐδαμῶς).

Σημειωτέον, ὅτι ἐν ταῖς λέξεσι τῶν Οἰνοέων *'ξόδι* (τ. ἔ. ἐξόδιον ἐν τῇ σημασίᾳ κηδεία), *'ξέταξη* (τ. ἔ. ἐξέτασις), τὴν ἀφαιρέσιν τοῦ ἀρκτικού ε ἐρμηνεύει τὸ γεγονός, ὅτι ἐπειδὴ σχεδὸν πάντα τὰ ἐκ τῆς ἐξ προθέσεως ῥήματα συνήθως ἀφαιροῦσι τὸ ε τῆς προθέσεως ταύτης, καὶ ἐν τοῖς ἐκ τῆς αὐτῆς προθέσεως συνθέτοις οὐσιαστικοῖς δὲν δύναται εἰμὴ ν' ἀφαιρῶνται τὸ ε. Οὕτω λέγομεν καὶ ἡ *πυρρίφτε* (ἦτοι ὁ ἐπιρρίπτῆς), διότι τὸ ῥῆμα *πυρρίφτω* (ἀντὶ ἐπιρρίπτω) λέγεται μετ' ἀφαιρέσεως τοῦ ἀρκτικού ε.

γ') Ἐπὶ τῶν ἐπιθέτων *'λαφρός*, *'λαφρέσσα*, *'λαφρόν* (ἀντὶ ἐλαφρός, -έσσα, -όν) καὶ *'πιζελέψιμος* (ἀντὶ ἐπιζηλεύσιμος ἦτοι ἐπιζήλος). Καὶ ἐνταῦθα ἀφαιρήθη τὸ ἀρκτικὸν ε ὡς ἐκ τῆς συμπτώσεως καὶ συγχωνεύσεως αὐτοῦ μεθ' ἑτέρου ὁμοίου φωνήεντος κατακλητικῶν ἑτέρας τινὸς προηγούμενης λέξεως. Ἠδύνατο λ. γ. ἐν φράσεσιν, οἶαι *ἀκείν'* *ελαφρέσσα* *ἐν'* (ἀντὶ ἀκείνῃς ἐλαφρέσσα ἐνι, ἦτοι ἐκείνῃ ἐλαφρὰ εἶναι) καὶ: *ἀβοῦτ'* *ἐπιζελέψιμος* *γυναῖκα* *ἐν'*, (ἀντὶ ἀβοῦτε ἐπιζελέψιμος γυναῖκα ἐνι, ἦτοι αὐτὴ εἶναι γυνὴ ἐπιζήλος). Ἠδύνατο, ἐπαναλαμβανόμεν, λέγοντες ἐν φράσεσι τοιαύταις τὸ ἀπὸ κοινοῦ εἰς δύο λέξεις ε νὰ θεωρηθῆ ὡς εἰς μόνην τὴν προηγούμενην ἀνήκον καὶ οὕτω νὰ προέλθωσιν εἰς μέσον οἱ τύποι *'λαφρέσσα*, *'πιζελέ-*

ψιμος· ἀπαξ δὲ τούτων λεγθέντων, δὲν ἠδύνατο παρὰ νὰ λεγθῆ καὶ *'λαφρός*, *'λαφρόν*, *'λαφρόνω*, *'πιζελέψιμον*.

δ') Ἐπὶ ῥημάτων ὑπερδισυλλάθων, οἶον *'λάμνω* (ἀντὶ ἐλάμνω ἦτοι ἐλαύνω), *'ρεύκουμαι* (ἀντὶ ἐρεύκομαι, ἦτοι ἐρεύγομαι), *'λευτεροῦμαι* (καὶ ἐνεργ. *'λευτερώνω*) ἀντὶ ἐλευθεροῦμαι (ἐνεργ. ἐλευθερώνω). Ἐνταῦθα ὁ λόγος τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ ε ἐστὶν ὁ ἐξῆς: Ἐπειδὴ ἐν τῷ παρατατικῷ καὶ ἀορίστῳ τῶν ῥημάτων τούτων τὸ η τῆς χρονικῆς αὐξήσεως προσέρεται ὡς ε, ἐθεωρήθη τούτο ὡς συλλαβικὴ αὐξήσις καὶ ὡς ἐκ τούτου προήλθον εἰς μέσον οἱ ἐνεστώτες *'λάμνω*, *'ρεύκουμαι*, *'λευτεροῦμαι* κτλ. ἄνευ τοῦ ἀρκτικού ε. Παρατηρητέον δὲ, ὅτι τὸ ἄνευ τοῦ ἀρκτικού ε λέγομεν *ελευτέρος*, *ελευτερία*, διότι ἐνταῦθα οὐδεὶς λόγος τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ ε ὑπάρχει, δὲν ἠδύνατο δὲ οὐδὲ τὸ ῥῆμα *'λευτεροῦμαι* νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τούτων, καὶ ὅσον τούτο γίνεται ἐκ τοῦ ἐλευθερός, τὸ δὲ *ελευτερία* γίνεται καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ *ελευτέρος* καὶ οὐδὲν ῥηματικὸν παράγωγόν ἐστι. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ῥημάτων τῶν συνθέτων ἐκ τῆς προθέσεως ἐπὶ, ἐπειδὴ καὶ ἐν αὐτοῖς τὸ ε τῆς προθέσεως ἐπὶ τῶν παρωχημένων τῆς ὀριστικῆς χρόνων ἐθεωρήθη ὡς συλλαβικὴ αὐξήσις, ἐνεκα τοῦ λόγου τούτου ἐξέλιπεν ἐν τῷ ἐνεστώτῳ οὕτω λοιπὸν λέγομεν *'πυρρίφτω* τὰ *ψωμιά* (ἀντὶ ἐπιρρίπτω τὰ ψωμιά) ὁμοίως λέγουσιν ἐν *'Αμισφῷ* *'πρωγάϊ* (ἀντὶ ἐπρωξάϊ) διότι ἐν τοῖς τύποις *ἐπιρρίφτω*, *ἐπιρρίψα*, *ἐπρωγάσα* τὸ ἀρκτικὸν ε ἐθεωρήθη ὡς συλλαβικὴ αὐξήσις. Ὁ αὐτὸς λόγος ἐρμηνεύει καὶ τὴν ἀφαιρέσιν τοῦ ε ἐν ῥήμασιν ἐκ τῆς προθέσεως ἐξ συνθέτοις καὶ ὡς ἀπλοῖς ἀπὸ φωνήεντος ἀρχομένοις, οἶον *'ἐξαπλοῦμαι* (ἀντὶ ἐξαπλοῦμαι), *'ξημερώω* (ἀντὶ ἐξημερώνω). Ὅτι δὲ πράγματι καὶ ἐπὶ τῶν παρωχημένων χρόνων τῶν ῥημάτων τούτων τὸ ε τῆς προθέσεως ἐξ ἐθεωρήθη ὡς αὐξήσις, καταδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι λέγομεν ἐν συνθέσει μὲν μετὰ τῆς προθέσεως ἐξ ἄνευ αὐξήσεως ἐσωτερικῆς *ἐξαπλοῦμε* (ἦτοι ἐξηπλούμεν), *ἐξαπλώθα* (ἦτοι ἐξηπλώθην). ἀπλῶς δὲ ἄνευ τῆς προθέσεως: *ἐπλοῦμε* (ἦτοι ἠπλούμεν), *ἐπλώθα* (ἦτοι ἠπλώθην) μετ' αὐξήσεως χρονικῆς ὡς ε προφερομένης.

Σημειωτέον, ὅτι κατὰ ταῦτα δὲν λέγομεν καὶ *'ξοδεῖω*, ἀλλὰ *ἐξοδεῖω*, διότι τὸ ῥῆμα τούτο ἐγένετο ἐκ τοῦ οὐσιαστικοῦ *ξόδοι*. ἐνθα τὸ ε ὡς φέρον ἐπ' αὐτοῦ τόνον δὲν ἠδύνατο ν' ἀφαιρηθῆ, ἐνῶ ἐν τῷ τῶν Οἰνοέων *'ξόδι* ἀρχι-

ρέθη, διότι ἐνταῦθα τὸ ἀρκτικὸν εἰσὶν ἄτονον· ἄλλως τε ἄλλη ἢ σημασία τοῦ 'ξάδι' καὶ ἄλλη ἢ τοῦ ἔξοδον. Ὁμοίως λέγομεν ἔξερω καὶ οὐχὶ ἔξερω, διότι τὸ ἀρκτικὸν εἰ ἐν τῷ τύπῳ ἔξερω (= ἔξερω) φέρει τόνον, ἄπαξ δὲ διατηρουμένου τοῦ εἰ ἐν τῷ παρατακτικῷ ἔξερω διατηρήθη καὶ ἐν τῷ ἐνεστώτῳ.

Γ'. Ἀφαιρέσεις τοῦ ἀρκτικοῦ η.

Τὸ ἀρκτικὸν η ἀφαιρεῖται:

α') ἐπὶ τοῦ οὐδέτερου οὐσιαστικοῦ 'λακάτ' (ἦτοι ἡλακᾶτιον = ἡλακᾶτη). Ἐρμηνεύεται δὲ ἡ ἀφαίρεσις, τοῦ η ὡς ἐξῆς: Ἐπειδὴ τοῦ θηλυκοῦ ἡλακᾶτη τὸ ἀρκτικὸν η ἐν τῇ προφορᾷ ἐνομίσθη ὡς τὸ θηλυκὸν ἄρθρον η, ἐλέγθη ἄνευ αὐτοῦ ὁ θηλυκὸς τύπος 'λακάτη, ἐκ τούτου δὲ ἔπειτα προῆλθε τὸ νῦν εὐχρηστον οὐδέτερον 'λακάτ' (διὰ τοῦ τύπου 'λακᾶτιον).

β') Ἐπὶ τῶν ῥημάτων 'μερών' (ἦτοι ἡμερώνει, τ. ἔ. γίνεται ἡμέρα), 'λάσκουμαι (τ. ἔ. ἡλάσκουμαι ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου ἡλάσκω). Καὶ ἐν αὐτοῖς πάντως προῆλθεν ἡ ἀφαίρεσις τοῦ η ὡς ἐκ τῆς συμπτώσεως αὐτοῦ μεθ' ἑτέρου τινὸς φθόγγου ὁμοφώνου, καταληκτικοῦ ἑτέρας προηγουμένης λέξεως. Οὕτω π. γ. ἐπειδὴ μετὰ τοῦ ἀρνητικοῦ 'κί (ἦτοι οὐκ ἀντὶ οὐχί) πρὸς ἀποφυγὴν χασμωδίας λέγομεν 'κίμερών' (ἀντὶ 'κί ἡμερών'), 'κίλάσκουμαι (ἀντὶ 'κί ἡλάσκουμαι), ὑπετέθη ὑπὸ τῶν πολλῶν, ὅτι ὁ φθόγγος ι ἀνήκει μόνον εἰς τὸ 'κί καὶ οὐχί καὶ εἰς τὸ ἡμερών' καὶ ἡλάσκουμαι, ὥστε ἐλέγθησαν καὶ ἀπολύτως ἄνευ τοῦ 'κί οἱ τύποι 'μερών', 'λάσκουμαι. Βεβαίως δὲ πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως λέγομεν προσωπικῶς ἡμερώνω (τ. ἔ. ἡμερῶ) μετὰ τοῦ ἀρκτικοῦ η, ἄλλως τε ἐνταῦθα δὲν ἠδύνατο ν' ἀφαιρηθῆ τὸ η καὶ διὰ τὸν λόγον, ὅτι παράγεται ἐκ τοῦ ἐπιθέτου ἡμερος, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ ἀρκτικὸν η φέρει τόνον, ἐν ᾧ τὸ τριτοπρόσωπον 'μερών' γίνεται ἐκ τοῦ θηλυκοῦ ἡμέρα, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ η ὡς ἄτονον ἠδύνατο ν' ἀφαιρηθῆ.

Δ'. Ἀφαιρέσεις τοῦ ἀρκτικοῦ ι.

Τὸ ἀρκτικὸν ι ἀφαιρεῖται ἐν τοῖς ῥήμασι 'λαροῦμαι (ἦτοι ἰλαροῦμαι ἐπὶ τῆς σημασίας θεραπεύομαι) καὶ 'καρεῖται (ἀντὶ ἰκανεῖται) ὡς ἐκ τῆς συμπτώσεως αὐτοῦ μεθ' ἑτέρου ι καταληκτικοῦ ἑτέρας προηγουμένης λέξεως. Οὕτω λ. γ. ἐν φράσεσιν, οἷαι 'κίλαροῦμαι (ἀντὶ 'κί ἰλαροῦμαι) οὐχί ἰλαροῦμαι), 'κίκαρεῖται (ἀντὶ

'κί ἰκανεῖται ἦτοι οὐχί ἰκανεῖται), ἐνομίσθη, ὅτι ὁ φθόγγος η ἀνήκει μόνον εἰς τὸ ἀρνητικὸν 'κί καὶ οὐχί εἰς τὸ ῥήμα, ἕνεκα δὲ τούτου ὑπελήφθη, ὅτι ὑπάρχουσι ῥήματα 'λαροῦμαι, 'καρεῖται, ὡς σήμερον ταῦτα λέγονται.

Ε'. Ἀφαιρέσεις τοῦ ἀρκτικοῦ ο.

Τὸ ἀρκτικὸν ο ἀφαιρεῖται:

α') Ἐπὶ τῶν κυρίων ὀνομάτων 'Λεμπία (ἀντὶ Ὀλυμπία), 'Λεμπιάνα (ἀντὶ Ὀλυμπιάνα). Ἰσως διότι ἄλλως ἐν αὐτοῖς τὸ ἀρκτικὸν ο ἤθελε θεωρηθῆαι ἐν τῇ προφορᾷ ὡς τὸ ἀρσενικὸν ἄρθρον πρὸ θηλυκοῦ ὀνόματος.

β') Ἐπὶ τοῦ κυρίου ὀνόματος 'Νούφριος· διότι τὸ ο ἐν τῷ Ὀνούφριος ἐθεωρήθη ὡς τὸ ἀρσ. ἄρθρον ὁ ἄπαξ δὲ λεγθέντος 'Νούφριος ἄνευ τοῦ ἀρκτικοῦ ο, δὲν ἠδύνατο εἰμῆ νὰ λεγθῆ καὶ τὸ θηλυκὸν 'Νουφρίνα· ἄλλως τε καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ἔδει νὰ λέγωμεν Ὀνουφρίνα, ἤθελεν ὑποτεθῆ καὶ ἐνταῦθα τὸ ἀρκτικὸν ο ὡς τὸ ἀρσενικὸν ἄρθρον πρὸ θηλυκοῦ ὀνόματος καὶ ἐν ταιαύτῃ περιπτώσει δὲν ἠδύνατο παρὰ νὰ ἀφαιρηθῆ.

γ') Ἐπὶ οὐδέτερον οὐσιαστικῶν, οἷον, 'νύρ' (ἀντὶ ὀνύχ', ἦτοι ὀνύχιον), 'δόντ' ἀντὶ ὀδόντιον), 'ξύγαλαν (ἀντὶ ὀξύγαλαν), 'ρεγίν' (ἀντὶ ὀρεγάν, ἦτοι ὀριγάνιον), 'στοῦδ' (ἀντὶ ὀστοῦδ', ἦτοι ὀστείδιον), 'στρεῖδ' (ἀντὶ ὀστρεῖδ' ἦτοι ὀστρείδιον)· ὁ δὲ λόγος τῆς ἀφαιρέσεως ταύτης, ὡς καὶ ὁ κ. Φογ ἐν ταῖς συμβολαῖς τοῦ Berzenberger 12. 45 ὁρθῶς παρετήρησεν, ἐστίν, ὅτι τὸ ἀρκτικὸν ο ἐπὶ τῶν οὐσιαστικῶν τούτων ἐνάρθρως λεγομένων ἐνομίσθη, ὅτι ἀνήκει εἰς τὸ οὐδέτερον ἄρθρον τό. ἄπαξ δὲ οὕτω νομισθέντος, ὅτι ὑπάρχουσι τύποι 'δόντ', 'νύρ' κτλ. δὲν ἠδύνατο εἰμῆ καὶ πληθυντικῶς νὰ λεγθῆ 'δόντα, 'νύρα καὶ ἐκ τούτων νὰ προσέλθωσι καὶ τὰ θηλυκὰ 'δοτῆα (= δοντιᾶ), καὶ 'νεγῆα (= νυχιᾶ). Ἐξαίρουσιν μόνον τὰ οὐσιαστικὰ ὀξείδ' (ἦτοι ὀξείδιον) ὀφείδ' (ἦτοι ὀφείδιον) καὶ ὀμμάτ' (1) (ἦτοι ὀμμάτιον). Ἐν αὐτοῖς δὲ φαίνεται, ὅτι ὑπερεκράτησεν ὁ μετὰ τοῦ πληθ. ἄρθρου ἐκφερόμενος πλήρης αὐτῶν τύπος ὀξείδα, ὀφείδα, ὀμμάτα· διότι ἐν τοῖς ἐνάρθροις τὰ ὀξείδα, τὰ ὀφείδα, τὰ ὀμμάτα, ἐπειδὴ συμπίπτουσι δύο διαφορα φωνήεντα (υ καὶ ο) πρὸς ἀποφυγὴν χασμω-

(1) Τοῦναντίον λέγομεν 'ματοτέρεμαν (ἦτοι ὀμματοῦρημα=βλέμμα) 'ματοποτέως, ὁ (= ὀφθαλμῖα) καὶ 'ματοποτάσκουμαι (= ὀφθαλμῶ).

ἤτοι Εὐφροσύνη), Ἰδοξία (ἀντι Εὐδοξία), Ἰστάθιος (ἀντι Εὐστάθιος), Ἰσταθίαια (ἀντι Εὐσταθίαια). Ἐξαιροῦνται τὰ: Εὐλοῖα, Εὐτογία, Εὐρυδίκη καὶ Εὐγενή, τὸ μὲν διότι περιεσώθη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, τὰ δὲ Εὐτογία καὶ Εὐρυδίκη, διότι νεωστὶ εἰσῆχθησαν παρ' ἡμῖν καὶ τελευταῖον τὸ Εὐγενή, διότι ἡ διφθόγγος *ευ*, ἐν τῷ ἐπιθέτῳ εὐγενῆς διατηρηθεῖσα, δὲν ἠδύνατο εἰμὴ νὰ διατηρηθῆ καὶ ἐν τῷ κυρίῳ ὀνόματι Εὐγενή (= Εὐγενία). Ὁ δὲ λόγος ἐστίν, ὅτι ἐν φράσεσιν, ὅποιαί αἰ ἐξῆς: « ἄμων τὸ χορεύ'. Εὐστάθιε, ἐκεῖνος, ἄλλο κἀνεὶς 'κὶ χορεύ' (ἤτοι καθὼς χορεύει, Εὐστάθιε, ἐκεῖνος, κἀνεὶς ἄλλος δὲν χορεύει) ἀλλεπαλλήλως δις ἀκούεται ἡ συλλαβὴ *ευ* καὶ ἐπειδὴ τὸ τοιοῦτόν ἐστι κακόηχον, ἀφαιρέθη τὸ δεύτερον *ευ* τὸ καὶ ἄστονον, ἄπαξ δὲ τούτου ἐν ταῖς κλητικαῖς Ἰστάθιε, Ἰθμῖα, Ἰλαμπία, Ἰδοξία, Ἰφροσύνα ἀφαιρηθέντος, ἄνευ αὐτοῦ ἐλέγχθησαν καὶ λέγονται καὶ αἰ λοιπαὶ τῶν ὀνομάτων τούτων πτώσεις. Ἐπὶ δὲ τῶν λέξεων βρυγέλιον (ἤτοι εὐαγγέλιον), βρυγέλιτε (ἤτοι εὐρυχειλις = ὁ εὐρέα χειλὶς ἔχων), βρακὸς (ἐν Σουρμάνοις) ἀντὶ εὐρακὸς (ὡς λέγεται ἐν Κερασσοῦντι ἐπὶ τῆς σημασίας εὐρος), ἀφαιρεῖται μόνον τὸ *ε* τῆς διφθόγγου *ευ*, τοῦ *υ* αὐτῆς εἰς τὸν φθόγγον *β* μεταπεσόντος. Ὁ δὲ λόγος τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ *ε* καὶ ἐν αὐτοῖς ἐστίν ἡ ἐν τισὶ φράσεσι σύμπτωσις αὐτοῦ μετὰ τοῦ κατακληκτικοῦ προσηγουμένης λέξεως φωνήεντος, ὥστε ἀναλόγως τῶν περιστάσεων ἢ πάντῃ ἐξαφανίζεται ὡς ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως ἐκείνου ἢ συμπίπτουσα μετ' αὐτοῦ εἰς ἓν καὶ μόνον. Οὕτω λ. γ. ἐν φράσεσιν, ὅποιαί: μὰ τὰ ρεῖλα εὐαγγέλια καὶ γυναῖκα εὐρυγέλιαια, πρὸς ἀποφυγὴν γασμφδίας ἀφαιρηθέντος τοῦ *ε* ἐν ἀρχῇ τῶν λέξεων εὐαγγέλια καὶ εὐρυγέλιαια, ἐλέχθη μὰ

τὰ ρεῖλαεγγέλια (προφ. γίλα βρυγέλια) καὶ γυναῖκαεϋρυγέλιαια (προφ. γυναῖκα βρυγέλιαια), ἀκολούθως δ' εἶπομεν καὶ βρυγέλιον, βρυγέλιτε. Τὸ δὲ βρακὸς πιθανῶς προῆλθεν ἐκ φράσεων, οἷα: εἰγαμυρακόν (ἀντι εἰγαμει εὐρακόν). Ομοίως ἀφαιρηθέντος τοῦ *ε* τῆς διφθόγγου *ευ* ἐν τῷ κυρίῳ ὀνόματι Φαρθία (ἤτοι Εὐαρθία), τὸ *υ* τῆς διφθόγγου *ευ*, κατ' ἀρχὰς ὡς β προσηρούμενον, μετέπεσεν εἰς *φ*, δι' ὃν λόγον ἔχομεν ὑποδείξει ἐν τῇ « Ἀθηνῆ » (τόμ. Β', σελ. 249, τοῦ ἔτους 1890).

Γ'. Ἀφαιρέσεις τοῦ ἀρκτικοῦ *ει*.

Ἀφαιρεῖται τὸ ἀρκτικὸν *ει*·

α') Ἐν τῷ κυρίῳ ὀνόματι Ρήνω (ἐν Κρώμνῃ) ἀντι Εἰρήνω (ἤτοι Εἰρήνη), πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἄρθρου *ή* ἐν τῇ προφορᾷ.

β') Ἐπὶ τῆς προστακτικῆς ἰπέ (ἀντι εἰπέ) ἕνεκα συμπτώσεως τοῦ ἀρκτικοῦ *ει* μετὰ τινος ἑτέρου ὁμοφώνου φωνήεντος, κατακληκτικοῦ ἑτέρας προσηγουμένης λέξεως, π. γ. ἐσὺ ἰπέ (ἀντι ἐσὺ εἰπέ).

Σημειωτέον, ὅτι ἐν τῇ λέξει εἰκόνα δὲν ἠδύνατο τὸ *ει* νὰ θεωρῆται ἐν τῇ προφορᾷ ὡς τὸ ἄρθρον. διότι τῆς λέξεως ταύτης λίαν συνήθως ἐγένετο καὶ γίνεται χρῆσις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ κατ' οἶκον.

ΙΔ'. Ἀφαιρέσεις τοῦ ἀρκτικοῦ *οι*.

Τὸ ἀρκτικὸν *οι* ἀφαιρεῖται ἐν τῇ λέξει κοδεσπεια, διότι ἐν τῇ προφορᾷ συμπίπτει πρὸς τὸ θηλυκὸν ἄρθρον *ή*, ἐξ αὐτοῦ δ' ἔπειτα εἶπομεν καὶ κοδεσπειεύουμι (= οἰκοδεσποινεύουμι) ὡσαύτως ἄνευ τοῦ *οι*.

ΕΥΓ. Γ. ΖΑΛΟΚΩΣΤΑ

ΠΟΙΗΣΙΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ἈΣΒ' συνεδριάσει τῆς 12 νοεμβρίου 1890).

Ὅτε πρό τινων ἐτῶν ἐπεσεκέφθην κατὰ πρῶτον τοὺς Παρισίους, ἠθέλησα τὴν ἐπιούσαν ἀμέσως νὰ προσφέρω τῆς θερμῆς λατρείας μου τὸν φόρον εἰς τὸν σορὸν τοῦ μεγάλου Βίκτωρος Οὐγκώ, οὗτινος ἡ ποιητικὴ δόξα κατέλαβεν ὀλόκληρον σχεδὸν τὸν λήγοντα αἰῶνα. Παρῆλθον τέσσαρα ὅλα ἔτη ἔκτοτε, καὶ ὅμως αἱ ἀναμνήσεις παραμένουσι ζωηραί, ὡς κατὰ τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν εἰσέδυσσα ὑπὸ τοὺς μελανοὺς θόλους τοῦ γηραιοῦ γαλλικοῦ πανθήου. Μόλις ἔτος εἶχε συμπληρωθῆ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ εὐκλειοῦς ποιητοῦ, καθ' ὃν πᾶσα ἡ Γαλλία ἐν ἐκδηλώσει πανηγυρικῆ ἀληθοῦς πένθους εἶχε γονυπετήσει ὑπὸ τὴν θριαμβευτικὴν ἀψίδα, ἐνθα ἦν ἀποτεθειμένη ἡ νεκρικὴ λάραξ. Πρόσφατα ἐπομένως ἦσαν τὰ σημεῖα τὰ μαρτυροῦντα τὸν κλονισμὸν καὶ τὴν ἀναστάτῳσιν, ἣν ὑπέστησαν οἱ Παρισιοὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς πανδήμου ἐκφορᾶς τοῦ δημοφιλεστέρου τῆς Γαλλίας αἰδοῦ. Ἐκατοντὰς στεφάνων, ὧν ἐφείσθη ἡ βροχὴ καὶ ὁ ἄνεμος, ἐκάλυπτον τὰς ἐξωτερικὰς βαθμίδας τοῦ Πανθήου, ἅπειροι δὲ ἄλλοι στέφανοι ἀπέκρυπτον σχεδὸν τὸ ἀπλούστατον καὶ μελανὸν φορεῖον, τὸ ἐναποτεθειμένον ἐν γωνιαίῳ θόλῳ τοῦ εὐκλειοῦς κοιμητηρίου.

Δὲν γνωρίζω διατί. εὐθύς ὡς ἀπεφάσισα νὰ γράψω περὶ τοῦ θέματος, ὅπερ ἡ εὐμένεια ὑμῶν θα μοὶ ἐπιτρέψῃ νὰ ἀναπτύξω κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην, ἀκουσίως ὅλως καὶ ἀνεπαίσθητως ἀνεμνήσθην τῆς ζωηρᾶς ἐντυπώσεως, ἣν ἀπεκόμισα κατὰ τὴν πρῶτην ἐν τῷ γαλλικῷ πανθῆῳ ἐπίσκεψίν μου καὶ τῶν συγκρουομένων αἰσθημάτων. ἅτινα ἀσυναίσθητως μὲ κατεῖχον ὑπὸ τοὺς σκοτεινοὺς καὶ ἠγχέντας θόλους αὐτοῦ. Εἰς πόσας ὄνειροπολήσεις εἶχον ἐπαρεθῆ ὑπὸ τοὺς θόλους ἐκείνους! Πρὸ ἐνός μόλις ἔτους σύμπασα ἡ Γαλλία ἦν ἐπὶ ποδός, ὀλοφυρομένη ἐπὶ τῇ ἀνεπανορθώτῳ ἀπωλείᾳ τοῦ μεγάλου ἀνδρός, ὅστις ἐπὶ δύο τρίτα αἰῶνος

ἐξῆπτε καὶ διηύθυνε τὸ πατριωτικὸν τῆς αἰσθημα, οὗτινος οἱ ὑψηλοὶ στίχοι ἀπήχουν εὐθὺ καὶ ἀμέσως ἐν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ καρδίᾳ. Τοιαῦτα ἀναπολῶν ἔστρεφον πρὸς τὸ παρελθόν καὶ ἐνθυμούμην τοὺς καλοὺς χρόνους, καθ' οὓς οὐ μόνον ἡ Γαλλία, ἀλλ' ἡ Εὐρώπη σύμπασα ἀπεστήθιζε τὴν μελαγχολικὴν ποίησιν τοῦ Λαμαρτίνου, τὰ πατριωτικὰ ἄσματα τοῦ Καξιμῆρ Δελαβίν, τοὺς γοητευτικούς στίχους τοῦ Βερανζέρου καὶ Μυσέ. Καὶ μετηγούμην εἰς τὴν Ἑλλάδα, μόλις ἐξελθοῦσαν ἀπὸ δεινῶν πολιτικῶν περιπετειῶν, ἐν ἧ οἱ ἀδελφοὶ Σουτσοὶ, ὁ Ραγκαβῆς, ὁ Σολωμός, ὁ Βαλαωρίτης, ὁ Ζαλοκώστας, οἱ ἀδελφοὶ Παράσχοι ἔψαλλον τὰς τύχας τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἐπιζητῶσι διέπλκτον τὸ καλλιτεχνικὸν αἰσθημα τῆς ἀσυντάκτου ἔτι καὶ ἀμορφώτου χώρας.

Θ' ἀπορήσῃτε ἴσως, πῶς πραγματευόμενος περὶ ποιήσεως καὶ κριτικῆς προσηλώθη ἀμέσως καὶ κατὰ προτίμησιν εἰς τὴν ἐν τῷ πανθῆῳ ἀποκειμένην σορὸν τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ. Ἴσως μοὶ εἴπητε: ὅποια ἡ σχέσις τῆς κριτικῆς πρὸς τὴν ἄφθονον τοῦ μεγάλου ποιητοῦ δόξαν; θὰ σκεφθῆτε ἴσως, ὅτι τὰ μεγάλα πνεύματα ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τοῖς γράμμασι μετεωρίζονται πολλῷ ὑψηλότερον τῆς πεζῆς σφαιρας, ἐν ἧ ψυχρὰ κρίσις ἀνατέμνει καὶ ταξινομεῖ. Ναι, ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ ἐτυμηγορία τῶν συγχρόνων δὲν εἶναι ἡ μόνη καὶ ἀσφαλῆς ὁδὸς πρὸς τὴν ἀθανασίαν. Ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ πολλοῦ πλήθους δὲν ἀποτελεῖ πάντοτε τίτλον διὰ τοὺς ὀλίγους, τοὺς ἀναμετροῦντας τὴν ποιητικὴν ἀξίαν οὐχὶ διὰ τῶν παλμῶν τῆς καρδίας ἀλλὰ διὰ τοῦ μέτρου τῆς ἀληθείας καὶ τῆς λογικῆς. Ὅταν παρέλθῃ ὀλίγος χρόνος καὶ ἐξασθενήσῃ ὁ ἐνθουσιασμὸς, εἰς τοὺς ὀλίγους ἀπόκειται ν' ἀποφανθῶσιν, ἐὰν οἱ πολλοὶ ἀπατηθέντες ἀπεθῆσαν ἢ παραγνωρίσαντες ἠδίκησαν ὑπέροχόν τι πνεῦμα. Πρὸ τριάκοντα

ἐτῶν ἢ ποιήσεις τοῦ Λαμαρτίνου ἀφήραζε σύμπαντα τὸν κόσμον ἤτο ἄλλως τε ἐποχῇ, καθ' ἣν ὁ ῥωμαντισμὸς διετέλει εἰς τὴν ἀκμὴν του. Αἱ μεσαιωνικαὶ παραδόσεις δὲν εἶχον τέλεον λησμονηθῆ, αἱ δὲ εὐρωπαϊκαὶ κοινωναὶ εἶχον συνειθίσει νὰ ῥέπωσι πρὸς τὴν μελαγχολίαν καὶ τὸν ἀπελπισμὸν καὶ νὰ ἀρέσκωνται εἰς τὴν ὑπερφυσικότητα. Τὰ μυθώδη τερατουργήματα τῆς φαντασίας τοῦ Σκότ, τοῦ Σὺη, τοῦ Τερτίγ καὶ τοῦ πατρὸς Δουμᾶ ἦσαν ἡ κοινὴ πάντων, ἰδίᾳ τοῦ ὠραίου φύλου, προσφιλῆς μελέτη. Ἐζήτουν, ἐφ' ὅσον ἦτο δυνατόν, νὰ ἐξομοιωθῶσι πρὸς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ Ἄθως μετέβαλε τὴν γῆν εἰς μυριόενκρον πεδίων, ἐν τῷ ὁποίῳ αὐτὸς μόνος ἐσώζετο χωρὶς νὰ ἀπολέσῃ οὐδὲ σταγόνα ἐκ τοῦ ἰδίου αἵματος ἦσαν οἱ καιροί, καθ' οὓς μετὰ περισσοῦ ἐνδιαφέροντος παρηκολούθουν τὰς περιπετείας μαρμασμῶδους τινὸς ἔρωτος ἐκ τῶν πολλῶν κατὰ τοὺς μέσους χρόνους. Οἱ ἔρωτες οὗτοι πάντες δὲν διέφευγον προδιαγεγραμμένον τινὰ τύπον. Ἡ ὠραία δέσποινα ἐπὶ δεκάδας πολλάκις ἐτῶν ἀνέμενε κατὰ κλειστός, ξένη πρὸς πᾶσαν κοινωνικὴν κίνησιν καὶ ζωὴν, τὸν ἐκλεκτὸν τῆς, ὅστις διὰ περιπλανήσεων καὶ τυχοδιωκτικῶν πολέμων μόνην παρηγορίαν εἶχε τὴν γλυκεῖαν αὐτῆς ἀνάμνησιν καὶ μόνον σύντροφον τὰ χρώματα. ἄτινα ἡ ὠραία ἠγάπα καὶ ἔφερεν αὐτὸς ἐπὶ τοῦ στήθους του ἀνηρατημένα διὰ χειρὸς ἐκείνης.

Δὲν ἦσαν βεβαίως ἀκριβῶς τοιοῦτοι οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἔζησεν ὁ Λαμαρτίνος, ἀλλ' ἦσαν ἐγγύτεροι πρὸς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν τοιαῦτα γεγονότα ἐλάμβανον χώραν, ἐνθουσιῶντα ἀκόμη διὰ τῆς ἀναπολήσεως αὐτῶν τοὺς συγχρόνους του. Βεβαίως ὁ καθ' ἡμᾶς αἰὼν ἦτο πολὺ κατὰ τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ πνευματικώτερος τῶν χρόνων, οὓς ἡμεῖς σήμερον διερχόμεθα. Ἀναμφίβολον, ὅτι ἡ ὕλη τότε δὲν ἐκυριάρχει ὅσον νῦν. Ἐπομένως οἱ γράφοντες κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους τοὺς εὐτυχεῖς ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἐπηρεασθῶσιν ἐκ τῆς ἀτμοσφαιρας, ἣν ἀνέπνεον. Ἐνθυμοῦμαι, ὅτι σφοδρὸς φιλολογικὸς ἀγὼν διεξήχθη ἄλλοτε ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου Παρνασσοῦ μεταξὺ δύο ἐκ τῶν λογιωτέρων τῆς Ἑλλάδος ἀνδρῶν. Ἐπρόκειτο, ἐν τὸν ποιητὴν παρὰ γωσι περιστάσεις πρόσφοροι εἰς ποιητικὰς ἐξάρσεις, ἢ ἐὰν ποιητὴς θὰ προκύβῃ εἰς μέσον καὶ κατὰ τὴν πεζοτέραν ἔτι ἐποχὴν. Ἡ ἀλήθεια φρονῶ, ὅτι ἐργαίεται ἐν τῷ μέσῳ. Ὁ ποιητὴς δὲν δημιουργεῖται, ἀλλὰ γεννᾶται φέρων ἐν ἑαυτῷ τὸ θεῖον πῦρ, ὅπερ τοσοῦτον φειδωλῶς

ἀπονέμει ἢ εὐγενῆς τοῦ Παρνασσοῦ κόρη· ἀλλὰ τὸ πῦρ τοῦτο, τὸ ποιητικὸν τέχνητον καλούμενον, ἀναπτύσσεται διαφοροτρόπως, ἀναλόγως τῶν χρόνων καὶ τῶν περιστάσεων, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων θὰ διαρρέυσῃ ἡ ζωὴ τοῦ συγγραφέως. Δὲν παρήγαγεν ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος τὸν Ὅμηρον, ἀλλὰ τὰ περιπετειώδη καὶ ἡρωικὰ αὐτοῦ ἐπεισόδια ἐνέπνευσαν εἰς τὸν ἀθάνατον τυρλὸν αἰοδὸν τὰς ἐπιβαλλούσας εἰκόνας καὶ τὴν μεγαλοπρεπεστάτην ἁρμονίαν τῶν στίχων του.

Καὶ σήμερον ἔτι, ἐὰν ἔζη ὁ Λαμαρτίνος, θὰ συνεκίνοι ὡς πρὸ τριάκοντα ἐτῶν, διότι εἶνε ὁ μέγας τοῦ αἰῶνος λυρικός, ὁ ἀπεικονίσας τὴν ματασιότητα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ τὴν πικρὰν ἀλήθειαν τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ πάντοτε θὰ συνταράσσῃ τὰ πλήθη τῶν θνητῶν, διότι εἶνε ὁ ὑψιπέτης αἰοδός, ὁ μετρωρίζόμενος ὑπεράνω τῆς γῆινης σφαιρας, ὁ κατέχων τὴν δύναμιν νὰ κινή τὰς λεπτοτέρας ἡμῶν χορδὰς καὶ νὰ ἐξάπτῃ τὰ γενναϊότερα αἰσθήματα. Ἐν τούτοις φυλλομετροῦντες σήμερον τὰς ποιητικὰς ἐκείνου μελέτας, τὰ δράματα τούτου καὶ τὰς ποιήσεις, χωρὶς νὰ τὸ ἐπιζητῶμεν, ἔρχεται στιγμή, καθ' ἣν διακόπτομεν τὴν μελέτην καὶ σκεπτόμεθα. Πολλάκις τοὺς ἀνεγνώσκαμεν εἰς τὸ παρελθόν, πολλάκις οἱ ὑψηλοί, οἱ μεθυστικοὶ στίχοι των ἐπούλωσαν τὰς πληγὰς τῆς ψυχῆς μας, τῆς ἠννόησαν καὶ τὰς τρυφερότερας σκέψεις καὶ τοὺς μυχωτέρους στοχασμούς. Τὰς ποιήσεις των ἀπὸ πολλοῦ ἐμάθομεν ἀπὸ στήθους, ὁ ἐνθουσιασμὸς ἡμῶν ὡς ἐκ τούτου δὲν εἶναι ἡ τῆς πρώτης ἡμέρας ἀλλοφροσύνη. Σήμερον σκεπτόμεθα. Ἴδου ἡ κριτικὴ.

Τοιαῦτά τινα ἀνεπὸλουν ὑπὸ τοὺς θόλους τοῦ γαλλικοῦ πανθέου πρὸ τινων ἐτῶν. Ἀκριβῶς καθ' ἣν ἡμέραν ἀπεφάσισα νὰ ἐπισκερθῶ τὸν τάφον τοῦ Οὐγκὼ, εἶχον ἀναγνώσει ἐπιφυλλίδα ἐν τῷ «Χρόνῳ», ἐν ἣ ἐκρίνετο καὶ κατακρίνετο ὁ ποιητὴς. οὐ οἱ νεκρικοὶ στέφανοι ἐκάλυπτον ἀμυαλοὶ ἔτι τὸ μελανὸν φέρετρον. Ἦρχετο ἡ κριτικὴ, ἵνα παρὰ τὴν τὸν αἰώνιον ὕπνον τοῦ μεγάλου διδασκάλου, ὅστις ἐπανεπαύετο ἐπὶ τῶν φύλλων τῆς δάφνης, τῶν σπαρέντων παρὰ συμπάσης τῆς εὐγνωμονούσης ἀνθρωπότητος. Ὁ ψυχρὸς νοῦς, μόλις συνετέλεσθη ἡ ἀποθῆσις, ἤρχισε τὴν πρακτικὴν αὐτοῦ ἐργασίαν.

Φαντάζομαι, τί ἐνδέγεται νὰ διανοήσῃ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην. Τί πρὸς ἡμᾶς ὅλα ταῦτα, ὅπου τὴν ἡ ἀθάνατος τῶν Ὀλυμπίων κόρη κα-

τέρχεται ευεργετική θεὰ ἐξ οὐρανοῦ, ὅπως ἐξιδανικεύσῃ τὴν χαρὰν μας, ἐνσταλάξῃ παραμυθίαν εἰς τοὺς πόνους μας, μὲς ἀποσπάσῃ ἐπὶ μικρὸν ἀπὸ τῆς πᾶσις πραγματικότητος, ἐν ἣ κυλιόμεθα, ἵνα μὲς φέρῃ εἰς κόσμους, ἐνθα ἡ ψυχὴ ἀπολαμβάνει φῶς, μουσικὴν καὶ ἀρώματα; Ἡμεῖς πάντες διατηροῦμεν τῆς πρώτης ἡμῶν εὐτυχοῦς νεότητος τὰς ἀναμνήσεις, μετὰ τῶν ὁποίων στενότατα συνδέεται ἡ ποίησις, ἡ διαπλάσασα τὴν νεότητα ἡμῶν καὶ τὸν χαρακτήρα. Μετὰ τοῦ Οὐγκώ καὶ τοῦ Λαμαρτίνου εἴμεθα παλαιοὶ καλοὶ σύντροφοι, διελθόντες ὀλοκλήρους νύκτας ἀρήτων ὄνειροπολήσεων παρὰ τὴν λάμπην καὶ τὸ θάλλπος τῆς οικογενειακῆς ἐστίας. Ἡ Ἰουλιέττα τοῦ Σαικσπέρου, ὅποτε ἠσθάνθημεν τοὺς πρώτους ἀοριστὸς ἐπὶ τῆς ζωῆς πόθους, ὑπῆρξε τὸ ἰδεώδες, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ λησμονήσωμεν ποτέ. Καὶ ὅτε κατὰ τὰς μακρὰς τοῦ χειμῶνος νύκτας ἀόρατος κατήρχετο ἡ Μοῦσα, ἵνα συνομιλήσῃ μετὰ τοῦ ποιητοῦ τοῦ Μυσέ, ἐνομιζόμεν, ὅτι ευεργετικὸν τι θεῖον πνεῦμα κατέστειλε πᾶσαν ἄλλην σκέψιν, πᾶσαν ἄλλην δύναμιν ἐκτὸς τῆς δυνάμεως τοῦ ν' ἀπολαμβάνωμεν πάσαις αἰσθήσεσι τὴν μαγικὴν ἐκείνην φαντασμαγορίαν.

Τοιαυτὴ ἀληθὴς εἶνε ἡ ποίησις. Μὲς βαυκαλιζει κατὰ τὴν νεότητα καὶ μὲς παραμυθεῖ, ὅποταν ἐπιρυνῶσιν αἱ πρῶται λευκαὶ τρίχες. Ὅτε ἔχομεν τὸ ἔαρ ἐν τῇ ψυχῇ, πᾶν ὅ,τι μὲς λέγει εἶνε ἡ ἀλήθεια. Ἀκόμη δὲν ἐγνωρίσαμεν τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς καὶ τὴν πραγματικότητα. Ὅλα γελῶσι, πάντα εὐωδιῶσι καὶ νομιζόμεν, ὅτι οὔτε τὸ ἔαρ τῆς ψυχῆς ἡμῶν θὰ διαδεθῇ ὁ χειμῶν, οὐδὲ τὸν κόσμον τὸν χρυσοῦν, τὸν ὁποῖον ἐπλάσαμεν, ὁ κόσμος τῆς ἀνάγκης. Ἀλλ' ἀτυχῶς ὁ βίος οὗτος τῆς ἀνυπόπτου εὐτυχίας δὲν διαρκεῖ μακρόν, ἐνῶ ἡ ποίησις θὰ παρακολουθήσῃ ὀλοκλήρον τὴν ζωὴν μας. Ὅποταν εἰσέλθωμεν εἰς τὴν κοινωνικὴν πάλην, διαλύονται κατὰ μικρὸν τὰ εὐδαίμονα ἐκεῖνα ὄνειρα. Βεβαίως δὲν λησμονοῦμεν τὴν Ἰουλιέτταν τοῦ Σαικσπέρου, ἀλλὰ δὲν εἶνε ὡς τὸ πρὶν τὸ θερμὸν ἰδανικὸν μας. Ἡ Μοῦσα, λαλοῦσα πρὸς τὸν ποιητὴν τοῦ Μυσέ, λαλεῖ πάντοτε τὴν ἀρμονικὴν καὶ γόησσαν γλῶσσάν της: ἂν ὅμως συμπέσῃ νὰ ἔχομεν δυστυχῆ τινα συλλογισμόν, ἴσως κλείσωμεν τὸ βιβλίον, ἀλλὰ δὲν θὰ δυνήθωμεν — φεῦ! — νὰ ἀποδιώξωμεν τὴν ἐπασχολοῦσαν σκέψιν.

Δυστυχῶς τοιοῦτος ἐπλάσθη ὁ ἄνθρωπος, τοιοῦτον τοῦλάχιστον καθιστῶσιν αὐτὸν οἱ ὄροι

τῆς ζωῆς, ἣν σήμερον διερχόμεθα. Ἀνέσπρα μίαν πτυγὴν τοῦ παραπετάσματος, οὐχὶ ὅπως ἴδῃτε τὴν σύγχερον ἡμῶν εἰκόνα, τὴν ὁποῖαν πολὺ καλῶς γνωρίζετε, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξηγήσω ὀφθαλμοφανέστερον τὴν σχέσιν τῆς κριτικῆς πρὸς τὴν ποίησιν. Εἰς τοὺς καιροὺς, καθ' οὓς ὁ πνευματικὸς βίος ἦτο ἡ βᾶσις τῆς ὅλης ζωῆς, αἱ ἐξάρσεις τῆς ποιήσεως εἶχον τὴν ἀπήχησιν αὐτῶν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ἀνθρώπων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀναγεννήσεως, ἐν Ἰταλίᾳ ἰδίως καὶ Γαλλίᾳ, καὶ ἐπὶ δύο σχεδὸν αἰῶνας βραδύτερον τσαούτη ἐπέπνεεν αἰσθηματικότης ἐν ταῖς κοινωνίαις, ὥστε ὁ Μολιέρους ἐνεπνεύσθη καὶ ἔγραψε τὴν ἀπαράμιλλον κοινωνικὴν σάτυράν του τὰς Precieuses ridicules. Ἀνασκάπτοντες οἱ τοῦ 18' καὶ 19' αἰῶνος τὰ κειμήλια τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τέχνης καὶ ἀναξέοντες τὰς περγαμηνάς, δὲν κτύπησαν νὰ ἐπαναφέρωσι τὸν χρυσοῦν αἰῶνα τοῦ Περικλέους καὶ τῆς Ἀσπασίας, ὡς ἐφαντάσθησαν, ἀλλ' ἐδημιούργησαν αἰῶνα, ὅστις ἔσχε βραδύτερον τὰ εὐτυχῆ ἀποτελέσματά του, ἀλλὰ τότε τοῦλάχιστον ἦτο αἰὼν καθ' ὅλα αἰσθηματικὸς καὶ μόνον αἰσθηματικὸς. Αἱ σκέψεις, ἡ φράσις, ἡ περιβολή, αἱ πρὸς ἀλλήλους σχέσεις, πάντα ἐρρυθμίζοντο καθ' ὠρισμένον κανόνα οὕτως, ὥστε ἐπέπνεε πνεῦμα μονοτονίας καὶ σχολαστικότητος.

Ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπέλθῃ ἡ ἀντίδρασις καὶ ἐπῆλθε συντελεσθεῖσα κατὰ τὰ τέλη ἰδίως τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἴσως μετεπέσαμεν εἰς τὰ ἄκρα καὶ ἐγενόμεθα σκεπτικοὶ καὶ μόνον σκεπτικοὶ. Ἰδοὺ ὁ κίνδυνος, καὶ τίς οἶδε, μὴ ἦνε ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθωμεν μικρὸν πρὸς τὰ ὀπίσω. Παρεξέλινα πιθανῶς ἐκ τοῦ κυρίου θέματός μου, ὅπως εὐτυχῆσω νὰ καταδειξῶ, ὅτι ἡ κριτικὴ εἶνε ὁ ἀναγκαῖος ὁδηγὸς τῆς ποιήσεως. Δὲν ἐπιζητεῖ νὰ ἀποσπάσῃ τὰ ἀμάραντα ἄνθη, τὰ ὁποῖα κοσμοῦσι τὸν στέφανον τῆς παρθενικῆς κόρης, οὔτε νὰ ἐξατμίσῃ τὰ ἀρώματα, τὰ ὁποῖα αὐτὴ διαχέει περὶ αὐτῆς ἀλλὰ μετὰ χειρὸς φιλοσόφου καὶ ευεργετικῆς ἐκσπᾶ ἄσπρα ἢ κάκοσμα τινα φυτό, τὰ ὁποῖα ἀσχημίζουσι τὸν καλλωπισμὸν της, ἢ διαλύει ἐκ τῶν ἀρωμάτων της ὅσα τυχόν δὲν ἔχουσι τὴν καταγωγὴν ἀπὸ τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τοῦ Ἑλικῶνος. Μηδεὶς ὑπολάβῃ, ὅτι ἡ κριτικὴ εἶνε ἐσκωριασμένη καὶ σχολαστικὴ τέχνη γραμματικοῦ, ἔχοντος νεκρὰν τὴν ἀντιληψίν καὶ ἀμβλείας τὰς αἰσθήσεις: ὅπως τούναντιον, εἶνε ἡ φωτεινὴ ἐπιστήμη τοῦ φιλοσοφοῦντος ἐπὶ τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ πνεύματος, ἐπιστήμη τὴν ὁποῖαν

ἀντιπροσωπεύουσιν ἄνδρες καλαισθητικοὶ καὶ βραθεῖς ἐξερρευνηταὶ τῶν μυστηρίων τῆς φύσεως καὶ τῆς ἰδιοσυρίας τοῦ ἀνθρώπου. Διαξερρόμενοι τὰς σελίδας αὐτῶν, ἐν αἷς ἀνατέμνουσι τὴν ποίησιν, ἀναγινώσκουмен σελίδας πλήρεις ποιήσεως φιλοσοφικωτέρας καὶ πραγματικῆς, διότι τίθεται κατὰ μέρος ἢ ἐκ τῆς ἐξάρσεως ὑπερβολὴ καὶ προκύπτει πλήρης ἡ ἀλήθεια.

Πρὸ τινῶν ἐτῶν, ἐπασχολούμενος εἰδικώτερον ἐπὶ τῶν δραμάτων τοῦ Οὐγκώ κατέφυγον εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Σαιν Μάρκ Ζιραρδέν. Ἀναπτύσσω τὸ κεφάλαιον τῆς πατρικῆς στοργῆς ὁ βραθὺς κριτικὸς εἶχεν ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ πάντα τὰ γνωστὰ ποιήματα τὰ ἔχοντα ὡς βάντα τὸ πατρικὸν φίλτρον, ἐπιμωρῶμενον περὶ τὰ παθήματα τοῦ ἀτυχοῦς γελωτοποιοῦ Φραγκίσκου τοῦ Α'. Ὁ Τριβουλέτος μίαν εἶχε κόρην ὡς μόνον ἀγαθὴν ἐπὶ γῆς, καὶ τὴν κόρην του ταύτην ἀφῆρπασεν ἡ ἀκολασία τοῦ βασιλέως. Ἡ εὐτυχία του πᾶσα διελύετο καὶ οὐδὲν ἄλλο τῷ ἀπέμενεν εἰμὴ ἡ δυσμορφία, ἡ καθιστώσα αὐτὸν μισάνθρωπον, καὶ ἡ πέδη τοῦ γελωτοποιοῦ, ἡ ἐξαναγκάζουσα ἵνα καταπνίγη πᾶσαν πικρίαν καὶ στεναγμὸν, διὰ νὰ δύναται νὰ γελᾷ πρὸς θυμηδίαν τοῦ βασιλέως. Ἡ ἀπόγνωσις τοῦ δυσμοίρου πατρὸς ἐξέσπα εἰς στίχους ἀμιμήτου ποιητικοῦ ὕψους καὶ τρυφερότητος· εἶναι στίχοι ἀρμονικώτατοι τὴν ὕψην, ἐκπροσωποῦντες πλήρως τὸ κάλλος τῆς ιδέας, ἀλλὰ στίχοι, ὡς παρατηρεῖ ὁ Ζιραρδέν, ἀρμύζοντες εἰς χεῖλην ἐραστοῦ, οὐχὶ πατρὸς ἀπεγνωσμένου. Ὁ πατὴρ ὁ ἔχων παρ' αὐτῷ ἠτιμασμένην τὴν κόρην του, τὴν ὁποῖαν ἐτήρει μακρὰν ἀπὸ παντὸς βλέμματος, ἀπὸ πάσης ψυχροφθόρου κοινωνικῆς ἐπιμιξίας, κλαίει καὶ ὀδύρεται, ἀλλ' ἡ στοργὴ αὐτοῦ δὲν ἐκδηλοῦται δι' ἐκφράσεων αἰσθηματικῆς ἐξάρσεως καὶ διὰ πάθους ἀκατανικήτου. Ἡ ποίησις τοῦ Τριβουλέτου εἶνε ἀληθὴς, ἀλλὰ τὸ αἰσθημὰ του δὲν εἶνε ἡ στοργὴ πατρὸς ἐκδηλουμένη ἐν τῇ φυσικότητι αὐτῆς καὶ τῇ ἀφελείᾳ. Ὁ πατὴρ ὁ ἀποξενούμενος οὕτως ἢ ἄλλως τοῦ μόνου τέκνου του δὲν διαφλέγεται ὑπὸ παθῶν, ὅποια κατασπαράττουσι τὸν Τριβουλέτον, ἀλλ' ὁ βαθὺς αὐτοῦ πόνος εἶνε πόνος μᾶλλον σιγηλός, ὑποσκάπτων μετὰ τῆς ἐκλιπούσης εὐτυχίας αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν του.

Ἴδου τὸ εὐρηγετικὸν ἔργον τῆς κριτικῆς, τὸ ἐξυπηρετοῦν τὴν ποίησιν διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ αἰσθημᾶτος εἰς τὸ μέτρον αὐτοῦ τὸ ἀληθές. Οὐδεὶς τεγνωκρίτης, φιλοσοφῶν ἐπὶ

τῶν λυρικῶν τοῦ Λαμαρτίνου, διενόηθη ποτὲ ἢ ἐτόλμησε νὰ ἀμαυρώσῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ὕψος τῆς ιδέας του. Ἐψυχολόγησε μόνον καὶ εἶπεν ἡ φιλοσοφία τῆς ποιήσεως, ὅτι ἡ ἐπιμαχρμένη ἐπὶ τῶν ποιημάτων του μελαγχολία εἶνε πολὺ βραδεία, ἱκανῶς μονότονος καὶ πάντοτε ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀπαρallάκτου καὶ ἀναλλοιώτου τόνου. Οὐδεὶς ἄγνοεῖ, ὅτι ἡ γῆ δὲν εἶναι ὁ ἐπηγγελμένος παράδεισος, ὅπου μόνον φῶς καὶ ἡμέρα καὶ διαρκὴς ἀπόλαυσις ἀπαντῶσι· πάντες γινώσκουмен, ὅτι ἀρκετὰ βαρὺ φορτίον εἶνε ἡ ζωὴ καὶ ὅτι ἀκριβῶς πληρόνομαι τὰ μειδιάματα τῆς τύχης. Ἀλλὰ διατὶ ὁ ποιητής, ἰδίως ὀπότεν φέρῃ τὸν τύπον τῆν μεγαλοφυίας, νὰ λαμβάνῃ τὸ σκοτεινὸν μόνον μέρος τοῦ βίου, διατὶ νὰ μᾶς λέγῃ, ὅτι καὶ αὐτὴν ἀκόμη ἐβαρύνθη τὴν ἐλπίδα; Ὄπότεν αὐτός, ὁ ἐμπνευσμένος τῆς Μούσης υἱός, ἔχασε τὴν ἐλπίδα, τί τότε ἀπομένει εἰς ἡμᾶς τοὺς κοινούς θνητούς, τοὺς ἀπ' αὐτῆς καὶ μόνως ἐξαρτωμένους; Καὶ ἂν θέλωμεν, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι οὐδεμίαν χαρὰ τὸν ἐφαιδρυνέ ποτε καὶ οὐδεμίαν εὐτυχίαν τὸν ἀναμένει. Ὑπάρχουσι τόσαι ἀληθεῖς εὐτυχίαι ἐπὶ γῆς, τόσαι μεθυστικαὶ καὶ ἀλησμόνητοι ἀπολαύσεις! Διακοῦσι μικρὸν, εἶνε ἀληθές, ἀποτελοῦσι σταγόνας γλυκείας ὕδατος ἐντὸς τοῦ ἀπεράντου ὠκεανοῦ τῆς ἀλυμρῆς θαλάσσης, ἀλλ' ὑπάρχουσι, καὶ ὀπότεν μᾶς ἔλθωσιν, εἶνε ἐπαρκεῖς, ἵνα ἐξελείψωσι πᾶσαν σκιάν παρελθούσης δυστυχίας.

Κατὰ τὸν λήγοντα ἰδίως αἰῶνα ἡ ποίησις προσέλαβεν ἰδιόζωντά τινα τύπον, τὸν ὁποῖον ἐκάλεσαν *ῥομαντισμὸν*. Ἐμνημόνευσα δύο κορυφαίων ἀντιπροσώπων τῆς ῥομαντικῆς σχολῆς, αἵτινες μεθ' ὅλας τὰς παρεκβάσεις αὐτῶν εἶνε καὶ θὰ παραμείνωσι δύο μεγάλοι ποιηταὶ ἐν παντὶ αἰῶνι καὶ πάσῃ ἐποχῇ. Ἡ τάσις ἐν τούτοις τοῦ υπερεβάλλειν τὴν ἐκφρασιν, τοῦ χρωματίζειν, οὐχὶ βεβαίως ἀναληθῶς, ἀλλὰ πάντως ὑπερφυσικῶς τὰ ἀνθρώπινα αἰσθημᾶτα καὶ πάθη, εἶχε πολλοὺς ἄλλους ἤττον γνωστοὺς μιμητὰς, αἵτινες, χωρὶς νὰ ἔχωσι τὸ θεῖον χρίσμα τῆς μεγαλοφυίας, ἐπλήρωσαν τὰς μικρὸν ἡμῶν προσηγηθείσας κοινωνίας ἀνεξαντλήτων κλαυθμυρισμῶν καὶ γόων· ἀπετέλεσαν τελείαν φιλολογικὴν ἐπιδημίαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἡ ἀνθρωπότης ἔδει τέλος ν' ἀπαλλαχθῇ. Ἦτο καιρὸς νὰ καταπέση ἡ μακρὰ κόμη τοῦ ποιητοῦ, διότι καὶ ἔνευ ταύτης ἠδύνατο κάλλιστα νὰ ἐμπνέηται καὶ νὰ γράφῃ καλοὺς στίχους· ἦτο περιττὸν

νά στολίξη τὰ ποιήματά του διὰ τῶν κυπαρίσων τοῦ κοιμητηρίου. τοῦ ὤχρου φωτός τῆς σελήνης. τοῦ ρλοίσθου τοῦ κύματος. τοῦ ἄσματος τῶν ἀηδόνων καὶ τοῦ πενήθιμου ψιθύρου τῶν πευκῶν. Ὅλα ταῦτα ἐγράφησαν καὶ ἢ γραφῶσι παρὰ μεγάλων ποιητῶν. ἀλλὰ δὲν παρτάσσονται ἀναμιξ καὶ ἀσυνειδήτως. διὰ νὰ ἀποτελέσωσιν ἄχρουν καὶ ἄχραιν στιχοφυρίαν, ἥτις, παρὰ τὸν σκοπὸν. ὄν ἐπιδιώκει, δὲν εἶνε ἰκανὴ ἵνα συγκινήσῃ. Ἡ ποίησις δὲν ἀγαπᾷ σώματα φθισικά καὶ ψυχὰς ἐτοιμούς νὰ λιποθυμήσωσιν. Ἡ ποίησις εἶνε ἡ ζωὴ, ὅποιαν ὁ καλὸς Θεὸς τὴν ἐδημιούργησε, μὲ ὅλα τὰ δυσάρεστα αὐτῆς ἀλλὰ καὶ μὲ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς. Ἄν ἔχῃς τὸ εὐεργετικὸν δῶρον τοῦ συγκοινωνεῖν πρὸς τὴν θεότητα. ψάλε μοι τὴν πατρίδα μὲ τὴν μεγαλειότητα τοῦ Ὀμήρου· περιγράψόν μοι τὴν ἀγριότητα καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως διὰ τῆς φαντασίας τοῦ Ὀσσιάνου· εἰσαγάγε με, ὡς ὁ Δάντης, εἰς τὸν ἄδην ἢ τὸν παράδεισον· δός μοι νὰ ἐνοήσω τὸν ἔρωτα διὰ τῆς ἀληθείας καὶ φυσικότητος τοῦ Μυσεῖ· φιλοσόφησε. ψυχολόγησε ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ὁ Σαικσπῆρος· ψάλε μοι τὸν πότον καὶ τὴν γοῶν. ὡς ὁ Ἀνακρέων· ζωγράφησέ μοι τὸν ἀγροτικὸν βίον καὶ τὴν ποιμενικὴν εὐτυχίαν, ὡς ὁ Θεόκριτος· καυτηρίασε τὴν κακίαν, ὡς ὁ Ἰουβενάλης· γράψε κοινωνικὴν σάτυραν, ὡς ὁ Μολιέρως, καὶ φέρε μοι τὴν θυμηδίαν καὶ τὸν γέλωτα, ὡς ὁ Γολδόνης. Ἄφου ἤμηναι θνητός, ἔχω βεβαίως τὰς περιπετείας μου, ἔχω τὰς θλίβεράς στιγμὰς μου καὶ αἰσθάνομαι ἐνίοτε τὴν ἀνάγκην νὰ φιλοσοφήσω ἐπὶ τῆς ματαιότητος τοῦ βίου. Ζητῶ ἀπὸ σέ τὸν ποιητὴν νὰ μοὶ φέρῃς τὰ δάκρυα, τὰ ὅποια δὲν μοὶ ἔρχονται καὶ ἄτινα ἐν τούτοις θὰ μὲ ἀνακουφίσωσι. Δός λοιπὸν τὴν διέξοδον εἰς τὴν λύπην μου, ὅπως μοὶ τὴν δίδει ἡ Ἀντιγόνη, ὅτε ὀδηγήσασα δι' ἐρήμων καὶ δυσβάτων ὁδῶν τὸν τυφλὸν πατέρα τῆς εἰς τὸν Κολωνὸν ἀπόλλυσιν αἰῶνης αὐτὸν κατελθόντα τὸν σκοτεινὸν καὶ μυστηριώδη σὺδὸν τοῦ ναοῦ τῶν Εὐμενίδων· ὡς ἡ Ἀνδρομάχη, ὅτε προτείνουσα τὸ βρέφος αὐτῆς, τὸν πρῶτον τρυφερὸν καρπὸν τοῦ συζυγιᾶς τῆς ἔρωτος, ἐξορκίζει τὸν Ἐκτορα νὰ μὴ ἀφεθῆ εἰς τὴν ἀγρίαν ὀρμὴν τῆς πάλης, εἰς ἣν ἀπῆρχετο. Δὲν γνωρίζω ἀληθέστερον πόνον κόρης φιλοστόργου ἀπολοφυρομένης ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ ἐαυτῆς πατρὸς, οὔτε φυσικωτέρην θλίψιν συζύγου πιστῆς καὶ ἀρωσιωμένης, ἥτις προησθάνετο, ὅτι ἡ σπάθη τοῦ Ἀχιλλέως θὰ κα-

τέρριπτεν ἄπνον τὸ προσφιλῆ τῆς σύντροφοι. Ἐὰν δὲν ἔχῃς τὴν δύναμιν νὰ συγκλονῆς οὕτω βαθέως τὸν ἀναγκώστην σου, ἐὰν εἶσαι ποιητῆς, χωρὶς νὰ ἦσαι, ὡς ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Ὀμηρος, μεγαλοφυία, περιορίσθητι τότε νὰ ἐκφράσῃς τὸ αἰσθημά σου, ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν εἶναι, ἀφελῶς, φυσικῶς, ὅπως τὸ ἀντιλαμβάνεσαι καὶ ὅπως τὸ ἐνοῶ, χωρὶς νὰ κυνηγῆς μεγάλας ιδέας. αἰτινες δὲν ἔρχονται, ἐὰν δὲν ὑπάρχωσιν, οὔτε νὰ ἐξωτερικεύῃς αὐτὰς πομπῶδως, διότι ὁπότεν τεχνάζῃσαι τὴν ἐκφράσιν, πάσχεις πτωχεῖαν ἰδεῶν.

Τὸ κύρος τῆς ἀληθείας ταύτης ἐπιμαρτυρεῖ ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ ποίησις, ἡ ἐπικληθεῖσα κλασικὴ. Παρῆλθον πολλοὶ αἰῶνες ἔκτοτε, ἦλθον καὶ ἐξέλιπον ἀλλεπάλληλοι γενεαὶ ἀνθρώπων. μετεβλήθησαν αἱ σκέψεις αὐτῶν καὶ οἱ ὅροι τοῦ κοινωνικοῦ βίου. καὶ ὅμως ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ ποίησις πρόκειται πάντοτε τὸ πρότυπον τῆς ἀληθοῦς ἐμπνεύσεως, ἡ διαυγῆς καὶ δροσερὰ πηγὴ. ἐξ ἧς ποτίζεται ἡ διψῶσα ἀνθρωπότης. Ἡ τὴν ποίησιν ἐκείνην διαπνέουσα ιδέα μετέδωκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν ἐκπολιτιστικὴν ἀποστολήν, ἡ ὅποια ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως αὐτῆς τὴν ἐχαρακτήρισε· τὴν ποίησιν ἐκείνην ἔφερον οἱ διδάσκαλοι τοῦ Βυζαντίου εἰς τὴν Ἰταλίαν. ἐνθα οἱ Μεδικοὶ μαγευθέντες ἐνόμισαν, ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐπαναφέρωσι τοὺς παλαιούς ἑλληνικούς χρόνους· ἡ ποίησις αὕτη ἐνέπνεε τὴν αὐτὴν Φραγκίσκου τοῦ Α' καὶ βραδύτερον Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'. Τὸ ἐλευθέριον καὶ ἄδολον ταύτης πνεῦμα ἐπέφερε τὴν πυρετώδη ἐποχὴν τῆς ἀναγεννήσεως καὶ κατέρριψε βαθυμηδὸν ἀλλ' ἀσφαλῶς τὰς σκοτεινάς τοῦ μεσαιῶνος παραδόσεις. Ὅποτε διὰ τῶν σοφῶν μεταναστῶν τοῦ Βυζαντίου ἀπεκαλύφθη τὸ ἀπαράμιλλον κάλλος τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως καὶ τῆς τέχνης, αἵτινες φέρουσι τὸν αὐτὸν τύπον καὶ τὴν αὐτὴν ἔκφρασιν. τοσοῦτος ὄργασμός κατέλαβε τὴν Εὐρώπην, ἰδίως τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν, ὥστε ἅπας ὁ ἐπίσημος καὶ ἰδιωτικὸς βίος ἐνεπνέετο ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ἰδεῶν τῶν κλασικῶν χρόνων, ἡ δὲ γλῶσσα ἡ γαλλικὴ, ἥτις τότε ἀπεκαθαίρετο καὶ ἀνεκινίετο, ἔτινε νὰ προσλάβῃ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ὕφην τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου. Βεβαίως ὁ ΙΣ' καὶ ΙΖ' αἰὼν δὲν ἦσαν εἰσέτι προπαρεσκευασμένοι νὰ κατανοήσωσιν ἐντελῶς τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν κόσμον καὶ οἱ ἀγῶνες ἐκεῖνοι πάντες ἦσαν τὸ προοίμιον ἀπλῶς τῆς μελλούσης ἐργασίας· ἀλλ' ἡ ἀναμόρφωσις, ἥτις συνετελέσθη διὰ

τῆς ἀποκαλύψεως τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος ἐν τῇ πολιτειακῇ καὶ κοινωνικῇ καταστάσει τῆς Δύσεως. ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ ποίησις ἡ ἐνεχουσα τὴν ἀλήθειαν, τὸ κάλλος καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἑλληνικῆς δὲν ἐπαγγέλλεται μόνον τὴν πρόσκαιρον τοῦ ἀνθρώπου ψυχαγωγίαν, ἀλλ' ἔχει σημαντικωτέραν καὶ διαρκεστέραν ἀποστολήν.

Εἶπον, ὅτι ἡ κριτικὴ ἀποκαθιστᾷ τὸ αἶσθημα εἰς τὸ μέτρον αὐτοῦ τὸ ἀληθές· καὶ λέγων αἶσθημα, ἐννοῶ ἐν γένει τὴν ιδέαν, ἣτις ἐνέπνευσε τὸ ποίημα καὶ ἣτις τὸ διαπνέει. Ἀλλὰ βεβαίως δύναται νὰ ἀντιταχθῇ, ὅποιον ἄρα, προκειμένου περὶ λόγου, εἶνε τὸ μέτρον τοῦτο; Τίς δύναται εὐσυνειδήτως νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι αὐτὸς κατέχει τὸν ἀλάνθαστον γνώμονα τῆς ἀληθείας; Πάντες οἱ ἄνθρωποι δὲν ἀντιλαμβάνομεθα ἀπαρλλάκτως τὰ ἀμέσως εἰς τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν προσπίπτοντα. Ἡ γὰρ καὶ ἡ λύπη διαφόρως ἐκδηλοῦνται, ἡ ιδέα τῆς πατρίδος, τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀθανασίας κατὰ διάφορον τρόπον μᾶς ἐπηρεάζουσι. Πῶς λοιπὸν ἡ κριτικὴ δύναται νὰ εἴπῃ τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς ἀσφαλῶς καὶ ἀνεκλήτως, προκειμένου περὶ τῆς αὐτῆς ιδέας παρὰ πλειωτέραν ἐκφραζομένης, πῶς θὰ δυναθῇ νὰ εἴπῃ, ποῦ ἐξεδηλώθη συμφρονότερον πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ ποῦ ὄχι; Ἐὰν ἡ ἀλήθεια εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον αἰσθάνομαι, δὲν τὴν εἶπον ἄρά γε, διότι δὲν τὴν αἰσθάνεσαι, ὅπως τὴν ἀντελήφθην; Ἐν ἐνὶ λόγῳ, δὲν ἀπατᾶται ἄρά γε ἡ κριτικὴ ἀποθεοῦσα ἢ προγράφουσα; Δὲν ὑπάρχουσι τεκμήρια καταδεικνύοντα, ὅτι ἀδίκως καταερρίφθησαν ἀπὸ τοῦ στυλοβάτου των ποιηταί, τοὺς ὁποίους βραδύτερον ἀνεστῆλθωσεν ὑψηλότερον μᾶλλον πεφωτισμένος λόγος, ἢ ὅτι ὑπερέξετιμήθη μέτριόν τι ποιητικὸν πνεῦμα. τὸ ὅποιον μετ' οὐ πολὺ παρέσυρεν ἡ λήθη τοῦ χρόνου;

Εἶνε ἀναμφίβολον, ὅτι καὶ ἡ κρίσις τῶν ἀνθρώπων παρακολουθεῖ τὴν ἀτέλειαν τῶν γηίνωνπραγμάτων. Οὐδεὶς ὑρίσεται μαθηματικῶς ὠρισμένους κανῶν, προκειμένου περὶ ιδέας, ἣτις εἶναι ἄυλος, καὶ λόγου, ὅστις δύναται νὰ ἔχῃ πολλὰς καὶ διαφόρους τὰς ἐκφάνσεις. Ὑπάρχουσιν ἀναλλοίωτοί τινες καὶ ἀσφαρτοὶ ἀλήθειαι· τὰς ἀληθείας ταύτας λαμβάνει ἡ κριτικὴ ὡς μέτρον· ἐργάζεται διὰ τοῦ ὁρθοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ τῆς καλῆς πίστεως. Ὅταν λείψῃ ἡ καλὴ πίστις, τότε παύει οὕσα ἢ φιλοσοφικὴ ἐπιστήμη· μεταβάλλεται εἰς ἐμπαιθὴ πολεμίαν, ποτιζούσα τὸν Βύρωνα, ἅμα τῇ

ἀνατολῇ του, τὰς πικρίας, αἵτινες βραδύτερον τῷ ἐνέπνευσαν τὰς καυστικὰς κατὰ τῶν Ζωίλων σατύρας του.

Παρ' ἡμῖν ἀτυχῶς μέχρι τοῦδε ἐλαχίστη ἐγένετο σόβαρὰ ἐργασία ἐπὶ τῆς πνευματικῆς τοῦ ἔθνους παραγωγῆς. Ἡ γνησία ἑλληνικὴ ποίησις τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Βαλαωρίτου, ἡ ἐνεχουσα τὸ μεγαλεῖον τῶν ἀποκρήμων βουνῶν μας, τὴν ἡμερότητα καὶ τὴν δρῶσον τῆς περιβαλλούσης φύσεως, ἡ ἀναπαριστώσα τὰς ἀρελαίς καὶ γλυκαίς ἑλληνικὰς παραδόσεις, αἵτινες ὅσημέραι λησιμονοῦνται καὶ ἐκλείπουσι, συνεκλόνησε σύμπαν τὸ ἑλληνικόν. χωρὶς νὰ ἀποτελέσῃ ἀκόμη τὸ θέμα σόβαρᾶς μελέτης παρὰ τῶν ὀλίγων. Ὅσακις ἐλάλησε παρ' ἡμῖν ἡ κριτικὴ, ἢ ἐπιπολαιῶς ἢ ἐμπαιθῶς ἐξεφράσθη. Πρὸ τινων ἐτῶν ἐν Ἀθήναις εὐφυῆς ἀνὴρ καὶ δεξιὸς λογογράφος ἐξέφερε γενικὴν προγραφήν κατὰ πάντων συλλήβδην τῶν ποιητῶν τοῦ ἔθνους, οὗς ὁμοθυμῶς ἢ κοινῇ γνώμῃ ἀνεγνώρισε καὶ ἐνεστερνίσθη. Πάντες ἐξεπλάγημεν τότε, διότι ἡκούσαμεν ἐτυμηγορίαν ἀσυνειδήτων καὶ ἐλαφρῶν, ἀνατρέπουσαν ἐρριζωμένας μακρῶν χρόνων πεποιθήσεις, τὰς ὁποίας ἐν τοῦτοις καὶ σοφοὶ τῆς Δύσεως λογογράφοι ἀσχολοῦμενοι περὶ τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐκθύμως ἀπεδέχθησαν. Τὰ γνησιώτερα ἄνθη τῆς ἡμετέρας ποιήσεως, τὰ ψαλλόμενα μελωδικῶς ἀπὸ τῆς ποιμενικῆς κλιτύθης μέχρι τῆς κομψοτέρας ἑλληνικῆς αἰθούσης, ἀδιαφόρως ἂν τὰ συνοδεύῃ ὁ αὐλὸς ἢ τὸ κλειδοκύμβαλον, ἐγαρκατηρίσθησαν ὡς κακόζηλα καὶ κακόγηχα στιχουργήματα. Ποῖος ἄρα εἶνε ὁ σκοπὸς τῆς οὕτως ἀποφαινομένης κριτικῆς; Δύναται ἀσθενῆς πνοὴ ἀνέμου νὰ σθέσῃ ζωηρὰν πυρὰν, ἣτις ἐθέριμανε δύο γενεὰς ἀνθρώπων; Δύναται ἡ κρίσις ἐνός νὰ ἦνε ὁρθότερα τῆς ὁμοθυμῶν γνώμης ὅλου τοῦ ἔθνους; Τὸ ἔθνος αὐτό, τοῦ ὁποίου οἱ ποιηταὶ διεγμήνευσαν τοὺς πόθους, τὰς τύχας, τὰς τάσεις, οὕτινος ἀπέτύπωσαν τὸν ἰδιόζοντα γαρκατῆρα, περιέβαλεν αὐτοὺς διὰ τῆς λατρείας του καὶ τοὺς ἀπεκάλεσεν ἔθνικούς ποιητάς. Ὁ σκοπὸς ἦτο ἄρά γε ν' ἀνατραπῶσιν αἱ τῶς πεποιθήσεις; Οὐχί. Τὰ ἐλατῆρια τῆς τοιαύτης προγραφῆς πρέπει ν' ἀναζητηθῶσιν ἄλλαχού. Ἐπρόκειτο νὰ πολεμηθῇ εἰς ἐν τῇ φιλολογίᾳ ἀντίπαλος πρὸ μικροῦ μόλις γράψας κριτικὴν μελέτην ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως καὶ ἰδίχ ἐπὶ τῶν ἔργων δημοφιλῶς τοῖς Ἕλλησι ποιητοῦ. Ἐδεῖ ν' ἀποδειχθῶσιν ἐσφαλμένα αἱ θεωρίαι του, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ

τοῦτο εἰμὴ διὰ τοσοῦτω πρωτοτύπου ἐτυμολογίας.

Ἀλλὰ δὲν γράφεται οὕτως ἡ κριτική. οὔτε τὸσον εὐτελής εἶνε ὁ προσρισμός της. Λίτοι αὐται ἀπόπειραι, ὅσονδήποτε εὐφρεῖς, ὅσονδήποτε πρωτότυποι καὶ ὑποθεθῶσιν, ἐξυπηρετοῦσιν ἴσως τὴν ἐξάψιν μιᾶς στιγμῆς, ἀλλ' ἐκλείπουσι μετὰ τοῦ πάθους, ὅπερ τὰς προδικάλεσεν. Ὅπόταν καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἀξιοθῶσι μᾶλλον ἐπισταμένης μελέτης, θ' ἀποκατασταθῆ βεβαίως εἰς τὸ προσήκον ἢ ποιητικὴ παραγωγή τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος καὶ ἡ γῆθη θὰ παρασύρῃ πολλοὺς, οὗς πρόσκαιρος ἐνθουσιασμός ἀνεκέρηξεν. Ἀλλ' ἡ ποίησις ἢ ἐκ τοῦ γνησίου ἑλληνικοῦ πνεύματος ἐκπηγάσασα, ἢ διερμηνεύουσα τοὺς παλμοὺς τοῦ ἔθνους, θὰ ζήσῃ, ὅπως ζῆ ἡ ἀλήθεια, ἐξ ἧς ἠρύσθη τὰς ἐαυτῆς ἐμπνεύσεις.

Τὸ θέμα, τὸ ὁποῖον ἀπετέλεσε τὴν πραγματείαν. δι' ἧς ἐθάρησα νὰ ἐπασχολήσω ὑμᾶς. εἶνε ἐκ τῶν ἀξιουμένων πολλῶ βελιούτερας καὶ ἐπιστημονικωτέρας μελέτης. Ὡς πρὸ τινων ἡμερῶν λίαν ὀρθῶς παρατήρησεν ἐγκριτος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐρημεῖς, γράφων τις περὶ ποιήσεως καὶ κριτικῆς δύναται νὰ πραγματευθῆ ὑπὸ διαφόρους ἐπόψεις. Μὴ ἔχων ἀτυχῶς εἰς τὴν ἐμὴν διάθεσιν εἰμὴ μόνον τὸν χρόνον, καθ' ὃν μοι ἐπιτρέπουσιν ἄλλας πνευματικᾶς ἐνασχολήσεις αἱ συνήθειαι ἐργασίαι μου. ἐπιθυμῶν δ' ἐξ ἄλλου ν' ἀνταποκριθῶ εἰς τὴν φιλοφρονεστᾶτην παρόρμησιν τοῦ κυρίου προέδρου, τοῦ τιμῶντός με διὰ τῆς εὐγε-

νοῦς φιλίας του. ἐπραγματεύθην τὸ θέμα, τὸ ὁποῖον προδικήρῃξα, ὑπὸ μίαν αὐτοῦ ἐποψιν. τὴν ἀπλουστέραν καὶ τὴν μᾶλλον ἴσως τοὺς πλειοτέρους ἐνδιαφέρουσαν. Εἶχον ἄλλως τε ὑπ' ὄψιν μου, ὅτι ἀποτεινόμενος πρὸς κοινόν, ὁποῖον εἶναι τὸ σῦρρέον ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ πρώτου τῶν ἑλληνικῶν συλλόγων, οὐδένα εἶχον νὰ φωτίσω, οὐδένα νὰ διδάξω τι νέον καὶ ἄγνωστον. Ὅσα εἶπον, πάντες τὰ ἐγνωρίζετε ἐκ τῶν μέγρι τοῦδε πνευματικῶν ὑμῶν ἐνασχολήσεων. Ἡθέλησα ἀπλῶς καὶ μόνον νὰ συγκεντρώσωμεν ὁμοῦ ἐπὶ βραχὺ τὰς ἐντυπώσεις μας, ἄνευ ἀξιώσεως ἄλλης καὶ ὑπὸ τύπον ἐντυπώσεων μόνον. Ἡ ποίησις πρὸς πάντας ἡμᾶς παρέσχε τὰ εὐεργετικὰ δῶρά της. λαλοῦσα τὴν γλώσσαν, ἧτις εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐνθουσιᾷ, νὰ φαιδρύνῃ, νὰ συγκινῆ, νὰ παραγορῆ καὶ νὰ φανατίζη. Ἡθέλησα νὰ ἀναμνησθῶμεν ὁμοῦ τῶν στιγμῶν, καθ' ἃς ἐφυλλομετήραμεν τὰ ἀριστουργήματα τῆς ποιητικῆς παραγωγῆς καὶ συγκεντρούμενοι εἰς ἐαυτοὺς ἐζητοῦμεν νὰ πεισθῶμεν, ὅτι ὅσα μᾶς ἔλεγεν ἡ ποίησις εἶχον ἀληθῶς ἐν ἡμῖν τὴν ἀπήχησίν των. Ποσάκις ἐδυσφορήσαμεν, ὅτι ὁ ποιητῆς ἐξέσρασε διανόημα, τὸ ὁποῖον πολλάκις μᾶς κατέλαθε καὶ ἐν τούτοις δὲν ἠδυνήθημεν ὡς αὐτός. νὰ ἐξωτερικεύσωμεν; Ποσάκις ἐν αὐτῷ ἀνεγνωρίσαμεν πλήρη καὶ τελείαν τὴν ἡμετέραν εἰκόνα; Ἴδου ἡ πρώτη ἐμφάνισις τῆς κριτικῆς. πρὶν ἢ διατυπωθῆ ὑπὸ μορφῆν ἐπιστημονικωτέραν εἰς τὰ συγγράμματα τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος τεχνικῶν.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΤΩΝ ΠΡΟΣΕΝΕΧΘΕΝΤΩΝ ΤΩ ΕΛΛΗΝ. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩ ΣΥΛΛΟΓΩ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΚΘ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ

1889—1890

- Σύγγραμμα γεγραμμένον ῥωσιστί ὑπὸ τοῦ κόμητος Τολστόϊ καὶ Ν. Κοντακῶφ. Πετροπόλει, 1889. Τόμ. 1
ὑπὸ τοῦ κ. Ἀλεξίου Συμφωνῶφ.
- Αἱ ψυχώσεις. Μελέται ἱστορικαί, κοινωνιολογικαὶ καὶ φιλοσοφικαὶ περὶ φρενοπαθειῶν ὑπὸ Σίμ. Ἀποστολίδου, ἱατροῦ. Ἀθήναι, 1889. Τόμ. 1
ὑπὸ τοῦ συντάκτου.
- Ἐγχειρίδιον φυσιολογίας τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ Κ. Ι. Βουσάκη, ἐκ πέντε τευχῶν. Ἀθήναι, 1887. Τόμ. 1
ὑπὸ τοῦ συντάκτου.
- Πενταετηρίς τοῦ ἐν Ἀλατσάτοις συλλόγου « Ἐρυθραίας », ἥτοι γενικὴ ἐκθεσις τῶν πεπραγμένων ὑπὸ τοῦ συλλόγου ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ. Ἐρμουπόλει, 1889. Τόμ. 1
ὑπὸ τοῦ προεδρείου τοῦ συλλόγου.
- Kongl. vitterhets historic och antiquitets akademiens månadsblad. Stockholm, 1889. Τεύχος 1
ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου Στοκχόλμης.
- Φυσιολογικὰ πραγματεῖαι ὑπὸ Σπ. Μαυρογένους πρσσζ. Παρισίους. Σώμ. 5
ὑπὸ τοῦ συντάκτου.
- Ἦλη καὶ σκαρίφημα ἱστορίας τῆς ἐν Κορσικῇ ἑλλ. ἀποικίας. Ἀθήναι, 1888. Τόμ. 1
ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Β. Φαρδῆ.
- ΙΔ', ΙΕ' καὶ ΙΣ' ἔτος τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ φιλεκπαιδευτικοῦ συλλόγου. Ἐκθεσις τῶν πεπραγμένων ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ προέδρου κ. Γρ. Γράβαρη, ἱατροῦ. Ἀθήναι, 1889. Τόμ. 1
ὑπὸ τοῦ προεδρείου τοῦ συλλόγου.
- The Old Testament in Greek according to the septuagint, edited for the syndics of the University, press. by Henri Barclay Swete. Vol. I. Genesis — IV Kings. Cambridge, 1887. Τόμ. 1
ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου Cambridge.
- Βίος Ἡέτρου τοῦ μεγάλου, ἀυτοκράτορος Ρουσίας ὑπὸ Ἀλ. Καγκελάριου. Τόμ. Α'. Ἐνετίησι, αψζ'. Τόμ. 1
- D. Io. Henrici Schulzii libellus memorialis de formulis praescribendis commodo praeflectionum academicarum editus curante Chistoph. C. Strumpff. Halae. 1886. Τόμ. 1
- Φαρμακοποιία γενικὴ. ὑπὸ Διονυσίου Πύρρου τοῦ Θεσσαλοῦ. Κ/πόλει, 1818. Τόμ. 1
- The uses of water in Health & Disease by J. H. Kellogg. Washington, 1876. Τόμ. 1
- Kurze Erklärung von Matthäus 24, oder das zweite Kommen Christi von James White. 1889. Τόμ. 1
ὑπὸ ἀνωνύμου.
- Τριάκοντα ἐναίσιμοι διατριβὰὶ ποικίλης ὕλης. ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου Heidelberg.
- La grande encyclopedie, Six premiers volumes. Paris. Τόμ. 6
- Dictionnaire universel théorique et pratique du commerce et de la navigation. Tomes I-II, Paris. 1859. Τόμ. 2

- Atlas universel d'histoire et géographie, par M. N. Bouillet. Paris, 1865. Τόμ. 1
- Dictionnaire universel d'histoire et de géographie, par M. N. Bouillet. Paris, 1867. Τόμ. 1
- Dictionnaire universel des sciences, des lettres et des arts, par M. N. Bouillet. IVme édition. Paris, 1859. Τόμ. 1
- Le monde avant la création de l'homme, par W. F. A. Zimmermann. Paris, 1857. Τόμ. 1
- Dictionnaire français-latin, par Fr. Noël. Paris, 1840. Τόμ. 1
- Encyclopedie théorique et pratique des connaissances utiles. Tomes I-II. Paris. Τόμ. 2
- Histoire ecclésiastique, par l'Abbé Fleury. Tomes I-IV. Paris, 1856. Τόμ. 6
- Dictionnaire de la langue française. par E. Littré. Supplément, Paris, 1877. Τόμ. 1
- Dictionnaire français et anglais, par Boileau et Picquet. London, 1848. Τόμ. 1
- Histoire des législateurs et des constitutions de la Grèce antique, par E. Lermnier. Tome I. Paris, 1852. Τόμ. 1
- Œuvres complètes de Shakspeare, traduction nouvelle par B. Laroche. Tome I. Paris. Τόμ. 1
- Les missions en Océanie au XIXe siècle, par M. de Montrond. Rouen, 1869. Τόμ. 1
- Δοκίμιον περι οικονομικῶν μεταρρυθμίσεων ὑπὸ I. A. Σούτσου. Ἀθῆναι, 1863. Τόμ. 1
- Λεξικὸν ἀγγλοελληνικὸν ὑπὸ Γ. Πολυμέρη. Ἐρμούπολει, 1854. Τόμ. 1
- Βυζαντιναὶ μελέται ὑπὸ Σ. Ζαμπελίου. Ἀθῆναι, 1857. Τόμ. 1
- Tableau de l'histoire moderne de Fr. Schlegel, traduit de l'allemand par M. J. Cherbulier. Paris, 1831, Τόμ. 2
- Insurrection extrégénération de la Grèce, par G. G. Gervinus. Tomes I-II. Paris, 1863. Τόμ. 2
- Économie politique chrétienne ou recherches sur la nature et les causes du paupérisme, par le V^{ic} Alban de Villeneuve-Bargemont. Tomes I-III. Paris, 1834. Τόμ. 3
- Ἡμερολόγιον τῆς Ἀνατολῆς ἐκδιδόμενον ὑπὸ Α. Παλαιολόγου, τῶν ἐτῶν 1884, 1885, 1886, 1887. Κ/πόλει. Τόμ. 4
- Œuvres complètes de Xénophon, traduction nouvelle, par Eugène Talbot. Tomes I-II. Paris, 1859. Τόμ. 2
- Histoires de Jules César, par Napoléon. Paris, 1862. Τόμ. 1
- Œuvres complètes de Plutarque. Les vies des hommes illustres, traduits en français par E. Talbot. Tomes I-IV. IIme édition. Paris, 1872. Τόμ. 4
- Théâtre choisi de Voltaire avec une notice bibliographique et littéraire et des notes, par M. Geruzez. Paris, 1849. Τόμ. 1
- La Henriade, poème en dix chants, par Voltaire. Paris, 1854. Τόμ. 1
- Ἱστορία τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας ὑπὸ Γ. Δ. Λαμπίση. Σμύρνη, 1855-63. Τόμ. 4
- Voyage littéraire de la Grèce, par M. Guys. Paris, 1783. Τόμ. 4
- Storia d'Italia dal 1814 al 1866, di Carlo Belviglieri sotto la direzione di Cesare Cantu. Milano, 1870. Τόμ. 6
- Dictionnaire philosophique, par Voltaire. Paris, 1832. Τόμ. 14
- La scienza della legislazione del Gaetano Filangieri. Milano, MDCCCXVII. T. 6
- Almanach de Gotha τῶν ἐτῶν 1877, 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1884, 1885, 1886, 1887. Τόμ. 10
- Géographie de Strabon, traduction nouvelle par Amedée Tardieu. Paris, 1867-73. Τόμ. 2
- L'Italie des Italiens, par Louise Colet. Paris, 1862-64. Τόμ. 4
- Œuvres complètes de Racine. Édition de Ch. Lahure. Paris, 1856. Τόμ. 2
- Θεσμολόγιον στρατιωτικὸν συνταχθὲν καὶ ἐκδοθὲν ἐγκρίσει τοῦ ἐπι τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργείου ὑπὸ Ἀρχθωνος Βουγιούκα. Ἀθῆναι, 1866—67. Τόμ. 5
- Διάφορα. Τόμ. 1
- Σύνταγμα τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν κανόνων Πάλλη καὶ Ποτλῆ. Τόμ. 5'. Ἀθῆναι, 1859. Τόμ. 1
- Musulmans et chrétiens. La Turquie en 1873 et 1874 par le V^{ic} A. de Gaston. C/ple, 1874. Τόμ. 1
- Ἐπ. Δεληγεώργη λόγοι πολιτικοὶ 1863 — 1871. Μέρος Α'. Ἀθῆναι, 1880. Τόμ. 1

Ἡ Ζωοδόχος πηγὴ καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῆς προσαρτήματα ὑπὸ Εὐγενίου ἱερέως. Ἀθήναι, 1886. Τόμ. 1

Περὶ ληψίς περιηγήσεων Ποταγοῦ. Μέρους Α'. Ἀθήναι, 1883. Τόμ. 1

Α. Κωνσταντινίδου, ἡ ἐπιστήμη. Ἀθήναι, 1884. Τόμ. 1

Les grandes dames par Arsène Houssaye. Paris, 1868. Τόμ. 1

L'homme selon la science, par Louis Büchner. Paris, 1872. Τόμ. 1

Journal du général Gordon, siège de Khartoum, traduit de l'anglais par M. A. B. Paris, 1886. Τόμ. 1

Ὁ Ἄθως, ὑπὸ Μ. Ι. Γεδεών. Κων/πόλει, 1885. Τόμ. 1

Αἱ φυχώσεις, ὑπὸ Σίμ. Ἀποστολίδου. Ἀθήναι, 1889. Τόμ. 1

Révolutions de la mer per J. Adhémar. Texte et planches. Paris, 1860. Τόμ. 1

Ἱστορία τῆς γημείας ὑπὸ Ἰω. Ἀλεξάνδριδου. Βιέννη, 1869. Τόμ. 1

Ἀλεξάνδρου Μαυρογορδάτου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων ἐπιστολαὶ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Θ. Λιθαδᾶ. Τεργέστη, 1879. Τόμ. 1

Ματθαίου Κ. Παρὰ νῆα σχεδιάσμα. Κ/πόλει, 1867. Τόμ. 1

Περὶ ἐμπορικῶν ἐταιριῶν ὑπὸ Α. Πετρίδου. Τόμος Α'. Ἀθήναι, 1886. Τόμ. 1

Chefs-d'œuvre de Lord Byron. Paris. Τ. 1

Ὁρθόδοξος Ἑλλάς. ὑπὸ Ἀνδρονίκου Δημοπρακοπούλου, ἀρχιμανδρίτου. Λεΐψιχ, 1872. Τόμ. 1

Ἡ ἐν Αἰγύπτῳ κρίσις ἐν ἔτει 1881 καὶ 1882 ὑπὸ Ν. Σκωτίδου. Ἀθήναι, 1883. Τόμ. 1

Ἐπετηρὴς τοῦ ἐν Κ/πόλει ἡπειρωτικοῦ συλλόγου. Ἔτος Β', 1873—74. Τόμ. 1

Leçons d'algèbre par L. de Fourcy. IIIme édition. Paris, 1838. Τόμ. 1

Œuvres de Bacon, traduction revue par Mr F. Riaux. Paris, 1852. Τόμ. 2

Περὶ νομοθεσίας ἰδιωτικῆς καὶ ποινικῆς ὑπὸ Ἱερρεμίου Βενθάνου, μετὰ φρ. ἐκ τῆς γαλλικῆς ὑπὸ Γ. Ἀθανασίου. Λιγίνη, 1834. Τόμ. 1

Voyage en Orient, par M. de Lamartine. Paris, 1854. Τόμ. 1

Premières méditations poétiques. La mort de Socrate, par M. de Lamartine. Paris, 1857. Τόμ. 1

Σύνοψις ὠρελιμωτάτη πρὸς ταχυτέραν ἐκμάθησιν τῆς γαλλικῆς γλώσσης ὑπὸ Φ. Σ. Κρασσᾶ. Ἀθήναι, 1884. Τόμ. 1

Éléments de géometrie par A. M. Legendre. Paris, 1837. Τόμ. 1

Éléments d'arithmétique par M. Bourdon. Paris, 1837. Τόμ. 1

Περὶ κληῆς, ἡ σκηναὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων ὑπὸ Ν. Ἀργυριάδου. Κ/πόλει, 1873. Τόμ. 1

Διοικητικὰ μελέται ὑπὸ Βιβιέν, μετὰ φρ. Ἄντωνιάδου. Ἀθήναι, 1870. Τόμ. 1

Ἱστορία τοῦ μεγάλου Πέτρου ὑπὸ Γ. Δ. Λαμπίση. Ἀθήναι, 1868. Τόμ. 1

Histoire de la guerre du Peloponèse de Thucydide. Traduction nouvelle par E. A. Bétant. Paris, 1863. Τόμ. 1

Ὁ Σόλων, ἀρχαῖον ἐλληνικὸν δίκαιον μεταφρασθὲν καὶ ἐκδοθὲν ὑπὸ Ν. Παπαδοῦκα. Ἐρμουπόλει, 1844. Τόμ. 1

Ἀνάλεκτα ἐλληνικὰ μείζονα ὑπὸ Α. Dalzel. Boston, 1843. Τόμ. 1

Εἰρηναίου Ἀσωπίου ἀπτικὸν ἡμερολόγιον τῶν ἐτῶν 1873, 1874, 1875, 1877, 1881, 1882. Ἀθήναι. Τόμ. 6

Le Guide Parisien, par Adolphe Joanne. Paris, 1863. Τόμ. 1

La femme Grecque, par Mlle Clarisse Bader. Paris, 1873. Τόμ. 2

Χρηστομᾶθεια κορρασιακῆ ὑπὸ Σαπρούς Ἀεοντιάδος. Τόμ. Α' καὶ Β'. Σμύρνη, 1873—75. Τόμ. 2

Ἑρμηνεία τῶν εὐαγγελικῶν περικοπῶν ὑπὸ Μητᾶ Δ. Χαμουδοπούλου. Κων/πόλει, 1883. Σώμ. 2

Ἐγγειρίδιον ὁδηγητικὸν ὑπὸ Σαπρούς Ἀεοντιάδος. Σμύρνη, 1869. Τόμ. 1

Παραστάσεις δραματικαὶ ὑπὸ Σαπρούς Ἀεοντιάδος. Σμύρνη, 1871. Τόμ. 1

Πραγματεία περὶ τῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἡμῶν ἀθρηστικῶν ἰδεῶν ὑπὸ Διονυσίου Λάττα. Ἀθήναι, 1880. Τόμ. 1

Λόγος ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ πρώην πρυτάνεως Η. Βουσάκη παραδιδόντος τὴν πρυτανείαν τῷ διαδόχῳ αὐτοῦ Ε. Καστόργη. Ἀθήναι, 1872. Τόμ. 1

Χρονικὰ τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας ὑπὸ Μ. Γεδεών. Κ/πόλει, 1883. Σώμ. 2

Πρόχειρον νομικὸν Θεοφίλου ἐπισκόπου Καμπανίας, ὑπὸ Ε. Ταπεινοῦ καὶ Κ. Βασιλειάδου. Κ/πόλει, 1887. Τόμ. 1

Μελέται ὑπὸ Α. Διομήδους Κυριακοῦ. Ἀθήναι, 1888. Τόμ. 1

Ἵγμενὴ τῶν ἐγγύων γυναικῶν καὶ τῶν νεογνῶν παιδῶν ὑπὸ Η. Α. Σαλαμπάντα.

- Itinéraire historique et descriptif de Paris à C/ple par Ph. Blanchard. Paris, 1855. Τόμ. 1
- Œuvres diverses de Fénelon. Paris, 1844. Τόμ. 1
- Le génie du christianisme, par Chateaubriand. Tome I. Paris, 1852. Τ. 1
- Histoire de Jeanne d'Are, par J. J. E. Roy. Tours, 1855. Τόμ. 1
- La diligence par Ricard. Paris, 1833. Τόμ. 4
- Théâtre complet de J. Racine. Paris, 1845. Τόμ. 1
- L'Allemagne, l'Autriche et la Suisse. Manuel du voyageur par K. Raedeker. Leipzig, 1878. Τόμ. 2
- Physiologie du mariage, par H. du Balzac. Paris, 1847. Τόμ. 1
- Nouvelle grammaire Allemande par E. Otto. IIme édition. Heidelberg. 1876. Τόμ. 1
- Conquête de Grenade, par A. Lemer cier. Tours, 1852, Τόμ. 1
- Voyage du jeune Anacharsis en Grèce, par J. Barthélemy. Paris, 1822. Τ. 7
- Œuvres complètes de Mr Gessner. Paris, 1801. Τόμ. 6
- Histoire de Gil-Blas, par M^r Le Sage. Londres, 1783. Τόμ. 4
- Œuvres d'Ovide, traduites en vers français. Paris, 1810. Τόμ. 2
- Choix de poésies, traduites du Grec, du Latin et de l'Italien. Londres, 1786. Τόμ. 2
- Œuvres de Fontenelle. Londres, 1784, Τόμ. 2
- Œuvres de Gresset. Londres, 1780. Τ. 2
- Œuvres mêlées de Montesquieu. Paris, 1816. Τόμ. 2
- Histoire des oracles, par de Fontenelle. Londres, 1785. Τόμ. 1
- Œuvres de Lamartine. Méditations. Bruxelles, 1839. Τόμ. 1
- Les Tu res et la Turquie contemporaine, par B. Nicolaïdy. Paris, 1859, Τόμ. 2
- La pluralité des mondes habités, par C. Flammarion. Paris, 1873. Τόμ. 1
- Les dévotes du grand monde. types du second Empire, par Mme Louise Colet. Paris, 1873. Τόμ. 1
- Arithmétique commerciale et pratique, par Ed. Degranges, Paris, 1874. Τ. 1
- Histoire de l' économie politique en Europe, par Blanqui. Tome I. Paris, 1842. Τόμ. 1
- Hygiène et physiologie du mariage, par A. Debay. Paris, 1872. Τόμ. 1
- Γαλλικών συνωνύμων ἐγγχειρίδιον ὑπὸ Κ. Βαρβάτη. Ἀθήναι, 1883. Τόμ. 1
- Ὁρθόδοξος χριστιανικὴ ἠθικὴ ὑπὸ Γρ. Παλαμῆ. Κ/πόλει. 1881. Τόμ. 1
- Χρηστομάθεια τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης ὑπὸ Γ. Λαμπίση. Ἀθήναι, 1864. Τόμ. 1
- Τὰ νεοελληνικά, ἦτοι τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα κυριώτερα συμβάντα ὑπὸ Α. Πολυζωίδου. Ἀθήναι, 1874. Τόμ. 1
- Μελέτη περὶ βυζαντινῶν ὑπὸ Δ. Βικέλα. Λονδίνω. 1874. Τόμ. 1
- Guide de Rome et de ses environs, par Al. Rufini. Rome, 1861. Τόμ. 1
- Ἑμπορικὴ ἀριθμητικὴ ὑπὸ Θ. Τάγρη. Κ/πόλει, 1881. Τόμ. 1
- Περὶ ψυχῆς, Θεοῦ καὶ ἡθικῶν νόμου, διατριβὴ ὑπὸ Η. Βράβιλα Ἀρμένη. Κων/πόλει, 1879. Τόμ. 1
- Promenade de Constantinople en Amérique, par P. G. Foscolo. Cous/ple, 1888. Τόμ. 1
- Σκέψεις περὶ τῶν αἰτίων τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς πτώσεως τῶν Ρωμαίων ὑπὸ Montequieu, μετὰφρ. ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ Γ. Α. Θερινοῦ. Ἀθήναι, 1886. Τόμ. 1
- Le passé, le présent et l'avenir de la Grèce, par N. Z. Saripolos. Trieste, 1866. Τόμ. 1
- Annuaire de l'Association pour l'encouragement des études Grecques en France τῶν ἐτῶν 1868, 1876, 1882. Paris. Τόμ. 3
- Ἀφελῆς ἄποψις τῶν ἀξιώσεων τῆς ὀρθοδόξου καθολικῆς ἐκκλησίας ὑπὸ J. J. Overbeck. Κ/πόλει, 1883. Τόμ. 1
- Εἰρήνης Σεβαστοκρατορίας ἀνέκδοτον ποιήμα (1143) ἐκ χειρογράφου τῆς ἐν Πάτρῳ βιβλιοθήκης ἐκδιδόντος Μ. Ι. Γεδεών. Ἀθήναι, 1879. Τόμ. 1
- L'Egypte contemporaine et Arabi Pacha, par N. Scotidis. Paris, 1888. Τόμ. 1
- Autour de la Sicile 1861-1863, par Léon Verhaeghe. Paris, 1864. Τόμ. 1
- Ἡ διαθήκη τῆς Ροζαλίας πρὸς τὴν θυγατέρα τῆς Ἀμάνδαν ὑπὸ Ι. Γαλάτς, μετὰφρ. ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ Εὐδοξίας Τριανταφύλλου. Κ/πόλει, 1882. Τόμ. 1

- Περὶ Βλοσσίου καὶ Διοράνου ἐρευναὶ καὶ εἰ-
κασιαὶ Μάρκου Ρενιέρη. Λειψίχ, 1873. Τ. 1
- E. Ferraud. Πρῶται βοήθειαι εἰς τοὺς δη-
λητηριαζομένους. ἀστυκτικούς. τραυμα-
τίας καὶ αἰφνιδίως νοσοῦντας· μετὰρρ. ὑπὸ
I. Δ. Κατσάρη καὶ Δ. Τ. Ταμπακοπούλου.
Ἀθῆναι, 1882. Τόμ. 1
- Les conversations d'Emille. Paris, 1882.
Τόμ. 4
- Ἀπάντησις τῶν ὀρθοδόξων ἀνατολικῶν ἐκ-
κλησιῶν καὶ ἀγίων τόπων πρὸς τὸ ὑπόμνημα
τῶν ἡγεμονιῶν Βλαχίας καὶ Μολδαβίας
περὶ τῶν γραικικῶν μοναστηρίων. Κ/πόλει.
1863. Τόμ. 1
- Ἡ νῆσος Σύμη. πραγματεία ὑπὸ γεωγρα-
φικῆν, ἱστορικῆν καὶ στατιστικῆν ἔποψιν
ὑπὸ Μ. Σ. Γρηγοροπούλου. Ἀθῆναι,
1880. Τόμ. 1
- Ὀλύμπια τοῦ 1859. Ἐκθέσεις τῶν ἑλλανο-
δικῶν. Ἀθῆναι, 1860. Τόμ. 1
- Ἀλέξανδρος ὁ μέγας, τραγωδία I. Ρακίνα,
μετὰρρ. ἐκ τοῦ γαλλικοῦ Γ. I. Ἀνδρίξ.
Ἐρμουπόλει, 1866. Τόμ. 1
- Cours de mythologie, par Noël et Cha-
rsal. Paris, 1836. Τόμ. 1
- Λουκᾶς Ἀλάς, ὑπὸ Δ. Βικέλα. Ἀθῆναι,
1881. Τόμ. 1
- Τραγωδία Σαικσπίερου Ὁθέλλος, μεταφρα-
σθεῖσα ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπὸ Δ. Βικέλα.
Ἀθῆναι, 1885. Τόμ. 1
- Τραγωδία Σαικσπίερου Ρωμαῖος καὶ Ἰου-
λιέττα, μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπὸ
Δ. Βικέλα. Ἀθῆναι, 1886. Τόμ. 1
- Τραγωδία Σαικσπίερου ὁ βασιλεὺς Ἀήρ, με-
ταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπὸ Δ. Βι-
κέλα. Ἀθῆναι, 1886. Τόμ. 1
- Curiosités judiciaires par B. C. Warée.
Τόμ. 1
- Ἐπιμνημόσυνος λόγος εἰς Λεωνίδα I. Σα-
ρίαν ὑπὸ Ζ. Γ. Φυτίλη. Ἐν Χίῳ, 1888.
Τόμ. 1
- Λόγος ἐκφωνηθεὶς τῇ 24 νοεμβρίου 1868 ὑπὸ
τοῦ πρυτάνεως Θ. Γ. Ὀρρανίδου παρα-
δίδοντας τὴν πρυτανεῖαν τῷ διαδόχῳ αὐτοῦ
κ. Γ. Α. Πάλλη. Ἀθῆναι, 1868. Τόμ. 1
- Discour prononcé le 17 Janvier 1879
dans la séance de l'assemblée géné-
rale du Barreau de C/ple par M^r G.
Le Chevalier. C/ple, 1879. Τόμ. 1
- Ἐρηρυσμένη γραμματικὴ τῆς ὀθωμανικῆς
γλώσσης ὑπὸ Γ. Μελαχροινῶ. Τεῦχος Α'.
Κ/πόλει, 1879. Τόμ. 1
- Procès-verbal de la réunion tenu à Péra
chez Mr A. Lebet le 15/27 9bre 1887
en vue des embellissements à exécuter
à l'île de Prinkipo Τόμ. 1
- Περὶ ἀπεσταλμένων, ἐναίσιμος διατριβὴ ἐπὶ
διδασκαρικῆ ἀναγορεύσει. ὑπὸ Λάκμωνος
Παπανικολάου. Ἀθῆναι, 1883. Τόμ. 1
- Περὶβάσις εἰς τὰς μινᾶς καὶ μετόχι τῆς Σά-
μου κατὰ τὸ 1854 ὑπὸ Ἐμ. Κρητικίδου.
Ἐρμουπόλει Σύρου, 1873. Τόμ. 1
- Νηπιαγωγικὴ, ὑπὸ I. Δ. Ἀριστοκλέους. Κων-
σταντινουπόλει, 1876. Τόμ. 1
- Γνώσεις πρακτικῆς ὑγιεινῆς, ὑπὸ Γ. Ξ. Κα-
ραπαναγιώτου. Τόμ. 1
- Ὁ Σιὸρ Μποδοῦζάκης, ὑπὸ Βλασίου Ρῶτα.
Κ/πόλει, 1887. Τόμ. 1
- Ἠθικὴ ψυχγωγία, ὑπὸ Γερμανοῦ Ἀθρονίδου,
ἀρχιμανδρίτου. Κ/πόλει, 1888. Τόμ. 1
- Documents officiels concernant les recla-
mations de Jean Poulides et L. Z. Da-
ponte, sujets hellènes, contre le Gou-
vernement Egyptien. C/ple, 1869.
Τόμ. 1
- Πραγματεία περὶ θρησκείας, ὑπὸ Κ. Ν. Φω-
κᾶ. Κ/πόλει, 1867. Τόμ. 1
- Mémoire des Saints-Lieux. Τόμ. 1
- Ἐπιστολιμαία διατριβὴ περὶ βαπτίσματος
ὑπὸ Δ. Μαρίνου. Ἐρμουπόλει. Τόμ. 1
- Βουλγαρο-ῥωσικὸν ζήτημα. ὑπὸ Δ. Ἀριστάρ-
χου βέη. Κ/πόλει, 1872. Τόμ. 1
- Βουλγαροσλαβικὸν ζήτημα, ὑπὸ Δ. Ἀριστάρ-
χου βέη. Κ/πόλει, 1872. Τόμ. 1
- Discours de Mr G. Furlani, président du
Barreau de C/ple, 1877-78. Τόμ. 2
- Λόγος μακαριωτάτου πατριάρχου Ἱεροσολύ-
μων κ. Νικοδήμου τοῦ Α' πρὸς τὴν περὶ
αὐτὸν ἀγίαν καὶ ἱερὰν σύνοδον (τῇ 17 Σε-
βρουαρίου 1888). Ἐν Ἱεροσολύμοις. Τ. 1
- Des origines du Barreau. Discours par
Mr L. Amiable, président. C/ple,
1872. Τόμ. 1
- Ἱστογραφία Κ. Ν. Ὀρρανουδάκη. Κ/πόλει,
1880. Τόμ. 1
- Φώτιος ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης. Κ/πόλει,
1864. Τόμ. 1
- Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθῆναις ἀρχαιολογικῆς
ἐταιρείας ἀπὸ ἰανουαρίου 1879 μέχρι ἰανου-
αρίου 1880. Ἀθῆναι, 1880. Τόμ. 1
- Αἱ ἀποφάσεις τῆς ἐν Βατικανῷ συγκροτηθεί-
σης συνόδου τῷ 1870, ὑπὸ W. Γλάδστω-
νος, μετὰρρ. ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπὸ Θ. Βα-
φειάδου. Ἀθῆναι, 1875. Τόμ. 1

- Ἐκθεσις τῶν πεπραγμένων τῆς ἐν Σταυρο-
δρομίῳ φιλοπτώχου ἀδελφότητος τῶν Κυ-
ριῶν κατὰ τὸ ἔτος 1881. Κ/πόλει, 1882.
Τόμ. 1
- L'Angleterre et l'Allemagne en Orient
ou la massacre des innocents, par un
ancien diplomate, 1881. Τόμ. 1
- Manuel hygiénique de santé, par G. de
St Gervais. Bruxelles. Τόμ. 1
- Ἐπιτομὴ τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας ἀπὸ τοῦ
μεγάλου Κωνσταντίνου μέχρι τῆς πτώσεως
τῆς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας, ὑπὸ Γ. Λαζο-
πούλου. Κ/πόλει, 1863. Τόμ. 1
- Ἡ σύστασις τοῦ ἐλληνικοῦ βασιλείου καὶ
τὰ ὅρια αὐτοῦ, ὑπὸ Δ. Βικέλα. Ἀθῆναι,
1887. Τόμ. 1
- L'Africana, opera in cinque atti di Eug.
Scribe. Milano. Τόμ. 1
- Ὁ ἀποβλήθεις ἐραστῆς, δρᾶμα πρωτότυπον
εἰς πράξεις δύο, ὑπὸ I. Β. Κων/πόλει,
1868. Τόμ. 1
- Ἐλεγειακὸν ἐγκώμιον, ὑπὸ X. Χρυσοβέργη.
Ἀθῆναι, 1883. Τόμ. 1
- Cassiané et Aquila ou religion et amour,
drame en deux actes. Traduction du
Grec par J. P. Corpy. Syra, 1877.
Τόμ. 1
- Κρητικὰ ἐμπνεύσεις, ὑπὸ Ἐμ. Κ. Στρατου-
δάκη. Ἀθῆναι, 1880. Τόμ. 1
- La fille de Mme Angot. Paris, 1874.
Τόμ. 1
- Τὰ τὴν ἐλληνικὴν λεγεῶνα τοῦ αὐτοκράτορος
Νικολάου Α' τὴν κατὰ τὸ 1853 ἐν Μολ-
δοβλαχίᾳ συστηθεῖσαν ἀφορώντα, ὑπὸ Κ.
Ράμφου. Ἀθῆναι, 1867. Τόμ. 1
- Ὅθωμανικὸν ἀλφραβητάριον ὑπὸ Ἀβραάμ
Μαλιάκα. Κ/πόλει, 1875. Τόμ. 1
- Στίχοι Δ. Κ. Σ. Κ/πόλει, 1887. Τόμ. 1
- Gli Ugonotti, opera in cinque atti.
C/ple, 1866. Τόμ. 1
- Αἱ μετὰ τοῦ δουκὸς τῆς Ραιχστάδ σχέσεις
μου ὑπὸ τοῦ κόμητος Πρόκας-Ὄσταν, με-
φρασθεῖσα ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ Σ. Δάτσικα.
Ἀθῆναι, 1880. Τόμ. 1
- Τὰ τραγούδια μου, ὑπὸ Γ. X. Σουρῆ. Ἀ-
θῆναι, 1876. Τόμ. 1
- Rose e Spine, par P. Wassa effendi.
C/ple, 1873. Τόμ. 1
- Γέλωτες Δημ. I. Κόκκου. Ἀθῆναι, 1880.
Τόμ. 1
- Les vèpres Siciliennes, opéra en cinq
actes. Paris, 1855. Τόμ. 1
- Αἱ σκιάι τοῦ ἄδου, ποίημα ἐπικόν, ὑπὸ Κ. Δ.
Κρουστάλη. Ἀθῆναι, 1887. Τόμ. 1
- Σκέψεις περὶ Ἑλλάδος. Μέρους Β'. Πάτραι,
1864. Τόμ. 1
- Ἀνατολικά ἐπιστολαί, ὑπὸ Γ. Κ. Τυπάλδου.
Ἀθῆναι, 1859. Τόμ. 1
- Βροῦτος, τραγωδία Βολταίρου εἰς πέντε πρά-
ξεις, μετάφρ. ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ Γ. Ξ.
Ἀθῆναι, 1873. Τόμ. 1
- La honte de l'Europe, par Emile. Paris,
1876. Τόμ. 1
- La Batrachomyomachie d'Homère par V.
Q. Thouron. Paris, 1871. Τόμ. 1
- Ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὑπὸ Μ. Δ.
Σακκορράου. Ἀθῆναι, 1870. Τόμ. 1
- Σύλλεκτα, ὑπὸ Ἐμ. Κρητικίδου. Ἐρμου-
πόλει, 1871. Τόμ. 1
- Βολταίρου. Ἀνέκδοτα τῆς βασιλείας Λουδο-
βίκου ΙΔ', μετάφρ. ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ Ν.
Α. Κούρτελη. Κ/πόλει, 1879. Τόμ. 1
- Περὶ τῆς ἐρημώσεως καὶ τοῦ συνοικισμού τῆς
Σάμου, ὑπὸ Ἐμ. Κρητικίδου. Ἐρμου-
πόλει, 1870. Τόμ. 1
- Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῆς
ἐταιρίας ἀπὸ ἰανουαρίου 1881 μέχρις ἰα-
νουαρίου 1882. Ἀθῆναι, 1882. Τόμ. 1
- Νικολάου Α. Καλλινίκου ποιητικῶν ἀθυρμά-
των συλλογή. Κ/πόλει, 1871. Τόμ. 1
- Τοπογραφία ἀρχαία καὶ σημερινὴ τῆς Σάμου,
ὑπὸ Ε. Κρητικίδου. Ἐρμουπόλει, 1869. Τ. 1
- Μία σελὶς ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς συγχρόνου ἐκ-
κλησίας. Σκέψεις ἐνὸς ὀρθοδόξου. Ἀθῆναι,
1874. Τόμ. 1
- Phèdre, tragédie en cinq actes de Racine
traduite en vers Italiens par F. Dall'
Ongaro. Paris, 1860. Τόμ. 1
- Πίνακες ὁδοπορικοὶ Μακεδονίας, Θεσσαλίας
καὶ Ἡπείρου συνταχθέντες ἐκ διαφόρων πη-
γῶν ὑπὸ * * *. Ἀθῆναι, 1878. Τόμ. 1
- Φθινοπωρινῶν φύλλων συνέχεια, ἤτοι δευτέρα
συλλογὴ ποιημάτων Φιλίππου Λούζη. Κερ-
κύρα, 1862. Τόμ. 1
- Φαίδων καὶ Ἀστραία. Ποίημα εἰς ἄσματα
τρία, ὑπὸ Χρ. Σαμαρτσίδου. Κ/ωνπόλει,
1864. Τόμ. 1
- Σπουδαῖα σατυρίσματα ἀπὸ τὰ πριτσιλί-
σματα, 1886. Τόμ. 1
- Περὶ τῶν ἀναστεναριῶν, ὑπὸ Α. Χουρμούζι-
δου. Κ/πόλει, 1873. Τόμ. 1
- Inauguration du monument élevé à la
mémoire de Mr Emile Egger. Paris,
1886. Τόμ. 1

Guillaume Tell, opéra en trois actes, Paris, 1859. Τόμ. 1

Myrrha, tragédie en cinq actes d'Alfieri. Paris, 1860. Τόμ. 1

Κληροδοτηθέντα ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Ι. Γεωργαντοπούλου.

Ἡ Καινὴ Διαθήκη, ed. C. de Tischendorf. Lipsiæ, 1875. Τόμ. 1

Elementarbuch der Sanskrit - Sprache. Grammatik, Text, Wörterbuch, von Adolf Fr. Stenzler. Breslau, 1880. T. 1

A botanico-philological problem, by W. D. Whitney. Τόμ. 1

Der Parallelismus des jus publicum und privatum bei den Römern von Dr J. E. Kuntze. Leipzig, 1889. Τόμ. 1

American Oriental Society. Article IX, 1877. Τόμ. 1

Festgabe für die Philologen-Versammlung in Augsburg vom 24 bis 27 7ber 1862, von Dr Karl Bath. T. 1

Zur Feier des Reformationsfestes und des Uebergangs des Recterats auf D. Franz Hofmann. Leipzig, 1888. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ κ. Gaspar René Gregory, καθηγητοῦ τῆς παλαιογραφίας ἐν τῷ ἐν Λειψίῳ πανεπιστημίῳ.

Cronicarii Creci. Carii au seris despre romani in epoca Fanariota. de Constantin Erbiceanu. Bucuresti, 1888.

Σώμ. 1

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Les Céramiques de la Grèce propre. Vases, peintes et terres cuites. par Albert Dumont et Jules Chaplain. Seconde partie. VI fascicule. Mélanges archéologiques. Paris, 1888. T. 1

Ἰπὸ τοῦ ἐν Γαλλίᾳ ὑπουργείου τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως.

Περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου Ὀδησσοῦ (ῥωσσοιστι). Ἐν Ὀδησσῷ. 1889. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ ἐν Ὀδησσῷ πανεπιστημίου.

Στράβωνος γεωγραφικῶν τὰ περὶ μικρᾶς Ἀσίας μετὰ σημειώσεων ἐρμηνευτικῶν, ὑπὸ Π. Καραλίδου. Ἀθήναι, 1889. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ ἐκδότου.

Ἀμλέτος, τραγωδία Σαικσπίερου, ἔμμετρος μετὰ φρ. Ἰακώβου Πολυλά μετὰ περιλεγόμενα καὶ κριτικὰς σημειώσεις. Ἀθήναι, 1889.

Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ μεταφραστοῦ.

Ἀναγνωστικὸν τῆς γαλλικῆς γλώσσης ὑπὸ Γ. Μακαρίδου. Κ/πόλει, 1888. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Les Imperatrices Byzantines par Etienne Carathéodory. Paris, 1889. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Premiers éléments de grammaire grecque, par Ed. Tournier et O. Riemann. Paris, 1882. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ κ. Α. Leval.

Programme d'un cours de droit des gens pour servir à l'étude privée et aux leçons universitaires, par Alphonse Rivier. Paris, 1889. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Compte-rendu des travaux de la dette publique d'Egypte pendant l'année 1888. XIIIe année. Le Caire, 1889.

Τόμ. 1

Ἰπὸ τῆς συνταξάσης ἐπιτροπῆς.

Ἡπειρωτικὰ μελετήματα, ὑπὸ Π. Ζερλέντου. Τεύχος α'. Ἀθήναι, 1889. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ κ. Π. Γ. Ζερλέντη.

Württembergische Jahrbücher für Statistik and Landeskunde. Ἔτος 1887,

I Band I Heft,

I » II »

I » III »

II Hälfte I u II Heft

» » III u IV »

Stuttgart.

Ἰπὸ τοῦ ἐν Στουτγάρδῃ ἐπιστήμου γραφείου τῆς στατιστικῆς.

Fables de la Fontaine. édition M. F. Colincamp. Paris, 1883. Τόμ. 1

Les Perses d'Eschyle. Traduction de Mr E. Burnouf. Athènes, 1871. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ κ. Α. Leval.

Λογοδοσίαι τῶν ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις φιλολο-
γικοῦ συλλόγου «Παρνασσῶ» κατὰ τὰ ἔτη
Κ'. ΚΑ'. ΚΒ' καὶ ΚΓ' γενομένων (1884
-1888). ὑπὸ Σίμου Μπαλάνου, προέδρου.
Ἀθήναι. 1889. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ προεδρείου τοῦ συλλόγου.

Θέματα λατινικὰ πρὸς ἀσκῆσιν τῶν μαθητῶν.
ὑπὸ Δ. Κ. Ζαλλογιάννη. Μέρ. Α' καὶ Β'.
Ἀνώμαλον τυπικόν. Ἀθήναι, 1888-89.
Τόμ. 1

Ἐπίτομον συντακτικὸν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης,
ὑπὸ Γ. Ζηκίδου. Ἀθήναι. 1889. Τόμ. 1

Βίαι ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.
ὑπὸ Δ. Παπαθεοδώρου. Ἀθήναι. 1889.
Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐκδότου κ. Ἰωάν-
νου Νοτάρη.

Les Myrobalans, remède héroïque des
diarrhées, dysenteries et cholérines,
par Pierre Apéry. Paris, 1887. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Ἡ ἱερά μας μουσική, ὑπὸ Π. Βεργωτῆ. Ἀρ-
γοστόλιον, 1889. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Α. Α. Οἰκονόμου, ὑποδιευθυντοῦ τοῦ ἑλλην.
ἐκπαιδευτηρίου λόγος ἐκφωνηθεὶς τῇ τε-
λευταίᾳ ἡμέρᾳ τῶν ἐνιαυσίων ἐξετάσεων τοῦ
ἔτους 1888-89. Κερκύρα. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Λόγος ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέ-
ραν (κυριακὴν, τῆς 2 ἰουλίου 1889) τῶν γε-
νικῶν ἐξετάσεων τοῦ ἐν Κερκύρᾳ παρθενια-
γωγείου τῆς ἐν Ἀθήναις φιλεκπαιδευτικῆς
ἐταιρίας. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Die Frösche. Ein Lustspiel des Aristo-
phanes, von D' E. Schinck. Τόμ. 1
Der Geizige. Lustspiel in fünf Aufzügen,
von Molière. Uebersetzt von A. Cor-
nelius. Leipzig. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ κ. Α. Leval.

Ἀνακάλυψις τῆς ἀρχαίας πόλεως Μοριάς ἢ
Μορίας, ὑπὸ Ἀθανασίου Πετρίδου. Ἀθή-
ναι, 1889. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

α'.) Γνώμη τις περὶ τῆς μέσης παιδείσεως
σταλείσα εἰς τὴν ἀποτυγῶσαν τῶν γυμνα-
σιαρχῶν σύνοδον· β') ἀπάντησις εἰς τοὺς
κριτὰς τοῦ μεγάλου συντακτικοῦ αὐτοῦ,
ὑπὸ Μιλτ. Πανταζῆ. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Collezione di poesie in Francese e Italiano
divisa in due parti. *Musa Egizia*, da D'
Cardjay. C/ple, 1889. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ ποιητοῦ.

The Hippodrome of Constantinople and its
still existing monuments, by Edwin A.
Grosvenor. London, 1889. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Bureau of education. Circular of infor-
mation. Contributions to American
educational history edited by Herbert
B. Adams. N° 4, 5, 6, 7. Washington,
1889. Τεύχη 4
Ἰπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς ἐκπαιδείσεως γραφείου
τῶν Ἡνωμ. Πολ. τῆς Ἀμερικῆς.

Γεωγραφικὸς ἄτλας πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν τοῖς
ἑλληνικοῖς σχολείοις καὶ γυμνασίοις σπουδα-
ζόντων, ὑπὸ Ἰω. Νεράντζη. Λειψίχ, 1889.
Ἡνάξ τῆς Εὐρώπης ὑπὸ Ἰω. Νεράντζη. Λει-
ψίχ, 1889.
Ἰπὸ τοῦ ἐκδότου.

Ἐπετηρὶς τῆς ἡγεμονίας Σάμου διὰ τὸ ἔτος
1889, ὑπὸ Ἐπ. Σταματιάδου. Ἐν Σάμῳ,
1889. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Zur ältesten Hesiodübirlieferung, von
Karl Sittl. München, 1889. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Vorlese-ordnung der K. K. Karl Fran-
zens-Universität in Graz für das Win-
ter-semester 1889—90.
Ἰπὸ τοῦ ἐν Graz πανεπιστημίου.

Χάρτης γεωλογικὸς τῆς νήσου Κύπρου.
Χάρτης ἀρχαιολογικὸς τῶν χερσαίων τειχῶν
τῆς Ἀμμοχώστου.
Χάρτης τῆς πόλεως Σμύρνης μετὰ τῶν πέριξ.
Ἄποψις τοῦ ἐν Ἀμμοχώστῳ καθεδρικοῦ ναοῦ
τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐκ τοῦ ΒΔ μέρους.

Ἡ πρὸς τὴν ξηρὰν πύλη μετὰ τῶν παρα-
 πλεύρους τειχῶν Ἀμμοχώστου καὶ προμα-
 χῶνος, τουρκιστὶ "Ακ-Κουλέ.
 Μέρος τείχους Νικολάου τοῦ Φοσκαρίνου ἐν
 τῇ εἰσόδῳ τοῦ λιμένος Ἀμμοχώστου.
 Ἡ πρὸς τὴν θάλασσαν πύλη τῆς Ἀμμοχώστου.
 Ἐποψίς τοῦ ναοῦ τοῦ ἀποστόλου Βαρνάβα.
 Φωτογραφήματα διάφορα (8) τῶν τε ἐν Λευ-
 κωσίᾳ καὶ ἐν Ἀμμοχώστῳ ναῶν τῆς ἀγίας
 Εἰρήνης.
 Γεωλογικαὶ ἀπόψεις Λευκωσίας καὶ ἄλλων με-
 ρῶν τῆς νήσου Κύπρου (9).
 Καλλιγραφικαὶ πίνακες τουρκικοὶ ἐν γραφῇ
 Τααλίκ.
 Τυπικὴ διάταξις τῆς μονῆς Μαχχιράδος.
 Τυπικὴ διάταξις Νεοφύτου τοῦ Ἑγκλείστου.
 Ἀκολουθία Ἀποστόλου Βαρνάβα. Τόμ. 1
 Ἡ ἐν Κύπρῳ ἐκκλησία μας. Τόμ. 1
 Ἀπομνημονεύματα διδασκάλου. Ἱστορικὸν
 διήγημα ὑπὸ Θ. Φ. Κωνσταντινίδου. Τ. 1
 Cyprus guide and Directory. 1885. Τ. 1
 Cyprus report (τεύχη τρία) 1883 — 1884,
 1885, 1886.
 Report of W. J. Stilmann of the Cesnola
 collection. Τόμ. 1
 Βιογραφία, θάνατος καὶ κηδεῖα τοῦ ἀειμνήστου
 μητροπολίτου Κυτίου Κυπριανοῦ. Τόμ. 1
 Ἑγχειρίδιον γεωγραφίας καὶ γενικῆς ἱστο-
 ρίας τῆς Κύπρου. Τεύχ. α' καὶ β'.
 Στοιχεῖα μετεωρολογίας καὶ κλιματολογίας.
 Τόμ. 1
 Ἀρχαία γεωγραφία τῆς Μακεδονίας. Μ. Α'.
 Τόμ. 1
 Lans 1884 of Cyprus. Τόμ. 1
 Étude sur l'île de Cyprus. Τόμ. 1
 Nouveau guide de voyage en Palestine,
 Syrie et Arabie.
 Ἀρχαιότητες Ἀθηνῶν.
 Συλλογὴ τῶν περὶ τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ καὶ
 τῶν προξενίων τῆς Ἑλλάδος ἐπισήμων
 πράξεων ὑπὸ Ν. Δραγοῦμα. Τόμ. 1
 Κυπριαὶ χάριςσα καὶ ἐπίτομος Κωνσταντίου
 Α' τοῦ ἀπὸ Σιναίου καὶ χρυσοῦν τῆς Κύ-
 πρου ἀπὸ τοῦ 1800—83. Χειρόγραφον.
 Grammar of the English language. Τ. 1
 Schedule of Taxes. Duties, Fees. Τ. 1
 Papers relating to the recent revenue
 Frauds in Cyprus. Τόμ. 1
 Papers relating to the revenue Cyprus.
 Τόμ. 1
 An alphabetical synopsis of the Turkish
 criminal code. Τόμ. 1

Rules of Court of Cyprus, 1886. Τόμ. 1
 Κανονισμὸς τιτ'ζαρέτ. τουρκ. ἤτοι ἐμπορικὸς
 κώδικξ. Τόμ. 1
 Σέριχ: κανονισμὸς τιτ'ζαρέτ. τουρκ. ἤτοι ἐρμη-
 νεία ἐμπορικοῦ κώδικος. Τόμ. 1
 Ὑπὸ τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου.
 Ἀθηνᾶ, σύγγραμμα περιοδικὸν τῆς ἐν Ἀθή-
 ναις ἐπιστημονικῆς ἐταιρίας. Τόμος Α'.
 Τεύχ. γ' καὶ δ'.
 Ὑπὸ τοῦ γραφείου τῆς ἐταιρίας.
 The society of the promotion of Hellenic
 studies. The journal of Hellenic stud-
 ies. Vol. X, N° 1 and 2, 8ber 1889.
 London. Τόμ. 1
 Ὑπὸ τοῦ ἐν Λονδίῳ συλλόγου τῶν ἐλ-
 ληνικῶν σπουδῶν.
 Contribution à l'étude de la fièvre den-
 gue, par Pierre Apéry. C/ple. 1889.
 Σόμ. 2
 Ὑπὸ τοῦ συντάκτου.
 Ἐναίσιμοι διατριβαὶ ἐννεμήκοντα ἐπτὰ ποι-
 κίλης ὕλης μετὰ δύο προγραμμάτων.
 Ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀλλεξ-
 Βιττεμβέργης.
 Ἐναίσιμοι διατριβαὶ δέκα καὶ ὀκτώ διαφόρου
 ὕλης.
 Ὑπὸ τοῦ ἐν Ἐρλάγγῃ πανεπιστημίου.
 Beiträge zur Lehre der Galactorrhoe,
 von Dr Otto v. Herff. Berlin, 1889.
 Τόμ. 1
 Ὑπὸ τοῦ συντάκτου.
 Württembergische Jahrbücher für Sta-
 tistik und Landeskunde.
 Ἔτους 1888. II Band I & II Heft.
 » » II » III » IV »
 » 1880. II Hälfte.
 Ὑπὸ τοῦ ἐν Στουτγάρδῃ γραφείου τῆς
 στατιστικῆς.
 Memori storiche e critiche dell'Isola di
 Cefalonia dal tempi eroici alla caduta
 della republica Veneta compilata da
 Marino e Nicolò Pignatorre. Tomo II.
 Corfù, 1889. Τόμ. 1
 Ὑπὸ τοῦ κ. Ἀθ. Πηγιατῶρου.

Report of the commissioner of education for the year 1887—88. Washington, 1889. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως γραφεῖου τῶν Η. Π. τῆς Ἀμερικῆς.

Annual report of the Board of Regents of the Smithsonian Institution, showing the operation, expenditures and condition of the Institution to July, 1885. Washington, 1886. Τόμ. 1

Ἰπὸ τῆς ἐν Οὐάσιγκτῶν σμιθσωνεῖου ἀκαδημίας.

Περιγραφή τῆς ἱερᾶς σεβασμίας μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τοῦ Κύκκου ἐπισημιζομένης κατὰ τὴν νῆσον Κύπρον, ὑπὸ Σεραφείμ τοῦ Πισσιδεῖου, μητροπολίτου πρώην Ἀγκύρας. Ἐνετίησιν, 1817. Τόμ. 1

Ἱστορία τῆς νήσου Κύπρου ὑπὸ Κυπριανοῦ ἀρχιμανδρίτου. Ἐνετίησιν, 1788. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου.

Work in Mound exploration of the Bureau of ethnology, by Cyrus Thomas. Washington, 1887. Τόμ. 1

The use of Gold and other metals among the ancient inhabitants of chiriqui, isthmus of Darien, by W. H. Holmes. Washington, 1887. Τόμ. 1

Bibliography of the Siouan languages, by J. C. Pilling. Washington, 1887. Τόμ. 1

Bibliography of the Eskimo language, by J. C. Pilling. Washington, 1887. Τόμ. 1

Perforated stones from California, by Henry W. Heushaw. Washington, 1887. Τόμ. 1

Ἰπὸ τῆς ἐν Οὐάσιγκτῶν σμιθσωνεῖου ἀκαδημίας.

Οἰκογενειακὸν ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1890 ἐκδιδόμενον ὑπὸ Δ. Μ. Γιανναράκη καὶ Η. Χ. Ραπτοπούλου. Ἔτος Α'. Κων/πόλει, 1890. Τόμ. 1

Ἰπὸ τῶν ἐκδοτῶν.

Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθήναις φιλεκπαιδευτικῆς ἐταιρίας τοῦ ἔτους 1888—89. Ἀθήναι, 1889. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ προεδρείου τῆς ἐταιρίας.

Διάκρομος, ὑπὸ Εὐστρατίου Δ. Δράκου. Κωνσταντινουπόλει, 1890. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Ἐναίσιμοι διατριβαὶ πενήτηντα τρεῖς μετὰ πέντε προγραμμάτων.

Ἰπὸ τοῦ ἐν Breslau πανεπιστημίου.

Ἐναίσιμοι διατριβαὶ ἑπτὰ ποικίλης ὕλης.

Ἰπὸ τοῦ ἐν Στρασβούργῳ πανεπιστημίου.

Ἐναίσιμοι διατριβαὶ τριάκοντα ποικίλης ὕλης.

Ἰπὸ τοῦ ἐν Heidelberg πανεπιστ.

Περὶ τῆς ἀνάγκης ἀνωτέρου παρθεναγωγείου. Λόγος πανηγυρικός ἀπαγγελθεὶς ἐν Κυθωνίαις ὑπὸ Α. Ι. Ζήνα. Ἀθήναι 1889. Τ. 1

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Πρακτικὰ τοῦ ἐν Ὀδησσῷ συγκληθέντος ἀρχαιολογικοῦ συνεδρίου (ῥωσιστί). Τόμ. IV

Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ ἐν Ὀδησσῷ πανεπιστημίου.

Mémoires des membres. Τόμ. 47^{ος} Τ. 1

Mémoires couronnés et de savants étrangers. Τόμ. 49^{ος} Τόμ. 1

Mémoires couronnés et autres mémoires. Τόμ. 40^{ος}, 41^{ος}, 42^{ος}. Τόμ. 3

Bulletins de l'académie, IIIme série. Τ. 15^{ος}, 16^{ος} Τόμ. 2

Annuaire de 1889. Τόμ. 1

Ἰπὸ τῆς ἐν Βρυξέλλαις βασιλικῆς ἀκαδημίας.

Annuaire statistique de la France. Vme, VIme et VIIme années. Paris, 1882—84. Τόμ. 3

Statistique de la France. Population. 1881. Paris, 1883. Τόμ. 1

Introduction à la théologie orthodoxe de Macaire, traduite par un russe. Paris, 1857. Τόμ. 1

Théologie dogmatique orthodoxe par Macaire, traduite par un russe. Paris, 1859—60. Τόμ. 2

Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων ἐπιστολαί. Ἐκδίδονται ἐπιστασίχ Θ. Λιβιδᾶ. Τεργέστη, 1879. Τόμ. 1

Ἱστορικὴ διδασκαλία περὶ τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας συγγραφεῖσα μὲν ῥωσιστί ὑπὸ

- τοῦ ἀρχιεπισκόπου Τσερνιγόβου Φιλαρέτου ἐξελληνισθεῖσα δὲ ὑπὸ Νεοφύτου Παγίδου ἀρχιμανδρίτου. Ἱεροσολύμοις, 1885—88. Τόμ. 3
- Budget du royaume de Grèce pour l'année 1884. Paris, 1884. Τόμ. 1
- Ἀθίθιδες αὔραι Γ. Μ. Βιζυηνοῦ. Τρίτη δημόδης ἐκδοσις. Λονδίνο, 1884. Σώμ. 4
- Ἀθίθιδες αὔραι Γ. Μ. Βιζυηνοῦ. Ἐκδοσις δευτέρα. Λονδίνο, 1884. Τόμ. 1
- L' Achaïe Féodale par la baronne de Guldencreone. Paris, 1886. Τόμ. 1
- Ἡπειρωτικὰ μελέται Β. Δ. Ζώτου Μολοσσού. Τόμ. Δ', τεῦχος β'.
- Ἐπεα πτερόεντα Βιργινίας Π. Εὐαγγελίδου. Κ/πόλει, 1890. Σώμ. 3
- Les raisins secs, par J. Audibert. Paris, 1890. Τόμ. 1
- H. Lavoix, fils. Ἱστορία τῆς μουσικῆς, μετάφρασις Ἀθηνᾶς Ν. Σεραμέτη. Ἀθήναι, 1888. Τόμ. 1
- Les États-Unis de Colombie, par R. S. Pereira. Paris, 1883. Τόμ. 1
- Ἰπὸ ἀνωνύμου.
- Κατάλογος τῶν ἀνωμάτων βημάτων καὶ ὀνομάτων ὑπὸ Α. Χριστοδοπούλου. Ἀθήναι, 1890. Τόμ. 1
- Οὐγγιλιῦ Αἰνεῖάδος μετάφρασις διπλῆ, ἐλευθέρα καὶ κατὰ λέξιν, μετὰ τοῦ λατινικοῦ κειμένου καὶ πολλῶν σχολίων καὶ σημειώσεων. Ἐκδίδεται ὑπὸ Ἰω. Νοτάρη. Βιβλ. Α-Δ'. Ἀθήναι, 1890. Τόμ. 1
- Σημειώσεις εἰς τὸν Β' κατ' Ἀντωνίου εἰτε φιλιππικῶν σὺν τοῖς χρονικοῖς τοῦ Μ. Τ. Κικέρωνος, ὑπὸ Μ. Βαγκίνη. Ἐκδίδεται ὑπὸ Ἰω. Νοτάρη. Ἀθήναι, 1890. Τόμ. 1
- Ἰπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐκδότου κ. Ἰω. Νοτάρη.
- Ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς νήσου Κύπρου ὑπὸ Γ. Ι. Κηπιάδου. Ἀλεξάνδρεια, 1888. Τόμ. 1
- Ἐγχειρίδιον τοπογραφίας καὶ ἱστορίας τῆς νήσου Κύπρου μετὰ χρονολογικοῦ πίνακος πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων ὑπὸ Α. Παῖσιου. Βαρσοῖσις, 1887. Τόμ. 1
- The Cyprus Museum. A bilingual inscription. (Phœnician and Kypriote). Τόμ. 1
- Ordre de Melusine. Notice historique et statuts. Paris, 1885. Τόμ. 1
- Ἦμος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν ὑπὸ Κ. Παλαμᾶ. Ἀθήναι, 1889. Τόμ. 1
- Κύπρος, ἡρημερῖς φύλλα 12.
- Ἀλήθεια » » 6.
- Σάλπιγξ » » 12.
- Φωνὴ τῆς Κύπρου » » 10.
- Ἐνωσις » » 8.
- The Owl » » 12.
- Ἰπὸ τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου.
- Περιοδικὸν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀδησσοῦ (βωσσιεσί). Τόμ. ΙΕ'. Ἐν Ὀδησσῷ. Τ. 1
- Ἰπὸ τοῦ ἐν Ὀδησσῷ πανεπιστημίου.
- Official armef register for January 1870. Wastington. Τόμ. 1
- Ἰπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν τῶν Η. Π. τῆς Ἀμερικῆς.
- Διορθωτικὰ εἰς τὰ ἐθνικὰ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ Σπ. Δ. Κοντογόνη. Ἐργ. λάγγη. 1890. Τόμ. 1
- Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.
- Ἐτησία λογιδοσία τῆς μακεδονικῆς φιλεκαπιδευτικῆς ἀδελφότητος τοῦ ἔτους 1888-1889. Κ/πόλει, 1890. Τόμ. 1
- Ἰπὸ τοῦ προεδρείου τῆς ἀδελφότητος.
- Ἀνάπλασις, περιοδικὸν τοῦ ἐν Ἀθήναις συλλόγου « Ἀναπλάσεως ». Ἔτος Α' καὶ Β'. Ἀθήναι, 1888-1889. Τόμ. 2
- Ἰπὸ τοῦ γραφείου τοῦ συλλόγου.
- Ἐκθεσις τῶν κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1888-1889 πεπραγμένων ἐν τοῖς κοινῶν παιδευτηρίοις τῆς πόλεως Χίου. Ἐν Χίῳ, 1889. Τόμ. 1
- Dramatisches und Kritisches zu den Fragmenten der Griechischen Tragiker, von N. Wecklein. München, 1890. Τόμ. 1
- Ἰπὸ τοῦ συγγραφέως.
- Zur Geschichte der Geographie bei den Neugriechen, von G. Hirschfeld. Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.
- Die Akropolis in albyzantinischer Zeit, von J. Strzygowski. Athen. 1889. P. 1
- Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Sur les écrits encore inédits des anciens
médecins Grecs, par G. A. Costomiris.
Paris, 1889. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Die Politik der älteren Dionys, von D^r
August Martini. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Ἐπιστολαὶ Ἀδαμαντίου Κοραΐ. Τόμ. Α'—Δ'.

Ἰπὸ τοῦ κ. Δημ. Κλουμάση. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ κ. Δημ. Κλουμάση.

Γραμματικὴ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ Π.
Πετρακίδου. Ἔκδ. Δ'. Κωνσταντινουπό-
λει, 1889. Τόμ. 1

Ἀναρίσεις τῶν ὑπὸ τῶν κριτῶν I. Ἀργυριά-
δου καὶ I. Πρωτοδίκου γεγραμμένων περὶ
τῆς ὑπ' ἄρ. 7 γραμματικῆς τῆς ἑλληνι-
κῆς γλώσσης II. Πετρακίδου. Ἐν Σύρῳ,
1888. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΤΩΝ ΠΡΟΣΕΝΕΧΘΕΝΤΩΝ ΤΩ ΕΛΛΗΝ. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩ ΣΥΛΛΟΓΩ

ΚΑΤΑ ΤΟ Δ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ

1890—1891

Histoire ancienne de l'Orient jusqu'aux
guerres médiques, par H. Lenormant.
Neuvième édition. T. V et VIme. Pa-
ris, 1887—88. Τόμ. 1

Les céramiques de la Grèce propre. Va-
ses peints, et terres cuites, par A. Du-
mont et J. Chaplain. IIe partie (7e fas-
cicule).

Melanges archéologiques. Paris, 1889.
Τόμ. 1

L'art antique de la Perse: Archéméni-
des, Parthes, Sassanides, par Marcel
Dieulafoy. Vme partie. Monuments Par-
thes et Sassanides. Paris. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς δημοσίας ἐκ-
παιδεύσεως τῆς Ἑλλάδος.

Zur Geschichte des Mittelhochdeutschen,
von Dr Her. Fischer. Tübingen, 1888.

Τόμ. 1

Analekten zur Kritik Alberts von La-
achen, von Dr Bernhard. Tübingen,
1888. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ κ. Β. Μυστακίδου.

Notice sur le Marquis de Queux de Saint-
Hilaire, par D. Bikelas. Paris, 1890.

Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ συγγραφέως.

Compte-rendu des travaux de la Commis-
sion de la dette publique d'Egypte
pendant l'année 1889. XIVme année.
Le Caire, 1890. Τόμ. 1

Ἰπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ δημ. χρέους
τῆς Αἰγύπτου.

Ἐκθεσις τῶν κατὰ τὸ ΙΖ' συλλογικὸν ἔτος
πεπραγμένων ὑπὸ τοῦ ἐν Θεσσαλονικῇ φι-
λεκαπιδευτικῷ συλλόγου, ἀναγνωσθεῖσα τῇ

- 18 μαρτίου 1890 ἐν γενικῇ τῶν μελῶν συνεδρίῳ ὑπὸ τοῦ προέδρου Γρηγορίου Γράβαρη, ἱατροῦ. Ἀθήναι, 1890. Τόμ. 1
ὑπὸ τοῦ προεδρείου τοῦ συλλόγου.
- Ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ Κουρουτσεσμέ, ὑπὸ Β. Α. Μυστακίδου. Ἀθήναι, 1888. Τ. 4
ὑπὸ τοῦ συντάκτου.
- Analecta, par D. Rhasis. Con/ple. 1889. Τόμ. 1
ὑπὸ τοῦ συντάκτου.
- Πρακτικὰ τῆς ἐν Ὁδησσῷ ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας τοῦ ἔτους 1889. Ὁδησσός, 1890. Τόμ. 1
ὑπὸ τοῦ γραφεῖου τῆς ἐταιρείας.
- Annual report of the Chief of ordnance to the Secretary of war for the year 1889. Washington. Τόμ. 1
ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν τῶν Η. Η. τῆς Ἀμερικῆς.
- Das Recht der Regenschaft in Bayern, von Max Seydel. München, 1886. Τ. 1
ὑπὸ τοῦ κ. Α. Leval.
- Württembergische Jahrbücher für Statistik und Landeskunde, τοῦ ἔτους 1888. Stuttgart, 1890. Τεύχ. 2
ὑπὸ τοῦ ἐν Στουτγάρδῃ ἐπισήμου γραφεῖου τῆς στατιστικῆς.
- Λεξικὸν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, χειρόγραφον.
- Historia revolutionis Persicæ, ὑπὸ Juda Krusinsky S. Sesu, missionario Persico. Τόμ. 1
ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπέκτου κ. Δ. Δούβαλη.
- L'épidémie de Grippe-influenza à Constantinople, 1889-1890, par le D' L. G. Limarakis. Cons/ple, 1890. Τόμ. 1
ὑπὸ τοῦ συντάκτου.
- Revue des sciences naturelles appliqués. Bulletin bimensuel de la Société nationale d'acclimatation de France. Le Jujubier de la Mésopotamie, par C. C. Metaxas. Paris, 1889. Τόμ. 1
ὑπὸ τοῦ συντάκτου.
- Κώδικς τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου καὶ ἐκ διαθηκῶν κληρονομικοῦ δικαίου, ὑπὸ Μιλτ. Καρχακουροῦ. Κωνσταντινουπόλει, 1889. Τόμ. 1
ὑπὸ τοῦ συντάκτου.
- Maison rustique du XIXe siècle. Encyclopédie d'agriculture pratique. Paris, 1849. Τόμ. 5
Κυριακοδρόμιον. Τόμ. Α' καὶ Β'. (ὁ Α' τόμος διπλοῦς). Μόσχ., 1837. Τόμ. 2
Ἐπιστολὴ I. Α. Καποδίστρια κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος. Ἀθήνησιν, 1841-42. Τ. 2
Ἐπιτηρὶς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡπειρωτικοῦ φιλεκαπαιδευτικοῦ συλλόγου. Ἔτος Α' καὶ Β'. Κων/πόλει, 1873-75. Τόμ. 2
Monuments Grecs publiés par l'association pour l'encouragement des études grecques en France N° 3, 1874. Paris. Τόμ. 1
Τὰ γεωγραφικὰ κατὰ τὸ ἐνεστὸς καὶ παρελθὸν συγκριτικῶς, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ ἐν συναρῆι μετὰ τῆς ἱστορίας τῶν ἔθνων. ὑπὸ Α. Πολυζωίδου. Τόμ. Α'. Ἀθήναι. Τόμ. 1
Xenophon Cyropædie, ἐκδ. L. Breitenbach. Leipzig, 1858. Τόμ. 1
Ἀντώνιος Οἰκονόμου ὁ ἐφηρισμένος καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας. ὑπὸ Κ. Δ. Μυλωνᾶ. Ἀθήναι, 1887. Τόμ. 1
Αἱ δύο Σαβινίαι, διδασκατικὸν καὶ οἰκογενειακὸν διήγημα, μεταφρασθὲν ὑπὸ Ε. Σ. Τριανταφύλλου, ἐκ τοῦ γερμανικοῦ. Κωνσταντινουπόλει, 1887. Τόμ. 1
Ἐπιστολιμαίᾳ διατριβῇ πρὸς τὸν ἐλλόγιμον Ε. Φρῆμυλ περὶ τῆς κατεδαφίσεως τοῦ ἐν τῇ ἀκροπόλει Ἀθηνῶν τουρκικοῦ πύργου. ὑπὸ Α. Καρτζαντζόγλου. Ἀθήναι, 1878. Τόμ. 1
Hymne à la liberté, par Dionysios Salomos. Paris, 1880. Τόμ. 1
Ausgewählte Biographien des Plutarch, ἐκδ. Otto Siefert. Leipzig, 1859. Τ. 1
ὑπὸ τοῦ κ. Ἀλ. Σπανδωνῆ.
- Οἱ Ἀρειανοὶ τῆς Δ'. ἐκατονταετηρίδος, μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπὸ Ἰωακείμ Φοροπούλου. Κων/πόλει, 1890. Τόμ. 1
Ἡ κατὰ Κριστάρειαν Ροδοκανάκειος ἱερατικὴ σχολή. ἤτοι λογοδοσία τοῦ κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1888-89 διεσθουτοῦ αὐτῆς Ἰωακείμ Φοροπούλου. Κ/πόλει, 1890. Τ. 1
Εἰρήνη ἢ Ἀθηναία κύτοκρατειρα Ρωμαίων 769-802. Ἐνάσιμος διατριβὴ Ἰωακείμ

- Φοροπούλου (Ἐν Λειψίᾳ), 1887. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ μεταφραστοῦ καὶ συντάκτου.
- Λογδοσία τῶν κατὰ τὸ ΚΔ' ἔτος (1888-89)
πεπραγμένων ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις φιλολογι-
κοῦ συλλόγου «Παρνασσού», ὑπὸ Σίμου
Μπαλάνου, προέδρου. Ἀθήναι, 1890. Τ. 1
Ἰπὸ τοῦ προεδρείου τοῦ συλλόγου.
- Γερρασίμου Μαρκοῦ. Παιητικὰ ἔργα. Ἐν
Κερκύρᾳ, 1890. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ ποιητοῦ.
- Ἀρελῆς ἄποψις τῶν ἀξιώσεων τῆς ὁρθοδόξου
καθολικῆς ἐκκλησίας ὡς ἀντικειμένων ταῖς
λοιπαῖς χριστιανικαῖς Ἐκκλησίαις, ὑπὸ J.
J. Overbeck, μεταφρ. ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ
ὑπὸ Ἰωακείμ Φοροπούλου. Κωνσταντινου-
πόλει, 1883. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ μεταφραστοῦ.
- Allocution initiale en Guise d'intro-
duction à la discussion générale sta-
tuée par la Société impériale de mé-
decine sur la lèpre des Grecs, faite
par le Dr S. S. Mavrogény Pacha.
Constantinople, 1890. Τόμ. 1
- Conférences zur le choléra Indien, par
S. E. Mavrogény Pacha. Con/ple
1889. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ συγγραφέως.
- Χειρόγραφον περιέχον ἀντίγραφα διαφόρων
ἐπιστολῶν Πελοπίδου Δ. Κούπα (1851—
1858).
Ἰπὸ τοῦ κ. Πελοπίδου Δ. Κούπα.
- Χειρόγραφον ἀρχαῖον. Τὰ ἀπόκριφα τῆς ἀγίας
Γραφῆς.
Ἰπὸ τοῦ κ. Σ. Α. Μανασσείδου.
- Ἰλιάδος Ραψωδία Ζ, ἐξ ἀνεκδότου μεταφρά-
σεως Ἰακώβου Πολυλά. Ἀθήναι, 1890.
Τόμ. 1
- The ministrasion of Angels and the ori-
gin, history and destiny of Satan,
1887. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ κ. Ἰακ. Πολυλά.
- Studia Byzantina, part I. Scripsit Theo-
dorus Buettner-Wobst. Dresden, 1890.
Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ συγγραφέως.
- Ἰωάννου τοῦ Καρυσφύλλου ἐφημερίδες ἐκδιδόν-
μεναι ὑπὸ Περικλέους Γ. Ζερλέντη. Ἀθή-
ναι, 1890. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ ἐκδότου.
- Reste altchristl. Kunst in Griechenland,
von Dr Strzygowski. I, Architektur,
II, Sculptur. Τεύχ. 2
Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.
- Die Krater und Lavaströme des Laki
(Bergkette auf Soland) von dem Jahre
1783, von Amund Helland. Kristiania,
1886. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ κ. Β. Μυστακίδου.
- Vorlese-Ordnung an der K. K. Karl-
Franzens Universität in Graz für das
Winter-semester 1890-91. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ ἐν Graz πανεπιστημίου.
- Πνευματικὴ τροφή τῶν παιδῶν, ἥτοι ἀναγνω-
στικὸν ὀθωμανικὸν ἐκ τριῶν τευχῶν, ὑπὸ I.
Μηλιοπούλου, μετὰ λεξιλογίου ἐν τῷ τέλει
ἐκάστου τεύχους. Κ/πόλει, 1890. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ ἐκδότου.
- Notizen über die Denguefieber-Epidemie
und die Influenza-Epidemie in Smyrna,
von G. Diamantopoulos. Wien, 1890.
Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.
- Συνταγματικὸν μακελλεῖον τῆς Ἑλλάδος.
Ἐγκληματοκὸς ἀπολογισμὸς τῆς χρήσεως
τοῦ 1889. Ἀθήνησι, 1889. Τόμ. 1
Ἰπὸ τῆς διευθύνσεως τῆς ἐν Ἀθήναις
«Ἐφημερίδος».
- Ἡ Θεσσαλονικὴ μετὰ τῶν πέριξ. Χάρτης
ἑλληνο-τουρκιστί, ὑπὸ Μ. Θ. Χρυσόχου.
Ἰπὸ τοῦ συγγραφέως.
- Ἐκατὸν ὀγδοήκοντα μία ἐναίσιμοι διατριβαὶ
μετὰ πέντε προγραμμάτων.
Ἰπὸ τοῦ ἐν Ἐρλάγγῃ πανεπιστημίου.
- K. N. Κανελλάκη. Χιακὰ ἀνάλεκτα, ἥτοι
συλλογὴ ἠθῶν, ἐθίμων, παροιμιῶν, δημωδῶν
ἁσματῶν, αἰνιγμάτων, λεξιλογίου, ιστορι-
κῶν καὶ ἄλλων χειρογράφων, σιγυλλίων
κτλ. Ἀθήναι, 1890. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

- Τέσσαρες ἐναίσιμοι διατρίβαι ποιικίλης ὕλης.
Ἰπὸ τοῦ ἐν Στρασβούργῳ πανεπιστημίου.
- Δημοσιεύσεις τῆς σμιθωνείου ἀκαδημίας τῶν
ἐτῶν 1883-84, 1884-85, 1886. Τ. 4
- Δημοσιεύσεις τοῦ ἐθνολογικοῦ γραφείου τῆς
σμιθωνείου ἀκαδημίας. 1888-89. Τεύχ. 5
Ἰπὸ τῆς ἐν Οὐασινγκτόνι τῆς Ἀμερικῆς
σμιθωνείου ἀκαδημίας.
- Δημοσιεύσεις τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀδησ-
σοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1890. Τόμ. 1.
Ἰπὸ τοῦ γραφείου τοῦ πανεπιστημίου.
- Geschichte der Griechischen Litteratur,
ὑπὸ W. Christ. München. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ συγγραφέως.
- Ἐπετηρὶς τῆς ἡγεμονίας Σάμου τοῦ ἔτους
1890. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ ἐκδότου Ἐπαμ. Σταματιάδου.
- Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ξενοφῶντος, ὑπὸ Γ.
Α. Μπουκουβάλα. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ ἐκδότου.
- Ἐξηγητὴς τῶν ἱερῶν Γραφῶν, ὑπὸ Γρηγ. Ζυ-
γαβινού ἀρχιμανδρίτου. Τόμ. 1
- Ἐγκόλπιον προσεχηγῆταριον, ὑπὸ τοῦ ἰδίου.
Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.
- Δημοσιεύσεις τοῦ ἐπὶ τῆς παιδείσεως γραφείου
τῶν Η. Η. τῆς Ἀμερικῆς κατὰ τὸ 1889.
Τόμ. 1
- Δημοσιεύσεις τοῦ ἰδίου κατὰ τὸ 1890 N^ο 1
καὶ 2. Τόμ. 2
Ἰπὸ τοῦ αὐτοῦ γραφείου.
- Δημοσιεύσεις τοῦ Βρεττ. μουσείου, τόμ. IX.
Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ γραφείου τοῦ μουσείου.
- Περιοδικὸν τοῦ ἐπισήμου γραφείου τῆς στατι-
στικῆς ἐν Στουτγάρδη τοῦ 1888-89.
Τεύχ. 3
Ἰπὸ τοῦ αὐτοῦ γραφείου.
- Μεῖζων στολισμός, ὑπὸ Εὐστ. Ι. Δράκου. Τ. 1
Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.
- Moine Erlebnisse in Athen, ὑπὸ Ι. Β.
(Ἑλλ. Φιλ. Σέλλογος.—Τόμος ΚΒ΄.)
- Telly. καθηγητοῦ τοῦ ἐν Βουδῶν-Πέστη
πανεπιστημίου. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.
- Κατάλογος τῆς βασιλικῆς βιβλιοθήκης τῆς
Φλωρεντίας. τεύχος Β΄. Τεύχ. 1
Ἰπὸ τοῦ γραφείου αὐτῆς.
- Στατιστικὴ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐν
Χριστιανίᾳ τῶν ἐτῶν 1886-1887 N^ο 92
καὶ 114. Τόμ. 2
Ἰπὸ τοῦ ἐπισήμου γραφείου τῆς στα-
τιστικῆς ἐν Χριστιανίᾳ.
- Notices et mémoires historiques par M.
Mignet. Paris. 1843. Τόμ. 2
- Ἑρμηνεῖα τῶν καθ' ἀπάσας τὰς κυριακὰς τοῦ
ἐνιαυτοῦ ἀναγνωσκομένων Εὐαγγελικῶν
περικοπῶν, ὑπὸ Μητῆ Δ. Χαμουδοπούλου.
Κ/πόλει, 1883. Τόμ. 1
- Γραμματικὴ λατινικὴ ὑπὸ Α. Η. Ἐν Βιέννῃ,
1834. Τόμ. 1
- Περὶ Βλοσίου καὶ Διοφάνου ἐρευναὶ καὶ εἰ-
κασίαι. ὑπὸ Μ. Ρενιέρη. Ἐν Λειψίᾳ.
1873. Τόμ. 1
- Στοιχειώδη μαθήματα ὑπὸ Λεάνδρου Δοσίου.
Ἐν Ἀθήναις, 1871. Τόμ. 1
- Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ τὸ παρὸν
αὐτοῦ φιλοσοφικῶς ἐξεταζόμενος. ὑπὸ Κ.
Ηαππαδοῦκα. Κ/πόλει, 1873. Τόμ. 1
- Oeuvres complètes de M^r le vicomte de
Chateaubriand. Voyage en Amérique.
Paris, 1830. Τόμ. 1
- Dix ans d'études historiques, par Au-
gustin Thierry. Paris, 1846. Τόμ. 1
- Siècle de Louis XIV, par Voltaire. Pa-
ris, 1840. Τόμ. 1
- Histoire de l'Empire de Turquie, par H.
Lemaire. Paris, 1821. Τόμ. 1
- Histoire de l'Empire de Russie sous
Pierre le Grand, par Voltaire. 1775.
Τόμ. 1
- Petit dictionnaire de la langue française.
par Hocquart. Paris. Τόμ. 1
Ἰπὸ τοῦ ἱατροῦ κ. Ξ. Τριανταφυλ-
λίδου.
- Διδασκαλικὸς ὁδηγός, ὑπὸ Β. Σκορδέλη. Τ. 1
Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.
- Τὰ κατὰ τὴν ἐν Κερκύρῃ φιλαρμονικῆν ἐται-
ρίαν ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς μέχρι τῆς

- σήμερον. 1840—90, ὑπὸ Σ. Παπαγεωργίου. Τόμ. 1
Ἐπὶ τοῦ προεδρείου τῆς ἐταιρείας.
- Leaflets from the notebook of an archaeological Traveler in Asia Minor, ὑπὸ I. R. Sitlington Sterret. Τόμ. 1
Ἐπὶ τοῦ συντάκτου.
- Μέρος τῶν κατὰ τὰ ἔτη 1889—90 δημοσιύσεων τοῦ ἐν Βαλτιμώρῃ τῆς Ἀμερικῆς πανεπιστημίου ἐκ τευχῶν ὀκτώ. Series I—XII. Τεύχ. 8
Ἐπὶ τοῦ γραφεῖου τοῦ πανεπιστημίου.
- A Bulletin of the Minnesota Academy of Natural Sciences, Vol. III N° 1. Τ. 1
Ἐπὶ τῆς ἐν Μινεαπόλει τῆς Ἀμερικῆς ἀκαδημίας τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.
- The American Journal of Philology, ἐξ τεύχη ὑπ' ἀριθ. 36—41, ἕτοι τὸ IV τεύχ. τοῦ IX τόμ. τὰ τεύχη I—IV τοῦ X καὶ τὸ I τεύχος τοῦ IX. Baltimore. Τεύχ. 6
Ἐπὶ τοῦ ἐκδότου κ. Gildersleeve.
- Eine trapezuntische Bilderhandschrift von Jahre 1346. ὑπὸ Strykowski, καθηγητοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης. Τόμ. 1
Ἐπὶ τοῦ συντάκτου.
- Obsèques du professeur Ulysse Trélat, 31 Mars 1890. Τόμ. 1
Ἐπὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ μακαρίτου ἱατροχειρουργοῦ Ὁδ. Trélat.
- Bericht über die Fortschritte in der geographischen Welt, ὑπὸ Hirschfeld, καθηγητοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Κωνιστέργης. Τόμ. 1
Ἐπὶ τοῦ συντάκτου.
- Studia Byzantinae part I, ὑπὸ Buettner-Wolst, γυμνασιάρχου ἐν Δρέσδῃ. Τόμ. 1
Ἐπὶ τοῦ συντάκτου.
- Σύγγραμμα ῥωσιστῶν συντεταγμένων ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Κοντακῶφ, καθηγητοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πετροπόλεως. Τόμ. 1
Ἐπὶ τοῦ συντάκτου.
- Τριάνοντα τόμοι ποικίλης ὕλης. Τόμ. 30
Ἐπὶ τῆς ἐν Πετροπόλει αὐτοκρατορικῆς ὀρθοδόξου Παλαιστεινίου ἐταιρείας.
- De la tutelle des femmes pubères, ὑπὸ M. Κέπετζη. Paris, 1890. Τόμ. 1
Ἐπὶ τοῦ συντάκτου.
- Μαθήματα πολιτικῆς οἰκονομίας διὰ τὸν λαόν. Μετάφρ. ἐκ τῆς γαλλικῆς ὑπὸ Σώμ. 100
Ἐπὶ τοῦ κ. Βασ. Βαλλιάνου.
- Ἀνθρωπολογία συνταχθεῖσα ὑπὸ Θεοφ. Πολυζωίδου. Σώμ. 200
Ἐπὶ τοῦ συντάκτου.
- Ἐπισκοπικαὶ κατάλογοι, ὑπὸ Α. Leval. T. 1
Ἐπὶ τοῦ συντάκτου.
- Papers relating to the foreign Relations of the U. S. 1889. Τόμ. 1
Ἐπὶ τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐξωτερικῶν τῶν Η. Η. τῆς Ἀμερικῆς.
- Geschichte der byzantinischen Litteratur ὑπὸ Karl Krumbacher. München, 1891. Τόμ. 1
Ἐπὶ τοῦ συγγραφέως.
- Πνευματικὴ τροφή τῶν παιδῶν. Ὁθωμανικὴν ἀναγνωστικὴν ὑπὸ I. Μηλιοπούλου ἐκ τριῶν τευχῶν. Σώμ. 100
Ἐπὶ τοῦ ἐκδότου κατ' ἐντολὴν τῆς Α. Ε. τοῦ Χρηστάκη ἐρένδη Ζωγράφου πρὸς διανομὴν εἰς ἄπορα σχολεῖα.
- Γυμνασιακὴ παιδαγωγικὴ, ὑπὸ I. Πανταζίδου. Τόμ. 1
Ἐπὶ τοῦ συντάκτου.
- Recueil des inscriptions juridiques Grecques, ὑπὸ R. Dareste B. Houssoulier et Th. Reinach. Τεύχος Α'. Τεύχ. 1
Ἐπὶ τῶν ἐκδοτῶν.
- Λόγος εἰς Κάρολον Ραφαήλ Κόβητον ὑπὸ Σ. Κόντου. Τόμ. 1
Ἐπὶ τοῦ συντάκτου.
- Droit Romain et Français. Ἐνείσιμος διατριβὴ Θεοφ. Βεργιερόφ. Τόμ. 1
Ἐπὶ τοῦ συντάκτου.

Ἐκθεσις τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1889-90 πεπραγμένων ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις φιλελευθέρου ἐταιρείας. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ γραφείου τῆς ἐταιρείας.

Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας τοῦ ἔτους 1889. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ γραφείου τῆς ἐταιρείας.

Griechische Marmorstudien von G. R. Lepsius, Berlin, 1890. Τόμ. 1

Verzeichniss der Mitglieder des Kaiserlich-Deutschen archäologischen Instituts, 1890. Τόμ. 1

Ἰπὸ τῆς Βασιλικῆς πρωσσικῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν ἐν Βερολίῳ

Ἡ νῆσος Ρόδος. σύγγραμμα τῶν κκ. Μ. Μπιλιώτου καὶ Ἀββᾶ Κοτρῆ, μετφρ. ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ Μ. Μαλλιαρᾶκη καὶ Σ. Καραβοκυροῦ. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ κ. Ἀν. Χρηστίδου ἱατροῦ.

The journal of Hellenic Studies. Τόμ. XI
Τόμ. 1

Ἰπὸ τῆς ἐν Λονδίῳ ἐταιρείας πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλλην. γραμμάτων.

Ἀριστοτέλους περὶ τῆς τῶν Ἀθηναίων πολιτείας. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ κ. Ἀθ. Πηλιατόρου.

Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῶν ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ὑπὸ Γ. Ι. Παππαδοπούλου. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Geschichte der Griechischen Litteratur. ὑπὸ Fr. Susemihl. Τόμ. 1

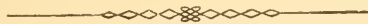
Ἰπὸ τοῦ συντάκτου.

Apollodori bibliothecae fragmenta Sabaitica. Τόμ. 1

Ἰπὸ τοῦ κ. Ἀθ. Π. Κεραμέως.

Bericht über die Ausgrabungen in Troja im Jahre 1890, von H. Schliemann.

Ἰπὸ τῆς χάρας τοῦ μακαρίτου Schliemann.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Μέλη τοῦ Συλλόγου.	Σελ.	
'Ιδρυταί	»	γ'
'Τακτικά μέλη	»	ε'
'Επίτιμα μέλη	»	στ'
'Αντεπιστέλλοντα μέλη	»	ζγ'
Μεγάλοι εὐεργέται	»	ζδ'
Εὐεργέται	»	—
Μεγάλοι δωρηταί	»	—
Δωρηταί	»	—
Πρόεδροι τοῦ συλλόγου ἀπὸ τοῦ 1861-1891.	»	—
Κοσμητορες κατὰ τὸ ἔτος 1889-90.	»	κγ'
Μέλη διαρκῶν ἐπιτροπῶν κατὰ τὸ ἔτος 1889-90.	»	—
Κοσμητορες κατὰ τὸ ἔτος 1890-91.	»	λ'
Μέλη διαρκῶν ἐπιτροπῶν κατὰ τὸ ἔτος 1890-91.	»	—

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

Πρακτικά ἀπὸ μαΐου 1889 μέχρι μαΐου 1890	»	1
Προϋπολογισμὸς τοῦ ἔτους 1889-90	»	5
Βιογραφία Ἡρ. Βασιλάδου ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Μακρῆ	»	20
'Εκθεσις τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς περὶ τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν αὐτῆς	»	43
'Εκθεσις ταμίου.	»	47
'Εκθεσις βιβλιοφύλακος	»	49
'Αρχαιρεσίαι	»	50
'Εκθεσις τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς περὶ τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος	»	52
'Επέτειος ἑορτή.	»	63
'Εκθεσις τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τοῦ συλλόγου ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ προέδρου κ. Κ. Καλλιᾶδου.	»	—
Πρακτικά ἀπὸ 14 μαΐου 1890 μέχρι 19 μαΐου 1891.	»	73
Προϋπολογισμὸς τοῦ ἔτους 1890-91.	»	77
Βουτσιναιὸς ἀγὼν.— Πρόγραμμα αὐτοῦ ἀναθεωρηθὲν ὑπὸ τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς	»	89
'Εκθεσις ταμίου	»	107
'Εκθεσις τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς περὶ τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν αὐτῆς	»	109
» » φιλολογικῆς » » » » » »	»	112
» » ἐκπαιδευτικῆς » » » » » »	»	114
» » συντακτικῆς » » » » » »	»	116

'Αρχαιροσάι	Σελ. 118
"Εκθεσις τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς περὶ τοῦ Καραπαναίου ἀγῶνος . . .	» 120
» » φιλολογικῆς » » » Ζωγραφείου διαγωνίσματος . . .	» 122
'Επέτειος ἐορτῆ	» 131
"Εκθεσις τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τοῦ συλλόγου ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ προέδρου κ. Κ. Καλλιζίδου	» 132
Περὶ τοῦ ὄζονιου τοῦ ἐν τῷ ἀτμοσφαιρικῷ ἀέρι. Πραγματεῖα Ἀναστασίου Χρηστίδου, ἱατροῦ, ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ἐπέτειον ἐορτῆν τοῦ συλλόγου . . .	» 141

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

'Αριστ. Γ. Νεοφύτου.—Περὶ τῶν ἐν Κερασσοῦντι δεισιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων	» 147
Δημοσθ. Οἰκονομίδου.—'Επίκρισις τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Σταματέλου ἐν τῷ Δ' τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ «Παρνασσῶ» δημοσιευθέντος λεξιλογίου τῆς διαλέκτου τοῦ Πόντου	» 152
Δ. Βινέλα.—Περὶ ἀγωγῆς	» 160
Θεοδ. Ρενάκ.—'Η νομισματολογία καὶ ἡ ἱστορία	» 168
Θεοχάρους Βεγλεροῦ.—'Η ἀγωγή ἐν σχέσει πρὸς τὴν κοινωνικὴν ἠθικὴν . . .	» 176
'Αναστ. Χρηστίδου.—Νοσολογικὴ καὶ κοινωνικὴ σημασία τοῦ λοιμοῦ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον	» 181
Ματθ. Παρανίκα.—'Ανάλυσις τῆς Δ' ᾠδῆς τῶν πυθίων τοῦ Πινδάρου . . .	» 190
'Αναστ. Χρηστίδου.—Περὶ υγείας, υγιεινῆς καὶ τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς ἱστορικῶς καὶ κοινωνικῶς	» 196
Θεοχάρους Βεγλεροῦ.—Ποία ἡ ἔννοια τοῦ δικαίου ὑπὸ κοινωνιολογικὴν ἔποψιν	» 205
Μαρκησίου Καρλόττη.—Περὶ Ἡροδότου	» 211
Pinéyro y Vilavicencio.—'Η Ἀνατολὴ καὶ ἡ ἐν Μαδρίτῃ ἐκθεσις τοῦ 1892 . . .	» 221
Κυρ. Περδικίδου.—Περὶ τῶν ὀνομάτων τῆς Αἰγύπτου ἐν γένει, ἰδίως δὲ περὶ τοῦ Μίση καὶ Μισραῖμ	» 228
Δημ. Οἰκονομίδου.—Περὶ τινῶν τύπων τῆς νέας ἐλληνικῆς συνήθως ἐσφαλμένως τονουμένων	» 238
Εὐγ. Γ. Ζαλοκώστα.—Ποίησις καὶ κριτικὴ	» 252

Κατάλογος τῶν βιβλίων τῶν προσεγενθέντων τῷ συλλόγῳ

Κατὰ τὸ ἔτος 1889-1890	» 259
Κατὰ τὸ ἔτος 1890-1891	» 270

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελίς	Στήλη	Στίχος	Ἄντι	Γράφη
3	2	45	περὶ ὧν ποιεῖται	ὧν ποιεῖται
11	1	17	cet	cet.
11	1	27	2 ὥρ. π. μ.	2 ὥρ. μ. μ.
26	2	1	συνεργόμενοι	συνεργήσαντες
32	2	11	ἐνέθηκον	ἀνέθηκον
73		2	μέχρι 30 ἀπριλίου	μέχρι 19 μαΐου
100	2	22	τιμένους	τεμένους
194	2	18	ΛΟΖ'.	ΛΟΖ'.
122	2	44	να ἐκφράσω τὴν χαρὰν μου	να ἐκφράσῃ τὴν χαρὰν αὐτοῦ
171	2	51	τά	να
177	1	20	ἡμῶν	ὕμῶν
198	2	30	σύριγγας	σύριγγας
200	2	39	διὰ τῆς θέσεως	περὶ τῆς θέσεως
202	2	52	ἐν τῇ ἀδρανείᾳ	ἐν ἀδρανείᾳ
211	2	3	καί	καίπερ
213	2	37	καίτοι	καίπερ
214	2	41	Πανύσιος	Πανύσις
215	2	19	ἢ οἱ ἀνατολικῆς	καὶ οἱ ἀνατολικῆς
217	1	34	ἐπωφελήθη αὐτοῦ	ἐπωφελήθη αὐτῶν
228	2	14	ἡμᾶς	ὕμᾶς
252	2	24	ἄφθονον	ἄφθιτον

ΣΠΟΥΔΑΙΟΝ ΠΑΡΟΡΑΜΑ

Τὰ ἐν σελ. 184, στήλ. α', στίχ. 14 κάτ. «Ἐν δὲ τῇ Ἀθηναίων πολιτείᾳ μέχρι τελευτώσεως τῆς ζ' ἐν στήλ. β', στίχ. 6 ἄν. μετατεθήτωσαν εἰς σελ. 200, στήλ. α', στίχ.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΟΥ

Κ'—ΚΒ' ΤΟΜΟΥ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1892

ΕΔΡΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Πέραν, Ὀδὸς Τοπσιλάρ, ἀριθμ. 18.

ΠΡΑΚΤΟΡΕΣ ΔΙΑ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΝ

LORENTZ u. KEIL, Librairie Internationale

Πέραν, Μεγάλη Ὀδὸς, ἀριθμ. 457.

ΤΥΠΟΣ Ι. ΠΑΛΛΑΜΑΡΗ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ Κ'-ΚΒ' ΤΟΜΟΥ

ΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΣ ΤΗΣ ΑΠΤΕΡΑΣ
ΤΟΥ ΕΠΙΝΕΙΟΥ ΑΥΤΗΣ ΚΙΣΑΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΛΥΡΡΗΝΗΣ
ΑΜΦΙΒΟΛΙΑΙ

(Ανεγνώσθη ἐν συνεδρίᾳσι τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς).

Ἀσχοληθεῖς ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας καὶ τοπογραφίας τῶν ἑκατὸν πόλεων τῆς ἀρχαίας Κρήτης (1), εἶχον ὑπ' ὄψει πάντα τὰ ἀρχαῖά τε καὶ νεώτερα συγγράμματα, ἐν οἷς ὑπάρχουσι κατεσπαρμέναι εἰδήσεις καὶ πληροφορίαι περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ἀντικειμένου· ἐγὼ δ' αὐτὸς ἐπεσκέφθην ἅπαντα τὰ εἰς τὰ διάφορα τῆς νήσου μέρη περισωθέντα ἐρείπια τῶν πόλεων τούτων· ἐπὶ τόπου πολλὰς ἐρεύνας ποιησάμενος.

Κατὰ τὴν σειρὰν τῶν τοιούτων μελετῶν μου παρετήρησα, ὅτι σπουδαῖαι μεταξὺ τῶν ἐγκυψάντων εἰς τὴν σπουδὴν τῆς κρητικῆς ἀρχαιολογίας καὶ ἐν γένει τῆς ἀρχαίας τῆς νήσου ἱστορίας ἠγέρθησαν συζητήσεις ἐπὶ ζητήματος προκύψαντος ἐκ τινος χωρίου τοῦ Στρά-

βωνος ἀναγομένου εἰς τὴν τοποθεσίαν τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἀπτέρας, τοῦ ἐπινείου αὐτῆς Κισάμου καὶ ἐτέρας κρητικῆς πόλεως, τῆς Πολυρρήνης.

Περιγράφων τὴν Κρήτην ὁ Στράβων ἐν βιβλίῳ Ι' τῶν Γεωγραφικῶν αὐτοῦ λέγει, ὅτι «πόλεις δ' εἰσὶν ἐν τῇ Κρήτῃ πλείους μὲν, μέγισται δὲ καὶ ἐπιφανέσταται· τρεῖς, Κνωσσός, Γόρτυνα, Κυδωνία»· ὁμιλῶν δὲ παρχακιῶν περὶ τῆς τοποθεσίας τῆς Κυδωνίας, τῆς Πολυρρήνης καὶ τῆς Ἀπτέρας, λέγει τὰδε (1): «Κυδωνία δ' ἐπὶ θαλάττῃ μὲν ἴδουται βλέπουσα πρὸς τὴν Λακωνικὴν, διέχει δ' ἑκατέρας τὸ ἕσον τῆς τε Κνωσσού καὶ τῆς Γόρτυνος οἷον ὀκτακοσίους σταδίους, Ἀπτέρας δὲ ὄγδοηκοντα, τῆς αὐτῆς δὲ θαλάττης τετταράκοντα. Ἀπτέρας δ' ἐπὶ νείῳ ἐστὶ Κισάμος· πρὸς ἐσπέραν δ' ὄμοροι τοῖς Κυδωνιάταις Πολυρρήνιοι, παρ' οἷς ἐστὶ τὸ τῆς Δικτύνης ἱερὸν· ἀπέχουσι δὲ τῆς θαλάττης ὡς τριάκοντα σταδίους, Φαλασάρνης δὲ ἐξήκοντα· κομηδὸν δ'

(1) Περὶ τῶν πόλεων τούτων ἔγραψα βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Ἑκατόμπολις Κρήτη, ἥτοι ἱστορικὴ καὶ τοπογραφικὴ περιγραφή τῶν ἑκατὸν ἀρχαίων πόλεων τῆς Κρήτης». Τὸ βιβλίον τοῦτο δὲν ἐξεδόθη εἰσέτι, διότι χρεῖζει συμπληρώσεών τινων, περὶ ἃς ἐλλείπει χρόνον δὲν ἤδυνήθην ἀκόμη ν' ἀσχοληθῶ.

(1) Στράβ. τόμ. β', βιβλ. ι', στ. 479.

ἔκουν πρότερον· εἴτ' Ἀγαιοὶ καὶ Λάκωνες συνάκησαν τειχίσαντες ἐρυμνὸν χωρίον βλέπον πρὸς μεσημβρίαν».

Τὸ χωρίον: «Ἀπτέρας δ' ἐπίνειόν ἐστι Κίσαμος» ἐγέννησε πολλὰς ἀμφιβολίας ὡς πρὸς τὴν τοποθεσίαν τῆς Ἀπτέρας κυρίως καὶ ἀφορμὴν παρέσχεν εἰς τὰς συζητήσεις, περὶ ὧν ἀνωτέρω διελάβομεν. Ἴδου δὲ ὁποῖόν τί ἐστὶ τὸ ἐγεσθὲν ζήτημα.

Πρὸς τὸ νοτιανατολικὸν τῆς σημερινῆς πόλεως τῶν Χανίων, ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου, ὑπάρχει κώμη ὀνομαζομένη *Παλαιόκαστρον*, περὶ τῆς ὁποίας σώζονται πολλὰ ἐρείπια τειχῶν καὶ ἄλλων ἀρχαίων οἰκοδομῶν, θεωρηθέντα ἀνέκαθεν ὡς τὰ τῆς Ἀπτέρας. Πρὸς δυσμὰς δὲ τῶν Χανίων, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Κισάμου, ἐκεῖ ἐνθά σήμερον ὑπάρχει κώμη ὡσαύτως *Παλαιόκαστρον* (1) καλουμένη, φαίνονται ἐπίσης πλείστα ἐρείπια ἀρχαίων τειχῶν καὶ οἰκοδομῶν, ἅτινα ἐθεωρήθησαν ὡς τὰ τῆς Πολυρρήνης. Πρὸς βορρᾶν δὲ τῆς Πολυρρήνης, εἰς ἀπόστασιν περίπου μίᾳ ὥρας καὶ ἐνὸς τετάρτου, εὐρίσκονται τὰ ἐρείπια ἐτέρας κρητικῆς πόλεως, ἣτις ἔφερε τὸ ὄνομα Κίσαμος.

Ἔνεκα τοῦ ἀδιαφιλονεικῆτου τῆς τοποθεσίας ταύτης τῆς Κισάμου καὶ ἐπειδὴ οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, οὐδ' αὐτὸς ὁ Στράβων, μνημονεύει δύο πόλεων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Κρήτῃ φερουσῶν τὸ ὄνομα Κίσαμος, καθὼς ἐπίσης οὐδεὶς ἄλλος ἀρχαῖος συγγραφεὺς, πλὴν τοῦ Στράβωνος, μνημονεύει τῆς Κισάμου ὡς ἐπίνειον τῆς Ἀπτέρας, οὐδὲ περιεσώθη μνημειῶν τι μαρτυροῦν, ὅτι παρὰ τὰ σήμερον ἐν Ἀποκορώνῳ φαινόμενα ἐρείπια τῆς Ἀπτέρας ὑπῆρχεν ἄλλη πόλις ὑπὸ τὸ ὄνομα Κίσαμος, ἠγέρθησαν πλείστα ὄσα ἀμφιβολία, καθὰ προεῖρηται, περὶ τῆς ἀκριβοῦς τοποθεσίας τῆς Ἀπτέρας, συνεπῶς δὲ καὶ τοῦ ἐπίνειου αὐτῆς, ὡς ἐπίσης καὶ τῆς Πολυρρήνης, καὶ πολλὰς σοβαρὰς συζητήσεις καὶ μελέτας προκάλεσε τὸ ἀνωτέρω παρατεθὲν χωρίον τοῦ Στράβωνος μεταξὺ πολλῶν ἀρχαιολόγων, ἱστορικῶν καὶ περιηγητῶν, οἵτινες ἠσχολήθησαν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς κρητικῆς ἀρχαιολογίας.

Τούτων τινὲς μὲν κατέληξαν εἰς τὸ συμ-

πέρασμα, ὅτι ἡ Ἀπτέρα ἔκειτο εἰς τὴν θέσιν τοῦ Παλαιόκαστρου τῆς Κισάμου διὰ τὸν λόγον, ὅτι παρ' αὐτῇ εὐρίσκετο ἡ Κίσαμος, ἡ κατὰ τὸν Στράβωνα ἐπίνειον οὖσα τῆς Ἀπτέρας· ἄλλοι δὲ φρονοῦσιν, ὅτι ὑπῆρχεν δύο πόλεις ὑπὸ τὸ ὄνομα Κίσαμος ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Κρήτῃ, καὶ ἄλλοι ἐθεώρησαν ὡς παρεσθαρμένον τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ Στράβωνος πειθόμενοι, ὅτι ἡ Ἀπτέρα ἔκειτο εἰς τὴν θέσιν τοῦ Παλαιόκαστρου τῶν Ἀποκορώνων.

Ὁ Meursius (1) π. γ. φαίνεται παραδεχόμενος, ὅτι ἡ Ἀπτέρα ἔκειτο παρὰ τῇ θέσει, ἐν ἣ φαίνονται σήμερον τὰ ἐρείπια τῆς Κισάμου, διότι μνημονεύει τοῦ ἀνωτέρω χωρίου τοῦ Στράβωνος προστίθισιν ἀμέσως κατόπιν, ὅτι ἡ Κίσαμος αὕτη ὑπῆρχεν ὁ δωδέκατος ἐπισκοπικὸς θρόνος τῆς νήσου. «Etiam hæc Episcopi postea sedes fuit, atque ordine duodecima». Ὁ ἐπισκοπικὸς δ' οὗτος θρόνος εἶναι ὁ τῆς σημερινῆς ἐπαρχίας τῆς Κισάμου, ἧς ὁ ἐπίσκοπος καὶ σήμερον ἔτι φέρει τὸν τίτλον «ὁ Κισάμου».

Ὁ Πευτιγγέριος λεγόμενος πίναξ (Pevtinger Table) σημειοῖ δύο πόλεις ὑπὸ τὸ ὄνομα Κίσαμος, ἐξ ὧν τὴν μὲν εἰς ἀπόστασιν 8 μιλίων πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κυδωνίας, τὴν δ' ἐτέραν εἰς ἀπόστασιν 32 μιλίων πρὸς δυσμὰς αὐτῆς. Ἔτεροι, ἐν οἷς κυρίως ὁ D'Anville (2), τὸν πίνακα τοῦτον ἀναλύοντες, θεωροῦσιν ἐσφαλμένην τὴν ἰδέαν περὶ τῆς ὑπάρξεως δύο πόλεων ὑπὸ τὸ ὄνομα Κίσαμος καὶ προτείνουσι τὴν διόρθωσιν τοῦ ἐν τῷ εἰρημένῳ πίνακι παρατηρουμένου τούτου λάθους.

Ὁ Γάλλος Pitton de Tournefort (3), ὅστις ἐπεσεκίβη τὴν νήσον περὶ τὸ ἔτος 1700, κατ' ἀρχὰς μὲν ὑποτίθησι τὴν Ἀπτέραν εἰς τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ Παλαιόκαστρου τῆς Κισάμου, λέγων: «Le 26 Juillet, nous allâmes aux ruines de Paleocastro ou Château vieux, selon le grec vulgaire. Les gens du pays ignorent son ancien nom; il est pourtant à croire que c'était la ville Aptère, puisque Strabon avance que Chissamo en était l'arsenal et le port:

(1) *Joannis Meursii*. «Creta, Cyprus, Rhodus». Amstelodami, 1675, σ. 26.

(2) *D'Anville*. Analyse de la carte intitulée: Les côtes de la Grèce et de l'Archipel. Paris 1757.

(3) *Pitton de Tournefort*. Relation d'un voyage du Levant. Paris, MDCCXVII.

(1) *Παλαιόκαστρον*, ἢ, ὡς προφέρουσι τὴν λέξιν, *Παλιόκαστρο*, ὀνομάζουσι οἱ Κρητεῖς συνήθως πᾶσαν θέσιν, ἐν ἣ φαίνονται ἐρείπια ἀρχαίας τετελιγμένης πόλεως. Τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο διδοῦσι καὶ εἰς τὰ εἰς τριαύτας θέσεις εὐρισκόμενα χωρία.

en effet Chissamo est un port de mer, sur une grande rade formée par les cornes du cap des Grabuses et du cap Spada» τουτέστι: «Τῇ 26 ἰουλίου μετέβημεν εἰς τὰ ἑρείπια τοῦ Παλαιοκάστρου, κατὰ τὴν δημόδη ἑλληνικὴν γλῶσσαν· οἱ κάτοικοι ἀγνοοῦσι τὸ ἀρχαῖον ὄνομα αὐτοῦ· φαίνεται ὅμως, ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρξεν ἡ πόλις τῆς Ἀπτέρας, διότι ὁ Στράβων διηγείται, ὅτι ἡ Κίσσαμος ἦτο τὸ ἐπίνειον αὐτῆς. Πράγματι δὲ ἡ Κίσσαμος εἶναι λιμὴν ἐν μεγάλῳ κόλπῳ σχηματιζομένῳ ὑπὸ τῶν ἀκρωτηρίων Γραβούσης καὶ Σπάθα».

Παρακατιῶν ὅμως ἀμφιβάλλων περὶ τοῦ ὄρθου τῆς γνώμης του ταύτης ὁ Tournefort λέγει: «Mais il n'y a rien de bien certain touchant les mesures des anciens ou peut-être que cet endroit de Strabon est corrompu»· ἦτοι: «Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει οὐδὲν τὸ ἀσφαλές καὶ βέβαιον ὅσον ἀφορᾷ τὰ μέτρα τῶν ἀρχαίων, ἢ τὸ χωρίον ἐκεῖνο τοῦ Στράβωνος εἶναι ἴσως παρερραμμένον».

Τὴν τελευταίαν ταύτην γνώμην τοῦ Tournefort χαρακτηρίζει ὡς γελοίαν ἕτερος ξένος περιηγητῆς καὶ ἀρχαιολόγος, ὁ ἄγγλος Pashley (1), διὰ τῶν ἐξῆς: «The naturalist way of getting of this difficulty is amusing»· ἦτοι «Τὸ μέσον, δι' οὗ ὁ φυσιολόγος (2) θέλει νὰ ἐξέλθῃ τῆς δυσκολίας ταύτης, εἶναι διασκεδαστικόν».

Ὁ Pooecke ἐν τῇ αὐτῇ δυσχερεῖα εὐρεθεὶς προσεπάθησε ν' ἀπαλλαγῇ ταύτης δι' ἄλλης μεθοδου. Ὁφελούμενος ἐκ τοῦ ἀμφιβόλου τῆς τοποθεσίας τῆς Κυδωνίας, τάσσει ταύτην εἰς ἀπόστασιν πέντε μιλίων πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν τῆς σημερινῆς πόλεως τῶν Χανίων, ἵνα οὕτω συμβιβάζῃ, ὡς λέγει, τὰς ὑπὸ τοῦ Στράβωνος καθοριζομένας ἀποστάσεις. Τὸ αὐτὸ δὲ σύστημα ἀκολουθῶν καὶ ὁ Pashley, ἠθέλησε καὶ οὗτος νὰ τάξῃ τὴν Κυδωνίαν εἰς τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ χωρίου Γεράνι, λέγων: «Probably it is to this difficulty of reconciling the distance of Strabo with a false hypothesis, that we are also indebted for the indication of the imaginary ruins of Cydonia as existing at Gerami (γραπτέον Gerani)»· ἦτοι: «Πιθανῶς, ἕνεκα τῆς δυσκολίας τοῦ συμβιβάζει τὴν ἀπό-

στασιν τοῦ Στράβωνος μετ' ἐσφαλμένης ὑποθέσεως, ἠναγκάσθημεν ὡσαύτως νὰ ὑποδείξωμεν ὡς εἰς τὸ χωρίον Γεράνι ὑπάρχοντα τὰ ὑποτιθέμενα ἑρείπια τῆς Κυδωνίας».

Ὁ Olivier (1) παρατηρεῖ τὰ ἐξῆς: «Si Kissamos, situé entre le cap Grabuse et le cap Spada, à vingt milles à l'ouest de la Canée, fut autre fois le port d'Aptère, comme il paraît évident, suivant le texte des anciens auteurs (2), et si la Canée occupe la place de Cydonie, comme on le croit communément, Strabon s'est trompée lorsqu' il a dit qu' Aptère n'était qu' à dix mille (3) de Cydonie. Mais si l'ancienne Cydonie était à quarante stades de son port, comme le croit l'auteur de «la législation de Crète» (4), pag 473, alors il est probable que nous avons vu les ruines de cette ville et que celles d' Aptère sont à dix milles à l'ouest, en face de Kissamos comme le dit Strabon»· ἦτοι: «Ἐὰν ἡ Κίσσαμος, καμμένη μετὰ τῶν ἀκρωτηρίων Γραβούσης καὶ Σπάθα εἰς ἀπόστασιν 20 μιλίων πρὸς δυσμὰς τῶν Χανίων, ὑπῆρξεν ἄλλοτε τὸ ἐπίνειον τῆς Ἀπτέρας, ὡς τοῦτο εἶναι ἐναργές, κατὰ τὸ κείμενον τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, καὶ ἐὰν τὰ Χανία εἰνται ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς Κυδωνίας, ὡς κοινῶς πιστεύεται, ὁ Στράβων ἠπατήθη λέγων, ὅτι ἡ Ἀπτέρα ἀπέειχε δέκα μιλία τῆς Κυδωνίας. Ἀλλ' ἐὰν ἡ ἀρχαία Κυδωνία ἀπέειχε τεσσαράκοντα στάδια τοῦ ἐπίνειου αὐτῆς, ὡς πιστεύει ὁ συγγραφεὺς «τῆς νομοθεσίας τῆς Κρήτης», σελ. 473, τότε εἶναι πιθανόν, ὅτι εἶδομεν τὰ ἑρείπια τῆς πόλεως ταύτης καὶ ὅτι τὰ ἑρείπια τῆς Ἀπτέρας εἶναι εἰς ἀπόστασιν 10 μιλίων πρὸς δυσμὰς, κατ'ἐναντίον τῆς Κίσσαμου, ὡς ὁ Στράβων λέγει».

Ὁ δὲ Savary (5) ἐπισκερθεὶς τὸ Παλαιό-

(1) G. A. Olivier. Voyage dans l'Empire Ottoman. l'Égypte et la Perse. Paris. An 9.

(2) Ἡμεῖς τοῦλάχιστον δὲν γνωρίζομεν ἄλλον συγγραφεὴ ἐκ τῶν ἀρχαίων πλὴν τοῦ Στράβωνος λέγοντα, ὅτι ἐπίνειον τῆς Ἀπτέρας ἦτο ἡ Κίσσαμος.

(3) Τουτέστιν ὀγδοήκοντα στάδια.

(4) Ὁ Olivier ἐννοεῖ τὸν Saint-Croix, οὗ τινος τὸ πολῦτιμον σύγγραμμα ἐπιγράφεται: «Des anciens gouvernements fédératifs et de la législation de Crète», ἐκδοθὲν ἐν Παρισίοις, an VII de la République Française.

(5) M. Savary. Lettres sur la Grèce. Paris. MDCCCLXXXVIII.

(1) Robert Pashley. Travels in Crete. London, MDCCCXXXVII.

(2) Ὁ Tournefort ἦτο φυσιολόγος.

καστρον Ἀποκορώνου, λέγει ἐν τῇ ΚΗ' ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τὴν Madame Le Monnier τὰ ἐξῆς:

«La maison où nous logions n'est qu'à deux lieues de Palio-castro, situé à la pointe du cap Drepassum (1). C'est ici que Murtius (2) dans la carte ancienne qu'il a publiée, place le Museum, où se termina le fameux combat des Syrènes et des Muses (3). Il marque Aptère à peu de distance vers les montagnes. D'autres auteurs prétendent que la situation de cette ville est désignée par quelques ruines qui restent à Palio-castro. Ces opinions sont sans fondements. Strabon fait connaître, d'une manière précise, la position d'Aptère, en la plaçant à quatre lieues (4) de Cissanum (5) qui lui servait de port. Or cette dernière ville se trouve au fond du golfe formé par le cap Spada et celui de Suse (6), à plus de douze lieues du promontoire Drepassum. Il est donc impossible qu'Aptère ait été située près de ce cap. On s'en convaincra en jetant un coup d'œil sur la carte que j'ai donnée»: ἤτοι: «Ἡ οἰκία, ἐν ἣ εὐρισκόμεθα, κεῖται εἰς ἀπόστασιν δύο λευγῶν ἀπὸ τοῦ Παλιόκαστρον, κείμενον εἰς τὴν ἄκρην τοῦ ἄκρωτηρίου «Δρέπανον». Ἐνταῦθα ὁ Μurtius, ἐν τῷ ἀρχαίῳ χάρτη, ὄν ἐδημοσίευσε, τίθησι τὸ Μουσεῖον. ὅπου ἐλθὼν ἡ περιήγησις ἔρις μεταξὺ τῶν Σειρήνων καὶ τῶν Μουσῶν. Σημειοὶ τὴν Ἀπτεραν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς τὰ ὄρη. Ἄλλοι συγγραφεῖς ἀξιοῦσιν, ὅτι ἡ θέσις τῆς πόλεως ταύτης καταδεικνύται ὑπὸ τινῶν ἐρειπίων, τὰ ὅποια εὕρηται εἰς τὸ Παλιόκαστρον. Αἱ γνώμαι αὐταὶ εἰσιν ἄνευ βάσεως. Ὁ Στράβων ὀρίζει ἀκριβῶς τὴν θέσιν τῆς Ἀπτερας, τιθέμενος αὐτὴν εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων λευγῶν ἀπὸ τῆς Κισάμου, ἣτις ἦτο τὸ ἐπίγειον αὐτῆς. Ἡ τελευταία αὐτῆ πόλις εὐρίσκεται εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου, ὅστις σηματοῖται

ὑπὸ τῶν ἀκρωτηρίων Σπάθα καὶ Γραβούσης, εἰς ἀπόστασιν πλείον τῶν 12 λευγῶν ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Δρέπανου. Εἶναι λοιπὸν ἀδύνατον ἢ Ἀπτερα νὰ εὐρίσκετο πλησίον τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου. Πειθεταιί τις περὶ τούτου ρίπτων ἐν βλέμμα εἰς τὸν χάρτην, ὃν συνέταξα».

Ὁ Ἀγγλος Charles Edwards (1) παρα-

(1) Charles Edwards. Letters from Crete. London, 1887.

Σημ. Ὁ Charles Edwards ἐπεσκέφθη τὴν νῆσον κατὰ τὸ 1886. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνον διέμενον ἔτι ἐν Κρήτῃ ὡς γενικὸς γραμματεὺς τῆς γεν. διοικήσεως τῆς νήσου. Τὸν κύριον τούτον μοὶ συνέστησεν ἡ Βαρωνίς de Schwartz, γυνὴ λίαν πεπαιδευμένη, ἥτις ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας ἐξελέξατο τὴν παρὰ τῆ πόλει τῶν Χανίων εὐάερον κωμόπολιν τῆς Χαλέπας ὡς μόνιμον κατοικίαν, ἐκεῖ ἀσχολουμένη ἡσύχως εἰς διαφόρους συγγραφάς. Ἔθηκα τὴν συλλογὴν τῶν περὶ Κρήτης συγγραμμάτων μου εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κ. Edwards, ὅστις συνάμα διεξῆλθε καὶ τὸ χειρόγραφον τῆς περὶ τῶν ἑκατὸν ἀρχαίων πόλεων τῆς Κρήτης συγγραφῆς μου: «ἡ ἑκατόμπολις Κρήτης». Ὁ κ. Edwards πάνυ φιλοφρόνως ἔγραψεν ἐν τῷ εἰρημένῳ βιβλίῳ του τὰ ἑξῆς: «My best thanks are due to Mr Kopassis, of Canea, for the use of his library of Cretan books..... He.... showed me in manuscript a book he has been engaged upon many years. It is about the Hundred Cities of Crete, and is sectioned in to three parts; the first giving a description on those of hundred whose site is incontestable; the second discussing the doubtful remains which yet are ascribed to one or other of these cities; and the last saying what can be said about the cities of which no trace, either material or topological, can be found. No one in Crete is in a better position for obtaining archaeological and legendary information about these ancient places, and his notes included old ballads and proverbs which would no doubt be welcomed even as much as his more erudite work..... This gentleman's library is, I believe, the choicest in the island for its Cretan works. He has also numbers of different amphorae, coins, bits of old metal-work, weapons etc. of the different dynasties in Crete. He placed his books at my disposal and I did not hesitate to carry an armful of them away with me. The British Museum is less rich by far on Cretan authorities, and I have now by my side the histories and records of Cornelius, Cornaro, Valiero, Sieber, and others, as well as the English works of Pashley, Spratt, Stilman and Skinner.....»: ἤτοι: «Ὁφείλω πολλὰς χάριτας τῷ κ. Κόπασῃ διὰ τὴν τῶν κρητικῶν συγγραμμάτων συλλογὴν του,

(1) Ὁ Σαβαρῆς ἐννοεῖ τὸ ἀκρωτήριον Δρέπανον Ἀποκορώνου.

(2) Murtius, dissertation sur l'Isle de Crète.

(3) Ὅρα περαιτέρω τῆς παρουσίας πραγματείας τὸ κείμενον Σπεράνου τοῦ Βυζαντίου περὶ τῆς ἔριδος ταύτης.

(4) Ὁ Στράβων δὲν ὀρίζει ἀπόστασιν 4 λευγῶν μεταξὺ Ἀπτερας καὶ Κισάμου.

(5) Ὁ Σαβαρῆς θέλει εἰπεῖν Κισάμου.

(6) Ἐννοεῖ τὴν Γραβούσαν ὁ γράφων.

δέχεται, ὅτι ἡ Πολυρρήνη καὶ οὐχὶ ἡ Ἄπτερα ἔκειτο εἰς τὸ Παλαιόκαστρον Κισάμου λέγων ἐν τῇ ἀφηγήσει τῶν ἀνὰ τὴν ἐπαρχίαν Κισάμου ἐκδρομῶν αὐτοῦ τὰ ἐξῆς: «We are bound for a place called Paleocastron, several miles inland, among the mountains and wick though itself a village of antiquity, is the modern survival of the Cretan city of Polyrrhenia»: ἤτοι: «Ἔσθημεν, ἵνα ἴδωμεν τὴν θέσιν τὴν καλουμένην Παλαιόκαστρον, εἰς ἀπόστασιν μιλίων τινῶν μεσογειῶς κειμένην μεταξὺ τῶν ὄρεων. Ἡ θέσις αὕτη, μολονότι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶναι χωρίον παλαιόν, εἶναι τὸ ἐπιζῶν μνημεῖον τῆς ἀρχαίας κρητικῆς πόλεως Πολυρρηνίας».

Περιοριζόμεθα εἰς ταῦτα, διότι πολὺ θὰ ἐμακρογοροῦμεν, ἐὰν ἐπεχειροῦμεν νὰ παραθέσωμεν τὰ γραφέντα καὶ ὑπὸ ἄλλων, ἐξ ὧν οὐδὲν ἄλλο φαίνεται ἢ ἀντίφασις γνώμων καὶ ἰδεῶν, τῶν μὲν ὑποστηρίζοντων ὡς ἀκριβῆς τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ Στράβωνος καὶ τιθεμένων συνεπῶς τὴν Ἄπτεραν παρὰ τῇ Κισάμῳ, τῶν δὲ ὑποστηρίζοντων τοῦναντίον καὶ τασσόντων τὴν Ἄπτεραν εἰς τὴν θέσιν τοῦ Παλαιόκαστρον Ἀποκορώνου, ἄλλων παραδεχομένων δύο πό-

λεις ὑπὸ τὸ ὄνομα Κίσσμος καὶ ἄλλων θεωρούντων ὡς παραμειορωμένον τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ Στράβωνος, ἢ ὡς ἀπατήθεντα τοῦτον ὡς πρὸς τὰς ὑπ' αὐτοῦ καθοριζόμενας ἀποστάσεις. Θέλωμεν δὲ συζητήσαι ἐπὶ τῶν ἐκ τοῦ χωρίου ἐκείνου τοῦ Στράβωνος γεννωμένων ζητημάτων, ἤτοι τίς ἢ ἀκριβῆς τοποθεσία τῆς Ἄπτερας, τῆς Πολυρρήνης καὶ τῆς Κισάμου, καὶ ἂν ὑπῆρξαν δύο πόλεις ὑπὸ τὸ ὄνομα Κίσσμος.

Τὸ καθ' ἡμᾶς, ἡ γνώμη τῶν ὑποστηρίζοντων, ὅτι ἡ Ἄπτερα ἔκειτο εἰς τὸ Παλαιόκαστρον τῆς Κισάμου δὲν εἶναι ἀποχωρῶτως δεδικοιολογημένη καὶ βέβαιος, ὡς ἐπίσης ἄνευ ὑποστάσεως ἐξελέγχονται καὶ αἱ γνώμαι τῶν θελούντων νὰ ὑποστηρίζωσιν, ὅτι ὑπῆρξαν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Κρήτῃ δύο πόλεις ὑπὸ τὸ ὄνομα Κίσσμος. Οἱ δὲ συλλογισμοὶ τοῦ Olivier δὲν εἶναι ποσῶς ὀρθοί, διότι δὲν δύναται νὰ ὑποτεθῆ, ὅτι ὁ Στράβων ἠπατήθη ὡς πρὸς τὴν ἀπόστασιν, ἣν καθορίζει μεταξὺ Κυδωνίας καὶ Ἄπτερας, καθόσον ἐκ τῶν περιωθέντων μέχρι σήμερον μνημείων κατεδείχθη καὶ ἐβεβαιώθη, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς ῥηθήσεται, ἢ ἀκριβεία τῆς ὑπὸ τοῦ Στράβωνος μεταξὺ τῶν δύο τούτων πόλεων καθοριζομένης ἀποστάσεως. Ἐὰν δὲ παραδεχθῶμεν ὡς ὀρθὴν τὴν γνώμην τοῦ Saint-Croix, ἣν ὁ Olivier ἐπικαλεῖται, ὅτι ἡ Κυδωνία ἔκειτο 40 στάδια μακρὰν τοῦ ἐπινείου αὐτῆς, τὴν δὲ Ἄπτεραν ὑποθέσωμεν ὡς κειμένην ἀπέναντι τῆς Κισάμου, τότε ἡ μεταξὺ τῶν δύο πόλεων, τῆς Ἄπτερας δηλονότι καὶ τῆς Κυδωνίας, ἀπόστασις δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος περὶ αὐτῆς λεγόμενα.

Ἡ δὲ τελευταία γνώμη τοῦ Tournefort περὶ τῆς παραρθηρᾶς τοῦ σχετικοῦ χωρίου τοῦ Στράβωνος, ἢ ὡς γελοία ὑπὸ τοῦ Pashley χαρακτηριζομένη, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς τοιαύτη. Ἡ ἔλλειψις ὅμως τοῦ Tournefort εἶναι, ὅτι ἀπέφυγε νὰ ἐγκύψῃ βαθύτερον εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος, διότι ἐμβροχιστέρα ἐπὶ τούτῳ μελέτῃ θὰ ἐνίσχυεν ἐτι πλεον τὴν γνώμην του ἐκείνην. Ὅσον δ' ἄφορᾷ εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ Pococke καὶ τοῦ Pashley, εἰ καὶ αὐταὶ συμβάλλουσι πῶς εἰς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τοῦ καθορισμοῦ τῆς τοποθεσίας τῆς Κυδωνίας, ἀφίουνσιν ὅμως ἄλυτον τὸ κυρίως ἐκ τοῦ συζητουμένου χωρίου τοῦ Στράβωνος προκύπτον ζήτημα τῆς τοποθεσίας τῆς Ἄπτερας καὶ τοῦ ἐπινείου αὐτῆς, τῆς Κισάμου.

Ἄλλ' ἐξετάσωμεν τὰ προκειμένα ζητήματα

ἣν συνεβουλεύθη. Μοὶ ἔδειξεν ἐν χειρογράφῳ ἓν συγγραμμα, περὶ ὃ κατέγεινεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Τοῦτο πραγματεύεται περὶ τῶν ἑκατὸν πόλεων τῆς Κρήτης καὶ διαίρεται εἰς τρία μέρη, ὧν τὸ μὲν πρῶτον περιέχει τὴν περιγραφὴν ἐκείνων ἐκ τῶν ἑκατὸν πόλεων, ὧν ἡ τοποθεσία εἶναι ἀδιαφιλονεικτος, τὸ δὲ δεύτερον συζητᾷ περὶ τῶν ἀμφιδῶλον ἔρειπῶν, ἅτινα ἀποδίδονται εἰς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην τῶν πόλεων τούτων, καὶ τὸ τελευταῖον ὁμιλεῖ περὶ τῶν πόλεων ἐκείνων, περὶ ὧν οὐδὲν ἴχνος ἢ τοπογραφικὴ εἰδήσις ὑπάρχει. Οὐδὲς ἐν Κρήτῃ εὐρίσκειται εἰς καλλιτέραν θέσιν, ὅπως συλλεξῆ ἀρχαιολογικὰ καὶ μυθολογικὰς πληροφορίας περὶ τῶν ἀρχαίων τούτων πόλεων, αἱ σημειώσεις δ' αὐτοῦ, περικλείουσαι ἀρχαία ἄσματα καὶ παροιμίας, θὰ γείνωσιν ἀνκμφιδῶλως εὐπρόσδεκτοι ὅπως καὶ τὸ ἐμβροχῆς αὐτοῦ σύγγραμμα.

» Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ κυρίου τούτου εἶναι, νομίζω, ἡ ἐλκεντοτέρα ἐν τῇ νήσῳ διὰ τὰ κρητικὰ συγγράμματα, ἅτινα περικλείει. Ἔχει ἐπίσης πλείστους ἀμφοριῆς διαφόρων εἰδῶν νομίσματα, τεμάχια μετὰλλικα ἀρχαία τέγνης, ὅπλα κτλ. τῶν διαφόρων ἐν Κρήτῃ δυναστειῶν. Ἐθῆκε τὰ βιβλία αὐτοῦ ὑπὸ τὴν διάθεσίν μου, δὲν ἐδίστασα δὲ νὰ παραλάβω ἱκανὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. Τὸ βρεττανικὸν μουσεῖον εἶναι πολὺ ὀλιγώτερον πλοῦσιον ὅσον ἀφορᾷ εἰς ἀθηνεϊκὰς περὶ Κρήτης πηγὰς, παρ' ἐμοὶ δ' ἔχω ἤδη τὰς ἱστορίας καὶ τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Κορνηλίου, τοῦ Κορνάρου, τοῦ Βαλιέρου, τοῦ Σίβερ καὶ ἄλλων, ὡς ἐπίσης τὰ ἀγγλικὰ συγγράμματα τοῦ Πάσλεϋ, τοῦ Σπράττ, τοῦ Στίλμαν, τοῦ Σκίνερ. »

μεθοδικώτερον. Καί πρῶτον, τίς ἦτο ἡ ἀκριβῆς τοποθεσία τῆς Πολυρρήνης;

Ὅτι ἡ Πολυρρήνη καί οὐχί ἡ Ἄπτερα ἔκειτο εἰς τὴν θέσιν, ἐν ἣ σήμερον ὑπάρχει τὸ Παλαιόκαστρον Κισάμου, εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας. Κατὰ τὸν Στράβωνα, ἡ Πολυρρήνη ἀπέχετο τῆς θαλάσσης μὲν τριάκοντα, τῆς Φαλασάρας δὲ ἐξήκοντα στάδια. Πράγματι ἡ ἀπόστασις τοῦ Παλαιόκαστρον Κισάμου ἀπὸ τῆς πρὸς βορρᾶν αὐτοῦ θαλάσσης εἶναι τὸ ἡμισυ τῆς ἀποστάσεως, ἥτις χωρίζει αὐτὸ ἀπὸ τῆς πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν αὐτοῦ παραλίου θέσεως, ἐν ἣ φαίνονται τὰ ἑρείπια τῆς Φαλασάρας καί ἥτις σήμερον ὀνομάζεται Κοῦτρι. Ὅπως γένομαι δὲ μᾶλλον καταληπτὸς, λέγω, ὅτι, ἐνῶ ἀπὸ τῆς παραθαλασσίου κωμοπόλεως τοῦ Καστελλίου Κισάμου ἔρθασα εἰς Παλαιόκαστρον μετὰ πορείαν περιῖπου μιᾶς ὥρας καί ἐνὸς τετάρτου, ἡ ἀπὸ Παλαιόκαστρον μέχρι Φαλασάρας πορεία μου διήρκεσε πλέον τῶν δύο ὥρων.

Πλὴν τούτου ἡ γῶρα τῶν ἀρχαίων Πολυρρηνίων, ἡ σήμερον Κίσαμος καλουμένη, εἶναι πρὸς δυσμᾶς ὄμορος τῇ γῶρᾳ τῶν Κυδωνιᾶτων, ἥτις καί σήμερον ἐτι καλεῖται ἐπαρχία Κυδωνίας· τοῦτο δὲ συμφωνεῖ ὡσαύτως πληρέστατα πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Στράβωνος λεγόμενον: «πρὸς ἐσπέραν δ' ὄμοροι τοῖς Κυδωνιάταις Πολυρρήνιοι».

Ἐτέρᾳ ἀποδείξει, ὅτι ἡ Πολυρρήνη ἔκειτο κατὰ τὴν θέσιν ἐκείνην, εἶναι ἡ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο ὑπαρξίς πλουσίων βουκων. Ὁ Στράβων λέγει, ὅτι οἱ Πολυρρήνιοι ὤκουν κωμηδὸν πρότερον. Ἐκ τῆς ἀφηγήσεως ταύτης συνδυαζομένης πρὸς τὰ ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου λεγόμενα: «Πολύρρην (1), πόλις Κρήτης, ἀπὸ τοῦ πολλὰ ῥήνεα, τουτέστι πρόβατα, ἔχειν ὁ πολίτης Πολυρρήνιος (2)», ἐξάγεται, ὡς ὀρθῶς ἀποφαινεται καί ὁ Thenon (3), ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Πολυρρήνης ἦσαν ποιμένες, πολλὰ ἔχοντες πρόβατα, οἵτινες ἐξελέξαντο τὴν θέσιν ἐκείνην, ἵνα κατοικήσωσι κω-

(1) Ὡς ἐν τοῦ χωρίου τούτου φαίνεται, ὁ Στέφανος ὀνομάζει τὴν Πολυρρήνην «Πολύρρην». Ἡ πόλις αὕτη ὀνομάζεται πρὸς τούτους «Πολυρρήμιον» ὑπὸ τοῦ Πλινίου, «Πολυρρημία» ὑπὸ τοῦ Ητολεμαίου, «Πολύρρηνα» ὑπὸ τοῦ Σκύλακος καί «Πολύρρηνον» ὑπὸ τοῦ Σουΐδα.

(2) Ὁ Ὅμηρος ἀποκαλεῖ «πολύρρηνας» τοὺς πολλὰ πρόβατα ἔχοντας. «Ἐν δ' ἄνδρες ναλοῦσι πολύρρηνας πολυβοῦται» Ἰλ. I, 151.

(3) M. Thenon, Fragments d'une description de l'île de Crète. Revue Archéologique.

μηδὸν διὰ τὸ πρόσφορον αὐτῆς εἰς νομὴν προβάτων. Καί πράγματι αἱ εὐρεῖαι κλιτύες τοῦ υπερηφάνως καί μεγαλοπρεπῶς ὑψομένου ὄρους, ἐφ' οὗ ἡ Πολυρρήνη ἔκειτο, δὲν εἶναι ἡ πλούσια βουκαὶ πρόσφορώταται εἰς νομὴν προβάτων. Ρητέον δὲ καί τοῦτο, ὅτι καί σήμερον ἐτι διακρίνεται ἀκριβῶς ἡ γραμμὴ, ἐφ' ἧς μετὰ ταῦτα Ἀγαῖοι καί Λάκωνες, κατὰ τὸν Στράβωνα, ἤγειραν τὰ τείχη τῆς πόλεως.

Ἐτέρᾳ τρανῇ καί μᾶλλον ἀδιαφιλονεικίητος ἀποδείξει τοῦ ὅτι ἡ Πολυρρήνη ἔκειτο ἐκεῖ, εἶναι ἡ συμφωνία τῆς θέσεως τῶν σωζομένων ἑρείπιων πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Στράβωνος διδομένην περιγραφὴν τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας πόλεως. «Ἐρυμνὸν χωρίον, λέγει ὁ ἀρχαῖος γεωγράφος, βλέπον πρὸς μεσημβρίαν». Ἡ θέσις, ἐν ἣ σήμερον φαίνονται τὰ σωζόμενα ἑρείπια, εἶναι ἀληθῶς ἐρυμνὴ, βλέπουσα πρὸς μεσημβρίαν, ὡς ἐπίσης ἐρυμνὴ εἶναι καί παῖσα ἡ κλιτύς, ἡ ἐνδοσα τὴν κυρίως πόλιν μετὰ τῆς ἀκοροπόλεως, ἧς τὰ ἑρείπια φαίνονται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, καί πρὸς μεσημβρίαν καί ἡ κλιτύς ἐκεῖνη βλέπει.

Δὲν εἶναι ἄσκοπον νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα καί τὰ ὑπὸ τοῦ Ζηνοβίου καί τοῦ Σουΐδα λεγόμενα. Ἐκ τούτων ὁ πρῶτος λέγει: «Ἀγαμέμων, ὡς φασί, χειμασθεὶς κατηνέχθη εἰς Κρήτην καί ἀναβὰς εἰς τὸ Πολυρρήνιον, θυσίαν ἐπετέλει· ἐν ταύτῃ τε οἱ αἰγυμάλωτοι τὰς ναῦς ἐπέπησαν, οὐ ἀπαγγεθέντος αὐτῷ, μεσοῦσης τῆς θυσίας, τὸ μὲν καιόμενον ἱερεῖον καταλιπεῖν λέγεται, ἐλθεῖν τε πρὸς θάλασσαν παραχθέντα καί μίαν μόλις εὐρόντα ναῦν ἐπ' αὐτῆς ἀναθῆναι, πολλὰ καταρασάμενον τοῖς τὴν γῶραν οἰκοῦσιν». Ὁ δὲ Σουΐδας λέγει: «Παρόσον Ἀγαμέμων ἐκεῖσε (ἐν Κρήτῃ) χειμασθεὶς ἔθυσεν, ἀναβὰς εἰς τὸ Πολυρρήνιον...» Ἡ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χωρίοις ἀπαντῶσα λέξις ἀναβάς, ὑποτίθησι τὴν Πολυρρήνην ἐν ὑψηλῇ κειμένῃ θέσει. Πράγματι, ἵνα ἐλθῇ τις ἀπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ τοῦ Καστελλίου Κισάμου εἰς Παλαιόκαστρον, ἀναβαίνει, διότι ἡ θέσις αὐτοῦ εἶναι ἀρκούντως ὑψηλή.

Ἐξ ὧν τούτων συνάγεται, ὅτι ἡ Πολυρρήνη ἔκειτο ἀδιαφιλονεικίητως ἐκεῖ ὅπου σήμερον κεῖται τὸ Παλαιόκαστρον τῆς Κισάμου. Τοῦτο παραδέχονται ἀδιστακτικῶς πλέον οἱ νεώτεροι ἀρχαιολόγοι οἱ ἐξερευνησάντες τὰ κατὰ τὴν θέσιν ἐκείνην ἑρείπια, καθὼς ἐπίσης καί ὁ Pashley καί ὁ Spratt (1), εἰς τὴν θέσιν δ' ἐκείνην ση-

(1) Captain T. A. B. Spratt. Travels and researches in Crete. London. MDCCCLXV.

μειοῖ τὴν Πολυρρήνην καὶ ὁ γνωστὸς γεωγραφικὸς χάρτης τῆς νήσου Κρήτης, ὁ ὑπὸ τοῦ ναυαρχείου τῆς Ἀγγλίας ὑπὸ τὴν ἐπιβλέψιν τοῦ Captain T. Spratt συνταχθεὶς καὶ ἀθηντικὸς σήμερον ἀναγνωριζόμενος, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ ἀρχαιολογικὸς χάρτης τῆς Κρήτης, ὁ ἐπισυνημμένος εἰς τὴν ἐν τῷ «Museum of classical antiquities» τοῦ Λονδίνου (1) δημοσιευθεὶσαν σπουδαίαν πραγματείαν «On the antiquities of Candia», τὴν ὁποίαν ἔγραψεν ὁ Edward Falkener ἐπὶ τῇ βάσει χειρογράφων κατακειμένων ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῆς Βενετίας καὶ ἐπιμελῶς ὑπ' αὐτοῦ ἐξερευνηθέντων καὶ μελετηθέντων. Ταῦτά δ' ὁμολογεῖ καὶ ὁ λεπτομερέστερον τῶν ἄλλων ἐξερευνήσας καὶ περιγράψας τὰ περισωθέντα τῆς ἀρχαίας πόλεως ἑρείπια M. Thenon.

Εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι τὰ ἑρείπια τῆς Φαλασάρνης, ἀφ' ἧς ὁ Στράβων λέγει, ὅτι ἡ Πολυρρήνη ἀπέχειν ἐξήκοντα σταδίου, φαίνονται ἐν τῇ θέσει, ἣτις σήμερον καλεῖται Κοῦτρι.

Ὁ Δικαίαρχος καθορίζει τὴν θέσιν τῆς Φαλασάρνης ὡς ἐξῆς :

«Φασὶ δ' ἐν Κρήτῃ πόλιν εἶναι Φαλάσαρνα. κειμένη πρὸς ἥλιον δύνοντα, κλειστὸν λιμὲν ἔχουσαν καὶ ἱερὸν Ἀρτέμιδος ἄγιον, καὶ καλεῖσθαι τὴν θεὸν Δίκτυναν».

Ἡ θέσις Κοῦτρι κεῖται πράγματι πρὸς τὸν δυτικὸν αἰγιαλὸν τῆς νήσου, βορείως τοῦ ἀκρωτηρίου «Κροῦ μῆτωπον», ἐκεῖθεν δ' εἶδον ἐν ἀνοικτῷ ὀρίζοντι τὸν μεγαλοπρεπῆ δίσκον τοῦ ἡλίου δύοντος.

Τὰ κατὰ τὴν θέσιν ἐκείνην φαινόμενα ἑρείπια ἐθεωρήθησαν ὑπὸ πάντων ὡς ὄντα ἀναμφισβητήτως τῆς Φαλασάρνης (2) καὶ ὁ Σπράττ μάλιστα καθορίζει ἀκριβῶς καὶ τὴν θέσιν τοῦ ἐν αὐτῇ κατὰ τὸν Δικαίαρχον ἀγίου ἱεροῦ τῆς Δικτύνης Ἀρτέμιδος.

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὴν Πολυρρήνην καὶ τὸ ἐπίγειον αὐτῆς τὴν Φαλάσαρναν. Περὶ δὲ τῆς Ἀπτέρας προκειμένου, αὕτη ἀναμφιβόλως ἐκεῖτο ἐκεῖ ὅπου εὐρίσκεται τὸ χωρίον Παλαιόκαστρον τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου.

Ἡ Κυδωνία ἀπέχει τῆς Ἀπτέρας, λέγει ὁ Στράβων, σταδίου ὀγδοήκοντα. Ἡ ἀπόστασις αὕτη ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἀπόστασιν τριῶν καὶ ἡμισείας περίπου ὠρών, ἐὰν ὑπολογίσωμεν, ὅτι

εἴκοσι καὶ τρία στάδια εἶναι ἀπόστασις μιᾶς περίπου ὥρας· ὥστε, ἐὰν ἡ Κυδωνία ἐκεῖτο ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς σημερινῆς πόλεως τῶν Χανίων, ὡς πολλοὶ ἐσφαλμένως φρονοῦσιν, ἢ εἰς τὸ χωρίον Γεράνι, ὡς ὁ Pashley ὑποτίθησιν, ἢ εἰς τὸ χωρίον Βρύσαις, κατὰ τὸν Spratt, ἢ ἀπόστασις ἀπὸ τῆς μιᾶς τῶν θέσεων τούτων μέχρι τοῦ Παλαιόκαστρον Ἀποκορώνου συμφωνεῖ ὅπως δῆποτε πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Στράβωνος καθοριζομένην μεταξὺ Κυδωνίας καὶ Ἀπτέρας. Ἐὰν ὅμως ὑποθέσωμεν τὴν Ἀπτεραν εἰς τὸ Παλαιόκαστρον τῆς Κισάμου, τότε παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης μέχρι τῆς μιᾶς τῶν εἰρημένων ὑποθετικῶν θέσεων τῆς Κυδωνίας ἀπόστασις εἶναι ἐξ καὶ ἡμισείας περίπου ὠρών, ἥτοι μακροτέρα τῶν 149 σταδίων, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀνωτέρου ὑπολογισμοῦ, ἐνῶ ὁ Στράβων ὀρίζει αὐτὴν εἰς ὀγδοήκοντα μόνον.

Τοῦτ' αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς θαλάσσης τῆς Ἀπτέρας μέχρι Κυδωνίας ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Στράβωνος διδομένην ἀπόστασιν. «Τῆς ταύτη (τῇ Ἀπτέρῃ) δὲ θαλάττης τετταράκοντα», λέγει ὁ Στράβων, τουτέστιν ἡ Κυδωνία ἀπέχει τῆς πρὸς τὴν Ἀπτεραν θαλάσσης τεσσαράκοντα σταδίου. Παραδεχόμενοι ὅτι ἡ Ἀπτερα ἐκεῖτο εἰς τὸ Παλαιόκαστρον Ἀποκορώνου, βλέπομεν, ὅτι ἡ πρὸς ταύτην θάλασσα ἐκτείνεται μέχρι τῶν μυχῶν τοῦ Ἀμφιμαλίου κόλπου, τοῦ σήμερον λιμένος τῆς Σούδας καλουμένου, ἡ ἀπόστασις δὲ ἀπὸ τῆς πρὸς τὴν Ἀπτεραν ταύτης θαλάσσης μέχρι μιᾶς τῶν ὡς προεῖρηται ὑποτιθεμένων θέσεων τῆς Κυδωνίας συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἀπόστασιν τῶν 40 σταδίων τοῦ Στράβωνος, ἐνῶ, ἐὰν τὴν Ἀπτεραν ὑποθέσωμεν εἰς τὸ Παλαιόκαστρον τῆς Κισάμου, ἡ ταύτη θάλασσα εἶναι ἡ τοῦ κόλπου τῆς Κισάμου, ἣτις ἀπέχει πλέον τῶν ἐξ ὠρών ἀπὸ τῆς μιᾶς τῶν ὑποθετικῶν τοποθεσιῶν τῆς Κυδωνίας, ἥτοι 140 περίπου στάδια.

Ἄλλη ἀσφαλὴς ἀπόδειξις εἶναι ἡ μαρτυρία Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου. Οὗτος λέγει: «Ἀπτερα, πόλις Κρήτης, ἀπὸ τῆς τῶν Μουσῶν καὶ Σειρήνων ἑριδος τῆς ἐν τῷ Μουσεῖῳ πλησίον τῆς πόλεως καὶ τῆς θαλάττης, τόπῳ τοιῶσδε καλουμένῳ γενομένης· ἐν ᾧ μετὰ τὴν ἐν μουσικῇ νίκην τῶν Μουσῶν, αἱ Σειρήνες δυσφοροῦσαι τὰ πτερὰ τῶν ὄμων ἀπέβαλον καὶ λευκαὶ γενόμεναι εἰς τὴν θάλασσαν ἐνέβαλον ἐαυτάς· ὅθεν ἡ πόλις Ἀπτερα, αἱ δὲ π.η.λοῖοι νήσοι Λευκαί».

(1) Τόμ. 2. σελ. 263.

(2) Ὁρα χάρτ. Κρήτης τοῦ Spratt καὶ τοῦ Falkener.

Εἰς ταῦτα προσθέτομεν καὶ τὰς εἰδήσεις τοῦ Ἰριάρτου (1): « ὁ τόπος Μίνω (2) καλεῖται, εἰς ὃν κείνται νῆσοι τρεῖς, αἱ καλοῦνται Λευκαί ».

Ἦδη ἐξεταστέον πῶς σήμερον βλέπομεν τὰς Λευκάς νήσους τῶν ἀρχαίων. Ἐν τῷ κατέναντι τῆς Πολυρρήνης κόλπῳ τῆς Κισιάμου οὐδεμία νῆσος ὑπάρχει. Εἰς τὸ στόμιον ὄμως τοῦ Ἀμφιμαλλείου κόλπου, τοῦ σήμερον κόλπου τῆς Σούδας, πλησίον τῶν ἐρειπίων τῆς Μινώας καὶ ἀπέναντι τῆς θέσεως, ἣτις ὀρθῶς θεωρεῖται ὡς ἡ τῆς Ἀπτέρας, καίται μία νῆσος καλουμένη σήμερον Σούδα, παρὰ ταύτη δ' ἕτερα δύο νησίδια· ἀδιαφιλονεικῆτον δὲ τυγχάνει, ὅτι αὐταὶ εἰσιν αἱ «Λευκαὶ νῆσοι» τῶν ἀρχαίων (3).

Τοῦτο παραδέχεται καὶ ὁ Pashley λέγων: « It also seems, when added to the other considerations, most satisfactory to decide that Sudha and the islet near it are the Leucæ of the ancients »· ἦτοι, «λαμβανόμενων ὑπ' ὄψει καὶ ἄλλων διδομένων, φαίνεται μᾶλλον ὀρθόν τὸ παραδεχθῆναι, ὅτι ἡ Σούδα καὶ τὸ παρὰ ταύτη νησιδίον εἰσιν (4) αἱ Λευκαὶ νῆσοι τῶν ἀρχαίων».

Ὁ δὲ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης λέγει: «Οἱ δ' οὖν κατὰ τὴν Κρήτην Ἰδαῖοι δάκτυλοι παραδίδονται τὴν τε τοῦ πυρὸς χρῆσιν καὶ τὴν τοῦ χαλκοῦ καὶ σιδήρου φύσιν ἐξευρεῖν τῆς Ἀπτεραίων γῶρας περὶ τὸν καλοῦμενον Βερέκωνθον».

Βερέκωνθος δὲ ὠνομάζετο τὸ παρὰ τῷ λιμένι τῆς Σούδας ὑψηλὸν ὄρος, τὸ σήμερον καλούμενον «Μαλάξα», πρὸς τὸ νοτιανατολικὸν τοῦ ὁποῖου ὑπάρχει ἡ θέσις, ἐν ἣ φαίνονται τὰ ἐρείπια τῶν Ἀπτερών.

Ταῦτα πάντα διέφυγον τὴν προσοχὴν τῶν ὑποστηριζόντων, ὅτι ἡ Ἀπτερα ἐκεῖτο εἰς τὸ Παλαιόκαστρον τῆς Κισιάμου. Πλείονας μαρτυρίας καὶ ἀποδείξεις κρίνομεν περιττὸν νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα· διότι, ὡς ἀναμφισβήτητον σήμερον τυγχάνει, ὅτι ἡ Πολυρρήνη ἐκεῖτο εἰς τὴν θέσιν τοῦ Παλαιόκαστρον τῆς Κισιάμου, οὕτως ἀδιαφιλονεικῆτον ἐπίσης ὑπάρχει καὶ ὅτι ἡ Ἀπτερα, ἢ, ὡς ἄλλοι λέ-

γουσι, τὰ Ἀπτερα, ἔκειτο εἰς τὴν θέσιν τοῦ Παλαιόκαστρον Ἀποκορώνου· προστιθεμεν μόνον ὅτι εἰς τὴν θέσιν ταύτην σημειοῦσι τὴν Ἀπτεραν καὶ οἱ ἀνωτέρω μνημονευθέντες χάρται τοῦ Spratt καὶ τοῦ Falkener. Ἐν τῇ πραγματεῖᾳ μάλιστα τοῦ Falkener «on the antiquities of Candia» (1), περὶ τῆς Ἀπτέρας προκειμένου, ἀναγινώσκομεν τὰδε: «Towards the west of the Castel della Bicorna (2), in the territory of Canea (3), above the headland called Epothemuri, in the Porto della Suda, opposite to the small island on wich is the fortress of the harbour are the remains of the ancient city of Minoa (Aptera) (4), situated on a lofty mountain»· ἦτοι: «Πρὸς δυσμὰς τοῦ φρουρίου Ἀποκορώνου, ἐν τῇ γῶρᾳ τῶν Χανίων, ὑπεράνω τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ ἐπικαλουμένου Ἐποδεμῶρι, ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Σούδας, κατέναντι τοῦ νησιδίου, ἐφ' οὗ ὑπάρχει τὸ φρούριον τῆς κωμοπόλεως, ὑπάρχουσι τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Μινώας (Ἀπτέρας), ἣτις ἔκειτο ἐπὶ ὑψηλοῦ ὄρους». Μετὰ τὴν περιγραφὴν ταύτην, ὁ Falkener παρτίθησι καὶ σχεδιογράφημα τῶν ἐρειπίων τῆς Ἀπτέρας «plan of the ruins of Aptera». Τὰ ἐρείπια δὲ ταῦτα τειχῶν, ναῶν καὶ ἄλλων οἰκοδομῶν δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ὄντα ἄλλης πόλεως, διότι οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς μνημονεύουσι κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα δύο μόνον ἐτέρων πόλεων, τῆς Μινώας καὶ τοῦ Ἀμφιματρίου, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη ἔκειτο εἰς τὰ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Σούδας παράλια τοῦ Ἀκρωτηρίου, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν περισωθέντων ἐρειπίων αὐτῆς, ἡ δὲ δευτέρα ἦτο εἰς τὸν μυχὸν τοῦ εἰρημένου κόλπου.

(1) Museum of Classical antiquities. Τόμ. 2, σελ. 296.

(2) Τὸ φρούριον τοῦτο ὑπῆρχεν ἐπὶ Ἐνετῶν, σημειοῦται δὲ C¹ Apicorna εἰς τοὺς ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 8 χάρτας τοῦ κρητικοῦ ἄτλαντος τοῦ Marco Boschini, ἐκδοθέντος ἐν ἔτει 1551. Ἐπίσης εἰς τὸν χάρτην τῆς Κρήτης «Insula Creta» τοῦ Joh. Balt. Homannus σημειοῦται τὸ ἐν λόγῳ φρούριον C. Apicorno. Ἀναφέρει δ' αὐτὸ ὁ Falkener, διότι δίδωσι τὴν περιγραφὴν τῆς Ἀπτέρας ἐπὶ τῇ βάσει ἐνετικῶν χειρογράφων μνημῶν αὐτοῦ ποιουμένων.

(3) Λέγει «χώρα Χανίων» ὁ Falkener, διότι ἐπὶ Ἐνετῶν ἡ ἐπαρχία Ἀποκορώνου περιελαμβάνετο εἰς τὸ διοικητικὸν διαμέρισμα Χανίων. Ὅρα χάρτην Homannus.

(4) Τὰ ἐνετικὰ χειρόγραφα, ἅτινα ὁ Falkener συνεβουλεύθη, ἀναφέρουσι, φαίνεται, τὴν Μινῶαν· διορθοῦ δὲ τοῦτο ὁ Falkener, γέγων ἐν παρενθέσει (Aptera).

(1) Periplus Iriarte.

(2) Ἐνωεὶ τὴν πόλιν Μινῶαν, περὶ ἧς κατωτέρω ἐροῦμεν.

(3) Ὅρα χάρτ. Κρήτης τοῦ Spratt καὶ τοῦ Falkener.

(4) Παρὰ τῇ νήσῳ Σούδας ὑπάρχουσι δύο νησίδια, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω, καὶ οὐχὶ ἓν, ὡς ὁ Pashley λέγει.

Εἰς ἐπίρρωσιν τῶν προειρημένων προστίθῃ καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ προμνημονευθεῖσα βαρωνίς δὲ Σβάρτζ (Baronne de Schwartz), ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα « Ἐλπίς Μέλαινα » γνωστοτάτη εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον τῆς Εὐρώπης ἐκ τῶν πολλῶν συγγραμμάτων αὐτῆς, ἅτινα ἐδημοσίευσεν εἰς διαφόρους γλώσσας, ἐν τῷ προσφάτως ἐν Ἄννοβέρῳ ἐκτυπωθέντι περὶ Κρήτης συγγράμματι αὐτῆς (1), οὗ τινος ἀντίτυπον πρὸ μικροῦ μοι ἔπεμψε, λόγον ποιουμένη περὶ Ἀπτέρας διορθοῦ τὰς ἐσφαλμένας γνώμας τῶν ὑποστηρίζόντων, ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο εἰς τὸ Παλαιόκαστρον Κισάμου καὶ ἀνεπιφυλάκτως λέγει, ὅτι τὰ εἰς τὸ Παλαιόκαστρον Ἀποκορώνου φαινόμενα ἐρείπια, ἅτινα καὶ ἡ ἴδια ἐπεσκέφθη, εἰσὶ τὰ τῆς Ἀπτέρας.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὑπολείπεται νῦν ἐξετασθῆναι ποῦ ἔκειτο ἡ ἀρχαία Κίσαμος.

Ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο παρὰ τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς κωμοπόλεως τοῦ Καστελλίου Κισάμου. Πέριξ τῆς κωμοπόλεως ταύτης καὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτῆς φαίνονται πλείστα ἐρείπια ἀρχαίων οἰκοδομῶν, ἀνσκαφῶν δ' ἄλλοτε γενομένων ἀνεκαλύφθησαν τάφοι, ναοί, ἐπιγραφαί, νομίσματα, ἀγγεῖα καὶ πλείστα ἄλλα ἀρχαῖα μνημεῖα, οὐδεμίαν καταλιμπάνοντα ἀμφιβολίαν περὶ ὑπάρξεως πόλεως κατὰ τὴν θέσιν ἐκείνην ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Ὅτε εὐρισκόμην ἐν τῇ σημερινῇ ἀγορᾷ τῆς κωμοπόλεως, εἰς τῶν συνοδευόντων με προκρίτων μὲ ὠδήγησεν εἰς παρακείμενον κατὰσστημα, εἰς τὸ βῆθος τοῦ ὁποίου ὑπάρχει θύρα. Ταύτην διελθόντες εἰσῆλθομεν εἰς δωμάτιον, οὗ τινος τὸ ἔδαφος ὀλόκληρον εἶναι ψηφιδωτὸν κάλλιστα διατηρούμενον καὶ μαρτυροῦν, ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἱερόν, ὡς τοιοῦτον ψηφιδωτὸν ἐν οὐχὶ ὅμως τόσῳ καλῇ καταστάσει διατηρούμενον ὑπάρχει καὶ ἐν τινι θέσει τῆς Ἀπτέρας, ἐφ' ἧς φαίνονται τὰ ἐρείπια ἀρχαίου ναοῦ καὶ ἐν ἡ εὐρέθησαν δύο ἀγάλματα ῥωμαϊκῆς τέχνης κοσμοῦντα σήμερον μίαν τῶν αἰθουσῶν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀυτοκρατορικοῦ μουσείου τῶν ἀρχαιοτήτων.

Τὰ ἀνωτέρω ἐκτιθέμενα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχε πόλις, ὅτι δ' αὕτη ὠνομάζετο Κίσαμος τυγχάνει βεβαιωμένον ἐκ πλείστων ἐναργῶν γεγονότων. Ἡ τρανωτέρα ὅμως τοῦτου ἀπόδειξις εἶναι, ὅτι ἡ θέσις ἐκείνη φέρει καὶ σήμερον ἔτι τὸ ὄνομα Κίσαμος, ὡς ἐπίσης

Κίσαμος καλεῖται καὶ ἡ κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς νήσου ἐπαρχία, ἧς πρωτεύουσα εἶναι ἡ παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Κισάμου κειμένη παραθαλάσσιος κωμόπολις « Καστέλλιον ». Τὸ ὄνομα δὲ Κίσαμος δὲν ἐδόθη μεταγενεστέρως εἰς τὴν χώραν ἐκείνην, ἀλλ' εἶναι ἀναντιρρήτως τὸ πανάρχαιον ὄνομα τῆς πόλεως Κισάμου, διατηρηθὲν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ὡς ἡ Κάντανος, χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σελίνου, ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τῆς ἐκεῖ που κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑπαρξάσης ἀρχαίας πόλεως Κάντανός, ἡ Τύλισσος, χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαλεβούζιου, ἀπὸ τῆς ὁμωνύμου ἀρχαίας πόλεως κτλ.

Πρὸ τετρακοσίων καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν οἱ Ἑνετοὶ ὠνόμαζον τὴν ἐπαρχίαν Chisami ἢ Chisamus, ὅπερ δὲν εἶναι ἄλλο ἢ τὸ Κίσαμος. Καὶ ἐπὶ βυζαντινῶν δὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα διετηρεῖτο (1). Ἀνάκθην δὲ καὶ ὁ ἐπίσκοπος τῆς ἐπαρχίας ταύτης φέρει τὸν τίτλον « ὁ Κισάμου » καὶ πλείστα ἀνακαλυφθέντα κατὰ τὴν θέσιν ἐκείνην μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος μαρτυροῦσιν ἀναμφισβητήτως, ὅτι ἐκεῖ ἔκειτο ἡ ἀρχαία Κίσαμος.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ Κίσαμος ἔκειτο παρὰ τῇ Πολυρρήνῃ (2). Τοῦτου δ' οὕτως ἐχόντος, ἐὰν ἐπίνειον τῆς Ἀπτέρας ἦτο Κίσαμος, γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἐὰν ὑπῆρξεν ἐτέρα πόλις Κίσαμος παρὰ τὴν τῇ Ἀπτέρῃ θάλασσαν, ὡς ἐπίνειον ταύτης χρησιμεύουσα.

Ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, ὁ Πευτιγγέριος λεγόμενος πίναξ σημεῖοι δύο πόλεις ὑπὸ τὸ ὄνομα Κίσαμος.

Ὁ Pashley συζητῶν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου, μολονότι παραδέχεται ἐπὶ τέλους, ὅτι ἡ Πολυρρήνη ἔκειτο εἰς τὸ Παλαιόκαστρον τῆς Κισάμου, ἡ δὲ Ἀπτερα εἰς τὸ τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου, δὲν ἀπομακρύνεται ποσῶς τῆς γνώμας τοῦ ὅτι ὑπῆρξε καὶ ἐτέρα Κίσαμος ὡς ἐπίνειον τῆς Ἀπτέρας φρονεῖ δὲ πρὸς στιγμὴν, ὅτι τὰ παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ σημερινοῦ χωρίου « Καλύθαις » Ἀποκορώνου φαινόμενα ἐρείπια εἶναι τὰ τῆς Κισάμου, τοῦ ἐπινείου τῆς Ἀπτέρας, ἀλλ' ἄφοῦ ἐπέισθη ἐκ τῶν μαρτυριῶν τοῦ Boschini, ὅτι ταῦτά εἰσι τὰ ἐρείπια ἐνετικοῦ φρουρίου, ἐξακολουθεῖ ἀναζητῶν ἀλλαγῶς τὴν δευτέραν Κίσαμον. Ἐπὶ τέλους χαίρει, ὅτι ἀπηλλάγη τῆς ἀμυχανίας του εὐρῶν τὴν λύσιν τοῦ ζη-

(1) Erlebnisse und Beobachtungen auf Kreta. Hannover, 1892.

(1) Ἱστορία τῆς Κρήτης ὑπὸ Μ. Βερνάρδου. Τὰ διακείμενα καὶ κτήματα τῶν 12 εὐγενῶν. Σελ. 111.

(2) Ὅρα γάρ. Spratt, Falkener καὶ ἄλλους.

τήματος εἰς τὸν Πευτιγγερείον πίνακα, καὶ ἀνακράζει: «I was delighted to find my two cites both inserted in the Peutinger table» ἤτοι: «κῆφράνθην εὐρὸν τὰς δύο μου πόλεις, ἀμφοτέρως σημειουμένας ἐν τῷ Πευτιγγερείῳ πίνακι» κτλ.

Κατὰ πόσον ὅμως ὁ Πευτιγγερείος οὐτος πίναξ παρέχει κῆρος ἀθηντικὸν ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀφοῦ οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μνημονεύει δύο πόλεων ὑπὸ τὸ ὄνομα Κίσσαμος, καὶ τοῦτο εἶναι ζήτημα ἰδίως μελέτης χρῆζον. Καλῶς δὲ λέγει ὁ D'Anville, ἀναλύων τὸν πίνακα τοῦτον: «Quoiqu'il y ait une correction à faire, parce qu'il y a une répétition de Cissamus à supprimer dans la table» ἤτοι, «ἂν καὶ δεόν νὰ γείνη μία διόρθωσις, διότι ὑπάρχει ἐπανάληψις τῆς Κισάμου ἐν τῷ πίνακι, ἣτις δεόν νὰ ἐξαλειφθῇ». Καὶ λέγει μὲν ὁ Pashley, ὅτι ὁ D'Anville προάγεται εἰς τὴν παρατήρησιν ταύτην ὁρμώμενος ἐκ τῆς ὑποθέσεως, ὅτι ἡ Ἄπτερα ἐκεῖτο εἰς τὴν θέσιν τοῦ Παλαϊοκάστρου Κισάμου, ὁποιαδήποτε ὅμως κἂν ᾖ ἡ ἰδέα τοῦ D'Anville, τὸ δεσπόζον πνεῦμα ἐν τῇ κρίσει του εἶναι, ὅτι δὲν ὑπῆρχον ἐν Κρήτῃ δύο πόλεις φέρουσαι τὸ ὄνομα Κίσσαμος. Ἄλλὰ καὶ ἂν ἡ περὶ τοῦ D'Anville κρίσις τοῦ Pashley θεωρηθῇ ὡς ὀρθή, δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι, ὡς ὁ D'Anville ἐξαλείφει ἐκ τοῦ Πευτιγγερείου πίνακος τὴν μίαν Κίσσαμον, διότι δύο πόλεις ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν ὑπῆρξαν, οὕτω καὶ ὁ Πευτιγγερείος πίναξ σημειοῖ μίαν ἔτι Κίσσαμον παρὰ τῇ ἀληθεῖ θέσει τῆς Ἄπτερας, ὅπως συμβιβασθῶσιν αἱ τοῦ Στράβωνος εἰδήσεις τὴν Κίσσαμον παρὰ τῇ Ἄπτερά τιθεμένου.

Καθόσον ἡμεῖς τοῦλάχιστον γνωρίζομεν καὶ καθὰ ἀνωτέρω εἶπομεν, οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μνημονεύει δύο κρητικῶν πόλεων ὑπὸ τὸ ὄνομα Κίσσαμος, πᾶσαι δ' αἱ ἐπὶ τοῦ ἐναντίου γινώμαί εἰσιν ὅλως ὑποθετικαὶ στερούμεναι βάσεως. Καὶ αὐτὸς ὁ Γερμανὸς Karl Hoek (1), ὅστις οὐδὲν τῆς κρητικῆς ἀρχαιολογίας καὶ τῆς ἀρχαίας τῆς νήσου ἱστορίας μέρος ἀφῆκε χωρὶς βαθύτατα νὰ τὸ ἐξερευνήσῃ, τοιαῦτα φαίνεται φρονῶν, ὁ δὲ πολὺς Ἴσπανὸς Torres y Ribera (2), ὁ γράψας

τὸν πρόδρομον εἰς τὴν κρητικὴν ἀρχαιολογίαν, φαίνεται ἐπίσης δισταζὼν νὰ παραδεχθῇ, ὅτι ὑπῆρξαν δύο πόλεις «Κίσσαμος» ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Κρήτῃ. Τεκμήριον πρὸς τούτοις ἀσφαλές, καθ' ἡμᾶς, ὅτι δὲν ὑπῆρξεν ἄλλη πόλις Κίσσαμος παρὰ τὴν θάλασσαν τῶν Ἀπτερών εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς. Εἰς διάφορα τῆς νήσου μέρη περιεσώθησαν καὶ φέρονται ἀνὰ τὰ στόματα τῶν κατοίκων τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα οὐ μόνον τῶν ἐπιφανεστέρων πόλεων αὐτῆς, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ τῶν μᾶλλον ἀσήμων πολισμάτων. Π. χ. ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σελίνου ἡ θέσις, ἐν ἣ φαίνονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἐλύρου, καλεῖται ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν περὶ τὴν χωρίων Ἐλυρος, ἐν δὲ τῇ ἐπαρχίᾳ Πεδιάδος οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Εὐδᾶ ὀνομάζουσι Λύκτον τὴν κορυφὴν τοῦ ἀπέναντι λόφου, ἐφ' ἧς φαίνονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Λύκτου, ἐν δὲ Μεσαρᾷ τὰ ἐρείπια τῆς Γόρτυνος εἰσι γνωστά τοῖς κατοίκους ὑπὸ τὸ ὄνομα «Γόρτυνα». Ἐν Σφακίαις, οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Λουτροῦ καὶ τῆς Ἀνωπόλεως καλοῦσι Φοῖνικα τὴν παρακειμένην θέσιν, ἐν ἣ φαίνονται ἀσήμαντά τινα ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου πολισματος «ὁ Φοῖνιξ»· καὶ πλεῖστα ἄλλα τοιαῦτα παραδείγματα δυνάμεθα νὰ ἀριθμήσωμεν.

Ἐν τούτοις παρὰ τὴν Ἄπτεραν καὶ καθ' ὅλα τὰ ὅμορα τῇ θέσει ταύτῃ μέρη τῆς Κυδωνίας καὶ τῶν Ἀποκορώνων οὐδὲν σώζεται μνημεῖον μαρτυροῦν τὴν ὑπαρξίν ἄλλων πόλεων, πλὴν τῆς Μινώας καὶ τοῦ Ἀμφιματρίου, οὐδὲ θέσις τις οὐδὲ χωρίον κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα φέρει τὸ ὄνομα Κίσσαμος.

Εἰς ταῦτα προσθετέα καὶ τὰ ἐπόμενα. Ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή Κρητὸς τινος, ὅστις ὠνομάζετο Ἐπαφρος, ἀναφέρει, ὅτι οὗτος ἦτο «Πολυρρήνιος καὶ Κισάμιος» (1). Καὶ ἐκ τούτου ἐξάγεται, ὅτι ἡ Πολυρρήνη καὶ ἡ Κίσσαμος ἐγειννιάζον. Ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ κυρίως θέλομεν νὰ παρατηρήσωμεν, εἶναι, ὅτι, ἐὰν ὑπῆρχον δύο πόλεις Κίσσαμοι, ἡ ἐπιτύμβιος αὕτη ἐπιγραφή, δι' ἧς ἴσως ἐσκοπεῖτο νὰ καταδειχθῇ ἡ καταγωγὴ τῶν γονέων τοῦ θανόντος, διότι οὗτοι φαίνεται, ὅτι ἦσαν ὁ μὲν ἐκ Πολυρρήνης, ὁ δὲ ἐκ Κισάμου, θὰ περιεῖχε λέξιν τινά, ὅπως διακριθῇ ἐκ τίνος τῶν δύο Κισάμων κατήγετο. Μὴ ὑπαρχούσης ὅμως τοιαύτης τινὸς διακριτικῆς λέξεως ἢ φράσεως, φαίνεται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι μία καὶ μόνη Κίσσαμος ὑπῆρχε.

(1) Karl Hoek, Kreta. Göttingen· 1823. Τόμ. 3.

(2) Antonio de Torres y Ribera. Insulae Auguste Cretae periplus, prodromus antiquitatum Cretensium. Venetiis. Anno DMDCCCV.

(1) Muratori.

Κατὰ τὰ προεκτεθέντα λοιπὸν δὲν ὑπῆρχε δευτέρα πόλις Κίσαμος ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Κρήτῃ. Ἡ γνώμη δέ, ἣν ἐσχημάτισα ὡς πρὸς τὸ ἐπίνειον τῆς Ἀπτεράς, εἶναι, ὅτι, ἐὰν ἡ πόλις αὕτη εἶχεν ἐπίνειον, καὶ βεβαίως εἶχε, κατὰ τὸν Στράβωνα, τοῦτο δὲν ἦτο πόλις παραθαλάσσιος Κίσαμος ὀνομαζομένη, ἀλλ' ὄρμος τις ἐκ τῶν εἰς τὰ παράλια τῆς χώρας τῶν Ἀπτεραίων ἐχρησίμευεν ὡς ἐπίνειον τῆς πόλεως, ὅπως καὶ ἡ Γορτύνη εἶχεν ὡς ἐπίνειον καὶ τὸν λιμένα Μάταλον, παρ' ᾧ ὑπῆρχον ἴσως ἀποθῆκαι, ὡς φαίνεται ἐκ τινων σωζομένων ἐκεῖ ἐρειπίων, οὐχὶ ὁμως καὶ πόλις τὸ ὄνομα Μάταλον φέρουσα. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μόνον προσόμοιον τῷ «Κίσαμος» ὄνομα, ὅπερ ἀπαντᾷ κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα, εἶναι τὸ «Κύαμον», ὄνομα, ὅπερ ἔφερον ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὸ ἀπέφαντι τῶν Ἀπτερέων ἀκρωτήριο, προάγομαι

νὰ ὑποθέσω, ὅτι ὁ ὡς ἐπίνειον τῆς Ἀπτεράς χρησιμεύσας ὄρμος ἔφερε τὸ ὄνομα «Κύαμος», ἐξ οὗ ἴσως καὶ τὸ ἀπέφαντι ἀκρωτήριο ὀνομάσθη «Κύαμον», καὶ ὅτι τὸ «Κύαμος» παρερρήθη πιθανῶς, γενόμενον «Κίσαμος» ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν τοῦ Στράβωνος.

Δὲν ἀξιοῦμαι, ὅτι διὰ τοῦ συμπεράσματος τοῦτου λύω ὀριστικῶς τὸ προκείμενον ζήτημα. Θεωρήσω ὁμως ἐμαυτὸν ἀκούοντως ικανοποιημένον, ἐὰν αἱ ἐν τῇ δετῇ μελέτῃ περιεχόμεναι κρίσεις καὶ παρατηρήσεις δώσωσιν ἀφορμὴν εἰς ἐμβριθεστέραν τοῦ ζητήματος τούτου ἔρευναν καὶ σπουδὴν ἐκ μέρους ἄλλων, ἐμοῦ ἀρμολιωτέραν, πρὸς λύσιν αὐτοῦ, ἔστω καὶ ἂν τὸ συμπέρασμα μου ἐλεγχθῇ ὑπ' αὐτῶν ὡς ἐσφαλμένον.

A. E. ΚΟΠΑΨΗΣ.

ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΑΙ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

Α'

Ὁ ἐν Δαρδανελίοις (τῆς Φρυγίας) κ. *Frank Calvert* ἀπέστειλε πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς αἰδ. κ. *Ch. G. Curtis* τὰ χαρτῶα ἐκτυπώματα τῶν ἐπομένων δύο ἐπιγραφῶν, κατὰ ὀκτώβριον τοῦ 1891 ἀνευρεθεισῶν εἰς θέσιν ἄγνωστον μὲν ἀκριβῶς, ἀλλὰ περίξ τῆς πόλεως ταύτης· ἡ πρώτη κατέχει ἐπιφάνειαν πλάτους 30 ἑκατοστομέτρων γαλλικῶν, καὶ μῆκος 20· τὸ δὲ ὕψος τῶν γραμμάτων εἰς μὲν τὰς πρώτας ἐπτὰ σειρὰς εἶναι .012 εἰς δὲ τὴν ὀγδόην .008. Ἰδιάζοντος σχήματος εἰσι τὰ γράμματα Α Ε Σ Ω· τὸ Ο εἰς τὴν ἕκτην καὶ εἰς τὴν ἑβδόμην σειρὰν, εἰς τὴν πρώτην λέξιν, εὔρηται εἰς σχῆμα μικρότερον καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς γραμμῆς· αἱ σειραὶ εἰσιν εὐθύγραμμοι. Ἡ δευτέρα ἐπιγραφή κατέχει ἐπιφάνειαν 0.9×0.9· τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων εἶναι .015 εἰς τὰς πρώτας τέσσαρας σειρὰς, καὶ .007 εἰς τὰς λοιπὰς· ἰδιάζοντος σχήματος γράμματά εἰσι τὸ Δ Ε Μ Ρ. Ἐκτὸς

αὐτῶν ἀνευρέθησαν χάλκινοι λυχνίαι, ὧν μία ἔφερε βυζαντινὴν ἐπιγραφὴν, καὶ στατήρ, οὗ τινος ἐν μὲν βάρος ἦτο εἰς σχῆμα κεφαλῆς βοῦς, ἕτερον δὲ εἰς σχῆμα πεπλοφόρου γυναικός.

I

ΦΙΛΑΓΡΟΣ Θ ΛΑ.
ΔΙΔΓΥΝΑΙΚΙΕ
ΑΥΤΟΥ· ΜΝΗΛ
ΜΗΣΧΑΡΙΝΧΑΙΡ.
ΟΚΑΚΩΣΑΣΤΗΝ
ΕΙΚΘΝΑΜΗΛΑΘΥ
ΤΘΝΗΛΙΟΝΑΛΛΑΠ
ΑΘΥΑΚΑΙΑΥΤΗ Θ

Φίλαγρος Λα(ῖ)δι γυναικί ἑαυτοῦ, μνήμης χάριν· χαίρ(ε)· ὁ κακώσας τὴν εἰκόνα μὴ λάθ(οι) τὸν ἥλιον, ἀλλὰ π(ά)θ(οι) & καὶ αὐτή.

II
ΤΥΧΙΔΗΣ
ΜΗΤΡΟΔ
. ΛΤΟΥΜΝΕΙ
. . ΤΗΝΤΗΝ
. . . . ΝΗΤΟΙΑΝ
. ΝΙC

Τυχίδης... Μητροδ(ώρα)... του μν(ίμης)
 χάριν ταύτην τήν (στήλη)ν ήτοι άν...
 (ά)νίσ(τησι).

B'

Ό κ. A. Mordtmann, ιατρός, ανέκρινωσε
 τὸ ἐπίμεινον ἀνέκδοτον δίγλωσσόν ἐπιτύμβιον
 ἐπιγράμμα κοινοποιηθὲν ὑπὸ κ. Κ. Μα-

κρή. ιατροῦ· εὐρέθη ἐν τῇ νήσῳ τοῦ Μαρμαρᾶ,
 ἐν χωρίῳ καλουμένῳ τὰ Παλάτια, ἐπὶ πλά-
 κῆς μήκους 72 δακτύλων, πλάτους 32 καὶ
 πάχους 5.

D' M

A OTACILIVS CRISPVS SIBI ET
OTACILIAE ONESIME CONJVGI
A ΟΤΑΚΙΛΙΟΣ ΚΡΙΣΠΟΣ ΕΑΥΤΩΙ
ΚΑΙ ΤΗΓΥΝΑΙΚΙ ΟΤΑΚΙΛΙΑ ΟΝΗΣΙΜΗΙ

D(iis) M(anibus).

A. Otacilius Crispus sibi et Otaciliae
Onesime conjugii.

A. Ότακίλιος Κρίσπος έαυτῶ καὶ τῇ γυ-
 ναικί Ότακιλία Όνησίμη.

Γ'

Ό έταίρος κ. A. Long, καθηγητής ἐν τῇ
 Ροβερτείῳ σχολῇ, ἀνεκρινώσατο τὴν ἐπομέ-
 νην ἐπιγραφὴν εὐρισκομένην ἐν τῷ ἐνταῦθα
 αὐτοκρατορικῷ μουσεῖῳ ὑποβαλῶν καὶ χαρ-
 τῶν ἐκτύπων· ἡ προέλευσις τοῦ μαρμαρίου
 ἐστὶν ἀγνωστος· ἡ ἐπιγραφή κατέχει ἐπ' αὐ-
 τοῦ ἠκρωτηριασμένου ἐν πολλοῖς ἐπιφάνειαν
 πλάτους 0,43 καὶ μήκους 0,64· τὸ ὕψος τῶν
 γραμμῶν εἶναι 0,08· αἱ σειραὶ εἰς εὐθύ-

γραμμίαν· ἰδιόζωντος σχήματός εἰσι τὰ γράμ-
 ματα **Α Ι Κ Ξ Ζ Γ ς**. "Ένια
 τῶν ὀνομάτων εἰσι πρωτοφανῆ· ἓνια δὲ εὐ-
 ρηνται εἰς ἐπιγραφὰς τῆς Ἰωνίας, (παράβαλε
 C. I. G. 3140, "Ερζανδρος· 3140, 3141
 Σίμαλος· 3122, 3141, 3223, 3300, Ἄρ-
 τεμῶ· 4303 Φίλαγρος· τοῦτο μνημονεύται
 καὶ ἐν τῇ ἀνωτέρῳ Ι ἐπιγραφῇ στ. 30).

..... ΑΣΚΛΗΠΙΟΔΩΡΟΣΦΙΛΩ

..... ΝΑΥΙΟΣΦΙΛΩΝ-ΦΙΛΟΚΛΗΣΦΙΛΩΝΟΣΓΥΝ

..... ΝΟΣΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΥΜΗΤΗΡΝΙΚΟΓΕΝΙΣ-ΑΣΚΛΗΠΙΑ . . .

..... ΜΗΤΗΡΕΥΘΗΝΗ-ΣΙΜΟΣΑΡΙΣΤΑΡΧΟΥ-ΜΑΤΡΩΝΑΡΙΣΤΟΝΙ

5. ΙΡΟΒΙΑ-ΘΕΟΤΙΜΟΣΠΟΤΑΜΩΝΟΣΓΥΝΗΗΡΑΙΣΘΥΓΑΤΗΡΔΗΜ . . .

. ΩΝΔΗΜΗΤΡΙΟΥΓΥΝΗΗΑΡΜΕΝΙΣΥΓΙΟΣΔΗΜΗΤΡΙΟΣΘΥΓΑΤΕΡΕΣ

. ΑΡΙΣΤΟΔΑΜΑ-ΗΡΑΚΛΕΙΔΗΣΔΗΜΗΤΡΙΟΥΓΥΝΗΑΡΤΕΜΩΜΗΤΗΡΑΡ .

. ΕΜΙΣ-ΜΕΝΕΚΡΑΤΗΣΜΗΝΟΦΙΛΟΥ-ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΣΕΙΚΑΔΙΟΥΜΗΤΗΡ . .

. ΙΑΟΤΙΜΟΝ-ΜΕΝΕΚΡΑΤΗΣΑΡΤΕΜΩΝΟΣ-ΜΗΝΟΦΑΝΤΟΣΔΗΜΗΤΡΙΟΥΓΥΝ .

10. Ε. ΑΡΑ-ΒΑΚΧΙΟΣΠΟΣΕΙΔΙΠΠΟΥΜΗΤΗΡΚΛΕΟΠΑΤΡΑΓΥΝΗΜΙΚΙΝΝΑ-ΔΙΟΝΥ

. ΙΟΣΠΑΜΦΙΛΟΥ-ΒΑΚΧΙΟΣΠΑΜΦΙΛΟΥ-ΔΙΟΝΥΣΙΟΣΦΙΛΙΤΑΓΥΝΗΕΡΜΙΟΝΗΘΥΓΑ

. ΗΡΣΚΑΜΑΝΔΡΟΔΙΚΗ-ΚΟΡΙΣΚΟΣΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥΓΥΝΗΜΙΚΙΝΝΑΥΙΟΣΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣ

. ΤΙΜΟΓΕΝΗΣΗΡΩΙΔΟΥ-ΑΥΓΙΛΟΥΠΟΛΙΣΔΙΟΝΥΣΙΟΥΜΗΤΗΡΜΗΝΟΚΡΙΤΗ-ΑΠΟΛΛΩΝΙΟ.

. ΠΟΤΑΜΩΝΟΣΓΥΝΗΕΥΘΥΜΙΑ-ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΟΥ-ΖΗΝΙΣΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

15. ΜΗΤΗΡΜΗΤΡΟΦΙΛΑ-ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΥΓΥΝΗΦΙΛΟΥΜΕΝΗΘΥΓΑ

. ΤΗΡΜΗΤΡΟΔΩΡΑ-ΝΟΥΜΗΝΙΟΣΑΓΑΘΟΚΛΕΙΟΥΣΜΗΤΗΡΜΗΤΡΙΧΗ-ΜΕΝΕΣΤΡΑ

. ΤΟΣΓΛΑΥΚΟΥ-ΦΙΛΙΤΑΣΔΙΟΝΥΣΙΟΥ-ΜΗΝΟΦΑΝΗΣΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ-ΣΙΜΑΛΟΣΔΑΜ

- ΠΩΝΟΣ-ΖΗΝΟΔΟΤΟΣΑΙΣΧΥΔΟΥ-ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΗΣΓΕΡΟΝΤΟΣ-ΜΕΝΙΣΚΟΣΑΡ
 ΤΕΜΙΔΩΡΟΥ-ΙΣΟΔΙΚΟΣΤΙΜΙΑΡΧΟΥΜΗΤΗΡΕΚΑΤΑΙΑ-ΣΟΛΩΝΑΠΟΛΛΑ-ΑΣΚΛΗ
 20. ΠΙΑΔΗΣΜΕΛΕΑΓΡΟΥΓΥΝΗΑΝΔΑΜΗΤΗΡΜΗΝΟΦΙΛΑ-ΙΚΕΣΙΟΣΜΕΝΕΚΡΑΤΟΥΗΡΑ
 ΞΙΑΝΑΞΙΠΠΟΥ-ΤΙΜΟΓΕΝΗΣΜΕΝΙΠΠΟΥΜΗΤΗΡΝΙΚΑΙΑ-ΦΑΣΗΜΟΣΑΘΗΝΑΓΟ
 ΡΟΥ-ΑΝΔΡΟΣΘΕΝΗΣΜΗΝΟΦΙΛΟΥ-ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΟΣΜΗΔΕΙΟΥΓΥΝΗΒΑΤΙΣ
 ΥΙΟΣΜΗΔΕΙΟΣΘΥΓΑΤΗΡΘΕΟΓΕΝΕΙΑ-ΜΗΝΟΦΑΝΗΣΠΟΤΑΜΩΝΟΣΓΥΝΗ. . .
 ΚΙΝΝΑΥΙΟΙΜΗΝΟΔΟΤΟΣΜΗΝΟΦΑΝΗΣΘΥΓΑΤΗΡΦΙΛΑ-ΜΕΝΙΠΠΟΣΤΙΜΩΝΟΣ
 25. . ΥΝΗΕΡΜΙΟΝΗΥΙΟΣΜΕΝΙΠΠΟΣ-ΜΕΝΕΜΑΧΟΣΑΡΙΣΤΩΝΟΣ-ΜΕΝΙΣΚΟΣ
 . ΠΕΡΑΝΘΟΥΓΥΝΗΛΥΔΙΟΝ-ΚΛΕΩΝΜΗΔΕΙΟΥΓΥΝΗΠΑΤΙΣ-ΥΙΟΠΑΡΜΕΝΙΣΚΟΣΜΗ
 ΔΕΙΟΣΘΥΓΑΤΗΡΘΕΟΓΕΝΕΙΑ-ΖΩΙΔΟΣΗΓΗΣΙΟΥΜΗΤΗΡΑΣΙΝΝΩΓΥΝΗΜΑΝΑ
 ΚΟΝΘΥΓΑΤΗΡΑΣΙΝΝΩ-ΚΑΛΔΙΣΤΡΑΤΟΣΑΤΤΙΝΟΥΓΥΝΗΑΘΗΝΑΙΣ-ΜΗΝΟΦΙ
 ΛΟΣΜΗΤΡΟΔΩΡΟΥΓΥΝΗΚΙΡΕΙΣ-ΠΡΑΞΙΜΕΝΗΣΣΚΑΜΑΝΔΡΙΟΥΓΥΝΗΑΡΤΕΜΙΣ
 30. ΥΙΟΣΣΚΑΜΑΝΔΡΙΟΣΘΥΓΑΤΗΡΛΑΜΠΡΙΣ-ΜΙΘΡΑΔΑΤΗΣΦΙΛΑΓΡΟΥΓΥΝΗΦΙΛΙ. .
 ΤΗ-ΔΙΟΚΛΗΣΔΙΟΝΥΣΙΟΥΥΙΟΣΔΙΟΚΛΗΣΜΗΤΗΡΜΕΝΕΣΤΡΑΤΗ-ΑΣΚΛΗΠΙ
 ΔΗΣΠΟΣΕΙΔΩΝΙΟΥΓΥΝΗΟΛΥΜΠΙΑΣ-ΜΗΝΟΦΙΛΟΣΘΕΩΝΟΣΜΗΤΗΡΜΙΔΑ
 . ΙΑ-ΜΕΝΙΣΚΟΣΘΕΩΝΟΣ-ΒΑΤΗΣΜΕΝΩΝΟΣ-ΑΝΤΙΓΟΝΟΣΜΗΝΟΦΑΝΟΥ
 ΠΡΩΤΟΜΑΧΟΣΕΥΘΥΔΑΜΟΥΓΥΝΗΜΕΛΙΝΝΑ-ΕΡΞΑΝΔΡΟΣΛΕΟΝΤΟΣ
 35. ΓΥΝΗΜΥΣΤΑΛΙΝΗΘΥΓΑΤΗΡΣΙΜΟΤΕΡΑ-ΔΙΟΝΥΣΙΟΣΜΗΝΟΔΩΡΟΥΜΗ
 ΤΗΡΑΡΤΕΜΩΓΥΝΗΝΑΝΝΙΣΥΙΟΣΑΠΟΛΛΟΦΑΝΗΣΠΙΠΙΑΣΔΑΜΠΩΝΟΣ
 . ΑΘΗΝΟΔΩΡΟΣΖΩΙΔΟΥΜΗΤΗΡΑΡΤΕΜΙΔΩΡΑ-ΑΠΟΛΛΟΦΑΝΗΣΗΓΗΣΙΟΥ
 . . ΝΑΡΙΑΣΑΝΔΡΙΟΥ-ΑΝΔΡΕΙΑΣΜΕΝΑΝΔΡΟΥΜΗΤΗΡΗΡΑΙΣ-ΑΣΚΛΑΠΩΝΜΕ
 . . . ΔΡΟΥΜΗΤΗΡΜΗΝΑΚΟΝ-ΠΥΘΟΜΝΗΣΤΟΣΕΠΙΓΕΝΟΥΜΗΤΗΡΜΕΝΕΣΤΡΑ
 40. ΜΗΝΟΔΩΡΟΣΜΕΝΙΣΚΟΥΓΥΝΗΑΜΦΙΟΝΙΣΥΙΟΙΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΣΜΕΝΙΣΚ. . .
 ΑΝΤΟΣΑ. . ΔΗ. . ΔΟΥΓΥΝΗΦΙΛΑΥΙΟΣΜΕΛΕΑΓΡΟΣΜΗΤΡΟΔ.
 ΚΛΕΙΟΥΣ-ΘΕΟΦΙΛΟΣΠΟΣΕΙΔΙΠΠΟΥΕΠΙΓΕΝΗΣΕΠΙΓΕΝΟΥ
 ΟΣΤΙΜΑΡΧΟΥ-ΚΩΚΟΣΔΙΟΝΥΣΟΔΩΡΟΥ-ΜΥΡΤΙΑΟΣΔΑΜΠΩΝΟΣ
 ΔΙΣΚΛΕΑΡΧΟΥ-ΔΗΜΗΤΡΙΟΥΚΛΕΑΡΧΟΥ-ΜΗΝΟΔΩΡΟΥΜΗΝΟΔΩ
 45. ΡΙΣΤΕΙΑ-ΔΙΟΝΥΣΟΔΩΡΟΣΜΕΝΕΚΡΑΤΟΥΓΑΥΣΙΜΑΧΟΣΣΤΡΑ
 ΟΣΚΑΙΣΕΥΘΗΣ. . ΝΙΚΟΜΑΧΟΥΜΗΤΗΡΜΑΙΑΝΔΡΙΑ-ΜΙΔΗΣΚΟΣ
 ΩΝΙΟΣΜΕΝΑΝΔΡΟΥ-ΑΔΕΞΑΝΔΡΟΣΜΕΝΑΝΔΡΟΥΓΥΝΗΑΡ
 ΑΣΕΥΑΝΔΡΟΥΓΥΝΗΕΡΜΙΟΝΗ-ΦΙΛΟΞΕΝΟΣΦΙΛΟΞΕΝΟΥΓΥ
 ΔΙΦΙΛΟΣΔΙΦΙΛΟΥΓΥΝΗΑΔΕΙΑ-ΠΡΩΤΟΦΑΝΣΔΙΟΝΥΣΙΟΥ.

- - 'Ασκληπιόδωρος Φιλω-
 να, υιός Φιλων-Φιλοκλής Φιλωνος, γυν-
 (ή). νος 'Αρτεμίδωρου, μήτηρ Νικογενίς-'Ασλητιά(δης)
 , μήτηρ Εὐθ(ύ)νη-Σῆμος 'Αριστάρχου-Μάτρων 'Αριστονί-
 5. (κου). ροβια-Θεότιμος Ποτάμωνος, γυνή 'Ηραΐς, θυγάτηρ Δημη(η)
 ων Δημητρίου, γυνή Παρμενίς, υιός Δημήτριος, θυγατέρες
 'Αριστοδάμα-'Ηρακλείδης Δημητρίου, γυνή 'Αρτεμά, μήτηρ "Αρ-
 (τ)εμης-Μενεκράτης Μηνοφίλου-'Αρτεμίδωρος Εικαδίου, μήτηρ

- (Φ)ιλότιμον-Μενεκράτης Ἀρτέμωνος-Μηνόφαντος Δημητρίου, γυν(ή)
10. (Μ)ε(γ)άρα-Βάκχιος Ποσειδίππου, μήτηρ Κλεοπάτρα, γυνή Μικίννα-Διονύ-
(σ)ιος Παμφίλου-Βάκχιος Παμφίλου-Διονύσιος Φιλίτα, γυνή Ἐρμιόνη, θυγά-
(τ)ηρ Σκαμανδροδίκη-Κορίσκος Ἀπολλωνίου, γυνή Μικίννα, υἱὸς Ἀπολλώνιος
Τιμογένης Ἡρωΐδου-Αὐιλοῦπολις (;) Διονυσίου, μήτηρ Μηνοκρίτη-Ἀπολλώνιος(ς)
Ποτάμωνος, γυνή Εὐθυμία-Ἀπολλώνιος Ἀριστοκράτου-Ζήνης Διονυσίου,
15. μήτηρ Μητροφίλα-Ἀπολλώνιος Ἀπολλοδώρου, γυνή Φιλουμένη, θυγά-
τηρ Μητροδώρα-Νουμήνιος Ἀγαθοκλείους (;), μήτηρ Μητρίχη-Μενίστρα-
τος Γλαύκου-Φιδίτας Διονυσίου-Μηνοφάνης Ἀλεξάνδρου-Σίμαλος Λάμ-
πωνος-Ζηνόδοτος Αἰσχύλου-Ἀπολλωνίδης Γέροντος-Μενίσκος Ἀρ-
τεμιδώρου-Ἰσόδικος Τιμάρχου, μήτηρ Ἐκαταία-Σόλων Ἀπολλᾶ-Ἀσκλη-
20. πιάδης Μελεάγρου, γυνή Ἄνδα, μήτηρ Μηνοφίλα-Ἰκέσιος Μενεκράτου-Πρα-
ξιάναξ Ἰπίου-Τιμογένης Μενίππου, μήτηρ Νίκαια-Φάσημος Ἀθηναγό-
ρου-Ἀνδροσθένης Μηνοφίλου-Ποσειδώνιος Μειδίου, γυνή Βατίς,
υἱὸς Μήδειος, θυγάτηρ Θεογένεια-Μηνοφάνης Ποτάμωνος, γυνή (Μί)-
κίννα, υἱοὶ Μηνόδοτος, Μηνοφάνης, θυγάτηρ Φίλα-Μένιππος Τίμωνος,
25. (γ)υνή Ἐρμιόνη, υἱὸς Μένιππος-Μενέμαχος Ἀρίστωνος-Μενίσκος
(Υ)περάνθου, γυνή Λύδιον-Κλέων Μειδίου, γυνή Τατίς, υἱοὶ Παρμενίσκος
(Μή)δειος, θυγάτηρ Θεογένεια-Ζωῖλος Ἠγησίου, μήτηρ Ἀσιννά, γυνή Μάνα-
κον, θυγάτηρ Ἀσιννά-Καλλίστρατος Ἀττινοῦ, γυνή Ἀθηναῖς-Μηνόφι-
λος Μητροδώρου, γυνή Κιρεῖς-Πραξιμένης Σκαμανδρίου, γυνή Ἄρτεμις,
30. υἱὸς Σκαμάνδριος, θυγάτηρ Λαμπρίς-Μιθραδάτης Φιλάγρου, γυνή Φιλί-
τη-Διοκλῆς Διονυσίου, υἱὸς Διοκλῆς, μήτηρ Μεγαστράτη-Ἀσκληπι(ά)-
δης Ποσειδωνίου, γυνή Ὀλυμπιάς-Μηνόφιλος Θέωνος, μήτηρ Μίδα-
(ε)ία-Μενίσκος Θέωνος-Βάτης Μένωνος-Ἀντίγονος Μηνοφάνου
Πρωτόμαχος Εὐθυδάμου, γυνή Μελίννα-Ἐρξάνδρος Λέοντος,
35. γυνή Μυσταλίνη, θυγάτηρ Σιμοτέρα-Διονύσιος Μηνοδώρου, μή-
τηρ Ἄρτεμῶ, γυνή Ναννίς, υἱὸς Ἀπολλοφάνης-Ἰπίας Λάμπωνος
Ἀθηνόδωρος Ζωῖλου, μήτηρ Ἄρτεμιδώρα-Ἀπολλοφάνης Ἠγησίου-
(Ἄ)νδρίας Ἀνδρίου-Ἀνδρείας Μενάνδρου, μήτηρ Ἡραῖς-Ἀσκλάπων Με-
(νάν)δρου, μήτηρ Μήνακον-Πυθόμνηστος Ἐπιγένου, μήτηρ Μενεστρά-
40. (τη)-Μηνόδαρος Μενίσκου, γυνή Ἀμφιονίς, υἱοὶ Ἄρτεμίδωρος, Μενίσκ(ος)
(Μηνόφ)αντος Ἀ(σκ)λη(πιά)δου, γυνή Φίλα, υἱὸς Μελεάγρος-Μητροδώρος
(Ἄγαθο)κλείους-Θεόφιλος Ποσειδίππου-Ἐπιγένης Ἐπιγένου
. . . ος Τιμάρχου-Κῶκος Διονυσοδώρου-Μυρτίλος Λάμπωνος
. δης Κλεάρχου-Δημήτριος Κλεάρχου-Μηνόδαρος Μηνοδά-
45. ρου, γυνή. . . ριστεία-Διονυσόδωρος Μενεκράτου-Λυσίμαχος Στρα-
. ος καὶ Σεύθης.. Νικομάχου, μήτηρ Μαϊανδρία-Μίλησκος
. Ἀπολλώνιος Μενάνδρου-Ἀλέξανδρος Μενάνδρου, γυνή Ἄρ-
(τεμις). ας Εὐάνδρου, γυνή Ἐρμιόνη-Φιλόζενος Φιλοζένου, γυ-
(νή). Δίφιλος Διφίλου, γυνή Ἄδεια-Πρωτοφαῖς Διονυσίου.

Δ'

Ὁ κ. Ξενοφῶν Α. Σιδερίδης, γραμματεὺς τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς, ἀνεκoinώσατο τὰ ἐπόμενα :

I

Τὸ βυζαντινὸν τοῦτο μονόγραμμα εὗρηται εἰς τὴν ἄνω δεξιάν ἄκραν κεκοσμημένης μαρμαρίνης πλακῆς, τεθειμένης εἰς κοήνην ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς ὑπ' ἀριθ. 41 τῆς ὁδοῦ Σεφταλῆ τσεσμέ ἐν τῇ συνοικίᾳ Ναχιλ-μπέντ (Τσαπλατῆ καποῦ) τῆς Πόλεως. Εἰς τὸν πρὸς τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν κῆπον τῆς οἰκίας ταύτης ἦσαν οἱ δύο λίθινοι λέοντες οἱ νῦν εὐρισκόμενοι εἰς τὸ τοῦ Τσινιλῆ-κὺρσκα αὐτοκρατορικὸν μουσεῖον. Ἡ φέρουσα τὸ μονόγραμμα τοῦτο πλάξ ἀποτελεῖ τὸ ἄνω δεξιὸν τέταρτον τῆς ὅλης πλακῆς τμημα· τοῦτο μαρτυρεῖται ὑπὸ τε τοῦ περιθωρίου τοῦ τμηματός τούτου, ὑπὸ γραμμῆς κυκλικῆς ἢ ὠρειδοῦς περιφερείας ὑπαρχούσης ἐν τῇ ἀριστερᾷ κάτω ἄκρῃ, καὶ ὑπὸ τῆς διατάξεως τῶν κοσμοῦντων αὐτὸ κλῶνων καὶ φύλλων ἀμπέλου, προβαλλόντων ἀπὸ τοῦ κύκλου τοῦ ἐγκλείοντος τὸ μονόγραμμα.

Ταυτόσημον ἴσως, πλὴν κατὰ σχῆμα διάφορον, τοιοῦτο μονόγραμμα εἶδεν ὁ τοῦ Δούκα σχολιαστῆς Ἰσμαήλ ὁ Βουλιάδης (1647) ἐν τῷ γνωστῷ σήμερον ἠρειπωμένῳ κτιρίῳ Τεκφούρ-σαράγι. Ὁ ῥηθεὶς σημειοὶ τὰ ἐξῆς εἰς τὸ ΔΖ' κεφ. τοῦ βυζαντινοῦ ιστορικοῦ. « Ἐν τῷ παλατίῳ τούτῳ τοῦ Κωνσταντινίου εἰς τὸ ἀνώφλιον βορείου θύρας θολωτοῦ ἀνωγείου καιτῶνος, δι' ἧς ἡ ἐξοδος εἰς τὰ τείχη, ἐγγεγλυμμένος ἐστὶν ἄετός δικέραλος ἔχων ἀνοικτὰς τὰς πτέρυγας, εἰς δὲ τὰ κιονόκρανα τῶν μικρῶν στηλῶν, τῶν τὰ τείχη περιβαλλουσῶν, διακρίνονται ἐν Φραγκικῇ ἀσπίδι κρίνα· ὁρῶνται δὲ ἐν τῷ παλατίῳ τούτῳ καὶ τινες ἀσπίδες σχηματίζουσαι τὸ ἐπόμενον σχῆμα

συνεπέρανα, ὅτι δέον ν' ἀναγνωσθῆ Πάσχα, καὶ ὅτι εἰς μνήμην τούτου ἐνεχαράχθη ὑπὸ τῶν ἡμετέρων Φράγκων ἡ ἀσπίς αὕτη· διότι, ὡς ἀναφέρουσιν οἱ ἱστορικοὶ καὶ τινες αὐτῶν

(Παράρτημα τοῦ Κ'—ΚΒ' τόμου)

(τῶν Φράγκων), ὁ Βαλδουῖνος κατὰ τὴν τοῦ Πάσχα παραμονὴν ἐξελέγη αὐτοκράτωρ Κωνσταντινουπόλεως». Ὁ Δουκάργιος (C/polis Christ. T. II p. 101 ed. Venet.) δὲν παραδέχεται τὴν γνώμην τοῦ Βουλιάδου καὶ φρονεῖ, ὅτι κάλλιον παρατηρούμενον τὸ μονόγραμμα σημαίνει Παιλαιολόγος· ὁρίζει δὲ τὰ γράμματα εἰς Π καὶ τινὰ ἄλλα περίπλοκα ὡς Χ. Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντίας διαστέλλει τὸ μονόγραμμα εἰς τὰ γράμματα Π. Χ. καὶ ἐκ τοῦ ὕψους αὐτοῦ νομίζει ὁ ἀναγνώστης, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἐβλήποντο ὁ ἄετός καὶ τὰ γράμματα (Κωνσταντινιάς, σελ. 53 ἐκδ. β'), ἐξ οὗ ἴσως καὶ ὁ Σκαρλάτος (Κ/πόλις T. Α', σελ. 365) προήγηεν νὰ εἴπῃ « ἰσως δὲ καὶ σήμερον σώζεται ». Ὁ κ. Μ. Γεδεών (Βουτυρά, λεξ. ἱστορ. καὶ γεωγρ. T. Γ', σελ. 941) περνεῖρει τὸ Α μεταξὺ τῶν δύο γραμμάτων γράφων αὐτὸ ΠΑΧ καὶ λέγει μετ' ἄλλων συμπεπελεγμένα ὄντα.

Αἱ προταθεῖσαι σημασίαι τοῦ μονογράμματος, ὑπὸ μὲν τοῦ Βουλιάδου ἢ τοῦ ΠΑΣΧΑ, ὑπὸ δὲ τοῦ Δουκαργίου ἢ τοῦ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ, οὐκί τόσον πειστικαὶ φαίνονται· ἐλευθερον μένει τὸ στάδιον τῶν εἰκασιῶν· ὁ κ. Α. Mordtmann θεωρεῖ πιθανόν νὰ σημαίη καὶ τὸ ὄνομα Παῦλος. Ἐὰν τὸ ἡμέτερον μάρμαρον ἦτο ἀκέραιον, ἴσως θὰ ἐπετυγχάνετο ἡ ἐξήγησις· τὸ σωζόμενον τμημα. ὡς περιεγράψαμεν αὐτὸ, ἐνθυμιζεῖ ἡμῖν τὴν ἐν χρήσει ἐτι καὶ νῦν σφραγίδα τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. ἦτις παρίστησεν ἄετόν δικέραλον ἔχοντα ἀνοικτὰς πτέρυγας, καὶ εἰς μὲν τὸ ἄνω μέρος ἐκατέρωθεν ἀνά ἐν ἡ δύο σύμφωνα ἐκ τῶν γραμμάτων τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, εἰς δὲ τὸ κάτω ἐκ τῶν τοῦ τίτλου αὐτοῦ τὰ ΠΧ—ΚΠ, ἦτοι Π(ατριάρχ)Χ(ης) Κ(ωνσταντινου)Π(όλεως). Δὲν δυνάμεθα ἄρα γε νὰ υποθέσωμεν, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ μάρμαρον ἦτό που εἰς μὴν φέρ' εἰπεῖν, ἐμβλημα πατριάρχου τινός, φέρον μὲν τὸν τύπον τῆς πατριαρχικῆς ἐν χρήσει σφραγίδος, κατ' ἀντίθετον ὁμῶς στοιχείων διάταξιν, δηλαδή ἄνω μὲν ΚΠ—ΠΧ κάτω δὲ τὰ τοῦ ὀνόματος ;

II

Ὡς γνωστόν, ἡ Χρυσῆ πύλη ἀποτελεῖται ἐκ δύο πλαγιῶν θυρῶν καὶ μιᾶς ἐν τῷ μέσῳ μεγαλειτέρας κατὰ τε ὕψος καὶ πλάτος· αἱ πλάγια θύραι σήμερόν εἰσιν ἐντετελιγμέναι. Τὸ μεταξὺ τῶν μαρμαρίνων παραστάδων τῆς

μεγάλης και τῶν πλαγίων θυρῶν διάστημα ἀνέκαθεν μακμαρόκτιστον ἦτο· ἐν μέσῳ δὲ τῆς ἐπιφανείας τοῦτου ἑκατέρωθεν ὑπῆρχον διὰ βαφῆς γεγραμμένα κοσμήματα καὶ φητά, παθόντα καὶ σήμερον κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκατάληπτα καταστάντα ἐκ τοῦ χρόνου, τῆς ἀτμοσφαιρικῆς ἐπιρροῆας καὶ τῆς δι' ἀσθέστου ἐπανειλημμένης ἐπιχειρήσεως.

Ἐκ τῶν τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς γραφῶν διακρίνονται σήμερον μόνον τὰ στοιχεῖα

-----ΕΤΗ Το·Ι----- τῆς πρώτης σειρᾶς χρώματος βυσσίνου, καὶ ἕγνη δευτέρας σειρᾶς μαύρου χρώματος· χαμηλότερον δέ, πρὸς τὴν μεγάλην πύλην, φαίνεται γραμμὴ βυσσινόχρους τετραγώνου φέροντος ἔσωθεν ἐν ταῖς γωνίαις καὶ ἐν τῷ μέσῳ ῥόδακας. Ἐκ τῶν τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς ἀναγιγνώσκεται ἡ πρώτη σειρά λέγουσα: «ὁ Θεὸς καλῶς ἤνεγκέν σε»·

✠ ΟΘ̄Σ ΚΑΛΩΧΗΝΕΓΚΕΝΕ

-----PRIM·UPRIMOSASICCAPIOKVMIONVMIONII

---IONICI

πολλὰ γράμματα τῆς δευτέρας σειρᾶς, λατινιστί, ἀκατάληπτα εἰς ἐμέ· ἀμφότεραι αἱ σειραὶ αὗται καὶ τὸ ἐν τῷ μεταξύ κοσμημὰ εἰσιν ἐπίσης χρώματος βυσσίνου, ἐνῶ τὰ τῆς τρίτης σειρᾶς, ἀκατάληπτα ὡσούτως, εἶναι μαύρου χρώματος.

Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Alex. van Millingen, πιθανῶς ἐγράφησαν ἀπὸ μέρους τῆς πόλεως ὑποδεχομένης βασιλεία ἢ στρατηγόν, θριαμβευτικὴν εἴσοδον ποιούμενον εἰς τὴν πόλιν διὰ τῆς πύλης ταύτης.

Ἡ χρῆσις τῆς λατινικῆς ἀνάγει τὴν πράξιν εἰς χρόνους ἀρχαιοτέρους τῶν Κομνηνῶν.

III

Ἐπέδειξε γαλλοῦν νόμισμα ἐν καλλίστῃ καταστάσει ἀνευρεθὲν πρό τινος ἐν Ἐρένκιῳ (πέραν τῆς Χρυσόπολεως), ἔχον διάμετρον 00.28 τοῦ μέτρου. Ἐπὶ τοῦ ἐνός μέρους φέρει δύο προτομὰς, ὧν ἡ πρὸς τ' ἀριστερὰ ἐστὲ μὲνη, καὶ πῆριξ τὴν ἐπιγραφὴν, ΑΥΤΜΑΞΙ-

ΜΕΙΝΟΣ ΕΥΣΕΒΚΑΙΜΑΞΙΜΟΣ ἦτοι Λύτ(οκράτωρ) Μαξιμεινός Εὐσεβ(ής) καὶ Μαξιμος· ἀφ' ἑτέρου δὲ πῆριξ μὲν ΕΠΗΑΥΡ ΔΟΜΙΤΙΑΝΟΥ ΚΑΥΡΑΛΥΠΙΑΝΗΣ ἦτοι ἐπ(τ)ὶ Αὐρ(ηλίου) Δομιτιανοῦ κ(αι) Αὐρ(ηλίας) Ἀλυπιανῆς· ἐν τῷ μέσῳ δὲ φάρον καλλιτεχνικώτερον τοῦ ὑπὸ τοῦ Δουκαγγίου ἐν τῇ C/p. Chr. ἀπεικονιζομένου καὶ ἑκατέρωθεν τὰ γράμματα

B	V
ZA	NT
IQ	N

ἦτοι Βυζαντίων· ὁ Μαξιμεινός οὗτος ἐστὶν ὁ Γάιος Ἰούλιος Βῆρος (Caius Julius Verus) αὐτοκράτωρ γενόμενος τῷ 235 μέχρι τοῦ 238, ὁ δὲ Μαξιμος, ὁ Κλαύδιος Πουπιῆνος (Claudius Popienus) ὁ τῷ 227 ὑπατος Βιθυνίας καὶ τῷ 237 σὺν τῷ Μαξιμεινῷ αὐτοκράτωρ γενόμενος. Ὁ αἰδ. κ. Ch. G. Curtis λέγει, ὅτι μετὰ τῶν σπανίων νομισμάτων λογίζεται ἐν τοῖς καταλόγοις αὐτῶν.

ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΠΑΜΜΑΚΑΡΙΣΤΟΥ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΤΙΤΟΡΩΝ ΑΥΤΗΣ

(Ἀνεγνώσθη εἰς δύο τακτικὰς συνεδρ. τοῦ συλλόγου).

Ἐκαστον μέρος, ἕκαστον οἰκοδόμημα τῆς βασιλίδος ταύτης τῶν πόλεων στενωῶς ἐν πολλοῖς συνδέεται τῇ μὲν ἱστορίᾳ τοῦ χριστιανισμοῦ γενικώτερον, τῇ δὲ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας καὶ τῇ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους εἰδικώτερον· οἰαδῆποτε λοιπὸν μελέτη καὶ πραγματεία τῶν κατ' αὐτήν, δι' ἡμᾶς τοὺς ὀρθοδόξους καὶ Ἕλληνας, εἰδικὴν σπουδαιότητα καὶ ἐνδιαφέρον κέκτηται, ἀφοῦ μάλιστα πάντες σχεδὸν οἱ ἀσχοληθέντες εἰς τὴν περιγραφὴν καὶ τοπογραφίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὠμολόγησαν τοῦ σποῦ τοῦ δυσέριστον καὶ τῶν ἰδίων ἔργων τὸ ἀτελές (1), εἴτε διὰ σπάνιων πηγῶν, εἴτε δι' ἀσάφειαν τῶν ὑπαρχουσῶν ἔνεκα τῶν πολλῶν καὶ ἀλλεπαλλήλων ἀλλοιώσεων, ὅσας ἐπήνεγκον εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν πολεμικὰ γεγονότα, πυρκαϊαί, σεισμοί, ἐπὶ πᾶσι δὲ ἡ τοῦ πανθαυμάτου χρόνου ἐπήρεια. Ἀκριβὴς καὶ κριτικὴ περιγραφὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως συγγραφήσεται, ἀφοῦ μελετηθῇ καὶ ἐρευνηθῇ προηγουμένως ἕκαστη αὐτῆς ἐνορία, ἕκαστον ἐκλείψαν ἢ περισπῶν μνημεῖον αὐτῆς. Μελέται τοιαῦται, ἀγαθὴ τύχη, γίγνονται ἀπὸ τινος χρόνου, ἐπικούρους λαμβάνουσαι καὶ πηγὰς τέως ἀγνώστους, ἤδη κατὰ πρῶτον εἰς φῶς ἐρχομένας· ὥστε, τούτου γενικευομένου, ἔξεστιν ἐλπίζειν, ὅτι ἐπιτευγήσεται τὸ ποθούμενον.

Ἐν τῶν πολλοῦ λόγου καὶ μελέτης ἀξίων μνημείων τῆς πρωτεύουσος τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἐστὶν ἡ μονὴ τῆς Θεοτόκου τῆς ἐπικεκλημένης Παμμακαρίστου· τὴν ἐπίκλησιν ταύτην ἔφερε μέχρι τῆς εἰς μωαμεθανικὸν τέμενος μετατροπῆς αὐτῆς· ἔκτοτε δὲ καὶ μέχρι σήμερον φέρει τὴν ἐπίκλησιν Φετχιέ Τζαμιῆ

(فخية جامع). Ἡ μονὴ αὕτη κατέλαθεν, ἰδίως μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν ὀθωμανῶν τῆς πόλεως ἄλωσιν, ἐπιφανῆ θέσιν, ἐν μὲν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ὡς διατελέσασα ἐπὶ ἑκατὸν τριάκοντα ἔξ ἔτη ἀνώτατον αὐτῆς κέντρον, οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον, ἐν δὲ τῇ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα, ὡς ἔδρα τοῦ ἐθνάρχου αὐτοῦ τε καὶ παντὸς ἑτερογλώσσου ὀρθοδόξου λαοῦ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Τοῦ μνημείου τούτου ἡ ἐπισημότης διήγειρε τὴν περιέργειάν μου. Μελετῶν τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ παρετήρησα, ὅτι εἰς τὰς περὶ αὐτοῦ ἀφηγήσεις τῶν νεωτέρων βυζαντινολόγων παρεσέφθησαν διάφοροι ἀνακριβεῖαι καὶ ἀναχρονισμοὶ περὶ τε τῆς μονῆς καὶ περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀνεγέρσεως αὐτῆς καὶ περὶ τῶν κτιτόρων αὐτῆς καὶ περὶ τῶν ἐν αὐτῇ ταφέντων ἐπισήμων νεκρῶν. Φρονῶ, ὅτι αἱ παρατηρήσεις μου διορθοῦσι καὶ συμπληροῦσι τῆς μονῆς τὴν ἱστορίαν· ἀνακρινόμενος δ' ὑμῖν αὐτὰς εὐελπιστῶ, ὅτι οἱ μὲν εἰδικώτερον καὶ σφώτερον μελετήσαντες καὶ μελετῶντες τὴν ἱστορίαν τῆς διασήμευ ταύτης πόλεως προθύμως ὑποδείξουσίν μοι ὅ,τι τὴν ἐμὴν διέλαθε προσοχὴν, τὸ δὲ σεβαστὸν ἀκροατήριον ἐπιδαψιλεύσει μοι προσφρόνως τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ.

Ἀναφέρουσιν οἱ νεώτεροι βυζαντινολόγοι, ὅτι ἡ μονὴ τῆς Παμμακαρίστου ἐκτίσθη τὸν δωδέκατον αἰῶνα· ὅτι κτίτορες αὐτῆς ἐγένοντο ὁ γαμβρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ πρωτοστράτηρ Μιχαὴλ ὁ Δούκας ὁ Ταρχανειώτης καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Μαρία ἀδελφὴ τοῦ εἰρημένου αὐτοκράτορος· ὅτι ἐν τῇ μονῇ ἐτάφησαν οὐ μόνον ἀμρότεροι οὔτοι οἱ κτίτορες ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτοκράτηρ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς καὶ Ἄννα ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ, ἡ περιώνυμος ἱστοριογράφος· καὶ τέλος, ὅτι ἡ μονὴ ἦν γυναικεῖα. Τὴν ἀφήγησιν ταύτην

(1) Κωνσταντινιάς, σελ. ζ-θ, ἔκδ. Β' ἐν Κ/πόλει, 1844. — *Xaralatos*, Κ/πόλις, τ. Β', σελ. β'. — *A. Γ. Πασπάτης*, Βυζαντ. μελέτ., σελ. στ'.

πρώτος ὁ αἰδιδιμος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντῖος ὁ ἀπὸ Σιναίου (1) ἐποίησατο· πλὴν δὲ Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντινοῦ (2), ὅστις μῆτε ἀνεγέρσεως χρόνον μῆτε κτίτορας ὄρισεν, ἀπαραλλάκτως σχεδὸν ἐπανέλαβον πάντες (3) οἱ μετ' αὐτὸν περὶ τῆς μονῆς ὅπως δῆμοστε γράψαντες· ἐν τούτοις προσεκτικὴ μελέτη δεικνύσι πάντα τὰ μέρη τῆς ἀφηγήσεως ταύτης πλημμελῶς ἔχοντα· τοῦτο μόνη, ὡς γνωρίζω, ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ ἡμετέρου συλλόγου παρετήρησε καὶ ἐν τισι σημείοις ἐπήνεγκε διορθώσεις, παροδικῶς λόγον ποιησαμένη περὶ τῆς μονῆς ἐν διατριβῇ τοῦ αἰδισιμωτάτου κ. Ch. G. Curtis καὶ τοῦ ἄρχοντος μεγάλου λογοθέτου κ. Στ. Ἀριστάρχου (4). Τὸ λᾶθος φαίνεται προσελθὸν κυρίως μὲν ἐκ τῆς ταυτότητος τῶν ὀνομάτων καὶ ἀξιωματῶν τῶν κτιτόρων, ἐν μέρει δὲ καὶ ἐκ τῆς παρερμηνείας καὶ ἀδασανίστου παραδοχῆς τῶν ἀναφερομένων παρὰ τισι τῶν πηγῶν. Καὶ δὴ πρῶτον μὲν ἐξετάσαντες δεῖξωμεν τὸ ἀνακριβὲς τῆς ὑπαρχούσης ἀφηγήσεως, ἔπειτα δὲ ποιήσωμεν τὴν καθ' ἡμᾶς πραγματικὴν ἐξιστορήσιν τῶν ἀφορώντων αὐτῇ.

Ὁ Δουκάγγιος ἐν τῷ περὶ τῆς Παμμακαρίστου ἄρθρω (5) οὐδὲν λέγει περὶ τῶν κτιτόρων ἢ τοῦ χρόνου τῆς οἰκοδομῆς τῆς μονῆς, διότι, φρονούμεν, οὐδεὶς τῶν βυζαντινῶν ιστοριογράφων, οὓς εἶχε κυρίως ὀδηγούς, ἀναφέρει τι σχετικόν· παρατίθησιν ὅμως ἐκ τῆς πολυτίμου βιβλίου τῆς Τουρκογραφικῆς τοῦ Μαρτίνου Κρουσίου ὅσας πληροφορίας μετέδωκε τούτῳ ὁ Στέφανος Γερλάγιος, ὅστις ἐλθὼν ἐνταῦθα τῷ 1573 καὶ διατρίψας τέσσαρα ἔτη, μέχρι τοῦ 1577 (6), πολλὰ καὶ ἐπισκέψατο τὸ πατριαρχεῖον, στενὰς συνάψας σχέσεις μετὰ τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ Θεοδοσίου Ζυγομαλά,

τοῦ πρωτονοταρίου τοῦ πατριαρχείου. Ὁ Γερλάγιος μετὰ τὴν εἰς Τυβίγγην κάθοδον αὐτοῦ ἐν ταῖς μετὰ τοῦ Κρουσίου συνδιαλέξεσιν ἐν ἄλλοις παρέσχεν αὐτῷ διαφόρους πληροφορίας περὶ τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ, τῶν ἐν αὐτῷ καὶ τῶν ἐξαρχημάτων αὐτοῦ, ἅμα δὲ καὶ εἰκόνα τοῦ οἰκοδομήματος καὶ τῆς περιουχῆς τῆς μονῆς· πάντα ταῦτα ὁ Κρούσιος ἐδημοσίευσεν ἐν ταῖς σημειώσεσιν, ἃς ἐπήγαγεν εἰς τὰς ἱστορίας τοῦ Μαλαξοῦ· κατὰ τὰς πληροφορίας λοιπὸν ταύτας, εἰς τοὺς τοίχους τοῦ ναοῦ ἦσαν ἐξωγραφημένοι ἐν στολῇ ἀρχιδουκικῇ οἱ κτίτορες μετ' ἐπιγραφῆς: «*Μιχαήλ Δούκας Γλαβῆς Ταρχανειώτης ὁ πρωτοστράτωρ καὶ κτίτωρ· Μαρίν Δούκαιν Κομνηνῆ Παλαιολογίνα· Βλάκενα ἡ πρωτοστρατούρισσα καὶ κτιούρισσα*» (1). Ἐντεῦθεν ἐγνώσθησαν οἱ κτίτορες, εἰς τὰ ἐπώνυμα τῶν ὁποίων, ἀκριβοῦς προσοχῆς μὴ δοθείσης, παρήχθη ἢ περὶ αὐτῶν ἀνακριβεία καὶ ὁ ἀναχρονισμός, ὡς ὁ λόγος προῖον δεῖξει.

Ὁ ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ μνημονευόμενος Μιχαήλ Δούκας, τὸ πρῶτον φαλαγγάρχης, εἶτα δὲ πρωτοστράτωρ, οὐδεμίαν εἶχε συγγένειαν πρὸς τὴν οἰκογένειαν τῶν Ταρχανειωτῶν· οὗτος ἦν υἱὸς τοῦ Ἀνδρονίκου Δούκα, ὅστις ἐγένετο πενθερὸς τοῦ αυτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Εἰρήνῃ· ἐπομένως ὁ Μιχαήλ Δούκας ὁ πρωτοστράτωρ οὐχὶ γαμβρὸς ἀλλὰ γυναικάδελφος ἦν τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ. Ἡ Ἄννα Κομνηνὴ ἀναφέρουσα τὸν Μιχαήλ τοῦτον χαρακτηρίζει ὡς ἐξῆς: «ὁ πρὸς μητρὸς ἐμοῦ θεῖος», «ὁ ἀδελφὸς τῆς Αὐγούστης», «ὁ γυναικάδελφος τοῦ βασιλέως» (2)· σύζυγος αὐτοῦ δὲν ἀναφέρεται. Ὁ Ἀλέξιος Κομνηνὸς εἶχε τρεῖς ἀδελφάς· τὴν Θεοδώραν, μικροτέραν πασῶν, σύζυγον Λέοντος· τὴν Εὐδοκίαν, σύζυγον Νικηφόρου Μελισσηνοῦ καὶ τὴν Μαρίαν, σύζυγον Μιχαήλ τοῦ Ταρωνίτου (3), χάριν τοῦ ὁποίου ὁ Ἀλέξιος ἐπενόησε τὸ ἀξίωμα τοῦ πανυπερσεβάστου καὶ πρῶτον εἰς αὐτὸν ἀπένευε (4). Τὰς λεπτομερείας ταύτας δὲν ἐμελέτησαν οἱ νεώ-

(1) Κωνσταντινιάς, ἔκδ. β', σελ. 95.

(2) Σκαρλάτος Κ/πολις, τ. Α', σελ. 576.

(3) Γ. Χρυσοβέργης, ὁ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλ. ἄμβων κτλ. Ἀθῆν., 1861, σελ. 46.—Πασιπάτης ἔνθ. ἀν. σελ. 298.—Μ. Γεδεών, ἐν λεξ. ἱστ. καὶ γεωγρ. ὑπὸ Βουτυρῆ, τ. Γ', σελ. 939, 1002.—Ὁ αὐτός, Χρον. τοῦ πατρ. οἴκου κτλ. Κ/πόλει, κωπδ', σελ. 53.—II. Κορτακόφ, Βυζ. ἐκκλ. Ὁδησῶν, 1886, σελ. 208, (καὶ ἐν ταῖς Πρακτικαῖς τῆς Ρωσ. Ἀρχαιολ. ἑταιρίας, Ὁδησῶν, 1887 τ. Γ', σελ. 208.—Ἀμφοτέρα βωσσιστί).

(4) Ὁ ἐν Κ/πόλει ἐλλ. γυλ. σὺλ. Ἀρχ. Παρ. ΙΣΤ', τόμ. σελ. 36-37.

(5) Ducangius, C/polis Chr. I. IV, p. 63 (ed. Venet.).

(6) M. Crusius, Turcogræcia, p. 418, 465.

(1) M. Crusius, Turcogræcia, p. 189—190.

(2) Ἄννα Κομν. Ἀλεξιάς, β', σελ. 253 τοῦ Α' τ.—Ζ', σελ. 346—351, II', σελ. 398. Οἱ βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ ἀναφέρονται κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Βόννης.

(3) Ducangius, Fam. Aug. Byz. p. 484—5. (Venet.).

(4) Ἄννα Κομν. ἔνθ. ἀν.—Κωδ. de off. p. 7 Ζωγαρ. III', κα'.

τεροι καὶ ἐπλανήθησαν· δι' αὐτῶν λοιπὸν ἀποδείκνυται, ὅτι ὁ ἐπὶ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἀκυάσας πρωτοστράτωρ Μιχαὴλ Δούκας ἦν γυναικάδελφος αὐτοῦ, οὐχὶ γαμβρός· ὅτι ἡ ἀδελφὴ ἐκείνου Μαρία ἐγένετο σύζυγος τοῦ πανυπερσεβάστου Μιχαὴλ Ταρωνίτου οὐδὲν κοινὸν ἔχοντος πρὸς τοὺς Ταρχανιωτάς· ἐπομένως οὐδεμίαν σχέσιν ὑπάρχει τοῦ ζεύγους τούτου πρὸς τὸ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Γεολαχίου ἐξωγραφημένον εἰς τοὺς τοίχους τῆς μονῆς τῆς Παμμυκαρίστου, τοὺς κτίτορας αὐτῆς.

Ὁ αὐτὸς Γεολάχιος ἐπληροφόρησε τὸν Κρουσίον, ὅτι εἶδεν ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ παρὰ τὸν τοίχον τὸν τάφον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (1)· ἀβασανίστως παραλαβόντες οἱ νεώτεροι τὴν εἰδήσιν ταύτην σὺν τῷ Δουκαγγίῳ εἶπον, ὅτι ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ ἐτάφη ὁ εἰρημένος αὐτοκράτωρ, καίπερ γνωστοῦ ὄντος ἐτέρωθεν καὶ ὑπὸ τινων μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἀναγραφέντος, ὅτι οὗτος ἐτάφη «εἰς ἡν . . . εἰδέματο Χριστῷ τῷ Φιλανθρώπῳ μονῆν» (2), ἥτις ἦν γυναικεία καὶ ἔκειτο πλησίον τῆς ἁγίας Σοφίας, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Ζωσίμου τοῦ διακόνου, Ρώσου προσκυνητοῦ τῶν ἁγίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπισκεψαμένου αὐτὴν κατὰ τὸ 1419—1423 (3). Λέγει μὲν οὗτος, ὅτι ἐν τῇ μονῇ τοῦ Φιλανθρώπου ἀνεπαύοντο τὰ λείψανα τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (†911), ἐπειδὴ ὁμοως, κατὰ τινα κατὰλογον μεταγενέστερον τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος, ἡ λάρναξ τούτου καὶ αἱ τῶν τριῶν αὐτοῦ συζύγων καὶ τῶν τέκνων ἀπέκειντο εἰς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐν τῷ Ἡρώῳ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου (4), φρονοῦμεν, ὅτι ἐξ ἀνακριβοῦς πληροφορίας ὁ Ζώσιμος λέγει τὰ ἐκεῖ ἀναπαύομενα λείψανα τοῦ Λέοντος, καὶ ὅτι ταῦτα ἦσαν τὰ τοῦ Ἀλεξίου. Ὁ θάνατος τούτου ἐπῆλθε τὴν 15 αὐγούστου τοῦ ἔτους 1118· τότε ἡ μονὴ τῆς Παμμυκαρίστου δὲν ὑπῆρχεν. Ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Ἄννα ὅτι μὲν ἐκάρη κατὰ τὰ τελευταῖα τοῦ βίου αὐτῆς ἔτη καὶ ἐγένετο μοναχὴ, γνωστόν ἐστίν· εἰς ποῖαν ὁμοως μονὴν ἐμόνασε,

πότε ἀπέθανε καὶ ποῦ ἐτάφη, ἄγνωστον ὑποτίθεται, ὅτι ἀπέθανε κατὰ τὸ 1148 ἔτος, καὶ, ἐκ τῆς ἐσφαλμένης ἀφηγήσεως περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς λάρνακος αὐτῆς ἐν τῇ μονῇ τῆς Παμμυκαρίστου, ὅτι ἐν ταύτῃ ἐμόνασεν, ἀπεβίωσε καὶ ἐτάφη (1). Ἡ ὑπόθεσις αὕτη στερεῖται πάσης ὑποστάσεως· ὁ Γεολάχιος ἀνέφερεν ὡς ὑπάρχοντα ἐν τῇ Παμμυκαρίστῳ μόνον τὸν τάφον τοῦ Ἀλεξίου· περὶ τοῦ τῆς Ἄννης ὁμοως οὐδὲν λέγει· παρενόηθη δὲ τὸ κείμενον τοῦ Κρουσίου, ἐν οἷς παρατιθεῖς χωρίον τι τῆς Ἄννης περὶ πρωτείου Πάππα Ρώμης λέγει, ὅτι «αὕτη (ἡ Ἄννα) ἦν θυγάτηρ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, οὗ τινος ὁ τάφος ὑφίσταται μέχρι σήμερον . . . ὁραθεὶς ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Γεολαχίου» κτλ. (2), περὶ ὧν ἀκολουθῶς. Τὸ σχετικὸν μέρος τῆς σημειώσεως τοῦ Κρουσίου ἔχει οὕτω: Quæ (Anna) anno Domini 1117 vixit: filia Alexii Comneni Imp., cuius sepulcrum adhuc exstat in templo patriarchatus Constantinopoli, a D. Steph. Gerlachio visum. Ὅτι δὲ ἡ γενικὴ eius ἀναφέρεται εἰς τὸν Ἀλέξιον οὐχὶ δὲ εἰς τὴν Ἄνναν, δείκνυσιν ἡ ἐν σελ. 189 τῆς αὐτῆς βίβλου ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ πατριαρχείου μνεῖα μόνον τοῦ τάφου τοῦ Ἀλεξίου. Πλὴν τῆς τοῦ Γεολαχίου μαρτυρίας περὶ τῆς ὑπάρξεως ἐν τῇ μονῇ τῆς Παμμυκαρίστου τῆς λάρνακος τοῦ Ἀλεξίου μόνως, ἔχομεν καὶ ἄλλην ἀνακρισθητήτου κύρους. Ἀπελθόντος τοῦ Γεολαχίου, ἦλθεν ἐνταῦθα τὴν 1 Ἰανουαρίου 1578 ὁ Σολομὼν Σγβάτσης (Σουγκκῆρος κατὰ τὸν Κρουσίον)· οὗτος κατελίπεν ἡμῖν τὴν ἐπομένην περιγραφὴν τοῦ τάφου. «Δείκνυται, λέγει, πρὸς τούτους (ἐν τῷ πατριαρχεῖῳ) ὁ τάφος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, οὗ τινος ὁμοως οὐδὲν ἄλλο ὁρᾶται, παρὰ λάρναξ λιθίνη ἐκ χονδρᾶς φαιῶς ψαμμολίθου, παραπλεύρως τοῦ τοίχου κειμένη· φέρει ἀρχαῖον ἀσαφὲς ἐλληνικὸν ἐπιτύμβιον, καὶ παρ' αὐτὸ ἀετὸν ἐξεσμένον· ταῦτα καὶ μόνον ἀποτελοῦσιν ἅπασαν τοῦ μνημείου τὴν μεγαλοπρέπειαν, ἥτις ἐν τούτοις ταπεινῇ λογίζεται δι' ἓνα ἐν Γερμανίᾳ χωρικόν· δι' ὅπερ καλῶς εὐλόγως ἐθαύμασα. Οἱ Ἕλληνες αὐτοκράτορες εἰς πάντα τὰ πράγματα καὶ τὰ μνημεῖα αὐτῶν ἦσαν μεγαλοπρεπεῖς· καὶ ὁμοως ὁ τάφος

(1) *M. Crusius*, l. c., p. 68, 189.

(2) *N. Χωριάτης*, Ἰω. Κομν. § 2 σελ. 11. *Ducang*. l. c., p. 147 καὶ *C/polis Chr.* l. IV, p. 54 (Venet).

(3) *Mme de Khitrowo*, *Itinéraires Russes en Orient*. Genève, 1889 t. 1. p. 202.

(4) *Ducang*. *C/polis Chr.* l. IV, p. 74 (Venet).

(1) Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐλληνικὸς φιλολόγος σὺλλογος τ. I', σελ. 117, διαλέξεις τοῦ κ. Κ. Καλλιᾶδου περὶ Ἄννης τῆς Κομνηνῆς.

(2) *M. Crusius* l. c. p. 46.

οὗτος εἶναι τόσῳ πενιχρός! ἔπεται ὅθεν ἀναμφιβόλως, ὅτι ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους καὶ ὅσον οὐδεὶς ἕτερος. ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος Ἀλέξιος ἦτο ἀπείριστος, καὶ τοῦτο μαρτυρεῖ ὁ τάφος αὐτοῦ. Ἡ ἐπιγραφή περιεῖχε ταῦτα:

Ἡ ὕπαρξις λοιπὸν τῆς τοῦ Ἀλεξίου λάρνακος ἐν τῇ μονῇ οὐδεμίαν ἐπιδέχεται ἀντίρρησην· πῶς ὅμως αὕτη εὗρέθη ἐνταῦθα, ἐνῶ οὗτος ἦν τεθαμμένος ἐν τῇ ἰδιοκτίστῳ μονῇ τοῦ φιλανθρώπου Χριστοῦ (1); Λύεται ἡ ἀπορία αὕτη, ὅταν παραδεχθῶμεν, ὅτι εὐθὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐκ τῆς μονῆς ταύτης μετεκομίσθη ἡ λάρναξ εἰς τὴν Παμμακάριστον, εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς γνώμης ταύτης ὑπάρχουσι καὶ ἕτερα διδόμενα, περὶ ὧν ἐφεξῆς ἡ δέουσα γενήσεται μνεία. Ἄλλως τε ἡ Παμμακάριστος ἀνηγέρθη ἑκατὸν ἑβδομήκοντα περίπου ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξίου καὶ ἑκατὸν τεσσαράκοντα μετὰ τὸν τῆς Ἄννης, καὶ ἐπομένως οὔτε ὁ Ἀλέξιος οὔτε ἡ Ἄννα ἐτάφησαν ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ.

Κατὰ τὴν αὐτὴν πάντοτε ἀφήγησιν τῶν νεωτέρων, ἀμρύτεροι οἱ κτίτορες ἦσαν ἐν τῇ μονῇ τεθαμμένοι· ὁ Γερλάχιος, ὁ διὰ τῆς ἀντιγραφῆς τῆς τῶν εἰκόνων αὐτῶν ἐπιγραφῆς γνωστούς ἡμῖν καταστήσας αὐτούς, οὐδὲν ἀναφέρει περὶ ταυτῆς αὐτῶν· ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐρευνῶν καὶ τῶν σωζομένων ἔτι καὶ νῦν τελευταίων στίχων ἐπιτυμβίου ἐπιγράμματος, περὶ οὗ κατόπιν ὁμιλήσομεν, βεβαιοῦται, ὅτι ὁ Μιχαήλ Δούκας ὁ κτίτωρ ἐτάφη ἐν αὐτῇ· ἐὰν δὲ καὶ ἡ σύζυγος Μαρία, πρὸς τὸ παρὸν μένει ἀμάρτυρον.

Ἡ ἀφήγησις, ὅτι ἡ μονὴ ἦν ἀνέκταθεν γυναικεία, φαίνεται προκύψασα ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Μαλαξοῦ ἀναφερομένων, ὅτι «τὸ πάλαι—εἰς τὸν καιρὸν τῶν Ρωμαίων, ἦν γυναικεῖον μω-

ναστήριον» (2). ταῦτα δὲ πάλιν ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Φραντζῆ ἱστορουμένων, ὅτι, ὅτε ὁ πατριάρχης Γεννάδιος ὁ Σχολάριος τὸν εἰς πατριαρχεῖον δοθέντα αὐτῷ ὑπὸ τοῦ πορθητοῦ Μεγεμέτ Β' ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐγκαταλείψας ἦλθεν εἰς τὴν Παμμακάριστον, τὰς ἐν αὐτῇ εὐρισκομένας μοναχὰς διέταξεν ἀπελθεῖν εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (3). Βεβαίως τὰ λεγόμενα τοῦ Φραντζῆ, συγχρόνου καὶ συνεπιλαμβανομένου τῶν τότε πραγμάτων, ἐκτός πάσης ἀμφιβολίας θεωρητέα· πλὴν ὁ Φραντζῆς ἀπλῶς μνημονεύει τὴν ἐν τῇ μονῇ εὐρεσιν γυναικῶν μοναχῶν, καθ' ὃν καιρὸν ὁ πατριάρχης κατελαμβάνει τὴν μονήν· τὸ γεγονός δὲ τοῦτο ἐτελείτο τρία περίπου ἔτη μετὰ τὴν τῆς πόλεως ἄλωσιν· ἐπειδὴ δὲ πᾶσαι αἱ προγενέστεραι μνεῖαι τῆς μονῆς, ἐποχῶν διαφόρων, καταβαίνουσαι μέχρι τοῦ 1420, τὰς ὁποίας θέλομεν ἀναγράψαι κατόπιν, ἀναφέρουσιν ἄνδρας ἡγουμένους, ἱερομονάχους καὶ καλογήρους, τὸν πατριάρχην ἐπὶ μῆνας οἰκοῦντα ἐν αὐτῇ «καὶ ὑποθέσεις εἰς πατριάρχην προπούσας διεξάγοντα», ἑτέρους ἄνδρας διαμένοντας ἐν τῇ μονῇ, ἔτι δὲ καὶ ἑτεροθρήσκους ἐν συνδιχμάλιστα καὶ νέων, οὐδόλως διστάζομεν ν' ἀποφανθῶμεν, ὅτι ἡ μονὴ τῆς Παμμακαρίστου ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τῆς ἀλώσεως ἦν ἀνδρῶα, καὶ ὅτι ἀμέσως μετὰ τὴν ἄλωσιν κατέστη γυ-

(1) *Sal. Schweiger*. Ein neue Reissbeschreibung aus Teutschland nach Constantinopel, etc, (1608, p. 119—20).

(2) *Πολιτ. ιστ. Κ/πόλεως* σελ. 28—*Πατριαρχ. ιστ. Κ/πόλεως* σελ. 82.

(3) *Γ. Φραντζῆς* β. III, κ. XI, σελ. 307.

(1) Ὁρα σημ. 2 τῆς σελ. 21 στ. α'. Ἐπιθι καὶ *Σκαρλάτου*, Κ/Π τ. Α' σελ. 399.—Β' σελ. 363.

ναικεία, ἐγκατασταθεισῶν πιθανώτατα τῶν ἐν τῇ τοῦ Φιλανθρωποῦ Χριστοῦ μονῇ καλογρασιῶν, αἵτινες φεύγουσαι παρέλαβον καὶ τὴν τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς τελευταίας ταύτης μονῆς Ἰαλεξίου Κομνηνοῦ λάρανακκα, ἣν ὁ Γερλάχιος εἶδεν, ὡς ἐλέγηθη, καὶ ὁ Συμβάτιος ἀπεικόνισε καὶ περιέγραψε.

Διὰ τῶν εἰρημένων δεῖξαντες τὸ ἀνακριβές τῆς ὑπαρχούσης περὶ τῆς μονῆς τῆς Παμμακαρίστου ἀφηγήσεως, χωροῦμεν ἤδη εἰς τήν, ὅση ἡμῖν γινώσκει, ἀκριβεστέραν ἐξιστόρησιν τῶν κατὰ τοὺς κτίτορας καὶ τὴν μονήν.

Ἐλέγηθη ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Γερλάχιος εἶδε τῷ 1573-7 ἐξωγραφημένους ἐνδόν τῆς μονῆς ἐπὶ τῶν τοίχων τοὺς κτίτορας καὶ ἀνέγνω ἐν ταῖς περίξ τῶν εἰκόνων ἐπιγραφαῖς τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἧσαν δὲ «Μιχαὴλ Δούκας Γλαβᾶς Τραχανειώτης ὁ πρωτοστράτωρ καὶ κτίτωρ· Μαρία Δούκαινα Κομνηνὴ Παλαιολογίνα Βλάκενα ἡ πρωτοστρατόρισσα καὶ κτιτόρισσα». Περὶ τοῦ πρωτοστράτορος τούτου διαφόρους πληροφορίας εὐρίσκουμεν παρὰ τῷ Παχυμέρει, τῷ Γρηγορᾷ καὶ τῷ Καντακουζηνῷ, πολλὰς δὲ λεπτομερεῖας ἐν τοῖς ποιήμασι τοῦ Μανουὴλ Φιλῆ, ἀκμάσαντος ἐπὶ Μιχαὴλ Παλαιολόγου, τῶν δύο Ἀνδρονίκων καὶ τοῦ Καντακουζηνοῦ, ἧτοι ἀπὸ τοῦ 1280 μέχρι τοῦ 1330 (1). Ἀρχαία, πολυμελὴς καὶ ἐπιφανὴς ἦν ἡ οἰκογένεια τῶν Τραχανειωτῶν, ὧν τὸ ἐπώνυμον ἀπαντᾷ παρῆλλαχμένως: Τραχανειώτης, Τραχωνᾶς καὶ Τραχανειώτης· ἄγνωστος ὁ ἀρχηγέτης ὡς καὶ ἡ πατρὶς· ἀναφέρεται Βασίλειος, τῷ 1057 «στρατάρχης τῆς Δύσεως καὶ πάντων τῶν Μακεδόνων, ὧν ἐξοχώτατος ὡς καὶ γένει καὶ φρονήσει καὶ ἐμπειρίᾳ διαπρεπέστατος» (2)· Ἰωσήφ, τῷ 1071, μάχιστος εἰς τῶν στραταρχῶν (3)· Νικηφόρος, τῷ 1237, ἐπὶ τῆς τραπέζης, ὕστερον δὲ μέγας δομέστικος· ἐτάχθη φύλαξ τοῦ φρουρίου Τζουρουλοῦς κατὰ τῶν Λατίνων· οὗτος ἔλαβεν εἰς σύζυγον Μαρίαν, πρωτόπαιδα τοῦ μεγάλου δομεστικῷ Ἀνδρονίκῳ Παλαιολόγου, ἀδελφῆν δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Παλαιολόγου (4)· ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἔγεν-

νήθησαν, πλὴν δύο θυγατέρων, τρεῖς υἱοί: ὁ Ἀνδρόνικος, ὁ Μιχαὴλ καὶ ὁ Ἰωάννης· ὁ ἐκ μητρὸς θεῖος αὐτῶν, ὁ αὐτοκράτωρ, ὑπεραγαπῶν αὐτούς, «ἐντὸς τῶν βασιλείων εἶχεν ἐκτρεφόμενους» (1) καὶ εἰς διάφορα περιφανῆ ἀξιώματα προήγαγεν· ἐξ αὐτῶν ὁ τῷ ἡμέτερον θέμα διαφέρων ὁ δευτερότοκος (2) Μιχαὴλ ἐστὶ· τούτου ἐπομένως συνοπτικὴ βιογραφία ἐπὶ μικρὸν ἀσχολήσει ἡμᾶς.

Ὁ Μιχαὴλ ἔλαβεν, ἄγνωστον πότε, εἰς γάμον θυγατέρα τοῦ πρωτοστράτορος Ἰαλεξίου Δούκα τοῦ Φιλανθρωποῦ (3) Μαρίαν καλουμένην. ὁμωνύμως τῇ πενθερᾷ. Ὁ Μιχαὴλ ἀπὸ τοῦ πενθεροῦ προσέλαβε τὸ ἐπώνυμον τοῦ Δούκα· ἡ σύζυγος Μαρία τὸ τῆς Παλαιολογίνης ἀπὸ τῆς πενθερᾶς. Ἀπὸ τῶν γρόνων τῶν τελευταίων Κομνηνῶν καὶ ἐφεξῆς παρατηρεῖται, ὅτι οἱ ἐν Βυζαντίῳ βασιλεύσαντες, ἄρπαγες τοῦ θρόνου καὶ μὴ δικαιοῦμενοι, προσελάμβανον τὰ οἰκογενειακὰ ἐπώνυμα τῶν πρὸ αὐτῶν νομίμων, ἀναζητοῦντες καὶ ἀνευρίσκοντες συγγενεῖάν τινα πρὸς αὐτούς εἴτε ἐκ πάππου ἢ μᾶμμης, πατρὸς ἢ μητρὸς, ἢ καὶ ἐξ ἀγγιστείας, νομιμοποιούντες οὕτως, ὡς λέγει ὁ μακαρίτης Παπαρρηγόπουλος (4), οἱ ἄρπαγες οὗτοι τὴν πατρῆϊν αὐτῶν· ἀλλ' οὐ μόνον οἱ τοῦ θρόνου ἐπιβήτορες ἔπραττον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐν τελείᾳ τοῦ τότε βυζαντινοῦ κόσμου, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, εἶχον à la mode τὸ προσλαμβάνειν τὰ ὅπωςδῆποτε συγγενικά αὐτοῖς ἐνδόξου μνήμης ἐπώνυμα, καὶ σεμνύνεσθαι ἐπὶ προγονικῇ εὐκλείᾳ. Εἰς τῶν υἱῶν τοῦ ἡμετέρου Μιχαὴλ, ὁ Ἀλέξιος, ἐπωνυμεῖτο Φιλανθρωποῦ, ἀπὸ τοῦ ἐκ μητρὸς πάππου (5)· ἡ Μαρία Τραχανειώτου, ἡ μήτηρ τοῦ Μιχαὴλ, ἔδωκε τὸ πατρικὸν ἐπώνυμον τῶν Παλαιολόγων εἰς τὰ τέκνα αὐτῆς (6). Ὁ Μιχαὴλ μαρτυρεῖται μὲν ἐπικληθεὶς Παλαιολόγος (7), ἀλλ' ὡς φαίνεται, κατόπιν τοῦ γάμου προὔτιμης τὸ τοῦ Δούκα, ἐπώνυμον τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ, ὅπερ καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ φέρει ἀμέσως μετὰ τὸ κύριον αὐτῆς ὄνομα ἐν τε τῇ ἐπιγραφῇ τῆς

Οὗτος μνημονύει αὐτοῦ μόνον ὡς φρουράρχου Τζουρουλοῦς (praefectus?) παραλείψας τὰ ἄλλα ἀξιώματα αὐτοῦ.

(1) Παχυμέρ. εἰς Μιχ. β. II. σελ. 109.

(2) αὐτ. αὐτ. β. IV. » 322/4.

(3) αὐτ. αὐτ. β. III σελ. 206.

(4) Ἰστορ. ἑλλ. ἔθνους, τ. Δ. σελ. 625 ἐκδ. Β'.

(5) Ducang. Fam. Aug. Byz. p. 190 Venet.

(6) αὐτ. αὐτόθι.

(7) Παχυμέρ. εἰς Μιχ. t. A' p. 468-9.

(1) *Man. Philæ Carmina*, t. II, p. IV, V. (ed. Miller).

(2) *Κεδρην.* σελ. 630.

(3) *Zonar.* ΙΔ, ιγ, ιδ.—*Attal.* σελ. 147-151.—*Σκυλιτζ.* σελ. 690—1.

(4) *Εὐφραῖμ.* στ. 8256—61.—*Αχροπολ.* σελ. 60.—*Ducang.* Fam. Aug. Byz. p. 189-90 (Venet.).

Παμμακαρίστου καὶ εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Φιλῆ.

Οἱ σύγχρονοι ἱστορικοὶ ὀνομάζουσι ἔσθ' ὅτε καὶ Ταρχανειώτην τὸν Μιχαὴλ Δούκαν, εἰδικώτερον ὅμως Γλαβᾶν. Ἀναφέρεται σύγχρονος τῷ Μιχαὴλ «Κωνσταντῖνος Γλαβᾶς Ταρχανειώτης» (1) καὶ ἐν ταῖς μοναστηριακοῖς ἐγγράφοις τοῦ 1287 ἔτους Ἄννα Γλάθαινα (2) ἀμάρτυρος ἢ οἰκογένεια αὐτῶν· πιθανὸν ἀμφότεροι τέκνα τοῦ Μιχαὴλ, διότι φρονοῦμεν, ὅτι τὸ ἐπώνυμον Γλαβᾶς ἦτο ἀτομικὸν τούτου μόνου, ἀφοῦ οὔτε ὁ πατὴρ οὔτε οἱ ἄλλοι δύο ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἶχον αὐτό. Ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον Γλαβᾶς ἀναφέρονται πολλοὶ ἀμάρτυρες εἰς διαφόρους ἐποχάς· πρῶτος ἀπαντᾷ κατὰ τὸ 997 Βασίλειος Γλαβᾶς, ὅστις φεύγων ἐνδεχομένην τιμωρίαν ἐπὶ Βουλγαροφιλίᾳ προσῆλθε τῷ Βουλγάρῳ ἡγεμόνι Σαμουήλ, ἐφ' ᾧ ὅμως ἐφυλακίσθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ (3). Ἔτερος, ἄνευ ὀνόματος τῷ 1026 τυρωθῆς σὺν ἄλλοις, ὧν τις ἔφερε τὸ βουλγαρικὸν ὄνομα Βόγδαν (4) τῷ 1252, Ἰωάννης Γλαβᾶς «ἐκ τῶν κρειττόνων» τῆς ἐν Μακεδονίᾳ πόλεως Καστορίας, προσελθὼν πρόσφυξ εἰς τὸν περὶ τὴν λίμνην Ὀστροβὸν ἐστρατοπεδευμένον Ἰωάννην Βατάτζην (5). μεταγενέστεροι δὲ τοῦ Μιχαὴλ Δούκα μνημονεύονται, Μακάριος Γλαβᾶς τῷ 1368, θεῖος τοῦ αὐτοκράτορος Ἰ. Καντακουζηνοῦ (6). Ἰσίδωρος Γλαβᾶς μητροπολίτης Θεσσαλονίκης τῷ 1388-1390 (7) καὶ τινες ἀκόμη ἄλλοι (8). Δὲν πιστεύομεν, ὅτι ἡ πρόσληψις τῆς ἐπωνυμίας Γλαβᾶ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Μιχαὴλ ἔχει τινὰ συγγενικὸν λόγον πρὸς τοὺς πατρὸς αὐτοῦ ἀναφερομένους, ἀφοῦ, ὡς εἴπομεν, οὔτε ὁ πατὴρ οὔτε οἱ λοιποὶ ἀδελφοὶ ἔφερον αὐτό, μνημονευόμενοι πάντοτε ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἐπώνυμον Ταρχανειώται (Ἀνδρόνικος καὶ Ἰωάννης).

Γλάβα βουλγαριστὶ καὶ ἐν γένει εἰς τὰς σλαβικὰς διαλέκτους σημαίνει τὴν κεφαλήν, καὶ μεταφορικῶς, ὅπως καὶ παρ' ἄλλαις γλώσσαις,

(1) *M. Philae carmina* t. I, p. 37.—*Mikl. et Müll. Acta* IV, 271.

(2) *Αὐτ. Acta* t. IV, p. 228.

(3) *Κεδρην.* σελ. 452.

(4) *αὐτ.* σελ. 483.

(5) *Εὐφραΐμ.* στ. 8690-1.—*Ἀχροπολ.* σελ. 97.

(6) *Mikl. et Müll. Acta*, t. II, p. 61.

(7) *Ἀνθίμου Μητροπολ.* Ἀμασειας, Κατάλογοι κτλ. Θεσσαλ. (ἐν Νεολόγῳ Κ/πόλεως).

(8) *Κεδρην.* σελ. 602.—*Γρηγοράς*, Ἐπιστολαί.—*Καντακουζ.* τ. III, σελ. 91, 426.

τὸν ἀρχηγόν, τὸν προσετώτα σώματος, ἔτι δὲ καὶ τὸν νοῦν ἔχοντα· φρονοῦμεν ὅθεν, ὅτι εἴτε διὰ τὸ τοῦ πρωτοστράτορος ἀξίωμα, εἴτε διὰ τὴν στρατηγικὴν φρόνησιν, ἐδόθη τῷ Μιχαὴλ τὸ ἐπώνυμον τοῦτο ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, τοὺς ὁποίους ἐπανειλημμένως νικηφόρος ἐπολέμησεν. Ὁ Muralt ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν κυρίων ὀνομάτων τοῦ α' τόμου τοῦ πολυτίμου συγγράμματος αὐτοῦ «Δοκιμίου τῆς βυζαντινῆς χρονογραφίας» παρὰ τὸ ὄνομα Γλαβᾶς ἔγραψε σλαβικοῖς χαρακτῆρσι τὴν λέξιν ГОЛОВА θεῖς τὸ σημεῖον τῆς ἀμφιβολίας (1)· ὁ Φιλῆς αἶρει τὴν ἀμφιβολίαν, ἐπικυροῖ δὲ τὴν ἡμετέραν γνώμην, λέγων ἐν τινι ποιήματι πρὸς τὸν πρωτοστράτορα, ταῦτα: (2)

Τίς, ὦ στρατηγέ, καὶ Γλαβᾶν κέκληκῆ σε;
σημαίνεται γὰρ ἡ κεφαλή τῆ φράσει,
καθ' ἣν ἀτεχνῶς τὸ φρονεῖν ἂν τις φέροι.

Παρατηρήσεως δὲ ἄξιόν ἐστὶ καὶ τὸ ὅτι οἱ προγενέστεροι τοῦ Μιχαὴλ Γλαβάδες φαίνονται πολλὰς ἔχοντες σχέσεις καὶ φιλίας πρὸς τοὺς Βουλγάρους. Λοιπὸν ὁ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς Παμμακαρίστου ἀναφερόμενος κτίτωρ αὐτῆς πρωτοστράτωρ Μιχαὴλ προσεπωνυμήθη Δούκας ἀπὸ τοῦ πενθεροῦ, Γλαβᾶς ἀπὸ τῶν κατὰ Βουλγάρων στρατηγικῶν αὐτοῦ διαφῶν καὶ Ταρχανειώτης ἀπὸ τοῦ πατρὸς, παραλείψας τὸ ἀπὸ τῆς μητρὸς Παλαιολόγος, δι' οὗ ἐκλείτο, ὅτε εἰς Ἀσίαν συνεξεστράτευσεν τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, τῷ Ἀνδρόνικῳ.

Ἡ σύζυγος τοῦ Μιχαὴλ Μαρία, ἡ ἐπιγραφομένη καὶ κτιτόρισσα, φέρεται τὸ ἐπώνυμον Δούκαινα ἀπὸ τοῦ πατρὸς· Κομνηνῆ Ἰσως ἀπὸ τῆς μητρὸς· ὁ Φιλῆς συνήθως ὀνομάζει αὐτὴν Κομνηνορτυή· Παλαιολογίνα ἀπὸ τῆς πενθερᾶς· τὸ ἕτερον Βλάχαινα, ὅπερ ἀγνοῶ, διὰ τὸ Σκαρλάτος ἔγραψε Βλάχαινα, δεῖται ἐξηγήσεως. Ὁ Φιλῆς λέγει μὲν, ὅτι ὁ Γλαβᾶς «ὀρμήσας κατὰ τῶν Βλάχων πυρπολεῖ τὸν σεβαστοκράτορα αὐτῶν, καὶ λαμβάνει τὴν χώραν ὡς δῶρον τύχης», οὐδένα ὅμως τίτλον τὸ κατόρθωμα παρέσχεν αὐτῷ, καθ' ἣττω δὲ λόγον τῆ συζύγῳ αὐτοῦ. Νομίζομεν, ὅτι ἐν τῷ ἐπώνυμῳ «Βλάχαινα» ἐνυπάρχει τι γραφικὸν σφάλ-

(1) *Muralt*, *Essai de Chron. Byz.* t. I, in v. Glaba.

(2) *M. Philae carmina* t. II, p. 107. Ὁ ἐκδότης *Miller* ὑποσημειοῦται εἰς τὸν δεῦτερον στίχον, «ἐν διαλέκτῳ ἑωσσικῇ» ἀντὶ βουλγαρικῆ μαλλον.

μα, ἀποδοστέον εἰς τὸν τυπογράφον μᾶλλον τῆς Τουρκοκρατίας παρὰ εἰς τὸν ἐκ τῆς εἰκόνης ἀντιγράψαντα αὐτὸ Γερλάχιον, ἢ καὶ εἰς τὸν βυζαντινὸν τοιχογράφον, καὶ ὅτι τὸ ὄρθον ἐστὶ Γλάβαινα, σχηματισθὲν ἀπὸ τοῦ ἀρσενικοῦ Γλαβᾶς, ὅπως καὶ ἀπὸ τῶν Γαβρᾶς Γάβραινα, Βρανᾶς-Βράναινα, Ραοῦλ-Ραοῦλαινα, Στουδῆς-Στουδαίνα καὶ καθεξῆς. Ἡ δὲ διὰ τοῦ εἰσαφῆ δεικνύσει τὴν ἀμάθειαν τοῦ τοιχογράφου γράψαντος ἴσως Κλάβαινα, ὅπερ διὰ τῆς μεταθέσεως ὑπὸ τῶν τυπογράφων τῆς Τουρκοκρατίας τῶν συμφῶνων καὶ β' ἐτρόπη εἰς Βλάβαινα· ὥστε ἀναγνωστέον Γλάβαινα· ἄλλως τε ἢ ὑπὸ τῆς Μαρίας πρόσληψις τοῦ ἐπωνύμου τοῦ συζύγου καὶ νόμιμος καὶ τιμητικὴ ἦν, ἀφοῦ ὁ Μιχαήλ, ὡς συντόμως θέλομεν εἰπεῖ διέπεψε καὶ ὡς στρατιώτης καὶ ὡς χρηστός πολίτης.

Ὁ Μιχαήλ Γλαβᾶς Ταρχανειώτης ἤκουσεν ἐπὶ Μιχαήλ Παλαιολόγου καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Γέροντος· ὁ πρῶτος ἐτίμησεν αὐτὸν πρωτοβεστιάριον· χάριν δ' αὐτοῦ «ἀπὸ τοῦ πρωτοσεβαστοῦ τὰ » πράσινα ἀρελῶν, ὃ ἐστὶν ἀξίωμα γ', ἐφόρ» ρεσε ταῦτα εἰς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Μιχαήλ » τὸν Ταρχανειώτην· ὃν καὶ ὑπερέχοντα πάν» των, τοῦ τε μεγάλου δομεστίκου καὶ τοῦ » πανυπερσεβαστοῦ, ἐποίησε μετὰ τὸν Καί» » σαρα» (1). Τῷ 1271 προήχθη εἰς μέγαν δομεστίκον (2), εἶτα εἰς κουροπαλάτην, μέγαν παπίαν (3), πιγκέρην· ἀκολούθως ἐπὶ Ἀνδρονίκου εἰς μέγαν κοροσταλῶν τῷ 1281 (4), καὶ ἐπὶ τέλους περὶ τὰ 1292 εἰς πρωτοστράτορα «ἐπιτροπεύοντα τῆς Θράκης», ὡς ὠνόμασεν αὐτὸν Ἀνδρόνικος ὁ νέος ὑποδεχόμενος βουλγαρικὴν πρεσβείαν (5). Ἀπὸ τοῦ 1272 μέχρι τοῦ 1306 ὠδήγηε τὰ βυζαντινὰ στρατεύματα ἀπὸ τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου πόντου εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, καὶ ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Δουνάβιως. Ἄπαξ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Ἀνδρονίκου, τοῦ υἱοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ, ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Ἀσίαν κατὰ Περσῶν παρὰ τὸν Μαϊάνδρον ποταμὸν, καὶ ἐντολῇ ἐκείνου ἀνέκτισε καὶ ἀνέκτισε τὴν προτέροις πολέμοις κατεστραμ-

μένην πόλιν τῶν Τράλλειων (1)· καὶ ἄπαξ συνεξεστράτευσεν αὐτῷ πάσχοντι ἐκ ποδάγρας ὁ τοῦ Ἀνδρονίκου υἱὸς Μιχαήλ (2)· μείραξ ἦν ὅτε ἤρξατο κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐπιχειρεῖν· ἐπολέμησε δὲ κατὰ τῶν ἡγεμόνων ἢ ἀρχηγῶν αὐτῶν Κωνσταντίνου τοῦ Τοίχου, τοῦ Λαχανᾶ, τοῦ Τερτερῆ, τοῦ Σρεντισθιάθου καὶ τοῦ Σμιλτζῆ· δις ἐξεδίωξε τὸν Κωνσταντίνον Τοίχον τῆς Θράκης, καταγαγόντα τὸ ὑπ' αὐτὸν βουλγαρικὸν μέγρι τῶν ἀκτῶν τῆς Προποντίδος· ἀφοῦ δ' ἠλευθέρωσε πάσας τὰς ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου παραλίους πόλεις καὶ τὰς μεσογειούς, διέβη τὸν Αἴμον, ἐπολιόρησε τὸ Τύρνοβον, ἐκυρίευσεν τὰ παραδουνάβια φρούρια Βιδύνης καὶ Πριστρίας (Ρουσσούκ), καὶ πάντα τὰ μεταξὺ τούτων καὶ τὰ μέσον Ρουσσούκ καὶ Βάρνης, ἐν μὲν τῇ Θράκῃ σάρωθρον, ἐν δὲ τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ τῶν Βουλγάρων μάστιξ γενόμενος. Ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης ὀρμήσας κατὰ τῶν Τριβαλλῶν (Σέρβων) ἐπροχώρησε κυριεύων τὴν περὶ τὸν Στρουμόνα ποταμὸν χώραν, τὰ Σκόπεια καὶ τὴν Δεῦριν (Δέβρι). Βραδύτερον ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν ἐκ Σικελίας Ἴταλῶν, τῶν ἐν ὀνόματι Καρόλου τοῦ Ἀνδεγαυτικοῦ κατεχόντων τὴν ἄνω Ἑπείρον· καταστρέψας δὲ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Ρουσσολῆν (Rousseau de Soly) ἐκυρίευσεν τὸ Δυρράχιον, τὴν Κρούαν καὶ τὴν πέριξ χώραν· ἐφορμήσας δὲ καὶ «εἰς τοὺς θρασεῖς πάλαι Βλάχους» νικᾷ καὶ κρατεῖ τῆς χώρας αὐτῶν· κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα τῆς στρατιωτικῆς αὐτοῦ δράσεως προσελήθη ὁ ἀνὴρ ἐκ δυσχεροῦς νόσου καὶ νοσηλεύσας χάριν ἤλθεν τῷ 1299 εἰς τὴν πρωτεύουσάν· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ἀντιπρόσωποι στρατηγοὶ ἐβράνησαν ἀδέξιοι, ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης· ἐν τούτοις φαίνεται, ὅτι ἡ νόσος ἐπανῆλθεν αὐτῷ καὶ ἐπέστρεψεν αὐθις εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· τῷ 1306 κατ' αὐγουστον ἀποφασισθείσης ἐκστρατείας κατὰ Βουλγάρων πέμπεται Μιχαήλ ὁ υἱὸς τοῦ βασιλεύοντος Ἀνδρονίκου τοῦ Γέροντος σὺν τῷ Γλαβᾶ πάσχοντι ἐκ τῆς ποδάγρας. Ὁ μετὰ ταῦτα βίος τοῦ ἀνδρός καὶ ὁ χρόνος τῆς ἀποβιώσεως ἀγνωστα μένουσι (3). Γνωρίζομεν πρὸς τοῦτοις τὰς περικοσμοῦσας τὸν ἄνδρα χριστιανικῶς

(1) Kωδιν. de off. p. 8.

(2) Παχυμ. εἰς Μιχ. p. 322.

(3) αὐτ. αὐτ. p. 350.

(4) αὐτ. εἰς Ἀνδρ. p. 12—3.

(5) Γρηγορ. βιβλ. X § 4 p. 484.

(Παράρτημα τοῦ Κ'—ΚΒ' τόμου)

(1) Παχυμ. εἰς Μιχ. p. 468-9.

(2) αὐτ. εἰς Ἀνδρ. p. 448.

(3) Οἱ ἀναφέροντες ταῦτα εἰσὶ· Φιλῆς, carmina I. II p. 240—255, ποίημα ἐκ στίχ. 337· Παχυμ. εἰς Γρηγορ. εἰς

ἀρετὰς ἐπιανείηται τὸ φιλάρετον καὶ φιλομόναχον αὐτοῦ. Ἐκτιμήσας τὸν ἐκ Σωζουπόλεως μοναχὸν Κοσμᾶν, τὸν μετὰ ταῦτα πατριάρχῃ εὐσάντα ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάννου ΒΒ΄, συνέστησε τῷ βασιλεῖ καὶ κατέστησεν ἡγούμενον τῆς μονῆς αὐτοῦ. Τὴν εὐσέθειαν τοῦ Γλαβᾶ μαρτυρεῖ ἡ εἰς ἀλλοὺς μέγα ἀνοικοδόμησις τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου, τῆς κειμένης ἐπὶ τῆς κατέναντι τῆς Σωζουπόλεως ἐν τῷ Εὐξείνῳ νησιδῶς (1) ἡ ἐνταῦθα ἀνέγερσις τῆς μονῆς τῆς Παμμοκαρίστου ἡ ἀφιέρωσις τῶν ἱερῶν εἰκόνων Μιχαὴλ τοῦ ἀρχιστρατήγου καὶ τοῦ Προδρόμου (2) ἡ συναρμολόγησις ἀνθολογίας ἐκ τινῶν κεφαλαίων τῶν συγγραφῶν τῶν θείων τῆς ἐκκλησίας πατέρων, ἣν ἐποίησε κατὰ τὴν νοσηλείαν αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει (3). Τὰ φιλόπτωχα καὶ φιλελεήμονα αἰσθήματα τοῦ Γλαβᾶ μαρτυροῦσι διάφορα τοῦ Φιλῆ ποιήματα, ἐν οἷς ὀνομάζεται «πτωχοτρόφος» καὶ ἡ ἀνέγερσις ἐν Κ/πόλει, πρωτοβουλίᾳ μὲν καὶ παραγγελίᾳ αὐτοῦ, φροντίδι δὲ καὶ ἐπιστασίᾳ τῆς συζύγου Μαρίας, «Ξειῶνος» τοῦ Γλαβᾶ ἐπωνυμιουμένου (4). Ἐκ τῆς περιηγητικῆς ταύτης βιογραφίας τοῦ Μιχαὴλ Δούκα Γλαβᾶ ἀρκούντως δεικνύται ἡ ἀξία καὶ σημασία αὐτοῦ, περὶ οὗ ὁ μὲν Γρηγορᾶς λέγει αὐτολεξεί ταῦτα: «... τῷ μεγάλῳ κονοσταύλῳ Μιχαὴλ τῷ Γλαβᾶ ἐς στρατηγικὴν ἐμπειρίαν ἐξήσκημένῳ τοσοῦτον ὡς παιδῶς νομιζέσθαι τοὺς στρατηγούς παραβαλλομένους αὐτῷ» (5) ὁ δὲ Παγγυμέρης, «... ἄνδρα ἀρετῶν μὲν καὶ ἐμπειροπόλεμον, τὰ πλείεστα δὲ τῷ τῶν βουλῶν ἐπηβόλῳ» (6).

Ἐκ τοῦ κατόπιν ἀναγνωσθησομένου ἐπιτυμβίου ἐπιγράμματος δεικνύται, ὅτι ὁ Μιχαὴλ Γλαβᾶς ἠσπάσθη ἐπὶ τέλους τὸν μοναχικὸν βίον, ἀνταλλάξας τὴν σπολὴν τοῦ πρωτοστράτορος πρὸς τὸ εὐτελεὲς τριθῶνιον τοῦ κολογῆρου· ἄλλῃ τις περὶ τούτου μαρτυρία δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀναζήτησις εἶναι περιττή, ἀρῶν εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καὶ κατόπιν μεγίστην ἐπίδρασιν εἶχεν ἡ ἰδέα τοῦ μοναχικοῦ βίου ἐπὶ τῶν τότε πνευματῶν βασιλεῖς τὸ ῥάσος προτύμων τῆς πορφυράς, τὴν κέλλην τοῦ θρόνου·

διάσημοι ἄνδρες ἐῶντες τιμὰς καὶ δόξας τὸν κολογῆρικὸν περιεβάλλοντο σκουφὸν ἀναφέρονται δὲ καὶ περιπτώσεις, καθ' ἃς, ὅπως τὴν ὑσάτην πνσὴν ὡς μοναχοὶ ἐβάλλωσι, τὰ λοιπὰ πνέοντες καὶ τὰς αἰσθήσεις ἀπολωλότες ἐκείροντο καὶ τὸν τρίγωνον σάκκον περιεβάλλοντο· ψυχολογικὴ κατάστασις μελέτης ἀξία. Συγχρόνως ἐξῆπαντος καὶ ἡ σύζυγος Μαρία ἐγένετο μοναχὴ λαβοῦσα τὸ ὄνομα Μάρθα. Εἰς τὰ ἐκ μέρους αὐτῆς ἐπιτύμβια πρὸς τὸν πρωτοστράτορα καλεῖται «ἡ σύζυγος πρὶν, ἀλλὰ νῦν Μάρθα». Ἡ πενθερὰ αὐτῆς Μαρία καὶ αὕτη ἐπὶ τέλους μοναχὴ γενομένη ὀνομάσθη Μάρθα· ἡ ὁμωνυμία δ' αὕτη πλάνης ἐτέρας πρόξενος ἐγένετο. Τῆς ἐνταῦθα πολλὰκις μνημονευομένης «μονῆς τῆς Μάρθας» κτιτόρισσα δὲν εἶναι ἡ Μαρία Δούκαινα (1), ἀλλ' ἡ πενθερὰ ταύτης, ἡ ἀδελφὴ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ, μήτηρ δὲ τοῦ ἡμετέρου πρωτοστράτορος Μιχαὴλ Γλαβᾶ. Τοῦτο μαρτυροῦσι τέσσαρα διάφορα χωρία τοῦ Καντακουζηνοῦ, ἐν οἷς λέγεται, ὅτι ἡ μονὴ τῆς Μάρθας ἦν τῆς Μάρθας, «ἡ βασιλείως ἦν ἀδελφὴ τοῦ πρώτου τῶν Παλαιολόγων Μιχαὴλ» (2).

Ὁ Φιλῆς (t. I, p. 74, 75) ἔχει δύο ποιήματα ἀφιερωτικὰ ἀπὸ μέρους τῆς πρωτοστρατορίσσης Μαρίας εἰς τὴν Θεοτόκον· καίτοι δὲ ἐν αὐτοῖς γίνεταί λόγος περὶ τεκνοποιίας, ἐπειδὴ ὅμως ἐπικαλεῖται τὴν σκέπη τῆς Θεοτόκου ὑπὲρ ἑαυτῆς «σὺν τῷ συζύγῳ», ἔπειτα ὅτι δὲν ἔζων κατὰ τὴν σύνθεσιν τῶν ποιημάτων τέκνα αὐτῶν.

Τὸ πρῶτον καταλήγει:

Ἡ πρωτοστρατορίσσα ταῦτα Μαρία
πρὸς τὴν Μαριάμ τὴν κεχαριτωμένην.

Τὸ ἕτερον:

Ἡ πρωτοστρατορίσσα ταῦτα Μαρία
Κοιμηνοφυῆς τῆ κεχαριτωμένην.

Περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀνεγέρσεως τῆς μονῆς τῆς Παμμοκαρίστου οὐδεμίαν ῥητὴν μαρτυρίαν γνωρίζομεν· δυνάμεθα ὅμως νὰ ὀρίσωμεν συμφώνως τῇ γνώμῃ τῆς ἡμετέρας ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς (3) τὸ ἔτος 1292 ἢ τὸ πολὺ τὸ 1293. Ἰδοὺ δὲ πῶς. Δύο μαρτυρίας ἔχο-

(1) *M. Φιλῆς* t. II, p. 245 στλ. 102 κ. ἐ.

(2) αὐτ. t. I, » 36 καὶ 132.

(3) αὐτ. t. I, » 230-232.

(4) αὐτ. t. I, » 280.

(5) *Γρηγορᾶς*, t. I, p. 159.

(6) *Παγγυμέρης*, εἰς Ἄνθρ. p. 445.

(1) *M. Γεδεών*, Χρον. τοῦ πατρ. οἴκου καὶ τοῦ ναοῦ ἐν σσμ. 118.

(2) *Καντακουζῆ*, t. II, III, λστ. σελ. 222-3.—t. III, IV, ιστ. σελ. 107.—IV, μβ. σελ. 307. μγ. σελ. 319.

(3) Ἐνθ. ἀνατ. 37.

μεν, ὅτι ὁ Μιχαὴλ Γλαβᾶς ἐγένετο κτίτωρ τῆς μονῆς, ὅτε ἦτο περιβεβλημένος τοῦ πρωτοστράτορος τὸ ἀξίωμα· μίαν, τὴν περὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐπιγραφὴν, ἐν ἣ φέρει τὸν τίτλον πρωτοστράτωρ αὐτός καὶ πρωτοστρατορίσσα ἡ σύζυγος αὐτοῦ. καὶ τὴν ὁποῖαν ἐπιγραφὴν μετὰ πάροδον τριῶν σχεδὸν αἰώνων ἀνέγνω καὶ ἀντιγράψας διέσωσεν ὁ Γερλάχιος, ὡς προείπομεν· ἐτέραν δὲ τοὺς ἐπομένους στίχους τοῦ συγγρόνου ποιητοῦ Μανουὴλ Φιλῆ (1), οὓς ἀποτείνει πρὸς θεώμενον τὴν ἐν τῇ μονῇ εἰκόνα τοῦ Μιχαὴλ.

Ὅρας τὸν ἄνδρα τὸν πολλὸν τοῦτον, ξένος·
ἐκείνος οὗτός ἐστιν ὁ πρωτοστράτωρ,
ὁ δημιουργὸς τῆς μονῆς τῆς ἐνθάδε,
τὸ θαῦμα τῆς γῆς, ὁ Γλαβᾶς ὁ γεννάδας.

Τὸ ποίημα, εἰς ὃ ἀνήκουσιν οἱ στίχοι οὗτοι, συνέθετο ὁ Φιλῆς ζῶντος ἐπι τοῦ Γλαβᾶ καὶ πρωτοστράτορος ὄντος, ἐξ οὗ φαίνεται, ὅτι ἡ εἰκὼν συγγρόνως τῇ οἰκοδομῇ ἐξωγράφεται· εὐρίσκοντες λοιπὸν τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐγένετο πρωτοστράτωρ ὁ Γλαβᾶς, θέλομεν εὐρεῖν καὶ τὸν τῆς οἰκοδομῆς τῆς μονῆς. Κατὰ μάρτυριον τοῦ 1292 ἐπαύθη ὁ Μιχαὴλ Στρατηγόπουλος ὁ πρωτοστράτωρ καὶ κατεδικάσθη εἰς φυλάκισιν καὶ δήμευσιν τῆς περιουσίας αὐτοῦ (2). Κατόπιν τούτου φαίνεται ὁ Γλαβᾶς πρωτοστράτωρ· ἐπομένως εἰκάζομεν, ὅτι ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο τῷ 1292 καὶ ὅτι ἀνῆγειρε τὴν μονὴν ἢ κατ' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔτος ἢ κατὰ τὸ ἐπόμενον 1293, ἀφοῦ ἡ μονὴ μνημονεύεται τῷ 1294. Ἀριθμεῖ λοιπὸν τὸ μνημεῖον τοῦτο ὑπαρξίν ἐξ ἀκριβῶς αἰώνων μέχρι σήμερον.

Ἐκ τῶν στίχων τοῦ Φιλῆ, οὓς ἀνωτέρω ἀνεφέρομεν, ἐξάγεται, ὅτι μόνον ἡ εἰκὼν τοῦ Μιχαὴλ ἦτο ἐξωγραφημένη εἰς τὴν μονὴν καὶ ὅτι μόνος αὐτός ἦτο κτίτωρ, ἦτοι δημιουργὸς αὐτῆς, ἢν κατὰ τὸν Παχυμέρη (ἐνθ. ἀν.) εἶχεν ἰδίαν, κτήμα αὐτοῦ (proprium monasterium). Ἐὰν ἦτο κτιτόρισσα σύγγρονος καὶ ἡ Μαρία, ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ ἐξωγραφημένη, καὶ θὰ ἔκαμεν τούτου μνηεῖον ὁ Φιλῆς, ἀφοῦ τῶν στίχων τούτων προτάσσει ἐτέρους εἰκοσιν εἰς ἐγκώμιον τῆς ζωγραφικῆς τέχνης καὶ τοῦ ζωγραφῆσαντος τὴν εἰκόνα διὰ τὴν ἀκριβείαν τῆς παραστάσεως καὶ τὸ ἔμπουν. Ἡ Μαρία ἐγένετο μερικὴ κτιτόρισσα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου, ὅτε καὶ ἐξωγραφήθη παρὰ τὸν σύζυγον οὐχὶ πλέον ὁμῶς ὡς

μοναχῇ Μάρθα, ἀλλ' ὡς ἐκείνος καὶ αὐτὴ ὡς κοσμικῇ, περιβεβλημένη τὸν ἀπὸ τοῦ συζύγου τίτλον πρωτοστρατορίσσης καὶ κτιτορίσσης. Ὁ Γερλάχιος λέγει, ὅτι ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ ναοῦ ἀνέγνω ἡρωοποιησμένην ἐπιγραφὴν: «Μιχαὴλ πρωτοστράτωρ καὶ πρωτοκτίτωρ» (1)· αὐτὴ ἐγένετο ὑπὸ τῆς Μαρίας, κατὰ δίκαιον λόγον διδούσης τὰ πρωτεῖα τοῦ κτιτορος τῷ συζύγῳ. Θανόντος τούτου ἠκολούθησεν ἡ Μαρία τὸ πρὸς βορρᾶν συναφῆς τῷ δεξιῷ κλίτει τῆς μονῆς τμήμα. ἔχον τρεῖς κόγχας, κεντρικὸν τρούλλον, ἐργασίαν μᾶλλον καλλιτεχνικὴν, καὶ μαρμαρίνον ζωστήρα ἐσωθὲν τε καὶ ἔξωθεν. Ἀνέθετο δὲ τῷ τοῦ Θεοῦ Λόγῳ, δηλαδὴ τῷ Χριστῷ, καὶ ἐν αὐτῷ ἔθαψε τὸν σύζυγον. Τοῦτο μαρτυρεῖ τὸ ἐπόμενον ἐπιτύμβιον τοῦ Φιλῆ (2) φέρον τίτλον: «ἐπίγραμμα εἰς τὸν ναόν (ἢ, κατ' ἄλλο χειρόγραφον, εἰς τὸν ζωστήρα τοῦ ναοῦ), ὃν ἠκολούθησεν ἡ τοῦ πρωτοστράτορος σύμβιος ἀποθανόντι τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς».

Ἢ μὲν διὰ σοῦ πᾶσα τῶν ὄντων φύσις
οὐ δύναται χωρεῖν σε τὴν πρώτην φύσιν.
Πληροῖς γὰρ αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ πλείον μένεις,
Θεοῦ Λόγε ζῶν καὶ ὄρακι τὸ πᾶν φέρων,

- 5 καὶ σὰρξ ἀληθῆς εὐρεθεὶς περιγράφῃ,
ψυχῆς δὲ πιστῆς μυστικῆς ἐνδρόφῃ
μονῆν σεαυτῷ πηγνύων ἀθάνατον.
Οὐκοῦν δέγου τὸν οἶκον, ὃν τέτερχά σοι,
δεικνύντα σαφῶς τῆς ψυχῆς μου τὴν σχέσιν·
10 τὸν σύζυγον δὲ ψεῦ τελευτήσαντά μοι
καὶ τῆς γοιῆς ἀπαναστάτα στέγης,
οἶκισον εἰς ἄφρατον αὐτὸς παστάδα.
Κἀνταῦθα τηρῶν τὴν σορὸν τοῦ λειψάνου,
μή τις ἐνεχθῆ συντριβῇ τοῖς ὀστέοις.
15 Πρωτοστράτωρ, καὶ ταῦτα σὴν δίππου χάριν
ἡ σύζυγος πρὶν, ἀλλὰ νῦν Μάρθα, γράφει.

Ἐπὶ τοῦ ἐπιτύμβιου τούτου, φαίνεται, βασιζόμενος ὁ κ. Μ. Γεδεῶν ἠριθμήσεν ὡς δευτέραν τῶν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῶν ἀνεκδότων μέχρι τοῦδε ἐκκλησιῶν κατὰ χειρόγραφον τῆς συλλογῆς αὐτοῦ τὸ κτίσμα τοῦτο τῆς Μάρθας (Μαρίας) λέγων· «ναὸν τῷ Θεῷ ἀφιερωμένον, » ὃν ἠκολούθησεν ἡ Μάρθα ἢ τοῦ πρωτοστράτορος Γλαβᾶ Μιχαὴλ σύζυγος ἐπὶ θανόντι· » τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς (ἐν στήλῃ α'). . . Μαρία » τὸ κατὰ κόσμον ὄνομα φέρουσα καὶ ἐκ Πα- » λαιολόγων καταγομένη » (ἐν στήλῃ β') (3).

(1) Crusius, Turcogr. p. 190.

(2) T. I, p. 415—6.

(3) Λεξ. ἱστορ. καὶ γεωγρ. ὑπὸ Βενετῦρᾶ, τ. Γ', σελ. 1018.

(1) Φιλῆ, ἀπ. t. II, p. 241 (στίχ. 20—23).

(2) Παχυμέρ. εἰς Ἄνδρ. t. II, p. 183.

Καίτοι τὸ κτίσμα τοῦτο φέρει ὅσας ἀπαιτεῖ διαιρέσεις ἰδίου ναοῦ οἰκοδομημ. νομίζομεν ὅμως, ἐπειδὴ μία ὅλη αὐτοῦ πλευρὰ κοινωνεῖ τῇ ἀρχικῇ οἰκοδομῇ, στερεῖται δὲ ἰδίως εἰσόδου καὶ ἐξόδου, πρέπει μᾶλλον παρεκκλήσιον τῆς ἀρχικῆς μονῆς νὰ θεωρηθῇ (ὅπως καὶ παρὰ τοῦ Μπλαζοῦ (1) καλεῖται), ὑπὸ ἰδίων ἀφιέρωσιν, ὡς συμβαίνει καὶ σήμερον ἔτι ἐν ταῖς παρ' ἡμῖν ἐκκλησίαις, ἐν αἷς τὰ παρεκκλήσια λαμβάνουσιν ὀνόματα ἀπὸ τῆς ἐν αὐτοῖς κυριωτέρας εἰκόνας. Ὅτι δὲ τὸ παρεκκλήσιον τοῦτο ὠκοδόμησεν ἡ Μάρθα θανόντος τοῦ συζύγου αὐτῆς Γλαβᾶ καὶ πρὸς ταφὴν τῆς σοροῦ ἐκείνου ἐν αὐτῷ, μαρτυρεῖ τὸ ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ζωστήρος ἀναγινωσκόμενον ἕτερον ἐπιτύμβιον, περὶ οὗ ἀμέσως θέλομεν ὁμιλήσει.

Εἶπομεν, ὅτι τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Χριστοῦ φέρει ἔσωθεν τε καὶ ἐξωθεν μαρμαρίνον ζωστήρα. Ὁ ζωστήρ οὗτος ὠνομάζετο καὶ κοσμήτης, διότι συνήθως ἐκοσμεῖτο σταυρῷ καὶ φύλλῳ ἀμπέλου ἐναλλάξ. Τὰ δύο τοῦ Φιλῆ ἐπιτύμβια ἐπιγράμματα φαίνεται ὅτι ἦσαν προσωρισμένα, ὅπως ἐγγαρχῶσιν εἰς τοὺς ζωστήρας τούτους· τὸ μὲν ἀναγνώσθην ἀρμόζει εἰς τὸν ἔσωθεν, τὸ δὲ ἕτερον εἰς τὸν ἐξωθεν· καὶ τοῦτο μὲν σώζεται κεκολοβωμένον σήμερον, τὸ δ' ἄλλο ἐάν εἶναι ἐγκεχαρῆμενον, ἄγνωστον, διότι ὁ ζωστήρ κεχρισμένος εὐρηται παχεῖ στρώματι κονιάματος καὶ ἀσβέστου, ὅπερ ἐνιαχοῦ πεσὸν δεικνύσι τοῦ μαρμαρίου τὴν λευκότητα. Ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ζωστήρος σώζονται καὶ ἀναγινώσκονται δέκα τρεῖς στίχοι μόνον τοῦ ἐπιγράμματος, ἀπὸ τοῦ δεκάτου καὶ ἐφεξῆς, τοῦ ἐνάτου κατεστραμμένου, τῶν πρώτων ὀκτὼ ὑπὸ τῆς ἐγερθείσης βυλίνης οἰκοδομῆς ἐν τῇ γωνίᾳ τοῦ κτιρίου ἴσως κεκρυμμένων, καὶ τοῦ τελευταίου παραλειφθέντος, δι' ἔλλειψιν χώρου. Τῶν σωζομένων δεκατριῶν στίχων ὁμοιόγραφον ἀκριβὲς ἐπισυνάπτομεν ὧδε. Ὁλόκληρον τὸ ἐπιτύμβιον εὐρηται ἐν τῇ ἐκδεδομένη συλλογῇ τῶν ποιημάτων τοῦ Μανουὴλ Φιλῆ (I, I, p. 117—8) ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἐκ προσώπου τῆς πρωτοστρατορίας εἰς τὸν κοσμήτην τοῦ ναοῦ, ὃν ὠκοδόμησεν ἐπὶ θανάτῳ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς», κατὰ τὸ χειρόγραφον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἐσκουριάλ· ἔχει δὲ ὡς ἐξῆς:

Ἄνερ, τὸ φῶς, τὸ πνεῦμα, τὸ πρόσφθεγμά μου,
καὶ τοῦτό σοι τὸ δῶρον ἐκ τῆς συζύγου (2).

(1) Ἱστορ. Πατριαρχ. σελ. 83.

(2) Καὶ τοῦτο, τὸ παρόν, τὸ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ζωστήρῳ, κατ' ἀντίθεσιν τοῦ ἄλλου τοῦ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ.

Σὺ μὲν γὰρ ὡς ἄγρυπνος ἐν μάχαις λέων
ὑπνοῖς, ὑπελθὼν ἀντὶ λόγμης τὸν τάφον.

- 5 Ἐγὼ δὲ σοι τέτευχα πετρίαια στέγην,
μὴ πάλιν εὐρών ὁ στρατός σε συγγῆν,
καὶν δαῖρον τὸν γοῦν ἐκτινάξας ἐκρούθης
ἢ τοῦ πάχους βεῦσαντος ἠεπάγης ἄνω,
πᾶν ὄπλον ἀρεῖς ἐκχεμεῖς τῷ παττάλω.
- 10 Τὰς γὰρ ἐπὶ γῆς ἐβδελύξω παστᾶδας
ἐν εὐτελεῖ τρέβωνι φυγὸν τὸν βίον
καὶ πρὸς νοητοὺς ἀντετάξω σατραπᾶς,
στερρὰν μετενῶς ἐκ Θεοῦ παντευχίαν (1).
Ὡς ὄστρεον γοῦν ὄργανῷ σοι τὸν τάφον (2)
- 15 ἢ κόχλον ἢ κάλυκα κεντρῶδους βάτου.
Μάργαρε μου, πορφύρα, γῆς ἄλλης ῥόδον,
εἰ καὶ τρυγηθέν, ἐκπέτη τῶς λίθους
ὡς καὶ σταλαγμοὺς προσεῖεν μοι δακρύων.
Αὐτὸς δὲ καὶ ζῶν καὶ Θεὸν ζῶντα βλέπων
20 ὡς νοῦς καθαρὸς τῶν παθῶν τῶν ἐξ ὕλης,
τὸν σὸν πάλιν θάλαμον εὐτρέπίζε μοι.
Ἢ σύζυγος πρὶν ταῦτά σοι Μάρθα γράφει,
Πρωτοστράτορ κάλλιστε καὶ τεθαμμένον.

Ὡς εἶπομεν, ὁ τελευταῖος στίχος δὲν ἐνεχαράχθη δι' ἔλλειψιν χώρου. Ἐκ τοῦ ἐπιτύμβιου τούτου καταφαίνεται, ὅτι ὁ ὑπὸ τῆς Μάρθας οἰκοδομηθεὶς ναὸς καὶ τῷ Θεῷ ἀφιερωθεὶς ἦτο τὸ παρεκκλήσιον τοῦτο.

Τὴν ὑπαρξίν τῆς ἐπιγραφῆς ἀνέφερον ὁ κ. Μ. Γεδεὼν ἀπὸ τοῦ μακαρίτου Πασπάτη λέγοντος, ὅτι εἶναι διεξοδική—λίαν δυσανάγνωστος· ἀναφέρει αὐτὴν καὶ ὁ Κοντακῶφ (ἐνθ. ἀν.) ἐσφαλμένως τοποθετῶν εἰς τὸ δυτικὸν μέρος, καὶ λέγει, ὅτι εὐκόλως ὁ ἀνεγινώσκετο ἀφαιρουμένης τῆς ἐπιχειρισμένης ἀσβέστου. Φαίνεται, ὅτι κατὰ τὴν ἐπισκεψίν του ὑπῆρχεν ἐπιχρῆσις. Ὁ κ. Ρυχάρδος Færster ἐδημοσίευσεν τῷ 1877 ἐκ τινος χειρογράφου τοῦ 15^{ου} αἰῶνος ἐν ἄλλοις καὶ τινὰ ἀφήγησιν περὶ τῆς οἰκοδομῆς τῆς Παμμακαρίστου καὶ τῶν κτιρίων καὶ «τὸ ἐπίγραμμα ὅπου ἠύρισκεται γύροθεν τῆς ἐκκλησίας τοῦ πατριαρχείου», ὡς λέγει τὸ κείμενον. Ὁ Færster παραπέμπων εἰς τὸν Γερλόχιον προτείνει νὰ διορθωθῇ τὸ ἐν τῇ εἰκόνι ὄνομα τῆς Μαρίας εἰς Μάρθαν, κατὰ τὸ ἐπίγραμμα, ὅπερ θεωρεῖ ἀπολεσθῆν κατὰ τινὰ ἐπισκευὴν πρὸ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Γερλοχίου, ἀφοῦ οὗτος δὲν τὸ ἀναφέρει. Τὴν ἀφήγησιν ταύτην, ἀνάγουσαν τὴν ἀνέγερσιν τῆς μονῆς εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ, ὡς καὶ τὸ ἐπίγραμμα, ἀνεδημοσίευσεν ὁ κ. Μ. Γε-

(1) Οἱ στίχοι 10—13 μαρτυροῦσιν, ὅτι ἐπὶ τέλους ὁ Γλαβᾶς ἐγένετο μοναχός.

(2) Ἐν τῷ ζωστήρῳ ὁ στίχος φέρεται οὕτως:

Ὡς ὄστρεον δ' οὖν ὄργανῷ σοι τὴν στέγην.

δεῶν ἐν τῇ 118 σημειώσει εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδεδωμένα « χρονικά τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ τοῦ ναοῦ » παραλλαγὰς τινὰς ποιησάμενος εἰς τινὰς λέξεις τοῦ ἐπιγράμματος, ἐξ οὗ ἐλλείπουσιν ἐξ στίχοι. Ἀμφότεροι δὲν ἐμνημόνευσαν τοῦ Φιλῆ, ὅστις ἄρτιον παρέχει ἡμῖν αὐτό. Ἡ ἀφήγησις σπερείται καὶ τῆς ἐλαχίστης ἱστορικῆς ἀληθείας παραβαλλομένη πρὸς τὰ ἤδη ἐκτεθέντα. Τοῦ Φιλῆ εὐρηται καὶ τι ἐπιγράμμα « εἰς τὸ τῆς Παμμακαρίστου κοιμητήριον » ἔχον τίτλον, οὐδὲν τὸ ἐνδιαφέρον παρουσιάζον ἡμῖν (t. II, p. 144.)

Ἐκ τῶν ῥηθέντων λοιπὸν ἐξάγεται, ὅτι πρωτοκτίτωρ τῆς μονῆς ἐγένετο ὁ Μιχαὴλ Γλαβᾶς τῷ 1292-3, τοῦ δὲ παρεκκλησίου ἡ Μάρθα, μετὰ τὸ 1307. Ἐμνήσθημεν ἤδη τῆς ἐπιγραφῆς « Μιχαὴλ πρωτοστράτωρ καὶ πρωτοκτίτηρ ». Ταύτην εἶδεν ὁ Γερλάχιος ἔνδον τοῦ ναοῦ εἰς τὸν δεξιὸν χορὸν, ὅπου, λέγει, ἐτελοῦντο αἱ πατριαρχικαὶ λειτουργίαι τὸν χορὸν τοῦτον δεῖκνυσιν ἐν τῇ εἰκονογραφίᾳ τοῦ ναοῦ, ἣν ἐσχεδίασεν, ἀκριβῶς εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Μάρθας κτισθὲν παρεκκλήσιον τοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ ἦν ὁ τάφος τοῦ Μιχαὴλ· ἴσως ἡ ἐπιγραφὴ ἐδείκνυε τὸν τάφον· σήμερον οὐδὲν σημεῖον εὐρίσκεται. Τὸ μάρμαρον, τὸ φέρον τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, μετετοπίσθη κατὰ τὴν ἐπισκευὴν τὴν γενομένην τῷ 1577 καὶ ἐτέθη ἔξω τοῦ ναοῦ εἰς τὸ κωδωνοστάσιον, ὅπου εἶδεν αὐτὸ ὁ Σολομὼν Σχβᾶίγγερ τῷ 1578 καὶ ἀντέγραψεν ἀπαραλλάκτως (1). Ἀμφότεροι ἔγραψαν διὰ τοῦ ἡ τὴν τρίτην συλλαβὴν πρωτοκτίτηρ ἀπὸ τοῦ κτάμαι-κτώμαι, ὅχι διὰ τοῦ ι ἀπὸ τοῦ κτιζω· τοῦτο ὅμως συνάδει ἐπίσης πρὸς τε τὰ πράγματα καὶ τὰ ἡμέτερα συμπεράσματα.

Ἐλέγθη ἀνωτέρω, ὅτι κατόπιν θέλομεν ἀναγράψαι τὰς διαφόρους μνείας, ἐξ ὧν δειγθήσεται, ὅτι ἡ μονὴ δὲν ἦτο ἀνέκαθεν γυναικεῖα ἀλλὰ ἀνδρῶν· αἱ μνείαι αὐταὶ εἰσιν αἱ ἐπιμέναι, κατὰ χρονολογικὴν τάξιν τεθεῖσαι.

1294. Ἠγούμενος τῆς μονῆς ἐρχομάτισεν, ἄδηλον ἐπὶ πόσον χρόνον, Κοσμᾶς μοναχὸς ἐκ Σωζοπόλεως, πνευματικὸς τοῦ βασιλεύοντος Ἀνδρονίκου τοῦ Γέροντος, τὴν 1 Ιανουαρίου τοῦ 1295 ἀναδειχθεὶς οἰκουμηνικὸς πατριάρχης ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάννης IB' (2).

1299. Ὁ πατριάρχης οὗτος, πάσχων ἐξ

ὀφθαλμίας, κατὰ μῆνα ἰούνιον, ἀπὸ τῆς μονῆς τοῦ Κοσμίδου « τὴν Κωνσταντίνου εἰσέρχεται καὶ τὴν τῆς Παμμακαρίστου μονὴν κατοικεῖ, ὅπου καὶ ἐπὶ καιρῷ μὲν μετρίῳ ἠπράκτει, εἴτα δ' ἀξιώθεις παρὰ τε τοῦ κλήρου καὶ τῶν ἀρχιερέων τὰς θύρας ἀνοίγνυσι τοῖς προσόδους παρ' ἐκείνον ποιεῖν βουλομένοις κατὰ τε κρίσιν καὶ οἰανοῦν ἑτέραν ἀναδοχὴν πατριάρχην πρέπουσαν » (1). Ὡστε εἶχε καταστῆ προσωρινῶς πατριαρχεῖον ἡ μονὴ μέχρι τῆς 1 Φεβρουαρίου τοῦ ἐπομένου ἔτους 1300, ὅτε γενομένης συνεδριάσεως κληρικῶν καὶ ἄλλων « παραγίνεται βασιλεὺς καὶ τοῖς περὶ τὸν πατριάρχην συγγίνεται » . . . Ὀμίλησεν ὁ πατριάρχης πολλὰ κατὰ τοῦ βασιλέως, ἀπήντησεν οὗτος, ἐπὶ τέλος δὲ ἐπῆλθεν εἰρήνη καὶ τὴν ἐπιούσαν « ἡ τῆς Ἰσαπαντῆς ἐρσὴ τὸν πατριάρχην ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας (τὴν ἁγίαν Σοφίαν ἔνοσεὶ ὁ συγγραφεὺς) ὄρξ » (2).

1300. Μετὰ τὸ ἅγιον Πάσχα ἀνεκινήθη ζήτημα περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ μητροπολίτου Ἐφέσου Ἰωάννου, εἰς ἣν ἀνθίστατο ὁ πατριάρχης καὶ ὁ Φιλαδελφείας, « . . . ὥστε καὶ ἀπειρηκότα τὸν πατριάρχην ἀποχωρῆσαι καὶ πάλιν εἰς τὴν τῆς Παμμακαρίστου μονὴν, οὐδένα δεχόμενος οὐδὲ κρίνων ». Ἐμεινε δὲ μέχρι τῆς 25 ὀκτωβρίου, ὅτε ἀπελθὼν εἰς τὴν ἀνάκτορα ἐπέστρεψεν εἰς τὰ πατριαρχεῖα, διαδοὺς ὅτι ἤκουσε, μόνος καθήμενος ἐν τῇ μονῇ, φωνῆς παιδός, « εἰ φιλεῖς με, Πέτρε, ποιμαίνε τὰ ἀρνία μου » (3).

1303. Τῇ 5 ἰουλίου, ἡμέρᾳ παρασκευῆ, κατηγορηθεὶς ὁ πατριάρχης Ἰωάννης ὑπὸ τοῦ Σηλυβρίας ἀνευ ἀποδείξεων, « ἐκ λύπης ἀποχωρεῖ » καὶ πρὸς τὴν τῆς Παμμακαρίστου μονὴν, ὅπου καὶ εἵηστο καταμένειν, γίνεται ». Μετὰ τινὰς ἡμέρας ὑπέβλεν ἐκ τῆς μονῆς παραίτησιν, καὶ τὴν 24 αὐγούστου, ἡμέραν δευτέραν, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Σωζόπολιν μετὰ τῶν περὶ αὐτόν (4).

1344. Γαβαβᾶς ὁ Λογοθέτης ἐν τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ καταφυγὼν καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἀμφισπᾶμενος « ὕστερον δὲ ὀλίγῳ πρὸς τὴν τῆς Παμμακαρίστου μονὴν . . . ἀρίκετο . . . τῆς βασιλίδος κελουούσης· φωραθεὶς δὲ διαδιδρά-

(1) Παρυμῆρ. ἔνθ. ἀν. p. 284.

(2) Παρυμῆρ. ἔνθ. ἀν. p. 291-298.

(3) Ἐνθ. ἀν. Παρυμῆρ. p. 299-300, 302, 303.

(4) Παρυμῆρ. ἔνθ. ἀν. p. 341-343, 384, « ἅμα τοῖς αὐτοῦ ἀπαίρει τῶν τῆδε ».

(1) Schweiger, l. c. p. 120.

(2) Παρυμῆρ. εἰς Ἀνθρ. t. II, p. 183.—V. Κάλιστ. σελ. 468. ἔκδ. Migne. P. G. t. 147.

σκειν μέλλων και τὰ μοναχῶν ἀπαμφιέννυσθαι, εἰς δεσμοπότηριον ἐνεβλήθη» (1).

1397. « Ὁ ἱερομόναχος Νήρων καθηγούμενος και ἀρχιμανδριότης τῆς σεβασμίας βασιλικῆς και πατριαρχικῆς μονῆς τῆς εἰς ὄνομα τιμωμένης τῆς πανυπεράγνου Δεσποίνης και Θεομήτορος, τῆς ἐπικεκλημένης τῆς Παμμακαρίστου, ἐξελέγη μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν» (2).

1400. « Ὁ ἱερομόναχος Θεοφάνης καθηγούμενος τῆς σεβασμίας και ἱερᾶς μονῆς τῆς παναγίας ἀρχάντου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου και ἀειπαρθένου Μαρίας τῆς ἐπικεκλημένης Παμμακαρίστου καθίσταται μητροπολίτης Ἡρακλείας» (3).

1418. Ὁ βασιλεύων Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος τοὺς προσελθόντας αὐτῷ δύο ἀδελφοὺς τοῦ Σουλτάν Μεχμετ τοῦ Α' δεξιάμενος, ἔπειψε τὸν μὲν Μουσταφᾶν εἰς τὴν νῆσον Ἀτμνον, εἰς δὲ τὸν Τζινεήτ « ἔδωκε μονὴν αὐτῷ ἐν τῇ μονῇ τῆς Παμμακαρίστου, και ἦν ἐκεῖ ἡσυχάζων... ἦσαν... νέοι... σὺν αὐτῷ Τζινεήτ δέκα...» (4). Ἡ ἐνταῦθα ὁμῶς διαμονὴ τοῦ Τζινεήτ φαίνεται ὅτι δὲν ἦτο αὐτῷ εὐχάριστος· διότι ὅτε τῷ 1420 εἶδεν ὁ Τζινεήτ πολιορκουμένην τὴν Καλλιόπολιν ὑπὸ τοῦ Λεονταρίου Δημητρίου, ἐμήνυσεν αὐτῷ σὺν ἄλλοις, κατακρίων τὴν φιλοξενίαν τοῦ Μανουήλ. «... ἄραί σοι σῶον περσθῆναι ἐν Κωνσταντίνου, ἀναμνησάμενος τῶν Λημνίων κακῶν και τῶν ἐν τῇ μονῇ τῆς Παμμακαρίστου τῶν καλοῦντων ὀνειδισμόν» (5).

1424-1453. Ὁ ῥώσσις ἀνώνυμος συγγραφεὺς τῆς περιγραφῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως μνημονεύει τῆς μονῆς ἄνευ τινὸς λεπτομερείας (6).

Αὐταὶ εἰσιν αἱ γνωσταὶ εἰς ἐμὲ πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως μνηαὶ περὶ τῆς μονῆς, ἅπασαι ἀναφερόμεναι εἰς ἄνδρας, ἱκαναὶ και πειστικαὶ εἰς ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ μονὴ δὲν ἦτο γυναικεῖα.

Ἄγνωθ, διατί οἱ ἀντιγράψαντες τοῦ Γεργαχίου τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ ναοῦ περιγραφὴν παρελείψαν και τὴν οὐσιώδη πληροφορίαν, ὅτι ἐπὶ τῆς ὁροφῆς, ἔνδον τῆς μεγάλης θύρας δεξιᾶ,

ἦτο παλαιὰ εἰκονογραφία, ἄνευ ὀνομάτων, αὐτοκράτορος Ρωμαίων και Ἀγγούστης. Ἐχῶν τὴν πληροφορίαν ταύτην ὁ Κρούσιος γράσει τῷ 1580 ἐκ Τυβίγγης εἰς τὸν Θεοδόσιον Ζυγομαλᾶν τὰ ἐξῆς: «... Εἶθε εἰκόνα παλαιῶν τινος Ρωμαίων και Ἀγγούστης ἔχωμι, ὡσπερ ἀκούω γεγραμμένης ὄρθσθαι ἐν ναοῖς παρ' ὑμῖν. (Ὁ Κρούσιος ὑπανίσσεται ἴσως και τὴν μονὴν τῆς Περιβλήπτου, ἐν ἣ ἐσώζοντο αἱ εἰκόνες Μιχαὴλ Παλαιολόγου και Θεοδώρου μέχρι τοῦ 1782, κατὰ τὴν Κωνσταντινάδα). Ὁ κύριος Σολομὼν μεταγράψαι δύναιτ' ἀντιγράφοις πλατέως...» Ὁ Ζυγομαλᾶς ἀποκρινόμενος ὑπὸ ἡμερομηνίαν 7 ἀπριλίου 1581 ἐπιστέλλει: «... Ἐγραψα οὖν πρὸ ἡμερῶν τινῶν και ἔπεμψά σοι... θεάσθη πάντως και τὰς εἰκόνας βασιλέως Ρωμαίων Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου και τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀννης, ἃς ἔγραψε ζωγράφος ὡς ἦσαν ἐν πατριαρχικῇ πύλῃ τῇ ἐκτὸς (?) (1) εἰσερχομένων δεξιᾶ» ὡς εἶδε ταῦτα ὁ τε κύριος Στέφανος, Σολομὼν και ἄλλοι ἐλθόντες ἐνταῦθα. Τὰ χρώματα δὲ τῶν ὧν φέρουσι περιβολίων ἀπὸ τε σιρικοῦ, γουρσοῦ, λίθων πολυτίμων και μαργάρων εἰκονίζουσι τὴν ἐπίθεσιν» (2). Σχολιάζων ὁ Κρούσιος (ἐν σελ. 100) τὸ μέρος τοῦτο πληροφορεῖ ἡμᾶς, ὅτι ἀμφοτέρων αἱ εἰκόνες ἦσαν εἰς τὸν τοῖχον συντεθειμέναι ἐκ τετραγώνων ἕτερων (ex tessellis vitreis composite sunt in muro)· ἄρα ἐκ μωσαϊκοῦ· προσθήκη δέ, ὅτι ἀγνοεῖ, ἐὰν ἦτο τοῦ Νέου ἢ τοῦ Γέροντος Ἀνδρονίκου ἡ εἰκὼν, διότι ἀμφοτέροι ἐσχον συζύγους φερούσας τὸ ὄνομα τῆς Ἀννης. Ἐπειδὴ δὲ γνωρίζομεν, ὅτι τοῦ Γέροντος Ἀνδρονίκου ἡ πρώτη σύζυγος Ἄννα ἀπέθιωσε τῷ 1282 (3), ὅτε τὸν μὲν θρόνον κατεῖχεν ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος, ἡ δὲ μονὴ δὲν ἦτο ἐπιεκτισμένη, φρονοῦμεν, ὅτι αἱ εἰκόνες ἦσαν τοῦ Νέου Ἀνδρονίκου και τῆς Ἀννης. Ὁ Σολομὼν Σχβάγγερ ἐπαινεῖ τὸ ἔντεχρον αὐτῶν και τὰς ἐδημοσίευσεν ἐν σελ. 124 τοῦ ὁδοπορικοῦ αὐτοῦ. Καὶ ὁ Κρούσιος ἐδημοσίευσεν εἰκόνα ἀνώνυμου αὐτοκράτορος μόνου. ἄνευ Ἀγγούστης, ἐν ἀρχαῖς περιβολῇ· ἀλλ' αὕτη παραβαλλομένη πρὸς τὸ τοῦ Σχβάγγερ ζευγὸς διάφορος ὄλως ἐστὶ. Ἄρα γε κατεστράφη ἡ εἰκὼν αὕτη, ἢ ἐτι και νῦν κρύ-

(1) Кантakov. t. II, p. 498.

(2) Mikl. et Müll. Acta t. II, p. 275.

(3) Mikl. et Müll. Acta t. II p. 312-313.

(4) Δούκας, σελ. 121.

(5) Δούκας, σελ. 153.

(6) Mme de Khitrowo, Itiner. Russes en Orient t. I, p. 234.

(1) Ἀντὶ «ἐντό», τοῦ ὅπερ κυροῖ τὸ ἐπόμενον «εἰσερχομένων».

(2) Turcogr. p. 102, p. 75.

(3) Παγγύριος, εἰς Μιχ. VI, κζ, p. 477, 499-501.

πτεται ὑπὸ χρίσμα ἀσθέστου; Πολὺ πιθανὸν φρονῶ τοῦτο. Αἱ ψηφωταὶ εἰκόνες εἰσὶ λίαν στερεαὶ καὶ πιθανόν νὰ μὴ κατεστράφησαν ἀφοῦ ἦσαν ἐπὶ τῆς ὀροφῆς ἢ τοῦ θόλου, ὡς λέγει ὁ Σχβάγγερ· ἀριστερόθεν τῆς πύλης ὑπῆρχε καὶ δύο ἀποστόλων εἰκὼν, ἧς μὲνηται ὁ αὐτὸς Γερλάχιος.

Περὶ τῶν ἐν τῇ μονῇ τῆς Παμμακαρίστου διασωθέντων καὶ ὑπὸ τοῦ Γερλαχίου καὶ Σχβάγγερ ἀναφερομένων ἀγίων λειψάνων καὶ τοῦ κίονος, ἐφ' οὗ προσδεθεῖς ὁ Σωτήρ ἐφραγγελώθη, πληροφορίας τινὰς πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Ὁθωμανῶν ἀλώσεως παρέχουσιν ἡμῖν οἱ ῥώσσοι προσκυνηταὶ ταύτας ἀναγράφουмен ὧδε ὡς συμβαλλούσας τῷ θέματι.

α') Ὁ κίων εὐρίσκετο εἰς τὸν ναὸν τῶν ἀγίων Ἀποστόλων· αὐτόθι δὲ ἐπροσκύνησαν αὐτὸν τῷ 1393 ὁ Σχορίθων Ἀλέξανδρος (σελ. 163)· τῷ 1389—1403 ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Σολέενσκ Ἰγνάτιος (σελ. 136)· τῷ 1419—1421 ὁ διάκονος Ζώσιμος (σελ. 203). Τῷ 1422 μὲνηται αὐτοῦ αὐτόθι καὶ ὁ Buonelmonti (1). Ὡστε φεύγων ἐκεῖθεν ὁ Γεννάδιος συμπαρέλαθεν εἰς τὴν Παμμακάριστον.

β') Τῆς ἀγίας Θεοφανίδος, κλειδούχου τῆς ἀγίας Σοφίας, ὁ τάφος ἦν ἐν αὐτῇ τῇ ἀγίᾳ Σοφίᾳ, λέγει ὁ ἐπίσκοπος Νοβγορόδ Ἀντώνιος, τῷ 1200 (σελ. 89). Τῷ 1419—1421 ὁ διάκονος Ζώσιμος εἶδεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Φιλανθρώπου τὰ λείψανα τῆς ἀγίας Θεοφανίας (σελ. 204). Ἄγνωστον, ἐὰν τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἐννοοῦσιν. Ἀπεργόμενοι αἱ μοναχὰὶ ἀπὸ τῆς μονῆς τοῦ Φιλανθρώπου εἰς τὴν τῆς Παμμακαρίστου μετὰ τὴν ἄλωσιν, συμπαρέλαθον οὐ μόνον τὴν λάρνακα τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, ὡς εἶπομεν, ἀλλὰ καὶ τὸ λείψανον τῆς ἀγίας ταύτης, ὅπερ σώζεται ἔτι καὶ νῦν, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ.

γ') Τῆς ἀγίας Σολομονίδος ἀκέραιον λείψανον, φυλασσόμενον ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ναοῦ τοῦ Στουδίου, τῷ 1424—1453, ἀναφέρει ἡ ἀνωνόμου περιγραφή τῆς Κ/πόλεως (σελ. 231).

δ') Τῆς ἀγίας Εὐφημίας ὁ μὲν τάφος, κενὸς τῷ 1200, εἰδείκνυτο ἐν τῇ παρὰ τὸν ἱππόδρομον ἐκκλησίᾳ τῆς μάρτυρος (σελ. 107), τὰ δὲ λείψανα πρὸ δεκαετίας εὐρεθέντα, λέγει ὁ ἐπίσκοπος Νοβγορόδ Ἀντώνιος, διότι ἦτον ἄγνωστον ποῦ ἦσαν, ἐφυλάσσοντο ἐν τῇ λαύρᾳ τῶν ἀγίων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ (σελ. 104)· τῷ 1350 προσεκύνησε τὰ λείψανα Στέφανος

ὁ ἐπίσκοπος Νοβγορόδ, χωρὶς νὰ λέγῃ ποῦ (σελ. 122)· τῷ 1424—53 ἡ ἀνωνόμου περιγραφή τῆς Κ/πόλεως ἀναφέρει τὰ λείψανα τῆς μάρτυρος εὐρισκόμενα ἐν ἀνοικτῇ λάρνακι εἰς τὸ παρεκκλήσιον γυναικείας μονῆς παρὰ τὴν Χρυσὴν πύλιν, ἐξαγόμενα κατὰ πᾶσαν τετάρτην καὶ παρασκευὴν (σελ. 190, 232) (1).

Ἐχομεν δύο εἰκονογραφίας τοῦ ναοῦ, ὄντος πατριαρχεῖου κατὰ τὸ 1575—80· ἡ μία τούτων ἐσχεδιάσθη ὑπὸ τοῦ Γερλαχίου καὶ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Κρουσίου, ἡ δ' ἄλλη ὑπὸ τοῦ Σολομών Σχβάγγερ καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Ὀδοιπορικῷ αὐτοῦ. Εἰκὼνα καλλιτεχνικὴν ἐδημοσίευσεν ὁ Πασπάτης τῷ 1879 εἰς τὰς βυζαντινὰς αὐτοῦ μελέτας, παριστώσαν οἷον σήμερον φαίνεται τὸ οἰκοδόμημα. Μὴ ἰδόντες τὸ ἔργον τοῦ Pulgher (les anciennes Eglises Byzantines de Constantinople, Vienne, 1850), ἀγνωστοί, ἐὰν καὶ οὗτος ἔχη ἀπεικόνισμα. Κάτωψιν ἀρχιτεκτονικὴν ἐδημοσίευσεν εἰς τὰ πρακτικὰ τοῦ Σ' ῥώσσοι ἀρχαιολογικοῦ συνεδρίου ὁ ἀρχιτέκτων Α. Γ. Λιότζ· τὴν κλίμακα ταύτης ἀναγαγόντες εἰς διπλοῦν, διορθώσαντες δὲ παραδρομάς τινὰς ἐν τῷ μέρει τοῦ παρεκκλησίου καὶ προσθέντες τὸν νῦν μὲν κατεστραμμένον, διακρινόμενον ὅμως ἔτι ἀρθῆκα, οὐ μνημονεύουσιν ὁ Γερλάχιος καὶ ὁ Σχβάγγερ, ἐσχεδιάσαμεν τὴν ἐπισυννημμένην κάτωψιν, ἐν ἣ φαίνεται ἰδιαίτερος ἡ τῆς Μάρθας οἰκοδομή, τουτέστι τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ἀρχικὴ μονὴ ἐστὶ τρίκογχος καὶ ἀνάγεται εἰς τὸν δεῦτερον τύπον τῆς τρίτης περιόδου τῆς βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς· ἄπασα ἡ οἰκοδομὴ στηρίζεται εἰς πεσσούς, δηλαδὴ κίονας κτιστούς, διαφόρου πάχους καὶ σχήματος· ὑπὸ τὸ ἐδαφος ὑπάρχει κινστέρινα, ἧς τὸ στόμιον εὐρηται παρὰ τὸν ἐξ ἀριστερῶν δεῦτερον πεσσὸν τῆς δευτέρας σειρᾶς. Διηρεῖτο ἀρχικῶς εἰς πέντε κλίτη· τὸ ἀριστερὸν κλίτος παρουσιάζει ἔλλειψιν εὐθυγραμμίας, ἀρκούντως στενούμενον εἰς τὸ βῆθος αὐτοῦ· δύο τροῦλλοι ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ τῇ (ἀρχικῇ) οἰκοδομῇ, ὁ τοῦ ἀριστεροῦ κλίτους καὶ ὁ τοῦ κέντρον· τὸ ἄγιον βῆμα δὲν ὑπάρχει σήμερον· προσκτείνεται δὲ τρίγωνος οἰκοδομὴ κρατούσα θόλον τουρκικῆς κατασκευῆς. Τὸ παρεκκλήσιον φέρει ἐπίσης τρεῖς κόγχας· ἓνα κεντρικὸν τροῦλλον στηριζόμενον ἐπὶ τόξου μεταξὺ τῶν δύο πεσσῶν τῆς ἀρχικῆς οἰκοδομῆς ἀπὸ τοῦ μέ-

(1) Ἐλλ. Φιλ. Σέλλ. Εἰκοσιπενταετηρίς, σελ. 186.

(1) Mme de Khitrowo, ἔθ. ἄν.

ρους αὐτῆς, ἐνῶ ἀπὸ τοῦ βορείου ἐπὶ δύο κίονων μαρμαρίνων. ἔχόντων κιονόκρανα διαφόρου ἔργασίας. Ἡ ὄψις ἢ ἄθλας κοσμεῖται διὰ φύλλων ἀμπέλου ἐν σειρᾷ. Ἐντεῦθεν τοῦ τρούλλου τοῦτου ἡ ὄροφῆ χαμηλοῦται· ὑπεράνω αὐτῆς ὑπάρχει αἰθούσα σφαιρίζουσα δύο παραλλήλους ἰσογράμμους τρούλλους, ἐξωθεν μόνον ὁρατούς· οἱ τρούλλοι ἐπὶ τοῦ τυμπάνου φέρουσι παράθυρα.

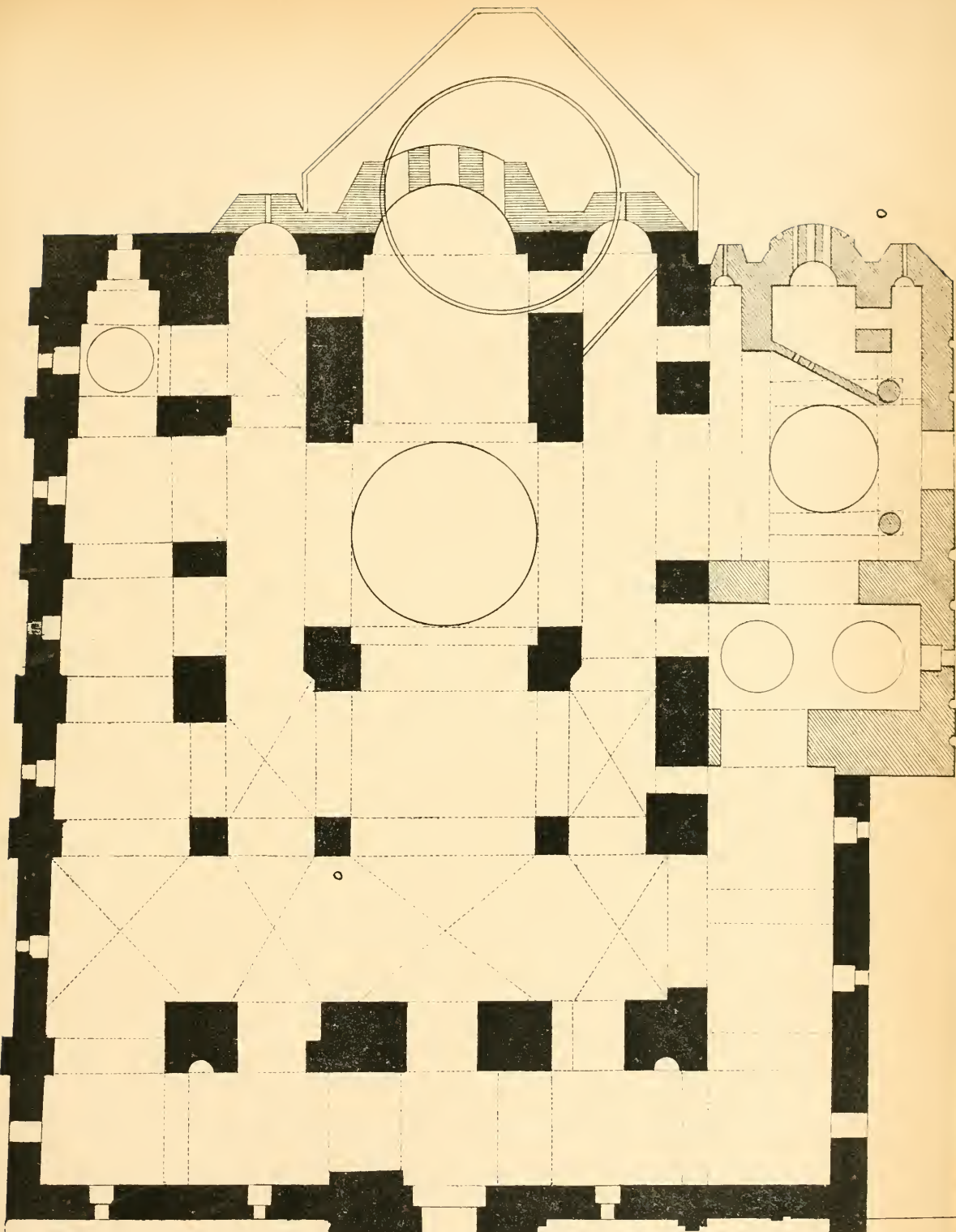
Ὁ τοῦ παρεκκλησίου τρούλλος διασώζει τὸν μωσαϊκὸν αὐτοῦ ἐξωραϊσμόν. διατηρούμενον ἀλλήιστα, μικρὰς μόνον βλάβης γενομένης κατὰ τὴν ἀπ' αὐτοῦ ἀνάκτῃσιν τῆς κρατούσης λυγνίαν χοροδῆς. Ἐν τῷ μέσῳ, ἐν κύκλῳ πολυγώνῳ, εἰκονίζεται ὁ παντοκράτωρ Χριστὸς ἐν χρυσῷ στεφάνῳ φέρων γιγῶνα καὶ ἰμάτιον ῥοδόχρουν, τὰ στοιχεῖα IC, XC, κρατῶν εὐαγγελίον τῇ ἀριστερᾷ καὶ εὐλογῶν τῇ δεξιᾷ. Ἐν τῷ στεφάνῳ τὰ τρία τοῦ σταυροῦ ἄκρα φαίνονται ἀργυρᾷ ἀπὸ τῶν πλευρῶν τοῦ περιβάλλοντος αὐτὰ πολυγώνου κύκλου προβάλλουσι δώδεκα ζῶναι, δικὴν ἀκτίνων, κατὰ κοσμοὺς ἀερίνου χρώματος καὶ κοσσύθων ῥοδοειδῶν· αὐταὶ σχηματίζουσι δώδεκα τομάς, ἐν ἐκάστῃ τῶν ὁποίων εἰκονίζεται ἐμφαντικῆ καὶ ποικιλῆ στάσις ἀνὰ εἰς προσήτης μετ' ἐπιγραφῆς. Ἐκ τε τῆς ἡμετέρας ἀντιλήψεως καὶ ἐκ τῆς τοῦ ῥώσου κ. Κοντακῶφ περιγραφῆς ἡ στάσις ἐκάστου αὐτῶν ἔχει ὡς ἐξῆς. Ὁ Ἡσαίας στρέφει δεξιῶθεν, τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ στόματος τιθείς. Ὁ Μωϋσῆς καθήμενος βλέπει πρὸ αὐτοῦ ἀριστερόθεν, φέρει πώγωνα καὶ τιάραν εἰς τὴν κεφαλῆν. Ὁ Ἰερεμίας τείνει τὰς χεῖρας πρὸς ἑαυτὸν. Ὁ Σοφρίας εἰκονίζεται ὡσεὶ κηρύττων, πεκνὸν καὶ μακρὸν πώγωνα φέρων αὐτὸς τε καὶ ὁ Μιχαίας. Ὁ Ἰωὴλ βλέπει εὐθὺς πρὸς ἑαυτὸν ἐν στάσει σοβαρᾷ ὄν. Ὁ Ζαχαρίας κρατεῖ ἐξελισσόμενον εἰλητόν ἔνθους, καὶ βλέπει πρὸ αὐτοῦ ὡς καὶ ὁ Ἀβδίου. Ὁ Ἀθθακούμ, ἀγένειος, κύπτει πρὸς τὰ κάτω, κρατῶν καὶ αὐτὸς ἐξελισσόμενον εἰλητόν, φαίνεται δὲ τεταραγμένος. Ὁ Ἰωνᾶς λευκὸς καὶ φαλακρός, ὡς καὶ ὁ Μιχαίας, εἰς τύπον προδρόμου. Ὁ Ἰεζεκιὴλ ἵσταται κατὰ πρόσωπον κρατῶν εἰλητόν. Τὸ δάπεδον ἐν συνόλῳ ἐστὶ χρυσοῦν.

Εἶπομεν, ὅτι τῆς Μάρθας τὸ οἰκοδόμημα ἦτο καλλιτεχνικώτερον τοῦ λοιποῦ ἐξείργασμένου· διὰ τοῦτο ὅτι ὁ μεγάλονος καὶ πολιτικὸς ἐκείνος Σουλτάνος Μεχμέτ ὁ Β' ὁ παρθητικὸς εἰσῆλθεν εἰς τὴν μονὴν τῆς Παμ-

μακκρίστου καὶ προσεκέλευσεν ἀπὸ τῆς κέλλης αὐτοῦ τὸν Πατριάρχην Γεννάδιον τῶν Σχολάριον, ἐκάθησαν εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦτο ἀμρότεροι, χρησιμεῖον ὡς σκευοφυλάκιον (ἴστ. Πατρ. ἐνθ. ἀν.).

Παρὰ τὴν κόγχην τοῦ παρεκκλησίου ἐν τῷ περιβόλῳ ὑπάρχει στόμιον ἐτέρας κινστέρνας, καὶ ὀλίγον περαιτέρω ἡ θύρα κλίμακος, δι' ἧς κατήρχοντο εἰς αὐτήν. Ἐπὶ τινῶν λίθων, δι' ὧν ἐνετειγίσθησαν τὰ τῆς κόγχης τοῦ παρεκκλησίου παράθυρα, ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας, διακρίνονται γράμματά τινα, βυζαντινῆς, νομίζομεν, ἐποχῆς.

Τὸν βουλούμενον νὰ γνωρίσῃ τὴν ἐν τῇ μονῇ πατριαρχικὴν ἱστορίαν καὶ τὰς γενομένας ἐπισημασίας παραπέμποντες εἰς τὰς ἱστορίας τοῦ Μαλαξοῦ ἢ εἰς τοῦ Πασπάτη τὰς βυζαντινὰς μελέτας καὶ τοῦ κ. Μ. Γεδεῶν τὰ συγγράμματα, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰ «χρονικὰ τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ τοῦ ναοῦ», συνοψίζομεν τὰ ἐξαγόμενα τῆς ἡμετέρας μελέτης, σκοπούσης κυρίως τὴν διόρθωσιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν ἀνακαριθῶς ἢ ἑλλιπῶς ἐκτεθειμένων τοῖς πρὸ ἡμῶν εἰς ταῦτα· ὅτι ἡ μονὴ τῆς Παμμακκρίστου ἀνηγέρθη περὶ τὰ τέλη τοῦ II' αἰῶνος, μετὰξὺ 1292—1294 ἔτους ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Δούκα Γλαβᾶ Ταρχανειώτου, πρωτοστράτηρος μετὰ τὸν μάρτιον τοῦ 1292, ἀνεψιοῦ ἐξ ἀδελφῆς τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου· ὅτι τὸ παρεκκλήσιον τῆς μονῆς, ἀφιερωμένον τῷ Χριστῷ, συναφές καὶ ἐπικοινωνοῦν δι' ὅλης τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ πλευρᾶς τῇ μονῇ, ἀνηγέρθη ὑπὸ τῆς συζύγου τοῦ Γλαβᾶ Μαρίας, γενομένης μοναχῆς καὶ ὀνομασθείσης Μάρθας μετὰ θάνατον τοῦ συζύγου, μετὰ τὸ 1306· ὅτι ἐν αὐτῷ τῷ παρεκκλησίῳ ἐτάφη ὁ Γλαβᾶς· ὅτι ἡ μονὴ ἦτο ἀνδρῶα μέγιστη τῆς ἀλώσεως ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν τῆς Κων/πόλεως· ὅτι εὐθύς κατόπιν ἐγκατεστάθησαν ἐν αὐτῇ, μενούση κενῇ πιθανῶς, αἱ μοναχαὶ τῆς παρὰ τὴν ἀγίαν Σοφίαν μονῆς τοῦ Φιλανθρώπου Χριστοῦ, ἀνωτέρχ μαλλον ἐντολῆ παρὰ οἰκείᾳ γνώμῃ καταλιποῦσαι αὐτήν, καὶ παραλαβούσαι μετ' ἑαυτῶν εἰς τὴν Παμμακκρίστον ὡς ἱερὰ κειμήλια τὸ λείψανον τῆς ἀγίας Θεοφανοῦς καὶ τὴν λάρανακα τοῦ ιδρύσαντος τὴν μονὴν ἐκείνην Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ταφέντος ἐν αὐτῇ· καὶ ὅτι ἡ μονὴ εἶχε δύο κινστέρνας, τὴν μίαν ὑπ' αὐτήν καὶ τὴν ἄλλην ἐξω ἐν τῷ περιβόλῳ.

Μινωές

ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΠΑΜΜΑΚΑΡΙΣΤΟΥ

Lith. Palamary Per

Η ΑΛΗΘΗΣ ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΕΒΔΟΜΟΥ (1)

I

Ὡς γνωρίζει πᾶς τὴν ἀρχαίαν τοπογραφίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μελετῶν, περὶ τῆς θέσεως τοῦ διασήμευ προαστείου τοῦ Ἐβδόμου γνώμη ἐπικρατεῖ, ὅτι ἔκειτο ἔνθα νῦν τὸ *Τεκφούρ-σαράγι*, τὸ ἡρειπωμένον παλάτιον, ὅπερ ὑπολείπεται ἐπὶ τοῦ Θεοδοσιακοῦ τεύχους. πλεσίον τοῦ Ἑγρι-καποῦ. Τὴν γνώμην ταύτην πρῶτος ὁ *Γάλλιος*, ὁ περιηγητὴς οὗτος, παρ' οὗ ἀπαραιτήτως ὀφείλομεν ἀναζητεῖν πληροφορίας περὶ τῆς πόλεως ἡμῶν, ὑπεστήριξεν. Ἐνῶ δὲ μεταγενέστεροι ἐρευνηταὶ τοῦ θέματος διέστησαν ἀπ' αὐτοῦ ἐπὶ τινων λεπτομερειῶν, ἐν τούτοις οἱ διασημότεροι τῶν περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐντριβῶν οὐ μόνον παρεδέξαντο τὴν γενικὴν ταύτην θέσιν τοῦ Ἐβδόμου, ἀλλὰ καὶ δι' εὐρυμαθείας καὶ εὐφυίας ὑπερησπίσαντο αὐτῆς. Ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ὑπὲρ τοῦ Γυλλίου ἐτάχθησαν ὁ *Δουκάργιος*, ὁ *Ἀμμερ*, ὁ *Δετιέ* καὶ ὁ *ἄρτι* ἀφ' ἡμῶν μεταστῆς *Πασπάτης*: ὅτι δὲ ἐντελής παραδοχὴ ἐπεσφράγισε τὴν γνώμην ταύτην, οὐδὸλως παράδοξον, λαμβανόμενον ὑπ' ὄψιν τῶν γράσεων καὶ τῶν ἐργασιῶν τῶν ἀνδρῶν τούτων. Ὁ μόνος ἰσχυρῶς ἀντιταχθεὶς εἰς τὴν γνώμην τοῦ Γυλλίου, γνῶστὸς ἐμοὶ γενόμενος διὰ τοῦ *Δουκαργίου*, ἐστὶν ὁ πεφημισμένος καὶ πολυμαθὴς σχολιαστὴς τοῦ Ἀμμιανῶ *Μαρκελίνου* καὶ ἐνίων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων *Βαλεσίος*: εἰς ἀπάντησιν τῶν παρατηρήσεων τοῦ *Βαλεσίου* συνέταξεν ὁ *Δουκάργιος* τὴν περὶ τοῦ Ἐβδόμου μακρὰν αὐτοῦ πραγματείαν, προσαρτηθεῖσαν τῇ ἐν *Βενετίᾳ* ἐκδόσει τῆς «*Constantinopolis Christiana*». Ἠγνούσαν ὁλοτελῶς τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ *Βαλεσίου*, ὅτε κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1891 προὐκάλεσα παρὰ τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐπιτροπῇ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου συζητησὶν ἐπὶ τῶν λόγων, οὓς εἶχον, ὅπως ἀμφι-

θάλλω περὶ τοῦ ὀρθοῦ τῆς ἐπικρατούσης γνώμης περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἐβδόμου. Αἱ ἡμέτεραι βιβλιοθήκαι μεγίστην ἔχουσιν ἔνδειαν σπανίων βιβλίων, πᾶσα δ' ἔρουν ἀνταῦθα προσκόπτει κατὰ πλείστων ὄσων δυσκολιών. Κατὰ τὸ τελευταῖον ὅμως θέρος διατρίψας μικρὸν ἐν *Γενεύῃ* τῆς Ἑλβετίας ἐπωφελήθη τῆς πλουσίας βιβλιοθήκης τοῦ πανεπιστημίου τῆς πόλεως ταύτης: ἐξεπλάγην ἄμα δὲ καὶ ἡγγαλιασάμην εὐρών, ὅτι διὰ πολλῶν ἐνδείξεων, ἐξ ἐκείνων, αἰτίνας ἔπεισαν ἐμὲ εἰς ἐγκατάλειψιν τῆς γνώμης τοῦ Γυλλίου περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἐβδόμου, ὑπεστήριξε τὸ ἀκριβὲς πολὺ πρότερον ὁ *Βαλεσίος*. Ἡ ἐμὴ ἀνθύρμητος ἐξέτασις τοῦ ζητήματος: «*Ποῦ ἔκειτο τὸ Ἐβδομον*», διηγήθη ἐκ τοῦ ἐπομένου χωρίου, ἀπαντῶντος ἐν σελίδι 229 τοῦ ἐσχάτως δημοσιευθέντος ἔργου τοῦ *κ. Schlumberger* «*Un empereur Byzantin au dixième siècle, Nicéphore Phocas*», ἐν ᾧ ὁ σοφὸς συγγραφεὺς λέγει: «*Τὸ Ἐβδομον ἦτο σημεῖον προόστειον τῆς πρωτευούσης ἔξω τῶν τειχῶν κείμενον, κατὰ μῆκος τῆς παραλίας τῆς Προποτιίδος, εἰς ἀπόστασιν ἑπτὰ μὲν μιλίων ἀπὸ τοῦ *μ.ι.αρίων* τοῦ *Ἀγγουστεῶνος τριῶν* δὲ περὶ τὸν ἀπὸ τῆς *Χροσῆς πέτης*». Ὁ *κ. Schlumberger* δὲν σημεῖον τὰς παγὰς τῆς πληροφορίας ταύτης: ἀγνοῶ ἐπομένως, πῶς κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο, διὰ τῆς βοήθειας τοῦ *Βαλεσίου*, ἢ, ὅπερ πιθανώτερον διὰ τοιοῦτον εὐρυμαθῆ σοφόν, δι' ἀνεξαρτήτων ἰδίων ἐρευνῶν: ἀλλ' εἴτε οὕτως εἴτε ἄλλως πῶς ἐγένετο ἢ τῆς ἀληθείας ἐξακριβώσις, τὸ σπουδαιότατον γεγονὸς εἶναι, ὅτι μέγα λάθος ἐπηνωρθώθη καὶ φῶς οὐδέποτε δυνάμενον νὰ σβῆσθῃ ἐπεμύθη ἐπὶ τινων χωρίων τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας.*

II

Τὸ Ἐβδομον δὲν ἦτο ὅπου τὸ *Τεκφούρ-σαράγι*: διότι τὸ Ἐβδομον ἀπέειν ἑπτὰ μίλια ἀπὸ τοῦ πλεσίον τῆς ἁγίας *Σοφίας* *Μιλίου*, ἐνῶ τὸ *Τεκφούρ-σαράγι* μόνον τέσσαρα μίλια ἀπέχει ἀπὸ τοῦ ἐν λόγῳ σημείου.

(1) Τοῦ ἄρθρου τούτου περίληψις ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ φύλλῳ τῆς 10/22 ἀπριλίου 1891 τῆς ἐνταῦθα ἐκδομένης ἀγγλογαλλικῆς ἐφημερίδος *Levant Herald*.

Ὁ Σωζομενὸς (βιβλ. VII, κεφ. 24, ἐκδ. Migne) λέγει, ὅτι, ὅτε ὁ μέγας Θεοδοσίος ἐξῆλθε τῆς Κωνσταντινουπόλεως πορευόμενος εἰς Ἰταλίαν πρὸς κατεύνασιν τῆς ἀνταρσίας τοῦ Εὐγενίου, ἐπεκαλέσατο τὴν θείαν δύναμιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου «πρὸς τῷ Ἐβδόμῳ Μιλίῳ».

Ὁ Σωκράτης (βιβλ. VI, κεφ. 6, ἐκδ. Migne) ὁμιλῶν περὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἀποστόλου, τῆς ἐν τῷ προαστείῳ τούτῳ, λέγει: «Ἐπὶ δὲ σημείοις τοῦτο ἀπέχει τῆς πόλεως» ἐν δὲ κεφ. 12 λέγει περὶ τῆς ἐκκλησίας: «Ἀπέχει δὲ τοῦτο ἑπτὰ σημεία τῆς πόλεως».

Ὁ Ἰδάτιος (in Fast.) βεβαιεῖ, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Οὐάλης ἀνηγορεύθη ἐν τῷ «VII milliariorum» ὁ αὐτὸς καὶ περὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου λέγει, ὅτι ὑψώθη εἰς τὸ Ζ' μιλιαρίον (levatus est in milliariorum VII).

Ὁ Κάμης Μαρκελλίνος λέγει, ὅτι ὁ Ὀνώριος ἀνεκηρύχθη Καῖσαρ «ἐν τῷ ἑβδόμῳ ἀπὸ τῆς βασιλευούσης μιλιαρίῳ» (septimo ab urbe regia milliariorum).

Ὁ Θεοφύλακτος Συμοκάτης (βιβλ. VIII, κ. 10) λέγει περὶ τοῦ Ἐβδόμου: «τόπος δὲ οὗτος τοῦ ἄστεος ἀπὸ σημείων ἑπτὰ».

Τοσοῦτον σαφεῖς καὶ ὠριμμένοι εἰσιν αἱ μαρτυρίαι αὗται, ὥστε ἀδύνατός ἐστι παρενόησις, ὅσον καὶ πάντῃ ἀνύποπτος ἢ εὐκρίνεια αὐτῶν. Ὁ Γύλλιος (De topogr. C/poleos, l. IV, c. 4) μεταφράζει τοῦ Σωζομενοῦ τὸ χωρίον ὡς ἐξῆς: «Ὁ Θεοδοσίος ἐξελθὼν τῆς Κ/πόλεως ἐν μιλιαρίῳ ἐν τῷ τῷ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ὃν αὐτὸς ὠκοδόμησεν ἐν τῷ προαστείῳ Ἐβδόμῳ, ἐν αὐτῷ προσήλθατο» (Theodossius egressus unum milliaria extra Constantinopolim, in aede Divi Joannis Baptistae, quam ipse construxerat in Hebdomo suburbio, adeo precatus est). Ἄλλ' ἐπιτρέπεται τοιαύτη μετάφρασις τοῦ ἑλληνικοῦ τούτου κειμένου: [Θεοδοσίος] «τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκδημιῶν πρὸς τῷ Ἐβδόμῳ μιλίῳ γερόμενος προσεῦξασθαι τῷ Θεῷ ἐν τῇ ἐνθάδε ἐκκλησίᾳ, ἣν ἐπὶ τιμῇ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ εἰδείματο»; (Σωζομεν. βιβλ. 8, κ. 24). Ὁ χωρισμὸς τοῦ ἀριθμητικοῦ «Ἐβδόμῳ» ἀπὸ τοῦ οὐσιαστικοῦ «μιλίῳ» εἶναι μεγάλη γραμματικῆς παράβασις, καὶ λῆθος εἰς μαθητὴν σχολείου ἀνοίκειον· καὶ ὅμως ἐπὶ τούτου ἐστήριξεν ὁ Γύλλιος τὴν περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἐβδόμου δόξαν αὐτοῦ· ἀπατηθεὶς ἐκ τῆς κακῆς αὐτοῦ

μεταφράσεως ἐζήτησε τὸ προάστειον Ἐβδομον ἐν ἀποστάσει ἐνὸς μόνου μιλίου ἀπὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Ἐρευνῶν λοιπὸν οὕτως εὐρεν εἰς τοσαύτην περίπτω ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς γραμμῆς τῶν Κωνσταντινεαίων τειχῶν τῆς πόλεως ἐν παλάτιον καὶ μίαν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου περὶ τὸ Τεκφουρ-σαράγι. Γνωστὸν δὲ ἦτο, ὅτι δύο τοιαῦτα κτίρια ὑπῆρχον καὶ ἐν τῷ Ἐβδόμῳ· ἐπομένως, κατὰ τὸν Γύλλιον, τὸ Ἐβδομον ἦτο εἰς τὸ Τεκφουρ-σαράγι. Τὸ συμπέρασμα ὅμως αὐτοῦ εἶναι οὐ μόνον ἐναντιὸν τῆς λογικῆς ἀλλὰ καὶ διαστροφή γλωσσικῆ τε καὶ γραμματικῆ· ἐσφαλε λογικῶς διὰ τῆς διαστολῆς τοῦ ἀδαιρέτου μέσου· διότι πάνυ εὐκόλως δύνανται νὰ ὑπάρχωσιν εἰς δύο θέσεις πολλῶ ἀπεχούσας ἀλλήλων ἐν παλάτιον καὶ μία ἐκκλησία τῷ Προδρόμῳ ἀφιερωμένη, γραμματικῶς δὲ διὰ τῆς τῶν συνημμένων «Ἐβδόμῳ μιλίῳ» διαιρέσεως ἐν τῇ μεταφράσει.

Ὁ Δουκάγγιος δὲν ὑπέπεσεν εἰς τὸ γραμματικὸν λῆθος τοῦ Γάλλου περιηγητοῦ· ἢ ἦτο δὲ παράδοξον, ἐν τοῦτο ἐπανελαμβάνετο· ἀλλ' ἐν συμφωνῇ τῷ Γυλλίῳ περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἐβδόμου, τοῦτο πράττει ἐξ ἰδίων ἀτομικῶν λόγων· ὁ συγγραφεὺς τῆς «C/p. Christiana» ὑποστηρίζει, ὅτι τὸ Ἐβδομον πράγματι ἄρχεται μὲν ἀπὸ τοῦ Ἐβδόμου μιλιαρίου ἀπὸ τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡ ἐπωνυμία αὕτη ἐπεκράτει καὶ ἐπὶ ὄλου τοῦ χώρου τοῦ ἐκτεινομένου παρὰ τὸ θεοδοσιακὸν τεῖχος, καὶ ὅτι τὰ κυριώτερα κτίρια καὶ μέρη κοινῶς ἀναφερόμενα εἰς τὸ προάστειον, ὡς τὸ Τριβονάλιον, ὁ Κάμπος, τὸ Παλάτιον τοῦ Ἐβδόμου, ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ἡ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου περιεκλείοντο ἐντός τῶν ὁρίων τῆς πόλεως, οὐχὶ δὲ ἑπτὰ μίλια μακρόν. Ταῦτα ἠδύνατο νὰ ὦσιν εἰς τὸ Ἐβδομον, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὸ Τεκφουρ-σαράγι, τρία μίλια ἀπὸ τοῦ Ἐβδόμου μιλιαρίου· τῆς θεωρίας ταύτης ὁ κύριος, ἂν ὄχι καὶ ὁ μόνος, λόγος εἶναι ἡ παρουσιαζομένη δυσκολία ἐκ τῶν ἀναφερομένων, ὅτι θρησκευτικαὶ λιτανεῖαι ἐξήρχοντο ἐνίοτε τῆς πόλεως ὀδεύουσαι μέχρι τοῦ Ἐβδόμου· εἰς μίαν περίπτωσιν, τούλαχιστον, ὁ αὐτοκράτωρ Μαρκιανὸς αὐτοπροσώπως ἠκολούθησε τοιαύτην λιτανεῖαν (Θεοφάν. σελ. 169)· πῶς, ἐρωτᾷ ὁ Δουκάγγιος, δυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν, ὅτι μίαν λιτανεῖαν ἤθελε διατρέξει ἑπτὰ μίλια; Ἴσως ἀρκεῖ εἰς ἀπάντησιν, ὅτι αἱ τοιαῦται λιτανεῖαι, αἱ ὅποιαί τὸσον ἐτάρα-

ξαν τὸν Δουκάγγιον, ἐτελοῦντο ὁσάκις τρόμος κατελάμβανε τοὺς πάντας ἐν τῇ πόλει ἕνεκα σφοδρῶν σεισμῶν, ὁσάκις ἐπικρεμαμένη ἐπιστεύετο ἡ τοῦ Θεοῦ ὀργή ἐπὶ τῆς πρωτεύουσας, ὁσάκις ὁ λαὸς ἐζήτει τὴν κατάπαισιν φοβερωτάτου τρόπου ὀλεθρίου φυσικῆς δυνάμεως· πῶς λοιπὸν νὰ μὴ διατρέξῃ τόσον διάστημα; καὶ ἂν μὴ ἦσαν ἔκτακτά τινα αἰ προσελύσεις αὐταί, ἤθελε μνημονύσει αὐτὰς ἡ ἱστορία; Παραδεχόμεθα μὲν, ὅτι ὁ ὄρος *Κάμπος* τοῦ *Ἐβδόμου* δύναται νὰ εἶναι ἐνίοτε ἀορίστως ἐν χρῆσει ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων, δὲν ὑπάρχει ὅμως ἀορίστια τις εἰς τὰς πλήρεις φράσεις: *Ἐβδομον μίλιον*, *ἐπτὰ σημεῖα*, *septimo ab urbe regia miliario*· οὔτε κτίρια καὶ μέρη λεγόμενα, ὅτι εὐρίσκονται εἰς τὴν εἰδικὴν ταύτην ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπόστασιν, δύνανται δι' οἰονδήποτε λόγον νὰ τεθῶσι τρία μίλια μακρὰν ἀπὸ τοῦ *Ἐβδόμου* μιλιαρίου. Ἡ σύναψις τῶν ἀρτίων τούτων ἐκφράσεων μετὰ τῶν: τὸ *Τριβουνάλιον*, ὁ *Κάμπος*, ὁ ἅγιος *Ἰωάννης* ὁ *Εὐαγγελιστής*, ὁ ἅγιος *Ἰωάννης* ὁ *Πρόδρομος*, τὸ *παλάτιον*, εἶναι ὀλεθρία εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦ *Δουκαγγίου*, τιθεμένου τὰ ὠραίσματα ταῦτα τοῦ *Ἐβδόμου* τόσῳ πλησίον τῆς πόλεως, ὅσον εἶναι τὸ *Τεκφουρ-σαράγι*.

Ὁ *D' Dethier* ὑπεστήριξε μὲν τὴν γνώμην, ὅτι τὸ *Ἐβδομον* ἔκειτο ἐν *Τεκφουρ-σαραγίῳ*, ἀλλ' ὑπὸ ἕτερον σχῆμα· ἡ θεωρία αὐτοῦ ἦν ἡ ἐσχάτως μᾶλλον ἀσπαστὴ γενουμένη. Οὗτος ἀπεσικίτησε τῆς ιδέας, ὅτι ἡ λέξις *Ἐβδομον* εἶχε σχέσιν πρὸς τὸν ὄρισμὸν τῆς ἀπὸ τῆς πόλεως ἀποστάσεως, εἴτε εἰς ὠρισμένην εἴτε εἰς ἀόριστον ἔννοιαν· ἔστω ὅμως πρὸ τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ βυζαντινοὶ συγγραφεῖς μνημονεύοντες μερῶν τινῶν τῆς πόλεως παρὰ τὴν γραμμὴν τῶν τειχῶν, μεταχειρίζονται τ' ἀριθμητικὰ *Δεύτερον*, *Τρίτον*, *Πέμπτον*· ἐκ τῆς συνάψεως, ἐν ἧ εὔρηται οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι, δὲν φαίνονται δηλοῦντες ἀποστάσεις ἀπὸ τῆς πόλεως· τί λοιπὸν σημαίνουν; Ἡ παρὰ τῷ *Δετιῷ* ἐπικρατήσασα ἰδέα εἶναι, ὅτι τ' ἀριθμητικὰ ταῦτα ἐδήλουν τὰ διάφορα στρατιωτικὰ σώματα, ἅτινα ἐκ χιλίων ἀνδρῶν συνιστάμενα ἐφρουροῦν τὰ τεῖχη τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων· κατὰ συνέπειαν ἡ λέξις *Ἐβδομον* ἐσήμαινε τὸ *ἔβδομον* σῶμα τῆς φρουρᾶς, ἐδρευόν ἐν *Τεκφουρ-σαραγίῳ*. Ἦδη ἀνοίγεται στάδιον εἰς εἰκασίας πρὸς ἐξήγησιν τῶν ἀναφερομένων τοῦ *Δευτέρου*, *Τρίτου* καὶ *Πέμπτου*, διότι οὐδόλως συνᾶδουσι πρὸς τὸ ὑπ' αὐτῶν

σημαινόμενον ὄνομα. Τί ταῦτα σημαίνουν, δὲν εἶμαι ἔτι ἔτοιμος θετικῶς ν' ἀπορνηθῶ. Ἴσως σημαίνουν διαιμερίσματα τῆς πόλεως πλησίον τῶν στρατιωτικῶν πυλῶν. Διαφέρει ὅμως τὸ πρᾶγμα περὶ τοῦ «*Ἐβδόμου*» ὄντος τοῦ λόγου· διότι τὸ ὄνομα, ὅπερ σκοπεῖ νὰ προσδιορίσῃ τὸ ἀριθμητικόν, δίδεται· τοῦτο δὲ εἶναι τὸ *μίλιον*· ἂν δὲ μὴ ἦ τοῦτο ἐπαρκές, εὔρηται ἡ ἔκφρασις πληρέστερον εἰς τὴν συνώνυμον φράσιν «*ἐπτὰ σημεῖα*»· ἡ λατινικὴ δὲ μετάφρασις *septimum miliarium* καθίστησιν ἀδύνατον πᾶσαν παρενόησιν. Οὔσης λοιπὸν τοσοῦτον εὐκρινοῦς τῆς γλώσσης, πῶς ἄλλοθι ἐκτός τοῦ *Ἐβδόμου* μιλιαρίου δύναται νὰ εἶναι τὸ *Ἐβδομον*; Θεωροῦμεν ἱπομένως ἀποδεδειγμένην τὴν πρότασιν, ὅτι τὸ *Ἐβδομον* δὲν ἦτο εἰς τὸ *Τεκφουρ-σαράγι*· διότι ἐὰν τὸ πρῶτον ἀπέειχε τῆς ἁγίας *Σοφίας* ἐπτὰ μίλια, τὸ δεύτερον μόλις τέσσαρα ἀπὸ τοῦ ἰδίου σημείου ἀπέγει.

Δύο γεγονότα τῆς ἱστορίας τῆς *Κωνσταντινουπόλεως* θέλουσι βεβαιώσαι τὴν ὑπόθεσιν ἡμῶν. ὅτι τὸ *Ἐβδομον* ἔκειτο εἰς ἰκανὴν ἀπὸ τῶν τειχῶν τῆς πρωτεύουσας ἀπόστασιν. Τῷ 913 οἱ *Βούλγαροι* ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν *Συμεὼν* ἐπολιορκήσαν τὴν *Κωνσταντινούπολιν* καὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ *Ἐβδομον* (*Συμ. Μάγιστρο. σελ. 720*). Ἐὰν τὸ *Ἐβδομον* ἦτο εἰς τὸ *Τεκφουρ-σαράγι*, πῶς θὰ ἠδύνατο οἱ ἐχθροὶ ν' ἀποσυρθῶσιν ἀπὸ τῶν τειχῶν τῆς *Κωνσταντινουπόλεως* εἰς τὸ *Ἐβδομον*;

Τῷ 1260 πολιορκουμένης τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ *Μιχαὴλ Παλαιολόγου*, τινὲς τῶν ἀκολουθῶν αὐτοῦ μετέβησαν εἰς τὸ *Ἐβδομον* καὶ ἐκ συμπτώσεως ἀνεκάλυψαν τὸ λείψανον τοῦ αὐτοκράτορος *Βασιλείου* τοῦ *Β'*. Μαθῶν τοῦτο ὁ *Μιχαὴλ* διέταξεν, ὅπως τοῦ ἐνδόξου προκατόχου αὐτοῦ τὸ λείψανον κομισθῆ μετὰ θρησκευτικῆς καὶ στρατιωτικῆς παρατάξεως εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν στρατόπεδον, εὐρισκόμενον εἰς τὴν βόρειον ὄχθην τοῦ *Χρυσοῦ* κέρατος, διότι ὁ *Γαλατᾶς* ἦτο τὸ κύριον τῆς προσβολῆς σημεῖον. Ἐξεῖθεν ὕστερον μετηνέχθη τὸ λείψανον εἰς *Σηλυβρίαν* καὶ ἐτάφη ἐν τῇ τοῦ *Σωτῆρος* μονῇ (*Ἱαγ. εἰς Μιχ. βιβλ. 2, κεφ. 21*). Ἐπὶ τούτῳ ἐρωτῶ, πῶς ἠδύνατο νὰ γείνωσι ταῦτα, ἐὰν τὸ *Ἐβδομον* ἦτο εἰς τὸ *Τεκφουρ-σαράγι*;

Ἐκ τοῦ *Χρονικοῦ παργαλίῳ* (σελ. 690) πληροφοροῦμεθα, ὅτι τὸ σῶμα τοῦ αὐτοκράτορος *Τιβερίου* ἔχθη ἀπὸ τοῦ *Ἐβδόμου* εἰς τὴν *Κωνσταντινούπολιν* «*ἐν πλοῖ*», διὰ θη-

λάσσης, πρὸς τασὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. Πῶς τοῦτο θὰ ἐτελείτο, ἐάν τὸ Ἐβδόμον ἦτο εἰς τὸ Τεκρουρ-σαράγι;

Ὁ Κωνστ. Παρφυρογέννητος ἐν βίῳ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος (σελ. 340) καὶ ὁ ἀνώγειος τοῦ XI αἰῶνος (βιβλ. 3, σελ. 158) καὶ ὁ Κήρυκος (βιβλ. 4, κεφ. 16) τιθέασιν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐν τῷ Ἐβδόμῳ, πρὸ τῆς πόλεως.

III

Αἱ ἐπόμενοι μαρτυρίαι θέλουσι δείξει, ὅτι τὸ Ἐβδόμον ἔκειτο εἰς τὴν παραλίαν τῆς Προποντιδῆς. Τοῦτο πιστεύεται ἐκ τούτου, ὅτι πλοῖα ἐκ μεσημβρίας κατέπλεον εἰς τὸ Ἐβδόμον πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

1. Ἀκούσας ὁ αὐτοκράτωρ Φωκάς, ὅτι ὁ ἐξ Ἀφρικῆς ἐρχόμενος στόλος τοῦ Ἡρακλείου ἦτο ὄρατος ἐκ τῆς πόλεως, ἐξῆλθεν αὐτῆς «εἰς Βυρίδις καὶ ἐθεώρει τὴν παραίαξιν τῶν πλοίων τῶν ἐλθόντων μετὰ Ἡρακλείου ἀπὸ Ἀφρικῆς. Ἦσαν δὲ τὰ πλοῖα ἕως τοῦ Ἐβδόμου. Καὶ ὡς ἐθεώρει, ὅτι ἐγγίξουσι τῇ πόλει, ἐνταπίεσας ὁ Φωκάς εἰσηλθεῖν ἐν τῇ πόλει». (Ἰωάν. Ἀντιοχ. παρὰ Fragm. Histor. Graecorum vol. 5 p. 38 ed. Didot). Πῶς ἠδύνατο τὰ ἐξ Ἀφρικῆς πλέοντα πλοῖα νὰ πλησιάζωσιν εἰς τὸ Ἐβδόμον πρὶν ἢ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν φθάσωσιν, ἐάν μὴ εὕρισκετο τὸ προάστειον τοῦτο ἐπὶ τῆς Προποντιδῆς;

2. Τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου κατέγοντος τὸν ἀρμεπισκοπικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἀφίκετο ἐνταῦθα Ἐπιράνιος ἐπίσκοπος Κύπρου. Τὸ γεγονός ἀναφέρεται ὡς ἐξῆς ὑπὸ τῶν δύο ἐκκλησιαστικῶν ιστορικῶν Σωζομενοῦ καὶ Σωκράτους: «κατέλθεν εἰς τὸ πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κλιόμενον Ἐβδόμον», καὶ προσευξάμενος ἐν τῇ ἐκεί ἐκκλησίᾳ «ἦκεν εἰς τὴν πόλιν» (Σωζομ. βιβλ. 8, κεφ. 14). Παράβλῳμεν εἰς ταῦτα ὅσα λέγει ὁ Σωκράτης (βιβλ. 6, κεφ. 12): «προσωρμίσεις οὖν τῷ ἐπὶ Ἰωάννου μυστηρίῳ, ἀπέγει δὲ τοῦτο ἐπὶ σήμερα τῆς πόλεως, καὶ ἐξελθὼν τῆς γείρας, οὐκ εἶδεν τὴν ἐπιτελέσασ καὶ διάκορον ρειροτομήσας, αὐθὺς εἰς τὴν πόλιν εἰσέρχεται». Προφανῶς πλοῖον ἀπὸ Κύπρου ἐρχόμενον πρὶν ἢ εἰς Κωνσταντινούπολιν καταπλεύσῃ εἰς τὸ Ἐβδόμον προσωρμίσθη τοῦτο ἠδύνατο νὰ γείνη μόνον. ἂν τὸ Ἐβδόμον ἔκειτο ἐπὶ τῆς Προποντιδῆς.

3. Κατὰ τὸ 673 καὶ τὸ 717 στόλοι ἐχθρικοὶ ἀπὸ μεσημβρίας ἐπλησίασαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· περὶ τῆς πρώτης περιπτώσεως πληροφορεῖ ἡμᾶς ὁ Θεοφάνης (τ. 1, σ. 541, ἐκδοσις Βόννης): ὁ στόλος τῶν Σαρακηνῶν «προσωρμίσει ἐν τοῖς θρακίοις μέρεσιν ἀπὸ τῆς πρὸς δύσιν ἀκρότητος τοῦ Ἐβδόμου, ἦτοι τῆς λεγομένης Μαγναίρας, μέχρις αὐτῶν τοῦ πρὸς Ἀνατολήν ἀκρωτηρίου τοῦ λεγομένου Κυκλοβίου». Περὶ δὲ τῆς δευτέρας: ὁ στόλος «προσωρμίσει ἀπὸ τῆς Μαγναίρας μέχρι τοῦ Κυκλοβίου» (σελ. 608): ἐμεινεν ἐνταῦθα δύο ἡμέρας, ὅτε, πνεύσαντος νοτίου ἀνέμου, τὰ ἐχθρικά πλοῖα «ἀπύρυντα ἐκείθεν παρέπλευσαν τὴν πόλιν» διευθυνθέντα ἕνα μὲν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Εὐτροπίου, ἕτερα δὲ ἀπωτέρω τοῦ Γαλατᾶ.

Μόνα τὰ δύο ταῦτα χωρία τοῦ Θεοφάνους ἀρκοῦσι νὰ ὀρίσωσι τὴν ἡμετέραν γνώμην καὶ νὰ θέσωσιν ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι τὸ Ἐβδόμον καὶ ἡ Μαγναῖρα αὐτοῦ ἦσαν παρὰ τὴν θάλασσαν ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ βραχίονος λιμένων: ὅτι οἱ Σαρακενοὶ προσωρμίσθησαν εἰς τὸ Ἐβδόμον πρὸ τοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν κατάπλου αὐτῶν, καὶ ὅτι ὁ στόλος αὐτῶν ἔρας τὴν ἄγκυραν ἀπὸ τοῦ Ἐβδόμου παρέπλευσε κατὰ μῆκος τῆς πόλεως βοηθεῖν νοτίου ἀνέμου διευθυνθεὶς πρὸς τὸν λιμένα τοῦ Εὐτροπίου (Μόδα βουρνοῦ) καὶ πρὸς τὸν Γαλατᾶν. Τί τοῦτου σαφέστερον ἄλλο πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι τὸ Ἐβδόμον ἔκειτο ἐπὶ τῆς Προποντιδῆς;

Ὁ Δουκάγγιος προσπαθεῖ νὰ καταβάλλῃ τὴν δύναμιν τῶν μαρτυριῶν τοῦ Θεοφάνους, διατεινόμενος, ὅτι ὁ ἐχθρικός στόλος κατέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἐβδόμου μετὰ τὸν εἰσπλουν αὐτοῦ εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον, καταλαβὼν τὸν λιμένα τὸν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ἔκτου λόφου, οὐτινος ὑπερκάθηται τὸ Τεκρουρ-σαράγι· ὁ σοφὸς ὅμως ἀρχαιολόγος δὲν ἀνέγνω ἐπισταμένως, ὅσα ὁ Θεοφάνης λέγει ἐν τῇ περιπτώσει τῆς δευτέρας τῶν Σαρακηνῶν προσβολῆς, διότι ὁ ιστορικός ἀναφέρει, ὅτι καίτοι ὁ αὐτοκράτωρ Λέων κατεβίβασε τὴν ἄλυσον τὴν κλείουσαν τὸν λιμένα ἐπ' ἐλπίδι νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὸν ὁ ἐχθρὸς, οὗτος ὅμως ἀπέφυγε νὰ πέσῃ εἰς τὴν παγίδα καὶ εὐθὺς ἐπλευσε πρὸς τὸ Σωσθέιον (Στένια) τοῦ Βοσπόρου. Ἀπολύτως λοιπὸν ἀδύνατος ἀποβάνει ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ συμπεράσματος, ὅτι τὸ Ἐβδόμον ἦτο ἐπὶ τοῦ Μαγμαρᾶ.

4. Κατὰ τὸ 708 μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Πάπας Κωνσταντίνος· ἔφθασε διὰ

θαλάσσης και ἀπέβη εἰς τὸ Ἐβδόμον, δεκτὸς γενόμενος μετὰ μεγάλης τιμῆς και ἐκείθεν κατῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Λέγει ὁ Ἀναστάσιος βιβλιοθ. (De vit. Pont. Roman.): «ἦλθε διὰ θαλάσσης εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰς τὸ Ἐβδόμον μιλλιάριον, ὅπου ἐξῆλθεν (ὁ Πάπας)· ὁ αυτοκράτωρ Τιβέριος, υἱὸς τοῦ Αὐγούστου Ἰουστινιανοῦ, σὺν τοῖς πατρικίοις, τῷ κλήρῳ και πολλῷ λαῷ πάντες ἀγαλλόμενοι και ἐορτὴν ἄγοντες· ὁ δὲ ποντίφηξ και οἱ πριματῶι αὐτοῦ μετὰ διφρηλατῶν αυτοκρατορικῶν, ἐφιππίων και χαλινῶν κεχρυσωμένων ἅμα και σημαίων εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν». Ἡ μαρτυρία αὐτὴ ἐξηγεῖται μόνον, ἔάν τὸ Ἐβδόμον νοηθῆ κείμενον ἐπὶ τῆς Προποντιδος.

5. Οἱ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐλθόντες λεγῶσι τοῦ Πάπα διὰ ζήρῃς ἦλθον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· πρὶν εἰσελθῶσιν εἰς αὐτὴν, ἔμειναν εἰς τὸ *Kυκλοβιον*, ἧ, ὡς ὀνομαζέει αὐτὸ ὁ λατίνος συγγραφεύς, *Στρογγύλιον κάστρον* (*Castrium rotundum*), ὅπερ ἔκειτο εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ λιμένος τοῦ Ἐβδόμου· αἱ ἀρχαὶ τῆς αυτοκρατορίας αὐτόθι προῦπήντησαν αὐτοὺς και ἐδεξιῶσαντο, ἔπειτα δὲ εἰσῆγαγον εἰς τὴν πρωτεύουσαν διὰ τῆς Χρυσῆς πύλης (*Liber Pontificalis*). Ταῦτα πάντα καταληπτὰ γίνονται, ἔάν τὸ Ἐβδόμον ὀρισθῆ ὡς κείμενον παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Προποντιδος, ἐνῶ εἰσιν ὅλως ἀδύνατα, ἔάν παραδεχθῶμεν, ὅτι ἔκειτο εἰς τὸ Τεκρουρ-σαράγι.

Ἐπολείπεται ἤδη μόνον νὰ προσθέσωμεν, ὅτι τὸ Ἐβδόμον ἐκέκτητο λιμένα και ὅτι ἔκειτο πλησίον εὐρείας πεδιάδος· ὁ Θεοφάνης (σελ. 353) ἀναφέρει λιμένα τοῦ Ἐβδόμου καθαρισθέντα ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, και ὁ Κωνσταντινουπόλεως Νικηφόρος (εἰς

Ἠράκλ. σ. 15-16) λέγει: «τὸ πεδίων τὸ πρὸ τῆς πόλεως, ὃ Ἐβδομον καλεῖται»· τὸ πεδίων τοῦτο ἠδύνατο, κατὰ τὸν Κύμητα Μαρκελλίνον, νὰ περιλάβῃ στρατὸν 60,000. Ποῦ θέλομεν εὔρει λιμένα και πεδιάδα εἰς τὸ Τεκρουρ-σαράγι, οἷα ἀναφέρονται εἰς τὸ Ἐβδόμον; Ὁ λιμὴν τοῦ Ἀἰθιω-σεργιῶν οὐ μόνον πολὺ ἀρίσταται τοῦ Τεκρουρ-σεραγιῶν, ἀλλ' ἦτο περιπλέον ὁ λιμὴν τῶν Βλαχεριῶν· τὸ δὲ πεδίων τοῦ Τεκρουρ-σεραγιῶν εἶναι πολὺ στενὸν πρὸς στρατοπέδουσιν τῶν λεγεῶνων τῆς Νέας Ρώμης.

Ἐχομεν λοιπὸν τέσσαρας ἐνδείξεις ὀδηγούσας ἡμῶς εἰς τὴν ἀληθῆ θέσιν τοῦ Ἐβδόμου· α) τὸ προσάστειον ἦτο εἰς ἀπόστασιν ἑπτὰ μιλίων ἀπὸ τοῦ παρὰ τὴν ἄριαν Σορίαν μιλίου. β) ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Προποντιδος· γ) εἶχε λιμένα και δ) ἐγειτόνευεν εὐρείῃ πεδιάδι. Ἐπόμεινοι τῇ πρώτῃ τῶν δύο ἐνδείξεων πλησιάζομεν τὸ νῦν χωρίον τοῦ Μακρί-κιοῦ και πράγματι εὐρίσκομεν ἐκεῖ στρατοπέδου ἀξίαν πεδιάδα, ἐνῶ μετὰ τὸ χωρίον και τοῦ Ζεῖτοῦν-βορροῦ ἔχομεν καλπίσκον ἐπὶ τῆς παραλίας, ὅπερ κάλλιστα δύναται νὰ ὑποθεθῆ τοῦ ἄλλοτε λιμένος λειψάνον· ἐπομένως οὐδὲως διστάζομεν νὰ μεταφέρωμεν τὸ Ἐβδόμον ἀπὸ τοῦ Τεκρουρ-σαραγιῶν εἰς τὸ Μακρί-κιοῦ. λέγοντες ὅτι τοῦτο τὸ τελευταῖον ἐπέχει τὴν θέσιν τοῦ περιφανοῦς προαστείου.

Ἀμα δὲ τῇ εὐρέσει τῆς ἀληθοῦς θέσεως τοῦ Ἐβδόμου ἀνευρίσκομεν ἐπίσης και τὴν ἀληθῆ θέσιν τοῦ *Κυκλοβίου*, ὅπερ, κατὰ τὸν Θεοφάνην, ἔκειτο ἔξω τῆς πόλεως ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ λιμένος, ὃν εἶχε τὸ Ἐβδόμον πρὸς δύσιν. Ἡμαρτημένῃ λοιπὸν εἶναι και ἡ τοποθέτησις τοῦ *Κυκλοβίου* εἰς Γεδιουλιέ.

Prof. A. van MILLINGEN.

ΠΕΡΙ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΝΑΩΝ

Καθ' οὗς χρόνους ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἀποθανὼν ἐξέλιπε τοῦ ὀρίζοντος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, κατέλιπε μὲν ὀπισθεν αὐτοῦ μνημεῖα, ὧν ἄπειρον ἦν τὸ μεγαλεῖον καὶ ὁ κόσμος, ὃ τε ἀρχιτεκτονικὸς καὶ ὁ ἐκ πολυτίμων ὑλῶν, ἀλλὰ τὰ μνημεῖα ταῦτα ἦσαν τρόπον τινὰ σύγκραμά τι, ἴσως μὲν σημαντικὸν τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ συνηνωμένον μετὰ ἀλλοιώσεώς τινος ἢ μᾶλλον νοθεύσεως ἐπελθούσης ἐν τῷ τότε συμμιγνυμένῳ συγχρονισμῷ. Ὅπως δὲ εὐκρινέστερον ἐκφρασθῶ, ἐν τῇ ἐπενεγχείσῃ ἐκείνῃ ἀκχαριάζ μετατροπῇ τοῦ ἔθνικου κόσμου εἰς χριστιανικόν, τὰ μνημεῖα τοῦ πρώτου ὑποβληθέντα τῇ χρήσει τοῦ δευτέρου, καίτοι κατεῖχον ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἐπ' αὐτοῖς πᾶν ὅ,τι ἡ τότε τέχνη καὶ ὁ τότε πλοῦτος ἠδύνατο νὰ παραγάγῃσι μεγαλοπρεπές, ὑψηλὸν καὶ ὠραῖον, οὐχ ἥττον χριστιανικὰ γενόμενα ἀπώλεσαν ἦν ἐν τῇ πρώτῃ μορφῇ ἠδύνατο παραγαγεῖν ἐντύπωσιν· ὁ δὲ ὑπὸ νέαν παράστασιν νοθευθεῖς αὐτῶν χαρακτῆρ ἐνεποίει τοῖς τότε καλλιτέχναις τοιαύτην ἐντύπωσιν, οἷαν τῷ ἀληθεῖ τοῦ καλοῦ λάτρει καὶ φιλοσόφῳ ἐμποιεῖ ἡ αὐτῇ τοῦ ὠραίου ἰδέα μεταφερομένη ἐκ τοῦ κυανοῦ τῆς Ἀττικῆς ὀρίζοντος πρὸς τὰς πέραν τῶν Ἀλπεων καὶ τοῦ Ρήνου χώρας. Ἰκανὰ περὶ τῶν χριστιανικῶν ναῶν τῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐξεθέμεθα ἐν τινι ἀρτίως δημοσιευθείσῃ διατριβῇ ἡμῶν (1). Παραλείποντες ὅθεν, ὅπως μὴ παλιλλογῶμεν, τὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, προβαίνομεν εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς ἐν λόγῳ ἐποχῆς, ἐκθέτοντες τὰ περὶ αὐτῶν κατὰ γενικῶτατον τρόπον, οὐχὶ δὲ κατατάσσοντες χρονολογικῶς οὐδὲ κατ' ἐπιστημονικὴν τῆς τέχνης αὐτῶν πρόοδον.

Καὶ πρώτον μὲν οἱ χριστιανικοὶ ναοί, ἐὰν ὑπερτέρα τις ἀνάγκη μὴ ἐκώλυεν, ἠγείροντο κατὰ προτίμησιν ἐπὶ ὑψηλῶν τόπων, ἰδίως δὲ ἐπὶ κορυφῆς λόφων. Ὑπερτέραν δὲ ἀνάγ-

κην ἐννοοῦμεν, ὅτε ἠναγκάζοντο ἐγείρειν ναὸν ἐπὶ οἰουδήποτε τόπου ἢ διὰ τὴν ἐκεῖ ἐπιτέλειαν θαύματός τινος, ἢ διὰ τὸ παράκτιον καὶ τὸ τοῖς προσκυνηταῖς εὐπρόσιτον, ἢ δι' ἄλλους εἴτε θρησκευτικούς εἴτε κοινωνικούς λόγους. Οἱ ναοὶ ἦσαν μεμονωμένοι, μὴ συνεχόμενοι μετ' ἰδιωτικῶν οἰκημάτων, καὶ περιεβάλλοντο διὰ προφυλαίων, δασῶν, ἀνθῶνων καὶ εὐρυτάτων πλατειῶν ἢ ἀγορῶν, ἐδέσποζον δὲ ὠραίων φυσικῶν ἀπόψεων. Ὡς παράδειγμα τῆς ἐκλογῆς τοῦ τόπου αὐτῶν ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὰ περὶ τοῦ ἐν Χαλκηδόνι ναοῦ τῆς ἀγίας Εὐφημίας ὑπὸ Εὐαγρίου καὶ Ν. Καλλίστου ἀφηγοῦμενα. Τούτων ὁ μὲν πρῶτος λέγει, ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἔκειτο κατέναντι τῆς πόλεως τοῦ Κωνσταντίνου, ὥστε καὶ τῇ θείᾳ τῆς τοσαύτης πόλεως τῶν νεῶν ὠραϊσθῆναι· ὁ δὲ δεῦτερος ὡς ἐξῆς ἀφηγείται τὰ περὶ τοῦ διαπρεποῦς τόπου, ἔνθα τὸ ἐξοχον τοῦτο μνημεῖον ἠγείρετο. «Τὸ ἱερόν τοῦτο, λέγει ὁ συγγραφεὺς οὗτος, ἰδρυμένον ἐπ' αὐτῆς τῆς Χαλκηδόνος καὶ ἀπέχον τῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου περὶ τὰ δύο στάδια, ἐγείρεται ἐπὶ τόπου ἐξέχοντος καὶ ἡρέμα ἀνηφορικοῦ, ὥστε ὁ θέλων ν' ἀναβῆ εἰς τὸν ναὸν τῆς μάρτυρος ἀνεπαίσθητον ὑποφέρει ἐκ τῆς πορείας κόπον· ὅπταν δὲ φθάσῃ ἐκεῖ καὶ ἐκ τῆς περιοπῆς ἐκείνης ἀποβιβάσῃ, κάτωθεν αὐτοῦ ἀνακαλύπτει ἅπασαν τὴν πεδιάδα, ἐδῶ μὲν πρασινίζουσιν ἐκ τῆς δροσερᾶς γλόης ἢ κυματίζουσιν ἐκ τῶν ἀγρῶν τῶν σίτων, ἐκεῖ δὲ κατὰφυτον παντοίων δένδρων. Ὑπεράνω τῆς θείας ταύτης ἐκτείνονται ὄρη, ὧν ἄλλα μὲν εὐπερεῶς μετεωρίζονται, ἄλλα δὲ ἡρέμα ἐπικυρτοῦνται καὶ μετὰ δασώδους κόμης καλύπτονται. Προσέτι δὲ ἀποσκοπεῖ ἐκεῖθεν καὶ ἐλάγχη διάφορα, τὰ μὲν ἡσύγως ἐκ τῆς πορφυρᾶς γαλήνης περιηγοῦντα ἠδέως καὶ ἡμέρως παίζοντα πρὸς τὰς ἀκτάς, τὰ δὲ παφλάζοντα καὶ ἐξογκούμενα ὑπὸ τῶν κυμάτων καὶ ἐν τῇ ὑποστροφῇ ἐλαφρῶς περιπλεκόμενα μετὰ καγλιῶν καὶ φυκιῶν καὶ τῶν τοιοῦτων καὶ εὐκόλως ἔπειτα ἀποσυρόμενα». Καὶ ταῦτα μὲν οἱ δύο οὔτοι ἱστορικοὶ ἀναφέρουσι περὶ τῆς μαγευτι-

(1) Ἄγνοοῦμεν ποίαν διατριβὴν ἐννοεῖ ὁ ἀρθογράφος. Σημ. ἀρχ. ἐπιτρ.

κῆς θέας, ἣς ἀπήλαυνε ὁ τόπος, ἐφ' οὗ ἠγείρετο ὁ ναὸς οὗτος· ὁ δὲ Νικήτας ὁ Χωνειάτης μνημονεύων τοῦ τόπου, ἐφ' οὗ ἐγείρεται ὁ ναὸς τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα μαρτύρων, λέγει, ὅτι ὁ μὲν ναὸς «διεκρίνετο πρὸς τὸ κάλλος ὡς κάλλιστος, πρὸς τὸ μέγεθος μέγιστος, περὶ δὲ τὸ καιρίον ὅτι εἰς μέσον ἐστὶν ὠκοδομημένος τῆς πόλεως»· «Ὅτι δὲ οἱ παρὰ τῆς φύσεως μετὰ τοιούτων καλλονῶν πεπρωτισμένοι τόποι ἔδει νὰ προτιμῶνται πρὸς ἀνεγερσιν ναῶν, ἀποδεικνύσι τὰ ἀκόλουθα, ἃ ἀναφέρονται πάλιν παρὰ τοῦ Καλλίστου περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Πηγῆς, ὃν ἠγείρε Λέων ὁ αὐτοκράτωρ. «Ὁ δ' αὐτὸς (ἦτοι Λέων ὁ αὐτοκράτωρ) καὶ νεῶν ἕτερον ἐν χώρῳ ἐπιλεγομένῳ Πηγῆ ἀνετίθει τῇ Θεομήτορι, ἔνθα καὶ δάσος κυπαρίττων ἀμφιλαφές ἦν, λειμῶν ἀπλαγίαις ταῖς ἀρούραις τετηλῶς ἄνθεισι, παράδεισος ἐφροῶν τὰ ὠραία, πηγῆ ἀψοφητὴ βλύζουσα γαληνὸν τὸ ὕδωρ καὶ πότιμον. Ἱεροπρεπῆ ἐπιεικῶς πάντα», ἃ καὶ πρὸ αὐτοῦ ἀναφέρει ἐπίσης ὁ Προκόπιος. Καὶ τῷ ὄντι, τί ἱεροπρεπέστερον, ἢ ὁπότε πέριξ τοῦ προσερχομένου εὐλαβοῦς προσευζομένου ἐκτυλίσσονται τηλικαῦται ἔξοχοι τῆς φύσεως παραστάσεις; Εἶναι ποτε δυνατὸν ὁ προσερχόμενος πρὸ τῆς θέας τῶν τοιούτων θαυμασιῶν νὰ μὴ λεπτύνη τὸν ἐκ κοινωνικῶν παχυλοτήτων κατεχόμενον αὐτοῦ νοῦν καὶ διακρίνη φαινοτότερον ἄρ' ἐνὸς μὲν τὸ μεγαλεῖον τῆς δημιουργίας, ἄρ' ἐτέρου δὲ τὸ ἄπειρον τῆς δυνάμεως τοῦ Πλάστου καὶ τὴν βαθυτάτην πρὸς τὸ πλάσμα αὐτοῦ ἀγάπην;

Ἄλλὰ πρὶν ἔτι προδῶμεν εἰς ἰδίαις ὁλως παρατηρήσεις περὶ τῶν φυσικῶν καλλονῶν, δι' ὧν ἦσαν πεπρωτισμένοι οἱ διάφοροι τόποι, ἐφ' ὧν ἠγείροντο οἱ πάλαι βυζαντινοὶ ναοὶ καὶ περὶ τῆς μεταξὺ τῶν νῦν χριστιανικῶν καὶ τῶν τότε παρατηρουμένης ὡς πρὸς τοῦτο διαφορᾶς τῶν ἐντυπώσεων, δὲν δυνάμεθα νὰ σιγήσωμεν ὅσα ὁ πατὴρ τῆς βυζαντινῆς ιστοριογραφίας, ὁ δεινὸς Προκόπιος, ἀναφέρει ἐν τοῖς περὶ κτισμάτων τοῦ Ἰουστινιανοῦ λόγοις αὐτοῦ, περὶ τῆς θέσεως διαφόρων ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου οἰκοδομηθέντων ναῶν. Ἐν τοῖς ἱεροῖς τούτοις μνημείοις, ἐν οἷς ἀναμφιβόλως κατὰ θέσιν καὶ πλοῦτον διέπρεπε ὁ τῆς ἁγίας Σοφίας ναὸς, κατελέγοντο παρὰ τὸν Κεράτιον κόλπον ἐπέκεινα τῶν Βλαχερνῶν, ὡς λέγει, τὰ ἱερὰ Πρίσκου καὶ Νικολάου, «οὐ δὴ οἱ Βυζάντιοι ἐμφιλογωροῦντες ἐνδιατρίβουσιν ἐκ τοῦ ἐπιπλείστον πῆ μὲν σέβοντες καὶ τεθηπότες τοὺς

ἁγίους ἐνδήμους γινομένους, πῆ δὲ τῆς τοῦ τεμένους ἀπολαύοντες εὐπρεπειᾶς· ἐπεὶ τῆς θαλάσσης τὸ ῥόθιον βιασάμενος βασιλεὺς, ὑπερβέν τε τοῦ κλυδωνίου ἐπὶ μακρότατον ἐνθέμενος τὰ τοῦ θεμελίου τὸ ἱερόν κατεστήσατο».

Ἐπίσης, κατὰ τὸν αὐτὸν ἱστορικόν, παρὰ τὸν αὐτὸν κόλπον ἀνήγειρεν ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ναὸν Ἀνθίμῳ τῷ μάρτυρι, κείμενον «παρ' αὐτὴν μάλιστα τὴν τοῦ κόλπου ἡίονα· καὶ τὰ μὲν κράσπεδα τοῦ ἱεροῦ πραῦνομένη ἐπικλυζόμενα τῇ τῆς θαλάσσης ἐπιρροῇ τὸ εὐχαρὶ ἐπιεικῶς ἔχει. Οὐ γὰρ ζῆν θορύβῳ τὸ κλυδώνιον ἐπανεστηχός, εἶτα εἰς τοὺς ἐκείνη λίθους ἀράσσεται· οὐδὲ μέγαρα τὸ κύμα ἠγῆσαν, οἷά γε τὰ θαλάσσια, καὶ σχιζόμενον ἀποκρίνεται εἰς εἶδος ἀφρώδας, ἀλλὰ πρόεισι μὲν προσηνές, σιωπηλὸν δὲ ὄν ἐπιψαύει τῆς γῆς, ἀναστρέφει δὲ μόνον. Ἐκδέχεται δὲ τὸ ἐνθένδεν αὐλὴ ὀμαλὴ τε καὶ λίαν ὑπεία, μαρμαροῖς μὲν πανταχόθεν κεκοιμημένη καὶ κίονισιν, ὕψει δὲ ὠρακίῳ τῇ εἰς τὴν θάλασσαν». Κατὰ δὲ τὸ τοῦ κόλπου τούτου βᾶθος ἐπὶ τοῦ λόφου καὶ ἐπὶ μέρους ἰσηρωῶς ὀρθίου, ὡς ὁ ἱστορικός οὗτος παρατηρεῖ, ἔκειτο τὸ τέμενος Κοσμά τε καὶ Δαμιανοῦ, ὁ τοιαύτην διαπρεπῆ κατεῖχε θέσιν, ὥστε μακρόθεν ἔτι, ἅμα τῇ κάμψει τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἐγένετο ὄρατόν εἰς τοὺς προσερχομένους ἐκεῖσε διὰ βᾶσεων ἀσθενεῖς. Ἄλλὰ καὶ πόσοι ἄλλοι ναοὶ δὲν ἀναφέρονται παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἱστορικοῦ ἐν διαπρεπέσι καὶ μετρωσιμένοις τόποις ἐγηγεμένοι, ὧν τὸ μεγαλεῖον καὶ ὁ πλοῦτος ἠῤῥξανεν ἐφ' ὅσον προέβαινον οἱ χρόνοι κατ' ἀντιπεπονηθέντα λόγον τῆς εὐλαθείας τῶν συντελεσάντων εἰς οἰκοδόμησιν καὶ ἀνακαινισμόν αὐτῶν κτιτόρων; Ἐὰν ἐπρόκειτο ν' ἀριθμηθῶμεν ἐν λεπτομερεῖα ὅσα ἐγράφησαν παρὰ τῶν βυζαντινῶν περὶ τῶν καλλονῶν ἐν γένει τῶν διαφόρων τόπων, ἐφ' ὧν ναοὶ ἠγέρθησαν, ἐπὶ μακρότατον χρόνον ἠθέλωμεν ἐνδιατρίψαι εἰς τοῦτο· διότι· τί ἐπὶ παραδείγματι δὲν ἠθέλωμεν εἶπει περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Περιβλέπτου, οὐ αὐτὸ τὸ ὄνομα ἐμφαίνει τὸ ἔξοχον τῆς θέσεως;

Καὶ τοιοῦτοι μὲν ἐν ἐπιτομῇ, ὡς ἤδη ἐλέξαμεν καὶ ὡς ἐκ τῶν ὑφισταμένων μνημείων δείκνυται, ἦσαν οἱ τόποι κατ' ἐκλογὴν. Οἱ δὲ ναοὶ, ὡς ἐν ἀρχῇ ἀνεφέραμεν, ἦσαν μεμονωμένοι, μὴ συνεχόμενοι μετὰ ἰδιωτικῶν οἰκημάτων, καὶ περιεβάλλοντο ὑπὸ προπυλαίων, δασῶν, κήπων καὶ εὐρυτάτων πλατειῶν ἢ ἀγορῶν.

Καὶ πρῶτον μὲν ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ ἀριερωμένου τῷ Θεῷ Λόγω, μανθάνομεν παρὰ τοῦ Εὐαγγερίου, ὅτι ἀπρὸς δυνάμενον τὸν ἥλιον παρέκειντο αὐτῷ ἐκπρεπεῖς ἕτεροι στοὰς δύο, καὶ πάντοθεν ὑπαίθριον αὐλαὶ ἐς κάλλος ἐξησκημέναι». Περὶ δὲ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Νικολάου, τοῦ ἐν ἱεράρχαις πρωτεύοντος, ὃν ἔκτισε Βασίλειος ὁ Μακεδών, ἀναφέρων Γερμανὸς ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ θαυμαζῶν ἐπιφωνεῖ. «Τὰ δ' ἐκτός (τοῦ ναοῦ) οἶα! πρὸς ἐσπέραν μὲν καὶ κατ' αὐτὰ τοῦ ναοῦ τὰ προαύλια φιάλαι δύο ἐστήκασιν, ἡ μὲν πρὸς νότον, ἡ δὲ πρὸς βορρᾶν, πᾶσαν ἔχουσαι καὶ τέχνης ὑπερβολὴν καὶ ὕλης λαμπρότητα καὶ φιλοτιμίαν τοῦ τῶν ἔργων δημιουργοῦ· ὧν ἡ μὲν πρὸς νότον ἐξ Αἰγυπτίου λίθου, ὃν ἡμεῖς Ρωμαῖον λέγειν εἰώθαμεν, ἔχει τὴν σύστασιν· περὶ ἣν καὶ δράκοντας ἔστιν ἰδεῖν, οὗς ἡ λιθοξόος τέχνη ἀριστά διεμόρφωσεν. Ἦς μέσον μὲν κωνοειδῆς καὶ διάτρητος ἀνέστηκε στροβίλος, περὶ δὲ κιονίσκοι λευκοὶ καὶ τὸ ἔνδον ὑπόκειναι γοροῦ σχῆμα σώζοντες ὑπεστήκασιν, στεφάνην ἄνωθεν ἔχοντες περιθέουσιν, ἀφ' ὧν ἀπάντων κρουνηδὸν τὸ ὕδωρ κατὰ τὸ ἐμβαδὸν καὶ τὸν πυθμῆνα τῆς φιάλης ἄνωθεν ἔρρει καὶ κατώμβρει τὰ ὑποκείμενα. Ἡ δὲ πρὸς βορρᾶν ἐκ τοῦ Σαχαρίου λεγομένου λίθου, ὃς τῷ παρὰ τινων Ὀστρίτη καλούμενῳ λίθῳ καθέστηκεν ἐμφερῆς, ἐδέξατο τὴν κατασκευὴν, ἐκ λευκοῦ λίθου πολύτερτον στροβίλον καὶ αὐτὴ κατὰ μέσον τοῦ πυθμῆνος προβαλλομένη ἐξέχοντα. Ὑπερθεν δὲ κατὰ τὴν περιτρέχουσαν στεφάνην τῇ φιάλῃ ἐκ γαλλοῦ τῷ τεχνίτῃ διετυπώθησαν ἀλεκτρούνες, τράγοι τε καὶ κριοί, διὰ τινων συρίγγων καὶ αὐτοὶ κρουνοὺς ὑδάτων ἐξερρηγόμενοι καὶ οἷον ἐξερροῦντες κατὰ τὸ τῆς φιάλης ὑποκείμενον ἔδαφος. Ἐνθα καὶ κύλικες ὀρώνται, περὶ ἃς τότε οἶνος ἀνεβλύζε, κάπῳθεν τοὺς παριόντας ποτίζων καὶ δεξιούμενος».

Διεξοδικῇ ἀναμνηστικῶς θέλει εὐρεθῆ ἡ παρεκβασις αὕτη, ἐν ἣ τῶσαῦται λεπτομέρεια τῆς βυζαντινῆς τέχνης ἀναπτύσσονται· ἀλλ' ἀναμνήσθητε, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Θ' αἰῶνος, ἥτοι περὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθ' ἣν ἡ βυζαντινὴ τέχνη ἀνῆλθεν εἰς τὴν ὑψίστην αὐτῆς βαθμίδα τῆς τελειότητος· δι' ἣν αἰτίαν οὐχὶ μόνον δὲν ἐδίστασα, ἀλλ' ἐπιβαλλόμενόν μοι καθῆκον ἔκρινα, ὅπως ὅσον οἷον τε καταδηλώσω ἐκτυλιζῶ τὰς ἀρετὰς αὐτῆς, ἵνα καὶ

ἀνετώτερον ἐρεξῆς τῆς ὑπεροχῆς ἀντιληφθώμεν ὡς καὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ μεγαλείου αὐτῆς περὶ τε τὸν ῥυθμὸν καὶ τὴν ἰδιάζουσαν αὐτῇ ἰδέαν τὸν ὥραίου. Διὸ ἀπὸ τοιοῦτου σκοποῦ ἀγόμενος ἀναλαμβάνω τὴν διακοπεῖσαν τοῦ ἱστορικοῦ ἡμῶν περιγραφὴν.

«Ἐξίοντι δὲ σοὶ τὴν βόρειον πύλην τοῦ ἱεροῦ, προσθέτει οὗτος, μακρὸς τις ἐκδέχεται περίπατος κυλινδροειδῆς, ἐξ ἐνύλων γραφῶν κατηγλαϊσμένος τὴν ὄροφν. τοὺς μαρτυρικοὺς περιέχων ἄθλους καὶ τὰ παλαισμάτα, ἐστιῶν ἅμα τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν ψυχὴν διεγείρων πρὸς τὸν θεῖον καὶ μακάριον ἔρωτα, ταῖς τῶν μαρτύρων ἀριστείαις εἰς τοῦτον ἐναγομένην καὶ ὑπερβαίνειν κατὰ τὸ ἐφικτὸν πειρωμένην τὴν αἴσθησιν. Κατὰ δὲ τὰς πρὸς νότον τε καὶ τὴν θάλασσαν πύλας, εἰ ἐξέλθῳ πρὸς ἀνατολὰς ποιήσασθαι τὴν πορείαν θελήσεις, ἄλλον εὐρήσεις ἰσομήκη τοῦ πρὸς βορρᾶν καὶ ἰσόδρομον δίαυλον, ἄχρι τῆς βασιλικῆς αὐλῆς καὶ αὐτὸν παρατείνοντα, καθ' ἣν μεθ' ἵππων σφαιρίζειν βασιλεῦσὶ τε καὶ τοῖς τῶν εὐδαιμόνων παισὶ καθέστηκεν σύνθετος· ἣν καὶ αὐτὴν ὁ αὐτὸς αἰδίδιμος βασιλεὺς, τὰς πρότερον ἐκείσε τυγχανούσας οἰκίας ἐξώνησάμενος καὶ ἄχρις ἐδάφους καταβαλὼν καὶ περικαθάρας τὸν τόπον, εἰργάσατο, κατὰ τὸ πρὸς θάλασσαν μέρος τῆς τοιαύτης αὐλῆς καὶ τὰς περικαλλεῖς οἰκίας δειμάμενος, ἃς οἶονεὶ ταμιεῖον καὶ οἰκονομεῖον τοῦ εἰρημένου τυγχάνειν ναοῦ διωρίσατο. Ἡ δὲ τῶν οἰκημάτων ἐξώνησις καὶ κατασκευὴ τῆς αὐλῆς διὰ τὸ τὴν πρότερον εἰς τὸ τοιοῦτον γυμνάσιον ἀνειμένην τοῖς βασιλεῦσιν ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ναοῦ παροπλισθῆναι οἰκοδομῇ δεόντως ἐγένετο. Τὸ δὲ περικλειόμενον μέσον τῶν δύο περιδρόμων χωρίον κατὰ τὸ ἔφον τοῦ ναοῦ μέρος παραδείσειον ἐξεργάσατο, κατὰ ἀνατολὰς καὶ αὐτὸν φυτευθέντα τῆς νέας Ἐδέου καὶ παντοίοις κομῶντα φυτοῖς καὶ ὕδασι ἀφθόνοις ὄντα κατάρρυτον· ὃν ἀπὸ τῆς θέσεως Μεσοκῆπιον ὀνομάζειν εἰώθαμεν».

Ὅμοια προπύλαια μετὰ τοῦ αὐτοῦ πλοῦτου καὶ κόσμου ἐξεργασμένα εἶχον καὶ οἱ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ἐγεργθέντες δύο ναοὶ, ὁ Πέτρου καὶ Παύλου τῶν ἀποστόλων καὶ ὁ τοῦ Σεργίου καὶ Βάκχου, ἀφ' ὧν προπυλαίων προσήρχοντο εἰς τὰ βασίλεια. «Οὕτω δὲ ἄμφω ἀγαστὰ τὰ ἱερὰ τὰδε *ἐκτίθειναι* εἶναι, ἀναφέρει ὁ Προκόπιος, ὥστε διαφανῶς τῆς τε πόλεως ὅλης καὶ οὐχ' ἥμισυ τῶν βασιλείων ἐγκαλλώπισμα τυγχάνει ὄντα». Ὀντως δὲ ἐκ τῶν σωζομένων μέχρι σήμερον

λειψάνων δύναται τις νὰ εἰκάσῃ τὴν ἄπειρόν ποτε τῶν μερῶν ἐκείνων μεγαλοπρέπειαν! Ὁμοίως τούτοις ὁ παρὰ τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος ἀνακαινισθεὶς ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀκακίου ἐχωρίζετο ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἢ τοῦ Φόρου διὰ δύο στοῶν, ὧν ἡ μία ἦν περίστυλος. Ὁ δὲ ναὸς τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, ὁ παρὰ τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος πλουσιώτερος καὶ μείζων ἢ πρότερος ἐπὶ τοῦ στόματος τοῦ Βασίλειου ἐγερεθεὶς κατὰ τὴν πρὸς τὴν ἐξόδον τοῦ Ἰεῦξείνου δεξιᾶν ἀκτὴν ἐν τόπῳ καλουμένῳ Ἀνάπλω ἢ κοινῶς τότε Βρόχους διὰ τὸ προσάκτιον αὐτοῦ καὶ τὴν ἄμεσον μετὰ τῶν ναυτιλλομένων καὶ ἐμπορευομένων ἐπικοινωνίαν, περιεβλήθη ὑπὸ πλατείας ἀγορᾶς, χερσωθέντος τοῦ ἐκ πετρῶν πρὸς τὴν θάλασσαν προβάλλοντος χώρου τοῦ ναοῦ, ἔνθα ἡ θάλασσα ἐτέλει ἤρεμος ὑπεράγαν. Ὁ Προκόπιος παρέχων ἡμῖν τὰς πληροφορίας ταύτας προσθέτει, ὅτι μετὰ τὴν παλαιὰν ἀγορὰν πρόκειται τοῦ ναοῦ αὐτῆς κατεσκευασμένη ἐκ λευκῶν καὶ ὠραίων μαρμάρων, ὥστε οἱ περιπατοῦντες ἐκεῖ ἀφ' ἐνὸς μὲν τέρπονται ἐκ τῆς εὐπρεπείας τῶν λίθων, ἀφ' ἐτέρου δὲ χαιρῶσι πρὸς τὴν ὄψιν τῆς θαλάσσης καὶ ἐναθροῦνται πρὸς τὰς κοινὰς αὔρας τὰς ἐξεγειρομένας ἀπὸ τῶν κυμάτων καὶ τῶν ἐν τῇ γῆ ὑψομένων λόφων.

Προπύλαια δ' ἐπίσης πολυτελέστατα ἀναφέρεται ὅτι ἐγένοντο καὶ τὰ τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου ἐν Ἱεροσολύμοις τοῦ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ἐκ θεμελίων ἀνεγερόντος. Τὰ δὲ προπύλαια ταῦτα εἶχον ὡς ἐξῆς· τὸ πρῶτον ἐπὶ δυάδος στηλῶν ἠρέιδετο ὑψηλοτάτη ἀψίς, περαιτέρω δὲ εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν ἠγείροντο δύο ἡμίκυκλα ἐκατέρωθεν τῆς πρὸς τὸ ἱερόν ἀγοῦσης ὁδοῦ ἐστῶτα καὶ ἀντικρὺ τὸ ἐν τῷ ἐτέρῳ κείμενα· πρὸς δὲ τὴν ἐτέραν ὁδὸν ἔκειντο δύο ξενῶνες, ὁ μὲν χρησιμεύων ὡς κατακλιτήριον διὰ τοὺς παρεπιδημοῦντας ξένους, ὁ δὲ ὡς ἀναπαυτήριον τῶν νοσοῦντων πτωχῶν.

Ἐν δὲ ταῖς αὐλαῖς ταῖς κειμέναις μετὰ τὰ προπύλαια ἐν μὲν τοῖς ναοῖς, ὡς ἐν τοῖς ἄνωθεν εἰδομεν, ὑπῆρχον αἱ φιάλαι, ἧτοι δοχεῖα πολυτελῆ ἐκ μαρμάρου, ἐν οἷς ἐνιπτον τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας οἱ ἐν τῷ ναῷ εἰσερχόμενοι· ὑπῆρχον δεξάμεναι πρὸς συλλογὴν τῶν ἐκ τῶν ναῶν καὶ τῶν πέριξ κτισμάτων καταρρεόντων ὀμβρίων ὑδάτων· ὑπῆρχον, ἐὰν οἱ ναοὶ ἦσαν ἱκανῶς μεγάλοι, ξενῶνες, πτωχοκομεῖα, ὀρφανοτροφεῖα, διδασκαλεῖα, βιβλιοθήκαι καὶ ἕτερα τοιοῦτου εἶδους ἱδρύματα· ἐν δὲ ταῖς

μοναῖς, αἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περιεβόλοντο ὑπὸ ὑψηλοῦ λιθίνου περιβόλου, ὑπῆρχον παντοσεῖθ' ἐργαστήρια, ἐν οἷς ἐξήσκαοντο αἶτε βάνανσοι καὶ εὐγενεῖς τέχναι, ὡς ἡ σιδηρουργική, ἡ λεπτουργική, ἡ ζωγραφική, ἡ καλλιγραφία, ἡ ἀγγειοπλαστική, ἡ χρυσοχοία καὶ ἀργυροποιία καὶ λοιπά, ὡς καὶ ἐργοστάσια, ἐν οἷς κατεργάζοντο τὰ μέταλλα καὶ ἐψήνον τὰς πλίνθους τὰς χρησιμεύσασα πρὸς ἀνεγερσιν τῶν πολλαπλῶν κτισμάτων, ὧν σήμερον ἀνευρίσκομεν τῆδε κάκεισε τὰ εἰρηπια· ἐπὶ τῶν πλίνθων ἀνεγινώσκωμεν ὀνόματα ἢ χρονολογίας ἢ μονογράμματα ἢ ἐμβλήματα, περὶ τῆς σημασίας τῶν ὁποίων, δι' ἐλλείψιν ἀκριβῶν δεδομένων, ἄλλοτε μὲν διασάζομεν ὅπως ἀσφαλεῖ γλῶσση ἀποφανθῶμεν, ἄλλοτε δὲ οὕτως εὐκόλως ἐκφέρομεν γνώμην, ὥστε οἱ τούτων ἐργάται μετ' ἀπορίας τῶν τοιούτων ἀρχαιολόγων τὴν εὐρείαν φαντασίαν ἀπὸ τοῦ καλύπτοντος αὐτοὺς τήρου ἤθελον θαυμάσει.

Περιγράψαντες ἤδη τὰ περὶ ἐκλογῆς τῶν τόπων, ἐφ' ὧν οἱ βυζαντινοὶ ἠγείρον τοὺς ναοὺς αὐτῶν, ὡς καὶ τοὺς ἠθικοὺς καὶ θερησκευτικοὺς λόγους, δι' οὓς ἡ ἐκλογή αὕτη ἐπεβάλλετο, ἄμα δὲ καὶ οἷα ἦσαν τὰ περὶ τοὺς ναοὺς προπύλαια καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς κτίσματα, διὰ πλείονα σαφῆνειαν προσθήσωμεν ὧδε, ὅτι κατατάσσονται εἰς τρία κυρίως εἶδη, ἧτοι πρῶτον εἰς ἄμσα τοῦ ναοῦ παραρτήματα, ὡς κελία ἱερέων, αἰθούσας συνέλευσεων, ἀποθήκας διαφόρους, ταμεία, βιβλιοθήκας καὶ τὰ τοιαῦτα· β' εἰς φιλάνθρωπικὰ ἱδρύματα, περὶ ὧν διελάθωμεν ἤδη· καὶ γ' εἰς τεχνουργεῖα, ὧν τὰ προϊόντα ἐχρησίμευον πρὸς ἀνεγερσιν τῶν ἱερῶν τούτων κτισμάτων. Πρὶν ἔτι εἰσελθῶμεν εἰς αὐτὴν τὴν τῶν ναῶν ἐξήγησιν, παραθέσωμεν ἐνταῦθα ὅ,τι αἱ τῶν προπυλαίων τούτων αὐλαὶ περιέκλειον ἔτι. Αἱ αὐλαὶ οὖν αὗται ἐκοσμοῦντο ὑπὸ πολυτελῶν καὶ ἀριστοτεχνικῶν μαρμάρων, ἐν οἷς ὑπῆρχον αἱ λάρνακες τῶν κτιτόρων ἢ πολλῶν καὶ αὐτοκρατόρων, μετὰ ἁγιασμάτων ἀφιερωμένων ἀγίῳ τινί, μετὰ εὐκτηρίων οἰκῶν, ἢ σεμναίων, ἐν οἷς περιεκλείοντο πολλῶν θυματουργῶν λείψανα μαρτύρων τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας μετ' ἀγαθῶν ἢ εἰκόνων ἐπισήμων ἀνδρῶν, κοσμικῶν τε καὶ κληρικῶν, ὧν ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ ἄμειπτος καὶ φιλάνθρωπος βίος ἐβοήθησε τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα.

Περὶ ναῶν, διαγράμματος αὐτῶν καὶ τῶν δικυφῶν αὐτῶν ἀπόψεων, ἐξωτερικῶν τε καὶ ἐσωτερικῶν.

Ὡς καὶ ἀλλὰ γὰρ ἐν ταῖς μελέταις ἡμῶν ἀνεφέρημεν, οἱ χριστιανικοὶ ναοὶ βαθεῖαν τὴν ἀρχαιότητα τῆς ἰδρύσεως αὐτῶν ἔχουσι· διότι ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Ἀποστόλων πληροποροῦσιν ἡμᾶς οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἱστορικοὶ, ὅτι «τὸν ἀρχαῖον τῆς πίστεως Θεμέλιον ἐπὶ πάσας τὰς πόλεις τῆς Συρίας καὶ Ἀσίας καταπέσαντες ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Βαρθολομαῖος ναοὺς τε ᾠκοδόμησαν καὶ ἱερέας προὐβάλλοντο». Ὁ δὲ Θωμᾶς ἐν αὐταῖς ταῖς Ἰνδίασι, τῇ Λίθιοσι, τῇ Ταπροβάνῃ καὶ ἀλλὰ γὰρ «νεῶς τε μεγίστους ἀπανταχοῦ καὶ τᾶλλα ὅσα δὴ προσῆκε καταστήσαντες». Ὑστερον ἐθανατώθη πληθεῖς, ὡς καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ διδάσκαλος, κατὰ τὴν πλευράν. Ὁμοίως καὶ Ἰωάννης ὁ θεολόγος μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Δομετιανοῦ ἀνελθὼν εἰς τὴν Ἑρῆσον τῆς Ἀσίας οὐ μόνον διεῖπε τὰς ἐκεῖ ἐκκλησίας, αἵτινες, ὡς γνωρίζομεν, ἐτύγχανον αἰ ἐπισημύταται ἀπασῶν διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν Ἑρῆσῳ ἀδελφῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τόπους «νεῶς ἀνίστα, καὶ κλήρους ὅλους ἠρμόζετο, καὶ τῷ θεῷ τὴν ἱερωσύνην καθήρτιζε πνεύματι».

Ἄλλ' ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ ὀφείλομεν μετὰ προσοχῆς διακρίνειν τὴν λέξιν ναὸς ἀπὸ ἐκκλησίας· διότι ἡ δευτέρα αὕτη ὀνομασία ἀπεδίδοτο εἰς αἰθούσας μόνον, ἐν αἷς συναθροίζοντο οἱ ἀδελφοὶ πρὸς διδασκαλίαν ἢ ἀνέλιξιν διαφόρων ζητημάτων ἀναγομένων τῇ θρησκείᾳ αὐτῶν ἢ καὶ εἰς ἀνάγνωσιν τῶν ἱερῶν βιβλίων· ἐν ᾧ ἐν τοῖς ναοῖς ἐτελοῦντο αἱ θεῖαι ἱεροτελεστία καὶ τὰ μυστήρια. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐφ' ὅσον κἂν ἀναφέρουσιν ἡμῖν οἱ ἱστορικοὶ, ὅτι ναοὺς μεγίστους ὁ ἀπόστολος Θωμᾶς ἰδρυσεν, δὲν δυνάμεθα ν' ἀποδείξωμεν τοῦτο· πρῶτον διότι οἱ χριστιανοὶ ἦσαν ἀκόμη λίαν εὐάριθμοι καὶ ἐπομένως δὲν εἶχον χρεῖαν μεγάλων ναῶν· δεύτερον, διότι οἱ χρηματικοὶ αὐτῶν πόροι, ὡς ἰδιωτικοὶ καὶ ὀλίγοι, δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπαρκέσωσι πρὸς ἀνάγεσιν μεγίστων καὶ πολυτελῶν κτισμάτων· καὶ τρίτον, διότι, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀποδείκνυται, οἱ τότε χριστιανοί, μὴ ὄντες εἰς θρησκευτικῶς κατηρτισμένοι, ὡς αἱ μετὰ ταῦτα σύνοδοι ἐθέσπισαν, ἀσύνητον ἦν ν' ἀνεγείρωσι μνημεῖα τοιαῦτα, ἅτινα μετὰ τινὰ χρόνον ἤθελον κριθῆ ἀκατάλληλα καὶ ἀναρμόδια. Καὶ οὕτω μὲν εἶχον τὰ τῶν χριστιανῶν κατὰ τὸν Α' αἰῶνα· μετὰ δὲ τὸν αὐτοκρά-

τορα Γορδιανὸν τὸν Γ' τὸν εὐλαβῆ, ἦτοι περὶ τὰ μέσα τοῦ Γ' αἰῶνος, διαδεχθεὶς τὸν θρόνον Φίλιππος ὁ Ἄραψ ἠνέστησε τὰ τῶν χριστιανῶν ἐξαίρετικῶς· διότι «τοῦτόν φρασι πρῶτον ἐκ τῆς ἡγεμονικῆς ἀξίας Χριστῷ προσελθεῖν. Τῇ δ' ὑστάτῃ τοῦ Πάσχα παννυχίδι τῶν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας εὐχῶν τῷ λοιπῷ συμμετασχεῖν θελήσας. Μὴ μὲν τοι πρότερον τυχεῖν τῆς ἐρέσεως πρὸς τοῦ τηνικάδε τῶν ἱερῶν ἐξηγουμένου ἐμποδῶν ἐκείνῳ καθισταμένου, πρηνῆ ἐξομολογήσασθαι, καὶ τῇ τῶν μετανοούντων καὶ στάσαι καὶ γόρξ ἐξεταζομένων ἑαυτὸν καταλέξῃ. Μηδὲ γὰρ ἂν ἄλλως ἐξὸν εἶναι ἔλεγε μὴ τοῦτο δὴ δρᾶσαντα συμμετασχεῖν τῷ πλήθει τῆς πανηγύρεως διὰ πολλὰς αἰτίας τῶν κατ' αὐτόν. Τὸν δὲ πειθαρχεῖν ἐλέσθαι λόγος, ἔργους τὸ περὶ τὰ θεῖα δέος καὶ τὴν καθήκουσαν εὐλάβειαν γνησίως ἐμφαίνοντα». Ἐν τῇ ἀφηγήσει τοῦ ἱστορικοῦ τούτου κειμένου παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀξιοπαρατήρητον ἔστιν, ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους τοῦ χριστιανισμοῦ αἰῶνας, οὐ μόνον ἐν τοῖς ναοῖς ἀλλὰ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ἐκκλησίαις ἰδιαίτεροι τόποι ὑπῆρχον διὰ τοὺς κατηγουμένους ὡς καὶ τοὺς μετανοούντας, ἐν οἷς οὗτοι διαμένοντες ὑπεβάλλοντο εἰς ἰδίαν στάσιν. Ὅτι δὲ οἱ χριστιανοὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ μετ' ὕστερον εἰς μεγάλων ἀπῆλθον ἐλευθεριῶν, δύνανται τις κρίνειν ἐκ τῶν ἀναφερομένων ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου περὶ τῶν καταχρήσεων καὶ βιωτικῶν ἀκολασιῶν, ἐν αἷς διήγε Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς ἐπίσκοπος τῆς πόλεως ταύτης ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Λύρηλιανῶν, καίτοι κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα διωγμοὶ τινες ἐγένοντο, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ὁ τοῦ Δεαίου.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης μέχρι Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ὅτε ὁ χριστιανισμὸς ἀνῆλθε μέχρι τοῦ θρόνου κηρυχθεὶς ὡς ἐπίσημος θρησκεία τοῦ κράτους, ἄλλοτε μὲν οὗτος κατεδιώκετο, ἄλλοτε ἐγένετο ἀνεκτός, ἄλλοτε δὲ ἐπροστατεύετο, ἀναλόγως τῶν διαποσῶν τὴν ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν ἀρχῶν, αἵτινες εἴτε διὰ πολιτικούς εἴτε δι' ὑλικούς λόγους εἴτε δι' ἀντεκδικήσεις πολλάκις θρησκείων πρὸς θρησκείας ἢ λαῶν καὶ ἔθνοστέων πρὸς ἑτέρους ἠκολούθουν τὴν πορείαν ταύτην. Τὸ ἐκτενές τοῦτο ἱστορικὸν διάστημα τῶν δύο καὶ ἐπέκεινα αἰῶνων παραλείπομεν ν' ἀνελιξώμεν ἐν τῇ παρούσῃ ἡμῶν μελέτῃ οὐγὶ μόνον ὡς λίαν διεξοδικὸν καὶ ποικίλον καὶ ἰδίως χρῆζον ἀφηγήσεως, ἀλλὰ καὶ ὡς ξένον πρὸς τὸ προκει-

μενον τοῦ λόγου ἡμῶν θέμα· διότι, ἐὰν ἐνταῦθα περὶ χριστιανικῶν ναῶν πραγματευώμεθα, τοῦτο ποιοῦμεν μόνον διὰ τοὺς βυζαντινοὺς, μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν οὔτε τοὺς κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους εὐκτηρίους οἴκους ἢ τοὺς κυριακοὺς τοὺς ἐν τοῖς νεκροταφείοις καιμένους, ἐνθα διὰ τὸν φόβον τῶν διωγμῶν ἐτέλουν οἱ χριστιανοὶ τὰ μυστήρια αὐτῶν, οὔτε τὰς ἐν ταῖς κατακόμβαις αἰθούσας αὐτῶν, εἰς ἃς περὶ τὸν βωμὸν τοῦ θυσιαστηρίου μετελάμβανον τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, οὔτε τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ μάλιστὰ τὰ περὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐρημητήρια, ὅπου ἐν ἐκάστη μοιῇ οὐκῆμα ἱερὸν ἦν ἰδεῖν, ὁ σφραγιστὸς καλοῦσι καὶ μοιαστήριον, ἐν ᾧ μοιροῦμενοι τὰ τοῦ σφραγιστοῦ βίον μυστήρια μυσθῆναι· ἐν ᾧ οὐδὲν εἰσάγεται, οὐ σιτίων, οὐ ποτῶν, οὐδὲ τι ἄλλο τῶν πρὸς τὰς σωματικὰς χρείας ἐπιτηδεῶν· ἀλλ' ἰδίους τε καὶ ῥόμους, ῥήσεις τε προφητῶν καὶ ἴμνους θεοπνεύστους, καὶ ἄλλα, οἷς ἐπιστήμη καὶ εὐσέβεια εἰς ἀΐξασιν ἤκουσι, τέλος ἀριστῶν κτῶνται· οὔτε τὰς βασιλικὰς, ὧν ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἴσχυσε μέχρι τῶν ἀρχῶν ἔτι τῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ βασιλείας. Τὸ θέμα ἡμῶν ἀρχεται ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας, τοῦ πρώτου βυζαντινοῦ ἔργου, ἐνθα ἀνατέλλει ὁ ῥυθμὸς οὗτος καὶ λήγει περὶ τὰ τέλει τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὅτε τὸ τοῦ ῥυθμοῦ τούτου γνήσιον εἶδος ἐξέπνευσεν ἐν ταῖς χερσὶν ἀμαθῶν τεχνιτῶν, ὧν μόνη ἀρετὴ ὑπῆρξεν, ὅτι διὰ παραδόσεως διέσωσαν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἔγχε τινα τῶν ὑψηλῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων, δι' ὧν ἐδοξάσθησαν οἱ πρόγονοι· ἔγχε, λέγομεν, ἐν οἷς, μεθ' ὅλην τὴν ἐπελθούσαν κατὰπτωσιν, διασώζεται τοιοῦτόν τι ἔτι μυστηριώδες μεγαλεῖον, ὥστε τὰ ἔργα τῶν πρακτικῶν τούτων τεχνιτῶν τὰ σήμερον περικλειόμενα ἐν τῷ ὀρίζοντι τῶν ὀρθοδόξων ναῶν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὑπερέχουσι κατὰ πολλὴν ἐκείνων, ἢ κατὰ μίμησιν ἤγειραν παρ' ἡμῖν ξένοι ἀρχιτέκτονες μὴ εἰδότες καθόλου τὸν μυστηριώδη μῖτον τὸν ὀδηγούντα εἰς τὴν λύσιν τοῦ διαγράμματος βυζαντινοῦ ναοῦ καὶ εἰς τὴν συμβολικὴν αὐτοῦ ἐπικόσμησην, δι' ἣν πολυετὴς μελέτη εἰσὶν ἀνεπαρκεῖς ἴσως, ὅπως προσφέρωσιν ἡμῖν ἔτι συντελεσμένην κρίσιν.

Ἢ κατὰ βυζαντινὸν ῥυθμὸν ἐκκλησιαστικῆ ἀρχιτεκτονικῆ μερίζεται εἰς τρεῖς διακεκριμένας ἐποχάς, ὧν πρώτη μὲν, ἥτις καὶ γένεσις αὐτῆς δύναται κληθῆναι, ἀρχεται ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ καὶ βαίνει μέχρι Μι-

χαήλ τοῦ υἱοῦ Θεοφίλου τοῦ αὐτοκράτορος (527—842)· δευτέρα δὲ ἐποχὴ, ἥτις ἐστὶν ἡ τῆς ἀμύης, ἀρχεται ἀπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος καὶ λήγει μέχρι Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου (867—1042)· καὶ τρίτη ἡ τῆς καταπτώσεως, ἀρχομένη ἀπὸ τῶν Κομνηνῶν, προβαίνουσα μετ' ἐπιτάσεως ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς πρωτεύουσας ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων καὶ περιελθούσα εἰς τὸ ἔσχατον σημεῖον ἐν τοῖς ὑστάτοις χρόνοις. Σημειωτέον πρὸς διασάφησιν τῶν ἀφαιρουμένων, ὅτι ὁ μερισμὸς τῶν ἐποχῶν τούτων ἀφορᾷ μόνον τὸ τῶν ναῶν διάγραμμα· διότι, καθ' ὅσον ἀποβλέπει τὰς λοιπὰς ὥραιας τέχνας, οἷον τὴν ζωγραφικὴν, τὴν γλυπτικὴν, τὴν χρυσοϋργικὴν, τὴν ξυλογλυπτικὴν, τὴν μηχανουργίαν καὶ ἐν γένει πᾶσαν ἄλλην τέχνην ἢ ἐπιστήμην, κατὰ τοσοῦτον ποικίλλονται αἱ φάσεις αὐτῶν κατὰ τὴν μακρὰν πέρουσον τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας, ὥστε ἐκάστη αὐτῶν χορτίζει οὐ μόνον εἰδικτῆς μελέτης ἀλλὰ καὶ εἰδικτοῦ μελετητοῦ, ὅπως δυναθῆ ἐκ τῆς πυκνῆς κόνεως τῶν αἰῶνων νὰ ἐξαγάγῃ καὶ καταπάξῃ τὰς ἄλλοτε μὲν ἀποσπυλοῦσας, ἄλλοτε δὲ θαμβουμένας, ἄλλοτε δὲ πάλιν μετὰ πλείονος λάμψεως καὶ αἰγίλης χρομένης ἐπὶ τοῦ βυζαντινοῦ ἐδάφους ἀκτῖνας αὐτῆς.

Ὅθεν κατὰ τὰς τρεῖς ἐποχὰς τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἃς χρονολογικῶς διεκρίναμεν ἐν τοῖς ἄνω, οἱ ναοὶ ἠγείροντο κατὰ τὰς ἐξῆς διαφοροὺς μορφαίς.

Κατὰ μὲν τὸ διάγραμμα αὐτῶν διήρηνται εἰς τέσσαρας τάξεις, ἥτοι εἰς κυκλικούς, εἰς δρομικούς, εἰς σταυρικούς ἢ σταυροειδεῖς καὶ εἰς πολυγώνους.

Κατὰ δὲ τὴν ἀποψιν ἢ ἔσοψιν αὐτῶν εἰς ἀπλοὺς ἢ συνθέτους ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ τῶν σταῶν, ἃς εἴτε ἰσογαίως, εἴτε ὑπερκειμένας τὰς μὲν ἐπὶ τῶν δὲ εἶχον.

Κατὰ δὲ τὴν στέγασιν εἰς ξυλοστέγους, εἰς θολωτοὺς καὶ εἰς τρουλλωτοὺς.

Αὕτη ἐστὶν ἡ γενικὴ διαίρεσις, ἣν δύναται τις ν' ἀρμόσῃ εἰς πάντα τὰ εἶδη τῶν βυζαντινῶν ναῶν ἐξεταζομένων κατὰ μορφήν μόνον· ἐὰν ὁμως ἐρευνήσωμεν κατὰ μαθηματικὸν τρόπον τὸ διάγραμμα τῶν ναῶν τούτων, ἡ διαίρεσις ἀπλουστεύεται εἰς δύο μόνον μορφαίς, ἥτοι τὴν κυκλικὴν καὶ τὴν δρομικὴν.

Ὅπως δὲ καλῶς ἐννοήσωμεν τὸν λόγον τῆς ἀπλουστεύσεως ταύτης, εἶναι ἀνάγκη ν' ἀνατρέξωμεν εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ βυζαντινοῦ ῥυθμοῦ καὶ ἐξετάσωμεν, ὅποια ἦσαν

τὰ αἴτια τὰ συντελέσαντα εἰς τὴν γένεσιν τούτου. Γνωρίζομεν, ὅτι τὸ θέμα τοῦτο θέλει ἐπεκτείνει τὴν μελέτην ἡμῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδὲν δυνατὸν νὰ γείνη καταληπτόν, ἐὰν τοῦτο ἱστορικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς δὲν συνεχισθῆ μετὰ τοῦ παρελθόντος, ἐκόντες ἄκοντες ἀναγκάζομεθα νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ προβλήματος, ὅπερ ἐτέθη ἐν ἀρχῇ πρὸ τῶν βυζαντινῶν ἀρχιτεκτόνων ὡς ὀριστικὴ ἐπίλυσις τῆς μελλούσης ἐκείνης μορφῆς, ἥτις, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἀγίας Σοφίας καὶ λήγουσα εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις μονὴν τοῦ Δαφνίου, ὄριστο ἀπαθανάτισαι τὰ θεόπνευστα αὐτῶν ἀριστοτεχνήματα· διότι, ὡς Εὐστάθιος ὁ Θεσσαλονίκης μητροπολίτης ἐν τῷ ἐπιταφίῳ αὐτοῦ εἰς Μανουὴλ τὸν Κομνηνὸν ἔλεγε, «καὶ οἱ τόποι (πρὸς οἰκοδομήν) ἐν ἐτοιμίῳ, ἐπιλεγέντες ἐξ ἐπικρίσεως, καὶ τὰ τῆς ὕλης κντρέπιστο, καὶ τὸ τεχνικὸν ρῦλον προκατείληπτο τοῖς μισθοῖς, τό τε ἀρχιτεκτονοῦν καὶ τὸ ὑπουργικόν· καὶ τούτων οἱ μὲν τοῖς Ναζαρηαῖς θέσθαι σκηνώματα, ἐγγυὲς δέ ἐστι φάναι καὶ Θεῷ, διὰ τε τὸ θεῖον τοῦ σκευάσματος καὶ ὅτι τοῖς ἐν αὐτῷ καθαρῶν οὐσι Θεὸς ἐπισκηνοῦν οἶδε καὶ ἐμπεριπατεῖν».

Περὶ τῶν βασιλικῶν κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ χριστιανισμοῦ, ὅτε δηλαδὴ οὗτος ἀνεπιβόσθη εἰς τὴν κοσμικὴν περιωπὴν τοῦ κριθῆναι ἐπίσημος θρησκεία τῆς βωματικῆς αυτοκρατορίας, ἀνέφερα ἄλλοτε ἐν τῷ συλλόγῳ ὁμιλήσας. Τὰ εὐρύτατα αὐτὰ μνημεῖα ἐπήρκαον μὲν τότε πρὸς τὰ πλήθη τῶν ἀθροισζομένων ἐν αὐτοῖς πιστῶν, ἀλλ' οὔτε αἱ ἱεροτελεστία ἠδύνατο ἀρμυδιῶς προαχθῆναι ἐν τόπῳ μὴ ἀπ' ἀρχῆς πρὸς τοῦτο διασκευασθέντι, οὔτε συμβολικόν τι ἢ συνθήκη τις τοῦ ὑψηλοῦ σκοποῦ, ἥτοι τῆς πρὸς τὸ θεῖον λατρείας, ἐνετυπούτο τῷ ἐκείσε προσερχομένῳ. Τὰ μεγάλα καὶ πλούσια ταῦτα οἰκοδομήματα καίπερ εἰς ναοὺς μεταποιηθέντα, δὲν ἐλάνθανον ὅτι ὑπῆρξάν ποτε ἀγορὰ καὶ ὑπὸ τὰς στέγας αὐτῶν ἀντήρουν ἔτι αἱ θορυβώδεις φωναὶ τῶν συναλλαττομένων ἐμπόρων καὶ κολλυβιστῶν. Διὰ τὸν χριστιανισμόν, ἀνεληθόντα ἐν τῇ ὑψίστῃ βαθμίδι τῆς ἐξουσίας, ὠφείλετο καὶ ἰδίως τις ἱερὸς τόπος ἀντάξιός τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ σκοποῦ, καὶ τοιοῦτος δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι ἡ βασιλικὴ ἢ φέρονσα ἐπὶ τῶν ἀετωμάτων καὶ ἐν ταῖς στοαῖς αὐτῆς τὰ ἐμβλήματα τῆς εἰδωλολατρείας.

Ὅθεν κατ' ἀνάγκην ὁ χριστιανισμὸς προσέτρεξεν εἰς ἐπίλυσιν τοῦ προβλήματος περὶ

διαπλάσεως τύπων ναοῦ· ἐν δὲ τοῖς τύποις τούτοις, ἔνεκα τῶν τότε ἐπελθουσῶν πολιτικῶν μετοικήσεων, ὄριστο νὰ καταλεχθῆ ὡς πρῶτος ὁ βυζαντινός.

Προαγόμεθα νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι αἱ κατὰ πρῶτον τεθεῖσαι προτάσεις τοῦ προβλήματος, ὧν ἡ ἔλλειψις αἰσθητῆ ἐγένετο ἐν ταῖς βασιλικαῖς, ἦσαν αἱ ἐξῆς: Α'. Ἀρμολογήσαι τοιοῦτον διάγραμμα, ὥστε τῷ ἐν αὐτῷ εἰσερχομένῳ πιστῷ καθιστᾶναι ὄρατὰ πάντα τὰ τελούμενα. Β'. Ὅρισαι ἀρμυδιὸν καὶ ἄνετον διὰ τοὺς ἱερουργούντας τόπον. Γ'. Ὅρισαι ἴδια μέρη, μὴ ἀμέσως τῷ ναῷ συνεχόμενα, ἐν οἷς ἵστασθαι τοὺς κατηχομένους καὶ μετανοοῦντας. Δ'. Ὅρισαι τόπους διὰ τοὺς χοροὺς ὡς καὶ ἄμβωνας διὰ τοὺς διδάσκοντας. Ε'. Διασκευάσαι οὕτω τὰς ἐσωτερικὰς ἀπόψεις τοῦ μνημείου, ὥστε ἀντανάκλῃν τὰς κυμάνσεις τοῦ ἡχοῦ καθ' ὄρισμένας διευθύνσεις καὶ σχηματίζῃν ὄρισμένας ἐστάς, δι' ὧν συγκεντροῦν ἐνὶ ἐκάστῳ τόπῳ τοῦ μνημείου καθαρῶς καὶ ἀπτῶτως τὴν μελωδίαν τοῦ ἤσματος. Σ'. Ἐπιστεγάζαι οὕτω πῶς τὸ μνημεῖον, ὥστε τὸ ὕψος οὗτοῦ καὶ αἱ πρὸς τὸ ὕψη διανοιγόμεναι θυρίδες νὰ ἀφίνωσιν ἐλευθέραν τὴν διόδον εἰς τοὺς καπνοὺς τῶν ἐν τῷ ναῷ καιομένων θυμιαμάτων, λυχνιῶν καὶ κηρῶν, καὶ ἀνανεῶσι τὸν πυκνούμενον ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν πιστῶν ἄερα· καὶ Ζ' ἐν τῇ διακοσμῇ τοῦ μνημείου εὐρεῖν σύμβολα ἄμεσον ἀναφορὰν τῷ χριστιανισμῷ ἔχοντα ἐπὶ τε τῶν γλυφῶν καὶ τῶν διαφόρων τοῦ ναοῦ μερῶν, ὧν ἐκάστου ὄρισμένη ἦν ἡ ἀλληγορία. Οὕτω ἡ ἐκκλησία κυρίως ἐστὶν ἐνθα ἡ μυστικὴ ζωοθυσία γίνεται, καὶ τὰ ἔνδον τοῦ σπηλαίου ἐνθα ὁ τάφος κείται ἀντ' αὐτοῦ, ἔνδον τοῦ ἱερατείου. Ἡ δὲ κόγχη τοῦ θυσιαστηρίου, ἡ μετέθεσις ἐστὶ τοῦ σταυροῦ, οἱ πύργοι δὲ τὰ σημεῖα. Ἡ ἀγία τράπεζα ἐστὶν ἀντὶ τοῦ τόπου τῆς ταφῆς, ἐν ἣ ἐτέθη ὁ Χριστός. . . . ἔστι δὲ καὶ θρόνος Θεοῦ ἢ αὐτῆ· ἐπίσης δὲ ἐμφαίνει τὴν ποτὲ πρὸ τῶν ἀποστόλων στηθεῖσαν παρὰ τοῦ Χριστοῦ τράπεζαν τοῦ μυστικοῦ δεῖπνου. Τὸ βῆμα ἐστὶν ὑπόβαθρος τόπος καὶ θρόνος, ἐν ᾧ ὁ παμβασιλεὺς Χριστὸς προκάζεται μετὰ τῶν αὐτοῦ ἀποστόλων. Κιῶνά εἰσι τὰ στήθη τὰ διαχωρίζοντα τὸ ἅμμα ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ναοῦ· δηλοῦσι δὲ τὸ μὲν ἔξωθεν τοῦ βήματος τὸν ναόν, ὡς καὶ τὴν εἰσοδὸν καὶ τὴν παράστασιν τοῦ εἰσερχομένου εἰς προσευχὴν λαοῦ, τὸ δὲ ἔσωθεν δηλοῖ τὰ ἄγια τῶν ἁγίων, εἰς ἃ μόνους τοῖς ἱερεῦσι καὶ

τοῖς περὶ αὐτοὺς ἐπιτρέπεται εἰσελθεῖν. Τὰ *κἀγκελλα* ἐπίσης ἐμφαίνουσι τὸν τόπον τῆς προσευχῆς, ὡν τὸ μὲν ἐξῶθεν μέρος σημαίνει τὴν εἰσοδὸν τοῦ λαοῦ, τὸ δὲ ἔσωθεν ὁμοίως τὰ ἅγια τῶν ἁγίων· ἐγένοντο δὲ κατὰ μίμησιν τοῦ ἁγίου μνήματος, ἐνθα ὑπῆρχον *κἀγκελλα χαλκᾶ*, διὰ τὸ μηδένα εἰσεῖναι ἐν αὐτῷ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυγεν. Ὁ ἄμβων ἐμφαίνει τὸ σχῆμα τοῦ λίθου τοῦ ἁγίου μνήματος. Ἡ προσκομιδὴ ἢ γινομένη ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ ἐμφαίνει τὸν τοῦ Κρανίου τόπον. Ταῦτα ἀπεσπάρσαμεν ἐν ἐπιτομῇ ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Γερμανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κων/πόλεως, ὅπως καταστήσωμεν ἐπὶ πλέον ἐκδηλον, ὅποια παρὰ τῶν ἀρχιτεκτονούντων κατεβλήθη προσπάθεια πρὸς κατόρθωσιν καὶ τῶν δεδομένων τούτων προτάσεων τοῦ περὶ κατασκευῆς τύπου χριστιανικοῦ ναοῦ προβλήματος.

Ἦδη ἐπιτραπήτω ἡμῖν ἵνα ἐπιστημονικῶς καὶ κατ' ἀρχιτεκτονικὴν ἀνάλυσιν διερευνήσωμεν τὰς προτάσεις ταύτας καὶ προσπαθήσωμεν ὅπως προσεγγίσωμεν, ἐὰν μὴ ὀλοτελῶς ἐρικώμεθα, εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, ἀρ' οὐ ἀνεχώρησαν οἱ βυζαντινοὶ ἀρχιτέκτονες πρὸς συναρμογὴν τῆς *κυκλικῆς*· διότι ὀφείλομεν ἀπὸ τοῦδε εἰπεῖν, ὅτι πρῶτον πλασθὲν παρὰ βυζαντινοῖς διάγραμμα ἦν τὸ τῶν *κυκλικῶν* ναῶν· συνετέλεσαν δὲ κυρίως εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ τοιοῦτου διαγράμματος ἡ πρώτη καὶ ἕκτη πρότασις τοῦ προβλήματος, ἧτοι ἀρμολογῆσαι διάγραμμα ὥστε τῷ ἐν αὐτῷ εἰσερχομένῳ πιστῷ καθιστᾶναι ὁρατὰ πάντα τὰ τελούμενα, καὶ ἐπιστεγᾶσαι οὕτω πως τὸ μνημεῖον, ὥστε τὸ ὕψος αὐτοῦ καὶ αἱ πρὸς τὰ ὕψη διανοιγόμεναι θυρίδες νὰ ἀφίνωσιν ἐλευθέραν τὴν δίοδον εἰς τοὺς καπνοὺς τῶν ἐν τῷ ναῷ καιομένων θυμιαμάτων, λυχνιῶν καὶ κηρῶν καὶ ἀνανεῶσι τὸν πυκνούμενον ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν πιστῶν ἄερα. Πρὸς ἐπίλυσιν τῶν προτάσεων τούτων οἱ βυζαντινοὶ ἀρχιτέκτονες δύο εἶδη ὑποδειγμάτων εἶχον ὑπ' ὄψει· διὰ μὲν τὸ διάγραμμα τὸ σχῆμα τῶν θεάτρων καὶ ἀμφιθεάτρων· διὰ δὲ τὴν ἐπιστέγασιν ἢ θόλωσιν τὰς θέρμας τῶν Ῥωμαίων αυτοκρατόρων Νέρωνος, Διοκλητιανοῦ, Κωνσταντίνου καὶ ἄλλων, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ μέγα μνημεῖον, τὸ Πάνθειον. Ἄλλ' εἰς μὲν τὴν πρώτην πρότασιν ἐλάχισται πρὸς ἐφαρμογὴν ἐγένοντο μεταβολαί, διότι τὸ κυκλικὸν διάγραμμα ἐξεπλήρου τὸ ζητούμενον· πλὴν πρὸς ἐπιστέγασιν αἱ τε θέρμαι καὶ τὸ Πάνθειον παρεῖχον σπουδαῖα ἄτσα· ἦσαν δὲ ταῦτα ἐν μὲν ἐκείναις

ἡ παντελῆς ἔλλειψις θυρίδων, ἐν δὲ τούτῳ, ὅτι ὅπῃ τις μόνον κατὰ κέντρον τοῦ θόλου διανοιγμένη ἀδύνατον καθίστα τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἕκτης προτάσεως τοῦ προβλήματος· δι' ὃ οἱ βυζαντινοὶ ἀρχιτέκτονες, πρὶν ἔτι καταγείνωσιν εἰς τὴν μελέτην τῆς κατασκευῆς τῶν πολυσυνθέτων πλινθίων θόλων, ἐν οἷς ἐπὶ τοσοῦτον παντὸς ἄλλου ὑπερέτεραν, κατέγειναν, ὡς ταπεινῶς ἡμεῖς κρίνομεν, εἰς τὴν κατασκευὴν ξυλινῶν στεγῶν, αἵτινες ἐγένοντο κατ' ἀπομίμησιν τῶν λιθίνων θόλων καὶ ἐν αἷς εὐκόλως ἠδύναντο νὰ διανοίγωσιν ὅσας κἄν ἤθελον θυρίδας χωρὶς νὰ πτωῶνται ἐκ τοῦ ἐπισφαλοῦς τῆς δομῆσεως, ἐὰν αὕτη συνέκαιτο ἐκ πλινθίων. ὡς ἀναμφιβόλως συμβαίνει εἰς τοὺς πρωτοπειρῶς ἀναλαμβάνοντας τὴν ἐπιτέλεσιν ἔργου τινός. Συντελοῦσι δὲ εἰς τὴν κρίσιν ἡμῶν ταύτην καὶ αἱ παρὰ τῶν ἱστορικῶν παρεχόμεναι ἡμῖν πληροφορίαι περὶ τῆς καταστροφῆς ὑπὸ τοῦ πυρός τῶν πλειόνων ναῶν τῆς ἐποχῆς, διότι οὗτοι ἦσαν *ξυλόστεγοι*. Ἄλλὰ πρὶν εἰσελθῶμεν εἰς τὸ περὶ θόλων καὶ τροῦλλων καὶ τῆς κατασκευῆς αὐτῶν κεφάλαιον, ὅπερ κατὰ τὴν ἱστορικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἔρευναν μέλλομεν διεξαγαγεῖν, ἴδωμεν ἐπὶ τίνων μαθηματικῶν ἀρχῶν ἐρειδόμενοι οἱ ἀρχιτέκτονες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐμύρωσαν τὸ ἀρχικὸν αὐτῶν διάγραμμα. Ἐνταῦθα ὑπομιμνήσκουμεν τοὺς ἀναγκάσττας ἡμῶν, ὅτι, καθ' ἡμᾶς, τὰ ἀναφερόμενα ὑπὸ τινῶν συγγραφέων τοῦ μεσαιῶνος περὶ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν τεσσάρων γαμμάτων πρὸς σχηματισμὸν τοῦ σταυροῦ, ἐφ' οὗ ἠγεῖρετο ὁ τροῦλλος καὶ ὡν τὸ σχῆμα ἐκαλεῖτο *γίμνιαδα* ὡς παράστασις τῆς ἁγίας Τριάδος, ὁ κεντρικὸς τροῦλλος ὡς παράστασις τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἕτεραι τοιαῦται ἀλληγορίαι ἢ συμβολικαὶ παραστάσεις, εἰσὶν ἀπλᾶς συμπτώσεις, οὐχὶ δὲ ἀρχικοὶ σκοποὶ, ἐφ' ὧν ἐβασίσθησαν οἱ ἀρχιτέκτονες πρὸς διὰπλάσιν τοῦ σχεδίου αὐτῶν· διότι, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἐν τῇ ἀναλύσει τῶν διαφορῶν σχεδίων τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ, τὰ *γίμνιατα* ταῦτα μόνον ἐν τῇ εὐλαβεῖ φαντασίᾳ καὶ τῷ δικαίῳ θυμιασμῷ, ἐπὶ τῇ εὐπρεπεῖι τοιοῦτων μνημείων, τῶν βυζαντινῶν ἢ ἐτέρων τοῦ μεσαιῶνος συγγραφέων ἀπαντῶσι· κατὰ μίμησιν δὲ ἀνεξετάστως καὶ ἀβασανίστως καὶ νεώτεροι συγγραφεῖς τὰς διηγήσεις ταύτας μετέγραψαν.

Μεταξὺ τῶν συγχρόνων ἀρχαιολόγων διάφοροι κατέγειναν εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ κανόνος, ὃς ἴσχυσε πρὸς κατασκευὴν τοῦ διαγράμματος τῶν *κυκλικῶν*. Τούτων διέπρεψαν ἐπὶ ταῖς

θεωρίας αὐτῶν ἀφ' ἐνός μὲν ὁ μαρκήσιος δὲ Βοργγέ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ Λουδοβίκος Blancé· ἀλλ' ὁ μὲν πρῶτος ἔλαβεν ὡς ἀρχὴν θεωρίαν βασιζομένην ἐπὶ ὑποθέσεων ἀνυποστάτων, ὡσάντις ἐρευνηθῶμεν ταύτας ἐν τοῖς ναοῖς τούτοις, ὁ δ' ἑτερος ἠρέμισθη ἀβασανίστως νὰ ἐδράσῃ τὴν θεωρίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν συμβόλων, περὶ ὧν ἐν τοῖς ἄνω ἐλέγχμεν. Ἐτεροι πάλιν συγγραφεῖς περὶ βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς γράψαντες προὐχώρησαν ἐν τῇ ἀνελιξίᾳ τοῦ θέματος αὐτῶν, περιλαβόντες τὰς θεωρίας ταύτας ἐν τῷ κειμένῳ τῆς συγγραφῆς αὐτῶν, οἷας αὐτὰς εὗρον καὶ ἄνευ ἰδίου τινὸς σχολίου. Ὅμως μεταξὺ τῆς πλειάδος τῶν σοφῶν τούτων ἀνδρῶν, εἰς οὓς ἡ ἐπιστήμη ἐν γένει, ἰδίως δὲ ἡ καλλιτεχνία, ὀφείλει τὴν διασάφισιν πολλῶν σκοτεινῶν σελίδων τῆς ἱστορίας αὐτῆς, ἀνὴρ οὐ μόνον κάτοχος εὐρυτάτων μαθηματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν γνώσεων ἀλλὰ καὶ αὐτόπτης καὶ μελετητῆς αὐτόπειρος, καθ' ὃ ἀνακαινίσας τὸν ἐπὶ τοῦ ἁγίου τάφου τοῦ Σωτήρος ἐγεγρόμενον ἐν Ἱερουσαλῆμ. τροῦλλον, ὁ ἀρχιτέκτων κ. Χρῆστος Μῶς, πρῶτος ἠρεύνει κατ' ἐπιστημονικὴν ἀποψιν τὴν διαγραφὴν τοῦ κανόνος τοῦ διαγράμματος τῆς κυκλικῆς καὶ περιῆλθεν εἰς τὰ ἐφεξῆς συμπεράσματα, ἃ ἐκλήθεμεν ἐνταῦθα ἐπιστημονικῶς καὶ ἄνευ τῶν συνειρομένων αὐτοῖς λογιστικῶν καὶ γεωμετρικῶν ἀποδείξεων.

Ὁ κ. Μῶς παρετήρησεν, ἀφοῦ καὶ χρονογράφους πολλοὺς Λατίνους τε καὶ Ἑλληνας ἀνηρένησεν, ὅτι ἐπὶ τῆς κατασκευῆς τῶν κυκλικῶν παρὰ βυζαντινοῖς ἴσχυεν ὁ αὐτὸς κανὼν ὁ ἰσχύων καὶ ἐπὶ τοῦ διαγράμματος τῶν ἐθνικῶν ναῶν, ἰδίως δὲ τοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὅθεν λαβὼν ὡς βᾶσιν τὰ παρ' Ἑλλήνων ἀναφερόμενα περὶ τοῦ λεγομένου ὀμφαλοῦ, ὃς ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ καὶ ὃν ἐδόξαζον ὡς αὐτὸ τὸ κέντρον τῆς γῆς, συμπεραίνει, ὅτι ἡ δόξα αὕτη μετεβιβάσθη καὶ τοῖς βυζαντινοῖς, οἵτινες, ὡς πολλοὶ τῶν περιηγητῶν ἀναφέρουσιν, ὠρίζον πάντοτε ἐν τοῖς ναοῖς αὐτῶν σημεῖόν τι, ὃ ἀπεκάλουν κέντρον τῆς γῆς· τοιοῦτον δὲ σημεῖον ἔκειτο ἐν τῷ ναῷ τοῦ παναγίου Τάφου, ἐνθα κατὰ τὸ ἔτος 1808 ἐτέθη κιονίσκος τις. Τὸ δὲ σημεῖον τοῦτο, τὸ παρὰ τῶν ἀνατολικῶν χριστιανῶν καλούμενον κέντρον τῆς γῆς, ἐκλήθη παρὰ τῶν Σταυροφόρων ὁ διαβήτης (compas). Ὅθεν, ἐὰν τὸ κέντρον τοῦτο συνδυασθῇ πρὸς τὸ σχῆμα τοῦ κυκλικοῦ ναοῦ ἢ τῆς κυκλικῆς, περιαχόμεθα εἰς τὰς ἀκολούθους

ἐξηγήσεις· ὅτι τὸ διάγραμμα τῆς κυκλικῆς καὶ ἰδίως τὸ τοῦ ναοῦ τοῦ παναγίου Τάφου παράγεται ἐκ τῆς διασταυρώσεως δύο ὀρθογωνίων τριγώνων, ὧν αἱ μὲν κορυφαὶ ὀρίζουσι τὸν ἐξωτερικὸν κύκλον τῆς στοᾶς, αἱ δὲ διασταυρώσεις τὸν ἐσωτερικὸν κύκλον τῆς κυκλικῆς. Αἱ αὐταὶ παρατηρήσεις γινόμεναι ἐπὶ ἑτέρου ἐν Ἱερουσαλῆμ τεμένους ἀπέδειξαν, ὅτι τὸ διάγραμμα αὐτοῦ παράγεται πρῶτον μὲν ἐκ δύο τετραγώνων ἐγγεγραμμένων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κύκλῳ τῆς κυκλικῆς, καὶ ὧν αἱ προεκτεινόμεναι πλευραὶ διὰ τῶν διασταυρώσεων αὐτῶν ὀρίζουσι τὸ κανονικὸν ὀκτάγωνον, εἰς ὃ λήγει ἡ ἐγγυτέρα παράπλευρος στοᾶ· δεύτερον δέ, αἱ πλευραὶ τοῦ πρῶτου πολυγώνου προεκτεινόμεναι ὀρίζουσι δύο ἕτερα τετράγωνα ἐγγεγραμμένα ἐν περιφερείᾳ· τὸ δ' ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ ὀκτάγωνον παράλληλον τῷ πρῶτῳ σχηματίζει τὴν δευτέραν παράλληλον στοᾶν. Τὰς παρατηρήσεις ταύτας ἀναφέρων ὁ σοφὸς ἐρευνητῆς καὶ ἐν διαφόροις κυκλικαῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς ἐν σημειώσει ἰδιογράφῳ πρὸς ἀνάμνησιν κατελίπέ μοι, εὗρεν ὁμοίως ἐγγύσας. Ταῦτ' ἀ καὶ γὰρ συνήγαγον ἐκ τῶν παρατηρήσεών μου ἐν τῇ κυκλικῇ Σεργίου καὶ Βάκχου καὶ ἐν ἑτέροις ὁμοίοις ναοῖς.

Ἴδου λοιπὸν δι' ὁποίων συνθηκῶν οἱ τοῦ Δ' καὶ Ε' αἰῶνος ἀρχιτέκτονες ἐν Ἀνατολῇ περιῆλθον εἰς τὴν λύσιν ἄπασῶν τούτων τῶν προτάσεων τοῦ πολυπλόκου προβλήματος, ὅπερ προὐκλήσεν ἡ κατασκευὴ ἰδίου τύπου χριστιανικοῦ ναοῦ. Ἐκ τούτων δὲ συνάγομεν, ὅτι πρῶτοι ναοί, οἵτινες ἠγέρθησαν μετὰ τὰς βασιλικὰς ἦσαν αἱ κυκλικαί. Τοιαῦτα κτίσματα, ὡς ἐν τοῖς ἄνω εἶπομεν, καὶ ἐπὶ τοῦ Μ. ἐπὶ Κωνσταντινίου ὑπῆρχον, ὡς τὸ παρὰ τοῦ αὐτοῦ Κωνσταντινίου ἐγεγθῆν ἐν Ρώμῃ βαπτιστήριον τῆς ἁγίας Κωνσταντίας καὶ τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις τῆς Ἀναστάσεως, ἀμφοτέρω ἀπομίμησις ἀρχαιότερων τυγχάνοντα, οἷον ναῶν, λουτρῶν ἢ ἀγορῶν, ὡς ἡ τοῦ Νοκῆρα καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ Σελίου ὄρους ἐν Ρώμῃ. Ὁσαύτως πισταὶ ἀντιγραφαὶ αἰθουσῶν λουτρῶν, ὡς ἐκ τοῦ διαγράμματος δηλοῦται, εἰσὶν αἱ ἀπλαὶ κυκλικαί, ὡς ἡ τοῦ ἁγίου Μαρκελίου καὶ ἁγίου Πέτρου ἐν Ρώμῃ καὶ ἡ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐν Θεσσαλονίκῃ, κυκλικαὶ ἐγεγθεῖσαι ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος.

Π. Δ. ΚΟΥΠΗΑΣ

Σημ. Ἀρχ. Ἐπιτρ. — Δὲν ἀνευρέθη ἡ συνέχεια τοῦ ἄρθρου τοῦ συληρωῦς καὶ αἰφινιδίως ἀφ' ἡμῶν μεταστάτους μακαρίτου συναδέλφου.

ΠΕΡΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΔΕΞΑΜΕΝΩΝ

Ἐγράψα τὴν μελέτην ταύτην, ἀφοῦ συνέλεξα καὶ διέταξα πολλῶν σοφῶν περιηγητῶν παρατηρήσεις, καὶ εἰς ταύτας προσέθηκα ὅ,τι κατὰ τὴν πολυχρόνιον τῆς ἐπιστήμης μου ἀσκησιν ἠδυνήθην νὰ μάθω ἀφ' ἐνός μὲν παρὰ τῶν τεχνιτῶν τῶν πρακτικῶς μὲν κατασκευαζόντων δεξάμενάς, διὰ παραδόσεως ὅμως ἐχόντων τὴν τῶν βυζαντινῶν μέθοδον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐξ ἰδίας σπουδῆς ἐπὶ τῶν ὑδραυλικῶν ἔργων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐπιμεληθεὶς συγχρόνως νὰ ἐκκαθαρίσω ἐν τῇ διατάξει μου ὅ,τι περιεττόν ἐν ταῖς ἀφηγήσεσι τῶν παρ' ἡμῖν τεχνιτῶν εὖρον, καὶ νὰ περιλάβω ὅ,τι σύμφωνον καὶ ἐπιμακρυνόμενον ἐν αὐτοῖς τοῖς κτίσμασιν εἶδον. Τὸ θέμα τοῦτο δὲν εἶναι μὲν ὄλως ἄγνωστον, ἀλλ' ὡς ἀφορῶν τὴν τέχνην καὶ τὴν ἐπιστήμην, κατέχει ἐν ἑαυτῷ τὸ πλεονέκτημα ὑπὸ πολλὰς νὰ παρίσταται φάσεις.

Αἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει βυζαντινὰ δεξάμενα διακροῦνται εἰς δύο εἶδη· εἰς δεξάμενάς δεχομένας ὕδατα μετοχευόμενα δι' ὑδραγωγῶν καὶ εἰς δεξάμενάς δεχομένας ὕδατα βροχῆς.

Ἡ κατασκευὴ ἀμφοτέρων ἦν ἡ αὐτὴ· διέφερον δὲ ἀλλήλαις, καθότι εἰς μὲν τὰς πρώτας, ἕνεκα τῆς ἐξόχου βαρύτητος τοῦ ἀποθηκευομένου ὕδατος ἐφηρμοζόντο οἱ προσήκοντες δι' ἰσχυρὰν θεμελίωσιν ὄροι, εἰς δὲ τὰς δευτέρας προσεγίνοντο εὐφρεῖς τινες ἐπινοήσεις πρὸς πρόληψιν τῆς σήψεως τοῦ βροχίνου ὕδατος, τὸ ὅποιον ὄφειλε νὰ μὲνῃ ἐν αὐταῖς ἐπὶ πολὺν χρόνον.

Ἐν τῇ παρούσῃ πραγματείᾳ, χάριν συντομίας, ἀπέφυγον νὰ διερευνήσω καὶ εἰδικῶς περιγράψω τὰς γνωστὰς ἐν Βυζαντίῳ ἢ ἀλλοχοῦ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας δεξάμενάς, περὶ ὧν πολλοὶ μέχρι τοῦδε μετὰ λεπτομερείας ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν ἀνέφερον, ὡς καὶ νὰ συντάξω ἱστορικὴν τινα περὶ αὐτῶν ἀφήγησιν, κρίνας σκόπιμον καὶ λυσιτελεῖς νὰ παραθέσω γενικὴν τινα μόνον ἔκθεσιν περὶ τῆς μεθόδου, ἣν οἱ βυζαντινοὶ μετεχειρίζοντο πρὸς κατασκευὴν τῶν δεξάμενῶν αὐτῶν, ὡς καὶ περὶ τῶν ὑλῶν, ὧν ἐποιούντο χρῆσιν

καὶ τῆς προσσκευασίας, ἧς ἡ ἐπισταμένη φροντισ παραῖχε τὴν ὑπεροχὴν ἐν γένει εἰς τὰ τῶν βυζαντινῶν κτίσματα.

Ἡ κατασκευὴ τῶν δεξάμενῶν παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς ἔσχε τὴν ἀκόλουθον ἰδιόζουσαν μέθοδον πρὸς τὴν διάταξιν τῶν χρησιμοποιουμένων ὑλῶν καὶ τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν, ἣν ἐκτιθέμενος ἐνταῦθα ὄφειλω ν' ἀναφέρω ὡσαύτως, ὅτι σὺν πολλοῖς ἄλλοις παρὰ τῶν βυζαντινῶν τεκτονικαῖς διδάγμασι καὶ αὕτη μέχρι πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν διατηρηθεῖσα διὰ παραδόσεως ἐφηρμοζέτο μετ' ἐπιτυχίας ἐν Κωνσταντινουπόλει· ὡς δὲ μὴ ὄφειλε, παντελῶς ἐγκατελείφθη, ἀφ' οὗτου ἡ πρόσκαιρος καὶ ἐλαττωματικὴ χρῆσις τοῦ ἀδεξίως ἐφαρμοζομένου γαλλικοῦ ἢ ἀγγλικοῦ σιμέντου, τοῦ ἄλλως τε πάνυ ἀναρμόστου εἰς τοιαῦτα κτίσματα, ὑπερίσχυσε τοῦ στερεοῦ καὶ διαρκοῦς τῆς βυζαντινῆς τέχνης τρόπου.

Ὅτε λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ κατασκευάσωσιν οἱ βυζαντινοὶ δεξάμενήν, τὸ πρῶτον ἀνώρυτον τὴν γῆν μέχρι στερεοῦ ἐδάφους· ὡς τοιοῦτον δ' ἔδαφος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπαντᾷ μόνον τὸ ἀργιλοῦδες γῶμα ἢ ὁ θρυμματίτης βράχος, ὁ κοινῶς καμῖς καλούμενος, ὅστις ὁπόταν δὲν προσβάλληται ἀπὸ τοῦ φωτός ἀλλὰ κρύπτηται ὑπὸ τὰ θεμέλια τῶν οἰκοδομῶν δύναται νὰ καταλεχθῇ μετὰ τῶν ἰσχυροτάτων βάσεων. Μετὰ τὴν ἀνώρυξιν καὶ ἰσοπέδωσιν τοῦ βυθοῦ ἔστρωον ἐπ' αὐτοῦ ἰσόπεδον στρώμα συγκείμενον ἐκ ξηρῶν τιτανούγων κυανῶν λίθων, οἷοι οἱ ἐκ τῶν ὑποφειῶν τῶν κοιλάδων τοῦ Κερατίου κόλπου καὶ τοῦ Βοσπόρου ἀποτεμνόμενοι, ἢ ἐκ παρίτου λίθου, ὅστις καὶ προετιμᾶτο διὰ τὰς διαστάσεις καὶ τὴν στερεότητα αὐτοῦ, μέχρι πάχους ἐνός βασιλικοῦ πήγους ἤτοι 0,75 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου. Τὸ στρώμα τοῦτο ἐπέζον διὰ τῆς βαρείας (demoiselle) μέγρις ἐντελοῦς συμπυκνώσεως, ἤτοι μέγρις ὅτου πληρωθῶσιν ἀπαντα τὰ μετὰ τῶν λίθων κενὰ πρὸς ἀποσάθην πύσης ὑφέσεως ἐν τῷ στρώματι κατὰ τὴν δι' ὕδατος πλήρωσιν τῆς δεξάμενης. Ἐπὶ τοῦ στρώματος τούτου ἔθετον τετραγώνους

δοκούς ἐκ ξύλου δρυός, ὧν ἐκάστη πλευρὰ εἶχεν ἑπτὰ δακτύλων πλάτος, συμμορφούμενοι ἐν τῇ στρώσει τῶν δοκῶν τούτων τῷ τῆς δεξαμενῆς διαγράμματι, τουτέστιν οὐ μόνον κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐξωτοίχων στρωμάτων ταύτας, ἀλλ' ἀκόμη ἀντιστοιχοῦσιν τῇ διεύθυνσει τῶν διαφόρων ἀψίδων τῶν συνενουσῶν τοὺς στίχους τῶν ὀρθομμένων κίωνων, ἐρ' ὧν ἐστηρίζοντο οἱ γενετήρες τῶν στεγάζοντων θόλων. Τὰ διάκενα τὰ σχηματιζόμενα ἐκ τοῦ πάχους τῶν στρωνομένων δοκῶν ἐπληροῦντο δι' ἀσβεστοτοίχου ἐκ κυανοῦ πάλιν λίθου. οὐ τις ἢ ἀμμοκονία συνέκειτο ἐκ ποταμίας ἄμμου καὶ παχείας τιτάνου. Εἶτα, ἐπὶ τῶν δοκῶν τούτων ἔθετον ἐν ἀποστάσει ἡμίσεως πῆγως ἀπ' ἀλλήλων καὶ καθέτως ἐν εἴδει δικτύου ἰσοπαχεῖς ἐτέρας δοκοὺς συνευμένους φαῖς πρώταις, ὧν τὰ διάκενα ἐπληροῦντο ὡσαύτως δι' ἀσβεστοτοίχου. Κατὰ δὲ τὰ ὄρια τῆς δεξαμενῆς, ἔθρα ἠγειρόντο οἱ τῆς περιβολῆς τοίχοι, ἕνεκα τοῦ πλάτους αὐτῶν, ἠπλοῦτο διπλοῦς στίχος δοκῶν. αἰτίνες συνείχοντο πρὸς στερεάν συγκράτησιν διὰ τμημάτων ξύλων δρυός.

Ἐπὶ τοιούτου λοιπὸν τεχνητοῦ μὲν ἀλλὰ στερεωτάτου ἐδάφους ὕψονον τότε καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τῆς δεξαμενῆς πηχυαῖον τὸ ὕψος τοίχον συγκείμενον ἐπίσης ἐκ τιτανούχου κυανοῦ λίθου μετ' ἀμμοκονίας συγκεκολλημένου, ὃν τινα ἐπεκάλυπτον ἢ δι' ἀπλῆς ἀμμοκονίας ἢ διὰ μίγματος πλινθοκόνεως, πάχους ἕως τριῶν δακτύλων, ἰσοπεδοῦντες καὶ στίλβουσιντες τὴν ἐπιφάνειαν μέχρις ἐντελοῦς ἀποσφογίσεως πάσης ὑγρότητος. Τὸ δὲ τέλειον τῆς τοιαύτης ἐργασίας διακρίνεται, ὅτε οὐδὲν ἔχνος ἰδρώτος ἐξεχύνετο ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ τοίχου· ἐπετυγχάνετο δὲ ἡ τοιαύτη στίλβωσις δι' ἐπαναληπτικῆς προστριβῆς τοῦ κεραμικοῦ παρὰ τῶν ἐργατῶν, οὐχὶ ἀπάξ, ἀλλ' ἐπὶ τρεῖς ἢ τέσσαρας κατὰ συνέχειαν ἡμέρας· κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἀφίνοντο διαλείμματα, ἵνα ἢ ἀμμοκονία ἢ ἡ πλινθοκονία οὐ μόνον ἐκχύσῃσι τὸ ἐν τῷ βάλει αὐτῶν κρυπτόμενον ὕδωρ, ἀλλὰ φανερώσῃσι καὶ τὰ ἐξ ἐτελοῦς προστριβῆς προσγιόμενα ῥήγματα αὐτῶν, ἃ οἱ ἐργάται ἐξήλειφον διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τῆς ἐργασίας. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἀμμοκονίας ταύτης ἢ τῆς πλινθοκόνεως ἐχοῖετο τότε τὸ ἀδιάβροχον μίγμα, ὅπερ συνετίθετο ἐξ ἀσβέστου, ἐλαίου φυσικοῦ καὶ βάμβακος· κατεσκευάζετο δὲ καὶ ἐφραμόζετο ὡς ἐξῆς:

Ἐλάμβανον τίτανον παχείαν, ἥτις ἀπο-

σθεννυμένη διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἐπιχύσεως, ἢ ἀνέκαθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐφραμόζουσι πρὸς σκευασίαν τῆς ἀμμοκονίας, ἀπέβαινε κόνις· τὴν δὲ κόνιν ταύτην, ὅπως καταστήσωσι λεπτοτάτην, διεπέρων διὰ κοσκίνου· ἀκολούθως δὲ ζέοντες βάμβακα ὕψονον ἀλλεπάλληλα στρώματα τιτανοκόνεως καὶ βάμβακος δύο δακτύλων ἐκάστου τὸ πάχος μέχρις ὕψους ἡμίσεως πῆγως καὶ πηχυαίας ἐκτάσεως, ἀφίνοντες ταῦτα ἄθικτα ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἵνα καταστῆ στενοτέρα ἢ συνάφεια τῶν δύο ὑλῶν· ὅτε δ' ἤγγιζεν ὁ καιρὸς τῆς χρήσεως, τότε ἡμέρας τινὰς πρότερον ἠνοίγετο ἐν μέσῳ τῆς στοιβάδας ὀπή καὶ ἐγένετο ἔλαιον ἐλαίας, ἢ δὲ μάζα ἐζυμοῦτο ἐπιμόνωσ καὶ ὁμοιομόρφως μέχρις ἐντελοῦς ἀναμίξεως πολλὰς κατὰ διαδοχὴν ἡμέρας· διότι κατὰ τὰς πρώτας ζυμώσεις τὸ ἔλαιον ἐξακολουθεῖ ἀναφαινόμενον ἐκάστοτε ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ μίγματος ἅμα τῇ στάσει τῆς ἐργασίας· ἀλλὰ μετ' ἐπιμόνον μάλαξιν ἐντελῶς ἐνούται καὶ τὸ μίγμα ὁμογενὲς καθίσταται. Ἡ ποσότης τοῦ ἐλαίου ὀρίζετο ἐκ τῆς ἀπορροφητικῆς τῆς ζύμης δυνάμεως. Ἐν τῷ μίγματι τούτῳ συνειμγνύετο ἐνίοτε καὶ λιθάργυρος ἐπὶ μόνῳ σκοπῷ χρωματισμοῦ. Ὁ κύριος Ἀνδρέουσις ἐν τῷ περὶ Κωνσταντινουπόλεως πονήματι αὐτοῦ ἀναφέρει περὶ τοῦ μίγματος τούτου ἐν σελίδι 474 ταῦτα: «Πρὸς σκευασίαν αὐτοῦ τίθενται ἕκαστον ὀκάδες ἀσβέστου εἰς κόνιν, εἰκοσιπέντε ὀκάδες καλοῦ λινελαίου καὶ εἴκοσι δράμια βάμβακος ἐξεσμένου. Εἶτα ζυμοῦται ἢ ἀσβεστος διὰ τῶν χειρῶν ἢ τῶν ποδῶν ἐντὸς ξυλίνης σκάφης καὶ ἐγγέεται βαθμηδὸν ἐπ' αὐτῆς τὸ ἔλαιον καὶ ὁ βάμβαξ, μέχρις οὐ τὸ μίγμα ἀποβῆ ὁμοιον τῇ ζύμῃ τοῦ ἄρτου. Τὴν ζύμην ταύτην μερίζοντες εἰς ὄγκους μεγάλων ἄρτων φυλάττουσιν· ὅτε δὲ πρόκειται νὰ τὴν ἐφραμόσωσι, διαλύουσιν εἰς λινέλαιον μέχρις ὅτου μεταβληθῆ εἰς μίγμα, ὅπερ ἐπαλείφουσι δις καὶ τρίς κατ' ἐπαναληψιν». Σημειωτέον, ὅτι ὁ Ἀνδρέουσις ἀναφέρων περὶ τῆς σκευασίας ταύτης ἐξήτασε πιστῶς ὅ,τι αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶδεν ἢ οἱ ἐπιστάται τῶν ὑδάτων ἐδίδαξαν αὐτόν. Ἐπειδὴ δ' αἱ πληροφορίες αὐτοῦ ἀναφέρονται εἰς τὰς μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐργασίας, ἐπόμενον εἶναι ὅτι διαφέρουσι, καθ' ὅσον τὰ μετὰ τὴν πτώσιν ἔργα δὲν ἐξετελοῦντο μετὰ τῆς αὐτῆς τέχνης καὶ τοῦ αὐτοῦ πλοῦτου ὡς τὰ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς. Τούτου ἕνεκα τὸ μίγμα, ὅπερ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐκάλυπτεν ἐπιφάνειαν χιλιάδων μέτρων, ἐν

τοῖς ὕστερον χρόνοις περιωρίσθη εἰς μόνην τὴν προσκόλλησιν πηλίνων σωλήνων ἢ τὴν ἐπίχρισιν ἰδιωτικῶν δεξαμενῶν, δι' ἣν αἰτίαν καὶ ἡ ποιότης καὶ ἡ ποσότης τῶν ἀναλογιῶν τῶν διαφόρων ὕλων, ἐξ ὧν συντίθεται, ἕνεκα κερδοσκοπίας ἠλλοιώθησαν (1). Ἐνόμισα δὲ καλὸν νὰ παρενείρω τὰς ὀλίγας ταύτας παρατηρήσεις ἐνταῦθα, διότι συνέβη πολλάκις, ἕνεκα τῆς ἐν τῇ Ἐσπερίᾳ κακῆς ἀντιλήψεως ἐπωφελῶν τινῶν ἐπινοήσεων τῶν τόπων ἡμῶν, αὗται μὲν νὰ ῥιφθῶσιν εἰς λήθην παρὰ τῶν Εὐρωπαίων, διότι διὰ τὴν κακὴν ἐφαρμογὴν ἀπέτυχον τοῦ σκοποῦ, παρ' ἡμῖν δέ, οἵτινες συνειθίσκαμεν νὰ θαυμάζωμεν μόνον τὰ ἐξ Ἐσπερίας προερχόμενα, νὰ περιφρονήσωμεν ταύτας μειδιῶντες μόνον καὶ ἀμαθεῖς χαρᾷ κτηριζόντες τοὺς καὶ μνεῖαν ποτὲ περὶ αὐτῶν ποιουμένους.

Ἡ δὲ ἐφαρμογὴ ἐγίνετο ὡς ἀκολούθως. Ἀροῦ τὸ μίγμα διὰ τῆς συνεχοῦς μαλάξεως καθίστατο ὁμογενὲς καὶ μαλακόν, ὡς προέγραψα, πρὶν ἢ μεταχειρισθῆ αὐτὸ ὁ χρίστης, διὰ τῆς αἰχμῆς τοῦ μυστηρίου αὐτοῦ ἐχάραττε βαθείας καὶ προσκειμένας ἀλλήλαις γραμμὰς κατὰ διαφόρους διευθύνσεις, καθ' ἅπασαν τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν τῆς δεξαμενῆς, πρὸς τὸν βυθὸν αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῶν πλαγίων τοίχων· μετὰ ταῦτα δὲ ἐπέχρει πρῶτην, δευτέραν καὶ τρίτην τοῦ μίγματος στρῶσιν, φροντίζων ἐκάστοτε νὰ προστριβῇ τοῦτο δι' ἴσης πίεσεως καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν. Τὴν προστριβὴν ταύτην ἐξετέλει διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς κρατῶν τὴν λαβίδα τοῦ μυστηρίου, διὰ δὲ τῶν τριῶν δακτύλων τῆς ἐτέρας χειρὸς πιέζων τὴν λεπίδα αὐτοῦ, ἣτις ἦν ἐπιμήκης καὶ στενὴ. Ἐν τῇ πίσει αὐτῇ ὁ χρίστης προσέκλινεν ἐπιτηδείως τὸ σῶμα πρὸς τὴν φορᾶν τοῦ ἐργαλείου ἐπιταχύνων τὴν προστριβὴν καὶ εἰς μείζονα φθάνων ἐπιφάνειαν, ἀλλὰ χωρὶς διὰ τοῦ βάρους αὐτοῦ νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν πίεσιν. Μετὰ τὴν ἐπίχρισιν φροντὶς τοῦ χρίστου ἦν ἡ συγῆ προστριβὴ, ἣτις ἐγίνετο ἀπαρᾶλλάκτως

ὡς καὶ διὰ τὴν ἀμμοκονίαν, ἣτοι ἐπὶ πολὺν χρόνον κατὰ συνέχειαν ἡμέρας καὶ μέγρις ὅπου πᾶσα ὑγρότης ἐκλείψῃ, μὲ τὴν διαφορὰν μόνον, ὅτι πρὸς περάτωσιν τῆς προστριβῆς μεταχειρίζετο διὰ τὸ μίγμα τοῦτο τὴν ἐλαφρόπετραν (Pierre ponce). Διὰ τοῦ τοιοῦτου λίθου κατορθοῦτο ἡ τελεία στίλπνωσις καὶ τὸ ἔργον ἐπερατοῦτο.

Ἡ κατασκευὴ τῶν τοίχων τῶν περιοριζόντων τὰς δεξαμενάς ἐγίνετο ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν ὡς ἐξῆς· ἡ μὲν πρόσοψις κατασκευάζετο κατὰ τὸ λεγόμενον ἔμπλεκτον ἰσόδομον σχῆμα, ἣτοι δι' ὀριζοντείων καὶ ἰσοῦψων ἐκ λίθων ἐξεργασμένων ζωνῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἰς ὠρισμένα ὕψη παρενεβάλλοντο ζῶναι ἐκ πλίνθων· τὸ δὲ σῶμα τοῦ τοίχου, τὸ ἐνδότερον τῆς τοιαύτης προσόψεως, ἐπληροῦτο δι' ὕγκωδων λίθων, καλῶς συμπεπλεγμένων καὶ ἐμβεβλημένων εἰς ἄφθονον ἀμμοκονίαν στρώμα, οὗ ἡ πύκνωσις καὶ ζήρασις καθίστατο τοὺς τοίχους τοῦτους ἀδιασπάστους.

Οἱ στεγάζοντες τὰς δεξαμενάς θόλοι ἦσαν ἐν γένει σφαιρικοί· εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν τοιοῦτων θόλων παρατηρεῖται, ὅτι, ἐναντίον τοῦ παρ' ἡμῖν ὑφισταμένου συστήματος, καθ' ὃ αἱ μὲν σειραὶ τῶν πλίνθων τίθενται εἰς ὀριζοντεῖους κύκλους, αἱ δ' ἐπιφάνειαι αὐτῶν κατὰ τμήματα ἀνεστραμμένα πρὸς κάθετον ἄξονα κώνου, οἱ βυζαντινοὶ, ἀντὶ νὰ συνδιευθύνωσι πρὸς τὸ κέντρον τὰς τομικωνιαῖς ἐπιφανείας τῶν σειρῶν, ἐξήσθενον μάλιστα τὴν κλίσιν τῶν γενετειρῶν καὶ τοιοῦτω τρόπῳ ἠξάνον τὴν συγκράτησιν.

Πρὸς διευκόλυνσιν δὲ τῆς ἐργασίας ὁ πλινθόδομος πρὸς τὰ ὑψώματα ἐνίστε, ἐνθα ἡ ἔσοψις προσμοιοῦται ὀριζοντεῖῳ ἐπιπέδῳ, παρεξέρχεται τοῦ ὀρίου καὶ ἀντικαθίσταται τὴν κυκλικὴν καμπύλην διὰ τεθλασμένης γραμμῆς. Ἀπὸ δὲ τοῦ ὀρίου γιν' ἀντὶ μεγάλων πλίνθων, ἔθετον πλινθίδια εἰς τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ ὑπολειφθέντος μέρους πρὸς ἀπασφυγὴν ὀλισθήσεως.

Ἡ παρεκτροπὴ αὕτη ἀπαντᾷ εἰς δύο ἐν Κωνσταντινουπόλει δεξαμενάς, ὧν ἡ μὲν κεῖται παρὰ τῇ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἡ δ' ἕτέρα παρὰ τὴν βορειοανατολικὴν πλευρὰν τοῦ Ἰπποδρόμου.

Περὶ ἀστεγῶν δεξαμενῶν.

Ἡ κατασκευὴ τῶν δεξαμενῶν τούτων ἐγίνετο καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ τῶν ἐστεγασμένων, διέφερε δὲ μόνον κατὰ τὸ μέγεθος ὡς καὶ τὸν

(1) Τὸ ἐν σελ. 419 ἀναφερόμενον ἀνέκδοτον τοῦ Andreossy μαρτυρεῖ τὸ κερδοσκοπικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς. Τῷ δηγηθῆ ὁ κ. Ruffin, Γάλλος ἐπιτετραμμένος διαμείνας ἐν τῷ Ἑπταपुरγίῳ, ὅτι ἐρωτήσας τὸν ἀρχιτέκτονα (κάλφον) τὸν ἐπισκευάζοντα τὴν ξυλίνην τοῦ διοικητοῦ κατοικίαν, διατὶ, ἐνῶ τόσοι λίθοι κείνται αὐτόθι, δὲν κατεσκεύαζεν αὐτὴν λιθίνην, ἔλαβεν ἀπάντησιν τὸν συνήθη ἐν Ἀνατολῇ συλλογισμόν· « Ἐὰν ἡ οἰκοδομὴ γένηται καλὴ καὶ στερεά, δὲν θὰ προσκληθῶμεν καὶ πάλιν ».

σκοπὸν διότι τούτων μὲν ἡ ἔκτασις κατεῖχεν ἐπιφάνειαν πολλῶ μείζονα, σκοπὸς δὲ ἦν ἡ ἐν αὐταῖς κατακάθισις τοῦ ὕδατος, ὅπερ ἐκ τῶν τύπων, ἀρ' ὧν ἔφθανεν, οὐ μόνον περιεῖχεν ἀλλὰ καὶ συμπαρέσυρε κατὰ τὸν δρόμον αὐτοῦ ποικιλίας οὐσίας, αἱ ὅποια, πρὶν μεταγευθῆναι τὸ ὕδωρ ἐν ταῖς θολωταῖς δεξάμεναῖς, ἀρ' ὧν διενέμετο, κατεκάθητο εἰς τὰς ἀστεγούς. Διὰ τοῦτο καὶ αὐταὶ κεῖνται πάντοτε ὑψηλότερον τῶν θολωτῶν. Ἄναμφιβόλῳ δ' ἐστίν, ὅτι αὐταὶ ἐκαθαρίζοντο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐκ τῆς σωρευομένης ἰλύος· ἀλλ' ὡς φαίνεται, μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἡ ἡ ἀποθήκευσις τῶν ὑδάτων δὲν ἐκρίνετο πλέον τόσον ἀναγκαῖα, ἢ ἀμεριμνησία κατέλαβε τοὺς φροντίζοντας καὶ πολλὰ τῶν θολωτῶν δεξάμενῶν παρημελήθησαν, στερηθεῖσαι τῆς τέως αὐτῶν χρήσεως, ἀπασα δ' αἱ ἀστεγεῖς ἐγκατελείφθησαν, χρησιμεύουσαι σήμερον, ἕνεκα τῆς ἐν τῷ βυθῷ αὐτῶν ἰλύος, πρὸς φυτεῖαν λαχάνων· δι' ὃ καὶ Τσουκοῦρ-βοστάγια (λακκῶδεις κηποι) ἐκλήθησαν.

Περὶ ἰδιωτικῶν δεξάμενῶν.

Ἐπειδὴ αἱ πρὸς ὕδρευσιν τῆς πόλεως μεγάλα τοῦ κράτους δεξάμεναί, ὧν τὴν ἕξοχον ἐργασίαν καὶ τὸ μέγεθος τοσοῦτον θαυμάζομεν σήμερον, δὲν ἐπήκουον εἰς ἐκπλήρωσιν ἐντελῆ τῶν ἀναγκῶν τῶν κατοίκων, οὗτοι ἐκτιμῶντες τὰς ἐκ τῆς ἀφθόνου χρήσεως τοῦ ὕδατος ὠφελείας, κατέβαλλον πᾶσαν φροντίδα, ἵνα μὴ μάτην τοῦτο ἀπόλληται, καὶ κατέγειναν ἐπίσης εἰς ἀναζήτησιν μέσων πρὸς ἀποταμίευσιν τοῦ ὕδατος τῶν βροχῶν. Διὸ ἐν ἐκάστη ἰδιωτικῇ οἰκίᾳ, ἐν ἐκάστῳ ναῷ, μονῇ, λουτρῷ καὶ ἐτέρῳ δημοσίῳ κτιρίῳ κατασκευάζοντο καὶ μικραὶ δεξάμεναί, αἵτινες δὲν διέφερον τῆς κατασκευῆς τῶν ἐτέρων εἰμὴ μόνον κατὰ τὰς διαστάσεις. Αἱ δεξάμεναί αὐταὶ ὡς ἐπὶ πλείστον ἐκτίζοντο ὑπόγειοι, ἴσως δι' οικονομίαν τόπου, ἐνίοτε δὲ καὶ ἰσόγειοι, ὡς παρατηρεῖται ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σωτήρος τῆς Χώρας ἢ ἐν τοῖς ἑρείπιοις τοῦ οἴκου Θεοδώρου τοῦ Μετοχίτου ἢ ὀπισθεν κρηνῶν τινῶν βυζαντινῶν, ὧν ἡ χρῆσις διατηρήθη μέχρι σήμερον. Ἐν ταῖς δεξάμεναῖς ταύταις, ἐπειδὴ ἀπεθηκαέτο βρόχινον ὕδωρ, οὐ ἡ πολυχρόνιος ἐν αὐταῖς διαμονὴ προεκάλει σῆψιν, οἱ βυζαντινοὶ πρὸς ἀποφυγὴν ὄρυττον συνήθως πρὸς μίαν τῶν θεμελίων πλευρῶν φρέαρ, μέχρις οὐ ἔφθανον εἰς στρώμα ὕδατος· αἱ δὲ διὰ τοῦ πάχους τοῦ τοίχου διασταλάξεις τοῦ φρεατίου ὕδατος

ἀπεκώλυον τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ βροχίνου· ἐστὶ δ' ὅτε ἀντὶ φρεατίου μετεχειρίζοντο καὶ ἕτερα ὑπόγεια ὕδατα, ἅτινα τυχὸν διήρχοντο παρὰ τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ ὑποκόμουν τὴν δεξάμενῃν, καὶ ἅτινα διὰ τὰς ἀλατούχους αὐτῶν οὐσίας δὲν ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιοῦσιν διὰ πόσιν. Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν τὸ τοιοῦτον μέσον ἀπέλειπε, ἀνεμίγνυσον ἐν ταῖς δεξάμεναῖς ταύταις τὸ βρόχινον ὕδωρ μετὰ τοῦ ἐκ τῶν μεγάλων δεξάμενῶν προερχομένου, ὅπερ οἱ τότε ἰδιοκτῆται, ὡς καὶ σήμερον ἔτι, ἠγόραζον κυροῦντες τὴν ἀγορὰν δι' ἐπίσημου ἐγγράφου ἰδιοκτησίας, ἐν ᾧ ἀνεφέρετο τὸ ποσὸν τοῦ ὕδατος, ὅπερ ἐδικαιούτο νὰ λαμβάνῃ ὁ ἀγοράσας.

Περὶ τῶν χρησιμευουσῶν ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν δεξάμενῶν ὕλων.

Αἱ πρὸς κατασκευὴν τῶν δεξάμενῶν χρησιμεύουσαι ὕλαι ἦσαν οἱ λίθοι, αἱ πλίνθοι, ἡ τίτανος, ἡ ἄμμος, ἡ κεραμόκονις, τὰ μάγμαρα, οἱ γρανίται, ἡ δρυς ἢ ἡ καστανέα, τὸ ἔλαιον, ὁ βάμβαξ καὶ τὸ λίνον.

Τὰ χρησιμεύοντα εἶδη τῶν λίθων πρὸς θεμελίωσιν τοῦ ἔδαφους καὶ ἀνέγερσιν τῶν τοίχων τοῦ περιβάλλοντος ἦσαν ἡ οἱ κυανοὶ τιτανοῦχοι ἢ οἱ πωρίται τιτανοῦχοι, ἀμφοτέροι ἀποσπώμενοι ἐκ τῶν λατομείων τοῦ Βυζαντίου τῶν κειμένων παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου καὶ Βασπόρου ἢ ἐν ταῖς περικλειούσαις τὸ βᾶθος τοῦ Κερατίου κόλπου κοιλάσιν ἢ ταῖς πρὸ τοῦ Ἐπταπυργίου ἐκτεινομέναις. Μάγμαρα ἐν ταῖς δεξάμεναῖς μετεχειρίζοντο μόνον διὰ κίονας ἢ διὰ στρώσεις, ταῦτα δὲ μετέφερον κυρίως ἐκ Προικοννήσου, πολλὰκις ὁμως διέθετον ἐτοίμους κίονας, οὓς ἀπέσπων ἐξ ἡρειπωμένων οἰκοδομῶν ἀδιαφοροῦντες τῷ ποιητομορφῷ αὐτῶν καὶ τούτους ἠνώρθουν ὡς βάσεις πρὸς ὑποστήριξιν τῆς στέγης τῶν θολωτῶν δεξάμενῶν. Παρατηρητέον ἐνταῦθα, ὅτι αἱ δεξάμεναί, ἐν αἷς τοιαύτη ποικιλία ἀπαντᾷ, εἰσὶν ἔργα τῶν μεταγενεστέρων τῆς αὐτοκρατορίας χρόνων, διότι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἕνεκα τῶν ἰσχυρῶν μέσων, ἃ διέθετον, καὶ ὕλη ἀφθονος ὑπῆρχε καὶ οὐδεμίαν προσεγγίετο ἀνάγκη, ἵνα, διὰ δεξάμενάς, ὧν τὸ ἔνδον ἦν ἀφανές, ἀνεγείρωσι πολυτελεῖς κίονας, ὧν ἡ χρῆσις οὐ μόνον ὑπὸ τῆς τέχνης καταδικάζεται, ὡς ὑποκειμένων τῶν κοσμημάτων αὐτῶν εἰς τὴν

ἐκ τοῦ ὕδατος φθοράν, ἤτοι εἰς τὴν προστριβὴν καὶ εἰς τὴν ὑγρασίαν, ἀλλ' ἠδύνατο πρὸς τούτοις νὰ χρησιμεύσωσιν ἀλλαγῶν εἰς ἐπιφανέστερα μνημεῖα, ἐφ' ὧν ἀπ' ἐναντίας ἐπικρατεῖ, ὡς βλέπομεν, καὶ διάφορος ῥυθμός καὶ ἀπλουστέρα ἐπικόσμησις. Δι' ὁμοίας αἰτίας δὲν εἶναι καταδικάσιμοι καὶ οἱ μεταγενέστεροι, ἐὰν ἐχρησιμοποίησαν δι' οἰκονομίαν τοὺς τῆδε κάκεισε ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῶν ἀρχαίων μνημείων κειμένους κίονας καὶ ἠνώρθωσαν τούτους πρὸς ὑποστήριξιν τῶν στοῶν τῶν δεξαμενῶν. διότι ἐν τοῖς ὑπογείοις τούτοις τόποις οὐδέποτε ἤλπιζον, ὅτι μετὰ αἰῶνας, ἕνεκα τῆς ἀχρηστίας αὐτῶν, ἔμελλε νὰ διεισδύσῃ ὁ τοῦ περιηγητοῦ ἐπικριτικὸς ὀφθαλμός, ὅπως ἐπικρίνη ὅ,τι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἂν ἐτύγχανεν ἐπιστήμων, ἠδύνατο εἰς ὁμοίας περιπτώσεις νὰ πράξῃ.

Αἱ πλίνθοι, ἅς οἱ βυζαντινοὶ μετεχειρίζοντο διὰ τὰς δεξαμενάς αὐτῶν, εἰσὶ διάφοροι κατὰ τὸ μέγεθος, πλὴν ἅπασαι ἰσόπλευροι καὶ τετραγῶνοι. Αἱ πλευραὶ αὐτῶν διαφέρουσι κατὰ τὸ μέγεθος ἀπὸ 0.27 μέχρι 37 ἑκατοστῶν καὶ πλέον ἐνίοτε. Ἡ ζυμὴ αὐτῶν ἐστὶν ὁμογενής, λεπτή, συμπαγῆς καὶ ἄνευ κουφωμάτων. Τὸ χρῶμα ἐρυθρὸν καὶ σπινθηρίζον ἐνίοτε δὲ διὰ τὴν πολλὴν καύσιν ἰώδες. Τὸ βῆρος αὐτῶν ἐξαιρετικόν· ὡς δὲ φαίνεται, περιέχουσι μεγάλην ποσότητα ὀξειδίου σιδήρου, ὅπερ ἢ ἐν αὐτῇ τῇ ἀργίῳ ὑπῆρχεν, ἢ προσετίθετο ἐν τῇ ζυμῶσει τῆς ἰλύος τῶν πλίνθων. Ἐπὶ πλέον εἰσὶ λίαν σκληραὶ, ἢ δὲ διάρρηξις αὐτῶν εὐθύγραμμος. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας φέρουσι αὐλακὰς κατὰ τὴν φορὰν τῶν πλευρῶν αὐτῶν ὡς καὶ διαγωνίως κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ γράμματος Χ, τοῦτο δὲ πρὸς εὐχερεστέραν συγκόλλησιν μετὰ τοῦ κεραμωτοῦ ἢ τῆς ἀμμοκονίας. Πολλάκις ὑπάρχουσιν ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφαὶ, μονογράμματα, συμβολικὰ σημεῖα καὶ ἱερὰ ῥήσεις· ἄλλοτε δέ, ὡς τινες γνωματεύουσι, χρονολογίας ἰνδικτιῶνος. Τὸ περὶ πλίνθων θέμα δέομενον εὐρυτέρας καὶ εἰδικῆς μελέτης ἀναβάλλω εἰς ἕτεραν εὐκαιρίαν, ὅπως ἐκτενέστερον πραγματευθῶ.

Ἐν τῇ ἐγέρσει τῶν τοίχων οἱ βυζαντινοὶ ὅτε μὲν μετεχειρίζοντο τὴν ἀμμοκονίαν, ἦν παρεσκεύαζον ὡς καὶ ἡμεῖς σήμερον, ὅτε δὲ τὸ κεραμωτὸν ἢ τὴν πλινθόκονιν.

Τὸ κεραμωτὸν συνετίθετο ἐκ παλαιῶν κεράμων, ἀρμυδιῶς κεκαυμένων, συντριβομένων εἰς μέγεθος χονδρᾶς ἄμμου (gravier), ἐξ ἄμμου κοκκωτῆς, ἐξ ἀσβέστου καὶ ἐκ λίνου ἢ

τριγῶς. Πρὸς κατασκευὴν αὐτοῦ ἐπὶ ὀμαλοῦ καὶ πεπιεσμένου χωματίνου ἐδάφους ἔκαμνον ἀλλεπαλλήλους στοιβάδας ὡς ἐξῆς· τὴν μὲν πρώτην στοιβάδα διὰ χονδρᾶς ἄμμου, τὴν δευτέραν διὰ κεραμακόνεως, τὴν τρίτην διὰ τιτάνου ἐσθεςμένης διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἀποσταλάξεως, καὶ τὴν τελευταίαν διὰ τριγῶς βραχείας ἀπὸ βοοδερμάτων ἐξαγομένης ἢ λίνου.

Αἱ ἀναλογίαι τῆς συνθέσεως ἦσαν αἰ ἐξῆς:

Ἄμμος χονδρὰ	19
Κεραμακόνις	38
Ἄσβεστος	38
Θριζὴ ἢ λίνον	5

100

Αἱ στοιβάδες αὗται πρὸ τῆς χρήσεως ἀνεμαλάσσοντο συνεχῶς καὶ κατὰ διαλείμματα ἡμερῶν μετὰ τῶν διαφόρων μαλάξεων, ἵνα τὸ μίγμα καταστῇ ὁμογενέστερον. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μίγμα ἀφιέμενον οὕτως ἐξηραίνεται, πρὸς νέαν ἀναμάλαιξιν αὐτοῦ προσέθετο ὕδωρ. Ἄνὰ πᾶσαν ἀναμάλαιξιν ἐφρόντιζον ὅπως σχηματίσωσι καὶ νέας στοιβάδας, οὕτω δὲ ἐσωρεύετο ποσότης ἱκανὴ ὅπως ἐπαρκεσθῇ πρὸς τὴν ὀρίζετο οἰκοδομήν. Ἡ θριζὴ ἢ τὸ λίνον, ὃ μετεχειρίζοντο, σκοπὸν εἶχε τὸ συμπαγῆς τοῦ μίγματος. Αἱ ὑδραυλικαὶ ιδιότητες τοῦ μίγματος τούτου εἰσὶν ἐκ πείρας γνωσταὶ παρ' ἡμῖν. Καίτοι δὲ ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἐν τοῖς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνοις καὶ ἰδίως ἐν τοῖς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος δὲν ἐγένετο μετὰ τῆς αὐτῆς προσοχῆς, ἐν τούτοις ὁμολογητέον, ὅτι καὶ πάλιν ἐξαιρετικαὶ ἐν αὐτῷ ιδιότητες ἀνακαλύπτονται. Τὴν σήμερον, ἕνεκα τῆς παντελοῦς καταπτώσεως τῆς τέχνης καὶ τῆς περιφρονησεως, ἣτις ἐπεκράτησε παρ' ἡμῖν ἀδιακρίτως διὰ πᾶσαν ἀρχαίαν παράδοσιν, τὸ ἐν χρήσει ὑπὸ τὸ ὄνομα *καρσάβ* γνωστὸν κεραμωτὸν ἐστὶν ἀνέξιον παντὸς λόγου· διότι ἐν τῇ συνθέσει αὐτοῦ οὐδεμία λαμβάνεται πρόνοια οὔτε πρὸς ἐκλογὴν τῆς ὕλης, οὔτε πρὸς κατεργασίαν αὐτοῦ.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ περὶ τῆς χρήσεως τῶν ζύλων ἐν τῇ θεμελιώσει τῶν δεξαμενῶν καὶ τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν, καλὸν νομιζῶ ν' ἀναφέρω τινὰ ἐξ ὧν ὁ διάσημος καὶ σοφὸς ἀρχιτέκτων *Violet le Duc* ἐν τῷ περιωνύμῳ αὐτοῦ συγγράμματι περὶ μεσαιωνικῆς δομικῆς ἀναφέρει.

«Οἱ ζυλουργοὶ τοῦ μεσαιῶνος ἀπέφρευον, ὡς φαίνεται, τὴν χρῆσιν ὀγκωδῶν ζύλων καὶ κατὰ συνέπειαν παλαιῶν κατὰ τὴν ἡλικίαν, κὰν ἔτι προὔκειτο περὶ ζυλουργημάτων μεγάλων δια-

στάσεων ὅτε εἶχον ἀνάγκην ὀγκώδους ξύλου, οἷον τὸ πρὸς κατασκευὴν γνώμονος λόγχης (poignon de flèche), κωδονοστασίου ἢ ἐτέρου κτίσματος, τότε συνήγουν τέσσαρας κλάδους, ἀπαλλασσόμενοι διὰ τοῦ τρόπου τούτου συνάμα καὶ τῶν εἰς τὰς μεγάλας δοκοὺς συμβαινουσῶν ῥικνώσεων (torsions). Ἴδου δὲ ἡ μέθοδος αὐτῶν τῆς ὑλοτομίας ἐπὶ σπουδαίων ἐκ ξυλείας ἔργων. Ἐν πρώτοις ἐξέλεγον ἐν τῷ δάσει τὸ ἀρμόδιον δένδρον, γυμνοῦντες τὸν κορμὸν τοῦ φλοιοῦ πρὸ τῆς ἐκκοπῆς· τετραγωνίζοντες τὸ ἐκκοπὲν διεφύλαττον ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὑπὸ στέγην ἐκτεθειμένην εἰς ῥεῦμα ἀέρος· ἡ ἐκκοπὴ ἐγίνετο κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ εἰς ὠρισμένην τοῦ χρόνου σελήνην· τοῦτο δέ, εἴτε ἀληθῆς εἴτε ψευδῆς πρόληψις ἦν, χρησιμεύει εἰς ἀπόδειξιν, ὅτι μετ' ἐπιστασίας προσεῖχον εἰς τὰς προκαταρκτικὰς ταύτας ἐτοιμασίας. Μετὰ τὴν τελείαν αὐτῶν ἀποξήρανσιν ἐν τῷ ῥεύματι τοῦ ἀέρος ἢ μετὰ τὴν ἐμβαφὴν τὴν διαλύουσαν καὶ ἀποβάλλουσαν τὸν γυμνὸν αὐτῶν, παρεδίδοντο εἰς τὸν ξυλοουργόν».

Περὶ τῶν διαφόρων ἐπιγρυσμάτων καὶ τῆς μεθόδου τῆς ἐπιγρίσεως ἀνεφέραμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις· ἐνταῦθα προστιθέμεθα μόνον, ὅτι κατὰ τὴν ἐπιγρίσιν πᾶσαι αἱ τῶν δεξαμενῶν γωνίαι ἐσχηματίζοντο κυκλοειδεῖς, τὸ δὲ ἔδαφος ἐπικλινές μέχρι τινὸς λεκάνης, ἐν ἣ συνεσωρεύοντο μετὰ τὴν ἐντελῆ ἀντλήσιν τοῦ ὕδατος πᾶσαι αἱ ξένοι ὕλοι. Τὸ κυκλοειδές τῆς γωνίας καὶ τὸ ἐπικλινές τοῦ ἔδαφους εἰσὶν ἀσφαλῆ σημεῖα διακρίσεως δεξαμενῆς κατὰ τὴν ἀποκάλυψιν ἢ ἐπίσκεψιν ἐρείπιου.

Σημ. Ἀρχ. Ἐπιτρ.—Καίτοι ὁ μακαρίτης Κούππας ἐν ἀρχῇ λέγει, ὅτι δὲν θέλει περιγράψει τὰς σωζομένας κινστέρας, οὐχ ἤττον ἀπαριθμεῖ αὐτὰς ἐνταῦθα, ἐπόμενος τῇ περιγραφῇ τοῦ Andreossy (Constantinople et le Bosphore, p. 442—458)· ἐπειδὴ δὲ ὁ Σκαρλάτος ἐν τῇ «Κωνσταντινουπόλει» ἔδωκεν ἤδη περιγραφὴν αὐτῶν καὶ μάλιστα πληρεστέραν, διὰ τοῦτο ἀναγράφονται ὡδε ὅσα πρωτότυπὰ εἰσι.

Κινστέραν τοῦ Φιλοξένου (Μπιν-μπιρ-διρέκ). Ὁ Κούππας θεωρεῖ αὐτὴν κτισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ ἀναγινώσκει Ὑπατος (ἢ Ὑψηλός) Κωνσταντίνος Νικητῆς τὰ μονογράμματα ἐκείνα, τὰ ὅποια οἱ κ. Curtis καὶ Ἀριστάρχης λέγουσιν

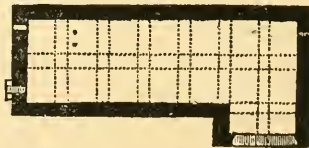
ὄντα τὰ τοῦ Κυρηναίου (Ἀρχαιολ. παράρτ. τοῦ 15' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου, σελ. 9)· ἀντιγράφει δὲ ὡς αὐτόπτης αὐτὰ τε καὶ τὸ ἀνεστραμμένον, τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Α. Leval δημοσιευθὲν (*Εικοσιπενταετηρίς* τοῦ Συλ. σελ. 620), ἀποδίδων τοῦτο εἰς τὴν ἀμάθειαν τῶν στρατιωτῶν τῶν λεγεῶνων (Ἀρχ. Παράρτ. τοῦ 10' τόμ. σ. 39), προστιθεὶς καὶ ταῦτα: «Ἐκεῖνο δ' ὅπερ μᾶλλον ἐμφαίνει, ὅτι εἰς τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον ἀνήκει τῆς δεξαμενῆς ταύτης ἡ κτίσις, ἐστὶ τὸ ἐπὶ τινων στηλῶν κεχαραγμένον σημεῖον τοῦ σταυροῦ, κατὰ τοῦτον τὸν τύπον

ὅμοιον τῷ εἰκονιζομένῳ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, ἐφ' ὧν παρίσταται στρατιώτης ἢ νίκη κρατοῦσα τὸ λάβαρον· ἐπίσης δὲ ἔμβλημα τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἐστὶ καὶ ἡ σφαίρα, ἐφ' ἧς ὁ σταυρὸς στηρίζεται».

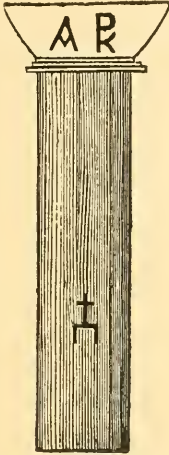
Κινστέραν Κασήμ πασσᾶ. Αὕτη, λέγει, ὡς πρὸς τὴν διάταξιν ἦν ὁμοία τῇ τοῦ Φιλοξένου, μικρότερον ὅμως διαστάσεων κατὰ πολὺ· ἀνεκαλύφθη πρὸ δωδεκαετίας (1878) καὶ κατεσκάφη ὀλοτελῶς· ἔκειτο ἐν τῷ πρὸς τὴν κατωφέρειαν τοῦ Κασήμ πασσᾶ ὀθωμανικῷ νεκροταφείῳ.

Κινστέραν Νούρ-ι-Ὁσμμανιέ.

Ἐξῶθεν τοῦ προαυλείου τοῦ τζαμίου Νουρ-ι-Ὁσμμανιέ εὐρηται ὑπόγειος θολωτὴ δεξαμενὴ ἔχουσα δύο διαδρόμους παραλλήλους διηρημένους ἐν τῷ μέσῳ διὰ σειρᾶς κίωνων. Τὴν εἴσοδον τοῦ δευτέρου διαδρόμου, δεικνυομένην διὰ γραμμωτῆς σειρᾶς, κατέχουσιν ἐρείπια· ἀλλ' ὡς ἐξ αὐτῆς φαίνεται, εἶχε τὰς αὐτὰς τῷ πρώτῳ διαδρόμῳ διαστάσεις. Τὸ μῆκος τούτου, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ πάχους τῶν παραπλευρῶν τοίχων, ὅπερ ἐστὶν ἐνός καὶ ἡμίσεως μέτρου δι' ἕκαστον, εἶναι τριάκοντα μέτρα καὶ 5 ἑκατοστά, τὸ δὲ πλάτος αὐτοῦ μετὰ τοῦ πάχους ὡσαύτως τῶν τοίχων, ὅπερ ἐστὶ τὸ αὐτό, εἶναι ἴσον 11 μέτροις καὶ 60 ἑκατοστοῖς. Οἱ κίονες οἱ ἀποτελοῦντες τὴν με-

σαίαν σειράν εἰσιν ἐκ λίθου σκληροῦ λευκοῦ πωρίτου· ὁ κορμὸς αὐτῶν ἔχει μῆκος 2 μέτρων καὶ ἡμίσεος, ἡ δὲ διάμετρος 60 ἑκατοστῶν· τὰ κιονόκρανα αὐτῶν ἔχοντα ὕψος μὲν 40 ἑκατοστῶν, πλάτος δὲ πρὸς μὲν τὴν βάσιν 60 ἑκατοστῶν, πρὸς δὲ τὸ ὕψος ἐνὸς μέτρου, εἰσὶν ἅπαντα βυζαντινοῦ ρυθμοῦ ὡς ἐν τῷ σχήματι δείκνυται.

Ἐπὶ τοῦ κιονοκράνου τοῦ πρώτου κίονος ἅμα τῇ εἰσόδῳ ὑπάρχει τὸ μονόγραμμα **ΕΥ** καὶ ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τοῦ αὐτοῦ κίονος ἐγγεγλυμμένος σταυρὸς , ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ κίονι κατὰ τὰς αὐτὰς θέσεις τὸ ὁρώμενον ἐν τῷ σχήματι μονόγραμμα μετὰ τοῦ αὐτοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ. Ἐν τῇ δεξιαμενῇ κατέρχονται διὰ κλίμακος εὐρίσκομένης δεξιόθεν τῆς βορείας αὐτῆς πλευρᾶς. Πρὸς τὸ βάθος τῆς δεξιαμενῆς ὑπάρχουσιν ἔτι οἱ διοικητεύοντες τὸ ἐξ αὐτῆς ὕδωρ ὑδραγωγοί, ὧν ἡ διάμετρος ἐστὶ 15 ἑκατοστῶν· ἀπέναντι τῆς τοῦ ὑδραγωγοῦ θέσεως πρὸς τὸ ὑψηλότερον τοῦ τοίχου ὑπάρχει θυρὶς θολωτῆ ἐνὸς μέτρου πλάτους καὶ ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ὕψους· ὡς φαίνεται, διὰ τῆς θυρίδος ταύ-

της συνείχεται ὁ μέγας ὑδραγωγὸς ὁ προμηθεύων τὸ ὕδωρ εἰς τὴν δεξιαμενῆν, οὐτινος τὰ ἔγγραφα ἐξηλεῖφθησαν πλέον. Τὰ κατὰ μῆκος διάστουλα ἔχουσι μῆκος 3 μέτρων καὶ 35 ἑκατοστῶν, ἀπέχουσι δ' οἱ κίονες τῶν τοίχων κατὰ 4 ἑκατέρωθεν μέτρα. Οἱ τοῖχοι ἅπαντες εἰσὶ ἐκτισμένοι διὰ πλίνθων, ὧν αἱ διαστάσεις εἰσὶ κατὰ πλάτος μὲν καὶ μῆκος 40 ἑκατοστῶν, κατὰ πᾶχος δὲ 4 καὶ ἡμίσεος ἑκατοστῶν, ἧτοι εἰσὶ μείζονες κατὰ τινὰ ἑκατοστὰ τῶν συνήθως ἀπαντῶντων. Μὴ ἐφωδιασμένοι δι' ἐργαλείου, δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀποσπάσω τινὰ, ὅπως παρατηρήσω ἂν φέρωσι μονογράμματα. Οἱ θόλοι τῆς δεξιαμενῆς ταύτης στηριζόμενοι ἐπὶ ἀψίδων μετὰ προεξεχόντων πρὸς τὰς συμπτώσεις αὐτῶν σφαιρικῶν κοίλων τριγώνων, εἰσὶ σφαιρικοὶ ἐκτισμένοι κατὰ τὸ σύστημα τῶν πρώτων αἰῶνων τῆς βυζαντινῆς αυτοκρατορίας. Ἐπ' αὐτῶν καθορῶνται ἔτι τ' ἀναπνευστήρια, ἃ διατελοῦσι τανῦν τετειχισμένα. Ἡ γενικὴ ἐπιγράμεια τῆς δεξιαμενῆς ταύτης, ἧτοι τοῦ νῦν προσιτοῦ μέρους, ἐστὶ 375 μέτρων καὶ 62 ἑκατοστῶν, τὸ δὲ κενὸν ἐμβαδόν, ἄνευ τῶν τοιχωμάτων, ἴσον μὲ 271 μέτρα καὶ 63 ἑκατοστὰ, ὅπερ δίδει χωρητικότητα ὕδατος 1483 κυβικῶν μέτρων καὶ 30 ἑκατοστῶν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν σημασίαν τῶν μονογραμμάτων, ταῦτα ἀναμφιβόλως δηλοῦσι τὸ μὲν τὸ ὄνομα τοῦ αυτοκράτορος Ἀρκαδίου, τὸ δὲ τῆς συζύγου αὐτοῦ Εὐδοξίας· ὥστε ἡ κτίσις τῆς δεξιαμενῆς ταύτης ἀνήκει εἰς τὸ τέλος τοῦ τετάρτου αἰῶνος. Ἡ γνώσις τῆς χρονολογίας ταύτης τοῦ μνημείου ἐστὶ πολυτιμοτάτη, διότι δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἡμῖν ὡς βάσις, δι' ἧς παραλληλίζοντες τὴν δομικὴν ἐτέρων μνημείων ἀγνωστοῦ ἐποχῆς θὰ δυναθῶμεν ευκόλως νὰ ὀρίσωμεν αὐτήν.

Π. Δ. ΚΟΥΠΠΑΣ

ἀρχιτέκτων.

ΟΙ ΑΒΑΡΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ

ΠΡΟ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Ευαρέστως ενίοτε αναμιμνησκόμεθα τοῦ χαριστάτου ἐκείνου παραμυθίου τῆς Χαλιμῆς, καθ' ὃ ἡγεμῶν τις μεγάλθυμος ἀγαπῶν νὰ περιέρχεται μετημφοισμένος τὴν ἑαυτοῦ πρωτεύουσαν προσεκλήθη ἐσπέραν τινὰ ὑπὸ νεανίου εἰς ἐστίασιν. Τὸ δειπνὸν ἦτο λιτὸν μὲν ἀλλὰ φαιδρὸν, ὃ δὲ ἡγεμῶν θυμασας τὸ πρωτότυπον τῶν εὐφυολογιῶν τοῦ ἐστίασαντος πρωτοτυπωτέραν ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ τὴν ἐκδρομὴν αὐτοῦ ταύτην. Συγκεράσας τῷ ποτῷ ναρκωτικὸν φάρμακον καὶ ἀποκοιμίσας τὸν νεανίαν διέταξε νὰ κοιμώσῃ αὐτὸν εἰς τὰ βασιλεία καὶ ἀποθέσῃ ἐπὶ τῆς βασιλικῆς κλίνης, ἐγερεθέντα δὲ τὴν πρωίαν νὰ πείσῃ, ὅτι ἐγένετο ἡγεμῶν καὶ ὅτι πάντες ὄφειλον νὰ ὑπακούωσιν αὐτῷ. Ὁ νεανίας ἐγερεθεὶς τῇ ἐπιούσῃ ἐκπληκτος μὲν καὶ ἐνεῶς τὸ πρῶτον ἐγένετο, εἶτα δ' ἐπέισθη καὶ ἀνέλαθε τὰ ἡγεμονικὰ αὐτοῦ ἔργα. Καὶ πρῶτιστα πάντων διέταξε νὰ μαστιγώσῃσιν ἰσχυρῶς μεψίμοιροί τινες Κάτωνες τῆς προτέρας αὐτοῦ συνοικίας, οἵτινες τσακίς εἶχον ἐνοχλήσει αὐτὸν ἐπιπλήκτοντες διὰ τὴν διαγωγὴν του· οὐδ' ἐπελάθετο ν' ἀποστείλῃ πρὸς τὴν καλὴν αὐτοῦ μητέρα βαλάντιον πλήρες χρυσῶν νομισμάτων. Ἄλλ', ὡς ἦτο φυσικόν, ὃ ἡγεμῶν ἔδωκε πέρας εἰς τὴν κωμωδίαν πρὶν ἢ ὃ προσωρινὸς ἀναπληρωτὴς αὐτοῦ ποιήσῃ μέγα κακόν.

Ἡ αὐτὴ ἀπόπειρα ἐγένετό ποτε καὶ ἐν τῇ πορείᾳ τῆς βυζαντιακῆς ἱστορίας ἀλλ' ὑπὸ στρατοῦ ἄνευ πειθαρχίας καὶ τῶν ἐπικινδύνων τῆς πρωτεύουσας τῆς ὑποστάθμης τῆς κοινωνίας, ἣν ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχεν ἤδη χαρᾷ κτηρίσει διὰ τοῦ ὀνόματος *λοῦφα*· εἰλά τὸ ἐν τῷ παραμυθίῳ τῆς Χαλιμῆς κωμικὸν ἀπέβη ἐνταῦθα τραγωδία αἰματηρά, οἱ δὲ ἀγῶνες τοσοῦτων ἐπερχομένων γενεῶν οὐδέποτε ἠδυνήθησαν νὰ ἐπανορθώσῃ τὰς ὀλεθρίας συνεπείας τοῦ γεγονότος τούτου καίπερ βραχυχρονίου. Τὸ γεγονός τοῦτο ἦν ἢ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῆς Δύσεως ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνάρρησις τοῦ ἑκατοντάρχου Φωκᾶ, ἀποτελοῦσα νέαν ἐπο-

χὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀξιοσημείωτον ἐπὶ τῷ κλονισμῷ, ὃς ἐπὶ αἰῶνας ἐκλόνησεν ἀμφοτέρας τὰς ἡπείρους διὰ τῶν καταγίδων τῶν ἐπακολουθησασῶν αὐτῷ.

Ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος κατώρθωσε νὰ παράσῃ εἰς τὸ κράτος τὴν εἰρήνην πρὸς ἀνατολὰς ἐπεμβὰς ἐπιτυχῶς εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῶν Περσῶν. Διότι ὁ Σασανίδης Χοσρόης ὁ Παρβιζ' ἐξέλαθεὶς τοῦ κράτους του ὑπὸ τοῦ σφετερισμένου τὴν ἀρχὴν Βαρχμ. Tchobin καταχθεὶς ὑπὸ βυζαντιακοῦ στρατοῦ ἀνέλαθε τὴν πατρῶαν ἀρχήν· ἐξ οὗ εἰρήνη διαρκῆς συνήρθη μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν καὶ σχέσεις πατρὸς καὶ υἱοῦ μεταξὺ τῶν δύο ἡγεμόνων ἀντικατέστησαν τοὺς διηνεκεῖς πολέμους τοὺς ἀπὸ αἰῶνων ἐρημοῦντας τὰ ἀνατολικά τοῦ βυζαντιανοῦ κράτους ὄρια. Ὁ Μαυρίκιος εἶχε μὲν τότε καιρὸν ν' ἀσχοληθῇ ἐξ ὀλοκλήρου περὶ τὴν ἄμυναν τοῦ κράτους πρὸς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ἀβάρων καὶ Σκλαβητῶν τῶν δρουντῶν τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας καὶ ἀπειλοῦντων καὶ τὴν πρωτεύουσαν αὐτήν, ἀλλ' ὅμως μὴ θέλων νὰ ἐξέλθῃ τῆς πόλεως, διότι οἱ δῆμοι οἱ καταβληθέντες ὑπὸ τοῦ δραστηρίου Ἰουστινιανοῦ ἤρξαντο αὐθις ἀνακύπτοντες, δὲν ἠδύνατο αὐτὸς ν' ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς τοὺς Ἄβαρ, ἔθνος ἄγριον τῆς Ἀρκτου διαδεξάμενον τοὺς Οὐνοὺς. Ὅθεν ὁ στρατὸς ἀπειρηκῶς ἐκ τῶν μέθων καὶ ὑπὸ ἀδεξίῳ ἀγόμενος στρατηγῶν ἐπαναστὰς ἀνεκέρυξεν αὐτοκράτορα κοινόν τινα ἄνθρωπον, τὸν ἑκατόνταρχον Φωκᾶν, ἔγοντα πάσας μὲν τὰς κακίας στρατιώτου οὐδεμίαν δὲ ἀρετὴν στρατιωτικὴν. Ὁ λαὸς καὶ οἱ δῆμοι τῆς πρώτης ἀπεδέξαντο τὴν ἐκλογὴν μετὰ σπουδῆς ἐλπίζοντες, ὅτι τοῦ λοιποῦ θὰ ἀγῶσι βίον αὐθαίρετον ἀπηλλαγμένοι ἐξουσίας ἰσχυρᾶς καὶ δικαίας.

Ὁ Φωκᾶς, ὃ ἀπὸ ἀπλοῦ στρατιώτου αἴρνης ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ Κωνσταντίνου καὶ Ἰουστινιανοῦ ἀνελθὼν, ἐβουλεύθη δι' ἀπειρῶν φόνων νὰ κορέσῃ ἀτομικὰ πάθη, ἅπασαν μὲν τὴν

οικογένειαν τοῦ Μαυρικίου κατασφάζας, οὐδ' αὐτοῦ τοῦ νεωτάτου τῶν βασιλοπαίδων φεισάμενος, ἐπευφημοῦντος τοῦ ὄχλου (βραδύτερον ὅμως ἐπὶ τοῦ τάφου τῶν στραγόντων ἐπεγράφη τὸ ἐπίγραμμα τὸδε :

Ἄτασθαλίη δῆμου καὶ μανίη στρατιᾶς),

εἰς βασάνους δὲ καινοφανεῖς ὑποθαλῶν τοὺς ἀρίστους τό τε ἀξίωμα καὶ τὸν πλοῦτον πολίτας καὶ τοὺς ἀξιοματικούς τοῦ στρατοῦ, οὓς ἐμίσει ἑκατόνταρχος ὢν, οὕτως, ὥστε, ὅτε ὁ Ἡράκλειος ἐπεχείρησεν ὕστερον ν' ἀναδιοργανώσῃ τὸν στρατὸν τῆς Δύσεως, μόλις ἀνεῦρε δύο ἢ τρεῖς μόνον ἐκ τῶν ἐπὶ Μαυρικίου ἀξιοματικῶν σεσωσμένους ἐκ τῆς αἰμοχαροῦς μανίας τοῦ Φωκᾶ. Ὁ ὄχλος τοῦ Βυζαντίου μετ' ἀδιαφορίας, μᾶλλον δ' εἰπεῖν μεθ' ἡδονῆς, ἐβλεπε τὸ οἰκτρὸν τοῦτο θέαμα καὶ σχέσεις ἐγκάρδιοι ὑπῆρχον μετὰ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐκλεκτοῦ του τοῦ κηρύξαντος πόλεμον πρὸς τε τοὺς ἀριστῆας τοῦ κράτους καὶ τὰς οἰναποθήκας τῶν ἀνακτόρων· ἀλλ' ὅμως ἡ θαυμασία αὕτη ἀρμονία μετ' οὐ πολὺ διαταράχθη, διότι τοῦ Φωκᾶ ἐπιλαθομένου ποτὲ οἰνοποστοῦντος, ὅτι ὄφειλε νὰ προστῆ τῶν ἐν τῷ ἵπποδρομίῳ ἀγώνων, οἱ δῆμοι ἀνυπόμονοι ἐκράυγαζον· « Ἀνάτελλον Φωκᾶ· ποῦ ἐστὶν ὁ Φωκᾶς; εἶδες τὸν Φωκᾶν»; ὅτε δὲ τέλος ἐπεφάνη ὁ Φωκᾶς ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ καθίσματι, ἐγαυρήσαν αὐτὸν διὰ τοῦ ἐπωδοῦ· « Πάλιν εἰς τὸν καῦλον ἔπιες, πάλιν τὸν νοῦν ἀπώλεσας ». Ὁ τυράννος ἐκμανεῖς ἐπὶ τῇ ὑπερβαλλούσῃ ταύτῃ οἰκειότητι εἰσέβαλε τὴν σωματοφυλακὴν αὐτοῦ εἰς τὸ ἵπποδρόμιον, ἢ δ' ἐπισυμβῆσα δεινὴ στραγὴ διέρρηξε παντελῶς τὰς φιλικὰς σχέσεις.

Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Χοσρόης Παρθίας μαθὼν τὴν στραγὴν τοῦ πατρικοῦ φίλου Μαυρικίου εἶχεν ἤδη εἰσβάλει εἰς τὴν βυζαντιακὴν χώραν, ἵνα ἐκδικήσῃ αὐτόν, εἰς ὃν ὄφειλε τὸν θρόνον· λέγεται δὲ καὶ ὅτι εἰς τῶν υἱῶν τοῦ Μαυρικίου διαφυγῶν τοὺς δημίους τοῦ Φωκᾶ ἦτο παρὰ τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ ἀντιποιοῦμενος τοῦ θρόνου τοῦ Βυζαντίου. Οἱ περσικοὶ στρατοὶ οὐδενὸς ἀνθισταμένου ἐδήλωσαν τὴν Μεσοποταμίαν καὶ Συρίαν καὶ διὰ τῆς μικρᾶς Ἀσίας προήλθον ἐπὶ τὴν Χαλκηδόναν.

Οἱ δὲ Ἄβαρες ἐπωφελοῦντο ὁμοίως τὸ ἀμέριμον τοῦ Φωκᾶ, πᾶν ἄλλο προτιμῶντος ν' ἀπορεύῃ ἢ τὰς πρὸς ὁμόρους ἡμιστὰ εὐαρέστους ἔριδας· οὕτω δὲ συνεννοηθέντων τῶν δεινοτάτων τούτων πολεμίων τοῦ βυζαντικοῦ κράτους, ἡ θέσις αὐτοῦ κατέστη κρισιμοτάτη.

Ἄλλὰ τότε ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς Ἀφρικῆς Ἡράκλειος, ὅστις ἠρνήθη ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ κύρος τῆς δημοτικῆς τοῦ Φωκᾶ ἐκλογῆς, ἀπεφάσισεν ἐπιμύδῳ νὰ σώσῃ εἰ δυνατόν τὸ ἀμφοτέρωθεν εἰς τὸν ὀλεθρον ὄθουμενον κράτος. Ἡμέραν λοιπὸν τινα ὥραϊαν τοῦ ὁκτωβρίου τοῦ 610 ἔτους ὁ Ἡράκλειος ἀφικνεῖται ἄγων τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Πενταπόλει στρατὸν μετὰ στόλου ἀφρικανικοῦ ἐκ πλοίων πυργωτῶν πρὸ τοῦ λιμένος τῆς Σοφίας, τοῦ νῦν Κάδρινα-λιμάν. Ὁ Φωκᾶς ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του, συλληφθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τῶν δῆμων, οἵτινες πρότερον εἶχον ἀνακηρύξει αὐτὸν βασιλέα ἐν τῷ πεδίῳ Ἐθδῶμῳ, ἦχθη πρὸς τὸν Ἡράκλειον, ὅστις μόλις συνέχων τὴν ὀργὴν ὠνείδισεν αὐτὸν λέγων· « Εἰς ποῖαν κατάστασιν ἦγαγες τὸ κράτος! » Ὁ Φωκᾶς ἀπεκρίνατο αὐτῷ μετὰ σαρκασμοῦ θρασείας· « Ἴδωμεν, ἂν σὺ ὁ Ἡράκλειος εἶσαι ἱκανὸς νὰ ἐπανορθώσῃς τὰ πράγματα ». Τῇ αὐτῇ ἑσπέρᾳ τὸ σῶμα τοῦ τυράννου ἀποκεφαλίσθη ἐκὰν ἐν τῇ φέρῳ Βοί, τῇ νῦν πλατείᾳ Ἀκ-σαράγι, καὶ ὁ Ἡράκλειος ἤρξατο μεθ' ἡρωικῆς ἀροθίας τοῦ ἔργου τῆς ἀναδιοργανώσεως. Πρὸ παντὸς ἔδει νὰ καταρτίσῃ νέον στρατόν, ἱκανὸν ν' ἀντιπαρτάσσηται πρὸς ἀμφοτέρους ἅμα τοὺς πολεμίους, καὶ νὰ κερδίσῃ τὸν ἀναγκαῖον καιρὸν διὰ διαπραγματεύσεων ἀναβλητικῶν, μάλιστα πρὸς τοὺς Ἄβαρες, οἵτινες ἐπὶ τοῦ παρόντος ἦσαν ἐπι ἐπικινδυνώτεροι καὶ τῶν Περσῶν. Οἱ Πέρσαι οὐδενὸς ἀνθισταμένου σπουδαίως αἰροῦσιν ἐπαλλήλως τὴν ἐν Καππαδοκίᾳ Καισαρείαν, τὴν ἐν Συρίᾳ Δαμασκόν καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐν ἧ κατηδάρισαν τὸν τάφον τοῦ Σωτῆρος καὶ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας. Οἱ πρόεσθεις τοῦ Ἡρακλείου αἰτησάμενοι εἰρήνην οὐδ' ἀποκρίσεως ἠξιώθησαν. Στρατιωτικὸν σῶμα Περσῶν εἰσῆλασεν εἰς Αἴγυπτον καὶ τῷ 616 ἢ Καραχιδῶν, ἐξ ἧς ἐξέπλευσεν ὁ Ἡράκλειος πρὸς σωτηρίαν τοῦ κράτους, ἀλίσκεται ὑπὸ τῶν Περσῶν. Ὁ στρατηγὸς Σαὴν ἐν τέλει ἀφικόμενος εἰς Χαλκηδόναν πείθεται δώροις τοῦ αὐτοκράτορος νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ ν' ἀφήσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς Κτησιφῶντα δευτέρα βυζαντιακὴ πρεσβεία περὶ εἰρήνης. Ἡ αὐτόγραφος τοῦ αὐτοκράτορος ἐπιστολὴ πρὸς τὸν βασιλέα Χοσρόην, ἐν ἧ πᾶσα ἡ εὐθύνη ἀπεδίδετο τῷ Φωκᾶ, οὐδ' ἀπεσφραγίσθη, καὶ ὁ μέγας βασιλεὺς προτείνει ὄρους ἀπαρადέκτους πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης. Ταυτοχρόνως δὲ ὁ Πέρσης στρατηγὸς Σαὴν ἐξεδάχη ζῶν, διότι δὲν ἐζώγησε τὸν

αυτοκράτορα, ἀντ' αὐτοῦ δὲ ἐξεπέμφθη ὁ Scharbaraz. οὐ τὸ ὄνομα σημαίνει «Βασίλειος μονάρχης», ἵνα ὀδηγήσῃ τὰ στρατεύματα ἐπὶ τὴν Κ/πολιν. Αἱ πρὸς τὸν Χαγᾶνον τῶν Ἀβάρων διαπραγματεύσεις εἰσὶν ὄλως διάφοροι τῶν πρὸς τὸν μέγαν βασιλεία τῶν Περσῶν, ὅστις μετὰ παρρησίας ἀξίας μεγάλου μονάρχου ἀπέριψεν ὀριστικῶς πάσας τὰς προτάσεις τοῦ αυτοκράτορος. Ὁ Χαγᾶνος ἠρέσκετο μᾶλλον μιμούμενος τὴν παιδίαν τῆς γαλιῆς πρὸς τὸν μῦν' ἐπεμπεν ἐκάστοτε κατασκόπους μέχρι τοῦ μακροῦ τείχους τοῦ Ἀναστασίου, οὐ τὰ ἔγνη σώζονται ἔτι παρὰ τῷ Χαδέμ-κιοῦ, τοῦ ἀποτέμνοντος τὴν μερσόνησον τῆς Θράκης ἐκτενομένου δὲ ἀπὸ Δέρκων μέχρι Βουγρουν-τσεκμετζέ. Δηώσας δὲ πάσας τὰς κώμας καὶ συνεπαγόμενος χιλιάδας αἰχμαλώτων ἀποχωρεῖ δεχόμενος τὰ δῶρα τοῦ αυτοκράτορος καὶ ὑπισχνόμενος νὰ ἐμμένῃ τῇ εἰρήνῃ. Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει πολλὰκις ἀπεκρίνατο μάλιστα εἰς τὰς ὑπὸ τῶν πρέσβων τοῦ Ἡρακλείου γενομένας προτάσεις, ὅτι θὰ προσπλάσῃ εἰς τὴν πρωτεύουσιν, ἵνα διαλεχθῇ αὐτὸς πρὸς τὸν αυτοκράτορα. Ὁ αυτοκράτωρ ἐκπέμπει τότε τὴν μουσικὴν τοῦ ἵπποδρομίου εἰς Ἡρακλείαν μετὰ πάντων τῶν ἀναγκαιῶν σκευῶν, ἵνα τελεσθῶσιν ἀγῶνες ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ τῆς πόλεως ταύτης κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Χαγᾶνου. Ἐν τούτοις ὁ Χαγᾶνος τάσσει εἰς ἔνεδραν ἵππεις λογάδας, ἵνα ζωγραφῶσι τὸν αυτοκράτορα. Εὐτυχῶς ὁ Ἡράκλειος προειδοποιηθεὶς περὶ τοῦ κινδύνου κατῴρωσε νὰ διασωθῇ ἐγκαίρως, καταδιωχθεὶς οὐχ ἥττον ὑπὸ τῶν Ἀβάρων ἵππέων καταλαβόντων τὰ μουσικὰ ὄργανα τοῦ ἵπποδρομίου καὶ τὰς αυτοκρατορικὰς ἐσθῆτας. Ὁ Χαγᾶνος ἐκμανεῖς ὑπερβαίνει ἄγων δεκακισμυρίους μαχητὰς τὸ μακρὸν τείχος καὶ στρατοπεδεύει ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἐβδόμου (τοῦ Μακροχωρίου) πρὸ τῆς πόλεως, ὅπου ἐν ἑδῶσεν ἀνηλεῶς πάσας τὰς κώμας καὶ ἐπαύλεις μέχρι τῆς κοιλάδος τοῦ Βορδύσου (Γλυκέα ὕδατα). Καὶ τότε δὲ ἡ εἰρήνη τηρεῖται καὶ αἱ ἐπίσημοι ὑποσχέσεις τοῦ Χαγᾶνου διὰ τῶν δῶρων καὶ τῆς υποχρεώσεως τοῦ τελείν φόρον ἐτήσιον. Ἡ οἰκτρὰ αὕτη κατάστασις διετέλει οὕσα ἐπὶ πολλὰ ἔτη, μέχρις οὗ ὁ Ἡράκλειος κατῴρωσεν ἐπὶ τέλος νὰ σχηματίσῃ στρατὸν πειθαρχοῦντα καὶ ἱκανῶς ἰσχυρὸν νὰ ἐκστρατεύσῃ. Ἰσχυρὸς ἐκ τῆς μετὰ τῶν Χαζάρων συμμαχίας, λαοῦ οἰκοῦντος τὰ ἀρχαῖα ὄρια τῆς Περσίας, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ ἐπὶ τῷ

μέγαν βασιλέα ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκείνου χώρῳ, νὰ συλλάβῃ τὸ δὴ λεγόμενον τὸν ταῦρον ἀπὸ τῶν κεράτων. Ἐξῆλθε τῆς πόλεως τὸ ἔαρ τοῦ 626 καταλιπὼν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὡς ἐπίτροπον τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ πατριάρχου Σεργίου καὶ τοῦ πατριῶν Βώνου, ἀνδρὸς δραστηρίου καὶ δεδοκιμασμένης συνέσεως. Ἡ ἐπιχειρήσις ἦν τολμηροτάτη καὶ κινδυνωτάτη. Ὁ Ἡράκλειος διακινδυνεύων τὸν παράβολον τοῦτον κίνδυνον ἔροιπτε τὸν περὶ τῶν ὄλων κῦβον, εἰς ὃν ἐνεπνέετο ὑπὸ τοῦ παραδείγματος τοῦ μεγάλου Μακεδόνα, ὄφειλεν ὅμως νὰ γνωρίζῃ καὶ τὰς ἀτυχίας τοῦ Κράσσου, τοῦ Τραϊανοῦ, τοῦ Καρακάλλα, τοῦ Οὐαλλεριανοῦ καὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ. Ἐν τούτοις ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἐξέλεξε διὰ τὴν ἐκστρατείαν αὐτοῦ τὴν ἀπ' ἄρκτου εἰς Περσίαν ὁδὸν, ἐξασφαλίσας τὴν συνδρομὴν τῶν ὁμόρων νομαδικῶν φυλῶν, ἐνῶ ἐν τῇ διὰ τῆς Μεσοποταμίας πορείᾳ ἀπέτυχον οἱ πρὸ αὐτοῦ μᾶλλον ἕνεκα φυσικῶν λόγων ἢ τῇ βίᾳ τῶν ὀπλων. Πρὸς δὲ οἱ περσικοὶ στρατοὶ ἦσαν διεσπαρμένον εἰς Ἀφρικὴν, Συρίαν καὶ μικρὰν Ἀσίαν. Περὶ δὲ τῆς τύχης τῆς πρωτεύουσας ὁ Ἡράκλειος δὲν ἀνησύχει, διότι ὁ ἐν Χαλκηδόνι περσικὸς στρατὸς ἡγουμένου τοῦ Σαρβάρα (Scharbaraz) οὐδὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ κατὰ τῆς πρωτεύουσας, διότι πρὸς διέβασιν εἰς τὴν Εὐρώπην δὲν διετίθει τὰ ἀναγκαῖα πορθμεῖα, ἐνῶ ὁ βυζαντινὸς στόλος ἐνισχυθεὶς ἔτι μᾶλλον διὰ τῶν ἐξ Ἀφρικῆς νηῶν ἐκράτει τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Αἰγαίου. Περὶ δὲ τῆς ἐκ τῶν Ἀβάρων ἐπιθέσεως ὁ Ἡράκλειος εἶχεν ὑποσχεθῆ τῷ Χαγᾶνῳ 200,000 χρυσῶν στατήρων καὶ δώσει ἡμέρους τὸν τε νόθον αὐτοῦ υἱὸν Ἰωάννην Ἀτάλαρον καὶ τὸν τοῦ Βώνου καὶ τὸν πατριῶν Εὐτρόπιον ἀντὶ τῆς οὐδετερότητος αὐτοῦ. Ἄλλ' ἡ ἀσφάλεια τῆς πόλεως συνίστατο μάλιστα εἰς τὰ τριπλᾶ αὐτῆς τείχη καὶ εἰς τὸν στόλον καὶ εἰς τὴν ἀπειρίαν τῶν Ἀβάρων περὶ τὴν πολιορκητικὴν τέχνην. Τὰ πράγματα δ' αὐτὰ δὲν ἐθράδυναν νὰ δικαιώσῃσι πληρέστατα τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ αυτοκράτορος.

Οἱ Πέρσαι κατεῖχον πρὸς τῇ Χαλκηδόνι καὶ Χρυσόπολει ἅπασαν τὴν ἀσιατικὴν ἀκτὴν τοῦ Βοσπόρου μέχρι τοῦ Κικωνίου (τῆς φωλεῆς τῶν πελαργῶν), ὅπερ κατὰ τὰς εἰδήσεις τῶν συγγραφέων ἔκαιο ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ δεσπόζοντος τοῦ χωρίου Βανί-κιοῦ, ἐξ οὗ νῦν διὰ κανονισθολισμῶν ἀγγέλλουσι τὰς πυρκαϊκὰς. Ἰδόντες οἱ Πέρσαι τὸν στόλον, ἐφ' οὗ

ὁ Ἡράκλειος μετὰ τοῦ στρατοῦ ἀναπλέοντα πρὸς τὸν Εὐξείνιον πόντον ἤγγειλαν τῷ Χαγάνῳ· οὗτος δὲ ἐπιλαθόμενος πᾶσων τῶν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ὑποχρεώσεων του συνεμάχησε τοὺς Πέρσας καὶ ἐπορεύθη ἐπὶ τὴν πρωτεύουσαν ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ πολλὰς χιλιάδας Γεπιδῶν καὶ Σκλαθητῶν, οἵτινες ὀλίγω πρότερον εἶχον καταστῆ ἐν τῇ γερσονήσῳ τοῦ Λίμου. Τῇ 29 ἰουνίου, ἑορτῇ τῶν ἁγίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, ἡ ἐκ τριακοντακισχιλίων ἰππέων ἐμπροσθοφυλακὴ τοῦ Χαγάνου ἀφίκετο εἰς τὸ μακρὸν τείχος τοῦ Ἀναστασίου ἀγγέλλουσα, ὅτι θὰ διαπεράσῃσι πέραν ἀκολουθούμενοι ὑπὸ τοῦ κυρίου στρατοῦ τῶν Ἀθάρων. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ οἱ βυζαντιακοὶ ἰππεῖς οἱ ἐτι ἔξω τῆς πόλεως ἀνέζυζαν ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Θεοδοσίου. Ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τῶν Ἀθάρων ἔμενον ἐτι παρὰ τῇ πόλει Μελαντιάδι (νῦν Tehaltza), ἐνῶ μικρὰ ἀποσπάσματα διέτρεχον μέχρι τοῦ περιβόλου τῆς πρωτεύουσας κωλύοντα τοὺς ἐν τῇ πόλει τῆς ἐξόδου καὶ τῆς χορτολογίας διὰ τοὺς ἵππους. Βυζαντιακοὶ τινες στρατιῶται βλέποντες, ὅτι οἱ Ἀθαρες ἔμενον ἀπρακτοὶ ἐπὶ δέκα ἡμέρας, ἐξῆλθον τῆς πόλεως μετὰ τῶν παλληκαριῶν αὐτῶν καὶ τινῶν πολιτῶν ἐπὶ δέκα μίλια, ἵνα χορτολογίσωσι τὰ ἐν τοῖς ἀγροῖς ὑπολειφθέντα, διότι τότε ἦτο ἀκριβῶς ὁ καιρὸς τοῦ θερισμού. Ἐνταῦθα συνήρθη ἡ πρώτη ἀψιμαχία, ἐν ἣ οἱ βυζαντιανοὶ ἀπέβαλον ἱκανοὺς ἄνδρας. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ χιλιάς Ἀθάρων ἤγγειλαν τὴν ἀφίξιν των τῷ Seharbaraz, διὰ πυρσῶν ἀφθέντων παρὰ τῷ ναῶ τῶν Μκακαβαίων τῷ ἐπὶ τῶν Συκῶν (Περαίας). Πρὶν ἢ προθῆ εἰς πολιορκητικὰ ἔργα ὁ Χαγᾶνος ἔπεμψε τὸν πατρίκιον Ἀθανάσιον, αἰχμάλωτον γενόμενον ἐν Ἀδριανουπόλει, πρεσβευτὴν εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ αὐτοκράτορος, ἐρωτήσων ἐπὶ τίσιν ὅροις ἤθελον νὰ τύχωσι τῆς φιλίας καὶ τῆς ἀποχωρήσεως αὐτοῦ. Τὸν Ἀθανάσιον ἐμέμψατο πικρῶς ὁ Βῶνος καὶ ὁ Πατριάρχης, ὅτι ἀπεδέξατο τοιαύτην ἐντολήν, ἐδειξάν αὐτῶ ἐν ἐπιθεωρήσει μετὰ σπουδῆς καταρτισθείση, ὅτι ἡ πόλις ὑπερησπίζετο ἱκανῶς ὑπὸ 12 χιλιάδων ἰππέων, ὑπὸ τοῦ στρατιωτικοῦ σώματος τοῦ Ἡρακλείου καὶ ὑπὸ στρατιωτῶν χορηγουμένων παρὰ τῶν δήμων καὶ τῶν πολιτῶν. Οὐχ ἤττον πρὸς ἀποφυγὴν αἱματοχυσίας ποιοῦνται προσφορὰν εὐλογον ἱκανὴν νὰ πείσῃ τὸν Χαγᾶνον εἰς ἀποχώρησιν. Ὁ Χαγᾶνος ἀπέρριψε τὴν προσφορὰν ταύτην ἀπαιτῶν τὴν παρὰδῶσιν πάσης τῆς περιουσίας τῆς πόλεως, εἰ

δὲ μὴ ἀπειλῶν τὴν κατεδάφισιν τῆς πόλεως καὶ τὸν ἐξανδραποδισμόν πάντων τῶν κατοίκων.

Τῇ 29 ἰουλίου ὁ Χαγᾶνος προσεπέλασεν εἰς τὰ τείχη τῆς πόλεως ἄγων ἅπαντα τὸν στρατὸν καὶ ἐπεφάνη τοῖς πολιορκουμένοις. Τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ (31 ἰουλίου) παραταξάμενος προσέβαλε τῷ μεταξὺ τῆς πύλης Πολυανδρίου καὶ τοῦ Πέμπτου τείχει, ἐνταῦθα παρατάξας τοὺς ἐπιλέκτους τῶν Ἀθάρων, πρὸ δὲ τῶν λοιπῶν τειχῶν τοὺς Σκλαθητούς. Τὸ προσβληθὲν τοῦ τείχους μέρος εἶναι τὸ μεταξὺ τῆς πύλης Ἀδριανουπόλεως τῆς καὶ Χαρισίου καλουμένης καὶ τῆς πέμπτης στρατιωτικῆς πύλης τῆς εἰς τὸν μυχὸν τῆς κοιλάδος Λύκου, τῆς μεταξὺ τῆς πύλης Ἀδριανουπόλεως καὶ τῆς τοῦ Τόπ-καποῦ. Ἐνταῦθα κείται ὁ ζωτικὸς δεσμός, ἡ στρατηγικὴ κλεῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐνθα περατοῦται ἡ μεγάλη λεωφόρος ἡ ἀπὸ τῆς ἁγίας Σοφίας διερχομένη διὰ πάσης τῆς πόλεως ἐπὶ τῶν ὁρίων τῶν ἔξλόφων. Ἄμα κατασχὼν ὁ πολέμιος τὴν πύλην Ἀδριανουπόλεως ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ πάντα τὰ δεσπόζοντα χωρὶα ἄνευ ὀρθοῦ ἐπιθέσεως ἐκ πλαγίου. Καὶ ὁ Χαγᾶνος δέ, ὡσπερ πάντες οἱ πολιορκηταί, ἠγωνίζετο πάσῃ δυνάμει νὰ καταλάβῃ τὸ ἐπίκαιρον τοῦτο χωρίον, ἐπιπέμπων ἀπὸ πρωίας μέχρις ἑσπέρας τὰς τάξεις ἀλλεπαλλήλους, προτάσσων τοὺς ἀθωρακίστους Σκλαθητούς (πιθανῶς ὅπως πληρώσῃ τὴν τάφρον) καὶ ἐπιφέρων τοὺς λογάδας θωρακοφόρους Ἀθαρούς. Πᾶσων τῶν ἐφόδων τούτων ἀνδρείως ἀποκουσθεισῶν, ὁ Χαγᾶνος ἤρξατο νυκτὸς κατασκευάζων μηχανὰς καὶ κρούς περὶ ἅπαν τὸ τείχος ἀπὸ τῆς πύλης Βλαχευῶν μέχρι τῆς Χρυσῆς, τοὺς πλείστους δὲ κρούς εἰς τὸ μέρος τὸ προσβληθὲν τῇ προτεραίᾳ· τοῦτο δὲ ἠνάγκασε τοὺς πολιορκουμένους νὰ κατασκευάσωσι καὶ αὐτοὶ μηχανὰς ἐν τῷ προμαχῶνι τῷ μεταξὺ τῶν τριῶν γραμμῶν τῆς ἀμύνης. Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἡμερησίων μαχῶν ἦτο βέβαιον, διότι αἱ μὲν πολιορκητικαὶ μηχαναὶ δὲν εἶχον μεταβληθῆ ἀπ' αἰῶνων, τὸ δὲ σύστημα τῆς ὀχυρώσεως τῆς Κ/πόλεως τὸ ἐφορμωθὲν ὑπὸ τῶν μηχανικῶν τῶν Θεοδοσιακῶν τειχῶν καθίστη τὰ τείχη ἀπρόσιτα ταῖς ἐν γῆσει τότε μηχαναῖς ταῖς πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τῶν διὰ πυρίτιδος τηλεβόλων. Ὁ Χαγᾶνος ἐπειράθη ὡσάυτως νὰ κατασκευάσῃ λιθοβόλους τινὰς (πετραρίας), ἃς περιεβύρσωσε, καὶ δωδεκάδα πύργων ξυλίνων ἰσοῦψων τοῖς τείχεσι ἀπὸ τῆς πύλης Ἀδριανουπόλεως μέχρι τῆς τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ (Top-сарου). Οὕτως ὁ Χα-

γᾶνος μὴ δυνήθεις νὰ καταβάλλῃ τὰ τεῖχη διὰ τῶν κριῶν ἐπειράτω νῦν νὰ γυμνώσῃ αὐτὰ τῶν ὑπερασπιστῶν τῶν τεταγμένων ἐπὶ τῶν προμαχῶνων διὰ τῶν βλημάτων τῶν ἐκ τῶν λιθοβόλων καὶ ἐκ τῶν ξυλίνων πύργων καὶ νὰ προλεύσῃ οὕτω νέαν ἔροδον. Ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς πόλεως Βῶνος ἀπεβίβασε τότε τὰ πληρώματα τοῦ στόλου πρὸς ἐπικουρίαν τῶν κεκμηκότων ἤδη πολιτῶν. Τῶν ναυτῶν τις προσήρτησε μικρὰ κιβώτια ξύλινα πλήρη καυσίμων ὑλῶν ἐν σχήματι ἀκατίου εἰς τὸ ἄκρον κοντοῦ, ἵνα πυρπολήσῃ τὰς λιθοβόλους καὶ τοὺς ξυλίλους πύργους. Ὁ λόγος ἐνταῦθα περὶ τοῦ περιφήμου γρηγοριακοῦ πυρός τὸ πρῶτον τότε ἐφαρμοσθέντος εἰς ἄμυναν τῆς πρωτευούσης. Ἰνωστόν, ὅτι ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος εἶχε σφόδρα ἀναπτυχθῆ ἡ πυροτεχνία καὶ ἐφαρμοσθῆ ἐν ταῖς ναυμαχίαις. Ἡ ἀποβίβασις λοιπὸν τῶν ναυτῶν ἦν εὐλογος. Ἄπειρα χωρία τῶν συγγραφῶν ἀναφέρουσι τὸν τρόμον τὸν ἀνέκκραστον, ὃν ἤγειραν ἐν τοῖς πολεμισταῖς πάντων τῶν βαρβάρων λαῶν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ γρηγοριακοῦ πυρός. Οὕτω π. γ. κατὰ τὴν φοβερὰν ἐπιθεσιν τοῦ Ἰγὸρ ἄγοντος δεκακισχίλια ἀκάτια ὁ ἀπειροπληθὴς βαρβαρικὸς στολίσκος εὐρέθη κυριολεκτικῶς περιεκαλυμμένος ὑπὸ πυρός. Τρόμος κατέλαθε τοὺς πολεμίους ἄμ' ἰδόντας τὸ φῶς τῶν σιφῶνων· εἰς οὐδὲν δὲ λογιζόμενοι τοὺς βαρεῖς αὐτῶν θώρακας ἐροῦντο ἐκ τῶν ἀκατίων προτιμῶντες νὰ πνιγῶσιν ἐν τοῖς κύμασιν ἢ νὰ καθῶσιν ὑπὸ τοῦ πυρός. Φαίνεται, ὅτι οἱ Ἄθαρες παρατηρήσαντες τὰς παρασκευὰς τὰς πρὸς πυρπόλησιν τῶν μηχανῶν τῶν κατελήφθησαν ὑφ' ὁμοίου τρόμου· ὁ Χαγᾶνος ἀπέσυρε τὰς μηχανὰς παραιτηθεὶς τῆς ἐφόδου τῶν τειχῶν ὀριστικῶς, ὁ δὲ Βῶνος ἀντήμειψε γενναίως τὸν ναύτην τὸν θραύσαντα οὕτω τὸ θάρος τοῦ βαρβάρου.

Ὁ Βῶνος ἐπωφελήθη τὴν ἀνακαγχὴν. ἵνα προσενέγκῃ τῷ Χαγᾶνῳ πρὸς τῷ ἐν ταῖς προτέραις συνθήκαις ὄρωφ ἀπόζημιώσιν ἔτακτον, ὅπως ἀποσυρθῆ τῶν ὀρίων τῆς πρωτευούσης· ἀλλ' ὁ Χαγᾶνος ἠρνήθη ῥητῶς λέγων· «Ἄναχωρήσατε τῆς πόλεως καὶ ἐξάσατέ μοι τὰς ὑποστάσεις ὑμῶν καὶ σώσατε ἑαυτοὺς καὶ τὰς φραμελίαις ὑμῶν». Καταστρέψας τινὰς τῶν πύργων ἀπεφάσισεν ὁ Χαγᾶνος νὰ προσβάλλῃ τῇ πόλει ἀπὸ τοῦ Χρυσοῦ κέρως χρώμενος πολλοῖς μονόξυλοις, ἅπερ οἱ Σκλαβηνοὶ εἶχον φέρει μεθ' ἑαυτῶν. Τὰ μονόξυλα ταῦτα ἦσαν μακρὰ καὶ στενὰ, γεγλυμμένα ἐν ἐνὶ κορμῷ

δένδρου, ἔχοντα σχῆμα μᾶλλον σκάφης πλυνηρίου, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν «σκάφη γλυπτὰ». Ἀλλὰ πρὶν ἐπιχειρήσῃ τῷ νέφῳ τούτῳ σχεδίῳ ὁ Χαγᾶνος προσεκάλεσε τῇ 2 αὐγούστου τὸν Βῶνον νὰ πέμψῃ αὐτῷ ἄρχοντάς τινας περὶ εἰρήνης πραγματευσομένους. Ὁ πατρίκιος Γεώργιος, ὁ κομμερκίχιος Θεόδωρος, ὁ λογοθέτης Θεοδόσιος, ὁ σύγκελλος Θεόδωρος καὶ ὁ πατρίκιος Ἀθανάσιος μετέβησαν πρὸς τὸν Χαγᾶνον, ὅστις πρῶτον συστήσας αὐτοῖς τοὺς παρὰ τοῦ Schahbaraz Πέρσας πρέσβεις φέροντας μεταξίνας ἐσθῆτας (ὀλοσήρικα) καὶ παρακαθίσας τοὺς Πέρσας πρέσβεις λέγει τάδε· «Ἴδου οἱ Πέρσαι ἐπρέσθουσιν πρὸς ἐμὲ ἐτοιμῶς ἔχοντες δοῦνά μοι τρεῖς χιλιάδας εἰς συμμαχίαν. Ἐὰν οὖν θέλητε λαβεῖν ἕκαστος τῶν ἐν τῇ πόλει πρὸς σάγιν καὶ κάμισιν, ποιῶμεν σιγγιλιν πρὸς τὸν Σαλβάραν· φίλος γάρ μοι ἐστίν καὶ περάσατε πρὸς αὐτὸν καὶ οὐκ ἀδικεῖ ὑμᾶς, καὶ ἐξάσατέ μοι τὴν πόλιν καὶ τὰς ὑποστάσεις ὑμῶν· ἄλλως γὰρ ὑμεῖς οὐκ ἐνὶ σωθῆναι, μὴ ἰχθύες ἔχετε γενέσθαι καὶ διὰ θαλάσσης ἀνελθεῖν. ἢ περωτοὶ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνελθεῖν. Ἴδου γάρ, ὡς λέγουσιν αὐτοὶ οἱ Πέρσαι. οὐδ' ὁ βασιλεὺς ὑμῶν ἐν Περσίδι εἰσηλθεν, οὐδέ ὁ στρατὸς ὑμῶν καταλαμβάνει». Ὁ πατρίκιος Γεώργιος ἀπεκρίνατο· «Οὗτοι ἐπιθέται εἰσὶ καὶ μίαν ἀλήθειαν οὐ λαλοῦσιν· ἐπεὶ ὁ στρατὸς ἡμῶν ἐνταῦθα καταλαμβάνει καὶ ὁ εὐσεβέστατος ἡμῶν δεσπότης εἰς τὴν γῶραν αὐτῶν ἐστίν ἐξολοθρεύων αὐτήν. Τοσαῦτα πλήθη ἔχων βοηθείας Περσῶν δέη· Ἡμεῖς τὴν πόλιν οὐδέποτε ἐῴμεν· ἡμεῖς γὰρ προσδοκῶντες, ὅτι καλύτεριόν τι λαλοῦμεν, ἐξήλθομεν πρὸς σέ. Ἐὰν οὖν μὴ θέλῃς τὰ πρὸς εἰρήνην μεθ' ἡμῶν λαλῆσαι, ἀπόλυσον ἡμᾶς». Ὁ Χαγᾶνος τότε ἀπέλυσεν αὐτούς, τοὺς δὲ Πέρσας πρέσβεις ἐκράτησε παρ' ἑαυτῷ μέχρι μέσων νυκτῶν, ὅτε οὗτοι ἐπέβησαν ἐν Χαλαίς ἢ Χηλαίς Σκάλας (ἐν Βεθεκίῳ), ἵνα ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ στρατηγεῖον αὐτῶν τὸ ἐν Χρυσοπόλει· ἐκρύφθησαν ἐν ἀκατίῳ καλυψάμενοι τάπησι καὶ προσκεφαλαίοις, ὅπως διαλάθωσι τοὺς ἐν ταῖς βυζαντιακῆς ναυσὶ ταῖς ἐπιτηρούσας τὸν Βόσπορον· ἀλλὰ τῶν πορθιμῶν τις τοῦ ἀκατίου τῶν τοῦ ὄρφανοτροφείου τῆς Σκάλας καὶ τοῦ Φριζουλιμένος παραπλέοντος παρὰ βυζαντιακῆν νῆα νεύει εὐρωῦς τῷ ἐπὶ τῆς πύρας φρουρῷ καὶ οὕτως οἱ δυστυχεῖς Πέρσαι συνελήφθησαν· καὶ ὁ μὲν αὐτῶν εὐθὺς ἐκαρπομήθη, εἰς δὲ τὸν τράχηλον τοῦ δευτέρου ἀποτιμηθέντος τὰς

χειρας δήσαντες τὴν κεφαλὴν τοῦ σφαγέντος ἔπειψαν πρὸς τὸν Χαγᾶνον· ὁ δὲ τρίτος ἀγθεὶς ζῶν ἐν λέμβῳ παρὰ τὴν Χαλιχιδόνα ἐκαρποτομήθη ὁρώντων τῶν Περσῶν, ἡ δὲ κεφαλὴ ἐρρίφθη χαμαὶ μετὰ γραμμύτων ἐχόντων οὕτως· «Ὁ Χαγᾶνος μετ' ἡμῶν πάντα πεποικηκῶς ἔπειψεν ἡμῖν τοὺς παρ' ἡμῶν πρὸς αὐτὸν σταλέντας πρεσβευτάς, καὶ τοὺς μὲν δύο ἐν τῇ πόλει ἀπεκεφαλίσσαμεν, τοῦ δὲ ἄλλου ἰδοὺ ἡμεῖς ἔχετε τὴν κεφαλὴν». Τῇ ἐπιούσῃ ὁ Χαγᾶνος ἐλθὼν εἰς Χαλὴς καθεῖλκυσεν εἰς τὴν θάλασσαν ἱκανὰ μονόξυλα, ἵνα μεταβιβάσῃ τοὺς 3000 Πέρσας, οὓς ὑπέσχετο ὁ Schahbazar. Ἄλλ' ὁ βυζαντικὸς στόλος ἐξ 70 νηῶν παρατηρήσας ἀσυνήθη κίνησιν ἀνήγθη ἐκ τοῦ λιμένος καὶ καίπερ ἐναντίου πνέοντος ἀνέμου ἀφικόμενος ἐγκαίρως ἐκώλυσε τὴν διάβασιν τῶν μονοξύλων, ἅπερ πάντα κατεβυθίσθησαν μετὰ τῶν Σκλαβηνῶν ναυτῶν. Ὅτε δὲ ὁ Χαγᾶνος εἰσῆλθε τῇ αὐτῇ ἐσπέρᾳ εἰς τὸ στρατόπεδον τὸ πρὸς τῇ πόλει, ὁ φρούραρχος Βῶνος ἀπέστειλεν αὐτῷ ὀρεκτικὸν δεῖπνον μετ' ἐλευκτῶν οἴνων ἀσμένως γενόμενον ἀποδεκτόν, διότι τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλειπον ἤδη ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἀθάρων· ἀλλ' ἡ ἀληθὴς σημασία τῆς προσφορᾶς αὐτῆς δὲν διέλαθε τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀθάρων Ἐρμιτζην τὸν προσελθόντα πρὸς τὴν πόλιν, ἵνα παραλάβῃ τὸ δεῖπνον τὸ ὑπὸ τῶν πολιορκουμένων προσφερόμενον. «Ἐμπαίζετε παραδόξως ἡμεῖς, εἶπε, καὶ ὡς ἐπιμετρον ἔχετε τὴν θρασύτητα νὰ πέμπητε τῷ Χαγᾶνῳ τὰς κεφαλὰς τῶν ξένων αὐτοῦ».

Αἱ δηλώσεις τῶν Ἀθάρων εἰς ἔρημον μετέβαλον τὴν περὶ τὴν πρωτεύουσαν τοσοῦτον εὐφορον χώραν καὶ μετὰ ἐφθήμερον πολιορκίαν τὰ ἐπιτήδεια καὶ ἡ τροβὴ ἤρξαντο ἐπιλείποντα τῷ πολλῷ στρατῷ τῶν πολιορκητῶν καὶ ἡ ὥρα προσήγγιζε καθ' ἣν ὁ Χαγᾶνος θὰ ἤναγκάζετο νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν πρὸς πρόληψιν τῆς διαλύσεως τοῦ στρατοῦ συνισταμένου εἰς ἀνθρώπους διαφόρων ἐθνῶν. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ τελευταίαν ἀπόπειραν πρὸς κατάληψιν τῆς πόλεως ἐκ τοῦ Χρυσοῦ κέρως, ἔνθα ὁ πύργος τῶν Βλαχερνῶν ἠνοῦτο μετὰ τῆς θαλάσσης δι' ἀπλοῦ τείχους τοῦ περὶ τοῦ καταλείποντος ἔξω τῶν ὄχυρωμάτων τὸ ἱερόν τῆς παναχίας Παρθένου καὶ τὸν ναὸν τοῦ ἁγ. Νικολάου καὶ Πρίσκου. Ἡ ἐπιθεσις αὕτη ἔμελλε νὰ βοηθηθῇ ὑπὸ τοῦ σκλαβηνικοῦ στόλου τῶν μονοξύλων, ὃν μετήνεγκεν εἰς τὰ Γλυκεὰ ὕδατα καὶ ὥρμισεν ἐν τοῖς ῥηχοῖς πέραν τῆς γερύρας τοῦ ἁγίου Καλλινίκου. Ἡ

γέρουρα αὕτη ἔφερον, ὡς ἐνθυμῆσθε, τὸ ὄνομα ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγ. Καλλινίκου κειμένης ἔνθα νῦν ἡ θέσις Καλιτζογλου, ἣν συνήκου τῇ ἀντίπεραν ἀκτῆ, ἔνθα ἦν ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Μάμαντος, νῦν Deftedar-iskelessi καὶ Fezhané. Ὁ Χαγᾶνος ἐξέλεξε τὸ χωρίον τοῦτο, ἵνα προσυλάττῃ τὰ μονόξυλα ἀπὸ προσβολῆς ὑπὸ τῶν μεγάλων νεῶν, τῶν βυζαντιακῶν μὴ δυναμένων νὰ προσπελάσωσι τοῖς ἐκεῖ ῥηχοῖς. Οἱ Σκλαβηνοὶ διετάχθησαν νὰ προσεγγίσωσιν εὐθὺς τῇ ἀκτῇ παρὰ τὸ πτερόν τῶν Βλαχερνῶν ἅμ' ἰδόντες τὰς πυρὰς τὰς ἀφθησομένας ἅμα τῇ νυκτερινῇ ἐφοδῳ. Ὁ φρούραρχος Βῶνος ὑποπτεῦων εἰκότως ἐπιθεσιν ἐπὶ τὸ τόσον ἀσθενὲς μέρος τῶν τειχῶν εἶχεν ἤδη παρασκευάσει τὰ δέοντα, τάξας τὰς διήρεις καὶ τριήρεις εἰς γραμμὴν ἀρχομένην ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ Πρίσκου μέχρι τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἁγίου Κόνωνος ἀπέναντι τῶν Πηγῶν (πέραν εἰς Πηγὰς) κατὰ πλάτος τοῦ Χρυσοῦ κέρως. Ἡ θέσις τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγ. Νικολάου καὶ Πρίσκου εἶναι ἱκανῶς γνωστὴ ὑπὸ τῶν τοπογράφων τοῦ Βυζαντίου· ἡ θέσις αὐτῆς ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἐξηφανισμένη δηλοῦται νῦν ὑπὸ τοῦ ἀγιάσματος τοῦ παρὰ τὸν τάφον τοῦ Toklou Ibrahim Dedé ἐν περιθόλῳ περιτεταειχισμένῳ, γνωστῷ ὑπὸ τὸ ὄνομα Πενταπύργιον παρὰ τῇ πύλῃ τοῦ Aivan-sérai. Ὁ γωνιαῖος πύργος τοῦ περιθόλου τούτου ὀνομάζεται «ὁ πύργος τοῦ ἁγ. Νικολάου» ἐν ἐπιγραφῇ σωζομένη νῦν ἔτι. Περὶ δὲ τοῦ δευτέρου χωρίου, τοῦ ἁγίου Κόνωνος ἐν Πηγαίς, πρέπει νὰ διακριθῇ τοῦ τῆς Ζωοδόχου πηγῆς ἔξω τῶν κατὰ γῆν τειχῶν. Προφανῶς ἦτο προάστειον αἰ Πηγαί, κείμενον ἐπὶ τῆς ἀρκτικῆς ἀκτῆς τοῦ Χρυσοῦ κέρως, νῦν Kassim-pacha. Ὁ Κ. Desimonis ἐν ταῖς ἀξίαις λόγου μελέταις αὐτοῦ περὶ τῶν παροικιῶν τῶν ἐν Κ/πόλει Γενουθησιῶν πρῶτος ἐβεβαίωσε τὴν ὑπαρξίν προαστείου Σπηγαὶ πρὸς δυσμὰς τοῦ Γαλατᾶ, προαστείου μνημονευομένου καὶ ὑπὸ τῶν Ρώσων προσκυνητῶν τοῦ II' αἰῶνος ὡς *Eis Pηγὰς*. Ἀρχαῖος χάρτης ἰταλικὸς τῆς Ἑλλάδος δεδημοσιευμένος ὑπὸ τοῦ κ. Σάθα ἔχει ἀληθῶς χωρίον τι Σπηγαὶ κείμενον ἐπὶ τοῦ Χρυσοῦ κέρως. Ἐπὶ Διονυσίου τοῦ Βυζαντίου τὸ χωρίον τοῦτο ὀνομάζετο *Κρηπίδες* «ἀπὸ τῶν ἀναχιδόντων πηγαίων ναμᾶτων· πᾶν γὰρ ἔνδροςος καὶ κατάρουτος ἦν ὁ τόπος». Ἡ περιγραφὴ αὕτη συμφωνεῖ πληρέστατα τῇ πραγματικῇ καταστάσει τοῦ αὐλῶνος τοῦ Kassim-pacha. Ἐπὶ τῶν βυ-

ζαντιακῶν χρόνων ὁ δεσπότης τοῦ αὐλώνος λόφος, ἐφ' οὗ νῦν τὸ ναυτικὸν νοσοκομεῖον, ἦν ὁ τόπος τῆς ἐκτελέσεως τῶν θανατικῶν ποινῶν ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς στάσεως τοῦ Νίκαι ὁ ἑπαρχος ἐθανάτωσε τρεῖς φρατριαστές, ὧν οἱ δύο πεσόντες ἐκ τῶν ἀρχονῶν ἐσώθησαν ὑπὸ τῶν μοναχῶν τοῦ παρακειμένου μοναστηρίου τοῦ ἀγ. Κόνωνος ἐν τῷ ἀσώλῳ αὐτῶν, ὡς διηγεῖται ὁ Θεοφάνης.

Κατὰ ταῦτα ἡ γραμμὴ ἡ ἀπὸ τοῦ ἐν Βλαχερναις ἀγίου Νικολάου μέχρι τοῦ ἀγίου Κόνωνος τοῦ ἐν Πηγαῖς εἶναι ἡ ἀπὸ Aivan-serai εἰς Κασσιμ-πασσά. Ὁ στρατιωτικὸς τῆς πόλεως διοικητὴς Βῶνος μαθὼν παρὰ κατασκόπων τὰς ὑπὸ τοῦ Χαγᾶνος δοθείσας διαταγὰς ἐξήγαγε νύκτωρ σῶμα Ἀρμενίων ἀποτελούντων τὴν φρουρὰν τοῦ μέρους τούτου ἐκ τῆς πύλης τοῦ Πτεροῦ, ἵνα κλύσωσιν οἰκίας τινὰς παρὰ τὸν ναὸν τοῦ ἀγίου Νικολάου καιμένας. Οἱ Σκλαβηνοὶ ἀμ' ἰδόντες τὸ πῦρ ἐξήλθον εὐθὺς ἐκ τοῦ κευθμῶνος αὐτῶν, ἵνα προσεγγίσωσιν εἰς τὴν ἀκτὴν τῶν Βλαχερνῶν ἐνταῦθα δὲ ἐνέπεσον ἐν ταῖς βυζαντιακαῖς ναυσὶ καταβυθισάσας τὰ μονόξυλα. Οἱ διαφυγόντες τῶν Σκλαβηνῶν τὴν σραγὴν διακολλυβήσαντες εἰς τὴν ἀκτὴν ἐφρονεῖθησαν τοῖς ξίφεσι τῶν Ἀρμενίων. Τὰ ὕδατα τοῦ Χρυσοῦ κέρως ἐθάρασαν ὑπὸ τοῦ αἵματος αὐτῶν, ἐν δὲ τοῖς ἐπιπλέουσι νεκροῖς ἀνευρέθησαν τῇ ἐπιούσῃ καὶ γυναῖκες Σκλαβηναὶ μετασχυῶσαι τῆς μάχης.

Ἡ νυκτιὰ συμφορὰ συνετάραξε τὸν στρατὸν τοῦ Χαγᾶνου, οἱ δὲ Σκλαβηνοὶ ὑποπτεύσαντες, ὅτι ἡ ἐνδρα ἐγένετο ὑπὸ τῶν Ἀθάρων, ἀποστάντες τῶν συμμάχων, ὧν ἐγνωρίζον τὸν προδοτικὸν χαρακτῆρα, ἀπῆλθον παραχρῆμα. Ὁ δὲ Χαγᾶνος οὐκέτι δυνάμενος ν' ἀντιστῆ εἰς τὰς συνεπειὰς τῆς πείνης τῆς κρατούσης ἐν τῷ στρατῷ ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, λίαν ἀσθενὴς ὧν νὰ παρατείνῃ αὐτὴν μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Σκλαβηνῶν καὶ ἐσπερημένος περσικῆς ἐπικουρίας. Καύσας λοιπὸν πάσας τὰς μηχανὰς καὶ τὸ στρατόπεδον ἀπῆλθεν ἀργεῖλας τοῖς ἄρχουσι τοῦ Βυζαντίου, ὅτι, εἰ καὶ ἀπήρχετο νῦν ἕνεκα ἀπορίας τῶν ἐπιτηδείων, προτίθετο ὅμως νὰ ἐπανέλθῃ μετὰ μικρὸν πορισάμενος ἐπιτήδεια καὶ ὅτι τότε θὰ λάβῃ παρ' αὐτῶν δίκην πασῶν τῶν ὕβρεων, ἅς ἐξ αὐτῶν ὑπέστη. Ἡ ὀπισθοφυλακὴ τῶν Ἀθάρων διέτριψε μίαν ἔτι ἡμέραν ἐν τοῖς παραλίαις, ἵνα ἐμπρήσῃσι πάντα τὰ ἱερὰ τὰ μένοντα ἔτι ὄρθια. Ὁ ναὸς τοῦ ἀγίου Νικολάου καὶ ὁ τῶν ἀγίων Κοσμᾶ καὶ

Δαμιανοῦ (τοῦ Ἐγροῦπ) ἐγένοντο παρανάλωμα τοῦ πυρός. Μόνον τὸ ἱερόν τῆς παναγίας Παρθένου ἔμεινεν ἄθικτον, διότι ὁ Χαγᾶνος δυσχυρίζετο, ὅτι εἶδε τὴν ἀγίαν Παρθένον περιβεβλημένην θεῖα δόξῃ καὶ περιβαίνουσαν ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως· ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τῷ Βυζαντίῳ ἀπέδιδον τὴν σωτηρίαν τῆς πρωτεύουσας ἀπὸ τῆς πρώτης ταύτης πολιορκίας τῇ μεσιτείᾳ τῆς Θεομήτορος, ὁ δὲ ἀκάθιστος ὕμνος ἐντεῦθεν ἔσχε τὴν ἀρχήν.

Ὁ μάχιστρος Βῶνος ἔσχε καὶ αὐθις συνέντευξιν μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς ὀπισθοφυλακῆς ἐν αὐτῷ τῷ ναφ τῆς παναγίας Παρθένου. Ἐδήλωσεν αὐτῷ, ὅτι «μέχρι τοῦ παρόντος ἐγὼ τὴν ἐξουσίαν εἶχον τοῦ καλῆσαι καὶ πηκτεῦσαι μετὰ σοῦ· νῦν δὲ κατέλαβεν ὁ ἀδελφός τοῦ εὐσεβεστάτου ἡμῶν δεσπότου μετὰ τοῦ θεοφυλάκτου στρατοῦ. Καὶ ἰδοὺ ἀντιπερᾶ καὶ ἐπακολουθεῖ σοι ἕως τῆς χώρας σου. Κἀκεῖ λαλεῖτε μεταξὺ ἀλλήλων».

Οὕτως ἔληξεν ἡ ἀξιωμακόμενος πολιορκία τῆς πρωτεύουσας ὑπὸ τῶν Ἀθάρων, ἡ πρώτη ἀπὸ τῆς περατώσεως τῶν Θεοδοσιακῶν ὀχυρωμάτων. Ὁ μάχιστρος Βῶνος ἀνεγείρας τὸ εἶω τοῦ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν τείχος τὸ σωζόμενον ἔτι καὶ τείχος Ἡρακλείου ὀνομαζόμενον μετ' ὀλίγον ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Στουδίου. Ὁ δὲ Schahbaraz ἐξηκολούθησε καθ' ἡσυχίαν ἐστρατοπεδευμένος ἐν Χαλκηδόνι, μέχρις οὗ ὁ Ἡράκλειος μετὰ πολλὰς αἱματηρὰς μάχας κατῶρθωσε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῶν Περσῶν καὶ ἐκθρονίσῃ τὸν μέγαν βασιλέα. Μετὰ ἑπταετῆ πόλεμον ἐπανῆλθεν ὁ Ἡράκλειος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκτελέσας τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, ἦτοι ἐπανορθώσας τὰς συμφορὰς, ἅς ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Φωκᾶ τὸ κράτος εἶχεν ὑποστῆ. Ἀλλ' οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ ἄμεσοι διάδοχοι αὐτοῦ ἠδυνήθησαν νὰ θεραπεύσωσι τὴν κατάστασιν τῆς ὀλεθρίας ἐξαντλήσεως τῆς ἐκ τῶν δεκαετῶν συνεχῶν ἀγῶνων τῶν διωσάντων τὸ τε κράτος τῶν Περσῶν καὶ τὸ Βυζαντιακόν. Jezdigert ὁ Δ', ὁ τελευταῖος τῶν Σασανιδῶν, μετ' ὀλίγον ἀπέθανε στερηθεὶς τὴν ἀρχὴν ἐν τοῖς πεδίοις τῆς Ὑρκανίας καὶ ἀπὸ τοῦ 670 πολέμιοι στόλοι εἰσπλέουσιν εἰς Προποντιδα ἐπὶ ἑπτὰ συνεχῆ ἔτη διὰ νὰ πολιορκήσωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ἰδοὺ ἡ τελευταία λίσαις τῶν γεγονότων, ἃ ἔλαβον τὴν τιμὴν νὰ σκιαγραφῶσω ὑμῖν τὴν ἐσπέραν ταύτην.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΘΩ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

1) Ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ φίλου συνεταίρου κ. *Μαρουήλ Γεδεών* περὶ τοῦ Ἁθῶ (1) ἐξεδόθη ἐκ κώδικος τῆς ἱερᾶς μονῆς τῶν Ἱθῆρων ἀλληλογραφία τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ μετὰ τοῦ Πατριάρχου Νικολάου τοῦ Γραμματικοῦ καὶ ἄλλα ἔγγραφα περὶ τῶν τοῦ Ἁθῶ σχέσεων πρὸς τὰς πολιτικὰς καὶ ἱερατικὰς ἀρχὰς ἐν Βυζαντίῳ. Τὰ ἴδια ἔγγραφα μνημονεύονται καὶ ἐν τῇ πραγματείᾳ τοῦ *Κ. Φρεαρίτου*, δημοσιευθεῖσα ἐν «*Πανδώρα*» (Τόμ. ΙΕ'), τοῦ Γάλλου *Langlois* καὶ τοῦ Διογενίου *Πίστη* πρώην Ξάνθης (2).

2) Πρὸ καιροῦ εὔρον ἐν χειρογράφῳ (τοῦ ΙΣ' αἰῶνος) τῆς βιβλιοθήκης μου τὸ ἐνταῦθα ἐκδιδομένον κείμενον, ὅπερ παρέχει πλείστας πληροφορίας περὶ τῶν ἐν τῷ ἀγίῳ Ὁρει γεγονότων καὶ τῶν ἐν τῇ βασιλίδι συμβάντων. Ὁ ἔρευρῶν τὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ ἰδιαιτέρως τὰ κατὰ τὸ πολιτικὸν τοῦ Ἁθῶ «*θέρος ἔχει νὰ συγκομίσῃ συμπερασμάτων καὶ πλοῦτον εἰδήσεων*», σὺν τῷ φίλῳ κ. Γεδεῶν εἶπεῖν.

3) Τὸ ἐν λόγῳ χειρόγραφον, κτῆμα Μακαρίου ἱερομονάχου Χίου ζωγράφου, περιέχει:

Σελ. 1—381. *Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, τοῦ ἀσκητοῦ καὶ ἀναγωρητοῦ, ἐπισκόπου γενομένου τῆς φιλοργίστου πόλεως Νινεῆ, λόγοι ἀσκητικοὶ γραφέντες μὲν παρ' αὐτοῦ τῇ ἰδίᾳ γλώσσῃ, ἐρμηνεύμενοι δὲ ὑπὸ τῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν Ἀββᾶ Πατρικίου καὶ Ἀββᾶ Ἀβραμίου τῶν φιλοσόφων καὶ ἡσυχαστῶν ἐν τῇ Αἰθρία τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Σάββα τοῦ ἡγιασμένου.*

Σελ. 383—574. *Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἀββᾶ Ἡσαΐου τοῦ ἀναγωρητοῦ λόγοι πάνυ ὠφέλιμοι.*

(1) *Μαρουήλ Ι. Γεδεῶν*. Ὁ Ἁθῶς, ἀναμνήσεις, ἔγγραφα, σημειώσεις. Ἐν Κων/πόλει 1885 σελ. 100 κ. ἔ.

(2) *Δ. Πίστη*, περιγραφικὴ ἱστορία τοῦ ἀγίου Ὁρους Ἁθῶ. Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1890 σελ. 85—86.

Σελ. 575—727. *Υπερφαιεῖς διηγήσεις τοῦ νέου παραδείσου ἥτοι εἰς τὰ ἀποσθέγματα καὶ εἰς τοὺς βίους τῶν ἁγίων πατέρων.*

Σελ. 729—730. *Περὶ τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμεικῶν ἐπτὰ συνόδων τότε ἔγνων καὶ ποῦ καὶ διατί.*

Σελ. 730—749. *Διηγήσεις μερικῆ τῶν ἐπιστολῶν Ἀλεξίου βασιλέως καὶ Νικολάου Πατριάρχου γενομένη κατὰ διαφόρους καιρούς.*

4) Τὸ α' ἔγγραφον (σελ. 732), ἡ ἀναφορὰ τῶν μοναχῶν πρὸς τὸν βασιλέα, ἀρχ. *Δέσποτα ἡμῶν ἄγιε, γνωστὸν ἔστω κτλ.*, ἐστὶ παρὰ τῷ κυρίῳ Γεδεῶν α' ἔγγραφον, καὶ Δ. Πίστη τὸ πρῶτον.

Τὸ β' ἔγγραφον, τὸ βασιλικὸν πιπτάκιον πρὸς τὸν πατριάρχη, Γεδεῶν β', Φρεαρίτη α'.

Τὸ γ', ἡ ἀπάντησις τοῦ πατριάρχου (σελ. 733, 734, 735), Φρεαρίτη θ', Γεδεῶν γ'. Τὸ κείμενον μετὰζῦ «*εἰρέθησαν δόλιοι καὶ ἀπατεῶνες*» ἕως «*διὰ τὰ καὶ τὴ ἀνετράπη*» λείπει ἐν τῷ ἔγγραφῳ τοῦ κ. Γεδεῶν.

Τὸ δ', θέσπισμα βασιλικόν. «*Θεσπίζομεν τοῖνον κτλ.*» σ. 735, παρὰ Γεδεῶν δ', Φρεαρίτη β', Δ. Πίστη γ' (ἐν ἔτει 1109).

Τὸ ε', θέσπισμα βασιλικόν πρὸς τὸν πατριάρχη, σελ. 738: ἀρχή «*Σκοπὸς ἐτέθη τῇ οἰκουμένῃ*», παρὰ *Langlois* σελ. 38, Φρεαρίτη γ'.

Τὸ ς', πιπτάκιον βασιλικόν πρὸς Ἰλαρίωνα τὸν Πρῶτον τοῦ ὄρους, σελ. 739, «*Γνωρὶς εἰδήσεώς σου*» παρὰ Φρεαρίτη δ', παρὰ *Langlois* σελ. 38.

Τὸ ζ', πιπτάκιον βασιλικόν (σελ. 740) πρὸς τοὺς μοναχοὺς: «*Πατέρες ἄγιοι οἱ τὸ ἅγ' ὄρος κατοικοῦντες*», παρὰ Γεδεῶν ε', Φρεαρίτη ε'.

Τὸ η', πατριαρχικόν πιπτάκιον, σελ. 740, «*Σγρίσματα καὶ παρουσιολογίαις*»—ἀνέκδοτον.

Τὸ θ', πατριαρχ. γράμμα πρὸς τὸν βασιλέα Ἀλεξίον, σελ. 741, «*Γνωστὸν ἔστω σοι δέσποτα*» παρὰ Φρεαρίτη ζ'.

Τὸ ι'. «*Περὶ Σαρακηνῶν*», σελ. 743, παρὰ Γεδεῶν σελ. 135 (ἐν σημειώσει 118).

Τὸ ια', λύσις τοῦ πατριάρχου Χαρίτωνος,

σελ. 746 (ἐν ἔτει 1177) ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ κ. Φραερίτου καὶ τοῦ κ. Γεδεών (σελ. 119).

Τὸ εἶ', συνοδικόν (σελ. 747), ἀνέκδοτον.

Τὸ γ', λύσις τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου ἐπὶ ὑπομνήσεως τοῦ Πρώτου Γαβριήλ, σελ. 748 (ἔτει 1093), παρὰ Γεδεών ζ', Φραερίτη σ'.

Περὶ τῆς χρονολογίας ἀναφέρομεν μόνον, ὅτι τὸ «Θέσπισμα βασιλικόν» ἐπιβεβαιοῦν τὰ προνόμια τοῦ Ἁθω ἀνήκει τῇ γ' ἰνδικτιῶν, 1109, συμφώνως τῷ χειρογράφῳ τῆς ἐν Μόσχῃ συνοδικῆς βιβλιοθήκῃς ἢ λύσις τοῦ βασιλέως πρὸς τὸν Πρῶτον τοῦ ὅρους Γαβριήλ κατὰ τὸν κ. Γεδεών (σελ. 106 σημ. 82) ἐξεδόθη κατὰ τὸ 1093/94.—Ὁ Καῖσαρ Νικηφόρος ὁ Μετσοπλίτης, μνημονευόμενος ἐν τῇ ἀφηγησίῃ, ἀπέθανε κατὰ τὸ 1104 καὶ ὁ πατριάρχης Νικόλαος ὁ γραμματικὸς ἐν ἔτει 1111 ἢ λύσις τοῦ πατριάρχου Χαρίτωνος ἐπέληθεν ἐν ἔτει 1177.

5) Ἡ κανονικὴ διαταγὴ (σ. 748 καὶ 749) διασαφηνίζει τὰς σχέσεις τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Ἀσάνη πρὸς τὸν βασιλέα Θεόδωρον τὸν Βατάτζην καὶ μάλιστα τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἰστορίαν τοῦ θρόνου Τερνόβου. Ἡ ἐν λόγῳ συνέντευξις τῶν βασιλέων ἐν Λαμψάκῳ ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος 1235. *Νικηφόρος ὁ Γρηγοράς* (1) λέγει: «Καὶ συνελθόντες περὶ Χερρόνησον ὁ τε βασιλεὺς καὶ ὁ Ἀσάν συζευγνύουσιν Ἐλένη τῇ τοῦ Ἀσάν θυγατρὶ δεκαετῆ οὔσῃ τὸν τοῦ βασιλέως υἱὸν Θεόδωρον τὸν νέον Λάσκαριν· τῆνικαῦτα δὲ καὶ ὁ τοῦ Τερνόβου ἐπίσκοπος αὐτονομίαν λαμβάνει διηνεκῆ, τῷ τῶς ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς πρώτης τελεῶν Ἰουστιανῆς».—*Γεώργιος ὁ Ἀκροπολίτης* δὲ ἀφηγεῖται ὡς ἐπομένως τὰ περὶ τῆς συμμαχίας ἀμφοτέρων κατὰ τῶν Λατίνων (2): «Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης (ὁ Ἀσάνης) τὴν αὐτοῦ σύζυγον σὺν τῇ θυγατρὶ Ἐλένη λαθῶν διαπερανοῦται εἰς Λάμψακον, ἔνθα ἦν ἡ βασιλὶς Εἰρήνη καὶ πληροῦσι τὴν τῶν παιδῶν συνάφειαν, τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ τὰ τῆς ἱερολογίας τελέσαντος. Τότε καὶ ὁ Τερνόβου ἀρχιερεὺς ὑπὸ τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τελεῶν αὐτονομίᾳ τετίμηται καὶ πατριάρχης ἀναγορευέσθαι κέριται βασιλικῶ καὶ συνοδικῶ τῷ θεσπίσματι, χάριτας τῶν προυγόντων ἀποτινύτων τῷ Βουλγάρων ἔρχοντι Ἀσάν, τοῦ κήδους ἕνεκα καὶ τῆς φιλίας».—Ταῦτα ἱκανῶς δεικνύουσι τὴν σπουδαϊότητα τοῦ ἐν τῷ τέλει κειμένου.

(Σελ. 730)

Διήγησις μερικῆ τῶν ἐπιστολῶν Ἀλεξίου βασιλέως, καὶ Νικολάου πατριάρχου, γενομένη κατὰ διαφόρους καιροὺς.

1) Ἐλεγεν ὁ μοναχὸς Ἰωάννης ὁ Τραγγανιώτης ὅτι τὰ κατὰ τοῦ ἁγίου ὄρους γενόμενα ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, τὰ πρὸ τῆς ἐντολῆς τοῦ πατριάρχου καὶ μετὰ τὴν ἐντολὴν οὐ μόνον ὁ μοναχὸς Λεόντιος ὁ ἐπίσκοπος, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν ἁγίων πατέρων συνεγράφαντο καὶ ἔχουσιν οὕτως εἰς προσείδησιν.

2) Ὅτι μετὰ τὸ ἀπελασθῆναι τὰ ζῶα καὶ τοὺς Βλάχους ἀπὸ τοῦ ἁγίου ὄρους, ἀντὶ τοῦ εὐχαριστῆσαι τῷ Θεῷ ὅτι ἐξέβλεν ὄργην μεγάλην καὶ ὀλέθριον, ὅτι ἐπισκοπῆ ἐπεσεκέφατο ἡμεῖς ὁ Θεὸς καὶ ἐκαθαρίσθη τὸ ἅγιον ὄρος, τὸ ὄρος ὃ εὐδόκησεν ὁ Θεὸς κατοικεῖν ἐν αὐτῷ, μᾶλλον ἔκλαιον καὶ ἐκόπτοντο· καὶ ἦν ἐν τῷ ἁγίῳ (*) ὄρει κοπετός μέγας αἰγυπτιακός, καὶ ἐκείνοι μὲν τῆς αἰγυπτιακῆς ἐμμένηντο προφῆς, τὰ κρέη αὐτὸν τὸν λέβητας, ἔτι δὲ καὶ κρόμυα καὶ σκόροδα καὶ πέπονας.

3) Οἱ δὲ ἀγιορεῖται μέμνηται τὰ τῶν Βλαχῶν ὅσα καὶ οἷα τῆς ἡδονῆς ἢ συνήθεια· τὰ δὲ γάλατα καὶ τὰ τυρία, καὶ τὰ μαλλία· τὰ συμπόσια καὶ συναλλάγματα καὶ τὰς πραγματείας τὰς πρὸς ἀλλήλους, οἱ Βλάχοι λέγω μετὰ τῶν μοναχῶν· τὰς τε μεθυσίας τὰς διαβολικὰς, αἵτινες ἐφάνησαν ἐν τῷ ὑστέρῳ· εἰς ἧλθε γὰρ ὁ διάβολος εἰς τὰς καρδίας τῶν Βλαχῶν καὶ εἶλον καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν μεθ' ἐαυτῶν φερούσας ἄνδρεια ὡς οἱ πιστικοὶ καὶ ἔβοσκον τὰ πρόβατα, καὶ τὰ μοναστήρια ἐδούλευον κουβαλοῦσαι εἰς αὐτοὺς τὰ τυρία τὰ γάλατα καὶ τὰ μαλλία ποιοῦσαι καὶ τὰ ζυμωτὰ εἰς τὰς παρακλήσεις τῶν μοναστηρίων καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ὡς δουλοπάροικοι καὶ ποθεινοὶ (731) ἦσαν τοῖς μοναχοῖς.

4) Τὰ δὲ ὑπ' αὐτῶν γενόμενα αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν καὶ ἀκούειν· ὁμοῦ οἱ παθόντες καὶ τὴν ἁμαρτίαν μισήσαντες αὐτοὶ καὶ τὰ σφάλματα διορθώσαντο· καὶ οὐ μόνον ἡσυχασταὶ καὶ ἐγκλείστοις καὶ στυλίταις εἶπον καὶ ἐξήγειλαν περὶ τούτου ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ πατριάρχῃ κῦρ Νικολάῳ πάντα ἐγγράφως ἐξέ-

(1) Τόμ α' σελ. 29.

(2) Σελ. 54

(*) Ἡ ὀρθογραφία τοῦ χειρογράφου ἐφυλάχθη κατὰ τὴν παροῦσαν δημοσίευσιν.

δωκαν· και ὅτι οἱ Βλάχοι τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἔχουσι βοσκούς ὅσα δὲ δι' αὐτῶν ἔπραττεν ὁ διάβολος οὐ θέμις ἦν γραφῆ παραδοῦναι· πληρὸν οὐκ ἔστι κρυπτόν ὃ οὐ γνωσθήσεται και εἰς φανερόν ἔλθῃ· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον.

5) Περὶ δὲ τῶν Βλαχῶν μᾶλλον δὲ τῶν μοναχῶν τὴν ἐκβολὴν διηγῆσομαι, και ὅσα ἐπαράχθησαν τότε·

6) εὔρεν οὖν ὄργανα ἐπιτήδεια· ὁ ἐρευρετῆς τῆς κακίας, ὁ ἐξ ἄνωθεν φρονήσας τὴν ἡμετέραν ζωὴν και ἐξορίστους ἡμᾶς ποιήσας, και ἀπὸ Θεοῦ κρύπτεσθαι και τὸν θάνατον κερδαίνειν, ἔφθασε και ἐν τῷ ἀγίῳ ὄρει· και ὑπέβαλεν εἰς τοὺς ἀγίους γέροντας προφάσεις δῆθεν εὐλόγους, ὅτι ἐντολὴν ἔδωκεν ὁ πατριάρχης, και ἐὰν ἀποθάνωμεν ᾧδε γινόμεθα αἴτιοι τῆς ψυχῆς ἡμῶν· και ἐφάνησαν ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα αὐτῶν, μᾶλλον δὲ φρενοληψίας ἀνάμυστα·

7) και τοῦτον τὸν λόγον ἀκούσαντες οἱ πολλοὶ τῶν ἔλλογιμων ἀνθρώπων και ἡγουμένων και ἡσυχαστῶν ἐταράχθησαν, οἵτινες ἐπολέμησαν μετὰ τῶν δαιμόνων πεντήκοντα και ἐξήκοντα ἔτη και οὐκ ἴσχυσαν αὐτοὺς ἐκβαλεῖν ἀπὸ τῆς κέλλας αὐτῶν.

8) Τότε δὴ τότε ἦν ἰδεῖν μέγα θέαμα και πολλοῦ θρήνου ἄξιον· ἀπήρχοντο τοῖνον κλιόντες, ὁ ἡσυχαστῆς πρὸς τοὺς ἡσυχάζοντας λέγων αὐτοῖς ὅσα παρὰ τῶν δαιμόνων ἐδιδάχθη, ὁμοίως και ὁ ἡγούμενος πρὸς τοὺς ἡγουμένους λέγων ὅτι ἀπὸ τοῦ νῦν ᾧδε οὔτε ζωὴν ἔχομεν οὔτε ἀνάπαυσιν ἐπειδὴ τοὺς Βλάχους και τὰ ζῶα ἐκβάλλουσιν· ἀλλὰ και ὁ πατριάρχης ὅλον τὸ ὄρος ἐδέσμησε και τὰ ξύλα και τὰ νερά· ἡμεῖς δὲ ποίαν κοινωνίαν ἔχωμεν ἐν τῷ ὄρει τῷ ἀγίῳ; οἶμαι οὐδεμίαν.

9) Τότε δὴ τότε ἦν ἰδεῖν σχίσματα και παρασυναγωγὰς κατὰ τόπους· και λαοσυνάκτας και λαοπλάνους και τὸ πείθειν μᾶλλον ἢ πείθεσθαι, και γραφικῶς εἰπεῖν, ἔθεντο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτῶν και ἡ γλῶσσα αὐτῶν διήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς και ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖλη αὐτῶν, κατὰ τὸν Δαυὶδ· ὅτι τί δοθείη σοι και τί προστεθείη σοι πρὸς γλῶσσαν δολίαν; Και τὰ πάντα ἐξόγκωσεν ὁ καιρὸς ἐκεῖνος.

10) Ἐξήρχοντο γὰρ μετὰ τῶν Βλαχῶν ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μοναχῶν εἰς τὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου· και ἡ λύπη πεπλήρωκεν ἡμῶν τὴν καρδίαν· ὅτι οὐ μόνον οἱ δαίμονες ἔχαιρον, ἀλλὰ και οἱ μοναχοὶ τὸ αὐτό. Τριακόσιοι γὰρ φραμελίαι ἦσαν ἅπαντες οἱ Βλάχοι.

Σελ. (732)

11) Ὁ δὲ βασιλεὺς κατοῦνας ἔλεγεν εἶναι τῷ πατριάρχῃ, ὡστε και δεκατίαν πολλάκις ἠβουλήθη εἰς αὐτοὺς θεῖναι· διὰ δὲ τοὺς ἄρχοντας τῶν ἐπαρχιῶν τοῦτο οὐκ ἠθέλησε γενέσθαι, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶσι τὰ μοναστήρια, κατακρινώσκεισι δὲ και τοὺς μοναχοὺς· και ὁ μὲν ἀριθμὸς τῶν Βλαχῶν κατὰ δόλῳ γέγονε· τῶν δὲ μοναχῶν οὐκ ἦν ἀριθμὸς διαγραφῆσθαι και εἰπεῖν τὸ ἄπειρον πλῆθος ἐκεῖνο.

12) Και ὡ τοῦ θαύματος ὁ λέγωντες ὅτι ὁ ἡσυχάζων ἐν τῷδε τῷ τόπῳ ὁ ἀκουστός και ὁ φοβερός τοῖς δαίμοσιν μετὰ τοῦ (θεῖνος) συνεξέρχεται Βλάχου και ὁ (θεῖνος) ἡγούμενος μετὰ τοῦδε τοῦ ἡγουμένου συνεξέρχονται· ὁμοίως και τὰ λοιπὰ μοναστήρια μετὰ τῶν ἐαυτῶν φίλων συνεξέρχονται Βλαχῶν ἅπαντες πανοικεῖ· ἦν δὲ ἰδεῖν τὰ θεόκτιστα και θεοφύλακτα μοναστήρια ὑπὸ κουτζῶν και τυφλῶν γερόντων φυλακτόμενα· και οὕτω κατηγωνίσαστο ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου καταδιῶξαι ὀπίσω αὐτῶν ὁ γοητὸς Φαραὼ και ἐπισύρειν αὐτοὺς βιαίως ἕως τῶν ποταμῶν Βαβυλώνας· και οὐ παύεται μέχρι τῆς σήμερον τὰ αὐτὰ ποιῶν ὁ σχολιὸς δράκων.

13) Τούτων δὲ οὕτω γενομένων ἐπέστη ἡ ἑορτὴ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως και συναχθέντες πάντες κατὰ τὸ συνήθες εἰς τὰς Κας[ε]ῖας, πρῶτον μὲν ἀνθεμάτισαν τοὺς δημογέροντας ἐπ' ἐκκλησίας πᾶς ὁ λαὸς, τοὺς λαοπλάνους, τοὺς ταράσσοντας ἅπαν τὸ ἅγιον ὄρος ὡς δῆθεν ἐκ προφάσεων εὐλόγων. Ἐπειτα τοῦ ἐκ συνθεῖας κρούσματος γενομένου καθίσαντες ἐν τῷ κριτηρίῳ ἐξελεῖχοντο ἄνδρας θεοσεβεῖς τέσσαρας τὸν τε μοναχὸν κῦρ Ἰωαννίκιον και ἡγούμενον τοῦ Βατοπεδίου, και τὸν μοναχὸν κῦρ Συμεῶν και ἡγούμενον τοῦ Καρακάλλου, και τὸν Κασταμονίτου συγγενῆ ὄντα τοῦ βασιλέως κῦρ Ἀλεξίου, και δύο ἐπιτηρητὰς τὸν Τζαῖνον και τὸν Φαλακρόν, και ἀπέστειλαν αὐτοὺς πρὸς τὸν βασιλέα κῦρ Ἀλέξιον γράψαντες και ἐπιστολὴν περιέχουσαν οὕτως.

14) «Δέσποτα ἡμῶν ἄγιε, γνωστὸν ἔστω τῷ κράτει τῆς βασιλείας σου, ὅτι ἡ ἐντολὴ τοῦ πατριάρχου ἅπαν τὸ ἅγιον ὄρος ἐξώκισε και δεόμεθα τῆς κραταιᾶς βασιλείας σου ἵνα λύσητε τὴν ἐντολὴν, ἐπεὶ πάντες ἀπολύμεθα· ἐν γὰρ τῇ ὑμετέρῃ γαλήνῃ και ἡμεῖς ἤρεμον και ἡσύχον βίον διάγωμεν εὐχόμενοι και τοῦ κράτους σου. Ἴδου ὑπεμνήσκαμεν

τῆ βασιλείᾳ σου· καὶ προσθήσει Κύριος ὁ Θεὸς τοὺς χρόνους αὐτῇ ὡς τῷ εὐσεβεῖ βασιλεῖ Ἐζεκιᾷ, ἵνα ὡς ἐκεῖνος καὶ σὺ ἀξιώθῃς μετὰ παρηγοίας εἰπεῖν τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ καὶ Θεῷ· μνήσθητι, Κύριε· ὡς ἐπορεύθην ἐνώπιόν σου μετ' ἀληθείας ἐν καρδίᾳ τελείᾳ· καὶ τὰ ἀρεστά ἐνώπιόν σου ἐποίησα· ἡμεῖς δὲ πάλιν ὡς ἔχομεν καὶ διακειμῆθα πρὸς σέ λέγομεν· οἱ εὐλογοῦντές σε εὐλο(733)γημένοι, οἱ δὲ καταρώμενοι κεκατήρηνται. Καὶ ἀξιώσαι σε Κύριος ὁ Θεὸς τῆς μερίδος τῶν ἀγίων καὶ μεγάλων βασιλείων Δαυὶδ καὶ Ἐζεκιῶ, καὶ πλησίον τοῦ ἐν ἀγίοις Κωνσταντίνου εὐρεθῆναι τὸν θρόνον σου, καὶ μετὰ τῶν ἀγίων ἀγγέλων ἔσῃ εὐφραίνόμενος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ εἰς αἰῶνα αἰῶνος, καὶ χαίρει καὶ ἔρῳσο ἐν Κυρίῳ πανοικίαι!· —»

15) Ταῦτα λαβὼν ἐπὶ χείρας ὁ βασιλεὺς κύρ Ἀλέξιος καὶ ὅλον τὸ παλάτιον καὶ ἡ σύγκλητος ἀκούσαντες τῷ βασιλεῖ συνεβούλευον τὸν πατριάρχην ἐλθεῖν καὶ ἀπολογησασθαι. Ὁ δὲ βασιλεὺς δι' εὐλάβειαν οὐκ ἠθέλησε τοῦτο ποιῆσαι ἀλλ' ἔγραψε πρὸς αὐτόν ταῦτα ἀποστείλας καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀπεσταλμένους μοναχοὺς.

16) Βασιλικὸν πιτάκιον. Πάτερ ἅγιε καὶ Οἰκουμενικὴ Πατριάρχῃ! οἶδας ὅτι ἐντολὴν ἔδωκεν ὁ Θεὸς τῷ προπάτορι ἡμῶν ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ οὐδεμίαν ὄλην ἡμέραν, τάχα δὲ οὐδὲ τρεῖς ὥρας ἐφύλαξε καὶ ἰδοῦ, ἡ ἐντολή σου ἐξήλειψε τὸ ἅγιον ὄρος μὴ ὑποκείμενον τῇ σῇ ἐξουσίᾳ. Ἀλλ' ὑπὸ τῶν βασιλείων κατὰ διαδοχὴν τοῦτο ἐθέσπισαν καὶ οὐχ ὑπὸ ἄλλης ἐξουσίας, ἀλλ' ὤρισαν ἐλεύθερον τοῦτο εἶναι ἀπὸ πάσης ἐπηρείας· ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἄρχοντας τῶν ἐπαρχιῶν μηδεμίαν μετοχὴν ἔχειν ἐν τῷ ἀγίῳ ὄρει· καὶ γὰρ ἐγὼ αὐτὸς πολυλάκις ἠβουλήθην δεκατίαν ἐπιθεῖναι τοῖς Βλάχοις ἀλλὰ τὰς εὐχὰς τῶν πατέρων δυσωπούμενος, καὶ διὰ τοὺς ἄρχοντας τῶν ἐπαρχιῶν, ἵνα μὴ πλεονεκτῶσι τὰ μοναστήρια ὡς ἔχομεν πάντες τὸ πλεονεκτικόν, καὶ ἵνα μὴ κατακινώσωσι τοὺς μοναχοὺς τοῦτο οὐκ ἐποίησα. Τί δέ σοι ἔδοξε; πᾶτερ ἅγιε, ἀπορῶ· ἐμοῦ οὐ θελήσαντος ὅπως καὶ μόνον ἀκοῦσαι τὸ ἀπελασθῆναι τὰ ζῶα, ἀλλὰ καὶ οἱ μητροπολίται τῷ ὀρισμῷ σου ἀντέλεξαν, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισε λέγοντες εἰς μετάληψιν. Καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ· ὁμοίως καὶ τῶν ἡγουμένων πολλοί· Χαίρει καὶ ἔρῳσο ἐν Κυρίῳ!· —

17) Ταῦτα ὁ πατριάρχης δεξάμενος καὶ

ἀναγνοὺς τὰ τοῦ βασιλέως γράμματα ἀντεδήλωσε τῷ βασιλεῖ ταῦτα·

«Καλῶς εἶπας δέσποτά μου ἅγιε, ὅτι σὺ ὁ ἔχων τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν ὑπόθεσιν οὐχ ὑπέγραψας· οἱ μητροπολίται οὐκ ἠθέλησαν ἀλλὰ μᾶλλον ἀντέλεξαν ὡς παράνομον τὸ γινόμενον. Τῶν μοναστηρίων οἱ ἡγούμενοι πλέον πάντων ἐταράχθησαν. Καὶ ἐγὼ πῶς εἶλον τοῦτο ποιῆσαι; ἀλλὰ διὰ τὰς κακουργίας τῶν Βλαχῶν καὶ τὰς τελεσιουργίας αὐτῶν ἐδεξάμην τίποτε· διότι μέγα ἦν τὸ δεινόν καὶ ὀλέθριον ὥσπερ γὰρ οἱ Μαδρινάιοι ἐποιοῦν καὶ ἐκαλλῶπιζον τὰς γυναῖκας αὐτῶν καὶ ἔφερον ἐνώπιον τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ἵνα πορνεύσῃ ὁ λαὸς καὶ ἀποστραφῆται αὐτοὺς ὁ Θεὸς αὐτῶν, οὕτω καὶ ὁ διάβολος εἰσῆλθεν εἰς τὰς γυναῖκας αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας καὶ ἐνεδύοντο σχῆμα ἀνδρείων, ἵνα (734) καταστρέψῃ τοὺς εὐσεβῶς θέλοντας ζῆν καὶ εἶλον αὐτὰς ὥσπερ βοσκούς μεθ' ἑαυτῶν· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς δουλείας τῶν μοναστηρίων πάσας αὐτὰς εἶχον οἱ μοναχοὶ ἐξυπηρετούσας. Τὰ δὲ ὑπ' αὐτῶν γενόμενα αἰσχρόν ἐστι τοῦ λέγειν ἢ γράφειν ἢ ἀκοῦειν· οἱ οὖν παθόντες καὶ τὴν ἁμαρτίαν μισήσαντες αὐτοὶ μοι δέδωκαν ταῦτα ἐγγράφως, τὸν Θεὸν μάρτυρα προβαλλόμενοι. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς κακίας τῶν ἀνοσίων Βλαχῶν, ὅτι εὐρεθῆσαν δόλιοι καὶ ἀπατεῶνες. Περὶ δὲ τῆς ἐντολῆς ὅτι ἐξήλειψε τὸ ἅγιον ὄρος καὶ ὅτι λέγετε οἰκείᾳ χειρὶ ὑπέγραψεν ὁ πατριάρχης φημί ἀναστάντες μοι μάρτυρες ἄδικοι ἃ οὐκ ἐγίνωσκον ἡρώτων με· ἄλλως τε δὲ σὺ αὐτὸς ὁ ἔχων τὴν ἐξουσίαν οὐχ ὑπέγραψας· ἡ σύνοδος τῶν πατέρων οὐχ ὑπέγραψε. Καὶ ἐγὼ μόνος εἶλον ὑπογράψαι οἰκείᾳ χειρὶ; ἀλλὰ ἀνέχεται ὁ Θεὸς ἢ αἱ σύνοδοι τῶν ἀγίων πατέρων ἐνός μάρτυρος ὑπογραφῆν; ὡς ἔγραψαν καὶ ἐπεσφράγισαν μὴ παραδεχθῆναι ποτε ἐνός μάρτυρος μαρτυρίαν καὶ πᾶσαν τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου ἐπίσταται· ἠκούσαμεν παρὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, διαλεγομένου τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία πιστὴ ἐστίν· ὅτι ἀπὸ τῆς Θεοφθόγγου φωνῆς τοῦτο ἠκούσαμεν, τὸ μὴ παραδέχεσθαι γραφὴν ἢ μαρτύριον ἐνός ἀνθρώπου καὶ ὁ σωφότερος τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχη· καὶ αὐτὸς ὑπάρχη ὁ ταπεινὸς Νικόλαος καὶ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως· καὶ ἰδοὺ μαρτυροῦσιν αἱ θεῖαι γραφαί, ὅτι οὐκ ἔχει ἐντολὴν τὸ ἅγιον ὄρος ἀλλὰ παραγγελίας μόνον καὶ ἐπιτιμῆσεις ἵνα μὴ ἐμπάσῃ Βλάχους εἰς κατοικίαν ἐν τῷ ἀγίῳ ὄρει. Περὶ δὲ τὰ ἑαυτῶν πρόβατα κα

κτήματα εἰς τὰ καταχύματα τοῦ ὕρου ἔχειν τὰς κατοικίας ὠρίσαμεν ὅτι ἐξουσίαν ἔχουσιν οἱ ἀρχιερεῖς ἐπιτιμᾶν καθὼς καὶ ἡ ἀγία σύνοδος ὠρίσεν, ὡς τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν τὴν ἐξουσίαν εἰληφότες. Καὶ ἐὰν ὁ ἀρχιερεὺς παρὰ τὸν σκοπὸν τοῦ Θεοῦ ἐπιτημῆσει οὐχ ἔπεται αὐτῷ τὸ θεῖον, ἥτι οὐκ ἀκολουθεῖ. Καὶ ἰδοὺ εὐρίσκειτο ἡ ἐπιτιμῆσις ἄλογος, διὰ τοῦτο καὶ ἀνίσχυρος. Εἰ δὲ δοκεῖ τῷ Θεῷ καὶ εὐάρεστον αὐτῷ ἐστίν, δυνάμωσον τοῦτο βασιλικῇ ἐξουσίᾳ, ἵνα μηκέτι Βλάχους εἰσάξωσι πώποτε ἐν τῷ ἀγίῳ ὕρει εἰς τὸν αἰῶνα.

(Σελ. 733)

18) Δεῖ οὖν εἰπεῖν καὶ περὶ τοὺς ἐξεληθόντας ἀπὸ τοῦ ἁγίου ὕρου καὶ ἐξεργομένους, ὅτι οὐκ ἐποίησαν τὰ τοῦ τόπου, καὶ ὁ τόπος διώκει αὐτούς. Περὶ δὲ τῶν τοιούτων εἶπεν ὁ Κύριος· ἄφετε αὐτοὺς ὑπάγειν· τυφλοὶ εἰσὶ τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐάν ὁδηγῇ, ἀμρότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται· οὓς δὲ οὐκ ἐφύτευεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος ἐκρίζωθήσονται· καὶ διὰ τοῦ προφήτου οὐκ ἔγνωσαν οὐδὲ συνῆκαν ἐν σκότει διακπορεύοντες καὶ οὐκ ἠθέλησαν εὐλογίαν τοῦ εὐλογημένου τόπου, καὶ μακρυνθήσονται ἀπ' αὐτοῦ.

19) Οἱ δὲ ἐξεργόμενοι τοῦ ἁγίου ὕρου ἠρωτώντο ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων θελούντων μαθεῖν τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἐτραπέντες τοῦ ὕρου ἀσκόπως ἐξέρχονται καὶ ἔλεγον ὅτι ὁ πατριάρχης ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς ὅλον τὸ ὕρος καὶ διὰ τοῦτο ἀγανακτήσαντες ἐξεργόμεθα, προφασίζόμενοι προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις· ἐκεῖνοι δὲ ἐντολὴν ἀκούσαντες καὶ μὴ γινώσκοντες τὴν ἀκριβείαν τοῦ πράγματος συνηυδόκουν αὐτοῖς τὸ γινόμενον· τὰ δὲ πάτρια φάρμακα μὴ ἐπιστάμενοι καὶ τὰ ζωῆς ῥήματα μακρὰν που θέμενοι τὴν πᾶσαν ἀσχολίαν καὶ μέριμναν εἰς τὰς τῶν γεννημάτων εἰσόδους ποιοῦμενοι καὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν, τῶν δὲ ψυχῶν τῶν προσερχομένων αὐτοῖς φροντίς οὐδεμίαν· ἀλλὰ ποιοῦσιν αὐτοὺς βουσκούς δαιμόνων· ἀσκόπως οὕτως καὶ ἀπειρησώτως σαλεύοντες αὐτοὺς τοῦ ἁγίου ὕρου ὑποχωρῆσαι καὶ γυρεῦειν πόλεις καὶ χώρας ὡς περιπλανώμενοι· καὶ γίνονται οἱ ἄνθρωποι οἱ κατ' εἰκόνα Θεοῦ γενόμενοι, ὑποχέρινοι τῷ διαβόλῳ καὶ ἐγεμίσθη ἡ Κωνσταντινούπολις ψευδοησυχαστὰς ἀγιορίτας ματαιολόγους καὶ ἀπατεῶνας καὶ ψευδολόγους· ἀγανακτῶσι δὲ καὶ ἡμεῖς καθ' ἑκάστην ἡμέραν γραφὰς ἐπιζητούντες οἱ ἀγράμματοι καὶ χοιροβοσκοὶ· καὶ

εἰσὶ τὰ πάντα ματαιότης ματαιότητων, κατὰ τὸν Σολομώντα. Καὶ γίνωσκε δεσποτὰ μου ἅγιε ὅτι τὰ δόγματα τῶν πατέρων ἀνετρέψαν ὑπὸ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς. Ἀπέθνησκε ποτὲ τις μοναχὸς ἐν τῇ σκήτῃ καὶ ὡς οὐκ ἐδύνατο λαλήσαι μικρὸν τοῖς αὐτῷ παρεστώσιν ἐξήτησεν ὄξος ἵνα θῆσῃ εἰς τὰς ῥίνας αὐτοῦ καὶ λαλήσῃ αὐτοῖς· καὶ ὅλην τὴν σκήτην ζήτησαντες οὐχ εὐρέθη ποτήριον ὄξος· οἱ δὲ ἀγορίτκι βαγένια ἔχουσι μέγιστα καὶ οὐσίας καὶ γλυκοπάλαια· καὶ διὰ τοῦτο σκιερῶσιν ὥσπερ πῶλοι τῶν ἀνάγκων καὶ διὰ τὰ καὶ τὰ ἀνετρέψαμεν τὴν ὁδὸν τῶν πατέρων ὁ δὲ Θεὸς αὐτοὺς καὶ ἡμεῖς ἐλεήσει. Χαῖρε καὶ ἔρρωσο ἐν Κυρίῳ».

(Σελ. 736)

Ταῦτα γραφὰς ὁ πατριάρχης ἀπέστειλε πρὸς τὸν κραταῖον καὶ ἅγιον ἡμῶν βασιλέα· ἡμεῖς δὲ εὐλογήσας, καὶ λίτραν νομισμάτων ἐπιδοῦς, ἀπέλυσε μετ' εἰρήνης.

20) Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀναγνοὺς τὸ ἴσον δέδωκεν ἡμῖν καὶ νομίσματα ρ· καὶ στραφεῖς δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἔρη τοῖς παρεστώσι· ὡς εἶδατέ με ποιοῦντα καὶ ὑμεῖς ὁμοίως ποιήσατε· καὶ πολλοὶ τῶν σβαστῶν ἐροδιάσαντες ἡμεῖς ἀναλώμασι πλείστοις τὴν ὁδὸν ἡμῶν ἐπορεύθημεν· τοῦτο μόνον εἰπὼν ὁ βασιλεὺς πρὸς ἡμεῖς ἐξέπεμψε· ὡς ἐξ ἐμοῦ τὸν Πρῶτον προσαγορεύσατε καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν· εὐχεσθε τὸ κράτος τῆς βασιλείας μου. Ἡμεῖς δὲ οἴκαδε ἐπανιόντες καὶ μικρὸν τοῖς κελλίσις ἡμῶν διατρίψαντες, οὐ πολὺ γέγονε τὸ ἐν μέσῳ καὶ ὁ Πρῶτος τέλει τοῦ βίου ἐχρήσατο· καὶ πάλιν ἀνήλθομεν εἰς τὸν βασιλέα ἐξήγοντα ἡγοῦμενοι· ἐγὼ δὲ εἶλον λόγον τοῦ βασιλέως κῆρ Ἀλεξίου καὶ ἐδέξατο ἡμεῖς ὁ βασιλεὺς μετὰ χαρᾶς ὅτι πλείστης· καὶ παραιτίαι ἐμὲ ἐσφράγισε Πρῶτον ἐν τῷ ἀγίῳ ὕρει· τὸν δὲ κῆρ Θεόδωρον τὸν Κεραλᾶν, ἡγοῦμενον εἰς τὴν Λαύραν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τυπώσας αὐτῷ ἕκαστε λαμβάνειν καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν νομίσματα ρ· εἰς ψῶνῃ τῶν μοναχῶν· ἐμὲ δὲ ἅπαξ καὶ μόνον τ· νομίσματα καὶ βιβλίον βασιλικὸν τὸ μέγα Νομοκάνονον· ἔχον καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου τὰς διατάξεις καὶ Ἰουστινιανοῦ τοὺς νόμους. Παρήγγειλε δὲ τοῦτο ἀναγινώσκεσθαι κατὰ πᾶσαν σύναξιν τῶν Κερεῶν. Καὶ στραφεῖς πρὸς τοὺς ἡγουμένους προσέταξεν ὑπομνηστικὸν ποιῆσαι ἕκαστον κατὰ τὸ αἴτημα αὐτοῦ· καὶ πάντας χ-

ροποιήσας ἐξαπέστειλεν ἡμᾶς. Ἀμφότεροι δὲ τὴν πρόεπουσαν τιμὴν τῷ βασιλεῖ ἀπονείμαντες ἀπήλθομεν πρὸς τὸν πατριάρχην κύρ Νικόλαον, ἐρωτήσεις δὲ ἅπαντες πολλὰς ποιησάμενοι πρὸς αὐτὸν καὶ μᾶλλον ὁ μοναχὸς Ἰωάννης ὁ Χορκαίτινός καὶ προφήτης τέλος πάντων ἠρώτησα κήγῳ τοῦτο τὸν πατριάρχην εἰπὼν· δέσποτα ἄγιε, εἰσὶ τινες τῶν ἱερέων καὶ μὴ ἔχοντες διακρίσιν τοῦ διακρίναι τὰς υποθέσεις δέχονται λογισμοὺς ἀνθρώπων· καὶ εἰσὶ τινες τῶν ἀνιέρων καὶ ὠφελοῦσι ψυχὰς ἀνθρώπων. Τί κελεύει ἡ ἀγιωσύνη σου εἰς τοῦτο; καὶ εἶπεν ὁ πατριάρχης ὅτι οἱ δεχόμενοι τοὺς λογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὡς εἶπας καὶ τὰς ἐξαγγελίας αὐτῶν, ἰατρῶν τάξιν πεπειραμένων ἐπέχῳσι τοῖς νοσήμασι κατάλληλα ἐπάγειν τὰ φάρμακα. Καὶ εἰ μὲν ἐστὶν ἱερεὺς ἰδιώτης δὲ ἕτερος δὲ οὐχ ἱερεὺς γνῶσιν δὲ ἔχων καὶ εἰδὼς λογισμοὺς διακρίνειν καὶ κανονίζειν ὡς εἰκόσ, οὗτος ἂν μᾶλλον τοῦ ἱερέως δίκαιος εἶη τοὺς λογισμοὺς ἀναδέχεσθαι καὶ κανονικῶς διορθεῖν·

(Σελ. 737)

Περὶ παιδιῶν καὶ ἀγενεῶν.

21) Πάλιν ἐν ἄλλῳ καιρῷ ὑπέμνησάν τινες τὸν βασιλέα κύρ Ἀλέξιον λέγοντες· Δέσποτα ἡμῶν ἄγιε, εἰ καὶ πρόβατα οὐκ ἔχουσιν οἱ ἀγιοῦται καὶ γελᾶδια, ἀλλ' ἔχουσι παιδιά καὶ ἀγενεῖους. Ὁ δὲ τρισμακάριστος καὶ αὐόδιμος βασιλεὺς ὁ καὶ βασιλικὸν ἔχων τὸ φρόνημα, ἀγγελικῶς ἐφίμωσεν αὐτοὺς οὕτως εἰπὼν· Ἐχουσι Μωσέα καὶ τοὺς προφήτας· ἐκεῖνοι δὲ προσέθηκαν καὶ τῷ βασιλεῖ ἀντεῖπον· Δέσποτα ἄγιε, περὶ τῶν ἀγενεῶν οἱ προσῆται ἠτόνησαν καὶ πᾶς τοῦ δικαίου λόγος καὶ ὅτι διὰ τὰ παιδιά καὶ τὰ σκάνδαλα αὐτῶν οὐ δυνάμεθα εἰς τὰ μοναστήρια βαλεῖν ἀρχὴν· ὅτι παρὰ τοὺς γέροντας πλέα εἰσὶ τὰ παιδιά· καὶ ὁ βασιλεὺς· καὶ τί ὄρειλομεν ποιῆσαι τὰ παιδιά; ὅτι Ἡρώδης ἀπέθανε καὶ ἐγὼ παιδοκτόνος οὐ γίνομαι· καὶ μᾶλλον ἂν οἶδατε καὶ τὰς μητέρας αὐτῶν θρηνηφιδούσας ἐρχομένας πρὸς ἡμᾶς καὶ θαυμά ἐστὶ πῶς οὐκ ἐροθήθητε τὴν ἐντολὴν τοῦ πατριάρχου καὶ ὁμῶς ἐρωτῶ ὑμᾶς πατέρες, ἡσυχασταὶ ἐστέ ἢ ἡγούμενοι; οἱ δὲ εἶπον, ἡσυχασταὶ δέσποτά μου· καὶ διὰ τί ἐναπελείπατε τὴν ὁδὸν τῶν πατέρων; καὶ οὐ μόνον τὴν ἡσυχίαν ἀπολέσατε ἀλλὰ ὠμισώθητε καὶ ὑμᾶς ταῖς ἀποστατικαῖς δυνάμεσι· ἐκεῖναι γὰρ καταλιποῦσαι τὸ ἄδυτον φῶς σκό-

τος γεγονῶσι καὶ εἰκότως. Θρηνήσατε οὖν καὶ ὑμεῖς ὅτι ἐγλευσθήτε ὑπὸ τοῦ σατανᾶ· καὶ ὁ Θεὸς συγχωρήσει ὑμῖν καὶ ἡμῖν· ἐρωτῶ δὲ ὑμᾶς ἔχετε προτροπὴν ἀπολύσεως τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πρὸς ἡμᾶς; ἐστὶ γὰρ αἰρέσεις τῶν ἀκεφάλων ὅπερ ἀπεύχομαι· ἀπορήσαντες δὲ οὗτοι καὶ μὴ ἔχοντες τί ἀποκριθῆναι ἠρώτησε πάλιν ὁ βασιλεὺς· οἶδατε γραφάς; ἢ ἀνέγνωτε νόμους πατέρων ἢ διατάξεις βασιλικὰς; ἢ οὐκ οἶδατε ὅτι αἱ σύνοδοι τῶν πατέρων λέγουσιν ὅτι ὁ μητροπολίτης οὐ δύναται ἀνελεῖν εἰς βασιλέα εἰ μὴ ὁ πατριάρχης προτρέψει αὐτῷ ὁμοίως καὶ ὁ ἐπίσκοπος χωρὶς γνώμης τοῦ μητροπολίτου αὐτοῦ οὐ δύναται εἰσελεῖν εἰς Κωνσταντινουπόλιν, μήτοιγε εἰς βασιλέα ὁμοίως καὶ οἱ κληρικοὶ μετὰ βουλῆς τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν ἐξέρχονται· καὶ ταῦτα μὲν τῶν ἀγίων συνόδων καὶ ἱερῶν κανόνων διὰ τὸ πείθεσθαι τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπέκεισθε αὐτοῖς· οἱ δὲ δεσποτικοὶ νόμοι τῶν βασιλέων καὶ αὐτοὶ τοῖς ἱεροῖς νόμοις ἀκολουθοῦσι· καὶ εἰ ἔχει ὁ πριμικύριος δουλείαν πρὸς τὸν βασιλέα τὸν μέγαν δομέστικον βουλεύεται (738) ὁμοίως καὶ ὁ στρατιώτης χωρὶς γραμμάτων ἐλθεῖν εἰς βασιλέα οὐ δύναται· εἰ δὲ καταφρονήσει τὸν τύπον δέρεται καὶ κουρεύεται καὶ μὲ ζυλοπάντουρα πομπεύεται εἰς τὸ φουσσάτον· καθὼς οἱ νόμοι διαγορεύουσι τοὺς ἀνιάτως διακειμένους ἐπὶ τὰς πλατείας παιδεύομεν αὐτοὺς ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχῳσι καθὼς γέγραπται· ὅτι πάσαις ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι καὶ πάντα τηρεῖν ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν, καὶ οἶδατε ὅτι οὐ δεῖ τὸν μοναχὸν ἀνυπότακτον εἶναι· καὶ συμβουλευομαι ὑμῖν ἀπέλθετε εἰς τὸν ἀρχιμανδρίτην σας, ἐπειδὴ αὐτὸν σφραγίζουσιν οἱ βασιλεῖς οἱ θεῖοτατοι· Πρῶτον ἐν τῷ ἀγίῳ ὄρει· ἵνα ἔχη τὴν ἐξουσίαν εἰς πάντα καὶ ἐπὶ πάντα·—

Θέσπισμα βασιλικόν.

22) «Θεσπίζομεν οὖν τοίνυν καὶ ἡμεῖς εἶναι τὸ ἅγιον ὄρος ἐλεύθερον καὶ μηδεμίαν φορολογίαν ἢ ἐπήρειάν τινα ἔχειν οἱ μοναχοὶ ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἵωνος· μνημονεύειν δὲ τῶν βασιλέων· καὶ ὑπὲρ ὄλου τοῦ κόσμου ἀπερισπάστως εὐχεσθαι· διορίζομεν καὶ τοὺς ἐπαρχῶν ἄρχοντας καὶ πλησιοχώρους μηδεμίαν κοινωνίαν ἐγένεωσαν οἱ πολιτικοὶ ἄρχοντες ἐν τῷ ἀγίῳ ὄρει, ἀλλ' οὐδὲ ἐπίσκοπον ἐθέσπισαν οὐδὲ μὴν θεσπίζομεν εἰς τὸ ἅγιον ὄρος, διὰ τὰ καὶ τὰ καὶ διὰ τὰς προλήψεις αὐτῶν καὶ διὰ τὸ μὴ δεσμεύειν τὰς ἐκκλησίας καὶ ἐντολὰς

διδόναι τοῖς προσβυτέροις καὶ ἐπιτιμᾶν αὐτοὺς ἀλλὰ μίαν κεφαλὴν καὶ μίαν δεσποτείαν, τὸν Πρῶτον, ἐχειροτόνησαν ἐκεῖνοι καὶ ἡμεῖς. Οἱ δὲ καταφρονούντες αὐτὸν ἔστωσαν ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἀγανάκτησιν».

Καὶ πλέον μὴ θελήσας συναίρειν λόγους ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν πατριάρχην τούτους ἀπέστειλε γράψας οὕτως.

Πατάκιον βασιλικὸν πρὸς τὸν πατριάρχην.

23) «Σκοπὸς ἐτέθησ τῇ οἰκουμένῃ, πάτερ ἅγιε καὶ οἰκουμηνικῆ πατριάρχα, καὶ τοῦτο κόπος ἐστὶν ἐνώπιόν σου τηρῆσαι καὶ ποιῆσαι καὶ πράξαι καθὼς ἐγὼ ἐπὶ τῶν δῆμων καὶ τῶν ἔθνῶν, ὅτι ὁ δῆμος τῶν χριστιανῶν καὶ τῶν ἔθνῶν ὑποτάσσεται τοῖς νόμοις τῶν βασιλέων καὶ τοῖς τύποις καὶ ὅτι ὁ φόβος τηρεῖ τὴν ἐντολὴν· οἱ δὲ ἀγιοῦται ὡς ἔοικεν οὐκ ἔγνωσαν οὐδὲ συνῆκαν, ὅτι ὀργὴ βασιλέως θυμὸς λέοντος, καὶ ἠνάγκασάν με ἐπεξελεῖν αὐτοῖς καθὼς γέγραπται ἄνωθεν, ὅτι τοὺς ἀνιάτως διακμιμένους ἐπὶ τὰς πλατείας τῶν πόλεων παιδεύομεν τινὰς δὲ ῥινοκοποῦμεν ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι· ἐμάθομεν δὲ καὶ τοῦτο ὅτι οὗτοί εἰσιν οἱ ἔξαρχοι τῶν δαιμόνων οἱ τάρασσαντες τὸν ἅγιον τόπον καὶ τοὺς ἁγίους γέροντας· καὶ εἴτι δύνασαι βοήθησον (739) αὐτοῖς· εἰ δὲ μήγε ῥινοκοπήσας αὐτοὺς ἀποστείλω εἰς τὸ ἅγιον ὄρος ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ μάθωσι τί ἐστὶν ἐντολὴ Θεοῦ καὶ βασιλέως».

24) Ἐγραψε δὲ καὶ εἰς τὸν Πρῶτον οὕτως· «Ἰλαρίων μοναχῷ καὶ Πρῶτῳ τοῦ ἁγίου ὄρους. Χωρὶς εἰδήσεώς σου καὶ προτροπῆς ἐγγράφου μὴ ἐξέργεσθαι ἀγιοῦται εἰς πόλιν μηδὲ ψευδογράφως παραδέχεσθαι· ὅτι ὁ βασιλεὺς τοῦτο ἔγραψεν ἢ πατριάρχης ἢ ἐπίσκοπος ἢ μεσιτεῦντά τινα εἰς τὸν χαρτοφύλακα· καὶ φέρουσι ταῦτα εἰς τὸ ὄρος καὶ τάρασσουσι τοὺς γέροντας, ἀλλὰ δεῖξαι τὸν ὀρισμὸν τὸν ἡμέτερον ἀπὸ Θεοῦ καὶ βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ πατριάρχου Κυρ Νικολάου εἶχε δὲ καὶ τὴν ὑπογραφήν δι' ἐρυθρῶν γραμμῶν·—

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς

25) Ὁ δὲ πατριάρχης εἶπε πρὸς αὐτοὺς· ἀπέλθετε ἀδελφοὶ καὶ πατέρες εἰς τὰ κελλίαισας ἕκαστος, καὶ τηρήσατε τὰς ἰδίαις ψυχὰς καὶ μὴ θέλετε παροργίζεῖν Θεὸν καὶ βασιλέα, καὶ παροξύνειν εἰς ἀγανάκτησιν ὅτι οὐ συμφέρει ὑμῖν· ἀλλ' ὑπάγετε εἰς τὸν Πρῶτον· αὐτὸν γὰρ ἐκάθησεν ὁ Θεὸς ὡς ἐπὶ Μωσῆος καθέδραν· αὐτὸν καὶ ἀπαιτήσουσι. Τί γὰρ ὠφελήθη ὁ

Ἄρειος μὴ θελήσας ὑποταγῆναι τῷ μεγάλῳ Ἀθανασίῳ ἀλλὰ περισσοφρόνιμον ἐποίησεν αὐτὸν ὁ διάβολος, ἵνα μὴ ὑποταγῆ εἰς τὰ τῆς ζωῆς ῥήματα. Καὶ προσεκτέον ἵνα μὴ καὶ ὑμεῖς ἀναθεματιζήσθε ὡς ἐκεῖνος· περὶ δὲ παιδίων καὶ ἀγενείων καὶ εὐνούχων οὐδεμίαν ἀπολογίαν ἔχετε εἰς Θεὸν ἢ εἰς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἢ μόνον τὴν ὑπερηφανίαν τοῦ διαβόλου· εἰ γὰρ ἐξήλθετε ἀπὸ τοῦ κόσμου καθὼς ὁ μέγας Ἀρσένιος εἶχετε λέγειν καὶ ὑμεῖς τὸ δι' οὐ ἐξήλθετε, καὶ μὴ ζητεῖν τῶν δαιμόνων τὰς ἐνθυμήσεις καὶ δαίμονες γίνεσθαι· ἄρατε τὴν ἐντολὴν ἣν λέγετε ὅτι ἔχετε εἰς τὸ ἅγιον ὄρος· ἔστω ἐπ' ἐμοὶ καὶ τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ Πρῶτῳ καὶ ὑμεῖς ἀμέριμνοι ἐστέ. Καὶ ποιήσας εὐχὴν ἀπέλυσεν αὐτοὺς·—

26) Ἐλεγε δὲ ὁ μοναχὸς Ἰωάννης ὁ Χορταῦτινὸς καθηγούμενος ὅτι τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς τὸν εὐνούχον τὸν Μισσηνοπολίτην ὅτι φέρε μοι ὧδε τὸν ἐπίτροπον τοῦ γαμβροῦ μου τοῦ Καίσαρος τοῦ Μελισινοῦ, καὶ εὗρέθην ἐγὼ τότε ἐν τῷ παλατίῳ καὶ εἰ μὴ ἐμεσίτευον, ῥινοκοποῦσαν καὶ τοὺς ἐπτά κελογῆρους· (740) τί δὲ; διὰ τὴν ἀντιλογίαν ἣν ἐποίησαν εἰς τὸν βασιλέα λέγοντες· ὅτι δέσποτα περὶ παιδίων καὶ ἀγενείων προφῆται ἠτόνησαν καὶ πᾶς δικαίου λόγος· διὸ καὶ ἠβουλήθη ῥινοκοπήσαι αὐτοὺς καὶ πομπεῦσαι καὶ ἀποστείλαι εἰς τὸ ὄρος, ὡς μὴ ἀρκεσθέντας τοῖς λόγοις αὐτοῦ εἰπόντος, ἔχουσι Μωσῆα καὶ προφῆτας· ὠργίσθη οὖν κατ' αὐτῶν ὁ φιλανθρωπότατος βασιλεὺς, ἀλλ' οὐκ ἐκακοποίησεν αὐτοὺς· ἀπέστειλε δὲ αὐτοὺς εἰς τὸν πατριάρχην καὶ ἤκουσαν ἀπ' ἐκείνου τὰ θεόπνευστα λόγια, καὶ οὕτως ἀνεχώρησαν. Λέγουσιν οἱ πατέρες ὅτι οὐδέποτε ἔλειψε τῷ δαίμονι ὄργανον εἰς κακίαν· τοίνυν ποτὲ μὲν διὰ τὰ ζῶα ποτὲ δὲ διὰ τοὺς ἀγενείους οὐ μόνον τῷ πατριάρχῃ ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς βασιλεῦσιν ἐνώχλησαν·—

27) *Πατάκιον βασιλικόν.*

«Πατέρες ἅγιοι οἱ τὸ ἅγιον ὄρος κατοικοῦντες, οἶδατε ὅτι καθάπερ ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ βασίλισσα ἐπάνω πασῶν τῶν πόλεων ἐστὶ. οὕτω τὸ βασιλικώτατον καὶ θεῖον ὄρος εἰς τὴν τῆς οἰκουμένης ὄρη, καὶ τὸ ἡμέτερον φῶς καὶ τὸ ἅλας ὑμεῖς ἐστέ. οὕτως ἔχομεν καὶ οὕτω πιστεύομεν. καὶ οὐ μόνον οἱ χριστιανῶν βασιλεῖς ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἔθνη τὰ κύκλωθεν κατοικοῦντα σὺν ἡμῖν καὶ αὐτὰ ἐπισημνύονται καὶ ἀγάλλονται μεθ' ἡμῶν διὰ

τὴν ὑπὲρ ἀνθρώπων ὑμῶν πολιτείαν. ἀπὸ Θεοῦ χαίρετε καὶ ὑπὲρ τοῦ κράτους τῆς βασιλείας ἡμῶν εὐχέσθε καὶ ὑπὲρ ὄλου τοῦ κόσμου· αἱ δὲ τιμίαι καὶ ἄγια εὐχαὶ ὑμῶν χαρισθεῖσάν καὶ βοηθήτωσαν ἡμῖν ἐν καιρῷ ἐξόδου : » —

28) Πατριαρχικὸν πιττάκιον.

« Σχίσματα καὶ παρασυναγωγὰς ἡκούσαμεν γίνεσθαι ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει, πάτερ ἄγιε καὶ Πρῶτε τοῦ ὄρους, καὶ ταῦτα ἐξ ἀφελῶν καὶ ἀγροίκων ἀνθρώπων· οἱ ταῦτα ποιοῦντες αὐτὸν τὸν Χριστὸν παρεσκευάσαν ἀποκαλέσαι αὐτοὺς ὑποκριτὰς ἢ γοῦν ματαίους δολίους καὶ ἀπαταιῶνας· ἄλλα μὲν λέγουσι ἄλλα δὲ πράττουσι· καὶ πάντων ἄπτεται ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος καὶ αὐτὸς ὑπάρχει ὁ τοῦ βασιλείως υἱός. Πολλὰ γὰρ ἐμάθομεν περὶ τῶν καθημένων εἰς τὴν συναξὴν τῶν Καρ[ε]ῶν καὶ ἐπιτηρεῖτω ὑμῶν ἡ ἀγνωσύνη· ὅτι εἰσὶ τινες περιεργαζόμενοι καὶ μὴ ἐργαζόμενοι καὶ εἰς οὐδὲν θέμενοι τὰ πάτρια καὶ θεῖα ἐντάλλματα καὶ περιφερόμενοι ἀπὸ τόπου εἰς τόπον προφασίζονται προράσεις ἐν ἀμαρτίαις ὡς μὴ τὸν Θεὸν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες· καὶ γραφικῶς εἰπεῖν, ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τῶν χειρῶν αὐτῶν· ἀθυροστομοὶ λαοπλάνοι στόματα ἀπύλωτα· ποτίζοντες τὸν πλησίον ἀνατροπὴν θοερὰν· ἀλλ' ὑμεῖς τὸ κακὸν εἰδότες ἀνακόπτετε τὰς ὁρμὰς τῶν τοιούτων· (741) οὐ γὰρ ἀγνοεῖτε τὸν ἀντιδικὸν ἡμῶν διάβολον τὸν ὠροῦμενον καὶ ζητοῦντα τίνα καταπήν· καὶ γὰρ οὐ μόνον τοιούτους ἀνθρώπους ἀλλὰ καὶ μεγάλους ἁγίους ἄνδρας καὶ εἰς Θεὸν ἐγγιζόντας ὁ παλαμναῖος ἐχθρὸς ἐσκέλισε· καὶ νῦν μὴ θαυμάζετε τοῦτο· εἰ ἐξέκλιναν τινες καὶ ταῖς ἰδίαις ἰγνύαις ἐχώλαναν· καὶ ῥήτορες καὶ ἐλλόγιμοι εἰσι· ἢ καὶ ἀπὸ τοῦ παλατιοῦ· πάντως ἢ ἀγρυπτος ἔκραξε τὰς καρδίας αὐτῶν εἰς τὰ ὀπίσω· διὰ τοῦτο καὶ σοφῶς τὸ δέλεαρ ἐπιχρώσουσι τῆς προράσεως ἵνα μὴ καταγέλαστοι ἀνοητοὶ φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις· ἔξεστι τοῖνυν τὰ ποιαῦτα φυτὰ μὴ φυτεῦν ἐν γῆ ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ καὶ ἀνύδρῳ· ὅτι πολλὰ καὶ ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐμοδιάσετε· καὶ ἔτι πολλὰ ἔγω εἰπεῖν· ἀγενεῖους καὶ παιδία ἡκούσαμεν ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει· εἶναι καὶ ὡς ὅκειν ἀνετρέψαν τὰ δόγματα τῶν πατέρων ἡμῶν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ συλλαβὰς καὶ γραφὰς μελετῶμεν δικαίων καὶ νόμους ἀναγιγνώσκοντες καθ' ἑκάστην, τοὺς λέγοντας ἀμνημονοῦμεν· ἐκβάλε τὸν ὀφθαλμὸν σου κόψον τὴν χειρὰ σου καλὸν σοι μονοφθαλμὸν ἢ καλὸν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσελθεῖν ἢ ἔχοντα χειρὰς

καὶ ὀφθαλμοὺς ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός κτλ. τί δὲ καὶ οἱ πατέρες· μὴ ἐγγίσης παιδίῳ μὴ συλλαλήσης αὐτῷ χορτασμένος μηδὲ ἐν ἐκκλησίᾳ ἀσπάση αὐτό· ποιήσωμεν τὰ Νινευιτῶν καὶ οὐ μὴ πάθωμεν τὰ Σοδομιτῶν. Τὸ γὰρ ἅγιον ὄρος φερωνύμως φέρει τὴν ἐπωνυμίαν καὶ Θεοῦ εὖρεμα ἐστὶ πρὸς κατοικήσιν ἁγίων ἀνδρῶν· καὶ γίνεσθ' ἄγιοι· Θεὸς ἐστὶν ὁ λέγων ὅτι χαρὰ μεγάλη γίνεται ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ὁ Θεὸς τῶν μετανοούντων ἐστίν· ὑμεῖς τε καὶ ἡμεῖς τῆς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ στάσεως ἀξιώσοι τοῦ ἀκοῦσαι τῆς μακαρίας ἐκείνης φωνῆς· δεῦτε λεγούσης οἱ εὐλογημένοι καὶ τὰ ἐξῆς· χαίρετε καὶ ἔβρωσθε ἐν Κυρίῳ τῆς ἡμετέρας εὐτελείας μνεῖαν ποιοῦμενοι ἵνα κήρῳ κηρῶ μετὰ παρρησίας· ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός. —»

29) "Εγραψε δὲ καὶ πρὸς τὸν βασιλέα κῦρ 'Αλέξιον ὁ πατριάρχης. « Γνωστὸν ἔστω σοι δέσποτα, ὅτι οἱ καλόγηροι τῆς πόλεως οὐ δύνανται ὑπομεῖναι ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει καὶ ὅτι αἰγρυπτος πάντως ἔκραξε τὰς καρδίας αὐτῶν εἰς τὰ ὀπίσω· καὶ διὰ τοῦτο σοφῶς τὸ δέλεαρ τῆς προράσεως ἐπιτίθενται ἵνα μὴ καταγέλαστοι τοῖς ἀνθρώποις φανῶσι. Ἐξεστι τοῖς ἀγοριταῖς μὴ φυτεῦν σεβαστοὺς καὶ ἀπὸ τοῦ παλατιοῦ ἐν γῆ ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ καὶ ἀνύδρῳ κτλ. ».

(Σελ. 742)

30) Πάλιν ἐν ἄλλῳ καιρῷ ὑπέμνησεν τῷ πατριάρχῃ διὰ τοῦ χαρτοφύλακος, ὅτι θέλομεν ἰδεῖν τὴν ἐντολὴν τοῦ πατριάρχου εἰ ἐστὶν ὑπογεγραμμένη. Ταῦτα ἀκούσας ὁ πατριάρχης ἠγανάκτησε κατ' αὐτῶν καὶ λέγει αὐτοῖς· τίνες ἐστέ καὶ ποῖαν ἐντολὴν ζητεῖτε; οἱ σημεισφόροι πατέρες οὕτως ἐξήρχοντο ὥστε καὶ ἰάσεις ἐπιτελεῖν κατὰ τὴν ὁδὸν· ὁ ἅγιος Εὐθύμιος ὁ ἡγιασμένος Σάββας ὁ Θεοδοσίος ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἔχοντες τὰς εὐχὰς καὶ τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἀρχιερέων καὶ ὅλης τῆς συνόδου ἀπήρχοντο πρὸς τὸν βασιλέα ἢ τὸν πατριάρχῃν ὅθεν καὶ ἐτιμῶντο μεγάλως παρ' αὐτῶν οἵτινες καὶ πολὺ χρυσίον διένεμον αὐτοῖς καὶ τὰς ἐπηρεῖας τῶν πρακτέων διέλυον· τῷ γὰρ ἁγίῳ Σάββῃ τρισχίλια νομίσματα δέδωκε ἵνα κάστρον ἐν τῇ Λαύρᾳ τῆς ἐρήμου κτίσῃ· καὶ σιτηρέσια πολλὰ καὶ ταῦτα μὴ ὀρθόδοξος ὢν ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος· ἀλλ' ἡ κατάστασις αὐτῶν ἐνεργούσε ταῦτα· ὑμεῖς δὲ οἱ βλέποντες ἀπιστίαν λαμβάνουσι, ὅτι ἀφῆκατε τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων καὶ

ζητείτε ὡς πλανώμενοι ἀπὸ τῶν δαιμόνων ὅσα ἐλάλησεν ὁ Θεὸς οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία πάντα ταῦτα ἐντολαί εἰσιν καὶ δικαιώματα· τηρεῖν πάντα φησὶν ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν καὶ ἐντολήν καινὴν δίδωμι ἵνα ἀγαπήτε ἀλλήλους καὶ ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου τηρήσει· ἄρα οὐν ἀδελφοί, πόλεις γυρεύοντες καὶ χώρας, τηρεῖτε ἐντολάς Θεοῦ; ἕως οὖν οὐ τηρῶμεν τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ πνεῦμα ἅγιον οὐκ εἰσελεύεται ἐν ἡμῖν ἀλλὰ τούναντίον· διὰ τοῦτο δακρύειν μοι ἐπέργεται ὑπὲρ ὑμῶν ὅτι πρῶτον ἠρνήσασθε τὴν ὁμολογίαν τῆς ὑποστατικῆς καὶ ὅτι ποιεῖτε τὰ ἴδια θελήματα· ὅθεν καὶ ἀκούετε· οὐχὶ τῷ ἐνὶ ὅτι ἐὰν πέσῃ οὐκ ἔχει τὸν ἐγείραντα αὐτὸν· μακάριος ὅστις ὑπετάγη πλείοσι μοναχοῖς ὅτι ἀπέρριψε τὸ φορτίον τῶν αὐτοῦ ἁμαρτημάτων εἰ δὲ μήτε μετὰ δαιμόνων ἐμπαίζεται. Περὶ δὲ τῶν μητροπολιτῶν ὅτι ἐκινήθησαν εἰς ὀργὴν λέγοντες πρὸς αὐτοὺς ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐζήτησε τὴν ἐντολήν τοῦ πατριάρχου καὶ οὐχ εὗρέθη· μόνα τὰ δυνάματα εὗρέθησαν σημειωμένα εἰς τὸν κώδικα· ἀδελφοί, εἰ ἐκουρευήθητε διὰ τὸν Θεόν, ἀπέλθετε εἰς μοναστήριον ἵνα σώσητε τὰς ψυχὰς ὑμῶν· διότι ἀκούομεν τοὺς ἡσυχαστὰς ἁγιορίτας εἰς τὰ καπηλεῖα εὐρίσκουσιν, καὶ εἰς τὰ Νούμερα ἐγράφησαν, καὶ βλασφημεῖται ἡ ἀγγελικὴ πολιτεία ὑμῶν· προσέχετε τὰς ὑποβολὰς τοῦ δαίμονος καὶ μὴ ἀκολουθεῖτε ὀπίσω αὐτοῦ καὶ βλέπετε μουλάρια καὶ φοράδας καὶ ἄλλα τοιαῦτα εἰς (743) κατηγορίαν τῶν ἁγίων γερόντων, διότι τοὺς τοιοῦτους ἀναθεματίζει ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ὡς χριστιανοκατηγόρους.

31) Ταῦτα εἰπόντες οἱ μητροπολίται ἐπαύσαντο οἱ δὲ ἁγιορίται ἀνεχώρησαν κατηχημένοι· ἀνέθηκαν δὲ ταῦτα οἱ βασιλεῖς καὶ ὁ πατριάρχης εἰς τὸν Πρῶτον τοῦ ὄρους· ἦσαν δὲ τινες τῶν ἡγουμένων ἐκεῖ καὶ εἶπον τῷ πατριάρχει· Δέσποτα, αὐτοὶ οἱ καλόγηροι τὸ ἄσμα μανθάνουσι εἰς τὰ κελία αὐτῶν καὶ καλέσας αὐτοὺς ὁ πατριάρχης εἶπεν αὐτοῖς· ἄσματικὰ ὁμολογήσατε ἀδελφοί; καὶ ἄσματικοὶ ἵνα γενήσθε καὶ οὐχὶ μοναχοί; καλῶς ἔλεγεν ὁ βασιλεὺς Κύρ Ἀλέξιος ὅτι ἐὰν μὴ ῥινοκοπήσω τινὰς τῶν ἁγιοριτῶν οἱ λοιποὶ οὐ διορθοῦνται· διότι μωροτέρους ὁ κόσμος αὐτῶν οὐκ ἔχει· καὶ ὡς ἔοικε συνηγόρους ζητοῦσιν ἵνα συνηγορήσωσι τοῖς θελήμασιν αὐτῶν· μᾶλλον δὲ τοὺς βόσκοντας αὐτοὺς δαίμονας, ὅτι ἀσῆκαν τὸ ἅγιον ὄρος καὶ πλανῶνται εἰς τὸν κόσμον. Καὶ τὸ, φεῖσαι φεῖσαι· Κύριε, ὁ

πατριάρχης εἰπὼν ἀπέλυσε πάντας. Ταῦτα ἐξηγήσατο ὁ μοναχὸς Βασίλειος ὁ Συληρὸς καὶ ἡγούμενος τοῦ Καρακάλου·—

32) Περὶ Σαρακητῶν.

Ἐπειὴν ἦσε τὸν βασιλέα κύρ Ἀλέξιον ὁ μοναχὸς Ἰλαρίων ὁ καὶ Πρῶτος· Δέσποτα, λεγόντων, ἐξήλειψαν τὸ ἅγιον ὄρος οἱ Σαρακηνοὶ καὶ ὁ βασιλεὺς· ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμελίησατε, ἀλλὰ μὴ παύσητε τὸν Θεὸν ἐξελθεῖσαι ψάλλοντες τὸν Θεὸν ἤλθοσαν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου· καὶ τὸ· Κύριε ἐξέγειρον τὴν δυναστείαν σου καὶ ἔλθε εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς, ἵνα μὴ εἴπωσι ποῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς αὐτῶν; καὶ πιστεύομεν ὅτι ὁ Θεὸς ποιήσει ἔλεος μετ' ὑμῶν· γίνωσκε δὲ, ἅγιο γέρον, ὅτι ἕως τοῦ Δαυιδίου ἤλθοσαν τῆς . . . οἱ ἀπόγονοι μαστίζοντες πόλεις καὶ χώρας δι' ἐνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοῦ ἁμαρτιαν ὅστις εἰμι ἐγώ, ἀλλ' ὁ Θεὸς καὶ ἡμᾶς ἐξέλαιτο ἐκ τῆς ἐρεστώσεως ἀνάγκης.

33) Δηγήσατο ἡμῖν ὁ μοναχὸς Ἰωάννης ὁ Χορταΐτινός ὅτι ἔτυγον εἰς τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχου κύρ Νικολάου κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ· ἦν δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος γράψας εἰς τὸν Χορταΐτινόν τοῦ ἔλθειν πρὸς αὐτὸν μοναχοὺς ἐπιφερομένους τὰ δικαιώματα τοῦ μοναστηρίου καὶ τὸ τυπικόν. Καὶ δὴ τινες τῶν ἐλλογιμοτέρων ἀναλαβόμενοι ταῦτα ἄξιαι καὶ ταῖς ἐρωτήσεσι τοῦ βασιλέως ἀνταποκρίνεσθαι ἤλθοσαν· ὑπομνησθεὶς οὖν ὁ παρ' ἡμῶν καὶ ἐκ Θεοῦ ὀδηγηθεὶς (744) μᾶλλον προσέθηκεν ἡμῖν εἰς ὅσα αὐτὸν ὑπεμνήσαμεν· τούτων οὕτω γενομένων ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχου καὶ καλέσας ἐμὲ λέγει· Θέλεις προσεῆνῶ σοι μισθόν; ἐγὼ δὲ ἔφην· κέλευσον δέσποτα ὅπως μαθήσω τὸν μισθόν· τίς ἐστὶν ὁ παρὰ σοῦ προσενοούμενός μοι; καὶ ὁ βασιλεὺς ἵνα, φησί, κοπωθῆς εἰς τὸν πατριάρχην ἀντ' ἐμοῦ· καὶ προσεῖπε· αὐτῷ ὡς εἰκός· εἶτα εἰπεῖν αὐτῷ· μηνύει σοι ὁ βασιλεὺς, μὴ ἀρήσης ἐντολήν σου ὀπισθὲν σου ἵνα μὴ βῆρος γίνῃται τῇ ψυχῇ σου, πολλὰς γὰρ ὡς ἐμαθὼν πέπραχας ἐκκλήσεις τοῖς ἄρχουσιν καὶ διόρθωσας ταῦτα καὶ ἔξεις κῆμὲ συνήγορον· ταῦτα καὶ ἕτερα ἅπαντα πρὸς με εἰπὼν (εὐλόγητος ὁ Θεὸς ὅτι οὐ ψεύδομαι) προσέθηκεν ἔλθειν μετ' ἐμοῦ καὶ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ τὸν Καίσαρα καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ τινὰς ἄλλους τοῦ παλατίου.

34) Ἐγὼ δὲ ταῦτα ἀκούσας ἔφην αὐτῷ· αὐτός ἐστιν ὁ μισθός ὃν μοι προσενεῖς; ἀντί

τοῦ εὐλογηθῆναι με περὶ τὸ τέλος τοῦ πατριάρχου ἵνα σὺ κατάρην ἐξ αὐτοῦ καὶ οὐκ εὐλογία; τοῦτο ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, ἰδοῦ, φησι κἀγὼ ἔρχομαι μεθ' ὑμῶν ἀπελθὼν οὖν ὁ βασιλεὺς καὶ καθίσας πλησίον τοῦ πατριάρχου καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν φησί· Πάτερ ἅγιε πάντες οἶδαμεν ὅτι ἅγιος εἶ, καὶ οὕτω σοι βλέπομεν ἅπαντες ὡς τὸν μέγαν Νικόλαον, εὐχόμεθα δὲ καὶ τῆς μερίδος ἐκείνου γενεσθῆαι σε· τί ποτε μέλλω εἰπεῖν τῇ ἁγιωσύνῃ σου, καὶ μὴ βαρεθῆς ἀλλὰ δέξαι με ὡς τέκνον σου· πολλάκις ἤκουσα ὅτι πέπραχεν ἡ ἁγιωσύνη σου ἐκπονητικὰ καὶ ἐπιτιμήσεις εἰς τὰ μοναστήρια καὶ εἰς τὰς μητροπόλεις· ἀξίω σε οὖν ἵνα μὴ ἀφήσῃς ἐντολήν τινα ὀπισθὲν σου.

35) Ταῦτα ἀκούσας ὁ πατριάρχης ὤρισε κομισθῆναι τὸν κώδικα ἐν ὑπέγραψεν ἰδίαις χερσὶ καὶ εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα καὶ πρὸς πάντας· οὐδέποτε ἀδελφοὶ ἀφήκα ἐπιδύνα τὸν ἥλιον ἐν τῇ ὄργῃ, οὔτε ἐπιτίμησιν ἐντολῆς, ἵνα μὴ ἐπάξω κρίμα ἐπ' ἐμοί τε καὶ τῶ λαῷ ὡς μὴ φυλασσομένους· ταῦτα εἰπὼν ἐπέδωκε τῷ βασιλεῖ τὸν κώδικα καὶ ἀναγνούς ὁ βασιλεὺς ὑπερεθαύμασε τὸ μέγα φρόνημα τοῦ πατριάρχου, τὰ πρὸς τοὺς μητροπολίτας παραγγέλματα, τὴν πίστιν τηρεῖν ἀσφαλῶς, περὶ ἐλεημοσύνης, περὶ θανάτου, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ὁ Θεὸς στήριζον τὴν ἐκκλησίαν σου πιστεύειν εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα ἐν μιᾷ θεότητι. καὶ τὴν βασιλεύουσαν πόλιν καὶ πάντας τοὺς χριστιανούς, ἐκ πολλῶν οὖν ὀλίγα ἐρανισάμενοι καὶ μέλλοντες ἀπελθεῖν ἤτησεν ὁ βασιλεὺς εὐχὴν. Καὶ ὁ πατριάρχης ἐπάρας τὰς χεῖρας εὐλόγησε καὶ εἶπε· στηρίζαι σε καὶ ἐνδυναμῶσαι σε ὁ Θεὸς καὶ πολυχρόνιον ποιῆσαι σε περὶ δὲ τῆς ἐκκλησίας μηδαμῶς φρόντιζε· ἐγὼ γὰρ (745) ὑπὲρ ταύτης ἀπολογήσομαι καὶ ὑπὲρ ὧν ὑπέμνησάς με περὶ δὴ ἐπιτιμήσεων καὶ ἐντολῶν ὁ γάρτῃς τῆς διατυπώσεώς μου διδάξει πάντα, ὅτι οὐδέποτε ἔγω κατὰ τινος καθὼς ὁ ἅγιος Παῦλος ἐδίδαξε· μὴ ἐπιδύετω λέγων ὁ ἥλιος ἐπὶ τῷ παρορητισμῷ ὑμῶν· καὶ οὐδὲν μὲ ἔκρινε τὸ συνειδὸς μέχρι τῆς σήμερον· φρονησάτω γὰρ ἔστι τὸ ἐπιτιμῆν.

36) Ὁ δὲ βασιλεὺς πειράσας καὶ εἰδὼς τὸ ἀκέραιον τοῦ πατριάρχου ἀπῆλθεν εὐλογηθεὶς· ἀναβλέψας δὲ ὁ πατριάρχης εἶδε κἀμὲ παρακαθήμενον εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ λέγει μοι· Ἀδελφὲ Ἰωάννη, ἐσὺ πολλοὺς χρόνους ἐποίησας ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει· εὖρες ποῦ ποτε ἐντολήν ἐμὴν γεγραμμένην; ἐγὼ δὲ εἶπον· οὐχὶ δέ-

σποτα· ἀκούω ὁμῶς τινὰς λέγοντας· ἔγω ἐντολήν ὑπογεγραμμένην τοῦ πατριάρχου. Καὶ ὁ πατριάρχης, ὅσοι προκάλυμμα ἔθηκαν πρὸ ὀφθαλμῶν τῆς ἑαυτῶν βδελυρίας, οὗτοι προφασίζονται προφασεῖς τῆς αὐτῶν ἀπωλείας καὶ ἐτέρων πολλῶν. Εἶπε δὲ τότε ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν Πατριάρχην· Πάτερ ἅγιε εἰ μὴ ἐμεσίτευεν ὁ Χορταϊνὸς εἶχον ῥινοκοπήσαι τοὺς ἁγιορίτας. Λέγει ὁ πατριάρχης, καλῶς ἐποίησας· μᾶλλον δὲ ἀγάπην καὶ συμπάθειαν κτῆσαι εἰς τοὺς μοναχοὺς ὅτι οὐδεὶς ἐν ἀνθρώποις ἔχει τὸ τέλειον· διότι ἐὰν παρατηρήσῃς καὶ ἡμᾶς καὶ ἑαυτὸν εὐρίσκεις παραβαίνοντας· μέγας ὁ κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων ὁ λέγων· εἰ τις οὐ νηστεύει τὴν ἁγίαν μ' ἣν καὶ πάσαν τετάρτην καὶ παρασκευὴν κληρικός μὲν καθαιρεῖσθω, λαϊκὸς δὲ ἀφορίζεσθω, εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν σώματος. Καὶ ἐπισφραγίζων ὅσα ἐλάλησε ἐβεβαίωσε λέγων· εἰ τις εὐαγγελίζεται ἡμᾶς παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν ἀνάθεμα ἔστω· καὶ τὰ ἐξῆς· ἅρα εὐρίσκειται ἄρτι εἰς ἱερεῖς ἢ εἰς βασιλεῖς νηστεία; ὅλοι εἰς τὴν ἀσθένειαν κατέφυγον.— Ἐγὼ δὲ, λέγει, ὁ Χορταϊνὸς Ἰωάννης ταῦτα ἰδὼν ἔγραψα εἰς πληροφροσύνην πολλῶν καὶ ὠφέλειαν.

37) Περὶ τοῦ Ἰωαννικίου τοῦ Βαλμῆ.

Οὗτος γέγονεν ἡγούμενος ἐν τῇ Λαύρχ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἀλλὰ καὶ Πρῶτος ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει· καὶ γνώριμος τοῦ βασιλεῶς Ἀλεξίου, ὅστις καὶ εἰς τὸν πατριάρχην Νικόλαον ἐγνωρίζετο ἀπὸ τῶν μυστικῶν γραφῶν, ἃς ἔδωκεν αὐτῷ κατὰ τοῦ ὄρους περὶ τῶν κακιῶν τῶν Βλαχῶν καὶ τῆς βλάβης τῶν γυναικῶν αὐτῶν καὶ ἄλλων κακῶν ἐφουρεμάτων. Εἶχε δὲ καὶ τινὰς μεθ' ἑαυτοῦ εἰς βεβαίωσιν τῶν λεγομένων παρ' αὐτοῦ.

38) Καὶ οὗτος (746) γέγονεν ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ ρίζα τῶν κακῶν ἐν τῷ ὄρει· οὗτος ἀκούσας τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχου ἤλθε καὶ ἐξωμολογήσατο· ἐγὼ δέσποτα ἔγραψα ὡς ἐκ προσώπου σου τὴν ἐντολήν καὶ τὸ οἰκεῖα χεῖρὶ ὑπέγραψα ὡς νομίζων οἰκονομίαν ποιῶν εἰς τὸν ἅγιον τόπον· καὶ ἤμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου. Καὶ ὁ πατριάρχης, εἰ μὴν ἀπαλείψῃς αὐτὸ ἀπὸ τῆς βίβλου ἢς ἔγραψας ἀπαλείψει ὁ Θεὸς πάσας τὰς ἁμαρτίας σου· ὁ δὲ λέγω πάσι λέγω· ὅσοι τοῦτο ἔγραψαν λόγου οἰκονομίας ἀπαλείψωσιν αὐτὸ καὶ ἔξουσι συγγνώμην καὶ εὐλογίαν εἰδὲ μήγε ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτῶν ἔστωσαν τὰ ἐπιτίμια· καὶ ὁ Ἰωαννίκιος·

δέσποτα, τὰ παιδιά ἐπλεόνασαν εἰς τὸ ἅγιον ὄρος καὶ οὐκ ἔχουσι φόβον Θεοῦ· ὁ πατριάρχης· εὖρες ποτε εἰς χριστιανικὸν νόμον κωλύοντα τὰ παιδιά; οὐδὲ καὶ ἐγὼ· οὐκ ἀπήλθμεν ἀγένειοι ἐν τῷ μοναστηρίῳ; περὶ δὲ τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου καὶ Σάββα τίς ἐξιγνιάσει; ἐπταετῆς γὰρ ὦν ὁ ἅγιος Σάββας εἰσῆλθεν ἐν τῷ κλιθάνῳ καὶ ἐξήνεγκε τὰ ἱμάτια τοῦ ἀδελφοῦ. οὐδεὶς οὖν ἐγκαλέσει τὰ παιδιά ἀκούων τῆς θείας φωνῆς λεγούσης, ἄφετε τὰ παιδιά ἔργεσθαι πρὸς με καὶ τὰ ἐξῆς· ἡμεῖς δὲ τι ἔχομεν λέγειν ἢ ἀντιλέγειν, εἰ γὰρ ἡ ἀντιλογία Θεὸν ἐλύπησε εὐρέθημεν καὶ ἡμεῖς ὅτι Θεὸν λυποῦμεν· καὶ γὰρ καὶ οἱ ἀρχαῖοι πατέρες εἶχον παιδιά καὶ ἐπαίδευον αὐτὰ κατὰ τὸν μέγαν Παχώμιον, ὅστις εἶχε τριακόσια παιδιά εἰς τὸ ἔσω μοναστήριον καὶ δίκην φωστῆρος ἐξέλαμψε· οἱ δὲ θέλοντες προσασίζεσθαι προσφάσεις ἐν ἀμαρτίαις, οὐδεὶς λόγος· τὴν ὁδὸν αὐτῶν πορευθῆτωσαν· ἄπελθε τοίνυν ἀδελφε καὶ πρῶτον ἀπάλειψον τὴν ψευδώνυμον υπογραφὴν μου, καὶ οἱ λοιποὶ ὁμοίως ποιήτωσαν, καὶ εὐχομαι ἵνα γραφῆ τὸ ὄνομα ὑμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν: —

39) *Λύσις τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου Χαρίτωνος (ἐξ ὑπομνήσεως ἀδελφοῦ τινος).*

† Ἡ μετριότης ἡμῶν τῆς σῆς ὑπομνήσεως ἐπακούσασα καὶ δικαίαν τὴν λύσιν τῆς αἰτήσεως κρίνασα, διὰ τῆς δοθείσης ἡμῖν τοῦ παναγίου πνεύματος χάριτος τοὺς τε ἐν κοινοβίοις τοὺς τε καθ' ἡσυχίαν τὰ μετὰ ἐπιτιμίαν ἐντεταλμένα τοῖς ἀγιορίταις φυλάττειν, τοῦ τῆς συγκοινωνίας τῶν παραθραυόντων ταῦτα ἀνακουφίζει βάρους καὶ ἀθωεῖ. Περιῦστώσα τὸ τῆς παραβάσεως ἔγκλημα τὸ λοιπὸν εἰς μόνους τοὺς παραβαίνοντας— Εἰ καὶ ὁ μακαρίτης ἐκεῖνος πατριάρχης Κύρ Νικόλαος ἐφ' οἷς ὑπεμνήσθη κεφαλαίους ψυχοβλαβείσιν (*) (747) ἀφορισμὸν ἐπιθείς προμηθέστερόν τι δῆθεν οἰκονομῶν τοῖς ὑπευθύνοις καὶ ἀνευθύνους συγκατεδίκασε μόνῳ συγκοινωνίας αἰτιώματι· καὶ γὰρ ἔμεινεν ἂν ὁ κοινὸς ἀφορισμὸς ἀμετάθετος· εἴπερ ὁ σκοπὸς τοῦ κοινῆς ἐπιτιμίου εὐώδοτο. Ἐπεὶ δὲ ὁ ἀθετῶν ἀθετεῖ προσέτι· καὶ ἐλεγχόμενος ὑπὸ τῶν φυλαττόντων τὰ ἐπιτάγματα, πρὸς ὃ καὶ τὸ τῆς συγκοινωνίας ἐπέβλεπεν ἐπιτίμιον, ἀδικοῖντο ἂν πάντως οἱ πταισμάτων ἀλλοτριῶν δίκην ὑφέζοντες καὶ μετὰ τὸ ἐλέγξει τὸν πέ-

λας ἐφ' ἀμαρτήμασιν· ὃ δὴ καὶ ἡ γραφὴ βούλεται· ἐλεγχμῶ γὰρ φησὶν ἐλέγξεις τὸν ἀδελφόν σου καὶ οὐ λήψῃ ἐπ' αὐτῷ ἀμαρτίαν· καὶ ἄλλως γὰρ· ἐπεὶ τοῖς πολλοῖς πρόσφασις γίνεται τῆς τοῦ ὄρους ἀναχωρήσεως διὰ μόνην συγκοινωνίαν τῶν ὑπαιτίων, τὸ ἔγκλημα προμηθέστερον ποιοῦμενοι, ἐλευθέρους εἶναι διορίζομεθα τοῦ τῆς συγκοινωνίας ἐγκλήματος τοὺς ἀναιτίους καθ' ἑαυτοὺς τοῦτο μὲν ἠφείλοντας τὰ πρῶτα μὲν αὐτοὺς ὑπομνήσαι τοὺς ποιούντας τὰς παραβάσεις καὶ πρὸς φυλακὴν πατρικῶν ἐντολῶν συνελάσαι, ἀδελφικαῖς παραινήσεσι καὶ διορθώσει κερδάναι τοὺς ἀδελφούς· εἰ δ' ὅπερ ἀπείη τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένουσιν ἀναφέρειν τὸ ἔγκλημα τοῦ λοιποῦ τῷ τοῦ ὄρους Πρωτεύοντι· ἔκτοτε δὲ ἐκείνῳ μετῆσαι τῆς τοῦ πταισματος διορθώσεως· ὡς δίκην ὑφέξειν τῶν ἐκαὶ γινομένων ἠφείλοντι· εἰ δ' ὅπερ ἀπευχόμεθα, αὐτὸς μενεῖ, αὐτοὶ μὲν ἀθῶοι ἔσονται, ἐκεῖνος δὲ τῷ τῆς ἀμελείας ἐγκλήματι ὑπεύθυνος λογισθήσεται· (ἡ υπογραφή) † Χαρίτων ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης: —

40) *Ἔτερον συνοδικόν.*

Δικαιοὶ δὲ καὶ ἡ ἱερά τῶν ἀρχιερέων σύνοδος παρ' οὐδενὸς τῶν ἀρχιερέων τοὺς ἀγιορίτας ἄργεσθαι· γενέσθαι δὲ ἐπίσκοπον Ἱερισσοῦ παρὰ τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης ἐπέτρεψε διὰ τὸ μὴ τὴν τοιαύτην μητρόπολιν Θεσσαλονίκης τῶν αὐτῆς ἐκκλησιαστικῶν στερεῖσθαι δικαίων μηδεμίαν ἄδειαν ἔχοντα ὡς ἐπίσκοπον ἐν ταῖς εὐρισκομέναις σεβασμίαις μοναῖς κατὰ τὸ ἅγιον ὄρος· ἀλλ' ὅτε χρεῖα τις γένηται ἱεροτελεστίας ἢ καθιερώσεως ναοῦ προσκαλούμενος εἰσεργεσθαι εἰ ἄρα καὶ τὰ καθάπαξ δόξαντα τῇ ἱερᾷ συνόδῳ φυλάττων φαίνεται ὁ τοιοῦτος ἐπίσκοπος εἰ δὲ παραβαίνοντα αὐτὸν θεάσωνται ἔφ' ἐτέρου ἀρχιερέως κατὰ προτροπὴν τοῦ κατὰ τὸ ὄρος Πρώτου τῆς ἱεροτελεστίας ἐν ταῖς τοῦ ἁγίου ὄρους μοναῖς διαπράττεσθαι· ἀφορισμῶν παρακλυθησάντων εἰς ταῦτα καὶ ἀναθεματισμῶν ὥστε μηδὲν ἐκ τούτων ἀνατραπήναι· (748) ἢ τὸ καθόλου ἀκυρωθῆναι ταῦτα παρὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον προχθέντα καὶ τελεσθέντα καὶ τῇ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως υπογραφῇ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἀρχιερέων βεβαιωθέντα καὶ ἀσφαλισθέντα· οἱ δὲ βασιλεῖς ἐκεῖνοι δι' ἐρυθρῶν πιστωσάμενοι γραμμάτων εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα συντηρεῖσθαι παρεκελεύσαντο· ὡς ὁ μέγας ἐκεῖνος ὁ Λογοθέτης ὁ Ἀκροπολίτης

(*) Ψυχοβλαβὴ κεφαλαία· οἱ εὐνοῦχοι, οἱ ἀγένειοι καὶ τὰ ζῶα.

χρονικήν ιστορίαν γράφων ἀρξάμενος τὴν ὑπόθεσιν ἀπὸ τῆς Λατίνων τῆς Κωνπόλεως ἀλώσεως ἀψευδῶς δι' ἐγγράφων παραδέδωκε:—

41) *Λόγις τοῦ ἀιμινήστου βασιλέως Ἀλεξίου ἐπὶ ἐπομηγίσει τοῦ Πρώτου κῦρ Γαβριήλ.*

Ἀναγκαιὸν ἐστὶν ἵνα ἡ ἐλευθερία τοῦ ὄρους φυλαχθῆ καὶ μηδέποτε ὑπὸ ἐνορίαν μητροπολίτου καὶ ἐπισκόπου γένηται, καὶ πάλιν ἀναγκαιὸν ἵνα δι' ἐνὸς ἐπισκόπου αἱ χειροτονίαι τῶν ἱερέων καὶ διακόνων γίνονται· δέον οὖν ἐστὶν τὸν μάλιστα πλησιάζοντα τῷ ὄρει κατὰ μόνους τοὺς καιροὺς τῶν συνάξεων προσκαλούμενον παρὰ τοῦ Πρώτου εἰσερχεσθαι καὶ τελειῶν κανονικῶς τοὺς τε ἱερεῖς καὶ διακόνους προσαγομένους παρὰ τοῦ Πρώτου, μὴ μέντοι δίκαιον ἐνορίας ἐκ τούτου ἑαυτῷ περιποιεῖσθαι ἢ ἕτερόν τι εὐλογον ἐπὶ τοῦ ὄρους προσβάλλεσθαι· μόνης τῆς ἀναφορᾶς αὐτοῦ γινόμενης ἐν τῷ ὄρει παντὶ· καὶ γινέσθω τοῦτο ἀπὸ τοῦ νῦν.

ἡ ὑπογραφή τοῦ βασιλέως

μηρὶ ἰουνίῳ ἰνδικτιῶνος β', δι' ἐρυθρῶν γραμμῶν τῆς βασιλικῆς χειρὸς τὰ παρόντα ἴσα τοῖς πρωτοτύποις ἀντιβαλὼν καὶ ἰσάζοντα εὐρῶν ὑπέγραψα·

ὁ ταπεινὸς ἐλάχιστος ἐπίσκοπος Ἱερισσοῦ Βασίλειος
Μηρὶ ἰουνίῳ ἰνδικτιῶνος ιδ'.

Ἐτέρα διαταγὴ κανονικὴ περὶ τοῦ μὴ δεῖν χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπον ζῶντος τοῦ Πρώτου καὶ μῆτε παραίτησιν δότιος μῆτε καθαιρέθεται.

42) Ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀσάνη κυροῦ Ἰωάννου τοῦ βασιλεύσαντος κατὰ τὴν Ζαγορᾶν καὶ κρατήσαντος καὶ πολλὰ τῶν Ρωμαίων κάστηρ γέγονε ἡ ῥηθησομένη πράξις. Πατριαρχεῖον εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ σπουδᾶσαντος γενέσθαι καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ τὴν ἐκκλησίαν καταναγκάσαντος εἰς τοῦτο ἐπειδὴ τὸ ἐνδόσιμον τῆς ἐκκλησίας εἴληφεν οὗτος καὶ πατριάρχης ἐπεκηρύχθη κατὰ τὴν Ζαγορᾶν τοπικῶς γίνεσθαι πρῶτος ἐν αὐτῇ ὁ πρότερον χρηματίσας μητροπολίτης Φιλίππων Γρηγόριος (749) πατριάρχης καθίσταται, ὅς δῆτα καὶ μητροπολίτην Θεσσαλονίκης παρὰ κανόνας πεποιτικῶς σπουδῆν ἔθετο πᾶσαν καὶ ἐπίσκοπον Ἱερισσοῦ καταρτῆσαι βουλόμενος τὸν ὄν πεποίηκε Θεσσαλονίκης Μιχαὴλ τὸν Πρατάνου λεγόμενον πάντῃ τῆς κατὰ τὴν τοιαύτην ἐπισκοπῆν ἐνορίας αὐτοῦ ἀποστῆσαι.

43) Τῶν ἰδίων οὖν ὁ τοιοῦτος Θεσσαλονίκης ἀντεγόμενος ἐγκαλέσων τὸν πατριάρχην

αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα ἀπῆει· οἱ γε μὴν κατὰ τὸ ἅγιον ὄρος τοῦ Ἄθω ἀκούμενοι μοναχοὶ εἰς τρισχιλίους συναχθέντες λογάδας ἄπαντες καὶ τῇ κατὰ Θεὸν ἀπάσει προσέψαντες μῆτε τὸν πατριάρχην ἐδέχοντο μῆτε τὸν παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντα Θεσσαλονίκης, οὔτε ἐπίσκοπον Ἱερισσοῦ ἢ παρὰ τούτου τοῦ πατριάρχου ἢ παρὰ τοῦ Πρατάνου Μιχαὴλ ἠνείχοντο χειροτονηθῆναι.

44) Διὰ ταῦτα τοὶ καὶ οὔτοι πρὸς βασιλέα ἀπελθόντες (κατὰ τὴν Καλλιούπολιν τηνικαῦτα εὐρισκόμενον καθ' ὃν δηλονότι καιρὸν τοὺς τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἑλένης γάμους ἐτέλει μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ λοιδορίου βασιλέως Δουκα τοῦ Βατᾶτζῆ εὐρισκόμενον ἐκεῖ καὶ τοῦ πατριάρχου Κωνπόλεως Κύρου Μανουήλ) τὰ τῆς ὑποθέσεως εἰς ἐγκλησιν ἐποίησαντο λόγον κατὰ τε τοῦ πατριάρχου Ζαγορᾶς καὶ τοῦ Θεσσαλονίκης ἐνώπιον ἀμφοτέρων τῶν βασιλέων καὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως σφοδρῶς ἄγαν ποιούμενοι· δίκαια τὰ τε ἄλλα προβαλλόμενοι καὶ δὴ καὶ τὸ καθάπαξ γεγονός κηροβούλιον Θέσπισμα τοῦ ἐν βασιλεύσιν λοιδορίου κῦρ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, οἵτινες ἄρα μοναχοὶ καὶ ἐκ περιουσίας ἐδικαιώθησαν· καὶ γὰρ μὴδὲ ἐν ἔχειν δίκαιον ἱερατικὸν κατὰ τὸ ἅγιον ὄρος τὸν ἐπίσκοπον Ἱερισσοῦ ὁ τότε Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν τῶν ἀρχιερέων συνόδου κέρρικε κατὰ τὴν περιλήψιν τοῦ διαληφθέντος βασιλικῆς προστάγματος· τὸν δὲ Ζαγορᾶς πατριάρχην ἀπερῆναντο μηδὲ ὅπως χωρεῖν κατὰ τῶν μὴ ὑποκειμένων τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ μητροπόλεων ἢ χειροτονείας ποιεῖν, ἢ ἄλλο ἐκκλησιαστικὸν διαπράττεσθαι, καὶ μάλιστα ὁ τότε Φιλαδελφίας εὐρισκόμενος μητροπολίτης Φωκῆς Ζηλώσας εἰς καθαιρέσειν τελείαν διηγέρθη τοῦ τῆς Ζαγορᾶς πατριάρχου. Διὰ ταῦτα καὶ ὑπὲρ τοῦ μὴ καθαιρεθῆναι τὸν αὐτοῦ πατριάρχην ὁ βασιλεὺς Ἀσάνης, ὁ λέγεται, κεινηκῶς τὸν Θεσσαλονίκης καθαιρεθῆναι μᾶλλον ἐψηφίσατο ὡς παρὰ κανόνας καὶ παρὰ τὴν τοῦ Κωνπόλεως γνώμην χειροτονηθέντα.

45) Ὁ δὴ καὶ γεγονός· ὁ μὲν Κωνπόλεως αὐτίκα παρόντων καὶ ἀμφοτέρων τῶν βασιλέων ψήφῳ πάντων χειροτονεῖ κατὰ τὴν Θεσσαλονικὴν μητροπολίτην τὸν ἀγιώτατον καὶ ὁμολογητὴν γενόμενον ὕστερον κῦρ Μανουήλ τὸν Διζύπατον.

ΕΙΚΑΣΙΑΙ ΤΙΝΕΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΤΩ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΩ ΜΟΥΣΕΙΩ ΤΟΥ ΤΣΙΝΙΑΙ-ΚΙΟΣΚ ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΥ

ΗΤΙΣ ΕΠΟΝΟΜΑΖΕΤΑΙ Η ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

(Ανεκοινώθη ἐν συνεδριάσει τῆς Ἀρχαιολ. Ἐπιτροπῆς.)

«Τῷ Πελλαίῳ νεανίᾳ ἀνεπαρκῆς ἐστὶ κόσμος εἰς ἀγανακτεῖ ὁ ἄθλιος ἐντὸς τῶν στενῶν ὀρίων τῆς οἰκουμένης, ὡσεὶ κεκλισμένος ἐν τοῖς τῆς Γυάρου σκοπέλοις ἢ ἐν τῷ νησιδίῳ Σερίφῳ· ὅταν ὁμῶς εἰσέλθῃ εἰς τὴν ὑπὸ πλινθουργῶν τετειχισμένην πόλιν, ἀρκέσει αὐτῷ σαρκοφάγος».

Οὕτως ἐσκέφθη Ἰουβενᾶλις, ὁ Ρωμαῖος ποιητής (1).

Ποῦ εὐρίσκεται σήμερον ἡ σαρκοφάγος ἐκείνη; Ἐπὶ τὰς θύρας ἡμῶν, ὡς νομίζουσί τινες, καυχώμενοι, ὅτι τὸ μνημεῖον Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου σώζεται νῦν ἐν τῇ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου πόλει· διατάζουσιν ἄλλοι, ἴσως ἀκούσαντες, ὅτι ὁ θησαυρὸς ἀπηνέχθη ἐξ Αἰγύπτου εἰς τὸ ἐν Λονδίῳ Βρεττανικὸν Μουσεῖον (2)· ἀλλὰ βεβαιοῦται νῦν ὑπὸ αἰγυπτιολόγων τῆς Ἀγγλίας, ὅτι ἡ ἐκεῖ σαρκοφάγος ἐστὶν ἀληθῶς τὸ μνημεῖον τοῦ βασιλέως Νεκτανεβῶ Α' (π. Χ. 378—360).

Ὅτι ἡ ἐν Σιδῶνι ἀνακαλυφθεῖσα σαρκοφάγος ἐκείνη ἐστὶν ἡ τοῦ Ἀλεξάνδρου, οὐδεὶς ἀπέδειξεν· ἐξ ἐναντίας δὲ ὁμοφώνως μαρτυροῦσι συγγραφεῖς Ἕλληνές τε καὶ Ρωμαῖοι, ὅτι ἀπήχθη ὁ νεκρὸς εἰς Αἴγυπτον· οὕτως ἔγραψαν Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (3), ὁ Παυσανίας (4), ὁ Στράβων (5)· ὁ δὲ Σουητώνιος (6) καὶ ὁ Λουκᾶνος (7) λέγουσιν, ὅτι μετακομισθεῖσης ἐκ Μέμφιδος, κατὰ Παυσανίαν, τῆς πυέλου, ἐπεσκέφθησαν τὰ λείψανα τοῦ ἥρωος αὐτοκράτορες τῆς Ρώμης, ὧν ὁ τελευταῖος ἦν

ὁ ὁμώνυμος Ἀλεξάνδρος ὁ Σεβῆρος. Ὁ Λουκᾶνος ὑπαινίττεται, ὅτι ἔμελλε τὰ λείψανα νὰ ἀφρανισθῶσι διόλου· περιγράφων τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος λέγει·

Sacratis totum spargenda per orbem
membra viri posuere adytis.

Ἦτοι «ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀδυτοῖς κατέθηκαν τὰ μέλη τοῦ ἀνδρὸς τὰ ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης διασκορπισθησόμενα».

Οὐδαμῶς θαυμαστὴ λοιπὸν φαίνεται οὕσα ἡ τοῦ ἀγίου Χρυσοστόμου ἐρώτησις: Ποῦ τὸ σῆμα Ἀλεξάνδρου; (1)

Εὐκόλως δὲ ἠφρανίσθη ἡ πυέλος, ὑαλίνη οὕσα, κατὰ τὸν Στράβωνα, σκληθείσης τῆς χρυσῆς, ἐν ἣ κατέθηκε τὸ σῶμα ὁ Πτολεμαῖος. Ἐνῶ οὐδὲν ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ περὶ τῆς πρόκειται σαρκοφάγος ἦν ἀληθῶς ἡ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, φαίνεται ὁμῶς σχετικῆ οὕσα πρὸς αὐτόν.

Παραλείπων ἄλλα ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου ἀναγλυφα σπουδάζω τὰ ἐπὶ τῶν δύο παραλλήλων πλευρῶν. Ἐξ ἀριστερῶν τῶ εἰσερχομένων εἰς τὴν αἴθουσαν, ἐν τῇ γωνίᾳ τοῦ ἀντικρῦ ἀναγλύφου, κεφαλὴ ἰππέως Ἕλληνας φέρουσα τὸ λεόντειον κάλυμμα ἀναγνωρίζεται ὡς ἡ τοῦ Ἀλεξάνδρου, κατὰ τὸν τῶν νομισμάτων αὐτοῦ τύπον. Παρατηρητέον δέ, ὅτι δευτερεύει ἡ θέσις τοῦ ἰππέως ἐκείνου, καθ' ὅσον ἕτερος παριστάνεται ἐν μέσῳ τοῦ συμπλέγματος ἰππέως, Ἕλληνα καὶ αὐτὸς, αἶρων τὸ ξίφος του ὡς ἔτοιμος ν' ἀποκόψῃ τὴν ὑψωθεῖσαν χεῖρα ἀόπλου καὶ ἰκετεύοντός τινος Πέρσου. Οὗτος ὁ Ἕλληνας τίς ἐστίν; Ἴσως ὁ Κλείτος ὁ σώσας τὸν Ἀλεξάνδρον ἐν τῇ κατὰ Γρανικὸν μάχῃ ἀναχατιζῶν οὕτω τὸν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὀρμησάντα Πέρσην.

(1) St J. Chrys. in Ep. II ad Cor. Hom. 26.

(1) *Juvenalis*, X. 168.

(2) Guide to the Exhibition galleries of the British Museum.

(3) *Lib. XXVIII*.

(4) *Lib. I. cap. 6*.

(5) *Lib. XVII*.

(6) *Suetonius*, *Caligula* 18, 52.

(7) *Lib. X. 24*.

Ἵπαινίττεται δὲ μόνον τὴν πληγὴν ὁ γλύπτῃς, μὴ ἀπεικονίζων τοῦ βραχίονος ἀκρωτηριασμὸν καὶ τὸ αἷμα τὸ ἐκ τῆς πληγῆς ἀναδύζον, συμφώνως μὲ τὸν κανόνα τῆς ἐλληνικῆς τέχνης, ἀπαγορεύοντα μὴ εἰκονίζεσθαι τὸ ἀποτρόπαιον. Διαπρῶτα πρῶτευει ἡ εἰκὼν τοῦ Κλεῖτου; Ἴσως εἰς τιμὴν αὐτοῦ καὶ ἡ θέσις αὕτη ἀπεδόθη καὶ τὸ μνημεῖον κατεσκευάσθη. Ἀπαρηγόρητος ἦν ὁ Ἀλέξανδρος φρονέσας ἐν μέρη τὸν ἑαυτοῦ ὀμίλικα, τὸν σύντροπον, τὸν συστρατιώτην, τὸν σωτῆρα Κλεῖτον. Ἐν τῷ γενναίῳ πνεύματι τοῦ σωθέντος ἤκουετο νυκτός καὶ ἡμέρας ἡ φωνὴ τῶν σώσαντων αὐτόν: «Αὐτὴ ἡ χεὶρ μου σὲ ἔσωσεν, ὦ Ἀλέξανδρε». Μεταμεληθεὶς μικρῶς παρὰ μικρὸν μὲν ἡτοκτόνησεν, εἰ μὴ ἐκωλύετο ὑπὸ τῶν φίλων· ἔμεινε δὲ ἐπὶ τρεῖς ὄλας ἡμέρας ἄσιτος καὶ ἄποτος ὀδυρόμενος καὶ φρονέα τῶν φίλων ἑαυτὸν ἀποκαλῶν (1).

Ἐπὶ τέλους διὰ τῆς γλυπτικῆς ἔλαβον ἐκδοχὰς αἱ ἐσωτερικαὶ κραυγαὶ τῆς ψυχῆς, τῆς συνειδήσεως, τῆς μεταμελείας, τῆς ἀγάπης, τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτοῦ. Τὸ ἀριστούργημα τοῦτο ἐπλάσθη εἰς τε μνήμην καὶ εἰς τιμὴν τοῦ θρηνουμένου, οὗ ὑψοῦται ἡ δεξιὰ ὀλεθρία μὲν τῷ ἐγθρῶ, τῷ δὲ κυρίῳ αὐτοῦ σώτειρα.

Εἰκάζω λοιπόν, ὅτι τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο παριστάνει τὴν κατὰ Γρανικὸν μάχην. Ἡ θέσις ἐν τῷ συμπλέγματι ἐνθυμίζει τῷ θεατῇ τὴν ὁμοίαν παράστασιν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ περιφῆμῳ ἐκ Ἡομηθίας ἐν τῷ μουσεῖῳ Νεαπόλεως σωζομένῳ ψηφιοθετήματι, εἰκονίζοντι πιθανῶς τὴν Ἀλεξάνδρου πρὸς Δαρεῖον ἐν Ἰσῶν μάχην (2)· ἡ δὲ παράστασις, περὶ ἧς πρόκειται, ἦν, ὡς φαίνεται, τυπικὴ. Ἀνεγνώρισα ἐγὼ αὐτὴν ἐπὶ μνημείου τινὸς τῶν Βολούμων (Volumni), σωζομένου ἐπὶ ἐν τοῖς παρὰ Περουσίαν, πόλιν τῆς Τυρρηνίας, ὑπογείοις. Ὁμοία ἐστὶν ἡ σχέσις, ἀμοιβαία, τῶν δύο ἀντιπάλων, τοῦ Ἑλληνος καὶ τοῦ Μήδου. Ἐδέχθησαν ἀναμφιβόλως τὸν τύπον οἱ Τυρρηνοὶ παρὰ τῶν γειτόνων ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἑλλάδι τῆς Ἰταλίας ἀποίκων.

Ἀδελον τότε καὶ ὑπὸ τίνος ἡ σαρκοφάγος κατεσκευάσθη· ἐπειδὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου αἱ ἔριδες τῶν ἐπιζώντων ὑποστρατήγων προυξένησαν τὴν ἐπὶ διετίαν ὄλην ἀναβολὴν τῆς ἐπισήμου κηδείας, ἀπίθανόν ἐστίν, ὅτι εἰς ἐξ αὐτῶν εἶχε φροντίδα περὶ τοῦ

μνημείου. Ζῶντος ἐπὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καθὼς νομίζω, παρεσκευάσθη ἡ σαρκοφάγος· καὶ ἐπειδὴ μόνῳ τῷ Λυσίππῳ ἐπέτρεπεν ὁ βασιλεὺς τὴν εἰκόνα αὐτοῦ νὰ γλύψῃ, καθὼς καὶ τῷ Ἀπελλεῖ μόνῳ νὰ τὴν ζωγραφῆσῃ, ἐν ἀποδείξῃ τις, ὅτι αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος εἰκονίζεται ἐνταῦθα, ὑπὲρ οὐδενὸς εἰ μὴ τοῦ Λυσίππου ἐπλάσθη ἡ εἰκονικὴ ὁμοιότης αὐτοῦ. Διακρίνεται ὅμως ἀνωμαλία τις ὡσεὶ ἐν ἔργῳ μαθητοῦ· ἐν μέρει ἀτελεὲς ἐστὶ τὸ θαυμαστὸν ἀριστούργημα, τῆς ἀπαιτουμένης συμμετρίας τοῦ συνόλου κατὰ τι ἐλλειπούσης.

Βλέπομεν, ὡς εἶδος, τὸ ἔργον ἢ αὐτοῦ τοῦ Λυσίππου, ἢ μαθητοῦ ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Λυσίππου· ἴσως ἐστὶν ἀντίτυπον μαρμαρίνον χαλκουργήματος. Ὅστις δὴποτέ ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸ ἢ σχεδιάσας τὴν παράστασιν τῆς μάχης, παρατηρεῖ τις τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Λυσιππειοῦ τέχνης, ἅπερ περιγράφει ὁ Πλίνιος (1), τὴν κομψότητα δηλαδή, τὴν περὶ τὰ καλ' ἕκαστα ἀκριβείαν, τὰς εἰκονικὰς ὁμοιότητας καὶ συνάμα τὴν ἐνέργειαν καὶ δραματικὴν τινα κίνησιν, ἣν ὁ Προπέρτιος (Propertius) (2) τῷ Λυσίππῳ ἀπέδωκε, θαυμάζων τὰ ζωηρὰ αὐτοῦ ἀγάλματα (animosa signa). Ἀμελῶν πως τὸ ἰδεῶδες ὁ Λυσίππος, τῆς φύσεως ἦν μιμητής. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων ἐκ χαλκοῦ (3) ἔπλασε, ἀγάλματα μὲν συνήθως, σπανίως δὲ συμπλέγματα· ἀξιοσημείωτον δὲ ἐστίν, ὅτι ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν ἡμεῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει δύο ἀνάγλυφα (τὰ ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῆς σαρκοφάγου) ὁμοιά πως τοῖς δυσὶ περιφῆμῳ συμπλέγμασιν, ἅπερ ὁ Πλίνιος περιγράφει ὡς ἔργα τοῦ Λυσίππου· «εἰποίησε δ' ὁ Λυσίππος, κατὰ Πλίνιον, καὶ σύνταγμα ἐξ 25 ἰππέων ἐταίρων τοῦ Ἀλεξάνδρου πεσόντων ἐν Γρανικῷ, ἅπαντας ἐν εἰκονικῇ ὁμοιότητι παραστήσας, καὶ ἕτερον, ἐν ᾧ συνειργάσθη καὶ ὁ Λεωχάρης, εἰκονίζον τὸ τοῦ Λέοντος κυνηγέσιον» (4).

Δικαίως δὲ θὰ ἐρωτήσῃ τις, πῶς ἀφορᾷ εἰς τὸν Κλεῖτον ἢ ἐπὶ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς τῆς σαρκοφάγου παράστασις;

Ἡ τέχνη τοῦ ἔργου τούτου ἐστὶν ἐπίσης ἐξάριτος· ἄλλως δὲ διαφέρει· τὸ μὲν μάχην,

(1) *Plinii Sec. Lib. XXXIV.*

(2) *Sir Charles Newton, Essays on Art. and Archaeology, chap. 3.*

(3) *History ... by Dr Smith, chap. 47.*

(4) Ἱστορία τῆς ἐλληνικῆς καλλιτεχνίας ὑπὸ Π. Καβαδία, κεφ. β', 4.

(1) Ἰδε λεξικὸν βιογραφικόν.

(2) Ἰδε λεξικὸν τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιολογίας.

τὸ δὲ κυνηγέσιον παριστάνει ἡ πρώτη πλευρὰ παρουσιάζει Ἑλλήνων καὶ Μήδων συμπλοκὴν αἰματηράν, ἡ δὲ δευτέρα εἰρηνικὴν αὐτῶν σύμπραξιν ἡ μὲν ἀνθρώπους, ἀνθρώποις ἀνθισταμένους, ἡ δὲ λέοντας, τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐχθρούς. Παραλλήλως ἀπεικονίζεται ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος· ἐξ ἐνὸς μέρους ὁ πρῶτος βαθμὸς τοῦ ποθητοῦ ἀγῶνος τῆς Δύσεως· ἐκ τοῦ ἐτέρου ἡ τελειοποίησις τῶν σχεδίων τοῦ Φιλίππου, ἀπερ' ὃ Ἀλέξανδρος ἐδέχθη παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ὄνειρευομένου περὶ τῆς κυριαρχίας τῆς Ἀνατολῆς, τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἐλληνικοῦ στοιχείου, τοῦ ἐκπολιτισμοῦ τῶν βαρβάρων ἔθνων διὰ τῆς διαδόσεως τῶν γραμμάτων, τῶν ἐπιστημῶν, τῶν τεχνῶν· περὶ τῆς βελτιώσεως τῶν ἡττηθέντων, τῆς προόδου τῶν ὑποταχθέντων. Πάντα ταῦτα τὰ εὐεργετήματα ὁ μὲν Φίλιππος ἐπενόησεν, ἐξετέλεσε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος. Βλέπομεν λοιπὸν ἐν τοῖς ἀναγλύφοις τούτοις τὰ τῷ Κλείτῳ ὀφειλόμενα· μὴ σωθεῖς ὑπὸ τοῦ Κλείτου ἐν Γρανικῷ τί ἔμελλε νὰ πράξῃ ἐν τῷ κόσμῳ ὁ Ἀλέξανδρος;

Δικαίως εἰς τιμὴν τοῦ Κλείτου, κατὰ τὴν εἰκασίαν μου, κατεσκευάσθη καὶ ὑπὸ τῶν πρωτίστων τῆς ἐποχῆς τεχνιτῶν ἐκαλλωπίσθη ἡ σαρκοφάγος ἐπὶ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἤδη παρακαμαζουσῶν τῶν τεχνῶν ἔγνη τινὰ τῆς παρακμῆς ἐκείνης φαίνονται ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων, ἐπειδὴ ὁ χρωματισμὸς τῶν ἀγαλμάτων ἄγνωστος ἦν κατὰ τὴν τῆς τελείας τέχνης ἐποχὴν· συνήθης μόνον ἔγεινε κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους καὶ κατὰ τὴν τῆς καλλιτεχνίας παρακμῆν· π. χ. ἄμορφός τις Ἀφροδίτη, ἐκ τῶν ἐρείπιων τοῦ πρώτου Παρθενῶνος σωθεῖσα, λαμπρῶς ἐρυθρὰ φέρει ὑποδήματα· οἱ δὲ Ρωμαῖοι, ὡς βεβαιοῦται, ἔχριον διὰ χρωμάτων τὰ λευκὰ τῆς ἐλληνικῆς γλυπτικῆς ἀριστουργήματα· αἱ δὲ ἐν Σιδῶνι κεκρυμμέναι σαρκοφάγοι ἀπρόσιτοι ἦσαν τοῖς Ρωμαίοις.

Ἐὰν νομίζωμεν, ὅτι ἐν τῇ σαρκοφάγῳ τὸ σῶμα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου οὐδέποτε ἐνεκλείσθη, ἐλλείπουσι μνημεῖα τοῦ ἥρωος; Οὐδαμῶς· αἱ ὁμώνυμοι πόλεις ἐν Ἀσίᾳ, ἐν Ἀφρικῇ, π. χ. ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ Σκανδερόν (Ἀλεξάνδρέττα), ἡ Ἰσκανδέρ (Candahar) καὶ ἄλλαι πολυάριθμοι μαρτυροῦσι· μαρτυροῦσι δὲ καὶ φυλαὶ ἀνατολικαὶ τε καὶ μεσημβριναὶ (1).

Περιηγητῆς τις Γάλλος περιγράφει φυλὴν τινα ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Περσίας κατασταθείσαν, αἵτινες κυνηγῶνται περὶ τῆς καταγωγῆς αὐτῶν ὡς ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων (Ἰουνῶν), τῶν ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (Ἰσκανδέρ Ρουμί) καταλειφθέντων· ἀναφέρει δὲ τὸν Μάρκον Πόλον περιγράφοντα τοιαύτας φυλάς, λείψανα τῶν Μακεδόνων, ὡς ἐν τοῖς μεθορίοις τῆς κινεζικῆς Ταρταρίας ὑπαρχούσας. Ὡσαύτως δύο Ἄγγλοι (2), ἀφικόμενοι εἰς τὸ Καφουριστάν, ἐθαύμασαν εὐρόντες ἀπογόνους στρατιωτῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου· μεγάλην κλίσιν ἔχουσιν οὗτοι πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους, ὧν τὴν βοήθειαν ἐπικαλοῦνται κατὰ τῶν Ἀργανῶν· Κάμοι ὀνομάζονται· τῆς δὲ πόλεως αὐτῶν τὸ ὄνομα τὴν ἐλληνικὴν καταγωγὴν σημαίνει, Καμποῦλ (Cabul), Κάμων πόλις. Λείψανα ἐλληνικῆς τέχνης εὐρίσκονται παρ' αὐτοῖς. Μέχρι τῆς σήμερον, ἀρχαίαν ἐθνικὴν θρησκείαν πρεσβεύοντες, λατρεύουσι τὸν Βάκχον (Bacchus). Πρὸ ὀλίγου μόνον ἱεραπόστολοι Ἄγγλοι ἐξ Ἰνδίας ἠδυνήθησαν νὰ ρθάσωσιν ἐκεῖ, ἵνα δεῖξωσιν αὐτοῖς τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου· εἶθε Ἕλληνες νὰ μετὰσχῳσι τοῦ ἔργου, τὸν ἀληθῆ ἐκπολιτισμὸν τοῖς συγγενέσιν αὐτῶν μεταδιδόντες.

Καὶ ἐν Ἀφρικῇ ἐρευνητῆς Ἕλλην ἀνεγνώρισεν ὡς ἀπογόνους Ἑλλήνων τὴν φυλὴν τῶν Σομαλῶν (Somali).

Ἐν Λονδίῳ ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγ. Παύλου, ὡς Πολυάνδριον, περιέχει πολλὰ μνημεῖα τῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν τοῦ ἔθνους· τὸ δὲ μνημεῖον αὐτοῦ τοῦ ἀρχιτέκτονος δὲν εὐρίσκεται. Ἐπιγραφή δὲ ἀξιοσημείωτος παρατηρεῖται ἥδε· «Viator, si quaeris monumentum, circumspice»· ἦτοι, «Παροδίτα, ἐὰν ζητῆς μνημεῖον, περιβλέπε».

Οὕτως ἐξέσσι καὶ ἡμῖν ἵνα εἴπωμεν τῷ ζητοῦντι τὸ μνημεῖον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου· «Περιβλέπε». Ζῶντα ὑπάρχουσι μνημεῖα τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ χρυσὴ πύελος ἐσυλήθη, ἐθραύσθη ἡ ὑάλινη· σώζονται δὲ τὰ ἠθικά, τὰ ἀνθρώπινα μνημεῖα, τὰ τοῦ πολιτισμοῦ ἀποτελέσματα, καὶ ἡ μνήμη τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου διατελεῖ αἰωνία.

CH. G. CURTIS (*)

(2) *Elphinstone Wood*, a letter to the Times, 5 Feb. 1880 from Major R. Gordon F. R. A. S.

(*) Σημ. Σντ. Ἐπιτρ. Ἐκδόσται ὡς ἐγράφη ἑλληνιστί ὑπὸ τοῦ ἴδιου.

(1) Caravan journeys and waderings in Persia, Afghanistan, Turkistan, Beloochistan etc., by M. J. P. Ferrier.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΕΛΛΗΝΙΚΩ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩ ΣΥΛΛΟΓΩ

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣ ΥΠΟ

Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΚΕΡΑΜΕΩΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ἄριθ. 1

Τεῦχος ἐκ χάρτου βαμβακίνου σχῆμα ἔχον τὸ μέγα καλούμενον τέταρτον καὶ συνιστάμενον ἐκ 294 φύλλων· ἐγγραφή δὲ κατὰ τὴν πρώτην δεκαετηρίδα τῆς δεκάτης καὶ τετάρτης ἑκατονταετηρίδος ὑπὸ Γεωργίου τοῦ Καρυκᾶ, καὶ κατὰ τὴν ἑκαυδεκάτην ἄλλοις τισ ἀνεπλήρωσε τὰ ἐφαρμμένα τοῦ βιβλίου μέρη καὶ τὰ προσεκπεσόντα ποτὲ φύλλα. Καὶ ἡ μὲν προμετωπίς ἔλλειπει νῦν, τὸ δὲ κείμενον δίστηλον ὄν περιλαμβάνει τὴν αὐτόγραφον

Γεωργίου τοῦ Καρυκᾶ «ἐπιτομὴν τῶν ἐξηγητικῶν τοῦ Χρυσοστόμου» εἰς τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια. Διακρίεται δὲ τὸ τεῦχος ὧδε·

α') «Βίος τοῦ ἁγίου εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου κατὰ Σωφρόνιον», οὗ ἡ ἀρχή· «Ματθαῖος ὁ καὶ Λευὶς, ἀπόστολος ἀπὸ τελωνῶν», φύλλ. 1. Παρέπονται «κεφάλαια τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου», ἧτοι ὁ πίναξ αὐτῶν, καὶ εἶτα ἡ ἐπιτομὴ τῶν ἐξηγητικῶν τούτων κατὰ τὸν Χρυσόστομον. Ἄρχεται δὲ ὧδε· «Βίβλος γενέσεως. Τίτος ἔνεκεν οὐκ εἶπεν ὄρασις» κτλ. Μετὰ δὲ τὴν ἐρμηνείαν, ἧτις λήγει εἰς τὸ 95^{ον} φύλλον εὑρηται ἐρυθροῖς γράμμασι τὸ «† Γεώργιος τούτοια τὸ πικλὴν Καρύκας».

β') «Τοῦ αὐτοῦ ἐπιτομὴ τῶν ἐξηγητικῶν τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον», φ. 94-130. Προτέτακται ἡ ὑπόθεσις τοῦ εὐαγγελίου, ἧς ἡ ἀρχή· «Τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον μετὰ δέκα ἔτη». Εἰς τὸ

τέλος δὲ τῆς ἐρμηνείας εὑρηται τὸ «† Γεωργίω Καρυκᾶ ἀμαρτωλῶ ἡμεος ἡλαθι».

γ') Ὑπόθεσις τοῦ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίου, ἧς ἡ ἀρχή· «Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν», φ. 131. Εἶτα πίναξ τῶν κεφαλαίων τούτου καὶ ἡ ἐρμηνεία, ἧς ἡ ἐπιγραφή· «Τοῦ αὐτοῦ ἐπιτομὴ τῶν ἐξηγητικῶν τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιον». Ἐν τέλει δὲ τῆς ἐπιτομῆς ὑπάρχει τὸ «† Γεωργίω Καρυκᾶ τῷ Ἀργυρῷ, Κύριε ἡλαθι», φ. 211.

δ') Ὑπόθεσις τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου, ἧς ἡ ἀρχή· «Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην, βιβλίον τῆς Καιρῆς Διαθήκης. — Διὰ κατὰ Ἰωάννην καλεῖται» κτλ. φ. 211. Μετὰ δὲ τὸν πίνακα τῶν κεφαλαίων ὑπάρχει τὸ κείμενον τῆς ἐρμηνείας, ὃ ἐπιγραφὴν ἔχει τήνδε· «Τοῦ αὐτοῦ ἐπιτομὴ τῶν ἐξηγητικῶν τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον». Ἄρχ. «Ἡ τοῦ σώματος δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται», φ. 212-294. Ἐν τέλει δὲ τῆς ἐρμηνείας ὑπάρχει ἐρυθροῖς γράμμασι· δυσανάγνωστον τοῦ συγγραφέως ὑπόμνημα, οὗ ἡ ἀρχή· «Τῷ συντελεστῇ τῶν καλῶν Θεῷ χάρις. Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ πόνος Γεωργίου τὸ πικλὸν Καρύκας.— † Ἐγγραφή ἡ βίβλος αὐτ[ῆ] δι]ὰ χειρὸς ἐμοῦ τε καὶ χωρικοῦ γραφέως Γεωργίου Καρύκας τοῦ Ἀρ[γυροῦ]» κτλ.

Ἄριθ. 2

Τεῦχος μεμβράνινον τῆς IB' ἑκατοντ., σχήματος μὲν τέταρτου, ἐκ σελίδων δὲ ἠριθμημένων 415. Ἀκέραιον.

Ἐκκλ. μουσ. Ἀνθολογία ἐμπεριέχουσα α') στιχηρὰ τροπάρια τετονισμένα ἀπὸ τῆς κβ' ἡμέρας (ἀγ. Φωκᾶ) τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου μέχρι τῆς λα' αὐγούστου, καθ' ἣν ἡ κατὰ-θεσις ἐορτάζεται τῆς τιμῆς ζώνης τῆς ὑπεργίας Θεοτόκου—β') Τροπάρια τῶν δεσποτικῶν καὶ θεομητορικῶν ἐορτῶν—γ') «*Στιχηρὰ ἀναστάσιμα τῶν ὀκτὼ ἡγῶν κατὰ ἀλφάβητον ἐν δὲ τοῖς θεοτοκίαις. Ἰωάννου*».

Ἄρθ. 3

Τεῦχος τετάρτου σχήματος, ἐκ φ. χάρτου 382, γραφὴν πιθανῶς περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΕ' ἑκατ. Τὸ κείμενόν ἐστι μονόστηλον καὶ ἐκ τῆς ἀρχῆς ἰκανά, ὡς φαίνεται, ἐλλείπουσι φύλλα. Ὑπάρχουσι δὲ τώρα ἐκεῖ φύλλα 20, ἀναμῖξ τεταγμένα, ἐν οἷς ἀναγινώσκονται αἱ ἐπόμεναι ἐπιγραφαί:

1) «*Κατὰθεσις Ἰουδαίων, οἱ (cod. οὐ) ὁμολογήσαντες τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν τοῦ Θεοῦ εἶναι υἱόν, καὶ τῆς ἀγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ μετὰ τὸ γεννηθῆαι αὐτὴν πάλιν παρθένον μείνασαν*». Ἀρχ. «*Ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Ἰουστινιανοῦ ἦν τις ἀνὴρ ὀνόματι Θεοδοσίος, ἀρρηγὸς τῶν Ἰουδαίων*» κτλ. Ἐν τῇ ᾧχ δὲ τὸ κείμενον τοῦτο σημειοῦται ὡς «*λόγος ο'*».

2) «*Πῶς δεῖ πιστεῦναι εἰς τὴν ἀγ. Τριάδα καὶ εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν*», κατ' ἐρωταπόκρισιν. Ἀρχ. «*Ἐρώτ. Τί ἐστι Θεός; Ἀπόκρισις. Ὁ Θεός ἐστιν οὐσία νοερά*» κτλ.

3) «*Διήγησις πάνυ ὠφέλιμος Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου*». Ἀρχ. «*Πορευόμενος ποτὲ τινὰς τῶν ἀγίων πατέρων*» κτλ.

4) «*Κυριακῆ τῆς τυροφάγου, λόγος δ'*». Ἀρχ. «*Ἰδοὺ τὸ τῆς τεσσαρακοστῆς στάδιον*» κτλ.

5) «*Κυριακῆ τῆς ἄποκρέω, λόγος γ'*». Ἀρχ. «*Φοβερά ἡ ἡμέρα ἐκείνη*» κτλ.

Μετὰ δὲ φύλλα τινά, μέρος περιέχοντα ὁμιλίαις τινὸς τῇ πρώτῃ ἀναγνωσθείσης κυριακῆ τῶν νηστεϊῶν, ὑπάρχουσι πεντήκοντα καὶ τέσσαρες ἀνώνυμοι ὁμιλίαι εἰς τὰς κυριακὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ εἰς τινὰς δεσποτικὰς ἐορτάς· αὗται δὲ ἔχουσιν ἐν τῷ κώδικι τοὺς ἀριθμοὺς 5'—νζ'. Σημειωτέον, ὅτι ὁ μὲν λδ' λόγος ὁμοίος ἐστὶ τῷ λα', ὁ δὲ τῆς μετὰ τὴν ὕψωσιν τοῦ τιμίου Σταυροῦ κυριακῆς ζητητέος, κατὰ τὸν ἀντιγραφέα, «*τῇ κυριακῇ τῆς σταυροπροσκυνήσεως, λδγ. ιβ'*».

Κατ' ἐξαιρέσιν δὲ σημειῶ τὰ ἐρεξῆς κείμενα·

1. **Ἰω. Χρυσοστόμου** «*εἰς Φιλόγονιον γενόμενον ἀπὸ δικολόγου ἐπίσκοπον· καὶ ὅτι τοῦ προνοεῖν, τῶν κοινῇ συμφερόντων οὐδὲν ἴσον εἰς εὐδοκίμησιν παρὰ τῷ Θεῷ*» κτλ., φ. 183—187. Migne, Patrol. Gr. τ. 48, σ. 748.

2. **Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ** «*λόγος εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν*». Ἀρχ. «*Χριστὸς γεννᾶται δοξάζετε*», φ. 187. Migne τ. 36, σ. 312.

3. **Τοῦ αὐτοῦ** «*λόγος εἰς τὰ ἄγια Θεοφάνεια*». Ἀρχ. «*Πάλιν Ἰησοῦς ὁ ἐμός*», φ. 192. Migne τ. 36, σ. 356.

4. **Ἰω. Χρυσοστόμου** «*λόγος εἰς τὴν ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου*» κτλ. Ἀρχ. «*Ἀγαπητοί, ὁ Κύριος ἡμῶν*», φ. 198^β. Migne τ. 50, σ. 808.

5. **Τοῦ αὐτοῦ** «*λόγος εἰς τὸν εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου*». Ἀρχ. «*Πάλιν γαρεῖς εὐαγγέλια*», φ. 201. Migne τ. 50, σ. 792.

6. **Τοῦ αὐτοῦ** «*λόγος δεῦτερος εἰς τὴν ἔγερσιν τοῦ Λαζάρου καὶ εἰς τὴν ἐορτὴν τῶν Βαίων*». Ἀρχ. «*Ἦδη τῆς δεσποτικῆς*», φ. 203^α Migne τ. 61, σ. 715.

7. **Ἰω. Δαμασκηνοῦ** «*λόγος εἰς τὰς δέκα παρθένας, τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ γ'*». Ἀρχ. «*Ὅτ' ἂν τὸ εὐδαπάνητον*», φ. 206^β. Ἐπ' ὀνόματι τοῦ Χρυσοστόμου παρὰ Migne τ. 59, σ. 527.

8. «*Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσ. π. ἡ. Ἀλεξίου τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ*». Ἀρχ. «*Ἐγένετό τις ἀνὴρ εὐγενής*», φ. 209^β. Fabricii, Bibl. Gr. τ. 10, σ. 191.

9. **Ἰω. Χρυσοστόμου** «*λόγος εἰς τὸ πάθος τοῦ κ. ἡ. Ι. Χ.*». Ἀρχ. «*Τῆς ρθῆς ὑποσρέσεως*», φ. 213^α. Migne τ. 62, σ. 721.

10. **Ἐπιφανίου Κύπρου** «*λόγος εἰς τὴν θεόσωμον ταφὴν τοῦ Κυρίου*» κτλ. Ἀρχ. «*Τί τοῦτο σήμερον*», φ. 215^β. Migne τ. 43, σ. 441.

11. **Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας** «*λόγος περὶ τῆς ἀγίας εἰκόνας τοῦ κ. ἡ. Ι. Χ. τοῦ γεναμένου θαύματος ἐν τῇ ἐν Βηρυτῷ τῇ πόλει, καὶ ὅτι λόγῃ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐξέδοξαν*». Ἀρχ. «*Ἄρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς*», φ. 223. Migne τ. 28, σ. 797.

12. «*Ἐξήγησις θαυμαστῆ... πῶς διὰ σχήματος παιδείας γέγονέν τις Ἑβραῖος χρι-*

στιανός» κτλ. Ἀρχ. «*Ἰωάννης τις διάκονος, τὸ γένος Μελετινός* (cod. μελετινός)» κτλ., φ. 224^β.

13. «*Τοῦ αὐτοῦ (?) ὁμιλία εἰς τὴν σωτήριον ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου*» κτλ. Ἀρχ. «*Λαμπρὰ τῷ ὄντι καὶ λαμπραῖς*», φ. 332.

14. «*Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία εἰς τοὺς μακαρισμούς*». Ἀρχ. «*Ὅτε πρὸς τὴν ἑαυτοῦ θείαν αὐλήν*», φ. 336^β. Ἐν τῇ ᾧα «*περὶ τοῦ ἁγίου Νικολάου διήγησις*».

15. «*Διήγησις ὠφέλιμος γενομένη ἐν Ἀφρικῇ, ἐν Καρταγενῇ τῇ πόλει*». Ἀρχ. «*Ἐν τοῖς χρόνοις Ἡρακλείου*», φ. 342.

16. «*Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ἅγιος ἐπίσκοπος Προύσης ὁ Πατρίκιος διηγήσατο ἡμῖν περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως καὶ ἐπὶ γῆς ἐκείσε κολάσεων*». Ἀρχ. «*Ὁ ἅγιος ἱερομόναχος ὁ Πατρίκιος λέγει, ὅτι δύο τόπους ἠτοίμασεν ὁ Θεός*» κτλ., φ. 342^α.

17. «*Ὁμιλία σὺν Θεῷ εἰς τὸ Ἐκουσίως ἀμαρτανόντων ἡμῶν*», φ. 342^β.

18. Ἐρωταποκρίσεις θεολογικαί.—«*Περὶ τῶν πέντε αἰσθήσεων τοῦ ἀνθρώπου*» κτλ' ἐρωταπόκρισιν.—«*Περὶ ἀνθρώπου*». —«*Περὶ ψυχῆς*» κτλ.—«*Τῆς ἐ' συνόδου, περὶ οὐσίας καὶ φύσεως ὡς ταύτων ὑπάρχειν ὑπόστασις καὶ πρόσωπον*», ἀπὸ φ. 346^β.

19. «*Γεωργίου ἐπισκόπου Νεξίου, περὶ τοῦ κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθέντος ἀνθρώπου*». Ἀρχ. «*Αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγεννήθησαν*», φ. 348^α.

20. Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας «*πρὸς Ἀντίοχον καὶ περὶ πλείστων ἀναγκαιῶν ζητημάτων τῶν ἐν ταῖς θείαις ἀπορρομένων Γραφαῖς καὶ παρὰ πᾶσιν χριστιανοῖς*», κτλ' ἐρωταπόκρισιν. Ἀρχ. «*Ἐρώτ. Πιστεύσαντες καὶ βαπτισθέντες*», φ. 350-375. Migne τ. 28, σ. 597.

21. Ἐρωτήσεις θεολογικαὶ καὶ διήγησις «*περὶ τοῦ ἀπολαθόντος ἑκατονταπλασίονα ὑπὸ Ἀεοντίου τοῦ Ἀπαμείως, ἀνδρὸς εὐλαβοῦς καὶ φιλοθέου, ὃς διηγήσατο ὅτι ἐπὶ Θεοφίλου τοῦ πάπα Ἀλεξανδρείας γέγονεν ἐν Κυρήνῃ ἐπίσκοπος Συνέσιος ὁ φιλόσοφος, ὅστις ἐλθὼν ἐν Κυρήνῃ εὗρεν ἐκεῖ φιλόσοφον Εὐάγγριον ὀνόματι*» κτλ.

22. «*Διάλεξις Λατίνων περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος*». Ἀρχ. «*Θαυμαστὸν ἡμῖν γέρονε*», φ. 376.

23. Γερμανοῦ Β' Κων/πόλεως· «*ὅρος ὀρθοδόξιας συνοδικῆς εἰς τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· Γερμανοῦ Κωνσταντι-*

νουπόλεως». Ἀρχ. «*Ὁμοιογενῆς υἱός*», (1) φ. 377^α-378^β. Ἐπειτα σημειώσεις περὶ τῆς μεταξὺ Λατίνων καὶ Ρωμαίων διαφορᾶς.

24. «*Ὁμιλία σύντομος καὶ ἀνθολογία περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος*». Ἀρχ. «*Γνώσκε δὲ ὅτι ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ*», φ. 379^α.

25. «*Πίναξ τῆς βίβλου*» ταύτης, ἐν ᾧ ἀναγράφονται μὴ ἐπιγραφαί.

Ἄρθ. 4

Τεύχος ἐκ χάριτος, γραφὴν περὶ τὸ τέλος τῆς III' ἑκατ. καὶ συγχεόμενον ἐκ φ. 260, ἐξ ὧν ἀγγραφαὶ ἐστί τὰ φ. 30-32 καὶ 139^β-144.

1. «*Ἐξήγησις τοῦ ἐν ἁγ. π. ἡ. Γρηγορίου Ναζιωνζηνοῦ τοῦ Θεολόγου· εἰς τὰ ἅγια Θεοφάνεια εἴτ' οὖν γενέθλια τοῦ σωτήρος ἡμῶν Χριστοῦ*» λόγος, φ. 1^α.

2. «*Τοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου Ναζιωνζηνοῦ τοῦ Θεολόγου εἰς τὰ ἅγια Θεοφάνεια*» λόγος παραπεφρασμένος, φ. 15.

3. «*Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἁγ. π. ἡ. Γρηγορίου Κ/πόλεως τοῦ Θεολόγου, συγγραφαὶς ὑπὸ Γρηγορίου πρεσβυτέρου*», φ. 33. Παράφρασις.

4. Παράφρασις ἐτέρου λόγου Γρηγορίου Ναζιωνζηνοῦ, φ. 66. Ἐν τέλει ἡ ὑπογραφή «*Νεόφυτος Χ' Σταμιάτη Καρανικολάου*».

5. «*Τοῦ αὐτοῦ εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαβαίους*», φ. 75^β.

6. Τοῦ αὐτοῦ ὁ ἀπολογητικὸς λόγος ἐν παραφράσει, φ. 86. Ἐν τέλει ὑπάρχει ἡ ὑπογραφή τοῦ γραφάντος τὸ τεύχος· «*Νεόφυτος Καρανικολάου ἐν Πάτμῳ*».

7. «*Ἐκ τῶν τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἐπιστολῶν ἐξηγήσεις*» (2), φ. 145. Ἐν τέλει τοῦ κώδικος (φ. 260)· «*Νεόφυτος Εὐφρημιανοῦσις (sic) Χ' Σταμιάτη Καρανικολάου*». Τὸ ὄνομα Εὐφρημιανούσης ἐστὶ τοπικόν, μαρτυροῦν ὅτι ὁ Νεόφυτος ἐγεννήθη ἐν Χίῳ, ἐν τῷ χωρίῳ Εὐφρημιανά, τανῶν Θυμιανά.

(1) Ὅρα Ἐκκλ.ισσ. Ἀληθ. τ. I', σ. 68-74. Ἐξεδόθη καὶ ἰδιαιτέρως: Α. Η. Κεραμέως, ἀνέκδοτος συνοδικὸς ὅρος θεσπισθεὶς ὑπὸ τῆς ἐν Νυμφαῖοις συγκαροτηθείσης συνόδου τῷ 1233 ἔτει. Ἐν Κ/πόλει, 1882, εἰς 8ον.

(2) Αἱ ἐν τῷ κώδικι τούτῳ παραφράσεις εἰσὶ Δανιὴλ Πατμίου τοῦ Κεραμέως, ὃς ἐν Πάτμῳ διδάσκων ὑπηγόρευεν αὐτὰς τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς· διὸ καὶ πλείστα τούτων τε καὶ ἄλλων παραφράσεων ἀντίγραφα σώζονται, ὧν ἕνια ἴδε ἐν τῷ ἐμῷ Καταλόγῳ τῆς Εὐαγγελ. Σχολῆς σελ. 32, 34 καὶ ἐν τῇ ἐκθίσει περὶ τῶν ἐν Η. Φωκαίᾳ χειρογράφων σ. 4.—Murall, Catal. des mss. grecs etc. St-Petersbourg, 1864, σ. 89.

Ἀριθ. 5

Τεύχος μεμβράνινον 8ου σχήματος, συγκείμενον ἐκ φ. 214 καὶ γραφὴν πιθανῶς κατὰ τὴν ΙΑ' ἢ τὴν ΙΒ' ἑκατονταετηρίδα.

Ἐτραυενάγγελον ἀκέφαλον διηρημένον κατὰ τὴν ἐφεξῆς διάταξιν·

α') Τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον, ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν λέξεων· «πᾶσαι γένουσι καὶ πᾶσαι μαλ' αὐτίκα» (κεφ. ι', 1). Ἐν τέλει· «τὸ κατὰ Ματθαῖον ἅγιον εὐαγγέλιον στίχοι ΒΛ, ὃ καὶ ἐξεδόθη ὑπ' αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ μετὰ χρόνους 7' τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναλήψεως». Ἐπεταὶ ἐπιγράμμα ἰαμβικόν, οὗ ἡ ἀρχή· «Τὸν ἐκ τελευτῶν θαύμισον θεηγόρον». Εἶτα ὁ πίναξ τῶν κεφαλαίων.

β') «Τὸ κατὰ Μάρκον ἅγιον εὐαγγέλιον» (φ. 54-93α). Ἄνωθεν τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ὑπάρχει πλατὺ ταινιωδὲς κόσμημα, ἐν ᾧ εἰκονίζονται κύκλοι καὶ ἀνθέμια κυανᾶ ἐπὶ ἐρυθροῦ ἐδάφους.

γ') «Τὸ κατὰ Λουκᾶν ἅγιον εὐαγγέλιον» (φ. 94-156), οὗ προτέτακται ὁ πίναξ τῶν κεφαλαίων, φ. 93^β. Ἡ ἐπιγραφή δὲ τοῦ εὐαγγελίου τούτου εὐρηταὶ ἐντὸς κύκλου, ὃς σχηματίζει τὸ μέσον τετραγώνου παραλληλογράμμου σχήματος πλουσίως κεκοσμημένου. Τὸ κείμενον τοῦ εὐαγγελίου ὑπάρχει ἀτελές· ἀπὸ τοῦ 39 ἔδαφ. τοῦ κγ' κεφ., ὃ ἀναγνώστῃς μεταπηδᾷ εἰς τὴν λέξιν «[ἐν]τολήν» τοῦ 56 ἔδαφ. τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου.

δ') Τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον (φ. 157-209α) ἀκέφαλον, ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν λέξεων «[ὁ] μόνος] γενῆς υἱός, ὃς ὦν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς» κτλ. (κεφ. α', 18).

ε'), φ. 209^β-214. «Ἀρχοτελείαι» τῶν εὐαγγελίων.

Ἀριθ. 6

Τεύχος ἐκ χάρτου 8ου σχήματος καὶ γραφὴν ἔχει 1742. Ἐν δυοῖς δὲ φύλλοις γέγραπται σημείωσις, δηλοῦσα, ὅτι τὸ τεύχος ἦν πρότερον κτῆμα «τις παραγίας τίς σαλιάνης». Τετραγίαι δὲ ἀπαντᾷ καὶ ὁ τύπος τῆς σφραγίδος τοῦ ἀντιγραφέως. Δῶρον τοῦ μητροπολίτου Δέρκων Νεοφύτου.

Νομοκρίτων ἐκ κεφ. σ'δ' = 294. Πρὸς δὲ τῷ τέλει ἀντίγραφον ὑπάρχει μεταγενεστέρως προφητείας περὶ τῶν ἐτῶν 1627-1630. Ταύτης δὲ ἡ ἐπιγραφή ἔχει ὧδε· «αἰγί'—Χϛ (=Χριστοῦ). Μέσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ σαρδαῆλ (Sⁱ Daniel) ἰστό πάρισσι εὐρέθην ἔσαν

μάρμαρον, καὶ ἔχει ἀπάνω τὰ κάτωθεν εἰς ἐκκλησιαστικὴν φράσιν». Ἐπεταὶ τὸ «προσίμιον τοῦ παρόντος νομίμου», κατάλογος μητροπόλεων, ὃ λθ' κανὼν τῆς Σ' οἴκουμ. συνόδου, ἡ ἐρμηνεία αὐτοῦ ὑπὸ Ζωναρᾶ, αἱ ὑπογραφαὶ τῆς αὐτῆς συνόδου, πρᾶξις «ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς ἀγίας καὶ οἴκουμ. γ' συνόδου τῆς ἐν Ἐφέσῳ, ἐκ παλαιστάτου βιβλίου», καὶ τέλος ἡ σημείωσις τοῦ ἀντιγραφέως, ἧς ἀντιγράφω ὧδε τὴν ἀρχήν· «Ὁ παρῶντα νόμος βασιλικός, ἤτοται γραμμένος ἀπὸ ἔτος Χριστοῦ αἰγί', καὶ ἀρρηγήθει καὶ ἐγράφθει εἰς τοὺς αἰγί'—χϛ κατὰ μῆτραν μάρτιον, καὶ ἐτελειώθη ἰουνίου 28. καὶ ὁ γράψας τὸν παρῶντα νόμον χριστόφορος ἱερομόναχος κυπριανός, υἱὸς μακαρίου τῆ λίξι βυσιλείου ἱερέως, ἀπὸ ἐνωρίαν ἁγίου Λουκά, καὶ εἴχασθαι διὰ τὰ σφάλματα ἡμῶν». κτλ.

Ἀριθ. 7

Τεύχος ἐκ χάρτου συνιστάμενον ἐκ σελίδων 93 καὶ σχῆμα ἔχον τὸ καλούμενον ὄγδοον· ἐγγράφη δὲ περὶ τὸ μέσον τῆς ΙΙ' ἑκατοντ.

«Εὐχαὶ θεωρητικαὶ καὶ ἐρωτικαὶ αἱ καλούμεναι μονόλογοι, τοῦ μακαρίου Λύγουστίνου, ἐπισκόπου Ἰππῶνος, ἐρμηνευθεῖσαι πρὸς τὴν ἐλλάδα γλῶσσαν παρὰ τοῦ Δημητρίου Κυδωνη» (1).

Ἡ γραφή τοῦ τεύχους ἐπιμεμελημένη· τὸ πρῶτον στοιχεῖον ἐκάστης εὐχῆς ὑπάρχει κεφαλαιωδὲς μέγα, κεκαλλωπισμένον καὶ κερωματισμένον. Ἐν δὲ τῇ ὥχ τῆς πρώτης σελίδος ἀναγινώσκονται αἱ ἐπόμεναι σημειώσεις· α') Ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ αἰοδήμου ἀρχιερέως Ἐφέσου τοῦ Βαλλ. . . . αωγ'. σεπτ.» β') «Ἐκ τῶν τοῦ αἰοδήμου μητροπολίτου Προΐσης Κωνσταντίου τοῦ ἐξ Ἄνδρου. Ὁ Δέρκων Νεοφύτος. 1872. Ἀριθ. 7».

Ἀριθ. 8

Τεύχος ἐκ χάρτου, γραφὴν περὶ τὸ μέσον τῆς ΙΙ' ἑκατοντ. καὶ σχῆμα ἔχον τὸ καλούμενον ὄγδοον. Περιλαμβάνει δὲ δύο κείμενα μετὰ ἰδιαιτέρας σελιδώσεως.

1. «Τιμαῖω τῷ Λοκρῷ περὶ ψυχῆς κόσμω καὶ φύσιος», σελ. α'—λε'. Ἀρχ. «Ὅρα δεδαιμοιόργηται πὸτ' εἰκόνα» κτλ.

2. Πλάτωνος, Τιμαῖος, σελ. 1—124.

(1) Ἀντίγραφα σώζονται πολλοῦ. Fabricii, B.G. τ. XI, σελ. 404. — Α. Π. Κεραμῆως, Κατάλ. χειρογρ. Εὐαγγ. Σχολῆς, σελ. 57.

Ἐπὶ τῆς α' σελίδος τοῦ τεύχους ὑπάρχει ἡ ὑπογραφή τοῦ Παροναξίως μητροπολίτου Νεοφύτου τοῦ Λαχοβάρη, οὐ καὶ κτῆμα προῦ-
πῆρξε τὸ χειρόγραφον (1) ἀπέναντι δ' αὐτῆς ὁ τύπος ἐστὶ τῆς σφραγίδος αὐτοῦ, ὡσεὶδὲς ἐχούσης σῆμα καὶ σύμβολον παριστῶν ἐκ μιᾶς κεφαλῆς ἐν μέσῳ δύο συνδεδεμένων κλά-
δων δάφνης καὶ ἐνὸς στέμματος σταυρὸν ἐπι-
φέροντος· τούτου δὲ ἐκατέρωθεν τὰ στοι-
χεῖά ἐστι τάδε· ΠΡ ΝΞ
ΝΦ ΤΟ
1780

ἦτοι «Π(α)ρ(ο)ρ(α)ξί(ας) Ν(ε)φ(υ)το(ς)».
1780.

Ἄρθ. 9

Τεύχος ἐκ χάρτου, συγκείμενον ἐκ φ. 208, καὶ σῆμα ἔχον τὸ καλούμενον ὕψοον· ἐγράφη δὲ περὶ τὸ τέλος τῆς III' ἑκατονταετηρίδος. Τὸν κώδικα τοῦτον περιέγραψεν ὁ Σ. Οἰκονόμος (2), ἀντὶς δὲ πρότερον Νεοφύτῳ τῷ μητροπολίτῃ Δέρκων.

1. «Ἀποσημειώσεις εἰς τὸν βίον Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ περιφήμου μινίστρου τῆς ὀθωμανικῆς πόρτας» (3), φ. 1^α.

2. «Ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Μελετίου τοῦ Ἀθηνῶν βιβλίῳ ΙΖ' κεφαλαίῳ ΙΣ'» περὶ τοῦ αὐτοῦ Α. Μαυροκορδάτου, φ. 4^β.

3. «Ἐκ τῆς περὶ λογίων Γραικῶν ἐπιτετημένης ἀπαριθμήσεως Δημητρίου Προκοπίου Μοσχολίτου παρὰ Φαβρικίῳ βιβλιοθ. ἐλληνικῆς τόμου ια' σελίδι 779 ἀριθμῷ» μαρτυρία περὶ τοῦ αὐτοῦ (4).

4. «Ἐκ τοῦ πρὸς τὸν αὐθέντην Νικόλαον Ἀλεξάνδρου βοεβόδαν πάσης Οὐγκροβλαχίας ἐγκωμιαστικοῦ λόγου Ἰωάννου Γραμματικοῦ, καὶ μεγάλου πριμμικηρίου τοῦ πατριαρχικοῦ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἑρόνου», περικοπὴ περὶ τοῦ αὐτοῦ, φ. 6^α—Ἐπεταί περικοπὴ «ἐκ τοῦ βίου Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ, ὃν συνέγραψεν Ἀναστάσιος ὁ Γόρδιος» (5).

(1) Ὅρα περὶ αὐτοῦ Κ. Σάθα, Μεσ. βιβλιοθ. τ. Γ', σ. 50'.—Νικ. Μαυροκορδάτου, Ψόγος νικησιανῆς, ἐκδ. Σ. Οἰκονόμου, σ. 30, 32, 34.

(2) Νικ. Μαυροκορδάτου, Ψόγος νικησιανῆς, σελ. 5—20. Παρατηρήσεις δὲ εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ Οἰκονόμου, ὅπ' ἔμοῦ γενομένης ὄρα ἐν τῷ ἐβδόμῳ τεύχει τοῦ Δελτίου τῆς ἱστορικῆς ἐταιρίας, σ. 447—451.

(3) Ἐξεδόθησαν ὑπὸ Σ. Οἰκονόμου ἐν «Πανδιόρας» τ. ΚΒ, σ. 313 κέ.

(4) Ἐκδόσ. Κ. Σάθα, σ. 483—484 Μεσ. βιβλ. τ. Γ'.

(5) Ἐξεδόθη ὑπὸ Κ. Σάθα, Μεσ. βιβλιοθ. τ. Γ', σελ. 423—479. Ἡ δὲ περικοπὴ ἐν σελ. 461.

5. «Ἐκ τῆς πρὸς τὸν αὐθέντην Νικόλαον Ἀλεξάνδρου βοεβόδαν ἐπιστολῆς τοῦ αὐτοῦ Γορδίου» μαρτυρία περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἧς ἡ ἀρχή· «Οὐ τις ἤξιώθη καὶ ἔνοιαν», φ. 7^β.

6. «Ἐκ τοῦ προσφωνητικοῦ λόγου τοῦ μεγάλου ἐκκλησιάρχου καὶ διδασκάλου Κριτίου ἐν τῇ λαμπροτάτῃ εὐχαίᾳ τῇ συγκροτηθείσῃ ἐν τῷ ἀρχοντικῷ τοῦ μεγάλου λογοθέτου, καὶ γενικοῦ ἐρμηνεύως Ἀλεξάνδρου διὰ τοὺς ἀπαρτισθέντας γάμους τῆς θυγατρὸς Γρηγορίου Γκίκα βοεβόδα»· περικοπὴ περὶ τοῦ αὐτοῦ, φ. 8^α.

7. «Ἐκ τοῦ προσφωνήματος τοῦ αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀρραβῶνας τῆς θυγατρὸς Ἰωάννου Νικολάου βοεβόδα» περικοπὴ περὶ τοῦ αὐτοῦ, φ. 8^α.

8. «Ἐκ τῆς ὀθωμανικῆς ἱστορίας Παρθενίου πρεσβυτέρου, καὶ ἀρχιμανδριτοῦ τοῦ ἀποστολικῷ θρόνῳ τῶν Ἱεροσολύμων» (1), περικοπὴ περὶ τοῦ αὐτοῦ, φ. 8^β.

9. «Ἀπὸ πατριαρχικοῦ ἐπικυρωτικοῦ ἐξαρχικῶν φιλοτιμίας» γράμματος, περικοπὴ περὶ τοῦ αὐτοῦ, φ. 9^α.

10. «Ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Νικολάου Μαυροκορδάτου πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἧς ἡ ἀρχή· ἀκράτως μὲν ὡς ἔοικε», φ. 9^β.

11. «Ἐξ ἐτέρας τοῦ αὐτοῦ τῷ χαρτοφύλακι τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Σπαντωνῆ, ἧς ἡ ἀρχή· Ψυχὴν δεινοῖς πιεζομένην, παραμυθ:», φ. 9^β.

12. «Ἐξ ἐτέρας τοῦ αὐτοῦ ἀνωνύμου. ἧς ἡ ἀρχή· Καὶ τοῦτο φιλίας ἀκραίονους δεῖγμα. ψψιά», φ. 10^α.

13. «Ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ περιγραφῆς τῆς ἁγίας Γῆς Χρυσάνθου Ἱεροσολύμων, σελίδι 18» (2) μαρτυρία περὶ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, φ. 10^α.

14. «Ἐξ ἐπιστολῆς Ἰωάννου Θαλασσηνοῦ, λογοθέτου τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, πρὸς Ἰησοῦν Βαρνέσιον διδασκαλον τῆς ἐν Κανταβριγίᾳ ἐλληνικῆς σχολῆς, ἧς ἡ ἀρχή· Τφόντι ὁ σοφὸς ἀνὴρ κἄν εὐγενὴς κτλ. ψψκ'» (3), φ. 10^β.

15. «Ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ ῥηθέντος Ἀναστασίου Γορδίου πρὸς τὸν πατριάρχην, ἐκ προσώπου τῶν κατὰ τὴν Αἰτωλίαν, ἧς ἡ

(1) Ὅρα Σ. Οἰκονόμου σημ. 2 (σελ. 53-55) εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ Ψόγου νικησιανῆς.

(2) Ἐξεδόθη Ἐνετήσῃ 1728.

(3) Ἐξεδόθη ἡ περικοπὴ ὑπὸ Σ. Οἰκονόμου ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 9.

ἀρχή: Παναγιώτατε καὶ θεοπροβλήτε δέσποτα», φ. 10^β.

16. «*Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου*» τοῦ μεγάλου λογοθέτου τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ γενικοῦ ἐρμηνεύος τῆς κραταιᾶς τῶν Ὁθωμανῶν αὐταρχίας, ὁ πρὸς Γερμανοὺς ὑπὲρ εἰρήνης λόγος» (1), φ. 11-27. Ἠγεῖται δὲ τοῦ λόγου μαρτυρία τις περὶ αὐτοῦ «ἐκ τοῦ ἐπιταφίου λόγου τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων καὶ διδασκάλου Ἰακώβου τοῦ Ἀργείου, τοῦ ἐν τῇ ἱερᾷ ἱστορίᾳ τῶν Ἰουδαϊκῶν τοῦ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου τῇ ἐν Βουκουρεστίῳ τυπωθεῖσῃ κατὰ τὸ αὐτῷ ἔτος». Ἐν τῷ περιθωρίῳ προσετέθη τὰ ἐξῆς· «Ἐκ τινος σημειώματος. Ἀγπή, Ἰουλίῳ λ', εὐγγῆκε ὁ Ἀλεξάνδρος ἐρμηνεύς, καὶ ὑπάγει μὲ πολλὰ δῶρα εἰς τὴν Γερμανίαν διὰ ἀγάπην»—«Ἐξ ἐτέρου ἀνωμόμου: Ἐὼ λέγειν τοὺς ὑπὲρ εἰρήνης καλλιῆστους λόγους καὶ ῥητορικωτάτους, οὓς καὶ Δημοσθένης αὐτὸς ἰδὼν ἂν ἠδέσθη καὶ ἐξεθεύασε».

17. *Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου* ἐπιστολὴ πρὸς Κωνσταντῖνον Δούκαν βοεβόδαν, ἧς ἡ ἀρχή· «Ταῖς περὶ λόγους δυνάμεισι» (2), φ. 28-29^α. Αἱ σελίδες 29^β-30^β ἀφέθησαν ἄγραφοι.

18. «Λόγος ἐγκωμιστικὸς ἱστορικώτερον διαλαμβάνων τὸν περιφανῆ βίον τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ σοφωτάτου αὐθέντου κυρίου κυρίου Ἰωάννου Νικολάου Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου βοεβόδα, συντεθεὶς παρὰ τῷ ἐν ἐλαχίστοις Ἰωάννῃ Γραμματικῷ καὶ μεγάλῳ πριμμικηρίῳ τοῦ πατριαρχικοῦ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας θρόνου». Ἀρχ. «Ἐἴ μοι τῶν» φ. 31-48^α. Τέλος· «καὶ περιποίησις εἰς κίβλια περιόδων ἡλίον ἀμύθητα». Ἐπονται ἄγραφοι σελίδες αἱ τῶν φύλλων 48^β-52^β.

19. (Νικολάου Μαυροκορδάτου) «Φιλοθέου πάρεργα», φ. 53-87 (3).

20. *Νικολάου Μαυροκορδάτου* «Διάλογος περὶ ζωῆς καὶ θανάτου. Τὰ τούτου πρόσωπα: Ἄνθρωποι φιλοῦλοι καὶ φιλόκοσμοι. Θάνατος. Δικασταί. Ψυχαὶ σοφῶν ἀνδρῶν». Ἀρχ. «Ἄνθρωποι. Μέχρι πόσου ὦ εταῖροι», φ. 88-96^α. Τέλος· «εἴτε τὴν γνώμην φιλο-

νότης Στρεψιάδου φυλῆς Κεχροπίδος. Ποσειδεῶνος ἐννιάτη ἱσταμένου, αὐτῷ».

21. Ἐπανόληψις τοῦ αὐτοῦ διαλόγου (φ. 97-104) ἐξ ἐτέρου, ὡς φαίνεται, ἀπογράφου, παρέχοντος πολλὰς διαφύσεις γραφᾶς.

22. «Τοῦ αὐτοῦ ψόγος νικοσιανῆς» (1), φ. 105^α-108^α.

23. «Τοῦ αὐτοῦ Μητροφάνει διακόνῳ, συγγράψαντι ἐξ ἐναντίας ἐπαινον νικοσιανῆς», φ. 109^α.

24. «Τοῦ αὐτοῦ, κατὰ τῆς μεμνηνίας ἀξίνης τῆς παραχωρήσει Θεοῦ ἐξαρχούσης τῶν ἐν τῇ Βασιλευσύσῃ κηρῶν. Διάλογος. Τὰ τούτου πρόσωπα: Φιλοκλῆς καὶ Λυζίνος». Ἀρχ. «Φιλοκλῆς. Δότε μοι λεκάνην» (2), φ. 110-113. Τέλος· «ἔση μάτην γὰρ πρὸς τὰ κέντρα λυκτιζῶν». Ἐπιτετατὸ 114 φ. κενόν.

25. Τοῦ αὐτοῦ «Διάλογος περὶ τοῦ τριωβολιμαίου. Τὰ τούτου πρόσωπα: Φοιτητής. Τριωβολιμαῖος. Δικασταί. Καθηγηταί». Ἀρχ. «Φοιτηταί. Πῶς ἀνεγόμεθα», φ. 115-116^α. Ὁ διάλογος οὗτος ἀτελής ἐστὶν ἐν τῷ κώδικι, ἀφθευσῶν δύο σελίδων ἀγράφων.

26. Τοῦ αὐτοῦ «Ψευδοφιλόσοφος ἢ Μπάπος. Τὰ τοῦ διαλόγου πρόσωπα: Ψευδοφιλόσοφος. Πειραστής, καὶ διδάσκαλος». Ἀρχ. «Ψευδοφ. Χαίροιτε ὦ εταῖροι», φ. 117-119. Τέλος· «ὡς ἄλλος πίθηκος τῷ τῆς αἰαργύνης κατεποντίσθη βυθῷ».

27. Τοῦ αὐτοῦ «Φιλοσκώμων ἢ Κυβευτικός. Τὰ τοῦ διαλόγου πρόσωπα: Ἐρμολόγος, Φιλοσκώμων καὶ Καλλιγενής». Ἀρχ. «Ἐρμολ. Οἷοσι ἐκ συνθήματος», φ. 122.

28. «Τοῦ εὐσεβεστάτου, ὑψηλοτάτου τε καὶ σοφωτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Μολδαβίας τε καὶ Οὐγγροβλαχίας κυρίου κυρίου Ἰωάννου Νικολάου Ἀλεξάνδρου βοεβόδα Μαυροκορδάτου. Ἐγχειρίδιον, ἐν ᾧ γινώμει καὶ φροντίσματα περὶ ἤθη καὶ πολιτείαν» εἰς παραγράφους 869, φύλ. 123-192 (3). Ἀρχ. «Ἐμμετάβολον, μάταιον πολέμων ζωὸν ὁ ἄνθρωπος». Ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ-

(1) Εὔρηται εἰς τὸ ἐν Κ/πόλει ἐκδοθὲν ἐκ τοῦ πατριαρχ. τυπογραφείου Ἐπιστολόγειον (1804) σ. 315 κέ.

(2) Αὐτόθι, σ. 102.

(3) Ἐξεδόθησαν ὑπὸ Γρ. Κωνσταντῆ ἐν Βιέννῃ 1800. Πρὸλ. Σ. Οἰκονόμου ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 11-12.—Α. Π. Κεραμεύς σημ. ἐν ἀρχαιολ. παραρτ. Ἑλλ. Φιλ. Συλλ. τ. ΙΖ', σελ. 4, ὑποσημ. 4.

(1) Ἐξεδόθη ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν: Νικολάου Μαυροκορδάτου ψόγος νικοσιανῆς καὶ ἐπιστολὴ πρὸς Μητροφάνην τὸν διάκονον, μετ' εἰσαγωγικῆς παρεμβατικῆς ἐπιστολῆς Σ. Κ. τοῦ ἐξ Οἰκονόμων. Ἐν Βενετίᾳ, αὐστ', σ. 75—84.

(2) Ἐξεδόθη ὑπὸ Ἰωάννου Σακελλίωτος ἐν τῷ ἐβδόμῳ τεύχει τοῦ θεατικῆς τῆς ἱστορικῆς ἐπιγραφῆς, σ. 451-458 καὶ 576.

(3) Ὅρα περὶ αὐτῶν τὰ σημειωθέντα ὑπὸ Σ. Οἰκονόμου ἐνθ. ἀνωτ. σ. 13-16.

του ἀναγινώσκειται ἢ ἐπομένη σημείωσις: « Ἀπὸ ἰδιογρείου ἐν τῷ Ἰπομνηστικῷ τοῦ συγγραφέως. Νὰ ἀναγνώσω τὰ ἀποφθέγματα τῶν παλαιῶν, καὶ τὰ τοῦ Πλουτάρχου καὶ Ἐπικτιῆτου καὶ Ἀντωνίου μετ' ἐπιστολίας διὰ τὰ συνθέσω κατὰ μίμησιν τῶν νεωτέρων (κενόν) ἤγουν Φροντισματά ». Ἔπονται δύο χωρία ἐκ τῶν προσημειωθέντων Φιλοθέου παρέρχων, ἐν οἷς ὑπομνησκόνται τὰ εἰρημένα φροντισματά.

29. (Ἰωσήφ μητροπολίτου Τορνόβου τῆς Βουλγαρίας) « στίχοι θρηνητικοὶ ἐπὶ τὴν τελευτήν Νικολάου τοῦ μακαρίτου καὶ αἰοδίμου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας, τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως », τὸ ἔλρον 292, γραφέντες τῷ 1731, μηνὶ Ἰουλίῳ, ἐν Ἀθῶνι, ἐν τῇ σκήτῃ τῆς ἀγίας Ἄννης (1), φ. 193-200.

30. Ποιημάτια « ἐκ τῶν τοῦ Νικολάου βοεβοδά Μαυροκορδάτου τέσσαρα, ἐπιγραφόμενα « εἰς ἑαυτόν », « περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου νοός », « περὶ τοῦ χρυσοῦ καὶ σιδηροῦ αἰῶνος », « νεκρώσιμος μονοῦδιος εἰς τοὺς Φραντζέζους » (2). Παρέπεται ἕτερον ποιημάτιον εἰς δημοτικὴν φράσιν « ἐκ τῶν τοῦ Νικολάου βοεβοδά Μαυροκορδάτου » (3).

Ἄρθ. 10

Τεῦχος ἐκ χάρτου, συγκαίμενον ἐκ φ. ἡριθμημένων 289 καὶ σχῆμα ἔχον τὸ καλούμενον ὕψιδον· ἐγγράφη δὲ ὑπερμεσοῦσης τῆς III' ἑκατ. Δῶρον τοῦ Δέρκων Νεοφύτου (1872). Ἐπιγράφεται:

« Ἐπιστολαὶ διαφόρων μεταγενεστέρων Ἑλλήνων σοφῶν, ἀπὸ τοῦ ἁγῶν σωτηρίου ἔτους ἕως τοῦ ἡμεῶν » (4).

Μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν ἀναγινώσκειται « ἐπιγραμματα εἰς τὴν παροῦσαν βίβλον », οὗ ἡ ἀρχή: « Ἐπιστολῶν ἄθροισις ἀνδρῶν πανσόφων » κτλ. Ἔπεται ὁ « πύναξ τῶν περιεχομένων ἐπιστολῶν » ἐν 6 φύλλοις. Μετὰ δὲ 9 ἄγραφα φύλλα ἀναγινώσκονται ἐν δυοσι φύλ-

λοις μαρτυρεῖται « περὶ Ἀρσενίου τοῦ Μορευβασίας », « περὶ Μανουὴλ τοῦ μεγάλου ῥήτορος » καὶ « περὶ Ἀντωνίου ἐπάργου ». Παρέπονται τρία ἄγραφα φύλλα, μεθ' ἃ ὑπάρχουσιν αἱ ἐπιστολαί· τούτων δὲ τὰ φύλλα ἡριθμημένα ἐστίν.

Α'. Ἐπιστολαὶ Ἀρσενίου Μορευβασίας.

1. Τῷ πάπῃ Παύλῳ Γ'. Ἀρχ. « Εἰ καὶ πρὶν περιαιτῶς » (1), φ. 1^α.

2. Παχωμίῳ πατριάρχῃ Κ/πόλεως. Ἀρχ. « Ἀφίκετο ὡς ἡμεῖς » (2), φ. 4^α.

Β'. Ἐπιστολὴ Μανουὴλ μεγάλου ῥήτορος.

3. Ἀπάντησις Ἀρσενίῳ Μορευβασίας ὡς ἐκ μέρους τοῦ πατριάρχου. Ἀρχ. « Τὴν μακρήροδόν σου » (3), φ. 7^β.

Γ'. Ἐπιστολαὶ Ἀντωνίου Ἐπάργου.

4. Παραινετικὴ τῷ προσηγουμένῳ Πανονίας Πέτρῳ Βέμβῳ, ἐξ Ἐνετιῶν, ποσειδεῶνος θ' ἱσταμένου, 1537. Ἀρχ. « Ὡς περ αἱ μέλιται » (4), φ. 9^α.

5. Τῷ λαμπροτάτῳ συμβούλῳ τοῦ αὐτοκράτορος κυρίῳ Ἀντωνίῳ τῷ Περενότῳ, συστατικῇ, ἐξ Ἐνετιῶν, βοηδρομιῶνος τρίτη ἐπὶ δέκα φθίνοντος, 1550. Ἀρχ. « Περὶ μὲν τῶν ἐκτὸς λεγομένων » (5), φ. 10^α.

6. Τῷ μακαριωτάτῳ πατρὶ, δεσπότῃ ἡμετέρῳ καὶ εὐεργέτῃ Πίῳ τετάρτῳ τῷ ἄκρῳ ἀρχιερεῖ κτλ. Ἀπὸ Κερκύρας, 17 αὐγούστου 1561. Ἀρχ. « Τὸ περὶ τῆς συνόδου ἱερῶν σου παράγγελμα ». φ. 11^β.

7. Τῷ εὐλαβεστάτῳ Φουλβίῳ τῷ Οὐρσίνῳ, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. « Ἰερώνυμος ἀνὴρ ἐλλογιμώτατος » (6), φ. 15^α.

8. Τῷ λαμπροτάτῳ καρδινάλιῳ Σιρλέτῳ, ἐξ Ἐνετιῶν, 9 ἰουλίου 1566. Ἀρχ.

(1) Ὁρα E. Legrand, Bibl. Hell. τ. I, 218—224 Ἐξεδόθη καὶ ὑπὸ M. Παραινίκα ἐν τῇ ἐφημερίδι « Προία », 1876, σ. 54—56.

(2) E. Legrand, Bibl. Hell. τ. II, σ. 342—346.

(1) Σ. Οἰκονόμος αὐτόθι σ. 17-19. Ὁρα περὶ τοῦ συγγραφῆως τὸ περὶ Ἰωσήφ Τορνόβου ἄρθρον Ἀλεξάνδρου τοῦ Λαυριότου. Ἐκκλησ. Ἄλθ. 1886, σ. 207-215. περιόδου 6', τόμος 8'.

(2) Ἐξεδόθη ὑπὸ Σ. Οἰκονόμου αὐτ. σ. 20-30.

(3) Ἐξεδόθη ὑπ' ἐμοῦ ἐν Ζ' τεύχει δευτέρου ἱστορικῆς καὶ ἔθνολογ. ἑταιρίας.

(4) Ὁρα Πανώρας τ. Η', σ. 305. — Ἑλλ. φιλολογ. συλλόγου τ. ΙΖ', σ. 50.

(3) Ἐξεδόθη ἐν Ἑλλ. Φιλολογ. Συλλ. τ. ΙΖ', σ. 60. Πᾶσαι αἱ ἐν τῷ τόμῳ ἐπιστολαὶ ἐξεδόθησαν ὑπ' ἐμοῦ, ἀντιγραφείσαι ἐκ τοῦ παρόντος κώδικος.

(4) E. Legrand, Bibl. Hell. II. σ. 361.—Φιλίστωρ τ. Γ', σ. 380.

(5) Legrand αὐτόθι σ. 364—66—Φιλίστωρ Γ', σ. 431—433.

(6) Legrand αὐτ. σ. 372—73—Φιλίστωρ Γ', σ. 428—30.

«*Ἄρτι παρμαγεόμενος ἐκ τῆς Ἑλλάδος*» (1), φ. 16^β.

9. «*Τῷ λαμπρ. καρδινάλει Φαρνεσίω*», ἐξ Ἑνετιῶν, 10 αὐγούστου 1566. Ἄρχ. «*Ὀϊος ἐξ ἀρχῆς ἐδέχθης*» (2), φ. 17^β.

10. «*Τῷ λαμπρ. καρδινάλει Τράνης*», ἐξ Ἑνετιῶν, 30 αὐγούστου 1566. Ἄρχ. «*Ἐν-στόχου γένεως, καὶ μνημοιακῆς*» (3), φ. 19^α.

11. «*Τῷ λαμπρ. καρδινάλει Σιρλέτω*», ἀπὸ Οὐνετιῶν, 14 Σεπτεμβρίου 1566. Ἄρχ. «*Ὀὐτὸν πέφυκεν ἀρετῇ*» (4), φ. 20^β.

12. «*Τῷ λαμπρ. καρδινάλει Ἀμουλίω*», ἀπὸ Οὐνετιῶν, 6 ἰουλ. 1567. Ἄρχ. «*Πλάτων ὁ θεῖος*», φ. 21^α.

13. «*Βακκίω Παλδίνω τῷ σφωτάτῳ βιβλιοφύλακι τοῦ δουκὸς*», ἐξ Ἑνετιῶν, 5 ἀπριλίου 1568. Ἄρχ. «*Κόσμος ὁ τῶν Μεδίκων*» (5), φ. 21^β.

14. «*Ἐπιτροπικὸν γράμμα Ἀντωνίου τοῦ Ἐπαρχοῦ πρὸς Μάρκον Ἀντώνιον τὸν Γαλδίνον, νέον φιλομαθῆ καὶ σπουδαῖον*», 25 νοεμβρίου 1568. Ἄρχ. «*Προθυμούμενος κατὰ τοὺς νόμους*», φ. 23^α.

15. «*Μάρκω Ἀντωνίω τῷ Γαλδίνω*», ἐξ Ἑνετιῶν, 25 νοεμβρίου 1568. Ἄρχ. «*Τρισὶ λόγοις ἐμμαντὸν πέθω*» (6), φ. 24^α.

Δ'. Ἐπιστολαὶ Μιχαὴλ Ἐρμοδώρου καὶ Ἰωάννου Ζυγομαλά.

16. «*Μιχαὴλ Ἐρμοδῶρος τοῖς τὰ Ἑλλήνων μετιούσι καὶ διδασκαρμένοις μαθήματα νέοις εὐφρέσει τε καὶ εὐγενέσιν*». Ἐν τῇ ὄκ σημείωσις: «*Τουρκογρ. σελίδι 435, ἐπ' ὀνόματι Θεοδ. τοῦ Ζυγομ. ἧς μνεῖαν ποιεῖται ἐν τῇ πρὸς Κρούσιον ἐπιστολῇ, σελίδι 433 παρινετικῇ*». Ἐν ταῖς ὥαις ἐπίσης σημειοῦνται καὶ αἱ διάφοροι γραφαὶ ἀμφοτέρων τῶν κειμένων (7)· φ. 25^α.

17. «*Ἐρμοδῶρος Ἰωάννη τῷ Ζυγομαλά*

τῷ λογιωτάτῳ ῥήτορι». φιλικὴ καὶ συστατικὴ (1), φ. 26^β.

18. «*Ἰωάννης ὁ μικρὸς δοῦλος τοῦ οἴκου-μενικοῦ πατριάρχου, τῇ δὲ θεῖχ κῦτοῦ προστάξει μέγας ῥήτωρ ὁ Ζυγομαλάς, σφωτάτῳ ἱατρῷ κ. Ἐρμοδώρῳ*» κτλ. (2), φ. 27^α.

19. «*Ἐρμοδῶρος Ζυγομαλά*» (3), φ. 27^β.

20. «*Ἐρμοδῶρος τῷ εὐγενεστάτῳ καὶ λογιωτάτῳ μεγάλῳ ῥήτορι*» (4), φ. 29^α.

21. «*Ἐρμοδῶρος Ἰωάννη μεγάλῳ ῥήτορι*» (5), φ. 29^β.

22. «*Ἰωάννης ὁ Ζυγομαλάς καὶ μέγας ῥήτωρ Ἐρμοδώρῳ*» κτλ. (6), φ. 31^α.

23. «*Ἐρμοδῶρος Ἰωάννη τῷ μεγάλῳ ῥήτορι*» (7), φ. 31^β.

24. «*Ἰωάννης ὁ Ζυγομαλάς κυρίῳ Ἐρμοδώρῳ τῷ σφωτάτῳ ἱατρῷ*» (8), φ. 33^α.

Ε'. Ἐπιστολὴ Δικασφίνου (Ἰακώβου) (9).

25. «*Τῷ πατριάρχῳ*». Ἀπὸ Λευκοσίας, 17 αὐγούστου 1562, φ. 33^β.

ΣΤ'. Ἐπιστολαὶ Ἰωάννου Κορέση.

26. Πρὸς πατριάρχην ἀχρονολόγητος. Ἄρχ. «*Δέσποτά μου παραγιώτατε*» (10), φ. 34^α.

27. Πρὸς τὸν αὐτόν, ἀπὸ Χίου, 16 ἰκτωβρίου 1570. Ἄρχ. «*Καὶ πάλαι μὲν κουῆ*» (11), φ. 34^β.

Ζ'. Ἐπιστολὴ Διονυσίου ἱερομονάχου. (12).

28. «*Ἀνανίχ ἱερομονάχῳ*». Ἄρχ. «*Ἐνταυ-ρος ἐπιστολὴν σου κομισάμενος*» (13), φ. 35^α.

Η'. Ἐπιστολαὶ Γεωργίου Αἰτωλοῦ (14).

29. «*Ἰπολύτῳ Μηθύμνης*». Ἄρχ. «*Ἀτ-τικουργῆ τὸν λόγον*» (15), φ. 35^β.

30. «*Τῷ αὐτῷ Ἰπολύτῳ ὁ αὐτὸς Γεώργιος*». Ἄρχ. «*Ἡ τοῖς γράμμασι σου κέν-τρον*» (16), φ. 36^α.

Θ'. Ἐπιστολαὶ Δαμασκηνοῦ τοῦ Θεσσαλοῦ (17).

31. «*Ἐπιστολὴ Δαμασκηνοῦ μοναχοῦ καὶ ὑποδίακονου Θεσσαλοῦ πρὸς Γεώργιον Αἰτω-*

(1) Legrand αὐτ. σ. 367—68—Φιλίστωρ Δ', σελ. 71—73.

(2) Legrand αὐτ. σ. 370—71—Φιλίστωρ, Δ', σελ. 68—71.

(3) Legrand αὐτ. σ. 368—Φιλίστωρ Δ', σ. 143—45.

(4) Legrand αὐτ. σ. 368—Φιλίστωρ Δ', σ. 145—46.

(5) Legrand αὐτ. σ. 373—74—Φιλίστωρ, Δ', σ. 65—68.

(6) Legrand αὐτ. σελ. 375—Φιλίστωρ Δ', σελ. 146—47.

(7) Μετετυπώθη, κατὰ τὸν κώδικα τοῦτον, ὑπὸ Μ. Πα-ρανίκα ἐν Ἑλλ. Φιλολογ. Συλλ. τ. ΙΑ', σ. 44—45.

(1) Αὐτόθι σ. 38.—(2) Αὐτ. σ. 38.—(3) Αὐτ. σελ. 39.—(4) Αὐτ. σ. 39.—(5) Αὐτ. σ. 40—41.—(6) Αὐτ. σ. 41.—(7) Αὐτ. σ. 41—42.—(8) Αὐτ. σ. 42.

(9) Αὐτ. σ. 71. Legrand ἔθν. ἀνωτ. II, σ. 355.

(10) Ἑλλ. Φιλ. Συλλ. τ. ΙΖ', σ. 60 καὶ 51—52.

(11) Αὐτ. σ. 61 καὶ 52.—(12) Αὐτ. σ. 52.—(13) Αὐτ. σ. 61.—(14) Αὐτ. σ. 52.—(15) Αὐτ. σ. 61—62.—(16) Αὐτ. σ. 62.—(17) Αὐτ. σ. 52—53.

λόν». Ἀρχ. «*Χθές πρό δείλης, εἰρήσεται γάρ»* κτλ. (1), φ. 37^α.

32. «*Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν καθηγητήν αὐτοῦ Θεοφάνη, καὶ ῥήτορα τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας»*. Ἀρχ. «*Εἰ καὶ ἡρόδιαί σοι παρ' ἡμῶν»* (2), φ. 38^α.

33. «*Τοῦ αὐτοῦ πρὸς αὐτόν»*. Ἀρχ. «*Νοσήματος ἑναγῆρος»* (3), φ. 38^α.

34. «*Τοῦ αὐτοῦ πρὸς αὐτόν»*. Ἀρχ. «*Πάλορ τῆς ἐμῆς οὐθηνείας»* (4), φ. 38^β.

35. «*Τοῦ αὐτοῦ πρὸς αὐτόν»*. Ἀρχ. «*Πολύων ὄρων καὶ μεγάλων»* (5), φ. 39^α.

36. «*Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν Γεώργιον»*. Ἀρχ. «*Βάτραχος ὄν»* (6), φ. 39^β.

37. «*Τοῦ αὐτοῦ Μεθοδῶ συμφοιτητῆ ἑαυτοῦ»*. Ἀρχ. «*Φίλοις ἀντεγκαλεῖν»* (7), φ. 39^β.

38. «*Τοῦ αὐτοῦ πρὸς αὐτόν»*. Ἀρχ. «*Ὁ μὲν σοφώτατος Θεόγνης»* (8), φ. 39^β.

39. «*Τῷ αὐτῷ»*. Ἀρχ. «*Ἀγαθῶν ἀγαθίδας ὄν»* (9), φ. 40^β.

40. «*Τῷ αὐτῷ»*. Ἀρχ. «*Ἰδοῦ σοι τὸ καταλειφθέν»* (10), φ. 40^β.

41. «*Τοῦ αὐτοῦ Ἀρσενίῳ μητροπολίτη Τυρνόβου»*. Ἀρχ. «*Ὅσως γαρὰς ἐνεκλήσθημι»* (11), φ. 40^β.

42. «*Μακαρίῳ ἱερομονάχῳ φοιτητῆ ἑαυτοῦ»*. Ἀρχ. «*Τὸ μὲν λυπέσθαι σε»* (12), φ. 41^α.

43. «*Ἰωάσαφ μητροπολίτη Θεσσαλονίκης»*. Ἀρχ. «*Παναγιώτατε ἀρχιεπίσκοπε»* (13), φ. 41^α. Ἐπιπονται δύο φύλλα ἄγραφα.

Γ'. Ἐπιστολαὶ Ἰακώβου τοῦ Ἀνδρέου (14).

44. Τῷ πατριάρχῃ Ἱερειμῆ Β', ἀπὸ Τυβίγγης, 1574.

45. Τῷ αὐτῷ. Ἀρχ. «*Ἐδεξάμεθα τὴν τιμίαν»*, φ. 44^β.

ΙΑ'. Ἐπιστολαὶ Κρουσίου καὶ Ι. Ζυγομαλά.

46. Τῷ μεγάλῳ πατριαρχικῷ ἐν Κ/πόλει ἐρμηνευτῆ Ἰωάννῃ τῷ Ζυγομαλά κτλ. Ἀρχ. «*Καὶ ὁ κίριος Καρχαλλάρως»*, φ. 46^α. Χρονολογεῖται τῆ 18 ἰουνίου 1577.

(1) Αὐτ. σ. 62-63. — (2) Αὐτ. σ. 63. — (3) Αὐτ. σ. 63. — (4) Αὐτ. σ. 63-64. — (5) Αὐτ. σ. 64. — (6) Αὐτ. σ. 64. — (7) Αὐτ. σ. 64-65. — (8) Αὐτ. σ. 65. — (9) Αὐτ. σ. 65. — (10) Αὐτ. σ. 65. — (11) Αὐτ. σ. 65-66. — (12) Αὐτ. σ. 66. (13) Αὐτ. σ. 66.

(14) Acta et scripta theolog. Wirtemberg. 1584, τ. 4 κέ.—Crusii, Turcograec. σ. 423.

47. «*Ἀντεπισταλτικὴ Ἰωάννου τοῦ Ζυγομαλά πρὸς αὐτόν»*, ἀπὸ Κ/πόλεως, 24 φεβρουαρίου 1578. Ἀρχ. «*Τῆ δευτέρα ἡμέρα»*, φ. 47^β.

48. «*Τῷ λογιωτάτῳ ἐν Κ/πόλει πατριαρχικῷ πρωτονοταρίῳ κυρίῳ Θεοδοσίῳ τῷ Ζυγομαλά»*, ἀπὸ Τυβίγγης, 18 ἰουνίου 1577. Ἀρχ. «*Αὐποήμενος πρότερον»*, φ. 48^β.

ΙΒ'. Ἐπιστολαὶ Μαξίμου Μαργουνίου (1).

49. «*Τῷ παναγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κ/πόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ κυρίῳ κυρίῳ Ἱερειμῆ»*, Κρήτηθεν, βοηδρομιῶνος ἕκτη ἐπὶ δέκα, ἔται 1583. Ἀρχ. «*Οὐδὲν ἀγάτης»* (2), φ. 49^α.

50. «*Μάρκῳ τῷ Παπαδοπούλῳ ἀνδρὶ εὐγενεστάτῳ»* (3). Ἀρχ. «*[Π]ερὶ ἀρετῆς τῆς τε κατὰ διάνοιαν»* (4), φ. 52^α. Ἐπεται τὸ τέλος ἐτέρως ἐπιστολῆς τοῦ Μαργουνίου, γραφείσης «*κατὰ τὸ αὐτῆς*» ἔτος τὸ σωτήριον, σκιροφοριῶνος πέμπτη φθίνοντος».

51. Δυνίδῃ τῷ Ἐσχειλίῳ, φ. 53^α (J. Lamii, Delic. eruditiorum. Florent. 1740, σελ. 24—25).

52. Τῷ αὐτῷ, φ. 53^α (αὐτόθι, σ. 26-27).

53. Τῷ αὐτῷ, φ. 53^β (αὐτόθι, σ. 28-29).

54. «*Τῷ ὀσιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχοις Γαβριήλῳ τῷ Σεβήρῳ»*. (αὐτόθι, σ. 24-25), φ. 54^α.

55. Τῷ αὐτῷ (αὐτόθι, σ. 26-27), φ. 54^β.

56. Τῷ αὐτῷ (αὐτόθι, σ. 28-29), φ. 55^α.

57. «*Τῷ πανιερ. Φιλαδελφείας Μάξιμος ταπεινὸς Κυθῆρων ἐπίσκοπος, μετὰ τὸ συνοδικὸν γράμμα λαβεῖν τὸ εἰς ἀγάπην καὶ διαλλαγὴν ἡμῶν προστρεπόμενον»*. Ἐνετίθηεν 1590. Ἀρχ. «*Τὰ δῶρα ἀγάπην»* (5), φ. 56^α.

58. Τῷ Κων/πόλεως πατριάρχῃ Ἱερειμῆ Β' (Κ. Σάθα, βιογραφ. δοκίμιον, σ. 107), φ. 56^β.

(1) Ἑλλην. Φιλολογ. Σὺλλ. τ. ΙΖ', σ. 53-54.

(2) Αὐτόθι σ. 66—68.

(3) Ἐν τῇ ὡς τοῦ κώδικος σημειοῦνται τὰδε: «Ὁ αὐτὸς ἐπιστολῆ πρὸς Σωφρόνιον τὸν Παπαδόπουλον: Προσαγόρευσον ὡς παρ' ἐμοῦ τοὺς φίλους, ἐν δὲ τοῖς μάλιστα τὸν εὐγενέστατον Μάρκον τὸν Παπαδόπουλον ἀφ' ἡ δ'».

(4) Ἀναγινώσκειται ἐν τῇ ἐκδόσει Heschel τοῦ περὶ παθῶν συγγράμματος Ἀνδρονίκου Ροδίου (Augustine Vind. 1594) καὶ ἐντεῦθεν μετεξεδόθη ὑπὸ τοῦ E. Le-grand, Bibl. Hell. τ. ΙΙ, σ. 98—99. Ὁ δὲ M. Γεδεὼν ἐτύπωσε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὡς δῆθεν ἄγνωστον καὶ ἀνέκδοτον ἐν Ἑκκλ. Ἀληθ. τ. Ε', σ. 87, 66—68.

(5) Ἑλλ. Φιλολογ. Σὺλλ. τ. ΙΖ', σ. 68.

59. «Τῷ πανιερ. Φιλίππουπόλεως κυρίῳ Θεοφάνει». Ἐνετίθην, 1590. Ἀρχ. «Τοῦ φιλικοῦ σοι τὸν τρόπον» (1), φ. 57^α.

60. «Διονυσίῳ τῷ μεγάλῳ πρωτοσυγκέλλῳ τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας». Ἐνετίθην 1590. Ἀρχ. «Τί εἶπῳ; ἢ τί λαλήσω;» (2), φ. 57^β.

61. «Ὀμιλία σύντομος γενομένη ἐπὶ τῇ διαλλαγῇ Γαβριὴλ τοῦ πανιερ. Φιλadelphείας καὶ Μαξίμου ἐπισκόπου Κυθήρων τοῦ Μαργουνίου». Ἀρχ. «Ἐθροισέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ» (3), φ. 58^α.

62. «Τῷ Φιλadelphείας», φ. 59^β. (Ἐξεδόθη ὑπὸ Μ. Παρρανίκα ἐν Σαββατ. Ἐπιθεωρήσει, τ. Α', σ. 394, ἐκ κώδ. Ἀρετζούς).

63. «Πίστις εἰς τὸ χρυσόβουλλον τοῦ Σταύρου Ἀψαρᾶ». Ἐνετίθην, ὠκτωβρίου 4 φθίνοντος, 1597. Ἀρχ. «Τίμιον ἔργον» (4), φ. 60^α.

64. «Πατριαρχική, ἣν ἐποίησεν ὁ κύριος Μάξιμος Σωφρονίῳ τῷ μακχωριώτῳ πατριάρχῃ τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ», κατὰ μῆνα μάρτιον 1599. Ἀρχ. «Οἱ ἀπανταχοῦ ὄντες» (5), φ. 60^β.

ΙΓ'. Ἐπιστολὴ Ἱερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

65. «Τοῖς τῶν Ἐνετῶν ἀρίστοις, καὶ ὑπερφροντῶς οἰακοτροφοῦσι, τῷ τε θεοφρουρῆτῳ πρίγκιπι, τοῖς μεγάλοις φρονίμοις» (6) κτλ.

66. «Τοῖς κατὰ πᾶσαν τὴν λαμπροτάτην Ἐνετῶν θεοφύλακτον ἀρχὴν διάγουσιν εὐσεβῶς, καὶ αὐτῇ δὲ ἐξαιρέτως τῇ ἐνδοξοτάτῃ τῶν Ἐνετῶν ἀρχῇ» κτλ., ἀπὸ Κ/πόλεως, μετ'αχειρνωδῶνος 7 φθίνοντος. 7101=1593. Ἀρχ. «Ἐὐχαριστεῖν μὲν ὀφείλομεν», φ. 62^β.

ΙΔ'. Ἐπιστολαὶ Μελετίου Πηγα (7).

67. «Γαβριὴλ τῷ Φιλadelphείας», ἐξ Αἰγύπτου, ἀ' βοηδρομιῶνος 1592. Ἀρχ. «Αὐτεῖς οἷς γράφεις», φ. 64^α.

68. «Τῷ λαμπροτάτῳ Ἀλοῦζίῳ», ἐξ Αἰγύπτου, μαυμακτηριῶνος ἀ' ἰσχυμένου, 1592. Ἀρχ. «Ἡμεῖς σου τῇ ἀγαθότητι», φ. 66^α.

(1) Αὐτόθι σ. 69.

(2) Αὐτ. σ. 69.

(3) Ἔτερον ἀντίγραφον σημειοῦ Legrand, Bibl. Hell. τ. II, σ. LXXIII.

(4) Ἐλλην. Φιλολογ. Σέλλ. τ. ΙΖ', σ. 69--70.

(5) Αὐτόθι σελ. 70--71.

(6) Αὐτ. τ. Ι', σελ. 32, τ. ΙΖ, σελ. 93.

(7) Αὐτόθι, τ. ΙΖ', σ. 54-57.

69. «Κωνσταντίνῳ Κορνιακτῷ» ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, 1593. Ἀρχ. «Διαλογόντα κατὰ Θρόνον» (1), φ. 68^α.

70. «Θεοδώρῳ βασιλεῖ Μοσκόβου», 21 ἑκτομβαιῶνος, 1593. Ἀρχ. «Κοιτῶν σε κατέστησεν» (2), φ. 68^β.

71. «Κωνσταντίνῳ Κορνιακτῷ», 10 μουνοχιῶνος 1587. Ἀρχ. «Πατέρων εὐσεβῶν» (3), φ. 69^α.

72. «Τοῖς ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξοις» συστατικῇ καὶ ἀχρονολόγητῳ. Ἀρχ. «Ἐποδογῆς καὶ φιλοτιμίας» (4), φ. 69^β.

73. «Γαβριὴλ τῷ πανιερωτάτῳ Φιλadelphείας», 1596. Ἀρχ. «Θαυμάζω εἴ σου τῇ φιλοκαγαθίᾳ», φ. 70^α.

74. «Θεοδοσίῳ ἱερομονάχῳ», ἐξ Αἰγύπτου. 1585. Ἀρχ. «Ἐδαιμονίζω σε τῆς σπονδῆς» (5), φ. 72^β.

75. «Τοῖς ἀπανταχοῦ» συστατικῇ (ἐξ Αἰγύπτου, 1 μαΐου 1595) περὶ τοῦ περιηγητοῦ Ἐνρίκου Οὐάρδε (6), φ. 73^β.

76. «Ἀνδρονίῳ τῷ Κωντανκουζηνῷ» 12 ἰαν. 1594. Ἀρχ. «Θρηεῖς τὰς τινῶν ἀταξίας» (7), φ. 74^α.

77. «Τῷ εὐγενεστάτῳ κυρίτῃ Γεωργίῳ τῷ Κωντανκουζηνῷ», 2 ἀπριλίου 1596. Ἀρχ. «Καὶ τοῖς δευτέροις τοῖσδε» (8), φ. 74^β.

78. Τῷ εὐγενεστάτῳ κυρίτῃ Ἀντωνίῃ τῷ Βλαστῷ», 2 ἀπριλίου 1596. Ἀρχ. «Ἐυγενέστατον τέκνον» (9), φ. 74^β.

79. «Τοῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει» κτλ., ἀπὸ Ἀλεξάνδρειας, 4 ἀπριλίου 1596. Ἀρχ. «Ἐὐχαριστοῦμεν, ἀδελφοί» (10), φ. 75^α.

80. «Μυκῆλ τῷ Καββίῳ», 1596. Ἀρχ. «Ἀπέτην ἐλύπησας» (11), φ. 75^β.

81. «Τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ Γαβριὴλ», 1596. Ἀρχ. «Ὅτε Ἀργεῖφόντης» (12), φ. 76^α.

(1) Συνεξεδόθη τῷ ἐπιγραφομένῳ διαλόγῳ «ὀρθόδοξος χριστιανός» (ἐν Βυλβη, 1596) καὶ ἐνεῦθεν μετετυπώθη ὑπὸ Legrand, Bibl. Hell. τ. II, σ. 117-118.

(2) Μ. Παρρανίκα ἐν Ἑλλ. Φιλ. Συλλ. τ. ΙΒ', σ. 146.

(3) Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογ. τ. ΙΖ', σ. 71.

(4) Πανδώρας τ. Η', σ. 305-306.

(5) Ἑλλ. Φιλ. Σύλλ. τ. ΙΖ', σ. 71.

(6) Πανδώρας τ. Η', σ. 306.

(7) Ἑλλ. Φιλ. Συλλ. τ. ΙΖ', σ. 72.

(8) Αὐτόθι σ. 72.

(9) Αὐτ. σ. 72, ἀρθ. 30.

(10) Αὐτ. σ. 73.

(11) Αὐτ. σ. 73, ἀρθ. 32.

(12) Αὐτ. σ. 74, ἀρθ. 33.

82. «Τῷ Θεσσαλονίκῃς μητροπολίτῃ σὺν τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόποις», 7 Ἀπριλίου 1597. Ἀρχ. «Γνωρίζομεν τῇ ἡμετέρῃ» (1), φ. 76^β.

83. «Τῷ εὐγενεστάτῳ καὶ τιμιωτάτῳ ἄρχοντι κυριότητι Δημητρίῳ τῷ Παλαιολόγῳ», 16 Ἰουνίου 1597. Ἀρχ. «Ἐκ τῶν γραμμῶν τῆς σῆς» (2), φ. 77^α.

84. «Παῖσι τῷ Ῥόδου», ἐξ Αἰγύπτου, μεταγεννητιῶνος 6 ἰσταμένου 1599. Ἀρχ. «Οὐ μῶζεις ταῖς τῆς κακίας» (3), φ. 77^β.

85. «Διονυσίῳ τῷ λογιωτάτῳ Ἡρακλείας», ἐξ Ἀλεξανδρείας, 1599. Ἀρχ. «Τὸν δ' ἐμὸν Ἡρακλείας» (4), φ. 79^α.

86. «Τῷ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Φιλαδελφείας κυρίῳ Γαβριήλ, ἐξ ἄρχῃ τοῦ οἰκουμένου θρόνου», ἀπὸ Κ/πόλεως, 1597. Ἀρχ. «Στενά μοι παταγῶθεν» (5), φ. 79^β.

87. «Ἀρσενίῳ Ἐλασσῶνος μητροπολίτῃ», ἀπὸ Κ/πόλεως, 15 Ἀπριλίου 1597. Ἀρχ. «Ἐγγαριστοῦμέν σου» (6), φ. 80^β.

88. «Διονυσίῳ τῷ μητροπολίτῃ Ἡρακλείας», ἀρχοντολόγητος. Ἀρχ. «Ἡ καταγραφή παρὰ» (7), 80^β.

89. «Τῷ κρατίστῳ βασιλεῖ Μοσκόβου», ἀπὸ Κ/πόλεως, 15 Ἀπριλίου 1597. Ἀρχ. «Τὸν εἰν Θεόν» (8), φ. 81^α.

90. «Τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ λαμπροτάτῳ ἀθρόντῃ Μιχαήλ βοιβόδῃ», ἀπὸ Κ/πόλεως, 23 Μαΐου 1597. Ἀρχ. «Ἡ μετριότης ἡμῶν εἴηται» (9), φ. 82^α.

91. «Μιχαήλ βοιβόδῃ», 5 Ἀυγούστου 1597. Ἀρχ. «Ἐγγραφεῖς ἡμῖν» (10), φ. 82^β.

92. «Ἱερεμῖχ τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ ἐκλαμπροστάτῳ ἡγεμόνι Μολδοβλαχίας», ἀπὸ Κ/πόλεως, 14 Ἰουνίου 1597. Ἀρχ. «Ἐκ τῶν γραμμῶν» (11), φ. 83^α.

93. «Πέτρῳ βοιβόδῃ», ἀρχοντολόγητος. Ἀρχ. «Ἐνετιγόμεν τοῖς γραμμασι» (12), φ. 84^α.

94. «Τῷ κνέζῃ Βασιλείῳ», ἀπὸ Κ/πόλεως,

4 Ἀπριλίου 1597. Ἀρχ. «Ἡ μετριότης ἡμῶν εἴηται» (1), 84^β.

95. «Συμεῶνι τῷ Ἐλανικῷ», ἀπὸ Κ/πόλεως, 10 Ἀυγούστου 1597. Ἀρχ. «Συμεῶνι τῷ Συνεσῳ» (2), φ. 86^α.

96. «Λεοντίῳ τῷ ὀσιωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχῃς τῷ Εὐστρατίῳ, σὺν τοῖς εὐγενεστάτοις ἄρχουσι τοῖς ἐν Λευκασίῃ, μετὰ πάντων τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν», ἐξ Αἰγύπτου, σκιρροφοριῶνος εἰκάδι, 1592. Ἀρχ. «Ἀθηνίαι ἡμῖν οὐ μικράν» (3), φ. 86^β.

97. «Τοῖς ἐν Κύπρῳ» κτλ. (ἄνευ τέλους). Ἀρχ. «Ἀθηνιοῦντας ἡμῶς» (4), φ. 87^α.

98. «Γεωργίῳ τῷ λογιωτάτῳ μεγάλῳ ῥήτορι», ἐξ Ἀλεξανδρείας 21 Ἀνθестηριῶνος 1599. Ἀρχ. «Τεθνάσαι σου» (5), φ. 88^α.

99. «Λαυρεντίῳ ἱερομονάχῳ», 1596. Ἀρχ. «Γράφειν σοι τυχὸν περιτόν» (6), φ. 88^β.

100. «Ἐπιγράμμα ἐντάξιον εἰς τὴν αὐτοῦ ἀδελφῆν Εὐγενίαν μοναχὴν, ὅπερ ἐνεκόλαψαν ἐπὶ τὸν τάφον αὐτῆς» (7), φ. 89^α.

101. «Τοῖς κατὰ πᾶσαν τὴν λαμπροτάτην Κρήτην εὐρισκομένοις», ἐξ Ἀλεξανδρείας, 1596. Ἀρχ. «Τὰς τῶν εὐσεβῶν» (8), φ. 89^β.

102. «Λαυρεντίῳ ἱερομονάχῳ», ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως, 4 Μαΐου 1593. Ἀρχ. «Πολλά σοι καὶ τῇ τιμῇ» (9), φ. 90^α.

103. «Λαυρεντίῳ τῷ πανοσιωτάτῳ καθηγουμένῳ τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου τοῦ Βροντισίου», ἐξ Ἀλεξανδρείας, 1596. Ἀρχ. «Ἐγγραφῆ εἰ καὶ μὴ πάντῃ» (10), φ. 90^β.

104. «Εὐγενίχ μοναχῆ», 6 Ἀυγούστου 1596. Ἀρχ. «Τῇ πανοσιωτάτῃ καθηγουμένῃ» (11) φ. 91^α.

105. «Νικηφόρῳ τῷ πανοσιωτάτῳ καθηγουμένῳ τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ Ἀρκαδίου», 1596. Ἀρχ. «Ἐγνωρίσάν μοι τες» (12), φ. 91^β.

(1) Ἀδτ. σ. 148.—(2) Ἀδτ. τ. ΙΖ', σ. 78, ἀριθ. 42.

(3) Φ. Γεωργίου, Ἱστορ. εἰδήσεις περὶ τῆς ἐκκλησίας Κύπρου σ. 75.

(4) Φ. Γεωργίου αὐτόθι σ. 77.

(5) Ἑλλ. Φιλολ. Συλλ. τ. ΙΖ', σ. 78, ἀριθ. 43.

(6) Μελετίου Πηγᾶ ἐπιστολαὶ πρὸς Ἱερεμίαν Β' ἐκδ. I Σακελιῶνος. Ἐν Ἀθήναις, 1883, σ. 62, ἀριθ. κδ'.

(7) Αὐτόθι σελ. 63.—(8) Ἀδτ. σ. 63, ἀριθ. κγ'.

(9) Ἀδτ. σ. 57, ἀριθ. ιζ'.

(10) ἰδτ. σ. 60-61, ἀριθ. κ'.

(11) Ἀδτ. σ. 64-65, ἀριθ. κδ'.

(12) Ἀδτ. σ. 61-62, ἀριθ. κβ'.

(1) Ἀδτ. σ. 74, ἀριθ. 34.

(2) Ἀδτ. σ. 74-75, ἀριθ. 36.

(3) Ἀδτ. σ. 75, ἀριθ. 37.—Παΐσιου Ἀγιοπαστολιτοῦ ἱστορία τοῦ Σινᾶ ἐκδ. ὀπὸ Α. Π. Κεραμέως. Ἐν Παιτρῶν, 1891, σ. 162-164.

(4) Ἀδτ. σ. 76, ἀριθ. 38.—(5) Ἀδτ. σ. 77, ἀριθ. 39.

(6) Ἀδτ. σ. 77, ἀριθ. 40.—(7) Ἀδτ. σ. 78, ἀριθ. 41.

(8) Μ. Παρνακίας ἐν Ἑλλ. Φιλ. Συλλ. τ. ΙΒ', σ. 147.

(9) Ἀδτ. τ. ΙΒ', σ. 153.—(10) Ἀδτ. σ. 154.

(11) Ἀδτ. σ. 154.—(12) Ἀδτ. σ. 155.

106. «Νικηφόρω καὶ Διονυσίῳ τοῖς διαχρησμένοις», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Κελεύετε με μεσιτεύσαι» (1), ρ. 91^ε.

ΙΕ'. Ἐπιστολαὶ Κυρίλλου Λουκάρεως.

Ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους Κυρίλλου Λουκάρεως τριάκοντα καὶ ὀκτώ, ὧν ἡ ἀπαριθμηθεὶς ἔχει τὴν ἐφεξῆς τάξιν.

107. (Ἀπὸ ἰδιοχειροῦ). Χριστοφῆ τῷ λογοθέτῃ Ἀμμογούστῳ, 1606. Ἀρχ. «Ἐβραδυνει ἢ τῶν σῶν γραμμάτων».

108. (Ἀπὸ ἰδιοχειροῦ). Τοῖς Κυπρίοις κωνόν γράμμα, γραφέν ἐν Λευκωσίᾳ τῇ 31 ἰανουαρίου 1606. Ἀρχ. «Ὅκ ἀξιολογούμεν».

109. (Ἀπὸ ἰδιοχειροῦ βιβλίου τῶν διδασκῶν αὐτοῦ). Τῷ πατριάρχῃ Κ/πόλεως Ραφαήλ Β', ἐξ Αἰγύπτου, 7115 ἑκατομβαιῶνος (1607), Ἀρχ. «Λαθεῖν ἡμῶν ἐδυνήθη».

110. Τοῖς κληρικοῖς τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ἐξ Αἰγύπτου, 7115 ἑκατομβαιῶνος (1607). Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἀπολογεῖται ὁ Ἀλεξάνδρειας Κύριλλος περὶ τῆς ἐπεμβάσεως αὐτοῦ ἐν Κύπρῳ, καθ' ἣν, αὐτοῦ παρόντος καὶ συνοδικῶς προεδρεύοντος, ἀνεπιβίασθη εἰς τὸν θρόνον τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου ὁ Χριστόδουλος. Ἀρχ. «Ἀπολογία οὐ γρηγόριαι πρὸς ἡμῶς» κτλ.

111. Μελετίῳ Βλαστῷ τῷ ἐν Κρήτῃ, ἐξ Αἰγύπτου, 7115, ἑκατομβαιῶνος ε' ἐπὶ δέκα. Ἀρχ. «Ἡ τῶν σῶν ῥημάτων δύναμις».

112. Μιχαήλῳ τῷ μικρῷ λογοθέτῃ τῆς μεγάλῃς Ἐκκλησίαις, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, πυανεψιῶνος δεκάτη. Ἀρχ. «Τυραννίς μὲν ἦν».

113. Ἰέραικι τῷ μεγάλῳ λογοθέτῃ, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, πυανεψιῶνος δεκάτη. Ἀρχ. «Καὶ σοῦ μὲν ἢ λογιότης».

114. Τῷ Ἡρακλείῳ Διονυσίῳ, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, πυανεψιῶνος δεκάτη. Ἀρχ. «Εἰ μὲν αὐτὸς ἀφειδῶς».

115. Γαβροῦ τῷ μεγάλῳ σκευοφύλακι, ἐξ Αἰγύπτου 7116, πυανεψιῶνος. Ἀρχ. «Ὅν ἔτι σφαλίζομεν».

116. Γεωργίῳ τῷ μεγάλῳ ῥήτορι, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, πυανεψιῶνος ι'. Ἀρχ. «Ὅκ ἀλλῶς ἀλλ' ἢ ποιήσεις ἀνήρ».

117. Σοφριανῷ, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, ἀνθεστηριῶνος πέμπτη ἐπὶ δέκα. Ἀρχ. «Ἥθησας ἐντεῦθεν ἀποδημῶν».

118. Γαβριήλ Παντογᾶλλῳ ἱεροδιακόνῳ ἐν Σιτειᾷ τῆς Κρήτης, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, ἐ-

λαφρηβολιῶνος 3^η ἰσταμένου. Ἀρχ. «Διὰ τὰ παρὰ σοῦ πρὸς ἡμῶς».

119. Διονυσίῳ μητροπολίτῃ Ἡρακλείας, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, σκιρροφοριῶνος. Ἀρχ. «Ὁλίγαι μὲν ἢ παροῦσαι».

120. Τῷ αὐτῷ, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, σκιρροφοριῶνος ἐνάτη ἐπὶ εἰκάδι. Ἀρχ. «Τὸ τοῦ τόπου διάστημα».

121. Μαξίμῳ, 7116, ἑκατομβαιῶνος δεκάτη. Ἀρχ. «Ἀπῆλθεσ ἡμῶν ἐν ἀσφαλείᾳ καταλιπῶν».

122. Νεοφύτῳ τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, σκιρροφοριῶνος εἰκάδι. Ἀρχ. «Ἠξίωσεν ἡμῶς ὁ Κύριος καὶ τοῦτο». Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς εἰς Κ/πολιν μεταβάσεως τοῦ Μαξίμου (λογοθέτου τότε ὄντος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Ἀλεξάνδρειας, κατὰ τὴν 14 ἐπιστολῇ), ὃν καὶ συνίστησιν ὁ Μελέτιος τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, γράφων πρὸς αὐτὸν σὺν ἄλλοις καὶ τὰδε: «Ὁφείδεις γὰρ ἡμῖν τὴν σὴν ἐπάνοδον εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον διὰ γραμμάτων σημαίνει καὶ μὴ τῆξεως φανῆναι ἐκκλησιαστικῆς ἀμνήμων, ἐχσας δι' ἄστρον μηνύεσθαι τίς ἂν ἦ ὁ πατριαρχεῦον αὐτόθι· ὁ μᾶλλον ἦν δικαίον παρὰ σοῦ πρὸς ἡμᾶς, οἵτινες εἰ καὶ ἄλλως ἀρχαῖοι, ἐν ὅσοις δὲ διαφέρει τῇ Ἐκκλησίᾳ ζῆν Θεῷ εἰπεῖν οἴδαμεν ἀμείψαι λόγῳ τὸν λόγον καὶ ἔργῳ τὸ ἔργον».

123. Μιχαήλ τῷ ἐκκλησιαρχῇ, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, σκιρροφοριῶνος εἰκάδι. Ἀρχ. «Χάριτος ἦν ἀνάπτειω καὶ ἀγάπης».

124. Τοῖς ἀπανταχοῦ ἐγκύκλιος (ἐξ Αἰγύπτου, 7116, σκιρροφοριῶνος εἰκάδι) συνιστώσα τὸν λογιώτατον μέγαν λογοθέτην τοῦ ἀλεξάνδρινου θρόνου Μαξίμον, περιοδεύοντα πρὸς συλλογὴν ἐλεῶν ὑπὲρ τοῦ θρόνου τούτου. Ἀρχ. «Ἡ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ».

125. Μαξίμῳ ἱερεῖ, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, μεταχειρτιῶνος α' ἰσταμένου. Ἀρχ. «Ποικίλωσ παρηγορούμεθι».

126. Τῷ Ἀββακούμῳ, ἐξ Αἰγύπτου, 7116, σκιρροφοριῶνος εἰκάδι. Ἀρχ. «Ἀγαθῶν οὐχ ὁποιοῦσιν ἡμῶν γέγονε».

127. Νεοφύτῳ τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, ἐξ Αἰγύπτου, 7117, ἐλαφρηβολιῶνος ἐνάτη ἰσταμένου. Ἀρχ. «Ἠγάσεν ἡμῶς ὅπερ τῷ τῶν ἡμετέρων ἱερομονάχῳ τινί, Μαξίμῳ καλοῦμένῳ, γέγονε» κτλ. Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἀγγέλλει τῷ Νεοφύτῳ, ὅτι ὁ ἀποπλεύσας Μαξίμος ἐνέπεσε Φράγκοις πειραταῖς, παθὼν τὰ πάνδεινα παρ' αὐτῶν καὶ συμπλεύ-

(1) Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλ. τ. ΙΖ', σ. 79, ἀριθ. 44.

σας αὐτοῖς εἰς τὰ τῆς Ἰταλίας μέρη. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἐν ἀριθ. 16 γράμμα αὐτοῦ φυσικῶ τῶ λόγῳ συναπώλετο, γράφει ὁ Λούκαρις τῶ Νεοφύτῳ, ὅτι ἀποστέλλει τανῦν ἀντίγραφον ἐκεῖνου.

128. Ἀββακούμ ἱερομονάχου, 7117, ἐλαφροβλιῶνος ἐννάτη ἰσταμένου. Ἀρχ. «*Οὐδὲ σε ἀγγοεῖν*».

129. Μιχαήλῳ τῶ μεγάλῳ ἐκκλησιάρχῃ, ἐξ Αἰγύπτου, 7117, ἐλαφροβλιῶνος ἐννάτη ἰσταμένου. Ἀρχ. «*Δικαίαν νομίμεις ἀποίσειν γραφῆν*» κτλ.

130. Μαξίμῳ ἱερομονάχῳ, ἐξ Αἰγύπτου, 7117, μουνοχιῶνος ἐννάτη ἐπὶ εἰκάδι. Ἀρχ. «*Οὐκ οἶμαι δεῖν σε πάντως*».

131. Διονυσίῳ μητροπολίτῃ Ἡρακλείας, ἐξ Αἰγύπτου, 7117, σκιροροβλιῶνος ἐξ' (1609). Ἀρχ. «*Θεραπεύεις, δι' ὧν γράφεις τεργηέντως*».

132. Ἀνεπίγραφον τεμάχιον ἐπιστολῆς πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχον, ἐξ Αἰγύπτου, 7117, σκιροροβλιῶνος ἧ'. Ἀρχ. «*Κακοτρούμενοι καὶ π.λεῖσθ' ἕτεροι*».

133. Νεοφύτῳ Ἀρκαλίῳ ἱερομονάχῳ τῶ ἐκ Ῥεθύμνης ἐπιστολῇ ἄνευ τέλους. Ἀρχ. «*Ἦδη σου, τὰ ληθῆς γὰρ λέγειν ἐξέστω*».

134. Νεοφύτῳ τῶ οἰκουμηνικῷ πατριάρχῃ, ἐξ Αἰγύπτου, 7118, μακιμακτηριῶνος δ'. Ἀρχ. «*Ὅσαίς ἡμέτερος ἀφικνεῖται*». Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης συνιστᾶται πνευματικὸς ὑπερετήσας 30 ἐνιαυτοῦς τῆ ἐκκλησίᾳ Ἀλεξάνδρείας καὶ ἤδη ἀπερχόμενος εἰς Κ/πολιν θεραπείας χάριν, κομίζων καὶ τινὰς παραγγελίας.

135. Γράμμα σταλὲν εἰς τὴν Λίνδον, ἐξ Αἰγύπτου, 7118, μακιμακτηριῶνος εἰκάδι. Ἀρχ. «*Ἐκ τῆς ἀνευρεθείσης ἡμῖν ἀναφοράς*».

136. Ἰωάννη τῶ χαρτοφύλακι τῶ ἱατρῶ, τῶ ἐν Κυθωνίαις τῆς Κρήτης, ἐξ Αἰγύπτου, 7118, μακιμακτηριῶνος εἰκάδι. Ἀρχ. «*Τίμα φησὶν ἡ Γραφή*».

137. Ἰλαρίωνι τῶ σφρωτάτῳ ἱερομονάχῳ, ἐξ Αἰγύπτου 7118, ἑκατομβυαῖωνος εἰκάδι. Ἀρχ. «*Βραχέως πάνυ καὶ οἷά τις Ἀδάων*».

138. Πισαίχ τῶ Μπαλαμπάνῳ τῶ ἐν Πολωνίᾳ, ἐπισκόπῳ Λεοντοπόλειως (Leupol), ἐξ Αἰγύπτου, 1610, ὑτωβρίου κε'. Ἀρχ. «*Ἰδοὺ σοι ἐγένετο*» (1).

139. Κυρίλλου Λουκάρεως πατριάρχου

Ἀλεξάνδρείας γράμμα ἐπίσημον (1610 νοεμβρίου α') «Περὶ Ἡσαίου κατὰ Τισαροβίου τὴν ἐπισκοπὴν κρατοῦντος τῆς Λεοντοπόλειως ἐν Πολωνίᾳ». Ἀρχ. «*Ἡ τῶν νόμων ἰσχύς*» (1).

140. «Λαυρεντίῳ τῶ Μαρίνῳ τῶ ἐν τῇ Κρήτῃ ἱερομονάχῳ, καθηγουμένῳ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου τοῦ Βροτισίου», ἐξ Αἰγύπτου, 1611, θραγγλιῶνος α' ἰσταμένου. Ἀρχ. «*Ἀβύτης ἦν ἐμπλεως*».

141. Μελετίῳ Βλαστῶ ἱερομονάχῳ καὶ διδασκάλῳ. 1611, θραγγλιῶνος δευτέρᾳ ἰσταμένου. Ἀρχ. «*Τὸ πάνυ, ὅσον ἂν εἴποι τις*». Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ γράφει τῶ Βλαστῶ ὁ Λούκαρις «*Ἀλλὰ γράφε καὶ αὐτός, κἂν πολλὰ κἂν ὀλίγα ἢ τὰ γραφθησόμενα, ἃ πέμψεις ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὴν βασιλεύουσάν· ἐκείνην γὰρ τὴν πόλιν κατὰ τὸ παρὸν ψευδομένον καταλαθεῖν, καὶ ἐσμέν ἤδη καὶ ἐν χρῶ τῆς ἀποδημίας*».

142. Μελετίῳ Βλαστῶ, ἐξ Ἀλεξάνδρείας, 1611, πυναεψιῶνος δευτέρᾳ ἰσταμένου. Ἀρχ. «*Ὅσον ἠῶφρανας καὶ αὐθῆς*».

143. Λασκάρι Ρουσαίτῳ μεγάλῳ σκευοφύλακι, 1613, βοηδρομιῶνος ἐβδόμῃ φθίνοντος. Ἀρχ. «*Οὐκ ἠδύνατο ἢ καὶ ἀλλοτε*».

144. Ἐπιστολὴ πρὸς ἱερέα τινὰ ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «*Περὶ οἷ ἡμᾶς ὁ πατὴρ κερ Γεράσιμος*».

145-147. Ταῖς ἐπιστολαῖς ταύταις ἔπονται τρεῖς ἕτεραι ἐπιστολαὶ τοῦ Λουκάρεως πρὸς τὸν Κ/πόλειως Τιμόθεον Α', ὧν ἡ μὲν ἐστὶν ἀχρονολόγητος, ἡ δὲ ἐγράφη τῇ 4 ἰουνίου, ἡ δὲ τῇ 8 ἰουνίου 1613. Χάριν δὲ τῶν φιλιστόρων καταχωρίζομεν ὧδε τὴν ἐν τῶ κώδικι προτεταχμένην τῶν ἐπιστολῶν τούτων ὑπόθεσιν.

148. «Πατριαρχεῦντα τὸν κύρ Ματθαῖον καὶ βαρέως ἀσθενοῦντα Νεόφυτος ὁ φιλούμενος καὶ πιστὸς αὐτῶ ἐτυράνησεν καὶ ἐξώσεν ἀναιτίως καὶ ἀπροσδοκῆτως· ὁ δὲ Ματθαῖος βίασας καὶ αὐτὸς ἐξώσεν Νεόφυτον τὸν ἀδικήσαντα καὶ ἐξώρισεν. Εἶτα Ματθαῖου ἀποθανόντος, εἰσῆλθεν ὁ Ραφαήλ, ὃν καὶ αὐθῆς ἐξώσα ἐπιτηδευθεὶς ὁ Νεόφυτος πλὴν ζημίας ἤνυσεν οὐδέν. Τοῦ δὲ Ραφαήλ καὶ αὐτοῦ τὸ κοινὸν χρέος ἀποδόντος, ἐκλήθη ὁ Νεόφυτος πάλιν καὶ ἐπατριάρχευσεν πενταετίαν, σχολάσας μέθῃ, ἀδικίᾳ, παρανομίᾳ καὶ τῇ κατὰ βίον σπατάλῃ. Ἐνα μόνον δ' εἶχε σκοπόν, πῶς ἀρπάσαι καὶ συναῆσαι καὶ πλουτίσαι αὐτόν τε καὶ τοὺς ἀνεψιούς. Τινὲς δὲ μεγάλως

(1) Ἐξεδόθη ὑπὸ Α. Π. Κεραμέως ἐν τῶ Β' τόμῳ τῶν ἔργων τοῦ ἐν Ὁδησσῶ ἀρχαιολογικοῦ συνεδρίου, σ. 179.

(2) Αὐτόθι, σ. 180-181.

παρ' αὐτοῦ ἀδικηθέντες ἤγαγον αὐτὸν εἰς τὸ κριτήριον ἐπὶ τὸ βασιλικὸν βῆμα, τοῦ Θεοῦ οὕτω συνεργήσαντος, καὶ κεί δι' ἀδικίας διαφόρους ἤττηθέντα καὶ κατακριθέντα ἢ βασιλικῇ καὶ ἐξουσίᾳ καὶ ἀπόφρασις ἐξόριστον εἰς Ρόδον ἐποίησαν, ἐκάλυψε δὲ τὸν Ἀλεξανδρείας Κύριλλον εἰς ἐπιστασίαν τοῦ οἰκουμένου ἑθρόνου. Ἐπιστατοῦντος δὲ αὐτοῦ, Τιμόθεος ὁ παλαιῶν Πατρῶν καὶ Παῖσιος ὁ Θεσσαλονίκης καὶ Τιμόθεος ὁ Λαρίσσης καὶ Γερμανὸς ὁ πρόην Μονεμβασίας, διὰ τινὰς κρυφίας αἰτίας τὴν εἰσοδὸν τοῦ Ἀλεξανδρείας εἰς τὸ πατριαρχεῖον ποτηθέντες, ἐφατρίασαν, ἐκλύσαντες καὶ ἄλλους μετὰ πονηρίας καὶ ἀπάτης, καὶ χρήματα πολλὰ τοῖς ἄρχουσιν ὑποσχεθέντες, ὥστε λαβεῖν τὸ πατριαρχεῖον. Ἐπανεβασαν δὲ τὸ πεσκέσιον χιλιάδας χρυσίνων ὀκτώ, καὶ τὸ χαράτζιον τοῖς τρισὶν ἐν ἐπιόσθησαν μέρος. Ὁ δὲ βασιλικὸς ἐπίτροπος καὶ ἄλλοι ἄρχοντες γνόντες τὴν ἐκείνων ῥαδιουργίαν οὐκ ἔστερέξαν πρὸ τοῦ ἐρωτηθῆναι τὸν Ἀλεξανδρείας, εἰ καὶ αὐτὸς στέργει τὴν ἐπανόρθασιν· οὕτω γὰρ αὐτῷ καὶ οὐχ' ἐτέρῳ τὸ πατριαρχεῖον ἐπίκειτο. Εἰς δὲ τὴν τούτου σκέψιν καὶ διορίαν παρέσχεν ὁ βασιλικὸς ἐπίτροπος τῷ Ἀλεξανδρείας ἐξ ἡμέρας, ἢν' ἴδῃ τὸ συμφερότερον καὶ ἀποκριθῆ. Τότε οἱ συνωμόται φρόβω συσχεθέντες προσέτρεξαν τῷ Ἀλεξανδρείας καὶ ἐδείθησαν, ἢν' ἐκουσίως παραιτήσῃται· ἦσαν γὰρ πλεῖστα χρήματα ἀνήλωκότες. Ὁ οὖν Ἀλεξανδρείας πῆ μὲν μὴ στέργων τὴν ἐπανόρθασιν, πῆ δὲ τὰς συγγύσεις τὰς ψυχῶν λαβεῖς ἀπερθόμενος, ἐτοίμως παρητήθη καὶ εἰσηλθε Τιμόθεος ὁ παλαιῶν Πατρῶν, ὃς τὸ γε νῦν πατριαρχεύων πάλιν φροεῖται τὸν Ἀλεξανδρείας, μήπως καὶ ἐξώσῃ αὐτόν, τοῦτο τινῶν κακῶν καὶ μογθηρῶν ἀνθρώπων καὶ συμβούλων αὐτῷ προσδολομένων. Ὅθεν ἔκρινεν ὁ Τιμόθεος δι' ἀνθρώπων φόνου πνεόντων διώξαι καὶ κακοποιήσαι τὸν Ἀλεξανδρείας, καὶ μακρὰν τῆς Κωνσταντινου ἀπόντα. Δι' οὖν ταύτην τὴν αἰτίαν ἐγράφθησαν αἱ παροῦσαι ἐπιστολαί».

ΙΣΤ'. Ἐπιστολὴ Ματθαίου Μυρέων.

149. «Τῷ μακαριωτάτῳ πατρὶ καὶ πατριάρχῃ τῆς μεγάλης πόλεως Ἀλεξανδρείας καὶ κριτῇ τῆς οἰκουμένης κυρίῳ Κυρίλλῳ Ματθαίῳ ὁ Μυρέων τὴν ἐν Κυρίῳ ὑπακοήν», ἀχρονολόγητος. Ἄρχ. «Ἐναγωγίων ἀκίχοα», φ. 130^α.

Ζ'. Ἐπιστολαὶ Νεοφύτου Ροδινοῦ (1).

150. «Νικηφόρῳ χαρτοφύλακι καὶ ἡγουμένῳ Πάτρου», μεταχειντινῶνος 6' ἐπὶ δέκα, 1607. Ἄρχ. «Ὁὐ τῶν μικρῶν» (2), φ. 133^α.

151. Γεωργίῳ Χίῳ τῷ Κορέστῃ, ἐκ Ρώμης, ἐκτομωβανῶνος 7ίσταμένου 1608. Ἄρχ. «Κρεῖττον γράμματος» (3), φ. 133^β.

152. «Κωνσταντίνῳ Σοφίᾳς τῷ Συμυρναίῳ», ἐκ Σαλαμαντικῆς πόλεως τῆς Ἰσπανίας, 1612. Ἄρχ. «Τὴν ἐλασηθελιῶνος» (4), φ. 134^α.

153. «Φραγκίσκῳ Κόκκῳ», ἀχρονολόγητος. Ἄρχ. «Ἐγὼ μὲν εἶδώς» (5), φ. 135^α.

III'. Ἐπιστολαὶ Λαυρεντίου Καθάκου (6).

154. «Λαυρέντιος ἱερομόναχος ὁ Καθάκος τῷ σοφωτάτῳ διδασκάλῳ καὶ ἀκέρτοι Γεωργίῳ Κορεσίῳ», ἀχρονολόγητος. Ἄρχ. «Μέγα τι καὶ ὑπέρογκον» (7), φ. 135^β.

155. «Τῷ αὐτῷ» ἀχρονολόγητος. Ἄρχ. «Ἐποβέθηκε μὲν ἀναντιρρήτως» (8), φ. 136^α.

ΙΘ'. Ἐπιστολαὶ διαφόρων.

156. Φραγκίσκου Κόκκου «Διονυσίῳ Ἡρακλείας», ἀχρονολόγητος. Ἄρχ. «Ἐἴτα δοκεῖς», φ. 136^β.

157. Διονυσίου Ἡρακλείας (9) «τῷ πρώτῳ Ρόδου Παΐσιῳ», ἀχρονολόγητος. Ἄρχ. «Τὸ σὸν τίμιον» (10) φ. 137^α.

158. Φραγκίσκου Κόκκου «τῷ ἰλλογιμωτάτῳ καὶ ἱερωτάτῳ ἀρχιερεῖ κυρίῳ Διονυσίῳ τῷ Ἡρακλείας», ἀχρονολόγητος. Ἄρχ. «Ἐγὼ σου τοῖς γράμμασιν» (11), φ. 137^β.

159. Ματθαίου Καρνορέλλου «Γεωργίῳ τῷ Μοσχέτῳ», ἀχρονολόγητος. Ἄρχ. «Σὺ μὲν αἰτεῖς με» (12), φ. 139^β.

160. Γεωργίου Μοσχέτου «Ματθαίῳ τῷ σοφωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ», ἀντεπιστολατικῇ,

(1) Ἀπ. σ. 57—58.

(2) Ἀπ. σ. 79-80, ἀριθ. 46.

(3) Ἀπ. σ. 80, ἀριθ. 47.

(4) Ἐξεδόθη ὑπὸ Σ. Οἰκονόμου ἐν τοῖς Φιλολογικοῖς συγγράμμασι Κ. Οἰκονόμου τ. Α', σ. 432—34.

(5) Ἑλλ. Φιλ. Σύλλ. τ. ΙΖ', σ. 80, ἀριθ. 48.

(6) Ἀπ. σ. 58—59, 80—81 ἐν ὑποσημ.

(7) Ἀπ. σ. 80, ἀριθ. 49.

(8) Ἀπ. σ. 81, ἀριθ. 50.

(9) Ἀπ. σ. 57.

(10) Ἀπ. σ. 79, ἀριθ. 45.

(11) Θ. Κορυθαλέως, Τύποι ἐπιστολῶν κτλ. [ἐκδ. ἀρχιμ. Κυπριανοῦ τοῦ ἐκ Κύπρου]. Ἐνετίησιν, 1786, σ. 142—144.

(12) Legrand. Bibl. Hell. τ. II, σ. 213.

ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Σιγῶν μετὰ λόγου» (1), φ. 140^α.

161. Ἀδήλου «πρὸς τὸν τῆς Ἀντιοχείας πατριάρχην», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Διττὰς φιλοσοφίας», φ. 140^β. Ἐπονται τρία φύλλα ἄγραφα.

162. «Ἐπιστολὴ Πλάτωνος μοιραγοῦ πρὸς τινὰ Κουράδον μακίστορα», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Ἐπεὶ κατὰ τὴν παροιμίαν», φ. 144^α.

163. «Ἀπάντησις» ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Τὴν παρὰ τῆς σῆς ἰερότητος», φ. 144^β.

164. Ἀδήλου «πρὸς τὸν σφώτατον μέγαν λογοθέτην τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου» (Ἰέρακα), ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Κατὰ πάντα μὲν», φ. 145^α.

165. (Ἰέρακος). «Ἀπάντησις τοῦ λογοθέτου», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Τῶν τῆς παιδείας σου ἀνθῶν», φ. 145^β.

166. Ἀδήλου «πρὸς τὸν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου σφώτατον μέγαν λογοθέτην», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Πλείω μὲν ἄλλω», φ. 146^α.

167. Ἀδήλου «ἀπάντησις πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ λογοθέτου», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Λαβὼν τὸ πρὸς ἐμέ σου», φ. 146^β.

168. Ἀδήλου «πρὸς τὸν λογιώτατον καὶ σφώτατον τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου μέγαν λογοθέτην», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Τὰ θαυμαστά, ἐξαίτιά τε», φ. 146^β.

169. Φιλοθέου μοιραῆς «τῷ σφωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ κυρίῳ Ἰέρακι, καὶ μεγάλῳ λογοθέτῃ τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, ἅμα τῇ πανευγενεστάτῃ κυρίᾳ μου, καὶ τοῖς ἐνδοξοτάτοις υἱοῖς σου, καὶ πᾶσι τοῖς εἰλικρινῶς ἀγαπῶσι τὴν σὴν σεβασμιότητα χαιρετισμὸν καὶ προσκυνισμὸν» (2) κτλ.

170. «Τῶν Ἐνετῶν ἢ πολιτεία πρὸς τὸν Ρίβαν τοῦ ναυτικοῦ στρατάρχην, ἀχρονολόγητος (3). Ἀρχ. «Οὐχ οἰαί τέ εἰσιν», φ. 148^α.

171. Ρωμαγοῦ Νικηφόρου (4) Ἕλληνας τῷ γένει, ὡς ὑπογράφεται, «τῷ γαληνοτάτῳ καὶ κραταιοτάτῳ βασιλεῖ, τῷ τῶν Σουετιῶν καὶ Γότθων καὶ Οὐαλανδῶν καὶ τῶν ἐξῆς ἐδάμι-

νέστατα βασιλεύοντι Γουσταῦφ τῷ Ἀδόλφῳ, τῷ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὑπερασπιστῇ καὶ κηδεμόνι μεγίστῳ». Ἀρχ. «Ἄ πάλαι μὲν οἱ πρὸ ἡμῶν» (1), φ. 149^α.

Κ'. Ἐπιστολὴ Παΐσιου Λιγαρείδου (2).

172. Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῶν Ρώσων, Ἀλέξιον Ἰσως, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Χαῖρε, γαληνότητε» (3), φ. 150^α.

173. «Τοῦ Λιγαρείδου πρὸς Δραγιτζάνον τὸν Καντακουζηνόν», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Χρῆζει τι ὁ Χῆος» (4), φ. 152^α.

174. «Παΐσιος μητροπολίτης Γαζέων τῷ ἐλλογιμωτάτῳ ἐν ἱερομόναχοις κυρίῳ Θεοδωρήτῳ» κτλ., 27 ὀκτωβρίου 1671. Ἀρχ. «Ἦτησερ ὡς ἀπὸ σοῦ» (5), φ. 153^α.

175. Ἀνεπίγραφος ἀπὸ ἰδιοχείρου τοῦ Καρυσφύλλου. Ἀρχ. «Ἄ γάρ, Ζεῦ τε πάτερ», φ. 155^α.

176. Ἀνεπίγραφος. Ἀρχ. «Τὸ φρονεῖν, κατὰ τὸν θεοπέσιον Πλάτωνα», φ. 155^β.

177. «Ἀὐτοσχέδιον». Ἀρχ. «Ἄλλὰ καὶ ὁ ἐν Μεγάροις», φ. 156^α.

178. Ἀνεπίγραφος. Ἀρχ. «Ἐγὼ ποῦ τις τῶν πάλαι», φ. 158^α.

179. Ἀνεπίγραφος. Ἀρχ. «Καὶ σὲ μὲν τῆς ἀρετῆς», φ. 159^α.

180. Παραμυθητικὴ. Ἀρχ. «Θηητοὶ καὶ ἀπὸ θηητῶν», φ. 160^β.

181. Ὁμοίως. Ἀρχ. «Τὴν τοῦ τιμιωτάτου», φ. 161^α.

182. Ἀπάντησις. Ἀρχ. «Ὁ μικρῶν ἀγνώτατε», φ. 162^α.

183. Παραμυθητικὴ «τοῖς γονεῦσιν». Ἀρχ. «Ἄφωρον συμβάντος θανάτου», φ. 163^α.

184. Παραμυθητικὴ. Ἀρχ. «Ἐναγχοσ μαθῶν», φ. 164^α.

185. Ὁμοίως. Ἀρχ. «Ἀνήγγειλαν καὶ μοῖ», φ. 166^α.

186. «Παραμυθητικὸν ἐπίγραμμα Παΐσιου Γάζης τοῦ Λιγαρείδου» ἐκ 16 στίχων. Ἀρχ. «Ρῆσις Ἐπικτήτῳ», φ. 168^α.

187. «Παραμυθητικὸν Νεοφύτου Ροδινοῦ δεκάστιχον. Ἀρχ. «Τίποτε τοῖς βλεφάροις», φ. 168^α.

(1) Ἑλλ. Φιλ. Σύλλ. τ. ΙΖ', σ. 81—82, ἀριθ. 51.

(2) Ἐξεδόθη ὑπὸ Κ. Σάθα, Νεοελλ. φιλολογ. σ. 193—195. Δ. Καμπούρογλου, Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων, τ. Α', σ. 78—79.

(3) Ἐν τῇ ὄψι τοῦ κώδικος: «Ἡ καινούργιας Φώκαις ἔχουσι φρούριον κτλ. Περὶ αὐτὰς ἐχαλάσθη ὁ στόλος ὑπὸ τῶν Βενετικῶν, ὄντος νυάρχου Ἰακώβου τοῦ Ρίβα. Μελετίου, Γεωγραφ. σελίδι 163».

(4) Ρ. Ζαβίρα, Νέα Ἑλλάς, σ. 522.

(1) Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐκδοθήσεται προσεχῶς μετ' ἄλλων τινῶν ἐπιστολῶν.

(2) Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλ. τ. ΙΖ', σ. 59.

(3) Αὐτόθι σ. 82, ἀριθ. 52.

(4) Αὐτ. σ. 83, ἀριθ. 53.

(5) Αὐτ. σ. 83—84, ἀριθ. 54.

ΚΑ'. Ἐπιστολαὶ διαφόρων.

188. *Νεκταρίον* πρῶτον Ἱεροσολύμων, Νεοφύτῳ Ἀδριανουπόλεως. Ἐξ Ἱερουσαλήμ, θραγγηλιῶνος πέμπτη μεσοῦντος 1672. Ἀρχ. «*Ἐδεξιμένα καὶ τὴν ἔταχρον*» (1). φ. 170^α.

189. Τοῦ αὐτοῦ, τῷ οἰκουμηνικῷ πατριάρχῳ Διονυσίῳ Γ'. Ἀρχ. «*Ἀρέμω δουλεύει θάλασσα*» (2), φ. 171^α.

190. Τοῦ αὐτοῦ, τῷ αὐτῷ ἀντεπισταλτικῷ. Ἀρχ. «*Ἦκεν ὡς ἡμᾶς εἰς αὐθις*» (3), φ. 173^α.

191. «*Ἐπιστολὴ Ἀθηναίων πρὸς τὸν οἰκουμηνικὸν πατριάρχῳ Διονύσιον Γ'*», ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «*Ἠγαπήσαμεν κατάραν*» (4), φ. 175^α.

192. *Βησσαρίωνος Μακρῆ*, «*τῷ λογιωτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ καὶ ἐν διδασκαλίαις ἀρίστῳ κυρίῳ κυρίῳ Σωφρονίῳ τῷ Δρακίῳ*», 1675. Ἀρχ. «*Μὴ ἡμῶν ἀμνηστῆσαν*» (5), φ. 178^α.

193. *Σωφρονίου Δωρακίου*, ἀποκριτικὴ Βησσαρίωνι τῷ Μακρῆ, ἀπὸ Κερκύρας. Ἀρχ. «*Δίκαιός ἐμι συγγνώμης*» (6), φ. 180^β.

ΚΒ'. «*Ἰωάννου Καρνοφύλλου τοῦ μεγάλου λογοθέτου καὶ τινῶν ἄλλων πρὸς αὐτὸν ἐπιστολαί*».

194. «*Τῷ εὐγενεῖ Κωνσταντίνῳ τῷ Γουλιανῷ*» (ἀπὸ σχεδίου), θραγγηλιῶνος β' ἐπὶ δέκα. Ἀρχ. «*Ὅτε οἶδα πόθεν κινήσεις*», φ. 186^α.

195. (*Κωνσταντίνου Γουλιανῶν*) (7) «*ἀνδρὶ λογίῳ Ἰωάννῃ τῷ Βυζαντίῳ*» (ἀπὸ ἰδιοχείρου), βοηδρομιῶνος ὀγδόης φθίνοντος. Ἀρχ. «*Καὶ αὐτὸς μὲν ἐπ' οὐδενί*», φ. 186^β. Ἐκκλ. Ἀλήθ. τ. Γ', σ. 424.

196. (*Ἰωάν. Καρνοφύλλου*) «*ἀνδρὶ εὐγενεστάτῳ, φίλῳ τε πιστῷ, ἀνδρῶν ἀιδεσιμωτάτῳ Κωνσταντίνῳ Γουλιανῷ*» (ἀπὸ σχεδίου ἰδιοχείρου), βοηδρομιῶνος ἕκτη φθίνοντος. Ἀρχ. «*Ἐγὼ σε καὶ πρότερον*», φ. 186^β. Ἐκκλ. Ἀλήθ. τ. Γ', σ. 424.

(1) Αὐτ. σ. 59—60, 85—86, ἀριθ. 55.

(2) Αὐτ. σ. 86—87, ἀριθ. 56.

(3) Αὐτ. σ. 87—88, ἀριθ. 57.

(4) Δ. Καμπούρογλου, Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων, τ. Α', σ. 34—36.

(5) Ἑλλην. Φιλ. Σύλλ., τ. ΙΖ', σ. 88—90.

(6) Αὐτόθι σ. 90—93.

(7) Ὅρα περὶ αὐτοῦ Κ. Σάθα, Μεσαιων. Βιβλιοθ. τ. Γ', σ. 57, 6.

197. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τινὰ νεοχειροτόνητον ἀρχιερέα (συγχαρητικὴ, ἀπὸ σχεδίου), ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «*Πῶς οἶε; πλείστης ὕσης ἡδοῆς*», φ. 186^β.

198. Ἀνωνύμου (ἴσως *Εὐγενίου Αἰτωλοῦ*) τῷ αὐτῷ Καρνοφύλλῳ εἰς φράσιν ἀπλῆν (ἀπὸ ἰδιοχείρου), ἐξ Ἀρτας, 14 μαΐου 1641. Ἀρχ. «*Μὲ τὸν ἴδιον αὐτόν*», φ. 187^β. Ἐκκλ. Ἀλήθ. τ. Γ', σ. 424.

199. Τοῦ *Καρνοφύλλου Εὐγενίῳ Αἰτωλῷ* κατὰ τοῦ Συρίγου (ἀπὸ σχεδίου ἰδιοχείρου). Ἀρχ. «*Οἶόν με τὴν φεγγήν*», φ. 187^β.

200. *Εὐγενίου Αἰτωλοῦ*, Ἰωάννῃ Καρνοφύλλῳ (ἐκ πρωτοτύπου ἰδιοχείρου), ἐκ Γούθας τῶν ἐν Ἀγρόφοις Βραχνιανῶν, 20 ὀκτωβρίου 1671. Ἀρχ. «*Ἡ ἀληθὴς πρὸς Θεὸν φιλία*», φ. 188^β.

201. Ἀπάντησις. Ἀρχ. «*Μέγας, λογιώτατε*», φ. 189^β.

202. *Εὐγενίου Αἰτωλοῦ* ἀπάντησις εἰς αὐτήν, ἀπὸ σχεδίου ἰδιοχείρου. Ἀρχ. «*Τὴν φίλην ἐπιστολήν*», φ. 190^α.

203. Τοῦ *Καρνοφύλλου* τῷ αὐτῷ Εὐγενίῳ, (ἀπὸ σχεδίου ἰδιοχείρου), θραγγηλιῶνος θ' φθίνοντος. Ἀρχ. «*Τί ἄν ἕτερον εὐφραδῶς*», φ. 191^α.

204. Τοῦ αὐτοῦ Τιμοθέῳ ἱερομονάχῳ εὐχαριστικὴ, καὶ περὶ ἀποστολῆς τοῦ διορισμοῦ περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς μεταλήψεως (ἀπὸ ἰδιοχείρου), 8 νοεμβρίου 1641. Ἀρχ. «*Πολλὰ κάγαθὰ σοὶ τῷ καλῷ*», φ. 192^α.

205. Τοῦ αὐτοῦ ἀνεπίγραφος, ἴσως τῷ Ἀδριανουπόλεως Νεοφύτῳ, 1644. Ἀρχ. «*Διτῆς προθέσεως*», 193^α.

206. Τοῦ αὐτοῦ τῷ Ἀδριανουπόλεως Νεοφύτῳ, 1646. Ἀρχ. «*Τὰ γράμματα τῆς ἱεράς σου*», φ. 193^β.

207. Ὁ αὐτὸς τῷ αὐτῷ, 1647. Ἀρχ. «*Ἄλλοι τὴν φιλίαν*», φ. 194^α.

208. Ὁμοίως, 1648. Ἀρχ. «*Πανιερώτατε καὶ λογιώτατε*», φ. 194^β.

209. Ὁμοίως, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «*Οἱ ἐν ἀπόροις καὶ διαγερῶσι*» φ. 195^α.

210. Τοῦ αὐτοῦ Μελετίῳ Χορτακίῳ, μοναχῶνος δεκάτῃ ἰσταμένῳ, 1664. Ἀρχ. «*Ὅσον γὰρ ἂν τὰ τῆς ἱεράς σου*», φ. 195^β.

211. Ἀνεπίγραφος συγχαρητικὴ ἐκ μέρους γυναικὸς (ἀπὸ σχεδίου). Ἀρχ. «*Οἶδεν ὡς ἀληθῶς*», φ. 196^β.

212. Δοσιθέῳ πατριάρχῳ Ἱεροσολύμων ἀποκριτικὴ ἐκ μέρους τοῦ Ἀδριανουπόλεως Νεοφύτου (ἀπὸ σχεδίου ἰδιοχείρου καὶ ἐξ ἐπέ-

ρου αντιγράφου), 1681. Ἀρχ. «Τὸ δυσαιπόβλητον καὶ εὐαπόβλητον», φ. 198^α.

213. Καρυοφιέλλου τῷ Ἱεροσολύμων Δοσιθέῳ, 1685, θρακηλιῶνος φθίνοντος ἔκτη. Ἀρχ. «Τί γρηῆμα πάντων τῶν ἁλλῶν», φ. 199^α.

214. Τοῦ αὐτοῦ τῷ λογιωτάτῳ Ζαχαρίῳ, ἀπαντῶντος εἰς τὸ περὶ ψυχῆς σχεδίασμα αὐτοῦ, οὗ ἡ ἀρχή· «Παρελθούσης μιᾶς ἡμέρας» κτλ. (ἀπὸ σχεδίου ἰδιοχειροῦ), 2 δεκεμβρίου 1679. Ἀρχ. «Ἡμεῖς περισιπώμενοι ἐν ταῦθα», φ. 199^β.

215. Σεβαστοῦ Κυμνηίου, Ἰωάννη Καρυοφύλλῃ τῷ διδασκάλῳ αὐτοῦ, 5 μαΐου (ἐκ τοῦ πρωτοτύπου). Ἀρχ. «Λύτης ἤμα καὶ γαῖας», φ. 201^α.

216. Ἰω. Καρυοφιέλλου ἀπάντησις τῷ Σεβαστῷ, ἀχρονολόγητος (ἀπὸ σχεδίου ἰδιοχειροῦ). Ἀρχ. «Ἐδεξιμην τὴν ἐπιστολήν σου», φ. 202^α.

217. Σιλβέστρον πρωτοσυγγέλλου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων ἐπιστολὴ πρὸς Καρυοφύλλην, ἐκατομβαιῶνος 5 ἴσταμένου, 1680 (ἐκ τοῦ πρωτοτύπου). Ἀρχ. «Σοφώτατε, παρευγενέστατε», φ. 202^β.

218. Καρυοφιέλλου ἀπάντησις ἐκ Βουκουρεστίου πρὸς τὸν αὐτὸν Σιλβέστρον, 8 αὐγούστου 1680 (ἀπὸ σχεδίου ἰδιοχειροῦ). Ἀρχ. «Ἐτι μοι ἐν Βουκουρεστίῳ», φ. 206^α.

219. Τοῦ αὐτοῦ Γρηγορίῳ διδασκάλῳ, 13 αὐγούστου 1680. Ἀρχ. «Πανοσιώτατε ἐν ἱεραρχοῦντι», φ. 206^β.

220. Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ πρὸς Πέτρον τινὰ Ἰησοῦτιν καὶ διδάσκαλον, παρ' ᾧ ἐφοίτων οἱ υἱοὶ τοῦ Καρυοφύλλου πρὸς ἀρόασιν τῶν ἀστρονομικῶν μαθημάτων, 30 μαΐου 1681 (ἀπὸ σχεδίου). Ἀρχ. «Ἰδοὺ σὺν Θεῷ ἀπὸ σήμερον», φ. 207^α.

221. Τοῦ αὐτοῦ Ἀνδρέᾳ Λικινίῳ, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Σοφολογιώτατε ἐν φιλοσόφοις», φ. 207^β. (Ἀπὸ σχεδίου ἰδιοχειροῦ). Ἐκκλησ. Ἀληθ. τ. Γ', σ. 425.

222. Τοῦ αὐτοῦ τῷ ἄρχοντι μεγάλῳ λογοθέτῃ τῆς αὐθεντίας Μολδοβλαχίας Μυρώνῃ, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Ἀγαγιώτατον τὴν τιμίαν», φ. 207^γ. Ἀπὸ σχεδίου ἰδιοχειροῦ.

223. Τοῦ αὐτοῦ ἀνεπιγράφος εἰς Ἀμπασαδόρον δεκτική, εἰς φράσιν ἀπλήν καὶ ἀπὸ σχεδίου ἰδιοχειροῦ, ἀχρονολογήτου. Ἀρχ. «Ἡ ἀγαθὴ γῆ ἀπαντέρει», φ. 209^α.

224. Τοῦ αὐτοῦ ἑτέρα ὁμοία εἰς οἰκίον τοῦ αὐτοῦ ἀμπασαδόρου, εἰς φράσιν ἀπλήν

καὶ ἀπὸ ἀχρονολογήτου σχεδίου ἰδιοχειροῦ. Ἀρχ. «Ἡ ἐπιστημονικωτάτη σου ψυχὴ», φ. 210^α.

225. Τοῦ αὐτοῦ ἀποκριτικὴ καὶ παρανετικὴ πρὸς τοὺς κληρικούς καὶ ἄρχοντας τῆς μητροπόλεως καὶ πολιτείας Θεσσαλονίκης, 1 ἰουλίου 1684. Ἀρχ. «Ἐlabor τὴν κοινὴν ὑμῶν ἐπιστολήν», φ. 210^β. Ἀπὸ σχεδίου ἰδιοχειροῦ.

226. Τοῦ αὐτοῦ Γερασίμῳ πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας, ἀνθεστηριῶνος 5 φθίνοντος, 1690 (ἀπὸ ἰδιοχειροῦ σχεδίου). Ἀρχ. «Τὸ ἐγκόσμιον καὶ ὑπερκόσμιον», φ. 211^β.

227. Τοῦ αὐτοῦ Εὐγενίῳ Ἰωαννούλῃ ἀποκριτικὴ (ἐξ ἑτέρου αντιγράφου τοῦ Γορδίου), ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Ἀπηλευσάμεν γράμματος», φ. 213^α.

228. Ζαχαρίου μαθητοῦ πρὸς τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Καρυοφύλλην περὶ ψυχῆς σχεδίασμα, οὗ ἡ ἀπάντησις ἐν φύλλῳ 199^β (ἕρα ἀριθ. 214). Ἀρχ. «Παρελθούσης μιᾶς ἡμέρας», φ. 214^α.

229. Ζαχαρίῳ ἀνταποκριτικὴ, 11 ἰανουαρίου. Ἀρχ. «Δὲν ἔγω κατὰ τὸ παρόν», φ. 217^α. Ἐπονται τέσσαρα φύλλα (218-221) ἄγραφα.

ΚΓ'. Ἐπιστολαὶ Εὐγενίου Αἰτωλοῦ.

230. Τῷ ἐπισκόπῳ Δημητριάδῳ, ἐκ Βραβιανῶν, ὠκτωβρίου 1662. Ἀρχ. «Ἐξέσται πάντως καὶ οἰκειότης», φ. 222^α. Ἐκκλησ. Ἀληθ. 1885, περιόδου 6' τόμος Α', σ. 553.

231. Διονυσίῳ μητροπολίτῃ Λαρίσσης, ἐκ Τρίκκης, 1663, θρακηλιῶνος δεκάτη ἴσταμένου. Ἀρχ. «Πάνδημον τόσημα», φ. 223^α.

232. Τῷ αὐτῷ, ἐκ Βραβιανῶν, 1663, ἐκατομβαιῶνος ὀγδόη ἴσταμένου. Ἀρχ. «Οὐκ ἐλέγχει τὴν τῶν φίλων», φ. 223^β. Ἐκκλησ. Ἀληθ. 1885, σ. 554—555.

233. Τῷ αὐτῷ, 24 ἀπριλίου 1664. Ἀρχ. «Ἐρέτηρον τοῖς παρτίμοις», φ. 223^γ.

234. Τῷ αὐτῷ, ἐκ Βραβιανῶν 1664, πυανεψιδῶνος κη'. Ἀρχ. «Ἡ γρόσιος ἀπουσία», φ. 224^β. Ἐκκλησ. Ἀληθ. 1885, σ. 551—553. Κ. Σάθα, Νεοελλ. φιλολογ. σ. 328.

235. Τῷ αὐτῷ, ἐκ Βραβιανῶν, 2 ἰουλίου 1665. Ἀρχ. «Καὶ τοῦτο πρόστιμον», φ. 225^β.

236. Τῷ αὐτῷ, ἐκ Βραβιανῶν, 22 φεβρουαρίου. Ἀρχ. «Ὁ λέων ἐκεῖνος», φ. 226^α. Ἐκκλησ. Ἀληθ. 1885, σ. 549—550.

237. Τῷ αὐτῷ, ἐκ Βραβιανῶν, 18 νοεμβρίου 1665. Ἀρχ. «Ἀρήρ τις τῶν ἱερῶν», φ. 227^α.

238. Διονυσίου Λαρίσσης «τῷ σφωτάτῳ καὶ ἐν τοῖς μεγίστοις ἀνακτορίοις τῶν σεκρέτων ὑπερλάμπρῳ καὶ ἐξαιρέτῳ βουλευτῇ κυρίῳ Παναγιώτῃ», κατὰ νοέμβριον 1665. Ἀρχ. «Πολὺς μὲν παρ' Ἑλλησιν», φ. 227⁶. Ἐκκλησ. Ἀληθείας 1885, σ. 550—551.

239. Εὐγενίου Αἰτωλοῦ τῷ Λαρίσσης Διονυσίῳ, ἐκ Βραχνιανῶν, κατὰ δεκέμβρ. 1665. Ἀρχ. «Ἐδεξάμεθα καὶ αὐθις», φ. 228⁶.

240. Τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπῳ τινί, ἐκ τῆς Βυζαντιδος, 1638, δεκεμβρίου πέμπτη ἱσταμένου. Ἀρχ. «Πολιτικὸς καὶ πολιταρχόθεν», φ. 229⁶.

ΚΔ'. Ἑτεραί ἐπιστολαὶ τοῦ αὐτοῦ

(μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς: «Τοῦ σφωτάτου διδασκάλου κυροῦ Εὐγενίου τοῦ ἐξ Αἰτωλῶν ὀρωμένου διάφοροι ἐπιστολαὶ, αἱ ὅποια ἰσχυρῶς παρ' ἐμοῦ τοῦ ἀκαρτωλοῦ Νικολίου ἱερέως τουπίκην Βουλισμῶ Ἰθακισίου, καὶ ἐγράφησαν ἐν τῷ παρόντι πονήματι. Εἶναι δὲ γλυκύτεραι ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον, καὶ μὲ ὑψηλὸν νοῦν μελετημένοι, καὶ θεάρεστον ἐρμηνεῖαν, καὶ ὄρθον σκοπὸν τῆς Ἐκκλησίας διωρθωμένοι).

241. Ἀρχιερεῖ, 1663. Ἀρχ. «Ἡ ἀρετὴ, πανιερότατε», φ. 230^α.

242. Γεωργίῳ φιλομαθεστάτῳ, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Πολιτικὴ ἠδὲ τέρψις», φ. 230⁶.

243. Τοῖς ἀπὸ Κερπενησίου χριστιανοῖς τοῖς εἰς Κωνσταντινούπολιν πολιτευομένοις, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Τελείωσις μὲν καὶ πέρας», φ. 231^α.

244. Ἰωάννη καὶ Γεωργίῳ, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Τὴν ἀγάπην καὶ φιλίαν», φ. 232^α.

245. (Παναγιώτῃ Νικουσίῳ). Ἐκ Γούθας, 15 μαρτίου 1670. Ἀρχ. «Εἰ καὶ φορτικαὶ πάνυ», φ. 232⁶.

246. Τῷ Κεφαλληνίᾳς. Ἀρχ. «Ἡ νεότης καὶ τὰ τῆς νεότητος», φ. 233^α.

247. Μαρολίῃ Κερνοβύλλου ἐπιστολὴ τῷ διδασκάλῳ Εὐγενίῳ, 1674, ἐλαφροβλιῶνος ἐπὶ τρίτῃ δέκα. Ἀρχ. «Ἐξ ἀκαστηρίου μοι Διός», φ. 234^α.

248. Παραμύτου Νικουαίου ἐπιστολὴ «ἀπὸ τοῦ ἐν Χάνδακι στρατοπέδου» τῷ διδασκάλῳ Εὐγενίῳ, 5 νοεμβρίου 1674. Ἀρχ. «Διατέθει μὲν τοῦδε», φ. 234⁶.

249. Εὐγενίου Αἰτωλοῦ τῷ Παναγιώτῃ Νικουσίῳ, 1673, αὐγούστου ἑσταμένου. Ἀρχ. «Αἰ μεταξὺ τῶν νῦν πραγματίων», φ. 235^α.

250. Διονυσίῳ (Λαρίσσης), ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Ἡ ἀκρίβεισότης τῶν φίλων», φ. 235⁶.

251. Ἀνωνύμῳ. Ἀρχ. «Ἡ πολιτικὴ καταδρομὴ», φ. 236⁶.

252. Ἀνωνύμῳ. Ἀρχ. «Πάντα ὁ φίλος», φ. 237^α.

253. Ἐμμανουήλῳ (Καστοριεῖ) ἀνέφ κτήτορι τῆς ἐν Βυζαντίῳ σχολῆς, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Καὶ ἐνὸς καὶ δευτέρου», φ. 237⁶.

254. Παναγιώτῃ Νικουσίῳ, 1666. Ἀρχ. «Ἡ φήμη πολιτικῆς», φ. 238^α.

255. (Τῷ Λαρίσσης Διονυσίῳ;), ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «Οἱ ἀληθεῖς μὲν καὶ ἀμώμητοι», φ. 239^α.

256. Περιεκοπὴ ἐπιστολῆς τοῦ ἱεροδιακόνου Ἀναστασίου Γορδίου, φ. 239⁶. (Τῷ λογιωτάτῳ ἀρχιερεσβυτέρῳ Κωνσταντίνῳ).

257. Ἀββακοῦ ἐπιστολὴ ἀχρονολόγητος τῷ διδασκάλῳ Μαξίμῳ, φ. 239⁶.

258. Οἱ σπουδαῖοι Ἰωάννη τῷ φιλομαθεστάτῳ. Ἀρχ. «Φύσεως τέρας», φ. 240⁶.

259. (Εὐγενίου) τῷ ἐν Πάτραις λογιωτάτῳ ἱερεῖ Γερμανῷ (Αἰτωλῷ;). Ἀρχ. «Ἐγγώρισται τοῖς πειρασμοῖς τῆς», φ. 241^α.

260. Τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννη. Ἀρχ. «Παρὰ γορδὴν πάντως», φ. 241⁶.

261. Τοῦ αὐτοῦ Τιμοθέῳ. Ἀρχ. «Πεπλήρωταί σοι». φ. 241⁶.

262. Θεοφάντους ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἀργάφων, ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἱερέα Νικόλαον (Βουλισμῶν;), γραφείσα ἀπὸ Κ/πόλεως ἐξ ὀνόματος τοῦ ἱερομονάχου Ἀθνανασίου. Ἀρχ. «Ἐλαβὼν τὸ πᾶντιμον», φ. 242^α.

263. Εὐγενίου Αἰτωλοῦ, ἀνωνύμῳ πρωτοσυγγέλλῳ, φ. 243⁶.

264. Καθηγουμένῳ ἀνωνύμῳ, φ. 244^α.

265. Νεκταρίῳ ἱερομονάχῳ ἐπιστολὴ Νεοφύτῳ, φ. 244⁶.

266. Εὐγενίου Φωτίῳ, ἀπὸ Γούθας, 25 μαρτίου 1679, φ. 246^α.

267. Λαυρεντίῳ. Ἀρχ. «Τῶν προτερημάτων», φ. 246⁶.

268. Τῷ Ἀδρ/πόλεως Νεοφύτῳ. Ἀρχ. «Ἐθος τοῖς ἱατροῦσι», φ. 248^α.

269. Ράδουλα βρεβόδζ, ἡγεμόνι Οὐγκροβλαχίας, 1663. Ἀρχ. «Τὰ βέβηματα τῆς κακῆς», φ. 248⁶.

270. Διονυσίῳ Λαρίσσης. Ἀρχ. «Ἡ τῆς γῶρας ἀκαρπία», φ. 250^α.

271. Τῷ αὐτῷ. Ἀρχ. «Ὁ μὴ διουλογῶν», φ. 250⁶.

272. Τῷ αὐτῷ. Ἀρχ. «Τὸ μέλι καλά», φ. 252^α.

273. Κωνσταντίνῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς ἐν Τρίκῃ ἐκκλησίας. Ἀρχ. «Πολταί πάντως», φ. 253^α. (Ἀπὸ Γούβας, 1678).

274. Τῷ αὐτῷ, ἀπὸ Γούβας, 1677. Ἀρχ. «Ἡ ἀρετὴ τοῦ δένδρου», φ. 255^α.

275. Κλήμεντι ἱεροδιακόνῳ, ἀπὸ Γούβας 5 ἀγούστου. Ἀρχ. «Ἀρ τὰ λόγια τῶν φίλων», φ. 256^β.

276. Τῷ Λιτζίξ καὶ Ἀγράφῳ ἐπισκόπῳ Ἰαζώεω. Ἀρχ. «Ἐγνωρίσαμεν διὰ τῶν γραμμάτων», φ. 257^α.

277. Κλήμεντι ἱεροδιακόνῳ, ἀπὸ Γούβας 7 Σεπτεμβρίου. Ἀρχ. «Ἡξιώθημεν καὶ δευτέρων», φ. 258^α.

278. Τῷ αὐτῷ ἀπόθεν. Ἀρχ. «Ἐρθέε ἐγράψαμεν», φ. 258^β.

279. Τῷ αὐτῷ ἐπιτροπεύοντι ἐν τῇ μητροπόλει Λαρίσσης, ἐκ Βραβιανῶν. Ἀρχ. «Ἡθε προχθές ὁ πολυθρόνλητος», φ. 260^α.

280. Τῷ αὐτῷ. Ἀρχ. «Αἱ θεουργικαὶ ἀρεταί», φ. 261^α.

281. Τῷ ἐν Τρικκάλῃς Εὐσταθίῳ Χρυσικῷ, ἀπὸ Γούβας, 19 ἰανουαρίου 1678. Ἀρχ. «Ἐλάβομεν τὸ ἰδιόχειρον», φ. 261^β.

282. «Ὁ τριγέρον Εὐγένιος τῷ τριγέροντι κυρίῳ Ἰωάννῃ καὶ πᾶσι τοῖς ἐν ἱερῷσι καὶ λαϊκοῖς χριστιανοῖς τῆς πολιτείας τοῦ Τρικκάλου» κτλ. (Ἀτελής). Ἀρχ. «Ἐν εἶναι ἀλλο κτήμα», φ. 262^β.

ΚΕ'. Ἐπιστολαὶ Γερμανοῦ Νύσσης (1).

283. Τῷ λογιωτάτῳ ἐν ἱερῳ. Κυρίλλῳ, ἀρχονολόγητος. Ἀρχ. «Πρότριτα ἐπεμψάμην ἐπιστολήν», φ. 266^α.

284. Τῷ αὐτῷ, ἀρχονολόγητος. Ἀρχ. «Τὰ πρὸ τοῦ ὀκτωβρίου», φ. 267^α.

285. Ἰωάννῃ τῷ ἱατροφιλοσόφῳ, 8 ὀκτωβρίου 1686. Ἀρχ. «Ἐπερήσθη σου τῇ ταυρίᾳ», φ. 268^α.

286. Εὐγενίῳ διδασκάλῳ, Μπουκουρεστήθην, μεταχειντιῶνος πέμπτη ἰσταμένου 1676 (ἀπὸ τοῦ βιβλίου τοῦ Γορδίου ἀντιγραφεῖσα). Ἀρχ. «Τῷ χρηστομαθεῖν ἡρημέῳ», φ. 269^α.

287. Ἀθανασίῳ ἱερομονάχῳ, ἀρχονολόγητος. Ἀρχ. «Ἦσθη ἀκούσας σου», φ. 272^α.

288. Ἰάννῃ, ἀρχ. 1686. Ἀρχ. «Ἦρκε ἡμῖν εἰς ἀναπλήρωσιν», φ. 272^α.

289. Διονυσίῳ λογίῳ ἱερομονάχῳ, ὀκτωβρ. 1686. Ἀρχ. «Ἡ γνώσις τῶν σοφῶν συμβάλλει», φ. 272^β.

290. Τῷ Λακεδαιμονίας Θεοδωρήτῳ, ἀπὸ Βλαχίας, ὀκτωβρ. β' ἰσταμένου, 1686. Ἀρχ. «Νόμος ἐστὶ κλιθεῖν», φ. 273^α.

291. Σεβαστῷ διδασκάλῳ, ἀρχονολόγητος. Ἀρχ. «Ἀρθομαι πᾶν», φ. 274^α.

292. Βαλεντίνῳ τῷ Λουτέρῳ ἀρχιδιδασκάλῳ, ἀρχονολόγητος. Ἀρχ. «Πάντες μὲν βροτοί», φ. 274^β.

293. Ἐπιστολὴ Οὐαλεντίνου Γρεήγγε ἀρχιδιδασκάλου, Χρυσάνθῳ ἀρχιδιακόνῳ (τῷ κατόπιν πατριάρχει Ἱεροσολύμων), γραφεῖσα ἐν Βρασχῷ Στεφανοπόλει τῇ 9 δεκεμβρίου 1686. Ἀρχ. «Τὰ γράμματα λέληθα», φ. 275^α.

294. (Γερμανοῦ Νύσσης) τῷ ἐνδοξοτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ Καντακουζηνῷ τῷ μεγάλῳ στολνίκῳ, ἀρχονολόγητος. Ἀρχ. «Ἐτύχρημεν ἤδη τοῦ ποθομένου», φ. 275^β.

ΚΣΤ'. Ἐπιστολαὶ διαφόρων (1)

(Ἰπὸ τὴν ἐπιγραφὴν: «Αἱ πρὸς τὸν σοφολογιώτατον ἐν διδασκάλῳι καὶ μέγαν χαρτοφύλακα τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας κύριον Σπαντωνῆν παρὰ τινων ἔλλογιμων ἀνδρῶν γραφεῖσαι ἐπιστολαί, καὶ τινες πρὸς αὐτοὺς ἀποκρίσεις τοῦ αὐτοῦ διδασκάλου»).

295. Ἱεροθέου Δρίστρας, ἀρχονολόγητος. Ἀρχ. «Δικαίως οἱ πιστοὶ καὶ σύνετοί», φ. 276^α.

296. Σεβαστοῦ Κυμνηίου, μουνυχιῶνος ὀγδὴ ἰσταμένου. Ἀρχ. «Ἠδέως ἀκούω τοῦ συνετωτάτου», φ. 276^β.

297. Τοῦ αὐτοῦ, πυανεψιδῶνος δ' ὀθίνοντος. Ἀρχ. «Φιλίας μὲν σήμαντρα», φ. 277^α.

298. Σπαντωνῆ ἀπάντησις τῷ Σεβαστῷ, γαμηλιῶνος γ' ὀθίνοντος. Ἀρχ. «Θεασεῖσιν παισόφων», φ. 277^β.

299. Στεφάνῳ Μπραγκοβάνῳ τῷ σοφολογ. διδ. καὶ μεγάλῳ ῥήτορι τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας Σπαντωνῆ, ἀρχονολόγητος. Ἀρχ. «Χάρτας μεγίστας», φ. 278^α.

300. Ἀλεξάνδρῳ (Μαυροκορδάτου) τῷ διδ. Σπαντωνῆ, 1683, γαμηλιῶνος ε' κήγοντος. Ἀρχ. «Ἐντιμ. καὶ λογιώτατε καὶ περιπόθητε διερχομεντὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας», φ. 279^α.

301. Σπαντωνῆ, Νικολάῳ Μαυροκορδάτῳ

(1) Ἠτοιμάσθησαν πρὸς ἔκδοσιν.

(1) Ἠτοιμάσθησαν πρὸς ἔκδοσιν.

ἐρμηνευτῆ τῆς Βασιλείας καὶ μεγ. σκευοφύλακι τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας, 1703, ποσειδεώνος β' φθίνοντας, φ. 279⁶. Ἀρχ. «*Ἐγγὴς ἄξιον ἦν*», φ. 279⁶.

302. Νικοδήμου Μαυροβράκη ἱερομονάχου ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Σπαντωνῆν, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «*Ἐγώγε μὲν οὐκ ἠρεσιόμην*», φ. 280^α.

303. Σεβαστοῦ, τῷ διδασκάλῳ καὶ δικαιοφύλακι Σπαντωνῆ, πυανεψιδώνος 6' ἱσταμένου. Ἀρχ. «*Οἱ τῶν παιδικῶν ὑπερφυῶς*», φ. 280⁶.

304. Σεβαστοῦ, τῷ μεγάλῳ διερμηνευτῆ Σπαντωνῆ, ἐλαφρηβολιδώνος τρίτη ἐπὶ δέκα. Ἀρχ. «*Ἄλλ' ὁ μὲν τῶντι Συνέσιος*», φ. 281⁶.

305. Σεβαστοῦ τῷ αὐτῷ, μουνυχιώνος 7' ἱσταμένου. Ἀρχ. «*Καταμέφθαι τῆς τέλης*», φ. 282^α.

306. Σεβαστοῦ τῷ αὐτῷ, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «*Καλὸν μὲν πως οἶον*», φ. 282⁶.

307. Σεβαστοῦ, (τῷ λογίῳ καὶ μαθητῇ αὐτοῦ) Ἰωάννη, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «*Ἀργὴ σοφίας*», φ. 284^α.

308. (Σπαντωνῆ) ἐπιστ. πρὸς τὸν Σελευκείας μητροπολίτην Γρηγόριον, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «*Τῶν ἐναρέτων ἀνδρῶν*», φ. 286^α.

309. Σεβαστοῦ ἐπιστ. πρὸς Εὐγένιον Λιτωλόν, ἀνθεστηριώνος εἰκάδι ἱσταμένου (ἀπὸ ἰδιοχείρου Ἀναστασίου τοῦ Γορδίου). Ἀρχ. «*Φίλον πιστὸν ἀνάλλαγμα*», φ. 287^α.

310. Σεβαστοῦ ἐπιστολὴ τις πρὸς τὸν ἐξ ἀπορρήτων Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, ἀχρονολόγητος. Ἀρχ. «*Ὁ τῶντι σοφώτατος*», φ. 288^α.

311. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτόν.

312. Ἀπάντησις.

Ἀρθ. II

Τεῦχος ἐκ χάρτου συνιστάμενον ἐκ φύλλων ἠριθμημένων 178 καὶ γραφὴν ἀμφὶ τὸ τέλος τῆς III' ἑκατοτ. Ἐπιγράφεται δὲ ὡδε·

«*Συλλογὴ πατριαρχικῶν γραμμῶν καὶ ἄλλων σφιδίων διὰ διαφόρους ἐκκλησιαστικὰς ἰδιοθέσεις, τοῦ τε Μεγάλου Χαρτοφύλακος Σπαντωνῆ, καὶ τοῦ Μεγάλου Ἐκκλησιαρχου Κριτίου, καὶ ἄλλων ἀξιολόγων κληρικῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας. Τόμος Β^{ος}*».

Ἡ συλλογὴ δὲ αὕτη πολυάριθμα περιλαμβάνει ἔγγραφα, ὧν παρατίθημι ἐνταῦθα τὴν ἀναγραφὴν μετὰ ἐπαρκοῦς ἀναλύσεως, παραλιμπάνων μόνον τὰ ἀχρονολόγητα καὶ ἀνώνυμα ἔγγραφα.

1. «*Ἀπὸ ἀντιγράφου τοῦ μεγάλου διερμηνέως*» Ἀλέξανδρου Μαυροκορδάτου. — (Μητροπολίτου τοῦ Γ') γράμμα ἐπικυρωτικὸν τῆς ἐπὶ πατριαρχου Ἰωάσαφ Β' γενουμένης παραχωρήσεως τῷ Θεσσαλονίκης μητροπολίτῃ Ἰωάσαφ Ἀργυροπούλῳ τῶν μητροπόλεων Μελενίκου καὶ Περίθεωρίου, ἐπὶ τῷ σκουφῷ ἵνα ὁ ἀπαράσκαλῆτος καὶ ἀδιασέιστος μένωσιν αὐταὶ εἰς τὸ γῆρας αὐτοῦ ἀναποσπάστως, μέχρις οὗ ἀποκατασταθῆ εἰς τὴν ἰδίαν μητρόπολιν (1). Ἔτει 'ζοδ' (= 1566), φ. 1^α.

2. Τοῦ αὐτοῦ πατριαρχου ἀπόφασις ἀχρονολόγητος, δι' ἧς παραχωροῦνται ἐξαρχικῶς τῷ σακελαρίῳ Καφζ παπῆ Ἰωάννη τὰ δέκα χωρία τῶν ἀρχιεπισκοπῶν Σουγδαίας καὶ Φούλλων, φ. 2^α. Ὁρα Α. Π. Κερκαμέως, Documents patriarcaux ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τοῦ Σ' ῥωσσοικῶ ἀρχαιολογικοῦ συνεδρίου, ἐν Ὁδησσῷ, 1888. τ. Β', σ. 178—179.

3. Σημείωσις, ὅτι ἐν ἔτει 1584 (7092) ἰνδικτ. 16'. μηνὶ μαρτίῳ, ἀφιέρωσεν ὁ ἐν ἄρχουσιν εὐγενέστατος κύρ Γεώργιος ὁ Κριτόπουλος (2) εἰς τὸν ναὸν τῆς Παμμακαρίστου κανδήλιαν ἀργυρᾶν ζυγίζουσαν 400 δράμια, φ. 2^α.

4. «*Ἴσον ἀπαράλλακτον περὶ τοῦ ἐν Καλλιπολίει ναοῦ*», «*ἀπὸ ἀντιγράφου τοῦ λογοθέτου Γεωργίου*». (Μητροπολίτου τοῦ Γ') ἐπιβεβαιωτήριον γράμμα, δι' οὗ ὁμολογεῖται ὅτι ὁ παπᾶ Ἀρχοντίτζης ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ ψάλλειν καὶ ἱερουργεῖν ἀκωλύτως ἐφ' ὄρω ζωῆς ἐν τῷ ἐν Καλλιπολίει ναῷ τοῦ ἁγίου Δημητρίου (3). Ἔτει 'ζοε' (= 1567), μηνὶ νοεμβρίῳ. ἰνδικτ. 1', φ. 3^α.

5. «*Ἀπὸ ἀντιγράφου τοῦ μεγάλου διερμηνέως*». (Μητροπολίτου τοῦ Γ') γράμμα περὶ τῆς ἐν Καρκαμάνιζ (Κ/πόλεως) ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, ἧς οἱ ἱερεῖς στασιάζοντες ἀνέτρεπον ἀρχαίαν τάξιν, «*ἣτις ἦν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως*». Διὸ ὁ πατριαρχὸς θεσπίζει, «*ἵνα οἱ εἰρημένοι ἱερεῖς τοῦ μεγάλου μου Κωνσταντίνου καὶ μόνον ἡνίκα προσᾶξαι μέλλουσι τῷ Θεῷ δεήσεις καὶ τὴν ἀνάμικτον θυσιαν ἐκτελέσαι, οἱ ἔχοντες ὀφρῖκα ὧσιν ὡς μὴ ἔχοντες, ὡς προπορεύεσθαι τοὺς γέροντας ἱερεῖς καὶ προτιμᾶσθαι*

(1) Ὁρα Α. Π. Κερκαμέως, Συμβολὰς ἐν Ἐκκλησ. Ἀληθ. τ. Δ', σ. 401.

(2) Ὁρα Ἐκκλησ. Ἀληθ. τ. Δ', σ. 385.

(3) Ἐξεδόθη ὑπ' ἐμοῦ ἐν ἀρχαιολ. παραρτ. Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγου, τ. ΙΖ', σ. 105—106.

τῶν νεωτέρων, καὶ τοι γε ἐχόντων ὀφφίτια ἐκκλησιαστικά, καὶ μηδεμίαν ἔχειν πρὸς ἀλλήλους διενόγησιν, ἵνα καθαρώτερον τὰς εὐχὰς προσάγωσιν ὑπὲρ τοῦ ἀκρωμένου ἐκείσε λαοῦ. Ἔτι δὲ διορίζεται, εἴ γε κατὰ τύχην εὐρεθῆ τις τῶν ἀπ' ἄλλης ἐνορίας ἱερέων κατὰ τὴν ἀξίαν μείζων ἐκείνων, καὶ βουλευθῆ συμφορέσαι ἢ συλλειτουργῆσαι αὐτοῖς, ἵνα ἔξη παρ' αὐτῶν τὴν πρέπουσαν τοῖς κληρικαῖς τιμὴν καὶ προπορεύηται καὶ προτιμῆται πάντων τούτων ἐν τε τῷ βήματι καὶ ἐν τοῖς εἰσόδοις καὶ ἐκφωνήσεσιν». Ἐν ἔτει 'ζοζ' 1568—1569, φ. 5^α.

6. «Ἐκ τῆς τοῦ Ἰωάννου Καρυοθέλου μεγάλου λογοθέτου ἰδιοχειροῦ ἐφημερίδος ἐκλογαί» περὶ τῶν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1676 καὶ 1689 πατριαρχῶν τῆς Κ/πόλεως (1), φ. 7.

7. «Κατάλογος τῶν ἐν Βυζαντίῳ μέχρι Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου ἐπισκοπησάντων», καὶ «Κατάλογος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου μέχρι τῆς ἀλώσεως (γράφε μέχρις ἐτους 1413) πατριαρχησάντων», φ. 9.

8. Καθαίσεις τοῦ Λαρίσσης μητροπολίτου Δανιὴλ, ἀχρονολόγητος, γενομένη ἐπὶ τῇ βίασει κατηγοριῶν διατυπωθεισῶν ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Βούλκου, λογοθέτου Τρίκκης, καὶ τῶν μαρτύρων παπᾶ Ἰωάννου οἰκονόμου Τρίκκης, παπᾶ Σταμάτη χαρτοφύλακος, παπᾶ Χαρίτωνος καὶ Ἀποστόλου παπᾶ Ἀθνασίου διδασκάλου Τρίκκης. Κατηγορίαι· α') ὅτι ἀρχιερατεύοντος τοῦ Δανιὴλ ἐγένετο μεγίστη καταστροφή ἐν τῇ μητροπόλει Λαρίσσης· β') «ὅτι μεσιτεῖα καὶ βία τοῦ Καντακουζηνοῦ ἐγκρατῆς ἐγένετο τῆς Λαρισσέων μητροπόλεως»· γ') «ὅτι τοὺς χειροτονηθέντας ὑπ' αὐτοῦ ἐπισκόπους ἐπὶ χρήμασιν ἐχειροτόνησε, καὶ μᾶλλον τὸν Ζητουνίου Ἰάκωβον ἐπίσκοπον ἀθαδῶς καὶ ἀναιδῶς»· δ') ὅτι τὸν γελωτοποιῶν καὶ μῖμον Ἰωάννην τὸν ἀπὸ Δίθης (ἐπαρχίας Ὠλένης) ἱερέα ἐχειροτόνησεν, φ. 12^α—14^α. (Κατὰ τὸ ἐν φ. 14^α γράμμα, ἀριθ. 9, ἡ καθαίσεις αὐτῆ ἐγένετο ἐπὶ Μητροφάνους Γ').

9. Ἰερεμίου τοῦ Β' ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Λαρίσσης ὀρθοδόξους, ἀγγέλλουσα τὴν ἐκ νέου ἀποκατάστασιν τοῦ προκαθαιρεθέντος Δανιὴλ, ὡς παθόντος διὰ σκευωριῶν τοῦ πρώην Ἰωαννίνων Ἰωάσαφ,

φ. 14^α. Ἀποκηρύττεται ἔτι ὁ ἤδη κατέχων τὸν θρόνον Λαρίσσης Ἰωάσαφ (1).

10. Ἰερεμίου τοῦ Β' ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς κληρικούς καὶ τοὺς ἄρχοντας Χίου ἐντέλλουσα, ἵνα ἄκυρα ᾧσι καὶ ἀνεέργητα τὰ ἀποσταλέντα παρὰ τοῦ ἐπιβατικῶς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀρπάσαντος Μητροφάνους Γ', «ἅτε ὑποπτα ὄντα οὐ μόνον δι' ἡν προσείπομεν (ἐν ἀρχῇ) ὑπόληψιν τοῦ γέροντος ἐκείνου (Μητροφάνους Γ'), ἀλλὰ καὶ τοῦ γράψαντος αὐτὰ Θεοδοσίου (Ζυγομαλά), οὐ τινος ἡμεῖς τε καὶ ὑμεῖς κατέγνωμεν ἐν πολλοῖς οὐχ ἀπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις, ὡς φαίνεται διὰ τῶν γραμμάτων αὐτοῦ κατὰ καιροὺς ἀλλήλοις ἐναντιουμένων καὶ περιστάντων τὸν γράφοντα, ὡς οὐ τοῦ δικαίου ἐνεκα, ἀλλὰ μόνον διὰ τὸ κερδοῦσαι πάντα ποιούντα καὶ γράφοντα», φ. 15^α. Ἀχρονολόγητος.

11. Μητροφάνους τοῦ Γ' συνοδικὴ ἀπόφασις, ἀπολυθεῖσα κατὰ τὸν ἰούνιον τοῦ 1571 ἔτους καὶ ὀρίζουσα, ὅπως τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἰωαννίνων «σταυροπήγιον τῆς ὑπεραγίας ἡμῶν δεσποίνης θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας τοῦ Ἀρχιμανδριτοῦ» ἡ ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ φροντίδα τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννίνων Δανιὴλ (2), φ. 16—17.

12. Ἰερεμίου τοῦ Β' συνοδικὴ ἐπικυρωτικὴ πρᾶξις περὶ τῆς ἐνώσεως τῆς ἐπισκοπῆς Διαυλείας καὶ Ταλαντίου, μηνὶ ἰουνίῳ 1572, φ. 19—21. Κατεχώρισα δὲ ταύτην ἐν τοῖς Μνημείοις τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων, τοῖς ὑπὸ Δ. Καμπούραγλου ἐκδιδομένοις, τ. Β', σ. 226—229.

13. Μητροφάνους τοῦ Γ' συνοδικὸν ἔγγραφον περὶ τῆς εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναὸν τῆς Παμμακαρίστου ἀφιερώσεως τῶν ὀσπιτίων, «τῶν ποτὲ τοῦ Ράλλη», παρὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μπογδανίας Ἰωάννου Πέτρου βοεβόδα, μηνὶ ἰανουαρίῳ, ἰνδικτιῶνος η' (1580), φ. 22^α. Ἀντεγράφη δ' ἐκ τοῦ κώδ. τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας (3).

14. (Ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ κώδικος τῆς Με-

(1) Σχετικὸν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην γράμμα, μεταγενέστερον (1581) ὅρα παρὰ τῷ Σάθῳ, Δοκίμιον περὶ Ἰερεμίου Β', σ. 146—148, ἀριθ. 4.

(2) Ὅρα τὸ δελτίον τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρίας, τ. Γ', σ. 456—459.

(3) Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἐξεδόθη πᾶνυ καλῶς ὑπὸ Μ. Χαμουδοπούλου ἐν Ἐκκλησ. Ἀληθ. τ. Β', σ. 731. Ἀνεκδοτὸν δὲ νομίσας αὐτὸ μετετύπωσεν ὁ Μ. Γεδεὼν ἐξ ἀντιγράφου ἐσφαλμένου ἐν Χρον. τοῦ πατριαρχ. οἴκου, σ. 144—145,

(1) Ἐξεδόθησαν ὑπὸ Μ. Παρανίκα ἐν Ἐλλ. Φιλ. Συλλ. τ. ΙΑ', σ. 26.

γάλης Ἐκκλησίας). Μαρτυρική τις ἀπόδειξις γενομένη ἐπὶ Ἱερεμίου τοῦ Β', μηνὶ ὀκτωβρίῳ τοῦ ἔτους 1578 (7087), ἰνδικτ. ζ', περὶ τῶν 1000 φλουριῶν τῶν ἀριερωθέντων ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ Β' (1), φ. 23^α.

15. Ὑπόμνησις δηλοῦσα, ὅτι «ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ παναγιωτάτου πατριάρχου κυρ Ἱερεμίου (τοῦ Β'), Κριτοπούλινα ἢ ἐκ τοῦ Χρυσοκεράμου, ἐπομένη ταῖς ἄλλοις φιλοθέοις χριστιανοῖς, οἱ θεοὶ ζήλω κινήθεντες ἀριέρωσαν πρὸ χρόνων τῇ καθολικῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ διάφορα σκευῆ καὶ κτήματα εἰς μνημόσυνον αὐτῶν τε καὶ τῶν γονέων αὐτῶν, οἴκοθεν ὀρηήσασα προσηλωμένα εἶναι ὠμολόγησε τὰ ἐαυτῆς ἅπαντα τῇ τοῦ Θεοῦ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τοῦ πατριαρχείου, ἥτοι τὸ ἐν τῷ Χρυσοκεράμῳ ὄσπιτιον, ὅπερ εὑρίσκεται πλησίον Δήμου τοῦ Κασάπη, καὶ Ἀλεξοῦς, καὶ Ζωῆς τοῦ Στρατηγίου, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου μέρους Νικολέζου τοῦ Δημητρίου· ὁμοίως καὶ τὸ μπόσάνιον μετὰ τοῦ ἀμπελίου τοῦ Στασινού, καὶ ἀμπάριον, ὅπερ ἠγόρασε παρὰ τοῦ Σταματίου Καμίτζη, μετὰ τοῦ πλαγίου τοῦ χέρσου τόπου, τὸ γεινιάζον τῷ ἀμπελίῳ τοῦ Πέτρου τοῦ Κατζαροῦ καὶ τῷ τοῦ Γεωργίου τοῦ Παναγιώτου καὶ τῇ δημοσίᾳ ὁδοῦ» (2), φ. 23^β.

16. Ἐτέρα σημείωσις: «Πατριαρχοῦντος τοῦ αὐτοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότη τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρ Ἱερεμίου, κατὰ τὸ ζ' ἔτος (7098=1590) ἔτος, μηνὶ μαίῳ κς', ἡμέρᾳ βς', ἰνδικτιῶνος γ'ς', ἐλθὼν πρὸς αὐτὸν Καρῆ Ἰωάννης, υἱὸς Γεωργίου καὶ Ἐλένης, ἐκ χωρίου Στενιτζῆς ἐπαρχίας Χριστιανουπόλεως, οἰκεῖν βουλῇ καὶ προαιρέσει ἀφιέρωσε τὸ ὅπερ ἔχει ἀμπέλιον, τὸ κείμενον ἐν χωρίῳ λεγομένῳ Τζιζάρη τῆς ἐπαρχίας Νικομηδείας, τῇ καθ' ἡμᾶς μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας ἕνεκα καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ, ὑποσχόμενος δώσειν τὸ γοτζίτιον ἐπὶ τούτῳ εἰς βεβαίωσιν, ἵνα μηδεὶς τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν αὐτοῦ ἢ καὶ τῶν ἄλλων καὶ τῶν ἔξω, μετὰ θάνατον αὐτοῦ, τολμήσῃ ἀραρπάσαι τὸ ἀφιερωθὲν τῷ Θεῷ, ἀλλ' εἴη καὶ εὑρίσκηται ἀφιερωμένον καὶ ἀναπόσπαστον εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα αἰῶνα. Ὅθεν

εἰς δῆλωσιν ἐσημειώθη ὧδε ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι» (1), φ. 24^α.

17. Ἐτέρα σημείωσις: «Πατριαρχοῦντος τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότη τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυροῦ Ἱερεμίου, ὁ εὐσεβέστατος αὐθέντης Ἰωάννης Πέτρος βοεβήδας πάσης Μολδοβλαχίας προτραπείς παρ' αὐτοῦ λόγοις καὶ ἔργοις ὠφελῆσαι καὶ βοηθῆσαι τῇ μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ, ἀφιέρωσεν αὐτῇ ταῦτα δὴ τὰ χρεωδέστατα κτήματα: Καζάνιον ἐν μέγα ὀκάδων . . ., τεντζερέδες δύο μεγάλους, ἐκάτερος αὐτῶν ὀκάδων . . ., σινίον μέγα ὀκάδων . . ., σινίον μικρόν, κουζι-τεψὶ δύο ὀκάδων, κουκούμια δύο μεγάλα, γουλιάρας τέσσαρας, σαχάνια πρῶτα ἑκατὸν καὶ ἕτερα γκαχνι-τεψὶ πενήτηκοντα, ἔχοντα πάντα τὸ ὄνομα καὶ τὴν βουλλαν τῆς αὐθεντείας αὐτοῦ, βεὸς κεραλὴν κατὰ τὸ σύνθηδες ἔχουσαν ἐκτετυπωμένην. Ταῦτα ἀφιέρωσεν εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ αἰώνιον. Ἐν ἔτει ζ' ἑποῦδω, μηνὶ μαίῳ, ἰνδικτ. δ'ς (=1576) (2), φ. 24^β.

18. (Ἐκ τοῦ αὐτοῦ κώδικος). [Ἱερεμίου τοῦ Β'] ἐπιστολὴ πρὸς τὸν γοστάδον καὶ τοὺς γουβερναδόρους τοῦ ἐν Βενετικῇ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, περὶ τῶν διαδοθέντων λόγων κατὰ τοῦ ἐπισκόπου Κυθήρων Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου, φ. 25^α. Ἀχρονολόγητος. Εὐφρητα δὲ παρὰ τῷ Σάθχ, Δοκίμ. περὶ Ἱερεμίου Β', σ. 192.

19. (Ἀπὸ ἀντιγράφου τοῦ μεγάλου διερχομένου). Θεολίπτου τοῦ Β' γράμμα τι ἀχρονολόγητον πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ χριστιανούς ἀποτεινόμενον καὶ προτρέπον, ὅπως ἐλεήσωσι τὸν λογοθέτην τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Γεώργιον (Ποτηρᾶν), «τὰ ἀναγκαῖα αὐτοῦ ἀπολέσαντα καὶ βραρυτάτως δυστυχήσαντά ἐν ταῖς μεταβολαῖς τοῦ καιροῦ, καὶ πολλὰ παθόντα καὶ ἐκδεδωκότα πόνοις τὴν ζωὴν αὐτοῦ» (3), φ. 27^β.

20. Θεολίπτου τοῦ Β' συνοδικὸν γράμμα περὶ τῆς ἐξαρχίας τῆς νήσου Σάμου, 1585, ἐν φ. 28—29. (Ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ Ἱεροσολύμων) (4).

(1) Καὶ τοῦτο τὸ ἔγγραφον ἐκδοθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ Χαμουδοπούλου (Ἐκκλησ. Ἀλθθ. τ. Β', σ. 730) ἐτύπωσεν ὡς ἀνέκδοτον ὁ Μ. Γεδεὼν ἐνθ. ἀνωτ. σ. 141—142.

(2) Ὁ Μ. Γεδεὼν δὲν σημειῶσ' (Χρον. πατρ. οἴκου, σ. 67, 143) πόθεν ἀντέγραψε τὸ σημείωμα τοῦτο καὶ ποῦ βασιζόμενος ἐχρονολόγησεν αὐτὸ τῷ 1578.

(1) Κ. Σάθα, Μεσ. Βιβλιοθ. τ. Γ', σ. 519. Ὁ Γεδεὼν ἐνθ. ἀνωτ. σ. 151 κατὰ λῆθος γράφει μαίῳ ε'.

(2) Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ Χαμουδοπούλου ἐν Ἐκκλησ. Ἀλθθ. τ. Α', σ. 18.

(3) Α. Π. Κεραμέως, Συμβολαὶ ἐν Ἐκκλησ. Ἀλθθ. τ. Δ', σ. 385.

(4) Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ Κ. Σάθα (Δοκίμ. περὶ Ἱερε-

21. [Διονυσίου Β' ἢ Ἰωάσαφ Β'] ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ χριστιανούς προτρεπομένους ὅπως βοηθήσωσι χρηματικῶς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν. Ἐπίτροποι δὲ τῆς συλλογῆς τῶν ἐράνων ὀνομάζονται ἐν τῷ γράμματι ὁ ἐπίσκοπος Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου Παχώμιος καὶ ὁ ῥήτωρ Ἰωάννης, φ. 30^α. Ἀγρονομόγητον καὶ ἀνάουμον.

22. (Ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ Ἱεροσολύμων (1). *Νεοφύτου τοῦ Β'* ἐπικυρωτικὸν εὐεργετικῶν τινος γράμματος τοῦ πατριάρχου Μαθθαίου, δοθέντος τῷ πρωτοκανονάρχῳ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Μιχαήλ. Λέγει δ' ἐν αὐτῷ ὁ πατριάρχης, ὅπως ὁ ῥήθεις Μιχαήλ ἔχη ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως ἐφ' ὄρω ζωῆς τὰς νήσους Κάλυμνον, Σέριφον καὶ Ἀμοργόν, καὶ λαμβάνων ἐκεῖθεν ὡς γνήσιος καθολικὸς ἔξαρχος πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτῶν εἰσοδήματα. Μηνὶ φεβρ. 1602 (7110, ἰνδικτ. ιε'), φ. 31^α.

23. (Ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ Ἱεροσολύμων) (2). *Ραφαήλ τοῦ Β'* καθαιρετικὸν ἔγγραφον τοῦ Βάρνης μητροπολίτου Θεολήπτου, μηνὶ ἰανουαρίῳ, 1605 (7113, ἰνδικτ. γ'), φ. 32^α.

24. (Ἐκ τοῦ παλαιοῦ κώδικος τῆς μεγ. Ἐκκλησίας). *Νεοφύτου τοῦ Β'* τὸ β' πατριαρχοῦντος συνοδικὸν σιγίλλιον, δοθὲν τῷ Ἀγκύρας μητροπολίτῃ Παρθενίῳ καὶ ἔχον ὡς ἐν συντόμῳ ὧδε· «Ὅτι μὲν καὶ ἡ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν εὐρισκομένη ἀγιωτάτη μητρόπολις Ἀγκύρας μία καὶ αὐτὴ ὑπῆρχε τὸ πλῆλιν τῶν ἐπισήμων καὶ περιφανῶν μητροπόλεων, καὶ ἦνθι καὶ ἡκμαζεν, ἔχουσα ὑφ' ἑαυτὴν ἐπισκοπὰς ἱκανὰς καὶ χωρῖα ἀρκούντα, φανερόν ἐστι καὶ πᾶσι τοῖς φιλομαθεῖσι καὶ ἐμπείροις κατάδηλον· ὅτι δὲ μετὰ ταῦτα οἱ χρηματίσαντες ἀγιώτατοι πατριάρχαι ἰδόντες αὐτὴν ἐν ἐνδείᾳ καὶ ἀπορίᾳ καταντήσασαν ὑπὸ τῶν τοῦ καιροῦ ἀνωμαλιῶν καὶ τῶν ἀλλεπαλλήλων συμφορῶν, καὶ μὴ δυναμένην ὅλως τρέφειν γνήσιον ἀρχιερέα, προσέθεντο καὶ προσεκόλλησαν αὐτῇ τὴν χώραν Οἰνούπολιν σὺν ἄλλοις δυοῖς χωριδίοις, Τιλισαρί τε καὶ τὴν Τόσια, καὶ εἶχον αὐτὰ καὶ ἐνέμοντο οἱ κατὰ καιροὺς μητροπολίται Ἀγκύρας γνησίως καὶ ἐνοριακῶς, καὶ τοῦτο ἀγνοεῖ τῶν ἀπάντων οὐδεὶς. Ἄλλ' ὁ πατριαρχεὺσας ἐκεῖνος Ραφαήλ, ὡς πρότερον

μὲν διὰ γράμματος αὐτοῦ πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ ἐπομένως ἐβεβαίωσε τὰ τρία χωρῖα ταῦτα εἶναι ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Ἀγκύρας, ὕστερον δὲ ἔχθηρ κινήθεις οὐκ οἶδ' ὅπως ἀπέσπασεν αὐτὰ ἀπὸ τῆς μητροπόλεως καὶ ἀπέξένωσεν καὶ ἔμεινεν ὁ προστάτης αὐτῆς, ὁ ἱερώτατος μητροπολίτης Ἀγκύρας κύρ Παρθένιος, ἐν ἐσχάτῃ πενίχῃ καὶ ἄρχῃ πτωχεῖα ὡς τις τοῦτο μὴ ἀνεγόμενος παρέστη συνοδικῶς μετὰ δακρῶν καὶ ἐδεήθη δικαιοθῆναι αὐτόν καὶ λαθεῖν καὶ πάλιν τὰ χωρῖα αὐτὰ». Γνώμη λοιπὸν συνοδικῆ ἀπεδόθησαν αὐτῷ τὰ εἰρημένα χωρῖα, κατεχόμενα παρὰ τοῦ Γαγγρῶν μητροπολίτου Παρθενίου. Μηνὶ σεπτεμβρίῳ, 1610 (7119, ἰνδ. θ'), φ. 33—34^α. Συνοπογράφονται ὁ Νικομηθεὺς Γαβριήλ, ὁ Νικαίας Μακάριος, ὁ Μονμβασίας Γερμανός, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Δημητρίζης Ἀθανάσιος, ὁ Λήμνου Κλήμης, ὁ Χριστιανουπόλεως Συμεών, Ἰεραζὸς ὁ μέγας λογοθέτης ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Καισαρείας καὶ τοῦ Προύσης, ὁ μέγας οἰκονόμος ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Ἐλασσῶνος καὶ Δομνίκου, ὁ μέγας ῥήτωρ ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Ἀθηνῶν, τοῦ Λαρίσσης, τοῦ Θηβῶν καὶ τοῦ Ἰμβροῦ, ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης ἔχων καὶ τὰς γνώμας τοῦ τε Τουρνόβου, τοῦ Π. Πατρῶν, τοῦ Ἰωαννίνων, τοῦ Σερρών καὶ τοῦ Μεσημβρίας, ὁ ῥήτωρ Δημήτριος (1).

25. (Ἐκ τῶν Συμμίκτων τοῦ Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου). *Μητροφάνους τοῦ Γ'* συνοδικὴ τις ἀπόφασις, ἐπιτρέπουσα τὸ συνάπτειν νομίμῳ γάμῳ ἄνδρα μετὰ γυναικὸς ὑφ' ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀναδόχου βαπτισθέντας, φ. 36^α. Ἀπελύθη μηνὶ ἰανουαρίῳ 1580 (7088, ἰνδ. η'). Ἀρχ. «*Προκαθημένης τῆς ἡμῶν μετριότητος ἐν τῷ πατριαρχικῷ αὐτῆς κριτηρίῳ*». Ὅρα ὀλόκληρον τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἐν τῷ παραρτήματι τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας, ὅπερ ἐπιγράφεται Κανονικαὶ Διατάξεις, τόμ. Β', σ. 380.

26. *Νεοφύτου τοῦ Β'* συνοδικὸς τόμος περὶ γαμικῶν τινῶν ὑποθέσεων, ἀπολυθεὶς μηνὶ μαίῳ 1611 (7119, ἰνδ. θ'), φ. 39^α—41^α. Συνοπογράφονται ὁ Ἱεροσολύμων πατριάρχης Θεοφάνης, ὁ Θεσσαλονικῆς Παΐσιος, ὁ Σερρών Θεοφάνης, ὁ Π. Πατρῶν Τιμόθεος, ὁ Νικομηθεὺς Γαβριήλ, ὁ Χαλκηδόνος Τιμό-

μου Β', σ. 205) καὶ κατόπιν ὑπὸ Μ. Παρανίκα ἐν Ἑλλην. Φιλολογ. Συλλ. τ. Γ', σ. 49—51.

(1) Κ. Σάβα, Μεσ. Βιβλ. τ. Γ', σ. 550.

(2) Αὐτόθι σ. 553.

(1) Τοῦ ἐγγράφου τούτου ἀντίγραφον ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ νομικῇ Συναγωγῇ τοῦ Δοσιθέου. Σάβα, Μεσ. Βιβλ. τ. Γ', σ. 557.

θεος, ὁ Κορίνθου Ἄνθιμος, ὁ Λαρίσσης Τιμόθεος, ὁ Προύσης Ἰωάσαφ, ὁ Μεσημβρίας Κυπριανός, ὁ Φιλίππων Κλήμης, ὁ Ζιγνῶν Ἰάκωβος, ὁ Δράμας Νεόφυτος, ὁ Νέβροκόπου Δανιήλ, ὁ Βιδύνης Σωφρόνιος, ὁ Αἰῶν Μελέτιος, ὁ Διδυμοτείχου Ἰωάσαφ, ὁ Ἐάνθης Γαβριήλ, ὁ Κασσανδρείας Σιστός, ὁ Φαναρίου Σεραφεῖμ ἢ Σέργιος, ὁ Μήλου Παρθένιος, ὁ Ἀρδαμερίου Ζωσιμάς, ὁ πρώην Ἀμυκλῶν Κύριλλος. Τὸ ἔγγραφο τοῦτο ἀνάγνωθι ἐν τῷ Συντάγματι τῶν ἱερῶν Κανόνων, τ. Ε', σ. 156—159. — Ἐπονται δύο σημειώματα «ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Λουκάριως εἰς τὸ τέλος τῶν Διδαχῶν», ὧν τὸ δεύτερον ἔχει ὡδε· «Καὶ μάλα συγκαταβάσεως δεῖται τὸ δυστυχὲς ἡμέτερον γένος, ἵν' εἴη αὐτῷ ἐκ τούτου παραμυθία».

27. [Καθ. Πάπ. τοῦ Β'] ἀπόφασις συνοδικῆ διαγνώσει γενομένη ἔτει 1693 περὶ συνοικεσίου τινὸς ζ' βαθμοῦ ἐξ αἵματος, μέλλοντος γενέσθαι ἐν Κερκύρῃ, κατὰ τὰ σταλέντα γράμματα τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννίνων, φ. 42—43. Ἀρχ. «Τοῦ θεῖου Πνεύματος αἰεὶ τὰ πάντα». Ὅρα Κανονικῶν Διατάξεων τ. Β', σ. 391—394.

28. [Καθ. Πάπ. τοῦ Β'] ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Πωγωνιανῆς (ἔτει 1696, μηνὶ ἰουλίῳ), δι' ἧς συγχωρεῖται οἰκονομικῶς προῦθεν τι συνοικεσίον ἐξ ἀγγιστείας, ἀνδρὸς τινος δύο λαθόντος δισεξαδέλφου, φ. 44^a. Κανον. Διατάξεων τ. Β', σ. 394—395.

28bis. (Ἐκ τῶν τοῦ Σπαντωνῆ). Γαβριήλ τοῦ Γ' ἔγγραφο, δι' οὗ ἐπιτρέπεται συνοικεσίον τι ἐξδόμου μὲν βαθμοῦ ἐξ αἵματος, πέμπτου δὲ ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, κατὰ τοὺς βαθμολογοῦντας τὰ συνοικεσία, 1704, φύλ. 44^b—45. Κανον. Διατάξεων, τ. Α', σ. 109. Ἀρχ. «Ὁ τῆς οἰκονομίας τρόπος» κτλ.

29. Ἐγγραφο περὶ τῆς ἐν Γαλατῶν ἐκκλησίας τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Καρφατιανῆς (30 ἀπριλίου 1696), καταχωρισθὲν ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ τῆς Ἀνατολῆς, 1883, σ. 239—240.

30. (Ἐκ τῶν Συμμίκτων Χρυσάνθου). Γαβριήλ τοῦ Γ' ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Πισιδίας μητροπολίτην περὶ συνοικεσίου τινὸς ἐξ ἀγγιστείας, ἐπιτραπέντος παρὰ τῆς Ἐκκλησίας διὰ φιλανθρωπίαν καὶ διὰ λόγους συγκαταβάσεως καὶ οἰκονομίας. Κατὰ ὀκτώβριον ἰνδικτ. α', ἔτους 1707, φύλ. 48—49^a. «Πολυτρόπος οἶδεν ἡ ἐκκλησιαστικὴ πρόνοια» κτλ. Μανουὴλ ὁ Γεδεὼν παρέλιπε νὰ σημειώσῃ τὴν τοῦ ἐγ-

γράφου χρονολογίαν κατὰ τὴν ἔκδοσίν του. Κανον. Διατάξεων τ. Β', σ. 410.—412.

31. Καθ. Πάπ. τοῦ Γ' ἀπόφασις περὶ τοῦ ἐξῆς συνοικεσίου (μηνὶ μαρτίῳ, ἰνδικτ. ε', ἔτ. 1757), φ. 49^b—51^a. «Ὁ ἐκλαμπρότατος Ἀλέξανδρος, ὁ καὶ φιλότατος υἱὸς τοῦ εὐσεβιστάτου καὶ ὑψηλοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Μολδοβλαχίας κυρίου κυρίου Ἰωάννου Σκαρλάτου Γρηγορίου Γαίκα βοεβόδα, τοῦ κατὰ πνεῦμα υἱοῦ ἀγαπητοῦ καὶ περιποθήτου τῆς ἡμῶν μετριότητος, βούλεται συναρμολογήσῃ καὶ εἰς κοινωνίαν γάμου ἔλθειν μετὰ τῆς εὐγενεστάτης Μαριώρας τῆς καὶ φιλότατης θυγατρὸς τοῦ ἐνδοξοτάτου καὶ εὐγενεστάτου ἀρχοντος καπικεγαγιά κυριότης Ἰακώβου Ρίζου (1), τοῦ κατὰ πνεῦμα υἱοῦ ἀγαπητοῦ τῆς ἡμῶν μετριότητος· ἡ τις εὐγενεστάτης Μαριώρας πρωτεξαδέλφη ἐστὶν ἡ ἐκλαμπροτάτη κυρία Δόμνα Ρωζάνδρα τῆς αὐτοῦ ὑψηλοτάτης, ἡ κατὰ πνεῦμα θυγάτηρ ἀγαπητῆς ἡμῶν, ὥστε ἐπίσθαι ἐκ τούτου πατέρα καὶ υἱὸν λαμβάνειν δύο πρωτεξαδέλφους· ὅπερ συνοικεσίον, καὶ τοι βαθμολογούμενον εὐρίσκεται πέμπτου βαθμοῦ ἐξ ἀγγιστείας, καὶ διὰ τοῦτο ἀπειρημένον καὶ κεκωλυμένον ἐστὶ παρὰ τοῖς ἱεροῖς νομοθέταις, ἔμπης ἐπειδὴ μέλλει γενέσθαι μετὰ τῶν τοιούτων ὁμολογουμένων ὑπερανεστηκότων τῆ ἀνωτάτῃ ἀξίᾳ προσώπων, παρ' ὧν ἡ προσενηθείσα ἡμῖν τε καὶ τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἐν υἱικῇ φιλοστοργίᾳ καὶ θερμότητι διαθέσει πνευματικὴ ἀξίωσις τε καὶ ἐκλιπάρησις εἰς τὸ συντελεσθῆναι ἁωλύτως τε καὶ νομίμως τὸν γάμον δι' ἃς προῦβεβλήκασι αἰτίας ἀναγκαιῶς ἐκβαλόμενας καὶ ἀπαραιτήτως ἀπαίτουσας τὸν ἀπαρτισμὸν αὐτοῦ, τοῦτοι γοῦν ἄπασι δυσωπηθέντες οὐκ ἐγνωμεν δέον εἶναι καὶ πρέπον παριδεῖν ἀνοικονόμητον καὶ ἀθεράπευτον τὴν τοιαύτην ἀξιολογωτάτην ἀξίωσιν, καὶ τῷ συνήθει ἔλξει τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλανθρωπίας καὶ χάριτος χρησάμενοι ἀναγκαῖον ἡγήσάμεθα ἐπινεῦσαι πατρικῶς τε καὶ φιλοστόργως τῇ ἀπαιτουμένῃ ἐκκλησιαστικῇ οἰκονομίᾳ τε καὶ συγκαταβάσει ταύτῃ, ἀνακοινώσαντες τὸ πρᾶγμα καὶ τοῖς ἐγκρίτοις καὶ γέροσιν τῶν ἐνδημούντων καὶ συνεδριάζόντων ἡμῖν ἐνταῦθα ἱερωτάτων συναδελφῶν ἡμῶν ἀρχιερέων, ὧν τῇ τε

(1) Πενθερὸς τοῦ Γρηγορίου Γαίκα καλεῖται ὁ Ρίζος καὶ παρ' Ὑψηλάντη, ἐν τοῖς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρονικοῖς, σελ. 389 καὶ 442.

συμφήρῳ καὶ ὁμοφώνῳ γνώμῃ τε καὶ βουλῇ, ἀποβλέποντες καὶ πρὸς τοὺς πρὸ ἡμῶν χρηματίσαντας μελεθῶνας καὶ προστάτας καὶ ποιμενάρχας τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, οἵτινες οὐ διείλιπον ἐνίοτε κατὰ καιροῦ συγκαταβαίνοντες συμπαθῶς καὶ κηδεμονικῶς τῇ τοιαύτῃ οἰκονομίᾳ, ἅτε δὴ συμφερόντως τῷ καιρῷ καὶ τοῖς προσώποις καὶ ταῖς ἀξιολόγοις τῶν πραγμάτων ἐκδυσωπεῖσθαι καλῶς μεμαθηκότας περιστάσεις, καθὼς τὰ προκείμενα παραδείγματα ἐμφανέστατα τοῦτο δεικνύουσιν, ὧν κατὰ μίμησιν, καὶ μάλιστα διὰ τὰς ἐκτεθείσας ἀνωτέρω ἀξιολόγους αἰτίας, καὶ ἡμεῖς λόγους οἰκονομίας καὶ συγκαταβάσεως χρησάμενοι συνεχρησάμεν γενέσθαι τὸ ἀνωτέρω ῥήθην λαμπρὸν συνοικέσιον» κτλ.

32. (Ἐκ τῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου). Θεσίπισμα συνοδικόν, ἐκδοθὲν ἐν Ἀδριανουπόλει ἔτι 1694, «ἵσταμένης θ' ἰνδικτιῶνος, α' καλανδῶν μαίου», κατὰ τοῦ πρώην Κ/πόλεως Διονυσίου Μουσελίμη, φ. 52^α—53^β. Τὸ ἱστορικὸν μέρος τοῦ θεσίπισματος τοῦτου ἔχει ὧδε: «... ἐκτιθένα νῦν ἠνάγκασε τὴν καθ' ἡμᾶς ἱερὰν Σύνοδον ἢ τοῦ κατὰ παρχώρησιν Θεοῦ πεντάκις τοὺς οἴκας τῆς ἀποστολικῆς ὀγκάδος ἀρπάσαντος καὶ πεντάκις ἐλθούσα παρ' ὀλίγον αὐτὴν καταδύσαι ἐπιθασίς τοῦ πατριάρχου Διονυσίου. Ἀλλὰ τούτου ἢ βαρύτης καὶ ἢ κακοήθειας, καὶ ὅπως ἀνηκέστοις συμφοραῖς καὶ ἐπηρείαις τό τε Κοινὸν ἐτρυγῶθη παρ' αὐτοῦ καὶ τὰ ἐπὶ μέρους ἄρδην ἀνέστραπται, ὥστε τὴν αὐτοῦ τυραννίδα μὴ δυναμένους ἐνεγκεῖν οὐκ ὀλίγους ἄνδρας ἐκ τοῦ ἀρχιερατικοῦ καταλόγου λίαν ἀξιολόγους ἀφέντας, καὶ παραιτησαμένους τὰς ἰδίαις ἐπαρχίας, ἃς εἰλήχασιν νομίμως καὶ κανονικῶς, εἰς ἄλλοδαπὰς ἀπιέναι, φυγὴν αὐθαίρετον ἐπαντλωμένους—ἐν ἄλλοις ἐστηλίτευται, τὸ δὲ δὴ μέγιστον καὶ μνήμη μὴδέποτε ληξούση παρατίθεται εἰς αἰῶνα, ὑπὲρ ὧν ἐροχδιοργήσατο βλασφημούμενος. Ἐπειδὴ δὲ τῇ ἐξ ὕψους εὐμενεῖς μετὰ τὴν ἐξάμνηνον ἐπεμβάτευσιν ἐκκλησιαστικῇ πάσῃ ψήφῳ ἐξέωσται, καὶ ὁ κινηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ κατηνύσθη χειμῶν, καὶ τῇ οἰκουμενικῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ μεγάλῃ καὶ μέγροι παντελοῦς σχεδὸν ἐξωλείας διακινδυνεύσασθαι λαμπρὰ πάλιν ἀνέτειλαν αἰθήρα, καὶ ὁ παναγιώτατος λογιώτατος καὶ θεοπρόβλητος κύριος Καλλίνικος, ὁ γνήσιος ἡμῶν πατὴρ καὶ πατριάρχης, ὁ διὰ παραιτήσεως τοῦ πρώην πατριαρχεύσαντος κύρ Ἰακώβου καὶ κοινῆς τῶν παρευρεθέντων πανιερωτάτων ἀρχιερέων, τι-

μιωτάτων κληρικῶν καὶ ἐντιμοτάτων ἀρχόντων προσλήσεως, ἔτι δὲ καὶ συναινέσεως τοῦ τότε παρατυχόντος ἐν τῇ Βασιλευούσῃ μακαριωτάτου καὶ σοφωτάτου πατριάρχου Ἱεροσολύμων κυρίου Δοσιθέου εἰς τὸν οἰκουμηνικὸν θρόνον προδιδασθείς, καὶ δι' ἐτῶν ἐξ κυβερνήσεως ἀξιεπαινετώτατα καὶ θεαρεστότατα τὴν Μεγάλῃν Ἐκκλησίαν, τοὺς οἴκας πάλιν ἀνέλαβε καὶ τῆς πρὶν γαλήνης ἀνεπίστως αὔθις ἀπολαύομεν, χάριτας ὁμολογοῦμεν τῷ Κρείττονι, οὐ εὐλογημένον εἶη τὸ πανάγιον ὄνομα τοῦ παιδεύοντος καὶ πάλιν ἰωμένου. Ἀλλ' ἵνα μὴ τοῖς αὐτοῖς δεινοῖς αὔθις περιπέσωμεν καὶ ἐν χρῶ κινδύνου γενώμεθα, ὅπερ μὴ γένοιτο, ἔδοξεν ἡμῖν θεσμὸν τινα τοῦτον ἐκ παντὸς ἀπαράτρεπτον καὶ ἀδιάδραστον ἐξενεγκεῖν, ὅπως, ἡμῶν κατὰ τὰς ἰδίαις ἐπαρχίας τὰς τριβάς ποιουμένων, ὧσιν οἵτινες ἐκ τῆς ἡμετέρας ὁμηγύρεως διὰ βίου παντὸς ἐμπρέψαντες φρονήσει τε καὶ πείρᾳ πραγμάτων καὶ λόγου δυνάμει προὔχοντες παρεδρεύουσι τῇ Βασιλευούσῃ, καὶ τοῦ Κοινοῦ καὶ πάντων ἡμῶν, ἀπόντων τε καὶ παρόντων, πρόνοιαν ποιούμενοι δύναιντο τοῖς ἐξωθεν ἐπιθαίνειν ἐθέλουσιν ἀντίσχειν καὶ ἀπαντᾶν οἴφθηποτε τρόπῳ καὶ μέσῳ σύμφορον αὐτοῖς φανείη καὶ ἐπάναγκες. Καὶ τό γε νῦν ἔχον εἰς καθολικοὺς καὶ αὐτέξουσίους ἐπιτρόπους, ὑπὸ τῇ διοικήσει γε μὴν τοῦ παναγιωτάτου καὶ λογιωτάτου πατρὸς ἡμῶν καὶ πατριάρχου, καθιστώμεν τὸν καὶ τὸν καὶ τόν, καὶ ἄδεικν αὐτοῖς καὶ ἐξουσίαν ἀπονέμομεν, ὅπως ἐπανδηποτοῦν, εἴτε τῶν ἤδη πατριαρχευσάντων εἴτε τῶν ἐπιτελούντων, εἰς τὴν ὁμηγύριν ἐβελήσειέ τις αὐτὸ πάλιν διὰ παρανόμου ἐπιθάσεως συνταράξαι τὸ Κοινὸν καὶ ἐπιτηδῆσαι τῷ Οἰκουμηνικῷ θρόνῳ, ἀμελλήτι διὰ τε δαπανημάτων ἀποσοβήσῃσι τὸν ἐπιθαίνειν ἐθέλοντα. Ἐτι δὲ ἐπικαλεσάμενοι τὸ πανάγιον Πνεῦμα γνώμη κοινῇ καὶ συμπνοῇ ἀποφαινόμεθα τὸν εἰς τὸ ἐξῆς εἴτε ἐνθυμούμενον εἴτε μηχανᾶσθαι τι τοιοῦτον φωραθέντα, ὥστε ζημίαις πάλιν καὶ περιπτώσεσιν ἡμᾶς καταστρέψαι καὶ καταπατήσαι, κἄν τε πατριάρχῃν κἄν τε ἐκ τῆς ὁμηγύρεως ἡμῶν, ὑποβεβλήσθαι πάσῃ ἐκκλησιαστικῇ παιδείᾳ καὶ δίκῃ, καὶ ἀποστρεφίσθαι πάσης ἐκκλησιαστικῆς τιμῆς καὶ παντὸς σιτηρεσίου, ἀποκόπτεσθαι δὲ καὶ ἀνείργεσθαι τῆς ἥς ἐλαχεν ἐπισκοπῆς καὶ ἐπαρχίας, πρὸς δὲ καὶ ἐξελασθῆναι πάσης χριστιανικῆς κοινωνίας, ὡς μὴ ἄξιον ἀπολαύειν ὧν αὐτὸς καταφρονοῖ. Ὅθεν εἰς ἀπροφάσιστον δῆλωσιν τῆς ἡμετέρας

ταύτης συνοδικῆς ἀποφάσεως ἐξεδόθη γνώμη καὶ ψήφῳ κοινῇ τὸ παρὸν γράμμα, ἔτει σωτηρίῳ αχλιδῷ, ἰσταμένης β' ἰνδικτιῶνος, α' καλανδῶν μαίου».

33. Ἀγρονολόγητος συνοδική τις ἐπιστολή τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Γαβριὴλ Γ' πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας πατριάρχην Γεράσιμον Β', περὶ καινοτομίας τινὸς αὐτοῦ, καταγγεληθείσης τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ παρὰ τοῦ ἱεράρχου Λιβύης, τουτέστιν ὅτι «ἐν τῇ θείᾳ εὐχαριστίᾳ, παρὰ τὸ ἄνωθεν ἐπικρατήσαν ἔθος, τὰ μὲν Κυριακὰ λόγια, τὸ «λάβετε» καὶ τὰ ἐξῆς ἀδιαπύστω φωνῇ λέγεσθαι παρὰ τοῦ ἱερουργούντος αὐτῆς τε (τῆς ὑμ. μακαριότητος) καὶ πάντων τῶν ὑπ' αὐτὴν ἱερέων—ἅτινα αὐτοὶ τε οἱ Ἀπόστολοι καὶ ἐφεξῆς οἱ διάδοχοι αὐτῶν ἄχρι καὶ ἡμῶν, μιμούμενοι τὸν πρωτοεργόν τοῦ μυστηρίου, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, μεγαλοφώνως προφέρουσι, τὴν δὲ ἔντευξιν καὶ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ παναγίου Πνεύματος, τουτέστι τὸ «ποιήσον» κτλ., ἥτις ἀπὸ τῆς πρώτης καταβολῆς τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἄχρι δεῦρο μυστικῶς τελεῖται παρὰ τοῦ ἱερέως ἀνάπαλιν ἐκφωνεῖσθαι μεγαλοφώνως» (1) κτλ., φ. 54^α—55^β.

34. (Ἐκ τῶν Συμμίκτων Χρυσάνθου πατριάρχου Ἱεροσολύμων). Γαβριὴλ τοῦ Γ' ἐπιστολή τις φιλική τε καὶ ἀδελφική πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας Γεράσιμον περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως (ἄρα ἀριθ. 33) κατὰ τὴν κοινῇ γεγραμμένη φράσιν, 1702. Ἐν τέλει δὲ λέγει· «Εἰ δὲ καὶ ἀφήσει (ἢ σὴ μακαριότης) τὴν καινοτομηθεῖσαν ὑπ' αὐτῆς παραλλαγὴν νὰ ἐνεργῆται αὐτόθι, τότε θέλει ἀκολουθήσει πάλιν παρὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου τὸ ποιητέον, ὅστις πρὸς τοῖς ἄλλοις προνομίοις κέκτηται διευθετεῖν καὶ ρυθμίζειν τὸ ἀπανταχοῦ χριστιανικὸν πλήρωμα εἰς τὰ ὀρθὰ τῆς Ἐκκλησίας δόγματά τε καὶ διατάγματα καὶ τὰς ἐξ ἀρχῆς παραδόσεις, καὶ ἐπιβλέπειν δριμύτερον ἐπὶ τοὺς παρεκτρεπομένους τῶν ἐκκλησιαστικῶν διατάξεων τε καὶ παραδόσεων». Ἀγρονολόγητος, φύλλ. 56^α—57^β. Κανον. Διατ. τ. Β', σ. 406—409.

35. (Ἐκ τινος βιβλίου τοῦ Ἁγίου Τάφου, περιέχοντος γράμματα πατριαρχικά). [Γαβριὴλ τοῦ Γ'] γράμμα πρὸς τὸν μητροπολίτην Σμύρνης περὶ τοῦ ἀναγιγνώσκειν τὰ βιβλία τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης «εἰς ἑλληνικὴν φράσιν καὶ διάλεκτον» (1). Ἀναμνηστικῶς τὴν παρὰ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρως κατάκρισιν τῆς παραφράσεως τοῦ ἱερομονάχου Μαξίμου τοῦ Κάλλιουπολίτου ἀποσκορακίζει τὸ παρὰ τοῦ Ἰησοῦτου Φραγκίσκου συγγραφὴν περὶ καθαρτηρίου πυρὸς βιβλιᾶριον, οὗ «πολλὰ τεύχη τυπωσάμενος πανταχοῦ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς μέρεσι διέσπειρεν εἰς ἀπάτην καὶ ὑποσκελισμὸν τῶν ἀπλουστέρων θρεμμάτων τῆς ἀνατολικῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας». Διὰ τοῦ γράμματος οὗ τοῦτου συνίστησι τὸν ἀφανισμὸν καὶ τῆς παραφράσεως τοῦ Μαξίμου καὶ τοῦ βιβλιαρίου τοῦ Φραγκίσκου καὶ μάλιστα τῆς κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον παρὰ τοῦ ἱερομονάχου Σεραφεῖμ τοῦ Μιτυληναίου μετατυπώσεως τῆς τοῦ Μαξίμου παραφράσεως, περὶ ἧς τὸ γράμμα λέγει τάδε· «Ἦδη δὲ πάλιν κατὰ τὸν παρόντα χρόνον ἱερομονάχος τις Σεραφεῖμ ὀνόματι, ἐκ Μιτυλήνης ὀρμώμενος, φρονηματισθεὶς ἐτόλμησεν ἐξ ἀφρόνων φρενῶν ἰδίᾳ αὐτονομίᾳ ἐκδοῦναι αὐθις ἐκείνην τὴν εἰς κοινὴν διάλεκτον μετάφρασιν τοῦ Μαξίμου, τὴν κατὰ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον καὶ τὸν Ἀπόστολον καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, καὶ μετατυπώσας εἰς μικρότερον μῆκος διὰ λεπτῆς καὶ μικρᾶς στάμπας τὸ βιβλίον, χωρὶς τοῦ κειμένου, μόνην τὴν ἐξήγησιν ἐξέδωκε, διασπείρας τοῖς βουλομένοις ἀγοράζειν τὰ βιβλία». Ἐγγραφή τῷ 1704. Φύλλ. 58^α—60^α.

36. Καλλιπάρχου τοῦ Β' γράμμα πρὸς τὸν μητροπολίτην Χριστιανουπόλεως περὶ κανονικῶν τινων αὐτοῦ ἐρωτημάτων. Ἀρχ. «Γράμμα σου ἐλάβομεν» (2) κτλ. Ἐγγραφή τῇ α' αὐγούστου 1701, φύλλ. 62^α—64^α.

37. (Ἐκ τοῦ κώδικος τῆς μεγ. Ἐκκλησίας). Ἐγγραφοὶ τῆς παραιτήσεως τοῦ Ἀθηνῶν μητροπολίτου Σωφρονίου, 21 φεβρ. 1638 (3), φ. 67—68.

(1) Ἐπιστολᾶριον Κηπόλει, 1804.—Ἀλεξ. Μαυροκορδάτου Ἐπιστολαί. Ἐν Τεργεστῇ, 1878, σ. 112—115. Ὁ Μ. Γεδεὼν ἐσφαλμένως ἀποδίδωσι τὸ ἔγγραφον τοῦτο εἰς τὸν Καλλιπάρχου Β'. Ὁρα Κανον. Διατάξεων τ. Α', σ. 89—92. Ἰδὸν δὲ μετέπειτα τὸν παρόντα ἡμῶν κατάλογον ἐν χειρογράφῳ παρὰ τῷ Ἑλλην. Φιλολογ. Συλλόγῳ, ἔσπευσε νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ σφάλμα του διὰ σημειώσεως ἐν σελ. 409—410 τοῦ Β' τόμου τῶν Κανονικῶν Διατάξεων.

(1) Σχετικὸν γράμμα τοῦ αὐτοῦ Γαβριὴλ ἀναγιγνώσκεται ἐν τῇ ἀντιρρήσει τοῦ Ματθαίου Κυζίκου περὶ τῆς εἰς τὸ χυδαῖον ἰδιωμα μεταφράσεως τῶν ἱερῶν Γραφῶν. Ἐν Κηπόλει, 1841, σ. νδ'—νστ'. Πρὸβλ. Κανον. Διατάξεων τ. Α', σ. 106—109.

(2) Ὁρα τὸ βιβλίον: Κανονικὴ Διατάξεις. Ἐν Κηπόλει, 1888, τ. Α'. 83—87.

(3) Κ. Σάββα, Μεσ. Βιβλιοθ. τ. Γ', σ. 573.—Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων τ. Β', σ. 168—170.

38. Πρακτικὸν ψήφων πρὸς ἐκλογὴν μητροπολίτου «Προϊάθου καὶ Ἰσμαΐλιου» (ὡν ἡ μητρόπολις πρὸ χρόνων ἀνακηρυχθεῖσα ἐρημωθεῖσα ἐναπέμεινε διὰ γνησίου καὶ καθολικοῦ ἀρχιερέως), συνταχθέν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου *Κυρίλλου τοῦ ἐκ Βερροίας*, (μηνὶ μαΐου 1639, ἰνδικτ. 7'). Ψηφισθέντες α') Μελέτιος ἱερομόναχος, β') Γρηγόριος ἱερομόναχος, γ') Θεοφάνης ἱερομόναχος. — Ὑπογραφαί: Ἐρέσου Ἀνθίμου, Κυζικίου Ἀνθίμου, Νικαίας Πορφύριος, Τορνόβου Ἀνθίμου, Π. Πατρῶν Παρθένιος, Ναυπάκτου Κ[ασιάρχου], Ἰωαννίνων Θεοφάνης, Αἰῶν Παρθένιος, Νέων Πατρῶν Ἰωάσαφ. Φύλλ. 68^β.

39. *Κυρίλλου Β'* τοῦ ἐκ Βερροίας συνοδικῆς τῆς ἀπόφασις (1639, φύλλ. 69^α) περὶ τοῦ «μὴ ἐξείναι τινὶ τῶν ἀρχιερέων ἐπιδικεῖν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄνευ προσκλήσεως τοῦ κατὰ καιροὺς οἰκουμενικοῦ πατριάρχου». Ὑπογραφαί: Ἡρακλείας Ἰωαννίκιος, Χαλκηδόνος Διονύσιος, Ἀθηνῶν Δανιήλ, Π. Πατρῶν Παρθένιος, Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης Κασάριος, Μελενίκου Νεόφυτος, Ἰκονίου Παρθένιος, Δρύστρας Ἀντώνιος. Κανον. Διατάξ. τ. Α', σ. 43.

40. (Ἐκ τοῦ κώδικος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας). *Παρθενίου τοῦ Β'* ἔγγραφον περὶ τῆς καθαιρέσεως τοῦ ποτὲ Εὐρίπου Ἰωάσαφ, ὅστις ἐπιβατικῶς, πατριαρχοῦντος τοῦ καθαιρεθέντος πατριάρχου γέροντος Παρθενίου τοῦ Α', ἤρπασε τὸν θρόνον τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων, προσῆξάσας διὰ παρανόμου καθαιρέσεως τὸν γνήσιον μητροπολίτην Καλλίνικον. Ἀπολείπεται μηνὶ Σεπτεμβρίῳ 1644, ἰνδικτ. 13. Ὑπογραφαί: Ἐρέσου Παΐσιος, Ἡρακλείας Ἰωαννίκιος, Τορνόβου Μακάριος, Λαρίσσης Γρηγόριος, Ἀδριανουπόλεως Νεόφυτος, Χαλκηδόνος Παχώμιος, Βερροίας Ἰωαννίκιος, Νικομηδείας Κύριλλος, Φιλιππουπόλεως Γρηγόριος, Τραπεζοῦντος Λαυρέντιος, Διδυμοτείχου Κλήμης, πρώην Δρύστρας Ἀντώνιος, μέγας λογοθέτης Χρυσόσκουλος, μέγας οἰκονόμος Χριστόδουλος ἱερεὺς, ὁ σκακελίου Γεώργιος, ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης Μιχαήλ, ὁ δικαιοφύλαξ Μιχαήλ, ὁ πρωτονοτάριος Φίλιππος, ὁ πρωτοκτανάρχος Δημήτριος (1). Φύλλ. 71^α—72.

41. (Ἐκ τοῦ κώδικος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας). Ἐπιστολὴ συνοδικὴ γραφθεῖσα ἐπὶ

τοῦ πατριάρχου *Παρθενίου τοῦ Β'* καὶ ἀποσταλείσα πρὸς τὸν Μολδοβλαχίαν ἡγεμόνα Ἰωάννην Βασιλεῖον βοεβόνδαν (1). 17 ἰανουαρίου 1646, ἰνδικτ. 13, φύλλ. 73^α—74. Διὰ τῆς ἐπιστολῆς δὲ ταύτης ἡ σύνοδος ἀποφαινεται, ὅτι ἡ δοθεῖσα παρὰ τοῦ γέροντος πατριάρχου Κ[ασιάρχου] *Παρθενίου τοῦ Α'* ἄδεια τοῖς Σιναιταῖς τοῦ ἀνά ἱερουροῦν εἰς τὸ μετόχιον ὅπου ἔχουν εἰς τὴν Αἴγυπτον» ἐγένετο παρὰ κανόνας, καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν δίκαιον ἔχει μὴ ἀναγνωρίζων τὴν ἄδειαν ταύτην ὁ λογιώτατος Ἀλεξανδρείας πατριάρχης Νικηφόρος. Ὑπογραφαί: Ἐρέσου Παΐσιος, Ἡρακλείας Ἰωαννίκιος, Κυζικίου Ἀνθίμου, Νικομηδείας Κύριλλος, Ἀδριανουπόλεως Νεόφυτος, Νικαίας Πορφύριος, Χαλκηδόνος Παχώμιος, Τορνόβου Μακάριος, Ἀθηνῶν Δανιήλ, Φιλιππουπόλεως Γαβριήλ, Τραπεζοῦντος Λαυρέντιος, Μεσημβρίας Δαμασκηνός, Κορίνθου Γρηγόριος, Λακεδαιμονίας Γαβριήλ, ὁ μέγας λογοθέτης Χρυσόσκουλος, ὁ μέγας οἰκονόμος Χριστόδουλος ἱερεὺς, ὁ μέγας σκευοφύλαξ Κουνούπης, ὁ μέγας σκακελάριος Θεολόγος ἱερεὺς, ὁ μέγας γαρτοφύλαξ Εὐστάθιος ἱερεὺς, ὁ μέγας ῥήτωρ Δημήτριος, ὁ σκακελίου Γεώργιος, ὁ πρωτονοτάριος Φίλιππος, ὁ δικαιοφύλαξ Μιχαήλ, ὁ λογοθέτης Νικόλαος, ὁ μέγας ἀρχιμανδριτής Φιλόθεος, ὁ πρωτοσύγκελλος Λαυρέντιος, ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης Μιχαήλ, ὁ νοτάριος Μανόλης.

42. (Ἐκ τοῦ κώδικος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας). Συνοδικὸν καὶ κοινὸν ὑποσχετικὸν ἔγγραφον, γενόμενον τῇ 7 μαρτίου 1646, ἰνδικτ. ιδ', πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν φημῶν περὶ τοῦ εἶναι τινὰς ἐπιβούλους τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Παρθενίου τοῦ Β' καὶ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ὡς δῆθεν μελετώντας ἐνέδρας καὶ σκευωρίας καὶ ἐπινοοῦντας τὴν ἐξωσιν ἐκείνου ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου (2), φ. 75^α—75^β. Συνοπογράφονται ὁ Ἡρακλείας Ἰωαννίκιος, ὁ Χαλκηδόνος Παχώμιος, ὁ Σερβῶν Δανιήλ, ὁ Τραπεζοῦντος Λαυρέντιος, ὁ Σάμου Παρθένιος, ὁ Βάρνης Μελέτιος, ὁ πρώην Π. Πατρῶν Παρθένιος, ὁ μέγας οἰκονόμος Χριστόδουλος ἱερεὺς, ὁ μέγας σκακελάριος Θεολόγος ἱερεὺς, ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης Μιχαήλ, ὁ σκακελίου Γεώργιος, ὁ πρωτοσύγκελλος Λαυρέντιος Δρουστριανός, ὁ μέγας ἀρ-

(1) Ἀδελφ. σ. 578.

(2) Ἐκκλησ. Ἀλήθ. τ. Γ', σ. 36.—Σάββα ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 579.

(1) Ἐτερον ἀντίγραφον ἐν τῇ νομικῇ Συναγωγῇ. Σάββα, Μεσ. Βιβλ. τ. Γ', σ. 577.

χιμανδρίτης Φιλόθεος, ὁ δικαιοφύλαξ Μιχαήλ, ὁ ὑπομνηματογράφος Κωνσταντῖνος, ὁ πρωτεύδικος Θωμάς, ὁ βεφερενδάριος Γεώργιος, ὁ πρωτονοτάριος Φίλιππος, ὁ μέγας λογοθέτης Χρυσόσκουλος, ὁ μέγας σκευοφύλαξ Κουνούπης, ὁ μέγας ῥήτωρ Δημήτριος, ὁ ἱερομνήμων Βασίλειος ἱερεὺς, ὁ πρωτοασηκρότης Ἰωάννης, ὁ καπικεγαλιῆς Στάμος, ὁ ἐν σπουδαίσις Ἰωάννης—καὶ πολλοὶ τῶν ἐν Βυζαντιῶν προυχόντων καὶ οἰκαυραίων, ὡς Σγουρομάλης, Θεόδωρος Ράλης, Ἰωάννης Μουσελίμης, Σοφριανός, Νικόλαος Ραμαντάνης, Κωνσταντῖνος Εὐπραγιώτης, Ἰάκωβος Σεβαστός, Κωνσταντῖνος Ράλης, Δημητράκης πρῶτον βεστιάρης, Νικολάη λογοθέτης, Ἰωάννης Δόνου ποστέλνικος, Παναγιώτης Πολέμης, καὶ ἄλλοι πολλοί.

43. Χρυσοσκούλου τοῦ μεγάλου λογοθέτου τῆς μεγ. Ἐκκλησίας ἔγγραφος ὑπόσχεσις καὶ συμφωνία ἐπὶ καταργήσει τοῦ ὄρφικίου αὐτοῦ, καὶ ὅτι, ἐν ὧσιν ὁ Δημητράκης Γουλιανός ἐπιμένει διὰ τὸ ἀνίερρον αὐτοῦ συνοικέσιον (εἰς ὃ πρότερον ὁ Χρυσόσκουλος συνείργησε παρὰ γνώμην τοῦ πατριάρχου Παρθενίου τοῦ Β'), οὐδεμίαν μετοχὴν θελεῖ ἔχει μετ' αὐτοῦ, «οὔτε συναναστροφὴν, οὔτε πλησιασμόν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, οὔτε συνεργῆσαι αὐτῷ κατὰ τι ἢ λόγῳ ἢ ἔργῳ ἐν τοῖς βουλευμασὶ καὶ θελήμασιν αὐτοῦ, εἰς ὅσα ἀφορῶσιν ἐπὶ ζημίᾳ καὶ βλάβῃ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ καταφρονήσει τῶν ἱερῶν κανόνων, καὶ ἀτιμῆ καὶ ἐπιβουλῇ τοῦ παναγιωτάτου μου δεσπότη». Γέγραπται μηνὶ ἰουνίῳ 7 ἔτ. 1646, ἰνδικτ. ιδ'. Μάρτυρες: ὁ Χαλκηδόνος Παχώμιος, ὁ Σερρών Δανιήλ, ὁ Τραπεζούντος Λαυρέντιος, ὁ Εἰάνθης Σαμουήλ, ὁ μέγας οἰκονόμος Χριστόδουλος ἱερεὺς, ὁ μέγας σακελλάριος Θεολόγος, ὁ μέγας χαρτοφύλαξ Εὐστάθιος ἱερεὺς, ὁ σακελλίου Γεώργιος, ὁ πρωτονοτάριος Φίλιππος, ὁ ὑπομνηματογράφος Κωνσταντῖνος, ὁ λογοθέτης Νικόλαος, ὁ Σοφριανός, πρωτοσύγκελλος Λαυρέντιος. Φύλλ. 76^α-76^β.

44. (Ἐκ τοῦ κώδικος τῆς μεγ. Ἐκκλησίας). Συνοδικὸς τόμος γραφεὶς μηνὶ ἰανουαρίῳ τοῦ 1650 ἔτους, ἰνδικτ. γ', καὶ περιλαμβάνων μέτρα ἐκτελεστέα κατὰ τοῦ Ἀδριανουπόλεως μητροπολίτου Νεοφύτου, ἂν μὴ ἔλθῃ εἰς Κ/πολιν καὶ δῶ ἔγγραφον παραίτησιν τῆς μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως, «ἦν οὐδέποτε ἐκτίσαστο κυρίως, οὔτε ἐπέσχεν αὐτὴν δεσποτικῶς»· οὗτος γὰρ ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχίας τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως μετατε-

θέντος εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον Παρθενίου τοῦ Β' ἠξιώθη μὲν γενέσθαι διάδοχος ἐκείνου ἐν τῇ μητροπόλει Ἀδριανουπόλεως, ἐπὶ συμφωνίᾳ ὅμως ἵνα πείθεται αὐτῷ κατὰ πάντα καὶ ἀρκῆται εἰς τὰ κατὰ τὴν ζωάρκειαν αὐτοῦ καὶ τὴν χειρώδη δαπάνην τῆς μητροπόλεως, καὶ ἵνα μὴ θεωρῆ ἑαυτὸν κύριον δεσπότην καὶ ἐξουσιαστὴν τῆς μητροπόλεως, ἀλλὰ «συνάγειν κατ' ἐπιτροπὴν τὴν πρόσδοτον τῆς ἐπαρχίας κατ' ἐγγειρίζειν πρὸς τὸν παναγιώτατον (Παρθένιον Β') ἄπασαν σῶαν καὶ ὀλόκληρον». Τοῦ δὲ πατριάρχου «εἰς ἐξορίαν ἄδικον παραπεμφθέντος», ὁ Νεόφυτος ἀχαρίστως κατέστησεν ἑαυτὸν ἀπόλυτον κύριον τῆς μητροπόλεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ. Ἐπανελθόντος δὲ πάλιν ἐκείνου εἰς τὸν θρόνον, ἡ τότε σύνοδος κατιδοῦσα «τὸ περὶ τὸν Νεόφυτον ἀχαρίστον» ἀπεφάνετο, «ἵνα ἡ μητρόπολις αὕτη Ἀδριανουπόλεως διαμένῃ ἀναποσπάτως καὶ ἀναφαίρετως, ὡς καὶ πρότερον, ὑπ' ἐξουσίαν καὶ δεσποτείαν καὶ δεφένδευσιν τῆς παναγιώτητος αὐτοῦ, ἀπελαθέντος τοῦ Νεοφύτου ὡς παρειαῆκτου. Καὶ ταύτην ἐπεβεβαιώσατο διὰ πατριαρχικῶν καὶ συνοδικῶν γραμμάτων, ἃ δὴ καὶ σώζονται μέχρι τοῦ νῦν ἐν ταῖς παναγιῶσι αὐτοῦ χειρσί. Ἐς δὲ τὸ μετέπειτα διὰ κοινῆς προσλήσεως ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς προσληθέντι ἀπὸ τῆς Μοργδανίας, πρὸ τοῦ ἀναδεχθῆναι τὴν οἰκουμενικὴν ἐπιστασίαν ἐνεχειρίσατο τὰ βεβαιωτικὰ συνοδικὰ γράμματα, ἐπὶ τῷ εἶναι τὴν μητρόπολιν ὑπ' ἐξουσίαν αὐτοῦ ἀναπόσπαστον καὶ ἀναφαίρετον, ὡς ἴδιον αὐτοῦ κτῆμα καὶ πρᾶγμα, μηδεμίαν ἔχοντος τοῦ Νεοφύτου ἐλπίδα ἀποκαταστάσεως, οὔθ' ὅπως προσδοκίαν τινὰ μήτε γρύ, ξένου ὄντος καὶ ἀλλοτρίου»· εἰ δὴ ποτε τὸν Νεόφυτον τοῦτον τολμῆσαι εἰπεῖν τι καὶ στόμα δικαιολογίας ἀνοίξει γογγυσμοῦ γοῦν καὶ ψιθυρισμοῦ, ἀπεφάνθη τότε εἶναι ὑπὸ τελείαν καθάρσειν καὶ ποιναιῶν ἐκκλησιαστικῆν καὶ τιμωρίαν ἀρχοντικῆν, καὶ ἀναδέχεσθαι καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ παρεμπεσοῦσαν ζημίαν πᾶσαν τὴν σύνοδον· ἦν τινὰ ὡς εὐλογον οὔσαν καὶ δικαίαν ἀπόφασιν ἐπὶ τῆς συγκροτηθείσης πανδημεί συνελύσεως ἀρχιερίων, κληρικῶν, αἰρεθέντων καὶ ἀρχόντων τῆς πολιτείας, ἐπὶ ἀναπτύξει καὶ ἀναρχίσει πολλῶν ἐπιφυέντων τότε ζητημάτων καὶ ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, ἐπεκύρωσάν τε καὶ ἐπεβεβαιώσαντο, παρακελευσάμενοι αὐτὸν τὸν Νεόφυτον τέλειον ἀπέγειν αὐτῆς καὶ μακρὰν ἀφροσύναν, προσπεσόντα δὲ τῷ πολλῶν εὐποιήσαντι αὐτὸν καὶ εὐερ-

γετήσαντι, εὑρεῖν τὴν παρ' αὐτοῦ θεόθεν ὀδηγηθεῖσαν ἀντίληψιν». Καὶ ὁμοῦς ὁ Νεόφυτος ἐξήκολούθη: ἀνθιστάμενος, «συνεδρεύων τοῖς ἐχθροῖς τῆς Ἐκκλησίας»· διὸ τὴν σύνοδος προέβη εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ παρόντος ὅρου, καὶ τὸν Νεόφυτον διατάσσει ἵνα δῶ παραίτησιν «εὐθύς». Ὑπογραφαί: Ἡρακλείας Μεθόδιος, Κυζίκου Ἄνθιμος, Νικομηδείας Κύριλλος, Νικαίας Πορφύριος, Χαλκηδόνος Γαβριήλ, Λαρίσσης Παΐσιος, Προύσης Κλήμης, Ῥόδου Γρηγόριος, Νεοκαισαρείας καὶ Γαγγρῶν Σαμουήλ, Διδυμοτείχου Κλήμης, Μαρωνείας Παγκράτιος, Προικονήσου Ἱερεμίας, πρῶτον Γάνου καὶ Χώρας Ἰάκωβος, μέγας λογοθέτης, μέγας οἰκονόμος Χριστόδουλος ἱερεύς, μέγας σακελλάριος Θεολόγος ἱερεύς, πρωτοσύγκελλος Λαυρέντιος, μέγας ἀρχιμανδριτής Φιλόθεος, πρωτέκδικος, δικαιοφύλαξ Μιχαήλ, πρωτονοτάριος Φίλιππος, λογοθέτης Νικόλαος, ὑπομνηματογράφος Κωνσταντῖνος (1). Φύλλ. 78^α—79^β.

45. Ὑποσχετικὸν ἔγγραφο τῶν κληρικῶν τῆς μεγ. Ἐκκλησίας» (5 φεβρ. 1653, ἰνδικτ. γ'), «ἵνα ὀφείποτε εὑρεθῆ γράμμα γραφῆν ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν ἀθέντου καὶ δεσπότη τοῦ οἴκου. πατριάρχου κ. κ. Παΐσιου, ἐπὶ καθιρέσει καὶ τοῦ ὁρφικίου στερέσει τοῦ παπᾶ Γεωργίου σακελλαρίου Παροναξίας καὶ προβιβασμῶ εἰς τὸ ὁρφικιον αὐτὸ τοῦ παπᾶ Δανιήλ, ὁ γράψας τὸ γράμμα ἐκεῖνο, ὅποιος ἂν καὶ εἴη τοῦ κλήρου, εἴη ὑπὸ καθαιρέσει», φ. 77^α. Συνυπογράφονται ὁ μέγας χαρτοφύλαξ Γεώργιος, ὁ μέγας ῥήτωρ Ἰωάννης, ὁ πρωτέκδικος, ὁ πρωτονοτάριος Φίλιππος, ὁ λογοθέτης Νικόλαος, ὁ ὑπομνηματογράφος Κωνσταντῖνος(2).

46. (Ἐκ τοῦ κώδικος τῆς μεγ. Ἐκκλησίας). Ἰωαννικίον τοῦ Β' ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ πρὸς συλλογὴν ἐράνων ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου, ἀπολυθεῖσα πρὸς τοὺς ἐν Κ/πόλει ὀρθοδόξους χριστιανούς κατὰ δεκέμβριον τοῦ 1653 ἔτους, ἰνδικτ. ζ'. Συνυπογράφονται ὁ Ἱεροσολύμων πατριάρχης Παΐσιος, ὁ Καισαρείας Καππαδοκίας Ἄνθιμος, ὁ Κυζίκου Ἄνθιμος, ὁ Νικομηδείας Κύριλλος, ὁ Χαλκηδόνος Γαβριήλ, ὁ Ἀδριανουπόλεως Νεόφυτος, ὁ Φιλιππουπόλεως Γαβριήλ, ὁ Προύσης Κλήμης, ὁ Διδυμοτείχου Ἰάκωβος, ὁ Ἀγγιᾶλου Ἰωα-

κείμ, ὁ Νεοκαισαρείας καὶ Γαγγρῶν Σαμουήλ, ὁ Λιτίτζης Θεοδόσιος, ὁ Ταλαντίου Μητροφάνης, ὁ μέγας λογοθέτης Δημήτριος, ὁ μέγας χαρτοφύλαξ Γεώργιος, ὁ μέγας ῥήτωρ Ἰωάννης, ὁ πρωτέκδικος, ὁ μέγας διερμηνευτής (τῆς μεγ. Ἐκκλησίας) Θεοδωράκης, ὁ λογοθέτης, ὁ ὑπομνηματογράφος, ὁ ῥήτωρ Δημήτριος. Φύλλ. 80^α—83^α.

47. (Ἀπὸ ἀντιγράφου). Ἐγγραφο τοῦ μηνὸς ἀπριλίου 1660, ἀφορῶν εἰς τὴν ἀνέγερσιν τριῶν πυρκαϊᾶ καταστραφεισῶν ἐν Γαλατᾶ ἐκκλησιῶν, φύλλ. 84^α. Ἐξεδόθη ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ τῆς Ἀνατολῆς 1883, σ. 235—236.

48. (Ἐκ τοῦ κώδικος τῆς μεγ. Ἐκκλησίας, ἐξ οὗ μετεγράφη καὶ εἰς τὸν κώδικα τοῦ Ἱεροσολύμων τὸν κατὰ τῶν Σιναϊτῶν, καὶ εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ διδασκάλου Σπαντωνῆ, 376). Μεθοδίου τοῦ Γ' συνοδικὴ τις ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς Σιναίτας, δι' ἧς κατακρίνονται αἱ παρανομίαι τοῦ ἀρχιεπισκόπου αὐτῶν Ἀνανίου, μηνὶ ἰουλίῳ 1668, ἰνδικτιῶνος Σ' (1), φύλλ. 88—90.

49. (Ἀπὸ ἀντιγράφου τοῦ μεγάλου διερμηνεύς). Ἀνόνημον καὶ ἀχρονολόγητον πατριαρχικὸν σιγίλλιον, δοθὲν τῇ μονῇ τῆς Παναγίας (τῆς ἐπονομαζομένης Ὑψηλοτέρας, τῆς ἐν τῷ θέματι οὔσης Βετρινίτζας», ἀκαὶ χάος κύκλωθεν ἐρμούσης φρικῆς γέμον καὶ φόβου», φύλλ. 91^α—92^α.

50. (Ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ διδ. Κριτίου). Ἀνόνημον καὶ ἀχρονολόγητος συνοδικὴ τις ἀπόφασις κατὰ μοναχῶν τινῶν τοῦ ἁγίου Ὁρους, ὡς φαίνεται, μὴ αἰρουμένων κοινοβιακῶς ζῆν, φ. 92^β—93^α.

51. Ἰακώβου τοῦ Α' πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν ἐνωτικὸν τε καὶ ἐπικυρωτικὸν γράμμα, ἵνα ἡ μητρόπολις τῆς Μηδείας ἢ ἡνωμένη τῇ μητροπόλει τῆς Βιζύης, (ἔτει 1682), φύλλ. 94^α—95^α. Τὸ οὐσιῶδες μέρος τοῦ γράμματος τούτου ἔχει ὧδε: «Ἐνθεν τοι καὶ τὴν Μηδείας μητρόπολιν ἐλαττωθεῖσαν τέως καὶ σμικρυνθεῖσαν, μὴ δυναμένειν τε τρέφειν καὶ ἱκανῶς περιθάλπειν ἀρχιερέα, διὰ τὸ ὀλιγάνθρωπον αὐτῆς, συνηνώσαμεν προλαβόντως τῇ μητροπόλει Βιζύης, ἀρχιερατεύοντος ἐν αὐτῇ τοῦ Γερασίμου, καὶ μίξαντες αὐτὴν ἐκεῖνη, τὰς δύο ἡμοῦ εἰς μίαν καὶ μόνην ἐπαρχίαν κα-

(1) Ἐτερον ἀντίγραφον ἐν τῇ νομικῇ Συναγωγῇ. Σάβα, Μεσ. Βιβλιοθ. τ. Γ', σ. 584.

(2) Ἐτερον ἀντίγραφον αὐτόθι, σ. 588.

(1) Τὸ κανονικὸν δίκαιον τοῦ πατριαρχικοῦ ὁρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἐπὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σινᾶ. Ἐν Κ/πόλει, 1868, σ. 36—40.

τεστήσαμεν, και ἀπεφηνάμεθα τοὺς ἐν τῇ Μηδείᾳ χριστιανούς ὑποκείσθαι τῷ μητροπολίτῃ Βιζύης, και ποιμαίνεσθαι ὑπ' αὐτοῦ, και ἐπισκέπτεσθαι, και αὐτὸν γινώσκειν γήσιον ἀρχιερέα και ποιμένα αὐτῶν, και τὴν πολιτείαν αὐτῶν ἐνοριακὴν τῆς μητροπόλεως Βιζύης ἀδιασπάστως ἐπίστασθαι, ὅπως μὴ διατελώσιν ἐπὶ πολὺ ἐστερημένοι τῆς ἀρχιερατικῆς ἀντιλήψεως. Ἐπειδὴ μὲν οὖν, τοῦ Γερασίμου τελευτήσαντος πρὸ ὀλίγου, ὁ κύρ Ζαχαρίας εἰς τὴν αὐτὴν ἐχειροτονήθη μητρόπολιν Βιζύης και Μηδείας, προβληθεὶς τῇ ἐπικλήσει, και χάριτι τοῦ παναγίου και τελεταρχικοῦ πνεύματος ἐπιθεβαιούντες και αὐθις αὐτὴν ἐκείνην τὴν προσυνηθεθεῖσαν τῆς Μηδείας ἔνωσιν, γράφομεν και ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων και ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν και συλλειτουργῶν, ἵνα ἡ τῆς ἐνώσεως ἐκείνης ἀπόφασις ἀμετάθετος ὑπάρχη και ἀμετάτρεπτος, ἔχη τε τὸ κύρος και τὴν ἰσχύν ἢ ἔνωσις εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα και καθὼς ἐμίχθησαν αἱ δύο ἐπαρχίαι και εἰς μίαν ἐγένοντο, οὕτω και νῦν και εἰς τὸ ἐξῆς ὑπάρχουσι συνηνωμένοι και συμμεμιγμένοι ἀδιασπάστως και ἀδιαίρετως, μία μόνη Βιζύης και Μηδείας γινωσκομένη μητρόπολις, και ὑπ' ἑνα και τὸν αὐτὸν τελοῦσα μητροπολίτην, ὅ τε νῦν τὴν προστασίαν ταύτης ἐπειλημμένος τὴν αὐτὴν ἔχη κλησιν, ὁ ἱερωτάτος φημι μητροπολίτης Βιζύης και Μηδείας και ὑπερτίμος, κύρ Ζαχαρίας, ὁ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητός ἡμῶν ἀδελφός και συλλειτουργός, και οἱ μετ' αὐτὸν ὡσαύτως ἀρχιερατεύσοντες Βιζύης και Μηδείας, μητροπολίται λεγόμενοι, και ἔχη ταύτην τὴν παροιάν, ὡς και τὴν ἅπασαν ἐπαρχίαν Βιζύης, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν και προστασίαν αὐτοῦ, ποιμαίνων ἀρχιερατικῶς και ἐπισκεπτόμενος πατρικῶς τοὺς ἐν αὐτῇ χριστιανούς, και εὐλογῶν, και ἀγιάζων, και περιέπων ἅπαντας, και ἐκτελῶν τὰ ἀρχιερατικὰ πάντα, κατὰ τὴν περίληψιν τῆς πράξεως αὐτοῦ, μετὰ τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως, ἀναντιρρήτως και ἀναμφιβόλως καρπούμενός τε και νεμόμενος τὰ ἐξ αὐτῆς ἐκκλησιαστικὰ εἰσοδήματα, κανονικά φημι συνοικέσια, πανηγύρεις, ζητίας, και εἴτι ἄλλο σύνθηες τῷ τόπῳ ὀφείλει δὲ πληροῦν κατ' ἔτος τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ διὰ τὴν Μηδεῖαν ταύτην ὀδοῦντα γρόσια ἐτήσιον και οὐδὲν ἄλλο, ἀπερ ὑπάρχουσι περιλοτιμημένα ἐξαρχικῶς πρὸς τὸν ἐντιμότατον πρωτοψάλτην κύρ Χρυ-

σάφην, και πρὸς αὐτὸν φροντίζειν τοῦ ἀποστέλλειν αὐτὰ, μηδενὸς τῶν ἐν τῇ Μηδείᾳ τελοῦντων ἱερωμένων ἢ λαϊκῶν ἐναντιουμένων» κτλ.

52. Γαβριὴλ τοῦ Γ' πατριαρχικὸν και συνοδικὸν γράμμα, ἵνα ἡ ἐπισκοπὴ τῆς Ραιδεστοῦ ἢ ἠνωμένη τῇ μητροπόλει τῆς Ἡρακλείας (1) (μηνὴ ὀκτωβρίῳ 1702), φύλλ. 96^α—97^α.

53. Καλλιόκου τοῦ Β' γράμμα, δι' οὗ προβιβάζεται ἡ ἐπισκοπὴ τῆς Ραιδεστοῦ εἰς ἀρχιεπισκοπὴν (2) (μηνὴ ἰουλίῳ 1694), φύλλ. 98^α—101^α.

54. (Σκευοφύλακος Μπαλασίου). [Καλλιόκου τοῦ Β'] συνοδικὸν γράμμα τοῦ μηνὸς μαρτίου 1692 πρὸς τοὺς κληρικούς και ἄρχοντας τῆς Μιτυλήνης: ἀνακινουῦται δ' αὐτοῖς ἐξ ἀσφαίσεως, ὅτι τὸ ἐκεῖ εὑρισκόμενον «ξενοδοχεῖον πρὸς θεραπείαν και βοήθειαν τῶν ζένων νοσοῦντων τινῶν, και τῶν ἄλλως ἔνδειαν ἐχόντων τῆς τοιαύτης περιῶλψεως», ὡς και τὰ λοιπὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα και ἀριερώματα, διατελώσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν και προστασίαν και κυβέρνησιν τοῦ Μιτυλήνης μητροπολίτου Δανιὴλ, αὐτοῦ μόνου ἔχοντος ἄδειαν διακυβερεῖν αὐτὰ και καθιστᾶν ἐν αὐτοῖς ἐπιτρόπους κτλ., φύλλ. 102^α—103^α. Συνοπογράφονται ὁ Ἐφέσου Θεοφάνης, ὁ Ἡρακλείας Νεόφυτος, ὁ Κυζίκου Κύριλλος, ὁ Νικομηδείας Παρθένιος, ὁ Χαλκηδόνος Γαβριήλ, ὁ Τορνόβου Ἰωσήφ, ὁ Ρόδου Κωνσταντῖος, ὁ Χίου Γρηγόριος, ὁ Δέρκων Νικόδημος.

55. (Σκευοφύλακος Μπαλασίου. 205). Καλλιόκου τοῦ Β' συνοδικὸν γράμμα πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μιτυλήνης, κατὰ τῆς περὶ βρυκολάκων δεισιδαιμονίας, μηνὴ ἰουνίῳ 1693, φύλλ. 104^α—105^α. Τὸ ἀξιόλογον τοῦτο ἔγραφον ἔχει ὧδε: «Μιτυλήνης. Ἐπειδὴ προλαβόντες, ὡς ἐμάθομεν, ἐγένετο αὐτόθι πρῶγμα δεινὸν και ἄτακτον, και σχεδὸν εἰπεῖν γελοῖον ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι και ἐπονείδιστον—τινὲς γὰρ τῶν χριστιανῶν πεπλανημένοι και ἀσύνητοι διεφῆμισαν μάταια και ψευδῆ, ὅτι βρυκόλακες περιέρχονται, και νεκροὶ ἀπὸ τῶν τάφων ἐξερχόμενοι κατατρέχουσι τῶν ζώντων, και βλάβην και ζημίαν προξενουσιν αὐτοῖς, και φλυαρίας τοιαύτας διέσπειραν, καθ' ἣν ἔχουσι πλάνην, ἐνηχοουμένην ὑπὸ τοῦ διαβό-

(1) Ἐξεδόθη ὑπ' ἐμοῦ ἐν ἀρχαιολογ. παραρτ. Ἑλλ. Φιλ. Συλλ. τ. ΙΖ', σ. 86—87.

(2) Αὐτόθι σ. 84—86.

λου πρὸς ἀπάτην τῶν ὀρθοδόξων, καὶ ἀμαρτίαν, καὶ ψυχικὸν κίνδυνον· ἀνορθόττοντες γὰρ τοὺς τάφους οἱ μάταιοι, καὶ νεκρὰ σώματα μετὰ τὴν ταφήν ἐκρίπτουσι ἐξω καὶ κατακερματίζουν καὶ πυρὶ κατακαίουσιν, ἅπερ οὐδεμία φυλὴ ἄλλη καὶ γένος ἕτερον ἀνθρώπων ἐξεργάσασθαι διενόηθη, δι' ὧν τὴν ψυχὴν αὐτῶν κολάζουσι καὶ τὸ ὀρθόδοξον γένος καταφρονοῦσι, καὶ ποιοῦσιν ὄνειδος καὶ παίγιον παρὰ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ τὸν διάβολον χαροποιοῦσι, ποιοῦντες τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ὑποτασσόμενοι τῇ πλάνῃ τοῦ ἀνθρωποκτόνου, ξένα καὶ ἀλλότρια τῆς χριστιανικῆς τάξεως κατατολμῶντες· ἔδει γὰρ, ἔδει τοὺς ὑπὸ φαντασίαν γεγονότας σατανικῶν τοιούτων ἐπιτηδευμάτων καὶ νυκτερινῶν φασμάτων ἀνατρέχειν παραχρῆμα εἰς τὰ ἅγια τῆς Ἐκκλησίας μυστήρια, λιτανίας, ἀγιασμούς, εὐχὰς φημι καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ διὰ τῆς πνευματικῆς πανοπλίας ἀποκορβεῖν τὰς προσβολὰς τοῦ διαβόλου καὶ τὰ πεπυρωμένα βέλη τοῦ πονηροῦ ἀποσβεννύειν, καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ διασκεδάζειν, καὶ ὅλον αὐτὸν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος συντρίβειν, οὐ μὴν ὑποστρωννύειν αὐτοὺς τῇ πλάνῃ τοῦ πονηροῦ καὶ πιστεύειν τοῖς πλάσμασι καὶ φαντάσμασιν αὐτοῦ, καὶ ἀναμοχλεύειν τοὺς τάφους, καὶ ἀντὶ τῶν ὑποχθονίων δαιμόνων χριστιανῶν ἀνθρώπων νεκρὰ σώματα ἐξορύττειν καὶ βουκουλάκους ἐπονομάζειν αὐτὰ, καὶ κατακερματίζειν καὶ κατακαίειν ἀνηλεῶς καὶ ἀπανθρώπως· δι' ἧς ψευδεπιπλάστου φήμης ἐξήγειραν ταραχὴν καὶ ὀχλαγωγίαν, καὶ συνέδραμον πλήθη ἐξωτερικῶν τε καὶ χριστιανῶν, καὶ μετὰ μεγάλῃς καὶ ἀκατασχέτου ὀρμῆς κατεπάτησαν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν ἱερόν ναὸν τῆς αὐτῆς μητροπόλεως, καὶ ἀνώρυξαν τάφους ἔσωθεν τοῦ ναοῦ κειμένους, σχεδὸν καὶ παρ' αὐτῷ τῷ ἱερῷ βήματι, καὶ νεκρὰ ἐξέβαλον σώματα καὶ πολλὰ τῶν ἀτόπων καὶ ἀπηγορευμένων ἐξωργήσαντο, παράδοχρόν τινα καὶ μηχανικὸν κινήθεντας τρόπον. Καὶ ὄντως, κατὰ τὸ γραφικὸν λόγιον εὐκαιρῶς κατ' αὐτῶν εἴποι τις ἂν, ὡς ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐξεγέλασεν αὐτούς, καὶ ὁ Κύριος ἐξεμυκτήρισεν αὐτοὺς δικαίως.—Τούτου χάριν ἀποσοβῆσαι τὴν ἀταξίαν ταύτην καὶ τὸ ὄνειδος καὶ τὴν καταπάτησιν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν τοιούτων αἰτιῶν εὐλογον καὶ νόμιμον διαγνόντες, ἀπαγορευόμεν ὅλως τὸ θάπτεσθαι λείψανα ἔσω τοῦ ἱεροῦ ναοῦ ἔτι, ὅπως μὴ διὰ τῆς ἀφορμῆς ταύτης συμβαίη κατὰ καιροῦς

τὰ τοιαῦτα παράνομα τῶν ἔργων, οὐχ ἦττον καὶ παρὰ τοῖς θεοῖς νόμοις κεκωλυμένων καὶ ἀπηγορευμένων ὄντων. Καὶ δὴ γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς κτλ., ἵνα ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς μηκέτι θάπτωνται λείψανα ἔνδον τοῦ ναοῦ τῆς μητροπόλεως ταύτης ὀλοτελῶς κατ' οὐδένα τρόπον, ἐπὶ τῷ φυλάττεσθαι αὐτὸν ἀκαταπάτητον καὶ ἀνεπηρέαστον, καὶ μὴ ὑποπίπτειν τοιαύταις παρανόμοις προσβολαῖς καὶ ἐπονειδίστοις δραματουργήμασιν. Ὅποιοι δ' ἂν τολμήσωσι» κτλ.

56. *Καλλιπικοῦ τοῦ Β'* συνοδικὸν καὶ συγχωρητικὸν γράμμα περὶ τοῦ κεκοιμημένου βοεβόδα Μολδοβλαχίας Κωνσταντίνου Σερβάνβοδα (μηνὶ αὐγούστῳ 1698, ἰνδικτ. 5'), φύλλ. 106^α—108^β.

57. (Ἐκ τοῦ κώδ. τῆς μεγ. Ἐκκλησίας). *Καλλιπικοῦ τοῦ Β'* γράμμα, δι' οὗ τὸ ὄφφικιον πριμμικηρίου προῦθιβάσθη εἰς τὴν δευτέραν πεντάδα, ἤτοι μετὰ τὸ τοῦ δικαιοφύλακος, μηνὶ ὀκτωβρίῳ 1694, ἰνδικτ. γ', φύλλ. 110^α—111^α. Κατὰ τὸ γράμμα τοῦτο «τὸ τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου ὄφφικιον πάλαι μὲν ἦν ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ὄφφικίων πεντάδι τεταγμένον, ἕως τοῦ ἐν αὐτῷ ποτε διαπρέψαντος μεγάλου πριμμικηρίου κυροῦ Μαυρουδῆ, καθάπερ οἱ τρόφιμοι τῆς Ἐκκλησίας ἐφθακότες καὶ γνόντες ἀναγγέλουσιν ἡδὴ ἡμῖν» κτλ.

58. (Ἀπὸ ἀντιγράφου τοῦ μεγάλου ἐρμηνέως Διαμαντῆ). *Ἀθαρασίου τοῦ Ε'* συνοδικὸς τόμος, συνταχθεὶς ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ἵνα τὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου «ἐκκλησιαστικὰ ὄφφικια τῆς πρώτης καὶ δευτέρας πεντάδος μέχρι καὶ τῆς ἐσχάτης μένωσι φυλάττοιντα τὴν ἑαυτῶν τάξιν καὶ σειρὰν τῶν βαθμῶν αὐτῶν ἀμεταποίητον καὶ ἀμετάθετον, τηροῦντα τὰς ἑαυτῶν ἀκολουθίας ἀπαρασαλεύτους», μηνὶ ὀκτωβρίῳ 1710, ἰνδικτ. γ', φύλλ. 112^α—113^β. Συνοπογράφονται ὁ Ἡρακλείας καὶ Ἡρακλεῖστοῦ Νεόφυτος, ὁ Κυζίκου Κύριλλος, ὁ Νικόδημος Παρθένιος, ὁ Χαλκηδόνος Κωνσταντῖος, ὁ Προύσης Κύριλλος, ὁ Φιλιππουπόλεως Νεόφυτος, ὁ Δρύστρας Ἀθανάσιος, ὁ Εὐρίπου Καλλίνικος, ὁ Χίου Γεννάδιος, ὁ Δέρκων, ὁ Νικομηδείας, ὁ Προικοννήσου Θεόκλητος. —Τοῦ ἐγγράφου τούτου καταχωρίζομεν ὧδε τὸ πρῶτον μέρος· «Ὅτι μὲν τὰ τοῦ ἁγιωτάτου πατριαρχικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ τουτοῦ θρόνου ἐκκλησιαστικὰ ὄφφικια ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀνωθεν διὰ τῆς δεσποτείας τῶν ἱερῶν κανόνων τῶν κατὰ καιροῦς ἐκτεθέντων συνοδικῶς ὑπὸ τῶν θεοπνεύστων Πατέρων, ὁμοῦ καὶ

τῶν βασιλικῶν θεσπισμάτων τὴν ἑαυτῶν σύμψηξιν καὶ ἐδραίωνσιν πεπλουτήκασιν ἀμετακίνητον καὶ ἀπαρασάλευτον μέχρι τῆς σήμερον, οὐδεὶς ἀντερεῖ λόγος, ὡς παρὰ πᾶσιν ὁμολογούμενον· οὐδὲ γὰρ ἐκ τῶν ἀρχαίων ἐκείνων χρόνων τετόλμηκέ τις ποτε ἐν τι τούτων διασεῖσαι ἢ καταβιβάσαι ἀπὸ τοῦ οἰκείου ὠρισμένου βαθμοῦ, ἢ νεωτερισμὸν τινα ἐν τούτοις ἐπινοῆσαι, αἰδούμενος τὴν τῶν ἱερῶν κανόνων ἀγανάκτησιν, εἰ μὴ ὅτι ἐν τοῖς μεταγενεστέροις καιροῖς τινὲς τῶν κατὰ καιροῦς αἰοιδίμων πατριαρχῶν, διὰ τὸ ἀμοιρεῖν τότε τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλην Ἐκκλησίαν ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ κλήρου αὐτῆς ἀνδρῶν ἑλλογιμῶν καὶ ἐντελῶς ἐχόντων ἐπὶ παιδείᾳ καὶ τῇ λοιπῇ ἐκκλησιαστικῇ ἐμπειρίᾳ καὶ πράξει, καὶ θείῳ σκοπῷ καὶ ζήλῳ ἐφιέμενοι ἐνίους τῶν δοκιμῶν ὡς ἀναγκαίους συγκαταλέξαι τῷ κλήρῳ, κάπειτα μηδενὸς ἐκκλησιαστικοῦ ὀφφικίου εὐρεθέντος τότε ἄνευ προσώπου καὶ ἀπολελυμένου, ἐξ ἀνάγκης διὰ τὴν λυσιτελεῖν χρεῖαν τῶν ἑλλογιμῶν προσώπων ἐρανοισθέντες ἀπὸ τῶν βασιλικῶν ὀφφικίων προεβίβασαν αὐτὰ καὶ συνετάξαντο τῇ πρώτῃ καὶ δευτέρᾳ πεντάδι τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀφφικίων, δι' ὧν καὶ τοὺς ἑλλογιμοὺς ἐκείνους ἀνδρας ἀρμοδίως καὶ πρεπόντως ἐν ταῖς οἰκείαις τιμαῖς ἀποκατέστησαν. Καὶ γὰρ ὁ ἐν πατριαρχαῖς αἰοιδίμος κύρ Ἱερεμίας ἐκεῖνος κατὰ τὸ ἐπτακισχιλιοστὸν ἐνενηκοστὸν ἔννατον ἔτος (1591) βουληθεὶς Γεώργιον τινα, ἄνδρα ἐπὶ σοφίᾳ καὶ παιδείᾳ περιθόητον, συγκαταλέξαι, ὡς μάλα λυσιτελήσοντα ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ κλήρῳ διὰ τὴν ἰδίαν προκοπὴν καὶ σοφίαν, ἔχοντα μὲν ὀφφικιον τὸ τοῦ μεγάλου Ῥήτορος, ἀλλὰ βασιλικόν, καὶ ἐν ἐσχάτῃ ὑφεδίξεν τοῦτο τιμῆσας καὶ ἀναβιβάσας, κατέταξεν ὑπὸ τὸ ὀφφικιον ἀμέσως τοῦ μεγάλου χαρτοφύλακος διὰ τόμου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ, ὡς εὐρέθη κατεστρωμένον ἐν παλαιαῖς κώδιξι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃς Ἐκκλησίας, ὅπερ καὶ ἔμεινε σῶζον τὴν τάξιν τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ ἀμετακίνητον ἕως ἄρτι. Ὁμοίως καὶ τὸ τοῦ μεγάλου Ἐκκλησιάρχου ὀφφικιον μὴ ὄλως ὄν τὸ πρότερον, κάκεινο ἰδίως καιροῖς τῇ πατριαρχικῇ δεσποτεῖα ἀνεβιβάσθη καὶ τάξιν ἠξιώθη τοῦ εἶναι ὑπὸ τὸ ὀφφικιον τοῦ μεγάλου Ῥήτορος. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ Δικαιοφύλακος ὀφφικιον βασιλικόν ὄν εὐρέθη ἀνέκαθεν συνταχθὲν ὑπὸ τὸ ὀφφικιον τοῦ Πρωτονοταρίου ἐν τῇ δευτέρᾳ πεντάδι· περὶ ὧν οὐ χρὴ περαιτέρω τι λέγειν περὶ τῶν τοιούτων, ἐπεὶ καὶ ἐν

τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ὁ αἰοιδίμος ἐν πατριαρχαῖς κύρ Καλλίνικος τὸ τοῦ μεγάλου Πριμικηρίου ὀφφικιον, βασιλικόν ὄν καὶ ἐν ὑφείσει, δι' αἰτίαν τινα εὐλογοφανῆ τιμῆσας ὑπὸ τὸ τοῦ Δικαιοφύλακος διὰ τόμου πατριαρχικοῦ διωρίσατο, καθὼς καὶ τὸ τοῦ μεγάλου Διερμηνευτοῦ ὀφφικιον, εἰ καὶ βασιλικόν προῦπήρχεν, ἀλλ' οὐν κάκεινο συντεταχμένον εὐρέθη ἀνέκαθεν τοῖς ἐκκλησιαστικῶς ὀφφικίοις, ἔχον τὴν ἑαυτοῦ τάξιν, ὡς ἐγνώσθη. ἐπόμενον μὲν τῷ ὀφφικίῳ τοῦ Λογοθέτου, προηγούμενον δὲ ἀν αντιρρήτως τοῦ Ῥεφερενδαρίου καὶ τῶν λοιπῶν καθ' ἑξῆς ὀφφικίων. Καὶ τοῦτο ὅτι οὕτως ἔχει, τουτέστιν ἡ τάξις τῶν ὀφφικίων αὐτῶν, οὐ χρήζει ἄλλης μαρτυρίας οὔτε ἄλλης ἀποδείξεως· καὶ γὰρ καὶ ἀπὸ τῶν εἰσέτι καὶ νῦν περιόντων τιμίων γερόντων κληρικῶν οὕτως ὁμολογῆται καὶ μεμαρτύρηται, ὅτι ἐκ νεότητος αὐτῶν ἐν τοῖς κάτωθεν εἰς τὰ ἄνω προβιβάσμοις τῶν ὀφφικίων, ὁ μὲν Ῥεφερενδάριος μέγας Διερμηνευτῆς ἐσφαρχίζετο, ὁ δὲ μέγας Διερμηνευτῆς Λογοθέτης· ὡσαύτως καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ τὴν αὐτὴν ἠκολούθησαν τάξιν τῶν ὀφφικίων καὶ ἐτήρησαν, καὶ τηροῦσι μέχρι τῆς σήμερον».

59. [Ἀθαρασίον τοῦ Ε'] ἀπόδειξις, δεθεῖσα τῷ μεγάλῳ διερμηνευτῇ τῆς μεγάλῃς Ἐκκλησίας (ἔτει 1710, φεβρουαρίῳ 3), «ἵνα κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνθήειαν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃς Ἐκκλησίας ὁ μέγας διερμηνευτῆς προηγῆται μὲν τοῦ Ῥεφερενδαρίου, ἔπειτα δὲ τῷ Λογοθέτῃ, ἀρθείσης ἐκ μέσου πάσης παραλόγου φιλονεικίας καὶ ἐριδος, μηδενὸς ἐναντιουμένου αὐτῷ ἢ ἀντιέγοντος», φ. 113^β.

60. Παῖσιον τοῦ Β' γράμματι περὶ τοῦ προβιβασμοῦ τοῦ ὀφφικίου Λογοθέτου εἰς τὴν α' πεντάδα, ἀχρονολόγητον, φύλλ. 114^α-115^α. Ὁ προβιβασμός οὗτος ἐγένετο ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Κριτίου, περὶ οὗ τὸ ἐγγραφον λέγει τάδε: «Τανῦν δὲ καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν θείῳ ἐλέει τὴν οἰκουμενικὸν θρόνον ἀναλαβοῦσα, καὶ τὴν προστασίαν καὶ διοίκησιν τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃς Ἐκκλησίας πεπιστευμένη, διὰ φροντίδος ἔσχεν ὅ τι πλείστης λογίων καὶ τιμίων παιδείᾳ τε καὶ σοφίᾳ κεκοσμημένων ἀνδρῶν περὶ αὐτὴν καθορᾶν σύστημα ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καταλόγου, καὶ τοὺς ἀξίους εἰς διακονίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων κατέλληλον ἔχειν τὴν τιμὴν καὶ τὴν στάσιν καὶ τάξιν αὐτοῖς ἐφαρμοζοῦσαν δυσὶν ἑνεκα, ὅπως τε ἡ Ἐκκλησία

ἀπολαμβάνη τὴν ἐαυτῆς κοσμιότητα, συγκροτούμενη καὶ διακονουμένη ὑπὸ τοιούτων παιδευμένων ἀνδρῶν, καὶ μὴ καὶ ὅπως παράκλησις εἴη καὶ προτροπὴ εἰς ἀρετὴν τοῖς φιλοτίμοις ἦθαι, τῶν ἀρίστων προτιμωμένων. Εὐροῦσα οὖν τὸν τιμιώτατον καὶ σοφολογιώτατον Λογοθέτην τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας κύριον Κριτίαν, τὸν καὶ διδάσκαλον τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχικοῦ φροντιστηρίου τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων, προσφωρότατον μὲν εἰς διακονίαν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας, ὑστερημένον δὲ τῆς ἀνηκούσης αὐτῷ τάξεως, διὰ τὸ ὑποβιβασμὸς τοῦ κατ' αὐτὸν ὄφφικίου, δεῖν ἔγνω κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην προβιβάσαι τὸ ὄφφικιον τῆς αὐτοῦ σοφολογιότητος εἰς τὴν τάξιν τῶν ὄφφικίων τῆς πρώτης πεντάδος, καὶ ἔχειν τὴν τάξιν αὐτοῦ μετὰ τὸν μέγαν Ἐκκλησιάρχην, προτιμώμενος δηλ. τοῦ Πρωτεκδικίου».

61. Ἀδήλου πατριάρχου ἀπόφασίς τις ἀχρονολόγητος «περὶ τοῦ φυλάττεσθαι τὸν νενομισμένον προβιβασμὸν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὄφφικίων καὶ τοῖς ἀξίοις δίδοσθαι ταῦτα, καὶ μὴ ἀρπάζεσθαι ἀτάκτως ὑπὸ τῶν ἔξω, καὶ ἰδίως περὶ τοῦ διδασκάλου Κριτίου, καὶ περὶ τοῦ δεῖν φιλοτιμείσθαι τὰς ἐξαρχίας τοῖς δουλεύουσι καὶ κοπιῶσι τῶν κληρικῶν», φ. 116^α—118^β. Ἀρχ. «*Οἶόν τι σῶμα ἐμφύρον*». Κανονικῶν Διατάξεων τ. Α', σελ. 170—175.

62. Πατριάρχου τινὸς ἀχρονολόγητον συγχωρητικὸν γράμμα «εἰς τοὺς κληρικούς τοὺς καταγινομένους εἰς τὰ πατριαρχικά γράμματα καὶ ἀμελήσαντας ἐπὶ σφετερισμῶ τοῦ εἰσοδήματος τοῦ κοινοῦ αὐτῶν». Ἀρχ. «*Καὶ πᾶσι μὲν ἀπιδῶς τοῖς εἰσθεύουσιν*», φύλλ. 120—121.

63. Ἀχρονολόγητος συμφωνία κληρικῶν τινῶν ὄφφικισύχων τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους συμπεριφορᾶς καὶ περὶ ἄλλων τινῶν πραγμάτων, ἀναφερομένων εἰς τὴν συμπερόντα αὐτῶν, φ. 122^α—122^β. Ἀρχ. «*Τῇ Χριστοῦ χάριτι καὶ συνεργεῖα*».

64. Κριτίου παραίτησις ἐξ ὄφφικίου, ἔχουσα ὧδε, φ. 123^α. «*Διὰ τοῦ παρόντος μου ἐνυπογράφου γράμματος δηλοποιῶ, ὅτι φθάσας εἰς ἔσχατον γῆρας, καὶ αἰσθόμενος τῆς ἄκρας ἀδυναμίας μου, καὶ μὴ δυνάμενος τοῦ λοιποῦ τὰ τῆς πατριαρχικῆς αὐτῆς ὑποργήματα ἐκτελεῖν, καὶ εὐρῶν ὑποκείμενον κατ' ἐμὴν ἀρέσκειαν, ἱκανῶν μαθημάτων καὶ παιδείας τρόφιμον καὶ παντοῖα χρηστοθηδεῖα κε-*

κοσμημένον, τὸν τιμιώτατον καὶ λογιώτατον κύριον Νικόλαον Λαμπρυνόν, ὃν καὶ ἀπὸ τῆς ἐαυτοῦ πατρίδος ἐγὼ μόνος ἀνέλαθον καὶ ἐκομισάμην καὶ ὑπὸ τὴν ἐμὴν ἐπίσκεψιν ἐν τοσοῦτοις χρόνοις εἶχον, οἰκειοθελῶς καὶ ἀδιάστως αὐτοπροαιρέτῳ βουλῇ καὶ γνώμῃ παραιτούμαι τοῦ ὑπὲρ μετὰ πολλῶν ιδρώτων καὶ πόνων καὶ ἐκδουλεύσεων προσεκτησάμην ὄφφικίου μου τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, τοῦ μεγάλου Ἐκκλησιάρχου, εἰς τὴν αὐτοῦ λογιότητα ἀνθ' ὅτου δέομαι θερμῶς καὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς ἰκετεύω καὶ τὸν παναγιώτατον καὶ σεβασμιώτατόν μοι αὐθέντην καὶ δεσπότην, τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην κύριον κύριον Σαμουήλ, ἐπικυρῶσαι τὴν ἰδιοθελή μου ταύτην παραίτησιν, καὶ τῆς πατριαρχικῆς σφραγίδος κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διάταξιν τὸν ῥηθέντα Νικόλαον ἀξιώσαι. Οὕτω δέομαι θερμῶς κατὰ τὴν ἐμὴν ταύτην ἀπόφασιν εὐλογον φρανεῖσάν μοι γενέσθαι. Καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου ἔνδειξιν ἐγένετο καὶ τὸ παρόν μου ἰδιοθελῶς τῆς παραίτησεως γράμμα, ἐπικυρωθὲν καὶ σφραγισθὲν τῇ ἰδιοχειρῇ μου ὑπογραφῇ καὶ σφραγίδι, καὶ ἐδόθη τῷ ῥηθέντι κύριον Νικολάῳ ἀψῆ', ἰανουαρίου ε'.

† Ὁ πρόων μέγας ἐκκλησιάρχης Κριτίας».

65. (Ἐκ τοῦ πρωτοτύπου καὶ ἔκ τινος βιβλίου τοῦ ἁγίου Τάφου περιέχοντος γράμματα πατριαρχικά). Γαβριὴλ τοῦ Γ' συνοδικὸν γράμμα περὶ τῆς ἐροτῆς τῆς ἁγίας Εὐφημίας, μηνὶ ἰουλίῳ 1704, φύλλ. 128^α—130^β. Συνοπογράφονται ὁ Ἐφέσου Θεοφάνης, ὁ Ἡρακλείας καὶ Παιδεστοῦ Νεόφυτος, ὁ Κυζίκου Κύριλλος, ὁ Νικομηδείας Παρθένιος, ὁ Χαλκηδόνος Κωνσταντῖος, ὁ Τραπεζούντας Νεκτάριος, ὁ Κρήτης Ἰωάσαφ, ὁ Προϊλάθου Γρηγόριος (1).

66. (Ἐκ τῶν Συμμίκτων Χρυσάνθου). Κυρίλλου τοῦ Δ' συνοδικὴ τις ἀπόφασις ἀνακοινωθείσα τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Λιτίτζης, περὶ τοῦ κληρονόμου Ἀθανασίου τινός, οὗ ἡ γυνὴ Πολύχρω ἔλαθεν ἕτερον ἄνδρα. Μηνὶ μαίῳ ἰνδικτιώνος ε' (=1712). Συνοπογράφονται ὁ Κυζίκου Λυξέντιος, ὁ Νικομηδείας Παρθένιος, ὁ Νικαίας Γεννάδιος, ὁ Φιλιππουπόλεως Καλλίνικος, ὁ Μιτυλήνης Νικόδημος, ὁ Χίου Γεννάδιος, ὁ Μεσημβρίας Μακάριος. Φύλλ. 132^α.

67. (Ἐπιτροπικὸν γράμμα τῶν ἀρχιερέων

(1) Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ κ. Γεδυδὸν ἑλλείπουσιν αἱ ὑπογραφαί. Χρονικά τοῦ πατριαρχ. οἴκου, σελ. 178—183.—Ἐκκλ. Ἀληθ. τόμ. Δ', σελ. 572.

καί τῶν ρουφετίων, ἀντιγραφὴν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου· αἱ δὲ ἐν τῷ περιθωρίῳ προσθήκαι προσετέθησαν ὕστερον, παρεκβληθεῖσαι ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ διδ. Κριτίου, ἐξ ἐτέρου προεκδοθέντος ἐπιτροπικοῦ ἐπὶ Κυρίλλου κτλ.), 30 νοεμβρίου 1757, φύλλ. 134^α. Ἀρχ. «Διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν ἐπιτροπικοῦ» κτλ.

68. (Κριτ.) *Σεραφεῖμ τοῦ Β' πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν γράμμα*, δοθὲν τοῖς ἐπιτρόποις τοῦ Κοινοῦ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας. Συνετάχθη καὶ συνυπεγράφη τῇ 30 νοεμβρίου 1757, ἰνδικτιῶνος Σ', φ. 135^α—139. Ἡ σύνταξις τοῦ ἐγγράφου τούτου εἶχεν ἀφορμὴν τὴν τότε κορύφωσιν τοῦ χρέους τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας· διὸ «δεδοκται κοινῇ γνώμῃ συνελθεῖν εἰς ἐν τό τε ἐκκλησιαστικὸν καὶ τὸ πολιτικὸν σύστημα, συναρπαζομένους τε ὁμοῦ πάντας κοινῇ τὴν ὠφέλειαν συνεισάξει καὶ τὴν σωτηρίαν συνεξεργάσασθαι, καὶ δι' ὠρισμένον κεφαλαίων τὰ τῆς Ἐκκλησίας διακυβερνήσαι καὶ εἰς εὐκατάστατον ὅσον ἔνεστι ἀγαγεῖν κατὰστασιν». Τὰ ἀποφασισθέντα συγκεφαλαιοῦνται ἐν 16 ἄρθροις· α') ὑπόσχονται οἱ ἀρχιερεῖς δεικνύειν πρὸς τὸν πατριάρχην ὑποταγὴν, εὐλάβειαν, εὐλικρίνειάν τε καὶ καθαρότητα εἰς τὰ συντείνοντα πρὸς σύστασιν καὶ διαμονὴν αὐτοῦ, τιμὴν τε καὶ εἰρηνικὴν κατὰστασιν ἀπάσης τῆς ἀδελφότητος τῶν ἀρχιερέων, ὡς περ καὶ ὁ πατριάρχης ἐν ᾧ περ δέδωκεν ὑποσχετικῷ γράμματι ὑπέσχετο φυλάξει καθαρὰν ἀγάπην πρὸς ἕνα ἕκαστον τῶν ἀρχιερέων· β') οἱ ἐπιτροποὶ τοῦ Κοινοῦ οἱ ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ ἐπιτροπεύσαντες δοῦναι καθαρὸν λογαριασμὸν πρὸς τοὺς ἤδη διορισθέντας ἐπιτρόπους· γ') ἀνάγκη πᾶσα ἐστὶ δοθῆναι λογαριασμὸν παντός τοῦ χρέους τοῦ Κοινοῦ καὶ γενέσθαι παρὰ τῶν ἐπιτρόπων ἔρευναν οὐ μικρὰν καὶ ἐξέτασιν ἐκάστου τῶν χρεῶν, καὶ εἴ γε ἀποδειχθῇ τι χρέος ὀφειλόμενον παραλόγως ὑπὸ τοῦ Κοινοῦ ἀναιρεῖσθαι καὶ μὴ δέχεσθαι καὶ ἀποποιεῖσθαι· δ') ἐπεὶ προλαβόντως συνοδικῶς διορίσθη πληρῶσαι πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς λόγῳ δανείου βοήθειαν πρὸς τὴν μεγ. Ἐκκλησίαν, ἀπερασίση ἕνα ληφθῆ ἢ δέουσα πρόνοια, πρὸς εἰσπραξίν τῶν παρ' αὐτῶν ὀφειλομένων· ε') «ἐπειδὴν ποτε χρεῖα γίνηται ἐπινοηθῆναι τρόπους ἐλεημοσύνης καὶ ἐξαρχικῆς βοήθειας, προβάλλεσθαι τοὺς τρόπους ἐκείνους καὶ τοὺς διορισμοὺς ἔμπροσθεν τριῶν ἐπιτρόπων λαϊκῶν, ἐχόντων καὶ τὴν γνώμην τῶν λοιπῶν» κτλ. ς') «χηρευούσης τινὸς ἐπαρχίας, ἢ μὲν ἐκλογῇ τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατικῶς προστησομένου δέον

γίνεσθαι ἀκωλύτως παρὰ τῆς ἱερᾶς Συνόδου, κατὰ καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ γράμματι τῆς αὐτοῦ παναγιότητος ἐμπεριέχεται, ὁ δὲ διορισμὸς τῆς ποσότητος τῆς δοθησομένης παρὰ τοῦ νεοχειροτονήτου φιλοτιμίαις γίνεσθαι τῇ εἰδήσει καὶ λήψει τῶν ῥηθέντων ἐπιτρόπων· ζ') «θεωρηθῆναι ἀκριβῶς τε καὶ λεπτομερῶς καὶ μετὰ πάσης καθαρότητος ἀνοικτῶς ἅπας λογαριασμοὺς, γιγνομένης ἀκριβοῦς ἐξετάσεως μετὰ φόβου Θεοῦ»· η') περὶ τοῦ πληρῶσαι τοὺς ἀρχιερεῖς «σῶα καὶ ἀνελλιπειτῇ τὰ ζητούμενα» τῆς ὁγδόης καὶ ἐννάτης ἰνδικτιῶνος· θ') «ἐν ταῖς χριστιανικαῖς ὁμολογίαις τῶν χειροτονουμένων τούτων εὐθεν ἀρχιερέων ὑπογράφεσθαι καὶ τοὺς ἐπιτρόπους μάρτυρας, καταγραφομένου τοῦ χρέους ἐκάστης ἐπαρχίας ἀπὸ τοῦ νῦν ἐν ἰδίῳ τινὶ κώδικι, ἐν ᾧ δέον καταγραφῆναι καὶ τὸ ἐκάστης ἐπαρχίας εὐρισκόμενον ἥδη χρέος»· ι') «τὰ δοθέντα δανειακῶς τῇ αὐτοῦ παναγιότητι ἐν τῇ πατριαρχεῖα παρὰ τῶν συναδέλφων ἀρχιερέων, κατὰ τὸ ἴδιον περὶ αὐτῶν κατὰστιχον, ἔχῳσι πληρωθῆναι παρὰ τῶν ἐπιτρόπων μετὰ παρέλευσιν μηνῶν ἐννέα». ια') παρκαλύεται ἢ ἐπιβλαθῆς ταῖς ἐπαρχίαις συνήθεια τοῦ δανεῖζειν, ὡς καὶ πρότερον, τοὺς ἀρχιερεῖς «δι' ὁμολογιῶν τοῦ Κοινοῦ»· ιβ') «τὰ συνήθη καὶ τυχερὰ εἰσοδήματα τοῦ Κοινοῦ ἔχῳσι λαμβάνειν οἱ ἤδη διορισθέντες ἐπιτροποὶ λαϊκοί, οἵτινες καὶ ὀφειλοσιν ἐξοδεύειν ἐξ αὐτῶν εἰς τὰς ἀναρχικαῖς χρεῖας τοῦ Κοινοῦ». ιγ') «θεωρουμένου κατ' ἔτος λογαριασμοῦ, ἔχῳσι λαμβάνειν οἱ ἐπιτροποὶ γράμμα κοινὸν ἐξοφλητικόν, καὶ ἀποκαθίστασθαι πάλιν ἐπιτρόπους ἢ τοὺς ἰδίους αὐτοὺς ἢ ἄλλους»· ιδ') παρέχεται ἄδεια τοῖς κατὰ καιρὸν ἐπιτρόποις «κατατρέχειν ὅσον ἔνεστι δι' ἐξόδων τοῦ Κοινοῦ τὸν φωραθέντα ποτὲ ἐπιφέροντα βίαν τινὰ καὶ ἐνόγησιν ἢ εἰς τὸ Κοινὸν ἢ εἰς μητρόπολιν τινὰ ἐπὶ βλάβῃ καὶ ζημίᾳ τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως»· ιε') «ἐν ταῖς χρεωστικαῖς ὁμολογίαις τοῦ Κοινοῦ ὑπογράφεσθαι ἐγγρητὰς τοὺς συναδέλφους ἀρχιερεῖς κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν»· ις') «τὰ διδόμενα πατριαρχικὰ ἄρξια δι' ἡντινοῦν ὑπέθεσιν ἐκκλησιαστικῇ ἢ πολιτικῇ, διδοσθαι τῇ εἰδήσει καὶ συναινέσει τῶν ἐπιτρόπων». Ἐπιτροποὶ δὲ τοῦ Κοινοῦ διὰ τοῦ ἐγγράφου τούτου ὠνομάσθησαν τότε ὁ Δέριαν Σαμουήλ, ὁ Σερῶν Ἰωαννίκιος, ὁ Μιτυλήνης Ἀνθίμος, ὁ χατζῆ Δημήτρης ἀτλαστζῆς, ὁ χατζῆ Ἀσλάνης, ὁ κυριτζῆ Σκαρλατάκης γούναρης, ὁ χατζῆ Μιχαλάκης λογάρης, ὁ μισέρ Δημήτρης Σκαναβής, ὁ μισέρ Δημή-

τρης Καθάρως, ὁ κυρίτζη Γεωργάκης Ῥάλογλους, ὁ χατζῆ Γιωβάννης κερεσσετζής, ὁ χατζῆ Ἀθανάσιος Μουσελλίμης καὶ ὁ χατζῆ Βασίλης κερεσσετζής. Τὸ ταῦτα δὲ πάντα διορίζον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν τοῦτο ἔγγραφον συνυπέγραψαν ἅπαντες οἱ συμπαρόντες, ἦτοι ὁ Ἡρακλείας Γεράσιμος, ὁ Νικομηδείας Γαβριήλ, ὁ Νικαίας Ἱερεμίας, ὁ Θεσσαλονίκης, ὁ Δέρκων Σαμουήλ, ὁ Ἀδριανουπόλεως, ὁ Προύσης Μελέτιος, ὁ Πατρῶν Γεράσιμος, ὁ Φιλιππουπόλεως Λυξέντιος, ὁ Σερρών Ἰωαννίκιος, ὁ Μιτυλήνης Ἀνθιμος, ὁ Βιζύης Ἀγάπιος, ὁ Σωζοπόλεως Ματθαῖος, ὁ Γάνου καὶ Χώρας Νεόφυτος, ὁ Χίου Διονύσιος, ὁ Προικονήσου Νικηφόρος, ὁ Κώου Μελέτιος, ὁ μέγας λογοθέτης Γεώργιος Καρατζῆς, ὁ μέγας δραγομάνος Ἰωάννης Καλλιμάχης, Δράκος Σουτζος, Κωνσταντίνος Καρατζῆς, Ἰωάννης Βλαστός, Ἐμμανουήλ Μάνος, Νικόλαος Σουτζος, Νικόλαος Μάνος, Γεώργιος Χάτμανος, Νικόλαος Ρωσσέτος, Γεώργιος Σπαθάρης, Ἀλέξανδρος Σουτζος, Ἀθανάσιος Ἰψηλάντης, Νικόλαος Βεντούρας, Κωνσταντίνος Ποστέλικος, Γεώργιος Μάνος, Ἰακωβάκης Ρίζος, Ἀντίοχος Μουρούζης, Λουκάς Γιαγκουλαῖος, Στέφανος Μισίου, Γρηγόριος Γαΐκας, Μανώλης Καμινάρης, Γεώργιος Μουρούζης, Θεόφιλος Καμινάρης.

69. Τετραδίων ἰδιαίτερον τῆς ΙΖ' ἐκστ., ἀπὸ τοῦ φ. 140 καὶ ἐξῆς.—Μικρὸν ἔγγραφον περὶ τῆς καθαιρέσεως τοῦ πατριαρχοῦ Παρθενίου τοῦ Μογιλάου μετὰ τραχέος καὶ ἐμπασθοῦς ὕφους γεγραμμένον (7 νοεμβρίου 1671, ἰνδικτιῶνος ι'). Συνυπογράφονται τέσσαρες πατριαρχαὶ, ἦτοι οἱ πρώην Κωνσταντινουπόλεως Παΐσιος, Διονύσιος καὶ Μεθόδιος, καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας καὶ εἰκοσι καὶ πέντε ἀρχιερεῖς, ὧν τινῶν τὰ ὀνόματα δυσζήμυβλητά ἐστι. Κατὰ τὸ ἔγγραφον τοῦτο ὁ Παρθένιος Μογιλάος πατριαρχεύσας τὸ πρῶτον ἐξώσθη γνώμη κοινῇ, καὶ φιλικηρώπως ἐδόθη αὐτῷ προεδρικῶς ἢ τῆς Προύσης ἐπαρχίᾳ, ἣν εἶχε πρότερον. Ἀναδειξαμένου δὲ συνοδικῆ προσκλήσει τοῦ Διονυσίου τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ὁ Παρθένιος μετὰ βραχὺ ἤπασεν ἐπιβατικῶς τὸν θρόνον, «διὰ νυκτὸς ἐξαίφνης ἀναπηδήσας» εἰς αὐτόν, ὁπόθεν πάλιν ἐξωστρακίσθη «καθ' ὃν καιρὸν, ἀποδοκιμασθέντος τοῦ εἰς πατριαρχεῖαν ἀναξίως ἀντιβέβησαντος κακοκλήμεντος, εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀνεβιβάσθη θρόνον ὁ κύριος Μεθόδιος, συνοδικῆ προσκλήσει καὶ συγκροτήσῃ», ὅστις καὶ περιεποιήθη τὸν Παρθένιον

φιλαδέλφως, ἀπολυτρωσάμενός τε τῆς ἐξορίας «ἣς ὑπέστη παρὰ τοῦ Κλήμεντος» καὶ δωρησάμενος αὐτῷ πρὸς ζῶαρκειαν τὴν μητρόπολιν τῆς Προϊλάου. Τοῦ σκοποῦ ὅμως αὐτοῦ οὐκ ἀφίστατο. Διὸ μετέβη εἰς Κρήτην, ἐκεῖθεν εἰς Ἀδριανούπολιν, ἀλλ' ἐνταῦθα συνοδικῶς καθαιρεῖται. Δι' ἰσχυρῶν δὲ μέσων καὶ πάλιν λαμβάνει τὸ πατριαρχεῖον, ἀποδιώξας τὸν Μεθόδιον, ὅτε, κατὰ τὸ ἔγγραφον, ἐχειροτόνησε παρ' ἐνορίαν τὸν Καλλιουπόλεως, ἐλευθὸν ἐποίησε τὸν θρόνον τῆς Ἀλεξανδρείας, κατέβηκε τὸν Εὐρίπου μητροπολίτην Γρηγόριον. Διὰ τε ταῦτα καὶ ἄλλα, ἅτινα ἀπαριθμεῖ τὸ ἔγγραφον, ἐξωστρακίζεται καὶ νῦν τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον καὶ ἀναθέματι καθυποβάλλεται.

70. Παΐσιον τοῦ Β' συνοδικὸν ἔγγραφον περὶ τῆς καθαιρέσεως τοῦ προπατριαρχεύσαντος Ἱερεμίου Γ', ἀπολυθὲν μηνὶ δεκεμβρίῳ 1726, ἰνδικτ. ε', φύλ. 158^a—165^b. Συνυπογράφονται ὁ Ἡρακλείας Γεράσιμος, ὁ Κυζικίου Λυξέντιος, ὁ Νικομηδείας Σεραφεῖμ, ὁ Χαλκηδόνος Νικόδημος, ὁ Σηλυβρίας Μακάριος, ὁ Φιλιππουπόλεως Θεόκλητος, ὁ Πισιδίας Κοσμάς, ὁ Ἀγγιᾶλου Καλλινίκιος, ὁ Δρύστρας Κωνσταντίας, ὁ Βάρνης Ἀθανάσιος, ὁ Χίου Δανιήλ, ὁ Φερσάλων Ἰάκωβος.—Περὶ τοῦ μακροῦ τούτου ἐγγράφου ὁ Α. Κομνηνὸς Ἰψηλάντης γράφει τὰ ἐπόμενα λόγια ἐν τοῖς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρονικοῖς, σελ. 325. «Τῆ ὑστεραίᾳ ἐξωρίσθη ὁ Ἱερεμίας εἰς τὸ Σινᾶ, καὶ ἐγγράφη ἡ καθαιρέσις του, παθητικῶς λίαν ἀλλ' οὐκ ἀληθῶς παρὰ τοῦ μεγάλου ἐκκλησιαρχοῦ Κριτίου, ἀνδρὸς λίαν ἐπικλινοῦς εἰς τὸ κακολογεῖν, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἀξία σημειώσεως ἢ τοιαύτη του σύνθεσις: πρὸς χάριν διαγίνεται κακολογῶν ἀλλ' οὐ διὰ τὴν φίλην ἀλήθειαν». Μεθ' ὅλα ταῦτα τὸ ἔγγραφόν ἐστιν ἐπίσημον, καὶ ἀποδίδωσιν αὐτῷ σὺν ἄλλοις κακοῖς τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀντιοχικοῦ θρόνου, διότι ὑποσχέσει χρημάτων διαφθαρεῖς ὁ Ἱερεμίας μεδεμίαν ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι συνειστήνηκε βοήθειαν τοῖς δεινοῖς ἐκείνου πράγμασιν, ἀλλὰ τούναντιον «τὸν θρόνον ἐκείνον ἐξ ὀλοκλήρου διέφθειρε καὶ συνέχεε καὶ ταραχῆς παντοίας ἐπέπλησεν, ὡς κινδυνεύειν τὸ ἐκεῖσε χριστώνυμον πλήρωμα τέλειον ἐκτραπῆναι τῆς εὐθείας ὁδοῦ καὶ ταῖς λατινικαῖς καινοτομίαις καὶ κακοδοξίαις συνυπαχθῆναι».

71. (Κριτίου). Σεραφεῖμ Α' καθαιρέσις στηλιτευτικῆ τοῦ Ἀρκαδίας ἐπισκόπου Ἀθανα-

αίου, ὡς συνωμότου καὶ χεῖρα φονικῆν βαλόν-
τος κατὰ τοῦ πατριάρχου διὰ Βουλγάρου
τινός, ἐμπήξαντος αὐτῷ μάχιαν ἐν τῇ ἐκ-
κλησίᾳ, δημοτελοῦς πανυγύρεως τελομένης ἐν
ἐπισήμῳ ἑορτῇ. Μηνὶ Ἰανουαρίῳ 1731, ἰνδικτ.
ιβ', φύλλ. 166^α—168^β. Συνυπογράφονται
ὁ Καισαρείας Νεόφυτος, ὁ Κυζίκου Ἀνανίας
ὁ Νικομηδείας Θεόκλητος, ὁ Νικαίας Καλλι-
νικος, ὁ Χαλκηδόνος Καλλίνικος, ὁ Θεσσαλο-
νίκης Ἰωακείμ, ὁ Ἰκονίου Ἰωακείμ, ὁ Σηλυ-
βρίας Μακκάριος, ὁ Κρήτης Γεράσιμος, ὁ Ἀθη-
νῶν Ζαχαρίας, ὁ Μιτυλήνης Κωνστάντιος, ὁ
Εὐρύπου Νεκτάριος, ὁ Παροναξίας Δανιὴλ,
ὁ Μεσηθρίας Γρηγόριος, ὁ Δέρκων Σαμουήλ,
ὁ Δαμαλῶν καὶ Πεδιάδος Σωφρόνιος, ὁ πρῶην
Πισιδίας Κοσμάς, ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερά-
σιμος, ὁ Πέτρας Μελέτιος.—Κατὰ τὸ ἔγγρα-
φον, εἰς τὸ ἀπονενοημένον τοῦτο κίνημα
προέβη ὁ Ἀρκαδίας Ἀθανάσιος διὰ τὴν ἀπο-
τυχίαν αὐτοῦ τοῦ ἀρπάσαι δυναστικῶς τὴν
μητρόπολιν Κρήτης (1). Σαφεῖς τῆς κατηγο-
ρίας ἀποδείξεις δὲν ἀπαριθμοῦνται.

72. (Κριτίου). *Παῖσιον τοῦ Β'* σιγίλλιον
τοῦ ἔτους 1730 περὶ δύο μοναστηρίων τῆς
ἐπαρχίας Χαλκηδόνος (φύλλ. 171^α—172^β),
δι' ἃ τὸ ἔγγραφον λέγει· « Ἐπειδὴ τοιγαροῦν
καὶ τανῦν προσεκρομίσθησαν καὶ ἐνεφανίσθησαν
ἡμῖν ἀρχαῖα πατριαρχικὰ συνοδικὰ σιγίλλιωδῆ
ἐν μεμβράναις γράμματα τῶν πάλαι αἰοδίδμων
πατριαρχῶν, τοῦ τε κυρο Κυρίλλου καὶ τοῦ
κυρο Ἀνθίμου, διαλαβάνοντα, ὅτι τὰ κατὰ
τὴν ἐπαρχίαν Χαλκηδόνος εὐρισκόμενα δύο
ἱερά μοναστήρια, τοῦ τε ἁγίου ἐνδόξου Ἀν-
δρέου ἀποστόλου καὶ πρωτοκλήτου, τοῦ κει-
μένου ἐν τῇ νήσῳ ἀντικρῦ τοῦ Νικητάτου,
καὶ τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου
τοῦ ἐν τῷ Ἀκρίτῳ, ἐξ ἀρχῆς καὶ ἄνωθεν πα-
τριαρχικὰ σταυροπήγια ὄντα καὶ τῇ καθ' ἡμᾶς
τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ὑποκείμενα,
ἀπεσπάσθησαν οὐκ οἶδαμεν ὅπως ἀπὸ τῆς
ἐξουσίας καὶ ὑποταγῆς αὐτῆς, καὶ κατεδου-
λώθησαν πρὸς καιρὸν κακῶς καὶ παραλόγως
ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς μητροπολιτῶν Χαλ-
κηδόνος, ἠλευθερώθησαν δὲ μετὰ ταῦτα καὶ
εἰς τὴν προτέραν ἐλευθερίαν μετῆλθον ἐπὶ
τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κυρο Τιμοθέου διὰ
γράμματος αὐτοῦ πατριαρχικοῦ συνοδικοῦ·
ἦν τινα σταυροπηγιακὴν ἀξίαν καὶ ἐλευθερίαν
βεβαιωθεῖσα τὸ πρῶτον, ὡς εἴρηται, ὑπὸ τοῦ

διακληθέντος κυρο Τιμοθέου ἐπεβεβαιώσαν ἐπο-
μένως καὶ ἐπέκυρωσαν οἱ εἰρημένοι αἰοδίδμοι
πατριάρχαι, ὅτε κυρο Κυρίλλος καὶ ὁ κυρο
Ἀνθίμος, καθῶς παρίσταται ἀπὸ τῶν σωζο-
μένων αὐτῶν παλαιῶν γραμμάτων. Ἀλλὰ
μετὰ ταῦτα καὶς τοῦ καιροῦ ἀνωμαλίας καὶ
περιστάσεσι καὶ τῇ τοῦ ἡμετέρου γένους δυ-
στυχίᾳ ὑποκληθέντων τῶν ἱερῶν τούτων μο-
ναστηρίων χωρὶς τῆς προσκομίσσεως προνοίας
καὶ ἐπιμελείας, καὶ σχεδὸν ἐρημωθέντων, διὰ
τὸ μὴ σώζεσθαι τοὺς ἀξίως αὐτῶν προστα-
τεύοντας, ἔρθησαν αὐθις εἰς δουλείαν κατενε-
χθῆναι καὶ κατακυριευθῆναι βιαίως ὑπὸ τῶν
ἐπιγενομένων κατὰ καιροὺς μητροπολιτῶν
Χαλκηδόνος· ἐξ ὧν δύο μοναστηρίων τοῦ ἐνός,
ἦτοι τοῦ τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεο-
τόκου, τοῦ ἐν τῷ Ἀκρίτῳ, τανῦν ἐλείε καὶ
χάριτι τοῦ φιλαγάθου Θεοῦ, διὰ τῆς καλῆς
προστασίας, ἐπιστάσεως τε καὶ ἐπιμελείας τῶν
εὐσεβῶν χριστιανῶν τοῦ εὐλογημένου ρουφρετίου
τῶν Γουναράδων ἀνακαινισθέντος καὶ ἀνοικο-
δομηθέντος ἐκ βάθρων καὶ θεμελίων διὰ πολ-
λῶν πόνων καὶ μόχθων καὶ δαπανημάτων οὐκ
ὀλίγων, κοσμηθέντος τε κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ
πλουτισθέντος ἀριερώμασι καὶ πράγμασι καὶ
κτήμασιν ἀπὸ τῆς τῶν χριστιανῶν ἐλεημο-
σύνης, οἱ συνασκούμενοι ἤδη ἐν αὐτῷ ὀσιώ-
τατοι πατέρες, ἡμοῦ μετὰ τῶν χρησίμων ἐπι-
τρόπων τοῦ ῥηθέντος εὐλογημένου ρουφρετίου
τῶν Γουναράδων προσελθόντες τῇ ἡμῶν με-
τριότητι καὶ τῇ περὶ αὐτὴν ἱερωτῶν ἀρχιε-
ρέων συνόδῳ, καὶ δεῖξαντες τὰ ῥηθέντα πα-
λαιὰ πατριαρχικὰ συνοδικὰ σιγίλλιωδῆ γράμ-
ματα ἤξιώσαν καὶ ἐδείθησαν ἐπιβεβαιωθῆναι
καὶ ἀνανεωθῆναι αὐτὰ παρ' ἡμῶν, καὶ τὴν
ἀρχαίαν σταυροπηγιακὴν ἀξίαν προσκυρω-
θῆναι αὐτῷ τε τῷ ἀνακαινισθέντι ἱερωτῷ μονα-
στηρίῳ τοῦ Ἀκρίτου καὶ τῷ λοιπῷ τοῦ ἁγίου
Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου, συμφθὰ καὶ συμ-
φώνως τοῖς προρηθείσι πατριαρχικοῖς παλαι-
γενέσι γράμμασι, καὶ ἐλευθερωσάι αὐτὰ ἀμ-
φότερα τῆς παραλόγως ἐπενεχθείσης αὐτοῖς
δουλείας, δι' ἐρημίαν, ὡς εἴρηται, τῶν καλῶς
καὶ ἀξίως προστατευόντων». Ἐπὶ τούτοις
ἄπασιν ἀνακηρύσσονται καὶ πάλιν τὰ αὐτὰ
μοναστήρια, διὰ τοῦ παρόντος σιγίλλιου, πα-
τριαρχικὰ σταυροπήγια, ὀφείλοντα διδόναι
τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ δύο κοιλὰ ἐρεθίνθου
κατ' ἔτος, ὁ δὲ τότε Χαλκηδόνος μητροπο-
λίτης Νικόδημος καὶ οἱ μετ' αὐτῶν παρχω-
λῶνται κατεπεμβαίνειν τοῦ λοιποῦ τῶν μονα-
στηρίων τούτων.

(1) Πρβλ. τὰ λεγόμενα ὑπὸ Ὑψηλάντου (σ. 336).

73. (Κριτίου). *Νεοφύτου τοῦ ΣΤ'* συνοδικὴ ἀπόφρασις, ἀθωοῦσα τὸν κατ' ἐρήμην προκαθηρισθέντα Ἀσκαδίας ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον, ἀποδείξαντα ἡδὴ ἐαυτὸν λόγους τε καὶ ἔργους καὶ ἔρκω πάντα ἀμέτοχον τῆς κατὰ τοῦ πατριάρχου Σεραφεῖμ φονικῆς ἐπιθέσεως. Μηνὶ φεβρουαρίῳ 1735, ἰνδικτ. ιγ', φύλλ. 169^α—170^β. Συνοπογράφονται ὁ Καισαρειαὶ Παρθένιος, ὁ Ἰρακλειαὶ Γεράσιμος, ὁ Νικομηδεῖας Θεόκλητος, ὁ Νικαίας Καλλίνικος, ὁ Χαλκηδόνος Καλλίνικος, ὁ Βερροίας Ἰωακείμ, ὁ Πισιδίας Κοσμάς, ὁ Ῥόδου Ἱερεμίας, ὁ Μιτυλήνης Κωνστάντιος, ὁ Διδυμοτείχου Σαμουήλ, ὁ Μηθύμνης Ἀνθίμος, ὁ Παροναξίας Δανιήλ, ὁ Μεσημβρίας Γρηγόριος, ὁ Σοφίας Ἀναστασίσιος, ὁ Ἐλασσώνος Ἀνθίμος.

74. *Σεραφεῖμ τοῦ Β'* ἔγγραφο συνοδικὸν περὶ τῆς κληρονομίας τοῦ προπατριάρχου καὶ ἐξορισθέντος Καλλινίκου τοῦ ἀπὸ πρώην Προϊλάθου, διὰ τὴν ἄτακτον αὐτοῦ πολιτεῖαν καὶ τὴν παράθασιν τῶν ἐνόρκως καὶ ἐν γράμματι ὑποσχεθέντων παρ' αὐτοῦ. Ἀπελύθη μηνὶ αὐγούστου 1757 ἰνδικτιώνος ε', καὶ ἀνεγνώσθη ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῶ ὑπὸ τοῦ πρώην Τήνου Κυριλλοῦ τοῦ Μερμερινοῦ, αὐγούστου 3, ἡμέρᾳ κυριακῇ. Συνοπογράφονται ὁ Καισαρειαὶ Παΐσιος, ὁ Ἰρακλειαὶ Γεράσιμος, ὁ Νικομηδεῖας Γαβριήλ, ὁ Χαλκηδόνος, ὁ Νικαίας Ἱερεμίας, ὁ Θεσσαλονίκης Γαβριήλ, ὁ Ἀδριανουπόλεως, ὁ Δέρκων Σαμουήλ, ὁ Νεοκαισαρειαὶ Γεράσιμος, ὁ Πατρῶν Γεράσιμος, ὁ Φιλιππουπόλεως Αὐξέντιος, ὁ Σερρών Ἰωαννίκιος, ὁ Μιτυλήνης Ἀνθίμος, ὁ Γάνου καὶ Χώρας Νεόφυτος, ὁ Προικοννήσου Νικηφόρος. Φύλλ. 174^α—177^β.

Ἄρθ. 12

Τεῦχος ἐκ χάρτου γραφὲν μὲν τελευτώσῃ τῆς ΠΗ' ἢ ἀρχομένης τῆς ΙΘ' ἑκατ., ἐπιγραφόμενον δὲ κατὰ τὸν πίνακα «Ἐπιστολίριον». Περιλαμβάνει οἷον γυμνάσματα ἐπιστολικῶν τύπων καὶ τεμάχια ἐπιστολῶν λογίων τινῶν ἀνδρῶν τῆς ΙΖ' καὶ ΙΙΙ' ἑκατ. Ἐν ἀρχῇ δὲ ἡ ἐπομένη γέγραπται σημειώσις: «Ἐτοῦτω το ἐπιστολίριον εἶναι τοῦ ἱερομονάχου Νικοδήμου Σιφνίου καὶ ἐσταγῆθῃ εἰς τὸ ρωλθ' ἀπὸ ἰουλίου α', ἐν ᾧ ἐφημέρευε εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Ἐφέσου εἰς τὴν πολιτείαν Κυρκαγύτλη ἐγγρημάτησεν ὅμως ἔτη πολλά». (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἄρθ. 13

Τεῦχος ἐκ χάρτου γραφὲν μὲν τῷ 1650 ἔτει, συγκείμενον δ' ἐκ φύλλων ἠριθμημένων 392.

Μελετίου Συρίγου ὁμιλία περὶ τῶν ΙϚ' Κυριακῶν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, περὶ τῆς πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως Κυριακῆς, περὶ τῆς μεθεπομένης Κυριακῆς, περὶ τῆς πρὸ τῶν Φώτων καὶ περὶ τῆς μετὰ τὰ Φῶτα Κυριακῆς (1). Ἐν τέλει δὲ τοῦ τεύχους ὑπάρχει τὸ ὑπόμνημα τῶδε: «Ἐτελειώθη ἡ παροῦσα βίβλος ἐν Κίῳ τῆς Βιθυνίας, ἐν τῷ μουαστηρίῳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ ἐν τῷ Κυνταρίσῳ, κατὰ τὸ ἀγρ^{ον} ἔτος τῆς σωτηρίας, ἐν μηνὶ φεβρουαρίῳ, ὑπὸ τοῦ σωφωτάτου καὶ λογιωτάτου διδασκάλου τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας κυρίου Μελετίου τοῦ Συρίγου, ἐν τῇ ὑπὸ Παρθενίου τοῦ ρέου τρίτῃ αὐτοῦ ἐξορίῳ. Καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ τεύχους πίναξ ἐν δυσὶν εὐρηται σελίσσι, μεθ' ὧν αἱ ἐπιόμεναι ὑπάρχουσι σημειώσεις:

α') «Καὶ τῶδε σὺν τοῖς ἄλλοις Ἀζαρίου ἱεροδιακόου».

β') «τῶν δὲ Ἰωαννικίου ἱερομονάχου Σιναΐτου».

γ) «ἐξ ἀγορᾶς ἐν Χίῳ 1858. Ὁ Χίου Νεόφυτος».

Μεταξὺ δὲ τῶν σημειώσεων τούτων τύπος σφραγίδος ὑπάρχει ἐν, ᾧ ὁ προφήτης εἰκονίζεται Ἠλίας, τήνδε τὴν ἐπιγραφὴν ἐμπεριέχων. «† Σφραγὶς τῆς ἱεράς καὶ πατριαρχικῆς μονῆς τοῦ προφήτου Ἠλίου ἐν τῇ νήσῳ Σαντορήνῃ. ἀψχ'». (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἄρθ. 14

Τεῦχος ἐκ χάρτου συγκείμενον ἐκ σελίδων ἠριθμημένων 54 καὶ ἐκ φύλλων πολλῶν μὴ ἠριθμημένων. Αὐτόγραφον τοῦ συγγραφέως.

«Κατάλογος χρονολογικὸς ἀκριβῶς μάλα καὶ συνοπτικῶς περιέχων τοὺς βασιλεῖς Ῥωμαίων καὶ Ὀθωμανῶν καὶ πατριάρχας Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ ἀψχ' ἔτους, συνετεθείς παρὰ Παγκρατίου ἱεροδιακόου Δημάρου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων» (2).

Πρὸς γνῶσιν δὲ τῆς τοῦ συγγράμματος τούτου σημασίας τὴν ἐφεξῆς ποιούμεαι ἀνάλυσιν.

(1) Περὶ τῶν ὁμιλιῶν τοῦ Συρίγου ὅρα ἡμετέραν σημείωσιν ἐν τῷ Ζ' τεύχει τοῦ δελτίου τῆς ἱστορ. καὶ ἐθνολ. ἐταιρίας.

(2) Ὅρα περὶ αὐτοῦ τὰ ἐν Ἐκκλησίᾳ Ἀληθείᾳ (τ. Δ', σ. 386-387) ὑπ' ἐμοῦ γραφέντα.

α') Προτίθεται ὁ τοῦ συγγραφέως πρό-
λογος.

β) Ἀπὸ τῆς 9 μέχρι τῆς 29 σελίδος χρο-
νολογικὸς ὑπάρχει πίναξ τῶν ἐπισκόπων καὶ
τῶν πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως,
ἀπὸ τοῦ Στάχυρος μέχρι Ἀθανασίου τοῦ Β',
καὶ πάλιν ἀπὸ Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου
(1454), μέχρι Κυρίλλου τοῦ ἀπὸ Ἀδριανου-
πόλεως (1813). εἶτα δὲ παρ' ἄλλης χειρὸς
πίναξ προσετέθη τῶν ἀπὸ τοῦ 1818 ἔτους
πατριαρχῶν μέχρι τοῦ 1827 ἔτους.—Καὶ
ὁ κατάλογος μὲν οὗτος ἐν-ἐκάστη σελίδι τέσ-
σαρας ἔχει στήλας, ἐν αἷς ὁ αὐξὼν σημειοῦται
ἀριθμὸς τῶν πατριαρχῶν, τὰ τε ἀπὸ Χριστοῦ
καὶ τὰ τῆς ἐκείνων πατριαρχείας ἔτη καὶ οἱ
μῆνες. Ἀναφέρει δ' ὁ συγγραφεὺς τὰς ἐπο-
μένους πηγάς, Ἀρμενόπουλον, Μεταφράστην,
Ξανθόπουλον, Θεοφάνη, Ψελλόν, Φίλιππον,
Ζωναρῆν, Φραντζῆν, Γρηγορῆν, τὰς anno-
tationes τῶν ἐκδοτῶν τῶν βυζαντινῶν χρονο-
γράφων, τὸν τόμον καταλλαγῆς τοῦ Δοσιθέου,
τὴν τούτου Δωδεκάβιβλον, Θεοδόσιον τὸν Ζυ-
γομαλῆν, τὸν Μαλαξὸν καὶ τὴν Τουρκο-
γραίτζιαν. Ἐν δὲ τῷ καταλόγῳ τῶν πρὸ ἀλώ-
σεως πατριαρχῶν χρῆται ὁ συγγραφεὺς ταῖς
ἐφεξῆς φράσεσι: «κατὰ τὴν τῶν πλειόνων
ἱστορίαν, γνώμην, χρονολογίαν, ἢ κατὰ τοὺς
πλειόνας τῶν χρονολόγων» κτλ. Μεταγενε-
στέρα δὲ χεὶρ καὶ εἰς τὰ Μηναιὰ παραπέμπει,
ὧν τὰς ἡμέρας σημειῶ ὡδε: Ἰανουαρίου 2,
8, 25, 27. Ἀπριλίου 3, 6, 17, 19, 21,
25. Ἰουνίου 2, 4. Ἰουλίου 25. Αὐγούστου
25, 30. Σεπτεμβρίου 11, 14. Ὀκτωβρίου
11, 13, 23, 27. Νοεμβρίου 13, 15, 17, 20.

γ') Ἐπειτα πρόσθετός τις χρονολογικὸς τῶν
Ἰουδαίων πίναξ, τῶν τε Ἀσσυρίων καὶ τῶν
Ἑλλήνων βασιλείων.

δ') «Κατάλογος τῶν βασιλείων τῶν Ῥω-
μαίων ἀκριβῆς, ἀρχόμενος ἀπὸ Αὐγούστου
Καίσαρος, ἐφ' οὗ καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
Χριστὸς ὁ Θεὸς ἐγεννήθη ἐκ τῆς ἀγίας Θεο-
τόκου καὶ λήγων ἐπὶ τοῦ Σουλτάν Ὁσμάνη
τοῦ τρίτου τοῦ ἡδὴ βασιλευόντος: κατα-
στρωθεὶς παρὰ τοῦ ἐν ἱεροδικιόνους Πατρι-
αρχίου Δημάχρου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, χάριν τῶν
τὰς χρονολογίας ποθούντων (cod. ποθήτων)
εἰδέναι, πόσοι δηλ. βασιλ. ἐχρημάτισαν, πό-
σα ἔτη ἕκαστος αὐτῶν ἐβασίλευσε καὶ ἀπὸ Χρι-
στοῦ πόσα ἦν. Κατεστρώθη δὲ τῷ αψνζ' ἔτει
ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ἐν μηνὶ ἀπριλίῳ». —
Ὁ πίναξ οὗτος συνεχίζεται μέχρι τοῦ 1808
ἔτους, ἰουλίου θ'.

(Παράρτημα τοῦ Κ'—ΚΒ' τόμου)

ε') «Κατάλογος τῶν ἐπισκόπων Βυζαντίου
καὶ πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως κατὰ
στοιχείον».

ς') «Κατάλογος βασιλείων κατὰ στοιχείον»,
ἔχων ἐν τέλει στίχους τινὰς ἐμμέτρους.

ζ') Κανὼνα πρὸς εὐχερεστέραν εὗρεσιν τῶν
ἀγίων συνόδων καὶ τῶν ἐν αὐταῖς βασιλείων,
παπῶν κτλ.

η') Γενεαλογικοὶ πίνακες ἐπὶ φαναριωτι-
κῶν οἰκογενειῶν, ἧτοι Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαυ-
ροκορδάτου τοῦ καὶ Σκαρλάτου, Ἰωάννου τοῦ
Καλλιμάχου, Ἀλεξάνδρου τοῦ Ὑψηλάντου,
Κωνσταντίνου τοῦ Μουρούζη, Κωνσταντίνου
τοῦ Δράκου τοῦ καὶ Σούτζου, Νικολάου τοῦ
Μαυρογένους καὶ Γεωργίου τοῦ Χαντζερεῖ, ἄνευ
οὐδεμιᾶς σημειώσεως· ἀλλ' ὡς φαίνεται ἐσκό-
πει ὁ συγγραφεὺς καὶ τὰς βιογραφίας τούτων
νὰ προσθήσῃ, διότι πολλὰ φύλλα ἄγραφα
ἄρῃκε.

θ') Πίναξ τῶν ἀπὸ Γενναδίου τοῦ Σχολα-
ρίου μέχρι τοῦ 1821 ἔτους πατριαρχῶν Κ/πό-
λεως, μικρὸν τοῦ ἐν ἀρχῇ πίνακος διαφέρων.
Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τούτῳ πίνακι μαρτυρίαι
σημειοῦνται περὶ τῶν πατριαρχῶν τούτων καὶ
αἱ κυριώτεραι τῶν αὐτῶν πράξεις ληφθεῖσαι
ἐκ τῆς Δωδεκάβιβλου τοῦ Δοσιθέου, ἐκ χειρο-
γράφων σημειώσεων, ἐκ κώδικος ἐπιγραφομέ-
νου «συντομὴ πατριαρχικῶν γραμμάτων» καὶ
εἰς τόμους διηρημένου δύο (1), καὶ ἐκ σημειω-
μάτων τοῦ Καρυοφύλλη καὶ τοῦ Νικολάου τοῦ
Καρατζῆ.

Καὶ οὕτω μὲν διήρηται ὁ ἀξιόλογος οὗτος
χρονολογικὸς τοῦ Πατριάρχου Δημάχη κατὰ-
λογος, οὗ τὴν διάσωσιν τῷ κοιδίμῳ ὀφείλομεν
Νεοφύτῳ τῷ μητροπολίτῃ Δέρκων. Σημειω-
τέον δέ, ὅτι μέγα μέρος τῶν ἀπὸ τοῦ 1756
ἔτους ἱστοριῶν ὀφείλεται αὐτῷ τούτῳ τῷ Δη-
μάχῃ, ὃς μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ γραφῆ πα-
ρεδίδου ὅσα τῷ σκοπῷ συνέφερον τοῦ κατὰ
τὴν νεανικὴν ἡλικίαν ἀρξαμένου παρ' αὐτοῦ
καταλόγου. Τοῦτο δὲ εἰκάζω ἐκ τῆς συμπα-
ραβολῆς τῆς γραφῆς αὐτοῦ, μικρὸν κατὰ μι-
κρὸν ἀλλοιοιυμένης (μέχρι τοῦ 1813 ἔτους).
Καὶ ἐν μὲν τῇ Ἑκκλ. Ἀληθείᾳ, τόμ. Δ', εὗ-
ρηται συνεπτυγμένως ὁ κατάλογος τῶν ἀπὸ

(1) Ὁ μὲν δεύτερος τόμος τῆς συλλογῆς ταύτης ἐστὶν
ὁ ὑπ' ἀριθ. 11 κώδιξ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Ὁ δὲ πρῶ-
τος τόμος σώζεται παρὰ τῷ παναγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ
πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας κ. Σωφρονίῳ. Τὸν κώδικα δὲ
τούτον ἠτοίμασε πρὸς ἔκδοσιν ὁ πολυμαθὴς ἡμῶν φίλος κ.
Γ. Μαζαράκης.

του 1454 έτους και έξής πατριαρχών. Χάριν δέ τῶν περι τήν μεταγενεστέραν ιστορίαν τῆς ἡμετέρας ἀσχολουμένων Ἐκκλησίας, παρατίθημι νῦν συνοπτικῶς καί τὸ ὑπόλοιπον τοῦ πατριαρχικοῦ πίνακος τοῦ Δημάρη μέχρι τοῦ 1780 έτους· ἐκ πάντων γάρ τῶν μέχρι σήμερα γνωσθέντων πατριαρχικῶν καταλόγων οὗτός ἐστιν ὁ σημαντικώτερος ὑπὸ κριτικῆν ἔποψιν, ἔχων πραγματικὰς πληροφορίας, τινὰς μὲν σπανιωτάτας, ἄλλας δὲ τέως ἀγνώστους. Ἐν τῇ συνόψει ταύτῃ προσέθηκα καί τὰ τοῦ συγγραφέως παρασημειώματα, ἱκανὰς δηλοῦντα πράξεις διαφόρων πατριαρχῶν, αἱ σώζονται ἐν τῷ πολλὰκις ἀναφερομένῳ Α' τόμῳ τῆς ἀνεκδότου ἐτι συλλογῆς πατριαρχικῶν τινων ἐγγράφων. Αἱ δὲ εἰς τὸν Β' τόμον παραπομπαὶ παρελείφθησαν, διότι τοῦ τόμου τούτου τὸ περιεχόμενον ἐπαρκῶς προσετέθη (ἄρα ἀριθ. 11). Ἐπι δὲ παρελείφθη ἡ μακρὰ τοῦ Δημάρη διήγησις περὶ τοῦ κακοδόξου Αὐξεντίου τοῦ ἀπὸ Κατιρλί, καὶ κατ' ἀνάγκην πολλαὶ περὶ πολλῶν πατριαρχῶν τοῦ III' αἰῶνος λεπτομέρειαι, καὶ ἅπανσι ἀνεξιχνίαστος αἱ περὶ τῶν ἐσχάτων πατριαρχῶν εἰδήσεις, ἧτοι αἱ ἐν τῷ πίνακι σημειούμεναι μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1780 καὶ 1827. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως· ὁ δὲ κατάλογος συνοψιζόμενος ἔχει ὧδε, τὴν ἀκολουθίαν σώζων τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ παρ' ἐμοῦ γεγραμμένων, ὡς προείρηται.

**Εἰδήσεις τοῦ Δημάρη περὶ πατριαρχῶν
τῆς Κωνσταντινουπόλεως.**

Νεόφυτος Β' ὁ ἀπὸ Ἀθηνῶν ἔτος ἐν, 1601.
Ματθαῖος Β' τὸ γ' ἡμέρας ἑπτὰ καὶ δέκα, 1602. Σημειώσεις· «Ἐἶτα Ματθαίου ἀποθανόντος, ἐισπῆλθεν ὁ Ραφαήλ, ὃν καὶ αὐθις ἐξῶσαι ἐπιτηδευθεὶς ὁ Νεόφυτος, πλὴν ζήμιας ἤνυσεν οὐδέν. Α' τόμῳ ἐπιστολῶν φ. 114».
Ραφαήλ Β' ὁ ἀπὸ Μεθύμνης, πατριαρχήσας ἔτη δύο (1602).
Νεόφυτος Β' τὸ β' ἔτη δύο, 1604.
Ραφαήλ Β' τὸ β' ἔτος ἐν, 1606.
Τιμόθεος Β' ὁ ἀπὸ Παλαιῶν Πατρῶν ἔτος ἐν, 1607. (Ἐν τῷ πρὸς τῷ τέλει πίνακι παραλείπεται).
Νεόφυτος Β' τὸ γ' ἔτη τρία, 1608. Σημειώσεις· «Τοῦ δὲ Ραφαήλ καὶ αὐτοῦ τὸ κοινὸν δόντος χρέος, ἐκλήθη ὁ Νεόφυτος πάλιν καὶ ἐπατριάρχευσεν πενταετίαν, σχολάσας μίση, ἀδικίᾳ, πικρονομίᾳ καὶ τῇ κατὰ βίον σπατάλῃ· ἕνα μόνον δὲ εἶχε σκοπὸν πῶς ἀρπάσαι καὶ συναῆσαι καὶ πλουτίσαι ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς ἀ-

νεψιούς. Τινὲς δὲ μεγάλως παρ' αὐτοῦ ἀδικηθέντες ἤγαγον αὐτὸν εἰς τὸ κριτήριον ἐπὶ τὸ βασιλικὸν βῆμα, τοῦ Θεοῦ οὕτω συνεργήσαντος· κακεὶ δὲ ἀδικίαις διαφόροις ἤττηθέντα καὶ κατακριθέντα ἡ βασιλικὴ ἐξουσία καὶ ἀπόφασις ἐξόριστον ἐποίησεν· ἐκάλεσε τὸν Ἀλεξανδρείας Κύριλλον εἰς ἐπιστασίαν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου. Ἐπιστατοῦντος δὲ αὐτοῦ Τιμόθεος ὁ Παλαιῶν Πατρῶν, Πάσιος ὁ Θεσσαλονίκης, Τιμόθεος ὁ Λαρίσσης καὶ Γερμανός ὁ πρῶτον Μονεμβασίας ἐπατρίασαν ἐλκύσαντες καὶ ἄλλους, ἐπανέβησαν τὸ πεισκέσιον χιλιάδας χρυσίων ὀκτώ, καὶ τὸ χαράτζιον τοῖς τρισὶν ἐν ἐπρόσθεσαν μέρος, καὶ οὕτω τὸν Παλαιῶν Πατρῶν Τιμόθεον πατριάρχη ἐποίησαν. Α' τόμῳ ἐπιστολ. φύλλ. 114, 1611, μαίφ. Νεοφύτου γράμμα περὶ τοῦ ὅτι ἔξεστι δύο ἀδελφούς δύο ἐξ ἀδελφῶν καὶ τὸν σαρκικὸν τοῦ ἀναδόχου υἱὸν τὴν ἐπ' ἀδελφῷ ἀνεψιῶν τοῦ ἀναδεχθέντος λαβεῖν. Χειρόγραφον».

Κύριλλος Α' ὁ Λούκαρις ἐπιτροπικῶς ἔτος ἐν καὶ μῆνας πέντε, 1611. Σημειώσεις· «Εἰ πενταετίαν μετὰ Ραφαήλον πατριάρχευσεν ὁ Νεόφυτος, ἄρα τῷ 1613 ὁ Λούκαρις ἐγένετο τοποτηρητής, καὶ τῷ αὐτῷ ἐπατριάρχευσεν ὁ Τιμόθεος Παλαιῶν Πατρῶν».

Τιμόθεος Β' τὸ β' ἔτη ὀκτώ, 1613.

Κύριλλος Α' ἔτος ἐν καὶ μῆνας ἕξ, 1621.

Γρηγόριος Δ' ὁ ἀπὸ Ἀμασειας τρεῖς μῆνας, 1622.

Ἀρθύμιος Β' ὁ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως μῆνας δύο, 1623.

Κύριλλος Α' τὸ β' ἔτη ὀκτώ, 1623.

Ἀθανάσιος Γ' ὁ Πατελάριος ἡμέρας τσσαράκοντα, 1631.

Κύριλλος Α' τὸ γ' ἔτος ἐν, 1632.

Κύριλλος Β' ὁ ἀπὸ Βερροίας ἔτη δύο, 1632.

Κύριλλος Α' τὸ δ' ἔτος ἐν καὶ μῆνας δύο, 1634.

Νεόφυτος Γ' ὁ ἀπὸ Ἡρακλείας ἔτος ἐν, 1636.

Κύριλλος Α' τὸ ε' καὶ τελευταῖον ἔτος ἐν, 1637.

Κύριλλος Β' τὸ β' ἔτος ἐν καὶ μῆνας τέσσαρας, 1638.

Παρθένιος Α' ὁ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως ἔτη πέντε καὶ μῆνας δύο, 1639.

Παρθένιος Β' ὁ Κεσαήνης ἢ Γολιάθ (ὁ νέος) ἔτη δύο καὶ μῆνας δύο, 1644. Σημειώσεις· «1644 κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον τοῦ Παρθενίου Ἀδριανουπόλεως πατριάρχου γενομένου, Ἀδριανουπόλεως ἐψηφίσθη. Συλλ. πατριαρχ.

γραμματών τόμῳ Α', φύλλ. 28.—1644, ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ, ψῆφοι πατριάρχου Παρθενίου τοῦ νέου, τοῦ πρώην ἀπέλαθέντος καὶ διωχθέντος. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμῳ Α', φύλλ. 123.—1646, νοεμβρίῳ 16, ψῆφοι πατριάρχου Ἰωαννικίου Ἡρακλείας, τοῦ Παρθενίου καθαιρεθέντος. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμῳ Α', φύλλ. 123 ».

Ἰωαννίκιος Β' ἀπὸ Ἡρακλείας ἔτος ἐν καὶ μῆνας ἑνδεκα, 1646.

Παρθένιος Β' τὸ β' ἔτη δύο καὶ μῆνας ἕξ, 1648.

Ἰωαννίκιος Β' τὸ β' ἔτος ἐν, 1650.

Κύριλλος Γ' ἀπὸ Κορίνθου κατὰ Δοσίθεον, κατὰ δὲ τὸν ἐν τῇ βυζαντιῇ ἱστορίᾳ κατάλογον, Τυρνόβου· κατ' αὐτοὺς ἡμέρας ὀκτώ καὶ δέκα ἐπατριάρχευσεν, 1651.

Ἀθανάσιος Γ' τὸ β' ἡμέρας δεκαπέντε, 1651.

Παΐσιος Α' ἀπὸ Λαρίσσης μῆνας ἑννέα, 1651. Σημειώσεις· «1652, ἰουλίου. Τοῦ πατριάρχου Ἀθανασίου παραιτηθέντος, Παΐσιος Λαρίσσης ψηφίζεται πατριάρχης. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμῳ Α', φύλλ. 124 ».

Ἰωαννίκιος Β' τὸ γ' ἔτος ἐν καὶ μῆνας ἑνδεκα, 1652. Σημειώσεις· «1654, μαρτίου 17 παραιτήθη ὁ πατριάρχης Ἰωαννίκιος εἰς τὸν πατριάρχην Παΐσιον. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμῳ Α', φύλλ. 120 ».

Κύριλλος Γ' τὸ β' ἔτος ἐν καὶ ἡμέρας τέσσαρας καὶ δέκα. 1654. Σημειώσεις· «Τοῦ Ἰωαννικίου πατριαρχεύοντος, Κύριλλος ὁ Σπανὸς ἐπιβατικῶς ἤρπασε τὴν πατριαρχίαν· τοῦτον διώξαντες οἱ ἀρχιερεῖς Παΐσιον τὸν πατριαρχεύσαντα ἀπεκατέστησαν πατριάρχην. Συλλ. πατριαρχ. γραμμ. φύλλ. 274 τόμῳ Α' ».

Ἰωαννίκιος Β' τὸ δ' ἔτος ἐν, 1655.

Παρθένιος Γ' ἀπὸ Χίου, 1656. Σημειώσεις· «1656 ἰουλίου 26, τοῦ Ἰωαννικίου καθαιρεθέντος Παρθένιος ὁ Χίου πατριάρχης ψηφίζεται. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμῳ Α', φύλλ. 129 ». Ὡς πρὸς τὸν ἀδικὸν θάνατον τοῦ Παρθενίου τούτου, ὁ Δημάργης παραπέμπει εἰς ἔγγραφον τοῦ Μητροφάνους Κυζίκου τοῦ ἀπὸ Θηβῶν τῆς Βοιωτίας, ὅπερ εὑρίσκεται ἐν σελ. 7 τοῦ Α' τόμου τῆς αὐτῆς συλλογῆς.

Γαβριήλ Β' ἀπὸ Γάνου μῆνας δύο, 1657. Σημειώσεις· «1657 ἀπριλίου, τοῦ Παρθενίου καταδικασθέντος ἀδίκως, Γαβριήλ Γάνου ψηφίζεται πατριάρχης. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμῳ Α', φύλλ. 124.—1657 μαΐου α', τῶν

τοῦ Γάνου ψῆφων ἀκυρωθέντων Παρθένιος Προύσης πατριάρχης ψηφίζεται. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμῳ Α', φύλλ. 129 ».

Παρθένιος Δ' ἀπὸ Προύσης, ὁ Μογιάλος ὁ καὶ Μουγλούμης λεγόμενος, ἔτη τρία, 1657 (ἐν τῷ ἄλλῳ πίνακι 1658). Σημειώσεις· «1662 ἐν μηνὶ ἰουλίῳ, τοῦ πατριάρχου Παρθενίου παραιτηθέντος καὶ ἀναχωρήσαντος, ψηφίζεται παρὰ τῆς συνόδου Διονύσιος ὁ Λαρίσσης πατριάρχης. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμῳ Α', φύλλ. 121 ».

Διονύσιος Γ' ἀπὸ Λαρίσσης ἔτη πέντε, 1660. Σημειώσεις· «1662 ἀγούστου 26· ἐπὶ Διονυσίου πατριάρχου ὁ Ἀγριδῶν παραιτησάμενος τὴν ἀρχιεπισκοπὴν, τὴν ἰνομασίαν μακαριώτατος, τοῦ ὑπογράψαι διὰ πρασίνων καὶ τοῦ φορεῖν μίτραν, ἐγένετο πρόεδρος τῆς ἐπαρχίας Χίου. Συλλ. πατριαρχ. γραμμ. τόμῳ Α', σελίδι 38.—1662, ἐπὶ Διονυσίου παραιτήσις Καισαρείας. Συλλ. πατριαρχ. γραμμ. τόμ. Α', φύλλ. 25.—1663, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ παραιτήσις πρόεδρος Ἰκονίου. Αὐτόθι.—1664, ἐπὶ Διονυσίου ἐδιωρίσθησαν ζητεῖται εἰς τὰς ἐπαρχίας διὰ τὴν ἐλάφρωσιν τοῦ πατριαρχικοῦ χρέους. Συλλ. πατριαρχ. γραμμ. φύλλ. 275, τόμ. Α' ».

Παρθένιος Δ' τὸ β' ἔτος ἐν καὶ μῆνας ὀκτώ, 1665.

Κλήμης Α' ἀπὸ Ἰκονίου μῆνας τέσσαρας, 1667.

Μεθόδιος Γ' ἀπὸ Ἡρακλείας ἔτη τέσσαρα, 1668. Σημειώσεις· «1668 ἰανουαρίου ε' ψηφίζεται πατριάρχης ὁ Ἡρακλείας Μεθόδιος μετὰ τὴν ἐξώσιν τοῦ Παρθενίου πατριάρχου καὶ τὴν καθάρισιν τοῦ ἀπὸ Ἰκονίου Κλήμεντος. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμῳ Α', σελ. 126 ».

Παρθένιος Δ' τὸ γ' μῆνας ἕξ, 1671.

Διονύσιος Δ' ὁ Μουσελίμης μῆνας ἑπτὰ, 1671. Σημειώσεις· «1673 ἀγούστου 18, τοῦ Διονυσίου καθαιρεθέντος, Γεράσιμος Τορνόβου ψηφίζεται πατριάρχης. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμ. Α', φύλλ. 127 ».

Παρθένιος Δ' τὸ δ' ἔτη πέντε, 1675.

Διονύσιος Δ' τὸ β' ἔτη δύο καὶ μῆνας δέκα, 1680 (ἐν τῷ ἄλλῳ πίνακι 1676). Παρεντίθεται σημεῖωμα Καρσοφύλλη.

Ἀθανάσιος Δ' ἀπὸ Παιδεστοῦ ἡμέρας δώδεκα, 1683 (ἐν τῷ ἄλλῳ πίνακι 1679). Σημειώσεις ἀχρονολόγητος· «Ψῆφοι μετὰ τὴν ἐξωστράκισιν τοῦ κακοῦ Ἀθανασίου. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμ. Α', σελίδι 127 ».

Ίάκωβος Α' ἀπὸ Λαρίσσης, Χίος, ἔτη τρία, 1683 (ἐν τῷ ἄλλῳ πίνακι 1679). Σημειώσεις: «1679 ἀγούστου 10 ἐξελέγη ὁ Ίάκωβος Λαρίσσης διὰ νὰ μετατεθῆ πατριάρχης, καὶ τῇ 15 ἀγούστου μετετέθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Καρυσφύλλη».

Διονύσιος Δ' τὸ γ' μῆνας ἑπτὰ, 1686 (ἐν τῷ ἄλλῳ πίνακι 1682).

Παρθένιος Δ' τὸ ε' ἔτος ἐν καὶ μῆνας τρεῖς, 1686 (ἐν τῷ ἄλλῳ πίνακι 1684).

Ίάκωβος Α' τὸ β' ἔτος ἐν, 1688 (ἐν τῷ ἄλλῳ 1685).

Διονύσιος Δ' τὸ δ' μῆνας ἕξ, 1689 (ἐν τῷ ἄλλῳ 1686).

Ίάκωβος Α' τὸ γ' μῆνας τέσσαρας, 1689 (ἐν τῷ ἄλλῳ 1687).

Καλλινίκος Β' ἀπὸ Προύσης μῆνας ὀκτώ, 1689 (ἐν τῷ ἄλλῳ 1688). (Διὰ τοὺς ἀπὸ Διονυσίου Γ' μέχρι Καλλινίκου Β' πατριάρχας ὁ Δημάριος μεταγράφει τὰ λεγόμενα τοῦ Δοσιθέου καὶ τὰς σημειώσεις Καρυσφύλλη).

Νεόφυτος Δ' ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως μῆνας τρεῖς, 1690 (ἐν τῷ ἄλλῳ πίνακι 1688). Σημειώσεις Καρυσφύλλη καὶ ἡ ἐπομένη: «1688, μαρτίου 3, ἐνεχειρίσθη ἡ πατεριτζα παρὰ τοῦ Ἡρακλείου Βαρθολομαίου ἐν τῇ μεταθέσει τοῦ ἀπὸ Προύσης πατριαρχεύσαντος Καλλινίκου. Συλλογ. πατριαρχ. γραμμ. σελ. 157».

Καλλινίκος Β' τὸ β' ἔτη δύο, 1691.

Διονύσιος Δ' τὸ ε' ἔτος ἐν, 1693.

Καλλινίκος Β' τὸ γ' ἔτη ὀκτώ, 1694.

Γαβριήλ Γ' ἀπὸ Χαλκηδόνος ἔτη πέντε, 1702. Σημειώσεις: «1693 ἀπριλίῳ, πατριαρχεύοντος Καλλινίκου ἐγνωμοδοτήθη, ἵνα μικρὰ ἐκκλησία ἀνασκευασθῆ καὶ μείζων οἰκοδομηθῆ. Συλλ. πατριαρχ. γραμμ. τόμ. Α', φύλλ. 297» (1).

Κυπριανὸς Ε' ἀπὸ Καισαρείας ἔτη δύο καὶ μῆνας ἕξ, 1707. (Ἐν τῷ ἄλλῳ πίνακι πρὸ τοῦ Κυπριανοῦ καὶ μετὰ τὸν Γαβριήλ Γ' τάσσεται *Νεόφυτος Ε'* ἀπὸ Ἡρακλείας, 1707).

Ἀθωνάσιος Ε' ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως, Κρής, ἔτος ἐν καὶ μῆνας τέσσαρας, 1709.

Κύραλλος Δ' ἀπὸ Κυζίκου, Λέσβιος, ἔτος ἐν καὶ μῆνας ἕξ, 1711.

Κυπριανὸς Α' τὸ β' μῆνας τέσσαρας (1712) καὶ μὴ ὑποσχεθεῖς τὸν ἐτήσιον φόρον ἐξώσθη.

Κοσμῆς Γ' ἀπὸ Συναίου ἔτη δύο, ὑποσχεθεῖς πρῶτος τὴν φορολογίαν, 1713. «Περὶ

Κοσμῆ πατριάρχου μετὰ τὴν ἔξωσιν συμφωνητικὸν ἀρχιερέων. Συλλ. πατριαρχ. γραμμ. τόμ. Α', φύλλ. 306».

Ἱερεμίας Γ' ἀπὸ Καισαρείας ἔτη ἕνδεκα, μῆνας ἑννέα, 1715. Σημειώσεις: «1716 μαρτίου 25, εἰδήσεως ἐπιστολῆ Ἱερεμίου πατριάρχου πρὸς τὸν Νικαίας, ἐν ἣ λέγει: «Διὰ τοῦ παρόντος δίδομεν εἰδήσιν τῇ ἀρχιερωσύνη σου, ὅτι ἐπανακληθέντες ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν μας Καισαρείαν παρ' ἐλπίδα, ἐπιταγῇ τοῦ ὑπερτάτου ἐπιτρόπου τῆς κραταίως βασιλείας, ἠλεήθημεν τὴν πατριαρχικὴν ἀξίαν καὶ προστασίαν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, καὶ διὰ κανονικῶν ψήφων τελεσθεισῶν κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τῆς ἱερᾶς ὁμηγύρευς πάντων τῶν ἐνδημούντων ἐνταῦθα συναδελφῶν ἀρχιερέων, συναινέσει καὶ παντός τοῦ εὐαγοῦς ἐκκλησιαστικοῦ κλήρου καὶ τῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας καὶ τοῦ λοιποῦ χριστιανύμου πληρώματος, προεβιβάσθημεν ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἀγιώτατον πατριαρχικὸν ἀποστολικὸν θρόνον, ὅτε ἀποβληθέντος ὑπὸ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, ὡς διαβεβλημένον καὶ ἀπροσφόρου κατὰ τὴν κατ' αὐτοῦ κινήθεισαν ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ βήματος ἀγωγὴν, τοῦ ὅπως δῆποτε χρηματίσαντος πατριάρχου Κοσμῆ, οὕτω τοῦ Θεοῦ οἰκονομήσαντος καὶ ἐπινευγόντος μοι παρὰ προσδοκίαν, ὡς οἶδασι πάντες, τὴν πατριαρχικὴν ἀξίαν καὶ ποιμαντορίαν. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμ. Α', σελίδι 57».

Παῖσιος Β' ἀπὸ Νικουμηδείας ἔτη ἕξ, 1726. Σημειώσεις: «1726 ἀγούστου 2, ἐδόθη πατριαρχικὴ ἄδεια τῷ μακαριωτάτῳ καὶ καθολικῷ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς ἁγῆς Ἰβηρίας, ὅπως λειτουργῆ ὁπόταν βουλευθῆ εἰς διωρισμένον μέρος τοῦ ἰδίου οἰκήματος μετὰ ἱεροῦ ἀντιμυσίου, ἐπειδὴ διὰ τὴν ὀλέθριον νόσον τῆς πανώλης οὐκ ἠδύνατο ἀπέρχεσθαι εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐκκλησιάζεσθαι ἐν αὐτῇ. Συλλ. πατριαρχ. γραμμ. τόμ. Α', φύλλ. 36».

Ἱερεμίας Γ' τὸ β' μῆνας ἑπτὰ, 1732.

Σεραφεῖμ Α' ἀπὸ Νικουμηδείας μῆνας δέκα, 1733. Σημειώσεις: 1733 ἀπριλίου 9, προσφώνημα Γερασίμου Ἡρακλείας πρὸς τὸν πατριάρχην Σεραφεῖμ, ἐπὶ τῇ ἐγγχειρίσει τῆς πατεριτζίας. Συλλογὴ πατριαρχ. γραμμ. τόμ. Α', σελίδι 20, καὶ μήνυμα μέγα εἰς φύλλ. 134 τῆς αὐτῆς καὶ εἰς φύλλ. 161».

Νεόφυτος Ε' ἀπὸ Καισαρείας (ἐν τῷ ἄλλῳ πίνακι, Σ') ἔτη πέντε, μῆνας ἑπτὰ, 1734.

Παῖσιος Β' τὸ β' ἔτος ἐν καὶ μῆνας ὀκτώ, 1740.

(1) Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐξεδόθη ὑπὸ Μ. Γεδεών ἐν Κανόν. Διατ. σ. 97—99.

Νεόφυτος Ε' (Σ') τὸ β' μῆνας ἔνδεκα, 1743.

Παΐσιος Β' τὸ γ' ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, 1744.

Κύριλλος Ε' ἀπὸ Νικομηδείας ἔτη δύο, μῆνας ὀκτώ, 1748. «Οὗτος ὁ Κύριλλος εἰσπηδήσας ἐν τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ εὗρεν αὐτὸν ὑπὸ χρέος ταλάντων πεντακονσίων, ἧδη δὲ ἐπεφόρτισεν αὐτὸν διὰ τὰς ἑξῆς συνεχεῖς καὶ παρανόμους ἐπιδρομὰς τοῦ θρόνου ἄλλα πεντακόσια, καὶ ἐκορυφώθη τὸ χρέος εἰς τάλαντα 1000.—1748 σεπτεμβρίου 29, προσφώνημα Γερασίμου Ἡρακλείας, ἐπὶ ἐγγχειρίσει πατεριτζᾶς ἐν τῇ πατριαρχείᾳ τοῦ ἀπὸ Νικομηδείας Κυρίλλου. Συλλογὴ γραμμ. πατριαρχ. τόμ. Α' σελίδι 23, καὶ μέγα μήνυμα ἐν τῇ αὐτῇ, φύλλ. 135 καὶ φύλλ. 164».

Παΐσιος Β' τὸ δ' διὰ κοινῆς προσκλήσεως τῶν ἀρχιερέων ἔλαβε τὸν θρόνον (1751) καὶ ἐπατριαρχευσε θεοφιλῶς ἔτος ἕν καὶ μῆνας τρεῖς.—«Σημειῶσαι ὅτι ἐπὶ τούτου τοῦ σεβασμίου πατριάρχου ἀνεφύη ἐν τοῖς περιχώροις Νικομηδείας εἰς ψευδομόναχος ὀνόματι Αὐξέντιος καὶ κηρύττων τὸν ἀναβαπτισμὸν». Ὁ Δημᾶρης ἐκτίθησι τὰ κατὰ τὸν Αὐξέντιον τοῦτον ἐν λεπτομερεῖα καὶ ἐπειδὴ ταῦτα διὰ τὸ μῆκος δὲν δύνανται νὰ καταχωρισθῶσιν ὧδε, ἐπιφυλαττόμεθα ἵνα χρησιμοποιοῦμεν τὰ παρὰ τοῦ Δημᾶρη λεγόμενα ἐν ἰδιαιτέρᾳ διατριβῇ, συμπληρούσῃ καὶ διαλευκαινούσῃ τὰ μέχρι σήμερον γνωσθέντα ἡμῖν κείμενα περὶ τῆς ἑτεροδιδασκαλίας τοῦ Αὐξέντιου. Περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ὡς καὶ περὶ τῶν βλασφημιῶν Κυρίλλου καὶ Χριστοφόρου. ὀμιλεῖ τινα ὁ Δημᾶρης καὶ κατωτέρω, ἅτινα ἐπίσης γενήσονται ἄλλοτε λόγου ἰδίου ἀντικείμενον.

Κύριλλος Ε' τὸ β' «ἔτη τέσσαρα, μῆνας ἕξ καὶ ἡμέρας δέκα καὶ ἕξ, 1752. Σεπτεμβρίου ζ' ἐπατριαρχευσε καὶ ἐξώσθη κατὰ τὸ ἀψνζ' ἔτος, ἰανουαρίου 15». Ἀλλαγῶν προστίθησιν ὁ Δημᾶρης δύο σημειώματα Νικολάου Καρατζᾶ, ὧν κατ' ἀνάγκην μόνον τὸ δεύτερον μεταφέρεται ὧδε: «1756 δεκεμβρίου 13 ἐξεδήμησεν ἐν Κυρίῳ ὁ πρῶν Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης κύρ Παΐσιος ὁ ἀπὸ Νικομηδείας, ὧντας εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Παναγίας τῆς νήσου Χάλκης, καὶ ἐνταφιάσθη ἐκεῖ».

Καλλίνικος Γ' πρῶν Προϊλάθου, ἐξώσας τὸν Κύριλλον τῇ 15 ἰανουαρίου 1757 κατέσχε τὸν θρόνον, οὐ ἤρξε μῆνας ἕξ καὶ ἡμέρας ὀκτώ. Σημειώσεις «1757 κατὰ μῆνα ἰανουαρίου Καλλίνικος ὁ ἀπὸ Προϊλάθου πατριάρχης

ἐν αὐτῇ τῇ ἐνάρξει τῆς θείᾳ ἐλέει εὐδοκηθείσης πατριαρχείας αὐτοῦ συνέθετο καὶ κατεσκεύασεν ἐκκλησιαστικὸν κώδικα συνιστάμενον ἐν φύλλοις ἑκατὸν τριάντοισι, ἐκαστοῦ τῶν φύλλων ἕχοντος καὶ τὴν σφραγίδα τῆς αὐτοῦ παναγιότητος καὶ τὸν ἀριθμὸν κατὰ σειρὰν ἀκολουθοῦντα, ὅπως καταγράφονται ἐν αὐτῷ τὰ συμπιπτόντα κατὰ καιροῦς πατριαρχικά καὶ συνοδικὰ γράμματα, ἔχοντα ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις ἀναγκαίας καὶ χρεώδεις καὶ ἀξιωμανημονεύτους. Συλλογὴ πατριαρχ. γραμμάτων, τόμῳ Α' σελίδι 3.—1757 ἰανουαρίου 15', ἡμέρᾳ κυριακῇ, μήνυμα πατριαρχείας Προϊλάθου Καλλίνικου. Συλλ. πατριαρχικῶν γραμμ. τόμῳ Α', φύλλ. 132 καὶ 136.—1757 ἰανουαρίου 15', προσφώνημα εἰς δόσιν πατεριτζᾶς Χαλκηδόνος Ἰωαννικίου Καρατζᾶ τῷ πατριάρχῃ Καλλίνικῳ. Συλλ. πατριαρχ. γραμμ. φύλλ. 162 τόμ. Α'».

Σεραφεῖμ Β' ἀπὸ Φιλιππουπόλεως διαδέχεται τὸν Καλλίνικον τῷ 1757 «ψῆφῳ καὶ γνώμῃ ἀπάντων τῶν παρευρεθέντων ἀρχιερέων, πλὴν τριῶν, καὶ θελήσει παντός τοῦ χριστιανικοῦ συστήματος, ἀρχόντων τε καὶ ἰδιωτῶν μετετέθη δὲ εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῇ εἰκοστῇ ἑβδόμῃ ἰουλίου». Διὰ τὴν τραχύτητα αὐτοῦ καθρέθη τῇ 20 μαρτίου 1761 καὶ διαδέχεται αὐτὸν

Ἰωαννίκιος Γ' ὁ ἀπὸ Ἰπικίου Χαλκηδόνος «τῇ εἰκοστῇ πέμπτῃ τοῦ αὐτοῦ μαρτίου (1761) τοῦτον δὲ πάλιν μεταποιοῦντα τὰ κοινῇ τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἀρέσκοντα, μετὰ δεύτερον ἔτος τῆς πατριαρχείας καταθιβάξουσιν (αὐτὸν) κατὰ μῆνα μάϊον διήρκεσε δὲ οὗτος ὁ ῥηθείς Ἰωαννίκιος χρόνους 2 μῆνας 2». Σημειώσεις: «1757 ἰουλίου 26, ἡμέρᾳ σαββάτῳ, προσφώνημα ἐπὶ ἐγγχειρίσει πατεριτζᾶς τῷ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως Σεραφεῖμ πατριάρχῃ. Συλλ. πατριαρχ. γραμμ. σελίδι 21, καὶ μέγα μήνυμα ἐν τῇ αὐτῇ, φύλλ. 136.—1759 νοεμβρίου, πατριαρχοῦντος Σεραφεῖμ γὰρ βασιλικὸν ἀνεγνώσθη περὶ ἐκλογῆς πατριάρχου. Συλλ. πατριαρχ. γραμμ. τόμ. Α', φύλλ. 530».

Σαμουὴλ Α' Χαντζερῆς «ἀπὸ Δέρκων, ἐξώσας τὸν Ἰωαννίκιον τῇ εἰκοστῇ α' τοῦ μαΐου (1763) ἀνήλθεν ἐπὶ τὸν τῆς πατριαρχείας θρόνον, θελήσει καὶ γνώμῃ πάντων τῶν ἐν τῇ Κ/πόλει διατελούντων ἀρχιερέων, πρόσθεσι δὲ καὶ ἀρχόντων καὶ ἰδιωτῶν. Οὗτος μόνος τῶν μετὰ τὸν Παΐσιον πατριαρχευσάντων διενήνοχε φρονήσει τε καὶ συνέσει καὶ ἐπὶ τῇ ἄλλῃ θεοσεβείᾳ τὰ γὰρ τῆς αὐτοῦ νέας πατριαρχείας

ἐξοδα ἐξ ἰδίων αὐτὸς κατεβάλλετο, μηδενὸς τῶν ἀρχιερέων ἀπαιτηθέντος πολὺ ἢ ὀλίγον, ὡς οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀπήθουν, ἀλλ' οὐδὲ τινὰ χωρὶς κρίσεως καὶ συνόδου κατέκρινε. Σημειώσαι προσέτι, ὅτι ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ ἐμερίσθη ἡ πατριαρχικὴ σφραγὶς εἰς 4 τετμήματα, ὅπως μὴ ποιῆ ὁ πατριάρχης μονομερῆ ἀρξίαν ἐπὶ τῇ καταδρομῇ τινῶν, καὶ διανεμήθῃ ἡ μία εἰς τέσσαρα. Καὶ τούτων τὸ μὲν ἐν αὐτῷ ἐκληρώθη, τὰ δὲ τρία τοῖς προσετώσι τῶν ἐνδημούντων ἀρχιερέων διὰ συνοδικῷ γράμματός ἐδόθησαν. Οὗτος δὲ οὐ μόνῃ τῇ πολιτικῇ συνέσει τῶν ἄλλων διέφερον, ἀριστα καὶ δίκαια διοικῶν, ἀλλὰ καὶ πᾶσι πᾶσι κεκόσμητο, τῇ τε θύραθεν καὶ τῇ καθ' ἑμᾶς θεολογικῇ, καὶ ἱστορικῇ παντοίᾳ, ὡς οἱ πωληθέντες αὐτῷ πίνακες δηλοῦσι. Οὕτως καὶ αὐθις ὁ ῥηθεις Σαμουὴλ μὴ ποιῶν τὰ κοινῇ τοῖς ἀρχιερέουσιν ἀρέσκοντα καὶ τισιν ἄλλοις, καθηρέθη τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῇ δ' νοεμβρίου τοῦ κ' ψξζ'». Σημειώσεις: «1763 ἐν μηνὶ ἀγούστῳ, ὁ ἀπὸ Δέρκων Σαμουὴλ γενόμενος πατριάρχης, Δέρκων ἐψηφίσθη Διονύσιος ὁ πρότερον μὲν Νίου, ἔπειτα δ' Ἐφέσου καὶ ἤδη Δέρκων. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμῳ Α', σελίδι 102.—1763 μαΐου 24, ἡμέρᾳ σαββάτῳ, μήνυμα εἰς Σαμουὴλ πατριάρχην. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμ. Α', φύλλ. 138».

Μελίτιος ἀπὸ Λαρίσσης μῆνας πέντε καὶ ἡμέρας τέσσαρας, 1768.

Θεοδόσιος ἀπὸ Θεσσαλονίκης, γενόμενος πατριάρχης 9 ἀπριλίου 1769· «ἔχαιρον ὡς οὐδεὶς ἄλλος ἐπὶ τῇ οἰκονομικῇ τῆς ἀργυρολογίας».

Σαμουὴλ Α' τὸ β' 1773, ἐκβληθεὶς μετὰ μῆνας 13 καὶ ἡμέρας 4.

Σωφρόνιος Α' ἀπὸ Ἱεροσολύμων, 1774. Σημειώσεις: «1775 μαΐου 10, ἡμέρᾳ κυριακῇ, εἰς τὰς δεκαπέντε ὥρας, ἐξεδήμησεν ἐν Κυρίῳ ὁ πρῶν Κ/πόλεως πατριάρχης κύρ Σαμουὴλ Βυζάντιος, ὄντας ἐξέριστος εἰς τὸ νησί τῆς Νάκκης, ὅπου καὶ ἐκηδέθη τῇ ἐφεξῆς, ἐνταφιασθεὶς μετὰ παρρησίας εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Νικολάου τῆς χώρας. Ἀπὸ ἰδιοχειροῦ σημειώματος Νικολάου Καρατζᾶ».

Γυβρίηλ Δ' ἀπὸ Παλαιῶν Πατρῶν, φορέσας τὸ καθθάδι τῇ 13 δεκεμβρίου 1780. Σημειώσεις: «1780 δεκεμβρίου 12, μέγα μήνυμα εἰς Γαβριὴλ πατριάρχην. Συλλ. γραμμ. πατριαρχ. τόμ. Α' φύλλ. 140».

Ἄρθ. 15

Τεῦχος ἐκ χάρτου, συνιστάμενον μὲν ἐκ φύλλων 44, γραφέν δὲ ὑπερμεσοῦσης τῆς ΙΗ' ἑκατ. Περιεχόμενα·

1. Ἀθήλου «βίος καὶ ἀγῶνες τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Μάρκου ἀρχιεπισκόπου Ἐφέσου, τοῦ Εὐγενικοῦ». Ἀρχ. «Ἐκεῖνα ὅπου ὑπερβαίνουσι κάθε φέσιν» κτλ., φύλλ. 1—37. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ βίου τούτου παραπέμπει εἰς τὰ βιβλία τοῦ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων καὶ τοῦ Νεκταρίου Ἱεροσολύμων.

2. «Περί τῆς γονοφόρας (sic) ἥτις ῥηθιμίαν λογικῆς ψυχῆς τίκτουςα, καθ' ἣν ἀποβάλλειν εἴθε τοὺς τῆς πνευματικῆς διδασκαλικῆς λόγους». Ἀρχ. «Πῶς ὁ Θεὸς διὰ τὴν πολίτην του ἀγαθότητα», φ. 38—44.

Τὸ τεῦχος τοῦτο κτῆμα πρότερον ἦν τοῦ Παροναξίας Νεοφύτου τοῦ Λαχοβάρη, εἶτα δὲ τοῦ Δέρκων Νεοφύτου.

Ἄρθ. 16

Τεῦχος ἐκ χάρτου, γραφέν περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος.

«Θουκυδίδου συγγραφῆς πρώτης (πρόσθεσις β'—η'). Ἀποσημειώσεις τινὲς ἐκ παραδόσεως κύρ Δωροθέου διδασκάλου Κωνσταντινουπόλεως».

Καὶ τοῦτο κτῆμα ἦν πρότερον «Παροναξίας Νεοφύτου Βυζαντίου τοῦ Λαχοβάρι», εἶτα δὲ τοῦ Δέρκων Νεοφύτου.

Ἄρθ. 17

Τεῦχος ἐκ χάρτου τῆς ΙΗ' ἑκατ.

1. Παρθένιος Ἱεροσολίμων. «Λόγοι ἡδύτατοι, καὶ πάνυ ὠφέλιμοι, καὶ σωτηριώδεις τῶν τροπαρίων τοῦ μεγάλου κανόνος (Ἄνδρέου Κρήτης), ἐρμηνευθέντες παρὰ τοῦ μακαριωτάτου, σοφωτάτου, καὶ ἀγιωτάτου πατρὸς ἡμῶν καὶ πατριάρχου Ἱεροσολύμων κυρίου Παρθενίου» (1), φύλλ. 1—108. Τὸ τέλος δὲν ἐγγράφῃ, ἀρθέντων ἀγράφων τῶν δύο τελευταίων φύλλων.

2. Ἀθήλου «διάλογος, ἐν ᾧ εἰσάγεται ὁ ἀμαρτωλὸς τῇ Θεοτόκῳ διαλεγόμενος, κατὰ ἀλφάβητον», φύλ. 109—111. Ἀρχ. «Ὁ

(1) Ὁ Παρθένιος συνέγραψεν ὀθωμανικὴν ἱστορίαν, ἧς τεμάχιον σώζει ὁ ὑπ' ἀριθ. 9 κώδιξ ἐν φύλλ. 8, καὶ ἱστορίαν τῆς μεταξὺ ἡμῶν καὶ Ἀρμενίων διαφορᾶς περὶ τοῦ Π. Τάφου. Ὅρα Α. Π. Κεραμέως, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολ. σταχυολογίας, τ. Α', σ. 308—386.

ἀμαρτωλός. Ἀνίμψευτε, θεόνυμφε, οὐρανοῦ γῆς κυρία σῶσον με τὸν ταλαιπώρον» κτλ. Τὸ γραψίμον τοῦ διαλόγου τούτου διαφέρει τῆς τοῦ ἡγουμένου κειμένου γραφῆς· ἴσως δ' ἐστὶν ἔργον τοῦ Δαπόντε. (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἄρθ. 18

Τεῦχος ἐκ χάρτου, γραφὲν ἔτει 1729 ὑπὸ Ἀμβροσίου τινὸς μοναχοῦ. Διαίρεται δὲ εἰς δύο μέρη, ἑκατέρου ἔχοντος ἰδίαν ἀριθμῆσιν.

Ἐν τῇ ἀρχῇ ὑπάρχει «ἐπιγράμματα πρὸς τὸν συγγραφέα τῆςδε τῆς πυκτιδὸς ὄσιον καὶ θεοφόρον πατέρα Συμεώνην τὸν νέον Θεολόγον», ἧτοι α') Βασιλείου πρωτοσηκρίτου (Migne, Patrol. τόμ. 120, σελ. 308)· β') Ἱεροθέου μοναχοῦ καὶ πρεσβυτέρου τῆς Ὠραϊκῆς Πηγῆς (αὐτόθι σελ. 307)· γ') Νικήτα διακόνου τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας (αὐτόθι σ. 307). Ἐπιτεταί ἐν 8 φύλλοις «πινὰξ τῆς παρούσης βίβλου τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ νέου Θεολόγου, πρεσβυτέρου καὶ ἡγουμένου μονῆς τοῦ ἀγίου Μάμαντος τῆς Ἐρηοκέρκου». Παρέπονται

1. «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἀγ. π. ἡ. Συμεῶν τοῦ νέου Θεολόγου». Ἀρχ. «Χρῆμα θεμιτόν, ἀρετὴ» (1), φ. 1—83.

2. Συμεῶν τοῦ νέου Θεολόγου, λόγοι πενήκοντα, φύλ. 89—359^b. Ὁ πρῶτος διαλαμβάνει «περὶ ἀγάπης καὶ ποιῆι εἰσι τῶν πνευματικῶν ἀνδρῶν αἱ ὁδοὶ καὶ πράξεις, καὶ μακαρισμὸς πρὸς τοὺς ἔχοντας τὴν ἀγάπην ἐγκάρδιον». Ἀρχ. «Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, θέλω πρὸς ὑμᾶς λαλεῖν» κτλ. Ὁ τελευταῖος λόγος πραγματεύεται «περὶ τοῦ μὴ δεῖν λέγειν ὅτι ἀδύνατον νῦν εἰς ἄκρον ἔλθειν ἀρετῆς τὸν βουλόμενον καὶ τοῖς πάλαι ἀμιλληθῆναι ἀγίοις· καὶ ὅτι πᾶς ὁ τὰ ἐναντία διδάσκων τῶν θείων Γραφῶν νέαν αἴρεσιν τοῖς πειθόμενοις αὐτῷ δογματίζει· καὶ περὶ δακρύων, ὅτι ἐκ φύσεως ἡμῖν τὰ δάκρυα πρόσσεστιν». Περὶ τοῦ λόγου τούτου ὁ ἀντιγραφεὺς σημειοῖ ἐν ἀρχῇ ταῦτα· «Οὗτος ὁ λόγος εὑρίσκεται ἐξηγητὸς καὶ εἰς τὸν τόπον βαλμένος εἰς τὸ ὄνομαζόμενον βιβλίον Μαργαρίτην, ἧμος διὰ τὰ μὴ κολοβῶσω τοῦ ἀγίου τὰ συγγράμματα τὸν ἔγραψα»· ἐν τέλει· «Οὗτοι ἡ πενήκοντα λόγοι με τὸν βίον τοῦ ἀγίου ἠπύργου εἰς ἓν βιβλίον Διορισάτικον καὶ τοὺς ἀντέγραψα· ἦτον

καὶ ἄλλοι ἑπτὰ λόγοι ἡμῶς ἦτον συγκερημένῃ καὶ ἀνακατομένη μειντοῦς τοὺς περιήντα λόγους καὶ τοὺς ἄφησα».

3. Τοῦ αὐτοῦ «λόγος παραινετικὸς καὶ ὠφέλιμος». φύλ. 359^b—361^b. Ἐν τῇ ὄξ· «Οὗτος ὁ λόγος ἐγγράφη ἐμπροσθεν καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ εἰκοστοῦ τετάρτου, καὶ ἐνταῦθα περιττός».

4. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τινῶν ζητημάτων, κατ' ἐρωταπεύρισιν. Ἀρχ. «Ἀδελφός τις καθ' ἡσυχίαν» φ. 362^a—365^a.

5. Τοῦ αὐτοῦ στίχοι ὠφέλιμοι καὶ ἔτερα κεφάλαια φ. 365^b—393^a. Διαίρουσιν εἰς λόγους 9, ἀντιγραφέντας, κατὰ τὴν ἐν τέλει σημείωσιν «ἀπὸ τοῦ Παντοκρατορινόν βιβλίον τοῦ ἀγίου Συμεῶν».

6. Τοῦ αὐτοῦ κατὰ ἀλφάβητον στίχοι, φ. 393^b.

7. Τοῦ αὐτοῦ λόγοι θεολογικοὶ καὶ ἔτεροι διάφοροι, φ. 394—498^a. Ἐν τέλει σημειώσις· «οὗτοι ἡ γεγραμμένοι λόγοι ἀπὸ τοὺς θεολογικοῦς καὶ ἐδόθη ἦτον εἰς ἓνα πατερικὸν Ληβερίτικον καὶ τοὺς ἀντεγράψα καθὼς τοὺς ἡῶρα ἔος ὧδε» (1).

Μετὰ τρεῖς ἀγράφοις σελίδας ἄρχεται τὸ δευτέρον μέρος τοῦ κώδικος, οὐ προτάσσονται αἱ «ἐπιγραφαὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς βίβλου Πέτρου τοῦ Δαμασκηνοῦ», εἶτα δὲ «πινὰξ ἀκριβῆς τοῦ ἐν κεφαλαίοις κδ' κατὰ ἀλφάβητον βιβλίου τοῦ αὐτοῦ ὀσίου πατρὸς Πέτρου τοῦ Δαμασκηνοῦ (2). Ἀλλὰ τοῦ μὲν Α^{ου} κεφαλαίου (λέγει ὁ ἀντιγραφεὺς) οὐκ οἶδ' ὅπως μὴ εὐρεθέντος ἄρχεται ἐκ τοῦ δευτέρου· τανῦν δὲ (προστίθησιν) εὐρέθη καὶ ὁ πρῶτος λόγος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς μεγίστης Λαύρας καὶ ἐτέθη ἐν τῇ σειρᾷ αὐτοῦ».

Αἱ ἐν τῷ ἡμετέρῳ κώδικι συγγραφαὶ τοῦ ὀσίου Πέτρου τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰσι δύο. Ἡ μὲν πρώτη (φύλλ. 1—93^a), περιλαμβάνει ἠθικὰ τε καὶ ἀσκητικὰ κεφάλαια, ἔχοντα ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ὑποθέσεως τὰδε· «Ἀρχὴ σὺν Θεῷ

(1) Ἀπαριθμῆσιν τῶν συγγραμμάτων τοῦ ὀσίου Συμεῶν τοῦ νέου Θεολόγου ἔρα παρὰ Φαβρικίω, Bibl. Graeca τ. XI, σ. 302-319. Ἐν τῇ πατρολογία τοῦ Migne τόμ. 120, ὑπάρχουσι διάφοροι αὐτοῦ λόγοι λατινιστί, κεφάλαια διάφορα ἑλληνιστί καὶ δύο λόγοι ἐν παραφράσει. Τῷ 1790 ἐξεδόθησαν ἅπαντα τὰ τότε εὐρεθέντα συγγράμματα ἐν ὀγκύδοι βιβλίῳ (Ἐνετήησι), κατὰ παράφρασιν Διονυσίου Ζαγοραίου πνευματικοῦ. Ἡ παράφρασις αὕτη μετετυπώθη ἐν Σμύρῃ τῷ 1886.

(2) Ὁρα Φαβρικί. Bibl. Gr. τ. VIII, σ. 803 (ἀρχ. ἐκδόσεως).

(1) Fabricii, Bibl. Graeca X, σ. 324. Ὁ βίος οὗτος ἔγνωσται ἐν παραφράσει.

τῆς ὑποθέσεως τοῦ παρόντος βιβλίου, τῆς ἐ-
χούσης μὲν τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἰδίας ψυχῆς,
ὑπὸ δὲ εὐχῶν πατέρων συνεγράφη, Παύλου
τέ φημι καὶ Μάρκου, σὺν Θωμᾶ καὶ Ἰωάννῃ,
ἀμα Ἰακώβῳ, Λουκᾶ τε καὶ Μακαρίῳ, πρὸς
ὃν ἐστάλη αὕτη παρὰ μοναχοῦ τοῦ Δαμασκη-
νοῦ Πέτρου, συνεργεῖν δὲ τριῶν ἀρχιερέων,
ὧν αἱ εὐχαὶ συνήρτησαν τῷ λόγῳ, τῇ δὲ συμ-
βουλῇ ὠφέλησαν μεγάλως». — Τὸ δὲ δεῦτε-
ρον σύγγραμμα (φ. 95^α—154^β) ἐπιγράφεται
ὡδε: «Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Πέτρου τοῦ
Δαμασκηνοῦ λόγοι συνοπτικοὶ κατὰ ἀλφά-
βητον, πλήρεις ὄντες πνευματικῆς γνώσεως». Ἐκ-
άστου λόγου προτάσσονται ἐν μέρει προ-
λόγου ἱαμβικοὶ στίχοι (1).

Παρέπονται (ἐν φ. 143—154^β) «Τοῦ ἀ-
γίου Ἡσυχίου πρεσβυτέρου, καὶ καθηγουμένου
μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Βάτου,
κεφάλαια κατὰ ἀλφάβητον, σύντομα καὶ
λιαν ψυχοφελῆ, ἀπερ ἔγραψε πρὸς Θεοδώρου-
λον». Τὸ α' κεφάλαιον, πραγματευόμενον
«περὶ νήψεως καὶ καρδιακῆς ἡσυχίας καὶ ἀδια-
λείπτου ἐπικλησέως κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ»,
ἀρχεται ὡδε: «Ὁ ἀληθινὸς ὄντως μοιραῖος
οὗτος» κτλ. Πρὸς δὲ τῷ τέλει τοῦ κειμένου
πεντάστιχον ὑπάρχει ἱαμβεῖον περὶ τοῦ συγ-
γράμματος τοῦ ἀββᾶ Ἡσυχίου, καὶ σημείω-
μα τοῦ ἀντιγραφέως ἔχον ὡδε: «Ἐβλήθη τέλος
ἐν ἔτει αψχθ κατὰ μῆνα μάρτιον, ἐν τῷ ἀγιο-
νόμῳ Ὄρος τοῦ Ἄθωρος ἐν τῇ σκήτῃ τῆς Θεῶ
προμήτορος ἀγίας Ἀννης παρεμὸν τοῦ ευτε-
λοῦς Ἀμβροσίου».

Ἄρθ. 19

Τεῦχος ἐκ χάρτου, γραφὴν περὶ τὸ τέλος
τῆς III' ἑκατονταετηρίδος. Περιεχόμενα.

α') «Ἀνάπτυξις εἰς τὰς τοῦ σοφωτάτου
Συνεσίου ἐπιστολάς, ἐρμηνευθεῖσα παρὰ τοῦ
σοφολογ. καὶ ἡμετέρου διδασκάλου κυρίου
κυρίου Δανιὴλ τοῦ Πατριῶν». Α. Π. Κερα-
μέως, Μαυρογ. βιβλ. τ. Α', σ. 169.

β') «Ἐξήγησις εἰς τὸν περὶ βασιλείας λό-
γον» τοῦ Συνεσίου, παρὰ τοῦ αὐτοῦ Δανιὴλ.

γ') Συνεσίου φαλάκρας ἐγκώμιον, μετὰ
πολλῶν ψυχαγωγικῶν σχολίων.

(1) Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀνδρῶν μονῆς Ἀγίας σώ-
ζεται ἐκ χάρτου κωδῆξ τις περιέχων τοῦ αὐτοῦ Πέτρου Δα-
μασκηνοῦ ὑπόμνησιν πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν. Ἄγνωστον δέ,
εἰ ἡ ἐπιγραφή αὕτη εὑρήται καὶ ἐν τῷ κώδικι αὐτῷ. Α.
Μηλιαράκη, Ὑπομν. περιγραφικὰ περὶ τῶν Κυκλάδων νή-
σων. Ἐν Ἀθῶν. 1880, σελ. 167, ἀρθ. 23.

δ') Δανιὴλ τοῦ Πατριῶν παράφρασις τοῦ
ἐγκωμίου φαλάκρας.

Τὸ τεῦχος τοῦτο ἐγράφη ὑπὸ Κοσμᾶ τοῦ
Πανγνωτάδου, μαθητοῦ πάντως τοῦ διδασκά-
λου Δανιὴλ. (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἄρθ. 20

Τεῦχος ἐκ χάρτου, συγχεόμενον ἐκ τετρα-
δίων 39 καὶ γραφὴν πιθανῶς ὑπερμεσοῦσης
τῆς ΙΖ' ἑκατ.

«Παράφρασις τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὀμήρου εἰς
φράσιν ἑλληνικῆν», περὶ ἧς σημειοὶ ὁ Φαβρί-
κιος. Bibl. Gr. τ. XII, σελ. 293 (ἀρχ. ἐκδ.).

Σημειώσεις. «Ἐκ τῶν τοῦ Κωνσταντίνου
Μύτσου. ἀψλγῶ ἀγούστου α'». Εἶτα δ' ἐγγέ-
νετο κτῆμα τοῦ Δέρκων Νεοφύτου.

Ἄρθ. 21

Τεῦχος ἐκ χάρτου, γραφὴν ἐν τῇ ἀρχῇ
τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἡ ἀρχὴ δὲ καὶ τὸ τέλος ἐλ-
λείπουσιν. Ἀπὸ δὲ τῆς σελίδος 7—438 πε-
ριλαμβάνει τὴν μετάφρασιν γενικῆς τινος ἱστο-
ρίας τοῦ πολιτισμοῦ παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς.
(Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἄρθ. 22

Τεῦχος ἐκ χάρτου, γραφὴν περὶ τὴν ἀρχὴν
τοῦ ΙΘ' αἰῶνος.

Ἀδῆλον αμελείται τῆς παλαιᾶς Γραφῆς πρὸς
γρῆσιν τῶν σχολίων, διηρημέναι εἰς μαθή-
ματα καὶ πεπλουτισμένα μετὰ πολλῶν παρα-
πομπῶν καὶ σημειώσεων ἐκτενῶν. (Ἐκ τῶν
τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἄρθ. 23

Τεῦχος ἐκ χάρτου, γραφὴν περὶ τὴν ἀρχὴν
τῆς ΙΖ' ἑκατ.

Μαλαξοῦ νομοκάνων μετὰ πίνακος τῶν κεφα-
λαίων· τούτου δὲ τὰ πρῶτα φύλλα καὶ τὸ
τέλος τοῦ κώδικος ἐλλείπει. Κατὰ δὲ σημειώ-
σιν τοῦ μηνὸς ἀγούστου 1643 τὸ τεῦχος
τοῦτο ἀφιερωμένον ἦν τῇ μονῇ τοῦ Σινᾶ, καὶ
ὅτι γνώμη τοῦ τότε ἀρχιεπισκόπου Σιναιῶ
ἄρους Ἰωάσαφ ἐδόθη ἐπὶ ἐπιστροφή Σιναιῆτι
τινὶ πνευματικῷ πατρί. (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων
Νεοφύτου).

Ἄρθ. 24

Τεῦχος ἐκ χάρτου, συνιστάμενον ἐκ φύλλων
305 καὶ γραφὴν πιθανῶς περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς
ΙΣ' ἑκατ.

1. Πίναξ τῶν περιεχομένων, φ. 1^α.

2. Ὀμιλίαι εἰς τὰς κυριακὰς τοῦ Ματθαίου ἰβ', ιγ', ιδ', ιε', ις', ιζ', γεγραμμέναι κατὰ τὴν κοινὴν φράσιν. Φύλλ. 2—36.

3. Γρηγορίου Κεραμῆως ἀρχιεπισκόπου Γαυρομενίας «Ὀμιλία περὶ τοῦ ἀρχιτελώνου Ζαχαρίου» παραπεφρασμένη (1), φ. 36^α—41^β.

4. «Εὐαγγέλια ἐξηγημένα σὺν Θεῷ ἁγίῳ τοῦ κατὰ Λουκᾶν εἰς κοινὴν γλῶτταν διασαφηνισθέντα» εἰς ἰβ' Ὀμιλίας (φ. 43^α—150^β), ὧν τὸ ἑλληνικὸν κείμενον ἀναγινώσκειται ἐν τῷ 3 τεύχει, φύλλ. 116^α—154^α.

5. Λόγοι εἰς διαφόρους κυριακὰς, φύλλ. 151^α—205^α. Πρὸβλ. ἀριθ. 3 φύλλ. 167^α—183^α.

6. «Μηνολόγιον τοῦ ἐνιαυτοῦ» κτλ., φύλλ. 206^α—242. Γρηγορίου τοῦ Κεραμῆως λόγοι πέντε.

7. Ἰω. Χρυσοστόμου λόγος τῆ ἱγ' νοεμβρίου. Ἀρχ. «Ἐἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ» κτλ., φ. 242^β—258^α.

8. Γερμανοῦ Ἀ' Κ' πόλεως «ἐγκώμιον εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, ὅτε προσηνήθη ἐν τῷ ναῷ τριετίζουσα». Ἀρχ. «Ἰδοὺ καὶ πά.τιν ἑτέρα παρήγορι», φ. 259^α—265^α.

9. Τοῦ αὐτοῦ λόγος ἀναγινωσκόμενος τῆ 30 νοεμβρίου. Ἀρχ. «Ἐμοὶ τῆς παρουσίας ἐροτῆς», φ. 265^β—270^β.

10. Ἀδῆλου λόγοι εἰς τὸν ἄγ. Νικόλαον, εἰς τὴν Ὑπαπαντήν, εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν καὶ εἰς τὴν ἀποτομὴν τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, φ. 270^α—296^β.

11. Ἰω. Χρυσοστόμου ἀλόγος εἰς τὸν εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου». Ἀρχ. «Πά.τιν γὰρ ἄς εὐαγγέλι», φ. 297^α—305^α.

Σημειώσεις ἐν φύλλ. 205^β. «† ἑσταροθη το παρὸν υπὸ χειροσ ἀμαρτωλοῦ Ἰωάννου ἀναγνώστου σεπτ. εἰς χωρίον Μάσαρη, διεξοδορ και πληρωμῆ τοῦ Κυριακοῦ τοῦ παπῆ κῆρ Ἰωάννου, ἐπιτρόπου του ταξιερου Μηραῆλ, ἐπὶ ἔτονε ἀρῆδ' μαῖω κῆ' a di 27 maggio». (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἀριθ. 25

Τεῦχος ἐκ χάρτου, γραφὲν περὶ τὸ τέλος τῆς III' ἑκατ. Περιεχόμενα·

1. «Inscriptiones antiquæ ex Sponio», φ. 1—78.

2. «Inscriptiones antiquæ excerptæ ex Roma Reinesii Syntagmate Inser. Ant.», φ. 79—100.

(1) Ἑλληνιστὶ ἐν τῇ ἐκδόσει Migne τ. 132, σ. 344, καὶ ἐν τῇ τῶν Ἱεροσολύμων (1860) σ. 5.

3. «Inscriptiones antiquæ ex Marmoribus Oxoniensibus erutæ», φ. 102—157.

4. «Ἐκ τοῦ ὁδοιπορικοῦ τῆς Ἰταλίας Βερνάρδου τοῦ Μόντε Φοκῶν» ἐπιγραφαὶ διάφοροι (1), φ. 158—175.

Ἐν τέλει τοῦ 3 φύλλου προσκεκλήθηται τεμάχιον χάρτου, ἐν ᾧ γέγραπται τὰδε: «Ἰωάν. σαρ τοῦ πρώην Τορνόβου, ταῦ ἐν τῇ λαίρρα τοῦ ἁγίου Ἀθωασίου τοῦ ἐν τῷ Ἀθῶ μοιάσματος, ἐπίγραμμα εἰς τὸ ψα.τῆριον», ἥτοι τὸν γραφεὰ ψα.τῆριον τινός, Μελέτιον τὸν Πηγᾶν (2). «Ὅπισθεν δὲ τοῦ ἐπιγράμματος τοῦτο ἀναγινώσκειται ἡ ἐπομένη σημείωσις: «Σώζεται καὶ ἕτερον ψα.τῆριον διὰ λεπτογραφίας ἐν μεμβράνῃ ἰδιόχειρον τῆς ἁγίας Εἰκασίας τῆς μελωδοῦ, ἐν τῇ περιφρήμῳ μογῇ τοῦ θεοβ. διστον ὄρου Σινῶ, τῇ ἐπ' ὀνόματι τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ τιμωμένη».

Ἀριθ. 26

Τεῦχος μεμβράνινον 8ου σχήματος (0,20 × 0,15), συνιστάμενον ἐκ φ. 260 καὶ γραφὲν κατὰ τὴν ΙΑ' ἑκατ. Τὸ κείμενον δισπῆλον.

Τετραεὶς γέγραπτον μετὰ σχολίων ἀνωτέρων.

1) Τὸ κατὰ Ματθαίου εὐαγγέλιον μέχρι κεφ. Η', 18.

2) Τὸ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιον μετὰ πίνκκος τῶν κεφαλαίων.

3) Τὸ κατὰ Μάρκον μέχρι τέλους κεφ. ΚΔ', 49.

4) Τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον.

5) Μηνολόγιον τοῦ τετραεὶς γέγραπτον.

Σημειώσεις: Τὰ σχόλια γεγραμμένα ἐστὶ λεπτοῖς γράμμασι καὶ πλήρη ταχυγραφικῶν σημείων. Κατεσθαρμένον δὲ ὑπὸ μυῶν καὶ πυρᾶς ἐστὶ τὸ κατὰ Ματθαίου εὐαγγέλιον καὶ μέρος τοῦ κατὰ Λουκᾶν. Ὑπὸ δὲ ὕδατος πολλὰ σχόλια ἐφθάρη, ὧν τὸ κείμενον ὑπάρχει νῦν ἢ δυσανάγνωστον ἢ ὅλως ἀφανές.

Ἀριθ. 27

Τεῦχος ἐκ χάρτου, γραφὲν ὑπερμεσοῦσης τῆς III' ἑκατ.

1. «Πίναξ τῆς παρουσίας βίβλου» ἐν τρισὶ φύλλοις, ἔχων πρὸς τῷ τέλει: «Ἐν ἔτει κψπζ'ω, ἐν μηνὶ αὐγούστῳ, κατὰ τὴν πέμπτην τοῦ τρέχοντος, ἡμέρᾳ πέμπτη, παρχμονῆ τοῦ σω-

(1) Ἀπασαί ἐν τῷ τεύχει τοῦτο ἐπιγραφαὶ εἰσι μικροῖς χαρακτῆρσι γεγραμμέναι.

(2) Ἐξεδόθη ὑπὸ Σ. Οἰκονόμου ἐν Ὑδρω νικοιανῆς, σ. 18 ἐν ὑποσημ.

τῆρος Χριστοῦ ἀρχήσαν οἱ πόλεμοι, βάζωντας καὶ τὸν ἐληξῆν εἰς τὸ καλὲ τῶν ἐπτά κουλάδων μὲ τιμὴν, χωρὶς καμμίαν καταφρόνησιν».

Μετὰ δὲ τὸν πίνακα ὑπάρχει 179 φύλλα, ἔχοντα ἀριθμούς (ἀπὸ 41—219), ὁπότεν δὴλόν ἐστιν ὅτι ἐλλείπει νῦν μ' φύλλα, ἅπερ, κατὰ τὸν πίνακα, τὰ ἐπόμυνα περιεῖχε κείμενα: Ἀκουσθίαν νυμφικὴν καὶ ἐπιθάλῃμιον.—Προσφώνημα εἰς ἕνα παπαγάλλον.—Προσφώνημα εἰς ἕνα σκυλάκιον.—Ἐπαινον εἰς τὸ κοσμί διὰ στίχων.—Προσφώνημα, ἥτοι τραγουδί. εἰς μίαν γραιῖαν.—Στίχους εἰς τὸν τροχὸν τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου.—Περὶ κομητῶν.—Περὶ ἀστραπῶν καὶ βροντῶν.—Περὶ ἀστραπῆς, περὶ σεισμοῦ.—Περὶ τῶν δ' στοιχείων.—Εὐχὴν διὰ στίχων εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον.—Ὀπτασίαν Δανιὴλ—καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν θαυμάτων τοῦ μεγάλουμάρτυρος Δημητρίου.

2. Συνέχεια θαυμάτων τοῦ ἁγίου Δημητρίου, καὶ «τὸ εὐαγγέλιον τοῦ ἁγίου (τοῦτου) ἐξήγητόν» (φ. 41—61), μεθ' ὃ ὑπάρχει ἕν αἰνίγμα.

3. **Ἰω. Χρυσοστόμου** «λόγος περὶ τῆς ἁγίας Κυριακῆς» εἰς ἀπλῆν φράσιν, φ. 62—67^α.

4. «Βίος καὶ πολιτεία τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν «Μαρίας τῆς μετονομασθεῖσης Μαρτίνου», οὗ ἡ ἀρχή· «Ἦτον εἰς μίαν γόφραν ἕνας εὐσεβής», φ. 67^α—73.

5. «Διήγησις καὶ ὁπτασία ὠφέλιμος ὀρθοδόξου τινὸς Δημητρίου, συγγραφεῖσα παρὰ Μητροπολίτου Ἱερομοῦρου, προτροπῆ καὶ κελύσει τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς καὶ διδασκάλου κυρ Δανιὴλ καὶ ρήτορος, μεταπεθεῖσα δὲ εἰς κοινὴν φράσιν παρὰ τοῦ πανοσιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις κυρ Λαυρεντίου, τοῦ ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ ὄρει τοῦ Ἄθωνος ἀσκήσαντος», φύλλ. 74—89.

6. **Θεοδοσίου Πατάρων** «προφητεία περὶ τῶν μελλόντων γενέσθαι ἐν τέλει τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος, διὰ αἰτήσεως τοῦ βασιλέως κυρ Λέοντος τοῦ σοφοῦ». Ἀρχ. «Ἐν ταῖς ἐσιγῆταις ἡμέραις τοῦ ἐβδόμου», φ. 89^β—93^α.

7. **Νικηφόρου Ξανθοπούλου** «διὰ ποίαν αἰτίαν μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν ἀνθρώπου κάμνονν λειτουργίας εἰς τὰς τρεῖς ἡμέρας, εἰς τὰς ἐνναίας (sic) καὶ εἰς τὰς σαράντα», φ. 93^β—106. Εἰς ἀπλῆν φράσιν.

8. Κανὼν κατανυκτικὸς εἰς τὸν δεσπότην καὶ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Ποίημα κυροῦ Λέοντος τοῦ δεσπότη, φ. 107—109^β.

9. «Εὐχὴ εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, διὰ στίχων κατὰ ἀλφάβητον»· εἶτα «ὀδοὶ» καὶ «στιχηρὰ κοντάκια» καὶ εὐχαὶ δύο εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, φ. 110—118^β.

10. «Εὐχὴ ἱκέσις εἰς τὸν κ. ἡ. Ἰησοῦν Χριστόν, λεγόμενη καθ' ἐσπέραν μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ἀποδειπνοῦ», φ. 118^β—120^β.

11. «Ἐγκώμιον εἰς τὸ ἅγ. Πάσχα, συντεθέν παρὰ *Καίσαρου Δαπόντε*», φ. 120^β—125^α.

12. «Ἐγκώμιον διὰ στίχων εἰς τὴν τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ γέννησιν», ποίημα *Χριστοδοῦλου Χαλικοποῦλου* τοῦ Κερκυραίου, φ. 125^β—128^α.

13. «Λόγος τινὸς *Εὐγενίου*, διδασκάλου εἰς τὰ Ταταῦλα *χηρηματίσαντος*» περὶ τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου· διήρηται δὲ εἰς ε' κεφάλαια, φ. 128^α—135^β.

14. «Εὐχὴ ἡ ὁποία ἐσηκώθη ἀπὸ τὸ βιβλίον καλούμενον Ἰωσήφ τοῦ Βρυεννίου, ἀπὸ τὸν λόγον περὶ τῆς συντελείας τοῦ κόσμου», φ. 136—140^α.

15. «Λόγοι πατέρων, ὅτι ἡ ἀσκητικὴ θεοδιδασκτος—πῶς ἡ ἀσκήσις εἶναι ἀπὸ τὸν Θεὸν διδασκλήν—ὅτι ἐσχάτων τῶν κακῶν ἡ ἀπόγνωσις—ὅτι οὐκ ἔλαττον ἀναμαρτησίας μετάνοια» κτλ., φ. 140^α—147^β.

16. «Μερικαὶ τύγαι τοῦ *Τηλεμάχου*, υἱοῦ τοῦ Ὀδυσσεῦς. Ἐξήγησις ἀπὸ τὸ ἰταλικὸν εἰς τὸ ῥωμαϊκόν, ἀπὸ τὸ πρῶτον βιβλίον», φ. 148—154^β.

17. «Γεροντικά καὶ παλαινήσεις ἁγίων Πατέρων εἰς προκοπὴν τελειότητος. Ἐσηκώθησαν ἀπὸ βιβλίον *Νέος Παράδεισος* ὀνομαζόμενον, χιμαρήσιον παλαιόν», φ. 155—175^α.

18. «Τοῦ *Χρυσοστόμου*, περὶ φίλων», φ. 175^β—176.

19. «Ὀμιλίαι τιναὶ (sic) καὶ παραδειγματὰ ἐκ διαφόρων βιβλίων», φ. 179—186^β. Παρέπονται τροπάρια δύο *Πέτρου Δαμασκηνοῦ*.

20. *Φῆμαι* αρεῖς εἰς τὴν γέννησιν τοῦ *Ι. Χριστοῦ*, εἰς τὰ πάθη καὶ εἰς τὰ Θεοφάνεια, φ. 187—191.

21. «Ἐγκώμιον τῆς Θεοτόκου εἰς ἦγον τραγωδίου πολιτικού καὶ φράγγικου», οὗ ἡ ἀρχή· «Δὲν εἶναι τρώας», φ. 192—193.

22. Θεμματα ἀπλᾶ τοῦ α', τοῦ γ' καὶ τοῦ δ' εἶδους, φ. 194—219^β.

Σημείωσις. Ἐπὶ τοῦ περικαλύμματος τοῦ τεύχους ὑπάρχει σημειώσις τις, δι' ἧς δηλοῦται, ὅτι ὁ *Καίσαρις Δαπόντε* ἀπέβιω τῇ 4 δεκεμ-

θρίου 1784, ἐν τῇ μονῇ τοῦ Σηραποτάμου(1). Καί πάλιν ἑτέρα σημειώσεις. «Τὸ παρὸν ἐγγράφη διὰ χειρὸς Κωνσταντίνου ἱεροῦ. Καλλιμάχη τοῦ ὁποῖου καὶ εἶναι τὸ ὅποιον περιέχει τινὰς λόγους καὶ τινὰς ὁμιλίαις, καὶ ἄλλα». (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἄρθ. 28

Τεῦχος ἐκ χάρτου τῆς ΙΖ' ἑκατ.

Μετλαξοῦ νομοκάνων, διηρημένος εἰς 270 κεφάλαια· πρὸς δὲ τῷ τέλει ὑπάρχουσιν «εὐχαὶ συγχωρητικαί». (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἄρθ. 29

Τεῦχος ἐκ χάρτου γραφὴν περὶ τὸ τέλος τῆς ΙΙ' ἑκατ.

Ἐκκλ. μουσική. «Χερουβικά κῦρ Πέτρου λαμπαδαρίου». (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἄρθ. 30

Τεῦχος ἐκ χάρτου γραφὴν περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ΙΙ' ἑκατ.

1. «Περὶ ῥητορικῆς τέχνης σύντομος παράδοσις παρὰ Γερασίμου Βιλάριου ἐκδοθεῖσα», φ. 1—79. Κατὰ τὸν ἐν ἀρχῇ πίνακα διαίρεται εἰς γ' βιβλία, ὧν τὸ α' συνίσταται ἐκ με' κεφαλαίων, τὸ β' ἐκ κεφ. ιη', καὶ τὸ γ' ἐκ κεφ. κε'. Ἀλλὰ τὰ κεφ. ιθ'—κε' τοῦ γ' βιβλίου ἐλλείπει τὴν σήμερον. Ἀργεταὶ δὲ ὁ συγγραφεὺς ἀπὸ τῶν κεφ. τοῦ «περὶ ἐτυμολογίας, εὐρέσεως, ὀρισμοῦ, ἐργασίας καὶ τέλους τῆς ῥητορικῆς». Πρβλ. Α. Π. Κεραμέως, Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. τ. Α'. σ. 412.

2. «Διδακασαλία περὶ τοῦ ἀκραιφοῦς τρόπου τοῦ διδάσκειν τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἐκδοθεῖσα παρὰ Γερασίμου Βιλάριου τοῦ Κρητός, ταπεινοῦ τῶν ἐπιστημῶν διδασκάλου, κήρυκος τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ καθηγουμένου τοῦ τῆς Παλαιοπόλεως σεβασμίου μοναστηρίου» (2), φ. 85—98^α. Διαίρεται εἰς ι' κεφάλαια.

3. Ἀναγραφή 29 ἀρχαίων ἐλληνικῶν πα-

(1) Ὅρα ἀρχαιολ. παράρτ. Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου τ. ΙΖ', σ. 41, στήλη β', ὑποσημ. 2.

(2) Ἐτερά τινά ἀντίγραφα ὅρα παρὰ Α. Δημητρακοπούλου, Προσθ. καὶ διορθ. σ. 53.—Ἐκκληστ. Ἄληθ. τ. Α', σ. 2.—Α. Π. Κεραμέως, Ἐκθεσις περὶ τῶν ἐν τῇ βιβλ. Π. Φωκαίας ἑλλ. χειρογράφων. Σμύρνη. 1876, σ. 8.

ρομειῶν, μετὰ σημειώσεων περὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν, φ. 98^β.

4. Παροιμίαι ἐλληνικαί, κατ' ἀλφάβητον τεταγμέναι, φ. 99—107^α.

5. «Τὰ λεγόμενά ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων». — «Ζώων φωναί»—καὶ ἄλλαι τινὲς παροιμίαι, φ. 107^α—108^β.

6. **Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ** ῥητόν τι μετ' ἐξηγήσεως, φ. 109. Ἐν τέλει δὲ κεῖται πίναξ, ἐν ᾧ αἱ ζ' αἰκουμενικαὶ ἀναγράφονται σύνοδοι.

7. «**Φωτίου** πατριάρχου κατὰ τῶν τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, ὅτι ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ», φ. 110—111.

8. **Μετλαξὺ Φελλοῦ** «εἰς τὸ θεωρίαν ἦν τὸ φυτόν ὡς ἡ ἐμὴ θεωρία». Ἀρχ. «Ἐώρων ἱγῆς καὶ πάλαι περὶ τοῦτο λιγνυνομένου τὸ ζήτημα», φ. 111^β—114^α.

9. **Θεοδωρήτου Κόρυρου** «εἰς τῶν ἀπόρων, περὶ τοῦ τί ἐστὶν τὸ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν», φ. 114—115.

10. **Μετλαξὺ Γλουζῆ** «ὅτι ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς, οὐ μὴν καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται, καὶ ὅτι οὐ ταυτὸν ἀποστολὴ καὶ ἐκπόρευσις» (1), φ. 115^α—119^α. Ἀτελής. Ἀρχ. «Τί δὲ σοὶ καὶ περὶ τῆς ἀρρητοῦ» κτλ.

Ἦν δὲ τὸ τεῦχος τοῦτο κτήμα τοῦ «παναγιωτάτου καὶ προσκυνητοῦ τοῦ ἡμετέρου δεσπότη κυροῦ Μελετίου» τοῦ Τενεδίου, καὶ εἶτα τοῦ «Προῦσης Κωνσταντίου». (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἄρθ. 31

Τεῦχος ἐκ χάρτου, γραφὴν μὲν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος, σχῆμα δ' ἔχον μέγα.

1. **Εὐγενίου Βουλγάρεως** «τὰ ἀρέσκοντα τοῖς φιλοσόφοις» κτλ., μετὰ πολλῶν σχημάτων καὶ σημειώσεων(2), φ. 1—168.

2. **Εὐγενίου Βουλγάρεως** «στοιχεῖα τῆς ἀριθμητικῆς» μετὰ πινάκων καὶ σημειώσεων. φ. 169—229.

Σημείωσις. Ἐνδον τοῦ περιεκαλύμματος προσεκόλλησεν ὁ βιβλιοδέτης τέμαχος ἐπιστολῆς τινος τοῦ ἐκ Μακρινιτζῆς Ἰωάννου τοῦ

(1) Ἄλλα τινὰ ἀντίγραφα ὅρα παρὰ τῷ Α. Δημητρακοπούλῳ, Ὁρθοδ. Ἑλλ. σ. 16.

(2) Ἐξέδοθη τῷ 1805. Α. Βρετοῦ, Νεοελλ. Φιλολ. σ. 135, ἀρθ. 380.

Χατζή Χρηστοδούλου (26 ὀκτωβρίου 1814), διαπεμφθείσης πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους τῆς μονῆς Ξηροποτάμου. Ὅπισθεν δὲ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης σημειώσις τις κείται, ἔχουσα ὡδε: «1815. Αὐτὴ ἡ φυσικὴ ἐσταθῆθει ὑπ' ἐμοῦ Ἰωσήφ ἱερομονάχου Ξηροποταμινοῦ, ἀπόταν ἀπὸ Ζαγοράν ἐκόμισα αὐτὴν ἰδίῳ ἀναλόμασιν ἑμοῦ καὶ μεθ' ἑτέρων βιβλίων». Ἦν δὲ πρότερον κτῆμα τοῦ Προύσης Κωνσταντίου. (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἀριθ. 32

Τεύχος ἐκ χάριτος, γραφὴν μὲν ὑπερμεσοῦσης τῆς III' ἑκατ., σχῆμα δ' ἔχον τὸ καλούμενον τέταρτον.

«Θεάτρον πολιτικόν, εἰς τὸ ὅποσον περιέχεται ἀκριβὴς συμβουλὴ τί πρέπει νὰ κάμῃ, καὶ ἀπὸ τί νὰ ἀπέχῃ ὁ ἡγεμῶν». Ἐν τέλει δὲ τοῦ τεύχους γέγραπται τάδε: «Τοῦτο τὸ φιλοπόνημα τοῦ παρόντος βιβλίου εἶναι ἀξιολογότερον ἀπὸ ὅσα ἀπ.λῆ βιβλία ἔχομεν, διότι εἶναι μία σφῆρα συμβαλλομένη εἰς κάθε ἄνθρωπον, ἐξαιρέτως δὲ εἰς τοὺς βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας. Ὁ συγγραφεὺς ὅμως εἶναι πασίσης ἐκ τοῦ τάγματός τῶν Ἰησοῦϊτῶν, ἐπιστήμων, χρηστοῦς ἄνθρωπος, ἱστορικὸς εἰς τὸ ἄκρον καὶ θεολόγος ὅσον διὰ τοὺς Λατίνους ἄριστος. Οὗτος συνέγραψεν εἰς τὴν γαλλικὴν, καὶ ἐκ τῆς γαλλικῆς εἰς τὴν ἰταλικὴν μετεφράσθη ὅμως ἀπὸ τῆς ἰταλικῆς εἰς τὴν ἀπ.λῆν ἑλληνικὴν, προτροπῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου καὶ γαληνοτάτου ἀθθέντου Κωνσταντίνου Μαυροκορδάτου». Καὶ κατωτέρω ἑτέρα χεῖρ ἔγραψεν: «Ἐκ τῆς γαλλικῆς εἰς τὴν λατινικὴν, ἐξ ἧς εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀπ.λῆν ἑλληνικὴν μετεφράσθη παρὰ τοῦ σφωτάτου Νικολάου βοεβόνδα Μαυροκορδάτου, πατρὸς τοῦ ἀνωτέρου Κωνσταντίνου Μαυροκορδάτου, ὡς ἐδέχθη ἐκ τοῦ τύπου» (2). Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἀριθ. 33

Τεύχος ἐκ χάριτος τῆς III' ἑκατ., σχῆμα μὲν ἔχον τὸ καλούμενον ὕγδρον, περιλαμβάνον δὲ ἀνωνώμου τινὸς συγγραφῆως «τρόπον τοῦ συνθέτειν διδασχάς» εἰς κδ' διηρημένον κεφάλαια, ὧν τὸ τελευταῖον ἀτελές ἐστίν. Ὁ συγγραφεὺς παράγει θεματὰ τινα ῥητορικὰ καὶ ἐκ τῶν διδασχῶν τοῦ Μηνιάτου. Καὶ ἐν μὲν τῇ

ἀρχῇ κείται «πῖναξ τῶν περιεχομένων εἰς τοὺς ἐξ ἀρχῆς ταύτης τῆς βιβλίου τρόπους ὑπέρτων ἱεροκηρύκων», μετὰ δὲ τοῦτον ἡ ἐπομένη εὐρηται σημειώσις: «Ἐκ τῶν τοῦ Κωνσταντίνου πατρὸς Μηρά, ὑφ' οἷ καὶ ἰδιωχείως γέγραπται. Βεροιαίου». Παρέπεται δ' ἑτέρος τις πῖναξ κατ' ἀλφάβητον τεταγμένος, καὶ μακρόν τι σημείωμα περὶ τῆς τοῦ βιβλίου χρησιμότητος, ὃ συνέγραψε Διαμαντῆς ὁ Θεοδώραχος ὁ ἐκ Μυριοφιώτου. (Ἐκ τῶν τοῦ Δέρκων Νεοφύτου).

Ἀριθ. 34

Τεύχος ἐκ χάριτος γραφὴν μὲν μεσοῦσης τῆς IZ' ἑκατονταετηρίδος, σχῆμα δ' ἔχον τὸ κοινῶς λεγόμενον μικρὸν φύλλον.

Ἰωάννου Κωντακουζηνοῦ συγγραφεὶ (ὄρα Migne, Patrol. τ. 154, σ. 372-584-692) παραφρασθεῖσαι ὑπὸ Μελετίου τοῦ Συρίου. Ἐπιγραφή. «Τὸ παρὸν βιβλίον ἐσύνθεσεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὁ φιλόχριστος βασιλεὺς ἡμῶν κύριος Ἰωάννης Κωντακουζηνός, ὅπου ἕστερον ὠνομάσθηκε διὰ τοῦ θεῖου καὶ ἀγγελικοῦ ἀγγεῖματος Ἰωάννης μοναχός, εἰς τοὺς αἰτ' ἡρότους ἀπὸ τῆς ἐκσαρκῶν οἰκονομίαν μετεφράσθη δὲ εἰς κοινὴν γλῶτταν ὑπὸ Μελετίου τοῦ Συρίου, ἀγ.λέ, δεκεμβρίου α', εἰς Μολδοβλαχίαν, μὲ παρακίνησιν τοῦ ἐκλαμπροτάτου καὶ θεοσεβεστάτου ἀθθέντος πάσης Μολδοβλαχίας κυρίου κυρίου Ἰωάννου βοεβόνδα». Τὸ τέλος ἐλλείπει. Ἦν δὲ πρότερον κτῆμα Ἀλεξάνδρου τοῦ Τζεπελίνου καὶ εἶτα Ἐμμανουὴλ τοῦ Ἰωαννίδου, ὅς καὶ δῶρον ἐκεῖνο τῷ συλλόγῳ ἔδωκεν.

Ἀριθ. 35

Τεύχος ἐκ χάριτος συνιστάμενον μὲν ἐκ σελίδων ἡριθμημένων 3-566, σχῆμα δ' ἔχον τὸ καλούμενον μικρὸν τέταρτον· ἐγγραφή δὲ περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς III' ἑκατ. ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Χατζῆ Μάτου.

Θεοφίλου Κορυθαλλέως ἐρμηνεῖα τῆς λογικῆς πραγματείας τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀκέφαλος.

Δῶρον Ἐμμανουὴλ τοῦ Ἰωαννίδου.

Ἀριθ. 36

Τεύχος ἐκ χάριτος τῆς IZ' ἑκατ. συγμεινόμενον μὲν ἐκ φύλλων 120, σχῆμα δ' ἔχον τὸ καλούμενον δωδέκατον· τούτων δὲ τὰ τελευταῖα 18 φύλλα ἄγραφα ἐστίν.

(1) Α. Βρετοῦ, Νεοελλ. Φιλολ. σ. 59, ἀριθ. 126.

«Κόδιξ (sic) ὁποῦ περιέχει τὰ ἀφιερῶματα τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν ὁποῦ ἀφιέρωσαν εἰς τὴν πασιθέαστον καὶ βυσιλικὴν μοιρὴν τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου. τὴν ἐν τῷ ὄρει Ζαβουλῶν οὖσαν. ἐν ὄρει Τραπεζοῦντος» (1).

Ἐπὶ τοῦ 1 φύλλου. «Κόδιξ ἱερῶς (sic) ὑπάρχει τῆς μοιρῆς τοῦ τιμίου Προδρόμου τοῦ ἐν ὄρει Βαΐσβελλῶν, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τραπεζοῦντος» ἔπισθεν τοῦ αὐτοῦ φύλλου. «Γραφὴν παρὰ Γερβασίου τοῦ προηγουμένου ἀνεψιοῦ διδασκάλου Σεβαστοῦ Τραπεζοῦντιῶν τοῦ Κυμηρίτου».

Περιλαμβάνει δὲ περὶ τὰ 118 κτηματολογικὰ ἔγγραφα, ὧν τὸ μὲν ἀρχαιότερόν ἐστι τοῦ ἔτους 1257, τὸ δὲ νεώτερον τοῦ 1818 ἔτους. Κατὰ δὲ τὰ ἐν φ. 100⁶ γραφόμενα, ὁ ἐν τῇ μοιρῇ Βαΐσελλῶν νὰς ἀνεκαινίσθη ἐκ βάρων τῷ 1809 ἔτει.

Ἐδωρήθη δὲ τὸ τεῦχος τοῦτο τῷ συλλόγῳ παρὰ τοῦ ἐλλογίμου διδασκάλου Σάββα τοῦ Ἰωαννίδου.

Ἄρθ. 37

Τεῦχος μεμβράνινον ὀγδόου σχήματος, συνιστάμενον ἐκ φύλλων 220 καὶ γραφὴν πιθανῶς κατὰ τὴν IB' ἑκατ. ὑπὸ δὲ ὕδατος καὶ πυρᾶς βλαθὲν πολλαχοῦ σφραδρότατα. Ἐκ δὲ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους ἐλλείπει νῦν πολυάριθμα φύλλα.

Ἐκκλησι. μουσική. Ἀνθολογία ἐνιαύσιος.

Ἄρθ. 38

Τεῦχος ἐκ γάρτου, συνιστάμενον ἐκ φ. 177 καὶ γραφὴν ἔτει 1747 ὑπὸ τινος Κοσμᾶ. Ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ εὐρηται τέμαχος προλόγου μετὰ τῆς χρονολογίας «σκιροφοριῶνος δη φθίνοντος, σωτηριῶ ἔτει αφ' 75'. Ἐν Ἀλεξάνδρου». Εἶτα δὲ ἀναγινώσκειται τὸδε: «+ βιβλίον διδάσκον περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς—+ τῆς ἱερᾶς μοιρῆς τοῦ ἁγίου Βησσαρίωνος».

Νικολάου Καθόσελα «περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, ὅτι ἐν τῷ παρόντι βίῳ διὰ τῶν τριῶν ἡμῶν ἐντίθεται μυστηρίων, τοῦ βαπτίσματος, τοῦ μύρου, καὶ τῆς ἱερᾶς μυσταγωγίας». Ἐν τέλει «ιβ' σκιροφοριῶνος τοῦ ζῆδου ἔτους (1596), ὑπὸ Μαξίμου, ἀρχιδιακόνου Ἀλεξάνδρειας». Εἶτα: «καὶ ἀντεγράφηται πάλη διὰ χειρὸς Κοσμᾶ ἐν Ἰωαννίνοις ἔτος τὸ σωτήριον αφ' 75ον».

(1) Βλ. Α. Π. Κεραμέως, Μαυροκορδ. βιβλ. Ἑλλ. ἀνέκδ. σ. 76.

Ἐνδον τοῦ περικαλύμματος ἀναγινώσκονται καὶ ἐπόμενα σημειώσεις: «Καὶ τὸδε τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου πρὸς τοῖς ἁλλοις πέλει ἀναγνώστα, σφῆρι τοῦ Βησσαρίωνος, μαρτυρεῖ ὁ ἀντεγράφας τούτι.—Καὶ τὸδε ξὴν τοῖς ἁλλοις τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου: κήγῳ ὁ γράφας μαρτυρῶ Ἀθιανάσιος.—Καὶ τὸδε μετὰ τῶν ἁλλῶν τῆς μοιρῆς τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἥτις κείμεν ἐν τινι ὄρει τῶν Ἰωαννιτῶν, Μοντζουκέλι παρὰ τῶν ἐντοπίων προσαγορευμένῳ αὕτη δὲ ἡ μοιρὴ καλεῖται τοῦ Βησσαρίωνος, ὅσῃσι εἰς ἄκρον παιδείας τε καὶ σοφίας ἐληλακῶς, διδάσκαλος ἐν τῇ τῶν Ἰωαννιτῶν σχολῇ ἐρημίτιση».

Δῶρον Χρήστου τοῦ Παπαδοπούλου.

Ἄρθ. 39

Τεῦχος ἐκ γάρτου συγκείμενον μὲν ἐκ σελίδων 797, σχῆμα δ' ἔχον τὸ καλούμενον δωδέκατον. Ἐγράφη δὲ περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς III' ἑκατ. ὑπὸ Ἰωακείμ τοῦ Παρίου.

Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου «ἐρμηνεῖα εἰς τὴν περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τοῦ Ἀριστοτέλους πραγματείαν».

Δῶρον Μάρκου τοῦ Μαρσάν.

Ἄρθ. 40

Τὸ πρωτότυπον συνοδικῆς τινος γράμματος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου τοῦ δ' (μηνὶ ἰανουαρίῳ 1841), ἀποσταλὲν πρὸς τοὺς χριστιανούς τῆς μητροπόλεως Νικομηδείας: σκοπὸς δὲ τοῦ γράμματός ἐστιν, ὅπως παύσωσιν αἱ κατὰ τοὺς γάμους γενόμενα πολυτελεῖς καὶ ὑπερβολικαὶ προικοδοτήσεις. Ἰσογραφαί: Ἡρακλεῖας Διονύσιος, Κυζίκου Ἀνθίμος, Νικομηδείας Διονύσιος, Προικονήσου Βησσαρίων, Χαλκηδόνος Ἰερόθεος, Δέρκων Γερμανός, Ἰωαννίνων Ἰωακείμ, Δημητριάδος Ματθαῖος, Σισανίου Λεόντιος.

Δῶρον Χρήστου τοῦ Παπαδοπούλου.

Ἄρθ. 41

Βεράτιον σουλτανικόν, δι' οὗ διευθυντῆς βακουφίων τῶν ἐπαρχιῶν Μένικας καὶ Μεδίνης ὤρισθη ὁ Ἀπτ-ουλ-λάχ, ἔτει 1241⁹ τῆς Ἐγείρας.

Δῶρον τοῦ αὐτοῦ Χρ. Παπαδοπούλου.

Ἄρθ. 42

Ἐτερον σουλτανικόν βεράτιον, δι' οὗ Ἀπόστολος Κυριακοῦ ὁ ἐξ Ἀγκύρας ἔμπορος ἀγο-

ρεύεται προνομιοῦχος διὰ τὰ ἐκ τῆς Περσίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν προϊόντα, ἐν ἔτει 1267^ω τῆς Ἐγείρας.

Δῶρον τοῦ αὐτοῦ Χρ. Παπαδοπούλου.

Ἄρθ. 43

Ἐκατὸν εἴκοσι καὶ τρία τετράδια ἐκ χάρτου, ὧν τὰ πλείω σύγκεινται ἐξ 24 φύλλων μεγάλου σχήματος· περιέχουσι δὲ τὴν ὕλην τοῦ πρωτοτύπου τῆς «Κιβωτοῦ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης». Καὶ ἡ μὲν ἐπικεφαλὴ ἐλλείπει· φαίνεται δὲ ὅτι ὑπῆρχεν ἐν ἐκείνῃ τὸ ὄνομα «*Balentiōs Πετραϊτιάλης*». Τὰ δὲ τετράδια περιλαμβάνουσι μὲν τὴν ὕλην λέξεων ὅλης τῆς ἐλληνικῆς ἀλφαβήτου, ἀλλ' ἐπειδὴ πολλὰ τετράδια ἐλλείπουσι νῦν, ἀνάγκη ἐστὶ νὰ σημειώσωμεν τὰ σωζόμενα ἤδη μέρη τοῦ ἀτυχοῦς τούτου λεξικοῦ. Καὶ δὴ ἀπὸ μὲν τοῦ Α στοιχείου μέχρι τῆς λέξεως Δ(εσφαῆς) ὑπάρχει νῦν ἅπασα ἡ πρωτότυπος ὕλη· ἔτι δὲ τὸ μέρος τὸ περιλαμβάνον τὴν ὕλην τὴν ἀπὸ τῆς λέξεως Ε(ὐλιταίω) μέχρι τῆς λέξεως Θ(εομηρία). Καὶ πάλιν σώζεται τὸ μέρος τὸ περιλαμβάνον τὴν ὕλην τὴν μεταξὺ τῶν λέξεων Κ(λύω) μέχρι τοῦ Ο(τ)· πάλιν ἀπὸ τοῦ Ο(λος) μέχρι τοῦ Σ(φράγισμα), μεθ' ὃ ἀναγνωσεται τὸ «*Ζητητέον τὸ ἀκόλουθον ἐν τοῖς τοῦ Πιττάρη*»· καὶ δι' ἄλλης πάλιν χειρὸς γέγραπται τὸ ἀμέρις ἐδῶ ἀντιγραφῆσεται»·

μεθ' ὃ συνεγίξεται τὸ περὶ σφραγίσματος ἄρθρον ὑπ' ἄλλης χειρὸς (πιθανῶς δὲ τῆς τοῦ Πιττάρη) μέχρι τῆς λέξεως Τ(άξις). Καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς λ. Τ(άραγμα)—Ἰ(ποθυμίασις)· εἶτα ἀπὸ τῆς λ. Φ(έρτε)—Φ(ίλιππος). Εἶτα δὲ ὑφ' ἐτέρας χειρὸς ἐγράφησαν ἐπὶ χάρτου κυανοῦ αἱ λέξεις αἱ μεταξὺ τοῦ Χ(αλιῶς) καὶ Ὠ(λέμιος). Σημειῶσαι δὲ ὅτι τετράδιόν τι τοῦ Ψ στοιχείου σφόδρα βεβλαμμένον ἐστίν, ἀποκοπέντων ἐκείθεν πολλῶν φύλλων. Καὶ οὕτως μὲν ἔχει ἡ τάξις τῶν στοιχείων τῶν μέχρι ἡμῶν διασωθέντων τετραδίων τῆς Κιβωτοῦ. Ἐν αὐτοῖς δὲ ὑπάρχουσι καὶ διορθώσεις καὶ συμπληρώσεις καὶ παρατηρήσεις ὑπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γεγραμμένοι χειρὸς, ἴσως δὲ τῆς τοῦ Ν. Λογάδου· ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἑνδεκα τετράδια καθαρῶς μὲν γεγραμμένα ὑπὸ τριῶν ἢ τεσσάρων ἀτόμων, περιέχοντα δὲ τὴν πρὸς τύπωσιν ἡτοιμασμένην ὕλην τὴν ἀπὸ τοῦ περὶ Σ(ατέρδου) ἄρθρου μέχρι τῆς λέξεως Σ(κορπιός), καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ Σ(φραγιστής) ἄχρι τοῦ Τ(ελέω), καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Υ' στοιχείου ἄχρι τοῦ ῥήματος Ἰ(περωρθέω). Τὸ δὲ τελευταῖον ὑπάρχει καὶ τετράδιον ἐκ κυανοῦ χάρτου, περιλαμβάνον τὰς λέξεις τὰς ἀπὸ τοῦ Ὀ(λάς) ἄχρι τοῦ Ὀ(λόριζος).

Δῶρον Ἐμμανουὴλ τοῦ Τρανοῦ.

Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΚΕΡΑΜΕΥΣ

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

ΠΙΝΑΞ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΣ

ἀναφερόμενος εἰς τὸ μέχρι τῆς 75 σελίδος κείμενον· διὰ τὸ μετ' αὐτῆν, ἴστωι διὰ τὸ πρῶτον μέρος τοῦ «Καταλόγου τῶν χειρογράφων», γενίσκεται ἰδιαιτερός ἐν τέλει τοῦ κατόπιν ἐκδοθησομένου ἑτέρου μέρους.

<p>Ἐβαρες, οἱ· λαὸς 54 κέ.
 Ἐβράμιος, ὁ· ἀββζς 61.
 Ἐγαθόκλειος (;), ὁ· 16.
 Ἐδεια, ἡ· 16.
 Ἐθρηυγέρας, ὁ· 16.
 Ἐθρηαῖς, ἡ· 16.
 Ἐθρηόδωρος, ὁ· 16.
 Ἐθως, ὁ· τὸ ἄγιον Ὅρος 61 κέ.
 Ἐισγύλιος, ὁ· 16.
 Ἐκακιον ἄγ. νχὸς Κ/Π 41.
 Ἐκροπολίτης, ὁ· 71.
 Ἐλέξανδρος, ὁ· 16—ὁ Μέγας, 73-75.
 Ἐλέσιος Κομνηνός, αὐτ. Κ/Π 19, 21, 22, 61.
 Ἐλυπιανή, ἡ· 18.
 Ἐμφοιός, ἡ· 16.
 Ἐνθα, ἡ· 16.
 Ἐνθρέας, ὁ· 16.
 Ἐνθρέις, ὁ· 16.
 Ἐνθροσθένης, ὁ· 16.
 Ἐνθρίμιον νχὸς Κ/Π 39.
 Ἐννης Κομνηνῆς τάφος, 19, 21.
 Ἐντίγορος, ὁ· 16.
 Ἐπολιῦς, ὁ· 16.
 Ἐπολιόδωρος, ὁ· 16.
 Ἐπολιολογάνης, ὁ· 16.
 Ἐπτερα, ἡ· πολ. Κρήτης 3 κέ.
 Ἐρίσταρχος, ὁ· 15.
 Ἐριστοδίμις, ὁ· 15.
 Ἐριστοκράτης, ὁ· 16.
 Ἐριστόνικος, ὁ· 15.
 Ἐρίστων, ὁ· 16.
 Ἐρτεμίδωρος, ὁ· 14, 16.
 Ἐρτεμίδωρα, ἡ· 16.
 Ἐρτεμεις, ἡ· 15, 16.
 Ἐρτεμώ, ἡ· 15, 16.
 Ἐργαγγέλου Μιχαήλ νχὸς Κ/Π, 41.
 Ἐσινώ, ἡ· 16.
 Ἐσκληπίων, ὁ· 16.
 Ἐσκληπιάδης, ὁ· 15, 16.
 Ἐσκληπιόδωρος, ὁ· 15.
 Ἐπτιός, ὁ· 16.</p> | <p>Ἐπιλοπόλις (:), ὁ· 16.
 Ἐρηλία, ἡ· 18.
 Ἐρχιος, ὁ· 16.
 Ἐρμῆς Ἰωαννίκιος, ὁ· 70.
 Ἐρμίου, τὸ χωρ. Κ/Π. 56.
 Ἐσκληπῶν οἰκοδομή, 44.
 Ἐσπέρης Δούκας αὐτ. Κ/Π. 72.
 » Θεόδωρος » » 62.
 Ἐσπης, ὁ· 16.
 Ἐσπός, ἡ· 16.
 Ἐσποπέδιον μονῆ ἄγ. Ὅρους, 63.
 » ἄγιου. Ἰωαννίκιος 63.
 Ἐσπέρια, ἡ· 20, 24, 25.
 Ἐσπεριῶν πύργος Κ/Π. 59.
 Ἐσπέριοι, οἱ· λαὸς 62 κέ.
 Ἐσπέρης, ὁ· ποτ. Κ/Π 62.
 Ἐσπέριοι, οἱ· λαὸς 25.
 Ἐσπός, ὁ· τόπ. Κ/Π. 55.
 Ἐσπέρων νόμισμα, 18.
 Ἐσπός, ὁ· 56 κέ.
 Ἐσπέρια, ὁ· 29.
 Ἐσπέρια, ὁ· Πρωτοῦ ἄγ. Ὅρους, 62, 72.
 Ἐσπέρια(ς), ὁ· τόπ. Κ/Π. 37.
 Ἐσπέρια, ὁ· 16.
 Ἐσπέρια, ἡ· 25.
 Ἐσπέρια, ὁ· 16 κέ.
 Ἐσπέρια, ὁ· 16.
 Ἐσπέρια, τὸ τόπ. Κ/Π. 35.
 Ἐσπέρια, τὸ » » 15, 16.
 Ἐσπέρια, ὁ· 16.
 Ἐσπέρια, ὁ· 16.
 Ἐσπέρια, ὁ· 16.
 Ἐσπέρια, ὁ· 18.
 Ἐσπέρια Μιχαήλ, 16 κέ.
 Ἐσπέρια, τὸ χωρ. Κρήτης 6.
 Ἐσπέρια, τὸ τόπ. Κ/Π. 33 κέ. 56.
 Ἐσπέρια, τὸ » » 60.
 Ἐσπέρια, ὁ· 15.
 Ἐσπέρια, ἡ· 16.</p> |
|---|---|

Ἐπιγένης, ὁ· 16.
 Ἐρμιόνη, ἡ· 16.
 Ἐρμιέλης Ἄβαρ, ὁ· 59.
 Ἐρξιαῖος, ὁ· 16.
 Εὔανδρος, ὁ· 16.
 Εὐθέδαμος, ὁ· 16.
 Εὐθυμία, ἡ· 16.
 Εὐθύνη, ἡ· 15.
 Εὐφροσύνη ἀγ. λειψ. 31—ναὸς Κ/Π. 38.
 Ζαγορά, ἡ· πόλ. Θράκης 72.
 Ζεῦτονημποροῦ, τό· τόπ. Κ/Π. 37.
 Ζῆνις, ὁ· 16.
 Ζηρόδοτος, ὁ· 16.
 Ζωίλος, ὁ· 16.
 Ἠγησίας, ὁ· 16.
 Ἡραίς, ἡ· 15, 16.
 Ἡρακλεΐδης, ὁ· 15.
 Ἡράκλειος, ὁ· αὐτ. Κ/Π. 55 κέ.
 Ἡρώιδης, ὁ· 16.
 Ἡσαίας, ὁ· ἀββζς 61.
 Θεῖον Λόγου ναὸς Κ/Π 27, 40.
 Θεογένεια, ἡ· 16.
 Θεοτόκος ναὸς Ἱερουσαλήμ, 41.
 Θεότιμος, ὁ· 15.
 Θεοφανίας ἡ
 Θεοφανίδος ἀγ. λειψ. 31.
 Θεόφυλος, ὁ· 16.
 Θεσσαλονικήσ, μητροπ.—ἀνώνυμος 71—Μα-
 νουήλ, 72.
 Θέων, ὁ· 16.
 Ἱερισσοῦ, ἐπισκ.—ἀνώνυμος 71, 72,—Μι-
 χαήλ Πρατάνος 72—Βασίλειος 72.
 Ἰκέσιος, ὁ· 16.
 Ἰλαρίων, ὁ· Πρωτος ἀγ. Ὄρους 67.
 Ἰππίας, ὁ· 16.
 Ἰσαὰκ Σέρος, ἐπισκ. Νινευί 61.
 Ἰσόδικος, ὁ· 16.
 Ἰωάννης Ἀσάν, βασιλεὺς Βουλγάρων 62, 72.
 » IB' πατρ. Κ/Π 26, 29.
 Ἰωάννου Προδρόμου, ναὸς—Ἐβδόμου, 34,
 36—Σωζουπόλεως 26.
 » Εὐαγγελιστοῦ ναὸς Κ/Π 34.
 Καλλιόκου, ἀγ. γέφυρα καὶ ναὸς Κ/Π, 59.
 Καλλιόστρατος, ὁ· 16.
 Κάμπος, ὁ· τόπ. Κ/Π 34, 35.
 Κάμοι, Κάμων πόλις (Caboul) 75.
 Καρακάλλου μονή, ἡγοῦμ.—ἀγ. ὄρους 63, 69.
 Καραεῖ, αἰ· τόπ. ἀγ. ὄρους 63, 65, 68.
 Κασιμηπασά(ς), ὁ· τόπ. Κ/Π 59, 60.
 Κασταμονίτης, ὁ· μοναχὸς 63.
 Κάτεργα Λυμάν, τό· τόπ. Κ/Π 55.
 Κέντρον τῆς γῆς ἡ ὀμφαλὸς ναοῦ, 46.

Κικάνιον, τό· τόπ. Κ/Π, 62.
 Κισσέριαι, Κ/Π.—50, 52, 53 κ.ε.
 Κιρεῖς, ἡ· 16.
 Κίσαμος, ὁ· πόλ. Κρήτης 3 κέ.
 Κίων, ὁ· ἐφ' οὗ ἐφοραγγελώθη ὁ Σωτήρ 31.
 Κλέαργος, ὁ· 16.
 Κλεῖτος, ὁ· 73—75.
 Κλεοπάτρα, ἡ· 16.
 Κλέων, ὁ· 16.
 Κνωσσός, ἡ· πόλ. Κρήτης 3.
 Κόρωνος ἀγίου ναὸς Κ/Π, 59, 60.
 Κορίσκος, ὁ· 16.
 Κοσμᾶ καὶ Λαμυριοῦ ναὸς Κ/Π. 39, 60.
 Κρητίδες, αἰ· τόπ. Κ/Π, 59.
 Κροῖπος, ὁ· 14.
 Κυδωνία, ἡ· πόλ. Κρήτης 4 κέ.
 Κυκλόβιον, τό· τόπ. Κ/Π, 36, 37.
 Κῶκος, ὁ· 16.
 Λαίς, ἡ· 13.
 Λαμπρίς, ἡ· 16.
 Λάμπων, ὁ· 16.
 Λαύρα ἀγ. Ἀθνασιού ἀγ. ὄρους 65, 70.
 Λεόντιος ἐπίσκοπος . . . 62.
 Λέων, ὁ· 16.
 Λύδιον, ἡ· 16.
 Λυσίμαχος, ὁ· 16.
 Λύσιππος, ὁ· γλύπτης 74.
 Μαγναίρα, ἡ· πηλὸν Κ/Π 36.
 Μαυροδρία, ἡ· 16.
 Μακάριος, ὁ· ζωγράφος 61.
 Μακκαβαίων ναὸς (Γαλατῶ) Κ/Π 57.
 Μακρίκοι, τό· τόπ. Κ/Π 37, 56.
 Μάμαντος ἀγ. ναὸς Κ/Π 59.
 Μάνακον, ἡ· 16.
 Μαξιμεινός, ὁ· αὐτ. Ρωμ. 18.
 Μάξιμος, ὁ· » » 18.
 Μάρθα μοναχὴ, 26.
 Μάρθας μονή Κ/Π, 26.
 Μάτρων, ὁ· 15.
 Μαυρίκιος, αὐτ. Κ/Π 54 κέ.
 Μεγάρα, ἡ· 16.
 Μεγαστράτη, ἡ· 16.
 Μείδιος, ὁ· 16.
 Μελαντιάς, ἡ· χωρ. Θράκης 57.
 Μελεύργος, ὁ· 16.
 Μελίττα, ἡ· 16.
 Μελισσηνός, ὁ· 67.
 Μετανδρος, ὁ· 16.
 Μενεχράτης, ὁ· 15, 16.
 Μενέμαχος, ὁ· 16.
 Μενεστράτη, ἡ· 16.
 Μενέστρατος, ὁ· 16.

- Μένιππος*, ὁ· 16.
Μενίσκος, ὁ· 16.
Μένων, ὁ· 16.
Μεσοκίπτιον, τό· τόπ. Κ/Π 40.
Μήρακον, ἡ· 16.
Μηρόδοτος, ὁ· 16.
Μηρόδωρος, ὁ· 16.
Μηροφάνης, ὁ· 16.
Μηρόφαντος, ὁ· 16.
Μηροφίλα, ἡ· 16.
Μηρόφιλος, ὁ· 15, 16.
Μηρικρίτη, ἡ· 16.
Μητροδώρα, ἡ· 16.
Μητρίχη, ἡ· 16.
Μηροφίλα, ἡ· 16.
Μιδάεια, ἡ· 16.
Μιθραδάτης, ὁ· 16.
Μίλησκος, ὁ· 16.
Μίκυρι, ἡ· 16.
Μισηροπολίτης, ὁ· 67.
Μυρτίλος, ὁ· 16.
Μυσταλίχη, ἡ· 16.
Ναριίς, ἡ· 16.
Ναυλιμπέντ, τό· τόπ. Κ/Π. 17.
Νίκαια, ἡ· 16.
Νικογενίς, ἡ· 15.
Νικολάου ἀγ. ναός Κ/Π. 40, 59, 60—
 πύργος, 59.
Νικόμαχος, ὁ· 16.
Νικεῦν ἐπίσκοπος Ἰσαάκ, 61.
Νοῦμερα, τά· φυλακὰ Κ/Π. 69.
Νουμήριος, ὁ· 16.
Ξάνθης μητρ. Διονύσιος 61.
Ξενὸν Γ.λαβᾶ Κ/Π. 26.
Ὀλυμπιάς, ἡ· 16.
Ὀρησίμη, ἡ· 14.
Ὀρφανοτροφείου σκάλα Κ/Π. 58.
Ὀτακίλιος—ία, ὁ, ἡ· 14.
Παλάτια, τὰ· τόπ. Μαρμαρᾶ 14.
Παλάτιον Ἐβδόμου Κ/Π. 34.
 » Μαγναύρας » 36.
Παλαιώκαστρον, τό· τόπ. Κρήτης 4 κέ.
Παλαιολόγος—Ἀνδρόνικος, Μηγαήλ, ἀψοκρ.
 Κ/Π. 23.
Παμμοχαρίστον μονή Κ/Π. 19 κέ.
Πάμφιλος, ὁ· 16.
Παναγίας ναός Κ/Π. 59, 60.
Παρμενίς, ἡ· 15.
Παρμενίσκος, ὁ· 16.
Πατριάρχαι Κ/Π. Νικόλαος 61—64, 66,
 67, 70, 71.—Μανουήλ, 72.—Χαρίτων
 61, 71.
- Πατριάρχης Ζαχουζᾶς, ἀνώτατος* 72.
Πατριάκιος, ὁ· ἄββᾶς 61.
Πέμπτον, τό· τόπ. Κ/Π. 35, 37.
Πενταπύργιον, τό· τόπ. Κ/Π. 59.
Περιβλέπτον μονή Κ/Π. 30, 39.
Πέτρον καὶ Παύλον ναός Κ/Π. 40.
Πηγῆς ναός Κ/Π. 39, 59.
Πολυρρήνη, ἡ· πόλ. Κρήτης 3 κέ.
Ποσειδίππος, ὁ· 16.
Ποσειδώνιος, ὁ· 16.
Ποτάμων, ὁ· 15, 16.
Πραξιμάναξ, ὁ· 16.
Πραξιμένης, ὁ· 16.
Πρατῖνος Μηγαήλ, μητρ. Θεσσαλ., 72.
Πρίσκον ναός Κ/Π. 39.
Πρωτόμαχος, ὁ· 16.
Πρωτοφίης, ὁ· 16.
Πρῶτος ἀγίου ὄρους, ὁ· 65—68, 72.
Πτερόν, τό· τεῖχος Κ/Π. 59, 60.
Πυθόμνηστος, ὁ· 16.
Πύλαι τευχῶν Κ/Π. 57, 59.
Σαήν, ὁ· Ἀράβων στρατηγὸς 55.
Σαρβαῦς, ὁ· Περσῶν » 56.
Σεργίον καὶ Βάκχον ναός Κ/Π. 40, 46.
Σεῖθης, ὁ· 16.
Σίμαλος, ὁ· 16.
Σίμος, ὁ· 15.
Σιμοτέρα, ἡ· 16.
Σκιαμάνδροτος, ὁ· 16.
Σκιαμάνδροδική, ἡ· 16.
Σκληρὸς Βασιλείος, ὁ· μοναχ. 69.
Σολομοῦνιδος ἀγ. λαίψ. Κ/Π. 31.
Σόλων, ὁ· 16.
Σομαλί, οἱ· λαὸς Ἀρμενίης 75.
Σοφίας λαίψην Κ/Π. 55.
 » ἀγ. ναός » 43.
Σπηγαί=Πηγαί, αἱ· τόπ. Κ/Π. 59.
Στρογγύλον, τό· κάστρον Κ/Π. 37.
Στονδῖον ναός Κ/Π. 60.
Συκαῖ, αἱ· τόπ. Κ/Π. 57.
Σωλοῦπολις, ἡ· πόλ. Θράκης 26.
Τατίς, ἡ· 16.
Ταργαειώτης, ὁ· 19, 23.
Τείχη Κ/Π. 56, 57, 59, 60.
Τεκοῦρ-σαμίρι, τό· τόπ. Κ/Π., 17, 32, 37.
Τεσσαράκοντα μιστῆρ. ναός Κ/Π. 39.
Τζιάνος, ὁ· μοναχὸς 63.
Τίμαρχος, ὁ· 16.
Τίμων, ὁ· 16.
Τραγγαειώτης, ὁ· μοναχὸς 62.
Τριβονάλιον, τό· τόπ. Κ/Π 34.
Τρίτον, τό· » » 35.

Τσατάλιζα, ἡ: = Μελαντιάζ.
 Τσουνκοῦρ-μπουστάν, τό: τόπ. Κ/Π 50.
 Τυγίδης, ὁ: 14.
 Ὑπέρανθος, (ἡ—άνθη), ὁ: 16.
 Φαλακρός, ὁ: μοναχός 63.
 Φάσημος, ὁ: 16.
 Φετγιέ-τζαμιῆ, Κ/Π 19.
 Φιδίτης, ὁ: 16.
 Φίλα, ἡ: 16.
 Φιλαγρος, ὁ: 13, 16.
 Φιλαδελφείας ἐπίσκ. Φωκῆς 72.
 Φιλανθρωπινός Ἀλέξιος, ὁ: 23.
 Φιλανθρώπου Χριστοῦ μονή Κ/Π 21, 22,
 31, 32.
 Φιλιππων ἐπίσκ. Γρηγόριος 72.
 Φιλίτας, ὁ: 16.
 Φιλίτη, ἡ: 16.

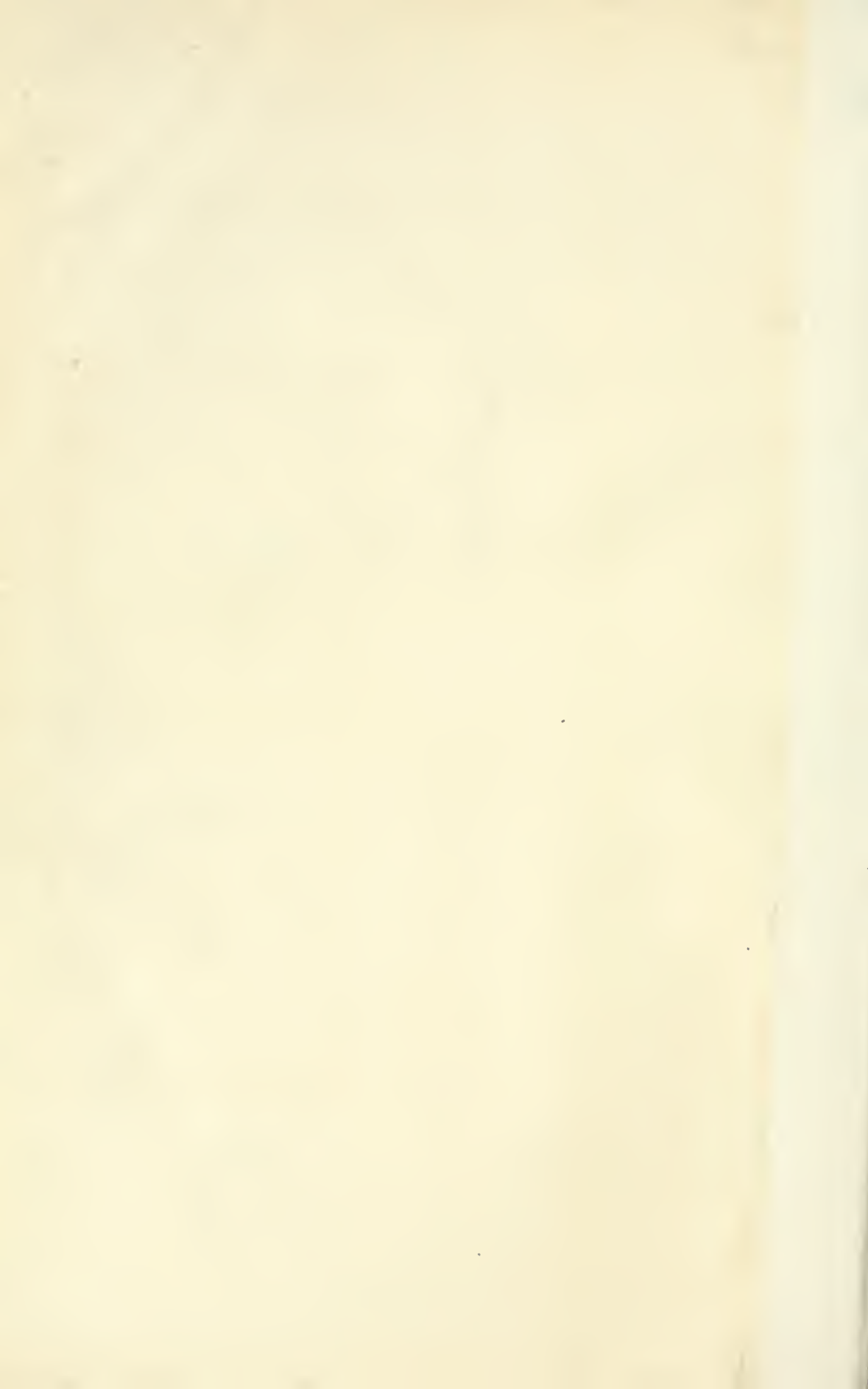
Φιλοκλῆς, ὁ: 15.
 Φιλόξενος ὁ: 16.
 Φιλότιμος, ἡ: 16.
 Φιλουμένη, ἡ: 16.
 Φίλων, ὁ: 15.
 Φρίκον λιμῆν, ὁ: Κ/Π 58.
 Φωκῆς, ὁ: αὐτ. Κ/Π 54 κέ.
 Χαλαί ἢ Χηλαί, αἱ: τόπ. Κ/Π 58, 59.
 Χαλικιδών, ἡ: πόλ. Βιθυνίας 54, 55, 56.
 Χατέμχοϊ, τό: χωρ. Θράκης 56.
 Χορταίτης Ἰωάννης, ὁ: μοναχ. 66, 67, 69.
 Χοσρόης, ὁ: Περσῶν ἡγεμῶν, 54 κέ.
 Χριστοῦ ναός 27.
 Χρυσῆ πόλι, τευχῶν Κ/Π 16, 33, 37.
 Χρυσόπολις, ἡ: πόλ. Βιθυνίας, 56, 58.
 Χρυσοῦν κέρας, τό: κόλπος Κ/Π, 58, 59.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελ. 37	Στήλ. β'	Στίχ. 24	ἀντὶ ὅπερ	γράφε ὅστις
» 54	» »	» 8-9 κ.	» πρώτης	» πρωτευούσης
» 55	» »	» 22	» τῆ φόρω	» τῷ φόρω
» 57	» α'	» 27	» χορτολογίωσι	» χορτολογήσωσι
» »	» »	» 30	» Βυζαντιανοὶ	» Βυζαντιακοὶ
» »	» β'	» 31	» Ἀθάρους	» Ἄθαραι

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α. Ε. ΚΟΠΑΞΗ, Αί περί τῆς τοποθεσίας τῆς Ἀπτέρας, τοῦ ἐπινείου αὐτῆς Κισάμου καὶ τῆς Πολυρρήνης ἀμφιβολίαι.	Σελ. 3
ΔΙΑΦΟΡΩΝ, Ἐπιγραφικαὶ καὶ ἀρχαιολογικαὶ ἀνακρινώσεις:	
Α'. <i>Frank Calvert</i> , Ἐπιγραφαὶ Δαρδανελίων	» 13
Β'. <i>Dr A. Mordtmann</i> , Ἐπιγραφή Προικονήσου	» 14
Γ'. <i>Pr A. Long</i> , Ἐπιγραφή Αὐτοκρατορικοῦ Μουσείου.	» 14
Δ'. <i>Ξ. Α. Σιδερίδου</i> , I Μονόγραμμα Βυζαντινόν	» 17
II Ἐπιγραφή Χρυσῆς Πύλης	» 17
III Νόμισμα Βυζαντινόν	» 18
Ε. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ, Περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τῆς Παμμυκαριστοῦ καὶ τῶν κτιόρων αὐτῆς.	» 19
<i>Pr Alex. van Milingen</i> , Ἡ ἀληθὴς θέσις τοῦ Ἐβδόμου.	» 33
II. Δ. ΚΟΥΠΠΑ, Περὶ οἰκοδομῆς Βυζαντινῶν ναῶν	» 38
ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, Περὶ Βυζαντινῶν δεξαμενῶν	» 47
<i>Dr A. Mordtmann</i> , Οἱ Ἄθαραι καὶ οἱ Πέρσαι πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.	» 54
ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, Ἱστορικὰ ἔγγραφα περὶ τοῦ Ἄθω	» 61
CH. G. CURTIS, Εἰκασίαι τινὲς περὶ τῆς ἐν τῷ Αὐτ. Μουσεῖῳ τοῦ Τσινιλι-κιδόσκ σαρκοφάγου, ἥτις ἐπονομάζεται ἢ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου	» 73
Α. Π. ΚΕΡΑΜΕΩΣ, Κατάλογος τῶν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ χειρογράφων βιβλίων. Μέρους πρῶτον.	» 76
Πίναξ ὀνομαστικός	» 127

PA
9
H4
t.21-22

Hellēnikos Philologikos
Syllogos, Istanbul
Syngramma periodikon
t. 21[^]22

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

